6
43 M

7
C
23

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
11. 2

7-C-21

7.C.23

Google

Digitized by Google

COMMENTARIVS DOGMATICVS,

Siue

THEOLOGICA INTERPRETATIO IN PENTATEVCHVM.

Nouum artificium ad intelligentiam Theologiæ tum litteralis, tum myſticæ ſacrarum Scripturarum,& ad parandam nobilem materiam pro Concionibus, & ad vſum controuerſiarum: vt ex duplici Proœmio quiſque cognoſcet,altero in totum opus in principio; altero in Indicem Rerum,in operis fine.

PER FRANCISCVM PAVONIVM CATACENSEM,
Profeſſorem Scripturæ ſacræ in Collegio Neapolitano Societatis IESV.

BIBL·SEC·COLL·ROM·SOC·IESV· IHS

NEAPOLI,
Ex Typographia Ioan.Dominici Montanarij M.DC.XXXV.

Digitized by Google

Digitized by Google

CAROLVS SANGRIVS

Præpoſitus Prouincialis in Prouincia Neapolitana Societatis Ieſu.

CVm Commentarium Dogmaticum, ſiue Theologicam Interpretationem in Pentateuchum à R. P. Franciſco Pauonio Societatis noſtræ ſcriptam, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſſum fuit, recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint; poteſtate nobis ab admodum R. P. N. Præpoſito Generali Mutio Vitelleſco tradita, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita ijs, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Neapoli 4. Martij 1634.

Carolus Sangrius.

Digitized by Google

Approbatio.

Vidi ex commiſſione Perilluſtris, & Reuerendiſſimi Domini Vicarij Generalis Commentarium dogmaticum R. adm. P. Franciſci Pauonij Societatis Ieſu in Pentateuchum: & omnia reperi prælo digniſſima. Probo maximè rationem interpretandi nouam, nobilem, ſolidam, breuem, claram, perutilem ad ſacrarum Scripturarum intelligentiam, & ad concionandum. Dat. Neap. die 2. Ian. 1634.

Alexander Ruſſus Can. Dep. Sac. Theol. Doctor.

Vidi Commentarios dogmaticos in Pentateuchum ſcriptos à Franciſco Pauonio. vtiliſſimos iudico, qui ad fructum vberrimum ſacræ Scripturæ ſtudioſorum typis mandentur. 3. Ian. 1634.

M. Antonius Palumbus Dep.

Legi Commentarium dogmaticum, ſiue Theologicam interpretationem in Exodum, Leuiticum, Numeros, & Deuteronomium ab adm. R. P. Franciſco Pauone Societatis Ieſu, ſacræ Scripturæ Profeſſore, viro eruditiſſimo in omnibus ſcientijs, compoſitum. Non ſolum approbo vt imprimatur, ſed etiam vtiliſſimum iudico, cum optimam doctrinam contineat, ſanctæ fidei, ac bonis moribus valde congruam.

Andreas Lectereſius Can. Dep.

Idem cenſeo.

F. Ignatius à Neapoli Minimorum Ordinis Dep.

Imprimatur.

Felix Tamburellus Vicarius Generalis.

ILLV.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMIS, ET REVERENDISSIMIS EPISCOPIS D. D.

Sacroſancta Tridentina Synodus [a] *iubet, neminem ad Presbyteratus ordinem aſſumi, qui diligenter examinatus, ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſariũ eſt ad ſalutem, idoneus non fuerit repertus. Presbyteri enim ad curam animarum, & ad docendum ſacra prædicatione populum aſſumuntur.* [b] *Et idem Tridentinũ Concilium iubet aſſumi. Debent autem, qui alijs prædicaturi ſunt, eſſe docti. Qua doctrina?* [c] *Utique diuinæ ſcripturæ, ut ſacri Canones præcipiunt.* [d] *Ideo Tridentina Synodus decernit, vbicunque Clerus eſt numeroſus, cõſtitui debere Lectorem ſacræ Scripturæ. Quoniam autem in pleriſque locis cõtingit Epiſcopos Lectorum penuria laborare, tum quia tot idonei non repertuntur, tum quia ſtipendium non eſt: operæpretium eſt huic incommodo, quod tantopere Sacerdotum, ac totius Eccleſiæ intereſt, remediũ inuenire. Eſt in Collegio Neapolitano Societatis Ieſu Congregatio Clericorum è toto Regno cõuenientium. In ea diebus Dominicis habetur Academia, & Collatio ſcripturalis, ad eum modum, quem in noſtra Inſtructione pro Congregationibus Clericorum deſcribimus. Et exiſtit in Clericis eruditio ad materiã concionum ſolidam, nobilemque, et ad Scripturarum, Theologiæq; intelligentiã quam omnes, qui uident, admirantur. Hoc artificiũ Epiſcopis Dominis noſtris ego, & tota ea Congregatio, proponimus, ad Lectorum ſupplementum. Principio, ſi ita noſtris Dominis uidetur, poßent in ſingulis Cleri conuentibus iniri collationes, uno legente ex aliquo facili commentario in ſacrã Scripturã, et multis deinde repetentibus quod lectum eſt, multis poſtremo proponentibus ad quid ualere poſſit ea Scripturæ doctrina in ſermonibus ad populum, ad eum inſtruendum ſiue ad cognoſcenda myſteria noſtræ Fidei, ſiue ad cauẽdum à uitijs, ſiue ad uirtutum actiones exercendas. Breui, Deo adiutore, omnes Clerici ſine multo labore, boni Theologi, et vtiles concionatores euadent. Ego ad hoc Epiſcoporum ſeruitium ſcribo nouo quodam artificio Cõmentarios theologicos in ſacram Scripturam. Prodit nunc in lucem Commentarius in Pentateuchum litteralis, & myſticus, ubique dogmaticus. Illum dedico Epiſcopis Dominis meis. A quibus ſuppliciter benedictionem peto mihi, & operi meo. Neapoli 1. Maij* 1635.

Seruus indigniſſimus

Franciſcus Pauonius.

a Trid ſeſs. 23. de Refor. cap. 14.

b Trid. ſeſſ. 5. de Refor. cap. 2.

c Diſt. 23. c. 3. & d. 36. c. 3. & d. 38. c. 1, 6, 7, 9 & c. Super ſpecula, ne cler. vel monac. & de Magiſtris. & cap Nullus eod. tit.

d Trid. ſeſſ. 5. de Refor. c. 1.

Digitized by Google

INDEX CAPITVM.

Liber I. in Geneſim.

Prœmium	fol. 1	Cap. XVII.	46	Cap. XXXIV.	88
Caput I.	7	Cap. XVIII.	48	Cap. XXXV.	90
Cap. II.	11	Cap. XIX.	51	Cap. XXXVI.	92
Cap. III.	14	Cap. XX.	54	Cap. XXXVII.	94
Cap. IV.	19	Cap. XXI.	56	Cap. XXXVIII.	96
Cap. V.	23	Cap. XXII.	58	Cap. XXXIX.	98
Cap. VI.	25	Cap. XXIII.	60	Cap. XL.	100
Cap. VII.	28	Cap. XXIV.	62	Cap. XLI.	101
Cap. VIII.	29	Cap. XXV.	66	Cap. XLII.	104
Cap. IX.	31	Cap. XXVI.	68	Cap. XLIII.	106
Cap. X.	33	Cap. XXVII.	71	Cap. XLIV.	108
Cap. XI.	35	Cap. XXVIII.	74	Cap. XLV.	110
Cap. XII.	37	Cap. XXIX.	76	Cap. XLVI.	112
Cap. XIII.	39	Cap. XXX.	78	Cap. XLVII.	114
Cap. XIV.	40	Cap. XXXI.	81	Cap. XLVIII.	116
Cap. XV.	42	Cap. XXXII.	84	Cap. XLIX.	118
Cap. XVI.	44	Cap. XXXIII.	87	Cap. L.	126

Liber II. in Exodum.

Cap. I.	129	Cap. XV.	164	Cap. XXVIII.	214
Cap. II.	131	Cap. XVI.	168	Cap. XXIX.	219
Cap. III.	134	Cap. XVII.	171	Cap. XXX.	225
Cap. IV.	137	Cap. XVIII.	173	Cap. XXXI.	229
Cap. V.	140	Cap. XIX.	176	Cap. XXXII.	230
Cap. VI.	142	Cap. XX.	180	Cap. XXXIII.	234
Cap. VII.	144	Cap. XXI.	185	Cap. XXXIV.	237
Cap. VIII.	146	Cap. XXII.	189	Cap. XXXV.	241
Cap. IX.	148	Cap. XXIII.	194	Cap. XXXVI.	242
Cap. X.	150	Cap. XXIV.	201	Cap. XXXVII.	244
Cap. XI.	152	Cap. XXV.	203	Cap. XXXVIII.	245
Cap. XII.	153	Cap. XXVI.	208	Cap. XXXIX.	246
Cap. XIII.	159	Cap. XXVII.	211	Cap. XL.	247
Cap. XIV.	162				

Liber III. in Leuiticum.

Cap. I.	249	Cap. X.	274	Cap. XIX.	309
Cap. II.	253	Cap. XI.	277	Cap. XX.	314
Cap. III.	256	Cap. XII.	285	Cap. XXI.	316
Cap. IV.	258	Cap. XIII.	287	Cap. XXII.	319
Cap. V.	261	Cap. XIV.	291	Cap. XXIII.	322
Cap. VI.	264	Cap. XV.	296	Cap. XXIV.	325
Cap. VII.	268	Cap. XVI.	299	Cap. XXV.	328
Cap. VIII.	270	Cap. XVII.	303	Cap. XXVI.	330
Cap. IX.	272	Cap. XVIII.	306	Cap. XXVII.	334

Liber IV. in Numeros.

Cap. I.	337	Cap. VII.	354	Cap. XIII.	373
Cap. II.	340	Cap. VIII.	358	Cap. XIV.	376
Cap. III.	342	Cap. IX.	361	Cap. XV.	380
Cap. IV.	345	Cap. X.	363	Cap. XVI.	384
Cap. V.	348	Cap. XI.	366	Cap. XVII.	388
Cap. VI.	351	Cap. XII.	370	Cap. XVIII.	390

Cap.

Cap. XIX.	392	Cap. XXV.	411	Cap. XXXI.	422
Cap. *XX.*	395	Cap. XXVI.	413	Cap. XXXII.	426
Cap. XXI.	398	Cap. XXVII.	415	Cap. XXXIII.	429
Cap. XXII.	402	Cap. XXVIII.	418	Cap. XXXIV.	434
Cap. XXIII.	405	Cap. XXIX.	420	Cap. XXXV.	435
Cap. XXIV.	408	Cap. *XXX.*	421	Cap. XXXVI.	437

Liber V. in Deuteronomium.

Cap. I.	441	Cap. XIII.	474	Cap. XXIV.	494
Cap. II.	445	Cap. XIV.	475	Cap. XXV.	497
Cap. III.	447	Cap. XV.	477	Cap. XXVI.	499
Cap. IV.	449	Cap. XVI.	479	Cap. XXVII.	500
Cap. V.	453	Cap. XVII.	480	Cap. XXVIII.	503
Cap. VI.	456	Cap. XVIII.	482	Cap. XXIX.	507
Cap. VII.	458	Cap. *XIX.*	485	Cap. *XXX.*	509
Cap. VIII.	461	Cap. *XX.*	486	Cap. *XXXI.*	511
Cap. IX.	464	Cap. XXI.	488	Cap. XXXII.	513
Cap. *X.*	467	Cap. XXII.	490	Cap. XXXIII.	518
Cap. XI.	469	Cap. XXIII.	492	Cap. XXXIV.	524
Cap. XII.	471				

	Errata.	*Correctio.*
Fol. 15. col. 1. v. 13.	Poni	Pómi
116. v. 10.	trat	erat
139. n. 27. v. 6.	Cultus ſuos	Cultus ſuus
139 n 3 v. 9.	feri	Chriſti
148. n 9.	præteriti	præterit
266. n 27.	Mandare	Mundare
321. n. 28.	Fœtoribus	Fœtibus
376. v. 8.	læduntur	cæduntur

Digitized by Google

COMMENTARIVS DOGMATICVS,

Siue

THEOLOGICA INTERPRETATIO IN PENTATEVCHVM.

Procemium.

De huius operis materia, fine, methodo, vſu.

Materia, & Finis. PRopoſitum nobis eſt, ſi Deus aſpirare dignabitur votis noſtris, diuinam Theologiam, quæ in ſacris diuinarum Scripturarum adytis latet, in lucem pro noſtris viribus proferre, & ſacrarum litterarum ſtudioſis contemplandam proponere. Omnis diuina Theologia in Scripturis ſacris eſt. Scilicet olim ex his fontibus illam hauſerunt primi Eccleſiæ Patres, qui nos diuinam Theologiam docuerunt. Illam Magiſter Sententiarum, de ſacra doctrina optime meritus, è Patrum ſcriptis collectam, & in materias diſtinctam, ordineque diſpoſitam, Theologiæ ſtudioſis propoſuit ad perdiſcendum. Deinde Scholaſtici, qui commentarios, & quæſtiones in Magiſtri ſententias ſcripſerunt, ſuas ſummas, ſua ſcripta poſteris ad doctrinam theologicam hauriendam propoſuerunt. Itaque iam eſt ferè nemo, qui pro addiſcenda Theologia ſacras Scripturas adeat. Omnis Theologiæ ſtudioſus totus eſt in Scholaſticorum libris peruolutandis, ac meditandis. Iam, * vt Tridentinum loquitur, cæleſtis ille ſacrorum librorum theſaurus, quem Spiritus ſanctus ſumma liberalitate hominibus tradidit, neglectus iacet. Pauci enim ſunt, qui ſacram Scripturam nunc lectitent; pauciſſimi, qui in ſcholis prælegant; ferè nullus, qui eam adeat, vt ex ea Theologiam diuinam hauriat; cum primaria Theologia in illa ſit. Eſt igitur operæpretium Theologiæ ſtudioſos ad ſtudium diuinarum Scripturarum inducere. Quod vt nos efficeremus, tres Partes ſcripſimus introductionis in ſacram doctrinam. Quarum prima methodo breui, facilique totam Theologiam complexi ſumus ex Patribus, ex Concilijs, ex eccleſiaſtica traditione, è Scholaſticis collectam: vt principio cum Theologiæ ſtudioſus ex eius Summæ lectione eruditionem aliquam hauſerit; ſi deinde ad lectionem diuinarum Scripturarum acceſſerit; facilè aduertere poſſit Theologiam, quæ in quoque Scripturæ loco à Spiritu ſancto proponitur. Et ad penitiorem Theologiæ ſcripturalis intelligentiam, in eadem prima Introductionis parte pro quaque Theologiæ materia catalogum adiecimus dogmatum, ſiue propoſitionum theologicarum. Vt cum quis coniecerit in loco Scripturæ, quem præ manibus habet, de hac, vel illa materia ſermonem eſſe; percurrat propoſitiones theologicas ad materiam illam ſpectantes: ac ſtatim ſine difficultate vlla deprehendat vnam, duas,

* Trid. ſeſſ. 5. de Refor. c. 1.

plures in eo loco theologicas ſententias eſſe. Quod artificium, vt quiſque intelligat quantam efficacitatem habeat ad Theologiam è diuinis ſcripturis accipiendam; Paradigmata ſcribimus, & exemplaria; nempe hos Commentarios dogmaticos in Pentateuchum.

Methodus. Ratio autem, ac methodus noſtri laboris ea eſt. Duos tomos ſcribimus: Primus, Commentarius dogmaticus inſcribitur; Secundus, Theologia ſcripturalis. Primum quinque libris diſtinguimus, ſecundum numerum Pentateuchi à Moſe conſcripti. Alterum in decem & tres diſtinctiones partimur, ſecundum totidem diuinæ Theologiæ partes, quas in noſtra Introductione diſtinximus. Commentario dogmatico interpretationem ſacrorum librorum perſequimur primum litteralem, deinde myſticam.

Pro interpretatione litterali, vt ſit, quantum pro noſtra tenuitate poſſumus, omnino perfecta, id agimus, quod quiſque interpres efficere debet; vt principio vocum ſignificationem, cum opus eſt, & locutionis ſcripturalis idiotiſmos declaremus, & omnem difficultatem enodemus, quæ intelligentiam poſſit impedire. Tum in eo toti ſumus, vt oſtendamus omnem ſenſum litteralem, qui è primaria vocum ſignificatione exiſtit, eſſe dogma theologicum, ſiue ſententiam doctrinalem. vt ita Theologiam, quæ in ſacris Scripturis latet, in lucem promamus. Vt noſtras interpretationes theologicas, eſſe veros Scripturæ ſenſus oſtendamus, non ſolemus aliorum interpretum auctoritate vti. tam enim aptè cuiuſque loci litteræ interpretationes, quas ad intelligentiam eligimus, congruunt: vt earum veritas omnibus clara ſtatim appareat: nullaq; probatione opus ſit, præter locutionis intelligentiam. Pro cuiuſque autem interpretationis dogmaticæ veritate; quamquam putamus nulli legenti fore dubiam; citamus tamen ad eius confirmationem, ac maiorem declarationem Propoſitiones theologicas, quas in prima noſtræ Interpretationis parte ſcripſimus. Vbi omnes propoſitiones S. Thomæ Doctoris pręſtantiſſimi ſententia, plurimas Sanctorum Patrum, & ſacrorum Conciliorum auctoritate confirmamus. Quòd ſi quis alteram huius Operis partem adire voluerit, nempe Theologiam ſcripturalem; reperiet innumeros ſacræ Scripturæ locos, qui ad cuiuslibet theologicę propoſitionis confirmationem afferuntur. Si quis rurſum fuſiorem, atque clariorem noſtrarum interpretationum, ſeu propoſitionum explanationem optat: adeat propoſitiones, quas in hoc commentario citamus, noſtrę quam diximus primę partis Introductionis in ſacram doctrinam, quas & in Theologia ſcripturali repetimus, vt mox dicemus. In ſingulis enim propoſitionibus citamus doctrinam theologicam noſtræ Introductionis: vbi ſunt rationes, quibus quęque propoſitio probatur, & explicatur. Quæ omnia, cum in altera noſtri huius operis parte habeantur: ſuperuacaneum duximus in hoc quoque Commentario eadem tranſcribere. Hæc de methodo interpretationis litteralis: veniamus ad myſticam.

Interpretationis myſticæ ratio, & methodus ea eſt. Cum ſit certum & ipſius Scripturæ, & Patrum ſententia, pręter litteralem ſenſum, quem voces ſignificant, eſſe in ſanctis Scripturis ſenſum ſpiritualem, ac myſticum, quem res ipſæ ſignant: non fuit in noſtro Commentario ſpiritualis interpretatio prætereunda. Præſertim cum Paulus de hiſtorijs veteris teſtamẽti loquens, quarum magna pars eſt in Pentateucho, omnia in figura veteri populo cõtigiſſe aſſeueret, & vmbram habuiſſe futurorum veterem legem. Itaque in

noſtro

noſtro Commentario ſpiritualem interpretationem in ipſius Scripturæ auctoritate fundamus: quæ ſignatè indicat interpretationẽ illam, vel exercitè. Vt in Geneſi hiſtoriam de Iſaac, & Iſmael, de Eccleſiæ, ac Synagogæ actis interpretamur: quia Paulus ſignatè docet, filium ex ancilla vetus teſtamentum, filium ex libera teſtamentum nouum allegoricè ſignificaſſe. Rurſum in Exodo Altare pro Cruce allegoricè accipimus, quatuor altaris cornua pro quadruplici Crucis virtute interpretamur: quia in Scripturis ſacris exercitè, & ſecundum ſenſum litteralem altare crucem, cornua potentiam ſignificant. Quod enim maius argumentum eſſe poteſt veritatis in ſenſu myſtico, quàm ſi illum ſignatè, vel exercitè, vt dictũ eſt, in alijs Scripturæ locis à Spiritu ſancto ſignificari deprehendas? Nulla nobis eſt in ſenſu myſtico eruendo difficultas: quia in tertia noſtrę Introductionis parte in octauam diſtinctionem ordine alphabetico cóiecimus omnes figuras, & ſymbola rerum ſacrarum, quibus diuinæ ſcripturæ vtuntur. Porro in myſtica interpretatione illud quoque conamur, vt etiam per illam, non ſolùm per litteralem interpretationem, doctrina theologica è Scripturis diuinis hauriatur. Itaque nullam ferè interpretationem myſticam adducimus, quæ non ſit dogma theologicum. Ex quo illud ſequitur, vt omnis myſtica interpretatio ſit præſtantior, atque ſolidior; & interim myſtica Theologia ab ipſis diuinis Scripturis accipiatur. Rarò vtimur Patrum auctoritate pro ſenſuum myſticorum confirmatione. quia maior eſt ipſarum Scripturarum auctoritas. Qui Patrum auctoritatem optat, adeat Syluam Allegoriarum, vbi Patres in promptu. Ne commentarius creſcat in volumen immenſum, Scripturæ loca non extendimus, ſed fideliſſimè citamus. Atque de methodo commentarij dogmatici ſatis. videtur hoc in Procemio aliquid etiam de methodo alterius operis, nempe Theologiæ ſcripturalis, breuiter dicendum.

Theologiam ſcripturalem, alteram noſtri laboris partem inſcribimus: quoniam collectio quædam eſt omnium Scripturarum, ad quamque diuinæ Theologiæ materiam pertinentium, ſecundum eam interpretationem tum litteralem, tum myſticam, quam in Cũmentario dogmatico ſcribimus. Eius Theologiæ ordo is eſt. Diuidimus vniuerſam Theologiam in Diſtinctiones, ſiue partes treſdecim: in quibus agitur de Deo, de diuinis operibus, de Chriſto, de Eccleſia militante, de Eccleſia triumphante, de bonis & malis operibus, de fide, de ſpe, de charitate, de prudentia, de iuſtitia, de fortitudine, de temperantia. Ad hæc capita pertinet quæcunque ſiue de credendis, ſiue de agendis materia. In quaque Diſtinctione ante Theologiam, quæ ex ipſis diuinæ Scripturæ verbis conſtat, ponimus ad intelligentiam Theologiæ ſcripturalis, doctrinam è ſcholaſtica ſumptam: quam Introductionem appellamus. introducit enim illa ſtudioſos Scripturarum ad dogmaticam interpretatiónem illarum, & ad ipſorum dogmatum intelligentiam. Deinde cuique introductioni Propoſitiones, ſiue dogmata ſubiungimus, quæ ad introductionis materiam ſpectant, ſuntque quaſi concluſiones rationum, quæ ad introducendum adducuntur. In quaque Propoſitione loca introductionis citamus, quibus illa rationibus confirmatur, & fuſius explicatur. Citamus & S.Thomæ Summam, & Patres, & Concilia, ad auctoritatem. Poſt quamque Propoſitionem, quaſi rerum Concordantiam colligentes, omnes è diuinis libris textus ad verbum tranſcribimus,

qui eandem propoſitionis ſententiam habent. Ita Propoſitio eſt ſubiectorum Scripturæ textuum dogmatica interpretatio: ac viciſſim Scripturę textus ſunt Propoſitionis diuina confirmatio. Subijcimus autem cuicunque Propoſitioni Scripturas ſecundum eum ſenſum, quo illas in Commentario dogmatico ſumus interpretati. Omnis porrò Scripturæ locus ad aliquam Propoſitionem theologicam ſpectare poteſt. Nam vel illius Propoſitionis doctrinam expreſsè, ac ſignatè docet: vt Chriſtus eſſe Sacramentum ſui corporis docet expreſsè, *Hoc eſt corpus meum*. aut indicat ipſo exercitio, & actione, ſiue exemplo; vt indicatur Euchariſtia illis verbis, *Perſeuerabant in fractione panis*. aut ſignat figuris, & vmbris veteris teſtamenti; vt Euchariſtiam Manna, quod ad Iſraelitarum cibum de cęlo deſcendebat. aut ſignificat ſymbolis, ac ſimilitudinibus; vt Euchariſtiam ſymbolo panis, vini, & ſimilibus. Itaque nos in ſcripturali Theologia poſt vnamquamque Propoſitionem omnia Scripturæ loca ſubijcimus; primum quæ illam ſignatè docent, deinde quæ exercitè, tum quæ figuratè, poſtremo quæ ſymbolicè. ſuntque eorum locorum eę inſcriptiones, *Doctrina Scripturarum*, 2. *Actiones, & exempla*, 3. *Figuræ*, 4. *Symbola*. Poſt loca Scripturæ ſubijcimus quæſtiones, & dubia. Pro quorum ſolutione lectorem ſubinde ad S. Thomæ Summam remittimus. Pro cuius intelligentia maximè valere quiſque intelliget eam noſtram Introductionem, quam in principio Diſtinctionum apponimus. Quamque autem Introductionem, & quamque Propoſitionem ex prima noſtræ Introductionis parte ad verbum tranſcribimus.

Vſus. Hactenus de methodo dictum eſt: nunc aliquid de vſu huius noſtri operis indicandum. Noſtrum opus Commentarius eſt dogmaticus, & Theologia ſcripturalis. Igitur idem eius, qui diuinæ Scripturæ, vſus eſt. * *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata*, inquit Paulus, *vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia: vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus*. Præſtat hæc Eccleſia, cui cooperari omnes eius filij debemus, in concionibus ad populum; in ſcholis coram ſtudioſis litterarum; in controuerſijs, & diſputationibus cum oppugnantibus catholicam veritatem. Ad hæc omnia noſtrum opus non mediocrem commoditatem afferre poteſt, quam operæpretium eſt indicare. Primum habent Concionatores illud ex hoc opere cōmodi: quod in eo eſt in promptu omnis materia, quæ pro quaque concione facere poteſt. Quæ ſunt maximè in chriſtiana concione dicenda? Doctrina credendorum, & agendorum vt ſancti ſimus: confirmanda doctrina rationibus, auctoritate, exemplis, figuris; explicanda, & ornāda ſimilitudinibus. En autē in noſtro Theologiæ opere in cuiuſque Diſtinctionis principio doctrina de quaque materia tum credendorum, tum agendorum cum ſuis rationibus. Habes poſt doctrinam omnes Scripturas ſacras, quæ eam docent: habes omnia exempla ex ipſis Scripturis collecta ad doctrinam confirmandam; & omnes figuras, & ſymbola ſcripturalia, quibus eādem & explicare, & ornare, & confirmare poſſis: habes S. Thomam, & Patres in Propoſitionibus citatos, ſi maiorem pro doctrina eruditionem expetieris. Si quam autem maiorem explicationem pro ſingulis Scripturæ locis volueris: ſunt in prōptu interpretationes Commentarij dogmatici. vt nullum alium interpretem adire valde opus ſit. Vera eſſe, quæ dicimus, probabis experientia. Quod ſi propoſito ad concionandum aliquo themate è Scriptura deſumpto, inquiſieris, de qua potiſſi-

* 2. Tim. 3.16.

potiſſimum materia ad illud thema faciente tibi agendum in concione ſit: quanta noſtri Commentarij commoditas eſt; quod ratione dogmaticæ interpretationis, omnem in quoque Scripturæ textu theologicam materiam deprehendere ſtatim poſſis, quæ ad ſententiam illius textus facit?

Pro Scholis autem Theologiæ tum Scholaſticæ, tum Poſitiuæ commoda ex opere noſtro illa ſunt. Habet Prælector Scholaſticæ in quaque theologica materia Scripturas omnes in vnum collectas, quæ illam docent, & confirmant. Habet Prælector ſacræ Scripturæ diuinorum librorum doctrinam, & textus ipſos ſecundum ordinem Theologię digeſtos, omneſq; Scripturæ locos pro quaque materia, ex omnibus diuinis libris compactos. Habet ergo Prælector ſacræ Scripturæ ex noſtro opere theologico duo commoda. alterum, vt ad vnius textus interpretationem confirmandam, habeat collectos in vnum omnes alios eiuſdem ſententiæ textus. Alterum, vt poſſit, ſi libuerit, prælegere ſuis auditoribus in ſcholis certã aliquam diuinę Theologiæ materiã, vt de Deo, de diuinis operibus, de Chriſto, &c. Quòd ſi in ſingulis ſacris textibus prę ſtiterit illa quinque, quę in Proœmio primę partis Introductionis in ſacram doctrinam indicamus; vt primùm explicet verborum ſignificationem, deinde ſenſum litteralem tradat, tum myſticum, quarto loco dogmata, quæ docentur in illo textu, poſtremo quæſtionibus, ac dubijs reſpondeat: profectò ille ſuos auditores eruditiſſimos reddet. Habet ex noſtro dogmatico Commentario in quoque Scripturæ textu, omnia dogmata, quæ per illum textum poſſunt confirmari. quod eſt eruditionis præſtantiſſimæ, in maximam auditorum vtilitatem euaſuræ.

Vſus autem noſtri operis pro controuerſijs Fidei commodiſſimus eſt. Nam Hæreticus vel negat dogma, quod Catholici amplectuntur, eſſe in Scripturis ſanctis; vel affirmat falſum dogma, quod ipſe tuetur, in ijs reperiri. Vt negantem verũ dogma, conuincas in Sctipturis eſſe: en tibi in promptu in noſtra Theologia ſub quoque catholico dogmate omnia Scripturæ loca, quę illud docent: en in Commentario noſtro cuiuſcunque loci ſolidam intelligentiam. Vt afferentem falſum dogma ſtatim repellas, & redarguas: en tibi in noſtra Theologia dogmata cuicunque falſitati contraria, & ſub quocunque dogmate ſacras omnes Scripturas illud confirmantes, & falſitati aduerſantes. Quod ſi quem Scripturæ locum Hæreticus calumnioſè pro ſuæ ſententiæ falſitate produxerit: habes in promptu pro contrariæ ſententiæ veritate Scripturæ loca innumera falſæ intelligentiæ apertè repugnantia. Iam ſi quis velit, ſiue ad confutandos Hæreticos, ſiue ad erudiendos Catholicos, libros ſcribere: habet in noſtra Theologia ſyluam omnem ſacram pro cuiuſque operis materia. Quam præclara commoda iſta ſunt?

Porrò quia mortalis ſum, & iam ſenex, fortaſſe propediem migraturus: nolui expectare vt totum opus in lucem proferrem, quod mol ior: ſed edere decreui partem iam perfectam, quæ Commentarium in Pentateuchum, & illius Theologiam complectitur. Vt ſi ante quàm reliquum laborem perfecerim, obire contigerit; non pereat hæc Pars. quam, ſi obiero, ſpero vt Paradigma futuram viro alicui, Scripturarum ſanctarum amatori, & cupienti de Eccleſiæ commodis bene mereri; ad Commentarios ſimiles in reliquas Scripturas edendos, & ad ſacram Theologiam ex ijs componendam. Ego autem & hoc, & omne opus meum Eccleſiæ dico; pro cuius obſequio ſemper laboraui: cuius infallibili iudicio, & cenſuræ omne meum iudicium, & doctrinam ſemper ſubieci.

Admo-

Digitized by Google

Admonitio
Pro intelligentia quarundam Notarum, quæ in hoc opere habentur.

CVm notulas apponimus trium litterarum, c. d. p. tres partes noſtræ Introductionis in ſacram doctrinam citamus, quibus in his Commentarijs ſcribendis maximè vſi ſumus. p. Propoſitiones theologicas ſignificat Primæ Partis. d. Definitiones philoſophicas Secundæ Partis. c. Canones, quos pro intelligentia Scripturarum ſcribimus in Tertia Parte. Eſſet ualde vtile, vt monemus in Proœmio, perlegere in Introductione loca, quæ citantur: ſed non neceſſarium.

Monemus autem, atque etiam obſecramus Lectorem quemque, ut antequam à noſtro opere quidquam legat, Proœmium prælegat.

COMMENTARII DOGMATICI,

Siue

THEOLOGICAE INTERPRETATIONIS IN PENTATEVCHVM,

LIBER PRIMVS.

In Geneſim.

Materia totius Geneſis.

Materia libri Geneſis eſt, naſcentis mundi, & generationis humanæ prima hiſtoria vſque ad obitum Ioſeph. De mundi exordio agitur, et hominis procreatione: de Iſraelitarum progenitoribus: de diluuio: de linguarum, gentiumq; diuiſione: de Patriarcharum geſtis Abrahami, Iſaaci, Iacobi, Ioſephi. Hieron. ad Paulin. Athan. in Synopſi.

CAPVT PRIMVM.

SVMMA.

Creatur à Deo mundus, & opera ſex dierum ornatur, atque perficitur.

1 IN principio creauit Deus cælum, & terram. 2 Terra
autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper fa-
ciem abyſſi: & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.
3 Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta eſt lux. 4 Et vidit
Deus lucem quòd eſſet bona: & diuiſit lucem à tene-
bris. 5 Appellauitque lucem Diem, & tenebras No-
ctem: factumque eſt veſpere & mane, dies vnus. 6 Di-
xit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aqua-
rum: & diuidat aquas ab aquis. 7 Et fecit Deus firma-
mentum, diuiſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper fir-
mamentum. Et factum eſt ita. 8 Vocauitque Deus firmamentum, Cælum: & fa-
ctum eſt veſpere & mane, dies ſecundus. 9 Dixit vero Deus: Congregentur aquæ,
quæ ſub cælo ſunt, in locum vnum: & appareat arida. Et factum eſt ita. 10 Et vo-
cauit Deus aridam, Terram, congregationeſque aquarum appellauit Maria.
Et vidit Deus quòd eſſet bonum. 11 Et ait: Germinet terra herbam virentem, &
facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius
ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita. 12 Et protulit terra her-
bam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignumq; faciens fructum,
& habens vnūquodque ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam. Et vidit Deus, quòd
eſſet bonum. 13 Et factum eſt veſpere & mane, dies tertius. 14 Dixit autem
Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & ſint in
ſigna & tempora, & dies & annos: 15 vt luceant in firmamento cæli, & illumi-
nent terram. Et factum eſt ita. 16 Fecitque Deus duo luminaria magna: lumi-

nare

Digitized by Google

nare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti: & ſtellas. 17 Et
poſuit eas in firmamento cæli, vt lucerent ſuper terram, 18 & præeſſent diei ac
nocti, & diuiderent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd eſſet bonum. 19 Et
factũ eſt veſpere & mane, dies quartus. 20 Dixit etiam Deus: Producant aquæ
reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terrã ſub firmamẽto cæli. 21 Creauitq;
Deus Cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam pro-
duxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundùm genus ſuum. Et vidit
Deus quòd eſſet bonum. 22 Benedixitq; eis, dicẽs: Creſcite, & multiplicamini,
& replete aquas maris: auesque multiplicentur ſuper terram. 23 Et factum eſt
veſpere & mane, dies quintus. 24 Dixit quoque Deus: Producat terra animam
viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm ſpecies
ſuas. Factumque eſt ita. 25 Et fecit Deus beſtias terræ iuxta ſpecies ſuas, & iu-
menta & omne reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus quod eſſet bonum,
26 & ait: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: & præſit
piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs, vniuerſæque terræ, omnique reptili
quod mouetur in terra. 27 Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam: ad
imaginem Dei creauit illum, maſculum & feminam creauit eos. 28 Benedixitq;
illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam,
& dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ
mouentur ſuper terram. 29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam
afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſe-
mentem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam: 30 & cunctis animantibus terræ,
omnique volucri cæli, & vniuerſis quæ mouentur in terra, & in quibus eſt anima
viuens, vt habeant ad veſcendum. Et factum eſt ita. 31 Viditque Deus cuncta
quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum eſt veſpere & mane, dies ſextus.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

1 IN *principio creauit Deus, &c. In principio*, *a* In tempore, Non ab æterno. can. 2103. In inſtãti. Principium enim temporis non eſt tempus, ſed inſtans. d. 907. Vel *In principio*, *b* per rationem, quam Deus habet primi principij. c. 2106. *c* creauit Deus hebraicè *Elohim*, Dij, id eſt, diuinæ Perſonæ, quæ vnum rerum principium ſunt. d. 3511. & c. 1489. Vel, *d In principio*, id eſt, *e* per Filium, heb. ראשית *Reshith*, Primò, ab æterno, ante omnem creaturam genitum. c. 4138. *In*, cauſam efficientem cooperantem ſignificare ſolet. c. 2947. *Creauit*, è nihilo eduxit. d. 960. *Cælum, & terram*, * omnia corpora cæleſtia, & elementaria, licet impolita, & inornata: c. 1297. & 2361. Docemur *f* 1. Eſſe Deum. ex effectu, *Creauit Deus*. Idem probant omnia ſcripturæ loca, in quibus agitur de diuinis operibus. 2. Docemur, *g* Neque mundum, neque creaturam vllam æternã eſſe, *In principio creauit*. 3. *h* Mundum eſſe à Deo; & *i* Eſſe Deum creatorem omnium. & *k* Creationem eſſe à ſolo Deo, *Creauit Deus cælum, & terram*.

a p. 86.
b p. 2.
c p. 57.
d Aug. 13. conf. c. 5. Eccleſia in Pontificali in conſecr. primi lapidis.
e p. 61.
** p. 87.*
f p. 1.
g p. 86.
h p. 87.
i p. 41. 101. 102. 103.
k p. 89.

Myſticè. Deus *in principio*, id eſt, in Chriſto, qui eſt Primogenitus omnis creaturæ. c. 4137. 4138. 5611. ad eius gloriam, per eius merita. *Cælum, & terram*, vtrãque Eccleſiam triumphantem, ac militantem. c. 5538. 7632. *Creauit*, generauit, ad vitam ſupernaturalem gratiæ formauit. c. 2599. Habes ex hoc textu ſecundum ſenſum myſticum ea dogmata. 1. *l* Infundi nobis, & infuſam fuiſſe Angelis gratiam iuſtificantem ex meritis Chriſti. 2. *m* Chriſtum eſſe caput hominum, & Angelorum.

l p. 573.
m p. 443. 470. 471.

2 * *Terra autem erat inanis, &c. Inanis*, hebr. תהו *tòhu*, deſolatio. c. 4316. LXX. ἀόρατος, inuiſibilis. *Vacua*. heb. בהו *Bòhu*, Inane, vacuitas, LXX. ἀκατασκεύαστος, incompoſita. Sine ornamentis plantarum, & animalium. *Super faciem*, Iuxta, coram, in ipſa abyſſo, id eſt, profunda aquarum vaſtitate. c. 4022. 1116. *Spiritus*, corpus tenue. heb. רוח *Rùahh*, aer, ventus. c. 4165. 2298. *Dei*, diuinus, id eſt, ingens. c. 8554. Ecce quatuor elementa in principio, in inſtanti creata, Terra, aqua, aer, ignis, ſup. n. 1. ita inter ſe ordinata, vt terra ſit infima. d. 1164. *n* Horum creator Deus.

Myſticè. *o* Terra inanis, & vacua ſunt homines ſine gratiæ ornamentis, ſine operibus iuſtitiæ. c. 6296. 7734. Spiritus Dei dicitur Spiritus ſanctus, & eius virtus. c. 2292. 2293. 2299. *p* qui per gratiam, & aquam Baptiſmi homines per Chriſtum renouat. c. 5349. Vel aquæ ſũt homines ipſi in peccatis, ac miſerijs. c. 5348. 5351. 5363.

n p. 103. 104. 106. 107.
o p. 1194. 1196, 1266, 1267.
p p. 749. 757.

* *Dixitque Deus: Fiat lux,&c. Dixit,* 3
q *p.* 98. non verb oris, ſed mentis, id eſt, *q* ſua
r *p.* 108. 308. ſcientia rerum ideali. *Fiat lux. r* educa-
tur é cælo lux, virtute cæli, ipſo mecũ co-
s *p.* 93. operãte. * *Bona, s* in ſuo genere perfecta. 4
t *p.* 108. *Diuiſit, t* diſtinxit lucem, ac tenebras;
noctem, ac diem; circumuoluente ſe cælo,
& diem per lucis lati onem afferente. nam
ſubditur: * *Factumq; eſt veſpere, ac mane,* 5
integer dies naturalis. d. 2522. ex nocte,
dieque artificiali compoſitus. d. 2511.
u *p.* 23. *Vnus,* primus. c. 8563. *u* In his, quæ toto
hoc primo Geneſis capite dicuntur, elu-
cet diuina prouidentia.

x *p.* 363. *Myſticè.* L. x eſt *x* An gratia? *c.* 6525.
y *p.* 386, 387. *y* An intelligentia diuinorum? c. 6526.
z *p.* 1316, 1351. *z* An veritas, & doctrina fidei, *a* & ipſe
Chriſtus? *c.* 6530.6531.6534. Tenebræ,
a *p.* 443. *b* ignorantiam, *c* malitiam, *d* peccatum,
b *p.* 1251, 1255. *e* errores ſignificant. cc. 7612.7615.7616.
f Veſpere, & mane, Cognitio eſt matuti-
c *p.* 1150, 1237. na, & veſpertina. d. 2078. 2079. Vel veſpe-
re cognitionem ſignificat naturalem, quæ
d *p.* 1193. de diuinis habetur per creaturas: mane,
e *p.* 1414. cognitionem certam per fidem, Deique
f *p.* 29, 30, 31, 368. reuelationem. *g* Dies autem primus eſt
primum opus gratiæ, nempe vel ipſa gra-
g *p.* 404. tia reſpectu gloriæ; *h* vel vocatio, & illu-
h *p.* 394. ſtratio diuina reſpectu iuſtificationis.

* *Dixit quoque Deus: Fiat firmamen-* 6
a *S. Th. cum Auguſt* 1. *p. q.* 68. *a.* 3. *& q.* 69. *a.* 1. *tum, &c. a Firmamentum, b* aer ſpiſſior,
& proximus terræ. c. 1631. * *Aquæ, quæ* 7
erant ſuper firmamentum, c Aquæ plu-
b *p.* 105. uiales, ſiue vapores, qui ſecundum ſubſtã-
c *p.* 105, 211. tiã aquæ ſunt. * *Cælum,* שמים *Shamaijm,* 8
† quia ibi aquæ.

† *p.* 2153. *Myſticè. d* Firmamentum eſt Eccleſia.
d *p.* 620. c. 6046. *e* in qua eſt diſtinctio aquarum
e *p.* 632. ſuperiorum, & inferiorum, id eſt, Multi-
f *p.* 700. tudinis hierarchicæ, atque ſæcularis, &
g *p.* 646. laicæ. c. 5363. *f* ſiue Prædicationis, quæ
h *p.* 412, 800. ad gratiam diſponit. c. 5355.5358. & *g* Sa-
cramentorum, quæ gratiam conferunt,
c. 5362.6079. Vel *h* Aquæ ſuperiores ſunt
lacrymæ, atque contritio de peccatis cum
i *p.* 1469. Dei amore coniuncta; *i* Aquæ inferiores
ſunt Attritio, ac dolor ob timorẽ gehen-
næ. c. 5349.6382.

* *Dixit verò Deus: Cõgregẽtur aquæ, etc* 9
k *p.* 308. *In locum vnum, k* in terræ concaua, quæ
Deus tunc depreſſit, cum iuſſit aquas cõ-
gregari. *Arida,* quia præcipua terræ qua-
litas, per quam terra magis actiua reddi-
tur, ſiccitas eſt. d. 1178.1179. * *Terram,* 10
hebr. ארץ *èrets.* ea vocabula Terræ pro-
prietates explicant. Dicitur enim Terra
ארץ *èrets,* quaſi אל רוץ *al ruts,* Non ſe mo-
uens, immobilis. d. 1196. nam רוץ *ruts,*
currere ſignificat. Vel littera א *Aleph*
abundat, & eſt formatiua nominis; dici-
turque terra רוץ *Ruts,* quòd ſuper eam
moueantur, & currant reliqua elementa,
& cælum. Vel *Ruts* dicitur à רצץ *Ratsats,*
quod teratur, ſitque elementum omnium
infimum, & corpus ab alijs corporibus
quaſi oppreſſum. d. 1195. Vel quod ſit
contrita, & in puluerem diuiſa ob ſiccita-
tem. d. 1178. *n* Imponi ſolent rebus no- n *p.* 2153.
mina ad rerum ipſarũ cognitionem tra-
dendam.

Myſticè. o Aquæ, curæ ſunt tempora- o *p.* 661.
les, vel cupiditas, vel peccata. ſup. n. 2. &
c. 5360. quæ in locum vnum congregan-
tur, & apparet arida; cum vel mens per
Dei gratiam ab amore viſibilium ſeiun-
gitur; *p* vel Eccleſia ab infidelibus. Ari- p *p.* 913, 1422.
ditas innocentiæ candorem indicat, &
puritatem ab humore concupiſcentiæ.
c. 5295. 5395.

11 * *Et ait: Germinet, &c. Herbam viren-*
12 *tem,* heb. דשא עשב *Dèshe hhhèſeb,* germen
13 herbæ, ſeu germen herbeum. c. 8543.
Lignum pomiferum, hebr. עץ פרי *hhhèts
perì,* lignũ fructiferum. *Et protulit terra,*
q actione cauſæ ſecundæ Deo cooperan- q *p.* 308.
tis. d. 627.

Myſticè. r Herba virens, & lignum r *p.* 1035,
pomiferum Iuſtorum eſt progenies ſecũ 1036, 1037,
dum gratiam: *s* quæ eſt bonorum operum 1038.
fœcundiſſima. c. 5383.6209.6211. quam s *p.* 620.
progeniem gignit Eccleſiæ terra. *t* Vel t *p.* 1039.
herba virens, & lignum pomiferum ſunt
actiones virtutum, quas iuſtorum mens
profert. *Semen* & operum, & ſacræ do-
ctrinæ ſymbolum eſt. c. 7377.7378.

14 * *Dixit autem Deus: Fiant luminaria,*
15 *in firmamẽto cæli, &c. Luminaria, u* Sol, u *p.* 108. *in quæſt.*
& luna, & ſtellæ: quas Deus efformauit,
16 cælum magis condenſando. * *Vt præeſſet,*
x nam ſole, luna, & ſtellis vtitur Deus in x *p.* 112.
corporibus inferioribus regendis.

Myſticè. y Luminare maius, Chriſtus y *p.* 443,
eſt. c. 7453. qui præeſt diei, nempe gratiæ, 483. 488,
& æternæ gloriæ. c. 5875. 5871. cum ſit 489, 501,
ipſe auctor gratiæ, atque gloriæ, lucerna 572, 573.
in cœleſti Hieruſalem. *z* Luminare minus, z *p.* 620,
id eſt luna, eſt Eccleſia. c. 6551. quæ qua- 866. 867,
tenus poteſtatem habet clauium, præeſt 868. 869,
nocti, nempe populo Chriſtiano in huius 870.
ſæculi tenebris degenti. c. 6766. Vel *a* lu- a *p.* 30.
minare maius eſt lumen ſupernaturale
fidei; *b* luminare minus, lumen intellectus b *p.* 29.
naturale. c. 7446. & ſeqq. Illo regimur ad
gratiam. c. 5875. hoc autem illuſtramur
ad rectè agendum ſecundum naturam.
c. 6766.

20 * *Dixit autem Deus, &c. Reptile,* hebr.
שרץ *Shèrets,* generale nomẽ eſt ad anima-
lia, quæ ſe ipſa rependo mouent, vt piſces;
non gradiendo, vt homines. c. 2168. *Ani-
ma,* hebr. *Nèphesh,* generale nomen
beſtias, & homines complectens. c. 1164.
1165. *Viuens,* hebr. חיה *Hhajjàh* vitam
ſignificat ſenſu præditam. c. 1266. Idem
eſt ergo, *Reptile animæ viuẽtis,* ac Repti-
21 le viuum ſenſitiuum. * *Creauitq; Deus,*

c p. 113. 114, 308, 309. *c* Produxit ex aquis, ipſis aquis Deo co-
operantibus. c. 2597. *Multiplicamini,*
d p. 311. *d* ſimilia producendo.

e p. 641, 642. *Myſticè. e* Aquarum, id eſt, Gratiæ ge-
nus ſunt. c.5349.5362. tum Aues, id eſt,
Homines contemplatiui. c.5451. tum Pi-
ſces, id eſt, Operarij Eccleſiæ. c.7080. qui
in ipſis aquis, id eſt, cum populis degunt,
quos erudiunt. c.5363.

* *Dixit quoque Deus: Producat, &c.* 24
Iumenta, hebr. בהמה *Behemah,* propriè 25
animalia, quæ vel apta oneribus ſubue-
ctandis, vel terræ ſcindendæ. can. 4556.
Beſtias, hebr. חיה *Hajjah,* omne animal
terreſtre vocat eo nomine, quod neque iu-
f p. 110. mentum eſt, neque reptile. c. 1267. *f* & en
animal omne terreſtre à Deo.

g p. 632, 633. *Myſticè.* g *Anima viuens,* quæ vitam
habet gratiæ, nam peccatum mors eſt.
c.6336.6692. *Iumenta,* ſunt fideles, qui
Dei præceptis obediunt. c.6365. *Reptilia,*
Humiles. *Beſtiæ,* Rudes, ac ſimplices.
Animalia enim fideles, ac electos interdũ
ſignificant. Pſal.67.11. & c.5319.

* *Et ait: Faciamus hominem ad ima-* 26
ginem, & ſimilitudinem noſtram. Facia-
h p. 115. *mus hominem, h* non dixit, *Fiat homo,* vt
indicaret hominem à Deo per creationem
productum, non concurrentibus alijs cau-
ſis efficientibus. *Ad imaginem, & ſimili-*
i p. 128. *tudinem noſtram, i* quatenus homo men-
k p. 5, 10, 12, 16, 20, 21, 22, 23, 26. & a p. 43. ad 56. te præditus eſt, vt Deus. *k* Quare ex om-
nibus viſibilibus præcipuum eſt Dei ſym-
bolum Homo: nihilque à nobis habetur
melius, ex quo poſſimus ad Dei perfectio-
nes cognoſcendas aſcendere. Porro Ima-
go plus eſt, quàm Similitudo. eſt propriè
id, quod ex alio procedit, ei ſimile ſecun-
dum ſpeciem, vel ſaltem ſecundum figu-
l p. 354. ram. c.1732.2271. *l* Videtur Imago gra-
tiam ſignificare, quæ eſt participatio diui-
næ naturæ. c.1733.6275. Similitudo au-
tem, hominis naturam intellectualem.
Intendebat autem in hominis creatione
Deus magis gratiam, & viſionẽ beatam,
quàm naturam. Ergò ex perfectionibus,
quæ ſunt in homine tum naturalibus, tum
moralibus, cognoſcimus perfectiones Dei.
vt ex naturalibus cognoſcimus, Deum
eſse Intelligẽtiam, quia nos intelligimus;
incorporeum, quia animus noſter ſpiritus
eſt, &c. Ex moralibus, vt ex ſanctitate,
manſuetudine, miſericordia, colligimus
ſanctitatẽ, clementiam, bonitatẽ Dei, &c.

Et præſit piſcibus maris, &c. m Conſti- m p. 319.
tuitur Homo dominus viſibilium. * Nam * p. 92.
mundus viſibilis propter hominem crea-
tus eſt.

27 * *Et creauit Deus hominẽ ad imaginem*
ſuam, &c. Maſculum, & feminam.
n Vterque ad imaginẽ Dei creatus, id eſt, n p. 128.
intellectualis, & in gratia. ſup. num.26. 356.
Maſculus, & femina ad prolis generatio-
nem.

Myſticè. o Maſculus, Sacerdotem; o p. 646.
p Femina, totius eccleſiaſticæ Hierarchiæ p p. 645.
videntur ſymbola eſse, ex cc.6610.6698.
Nam à Sacerdoribus, & ab eccleſiaſtica
Hierarchia eſt filiorum Dei, ad imaginem
Dei renatorum, propagatio per gratiam.
è Hierarchia enim eccleſiaſtica ſunt, qui
homines prædicatione ad gratiam præpa-
rant, & Sacramentorum adminiſtratione
renouant in filios Dei. Porrò præcipua
quadam ratione Sacerdotes ſunt Imago
Chriſti Dei; quatenus eius locum tenent,
eiuſque miniſtri ſunt in Chriſti corpore
tum reali, tum myſtico producendo. ob id
ipſi præſint cætero populo Chriſtiano.

28 * *Benedixitq; illis Deus, &c. Benedixit.*
Bene illis fecit. c.2540. donis ornauit, vim
gignendi tribuit. *Creſcite, & multiplica-*
mini. q Licet enim vti matrimonio ad q p. 308.
prolem gignendam, ad quam natura pro- 311. 320.
pendet ex Dei benedictione. *r* Perfectius 831.
tamen eſt matrimonio non iungi: quoniam r p. 832.
actus contemplationis eſt proles mentis,
quæ nobilior eſt prole corporis: quaque
ſimiliores reddimur Deo, quem actum
maximè impedit vſus matrimonij. *s* Por- s p. 2329.
rò fornicatio nullo modo licita eſt: nam
homo cum ſit animal ratione præditum,
debet facultate gignendi vti ſecundum
rationem: at fornicatio rationabilis nõ eſt,
quatenus obeſt educandæ proli, quia vir
matrimonio ſolutus, facilè poteſt educan-
dæ prolis curam omittere.

29 * *Dixitque Deus: Ecce dedi vobis, &c.*
30 *Vt ſint vobis in eſcam. t* ergo licita. t p. 94.
u Actio elucet diuinæ prouidentiæ. u p. 304.
31 * *Viditq; Deus cuncta, quæ fecerat, &c.*
Valde bona. x Intelligimus omnia Deum x p. 100.
magna cum ſapientia condidiſse.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA.

Opus creationis abſoluitur: deſcribitur Paradiſus, Adami locus: Adamo præceptum iniungitur: imponitur ſingulis animalibus ab Adamo nomen: ex eius coſta formatur Eua in vxorem.

1 IGitur perfecti ſunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum.
2 Compleuitq; Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat:
& requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat.
3 Et benedixit diei ſeptimo; & ſanctificauit illum: quia in
ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo quod creauit Deus vt
faceret. 4 Iſtæ ſunt generationes cæli & terræ, quando crea-
ta ſunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum & terram.
5 Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regio-
nis priuſquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus ſuper terram, &
homo non erat qui operaretur terram. 6 Sed fons aſcendebat è terra, irrigans
vniuerſam ſuperficiem terræ. 7 Formauit igitur Dominus Deus hominem de
limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: & factus eſt homo in ani-
mam viuentem. 8 Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis à
principio: in quo poſuit hominem quem formauerat. 9 Produxitque Dominus
Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcẽdum ſuaue: lignum etiam
vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali. 10 Et fluuius egredie-
batur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor
capita. 11 Nomen vni Phiſon: ipſe eſt qui circuit omnem terram Heuilath, vbi
naſcitur aurum. 12 Et aurum terræ illius optimum eſt: ibi inuenitur bdellium, &
lapis onychinus. 13 Et nomen fluuij ſecundi Gehon: ipſe eſt qui circumit omnẽ
terram Æthiopiæ. 14 Nomen verò fluminis tertij, Tygris: ipſe vadit contra
Aſſyrios. Fluuius autẽ quartus ipſe eſt Euphrates. 15 Tulit ergo Dominus Deus
hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret illum.
16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradiſi comede. 17 De ligno autem
ſcientiæ boni & mali ne comedas. in quocunque enim die comederis ex eo, morte
morieris. 18 Dixit quoque Dominus Deus: Non eſt bonũ eſſe hominem ſolum:
faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. 19 Formatis igitur Dominus Deus de humo
cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt vi-
deret quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt
nomen eius. 20 Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vni-
uerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ: Adæ verò non inueniebatur adiutor
ſimilis eius. 21 Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam: cùmque obdor-
miſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea. 22 Et ædificauit Do-
minus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.
23 Dixitque Adam: Hoc nunc, os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vo-
cabitur Virago, quoniam de viro ſumpta eſt. 24 Quamobrem relinquet homo
patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.
25 Erat autem vterque nudus, Adam ſcilicet & vxor eius: & non erubeſcebant.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

IGitur perfecti ſunt cæli, & terra, &c. 1
a p. 87. q. 1. *a* Hæc verba ſatis indicant ſex dierum ſpatio recepiſſe mũdum à Deo creatum complementũ ſuum, quod
b p. 87. 88. præcedente capite deſcriptũ eſt. *b* & om-
c p. 85. nes creaturas eſſe à Deo. *c* & non eſſe aliũ mundum, præter hunc vnũ, de cuius crea-
d p. 309. tione fit mentio, *d* & concurrere Deum cum creaturis in actionibus illarum. nam hic dicitur, Deus vniuerſum mundi opus patraſſe: cum tamẽ capite primo iubeantur aquæ volucres, atque piſces producere; & terra plantas, ac beſtias. *Ornatus eorum,* hebraicè *Tsebaàm,* exercitus eorum, id eſt multitudo. nam multitudo Angelorum in Empyreo, ſtellarum in cæ-

lo,auium in aere,piſcium in aquis,planta-
rum,beſtiarum,hominum in terra,magno
ſunt huic vniuerſitati ornamento. Ob id
Dominus in Scripturis ſanctis ſæpiſſimè
Deus exercituum appellatur, id eſt, Deus
vniuerſæ creaturæ. c. 8210. *Exercitus*
græcè *κόσμος*, multitudo ordinata.
2 * *Requieuit ab vniuerſo opere, quod patra-
rat*, Non à mundi gubernatione, & con-
curſu cum operibus cauſarum ſecunda-
rum; ſed à mundi molitione, nouoq; ope-
re, quod patiarat. nam Deus, vt ait Chri-
ſtus, vſque modo operatur. & hũc ſenſum
indicant verba, quæ ſequũtur, *quia in ipſo
ceſſauerat ab omni opere ſuo, quod creauit
Deus vt faceret*. quæ LXX. verterunt
ἐν ᾧ ἤρξατο ποιῆσαι, quæ cœperat facere,
id eſt, quæ illo mundi principio fecerat.
3 * *Benedixit diei ſeptimo*, id eſt, Sanctifi-
cauit diem ſeptimum. c. 2543. vt ſequitur
in eodem textu per epexegeſim, c. 8769.
Sanctificare autem eſt, diuino cultui con-
e p. 144. ſecrare. c. 2728. 2731. *e* Conſecrauit autẽ
diuino cultui, quatenus ad memoriam
beneficij creationis voluit Deus die Sab-
bati ab operibus ſeruilibus vacari. Qui
cultus quoniam vmbra fuit, & figura
cultus euangelici; ceſſauit iam die Sab-
bati, & in diem Dominicum mutatus eſt.
quo die requieuit Chriſtus Ieſus ab opere
redemptionis, ac paſſionis, reſurgens à
mortuis. ob id vacamus nos ab opere ſer-
uili die Dominico in memoriam beneficij
redemptionis. *Creauit vt faceret*. Decre-
uit, elegit facere. id quoque ſignificat he-
f p. 26. bræum ברא *Barà*. c. 3201. *f* Electio autem
libertatem indicat in Deo.
g p. 592. *Myſticè*. *g* Dies, diuinam illuſtratio-
599. 600. nem, lumen fidei, Chriſtiq; gratiam ſigni-
ficat. c. 5872. 5875. Ergo opera ſex dierũ,
ſunt opera ad Chriſti fidem, & gratiam
euangelicam ſpectantia. Sex autem dies,
ſunt ſex tempora vel Mundi, vel ætatis
Chriſti; quibus fides in Chriſtum varijs
modis propagata eſt ad gratiæ ſuſceptio-
nem, & hominis regenerationẽ in filium
Dei. Si de mundi temporibus ſit ſermo:
primus dies fuit ab Adam ad Noe; quo
tempore Dei cognitio tradebatur ex ope-
ribus creationis. Secũdus à Noe ad Abra-
ham, cum Deus vt vindex peccati cogno-
ſcebatur ex mundi eluuione. Tertius ab
Abraham ad Moyſem, cum circunciſio
ſpiritualem circuncìſionẽ cordium ſigni-
ficauit. Quartus à Moyſe ad Dauid; cum
lex ſcripta, & veteres cæremoniæ, tum
verbis, tum factis, ac figuris, ad Dei cõ-
gnitionem, & ad Chriſti gratiam præpa-
rarunt. Quintus à Dauid ad Chriſtum;
quo tempore creuit diuinorum cognitio
per pſalmos à Dauid ſcriptos, cantuſque
ſacros ab eodem inſtitutos; creuit etiam
Dei cultus occaſione Templi à Salomone
conditi, & à Zorobabele, ac alijs Iudæis
poſt reditum babylonicum reſtituti.
Sextus ab Incarnatione Verbi vſque ad
eius Reſurrectionem; cum Chriſti prædi-
catione, miraculis, morte eſt hominibus
gratia reſtituta, & oborta eſt lux Euan-
gelij. Vel primus dies, quo nobis lux illu-
xit Euangelij, fuit Incarnatio Verbi: ſe-
cundus Chriſti natiuitas, cum eius ortus
manifeſtatus eſt tum Paſtoribus, tum
Magis, tum Herodi, tum Iudæorum Sa-
cerdotibus: tertius diſputatio Chriſti
pueri cum Sacerdotibus in Templo; qua
diſputatione probauit puer Ieſus iam ve-
niſſe Meſſiam: quartus Ioannis Baptiſtæ
prædicatio, qua Chriſtum iam præſentem
vt verum Meſſiam Iudæis manifeſtauit,
& eius gratiam indicauit: quintus Chriſti
prædicatio, & miracula: ſextus Chriſti
paſſio, ac mors, qua nos Ieſus regenerauit
Deo. Septimus ergo dies, quo Chriſtus
Deus requieuit ab opere noſtræ ſalutis, eſt
dies dominicæ Reſurrectionis. ob id Ec-
cleſia diem dominicum vt ſanctum colit.
4 * *Iſtæ ſunt generationes cæli, & terræ,
5 quando, &c.* * *Omne virgultũ agri, &c.*
Produxit principio Deus plãtas, non mo-
do naturali per aquæ irrigationem, & ho-
minum operam; ſed per ſuam virtutem,
ac potẽtiam, vſus tamen terræ miniſterio,
vt ſupra dictum eſt. Et quia nõdum pluc-
rat, plantarum viror fontis irrigatione
interim eſt conſeruatus. Is horum verbo-
rum ſenſus apertius eruitur è græco textu.
Fons, hebr. אד *ed*, nubem, etiam, ſiue ne-
bulam ſignificat; quæ in rorem concreta
valet ad irrigandũ plantas d. 1277. vapor
autẽ *Fons* dicitur per catachreſim, c. 8696
6 * *Formauit igitur Dominus Deus ho-
7 minem de limo terræ, & inſpirauit in fa-
ciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt
homo in animam viuentem*. Deſcribitur
homo *a* è corpore, ſpirituq; compoſitus. a p. 129.
Faciem eius, LXX. *πρόσωπον*, perſonam,
ſuppoſitum, *in quel ſoggetto*, c. 1582. *Spi-
raculum vitæ*. LXX. *πνοὴν ζωῆς*, ſpiritum,
flatum viuentem. poteſt enim eſſe flatus
non viuens, vt ventus, aer. *Animam vi-
uentem*, Animal, corpus animatũ ſentiens.
Nam *Anima*, hebr. *Nephesh*, pro corpore
animato ſolet accipi. c. 1167. 3857. &
viuens, hebr. *Hhaijah*, animal viuens ſi-
gnificat. c. 3421. Ex his colligimus multa
dogmata; vt *b* Animam humanam à Deo b p. 135.
creari. Nam non dicitur è materia educta,
ſed à Deo inſpirata. Nec tamen eſſe par-
ticulam diuinæ ſubſtantiæ, quoniam dici-
tur inſpirata, non deciſa. *c* Nec eſſe animã c p. 136.
ante corpus. Nam poſt formatum corpus
dicitur inſpirata, non aliunde adducta.
d Colligimus, animam humanam eſſe d p. 130.
ſubſiſtentem: quoniam non educitur è
ſubiecto, ſed à ſolo Deo producitur.

Myſticè.

Digitized by Google

e p. 429. *Myſticè.* e Adam primus homo Ieſu
Chriſti figura eſt.c.7983. Vt igitur huma-
no Adami corpori iunctus eſt diuina vir-
tute ſpiritus: ita humanæ naturæ, Spiritus
ſancti opera, copulatum eſt verbum diui-
num. factuſque eſt Ieſus Chriſtus, nouus
homo, viuens vitam Dei; primus homo ad
regenerandũ nos in filios Dei. Alio modo:
f p. 363. f Anima, ſpirituſque, ſymbolum ſunt gra-
tiæ. c.5318.7498. Homo ergo, qui à Deo
formatur, & cui Deus inſpirat ſpiraculum
vitæ; Iuſti homines ſunt, quibus per Spiri-
tum ſanctum gratia communicatur.
* *Plantauerat autẽ Dominus Deus, etc.* 8
Paradiſum, heb. גן *Gan*, hortum. *Volupta-
tis*, hebr. בעדן *Bchhhèden*, ad voluptatem.
LXX. *In edèm.* *A principio*, hebr. מקדם
Miqqèdem, LXX. κατὰ ἀνατολάς, ab
ortu, vel verſus orientem. Ex his duplex
ſenſus colligitur: Deum ad hominis volu-
ptatem à principio, nempe cum plantas
produxit, Paradiſum terreſtrẽ condidiſse.
atque ita *ortus*, nõ ſolis ortum, ſed mundi
principium, ac originem ſignificat. Vel,
Deum in Edem, id eſt, in terræ regione
valde amœna, hortum plantaſse verſus
orientem. quod vel regio illa eſset orien-
talis, vel horti ſitus ad orientem vergeret.
g S.Th.1.p. q.97.a.4.& 2.2.q.164. a.2.ad 6. * *Lignum vitæ*, g non quod tribueret im- 9
mortalitatẽ; ſed quod contra defectũ vir-
tutis vitalis, quę ab externo agẽte, & à ci-
bo ſemper debilitatur, vires ſemper repa-
raret, vt homo nõ diſsolueretur in mortẽ.
Scientiæ boni, & mali. Ad ſciendum, ad
experiendum quid interſit inter bonum,
& malum; inter bonum obediẽtiæ, & ma-
* S.Th.1.p. q.102.a.1. ad 4. lum inobedientiæ. * Appellatur lignum
ſcientiæ boni, & mali per anticipationem
ex euentu. c.462.8798. expertus enim eſt
homo comedẽdo ex eo ligno contra diui-
num præceptum, ſuo malo, quantum bo-
h p. 23. num fuiſset obedientia. h Ex his intelli-
gitur diuina prouidentia quanta fuerit
erga hominem.
i p. 620, 621, 622, 623, 624, 625. *Myſticè.* i Paradiſus voluptatis, eſt
Eccleſia, c.6955. quam Deus fundauit in
Chriſto, qui principium eſt, & auctor gra-
tiæ, c.2102.2106. & ob id per excellentiã
k p. 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639. Oriens appellatur, c.6881. k Ligna pul-
chra viſu, & ad veſcendum ſuauia, ſunt
homines iuſti, c.6471. l Vel alia Eccleſiæ
bona, ex quibus magnas vtilitates perci-
pimus. m Lignum autem vitæ, eſt ſan-
l p. 700, 739, 748, 844. ctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum,
n vel ſacra doctrina, & fides: quibus refi-
cimur, c.6473. o Lignum ſcientiæ boni, &
m p. 762. 767, 768, 769. 771. mali, præcepta intellige: p quæ ſi per in-
obedientiam non obſeruentur, & quaſi
dentibus conterantur; vltione pœnarum
n p. 30, 1316, 1331, 1342. experimur quantum ſit obedientiæ bo-
num, quantum malum inobedientiæ.
o p. 1070, 1075, 1089. * q *Et fluuius egrediebatur de loco vo-* 10
luptatis ad irrigandum paradiſum, &c.
r Diuina prouidentia deſcribitur pro irri- p p.1079 1080.
gatione paradiſi.
11 * *Phiſon*, Ganges, vt plurimi cenſent. q Def.1314.
c.2046.5213. *Heuilath*, Prouincia Indiæ, r p. 23.
ad m dium inſulæ, ad Septentrionẽ, quem
is fluuius circundat. ita dicta ab s Heuila s Gen.10. 28.
filio Iectan filij Heber. Abulen. in Gen.2.
12 q.15. * *Bdelium*, non arbor. c.4769. ſed
lapis. c.4899. LXX. ἄνθραξ carbunculus.
Onychinus, LXX. πράσινος porraceus, por-
13 ro ſimilis. c.4919. * *Gehon*, Nilus. c.2046.
6153. *Aethiopiæ*, aſiaticæ, non eius, quæ
14 eſt in Africa. c.4971. * *Tigris*, inſignis
Aſiæ fluuius. c.5216. *Euphrates*, tranſit
per Chaldæam, & cõfinia terræ promiſſio-
nis. c.7425. *Inde diuiditur in quatuor ca-
pita*, Nunc Paradiſi locus per horum
quatuor fluuiorum origines non depre-
henditur, An quia Deus deleuit eum lo-
cum, quippe quem noluit eſse ad hominũ
vſum? t An Paradiſus adhuc extat; ſed t S. Thom. 1.p.q.102. a.1.
hi quatuor fluuij per ſubterraneos mea-
tus ei umpunt ex alijs locis?
Myſticè. u Fluuij, qui è Paradiſo, id eſt u p. 639, 700, 1356, 1357.
ex Eccleſia egrediuntur, Diuinæ ſapientiæ
ſymbola ſunt, quæ per quatuor Euangelia
deriuatur in omnes gentes. c.5955.7069.
7670.
15 * *Tulit ergo Dominus Deus hominẽ, etc.*
Tulit. Indicant hæc verba, non in Para-
diſo, ſed alio in loco fuiſse à Deo formatũ
Adamum; deinde in Paradiſum introdu-
ctum. *Poſuit*, hebr. induxit, deduxit. *Vt
operaretur*, vt coleret. *Et cuſtodiret*, ne à
paradiſi poſseſſione caderet; x non ob ho- x Aug. l.8. de Gen. ad lit.c.10.1.5. S.Tho. 1.p. q.102.a.3.
ſtium incurſum, aut beſtiarum, à quibus
non erat in ſtatu innocentiæ timor: ſed ob
peccatum, quod eum à bonis paradiſi vt
indignum excluderet. Vel, Deus poſuit
hominem in paradiſo remotum ab omni-
bus malis, vt eum excoleret actibus iuſti-
tiæ, & cuſtodiret à peccato. Hanc etiam
interpretationem admittunt verba vul-
gatæ editionis ex Auguſtini, & S. Thomæ
16 ſententia. * *Comede*, hebr. Comedendo
comede, id eſt, Comede quantum libuerit.
17 * *Morte morieris*, Certò morieris. c.8556.
Porrò *poſuit* Deus hominem in paradiſo,
vt operaretur, & cuſtodiret illum: y quia y p. 308.
vult Deus ſuam quamque rem operatio-
nem exercere, & cauſis ſecundis vtitur in
mundi gubernatione. & ipſe eas mouet.
d.710. Quamuis autem Deus hominem
dominum viſibilium creauerit: voluit ta-
men non eſse otioſum, & ſolum dominari,
ſed etiam operari. curandum enim Prin-
cipibus, ne otium ſit. d.4154.4155.4444.
z Ne autem homo ad Dei imaginem cõ- z p.1065.
ditus, ſuperbiret, ſed ſe Deo ſubiectum
agnoſceret; illi præceptum iniunxit. Præ-
ceptũ vnum, & obſeruatu facile. d.4079.
4069. & eius naturæ ſenſibili congruens.
d.4085. vt ab eſu vnius fructus abſtineret.

a p.1293. 1273. 1279. *a* & ne inobediens eſset, pœnam commi-
natus eſt. d.4068. 4098. *b* Interim Dei
b p.2292. exemplo diſcimus conuenienter ieiunia
ab Eccleſia præcipi.
18 * *Dixit quoque Dominus Deus, &c.*
Dixit. Redit ad plenam narrationẽ ſexti
diei, cum creatus eſt homo. *Solum,* hebr.
לבדו *Lebaddò,* ſolum ipſum, ſolitarium.
c p. 317. Sine vxore; *c* cum animalia cętera habeãt
fœminas ſocias ad gignendum ſimilia.
Adiutorium ſimile ſibi, eiuſdem ſpeciei,
aptum ad productionem prolis eiuſdem
naturæ. *Simile ſibi,* hebr. כנגדו *Cenegdò,*
Corá ipſo, circa ipſum, eius perſonæ præ-
ſens. LXX. κατ' αὐτὸν, Iuxta ipſum, ſecú-
dũ ipſum; quod & verti poteſt, *Simile ipſi,*
vt vertit vulgata, & explicatur infra illis
19 verbis βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ. * *Omne, quod*
vocauit Adam, ipſum eſt nomẽ eius. Indi-
d 318. catur magna in Adamo ſapientia: *d* quod
cuique animali proprium nomen impo-
ſuerit.
21 * *Immiſit ergo Dominus Deus, &c.*
22 e p. 317. *e* Formatur à Deo Eua ex Adamo, vt ma-
ior eſset viri amor in vxorem; & vxoris
tum amor, tum dependentia erga virum.
Soporem, vt ſuauior eſset Dei operatio in
Eua formanda: ne coſtæ exciſione terrere-
23 tur Adam. d.4141. * *Hoc nunc,* hebraicè
זאת הפעם *Zòth happahham,* Hoc, quod
hac vice ad me adducitur nouũ Dei opus,
poſt cætera animalia, cui mihi nomen im-
ponendum eſt. *Os de oſſibus meis, &c.*
f Elucet ex his verbis Adami ſapientia, f p. 318.
24 qua Deus illum ornauit. * *Quamobrem*
relinquet homo, &c. Dei ſpiritu Adam
afflatus, *g* licitum, ac perpetuum matri- g p. 831.
monij vinculum enunciat. *Vxori ſuæ.* 335.
h Non enim licet ſine Dei diſpenſatione, h p. 836.
qualis fuit in antiquis Patribus, plures 837.
vxores habere.
Myſticè. *i* Miſit Deus ſoporem in no- i p. 543.
uum Adam, in ſuum Filium Ieſum Chri- 544. 565.
ſtum: cum tradidit eum in mortem. *k* Et 566. 568.
ex eius latere Eccleſiam formauit ſpõſam k p. 560.
Chriſti, profluentibus è Chriſti latere
perforato vndis aquæ, atque ſanguinis.
Clem. Fidei de ſum. Trin. & Fide Cath.
l Quamobrem Matrimonium Sacramẽ- l p. 833.
tum eſt repræſentans myſterium coniun-
ctionis Chriſti, & Eccleſiæ.
25 * *Erat autem vterque nudus, &c. Nõ*
erubeſcebant, *m* Non timebant ne inue- m p. 240.
recundi haberentur. eſt enim erubeſcentia
timor inhonorationis. c.1563. 2428. Is au-
tem timor ab ipſis aberat: quoniam in ſta-
tu innocentiæ nuditas nullam turpitudi-
nem habebat, quatenus nullus motus erat
in ſenſu contrarius, aut repugnans ratio-
ni, hominique non congruus conditi ad ſi-
militudinem Dei. Prætereanon erat in
membris ratio vlla turpitudinis, quate-
nus nondum vlli peccato, peccatiue legi
ſubiecta erant.

CAPVT TERTIVM.

SVMMA.

Tentantur primi parentes, & peccant; & à Deo malediciuntur, ac è paradiſo expelluntur.

1 SEd & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ
fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præce-
pit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradiſi?
2 Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum, quæ ſunt in pa-
radiſo, veſcimur: 3 de fructu verò ligni, quod eſt in medio
paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tan-
geremus illud, ne fortè moriamur. 4 Dixit autem ſerpens ad
mulierem: Nequaquam morte moriemini. 5 Scit enim Deus, quòd in quocun-
que die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut dij, ſcientes bo-
num & malum. 6 Vidit igitur mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum,
& pulchrum oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit:
deditque viro ſuo, qui comedit. 7 Et aperti ſunt oculi amborum: cùmque co-
gnouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata.
8 Et cum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt
meridiem, abſcondit ſe Adam & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni pa-
radiſi. 9 Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Vbi es? 10 Qui ait:
Vocem tuam audiui in paradiſo: & timui, eo quòd nudus eſſem, & abſcondi me.
11 Cui dixit: Quis enim indicauit tibi quod nudus eſſes, niſi quòd ex ligno de quo
præceperam tibi ne comederes, comediſti? 12 Dixitque Adam: Mulier, quam
dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi. 13 Et dixit Dominus Deus
ad mulierem: Quare hoc feciſti? Quæ reſpondit: Serpens decepit me, & comedi.

Digitized by Google

14 Et ait Dominus Deus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter om-
nia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes
omnibus diebus vitæ tuæ. 15 Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen
tuum & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.
16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in do-
lore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. 17 Adæ verò
dixit: Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam
tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cũ-
ctis diebus vitæ tuæ. 18 Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam
terræ. 19 In ſudore vultus tui veſceris pane, donec reuertaris in terram de qua
ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. 20 Et vocauit Adam no-
men vxoris ſuæ, Heua: eo quòd mater eſſet cunctorum viuentium. 21 Fecit quo-
que Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. 22 Et ait:
Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum: nunc ergo nè
fortè mittat *manum* ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in
æternum. 23 Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operare-
tur terram de qua ſumptus eſt. 24 Eiecitque Adam: & collocauit ante paradi-
ſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodien-
dam viam ligni vitæ.

Interpretatio litteralis.

S*Ed & ſerpens erat callidior*, &c. 1
Callidior, tum natura, can.4596.
a Aug. de Gen. ad lit. lib. 2. c.29. tom.3. S. Tho. 2.2. q.165. a. 2. ad 4. *a* tum Dæmonis actione, ac aſtu-
tia. *Dixit*, Non ipſe ſerpens ani-
mal expers rationis; *b* ſed Diabolus in
ſerpente; Deo ita permittente, ac diſpo-
nente, vt Eua facilius tentationem caue-
ret, agnoſcens per animal, quod ſermonis
b August. et S. Th. sup. non erat capax, illudq; callidũ, ſibi fraudẽ
parari. *Cur præcepit.* *c* Actio eſt aſtutiæ.
c p.1779. Suggerit Diabolus id, quod obediẽtiæ cõ-
trariũ eſt. non enim ſola voluntas, ſed ipſe
quoque intellectus conformãdus eſt cũ ra-
tione iubentis. d.4261. Ex his colligimus
d p. 354. 1. *d* Angelos malos eſſe. 2 *e* Eos nõ multò
e 1. D. 2c. n. 31. poſt ſui creationem peccaſſe: nam Euam
Diabolus non multò poſt mundi creatio-
f p. 888. nem tentauit. 3. *f* Eſſe tentationes à Dia-
g p. 889. bolo. 4. *g* Homini à Diabolo illuſiones
h p. 900. contingere. 5. *h* Permitti tentationes à
i p. 1257. Deo, ad probationem. 6. *i* Eſſe Diabolum
k p. 346. auctorem peccati. 7. *k* Solere Angelos ho-
minibus viſibili ſpetie apparere.
* *Cui reſpondit mulier, &c.* * *Ne tan-* 2
geremus illud. Probabile hoc etiã Deum 3
addidiſſe, vt occaſionem præcideret co-
l p. 914. medendi. *l* occaſiones enim vitandæ pec-
catorum. d. 4207. *Ne forte moriamur.*
Enunciat Eua quaſi rem dubiam, quam
Deus certiſſimam edixerat. Incipit labi.
* *Nequaquam morte moriemini*, &c. 4
Duplex eſt in his verbis Diaboli ſcelus,
m p. 2119. mendacium, & blaſphemia. *m* Menda-
cium homini pernicioſiſſimũ, quod mor-
n p. 2029. tem induxit. *n* Blaſphemia, quæ facit
Deum mendacem, & inuidum. * *Enim* 5
hebr. *Ki*, non ſolum reddit cauſam, ſed
ſolet etiam affirmare, & idem eſſe, quod

Immo vero, Certè. c.3015.3624. *Sicut.*
Hæc particula, quamquam interdum ve-
ritatem ſignificare ſolet. c. 3008. hoc ta-
men in loco, non veritatem, *o* ſed ſimilitu- o S. Thom.
dinem ſignificat. Non enim proponebat 2. 2. q.163.
Diabolus Euæ, quod & Eua ſciebat fieri a.2.
nullo modo poſſe, & nec appetere poterat
vllo modo, vt deſineret eſſe, quod erat, &
euaderet Deus. Proponit ergo Diabolus
ad appetendum, ſimilitudinem cum Deo
in ſcientia rerum perfecta. Quam abſolu-
tè appetere peccatum non eſt: ſed appete-
re contra præceptum Dei, eſt actus ſuper-
biæ; quatenus appetitur quid excellens,
quod vel Deus vult nos non habere, vel
nõ per medium illud, quod ipſe prohibet.
p Tentat ergo Diabolus Euam ad actum p p. 2381.
ſuperbiæ. *Scientes bonum, & malum.*
Omnia ſcientes. c.8090. Perfecta rerum
habetur ſcientia, cum earum differentiæ
cognoſcuntur.
6 * *Vidit igitur mulier*, &c. *Aſpectuque*
delectabile, hebr. *Venehhmad habhhets*
lebaskil, & deſiderabile lignum ad indu-
cendum intelligentiam. id eſt, aptũ ad co-
gnoſcendũ bonum, & malum. idemq; in-
dicat verſio LXX. ὡραῖον τοῦ κατανοῆσαι.
q Inobedientiæ peccatum deſcribitur. q p. 358.
Ad quod præter Dæmonis ſuggeſtionem,
inordinatus ſciendi appetitus, & viſus,
ac guſtus illexit. Ex his Scripturæ verbis
multa probari poſſunt: 1. *r* Guſtum eſſe r p. 174.
in homine. 2. *s* Eſſe in homine ſenſum vi- s p. 172.
ſus. 3. *t* Primum hominis peccatum fuiſſe t p. 2398.
ſuperbiam, ex illis verbis, *aſpectu delecta-*
bile, id eſt, deſiderabile ad intelligentiam,
vt indicant verba hebraica. *u* Nam pec- u p. 2381.
catum eſt, ac ſuperbia, inordinatus appe-
titus

Digitized by Google

x p. 1226. titus propriæ excellẽtiæ. 4. *x* Peccati cau-
ſam eſse voluntatem: quatenus ſine adhi-
bitione regulæ rationis, vel legis diuinæ
operatur. quod hoc primorum parentum
y p. 1229. exemplo probatur. 5. *y* Cauſam motiuam
ad peccandum eſse apprehenſionem ſen-
ſus, & appetitum ſenſitiuum inclinantem
ad obiectum, quod eſt contra rationem.
Nam *vidit*, inquit, *mulier, quod bonum*
z p. 1230. *eſſet lignum ad veſcendum*. 6. *z* Obiecta
externa, quæ non ſunt conformia rationi;
quatenus mouent apprehenſionem, & ap-
petitum ſenſitiuum; eſse cauſam motiuã
a p. 1240. peccati. *Vidit mulier*, &c. 7. *a* Ex amore
rerum temporalium omnia peccata pro-
cedere. exemplo ſit hoc peccatum, quod
profectũ eſt ex amore ſciendi, ac guſtandi.
b p. 1242. 8. *b* Ex ſuperbia, id eſt, ex inordinato ap-
petitu proprię excellentiæ, peccata proce-
dere. quatenus in omnibus temporalibus
bonis acquirendis finem habet homo pro-
priam perfectionem, & excellentiam.
c p. 1246. *Eritis ſicut dij*. 9. *c* Illecebram eſse mu-
lierem ad malum. *Deditque viro ſuo*.
d p. 1247. 10. *d* Plurium peccatorum cauſam gulam
eſse. *Vidit quod bonum eſſet lignum ad*
e p. 1255. *veſcendum*. 11. *e* Solere in peccando eſse
ignorantiam, ſeu errorem aliquem, ſed
culpabilem: quatenus trahitur voluntas à
bono, quod ipſi non eſt verè bonum, ſed
apparens. Ita accidit primis parentibus.
f p. 184. 12. *f* Propoſito bono amorem excitari.
g p. 186. *Vidit quod bonum eſſet lignum*. 13. *g* Co-
gnitionẽ eſse amoris principium. requirit
enim amor apprehenſionem aliquã boni,
h p. 190. quòd amatur. *Vidit*. 14. *h* Amoris cau-
ſam eſse rationem delectabilis. Inclinat
enim quodque in bonum ſibi. *Aſpectu de-*
i p. 892. *lectabile*. 15. *i* A propria concupiſcentia
tum carnis, tum temporalium homines
tentari. *Vidit mulier, quod bonum eſſet*
lignum ad veſcendum, pulchrum oculis,
k p. 2293. *aſpectu delectabile*. 16. *k* Adæ peccatum
etiam gulam fuiſse. *Comedit* contra Dei
l p. 2403. præceptum. 17. *l* Idem peccatum etiam
curioſitatem fuiſse, & appetitum cogni-
tionis, quam Deus prohibuerat: ipſi autẽ
appetierunt. *Vidit quod eſſet deſiderabile*
ad ſciendum. Conſensère Diaboli ſuaſio-
ni, qui dixerat: *Eritis ſicut dij, ſcientes bo-*
m p. 321. *num, & malum*. 18. *m* Intellectum no-
ſtrum non omnia cognoſcere. Ideo ſug-
geſſit Diabolus, *Eritis ſicut dij, ſcientes*
bonum, & malum. ideo Eua appetijt co-
gnitionem, *Vidit lignum quod eſſet deſi-*
n p. 322. *derabile ad ſciendum*. 19. *n* In iudicio
de rebus formando ſæpè intellectum no-
ſtrum decipi. En primi parentes decepti
ſunt, putantes vera, quæ Diabolus ſuggeſ-
ſerat.
o S. Thom. * *Aperti ſunt oculi*. Aperire oculos, eſt 7
2. 2. q. 164. cognoſcere. c. 8074. *o* Cognouerunt au-
a. 2. ad 8, 9. tem ſuam nuditatem, ſeu turpitudinem,

p nempe Rebellionẽ carnis ad ſpiritum, in p p. 892.
quam per peccatũ incurrerunt, & iam in ſe
experiebantur per motus concupiſcentiæ.
8 * *Ad auram poſt meridiem*, hebraicè
לרוח היום *leruahh hajjòm*, ad ſpiritũ diei.
LXX. τὸ δειλινόν, veſperi. ex hac LXX.
verſione intelligitur quid ſibi velit phra-
ſis hebraica, *Ad ſpiritum diei*, ſpirante
die, id eſt, vltimum flatum trahente: hoc
eſt, ad veſperam. & id exprimere voluit
vulgata, cum vertit, *Ad auram poſt meri-*
diem, id eſt, ad vltimũ ſpiritum diei, qua-
le eſt tempus poſt meridiem. *In medio li-*
gni paradiſi, phraſis eſt hebraica. c. 8543.
ſubſtantiuum pro adiectiuo. *In medio ar-*
borei paradiſi, inter denſas arbores pa-
radiſi. LXX. ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, In
medio paradiſi. *Ligni*, ſingulare pro plura-
li ponitur, *Inter arbores paradiſi*. c. 8577.
q Porrò his verbis deſcribitur patrati q p. 240.
peccati effectus erubeſcentia. *r* cujus eru- r p. 240.
beſcentiæ ſymbola ſunt latibula, quæ &
Adam, & vxor quærunt.
9 * *Vocauitque*, *a* Vocat Deus à ſtatu pec- a p. 394.
cati ad ſtatum gratiæ. *b* Et accedit vt Su- b p. 2099.
perior ad ſubditorum peccata punienda,
10 & corrigenda. d. 4838. * *Timui*, Erubui.
timorem indicant erubeſcentiæ verba ſe-
quentia, *Eo quod nudus eſſem, & abſcon-*
11 *di me*. * Erubeſcentiæ cauſam indicat
Deus, *Quis enim indicauit tibi quod*
nudus eſſes, &c. *c* Eſt erubeſcentia ti- c p. 240.
mor iacturæ exiſtimationis bonæ ob turpe
opus iam geſtum. Erubeſcebat autem
Adam, quia turpitudinẽ in ſuis membris
ſentiebat, nempe motus fomitis, & rebel-
lionem ſenſus à ratione: in quam rebellio-
nem incurrerat; amiſsa iuſtitia originali,
quæ ſensũ omnimodè ſubijciebat rationi.
d Amiſit autem iuſtitiam originalem pec- d p. 358.
cando, id eſt, non ſubijciendo ſuã mentem 359.
Deo. quod fuit opus turpiſſimũ; ad quod
in pœnã ſecuta eſt ſenſus rebellio, & eru-
beſcentia. vt Dei verba indicãt, *Niſi quod*
ex ligno, de quo præceperam tibi ne come-
deres, comediſti. Eſt autẽ ſenſus rebellio,
& motus contra rationem, opus turpe, ac
peccatum, c. 2004. licèt nõ ſemper volun-
tarium. Ex quibus intelligimus, Per pec-
catum *e* accipere vulnus concupiſcentiam e p. 1272.
noſtram, quatenus amittit ordinẽ ad ra-
tionem, *f* & ſenſus à ratione rebellionem, f p. 1280.
ac iuſtitiæ originalis carentiam, peccati
primorum parentum pœnã eſse. *g* & Adã g p. 356.
ante peccatum fuiſse in ſtatu innocentiæ,
& cum iuſtitia, ſeu ſubordinatione ſenſus
ad rationem: nam non ſenſiſſet motũ con-
cupiſcentiæ, niſi peccaſſet; vt indicant
Dei verba, *Quis enim indicauit tibi*, &c.
12 * *Mulier, quam dediſti mihi*, &c. Ex his
colligimus peccaſse Adã non ex deceptio-
ne, quod putaret ſe futurum quaſi Deum;
ſed ex amore vxoris, ne eam contriſtaret.
quam-

quamquam in vtriuſque peccato fuit ſu-
perbia, quatenus Eua cognoſcere, Adam
agere voluit contra quã præceperat Deus.
h p. 803. *Mulier*, *h* Excuſatio eſt, minuens non pec-
catum, ſed pœnitentiam veram impediẽs.
i S. Th. 1. p. q. 94. a. 4. ad 1. & 2. 2. q. 163. a. 1. ad 4. et a. 4. ad 1. * *Serpens decepit me*. *i* Non potuit Eua 13
decipi, donec in originali iuſtitia permãſit.
ſed poſtquam ſuperbiæ conſenſum dedit,
appetens cognitionem contra præceptum
Dei, iuſtitiam amiſit, & ſubordinationem
imaginationis ad rationem, ne erraret.
atque ita à ſerpente decepta eſt, vt crede-
ret ſe per eſum poni, quaſi Deum futurã,
ſcientem perfectè omnia. Porrò ex hac
cauſæ cognitione, quam Deus aggreditur,
probari poſſunt nonnulla dogmata.
k p. 24, 25. 1. *k* Eſse Deum iudicem omnium, & vlto-
l p. 44. rem male agentium. 2. *l* Eſse Deum iuſtũ.
m p. 49, 50. 3. *m* Eſse patientem, ac longanimẽ. Non
enim vltus eſt iniuriam ſtatim ac Adam
n d. 3875. peccauit. 4. *n* Non eſse quicquam con-
tra alium decernendum, eo non audito,
cum poteſt, & debet audiri. Ita enim
exemplo ſuo docet Deus; qui prius quam
o d. 3887. in Adamum agat, eũ interrogat. 5. *o* Dili-
gẽtem inquiſitionem ante iudicium adhi-
bendam eſse. Ita etiam Deus docet exem-
plo, qui inquiſitione non indigebat.

* *Et ait Dominus ad ſerpentem*, &c. 14
Inter, heb. *Min*, græcè ἀπὸ, *Præ* ſignificãt,
Conteret, græcè τηρήσει, obſeruabit, ad ca-
uẽdum, & ad percutiendum. *Maledictus
es*, &c. Quid mali fecerat ſerpens animal
irrationale, vt malediceretur? & quæ ea
maledictio, gradi ſerpentem ſuper ſuum
pectus, & terram comedere? Sunt hæc ei
ſecundum naturam, non pœna vllius pec-
a August. de Gen. ad lit. lib. 11. c. 36. tom. 3. cati. *a* Non eſt igitur hæc propria, ſed fi-
gurata locutio, c. 416, 449, 458, 478. &
ſymbolicè de Diabolo intelligẽda, qui per
ſerpentem fuerat locutus. Et quoniã Dia-
bolus non eſt in ſtatu demerendi: hæc Dei
maledictio nõ vt noua pœna intelligenda
eſt, Diabolo tributa ob malum, quod hu-
mano generi fecerat; ſed vt pœnæ declara-
tio, in quam Diabolus per ſuperbiam in-
currit, cum è cælo deiectus eſt. Rectè autẽ
poſt hoc factũ ea pœna declaratur à Deo:
quoniã & ad ſuperbiam Diabolus noſtros
parentes induxit. quare vt patri ſuperbiæ
ſemper eſt ipſi congrua pœna illa, vt gra-
diatur ſuper pectus ſuum, & comedat ter-
ram, vt mox dicetur. Ergo Deus nõ male-
dicit Diabolo, ſed eum maledictum de-
clarat, c. 457. 1746. Quia, inquit, feciſti
rem hanc, te maledictum declaro, cõgruit
tibi maledictio, quã habes: quoniam pec-
cati auctor es. Maledictum autem dicitur
ipſum malum, quod alteri infertur in pœ-
nam, c. 1864. Iam in Scripturis ſanctis
Animantes, & Beſtiæ, modò ſymbola ſunt
Angelorũ, c. 5319. modò Hominũ malo-
rum, c. 5319. 5483. 5484. Terra & Eccle-
ſiam militantem ſignificare ſolet, c. 7632.
& triumphantem, c. 7634. & Homines
terrenos, c. 7638. & Statum vilem, atque
calamitoſum, c. 7631. Greſſus ſymbola
ſunt Conſiliorum, & actionum, c. 6187.
Pectus, ſiue vẽter eſt & cupiditas, c. 7783.
& voluntas, ac mens, c. 7785. & affectus,
c. 7789. Comedere autem ſymbolicè eſt
menti, aut corpori myſtico aliquid quaſi
alimentum, aut membrum vnire, c. 5749.
Ergo ſenſus litteralis, ſed figuratus, ac
parabolicus huius loci, de Diabolo eſt:
b Eſse Diabolum maledictum ex Angelis, b Vide S. Th. cum Aug. 2. 2. q. 165. a. 2. ad 4.
quatenus peccauit, & è cælo eiectus eſt;
eſse inter improbos peſſimum: ipſum,
quatenus obfirmatus eſt in malo, ſemper
in conſilijs, & actionibus ſe ipſum inten-
dere, ac ſuã voluntatem, non Deum; quod
eſt ingredi ſuper pectus ſuum: ipſum ſem-
per terram comedere, quatenus ſemper
eſt in miſeria, & pœnis; & ſemper de per-
dendis hominibus cogitat, ac ſibi in dam-
15 natione eadem vniendis. * Ipſe Ieſus
Chriſtus ſemen mulieris (nã hebraicè eſt
Hu, ipſe) verus Deus Filius Virginis: vel
Ipſa, Maria (quæ hebraicè *Hu*, genere
maſculino effertur, ob heroicas virtutes,
c. 8572. conteret ſuperbiam tuam, regnũ
tuum. *Caput* enim ſignificat quidquid
præcipuum eſt, c. 5611. *Et tu inſidiaberis
calcaneo eius*, Demoliri conaberis opus
redemptionis, quod per mortem ſuã ope-
ratus eſt; vel Corrumpere actiones, & bo-
na opera corporis Chriſti myſtici, nempe
Sanctorum. Calcaneus enim & extremas
vitæ humanæ actiones, & omnia hominis
opera ſignificat, c. 5541. 5542. Atque ex
hac huius loci interpretatione, quæ eſt
communis Patrum, habemus 1. *c* Diaboli c p. 354.
peccatum in cælo, *Maledictus es inter
omnia animantia*. 2. *d* Eſse Eccleſiam d p. 880. 881.
Chriſti, & Diaboli. *Inimicitias ponam
inter ſemen tuũ, & ſemen illius*. 3. *e* Bellũ e p. 882. 888.
eſse in hoc mundo inter Eccleſiam, & ho-
ſtes Chriſti. & innumeras à Dæmonibus
tentationes eſse. *Inimicitias ponam*, &c.
Inſidiaberis calcaneo eius. 4. *f* Chriſtum f p. 426. 434.
eſse verum hominem, & verum corpus
humanum aſsumpſiſse. Nam de ſemine
mulieris dicitur, *Ipſe cõteret caput tuum*.
qui autem contriuit regnum Diaboli fuit
Chriſtus. 5. *g* Incarnatum fuiſse Verbum g p. 447.
ad peccatum omne tollendum. *Ipſe con-
teret caput tuum*. 6. *h* Beatam Virginem h p. 457. 459.
veram Chriſti, ac proinde Dei Matrem
eſse. & eſse in Chriſto non ſolum genera-
tionem æternam à Patre; ſed etiam tem-
poralem ex Virgine. *Semen illius*, nempe
Virginis. 7. *i* Dei parentem vlli peccato i p. 460.
obnoxiam nunquam fuiſse. *Ipſa conteret
caput tuum*, quatenus nunquam in pecca-
tum incurrit. 8. *k* Chriſti poteſtatem ma- k p. 486.
ximam eſse. *Ipſe conteret caput tuum*.

l p. 489. 9. *l* Chriſtum eſse auctorem gratiæ. *Con-*
teret caput, id eſt, peccatum, vnde omnia
m p. 494. nobis mala. 10. *m* Chriſtum ſumma inno-
centia præditum, & impeccabilem fuiſse.
n p. 530. *Ipſe conteret caput tuum.* 11. *n* Chriſtum
531. 543. paſſibilem fuiſse; & paſsũ eſse ex decreto
568. Dei. *Inſidiaberis* (hebr. *conteres*) *calca-*
o p. 449. *neo eius.* 12. *o* Fuiſse Chriſti primum ad-
uentum priſcis Patribus promiſsum. en
promittitur primis parentibus, *Ipſa con-*
p p. 1904. *teret caput tuum.* 13. *p* Non omnem male-
1905. dictionem illicitam eſse. Nam Deus ma-
q p. 472. ledicit ſerpenti. 14. *q* Omnium malorum
caput eſse Diabolum. *Ipſa conteret caput*
tuum, ratione capitis, te caput impiorum.
* *Mulieri quoque dixit: Multiplica-* 16
bo, &c. *Et conceptus.* Particula *Et* phraſi
hebræa poteſt pro particula *Cum* ſumi,
a S. Th. 2. 2. c. 2896. & ſenſus eſt: *a* Cum conceptibus
q. 164. a. 2. dolores multiplicabo, dolebis quoties cõ-
ad 2. cipies, ſiue paries. Poteſt pro particula *Vt*
accipi, c. 2904. Multiplicabo ærumnas vt
conceptus. eſtque idem ſenſus. *Sub viri*
poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.
b S. Th. 1. p. *b* Videtur futura fuiſse mulier ſub viri
q. 92. a. 1. poteſtate, etiam ſi non peccaſset. Nam cũ
ad 2. vir ſit nobilior, ac prudentior natura, eſt
proinde in familia, & œconomica guber-
natione ſecũdum naturam caput reſpectu
vxoris. quæ ergo maledictio vt ſit poſt
peccatum mulier ſub viri poteſtate? An
viri in mulierem dominium nõ fuiſset in
ſtatu innocentiæ moleſtum? nunc autem
eſt moleſtum multis nominibus, tum ex
parte mulieris habentis ſenſum rebellem,
& nolentem parere; tum ex parte viri, qui
& ob ſui ſenſus rebellionem, habet effræ-
nes paſſiones, & moleſtus in iubendo eſse
ſolet; tum ex parte victus domeſtici, qui
cũ ſolicitudine, ac moleſtia comparatur.
Habet ergo has moleſtias mulier in parẽ-
do poſt peccatum, & ſecundum hunc ſen-
ſum videtur hũc locum intellexiſse Pau-
lus 1. Cor. 14. 34. *Mulieres in Eccleſijs*
taceant, non enim permittitur eis loqui,
ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. Lex
enim naturalis eſt, vt mulier ſit ſubdita;
ſed poſt peccatum ea lex eſt oneroſa, & vt
oneroſa imponitur à Deo in pœnam pec-
cati. LXX. vertunt, *Ad virum tuum erit*
conuerſio tua. hebr. *Ad virum tuum con-*
cupiſcentia tua. & duplex ſenſus eſse po-
teſt: 1. Non eris tibi ſufficiens, vt eſses in
ſtatu innocentiæ; neceſsarium erit ad virũ
recurrere pro conſilio, pro victu. atque ita
ſub viri poteſtate eris, & ipſe ea ratione
dominabitur tui, te reget. 2. Iam ſenſus
rebellionem ſenties, totaque concupiſcen-
tia in virum fereris: atque ita ſub viri po-
teſtate eris, quatenus affectus ſeruit obie-
cto, à quo trahitur; & ipſe dominabitur
tui, tuum affectum poſſidebit. In ſtatu
autem innocentiæ, dominata fuiſset ratio,
& prolis conceptus liber fuiſset à ſenſu li-
bidinis. Et quia particula *Ad* ex hebræo
El, poteſt etiam verti *Contra*: ille quoque
ſenſus erui poſset: Auerteris interdum
affectu à viro tuo; ſed cogeris etiã inuita
ſub eius eſse poteſtate, & ipſe dominabi-
tur tui. Quẽ ſenſum magis innuunt LXX.
voce ἀποστροφή, quæ potius auerſionem,
quàm conuerſionem ſignificat. Ex quibus
intelligimus 1. *c* Dolores partus origina- c p. 559.
lis culpæ pœnam eſse. 2. *d* Pœnas ad pec- 1280.
catũ conſequi, quas Deus infligit. 3. *e* Sen- d p. 1279.
ſus à ratione rebellionem primorum pa- e p. 1280.
rentum pœnam eſse *Ad virum erit con-*
cupiſcentia tua. 4. *f* Eſse in homine appe- f p. 143.
titum ſenſitiuum ad bonum ſenſibile in- 144.
clinãtem. *Ad virum erit concupiſcentia.*
5. *g* Homines à propria concupiſcentia g p. 892.
bellum pati. *Ad virum erit concupiſcen-*
tia tua, & ipſe dominabitur tui. 6. *h* Deum h p. 25.
vindicem eſse, ac vltorem malè agẽtium,
vt ex maledictione in Diabolum, in mu-
lierem, in Adamum colligitur. 7. *i* Mari- i p. 2047.
tis ab vxoribus obedientiam exhibendam
eſse. def. 4943. *Sub viri poteſtate eris.*
Porrò cum Deus pœnam rebellionis ſen-
ſus à ratione, etiam Adamo influxerit; cur
hoc in loco mulieris tantum mentio fit?
Quoniam, cum mulier viro peccandi oc-
caſionem dederit, rectè ea pœna exprimi-
tur, quam viri occaſione mulier patitur.
vt quia Diabolus mulierem decepit, pœna
exprimitur regni ruina, quã per Mariam
paſsus eſt.
17 * *Ada verò dixit: Quia audiſti*, &c.
18 Eadem ferè ex Adæ maledictione, quæ ex
19 mulieris maledictione doctrina collegi-
tur. *Maledicta terra in opere tuo.* hebr.
Maledicta terra propter te. Ergo male-
dictio non cadit in terram, vt ea aliquod
detrimentum patiatur, ſed in hominem,
k quatenus minor terræ fertilitas, & ſpi- k S. Th. 1. p.
næ, quæ terræ naturalia ſunt, & futura q. 69. a. 2.
fuiſsent etiam Adamo non peccante, ea ad 2.
nunc in pœnam hominum cedunt, è Para-
diſo eiectorum, vbi terra fœcunda fuiſset,
& homo nullius egens eſset, ac ſolum ad
otium vitandum, & ad delectationẽ ter-
ram coleret. *In ſudore.* *l* Sudor laboris l p. 360.
ſymbolũ eſt. *m* Omnis autem homo na- m S. Thom.
ſcitur ad laborem. *Pane*, Pro omni cibo 2. 2. q. 164.
ſumitur panis, c. 1971. *Donec reuerta-* a. 2. ad 3.
ris, &c. *n* Mortis pœna indicitur. p. 1279.
20 * *Et vocauit Adam nomen*, &c. *Heua* n p. 1280.
à *hhajah*, viuere. Cum nomina propria
in libro Geneſeos habeant ſuam etymo-
logiam ex verbis hebraicis, conijcimus
primam mundi linguã fuiſse hebraicam,
qua Pentateuchum Moyſes, & alij alios
Scripturæ ſacræ libros ſcripſerunt. Neque
enim eſt veriſimile omnia nomina propria
alio modo fuiſse appellata à primis homi-
nibus alia lingua, & omnia à Moyſe in
linguam

Digitized by Google

linguam hebraicam fuiſse conuerſa ſecū-
dum ſignificationem primæ linguæ reſpō-
dentem. Nam hoc fieri rarò à Scriptori-
bus ſolet.
* *Fecit quoque Dominus Deus Adæ*,&c. 21
Tunicas, Ad tegendam nuditatem, &
ad cæli iniurias vitandas. *Pelliceas*, vt do-
ceret poſse beſtias occidi ad vſum homi-
num;& vt occiſorum animalium pellibus
mortis memoriā faceret. * *Ecce Adā*,&c. 22
Ironia, figura ſententiarum, c.8742. vult
enim contra, ac dicit, accipi, ac ſentiri,
nempe Adam à Dei ſimilitudine, quam
o p. 57. iuſtitia faciebat, decidiſse. *Nobis* o Diui-
narum Perſonarum trinitas indicatur.
Nunc ergo, Reticentia, c.8744. ſupple,
Eijciamus eum è paradiſo, ne forte mit-
tat,&c. *Viuat in æternum.* An Adam poſt
peccatum nunquam fuiſset moriturus, ſi
de ligno vitæ comediſset? Moriturus om-
nino fuiſset: quia non lignum vitæ, ſed iu-
ſtitia originalis reddebat hominē immor-
talem, vt indicant illa verba Dei, *In quo-
cūque die comederis ex eo, morte morieris.*
Iam autem de ligno ſcientiæ boni, & mali
comederat Adam; ergo mortuus fuiſset,
quantūuis de ligno vitæ comediſset. Pro-
rogaſset autem lignum vitę vitam in lon-
giſſimum tempus. Quare *æternum* hoc in
loco idē eſt, quod diu duraturum, c.1138.
p p.1279. 1280. * *Vt operaretur terram.* p In pœnam, ad 23
victum procurandum, nō ſolum ad otium
q p.314. vitandum. *De qua ſumptus eſt.* q Nam è
limo terræ formatum eſt hominis primi
corpus. Poſset dici, ex his verbis colligi
Adami corpus fuiſse extra paradiſum à
Deo formatum, deinde in paradiſo poſi-
tum, poſtremo eiectum in eundem locum,
è quo ſumptum fuerat. Sed non videtur
aliud per hæc verba ſignificari, quàm ab-
ſolutè hominem è terra fuiſse formatum,
& in pœnam terram operari, & in terram
24 per mortem reuerti. * *Cherubim*, Angelos
figura viſibili apparentes ad terrorem.
Nam hebræum *Cerùb*, vniuerſale nomen
eſt ad omnem figuram. Ex quo habes r & r p. 116.
Angelos Dei miniſtros, s & ſolere Ange- 340.
los viſibili ſpecie apparere. *Flammeum* s p. 346.
gladiū, atque verſatilem, LXX. φλογίνην
ῥομφαίαν, flammeam lanceam. hebr. *lāhat
habhèreb hammithhappècheth*, Flāmam,
ſiue Aciem gladij, qui euerſionem mina-
batur; ſe ad euertendum vertebat. Ignea
cuſtodia videtur ſignificari. t En pecca- t p. 1265.
tum eijcit Adam de paradiſo.
Myſticè. u Quæ hoc in loco à Deo cir- u *Ex Aug.*
ca Adamum fiunt vt peccatorem, non *de Gen. ad*
poſſunt non eſse ſymbola ſtatus peccati. *lit. l.11. in*
x Ergo tunicæ ex pellibus animalium oc- *fin.*
ciſorum, ſymbola ſunt mortalitatis, & ca- x p. 1273,
lamitatum, quæ poſt peccatum operuerūt 1274.
totum humanum genus quaſi veſtimen-
tum, c.7013.7819.7821. y Paradiſus, Dei, y p. 363.
cælique ſymbolum eſt, c.6956. lignum vi-
tæ, viſionis beatificę bonum ſignat, quæ eſt
vita æterna: ex quo in hac vita comedi-
mus, quatenus gratiam inhærentem reci-
pimus, cui debetur viſio beatifica, c.6471.
6472. z Homo ergo è paradiſo, lignoque z p.1266.
vitæ expellitur, quatenus amiſſa gratia
per peccatum, hæres deſinit eſse Dei.
a Incurrit autem in vltricem iram Dei, a p.1279,
quæ per Cherubim, & igneum gladium ſi- 1283.
gnificatur; quatenus impios Deus apud
inferos torquet Angelorum malorum, &
ignis opera, c.6270.7265.

CAPVT QVARTVM.

S V M M A.

Narratur in capite quarto Abelis cædes; Caini pœna, & progenies; ortus Sethi.

1 ADam verò cognouit vxorem ſuam Heuam: quæ concepit &
peperit Cain, dicens: Poſsedi hominem per Deum. 2 Rur-
ſumque peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel paſtor
ouium, & Cain agricola. 3 Factum eſt autem poſt multos
dies vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.
4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adi-
pibus eorū: & reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.
5 Ad Cain verò, & ad munera illius non reſpexit: iratuſque eſt Cain vehementer,
& concidit vultus eius. 6 Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur
concidit facies tua? 7 Nonne ſi benè egeris, recipies: ſin autem malè, ſtatim in
foribus peccatum aderit? ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.
8 Dixitque Cain ad Abel fratrem ſuum: Egrediamur foras. Cùmq; eſſent in agro,
conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & interſecit eum. 9 Et ait Do-
minus ad Cain: Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit: Neſcio: Num cuſtos fra-
tris mei ſum ego? 10 Dixitque ad eum: Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui

clamat ad me de terra. 11 Nunc igitur maledictus eris ſuper terrã, quæ aperuit
os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua. 12 Cùm operatus fueris
eam, non dabit tibi fructus ſuos: vagus & profugus eris ſuper terram. 13 Dixitq;
Cain ad Dominum: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. 14 Ecce
eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus
in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. 15 Dixitque ei Dominus.
Nequaquam ita fiet: ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Poſuitq;
Dominus Cain ſignum, vt non interficeret eum omnis, qui inueniſset eum.
16 Egreſsuſque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem
plagam Eden. 17 Cognouit autem Cain vxorem ſuam, quæ concepit, & peperit
Henoch: & ædificauit ciuitatẽ, vocauitq; nomen eius ex nomine filij ſui, Henoch.
18 Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathuſael,
& Mathuſael genuit Lamech. 19 Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada,
& nomen alteri Sella. 20 Genuitque Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in
tentorijs, atque paſtorum. 21 Et nomen fratris eius Iubal: ipſe fuit pater canentium
cithara & organo. 22 Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator &
faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubalcain, Noema. 23 Dixitque
Lamech vxoribus ſuis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auſcultate
ſermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adoleſcentulum
in liuorem meum. 24 Septuplum vltio dabitur de Cain: de Lamech verò
ſeptuagies ſepties. 25 Cognouit quoque adhuc Adam vxorem ſuam: & peperit
filium, vocauitque nomen eius Seth, dicens: Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro
Abel, quem occidit Cain. 26 Sed & Seth natus eſt filius, quem vocauit Enos:
iſte cępit inuocare nomen Domini.

Interpretatio litteralis.

A*Dam verò cognouit vxorẽ ſuam Heuam*, &c. *Cognouit*, hebr. *Iadahhh*, Rem habuit, c.55 9. 1
Poſſedi hominem, Acquiſiui, habui, ſeu Habeo filium, c. 1700. 3098. *Per* & cauſam principalem ſignificat, c.2984 & primum principium pro *A*, vel *Ex*, c.2987. ſenſus eſt: Habeo iam à Deo
a p. 230. filium. *a* En hominum ex hominibus ge-
b p. 268. nerationem. * *Paſtor, Agricola* *b* prima 2
artium humanarum initia. Porrò ex his paucis verbis multa dogmata eruuntur.
c p. 831. 1. *c* Vſum matrimonij licitum eſſe; exemplo Adæ, quod Scriptura non improbat,
d p. 2115, *Adam cognouit vxorem ſuã*. 2. *d* Omnes
304. 309. homines eſſe à Deo, & eſſe Deum primũ omnium principium, & habere prouidentiam, & concurſum immediatũ ad actiones creaturarum. *Poſſedi hominem per Deum.*

* *Factum eſt autem poſt multos dies vt* 3
offerret Cain, &c. *Poſt multos dies*, hebr. *Miqqèts jamim*, Ab extremo dierum. LXX. μεθ' ἡμέρας, Poſt dies, vel Inter dies. Textus hebraicus indicat ab ipſo mundi principio (quod extremum dierum appellat, quia non ſolum finis, ſed principium quoque extremi rationẽ habet, c.1624.) cœptum eſſe offerri munera Deo, & ſacrificia. Quia verò non fuerunt ipſi primi mundi dies, ſed fuerant iam el. pſi à mundi principio multi dies, ideo LXX. vertũt *Poſt dies*, & vulgata *Poſt multos dies*.

4 * *Reſpexit* aliquo ſigno, vt immiſſione ignis è cælo ſacrificium abſumentis; aut
5 fœcunditatẽ pecoribus tribuendo. * *Iratuſque eſt Cain vehementer*. hebr. Et iraſci fecit Cain vehementer. LXX. ἐλύπησε τὸν Κάϊν λίαν, mœrore, dolore magno affecit. Illud Dei factum reſpicientis in munera Abel, magnum dolorem, & iram
induxit in animum Cain. *a* Excitatus eſt a p. 250.
in Cain cõtra Abel motus & iræ *b* & odij, 251.
c & inuidiæ. Cogitauit fratrem occidere. b p. 198,
Cur? *Quoniam*, inquit *d* Ioannes, *opera* 199.
eius maligna erant: fratris autẽ eius iuſta. c p. 218.
Ex quibus Ioannis verbis duo colligimus. d 1. Ioan. 3,
alterum, Cain offerẽdo munera peccaſſe; 12.
fortaſſe, quia peſſima quæque è frugibus offerebat: alterum, Caini peccatum principio inuidiam fuiſſe. * Inuidia autem eſt * p. 218,
triſtitia de bono alieno, quatenus vt propriũ malũ æſtimatur. *Concidit vultus eius.* Mutauit vultum, Depoſuit hilaritatem. LXX. συνέπεσε τῷ προσώπῳ, Cõtraxit, Corrugauit vultum, vultus autem interioris affectus ſymbolum eſt, c. 5984. & ſeqq. quare facies, quam Cain celabat fraterni odij, ac inuidiæ ſignum erat, c.5986.
6 * *Nonne ſi bene egeris, recipies*, hebr. Si
7 bene egeris, *Seèth*, eleuare, exaltare, accipere, id eſt, Eleuatio, Retributio. Conſequitur ad opus bonum præmium, & excellentia, ac honor. Non eſt, inquit Deus, cur triſteris, quod non proſperè agas, vt Abel: nam peccaſti offerẽdo mihi munera

non

non vt par erat: qui bene agit, præmium
recipit. Hunc eſſe huius loci ſenſum indi-
cat verſio LXX. *οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς,*
ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; Nonne ſi re-
ctè afferas (nempe munera), non autem re-
ctè diuidas, peccaſti? Bona fuit intentio
exhibendi reuerentiam Deo: ſed non bo-
na oblatio, ſeligēdo peſſima, quæ offerres:
ideo peccaſti; ac proinde indignū te exhi-
buiſti, qui præmium reciperes operis.
Sin autem male, ſtatim in foribus peccatū
aderit. Statim peccatum erit in promptu.
Exiſtit ex non agendo bene, peccatum.
Sed ſub te erit appetitus eius. Propenſio-
nem in te relinquet ad malum, cui tamen
tu ſuperior eris, & quam reges tuo arbi-
trio. *Sed*, hebr. *Ve*, ſignificat *Et*, *Sed*, &
alia, c.2896. *Sub te*, hebr. *Elècha*, quod
& In te, & Tecū, & Apud te verti poteſt,
c.2797.2819. *Appetitus*, hebr. *Teſhuqàh*,
Concupiſcentia. LXX. *ἀποστροφὴ*, Auerſio,
rebellio, nempe à ratione. In tuo arbitrio
poſitum erit paſſiones frænare. Hortatur
Deus Cain ad motum iræ inordinatæ, ac
odij cōprimendū. vt indicat verſio LXX.
ἡσύχασον, πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, Quieſce,
nempe ab ira, apud te eſt, in tua poteſtate
poſita eſt auerſio eius, vt eam auertas à
e p. 1973. fratre tuo. Ex quibus habemus 1. e Ad ius
naturale pertinere, vt homo ex rebus ſibi
datis à Deo, aliquid exhibeat in eius ho-
norem. En exemplum Abel, & Cain; &
ideo peccauit Cain, quia malè obtulit,
f p. 37. maleq; paruit præcepto naturali. 2. f Eſſe
Deum colendum, ac venerandum; vt do-
g p. 44. cet idem exemplum. 3. g Eſſe Deum iu-
ſtum. Reſpexit ad Abel, rectè offerētem;
non autem ad Cain offerentem malè.
h p. 54. *Nōne ſi bene egeris, recipies, &c.* 4. h Eſſe
in Deo beneficētiā. *Reſpexit ad Abel, &c.*
i p. 23. 5. i Eſſe in Deo prouidentiā. *Reſpexit, &c.*
k p. 182. 6. k Actus paſſionū eſſe in hominis animo.
218. 251. En in Cain actus iræ, ac inuidiæ. *Iratuſque*
eſt Cain vehementer. LXX. *Dolore affe-*
l p. 1295. *cit Cain.* 7. l Opera bona ſuum valorem,
& meriti rationem habere. *Nonne ſi bene*
m p. 1193. *egeris, recipies?* 8. m Eſſe peccatum, id eſt,
actum humanum malum, nō conformem
rationi. *Sin autem male, ſtatim in fori-*
n p. 1151. *bus peccatum aderit.* 9. n Aliquas actiones
1152. humanas bonas eſſe, aliquas malas. *Nōne*
ſi bene egeris, &c. ſin autem male, &c.
o p. 1272. 10. o Senſus à ratione rebellionem eſſe per
1280. peccatum. *Sub te, vel contra te erit appe-*
p p. 143. *titus eius, &c.* 11. p Eſſe in homine appe-
144. titum ſenſitiuum ad bonum ſenſibile in-
clinantem. *Ad te erit concupiſcentia eius.*
q p. 892. 12. q Homines à propria concupiſcentia
bellum pati. *Contra te erit concupiſcentia*
r p. 246. *eius, & tu dominaberis illius.* 13. r Eſſe in
hominę liberum arbitrium. *Et tu domi-*
s p. 1049. *naberis illius.* 14. s Voluntaria eſſe, vo-
luntatique imputari, quæ voluntas poteſt,

& debet actu velle, vel nolle. *Et tu domi-*
naberis illius. 15. t Appetitū ſenſitiuum, t p. 334.
& paſſiones habere magnam vim ad vo-
luntatem mouendam. *Contra te erit appe-*
titus eius. 16. u Non poſſe agentia creata u p. 330.
mouere efficaciter voluntatem. *Et tu do-*
minaberis illius. 17. x Charitatis actum x p. 1629.
eſſe correctionem fraternam. quia remo-
uere nititur à fratre magnū malum pec-
catum. ſuadet exemplum Dei Cainum
corrigentis. *Quare iratus es? & cur con-*
cidit facies tua? 18. y Vocare Deum à ſta- y p. 394.
tu peccati ad ſtatum gratiæ. *Quare iratus*
es? &c. ſub te erit appetitus eius, &c.
19. Cuſtodiam à malis animæ eſſe à Su-
perioribus debitam eorū ſubditis. d.4808.
Id Deus docet exemplo ſuo, qui Cainum
monet, ne peccet. 20. Debere Principem
præmijs ad bene agendū excitare. d.4820.
excitat Deus Cainum, *Nonne ſi bene ege-*
ris, recipies? 21. Deberi bono communi à
Principibus correctionē malorū, d.4838.
Decet Deus ſuo exēplo. *Cur iraſceris? &c.*
8 * *Dixitq; Cain ad Abel, &c. Egrediā-*
mur foras. Hæc verba non ſunt in textu
hebraico, qui proinde ſentētiam mutilam
habet, ac exigentē ſubintelligi hæc verba,
quæ tum LXX. tum vulgata ſubintelle-
xerunt. *Foras* è tabernaculis, in quibus
habitabāt, ad agrum. *Interfecit.* a Primū a p. 1844.
exhibuit exemplum illiciti homicidij. 1847.
9 * *Et ait Dominus ad Cain, &c. Vbi eſt* b p. 394.
Abel. b Vocat Deus Cainum è ſtatu pec-
cati ad pœnitentiam. & inquirit vt Prin-
ceps in ſcelus, d.2783.3887. & c accedit vt c p. 2099.
Iudex ad puniendum, & corrigendum,
d.4838. & ad reum audiendum antequam
condemnet, d. 3875. d En autem Deum d p. 24. 25.
Iudicem iuſtum, & vltorem male agen- 44.
10 tium. * *Vox ſanguinis clamat.* Metapho-
ra, ab animatis ad inanima, c.8685. * Vox, * p. 1198.
clamor ſymbolum magni ſceleris vindi-
ctam exigentis, c.5696. *Neſcio.* e Menda- e p. 2113.
cium illicitū tum quia mendacium, f tum f p. 2130.
quia culpā excuſat. g præſertim in iudi- g p. 1876.
cio legitimo Dei. *Vox ſanguinis clamat,*
Te accuſat. h Eſt enim accuſationis vſus h p. 1802.
licitus ad debitum repetendum. i Quod- i p. 1264.
libet autem peccatum reatū in peccatore 1288.
relinquit, ac debitum pœnæ, quatenus in-
iuriam facit Deo.
11 * *Nūc igitur maledictus eris, &c. Super.*
hebr. מן *Min*, ex terra, de terra. phraſis
hebraica, Maledictus inter terræ incolas;
vel malum, pœnamque recipias ex terra.
Os, de terra metaphoricè, ac ſymbolicè
12 dicitur, c. 6887. 8685. * *Non dabit tibi*
fructus ſuos. Cōgrua peccato pœna. pecca-
uerat enim Cain, quatenus non bene Deo
obtulerat fructus terræ, & quatenus in
terram effuderat ſanguinem fratris. ideo
decernit Deus illi malum ex terra, vt ex
illa non recipiat fructum laboris. p Male- p p. 1904.
dictio

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

q p.1905. dictio licita ſub ratione iuſti. *q* & cũ ma-
r p.1279. ledici tur culpa, *Maledictus eris.* *r* Con-
ſequuntur pœnæ ad peccatum, *Non dabit*
s p.1285. *tibi fructus.* *s* Debent autem inſligi pœnæ,
t p.1286. vt cæteri à peccando deterreantur. & *t* vt
diuina iuſtitia manifeſtetor.
* *Dixitque Cain ad Dominum*, &c. 13
Quàm vt veniam merear. Hebraicè מנשא
Minnesò, id eſt, quã vt poſſis remittere.
Idẽ ſignificat verſio LXX. *μείζων ἡ αἰτία*
μου τοῦ ἀφεθῆναί με. Ergo ſecundum com-
munem Doctorum Catholicorum inter-
a p.237. pretationem, *a* deſperat Cain veniam;
b p.1477. *b* iniuriam faciens diuinæ bonitati, quate-
c p.2029. nus minorem facit ſua malitia. *c* Eſtque
proinde blaſphemus. Poſſet quis *Iniqui-*
tatem pro pœna iniquitatis accipere,
c.2005. & hebræum *Minnesò*, pro ſuſti-
nere. vt ſit ſenſus: Maior eſt pœna mea,
quàm vt ferre eam poſſim. & eſſet quædã
contra Deum querela. Sed prior expoſitio
potior, ac omnino amplectenda: quæ eſt &
LXX. & latinæ vulgatæ, & Patrum inter-
pretatio. * *A facie terra*, Ab hominum 14
ſocietate, vel ab hac regione, quã ſemper
incolui. Terra enim & Homines ſignifica-
re ſolet, qui in terra degunt, c.2362. & vnã
aliquam terræ regionem, c.2360. *A facie*
tua abſcõdar, Longe ero à tua protectio-
ne, ac fauore, can. 5231. 1588. 8228. vel
p. 25. Fugiam à te irato, * Fugiam propter iram
tuam, c.8061. In tuum odium incurram,
c.8233. 5986. Ero à te alienus, c.5982. *Ero*
vagus, & profugus in terra. Hebr. נע ונד
Nahhh, Venad, Inſtabilis. Nullibi conſi-
ſtam, metuens deprehendi, & occidi ob
ſcelus admiſſum. LXX. *στένων καὶ τρέμων*,
ſuſpirans, ac tremens. * *Nequaquam ita* 15
fiet. Cur? Vt diuturniore vita ærumnoſa
magis Cain puniretur: & vt longum tem-
pus haberet ad pœnitendum, ſi vellet, ex-
d p.49. 50. pectante illum Deo ad pœnitentiam. *d* Eſt
enim Deus patiens, ac longanimis.
e p.1844. *Septuplum punietur*, *e* Non ſolum, quia
non licet quenquam, quantumuis impro-
bum, auctoritate propria interficere; ſed
etiam ob ſpeciale Dei præceptum, quo no-
luit Cainum interfici; quodque omnibus
g p.1293. innotuit. *g* Solet autem Deus maiorem
Vide S. Th. pœnam temporalem minoribus peccatis
1. 2. q.105. imponere iuſtas ob cauſas. *Signum*, Ne-
a.2. ad 9. ſcitur quod ſignum fuerit. an tremor ali-
quis in membris? fortaſſe eum tremorem
ſignificant voces hebrææ *Nahhh, Nàd*,
Mobilis, inſtabilis. quem tremorem Deus
fortaſſe iniecit non ſolum in pœnam, ſed
etiam in ſignum, ne quiſquam Cainũ occi-
deret. * *Egreſſus Cain à facie Domini*, 16
Digreſſus ab eo loco, in quo ei Deus ſpe-
cie viſibili apparebat; & in quo vſque ad
illud tempus Cain degerat ab ortu ſuo.
Habitauit profugus in terra. Hebr. Habi-
tauit in terra Nod. quod & aliam inter-
pretationem recipere poteſt, quã innuunt
LXX. *ἐν γῇ Ναὶδ κατέναντι Ἐδέμ.* ex qui-
bus eum ſenſum colligimus: Habitaſſe
Cainum profugum in terra, quæ fortaſſe
appellata eſt Nod, ſiue Naïd à fuga Cain,
in regione orientali reſpectu Paradiſi; quẽ
hebræus textus עדן *Hhèden*, id eſt, deli-
cias appellat.
17 * *Cognouit autem Cain vxorẽ ſuã*, &c.
Cognouit. *h* Vſus innuitur Matrimonij, h p.320,
& generatio narratur ex Cain, c.5559. 831.
Aedificauit ciuitatem eo tempore, quo
iam multus erat populus in terra, ex alijs
Adæ, & ipſius Caim filijs progenitus. *i* Ini- i p.1785.
tium innuitur politicæ gubernationis; cũ
antea vſus œconomicæ tantum guber-
nationis fuerit. Ciuitas enim eſt homi-
num multitudo aliquo ſocietatis vincu-
lo colligata, d.5186. non poteſt autem ſo-
cietas ſine aliqua prouidentia retineri.
19* *Accepit duas vxores*, Primum plures
vxores habendi exemplum. *k* Quod cum k p.839.
non ſit conſonum rationi, non potuit ab
antiquis patribus viris pijs ſine interna
aliqua Dei diſpenſatione fieri. Is autem
Lamech videtur impius fuiſſe: quod Cai-
20 num occidit, à quo prognatus. * *Pater*,
21 ita dicitur artis auctor, & inuẽtor, c.1991.
Habitantium in tentorijs, atque paſtorũ.
l Iabel primus artis pecuariæ inuentor, qui l p. 268.
curam animalium methodo, ac arte com-
plexus eſt; & ad commodiorem paſcendo
pecori habitationẽ, vſum induxit taber-
22 naculorum. d.1559. & ſeqq. * *Mallea-*
tor, & faber in cuncta opera æris, & ferri.
Hebr. לטש כל חרש Poliens, omne fabricans
æs, & ferrum. ſiue, Omnem acuens chaly-
bem, & ferrum.
23 * *Dixitq; Lamech, &c. Vxoribus ſuis.*
Solent viri vxoribus narrare domi quid-
quid ipſis cõtingit foris tum proſperi, tum
aduerſi; & omnia eis arcana manifeſtare.
Quoniam. Continuãdo ſermoni deſeruit,
c.3013. *Occidi virum, & adoleſcentulũ*,
An virum, & adoleſcentulum, hebr. *Iſh*,
Ièled, vnum, eundemq; hominẽ intelligit,
nempe quendam adoleſcẽtem? nam par-
ticula *Et*, ſæpè eſt emphatica, & ponitur
pro *Id eſt*, & pro *Qui*, c.2897. 2899. 2902.
Occidi hominem adoleſcentem, in flore
ætatis. An ipſum Cainum? qui eo tempo-
re habebat fortaſſe quingentos annos:
eratq; in flore ætatis, cum homines viue-
bant mille ferè annis. An alium quempiã
adoleſcentem? An duos occidit, alterum
maturæ ætatis, ipſum fortaſſe Cainum;
alterum iuuenem, ſuum fortaſſe filium,
vt aliqui opinantur? Nihil certi è Scri-
pturæ textu colligi poteſt. *In vulnus meũ,*
in liuorem meum. *m* Debetur mihi pœna m p. 1288.
ſanguinis; quia ſanguinẽ effudi, Gen.9.6 1296.
24 Matt.26.52.* *Septuplũ vltio dabitur*, &c.
Supple particulam *Sed*, vel *Quamquam*,
quia

quia ea eſt in hebræo, nempe *Ci*, quæ ſæpè
ſignificat *Sed*, c.3010.3614. ſenſus eſt:
Sed caueat quiſque me interficere: nam
Deus vlciſcetur meam cædem longè plus,
quàm comminatus eſt vlciſci Caini necem.
Is videtur eſſe planus huius loci ſenſus.
n p.1844. Quo innuitur *n* non licere maléfactorem
o p.1293. interficere propria auctoritate. *o* & com-
S. Tho.1.2. minandas eſſe pœnas grauiores ad pec-
q.105.a.2. candi licentiam cohibendam.
ad 9.
* *Cognouit quoque adhuc Adam vxo-* 25
rem ſuam, &c. *Poſuit mihi Deus*, &c.
p p.2.115. *p* Deum vt cauſam primam generationis
304.309. agnoſcit, & eius prouidentiam. *Pro Abel*,
Fortaſſe nullum alium maſculum genue-
rat poſt mortē Abel. nam quod fœminas
pepererit, quibus copularetur tum Cain,
tum filij Cain, eſt valde probabile. niſi di-
xeris non accepiſſe Cain vxorem, nec ge-
neraſſe, niſi multis annis poſt ortum Seth;
& in hoc capite Caini progeniem ante or-
tum Seth, eſſe per anticipationem narra-
tam, c.8798. *Iſte cœpit inuocare nomen*
Domini. Hebr. יהוה בשם Tunc cœptum
eſt, ſeu principium factum eſt inuocandi
in nomine Domini. Triplex ſenſus eſſe
poteſt. Primus, *q* Viuente Enos, ipſo ma- q p.844.
giſtro, cœpit diuinus cultus cum ritu ſo- 859.
lemni, certo ac rato: nam antea colebat
quiſque Deum priuato ritu, vt libebat.
Secundus, *r* Tunc cœperunt aliqui deno- r p.880.
minari nomine Domini, id eſt, Populus
Dei, ob pietatem, & cultum peculiarem
erga Deum: cuius populi Enos pater, ſiue
princeps fuit. Tertius, Nunquam ante
Enos quiſquam appellauerat Deum no-
mine proprio יהוה *Iehouà*: is primus ſan-
ctum illud nomen vſurpauit. *s* Exteriores s p.1918.
corporis actus, vt adoratio, inuocatio no- 1926.1957.
minis Dei, ſiue oratio, & hiſce ſimiles, cō- 1964.1998.
uenienter in Dei cultum exhibentur.

CAPVT QVINTVM.

SVMMA.

a p.320. *a Eius generationis ſeries narratur ab Adam vſque ad Noe; ex qua generatione duxit*
per totum. *ſecundum carnem originem Ieſus Chriſtus.*

1 HIc eſt liber generationis Adam. In die, qua creauit Deus ho-
minem, ad ſimilitudinem Dei fecit illum. 2 Maſculum, &
feminam creauit eos, & benedixit illis: & vocauit nomen
eorum Adam, in die quo creati ſunt. 3 Vixit autem Adam
centum triginta annis: & genuit ad imaginem & ſimilitudi-
nem ſuam: vocauitq; nomen eius Seth. 4 Et facti ſunt dies
Adam, poſtquam genuit Seth, octingēti anni: genuitq; filios
& filias. 5 Et factum eſt omne tempus, quod vixit Adam,
anni nongenti triginta, & mortuus eſt. 6 Vixit quoque Seth centum quinque
annis, & genuit Enos. 7 Vixitq; Seth poſtquam genuit Enos, octingentis ſeptem
annis, genuitque filios & filias. 8 Et facti ſunt omnes dies Seth nongentorum
duodecim annorum, & mortuus eſt. 9 Vixit verò Enos nonaginta annis, & ge-
nuit Cainan. 10 Poſt cuius ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit
filios & filias. 11 Factiq; ſunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mor-
tuus eſt. 12 Vixit quoque Cainan ſeptuaginta annis, & genuit Malaleel. 13 Et
vixit Cainan poſtquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitq;
filios & filias. 14 Et facti ſunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mor-
tuus eſt. 15 Vixit autem Malaleel ſexaginta quinque annis, & genuit Iared.
16 Et vixit Malaleel poſtquam genuit Iared, octingentis triginta annis: & genuit
filios & filias. 17 Et facti ſunt omnes dies Malaleel octingēti nonaginta quinque
anni, & mortuus eſt. 18 Vixitque Iared centum ſexaginta duobus annis, & ge-
nuit Henoch. 19 Et vixit Iared poſtquam genuit Henoch, octingentis annis, &
genuit filios & filias. 20 Et facti ſunt omnes dies Iared nongenti ſexagintaduo
anni, & mortuus eſt. 21 Porrò Henoch vixit ſexaginta quinque annis, & genuit
Mathuſalam. 22 Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit, poſtquam genuit
Mathuſalam, trecentis annis: & genuit filios & filias. 23 Et facti ſunt omnes dies
Henoch trecenti ſexaginta quinque anni. 24 Ambulauitque cum Deo, & non
apparuit: quia tulit eum Deus. 25 Vixit quoque Mathuſala centum octoginta
ſeptē annis, & genuit Lamech. 26 Et vixit Mathuſala, poſtquā genuit Lamech,
ſeptingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias. 27 Et facti ſunt
omnes

Digitized by Google

omnes dies Mathuſala nongenti ſexaginta nouem anni,& mortuus eſt. 28 Vixit
autem Lamech centum octoginta duobus annis,& genuit filium: 29 Vocauitq;
nomen eius Noe, dicens: Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuū
noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus. 30 Vixitque Lamech, poſtquam
genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias. 31 Et
facti ſunt omnes dies Lamech, ſeptingenti ſeptuaginta ſeptem anni, & mortuus
eſt.Noe verò cùm quingentorum eſſet annorum, genuit Sem,Cham,& Iapheth.

Interpretatio litteralis.

Liber, hebr. *Sèpher*, narratio, ſeries, 1
ſcriptura generationis Adam. 2
c.3925. *Generationis*, hebr. תולדות
Toledòth, Generationum, id eſt,
Gentis, hominum ab Adam genitorum,
c. 1658, 1661. Non omnes ex Adam ge-
nerationes in hoc capite narrantur, quem
librum appellat ſacra Scriptura, ſed vnius
tantum generationis ſeries per Seth, vt
Chriſti Domini genealogia texatur, quā
deinde retulerunt Euangeliſtæ. *In die*,
quando. Dies pro tempore ſumi ſolet,
c.1496. Pleniorem huius loci explicatio-
nem habes ſupra c.1.nu.26.
* *Vixit autem Adam*,&c. *Centum tri-* 3
ginta annis. Idem annorum numerus eſt
in textu hebraico; ſed LXX. quorum in
hoc quinto Geneſis capite ſupputatio re-
cipitur à priſcis Eccleſiæ Patribus, & in
Martyrologio Romano die 25. Decēbris,
cum anni Mundi recenſentur ante ortum
Chriſti Domini; habent, vixiſse Adam
annis ducentis triginta. Non poteſt dici
errorē irrepſiſse in verſione LXX. & eſse
illū corrigēdum. Nam ſupputatio LXX.
recepta ſemper eſt ab Eccleſia, vt dictum
eſt. Neque dici poteſt errorē eſse in textu
hebraico, & in verſione latina vulgata.
cum verſio vulgata ſemper vt nunc ſe ha-
bet, recepta ſit ab Eccleſia, & poſtremo à
Concilio Tridentino approbata, nec vn-
quam hæc vulgatæ ſupputatio correcta.
Cum ergo neuter textus, neque LXX. ne-
que vulgatæ cū hebraico, innuat initium,
è quo ſuam numerationem deducit: vide-
tur textus hebraicus, & vulgata cœpiſse
numerare ab eo tempore, quo Adā cœpit
filios generare; qui fuiſse putatur annus
centeſimus vitæ Adam, cum ipſis centum
annis à coniugio abſtinuerit ad pœniten-
tiā peccati in paradiſo patrati. ſed LXX.
Interpretes numerare cœperunt annos
Adam ab ipſo vitæ initio: atque ita du-
centos triginta annos numerarūt ante ge-
nitum Seth. * *Dies Adam poſtquam ge-* 4
nuit Seth octingenti anni. Cum omnes tres 5
editiones & hebraica, & LXX. & vulgata
latina, habeant vixiſse Adam nongentis
triginta annis: ex his autē ducenti triginta
numerentur à LXX. ante natum Seth:
videntur editio hebraica, & vulgata, cum
dicunt factos eſse dies Adam poſtquam
genuit Seth octingentos annos; illud tan-
tum velle, completos fuiſse poſt natū Seth
annos vitæ Adam octingentos, nempe ex
ſeptingentis, qui fluxerunt poſt ortū Seth,
& centum, qui præteriere ante quā Adam
inciperet filios procreare. Ita colligimus
hos textus, hiſq; ſimiles eſse cōciliādos in
annorū numeris, ex doctrina canonis 753.
Genuit. Sermo eſt de generatione ſtrictiſ-
ſimè ſumpta, quæ eſt productio viuentis à
viuente per principium intrinſecum ſecū-
dum ſimilitudinem naturæ, d.923. nam
ſubditur, *Ad imaginem, & ſimilitudi-*
nem ſuam.
6 * *Vixit quoque Seth cētum quinque an-*
7 *nis*,&c. *Centum quinque annis*. LXX. ha-
8 bent ducentos quinque annos. Concilian-
di ſunt cum vulgata eodem modo, quo in
ſuperiore textu conciliati ſunt. idemque
faciendum in textibus ſequentibus. Nam
valde probabile eſt eo tempore, quo vita
hominum erat longiſſima, homines centū
annorum adoleſcentes habitos fuiſse, ac
proinde non fuiſse ſolitos inire coniugia,
niſi circa annum vitę centeſimum; ac pro-
inde primos parentes, non ſolum ad pœni-
tentiam agēdam, ſed etiam ad exemplum
poſteris tradendum, matrimoniorum in
ætate matura, à generatione centum annis
Dei reuelatione abſtinuiſse. Certè Iacob,
cum vita eſset breuior, non nupſit niſi cir-
ca octogeſimum annum. Oleaſter putat
primos parentes à generatione abſtinuiſse
annis quinquaginta. Nos interim noſtram
ſententiam meliori iudicio ſubijcimus.
9 * *Vixit quoque Enos nonaginta an-*
10 *nis*,&c. *Nonaginta annis*. Legunt LXX.
11 Centum nonaginta.
12 * *Vixit quoque Cainam ſeptuaginta an-*
13 *nis. & genuit Malaleel*,&c. *Septuaginta*
14 *annis*. Eſt apud LXX. Centum ſeptua-
ginta.
15 * *Vixit autē Malaleel ſexaginta quin-*
16 *que annis, & genuit Iared*,&c. *Sexaginta*
17 *quinque annis*. LXX. legunt centum ſe-
xaginta quinque.
18 * *Vixitq; Iared centum ſexaginta duo-*
19 *bus annis*, &c. Concordant in his texti-
20 bus LXX. cum hebræo, ac vulgata edi-
tione.

Porrò

** Porrò Henoch vixit ſexaginta quin-* 21
que annis, & genuit Mathuſalam. Habēt
LXX. Centum ſexaginta quinque.
** Et ambulauit Henoch cum Deo,* &c. 22
Greſſus, ſymbola ſunt actionum, c. 5308. 23
Quare ambulare cum Deo, eſt facere eius 24
voluntatem, & obſeruare quæ præcepit,
c. 8066. Ideo LXX. verterunt εὐηρέστησεν
Ἐνὼχ τῷ θεῷ Placuit Enoch Deo. Ex quo
a p. 644. habemus *a* eſſe iuſtos homines. *b* Eſſeq;
b p. 1491. amicitiam inter iuſtos, & Deum. Et *c* pe-
c p. 23. 380. culiarem Dei erga illos prouidentiam.
d cap. 44. 16. *Tulit eum Deus.* Docet *d* Eccleſiaſticus,
quò translatus fuerit Henoch à Deo:
Henoch, inquit, placuit Deo, & translatus
eſt in paradiſum, vt det gentibus pœni-
tentiam.
** Vixit Lamech centum octoginta duo-* 25
bus annis, &c. Legunt LXX. Vixit La- 26
mech centum octoginta octo annis. cum 27
neuter textus addat particulā *Tantum*: 28
vterque verus eſt: nam verum eſt vixiſſe 29
Lamech centum octoginta duobus annis,
(ſupple circiter) etiam ſi vixerit centum
octoginta octo annis. à numero enim mi-
nore non excluditur maior, can. 753.
30 ** Vixitq; Lamech poſtquam genuit Noe,*
quingentis nonaginta quinque annis. Ha-
bent LXX. Quingētis ſexaginta quinque
annis. ſed is numerus minor non excludit
maiorem, vt ſupra dictū eſt ex can. 753.
31 ** Et facti ſunt omnes dies Lamech ſe-*
ptingenti ſeptuaginta ſeptem anni. Legūt
LXX. ſeptingenti quinquaginta tres. eo-
demque modo, vt ſupra dictum eſt, conci-
liandi ſunt cum editione latina, ac textu
hebræo. *Iſte conſolabitur nos* (LXX. *δια-
ναπαύσει ἡμᾶς*, ceſſare faciet nos) *ab ope-
ribus & laboribus manuum noſtrarum in
terra, cui maledixit Dominus.* Putatur
eſſe vaticinium alicuius artis, quam inue-
nerit Noe ad terrā ſine magno manuum
labore colendam: vt eſt ars arandi, in qua
iumentorū opera humanus labor leuatur.

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

*Comminatur Deus diluuium ad puniendam peccata: & præcipit Arcæ fabricam, ad con-
ſeruandam Noe familiam, & beſtias aliquas, ad generis propagationem.*

1 CVmque cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram, & filias
procreaſſent, 2 videntes filij Dei filias hominū quòd eſſent
pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus, quas elegerant.
3 Dixitque Deus: Non permanebit ſpiritus meus in homine
in æternum, quia caro eſt: eruntq; dies illius centum viginti
annorum. 4 Gigantes autem erant ſuper terram in diebus
illis. poſtquam enim ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum,
illæque genuerunt, iſti ſunt potentes à ſæculo viri famoſi. 5 Videns autem Deus
quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta
eſſet ad malum omni tempore; 6 pœnituit eum quòd hominem feciſſet in terra.
Et tactus dolore cordis intrinſecus, 7 Delebo, inquit, hominem, quem creaui,
à facie terræ, ab homine vſque ad animantia, à reptili vſque ad volucres cæli: pœ-
nitet enim me feciſſe eos. 8 Noe verò inuenit gratiam coram Domino. 9 Hæ
ſunt generationes Noe: Noe vir iuſtus atque perfectus fuit in generationibus
ſuis, cum Deo ambulauit. 10 Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth.
11 Corrupta eſt autem terra coram Deo, & repleta eſt iniquitate. 12 Cumque
vidiſſet Deus terram eſſe corruptam (omnis quippe caro corruperat viam ſuam
ſuper terram) 13 dixit ad Noe: Finis vniuerſæ carnis venit coram me: repleta eſt
terra iniquitate à facie eorum; & ego diſperdam eos cum terra. 14 Fac tibi ar-
cam de lignis leuigatis: manſiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinſecus
& extrinſecus. 15 Et ſic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo
arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.
16 Feneſtram in arca facies, & in cubito conſummabis ſummitatē eius: oſtium
autem arcæ pones ex latere: deorſum, cœnacula, & triſtega facies in ea. 17 Ecce
ego adducam aquas diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem, in qua
ſpiritus vitæ eſt ſubter cælum: Vniuerſa quæ in terra ſunt, conſumentur. 18 Po-
namque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu, & filij tui, vxor tua, & vxo-
res filiorum tuorum, tecum. 19 Et ex cunctis animantibus vniuerſæ carnis bina
induces in arcam, vt viuant tecum: maſculini ſexus & feminini. 20 De volu-

cribus iuxtà genus ſuum, & de iumentis in genere ſuo, & ex omni reptili terræ ſecundùm genus ſuum: bina de omnibus ingredientur tecum, vt poſſint viuere. 21 Tolles igitur tecum ex omnibus eſcis, quæ mandi poſsunt, & comportabis apud te: & erunt tàm tibi, quàm illis in cibum. 22 Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

C*Vmque cœpiſſent homines mul-* 1
tiplicari,&c. *Filij Dei*, qui erant 2
e populo Dei, c.1620. ex Enos
geniti. *Filias hominum*, Mu-
lieres è Caini ſtirpe; feminas ſceleratas,
& impias. nam *Filij hominum* in Sciptu-
ris ſanctis in malam partem accipiuntur,
c. 8249. Vxores impiæ maritos deprauarunt, ac prolem. An *Filij Dei* dicuntur homines proceræ ſtaturæ? vt montes Dei, montes altiſſimi, c.8554. Filiæ autem hominum pro quibuſcunque mulieribus ſumuntur. vt filij hominum homines dicũtur, c.8246. Ex his gigantes geniti, genus impium; vt ex verbis colligitur, quæ ſequuntur à n. 5.

* *Dixitque Deus: Non permanebit ſpi-* 3
ritus meus in homine in æternum, &c. *Permanebit*. Hebr. ידון *Iadòn*, iudicabit, litigabit. ſed cum & LXX. & vulgata verterint *Permanebit*, dicendum aut hebræum דון *Dùn*, eſse non ſolum *Iudicare*, ſed etiam *Permanere*; aut legendum eſse, non *Iadòn*, litigabit; ſed *Iddòn*, à נדן *Nadàn*, quod eſt *in vagina eſſe*. eſt enim ſpiritus in corpore, quaſi gladius in vagina. *Spiritus meus*, Anima hominis, quam ego in corpus inſpiro. *In æternum*, In longum tempus, c.1138. *Quia*, hebraicè בשגם *Besheggam*, Eo quod etiam. ſenſus eſt: Nolo in poſterum tamdiu vitam hominũ prorogari, vt hactenus factũ eſt: nam licet ſecundum animam homo ſit immortalis, ob idq; deberet homo diutiſſimè viuere: debet tamen citò mori, quia etiã caro eſt, & vitam degit non ſecundum partem nobiliorem, quæ eſt ſpiritus, ſed ſecũdum beſtialem, nempe carnem. cõtraham ergo nongentorum annorũ vitam in annos centum viginti. Hoc eſt longiſſimũ ſpatium, ad quod homines poſt diluuium vitam
a p.1273. 1279. protraxerunt. *a* En peccata non ſolum mortis, ſed breuioris etiã vitæ cauſa ſunt.

* *Gigantes autem erãt ſuper terram in* 4
diebus illis,&c. *Gigantes*, Genus hominũ improbum, ac impium videtur fuiſse, c.1670. nam ſubditur: Videns autẽ Deus, quòd multa malitia hominum eſset in terra. *Poſtquam enim*,&c. Poſtquam, inquit, homines proceræ ſtaturæ cũ ſelectis mulieribus coniuncti ſunt; illæ filios procrearunt. (*Que* à vau hebræo, abundat.) Filij autem ab his geniti, magni roboris viri (LXX. gigantes) extiterunt. Hi ſunt primi ſæculi gigantes, viri magni nominis; tum ob immenſam corporis molem, tum ob ſcelerũ magnitudinem. *Sæculum* pro principio temporis accipitur, c.2203.

5 * *Videns autem Deus, quod multa ma-*
6 *litia hominum*,&c. *Cuncta cogitatio cor-*
7 *dis intenta eſſet ad malum omni tempore.*
Hebr. Omne figmentum cogitationum cordis eius tantummodo malũ omni tempore. *a* Eſt enim in homine rebellio ſen- a p. 892.
ſus à ſpiritu. *b* quæ cauſa eſt actionum b p.1152.
malarum. *Pœnituit eum* Locutio eſt me- 1193.1207.
taphorica. *c* Pœnitẽtia, & dolor reſpectu 1229.1268.
Dei ſymbola ſunt diuinæ voluntatis vo- 1272.
lentis delere quod fecerat, & non appro- c p. 12.
bantis peccatum, c. 2710. Non enim eſt Deus mutabilis, vt verè, propriéque pœ-
niteat. *d* Habet autem prouidentiam, vt d p.16. 17.
peccantes corrigat, *e* & iuſtitiam vindi- 23 24.25.
catiuam exerceat in malos. *f* Nam pec- e p. 44.
catis vltio debetur. f p. 1273. 1279.

8 * *Noe verò inuenit gratiam coram Domino*,&c. *Inuenit gratiam corã Domino*. Hebr. Inuenit gratiam in oculis Domini. Duplex ſenſus eſse poteſt: Inuenit Deum erga ſe miſericordem: vel verè iuſtus fuit, quia gratus fuit Deo omnia cognoſcenti. *Matsà*, inuenit, poteſt pro *Nimtsà* ſumi, inuentus eſt: nam verba in Cal interdum ſignificationem paſſiuam habẽt, Inſtitut. hebr.l.2.par.3.c.3. חן *Hhèn*, gratia, verti poteſt Gratus: quia ſubſtantiua pro adiectiuis interdum ponuntur, c.8543. Id videtur explicari per epexegeſin verbis ſequentibus, *Noe vir iuſtus, atque perfectus fuit.*

9 * *Hæ ſunt generationes Noe*, Poſteri-
10 tas Noe. Nam quotquot homines ſunt
poſt diluuium, omnes Noe poſteri ſunt. vel Hæc ſunt acta Noe. nam in hoc capite de geſtis Noe agitur. Nomen autem hebræum *Toledoth* & pro gente, ac genere, & pro geſtis, actiſque ſumi ſolet, c.1657. 1661, 1662, 3554. *In generationibus ſuis*, Inter homines ſuæ ætatis, ac ſæculi. nam *Dòr* hebræum ætatem, ac ſæculum ſignificat, c.1134.1656.1658. Ex hac hiſtoria, vt ex hiſtoria Henoch ſupra cap. 5.nu.22.
habemus *g* eſse Iuſtos homines; *h* & ami- g p. 644.
citiam inter iuſtos homines, & Deum. h p.1491.

11 * *Corrupta eſt autem*,&c. *Coram Deo*.
hebraicè לפני אלהים *Lephnè Elohìm*, Ante conſpectũ Domini, c.1582. Deo vidente, Non verentibus hominibus Deum præſentem,

i p. 13. ſentem,& cuncta cernentem. *i* Deus enim
k p. 16. eſt vbique. *k* & omnia intuetur. *Terra,*
pro hominibus, qui ſunt in terra, c.2362.
ſumitur continens pro contento per Hy-
pallagen,c.8689.* *Caro,* pro toto homine, 12
c.1318. 1320. pars pro toto, per ſynecdo-
chen, c.8692. * *Finis,* Terminus. LXX. 13
καιρὸς, tempus, hora, nempe interitus, ac
perditionis, c.1627. *A facie eorum,* Ab
ipſis, propter ipſos, ipſis iniquitatem indu-
l p. 643. centibus,c.8060. *l* En malorum hominum
881. multitudo. *m* en peccata; *n* ad quæ pœna
m p. 1193. conſequitur; *o* vltore Deo.
n p.1279. * *Fac tibi arcam,*&c. *p* Prouidet Deus 14
o p.25.302 conſeruãdo generi, ne totum pereat aquis
p p. 23. diluuij; *q* ſed vult ipſum Noe cooperari.
q p. 305. *Læuigatis,* Complanatis, politis. LXX.
τετραγώνων, quadratis. hebraicè *Gòpher,*
Targhum, Cedrinis. Al. Lignis leuibus.
Hier. bituminatis. *Manſiunculas,* hebr.
Qinnìm, nidos. *Bitumen*, Materia eſt, vim
quandam ſulphuris habens. præſtat mu-
nimentum contra aquam, ne quæ lita eo
fuerint, aqua penetret, c.4901. * *Trecen-* 15
torum cubitorum. Non ſunt intelligendi
cubiti parui, aut communes; quia paruæ
quantitatis fuiſset arca pro animalium
multitudine: ſed cubiti magni, qui con-
ſtant 36. palmis minoribus, ſiue 12. palmis
maioribus, d.2864.& ſeqq. * *Cubito con-* 16
ſummabis ſummitatem eius, nempe Arcę,
non Feneſtræ, nam *eius*, in hebræo eſt fe-
minini generis, concordans cum arca, quæ
feminini generis eſt, cum feneſtra *tsòhar*
in hebræo ſit generis maſculini. Ex quo
colligitur, ſummitatem arcæ vno cubito
fuiſse reliqua altitudine anguſtiorem.
Deorſum, cœnacula, & triſtega facies in
ea. Hebr. Inferiora, ſecunda, tertia facies
eam, id eſt, facies in ea manſiones inferio-
res, medias, & ſupremas. LXX. inferiora,
bicamerata, tricamerata facies eam.
Triſtega, Tritecta, tricamerata.
a Ex Aug. *Myſticè.* *a* Arca figura fuit *b* Eccleſię,
12.con.Fau ac Baptiſmi, c.7989. vt indicatur 1.Pet.3.
ſtum c. 14. 21. & docet Aug.15.Ciuit.c.26. *c* Ligna
& 6. b p. 620. leuigata, ac polita, ſunt Apoſtoli, ac Eccle-
756. ſiæ Patres: quos Spiritus ſanctus doctrina
c p. 634. Fidei erudiuit. Ligna enim, hominum
635. 636. ſymbola ſunt, c.6469. quæ ſunt quadrata,
637. quatenus eorum doctrina ſtabilis eſt, ac
d p.1504. firma. *d* Ea bitumine lita ſunt intrinſe-
1591.1605. cus, & extrinſecus: quia charitas, quæ
vinculum perfectionis eſt, in Sanctis Ec-
cleſiæ & intus in corde, & foris in verbis,
& operibus elucet: qua charitate tum ſce-
lerum, tum perſecutionum aquis reſiſtũt,
e p.1385. ne mergant Eccleſiam. Arcæ longitudo
1388.1394. *e* rerum varietatem, ac multitudinem
f p. 1383. ſignat, quas docet doctrina Fidei, & eiuſ-
1387. dem doctrinæ perpetuitatem. *f* Latitudo
g p.1378. eſt, cuiuſque ſacri dogmatis præſtantia,
1395. c.6426. *g* Quidquid enim ſacra doctrina
proponit, nihil eo melius dici, neq; cogitari
poteſt. Altitudo autem *h* myſteriorũ pro- h p.1381.
fũditas eſt, quæ in quoq; Eccleſię dogmate
latet, c.6426.6517.7163. Porrò proportio
trecentorũ cubitorũ longitudinis ad quin-
quaginta latitudinis, quę eſt proportio ſex-
cupla; & ad triginta altitudinis, quę eſt ꝓ-
portio decupla: à corpore humano ſumptę
ſunt, cuius longitudo ſexies excedit latitu-
dinẽ pectoris; & eiuſdẽ pectoris altitudinẽ,
ſiue profũditatẽ, decies. *i* Chriſti ergo hu- i p. 530.
manitas per has Arcæ menſuras ſignifica- 583.
tur; per quam à peccatis ſalui facti ſumus.
k Oſtiũ ad latus Arcæ, eſt Sacramẽtum re- k p. 560.
miſſionis peccatorũ, per quod in Eccleſiam
intratur: quod de Chriſti latere manauit.
l Mãſiones inferiores, mediæ, ac ſupremæ, l p. 639.
tres in Eccleſia ſtatus ſunt, incipiẽtiũ, pro- 640.
ficientiũ, perfectorũ; ſiue ſæculariũ, mona-
chorũ, & clericorũ. Vel *m* Manſio inferior m p.1333.
eſt Fides, media Spes, ſuprema Charitas. 1438.1499.
Arca autẽ vno cubito conſummatur: quia
vna eſt Eccleſia, vna Fides, vnũ Baptiſma.
Poſſumus & alio modo trecẽtorũ cubito-
rũ longitudinẽ, quatenus ſexies latitudinẽ
cõplectitur, interpretari: nempe durationẽ
ſex ætatũ mũdi, in quibus ſemper fuit do-
ctrina Fidei tũ ſecundũ latitudinẽ, nempe
ſecundũ præſtãtiam, quã ſupra ceteras do-
ctrinas habet ex Dei reuelatione: tũ ſecũ-
dũ altitudinẽ triginta cubitorũ, quatenus
cognitionem Trinitatis habet, ſed obſcu-
ram, & in ænigmate, & in triplici ſtatu &
naturæ, & legis, & Euãgelij. Denarius au-
tem numerus, quem & longitudo, & lati-
tudo, & altitudo ſuis numeris complectũ-
tur, decem Dei præcepta ſunt, ſiue doctri-
na moralis, & practica: quæ in omni mun-
di ætate, ac ſtatu ſemper fuit.
17 * *Ecce ego adducam aquas diluuij,* &c.
Ego n Deus vltor, *o* & auctor pœnæ. n p. 25.
Adducam aquas diluuij, p Pœnam pecca- o p. 302.
torum. *Spiritus vitæ* Spiritus vitalis, ani- 303.313.
ma ſenſitiua, d.1656. *Conſumentur* Expi- p p.1279.
rabunt, repentina morte morientur.
Myſticè. *q* Diluuiũ figura fuit Baptiſmi. q p. 757.
1.Pet.3.21. Vt enim aquæ diluuij in altũ
arcã extulerunt, ceteros autem, qui erant
extra arcã, ſuffocarunt: ita Baptiſmo dele-
tur peccatum, ac homo vetus; & ſaluus fit
ſpiritus per Eccleſiam, quæ in Baptiſmo
fundatur, quatenus Baptiſmus fundamen-
tum eſt, & ianua ceterorũ Sacramẽtorum.
r Eſt & diluuiũ ſymbolũ diuinæ vltionis, r p. 25.
Adducam aquas diluuij, vt interficiam.
18 * *Ponamq; fœdus meũ tecum: & ingre-*
19 *dieris,*&c. *Ponam fœdus*, De non delendis
20 aquis diluuij hominibus, & beſtijs, d.5269
21 *a* Amicitiam tecũ firmabo, c.8256. *Ingre-* a p.1491.
22 *dieris arcam tu, & filij tui.* &c. *b* Prouidet b p. 23.
Deus cõſeruationi generis humani, & be-
ſtiarum propter hominem. *Fecit igitur*
Noe,&c. *c* Diuinis præceptis obtẽperauit. c p.2065.

CAPVT SEPTIMVM.

S V M M A.

Ingreditur Noe cum ſuis, & cum animantibus in Arcam, ad ſeruandum genus: fit diluuium: mergitur, ac deletur omne viuens.

1 DIxitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua
in arcam: te enim vidi iuſtum coram me in generatione hac.
2 Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena,
maſculum & feminam: de animantibus verò immundis duo
& duo, maſculum & feminam. 3 Sed & de volatilibus cæli
ſeptena & ſeptena, maſculum & feminam: vt ſaluetur ſemen
ſuper faciē vniuerſæ terræ. 4 Adhue enim, & poſt dies ſeptem
ego pluam ſuper terram quadraginta diebus, & quadraginta
noctibus: & delebo omnē ſubſtantiam, quā feci, de ſuperficie terræ. 5 Fecit ergo
Noe omnia, quæ mandauerat ei Dominus. 6 Eratque ſexcentorum annorum,
quando diluuij aquæ inundauerunt ſuper terram. 7 Et ingreſſus eſt Noe & filij
eius, vxor eius & vxores filiorum eius cum eo, in arcam propter aquas diluuij.
8 De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni,
quod mouetur ſuper terram, 9 duo & duo ingreſſa ſunt ad Noe in arcam, maſculus & femina, ſicut præceperat Dominus Noe. 10 Cùmq; tranſiſſent ſeptem
dies, aquæ diluuij inundauerunt ſuper terram. 11 Anno ſexcenteſimo vitæ Noe,
menſe ſecundo, ſeptimodecimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnę,
& cataractæ cæli apertæ ſunt; 12 & facta eſt pluuia ſuper terram quadraginta
diebus & quadraginta noctibus. 13 In articulo diei illius ingreſſus eſt Noe, &
Sem, & Cham, & Iapheth filij eius; vxor illius, & tres vxores filiorum eius cum
eis, in arcam; 14 ipſi & omne animal ſecundùm genus ſuum, vniuerſaq; iumenta
in genere ſuo, & omne quod mouetur ſuper terram in genere ſuo, cunctumque
volatile ſecundum genus ſuum, vniuerſæ aues, omneſque volucres, 15 ingreſſæ
ſunt ad Noe in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat ſpiritus vitæ. 16 Et
quæ ingreſſa ſunt, maſculus & femina ex omni carne introierunt, ſicut præceperat ei Deus: & incluſit eum Dominus deforis. 17 Factumque eſt diluuium quadraginta diebus ſuper terram: & multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in
ſublime à terra. 18 Vehementer enim inundauerunt: & omnia repleuerunt in
ſuperficie terræ: porrò arca ferebatur ſuper aquas. 19 Et aquæ præualuerunt nimis ſuper terram: opertique ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cælo.
20 Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes, quos operuerat. 21 Conſumptaq; eſt omnis caro, quæ mouebatur ſuper terram, volucrum, animantium,
beſtiarum, omniumque reptilium, quæ reptant ſuper terram; vniuerſi homines,
22 & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt. 23 Et deleuit
omnem ſubſtantiam, quæ erat ſuper terram, ab homine vſque ad pecus, tam reptile, quàm volucres cæli: & deleta ſunt de terra: remanſit autem ſolus Noe, & qui
cum eo erant in arca. 24 Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta
diebus.

Interpretatio litteralis, & myſtica,

D*Ixitque Dominus, &c. In generatione hac*, Inter homines 1
huius ſæculi, can. 1134. 1656.
a p. 644. 1658. a Quis neget iuſtos ali-
b p. 23.899 quos eſſe? b circa quos Deus peculiarem
prouidentiā habet. * *Septena, & ſeptena,* 2
Id eſt, ſeptē maſculos, & ſeptem feminas 3
ex quolibet genere, nam ſupra c. 6. nu. 18.
ait, Bina de omnibus ingredientur tecum,
id eſt, ex omni genere paria, nempe maſculus, & femina, vt explicat hoc in loco.
4 * *Subſtantiam*, Hebr. *Iequm*, LXX. *ἀνάστημα*, id quod aſſurgit, & in altum tendit;
qualia ſunt omnia viuentia, præſertim
ſenſu prædita, c. 2322. *Delebo*, c Deus au- c p. 302.
ctor eſt pœnæ. 1279.
Myſticè. d Quod in Arca tria viuen- d p. 646,
tium genera ſunt, Homines, animantia 654,655.
munda, & animantia immunda; illud ſignificari videtur, Tres in Eccleſia ſtatus
eſſe,

eſſe, Eccleſiaſticorum, monachorum, & ſæcularium. Vel, Incipientium, proficientium, & perfectorum. Incipientes ab animantibus immundis ſignificantur; quatenus nõdum perfectè purgati, in vitiorum ſordibus ſunt. Proficientes autem, quia progrediuntur in virtutibus, ſeq; magis in dies purgant; rectè mundis animantibus comparantur. Homines autem perfectorum ſymbola ſunt, quatenus mẽs, qua ſunt præditi, contemplationem ſignificat, qua perfecti pollent. Quaternarius autem numerus in animantibus immundis, quatuor virtutes morales indicat: quæ incipiunt in incipiẽtibus elucere. Septenarius autem numerus ſeptem Spiritus ſancti operationes exprimit; quæ in proficientibus cerni ſolent. Octonarius autem numerus in hominibus, maximæ perfectionis eſt ſymbolum, nempe beatitudinis tũ viæ, tum patriæ, quę in Dei contemplatione, ac viſione poſita eſt, can. 1948. 8444. Porrò animalia, hominum ſymbola eſſe ſolent, præſertim fidelium, c. 570. 5319.
* *Anno ſexcẽteſimo*, &c. *Menſe ſecun-* 11
do, An anni? quẽ alij principium habuiſſe 12
putant cum mundo menſe Septembri, alij
menſe Martij. An mẽſe ſecũdo vitæ Noe?
Rupti fontes abyſſi magnæ, cataractæ cæli aperta. Videtur eſſe is loquendi modus, tropicus: quo ruptorum fontium, & apertarum cataractarum ſymbolis explicatur aquarum abundantia: quam ſupta naturę vires, & pręter ordinem, ac morem, erumpere fecit Deus ex inexhauſtis ſuæ potentiæ theſauris; omnes cæli, id eſt, aeris vapores, & magnam ipſius aeris partem in aquã conuertens; & ipſam magnæ abyſſi, id eſt, Maris aquam rarefaciens, & in altũ attollens. Id innui videtur 2. Pet. 3. 5. nempe Diluuij tempore cælum, id eſt, aerem, & terram, aquis συνεϛῶσα, concreta, & coagmentata fuiſſe, præter morem.
a Porrò is locus aquas indicat tum terreſtres, tum pluuiales. a *p.* 105.

Myſticè. *b* Aquæ diluuij, Baptiſmi gratiam ſignificant, qua vetus homo, & peccatum deletur, 1. Pet. 3. 21. *c* Quadraginta autem dierũ numerus, quibus pluuia durauit; pœnitentiam indicat, quę debet Baptiſmum comitari. Nam Ieſus poſt Baptiſmum, pœnitentiam nos docens, in deſertum receſſit ad ieiunium quadraginta dierum. Matt. 4. b *p.* 754. 757. c *p.* 781.

13 * *In articulo diei illius ingreſſus eſt Noe*, &c. *In articulo diei illius*, Eo ipſo die. vulgata hebræum *Hhbhètſem*, vertit articulum. *Et incluſit eum Dominus de foris.*, Hebr. Et clauſit Dominus ſuper ipſum. LXX. Et clauſit Dominus Deus arcam, ἔξωθεν αὐτοῦ. *d* En Dei peculiarem prouidentiam erga iuſtum Noe. d *p.* 23. 899

CAPVT OCTAVVM.

SVMMA.

Ceſſat diluuium: ſiccantur aquæ: egreditur ex Arca Noe cum ſuis, & cum animantibus; oblatiſque holocauſtis, reddit mundo placatum Deum.

1 REcordatus autem Deus Noe, cunctorumq; animantium, &
omnium iumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit
ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ. 2 Et clauſi
ſunt fontes abyſſi, & cataractæ cęli: & prohibitæ ſunt pluuię
de cælo. 3 Reuerſæq; ſunt aquę de terra euntes & redeuntes:
& cęperunt minui poſt centum quinquaginta dies.
4 Requieuitque arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die
menſis, ſuper montes Armeniæ. 5 At verò aquæ ibant & decreſcebant vſque
ad decimum menſem: decimo enim menſe, prima die menſis, apparuerunt cacu-
mina montium. 6 Cumque tranſiſſent quadraginta dies, aperiens Noe feneſtram
arcæ, quam fecerat, dimiſit coruum: 7 qui egrediebatur, & non reuerte-
batur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram. 8 Emiſit quoque columbam poſt
eum, vt videret ſi iam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ. 9 Quæ cum non in-
ueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcam: aquæ enim erant
ſuper vniuerſam terram: extenditque manum, & apprehenſam intulit in arcam.
10 Expectatis autem vltra ſeptem diebus alijs, rurſum dimiſit columbã ex arca.
11 At illa venit ad eum ad veſperam, portans ramum oliuæ virentibus folijs in
ore ſuo: intellexit ergò Noe, quod ceſſaſſent aquæ ſuper terrã. 12 Expectauitq;
nihilominus ſeptem alios dies: & emiſit columbam, quæ non eſt reuerſa vltrà ad
eum. 13 Igitur ſexcenteſimo primo anno, primo menſe, prima die menſis, im-
minutæ ſunt aquæ ſuper terram: & aperiens Noe tectum arcæ, aſpexit, viditque

quòd exiccata eſset ſuperficies terræ. 14 Menſe ſecundo, ſeptimo & vigeſimo
die menſis, areſacta eſt terra. 15 Locutus eſt autem Deus ad Noe, dicens:
16 Egredere de arca, tu & vxor tua, filij tui, & vxores filiorum tuorum tecum.
17 Cuncta animantia quæ ſunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus, quàm
in beſtijs, & vniuerſis reptilibus, quæ reptant ſuper terram, educ tecum, & ingre-
dimini ſuper terram: creſcite, & multiplicamini ſuper eam. 18 Egreſsus eſt
ergò Noe, & filij eius, vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo. 19 Sed &
omnia animantia, iumenta, & reptilia, quæ reptant ſuper terram, ſecundùm ge-
nus ſuum, egreſſa ſunt de arca. 20 Ædificauit autem Noe altare Domino: & tol-
lens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare.
21 Odoratuſq; eſt Dominus odorem ſuauitatis, & ait: Nequaquam vltra male-
dicam terrę propter homines: ſenſus enim & cogitatio humani cordis in malum
prona ſunt ab adoleſcentia ſua: non igitur vltrà percutiam omnem animam vi-
uentem ſicut feci. 22 Cunctis diebus terræ, ſementis & meſsis, frigus & æſtus,
æſtas & hyems, nox & dies non requieſcent.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

R*Ecordatus*. Deum recordari ali- 1
cuius, eſt effectis oſtēdere ſe eius
rei cognitionem habere, c.7242.
ſeu, Beneficium aliquod poſt ali-
a p.23 899. quam calamitatem conferre. *a* Innuitur
b p. 54. Dei prouidētia, *b* & beneficētia, *Spiritum*,
ventum, c.2298. *Diminuta ſunt*, Hebr.
Iashòccu, Quieuerunt. LXX. *ἐκόπασαν*,
ceſsarunt. * *Reuerſa ſunt aquæ de terra*, 3
Deſtiterunt operire terram. *Euntes, &
redeuntes*, Aquarum motus deſcribitur,
ſeſe huc, illucque agitantium. *Cœperunt
minui*, hebr. Defecerunt.
* *Requieuitque arca*, &c. *Vigeſimo*, 4
Hebr. *Hibhasàr*, quod etiam *Decimo* ver-
ti poteſt. ſed etiā LXX. *Vigeſimo* vertunt.
Armenia, Hebr. & LXX. *Ararat*. ita di-
cta minor Armenia. Eſt autem Armenia
Aſiæ regio, c.4986.4989. * *Ibant, & de- 5
creſcebant*, Abibant decreſcendo. ad ver-
bum ex hebr. *Erant ire, & minui*. In qua
phraſi Infinitiuus pro nomine ponitur, &
particula *Et*, pro, *Id eſt*. Erant euntes,
c p.1761. id eſt decreſcentes, c. 2897. * *c Dimiſit* 6
coruum. Hinc incipit Noe diligentia: ne
egrederetur ex arca vllo cum periculo
vel ſuæ familiæ, vel animalium. * *Egre-* 7
diebatur, & non reuertebatur. Hebrai-
cè, Egreſsus eſt egredi, & redire, donec
ſiccarentur aquæ. Repetitio eiuſdem vo-
cis apud Hebræos exagerat. ergo idem eſt,
Egreſſus eſt egredi, quod, Egreſsus omni-
no eſt, egreſsus ad non reuertendū, c.8557.
Donec, Non excludit reditum limitatè,
ſed omnimodè, can.998.999.2815.2868.
Nunquam amplius coruus reuerſus eſt.
* *Emiſit quoque*, &c. *Poſt eum*, Hebręū 8
Meittò, poteſt etiam verti, *Cum eo*. Emiſit
eodē tempore & coruum, & columbam;
ſed poſt coruū, columbam. * *Reuerſa eſt*. 9
Cur non eſt reuerſus coruus? Quia inue-
nit, vbi requieſceret pes eius, nempe in
cadaueribus ſupernatantibus. * *Ramum* 11
oliuæ virentibus folijs. Hebr. Folium oli-
uę fractum. Id clarius explicauit vulgata.
nam fractum folium, ramus eſt. qui viri-
dis erat, non multò antea ex olea deciſus.
13 * *Igitur ſexcenteſimo primo anno*, &c.
Imminuta ſunt. Hebr. Siccatę ſunt. *Exic-
cata eſſet ſuperficies terra*. Hebr. Siccatæ
eſsent (nempe aquæ) facie terræ. vel Facies
terræ, id eſt, ſuperficies terræ. LXX. De-
14 fecit aqua à facie terræ. * *Areſacta eſt
terra*. Non ſolum erat terræ ſuperficies
ſine aqua, ſed ſicca etiam ipſa terra.
15 * *Locutus eſt autem Deus*, &c. *d* Actio d p. 25.
16 deſcribitur diuinæ prouidentiæ, tum ho-
minum, tum animalium conſeruationem
17 procurātis. * *Creſcite, & multiplicamini*.
Hæc verba innuunt 1. *e* Omnia à diuina e p. 296.
voluntate pendere. 2. *f* Nihil in mundo f p. 304.
eſse, quod præter ordinem diuinæ guber-
nationis contingat. 3. *g* Suam quamque g p.308.
rem creatā operationē habere. 4. *h* Crea- h p.312.
turas corruptioni obnoxias vim produ-
18 cendi ſimiles habere. * *Egreſſus eſt ergo
Noe*, *i* Obtemperans Deo iubenti. i p.2061.
20 * *Aedificauit autem Noe altare Do-
mino*, &c. Ædificauit altare, vt Deum
coleret cultu etiam externo. *k* Debetur k p.1915.
enim etiam is cultus Deo. *Holocauſta*, 1919.
Victimas, quæ detractis extis integræ aræ
imponebantur, totæque comburebantur,
c.1698. *l* Quod fiebat in reuerentiam l p.1964.
diuinæ Maieſtatis. Nam quod offereba-
tur, totum comburebatur, vt reſolutum
in vaporem, totum ſurſum aſcenderet; in
ſignū, quod quidquid habemus, à Deo eſt.
vt totum conſumaretur, in ſignum quod
Deus non indiget noſtris donis, c. 2197.
21 * *Odoratuſque eſt Dominus odorem ſua-
uitatis*. Hebraicè Odorem requietionis.
m Acceptauit Deus ſacrificia, quibus m p.55.
Noe Deo ſupplicabat, vt ab ira contra ge-
nus humanū ceſsaret. Odoramenta, ſunt
orationes Sanctorum, Apoc.5.8. c.6835.

In

n p.892. *In malum prona ſunt:* n quoniam rebel-
o p.1152. lauit ſenſus à ſpiritu. o inde origo actio-
1193.1207. num malarum. * *Cunctis diebus*. &c. 22
1229.1268. p En etiam anni tempora diuinæ proui-
1272. dentiæ ſubduntur.
p p.23.304. *Myſticè*. Noe poſt diluuium ſacrifi-
cans Deo, eſt Chriſtus Ieſus poſt ſuam paſſionem, & reſurrectionem, & aſcenſionem in cælum, offerens per manus Sacerdotum in Eccleſia militante Deo Patri ſacrificium corporis, & ſanguinis ſui. Nam arca, eſt Eccleſiæ figura, ex 1. Per. 3.21. ergo Noe, qui arcam ædificauit, Chriſti figura eſt, qui Eccleſiam inſtituit. ergo egreſsus Noe ex arca, eſt Chriſtus ex Eccleſia militante ad triumphantem
aſcendens: q & ſacrificia, quæ à Noe offe- q p.478.
runtur, Miſſæ ſacrificium figurant. 479.761.

CAPVT NONVM.

SVMMA.

Benedicitur à Deo genus humanum ad multiplicandum: prohibetur homicidium: promittitur non amplius fore diluuium vniuerſale: inebriatur Noe, ac euigilans, ſub figuris Sem, ac Iapheth, Synagogam, Eccleſiamque vaticinatur.

1 BEnedixitque Deus Noe & filijs eius. Et dixit ad eos: Cre-
ſcite, & multiplicamini, & replete terram. 2 Et terror ve-
ſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper om-
nes volucres cæli, cum vniuerſis quę mouentur ſuper terrã:
omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt. 3 Et omne,
quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera vi-
rentia tradidi vobis omnia; 4 Excepto, quòd carnem cum
ſanguine non comedetis. 5 Sanguinem enim animarum
veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum: & de manu hominis, de ma-
nu viri & fratris eius, requiram animam hominis. 6 Quicunque effuderit hu-
manum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus eſt
homo. 7 Vos autem creſcite & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, &
implete eam. 8 Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios eius cum eo:
9 Ecce ego ſtatuam pactum meum vobiſcum, & cum ſemine veſtro poſt vos:
10 & ad omnem animam viuentem, quæ eſt vobiſcum, tam in volucribus, quàm
in iumentis & pecudibus terræ cunctis, quæ egreſſa ſunt de arca, & vniuerſis be-
ſtijs terræ. 11 Statuam pactum meum vobiſcum, & nequaquam vltrà interfi-
cietur omnis caro aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium diſſipans terram.
12 Dixitque Deus: Hoc ſignum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem
animam viuentem, quæ eſt vobiſcum in generationes ſempiternas. 13 Arcum
meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me & inter terram.
14 Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus: 15 &
recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima viuente, quæ carnem
vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendum vniuerſam carnem.
16 Eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis ſempiterni,
quod pactum eſt inter Deum, & omnem animam viuentem vniuerſæ carnis, quæ
eſt ſuper terram. 17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit ſignum fœderis, quod
conſtitui inter me, & omnem carnem ſuper terram. 18 Erant ergo filij Noe,
qui egreſſi ſunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porrò Cham ipſe eſt pater
Chanaan. 19 Tres iſti filij ſunt Noe: & ab his diſſeminatum eſt omne genus hó-
minum ſuper vniuerſam terram. 20 Cœpitque Noe vir agricola exercere ter-
ram, & plantauit vineam. 21 Bibenſque vinum, inebriatus eſt, & nudatus in
tabernaculo ſuo. 22 Quod cum vidiſſet Cham pater Chanaan, verenda ſcilicet
patris ſui eſſe nudata, nunciauit duobus fratribus ſuis foras. 23 At verò Sem, &
Iapheth pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retrorſum, operue-
runt verenda patris ſui: facieſque eorum auerſæ erant, & patris virilia non vi-
derunt. 24 Euigilans autem Noe ex vino, cùm didiciſset, quæ fecerat ei filius
ſuus minor, 25 ait: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis.

26 Di-

26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanaan ſeruus eius. 27 Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaan ſeruus eius. 28 Vixit autem Noe poſt diluuium trecentis quinquaginta annis. 29 Et impleti ſunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus eſt.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

B*Enedixitque Deus Noe, & filijs* 1
a p.311. *eius,* &c. *Benedixit, a* Fœcun-
320 ditatem tribuit, c.2540. ad pro-
b p.88. ducendum ſibi ſimiles. *b* Ex quo
intelligimus, à Deo eſſe multitudinem
c p.23.304. creaturarum. *c* Ipſum omnia gubernare.
d p.308. *Creſcite,* &c. *d* Suam quæque res creata
operationem habet. * *Et terror veſter,* 2
ac tremor ſit ſuper cuncta animalia ter-
e p.319. *ræ.*&c. *e* Conſtituitur homo dominus vi-
ſibilium. * *Omne,* &c. *erit vobis in cibum.* 3
f p.94. *f* Nulla creatura ex ſe illicita. *g* nec illi-
g p.1842. citum beſtias occidere. * *Carnem cum* 4
ſanguine non comedetis. Hebr. Tantum
carnẽ cũ anima eius ſanguine eius non co-
medetis. explicat quid animæ nomine ſi-
gnificauerit, nempe ſanguinem. Sanguis
autem anima, id eſt, vita, dicitur per hy-
pallagen, qua ſumitur cauſa pro effectu,
c. 8687. quia ſanguis cauſa eſt vitæ ſenſi-
tiuę. Vita autem ſenſitiua, anima ſolet ap-
pellari, c.1164.1165. Prohibet autẽ eſum
carnis cum ſanguine; vt horreant ſangui-
nem; vt proinde horreant effundere hu-
manum ſanguinem; vt ex ijs intelligitur,
quæ ſubduntur. * *Sanguinem enim ani-* 5
h p.1844. *marum veſtrarum,* &c. *h* Prohibet ho-
micidium, quo homo vita priuatur, quæ
eſt vnio animæ cum corpore. *Requiram,*
Reſtitutionem exigam vitæ ablatæ. Exi-
gam, inquit, ab ipſis beſtijs, ſi hominem
occiderint: quantò magis ab hominibus?
Exigam de manu *viri*. hebr. *Ich*, cuiusli-
bet, etiam fratris eius. Puniam etiam fra-
trem, ſi fratrem occiderit. * *Ad imagi-* 6
nem, &c. Ratio redditur, cur hominem
i p.128. occidere non liceat. *i* eſt enim ad imagi-
nem Dei, ſupra c.1.n.26.27. proinde di-
gnus honore, & ſoli Deo ſubditus ſecun-
dum vitam. non poteſt ergo occidi, niſi
ab habente poteſtatem, qui locum teneat
k p.24.25. Dei. *k* qui vltor eſt ſcelerum.
44 302. * *Hæc quoque dixit Deus ad Noe,* &c. 9
Statuam pactum meum, Meam promiſ- 10
ſionem: ne vos, neque poſteritas ſit perpe- 11
tuò timens, ne iterum diluuium vniuer-
ſale cõtingat. *Diluuium diſſipans terram.*
Totam terram. nam diluuium particula-
re aliàs accidit poſt vniuerſale diluuium.
* *Arcum meum ponam in nubibus*, In ſi- 12
gnum rememoratiuum quod non contin- 13
get diluuium vniuerſale, ſumo Iridem, 14
c. 1237. & ſeqq. quæ licèt ſit naturale ſi- 15
gnum pluuiæ, & ab orbe condito ſemper 16
17 in nubibus apparuerit, nunc tamen ſumi-
tur à Deo in ſignum ad placitum non
futuri diluuij, memoriam diuinæ promiſ-
ſionis faciens. His verbis ſe Deus *l* beni- l p.53.
gnum, *m* & pactis ſi fidelem oſtendit. m p.48.
18 * *Erant ergo filij Noe,* &c. *Cham ipſe*
eſt pater Chanaan. Chananæi à Cham
originem duxerunt: qui incoluerunt terrã
promiſſionis, homines ſceleratiſſimi; ob
eorũ peccata exterminauit eos Deus per
Iſraelitas. Ob id horum mentionem vi-
19 detur facere Moyſes. * *Ab his diſſemi-*
natum eſt, &c. Innuunt hæc verba Noe
nõ habuiſſe filios plures tribus. Hebr. Ab
his ſparſa, ſiue diuiſa eſt vniuerſa terra.
Naphàts vtrunque ſignificat, Spargere,
& confringere, ſiue diuidere. *n* Hominum n p.320.
generatio ab his tribus eſt propagata.
20 * *Cœpitque Noe vir agricola exercere*
terram. Hebr. Cœpitq; Noe (eſſe) vir ter-
ræ, id eſt, Agricola, vt vir belli, miles,
21 c.8540.8543. * *Bibenſq; vinũ, inebriatus*
eſt. *o* Solet vinum potatum ebrietatem o p.2308.
22 efficere. * *Quod cum vidiſſet Cham,* &c.
p Debetur parentibus reuerentia; contra p p.2039.
quam peccauit Cham, verenda patris nu-
data fratribus nuncians. Exhibuerunt au-
tem patri reuerentiam Sem, & Iapheth,
quatenus patris verenda operuerunt.
23 * *Facieſq; eorum auerſæ erant.* *q* Dili- q p.2414.
gentia in oculorum ſenſu cuſtodiẽdo; *r* & r p.2419.
modeſtiæ actus laudabilis. *Operuerunt.*
s Ornatu aliquo turpitudinem occultare s p.2445.
corporis, licitum.
Euigilans autem Noe ex vino, &c.
24 * *Filius ſuus minor.* Iapheth erat natu
maximus, vt indicatur infra cap. 10. n.21.
Cham natu minimus, vt hoc in loco in-
25 nuitur. * *Maledictus Chanaan.* Iam ex
Cham natus erat poſt diluuiũ filius Cha-
naan. *t* quem maledicit Noe; vt pater pu- t p.5290.
niatur in filio, quatenus filius eſt quid pa-
tris. *u* Maledictio autem non eſt illicita, u p.1904.
ſi quis imperet malum alteri ſub ratione
iuſti. Quamquam dici poteſt, Noe non
imprecatum fuiſſe malum nepoti, ſed va-
ticinatum, c.457. vel peccati deſtructionẽ
imprecatum fuiſſe; vt gens impia fieret
Eccleſiæ ſerua, eius præceptis obediens,
c.458. *Seruus ſeruorum.* Ea einſdem no-
minis geminatio exceſſum ſignificat, ſer-
uum viliſſimum, c.8556. ſeruum pœnæ,
quatenus deleti ſunt Chananæi ab Iſrae-
26 litis filijs Sem. * *Benedictus Dominus.*

x Bene-

x p.1998. *x* Benedicere, cum ſit ab inferiore ad ſu-
periorem, idem eſt, quod laudare, c.2539.
Deus Sem, quatenus ex eius ſemine pro-
genitus populus Dei, ac Chriſtus. *Sit Cha-
naan ſeruus eius*. Reliquias Chananæorũ
fecit Salomon Iſraelitis tributarias, 3. Re-
gum 9.21. De filijs autem Iſtael non con-
ſtituit Salomon ſeruire quemquam.

* *Dilatet Deus Iapheth, & habitet in ta-* 27
bernaculis Sem: ſit Chanaan ſeruus eius.
Duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus, Mul-
tiplicet Deus progeniem Iapheth longe,
latèque: ſed habitet ipſe Deus in taberna-
culis Sem, colatur ab Hebræorũ populo,
habeat in illo arcam, ac templum. & iterũ
repetit, *Sit Chanaan ſeruus Sem*. Alter
ſenſus: vt ſit vaticiniũ de Chriſti aduentu,
quatenus in omnibus Scripturis eſt aliquid
de *Chriſto, Luc.* 24.27. ac proinde quid-
quid ſecundum litteram ad Chriſtum re-
ferri poteſt, ad Chriſtũ referre debemus,
c.415.433. Dilatet, inquit, Deus, Iapheth,
id eſt, longe, lateq; diffundat fidem in po-
pulo Gentili, qui per Iapheth figuratur:
& habitet in tabernaculis Sem, id eſt, in
Eccleſia, quæ principiò fuit è Iudæis, qua-
les fuerunt Apoſtoli. Vel, Habitet in ta-
bernaculis Sem, ideſt, repudiata à Deo Sy-
nagoga, in eius locum ſuccedat populus
Gentilis, ac ipſe ſuſcipiat veram Fidem,
ac veram Religionem. Chanaan autem
videtur pro Infidelibus ſumi. Quos ſeruos
Fidelium nominát, quatenus qui ſunt in
gratia Reges ſunt, ac dominâtur populis.
Vel quatenus Infideles ad Eccleſiã acce-
dentes, Eccleſiæ ſeruiunt. Solet autem in
Scripturis ſanctis vna infidelium gens, vt
Ægyptus, Tyrus, &c. pro omnibus infide-
libus ſumi. Porrò Sem, Chanaan, Iapheth
figuræ, pro figuratis ſumuntur Synagoga,
Infidelibus, Eccleſiæ, c.535.

Myſticè. Noe Chriſti figura fuit, vt
ſupra dictum eſt, cap. 8. n. 20. *a* Ergo Noe a p.620
terram exercens, & vineã plantans, Chri-
ſtum ſignificauit, à quo eſt Eccleſiæ inſti-
tutio, c.7632.7849. Noe bibens vinum, &
inebriatus, ac nudatus in tabernaculo ſuo,
Chriſtus Dominus eſt: cui Pater diuinæ
vltionis poculũ propinauit, c.7853. quod
pro mundi peccatis bibit; *b* & inebriatus b p.563.
charitate, nudus in cruce pependit, *c* op- c p.559.
probrium factus & Iudæis, & Gentilibus.
Cham patrem irridens, *d* figura eſt Infi- d p.884.
delium, quibus Chriſti crux ſcãdalum eſt, 886.
ac ſtultitia. Sem, & Iapheth figura ſunt
Fidelium è Iudæis, ac ex gentibus congre-
gatorum: quorum prædicatione, ac vitæ
exemplo, Chriſti paſſiones, & opprobria,
quaſi pallio conteguntur, vt omnibus ap-
pareant glorioſa, oſtendentia Dei charita-
tem, qua dilexit nos, & tradidit ſemetip-
ſum pro nobis. Facies auerſa, ac videre no-
lens patris nuditatem, eſt mens piorum
captiuantium intellectum in obſequium
Fidei, nolẽtium plus ſapere, quàm oportet
ſapere circa Chriſti paſſiones. *e* Porrò e p.881.
Chanaan Infideles, ac impios exprimit
Diaboli ciues. Sem autem Synagogam
figurat, & Iapheth populum Gentilem:
f quem Deus dilatauit cum ad Fidem vo- f p.1429.
cauit. *g* Induxit in tabernacula Sem, cum g p.1431.
deſeruit Synagogam. *h* & in eius locum h p.620.
inſtituit ex gentibus Eccleſiam. *i* Figurã i p.880.
autẽ Eccleſiæ Iapheth; *k* quam Deus lon- k p.1397.
ge, lateq; dilatauit; *l* & Catholicam eſſe l p.630.
voluit.

CAPVT DECIMVM.

SVMMA.

Filij Iapheth, & Cham, & Sem recenſentur: à quibus vniuerſæ nationes propagatæ ſunt, regionibus, ac linguis diſtinctæ.

1 HÆ ſunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Iapheth:
natiq; ſunt eis filij poſt diluuium. 2 Filij Iapheth: Gomer,
& Magog, & Madal, & Iauan, & Thubal, & Moſoch, &
Thiras. 3 Porrò filij Gomer: Aſcenez, & Riphath, & Tho-
gorma. 4 Filij autem Iauan: Eliſa, & Tharſis, Cetthim, &
Dodanim. 5 Ab his diuiſæ ſunt inſulæ gentium in regioni-
bus ſuis, vnuſquiſque ſecundùm linguã ſuam & familias ſuas
in nationibus ſuis. 6 Filij autem Cham: Chus, & Meſraim,
& Phuth, & Chanaan. 7 Filij Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, &
Sabatacha. Filij Regma: Saba, & Dadan. 8 Porrò Chus genuit Nemrod: ipſe
cæpit eſſe potens in terra, 9 & erat robuſtus venator coram Domino. Ob hoc
exiuit prouerbium: Quaſi Nemrod robuſtus venator coram Domino. 10 Fuit
autem principium regni eius Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra
Sennaar. 11 De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificauit Niniuen, & plateas ciui-

tatis,& Chale. 12 Reſen quoque inter Niniuen & Chale: hæc eſt ciuitas magna.
13 At verò Meſraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, Nephtuim, 14 &
Phetruſim, & Chasluim: de quibus egreſſi ſunt Philiſthijm, & Caphtorim.
15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum ſuum, Hethæum, 16 &
Iebuſæum, & Amorrhæum, Gergeſæum, 17 Heuæum, & Aracæum: Sinæum,
18 & Aradium, Samaræum, & Amathæum: & poſt hæc diſſeminati ſunt populi
Chananæorum. 19 Factique ſunt termini Chanaan venientibus à Sidone Gera-
ram vſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam, & Gomorrham, & Adamam, &
Seboim, vſque Leſa. 20 Hi ſunt filij Cham in cognationibus, & linguis, & gene-
rationibus, terriſque & gentibus ſuis. 21 De Sem quoque nati ſunt, patre om-
nium filiorum Heber, fratre Iapheth maiore. 22 Filij Sem: Aelam, & Aſſur, &
Arphaxad, & Lud, & Aram. 23 Filij Aram: Vs, & Hul, & Gether, & Meſ.
24 At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus eſt Heber. 25 Natique ſunt
Heber filij duo: nomen vni Phaleg, eo quòd in diebus eius diuiſa ſit terra: & no-
men fratris eius Iectan. 26 Qui Iectan genuit Elmodad, & Saleph, & Aſarmoth,
Iare, 27 & Aduram, & Vzal, & Decla, 28 & Ebal, & Abimael, Saba, 29 &
Ophir, & Heuila, & Iobab: omnes iſti, filij Iectan. 30 Et facta eſt habitatio eo-
rum de Meſſa pergentibus vſque Sephar montem orientalem. 31 Iſti filij Sem
ſecundùm cognationes, & linguas, & regiones, in gentibus ſuis. 32 Hæ familiæ
Noe iuxta populos & nationes ſuas. Ab his diuiſæ ſunt gentes in terra poſt di-
luuium.

Interpretatio litteralis.

a p.320. a POpulorum è filijs Noe genera- 1
tio narratur: quæ à quibus fi-
lijs nationes deſcenderint, ſi
quis hanc eruditionem optat,
legat Abulenſis, & aliorum cōmentarios.
non putamus eſſe illam neceſſariam ad
Scripturarum intelligentiam. pauca quæ-
dam ex Abulenſe indicabimus. * *Gomer,* 2
Ab eo Galatæ Græciæ populi. *Magog,*
Scithæ, ſiue Gothi, ſiue Turcæ. *Madai,*
à quo Medi. *Iauan,* ex eo Iones in Græcia.
Tubal, ex eo Hiſpani. *Moſoch,* Cappa-
doces. *Thiras,* Thraces. * *Eliſa,* Ezech. 4
27.7. Hyacinthus, & purpura de inſulis
Eliſa. *Tharſis,* ex eo Cilices. An Cartha-
ginenſes? an Indi? c.5173. *Cethim,* Populi
in Italia, vt innuitur Num.24.24. LXX.
κίτιοι. Dodanim, LXX. *ῥόδιοι.*
* *Vnuſquiſque ſecundum linguā ſuam,* 5
Hæc per anticipationem dicuntur. nam
diuiſio linguarum contigit in diebus Pha-
leg.
* *Chus,* ex hoc Æthiopes. *Meſraim,* ex 6
eo Ægyptij. *Phuth,* à quo Libices, apud
quos fluuius Phut. *Chanaan,* cui maledi-
xit Noe, & à quo gentes, quæ terram pro-
miſſionis tenebant. * *Saba,* à quo Sabei; 7
qui ſunt in Arabia. *Euila,* à quo Getuli
prope Carthaginem. *Sabatha,* à quo Sa-
batheni. *Regma, Sabatacha, Saba, Da-
dan,* hi qui fuerint, ignotum. Cæterum
cum à Chus, ſint etiam Æthiopes, vt ſu-
pra dictum eſt; dicendum alium ei fuiſſe
filium, præter hic nominatos, ex quo fue-
runt Æthiopes. * *Potens in terra,* Aliōs 8
opprimens, ac ſubijciens. * *Robuſtus ve-* 9
nator, hebr. *Gibbòr tsaiid,* opprimens ve-
natione, id eſt, dolo, iniuria. Venatores
ſymbolum ſunt captiuantium, & inſidias
molientium, c.7777. *Coram Domino.*
LXX. *ἐναντίον τοῦ θεοῦ,* Cōtra Dominum,
inuito Deo, cōtra Dei voluntatē, c.2840.
10 * *Principiū regni eius* Fuit ergo Nemrod
Rex, & fortaſſe primus Rex poſt diluuiū.
fortaſſe primus ab orbe cōdito. nam licet
ante diluuium fuerint vrbes, & vita poli-
tica; ac proinde neceſſarium fuit regimen
politicum: non eſt tamen certum regimen
fuiſſe monarchicum penes Reges, cum
potuerit penes Remp. eſſe. b Porro tex- b p. 1817. 1861.
tus hic indicat Nemrod hominem iniuſtū
fuiſſe. *Aſſur,* filius Sem infra. An eſt alius
Aſſur ex progenie Cham?
13 * *Laabim,* Libyes. Cæteri populi igno-
14 rantur. * *Phetruſim,* ab his fortaſſe Pha-
tures vrbs in Ægypto, c.5131. *Philiſthijm,*
vide noſtram tertiam Partem can. 5133.
15 * *Sidonem,* à quo extructa, & appellata
vrbs Sidon in Phenicis prouincia, c.5158.
17 * *Aracæum,* qui condidit Archas oppidū
quoddam contra Tripolim in radicibus
18 Libani. * *Aradium,* qui vrbem condidit
in inſula iuxta littus Phœnices, c.4985.
Amathæum, hebr. *Hhamathi:* ex quo
Hemath ciuitas in Syria, quæ dicta &
Reblatha, & Epifania, & Antiochia.
Populi Chananæorum omnes hi: ſed in
libris Exodi, Numerorū, Deuteronomij,
vnus ex populis à Chanaan deſcendenti-
bus peculiari nomine Chananæus appel-
latur, & ab alijs populis diſtinguitur.
21 * *De Sem quoque nati ſunt, patre om-*
nium

Digitized by Google

niũ filiorũ Heber, fratre Iapheth maiore. De Sem pluribus verbis fit mentio. quoniam ex eo deſcendit Iſracliticus populus. *Fratre Iapheth maiore*, Hebraica verba ita vertenda eſsent, *Fratre Iapheth maioris*, vt vertunt LXX. quare is ſenſus videtur eſse vulgatæ: quamuis Iapheth ſit maior natu Sem, tamen ex Sem deſcendit populus Dei; ob idque mentionem fecit Heber, à quo fuit Abraham, è quo populus Dei.

* *Filij Sem*, &c. *Aelam*, ex eo Elamitæ 22
populi in Aſia ſupra Babylonem, c. 4968.
Aſſur, à quo dicti Aſsyrij, c. 4994. *Arphaxad*, à quo Chaldæi. natus duobus annis
poſt diluuium, c. 4371. *Lud*, à quo Lydij.
Aram, ex quo Syri; ideo Syria hebraicè
23 Aram appellatur, c. 1191. * *Vs*, hebraicè
Hhhuts, Thren. 4. 21. Lætare filia Edom,
quæ habitas in terra Hus. Videntur ab Vs
fuiſse populi, qui circa Idumæam habitarũt. *Hul*, à quo Armenij. vt apud Oleaſtrum. *Gether*, à quo Getuli, apud eũdem
24 Oleaſtrum. *Mes*, à quo Meones. * *Heber*,
à quo principium habuerunt Iſraelitæ.
25 * *Diuiſa ſit terra*, diuiſione linguarum
28 facta. * *Ophir*, à quo denominata regio,
c. 5120. *Heuila*, qui Prouinciæ in India
nomen indidit. vide ſupra cap. 2. num. 11.
29 * *Sephar*, quam Eugubinus in Arabia
collocat.

CAPVT VNDECIMVM.

SVMMA.

Habetur in vndecimo capite ciuitatis, ac turris Babel ædificatio, linguarum diuiſio, Chriſti Domini genealogia à Sem vſque ad Abraham.

1 ERat autem terra labij vnius, & ſermonum eorundem.
2 Cumq; proficiſcerentur de oriente, inuenerunt campum
in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. 3 Dixitque alter
ad proximum ſuum: Venite, faciamus lateres, & coquamus
eos igni. Habueruntque lateres pro ſaxis, & bitumen pro
cæmento: 4 & dixerunt: Venite, faciamus nobis ciuitatem
& turrim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus
nomen noſtrum antequam diuidamur in vniuerſas terras.
5 Deſcendit autem Dominus vt videret ciuitatem & turrim, quam ædificabant
filij Adam, 6 & dixit: Ecce, vnus eſt populus, & vnum labium omnibus: cæperuntq; hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleãt.
7 Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt nõ audiat
vnuſquiſque vocem proximi ſui. 8 Atque ita diuiſit eos Dominus ex illo loco in
vniuerſas terras, & ceſſauerunt ædificare ciuitatem. 9 Et ideo vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ: & inde diſperſit eos
Dominus ſuper faciem cunctarum regionum. 10 Hæ ſunt generationes Sem:
Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad, biennio poſt diluuium.
11 Vixitque Sem poſtquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios
& filias. 12 Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale. 13 Vixitque Arphaxad poſtquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios &
filias. 14 Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber. 15 Vixitque Sale
poſtquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias.
16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg. 17 Et vixit
Heber poſtquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios &
filias. 18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu. 19 Vixitq; Phaleg
poſtquam genuit Reu, ducentis nouem annis: & genuit filios & filias. 20 Vixit
autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug. 21 Vixit quoque Reu poſtquam genuit Sarug, ducentis ſeptem annis: & genuit filios & filias. 22 Vixit verò
Sarug triginta annis, & genuit Nachor. 23 Vixitq; Sarug poſtquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias. 24 Vixit autem Nachor viginti
nouem annis, & genuit Thare. 25 Vixitque Nachor poſtquam genuit Thare,
centum decem & nouem annis: & genuit filios & filias. 26 Vixitque Thare
ſeptuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran. 27 Hæ ſunt autẽ generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.

28 Mortuuſque eſt Aran ante Thare patrem ſuum, in terra natiuitatis ſuæ in Vr Chaldæorum. 29 Duxerunt autem Abram & Nachor vxores: nomen vxoris Abram, Sarai: & nomen vxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Ieſchæ. 30 Erat autẽ Sarai ſterilis, nec habebat liberos. 31 Tulit itaque Thare Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filij ſui, & Sarai nurũ ſuam, vxorem Abram filij ſui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent in terram Chanaan: veneruntque vſque Haran, & habitauerunt ibi. 32 Et facti ſunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus eſt in Haran.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

ERat autem terra labij, &c. Terra, 1
Hypallage, c.8689. continens pro
contentis, nempe hominibus.
Labij, alia hypallage, can.8687.
cauſa pro effectu, nempe ſermone. *Et*,
Id eſt, can.2897. *Sermonum eorundem*,
Epexegeſis explicans quid ſit eſſe labij
vnius, c.8769. Illa autem lingua videtur
fuiſſe hebraica: vt indicant nomina pri-
morum hominum, Adam, Cain, Heua, &
alia; quæ ſignificationem, quam eis ſacra
Scriptura tribuit, accipiunt à lingua he-
braica. * *De oriente*, ex Armenia, quæ 2
eſt magis orientalis, quàm Babylonia. 3
vbi cœperat Noe habitare cum filijs: nam 4
arca quieuerat in montibus Armeniæ,
Terra autem montuoſa erat incommo-
da: ideo deſcenderunt ad plana. Ex his
habemus 1. Actum locutionis in homi-
a p.177. nibus. *Sermonum eorundem*. 2. *a* Exer-
citium motus localis, *Cum proficiſceren-*
b p.268. *tur de oriente*. 3. *b* Architecturæ artem,
Venite, faciamus lateres, &c. 4. *c* Super-
c p.2381. biæ actum, inordinatum gloriæ appeti-
2235. tum, *Celebremus nomen noſtrum*. 5. *d* Au-
d p. 247. daciæ illicitæ actum, temeritatis, & præ-
2204. 2217. ſumptionis, *Faciamus*, &c. *cuius culmen*
pertingat ad cælum.
* *Deſcendit autem Dominus vt vide-* 5
ret ciuitatem & turrim, &c. *Deſcendit*
Dominus, ad prouidendum ſuam Maie-
e p.16. ſtatem inclinauit, c. 5852. *e* nam Deus
f p. 23, 24, vbique eſt omnia videns, *f* omnibus pro-
25 304. uidens. * *Donec eas opere compleant*, 6
1279. Vt turrim ad ingentem altitudinem per-
ducant; non ad cælum ipſum: nam id fieri
non poterat ob impedimentum aeris ſu-
premæ regionis tenuiſſimi, non apti ad
reſpirandum, præter alia impedimenta.

g Quod Deus turris ædificationem non g p. 1279.
probat, ſed punit, innuit *h* ſuperbiæ pec- h p. 247.
catum in ædificantibus, & audaciam illi- 2204. 2217.
7 citam. * *Venite, deſcendamus*, *i* Loquun- i p.57.
tur tres diuinæ perſonæ. Venire autem,
ac deſcendere, reſpectu Dei, ſymbolum
eſt noui effectus, c.7782. *k* ac prouiden- k p.23.
9 tiæ, *l* quæ fortis, ac ſuauis. * *Babel*, l p.305.
בלל *Balal*, eſt confundere. inde Babel,
id eſt, In confuſione, vel Cum confuſione.
nã littera ב *Beth* ſignificat & In, & Cum.
Labium vniuerſæ terræ, putantur fuiſſe
linguæ in ſeptuaginta duo idiomata di-
ſtinctæ
Myſticè. Oriens, Chriſtus Dominus
eſt, c.6881. qui & mons, c.6689. à quo re-
cedunt, qui ab arduo, anguſtoque virtu-
tis tramite abeunt in amplam, latamque
viam vitiorum, c.5576.6432. aut à veri-
tate fidei ad humana commenta deſcen-
dunt. *m* Lateres autem pro ſaxis haben- m *Vid. Pa-*
tur, quatenus non amplius charitatis, ſed *tres in Syl-*
cupiditatis opera exercentur: *n* è quibus *ua allegor.*
ſuperbiæ turris ædificatur, & hæretico- *v. Later.*
rum dogmata, & munimenta vitiorum, n *Vide Bed.*
o Babel ciuitas Diaboli, & Eccleſia im- *Ruper. Hie-*
piorum. *ron. in Syl.*
10 * *Hæ ſunt generationes Sem: Sem erat* *all v. Tur-*
centum annorum, quando genuit Arpha- *ris in fin.*
xad, biennio poſt diluuium, &c. *p* Genea- o p.881.
logia Chriſti Domini texitur vſque ad p p. 320.
Abraham. *Haran*, hebraicè חרן *Hharan*
vrbs Meſopotamiæ, quæ in Actis Apoſto-
lorum *q* Charan appellatur, ſolet enim q *Act.*7.2.
verti hebræum ח *Hheth* in græcum χ,
quod latinè vertitur *Ch*. In ea vrbe mo-
ratus eſt Abraham antequam pergeret in
terram Chanaan.

CAPVT DVODECIMVM.

SVMMA.

Abram vocatio, & obedientia narratur; & Dei promiſſio; & Abram religio, & peregrinatio in Ægyptum.

1 DIxit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua,& de
cognatione tua,& de domo patris tui,& veni in terrã quam
monſtrabo tibi. 2 Faciamque te in gentem magnam, &
benedicam tibi,& magnificabo nomen tuum,eriſque bene-
dictus. 3 Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam
maledicentibus tibi, atque IN TE benedicentur vniuerſæ
cognationes terræ. 4 Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præ-
ceperat ei Dominus,& iuit cũ eo Lot: ſeptuagĩta quinque annorũ erat Abram
cùm egrederetur de Haran. 5 Tulitque Sarai vxorem ſuam, & Lot filium fra-
tris ſui, vniuerſamque ſubſtantiam quam poſſederant, & animas quas fecerant
in Haran: & egreſſi ſunt vt irent in terram Chanaan. Cùmque veniſſent in eam,
6 pertranſiuit Abram terram vſque ad locum Sichem, vſque ad conuallem illu-
ſtrem: Chananæus autem tunc erat in terra. 7 Apparuit autẽ Dominus Abram,
& dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino,qui
apparuerat ei. 8 Et inde tranſgrediens ad montem, qui erat contra orientem
Bethel,tetendit ibi tabernaculum ſuum,ab occidente habens Bethel, & ab orien-
te Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius. 9 Per-
rexitque Abram vadens,& vltrà progrediens ad meridiem. 10 Facta eſt autem
fames in terra: deſcenditque Abram in Ægyptum, vt peregrinaretur ibi: præua-
luerat enim fames in terra. 11 Cumque propè eſset vt ingrederetur Ægyptum,
dixit Sarai vxori ſuæ: Noui quòd pulchra ſis mulier: 12 & quòd cum viderint te
Ægyptij,dicturi ſunt: Vxor ipſius eſt:& interficient me,& te reſeruabunt. 13 Dic
ergo,obſecro te,quòd ſoror mea ſis: vt benè ſit mihi propter te,& viuat anima
mea ob gratiam tui. 14 Cùm itaque ingreſſus eſſet Abram Ægyptum, viderunt
Ægyptij mulierem quod eſſet pulchra nimis. 15 Et nunciauerũt principes Pha-
raoni,& laudauerunt eam apud illum:& ſublata eſt mulier in domum Pharaonis.
16 Abram verò benè vſi ſunt propter illam: fueruntq; ei oues & boues,& aſini,
& ſerui,& famulæ, & aſinæ, & cameli. 17 Flagellauit autem Dominus Pharao-
nem plagis maximis,& domũ eius propter Sarai vxorem Abram. 18 Vocauitq;
Pharao Abram,& dixit ei: Quidnam eſt hoc,quod feciſti mihi? quare non indi-
caſti quod vxor tua eſſet? 19 Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam, vt
tollerem eam mihi in vxorem? Nunc igitur ecce coniux tua,accipe eam,& vade.
20 Præcepitque Pharao ſuper Abram viris: & deduxerunt eum,& vxorem illius,
& omnia quæ habebat.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

DIxit autẽ Dominus ad Abrã: Egredere,&c. Egredere, 1 Cum Stephanus Act.7. dicat vocatum fuiſse Abram à Deo cum eſset in Meſopotamia, id eſt, in Chaldæa Meſopotamiæ prouincia, c. 5025. 5108. & egreſsum habitaſſe in vrbe Aran, ſeu Charan, quæ etiam erat in Meſopotamia magis ſtrictè accepta; & hinc diſceſſiſſe in terram Chanaan poſt mortem patris, dicaturque in hoc capite Abram, cum egreſsus eſt ex Aran ſeptuaginta quinque annorum, & pater eius mortuus cũ eſset ducentorum quinque annorum, cœpiſſe autem generare cum eſset annorũ ſeptuaginta: videtur dicendum, Abram non fuiſse primogenitum, ſed natum cũ eſset Tharo annorũ centum triginta; & egreſſum fuiſse iuxta Dei vocationem è terra ſua, cum egreſsus eſt ex Vr Chaldæorum cum patre; non potuiſſe autem exire de domo patris ſui, niſi poſt mortem patris, cum eſset Abram annorum ſeptuaginta quinque, atque tunc fuiſse perfectè executum vocationem Dei. Ex hac hiſtoria habemus 1. Ab Infidelium commercio cauen- c. p. 913. 914, 1422.

cauen-

cauendum, c.3583. nam Abram vocatus
eſt è patria, cognatione, ac domo, ne labe-
retur in peccatum idolo latriæ, in quo erãt
b p.395. eius ciues, & cognati. 2. *b* Eſſe à Deo vo-
cationem ad perfectionem. Vocatus enim
eſt Abram ad vitam perfectiorem, præci-
ſis occaſionibus amoris inordinati in pa-
c p.2124. triam, & in ſuos. 3. *c* Licitum eſſe licita
promittere, exemplo Dei, * *Faciamque te* 2
d p.23. *in gentem magnam.* 4. *d* Eſſe in Deo pro-
uidentiam, *Egredere*, &c. *Faciamque te*
e p.380. *in gentem magnam*, &c. 5. *e* Peculiarem
Dei erga pios prouidentiam eſſe, *Egre-
dere*, &c. * *Benedicam benedicentibus* 3
f p.24. *tibi*, &c. 6. *f* Eſſe Deum Iudicem omniũ,
Benedicam benedicentibus tibi; maledi-
g p.54. *cam*, &c. 7. *g* Eſſe in Deo beneficentiam,
h p.25. *Benedicam benedicentibus tibi.* 8. *h* Eſſe
Deum vindicem, ac vltorem male agen-
tium, *Maledicam maledicentibus tibi.*
i p.449. 9. *i* Fuiſſe Chriſti primum aduentum pri-
ſcis patribus promiſſum. en Abrahæ pro-
mittitur, *In te benedicentur vniuerſæ co-*
k p.426. *gnationes terræ*, c.564. 10. *k* Chriſtum
eſſe verum hominem: quia ex ſemine
l Gen. 22. 18. Abrahæ, *In te benedicentur*, id eſt, *l* in ſe-
mine tuo. 11. *m* Aſſumpſiſſe Filium Dei
Gal. 3. 14. verum corpus humanum, *In te benedi-*
m p.434. *centur*, id eſt, in tuo ſemine. 12. *n* Ieſu
n p.435. Chriſti corpus ex Abrahæ ſtirpe fuiſſe
o p.578. deriuatum, *In te benedicentur.* 13. *o* Ex
meritis eſſe Chriſti quidquid nobis pro-
deſt ad vitam æternam, *In te benedicen-*
p p.579. *tur omnes cognationes terræ.* 14. *p* Adæ-
quatè Chriſtum pro peccatis omnium
hominum ſatisfeciſſe, *Benedicentur om-
nes cognationes terræ.*

* *Egreſſus eſt autem Abram*, &c. 4
q p.2061. *Egreſſus eſt*, *q* Obedientiæ exemplum. 5
Sichem, aliàs Sichima, Ephron, Sichar, 6
Neapolis, c.5157. *Conuallem illuſtrem*,
LXX. δρῦν ὑψηλήν, quercum excelſam,
fortaſſe in ea planitie erant quercus ex-
r Ex Adricom. Manaſſe 1. n. 94. celſæ valde. *r* Conuallis illuſtris, quæ &
Vallis Saue, & Vallis Regis; Ioſepho
Campus regius dictus, propter ſui ferti-
litatem, & amœnitatem. Incipit à mari
Galilææ ad Bethſan, & extenditur per to-
tum deſcenſum Iordanis vſque ad mare
mortuum; eratq; illuſtriſſima priusquàm
Dominus ſubuerteret Sodomam, & Go-
morrham; quæ medio Iordane irriga-
batur, ſicut paradiſus Domini, & ſicut
Ægyptus.

* *Apparuit autem Dominus Abram,* 7
& dixit ei, &c. *Apparuit Dominus*,
s p.1593. *s* Amicitiæ ſignum eſt exhibitio viſibilis
t p.346. præſentiæ. *t* Solent ſpiritus viſibili ſpecie
hominibus apparere. *Semini tuo dabo*,
u p.2124. *u* Dei promiſſio. * *Aedificauit altare*, 8
x p.37.1915. 1919. *x* Ad cultum exhibendũ Deo. *y* Ad gra-
y p.2083. tias agẽdas pro beneficio terræ promiſſæ.
vid. ſup. c.4. 26. *Bethel*, ciuitas ad latus
montis Garizim, Ioſue 8. Montes etiam
eo nomine appellati, c.1188. *Hai*, ciuitas
iuxta Bethel, quam excidit Ioſue.

Myſticè. *z* Abram Sacerdotũ ſymbolũ z p.646.
videtur eſſe. Quorũ vocationis eſt remo-
tos viuere, ac ſeiunctos à conſanguineis, &
à curis ſecularibus, vt cõmodius in diuinũ
cultum, & in auxilium animarum poſſint
incumbere. Hoc enim eſt ædificare altare
Domino. *a* Porrò Tabernaculum ſymbo- a p.620.
lum eſt Eccleſiæ, ſiue Hierarchiæ eccleſia-
ſticæ, c.7585. Hai, à radice עוה *Hhhauàh*,
iniquitatẽ ſignificat; Bethel autem, ſonat
Domum Dei. Quid ergo eſt tẽdere taber-
naculũ inter Bethel, & Hai: niſi in Eccleſia
militante morari, quæ media eſt inter infi-
deles, ac hoſtes Dei, & inter beatos, ac cæli
ciues? Habẽt Eccleſia, iuſtiq; homines ab
oriente Hai: quatenus ſecundum veterem
hominẽ ortũ habent à peccatoribus, & ipſi
à peccatis vocãtur ad gratiam. Habent ab
occidẽte Bethel, quatenus mortis occaſus
aperit illis aditum, & ingreſſũ ad cælum.

10 * *Facta eſt autẽ fames in terra: deſcen-*
ditq; Abram, &c. *Fames*, *c* Pœna peccati c p.1280.
originalis. *Deſcendit in Aegyptum*, *d* vt d p.1759.
11 ſibi, familiæq; prouideret. * *Noui*, &c.
e Alius prouidentiæ actus, quo Abram ſuæ e p.1759.
12 vitæ conſulit. * *Interficient me*, Timet li-
citè. *f* Licet autẽ timendo fugere id, quod f p.2280.
eſt ſecundũ rectam rationem fugiendum.
13 * *Soror mea*, Erat verè conſanguinea, vt
Loth; quẽ infra fratrem appellat. Fratres
autem in Scriptura dicuntur, qui ſunt ex
vna familia, c.1645. *g* Poteſt autẽ veritas g p.2114.
prudenter celari, non mentiendo. Docet
Abram Sarai celare, quod ſit vxor. Spe-
rabat autem Abram Sarai conſtantem fu-
turam ad non admittendam copulam, ne
committeret adulterium; ac Deum proui-
ſurum. vt & factum eſt. *Anima*, pro vita
14 corporea, c.1165. * *Pulchra nimis*, *h* Præ- h p.149.
terquã quod humani corporis ſpecies per
16 ſe decora. * *Abram verò bene vſi ſunt*,
i Nam amicitiæ effectus eſt amico bene- i p.1594.
facere. *Propter illam*, *k* Nam amoris cau- k p.190.
ſa eſt ratio delectabilis. ergo amabãt Ægy-
ptij Abram ob Sarai pulchritudinem.

17 * *Flagellauit autem Dominus Pharao-*
nem plagis maximis, &c. *Flagellauit*
Pharaonem, *l* Nam tentauit cognoſcere l p.1279. 1799.
Sarai Pharaoni repugnantem, ne commit-
18 teret adulteriũ. * *Vocauit Pharao Abram*,
Monitus & plagis, & Angeli fortaſſe ap-
paritione, & ipſius Sarai verbis; quam
probabile eſt, veritatem manifeſtaſſe, ſe
19 eſſe vxorem Abram. * *Ecce coniux tua*,
accipe eam, *m* Nam ius læſum, debiti ſo- m p.1800.
lutione compenſandum. *Præcepitq; Pha-*
rao, &c. *n* Nam debebat hæc officia, qua- n p.2139.
tenus hoſpes in eius domo fuit vxor A-
bram.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

S V M M A.

Reuertitur Abram ab Aegypto in terram Chanaan. & à Lot nepote diuiditur, eiq; à Deo iterum terra Chanaan in poſterorum habitationem promittitur.

1 A Scendit ergò Abram de Ægypto, ipſe & vxor eius, & omnia
quæ habebat, & Lot cum eo, ad auſtralem plagam. 2 Erat
autẽ diues valdè in poſſeſſione auri & argenti. 3 Reuerſusq;
eſt per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, vſque ad locum
vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai: 4 in lo-
co altaris quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomẽ Domini.
5 Sed & Lot, qui erat cum Abram, fuerunt greges ouium, &
armenta, & tabernacula. 6 Nec poterat eos capere terra, vt habitarent ſimul:
erat quippe ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. 7 Vnde
& facta eſt rixa inter paſtores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chana-
næus & Pherezæus habitabant in terra illa. 8 Dixit ergo Abram ad Lot: Ne
quæſo ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos & paſtores tuos: fratres
enim ſumus. 9 Ecce vniuerſa terra coram te eſt: recede à me, obſecro: ſi ad ſi-
niſtram ieris, ego dexteram tenebo: ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram per-
gam. 10 Eleuatis itaque Lot oculis, vidit omnem circà regionem Iordanis, quæ
vniuerſa irrigabatur antequã ſubuerteret Dominus Sodomam, & Gomorrham,
ſicut paradiſus Domini, & ſicut Ægyptus venientibus in Segor. 11 Elegitq; ſibi
Lot regionem circa Iordanem, & receſſit ab oriente: diuiſique ſunt alterutrum
à fratre ſuo. 12 Abram habitauit in terra Chanaan: Lot verò moratus eſt in
oppidis, quæ erãt circa Iordanem, & habitauit in Sodomis. 13 Homines autem
Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis. 14 Dixitque Do-
minus ad Abram, poſtquã diuiſus eſt ab eo Lot: Leua oculos tuos, & vide à loco,
in quo nunc es, ad aquilonẽ & meridiem, ad orientem & occidentẽ. 15 Omnem
terram, quam conſpicis, tibi dabo & ſemini tuo in ſempiternum. 16 Faciamque
ſemen tuum ſicut puluerem terræ: ſi quis poteſt hominum numerare puluerem
terræ, ſemen quoque tuum numerare poterit. 17 Surge, & perambula terram in
longitudine, & in latitudine ſua: quia tibi daturus ſum eam. 18 Mouens igitur
tabernaculum ſuum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ eſt
in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

Interpretatio litteralis.

a p.1679. A *Scendit ergo, &c. Rixa.* a Pec- 1
catum eſt charitati contrariũ,
cum quis aliũ inuadit iniuſtè.
* *Chananæus*, Ita dicta pecu- 7
liariter vna gens ex ſeptem, ad quas de-
lendas introducti ſunt filij Iſrael: quæ &
Chananæi dictæ, c.1353. *Pherezæus*, Alia
gens ex ſeptem.
* *Dixit ergo Abram, &c. Ne quæſo* 8
b p.1679. *ſit, &c.* Apparet ex Abram verbis 1. b Fu- 9
c p.1971. ga rixæ. 2. c Amicitiæ fraternæ proſecu-
d p.1601. tio, def. 4376. 3. d Pacis proſecutio.
e p.1759. 1761. 4. e Cautio, ac Prouidentia, ne accidat ini-
micitia, & rixa, d.3759. quod fit cedendo
f p.1571. alteri, d.4408. f & ſe cum alterius iudicio,
& voluntate conformando; d.4433-4435.
g p.914. 5. g Tentationum fuga. * *Eleuatis itaque* 10

11 *Lot oculis, &c.* En electionis modum.
1. h Præcedit bonorum conſideratio, vt h p.186.
excitetur animus ad proſequendum; &
mediorum inquiſitio, d.3752, 3753, 3754.
2. i Deinde ſequitur electio eius boni, i p. 262. 1730.
quod intellectus animaduerſis alijs, con-
cludit præ alijs eſſe amplectendũ. *Venien-*
tibus, Hebr. *vsque Boacha*, Progrediente te.
Duplex ſenſus eſſe poteſt, vel, Regionem
illam fuiſſe irriguam, ſicut via Ægypti
verſus Segor. vel, Fuiſſe irriguam vſque
ad Segor, vt eſt irrigua Ægyptus. *Segor*,
13 vrbs in Pentapoli, c.5154. * *Sodomitæ*, Hi
peſſimi, his Gomorrhæi ſcelere proximi:
ideo horum ſæpè fit mentio in ſacris Scri-
pturis. Fuerunt & aliæ proximæ ciuitates
ob idẽ ſcelus exuſtæ, quæ illas imitabãtur.

Peſſimi

Digitized by Google

ℓ p.643. 881. *Peſſimi erant*, ℓ Ad eccleſiam impiorum pertinentes. *Coram Domino*, hebr. ליהוה *Lajhouà*, Contra Dominum, c.2840.
* *Dixitque Dominus ad Abram*, &c. 14
* *Tibi dabo*, Dei promiſſio. vt ſupra c.12. 15
n.7. * *Sicut puluerem terræ.* Similitudo 16
attendenda eſt, non æqualitas. Puluis autem multitudinis ſymbolum eſt, c.7183.
18 l & populi Iſraelitici. * *Conuallem Mambre*, quæ & vallis Hebron, c.5102. l p.320.
Aedificauit altare Domino, in cultum, & in gratiarum actionem, vt ſupra cap.12. num.8.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

SVMMA.

Abrami victoria narratur, qua Lot fratrem ſuum è quinque Regum manibus liberauit, & occurſus, ac ſacrificium in gratiarum actionem Melchiſedec Regis, ac Sacerdotis.

1 FActum eſt autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, &
Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarũ, & Thadal
rex Gentium, 2 inirent bellum cõtra Bara regem Sodomorum,
& contra Berſa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem
Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem
Balæ, ipſa eſt Segor. 3 Omnes hi conuenerunt in vallem Silue-
ſtrem, quæ nunc eſt mare ſalis. 4 Duodecim enim annis ſeruierant Chodorla-
homor, & tertiodecimo anno receſſerunt ab eo. 5 Igitur quartodecimo anno
venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percuſſeruntque Raphaim in
Aſtarothcarnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Saue Cariathaim, 6 & Chor-
ræos in montibus Seir, vſque ad campeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine. 7 Re-
uerſique ſunt, & venerunt ad fontem Miſphat, ipſa eſt Cades: & percuſſerunt om-
nem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum qui habitabat in Aſaſonthamar.
8 Et egreſſi ſunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex
Seboim, necnon & rex Balæ, quæ eſt Segor: & direxerunt aciem contra eos in
valle ſiluestri: 9 ſcilicet aduerſus Chodorlahomor regem Elamitarũ, & Thadal
regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor
reges aduerſus quinque. 10 Vallis autem Silueſtris habebat puteos multos bi-
tuminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntq; ibi:
& qui remanſerant, fugerunt ad montem. 11 Tulerunt autem omnem ſubſtan-
tiam Sodomorum & Gomorrhæ, & vniuerſa quæ ad cibũ pertinent, & abierunt:
12 nec non & Lot & ſubſtantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in
Sodomis. 13 Et ecce vnus qui euaſerat, nunciauit Abram Hebræo, qui habita-
bat in conualle Mambre Amorrhæi, fratris Eſchol, & fratris Aner: hi enim pepi-
gerant fœdus cum Abram. 14 Quod cùm audiſſet Abram, captum videlicet Lot
fratrem ſuum, numerauit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem & octo:
& perſecutus eſt vſque Dan. 15 Et diuiſis ſocijs, irruit ſuper eos nocte, per-
cuſſitque eos, & perſecutus eſt eos vſque Hoba, quæ eſt ad læuam Damaſci.
16 Reduxitque omnem ſubſtantiam, & Lot fratrem ſuum cum ſubſtantia illius,
mulieres quoque & populum. 17 Egreſſus eſt autem rex Sodomorum in occur-
ſum eius, poſtquam reuerſus eſt à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo
erant in valle Saue, quæ eſt vallis regis. 18 At verò Melchiſedech rex Salem,
proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altiſſimi, 19 benedixit ei,
& ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creauit cælum & terram: 20 & bene-
dictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei de-
cimas ex omnibus. 21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi ani-
mas, cetera tolle tibi. 22 Qui reſpondit ei: Leuo manum meam ad Dominum
Deum excelſum poſſeſſorem cæli & terræ, 23 quod à filo ſubtegminis vſque ad
corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas: Ego ditaui
Abram: 24 exceptis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum, qui ve-
nerunt mecum, Aner, Eſchol, & Mambre: iſti accipient partes ſuas.

Inter-

Interpretatio litteralis, & myſtica.

F*Actum eſt autẽ in illo tempore,*&c. 1
Rex Sennaar, Rex Aſsyriorum.
Ponti, hebr. *Ellaſàr*, prouincia
Aſiæ minoris, c. 5136. *Elamita*,
populi in Arabia Felici, c. 5044. *Rex Gen-*
tium, quia in eius regno erant gentes di-
uerſarum nationum. * *Mare ſalis*, Mare 3
ſalſiſſimum, Vallis ſalinarũ, & Mare mor-
tuũ. * *Raphaim*, Gigantes. *Aſtaroth car-* 5
naim, vrbs trans Iordanẽ, vbi habitarunt
gigantes, c. 4995. *Zuzim*, hoc eſt viri ro-
buſti, & horrẽdi. *Emim*, Statura, & aſpe-
ctu terribiles. *Saue*, Vrbs ſupra Sodomã.
vel planitiem ſignificat: nam *Shauah* eſt
Æquare. *Cariathaim*, Ciuitas tribus
Nephtalim. * *Chorræos*, Hhorræos. *Seir*, 6
iungitur monti Hermon, c. 5200. *Pharan*,
Oppidum, c. 5198. * *Miſphat*, per antici- 7
pationẽ appellatur ciuitas Cades in fini-
bus Edom, c. 5110. * *Melchiſedech*, vid. 18
c. 4460. *Salem*, deinde dicta Ieruſalem,
c. 5146. *Sacerdos Dei altiſſimi*, Putant
Melchiſedec eſse ipſum Sem, qui poſt di-
luuium vixit quingentis annis; & alijs de-
ficientibus ad idololatriam, retinuit cultũ
veri Dei. Videtur autem conſtitutus Sa-
cerdos à Noe Gen. 9. 26. illis verbis, Bene-
dictus Dominus Deus Sem. Abrahã quo-
que Sacerdos erat, vt indicant altaria, quæ
erigebat, vtique ad ſacrificandum. * *Deo* 19
excelſo, A Deo excelſo. nam in hebr. eſt
littera *Lamed*, quæ A, Ab, ſignificat,
c. 2784. * *Et dedit ei decimas*, Abraham 20
dedit decimas Sacerdoti Melchiſedeco.
vt hunc locum interpretatur Paulus He-
bræo. 7. 4. *Leuo manũ meã ad Dominum*
Deum. Iuro per Deum, c. 6449. Ex doctri-
a p. 1676. na huius capitis 14. habemus 1. *a* Iuſtum
bellum non eſse illicitũ, exemplo Abrahæ
viri iuſti. * *Quod cũ audiſſet Abram*, &c. 14
b p. 1678. 2. *b* Licitum eſse in bellis vti inſidijs. vſus
eſt Abram, * *Diuiſis ſocijs, irruit ſuper eos* 15
c p. 2190. *nocte*. 3. *c* Præclaram fortitudinem eſse, 16
quæ mortis pericula non refugit propter
charitatem in proximos. Eius fortitudinis
d d. 4426. exhibet exemplum Abram. 4. *d* Eſse
amicos opere iuuandos. Ita facit Abram
erga Lot, & Regem Sodomorum amicũ.
e p. 2139. 5. *e* Debita eſse officia factorum amicis.
f p. 2084. *f* Et benefactoribus grati animi officia
exhibenda. * Ideo Rex Sodomorũ egre- 17
g p. 1973. ditur in occurſum Abram. 6. *g* Ad ius na-
turale pertinere, vt homo ex rebus ſibi
datis à Deo, aliquid exhibeat in eius ho-
norem. * Melchiſedec panem, & vinum 18
h d. 4842. obtulit. 7. *h* Debere Principes eccleſia-

ſticos pro populo orare, & ſacrificium
offerre. 8. *i* Actum virtutis eſse alijs be- i p. 1952.
nedicere, id eſt, verbo, vel ſigno alio illis
19 à Deo bona precari. * Nam Melchiſedec
bona precatur Abram. 9 *k* Eſse Deum k p. 41. 87.
Creatorem omnium. *Benedictus Abram* 89.
Deo excelſo, qui creauit cælum, et terram.
10 *l* Eſse Deum ore laudandum, ac bene- l p. 1998.
20 dicẽdum. * *Et benedictus Deus excelſus.*
11. *m* Debitas eſse Deo gratiarum actio- m p. 2083.
nes pro beneficijs ab eo receptis. *Benedi-*
ctus Deus excelſus, quo protegente, &c.
12. *n* Eſse in Deo prouidentiam, *o* præſer- n p. 23.
tim erga pios. *Quo protegente, hoſtes in* 304.
manibus tuis ſunt. 13. *p* Legem eſse na- o p. 380.
turalem, Eſse Dei miniſtris ad victum p p. 1975.
neceſsaria miniſtranda. *Et dedit ei deci-*
mas ex omnibus. 14. *q* Omnium Domi- q p. 22.
22 num eſse Deum. * *Dominum Deum ex-*
ſum poſſeſſorem cæli, & terræ. 15. *r* Sum- r p. 4.
mum ens eſse Deum, *Deus excelſus*.
16 *s* Et liberalitatis, & magnanimitatis s p. 2157.
actum eſse, liberum ſeruare animum ab 2210.
23 inhærendo diuitijs. * *A filo ſubtegminis*
vſque ad corrigiam caligæ, non accipiam
ex omnibus, quæ tua ſunt. 17 *t* Iuſtum t p. 1800.
24 faciendũ eſse debiti ſolutione. * *Exceptis*
his, quæ comederunt, &c. *u* Licitum eſse u p. 1982.
iuramentum, exemplo Abram, *Leuo ma-* 1983.
num meam ad Dominum Deum excel-
ſum.

Myſticè. Cùm Pſal. 109. 4. & Hebr. 7.
Melchiſedec rex, & ſacerdos, æterni
Regis, ac Sacerdotis Ieſu Chriſti figura
dicatur fuiſse: *x* dicendum vtique panem, x p. 762.
ac vinum, quod Melchiſedec obtulit, ſa- 763.
crificium corporis, ac ſanguinis Chriſti
ſignificaſse, c. 8024. Hoc enim eſt Chriſtũ
Ieſum Sacerdotem eſse ſecundum ordi-
nem Melchiſedec, id eſt, ſecũdum ritum,
quo in ſacrificando vſus Melchiſedec eſt.
y Dicẽdum actiones gratiarum, quas Deo y p. 583.
Melchiſedec refert panem, & vinum 584. 585.
offerendo pro reportata ab Abram victo-
ria, & Lot ab hoſtibus liberato; figuram
fuiſse eius actionis gratiarum, & ſacrifi-
cij, quod Chriſtus Pſal. 21. 26. ſpondet ſe
Patri redditurum, nempe ſacrificij eucha-
riſtici, pro liberatis hominibus per eius
mortem, ac paſſionem à ſeruitute Dæmo-
nis, ac peccati. *z* Dicendum decimas, quas z p. 742.
Abram Sacerdos Sacerdoti Melchiſedec 746. 1116.
obtulit, ſignificaſse, vt indicat Paulus 1125.
Hebr. 7. legem, & Sacerdotium veteris ad
legem euangelicam, & ad Chriſtum ordi-
nata fuiſse, vt figuras ad ſuum figuratum.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

SVMMA.

Promittitur Abrahæ ſemen à Deo, & terra Chananæorum ad habitandum: poſſeſſionis modus viſione reuelatur: exhibetur ab Abram ſacrificium, & promiſſionem ſuam Deus pacto confirmat.

1 HIs itaque tranſactis, factus eſt ſermo Domini ad Abram per
viſionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus
ſum, & merces tua magna nimis. 2 Dixitque Abram:
Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam abſque liberis:
& filius procuratoris domus meæ iſte Damaſcus Eliezer.
3 Addiditque Abram: Mihi autem non dediſti ſemen: &
ecce vernaculus meus, heres meus erit. 4 Statimq; ſermo
Domini factus eſt ad eum, dicens: Non erit hic heres tuus:
ſed qui egredietur de vtero tuo, ipſum habebis heredem. 5 Eduxitq; eum foras,
& ait illi: Suſpice cælum, & numera ſtellas, ſi potes. Et dixit ei: Sic erit ſemen tuũ.
6 Credidit Abram Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. 7 Dixitque ad eum:
Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram iſtam, &
poſſideres eam. 8 At ille ait: Domine Deus, vnde ſcire poſſum, quòd poſſeſſurus ſim eam? 9 Et reſpondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem,
& capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.
10 Qui tollens vniuerſa hæc, diuiſit ea per medium, & vtraſque partes contra ſe
altrinſecus poſuit: aues autem non diuiſit. 11 Deſcenderuntque volucres ſuper
cadauera, & abigebat eas Abram. 12 Cumq; ſol occumberet, ſopor irruit ſuper
Abram, & horror magnus & tenebroſus inuaſit eum. 13 Dictumq; eſt ad eum:
Scito prænoſcens, quòd peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, &
ſubijcient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis. 14 Verumtamen gentem, cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo: & poſt hæc egredientur cũ magna ſubſtãtia.
15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona. 16 Generatione autem quarta reuertentur huc: necdum enim completæ ſunt iniquitates
Amorrhæorum vſque ad præſens tempus. 17 Cum ergo occubuiſſet Sol, facta
eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumans: & lampas ignis, tranſiens inter
diuiſiones illas. 18 In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Ægypti vſque ad fluuium magnum Euphratem, 19 Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, 20 & Hethæos, & Pherezæos,
Raphaim quoque, 21 & Amorrhæos, & Cananæos, & Gergeſæos, & Iebuſæos.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

HIs *itaque tranſactis* &c. *Per viſionem*, ſiue externã, ſiue imaginariam, *a* ſolent ſpiritus etiã viſibili ſpecie hominibus apparere. *Noli timere*, Nulla tibi cauſa timendi quicquam, me protectore. *b* Peculiarem Deus prouidentiam exercet erga pios. *Merces tua*, Bonum tuum, c. 1879. 8410. *c* Summum bonum eſt Deus. *d* In cuius poſſeſſione perfecta hominis beatitudo eſt. 1

a *p.* 346.
b *p.* 380.
c *p.* 4.
d *p.* 937.

* *Dixitq; Abram*, &c. *Quid dabis mihi?* 2
Dei promiſſio *Merces tua magna nimis*, 3
ampliſſima fuerat, nõ ſolum de bonis æter- 4
nis, ſed etiã de temporalibus. Ex temporalibus autem bonis, maximũ bonum ſunt filij: multiplicatur enim in illis ſubſtãtia patris. *e* Petit ergo Abram filios à Deo. *Et filius procuratoris domus meæ*, Procurator domus meæ. vt Filius hominis, homo, c. 8246. 8247. Poſſet & pro filio procuratoris accipi. Eſt autẽ oratio imperfecta, & figura tũ Ellipſis, ſiue Præciſio, c. 8714. & ſupplendũ, *hæres meus erit*. tũ Reticentia, c. 8744. Poſſet etiam perfecta oratio eſſe ex hebr. ſi legas, Procuratori. vt ſit ſenſus: Eſt autem filius procuratori domus meæ huic Damaſco Eliezer. eum ego in meum

e *p.* 1931.

5 hæredem adoptabo. * *Numera ſtellas, ſi potes*. Stellarum maxima multitudo: vt indicant perſpicilla oblonga nuper inuẽta. Quod ſi ſtella qualibet ſextæ magnitudinis, cẽtodecies maior eſt terra: innumerabiles erũt ſtellę his minores, d. 2458. 2472.

Stellæ

Stellæ magnæ multitudinis ſymbolum
f p.320. 2124. ſunt, c.7522. *Sic erit ſemen tuum, f* Tua
progenies. Et quia ſupra ſemē pro Chriſto
g Ex Paulo ſumptum eſt: *g* videtur in hac Dei pro-
Galat. 3.7. miſſione fuiſſe Abrahę reuelata nō ſolum
progenies ſecundum carnem, ſed etiam
ſecūdum gratiam per Chriſtum; & ob id
ſtellarum ſymbolum appoſitum fuiſſe,
h p.644. *h* quæ iuſtorum ſymbolum ſunt, c.7519.
quod etiam ſuadent verba, quæ ſequūtur,
*Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt
ei in iuſtitiam*; nempe quia Chriſti ven-
turi fidem habuit, per quam homines iu-
i p.449. 573. ſtificantur. * *i Credidit Abram Deo* reue- 6
lanti non ſolum generationem ſecundum
carnem, ſed etiam Chriſtum, & Chriſti
progeniem ſecundum gratiam. *Et repu-
k p.1337. tatum eſt illi ad iuſtitiam, k* tum quia
fides in Deum eſt actus virtutis, ac magni
meriti: iuſtitia autem pro omni virtute
l p.408. 1336. accipitur, c.1820. *l* Tum quia prima di-
ſpoſitio ad gratiam, quæ iuſtitiæ nomine
appellari ſolet, c.1821. eſt fides in Chri-
ſtum. Atque hunc huius loci ſenſū innue-
re videtur Paulus Rom.4.3. Gal.3.6,7,8.
* *Dixitque ad eum, &c. Eduxi te, &c.* 7
m p.23. 380. *m* Peculiarem habens erga te prouiden-
tiam. * *Vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſu-* 8
rus ſim eam? Non dubitat de Dei promiſ-
ſione, qui per fidem iuſtificatus eſt: ſed
modum quærit, quo ſit eius poſteritas in
terræ poſſeſſionem ventura; vt quæſiuit
B. Virgo modum, quo eſſet ſine virili ſe-
mine conceptura: & cōfirmationem petit
promiſſionis. Deus autem & modum
poſſeſſionis paullo poſt oſtendit, & pacto
promiſſionem confirmat. *Vnde* hebraicè
Bammàh, In quo, id eſt, quomodo. * *Sume* 9.
mihi vaccam triennem, &c. Promiſſiones,
quas volumus eſſe perpetuas, quales ſunt
eæ, quæ fiunt teſtamento, teſtatoris morte
firmiſſimæ redduntur. Deus autem, qui
immortalis eſt, homo fieri voluit, ac mo-
ri, vt ſua morte promiſſiones nobis factas
n p.1966. confirmaret. *n* Interim ante Chriſti ad-
uentum animalium morte, id eſt, ſacrifi-
cijs, mortem Chriſti ſignante, ſuas pro-
miſſiones confirmat. Id nunc Deus agit,
præcipiens Abramo ſacrificium ex ijs om-
nibus animalium mundorum generibus,
quæ erat deinde per Moyſem Iſraelitico
o p.2027. populo præcepturus. *o* Porrò ex Abrami
interrogatione colligimus, licitum eſſe ex
diuina inſpiratione, vt credendū eſt Abra-
mo contigiſſe, experimentum quęrere di-
uinæ potētiæ. * *Qui tollens, &c. abigebat* 10
p p.1732. *eas. p* Citam eſſe debere operis executio- 11
nem, ac diligentem, def. 4108. exemplo
Abrami diſcimus.
* *Cumque Sol occumberet, ſopor irruit* 12
ſuper Abram, &c. vſque ad finem capitis.
Horror magnus, & tenebroſus. Species
aliqua per viſum Iſraelitarum afflictorū.

q In viſione enim prophetica contingunt q p.690.
interdum formæ imaginariæ. *r* & abſtra- r p.694.
ctio à ſenſibus per ſomnium. *Sopor irruit
ſuper Abram. Scito prænoſcens s* ſpiritu, s p.683.
ac lumine prophetico, ad diiudicandum
ea, quæ viſa ſunt. *t* Sopor autem, ac ſom- t p.680.
nus, contemplationis, ac reuelationis pro- 682. 694.
13 pheticæ ſymbola ſunt. * *Quadringentis
annis*. Hæc vltima verba referenda ſunt
ad prima, *Quod peregrinum futurum ſit
ſemen tuum* quadringentis annis, figura
Hyperbato, c.8794. Nam Iſraelitæ non
fuerunt afflicti quadringentis annis, ſed
peregrini. *u* Videtur autem quadringen- u *Ex Abul-*
torum annorum initium eſſe faciendum *bic, cum S.*
ab ortu Iſaac. vt cōſentiat hic textus cum *Thoma, &*
verbis Ex.12.40. Habitatio autem filio- *Rabinis. &*
rum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, *Aug. apud*
(id eſt, qua terminata eſt manſio in Ægy- *Gloſ. Ex.*
pto,) fuit quadringentorum triginta 12.40.
(circiter, c.544.753.) annorum. adduntur
ad quadringentos anni triginta, ordiendo
à principio peregrinandi, quod fecit Abrā
ex Aran Meſopotamiæ poſt obitū Thare,
cum & peregrinatus eſt in Ægyptum in-
gruente fame in terram Chanaan, & pro-
miſſionem habuit à Deo terræ Chanaan.
vt clarè colligitur ex Paulo Galat. 3. 17.
Hoc autem dico, teſtamentum confirma-
tum à Deo: quæ poſt quadringentos &
triginta annos facta eſt lex, non irritum
facit ad euacuandam promiſſionem. ergo
initium faciendo, non ab ortu Iſaac, ſed à
promiſſione, ſeu ab egreſſu Abrahæ ex
Aran, fluxerūt vſque ad promulgationem
legis anni circiter quadringenti triginta,
c.753. id eſt, vigintiquinque (qui pro tri-
ginta numerantur) ante natiuitatē Iſaac,
& centum nonaginta à natiuitate Iſaac
vſque ad deſcenſum in Ægyptum, & du-
centi decem, quibus Iſraelitę in Ægypto
16 manſerunt. * *Generatione quarta reuer-
tentur huc*, nempe exacto anno quadrin-
gēteſimo: vt generatio ſumatur pro ſęcu-
lo centum annorum, c.1660. Aliqui ſu-
munt pro generatione hominum facta in
Ægypto, ſiue regali, ſiue ſacerdotali.
In regali ſunt, generatio Eſron ex Phares
filij Iuda, Aran ex Eſron, Aminadab ex
Aran, Naaſon ex Aminadab; Salmon au-
tem ex Naaſon quinta generatione intra-
uit in terram promiſſionis, nempe quarta
generatione exacta. Secundum autem
lineam ſacerdotalem in Ægypto Leui ge-
nuit Chaath, Chaath genuit Amram,
Amrā genuit Aaron, Aaron genuit Elea-
zar, qui in terram promiſſionis ingreſſus
eſt. *Necdum enim completæ ſunt iniqui-
tates Amorrhæorum*, *x* Innuit ob eorum x p.1279.
peccata futurum exterminium, & expul- 1286.
17 ſionem à terra Chanaan. * *Facta eſt ca-
ligo*, &c. *y* Similitudines contigēre ſenſi- y p.689.
biles futuram Iſraelitarum liberationem 896.

à ſeruitute ægyptiaca figurantes.

Myſticè. Sume mihi vaccam triennem,&c. Paulus Hebr.10.docet, vmbram
fuiſse ſacrificia vetera, & ſacrificiũ Chri-
2 p.544. ſti ſignificaſse. a Ergo ſacrificium hoc
583.565. Abrahæ, ſacrificij à Chriſto in Cruce
566. peracti figura fuit. Vacca, capra, aries,
animalia terreſtria, humanitatem; turtur,
& columba, animalia aerea, diuinitatem
a p.568. Chriſti videntur ſignificare. *a* Terreſtriũ
animalium diuiſio per medium facta eſt:
quatenus in Chriſti morte animæ à cor-
pore ſeparatio facta eſt. *Aues autem non
diuiſit*: quia Verbum diuinũ neque par-
tes habet, in quas diuidi poſſit, cum ſit
ſummè ſimplex; neque vnquam corpus,
aut animam dimiſit, quę ſemel aſsumpſit.
Rectè autem Verbum diuinum à colum-
ba, & turture figuratur. Columba enim,
ac turtur contemplationis ſymbola ſunt,
b p.5.72. c.5739.7729. *b* Eſt autem Verbum diui-
num ipſa diuina intelligentia, contempla-
tioq; à Patre procedẽs. Volucres maligno-
rum ſpirituũ ſymbolũ eſſe ſolent, c.7946.
c p.549. *c* qui cum Iudæis perturbare, ac ad nihilũ
551.559. redigere Chriſti ſacrificium, noſtramque
882.885. redemptionẽ moliti ſemper ſunt. *d* Abrã
886.887. autem aues abigens, Chriſti patiẽtia fuit,
888. qui noluit de Cruce deſcendere, Chriſtiq;
d p.889. protectio, qua ſuam Eccleſiam tuetur.
902. *e* Solis occaſus, Chriſti mortem ſignificat,
e p.568. c.7453. Eandemque ſignat Abrami ſopor,
f p.538. c.7465. *f* Horror autem tenebroſus, eſt ea
539. triſtitia, quam Chriſtus Ieſus in horto, &
Cruce paſſus eſt ex cõſideratione ſuarum
paſſionum, & noſtrorum peccatorũ, qui-
bus Diabolo ſeruiebamus; & perſecutio-
num, quas iuſti paſſuri erant; & damna-
tionis æternæ, in quam erãt incurſuri, qui
nõ erant Chriſtum recepturi, nec eius be-
neficio vſuri, c.6610.6611.6613.6615.
6616. Hæc ipſa mala, caligo tenebroſa ſi-
gnificat, c.5559.5562. *g* Clibanus autem g p.620.
fumans, diuinæ vltionis ſymbolum eſt, 1279.1286.
c.5708. quam Deus exercet contra perſe-
cutores Eccleſiæ, vt olim exercuit contra
Ægyptios Iſraelitarũ oppreſſores. *h* Lam- h p.5.25.
pas ignis per diuiſiones victimarum tran-
ſiens, diuinã Maieſtatem ſignificat Chriſti
ſacrificium acceptantem, & æterna bona
promittentem ijs, pro quibus ſeipſum
Chriſtus offerebat. Sunt enim ignis, ac
lampas ſymbola Dei, c.6387. *i* Et pactum i p.578.
cum Abram initum, noui teſtamenti in 581.582.
Cruce confirmati figura eſt. *k* Terra au- 583.584.
tem, quam Deus Abrahæ poſteris habi- 585.586.
tandam promittit, figura eſt, vt ex Paulo 588.
colligitur Hebr.4. cæleſtis patriæ, ac feli- k p.953.
citatis æternæ, c.7634. *Amorrhæi, Cinæi,* 969.
Cenezæi,&c. *l* Figura ſunt populi infide- l p.984.
lis, & impiorum: quos apud inferos cru- 996.
ciandos, ſubijciet Deus vt ſeruos pœnæ
cælitibus tanquam regibus, expulſos ab
æterna felicitate, quatenus ſuis demeritis
eam amiſerunt, ad quam fuerant à Deo
creati. Vel *m* Terra promiſſionis figura m p.881.
eſt Eccleſiæ, & populi à terra promiſſionis 1429.
expulſi Gentilitatis figura ſunt, & Iudæo-
rum.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Abram, ſuadente Sarai, accipit in vxorem Agar ancillam: Agar autem concepiſſe ſe videns deſpicit dominam ſuam: à qua afflicta, fugam arripit: ſed ab Angelo reuocatur, prædicente Iſmaelis natiuitatem, mores, ac gentem.

1 IGitur Sarai, vxor Abram, non genuerat liberos: ſed habens
ancillã Ægyptiam nomine Agar, 2 dixit marito ſuo: Ecce,
concluſit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam
meam, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios. Cùmque ille
acquieſceret deprecanti, 3 tulit Agar Ægyptiam ancillam
ſuam, poſt annos decem quàm habitare cœperant in terra
Chanaam: & dedit eam viro ſuo vxorem. 4 Qui ingreſſus
eſt ad eam. At illa concepiſſe ſe videns, deſpexit dominam ſuam. 5 Dixitq; Sarai
ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in ſinum tuum, quæ
videns quòd conceperit, deſpectui me habet. iudicet Dominus inter me & te.
6 Cui reſpondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua eſt, vtere ea vt libet.
Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit. 7 Cumque inueniſſet eam angelus Do-
mini iuxta fontẽ aquæ in ſolitudine, qui eſt in via Sur in deſerto, 8 dixit ad illam:
Agar ancilla Sarai, vnde venis? & quo vadis? quæ reſpondit: A facie Sarai do-
minæ meæ ego fugio. 9 Dixitque ei angelus Domini: Reuertere ad dominam
tuam, & humiliare ſub manu illius. 10 Et rurſum: Multiplicans, inquit, multi-
plicabo

plicabo ſemen tuum, & non numerabitur præ multitudine. 11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepiſti, & paries filium: vocabiſq; nomen eius Iſmael, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam. 12 Hic erit ferus homo, manus eius contra omnes, & manus omnium cõtra eum: & è regione vniuerſorum fratrum ſuorum figet tabernacula. 13 Vocauit autem nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus, qui vidiſti me. Dixit enim: Profectò hic vidi poſteriora videntis me. 14 Propterea appellauit puteum illum, Puteum viuentis & videntis me. Ipſe eſt inter Cades & Barad. 15 Pepericque Agar Abræ filium: qui vocauit nomen eius Iſmael. 16 Octoginta & ſex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Iſmaelem.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

IGitur Sarai vxor Abram, &c. *Igitur*, 1
Hebr. littera ו *Vau*, quæ in principio
ſentẽtiarum ornatus cauſa ponitur,
& ſolet abundare, c. 8646. *Concluſit*
† p. 23. 296 *me Dominus.* † Nam Deus auctor om-
303. 304. nium, quæ fiunt.* *Ingredere ad ancillam* 2
meam. Honeſtis verbis deſcribit copulã
coniugalem, c. 586. In quibus Sarai caſti-
a p. 831. tas elucet, *a* quæ in matrimonio verum
finem intẽdebat, nempe prolem. *Cumque*
ille acquieſceret deprecanti, Videtur, cũ
b p. 837. vir iuſtus eſſet, acquieuiſſe *b* ex reuelatio-
ne aliqua, qua intellexit ſibi licere alterã
vxorẽ accipere viuente Sarai, vt per duas
vxores, vnam liberam, alteram ſeruam,
exprimeretur typus, ac figura Eccleſiæ,
ac Synagogæ, vt Paulus docet Gal. 4. 22.
* *Iniquè agis contra me*, Permittens me 5
cõtemni ab ancilla mea. Hebr. Iniquitas,
ſiue pœna, ſiue contẽptus meus contra te,
עלך חמסי *Hhamasi hhhalechu*, id eſt, Ini-
quitas, quam ego ab ancilla patior, ſiue
pœna, & cõtemptus, eſt ex te, nempe quia
tu permiſiſtis. vel Eſt contra te, quatenus
cedit in tuum opprobrium, meum oppro-
brium, quæ coniux tua ſum; vel quatenus
tu pœnam à Deo lues huius opprobrij.
על *Hhal*, ſignificat & A, Ab, Ex, & Cõtra,
c. 2783. *Deſpectui me habet*, Hebr. Deſpi-
cit oculis ſuis. fortaſſe geſtum aliquem
oculis exhibebat, ſuperbiam præſeferen-
c p. 2385. tem, c. 6825. *c* Superbiæ ſymbolum ocu-
d p. 1802. lorum eleuatio. *d* Interim Sarai ancillæ
ſuperbiam accuſat. *Iudicet Dominus in-*
ter me, et te. Sit iudex inter nos Dominus;
Deum appello ad cauſam hanc cognoſcẽ-
e p. 1802. dam. *e* Interim Abrã accuſat apud Deũ.
1879. * *Ancilla tua in manu tua eſt*, Manus iu- 6
f p. 1775. ris ſymbolum eſt, c. 6592. *f* His verbis
1804. iuſtitiæ actus exprimitur in iure compen-
g p. 1855. ſando. *Affligente igitur eã Sarai*, *g* Actu
2095. 2099 licito vindicationis, in ſubditam à ſupe-
2103. 2104. riore, *Fugam iniit*, *h* Actu illicito, quate-
h p. 1817. nus ſe & dominis ſurripiebat vt ſerua, &
1830. 1860. *i* marito vt vxor Abram, & correctioni
2061. 1635. vt rea.
i d. 4728. * *Cumque inueniſſet eam Angelus Do-* 7
k p. 116. *mini*, *k* Sunt Angeli creaturæ ſpirituales,
& incorporeæ; *l* qui ad homines mitti ſo- l p. 344.
lent. *m* & viſibili forma apparere. *Sur*, 1013.
Deſertum. *n* extenditur vſque ad mare m p. 346.
9 rubrum, & ad fines Ægypti. * *Reuertere*, 1011.
o Dei prouidentia, ne Abrahæ ſemen peri- n Ex Adri-
clitaretur. *Humiliare*, *p* Debentur ſupe- com. v. Pla
rioribus officia obſeruantiæ. *q* Deprimen- ran n. 95.
dus animus ne immoderatè tendat ad ex- o p. 23. 304
10 celſa. * *Multiplicans multiplicabo*. Re- 305.
petitio eiuſdem vocis maiorem actus in- p p. 2057.
tenſionem, & maiorem ſententiæ confir- 2061. 2071.
mationem ſignificat, c. 8557. *r* Eſt autem q p. 2369.
futurorum reuelatio per Angelum loco r p. 685.
Dei loquentem. *s* Nam Dei eſt prouiden- s p. 23.
11 tia, *t* & generis multiplicatio. * *Audierit* t p. 296.
Dominus afflictionem tuam, *u* Miſericors 298. 304.
12 enim Deus, & exorabilis. * *Ferus*, Hebr. 309. 320.
Pere, Onager, homo ſylueſtris. Fuit ſagit- u p. 55. 56.
tarius, habitãs in ſyluis. *Manus eius con-*
tra omnes, verum eſt hoc in Saracenis, qui
ex Iſmael deſcendunt, quibus lex eſt gla-
dio eam defendere. *x* Audacia deſcribi- x p. 247.
tur; *y* quæ illicita, cum contra ius aliorum y p. 2217.
13 erigitur. * *Vocauit*, Inuocarit, *z* officio z p. 2083.
gratitudinis, *a* & religionis. *Qui vidiſti*, 2084.
b Prouidiſti. *Profectò hic vidi poſteriora* a p. 1915.
videntis me. Dat rationem, quare inuocet 1918.
Deum, quia vidit effectus eius prouiden- b p. 23.
tiæ, nempe Angelũ eam à fuga reuocantẽ.
Poteſt ex hebr. ita etiam verti: An non
etiam hic vidi poſteriora viſionis meæ, i.
effectum, *c* ſiue ſignum diuinæ prouiden- c p. 23.
tiæ erga me. Angelus loquens viſibiliter
loco Dei, *d* poſteriora Dei dicitur, quaſi d p. 344.
Deus per illum tergum ſuum oſtendat, 346.
non faciem: *e* Deus enim inuiſibilis eſt. e p. 28.
14 * *Viuentis*, Nomen Dei, d. 3486. 3492.
3497. *f* Eſt enim Deus vita intellectiua f p. 5.
nobiliſſima, *Videntis*, Nomen Dei, ſed
acceptum à creaturis, d. 3493. *g* quatenus g p. 16.
Deus cognoſcit omnia. *Cades* vrbs in fi-
nibus Edom, à qua denominatur adiacens
ſolitudo Deſertum Cades, ad quod vene-
runt Iſraelitæ, tranſnadato mari rubro,
c. 5014. *h* Inter Cades, & Barad ætate h Hieron. in
Hieronymi puteus Agar monſtrabatur. loc. hebr.
Myſticè. Allegoricum huius capitis
ſenſum fundat nobis S. Paulus Gal. 4. illis
verbis:

verbis : *Scriptum eſt enim quoniã Abraham duos filios habuit : vnum de ancilla, & vnum de libera, &c. quæ ſunt per allegoriam dicta . Hæc enim ſunt duo teſtamenta . Vnum quidem in monte Sina in ſeruitutem generans,*&c. Dicendum enim
i p.620. 621. *i* Sarai Eccleſiæ ex gentibus, *k* Agar Synagogæ figuram fuiſſe. Gentilitas in Eccleſiam, ac ſponſam Chriſti deſignata iam
k p. 1120. 1133. multò tempore fuerat ſine liberis, id eſt, ſine filijs ex Deo per gratiam genitis.
l p.1116. 1125. *l* Populus Iſraeliticus ſegregatus à Deo eſt, ac electus, quaſi Saræ ancilla, in ſeruitium Eccleſiæ; vt ſuis cæremonijs, ac legalibus inſtitutis, per figuras, & vmbras futurorũ, & per generationem ſecundum carnem, ac multò magis per propheticas prædictiones, præpararet homines ad Chriſti aduentum; & ad eius gratiã, & ad Euangelij myſteria diſponeret. Hanc Synagogam Deus, vt Abram Agar ancillam, in ſponſam ſibi aſciuit, cum Abram de Vr Chaldæorum vocauit, cum pactum cũ eo inijt, cum Iſraeliticum populum è ſeruitute ægyptiaca liberauit, & in deſertum adduxit. *m* Quaſi filium ex ea ſuſcepit, cum ei legem tradidit per Moyſem, & teſtamentum vetus in monte Sina confirmauit. m p. 1117.
Quid autem aliud fuit Agar deſpectio, & inobediẽtia in dominam: quam crebra Synagogæ præuaricatio contra legem, ac cæremonias à Deo traditas ? quatenus ea deſerendo, ac ad idololatriam delabendo, à ſeruitio ceſſabat præparandi homines ad Euãgelium. Ob id ſæpè Deus Synagogam Gentibus tradidit, vt eam affligerent. *n* Agar autem, Angelo miniſtro, ad Saræ ſeruitium reuocatur: quatenus Iſraelitæ à Deo correcti, ad legis diuinæ obedientiam redibant. n p.1118
Multiplicatio generis, quæ Agar ab Angelo prædicitur, multiplicationem innuit Iſraelitarum ſecundum carnem. Iſmaelis feritas, & tabernacula contra fratres ſuos; eſt duræ gentis ceruix, & Iudæorum obſtinata perfidia, *o* & perſecutio contra Eccleſiam Chriſti. *p* Poſteriora Dei videntis, ſunt vmbræ, ac figuræ, quibus Synagoga prouidit vt Chriſtum agnoſceret. o p.884. p p. 859. 860.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

Init Deus pactum cum Abraham , & poſteris eius : circuncisionem præcipit : poſterorum multitudinem, ac terram Chanaan promittit: ſe Abraham, totamq; familiam circuncidit.

1 POſtquam verò nonaginta & nouem annorum eſſe cæperat,
apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipo-
tens: ambula coram me, & eſto perfectus. 2 Ponamq; fœdus
meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.
3 Cecidit Abram pronus in faciem. 4 Dixitque ei Deus:
Ego ſum, & pactum meum tecum, eriſque pater multarum
gentium. 5 Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abram, ſed
appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium
conſtitui te. 6 Faciamque te creſcere vehementiſſimè, & ponam te in gentibus,
regeſque ex te egredientur. 7 Et ſtatuam pactum meum inter me & te, & inter
ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis, fœdere ſempiterno: vt ſim Deus tuus,
& ſeminis tui poſt te. 8 Daboq; tibi & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ,
omnem terram Chanaan in poſſeſſionem æternam, eroque Deus eorum. 9 Dixit
iterum Deus ad Abraham: Et tu ergo cuſtodies pactum meum, & ſemen tuum
poſt te in generationibus ſuis. 10 Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis in-
ter me & vos, & ſemen tuum poſt te: Circuncidetur ex vobis omne maſculinum:
11 & circuncidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me &
vos. 12 Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne maſculinum in genera-
tionibus veſtris: tam vernaculus, quàm emptitius circuncidetur, & quicunque
non fuerit de ſtirpe veſtra: 13 eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus
æternum. 14 Maſculus, cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur
anima illa de populo ſuo: quia pactum meum irritum fecit. 15 Dixit quoque
Deus ad Abraham: Sarai vxorem tuã non vocabis Sarai, ſed Saram. 16 Et bene-
dicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus ſum, eritque in nationes, &
reges populorum orientur ex eo. 17 Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit,
dicẽs in corde ſuo: Putaſne centenario naſcetur filius? & Sara nonagenaria pariet?
18 Di-

18 Dixitq; ad Deum: Vtinam Iſmael viuat coram te. 19 Et ait Deus ad Abra-
ham: Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabiſq; nomen eius Iſaac, & conſtituam
pactum meũ illi in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum. 20 Super Iſmael
quoque exaudiui te. ecce, benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum valde:
duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam. 21 Pactum verò
meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara tempore iſto in anno altero.
22 Cumque finitus eſſet ſermo loquentis cum eo, aſcendit Deus ad Abraham.
23 Tulit autem Abraham Iſmael filium ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ:
vniuerſoſque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ: & cir-
cuncidit carnem præputij eorum ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei Deus.
24 Abraham nonaginta & nouem erat annorum quando circuncidit carnem
præputij ſui. 25 Et Iſmael filius tredecim annos impleuerat tempore circunci-
ſionis ſuæ. 26 Eadem die circunciſus eſt Abraham & Iſmael filius eius. 27 Et
omnes viri domus illius, tàm vernaculi, quàm emptitij, & alienigenæ pariter cir-
cuncisi ſunt.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

POſtquam verò nonaginta & no- 1
uem annorum eſſe cœperat, &c.
a p.689. *Apparuit ei Dominus,* a Viſione
b p.690. ſiue externa, *b* ſiue imaginaria,
c p.684. ad edicenda futura, *c* quorum reuelatio
eſt à Deo. *Omnipotens,* heb. שדי *Shaddai;*
vnum ex Dei nominibus, quaſi, Omnia
potens ad nihilum redigere: ſi deriues à
שדד *Shadad,* quod eſt vaſtare. vel Omne
bonum: ſi deducas à ש *She,* Qui, & די *Dai*
d p.4.9.14. Sufficientia: *d* nam Deus eſt fons omniũ
bonorum, ſibi ſufficiens; ideo Omnipotẽs.
Ambula coram me, Cogita me præſentẽ,
me time, cauteque agas, c.8065. *Et eſto*
perfectus, Ambula coram me perfectè,
c.2897. vel Ambula coram me, vt ſis per-
fectus, c.2904. eſt enim cogitatio diuinæ
præſentiæ efficax ad colligendũ animum,
& ad reuerentiam excitandam, d. 3741.
& ad firmadum animum in recta actione,
d.4200.4216. & ad actionum diligẽtiam,
d.4306. ad amicitiam cum Deo, d.4318.
ad frænandos animi motus, def. 5022.
Ponamque fœdus meum inter me, & te.
Iungam tecum amicitiam, c.8256. Fœdus
enim amicitiæ ſignum eſt. Ex his intelli-
e p.669. gimus 1. *e* Proſequẽdam Dei contempla-
f p.676. tionem eſſe, *Ambula coram me.* 2. *f* Ex
cõtemplatione diuinorum diminutionem
amoris erga ſenſibilia ſolere contingere,
g p.187. *Et eſto perfectus.* 3. *g* Excitare in nobis
amorem Dei contemplatione diuinorum,
d.3686.3687. *Ambula coram me, vt ſis*
h Def.4151. *perfectus.* 4. *h* Diligentem eſſe debere bo-
norum operum executionem, *Ambula*
i p.652. *coram me perfectè.* 5. *i* Perfectionem in 2
charitate poſitam eſſe, *Eſto perfectus,*
Ponamque (vt ponam) *fœdus meum inter*
k p.1491. *me, & te.* 6 *k* Amicitiam eſſe inter homi-
1492.1493. nes iuſtos, & Deum, *Ambula coram me,*
& eſto perfectus. ponamq; fœdus meum
l p.194. *inter me, & te.* 7. *l* Amicitiam eſſe, Amo-
rem beneuolentiæ mutuum cognitum,
Ambula coram me (cognoſce meũ amo-
rem in te) *& eſto perfectus. ponãq; fœdus*
meum inter me, & te (en amor mutuus.)
8. *m* Summũ hominis bonum in Dei con- m p.928.
templatione poſitum eſſe, *Ambula coram* 936.971.
me, vt ſis perfectus. Contemplare me, vt ſis
beatus. 9. *n* Eſſe iuſtos in terra, *Et eſto* n p.644.
perfectus. 10. *o* Eſſe bona opera æternæ o p.1035.
vitæ meritoria, & neceſſaria ad ſalutem 1037.1043.
conſequendam, *Ambula coram me per-*
fectè (operare perfectè) *ponamque fœdus*
meum inter me, & te.
3 * *Cecidit pronus in terram,* Adorauit.
q Debetur enim Deo is cultus etiam actu q p.1915.
externo. *r* quem exhibuit Abram in gra- 1918.1957.
tiarum actionem; *s* & in ſuæ vilitatis con- 1960.
4 feſſionem. * *Pactum meum,* Pactum eſt r p.2083.
placitum duorum, vel plurium, quod re- s p.2370.
feratur ad dandum, ſeu faciẽdum aliquid
vni ab altero, d.5269. Deus dat terram
promiſſionis, Abraham tribuit cultum
5 Deo, & circunciditur. * *Abram* Pater
excelſus, ex hebr. *Ab* Pater, & *Ram,* ex-
celſus. *Abraham,* Pater multitudinis, ex
Ab Pater, *Ram* excelſus, *Hamòn* multi-
tudo; Magnus multorũ pater. Nihil tollit
7 ex priore nomine, ſed addit. * *Fœdere*
ſempiterno, quantum eſt ex parte mea,
8 c.1138. * *In poſſeſſionem æternã,* Diu du-
raturam, c.1138. nõ perpetuam abſolutè.
quamquam ſpiritualibus Abrahæ filijs,
id eſt electis, promittitur figuraliter his
verbis æterna cæli poſſeſſio, vt in ſenſu
myſtico dicetur. *Vt ſim Deus tuus, & ſe-*
minis tui, Vt colar à te, & à tuis, vt Deus:
2 cum contra faciant aliæ gentes. Eſſe, in-
terdum ſumitur pro Haberi, & æſtimari,
c.2645. *t* Fuit autem vera Religio apud t p.838.
Hebræos, & peculiaris in Deum cultus. 839.1915.
u Et Deus peculiari erga Hebræos proui- u p.380.
dentia oſtendit ſe eſſe eorum Deum.
9 * *Dixit iterum Deus ad Abraham, &c.*
Cuſtodies pactum meum. *x* Nam factum x p.1776.
obli-

y p.1796. obligationem importat, d.5269. y Obli-
gatio, ſiue debitum ex parte Abrahæ, ac
ſeminis fuit Circunciſio, ſiue profeſſio
cultus veri Dei. Promiſſio ex parte Dei
fuit proles copioſa, in qua includebatur
Incarnatio Verbi; & terra Chanaan in
poſseſſionem. vt colligitur ex toto hoc
z p.760. capite. * *In ſignum fœderis*, z. In ſignum 10
839 pacti, & amicitiæ. * *Delebitur a* Pœna 11
a p 1278. mortis in pacti diuini tranſgreſsorem. 14
1293. *b* Nam ius delicto la ſum pœna compen-
b p 1798. ſatur. *Anima illa*, Homo ille, c.1163.
1799. * *Dixit quoque Deus ad Abraham*, &c. 15
Sarai Domina mea, vel Domini mei.
Saram שרה *Sarab*, Domina. Futuram in-
dicat matrem multitudinis. nam Domina
mea, reſtringitur ad particularem perſo-
nam. Domina autem abſolutè, dominium
indicat amplum. * *Benedicam*, *c* Bene- 16
c p.308. faciam, vim gignendi tribuam, c.2540.
311.320. * *Riſit d* præ gaudio, & admirando Dei 17
831. beneficium, d.1866. & c.7266. ob quod
d p.202. gratias egit, cadens in terram, & adorans.
Putaſne, &c. *e* Verba ſunt, non dubitan-
e p.158. tis, ſed admirantis. * *Vtinam Iſmael vi-* 18
uat coram te, Vtinam voluntatis tuæ ſit
vt Iſmael viuat. *Viuat coram te*, Certò
viuat, c.8132. *e* Poſsunt etiam temporalia
e p.1931. ad finem honeſtum à Deo peti. * *Sara* 19
vxor tua, &c. *f* Prophetia futurorum.
f p.684. * *Aſcēdit Deus ab Abraham*, Diſparuit, 22
receſſit, c.2528. *Deus*, Angelus, qui Dei
locū tenebat. nam Deus nō mutat locum.
Angelus autem eſt in loco, d.852.3261.
23 * *Tulit autem Abraham Iſmael filiū*
ſuum, &c. *In ipſa die*. *g* Pręclarum elucet g p.2061.
exemplum obedientiæ, *h* ac diligentiæ. 2063. 2066
Myſticè. Ad capitis huius allegoricū, h p.1767.
ac tropologicū ſenſum Paulus nobis adi-
tum aperit Rom.4.11. verbis illis: *Et ſi-*
gnum accepit (Abraham) *circuncifionis,*
ſignaculū iuſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio.
docet, eſse circunciſionem Abrahæ præ-
ceptam, ſignaculum eius gratiæ, quæ ha-
betur per fidem in Chriſtum Ieſum.
Quoniam autem etiam Baptiſmus eiuſ-
dem gratiæ ſymbolum eſt: fuit proinde
circūciſio ſymbolum, ac figura Baptiſmi.
Ergo myſticè caput hoc de gratia, & Ba-
ptiſmo interpretemur. *a* Pactum, quod a p.469.
Deus init cum Abraham, quem multarū 489.
gentium, ac Regum patrem conſtituit; eſt
pactū illud, quod inijt Pater æternus cum
Filio mundum ingrediente, cum eū con-
ſtituit Patrem omnium electorū, qui re-
gnaturi erant in cælo. *b* Terra Chanaan b p.572.
in poſseſſionem æternam; regnum eſt, ac 588. 969.
felicitas cæli. Circūciſio reſpectu Abrahę, 996.
Chriſti paſſio, ac mors eſt: *c* per quam no- c Heb.10.
bis omnis iuſtitia tributa eſt. *d* Circun- 10.
ciſio reſpectu noſtri, eſt & Gratia, quæ ve- pr. 507.
terem hominem tollit; *e* & Baptiſmus in- 532. 537.
ſtrumentum eius gratiæ; & *f* contritio, 543. 563.
ac pœnitentia, omniſq; animi motus, qui 565. 573.
diſponit ād gratiam, quoque veterem ho- d p. 363.
minem exuimus. 403.413.
e p.757.
f p.408.412
2257.2260
2272.2273

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

SVMMA.

Apparent Abrahæ tres Angeli humana ſpecie diuinam Trinitatem repræſentantes. Qui hoſpitio excepti, Iſaaci natiuitatem prædicunt. & abeuntes certiorem faciunt Abrahamum de Sodomorum excidio. quod Abraham fuſis ad Deum precibus conatur auertere.

1 APparuit autem ei Dominus in conualle Mambre, ſedenti in
oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei. 2 Cumq; eleuaſſet
oculos, apparuerūt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cùm
vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi, &
adorauit in terram. 3 Et dixit: Domine, ſi inueni gratiam in
oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum: 4 ſed afferam pauxil-
lum aquæ, & lauate pedes veſtros, & requieſcite ſub arbore.
5 Ponamq; buccellā panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis: idcirco
enim declinaſtis ad ſeruū veſtrum. Qui dixerunt: Fac vt locutus es. 6 Feſtinauit
Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria ſata ſimilæ com-
miſce, & fac ſubcinericios panes. 7 Ipſe verò ad armentū cucurrit, & tulit inde
vitulum tenerrimum & optimum; deditque puero: qui feſtinauit & coxit illum.
8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum, quem coxerat, & poſuit coram eis:
ipſe verò ſtabat iuxtà eos ſub arbore. 9 Cumq; comediſſent, dixerunt ad eum:
Vbi eſt Sara vxor tua? ille reſpōdit: Ecce, in tabernaculo eſt. 10 Cui dixit: Reuer-
tens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua.
Quo audito, Sara riſit poſt oſtium tabernaculi. 11 Erant autem ambo ſenes,
prouectæq; ætatis, & deſierant Saræ fieri muliebria. 12 Quę riſit occultè, dicens:
Poſtquam

Digitized by Google

Poſtquam conſenui,& dominus meus vetulus eſt,voluptati operã dabo? 13 Dixit
autem Dominus ad Abraham: Quare riſit Sara,dicens: Num verè paritura ſum
anns? 14 Nunquid Deo quidquam eſt difficile? iuxta condictum reuertar ad te
hoc eodẽ tempore,vita comite,& habebit Sara filium. 15 Negauit Sara,dicens:
Non riſi, timore perterrita. Dominus autem: Non eſt, inquit, ita: ſed riſiſti.
16 Cum ergo ſurrexiſſent inde viri,direxerunt oculos contra Sodomã:& Abrahã
ſimul gradiebatur,deducens eos. 17 Dixitque Dominus: Num celare potero
Abraham quæ geſturus ſum: 18 cum futurus ſit in gentem magnam, & robu-
ſtiſſimam,& BENEDICENDÆ ſint in illo omnes nationes terræ? 19 Scio enim
quòd præcepturus ſit filijs ſuis,& domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini,
& faciant iudicium & iuſtitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia
quæ locutus eſt ad eum. 20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum &
Gomorrhæ multiplicatus eſt,& peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. 21 De-
ſcendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint: an
non eſt ita,vt ſciam. 22 Conuerteruntque ſe inde,& abierũt Sodomam: Abra-
ham verò adhuc ſtabat coram Domino. 23 Et approquinquans ait: Nunquid
perdes iuſtum cum impio? 24 Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peri-
bunt ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta iuſtos, ſi fuerint in eo?
25 Abſit à te, vt rem hanc facias, & occidas iuſtum cum impio, fiatque iuſtus
ſicut impius, non eſt hoc tuum: qui iudicas omnem terram, nequaquam facies
iudicium hoc. 26 Dixitque Dominus ad eum: Si inuenero Sodomis quinqua-
ginta iuſtos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos. 27 Reſpon-
denſque Abraham, ait: Quia ſemel cępi,loquar ad Dominum meum,cum ſim
puluis & cinis. 28 Quid ſi minus quinquaginta iuſtis, quinque fuerint? delebis,
propter quadraginta quinque,vniuerſam vrbem? Et ait: Non delebo, ſi inuene-
ro ibi quadraginta quinque. 29 Rurſumque locutus eſt ad eum: Sin autem
quadraginta ibi inuenti fuerint, quid facies? Ait: non percutiam propter qua-
draginta. 30 Nè quæſo, inquit, indigneris Domine,ſi loquar: Quid ſi ibi inuenti
fuerint triginta? Reſpondit: Non faciam, ſi inuenero ibi triginta. 31 Quia
ſemel,ait,cępi, loquar ad Dominum meum: Quid ſi ibi inuenti fuerint viginti?
Ait, Non interficiam propter viginti. 32 Obſecro, inquit,ne iraſcaris Domi-
ne,ſi loquar adhuc ſemel: Quid ſi inuenti fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo
propter decem. 33 Abijtque Dominus, poſtquam ceſſauit loqui ad Abraham:
& ille reuerſus eſt in locum ſuum.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

a p.689. APparuit ei Dominus, a Viſione 1
b p.684. externa, b ad edicenda futura,
quorum reuelatio eſt à Deo.
* *Tres viri* Angeli, hominum 2
c Gloſſa. ſpecie,locum Dei gerentes, c ac tres diui- 3
S. Th. 1.p. nas Perſonas repræſentantes,vt colligitur 4
q. 51. a. 3. ex verbis, d *Apparuit Dominus n. 1.* & 5
ad 5. et 2.2. *Dixit Dominus n. 13. Cucurrit in occur-*
q. 84. a. 1. *ſum*, &c. e Exhibiturus in illos officia
ad 1. affabilitatis,& hoſpitalitatis. *Adorauit,*
d p.57.685 f Reuerentiam exhibuit, non ſolum vt
341, 344, hoſpitibus officij cauſa; g ſed etiam vt
346. diuinam Trinitatem repræſentantibus;
e p.1606. cuius repræſentationis videtur ipſe ſen-
1608.1609. ſum quendam internum habuiſſe.
1611.2139. *Myſticè.* h Tabernaculum ſymbolum
f p.1958. eſt Eccleſiæ,c.7585.quæ militat in cõualle
g p.851. huius vitæ mortalis, c.7737. i Abraham
1957.1960. ad oſtium tabernaculi in feruore diei, eſt
h p.620. Chriſtus Dominus præſens Eccleſiæ, deſi-
i p.899. derio ardens diuinæ cognitionis propagã-
902. dæ,c.5389.ante ſuum in cęlum aſcenſum.
k Tres viri, ſunt Apoſtoli: quos imbuit k p.523.
Chriſtus Dominus fide Trinitatis, & fe-
cit vaſa electionis,vt portarent gloriã Dei
in omnes gẽtes. Quos adorauit,quatenus
ſe pro ijs vſque ad mortem humiliauit.
Quibus pedes lauit, quatenus puros red-
didit ad eius mandata mundo nunciãda,
c.7007, 7008.
6 * *Feſtinauit Abraham,&c. Ad Saram,*
a Nam obedientiam debet vxor viro ſuo. a p. 2047.
Tria ſata, Satum, hebr. *Seàh*, Modium,
& dimidium italicum cõtinebat, c.2851.
Modium autem menſuram non magnæ
quantitatis eſſe colligimus ex verbis illis
Plinij lib. 18. c. 16. Id præſtant in iugera
modia vicena. Ephi tria ſata continebat.
Solebant autem mulieres vnum ephi pin-
ſere, ac coquere: vt colligitur ex hoc loco,
& ex Euangelio Matt. 13. *In farina ſata
tria. Simila*, hebr. *Qemath ſèloth*, Eleuate

ſimilæ, excellentis ſimilæ,ſimilæ ſe eleuã-
tis cum coquitur. * *Tenerrimum*, hebr. 7
Rach Vatob, mollem, & pulchrum.
b p.762. *Myſticè*. b Panis ſubcineritius Eucha-
c p.775. riſtiæ ſymbolum eſt, c.6944. c Tria ſata
ſimilæ eleuatæ, diſpoſitionem ſupernatu-
ralem ſignificant, qua ad Euchariſtiam
accedendum eſt; nempe actum fidei, ſpei,
contritionis. Coquitur autem panis ſub
cinere calido humilitatis ardentis igne
d p.739. charitatis, c.5680, 5681. 6271. d Vitulus
tenerrimus, ſacrificij euchariſtici ſymbo-
lum eſt, Deo gratiſſimi, can.7896. 7899.
* Butyrum, & lac, doctrinã ſacram ſignifi- 8
cant, quatenus etiam à rudibus percipi
poteſt, can.6377. Quid ergo aliud fuit,
Abrahamum ſuis hoſpitibus panem, vi-
tulum, & lac apponere: quàm Chriſtum
Dominum Apoſtolis ſuis ad prædicationẽ
Euangelij mittentem, panem euchariſti-
cum, & ſui corporis, ac ſanguinis ſacrifi-
e p.714. cium, & e cæleſtem doctrinam tribuere?
* *Cumq; comediſſent*, &c. *Comederunt*, 9
f S. Thom. f Non fuit vera comeſtio, quoniam non
3. p. q. 51. habebant verum corpus Angeli, in quod
a. 3. ad 5. poſſet cibus conuerti. g Fuit comeſtio fi-
g p.937. guratiua, vt innuit Angelus Tob.12. qua-
971. 973. tenus inuiſibilem Angelorum cibũ ſignifi-
cabat, qui eſt viſio beatifica. * *Vita co-* 10
mite, Loquitur Angelus more hominum,
quia hominem præferebat, can.558. 588.
Vel potius de vita Saræ loquitur, affirmãs
illam futuram eo tempore viuam, vt col-
ligitur ex hebr. חיה כעת *Cahbheth hhajah*,
ſecundum tempus vitæ .i. iuxta tempus
hoc anno venturo, quo eris viua; vel pa-
riẽs, puerpera. Et fauet verſio LXX. κατὰ
τὸν καιρὸν εἰς ὥρας. * *Nunquid Deo quid-* 14
† p.14. *quam eſt difficile?* † qui eſt omnipotens.
h p.684. *Habebit Sara filium*, h Prophetia, i mi-
685. raculoſam generationẽ prædicens. * *Ne-* 15
i p.310. *gauit*, k Mendacio. *Timore perterrita*,
311. 320. l vtique malo. m Timebat autem aliquã
k p.2113. pœnam riſus; n dubitationis conſcia, ſed
2120. leuis, ac venialis. *Non eſt ita*, o Correctio
l p.2199. per ſimplicem admonitionem: quia culpa
m p.238. non niſi venialis fuit.
n p.159. *Myſticè*. p Sara Gentilitatis figura,
1415. ſeu Eccleſiæ ex gentibus collectæ, c.8048.
o p.1629, Muliebria, ſiue menſtrua, ſiue ſemen,
1631. c. 4662. diuini verbi, ſacræque doctrinæ
p p.620. ſymbolum eſt, c.7378. Ergo ceſſaſſe Saræ
muliebria, eſt, Gentilitati idolorum cultui
iam deditæ, omnem Dei cognitionem
ceſſaſſe, quæ eſt diſpoſitio pernecesſaria
ad fidem Chriſti recipiendam, & ſemen
q p.449. gratiæ. q Abrahã iam vetulus, eſt Chriſtus
in antiquis Prophetis, qui Meſſiæ aduen-
tum Gentilitati promittebant: qui multis
ante Chriſti aduentũ annis iã deſierant, &
prophetiæ de Chriſto quaſi veterauerant.
r p.620. r Filius, qui Saræ promittitur, ex Paulo
5429. Rom.9.9. ſunt ij, qui ex Gentilitate rece-
perunt Euangelium. Saræ riſus, eſt lætitia
in Gentilibus, & ſpes Euangelij, in prædi-
ctionibus fundata Prophetarum. Ait Sara
ſe non riſiſſe: quatenus Gentilitas expe-
ctando Euangelium, quaſi deſperauerat.
Vel riſit, quatenus cœperunt Gentiles ad
fidem conuerti prædicantibus Apoſtolis:
ait, ſe non riſiſſe, quatenus multas Tyran-
norũ perſecutiones, qui fidem receperunt
perpeſſi ſunt, quæ lætitiam gratiæ pertur-
babant, & ad fletum cogebant.
16 * *Cum ergo ſurrexiſſent inde viri*, &c.
Deducens eos, a Humanitatis officio; a p.2139.
17 exiſtimans eſſe viros. * *Num celare po-*
tero, b Reuelabo. c Congruum eſt, vt non b p.684.
celem: d quia eum peculiari prouidentia c S. Thom.
proſequor, & amo; e ob id mea illi arcana 3. p. q. 43.
18 manifeſtabo. * *In illo*, In Chriſto, f qui a. 2. ad 1.
Abrahæ filius erit ſecundum carnem. d p.380.
19 * *Scio* g Ego cognitor futurorum. *Filijs* e p.1592,
ſuis, h Debent enim parentes inſtruere 1593.
filios de ijs, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutẽ. f p. 434.
Domui ſuæ, i Debent ſuperiores bonos in 435. 449.
ſubditis mores procurare. *Propter Abra-* 457. 489.
ham, heb. אל *Hhhal* ſignificare hic poteſt, 573. 578.
Ad, & Propter, vt vertit vulgata: ſed po- 579. 583.
tius, Propter, quoniam iam mortuus erat 584. 585.
Abraham cum euenerunt bona, quæ ſunt 586. 587.
Abrahæ promiſſa. Ex quo habes, k Per 588.
Chriſti futuri, cuius fidem habebat, gra- g p.18.
tiam, & merita, meruiſſe Abraham ſua in h p.2048.
Deum obedientia, & bonis operibus, me- i p.2078.
rito de congruo, beneficia Iſraelitis à Deo k p.1303.
collata, & vt Filius Dei ex eius gente na-
ſceretur ſecundum carnem. vt apertè ha-
betur infr. cap.22. 16. *Quia feciſti rem*
hanc, &c. l *Benedicentur in ſemine tuo* l p.1295.
omnes gentes terræ. Vid. alia ſup. c.12. v.3. 1299. 1303.
20 * *Dixit itaque Dominus*, &c. *Clamor*, 1307.
Peccati magnitudo, quæ ita ſe habet, ac ſi
voce contenta vindictam aduocet. Vel ita
publicè, vt omnes aduertere poſſint: vt
vocem cũ clamore omnes audiſſet, c.5696.
a Quare clamor, peccati & magni, & ma- a p.1288.
nifeſti ſymbolum eſt. *Aggrauatum nimis*,
Ita graue factum, vt difficilè tolli poſſit,
c. 5287. b Quare grauitas Difficultatis b p.1212.
ſymbolum eſt, & peccati inueterati.
21 * *Deſcendam*, Deſcenſus in Deo, volun-
tatem prouidendi ſignificat, can. 5852.
Inducitur Deus loquens modo humano,
quaſi motu indigens, & quaſi dubitans,
c.454. 587. c Indicatur autem diuina pro- c p.23.
uidentia; & d quod Iudex eſt omnium; d p.24.
& e vindex male agentium; & f quod in- e p.25.
quiſitio ante iudicium ſit adhibenda, f p.1822.
d.3887. g & quod ſuperiores debent ſub- g p.2099.
ditorum peccata punire, & corrigere,
d.4838. *Qui venit ad me*, h Nam Deus h p.26.
cognoſcit omnia. *Vt ſciam*, Vt ſcire fa-
ciam, & manifeſtem toti mundo tantum
ſcelus, pœnas infligendo, c. 556. 2735.
22 * *Converteruntq; ſe*, Duo Angeli, rema-
nente

nente tertio. *Coram Domino*, Coram
tertio Angelo, qui remanſerat, & adhuc
Deum repræſentabat.
* *Et appropinquans, ait, &c. Nunquid* 23
perdes iuſtum cum impio? a Cultum 24
Abraham exhibet Deo oratione. b Orat
autem pro alijs. c & affert rationem.
d Non ſunt, inquit, pœnæ innocuis, &
immerentibus infligendæ. e Poteſt tamen
vnus pro peccato alterius puniri; quia ad
ipſum peccantem ſpectat vt quid illius;
vt filius eſt quid patris, & ciuis pars com-
munitatis. Præterea iuſtis eſt debita mors
in pœnam peccati originalis. * *Qui iudi-* 25
cas omnem terram, f Qui es iuſtus; g &

a p. 1926. 1928.
b p. 1932.
c p. 1949.
d p. 1819. 2105.
e S. Thom. 2. 2. q. 108. a. 4. *Vide Extrau. Dicrũ de Pœnis, et Leo. I. epiſt. 86. c. 4.*
f p. 44.
g p. 24.

26 Iudex omnium. * *Dimittam omni loco*,
h Oſtendit ſe Deus exorabilem. *Propter*
eos, iuſtos. i quos Deus peculiari proui-
dentia proſequitur. k Qui & alijs mereri
à Deo beneficia poſſunt de congruo.
27 * *Quia ſemel cœpi*, l Perſeuerantia in
31 orãdo requiritur. *Cum ſim puluis, et cinis.*
m Mortalis, c. 5682. 7182. n Ex terra
formatus, & in terram redigendus. Vilis
conditione, c. 5680. 7185. o Pene nihil cum
Deo comparatus, c. 7189. p Humilitatẽ,
vt par eſt, aſſociat orationi. q Humilitatis
autem origo eſt cognitio propriæ vilitatis.
30 * *Ne quæſo indigneris*, r Cautio, s iram
32 auertens.

h p. 55.
i p. 380.
k p. 1303.
l p. 1944.
m p. 1273. 1280.
n p. 129. 314.
o p. 95.
p p. 1943. 2370.
q p. 2371.
r p. 1761.
s p. 2367.

CAPVT DECIMVM NONVM.

SVMMA.

Liberatur Angelorum miniſterio à Pentapolis incendio Lot: igne, ſulphureq; abſumuntur ob infandum ſcelus quatuor vrbes, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim: vertitur in ſalis ſtatuam vxor Lot: ex quo ebrio filiæ liberos ſuſcipiunt per inceſtum.

1 VEneruntque duo Angeli Sodomam veſpere, & ſedente Lot
in foribus ciuitatis. Qui cùm vidiſſet eos, ſurrexit, & iuit ob-
uiam eis: adorauitq; pronus in terram, 2 & dixit: Obſecro,
domini, declinate in domum pueri veſtri, & manete ibi: La-
uate pedes veſtros, & manè proficiſcemini in viam veſtram.
Qui dixerunt: Minimè, ſed in platea manebimus. 3 Com-
pulit illos oppidò vt diuerterent ad eum: ingreſſiſq; domum
illius fecit conuiuium, & coxit azima: & comederunt. 4 Prius autem quàm irent
cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum à puero vſque ad ſenem, omnis popu-
lus ſimul. 5 Vocaueruntque Lot, & dixerunt ei: Vbi ſunt viri qui introierunt ad
te nocte? educ illos huc, vt cognoſcamus eos. 6 Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum
occludens oſtium, ait: 7 Nolite, quæſo, fratres mei, nolite malum hoc facere.
8 Habeo duas filias, quæ necdũ cognouerunt virum: educam eas ad vos, & abu-
timini eis ſicut vobis placuerit, dummodo viris iſtis nihil mali faciatis, quia in-
greſſi ſunt ſub vmbra culminis mei. 9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rurſus:
Ingreſſus es, inquiunt, vt aduena; nunquid vt iudices? te ergo ipſum magis quàm
hos affligemus. Vimque faciebant Lot vehementiſſimè: iamque propè erat vt
effringerent fores. 10 Et ecce miſerunt manũ viri, & introduxerunt ad ſe Lot,
clauſeruntque oſtium, 11 & eos, qui foris erant, percuſſerunt cæcitate à minimo
vſque ad maximum, ita vt oſtium inuenire non poſſent. 12 Dixerunt autẽ ad Lot:
Habes hìc quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes, qui tui ſunt,
educ de vrbe hac: 13 delebimus enim locum iſtum, eo quòd increuerit clamor
eorum coram Domino, qui miſit nos vt perdamus illos. 14 Egreſſus itaque Lot,
locutus eſt ad generos ſuos qui accepturi erant filias eius, & dixit: Surgite, egre-
dimini de loco iſto: quia delebit Dominus ciuitatem hanc. Et viſus eſt eis quaſi
ludens loqui. 15 Cumque eſſet manè, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge,
tolle vxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in ſcelere
ciuitatis. 16 Diſſimulante illo, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris,
ac duarum filiarũ eius, eo quòd parceret Dominus illi. 17 Eduxeruntq; eum,
& poſuerunt extra ciuitatem: ibique locuti ſunt ad eum, dicentes: Salua animam
tuam: noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circà regione: ſed in monte ſal-
uum te fac, ne & tu ſimul pereas. 18 Dixitque Lot ad eos: Quæſo Domine mi,
19 quia inuenit ſeruus tuus gratiam coram te, & magnificaſti miſericordiã tuam,
quam feciſti mecum, vt ſaluares animam meam, nec poſſum in monte ſaluari, ne

fortè apprehendat me malum, & moriar. 20 Eſt ciuitas hæc iuxtà, ad quã poſſum
fugere, parua, & ſaluabor in ea: nunquid non modica eſt, & viuet anima mea?
21 Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas, vt non ſubuertam
vrbem pro qua locutus es. 22 Feſtina, & ſaluare ibi: quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum eſt nomen vrbis illius Segor.
23 Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor. 24 Igitur Dominus
pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cælo: 25 &
ſubuertit ciuitates has, & omnẽ circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium,
& cuncta terræ virentia. 26 Reſpiciensque vxor eius poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam
ſalis. 27 Abraham autem conſurgens manè, vbi ſteterat prius cum Domino,
28 intuitus eſt Sodomam & Gomorrham, & vniuerſam terram regionis illius:
viditque aſcendentem fauillam de terra quaſi fornacis fumum. 29 Cum enim
ſubuerteret Deus ciuitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberauit Lot de
ſubuerſione vrbiũ in quibus habitauerat. 30 Aſcenditq; Lot de Segor, & manſit
in monte, duæ quoque filiæ eius cũ eo (timuerat enim manere in Segor) & manſit
in ſpelunca ipſe, & duæ filiæ eius cum eo. 31 Dixitq; maior ad minorem: Pater
noſter ſenex eſt, & nullus virorum remãſit in terra qui poſſit ingredi ad nos iuxtà
morem vniuerſæ terræ. 32 Veni, inebriemus eum vino, dormiamuſq; cum eo,
vt ſeruare poſſimus ex patre noſtro ſemen. 33 Dederunt itaque patri ſuo bibere
vinum nocte illa: Et ingreſſa eſt maior, dormiuitque cum patre: at ille non ſenſit,
nec quando accubuit filia, nec quãdo ſurrexit. 34 Altera quoque die dixit maior
ad minorem: Ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam
hac nocte, & dormies cum eo, vt ſaluemus ſemen de patre noſtro. 35 Dederunt
etiam & illa nocte patri ſuo bibere vinum, ingreſſaque minor filia, dormiuit cum
eo: & ne tunc quidem ſenſit quando concubuerit, vel quando illa ſurrexerit.
36 Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre ſuo. 37 Peperitque maior filium,
& vocauit nomen eius Moab: ipſe eſt pater Moabitarum vſque in præſentẽ diem.
38 Minor quoque peperit filium, & vocauit nomen eius Ammon, ideſt, filius
populi mei: ipſe eſt pater Ammonitarum vſque hodie.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

VEneruntque duo Angeli Sodo- 1
a *p.*116. *mam, a* Sunt Angeli; *b* &
b *p.*119. mouentur de loco ad locum;
c *p* 346. & *c* viſibili ſpecie apparent,
d *p.*344. vt viri. *d* & mittuntur ad homines. *Iuit*
e *p.* 1606, *obuiam eis, e* Exhibiturus officia amicitię,
1608, 1609, & hoſpitalitatis. *Adorauit, f* Officij cau-
1611, 2139. ſa. * *In platea manebimus, g* Exemplum 2
f *p.*1958. modeſtiæ. * *Comederunt, h* Figuratiuè, 3
g *p.*2368. 2419. vt ſup.c.18.9. * *Vt cognoſcamus, i* Pecca- 5
h *p.*937, tum nefandum aggrediuntur; quod com-
971, 973. mune Sodomis erat, vt indicãt verba illa,
i *p.*2341. *A puero vſque ad ſenem, &c.* * *Occludẽs* 6
k *p.*1761. *oſtium*, K Cantio. * *Nolite malum hoc* 7
l *p.*1617. *facere. l* Miſericordia, & *m* correctio fra-
m *p.* 1629. terna, qua Lot nititur populum auertere
à peccando. *Fratres mei*, quatenus ex eo-
dem patre Adamo omnes nati, c. 1647.
n *p.* 2334. * *Abutimini eis, n* Inuitat ad patrandum 8
cum ſuis filiabus ſtuprum. Non licet autẽ
cooperari neque patato, ad id, quod eſt
per ſe peccatum. Sed quia Sap. 10. 6. Lot
iuſtus appellatur: videtur Lot cum ad
ſtuprũ inuitauit, animo valde perturbato
fuiſſe, & non aduertiſſe quid diceret, ne-
que ſtupri malitiam conſideraſſe, ſed tan-
tum ſpeciem quandam minus mali, quàm
eſt ſodomia, præſertim in hoſpites.
Vmbra, Protectionis ſymbolum, c.7507. o *p.*1611.
Culminis, hebr. *Tigni*, Synecdoche, pars p *p.*2256.
pro toto tecto, ſeu domo, c.8692. & meta- q *p.*1894.
phora, *o* culmen pro iure hoſpitij, ac pro- r *p.*1856.
9 tectione, c.8683. * *Recede illuc, p* Perti- s *p.*2341.
nacia, *Nunquid vt iudices? q* Conuitian- t *p.*1817.
tur. *Vimque faciebant Lot.* Illicitè, *r* tum u *p.* 1606. 1607.
quia detinebant cum iniuria, *s* tum quia x *p.*1759.
abuti eo volebant. *Effringerent fores,* y *p.*1761.
t Ius Lot lædentes, quod habebat in ſuam z *p.*1646.
10 domum, & ius hoſpitij. * *Introduxerunt* 2095. 2101.
ad ſe Lot, u Defendentes innocentem, & 2104.
11 hoſpitalem. * *Percuſſerunt cæcitate,* a *p.* 380.
x Prouidentiæ actus, *y* & cautionis, *z* & b *p.*893.
12 iuſtæ vindictæ. * *Habes hic quempiam,* c *p.*1279.
a Prouidentia peculiaris erga pios. 2101.
13 * *Delebimus, b* Miniſtri pœnæ. *Eo quod* d *p.*1288.
increuerit clamor, c Ad peccatum pœna e *p.*16.
conſequitur. *Clamor, d* Magnum pecca- f *p.*344.
tum. *Coram Domino, e* qui cognoſcit † *p.*302.
omnia. *Qui miſit nos, f* Angelos, † Auctor g *p.*23.
pœnæ. *g* Cuius eſt prouidentia. *h* Iudex h *p.*24.
omnium. *i* Vindex male agentium. i *p.*25. 2099.
14 * *Locutus eſt* k Angelorum prædictionẽ. k *p.*685.
l factus

Digitized by Google

l p.722. l factus ipſe prædicator, m & in ſuos mi-
m p.1603. ſericordiam exercens, n & pietatem.
1617. Viſus eſt eis quaſi ludens loqui. o Nõ enim
n p.2045. erant ad recipienda charitatis monita di-
o p.717. ſpoſiti; p & in vitãdis periculis negligẽtes.
718. * Cogebant eum, &c. vſque ad n.17. Pecu- 15
p p.1252. liariter ei q prouidebant: quia pius erat.
q p.380. r Vrgebant ad fugã mortis. s Exercebant
r p.2200. cuſtodiam in homines. t Diligẽtem facie-
s p.345. bant in negotio tanti momenti. * Diſſi- 16
t p.1767. mulante illo, hebraicè moram faciente.
u p.220. LXX. metuente. u Cunctabatur Lot
egredi ob triſtitiam, quod omnia bona in
x p.243. vrbe deſereret. x quod timor, ac ſtupor
2199. mentem auferret. y Sed in tanto periculo
y p.1252. non erat per ſe cunctandum, niſi timor, &
triſtitia excuſaſſet. Parceret Dominus,
z p.53. 56. z benignus, & miſericors. * Salua animã 17
a p.1471. tuam, &c. a Timorem excitant propoſi-
b p.1698. tione periculorum, b & amorem vitæ,
c p.234. c & ſpem euadendi periculi, d & diligen-
236. tiam ad cauendum, e & monent liberi ar-
d p.1761. bitrij. Noli reſpicere poſt tergum. f Morę
e p.146. occaſio præcidenda in tanto periculo: &
402. & cauendum ne horrore vrbis ardentis
f p.1252. exanimeris. g Pręceptum imponitur con-
g p.1083. tra curioſum aſpectum. h & ad vitam
h p.1091. conſeruandam. & vt præcepti obedientia
gratum ſe Lot Deo exhiberet pro bene-
ficio. * In omni circa regione. Hebr. In 17
omni planitie. ideo ſequitur, Sed in mon-
te ſaluum te fac. * Domine mi. Duo erant 18
Angeli. ſed Lot non Dominos, ſed Domi-
num appellat, An quia Deum reſpiciebat
in illis, quem referebant? An quia ſingu-
los deprecabatur? * Gratiam coram te. 19
i p.644. i Innititur Lot iuſtus, k & amicus Deo.
k p.1491. vid. ſup. c.6.n.8. Miſericordiam, l Deus
l p.56. miſericors. Nec poſſum in monte ſaluari.
Non verebatur Lot ne non ab incendio
ſaluaretur, cum ei ab Angelis ſalus in
monte promitteretur: ſed ne periret incõ-
modis, quæ affert ſolitudo, & locus remo-
tus ab hominum ſocietate. Quare ea
propoſitio, Non poſſum in monte ſaluari,
non eſt amplè intelligenda, ſed reſtringẽ-
da, Non poſſum commodè ſaluari, Non
poſſum diu viuere ob incommoda, c.762.
m p.1471. 2109. m Indicant hæc verba timorem in
n p.1698. Lot. n amorem vitæ. o ſpem euadendi pe-
o p.234. riculi, p & diligentiam ad cauendũ m.
236. * Eſt ciuitas hæc, q Perit pro ſe, & pro ci- 20
p p.1761. uitate. * Suſcepi preces tuas, r Deus exo- 21
q p.1931. rabilis, s & iuſtos exaudiens, vt ſupra
1932. exaudiuit Abraham, c.18.26, 28, 29, 30,
r p.55. 31, 32. * Non potero facere quidquam. 22
s p.1938. Poterat abſolute, ſed poſito Dei decreto,
t p.380. non poterat, d.3333. t Peculiaris Dei pro-
uidentia erga Lot. * Pluit Dominus à 24
Domino, Pluit Dominus ipſo peculiariter
u p.23. 24. volente, ac agente miraculosè. A, cauſam
25. 296. efficientẽ ſignificat ex hebr. Min, c.2782.
2099. u Omnia à diuina voluntate pendent.

x Deus auctor mali, quod eſt pœna. x p.302.
25 y Deus agens miraculosè. * Subuertit ci- 303. 304.
uitates has, quinque erant in ea regione y p.310.
ciuitates: vni Balæ pepercit propter Lot,
quæ deinde appellata eſt Segor, id eſt,
Parua; quia parua à Lot appellata: duæ
hic nominantur, Sodoma, & Gomorrha,
quia maiores erant: duæ ſub illis verbis
comprehenduntur, Omnem circa regio-
nem, quas nominat Moyſes Deut.29.23.
Adamam, & Seboim. z Ad peccatũ pœ- z p.1279.
26 na conſecuta eſt. * Verſa eſt in ſtatuam 2101.
ſalis. a In pœnam inobedientię, quod poſt a p.1279.
ſe reſpexit, contra Dei præceptum, & b te- 2066. 2072
meritatis, atque inconſiderationis. Cur b p.1763.
ſalis? vt eius pœna eſſet alijs bene ſapien- 1764. 1765.
di exemplum. Sal enim exempli ſalutaris,
& ſapientiæ ſymbolum, can. 7319. 7320.
quod videtur indicaſſe Chriſtus Luc. 17.
31, 32. Non redeat retrò. Memores eſtote
vxoris Lot. c Symbolum ergo fuit illa ſa- c p.1723.
lis ſtatua Conſilij, atque docilitatis. 1756.
29 * Recordatus Abrahæ, d Meritorum d p.1295.
Abrahę. Non obliuiſcitur Deus, vt recor- 1299. 1307.
detur; e ſed recordatio diuinæ cognitio- e p.16. 48.
nis, fidelitatis, & beneficẽtiæ ſymbolũ eſt. 54.
30 ex c.2702. 7242. * Timuit f periculum, f p.238.
ne ignis repperet vſque Segor. Erat mente
valde perturbata. g Nõ debuerat timere; g p.2199.
cum Deus propter ipſum vrbi Segor pe-
percerit. Ideo fortaſſe Deus permiſit, vt,
licet non aduertens, ob ebrietatem, inci-
32 deret in inceſtum. * Veni, inebriemus,
h Inuitat ad inceſtum, i & ad inebriãdum h p.2337.
patrem, vtrumque peccatum in filiabus. i p.2308.
quod non videtur poſſe excuſari. quod nõ 2311.
eſſent viri, qui poſſent ingredi ad illas:
nam poterãt, & debebant aduertere, quod
in vrbe Segor, quæ non perierat, erãt viri,
atque etiam in alijs vicinarum regionum
33 vrbibus. * At ille non ſenſit. k Ea vide- k p.1250.
tur fuiſſe ignorantia, vt excuſaret Lot à
peccato. ebrius enim non aduertit quid
36 ageret. * Conceperunt, &c. l Habẽtes vim l p.308.
37 producendi ſimiles ſibi natura. * Moab, 311. 320.
Idem eſt hebraicè, quod ex patre. Moa-
bitarum, m Gentis magnæ, fortis, & ſu- m p.320.
38 perbæ, can.5112. * Ammon, hebraicè
Ben-hhammi, Filius populi mei. nomen
honeſtius, non exprimens patrem. Ammo-
nitarum, heb. Ammon. n Gens in Arábia n p.320.
Felice, c.4976.

Myſticè. a Ignis, & ſulphur, & incen- a p.611.
dium nefandarum ciuitatum, quod hoc 612.
in capite narratur; figura fuit incendij,
quo totus orbis terrarũ in extremo mun-
di die conflagrabit. b Et ignis æterni, in b p.958.
quem impij ob ſua ſcelera detrudentur. 1019. 1276.
Id nobis indicat Chriſtus Dominus Luc. 1279. 1283.
17.29. Qua die exijt Lot à Sodomis, pluit
ignem, & ſulphur de cælo & omnes perdi-
dit: ſecundum hæc erit, qua die Filius ho-
minis reuelabitur. & Apoſtolus Iuda in
ſua

ſua Epiſtola n.7. *Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam* (figurá ignis æterni) *ſuſtinentes.*
c p. 653. 658. 659. 660. 661. 2022. 2073 c Porrò vxor Lot in ſtatuam ſalis verſa, figura fuit eorum, qui huius vitę commodis inhiantes, vitam amittunt gratiæ, & in æternam mortem incurrunt, vt indicat Chriſtus Luc. 17. 31. *In illa hora qui fuerit in tecto & vaſa eius in domo, ne deſcẽdat tollere illa: & qui in agro, ſimiliter nõ redeat retrò. Memores eſtote vxoris Lot. Quicunque quæſierit animam ſuã ſaluam facere, perdet illam.* Ex quibus colligimus,
d p. 367. 369. 371. 375. 376. 378. 394. 395. 397. 398. 406. 409. 658. 659. 661. d Lot, quatenus hortantibus, & iuuantibus Angelis, fugit è ciuitate, & paruit vt non reſpiceret retrò; fuiſſe figurã iuſtorum, qui obedientes Deo inſpiranti, præcipienti, adiuuanti per gratiam, abſtinent ab illecebris peccatorum, & ad perfectionis ſtatum accurrunt. Mons enim, ad quem Lot ab Angelis inuitatur, Eccleſiæ, ac perfectionis ſymbolum eſt, c. 6682. 6685. e Colligimus etiam Sodomitas cœcitate percuſſos, fuiſſe figuram excœcationis, quã Deus ſæpè in impijs permittit, e p. 381.
f & generos, qui nolentes audire Lot, igne conſumpti ſunt; ſignificaſſe nobis Sine fide non poſſe ſalutem eſſe. f p. 1342. g Et Lot ſuadentem ſuis generis fugam, prædicatores euangelicos figuraſſe. g p. 700.

CAPVT VIGESIMVMVM.

SVMMA.

Abraham peregrinus apud Regem Abimelech in Geraris, veritus mortem propter pulchritudinem vxoris Saræ, profitetur palam eſſe illam ſororem ſuam. Quare Abimelech accerſitam illam ad ſe, cogitat de matrimonio. Sed deterret illum Deus comminatione mortis, niſi alteri vxorem reſtituat. Paret ille, & Abraham Deum orante, à pœna liberatur.

1 PRofectus inde Abraham in terram auſtralem, habitauit inter
Cades & Sur: & peregrinatus eſt in Geraris. 2 Dixitque de
Sara vxore ſua; Soror mea eſt. Miſit ergo Abimelech rex
Geraræ, & tulit eam. 3 Venit autem Deus ad Abimelech
per ſomniũ nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem
quam tuliſti: habet enim virum. 4 Abimelech verò non
tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem &
iuſtam interficies? 5 Nonne ipſe dixit mihi: Soror mea eſt:
& ipſa ait: Frater meus eſt? in ſimplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum
feci hoc. 6 Dixitq; ad eum Deus: Et ego ſcio quod ſimplici corde feceris;
& ideo cuſtodiui te ne peccares in me, & non dimiſi vt tangeres eam. 7 Nunc
ergo redde viro ſuo vxorem, quia propheta eſt: & orabit pro te, & viues. Si autem
nolueris reddere, ſcito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua ſunt.
8 Statimque de nocte conſurgens Abimelech, vocauit omnes ſeruos ſuos: & locutus
eſt vniuerſa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.
9 Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid feciſti nobis?
quid peccauimus in te, quia induxiſti ſuper me, & ſuper regnum meũ peccatum
grande? quæ non debuiſti facere, feciſti nobis. 10 Rurſumque expoſtulans, ait:
Quid vidiſti, vt hoc faceres? 11 Reſpondit Abraham: Cogitaui mecum, dicens:
Forſitan non eſt timor Dei in loco iſto; & interficiẽt me propter vxorem meam:
12 aliàs autem & verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, &
duxi eam in vxorem. 13 Poſtquam autem eduxit me Deus de domo patris mei,
dixi ad eam: Hanc miſericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur,
dices, quòd frater tuus ſim. 14 Tulit igitur Abimelech oues & boues,
& ſeruos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditq; illi Saram vxorem ſuam, & ait:
15 Terra coram vobis eſt, vbicunque tibi placuerit, habita. 16 Saræ autẽ dixit:
Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes
qui tecum ſunt, & quocunque perrexeris: mementoque te deprehenſam.
17 Orante autem Abraham, ſanauit Deus Abimelech & vxorem, ancillaſq; eius,
& pepererunt: 18 concluſerat enim Dominus omnem vuluam domus Abimelech
propter Saram vxorem Abrahæ.

CA-

Interpretatio litteralis.

P*Rofectus inde.* E' conualle Mam- 1
bre. Cur? An vt moleſtum hali-
tū fugeret ſulphuris, qui ex euer-
ſa Pentapolis regione ſpirabat?
Cades vrbs, & ſolitudo prope mare rubrū,
c.5014.5063. *Sur*, Alterum deſertum. de
quo ſupra cap. 16. 7. *Geraris*, Vrbs regia,
Metropolis Paleſtinæ, c.5063. * *Tulit eā*, 2
a p.830. In vxorem, *a* vt contraheret cum ea ma-
trimonium, putans Abrahæ non vxorem,
ſed ſororem eſse. Erat autē Sara pulchra,
etiam ſi nonagenaria, tum quia homines
eo tempore longioris vitæ erant, tum quia
non genuerat liberos, nec lactauerat, quæ
fœminis pulchritudinem auferre ſolent.
b p.684. * *Per ſomnium*, *b* Viſiones propheticas 3
694. Deus interdum dormientibus immittere
c p.380. ſolet. *Morieris propter mulierem.* *c* Pecu-
liaris Dei in Abraham prouidentia.
d p.1279. *d* Pœnam mortis minatur, niſi vxorem
1293. Abrahæ reſtituat. *e* Illicitum enim eſt
e p.2336. adulteriū. * *Num gentē ignorantem*, &c. 4
f p.1053. *f* Non eſt voluntarium, quod omnino eſt
g p.1250. ignoratum. *g* & ignorantia voluntatem
tollens male agendi excuſat à peccato.
h p.1294. *h* Neque licet immerenti pœnam commi-
nari, niſi ad peccatū cauendum. * *In ſim-* 5
i p.644. *plicitate cordis*, *i* Simplicitas innocentiæ,
ac perfectionis ſymbolum eſt. *Munditia*,
k p.644. *k* Symbolū quoque innocētiæ. *Manuum*,
l p. 1036. Manus ſymbolum operis, c.6591. *l* Manus
1151. mundæ, ſymbolum operum bonorum.
m p.16. * *Et ego ſcio*, *m* Deus habet omnē ſcien- 6
n p.17. tiam, *n* & arcana cordium cognoſcit.
o p.374. *Cuſtodiui te, ne peccares in me.* *o* Indiget
p p.1828. homo gratia Dei ad præcepta implenda.
1835. *Redde viro ſuo vxorem.* *p* Non poteſt li-
q p.1800. citè res aliena retineri. *q* Iuſtum reſtitu-
r p.420. tione faciendum. * *Propheta eſt*, *r* Homo 7
644. iuſtus, diuinus, c.2116. *Orabit pro te, &*
s p.1016. *viues*, *s* Exaudit Deus orationes iuſtorū.
t p.1928. *t* Quare congruum eſt ſanctos viros pro
u p.1931. noſtris neceſſitatibus ad intercedendum
x p.1932. Deo aduocare. *u* Et licet etiam pro tem-
y p.1279. poralibus, vt pro vita corporis, orare.
1293. *x* & nō ſolum pro nobis, ſed etiā pro alijs.
z p.1290. *Morieris*, *y* Minatur mortem. *Omnia*
a p.2061. *quæ tua ſunt.* *z* Quia ad te peccantem
2063. 2066 ſpectāt. * *Statimque*, *a* Ad obediendum 8
b p.1732. Deo feſtinus, *b* ac diligens, *c* tempeſtiuè
1767. ad conſultandū accedens. *Timueruntque*,
c p.1729. *d* Veriti comminationē diuinam. * *Quid* 9
d p.238. *feciſti nobis?* *e* Conqueritur non iniuſtè.
2200. * *Cogitaui mecū*, &c. *f* Reddit interrogāti 11
e p.2153. ſui facti rationem, *g* ſe cautum oſtendens.
f p.1877. *Forſitan non eſt timor Dei in loco iſto*,
g p.1761. *h* Innuit Deum timendū eſſe, *i* & frænari
h p.38. peccādi libidinem timore Dei, *k* ſine quo
i p.1469. quidquid illicitū audere homines non ve-
1470.
k p.2204.

12 rētur. * *Verè ſoror mea eſt*, *l* Quare veri- l p.2114.
tatem celaui, nō mentiendo, cum meā ſo-
rorem eā dixi, nō vxorem, cum vtrunque
eſset. *Filia patris mei*, Filia pro nepte po-
nitur, c.1617. Erat Sara filia Aran, fratris
Abrahæ, quorū pater Thare; Saræ frater
Lot. *Non matris meæ*, Mihi cōſanguinea,
conſobrina ex parte patris, non ex parte
matris. *Duxi in vxorem*, *m* Matrimonio m p.831.
licito, *n* in gradu cōſanguinitatis nō pro- n S.Tho. in
13 hibito lege naturæ. * *Eduxit me Deus*, Add.q.54.
Hebr. *Hithhhhu othì Elohìm*, Errare me a.3.
fecerunt Dij è domo patris mei. Si nomen
plurale *Elohìm*, pro diuinis perſonis ſu-
mamus, ſenſus eſt, quem indicat vulgata:
Poſtquā eduxit me Deus de domo patris
mei. *o* & heb. *Eduxerunt*, refertur ad tres o p.57.
diuinas perſonas: quia Actiones ſunt ſup-
poſitorum. *p* Deus autē eduxit Abraham, p p.23.380
dicēs c.12. Egredere de terra tua. Si verò
Elohim dij, pro idolis accipiamus, c.1492.
ſenſus non incongruus eſſe poſſet, quod
Abrahā indicet cauſā cur in alienis terris
peregrinetur, nēpe idolorū cultū, qui erat
in Vr Chaldæorū: quem vt fugeret, exiuit
Abrahā de terra ſua. *q* nam ab infidelium q p.913.
cōmercio cauendū, d.3583. *Hanc miſeri-* 1422.
cordiam, *r* Ad præcauendū meæ vitæ pe- r p.1761.
riculū. *s* ad officiū amicitiæ tuo viro præ- s p.2139.
14 ſtandū. * *Dedit Abraham*, *t* Ad ius læſum t p.1799.
compēſandū, *u* ad officiū amicitiæ exhibē- u p.2139.
dum. *Reddidit Saram*, *x* vt iuſtū faceret x p.1800.
15 reſtitutione. * *Habita*, *y* Hoſpitem te in y p.1611.
16 meo regno ſuſcipio. * *In velamen*,
LXX. *In honorem tuæ perſonæ*, Dedi fra-
tri tuo argentum ad reſarciendam iniu-
riam quod illius vxorem acceperim. illud
argentum erit in teſtimonium, quod te
non violauerim; ac proinde cedet in ho-
norem tuæ perſonæ. *Mementoque te eſſe*
deprehenſam. Caue, iterum dicas Abra-
hamum eſſe tuum fratrem, cum iam de-
prehenſa ſis eſſe vxor. In textu hebræo
eſt pro tota hac ſententia vnum nomen,
quod nunc legitur חכ *Nochabbach*, ſed
poſſet legi *Nechabboth*, Rectitudines.
& ſenſus eſſe poſſet: Sint tibi mille ar-
gentei in ſignum meæ rectitudinis, meæ-
tuæque innocentiæ. *a* Ius Abrahami in a p.1799.
coniugem acceptione coniugis læſum pe-
na Abimelech compenſat, *b* & ſimul exhi- b p.2139.
bet officium amicitiæ. Poſſet & alius
eſſe horum verborum ſenſus, ſi ſumamus
Velamen pro confuſione, c.6878. (nam
& τιμὴ græcum, honor, etiam pro pœna
ſumi ſolet) *c* eſſetque Regis querimonia, c p.2154.
& obiurgatio contra Saram. Ego, inquit,
dedi ad compenſandam iniuriam mille
argenteos. erunt in tui confuſionem,
ſuſpi-

ſuſpicabuntur ij, quibus cum verſaberis,
& *Nochàbhath* coram omnibus habebe-
ris vt adultera, vt à me violata. diſce aliàs
non loqui tectè, ſed clarè profiteri te vxo-
rem eſſe Abrahæ. Ex his duabus expoſi-

tionibus, colligimus, *d* velamen & Pudi- d *p.*2314.
citiæ, *e* & Impudicitiæ ſymbolum eſſe. e *p.*2331.
Orante, *f* Pro ſanitate, *g* & impetratio- f *p.*1931.
18 nem promerente. * *Propter Saram*, *h* vt 1932.
deterreret pœna ab adulterio. g *p.*1299.
1307.
h *p.*1293.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

SVMMA.

Tria narrantur: Natiuitas Iſaac, Eiectio Agar cum filio, Pactum inter Abraham & Abimelech initum ad puteum iuramenti.

1 Viſitauit autem Dominus Saram ſicut promiſerat: & impleuit
quæ locutus eſt. 2 Concepitq; & peperit filium in ſenectute
ſua, tempore quo prædixerat ei Deus. 3 Vocauitq; Abrahã
nomen filij ſui, quem genuit ei Sara, Iſaac. 4 Et circuncidit
eum octauo die, ſicut præceperat ei Deus, 5 cum centum
eſſet annorum: hac quippe ętate patris, natus eſt Iſaac. 6 Di-
xitque Sara: Riſum fecit mihi Deus: quicunque audierit,
corridebit mihi. 7 Rurſumq; ait: Quis auditurum crederet Abraham, quod Sara
lactaret filium, quem peperit ei iam ſeni? 8 Creuit igitur puer, & ablactatus eſt:
fecitq; Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius. 9 Cumq; vidiſſet
Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Iſaac filio ſuo, dixit ad Abraham:
10 Eijce ancillam hanc, & filium eius: non enim erit heres filius ancillæ cum filio
meo Iſaac. 11 Durè accepit hoc Abraham pro filio ſuo. 12 Cui dixit Deus:
Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua: omnia quæ dixerit
tibi Sara, audi vocem eius: quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. 13 Sed & filium
ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuũ eſt. 14 Surrexit itaque Abra-
ham manè, & tollens panem & vtrem aquæ, impoſuit ſcapulæ eius, tradiditque
puerum, & dimiſit eã. Quæ cũ abijſſet, errabat in ſolitudine Berſabee. 15 Cumq;
conſumpta eſſet aqua in vtre, abiecit puerum ſubter vnã arborum, quæ ibi erant.
16 Et abijt, ſeditque è regione procul quantum poteſt arcus iacere, dixit enim:
Non videbo morientem puerum: & ſedens contrà, leuauit vocem ſuam & fleuit.
17 Exaudiuit autem Deus vocem pueri: vocauitque Angelus Dei Agar de cælo,
dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco
in quo eſt. 18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam
faciam eum. 19 Aperuitque oculos eius Deus: quæ videns puteum aquæ, abijt,
& impleuit vtrem, deditq; puero bibere. 20 Et fuit cum eo: qui creuit, & mo-
ratus eſt in ſolitudine, factuſq; eſt iuuenis ſagittarius. 21 Habitauitq; in deſerto
Pharan, & accepit illi mater ſua vxorem de terra Ægypti. 22 Eodem tempore
dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius, ad Abraham: Deus tecum eſt
in vniuerſis quæ agis. 23 Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & poſteris meis,
ſtirpique meæ: ſed iuxta miſericordiam, quam feci tibi, facies mihi, & terræ in
qua verſatus es aduena. 24 Dixitque Abraham: Ego iurabo. 25 Et increpauit
Abimelech propter puteũ aquæ quem vi abſtulerant ſerui eius. 26 Reſponditq;
Abimelech: Neſciui quis fecerit hanc rem: ſed & tu non indicaſti mihi, & ego nõ
audiui præter hodie. 27 Tulit itaque Abraham oues & boues, & dedit Abime-
lech: percuſſeruntq; ambo fœdus. 28 Et ſtatuit Abraham ſeptem agnas gregis
ſeorſum. 29 Cui dixit Abimelech: Quid ſibi volunt ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtare
feciſti ſeorſum? 30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: vt ſint
mihi in teſtimonium, quoniam ego fodi puteum iſtum. 31 Idcirco vocatus eſt
locus ille Berſabee: quia ibi vterque iurauit. 32 Et inierũt fœdus pro puteo iura-
menti. 33 Surrexit autẽ Abimelech & Phicol princeps exercitus eius, reuerſiq;
ſunt in terram Palæſtinorum. Abraham verò plantauit nemus in Berſabee, & in-
uocauit ibi nomen Domini Dei æterni. 34 Et fuit colonus terræ Palæſtinorum
diebus multis.

Inter-

Interpretatio litteralis, & myſtica.

V*Iſitauit autem Dominus Sa-* 1
ram, &c. *Viſitauit*; Benefi-
cium fœcunditatis contulit,
a p.54. c.2776.7782. *a* Deus benefi-
cus, eius beneficentiæ ſymbolũ viſitatio.
b p.23.304 *b* Peculiarem erga ſuos cultores prouidẽ-
380. tiam exercens; cuius etiam ſymbolum vi-
c p.296. ſitatio. *c* Auctor Deus omnis boni, *d* con-
298. currens ad operationes cauſarum ſecun-
d p.309. darum. *Sicut promiſerat*, *e* Deus fidelis.
e p.48. † Standũ promiſſis. * *Concepitque*, *f* Sua 2
† p.2124. etiã eſt operatio in creaturis corruptioni
2125. obnoxijs in producendo ſibi ſimilia. *Præ-*
f p.308. *dixerat ei Deus*. *g* Prophetia eſt à Deo,
311.320. *h* qui cognoſcit futura. *Circũcidit*, *i* Obe-
g p.684. dientem ſe Deo exhibuit in præcepto cir-
h p.18. cunciſionis. * *Riſum fecit*, Riſus explicat 6
i p.760. gaudium intus ex re iucunda conceptum,
839. 2061. d.1865. *k* Quare lætitiæ ſymbolum eſt,
k p.202. c.7266. Ideo LXX. pro verbis illis, *Corri-*
debit mihi, habent *συγχαρεῖταί μοι*, collæ-
tabitur mihi. Eſt & Riſus ſymbolum
ludibrij, c.7267. quia ridere ſolemus ex
extraneo aliquo euentu, ſi concinnè acci-
dat, vt ſi quis elegãter incedens, in lutum
l p.202. cadat, d.1866. Dicit *l* ergo ſe Sara ab alijs
207.1902. irridendam, quod vetula filium lactaret.
* *Quis auditurum crederet Abraham*, &c. 7
hebr. Quis dicet Abraham, lactat filios
Sara? LXX. Quis annũciabit Abraham,
m p.158. quod lactat filium Sara? *m* Admiratur
Sara ſuum conceptum miraculoſum.
* *Creuit igitur puer, et ablactatus eſt*, &c. 8
Ludentem cum Iſaac, verba illa *cum* 9
Iſaac, non ſunt in textu hebræo, ſed addi-
derũt explicationis cauſa LXX. & noſtra
n p.1902. vulgata. *n* Porrò ludere, poſset accipi &
1894. pro Irridere, atque conuicijs aliũ afficere:
nam Galat.4. 29. Is, qui ſecundum car-
nem natus fuerat, perſequebatur eum, qui
o p.2331. ſecundum ſpiritum. *o* Et pro Blandiri,
atque ad libidinẽ prouocare, vt licitè lu-
debat Iſaac cũ Rebecca vxore inf. c. 26.8.
p p.2007. *p* Et pro Idolatrare: nam ludis exhiberi
q p.2381. cultus Idolis ſolebat Exod.32.6. *q* Et pro
2385. Superbire, quatenus ludus ſolet eſse cum
æqualibus: & Iſmael ludendo cum Iſaac
ita ſe gerebat vt æqualis, non vt filius an-
cillæ. Hæ potuerunt eſse cauſæ, cur Sara
indignaretur. * *Eijce ancillam, & filium* 10
r p.1278. *eius*, &c. *r* In pœnam ſceleris: *s* ad remo-
2099.2104. uendũ nocumenta. * *Durè accepit*, hebr. 11
s p.2095. Diſplicuit. *t* triſtatus eſt. *u* triſtitiæ autem
t p.216. cauſa amor in filium Iſmael. * *Cui dixit* 12
u p.225. *Deus*, *x* Reuelãs futura. *Audi vocem eius*,
x p.684. *y* Recipe conſilium. *In Iſaac vocabitur*
y p.1723. *tibi ſemen*, Filij Abraham appellabuntur,
1756. nõ qui ex Iſmael naſcentur, ſed qui orien-
tur ex Iſaac, c.8541. Vel melius ex Paulo

Rom.9.8. Filij Dei, qui ſecundũ gratiam
generabuntur, ac filij Abraham dicentur;
nõ ex Iſmaelis, ſed ex Iſaac ſemine, id eſt,
ex Chriſto (Galat.3.14.) naſcentur, *z* qui z p.426.
ſecundum carnem eſt filius Iſaac, filius 434. 435.
Abraham. *a* Renouat Deus promiſſio- 449. 459.
nem de Chriſti aduentu. *Vocabitur*, Erit, 573.
c.463. 1926. *Semen*, nempe promiſsum, a p.2124.
13 Rom.9.8. Chriſtus, Gal.3.16. * *Faciam*
in gentem magnam, *b* Alia promiſſio. b p.2124.
Quia ſemen tuum eſt, *c* Quia id tu me- c p.1299.
reris. 1307.
Myſticè. Senſum allegoricum huius
loci Paulus indicat Rom. 8. 9. & Gal.4.
23. qui duos Abrahæ filios duo teſtamẽta
interpretatur; & ſemen, Chriſtum; & an-
cillam, Synagogam; & ancillæ cum filio
eiectionem, legis veteris ceſsationem.
Senſus ergo allegoricus eſt: *a* Creuit puer, a p.601.
& ablactatus eſt, cum Eccleſiæ naſcenti,
id eſt, Apoſtolis, ac primis Chriſti diſcipu-
lis, ipſius Chriſti præſentia viſibilis ſubla-
ta eſt, c.5223. *b* & cum per aduentum b p.602.
Spiritus ſancti aucta eſt Eccleſia doctrina
cæleſti, c.5222. *c* *Grande conuiuium*, Cœ- c p.762.
na eſt eucharistica corporis, & ſanguinis
Chriſti, quæ inſtituta eſt à Chriſto paullo
ante eius in cælum aſcenſum. *d* *Iſmael* d p.884.
ſuperbiens, ac perſequens Iſaac, eſt popu-
lus Iudaicus: qui Chriſtum perſecutus eſt,
& Apoſtolos: qui omni conatu niſus eſt
veterum cæremoniarum vmbras in luce
veritatis euangelicæ cõſeruare. *e* Ancilla, e p.864.
& filius eijcitur: quatenus cæremoniæ ve-
teris legis poſt Chriſti reſurrectionem
ceſsarunt. *f* Non eſt hæres filius ancillæ f p.865.
cum filio liberæ: quatenus poſt Euangelij
promulgationem licitè legalia ſeruari non
poſsunt; ideò non habent ea locum in re-
gno Dei, id eſt, neque in Eccleſia militan-
te, neque in triumphante.
14 * *Surrexit Abraham*, &c. *a* Paruit Deo a p.2061.
iubenti. *Tollens panem*, &c. *b* Pius in 2066.
vxorem, ac filium, *c* ac prouidens neceſsa- b p.2041.
ria. *Dimiſit eam*, *d* Diuortio Dei aucto- c p. 1759.
ritate facto, cauſaq; legitima. *Berſabee*, d d.4728.
id eſt, Puteus iuramenti: quod ibi Abrahã, 5255.
& Iſaac cum Abimelech fœdus iuramẽto
ſanxerũt. Vrbs tribus Iudæ, terminus ter-
ræ Iſrael ad auſtrum. vbi multis annis ha-
bitarunt Abraham, Iſaac, Iacob. ei vrbi
contiguum deſertum magnum. Berſabee
nunc appellatur per anticipationẽ, c.462.
15 * *Abiecit puerum*, *e* Triſtitiæ actus. *Non* e p.216.
videbo, *f* Triſtitiam cohibere nititur. f p.233.
16 * *Fleuit*, *g* Triſtitiæ effectus, *h* ac ſym- g p.231.
17 bolum. * *Exaudiuit*, *i* Deus exorabilis. h p.216.
Vocem pueri, *k* Deſiderium, ac orationem i p.55.
potiũ petentis. *l* Vox, deſiderij ſymbolum, k p.1931.
l p.200.

m p.1926. m & orationis. *Angelus*, n Sunt Angeli,
n p.116. o qui cognoſcunt ſingularia. p & ad homi-
o p.121. nes mittuntur. *Noli timere*, q Ne ſiti puer
p p.344. moriatur. * *Surge*, r Audaciam excitat 18
q p.238. ſpe futuri boni. *Ingentem magnam fa-*
r p.248. *ciam eum.* s Prædicit Deus, t per Angelū,
s p.684. u Iſmaelis progeniem, x ſe fidelem exhi-
t p.685. bens: nam id Abrahæ promiſerat. * *Ape-* 19
u p.320. *ruitque oculos eius Deus*, y Cuius eſt om-
x p. 48. 2125. nium prouidentia. *Videns, abijt*, &c.
y p.23.304 z Solicita in puero iuuando, a & pia erga
z p.1767. filium, b & prouidens neceſſitati, c & mi-
a p.2041. ſericors. * *Et fuit cum eo* Deus, vt eſt in 20
b p.1759. hebræo textu, & in verſione LXX. Deus
c p.1609. ei fauit, d.3536. d ei peculiari ratione pro-
d p.23.304 uidit, vt proſperè ageret. *Sagittarius*,
e p.268. e Artem habens ſagittas iaculandi. * *Vxo-* 21
f p.830. *rem*, f Vt eum matrimonio copularet.
Pharan, Deſertum aſperum, vaſtum, in-
uium, inaquoſum, ſterile, ſaxoſum, are-
noſum, Solis æſtu intolerabile. in quo 38.
annis vagati ſunt Iſraelitæ. Sumitur Pha-
ran interdū pro prima parte deſerti Ara-
biæ prope montem Sinai, interdum pro
vltima parte verſus terram promiſſionis.
dicitur etiam deſertum צן Sin.
* *Eodem tempore dixit Abimelech*, &c. 22
g p.23.304. *Tecum eſt*, g Prouidens vt proſperè agas.
309. *Iura ergo per Deum*, h Licitum eſt iura-
h p.1982. mentum, i & licitum ab alio exigere.
i p.2032. K Vult autē Abimelech inuocari expreſſè
k p.1983. Deum, l & ſuæ, ſuorumq; incolumitati,
l p.1759. paciq; prouidet. * *Iuxta miſericordiā*, &c. 23

24 m Gratitudinis officium exigit. * *Iurabo*, m p.2084.
25 n Poſſet etiā verti, ego iuro. * *Increpauit*, n p.1982.
o Conqueſtus eſt, p quod ius amici læ- o p.2154.
ſerit, q accuſauit, vt repeteret puteum. p d.4469.
r fraternè corripuit. *Vi abſtulerant*, s Ra- q p.1802.
26 pinæ genus. * *Neſciui quis fecerit*, t De- r p.1629.
27 fenſio licita: u nam ignorauit. * *Dedit* 1631.1632.
Abimelech, x Exhibens officia amicis de- s p.1861.
bita, y in ſignificationem amoris, z ad t p.1803.
fœdus, amicitiamq; firmādam. *Percuſſe-* u p.1250.
runtque ambo fœdus. a Amicitiā inierunt. x p.2139.
30 * *Vt ſint mihi in teſtimonium*, &c. b Spe- y p.1594. 1605.
cies eſt quædam contractus emptionis, & z p.194.
venditionis. Dat Abraham ſeptem agnas, a p. 194.
vt liberam habeat putei poſſeſſionem. b p.1787.
31 * *Berſabee, quia ibi vterque iurauit*,
Shèbahhh & Iuramentum, & ſeptē ſigni-
ficat. vt nomen indicat & ibi iuratā fuiſſe
amicitiam, & ſeptem agnas ab Abraham
32 pro puteo datas. * *Pro puteo iuramenti*.
Propter puteum iuramenti, ne eſſet ini-
micitiæ cauſa. Poſſet & verti, *In puteo*
iuramenti, c.2799. vt indicetur locus initi
fœderis. c Poteſt autē fœdus & pro ami- c p.194.
citia ſumi in loco putei inita, d & pro pa- d p.1787.
33 cto, ſeu cōtractu pro puteo facto. * *Plan-*
tauit nemus, e vt Deum coleret cultu etiā e p.1915.
externo. nam ſequitur; *Et inuocauit ibi* 1919.
nomen Domini, f Deum coluit inuocan- f p. 1918.
do, orando, ſacrificando, laudando. vide 1926.1957.
ſup. c.4.26. *Dei æterni*. g Solus Deus æter- 1962.1998.
nus, quatenus neque principium, neque g p.11.
finem habere poteſt, d.1095.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

S V M M A.

Iubetur Abraham filium immolare: Paret ille Deo præcipienti: ſed reuocato per Angelum mandato, arietem immolat: demum generatio narratur Nachor fratris Abraham.

1 QVæ poſtquam geſta ſunt, tentauit Deus Abraham, & dixit ad
eum: Abraham, Abraham. At ille reſpondit: Adſum. 2 Ait
illi: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Iſaac, & va-
de in terram viſionis: atque ibi offeres eum in holocauſtum
ſuper vnum montium, quem monſtrauero tibi. 3 Igitur
Abraham de nocte conſurgens, ſtrauit aſinum ſuum: ducens
ſecum duos iuuenes, & Iſaac filium ſuum. Cumq; concidiſſet
ligna in holocauſtum, abijt ad locum quem præceperat ei Deus. 4 Die autem
tertio, eleuatis oculis, vidit locum procul: 5 dixitque ad pueros ſuos: Expectate
hic cum aſino: ego & puer illuc vſque properantes, poſtquam adorauerimus re-
uertemur ad vos. 6 Tulit quoque ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium
ſuum: ipſe verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent
ſimul, 7 dixit Iſaac patri ſuo: Pater mi. At ille reſpondit: Quid vis fili? Ecce,
inquit, ignis & ligna: vbi eſt victima holocauſti? 8 Dixit autem Abraham: Deus
prouidebit ſibi victimam holocauſti, fili mi. Pergebant ergo pariter: 9 & vene-
runt ad locum quem oſtenderat ei Deus, in quo ædificauit altare, & deſuper ligna
compoſuit: cumq; alligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum in altare ſuper ſtruem
lignorum. 10 Extenditq; manum, & arripuit gladium, vt immolaret filiū ſuum.
11 Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui
reſpon-

reſpondit: Adſum. 12 Dixitque ei: Non extendas manum tuam ſuper puerum,
neque facias illi quidquam: nunc cognoui, quod times Deum, & non pepercisti
vnigenito filio tuo propter me. 13 Leuauit Abraham oculos ſuos, viditq; poſt
tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit holo-
cauſtũ pro filio. 14 Appellauitq; nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vſque
hodie dicitur: In monte Dominus videbit. 15 Vocauit autem Angelus Domini
Abraham ſecundò de cælo, dicens: 16 Per memetipſum iuraui, dicit Dominus:
quia feciſti hanc rem, & non peperciſti filio tuo vnigenito propter me: 17 bene-
dicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & velut arenam quæ
eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, 18 &
BENEDICENTVR in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.
19 Reuerſus eſt Abraham ad pueros ſuos, abieruntque Berſabee ſimul, & habi-
tauit ibi. 20 His ita geſtis, nunciatũ eſt Abrahæ quòd Melcha quoque genuiſſet
filios Nachor fratri ſuo, 21 Hus primogenitum, & Buz fratrem eius, & Camuel
patrem Syrorum, 22 & Caſed, & Azau, Pheldas quoque, & Iedlaph, 23 ac Ba-
thuel, de quo nata eſt Rebecca: octo iſtos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.
24 Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Tahas,
& Maacha.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

T*Entauit Deus*, Non vt ad pec- 1
catu.m induceret, vt facit Dia-
bolus; neque vt cognoſceret
an Abraham eſset Deo obe-
diens, cum Deus omnia ſciat: ſed vt quod
ſciebat, ſcire videretur; & vt ipſe Abrahã
ſe cognoſceret, ſcirentque ceteri eius vir-
a p.895. tutem, c.2760.2761. *a* & vt eius obedien-
tia ea tentatione perficeretur. **Vnigeni-* 2
tum, Vnicus tunc erat in domo Abrahæ
Iſaac, expulſo iam Iſmael: vnicus reſpectu
Saræ: vnicus reſpectu promiſſionis diuinæ.
b p.183. *b* Ideo peculiari amore à patre dilectus.
188.1543. *Viſionis*, Hebr. מריה *Morijjah*, Moria.
Ita videtur appellata integra regio, vbi
fuit Ieruſalem, quæ vertitur viſio pacis:
quæ plures montes complectebatur, vt
Montem Sion, & Caluariæ: nam ſubditur,
Super vnum montium. *Holocauſtum*,
Sacrificium, quod in reuerentiam diuinæ
Maieſtatis offerebatur. totum cremaba-
tur, in ſignum quod quidquid habemus,
à Deo eſt, c.2197. Ex hoc Dei præcepto
c p.1960. habemus 1. *c* Congruum eſse adorationẽ
etiam exteriorem Deo exhibere. *Offeres*
d p.1961. *eum in holocauſtum*. 2. *d* Congruum eſse
adorationi externæ determinatum locum
adhibere. *Super vnum montium, quem*
e p.1969. *monſtrauero tibi*. 3. *e* Aliquas oblationes
eſse neceſsariò offerendas, quatenus in-
terceſſit præceptũ. *Tolle filium tuum, &c.*
f p.1971. 4. *f* Licere de quibuſcunque rebus obla-
tiones fieri: niſi aliud obſtet. *Tolle fi-*
g p.859. *lium, &c. & offer*. 5. *g* Fuiſse ante legem
quaſdam ad cultum Dei ceremonias.
**De nocte*, Hebr. & LXX. Mane, valde 3
h p.2061, mane, id eſt, de nocte. *h* Elucet Abrahæ
2066. obedientia, *i* ac diligẽtia. **Expectate hic*, 5
i p.1767. *k* Nam contemplationi congrua ſolitudo.
k p.682. *Adorauerimus*, Adorare interdum idem
eſt, quod ſacrificare, c.2510. *Reuertemur*
ad vos. Reuertar, inquit, cum Iſaac. ar-
bitrans quia & à mortuis (inquit Paulus
Hebr.11.19.) ſuſcitare potens eſt Deus.
l Habemus inſigne & fidei exemplum, l p.1316.
m & ſpei, quatenus in Dei promiſſionibus 1317.
6 nititur. **Tulit quoque ligna*, &c. *n* Pro- m p.1442.
uidentia, ne quid ad ſacrificium deeſset. n p.1759.
quam prouidentiam præſefert etiã Iſaac
7 illis verbis: **Vbi eſt victima holocauſt.?*
8 **Deus prouidebit*, *o* In quo eſt omnis pro- o p.23.
9 uidentia. **Aedificauit altare*, &c.
10 *p* Abrahæ obedientia deſcribitur, *q* & p p.2061,
11 diligentia, *r* & religio. **Ecce Angelus*, 2066.
s Sunt Angeli, vt ſupra dictum eſt cap.21. q p.1767.
12 nu.17. **Nunc cognoui*, Notum alijs feci, r p.859.
c.2572. *Timeas Dominum*, *t* Eſt Deus s p.116.
timendus. *u* De timore filiali hic agitur, 121.344.
ne Deus offendatur: nam ſubditur, *Non* 685.
peperciſti vnigenito filio tuo. propter me. t p.38.
x Dei enim volũtas diligẽda ſuper omnia. u p.1470.
Et non peperciſti, Quia non peperciſti, 1493.
13 c.2896.2903. **y Obtulit holocauſtum*, x p.1504.
Sacrificium inter externas adorationes 1538.
14 ſummum. **Dominus videt*, Dominus y p.859.
prouidebit, nempè victimã, quod reſpon- 1960.1962.
derat Abraham filio ſuo Iſaac, & deinde
eſt expertus. *z* Profeſsus eſt Abraham ea z p.23.
nominis impoſitione, & Dei prouidentiã,
a & gratum animum erga Deum de ac- a p.2083.
cepto beneficio, vt eſset eius beneficij b p.23.
perpetua apud poſteros memoria. *b* Sym- c p.116,
bolum autem diuinæ prouidentiæ viſio. 121,344.
15 **Angelus Domini*, *c* vt ſupra v.11. 685.
16 **Per memetipſum iuraui*; *d* Iurat Deus; d p.1982.
ergo iurare licet. *Quia feciſti rem hanc*, 1983.
e En opera bona, *f* quæ meriti rationem e p.1151.
habent *g* apud Deum, *h* etiam pro alijs, f p.1295.
i ad imperrãda ſpiritualia bona. *Et bene-* g p.1299.
dicentur, &c. & tẽporalia, *Multiplicabo* h p.1303.
i p.1307.

ſemen tuum,&c. *Portas*,Synecdoche,pars
pro tota ciuitate, c.8692. *Propter me*, vt
ſup.v.12. * *Benedicam tibi*,&c. Promit- 17
tuntur bona & temporalia, & ſpiritualia,
& aduentus Meſſiæ. Dogmata,quæ in his
verbis continentur,habetur ſup.c.12.v.3.
k p.320. K Stellæ, Arena,ſymbola ſunt multitudi-
nis, c.5396.7522. * *Obediſti voci meæ*, 18
l p.2062. *l* Meo præcepto. *m* Obedientiæ præmia
m p. 2065. præclara: *n* quia diuinam voluntatem
n p.1065. exequitur. *o* per conformitatem cum di-
o p.1572. uina voluntate charitatem ſecum affert,
p p.1573. *p* & bona præſtãtiſſima. * *Quod Melcha* 20
q p.320. *quoque genuiſſet*,&c. *q* Narratur genea- 21
logia Nachor fratris Abraham, propter 22
Rebeccam,ducẽdam in vxorẽ ab Iſaac. 23

a Tertull. adu. Iud. Clem. Alex. 1. Pædag. 5. & 1. ſtrom. Orig. ſuper Gen. hom. 8. 13. Ambroſ. de Iſaac 1. Chryſ. ſupra Geneſ. hom. 47.

Myſticè. *a* Nullum dubium Iſaac ty- 24
pum fuiſſe Chriſti Ieſu. Nã Paulus Gal.4.
docet, Iſaac noui teſtamenti figurã fuiſſe.
cum autem teſtamentum morte firmetur
teſtatoris: dicendum, ſacrificium, quod
Abrahæ præcipitur, per quod occidendus
erat Iſaac,fuiſſe figurã ſacrificij à Chriſto
in Cruce peracti; vt cõmunis eſt Patrum
ſenſus, & innuit Eccleſia in Miſſa de ſan-
ctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento illis ver-
bis: In figuris præſignatur, cum Iſaac im-
molatur. & in Tridentino verbis illis: Hæc
illa oblatio eſt, quæ per varias ſacrificio-
rũ naturæ, & legis tempore ſimilitudines
figurabatur. Eſt autem eadẽ oblatio, quæ
Deo in Miſſa offertur, cum hoſtia, quæ
oblata eſt à Chriſto in Cruce. Sit ergo in-
terpretatio allegorica in hunc modum:
b p. 565. 566. *b* Præceptum, quod Abrahæ datur à Deo
de immolando filio, ſignificat præceptum
illud, quod in inſtanti Incarnationis im-
poſitum eſt à Patre Chriſto in mundum
ingredienti de moriendo pro hominum
c p.441. 496. ſalute. *c* Abraham Dei præcepto obediẽs,
typus eſt Chriſti, qui factus eſt obediens
vſque ad mortem. *d* Abraham ſacrificãs, d p.473.
innuit Chriſtum, qui nõ ſolum hoſtia, ſed
etiam Sacerdos fuit, ipſe ſe offerens in ſa-
crificium. *e* Illa Abrahæ verba, *Expectate* e p.498.
hic, *Reuertemur ad vos*, ſpem Chriſti de 592.
ſua reſurrectione indicant, eam ſuis diſci-
pulis promittentis. *f* Iſaac ligna geſtans, f p.557.
eſt ipſe Ieſus Crucẽ ſibi baiulans. *g* Ignis, g p.492.
& gladius, quæ portabat Abraham, ſym-
bola erant, ille charitatis, qua Ieſus in
Deum, & in homines ardebat, c.6271.
h hic paſſionum, quas tolerabat, c.6171. h p.545.
6174. *i* Ponitur Iſaac ſuper ſtruem ligno- i p.479.
rũ, quatenus Ieſus affigitur Cruci. *k* Aries 544.
pro Iſaac immolatur, quatenus Verbum k p.568.
diuinũ verè crucifixum eſt, & mortuum,
ſed non in diuinitate, ſed in humanitate,
quam aſſumpſerat. *l* Alligatur Iſaac; quia l p.552.
Ieſus ligatus fuit. *m* Aries inter vepres, m p.556.
eſt Ieſus ſpinis coronatus. *n* Aries hæret n p.532.
cornibus, quatenus Chriſtus paſſiones pa-
tienter perferendo, diuinam potentiam
abſcondit, *o* & maieſtatem, ſe humilian- o p.531.
do, ac verum hominem exhibẽdo: Cornu
enim ſymbolum eſt & potentiæ, & digni-
tatis, c.5781.5782. *p* Multiplicatio pro- p p.573.
mittitur ſeminis, quatenus quotquot per
gratiam filij Dei generãtur, id per Chriſti
merita conſequuntur. *q* Iuſti autem rectè q p.644.
ſtellis ſimul, & arenæ ſimiles dicuntur,
quatenus per gratiam, & perfectionem
ſublimes ſunt, & lucidi vt ſtellæ, c.7519.
7523. & per tribulationes graues ſunt vt
arena, c.5397. *r* Dicuntur poſſeſſuri por- r p.867.
tas inimicorum ſuorum: quia Eccleſia 869.870.
iuriſdictionem exercet in peccatores, po- 871.
teſtatem habens ligandi, atque ſoluendi.
s Symbola autem Iuriſdictionis ſunt por- s p.1804.
tæ: quia olim Iudicia in portis ciuitatum
exercebantur, c.7135.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Iuſta ſoluit Abraham vxori Saræ vita functæ, empto in ſepulturam agro.

1 VIxit autem Sara centum viginti ſeptem annis. 2 Et mortua
eſt in ciuitate Arbee, quæ eſt Hebron, in terra Chanaan: ve-
nitque Abraham vt plangeret & fleret eam. 3 Cumque ſur-
rexiſſet ab officio funeris, locutus eſt ad filios Heth, dicens:
4 Aduena ſum & peregrinus apud vos: date mihi ius ſepul-
chri vobiſcum, vt ſepeliam mortuum meum. 5 Reſponde-
runt filij Heth, dicentes: 6 Audi nos domine, princeps Dei
es apud nos: in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuũ tuum:
nulluſq; te prohibere poterit quin in monumento eius ſepelias mortuum tuum.
7 Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, filios videlicet Heth: 8 Dixitq;
ad eos: Si placet animæ veſtræ vt ſepeliam mortuum meum, audite me, & inter-
cedite pro me apud Ephron filium Seor: 9 vt det mihi ſpeluncã duplicem, quam
habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in
poſſeſſio-

poſſeſſionem ſepulchri. 10 Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth.
Reſponditq; Ephron ad Abraham cunctis andientibus, qui ingrediebantur portã
ciuitatis illius, dicens: 11 Nequaquam ita fiat, domine mi, ſed tu magis auſculta
quod loquor: Agrum trado tibi, & ſpeluncam quæ in eo eſt, præſentibus filijs po-
puli mei, ſepeli mortuum tuum. 12 Adorauit Abraham coram populo terræ.
13 Et locutus eſt ad Ephron circumſtante plebe: quæſo, vt audias me: Dabo pe-
cuniam pro agro: ſuſcipe eam, & ſic ſepeliam mortuũ meum in eo. 14 Reſpon-
ditque Ephron: 15 Domine mi, audi me: Terra quam poſtulas, quadringentis
ſiclis argenti valet: iſtud eſt pretium inter me & te: ſed quantum eſt hoc? ſepeli
mortuum tuum. 16 Quod cum audiſset Abraham, appendit pecuniam, quam
Ephron poſtulauerat, audientibus filijs Heth, quadringentos ſiclos argenti pro-
batæ monetæ publicæ. 17 Confirmatuſque eſt ager quondam Ephronis, in quo
erat ſpelunca duplex, reſpiciens Mambre, tàm ipſe, quàm ſpelunca, & omnes ar-
bores eius in cunctis terminis eius per circuitum, 18 Abrahæ in poſseſſionem,
videntibus filijs Heth, & cunctis qui intrabant portam ciuitatis illius. 19 Atque
ita ſepeliuit Abraham Saram vxorem ſuam in ſpelunca agri duplici, quæ reſpi-
ciebat Mambre. Hæc eſt Hebron in terra Chanaan. 20 Et confirmatus eſt ager,
& antrum quod erat in eo, Abrahæ in poſſeſſionem monumenti à filijs Heth.

Interpretatio litteralis.

a p.1273. *Mortua eſt*, a Mors pœna 2
peccati originalis. *Arbee*,
Eadem Hebron, Mambre,
Cariatharbe. Arbee, & Ca-
riatharbe, id eſt Ciuitas quatuor: ita dicta
per anticipationem à Moyſe, c.462. quod
in ea quatuor Patriarchæ ſepulti ſint,
Adam, Abraham, Iſaac, Iacob. *Vt plan-*
b p.1614. *geret, & fleret*, b Vt ſepulturæ iuſta per-
c p.2046. ſolueret. c Ergo ſepulturæ ſymbola ſunt
2139. planctus, ac fletus. quia ſequitur, * *Cumq;* 3
ſurrexiſſet ab officio funeris, Suæ coniugi
debito. * *Ius*, hebraicè *Abhuzzàh*, Poſ- 4
d p.1776. ſeſſio, hereditas. d Dominium petit in
fundum ad vſum ſepulturæ. * *Princeps* 6
Dei, Princeps magne. explicari ſolet apud
Hebræos exceſsus per additionem nomi-
nis Dei, c.8554. Vel Princeps Magiſtra-
tuum, nam hebraicè *Elohim*, etiam de
e p.2138. Magiſtratibus dicitur, can. 1491. e Eſt
officium verborum in Abraham. q. d.
Principum præſtantiſſimus haberis apud
f p.2139. nos. *In electis ſepulchris noſtris*, f Offe-
runt officia factorum. * *Surrexit Abra-* 7
g p.2139. *ham, & adorauit*, g Officioſum ſe exhi-
buit. h Licet alijs, quàm Deo adoratio- h p.853.
8 nem exhibere. * i *Anima veſtra*, Volun- 1958.
tati voſtræ, c. 1168. *Intercedite pro me*, i p.146.
k Alios deprecatores aduocat. ergo mul- k p.904.
tò magis id agendum apud Deum. 1928.
9 * *Det mihi*, &c. l Contractus emptio- l p.1787.
11 nis, & venditionis. * *Agrum trado tibi*, 1926.
13 m Officium factorum. * *Dabo pecu-* m p.2139.
16 *niam*, &c. n Contractus initur. * *Siclos*, n p.1787.
Stateres, d.2824. quæ nunc pecunia ſiclis 1910.
reſpondeat ignoratur. *Probatæ monetæ*
publicæ, hebraicè Tranſeuntis in merca-
torem. Nempe monetæ, quæ libenter ac-
cipitur à mercatoribus in pretium rerum,
quas vendunt: qualis ſolet eſſe moneta
iuſti ponderis, & veri metalli, & ſignata.
Poſſunt & alium ſenſum verba hebraica
recipere, nempe quod argentum tribu-
tum ab Abraham tranſierit in pretium;
vt eſſet verus contractus venditionis, &
17 emptionis. * *Confirmatus eſt ager*, Man-
ſit apud Abraham, tranſiuit in eius poſ-
ſeſſionem in perpetuum: vt clarius expli-
cant verba ſequentia in fine capitis.
19 * *Sepeliuit*, o Iuſta Saræ perſoluit. o p.1614.
2046.2139

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

SVMMA.

Coniugium narratur Rebeccæ cum Iſaac. Deſcribitur primum ſerui ad inquirendam coniugem miſſio: deinde eiuſdem ſerui in inquirenda, petendaq; coniuge prudentia: tum Rebeccæ, quæ petebatur, facta à parente, fratreque conceſſio: poſtremo Rebeccæ iter, & aduentus ad Iſaac.

1 ERat autem Abraham ſenex, dierumq; multorum: & Dominus
in cunctis benedixerat ei. 2 Dixitque ad ſeruum ſeniorem
domus ſuę, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum
tuam ſubter femur meum, 3 vt adiurem te per Dominum,
Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de fi-
liabus Chananæorum, inter quos habito: 4 ſed ad terram
& cognationē meam proficiſcaris, & inde accipias vxorem
filio meo Iſaac. 5 Reſpondit ſeruus: Si noluerit mulier ve-
nire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de
quo tu egreſſus es? 6 Dixitque Abraham: Caue nequando reducas filium meum
illuc. 7 Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiui-
tatis meæ, qui locutus eſt mihi, & iurauit mihi, dicens: Semini tuo dabo terram
hanc; ipſe mittet Angelum ſuum coram te, & accipies inde vxorem filio meo:
8 ſin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento: filium meum tan-
tùm ne reducas illuc. 9 Poſuit ergo ſeruus manum ſub femore Abraham domi-
ni ſui, & iurauit illi ſuper ſermone hoc. 10 Tulitque decem camelos de grege
domini ſui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans ſecum, profectuſque perrexit
in Meſopotamiam ad vrbem Nachor. 11 Cumque camelos feciſſet accumbere
extra oppidum iuxta puteum aquæ veſpere, tempore quo ſolent mulieres egredi
ad hauriendam aquam, dixit: 12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre,
obſecro, mihi hodie, & fac miſericordiam cum domino meo Abraham. 13 Ecce
ego ſto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad
hauriendam aquam. 14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam vt
bibam: & illa reſponderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt, quam
præparaſti ſeruo tuo Iſaac: & per hoc intelligam quòd feceris miſericordiã cum
domino meo. 15 Necdum intra ſe verba compleuerat, & ecce Rebecca egre-
diebatur, filia Bathuel, filij Melchæ, vxoris Nachor fratris Abraham, habens hy-
driam in ſcapula ſua; 16 puella decora nimis, virgoq; pulcherrima, & incognita
viro: deſcenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur.
17 Occurritque ei ſeruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de
hydria tua. 18 Quæ reſpondit: Bibe domine mi. celeriterque depoſuit hydriam
ſuper vlnam ſuam, & dedit ei potum. 19 Cumque ille bibiſſet, adiecit: Quin &
camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. 20 Effundenſque hydriam in
canalibus, recurrit ad puteum vt hauriret aquam: & hauſtam omnibus camelis
dedit. 21 Ipſe autem contemplabatur eam tacitus, ſcire volens vtrum proſperũ
iter ſuum feciſſet Dominus, an non. 22 Poſtquam autem biberunt cameli, pro-
tulit vir inaures aureas, appendẽtes ſiclos duos, & armillas totidem pondo ſiclo-
rum decem. 23 Dixitque ad eam: Cuius es filia? indica mihi: eſt in domo patris
tui locus ad manendum? 24 Quæ reſpondit: Filia ſum Bathuelis, filij Melchæ,
quem peperit ipſi Nachor. 25 Et addidit, dicens: Palearum quoque & fœni plu-
rimum eſt apud nos, & locus ſpatioſus ad manendum. 26 Inclinauit ſe homo, &
adorauit Dominum, 27 dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abrahã,
qui non abſtulit miſericordiam & veritatem ſuam à domino meo, & recto itinere
me perduxit in domum fratris domini mei. 28 Cucurrit itaque puella, & nun-
ciauit in domum matris ſuæ omnia quæ audierat. 29 Habebat autem Rebecca
fratrem nomine Laban, qui feſtinus egreſſus eſt ad hominem, vbi erat fons.
30 Cumq; vidiſſet inaures & armillas in manibus ſororis ſuæ, & audiſſet cuncta
verba referentis: Hæc locutus eſt mihi homo: venit ad virum, qui ſtabat iuxta
camelos,

camelos,& prope fontem aquæ : 31 dixitque ad eum : Ingredere,benedicte do-
mini: cur foris ſtas ? præparaui domum,& locum camelis. 32 Et introduxit eum
in hoſpitium:ac deſtrauit camelos,dedirque paleas & fœnum;& aquam ad lauan-
dos pedes eius,& virorum qui venerant cum eo. 33 Et appoſitus eſt in conſpe-
ctu eius panis. Qui ait: Non comedam,donec loquar ſermones meos. Reſpondit
ei: Loquere. 34 At ille: Seruus,inquit,Abraham ſum: 35 & Dominus benedixit
domino meo valde, magnificatuſque eſt : & dedit ei oues & boues, argentum &
aurum,ſeruos & ancillas,camelos & aſinos. 36 Et peperir Sara vxor domini mei
filium domino meo in ſenectute ſua,deditque illi omnia quæ habuerat. 37 Er ad-
iurauit me dominus meus , dicens : Non accipies vxorem filio meo de filiabus
Chananæorum,in quorum terra habito : 38 ſed ad domum patris mei perges, &
de cognatione mea accipies vxorem filio meo : 39 ego verò reſpondi domino
meo: Quid ſi noluerit venire mecũ mulier? 40 Dominus,ait,in cuius conſpectu
ambulo,mittet angelum ſuum tecum,& diriget viam tuam : accipieſque vxorem
filio meo de cognatione mea & de domo patris mei : 41 Innocens eris à male-
dictione mea, cùm veneris ad propinquos meos , & non dederinr tibi. 42 Veni
ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi : Domine Deus domini mei Abraham, ſi di-
rexiſti viam meam,in qua nunc ambulo, 43 ecce ſto iuxra fontẽ aquæ; & virgo,
quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierir à me : Da mihi pauxillum aquæ
ad bibendũ ex hydria tua: 44 & dixerit mihi: Et tu bibe,& camelis tuis hauriam:
ipſa eſt mulier quam præparauit Dominus filio domini mei. 45 Dumq; hæc taci-
tus mecum voluerem,apparuit Rebecca veniens cum hydria,quam portabat in
ſcapula: deſcenditque ad fontem,& hauſit aquam. Et aio ad eam : Da mihi pau-
lulum bibere. 46 Quæ feſtinans depoſuit hydriam de humero, & dixir mihi : Et
tu bibe,& camelis tuis tribuam potum. Bibi,& adaquauit camelos. 47 Interro-
gauiq; eam,& dixi:Cuius es filia?Quæ reſpondit:Filia Bathuelis ſum,filij Nachor;
quem peperit ei Melcha . Suſpendi itaque inaures ad ornandam faciem eius, &
armillas poſui in manibus eius. 48 Pronuſque adoraui Dominum , benedicens
Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, vt ſumerem
filiam fratris domini mei filio eius . 49 Quamobrem ſi facitis miſericordiam &
veritatem cum domino meo, indicate mihi : ſin autem aliud placet, & hoc dici-
te mihi; vt vadam ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram. 50 Reſponderuntque Laban
& Bathuel : A Domino egreſſus eſt ſermo:non poſſumus extra placitũ eius quid-
quam aliud loqui tecum. 51 En Rebecca corã te eſt, tolle eam,& proficiſcere,
& ſit vxor filij domini tui,ſicùt locutus eſt Dominus. 52 Quod cùm audiſſet puer
Abraham,procidens adorauit in terrã Dominum. 53 Prolatiſq; vaſis argenteis,
& aureis , ac veſtibus , dedit ea Rebeccæ pro munere , fratribus quoque eius &
matri dona obtulit. 54 Inito conuiuio,veſcentes pariter & bibentes mãſerũt ibi.
Surgens autẽ manè,locutus eſt puer : Dimittite me,vt vadã ad dominum meum.
55 Reſponderuntq; fratres eius & mater:Maneat puella ſaltem decem dies apud
nos,& poſtea proficiſcetur. 56 Nolite,ait,me retinere,quia Dominus direxir viã
meam: dimittite me vt pergã ad dominũ meum. 57 Et dixerunt: Vocemus puel-
lam,& quæramus ipſius volunrarẽ. 58 Cumq; vocata veniſſet,ſciſcitati ſunr: Vis
ire cum homine iſto?Quæ ait: Vadam. 59 Dimiſerunt ergo eã,& nutricem illius,
ſeruumq; Abraham,& comites eius, 60 imprecantes proſpera ſorori ſuæ,atque
dicentes: Soror noſtra es: creſcas in mille millia,& poſſideat ſemen tuum portas
inimicorũ ſuorũ. 61 Igitur Rebecca & puellæ illius,aſcenſis camelis,ſecutæ ſunt
virum:qui feſtinus reuertebatur ad dominũ ſuum. 62 Eo autẽ tempore deambu-
labat Iſaac per viam quæ ducit ad Puteum,cuius nomen eſt Viuentis & Videntis:
habitabat enim in rerra auſtrali: 63 & egreſſus fuerar ad meditãdũ in agro, incli-
nata iam die: cũq; eleuaſſet oculos,vidit camelos venientes procul. 64 Rebecca
quoque,conſpecto Iſaac deſcendit de camelo, 65 & ait ad puerum: Quis eſt ille
homo,qui venit per agrum in occurſum nobis?Dixitq; ei:Ipſe eſt dominus meus.
Ar illa tollens citò palliũ operuit ſe. 66 Seruus autẽ cuncta quæ geſſerat,narrauit
Iſaac. 67 Qui introduxit eã in tabernaculũ Sarę matris ſuę,& accepir eã vxorem:
& in tantũ dilexit eã,vt dolorem,qui ex morte matris eius acciderat,temperaret.

Inter-

Interpretatio litteralis.

a p.54. B*Enedixerat*, bonis auxerat, *a* Deus 1
b p.23. 380 beneficus, *b* & peculiarem in
944. Abraham prouidentiã exercens.
* *Subter femur*, In genu, circa 2
genu. Subter femur eſt genu. Cur eo ad- 3
iurandi modo vtitur? An vt adiurer per
Meſſiam, qui oriundus erat ex Abrahæ fe-
more, ſeu ſemine? An ea adiurandi ratio
erat apud Hebræos, vt iurans tangeret
genu eius, cui præſtabat iuramentum: vt
apud nos tangitur manus? An vt iuramẽ-
tum eſset per veram Abrahæ religionem?
nam adoratio religionis actus, genu fieri
ſolet. An vt iuramẽtum eſset per Abrahæ
dominium, & ius, quod in ſeruũ habebat?
nam cum ſeruitutem profitemur erga ali-
c p.1982. quem, inclinati tangimus eius genu. *c* En
d p.2032. licet iurare, *d* & iuramentum ab alio exi-
e p.1984. gere: *e* & per creaturas iurare; vt ſeruus
Abrahæ iurauit per Abrahæ ſemen, ſeu
progeniem, ſiue religionem, ſiue dominiũ.
* *Vt adiurem se*, hebr. *Ashbihhhachà*, 4
ſignificat etiam, Iurare faciam. Quare
f p.1992. duplex ſenſus eſse poteſt. 1. *f* Vt adiurem,
g p.1984. vt iubeam te iurare per Deum. 2. *g* Vt iu-
rare te faciam per Deum. nam etiam iu-
rando per creaturas, per Deum iuratur;
h p.22. licet implicitè. *h Cœli, & terra.* Metony-
mia; Omnium creaturarum, can. 8689.
Non accipias vxorem de filiabus Cha-
† p.913. *nanæorum.* † Ne Idololatræ conſortium
1422. ad Idololatriam trahat. * Ideo in Eccle-
* p.834. ſia cultus diſparitas impedimẽtum eſt ad
matrimoniũ, d. 4753. * *Deus cœli*, Synec- 7
doche, Pars mũdi nobilior pro toto mun-
i p.22. do, can. 8692. *i* Dominus omnium Deus.
k p.23.380 *Ipſe mittet*, K Sua prouidentia. *Angelum*
l p.116. *ſuum coram te*, *l* Sunt Angeli; *m* qui ad
m p.344. homines mittuntur, *n* & eos cuſtodiunt,
n p.345. *o* & illuminant, ac dirigunt. *Accipies inde*
o p.341. *vxorem filio meo*, *p* Matrimoniũ licitum.
p p.831. Idem repetitur infr. v. 38. & 40. * *Sin au-* 8
tem mulier noluerit ſequi te, non teneberis
iuramẽto. Ex his verbis colligũtur multa.
q p.1987. 1. *q* Debitum eſse iuramenta ſeruandi, per
r p.1988. quę aliquid licitũ promiſsum eſt. 2. *r* Non
debere iuramenta ſeruari, per quæ aliquid
s p.2031. illicitũ eſt promiſsum. 3. *s* Licitum eſse,
illicitum, vel vanum, quod iuramẽto pro-
miſeris, non ſeruare. Contrarium enim,
quod fit, ſub iuramẽto cadere nõ poterat.
t p.1989. 4. *t* Poſse in iuramento promiſsorio di-
ſpenſari. Poteſt enim contingere vt mate-
u p.1990. ria iuramenti varietur. 5. *u* Poſse à Supe-
riore iuramentum irritari, quod à ſubdi-
tis factum eſt circa ea, quæ ipſius poteſtati
x p.1982. ſubdũtur. * *Iurauit*, *x* Religionis actum 9
y p.1982. exercuit. *Poſuit manum ſub femore*.
z p.2061. *y* Symbolum iuramenti. *Abijt*, *z* Obe-
dientẽ ſe exhibens ſuo domino. *Ex omni-*
bus bonis portans ſecum, *a* Prouidentia. a p.1759.
10 * *Vrbem Nachor*, In qua habitabat Na-
chor frater Abrahæ. Vel quam extruxit
12 Nachor. * *Domine Deus*, *b* Orat *c* pro b p.1926.
Abraham. *d* Petit autem bonum tempo- c p.1932.
14 rale, bonum euẽtum matrimonii. * *Ipſa* d p.1931.
eſt, &c. *e* Oratio fide plena. *Per hoc intel-* e p.1942.
ligam, *f* Experimentum petit diuinę pro- f p.2027.
uidentiæ, pia motus obſeruantia erga
15 Abraham dominum ſuum. * *Melcha*,
Melcha erat filia Aram fratris Nachor,
& Abrahæ, ſoror Lot, & Saræ, vxor Na-
16 chor. * *Decora nimis*, *g* Aliqua corpora g p.150.
18 venuſtate præcellent. * *Bibe Domine mi*,
19 *h* Miſericordiæ actus. * *Quin & came-* h p.1609.
lis, &c. *i* Beneficentiæ actus, K & chari- i p.1605.
tatis effectus. *Contemplabatur*, LXX. k p.1606.
κατέμαθεν, Perdiſcebat, perpẽdebat, amo-
21 re affectus erat pernoſcendi. * *Scire vo-*
lens, *l* Experiri cupiens diuinam proui- l p.2027.
dẽtiam. *m* Deſiderium licitæ cognitionis. m p.2401.
22 * *Protulit inaures aureas*, &c. *n* Grati 2416.
animi officia exhibet in benefactricem. n p.2084.
23 * *Locus ad manendum*, *o* Prouidum ſe o p.1759.
25 præfert. * *Palearum, & fœni plurimum*
eſt apud nos, &c. *p* Beneuolentiá oſtendit p p.1569.
erga hoſpitem, *q* & miſericordiæ affectũ. q p.1611.
26 * *Adorauit*, &c. *r* Exhibet ſe religioſum r p.1957.
27 erga Deum, *s* & gratum. * *Benedictus*, 1960.
t laude dignus, c. 2539. *Miſericordiam*, s p.2083.
u Profitetur Deum miſericordem, *x* & t p.39.1998
veracem, ac fidelem. *Et veritatem*, *y* & u p.56.
prouidentiam habẽtem. *Recto itinere me* x p.47.48.
28 *perduxit*, &c. * *Cucurrit*. *z* Solicitudo in y p.23.385.
29 hoſpitio procurãdo. * *Feſtinus*, *a* Etiam z p.1767.
ipſe in hoſpitalitatis officio ſolicitus. a p.1767.
31 * *Ingredere*, *b* Hoſpitalitatis affectum b p.1569.
præfert. *Benedicte Domini*, Benedicte à 1605.1606.
Domino, beneficijs à Deo affecte, c. 2540. 1611.
c Indicat eſse in Deo beneficentiam. c p.54.
32 * *Deſtrauit camelos*, Depoſuit è camelis
quod ſtratũ in ijs erat ad vectanda onera.
33 hebr. ſoluit. * *Non comedam* *d* Diligen- d p.1767.
tiã præfert in negotio ſui domini Abrahæ.
35 * *Dominus benedixit*, *e* Vno verbo pro- e p.54.
fitetur Dei beneficentiam, † & prouiden- † p.23.380.
36 tiam. * *Peperit*, *f* Narrat generationem f p.308.
Iſaac. *Deditq; illi omnia*, *g* Nam debent 320.
37 parentes filijs theſaurizare. * *Adiurauit*, g p.2041.
40 *h* Iurare me cõpulit. * *In cuius conſpectu* h p.1982.
ambulo, *i* Qui ſcit omnia. K Qui mihi 1992.2032.
prouidet. *l* de quo colendo ego cogito. i p.16.
Mittet Angelum ſuum, vide ſup. v. 7. k p.23.380
41 * *Innocens eris à maledictione mea*, l p.1915.
m Maledictio licita eſt, ſi quis imperet, m p.1904.
aut optet malũ alterius ſub ratione boni,
49 vt ſub ratione iuſti, aut vtilis. * *Si facitis*
miſericordiã, et veritatem, Phraſis hebręa
ex

Digitized by Google

ex can. 2897. ſi verè, perfectè miſericor-
n p.1618. diam exhibere vultis. *n* Miſericordia
hic vocatur voluntas alteri complacendi,
cōſolãdi. Veritas, pro perfectione, c.2440.
o p.146. *Sin autem aliud placet.* *o* En libertas ar-
bitrij. *Vt vadam ad dexteram ſiue ad ſi-
niſtram*, Vt ſciam quid proſequi debeam.
vt abeam ſiue lætus, ſiue triſtis. Greſſus,
ingreſſus, ſymbola ſunt actionũ, c.6187.
6325.6326. Dextera, proſperitatis ſym-
bolũ, c.5862. ſiniſtra, aduerſitatis, c.7431.
p p.167. *p* Innuitur actus imperij, quo cum inti-
matione quadã ſibi homo proponit quid
q p.166. agendum ſit: *q* & actus, qui dicitur vſus,
quo ſe voluntas, aliaſque potentias appli-
cat ad ſuos actus formãdos. * *A Domino* 50
r p.23. *egreſſus eſt ſermo*, *r* Agnoſcitur Dei pro-
uidentia. *Non poſſumus extra placitum
s p.1065. eius quidquam aliud loqui tecum*, *s* Re-
gula humanæ voluntatis diuina volun-
t p.1572. tas eſt: *t* & charitatis actus eſt, ſuam cum
diuina voluntatem conformare. * *En* 51
u p.164. *Rebecca*, &c. *u* Actus conſenſus, *x* &
x p.830. cōtractus matrimonij per procuratorem.
831. * *Procidens adorauit*. vide ſupra v.26. 52
y p.2139. * *Pro vaſiſque vaſis*, &c. *y* Dona profert, 53
z p.2084. vt efficiã tacitam exhibeat. *z* vt gra-
a p.1605. tum ſe præferat. *a* vt magis amicitiam
b p.2264. conciliet. * *Inito conuiuio*, &c. *b* Licet 54
ijs etiam delectabilibus moderatè vti,
quæ neceſſaria non ſunt: ſi ſint loco, tem-
pori, nobis, & ijs, quibus conuiuimus con-
uenientia. *Surgens autem mane*, &c.
c p.1767. *c* Actus deſcribitur diligentiæ, ac ſolici-
tudinis, nam adhiberi ea debet in exequẽ-
dis ijs, quæ ſunt rectè conſiliata, & iudi-
d p.163. cata. * *Vis ire*, *d* Inquiſitionis actus, pars 58
Conſilij, ſeu Cōſultationis, t.D.6.n.113.
e p.164. *Vadam*, *e* Actus conſenſus; *f* qui requi-
f p.830. ritur ad matrimonium. * *Imprecantes*, 60
831. hebr. Benedicentes, *g* proſpera à Deo pre-
g p.1952. cantes. *Portas*, Synecdoche pars pro tota
h p.1767. ciuitate, c.8692. * *Feſtinus*, *h* Diligens, 61
ſolicitus in exequenda Abrahę voluntate.
* *Ad meditandum*, hebraicè *Laſuahh*, 63
ad loquendum ore, & corde, id eſt, ad orã-
i p.1926. dum. *i* Cultum Deo exhibebat oratione,
k p.1935. *k* cui cordis attentionem adhibebat, vt
l p.682. indicat hebræum *Suahh*. *In agro*, *l* Nam
1948. orationi mentali magis cōgruus locus ſo-
m p.1760. litarius. * *Quis eſt ille*, &c. *m* Circum- 65
ſpectio, prudentiæ actus. *Pallium*, hebr.
צעיף *Tſahhiph* velum, peplum quo mu-
n p.2435. lieres faciem operiunt. *Operuit ſe.* *n* Mo-
o p.2046. deſtiæ actum exhibuit, *o* & reuerentiæ er-
67 ga virum ſuum. * *Tabernaculum*,
p Symbolum Matrimonij. *Accepit eam* p p.830.
vxorem, *q* Ratum habuit matrimonium q p.830.
contractum per ſeruum ſuum. *Dilexit* 831.
eam, *r* De ea complacuit. *s* Ratione ma- r p.183.
ioris coniunctionis plus diligi poteſt vxor, s p.1548.
quàm parentes. *Vt dolorem*, &c. *t* Triſti- t p.216.
tiæ cauſa bonum amiſſum, *u* Mitigatur 224.
dolor delectatione. u p.232.

Interpretatio myſtica.

a Iſaac figura fuit Chriſti ex Rom.9.7. a Tertull.
& Galat.4.28. ergo *b* Rebeccæ cum adu. Iud.
Iſaaco deſponſatio figura fuit vnionis Ec- Clem. Alex.
cleſiæ cum Chriſto, c.8015. Igitur dicen- 1. Pædag. 5.
dum *c* Seruum ab Abraham miſſum ad et 1. Strom.
accipiendam vxorem filio ſuo, Apoſtolos Orig. ſuper
fuiſſe, ac prædicatores euangelicos miſſos Gen. hom. 8.
in mundum vniuerſum ad Chriſti fidem 13.
prædicandam, per quam fit Eccleſiæ vnio Ambroſ. de
cum Chriſto. Seruus nolens comedere Iſaac 1.
donec loqueretur ſermones ſuos, *d* ſunt Chryſ. ſuper
prædicatores, qui in prædicando verbo Geneſ. hom.
non intendunt finem propriorum com- 47.
modorum. *e* Seruus gratias Deo agens b Orig. in
de matrimonij negotio proſperè peracto, Geneſ. hom.
eſt prædicator quatenus agnoſcit prædi- 10.
cationis efficaciam eſſe à Deo. *f* Rebeccę c p.700.
conſenſus in matrimonium cum Iſaac, eſt 735. 1429.
motus voluntatis ad fidei aſſenſum: *g* & d p.732.
voluntaria præparatio in adultis ad gra- e p.708.
tiam diuinam recipiendam. *h* Serui ſer- f p.1322.
mo ad eliciendum conſenſum, eſt Eccleſiæ g p.406.
propoſitio ad fidem neceſſaria. *i* Inaures h p.1353.
ſuſpenſæ ad ornandam faciem, ſunt argu- 1354.
menta in intellectu, quæ reddunt fidem i p.1375.
euidenter credibilem, *k* & affectus vo-
luntatis in fidei obiecta, *l* & docilitas in k p.1322.
audiendo, ex can.6297. *m* Armillæ in l p.1756.
manibus poſitæ, charitas eſt, & bona ope- m p.1323.
ra, quæ debẽt fidem comitari. *n* Pallium, 1343.
quo Rebecca conſpecto Iſaac operuit ſe, n p.775.
ſunt ornamenta virtutum, & meditatio,
& reliquæ diligentiæ, quibus præparare
animum debemus ad vnionem euchari-
ſticam cum Chriſto, ex c.6924. *o* Taber- o p.864.
naculum Saræ matris Iſaac, in quod Re- 865. 1385.
becca introducitur, eſt vetus Synagoga,
& veteres figuræ de Chriſto, & Eccleſia:
in quorum intelligentiam Fideles intro-
ducuntur: atque ita per fidem vniuntur
cum Chriſto, videntes iam adimpletas
eſſe prædictiones Scripturarum ſancta-
rum.

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

SVMMA.

De filijs agitur quos Abraham habuit ex Cetura: de Abraha morte, ac ſepultura: de filijs Iſmael, & eius obitu: de geminorum natiuitate Eſau, ac Iacob: de venditione primogenitura.

1 ABraham verò aliam duxit vxorem nomine Ceturam: 2 quæ
peperit ei Zamram, & Iecſan, & Madan, & Madian, &
Ieſboc, & Sue: 3 Iecſan quoque genuit Saba, & Dadan.
Filij Dadan fuerunt, Aſſurim, & Latuſim, & Loomim.
4 At verò ex Madian ortus eſt Epha, & Opher, & Henoch,
& Abida, & Eldaa: omnes hi filij Ceturæ. 5 Deditque
Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac: 6 filijs autem con-
cubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc
ipſe viueret, ad plagam orientalem. 7 Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, cen-
tum ſeptuaginta quinque anni. 8 Et deficiens mortuus eſt in ſenectute bona,
prouectæque ætatis, & plenus dierum: congregatuſque eſt ad populum ſuum.
9 Et ſepelierunt eum Iſaac & Iſmael filij ſui in ſpelunca duplici, quæ ſita eſt in
agro Ephron filij Seor Hethæi, è regione Mambre, 10 quem emerat à filijs
Heth: ibi ſepultus eſt ipſe, & Sara vxor eius. 11 Et poſt obitum illius bene-
dixit Deus Iſaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum nomine Viuentis & vi-
dentis. 12 Hæ ſunt generationes Iſmael filij Abrahæ, quem peperit ei Agar
Ægyptia, famula Saræ: 13 & hæc nomina filiorum eius in vocabulis & genera-
tionibus ſuis: Primogenitus Iſmaelis Nabaioth, deinde Cedar, & Adbeel, &
Mabſam, 14 Maſma quoque, & Duma, & Maſſa, 15 Hadar, & Thema, &
Iethur, & Naphis, & Cedma. 16 Iſti ſunt filij Iſmaelis: & hæc nomina per ca-
ſtella & oppida eorum, duodecim principes tribuum ſuarum. 17 Et facti ſunt
anni vitæ Iſmaelis centum triginta ſeptem, deficienſque mortuus eſt, & appoſi-
tus ad populum ſuum. 18 Habitauit autem ab Heuila vſque Sur, quæ reſpicit
Ægyptum introeuntibus Aſſyrios. coram cunctis fratribus ſuis obijt. 19 Hæ
quoque ſunt generationes Iſaac filij Abraham: Abraham genuit Iſaac; 20 qui
cùm quadraginta eſſet annorum, duxit vxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri
de Meſopotamia, ſororem Laban. 21 Deprecatuſque eſt Iſaac Dominum pro
vxore ſua, eo quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccę.
22 Sed collidebantur in vtero eius paruuli; quæ ait: Si ſic mihi futurum erat, quid
neceſſe fuit concipere? Perrexitque vt conſuleret Dominum. 23 Qui reſpon-
dens, ait: Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur,
populuſque populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. 24 Iam tempus pa-
riendi aduenerat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſunt. 25 Qui prior egreſ-
ſus eſt, rufus erat, & totus in morem pellis hiſpidus: vocatumque eſt nomen eius
Eſau. Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appel-
lauit eum Iacob. 26 Sexagenarius erat Iſaac, quando nati ſunt ei paruuli.
27 Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi; & homo agricola: Iacob
autem vir ſimplex habitabat in tabernaculis. 28 Iſaac amabat Eſau, eo quod de
venationibus illius veſceretur: & Rebecca diligebat Iacob. 29 Coxit autem
Iacob pulmentum: ad quem cum veniſſet Eſau de agro laſſus, 30 ait: Da mihi de
coctione hac rufa, quia oppidò laſſus ſum. Quam ob cauſam vocatum eſt nomen
eius Edom. 31 Cui dixit Iacob: Vende mihi primogenita tua. 32 Ille reſpondit:
En morior, quid mihi proderunt primogenita? 33 Ait Iacob: Iura ergo mihi.
Iurauit ei Eſau, & vendidit primogenita. 34 Et ſic accepto pane & lentis
edulio, comedit, & bibit, & abijt: paruipendens quòd primogenita vendidiſſet.

Interpretatio litteralis.

ABraham uerò aliam duxit vxo- 1
rem,&c. Aliã duxit vxorem,
a Aug. 16. Ciu. c. 34. *a* Vt exemplo Abrahæ *b* oſten-
deretur licitas eſse ſecundas
b p. 831. nuptias. *Que peperit*, † Abrahæ alia ge-
† p. 322. neratio narratur. * *Madian*, Ex quo 2
Madianitæ, populi in Arabia Felici, ſeu
Troglodytica regione, quam Abraham
habitandam tribuit filijs ex Cetura, vt
docent Ioſephus, & Hieronymus. * *De-* 5
c p. 2041. *ditque Abraham*,&c. *c* Debent parentes
filios ſuos alere, eiſque theſaurizare.
Concubinarum, Etiam vxores legitimæ
eo nomine dicebantur, cum non admitte-
bantur ad ſocietatem bonorum, & ad do-
mus gubernationem. harum filij nõ erant
hęredes, c. 1407. Ita Abrahæ concubinæ
fuerunt duæ, Agar, & Cetura: quas ſacra
Scriptura etiam vxores appellat. * *Mor-* 8
d p. 1273. *tuus eſt*, *d* Subiens pœnam peccati origi-
nalis. *Congregatusq; eſt ad populũ ſuum*,
Phraſis, qua vti ſolet Scriptura ad mortẽ,
præſertim inſignium virorum, ſignifican-
dam. Indicat ipſos quoque obijſse vt &
e p. 131. alij maiores eorum. *e* Indicat & animos
immortales eſse, atque diſceſsum fieri ex
hac vita, quaſi ex peregrinatione ad ciues
ſuos. nam ſola cadauera, ſi ea ſola remane-
rent, non appellarentur populus. * *Sepe-* 9
f p. 1614. 2039. *lierunt*, *f* Exhibentes miſericordiæ, ac
pietatis officium parẽti ſuo. * *Benedixit*, 11
g p. 23. 54. 380. *g* Bonis cumulauit, beneficum ſe oſtendit.
* *Hæ ſunt generationes Iſmael*, &c. 12
h p. 320. *Generationes*, *h* Filij. *Mortuus*, &c.
i p. 131. 1273. *i* Obijt vt ceteri.
* *Hæ quoq; ſũt generationes Iſaac*,&c. 19
a p. 320. *Generationes*, *a* Geminorum natiuitas
Eſau, & Iacob. vel Generationes pro
actis, geſtiſque ſumuntur, c. 1657. de qui-
bus Scriptura incipit agere. * *Duxit vxo-* 20
b p. 831. *rem*, Conſanguineam, *b* ſed in gradu non
prohibito lege naturæ. * *Pro vxore*, 21
c p. 1932. *c* Etiam pro alijs orandum eſt, non ſolum
d p. 1931. pro nobis. *Eo quod eſset ſterilis*, *d* Poſsũt
e p. 55. oratione peti tẽporalia. *Exaudiuit*, *e* Deus
f p. 54. exorabilis, *f* & beneficus. *g* En autem
g p. 1299. poteſt homo aliquid à Deo mereri. *h* Poſ-
h p. 1307. ſunt & bona temporalia ſub meritum ca-
i p. 23. 380. dere, vt filij. *Dedit conceptum*, *i* En in
k p. 54. Deo prouidentia, *k* & beneficentia, *l* &
l p. 304. gubernatio, *m* & concurſus cum cauſis ſe-
m p. 309. cundis. *n* Conceptus autem concurſum
n p. 308. 311. 320. indicat cauſarum ſecundarum. * *Quid* 22
o p. 216. 223. *neceſse fuit*, *o* Triſtitiæ actus, ac pœniten-
tiæ. *Vt conſuleret Dominum*, *p* Actus
p p. 1723. conſilij, ſeu cõſultationis; *q* & deſiderium
q p. 2401. addiſcendi quid ſibi vellet inſolens ille
r p. 684. motus in vtero. *Qui reſpondens*, *r* Pro-
s p. 18. phetia eſt à Deo, *s* cuius eſt futurorum
cognitio. * *Maior ſeruiet minori*, Non 23
ſeruiuit Eſau maior Iacob minori dum
viuerent; ſed Idumæi, populus ex Eſau
maiore ortus, ſeruiuit Iſraelitis ex Iacob
minore natis. nam 2. Reg. 8. 14. dicitur;
Et facta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens
Dauid. quamquam, vt in interpretatione
myſtica dicetur, prophetia hæc eſt de ma-
iore populo, & antiquiore, nempe de Sy-
nagoga, quæ ſeruitura erat populo mino-
27 ri, id eſt, Eccleſiæ. * *Gnarus venandi*,
t Artem habuit venationis. *Simplex*, t p. 268.
hebr. *Tãm*, Perfectus, integer, immacula-
tus, c. 2329. *u* Homo ſincerus, *x* & iuſtus. u p. 2110.
28 * *Eò quod veſceretur*, *y* Bonum vtile, ac x p. 644.
30 delectabile amorẽ excitabat. * *Da mihi*, y p. 183.
LXX. γεῦσόν με, Fac me guſtare. *Quia* 184. 289.
oppidò laſſus ſum, *z* Delectabilium re- 190.
31 gulà, vitę neceſſitas. * *Vende mihi*, *a* Con- z p. 2262.
tractum molitur emptionis. *b* Elucet Ia- a p. 1787.
cobi & prouidentia, qua ſibi conſuluit de 1910.
primogenitura, *c* & magnanimitas, qua b p. 1759.
primogenituræ honorẽ appetijt. Sciebat c p. 2211.
autem Iacob ex matre, cui fuerat à Deo
facta reuelatio, primogenituram ex Dei
voluntate non ad Eſau, ſed ad ſe pertine-
re: ideo non peccauit emendo Sacerdotiũ,
& vile pretium pro re magni valoris pen-
dẽdo. extorſit cum dexteritate quod erat
32 ſuum. * *En morior, quid mihi proderunt*
primogenita? &c. Ex his verbis, & ſe-
quẽtibus quatuor in Eſau vitia colligun-
tur: vt indicat Paulus Hebræorũ 12. 16.
1. *d* Gula, *e* quatenus nõ frenatur ab Eſau d Aug. 16.
appetitus edendi, & plus æſtimatur cibus, Ciu.
quàm primogenitura. 2. *f* Impatientia, e p. 2297.
quatenus primogenita Eſau vendit, non f p. 2253.
expectãs donec cibus pro ipſo pararetur; 2254.
famis impatiens. 3. *g* Prodigalitas, qua- g p. 2170.
tenus in concedendo primogenituræ bono
modum excedit, 4. *h* Simonia, quatenus h p. 2035.
primogenituram, quæ dignitatem ſacer-
dotalem includebat, pretio vendidit.
33 * *Iura*, *i* Licet iuramentum ab alio exi- i p. 2032.
gere. *Vendidit primogenita*, *k* Perficitur k p. 1787.
contractus venditionis.

Interpretatio myſtica.

1 * *ABraham aliam duxit vxorem no-*
mine Ceturam; &c. *a* Paulus a Ex Aug. Ciuit. 16 c. 34.
Galat. 4. 24. Saram, præcipuam vxorem
Abrahæ, interpretatur allegoricè Teſta-
mẽtum nouum, id eſt, Eccleſiam; & Agar
alteram vxorem ancillam, Teſtamentum
vetus, & Synagogam. Dicendum ergo
tertiam Abrahæ vxorem Ceturam non
ſine allegorica ſignificatione fuiſse. præ-
ſertim cum Paulus 1. Cor. 10. 11. doceat,
omnia, quæ veteribus patribus contige-
runt, in figura contigiſse. Quid igitur

putandum eſt feciſſe Abraham cum val-
de ſenex vxorem Ceturam Chananæam
b p.880. duxit? *b* ſcilicet eo facto tertium popu-
881. 883. lum, hominumq; congregationem ſigni-
884. ficaſſe ex tribus, de quibus cura eſt Deo,
nempe populum Infidelium, vt ſunt Ido-
lolatræ, Mahumetani, Hæretici. * *Dedit* 5
Abraham cuncta, quæ poſſederat, Iſaac:
c p.363. *c* Quatenus omnia propter electos; hæ-
364. 365. reſque eſt Eccleſia omnium bonorũ Dei,
366. 1330. quatenus habet Chriſtum, & gratiam, &
1331.1335. viſionem beatam. * *Filijs autem concu-* 6
1336. 936. *binarum largitus eſt munera,* *e* Nam Sy-
937. nagogæ veteri dedit prophetias de Chri-
e p.449. ſto, & figuras, & Scripturas ſacras. *f* Gen-
838.858. tilibus autem doctrinas humanas, & bo-
859. na tẽporalia, & Sibyllas, & lumen naturę.
f p. 154. *Et ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo,* *g* Di-
157.945.
g p.753.
870.871.
ſcreuit enim Fideles ab Infidelibus, Sa-
cramentis.
23 * *Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo*
populi, *h* Iuſti, & impij, vt interpretatur h *Aug.* 16.
Paulus Rom.9. *i* Ciues Eccleſiæ, & ciues *Ciu.c.*35.
Babyloniæ. *Colliden antur in vtero par-* i *p.*620.
uuli, *k* Figurantes bella inter Eccleſiam, 644.880.
& hoſtes Chriſti. *Populus populum ſupe-* 881.
rabit, & maior ſeruiet minori, *l* Hæc pro- k *p.*882.
phetia myſticè adimpleta eſt, quatenus 883.884.
Synagoga, quæ maior populus, id eſt, an- 885.886.
tiquior fuerat, ceſſit Eccleſiæ, cum figuræ 887.
veteres Chriſti paſſione conſummatæ, l *p.*864.
ceſſarunt. *m* & quatenus iuſti cum Chri- m *p.*617.
ſto impios iudicabunt, *n* & ſuper impios n *p.*984.
cum Chriſto regnabunt: *o* & quatenus o *p.*1394.
Fides Chriſtiana omnes aduerſarios vin-
cit.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Deſcribitur peregrinatio Iſaac in Geraris, & iurgium pro puteis, & fœdus cum Abimelech.

1 ORta autem fame ſuper terram, poſt eam ſterilitatem quæ ac-
ciderat in diebus Abraham, abijt Iſaac ad Abimelech regẽ
Palæſtinorum in Gerara. 2 Apparuitq; ei Dominus, & ait:
Ne deſcendas in Ægyptum, ſed quieſce in terra, quam dixe-
ro tibi. 3 Et peregrinare in ea, eroq; tecum, & benedicam
tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo vniuerſas regiones has,
complens iuramẽtum quod ſpopondi Abraham patri tuo.
4 Et multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli: daboque poſteris tuis vniuerſas
regiones has: & BENEDICENTVR in ſemine tuo omnes gentes terræ, 5 eo
quòd obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præcepta & mandata mea, &
ceremonias legeſque ſeruauerit. 6 Manſit itaque Iſaac in Geraris. 7 Qui cum
interrogaretur à viris loci illius ſuper vxore ſua, reſpondit: Soror mea eſt. timue-
rat enim confiteri quòd ſibi eſſet ſociata coniugio, reputans ne fortè interficerẽt
eum propter illius pulchritudinẽ. 8 Cumq; pertranſiſſent dies plurimi, & ibidem
moraretur, proſpiciens Abimelech rex Palæſtinorum per feneſtram, vidit eum
iocantem cum Rebecca vxore ſua. 9 Et accerſito eo, ait: Perſpicuum eſt quòd
vxor tua ſit: cur mentitus es, eam ſororem tuã eſſe? Reſpondit: Timui ne morerer
propter eam. 10 Dixitque Abimelech: Quare impoſuiſti nobis? potuit coire
quiſpiam de populo cum vxore tua, & induxeras ſuper nos grande peccatum.
Præcepitq; omni populo, dicens: 11 Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte
morietur. 12 Seuit autem Iſaac in terra illa, & inuenit in ipſo anno centuplum:
benedixitque ei Dominus. 13 Et locupletatus eſt homo, & ibat proficiens atque
ſuccreſcens, donec magnus vehementer effectus eſt: 14 habuit quoque poſſeſſio-
nes ouium & armentorum & familiæ plurimum. Ob hoc inuidentes ei Palæſtini,
15 omnes puteos, quos foderãt ſerui patris illius Abraham, illo tempore obſtru-
xerunt, implentes humo: 16 in tantum, vt ipſe Abimelech diceret ad Iſaac: Re-
cede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. 17 Et ille diſcedens, vt
veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi: 18 rurſum fodit alios puteos,
quos foderant ſerui patris ſui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obſtruxerant
Philiſthijm: appellauitque eos eiſdem nominibus, quibus antè pater vocauerat.
19 Foderuntq; in torrente, & repererunt aquam viuam. 20 Sed & ibi iurgium
fuit paſtorum Geraræ aduerſus paſtores Iſaac, dicentium: Noſtra eſt aqua.

quamobrem

quamobrem nomen putei ex eo,quod acciderat,vocauit Calumniam. 21 Fode-
runt autem & alium:& pro illo quoque rixati ſunt,appellauitq; eum,Inimicitias.
22 Profectus inde fodit alium puteum:pro quo non contenderunt: itaque voca-
uit nomen eius, Latitudo,dicens: Nunc dilatauit nos Dominus,& fecit creſcere
ſuper terram. 23 Aſcendit autem ex illo loco in Berſabee, 24 vbi apparuit ei
Dominus in ipſa nocte, dicens: Ego ſum Deus Abraham patris tui, noli timere,
quia ego tecum ſum: benedicam tibi,& multiplicabo ſemen tuũ propter ſeruum
meum Abraham. 25 Itaque ædificauit ibi altare, & inuocato nomine Domini,
extendit tabernaculum: præcepitq; ſeruis ſuis vt foderent puteum. 26 Ad quem
locum cum veniſſet de Geraris,Abimelech,& Ochozath amicus illius,& Phicol
dux militum, 27 locutus eſt eis Iſaac: Quid veniſtis ad me,hominem quẽ odiſtis,
& expuliſtis à vobis? 28 Qui reſponderunt: Vidimus tecum eſſe Dominum, &
idcirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos,& ineamus fœdus, 29 vt non fa-
cias nobis quidquã mali, ſicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod
te læderet:ſed cum pace dimiſimus auctum benedictione Domini. 30 Fecit ergo
eis conuiuium, & poſt cibum & potum 31 ſurgentes manè, iurauerunt ſibi
mutuò: dimiſitq; eos Iſaac pacificè in locum ſuum. 32 Ecce autem venerunt in
ipſo die ſerui Iſaac, annunciantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes:
Inuenimus aquam. 33 Vnde appellauit eum, Abundantiam: & nomen vrbi im-
poſitum eſt Berſabee, vſque in præſentem diem. 34 Eſau verò quadragenarius
duxit vxores, Iudith filiam Beeri Hethæi, & Baſemath filiam Elon eiuſdem loci:
35 quæ ambæ offenderant animum Iſaac & Rebeccæ.

Interpretatio litteralis.

O*Rta autẽ fame ſuper terrã*, &c. 1
a p.1280. *Fame*, *a* In pœnam peccati,
ſaltem originalis. *Abijt Iſaac*,
b p.1759. *b* vt familiæ prouideret. *Abi-
melech*, Videtur alius ab eo,cum quo fœ-
dus Abraham inijt ante centum annos.
c p.1593. * *Apparuit ei Dominus*, *c* Indicatur & 2
d p.23.380 amicitia Dei cum Iſaac, *d* & prouidentia
e p.684. erga illum, *e* & reuelatio prophetica eſſe
f p.53.54. à Deo. * *Benedicam tibi*,&c. *f* Innuitur 3
g p.47.48. Dei beneficentia,& benignitas,*g* & vera-
citas, ac fidelitas, quatenus ſtat promiſſis
h p.2124. Abrahę factis. *h* & licitum eſſe licita pro-
i p.1982. mittere,exemplo Dei, *i* & iurare, *k* & de-
k p.1987. bere iuramenta ſeruari. * *Multiplicabo* 4
l p.320. *ſemen*, *l* Promittitur fœcunditas ſtirpis.
m p.320. *Sicut ſtellas cæli*, *m* Præclarum multitu-
dinis ſymbolum. Interpretationem dog-
maticã à v.4.ad 6. vid.ſup.cap.12.v.2.3.
& cap.22.v.16.17. * *Soror mea eſt*, &c. 7.
n p.1761. *n* Cautio pro vitæ conſeruatione, *o* & ve-
o p.2114. ritatem prudenter celat, non mentiendo.
p p.238. *Timuerat*, *p* Periculum mortis, *q* quod
q p.2200. ſecundum rectã rationem licebat fugere.
r p.150. *Propter illius pulchritudinem*, *r* Nam
venuſtate præcellebat, ſupra cap.24. 16.
s p.2317. * *Iocantem*, *s* Oſculis,& tactibus,quibus 8
t p.1629. ſolum licet cum coniuge vti. * *Cur men-* 9
u p.1877. *titus es*, *t* Correctio fraterna. *Timui ne*
x p.238. *morerer*, *u* Reddit facti rationẽ. *x* Cau-
2200. ſam facti timorem adducit. *y* Se cautum
y p.1761. oſtendit. * *Quare impoſuiſti nobis*, &c. 10
z p.2154. *z* Cõqueritur nõ iniuſtè. *Præcepitque*,&c.
a p.1759. *a* Prouidentiæ actus, *b* & præceptum
b p.1083. prohibens adulteriũ. * *Morte morietur*, 11
2336.

c Congruum eſt à male agendo pœnarum c p.1278.
12 comminatione deterrere. * *Benedixitq;* 1293.
ei Dominus,&c.Bonis auxit. *d* Dei proui- d p.23.53.
dentia,benignitas, beneficentia innuitur. 54.380.
13 * *Et locupletatus eſt*, &c. *e* Interdũ boni e p.944.
in hac vita proſperè agunt, in præmium
14 bonorũ operum. * *Inuidentes ei*, *f* Tri- f p.218.
15 ſtitiam habentes de eius bonis. * *Obſtru-* 1660.
xerunt, *g* Iniuſtitiæ actus, *h* ex quo facti g p.1817.
17 ſunt reſtituendi damni rei. * *Et ille di-* h p.1836.
ſcedens, *i* Vt occaſiones rixarum fugeret. i p.913.
18 * *Fodit*, *k* Prouidẽs gregi. * *Iurgium fuit*, 914.916.
20 *l* Peccatum eſt rixa charitati cõtrarium, 2200.
cum quis alium inuadit iniuſtè. *Noſtra* k p.1759.
eſt aqua, *m* Contentio, voluntariè veri- l p.1679.
tatem impugnans. *n* & Rapina,quatenus m p.1668.
vi alienum puteum ſubripiunt: vt indicat n p.1861.
ſequens vox *Calumnia*, quæ hebraicè eſt
pwy Hibbèsheq, occupatio, detentio rei
alienæ, oppreſſio. *o* Poſſet etiam legi o p.2150.
Hibbèſeq, litigium, quatenus veritatem
21 contradicendo impugnabant. * *Rixati
ſunt*, *p* Moti odio erga Iſaac, vt indicat p p.198.
nomen puteo impoſitum, *Sitnàh*, odium, 199.1650.
22 inimicitia. * *Appellauit nomen eius La-
titudo*,&c. *q* In memoriam accepti à Deo q p.2083.
beneficij. *Dilatauit nos Dominus*, *r* Dei r p.23.53.
prouidentiam, & benignitatem, & bene- 54.380.
24 ficentiam memorat. * *Apparuit ei Do-
minus*, *s* Viſione, ac reuelatione prophe- s p.684.
tica, c.584.7834. *Ego ſum Deus*, *t* Eſſe t p.1.
Deum docet. *Noli timere*, *u* Ne vllũ u p.238.
horreas malum. *Quia ego tecum ſum*, x p.246.
x Cauſatur timor ex exiſtimatione defe- y p.248.
ctus virtutis. *y* Audendum, facta ſibi ſpe 2205.
auxilij

z p.23.380. auxilij diuini. z Dei prouidentia, a & be-
a p.53. nignitas, b & beneficẽtia, c & amicitia cũ
b p.54. Iſaac. *Benedicam, d* Bonorum promiſſio.
c p.1569. *Semen, e* Bonũ promittitur prolis copioſę.
1592.1593. *Propter ſeruũ meũ Abraham, f* Innuitur
1594. meritũ bonorũ operum. * *Aedificauit ibi* 25
d p.2124. *altare Domino, g* Ad cultũ exhibendum
e p.320. Deo, *h* ad gratias agendas pro beneficijs
f p.1295. promiſſis, vt fecit Abrahã ſup. c.12.8. &
1299.1307. c.13.18. *Inuocato nomine Domini, i* Innui-
g p.37. tur certus cultus Deo ab Iſaac exhibitus,
1915.1919. ſacrificij, orationis, & laudis. vide ſupra
h p.2087. c.4. 26. *Praecepitque vt foderent puteum,*
i p.844. K Prouidẽtia. *Quid veniſtis, l* Iuſtè con-
859.1918. queritur. * *Quem odiſtis, & expuliſtis à* 27
1926.1957. *vobis, m* Amor præſentiam cauſat; *n* at
1964.1998. odium, fugam. * *Tecum eſſe Dominum,* 28
k p.1759. vid. quę diximus ſup. v. 24. *Sit iuramentũ,*
l p.2154. *o* Licet iurare, *p* & iuramentũ ab alio exi-
m p.193. gere. *q* Interim ſuę, ſuorũq; incolumitati,
n p.198. paciq; prouidet. *Ineamus fœdus, r* Pactũ
199.1650. de non offendendo, *s* & amicitiam. * *Vt* 29
o p.1982. *non facias nobis quidquam mali, t* Vult
p p.2032. amicus amico bonũ, nõ malum. *u* & cauet
q p.1759. à lædendo ius amici. *Sicut & nos, &c.*
r p.1786. *x* Gratitudinis officiũ exigunt. *Cum pace,*
s p.194. *y* Pax eſt voluntatum concordia; Effectus
1590. amicitiæ. *Auctum benedictione Domini,*
t p.1569. *z* Proſperè agẽtem, *a* Deo tibi prouiden-
1605. te, ac benefaciẽte. * *Fecit eis conuiuium,* 30
u p.1817. *b* Officium exhibuit factorũ, *c* & gratum
x p.2084. ſe oſtendit. *d* ad amicitiam conciliãdam.
y p.1601. *e* Ad hos fines licita conuiuia. * *Iuraue-* 31
z p.944. *runt ſibi mutuo, f* Amicitiam iuramento
a p.23.53. firmarũt. *Dimiſit pacificè, g* Quippe ami-
54.380. cos. *Abundantiam.* heb. *Sobhbhah,* Copia.
b p.2139. Quare nomen Berſabee dicitur & à Iura-
c p.2084. mento, & à Septem, vt ſup. c.21.31. & ab
d p.1605. abundantia, vt hic. Duplex enim eſt radix
e p.2264. hebræa, *Shabahhh* Septem, Iurare; &
f p.194. *Sabahhh,* Saturari. * *h Duxit vxores,* 34
1982. alienigenas. *Quæ ambæ offenderant ani-*
g p.1601. *mum Iſaac, & Rebeccæ,* hebr. Et erant
h p.830. amaritudo ſpiritus Iſaac, & Rebeccæ. Vel
erant rebellãtes ſpiritu Iſaac, & Rebeccę.
LXX. *ἐρίζουσαι,* Contendentes, cõcertãtes.
i p.216. Ex quibus tria colligimus 1. *i* Triſtitiam
Iſaac, & Rebeccæ ex malis moribus vxo-
k p.2072. rum Eſau. 2. K Inobedientiam illarum, ac
2382.2389 ſuperbiam. 3. *l* Diſcordiæ ſpirituum, &
l p.1666. contentionis.
1668.

Interpretatio myſtica.

De Puteis Iſaac.

QVoniam aqua in Scripturis ſanctis ſapientiæ, verique ſymbolum eſt, Pſal.41.2. Cant.3.12. Eccli.15.3. Dicendum Puteos ſymbolum eſſe eorum inſtrumentorum, per quæ Deus ſui cognitionem deriuat in homines. Quatuor autẽ Deus vſus eſt inſtrumẽtis ad ſui cognitionẽ nobis cõmunicãdam: lumine naturali, lege ſcripta, doctrinis humanis, Gratia, & Euangelio, ſiue Eccleſia, & Sacramentis.

15 * *a* Lumen, legẽq; naturalẽ ſignificant illi a p.29.
putei, quos foderant ſerui Abrahã; quate-
nus viri iuſti, qui fuerũt ante legẽ ſcriptã
verbis, exẽploq; vitæ conati ſunt Dei co-
gnitionẽ ad poſteros deriuare. *b* Sed Dia- b p.1434,
bolus, & homines impij verbis, exẽploq; 1435.
puteos obſtruxerũt, implẽtes humo, qua-
tenus bonorũ temporaliũ cupiditatem, &
18 Idolorũ cultũ inuexerunt. * *c* Lex autem c p.1114,
ſcripta à Moyſe, & prophetiæ de Chriſto 1115,1385.
ab antiquis Patribus enũciatę, & ceremo-
niæ veteris teſtamẽti ab Hebræorum Sy-
nagoga exhibitæ, quæ figuræ erãt futuro-
rum myſteriorum: putei fuerunt illi, quos
foderant ſerui Abrahã, id eſt, ſerui Dei, ad
cognitionẽ Dei bonitatis manifeſtandam,
qui exinaniturus erat ſemetipſum pro no-
bis, formam ſerui accepturus, & facturus
ſe obedientem vſque ad mortem Crucis.
d Hos puteos obſtruxerunt Philiſtijm, d p.1430,
quatenus Iudæi modò idolorum cultu, 1431,1432.
modò auaritia, modò carnis concupiſcen-
tia, modò inuidia, vitijſque alijs, velamen
induxerunt ſuæ menti ne agnoſcerent ſuũ
19 Meſſiam. * Et cum puteus aquæ viuæ in
20 torrente Paſſionis clauis eſſet effoſſus ad
effundendam Iudæis abundantiſſimè in-
telligentiam diuitiarum bonitatis Dei:
ipſi in Crucifixo ſcandalum paſſi ſunt, re-
ſpuentes eius doctrinam, eumq; negantes.
21 * *e* Effoſſus autem eſt à Deo Philoſopho- e p.29,154.
rum opera ad Dei cognitionem inducen-
dam Puteus doctrinarum humanarum.
f Sed eo puteo abuſi ſunt ſapientes huius f p.886.
mundi: viſaque illis eſt Euangelij prædi-
catio ſtultitia. Et principio naſcentis Ec-
cleſiæ rixati ſunt contra Doctores Chri-
ſtianos, qui argumentis à philoſophica
doctrina ductis, Gentilium errores con-
uincebant: & eorũ plurimos interfecerũt.
22 * *g* Quid autem ſibi vult Puteus Latitu- g p.700,
do? Nempe Euangelij prædicatio toto 1393.
orbe diffuſa: cum vicit Chriſti Fides &
Iudaicã perfidiam, & perſecutiones Gen-
33 tilium. * *h* Porrò puteum in Berſabee, h p.620.
qui appellatus eſt Abundãtia, crediderim
Eccleſiam eſſe. Nam puteus ille Berſabee
dictus eſt & ob *Septem* agnas, & ob Iura-
mentum, & ob Saturitatem, ſiue Abun-
dantiam. Eccleſiæ autem ſeptem ſunt Sa-
cramenta; & Spiritus ſeptiformis, quem
affert gratia; & Teſtamentum, ſiue Iuſiu-
rãdum, quod Deus iurauit ad Abraham,
nempe Chriſtus Abrahæ promiſſus; &
abundantia gratiæ, quæ habetur per Sa-
cramenta.

CA-

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

Rebecca, ac Iacobi artificium deſcribitur ad præripiendam Eſau benedictionem ab Iſaac: Eſau querela: Rebeccæ prudentia, ne Iacob occideretur à fratre.

1 SEnuit autem Iſaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non
poterat: vocauitque Eſau filium ſuum maiorem, & dixit ei:
Fili mi? Qui reſpondit: Adſum. 2 Cui pater: Vides, inquit,
quòd ſenuerim, & ignorem diem mortis meæ. 3 Sume arma
tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cumque venatu
aliquid apprehenderis; 4 fac mihi inde pulmentũ ſicut velle
me noſti, & affer vt comedam: & benedicat tibi anima mea
antequam moriar. 5 Quod cum audiſſet Rebecca, & ille abijſſet in agrum vt
iuſſionem patris impleret, 6 dixit filio ſuo Iacob: Audiui patrem tuum loquen-
tem cum Eſau fratre tuo, & dicentem ei: 7 Affer mihi de venatione tua, & fac
cibos vt comedam, & benedicam tibi coram Domino antequã moriar. 8 Nunc
ergo fili mi, acquieſce conſilijs meis: 9 & pergens ad gregem affer mihi duos
hœdos optimos, vt faciam ex eis eſcas patri tuo, quibus libẽter veſcitur: 10 quas
cum intuleris, & comederit, benedicat tibi prius quam moriatur. 11 Cui ille re-
ſpondit: Noſti quòd Eſau frater meus homo piloſus ſit, & ego lenis: 12 ſi attre-
ctauerit me pater meus, & ſenſerit, timeo ne putet me ſibi voluiſſe illudere, &
inducam ſuper me maledictionem pro benedictione. 13 Ad quem mater: In me
ſit, ait, iſta maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meã, & pergens affer quæ dixi.
14 Abijt, & attulit, deditq; matri. Parauit illa cibos, ſicut velle nouerat patrem
illius. 15 Et veſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum:
16 pelliculaſq; hœdorũ circundedit manibus, & colli nuda protexit. 17 Deditq;
pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit. 18 Quibus illatis, dixit: Pater mi?
At ille reſpondit: Audio. Quis es tu fili mi? 19 Dixitq; Iacob: Ego ſum primo-
genitus tuus Eſau: feci ſicut præcepiſti mihi: Surge, ſede, & comede de venatione
mea, vt benedicat mihi anima tua. 20 Rurſumq; Iſaac ad filium ſuum: Quomo-
do, inquit, tam citò inuenire potuiſti fili mi? Qui reſpondit: Voluntas Dei fuit vt
citò occurreret mihi quod volebam. 21 Dixitq; Iſaac: Accede huc, vt tangam
te fili mi, & probem vtrum tu ſis filius meus Eſau, an non. 22 Acceſſit ille ad
patrem, & palpato eo dixit Iſaac: Vox quidem, vox Iacob eſt: ſed manus, manus
ſunt Eſau. 23 Et non cognouit eum, quia piloſæ manus ſimilitudinem maioris
expreſſerant. Benedicens ergo illi, 24 ait: Tu es filius meus Eſau? Reſpondit, Ego
ſum. 25 At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, vt benedicat
tibi anima mea. Quos cùm oblatos comediſſet, obtulit ei etiã vinum. quo hauſto,
26 dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi oſculum, fili mi? 27 Acceſſit, & oſcu-
latus eſt eum. Statimq; vt ſenſit veſtimentorum illius fragrantiam, benedicens illi,
ait: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. 28 Det tibi
Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. 29 Et
ſeruiãt tibi populi, & adorent te tribus: eſto dominus fratrum tuorum, & incur-
uentur ante te filij matris tuæ. qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus: & qui bene-
dixerit tibi, benedictionibus repleatur. 30 Vix Iſaac ſermonem impleuerat: &
egreſſo Iacob foras, venit Eſau, 31 coctoſque de venatione cibos intulit patri,
dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filij tui: vt benedicat mihi anima
tua. 32 Dixitque illi Iſaac: Quis enim es tu? Qui reſpondit: Ego ſum filius tuus
primogenitus Eſau. 33 Expauit Iſaac ſtupore vehementi: & vltra quàm credi
poteſt, admirans, ait: Quis igitur ille eſt qui dudum captam venationem attulit
mihi, & comedi ex omnibus prius quàm tu venires? benedixique ei, & erit bene-
dictus. 34 Auditis Eſau ſermonibus patris, irrugijt clamore magno: & conſter-
natus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi. 35 Qui ait: Venit germanus tuus
fraudulenter, & accepit benedictionem tuã. 36 At ille ſubiunxit: Iuſtè vocatum
eſt

Digitized by Google

eſt nomen eius Iacob: ſupplātauit enim me en altera vice: primogenita mea ante
tulit, & nunc ſecundò ſurripuit benedictionem meam: Rurſumque ad patrem:
Nunquid non reſeruaſti, ait, & mihi benedictionem? 37 Reſpondit Iſaac: Domi-
num tuũ illum conſtitui, & omnes fratres eius ſeruituti illius ſubiugaui: frumento
& vino ſtabiliui eum, & tibi poſt hæc fili mi, vltra quid faciam? 38 Cui Eſau: Num
vnam, inquit, tantùm benedictionem habes, pater? mihi quoque obſecro vt bene-
dicas. Cumq; eiulatu magno fleret, 39 motus Iſaac, dixit ad eum: In pinguedine
terræ, & in rore cæli deſuper 40 erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo
ſerues: tempuſque veniet, cùm excutias & ſoluas iugum eius de ceruicibus tuis.
41 Oderat ergo ſemper Eſau Iacob pro benedictione, qua benedixerat ei pater:
dixitq; in corde ſuo: Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem
meum. 42 Nunciata ſunt hæc Rebeccę: quæ mittens & vocans Iacob filiũ ſuum,
dixit ad eum: Ecce Eſau frater tuus minatur vt occidat te. 43 Nunc ergo fili mi,
audi vocem meam, & conſurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:
44 habitabiſque cum eo dies paucos, donec requieſcat furor fratris tui, 45 &
ceſſet indignatio eius, obliuiſcaturq; eorum quæ feciſti in eum: poſtea mittam, &
adducam te inde huc. cur vtroque orbabor filio in vno die? 46 Dixitq; Rebecca
ad Iſaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: ſi acceperit Iacob vxorem de
ſtirpe huius terræ, nolo viuere.

Interpretatio litteralis.

* *SEnuit autẽ Iſaac, et caligauerunt* 1
oculi eius, &c. *Senuit Iaac*,
a p.1280. *a* Naturæ noſtræ defectus, ac
pœna. * *Sume arma tua*, &c. 4
b p.2264. *vt comedam*, *b* Delectabilium vſus mo-
deratus, ad celebritatem benedictionis,
qua ius primogenituræ à patre tribueba-
tur, & confirmabatur. *Benedicat tibi ani-
ma mea*, Ego ipſe, c.1165. ex animo, toto
affectu, ac voluntate, cum gaudio, tibi
benedictionẽ impertiar; precer tibi à Deo
proſpera, c.2541. conſecrem te Sacerdotẽ
c p.1952. iure primogenituræ, c.2543. *c* Actus eſt
d p.838. virtutis alijs benedicere. *d* & congruum
847.859. per conſecrationem ad Dei cultum depu-
tari. * *Coram Domino*, Benedictione ma- 7
gna, can.8131. vera, c.8132. * *Acquieſce* 8
e f p.163. *conſilijs meis*, &c. *e* Conſultatio, *f* in qua
p.1757. elucet Rebeccæ ſolertia, *g* & prouidẽtia.
g p.1759. Nulla hic aſtutia, nulla ſimulatio, nulla
fraus, c.455, 456. nam Rebecca Dei reue-
latione ſciebat, ius primogenituræ Iacobo
à Deo tributum, vt indicant verba illa
Dei ſupra c.25.23. Maior ſeruiet minori.
Dei autem reuelationem Rebecca multis
annis ante hanc benedictionem Iacobo
manifeſtauerat. * *Noſti quod Eſau*, &c. 11
h p.1760. *h* Circũſpectio, *i* & Ratiocinatio. *Timeo*,
i p.1758. *k* Malum maledictionis. * *Audi vocem* 13
k p.238. *meam*, *l* Conſilium exhibet; & docilita-
2200.2201. tem, atque conſenſum exigit. * *Et veſti-* 15
l p.163.164. *bus Eſau*, &c. *m* Cautio, ne fraudis ſuſpi-
1756. cio noceret bonis conſilijs. * *Quis es tu*, 19
m p.1761. *fili mi?* &c. *n* Prudens inquiſitio. *Volun-* 20
n p.163. *tas Dei fuit*, *o* Dei prouidentia. *Ego ſum* 24
2416. *primogenitus tuus Eſau*. Ego ſum verus
o p.23. Eſau primogenitus tuus, quatenus Eſau
pro primogenito tuo accipis. Mihi enim
debetur ex Dei volũtate primogenitura.
Ergo Iacob nullum mendacium dixit, ſed
tãtum veritatẽ celauit, quod Iacob eſſet.
p quod prudenter fecit, vt benedictionem p p.2124.
25 ſibi debitã aucuparetur. * *Affer mihi*, &c.
26 *Vt benedicat tibi*, *q* vt ſup.v.4. * *Oſculũ*, q p.2264.
Amoris, & beneficij ſymbolum, c.6892.
6893. *r* Erat autẽ magni amoris actus, & r p.192.193
magnæ beneficentiæ collatio primogeni- 194.1569.
27 turę. * *Statimq; vt ſenſit*. *s* Actus odora- 1605.
tus, vt ſup. v.25. *t* actus guſtus. *u* Excita- s p.175.
mur autẽ per actus ſenſuũ externorum ad t p.174.
cognitionẽ ſpiritualium, vt excitatus eſt u p.148.
Iſaac ad benedictionem impertiendam. 323.
Cui benedixit Dominus, *x* Innuitur Dei x p.23.304.
prouidẽtia circa omnia, *y* & cõcurrere ad y p.309.
omnem rerum creatarum operationem.
28 * *Det tibi Deus*, &c. *z* Prædictio futuro- z p.683.
rũ, vt innuit Paulus Hebr.11.20. & *a* Be- a p.1952.
nedictio, *b* qua bona tẽporalia à Deo pre- b p.1931.
catur; quę tamen ſymbola erant, & figurę 1932.
ſpiritualium, vt infra dicetur in myſtica
29 interpretatione. * *Seruiant tibi populi*,
c Debetur ſuis ſuperioribus à ſubditis obe- c p.2061.
dientia. *Adorent te tribus*, *d* Licet etiam d p.1958.
hominibus adorationem, non ſolum Deo,
exhibere. *Eſto dominus*, *e* Eſt ius ſuperio- e p.1779.
rũ in ſubditos. Facta eſt vniuerſa Idumęa,
id eſt, progenies Eſau, ſeruiens Dauid, qui
progenies Iacob. 2.Reg.8.14. *Qui male-*
dixerit tibi, ſit ille, &c. *f* Innuitur male- f p.1903.
dictio illicita, qua quis optat alteri malũ,
vt illi malum eſt: quia pœna ſubditur, *Sit*
ille maledictus, *g* Ad remouendũ nocen- g p.2095.
tem. *h* ad deterrendũ à male agendo. *i* ad h p.1293.
ius delicto læſum compenſandũ. *k* ad de- i p.1799.
meriti rationem indicandam. *Qui bene-* k p.1296.
dixerit tibi, benedictionibus repleatur.

l Opera

l p.1295. *l* Opera bona meriti rationem habent.
m p.1151. *m* Benedictio opus bonũ eſt. * *Coctos de* 31
5952. *venatione cibos intulit patri*, *n* In officiũ
n p.2042. obedientiæ: quia id Pater præceperat.
Comede, vt benedicat. vide ſupra v. 7.
o p.163. * *Quis enim es tu?* *o* Inquiſitio. * *Expauit* 32
2416. *admirans*, LXX. ἐξέςη Ἰσαακ ἔκςασιν μεγάλην. 33
p p.243. *p* Stuporis actus, timor mali, quod propter
q p.242. nouitatẽ ingens videbatur. *q* Admiratio-
nis actus, timens filio Eſau malum, cuius
r p.158. non poſſet exitus reperiri; *r* & rei cauſam
s p.683. inueſtigatu difficilem reputans. *s* Actus
693. ecſtaſis, & emotionis à ſenſibus: in quo vi-
detur reuelationem à Deo accepiſſe de
myſterio datæ benedictionis, vt indicant
verba, quæ ſequũtur, *Benedixiq; ei, eritq; benedictus*. Nam ſi non intellexiſſet fuiſſe
myſterium, & Dei voluntatem vt Iacob
benediceretur loco Eſau: reuocaſſet Iſaac
benedictionem vt inualidã, & fraude ex-
tortã, & Iacobo maledictionẽ iniunxiſſet
in pœnam fraudis, & furti, ac ſimoniæ.
t p.563. *Quis igitur ille eſt*, *t* vide ſupra v. 32.
2416. * *Clamore magno*, hebr. *Marah*, amaro, 34
u p.216. LXX. πικρὰν, amaram. *u* Innuitur actus
222. vehemẽtis triſtitiæ, *x* ac iræ. *y* Ergo Ama-
x p.250. rum, ſymbolũ eſt Triſtitiæ, ac Iræ. *Benedic*
251. *etiam & mihi*, *z* Actus concupiſcentiæ, ac
y p.216. deſiderij. * *Fraudulenter*, Catachreſis, 35
250. c.8696. pro Prudenter. vt Aſtutia interdũ
z p.200. pro Prudentia ſumitur, c.1228. *a* Vel,
a Ex Aug. l.con. Men- Fraudulenter, ſecundũ ſpeciem, vel ipſius
daciũ c.10. Iſaac opinionem; *b* licet nulla verè fraus
tom.4. eſſet, ſed ſolũ induſtria, quatenus Iacobi
b p.1710. erat Ius primogenituræ, vt ſupra dictũ eſt.
1713.1759. * *Iuſtè vocatum eſt nomen eius Iacob*. 36
c p.2154. *c* Iniuſta querimonia, cum ipſe vendiderit
d p.1898. ſpontè ſua primogenita. *d* & Detractio,
quatenus manifeſtat occultè id, quod ipſe
putabat fuiſſe in Iacobo culpã *Nunquid*
e p.200. *non reſeruaſti*, &c. *e* Iterat actũ deſiderij;
vt etiã infra v. 38. * *Dominum tuum*, &c. 37
f p.1952. *f* Deſcribit ſuã benedictionem, *g* & bene-
g p.1605. ficentiam, *h* & beatitudinem huius vitæ.
h p.928. * *Cumq; eiulatu magno fleret*, *i* Triſtitiæ 38
944. actus, cuius ſymbolum lacrymæ. *k* eius
i p.216.231. triſtitiæ cauſa benedictio amiſſa. * *Mo-* 39
k p.224. *tus Iſaac*, *l* Miſericordia. *In pinguedi-*
l p.217. *ne*, &c. *m* Beneficentia; *n* & prædictio fu-
1603.
m p.1605. turorum, vt docet Paulus Hebr. 11. 20.
n p.683. * *Viues in gladio*. Eris bellicoſus. & tamẽ 40
o p.1779. ex 2.Reg.8.14. *fratri tuo ſeruies*, *o* Tua
progenies ſeruiet Iſraelitis. *Tempusq; ve-*
niet, &c. Regnante Ioram filio Ioſaphat,
receſſit Edom ne eſſet ſub Iuda, & conſti-
p p.683. tuit ſibi regem. 4.Reg.8.20. *p* Prædictio
q p.198. futurorũ. * *q Oderat*, Ob ſurreptã bene- 41
r p.1651. dictionẽ. *Pro benedictione*, *r* Odij cauſa
indicatur inuidia erga bonũ fratris, & ira
s p.1652. pro fraude. *Occidam Iacob*, *s* Homicidio-
t p.198. rum origo odium eſt. *t* Eſt autẽ actus odij
u p.1844. voluntas occidẽdi. *u* Voluntas ea in Eſau
illicita, quatenus ius in eo non erat in vitã
42 fratris: *x* & frater innocens erat. * *Nun-* x p.1847.
ciata ſunt hæc Rebeccæ, Non potuit Eſau
odiũ in corde abſcõdere: minatus eſt mor-
tem fratri corã aliquo. *Quæ mittens*, &c.
43 *y* Prouidẽtiæ actus, *z* & cautionis. * *Audi* y p.1759.
44 *vocem meam*, *a* Obedientiã, & docilitatẽ z p.1761.
45 ſuadet. *Fuge*, *b* Ad tentationẽ rixæ vitan- a p.2061.
dam. *c* vt vitã ſerues, & fratrem perſecu- 2062.1756.
torem lateas. *d* vt des locum iræ. *Vtroque* b p.914.
orbabor filio, ſi rixa contingat, & alter al- c p.916. 2200.
46 terum confodiat. * *Tædet me vitæ meæ*, d p.252.
e Triſtor valde ob malum præſens filiarũ 2366. 2367
Heth. *f* Excitat Rebecca in marito odiũ e p.216.
erga fœminas eius regionis, proponendo 224.
earum vitia, & ſuã moleſtiam. *g* Interim f p.198.
prudenter prouidet vitæ Iacob. g p.1710.
1734.1759.

Interpretatio myſtica.

PAulus Rom. 9. apertè indicat, Iacob
populi Chriſtiani, Eccleſiæq; figuram
fuiſſe; Eſau verò figuram Synagogæ, ac
Iudæorum in infidelitate relictorum. &
Hebr. 11.20. idẽ innuit illis verbis: *Fide & de futuris benedixit Iſaac Iacob, & Eſau*. Futura, intelligenda tempora poſt
Chriſti aduentum, vt ex verbis eiuſdem
Pauli colligitur nu. 14, 15, 16. *Qui hæc di-*
cunt, ſignificant ſe patriam inquirere.
Et ſi quidem ipſius meminiſſent, de qua
exierunt, habebant vtique tempus reuer-
tendi. *Nunc autem meliorem expetunt*,
id eſt, cæleſtem, &c. & num. 26. *Maiores*
diuitias æſtimant theſauro Aegyptiorum,
improperium Chriſti. Ergo ſecundum
Paulum verus ſenſus myſticus huius ca-
4 pitis uidetur is eſſe: *a* * Iſaac inuitãs Eſau a p.449.
ad benedictionem recipiendam, eſt Deus
priſcis Patribus, populoque Iſraelitico
16 Chriſtum, & gratiã promittens. * *b* Iacob b Aug. de
hœdorum pelliculis tectus, *c* eſt Chriſtus mend. c.10.
caput noſtrum formam peccatoris aſſu- tom.4.
mens, & cũ Chriſto capite populus Gen- c p.530.
28 tilis, plenus peccatis. * *d* Iſaac Iacobum 531.532.
benedicens, eſt Deus Pater Chriſtũ Ieſum 534.543. 581.
Sacerdotem ſummũ conſecrans per vnio- d p.478.
nem hypoſtaticam, illumq; gratiæ aucto- 489.
rem conſtituens. *e* Frumenti, viniq; abun- e p.762.
dantia, euchariſticũ Sacramentum eſt. 763.
29 * *f* Iacobus dominus fratrum ſuorum, eſt f p.469.
Chriſtus caput Eccleſiæ, Dominus omniũ. 475.
g Benedictio Eſau in pinguedine terræ, & g p.1122.
in rore cæli, eſt promiſſio bonorum tem-
40 poralium in lege ueteri facta. * *h* Eſau h p.865.
uiuens in gladio, eſt littera occidẽs. *i* Eſau i p.859.
fratri ſeruiens, eſt lex uetus ad legem no- 860.1116.
uam figurandam ordinata. & ij Iudæi, qui
Euangelium receperunt. *k* Eſau excutiens k p.1430.
iugũ de ceruicibus, eſt Synagoga à Chriſti 1431.
fide, & ſeruitute ſe retrahens.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Iacob mittitur ad Laban, vt ex eius filiabus accipiat vxorem, & iterum à patre benedicitur: Eſau ad imitationem fratris ducit aliam vxorem, conſanguineam: Iacob in ſomnis ſcalam videt,& reuelationem audit futurorum: expergefactus erigit monumentum, ac votum vouet.

1 VOcauit itaque Iſaac Iacob,& benedixit eum, præcepitque ei,
dicens: Noli accipere coniugem de genere Chanaan: 2 ſed
vade, & proficiſcere in Meſopotamiam Syriæ, ad domum
Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus
Laban auunculi tui. 3 Deus autem omnipotens benedicat
tibi,& creſcere te faciat,atque multiplicet: vt ſis in
turbas populorum. 4 Et det tibi benedictiones Abrahæ,&
ſemini tuo poſt te: vt poſſideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus eſt
auo tuo. 5 Cumq; dimiſiſſet eum Iſaac,profectus venit in Meſopotamiam Syriæ
ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris ſuæ. 6 Vidẽs autem Eſau
quòd benedixiſſet pater ſuus Iacob,& miſiſſet eum in Meſopotamiam Syriæ, vt
inde vxorem duceret: & quòd poſt benedictionem præcepiſſet ei, dicens: Non
accipies vxorem de filiabus Chanaan: 7 quòdq; obediens Iacob parentibus ſuis
iſſet in Syriam: 8 probans quoque quòd non libenter aſpiceret filias Chanaan
pater ſuus: 9 iuit ad Iſmaelem, & duxit vxorem, abſque ijs quas prius habebat,
Maheleth filiã Iſmael filij Abraham,ſororem Nabaioth. 10 Igitur egreſſus Iacob
de Berſabee, pergebat Haran. 11 Cumq; veniſſet ad quendam locum,& vellet
in eo requieſcere poſt ſolis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & ſupponens
capiti ſuo,dormiuit in eodem loco. 12 Viditq; in ſomnis ſcalam ſtantem
ſuper terram,& cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei aſcẽdentes
& deſcendentes per eam, 13 & Dominum innixum ſcalę dicentem ſibi: Ego ſum
Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac: Terram in qua dormis, tibi
dabo & ſemini tuo. 14 Eritque ſemen tuum quaſi puluis terræ: dilataberis ad
Occidentẽ,& Orientem,& Septentrionẽ,& Meridiem: & BENEDICENTVR
in te & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ. 15 Et ero cuſtos tuus quocunque
perrexeris,& reducam te in terram hanc:nec dimittam niſi compleuero vniuerſa
quæ dixi. 16 Cumq; euigilaſſet Iacob de ſomno,ait: Verè Dominus eſt in loco
iſto,& ego neſciebam. 17 Pauenſque, Quàm terribilis eſt,inquit,locus iſte: non
eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. 18 Surgens ergo Iacob manè, tulit
lapidem quẽ ſuppoſuerat capiti ſuo,& erexit in titulum, fundens oleum deſuper.
19 Appellauitque nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. 20 Vouit
etiam votum,dicens: Si fuerit Deus mecum,& cuſtodierit me in via,per quam
ego ambulo,& dederit mihi panem ad veſcendum,& veſtimentũ ad induendum,
21 reuerſuſq; fuero proſperè ad domũ patris mei: erit mihi Dominus in Deum,
& 22 lapis iſte,quem erexi in titulum,vocabitur Domus Dei: cunctorumq; quæ
dederis mihi,decimas offeram tibi.

Interpretatio litteralis.

a p.1952. B*Enedixit eum*, *a* Bene precatus 1
b p.1779. eſt ei. *Præcepit*, *b* Ius habens ſu-
perioris in filium. *Noli accipe-*
c p.834. *re*,&c. *c* Ne coniux ad idolola-
913.1422. triã te trahat, d.4753. * *Accipe tibi vxo-* 2
d p.831. *rem*, *d* Matrimonium licitum. * *Deus* 9
e p.4,9, 14. *omnipotens*, *e* Cuius potentia infinita. 3
vid.ſup.c.17.1. *Benedicat tibi,et creſcere* 4
f p.1931. *te faciat*, Et, pro, Id eſt, *f* Precatur ei bo-
1932,1952. num multæ prolis, & poſſeſſionem terræ

promiſſionis. *g* Innititur ſpes in Deum, g p.1445.
h & motiuum ſpei, Dei promiſſio, ac bo- h p.1442,
nitas, ſiue potentia infinita, *i* & Dei pro- 1443.
uidentia, *k* & cõcurſus ad omnem rerum i p.23.304.
5 creatarũ operationem. * *Profectus venit*, k p.309.
7 *l* Obedientem ſe parentis præcepto exhi- l p.2042.
6 bens. * *Videns autem Eſau*,&c. *m* Pru- m p. 1710,
dens, ac prouidens ſibi, ut à parentibus 1713,1759.
11 ametur. * *Cumq; veniſſet*,&c. *n* Prouidet n p.1759.
12 Iacob ſuo corpori. * *Viditque in ſomnis*
ſcalam,

Digitized by Google

o p.694. *ſcalam*,&c. o Reuelatio diuina fit Iacobo
p p.116. per ſomnium. *Angelos quoque Dei, p* Sunt
Angeli. *Aſcendentes, & deſcendentes,*
q Maldon. Miniſtrantes. q nam qui miniſtrant, aſcen-
Io.1.51. dunt, & deſcendunt. r Habes Angelos
r p.119. moueri de loco ad locum. s & miniſtros
s p.344. eſſe Dei, ab eoq; mitti. t & aſcenſum, ac
1013. deſcenſum ſymbolum eſſe Diligentiæ in
t p.1767. miniſtrãdo. * *Dicentem ſibi, u* Prophetia 13
u p.684. à Deo eſt. *Ego sũ Dominus Deus Abrahã,*
x p.1. x His uerbis Deum eſſe innuit ipſe Deus.
y p.2124. *Tibi dabo*, &c. y Promiſſio. z Dei domi-
z p.22. nium innuitur, a & prouidentia. * *Eritq;* 14
a p.23. 380 *ſemen tuum*,&c. uid. ſup. cap. 12. u. 2, 3. &
c. 22. u. 16, 17. & c. 26. u. 4. * *Et ero cuſtos* 15
b p.380. *tuus*, b Peculiaris Dei erga pios proui-
dentia. *Nec dimittam, niſi compleuero,*
c p.47. c Deus uerax, d ac fidelis. *Niſi*, Non ne-
d p.48. gat cuſtodiam poſt adimpletionem pro-
miſſionis, ſed affirmat non defuturam
uſque ad eam adimpletionem, can. 998,
999, 2815, 2868. * *Verè Dominus eſt in* 16
loco iſto, Non ſolum ut eſt in omnibus
e p.81. locis, e ſed ſpeciali modo, quâtenus extra
ordinem conſuetum naturæ, operatur in
hoc loco opera ſupernaturalia, ut reuela-
f p.1919. tionis, ac prophetiæ, d. 3536. f & quate-
nus hunc locum indicat ſibi elegiſſe, vt
ſpeciali modo in eo colatur. * *Pauensque,* 17
quàm terribilis, &c. Quia timere inter-
dum idem eſt, quod colere, def. 2763.
Pauor, hoc in loco pro Reuerentia; &
Terribilis, pro colendus, veneratione di-
g p.158. gnus, uidetur ſumi. g Admiratur loci
h p.1917. maieſtatem, h & mẽte ueneratur. *Domus*
i p.1919. *Dei*, i Locus Deo dicatus. *Porta cæli*,
Quia uiderat ſcalam ad cælum. vatici-
natur de Eccleſia, ut in interpretatione
myſtica dicetur. * *Erexit in titulum,* 18
In monumentum, ut etiã explicant LXX.
εἰς ϛήλην. In memoriam accepti beneficij,
nempe diuinæ benedictionis, ac promiſ-
k p.1915. ſionis. K Gratum ſe Deo exhibuit eo
2083. cultu. *Fundens oleum deſuper*, l Conſe-
l p.1919. crans in cultum Dei. Erat enim iam Sa-
cerdos, patris benedictione conſecratus.
m p.2153. * *Appellauitq; nomen vrbis Bethel.* m Ad 19
cognitionem alijs tradendam ſanctitatis
eius loci, ac myſterij. * *Vouit etiam vo-* 20
n p.1977. *tum*, n Licitũ eſt votum, religionis actus.
o p.1926. *Si fuerit Deus mecum*,&c. o Cultum Deo
† p.1931. exhibet oratione. † Quia poſſunt peti
p p.23.296 etiam temporalia. p Profitetur autem
304.380. Dei prouidentiam. * *Erit mihi Dominus* 21
in Deum. q Non alium Deum colam q p.1,2,6.
præter Deum verum *Iehouã*; qui eſt ens
à ſe, principium omnium, vnus Deus.
22 * *Vocabitur Domus Dei*. hebraicè *Erit*.
r Habebitur à me vt locus Deo dicatus. r p.1919.
Decimas offeram tibi, s Vt lex ipſa natu- s p.1975.
ralis me docet.

Interpretatio myſtica.

CVm ex Rom. 9. & Hebr. 11. Iacob
Chriſti figura ſit, & Iſaac benedi-
ctio ſit Chriſti à Patre facta in ſummum
Sacerdotem prædeſtinatio, ac vnctio, ut in
2 27. capite interpretati ſumus: * a ergo a p.1429.
3 Iacobi in Meſopotamiam miſſio, ut inde 1431.
4 ſibi uxorem accipiat, eſt gentium vocatio;
& relicta Synagoga, Eccleſiæ in Chriſti
11 ſponſam electio. * *Tulit de lapidibus qui
iacebant, & supponens capiti ſuo, dormi-
uit in eodem loco.* b Lapides crucem, ſom- b *Eccleſia*
12 nus mortem Chriſti figurant. * *Vidit in in Pontifica-*
ſomnis ſcalam, &c. c Commeruit nobis *li De eccleſ.*
Chriſtus ſua morte quidquid nobis pro- *conſecr. in*
deſt ad uitam æternam, præſertim fidem, *prima bene-*
d per quam nobis eſt aditus ad vitam *dict. altaris.*
13 æternam. * e Deum inniti ſcalæ, eſt ue- p.544.568.
ram Dei cognitionem per fidem haberi. c p.572.
f & fidei motiuum eſſe auctoritatem di- 578.
uinam; ſeu, Obiectum formale fidei eſſe d p.1331.
primam veritatem, g Angeli aſcendentes, 1342.
ac deſcendentes, ſunt euangelici Sacerdo- e p.1318.
tes, Malach. 2. 7. quorum labia cuſtodiunt 1344.
doctrinam fidei, eiuſque miniſtri ſunt, ac f p.1317.
prædicatores. h Terra, in qua Iacob dor- g p.700.
mit, figurat Eccleſiam, pro qua Chriſtus h p.620.
mortuus eſt, quæ Chriſto unitur per fi- 623.624.
14 dem, & gratiam. * i Semen quaſi puluis, i p.620.
figura eſt populi Chriſtiani per totum 880.630.
orbem diffuſi, K quem Chriſtus generat k p.757.
18 per Baptiſmum. * l Iacob mane ſurgens, l p.592.
Chriſtum reſurgentem ſignificat. m Lapis m p.708.
in titulum erigitur, quatenus poſt Chriſti 720.722.
reſurrectionem Crux per vniuerſum mũ-
dum prædicatur. n Oleum fuſum eſt, n p.748.
quatenus Sagramentorum vſus inductus
eſt in Eccleſiam, per quæ diuina gratia
22 communicatur. * o Lapis in titulum o p.620.
erectus Domus Dei vocatur, quatenus in 1353.
ſola Eccleſia, in qua Crux Chriſti colitur,
habitat Deus per gratiam, & in ea ſola
vera cognitio, veruſque Dei cultus eſt.

Pro ſenſu Tropologico vid. Gregorium
apud Gloſ.

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

SVMMA.

Peruenit in Meſopotamiam Syriæ Iacob, & adaquato ad puteum Rachelis grege, excipitur à Laban in hoſpitium. Seruit pro Rachele ſeptem annis: ſed ei ſupponitur Lia, cogiturque ſeptem alijs annis pro Rachele ſeruire. Parit Lia quatuor filios, ſorore ſterili permanente.

1 PRofectus ergo Iacob venit in terram orientalem. 2 Et vidit
puteum in agro, tres quoque greges ouium accubātes iuxta
eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi la-
pide claudebatur. 3 Moriſq; erat vt cunctis ouibus cōgre-
gatis deuoluerēt lapidem, & refectis gregibus rurſum ſuper
os putei ponerēt. 4 Dixitq; ad paſtores: Fratres, vnde eſtis?
Qui reſponderunt: De Haran. 5 Quos interrogans, Nun-
quid, ait, noſtis Laban filium Nachor? Dixerunt: Nouimus.
6 Sanusne eſt? inquit. Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia eius venit cum grege
ſuo. 7 Dixitq; Iacob: Adhuc multum diei ſupereſt, nec eſt tempus vt reducātur
ad caulas greges: date ante potum ouibus, & ſic eas ad paſtum reducite. 8 Qui
reſponderunt: Non poſſumus, donec omnia pecora congregētur, & amoueamus
lapidē de ore putei, vt adaquemus greges. 9 Adhuc loquebantur, & ecce Rachel
veniebat cum ouibus patris ſui: nam gregem ipſa paſcebat. 10 Quam cū vidiſſet
Iacob, & ſciret conſobrinam ſuam, oueſq; Laban auunculi ſui: amouit lapidē quo
puteus claudebatur. 11 Et adaquato grege, oſculatus eſt eam: & eleuata voce
fleuit, 12 & indicauit ei, quod frater eſſet patris ſui, & filius Rebeccæ: at illa fe-
ſtinans nunciauit patri ſuo. 13 Qui cū audiſſet veniſſe Iacob filium ſororis ſuæ,
cucurrit obuiam ei: complexuſq; eum, & in oſcula ruens, duxit in domum ſuam.
Auditis autem cauſis itineris, 14 reſpondit: Os meum es, & caro mea. Et poſt-
quam impleti ſunt dies menſis vnius, 15 dixit ei: Num quia frater meus es, gra-
tis ſeruies mihi? dic, quid mercedis accipias. 16 Habebat verò duas filias, nomen
maioris Lia: minor verò appellabatur Rachel. 17 Sed Lia lippis erat oculis: Ra-
chel decora facie, & venuſto aſpectu. 18 Quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi
pro Rachel filia tua minore, ſeptē annis. 19 Reſpondit Laban: Melius eſt vt tibi
eam dem, quàm alteri viro, mane apud me. 20 Seruiuit ergo Iacob pro Rachel
ſeptem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine. 21 Dixitq;
ad Laban: Da mihi vxorem meam: quia iam tempus impletum eſt, vt ingrediar
ad illam. 22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad conuiuium, fecit nuptias.
23 Et veſpere Liam filiam ſuam introduxit ad eum, 24 dans ancillam filiæ, Zel-
pham nomine. Ad quam cum ex more Iacob fuiſſet ingreſſus, facto mane vidit
Liam: 25 & dixit ad ſocerum ſuum: Quid eſt quod facere voluiſti? nonne pro
Rachel ſeruiui tibi? quare impoſuiſti mihi? 26 Reſpondit Laban: Non eſt in loco
noſtro conſuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias. 27 Imple hebdoma-
dam dierum huius copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere, quo ſeruiturus
es mihi ſeptem annis alijs. 28 Acquieuit placito: & hebdomada tranſacta, Ra-
chel duxit vxorem: 29 cui pater ſeruam Balam tradiderat. 30 Tandemq; poti-
tus optatis nuptijs, amorem ſequentis priori prætulit, ſeruiens apud eum ſeptem
annis alijs. 31 Videns autem Dominus quòd deſpiceret Liam, aperuit vuluam
eius, ſorore ſterili permanente. 32 Quæ conceptum genuit filium, vocauitque
nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me
vir meus. 33 Rurſumq; concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me
Dominus haberi contemptui, dedit etiam iſtum mihi, vocauitque nomen eius
Simeon. 34 Concepitque tertiò, & genuit alium filium: dixitque: nunc quoque
copulabitur mihi maritus meus, eo quòd pepererim ei tres filios: & idcircò ap-
pellauit nomen eius Leui. 35 Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò
confitebor Domino: & ob hoc vocauit eum, Iudam: ceſſauitque parere.

Inter-

Digitized by Google

Interpretatio litteralis.

P*Rofectus ergo Iacob*, &c. Eſt hy- 1
potypôſis pulcherrima, c. 8753.
qua venuſtè narratur Iacobi ad
a p.23.380 Laban aduētus. a Diuina interim
erga Iacobum prouidentia deſcribitur.
Eſt autem deſcriptio non ſuperuacanea,
ſed plena myſterijs, vt in interpretatione
myſtica videbitur, c. 419. * *Fratres, vnde* 4
b p.1713. *eſtis?* b Inquiſitio, c & officia verborum.
c p.2138. * *Adhuc multum diei*, &c. d Officia ver- 7
d p.2138. borū, e & Cōſilium. * *Non poſſumus*, &c. 8
e p.163. f Eligenda meliora. ob aquæ penuriam
f p.1730. videntur paſtores illud conſilij cœpiſse, ne
plus aquæ conſumeretur in ſingulis gre-
gregibus adaquandis. * *Nam gregem* 9
g p.268. *ipsa paſcebat*, g Artem pecuariam exer-
h p.2045. cebat. * *Amouit lapidem*, h Exhibuit ſuæ 10
cōſanguineæ pietatis officia, adaquatione 11
i p.202. gregis, oſculo, fletu, i lacrymæ, lætitiæ, nō
k p.183. ſolum doloris ſymbolū ſunt, K oſculum,
l p.193. amoris. l Amor enim vnionem realem
cauſat cum re amata. Moris erat, vt etiam
nunc eſt, amorem in conſanguineos oſten-
m p. 1767. dere oſculo. * *At illa feſtinans*, m Dili- 12
n p.2045. gens. * *Cucurrit obuiam*, &c. n Pietatis 13
o p.183. officium ſunt hæc omnia, o & præterea
Amplexus, & oſcula, amoris ſymbola.
* *Et poſtquam impleti ſunt*, &c. vſque ad 14
p p.1791. nu. 21. p Conductionis, ac locationis con-
tractum ineunt. locat Iacob operā ſuam,
vt pro mercede Rachelem in vxorem
q p.150. accipiat. * *Decora facie*, q Rachel venu- 17
ſtate præcellebat. * *Quā diligens Iacob*, 18
r p.183. r Complacuit ſibi Iacob in Rachele, s bo- 20
s p.184. no delectabili ſibi propoſito. *Seruiam tibi*
190. *pro Rachel*, t Amor ad vnionem vrgebat,
t p.193. u & ad ſeruitiū. * *Da mihi vxorem meā*, 21
u p.197. x Matrimonium licitum; y quod Iacob
x p.831. exigit ut debitum ex contractu. * *Qui* 22
y p.1800. *vocaris*, &c. z Congruus vſus moderatus
z p.2264. delectabilium in celebratione nuptiarum.
* *Quid eſt, quod facere voluiſti?* &c. 25
a p.1800. a Suum repetit. b accuſat. c ad reſtitutio-
b p.1802. nem vrget. d de fraude iuſtè conqueritur.
c p.1835. * Peccauit autem Laban, & peccare fecit 23
d p.1908. filiam Liam, cum eā introduxit ad Iacob,
2154. peccato e tum ſtupri, quia virginem tra-
e p.2334. didit illicitè deflorandā. f tum adulterij,
f p.2336. quia tradidit Liam viro iam coniugato cū
g p. 2337. Rachele: g tum inceſtus, quia conſangui-
h p.837. nea erat Lia vxori Iacob Racheli. h Non
peccauit autem Iacob plures vxores du-
cens, quia Deo diſpenſante fecit. * *Non* 26
i p.1878. *eſt in loco noſtro conſuetudinis*, &c. i Ca-
lumnioſè ſe defendit: nam licet vera eſſet
illa conſuetudo; debuerat tamen eā Iaco-
bo manifeſtare antequam contractus Ma-
trimonij cum Rachele iniretur. fraus ergo
interceſſit. * *Imple hebdomadam dierum* 27
k p.1817. *huius copulæ*, &c. k Iniuſtitia: nam iam ſo-
lutum fuerat pretium pro Rachele.
28 * *Acquieuit placito*, l Conſenſus. * *Tan-* l p.164.
30 *demque potitus*, &c. m Propoſitum bonū m p.183.
delectabile amorem excitauit, n cauſaque 184.190.
31 longæ ſeruitutis fuit. * *Deſpiceret Liam*, n p.197.
hebr. & LXX. o Odio haberet, p quam o p.198.
vt vxorem amare debebat. Non videtur p p.199.
graue odium fuiſse: quia Iacob vir iuſtus
erat; nec recedebat ab officijs, quæ erga
vxorē præſtare ex iuſtitia debebat. *Videns*
Dominus, q Qui nouit omnia, r cuius eſt q p.16.
omnibus prouidere. *Aperuit vuluam*, r p.23.304.
s Concurrens ad generationem, t vt Iaco- s p.309.
bum ad amorem erga Liam traheret, pro- t p.189.
poſito bono vtili prolis. *Sorore ſterili per-*
manente, u vt immoderatior Iacobi in u p.313.
Rachelem amor frænaretur. x vt aliqua 1456.1457.
32 pœna plecteretur. * *Conceptum genuit fi-* x p.1279.
33 *lium*, y Eſt hominum ex hominibus gene- y p.320.
ratio: z vim enim habēt homines ad pro- z p.311.
ducendum ſibi ſimiles. *Vocauitque nomen*
eius Ruben, a Ad memoriā accepti à Deo a p.2083.
beneficij. *Vidit*, b Prouidit. *Humilitatem* 2153.
meam, hebr. Afflictionem meam. *Nunc* b p.16.23.
amabit me vir meus, c Propoſito bono 304.899.
vtili. *Audiuit Dominus*, d Scientiæ diuinę c p.189.
34 ſymbola viſio, & auditus. * *Copulabitur* d p.16.
mihi, e Amabit me. f Cauſat amor vnio- e p.189.
35 nem realem cum re amata. * *Confitebor* f p.193.
Domino, g Gratias agam, c. 8120. h Cele- g p.2083.
brabo palam eius bonitatem, c. 8121. h p.1998.

Interpretatio myſtica.

PErtinet hoc caput ad benedictionem,
qua Iſaac benedixit Iacob filiū ſuum.
Quam benedictionem cū Paulus, ut ſupra
c. 27. dictū eſt, dixerit Hebr. 11. 20. fuiſſe
de futuris, nempè de Chriſto: dicendum
etiam hoc caput, non ſolum duo precedē-
tia, eſſe myſticè de Chriſto. Ergo, quia in
Scripturis ſacris Aqua ſymbolum eſt gra-
tiæ, ac diuinæ doctrinæ, can. 5349. 5355.
2 * a Puteus in Meſopotamia, eſt Gratia, & a p.363.
Fides Chriſti in Eccleſia. b Quam ante 1316.
Chriſti aduētum expectarunt tres ouium b p.370.
greges, id eſt, tres populi iuſtorum, nempe 372.1342.
qui fuerūt ante diluuium, poſt diluuium, 1344.
6 & poſt Moyſem. * c *Rachel veniens cum* c *Ambr. de*
grege ſuo, d Eſt Eccleſia poſt Chriſti ad- *virg. 5. et de*
10 uentum ex gentibus congregata. * *Iacob* *fuga ſeculi,*
amouit lapidem, quo puteus claudebatur, & *ep. 18.*
Quatenus Chriſtus ſuis meritis, ſua paſ- *Aug. ſer 80.*
ſione impedimentum abſtulit gratię, diui- *Beda ſuper*
nam iram, concupiſcentiam, peccatum, *Gen. 30.*
can. 6400. 6405. 6413. e Non enim poteſt d p.1429.
homo ſine Dei auxilio ſe ad gratiam præ- e p.376.
parare. f Meruit autem nobis Chriſtus f p.575.
media ad iuſtificationem, g & diuina au- g p.576.
xilia, h & liberationē à diaboli poteſtate. h p.579.
585.

i Ada-

i p. 573. i Adaquauit gregem, quatenus gratia, &
577. effectus Sacramentorum ex Chriſti meri-
k p.1430. tis habentur. * k Lia Synagogam, & Iu- 26
l p. 1429. dæos, l Rachel, Eccleſiam, & populum
m p.1432. Gentilem figurauit. m Lia lippis oculis,
quatenus Iudæi ob cœcitatem mentis ſæ-
n p.629. piſſimè Spiritui ſancto reſtiterunt. n Ra-
chel decora facie, quatenus Eccleſiæ pro-
prium ſanctam eſſe, o & venuſto aſpectu,
o p.633. ex pulchritudine, quæ cōſurgit in Eccleſia
ex diuerſitate membrorum. * p Et Liam, 24
p p.623. & Rachelem ſibi Iacob copulauit, quate- 30
nus & Synagogam, & Eccleſiā ſibi Chri-
ſtus vniuit per Fidem, q & per charitatē.
q p.624. r Amor ſequentis priori præfertur, quate-
1139. nus lex vetus gratiam non conferebat;
r p.1113. s cum lex noua iuſtificet ratione gratiæ s p.1136.
interius datæ. t Præterea hæc eſt lex amo- t p.1140.
ris, illa timoris; hæc æterna, illa tempora-
lia promittebat; illa vmbra erat futuro-
rum, hæc ipſam veritatem continet.
31 * u Iacob Liam deſpexit, quatenus cære- u p.864.
moniæ ceſſarunt veteris legis poſt Chriſti
aduentum. x & Iudæorum Synagoga à x p.1431.
Deo deſerta, ac derelicta eſt. y Liæ fœcun- y p.1111.
ditas figura fuit veterum Sāctorum ante
Chriſtum, quos habuit Chriſtus è Syna-
goga per fidem in ipſum. z Rachelis ſte- z p.1428.
rilitas toto tempore, quo Lia fœcunda
fuit, Gentiliſmum figurauit, & infidelita-
tem, quæ vſque ad Chriſtum durauit, in
qua infidelitate nemo ſaluus eſſe potuit.

CAPVT TRIGESIMVM.

SVMMA.

Rachel infœcunda tradit Iacobo Balam ſeruam in coniugium, vt ſaltem ex ea prolem habeat: idem facit Lia tradens Zelpham ancillam marito. Impetrat à Rachele Lia Iacobi concubitum pro mandragoris; treſque deinceps filios parit. Largitur Deus Racheli quoque prolem, Ioſephum. Petit Iacob à Laban dimitti cum vxoribus in terram Chanaan: ſed à Labano retinetur, inito contractu, vt maculoſum quodque, ac varium ex grege cederet Iacob in mercedem: nataque eſt melior gregis pars maculoſa, virgarum quodam variarum colorum artificio. quare Iacob diues eſt effectus.

1 CErnens autem Rachel quòd infœcunda eſſet, inuidit ſorori
ſuæ, & ait marito ſuo: Da mihi liberos, alioquin moriar.
2 Cui iratus reſpondit Iacob: Num pro Deo ego ſum, qui
priuauit te fructu ventris tui? 3 At illa: Habeo, inquit, fa-
mulam Balam: ingredere ad illam vt pariat ſuper genua mea,
& habeam ex illa filios. 4 Deditq; illi Balam in coniugium:
quæ, 5 ingreſſo ad ſe viro, concepit, & peperit filium.
6 Dixitq; Rachel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi
filium. & idcirco appellauit nomen eius, Dan. 7 Rurſumq; Bala concipiens pe-
perit alterum, 8 pro quo ait Rachel: Comparauit me Deus cum ſorore mea, &
inualui: vocauitq; eum, Nephthali. 9 Sentiens Lia quòd parere deſijſſet, Zelphā
ancillam ſuam marito tradidit. 10 Qua poſt conceptum edente filium, 11 dixit:
Feliciter. & idcirco vocauit nomen eius, Gad. 12 Peperie quoque Zelpha alte-
rum. 13 Dixitq; Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mu-
lieres. propterea appellauit eum, Aſer. 14 Egreſſus autem Ruben tempore meſſis
triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitq; Rachel:
Da mihi partem de mandragoris filij tui. 15 Illa reſpondit: Parumne tibi vide-
tur, quòd præripueris maritum mihi, niſi etiam mandragoras filij mei tuleris?
Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. 16 Redeuntiq;
ad veſperam Iacob de agro, egreſſa eſt in occurſum eius Lia, Et ad me, inquit,
intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei. Dormiuitq; cum ea
nocte illa. 17 Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque & peperit filium
quintum, 18 & ait: Dedit Deus mercedem mihi: quia dedi ancillam meam viro
meo: appellauitq; nomen eius, Iſſachar. 19 Rurſum Lia concipiens, peperit ſex-
tum filium. 20 & ait: Dotauit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit
maritus meus, eo quòd genuerim ei ſex filios: & idcirco appellauit nomen eius,
Zabulon. 21 Poſt quem peperit filiam, nomine Dinam. 22 Recordatus quoque
Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. 23 Quæ concepit &
peperit filium, dicens: Abſtulit Deus opprobrium meum. 24 & vocauit nomen
eius,

eius,Ioſeph,dicens:Addat mihi Dominus filium alterum. 25 Nato autē Ioſeph,
dixit Iacob ſocero ſuo : Dimitte me vt reuertar in patriam, & ad terram meam.
26 Da mihi vxores,& liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam : tu noſti
ſeruitutem qua ſeruiui tibi. 27 Ait illi Laban: Inueniam gratiā in conſpectu tuo:
experimento didici,quia benedixerit mihi Deus propter te : 28 conſtitue mer-
cedem tuam quam dem tibi. 29 At ille reſpondit: Tu noſti quomodo ſeruierim
tibi, & quanta in manibus meis fuerit poſſeſſio tua. 30 Modicum habuiſti ante
quàm venirem ad te,& nunc diues effectus es: benedixitque tibi Dominus ad in-
troitum meum. Iuſtum eſt igitur vt aliquando prouideam etiam domui meæ.
31 Dixitque Laban : Quid tibi dabo ? At ille ait : Nihil volo : ſed ſi feceris quod
poſtulo,iterum paſcam, & cuſtodiam pecora tua. 32 Gyra omnes greges tuos,
& ſepara cunctas oues varias & ſparſo vellere: & quodcunque furuum,& macu-
loſum,variumque fuerit,tam in ouibus quàm in capris,erit merces mea. 33 Re-
ſpondebitque mihi cras iuſtitia mea,quando placiti tempus aduenerit coram te:
& omnia quæ non fuerint varia & maculoſa & furna,tam in ouibus,quàm in ca-
pris,furti me arguent. 34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis. 35 Et ſe-
parauit in die illa capras, & oues, & hircos, & arietes, varios atque maculoſos :
cunctum autem gregem vnicolorem, ideſt, albi & nigri velleris, tradidit in manu
filiorum ſuorum. 36 Et poſuit ſpatium itineris trium dierū inter ſe & generum,
qui paſcebat reliquos greges eius. 37 Tollens ergo Iacob virgas populeas viri-
des,& amygdalinas,& ex platanis,ex parte decorticauit eas: detractiſq; cortici-
bus, in his quæ ſpoliata fuerant, candor apparuit : illa verò quæ integra fuerant,
viridia permanſerunt: atque in hunc modū color effectus eſt varius. 38 Poſuitq;
eas in canalibus , vbi effundebatur aqua : vt cum veniſſent greges ad bibendum,
ante oculos haberent virgas, & in aſpectu earum conciperent. 39 Factumq; eſt
vt in ipſo calore coitus oues intuerentur virgas,& parerent maculoſa,& varia,&
diuerſo colore reſperſa. 40 Diuiſitq; gregem Iacob,& poſuit virgas in canalibus
ante oculos arietum: erant autē alba & nigra quæque,Laban: cętera verò,Iacob,
ſeparatis inter ſe gregibus. 41 Igitur quando primo tēpore aſcendebantur oues,
ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouium,vt in
earum contemplatione conciperent : 42 quando verò ſerotina admiſſura erat,
& conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque ſunt ea quæ erant ſerotina,
Laban: & quæ primi temporis, Iacob. 43 Ditatuſque eſt homo vltra modum,&
habuit greges multos,ancillas & ſeruos,camelos & aſinos.

Interpretatio litteralis.

I*Nuidit*, hebr. Zelauit, æmulata eſt. 1
a p.222. *a* Zelus, eſt triſtitia de bono alieno,
quatenus illud nobis deeſt. *Da mihi*
b p.200. *liberos*, *b* Prolis deſideriū. *Alioquin*
c p.216. *moriar*, *c* Præ triſtitia; *d* cuius cauſa erat
d p.224. ſterilitas, *e* & amor prolis, *f* quæ differe-
e p.225. batur: *g* maximè autem noxia eſt corpori
f p.227. triſtitia. * *h Iratus*, Quatenus exiſtimauit 2
g p.230. fieri ſibi à Rachele iniuriam per petitionē
h p.250. moleſtam de re, quæ non erat in eius pote-
251. ſtate, ſed Dei. *Pro Deo*, Loco Dei. *Qui pri-*
nauit te fructu ventris tui, hebr. Prohibuit
i p.23, 304. à te fructum ventris. *i* Indicatur Dei pro-
uidentia. * *Habeo, inquit, famulam*,&c. 3
k p.1759. K Ingenioſa prouidentia. * *Dedit illi Ba-* 4
l p.832. *lam in coniugium*, *l* Addita Iacobo tertia
837. vxor. vtique ex Dei diſpenſatione. * *Con-* 5
m p.311. *cepit*, *& peperit filium*, *m* Vi producendi
320. ſibi ſimile. * *Iudicauit mihi Dominus*, 6
Pro me ſententiam pronunciauit, c.2676.
n p.24. *n* Ipſe Iudex omnium. *Exaudiuit vocem*,
o Exorabilis. *Dans mihi filium*, *p* Benefi- o p.55.
cus. *Appellauit nomen eius Dan*, *q* Ad me- p p.54.
7 moriam accepti à Deo beneficij. * *Rur-* q p.2083.
ſumq; Bala concipiens peperit, vt ſup. v. 5. 2153.
8 * *Comparauit me Deus cum ſorore mea*,
Congredi me fecit Deus cum ſorore mea,
luctare me fecit, hebr. luctationibus Dei,
.i. magnis, c.8554. luctata ſum cum ſorore
mea. venuſta in his verbis metaphora,
ducta à luctantibus. *r* Indicat vulgata r p.23, 296,
nihil fieri ſine Dei gubernatione. *s* Lucta, 304.
quā memorat textus hebraicus, eſt ſym- s p.1668.
bolum Contentionis, ac litigij. Lis autem, 2150.
ac lucta, quæ inter Liam, & Rachelem
intercedebat, erat deſideriorū; Lia Iacobi
concubitum, Rachele filios exoptante.
Vocauitque eum Nephthali, *t* Luctam, ad t p.2153.
9 memoriā luctæ iam explicatæ. * *Sentiens* u p.831.
autem Lia,&c. *u* Matrimonium licitum, x p.837.
cauſa filiorum, *x* etiam duæ ſimul vxores, y p.311.
10 Deo diſpēſante. * *Edente filiū*, *y* Pariente. 320.
12

* *Feli-*

* *Feliciter,* hebr.& LXX. Cum fortuna. 11
z p.202. z De bono prolis gaudet, felicitate tem- 13
928. porali, vt etiam habetur in verbis ſequen-
a p.2153. tibus. *a* & ad felicitatis memoriā nomina
ſilijs imponit. *Beatam quippe me dicent,*
b p.2232. *b* Gloriæ appetitus. * *Mandragoras,* Po- 14
ma odorifera, & pulchra. radix humanam
c p.200. figuram refert, c.6580. *Da mihi, c* Actus
cōcupiſcētię. * *Parumne tibi videtur,* &c. 15
d p.1894. *d* Actus contumeliæ, *e* & accuſationis,
e p.1802. *f* & querimoniæ. Conqueritur autem de
f p.2154. iniuſtitia prærepti ſibi mariti. *Dormiat*
g p.1791. *tecum,* &c. *g* Locat Rachel maritū man-
h p.2293. dragorarum pretio. *h* Gula excitante.
i p.1800. * *Ad me intrabis, i* Exigit debitum, ad 16
compenſandū ius conductione acquiſitū.
k p.55. * *Exaudiuit,* k Deus exorabilis. *Preces,* 17
l p.1931. *l* Quibus petierat bonū temporale, filios.
m p.311. *m Concepit, & peperit filium.* * *Dedit* 18
320. *Deus mercedem, n* Innuitur ratio meriti,
n p.1295. *o* & diuinæ prouidentiæ, *p* & diuinæ iu-
1307. ſtitiæ. * *q Concipiens peperit,* vt ſupra. 19
o p.23. *Dotauit me Deus, r* Prædicat diuinam 20
p p.44. prouidentiam, *s* & beneficentiā. *Mecum* 21
q p.311. *erit maritus meus, t* Concupiſcentia. *Eo*
320. *quod genuerim ei,* &c. *u* Amabit me ra-
r p.23. tione vtilis, *x* & inhærebit. *y Appellauit,*
s p.54. vt ſup. * *Recordatus Dominus,* Effectis 22
t p.200. oſtendens ſe Rachelis cognitionē habere,
u p.189. c.7242. z Recordari, ſymbolum eſt diui-
x p.193. næ prouidentiæ, *a* & ſcientiæ. *Exaudiuit,*
y p.2153. *b* Exorabilis. *c* licet petere filios. *Aperuit*
z p.23. *vuluam eius, d* Indicatur Dei benificētia,
a p.16. *e* & prouidentia, *f* & actio cum cauſis ſe-
b p.55. cundis. *g Concepit, & peperit,* vt ſupra.
c p.1931. * *h Abſtulit Deus opprobriū meū,* vt ſup. 23
d p.54. v.22. * *i Vocauit nomen eius,* vt ſupra. 24
e p.23.296. *Addat mihi Dominus,* k Actus deſiderij,
304. *l* & precis. Eſt autē venuſta Paranomaſia
f p.309. in textu hebræo in voce *Abſtulit, Aſaph,*
g p.311. v.23. & in voce *Addat,* Ioseph, v.24. vid.
320. c.8715. * *Dimitte me,* &c. *m* Diſceſſurus 25
h p.23, 54, Iacob officia exhibet debita ſocero. * *Da* 26
296, 304. *mihi vxores,* &c. *n* Debitum exigit. * *In-* 27
i p.2153. *ueniam gratiam, o* Officia verborum, *p* &
k p.200. grati animi ſignificatio. *Benedixerit pro-*
l p.1931. *pter te, q* Dei beneficentiam indicat, *r* &
m p.2045. beneuolentiā in Iacob. * *Conſtitue mer-* 28
2138. *cedem tuam,* &c. *s* Cōtractus initur inter
n p.1800. Laban, & Iacob, locationis, & conductio-
o p.2138. nis. * *Tu noſti,* &c. *t* Laudat non illicitè 29
p p.2084. operam ſuam, *u* & vult eam à Labano co-
q p.54. gnoſci. * *Prouideam domui mea, x* Debēt 30
r p.1569. parētes ſuis filijs theſaurizare. * *Cunctum* 35
s p.1791. *autem gregem vnicolorem,* &c. Dices, ſi
t p.2231. cunctus grex vnicolor traditus eſt filijs
u p.2232. Laban, ergo grex varius relictus eſt Iacob,
x p.2041. ergo non debuit Iacob induſtria illa vti
virgarum variarum, vt ſibi in mercedem
grex varius naſceretur. Reſpondendum
ex cap. 31. v.7. Labanum decem vicibus
mutaſse mercedē Iacob; & modò voluiſse
omnem gregem vnicolorem, qui naſcere-
tur, cedere Iacob in mercedem, modò al-
bum tantum, modò nigrum tantum, mo-
dò varium. ergo quæ v.35. dicuntur, uidē-
tur per anticipationem dicta, c.8798. &
nō variari hiſtoriam eius mercedis, de qua
paullo poſt agitur, ſed alterius. Hac eadē
reſponſione conciliatur textus hebraicus,
cū uidetur alio modo narrare, quàm nar-
33 ratur in editione vulgata, c.740. * *Reſpō-*
debitq; mihi cras iuſtitia mea, quando pla-
citi tempus aduenerit coram te, hebr. Re-
ſpondebit pro me iuſtitia mea, cum veniet
cum mercede, uel pro mercede mea,
ad conſpectū tuum. id eſt, Si me tu iudex
interrogabis, An iuſtè me geſserim in pa-
ſcendo grege: reſpondebit pro me iuſtitia
mea, afferens ſecum mercedem meam in
teſtimonium iuſtæ ſeruitutis meæ. *y* Me y p.644.
iuſtum reperies. z Vel, Mea iuſtitia exiget z p.1800.
pro me ex te mercedem, quā ego mereor.
Furti me arguent. Furti accuſabunt. *a* nā a p.1860.
34 Furtū illicitum. * *Gratum habeo, b* Con- b p.164.
36 ſenſus. * *Et poſuit ſpatium, c* Cautio. c p.1761.
Tollens ergo Iacob virgas populeas, &c.
d Nullus dolus, nulla fraus intercedit, ſed d p.1759.
Iacobi artificium, prudentia, ac prouidē-
tia elucet, qua conatus eſt mercedem diu-
turnis laboribus debitam procurare.
39 * *In ipſo calore coitus,* Imaginatio ualet
ad imagines uiſas in fœtibus imprimēdas,
d.1488. concurrebat autem etiam Deus
peculiari prouidentia; vt innuitur infra
41 c.31.12. * *Primo tempore,* Vt principio
veris, aut autumni. cum fœtus prouenie-
42 bant meliores, ac uegetiores. * *Serotina,*
ut in fine veris, aut autumni. *Non pone-*
bat eas, Vt grex unicolor naſceretur, &
43 non aduerteret Laban artem. * *Ditatusq;*
eſt, e Interdum in hac uita boni proſperè e p.944.
agunt, in præmium bonæ actionis.

Interpretatio myſtica.

IAcob figura eſt Chriſti, Rom.9. Hebr.
11.20. ergo Iacob quatenus ſponſus
Rachelis, & Liæ, figura eſt Chriſti quate-
nus ſponſus eſt Eccleſiæ, quæ congregatio
eſt Fidelium tum Gentilium, tum Iudæo-
rum; & uitam utrāque complectitur tum
cōtemplatiuam, tum actiuam. Quid enim
aliud ſignificent Rachel, & Lia Iacobi
ſponſæ? His poſitis, facilè intelligitur ſen-
ſus myſticus huius capitis reſpectu Chri-
ſti, & Eccleſiæ. ad quæ reſpectum habent
omnes hiſtoriæ veteris teſtamenti: cum
S. Paulus dicat *a* legem ueterem umbram a Heb.10.1.
fuiſse futurorum; & *b* contigiſse omnia b 1.Cor.10.
in figura, quæcunque ueteribus Patribus 6, 11.
contigerunt.
1 * *Da mihi liberos,* inquit Rachel ad
Iacob, *alioquin moriar.* Sine fide non po-
teſt eſse uita gratiæ, ſine gratia non poteſt c p.369.
eſse uita beata gloriæ. *c* Neceſſitas Gen- 375.1302.
tilitatis

filliatis figuratur, quæ ſine Chriſti fide, &
ſine eius gratia peribat. Habes Filios ſym-
d p.1361. bolum eſſe, *d* tum fidei, *e* tum gratiæ.
e p.363. *f* Auctorem autem tum fidei, tum gratiæ
f p.489. eſſe Chriſtum.
573.575. * *Da mihi partem de mandragoris filij* 14
tui. Non vacat myſterio, quæ in Scripturis
ſacris uideri cuipiam poſſent leuiora.
g Ambr. in *g* Mandragora, cuius odor gratus, & vir-
Pſal. 118. tus contra ſerpentes, putãdum ſignificare
ſer. 19. *h* doctrinã ſacram fidei, ex qua promanat
h p.1400. odor bonorum operum, & medicina con-
tra errorum venena. Hãc doctrinam Ra-
chel ex Lia, id eſt, Gentilitas à Iudæis mu-
tuata eſt. ad nos enim è Synagoga verus
Scripturarum ſanctarum ſenſus tranſiuit.
i p.451. * *i* Rachel pro mandragoris una nocte 15
866.1353. Iacobum Liæ mutuatur, *Dormiat tecum*
1429. *hac nocte pro mandragoris filij tui*, Qua-
tenus una nocte mortalitatis, & paſſionis
Chriſtus cum Iudæis fuit, & pauco tem-
pore Euangelium in Iudæa prædicatum
eſt. Mandragoræ autem, id eſt, Prophetiæ,
quæ de Chriſto à Prophetis Synagogæ fi-
lijs ſcriptæ fuerant, ſemper ſecundum ue-
ram intelligentiã in Eccleſia permanebũt.
k p.634. *k* Ruben ergo filius Liȩ, figura ſanctorum
638. Prophetarum, & Apoſtolorum fuit, qui
l p.641. fuerũt Iudȩi. Alio modo: *l* Lia, & Rachel
642. duas in Eccleſia vitas ſignificãt, Actiuam,
m p.664. & Contemplatiuam. *m* Apud Rachelem
669. eſt Iacob, quatenus principale obiectum
o p.662. contemplationis eſt Chriſtus Deus. *o* Liæ
1035. autem ſunt Mandragoræ olentes, id eſt,
Rectæ actiones bonum famæ odorem
p p.667. emittentes. *p* Rachel Iacobũ Liæ mutuat,
quatenus uita actiua per cõtemplationem
dirigitur, & ordinatur, *q* Lia Racheli mã- q p.665.
dragoras exhibet, quatenus cum caſus ne-
ceſſitatis occurrit, debet actio contempla-
tioni copulari, *r* & quatenus vita contem- r p.666.
platiua ab actiua iuuatur boni operis exer
citio, quod diſponit ad contemplationem,
s & quatenus actio purgandi alios, illumi- s p.668.
nandi, perficiendi, non poteſt rectè fieri ſi-
ne contemplatione.
37 * *Tollens ergo Iacob virgas populeas*
virides, & amygdalinas, & ex plata-
nis, &c. Aqua, quatenus ſordes abluit,
ſymbolum eſt gratiæ abſtergentis ſordes
peccatorum, c.5349. eſt & ſymbolũ gra-
tiæ, quatenus fœcundat, c.5362. Albor,
puritatis, & innocentiæ ſymbolũ, c.5296.
viriditas, felicitatis, c.7869. *t* Aqua ergo t p.363.
cum uirgis albentibus, ac virentibus in 749.752.
canalibus, ad cuius aſpectum Iacobi arte 757.
oues fœtus concipiunt varios: *u* eſt Gratia u Chryſ. in
Baptiſmatis, ac aliorum Sacramentorum, Pſal. 93.
quæ Chriſti virtute producit filios Dei,
ornatos varietate uirtutum, quas adducit
ſecum diuina gratia. Alio modo: Aqua
ſymbolũ eſt ſacræ doctrinæ, c.5355.5358.
Populus, amygdalus, platanus, aliæ plãtæ,
uiros ſanctos ſignificant, c.5384. *x* Virgæ x p.1356.
ergo in canalibus ſunt exempla Patrum Gregor. 21.
in Scripturis ſanctis. quarum quia duplex Mor. 1.
ſenſus eſt, litteralis, & myſticus: ideo uirgȩ
cũ cortice ſunt exempla, quæ narrat hiſto-
ria: virgæ decorticatæ, ſunt rectæ actiones,
quæ per ſenſum myſticum cognoſcuntur.
y Oues autem in aſpectu uirgarum conci- y p.1356.
pere, eſt iuſtorum mentes per contempla- 1046.
tionem eorum, quæ à Scripturis ſanctis
narrantur, prolem boni operis producere.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

SVMMA.

Iacob apud Liam, & Rachelem vxores ſuas, filias Laban, de Labani erga ipſum iniuſtitia conqueritur: illis annuentibus, Labano neſciente, iter aggreditur ad Iſaac patrem: Laban aſſequitur fugientem, Deique monitu agit amicè; conqueſtus tamen de fuga, & de idolorum furto, quod fecerat Rachel: tandem fœdus ineunt inter ſe, erecto tumulo in teſtimonium, ac digrediuntur amici.

1 POſtquam autem audiuit verba filiorum Laban dicentium:
Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris noſtri, & de illius fa-
cultate ditatus, factus eſt inclytus: 2 animaduertit quoque
faciem Laban, quòd non eſſet erga ſe ſicut heri & nudiuſ-
tertius, 3 maximè dicente ſibi Domino: Reuertere in ter-
ram patrum tuorum, & ad generationẽ tuam, eroq; tecum:
4 miſit, & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi paſcebat
greges, 5 dixitq; eis: Video faciem patris veſtri quòd non
ſit erga me ſicut heri & nudiuſtertius: Deus autem patris mei fuit mecum. 6 Et
ipſæ noſtis quòd totis viribus meis ſeruierim patri veſtro. 7 Sed & pater veſter
circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus: & tamen non di-
miſit eum Deus vt noceret mihi. 8 Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuȩ:

pariebant omnes oues varios fœtus. quando verò è contrario ait: Alba quæque
accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt. 9 Tulitq; Deus ſubſtan-
tiam patris veſtri, & dedit mihi. 10 Poſtquam enim conceptus ouium tempus
aduenerat: leuaui oculos meos, & vidi in ſomnis aſcendentes mares ſuper femi-
nas, varios & maculoſos, & diuerſorum colorum. 11 Dixitque Angelus Dei ad
me in ſomnis: Iacob? Et ego reſpondi: Adſum. 12 Qui ait: Leua oculos tuos, &
vide vniuerſos maſculos aſcendentes ſuper feminas, varios, maculoſos, atque re-
ſperſos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban. 13 Ego ſum Deus Bethel, vbi
vnxiſti lapidem, & vorũ vouiſti mihi. Nunc ergo ſurge, & egredere de terra hac,
reuertens in terram natiuitatis tuę. 14 Reſponderuntq; Rachel & Lia: Nunquid
habemus reſidui quidquam in facultatibus & hereditate domus patris noſtri?
15 Nonne quaſi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq; pretium noſtrum?
16 Sed Deus tulit opes patris noſtri, & eas tradidit nobis, ac filijs noſtris: vnde
omnia quæ pręcepit tibi Deus, fac. 17 Surrexit itaque Iacob, & impoſitis liberis
ac coniugibus ſuis ſuper camelos, abijt. 18 Tulitque omnem ſubſtantiam ſuam,
& greges, & quidquid in Meſopotamia acquiſierat, pergens ad Iſaac patrẽ ſuum
in terram Chanaan. 19 Eo tempore ierat Laban ad tondendas oues, & Rachel
furata eſt idola patris ſui. 20 Noluitq; Iacob confiteri ſocero ſuo quòd fugeret.
21 Cumq; abijſſet tam ipſe, quàm omnia quæ iuris ſui erant, & amne tranſmiſſo
pergeret contra montem Galaad, 22 nunciatum eſt Laban die tertio quòd fuge-
ret Iacob. 23 Qui, aſſumptis fratribus ſuis, perſecutus eſt eum diebus ſeptem: &
comprehendit eum in monte Galaad. 24 Viditq; in ſomnis dicentẽ ſibi Deum:
Caue ne quidquam aſperè loquaris contra Iacob. 25 Iamque Iacob extenderat
in monte tabernaculum: cùmque ille conſecutus fuiſſet eum cum fratribus ſuis,
in eodem monte Galaad fixit tentorium. 26 Et dixit ad Iacob: Quare ita egiſti,
vt clàm me abigeres filias meas quaſi captiuas gladio? 27 Cur ignorante me,
fugere voluiſti, nec indicare mihi, vt proſequerer te cum gaudio, & canticis, &
tympanis, & citharis? 28 Non es paſſus vt oſcularer filios meos & filias: ſtultè
operatus es: & nunc quidem 29 valet manus mea reddere tibi malum: ſed Deus
patris veſtri heri dixit mihi: Caue ne loquaris contra Iacob quidquam durius.
30 Eſto, ad tuos ire cupiebas, & deſiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus
es deos meos? 31 Reſpondit Iacob: Quòd inſcio te profectus ſum, timui ne vio-
lenter auferres filias tuas. 32 Quòd autem furti me arguis: apud quemcunque
inueneris deos tuos, necetur coram fratribus noſtris. ſcrutare, quidquid tuorum
apud me inueneris, & aufer. hec dicens, ignorabat quòd Rachel furata eſſet idola.
33 Ingreſſus itaque Laban tabernaculum Iacob & Liæ, & vtriuſque famulæ, non
inuenit. Cumque intraſſet tentorium Rachelis, 34 illa feſtinans abſcondit idola
ſubter ſtramenta cameli, & ſedit deſuper: ſcrutantique omne tentorium, & nihil
inuenienti, 35 ait: Ne iraſcatur dominus meus quòd corã te aſſurgere nequeo:
quia iuxta conſuetudinem feminarum nunc accidit mihi. ſic deluſa ſolicitudo
quærentis eſt. 36 Tumenſq; Iacob, cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, &
ob quod peccatum meum ſic exarſiſti poſt me, 37 & ſcrutatus es omnem ſupel-
lectilem meam? Quid inueniſti de cuncta ſubſtantia domus tuæ? pone hic coram
fratribus meis & fratribus tuis, & iudicẽt inter me & te. 38 Idcirco viginti annis
fui tecum? oues tuæ & capræ ſteriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:
39 nec captum à beſtia oſtendi tibi, ego damnũ omne reddebam: quidquid furto
peribat, à me exigebas: 40 die noctuq; æſtu vrebar, & gelu, fugiebatque ſomnus
ab oculis meis. 41 Sicque per viginti annos in domo tua ſeruiui tibi, quatuor-
decim pro filiabus, & ſex pro gregibus tuis: immutaſti quoque mercedem meam
decem vicibus. 42 Niſi Deus patris mei Abraham, & timor Iſaac affuiſſet mihi,
forſitan modò nudum me dimiſiſſes: afflictionem meam & laborem manuum
mearum reſpexit Deus, & arguit te heri. 43 Reſpondit ei Laban: Filiæ meæ &
filij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea ſunt: quid poſſum facere filijs & ne-
potibus meis? 44 Veni ergo, & ineamus fœdus: vt ſit in teſtimonium inter me
& te. 45 Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit illum in titulum: 46 dixitq; fra-
tribus ſuis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulũ, comederuntque
ſuper

Digitized by Google

ſuper eum: 47 quem vocauit Laban Tumulum teſtis; & Iacob, Aceruum teſti-
monij, vterque iuxta proprietatem linguæ ſuæ. 48 Dixitq; Laban: Tumulus iſte
erit teſtis inter me & te hodie: & idcirco appellatũ eſt nomen eius Galaad, id eſt,
Tumulus teſtis. 49 Intueatur & iudicet Dominus inter nos quando receſſeri-
mus à nobis. 50 Si afflixeris filias meas, & ſi introduxeris alias vxores ſuper eas:
nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens reſpicit. 51 Dixitque
rurſus ad Iacob: En tumulus hic, & lapis, quẽ erexi inter me & te, 52 teſtis erit:
tumulus, inquam, iſte & lapis ſint in teſtimonium, ſi aut ego tranſiero illum per-
gens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans. 53 Deus Abraham, & Deus
Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem
patris ſui Iſaac: 54 immolatiſq; victimis in monte, vocauit fratres ſuos vt ede-
rent panem. Qui cùm comediſſent, manſerunt ibi. 53 Laban verò de nocte con-
ſurgens, oſculatus eſt filios & filias ſuas, & benedixit illis: reuerſuſq; eſt in locum
ſuum.

Interpretatio litteralis.

a p.1898. TVlit Iacob, &c. a Detractio. 1
b p.218. Factus eſt inclytus. b Inuidia.
c p.198. * Faciem Laban, c indicantem 2
199. odium. * Dicente ſibi Domino, 3
d p.684. d Reuelatio. Reuertere, e Præceptum di-
e p.23. uinæ in Iacob prouidentiæ. Eroque tecum,
f p.2124. f Promiſſio. g Dei beneuolentiã, h & ami-
g p.54. citiam, i & peculiarem in Iacob prouidẽ-
1569.1594. tiam indicans, k & amorẽ erga homines.
h p.193. * Miſit, & vocauit, &c. l Deliberat, & 4
1592.1593. conſilium cum vxoribus init. * Video fa- 5
i p.380. ciem, &c. m Ratiocinatione vtitur, vt ra-
k p.1492. tiocinando fiat notius, quod conſultatur,
l p.163. n & principio vtitur coniectura. o ex fa-
1723. cie odium ſuſpicatur. Facies ſymbolum
m p.1758. animi, c.5982. Deus patris mei, p Qui à
n p.1757. patre meo habetur vt Deus, & colitur.
o p.198. qui ſui cognitionem, ſui cultum manife-
199. ſtauit patri meo. * Fuit mecũ, vt ſup. v.3. 6
p p.30.37. Et ipſæ noſtis, q Teſtes aduocat innocẽtię
q p.1884. ſuæ. Quod totis viribus ſeruierim patri ve-
1888. ſtro, r Suã iuſtitiam prędicat in contractu
r p.1791. locationis, s & fidelitatem. * t Circum- 7
1800. uenit me. hebr. Hittèl, mentitus eſt, dece-
s p.2108. pit, fefellit, illuſit. Non dimiſit, u peculia-
t p.2119. ri in me prouidentia. * Si quando, &c. 8
u p.23.380 x Peculiarẽ in ſe Dei prouidẽtiam narrat.
x p.380. * Tulitq; Deus, &c. y Quia Dominus eſt 9
y p.22. omniũ Deus. * Vidi in ſomnis, z Reue- 10
z p.690. latio prophetica per formas imaginarias,
694. ac per ſomnium. * Dixitq; Angelus Dei, 11
a p.685. a Propheticæ reuelationes ſæpè fiunt me-
b p.116. diantibus Angelis. b Sunt Angeli: c qui ad
c p.344. homines mittuntur, d & cum hominibus
d p.1011. loquuntur. e ſolentque locum Dei ſubire,
e p.1013. vt indicant verba, quæ ſequuntur. * Ego 13
f p.684. ſum Deus, f Prophetia eſt à Deo. Deus
g p.81,684. Bethel, g Qui me tibi reuelaui in Bethel.
h p.1919. h quem tu in Bethel coluiſti. Surge, i Dei
i p.1065. præceptum. * Nonne quaſi alienas, &c. 15
k p.2041. k Arguunt patrẽ impietatis, l & auaritię.
l p.2164. Sed Deus tulit, &c. m Dei prouidentiam
2168. prędicãt, atque dominium. * Omnia, quæ 16
m p.22.23. præcepit tibi Deus, fac, n Conſenſum prę-
380.
n p.164.

17 bent. † Deo parendũ cenſent. * Surrexit † p.2066.
18 itaque, &c. o Dei præceptum exequitur. o p.2066.
19 * Furata eſt idola patris ſui, Teraphim,
idola, imagines ad cognoſcendum futura.
Furata eſt, p An ut repeteret, ac reſarciret p p.1800.
aliquo modo damnum ſibi à patre factum
ex retentione dotis ſibi debitæ, ac pretij à
Iacobo ſoluti pro emptione vxorum?
q An vt auferret à patre occaſionẽ idola- q p.914.
trãdi? r An, ne pater imagines illas cõſule- r p.914.
20 ret de fuga Iacob? * Fugeret, s Fuga li- s p.913.
cita ad occaſionem iurgiorum, & idolola- 914.2200.
23 triæ uitandam. * Perſecutus eſt, t Exci- t p.196.
tante illum amore in filios, & in bona, quæ 197.
24 ſecũ Iacob aſportabat. * Viditq; in ſom-
nis dicentem ſibi Deum, u Reuelatio ex u p.684.
Deo x per ſomnium. Caue, y Dei proui- x p.694.
26 dentia Iacobum protegentis. * Quare ita y p.23.380
27 egiſti? z Conqueritur. * Vt proſequerer te 899.
cum gaudio, &c. a Officijs pietatis, b & z p.2154.
28 amicitiæ. * Stultè operatus es, c Conniciũ a p.2045.
30 officioſum. * Cur furatus es deos meos? b p.2139.
31 d Accuſat furti. * Timui ne violẽter, &c. c p.185.
32 vt ſupra v.10. * Necetur, e Poterat pœ- d p.1802.
nam mortis infligere, quatenus Princeps e p.1278.
erat reſpectu ſuæ familiæ. Scrutare, &c. 1285.1843.
f Ad ſceleris inquiſitionem inuitat. quam f p.1713.
34 Laban exequitur, d.3783. * Illa feſtinans g p.1732.
abſcondit, &c. g Diligentem ſe exhibuit, 1767.
35 h & cautam, i ac prouidam. * Ne iraſca- h p.1761.
tur, &c. k Excuſat irreuerentiã, l & amo- i p.1759.
uet iram, m & ſimulatione vtitur, ac men- k p.2039.
36 dacio. * Tumens, n Iratus ob exiſtima- l p.252.
tionẽ illatę ſibi iniuriæ ex furti ſuſpitione. 2367.
Cum iurgio, o Texit Iacob contra Laban m p.2113.
querimoniam iuſtam. p Conqueritur de 2130.
iniuſta furti inquiſitione, q & de ingrati, n p.251.
42 ac auari animi actionibus. * Timor Iſaac, o p.2154.
Deus Iſaac, hypallage, can.8688. Deus, p p.1769.
quem colebat Iſaac; qui cauſa erat timoris q p.2087.
in Iſaac, id eſt, cultus, & religionis, c.2382. 2090.2161.
43 Reſpexit Deus, r Mihi prouidens. * Quid 2162.2163.
poſſum facere filijs, & nepotibus meis? 2164.
s Non poſſum non amare bona mea. r p.23.380.
s p.184.
299.1057.

t p.194. 1590. * *Ineamus fœdus*, t Amicitiam ſigno ex- 44
terno. *Vt ſit in teſtimoniũ inter me, & te.*
u p.1802. 1803. u Vt ſignum illud externum accuſet eum,
qui ius amicitiæ læſerit, x & teſtimonium
x p.1886. initi inter nos fœderis exhibeat. * *In titu-* 45
lum, In monumentum, ut ſup.c.28.n.18.
y p.1886. y in teſtimonium. * *Comederuntque ſuper* 46
z p.2264. *eum*, z Ad fœderis ſolennitatem; a in ſi-
a p.193. 1592. gnum amicitiæ. * *Vocauit*, b Ad fœderis 47
initi memoriam. * *Ideſt, Tumulus teſtis*, 48
b p.2153. In hebræo textu ita habetur: Appellatum 49
eſt nomen eius Galaad, & Speculum, quia
dixit: Speculetur Dominus inter me, &
c p.16. inter te, &c. c Innuit Deum omnia cogno-
d p.23. ſcere. d eſse in eo prouidentiam. e eſse
e p.24. Iudicem omniũ. * *Nullus ſermonis noſtri* 50
teſtis eſt abſque Deo, qui præſens reſpicit.
hebr. Non homo nobiſcum, ſeu Nullus
nobiſcum: videat Deus teſtis inter me, &
inter te. Teſtem fœderis inuocat non aliũ,
f p.1992. præter Deum. f eſt adiuratio reſpectu Ia-
cobi, cui neceſſitatem imponit ſeruandi
g p.1982. 1983. pactum. g eſt & iuramentum, quo teſtem
inuocat expreſsè Deum. * *Tumulus iſte*, 51
h p.1984. *& lapis ſint in teſtimonium*. h eſt iuramẽ- 52
tum per creaturam, quo implicitè in eo
tumulo inuocatur Deus, ut colligitur ex
verbis præcedẽtibus, Nullus teſtis abſque
i p.1982. 1983. Deo, i & ex verbis ſequentibus. * *Iurauit* 53
ergo Iacob per timorem patris ſui Iſaac.
k p.24. vid. ſup. n. 42. *Iudicet inter nos*, k Iudex
l p.1962. omnium. * *Immolatisque victimas*, l Sa- 54
crificium offert. An in initi fœderis con-
firmationem? An in gratiarum actionem,
quod Labani iram euaſerit? *Vocauit fra-*
tres ſuos, vt ederent panem, ut ſupra v.46.
55 * *Osculatus eſt filios*, m Officia exhibuit m p.2045.
pietatis. *Benedixit*, n Bona precatus eſt. n p.1952.

Interpretatio myſtica.

QVoniam Iacob Chriſtum figurauit,
Hebr.11.20. & Iacobi ad Meſopo-
tamiã aduentum Chriſti, Euan-
gelijq; in Gentibus prædicationem inter-
pretati ſumus cap. 28. dicendum proinde
Iacobi fugam è Meſopotamia, Gentilium
contra Eccleſiam perſecutiones figuraſse.
17 * *Surrexit Iacob, & impoſitis liberis,*
& coniugibus ſuis ſuper camelos, abijt.
a Paſtores figurãtur, qui perſecutores fu- a p.916.
giebant, cum maior Dei gloria, & Eccleſię
19 utilitas ſperabatur. * *Rachel furata eſt*
idola patris ſui, b Quatenus Eccleſia ex b p.1400.
Gentibus congregata Idolorum cultum
perdidit, & aboleuit; quem tenuerant, &
uſque ad ipſam deriuauerãt eius parentes
23 ſecundũ carnem. * *Qui aſſumptis fratri-*
bus ſuis, perſecutus eſt eum diebus ſeptem,
& comprehendit eum in monte Galaad,
c Quatenus Gentiles Eccleſiam impugna- c p.886.
24 runt. * *Viditque in ſomnis dicentem ſibi*
Deum: Caue ne quidquam aſperè loquaris
contra Iacob, d Quatenus Deus Eccle- d p.623.
ſiam tuetur. 899.

CAPVT TRIGESIMVM SECVNDVM.

SVMMA.

Iacobo Angeli occurrunt ad patrem redeunti: Fratris in ſe beneuolentiam conciliare nititur, legatione, precibus ad Deum fuſis, oblatis fratri muneribus. Luctatur nocte cum Angelo, à quo percutitur in femore, ac benedicitur.

1 IAcob quoque abijt itinere quo cœperat: fueruntq; ei obuiam
Angeli Dei. 2 Quos cùm vidiſset, ait: Caſtra Dei ſunt hæc:
& appellauit nomen loci illius Mahanàim, ideſt, Caſtra.
3 Miſit autem & nuncios ante ſe ad Eſau fratrem ſuum in
terram Seir, in regionem Edom: 4 præcepitque eis, dicens:
Sic loquimini domino meo Eſau: Hæc dicit frater tuus Ia-
cob: Apud Laban peregrinatus ſum, & fui vſque in præſen-
tem diem. 5 Habeo boues, & aſinos, & oues, & ſeruos, & ancillas: mittoq; nunc
legationem ad dominum meum, vt inueniam gratiam in conſpectu tuo. 6 Reuer-
ſique ſunt nuncij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Eſau fratrem tuum, & ecce
properat tibi in occurſum cum quadringentis viris. 7 Timuit Iacob valde: &
perterritus diuiſit populum qui ſecum erat: greges quoque & oues & boues, &
camelos in duas turmas, 8 dicens: Si venerit Eſau ad vnam turmam, & percuſ-
ſerit eam, alia turma, quæ reliqua eſt, ſaluabitur. 9 Dixitque Iacob: Deus patris
mei Abraham, & Deus patris mei Iſaac: Domine, qui dixiſti mihi: Reuertere in
terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi: 10 minor ſum
cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua quam expleuiſti ſeruo tuo. In baculo
meo tranſiui Iordanem iſtum: & nunc cum duabus turmis regredior. 11 Erue
me de

me de manu fratris mei Eſau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percutiat
matrem cum filijs. 12 Tu locutus es, quòd benefaceres mihi, & dilatares ſemen
meum ſicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari nō poteſt. 13 Cumq;
dormiſſet ibi nocte illa, ſeparauit de his, quæ habebat, munera Eſau fratri ſuo,
14 capras ducentas, hircos viginti, oues ducentas, & arietes viginti, 15 camelos
fœtas cum pullis ſuis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, aſinas viginti,
& pullos earum decem. 16 Et miſit per manus ſeruorum ſuorum ſingulos ſeor-
ſum greges, dixitque pueris ſuis: Antecedite me, & ſit ſpatium inter gregem &
gregem. 17 Et pręcepit priori, dicens: Si obuium habueris fratrem meum, Eſau:
& interrogauerit te, Cuius es? aut, Quò vadis? aut, Cuius ſunt iſta quæ ſequeris?
18 reſpondebis: Serui tui Iacob, munera miſit domino meo Eſau: ipſe quoque
poſt nos venit. 19 Similiter dedit mandata ſecundo, & tertio, & cunctis qui ſe-
quebantur greges, dicens: Iiſdem verbis loquimini ad Eſau, cùm inueneritis eum.
20 Et addetis: Ipſe quoque ſeruus tuus Iacob iter noſtrū inſequitur: dixit enim:
Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & poſtea videbo illum, forſitan pro-
pitiabitur mihi. 21 Præceſſerūt itaque munera ante eum, ipſe verò manſit nocte
illa in caſtris. 22 Cumq; maturè ſurrexiſſet, tulit duas vxores ſuas, & totidem
famulas, cum vndecim filijs, & tranſiuit vadum Iaboc. 23 Traductiſq; omnibus
quæ ad ſe pertinebant, 24 manſit ſolus: & ecce vir luctabatur cū eo vſque manè.
25 Qui cum videret quòd eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius,
& ſtatim emarcuit. 26 Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam enim aſcendit aurora.
Reſpondit: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. 27 Ait ergo: Quod nomen
eſt tibi? Reſpondit: Iacob. 28 At ille: Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur
nomen tuum, ſed Iſrael: quoniam ſi contra Deum fortis fuiſti, quantò magis con-
tra homines præualebis? 29 Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris
nomine? Reſpondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.
30 Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad fa-
ciem, & ſalua facta eſt anima mea. 31 Ortuſque eſt ei ſtatim ſol poſtquam tranſ-
greſſus eſt Phanuel: ipſe verò claudicabat pede. 32 Quam ob cauſam non come-
dunt neruum filij Iſrael, qui emarcuit in femore Iacob, vſque in præſentē diem:
eo quod tetigerit neruum femoris eius, & obſtupuerit.

Interpretatio litteralis.

F*Verunt ei obuiam Angeli Dei,* 1
Ante hęc verba habēt LXX. alia:
Reſpiciens uidit παρεμβολὴν θεοῦ
παρεμβεβληκυῖαν, Caſtra Dei ordi-
nata. vt ſe Angeli paratos ad eum cuſto-
diendum, ac defendendum oſtenderent,
a p.116. timoremq; depellerent. *a* Erant fortaſſe
119. 345. Angeli tutelares terræ Chanaan, qui gra-
346. 2139. tulabantur de reditu Iacob. * *Caſtra Dei* 2
b p.882. *ſunt hec,* *b* Bellum eſt inter Eccleſiam, &
c p.1013. hoſtes Dei. *c* Angeli miniſtri ſunt Dei in
Eccleſia tuenda. *Appellauit nomen loci*
d p.2153. *illius Mahanim,* *d* Ad memoriam officij
ab Angelis in ipſum exhibiti, uiſionis, pro-
tectionis, gratulationis. * *Miſit autem* 3
e p.1759. *& nuncios ante ſe ad Eſau,* &c. *e* Cauet 4
1761. à fratris ira prudenti prouidētia, *f* & offi-
f p.2045. cijs pietatis. *Seir,* Mons in Idumæa, ſiue
Palæſtina; & ipſa Idumæa ita dicta, in
qua Eſau habitauit cū ſuis, c.5041.5200.
g p.252. * *Habeo boues, & aſinos,* &c. *g* Opinionē 5
acceptæ iniuriæ remouere nititur legatio-
ne, ac munuſculis, ſibiq; fratrē conciliare,
h p.238. d.4420.4461. * *Timuit,* *h* Horrens pe- 7
riculum. *Diuiſit populum,* *i* Cauſa timo- i p.245.
ris innuitur, amor familiæ. *k* & cautio k p.1761.
deſcribitur ab eo exhibita, *l* & prouiden- l p.1759.
9 tia. * *Deus patris mei Abraham,* &c.
m Deo cultum exhibet oratione, *n* eique m p.1926.
in memoriā reuocat pietatem, & merita n p.1928.
Abraham, & Iſaac; & Dei præceptum, ac
10 promiſſionem ſibi factam. * *Minor ſum*
cūctis miſerationibus tuis, & veritate tua,
Quodcunque beneficium tuum in me
maius eſt merito meo. Veritas pro fideli-
tate ſumitur, qua ſtamus promiſſis, c.2438.
o Humilitatis actus, *p* quo ſuā uilitatem o p.2370.
confitetur. *q* Humilitatem orationi aſſo- p p.2379.
ciat, ut ſuum oratio ſortiatur effectum. q p.1943.
r Aſſociat etiam gratiarum actionem. r p.2083.
11 * *Erue me,* *s* Bonum petit temporale, s p.1931.
Meſſiæ aduentum intendens. *Valde eum* t p.238.
timeo, *t* Timet ob amorem uxorum, & fi- 245.
12 liorum. *u* Timet autem licitè. * *Tu locu-* u p.2200.
tus es, &c. *x* Actus eſt ſpei. *y* Motiuum 2202.
autem ſibi ad ſperandū proponit Dei pro- x p.234.
13 miſſionem. * *Separauit de his, quæ habe-* 1439.
bat, &c. *z* A v.13. ad 23. elucet Iacobi ad y p.1442.
fratrem z p.1759.

fratrem placãdum prouidentia. * *Placa-* 20
a p.184. *bo illum muneribus, a* vt ſup.n.5.d.4420.
b p.116. 4465. * *Ecce vir, b* Angelus, *c* Cuſtos for- 24
c p.344. taſſe Iacobi, miſſus à Deo ad timorem è
d p.685. Iacobo depellendum, *d* & ad reuelãdum
1011. futura. *Luctabatur cum eo*, Retinere eum
Iacob nitebatur in ſui protectionem, An-
gelus obluctabatur; vt maius in Iacob ſui
deſiderium faceret. * *Superare non poſſet,* 25
Euadere e Iacobi manibus. Non quod ve-
rè nõ poſſet euadere, cum ſit quilibet An-
gelus quolibet homine potẽtior: ſed quod
vim oſtendere volebat deſideriorum, &
orationis, quæ ad Deum funduntur à viro
e p.1927. iuſto. *e* Symbolũ ergo orationis fuit lucta
illa. *Neruum femoris*, hebr. Concauum
femoris. LXX. latitudinem femoris.
Emarcuit, heb. vpn *Tèqabbh*, Luxatũ eſt.
LXX. *ἐνάρκησε*, propulſauit. vt magis elu-
ceret Iacobi perſeuerantia in petendo li-
f p.900. berationem ab ira fratris, *f* Angelus per-
cuſſit illum in femore, vt tentaret an do-
lorem ſentiens, Angelum abire ſineret, &
ceſſaret orare. * *Dimitte me*, Ita loquitur, 26
quaſi vim Angelus ab homine patiatur, &
retineri ſpiritus poſſit: vt vis orationis
oſtendatur. *Iam enim aſcendit aurora*,
Nolo per lucem ab alijs videri. *Non di-*
g p.1944. *mittam te, niſi benedixeris mihi, g* Perſe-
uerantia in petendo requiritur, vt effica-
citatem habeat oratio. * *Iſrael*, quaſi 28
Potens Dei. *Contra Deum fortis fuiſti*,
h p.1929. *h* Voluit Angelus à Iacobo ſuperari, vt
indicaret Dei benignitatẽ, qui vult à no-
bis precibus vinci, ſuamq; voluntatẽ no-
bis tradit. En orationis efficacia, & meri-
tum. Interim aduerte Angeli artificium,
Interrogat quo nomine appelletur Iacob:
vt quia Iacob ſupplantatorem ſignificat,
& luctam indicat, quam in ventre matris
fecerat cum fratre Eſau; nomine Iſrael vi-
i p.235. ctoria ſignificetur in lucta cum Deo; *i* &
interim ſpem Iacob concipiat liberationis
ab omni periculo, cum vicerit Deum.
k p.2416. * *Quo appellaris nomine?* *k* Studioſitas, 29
non Curioſitas: nam eam cognitionem re-
ferebat ad bonum finem. *Cur quæris no-*
men meum? Hæc interrogatio innuit No-
men Dei eſſentiam explicans eſſe impoſ-
ſibile, can.8726. *l* Eſt enim Deus ineffa- l p.33.
bilis; quem Angelus repræſentabat. *Et*
benedixit ei in eodem loco, *m* Oſten- m p.55.
dit ſe Deus exorabilem, *n* & benignum, n p.53.
30 *o* & beneficum. * *Phanuel*, Vidi Deum, o p.54.
ſeu Facies, vel Aſpectus Dei. *p* Vocauit p p.2153.
locum eo nomine ad memoriã beneficij.
Vidi Deum facie ad faciem, *q* Angelum q p.346.
hominis forma repræſentantem Deum, 684.685.
quod perinde fuit, ac vidiſſe Deum. Deus 689.1011.
autem eſt inuiſibilis, niſi per lumen glo-
riæ, & Dei auxilio ſupernaturali à beatis.
Et ſalua facta eſt anima mea, hebr. Et
euaſit anima mea, vita mea, can. 1165.
Duplex ſenſus eſſe poteſt: 1. Vidi Deum,
& tamen viuo. quia nemo in hac vita
videt Deum, Exod.33. Non videbit me
homo, & viuet. 2. Viſio Dei me recreauit.
nam timor abſceſſit, certuſque ſum red-
ditus de euaſione periculorum. *r* Grati r p.2083.
erga Deum animi verba ſunt hæc.

Interpretatio myſtica.

QVoniam Eſau Synagogam, & popu-
lum Iudaicum interpretati ſupra
5 ſumus ex Hebr.11.20. * *a* Quid a p.451.
ſignificare putandum eſt legationem, &
munera Iacobi ad Eſau, niſi prædicatio-
nem, & miracula, quæ Apoſtoli, alijque
Chriſti diſcipuli apud Iudæos ediderunt,
vt eos allicerent ad Chriſtum recipien-
24 dum, & Euãgelium? * *b* Quid eſt Iacobi b p.571.
lucta cum Deo? vtique Chriſti oratio, & 579.
merita: quibus impetrata eſt pro nobis à
Deo omnis benedictio in cæleſtibus.
25 * *c* Quid femoris percuſſio, & Iacobi c p.531.
claudicatio? Chriſti paſſio, & mors, *d* ex 537.
Patris obedientia, *e* per quæ bona maxi- d p.565.
ma recepimus. Nam ſequitur: Et bene- 566.
29 dixit ei in eodem loco. * Ipſe verò clau- e p.572.
31 dicabat pede. S.Aug.16.Ciu.39. Iacobum 573.574.
benedictum, & claudum interpretatur 575.576.
Chriſtum in Iudæis, qui crediderunt, be- 583.584.
nedictum; claudum in ijs, qui non credi- 585.586.
derunt. 588.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A.

Deſcribitur artificium, quo vſus eſt Iacob ante quàm cum fratre Eſau congrederetur. Narrantur officia beneuolentiæ, ac pietatis, quibus ſunt fratres alter alterum congreſſi, & à ſe digreſſi. Recenſetur Iacobi aduentus in terram Chanaan, & gratiarum actio, quam Deo exhibuit pro accepto beneficio.

1 ELeuans autem Iacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau, &
cum eo quadringentos viros: diuiſitq; filios Liæ & Rachel,
ambarumque famularum: 2 & poſuit vtranque ancillam, &
liberos earũ in principio: Liam verò, & filios eius, in ſecundo
loco: Rachel autem & Ioſeph nouiſſimos. 3 Et ipſe progre-
diens adorauit pronus in terrã ſepties, donec appropinqua-
ret frater eius. 4 Currens itaque Eſau obuiam fratri ſuo,
amplexatus eſt eum: ſtringenſq; collũ eius & oſculans fleuit.
5 Leuatiſq; oculis, vidit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid ſibi volunt iſti?
& ſi ad te pertinent? Reſpondit: Paruuli ſunt, quos donauit mihi Deus ſeruo tuo.
6 Et appropinquantes ancillæ & filij earum, incuruati ſunt. 7 Acceſſit quoque
Lia cum pueris ſuis: & cùm ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adora-
uerunt. 8 Dixitq; Eſau: Quænam ſunt iſtæ turmæ, quas obuiã habui? Reſpondit:
Vt inuenirem gratiam coram domino meo. 9 At ille ait: Habeo plurima, frater
mi, ſint tua tibi. 10 Dixitque Iacob; Noli ita, obſecro: ſed ſi inueni gratiam in
oculis tuis, accipe munuſculũ de manibus meis: ſic enim vidi faciem tuam, quaſi
viderim vultum Dei: eſto mihi propitius, 11 & ſuſcipe benedictionem quã attuli
tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente ſuſci-
piens, 12 ait: Gradiamur ſimul, eroque ſocius itineris tui. 13 Dixitque Iacob:
Noſti domine mi, quòd paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas mecũ:
quaſi ſi plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges.
14 Præcedat dominus meus ante ſeruum ſuum: & ego ſequar paulatim veſtigia
eius, ſicut videro paruulos meos poſſe, donec veniam ad dominũ meum in Seir.
15 Reſpondit Eſau: Oro te, vt de populo qui mecum eſt ſaltem ſocij remaneant
viæ tuæ. Non eſt, inquit, neceſſe: hoc vno tantùm indigeo, vt inueniam gratiam
in conſpectu tuo domine mi. 16 Reuerſus eſt itaque illo die Eſau itinere quo ve-
nerat in Seir. 17 Et Iacob venit in Sochot: vbi ædificata domo & fixis tentorijs,
appellauit nomen loci illius Sochot, id eſt, tabernacula. 18 Tranſiuitq; in Salem
vrbem Sichimorum, quę eſt in terra Chanaan, poſtquàm reuerſus eſt de Meſopo-
tamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidum. 19 Emitq; partem agri, in qua fixerat
tabernacula, à filijs Hemor patris Sichem, centum agnis. 20 Et erecto ibi altari,
inuocauit ſuper illud fortiſſimum Deum Iſrael.

Interpretatio litteralis.

DIuiſitq; filios Liæ, et Rachel, &c. 1
a p.1759. a Prouidentia; & Cautio.
1761. * Ipſe progrediens adorauit, 3
b p.2045. b Officioſus in fratrem, obſe-
quioſus ad leniendum iratum, def. 4420.
c p.1958. c hominem colit. * Amplexatus eſt eum, 4
d p.2045. d Obſequia pietatis. * Quos donauit mihi 5
e p.1915. Deus ſeruo tuo. e Profitetur veram reli-
f p.2083. gionem, f & gratum animũ erga Deum,
g p.304. * g quem omnium auctorem agnoſcit: 11
309. Incuruati ſunt, &c.* h Exhibuerunt offi- 6
h p.2045. cia pietatis, i adorarunt. * Vt inuenirem 7
i p.1958. gratiam coram domino meo, &c. Deſcri- 8
9 bitur Iacobi diligentia in fratre reconci-
10 liando, d.4420. 4465. k & mutua inter k p.2045.
11 fratres officia. Deus tribuẽs omnia, l Gra- l p.2083.
12 ti animi verba, m & agnoſcẽtis auctorem m p.304.
13 omnium. * Noſti domine mi, quod par- 309.
uulos, &c. n Prouidentia. Oro te, o Perſi- n p.1759.
17 ſtit in officijs pietatis. * Appellauit no- o p.2045.
men loci illius Socoth, p Ad memoriam p p.2153.
19 primæ illius habitationis. * Emit, q En q p.1787.
contractum emptionis, & venditionis.
20 * Et erecto ibi altari, &c. r Vt Deum r p.1957.
adoraret s etiam actu externo, t & ſacri- s p.1960. 1961.
ficio erexit altare. Inuocauit, Adorauit, t p.1962.
ſacri-

u p.2083. ſacrificauit, c.8339. u in gratiarum actio-
x p.14. nem. *Fortiſſimum*, x Omnipotentem. *Deum Iſrael*, Quē Iſrael colebat, c.8339. qui protegebat Iſrael, c.8338.

Interpretatio myſtica.

VT myſtica huius capitis interpreta-
a p.864. 865. tio reſpondeat præcedēti: a Dicendum, aduentum Eſau ad Iacobum, eiuſq; amplexus, ſignificare fidem, quam multi Iudæorum ad Apoſtolorum prædicationem receperunt. Quid eſt autem illud: *Gradiamur ſimul, eroq; ſocius itineris tui?* An voluntas illa, quam habuerunt aliqui Iudæi ad fidem conuerſi, vt ſimul cum lege euāgelica legalia ſeruarentur? Quare quod noluit Iacob ſociū itineris Eſau, ceſſatio legalium ſignificatur: quod ait ſe paulatim fratris veſtigia ſecuturum, innuitur non ſtatim poſt mortem Chriſti omnia legalia ceſsaſse, ſed poſt perfectam Euangelij promulgationem; & legem euangelicam legi veteri ſucceſſiſse, veritatem vmbræ, & figuræ.

CAPVT TRIGESIMVM QVARTVM.

SVMMA.

Dinæ ſtuprum narratur, & fratrum ira, & dolus ad ſtuprum vlciſcendum: & vindicta ſuscepta, & Iacobi triſtitia.

1 EGreſſa eſt autem Dina filia Liæ, vt videret mulieres regionis
illius. 2 Quam cùm vidiſſet Sichem filius Hemor Heuæi,
princeps terræ illius, adamauit eam: & rapuit, & dormiuit cū
illa, vi opprimens virginem. 3 Et conglutinata eſt anima
eius cum ea, triſtemq; deliniuit blanditijs. 4 Et pergens ad
Hemor patrem ſuum, Accipe, inquit, mihi puellā hanc con-
iugem. 5 Quòd cùm audiſſet Iacob, abſentibus filijs, & in
paſtu pecoris occupatis, ſiluit donec redirent. 6 Egreſſo au-
tem Hemor patre Sichem vt loqueretur ad Iacob, 7 ecce filij eius veniebant de
agro: auditoque quod acciderat, irati ſunt valde, eo quòd fœdam rem operatus
eſſet in Iſrael, & violata filia Iacob, rem illicitam perpetraſſet. 8 Locutus eſt
itaque Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæſit anima filiæ veſtræ: date eam illi
vxorem: 9 & iungamus viciſſim connubia: filias veſtras tradite nobis, & filias
noſtras accipite. 10 Et habitate nobiſcum; terra in poteſtate veſtra eſt, exerce-
te, negotiamini, & poſſidete eam. 11 Sed & Sichem ad patrē & fratres eius ait:
Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunque ſtatueritis, dabo: 12 augete do-
tem. & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi
puellam hanc vxorem. 13 Reſponderunt filij Iacob Sichem & patri eius in dolo,
ſæuientes ob ſtuprum ſororis: 14 Non poſſumus facere quod petitis, nec dare
ſororem noſtram homini incircumciſo: quòd illicitum & nefarium eſt apud nos.
15 Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſse ſimiles noſtri, & circumcida-
tur in vobis omne maſculini ſexus; 16 tunc dabimus & accipiemus mutuò filias
veſtras ac noſtras: & habitabimus vobiſcum, eritmuſq; vnus populus: 17 ſi autē
circumcidi nolueritis, tollemus filiam noſtram, & recedemus. 18 Placuit obla-
tio eorum Hemor, & Sichem filio eius: 19 nec diſtulit adoleſcens quin ſtatim
quod petebatur expleret: amabat enim puellā valde, & ipſe erat inclytus in omni
domo patris ſui. 20 Ingreſſiq; portas vrbis, locuti ſunt ad populum: 21 Viri iſti
pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcum: negotientur in terra, & exerceāt eam,
quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget: filias eorū accipiemus vxores & noſtras
illis dabimus. 22 Vnum eſt, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus
maſculos noſtros, ritum gentis imitantes. 23 Et ſubſtantia eorum, & pecora, &
cuncta quæ poſſident, noſtra erunt: tantùm in hoc acquieſcamus, & habitantes
ſimul, vnum efficiemus populum. 24 Aſſenſiq; ſunt omnes, circumciſis cunctis
maribus. 25 Et ecce die tertio, quando grauiſſimus vulnerum dolor eſt: arreptis,
duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladijs, ingreſſi ſunt vrbem confi-
denter: interfectiſque omnibus maſculis, 26 Hemor & Sichem pariter neca-
uerunt, tollentes Dinam de domo Sichem ſororem ſuam. 27 Quibus egreſſis,
irruerunt

irruerunt ſuper occiſos ceteri filij Iacob: & depopulati ſunt vrbem in vltionem ſtupri. 28 Oues eorum, & armenta, & aſinos, cunctaque vaſtantes quæ in domibus & in agris erant: 29 paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas. 30 Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci ſumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea. 31 Reſponderunt: Nunquid vt ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?

Interpretatio litteralis.

a p.2413. V*T videret mulieres,* a Illicita 1
cognitio ſenſuũ vana. * *Quam* 2
cum vidiſſet, &c. *adamauit*
b p.183. *eam.* b Propoſita pulchritu-
184.186. dine amor excitatus eſt. c *Et rapuit*, Spe-
c p.2333. ciale luxuriæ peccatum, qui raptus appel-
d p.2334. latur. *Vi opprimens virginem*, d Pecca-
tum ſtupri, iniuriam & puellæ inferens, &
e p.197. patri puellæ. e *Dormiuit cum illa*, Amor
f p.192. præſentiã cauſauit. * f *Conglutinata eſt* 3
anima eius cum ea, Amor eſt vnio quædã
g p.216. affectus. g *Triſtemque*, de ſtupri iniuria
h p.224. accepta, h de amiſsa virginitate. *Deli-*
i p.232. *niuit blanditijs*, i Triſtitia delectatione
mitigatur. * *Accipe mihi puellam hanc* 4
k p.830. *coniugem*, k Matrimonium petit. * *Quod* 5
831. *cum audiſſet Iacob*, additur in hebræo,
quod polluit (Sichem) Dinam filiã ſuam.
Siluit donec redirent, Vt quid agendum
l p.1723. filios conſuleret. l Nam conſilium ante
m p.1726. omnem electionem adhibendum. m nec
n p.250. debet deliberatio præceps eſſe. * n *Irati* 7
231.2334. *ſunt valde*, ob iniuriam acceptam.
o p.192. * o *Adhæſit anima*, Actu amoris. *Date* 8
p p.197. *eam illi vxorem*, p Concedite matrimo- 9
830.831. nium. * *Habitate nobiſcum*, &c. q Offi- 10
q p.2045. cia promittit beneuolentiæ, ac pietatis.
2050.2139. * *Inueniam gratiam coram vobis*, &c. 11
r p.184.189. r Propoſitis bonis, amorẽ excitat, d.4465.
s p.252. s & irã conatur remouere, d.4420. * *In* 13
t p.2130. *dolo*, t Cũ ſimulatione, u & mendacio per-
u p.2119. nicioſo. x *Sæuientes*, &c. *Non poſſumus*
x p.250. *facere*, &c. y Innuitur impedimentum ad
251.2334. matrimonium cultus diſparitas, d.4755.
y p.834. * *In hoc valebimus fœderari, ſi volueritis* 15
z p.1598. *eſſe ſimiles noſtri*, z Similitudo & cau- 22
ſa, & effectus eſt amicitiæ. *Circumcidatur*,
a p.760. a vt nos, b in ſignum fidei vnius Dei.
b p.839. * *Amabat enim puellam*, c Non diſtulit 19
c p.197. ſubire pactũ moleſtum, propter amorem.

20 * *Locuti ſunt ad populum*, d Concilium, d p.163.
23 & e Ratiocinatio. * *In hoc acquieſcamus*, 1722.1723.
f Opportunitates feliciter agẽdi arripien- e p.1758.
24 dæ. * *Aſſenſiq; ſunt omnes*, g Cõtractus. f p.1734.
Circumciſis cunctis maribus, h Executio g p.164.
25 deliberationis celer. * *Ingreſſi ſunt vr-* h p.1732.
26 *bem confidenter*, i Proditio. K audax. i p.2128.
27 *Interfectiſque omnibus maſculis*, l Ho- k p.247.
28 micidij peccatum, tum quia dolo factum, 2217.
29 tum quia à non habentibus publicam l p.1844.
auctoritatem; quam fortaſſe poterat aut
alius Chananæorum Princeps, aut ipſe
Iacob dare vt Princeps in ſuos: ſi tamen
Hemor Rex iniuriam ſtupri repetentibus
compenſari noluiſſet, aut pœnam filio nõ
inflixiſſet. m Fuit ergo illicita ea vindica- m p.2097.
tio. *Depopulati ſunt vrbem in vltionem*
ſtupri, Vitio fuit illicita, vt ſupra dictum
eſt: n ideo depopulatio illa fuit rapina. n p.1861.
30 * *Quibus patratis audacter*, o quod ſupra o p.247.
dixerat *confidenter*. *Turbaſtis me hodie*, 2217.
verbum hebr. ſignificat etiam corrumpe-
re: Perturbaſtis meam quietem, in pericu-
lum extremum adduxiſtis. p Timet ſuis p p.238.
bonis. q conqueritur; r & corrigit filios. 245.
Nos pauci ſumus, s Cauſa timoris, defe- q p.2154.
ctus virtutis ad repellendum imminens r p.1629.
31 malum. * *Nunquid vt ſcorto*, &c. t Non 2048.
licet calumnioſè ſe defendere, fraudem, s p.246.
aut dolum adhibendo. t p.1878.

Interpretatio myſtica.

a CIrcuncisio per dolũ admiſsa, quatenus mortis cauſa Sichimitis fuit; videtur fuiſſe figura cæremoniarum veteris legis, quæ poſt promulgationem Euangelij ſeruari licitè non poſſunt; ac proinde mortem animæ ſuis cultoribus inferunt. a p.865.

CAPVT TRIGESIMVM QVINTVM.

SVMMA.

Aſcendit Iacob à Deo monitus in Bethel; & purgata ab idolis familia, ſacrificij cultum exhibet Deo, & exequias Deboræ nutrici Rebeccæ. Apparet iterum Iacobo Deus in Bethel, benedicens & Iſraelis illi nomen imponens. Moritur in Beniamin partu Rachel, ac ſepelitur in Bethlehem. Dormit Ruben cum Bala patris vxore. Numerantur filij Iacob duodecim. Obit Iſaac, & ab Eſau, & Iacob ſepelitur.

1 INterea locutus eſt Deus ad Iacob: Surge,& aſcende Bethel,
& habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi, quando
fugiebas Eſau fratrem tuum. 2 Iacob verò cõuocata omni
domo ſua, ait: Abijcite deos alienos, qui in medio veſtri
ſunt,& mundamini,ac mutate veſtimenta veſtra. 3 Surgite,
& aſcendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo: qui
exaudiuit me in die tribulationis meæ, & ſocius fuit itineris
mei. 4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ
erant in auribus eorum: at ille infodit ea ſubter terebinthum, quæ eſt poſt vr-
bem Sichem. 5 Cumque profecti eſſent, terror Dei inuaſit omnes per circui-
tum ciuitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes. 6 Venit igitur Iacob Lu-
zam,quæ eſt in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipſe & omnis populus cum
eo. 7 Ædificauitque ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus Dei: ibi
enim apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem ſuum. 8 Eodem tempore mortua
eſt Debora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad radices Bethel ſubter quercum:
vocatumque eſt nomen loci illius, Quercus fletus. 9 Apparuit autem iterum
Deus Iacob poſtquam reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ, benedixitque ei,
10 dicens: Non vocaberis vltrà Iacob,ſed Iſrael erit nomen tuum.Et appellauit
eum Iſrael, 11 dixitque ei: Ego Deus omnipotens,creſce,& multiplicare: gen-
tes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur. 12 Ter-
ramque quam dedi Abraham & Iſaac, dabo tibi,& ſemini tuo poſt te. 13 Et re-
ceſſit ab eo, 14 ille verò erexit titulum lapideum in loco, quo locutus fuerat ei
Deus: libans ſuper eum libamina, & effundens oleum: 15 vocanſque nomen
loci illius,Bethel. 16 Egreſſus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ
ducit Ephratam,in qua cum parturiret Rachel, 17 ob difficultatem partus peri-
clitari cœpit. Dixitque ei obſtetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.
18 Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit no-
men filij ſui Benoni,ideſt,filius doloris mei:pater verò appellauit eum Beniamin,
ideſt, filius dextræ. 19 Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit
Ephratam, hæc eſt Bethlehem. 20 Erexitq; Iacob titulũ ſuper ſepulchrum eius:
Hic eſt titulus monumenti Rachel, vſque in præſentem diem. 21 Egreſſus inde,
fixit tabernaculũ trans Turrem gregis. 22 Cumq; habitaret in illa regione,abijt
Ruben,& dormiuit cũ Bala concubina patris ſui:quòd illum minimè latuit.Erant
autem filij Iacob duodecim. 23 Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, &
Leui, & Iudas, & Iſachar, & Zabulon. 24 Filij Rachel: Ioſeph & Beniamin,
25 Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali. 26 Filij Zelphæ ancillæ Liæ:
Gad & Aſer: hi ſunt filij Iacob,qui nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ. 27 Venit
etiam ad Iſaac patrem ſuum in Mambre, ciuitatem Arbee, hæc eſt Hebron: in
qua peregrinatus eſt Abraham & Iſaac. 28 Et completi ſunt dies Iſaac centum
octoginta annorum. 29 Conſumptuſque ætate mortuus eſt:& appoſitus eſt po-
pulo ſuo ſenex,& plenus dierum, & ſepelierunt eum Eſau & Iacob filij ſui.

Interpretatio litteralis, & myſtica.

a p.684. **L**Ocutus eſt Deus, a Prophetia 1
b p. 37. eſt à Deo. *Fac altare Deo,*
1915.1957. b Deus colendus, ac veneran-
c p. 1819. dus, c etiam adoratione exte-
1919.1960. riore ſacrificij, vt innuit altare. *Qui appa-*
1962. *ruit tibi, quando fugiebas, &c.* d Innuit
d p.2083. gratias agendas Deo pro beneficijs, vt in-
dicant ſequentia verba Iacob: Qui exau-
diuit me in die tribulationis meæ. * *Abij-* 2
e p.7.2007. *cite deos alienos,* e Idola, falſos deos, quos
patri Rachel ſurripuerat, quos fortaſſe
f p.167. colebant ſerui Iacob. f Præcipit Iacob,
g p.1083. g quod ad Religionem ſpectat, d.4123.
h p.1920. Vt Sacerdos, d.3711. *Mundamini,* h Dei
cultores eſſe debent ſancti. *Mutate ve-*
i p.1918. *ſtimenta,* i Exteriores corporis actus cō-
1919. uenienter in cultū Dei exhibentur. * *Qui* 3
k p.2083. *exaudiuit me,* k Gratitudo. * *In auribus* 4
eorum, Idolorum. ornamenta deorum.
l p.2061. l Obedientes fuere ſuperioris præcepto.
m p.914. *Infodit,* m vt tentationum occaſiones au-
ferret. * *Terror Dei,* Timor magnus, 5
phraſis hebr. can.8554. vt Montes Dei,
id eſt, montes magni. Vel, Timor à Deo
n p.380. immiſſus, n peculiari erga Iacobum pro-
uidentia. * *Aedificauit altare,* vt ſup.n.1. 7
Appellauitque nomen loci illius, Domus
o p.2153. *Dei,* o ad memoriam apparitionis diuinę.
p p.1273. * *Mortua eſt,* p Subijt cōmunem pœnam. 8
1280. *Quercus fletus,* q Quia ibi fleuit Iacob cū
q p.1614. tota familia. r Fletus doloris ſymbolum.
2153. * *Apparuit iterum Deus, &c.* ſ Prophetia 9
r p.231. narratur. *Benedixitque ei, &c.* t Deſcri-
s p.18.684. bitur Dei erga Iacobum benignitas, u &
t p.53. beneficentia, x & beneuolentia, y & pro-
u p.54. uidētia. * *Appellauit eum Iſrael,* z Con- 10
x p.1569. firmauit nomen, quod Angelus impoſue-
y p.23.380. rat, ſupra c.32. quia luctando Deum ſu-
z p.2153. perauit. * *Omnipotens,* a quatenus eſt 11
a p.14. principium omnium. *Creſce, & multipli-*
b p.320. *care,* b Multitudo gentis promittitur, c &
2124. felicitas tēporalis, figura ſpiritualis pro-
c p.928. ſperitatis. * *Ille verò erexit titulum, &c.* 13
944.2156. d Conueniēter in Dei cultum materialia 14
2216. dicantur, e & ſpecialia quædam obſer- 15
d p.1919. uantur ad maiorem erga Deum reueren-
e p.844. tiam. f *Vocanſque Bethel,* Domum Dei;
f p.2153. quia ibi ei Deus apparuerat; quia Deo lo-
cum dicauerat. *Venit verno tempore,* hebr.
Et tranſgreſſus quaſi miliare, aut leucam
terræ, quæ ducit Ephratam. * *Cum par-* 16
g p.320. *turiret Rachel,* g Beniamin naſcitur.
h p.1274. * *Periclitari cœpit,* h Primi peccati pœna. 17
1280. i *Noli timere,* LXX. Θάρσει, aude, k au-
i p.247. dendi cauſam proponit, ſpem filij. * *Præ* 18
k p.248. *dolore,* l quo laborabat corpus. *Filius*
l p.215.
1274.1280.
doloris mei, Dolor meus, phraſis hebr.
c.8246. m A dolore, quem experiebatur, m p.2153.
nomen imponit. *Filius dextræ,* id eſt, Dex-
tra; hoc eſt Felicitas. nam felicitatis ſym-
bolum eſt Dextra, c.5862. Opponit dolo-
ri matris felicitatem ſuam. n erat aliqua n p.928.
19 felicitas, multitudo prolis. * *Mortua eſt* 944.
Rachel. o In pœnam primi peccati. *Ere-* o p.1273.
xit titulum, p Pietatis officia exhibuit 1280.
coniugi. *Dormiuit cum Bala,* † Inceſtus p p.2046.
valde turpis. *Concubina,* Vxore, c.1407. 1614.
22 * *Erant autem filij Iacob, &c.* q Iacobi † p.2337.
23 generatio narratur. *Qui nati in Meſopo-* q p.320.
24 *tamia,* Non ibi natus Beniamin, ſed ſatis
25 fuit reliquos ibi fuiſſe natos, c.762.1108.
26 *Venit ad Iſaac,* r Vt officia exhiberet pie- r p.2039.
27 tatis erga patrem. *Mortuus eſt,* ſ Subijt ſ p.1273.
29 communem pœnam. *Appoſitus eſt populo* 1280.
ſuo, t vid.ſup.c.25.n.8. *Sepelierunt eum* t p.131.
Eſau, & Iacob, u Debitum pietatis offi- Secundum
cium, x & charitatis. Gloſs. hic.
u p.2039.
x p.1614.

Interpretatio myſtica.

2 **A**Bijcite deos alienos, qui in medio
3 *veſtri ſunt, & mundamini, &c.*
4 a Figura ſunt hæc, myſticèque ſignificant a p.1400.
idololatriam per Apoſtolorum prædica-
tionem è mundo eiectam; & morum re-
nouationem, & veram Dei cognitionem,
11 cultumque inuectum. * *Creſce & multi-*
plicare, &c. b Signantur Eccleſiæ naſcen- b p.1392.
tis incrementa, c & generatio iuſtorum 1393.
12 ex Chriſto per gratiam. * *Terram, quam* c p.573.
dedi Abraham, &c. d Innuitur æterna d p.578.
felicitas, quam per Chriſtum haberi iuſti. 588.
13 * *Erexit titulum, &c.* e Figura eſt Con- e p.844.
14 ſecrationis templorum, & altarium, quā 846.1919.
17 facit in Dei cultum Eccleſia. * *Hunc ha-*
18 *bebis filium, &c.* Beniamin eſt Pauli figu-
ra, qui ex tribu fuit Beniamin. Is filius
doloris principio fuit Eccleſiæ, quatenus
Stephani morti conſenſit, & perſecutus
eſt Eccleſiam: f ſed poſtea Chriſto filius f p.700.
fuit dextrę, potens verbo, diffundens Euā- 884.906.
22 gelium. * *Abijt Ruben, & dormiuit cum*
Bala concubina patris ſui. Iacobi, id eſt,
Chriſti ſponſæ ſunt animæ fideliū. Semen
Chriſti eſt verbum Dei, quod adultera-
tur, & fit ſemen non Chriſti, ſed homi-
num; cum mixtis erroribus ab hæreticis;
aut inanibus doctrinis, & verbis, à prædi-
catoribus Catholicis cōmunicatur. g Ho- g p.710.
rum figura fuit adulterium, & inceſtus 731.732.
Ruben. 885.910.

CAPVT TRIGESIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Narratur ſeceſſus Eſau à Iacobo fratre in montem Seir: & recenſetur Eſau generatio, & Duces, ac Reges, qui ex eo orti ſunt. Occaſione loci, in quo Eſau habitauit, & vxoris Horrea, quam inde accepit; generatio interſeritur Seir Horræi.

1 HÆ ſunt autem generationes Eſau, ipſe eſt Edom. 2 Eſau ac-
cepit vxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi,
& Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi: 3 Baſemath
quoque filiam Iſmael ſororem Nabaioth. 4 Peperit autem
Ada, Eliphaz: Baſemath genuit Rahuel: 5 Oolibama genuit
Iehus & Ihelon & Core. hi filij Eſau, qui nati ſunt ei in terra
Chanaan. 6 Tulit autem Eſau vxores ſuas & filios & filias,
& omnem animam domus ſuæ, & ſubſtantiam, & pecora, &
cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abijt in alteram regionem, re-
ceſſitque à fratre ſuo Iacob. 7 Diuites enim erant valde, & ſimul habitare non
poterant: nec ſuſtinebat eos terra peregrinationis eorũ præ multitudine gregum.
8 Habitauitq; Eſau in monte Seir, ipſe eſt Edom. 9 Hæ autem ſunt generatio-
nes Eſau patris Edom in monte Seir, 10 & hæc nomina filiorum eius: Eliphaz
filius Ada vxoris Eſau: Rahuel quoque filius Baſemath vxoris eius. 11 Fueruntq;
Eliphaz filij: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez. 12 Erat autem
Thamna, concubina Eliphaz filij Eſau: quæ peperit ei Amalech. hi ſunt filij Ada
vxoris Eſau. 13 Filij autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza. hi filij
Baſemath vxoris Eſau. 14 Iſti quoque erant filij Oolibama filiæ Anæ filiæ Se-
beon, vxoris Eſau, quos genuit ei Iehus & Ihelon & Core. 15 Hi duces filiorum
Eſau: filij Eliphaz primogeniti Eſau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux
Cenez, 16 dux Core, dux Gatham, dux Amalech. hi filij Eliphaz in terra Edom,
& hi filij Ada. 17 Hi quoque filij Rahuel filij Eſau: dux Nahath, dux Zara, dux
Samma, dux Meza. hi autẽ duces Rahuel in terra Edom: iſti filij Baſemath vxoris
Eſau. 18 Hi autem filij Oolibama vxoris Eſau: dux Iehus, dux Ihelon, dux Core.
hi duces Oolibama filiæ Anæ vxoris Eſau. 19 Iſti ſunt filij Eſau, & hi duces eo-
rum: ipſe eſt Edom. 20 Iſti ſunt filij Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, &
Sobal, & Sebeon, & Ana, 21 & Diſon, & Eſer, & Diſan. hi duces Horræi, filij
Seir, in terra Edom. 22 Facti ſunt autem filij Lotan: Hori & Heman. erat au-
tem ſoror Lotan, Thamna. 23 & iſti filij Sobal: Aluam, & Manahat, & Ebal, &
Sepho, & Onam. 24 Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iſte eſt Ana, qui inuenit
aquas calidas in ſolitudine, cum paſceret aſinos Sebeon patris ſui: 25 habuitque
filium Diſon, & filiam Oolibama. 26 Et iſti filij Diſon: Hamdan, & Eſeban, &
Iethram, & Charan. 27 Hi quoque filij Eſer: Balaan, & Zanan, & Acan.
28 Habuit autem filios Diſan: Hus & Aram. 29 Hi duces Horræorum: dux
Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, 30 dux Diſon, dux Eſer, dux Diſan: iſti
duces Horræorum, qui imperauerunt in terra Seir. 31 Reges autẽ qui regnaue-
runt in terra Edom antequã haberent regem filij Iſrael, fuerunt hi: 32 Bela filius
Beor, nomenq; vrbis eius Denaba. 33 Mortuus eſt autẽ Bela, & regnauit pro eo
Iobab filius Zaræ de Boſra. 34 Cumque mortuus eſſet Iobab, regnauit pro eo
Huſam de terra Themanorũ. 35 Hoc quoq; mortuo, regnauit pro eo Adad filius
Badad, qui percuſſit Madian in regione Moab: & nomẽ vrbis eius Auith. 36 Cũq;
mortuus eſſet Adad, regnauit pro eo Semla de Maſreca. 37 Hoc quoq; mortuo,
regnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth. 38 Cumq; & hic obijſſet, ſucceſſit in
regnum Balanan filius Achobor. 39 Iſto quoque mortuo, regnauit pro eo Adar,
nomenq; vrbis eius Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ
Mezaab. 40 Hęc ergo nomina ducũ Eſau, in cognationibus, & locis, & vocabulis
ſuis: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, 41 dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
42 dux Cenez, dux Theman, dux Mabſar, 43 dux Magdiel, dux Hiram: hi duces
Edom habitantes in terra imperij ſui, ipſe eſt Eſau pater Idumæorum.

Digitized by Google

Interpretatio litteralis, & myſtica.

IPſe eſt Edom. Solent aliqui in Seri- 1
pturis ſacris pluribus nominibus
appellari. vt Eſau, qui hoc nomen
habuit in ortu. dictus etiam Edom
ex rubore lenticulæ, ac etiam corporis.
dictus & Seir, quia hiſpidus, ac piloſus.
* *Ada filiam Elon Hethæi*. Videntur 2
a p.831. *a* vxores Eſau fuiſſe binomiæ, binomij
quoque patres, c.752. Nam ſupra c.26.34.
ſecūda vxor Eſau vocatur Baſemath filia
Elon: hic verò vocatur Ada filia Elon
Hethæi. illic prima vxor vocatur Iudith
filia Beeri Hethæi; hic verò Oolibama
filia Anæ filiæ Sebeon Heuæi: quamquam
fortaſſe Iudith fuit alia vxor, cuius non
recenſentur filij, quod vel fuit ſterilis, vel
mortua eſt antequā filios haberet. Tertia
vxor in hoc capite dicitur fuiſſe Baſe-
math filia Iſmael ſoror Nabaioth: ſupra
autem cap.38. 9. dicitur Mahaleth filia
Iſmael ſoror Nabaioth. niſi dixeris Na-
baioth duas ſorores habuiſſe, Baſemath,
& Maheleth; & vtranque traditam Eſau
in vxorem; Maheleth autem fuiſſe vel
ſterilem, vel mortuam ante partum, vel
ab Eſau relictam, ideo non fieri eius men-
tionem in hoc capite, vbi de Eſau genera-
tione agitur. * *Peperit Ada Eliphaz*, &c. 4
b p.320. *b* Homines ex hominibus generantur. 5
c p.308. *Baſemath genuit Rahuel*, *c* Suam creatu-
d p.311. ræ operationem habent, *d* & ſibi ſimiles
producunt, quæ corruptioni obnoxię ſunt.
* *Receſſit à fratre ſuo Iacob*. Receſſerat 6
indignatus à patre in montem Seir. Poſt
aduētum autem Iacob, redijt ad patrem,
e p.914. reconciliatus. *e* Nunc rurſum recedit à
fratre, vt occaſiones præcidat iurgiorum,
& ita Deo prouidente, vt Chananæorum
terra non ab Eſau, ſed à Iacobi progenie
poſſideretur, cui promiſerat Deus. * *Pa-* 9
21 *tris Edom*, Idumęorū. * *Hi duces Horræi*,
ſupra num.2. Sebeon dicitur Heuæus, qui
nunc numeratur inter duces Horræos. An
tota gens Heuæa dicta eſt; deinde Horræi
nominati, qui à Seir deſcēderunt; qui for-
24 taſſe habuit cognomen Horręi? * *Iſte eſt*
Ana. Hoc in loco Ana vt vir, ſupra nu.2.
etiam in textu hebræo vt femina recenſe-
tur, dicitur non filius, ſed filia Sebeon.
Sed interdum Scriptura phraſi hebraica
genus commutat, c.8572. Poſitum ergo
ſupra eſt *Filiæ*, pro *Filij*. *Aquas calidas*,
hebraice ימם *Iemim*, quod etiam legi
poſſet alijs punctis ימם *Iammim*, maria.
ſecundum hanc lectionem vertit vulgata
Aquas calidas, ſtagna aquæ calidæ. Alij
legentes *Iemim*, interpretantur mulos;
f quod is primus fecerit aſcendi equas ab f p.268.
aſinis, & mulos naſci: aut aſcendi aſinas
ab onagris, & gigni aſinos velociſſimos.
Hæc ex Hieronymo in lib. hebraic. quæſt.
31 * *Reges, qui regnauerunt in terra Edom*
antequàm haberent regem filij Iſrael.
Primus Rex Iſrael fuit Saul. quomodo
ſcire potuit Moyſes reges Idumæos, qui
regnauerunt ante Saul, cum ipſe mortuus
fuerit tanto ante Saul? Inſpirante Deo, &
Moyſi afflante prophetiam. An hunc tex-
tum Eſdras addidit? c.61. qui fuit multò
poſt Saul.

Interpretatio myſtica.

6 *REceſſitque à fratre ſuo Iacob*, Quia
dictum eſt ſupra per Iacob Eccle-
ſiam, per Eſau Synagogā figurari: *a* quid a p.452.
putandum eſt fuiſſe aliud receſſum Eſau 1430.1451.
à Iacobo, quàm principio naſcentis Eccle-
ſię ſeparationem Iudęorum ab Eccleſia?

Digitized by Google

CAPVT TRIGESIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

Exotus Ioſeph fratribus redditur, fratrum apud patrem accuſatione, patris erga ipſum amore, ſomniorum coram fratribus narratione. Mittitur à patre ad inuiſendos fratres ad paſcua qui appropinquantem illum interficere primum cogitant; tum ſuadente Ruben comprehenſum in ciſternam ſiccam immittunt, poſtremo auctore Iuda, vt à nece abſtineant, Iſmaelitis illhac tranſeuntibus vendunt. Eius tunicam hœdi ſanguine intinctam ad patrem mittunt. Is arbitratus filium à fera deuoratum luget dolore inconſolabili. Interim Ioſeph rurſum in Aegypto venditur Magiſtro militum Pharaonis.

1 HAbitauit autem Iacob in terra Chanaan, in qua pater ſuus pe-
regrinatus eſt. 2 Et hæ ſunt generationes eius: Ioſeph cùm
ſexdecim eſſet annorum, paſcebat gregem cũ fratribus ſuis
adhuc puer: & erat cum filijs Balæ & Zelphæ vxorum patris
ſui: accuſauitq; fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.
3 Iſrael autem diligebat Ioſeph ſuper omnes filios ſuos, eo
quod in ſenectute genuiſſet eum: feceitque ei tunicam poly-
mitam. 4 Videntes autem fratres eius quòd à patre plus
cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.
5 Accidit quoque vt viſum ſomnium referret fratribus ſuis: quæ cauſa maioris
odij ſeminarium fuit. 6 Dixitque ad eos: Audite ſomnium meum quod vidi:
7 Putabam nos ligare manipulos in agro: & quaſi conſurgere manipulũ meum,
& ſtare, veſtroſq; manipulos circumſtantes adorare manipulũ meum. 8 Reſpon-
derunt fratres eius: Nunquid rex noſter eris? aut ſubijciemur ditioni tuæ? Hæc
ergo cauſa ſomniorum atque ſermonum, inuidiæ & odij fomitem miniſtrauit.
9 Aliud quoque vidit ſomnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per ſomnium,
quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas vndecim adorare me. 10 Quod cum patri ſuo
& fratribus retuliſſet, increpauit eum pater ſuus, & dixit: Quid ſibi vult hoc ſom-
nium quod vidiſti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te ſuper ter-
ram? 11 Inuidebant ei igitur fratres ſui: pater verò rem tacitus conſiderabat.
12 Cumque fratres illius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem,
13 dixit ad eũ Iſrael: Fratres tui paſcunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos.
Quo reſpondente: 14 Præſto ſum, ait ei: Vade, & vide ſi cuncta proſpera ſint
erga fratres tuos, & pecora: & renũcia mihi quid agatur. Miſſus de valle Hebron,
venit in Sichem: 15 inuenitque eum vir errantem in agro, & interrogauit quid
quæreret. 16 At ille reſpõdit: Fratres meos quęro, indica mihi, vbi paſcãt greges.
17 Dixitq; ei vir: Receſſerunt de loco iſto: audiui autem eos dicentes: Eamus in
Dothain. Perrexit ergo Ioſeph poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Dothain.
18 Qui cum vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerũt illum
occidere: 19 & mutuò loquebantur: Ecce ſomniator venit: 20 venite, occida-
mus eum, & mittamus in ciſternã veterem: dicemuſque, Fera peſſima deuorauit
eum: & tunc apparebit quid illi proſint ſomnia ſua. 21 Audiens autẽ hoc Ruben,
nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat: 22 Non interficiatis ani-
mam eius, nec effundatis ſanguinem: ſed proijcite eum in ciſternam hanc, quæ eſt
in ſolitudine, manuſq; veſtras ſeruate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripe-
re eum de manibus eorum, & reddere patri ſuo. 23 Confeſtim igitur vt peruenit
ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari & polymita: 24 miſeruntque eum
in ciſternam veterem, quæ non habebat aquam. 25 Et ſedentes vt comederent
panem, viderũt Iſmaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorũ, portantes
aromata, & reſinam, & ſtacten in Ægyptum. 26 Dixit ergo Iudas fratribus ſuis:
Quid nobis prodeſt ſi occiderimus fratrem noſtrum, & celauerimus ſanguinem
ipſius? 27 Melius eſt vt venundetur Iſmaelitis, & manus noſtræ non polluantur:
frater enim & caro noſtra eſt. Acquieuerunt fratres ſermonibus illius: 28 Et prę-
tereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eũ de ciſterna, vendiderunt

eum

eum Iſmaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum. 29 Reuerſuſq;
Ruben ad ciſternam, non inuenit puerum: 30 & ſciſſis veſtibus pergens ad fra-
tres ſuos, ait: Puer non comparet, & ego quo ibo? 31 Tulerunt autem tunicam
eius, & in ſanguine hœdi quem occiderant, tinxerunt: 32 mittentes qui ferrent
ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui ſit, an non.
33 Quam cùm agnouiſset pater, ait: Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit
eum; beſtia deuorauit Ioſeph. 34 Sciſſiſque veſtibus, indutus eſt cilicio, lugens
filium ſuum multo tempore. 35 Congregatis autem cunctis liberis eius vt leni-
rent dolorem patris, noluit conſolationem accipere, ſed ait: Deſcendam ad filium
meum lugens in infernum. Et illo perſeuerante in fletu, 36 Madianitæ vendi-
derunt Ioſeph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magiſtro militum.

Interpretatio litteralis.

HAe ſunt generationes (Iacob,) 2
ſi generatio pro gente ſuma-
a p.320. tur, c.1661. *a* deinceps in libro
Geneſis agetur de gente, ac
progenie Iacob. *Sin* hoc in loco gene-
rationes pro rebus à Iacob geſtis ſumas,
can. 1657. innuunt hæc verba Actum eſse
hactenus de geſtis Iacob; nunc fieri tran-
ſitũ ad geſta Ioſeph. *Sexdecim annorum*,
hebr. & LXX. Septemdecim. quia vul-
gata reſpexit ad annum iam exactum ſex-
tum decimum, hebr. & LXX. ad annum
ſeptimum decimũ iam cœptũ, c.742.753.
b p.268. *Paſcebat gregem, b* Artem exercebat pa-
c p.1870. ſtoritiam. *Accuſauitq; fratres ſuos, c* Ne
d p.1629. crimen in alios ſerperet, *d* & ad fraternã
1636. correctionem. *Crimine peſſimo*, hebraicè,
דבתם רעה *Dibbatham rabbhah*, quod etiam
verti poteſt, Infamis malitia, & Detra-
e p.1898. ctio, contumelia mala. *e* Peccatum eſt &
f p.1894. detractio, *f* & contumelia. * *Diligebat*, 3
g p.183. *g* In Ioſeph ſibi maximè complacebat.
h p.190. *Eo quod in ſenectute genuiſſet eũ h* Quia
multum optauerat filium ex Rachele ha-
bere. *Fecitque ei tunicam polymitam*,
i p.1594. *i* Amoris effectus fuit ea beneficentia.
Polymitã, varijs, ac verſicoloribus licijs,
ac filis contextã, c.2075. * *Oderant eum*, 4
k p.198. *K* quem potius amare cum patre debebãt.
199. *l* Odij origo erat inuidia. * *Quæ cauſa* 5
l p.1651. *maioris odij ſeminarium fuit, m* quia
m p.1651. magis excitauit inuidiam. * *Inuidiæ, &* 8
n p.218. *odij fomitem miniſtrauit, n* Triſtaban- 11
1651. 1660. tur fratres de Ioſephi bono, quod vt ma-
o p.694. lum proprium æſtimabant. * *o* Ea verò 6
Ioſephi ſomnia futurorum reuelationes 7
p p.1629. erant. * *Increpauit eum pater ſuus, p* Ad 8
2048. 2078 patrem ſpectabat filij correctio. *Rem ta-* 9
2100. *citus conſiderabat, q* Prudentiæ actus eſt 10
q p.1760. grauiora quædam non contemnere, ſed 11
attentius conſiderare, ac obſeruare.
r p.1759. * *Fratres tui paſcunt oues*, &c. *r* Patris 13
s p.2079. erga filios prouidentia, *s* & vigilantia.
t p.2042. * *Praſto ſum, t* Filij in parentẽ obediẽtia. 14
2061. * *Interrogauit quid quæreret, u* Inquiſitio- 15
u p.2416. ne licita, vt ei proſpiceret. * *Indica mihi*, 16
x p.1713. *x* Inquiſitio prudens, vt obedientiæ pa-
2416.

ternæ ſatisfaciat, vt fratribus proſpiciat.
17 * *Perrexit ergo Ioſeph poſt fratres ſuos*,
18 *y* Diligens in inquirendo fuit. * *Cogita-* y p.1732.
uerunt illum occidere, z Actus odij, *a* & 1767.
peccatum homicidij, quatenus machinã- z p.198.
tur mortem non habentes occidendi au- 1207.
19 ctoritatem, *b* & innocenti. * *Somniator*, a p.1844.
hebr. בעל החלמות *Bahhal hhalomòth*, Do- b p.1847.
minus, poſseſsor, vir ſomniorum, qui ha-
bet præ manibus ſomnia, qui fingit ſom-
nia vt lubet. *c* Detrahebant innocenti, c p.1898.
d & ſuſurrabant excitantes odium, *e* & d p.1901.
20 conuitium inferebãt. * *Venite occidamus* e p.1894.
eum, f Homicidium, *g* & ſcãdalum, qua- f p.1844.
tenus dicto præbent inuicem occaſionem 1847.
ruendi in peccatũ homicidij. *Dicemuſque*, g p.1683.
Fera peſſima &c. *h* Mendacium culpam h p.2113.
excuſans. *Et tunc apparebit quid illi pro-* 2120.
ſint ſomnia ſua, hebraicè, Et videbimus,
(experiemur) an ſubſiſtant ſomnia eius.
i Videntur ſuſpicatos fuiſse in Ioſepho i p.2025.
ſpiritum prophetiæ, & velle nunc tentare
an veræ viſiones fuerint, *K* & velle Dei k p.1243.
21 prouidentiæ reſiſtere. * *Audiens autem*
22 *hoc Ruben*, &c. *l* Elucet in Ruben & pie- l p.2039.
tas in patrem, ac fratrem, *m* & miſeri- 2045.
cordia, *n* & charitas in auertendo fratres m p.1603.
ab homicidio, *o* & prouidentia in fratre n p.1629.
ſeruando, *p* & circũſpectio, *q* & prudens o p.1759.
23 conſilium. * *Confeſtim, r* Præcipites ad p p.1760.
malũ patrandum. *Nudauerunt, s* Illicitè q p.163.
24 ſpoliant. * *Miſeruntq; eum*, &c. *t* Incar- 1725.
25 ceratio illicita, *u* ad homicidiũ. * *Iſmae-* r p.1764.
litas viatores, Dicuntur infra v.28, & 36. s p.1861.
Madianitæ. Hæc nomina confunduntur, t p.1856.
26 c.1788. * *Quid nobis prodeſt*, &c. *x* Con- u p.1844.
ſilium, ſed prauum: quia ſuadebat fratris 1847.
27 venditionem illicitam. * *Acquieuerunt* x p.163.
fratres ſermonibus ipſius, y Conſenſus; y p.164.
28 ſed non erat conſentiendum. * *Vendide-*
runt eum Iſmaelitis, z Venditio cũ dolo, z p.1908.
quatenus celarunt ſe non habere ius ven-
dendi fratrem, *a* & cum furto, quatenus a p.1860.
30 acceperunt iniuſtè pecuniam. * *Sciſſis*
veſtibus. b Doloris ſymbolũ. *Ego quo ibo?* b p.216.
ad eum quærendum. Ruben, quatenus
primogenitus, princeps erat inter fratres.

o De-

c p.2079. c Debent autem ſuperiores vigiles eſse.
d p.2130. * *Vide vtrum tunica filij tui,&c.* d Simu- 31
e p.2120. latione. e fratri idum celāt,& excuſant. 32
f p.1757. * *Beſtia deuorauit Ioſeph.* f Coniectatio 33
hominis pij, nihil mali de filijs ſuſpicātis.
g p.216. * *Sciſſis veſtibus, cilicio, lugens,* g Sym- 34
bola doloris. * *Congregatis cunctis libe-* 35
h p.2039. *ris,&c.* h Debita pietatis officia, i & actus
i p.1618. miſericordiæ. *Dolorem,* K Triſtitiam de
k p.216. amiſſione filij. *Descendam ad filiū meū,*
l p.131. l Indicāt hæc verba immortalitatem ani-
m p.231. marum. *Lugens,* m Triſtitiæ effectus eſt
n p.957. fletus. *In infernum,* n In lymbum. Ibi
ante Chriſti aduentum hominum animæ
detinebantur, can.1759. * *Vendiderunt,* 36
o p.1787. o Venditionis, & emptionis contractus
paſſim initur. *Eunucho,* Principi. ſumitur
hebr. סריס *Serim*, etiam pro Principe.
Is enim vxorem habebat. *Militum,* hebr.
טבחים *Tabbahhim*, Coquorum, carnificū.
LXX. ἀρχιμαγείρῳ Coquorum prefecto,
ſeu magiſtro. Potuit idem & cocorum,&
apparitorum, ſiue militum eſse prefectus.

Interpretatio myſtica.

† Chryſ. in Geneſ. hom. 61. Tertullian. adu. Iud. Orig. in Ex. hom. 1. Arn. in pſ. 104. Ambroſ. de Ioſeph 12. Chryſoſt. in pſal. 8, 93. Hieron. in pſal. 8. Aug. q. in Iud. 49. & ſerm. 84. Bed. in Gen. 37. 49. et in Exod. 1. Vtraq; Glo.

QVoniam communis† Patrum, & Interpretum ſacrorum ſententia eſt, Ioſeph typum Chriſti fuiſse: nullum dubium huius capitis myſticam interpretationem de Chriſto veriſſimam eſse.

* a Iſrael diligens Ioſeph ſuper omnes 3
filios ſuos, eſt æternus Pater prædeſtinans
Chriſtum quatenus hominē Filium Dei,
ac Principem omnium. b Dicitur Ioſeph
in ſenectute genitus: quia vltima mundi
ætate natus eſt Chriſtus ſecundum carnē.
c Tunica polymita eſt Humanitas Chriſti c p.426.
omnibus gratiæ bonis ornata. d Eſt & Ec- 490.491.
cleſia Chriſto adhærens ex omnibus gen- 492.493.
tibus congregata. e Sacramentis,& eccle- 494.495.
ſiaſticis ordinibus, & alijs membris mira- 499.
4 bili pulchritudine diſtincta. * f Odium d p.620.
fratrum in Ioſeph,quod plus ceteris à pa- 623.624.
tre amaretur: eſt odium Iudæorum in 630.1397.
Chriſtū ob opera, quæ auctore, ac fauente e p.633.
Patre faciebat. * g Somnia Ioſeph regnū, 645.748.
7 & adorationē prænunciantia; ſunt Chriſti 1399.
8 prædicatio, & miracula, quibus ſe eſse f p.549.
9 Filium Dei oſtendebat; ſunt & Prophe- g p.425.
10 tarum vaticinia de Chriſti diuinitate, re- 427 455.
gno, ſacerdotio. * h Inuidia, & odium 469.470.
8 fratrum in Ioſeph occaſione ſomniorum, 475.476.
11 eſt inuidia,& odium Iudeorū in Chriſtum 481.
h p.456.
14 occaſione miraculorū. * i Ioſephi miſſio 549.
à patre ad fratres, eſt Chriſti miſſio, & i p.449.
20 prædicatio ad Iudæos. * K Fratricidium, 451.482.
36 quod fratres moliuntur in Ioſeph, eſt k p.564.
Chriſti paſſio: cuius miniſtri fuere Iudæi;
fuere & Gentiles, qui à Madianitis figu-
rantur, quorum opera vſi ſunt fratres Io-
23 ſeph. * l Nudatio tunicæ polymitæ, eſt l p.554.
19 mors ipſa Chriſti,& opprobria, quæ à Iu- 559.
24 dæis paſſus eſt. * m Demiſſio in ciſternam m p.569.
28 veterem, eſt Chriſti ſepultura. * n Ven- n p.546.
ditio facta à fratribus Iſmaelitis, eſt Iudæ
30 proditio. * o Ruben lugens, figurale ſym- o p.568.
bolum eſt mortis Chriſti reſpondēs luctui
34 Mariæ, ac diſcipulorum Chriſti. * p Pater p p.568.
lugens, eiuſdem mortis eſt figurale ſym-
36 bolum. * q Madianitæ vendentes Ioſeph, q p.564.
ſunt Gentiles Chriſtum crucifigentes, r & r p.884.
perſequentes Chriſti corpus Eccleſiam. 886.

CAPVT TRIGESIMVM OCTAVVM.

SVMMA.

Iudas tres filios generat ex vxore Sue Chananæa, Her, Onan, & Sela; gemellos Phares, & Zara ex vno concubitu cum nuru Thamar, quam ab ea deceptus meretricem putauerat.

a p.443.
b p.448.

1 EOdem tempore deſcendens Iudas à fratribus ſuis, diuertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram. 2 Viditq; ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue: & accepta vxore, ingreſſus eſt ad eam. 3 Quæ concepit,& peperit filium, & vocauit nomen eius Her. 4 Rurſumque conceptu fœtu, natum filium vocauit Onan. 5 Tertium quoque peperit: quem appellauit Sela. quo nato, parere vltra ceſſauit. 6 Dedit autem Iudas vxorem primogenito ſuo Her, nomine Thamar. 7 Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, nequam in conſpectu Domini: & ab eo occiſus eſt. 8 Dixit ergo Iudas ad Onan filium ſuum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & ſociare illi, vt ſuſcites ſemen fratri tuo. 9 Ille ſciens non ſibi naſci filios, introiens ad vxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. 10 Et idcirco percuſſit eum Dominus, quod rem deteſtabilem faceret. 11 Quamobrem dixit Iudas Thamar nurui ſuæ: Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus: timebat enim ne & ipſe moreretur, ſicut fratres eius. Quæ abijt,& habitauit in domo patris ſui. 12 Euolutis autem

multis

multis diebus, mortua eſt filia Sue vxor Iudæ: qui poſt luctum conſolatione ſuſce-
pta, aſcendebat ad tonſores ouium ſuarum, ipſe & Hiras opilio gregis Odolla-
mites, in Thamnas. 13 Nunciatumq; eſt Thamar, quod ſocer illius aſcenderet
in Thamnas ad tondendas oues. 14 Quæ, depoſitis viduitatis veſtibus, aſſumpſit
theriſtrum: & mutato habitu, ſedit in biuio itineris, quod ducit Thamnam: eo
quòd creuiſſet Sela, & non eum accepiſſet maritum. 15 Quam cum vidiſſet Iu-
das, ſuſpicatus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultũ ſuum, ne agnoſceretur.
16 Ingredienſq; ad eam, ait: Dimitte me vt coeam tecum: neſciebat enim quod
nurus ſua eſſet. Qua reſpondente: Quid dabis mihi vt fruaris concubitu meo?
17 dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rurſumque illa dicente: Patiar quod
vis, ſi dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. 18 Ait Iudas:
Quid tibi vis pro arrhabone dari? reſpondit: Annulum tuum, & armillam, &
baculum quem manu tenes. Ad vnum igitur coitum mulier concepit, 19 & ſur-
gens abijt: depoſitoque habitu, quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus.
20 Miſit autem Iudas hœdum per paſtorem ſuum Odollamitem, vt reciperet pi-
gnus quod dederat mulieri: qui cum non inueniſſet eam, 21 interrogauit homi-
nes loci illius: *Vbi* eſt mulier, quæ ſedebat in biuio? Reſpondẽtibus cunctis: Non
fuit in loco iſto meretrix; 22 reuerſus eſt ad Iudam, & dixit ei: Non inueni eam:
ſed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam ſediſse ibi ſcortum. 23 Ait
Iudas: Habeat ſibi, certè mendacij arguere nos non poteſt: ego miſi hœdum quẽ
promiſeram, & tu non inueniſti eam. 24 Ecce autem poſt tres menſes nuncia-
uerunt Iudæ, dicentes: Fornicata eſt Thamar nurus tua, & videtur vterus illius
intumeſcere. Dixitq; Iudas: Producite eam vt comburatur. 25 Quæ cùm duce-
retur ad pœnam, miſit ad ſocerum ſuum, dicens: De viro, cuius hæc ſunt, concepi:
cognoſce cuius ſit annulus, & armilla & baculus. 26 Qui, agnitis muneribus, ait:
Iuſtior me eſt: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen vltra non cognouit
eam. 27 Inſtante autem partu, apparuerunt gemini in vtero: atque in ipſa effu-
ſione infantium, vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinum, dicens:
28 Iſte egredietur prior. 29 Illo verò retrahente manũ, egreſſus eſt alter: dixitq;
mulier: Quare diuiſa eſt propter te maceria? & ob hanc cauſam vocauit nomen
eius Phares. 30 Poſtea egreſſus eſt frater eius, in cuius manu erat coccinum:
quem appellauit Zara.

Interpretatio litteralis.

a p.830. 831. ACcepta vxore, a Matrimonium. 2
Videtur accepiſse vxorem ali- 6
quot annis ante quàm Ioſeph 3
venderetur, vt filij Iudæ apti 4
eſsent matrimonio ante quàm Iudas cum 5
b p.320. patre in Ægyptum deſcẽderent. *b Peperit
filium*, Hominũ ex hominibus generatio.
Quo nato parere vltra ceſsauit, LXX. alio
modo vertunt: & ipſa erat in Chasbi, quã-
do eum peperit. hebræum כזב *Chazib*,
à *Chazab*, mendacium, putarim etiam
Defectum, ſeu ſterilitatẽ ſignificare; ideo
vulgatam vertiſse Parere vltra ceſsauit.
c p.1193. 1198. * *Nequam in conſpectu Domini, c* Indi- 7
catur malitia mortalis odibilis Deo. *d* In-
d p.1264. dicatur iniuriam inferri Deo per peccatũ.
e p.16. *e* & Deum omnium cognitionem habere.
f p.1279. *Et ab eo occiſus eſt*, *f* Conſequuntur ad
g p.2099. peccatum pœnæ, quas Deus infligit. *g* Ad
Deum vltio ſpectat, vt ſupremum Domi-
h p.24.25. num, *h* & Iudicem omniũ. * *Semen fun-* 9
i p.2339. *debat in terram, i* Luxuriæ, quæ contra 10
naturam eſt, ſpeciale peccatũ Immundi-
tia. *Ne liberi fratris nomine naſcerentur*,
k Inuidia de bono fratris, quod vt pro- k p.218.
prium malũ exiſtimabat. *l Percuſſit eum* l p.1279.
Dominus, Conſecuta eſt ad peccatum
11 pœna *m* ab vltore, ac Iudice Deo. * *Eſto* m p.24.25.
vidua, &c. *n* Cautio aſtuta, *o* cum ſimu- 2099.
latione. *p Timebat*, Horrebat mortis pe- n p.1769.
12 riculum filio. * *Mortua eſt*, *q* Primi pec- o p.2130.
cati pœna mors. *Luctum*, *r* Triſtitiæ ſym- p p.238.
bolũ luctus. *Conſolatione ſuſcepta*, *s* Tri- q p.1273.
14 ſtitia delectatione mitigatur. * *Theri-* 1280.
ſtrum, hebr. צעיף *Tsabhhiph*, Peplum, quo r p.216.
mulieres faciem operiũt. *Mutato habitu*, 231.
t Aſtutia, & dolus, *u* & ſimulatio. *Eo quod* s p.232.
creuiſſet Sela, &c. Vſa eſt nõ vero modo, t p.1769.
ſed ſimulato, & ad peccatum inducente, u p.2130.
ad Iudę fraudem vlciſcendam. *x* Eſt ergo x p.2096.
voluntas vltionis illicitæ, *y* & inceſtus, 2097.
quatenus nurus ipſa erat reſpectu Iudæ, y p.2537.
quem trahere volebat ad fornicandum.
15 * *Quam cum vidiſſet*, &c. *z* Voluntas z p.2329.
16 fornicandi. *Operuerat vultum*, *a* Vultus a p.2329.
mulieris opertus, ſymbolum meretricis,
& fornicationis. *Quid dabis mihi*, &c.
b Contractus locationis, & conductionis. b p.1791.

Arrhabonem, Pignus, quod datur in ſi-
gnum promiſsæ fidei, c.1213. ac proinde
e p.2125. c promiſſionis ſymbolū. * *Miſit hædum*, 20
d p.2125. d Stetit promiſſis. * *Interrogauit*, e In- 23
e p.1713. quiſitio. * *Producite eam vt comburatur*, 21
f p.1278. f Conſequitur ad peccatum pœna, quam 24
politica gubernatio præſcribit. * *Miſit* 25
g p.1803. *ad ſocerum*, g Se defendit, vt pœnam
h p.2125. effugiat. * *Iuſtior me eſt*, h Culpam fate- 26
tur, quod promiſſis non ſteterit. * *Appa-* 27
i p.320. *ruerunt gemini*, i Fœcunda generatio.
* *Maceria*, heb. Diuiſio, ruptura. nempe 29
matricis fractio. ergo Maceria matricis 30
k p.2153. eſt ſymbolum. *Ob hanc cauſam*, &c. k Ex
eo euentu Phares nomen imponitur.

Interpretatio myſtica.

ALlegorica, & moralis huius capitis interpretatio legenda in Gloſsa, tum ordinaria, tum interlineari. Neque enim operæpretium ducimus, cum nihil noui afferimus, alienos labores tranſcribere. neque voluntas eſt alios ſenſus myſticos in hoc opere ponere, præter eos, quos ad doctrinæ ſacræ dogmata confirmanda, certo nixi Scripturæ ſacræ, aut Patrum communis ſententiæ fundamento, tanquam veras eorum dogmatum figuras poſſimus afferre.

CAPVT TRIGESIMVM NONVM.

SVMMA.

Proſperè Ioſeph agit in Aegypto in domo Putipharis, cui venditus fuerat. quod dominam repulerat, ne committeret adulterium; accuſatus ab illa, innocens in carcerem truditur. vbi etiam, Deo ita prouidente, agit feliciter, & vt liber.

1 IGitur Ioſeph ductus eſt in Ægyptum, emitq; eum Putiphar
eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de
manu Iſmaelitarum, à quibus perductus erat. 2 Fuitq; Do-
minus cum eo, & erat vir iu cunctis proſperè agens: habita-
uitque in domo domini ſui, 3 qui optimè nouerat Dominū
eſſe cū eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.
4 Inuenitq; Ioſeph gratiam coram domino ſuo, & miniſtra-
bat ei, à quo præpoſitus omnibus, gubernabat creditam ſibi domum, & vniuerſa
quæ ei tradita fuerant: 5 benedixitq; Dominus domui Ægyptij propter Ioſeph,
& multiplicauit tam in ædibus, quàm in agris cunctam eius ſubſtantiam: 6 nec
quidquam aliud nouerat, niſi panem quo veſcebatur. Erat autem Ioſeph pulchra
facie, & decorus aſpectu. 7 Poſt multos itaque dies iniecit domina ſua oculos
ſnos in Ioſeph, & ait: Dormi mecū. 8 Qui nequaquā acquieſcens operi nefario,
dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in
domo ſua: 9 nec quidquam eſt, quod non in mea ſit poteſtate, vel nou tradiderit
mihi, preter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo poſſum hoc malū facere, & pec-
care in Deum meum? 10 Huiuſcemodi verbis per ſingulos dies & mulier mole-
ſta erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum. 11 Accidit autem quadam die, vt
intraret Ioſeph domum, & operis quippiam abſque arbitris faceret: 12 & illa
apprehenſa lacinia veſtimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu
eius pallio fugit, & egreſſus eſt foras. 13 Cumq; vidiſſet mulier veſtem in mani-
bus ſuis, & ſe eſse contemptam, 14 vocauit ad ſe homines domus ſuæ, & ait ad
eos: En introduxit virū Hebręum, vt illuderet nobis: ingreſſus eſt ad me, vt coiret
mecum: cùmq; ego ſucclamaſſem, 15 & audiſſet vocem meam, reliquit pallium
quod tenebam, & fugit foras. 16 In argumentum ergo fidei retentum pallium
oſtēdit marito reuertenti domum, 17 & ait: Ingreſſus eſt ad me ſeruus Hebręus,
quem adduxiſti, vt illuderet mihi: 18 cùmq; audiſſet me clamare, reliquit pallium
quod tenebam, & fugit foras. 19 His auditis dominus, & nimium credulus ver-
bis coniugis, iratus eſt valde: 20 tradiditque Ioſeph in carcerem, vbi vincti regis
cuſtodiebantur, & erat ibi clauſus. 21 Fuit autem Dominus cum Ioſeph, & mi-
ſertus illius, dedit ei gratiam in conſpectu principis carceris. 22 Qui tradidit in
manu illius vniuerſos vinctos, qui in cuſtodia tenebantur: & quidquid fiebat, ſub
ipſo erat. 23 Nec nouerat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum
illo, & omnia opera eius dirigebat.

Inter-

Interpretatio litteralis.

a p.1787. EMitq; eum, *a* Emptionis cõtractu. 1
b p.1491. *Fuitq; Dominus cum eo, b* Eſt ami- 2
1492. citia inter iuſtos, & Deum. *c* eſt
c p.54. & beneficentia Dei erga homines.
d p.928. *In cunctis proſperè agens, d* Cõtingit bea-
e p.944. titudo aliqua in hac vita, *e* præſertim iu-
ſtis, in præmiũ bonæ actionis. * *Dominum* 3
f p.1491. *eſſe cum eo, f* Ei amicum eſſe. *g* ei benefa-
1492. cere. *Ab eo dirigi, h* Dei prouidentia eſt,
g p.54. *i* peculiaris erga pios. *In manu illius,*
h p.23. K Suã queque res creata operationẽ habet.
i p.380. *l* Manus ſymbolũ prouidentię. * *Gratiam* 4
k p.308. *coram domino ſuo, m* Amicitiam, *n* bene-
l p.1759. uolentiam. *Gubernabat, o* Prouidebat.
m p.194. * *Benedixitq; Dominus, p* Deus beneficus. 5
1567. *Propter Ioſeph, q* Opera bona ſuũ meritũ
n p.1569. habent. *Cunctam ſubſtantiam, r* Poſſunt
o p.1759. bona temporalia ſub meritum cadere.
p p.54. * *Pulchra facie, s* Aliqui venuſtate precel- 6
q p.1295. lunt * *Iniecit oculos ſuos in Ioſeph, t* Con- 7
r p.1307. cupiſcentia, *u* & voluntas adulterij. * *Ne-* 8
s p.150. *quaquam acquieſcens operi nefario, x* Elu-
t p.200. cet caſtitatis virtus. *y* Non eſt in malam
u p.2336. actionem conſentiendum. * *Hoc malum* 9
x p.2313. *facere, z* Nã illicitus eſt proditionis actus,
y p.1731. *a* & ingratitudinis, *b* præſertim cum mala
2151. pro bonis retribuuntur, *c* & illicitũ adul-
z p.2128. terij. *d Peccare in Deum meum,* Iniuria
a p.2086. infertur Deo, ac læditur ius diuinum per
b p.2090. peccatum, quatenus cõtra Dei præceptum
c p.2336. eſt. * *Moleſta erat, e* Triſtitiã afferebat. 10
d p.1199. *f* Tentationis bellũ intentabat. *Ille recu-*
1264. *ſabat, g* Nõ cõſentiebat. *h* caſtitatis actus.
e p.216. *Stuprum*, Abuſio, c.8696. ſtuprũ ponitur
f p.882. pro adulterio. * *Apprehenſa lacinia, i* At- 12
g p.1731. tinet hic actus ad impudicitiã, K & volun-
2151. tatẽ includit adulterij. *Fugit, l* Abſtinen-
h p.2313. dum à tactibus illicitis. *m* Tentationum
i p.2331. occaſiones vitandæ. * *Vocauit ad ſe homi-* 14
k p.2336. *nes,* &c. *n* Aſtutia, *o* & mendacium perni- 17
l p.2314. cioſum, intentione nocendi, *p* & malitioſa
m p.914. n p.1769. ſimulatio, *q* & calumnia, falſum crimen
o p.2119. p p.2130. imponens, *r* & detractio, famam lædens
q p.1872. r p.1898. innocẽtis. *Ingreſſus eſt ad me,* &c. *s* Accu-
s p.1872. ſat falsò. * *Nimium credulus, t* Indicia 19
1883. non erant certa contra Ioſeph, poterant
t p.1822. eadem eſſe cõtra ipſam vxorem accuſan-
u p.1888. tem. *u* nec unum teſtimonium erat ſatis ad
x p.250. credendum, & iudicandum. *His auditis,*
251. *iratus eſt valdè, x* Cõcitatus eſt irę motus
y p.2350. ex exiſtimatione iniuriæ acceptæ. *y* Malè
2351. autẽ iratus eſt, quia inordinatè, & ex leui
z p.1294. indicio. heb. וַיִּחַר אַפּוֹ *Ibhar appò,* Excãduit
a p.1491. ira eius. * *Tradiditq; Ioſeph in carcerem,* 20
1492. *z.* Iniuſtè, quia erat innocens, nec ſufficien-
b p.23. ter probatũ fuerat crimẽ delatum. * *Fuit* 21
380. *Dominus cum Ioſeph,* &c. *a* Proſequendũ
c p.54. illum amore, *b* prouidentia, *c* beneficẽtia,
d p.56. *d* miſericordia. *Dedit ei gratiam, e* Cum
e p.296. f p.304. omnia à diuina volũtate pendeant, *f* & ab
eo gubernentur. *Gratiam, g* amorem, g p.194.
22 *h* beneuolentiam. * *Qui tradidit,* i Bene- 1567.
23 ficentia, amicitiæ effectus. *Dominus* h p.1569.
enim erat cum eo, &c. vt ſup. v. 3. i p.1605.

Interpretatio myſtica.

IOſeph Chriſtum figurabat, vt dictum eſt ſupra c.37. ergo omnia geſta Ioſeph ad Chriſti geſta referenda ſunt.

2 * *Fuit Dominus cum eo, a* Deus erat cũ a p.425.
3 Chriſto per vnionẽ hypoſtaticã. *In cunctis*
4 *proſperè agẽs, b* Prędicatione, *c* miraculis, b p.523.
d merito. *Habitauitque in domo domini* c p.524.
ſui, e quatenus Chriſtus ſecũdum carnem d p.571.
ad Iudæos venit, apud quos verus Dei e p.451.
cultus erat. *Optimè nouerat Dominũ eſſe*
cum eo. f Fuit Chriſtus à priſcis Patribus f p.449.
cognitus, *g* & à Iudæis etiam perſecutori- g p.455.
bus Meſſias agnitus. *Ab eo dirigi in ma-*
nu illius, h Omne opus noſtræ ſalutis ope- h p.445.
ratus eſt Deus per Ieſum Chriſtum. 475.480.
5 * *Benedixit Dominus domui Aegyptij*
propter Ioſeph, i Bona veræ Religionis, i p.116.
legem, cæremonias, Prophetas, & alia hu- 1122.
ius generis, habuit omnia Synagoga pro-
pter Chriſtũ: quatenus populo Iſraelitico
in figura contingebant omnia, vmbrã ha-
benti futurorum per Chriſtum bonorum.
6 * *Erat Ioſeph pulchra facie, & decorus*
aſpectu, k Chriſti sũma gloria ſignificatur, k p.488.
l & ſumma gratia, *m* & perfecta ſcientia, l p.490.
o & sũma innocentia, *p* & decor corporis. m p.491.
7 * *Iniecit domina ſua oculos ſuos in Ioſeph,* o p.494.
& ait: Dormi mecum. q Synagoga, Chriſti p p.499.
domina dicitur, quatenus Chriſti corpus q p.435.
ex Abrahæ, ac Dauidis ſtirpe deriuatum
fuit, *r* & quatenus Chriſtus Marię, ac Io- r p.509.
ſephi iuſſis ſe obediẽtẽ exhibuit, *s* & qua- s p.519.
tenus ſecundũ legẽ moſaicã eſt in hac vita
cõuerſatus. *t* Ea Synagoga adulterio aſſue t p.520.
ta, Deum verũ deſerendo, & eius religio- 550.564
nem, ac fidem, inuitauit ipſum Chriſtũ ad
adulterãdum .i. ad negandũ ſe eſſe Filium
Dei, ac proinde ad negãdũ Patrẽ, ac Deũ.
12 * *Apprehenſa lacinia veſtimenti eius.*
u Veſtis Verbi, humanitas; veſtis lacinia, u p.552.
caro Chriſti: quã apprehẽdit Synagoga cũ
Chriſtũ ligauit, flagellauit, ſpinis corona-
uit, crucifixit. *Qui relicto in manu eius*
pallio fugit, & egreſſus eſt foras. x Reli- x p.568.
quit Chriſtus pallium, cũ mortẽ oppetijt.
† Reliquit in manu Synagogæ palliũ: cũ † p.864.
vmbras veteres, & figuras apud incredu- 865.1430.
los Iudæos reliquit. *y* Fugit, cum Fidem, y p.1431.
& Euangelium, relictis Iudæis, ad gentes
20 tranſtulit. * *z.* Porrò Ioſeph clauſus in a p.569.
carcere, fuit figura corporis Chriſti in ſe-
22 pulchro. * † Traduntur in manu Ioſeph ‡ p.590.
vniuerſi vincti, quatenus Chriſtus Patres
ab inferis liberat.

CAPVT QVADRAGESIMVM.

SVMMA.

Duo Pharaonis Præfecti, alter pincernarum, alter piſtorum, ambo ob peccatum in Regem admiſſum in carcerem conijciuntur; & à Præfecto carceris Ioſepho regendi traduntur. Ambo eadem nocte ſomnium vident: quod Ioſepho narrant. Vtrique interpretationem veram explicat Ioſeph ſomnio congruentem, alteri liberationis, alteri condemnationis: vt ipſe probauit euentus.

1 HIs ita geſtis, accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna re-
gis Ægypti, & piſtor, domino ſuo. 2 Iratuſque contra eos
Pharao (nam alter pincernis præerat, alter piſtoribus)
3 miſit eos in carcerem principis militum, in quo erat vin-
ctus & Ioſeph. 4 At cuſtos carceris tradidit eos Ioſeph,
qui & miniſtrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, &
illi in cuſtodia tenebantur. 5 Videruntq; ambo ſomnium
nocte vna iuxta interpretationem congruã ſibi: 6 ad quos
cum introiſſet Ioſeph manè, & vidiſſet eos triſtes, 7 ſciſcitatus eſt eos, dicens:
Cur triſtior eſt hodie ſolito facies veſtra? 8 Qui reſponderunt: Somnium vidi-
mus, & non eſt qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioſeph: Nunquid non
Dei eſt interpretatio? referte mihi quid videritis. 9 Narrauit prior, præpoſitus
pincernarum, ſomnium ſuum: Videbam coram me vitem, 10 in qua erant tres
propagines, creſcere paulatim in gemmas, & poſt flores vuas matureſcere:
11 calicemq; Pharaonis in manu mea: tuli ergo vuas, & expreſſi in calicem, quẽ
tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. 12 Reſpondit Ioſeph: Hęc eſt interpre-
tatio ſomnij: Tres propagines, tres adhuc dies ſunt: 13 poſt quos recordabitur
Pharao miniſterij tui, & reſtituet te in gradũ priſtinum: dabiſq; ei calicem iuxta
officium tuum, ſicut ante facere conſueueras. 14 Tantum memento mei, cùm
bene tibi fuerit, & facias mecum miſericordiam: vt ſuggeras Pharaoni vt educat
me de iſto carcere: 15 quia furto ſublatus ſum de terra Hebræorũ, & hic inno-
cens in lacum miſſus ſum. 16 Videns piſtorum magiſter, quòd prudenter ſom-
nium diſſoluiſſet, ait: Et ego vidi ſomnium, Quod tria caniſtra farinæ haberem
ſuper caput meũ: 17 & in vno caniſtro, quod erat excelſius, portare me omnes
cibos, qui ſunt arte piſtoria, aueſque comedere ex eo. 18 Reſpondit Ioſeph:
Hæc eſt interpretatio ſomnij: Tria caniſtra, tres adhuc dies ſunt: 19 poſt quos
auferet Pharao caput tuum, ac ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres car-
nes tuas. 20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande
conuiuium pueris ſuis, recordatus eſt inter epulas magiſtri pincernarum, & pi-
ſtorum principis. 21 Reſtituitq; alterum in locũ ſuum, vt porrigeret ei poculum:
22 alterum ſuſpendit in patibulo, vt coniectoris veritas probaretur. 23 Et ta-
men ſuccedentibus proſperis, prępoſitus pincernarum oblitus eſt interpretis ſui.

Interpretatio litteralis.

1 PEccarent domino ſuo, Contra do-
minum ſuum. a Debetur perſo- a p.2052.
nis in dignitate conſtitutis obſer-
uantia, & cultus. b debetur ſuis b p.2061.
ſuperioribus à ſubditis obedientia. c Pec- c p.1193.
care in aliquem, eſt contra rationem alte-
ri non reddere id, quod ei ſiue ſecundum
iuſtitiam, ſiue ſecundum decentiam de-
2 betur. * *Iratus Pharao,* d ex exiſtimatio- d p.250. 251.
3 ne iniuriæ ipſi illatæ. *Miſit eos in carce-*
rem, e Superioris eſt ſubditorũ malefacta e p.2099.
pœnis compenſare, f proinde ei licet in- f p.1858.

5 carcerate. * *Viderunt ambo ſomnium,*
g Contigit illis reuelatio per formas ima- g p.690.
ginarias, h & per ſomnium. Facta autem h p.694.
eſt illis reuelatio propter Ioſeph, peculia-
7 ri Dei erga illum prouidentia. * *Triſtes,*
8 i quia ignorabãt ſomnij interpretationẽ. i p.216. 224.
Sciſcitatus eſt, k Inquirit, vt ſuo officio
ſatisfaciat, vt ſuis vinctis proſpiciat. k p.2416.
Nunquid non eſt Dei interpretatio? l Non l p.684.
bene, inquit, dicitis, quod nõ ſit, qui ſom-
nia interpretetur, cũ vera ſunt. eſt Deus,
à quo & reuelationes ſũt, & interpretatio
earum.

n p.683. earum. * *Reſpondit Ioſeph, m* Lumine à 12
Deo accepto ad dijudicãdum ea, quæ viſa
per ſomniũ fuerant. *Tres propagines,* &c.
Viris, humanæ vitæ, hominiſq; ſymbolũ,
c.7888. Propagines, ſymbolum dierum
vitæ humanæ, c.7164. * *Facias mecum* 14
o p.1613. *miſericordiam, o* Miſericordiæ actus eſt,
ad liberandum à vinculis innocentẽ ope-
ram impendere. * *Quia furto ſublatus* 15
p p.1803. *ſum,* &c. *p* Suæ defenſionis rationes pro-
q p.1879. ponit, Pharaoni ſuggerendas. *q* Licet ei,
qui contra iuſtitiã grauatur, ad Superio-
ris poteſtatem recurrere. *Furto ſublatus*
r p.1860. *ſum, r* Ereptus occultè reſpectu mei pa-
s p.1861. tris, ac per furtum. *s* Per rapinam ſubla-
tus reſpectu mei. *Innocens in lacum miſ-*
t p.1872. *ſus ſum, t* Calumnioſè accuſatus. * *Pru-* 16
denter, Congruenter, ſapienter, c.2127.
u p.1757. *u* ſolerter. * *Caniſtra,* ſymbolum artis pi- 18
ſtoriæ, ac proinde vitæ piſtorum. * *Reſti-* 21
tuitq; alterum in locum ſuum, Remiſit
y p.1869. ei peccatum, de quo ſup. v.1. *y* Poteſt ſu-
premus Princeps relaxare pœnam reo, ſi
non ſit, qui iniuriam perſequatur. * *Alte-* 22
z p.1278. *rum ſuſpendit in patibulo. z* Ad peccatũ
a p.2099. pœna ſecuta eſt. *a* Pharao vt Superior
ſubditi malefacta pœna compenſauit.
b p.2106. *Vt coniectoris veritas probaretur, b* Ita ſe
rem habere, vt Ioſeph prædixerat, com-
pertum eſt ipſo euentu. * *Oblitus eſt in-* 23
c p.2087. *terpretis ſui, c* Ingratitudo eſt, acceptum
beneficium nõ retribuere, quando potes,
d p.2089. & debes, *d* & beneficij culpabiliter obli-
uiſci.

Interpretatio myſtica.

QVoniam certum eſt Ioſeph figuram eſse Chriſti, eius proinde geſta geſtorum Chriſti figuram eſse: inquirendum eſt Ioſephi vaticinium, ad quod pincernarum principis liberatio, & damnatio piſtorum principis conſecuta eſt; cuius Chriſti myſterij figura fuerit. *a* Chriſti mors, ac paſſio, quæ Ioſephi carcere figuratur, populo Gentili ſalutem reddidit, Iudæis eorum culpa ſcandali, ac ruinæ occaſio fuit. Contigit autem mors Chriſti per ſeparationem ſanguinis à corpore Chriſti. *b* Sanguis autẽ Chriſti vino, caro pane ſignificatur, ipſo auctore Chriſto, qui Sacramentum corporis, & ſanguinis ſui repræſentatiuũ mortis ſuæ, panis, viniq; ſpeciebus voluit contineri. Dicamus ergo idem eſse, Pincernarum principem Pharaoni vinum miniſtrare, ac Gentilem populum fidem Chriſti recipere, & ſacrificium ſanguinis Chriſti, per quod redemptionem accepit. *c* Id enim eſt Ioſephi vincti vaticinio pincernæ liberationem pronunciari, efficacia mortis Chriſti populum Gentilem à peccato liberari: Piſtori autem volucres farinam, ciboſque vorant, quatenus fidem diuini Sacramenti è Iudæorum mente Diabolus ſurripit: quod eſt occaſione mortis Chriſti Iudæos reprobari.

a Vide vtramque Gloſſ.
b p.762. 763.
c p.564. 2429.1431.

CAPVT QVADRAGESIMVM PRIMVM.

S V M M A.

Eductus è carcere Ioſeph, Pharaoni ſomnium interpretatur; ſeptem boues pulchras, & ſeptem ſpicas plenas, ſeptem eſse vbertatis annos; ſeptem autem boues macilentas, & ſeptem ſpicas tenues, ſeptem annos famis superuentura. Hortatur autem Regem ad recondendum in horreis frumentum, vt prouideat futuræ fami ſeptem annorum. Curam hanc Rex ipſi Ioſepho domandat: conſtituit illum Principem, ac ſecundum poſt Regem: mundi Saluatorem appellat: vxorem ei tradit genere nobiliſſimam; è qua duos Ioſeph filios habet ante famem, Manassem, & Ephraim. Interim condit frumentum in horreis: quibus, fame peruadente, inopiæ prouidet tum Aegypti, tum aliarum prouinciarum.

1 POſt duos annos vidit Pharao ſomnium. Putabat ſe ſtare ſuper
fluuium, 2 de quo aſcendebant ſeptem boues, pulchræ &
craſsæ nimis: & paſcebantur in locis paluſtribus. 3 Aliæ
quoque ſeptem emergebant de flumine, fœdæ, confectæque
macie: & paſcebantur in ipſa amnis ripa in locis virentibus:
4 deuorauerùntque eas, quarum mira ſpecies & habitudo
corporum erat. Expergefactus Pharao, 5 rurſum dormiuit,
& vidit alterũ ſomnium: Septem ſpicę pullulabant in culmo
vno plenæ atque formoſæ: 6 aliæ quoque totidem ſpicæ tenues & percuſsę vre-
dine oriebantur, 7 deuorantes omnẽ priorũ pulchritudinem. Euigilans Pharao
poſt quietem, 8 & facto manè, pauore perterritus, miſit ad omnes coniectores
Ægypti, cunctoſque ſapientes: & accerſitis narrauit ſomnium, nec erat qui inter-
pretaretur. 9 Tunc demum reminiſcens pincernarum magiſter, ait: Confiteor
peccatum

peccatum meum: 10 Iratus rex ſeruis ſuis, me & magiſtrum piſtorum retrudi
iuſſit in carcerem principis militum: 11 vbi vna nocte vterque vidimus ſomniū
præſagum futurorum. 12 Erat ibi puer Hebræus,eiuſdem ducis militum famu-
lus:cui narrantes ſomnia, 13 audiuimus quidquid poſtea rei probauit euentus.
ego enim redditus ſum officio meo: & ille ſuſpenſus eſt in cruce. 14 Protinus ad
regis imperium eductum de carcere Ioſeph totonderunt: ac veſte mutata,obtu-
lerunt ei. 15 Cui ille ait: Vidi ſomnia,nec eſt qui ediſſerat: quæ audiui te ſapien-
tiſſimè conijcere. 16 Reſpondit Ioſeph: Abſque me Deus reſpondebit proſpera
Pharaoni. 17 Narrauit ergo Pharao quod viderat: Putabam me ſtare ſuper ri-
pam fluminis, 18 & ſeptē boues de amne conſcendere,pulchras nimis,& obeſis
carnibus: quæ in paſtu paludis vireta carpebant. 19 & ecce, has ſequebantur
aliæ ſeptem boues in tantùm deformes & macilentæ, vt nunquam tales in terra
Ægypti viderim, 20 quæ, deuoratis & conſumptis prioribus, 21 nullum ſatu-
ritatis dedere veſtigium: ſed ſimili macie & ſqualore torpebant. Euigilans,rurſus
ſopore depreſſus, 22 vidi ſomnium: Septem ſpicæ pullulabant in culmo vno
plenæ atque pulcherrimæ. 23 Aliæ quoque ſeptem tenues & percuſſæ vredine,
oriebantur è ſtipula: 24 quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui
coniectoribus ſomnium,& nemo eſt qui ediſſerat. 25 Reſpondit Ioſeph: Som-
nium regis vnum eſt: quæ facturus eſt Deus,oſtendit Pharaoni. 26 Septem bo-
ues pulchræ,& ſeptem ſpicæ plenæ,ſeptem vbertatis anni ſunt: eandemque vim
ſomnij comprehendunt. 27 Septem quoque boues tenues atque macilentæ,
quæ aſcenderunt poſt eas,& ſeptem ſpicæ tenues,& vento vrente percuſſæ,ſeptē
anni venturæ ſunt famis. 28 Qui hoc ordine complebuntur: 29 Ecce ſeptem
anni venient fertilitatis magnæ in vniuerſa terra Ægypti: 30 quos ſequentur
ſeptem anni alij tantæ ſterilitatis,vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia:
conſumptura eſt enim fames omnem terram, 31 & vbertatis magnitudinem
perditura eſt inopiæ magnitudo. 32 Quòd autē vidiſti ſecundò ad eandem rem
pertinens ſomnium, firmitatis indicium eſt, eo quod fiet ſermo Dei, & velociùs
impleatur. 33 Nunc ergo prouideat rex virum ſapientem & induſtrium, & præ-
ficiat eum terræ Ægypti: 34 Qui conſtituat præpoſitos per cunctas regiones:
& quintam partem fructuum per ſeptem annos fertilitatis, 35 qui iam nunc fu-
turi ſunt,congreget in horrea:& omne frumentum ſub Pharaonis poteſtate con-
datur, ſeruetúrque in vrbibus. 36 Et præparetur futuræ ſeptem annorum
fami,quæ oppreſſura eſt Ægyptum,& non conſumetur terra inopia. 37 Placuit
Pharaoni conſilium & cunctis miniſtris eius: 38 locutuſq; eſt ad eos: Num inue-
nire poterimus talem virum,qui ſpiritu Dei plenus ſit? 39 Dixit ergo ad Ioſeph:
Quia oſtendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid ſapientiorem & conſi-
milem tui inuenire potero? 40 Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris im-
perium cunctus populus obediet: vno tantū regni ſolio te præcedam. 41 Dixitq;
rurſus Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Ægypti.
42 Tulitque annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius: veſtiuitque eum
ſtola byſſina,& collo torquem auream circumpoſuit. 43 Fecitq; eum aſcende-
re ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coràm eo genu-
flecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent vniuerſæ terræ Ægypti. 44 Dixit quoque
rex ad Ioſeph: Ego ſum Pharao: abſque tuo imperio non mouebit quiſquam
manum aut pedem in omni terra Ægypti. 45 Vertitque nomen eius, & vocauit
eum lingua Ægyptiaca,Saluatorem mundi. Deditque illi vxorem Aſeneth filiam
Putiphare ſacerdotis Heliopoleos. Egreſſus eſt itaque Ioſeph ad terrā Ægypti.
(46 triginta autem annorum erat quando ſtetit in conſpectu regis Pharaonis)
& circuiuit omnes regiones Ægypti. 47 Venitque fertilitas ſeptem annorum:
& in manipulos redactæ ſegetes congregatæ ſunt in horrea Ægypti. 48 Omnis
etiam frugum abundantia in ſingulis vrbibus condita eſt. 49 Tantaq; fuit abun-
dantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia menſuram excederet.
50 Nati ſunt autem Ioſeph filij duo antequam veniret fames: quos peperit ei
Aſeneth filia Putiphare ſacerdotis Heliopoleos. 51 Vocauitque nomen primo-
geniti, Manaſſes,dicens: Obliuiſci me fecit Deus omnium laborum meorum, &
domus

Digitized by Google

domus patris mei. 52 Nomen quoque ſecundi appellauit Ephraim, dicens: Creſcere me fecit Deus in terra paupertatis meæ. 53 Igitur tranſactis ſeptem vbertatis annis, qui fuerant in Ægypto: 54 cęperunt venire ſeptem anni inopiæ: quos prædixerat Ioſeph: & in vniuerſo orbe fames præualuit, in cuncta autem terra Aegypti panis erat. 55 Qua eſuriente, clamauit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille reſpondit: Ite ad Ioſeph: & quidquid ipſe vobis dixerit, facite. 56 Creſcebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioſeph vniuerſa horrea, & vendebat Aegyptijs: nam & illos oppreſſerat fames. 57 Omneſque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent.

Interpretatio litteralis.

POſt duos annos à reſtitutione 1
Præpoſiti pincernarum. *Vidit* 5
a p.690. 694. *Pharao ſomnium*, *a* Viſionem
vidit imaginariā per ſomnium.
b p.238. * *Pauore perterritus*, *b* Verebatur malum. 8
c p.245. *c* Timentur mala, quę tollũt bona, quibus
amore inhæremus. Vaccæ pingues, ſpicęq;
plenæ innuebant Pharaoni bona: contra
mala portendebant vaccæ fœdæ, ſpicæque
tenues, abſumentes vaccas pulchras, &
ſpicas formoſas. *Miſit ad omnes coniectores*, &c. *d* Deſiderium cognoſcendi,
d p.2401. e p.1713. *e* & inquiſitio mediorum ad periculum
vitandum. *Coniectores*, hebraicè חרטמים
Hhartummim, Genethliaci, harioli, venefici. * *Confiteor peccatũ meum*, *f* Ingra- 9
f p.2086. g p.2086. titudo peccatum eſt. *g* Ingratitudo antē
eſt beneficium non recognoſcere, vt contingit per obliuionē culpabilem. * *Totonderunt, ac veſte mutata obtulerunt ei*, 14
h p.2061. *h* Officia erga Regē exhibuerunt, & obe-
i p.2052. dientiæ, *i* & cultus, qui debetur perſonis
in dignitate conſtitutis, vt nemo cum eis
k p.2053. agat nō decenter ornatus. *k* Exhibuerunt
& cultũ erga Ioſephum, vt virum ſapientem, eum ornando. * *Abſque me Deus reſpondebit proſpera Pharaoni*, Spiritu lo- 16
quitur prophetico, Deum per ſomnium
illud proſperitatem Pharaoni pronũciare.
l p.683. *l* Innuit prophetiam eſſe à Deo, ſeu reue-
lationem propheticam fieri per lumen à
Deo infuſum, ad dijudicandum ea, quæ à
m p.2369. ſe, uel ab alijs uiſa ſunt. *m* Interim humi-
litatis actum exercet, interpretationem
ſomnij non ſibi tribuens, ſed Deo reuelāti.
* *Quæ facturus eſt Deus oſtendit Pharaoni*, 25
n p.683. *n* Habes & Deum auctorem eſſe reuela-
o p.23.304 tionum propheticarum, *o* & erga homi-
p p.298. nes prouidētiam exercere, *p* & à Deo eſſe
q p.303. tum proſpera, *q* tum aduerſa. * *Nunc* 33
r p.1759. *ergo*, &c. *r* Prouidentia malis occurrendũ.
s p.163. 1723. *s* ſuggerit Ioſeph ipſe prouidētię modum.
* *Placuit Pharaoni conſilium*, *t* Cōſenſit. 37
t p.164. * *Quia oſtendit tibi Deus*, &c. *u* Electio 39
u p.162. 1730. Ioſephi in Principem, alijs poſthabitis. 40
Tulitq; annulum, &c. *x* Cultus Ioſepho, 42
x p.2052. 2053. ut uiro & ſapienti, & in dignitate iam
conſtituto exhibetur. * *Vertitque nomen* 45
eius, *y* Ad cultum, & honorem Ioſephi. y p.2153.
Deditque illi vxorem, *z* Iunxit illum z p.831.
46 matrimonio. * *Circuiuit omnes regiones*
Aegypti, *a* ut conſideratis circumſtantijs a p.1760.
47 locorum, melius prouideret. * *Congrega-*
48 *ta ſunt in horrea Aegypti*, *b* Actus proui- b p.1759.
50 dētiæ. * *Nati ſunt autem Ioſeph filij duo*,
c Hominum ex hominibus generatio. c p.320.
51 * *Vocauitque nomen primogeniti*, &c.
52 *d* Ad memoriam beneficij à Deo accepti. d p.2153.
e Grati erga Deum animi ſignificatio. e p.2083.
53 * *Obliuiſci me fecit Deus*, &c. *Creſcere*
me fecit Deus, &c. *f* Omnia à diuina uo- f p.296.
luntate pendent, *g* & bonorum auctor g p.298.
Deus. *h Septem anni inopiæ*, Pœna con- h p.1279.
ſequens ad peccatum primi parentis. 1280.
54 * *Alimenta petens*, *i* Inquirens medium i p.1713.
55 ad famem tollendā. *Ite ad Ioſeph*, *k* Con- k p.163.
56 ſiliũ. * *Aperuitq; Ioſeph vniuerſa horrea*, 1723.
l Prouidentia. *Vendebat*, *m* Contractus l p.1759.
57 uenditionis, & emptionis. * *Veniebant*, m p.1787.
n ut occurrerent fami. n p.1759.

Interpretatio myſtica.

CVm Ioſeph Chriſtum figuret: viden-
dũ quid de Chriſto pręſignet Ioſephi
prouidentia, qua occurritur fami. Fames,
calamitatis ſpiritualis ſymbolũ eſt, Amos
26 8.11. *a* Ergo * ſeptem boues pulchræ, & a *Ex Gloſſ. vtraque.*
ſeptem ſpicæ plenę, *b* ſeu ſeptem ubertatis
anni, ſeptem dona ſunt Spiritus ſancti: b p.366.
quibus ornauit Deus animum Adami, &
in Adamo ut in capite totũ genus huma-
num: quibus repletur quicunque Dei gra-
27 tiam recipit in iuſtificatione. * *Septem*
boues, ſpicæque tenues, *c* ſeu ſeptem anni c p.1198.
famis, peccata ſunt mortalia, quæ ad ſeptē 1648.
20 capita reducuntur. * Septē boues, ſpicęq;
30 tenues, *d* ſeu ſeptem inopiæ, ac ſterilitatis d p.797.
anni, deuorant ſpicas, & boues pulchras,
& ubertatis annos conſumunt: quatenus
peccata mortalia opera in charitate facta
mortificant, *e* & corrumpunt uitā gratiæ, e p.1266.
f & ornamenta uirtutum infuſarum. f p.1267.
14 * *g* Ioſephi è carcere eductio, eſt Chriſti g p.592.
ab inferis reditus, ac reſurrectio. *h* Veſtis h p.593.
mutata, eſt immortalitas, & gloria cor- 596.
poris.

i p.491. potis. * Spiritus,& ſapientia, i Sunt in 38
495. Chriſto dona Spiritus ſancti, & omnium 39
k p.575. ſcientia. * Ioſeph k frumenta condens in 48
horreis, eſt Chriſtus doctrinam fidei con-
l p.489. ſtituens in Eccleſia, l & gratiam in Sacra-
577.749. mentis. * m Ioſeph Princeps à Pharaone 41
750.751. conſtituitur; quatenus Chriſtus à Deo Pa-
m p.443. tre caput hominum, & Angelorum præ-
469.470. deſtinatur. * n Annulus in manu Ioſeph, 42
475.486. eſt Chriſti poteſtas ad cæli adytum ape- 44
487.488. riendum,& claudendum, o & ad iudican-
n p.474. dum, p & ad docēdum, q & ad leges con-
o p.480. dendas. r Stola byſſina, eſt ſumma in
p p.483. Chriſto gratia, s & innocentia, ac im-
q p.485. peccabilitas. t Torques aurea, charitas.
r p.490. u Aſcenſus in currū ſecundum, eſt aſcenſio
s p.494. Chriſti ſuper omnes cælos. Currus enim
t p.492. Pharaonis, id eſt Dei, duo ſunt, quibus
u p.601. præſidet, Mundus idealis omnium poſſi-
603. bilium,& Mundus creatus; cui præfectus
x p.5476. eſt à Patre Chriſtus Ieſus. * x Præco cla- 43
510.700. mans, ut omnes coram Ioſepho genufle-
ctant, & Præpoſitum eſſe ſciant vniuerſæ
terræ Ægypti; eſt Ioannes Baptiſta, Apo-
ſtoli, alijque prædicatores Euangelij, qui
docent, Chriſtum eſſe verum Meſſiam
Dominum omnium, y ab omnibus ado- y p.481.
45 randum. * z Ioſephi matrimonium, eſt z p.621.
50 Chriſti vnio cum Eccleſia. * a Duo filij 623.624.
51 duos populos fideles figurant, Manaſſes a p.451.
maior Iudæum; b Ephraim minor, Gen- b p.1429.
tilem. c Vel duas vitas, quæ ſunt in Ec- c p.642.
cleſia: Manaſſes maior contemplatiuam,
55 d Ephraim minor actiuam. * e Clamor d p.641.
populi alimenta petentis, eſt mundi ne- e p.446.
ceſſitas Incarnationis Dominicæ remediū 447.
exigens, f & priſcorū Patrum expectatio. f p.450.
Quid autē innuunt verba illa: *Ite ad Io-
ſeph: et quidquid ipſe vobis dixerit, facite?*
nempe, g ex Chriſti meritis eſſe quidquid g p.578.
56 nobis prodeſt ad uitā æternam.* Horrea,
57 quæ Ioſeph aperuit ad famis remedium,
h Sacramenta ſunt à Chriſto Domino in- h p.749.
ſtituta, ex quibus diuina gratia hauritur, 751.
i præſertim Sacramentum euchariſticum; i p.767.
cuius effectus eſt non ſolum vita gratiæ,
k ſed etiam præſeruatio à peccatis fu- k p.769.
turis.

CAPVT QVADRAGESIMVM SECVNDVM.

S V M M A.

Deſcendunt Ioſephi fratres in Aegyptum, à Iacobo patre miſſi, ad emendum à Ioſepho frumenta. Agnitis Ioſeph fratribus, & agnitionem diſſimulans, durius cum illis agit quaſi cum exploratoribus. Iubet redire ad patrem, & fratrem Beniaminum in Aegyptum adducere, niſi velint exploratores haberi; retento in obſidem Simeone. Redeunt filij Iacob ad patrem, narrantque omnia quæ accidere, & neceſſitatem adducendi Beniaminum in Aegyptum. Quod durè accipit Iacob, & aſſenſum negat ſe præſtaturum.

1 AVdiens autem Iacob, quòd alimenta venderentur in Ægypto,
dixit filijs ſuis: Quare negligitis? 2 audiui quod triticum
venundetur in Aegypto: deſcendite, & emite nobis neceſſa-
ria, vt poſſimus viuere, & nō conſumamur inopia. 3 Deſcen-
dentes igitur fratres Ioſeph decem, vt emerent frumenta in
Aegypto, 4 Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat
fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali.
5 Ingreſſi ſunt terram Aegypti cum alijs, qui pergebant ad emendum. Erat au-
tem fames in terra Chanaan. 6 Et Ioſeph erat princeps in terra Aegypti, atque
ad eius nutū frumenta populis vendebantur. Cumq; adoraſſent eum fratres ſui,
7 & agnouiſſet eos, quaſi ad alienos duriùs loquebatur, interrogans eos: Vnde
veniſtis? Qui reſponderunt: De terra Chanaan, vt emamus victui neceſſaria.
8 Et tamen fratres ipſe cognoſcens, non eſt cognitus ab eis. 9 Recordatuſque
ſomniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores eſtis: vt videatis in-
firmiora terræ veniſtis. 10 Qui dixerunt: Non eſt ita, Domine, ſed ſerui tui ve-
nerunt vt emerent cibos. 11 Omnes filij vnius viri ſumus: pacifici venimus, nec
quidquam famuli tui machinantur mali. 12 Quibus ille reſpondit: Aliter eſt:
immunita terræ hujus conſiderare veniſtis. 13 At illi: Duodecim, inquiunt, ſerui
tui, fratres ſumus, filij viri vnius in terra Chanaan: minimus cum patre noſtro eſt,
alius nō eſt ſuper. 14 Hoc eſt, ait, quod locutus ſum: Exploratores eſtis. 15 Iam
nunc experimentum veſtri capiam: per ſalutem Pharaonis non egrediemini hinc,
donec veniat frater veſter minimus. 16 Mittite ex vobis vnum, & adducat eum:
vos autē eritis in vinculis, donec probentur quæ dixiſtis vtrum vera an falſa ſint:

alioquin

alioquin per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis. 17 Tradidit ergo illos cuſto-
diæ tribus diebus. 18 Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi,
& viuetis: Deum enim timeo. 19 Si pacifici eſtis, frater veſter vnus ligetur in
carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emiſtis, in domos veſtras, 20 &
fratrem veſtrum minimum ad me adducite, vt poſſim veſtros probare ſermones,
& non moriamini. Fecerunt vt dixerat, 21 & locuti ſunt ad inuicem: Meritò
hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ
illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcircò venit ſuper nos iſta tri-
bulatio. 22 E quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare
in puerum: & non audiſtis me? en ſanguis eius exquiritur. 23 Neſciebant autem
quòd intelligeret Ioſeph: eò quòd per interpretem loqueretur ad eos. 24 Auer-
titq; ſe parumper, & fleuit: & reuerſus locutus eſt ad eos. 25 Tollenſq; Simeon,
& ligans illis præſentibus, iuſſit miniſtris vt implerent eorum ſaccos tritico, &
reponerent pecunias ſingulorum in ſacculis ſuis, datis ſuprà cibarijs in viam: qui
fecerunt ita. 26 At illi portantes frumenta in aſinis ſuis, profecti ſunt. 27 Aper-
toque vnus ſacco, vt daret iumento pabulum in diuerſorio, contemplatus pecu-
niam in ore ſacculi, 28 dixit fratribus ſuis: Reddita eſt mihi pecunia, en habetur
in ſacco. Et obſtupefacti, turbatique, mutuò dixerunt: Quidnam eſt hoc, quod
fecit nobis Deus? 29 Veneruntq; ad Iacob patrem ſuum in terram Chanaan, &
narrauerunt ei omnia, quæ accidiſſent ſibi, dicentes: 30 Locutus eſt nobis do-
minus terræ durè, & putauit nos exploratores eſſe prouinciæ. 31 Cui reſpondi-
mus: Pacifici ſumus, nec vllas molimur inſidias. 32 Duodecim fratres vno patre
geniti ſumus: vnus nõ eſt ſuper, minimus cum patre noſtro eſt in terra Chanaan.
33 Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici ſitis: Fratrem veſtrum vnũ dimittite
apud me, & cibaria domibus veſtris neceſſaria ſumite, & abite, 34 fratremq; ve-
ſtrum minimum adducite ad me, vt ſciam quòd non ſitis exploratores: & iſtum,
qui tenetur in vinculis, recipere poſſitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis
licentiam. 35 His dictis. cùm frumenta effunderent, ſinguli repererunt in ore
ſaccorum ligatas pecunias: exterritiſque ſimul omnibus, 36 dixit pater Iacob:
Abſque liberis me eſſe feciſtis, Ioſeph nõ eſt ſuper, Simeon tenetur in vinculis, &
Beniamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt. 37 Cui reſpondit Ruben:
Duos filios meos interfice, ſi non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea,
& ego eũ tibi reſtituam. 38 At ille: Non deſcendet, inquit, filius meus vobiſcum:
frater eius mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit: ſi quid ei aduerſi acciderit in terra
ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

Interpretatio litteralis.

a p. 1759. **D***Eſcendite, et emite*, &c. *a* Actus 2
prouidẽtię. * *Beniamin domi* 4
b p. 1761. *retento*, &c. *b* Cautio. * *Erat* 5
c p. 1279. 1280. *autem fames*, *c* Malũ huma-
num è primo peccato deriuatum. * *Cumq;* 6
d p. 1958. *adoraſſent eum fratres ſui*, *d* Licet alijs,
quã Deo adorationem, vt Dei perfectio-
nem participantibus exhibere. * *Interro-* 7
e p. 2416. *gans eos*, *e* Inquiſitionis actus, ad bonum
finem. * *Exploratores eſtis*, Ea verba non 9
videntur dixiſse Ioſeph animo affirmandi,
(fuiſset enim mendacium, & ſimulatio)
ſed interrogandi. vt ea arte de patre, fra-
treque cognoſceret. * *Per ſalutem Pha-* 15
raonis non egrediemini hinc, donec ve-
niat frater veſter minimus, An periurij
reus fuit Ioſeph, quod infra n. 19. permiſit
ſuos fratres abire, præter vnũ Simeonem?
Nequaquam. Nam iuramenti veritas ſta-
bat, vno retento, per ſynecdochen, quæ
multi pro uno accipi ſolent, can. 8693. vel
dicendum, Potuiſse ſine periurio mutare
ſententiam, vt non omnes, ſed vnum reti-
neret: quoniam viſa eſt ſecunda ſenten-
tia melior. *f* iuramentum autem eſt de f p. 1982.
16 meliori bono. * *Alioquin per ſalutem*
Pharaonis exploratores eſtis. *g* Iuramen- g p. 1984.
tum eſt per creaturam, *h* non periurium. h *Auguſt.*
mens enim Ioſephi non erat affirmare eos *apud Gloſ.*
eſse exploratores, ſed ſe vt exploratores
geſturos: vt haberi, & exiſtimari ut explo-
ratores poſſint. Eſse, accipi ſolet pro Ha-
17 beri, & exiſtimari, c. 2645. * *Tradidit er-*
go illos cuſtodiæ tribus diebus, *i* Licuit Io- i p. 1858.
ſepho fratres incarcerare: nam ſummus
poſt Regem in Ægypto Princeps erat: &
poterat ea ratione fratrum peccatum ple-
ctere, quo eum vendiderant. Poterat &
ad finem bonum, vt Beniaminũ videret;
ut maior eſset fratrum gaudium, cum ſe

illis patefaceret. * *Deum enim timeo,* 18
Videntur hęc verba reſpondere tacitę co-
gitationi, quam Ioſeph ſuo in animo vol-
uebat. Poſsem vindictam ſumere de mea
venditione, fratres occidendo vt explora-
tores. ſed vereor ne iniuriam Deo inferam
k p.38. mortis pœna falſi criminis ſpecie. *k* Eſt
l p.1470. Deus timẽdus. *l* Timet Ioſeph Dei offen-
ſam. Vel hoc in loco Timere, idem eſt,
quod Colere. Deum, inquit, verum colo,
qui totus bonitas eſt; debeo pius eſse:
m p.37. nolo vos omnes retinere. *m* Eſt Deus co-
lendus. * *Meritò hæc patimur,* &c. *En* 21
n p.1278. 1279. *ſanguis eius exquiritur, n* Conſequitur ad 22
peccatum pœna, *o* & ceſsãte actu peccati,
o p.1288. remanet debitũ pœnæ. * *Fleuit, p* Miſe- 24
p p.217. ricordiæ ſymbolum fletus, qua triſtaba-
tur Ioſeph de malo fratrum. * *Iuſſit mi-* 25
q p.1608. *niſtris,*&c. *q* Miſericordiæ actus, quo eſu-
r p.2045. rientes paſcit, *r* & actus pietatis erga con-
s p.158. ſanguineos. * *Obſtupefacti, s* Admiratio 28
t p.238. nouitate rei. * *Turbati, t* Terrore cor- 35
repti. * *Quidnam eſt hoc, quod fecit nobis* 28
u p.298. *Deus? u* Fatentur Deum auctorem bono-
rum. * *Abſque liberis me eſſe feciſtis,*&c. 36
x p.2154. *x* Querimonia. * *Duos filios meos inter-* 37
fice, ſi non reduxero illum tibi. Duos ex
filijs meis, pro vno Beniamin. Duo pecca-
uit Ruben his verbis: *y* alterũ, quod morti y p.1847.
obijciebat innocentes; quod non licet:
z alterum, quod debitum filijs cultũ con- z p.2045.
ſeruandæ eorum vitæ nihili faciebat. Duo
interim innuit alterum, *a* Conſequi pœ- a p.1279.
nam ad peccatum, quam politica guber-
natio præſcribit: *b* alterum, Contingere b p.1290.
interdum vnum pro peccato alterius pu-
niri, quia ad ipſum peccantem ſpectat vt
quid illius; vt filius eſt quid patris. *Eum*
tibi reſtituam, c Licitum promittit, *d* & c p.2124.
38 iuſtum reſtitutione faciendum. * *Non* d p.1800.
deſcendet, &c. *e* Cautio. *Si quid ei ad-* e p.1761.
uerſi,&c. *f* Triſtitiæ cauſa amiſſio boni. f p.224.

Interpretatio myſtica.

a IOſeph eſt Chriſtus: ergo fratres Io- a *Ex Gloſ.*
ſeph ſunt Iudæi, ex quorum ſtirpe
8 ortus eſt Chriſtus. * Fratres Ioſeph, qua-
tenus eum non cognoſcunt; *b* ſunt Iudæi b p.456.
perſecutores, qui Chriſtum ignorarunt vt
9 Deum, ſed ignorantia culpabili. * Fratres
à Ioſepho exploratores uocati, *c* figurant c p.549.
illos Iudæos, qui Chriſtum, & Eccleſiam
ſunt perſecuti.

CAPVT QVADRAGESIMVM TERTIVM.

S V M M A.

***Redeunt fratres Ioſeph in Aegyptum ad emenda frumenta cum muneribus, & cum Benia-*
mino, Iacobo ob Beniamini abſentiam mœrente. Gaudet Ioſeph viſo Beniamino, & fratres
*amanter alloquitur, & excipit conuiuio.***

1 INterim fames omnem terrã vehementer premebat. 2 Con-
ſumptiſque cibis, quos ex Ægypto detulerant, dixit Iacob
ad filios ſuos: Reuertimini, & emite nobis pauxillum eſca-
rum. 3 Reſpondit Iudas: Denunciauit nobis vir ille ſub
atteſtatione iuriſiurandi, dicens: Non videbitis faciem meã,
niſi fratrem veſtrum minimum adduxeritis vobiſcum. 4 Si
ergo vis eum mittere nobiſcum, pergemus pariter, & eme-
mus tibi neceſſaria: 5 ſin autem non vis, non ibimus: vir enim, vt ſæpè diximus,
denunciauit nobis, dicens: Non videbitis faciem meam abſque fratre veſtro mi-
nimo. 6 Dixit eis Iſrael: In meã hoc feciſtis miſeriam, vt indicaretis ei & alium
habere vos fratrem. 7 At illi reſponderunt: Interrogauit nos homo per ordinem
noſtram progeniem: ſi pater viueret: ſi haberemus fratrem: & nos reſpondimus
ei conſequenter iuxta id quod fuerat ſciſcitatus: nunquid ſcire poteramus quod
dicturus eſſet: Adducite fratrem veſtrum vobiſcum? 8 Iudas quoque dixit patri
ſuo: Mitte puerum mecum, vt proficiſcamur, & poſſimus viuere: ne moriamur
nos & paruuli noſtri. 9 Ego ſuſcipio puerum: de manu mea require illum. niſi
reduxero. & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. 10 Si non
interceſſiſſet dilatio, iam vice altera veniſſemus. 11 Igitur Iſrael pater eorum
dixit ad eos: Si ſic neceſſe eſt, facite quod vultis: ſumite de optimis terræ fructi-
bus in vaſis veſtris, & deferte viro munera, modicum reſinæ, & mellis, & ſtoracis,
ſtactes, & terebinthi, & amygdalarum. 12 Pecuniam quoque duplicem ferte
vobiſcum: & illam, quam inueniſtis in ſacculis, reportate, ne fortè errore factum
ſit: 13 ſed & fratrem veſtrum tollite, & ite ad virum. 14 Deus autem meus
omnipotens

omnipotens faciat vobis eum placabilem : & remittat vobiſcũ fratrem veſtrum
quem tenet, & hunc Beniamin : ego autem quaſi orbatus abſque liberis ero.
15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Beniamin : deſcende-
runtque in Ægyptum, & ſteterunt coram Ioſeph. 16 Quos cum ille vidiſſet, &
Beniamin ſimul, præcepit diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Introduc viros domũ,
& occide victimas, & inſtrue conuiuium: quoniam mecũ ſunt comeſturi meridie.
17 Fecit ille quod ſibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum. 18 Ibique
exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus priùs in ſaccis no-
ſtris, introducti ſumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter ſubijciat ſerui-
tuti, & nos, & aſinos noſtros. 19 Quamobrem in ipſis foribus accedentes ad
diſpenſatorem domus 20 locuti ſunt : Oramus domine vt audias nos. Iam ante
deſcendimus vt emeremus eſcas : 21 quibus emptis, cum veniſſemus ad diuer-
ſorium, aperuimus ſaccos noſtros, & inuenimus pecuniã in ore ſaccorum: quam
nunc eodem pondere reportauimus. 22 Sed & aliud attulimus argentum, vt
emamus quæ nobis neceſſaria ſunt: nõ eſt in noſtra conſcientia quis poſuerit eam
in marſupijs noſtris. 23 At ille reſpondit : Pax vobiſcum, nolite timere : Deus
veſter, & Deus patris veſtri, dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris. nam pecuniã,
quam dediſtis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon. 24 Et in-
troductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes ſuos, deditq; pabulum aſinis
eorum. 25 Illi verò parabant munera donec ingrederetur Ioſeph meridie : au-
dierant enim quòd ibi comeſturi eſſent panem. 26 Igitur ingreſſus eſt Ioſeph
domum ſuam, obtuleruntq; ei munera, tenentes in manibus ſuis: & adorauerunt
proni in terram. 27 At ille, clementer reſalutatis eis, interrogauit eos, dicens:
Saluus ne eſt pater veſter ſenex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit? 28 Qui re-
ſponderunt : Soſpes eſt ſeruus tuus pater noſter, adhuc viuit. Et incuruati, ado-
rauerunt eum. 29 Attollens autem Ioſeph oculos, vidit Beniamin fratrem ſuum
vterinum, & ait: Iſte eſt frater veſter paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rurſum:
Deus, inquit, miſereatur tui, fili mi. 30 Feſtinauitque, quia commota fuerant vi-
ſcera eius ſuper fratre ſuo, & erumpebãt lachrymæ: & introiens cubiculũ, fleuit.
31 Rurſumque lota facie egreſſus, continuit ſe, & ait: Ponite panes. 32 Quibus
appoſitis, ſeorſum Ioſeph, & ſeorſum fratribus, Ægyptijs quoque qui veſcebãtur
ſimul, ſeorſum (illicitum eſt enim Ægyptijs comedere cum Hebræis, & profa-
num putant huiuſcemodi conuiuium.) 33 Sederunt coram eo, primogenitus
iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam. Et mirabantur nimis,
34 ſumptis partibus quas ab eo acceperant : maiorq; pars venit Beniamin, ita vt
quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati ſunt cum eo.

Interpretatio litteralis.

a p.1279. * FAmes, *a* Pœna peccati. * *Emite* 1
b p.1759. *nobis, b* Prouidentia. * *Denun-* 2
c p.1982. *ciauit nobis,*&c. *c* Iuramẽtum, 3
d p.1992. *d* & adiuratio. * *In meam hoc* 6
e p.2154. *feciſtis miſeriam, e* Querimonia. * *Nos* 7
f p. 2108. *reſpondimus ei conſequenter, f* Veracitas,
g p.1803. *g* & iuſta purgatio, ac defenſio. * *Mitte* 8
h p.163. *puerum, h* Actus conſilij, *i* & imperij.
i p.167. * *Ego ſuſcipio puerum,* K quaſi in depoſi- 9
k p.1792. tum. *De manu mea require illum,* &c.
l p.1800. *l* Ius alterius, reſtitutione debiti compen-
1833. ſandũ. *Facite quod vultis, m* Conſenſus.
m p.164. * *Deferte viro munera, n* Cultus ſupe- 11
n p.2056. rioribus muneribus exhiberi ſolet. * *Pe-* 12
o p.1800. *cuniam quoque,* &c, *o* Suadet iuſtũ reſti-
tutione facere. * *Deus autem meus omni-* 14
p p.1926. *potens,*&c. *p* Deo cultũ exhibet oratione,
q p.1931. *q* Petit temporalia. *Omnipotens, r* Deus
r p.14. omnia poteſt. *Facias placabilem, remit-*
tat,&c. *s* Omnia à diuina prouidentia, & s p.23.296.
voluntate pendent. *Ego autem quaſi or-* 304.
batus abſque liberis ero. t Triſtitiam indi- t p.216.
cat, cuius cauſam commemorat bonum, 224.
quod putabat ſe amittere, nempe filios.
16 * *Præcepit, u* Actus imperij. *Introduc* u p.167.
viros domum, x Officia pietatis in fra- x p.2045.
tres, *y* & miſericordiæ in hoſpites. *In-* y p.1611.
ſtrue conuiuium, z Licita delectabilia z p.2264.
eſſe poſſunt, ſi bonas habeant circun-
17 ſtantias. * *Fecit ille,* &c. *a* Obedientia. a p.2061.
18 * *Ibique exterriti, b* Timent imminens, b p.238.
quod opinantur, periculum ſeruitutis.
20 * *Oramus, Domine, vt audias nos,* &c.
21 *c* Furti purgatio. * *Eodem pondere repor-* c p.1803.
22 *tauimus, d* Vt debitum reddamus. * *Vt* d p.1800.
emamus, e Emptionis, ac venditionis con- e p.1787.
tractus innuitur. *Non eſt in noſtra con-*
23 *ſcientia, f* Veracitas. * *Pax vobiſcum,* f p.2108.

g p.1643. g Pax eſt in appetitu, cum non eſt contra-
h p.23.298 rietas motuum. *Deus veſter*, &c. h Dei
prouidentiam innuit. *Nam pecuniam,*
quam dediſtis mihi, probatam ego habeo.
Niſi velimus diſpenſatorē domus officioſi
mendacij arguere; dicendū videtur, hunc
diſpenſatorem nihil ſciſſe de eo, quod Io-
ſeph ſuis miniſtris præceperat, vt repone-
rent in ſaccis fratrum pecuniam, quam
attulerant: & miraculosè factum eſſe, vt
pecunia multiplicaretur, & alterum tan-
tum remaneret apud diſpenſatorem: aut
in ſaccis repoſitā non eam pecuniam, quæ
tradita fuerat à fratribus Ioſeph diſpen-
ſatori, ſed aliā ſimilem, & æqualis valoris.
i p.1611. * *Attulit aquam*, &c. i Officia humani- 24
2139. tatis in hoſpites. * *Obtulerunt munera,* 26
k p.1959. *& adorauerunt*, k Cultum exhibent vt
2056. Principi. * *Clementer reſalutatis*, &c. 27
l p.2347. l Clementiæ actus, temperare animum in
poteſtate vlciſcendi. *Interrogauit eos*, &c.
m p. 2138. m Officia verborum, n & pietatis erga
n p.2039. parentem, o & pia inquiſitio. * *Deus mi-* 29
o p.2416. *sereatur tui*, p Verba hæc & Ioſephi pie-
p p.2045. tatem indicant erga fratrem, q & religio-
q p.1926. nem erga Deum, quē precatur, r & Deum
1932. miſericordem prædicant. * *Commota vi-* 30
r p.56. *ſcera, fleuit*, s Motus ille, ac fletus ſym-
s p.184, bola amoris, & lætitiæ, c.4648. * *Ponite* 31
202. *panes*, t Officia in hoſpites, u & cultus in
t p.1611. conſanguineos. * *Seorſum Ioſeph*, &c. 32
u p.2045. x Diſpoſitum eſt conuiuium, vt par erat,
x p.1722. penſatis circunſtantijs perſonarum.
34 * *Mirabantur nimis*, y neſcientes qua y p.158.
ratione ſciret Ioſeph vniuſcuiuſque æta-
tem, vt ætatis ordine eos faceret ſedere.
Maiorq; pars venit Beniamin, z Serua- z p.1543.
uit Ioſeph in oſtendendo amorem in fra-
tres ordinem, vt muneribus oſtenderet
plus à ſe Beniaminum amari, quia erat ei
magis coniunctus. *Inebriati ſunt*, a Ine- a p.2307.
briare b in ſacra Scriptura interdum eſt b *Auguſt.*
ſatiare, c.2672. *qq. in Gen.*
q.144.

Interpretatio myſtica.

PRæcipuum, quod in hoc capite ad fi-
guras de Chriſto, cuius typus eſt Io-
ſeph, attinere videtur, eſt Conuiuium.
32 * Ponite, inquit, Ioſeph, panem. Panis in
33 Scripturis ſanctis ſymbolum eſt Diuini
34 verbi, & eucharistici Sacramēti, c.6944.
6947. Euchariſtiæ quoque ſymbolum eſt
conuiuium, c.5774. & Cœna, ſymbolum
Eccleſiæ, Luc.14.16. Ergo quatenus Io-
ſeph ad conuiuium ſuos fratres, & Ægy-
ptios vocauit; Chriſti figura fuit, c qui ad c p.620.
ſuam Eccleſiam d & ad Euangelium, e & d p.1316.
ad Sacramentum corporis, & ſanguinis e p.762.
ſui, f & Iudæos vocauit, g & Gentiles. 763.
Beniamin Paulum figurauit, qui è tribu f p.451.
Beniamin poſt alios Apoſtolos vocatus, g p.1429.
præſtantiſſimis donis cumulatus à Chriſto
fuit.

CAPVT QVADRAGESIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Abſconditur Ioſephi iuſſu ſcyphus in ſacco Beniamin: inquiritur à diſpenſatore, & inuenitur: arguuntur vndecim fratres furti & Beniamin ſeruitutis reus pronunciatur: Iudas pro liberatione Beniamin deprecatur, ſeque offert in ſeruitutem.

1 PRæcepit autem Ioſeph diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Imple
ſaccos eorum frumento, quantum poſſunt capere: & pone
pecuniam ſingulorum in ſummitate ſacci. 2 Scyphum au-
tem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone
in ore ſacci iunioris. Factumque eſt ita. 3 Et orto mane, di-
miſſi ſunt cum aſinis ſuis. 4 Iamq; vrbem exierant, & pro-
ceſſerant paululum: tunc Ioſeph accerſito diſpenſatore do-
mus, Surge, inquit, & perſequere viros: & apprehenſis di-
cito: Quare reddidiſtis malum pro bono? 5 Scyphus, quem furati eſtis, ipſe eſt
in quo bibit dominus meus, & in quo augurari ſolet: peſſimā rem feciſtis. 6 Fecit
ille vt iuſſerat. Et apprehenſis per ordinem locutus eſt. 7 Qui reſponderunt:
Quare ſic loquitur dominus noſter, vt ſerui tui tantum flagitij commiſerint?
8 Pecuniam, quam inuenimus in ſummitate ſaccorum reportauimus ad te de
terra Chanaan: & quomodo conſequens eſt vt furati ſimus de domo domini tui
aurum vel argentum? 9 Apud quemcunque fuerit inuentum ſeruorum tuorum
quod quæris, moriatur, & nos erimus ſerui domini noſtri. 10 Qui dixit eis: Fiat
iuxta veſtrā ſententiam: apud quemcunque fuerit inuentum, ipſe ſit ſeruus meus,
vos autem eritis innoxij. 11 Itaque feſtinatò deponentes in terram ſaccos, ape-
ruerunt ſinguli. 12 Quos ſcrutatus, incipiens à maiori vſque ad minimū, inuenit
ſcyphum

Digitized by Google

ſcyphum in ſacco Beniamin. 13 At illi ſciſſis veſtibus, oneratiſq; rurſum aſinis,
reuerſi ſunt in oppidum. 14 Primuſq; Iudas cum fratribus ingreſſus eſt ad Ioſeph
(necdum enim de loco abierat) omneſq; ante eum pariter in terram corruerunt.
15 Quibus ille ait: Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis quod non ſit ſimilis mei
in augurandi ſcientia? 16 Cui Iudas: Quid reſpondebimus, inquit, domino meo?
vel quid loquemur, aut iuſtè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem
ſeruorũ tuorum: en omnes ſerui ſumus domini mei, & nos, & apud quem inuen-
tus eſt ſcyphus. 17 Reſpondit Ioſeph: Abſit à me vt ſic agam: qui furatus eſt
ſcyphum, ipſe ſit ſeruus meus: vos autem abite liberi ad patrem veſtrum.
18 Accedens autem propiùs Iudas, confidenter ait: Oro Domine mi, loquatur
ſeruus tuus verbum in auribus tuis, & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim poſt
Pharaonem 19 dominus meus. Interrogaſti prius ſeruos tuos: Habetis patrem,
aut fratrem? 20 Et nos reſpondimus tibi domino meo: Eſt nobis pater ſenex, &
puer paruulus, qui in ſenectute illius natus eſt; cuius vterinus frater mortuus eſt,
& ipſum ſolum habet mater ſua, pater verò tenerè diligit eum. 21 Dixiſtiq; ſer-
uis tuis: Adducite eũ ad me, & ponam oculos meos ſuper illum. 22 Suggeſſimus
domino meo: Non poteſt puer relinquere patrem ſuum: ſi enim illum dimiſerit,
morietur. 23 Et dixiſti ſeruis tuis: Niſi venerit frater veſter minimus vobiſcum,
non videbitis amplius faciem meam. 24 Cum ergo aſcendiſſemus ad famulum
tuum patrem noſtrum, narrauimus ei omnia quæ locutus eſt dominus meus.
25 Et dixit pater noſter: Reuertimini, & emite nobis parum tritici. 26 Cui di-
ximus: Ire non poſſumus: ſi frater noſter minimus deſcenderit nobiſcum, profici-
ſcemur ſimul: alioquin illo abſente, non audemus videre faciem viri. 27 Ad quæ
ille reſpõdit: Vos ſcitis, quod duos genuerit mihi vxor mea. 28 Egreſſus eſt vnus:
& dixiſtis: Beſtia deuorauit eum: & hucuſque non comparet. 29 Si tuleritis &
iſtum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cũ mœrore ad inferos.
30 Igitur ſi intrauero ad ſeruum tuum patrem noſtrum, & puer defuerit (cum
anima illius ex huius anima pendeat) 31 videritque eum non eſſe nobiſcum, mo-
rietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos. 32 Ego propriè
ſeruus tuus ſim, qui in meam hunc recepi fidem, & ſpopondi, dicens: Niſi redu-
xero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore. 33 Manebo itaque
ſeruus tuus pro puero in miniſterio domini mei, & puer aſcendat cum fratribus
ſuis. 34 Non enim poſſum redire ad patrem meum, abſente puero: ne calamita-
tis, quæ oppreſſura eſt patrem meum, teſtis aſſiſtam.

Interpretatio litteralis.

a p.167. 1715. b p.2160. c p.1605. d p.2045. *PRæcepit*, a Actus imperij. *Imple frumento, & pone pecuniam*, b Actus liberalitatis, c & beneficentiæ, d & pietatis in fratres. 1

e p.1710. * *Scyphũ autem meum*, e Prudentię actus, in diſponendo medio, quod aptum viſum eſt Ioſepho, & congruentius ad habendũ ſecum fratrem Beniaminum, & ad ſe ceteris fratribus manifeſtandum. *Factumq; eſt ita*, 2

f p.2061. f Obedientia. * *Quare reddidiſtis malum pro bono?* &c. Ne dicamus mendacium à Ioſepho, & à diſpenſatore dici, cum furtum factum dicitur; dicendum, dici factum id, quod verè nõ fuit factum, ſed quod ſpeciem habebat facti, nempe 4

g p.2090. furti patrati. g eſt autẽ ingratitudo peſſima, Malum pro bono reddere. * *Scyphus,* 5

h p.1860. *quem furati eſtis*, &c. h Peccatum eſt rem alienam occultè furto ſurripere. *In quo augurari ſolet.* Cum augurium ſit illicitũ, non eſt putandũ Ioſephum, qui pius erat, augurandi arte vſum fuiſſe: nec tamen dicẽdum eſt tale mendacium dixiſſe, quo ſibi actum illicitum tribueret, & Gentilũ proprium. Dicendum ergo hunc loquendi modum eſſe potentialem, vt clarè eſt in hebræo והוא נחש ינחש בו *Vehù nahhèsh jenahhèsh bò*, Augurans augurabitur in eo: Eſt, inquit, vas illud aptum ad auguria captãda. Eius generis ſcypho ſolent Ægyptij augurari. Intelligẽdus textus latinus interrogationem tacitam habere: An dominus meus ſolet in eo augurari? non affirmat, ſed ait potuiſſe eſſe, vt in eo

Ioſeph auguraretur. *i* vtebantur Ægyptij i p.2014.
augurijs. *k* Vel dicendum, loqui Ioſeph k *Auguſt. apud Gloſ.*
ſecundum diſpenſatoris, & vulgi de ipſo opinionem. Sed ſi dicamus, augurari hoc in loco idem eſſe, quod ſydera obſeruare, vt Iſa. 47. 13. inſtrumentum erat ſcyphus
ille, quo Ioſeph præſtãs Aſtrologus ſydera l *Rab. apud Paguinum.*
obſeruare ſolebat. *l* Vel potius dicẽdum,

In eo,

In eo, idē eſse, quod *Propter eum, Pro eo*,
c.2957.& augurari idem eſse,quod inſpi-
rante Deo coniectari, & deprehendere.
& ſenſus eſset: Solitum fuiſse Ioſephum,
cum cōtingeret ſcyphum amittere, certò
conijcere, ac deprehendere vbi, & apud
quē vas illud eſset.* *Fecit ille,vt iuſserat*, 6
m p. 2061. *m* Obedientia. * *Quare ſic loquitur do-* 7
n p.1803. *minus noſter?* &c. *n* Se defendunt,& re-
o p.1288. pellunt crimen. * *Moriatur, o* Remanet 9
poſt actum peccati debitū pœnæ. *Erimus*
p p.1290. *ſerui, p* Pro vnius peccato puniamur om-
nes, quia fratres ſumus. * *Fiat iuxta ve-* 10
q p.164. *ſtram ſententiam, q* Actus conſenſus, *r* &
r p.1804. indicij. * *Quos ſerutatur, s* Inquiſitio. 12
s p.2416. * *Sciſſis veſtibus, t* Triſtitiæ ſymbolum. 13
t p.216. * *In terram corruerunt, u* Adorauerunt, 14
u p.1958. *x* cultum vt Principi exhibuerunt. * *Cur* 15
x p.2052. *ſic agere voluiſtis? y* Querimonia. *Quod*
y p.2154. *non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia*,
Videtur augurari idem eſse, quod ſydera
obſeruare,c.3317. * *Deus inuenit iniqui-* 16
z p.1876. *tatem ſeruorum tuorum. z* Confitetur cri-
1877. men,quod apparebat deprehenſum; *a* &
a p.302. facit Deum auctorē pœnæ, *b* & vindicem
b p.25. male agentium, *c* & indicat eius prouidē-
c p.23.304. tiam. *En omnes ſerui ſumus*, &c. *d* Rei
d p.1288. ſumus pœnæ. * *Qui furatus eſt ſcyphum*, 17
1290. *ipſe ſit ſeruus meus, e* Non eſt pœna infli-
e p.1294. genda innoxijs. * *Oro,domine mi,loqua-* 18
2105. *tur*, &c. *f* Officia, cultuſque verborum
f p.2052. ad conciliandam beneuolentiam. *Ne ira-*
2138. *ſcaris*, &c. *g* Artificio vtitur ad iram re-
g p.252, mouendam. * *Ipſum ſolum habet mater* 20
0367.
ſua, Ipſe ſolus māſit ex eius matre,nempe
Rachele, quæ in eius partu obijt. *Tenerè*
diligit,h Quod matrem tenerè amauerat, h p.183.
vel quia natu minimus erat, vel quia ce-
teros fratres venuſtate, vel obſeruantia
30 ſuperabat. * *Si intrauero ad ſeruum tuum*
34 *patrem noſtrum*,&c. *i* Pium ſe Iudas erga i p.2039.
31 patrem exhibet,qui ſe offert ſeruituti, ne
non redeunte Beniamino,pater præ triſti-
tia moriatur. *k* Interim propoſita patris k p.217.
miſeria, excitare nititur in Ioſepho miſe-
32 ricordiam.* *In meam hunc recepi fidem*,
33 *l* Fui fideiuſsor. *Et ſpopondi,m* Standum l p.1794.
eſt promiſſis. m p. 2125.

Interpretatio myſtica.

ARgentum ſymbolum eſt verbi Dei.
Pſal.11.7.Eloquia Domini,eloquia
caſta: argentum igne examinatum.
1 * *a* Ergo pecunia (hebr.argentum) ſaccis a p.449.
2 incluſa fratrum Ioſeph, videtur figurare
Scripturas ſacras, & veram de Meſſia do-
ctrinam priſcis Hebræis à Deo traditam,
ſed vmbris,ac figuris tectam.proinde ſcy-
phus argenteus in Beniamini ſacco inclu-
ſus, eſt lex Moſaica in pectore Pauli ante-
12 quam ei Ieſus reuelaretur. * *b* Pecunię,ac b p.451.
ſcyphi argentei reuelatio, eſt ea, quæ à
Ioanne Baptiſta,& ab ipſo Chriſto facta
eſt incredulis Iudæis de vero Meſſia præ-
dicatio, *c* quem tamen non agnouerunt vt c p.456.
Deum.

CAPVT QVADRAGESIMVM QVINTVM.

S V M M A.

Agit Ioſeph cum fratribus clementer, amanterque, ſeque eis eſſe Ioſephum manifeſtat. Timorem vindictæ remouet ex eorum animis, diuina prouidentia tribuens quod illum vendiderint: id pro eorum ſalute factum eſſe dicens, vt ipſe annona in Aegypto præfectus occurreret eorum fami. Iubet ſuam in Aegypto incolumitatem, & gloriam patri nunciare, & ad deſcendendum in Ægyptum inuitare. Eos amplexatus dimittit ornatos donis,cum iumentis, plauſtriſque, vt ipſe Pharao volebat, ad ſupellectilem, & vxores, & paruulos deuehendos. Ad lætum nuncium,aſpectumque plauſtrorum Iacobi ſenis animus reuiuiſcit.

1 NOn ſe poterat vltrà cohibere Ioſeph multis coram aſtātibus:
vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus in-
tereſſet alienus agnitioni mutuæ. 2 Eleuauitq; vocem cum
fletu:quam audierunt Ægyptij,omniſque domus Pharaonis.
3 Et dixit fratribus ſuis: Ego ſum Ioſeph: adhuc pater meus
viuit? Non poterant reſpondere fratres nimio terrore per-
territi. 4 Ad quos ille clementer: Accedite,inquit,ad me.
Et cū acceſſiſſent prope: Ego ſum,ait, Ioſeph,frater veſter,
quem vendidiſtis in Ægyptum. 5 Nolite pauere,neque vobis durum eſſe videa-
tur,quod vendidiſtis me in his regionibus: pro ſalute enim veſtra miſit me Deus
ante vos in Ægyptum. 6 Biennium eſt enim quòd cœpit fames eſſe in terra: &
adhuc quinque anni reſtant, quibus nec arari poterit nec meti. 7 Præmiſitq; me
Deus vt reſeruemini ſuper terram,& eſcas ad viuendum habere poſſitis. 8 Non
veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum: qui fecit me quaſi patrem
Pharaonis,

Pharaonis, & dominũ vniuerſæ domus eius, ac principem in omni terra Ægypti.
9 Feſtinate & aſcendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus
Ioſeph: Deus fecit me dominum vniuerſæ terræ Ægypti: deſcende ad me,ne mo-
reris, 10 & habitabis in terra Geſſen: eriſq; iuxta me tu,& filij tui.& filij filiorum
tuorum, oues tuæ,& armenta tua ,& vniuerſa quæ poſſides. 11 Ibiq; te paſcam
(adhuc enim quinque anni reſidui ſunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, &
omnia quæ poſſides. 12 En oculi veſtri,& oculi fratris mei Beniamin, vidẽt quod
os meum loquatur ad vos. 13 Nunciate patri meo vniuerſam gloriam meam,
& cuncta quæ vidiſtis in Ægypto : feſtinate,& adducite eum ad me. 14 Cumque
amplexatus recidiſſet in collum Beniamin fratris ſui, fleuit: illo quoque pariter
flente ſuper collum eius. 15 Oſculatuſq; eſt Ioſeph omnes fratres ſuos, & plo-
rauit ſuper ſingulos:poſt quæ auſi ſunt loqui ad eum. 16 Auditumq; eſt.& celebri
ſermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Ioſeph : & gauiſus eſt Pharao,
ac omnis familia eius. 17 Dixitque ad Ioſeph vt imperaret fratribus ſuis,dicens:
Onerantes iumenta,ite in terram Chanaan, 18 & tollite inde patrem veſtrum &
cognationem,& venite ad me : & ego dabo vobis omnia bona Ægypti,vt come-
datis medullam terræ. 19 Præcipe etiam vt tollant plauſtra de terra Ægypti, ad
ſubuectionem paruulorum ſuorum ac coniugum : & dicito : Tollite patrem ve-
ſtrum, & properate quantociùs venientes. 20 Nec dimittatis quidquam de ſu-
pellectili veſtra: quia omnes opes Ægypti veſtræ erunt. 21 Feceruntq; filij Iſrael
vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioſeph plauſtra, ſecundùm Pharaonis im-
perium : & cibaria in itinere. 22 Singulis quoque proferri iuſſit binas ſtolas:
Beniamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque ſtolis optimis, 23 tan-
tumdem pecuniæ & veſtium mittens patri ſuo, addens & aſinos decem, qui ſub-
ueherent ex omnibus diuitijs Ægypti: & totidem aſinas,triticũ in itinere paneſq;
portantes. 24 Dimiſit ergo fratres ſuos, & proficiſcentibus ait : Ne iraſcamini
in via. 25 Qui aſcendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem
ſuum Iacob. 26 Et nunciauerunt ei, dicentes: Ioſeph filius tuus viuit: & ipſe do-
minatur in omni terra Ægypti. Quo audito Iacob,quaſi de graui ſomno euigilãs,
tamen non credebat eis. 27 Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cumq;
vidiſſet plauſtra, & vniuerſa quæ miſerat, reuixit ſpiritus eius, 28 & ait : Sufficit
mihi ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit: vadam,& videbo illum antequam moriar.

Interpretatio litteralis.

N*On te poterat vltra cohibere,* 1
a p.217. *a* Ne miſericordiæ motum,
fletu,ſeq; manifeſtatione non
aperiret. *Præcepit vt egrede-*
b p.1760. *rentur cuncti foras*, *b* Circumſpectio, ne
quid deprehenderent Ægyptij, quod co-
gnitum ſuis conſilijs, aut ſuæ, fratrumve
c p.217. exiſtimationi obeſset.* *Cum fletu,c* Fletus 2
miſericordiæ ſymbolũ. * *Ego ſum Ioſeph,* 3
d p.2108. *d* Veracitatis actus. *Adhuc pater meus*
e p.2416. *viuit,e* Inquirit de patre,vt pietatis debi-
to ſatisfaciat. *Nimio terrore perterriti,*
f p.238. *f* Actus timoris. Timebãt ne Ioſeph ven-
ditionem vlciſceretur. * *Ad quos ille cle-* 4
g p.2347. *menter,*&c. *g* Clementiam præfert,oſten-
dens non eſse in eo voluntatem vlciſcen-
di, proinde timorem remouet vltionis.
* *Miſit me Deus. Præmiſit me Deus,* 5
h p.23.304 *h* Prouidentiam Dei indicat, *i* & benefi- 7
i p.54. centiam. * *Feſtinate, & aſcendite,* &c. 8
k p.1732. K Celeritas adhibenda in exequendis iis, 9
l p.2039. quę ſunt à ratione rectè conſultata,& de- 9
2045. finita. * *Hæc mandat,* &c. *l* Cultus, & 13
10 pietas erga patrem, & conſanguineos. m p. 1608.
11 *Ibique te paſcam,* &c. *m* Miſericordiæ n p.1759.
12 actus, *n* & prouidentiæ. * *En oculi ve-* o p.2106.
ſtri,&c. *o* Hortatur vt rei veritatem con- p p. 183.
14 ſiderent. * *Cumq; amplexatus,*&c. *p* Am- 193.
15 plexus, fletus, oſculum amoris ſymbola, q p.202.
16 *q* ſymbola quoque lætitiæ. * *Gauiſus eſt* r p.202.
Pharao,&c. *r* Lætatur Pharao de gaudio 207.
17 Ioſeph, quem amabat. * *Dixitque ad* s p.2138.
18 *Ioſeph,*&c. *s* Elucet in his affabilitas Pha- 2139.
19 raonis, *t* & grati erga Ioſeph animi offi- t p.2084.
20 cium, *u* & beneuolentia, *x* & beneficẽtia. u p.1569.
21 * *Feceruntq; filij Iſrael vt eis mandatum* x p.1605.
22 *fuerat, y* Obedientia. * *Quibus dedit Io-* y p.2061.
23 *ſeph,* &c. *z* Deſcribitur pietas Ioſephi z p.2039.
erga patrem, ac fratres, *a* & beneuolentia, 2045.
24 *b* & beneficentia, *c* & prouidentia. * *Ne* a p.1569.
iraſcamini in via, d Conſilium ad amorẽ b p.1605.
mutuũ conſeruandum. *e* Non licet inordi- 1606.
27 natè iraſci. * *Referebant omnẽ ordinẽ rei,* c p.1759.
28 *f* Veritatem. * *Reuixit ſpiritus eius,*&c. d p.163.
g Actus gaudij ex cognitione filij ſuperſti- e p.2350.
tis. *Vadam, & videbo, h* Amor præſentiã f p.2106.
cauſat. 2108.
g p.202.
204.
h p.193.

In-

Digitized by Google

Interpretatio myſtica.

QVatenus Ioſeph fratribus ſe mani- 3
feſtat, & ab eis agnoſcitur; 4
a p.523. 524. a Chriſtum figurat, qui ſe Apo-
ſtolis, & alijs Iudæis, qui in ipſum credi-
derunt, ſe prædicatione, ac miraculis ve-
rum Meſſiam probauit, & Filium Dei.
b p.700. 701.702. 703. b Plauſtra, & cibaria, & veſtes, quæ dedit
Ioſeph fratribus ſuis, vt redirent ad pa-
trem, & omnem familiam ad Ioſeph ad-
ducerent: ſunt doctrina, & vitæ exemplũ,
& miracula; quibus Chriſtus Apoſtolos
inſtruxit, vt traherent ad Chriſtianam
17 fidem alios Iudæos. * c Vt Ioſephi fratres c p.735.
à Pharaone, & à Ioſepho mittuntur: ita
Apoſtoli iuridicè prædicarunt, quia legi-
timè ad prædicandum miſſi ſunt.

CAPVT QVADRAGESIMVM SEXTVM.

S V M M A.

Iacobi in Aegyptum deſcenſus deſcribitur. Primum deſcendendi modus: Præmiſſo ſacrificio, iubente Deo, in plauſtris. Deinde Iacobi familia recenſetur, id eſt, filiorum, ac nepotum numerus qui ad ingreſſum in Aegyptum ſpectabant. Poſtremo Ioſephi occurſus narratur: quomodo congreſſus cum patre, quid fratribus conſilij dederit.

1 PRofectuſque Iſrael cum omnibus quæ habebat, venit ad Pu-
teum iuramẽti. & mactatis ibi victimis Deo patris ſui Iſaac,
2 audiuit eum per viſionem noctis vocantem ſe, & dicentẽ
ſibi: Iacob, Iacob, cui reſpõdit: Ecce adſum. 3 Ait illi Deus:
Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui: noli timere, deſcende
in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. 4 Ego
deſcendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuerten-
tem: Ioſeph quoque ponet manus ſuas ſuper oculos tuos.
5 Surrexit autem Iacob à Puteo iuramenti: tuleruntque eum filij cum paruulis
& vxoribus ſuis in plauſtris, quæ miſerat Pharao ad portandũ ſenem, 6 & omnia
quæ poſſederat in terra Chanaan: venitque in Aegyptum cum omni ſemine ſuo,
7 filij eius, & nepotes, filiæ, & cuncta ſimul progenies. 8 Hæc ſunt autẽ nomina
filiorum Iſrael, qui ingreſſi ſunt in Aegyptum, ipſe cum liberis ſuis. Primogenitus
Ruben. 9 Filij Ruben: Henoch: & Phallu & Heſron & Charmi. 10 Filij Simeon:
Iamuel & Iamin & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul filius Chanaaniditis. 11 Filij
Leui: Gerſon & Caath & Merari. 12 Filij Iuda, Her & Onan & Sela & Phares
& Zara. mortui ſunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Natique ſunt filij
Phares: Heſron & Hamul. 13 Filij Iſſachar: Thola & Phua & Iob & Semron.
14 Filij Zabulon: Sared & Elon & Iahelel. 15 Hi filij Liæ, quos genuit in Meſo-
potamia Syriæ cum Dina filia ſua. omnes animæ filiorum eius & filiarum, triginta
tres. 16 Filij Gad: Sephion & Haggi & Suni & Eſebon & Heri & Arodi & Areli.
17 Filij Aſer: Iamne & Ieſua & Ieſſui & Beria, Sara quoque ſoror eorum. Filij
Beria: Heber & Melchiel. 18 hi filij Zelphæ, quam dedit Laban Liæ filiæ ſuæ.
& hos genuit Iacob ſexdecim animas. 19 Filij Rachel vxoris Iacob: Ioſeph &
Beniamin. 20 Natique ſunt Ioſeph filij in terra Ægypti, quos genuit ei Aſeneth
filia Putiphare ſacerdotis Heliopoleos: Manaſſes & Ephraim. 21 Filij Beniamin:
Bela & Bechor & Aſbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim &
Ophim & Ared. 22 hi filij Rachel quos genuit Iacob: omnes animæ quatuor-
decim. 23 Filij Dan: Huſim. 24 Filij Nephthali: Iaſiel & Guni & Ieſer & Sallem.
25 Hi filij Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ ſuæ: & hos genuit Iacob: omnes
animæ ſeptem. 26 Cunctæ animæ, quæ ingreſſæ ſunt cum Iacob in Ægyptum, &
egreſſæ ſunt de ſemore illius, abſque vxoribus filiorum eius, ſexaginta ſex. 27 Filij
autem Ioſeph, qui nati ſunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. Omnes animæ domus
Iacob, quæ ingreſsæ ſunt in Ægyptum, fuere ſeptuaginta. 28 Miſit autem Iudam
ante ſe ad Ioſeph, vt nunciaret ei, & occurreret in Geſsen. 29 Quò cum perue-
niſſet, iuncto Ioſeph curru ſuo, aſcendit obuiam patri ſuo ad eundem locum, vi-
denſque eum, irruit ſuper collum eius, & inter amplexus fleuit. 30 Dixitq; pater
ad Ioſeph: Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo.

31 At

Digitized by Google

31 At ille locutus eſt ad fratres ſuos,& ad omnem domum patris ſui: Aſcendam
& nunciabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant
in terra Chanaan, venerunt ad me: 32 & ſunt viri paſtores ouium, curamque
habent alendorum gregum: pecora ſua,& armenta,& omnia quæ habere potue-
runt, adduxerunt ſecum. 33 Cumque vocauerit vos, & dixerit: Quod eſt opus
veſtrum? 34 Reſpondebitis: Viri paſtores ſumus ſerui tui, ab infantia noſtra,
vſque in præſens,& nos,& patres noſtri. Hæc autem dicetis, vt habitare poſſitis
in terra Geſſen: quia deteſtantur Aegyptij omnes paſtores ouium.

Interpretatio litteralis.

Vide ſupra M*Actatis ibi victimis Deo pa-* 1
c.4. 26. & *tris ſui*, vbi Abraham ſacri-
c.21. in fin. ficauerat ſupra cap. 21. 33.
a *Chriſtian. Adrichom. v. Simeon n.28.* *a* terminus terræ Iſrael ad
Auſtrum. *b* Iacob, vt erat pius, antequam
iter aggrediatur, Deum orat, *c* & colit ſa-
b *p.1926.* crificio, *d* in loco certo, & aliàs Deo dica-
1955 1956. to, *e* & gratias agit pro beneficio Ioſephi
c *p.1915.* ſuperſtitis. * *Audiuit eum per viſionem* 2
1918.1957. *noctis*, *f* Reuelationes propheticæ ſunt à
d *p.1919.* Deo, *g* interdū dormientibus. * *Ego ſum* 3
1961. *fortiſſimus Deus patris tui*, Deus omnipo-
e *p.2083.* tens, hebr. אל *el*, c.3093. *h* Deus omnia
f *p.684.* poteſt. *Noli timere*, *i* Audaciam excitat
g *p.694.* ſpe diuini auxilij. * *In gentem magnam* 4
h *p.14.* *faciam te ibi*, *k* Diuina promiſſio, *l* & be-
i *p.248.* neficentia, *m* & prouidentia peculiaris er-
k *p.2124.* ga pium. * *Quos genuit*, &c. *n* Hominum 15
l *p.54.* ex hominibus generatio. *o* ipſarum crea- 18
m *p. 23.* turarum operatio, *p* ſeu ſimilium produ- 20
298.380. ctio. * *Omnes animæ*, Homines. Anima 22
n *p.320.* pro toto homine per ſynecdochen, c.1163. 25
o *p.308.* 8692. *Ingreſſæ in Aegyptum*, pro Fuere 27
p *p.311.* in Ægypto, nempe Iacob cum filijs, & ne-
potibus: ex quibus aliqui nō ſunt propriè
ingreſſi Ægyptum, ſed in eo nati. Ingreſſæ
dicuntur per anticipationem, can. 8798.
Fuère ſeptuaginta, Legimus apud LXX.
Interpretes, ſeptuagintaquinque, & hanc
q *Vid. Luc.* verſionē ſequuntur *q* Apoſtoli. *r* quinque
Act.7.14. autem, quos addunt LXX. ſunt filij Ma-
r *ex Hiero.* naſſes, & Ephraim, quos Iacob ſibi in fi-
lios adoptauit. duos Manaſſes filios ha-
buit, duos Ephraim, & filiam; vt legimus
28 1. Paralip. 7. * *Geſſen*, Terra in introitu
Ægypti venientibus è terra Chanaan, apta
pecoribus paſcēdis, vbi habitarūt Hebræi.
29 * *Iuncto curru ſuo*, Parato curru ad iter
faciendum. hebr. אסר *Iaſar*, Vincire, liga-
re, accingere. *Aſcendit obuiam*, *s* Officia s *p.2039.*
exhibet patri debita. *Inter amplexus fle-*
uit, *t* Amplexus, & Fletus amoris ſym- t *p.183.*
30 bola. * *Iam lætus moriar*, &c. *u* Actus *184.193.*
31 gaudij. * *At ille locutus eſt ad fratres* u *p.202.*
32 *ſuos*, &c. *x* Actus prouidentiæ, vt fratres x *p.1759.*
33 commodè habitent, *y* & cautionis, ne ab y *p.1761.*
34 Ægypto expellantur. *Viri paſtores*, *z* Ar- z *p.268.*
tem exercentes pecuariam. *Deteſtantur*,
† Abominantur. † *p.198.*

Interpretatio myſtica.

5 * *a* QVatenus Iacob cum filijs deſcē- a *p.1429.*
6 dit ad Ioſephum in Ægy-
ptum, ad habitandum ibi;
figuraſſe videtur veri Dei cultum, qui ab
Apoſtolis ad nouam Eccleſiam translatus
eſt è gentibus congregatam; quā Chriſtus
tegit, & alit ſua doctrina, & Sacramentis.
32 * *b* Fratres Ioſeph quatenus viri paſtores b *p.636.*
ouium; ſunt Epiſcopi in Eccleſia, quorum
34 eſt paſcere gregē Chriſtianum. * *c* & terra c *p.620.*
Geſſen eſt Eccleſia, in qua paſcua ſunt
verbi Dei, & Sacramentorum.

CAPVT QVADRAGESIMVM SEPTIMVM.

S V M M A.

Iacobo, & filijs ingreſſis Aegyptum terra Geſſen ad habitandum traditur; petentibus Ioſepho & fratribus; ipſo Rege Pharaone annuente. Deficiente pecunia, & fame premente, coguntur Aegyptij & pecora & agros Ioſepho tradere in pretium pro alimentis. Cum Iacob vicinum ſe morti cerneret, vocatum ad ſe Ioſephum adiurauit, ne ipſum vita functum in Aegypto, ſed in ſepulchro patrum ſuorum ſepeliret.

1 INgreſſus ergo Ioſeph nunciauit Pharaoni, dicẽs: Pater meus
& fratres, oues eorum & armenta, & cuncta quæ poſſident,
venerũt de terra Chanaan: & ecce conſiſtũt in terra Geſſen.
2 Extremos quoque fratrum ſuorum quinque viros conſti-
tuit coram rege: 3 quos ille interrogauit: Quid habetis
operis? Reſponderunt: Paſtores ouium ſumus ſerui tui, &
nos, & patres noſtri. 4 Ad peregrinandum in terra tua ve-
nimus: quoniam non eſt herba gregibus ſeruorum tuorum, ingraueſcente ſame
in terra Chanaan: petimuſque vt eſſe nos iubeas ſeruos tuos in terra Geſſen.
5 Dixit itaque rex ad Ioſeph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te. 6 Terra
Ægypti in conſpectu tuo eſt: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram
Geſſen. Quod ſi noſti in eis eſſe viros induſtrios, conſtitue illos magiſtros peco-
rum meorum. 7 Poſt hæc introduxit Ioſeph patrem ſuum ad regem, & ſtatuit
eum coram eo: qui benedicens illi, 8 & interrogatus ab eo: Quot ſunt dies an-
norum vitæ tuæ? 9 Reſpondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta anno-
rum ſunt, parui & mali, & non peruenerunt vſque ad dies patrum meorum qui-
bus peregrinati ſunt. 10 Et benedicto rege egreſſus eſt foras. 11 Ioſeph verò
patri & fratribus ſuis dedit poſſeſſionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ra-
meſſes, vt præceperat Pharao. 12 Et alebat eos, omnemque domum patris ſui,
præbens cibaria ſingulis. 13 In toto enim orbe panis deerat, & oppreſſerat fa-
mes terram, maximè Aegypti & Chanaan. 14 E quibus omnem pecuniam con-
gregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis. 15 Cumque
defeciſſet emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioſeph, dicens: Da no-
bis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia? 16 Quibus ille reſpon-
dit: Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos, ſi pretium non habetis.
17 Quæ cum adduxiſſent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, &
aſinis: ſuſtentauitque eos illo anno pro commutatione pecorum. 18 Venerunt
quoque anno ſecundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominum noſtrum, quòd
deficiente pecunia, pecora ſimul defecerunt: nec clam te eſt, quod abſque cor-
poribus & terra, nihil habeamus. 19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos &
terra noſtra tui erimus: eme nos in ſeruitutẽ regiam, & præbe ſemina, ne pereun-
te cultore redigatur terra in ſolitudinem. 20 Emit igitur Ioſeph omnem terram
Ægypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ magnitudine famis. Subiecitq;
eam Pharaoni, 21 & cunctos populos eius, à nouiſſimis terminis Ægypti vſque
ad extremos fines eius, 22 præter terram ſacerdotum, quæ à rege tradita fuerat
eis: quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non
ſunt compulſi vendere poſſeſſiones ſuas. 23 Dixit ergo Ioſeph ad populos: En vt
cernitis, & vos & terrã veſtram Pharao poſſidet: accipite ſemina, & ſerite agros,
24 vt fruges habere poſſitis. Quintam partem regi dabitis, quatuor reliquas per-
mitto vobis in ſementem, & in cibum familijs & liberis veſtris. 25 Qui reſpon-
derunt: Salus noſtra in manu tua eſt: reſpiciat nos tantùm dominus noſter, & læti
ſeruiemus regi. 26 Ex eo tempore vſque in præſentem diem in vniuerſa terra
Aegypti, regibus quinta pars ſoluitur, & factum eſt quaſi in legem, abſque terra
ſacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. 27 Habitauit ergo Iſrael in
Aegypto, ideſt, in terra Geſſen, & poſſedit eam: auctuſque eſt, & multiplicatus
nimis. 28 Et vixit in ea decem & ſeptem annis: factique ſunt omnes dies vitæ

illius

illius centum quadraginta ſeptem annorum. 29 Cumq; appropinquare cerneret
diem mortis ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, & dixit ad eum: Si inueni gra-
tiam in conſpectu tuo, pone manum tuam ſub femore meo: & facies mihi miſeri-
cordiam & veritatem, vt non ſepelias me in Aegypto: 30 ſed dormiam cum
patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq; in ſepulchro maiorũ meorum.
Cui reſpondit Ioſeph: Ego faciam quod iuſsiſti. 31 Et ille: Iura ergo, inquit, mihi.
Quo iurante, adorauit Iſrael Deum, conuerſus ad lectuli caput.

Interpretatio litteralis.

a p.1759.
b p.2039.
2045.
c p.2416. * INgreſſus ergo Ioſeph, &c. *a* Narra- 1
d p.268. tur Ioſephi prouidentia, *b* & pie- 2
e p.162. tas in patrem, ac fratres. *Quos ille*
1730. *interrogauit*, *c* Inquirit, vt proui-
f p.163. deat. * *Paſtores ouium ſumus*, *d* Artis pe- 3
g p.167. cuariæ. * *Ad peregrinandum in terra tua* 4
h p.2138. *venimus*, &c. *e* Actus electionis deſcribi-
i p.2052. tur. * *Dixit itaque Rex ad Ioſeph*, &c. 5
2055. *f* Actus conſilij, *g* & imperij. * *Benedi-* 6
k p.2138. *cens illi*, Bene precatus, & proſpera, 8
2416. c.2541. *h* Officia Iacobi verborum erga 10
l p.895. Pharaonem, *i* & cultus erga Regem.
m p.2040. *Interrogatus*, K Verba beneuolentiæ.
2045. * *Peregrinationis meæ*, Peregrinatio vitæ 9
n p.2045. humanæ ſymbolum, c.7039. *Mali*: *l* Tri-
o p.1787. bulationibus plenis.* *Dedit poſſeſſionem*, 11
1910. *m* Pius in ſuos. *Rameſſes*, Videtur no-
p p.1713. men totius regionis, vbi erat terra Geſſen
q p.1787. locus optimus, c.5140. * *Alebat eos*, &c. 12
1910. *n* Officia pietatis. * *Pro venditione fru-* 14
r p.1975. *menti*, *o* Iuſto contractu. * *Da nobis pa-* 15
s p.1759. *nes*, *p* Inquiſitio remedij contra famem.
t p.1800. * *Adducite pecora veſtra*, *q* Licet com- 16
u p.2060. mutare rem cum re. * *Præter terram Sa-* 17
x p.164. *cerdotum*, &c. *r* Lex eſt naturalis, Eſſe 18
y Conc. La- Dei miniſtris ad victum neceſſaria mini- 19
teranen. ſub ſtranda. *Accipite ſemina*, &c. *s* Proui- 20
Alex. III. dentia. * *Quintam partem Regi dabitis*, 21
par 1.c.19. *t* Regi debitam ad ius Regis compenſan- 22
& ſub Inn. dum ex venditione frugum acquiſitum, 23
III.cap.46. *u* quæ cedet in tributum perpetuum, 24
c.S.Mariæ, quod debet à ſubditis ſuis ſuperioribus 26
Extrau. de ſolui, d.4861.4866. ſed moderatum à ſu-
Conſtit. perioribus exigi, Ioſephi exẽplo, d.4339.
c. Quãquã, 5069. * *Qui reſponderunt*, &c. *x* Actus 25
de Cenſ. in conſenſus. *Abſque terra ſacerdotali*, &c.
6. Bona eccleſiaſtica, *y* Libera à ſoluendo
Extr. Quod principibus ſecularibus cenſu.* *Auctusq*; 27
olim, de im- *eſt*, *& multiplicatus nimis*, *z* Interdum
mun. eccleſ. boni in hac vita proſperè agunt in pręmiũ
Cod Theod. bonæ actionis. * *Cumque appropinquare* 29
lib.16.tit.2 *cerneret*, &c. *a* Actus prouidentiæ. *Pone* 30
l.16.& 26. *manum tuam ſub femore meo*, id eſt, Iura, 31
Cod.Iuſtin. vt infra, *Iura ergo mihi.* vide ſupra c.23.
l. Sancimus nu.3. *b* Licet iurare, *c* & iuramentum ab
tit.de ſacro- alio poſcere, *d* & per creaturas iurare, vt
ſanct. Eccl. per Iacobi progeniem, ſiue religionem.
z p.928. *Facies mihi miſericordiam, et veritatem*,
944. Miſericordiam veram, verè, fideliter.
a p.1759. Et, pro, Ideſt, c.2897. *e* Pietas erga paren-
b p.1982. tem innuitur, *f* & opus miſericordiæ ſe-
c p.2032.
d p.1984.
e p.2039.
f p.1614.

peliendi mortuos, *g* & virtus fidelitatis. g p.2108.
Ego faciam quod iuſſiſti, *h* Conſenſus, 2125.
i obedientia, *k* pietas, *l* promiſſio. *Adora-* h p.164.
uit Iſrael Deum, hebr. [illegible] Incuruauit ſe. i p.2042.
m Actus adorationis, *n* in gratiarũ actio- k p.2039.
nem, quod impetrarit à Ioſepho, quod pe- l p.2124.
tierat, *o* adorauit Deum, vt ſua proui- m p.1957.
dentia eius deſiderio reſponderet. LXX. 1960.
Adorauit Iſrael faſtigium virgæ eius, quã n p.2083.
verſionẽ Paulus amplexus eſt Heb.11.21. o p.1926.
& congruit textui hebraico, vbi non eſt
Deum; & vox [illegible] *Mittah*. lectus, poteſt
etiam legi *Mitteh* virga. & ſenſus eſſet:
p Audita Ioſephi promiſſione, Iacobum p p.2052.
exhibuiſſe Ioſepho officium cultus, qua-
tenus erat Princeps in Ægypto, eumque
adoraſſe iuxta Ioſephi ſomnium, ado-
rando ſummitatem eius virgæ, quam
Ioſeph geſtabat in ſignum ſummæ præ-
fecturæ.

Interpretatio myſtica.

1 * *a* TErra Chanaan, de qua veniunt a p.1431.
fratres Ioſeph, eſt Iudæa, & Sy-
nagoga, quam Apoſtoli reliquerunt diſce-
6 dentes ad Gentilitatem. * *b* Ægyptus au- b p.1429.
tem, qui à Pharaone Ioſephi voluntati
traditur, vt ab eius fratribus habitetur,
eſt Gentilitas, quatenus ad fidem voca-
tur. *c* Terra Geſſen optima, eſt Eccleſia, c p.610.
4 * vbi herba gregibus, id eſt, *d* verbũ Dei, d p.1353.
e & Sacramenta. *f* Fames ingraueſcens e p.748.
in terra Chanaan, eſt cœcitas mentis in f p.456.
Iudęis, & priuatio gratiæ ad intelligendas 1430.
7 Scripturas. * *g* Introductio Iacobi patris g p.1429.
Ioſeph ad Regem Pharaonem, eſt notitia
vnius veri Dei facta Principibus ſæculi.
11 * *h* Poſſeſſio in optimo terræ loco à Ioſe- h p.636.
pho fratribus attributa, eſt eccleſiaſtica 866.867.
iuriſdictio à Chriſto Epiſcopis in Eccleſia 868.869.
12 tradita. * *i* Cibaria, quæ præbebat Ioſeph 870.
domui patris ſui, eſt fides, K & Sacramen- i p.1316.
ta, *l* quæ per merita Chriſti habentur. k p.748.
27 * *m* Iſraelis multiplicatio, ſunt Eccleſiæ l p.575.576
30 naſcentis incrementa. * *n* Iacob moritu- 577.
rus petit in ſepulchro patrum ſuorum ſe- m p.1393.
peliri; quatenus vera Dei, ac Meſſiæ fides, n p.1133.
quæ apud Iudæos perijt, remanet adhuc
in ſepulchro patrum Chriſti ſecundum
carnem, id eſt, in ſacris Scripturis, quas

adhuc habent Iudæi, quas Prophetæ conſcripſerunt, ideoque eorum memoria, & auctoritas apud illos eſt tanquam in ſepulchris. *o* Adorat autem Iacob ſummitatem virgæ Ioſeph, quatenus Iudæi, qui in Chriſtum crediderunt, eius Crucem adorarunt. atque hanc figuram innuit Paulus Hebr. 11. 21.

o p. 474. 481. 605.

CAPVT QVADRAGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Iacob morti proximus duos Ioſephi filios, Ephraim, & Manassen adoptat in suos: quod Rachele Ioſephi matre mortua, non potuerit ex ea alios filios gignere, vt optabat, præter Ioſephum & Beniaminum. Deinde adoptatis benedictionem largitur, præponens prophetico spiritu minorem fratrem Ephraim fratri Manasse, qui erat natu maior. Poſtremo Ioſephum hæredem inſtituit peculiaris cuiusdam partis terræ Chanaan.

1 HIs ita tranſactis, nunciatum eſt Ioſeph, quòd ægrotaret pater
ſuus: qui, aſſumptis duobus filijs Manaſſe & Ephraim, ire
perrexit. 2 Dictumq; eſt ſeni: Ecce filius tuus Ioſeph venit
ad te. Qui confortatus ſedit in lectulo. 3 Et ingreſſo ad ſe
ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ eſt terra
Chanaan: Benedixitq; mihi, 4 & ait: Ego te augebo & multiplicabo,
& faciam te in turbas populorũ: daboq; tibi terrã
hanc, & ſemini tuo poſt te, in poſſeſſionem ſempiternam. 5 Duo ergo filij tui, qui
nati ſunt tibi in terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim
& Manaſſes, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi. 6 Reliquos autem quos
genueris poſt eos, tui erũt, & nomine fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis.
7 Mihi enim, quando veniebam de Meſopotamia mortua eſt Rachel in
terra Chanaan in ipſo itinere, eratq; vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, &
ſepeliui eã iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem. 8 Videns
autẽ filios eius dixit ad eum: Qui ſunt iſti? 9 Reſpondit: Filij mei ſunt, quos donauit
mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis. 10 Oculi
enim Iſrael caligabant præ nimia ſenectute, & clarè videre non poterat. Applicitoſque
ad ſe deoſculatus, & circumplexus eos, 11 dixit ad filium ſuum: Non ſum
fraudatus aſpectu tuo: inſuper oſtendit mihi Deus ſemen tuum. 12 Cũq; tuliſſet
eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terrã. 13 Et poſuit Ephraim ad
dexteram ſuam, ideſt, ad ſiniſtrã Iſrael: Manaſſen verò in ſiniſtra ſua, ad dexteram
ſcilicet patris, applicuitq; ambos ad eum. 14 Qui extendens manũ dexteram,
poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris: ſiniſtrã autem ſuper caput Manaſſe,
qui maior natu erat, cõmutans manus. 15 Benedixitq; Iacob filijs Ioſeph, & ait:
Deus, in cuius conſpectu ambulauerunt patres mei Abraham & Iſaac, Deus, qui
paſcit me ab adoleſcentia mea vſque in præſentẽ diem: 16 Angelus, qui eruit me
de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina
quoque patrum meorum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem
ſuper terram. 17 Videns autem Ioſeph quòd poſuiſſet pater ſuus dexteram manum
ſuper caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehenſam manum patris leuare
conatus eſt de capite Ephraim, & transferre ſuper caput Manaſſe. 18 Dixitq;
ad patrem: Non ita conuenit, pater: quia hic eſt primogenitus, pone dexteram
tuam ſuper caput eius. 19 Qui renuens, ait: Scio fili mi, ſcio: & iſte quidem erit
in populos, & multiplicabitur: ſed frater eius minor, maior erit illo: & ſemen
illius creſcet in gentes. 20 Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur
Iſrael, atque dicetur: Faciat tibi Deus ſicut Ephraim, & ſicut Manaſſe.
Conſtituitque Ephraim ante Manaſſen. 21 Et ait ad Ioſeph filium ſuum: En ego
morior, & erit Deus vobiſcum, reducetque vos ad terram patrum veſtrorum.
22 Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in
gladio & arcu meo.

Digitized by Google

Interpretatio litteralis.

a p.2039. QVi *aſſumptis*, &c. *a* Pietatis 1
erga patrem officia. * *Deus* 3
b p.14. *omnipotens*, *b* id eſt, verus,
& vnus Deus: quia om-
nipotens eſt infinitę per-
fectionis: Deus autem infinitus perfectio-
ne non poteſt niſi vnus eſse. * *Mei erunt*, 5
Filij adoptiui, d.5266. 5330. * *Reliquos* 6
autem, quos genueris poſt eos, Subintelli-
ge, Si quos genueris. nā non legitur Ioſeph
alios filios genuiſſe. *Nomine fratrum ſuo-*
rum vocabuntur, Nomine Ephraim, &
Manaſse. * *Mihi enim quando veniebam* 7
de Meſopotamia, &c. Rationem reddit
quare adoptet ſibi in filios Ephraim, &
Manaſse; nempe vt ſuppleat defectum
duorum aliorū filiorum, aut ſaltem vnius,
quem ſperabat ſe accepturum ex Rache-
le, quæ immaturè mortua eſt. *Eratque*
vernum tempus, Verba hebraica poſsunt
recipere duplicem ſenſum. Vnus eſt: Vltra
quaſi כברת *Berath* (certū terrę ſpatiū ſigni-
ficat, vt miliare, vt leucam; incertū quan-
tū ſpatiū ſit) terrę verſus Ephratam: Sepe-
liui, inquit, eam in via tanto ſpatio ante
Ephratam. quem etiā ſenſum adduximus
ſupra c.35.16. Alter ſenſus eſt, quem ſe-
quuta eſt vulgata: Dum eſset in dare cibū
terra. id eſt, Dum gigneret. quod accidit
c p.2416. verno tempore. * *Qui ſunt iſti?* *c* Inquiſi- 9
tio Dei inſtinctu facta ad benedicendum.
d p.2108. *Filij mei ſunt*, *d* Vera reſponſio. *Quos do-*
e p.298. *nauit mihi Deus*, *e* Deum auctorem bo-
f p.23.304. norum prædicat, *f* & eius prouidentiam,
g p.54. *g* & beneficentiam. *Vt benedicam illis*,
h p.1569. *h* Actus beneuolentiæ. * *Deoſculatus*, & 10
i p.183. *circumplexus eos*, *i* Oſculum, & amplexus
193. amoris ſymbola. * *Non ſum fraudatus* 11
k p.183. *aſpectu tuo*, &c. *k* Amorem indicat in
193. Ioſeph ſuum, *l* ac deſiderium eū videndi.
l p.200. *Oſtendit mihi Deus*, *m* Indicat Dei proui-
m p.23. dentiam, *n* & beneficētiam. *Semen tuum*,
298.304. *o* Eſt hominum ex hominibus generatio.
n p.54. * *Adorauit pronus in terram*. *p* Reueren- 12
o p.320. tiam exhibuit an Deo? *q* an patri? *r* Deo,
p p.37. in gratiarum actionem, quod dediſſet ei
1957. ſemen. *s* Patri, vt eum coleret vt paren-
q p.1958. tem, *t* vt Sacerdotem, *u* vt Prophetam.
r p.2083. * *Commutans manus*, *x* Geſtus prophe- 14
s p.2039. ticus, & magni myſterij figuratiuus, vt
t p.2052. infra in ſenſu myſtico dicetur. * *Bene-* 15
u p.2053. *dixitque*, *y* Beneuolentiæ actus. *In cuius*
x p.683. 684. *conſpectu ambulauerunt*, *z* Ambulare
y p.1569. coram Deo, vt habetur c.8065. eſt eum
z p.669. præſentem cogitare. *a* eſt eum amare.
a p.193. amor enim cauſat amici præſentiam. *b* eſt
b p.1586. eius offenſam timere, *c* eſt vnionem cum
c p.1572. Deo habere, ſuam cum diuina volunta-
d p.1761. tem conformando. *d* eſt cautè agere,
e p.23.380. quippe vidente Deo. *Qui paſcit me*, *e* Dei
erga ſe prouidentiam prædicat, *f* & bene- f p.53.
16 uolentiam, *g* & beneficentiam. * *Ange-* g 54.
lus, qui eruit me de cunctis malis. *h* Sunt h p.116.
Angeli, *i* qui præſident creaturis corpo- i p.340.
reis, *k* & ad homines mittuntur, *l* & eos k p.344.
cuſtodiunt. *Benedicat pueris iſtis*, *m* Ora- l p.345.
tio pro pueris, *n* ad Deum, *o* ad Angelum. m p.1932.
Debemus Deum oratione colere. poſſu- n p.1926.
mus & Sanctos precari. & orare non ſo- o p.1928.
lum pro nobis, ſed etiā pro alijs debemus.
Inuocetur ſuper eos nomen meum, *p* Sor- p p.2153.
tiantur nomen à me, vt vocentur Iſrae-
19 litæ, c.8338. 8541. * *Creſcant in multi-*
tudinem, *q* Fœcundam generationem q p.320.
17 precatur. * *Videns autem Ioſeph*, &c.
18 *r* Actus conſilij, *s* quo proponit Ioſephus r p.163.
19 quod ſibi videbatur honeſtum. * *Qui re-* s p.1725.
nuens, &c. *t* Non eſt conſilio non recto t p.1731.
conſentiendum. Erat autem Ioſephi con-
ſilium non rectum, licet ipſi videretur;
quia non erat Dei reuelationi conforme.
Iſte quidem erit, &c. *u* Prophetia. *Maior* u p.683.
erit illo, Nam tribus Ephraim numero-
ſior fuit, & honoratior, præſertim quate-
nus ex ea fuerunt Reges decem tribuum:
20 quorum primus Ieroboam. * *Benedi-*
xitque eis, *x* Bona precatus eſt. *In te be-* x p.1932.
nedicetur Iſrael, *y* In tuis filijs, in tuo no- y p.1297.
mine, o Ioſeph, laudabitur, can. 2539.
z beatus dicetur Iſrael, c. 2541. *Faciat* z p.928.
tibi Deus, *a* Oratio pro alijs, *b* qua innui- 944.
tur Deus auctor bonorum. *Conſtituitque* a p.1932.
Ephraim ante Manaſſen, Præpoſuit b p.298.
Ephraim Manaſſe: primogenitum ado-
21 ptione inſtituit. * *En ego morior*. *c* Subeo c p.1273.
communem primi peccati pœnam. *Erit* 1280.
Deus vobiſcum, *d* Prouidebit vobis, *e* vo- d p.23.
22 bis benefaciet. * *Do tibi partem vnam*, e p.54.
Hæredē inſtituit, d.5384. *Partem vnam*,
heb. שכם אחד *Shechem ebhad* quod LXX.
tranſtulerunt Sichimam electam. vide-
tur pars illa regionis Sichem ſignificari,
quam Iacob Gen. 33. 19. emit centū agnis.
quam fortaſſe poſt dirutam à filijs Iacob
Sichimam Amorrhæi occuparūt, & Iacob
vi, belloque recuperauit. *Vnam*, id eſt,
præcipuam, ex Hieronymo. Hæc expoſi-
tio videtur conſona Scripturæ verbis Ioſ.
24. 32. *Oſſa quoque Ioſeph, quæ tulerant*
filij Iſrael de Aegypto, ſepelierunt in Si-
chem in parte agri, quem emerat Iacob à
filijs Hemor patris Sichem, centum no-
uellis ouibus, & fuit in poſſeſſionem filio-
rum Ioſeph.

Interpretatio myſtica.

CVm Paulus Hebr. 11. 21. dicat, fide
Iacobum morti proximum benedi-
xiſſe ſingulos filiorum Ioſeph: de fide
autem

autem loquatur futurorum myſteriorum
per Chriſtum operandorum; vt ex con-
textu clarè colligitur: videndum cuius in
nouo teſtamento myſterij figura ſit bene-
dictio, quam Iacob exhibuit filijs Ioſeph.
* Iacob pater Ioſephi figura videtur eſſe 14
Dei patris, cuius filius eſt Ieſus Chriſtus.
a p.620. *a* Duo Ioſeph filij Manaſſe, ac Ephraim,
duo populi ſunt Iudæus, ac Gentilis, ſiue
duę congregationes ad Chriſti fidē electę,
b p.544. 584.585. 586.587. 588. Synagoga, & Eccleſia. *b* Iacobi brachia
figurā Crucis exprimentia manibus com-
mutatis, Crucis Chriſti figura ſunt. * per
quam Dei benedictio ad nos deſcendit.
c Ephraim frater minor Manaſſe maiori c *Ex Gloſ.*
19 fratri præponitur, * *d* quatenus Eccleſia d *p.* 1393. 1429.
naſcens magna habuit incrementa, præ-
ſertim in Gentilitate. *e* Iudæi autem, ac e *p.*1431.
eorum Synagoga à Deo deſerta, ac repro-
bata eſt. Paſſa enim eſt ſcandalum in
Chriſti Cruce. quare congruè per Ma-
naſſem figuratur, cuius nomen obliuio-
nem ſignificat; cum nomen Ephraim ſi-
gnificet incrementum. Gen.41.51,52.

CAPVT QVADRAGESIMVM NONVM.

S V M M A.

Vocat ad ſe filios Iacob: ſingulis futura prænunciat: ſuam cuique benedictionem tribuit: iubet in terra Chanaan ſepeliri: finitis mandatis, obit.

1 VOcauit autem Iacob filios ſuos, & ait eis: Congregamini, vt
annunciem quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſſimis.
2 Congregamini, & audite filij Iacob, audite Iſrael patrem
veſtrum: 3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, &
principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio.
4 Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: quia aſcendiſti cubile
patris tui, & maculaſti ſtratum eius. 5 Simeon & Leui fra-
tres: vaſa iniquitatis bellantia. 6 In conſilium eorum non veniat anima mea, &
in cœtu illorum non ſit gloria mea: quia in furore ſuo occiderunt virum, & in
voluntate ſua ſuffoderunt murum. 7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: &
indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael.
8 Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum,
adorabunt te filij patris tui. 9 Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti:
requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum? 10 NON
AVFERETVR ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui
mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. 11 Ligans ad vineam pullum
ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam ſuam. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſan-
guine vuæ pallium ſuum. 12 Pulchriores ſunt oculi eius vino, & dentes eius lacte
candidiores. 13 Zabulon in littore maris habitabit, & in ſtatione nauium per-
tingens vſque ad Sidonem. 14 Iſſachar aſinus fortis accubans inter terminos.
15 Vidit requiem quod eſſet bona: & terram quod optima: & ſuppoſuit hume-
rum ſuum ad portandum, factuſque eſt tributis ſeruiens. 16 Dan iudicabit po-
pulum ſuum ſicut & alia tribus in Iſrael. 17 Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in
ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. 18 SALVTARE
tuum expectabo Domine. 19 Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipſe
accingetur retrorſum. 20 Aſer, pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.
21 Nephthali, ceruus emiſſus, & dans eloquia pulchritudinis. 22 Filius accre-
ſcens Ioſeph, filius accreſcens & decorus aſpectu: filiæ diſcurrerūt ſuper murum.
23 Sed exaſperauerunt eum, & iurgati ſunt, inuideruntque illi habentes iacula.
24 Sedit in forti arcus eius, & diſſoluta ſunt vincula brachiorum & manuum
illius per manus potentis Iacob: inde paſtor egreſſus eſt lapis Iſrael. 25 Deus
patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli
deſuper, benedictionibus abyſſi iacentis deorſum, benedictionibus vberum &
vuluæ. 26 Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum
eius: donec veniret deſiderium collium æternorum: fiant in capite Ioſeph, & in
vertice Nazaræi inter fratres ſuos. 27 Beniamin lupus rapax, manè comedet
prædam, & veſperè diuidet ſpolia. 28 Omnes hi in tribubus Iſrael duodecim:

hæc

hæc locutus eſt eis pater ſuus, benedixitque ſingulis, benedictionibus proprijs.
29 Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: ſepelite me cum
patribus meis in ſpelunca duplici, quæ eſt in agro Ephron Hethæi, 30 contra
Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo
in poſſeſſionem ſepulchri. 31 Ibi ſepelierunt eum, & Saram vxorem eius: ibi ſe-
pultus eſt Iſaac cum Rebecca coniuge ſua: ibi & Lia condita iacet. 32 Finitiſq;
mandatis quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & obijt:
appoſituſque eſt ad populum ſuum.

Interpretatio litteralis.

a p.683. VT *annunciem quæ ventura* 1
ſunt vobis, *a* Propheticè lo-
quitur, Dei ſpiritu afflatus.
Nam ſolius Dei eſt cognitio
futurorum à libera hominum voluntate,
Deique peculiari prouidentia pendētium.
In diebus nouiſſimis, Cum dies nouiſſimi
duobus modis ſumi ſoleant in Scriptura;
nempe pro Diebus conſequētibus, c. 8164.
& pro tempore Euangelij, & gratiæ,
can. 8163. vtroque modo ſumuntur hoc
in loco. nam & prædicuntur quæ conſe-
quente tempore acciderunt poſt Iſraeli-
tarum aſcēſum ab Ægypto; & quę Euan-
gelij tempore euentura erant, vt infra vi-
debimus. * *Fortitudo mea*, hebraicè כחי 3
Cóahh, fortitudinem ſignificat, & humi-
dum radicale, & fructum. quare hic vi-
detur pro ſemine, ac ſubſtātia virili ſumi.
b p.320. *b* eſt enim hominum ex hominibus per
deciſionē ſeminis generatio. *Principium*,
hebr. ראשית *Reshith*, etiam primitiua, &
primitias ſignificat. *Doloris mei*, hebr.
אוני *òn*, non ſolum dolorem, & afflictio-
nem; ſed etiam virtutem, fortitudinem,
& metaphoricè ſemen, filium ſignificat.
Quare duplex ſenſus eſſe poteſt. primus.
c p.216. *c* Tu præcipuus dolor meus. quia maxi-
mam triſtitiam Iacobo attulit turpiſſimū
illud adulterium, & inceſtus filij Ruben
concubentis cum Bala Iacobi coniuge.
Alter ſenſus, Tu primitiæ generationis
meæ. LXX. Principium filiorum meorū.
Prior in donis, maior in imperio, Voces
Prior, Maior, hebr. יתר *Iether*, quod ver-
ti poteſt multis modis, Plus, maior, for-
tis, excellens. LXX. verterunt σκληρῶς,
durè, duriter. *In donis*, hebr. שאת *Seeth*,
Eleuare, exaltare, accipere, ferre. LXX.
φέρεσθαι, ferri. *Imperio*, hebr. עז *hhaz*,
fortis, difficilis, altus, durus, pertinax.
LXX. αὐθάδης, ſibi placens, arrogans, ſu-
perbus. Senſus eſt multiplex, qui conue-
nire poteſt originali hebraico. vnus ex
vulgata: Tu mihi primus filius datus,
cæteros filios meos antecellis dignitate,
quatenus tibi vt primogenito debetur ſa-
cerdotium, & imperium in alios. Alius
ex græca verſione: Tu durus ad feren-
dum, tam malis moribus, vt tolerari non
poſſis: Tu andax, & ſuperbus, & arro-
gans. ideo tolerari non potes, quia audax
es, arrogans, ſuperbus. *d* Innuitur ſuper- d p.2136.
biam, arrogantiam, audaciam immode- 2204. 2381.
ratam, vitia eſſe. Fortaſſe vulgata Impe-
rium pro ſuperbia ſumpſit, & ſeueritate,
nam Imperioſus, apud Latinos eſt acer-
bus, & ſeuerus nimis in imperando, Cice-
4 ro 2. de Fin. * *Effuſus es ſicut aqua, non
creſcas*. hebr. Feſtinatio, ſeu motus ſicut
aqua, non remanebis. ſenſus eſt: Priuo te
iure primogenituræ, Non eris magnus di-
gnitate, non remanebit in te regia, ſacer-
dotaliſque poteſtas. *e* Aqua, quatenus e p.1278.
effuſa perit, ſymbolum eſt hominum mi-
ſerorum, ac detrimentum patientium in
bonis ſuis, c. 5348. Deponitur Ruben à
ſacerdotio, d. 5293. *f* in pœnam peccati f p.1278.
adulterij, & inceſtus. *g* Pœna hæc indi- 2104.
cat quàm graue peccatū ſint adulterium, g p.2336.
& inceſtus; ſubditur enim, *Quia aſcen-* 2337.
diſti, &c. *Maculaſti*, *h* Macula, peccati h p.1193.
ſymbolum. 1275.
5 * *Vaſa iniquitatis*, Vaſa iniqua, phraſ.
hebr. c. 8547. Vas, pro quolibet inſtru-
mento ponitur, c. 2414. *Bellantia*, hebr.
מכרתיהם *Macherothehem*, Gladij eorum.
i Sichimitas enim iniuſtè occiderunt, vt i p.1818.
6 ſupra cap. 34. dictum eſt. * *In conſilium* 1844. 2097.
eorum non veniat anima mea. *k* Actus k p.163.
conſilij. *l* A conſilio, quod conformita- l p.1724.
tem cum recta ratione non habet, cauen-
dum. *m* Non eſt in malam actionem con- m. p. 1731.
ſentiendum. *Gloria mea*, Ratio, volun-
tas, affectus. hebr. כבד *Cabòd*, ſignificat
& gloriam, & animam rationalem, quod
ſit ad imaginem Dei. LXX. legerunt *Ce-
bedi*, Iecur meum. metaphora, Affectus
meus. *In voluntate ſua*, Non mea, qui
7 eorum pater, & Princeps eram. * *Male-
dictus furor eorum*, *n* Maledictio licita, n p.1905.
cum maledicitur culpa. *o* aut ſi quis im- o p.1904.
peret, aut optet malum alterius ſub ratio-
ne boni, vt ſub ratione iuſti, aut vtilis.
Furor eorum, *p* Ira, vindictæ appetitus. p p.250.
q Inordinata vitium eſt, ac peccatum, q p.2350.
r & cum eſt alteri iniurioſa, *s* & crudelis: r p.2360.
quia ira filiorum Iacob ita ſe habuit, ideo s p.2362.
maledicitur. *Dura*, hebr. עז *hhaz*, vt
ſupra v. 3. vbi vulgata vertit, Imperium.

Dimi-

Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos
t p.1278. 2104. *in Iſrael*, t In pœnam ſceleris, non vult
eos ſeparatim habitationem habere in
terra promiſſionis, ſed inter alias tribus
mixtim habitare. quod & accidit, vt narratur Ioſ. 19. & 21. Nam fuit hæreditas
filiorum Simeon in medio poſſeſſionis filiorum Iuda: quia non magnus erat eorum numerus. Filij autem Leui commixti
cæteris tribubus habitarunt.

* *Iuda, te laudabunt*, In hebr. eſt pul- 8
chra Annominatio, c.8715. יהודה אתה יודוך
Iehudà attà iodùcha. Laudabunt, Te celebrabunt cum ſpe recipiendi beneficia,
c.8353. Poteſtas regia innuitur. Laudari
ſolent à ſubditis Reges, vt gratiam ineãt,
u p.2052. vt alliciant ad benefaciendum. u Debetur perſonis in dignitate cõſtitutis cultus.
x p.2055. x Cultus autem, qui perſonis excellentibus exhibetur, eſt laus. Deſcribitur Maieſtas regia. Floruit autem tribus Iudæ regno ſuper alias tribus. *Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum*. Reges Iuda,
præſertim Dauid, inimicos Iſraelitarum
debellarunt. Manus, poteſtatis, ac iuris
ſymbolum, c.6590.6592. Ex his verbis
y p.1676. duo dogmata colligimus. y Iuſtum bel-
z p.1779. lum non eſſe illicitum. & z Eſſe ius ſuperioris in ſubditos. *Adorabunt te filij
patris tui*. Principio omnes tribus fuerunt
ſub Regibus Iuda Dauid, & Salomone.
a p.1958. a Licet alijs, quam Deo, adorari nem,
vt Dei perfectionem participãtibus exhi-
b p.2056. bere. b Cultus quidam externus eſt adoratio, qui ſuperioribus exhibetur. * *Catu-* 9
lus leonis, id eſt, leo. vt filij taurorum,
c p.1779. tauri. italicè, *Razza di Leone*. c Leo
ſymbolum regiæ poteſtatis. *Ad prædam,
fili mi, aſcendiſti*. hebraicè, Ex præda.
d p.1675. 1676. d Præda, quæ fit à leonibus, ſymbolum
eſt bellorum, quæ à potentioribus Regibus geruntur. Multa bella geſſit Dauid,
& alij Reges Iuda, in quibus victoriam
reportarunt. *Requieſcens accubuiſti*. heb.
Incuruauit ſe, accubuit. deſcribitur ſitus
e p.1602. leonis quieſcentis. e Accubitus ſymbolum
pacis, can. 5253.7218.7221. Fuit autem
magna pax in Regno Iuda regnante Salomone. *Quis ſuſcitabit eum?* Nemo audebit illum ad bellum prouocare; omnes
nationes eius potentiam timebunt. erit in
f p.1602. eius regno ſumma pax. f Ergo & ſomnus
pacis eſt ſymbolum, c.5899. * *Non au-* 10
feretur ſceptrum de Iuda, &c. Prophetia
g p.449. 450.1385. de Chriſti aduentu. g Nulla enim expoſitio horum verborum magis congrua
textui hebraico, quàm quæ ad Chriſti aduentum refert hæc uerba. Semper fuerunt Reges, aut Principes, aut Rectores
in tribu Iuda, ſiue de ſemine maſculino,
ut fuit Dauid, Salomon, & alij; ſiue de
ſemine fœmineo, ut fortaſſe aliqui Summi
Sacerdotes, qui rexerunt populum Iudaicum, ut Machabæi; quia tribus Leuitica
iungebat matrimonia cum tribu Iuda.
Certè poſt captiuitatem Babylonicam,
quia pauci ex alijs tribubus redierunt,
omnis populus, Iudæus eſt appellatus.
ergo ſemper in tribu Iuda fuit imperium
vſque ad excidium Ieroſolymitanum,
cum ceſſauit apud Iudæos & regnum, &
Sacerdotium cum ſacrificio, immo ceſſauit imperium temporale ante excidium,
cum natus eſt Chriſtus; nam Rex imperans Iudæis fuit Herodes Aſcalonita, homo alienigena. *Et Dux*, Et, vetti etiam,
Vel, poteſt, c.2896. *Dux*, hebraicè מחקק
Mehhoq'q, Scriba, legislator, rex, iudex,
princeps, dux. *Qui mittendus eſt*. hebr.
שילה *Shilòh*, *Tharg*, Meſſias. של *Shil*,
filium ſignificat. Filius autem per antonomaſiam eſt Filius Dei Verbum æternũ.
h qui per excellentiam Mitti dicitur, qua- h p.82.
tenus à Patre procedẽs nouum facit opus
gratiæ, naturam humanam aſſumendo.
Aduertendum litteram ה *He*, in fine vocis שילה *Shilòh*, eſſe formatiuam nominis,
& indicans nomen eſſe proprium, non
quemcunque filium, ſed filium Dei. ſeu
potius *He* litteram eſſe poſitam pro nomine יה *Iah*; quod Dei nomen eſt. vt ſit
Shiloh pro *Shiljah*, Filius Dei. i Atque i p.425.
ita ex hoc loco probatur Meſſias eſſe Filius Dei, verus Deus, k & eſſe Filium in k p.59.
diuinis. Eſſe etiam poteſt *Shilòh*, à *Shalàh*;
quod ſignificat pacificum eſſe: quia Ieſus
princeps eſt pacis. ſed littera radicalis *Iod*,
poſt *Shin*, ſuadet præferendam eſſe priorem etymologiam. Quoniam igitur vox
Shilòh, ſecundum linguæ proprietatem,
& ſecundum antecedentia, & conſequentia verba contextus non poteſt niſi Meſſię
conuenire: dicendum omnino eſt ſermonem eſſe hoc in loco de aduentu Meſſiæ.
Dicendum proinde Duces, qui rexerunt
populum Iudaicum ante Chriſtum omnes
fuiſſe ex Iudæ ſemine ſiue ſecundum lineam maſculinam, ſiue ſecundum fœmininam, vt ſupra dictum eſt. vt vera ſit prophetia, Non auferetur ſceptrum de Iuda,
& Dux de femore eius. *Donec veniat*,
In aduentu Meſſiæ ceſſauit quidem apud
Iudæos ſceptrum temporale, & ſpirituale
apud Synagogam: ſed non ſpirituale in
Chriſto, qui fuit ex tribu Iuda, & regnum
eius manet in æternum. *Ipſe erit expectatio gentium*. hebr. ולו יקהת עמים *Lè jiqqehath
hhhammim*, Ipſi auditus, obedientia populorum. id eſt, Ipſi obedient populi: ſecundum illud Pſal. 2. Poſtula à me, & da- l p.469.
bo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſ- 470.475.
ſeſſionem tuam terminos terræ. Innuitur 476.
1. l Ratio capitis, quæ eſt in Chriſto, & ſo- m p.1393.
lus, ac imperium in Eccleſiam, & in omnes 1429.
gentes. 2. m Fides omnium gentium in n p.482.
Chriſtum. 3. n Ratio cauſæ meritoriæ, 489.576.
quæ

quæ eſt in Chriſto. Ipſi, inquit, tribuen-
dum vt auctori gratiæ, ac mediatori, fides,
& obedientia diuinorum præceptorum,
quę eſt in hominibus. Ideo vulgata vertit,
Ipſe erit expectatio gentium, id eſt, Spes
o p.1444. gentium, can. 2647. 8214. *o* eſt motiuum
ſpei Chriſtianæ valor infinitus meritorum
p p.425. Chriſti. Innuuntur & duo; *p* alterum,
Meſſiam eſſe verum Deum. Non poteſt
enim dici ſpes omnium populorum abſo-
lutè, niſi ſolus Deus, omnipotens, & au-
q p.1445. ctor omnium bonorum. Alterum, *q* Eſſe
in ſolo Chriſto, quippe Deo principaliter
ſperandum. * *Ligans ad vineam pullum* 11
ſuum, & ad vitem, ò fili mi, aſinam ſuam.
hebr. Ligabit vineæ pullum ſuum, & viti
electæ, optimæ, filium aſinæ ſuæ. Idem
repetit. Idem enim eſt, Pullus, & Filius
aſinæ. Videtur, interiecto myſterio de
Chriſto, redire ad hiſtoriam, quæ figura
r p.928. erat Chriſti, ut infra dicetur. *r* Deſcribit
2156.2216. felicitatem temporalem, qua fruitura
erat in terra promiſſionis tribus Iuda:
& innuit abundantiam vini, & lactis.
licet ergo his bonis vti, cũ Iacob benedi-
cendo Iudam hæc ei bona precetur. *La-
uabit in vino*, &c. Tanta erit vini abun-
dantia, vt vti eo poſſit ut aqua ad lauan-
dum. * *Pulchriores ſunt oculi eius vino,* 12
& dentes eius lacte candidiores. Ita uertit
vulgata, indicans ſenſum myſticum, quem
infra afferemus. Hebraicè ita ſe habet:
Rubicundus oculis ex uino, albus denti-
bus ex lacte. Rubeſcunt autem oculi po-
tantium uinum abundanter; albeſcunt
dentes ex lacte inhæreſcente, cum ore co-
pioſè hauritur.

* *Zabulon in littore maris habitabit,* 13
&c. Vaticinium de ſitu terræ, quam inco-
luit tribus Zabulon, circa littus maris
Mediterranei, vbi erant aliqui portus.

* *Iſſachar aſinus fortis, accubans inter* 14
terminos. hebr. Aſinus oſſeus, id eſt, fortis
ad ferendum magnum pondus. Habita-
tio prædicitur, & officium tribus Iſſachar.
Habitatio inter duos terminos, nempe
inter mare Mediterraneum, & Iordanem
ad lacum Geneſareth. * *Requiem*, Locum 15
habitationis, vbi quieuit poſt peregrina-
tionem ab Ægypto, c. 8499. *Ad portan-
dum*, Ad comportanda onera mercium,
quas colligebat ex terra fertili, quam co-
lebat. *Tributis ſeruiens*. hebr. למס עבד
Lemas hhhobed, verti poteſt, Tributo ſer-
uiens, & Tributi cultor. vt ſit ſenſus, quod
comportabat merces, quæ in tributum ab
alijs, qui eas emebant, ſoluebantur. Vel,
Totus erat in colenda terra, ex cuius fru-
s p.268. ctibus tributa ſoluebantur. *s* Agricultu-
ra indicatur, vt habet verſio LXX. Et
factus eſt vir agricola. * *Sicut & alia tri-* 16
bus in Iſrael. hebr. Sicut vna tribuum,
vel ſceptrorum Iſrael. LXX. Sicut vna
tribus in Iſrael, id eſt, prima tribus, pri-
maria. Prædicitur futurum imperium
penes tribum Dan, ſicut fuit tempore Iu-
dicum penes alias tribus. *t* quæ prophetia t p.1804.
in Sãſone impleta eſt, qui iudicauit Iſrael
17 viginti annis. * *Fiat Dan coluber in
via*, &c. Prædicitur ruina, quam Samſon
fecit Philiſtæis, prohibens illis aditum ad
vexandos Iſraelitas. Equus enim ſymbo-
lum belli eſt, can. 5926. quare mordere
vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius re-
tro; idem eſt, quod hoſtes debellare.
Coluber, ac ceraſtes ſymbola ſunt homi-
nis multum nocentis. *u* Vox, Fiat, indi- u p.1676.
cat iuſtum bellum non eſſe illicitum.
18 * *Salutare tuum expectabo, Domine,*
x Prophetia de Chriſto Saluatore. *y* & x p.1385.
indicatur Samſon figura fuiſſe Chriſti. y p.450.
quem priſci patres expectabant. *z* per z p.583.
quem facta eſt noſtra redemptio, & libe- 584.585.
ratio à peccato, & à ſeruitute Diaboli.
19 * *Gad, accinctus præliabitur ante eum:*
& ipſe accingetur retrorſum. ex hebr. ita
verti poteſt: Gad, exercitus congregabit
ipſum, & ipſe congregatus reuertetur ve-
ſtigio, id eſt, retrò. Senſus eruitur ex hi-
ſtoria, quæ habetur Num. 32. & Ioſ. 22.
a Gaditæ relictis in terra Galaad armen- a p.1510.
tis, & vxoribus, tranſierunt armati Iorda-
nem, vt auxilio eſſent cæteris Iſraelitis
ad debellandos Chananæos. rurſum poſt
treſdecim annos reuerſi ſunt armati in
20 Galaad. * *Aſer, pinguis panis eius, &
præbebit delicias regibus*, Tanta erit fer-
tilitas terræ Aſer, ut fructus pro Regum
delicijs deſeruire poſſint. *b* Felicitas tem- b p.928.
21 poralis. * *Nephthali ceruus emiſſus, dans* 2156.2216.
eloquia pulchritudinis. Multis ea inter-
pretatio placet: quod in terra Nephthali
fructus ualde primitiui naſcebantur: ob
id deſeruiebant primitijs, quæ Sacerdoti-
bus offerebantur, & in ſacrificia; quibus
diuinæ laudes aſſociabantur. Dei autem
laudes eloquia pulchra ſunt. Non longè
ab hac interpretatione abeſt verſio LXX.
*νεφθαλεὶμ ςέλεχος ἀνειμένον, ἐπιδιδοὺς ἐν τῷ
γεννήματι κάλλος*. Nephthalim truncus
aſſurgens, exhibens in fructu pulchritu-
dinem. Poſſet etiam ex hebræo verti:
Nephthali quercus expanſa, proferens ra-
mos pulchros. *c* Hiſce metaphoris terræ c p.928.
22 fœcunditas ſignificatur. * *Filius accre-* 2156.2216.
*ſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus
aſpectu*. hebr. Filius creſcens Ioſeph, filius
creſcens iuxta fontem. *d* Arbores creſcen- d p.150.
tes iuxta fontem pulchræ ſunt. *Filiæ di-
ſcurrerunt ſuper murum*, Mulieres Ioſe-
phi pulchritudine captæ, ut eum aſpice-
rent, ad muros, & turres, & feneſtras con-
fluebant. *e* Actus amoris innuitur, *f* & e p.183.
23 concupiſcentiæ. * *Sed exaſperauerunt* 184.
eum, & iurgati ſunt, inuideruntque illi f p.200.
habentes iacula. hebr. Oderunt eum viri

ſagittarij. Sagitta ſymbolum eſt mali no-
g p.198. xij, c.7313. g Deſcribitur odium, & per-
199.218. ſecutio fratrum contra Ioſeph. actus etiā
250.1681. iræ, inuidiæ, rixæ innuuntur. * *Sedit in* 24
forti arcus eius. Arcus ſymbolum poten-
tiæ, c.5388. hebr. איתן *Ethan*, & Fortem,
& fortitudinem ſignificat. Fortis per ex-
cellentiam Deus eſt, quatenus omnipo-
tens. Potentia, inquit, Ioſephi à Deo
robur accepit. vel, Perſeuerauit fortiter.
potenter reſtitit aduerſis caſibus. *Et diſ-
ſoluta ſunt vincula brachiorum, & ma-
nuum illius per manus potentis Iacob*.
hebr. Et roborata ſunt brachia manuum
eius. Vox, Manuum, abundat, hebræo
idiotiſmo, vt Agni ouium. Per manus
fortis Iacob, idem eſt, ac Per manus Dei
h p.14. Iacob. id eſt, Auxilio veri Dei. h Dei po-
i p.23.380. tentia innuitur, i & prouidentia erga
Ioſeph. *Inde paſtor egreſſus eſt, lapis
Iſrael*. Paſtor, Ducis, Rectoriſque ſym-
bolum eſt, c.6978. Lapis, firmitatis, ac
fortitudinis, c.6397. Poſtquam Ioſeph
è carcere eſt eductus, factus eſt Princeps
in Ægypto: factus firmitas Iſraelis, ne
fame Iſraelitica familia periret. Vel,
Inde, id eſt, è Ioſepho egreſſa eſt tribus
Ephraim, quæ habuit Reges, & quæ for-
tiſſima tribus fuit. * *Deus patris tui erit* 25
k p.54. *adiutor tuus*, &c. k Dei beneficentiam
l p.23.380. prædicat, l & prouidentiam, m & poten-
m p.14. tiam. *Abyſſi*. LXX. verterunt, Terræ.
Textus hebraicus ita ſe habet: Ex Deo,
vel Per Deum patris tui, & auxiliabitur
tui; & ab Omnipotente, & benedicet tibi.
eum ſenſum videtur facere: Deus patris
tui auxilietur tibi. Omnipotens benedi-
cat tibi. *Benedictionibus cæli deſuper*, &c.
Influat in te bona cælum, exhibeat tibi
fructum terra, vbera lacte, vuluæ armen-
n p.928. torum tuorum fœtibus abundent. n Pre-
1931.2156. catur à Deo felicitatem temporalem.
2216. * *Benedictiones patris tui confortatæ ſunt* 26
benedictionibus patrum eius. hebr. Præ-
naluerunt, ſuperauerunt benedictiones
genitorum meorum. ſenſus eſt: Plus ego
te benedico, quàm fuerim ego benedictus
à patribus meis. vel quàm patres mei fue-
rint benedicti. *Donec veniret deſiderium
collium æternorum*, &c. Sit benedictus
Ioſeph his benedictionibus bonorū tem-
poralium, donec veniat Chriſtus, qui eſt
deſiderium collium æternorum. Expe-
ctatus à ſanctis Patribus, magnis virtute,
quaſi colles; quorum memoria eſt æterna.
Expectatus ab ipſis Angelis; qui ſunt col-
les naturæ nobilitate, æterni immortali-
tate. Vel, Opto tibi, Ioſeph, non ſolum
bona tēporalia maiora, quàm patres mei,
& ego ipſe acceperim; ſed etiam bona ſpi-
o p.450. ritualia, & æterna in cælo, felicitatem
p p.938. æternā. o Significatur expectatio Meſſiæ.
953.969. p vel felicitas æterna. *Fiant in capite
Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fra-
tres ſuos*, Supradictæ benedictiones ve-
niant ſuper Ioſeph, qui eſt ſanctus inter
fratres ſuos. Vel, Separatus (hoc enim
ſignificat Nazaræus) à fratribus, qua-
tenus ſemper vixit ſeparatus ab illis.
27 * *Beniamin lupus rapax, mane comedet
prædam, & veſpere diuidet ſpolia*.
Hebræi interpretantur de Altari Ieroſoly-
mitano, quod erat in parte fortis tribus
Beniamin. in quo mane imponebantur
hoſtiæ, quas ignis deuorabat; veſpere
autem Sacerdotes inter ſe diuidebāt obla-
tiones, quæ ipſis contingebant. Alij inter-
pretantur de prælio, quod bis inijt tribus
Beniamin contra vndecim tribus, Iud.20.
de quibus primo prælio occidit viginti
millia, ſecundo decem & octo millia.
quod fuit mane comedere prædam. Ve-
ſpere autem diuidebant milites inter ſe
ſpolia interfectorum. Vel abſolutè dici-
tur Beniamin lupus rapax, quia viri eius
tribus erant bellicoſi: quare ſæpè illis con-
tingebat mane comedere prædam, occi-
dendo; veſpere autem, nempe finito præ-
lio, diuidere ſpolia. q Geſſit autem Be- q p.1675.
niamin contra vndecim tribus bellum
iniuſtum, ideo fortaſſe appellatur lupus
rapax. Lupus cupidi, crudeliſque ſymbo-
28 lum eſt, c.6555. * *Benedixitque ſingulis*,
r Bona precatus eſt. s Actum exhibuit r p.1952.
29 orationis, t & beneuolentiæ. * *Et præce-* s p.1932.
pit eis, u Præceptum indicat deberi pa- t p.1569.
rentibus obedientiam à filijs. *Ego con-* u p.2042.
gregor ad populum meum, x Immortalem x p.131.
eſſe animum innuit. vide ſupra cap.25.8.
Sepelite me, &c. y Exhibete miſericor- y p.1614.
diæ, ac pietatis officium parenti veſtro. 2039.
32 * *Obijt*. z Subiens communem hominum z p.1273.
pœnam. *Appoſituſq; eſt ad populum ſuum*. 1280.
† Vtique ſecundum animam, quæ rema- † p.131.
net poſt mortem. nam ſecundum corpus
erat in lectulo, non cum populo ſuo.

Interpretatio myſtica.

QVoniam Iacob Chriſti figura fuit, vt ſupra dictū eſt: ergo filij Iacob figura ſunt filiorum Chriſti. Duos autem filios Chriſtus habuit, populum Iudaicum, ſiue Synagogam; & populum Gentilem, ſiue Eccleſiam. Prophetia Iacobi de primogenitis Ruben, Simeone, Leui, ad populum Iudaicum videtur myſticè pertinere: qui Chriſti primogenitus fuit reſpectu Eccleſiæ, ac populi Gentilis. omnis autem prophetia de Iuda, & reliquis filijs, ad Eccleſiam ſpectare videtur, illique congruere: quæ minor eſt Chriſti filius ad Synagogam comparata. Myſtica ergo interpretatio ferè ex Patribus collecta, ita ſe habet.

3 * a Ruben primogenitus, eſt populus a p.449.
Iſrae-

Iſraeliticus, quatenus Chriſti fides pri-
mum penes ipſum fuit, facta promiſſione
de aduentu Chriſti priſcis eius populi pa-
b p.1120. tribus, *b* & data ei lege, quæ Chriſti figu-
c p.451. ris plena erat, *c* & quatenus Chriſti, &
Apoſtolorum prædicatio principio ſolis
Iudæis exhibita fuit. *Principium dolo-*
d p.884. *ris mei*, *d* Primi Iudæi cœperunt impu-
e p.564. gnare Chriſtum, & Eccleſiam. *e* ipſi præ-
cipui paſſionis Chriſti miniſtri, qui pec-
cato grauiſſimo, occidendo Filium Dei,
maximam animæ Chriſti triſtitiam pepe-
rerunt. * *Effuſus es ſicut aqua, non re-* 4
f p.1431. *manebis*, *f* Iudæorum, ac Synagogæ re-
probatio ſignificatur. Carent Iudæi Chri-
ſto Rege, & ſacerdotio, & ſacrificio.
g p.489. *Quia aſcendiſti cubile patris tui*, *g* Chri-
ſtus Iudæorum pater, quatenus per fidem
in ipſum homines ante Chriſti aduentum
filij Dei fiebant per gratiam. Deſponſata
autem erat Chriſto vetus Synagoga per
h p.547. fidem. *h* Iudæos autem aſcendiſſe cubile
484. patris, eſt, Principes populi, Sacerdotes,
ac Scribas, procuraſſe verbis, ac factis
Synagogam, totam gẽtem à fide in Chri-
ſtum diuertere, & ad ſuam, Chriſto de
medio tollendo, voluntatem trahere.
i p.549. * *Simeon, & Leui fratres*, *i* Sunt etiam 5
551. hi populus Iudaicus. Dicuntur Scribæ à 6
Simeone deſcendiſſe; certè à Leui Sacer- 7
dotes originem traxerunt; qui Chriſtum
k p.564. acerrimè perſecuti ſunt, *k* eumque occi-
l p.555. derunt, *l* & ſuffoderunt murum, quate-
556. 560. nus Chriſti corpus vulnerarunt, c.6565.
& quatenus eorum culpa ſublata eſt à Sy-
nagoga fides, & peculiaris cuſtodia Dei,
m p.380. can.6564. 6764. *m* Symbolum fidei, ac
1335. diuinæ prouidentiæ Murus. *n* Propterea
n p.1431. Iudæi à Deo deſerti, ac reprobati ſunt, &
à terra promiſſionis pulſi, per totum or-
bem diſperſi ſunt.
*Iuda, Chriſti figura eſt, vt apertè col- 8
ligitur ex verbis ſequentibus, *Non au-*
o p.435. *feretur ſceptrum de Iuda*, &c. *o* & ex
eo, quod Chriſtus de Iudæ ſtirpe carnem
p p.634. ſumpſit. *Te laudabunt fratres tui*, *p* Apo-
700. ſtoli, & alij Iudæi, qui in Chriſtum credi-
derunt, eumque prædicatione celebrarũt.
Manus tua in ceruicibus inimicorum tuo-
q p.486. *rum*, *q* Chriſti poteſtas ſignificatur, *r* &
r p.583. redemptio à ſeruitute peccati, & mortis,
584. 585. & Diaboli, *s* & liberatio Patrum ab infe-
586. ris, *t* & ſecundus Chriſti aduentus ad iu-
s p.591. dicandum. *Adorabunt te filij patris tui*,
t p.607. Apoſtoli è ſtirpe Iacob, Iuſti, & Angeli,
u p.487. qui ſecundum gratiam filij ſunt Dei.
x p.469. *u* Innuitur Chriſti maieſtas, *x* & dignitas
470. 471. capitis, *y* & regia, *z* & ſacerdotalis, *a* &
y p.475. debitum vt adoretur. * *b* Catulus leonis, 9
476. non abſolutè leo, Chriſtus appellatur; vt
z p.478. ſignificetur eſſe Filius Dei. *Ad prædam*
a p.481. *fili mi, aſcendiſti*, *c* Ad prædam Ieſus
b p.427. aſcendit, cum ſublatus in Crucem eſt,
c p.544.

d & noſtram redemptionem eſt operatus. d p.583.
verti etiam poteſt ex hebræo, *Ex præda*
aſcendiſti, *e* & ſignificatur Chriſti reſur- e p.592.
rectio, *f* & aſcenſus in cælum, cum capti- f p.601.
uam duxit captiuitatem. *Fili mi*, *g* Quia g p.426.
Chriſtus Filius eſt Iacob ſecundum car- 432. 433.
nem, verus homo. *Requieſcens accubui-* 434. 435.
ſti, &c. Duo his verbis figurantur, *h* & h p.568.
Mors Chriſti, *i* quæ accubitus appellatur, i p.534.
quatenus eam ex propria voluntate ſuſce-
pit, *k* & Conſeſſus ad dexteram Patris. k p.603.
Quis ſuſcitabit eum? Nemo, præter ipſum
met. Vel Quis audebit Chriſti regnum
perturbare, Chriſtum irritare ad Patris
10 dexteram ſedentem? * *Non auferetur*
ſceptrum de Iuda, &c. Hæc verba, quæ
ſecundum ſenſum litteralem de Chriſto
ſunt, apertè indicant precedentium, & ſe-
quentium verborum ſenſum myſticum
11 eſſe de Chriſto. * *Ligans ad vineam*, &c.
Vinea, eſt Eccleſia, can.7849. vitis, item
Eccleſia, c.7886. & ipſe Chriſtus, c.7887.
Aſina, Gentilitas quatenus Deum igno-
rabat, & ſeruiebat peccatis, c.5426. 5427.
Pullus aſinæ, Populus Gentilis. *l* Hunc l p.1429.
fide, & lege euangelica ſuæ Chriſtus Ec-
cleſiæ, ſibique coniunxit. Veſtis, humani
corporis, & multitudinis creaturarum
ſymbolum eſt, can. 7817. 7820. Botrus,
Chriſtum ſignificat, c.5494. *m* Ex quo m p.555.
expreſſus in torculari Crucis eſt pretioſus 560.
ſanguis, quo Chriſti corpus maduit; *n* quo n p.573.
animæ fidelium, Chriſto tanquã pallium,
ſtolaque per fidem, & charitatem adhæ-
rentium, lotæ ſunt, & à peccatis purgatæ.
12 * *Pulchriores ſunt oculi eius vino, & den-*
tes eius lacte candidiores, Oculi, quate-
nus per illos maximè cognoſcimus, do-
ctrinam ſignificant. Pulchriores, inquit
Iſidorus, ſunt Chriſti oculi vino: quia
doctrina Apoſtolorum auſteritatem vete-
ris legis exuperat; & euangelica præce-
pta clariora ſunt, quàm legis mandata.
Dentes, id eſt, Eccleſiæ Doctores, qui for-
tem, & validum verbi cibum manducãt;
candidiores ſunt lacte, quatenus excellen-
tiorem doctrinam docent, nempe euan-
gelica myſteria, quippe cum prædicent
veritatem: *o* ad quam vetus lex compa- o p.1113.
rata, vt lac ſe habet, puerorum cibus, 1140.
quatenus tradita hominibus rudibus per
vmbras, & figuras, & temporalium pro-
miſſiones. Quoniam autem verti etiam
alio modo poteſt textus hebræus, Pulchri
ſunt oculi tui vino, & dentes tui lacte
candidi; ſenſus myſticus eſt: Eſſe oculos,
id eſt, Doctores in Eccleſia, c.6821. diuinę
doctrinæ eruditione ornatos, can. 7855.
& ſacra prædicatione præſtantes, c.7858.
Eſſe vigiles Prælatos, c.6822. diuino zelo
præditos, c.7853. Eſſe dentes, id eſt, Præ-
dicatores, qui permanſum verbum Dei
auribus fidelium præbent, can. 5846.

faciliorıs doctrinę lacte rudiores inſtruen-
p p.636. tes, c.6380. *p* Talibus enim Doctoribus,
637.700. ac Prædicatoribus Chriſtus ſuam Eccle-
702.704. ſiam inſtruxit.
723.724. * Zabulon, quod habitaculum ſigni- 13
728. ficat, videtur Eccleſiæ figuram eſſe.
q p.627. *q* Quæ dicitur in littore maris habitare,
quatenus ſtabilis perſeuerat iuxta mare,
id eſt, iuxta mundum, quod periculis ple-
num eſt, in quo naufragium faciũt Iudæi,
& Hæretici circumferuntur ventis erro-
r p.620. rum. *r* Portus nauium (vt habetur in
hebr.) eſt Eccleſia, quatenus extra illam
non eſt in hoc ſæculo ſalus. *Pertingens*
vsque ad Sidonem, hebr. Pertinens vſque
s p.1429. Sidonem. Sidon vrbs Gentilium. *s* Signi-
ficatur miſſio ad gentes, quæ fit ab Eccle-
ſia ad prædicandum illis Euangelium; &
vocatio gentium ad fidem.
* Iſſachar, quod interpretatum verti- 14
tur, Cui eſt merces, populum Gentilem
ſignificat: cui eſt ſpes mercedis propter
fidem, quam amplexatus eſt. *Aſinus for-*
tis, hebr. Oſſeus, fractus. Populus Gen-
tilis, Aſinus ob ignorantiam diuinæ do-
ctrinæ, Fractus ob corruptionem peccati.
Fortis ob conſtantiam in fide. *Habitans*
inter terminos, alij vertunt inter chytro-
podes, id eſt, in loco humili; alij, inter
duas ſarcinas. Duo termini ſunt, Terra,
& cælum; vel æterna felicitas, & æterna
miſeria. Chytropodes, ſunt tentationes,
& pericula, & miſer peccati ſtatus. Duæ
ſarcinæ, quæ animum onerant, ſunt culpa,
& pœnæ reatus. vel Duo præcepta chari-
tatis. * *Vidit requiem. quod eſſet bona,* 15
& terram quod optima, Requies, & Terra
pro Eccleſia tum militante, tum trium-
phante ſumi ſolent, c.7632.7634.8499.
Et ſuppoſuit humerum ad portandum, &
factus eſt vir agricola, Amplexatus eſt
legem euangelicam, & cœpit bonis ope-
ribus colere agrum animæ ſuæ. Ex his ha-
t p.1269. bes figuras pro effectibus peccati, *t* quod
inducit ignorantiam per Aſinum ſignifi-
u p.1270. catam, *u* & malitiam, ac duritiem, qua-
tenus peccator Aſinus fortis, & oſſeus
x p.1268. dicitur, *x* & corrumpit naturæ bonum,
ob idque aſinus fractus dicitur. Habes
figuram fidei Chriſtianæ Aſinum fortem.
y p.1363. *y* Aſinus fides eſt, quatenus non eſt de ijs,
1364. quæ ſciuntur, ſed de ijs, quę non videmus,
z p.1368. *z* & tamen fortis eſt, nempe certiſſima,
† p.1037. & infallibilis. † Habes *Virum agricolam*,
figuram bonorum operum, quibus ad fe-
licitatem æternam acquirendam eſt in-
a *Ex Gloſ.* cumbendum. * Dan, *a* figura videtur 16
*p.*882.883. eſſe Antichriſti, & omnium Hęreſiarcha-
885. rum Eccleſiam Chriſti perſequentium.
Nam tribus Iſraeliticæ pro vniuerſitate
fidelium ſumuntur, quæ ſuos legitimos
Paſtores habent, ac Iudices animarum.
Hæreſiarchæ iudicant, ac regunt popu-

lum ſuum, non Chriſti gregem; & imi-
17 tari nituntur veros Paſtores. * Via,
humanæ vitæ, & Fidei, & diuinæ legis
ſymbolum eſt, c.7825.7826.7828. Colu-
ber, & Ceraſtes, quatenus veneno occi-
dunt, ſymbola ſunt peccati, quod vitam
gratiæ corrumpit, c.5661.5733. Hære-
tici, quatenus veneno falſæ doctrinæ fide-
les inficiunt, ſunt quaſi ſerpentes ambu-
lantibus per viam fidei, ac mandatorum
diuinorum, & in hac mortali uita ad cæ-
leſtem patriam peregrinantibus. Equus,
hominis concupiſcentiæ dediti, & im-
prudentis ſymbolum eſt, can.5921.5922.
Vngulæ, potentiam, rectamque intentio-
nem ſignificant, c.7934.7935. Mordent
Hæretici vngulas equi, quatenus euerte-
re tentant fidei firmitatem, & orthodo-
xam doctrinam in hominibus, vt ſæpè ac-
cidit, vitijs deditis, & inſipientibus. Equi
autem aſcenſor eſt Recta ratio. Rectè
18 autem ſubdit: * *Salutare tuum expecta-*
bo, Domine, Orans ab Hæreticorum inſi-
dijs per Chriſti gratiam liberari.
19 * Gad, *b* Chriſti figura eſt. qui ante, b *Iſidorus.*
& poſt Antichriſtum præliatus eſt. in pri- *Gloſ. interl.*
mo aduentu *c* per humilitatem, & mor- *p.*882.
tem, & Euangelium. *d* in ſecundo ad- c *p.*446.
uentu per maieſtatem, & extremum iu- 447.583.
dicium. d *p.*607.
20 * Aſer quoque Chriſtũ figurat. *e* Nam e *p.*763.
panem nobis pinguiſſimum exhibet ſuam
carnem ad manducandum. is panis deli-
cias præbet Regibus, nempe hominibus
iuſtis, qui filij Dei ſunt, & imperãt vitijs:
f non enim poteſt cum conſcientia pecca- f *p.*774.
ti mortalis accedi ad Euchariſtiam.
21 * Nephthali, Chriſtus eſt. *g* qui ceruus g *p.*82.
emiſſus dicitur, quatenus miſſus à Patre
in mundum, velociter hominum ſalutem
operatus eſt, *h* factus Patri obediẽs vſque h *p.*565.
ad mortem. *i* Dedit autem eloquia pul- i *p.*523.
chritudinis, quatenus Euangelium prædi- 1378.
cauit præſtantiſſimis myſterijs plenum, &
ſummè conſonum rationi.
22 * Ioſeph, Chriſtus eſt. *k* Filius accre- k *p.*1393.
ſcens, tum ratione multitudinis fidem
eius amplexantis, *l* tum ratione gloriæ, l *p.*605.
quia poſt Crucis humilitatem exaltatus
eſt. *m* Decorus aſpectu, tum ſecundum m *p.*499.
corpus ob præſtantiſſimum temperamen-
tum, & partium proportionem, & bea-
tiſſimæ animæ, Verbique vnionem. *n* tum n *p.*490.
ſecundum animam, cuius gratia fuit ſum-
ma, *o* & ſcientia perfectiſſima, *p* & virtu- o *p.*491.
tes omnes, ac maximæ. *Filiæ diſcurrerunt* p *p.*492.
ſuper murum, Murus ſymbolum eſt fidei, 493.
ſacræ Scripturæ, Doctorum; quibus ſe
tuetur Eccleſia, c.6704. ſymbolum diffi-
cultatis, & impedimenti, c.6705. ſym-
bolum Eccleſiæ, can.6706. *q* Ergo filias q *p.*1393.
diſcurrere ſuper murum, ad Ioſephi aſpe-
ctum, eſt fidelium animas ad Chriſti co-
gnitio-

gnitionem currere, eſt anhelare ad viſio-
r p.637. nem beatificam Verbi; r ob idque ad mu-
rum aduolare doctrinæ ſacræ ſanctorum
s p.620. Doctorum, s & ad ipſam Eccleſiam, t &
627. vt Chriſto in æternum fruantur, omnia
t p.1392. incommodorũ genera, & mortem ipſam
perpeti. * *Sed exaſperauerunt eum, & 23
iurgati ſunt, inuideruntque illi habentes
u p.549. *iacula,* u Significantur his verbis Chriſti
551.559. paſſiones; & odia, accuſationeſque Iudęo-
x p.583. rum. * x Sedit in forti arcus Chriſti, qua- 24
tenus vi Crucis omnes ſuos hoſtes deuicit,
y p.589. y & exaltationem ſibi meruit. z Diſſo-
z p.592. luta sũt eius vincula, quatenus reſurrexit.
593. a Paſtoris ſymbolo inſinuatus ſignificatur
a p.604. capitis, quem habet Chriſtus in Eccleſiam
b p.605. tum militantem, tum triumphantem, b &
c p.626. gloria Chriſti, c & caput viſibile Chriſti
Vicarius. qui dicitur quoque lapis Iſrael,
id eſt, Petra in qua Ieſus Eccleſiam ſuam
d p.866. fundauit. d Significatur etiam Paſtoris
voce Poteſtas Eccleſiæ. * *Deus patris tui* 25
erit adiutor tuus, Quia Deus ſuſcitauit
Ieſum à mortuis; Deus, inquam, Iacob,
e p.426. ex cuius ſemine ortus eſt Chriſtus. e nam
434.435. Chriſtus etiam homo verus eſt, non ſo-
457. lum Deus. f Benedixit autem Deus Pater
f p.471. ſuũ Filium Ieſum Chriſtum benedictio-
474.572. nibus cæli, quatenus fecit illum Princi-
588. pem in Eccleſia triumphante, eique pote-
ſtatem dedit, vt electos ad æternam hæ-
reditatem adduceret. g Benedixit bene-
g p.469. dictionibus abyſſi, ſiue terræ, quæ Eccle-
489.573. ſiæ militantis ſymbolum eſt, c.7632. qua-
576.578. tenus caput illum fecit Eccleſiæ militan-
583.587. tis, vt omnis cæleſtis benedictio per illum
ad nos deſcenderet, per illum nobis clau-
h p.576. deretur abyſſus æternæ miſeriæ. h Bene-
577.750. dixit benedictionibus vberum, quatenus
752.762. fecit illum auctorem Sacramentorum,
767.769. præſertim Euchariſtiæ, vt electos ſuo
i p.483. corpore, ſanguineque nutriret. i Fecit
illum Doctorem, à quo lac cęleſtis doctri-
k p.489. næ hauriremus. k Benedixit benedictio-
573.575. nibus vuluæ, quatenus fecit illum aucto-
rem gratiæ, qua filij Dei generamur, diui-
næ naturæ participes. Nam vbera, cęle-
ſtis doctrinæ ſymbola ſunt, & ſpecierum
Euchariſtiæ, c.7759.7761. vulua quate-
nus generationi deſeruit, eccleſiaſticę Hie-
rarchię ſymbolum eſt, quæ filios Chriſto
gignit per Fidem, ac Baptiſmum, c.7787.
* *Benedictiones patris tui praualuerunt* 26
benedictionibus patrum meorum, Ita ha-
bet textus hebręus. vt ſenſus myſticus ſit:
Benedictiones, quas tuus æternus Pater
in te contulit, multò maiores ſunt bene-
dictionibus, quibus benedixerunt me pa-
tres mei, vel quibus ipſi à Deo benedicti
ſunt, donec veniret deſiderium collium
ęternorum, id eſt, tu ipſe Meſſias. Patres
mei benedicti ſunt benedictionibus tem-
poralibus, benedictiones ſpirituales figu-
rantibus, quibus ipſe es benedictus. l Indi- l p.1113.
catur imperfectio veteris legis, m & per- m p.1140.
fectio nouę. *Fiant in capite Ioſeph,* &c. 1141.
n Caput, & vertex Ioſeph, dignitas Chri- n p.469.
ſti eſt, c. 5611. quatenus Chriſtus caput 470.471.
eſt Eccleſię, hominum, Angelorum. o Do- o p.475.
minus, ac Rector omnium. p Rex, & Sa- p p.476.
cerdos ſummus. q Nazaręus, id eſt, ſegre- 478.
gatus dicitur inter fratres ſuos: quia ſe- q p.494.
gregatus à peccatoribus, qui fratres Chri-
ſti ſunt ſecundum carnem, quatenus ipſe
ſolus sũma innocentia pręditus, & impec-
cabilis. r ipſe ex hominibus aſſumptus, r p.482.
pro omnibus conſtitutus, vt ſit Mediator
inter homines, & Deum.
27 * Beniamin, qui filius dexteræ verti-
tur, videtur eſſe figura Operariorum apo-
ſtolicorum; qui zelo ardentes animarum,
quaſi famem patientes ad fidem, & ſan-
ctitatem illas trahendi; vt lupi rapaces
excurrunt in mane huius vitæ per natio-
nes, ac gentes, vt vorent animas, id eſt, in
Chriſti myſticum corpus conuertant: ve-
ſpere autem, id eſt, in fine vitæ, ſpolia di-
uidunt, quatenus in cælo ſuorum, quos in
acquirendo Chriſto animas tolerauerũt,
laborum vberem mercedem accipiunt.
Aliqui Patres Beniaminum, Paulum in-
terpretantur, qui fuit ex tribu Beniamin.
Paulus mane, id eſt, principio, prædam
comedit, quia perſecutus eſt Eccleſiam,
quaſi rapax lupus: veſpere, id eſt, deinde
vſque ad finem ſuæ vitæ ſemper ſpolia
diuiſit, quatenus & ſuis bonis Gentilita-
tem expoliauit, vt fuit cultus inanium
deorum, & cupiditas temporalium: &
ſpiritualia bona per Eccleſias, quas funda-
uit, ſua prædicatione diſtribuit. vtrunque
enim bonorum genus ſignificant Spolia
in ſacris Scripturis, c 7505.7506. s Facit s p.700.
hic ſenſus myſticus pro Miniſtris verbi, 727.
qui ſacra prædicatione peccatores interfi-
ciunt, vt Chriſto viuant.

CAPVT

CAPVT QVINQVAGESIMVM.

S V M M A.

Deſcribitur luctus & exequiæ; quas Iacobo exhibuerunt Ioſeph, & fratres eius, & Aegyptij, tum in Aegypto, tum in terra Chanaan, ad quam Iacobi corpus, vt ipſe iuſſerat, aſportauerunt. Ioſephi fratres præcauentes vltionem iniuriæ in Ioſephum illatæ; veniam Iacobi nomine deprecantur. quos Ioſeph bono animo eſſe iubet, & conſolatur. Iam autem morti proximus, plenus dierum, fratres adiurat, vt aduentante ipſorum in terram Chanaan reditus tempore, eius oſſa ſecum illuc transferant.

1 QVod cernens Ioſeph, ruit ſuper faciem patris flens & deoſcu-
lans eum. 2 Præcepitque ſeruis ſuis medicis vt aromatibus
condirent patrem. 3 Quibus iuſſa explentibus, tranſierunt
quadraginta dies: iſte quippe mos erat cadauerum condito-
rum. fleuitque eum Ægyptus ſeptuaginta diebus. 4 Et ex-
pleto planctus tempore, locutus eſt Ioſeph ad familiam
Pharaonis: Si inueni gratiam in conſpectu veſtro, loquimini
in auribus Pharaonis: 5 eo quòd pater meus adiurauerit me, dicens: En morior,
in ſepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaan, ſepelies me. Aſcendam igitur,
& ſepeliam patrem meum, ac reuertar. 6 Dixitque ei Pharao: Aſcende & ſepeli
patrem tuum ſicut adiuratus es. 7 Quo aſcendente, ierunt cum eo omnes ſenes
domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terræ Ægypti: 8 domus Ioſeph cum
fratribus ſuis, abſque paruulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in
Terra Geſſen. 9 Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta eſt tur-
ba non modica. 10 Veneruntque ad Aream Atad, quæ ſita eſt trans Iordanem:
vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleuerunt ſeptem
dies. 11 Quod cum vidiſſent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus
magnus eſt iſte Ægyptijs. Et idcirco vocatum eſt nomen loci illius, Planctus
Ægypti. 12 Fecerunt ergo filij Iacob ſicut præceperat eis: 13 Et portantes
eum in Terram Chanaan, ſepelierunt eum in ſpelunca duplici, quam emerat
Abraham cum agro in poſſeſſionem ſepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem
Mambre. 14 Reuerſuſque eſt Ioſeph in Ægyptum cum fratribus ſuis, & omni
comitatu, ſepulto patre. 15 Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò collo-
quentes: Ne fortè memor ſit iniuriæ quam paſſus eſt, & reddat nobis omne ma-
lum quod fecimus, 16 mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis an-
tequam moreretur, 17 vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obſecro vt obliui-
ſcaris ſceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ, quam exercuerunt in
te: nos quoque oramus vt ſeruis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc.
Quibus auditis fleuit Ioſeph. 18 Veneruntque ad eum fratres ſui: & proni ado-
rantes in terram dixerunt: Serui tui ſumus. 19 Quibus ille reſpondit: Nolite
timere: num Dei poſſumus reſiſtere voluntati? 20 Vos cogitaſtis de me ma-
lum: ſed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, ſicut in præſentiarum cer-
nitis, & ſaluos faceret multos populos. 21 Nolite timere: ego paſcam vos &
paruulos veſtros. conſolatuſque eſt eos, & blandè ac leniter eſt locutus. 22 Et
habitauit in Ægypto cum omni domo patris ſui: vixitque centum decem annis.
Et vidit Ephraim filios vſque ad tertiam generationem. Filij quoque Machir filij
Manaſſe nati ſunt in genibns Ioſeph. 23 Quibus tranſactis, locutus eſt fratribus
ſuis: Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra
iſta ad terram quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob. 24 Cumque adiuraſſet
eos atque dixiſſet: Deus viſitabit vos: aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto:
25 mortuus eſt, expletis centum decem vitæ ſuæ annis. Et conditus aromatibus,
repoſitus eſt in loculo in Ægypto.

Interpretatio litteralis.

RVit ſuper faciem patris, &c. 1
a p.2039. *a* Officia pietatis. *b* Fletus, 2
b p.216. ſymbolum doloris. *c* Doloris
c p.224. autem cauſa, mors parentis,
d p.225. *d* & amor erga illum. nam ſequitur, *Et*
e p.183. *deoſculans eum*, *e* Oſculum ſymbolum
f p.2061. amoris.* *Quibus iuſſa explentibus*, *f* Obe- 3
2062. dientia. *Mos erat. g* Quaſi lex, *h* & non
g p.1106. illicita: ideo & Ioſeph ſeruauit. *Fleuit*
h p.1098. *eum Aegyptus*, *i* Ea officia debebantur
i p.2139. bono incolæ, qualis fuerat Iacob, K & pa-
k p.2052. renti Ioſephi, qui dominabatur in Ægy-
l p.2084. ptios, *l* & qui de Ægyptijs optimè meri-
tus. * *Locutus eſt Ioſeph ad familiam* 4
m p.1759. *Pharaonis*, &c. *m* Prouidentia pro patris
n p.2139. ſepultura. *Si inueni gratiam*, &c. *n* Exi-
o p.1569. git amicitiæ officia, *o* & actionem bene-
p p.1606. uolentiæ, *p* ac beneficentię. * *Eo quod pa-* 5
q p.1614. *ter meus adiurauerit*, &c. *q* Miſericordiæ 6
actus, ſepelire mortuos; qui exhibendus,
r p.2125. *r* prę ſertim cum promiſſio interceſſit, *s* &
s p.1987. iuramentum, vt Ioſepho accidit. *t* Actus
t p.2042. etiam obedientiæ, quæ parēti debebatur.
u p.2084. * *Quo aſcendente*, &c. *u* Obſequia comi- 7
2139. tatus, ac luctus deſcribuntur, debita Iaco- 8
bo, ac Ioſepho.* *Idcirco vocatum eſt no-* 9
x p.2153. *men loci illius, Planctus Aegypti*, *x* ad 10
celebris planctus memoriam conſeruan- 11
y p.2042. dam.* *Fecerunt ſicut præceperat eis*, *y* De- 12
betur parentibus obedientia. * *Sepelie-* 13
z p.2039. *runt eum*, *z* Officium pietatis exhibentes,
a p.1614. *a* & miſericordiæ. * *Timentes fratres* 15
b p.238. *eius*, &c. *b* Actus timoris, *c* & conſulta-
c p.163. tionis, *d* & prouidentiæ, *e* & cautionis.
1723.1729. * *Pater tuus præcepit nobis*, &c. *f* Nitun- 16
d p.1759. tur iram in fratre compeſcere, *g* & artifi- 17
e p.1761. cio vtūtur *h* pietatis, ad quam Ioſephum 18
f p.2367. excitant erga parentem, *i* & pœnitentiæ,
g p.252. quam præ ſe ferunt veniam deprecantes,
h p.2039. *k* & humilitatis, quam oſtendunt adoran-
2042. do, & ſeruos ſe profitendo, *l* & obſeruan-
i p.223. tiæ, quam exhibent officijs verborum, &
781. adoratione. *Fleuit Ioſeph. m* Fletus ſym-
K p.2370. bolum miſericordiæ. *Adorantes*, *n* Licet
l p.2056. alijs, quàm Deo adorationem exhibere.
m p.217. * *Nolite timere: num Dei poſſumus reſi-* 19
n p.1958. *ſtere voluntati?* Hebr. Nolite timete,
quoniam nōne ſub Deo, vel pro Deo ego?
LXX. Quoniam Dei ſum ego. Timotem
à fratribus abigit ea ratione, quoniam ipſe
eſt ſeruus Dei, cupiens Dei voluntatem
exequi, ac tueri. proinde cum voluntas
Dei fuerit, vt à fratribus venderetur, non
erat ab eo venditionis vltio expectanda.
o p.21. Ex his colligimus 1 *o* Eſſe in Deo volun-
p p.14. tatem. 2. *p* Deum omnia poſſe: Num Dei
q p.296. poſſumus reſiſtere voluntati? 3. *q* Omnia
à diuina voluntate pendere. 4. *r* In Deo r p.23.
prouidentiam eſſe. 5. *s* Nihil in mundo s p.304.
eſſe, quod præter ordinem gubernationis
diuinæ contingat, vt ex verbis ſequenti-
20 bus clarius intelligitur. * *Vos cogitaſtis*
de me malum: ſed Deus, &c. *t* Permit- t p.301.
tuntur à Deo peccata in maius bonum.
Paſcam vos, *u* Miſericordiæ actus eſu- u p.1608.
rientes paſcere. *x* Elucet in his verbis x p.2045.
Ioſephi pietas erga fratres, *y* & beneuo- y p.1569.
lentia, *z* & beneficentia. *Conſolatusque* z p.1605.
eſt eos, *a* Miſericordiæ actus, quo afflictis a p.1618.
conſolationem exhibet. *Blandè, ac leni-*
ter eſt locutus, *b* Verba blanda, ac lenia, b p.2347.
clementiæ ſymbolum ſunt, *c* & amoris. c p.1569.
22 * *Et vidit Ephraim filios*, &c. *d* Ioſephi d p.320.
23 progenies ipſo viuente. * *Deus viſitabit* e p.1987.
vos, &c. *e* Nam ſtandum eſt promiſſis, & 2125.
24 iuramento. * *Cumque adiuraſſet eos*,
25 *f Mortuus eſt*, *g* Subijt communem pœ- f p.1991.
nam. *Conditus aromatibus*, &c. *h* Miſe- 1992.
ricordiæ officia ergo mortuum. g p.1273.
1280.
h p.1614.

Interpretatio myſtica.

TErra promiſſionis figura eſt Eccleſiæ
tum militantis, tum triumphantis;
vt ex capite tertio, & quarto Epiſtolæ
S. Pauli ad Hebræos apertè colligitur.
Iacob autem, & Ioſeph Chriſti figuræ
1 fuerunt, *a* vt ſupra viſum eſt. * *b* Ergo a c.49.32.
25 Iacob, & Ioſeph morientes, mortis Chri- b p.544.
ſti figura ſunt, qui in morte Iacob figu- 568.569.
ratur, quatenus in teſtamento veteri ſe-
cundum ſacrificiorum vmbras, & figuras
mortuus eſt. figuratur in morte Ioſeph,
quatenus ſecundum veritatem mortuus
eſt in Cruce, hoſtia factus pro peccatis no-
ſtris. Vetus igitur, ac nouum Teſtamen-
tum figuratur, vtrunque Chriſti teſtato-
ris morte firmatum. *c* Quare Iacobi be- c p.1133.
nedictiones, & mandata filijs tradita ante
mortem; legem veterem ſignificant, qua-
tenus ea promiſſionem de Chriſto ventu-
ro continet Chriſti morte firmatam, vete-
ribus ſacrificijs figuratam. *d* Ioſephi au- d p.1148.
tem mandata, legem nouam ſignificant;
quæ Teſtamentum eſt, quatenus æternæ
hæreditatis promiſſionem continet Chri-
13 ſti morte firmatam. * *e* Vterque autem e p.620.
24 Iacob, & Ioſeph, vult ſuum corpus in 739.764.
terram Chanaan aſportari: quia Chri-
ſtus Dominus myſterium ſuæ mortis, &
Sacramentum corporis ſui Eccleſiæ reli-
quit per terram Chanaan figuratę. *f* Iaco- f p.569.
bi, Ioſephique ſepultura, Chriſti ſepultu-
ram præfigurauit.

LAVS DEO.

COMMENTARII DOGMATICI,

Siue

THEOLOGICÆ INTERPRETATIONIS IN PENTATEVCHVM,

LIBER SECVNDVS.

In Exodum.

Materia totius Exodi.

Exodus, id eſt, Egreſſus, nempe è ſeruitute ægyptiaca, liber inſcribitur. a *Eius materia eſt: Captiuitas Iſraelitica in Aegypto, electio Moyſis in ducem, Aegypti plagæ, Iſraelitarum libertas, eorum iter per deſertum, Dei præcepta, tum moralia, tum iudicialia, tum myſtica.* Hieron. ad Paulinum, Athan. in Synopſi.

a *Summa Exodi ex c.107.*

CAPVT PRIMVM.

SVMMA.

Poſt Ioſeph mortem Iſraelitæ in ingentem multitudinem creuerunt: quam, ſibi, & regno timens Rex Aegypti, oneribus opprimere niſus eſt, & cæde partuum maſculorum; quam primum per obſtetrices iuſſit patrari, tum per ipſos parentes, quibus præcepit natos in flumen proijcere.

1 HÆc ſunt nomina filiorum Iſrael qui ingreſſi ſunt in Ægy-
ptum cum Iacob: ſinguli cũ domibus ſuis introierunt:
2 Ruben, Simeon, Leui, Iudas, 3 Iſſachar, Zabulon
& Beniamin, 4 Dan & Nephthali, Gad, & Aſer.
5 Erant igitur omnes animæ eorum qui egreſſi ſunt de
femore Iacob, ſeptuaginta: Ioſeph autem in Ægypto
erat. 6 Quo mortuo, & vniuerſis fratribus eius, omni-
que cognatione illa, 7 filij Iſrael creuerunt, & quaſi
germinantes multiplicati ſunt: ac roborati nimis, im-
pleuerunt terram. 8 Surrexit interea rex nouus ſuper Ægyptum, qui ignorabat
Ioſeph: 9 & ait ad populum ſuum: Ecce, populus filiorum Iſrael multus, & for-
tior nobis eſt. 10 Venite, ſapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: &
ſi ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis noſtris, expugnatiſq; nobis egre-
diatur de terra. 11 Præpoſuit itaque eis magiſtros operum, vt affligerent eos
oneribus: ædificaueruntque vrbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom & Ra-
meſſes. 12 Quantòque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & cre-
ſcebant: 13 oderantq; filios Iſrael Ægyptij, & affligebant illudentes eis: 14 atque
ad amaritudinem perducebãt vitam eorum operibus duris luti & lateris, omniq;
famulatu, quo in terræ operibus prmebantur. 15 Dixit autem rex Ægypti ob-

S ſtetricibus

ſtetricibus Hebræorum: quarum vna vocabatur Sephora, altera Phua, 16 præ-
cipiens eis: Quando obſtetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: ſi ma-
ſculus fuerit, interficite eum: ſi femina, reſeruate. 17 Timuerunt autem obſte-
trices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Aegypti, ſed conſeruabant
mares. 18 Quibus ad ſe accerſitis, rex ait: Quidnam eſt hoc quod facere volui-
ſtis, vt pueros ſeruaretis? 19 Quæ reſponderunt: Non ſunt Hebrææ ſicut Aegy-
ptiæ mulieres: ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquam veniamus
ad eas, pariunt. 20 Bene ergo fecit Deus obſtetricibus: & creuit populus, con-
fortatuſque eſt nimis. 21 Et quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis
domos. 22 Præcepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens: Quidquid maſculini
ſexus natum fuerit, in flumen proijcite: quidquid feminini, reſeruate.

Interpretatio litteralis.

Q*Vi egreſſi ſũt de femore Iacob,* 5
b Eſt hominũ ex hominibus 7
b p.320. generatio. *Septuaginta,* Vide
quæ diximus Geneſ. 46. 28.
Quo mortuo, &c. *c* Pec-
c p.1273. cati communis pœna mors.* *Ecce populus* 9
1280. *filiorum Iſrael*, &c. *Venite, ſapienter op-* 10
primamus eum, &c. Actio 1. *d* Inuidiæ.
d p.218. Triſtatur de bono alieno, quatenus pro-
1660. prium malum æſtimatur. 2. *e* Aſtutiæ,
e p.1769. *Sapienter opprimamus*. Excogitat ad fi-
nem conſequendũ malas artes. 3. *f* Odij.
f p.198. *Opprimamus eum.* Auertitur appetitu ab
199. Iſraelitis æſtimatis vt noxijs ſibi. *g* Oritur
g p.1651. autem odium ex inuidia. *Ecce populus*
multus eſt, *h* & ipſũ origo eſt homicidio-
h p.1652. rum, *Venite opprimamus eum.* 4. *i* Homi-
i p.1847. cidij, ſeu voluntatis illicitæ interficiendi
innocentes. *Opprimamus eum. Si ingrue-*
k p.1821. *rit contra nos bellum*, &c. *k* Iudicium ſu-
l p.1822. ſpicioſum & temerarium, *l* ex leuibus in-
2823. dicijs malitiam Iſraelitarum æſtimans, &
de bonitate eorũ dubitans.* *Vt affligerent* 11
m p.1847. *eos oneribus*, *m* Illicitè, & cum iniuria.
n p.1856. Nam vexabãt innocentes, *n* & ſine culpa,
ſine vero ſine boni cõmunis oneribus gra-
uabant, & ſeruituti addicebant. *Vrbes ta-*
bernaculorum, Vrbes ad habitandum, à
שכן *Shachan*. vel vrbes theſaurorum, ad
reponẽdos theſauros regios, à סכן *Sachan*.
Rameſſes, Vrbs in extremis Ægypti fini-
bus. vid. c. 5140.* *Quantoq; opprimebant* 12
eos, tanto magis multiplicabantur, & cre-
ſcebant, *q* Tribulationibus iuſti proban-
q p.895. tur, ac perficiuntur. * *Oderantque filios* 13
Iſrael Ægyptij. Hebr. Anguſtijs afficie-
r p.218. bãtur propter filios Iſrael Ægyptij. *r* Tri-
ſtabantur de bono Iſraelitarum, inuide-
s p.198. bant. *s* Oderant Iſraelitas, quod proſperè
199. agerẽt. *Et affligebant illudentes eis.* Hebr.
Et ſeruire faciebant cum ſæuitia. Crudele
ſæuitiæ genus, affligere alium cum deri-
t p.2362. ſione. *t* Crudeles in oneribus imponendis,
u p.2364. excedendo. *u* Sæui, quatenus Iſraelitarum
afflictione delectabãtur.* *Atque ad ama-* 14
x p.216. *ritudinem perducebant*, &c. *x* Triſtitia
y p.224. vehemens erat in Iſraelitis *y* ob onera
duriſſima. *z* Crudelitas in Ægyptijs, qui z p.2362.
15 ea onera imponebant. * *Dixit autem*
16 *Rex*, &c. *a* Imperium, *b* ſed iniuſtum, & a p.167.
contra Dei præceptum, d. 4087. † homici- 1715.
17 dium præcipiens innocentiũ.* *Timuerunt* b p.1097.
obſtetrices Deum, *c* Eſt Deus timendus. † p.1847.
d Bonus timor, quo quis abſtinet à pecca- c p.38.
to ſiue ne æternæ pœnæ malum incurrat, d p.1469.
e ſiue ne Deum offendat. *Et non fecerunt* e p.1470.
iuxta præceptum Regis Aegypti. *f* Legi- f p.1100.
bus humanis diuinæ legi contrarijs non
eſt parendum, *g* nec debent ſubditi ſuis g p.2067.
ſuperioribus obedire in ijs, quæ diuinis
18 præceptis contraria ſint. * *Quidnam eſt*
hoc, quod facere voluiſtis? *h* Querimonia, h p.2154.
19 ſed iniuſta. * *Ipſæ obſtetricandi habent*
ſcientiam, &c. *i* Mendacium officioſum. i p.2113.
20 * *Bene ergo fecit Deus obſtetricibus*, &c.
21 Indicatur 1. *k* Dei prouidentia erga ob- k p.23.
ſtetrices. 2. *l* Dei iuſtitia, qua bono obſte- l p.44.
tricum operi mercedem dedit. 3. *m* Dei m p.54.
beneficentia erga obſtetrices. 4. *n* Opera n p.1295.
bona ſuum valorem, & meriti rationem
habere, *Quia timuerunt*, &c. *ædificauit eis*
domos. 5. *o* Poſſe hominem aliquid à Deo o p.1299.
mereri. 6. *p* Poſſe bona temporalia ſub p p.1308.
meritum cadere: nam bona temporalia
innuit vox *Domos. Ædificauit eis domos*;
Dedit filios, ac poſteros, c. 8059. Genus
enim, ac familia quaſi quoddam ædificiũ
eſt, ex progenie quaſi ex coagmentatis la-
22 pidibus conſtans.* *Præcepit ergo Pharao,*
&c. *q* Præceptum *r* contrarium Dei legi, q p.167.
& homicidium. 1715.
r p.1097.
1847.

Interpretatio myſtica.

PRopoſitum nobis eſt, non alios ſenſus myſticos adducere, niſi quos certò ex ipſis Scripturis, aut Eccleſiæ auctoritate ſcimus, fuiſſe à Spiritu ſancto per hiſtoricam narrationem intentos. Iam quæ in libro Exodi ſcribũtur, fuiſſe veras futurorum figuras apertè Paulus docet 1. Cor. 10. 11. *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* & ad Heb. 11. 22. *Fide Ioſeph moriens de profectione filiorum Iſrael memo-*

memoratus eſt. Fide Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cũ populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Et ne dubitemus, ſermonem eſſe de fide in Chriſtum, ac proinde perſecutiones Iſraelitarum fuiſſe figuras perſecutionum in Chriſtum, & Eccleſiam; ſubiungit ea verba: *Maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti.* & in fine capitis: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionẽ, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis, conſummarentur.* Acceperũt illi quidem promiſſiones illius temporis, ſed non illas, quarum eæ promiſſiones erant figuræ, & quas in primis ſpectabat Patrum illorum fides. & Hebr. 8.5. & 9.23. & 10.1. appellat Ritus, & cęremonias veteris legis, de quibus magnã partem in Exodo mentio fit, vmbram, & exemplaria cæleſtium. Ergo ad interpretationem myſticam aggredimur de Chriſto, & Eccleſia, ad imitationem ſacrorum Doctorum.

* Mortuo Ioſepho, qui figura fuit Chri- 6
ſti; & fratribus eius, qui Apoſtolos figura- 7
runt; & omni cognatione illa, quę ſeptua-
a p.1393. ginta duos diſcipulos ſignabat: *a* multi-
plicati ſunt filij Iſrael, quatenus magna
cœpit habere Eccleſia naſcens incremẽta.
8 * *b* Rex Ægypti, qui Ioſephum ignorat, b p.1428.
ſunt Principes huius ſæculi, Infideles, ac 1432.
10 Paganiſmum profitentes. * *c* Ægyptiorũ c p.882.
13 odia, & perſecutiones contra Iſraelitas; 886.
14 impugnationes Gentilium ſunt contra
Eccleſiam, *d* & tribulationes, quibus iuſti d p.895.
12 probantur. * *e* Quantò magis Iſraelitæ e p.895.
opprimuntur, tantò magis multiplicãtur,
& creſcunt: quia iuſti quantò magis tribulationibus
vexantur, tantò magis per-
16 ficiuntur. * *f* Præcipiũtur maſculi occidi, f p.885.
22 & in flumen proijci, feminæ reſeruati: 886.895.
quatenus Fideles ab Eccleſiæ perſecutoribus tormentis, ac morte plectuntur; Infideles reſeruantur, & ſinuntur proſperè agere. *g* Iſraelitarum maſculi, Fidelium g p.2191.
typi ſunt, fortitudine præſtãtium; qui pro 2192.
bono Eccleſię, & pro diuina veritate tuenda mortem obeunt. Nam Iſa. 66.7. verba illa, *Peperit maſculum*, multi Patres pri-
mos Chriſtianos interpretãtur. Ergo *h* fe- h p.1426.
minæ, quæ reſeruãtur, figurę ſunt eorum, 2199.
qui mortis timore victi, fidem deſerunt. vide Patres in Sylua Allegoriarum v. Femina.
i Flumen autem, figura eſt marty- i p.886,
riorum, & mortis, c.5350.6063. 895, 1392.

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA.

Naſcitur Moyſes, & in flumen proijcitur: à filia Pharaonis reſeruatur, & in filium adoptatur. Factus grandior occidit Aegyptium, qui Hebræum percuſſerat: & quæſitus à Pharaone ad necem fugit in Madian. vbi à Sacerdote Raguel exceptus hoſpitio, accipit illius filiã Sephoram in vxorem: ex qua duo filij naſcuntur, Gerſam & Eliezer. Interim vexati operibus Iſraelitæ vociferantur ad Dominum, & exaudiuntur.

1 EGreſſus eſt poſt hæc vir de domo Leui: & accepit vxorem
ſtirpis ſuæ. 2 quæ concepit, & peperit filium: & videns eum
elegantem, abſcondit tribus menſibus. 3 Cumq; iam celare
non poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, & liniuit eam bitumi-
ne ac pice: poſuitq; intus infantulum, & expoſuit eum in ca-
recto ripæ fluminis, 4 ſtante procul ſorore eius, & conſide-
rante euentum rei. 5 Ecce autem deſcendebat filia Pharao-
nis vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradiebantur per
crepidinem aluei. Quæ cùm vidiſſet fiſcellam in papyrione, miſit vnam è famula-
bus ſuis: & allatam 6 aperiens, cernenſq; in ea paruulum vagientem, miſerta eius,
ait: De infantibus Hebræorum eſt hic. 7 Cui ſoror pueri: Vis, inquit, vt vadam,
& vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire poſſit infantulum? 8 Reſpondit:
Vade. Perrexit puella & vocauit matrem ſuam. 9 Ad quam locuta filia Pharao-
nis: Accipe, ait, puerum iſtum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedẽ tuam. Suſce-
pit mulier, & nutriuit puerum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis. 10 Quem
illa adoptauit in locum filij, vocauitq; nomen eius Moyſes, dicens: Quia de aqua
tuli eum. 11 In diebus illis poſtquã creuerat Moyſes, egreſſus eſt ad fratres ſuos:
viditq; afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quendam de He-
bræis fratribus ſuis. 12 Cùmque circumſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe
vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo. 13 Et egreſſus die altero con-

Digitized by Google

ſpexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? 14 Qui reſpondit: Quis te conſtituit principem & iudicem ſuper nos?num occidere me tu vis,ſicut heri occidiſti Aegyptium? Timuit Moyſes,& ait: Quomodo palam factum eſt verbum iſtud? Audiuitque Pharao ſermonem hunc,& quærebat occidere Moyſen: qui fugiens de conſpectu eius,moratus eſt in Terra Madian, & ſedit iuxta puteum. 16 Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ,quæ venerunt ad hauriendam aquam:& impletis canalibus adaquare cupiebāt greges patris ſui. 17 Superuenere paſtores,& eiecerunt eas: ſurrexitq; Moyſes, & defenſis puellis, adaquauit oues earum. 18 Quæ cum reuertiſſent ad Raguel patrem ſuum,dixit ad eas: Cur velociùs veniſtis ſolito? 19 Reſponderunt: Vir Ægyptius liberauit nos de manu paſtorum: inſuper & hauſit aquā nobiſcum, potumque dedit ouibus. 20 At ille: Vbi eſt? inquit, Quare dimiſiſtis hominem? vocate eum vt comedat panem. 21 Iurauit ergo Moyſes quòd habitaret cū eo. Accepitq; Sephoram filiam eius vxorem: 22 quæ peperit ei filium,quem vocauit Gerſam,dicens: Aduena fui in terra aliena. Alterum verò peperit,quem vocauit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis. 23 Poſt multum verò temporis mortuus eſt rex Aegypti:& ingemiſcentes filij Iſrael, propter opera vociferati ſunt: aſcenditque clamor eorum ad Deum ab operibus. 24 Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis quod pepigit cum Abraham,Iſaac,& Iacob. 25 Et reſpexit Dominus filios Iſrael, & cognouit eos.

Interpretatio litteralis.

VIr de domo Leui, Amram, fi- 1
lius Caath, filij Leui. vt habe-
tur infra c.6. *Accepit vxorem,*
a p.831. *a* Matrimonium. vxor autem
fuit Iochabed, patruelis, c.6.20. *Stirpis*
ſuæ. Hebr. *Filiam Leui*, Filij dicuntur,
quamuis immediatè non ſint geniti, ſed
per alios intermedios,c.1617. * *Quæ con-* 2
b p.320. *cepit, & peperit filium, b* Eſt hominum ex
c p.308. hominibus generatio, *c* & ſuam quæque
res creata operationem habet. Pepererat
autem tribus ante annis aliū filiū Aaron,
& ante Aaron Mariam. *Videns eum ele-*
d p.196. *gātem,abſcondit tribus menſibus, d* Effe-
e p.190. ctus amoris, *e* quem amorem ſpecies exci-
f p.1759. tauerat. *f* Actus autē prouidentię,& cau-
1761. tionis.* *Cumq; iam celare non poſſet,*&c. 3
g p.1759. *g* Id quoque ad prouidentiam, & cautio- 4
1761. nem attinet; qui ſunt actus ad prudētiam
ſpectātes. * *Ecce autem deſcendebat filia* 5
h p.23. *Pharaonis,*&c. *h* Dei erga puerum Moy-
i p.1713. ſem prouidentia deſcribitur,vt è periculo
k p.2400. liberaretur. *Miſit vnam è famulabus*
2401.2416. *ſuis*, &c. *i* Inquiſitio, *k* vt cognoſceret
l p.217. quid eſſet in fiſcella. * *Miſerta eius,l* Tri- 6
1604. ſtitiæ actus de pueruli malo. * *Cui ſoror* 7
m p.1734. *pueri,* &c. *m* Occaſionem, & opportuni-
n p.1759. tatem arripit ſoror pueri, eripiendi à pe-
o p.1732. riculo. in qua actione elucet *n* tum proui-
p p.163. dentia, *o* tum diligentia, *p* tum conſulta-
1723. tio, *q* tum pietas. * *Vade, r* Conſenſus. 8
q p.2045. *Perrexit puella; s* Executio. * *Accipe pue-* 9
r p.164. *rum iſtum,* &c. *t* Miſericordiæ actus. *Ego*
s p.1732. *dabo tibi mercedem tuam, u* Locationis,
t p.1608. & conductionis contractus. *Suſcepit mu-*
u p.1791. *lier, & nutriuit puerum, x* Actū exercuit
x p.2041. pietatis,vt mater, *y* & iuſtitiæ,vt nutrix, y p.1800.
ſuam exhibens operam pro mercede.
10 * *Adoptauit in locum filij.* Heb. Fuit ei in
filium,nempe adoptiuum,d.5330. *Voca-*
uitque nomen eius Moyſes, z Ad cogni- z p.2153.
tionem facti apud alios deriuandum, vt
omnes ſcirent, eum ex aqua ſeruatum.
נמו *Moſheh* à *maſhah*,quod eſt extrahe-
re; vt ipſe textus ſubdit, *Quia de aqua tuli*
11 *(extraxi) eum.* * *Vidit virum Aegyptium*
percutientem quendam, a Non licet non a p.1856.
habenti publicam auctoritatem aliū ver-
12 berare. * *Cumque circumſpexiſſet*, &c.
abſcondit, b Cautio. *Percuſſum Aegy-* b p.1761.
ptium. c Putandum eſt, Moyſem homi- c p.1843.
nem mitiſſimum Dei iuſſu eum interfe-
ciſſe; habita aliquo modo reuelatione, ſi-
ue per internam inſpirationem, ſiue per
viſum, ſiue quod ſciret ſe à Deo electum
in Principem Iſraelitarum. *d* Licita ergo d p.2095.
fuit pœna mortis. *e* Conſequitur pœna ad 2104.
peccatum,quam politica gubernatio præ- e p.1278.
13 ſcribit. * *Rixantes, f* Peccatum charitati f p.1679.
contrarium rixa. cum quis alium inuadit
iniuſtè. *Quare percutis proximum tuum?*
g Peccatum iuſtitiæ contrarium percuſſio g p.1856.
alterius ſine publica auctoritate. *h* Chari- h p.1629.
tatis autem actus correctio fraterna, quā
exhibet Moyſes. qua remouere nititur à
14 fratre magnum malum peccatum. * *Quis*
te conſtituit principem, & iudicem ſuper
nos? &c. *i* Correctio fraterna,quæ fit per i p.2103.
delinquentis punitionem; ad ſolos ſupe-
riores pertinet. *k* Nec licet vſurpare ſibi k p.1820.
iudicium in his, in quibus auctoritatem
non habet; Sed Iſraelita hæc reſpondens

peccat

l p.1635. peccat t. l Quatenus correctionē reſpnit.
m p.2154. 2. m Quatenus de Moyſe iniuſtè conque-
n p.1894. ritur. 3. n Quatenus inijcit contumeliam
in Moyſem, arguens illum homicidij, &
o p.1823. vſurpati iudicij. 4. o Quatenus ſine ſuffi-
ciēti ratione de Moyſis bonitate dubitat.
p p.2253. 5. p Quatenus impatiēs eſt admonitionis.
q p.238. q *Timuit Moyses* imminente mortis pe-
r p.2200. riculo, r quo caſu timendum erat. *Ver-
bum iſtud*, Factum iſtud. verbum pro fa-
s p.1713. cto ſumi ſolet, c.2421. * *Quærebat*, s In- 15
t p.2416. quiſitio. t licuit Pharaoni inquirere, ſi iu-
ſtitiam ſibi finem propoſuit, non Hebræo-
u p.2105. rum perniciem. *Occidere Moysem*, u Vo-
luntas homicidij, ſi ex odio, quia Moyſes
x p.1843. Hebræus erat. x Voluntas iuſta, ſi finem
y p.2099. ſibi propoſuit bonum commune, y & Su-
perioris officium, cuius eſt ſubditorum
malefacta pœnis compēſare. *Qui fugiens*,
z p.916. z Licuit Moyſi fugere, vt periculum vi-
2200. taret, ſeque ad maius bonum ſeruaret.
Madian, Vrbs, & regio iuxta mare ru-
brum. Ita vocata à Madian vno filiorum
Abraham, ex Cethura progenito, c.5098.
* *Venerunt ad hauriendam aquam*, &c. 16
a p.1759. a Prouidentia erga greges. * *Eiecerunt* 17
b p.1861. *eas*, b Rapinæ genus, hauſtam à puellis
c p.1618. aquā ſurripiunt. *Defenſis puellis*, c Actus
d p.1890. miſericordiæ, d & patrocinij. * *Cur velo-* 18
e p.1713. *ciùs veniſtis ſolito?* e Inquiſitio. * *Vir* 19
2416. *Aegyptius*, &c. f Moyſis miſericordiam,
f p.1618. & patrocinium commemorant. * *Vbi* 20
1890. *eſt?* &c. g Inquiſitio. *Vocate eum vt co-*
g p.1713. *medat panem*, h Voluntas reddendę gra-
2416. tiæ, i & hoſpitalitatis. Panis pro omni ci-
h p.2084. bo ſumitur, c.1971. * *Iurauit ergo Moy-* 21
i p.1611. *ses*, &c. k Licet iurare. *Accepitque Sepho-*
K p.1982. *ram filiam eius vxorem*, l Matrimonium.
l p.830. * *Quæ peperit*, m Generatio. n viuentium 22
831. operatio. *Quem vocauit Gersam* &c. o Ad
m p.320. memoriam ſuæ fugæ. *Eliezer*, p Ad me-
n p.308. moriam beneficij à Deo accepti, q & in
o p.2153. officium grati animi, r & ad Dei erga ſe
p p.2153. prouidentiam proteſtandam. * *Mortuus* 23
q p.2083. *eſt Rex Aegypti*, s Pœna communis. *In-*
r p.23. 304. *gemiscentes*, t Fletus, ſymbolum triſtitię.
380. *Propter opera*, u Triſtitiæ cauſa malum
s p.1273. operum. *Vociferati sunt*, x Clamor, ſym-
1280. bolum triſtitiæ, y & orationis. * *Audiuit* 24
t p.216. *gemitum eorum*, &c. Indicant hæc verba 25
u p.224. 1. z Deum exorabilem eſſe. 2. a Miſeri-
x p.216. cordem. 3. b Eſſe in Deo prouidentiam.
y p.903. 4. c Diſpoſuiſſe Deum multa non niſi pe-
1941. tentibus elargiri. 5. d Deum omnia co-
z p.55.
a p.56.
b p.23.
c p.1927.
d p.16.

gnoſcere. 6. e Eſſe Deum fidelem. *Recor-* e p.48.
datus eſt fœderis, &c. f Standum enim eſt f p.2124.
promiſſis. Porro, Audire, Recordari, Re- 2125.
ſpicere, metaphoricè dicuntur de diuina
cognitione, ac benignitate, c.2721. 5435.
7242. g Auditus ergo, Recordatio, Viſus, g p.23.
ſymbola ſunt Prouidentiæ. h Beneuolen- 1759.
tiæ. i Benignitatis. k Beneficentiæ. l Mi- h p.1569.
ſericordiæ. *Cognouit eos*, Proſecutus eſt i p.53.
beneuolentia, c.2573. k p.54.
1605.
l p.56. 217.
1603.

Interpretatio myſtica.

3 a MOyſes infantulus in fiſcella ſcir- a p.859.
pea, eſt Fides in Chriſtum tecta 860. 1116.
legis veteris velamine, & vmbris, ac fi- 1120. 1125.
5 guris antiquis. * b Filia Pharaonis, quæ 1133.
6 infantem excipit Moyſem, eumque ſibi b p.1429.
adoptat in filium; eſt Gentilitas Diaboli
filia ob peccata, præſertim Idololatriæ:
quæ vocata ad Chriſti fidem, primitias
Catholicæ doctrinæ prædicantibus Apo-
ſtolis recepit. c Pater Moyſis exponens c p.548.
eum in carecto ripæ fluminis; eſt populus 564.
Iudaicus, qui Chriſtum Ieſum paſſioni, ac
9 morti tradidit. * Mater Moyſis, quæ ſu-
ſcepit illum nutriendum filiæ Pharaonis;
ſunt Prophetæ, qui fidem in Chriſtum
complexi ſunt, & docuerunt, atque ſcri-
pto poſteris tradiderunt; ſunt Apoſtoli
primi Euangelij prædicatores, qui Iudæi
fuerunt. ita primitiæ ſpiritus Chriſti, fuē-
runt apud Synagogam, quæ Chriſti etiam
mater fuit ſecundum carnem. d quæ de- d p.451.
mum Chriſtum à ſe nutritum dimiſit, ac 864. 865.
12 Gentilitati tradidit. * e Moyſes percutiēs 1131.
Ægyptium, eſt Chriſtus Ieſus delens in e p.584.
13 Cruce peccatum. * f Moyſes Hebræos ri- f p.451.
xantes obiurgans; eſt Chriſtus, & Apoſtoli 523.
Euangelium in Iudæa prædicantes, & Iu-
15 dæorum vitia redarguentes. * g Pharao g p.549.
quærens occidere Moyſem, ſunt Iudæi 551. 564.
Chriſtum, & Eccleſiam perſequentes. 884.
h Fuga Moyſis in Madian, eſt Synagogæ h p.1431.
reprobatio, i & Gentium ad Fidem voca- i p.1429.
21 tio. * K Matrimonium Moyſis cū Sepho- k p.621.
ra Gentili; eſt vnio Chriſti cum Eccleſia 623. 624.
23 ex Gentibus congregata. * l Iſraelita- l p.450.
rum gemitus, & vociferatio; eſt deſide-
rium priſcorum Patrum Chriſti aduen-
24 tum expectantium. * m Pactum, quod m p.449.
Deus pepigit cum Abraham, Iſaac, &
Iacob; eſt Dei promiſſio de Chriſti aduen-
tu priſcis Patribus facta.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

SVMMA.

Miſſio Moyſis narratur. Apparet Dominus Moyſi in flamma ignis de medio rubi: ſuam de liberando à ſeruitute ægyptiaca populum Iſraeliticum voluntatem illi aperit: legatum illum conſtituit ad Iſraelitas, & ad Pharaonem: verba legationis ſuggerit, quæ dicenda Iſraelitis; quod Deus eum mittat, quod miſertus ſit ipſorum, quod educere eos velit ad terram optimam; quæ dicenda Pharaoni; vt ſinat populum abire ad ſacrificandum Deo in deſerto: denique futurum prænunciat vt Rex Aegypti non dimiſſurus ſit populum, niſi pluries à Deo percuſſus; vtque populus abiturus ſit onuſtus ſpolijs Aegyptiorum.

1 MOyſes autem paſcebat oues Iethro ſoceri ſui ſacerdotis Ma-
dian: cùmq; minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad
montem Dei Horeb. 2 Apparuitq; ei Dominus in flamma
ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & non
combureretur. 3 Dixit ergo Moyſes: Vadam, & videbo
viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.
4 Cernens autē Dominus quòd pergeret ad videndum, vo-
cauit eũ de medio rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Qui reſpondit: Adſum. 5 At ille:
Ne appropies, inquit, huc: ſolue calceamentũ de pedibus tuis: locus enim, in quo
ſtas, terra ſancta eſt. 6 Et ait: Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus
Iſaac, & Deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpice-
re contra Deum. 7 Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto,
& clamorem eius audiui propter duritiam eorum qui præſunt operibus: & ſciens
dolorem eius, deſcendi vt liberem cum de manibus Ægyptiorum, & educam de
terra illa in terram bonam, & ſpatioſam, in terram, quæ fluit lacte & melle, ad lo-
ca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi. 9 Cla-
mor ergo filiorum Iſrael venit ad me: vidiq; afflictionem eorum, qua ab Ægyptijs
opprimuntur. 10 Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum
meum, filios Iſrael, de Ægypto. 11 Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego
vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Aegypto? 12 Qui dixit ei:
Ego ero tecum: & hoc habebis ſignum, quòd miſerim te: Cùm eduxeris popu-
lum meum de Aegypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum. 13 Ait Moyſes
ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum
miſit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen eius? quid dicam eis? 14 Dixit
Deus ad Moyſen: EGO SVM QVI SVM. Ait: Sic dices filijs Iſrael:
QVI EST, miſit me ad vos. 15 Dixitque iterum Deus ad Moyſen: Hæc di-
ces filijs Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac,
& Deus Iacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memo-
riale meum in generationem & generationem. 16 Vade, & congrega ſeniores
Iſrael, & dices ad eos: Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus
Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, dicens: Viſitans viſitaui vos, & vidi omnia
quæ acciderunt vobis in Ægypto: 17 Et dixi vt educam vos de afflictione Aegy-
pti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebu-
ſæi, ad terram fluentem lacte & melle. 18 Et audient vocem tuam: ingredieriſq;
tu, & ſeniores Iſrael, ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræo-
rum vocauit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, vt immolemus Do-
mino Deo noſtro. 19 Sed ego ſcio quòd non dimittet vos rex Aegypti vt eatis,
niſi per manum validam. 20 Extendam enim manum meam, & percutiam Aegy-
ptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorum: poſt hæc
dimittet vos. 21 Daboque gratiam populo huic coram Aegyptijs: & cùm egre-
diemini, non exibitis vacui: 22 ſed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hoſpita
ſua, vaſa argentea & aurea, ac veſtes: ponetiſque eas ſuper filios & filias veſtras,
& ſpoliabitis Aegyptum.

Interpretatio litteralis.

a p.268. P*Aſcebat oues*, *a* Artem pecuariã 1
exercebat. *Ietro ſoceri ſui*, Is ſu-
pra c.2.n.18. vocatur alio nomi-
ne Raguel. erat ergo binomius,
c.752. *Horeb*, Mons monti Sinai iunctus,
eo inferior, c.5197. Mons Dei dictus, ſiue
quia ibi apparuit Deus, & legem dedit;
ſiue quia ibi eſt Deo cultus exhibitus; ſiue
quia mons altiſſimus, montes autem al-
tiſſimi vocantur montes Dei, can. 8554.
* *Apparuitq; ei Dominus in flamma ignis* 2
de medio rubi. In hebr. Apparuit Ange-
lus, & ita habetur Act.27.20. Solent ali-
qui in Scripturis appellari nomine corũ,
b p.684. quorum locum tenent, c.593. *b* Prophetię
c p.685. ſunt à Deo. *c* ſæpè autẽ reuelationes pro-
pheticæ fieri ſolent mediantibus Angelis,
d p.689. *d* & per ſimilitudines ſenſibiles externas.
Porro Flamma ignis in medio rubi, eſt
Deus vt vltor pro populo Iſraelitico. nam
rubus ab igne non comburebatur. Ignis,
iræ, vltioniſquè ſymbolum eſt, can.6270.
e p.25. *e* ergo flãma ignis hoc in loco diuinæ vin-
dictæ ſymbolum eſt, quæ cõtra Aegyptios
erat exercenda. Rubus, ac ſpinæ ſymbo-
lum ſunt tribulationum, & curarum an-
f p.899. xiarum, c.7295.7489. *f* proinde hoc in
901. loco Rubus in igne calamitatem Iſraeli-
tarum ſignificat, quos Deus protegebat.
* *Vadam, & videbo viſionem hanc ma-* 3
g p.2401. *gnam*. *g* Deſiderium addiſcendi diuina,
2402. licitum. *h* licet etiam inquirere, vt ædifi-
h p.2415. ceris. * *Vocauit eum de medio rubi*, *i* Mit- 4
i p.344. tuntur Angeli ad homines, *k* & ſolet eo-
k p.1011. rum ad homines locutio eſſe. * *Ne appro-* 5
l p.851. *pies, inquit, huc*, &c. *l* Decet ſacra vene-
rari. *Solue calceamentum de pedibus tuis*,
m p.1918. *m* Exteriores corporis actus conuenienter
in cultum Dei exhibentur. Signis enim
ſenſibilibus excitatur mens ad actus ſpi-
n p.1918. rituales. *n* Calceamentum deponere, ſi-
gnum eſt reuerentiæ, c.5550. *Locus, in quo*
ſtas, terra ſancta eſt, Diuino cultui dica-
o p.1919. ta, c.2211. *o* Materialia, & ſenſibilia con-
uenienter in Dei cultum dicãtur. Corpus
enim hominis ſẽſibile, quo vtitur animus,
ſenſibilibus inſtrumentis indiget in actio-
nibus ſuis. * *Deus patris tui*, Quem coluit 6
p p.37. pater tuus. *p* Colendus eſt Deus. *Deus*
Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob,
q p.131. *q* Eſt anima immortalis. Nam, vt docet
Chriſtus Matth.22. non ſe diceret Deus
horum Deum, ſi horum animæ non extა-
rent. *Abſcondit Moyſes faciem ſuam*,
Abſcondere faciem, eſt ſubtrahere cogni-
tionem, ſeu Conſiderationem auertere,
r p.238. c.5231. *r* ſymbolum timoris. *s* ſymbo-
s p.37.38. lum etiam reuerentię erga Deum, qui ve- 7
nerandus, ac timẽdus. * *Vidi afflictionem* 8
populi mei, &c. Viſus, Auditus, Deſcen- 9
ſus, ſymbola prouidentiæ, &c. vt ſupra
cap.2.v.25. vid.can.5852. *t* Indicat Deus t p.56.
his verbis ſuam miſericordiam, *u* & pro- u p.23.
uidentiam, *x* & benignitatem, *y* & bene- x p.53.
ficentiam. *z* Clamor, ſymbolum triſtitiæ, y p.54.
10 *a* & orationis. * *Veni, et mittam te*, *b* Actus z p.216.
electionis, *c* & imperij, *d* & prouidentiæ. a p.903.
11 *Quis ſum ego*, &c. *e* Humilitatis actio, 1941.
quia frænat Moyſes animum ne tendat ad b p.162.
principatum. *f* quod facit, ſuam vilitatem c p.167.
12 agnoſcendo. * *Ego ero tecum*, *g* Licitum 1715.
aggredi ardua ex fiducia, quod adſunt di- d p.23.
uina auxilia ad exequendum. *h* Peculia- 1759.
ris autem Dei erga pios prouidentia eſt, e p.2370.
i ac protectio. *k* Vires à Deo Eccleſiæ tri- f p.2371.
buuntur ad ſe tuẽdum, ad ſuos hoſtes de- g p.2213.
bellandum. *Hoc habebis ſignum*, Reme- h p.23. 380
moratiuum. quod datur in memoriam i p.899.
effectus præteriti, ad ſignificandum, & k p.902.
confirmandum, quod ille effectus fuerit à
Deo, can.2269. *l* Diuinæ veritatis argu- l p.1385.
mentum Prędictiones futurorum. *Immo-*
labis Deo ſuper montem iſtum, *m* Deus m p.37.
colendus, ac venerandus. *n* & conuenien- 1915.
ter materialia dicantur in cultum Dei. n p.1919.
13 * *Si dixerint mihi*: *Quod eſt nomen*
eius? &c. *o* Deſiderium maximè proſe- o p.2401.
quendum, addiſcendi quid ſit Deus. No- 2402.
14 men, pro eſſentia ſumitur, c.1926. * *Ego*
ſum qui ſum. Hebraicè Ego ero, qui ero.
Futurum apud Hebræos habet ſignifica-
tionem & præteriti, & præſentis, & fu-
turi: perpetuitatem quandam ſignificat in
actione. Quare optimè explicatur in he-
bræo per vocem, *Ero*, & in verſione lati-
na per vocem, *Sum*, ratio diuini eſſe,
q Eſt enim Deus Ens neceſſarium, princi- q p.1.2.
pium omnium; de cuius eſſentia eſt exi-
15 ſtentia. * *Miſit me ad vos*, *r* Miſſio ma- r p.735.
ximè auctoritatis, & valde legitima, qua-
tenus ſit à Deo. *Hoc nomen mihi eſt*, &c.
s Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Ia- s p.2153.
cob', dicitur, vt dignoſcatur à dijs falſis,
& in memoriam beneficij, quod populo
Iſraelitico contulit, ſuum illi cultum tri-
16 buens. * *Vade & congrega ſeniores*, &c.
t Inſtructiones dandæ ijs, qui mittuntur, t d.3653.
d.3653. *u* & electis ad regimen, d.4022. u d.4022.
x Habetur hoc in loco pulchra concionis x p.736.
forma. *Viſitans viſitaui vos*, *y* Beneuo- y p.737.
lentiam conciliat, vt ſupra *z* attẽtionem, z p.738.
Dominus Deus patrum veſtrorum appa-
17 *ruit mihi*. * *Dixi*, Conſtitui, can.2619.
18 *a* Actus Iudicij, ſeu Decreti diuini. * *Et* a p.163.
audient vocem tuam, *b* Futura Deus co- b p.18.
gnoſcit, etiam liberè contingentia. *c* Præ- c p.1756.
dicitur docilitas Iſraelitarum, *d* & obe- d p.2061.
dientia erga Deum, & Moyſen. *Dominus* 2066.
Deus Hebræorum uocauit nos. ibimus, &c.
e Tenentur homines in omnibus diuinis e p.2066.
præ-

præceptis obedire. *Ibimus viam trium*
dierum, &c. Mentio fit ſacrificij, tacetur
terminus migrationis, nempe terra Cha-
f p.1761. naan. *f* Cautè loquendum, non dicenda
g p.2114. quæ obſtare bonis conſilijs poſſunt. *g* Po-
teſt veritas prudenter celari, non men-
tiendo. *Vt immolemus Domino Deo no-*
h p.37. *ſtro*. *h* Deus colendus *i* adoratione. *k* In-
i p.1957. ter externas adorationes ſumma eſt ſa-
K p.1962. crificium. *In ſolitudinem*, *l* Congruus eſt
l p.1961. adorationi externæ determinatus locus.
m p.16. * *Sed ego ſcio*, *m* Deus omnia cognoſcit, 19
n p.18. *n* etiam futura liberè contingentia.
* *Extendam manum meam*, Manus, 20
o p.14. ſymbolum potētię, c.6590. *o* Deus omni-
p p.1279. potens. *Percutiam Aegyptum*, *p* In pœ-
q p.2095. nam inobedientiæ. *q* ad vlciſcendam in-
r p.2099. iuriam mihi Deo illatam. *r* Superioris eſt
ſubditorum malefacta pœnis compenſa-
s p.2104. re. *s* Pro culpæ quantitate licitæ pœnæ.
t p.1290. *t* Multitudo pro Regis peccato punitur,
quia quid Regis eſt. *In cunctis mirabi-*
u p.310. *libus meis*, *u* Deus ſæpè miracula facit,
præter ordinem, quem indidit rebus.
* *Daboque gratiam populo huic coram* 21
x p.328. *Aegyptijs*, *x* Moueri, & mutari poteſt à
y p.1569. Deo voluntas hominum. *y* Mouit Deus
Ægyptios ad beneuolentiam erga Iſrae-
litas. *Spoliabitis Aegyptum*, Non furto,
z p.22. non rapina; ſed dono Dei, *z* qui domi-
nium habet in omnia, & poteſt ius vnius
a p.1862. in alium transferre. *a* Non eſt peccatum
rem alienam arripere auctoritate Iudicis
iuſtè decernentis. S. Thomas 2.2. q.66.
.5 ad 1.

Interpretatio myſtica.

A*pparuit ei Dominus in flamma* 2
ignis de medio rubi, &c. Myſticum
huius loci ſenſum indicat Eccleſia in ſe-
cunda Antiphonarum, quæ ante diem
Natalem Domini cantantur ad Magnifi-
cat: O Adonai, & dux domus Iſrael, qui
Moyſi in igne flāmæ rubi apparuiſti, &c.
veni ad liberandum nos in brachio exten-
to. Indicat viſionem hanc Rubi arden-
tis non ſolum ſignificaſſe Deum liberan-
tem Iſraelitas à ſeruitute ægyptiaca; ſed
etiam Filium Dei vindicantem nos in
libertatem filiorum Dei è ſeruitute pec-
cati. *a* Eſt ergo Flamma ignis in medio a *Gregor.*
rubi Perſona diuini Verbi charitate ac- *Mor.* 18.
cenſi in carne paſſibili. *b* Rubus ardebat, *c.* 5.
quatenus Chriſtus veras paſſiones huma- *p.*428. 429.
nas ſuſtinuit, *c* verum dolorem paſſus eſt, 530.
d verè mortem oppetijt. *e* Rubus non b *p.*531.
comburebatur; quatenus Chriſti corpus, 532. 545.
licet mortuum, putrefactum non eſt. *f* & c *p.* 537.
quatenus in Chriſto nullus paſſionū mo- 538. 539.
tus fuit contra rationem. d *p.* 568.
e *p.*570.
Indicatur & alius myſticus huius loci f *p.*536.
ſenſus ab Eccleſia in tertia Antiphona in
primis veſperis Purificationis: Rubum,
quem viderat Moyſes incombuſtū, con-
ſeruatam agnouimus tuam laudabilem
virginitatem: Dei genitrix, intercede pro
nobis. *g* Ignis in medio rubi, eſt Verbum g *p.*457.
diuinum in ventre Virginis. *h* Rubus ar- h *p.*459.
dens, eſt Virgo verè concipiens, ac gene-
rans Deum, vera Mater *D*ei. *i* Rubus, i *p.*462.
licet ardeat, non comburitur; quatenus
ſine libidinis ſenſu, ſine virginitatis detri-
mento, *D*ei Filium & concepit, & peperit
B. Maria, & perpetuò virgo manſit.
4 * *Cernens autem Dominus quod per-*
5 *geret ad videndum*, &c. *Solue calcea-*
mentum de pedibus tuis *k* Flamma ignis k *p.*652.
in rubo eſt perfectio chriſtiana in chari-
tate poſita, *l* & primarium contempla- l *p.*669.
tionis obiectum, *D*eus. *m* Pergere ad vi- m *p.* 656.
dendum, eſt ad ſtatum perfectionis, & ad
contemplationem diuinorum inhiare.
n Contemplatio diuinorum ex amore, n *p.*673.
quo in illa ferimur, proficiſcitur. *o* Sol- o *p.*658.
uere calceamenta de pedibus, eſt actus
perfectus, quo Fideles ſe bonis tempora-
libus abdicant propter Chriſtum, *p* & pa- p *p.*659.
triam, ſuoſque relinquunt. *q* Eſt impedi- q *Bernard.*
menta remouere paſſionū animi, & actio- *ſer. in c.*12.
num exteriorum, quę auertunt à contem- *Apocal. an-*
platione. *te medium.*
*p.*680.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT QVARTVM.

SVMMA.

Poteſtas datur Moyſi ad patrandum tria ſigna, vt fides ei habeatur ab Iſraelitis, quod à Deo miſſus ſit. Datur & ſocius legationis Aaron, ad loquendum; & virga, ad miracula edenda. Iter Moyſes aggreditur cum vxore, ac filijs in Aegyptum; abire à ſocero permiſſus. Iubetur ſigna patrare contra Pharaonem: & vxor Sephora filium circumcidere adigitur, Deo mortem puero comminante. Congrediuntur inter ſe Moyſes, & Aaron, & populum alloquuntur, editiſque ſignis à Deo mandatis, populus credit.

1 REſpondens Moyſes ait: Non eredent mihi, neque audient vo-
cem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus. 2 Dixit
ergo ad eum: Quid eſt quod tenes in manu tua? Reſpondit:
Virga. 3 Dixitq; Dominus: Proijce eam in terram. Proiecit,
& verſa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes. 4 Dixitque
Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudã eius.
Extendit, & tenuit, verſaq; eſt in virgã. 5 Vt credant, inquit,
quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrũ ſuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac,
& Deus Iacob. 6 Dixitq; Dominus rurſum: Mitte manum tuam in ſinum tuum.
Quam cùm miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar niuis. 7 Retrahe, ait, ma-
num tuam in ſinũ tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ.
8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent
verbo ſigni ſequentis. 9 Quòd ſi nec duobus quidẽ his ſignis crediderint, neque
audierint vocem tuam: ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, &
quidquid hauſeris de fluuio, vertetur in ſanguinem. 10 Ait Moyſes: Obſecro Do-
mine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius: & ex quo locutus es ad ſeruum
tuum, impeditioris & tardioris linguæ ſum. 11 Dixit Dominus ad eũ: Quis fecit
os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum & ſurdum, vidẽtem & cæcum? nonne
ego? 12 Perge igitur, & ego ero in ore tuo: doceboq; te quid loquaris. 13 At ille:
Obſecro, inquit, Domine, mitte quẽ miſſurus es. 14 Iratus Dominus in Moyſen,
ait: Aaron frater tuus Leuites, ſcio quòd eloqnẽs ſit: ecce ipſe egreditur in occur-
ſum tuum, videnſq; te lætabitur corde. 15 Loquere ad eum, & pone verba mea
in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, & oſtendã vobis quid agere de-
beatis. 16 ipſe loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autẽ eris ei in his
quæ ad Deum pertinẽt. 17 Virgã quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus
es ſigna. 18 Abijt Moyſes, & reuerſus eſt ad Iethro ſocerum ſuum, dixitque ei:
Vadam & reuertar ad fratres meos in Ægyptum, vt videam ſi adhuc viuant. Cui
ait Iethro: Vade in pace. 19 Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Madian: Vade, &
reuertere in Aegyptum: Mortui ſunt enim omnes qui quærebant animam tuam.
20 Tulit ergo Moyſes vxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum,
reuerſuſq; eſt in Aegyptum, portans virgam Dei in manu ſua. 21 Dixitq; ei Do-
minus reuertenti in Aegyptum: Vide vt omnia oſtenta quæ poſui in manu tua, fa-
cias corã Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. 22 Diceſq;
ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Iſraël. 23 Dixi tibi: Di-
mitte filium meũ vt ſeruiat mihi; & noluiſti dimittere eum: ecce ego interficiam
filium tuum primogenitum. 24 Cumque eſſet in itinere, in diuerſorio occurrit ei
Dominus, & volebat occidere eum. 25 Tulit illico Sephora acutiſſimã petram,
& circumcidit præputium filij ſui, tetigitq; pedes eius, & ait: Sponſus ſanguinum
tu mihi es. 26 Et dimiſit eum poſtquam dixerat: Sponſus ſanguinum, ob circũci-
ſionem. 27 Dixit autẽ Dominus ad Aaron: Vade in occurſum Moyſi in deſertũ.
Qui perrexit obuiam ei in Montem Dei, & oſculatus eſt eum. 28 Narrauitque
Moyſes Aaron omnia verba Domini quibus miſerat eum, & ſigna quæ manda-
uerat. 29 Veneruntq; ſimul, & congregauerunt cunctos ſeniores filiorum Iſrael.
30 Locutuſq; eſt Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moyſen: & fecit
ſigna corã populo, 31 & credidit populus. Audieruntq; quòd viſitaſſet Dominus
filios Iſrael, & quòd reſpexiſſet afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

Interpretatio litteralis.

a p.1375. NOn credent mihi,&c. a Non 1
eſt temerè credendum.* *Quid* 2
eſt, quod tenes in manu tua? 5
b p.696. &c. *vt credant*, &c. b Magnũ 6
1384. diuini verbi teſtimonium miracula. Ideo 8
docetur Moyſes fidem facere miraculis,
quæ ſuggerit ipſe Deus. Porrò in rerroga-
tione Deus vtitur, *Quid eſt, quod tenes in
manu?* non quaſi dubitet; ſed vt certior
reddatur Moyſes de virga, quod verè
eſſet virga; quæ tamen Dei miraculo ver-
ſa eſt in colubrum, c.8724. * *Verſa eſt in* 3
c p.310. *colubrum*, c Miraculum. d Solet aliqui-
d p.419. bus communicari à Deo donum faciendi
miracula; quod vocatur operatio virtutũ.
e p.2379. * *Obſecro, Domine*, &c. e Humilitatis 10
f p.2209. actus, proprij defectus confeſſio. f Con- 13
temnere honores licitũ, ne quid agas con-
g p.702. tra rationem. *Non ſum eloquens*, g Verbi
h p.706. miniſtri eſſe docti debent, h & exercita-
tione miniſtrandi verbi modum compa-
i p.14. rate.* *Quis fecit os hominis?* i Deus om- 11
k p.87. 88. nia poteſt. K Omnia ab ipſo ſunt, l inter
l p.115. quæ os hominis. * *Ego ero in ore tuo, do-* 12
314. *ceboque te quid loquaris.* m Moueri poteſt
m p.327. à Deo intellectus noſter, n & voluntas.
n p.328. * *Mitte, quem miſſurus es.* LXX. Elige 13
o p.1730. alium aptum, quem mittas. o Eligenda
p d.4018. meliora. p Non eligendi ad regimen in-
q d.4034. digni. q Nec munus vllum regendi ad-
mittendum, ad quod te omnino ineptum
certò noueris. * *Iratus Dominus in* 14
Moyſen, Dicitur Deus iraſci, non quod
verè iraſcatur Deus, ſed quod qui Moy-
ſen detrectantem vidiſſet, potuiſſet exi-
ſtimare Deum ad iracundiam concita-
r p.25. tum, can.760. r Ira ſymbolum diuinæ
vltionis. Dicitur enim ira de Deo qua-
s p.397. tenus punit, can.6347. s Iratus dicitur
2061 2066. Deus in Moyſen, id eſt, non approbans
eius in parendo renitentiam; vel quod
cum aliquo leui peccato fuerit, quod non
ſtatim iuſſis diuinis paruerit. vel quod
Deus excuſationem Moyſis à ſuſcipiendo
t d.4033. munere nõ admittebat. t Compellendi ad
regiminis onus ſubeũdum, ſi qui apti regi-
mini, ſubire onus abſque cauſa graui de-
trectarint. *Aaron frater tuus Leuites*, &c.
u d.3653. u Inſtruendi, qui mittuntur. x Inſtruendi,
x d.4022. qui ad regimen eliguntur. y Iuuandi. *Scio*
y d.4793. *quod eloquens ſit*, z Deus omnia nouit.
z p.16. *Ecce ipſe egreditur*, &c. a Deus futura co-
a p.18. gnoſcit. *Lætabitur corde*, b Cognoſcit
b p.17. Deus arcana cordium. † Tua, inquit, præ-
† p.202. ſentia fratri gaudiũ excitabit.* *Pone ver-* 15
a p.735. *ba mea in ore eius*, a Prædicat iuridicè,
qui legitimè ad prædicandum vocatur, ac
b d.4082. mittitur. b Miniſtris inſtructiones ſugge-
c d.3594. rendæ, c & Concionaturis, d qui nihil
d p.714. aliud prædicare debent, niſi verbum

Dei, id eſt, credenda, & agenda. *Pone
verba mea.* e Homines ab hominibus do- e p.339.
centur. *Ego ero in ore tuo, & in ore illius*,
&c. Docemur his verbis 1. f Dei proui- f p.23.
dentiam eſſe. 2. g Verbum Dei eſſe ab Ec- g p.1353.
cleſia, ab Eccleſiæ capite viſibili tanquam 1355.
à proponente. 3. h Moueri poſſe à Deo in- h p.327.
tellectum, & volũtatem noſtram. 4. i Pe- 328.
culiarem Dei erga pios prouidẽtiam eſſe. i p.380.
5. K Eſſe à Spiritu ſancto illuſtrationes, & K p.390.
affectus ad donum conſilij ſpectantes, &
ad rectam actionem excitantes. 6. l Eſſe l p.396.
à Deo vocationem ad præclara in Eccleſia
16 munera exercenda. * *Ipſe loquetur pro te
ad populum*, &c. m Rectè ſunt in Eccleſia m p.645.
17 maiores, ac minores Dei miniſtri. * *In qua* 649.
facturus es ſigna, n Miracula. o Datur à n p.310.
Deo Moyſi donũ, quod appellatur, Ope- o p.419.
18 ratio virtutum. * *Vadam, & reuertar ad
fratres meos*, &c. p Officioſum ſe Moy- p p.2045.
ſes exhibet erga Iethro ſocerum ſuum. 2138. 2139.
Vade in pace. q Negandum nihil, quod q d.4424.
à familiari honeſtè petitur. r Obſequen- r d.4433.
dum voluntatibus honeſtis amicorum.
19* *Mortui ſunt enim omnes*, &c. s Admi- s p.305.
rabilis eſt in diuina prouidentia cũ effica-
citate ſuauitas coniuncta. Poterat Deus
ſua potentia incolumem ſeruare in Ægy-
pto Moyſen, etiã viuentibus eius inimicis.
ſed vt ſuauius ageret, expectauit vt ini-
20 mici Moyſis obirent. * *Tulit ergo Moy-
ſes*, &c. t Actus prouidentię, u & obedien- t p.1759.
tiæ erga Deum, qui reditum in Ægyptum u p.397.
21 præceperat. * *Vide vt omnia oſtenta*, &c. 2066.
facias, x Eſt in omnibus parendum præ- x p.2066.
ceptis Dei. *Quæ poſui in manu tua*, y Solet y p.419.
à Deo quibuſdam communicari donum,
quod dicitur Operatio virtutum. Manus,
ſymbolum Miniſterij, c.6589. *Vide, vt fa-
cias*, z Indicat eſſe in homine liberum ar- z p.146.
bitrium. *Ego indurabo cor eius*, Dicitur 402.
Deus facere, quod ipſe permittit vt fiat.
ita dicitur indurare cor, can.557. a Solet a p.381.
Deus quædam gratiæ auxilia ſubtrahere
ab illis, in quibus obſtaculum inuenit. quæ
gratiæ ſubtractio, excæcatio, & induratio
dici ſolet. b Quare Induratio, ſymbolum b p.2256.
eſt obſtinationis, ac pertinaciæ: etiam di-
citur Deus indurare, cũ iuſto iudicio per-
mittit, nec præbet auxilia efficacia, vt eam
auferat, c.6319.8207. *Et non dimittet po-
pulum*, Solet accipi Et, pro Quia. Ideo
permittam indurari, quia contra meum
præceptum peccabit, non dimittendo po-
pulum, c.2896. c Contingit interdum vt c p.1281.
vnũ peccatum ſit alterius peccati pœna:
quatenus Deus in pœnã ſubtrahit à pec-
cante efficax auxilium gratiæ diuinæ.
22* *Dices ad eum*, &c. d Inſtructio, vt ſupra d def.3653.
cap.3.num.16. *Filius meus primogenitus* 4022.
Iſrael,

Iſrael, An primogenitus dicitur, id eſt,
dignior inter alios populos? can.572. nam
veram religionem habebat. An primoge-
nitus reſpectu populi Chriſtiani, multò
e p.53. poſt per gratiam naſcituri? *e* Dulcia hæc
verba, Dei benignitatem innuunt. * *No-* 23
f p.2072. *luiſti dimittere eum, f* Inobedientia con-
g p.2066. tra Dei præceptum, *g* ad quod Pharao te-
nebatur; vt pœna indicat, quæ ſubſequi-
tur: *Ecce ego interficiam filium tuum pri*
h p.2099. *mogenitum*, *h* Superioris eſt ſubditorum
i p.25. malefacta pœnis cõpenſare. *i* Conſequun-
1279. tur pœnæ ad peccatũ, quas Deus infligit.
k p.1293. K Contingit interdum vnum pro alterius
peccato puniri: quia ad ipſum peccantem
ſpectat vt quid illius; vt filius eſt quid pa-
tris. * *Cumque eſſet in itinere, in diuer-* 24
ſorio, ex hebr. Et accidit in via in diuerſo-
rio, vt occurreret ei Dominus. *Occurrit ei*
l Gloſſ. ex *Dominus, & volebat occidere eum, l* Pro-
Auguſt. nomen, Ei, Eum, referendum eſt ad filium
Moyſis, non ad ipſum Moyſen. Antece-
dentia ſolẽt interdum à ſuis relatiuis præ-
m p.2066. cedi, c.8595. *m* volebat autem Deus occi-
2072. 2079 dere puerum, quia contra quã præceperat
2099. Geneſ.17.14. puer circuncíſus non erat.
n p.1293. *n* Congruum eſt à male agendo pœnarum
comminatione deterrere. * *Circumcidit* 25
o p.760. *præputium*, *o* Circuncíſione veteres patres
p p.839. vſi ſunt *p* in proteſtationẽ fidei vnius Dei.
Sponſus ſanguinum, Sanguineus. Opus eſt
mihi, te ſponſo, ſanguinem à prolis viſce-
ribus elicere. * *Dimiſit eum*, Aliqui inter- 26
pretãtur, Sephoram dimiſiſſe Moyſen, &
rediſſe in Madian. ſed quoniam, Dimiſit,
in textu hebręo eſt generis maſculini, me-
lius eſt referre ad Deum, ſiue Angelum;
vt ſit ſenſus: Angelus dimiſit puerum, ne
interficeret, propter circuncíſionem, poſt-
quã dixerat Sephora Moyſi, Sponſus ſan-
guinum tu mihi es. Non eſt tamen negan-
dum, Sephoram cum filijs rediſſe in Ma-
dian, ne Moyſi eſſent impedimẽto in miſ-
ſione tam graui; & ipſum Moyſen eam
dimiſiſſe. Porrò Deus pepercit puero poſt
a p.52. circuncíſionem: *a* quia clemens, *b* quia
b p.55. exorabilis. Et docemur 1. *c* Pœnitentiam
c p.781. agendam eſſe, vt peccatorum remiſſio re-
d d.4342. cipiatur. 2. *d* Legitimè, verèq; reſipiſcen-
e d.4352. tes, ſuſcipiendos eſſe. 3. *e* Pœnam eſſe re-
mittendam ei, qui ſatisfecerit. * *Dixit au-* 27
f p.684. *tem Dominus ad Aaron*, *f* Reuelationes
propheticæ ſunt à Deo. *Vade in occurſum*
g p.1759. *Moyſi*, *g* Prouidẽtia. *Qui perrexit*, *h* Obe-
h p.2066. diẽtia. *Oſculatus eſt eum*, *i* Debetur con-
i p.2045. ſanguineis cultus ſuus. *k* Oſculum, amo-
k p.193. ris ſymbolum. * *Narrauitq; Moyſes*, &c. 28
l p.2066. *l* Actus obedientiæ erga Deum, *m* & ve- 29
m p.2108. racitatis. *Signa corã populo*, *n* Miracula. 30
n p.310. *Et credidit populus*, *o* Nam ad fidei te- 31
419. ſtimoniũ miracula fiunt. *Quod viſitaſſet*
o p.696. *Dominus*, &c. Viſitare, eſt beneficia con-
2383. ferre, c.2473.2776.7882. Reſpicere, eſt
miſericordiam, & prouidentiam exerce-
re, c.2773. *p* Quare Viſitatio, ſymbolum p p.54.
eſt diuinæ beneficẽtiæ, *q* Viſio, ſymbolum q p.23.37.
diuinæ prouidentiæ, *r* & miſericordiæ. r p.56.
Et proni adorauerunt, *s* Eſt Deo adora- s p.1957.
tionis reuerẽtia exhibenda. *t* Congruum, t p.1960.
etiã exteriorem adorationem Deo exhi-
bere. *u* Nam exteriores corporis actus, u p.1918.
non ſolum interni, debentur Deo; & exci-
tant mentis actus internos.

Interpretatio myſtica.

2 QVid eſt, quod tenes in manu? Re-
ſpondit: Virga. Cum Moyſes
ſit figura Chriſti, vt ſupra di-
ctum eſt: dicendum, virgã in manu Moyſi,
eſſe virtutem diuinam, ac diuinitatem in
carne Chriſti: Nam Dei virtus virga dici-
tur pſal.109. Virgam virtutis ſuæ emittet
Dominus ex Sion. Virga dicitur Verbum
in carne, Iſa.11. Egredietur virga de ra-
3 dice Ieſſe. * *Proijce eam in terram*, *a* Vir- a p.434.
ga in terram proiecta eſt, quatenus Filius
Dei verum corpus humanum aſſumpſit,
& exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui
accipiẽs. *Verſa eſt in colubrum*, Coluber,
peccati ſymbolum eſt, Eccle.10.8. Eccli.
21.2. Amos 5.19. Innuit autem ipſe
Chriſtus Ioan.3.14. ſerpentem æneum in
deſerto exaltatum ſui typum fuiſſe in
Crucem eleuandi. *b* Ergò verti virgam in b p.531.
colubrum, eſt Verbum diuinum formam 532.537.
peccatoris accepiſſe, & poſitas in eo fuiſſe 538.539.
iniquitates omnium noſtrum: ac proinde, 545.568.
quaſi ipſe peccaſſet, paſſiones veras pro
nobis ſuſtinuiſſe, ac verã mortem paſſum
fuiſſe. *Vt fugeret Moyſes*, *c* Moyſes fu- c p.538.
git, quatenus ſuas paſſiones Chriſtus in 539.
4 horto exhorruit. * *Apprehende caudam*
eius, *d* Apprehendit Chriſtus caudam co- d p.589.
lubri, & eleuauit illum è terra; quatenus 592.
ſeipſum à mortuis reſuſcitauit. *e* & me- e p.580.
ruit ſibi corporis gloriam. *Verſaque eſt in* 589.
virgam. *f* Vertitur coluber in virgam, f p.593.
quatenus viuit Chriſtus vitam immorta-
lem, *g* & corpus in Chriſto idem reſurre- g p.595.
xit, quod in Cruce pependerat, *h* & cor- h p.596.
pus reſurrexit glorioſum, *i* & apparuit i p.603.
5 Chriſti poteſtas, & gloria. * *Vt credãt*, &c. 605.
K Neceſſarium fuit, præſertim ne inanis K p.594.
eſſet fides noſtra, Chriſtum à mortuis re-
6 ſurgere. * *Mitte manum tuam in ſinum*
tuum, Manus figura eſt Verbi diuini, per
quod facta ſunt omnia. Manus enim po-
tentię, & operis ſymbolũ eſt, c.6590.6591.
l Manus in ſinum miſſa, eſt Verbum in l p.434.
Virginis vterum deſcẽdens, & incarnatũ. 457.
Quã cum miſiſſet in ſinum, protulit lepro- m p.530.
ſam, Lepra, peccati ſymbolũ eſt, c.6444. n p.531.
m Manus è ſinu leproſa educta, eſt Filius 537.538.
Dei corpus humanum paſſibile aſſumens, 539.543.
n & paſſiones humanas ſuſtinens, *o* & vt 545.568. o p.559.

peccator ab impijs habitus, & vt leproſus
reputatus, Iſa.53.4. * *Retrahe manum* 7
p p.569. *tuam in ſinum tuum p* Manus in ſinum re-
tracta, videtur eſſe corpus Chriſti in ſe-
pulchrum illatum. *Protulit iterum, & erat*
q p.592. *ſimilis carni reliqua*, q Manus iterum è
ſinu protracta, ac nũda; eſt Chriſti è mor-
r p.593. tuis reſurrectio r in vitam immortalem.
* *Sume aquam fluminis, & effunde eam* 9
*ſuper aridam, & quidquid hauſeris de flu-
mio, vertetur in ſanguinem*, Fluuius, tor-
rens, ſymbola ſunt humanę vitę, quatenus
prateriti, c.6061.7694. Aqua, quatenus
effunditur, ſymbolum eſt miſerię, c.5548.
quatenus abluit, ſymbolum eſt remiſſionis
peccatorum, & gratiæ, can. 5349.5362.
Sanguis, vitę ſymbolũ eſt, quatenus effuſo
ſanguine, nõ eſt vita, c.7325. Videtur ergo
is eſſe huius tertij ſigni myſticus ſenſus,
duobus præcedẽtibus ſignis maximè con-
gruus: s Moyſes aquam de flumine ſumit, s p.434.
quatenus Verbum diuinum ſibi noſtram 457.
mortalitatẽ per incarnationem vnit. quod
beneficium eſt maximę gratiæ in humanũ
genus collatæ. t Effudit Moyſes aquam t p.532.
ſuper aridam, quatenus Verbum incarna- 532.537.
tum humiliauit ſemetipſum, & humanas 543.545.
paſſiones ſuſcepit, ac mortem. Nam terra 568.
ſymbolicè ſtatus vilis, & calamitoſus eſt.
Vel u Effudit aquam ſuper aridam, qua- u p.573.
tenus omnia gratiæ bona hominibus per 577.578.
Chriſti paſſionem collata ſunt. Nam terra 579.
homines ſignificat, qui ſũt in terra, c.7630.
& Eccleſiam militãtem, c.7632. x Quid- x p.363.
quid à Moyſe hauritur de flumine, verti- 573.749.
tur in ſanguinem, quatenus quiſquis à
Chriſto ad fidem, & ad Eccleſiam à ſæcu-
lo trahitur, gratiam per Sacramenta reci-
pit, & viuificatur per merita Chriſti, vt
ſupra.

CAPVT QVINTVM.

SVMMA.

Legati pro Iſraelitico populo Moyſes, & Aaron, poteſtatem fieri petunt à Pharaone abeundi in ſolitudinem ad ſacrificandum Deo. Negat ſe facturum Pharao: & ne ſit Iſraelitis otium cogitandi de diſceſſu, iubet non præberi eis paleas ad lateres fabricandos, ſed ipſos ſtipulas colligere, & tamen quotidie tantundem operis exhibere, quantum prius. Menſuram laterum explere non valentibus Iſraelitis, flagellantur eorum præfecti: qui conqueruntur apud Regem, ſed fruſtra. Conqueruntur & apud Moyſem, iſque proponit querimonias Deo.

1 POſt hęc ingreſſi ſunt Moyſes & Aaron, & dixerunt Pharaoni:
Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dimitte populum meum
vt ſacrificet mihi in deſerto. 2 At ille reſpondit: Quis eſt
Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Iſrael? neſcio
Dominum, & Iſrael non dimittam. 3 Dixeruntque: Deus
Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in
ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro: ne fortè
accidat nobis peſtis aut gladius. 4 Ait ad eos rex Aegypti:
Quare Moyſes & Aaron ſolicitatis populũ ab operibus ſuis? ite ad onera veſtra.
5 Dixitque Pharao: Multus eſt populus terræ: videtis quòd turba ſuccreuerit:
quãto magis ſi dederitis eis requiẽ ab operibus? 6 Præcepit ergo in die illo præ-
fectis operum & exactoribus populi, dicens: 7 Nequaquam vltrà dabitis paleas
populo ad conficiendos lateres, ſicut priùs: ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas.
8 Et menſuram laterum, quam priùs faciebãt, imponetis ſuper eos, nec minuetis
quidquam: vacant enim, & idcirco vociferãtur, dicentes: Eamus, & ſacrificemus
Deo noſtro. 9 Opprimantur operibus, & expleant ea: vt non acquieſcant verbis
mendacibus. 10 Igitur egreſſi præfecti operum & exactores, ad populum dixe-
runt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas: 11 Ite, & colligite ſicubi inuenire
poteritis, nec minuetur quidquam de opere veſtro. 12 Diſperſuſq; eſt populus
per omnem Terram Aegypti ad colligendas paleas. 13 Præfecti quoque ope-
rum inſtabant, dicentes: Complete opus veſtrũ quotidie, vt priùs facere ſolebatis
quando dabantur vobis paleæ. 14 Flagellatiq; ſunt qui præerant operibus filio-
rum Iſrael, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis menſuram
laterum ſicut priùs, nec heri, nec hodie? 15 Veneruntq; præpoſiti filiorũ Iſrael,
& vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra ſeruos tuos?
16 Paleæ non dantur nobis, & lateres ſimiliter imperantur: en famuli tui flagellis
cædimur, & iniuſtè agitur contra populum tuum. 17 Qui ait: Vacatis otio, &
idcirco

idcirco dicitis: Eamus,& ſacrificemus Domino. 18 Ite ergo,& operamini: pa-
leæ non dabuntur vobis, & reddetis conſuetum numerum laterum. 19 Vide-
bantque ſe præpoſiti filiorum Iſrael in malo, eo quòd diceretur eis: non minue-
tur quidquã de lateribus per ſingulos dies. 20 Occurreruntq; Moyſi & Aaron,
qui ſtabant ex aduerſo, egredientibus à Pharaone: 21 & dixerunt ad eos: Videat
Dominus & iudicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone
& ſeruis eius, & præbuiſtis ei gladium, vt occideret nos. 22 Reuerſuſque eſt
Moyſes ad Dominum,& ait: Domine, cur afflixiſti populum iſtum? quare miſiſti
me? 23 Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonem vt loquerer in nomine tuo,
afflixit populum tuum: & non liberaſti eos.

Interpretatio litteralis.

a p.2066. INgreſſi ſunt,&c. Obedientia. a Ita 1
iuſſerat Deus. *Hæc dicit Dominus*
b p.339. *Deus Iſrael: Dimitte*,&c. b Deus
ſuam voluntatem hominibus per
homines enũciare ſolet. *Vt ſacrificet mihi.*
Hebr. vt diem feſtum agat mihi, nempe
c p.37. ſacrificia offerendo. c Eſt Deus colendus.
1915. d Adorationis ei cultus exhibẽdus. e Con-
d p.1957. gruum autem eſt adorationem etiam ex-
e p.1960. teriorẽ ei exhibere. f Inter externas ado-
f p.1962. rationes potiſſima eſt ſacrificium. *In de-*
g p.1961. *ſerto*, g Congruum eſt adorationi externæ
h p.913. determinatum locũ adhibere. h Solitudo
autem congrua ad Idololatrarum conſor-
i p.914. tium vitandum, i & occaſiones tentatio-
1422. num. Porrò Moyſes, & Aaron ſacrificij
mentionem faciunt Pharaoni, non tranſ-
migrationis in terram Chanaan: ne diffi-
ciliorem haberent Regem ad populum
k p.1761. dimittẽdum. k Cautio. l Veritas pruden-
l p.2114. ter celatur, non mentiendo. * *Quis eſt Do-* 2
minus, vt audiam vocem eius, & dimittã
m p.2029. *Iſrael?* m Blaſphemia, qua diuinæ Maie-
† p.2072. ſtati, ac poteſtati derogatur. † & Inobe-
n p.1414. diẽtia, contemnens præceptũ Dei. *Neſcio*
o p.1423. *Dominum*, n Infidelitas, o Paganiſmus.
p p.1251. p Ignorantia culpabilis. Poterat enim, ac
q p.397. debebat Pharao Deũ cognoſcere. * *Deus* 3
r p.2066. *Hebræorum vocauit nos*, q Diuinæ voca-
s p.1931. tioni reſpondendum, r & parendum diui-
t p.1821. nis præceptis. *Vt eamus viam trium die-*
u p.2154. *rum*, &c. vid. ſupra n.1. *Ne fortè accidat*
x p.1872. *nobis peſtis, aut gladius*, s Poſſunt à Deo
y p.1894. temporalia ad finẽ honeſtum peti. * *Qua-* 4
z p.1898. *re ſolicitatis populum ab operibus ſuis?*
a p.1817. t Iudicium ſuſpitioſum, u & iniuſta que-
b p.218. rimonia, x & accuſatio calumnioſa, y &
c p.198. conuitium, z & detractio. *Ite ad onera*
d p.163. *veſtra*, a Iniuſtè pœna imponitur imme-
1769. rentibus. * *Multus eſt populus terræ*. &c. 5
e p.167. b Inuidia, c & odium, d & aſtutia. * *Præ-* 6
1715. *cepit ergo in die illo*, &c. vſque ad nu. 10.
† p.1769. e Imperium, † & aſtutia, quæ vtitur malis
f p.1817. modis ad finem malum. f & iniuſtitia, g &
g p.2362. 2364. crudelitas. * *Vacant*, h Mendacium cum 8
h p.2119. intentione nocendi. *Idcirco vociferantur*,
i p.1821. i Iudicium ſuſpitioſum, k & calumnia.
k p.1872. * *Vt non acquieſcant verbis mendacibus*, 9

l Detractio contra Moyſen, & Aaron. l p.1898.
10 * *Sic dicit Pharao*,&c. m In malam actio- m p.164.
nem conſentiunt, n & iniuſto parent im- 1731.2151.
12 perio. * *Diſperſus eſt populus*,&c. o Dili- n p.2067.
13 gentia. * *Præfecti quoque operum inſta-* o p.1767.
14 *bant* p Diligẽtia. * *Flagellatiq; ſunt*,&c. p p.1767.
15 q Iniuſta verberatio. * *Cur ita agis con-* q p.1817.
tra ſeruos tuos? r Iuſta querimonia. s Cõ- r p.2154.
16 querũtur de iniuſtitia. * *Vacatis otio*,&c. s p.1817.
17 t Iudicium ſuſpitioſum, u & conuitium. t p.1821.
18 * *Paleæ non dabuntur vobis*,&c. x Iniu- u p.1894.
19 ſtitia, y & crudelitas. * *In malo*, z In pœ- x p.1817.
21 na iniuſta. * *Videat Dominus*, a Eſt in y p.2362.
Deo omnium cognitio, b & prouidentia. 2364.
Et iudicet, c Iudex omnium Deus. *Fœtere* z p.1817.
feciſtis odorem noſtrum,&c. Odioſa red- a p.16.
didiſtis opera noſtra, quæ prius placebant, b p.23.
c.6834.8257. d Boni operis ſymbolum, c p.24.
Odor. e Mali operis ſymbolum, Fœtor. d p.1035. 1151.
22 f Querimonia, ſed non iuſta. * *Cur affli-* e p.1152.
23 *xiſti populum iſtum?*&c. Interrogatio hæc 1193.
admirationis videtur eſſe, c.8725. g cau- f p.2154.
ſam cur id fecerit Deus ignorat, & inue- g p.158.
ſtigatu difficilem reputat. Optantis etiam
ſignum eſt, c.8727. h optat conſolationem h p.200.
populi, petit myſteriũ ſibi aperiri, c.8730.
i Orationis actio eſt. i p.1926. 1931.1932. 1941.

Interpretatio myſtica.

1 a MOyſis, & Aaronis legatio ad Pha- a p.700.
raonem, Sacerdotum Chriſti præ- 713.
dicationem figurat, miſſorum ad Gentes,
& ad homines peccato ſeruientes; liber-
tatem à ſeruitute diaboli procurantium.
2 * b Pharao Gentiles ſignificat, præſer- b p.1428.
tim Principes, Gentiliſmum profitentes;
c Pharao quatenus Deum ignorat, ſunt c p.1432.
ij, qui cæcitate mentis laborant, carentes 1433.1434.
lumine ſupernaturali ob infidelitatem, & d p.661.
3 voluntariam incõſiderationem. * d Sacri- 680.681.
ficium in ſolitudine, eſt Dei ſeruitium, & 682.913.
contemplatio, remotis impedimentis cu- 2157.2173.
rarum temporalium, & concupiſcentiæ, & e p.653.
malorum ſociorum. e Via trium dierum 655.658.
in ſolitudinem, ſunt tria media, quæ po- 659.2063.
tiſſimum valent ad perfectionem chriſtia- 2173.2312.
nam, quæ tria tollunt impedimenta, carnis 2313.2315. 2399.
con-

concupiſcentiam,& oculorum, & vitæ ſu-
perbiam,nempe Caſtitas,paupertas ſpiri-
f p.652. tus, & obedientia. *f* Sacrificium, eſt per-
fectio chriſtiana, quæ ſacrificium iuſtitiæ
ſolet in Scripturis ſacris appellari;quę ag-
gregatio eſt omnium virtutum, præcipuè
trium, Humilitatis, ſiue Mortificationis,
Obedientiæ, & Charitatis, ſine quibus
non poteſt eſse perfectio chriſtiana.
9 * *g* Iſraelitarum oppreſſio, quæ iubetur à g p.884.
Pharaone, impugnationes figurat, & tri- 885.886.
bulationes, ac tentationes, quas perpe- 887,888.
tiuntur Catholici, & ij, qui ſe à Diaboli 900.
iugo ſubducere nituntur, à Iudæis, ab Hę-
reticis, à Gentilibus, à falſis fratribus, à
Diabolo.

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

Spondet Dominus educturum ſe filios Iſrael è ſeruitute ægyptiaca; mittitque Moyſen, & Aaron legatos ad filios Iſrael & ad Pharaonem. Numerantur principes quarundam familiarum Iſraeliticarum, vt Moyſis genealogia cognoſcatur.

1 DIxitque Dominus ad Moyſen: Nunc videbis, quæ facturus ſim
Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu
robuſta eijciet illos de terra ſua. 2 Locutuſq; eſt Dominus
ad Moyſen, dicens: Ego Dominus 3 qui apparui Abraham,
Iſaac, & Iacob, in Deo omnipotente: & nomen meum
ADONAI non indicaui eis. 4 Pepigique fœdus cum eis,
vt darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eo-
rum, in qua fuerunt aduenæ. 5 Ego audiui gemitum filiorum Iſrael, quo Ægyptij
oppreſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei. 6 Ideo dic filijs Iſrael: Ego Do-
minus qui educam vos de ergaſtulo Ægyptiorum, & eruam de ſeruitute: ac redi-
mam in brachio excelſo, & iudicijs magnis. 7 Et aſſumam vos mihi in populum,
& ero veſter Deus: & ſcietis quòd ego ſum Dominus Deus veſter qui eduxerim
vos de ergaſtulo Ægyptiorum: 8 & induxerim in terram, ſuper quam leuaui ma-
num meam vt darem eam Abraham, Iſaac, & Iacob: daboque illam vobis poſſi-
dendam, ego Dominus. 9 Narrauit ergo Moyſes omnia filijs Iſrael: qui non
acquieuerunt ei, propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriſſimum. 10 Locutuſque
eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem
Ægypti, vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. 12 Reſpondit Moyſes coram Do-
mino: Ecce filij Iſrael non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præſertim
cùm incircumciſus ſim labijs? 13 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron,
& dedit mandatum ad filios Iſrael, & ad Pharaonem regem Ægypti, vt educerent
filios Iſrael de terra Ægypti. 14 Iſti ſunt principes domorum per familias ſuas.
Filij Ruben primogeniti Iſraelis: Henoch & Phallu, Heſron & Charmi. 15 Hæ
cognationes Ruben. Filij Simeon: Iamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Soar,
& Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. 16 Et hæc nomina filiorum
Leui per cognationes ſuas: Gerſon & Caath & Merari. Anni autem vitæ Leui
fuerunt centum triginta ſeptem. 17 Filij Gerſon: Lobni & Semei, per cogna-
tiones ſuas. 18 Filij Caath: Amram, & Iſaar, & Hebron, & Oziel. anni quoque
vitæ Caath, centum triginta tres. 19 Filij Merari: Moholi & Muſi. hæ cogna-
tiones Leui per familias ſuas. 20 Accepit autem Amram vxorem Iochabed pa-
truelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen. Fueruntque anni vitæ Amram,
centum triginta ſeptem. 21 Filij quoque Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22 Filij quoque Oziel: Miſael, & Eliſaphan, & Sethri. 23 Accepit autem Aaron
vxorem Eliſabeth, filiam Aminadab, ſororem Nahaſon, quæ peperit ei Nadab, &
Abiu, & Eleazar, & Ithamar. 24 Filij quoque Core: Aſer, & Elcana, & Abiaſaph.
hæ ſunt cognationes Coritarum. 25 At verò Eleazar filius Aaron accepit vxo-
rem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi ſunt principes familiarum
Leuiticarum per cognationes ſuas. 26 Iſte eſt Aaron & Moyſes, quibus præ-
cepit Dominus vt educerent filios Iſrael de Terra Ægypti per turmas ſuas. 27 Hi
ſunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educant filios Iſrael de

Aegypto:

Digitized by Google

Aegypto: iſte eſt Moyſes & Aaron, 28 in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen, in terra Aegypti. 29 Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Aegypti, omnia quæ ego loquor tibi. 30 Et ait Moyſes coram Domino: En incircumciſus labijs ſum, quomodo audiet me Pharao?

Interpretatio litteralis.

NVnc videbis quæ facturus ſim 1
a p.14. *Pharaoni*, &c. *a* Suam Deus
b p.235. potentiam prędicat, *b* vt faciat
c p.25. ſpem Moyſi. *c* vt ſe vltorem
d p.14. indicet male agentium. *d* Manus robuſta,
ſymbolum diuinæ potentię, c.6590. * *Ego* 2
Dominus, *nim Iehoua*. Nomen Dei pro-
e p.1.6. prium, ſummũ ens ſignificans, *e* Profite-
tur eſſe ſe verum Deum, & vnicum. Nam
nomen, Dominus, tetragrãmaton in textu
hebræo, eſt nomẽ proprium veri, & vnius
Dei. * *Qui apparui Abraham*, &c. Qui 3
me manifeſtaui, mei cognitionẽ commu-
f p.30. nicaui. *f* Eſt Deus intelligibilis à nobis per
eius reuelationem. *In Deo omnipotente*,
In, Cauſam efficiẽtem primam ſignificare
ſolet; ſiue poteſtatem cauſæ principalis, &
auctoritatem, c.2945.2949.2951. Manife-
g p.2. ſtaui, me, inquit Deus, *g* vt principium
h p.87. omnium. *h* vt cauſa efficiens. *i* vt omni-
i p.14. potens. *k* Eſt Deus intelligibilis à nobis ex
k p.29. operibus naturæ. *Et nomen meũ Adonai*
non indicaui eis, Nomen, pro eſſentia,
l p.28. c.1926. *l* Eſt Deus inuiſibilis: non poteſt
viribus naturæ intelligi, vt eſt eius eſſẽtia.
Adonai, eſt in hebręo nomen Tetragram-
maton, nomen ineffabile: quod ſignificat,
m p. 1491. Ens, ſummum ens. Quantæ ſit maieſtatis
n p.2124. oſtendit Deus his verbis; vt neque eius
o p.53. amici, ac dilecti, cognouerint illum vt eſt.
p p.54. * *Pepigique fœdus cum eis*, &c. Fœdus & 4
† p.55. amicitiam innuit, & promiſſionem. *m* Eſt
q p.56. amicitia Dei cũ hominibus iuſtis. *n* Licita,
r p.23. fœdera, & promiſſiones. *Vt darem*, *o* Dei
s p.16. benignitas innuitur, *p* & benificentia.
t p.1927. * *Ego audiui*, &c. † Deus exorabilis. *q* mi- 5
u p.216. ſericors, *r* prouidẽtiam exercens, *s* omnia
x p.2124. cognoſcens, *t* petẽtibus tribuẽs. *Gemitum*,
2125. *u* Symbolum triſtitiæ Fletus. *Recordatus*
y p.23. *ſum pacti mei*, *x* Stãdum promiſſis. *y* Au-
1759. ditus, Recordatio, ſymbola Prouidentiæ,
z p.1569. *z* Beneuolentiæ, *a* Benignitatis, *b* Benefi-
a p.53. centiæ, *c* Miſericordiæ, vt ſup.cap.2.n.25.
b p.54. & c.3.n.7. * *Educam vos*, &c. *d* Deus be- 6
1605. nignus, *e* & beneficus. *In brachio excelſo*,
c p.56.217. *f* Brachium, diuinæ gubernationis, ac vir-
1603. tutis ſymbolũ, c.5500. *Et iudicijs magnis*,
d p.53. Solet iudicium pro vltione ſumi, c.1794.
e p.54. & pro diuina prouidẽtia, c.1797. *g* vtroque
f p.14.23. modo poſſint iudicia accipi hoc in loco.
g p.23.25. * *Et aſſumam vos mihi in populum*, &c. In 7
h p.37. meũ cultum. *h* eſt Deus colendus. *i* Auctor
i p.1117. legis veteris Deus, *k* qui populo Iſraeliti-
k p.1124. co cultus diuini modũ præſcripſit, *l* & cæ-
l p.838.
839.858.
860.

remonias. *Et ſcietis*, Lex, quã dabo vobis,
erit ſignũ rememoratiuum, c.2269. in me-
moriam, quod ego eduxerim vos de Ægy-
pto. *m* Ex operibus cognoſcitur Deus. m p.29.
8 * *Dominus Deus veſter*, *n* Verus Deus. n p.1.
Super quam leuaui manũ meam, *o* Leuare o p.1982.
manum, ſymbolũ iurantis, c.6449. *p* Lici- p p.1982.
tum eſt iuramentum, exemplo Dei. *Vt da-*
rem, &c. *q* Licitum licita promittere. *Ego* q p.2124.
Dominus, *r* Deus verus, *s* Dominus om- r p.1.
9 nium. * *Narrauit omnia*, *t* Obedientia, s p.22.
u & veracitas. *Non acquieuerunt ei*, *x* In- t p.2066.
obedientia. *Propter anguſtiam ſpiritus*, u p.2108.
y Triſtitia immoderata operationem im- x p.2072.
11 pedit rationis. * *Ingredere*, *& loquere*, y p.229.
z Diuina reuelatio. *Vt dimittat*, Suaſio. z p.684.
a Dei voluntas non imponit neceſſitatem a p.297.
agentibus liberis, *b* & ita eſt efficax, vt etiã b p.305.
12 ſuauis ſit. * *Non audiunt me*, &c. *c* Inobe- c p.2072.
30 dientia, *d* & pertinacia. *e* Audiendi deſi- d p.2256.
derium eſt neceſſariũ in auditoribus verbi e p.717.
Dei. *Præſertim cum incircumciſus ſim la-*
bijs, *f* Cum ſpiritu, & efficacia, ſuauitas eſt f p.730.
miſcenda, ad delectationem auditorum.
Humilitatis actus, propriorũ defectuum
confeſſio. *Incircumciſus labijs*, Linguæ
13 impeditioris. * *Locutusque eſt Dominus*
ad Moysen, *g* Reuelatio. *Dedit manda-* g p.684.
14 *tum*. *h* Quia Dominus. * *Iſti ſunt princi-* h p.22.
pes, &c. *i* Hominum ex hominibus gene- i p.320.
ratio. Moyſis, & Aaronis genealogia nar-
ratur, quos Deus deſtinabat legatos ad fi-
lios Iſrael, & ad Pharaonem. Et quia hi
deſcendebant à Patriarcha Leui: narra-
tionis initium fit à Ruben, & Simeon, fi-
lijs Iacob, qui ei nati fuerant ante Leui.
20 * *Accepit autem Amram vxorem*, *k* Ma- k p.830.
23 trimonium licitum. * *Ego Dominus*, 831.
25 *l* Deus, *m* vnus, & verus, *n* Dominus om- l p.1.
29 nium. * *Et ait Moyſes*, &c. vid. ſup. v.12. m p.6.
30 n p.22.

Interpretatio myſtica.

PRo myſtica huius capitis interpreta-
1 tione nihil occurrit, pręter * legationẽ,
11 ac miſſionem Moyſis, & Aaron; *a* quæ a p.445.
miſſionem Chriſti à Deo Patre, & *b* Apo- 446.565.
ſtolorum, & virorum apoſtolicorum figu- b p.700.
6 rauit. * Et præter Dei voluntatem edu- 713.
7 cendi Iſraelitas è ſeruitute, & aſſumendi
in populum ſuum: *c* quæ voluntas æter- c p.361.
num Dei decretum figurauit liberandi
humanum genus è ſeruiture peccati, &
inducendi in felicitatem æternam.

CAPVT

concupiſcentiam,& oculorum, & vitæ ſu-
perbiam,nempe Caſtitas,paupertas ſpiri-
f p.652. tus, & obedientia. *f* Sacrificium, eſt per-
fectio chriſtiana, quæ ſacrificium iuſtitiæ
ſolet in Scripturis ſacris appellari;quę ag-
gregatio eſt omnium virtutum, præcipuè
trium, Humilitatis, ſiue Mortificationis,
Obedientiæ, & Charitatis, ſine quibus
non poteſt eſse perfectio chriſtiana.
9 * *g* Iſraelitarum oppreſſio, quæ iubetur à g p.884.
Pharaone, impugnationes figurat, & tri- 885.886.
bulationes, ac tentationes, quas perpe- 887,888.
tiuntur Catholici, & ij, qui ſe à Diaboli 900.
iugo ſubducere nituntur, à Iudæis, ab He-
reticis, à Gentilibus, à falſis fratribus, à
Diabolo.

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

Spondet Dominus educturum ſe filios Iſrael è ſeruitute ægyptiaca; mittitque Moyſen, & Aaron legatos ad filios Iſrael & ad Pharaonem. Numerantur principes quarundam familiarum Iſraeliticarum, vt Moyſis genealogia cognoſcatur.

1 DIxitque Dominus ad Moyſen: Nunc videbis, quæ facturus ſim
Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu
robuſta eijciet illos de terra ſua. 2 Locutuſq; eſt Dominus
ad Moyſen, dicens: Ego Dominus 3 qui apparui Abraham,
Iſaac, & Iacob, in Deo omnipotente: & nomen meum
ADONAI non indicaui eis. 4 Pepigique fœdus cum eis,
vt darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eo-
rum, in qua fuerunt aduenæ. 5 Ego audiui gemitum filiorum Iſrael, quo Ægyptij
oppreſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei. 6 Ideo dic filijs Iſrael: Ego Do-
minus qui educam vos de ergaſtulo Ægyptiorum, & eruam de ſeruitute: ac redi-
mam in brachio excelſo, & iudicijs magnis. 7 Et aſſumam vos mihi in populum,
& ero veſter Deus: & ſcietis quòd ego ſum Dominus Deus veſter qui eduxerim
vos de ergaſtulo Ægyptiorum: 8 & induxerim in terram, ſuper quam leuaui ma-
num meam vt darem eam Abraham, Iſaac, & Iacob: daboque illam vobis poſſi-
dendam, ego Dominus. 9 Narrauit ergo Moyſes omnia filijs Iſrael: qui non
acquieuerunt ei, propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriſſimum. 10 Locutuſque
eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem
Ægypti, vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. 12 Reſpondit Moyſes coram Do-
mino: Ecce filij Iſrael non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præſertim
cùm incircumciſus ſim labijs? 13 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron,
& dedit mandatum ad filios Iſrael, & ad Pharaonem regem Ægypti, vt educerent
filios Iſrael de terra Ægypti. 14 Iſti ſunt principes domorum per familias ſuas.
Filij Ruben primogeniti Iſraelis: Henoch & Phallu, Heſron & Charmi. 15 Hæ
cognationes Ruben. Filij Simeon: Iamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Soar,
& Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. 16 Et hæc nomina filiorum
Leui per cognationes ſuas: Gerſon & Caath & Merari. Anni autem vitæ Leui
fuerunt centum triginta ſeptem. 17 Filij Gerſon: Lobni & Semei, per cogna-
tiones ſuas. 18 Filij Caath: Amram, & Iſaar, & Hebron, & Oziel. anni quoque
vitæ Caath, centum triginta tres. 19 Filij Merari: Moholi & Muſi. hæ cogna-
tiones Leui per familias ſuas. 20 Accepit autem Amram vxorem Iochabed pa-
truelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen. Fueruntque anni vitæ Amram,
centum triginta ſeptem. 21 Filij quoque Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22 Filij quoque Oziel: Miſael, & Eliſaphan, & Sethri. 23 Accepit autem Aaron
vxorem Eliſabeth, filiam Aminadab, ſororem Nahaſon, quæ peperit ei Nadab, &
Abiu, & Eleazar, & Ithamar. 24 Filij quoque Core: Aſer, & Elcana, & Abiaſaph.
hæ ſunt cognationes Coritarum. 25 At verò Eleazar filius Aaron accepit vxo-
rem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi ſunt principes familiarum
Leuiticarum per cognationes ſuas. 26 Iſte eſt Aaron & Moyſes, quibus præ-
cepit Dominus vt educerent filios Iſrael de Terra Ægypti per turmas ſuas. 27 Hi
ſunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educant filios Iſrael de

Aegypto:

Aegypto: iſte eſt Moyſes & Aaron, 28 in die qua locutus eſt Dominus ad Moy-
ſen, in terra Aegypti. 29 Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Do-
minus: loquere ad Pharaonem regem Aegypti, omnia quæ ego loquor tibi.
30 Et ait Moyſes coram Domino: En incircumciſus labijs ſum,quomodo audiet
me Pharao?

Interpretatio litteralis.

N*Vnc videbis quæ facturus ſim* 1
a p.14. *Pharaoni*, &c. *a* Suam Deus
b p.235. potentiam prędicat,*b* vt faciat
c p.25. ſpem Moyſi. *c* vt ſe vltorem
d p.14. indicet male agentium. *d* Manus robuſta,
ſymbolum diuinæ potentię,c.6590.* *Ego* 2
Dominus, nim Iehoua. Nomen Dei pro-
e p.1.6. prium, ſummū ens ſignificans, *e* Profite-
tur eſſe ſe verum Deum,& vnicum. Nam
nomen,Dominus,tetragrāmaton in textu
hebræo,eſt nomē proprium veri, & vnius
Dei. * *Qui apparui Abraham*, &c. Qui 3
me manifeſtaui, mei cognitionē commu-
f p.30. nicaui.*f* Eſt Deus intelligibilis à nobis per
eius reuelationem. *In Deo omnipotente*,
In, Cauſam efficiētem primam ſignificare
ſolet;ſiue poteſtatem cauſæ principalis,&
auctoritatem,c.2945.2949.2951.Manife-
g p.2. ſtaui, me, inquit Deus, *g* vt principium
h p.87. omnium. *h* vt cauſa efficiens. *i* vt omni-
i p.14. potens. *k* Eſt Deus intelligibilis à nobis ex
k p.29. operibus naturæ. *Et nomen meū Adonai*
non indicaui eis, Nomen, pro eſſentia,
l p.28. c.1926. *l* Eſt Deus inuiſibilis: non poteſt
viribus naturæ intelligi,vt eſt eius eſſētia.
Adonai,eſt in hebręo nomen Tetragram-
maton, nomen ineffabile: quod ſignificat,
m p.1491. Ens,ſummum ens. Quantæ ſit maieſtatis
n p.2124. oſtendit Deus his verbis; vt neque eius
o p.53. amici,ac dilecti, cognouerint illum vt eſt.
p p.54. * *Pepigique fœdus cum eis*,&c. Fœdus & 4
† p.55. amicitiam innuit,& promiſſionem. *m* Eſt
q p.56. amicitia Dei cū hominibus iuſtis.*n* Licita,
r p.23. fœdera,& promiſſiones. *Vt darem*, *o* Dei
s p.16. benignitas innuitur, *p* & benificentia.
t p.1927. * *Ego audiui*,&c. † Deus exorabilis.*q* mi- 5
u p.216. ſericors, *r* prouidētiam exercens, *s* omnia
x p.2124. 2125. cognoſcens,*t* petētibus tribuēs.*Gemitum*,
y p.23. 1759. *u* Symbolum triſtitiæ Fletus. *Recordatus*
ſum pacti mei, *x* Stādum promiſſis. *y* Au-
z p.1569. ditus, Recordatio, ſymbola Prouidentiæ,
a p.53. *z* Beneuolentiæ, *a* Benignitatis, *b* Beneſi-
b p.54. centiæ, *c* Miſericordiæ, vt ſup.cap.2.n.25.
1605. &c.3.n.7.* *Educam vos*,&c. *d* Deus be- 6
c p.56.217. 1603. nignus. *e* & beneficus. *In brachio excelſo*,
d p.53. *f* Brachium,diuinæ gubernationis,ac vir-
e p.54. tutis ſymbolū,c.5500.*Et iudicijs magnis*,
f p.14.23. Solet iudicium pro vltione ſumi, c.1794.
g p.23.25. & pro diuina prouidētia,c.1797.*g* vtroque
h p.37. modo poſſunt iudicia accipi hoc in loco.
i p.1117. * *Et aſſumam vos mihi in populum*,&c.In 7
k p.1124. meū cultum.*h* eſt Deus colendus.*i* Auctor
l p.838. legis veteris Deus, *k* qui populo Iſraeliti-
839.858. co cultus diuini modū præſcripſit, *l* & cæ-
860.
remonias. *Et ſcietis*, Lex,quā dabo vobis,
erit ſignū rememoratiuum,c.2269.in me-
moriam,quod ego eduxerim vos de Ægy-
pto. *m* Ex operibus cognoſcitur Deus. m p.29.
8 * *Dominus Deus veſter*, *n* Verus Deus. n p.1.
Super quam leuaui manū meam,*o* Leuate o p.1982.
manum,ſymbolū iurantis,c.6449. *p* Lici- p p.1982.
tum eſt iuramentum,exemplo Dei.*Vt da-*
rem,&c. *q* Licitum licita promittere. *Ego* q p.2124.
Dominus, *r* Deus verus, *s* Dominus om- r p.1.
9 nium. * *Narrauit omnia*, *t* Obedientia, s p.22.
u & veracitas. *Non acquieuerunt ei*, *x* In- t p.2066.
obedientia. *Propter anguſtiam ſpiritus*, u p.2108.
y Triſtitia immoderata operationem im- x p.2072.
11 pedit rationis. * *Ingredere, & loquere*, y p.229.
z Diuina reuelatio. *Vt dimittat*, Suaſio. z p.684.
a Dei voluntas non imponit neceſſitatem a p.297.
agentibus liberis,*b* & ita eſt efficax,vt etiā b p.305.
12 ſuauis ſit.* *Non audiunt me*,&c.*c* Inobe- c p.2072.
30 dientia, *d* & pertinacia. *e* Audiendi deſi- d p.2256.
derium eſt neceſſariū in auditoribus verbi e p.717.
Dei. *Præſertim cum incircumciſus ſim la-*
bijs.*f* Cum ſpiritu,& efficacia,ſuauitas eſt f p.730.
miſcenda, ad delectationem auditorum.
Humilitatis actus, propriorū defectuum
confeſſio. *Incircumciſus labijs*, Linguæ
13 impeditioris. * *Locutuſque eſt Dominus*
ad Moyſen, *g* Reuelatio. *Dedit manda-* g p.684.
14 *tum*, *h* Quia Dominus. * *Iſti ſunt princi-* h p.22.
pes, &c. *i* Hominum ex hominibus gene- i p.320.
ratio. Moyſis, & Aaronis genealogia nar-
ratur, quos Deus deſtinabat legatos ad fi-
lios Iſrael, & ad Pharaonem. Et quia hi
deſcendebant à Patriarcha Leui: narra-
tionis initium fit à Ruben, & Simeon, fi-
lijs Iacob, qui ei nati fuerant ante Leui.
20 * *Accepit autem Amram vxorem*, *k* Ma- k p.830.
23 trimonium licitum. * *Ego Dominus*, 831.
25 *l* Deus, *m* vnus, & verus, *n* Dominus om- l p.1.
29 nium. * *Et ait Moyſes*,&c.vid.ſup.v.12. m p.6.
30 n p.22.

Interpretatio myſtica.

PRo myſtica huius capitis interpreta-
1 tione nihil occurrit, pręter * legationē,
11 ac miſſionem Moyſis, & Aaron; *a* quæ a p.445.
miſſionem Chriſti à Deo Patre, & *b* Apo- 446.565.
ſtolorum,& virorum apoſtolicorum figu- b p.700.
6 rauit. * Et præter Dei voluntatem edu- 713.
7 cendi Iſraelitas è ſeruitute, & aſſumendi
in populum ſuum: *c* quæ voluntas æter- c p.361.
num Dei decretum figurauit liberandi
humanum genus è ſeruitute peccati, &
inducendi in felicitatem æternam.

CAPVT SEPTIMVM.

SVMMA.

*Mittit Deus Moyſen, & Aaron ad Pharaonem. Illi probant ſe à Deo miſſos conuerſio-
ne virga in colubrum: & renuente dimiſſionem Iſraelitarum Pharaone, vertunt Dei virtute
aquam omnem fluminis in ſanguinem. eaque prima pœna afflicta eſt Pharaonis pertinacia.*

1 DIxitque Dominus ad Moyſen: Ecce conſtitui te Deum Pha-
raonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus. 2 Tu lo-
queris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharao-
nem, vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. 3 Sed ego indu-
rabo cor eius, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in Terra
Aegypti, 4 & non audiet vos: immittamq; manum meam
ſuper Aegyptum, & educam exercitum & populum meum
filios Iſrael de Terra Ægypti per iudicia maxima. 5 Et ſcient Aegyptij quia ego
ſum Dominus qui extenderim manum meam ſuper Aegyptum, & eduxerim filios
Iſrael de medio eorum. 6 Fecit itaque Moyſes & Aaron ſicut præceperat Do-
minus: ita egerunt. 7 Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octo-
ginta trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem. 8 Dixitq; Dominus ad Moyſen
& Aaron: 9 Cùm dixerit vobis Pharao, Oſtendite ſigna: dices ad Aaron: Tolle
virgam tuam, & proiice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. 10 In-
greſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem, fecerunt ſicut præceperat Domi-
nus. tulitque Aaron virgam coram Pharaone & ſeruis eius, quæ verſa eſt in co-
lubrum. 11 Vocauit autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam
ipſi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam ſimiliter. 12 Proiece-
runtq; ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron
virgas eorum. 13 Induratumq; eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos, ſicut præ-
ceperat Dominus. 14 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Ingrauatum eſt cor
Pharaonis, non vult dimittere populum. 15 Vade ad eum mane, ecce egredie-
tur ad aquas: & ſtabis in occurſum eius ſuper ripam fluminis: & virgam, quæ con-
uerſa eſt in draconem, tolles in manu tua. 16 Dicesque ad eum: Dominus Deus
Hebræorum miſit me ad te, dicens: Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi
in deſerto: & vſque ad præſens audire noluiſti. 17 Hæc igitur dicit Dominus: In
hoc ſcies quòd ſim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea eſt, aquam
fluminis, & vertetur in ſanguinem. 18 Piſces quoque, qui ſunt in fluuio, morien-
tur, & computreſcent aquæ, & affligentur Aegyptij bibentes aquam fluminis.
19 Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, & ex-
tende manum tuam ſuper aquas Aegypti, & ſuper fluuios eorum, & riuos ac pa-
ludes, & omnes lacus aquarum, vt vertantur in ſanguinem: & ſit cruor in omni
Terra Aegypti, tam in ligneis vaſis quàm in ſaxeis. 20 Feceruntque Moyſes &
Aaron ſicut præceperat Dominus: & eleuans virgam percuſſit aquam fluminis
coram Pharaone & ſeruis eius: quæ verſa eſt in ſanguinem. 21 Et piſces, qui erant
in flumine, mortui ſunt: computruitque fluuius, & non poterant Ægyptij bibere
aquam fluminis, & fuit ſanguis in tota Terra Ægypti. 22 Feceruntque ſimiliter
malefici Ægyptiorum incantationibus ſuis; & induratum eſt cor Pharaonis, nec
audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. 23 Auertitq; ſe, & ingreſſus eſt domum
ſuam, nec appoſuit cor etiam hac vice. 24 Foderunt autem omnes Ægyptij per
circuitum fluminis aquam vt biberent: non enim poterant bibere de aqua flumi-
nis. 25 Impletique ſunt ſeptem dies, poſtquam percuſſit Dominus fluuium.

Interpretatio litteralis.

C*Onſtitui te Deum Pharaonis,* 1
Tribui tibi poteſtatē diuinam 2
in Pharaonem, virtutē patran-
dorū miraculorum, quæ ſolus
Deus efficere poteſt. Conſtitui te Dominū
Pharaonis Regis: proinde in Pharaonem
habebis rationē Dei.: quia ſolus Deus eſt
a p.310. ſupra Reges. *a* Auctor miraculorū Deus:
b p.22. *b* Dominus ſummus, Deus. *c* Tribui à
c p.419. Deo ſolo aliquibus operatio virtutum..
d p.2073. *d* ſunt ſuperiores, loco Dei. *Propheta tuus,*
Tuus interpres, c.2113. Hunc eſſe horum
verborū ſenſū, ipſa Scriptura explicat ver-
bis ſequētibus: Tu loqueris, &c. *Quæ man-*
e p.2066. *do tibi, e* Tenetur homo in omnibus diui-
nis præceptis obedire. *Indurabo cor eius,*
f p.381. *f* vide ſup. cap. 4. v. 21. * *Et multiplicabo* 3
g p.310. *ſigna, g* Miracula. * *Non audiet vos, h* In- 4
h p.2072. obedientia. *Immittam manum, i* vt ſupra
i p.14. c.3.v.20. *Per iudicia maxima,* K vid. ſup.
k p.23. 25. c.6.v.6. * *Et ſcient Aegyptij,* &c. *l* Deus 5
l p.29. ex operibus cognoſcitur. *Quia ego ſum*
m p.1. 6. *Dominus, m* Verus Deus. * *Fecit itaque,* 6
n p.2066. &c. *n* Obediētia. * *Oſtendite ſigna, o* Ver- 9
o p.1384. bi diuini teſtimonium, miracula. *Vertetur*
p p.310. *in colubrum, p* Miraculū. * *Fecerunt, ſicut* 10
419. *præceperat Dominus,* &c. *q* Obedientia,
q p.2066. *r* & ſigna. * *Fecerunt etiam ipſi per incan-* 11
r p.310. *tationes ægyptiacas, & arcana quædam ſi-*
419. *militer.* Quia ſolus Deus auctor miracu-
lorum; nec ea facit in confirmationē falſi-
tatis, aut in impugnationē veritatis: dicē-
dum ſolam conuerſionem virgæ Aaron in
colubrum miraculo factam fuiſſe per im-
mediatam Dei virtutem præter ordinem
s p.699. naturalem: *s* maleficos autem verum mi-
889. raculum nō patraſſe, ſed apparens, quate-
nus dęmonum opera vel illuſus eſt viden-
tiū aſpectus, vt virgæ colubri apparerent,
cum nō eſſēt; vel ſubductę virgę, & aliun-
de illuc colubri adducti; vel applicando
actiua paſſiuis. i. virtutes naturales virgis,
aut materię circumſtanti, colubri natura-
liter producti ſunt. *Per incantationes,*
t p.2010. *t* Superſtitionis actus illicitus. * *Deuora-* 12
u p.310. *uit virga Aaron virgas eorum, u* Videtur
etiam hoc miraculosè à Deo factum, vt
vnus coluber tot ſiue virgas, ſiue colubros
voraret. Fecit autem hoc Deus, ſiue vt
ſuum verum miraculum altero miraculo
cōfirmaret; ſiue vt eo ſigno Ægyptiorum
ruinam, & Iſraelitarum victoriam portē-
x p.2256. deret. * *Induratum eſt, x* Pertinacia. cuius 13
ſymbolū durities. *Et non audiuit eos,* &c.
y p.2072. *y* Inobedientia. * *Ingrauatum eſt,* &c. 14
z p.2256. *z* Pertinacię ſymbolum Grauitas, c.6186.
a p.1279. * *Audire noluiſti,* &c. *a* Cōſequitur pœ- 16
na ad inobediētiæ peccatum, quam Deus 17
b p.1293. infligit. *b* Congruum, à male agendo pœ-
c p.2095. narū comminationę deterrere. *c* Licitum
iniurias vlciſci ad remouēdum nocumen-
ta. *In hoc ſcies,* &c. *d* Cognoſcitur Deus d p.29.
ex operibus. *e* Cognoſcitur quod ſit Deus e p.310.
ex miraculis. *Vertetur in ſanguinem,* &c.
f Superioris eſt ſubditorū malefacta pœ- f p.2099.
18 nis compenſare. * *Affligentur Aegyptij,*
g Contingit interdum populū pro Princi- g p.1290.
20 pis peccato puniri. * *Fecerūt Moyses,* &c.
h Obedientia. *Quæ verſa eſt in ſangui-* h p.2066.
22 *nem,* &c. *i* Miraculum. * *Feceruntque* i p.310.
ſimiliter malefici, &c. *k* Superſtitio, *l* & 419.
illuſio, vt ſupra de virgis dictū eſt. *Indu-* k p.2010.
ratum eſt, m Pertinacia, vt ſupra. *Nec au-* l p.699.
24 *diuit,* &c. *n* Inobedientia. * *Foderunt au-* 889.
tem Aegyptij, &c. *o* Prouidentia. m p. 2256.
n p.2072.
o p.1759.

Interpretatio myſtica.

10 T*Vlit Aaron virgam corā Pharaone,*
& ſeruis ſuis, quæ verſa eſt in colu-
brum, a Deus Pater miſit Filium ſuum in a p.434.
ſimilitudinem carnis peccati, & iuſſit eum 531. 532.
tanquam peccatorem mori, vt c.4. dictum 537. 538.
11 eſt. * *Vocauit autē Pharao,* &c. *Quæ verſa* 539. 545.
12 *ſunt in dracones, b* Auctore Diabolo, 568.
ipſoq; ſuadente introiuit peccatū in mun- b p.1194.
dum. & homo cum in honore eſſet, nō in- 1198. 1239.
tellexit: ſed colubro comparatus, ad viles 1240. 1241.
ſe concupiſcentias abiecit; & exuti gratia, 1257.
omnes naſcimur in peccato. *Sed deuora-*
uit virga Aaron virgas eorum, c Humili- c p.579.
tate, ac morte Filij Dei Ieſu Chriſti factū 583. 584.
eſt, vt omne peccatum è mūdo tolleretur: 623. 624.
& alieni à Chriſto, illi per fidem, & chari-
tatem vnirentur, eiuſque corpori myſtico
20 cooptarentur. * *Eleuans virgam percuſſit*
aquam fluminis coram Pharaone, & ſer-
uis eius, &c. Flumen, vt ſupra dictum eſt
in ſenſu myſtico cap. 4. v. 9. ſymbolum eſt
humanæ vitæ; Aqua, peccati, & miſeriæ,
c.5350. 5351. 5353. ſanguis vitæ, c.7325.
d Chriſtus per crucem, ac paſſionem ſuam d p.403.
percuſſit aquā fluminis, quatenus homi-
num peccata deleuit; & conuerſa eſt aqua
in ſanguinem, quatenus mors animę in vi-
tam gratiæ, pœna peccatis debita in glo-
riam eſt commutata; & piſces, id eſt ho-
mines peccatores, can. 7080. mortui ſunt,
22 quatenus mortui peccato. * *Feceruntque*
ſimiliter malefici Aegyptiorum incanta-
tionibus ſuis, e Malefici ſunt Hæretici; e p.885.
Incantationes, falſæ doctrinæ. Similitudi- 889. 1425.
nem habent Hæretici Doctorum, cùm
ſint ſeductores. ſimilitudinem habet eo-
rum prædicatio doctrinæ Chriſtianæ, cùm
ſit doctrina Diaboli. Similitudo habet
eorum congregatio Eccleſiæ, cùm ſit ſy-
nagoga Diaboli. Iactant apud ipſos eſſe
vitam gratiæ, cùm ſit vera mors animæ.

CAPVT OCTAVVM.

SVMMA.

Legatio deſcribitur Moyſis, & Aaronis ad Pharaonem pro dimittendo populo ad ſacrificandum: & plaga triplex, Ranarum, ſciniphum, muſcarum ad vlciſcendum Pharaonis inobedientiam, ac pertinaciam.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem,
& dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum
meum, vt ſacrificet mihi: 2 ſin autem nolueris dimittere,
ecce ego percutiā omnes terminos tuos ranis. 3 Et ebulliet
fluuius ranas: quæ aſcendent, & ingredientur domum tuam,
& cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum, & in domos
ſeruorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, &
in reliquias ciborum tuorum: 4 & ad te, & ad populū tuum, & ad omnes ſeruos
tuos intrabunt ranæ. 5 Dixitque Dominus ad Moyſen: Dic ad Aaron: Extende
manum tuam ſuper fluuios ac ſuper riuos & paludes, & educ ranas ſuper Terram
Aegypti. 6 Et extendit Aaron manū ſuper aquas Aegypti, & aſcenderunt ranæ,
operuntque Terram Aegypti. 7 Fecerunt autem & malefici per incantationes
ſuas ſimiliter, eduxeruntque ranas ſuper Terram Aegypti. 8 Vocauit autem
Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum vt auferat ranas à me &
à populo meo: & dimittam populum vt ſacrificet Domino. 9 Dixitque Moyſes
ad Pharaonem: Conſtitue mihi quando deprecer pro te, & pro ſeruis tuis, & pro
populo tuo, vt abigantur ranæ à te & à domo tua & à ſeruis tuis & à populo tuo:
& tantùm in flumine remaneant. 10 Qui reſpondit: Cras. At ille: Iuxta, inquit,
verbum tuū faciam: vt ſcias quoniam non eſt ſicut Dominus Deus noſter. 11 Et
recedent ranæ à te, & à domo tua, & à ſeruis tuis, & à populo tuo: & tantùm in
flumine remanebunt. 12 Egreſſique ſunt Moyſes & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyſes ad Dominum pro ſponſione ranarum quam cōdixerat Pharaoni.
13 Fecitque Dominus iuxta verbum Moyſi: & mortuæ ſunt ranæ de domibus, &
de villis, & de agris. 14 Congregaueruntque eas in immenſos aggeres, & computruit terra. 15 Videns autem Pharao quòd data eſſet requies, ingrauauit cor
ſuum, & non audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. 16 Dixitque Dominus ad
Moyſen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute puluerem terræ:
& ſint ſciniphes in vniuerſa Terra Aegypti. 17 Fecerunt ita. Et extendit Aaron
manum, virgam tenens: percuſſitque puluerem terræ, & facti ſunt ſciniphes in
hominibus, & in iumentis: omnis puluis terræ verſus eſt in ſciniphes per totam
Terram Aegypti. 18 Feceruntq; ſimiliter malefici incantationibus ſuis, vt educerent ſciniphes, & non potuerunt: erantq; ſciniphes tam in hominibus quàm in
iumentis. 19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic. induratumq; eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos ſicut præceperat Dominus. 20 Dixit
quoque Dominus ad Moyſen: Conſurge diluculo, & ſta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum
meum vt ſacrificet mihi. 21 Quòd ſi non dimiſeris eum, ecce ego immittam in
te, & in ſeruos tuos, & in populū tuum, & in domos tuas, omne genus muſcarum,
& implebuntur domus Ægyptiorum muſcis diuerſi generis, & vniuerſa terra in
qua fuerint. 22 Faciamque mirabilem in die illa Terram Geſſen, in qua populus
meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ: & ſcias quoniam ego Dominus in medio terræ.
23 Ponamq; diuiſionem inter populū meum & populum tuum, cras erit ſignum
iſtud. 24 Fecitque Dominus ita. Et venit muſca grauiſſima in domos Pharaonis
& ſeruorum eius, & in omnem Terram Ægypti: corruptaq; eſt terra ab huiuſcemodi muſcis. 25 Vocauitque Pharao Moyſen & Aaron, & ait eis: Ite & ſacrificate Deo veſtro in terra hac. 26 Et ait Moyſes: Non poteſt ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro. quòd ſi mactauerimus ea quæ colunt Ægyptij coram eis, lapidibus nos obruent. 27 Viam trium
dierum

dierum pergemus in ſolitudinem: & ſacrificabimus Domino Deo noſtro, ſicut
præcepit nobis. 28 Dixitq; Pharao: Ego dimittã vos vt ſacrificetis Domino Deo
veſtro in deſerto: verũtamen longiùs ne abeatis, rogate pro me. 29 Et ait Moy-
ſes: Egreſſus à te, orabo Dominum: & recedet muſca à Pharaone, & à ſeruis ſuis,
& à populo eius cras: verumtamen noli vltrà fallere, vt non dimittas populum
ſacrificare Domino. 30 Egreſſuſque Moyſes à Pharaone, orauit Dominum.
31 Qui fecit iuxta verbum illius: & abſtulit muſcas à Pharaone, & à ſeruis ſuis,
& à populo eius: non ſuperfuit ne vna quidem. 32 Et ingrauatum eſt cor Pha-
raonis: ita vt nec hac quidem vice dimitteret populum.

Interpretatio litteralis.

a p.339. D*Icet ad eum*, *a* Homines ab 1
hominibus docentur. *Dimitte*
b p.297. *populum meum*, *b* Voluntas
Dei non imponit neceſſitatem
agẽtibus liberis.* *Ecce ego percutiam*, &c. 2
c p.1293. *c* Congruum eſt à male agendo pœnarum 3
d p.1279. comminatione deterrere. *d* Conſequũtur 4
pœnæ ad peccatum, quas Deus infligit. 5
e p.2099. *e* Superioris eſt ſubditorum malefacta
f p.2104. pœnis compenſare. *f* Pro culpæ quãtitate
pœnæ licitæ ſunt. * *Et extendit Aaron* 6
g p.2066. *manum*, &c. *g* Obedientia. *Et aſcende-*
h p.310. *runt ranæ*, *h* Miraculum. * *Fecerunt au-* 7
419. *tem & malefici*, &c. *i* Virtute naturalium
i p.699. cauſarũ. *Per incantationes*, *k* Actu ſuper-
k p.2010. ſtitionis illicito. * *Orate Dominum*, &c. 8
l p.223. *l* Pœnitentia. *m* Solet timor ſeruilis ſup-
m p.784. pliciorum retrahere homines à peccatis.
n p.1928. *n* Congruũ pro noſtris neceſſitatibus San-
ctos ad intercedendum Deo aduocare.
o p.801. *Et dimittam populum*, *o* Vera pœnitentia
propoſitum includit non pecandi. * *Con-* 9
ſtitue mihi, &c. Certo ſciebat ex diuina 12
inſpiratione, ſeu reuelatione, ad ſuas pre-
ces ranarum pœnam ceſſaturam. Ea ver-
ba magnam in Deum fiduciam indicant.
p p.1942. *p* Fides in petẽte requiritur, vt ſuum ora-
tio ſortiatur effectum. *Deprecer pro te, &*
q p.1932. *pro ſeruis tuis*, *q* Non ſolum pro nobis, ſed
pro cæteris etiam orandum eſt & iuſtis, &
iniuſtis, & amicis noſtris, & inimicis. *Vt*
r p.1931. *abigantur ranæ*, *r* Poſſunt temporalia ad
finem honeſtũ peti. * *Iuxta verbum tuum* 10
s p.164. *faciam*, *s* Conſenſus. *t* Licitum licita pro-
t p.2124. mittere. *Vt ſcias, quoniam non eſt ſicut*
u p.2026. *Dominus Deus noſter*, *u* Licitum ex diui-
na inſpiratione, aut præcepto, experimen-
tum velle diuinæ potentiæ. *Non eſt ſicut*
x p.6. *Dominus Deus noſter*, *x* Vnum indicat
eſſe verum Deum, quatenus dicit ei ſimi-
lem nullum eſſe.* *Fecitq; Dominus iuxta* 13
y p.55. *verbum Moyſi*, *y* Deus exorabilis. *z* Ora-
z p.1016. tiones Sãctorum pro nobis ad Deum fuſæ
exaudiũtur. * *Videns autem Pharao*, &c. 15
a p.2125. *a* Infidelis non ſtat promiſſis. *b* Ingratus,
b p.2086. beneficium non agnoſcens. *c* Inobediens
2089. pręcepto *Dei*. *d* Pertinax. & Pertinaciæ
c p.2072. ſymbolum Grauitas. * *Dixitq; Dominus* 16
d p.2256. *ad Moyſen*, *e* Reuelatio. *Loquere ad*
e p.684.

Aaron, *f* Deus ſuam hominibus volun- f p.339.
tatẽ ſolet per alios homines manifeſtare.
17 * *Feceruntq; ita*. *g* Obedientia. *Et facti* g p.2066.
ſunt ſciniphes, *h* Miraculum, *i* & Pœnæ. h p.310.
Porrò Sciniphes dicti à græco σκνίψ i p.1279.
hebr. כנם *Cinnim*. Origenes vult eſſe 2099.2104.
Culices, minutos volucres, corpus vbi in-
ſederint acuto ſtimulo terebrãtes. Hebręi
18 pediculos interpretantur. * *Feceruntque*
ſimiliter malefici, *k* Aſtutia, vt ſuaderent k p.1769.
Pharaoni, quæ à Moyſe fiebant, non eſſe
miracula, ac proinde à Deo. *Incantatio-*
nibus ſuis, *l* Superſtitio. *Non potuerunt*, l p.2010.
Noluit ampliùs *Deus* permittere vt cauſę
naturales agerent: vt diuina virtus Pha-
raoni magis eluceret. *m* Omnia à diuina m p.296.
19 voluntate pendent.* *Digitus Dei eſt hic*,
n Vis operatiua *Dei* omnipotentis. *Digi-* n p.14.
tus potentiæ ſymbolum eſt, c.5878. *Indu-*
ratumque eſt cor Pharaonis, Perſiſtit in
o pertinacia. *Non audiuit*, *p* Inobedientia. o p.2256.
20 * *Dixit quoque Dominus ad Moyſen*, Re- p p.2072.
21 uelatio.* *Quod ſi nõ dimiſeris eũ* *r* Liber- q p.684.
tas innuitur volũtatis humanę, *s* & iuſtitia r p.297.
22 pœnarum, vt ſup. n. 2. * *Faciamque mi-* s p.1293.
rabilem, &c. *t* Indicat Deus omnia ab eius 1279.2099.
voluntate pendere. *Et ſciat, quoniam ego* 2066.
Dominus in medio terræ. *u* Ad diuinitatis t p.296.
teſtimonium miracula fiunt. *x* Deus à no- u p.696.
bis cognoſcitur ex operibus, quę facit. *Ego* x p.29.
Dominus, *y* Indicat vnum eſſe verum
23 Deum. * *Cras erit ſignum iſtud*, *z* Deus y p.6.
24 futura cognoſcit. * *Fecitq; Dominus ita*. z p.18.
25 *a* Miraculum.* *Ite, & ſacrificate Deo ve-* a p.310.
ſtro in terra hac, *b* Timor, ſed ſeruilis, & b p.1703.
Deo contrarius, quia non vult Deo obe-
26 dire, vt populum dimittat. * *Abomina-*
tiones enim Aegyptiorum, &c. *c* Ægyptij c Gloſſ. ex
animalia munda, vt Boues, & oues, cole- Strabone.
bant vt Deos. proinde non permiſiſſent d p.2006.
immolari, & occidi. immunda nõ decebat e p.1761.
immolari Deo. *d* Cultus diuinus contra f p.37.1915.
Dei, aut Eccleſiæ inſtitutionem, illicitus. 1957.1960.
Quod ſi mactauerimus ea, &c. *e* Cautio. 1961.1962.
27 * *Viam trium dierum pergemus*, &c. *f* vid. 913.914.
ſupra cap. 5. n. 1. *Et ſacrificabimus, ſicut* 1422.1761.
præcepit nobis, *g* Parendum diuinis præ- 2114.
28 ceptis. * *Ego dimittam vos*, *h* Conſenſus. g p.2066.
Verũtamen longius ne abeatis, *i* Cautio. h p.164.
i p.1769.

Rogate pro me, k vid. ſup. v. 8. * *Orabo Do-* 29
minum, l Sancti pro nobis orant, m &
exaudiuntur. n Licitum licita promittere.
Et recedet musca, &c. o vide ſup. v. 9. 12.
Verumtamen noli vltra fallere, p Standū
eſt promiſſis. * *Orauit Dominum*, q Cultū 30
exhibuit Deo oratione. r Perijt pro Ægy- 31
ptijs s remiſſionem pœnæ. *Qui fecit iuxta*
verbum illius, t Deus exorabilis, u exau-
diens orationes Sanctorum. *Et ingraua-*
tum eſt cor Pharaonis, x Pertinaciæ ſym-
bolum, non ſolum Duritiès, vt ſup. v. 19.
ſed etiam grauitas.

Interpretatio myſtica.

LEgatio Moyſis, & Aaronis ad Pha-
raonem, eſt Euangelij prædicatio, vt
ſupra dictum eſt. Ea prædicatione nitun-
tur homines apoſtolici liberare prædeſti-
natos à ſeruitute Diaboli, & peccati. ſed
non omnes obediunt Euangelio. Ideo ſi-
nuntur impij, & perſecutores iuſtorum,
perſeuerare in reprobo ſenſu; & in pœnam
pertinaciæ, diaboli poteſtati, vitijſq; peſſi-
mis traduntur. Ea diaboli poteſtas, ea
peccata, & vitia, ex Patrum ſentētia, ægy-
7 ptiacis plagis ſignificantur. * Itaque a Ra-
næ, quatenus immunda, ac deformia ani-
malia ſunt, inconcinnè crocitantia; ſunt
Hæreſes; & Magiæ, ac ſuperſtitiones; &
opiniones inanes; & fœdæ cupiditates; &
b immūdi ſpiritus: cum quibus impij per-
17 mittuntur permanere. * Sciniphes, ſunt
d dialecticæ hæreticorū argutiæ, quæ mi-
nutis argutiarum ſtimulis animas tere-
brant, & tanta calliditate circumueniunt,
vt deceptus quiſque nec videat, nec intel-
ligat vnde decipitur. f Sunt & malignæ,
24 moleſtæq; cogitationes. * g Muſcæ, qua-
tenus moleſtæ, ſunt Hæreticorum, & Phi-
loſophorum errores. h quatenus fœdæ,
ſpurcitiæ ſunt Idolatriæ, i & curæ car-
nalium deſideriorum, motuſq; libidinis.
k quatenus ſtolidæ, ſtultitiam indicant,
& culpabilem ignorantiam.

k p. 223. 782. 784. 1928.
l p. 1015.
m p. 1016.
n p. 2124.
o p. 1931. 1932.
p p. 2125.
q p. 1926.
r p. 1932.
s p. 1931.
t p. 55.
u p. 1016.
x p. 2256.

a p. 883. etc. Vid. Patres in Sylu. Alleg. v. Rana.
b Apoc. 16. 13.
p. 883. 884. 885. 886. 888. 890. 892. 1281. 1425. 2006.
d Orig. Bed. Aug. in Syl. Alleg. v. Culex.
f Auguſt. & Beda in Sylua Alleg. ſupra.
p. 883. 885. 1277. 1425.
g Vide Patres in Syl. All. v. Muſca.
p. 883. 885. 886. 1425.
h p. 1428.
i p. 892. 2318.
k Eccle. 10. 1.
p. 1706. 1054. 1055. 1251.

CAPVT NONVM.

S V M M A.

*Aliæ tres plagæ numerantur ac deſcribuntur, in Aegyptios immiſſæ; Peſtis, vlcerum ac ve-
ſicarum turgentium, Grandinis: Pharaone modo pœnitente, modo ad pertinaciam redeunte.*

1 DIxit autem Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem,
& loquere ad eum; Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum:
Dimitte populum meū vt ſacrificet mihi. 2 Quod ſi adhuc
renuis, & retines eos: 3 ecce manus mea erit ſuper agros
tuos: & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & boues, &
oues, peſtis valde grauis. 4 Et faciet Dominus mirabile, in-
ter poſſeſſiones Iſrael, & poſſeſſiones Ægyptiorum, vt nihil
omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Iſrael. 5 Conſtituitque Dominus
tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum iſtud in terra. 6 Fecit ergo Domi-
nus verbum hoc altera die: mortuaque ſunt omnia animantia Aegyptiorum: de
animalibus verò filiorum Iſrael nihil omnino perijt. 7 Et miſit Pharao ad viden-
dum: nec erat quidquam mortuum de his quæ poſſidebat Iſrael. Ingrauatumq; eſt
Pharaonis, & non dimiſit populum. 8 Et dixit Dominus ad Moyſen & Aaron:
Tollite plenas manus cineris de camino, & ſpargat illum Moyſes in cælum corā
Pharaone. 9 Sitq; puluis ſuper omnem Terram Ægypti: erunt enim in homini-
bus & iumentis vlcera, & veſicæ turgentes in vniuerſa Terra Ægypti. 10 Tule-
runtque cinerem de camino, & ſteterunt corā Pharaone, & ſparſit illum Moyſes
in cælum: factaque ſunt vlcera veſicarum turgentium in hominibus, & iumentis:
11 nec poterant malefici ſtare coram Moyſe propter vlcera quæ in illis erant, &
in omni Terra Aegypti. 12 Indurauitq; Dominus cor Pharaonis, & non audiuit
eos, ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen. 13 Dixitque Dominus ad Moyſen:
Mane conſurge, & ſta corā Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus
Hebræorum: Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi. 14 Quia in hac vice
mittam omnes plagas meas ſuper cor tuum, & ſuper ſeruos tuos, & ſuper popu-
lum tuum: vt ſcias quòd non ſit ſimilis mei in omni terra. 15 Nunc enim exten-
dens manum percutiam te & populum tuum peſte, peribiſq; de terra. 16 Idcirco
autem poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum
in omni terra. 17 Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

18 En

18 En pluam cras hac ipſa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in
Ægypto, à die qua fundata eſt, vſque in præſens tempus. 19 Mitte ergo iam nunc,
& congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & iumenta,
& vniuerſa quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, eeciderītq; ſuper
ea grando, morientur. 20 Qui timuit verbum Domini de ſeruis Pharaonis, fecit
confugere ſeruos ſuos & iumenta in domos: 21 qui autem neglexit ſermonem
Domini, dimiſit ſeruos ſuos & iuméta in agris. 22 Et dixit Dominus ad Moyſen:
Extende manum tuam in cælum, vt fiat grando in vniuerſa Terra Aegypti ſu-
per homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnem herbam agri, in Terra Aegypti.
23 Extenditque Moyſes virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua, & grandi-
nem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram: pluitque Dominus grandinem ſuper
Terram Aeypti. 24 Et & grando & ignis miſta pariter ferebantur: tantæq; fuit
magnitudinis, quanta ante nunquam apparuit in vniuerſa Terra Ægypti ex quo
gens illa condita eſt. 25 Et percuſſit grando in omni Terra Aegypti cuncta quæ
fuerũt in agris, ab homine vſque ad iumentum; cunctamq; herbam agri percuſſit
grando, & omne lignum regionis confregit. 26 Tantùm in terra Geſſen, vbi erãt
filij Iſrael, grando nõ cecidit. 27 Miſitque Pharao, & vocauit Moyſen & Aaron,
dicens ad eos: Peccaui etiam nunc: Dominus iuſtus: ego & populus meus, impij.
28 Orate Dominum vt deſinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos, & ne-
quaquam hic vltra maneatis. 29 Ait Moyſes: Cùm egreſſus fuero de vrbe, ex-
tendam palmas meas ad Dominum, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit: vt
ſcias quia Domini eſt terra: 30 noui autem, quòd & tu, & ſerui tui, necdũ timea-
tis Dominum Deum. 31 Linum ergo & hordeum læſum eſt, eo quòd hordeum
eſſet virens, & linum iam folliculos germinaret: 32 triticum autem & far non
ſunt læſa, quia ſerotina erant. 33 Egreſſuſque Moyſes à Pharaone ex vrbe, teten-
dit manus ad Dominum: & ceſſauerunt tonitrua & grando, nec vltra ſtillauit plu-
uia ſuper terram. 34 Videns autem Pharao quòd ceſſaſſet pluuia, & grando, &
tonitrua, auxit peccatum: 35 & ingrauatum eſt cor eius, & ſeruorum illius, &
induratum nimis: nec dimiſit filios Iſrael, ſicut præceperat Dominus per manum
Moyſi.

Interpretatio litteralis.

a p.684. *Dixit autẽ Dominus*, &c. *a* Di- 1
uina reuelatio. *Loquere ad eũ*,
b p.339. *b* Solet Deus ſuam volũtatem
hominibus per alios homines
declarare. * *Quod ſi adhuc renuis*, &c. 2
c p.297. *c* Pœnam comminatur, vt ſupra c.8.n.1, 3
1279.1293. 2, 3, 4, 5. * *Et faciet Dominus mirabile*, &c. 4
2099.2104. *d* Peculiaris Dei erga pios prouidẽtia eſt.
d p.23.380. *e* Iuſti, ac pij à Deo proteguntur. *f* Facit
e p.899. ſe Deus auctorem pœnæ, *g* idq; miraculo
f p.302. confirmat. * *Cras faciet Dominus*, *h* Con- 5
g p.1383. firmat Deus eſſe ſe auctorem pœnæ, præ-
h p.1385. dictione futuri. * *Fecit ergo Dominus*, 6
i p.310. *i* Miraculum. *Et miſit Pharao ad viden-* 7
k p.1414. *dum*, *k* Curioſa inquiſitio ex infidelitate
l p.2417. proueniẽs, *l* & odio in Hebræos. *Nec erat*
m p. 47. *quidquam mortuum*, &c. *m* Deus verax.
Ingrauatumque eſt cor Pharaonis, &c.
n p.2256. *n* Pertinacia, *o* & Inobedientia. * *Factaq;* 10
o p.2072. *ſunt vlcera veſicarum turgentia*, *p* Mi-
p p.310. raculum. * *Indurauitque Dominus cor* 12
q p.381. *Pharaonis*, *q* Permiſit Pharaonem in per-
2256. tinacia permanere. vide ſup. cap.4. v.21.
r p.301. *r* Permittuntur autem à Deo peccata
ob maius bonum. *Et non audiuit eos*, &c.
s p.2072. *s* Inobedientia. * *Dixitque Dominus*, &c. 13

t Reuelatio. *Dices ad eum*, *u* vt ſupra t p.684.
14 v.1. * *Vt ſcias, quod non ſit ſimilis mei* u p.339.
in omni terra. *x* Deus ex operibus co- x p.29.
gnoſcitur, *y* maximè ex miraculis. *Simi-* y p.1384.
lis mei, *z* Verus Deus, tantum vnus. z p.6.
15 * *Percutiam te*, &c. *a* vid. ſupra c.8.n.1, 2. a p.297.
16 * *Idcirco autem poſui te*, &c. *b* Finis om- 1279.1293.
nium operum diuinorum eſt gloria Dei, 2099.2104.
omnia enim opera ad extra, ad ſui notitiã b p.91.
communicandã, producit Deus. *c* Omnia c p.296.
à diuina voluntate pendent. *d* Permittun- d p.301.
tur à Deo peccata ob maius bonũ. *e* Nihil e p.304.
eſt in mundo, quod pręter ordinem diuinę
gubernationis contingat. *f* Ordinantur à f p.318.
Deo mala, & peccata in finem bonum.
g Deus ab æterno aliquos reprobauit; g p.351.
id eſt, præuiſis eorum malis operibus, ad
æterna ſupplicia deſtinauit. *Fortitudinem*
17 *meam*, *h* Omnipotentiam. * *Adhuc reti-* h p.14.
18 *nes*, &c. vt ſup. n.15. *Morientur*, *i* Deus i p.18.
19 futura cognoſcat. * *Qui timuit verbum*
20 *Domini*, *k* Qui fidem pręſtitit verbo Do- k p.1316.
mini. *l* Qui horruit periculum, quod locu- l p.238.
tus eſt Dominus. *m* Licet timendo fugere m p.2209.
id, quod eſt ſecundum rectam rationem
21 fugiendum. * *Qui autem neglexit ſermo-*
nem

u p.2202. *nem Domini,*&c. *n* Illicitum impauidum
eſſe, cum ſecundum rectam rationem ti-
mendum eſt. * *Extenditque Moyses vir-* 23
o p.2066. *gam,* &c. *o* Obedientia, *p* & Miraculum.
p p.310. * *Tantum in terra Geſſen,*&c. *q* Dei pro- 26
419. uidentia erga pios. * *Peccaui etiam nunc,* 27
q p.23. 380 &c. *r* vide ſup.c.8. v.8. *Dominus iuſtus,* 28
899. *s* Vltor male agentium. *Ego, & populus*
r p.223. *meus, impij. t* Vera pœnitentia confeſſio-
782.784. nem peccatorum includit. * *Extendam* 29
801.1928. *palmas meas,*&c. *u* vid.ſup.cap.8.v.9. *Vt*
s p.25.44. *ſcias, quia Domini eſt terra. x* vid. ſup.c.8.
t p.803. v.22. *y* eſt omniū Dominus, Deus.* *Non-* 30
u p.1931. *dum timeatis Dominū Deum, z* Eſt Deus
1932.1942. timendus. * *Tetendit manus ad Domi-* 33
2026.2124. *num,* &c. *a* Deus exorabilis. *b* exaudit
x p.29.696. ſeruos ſuos. * *Videns autem Pharao,*&c. 34
y p.22. *c* Inſignis Pharaonis perfidia, *d* & ingra- 35
z p.38. titudo erga Dei beneficium, *e* & pertina-
a p.55. cia, *f* & inobedientia. *Per manum Moyſi.*
b p.1016. Manus in Scripturis dici ſolet prophetia,
c p.2125. & omnis locutio, qua aliquid præcipitur,
d p.2089. can. 1870. *g* Deus per Moyſen reuelauit
2090. Pharaoni voluntatem ſuam.
e p.2256.
f p.2072.
g p.339.

Interpretatio myſtica.

BEſtiæ in Scripturis ſacris ſymbola ſūt
hominū vitijs deditorum, quiq; ma- 3
ximè ira, & cupiditate trahuntur, c.5483.
ſymbola hoſtiū Eccleſiæ, c.5484. ſymbola
hominum, non ſapientium quæ Dei ſunt,
c. 5319. Peſtis autem ſignificat myſticè,
a p.1266. malum valde corrumpēs, c.7050. *a* Peſtis
1267.1281. ergo, quā immiſit Deus in armenta Ægy-
ptiorum videtur figura fuiſſe immanium
ſcelerum, quæ in Infidelibus permittere
ſolet Deus in infidelitatis pœnam.
* Caminus, ſymbolum eſt diuinæ vltio- 8
nis, c.5575.6088. Cinis autem & triſtitiā,
& rem conſumptā ſignificat, c.5681.5682.
Sumere ergo cinerem de camino, & ſpar-
gere coram aliquo; quid aliud eſt, quàm
diuinam vltionem alicui, calamitatemque
certò futuram, à Deo immittendam, de-
nunciare? *b* Vltor enim Deus male agen- b p.25.301.
9 tium. * *c* Puluis autem, qui ad diuinam 1279.
vltionem conſequitur ſuper omnem terrā c p.1266.
Ægypti, figura eſt miſerrimi ſtatus, in quo
peccatores diuina permiſſione relinquun-
tur. Puluis enim miſerā conditionē ſignifi-
cat, & extremā calamitatē, c.7185, 7186.
10 * *Vlcera veſicarum turgentium.* hebr.
Shabbin, Vlcus proueniens ex caliditate.
Significare videtur peccata ex ardore tum
iræ, tum libidinis prouenientia. Veſica
autem turgens, ſymbolum eſt ſuperbiæ.
d Ergo vlcera veſicarum turgentium in d *Vide Pa-*
Ægyptijs, figura fuerunt & odiorum, *e* & *tres in Syl.*
luxuriæ, *f* & ſuperbiæ, quibus vitijs pleni *Alleg. vo.*
ſunt impij. *Veſica, Vl-*
23 * Fulgur, ſymbolum eſt Chriſti ad iudi- *cus.*
cium venientis, & eius iudicij terrore ple- p. 1649.
ni, ac punientis, c.6118. *g* Deus, inquit, 1650.1651.
Dauid, manifeſtè veniet: Deus noſter, & e p.2318.
non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exarde- f p. 2381.
ſcet: & in circuitu eius tempeſtas valida. 2393.
Tonitruum, diuinam vltionem ſignificat. g *Pſal.* 49.
Iſa.29.6. Eadem eſt Grandinis ſignificatio
in ſacris Scripturis, c. 6183. *h* Quatenus h p.607.
ergo Dominus dedit tonitrua, & grandi- 612.617.
nem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram 618.
Ægypti: figurare nobis voluiſſe videtur
Iudicium extremum. cum Ieſus ad iudi-
candum peccatores, & omnes Sancti cum
eo tāquam fulgura venient, timorem im-
pijs incutientia. Tonitrua ſunt, finalis ſen-
tentia contra peccatores. *i* Grando ipſa i p.1017.
horribilis pœna damnatorum.

CAPVT DECIMVM.

SVMMA.

Pharaoni Moyses, iubente Domino, locuſtarum plagam comminatur. Territus à ſeruis ſuis Pharao, abire permittit ex Iſraelitis ad ſacrificandum Deo viros tantum; retentis reliquis, contra præceptum Dei. Quare immittit Deus ſuper Aegyptum multitudinem innumerabilem locuſtarum: per quam conſumptum eſt omne virens in lignis, & in herbis. Pœnitens Pharao promittit ſe populum dimiſſurum ad ſacrificium: & abigit Deus locuſtam ad preces Moyſis. Sed ad pertinaciam redeunte Pharaone, facta eſt tribus diebus plāga tenebrarum denſiſſimarum. Perſiſtit tamen in ſua pertinacia Pharao; prohibetque ad ſe Moyſen vltra redire, mortis comminatione.

1 ET dixit Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem: ego
enim induraui cor eius, & ſeruorum illius: vt faciam ſigna
mea hæc in eo, 2 & narres in auribus filij tui, & nepotum
tuorū, quoties contriuerim Ægyptios, & ſigna mea fecerim
in eis: & ſciatis quia ego Dominus. 3 Introierunt ergo
Moyſes & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit
Dominus Deus Hebræorum: Vſquequò nō vis ſubijci mihi?
dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi. 4 Sin autem
reſiſtis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos,

5 quæ

5 quæ operiat ſuperficiem terræ, ne quidquā eius appareat, ſed comedatur quod
reſiduum fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.
6 Et implebunt domos tuas, & ſeruorum tuorum, & omnium Aegyptiorum:
quantam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti ſunt ſuper terram, vſque in
præſentem diem. Auertitque ſe, & egreſſus eſt à Pharaone. 7 Dixerunt autem
ſerui Pharaonis ad eum: Vſquequò patiemur hoc ſcandalum? dimitte homines,
vt ſacrificent Domino Deo ſuo. nonne vides quòd perierit Aegyptus? 8 Reuo-
caueruntque Moyſen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, ſacrificate Do-
mino Deo veſtro: quinam ſunt qui ituri ſunt? 9 Ait Moyſes: Cum paruulis no-
ſtris & ſenioribus pergemus, cum filijs & filiabus, cū ouibus & armentis. eſt enim
ſollēnitas Domini Dei noſtri. 10 Et reſpondit Pharao: Sic Dominus ſit vobiſcum,
quomodo ego dimittam vos, & paruulos veſtros. cui dubium eſt quòd peſſimè
cogitetis? 11 Non fiet ita, ſed ite tantùm viri, & ſacrificate Domino: hoc enim
& ipſi petiſtis. Statimque eiecti ſunt de conſpectu Pharaonis. 12 Dixit autem
Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper Terram Ægypti ad locuſtam,
vt aſcendat ſuper eam, & deuoret omnem herbam quæ reſidua fuerit grandini.
13 Et extendit Moyſes virgam ſuper Terram Aegypti: & Dominus induxit ven-
tum vrentem tota die illa & nocte: & mane facto, ventus vrens leuauit locuſtas.
14 Quæ aſcenderunt ſuper vniuerſam Terram Aegypti: & ſederunt in cunctis fi-
nibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec
poſtea futuræ ſunt. 15 Operueruntque vniuerſam ſuperficiem terræ, vaſtantes
omnia. Deuorata eſt igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit,
quæ grando dimiſerat: nihilque omnino virens relictum eſt in lignis & in herbis
terræ, in cuncta Ægypto. 16 Quamobrem feſtinus Pharao vocauit Moyſen &
Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominum Deum veſtrum, & in vos. 17 Sed nunc
dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum veſtrum, vt
auferat à me mortem iſtam. 18 Egreſſuſque Moyſes de conſpectu Pharaonis,
orauit Dominum. 19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum, &
arreptam locuſtam proiecit in Mare rubrum: non remanſit ne vna quidem in
cunctis finibus Aegypti. 20 Et indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit
filios Iſrael. 21 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cæ-
lum: & ſint tenebræ ſuper Terram Aegypti tam denſæ vt palpari queant. 22 Ex-
tenditque Moyſes manum in cælum: & factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa
Terra Aegypti tribus diebus. 23 Nemo vidit fratrem ſuū, nec mouit ſe de loco
in quo erat: vbicumque autem habitabant filij Iſrael, lux erat. 24 Vocauitque
Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis: Ite, ſacrificate Domino: oues tantùm ve-
ſtræ & armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum. 25 Ait Moyſes: Ho-
ſtias quoque & holocauſta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo noſtro.
26 Cuncti greges pergent nobiſcum: non remanebit ex eis vngula: quæ neceſſa-
ria ſunt in cultum Domini Dei noſtri: præſertim cùm ignoremus quid debeat
immolari, donec ad ipſum locum perueniamus. 27 Indurauit autem Dominus
cor Pharaonis, & noluit dimittere eos. 28 Dixitq; Pharao ad Moyſen: Recede
à me, & caue ne vltrà videas faciem meam: quocunque die apparueris mihi,
morieris. 29 Reſpondit Moyſes: Ita fiet vt locutus es, non videbo vltrà faciem
tuam.

Interpretatio litteralis.

a p. 684. 339.
b p. 381. 1281. 2256.
c p. 91. 301. 304. 313.
d p. 6. 29. 696.
e p. 2066.
f p. 339.
g p. 37.
h p. 2066.

D*Ixit Dominus ad Moyſen.* 1
a vide ſup. c. 9. v. 1. *Ego indu-*
raui cor eius, &c. b vide ſupra
cap. 4. v. 21. * *Vt faciam ſigna* 2
mea, &c. c vide ſup. c. 9. v. 16. *Et ſciatis;*
quia ego Dominus, d vide ſupra c. 8. v. 22.
* *Introierunt ergo, &c.* e Obedientia. 3
Hæc dicit Dominus Deus, f Dei voluntа-
tem patefaciunt. *Vſquequò non vis ſubijci*
mihi? g Eſt Deus colendus. h eius præce-
ptis parendum. i cauendum ab inobedien-
tia. *Vt ſacrificet mihi,* k Deo cultus tri-
buendus. l ei ſacrificium exhibendū cultu
4 externo. * *Sin autem reſiſtis, &c.* m vide
5 ſup. c. 8. v. 1, 2. * *Dixerunt autem ſerui, &c.*
6 n Conſilium, & conſultatio. *Nonne vi-*
7 *des, &c.* o Proponunt meliora. * *Reuoca-*
8 *ueruntque Moyſen, &c.* p Pœnitentia.
q Conſentit Pharao conſilijs ſeruorum.
Quinam ſunt, qui ituri ſunt? r Inquiſitio,
s &

i p. 2072.
k p. 37. 1915.
l p. 1918. 1962.
m p. 297. 1279. 1293. 2072. 2099. 2104.
n p. 163.
o p. 1730.
p p. 782.
q p. 164.
r p. 1713.

s p.1769. s & cautio, ſed aſtuta. * *Eſt enim ſolem-* 9
t p.37.1915 *mnitas Domini,* t Cultus. * *Sic Dominus* 10
ſit vobiſcum, Verba benedictionis, ſed
u p.2130. ironica, c.8742. u & ſimulatio. *Cui du-*
x p.1822. *bium eſt, quod peſſimè cogitatis?* x Iudi-
cium temerarium. putat in illis volunta-
tem eſſe rebellionis. * *Hoc enim & ipſi* 11
y p.2113. *petiſtis.* y Mendacium. Non hoc ipſi pe-
tierunt. *Statimque eiecti ſunt de conſpectu*
z p.2139. *Pharaonis,* z Contra officia decentiæ.
* *Dixit autem Dominus ad Moyſen,* 12
a p.684. a Diuina reuelatio. * *Extendit Moyſes* 13
b p.2066. *virgam,* &c. b Obedientia, c & operatio 14
c p.419. virtutũ. *Et Dominus induxit ventũ,* &c. 15
d p.310. d Miraculum, e & pœna. * *Quamobrem* 16
e p.1279. *feſtinus,* &c. f vide ſup. c.8.v.8. * *Orauit* 17
2099.2104. *Dominum,* † Elucet Moyſis manſuetudo, 18
f p.223. †† & clemẽtia, g vide etiam ſup. c.8.v.12.
782.784. * *Qui flare fecit ventum,* &c. h vide ſupra 19
801.1928. c.8.v.13. * *Et indurauit Dominus,* &c. 20
† p.2346. i vide ſup. c.4.v.21. * *Dixit autem Domi-* 21
†† p.2347. *nus,* &c. k vt ſup. v.12, & 13. *Vbicunque* 22
g p.1931. *habitabant filij Iſrael, lux erat,* l Dei er- 23
1932. ga pios prouidentia. * *Ite, ſacrificate,* &c. 24
h p.55. m Pœnitentia. * *Ait Moyſes: Hoſtias* 25
1016. *quoque,* &c. n Elucet in Moyſis verbis 26
i p.381. animi conſtantia, o & prudentia, qua ſine
1281.2256. mendacio celat veritatem, nempe tranſ-
k p.310. migrationem in terram Chanaan. * *Indu-* 27
419.684. *rauit autem Dominus,* &c. p vt ſupra c.4.
1279.2066. v.21. *Et noluit dimittere eos,* q Inobedien-
2099.2104. tia. * *Recede à me,* &c. r Inofficiosè agit, 28
l p.23.899. s & impatienter. *Quocunque die apparue-*
m p.223. *ris mihi,* &c. t Illicitè pœnam, commina-
782.784. tur immerenti. u *Ita fiet,* &c. Propheticè
n p.2252. loquitur.

o p.2114. p p.381. 1281.2256. q p.2072. r p.2139.

Interpretatio myſtica.

s p.2253. LOcuſtæ ſignificari ſolẽt in ſacris Scri- 14
t p.1294. pturis hoſtes magno exercitu veniẽ-
u p.420. tes, & cũcta vaſtantes, c.6512. a Ergo hoc
a *Ex Orig.* in loco figura ſunt locuſtæ in Ægyptios
apud Gloſſ. Hebræorum perſecutores immiſſæ, b eo-
b p.881. rum exercituũ, quos ſæpè Deus excitauit
ad delendos pertinaces Fidelium perſecu-
tores, vt ſæpè Romanis cõtigit, & eorum
Imperatoribus. c Figura etiam locuſtæ c *Gloſſa.*
d malignorum ſpirituum, humani generis d p.888.
hoſtium: quibus ſæpè à Deo poteſtas tri- 890.893.
buitur ad vexandos impios. 2 Solet locu-
ſta ſymbolum eſſe ventris, c.6513. quia
vorax animal eſt. e Quare gulæ peccata e p.2299.
videntur hac locuſtarum plaga figurari.
3. Locuſta, quatenus vaſtare ſegetes ſolet,
ſymbolum eſt magnæ calamitatis in po-
pulis, c.6515. f Sunt igitur locuſtæ ægy- f p.1282.
ptiacæ figura peccati charitatem auferen-
tis, & æternæ pœnæ reatum inducentis.
g Quoniam autem magna calamitas eſt g *Gregorius*
amiſſio virtutum, ac meritorum: amit- *apud Gloſſ.*
tuntur autem virtutes, & merita per ina-
nem gloriam, quam adulantium linguæ
inducunt. h ideo videntur quoque locuſtę h p.2145.
adulatores figurare, quorum lingua virtu-
tum viriditatem corrodit.
23 * Tenebræ; in Scripturis ſanctis & ca-
lamitatis, & mœroris, & ignorantiæ, &
malitię, & mortis, & inferorũ, & falſitatis,
& peccati ſymbolum ſunt, c.7610. 7612.
7613.7615.7616. Diei nomine & proſpe-
ritas ſignificatur, c.5869. & diuina illu-
ſtratio, ac lumen fidei, can.5872. & Verbi
generatio æterna, & temporalis ex Virgi-
ne, & reſurrectio, c.5873.5874.5875. &
actiones rectę, c.5876. i Quid ergo figurãt i p.1017.
tenebræ in Ægypto factæ tribus diebus? 1023.1026.
Ignorantiam, & malitiam, & peccatum; 1266.1268.
quæ lumen diuinum, & fidem, & gratiam 1269.1270.
ex hominibus expulerunt tribus diebus, 1273.1275.
nempe & tempore legis naturalis, & legis 1280.1284.
ſcriptæ, & legis Euangelicæ. Quæ triplici 1414.1432.
proſperitate hominem priuarũt, corporis, 1433.1434.
animæ, bonorum externorum. Quæ cor- 1435.
ruperunt fidem Trinitatis; & fidem tri-
plicis Chriſti generationis, æternę, tempo-
ralis ex Virgine, temporalis è ſepulchro.
Quæ lucem extinxerunt, bonarum cogi-
tationum, rectæ locutionis, ſanctorum
operum. Quæ ab impijs apud inferos au-
ferunt & proſperitatem naturalem, & lu-
cem gratiæ, & lumen gloriæ.

CAPVT VNDECIMVM.

SVMMA.

Breuis huius capitis narratio, recapitulatio quædam eſt vltimæ hiſtoriæ capitis præcedentis, & ſupplementum illius. Nam videntur, quæ hic narrantur, contigiſſe antequam Moyſes à Pharaone diſcederet. Ergo ita videtur tota hiſtoria texenda. Poſt tenebrarum plagam, reuelauit Deus Moyſi plagam vltimam cædis primogenitorum, & iuſſit peti ab Aegyptijs vaſa argentea & aurea. Tum ingreſſus Moyſes ad Pharaonem, ei dimittere populum nolenti, comminatus eſt cædem primogenitorum, vt habetur in hoc capite vndecimo. Tandem iratus à Pharaone diſcedit, dicens: Non videbo vltra faciem tuam.

1 ET dixit Dominus ad Moyſen: Adhuc vna plaga tangam Pharaonem
& Aegyptum, & poſt hæc dimittet vos, & exire compellet. 2 Dices
ergo omni plebi, vt poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua
vaſa argentea & aurea. 3 Dabit autem Dominus gratiam populo
ſuo

ſuo coram Aegyptijs. Fuitq; Moyſes vir magnus valde in Terra Aegypti coram
ſeruis Pharaonis & omni populo. 4 Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte
egrediar in Aegyptum: 5 & morietur omne primogenitum in Terra Aegyptio-
rum, à primogenito Pharaonis qui ſedet in ſolio eius, vſque ad primogenitum
ancillæ quæ eſt ad molam, & omnia primogenita iumentorum. 6 Eritq; clamor
magnus in vniuerſa Terra Aegypti, qualis nec antè fuit, nec poſtea futurus eſt.
7 Apud omnes autem filios Iſrael non mutiet canis ab homine vſque ad pecus:
vt ſciatis quãto miraculo diuidat Dominus Aegyptios & Iſrael. 8 Deſcendentq;
omnes ſerui tui iſti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis po-
pulus qui ſubiectus eſt tibi: poſt hæc egrediemur. 9 Et exiuit à Pharaone iratus
nimis. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Non audiet vos Pharao, vt multa ſigna
fiant in Terra Aegypti. 10 Moyſes autem & Aaron fecerunt omnia oſtenta quæ
ſcripta ſunt, coram Pharaone. Et indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit
filios Iſrael de terra ſua.

Interpretatio litteralis.

DIxit Dominus ad Moyſen, &c. 1
a p.684. *a* Reuelatio. *Dimittet vos,*
b p.18. *b* Deus futura cognoſcit.* *Di-* 2
ces ergo omni plebi vt poſtu-
let, &c. Transfert Deus in populũ ſuum,
dominium, quod habebant Ægyptij in
vaſa ſua argentea, & aurea, in pœnam. ita
c p.22. Hebrei furtem non fecerunt. *c* Deus Do-
d p.25. minus omnium, *d* & vltor male agẽtium.
* *Dabit autem Dominus gratiam*, &c. 3
e p.296. *e* Omnia à diuina voluntate pendẽt. *f* Eſt
304. admirabilis in diuina prouidentia cum
f p.305. efficacitate ſuauitas. * *Et ait*, &c. *g* Reci- 4
g p.339. tauit hæc Moyſes coram Pharaone ante-
h p.684. quã ſe auerteret ab eius conſpectu. *h* Pro-
phetia eſt à Deo. * *Et morietur omne pri-* 5
mogenitum, &c. Vltimam plagam com-
i p.297. minatur. *i* vide ſupra cap.8. v.2. & ſeqq.
1279.1293. * *Apud omnes autem filios Iſrael*, &c. 7
2099.2104. K vide ſupra c.9.v.4. *Non mutiet canis*,
k p.23.302. Mutire, eſt ſubmiſſam vocem edere: quod
380.1383. faciunt canes, cum aliquid non certò ſen-
tiunt, ſed imaginantur. Canes autem vigi-
les ſunt, ac ſtatim audito quolibet ſtrepitu
latrant. Significatur maxima quies futura
apud Iſraelitas. Poteſt & alius ſenſus eſſe,
Non mutiet canis, Nulla erit perturbatio
neque in viliſſimis ex hominibus, vel ani-
malibus. Canis enim vile quid ſignificare
ſolet, c.5587. *Vt ſciatis*, &c. *l* Ex operibus, l p.29.310.
præſertim miraculoſis, cognoſcitur Deus. 696.
8 * *Deſcendẽtq; omnes ſerui tui*, &c. *m* Pro- m p.420.
9 phetia futurorum. * *Exiuit à Pharaone*
iratus nimis, *n* Ob iniuriam, quam vide- n p.250.
bat à Pharaone fieri in Deum. *o* Licitum 251.
ad aggrediẽdum ardua moderatam iram o p.2195.
aſſumere. *Dixit autem Dominus*, &c.
p Reuelatio futurorum. *Non audiet vos* p p.18.684.
Pharao, *q* Inobedientia. *Vt multa ſigna* q p.2072.
fiant, *r* Permittuntur à Deo peccata ad r p.301.
maius bonũ. *Fecerunt omnia oſtenta*, &c.
s Communicat Deus aliquibus gratiam s p.419.
10 miraculorum. * *Et indurauit Dominus*
cor Pharaonis, *t* vide ſup.c.4.v.21. t p.381.
Quæ ad myſticam huius capitis inter- 1281.2256.
pretationem faciunt, dicentur in capite
ſequenti.

CAPVT DVODECIMVM.

SVMMA.

Præſcribit Deus agni paſchalis cæremonias. Iubet ſumi è ſanguine agni, & poni ſuper vtrunque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum. In medio noctis percutit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti. Territus ea plaga Pharao dimittit Iſraelitas. Illi collectis omnibus bonis, abeunt onuſti theſauris Aegypti, multitudo innumerabilis; nihil pulmenti ſecum ducentes ob feſtinationem, ſed ſubcineritios panes azymos tantum.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen & Aaron in Terra Aegy-
pti: 2 Menſis iſte, vobis principium menſium: primus erit
in menſibus anni. 3 Loquimini ad vniuerſum cœtum filio-
rum Iſrael, & dicite eis: Decima die menſis huius tollat
vnuſquiſque agnum per familias & domos ſuas. 4 Sin au-
tem minor eſt numerus vt ſufficere poſſit ad veſcendum
agnum, aſſumet vicinum ſuum qui iunctus eſt domui ſuæ,
iuxta numerũ animarum quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. 5 Erit autem agnus

abſque macula, maſculus, anniculus : iuxta quem ritum tolletis & hœdum. 6 Et
ſeruabitis eum vſque ad quartam decimam diem menſis huius: immolabitq; eum
vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam. 7 Et ſument de ſanguine eius,
ac ponent ſuper vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus
comedent illum.. 8 Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum
lactucis agreſtibus. 9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed
tantùm aſſum igni : caput cum pedibus eius & inteſtinis vorabitis. 10 Nec re-
manebit quidquam ex eo vſque manè. ſi quid reſiduum fuerit, igne comburetis.
11 Sic autem comedetis illum : Renes veſtros accingetis,& calceamenta habe-
bitis in pedibus,tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinanter: eſt enim
Phaſe (id eſt tranſitus) Domini. 12 Et tranſibo per Terram Aegypti nocte illa,
percutiamq; omne primogenitum in Terra Aegypti ab homine vſque ad pecus:
& in cunctis dijs Ægypti faciam iudicia, ego Dominus. 13 Erit autem ſanguis
vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem,& tranſibo vos:
nec erit in vobis plaga diſperdens quando percuſſero Terram Aegypti. 14 Ha-
bebitis autem hunc diem in monumentum : & celebrabitis eam ſollemnem Do-
mino in generationibus veſtris cultu ſempiterno. 15 Septem diebus azyma co-
medetis:in die primo non erit fermentum in domibus veſtris:quicumque come-
derit fermentatum, peribit anima illa de Iſrael, à primo die vſque ad diem ſepti-
mum. 16 Dies prima erit ſancta atque ſollemnis, & dies ſeptima eadem feſtiui-
tate venerabilis : nihil operis facietis in eis,exceptis his quæ ad veſcendum perti-
nent. 17 Et obſeruabitis azyma: in eadem enim ipſa die educam exercitum ve-
ſtrum de Terra Aegypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu
perpetuo. 18 Primo menſe, quartadecima die menſis ad veſperam, comedetis
azyma,vſque ad diem vigeſimam primam eiuſdē menſis ad veſperam. 19 Septem
diebus fermentum non inuenietur in domibus veſtris : qui comederit fermenta-
tum, peribit anima eius de cœtu Iſrael, tam de aduenis quàm de indigenis terræ.
20 Omne fermentatū non comedetis:in cunctis habitaculis veſtris edetis azyma.
21 Vocauit autem Moyſes omnes ſeniores filiorum Iſrael, & dixit ad eos : Ite
tollēres animal per familias veſtras,& immolate Phaſe. 22 Faſciculumq; hyſſopi
tingite in ſanguine qui eſt in limine,& aſpergite ex eo ſuperliminare,& vtrumque
poſtem: nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſque manè. 23 Tranſibit
enim Dominus percutiens Ægyptios: cùmq; viderit ſanguinem in ſuperliminari,
& in vtroque poſte, tranſcendet oſtium domus, & non ſinet percuſſorem ingredi
domos veſtras & lædere. 24 Cuſtodi verbum iſtud legitimum tibi & filijs tuis
vſque in æternum. 25 Cùmq; introieritis terram, quam Dominus daturus eſt
vobis vt pollicitus eſt, obſeruabitis ceremonias iſtas. 26 Et cùm dixerint vobis
filij veſtri: Quæ eſt iſta religio? 27 dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt,quan-
do tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Aegypto, percutiens Aegyptios, &
domos noſtras liberans. Incuruatuſq; populus adorauit. 28 Et egreſſi filij Iſrael
fecerunt ſicut præceperat Dominus Moyſi & Aaron. 29 Factum eſt autem in
noctis medio, percuſſit Dominus omne primogenitum in Terra Aegypti, à pri-
mogenito Pharaonis, qui in ſolio eius ſedebat, vſque ad primogenitum captiuæ
quæ erat in carcere,& omne primogenitum iumentorum. 30 Surrexitq; Pharao
nocte, & omnes ſerui eius, cunctaque Aegyptus: & ortus eſt clamor magnus in
Aegypto: neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus. 31 Vocatiſque
Pharao Moyſe & Aaron nocte, ait : Surgite & egredimini à populo meo,vos &
filij Iſrael: ite, immolate Domino ſicut dicitis. 32 Oues veſtras & armenta aſſu-
mite vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. 33 Vrgebantq; Aegyptij popu-
lum de terra exire velociter,dicentes: Omnes moriemur. 34 Tulit igitur popu-
lus conſperſam farinam antequam fermētaretur: & ligans in pallijs,poſuit ſuper
humeros ſuos. 35 Feceruntq; filij Iſrael ſicut præceperat Moyſes: & petierunt
ab Aegyptijs vaſa argentea & aurea,veſtemque plurimam. 36 Dominus autem
dedit gratiam populo coram Aegyptijs vt commodarent eis : & ſpoliauerunt
Aegyptios. 37 Profectique ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Socoth, ſexcenta ferè
millia peditum virorum, abſque paruulis. 38 Sed & vulgus promiſcuum innu-

merabile

Digitized by Google

merabile aſcendit cum eis, oues & armenta & animantia diuerſi generis multa
nimis. 39 Coxeruntq; farinam, quam dudum de Aegypto conſperſam tulerant:
& fecerũt ſubcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogen-
tibus exire Aegyptijs, & nullam facere ſinentibus moram: nec pulmenti quidquã
occurrerat præparare. 40 Habitatio autem filiorum Iſrael qua manſerunt in
Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum. 41 Quibus expletis, eadem
die egreſſus eſt omnis exercitus Domini de Terra Ægypti. 42 Nox iſta eſt ob-
ſeruabilis Domini, quando eduxit eos de Terra Aegypti: hanc obſeruare debent
omnes filij Iſrael in generationibus ſuis. 43 Dixitque Dominus ad Moyſen &
Aaron: Hæc eſt religio Phaſe: Omnis alienigena non comedet ex eo. 44 Omnis
autem ſeruus emptitius circumcidetur, & ſic comedet. 45 Aduena & mercena-
rius non edent ex eo. 46 In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius
foras, nec os illius confringetis. 47 Omnis cœtus filiorum Iſrael faciet illud.
48 Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere
Phaſe Domini, circumcidetur priùs omne maſculinum eius, & tunc ritè celebra-
bit: eritq; ſicut indigena terræ: ſi quis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur
ex eo. 49 Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos. 50 Fe-
ceruntque omnes filij Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi & Aaron. 51 Et
eadem die eduxit Dominus filios Iſrael de Terra Aegypti per turmas ſuas.

Interpretatio litteralis.

DIxit quoque Dominus, &c. 1
a p.684. a Reuelatio. b Legis veteris
b p.1117. anctor Deus. c Miniſter Moy-
c p.1119. ſes. * *Menſis iſte vobis prin-* 2
d p.1524. *cipium menſium*, &c. d Vnũ ex præceptis 3
cæremonialibus legis veteris: per quæ cul-
tus diuini modus Iudaico populo præſcri-
bebatur, ac determinabatur. *Menſis hu-
ius*, Mẽſis apud Hebręos incipiebat à pri-
ma lunatione. Primus autem menſis præ-
ſcribitur. qui reſpõdet modo noſtro Mar-
tio tantum, cum prima lunatio contingit
primis diebus Martij; modo noſtro Mar-
tio, & Aprili; cum prima lunatio incipit
poſt aliquot dies Martij; vt fortaſſe con-
tigit cum populus Iſraeliticus exijt de
Ægypto. *Loquimini ad vniuerſum cœ-
e p.339. tum*, &c. e Homines Deus per homines
docere ſolet. *Decima die mẽſis huius*, &c.
f p.1915. f Debent creaturę intellectuales debitum
g p.1918. cultum, & honorẽ exhibere Deo. g Con-
1960. uenienter exteriora in Dei cultum exhi-
bentur: vt ſignis ſenſibilibus excitetur
mens ad actus ſpirituales. *Iuxta quem ri-
tum tolletis & hædum.* hebr. Ex agnis, vel
ex capris tolletis. ergo *Agnus* ſupra, vt eſt
in hebræo שה *Seh*, ſignificat Agnum, vel
hœdum. Poterat enim vel agnus, vel hœ-
dus ſumi. * *Erit autem agnus abſque ma-* 5
h p.844. *cula*, &c. h Oportet aliqua ſpetialia ob-
ſeruari in ijs, quæ pertinẽt ad cultum Dei:
vt hominum animi ad maiorem Dei re-
i p.858. uerentiam adducantur. i Ideo in veteri
lege variæ obſeruationes cæremoniales
† p.859. fuerunt, † vt melius Chriſti myſteria
860. figurarentur. * *Et ſeruabitis eum vſque ad* 6
k p.2000. *quartamdecimam*, &c. K Præceptum eſt
morale, habere aliquod tempus deputa-
tum ad vacandum diuinis. *Immolabitque
eum*, &c. l Congruum adorationi externæ l p.1961.
Ritus determinatos adhibere. m. Inter m p.1962.
adorationes externas ſumma eſt ſacrificiũ.
Vniuerſa multitudo filiorum Iſrael, n In- n p.838.
ſtituta ſunt ſacramenta veteris legis, vt
Dei cultoribus adhiberẽtur: vt per quan-
dam conſecrationem deputarẽtur ad cul-
tum Dei. o Agni Paſchalis eſus ſacramen- o p.840.
tum fuit veteris legis: quo profitebantur
Iſraelitæ ſe ad illum populum pertinere,
quem Deus ſibi aſſumpſerat ex Ægypto.
11 * *Renes veſtros accingetis*, &c. Ritus pręſcribitur hominũ ſe ad iter accingentium.
vt ſit memoria perpetua trãſitus ex Ægy-
pto in terram promiſſam. p Debitæ ſunt p p.2083.
Deo gratiarum actiones pro beneficijs.
Eſt tranſitus Domini, Eſt in memoriam
tranſitus, quem fecit vobis Deus ex Ægy-
pto. qui tranſitus factus eſt feſtinanter;
vrgentibus Ægyptijs diſceſſum, vt infra
dicitur. hebr. בחפזון *Behhippazon*, cum fe-
ſtinatione, & cum pauore ſignificat. con-
tigit enim Iſraelitas in eo diſceſſu & feſti-
nare, & timere ne Pharao pœnitens eos
12 retineret. * *In cunctis dijs Ægypti faciam
iudicia*, Dij hebr. אלהים *Elohim.* hoc no-
men etiam Magiſtratus ſignificat, c.1491.
non ſolum falſos Deos, c.1492. Iudicium
ſolet & pro Iudicis ſentẽtia ſumi, c.1791.
& pro vltione, c.1794. & pro condemna-
tione, c.1795. & pro diuina prouidentia,
c.1797. & pro iuſto, ac iuſtitia, can.1804.
Duplex ergo ſenſus eſt: Vlciſcar de crude-
litate magiſtratuum in filios Iſrael; pœnas
ab ijs repetam; condemnabo illos meo fa-
cto; iuſtum faciam, vt offenſæ pœnis com-
penſentur: ita me prouidum Dominum

q p.22. oſtendam. q Deus ſe omnium Dominum
r p.23. oſtendit, r & prouidentiam habere, s &
s p.24. Iudicem, t & vltorem male agentium.
t p.25.302. Alter ſenſus: u Decernam eo facto, quaſi
1279 2099. lata ſententia, me eſſe verum Deum, non
2104. Deos Ægyptiorum. Idola manufacta
u p.6. comminuam, Animalia, quæ adorãt Ægy-
ptij vt Deos, occidam, ſaltẽ primogenita.
* *Erit autem ſanguis vobis in ſignum*, 13
x p.838. x quod eſtis ex populo meo. *Et videbo*
840. *ſanguinem, & tranſibo vos*, Non indiget
Deus ſigno vllo vt cognoſcat. Videre re-
ſpectu Dei, eſt miſericordiam exercere,
c.2773. eſt complacere, c.2775. Compla-
cebat ſibi Deus de ſanguine agni; quia ſi-
gnificabat paſſionem, & Crucem Chriſti,
in quo ſibi Deus bene complacuit; & ob
y p.23.380. quem noſtri miſertus eſt. y Indicatur pe-
899. culiaris Dei prouidentia erga pios, z &
z p.56. eiuſdem miſericordia. * *Habebitis hunc* 14
diem in monumentum, &c. In memoriam 15
beneficij à Deo accepti, cultus præcipitur. 17
a p.2083. a Sunt enim gratiæ agẽdæ Deo. b eſt Deo
2089. cultus exhibendus, c & congruum ritus
b p.37. externos adhibere. *Quicunque comederit*
c p.844. *fermentatum*, &c. d Congruentiſſima
858. 1960. ſunt ieiunia, quæ præcipiũtur ab Eccleſia.
1961. * *Nihil operis facietis in eis*, e Debet ali- 16
d p.2292. quod tempus deputari ad vacandum di-
e p.2000. uinis. * *Primo menſe*, &c. f Ritus præ- 18
f p.838. ſcribitur ab Iſraelitico populo obſeruan- 19
840. dus. * *Vocauit autẽ Moyſes omnes ſenio-* 20
res, &c. g Moyſes miniſter legis veteris. 21
g p.1119. h Promulgatio neceſſaria, vt lex obliget.
h p.1068. * *Nullus veſtrum egrediatur oſtium*, &c. 22
i p.1759. i Prouidentia, k & cautio. * *Obſeruabitis* 25
k p.1761. *cæremonias iſtas*, vt ſup. v.14. * *Diceris* 27
l p.1371. *eis*, &c. l Apoſtolicæ traditiones ex hoc
m p.164. loco confirmantur. ſunt enim verbũ Dei.
n p.2066. *Incuruatuſque populus adorauit*, vt ſigni-
o p.1957. ficaret ſe legem recipere. m Conſenſus,
p p.2066. n & obediẽtia, o quorum ſigũ adoratio.
q p.1279. * *Fecerunt ſicut præceperat Dominus*, &c. 28
r p.1279. p Obedientia. * *Percuſſit Dominus*, &c. 29
s p.1290. q Pœna à Deo inflicta, r ad vltionem,
t p.25.302. s Subditi percuſſi ob peccatũ Pharaonis.
2095. 2099 t Deus vltor male agentium. * *Clamor* 30
2101. *magnus*, u Symbolum magnæ triſtitiæ,
u p.216. x ob primogenitorum amiſſionem.
x p.224. * *Surgite, & egredimini*, y Pœnitentia, 31
y p.782. z & conſenſus in dimiſſionem, a & obe-
z p.164. diẽtia. * *Benedicite mihi*, b Virtutis actus 32
a p.2066. alijs à Deo bona precari. c quæ ſibi optat
b p.1952. Pharao, d ideo poſtulat preces ad Deum.
c p.200. * *Omnes moriemur*, e Timor. * *Tulit igi-* 33
d p.904. *tur populus*, &c. f Prouidẽtia. * *Feceruntq;* 34
1928.1931. *filij Iſrael*, &c. g Obedientia in ſuum 35
1932. Ducem. * *Dedit gratiam populo coram* 36
e p.238. *Aegyptijs, vt commodarent eis*, Fecit vt
f p.1759. Ægyptij amarẽt Iſraelitas. h Nam amor
g p.2061. origo eſt beneficiorum. i Moueri, & im-
h p.197. mutari poteſt à Deo voluntas noſtra, k à
1594.1605. quo pendent omnia, l in cuius prouiden-
i p.328.
k p.296.
l p.305.

tia admirabilis eſt cum efficacitate ſuaui-
tas. *Et ſpoliauerunt Aegyptios*, m In pœ- m p.1279.
nam, & vltionem crudelitatis in Iſraelitas
39 exercitæ. vide ſup. c.11.v.2. * *Coxeruntq;*
40 *farinam*, &c. n Prouidentia. * *Habitatio* n p.1759.
filiorum Iſrael, qua manſerunt in Aegy-
pto, &c. Huius loci explicationem vide
42 Gen.15.13. * *Nox iſta eſt obſeruabilis Do-*
mino, &c. b In beneficij memoriam, c & b p.2083.
in cultũ Deo debitum. *Omnes filij Iſrael*, c p.1915.
d vt cultu ab alijs populis diſtinguantũr. 2000.
Sicut præceperat Dominus, e Obedientia. d p.838.
51 * *Eduxit Dominus*, &c. f Dei fidelitas ſi- 840.
gnificatur, obſeruantis quæ promiſerat, e p.2066.
g & prouidentia, h & beneficentia, i & f p.48.
miſericordia. g p.23.380.
899.
h p.54.
i p.56.

Interpretatio myſtica.

S. Paulus Hebr.11.28. de Moyſe loquẽs, & de huius capitis hiſtoria, *Fide*, ait, *celebrauit paſcha, & ſãguinis effuſionem: ne qui vaſtabat primitiua, tangeret eos.* Loquitur autem de fide ſupernaturalium bonorum: vt patet ex totius capitis vndecimi contextu, & ex vltimis verbis capitis decimi: *Nos autem non ſumus ſubtractionis filij in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ.* Innuit ergo Paulus hiſtoriam agni paſchalis ad Chriſti ſacrificium pertinere. Quod & clarius indicat 1.Cor. 5.8. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur: non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ: ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.* Indicat & Concilium Tridentinum ſeſſ.22. de ſacrificio Miſſæ cap.2. *Celebrato veteri Paſcha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorum Iſrael immolabat, nouũ inſtituit Paſcha, ipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, quando per ſui ſanguinis effuſionem nos redemit, eripuitque de poteſtate tenebrarum, & in regnum ſuum tranſtulit.* Docet apertis verbis Eccleſia in Miſſa feſtiuitatis ſanctiſſimi Sacramẽti: *In figuris præſignatur, Cum Iſaac immolatur, Agnus paſchæ deputatur.* Ergo certiſſimum eſt, vt & Patres docẽt, Agnum paſchalem fuiſſe figuram ſacrificij tum cruenti, tum incruenti Ieſu Chriſti Domini noſtri: vt & cætera ſacrificia veteris legis, vt docet Paulus Hebr.10. *Vmbram habens ex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum: per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtijs, quas offerunt indeſinenter, nunquam poteſt accedentes perfectos facere.*

5 * Agnus, ſymbolũ eſt Chriſti, Iſa.53.7. Io.1.29,36. 1.Pet.1.19. Apoc.5.6,7,8,12, 13. Macula, ſymbolum eſt Peccati. Ioſ.22. 17. Pſal.14 2. Sap.7.26. Eccli.31.8. & 47. 22.

22. Ierem.2.22. Maſculus, virtutis virilis,
ac præſtantis ſymbolum eſt. Iſa. 66. 7.
a p.492. a Agnus ergo ſine macula, maſculus; eſt
493.494. Ieſus Chriſtus ſumma innocẽtia preditus;
495. & preſtantiſſimis virtutibus ornatus, preſertim
charitate, obedientia, & patientia
b p.530. vſque ad mortẽ crucis. b Hœdus quoque
531.537. Ieſus Chriſtus eſt, quatenus ſimilitudinẽ
538.539. aſſumpſit carnis peccati, pœnis ſe ſubijciens
peccato debitis.

* Immolat agnum vniuerſa multitudo 6
filiorum Iſrael: Tum quatenus c Chriſtus
c p.568. verè mortuus eſt, d auctoribus, ac mini-
d p.564. ſtris eius mortis Iudæis. e Tum quatenus
e p.762. quotidie in Eccleſia incruente offertur Sacerdotũ
miniſterio à veris Iſraelitis, id eſt,
à Fidelibus.

f Ex Greg. hom. 22. in Euang. * f *Et ſument de ſãguine eius, ac ponent* 7
*ſuper vtrũque poſtem, & in ſuperliminaribus
domorum, in quibus comedẽt illum.*
Ea ſanguinis poſitio Crucem figurabat:
quatenus ſi linea trahatur à poſte ad poſtem,
& à ſuperliminari ad limen vſque,
Crucis figura efficitur; cuius longitudo,
eſt linea à ſuperliminari ad limen; latitudo
ſiue brachia, linea à poſte ad poſtem.
Et fortaſſe ſecundũ hanc figuram veteres
Hebræi ſignabant litteram Tau: quam
tradunt ſanguine agni fuiſſe deſcriptam
in Iſraelitarum domibus, in Ægypto degentium.
Quid ergo eſt ponere de ſanguine
agni ſuper vtrũque poſtem, & in ſuperliminaribus
domorum? Domus, ſymbolum
eſt Corporis humani, c.5897. & Conſcientiæ,
c.5896. Oſtium, ſymbolum eſt
oris, atque cordis, c.6900. Poſtes ergo, in
quibus vertitur cardo deliberationum, ac
electionum, ex quibus pendet apertio, vel
occluſio operum ſiue bonorum, ſiue malorum;
ſunt intellectus, atque voluntas, ex
quibus potentijs omnis deliberationis, ac
electionis actus pendet. Videtur autem
ſuperliminare, finis intentionẽ ſignificare.
g p.775. g Igitur de ſanguine agni ſuper vtrunque
poſtem, & in ſuperliminari noſtri cordis,
atque conſcientiæ ponere; eſt memoriam
Crucis Chriſti in noſtris deliberationibus,
ac electionibus habere; & eius imitationem,
& gloriã intendere. Ea debet eſſe
præcipua præparatio ad eſum eucharisticum
corporis, & ſanguinis Chriſti; Meditatio,
ac imitatio eius patientiæ. Eo charactere
debẽt opera noſtra ſignari, nempe
ſpe in Chriſti meritis, & ſanguine; & deſiderio
vnionis euchariſticæ; & charitate
erga Chriſti crucem vt eam glorificemus,
& pro ea vitam, & ſanguinem profundamus.

* *Et edent carnes nocte illa aſſas igni,* 8
& azymos panes cum lactucis agreſtibus.
hebr. על מררים *hhhal merorim,* Cum amaritudinibus.
Nox, temporalis vitæ, ac huius
ſæculi ſymbolum eſt, Cant.3.1. & 5.2.
ex Greg. Ignis, ſymbolũ eſt amoris, atque
charitatis, Cant.8.6. Hebr.1.7. Fermentum,
quatenus maſſam, in quam inijcitur,
corrumpit, peccati ſymbolum eſt, & doctrinæ
prauæ, Oſ.7.4. Matth.16.6, 11.
Mar.8.15. 1.Cor.5.6,8. Ergo Azyma, vitę
puritatem, ac doctrinæ ſinceritatẽ ſignificat.
Panis, ſymbolum eſt eius, quo animus
quaſi cibo expletur; tales ſunt eius
actus intellectionis, & appetitionis. Pſal.
101.10. & 126.2. Prouerb.4.17. & 20.17.
ſymbolum etiam diuini verbi, diuinæ doctrinæ,
Amos 8.11. Amaritudo, ſymbolũ
eſt moleſtiæ, quam ſecum afferre ſolẽt quidam
animi affectus, vt Triſtitia, Iob 3.20.
Eccli.4.6. Oſ.14.1. ſymbolum etiam peccati,
Oſ.12.14. Ergo 1. h Nocte comede- h d.4691.
re carnes agni, eſt dum in hac vita mora- 4696.
mur, & ambulamus per fidem; Chriſti p.772. 773.
corpore paſci. 2. i Edere carnes agni aſſas i d.4690.
igne; eſt ad eſum euchariſticum cum cha- p.775.
ritate accedere, cum ardenti eius eſus deſiderio.
3. k Edere azymos panes; eſt de k p.774.
Euchariſtiæ myſterio ſincerè ſentire; eſt d.4690.
ad illam abſque peccato accedere.
4. l Edere carnes agni cum lactucis agre- l p.775.
ſtibus; eſt diſponere ad Euchariſtiæ ſum- d.4690.
ptionem animum pœnitentia, doloreque
peccatorum, atque confeſſione.

9 * *Non comedetis ex eo crudum quid,*
nec coctum aqua, ſed tantum aſſum igni.
m Gregorium audiamus: Quid aqua, niſi m Gregor.
humanam ſcientiam deſignat: iuxta hoc hom.22 in
quod per Salomonem ſub hereticorum Euang.
voce dicitur: Aquæ furtiuę, dulciores ſũt?
Quid crudæ agni carnes, niſi inconſideratam,
ac ſine reuerentia conſiderationis relictam
illius humanitatem ſignificant?
omne enim, quod ſubtiliter cogitamus,
quaſi mente coquimus. Sed agni caro nec
cruda edenda eſt, nec aqua cocta: quia
Redemptor noſter nec purus homo æſtimandus
eſt, neque per humanam ſapientiam
qualiter incarnari Deus potuit, cogitandus.
Omnis enim, qui Redemptorẽ
noſtrum purũ hominem credit, quid iſte
aliud, quàm agni carnes crudas comedit,
quas videlicet coquere per diuinitatis eius
intelligentiam noluit? Omnis verò, qui
incarnationis eius myſteria iuxta humanã
ſapientiam diſcutere conatur, carnes agni
aqua vult coquere, id eſt, diſpenſationis
eius myſterium per diſſolutam vult ſcientiam
penetrare. n Ergo ſecundum Grego- n p.775.
riũ, caro agni aſſatur igni, quatenus Chri- 1322.
ſtus in Euchariſtię Sacramẽto verus Deus
creditur. Ignis enim Diuinitatis ſymbolũ
eſt: vt intelligitur ex columna ignis, qua
ſe Deus Hebræis præſentem indicabat; &
ex linguis igneis, quibus Spiritus ſanctus
in Apoſtolos deſcẽdit. Aſſatur agnus igne,
quatenus fide myſterium euchariſticum
cõſideratur; fides enim ignis eſt, quatenus

ex

ex affectu oritur voluntatis. vel Agnus co-
quitur igne, quatenus quanta ſit Chriſti
erga nos charitas cõſideratur, qui ſeipſum
in cibum tradidit nobis. Charitatis enim
ſymbolum ignis eſt, vt ſupra dictum eſt.
Caput cum pedibus eius, & inteſtinis
o *Ex Greg.* *vorabitis*. o Materia conſiderationis, ac
ſup. meditationis innuitur circa Chriſtum,
præſertim cum nos ad Euchariſtiam præ-
p 1. *Cor.* 11. paramus. *p* Caput Chriſti Deus eſt. pedes
3. humanitas, & eius paſſiones. Inteſtina,
abſcondita Chriſti charitatis, & ſcientiæ
q *p.* 425. myſteria. *q* Hæc tria fide tenenda ſunt, &
426. 469. contemplanda, cum ad Euchariſtiam ac-
490. 491. cedimus.
531. 545.
10 * *Nec remanebit quidquam ex eo usque*
mane. Manè, reſurrectionis, & felicitatis
r *p.* 1342. ſymbolũ eſt, c. 6582. 6583. *r* Dum ſumus
1345. 1347. in huius vitæ nocte omnia Chriſti myſte-
ria credenda ſunt. nihil relinquendũ, quod
fide non amplectamur; eius intelligẽtiam
in alteram vitam ne reijciamus.
* *Si quid reſiduũ fuerit, igne comburetis.*
Si quod myſterium noſtræ, intelligentiæ
dente mandere non poſſumus, quia maxi-
mè ſupra noſtrum captum eſt; igne com-
burendum eſt, id eſt, inflãmata, ardentiq;
erga diuinum dictum fide comprehendẽ-
dum eſt. Quod non capis, quod non vides,
s *p.* 1322. animoſa firmat fides. *s* Qui Deum amat,
& eius veritatem; omnia, quæ Deus dicit,
firmiſſimè credit.
11 * *Sic autem comedetis illum: Renes ve-*
ſtros accingetis; & calceamenta habebitis
in pedibus, tenentes baculos in manibus,
& comedetis feſtinanter: eſt enim Phaſe
(id eſt tranſitus) Domini. Diſpoſitio de-
ſcribitur, ac præparatio ad eſum Euchari-
t 1. *Cor.* 11. ſtiæ, iuxta Pauli præceptum: *t Probet au-*
28. *tem ſeipſum homo: et ſic de pane illo edat,*
& de calice bibat. Qui enim manducat,
& bibit indignè, iudicium ſibi manducat,
& bibit: non diiudicans corpus Domini.
Renes, quæ vaſa ſunt libidinoſi humoris,
ſymbolum ſunt concupiſcẽtiæ, & affectus
animi, Pſal. 7. 10. Ierem. 11. 20. Accingere,
quatenus eſt veſtes retinere, ne opus, aut
iter impediant; ſymbolum eſt pręparatio-
nis animi, Luc. 12. 35. Epheſ. 6. 14. Iſa. 32.
u *p.* 775. 11. Ierem. 1. 17. *u* Ergo ad eſum euchari-
d. 4690. ſticum renes accingimus, cum ad illũ nos
x *p.* 1462. præparamus, *x* cum carnis concupiſcentiã
2257. 2260 fręnamus. 2. Calceamenta, ſymbola ſunt
2261. 2270. virtutum, Cant. 7. 1. Epheſ. 9. 16. Pedes,
2273. actionũ ſymbola, Pſal. 25. 12. Eccli. 26. 23.
& Affectus, Cant. 5. 3. Thre. 1. 9. Heb. 12. 13.
y *p.* 1040. *y* Ergo habere in pedibus calceamenta; eſt
1043. 1044. actiones agere, quæ virtutem habeant ad-
1046. iunctam; eſt affectum virtutibus ornare.
quod facimus, cum acceſſuri ad menſam
euchariſticam, præparamus nos ad illam
meditatione, oratione, eleemoſynis, ieiu-
nio, contritione. 3. Baculus, cui innitimur,
externi auxilij ſymbolum eſt, Tob. 5. 23.
Pſal. 22. 4. Iſa. 36. 6. Manus, ſymbolum
operis, Gen. 20. 5. Pſal. 7. 4. z Tenere bacu- z *p.* 1438.
los in manibus; eſt in omni opere, præſer- 1475.
tim in miniſterio diuini ſacrificij, ac Sa-
cramenti euchariſtici eſu, ſpem magnam
in Deum habere, ac eius bonitatem. non
accedendum ad hęc myſteria ſine ſpe ma-
xima impetrandi dona præſtantiſſima.
4. *Feſtinanter*, hebr. Cum feſtinatione,
cum pauore. Timor, pro reuerentia accipi
ſolet, c. 2383. Feſtinatio, ſymbolum eſt
promptitudinis, Pſal. 30. 1. Iſa. 8. 3. *a* Ergo a *p.* 774
Comedere feſtinanter, eſt 1. Comedere 775.
cum magna reuerentia, cum timore, & *d.* 4690.
tremore. quia qui indignè recipit corpus
Domini, iudicium ſibi manducat, & bibit.
2. Comedere feſtinanter, eſt auidè, & cum
fame comedere. feſtinant enim famelici,
cum manducant. Euchariſtica vnio ardẽ-
ter optanda. 3. Feſtinanter comedere, eſt
frequenter mandere. † Euchariſtiæ vſus † *d.* 4696.
eſſe frequens debet. 5. *Tranſitus Do-*
mini, quem fecit Dominus, cum tranſtulit
Iſraelitas ex Ægypto ad terrã promiſſio-
nis; *b* figura fuit tranſitus Chriſti ex hoc b *Trid. ſeſſ.*
mundo ad patrem. Iſraelitarum tranſitus 22. *de ſacr.*
cœpit ea nocte, qua immolatus eſt agnus. *Miſſ. c.* 1.
Tranſitus Chriſti per Crucem factus eſt.
c Huius tranſitus memoriam facimus per c *p.* 741.
euchariſticũ ſacrificium. Hæc quotieſcun-
que feceritis, in mei memoriam facietis.
d Præterea Tranſitus fuit mors Chriſti, d *p.* 583.
quatenus per illam tranſlati ſumus de ſer- 584. 585.
uitute peccati in regnum dilectionis, & 586.
gratiæ.
12 * *Et tranſibo per terram Aegypti nocte*
illa, percutiamque omne primogenitum in
terra Aegypti ab homine vsque ad pecus:
& in cunctis dijs Aegypti faciam iudicia.
e Primogenita in terra Ægypti, ſunt Dia- e *Vide Pa-*
bolus & Angeli eius in hoc ſæculo nequã; *tres in Syl.*
quatenus Angeli fuerunt primò à Deo *Alleg. v. Pri*
creati, & ante hominem conditi. ijdem *mogenitus.*
Dæmones ſunt Dij, id eſt, Principes tene-
brarum, hoc eſt peccatorum, & impiorũ.
Sunt etiam Dij Ægypti, Tyranni, ac Phi-
loſophi infideles, & auctores falſorum
dogmatum. Hos omnes Chriſtus per Cru-
cem ſuperauit. *f Nunc*, inquit, *iudicium* f *Io.* 12. 31.
eſt mundi: nunc princeps huius mundi eij- *p.* 585. 881.
cietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à 1394. 1400.
terra, omnia traham ad meipſum.
13 * *Et videbo ſanguinem, & tranſibo*
vos, &c. 1. *g* Fides in Chriſtum, neceſſaria g *p.* 1342.
ad ſalutem. 2. *h* Sacramenta, quæ valorem h *p.* 577.
habent in Chriſti ſanguine, neceſſaria ad 751. 756.
ſalutem humanam; pręſertim Baptiſmus.
3. *i* Ex Chriſti paſſione eſt noſtra redem- i *p.* 578.
ptio. 583. 587.
15 * *Septem diebus azyma comedetis,*
k Hebdomadis ſibi ſuccedentibus, ſeptẽq; k *Gloſſa.*
dierũ ſpatio voluitur circulus vitæ noſtrę.

l Toto

l p.1221. *l* Toto vitæ tempore comedendum, nobis azyma eſt: à fermento iniquitatis abſtinendum.
* *Qui comederit fermentatum, peribit* 19
m p. 1266. *anima eius de cœtu Iſrael*, *m* Amittitur
n p.1282. per peccatum mortale vita gratiæ. *n* Peccata, quæ charitatem auferunt, æternæ pœnæ reatum inducunt.
* *Faſciculum hyſſopi tingite in ſangui-* 22
o p.577. *ne, qui eſt in limine*, *o* Hyſſopus, quo olim
749. populus Hebreus aſperſione ſãguinis mundabatur; videtur figura fuiſſe Sacramentorum; per quæ infuſione gratiæ mundamur virtute ſanguinis Chriſti.
p *Pſal.* 23. *p* Limen
7.9. autem eſt Fides: *q* per quam eſt ingreſſus
*Cant.*7.4. in Eccleſiam. *r* Limen, *s* eſt Eccleſia; per
13.*ex Greg.* quã ſolam eſt ingreſſus in cælum. Hebræi
q p.1342. ſanguinem agni ponebant in vaſe in limi-
r *Pſal.* 86. ne: vt facilè poſſent ex eo poſtes, & ſuper-
2. & 117. liminare aſpergere. *t* Habemus nos in
19.29. promptu Sacramẽta in Eccleſia: vt aſper-
s p.620. gamus animum gratia.
t p.646. *Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſque mane*, Perſeuerandum in obſcuritate fidei vſque ad mortem, cum
u p.620. reuelata facie Deum videbimus. *u* Nam
1342. extra Eccleſiam non eſt ſalus.
* *Tulit populus conſperſam farinam* 34
x p.782. *antequam fermentaretur*, *x* Poſt eſum
801.804. agni paſchalis, id eſt, poſtquam Chriſti corpore, & ſanguine paſti ſumus: recedendũ eſt ab Ægypto, nempe ab occaſionibus peccandi, & ſecundum Apoſtoli cõſilium
y 1. *Cor.* 5. in vitæ puritatem incumbendum: *y* Ex-
7. purgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.
* *Petierunt ab Aegyptijs vaſa argẽtea,* 35
& aurea, veſtemq; plurimam. & ſpolia- 36
uerunt Aegyptios. Aurum, ſymbolum eſt ſapientiæ, Prou.20.15. Cant.5.11. Idem ſignificat Argentum, Prou.16.16. Sap.7.9. Veſtimentum, inhęrentis boni ſymbolum eſt, Pſal.108.18.19. Ægyptij ad Iſraelitas comparati, figura ſunt Gentilitatis ad Eccleſiã cõparatæ. † Accipit Eccleſia à Phi- † d.3624.
loſophis Gentilibus, vt ab Ariſtotele, à Platone, ab Euclide, ab alijs aurum, & argentum, & veſtes humanarum diſciplinarum; relictis Gentilitatis erroribus. & his ipſis vtitur ad tuenda fidei dogmata, ad doctrinam ſacram elucidandam, ad confutandos errores.
43 * *Hæc eſt religio Phaſe: Omnis alieni-*
48 *gena non comedet ex eo. Circumcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit. Si quis circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo.* Vt quis veſci poſſit Agno euchariſtico, debet eſſe indigena terræ, id eſt, Eccleſiæ, ad Eccleſiam aggre-
gatus per Fidem, & Baptiſmũ. *z* Horum z p.760.
figura fuit Circuncıſio. Debet etiam eſſe 839.
circunciſus vitijs, atque peccato. *a* Non a p.774.
eſt enim cum conſcientia peccati mortalis d.4690.
ad Euchariſtię Sacramentum accedendũ.
46 * *In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras.* Domus, Eccleſiæ ſymbolũ eſt, Pſal.54.15. & 68.10. Iſa.8.14. Foras, ſymbolicè ſunt Infideles reſpectu Eccleſiæ, Matt.5.13. Apoc.3.12. Col.4.5.
b Nõ eſt cum Infidelibus in Agno eucha- b d.4694.
riſtico communicandum. 4702.
Nec os illius confringetis, *c* Nam non c p.544.
erant confringenda in Cruce oſſa Chriſti. Quoniam autem oſſa ſuſtinent carnem; & Verbi Perſona ſuſtentat humanitatem Chriſti: videtur per Agni oſſa Verbi Perſona figurari. Igitur os non confringere, eſt de Chriſti diuinitate non dubitare.
d Eſt enim Chriſtus non ſolum verus ho- d p.425.
mo, ſed etiam verus Deus. 429.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Duo præcepta traduntur Iſraelitico populo in perpetuam beneficij memoriam obſeruanda; Quòd eos eduxerit de Aegypto, & occiſis Aegyptiorum primogenitis, pepercerit Deus primogenitis Iſraelitarum. Alterum, vt ſingulis annis menſe primo feſtiuitatem celebrent agni paſchalis, & azymorum. Alterum vt omnia primogenita offerant Domino, primogenita filiorum ſuorum redimant. Præterea ratio cœpti itineris narratur: Per viam deſerti, iuxta Mare rubrum, cum armis, cum oſſibus Ioſeph, viam oſtendente Domino columna nubis per diem, columna ignis per noctem.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Sanctifica
mihi omne primogenitum quod aperit vuluã in filijs Iſrael, tam de hominibus quã de iumentis: mea ſunt enim omnia.
3 Et ait Moyſes ad populum: Mementote diei huius in qua egreſſi eſtis de Ægypto & de domo ſeruitutis, quoniã in manu forti eduxit vos Dominus de loco iſto: vt non comedatis fermentatum panem. 4 Hodie egredimini menſe
nouarum frugum. 5 Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi &

Hethæi

Hethæi & Amorrhæi & Heuæi & Iebuſæi,quā iurauit patribus tuis vt daret tibi,
terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem ſacrorum menſe iſto.
6 Septem diebus veſceris azymis: & in die ſeptimo erit ſollemnitas Domini.
7 Azyma comedetis ſeptē diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum,
nec in cunctis finibus tuis. 8 Narrabiſq; filio tuo in die illo dicēs: Hoc eſt quod
fecit mihi Dominus quando egreſſus ſum de Ægypto. 9 Et erit quaſi ſignum in
manu tua, & quaſi monumentum ante oculos tuos: & vt lex Domini ſemper ſit
in ore tuo,in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto. 10 Cuſtodies hu-
iuſcemodi cultum ſtatuto tempore à diebus in dies. 11 Cumq; introduxerit te
Dominus in Terram Chananæi, ſicut iurauit tibi & patribus tuis,& dederit tibi
eam: 12 ſeparabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum eſt
in pecoribus tuis: quidquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis Domino.
13 Primogenitū aſini mutabis oue:quod ſi non redemeris,interficies.Omne autē
primogenitum hominis de filijs tuis, pretio redimes. 14 Cumq; interrogauerit
te filius tuus cras,dicens: Quid eſt hoc? reſpondebis ei: In manu forti eduxit nos
Dominus de Terra Ægypti, de domo ſeruitutis. 15 Nam cùm induratus eſſet
Pharao,& nollet nos dimittere: occidit Dominus omne primogenitum in Terra
Ægypti, à primogenito hominis vſque ad primogenitum iumentorum: idcirco
immolo Domino omne quod aperit vuluam maſculini ſexus,& omnia primoge-
nita filiorum meorum redimo. 16 Erit igitur quaſi ſignum in manu tua, & quaſi
appenſum quid,ob recordationē,inter oculos tuos:eo quòd in manu forti eduxit
nos Dominus de Aegypto. 17 Igitur cùm emiſiſſet Pharao populum, non eos
duxit Deus per viam Terræ Philiſthijm quæ vicina eſt: reputans ne fortè pœni-
teret eum, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Aegyptum.
18 Sed circumduxit per viam deſerti, quæ eſt iuxta Mare rubrum: & armati
aſcenderunt filij Iſrael de Terra Aegypti. 19 Tulit quoque Moyſes oſſa Ioſeph
ſecum: eo quòd adiuraſſet filios Iſrael, dicens: Viſitabit vos Deus, efferte oſſa
mea hinc vobiſcum. 20 Profectiq; de Socoth caſtrametati ſunt in Etham in ex-
tremis finibus ſolitudinis. 21 Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam
viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: vt dux eſſet
itineris vtroque tempore. 22 Nunquam defuit columna nubis per diem, nec
columna ignis per noctem, coram populo.

Interpretatio litteralis.

a p. 684. LOcutuſque eſt Dominus,a Pro- 1
b p.1117. phetia eſt à Deo. b Legis vete-
ris auctor Deus. *Ad Moyſen,*
c p.1119. c Legis veteris miniſter Moy-
d p.339. ſes. d Homines Deus per homines docere
ſolet. * *Sanctifica mihi*, Sanctificare, eſt 2
& ſegregare, can.2730. & ad Dei cultum
e p.1124. aſſumere,c.2731. e Præceptum eſt Cære-
f p. 1915. moniale. f Cultus exhibendus Deo,etiam
1918. 1960. externus. g Peculiaris cultus Iſraelitis
g p.844. præſcribitur. *Mea ſunt enim omnia*,
858.859. h Deus Dominus omnium. * *Mementote* 3
860. *diei huius*, &c. i Debita eſt Deo gratiarū
h p.22. actio pro beneficijs acceptis,k & beneficij
i p.2083. memoria. *Vt non comedatis fermentatum*
k p.2089. *panem.* l Vid.ſup.cap.12.v.17. * *Menſe* 4
l p.37.844. *nouarum frugum*, Menſe Martio.quo tē-
858. 1960. pore in terris calidis, vt erat terra Cha-
1961. 2292. naan, ſunt primæ fruges. * *Cumque intro-* 5
m p.844. *duxerit te Dominus*,&c. m Vide ſup.v.2. 6
858. 859. *Terram fluentem lacte,& melle*, Terram 7
860. 1124. vberem. metaphorica locutio. Lac,abun-
1915.1918. dantis boni ſymbolum, c.6379. * *Narra-* 8
1960.

9 *biſque filio tuo*, &c. Præcipitur traditio.
n Apoſtolicæ traditiones ſunt verbū Dei. n p.1357.
10 * *Vt lex Domini ſemper ſit in ore tuo.* 1371.
12 o Parendum diuinis præceptis. * *Separa-* o p.2066.
bis omne,quod aperit vuluam,vt ſup.v.2.
14 * *Cumque interrogauerit te filius tuus*,&c.
15 vt ſup.v.8. *Idcirco immolo Domino*,&c.
p Pro beneficio accepto, immolo in gra- p p.2083.
tiarum actionem. q Cultus Deo exhiben- 2089.
dus. *Erit igitur quaſi ſignum*,&c.† vt ſup. q p.1915.
17 v.3.* *Non eos eduxit Deus per viam*,&c. 1918.1960.
18 r Prouidentia,s & Cautio. *Armati aſcen-* † p.2089.
derunt filij Iſrael de Terra Aegypti. r p.1759.
LXX. Quinta generatione aſcenderunt. s p.1761.
Sumpſerunt generationem pro 100.annis.
dictum autem fuerat cap.12.v.40.fuiſſe
habitationem Iſraelitarum in Ægypto
quadringentorum triginta annorum. Sed
verbum hebraicum חמשים *Hhamuſhim*,
aptius vertit Hieronymus cum Aquila,
Armati, fortaſſe procedebant quinqua-
geni, aut quinque generū armis inſtructi,
19 * *Tulit quoque Moyſes oſſa Ioſeph*,&c.
t Offi-

t p.2045. t Officium pietatis erga Patriarcham, u &
u p.1214. miſericordiæ erga mortuum. *Eo quod*
x p.1987. *adiuraſſet*, &c. x Debitum eſt iuramenta
y p.2125. ſeruandi. y Standum eſt promiſſis. * *Do-* 21
z p.23.310. *minus autem præcedebat eos*, &c. z Dei 22
380. prouidentia, a & beneficentia, b Dei præ-
a p.54. ſentis ſymbolum Nubes, ac Ignis.
b p.1.

Interpretatio myſtica.

S*Anctifica mihi omne primogenitum*, 2
quod aperit vuluam in filijs Iſrael.
Animæ vulua voluntas eſt. nam dicitur:
Concupiſcētia cum conceperit, parit pec-
catum. &, Concepit dolorem. Concupi-
ſcentia, & dolor ſunt in voluntate cum
circa obiecta ſpiritualia ſunt. Primogeni-
ta voluntatis ſunt primi actus voluntatis:
qualis eſt voluntas finis. Sanctificatur au-
tem Deo voluntas finis, cum circa Deum
a p.3.926. verſatur vt ſummum bonum. a Is debet
eſſe actus cuiuſque hominis cum primum
ad annos diſcretionis peruenerit: is pri-
mus actus in cuiuſque operis principio: vt
quiſque in tota vita, in omni opere finem
ſibi proponat Deum. Porrò Iſraelitæ, Fi-
delium figura fuerunt. Rom. 9.5, 6, 7.
b p.1336. Gal. 6.16. b Primogenita filiorum Iſrael
ſanctificantur Deo: quia ſine fide nullum
c p.3.926. opus eſt bonum ita vt placeat Deo. c Pri-
mogenita hominum ſanctificantur Deo:
quatenus prima voluntas operum intelle-
ctualium eſt circa Deum. Primogenita
iumentorum ſanctificantur Deo: quate-
nus prima voluntas operum, quæ nobis
cum brutis communia ſunt, vt veſci cibo,
vti ſēſibus, filios alere, refertur ad Deum:
vt ea etiam opera propter Deum fiant, ad
eius ſeruitium, ad eius gloriam.

* *Septem diebus veſceris azymis*, &c. 6
d p.1221. d Vide ſup. c. 12. in Interpr. myſt. v. 15.
* *Quidquid habueris maſculini ſexus*, 12
conſecrabis Domino, Maſculus, virtutis
ſymbolum eſt, c. 6610. Virtus enim omnis
habet rationem ardui, & conformitatem
e p.1149. cum recta ratione. e Sunt opera bona,
1150.1151. ſunt & mala. f Mala non recipit Deus.
1152. * *Primogenitum aſini mutabis oue: quod* 13
f p.1295. *ſi non redemeris, interficies.* Aſinus, ſtulti
1296. ſymbolum eſt, Prou. 26.3. Ouis, hominem
g p.781. ſimplicem ſignificat, c. 6908. g Malitia,
782.808. aut in ſimplicitatem chriſtianam mutan-
da; aut omnino per pœnitentiam tollen-
da, etiam ſi nondum chriſtianam ſimplici-
tatem acquiſieris.

Omne autem primogenitum hominis
de filijs tuis, pretio redimes. Omne opus
bonum, quantumuis in Dei honorem ce-
dat, & ad Dei gloriam offeratur: redit ta-
men ſemper ad vſum noſtrum; quatenus
meritorium eſt vitæ æternæ. Eſt autem
meritoriū ob gratiam, quam Ieſus Chri-
ſtus nobis pretio quinque ſiclorum com-
parauit, id eſt, Crucis paſſione, vbi quin-
que vulneribus effoſſus eſt, duobus in ma-
nibus, duobus in pedibus, vno in latere.
h Eo pretio noſtra opera Deo oblata redi- h *Vid. Tri-*
mimus; i quatenus iuſtificati per Chriſti *dent. ſeſſ. 6.*
gratiam operamur. *de Iuſtific.*
17 * *Non eos duxit Deus per viam terræ* c.6.7.16.
Philiſthijm, &c. Eo facto duo ſignifican- i p.578.
tur. k alterum, Tentationum occaſiones 1299.1300.
vitandas eſſe. l Alterum licere perſecuto- k p.914.
res fugere: cum maior Dei gloria ex fuga, l p.916.
& Eccleſiæ vtilitas ſpetatur.

Circumduxit per viam deſerti, quæ eſt
iuxta Mare rubrum. Deſertum, ſymbo-
lum huius mundi, c. 5856. & vitæ à terre-
nis tumultibus remotæ, can. 7459. Mare,
quatenus amarum, pœnitentię ſymbolum
eſt. Significat & Baptiſmum, & Chriſti
ſanguinē, quo à peccatis abluimur. m Per m p.781.
viam deſerti circūducimur, cum ex Ægy- 800.
pto egredimur: quatenus incipientes pec-
catum deſerere, à peccandi occaſionibus
recedimus, & ad pœnitentiam conuerti-
mur, & ad Sacramenta.
18 * *Armati aſcenderunt filij Iſrael de*
Terra Aegypti, Arma, ea ſpiritualia præ-
ſidia ſignificant, quibus contra Diabolum
armamur, c. 5412. n Remiſſo peccato, vi- n p.902.
res à Deo tribuuntur ad reſiſtendum ten-
tationibus, o & confugere nos debemus o p.903.
ad arma orationis, p fidei, q ſpei, r patien- p p.905.
tiæ. q p.906.

Per diem in columna nubis, & per no- r p.909.
ctem in columna ignis: vt dux eſſet iti-
neris vtroque tempore. s Peculiaris Dei er-
ga pios prouidentia ſignificatur, t atque s p.380.
protectio. Quoniam autem duo ſunt ten- t p.899.
tationum fontes, quibus iter ad cęlum im-
peditur, Concupiſcentia, & Timor: vtro-
que tempore Deus iuſtos iuuat ſuis auxi-
lijs; u ardorem concupiſcentiæ mitigans u *Vid. Gre-*
nube conſolationum diuinarum; timo- *goriū apud*
rem ſuperans cogitatione ignis diuinę vin- *Gloſſ.*
dictę: Vel noctem ignorantiæ matris erro-
rum, diuinis illuſtrationibus illuminans.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Aegyptiorum in Mari rubro exterminium narratur. Pradicit illud Deus Moyſi; iubetq; Iſraelitas in locum anguſtum progredi. Ea loci occaſio Pharaonem allicit ad perſequẽdum. Viſo inſequentium exercitu Iſraelita timent, & conqueruntur. Percutit Moyses mare iubente Deo, illudque diuiditur, & redditur ſiccum. Ingreditur in ſiccum populus Dei; & poſt eius tergum columna ignis verſus populum, columna nubis verſus Aegyptios, vt eis Iſraelitarum aſpectum eripiat. Perſequuntur Aegyptij; & iam in maris medium perducti, reuerſis ſuper illos aquis, omnes cum equis, & curribus ſubmerguntur. Progrediuntur Iſraelita per ſiccum, & euadunt.

1 LOcutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere
filijs iſrael: Reuerſi caſtrametentur è regione Phihahiroth,
quæ eſt inter Magdalum & mare contra Beelſephon: in
conſpectu eius caſtra ponetis ſuper mare. 3 Dicturuſque
eſt Pharao ſuper filijs Iſrael: Coarctati ſunt in terra, con-
cluſit eos deſertum. 4 Et indurabo cor eius, ac perſeque-
tur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu
eius: ſcientq; Ægyptij quia ego ſum Dominus. Feceruntque ita. 5 Et nunciatum
eſt regi Ægyptiorum quòd fugiſſet populus: immutatumque eſt cor Pharaonis &
ſeruorum eius ſuper populo, & dixerunt: Quid voluimus facere, vt dimitteremus
Iſrael, ne ſeruiret nobis? 6 Iunxit ergo currum, & omnem populum ſuum aſſum-
pſit ſecum. 7 Tulitq; ſexcentos currus electos, & quidquid in Aegypto curruum
fuit: & duces totius exercitus. 8 Indurauitque Dominus cor Pharaonis regis
Aegypti, & perſecutus eſt filios Iſrael: at illi egreſsi erant in manu excelſa.
9 Cumque perſequerentur Aegyptij veſtigia præcedentium, repererunt eos in
caſtris ſuper mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniuerſus exercitus,
erant in Phihahiroth contra Beelſephon. 10 Cumque appropinquaſſet Pharao,
leuantes filij Iſrael oculos, viderunt Aegyptios poſt ſe: & timuerunt valde: cla-
maueruntque ad Dominum, 11 & dixerunt ad Moyſen: Forſitan non erant ſe-
pulchra in Aegypto, ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine: quid hoc facere
voluiſti, vt educeres nos ex Aegypto? 12 Nonne iſte eſt ſermo, quem loqueba-
mur ad te in Aegypto, dicentes: Recede à nobis, vt ſeruiamus Aegyptijs? multo
enim melius erat ſeruire eis, quàm mori in ſolitudine. 13 Et ait Moyſes ad po-
pulum: Nolite timere: ſtate, & videte magnalia Domini quæ facturus eſt hodie:
Aegyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam vltrà videbitis vſque in ſempi-
ternum. 14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. 15 Dixitq; Domi-
nus ad Moyſen: Quid clamas ad me? Loquere filijs Iſrael vt proficiſcantur.
16 Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & diuide
illud: vt gradiantur filij Iſrael in medio mari per ſiccum. 17 Ego autem indurabo
cor Aegyptiorum vt perſequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni
exercitu eius, & in curribus & in equitibus illius. 18 Et ſcient Aegyptij quia
ego ſum Dominus, cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque
in equitibus eius. 19 Tollenſque ſe angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael,
abijt poſt eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, poſt tergum
20 ſtetit inter caſtra Aegyptiorum & caſtra Iſrael: & erat nubes tenebroſa, &
illuminans noctem: ita vt ad ſe inuicem toto noctis tempore accedere non vale-
rent. 21 Cumq; extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus
flante vento vehemẽti & vrente tota nocte, & vertit in ſiccum: diuiſaq; eſt aqua.
22 Et ingreſsi ſunt filij Iſrael per mediũ ſicci maris: erat enim aqua quaſi murus
à dextra eorum & læua. 23 Perſequenteſque Aegyptij ingreſsi ſunt poſt eos, &
omnis equitatus Pharaonis, currus eius & equites, per medium maris. 24 Iamq;
aduenerat vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Aegyptiorũ
per columnam ignis & nubis, interfecit exercitũ eorum: 25 & ſubuertit rotas
curruum, ferebanturq; in profundum. Dixerunt ergo Aegyptij: Fugiamus Iſrae-
lem:

lem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos. 26 Et ait Dominus ad Moyſem
Extende manũ tuam ſuper mare, vt reuertantur aquæ ad Aegyptios ſuper currus
& equites eorum. 27 Cumq; extendiſſet Moyſes manũ contra mare, reuerſum
eſt primo diluculo ad priorem locũ: fugientibuſq; Aegyptijs occurrerunt aquæ,
& inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus. 28 Reuerſæq; ſunt aquæ, & ope-
ruerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſsi fue-
rant mare: nec vnus quidem ſuperfuit ex eis. 29 Filij autem Iſrael perrexerunt
per medium ſicci maris, & aquæ eis erant quaſi pro muro à dextris & à ſiniſtris:
30 liberauitq; Dominus in die illa Iſrael de manu Aegyptiorum. 31 Et viderunt
Aegyptios mortuos ſuper littus maris, & manum magnam quam exercuerat Do-
minus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, &
Moyſi ſeruo eius.

L*Ocutus eſt Dominus ad Moy-* 1
a p.684. *ſen*, *a* Prophetica reuelatio à
Deo. * *Loquere filijs Iſrael*, 2
b p.339. *b* Per homines hominibus ſuam
aperit voluntatem Deus. *Phihahiroth*,
Manſio quarta, vbi filij Iſrael vtrinque
concluſi fuerunt, hinc mari, inde Pharao-
ne inſequẽte. *Magdalum*, Locus in mon-
te ſitus. Aliàs Magdalum, vrbs Ægypti,
vbi habitarunt reliquiæ Iudæorum, qui
poſt necem Godoliæ, aſſumpto Ieremia,
fugerant in Ægyptum metu Babylonio-
rum. diſtat à Peluſio mille ducentis paſſi-
bus. Aliàs Magdalum, Caſtrum Mariæ
Magdalenæ, in littore maris Galilææ.
c Ioſeph. 2. *Beelſephon*, *c* Ciuitas ad Mare rubrũ ſita.
Antiq. 13. * *Dicturusque eſt Pharao*, *d* Deus futura 3
d p.18. cognoſcit, etiam liberè contingentia. 4
e p.163. *e* Conſultatio, *f* & ratiocinatio aſtuta.
f p.1758. *Et indurabo cor eius*. *g* Vide ſup. c.4. v.21.
1769. *Et glorificabor in Pharaone*, *h* Manifeſta-
g p.381. bor potens. *i* Finis omnium operum diui-
1281.2256. norum gloria Dei. ea facit ad ſui notitiam
h p.39. communicandam. *k* Permittuntur à Deo
i p.91. peccata ob maius bonum. *l* Deus auctor
k p.301. mali, quod eſt pœna, *m* ad ſuam iuſtitiam
313. manifeſtandam. *Quod ego ſim Dominus*,
l p.302. *n* Vnus verus Deus. *o* Ex operibus cogno-
m p. 1286. ſcitur Deus. *Feceruntq; ita*, *p* Obedientia.
n p.1.6. * *Quod fugiſſet populus*, Suſpicati ſunt 5
o p.29. fugam, quod vidiſſent populum à ſolitu-
p p.2066. dine diuertere, in quam ſe ituros dixerant
viam trium dierum ad ſacrificandum.
Immutatumque eſt cor Pharaonis, &c.
q p.2125. *q* Non ſtat conceſſis, infidelis, & proditor.
2128. * *Iunxit ergo currum*, &c. *r* Actiones odij 6
r p.198. contra Iſraelitas, & iræ. * *Indurauitque* 7
250. *Dominus*, &c. Vide ſup. v.4. *At illi egreſſi* 8
s p.380. *erant in manu excelſa*, *s* Dei cultores à
899. Deo proteguntur. *t* Manus ſymbolũ diuinę
t p.14. potentiæ. * *Timuerunt valde*, *u* Ob exi- 10
u p.238. ſtimationem immmentis periculi *Clama-*
246. *ueruntque ad Dominum*, *x* Timoris ſym-
x p.238. bolum clamor. *y* Dei contra pericula au-
y p.903. xilium poſcendũ. * *Et dixerunt ad Moy-* 11
1926.1931. *ſen*, &c. *z* Querimoniæ iniuſtæ. *Multò* 12
z p.2154. *melius erat*, &c. *a* Eligenda meliora.
a p.1730. * *Nolite timere*, &c. *b* Frænandus timor, 13
b p.2183. qui retrahit voluntatem à proſecutione 14

boni, *c* & audacia excitanda. *d* Audaciæ c p.2184.
cauſa ſpes. *e* Fide, ac ſpe tentationibus re- d p.248.
15 ſiſtendum. * *Quid clamas ad me?* *f* Cla- e p.905.
16 mor, ſymbolum orationis. * *Tu autem* 906.
eleua virgam tuam, &c. *g* Communicata f p.1926.
17 à Deo Moyſi Operatio virtutum. * *Indu-* g p.419.
rabo cor Aegyptiorum, Vide ſupra v.4.
18 *Glorificabor*, Vide ibidem. * *Et ſcient*
19 *Aegyptij*. Vid. ibidem. * *Stetit inter ca-*
20 *ſtra*, &c. *Et erat tenebroſa, & illuminans*
noctem, &c. *h* Peculiaris ad protegendum h p.23. 380.
Iſraelitas Dei prouidẽtia. Ex parte Ægy- 899.
ptiorum, ne cernerent, nubes erat tene-
broſa; ex parte Iſraelitarum, vt cernerent,
21 lumen. * *Abſtulit illud Dominus*, &c.
i Miraculum. *Vrente tota nocte*, Miraculò i p.310.
diuiſa eſt aqua; deinde vt ſiccaretur pro-
fundũ maris, vſus eſt Deus vento. *k* Ad- k p.305.
mirabilis in diuina prouidentia cum effi-
22 cacitate ſuauitas. * *Ingreſſi ſunt filij*
Iſrael, &c. *l* Audent, viſo miraculo. l p.2184.
23 * *Quaſi murus*, &c. *m* Miraculum. *Per-* m p.310.
ſequentesque Aegyptij ingreſſi ſunt poſt
eos, &c. *n* Illicitè impauidi. *o* Audent illi- n p.2202.
24 citè. * *Reſpiciens Dominus ſuper caſtra* o p.2204.
Aegyptiorum, *p* Viſus, ſymbolum diuinæ p p.23.302.
potentiæ, parantis ſe ad benefaciendum,
25 vel puniendum, c.2773. * *Interfecit exer-*
citum eorum, Iaculando in Ægyptios ex
columna nubis, & ignis, fulgura. *q* Eſt q p.25.
Deus vindex, ac vltor male agentium.
r eſt auctor pœnæ. *s* Ad ſuperiorem ſpe- r p.302.
ctat ſubditorum malefacta pœnis com- 1279.
penſare. *t* etiam multitudo punienda, cum s p.2099.
contingit ipſam multitudinem peccare. t p.2101.
u Pro culpæ quantitate licitæ ſunt pœnæ. u p.2104.
Ferebanturq; in profundum, hebr. & du-
cebat eos cũ grauitate. duplex ſenſus eſſe
poteſt: Fractis curruum rotis, Ægyptij
ruebant in ſolum. Vel, Lentè gradieban-
tur. *Fugiamus Iſraelem*, &c. *x* Timent. x p.238.
y Timoris cauſa, defectus virtutis ad re- y p.246.
ſiſtendum Deo. *z* Licet timendo fugere, z p.2200.
quod ſecundum rectam rationem fugien-
26 dum. * *Et ait Dominus*, &c. Deſcribitur
27 pœna Ægyptijs inflicta. vt ſup. v.24.25.
28 * *Filij autẽ Iſrael perrexerunt*, &c. *a* Vid. a p.23.310.
29 ſupra à v.19. ad 24. * *Timuitque populus* 380.899.
30 *Dominum*, *b* Eſt Deus timendus. *Et cre-* b p.38.
31

 diderunt

c p.1383. *diderunt Domino. c* Quià viderunt ſigna
d p.696. veritatis diuinæ miracula. *d* Ad veræ fi-
dei confirmationem fiunt miracula. *Et*
e p.697. *Moyſi ſeruo eius, e* Fiunt ſæpè miracula
ad confirmationem ſanctitatis alicuius.
f p.1353. *f* Fides eſt ab Eccleſia tanquam à propo-
g p.1355. nente. *g* Ad Summum Pontificem perti-
net regulam fidei proponere.

Interpretatio mystica.

QVæ in hoc capite habentur, figuram
fuiſſe myſteriorum noui teſtamen-
ti indicat Paulus Hebr. 11. 29.
*Fide tranſierũt Mare rubrum, tanquam
per aridam terram: quod experti Aegyptij,
deuorati sunt.* Et eũdem tranſitum Maris
rubri figuraſſe Baptiſmum innuit idem
Paulus 1. Cor. 10. *Nolo vos ignorare, fra-
tres, quoniam patres noſtri omnes sub nu-
be fuerunt, & omnes mare tranſierunt, &
omnes in Moyse baptiZati suns in nube,
& in mari. &c. Hæc autem omnia in figu-
ra contingebant illis.*
* *Et persecutus eſt filios Israel*, Pharaò 8
Diaboli, Filij Iſrael Eccleſię figura fuerũt.
a p.880. *a* Eſt autem bellum inter Eccleſiam, &
881.882. hoſtes Chriſti.
888. * *Tolleusque se Angelus Dei*, &c. *Et* 19
erat nubes tenebrosa, & illuminans no- 20
ctem, &c. Angelus, ſymbolum eſt Docto-
ris, & interpretis legis, ac voluntatis diui-
næ, Malach. 2. 7. & 3. 1. Nubes, perfectio-
nis magnæ ſymbolum eſt, Pſal. 35. 6. & 56.
11. Iſa. 14. 14. Tenebræ, calamitatis, &
mortis, c. 7610. 7613. Lux, præſtantis bo-
ni, veritatis, doctrinæ, felicitatis, c. 6524.
b c.727. 6525. 6530. 6531. 6532. *b* Ergo nubes te-
730.
nebroſa, & illuminans figura fuit Prædi-
catorum apoſtolicorum, qui prædicatione
æternorum ſuppliciorum, & gaudiorum,
trahere nituntur peccatores ad Fidem, ad
Deum, ad Chriſtũ. *c* Figura Crucis Chri- c p.544.
ſti, quæ Iudæis ſcandalum, Gentibus ſtul- 545.572.
titia viſa eſt; credentibus autem, felicitas 573.
æterna, *d* quæ peccatum deſtruxit, & adi- d p.583.
tum aperuit ad æternam felicitatem. 584.585.
Figura diuinæ ſapientiæ, vt innuitur Sap. 586.588.
10. 17. Nam tenebræ, diuinæ inuiſibilita-
tis ſymbolum ſunt, & incomprehenſibili-
tatis, c. 7609. Lux, boni præſtantis: qualis
eſt Deus, c. 6524. *e* Nubes illa Deum fi- e p.2.8.28.
gurabat inuiſibilem, incomprehẽſibilem, 32.
quatenus tenebroſa; Deum principium
omnis boni, quatenus lucida.
22 * *Ingreſſi sunt filij Israel per medium
ſicci maris*, Mare, ſymbolum magnæ ca-
lamitatis, & miſerię, c. 6597. *f* Ergo Mare f p.545.
rubrum, ingentes Chriſti dolores, ac mor-
tem ſignificauit. *g* In hoc mare ingredi- g p.1342.
mur, & non mergimur; quatenus Fidem 1347.754.
amplectimur, credentes ſaluari per Chri- 756.
30 ſtum, & Baptiſmũ ſuſcipimus. * *h* Liberi h p.583.
à ſeruitute Ægyptiorum euadimus per 584.585.
hoc mare; quatenus per Chriſti paſſionẽ, 586.588.
ac Baptiſmum ſaluamur. 757.897.
31 * *Et viderunt Aegyptios mortuos su-
per littus maris, i* Ægyptij nos perſequen- i p.888.
tes, ſunt Diabolus; quatenus ſub eius po- 892.1276.
teſtate ſumus; concupiſcentia, peccata, vi-
tia, nobis inhærentia. *k* Hæc merguntur k p.403.
in mari rubro, quatenus noſter vetus ho- 404.413.
mo vitijs moritur, & peccatis, per Baptiſ- 757.
mum, & gratiam, quam Baptiſmus infun-
dit per Chriſtum, & eius mortem.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

S V M M A.

Iſraelitæ Dei beneficium agnoscentes, celebrant cantico Dei potentiam; quod defenderit populum suum, quod à periculo eripuerit, quod mare diuiserit, quod Aegyptios demerserit. Terrorem imprecantur vicinis gentibus, & Chananæis, donec in terram promissam ingrediantur. Idem canticum repetit Maria prophetissa cum omnibus mulieribus. Veniunt itinere trium dierum per solitudinem in Mara. Vbi aquæ amaræ, oſtenso à Deo ligno, in dulcedinem versæ sunt. Incipit Deus suis præceptis populum inſtruere; & ad obedientiam hortatur.

1 TVnc cecinit Moyſes & filij Iſrael carmen hoc Domino, &
dixerunt:
Cantemus Domino: glorioſè enim magnificatus eſt, equũ
& aſcenſorem deiecit in mare.
2 Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi
in ſalutem: iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris
mei, & exaltabo eum.
3 Dominus quaſi vir pugnator, omnipotens nomen eius.
4 Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius
ſubmerſi ſunt in Mari rubro.
5 Abyſſi operuerunt eos, deſcenderunt in profundum quaſi lapis.

6 Dex-

6 Dextera tua Domine, magnificata eſt in fortitudine : dextera tua Domine, percuſsit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuæ depoſuiſti aduerſarios tuos: miſiſti iram tuam, quæ deuorat eos ſicut ſtipulam.

8 Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ: ſtetit vnda fluens, congregatæ ſunt abyſsi in medio mari.

9 Dixit inimicus : Perſequar & comprehendam, diuidam ſpolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10 Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos mare, ſubmerſi ſunt, quaſi plumbum in aquis vehementibus.

11 Quis ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

12 Extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra.

13 Dux fuiſti in miſericordia tua populo quem redemiſti: & portaſti eum in fortitudine tua, ad habitaculum ſanctum tuum.

14 Aſcenderunt populi, & irati ſunt : dolores obtinuerunt habitatores Philiſthijm.

15 Tunc conturbati ſunt principes Edom, robuſtos Moab obtinuit tremor : obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16 Irruat ſuper eos ſormido & pauor, in magnitudine brachij tui : fiant immobiles quaſi lapis, donec pertranſeat populus tuus Domine, donec pertranſeat populus tuus iſte, quem poſſediſti.

17 Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſsimo habitaculo tuo quod operatus es Domine : ſanctuarium tuum Domine, quod firmauerunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum & vltrà.

19 Ingreſſus eſt enim eques Pharao cum curribus & equitibus eius in mare: & reduxit ſuper eos Dominus aquas maris : filij autem Iſrael ambulauerunt per ſiccum in medio eius.

20 Sumpſit ergo Maria prophetiſſa, ſoror Aaron, tympanum in manu ſua:
egreſſæque ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis & choris, 21 quibus
præcinebat, dicens: Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt, equum
& aſcenſorem eius deiecit in mare. 22 Tulit autẽ Moyſes Iſrael de Mari rubro,
& egreſsi ſunt in deſertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus per ſolitudinem,
& non inueniebant aquam. 23 Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas
de Mara, eo quòd eſſent amaræ. vnde & congruum loco nomen impoſuit, vocans
illum, Mara, ideſt, amaritudinem. 24 Et murmurauit populus contra Moyſen,
dicens: Quid bibemus? At ille clamauit ad Dominum. qui oſtendit ei lignum:
quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. ibi conſtituit ei præcepta,
atque iudicia, & ibi tentauit eum, 26 dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui,
& quod rectum eſt coram eo feceris, & obedieris mandatis eius, cuſtodieriſque
omnia pręcepta illius, cunctum languorem, quem poſui in Ægypto, non inducam
ſuper te: ego enim Dominus ſanator tuus. 27 Venerunt autẽ in Elim filij Iſrael,
vbi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ: & caſtrametati ſunt
iuxta aquas.

Interpretatio litteralis.

a *p.*2083. TVnc *cecinit Moyses*, &c. *a* Debitæ ſunt Deo actiones gratiarum pro beneficijs ab ipſo receptis. *Cantemus Domino*, *b* Eſt
b *p.*1998. Deus ore laudandus, ac benedicendus, vt nos ipſos, & alios audientes, ad eius reuerentiam inducamus. *c* Ad diuinas laudes
c *p.*1999. conuenienter cantus aſſumitur, vt magis animus in affectum pietatis aſſurgat. *Glorioſè magnificatus eſt*, Valde ſuā gloriam manifeſtauit. Excellentem ſuæ potentiæ cognitionem hominibus dedit. *d* Eſt diui- d *p.*39.
num Ens gloria dignum, cum ſit principiū omnium bonorum. *e* Finis omniū operum e *p.*91.
diuinorum eſt gloria Dei. Omnia enim opera ad extra ad ſui notitiam communicandam producit Deus. *Equum & aſcenſorem deiecit in mare*, *f* Ex operibus, pręſertim miraculoſis, cognoſcitur Dei potẽ- f *p.*29. 310.
tia. *g* & ex magnis pœnis, quas infligit, intel- g *p.*302. 1286.

intelligitur eius poteſtas, & iuſtitia.
* *Fortitudo mea, & laus mea Dominus,* 2
h p.2083. Et, pro, Ergo, Ideo, c.2905. *h* Quia me
Deus defendit, fortem reddidit: ideo eum
laudo. Gratias ago. *Iſte Deus meus, &*
i p.39. *glorificabo eum,* &c. *i* Quia is verus Deus
eſt; ideo gloria dignus. * *Dominus quaſi* 3
vir pugnator, omnipotens nomen eius.
hebr. Dominus vir belli, Dominus nomen
eius. id eſt, Fortis, potens vt exercitus ar-
matus: eius potentia ex eo oritur, quia eſt
k p.14. Iehouà, Ens, principiũ omnis entis. *k* Deus
l p.2. omnia poteſt. *l* Deus ens à ſe. * *Currus* 4
Pharaonis, & exercitum eius, &c. Prædi- 5
m p.14.29. cat Dei potentiam. *m* Vide ſupra v. 1. 6
302. 310. *Miſiſti iram tuam, quæ deuorauit eos ſicut* 7
1286. *ſtipulam,* Metaphora, ſumpta ex igne, qui
n p.25. ſtipulam ſtatim abſumit. *n* ſymbolum iu-
1286. ſtitiæ diuinæ vindicatiuæ Ignis. Stipula,
ſymbolum impiorum, c.7543. * *Et in ſpi-* 8
o p.25. *ritu furoris tui,* &c. *o* Congregatio aqua-
1286. rum in medio mari, earumq; diuiſio, effe-
ctus fuit furoris tui, volentis exercere iu-
ſtitiam vindicatiuam contra Ægyptios.
* *Dixit inimicus, Perſequar,* &c. Sermo- 9
p p.198. cinatio elegans, c.8754. *p* qua Ægyptiorũ
q p.200. odium deſcribitur contra Iſraelitas, *q* &
2163. concupiſcentia ſpoliorum, *r* & appetitus
r p.1294. illicitę vltionis. * *Flauit ſpiritus tuus,* &c. 10
1844.2096. *s* Vltus es hæc peccata. * *Quis ſimilis tui* 11
s p.25. *in fortibus, Domine,* &c. hebr. *Elim,* for-
1279.2099. tes, & Deos ſignificat. *t* Tum omnipoten-
2101.2104. t p.14. tia ſignificatur, *u* tum vnitas Dei. *Ma-*
u p.6. *gnificus in ſanctitate, x* Excellens ſancti-
x p.43. tate. *Terribilis, atque laudabilis.* hebraicè
Timendus laudibus. Timere, eſt colere,
y p.38. c.2763. *y* Deus timendus, *z* & laudandus,
z p.39. *a* & colendus. *Facient mirabilia,* Ideo
2083. laudandus. *b* Laus conſequitur ad opus
a p.37. bonum. *c* Finis operum diuinorum Dei
b p.1297. gloria. * *Extendiſti manum tuam,* &c. 12
c p.91.310. vt ſup. v.10. *Deuorauit eos terra,* Quate-
nus deſcenderunt in profundum vſque ad
terram. Quamquam Terrę nomen vtrun-
que globum complectitur maris, & terrę,
can.2361. * *Dux fuiſti in miſericordia* 13
tua, &c. Dux, per columnam nubis, &
d p.54. ignis. *d* Celebratur Dei beneficentia, *e* &
e p.56. miſericordia. *In fortitudine tua, f* Deus
f p.14. omnia poteſt. *Ad habitaculum ſanctum*
tuum, Eſt prophetia de templo Ieroſoli-
g p.18.683. mitano, & de futuris bellis. *g* Deus futura
cognoſcit. * *Aſcenderunt populi,* hebr. 14
Audierunt, & congregauerunt, nẽpe exer- 15
citum. *Et irati ſunt,* hebr. vtrunque ſigni-
h p.215. ficat, Iraſci, & Contremiſcere. *h* Triſtitia,
238.250. timor, & ira deſcribitur populorum vici-
norum. * *Irruat ſuper eos formido, & pa-* 16
uor, &c. Imperatiua in ſacris Scripturis,
interdum habent rationem optatiui, &
imprecationes ſunt contra malè agentes,
i p.1904. c.457. 8628. *i* Licet autem alteri malum
imprecari ſub ratione iuſti, aut vtilis.

Poſſunt etiam accipi pro futuris, & in he-
bræo ſolent eſſe futura: vt ſint prædictio-
nes futurorũ, c.8629. *k* Prædicitur terror k p.18.683.
populorum. *In magnitudine brachij tui,*
l Symbolum diuinæ potentiæ Brachium. l p.14.
Quem poſſediſti, Quem acquiſiſti, c.4118.
Dicitur Deus eum populum acquiſiſſe,
quatenus è ſeruitute liberauit. *m* Memo- m p.54.
17 ria eſt diuini beneficij. * *Introduces eos,*
&c. Pergit prophericè loqui de futuro Tẽ-
plo Ieroſolymitano; quod ædificatum eſt
in monte Sion. *Plantabis,* Habitatione,
& vera religione ſtabilies, c.7094. *n* Ho- n p.320.
minum ſymbola Plantæ. *Hæreditatis tuæ,*
Quam quaſi hæreditatem tibi debitam
vindicaſti: quam tueris, & amas, tanquam
bona hæreditaria, c.6217. Vel quam po-
pulo tuo tribuiſti, quaſi partem hæredita-
riam, c.6215. *o* Hæreditas, Eccleſiæ ſym- o p.620.
bolum eſt, veram religionem, ac Dei cultũ
profitentis. *Firmiſſimo habitaculo tuo,*
hebr. locus requiei tuæ. Requies Domini,
dicitur locus Domus Domini, quietus,
immobilis, fixus: qualis non erat ante
Templum conditum, c.8499. *p* Ergo Re- p p.620.
quies, ſeu Firmiſsimũ habitaculum Dei, 1350.
eſt Eccleſia Catholica; quæ ſtabili fide
vſque ad mundi finẽ perſeuerabit. *Quod*
operatus es, Domine, q Fides, eſt donum q p.1351.
Dei. *Sanctuarium tuum,* Domus ſanctita-
tis, Palatiũ regium. Eſt epexegeſis, id eſt,
explicatio pręcedentium verborũ, c.8769.
r Sanctuarium, Domus, Palatium, ſymbo- r p.620.
la ſunt Eccleſiæ. *Quod firmauerunt ma-*
18 *nus tuæ, s* Idem, quod paullo ante. * *Do-* s p.1351.
minus regnabit in æternum, & vltra.
Futura apud Hebræos perpetuitatem
actionis ſolent ſignificare, c.8635. *t* Indi- t p.22.
cat Deum, omnium Dominum, *u* & æter- u p.11.
num. Nam ratio regni in Deo, quatenus
eſt ipſe principium omnium, eſt æterna,
vt Deus ipſe. Eſt figura epiphonema,
c.8759. id eſt, Sententia, quæ in fine expo-
19 ſitæ rei cũ affectu enunciatur. * *Ingreſſus*
eſt enim eques Pharao, &c. Eſt figura Re-
greſſio, c.8768. breuis ſuperioris narra-
tionis repetitio. *x* Vide ſup. v. 1. x p.14.25.
20 * *Sumpſit ergo Maria,* &c. *y* Exterio- 29.54.56.
21 res corporis actus conueniẽter in cultum 302.310.
22 Dei exhibentur, *z* vt cantus. * *Cantemus* 1286.
23 *Domino,* vt ſup. v. 1. *Et non inueniebant* y p.1918.
aquam. *a* Permittuntur tentationes, ac z p.1998.
tribulationes à Deo, ad probationem, ad 1909.
purgationem, ad coronam, ad exemplum a p.900.
patientiæ, in pœnã. *Vocans illum Mara,*
b Vſus eſt imponendi nomina ad cogni- b p.2153.
tionem euentus præteriti tradendam.
24 * *Murmurauit populus, c* Querimonia, c p.2154.
25 *d* & detractio. * *Clamauit ad Dominum,* d p.1898.
Obſcurum eſt in hebræo an clamauerit
Moyſes, an populus. Potuit Deum orare
vterque. *e* Poſſunt temporalia à Deo peti e p.1931.
ad finem honeſtum. *f* Clamor, orationis f p.1926.
ſym-

Digitized by Google

g p.1941. ſymbolum, g & indicat vehemens in orã-
h p.55. te deſiderium. *Qui oſtendit eilignum* h Eo
i p.53. facto ſe Deus exorabilem oſtendit, i &
k p.54. benignum, K & beneficum, l & miſericor-
l p.56. dem, m & prouidum. *Ibi conſtituit ei præ-*
m p.23. *cepta, atque iudicia*, Vtraque vox hebræa
טפשמ קח *Hhiq*, & *Miſpat*, idem ſignifi-
care ſolent, Pręceptum, legem, decretum,
ſtatutum: ſed *Hhiq* videtur latius pate-
re, & ſumi etiam pro Ritu, Cæremonia,
more, conſuetudine. Cœpit Deus popu-
lum rudem inſtruere, & ei præcepta dare,
n p.2078. ac formam religionis tradere. n Debent
Superiores inſtructionibus, & legibus, bo-
o p.1117. nos in ſubditis mores procurare. o Auctor
legis veteris Deus. *Ibi tentauit eum*, Ten-
tare Deus dicitur, vt quod ſcit, ſcire etiam
videatur, ac ſi explorando, experiendoque
didiciſſet: & non vt ipſe, ſed vt ij, quos
tentat, ſeſe cognoſcant, c.2761. Tentauit
p p.1114. autem Deus in deſerto Iſraelitas, p tum
quatenus præceptis, eorum obedientiam
probauit, vt ſe peccatores agnoſcerent,
q p.900. q tum quatenus probauit tribulationibus
patientiam. * *Si audieris vocem Domini* 26
r p.2065. *Dei tui*, &c. r Obedientiæ præmia. s Con-
s p.1122. gruum veteri legi temporalia pręmia pro-
ponere, vt per temporalia, quæ erant in
affectu hominum imperfectorum, manu-
duceret homines ad Deum. *Cunctum*
t p.302. *languorem, quem poſui in Aegypto*, t Deus
auctor mali, quod eſt pœna. *Ego Dominus*
u p.298. *ſanator tuus*, u Bonorum auctor *Deus*.
x p.56. x Medicus, ſymbolum *Dei* miſerentis.
y p.1759. * *Et caſtrametati ſũt iuxta aquas*, y Pro- 27
uidentia, ne ſiti laborarent, aquarum pe-
nuria.

Interpretatio myſtica.

CAntemus Domino, &c. Hoc Iſraeli- 1
tarum Canticum figura eſt triplicis
Cantici, ſiue lætitiæ. Primum eius, quam
recepit Eccleſia ex Chriſti reſurrectione:
a p.599. a quatenus cauſa ea eſt efficiens, & exem-
600. plaris noſtrę reſurrectionis, & iuſtificatio-
nis: ideo canit Eccleſia: Hæc dies, quam
fecit Dominus, exultemus, & lætemur in
b p.403. ea. b Deinde figurat eam conſolationem,
413. quam habet anima, cum per Baptiſmum,
& Pœnitentiam, remiſſis peccatis, euadit
c p.978. è ſeruitute Diaboli. c Poſtremo figurat
lætitiam beatorum, in libertatem vindi-
catorum filiorum Dei. quia liberi erunt
ab omni malo.

Equum, & aſcẽſorem deiicit in mare,
Equus, ſymbolum eſt hominis vitijs dedi-
ti, & concupiſcentiæ, c.5921. Aſcenſor, eſt
Diabolus, quatenus imperium habet in
impios. Mare, Baptiſmi ſymbolum eſt,
d p.583. c.6604. & Aqua, ſymbolũ Gratię, c.5349.
584.585. d Deijcitur equus, & aſcenſor in mare,
586. quatenus per Chriſti paſſionem liberamur
à ſeruitute Diaboli, ac peccati. e & quate- e p.413.
nus in impij iuſtificatione, peccata omni-
no delentur per gratiam.
2 * *Fortitudo, & laus mea Dominus, &*
factus eſt mihi in ſalutem. f Solus Deus f p.382.
auctor, & principalis gratiæ cauſa: ab eo
ad omne opus bonũ initium, & auxilium.
8 * *In ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt*
aquæ, Spiritus ſolet in Scripturis ſacris ſu-
mi & pro Spiritu ſancto, c.2293. & pro
dono Spiritus ſancti, c.2299. & pro gratia
noui teſtamenti, c.2306. g Ob odium, quo g p.581.
fertur Deus erga peccatum, ſuum Filium 757.
in ſimilitudinẽ factum carnis peccati, in
Cruce percuſſit: & ex percuſſi latere flu-
xerũt aquæ Baptiſmi. quibus deletur pec-
catum. & ita renaſcimur ex aqua, & Spi-
ritu ſancto.
13 * *Portaſti eum in miſericordia tua ad*
habitaculum ſanctum tuum, Habitaculũ
ſanctum Dei, æterna cæli felicitas. h Eſt in h p.969.
cælo felicitas Sanctorum, ſiue Eccleſia i p.375.
triumphans. i Non poteſt homo mereri
vitam æternam ſine gratia Dei.
14 * *Aſcenderunt populi, & irati ſunt*, &c.
15 *Bella Eccleſię myſticè deſcribuntur. k Eſt k p.881.
ciuitas Diaboli, & Eccleſia impiorum; quã
Philiſthijm, Edom, Moab, Chananæi fi-
gurarunt. l Bellum eſt in hoc mundo inter l p.882.
Eccleſiam, & hoſtes Chriſti. 883.884.
16 * *Fiant immobiles quaſi lapis, donec* 885.886.
17 *pertranſeat populus tuus*, &c. m Tribula- m p.898.
tiones Eccleſiæ aliquando ceſſaturæ ſunt.
n Iuſti, ac pij à Deo proteguntur. o Vires n p.899.
à Deo Eccleſię tribuuntur, ad ſe tuendum, o p.902.
ad ſuos hoſtes debellandum. p Dei contra p p.903.
tentationes auxilium poſcendum. q Ten- q p.905.
tationibus fide, ac ſpe reſiſtendum: vt hic 906.
locus innuit Iſraelitas feciſſe.
22 * *Ambulauerunt tribus diebus per ſoli-*
tudinem, & non inueniebant aquam.
Aqua, quatenus ſitim ſedat, ſapientiæ, ve-
rique ſymbolum eſt, quod pręcipuum ho-
minis deſiderium explet, quod eſt ad in-
telligẽdum, c.5355. Deſertum, ſymbolum
eſt huius mundi, can. 5856. Diei nomine
huius vitæ tempus ſignificatur, c.5870. &
proſperitas, c.5869. Duplex ſenſus myſti-
cus exiſtit. r Alter, quod in hac vita qui in r p.930.
triplici concupiſcentia felicitatem ponũt, 931.932.
diuitiarum, voluptatum, honorum; verã 933.934.
felicitatem non aſſequuntur, quæ in Dei
contemplatione poſita eſt. Alter ſenſus
myſticus eſt: s quod neque ante diluuium, s p.369.
neque poſt diluuium per legem naturæ 372.373.
vſque ad Moyſen, neque poſt legem ſcri- 374.1113.
ptam, vi legis, haberi Dei gratia potuit,
quam in Adamo amiſimus per peccatum.
25 * *Oſtendit ei lignum: quod cum miſiſſet*
in aquas, in dulcedinem verſa ſunt. t Dul- t p.543.
ce lignum, Crux Ieſu: quæ amaritudinem, 544.573.
quam ſecum habebat noſtra natura per 577.
peccatum; vertit in dulcedinem gratiæ.

Aqua ſymbolum eſt miſeriæ, ac peccati. c.5350.5351.5353.

Venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ,
u p.620. *& caſtrametati ſunt iuxta aquas,* u De-
631.634. ſcriptio eſt myſtica naſcentis Eccleſiæ. In
635.636. qua fuerunt duodecim Apoſtoli, tanquam
637.744.
646.
fontes, ex quibus doctrina Fidei ad poſteros, ſcripto & traditione, deriuaretur: fuerunt primi illi Chriſti diſcipuli, tanquam palmæ ob iuſtitiæ, ac fortitudinis præſtantiam, c.6927.6929.6931. à quibus bonum vitæ exemplum acciperetur.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Venit Iſrael in deſertum Sin: & preſſus fame murmurat contra Moyſen. Mittit Dominus in caſtra coturnices veſpere, mane rorem in terram, quem Man appellarunt: qui erat quaſi ſemen coriandri albus, guſtuſque eius quaſi ſimila cum melle. Præcipit autem non plus ex illo colligi quam quantum ſufficiat ad veſcendum, menſuram gomor in ſingula capita. Et ne Sabbato colligatur, iubet die præcedenti duplicari menſuram. Fit autem miraculo, vt ſi quid plus colligatur præterquam pro Sabbato, computreſcat; & ipſo Sabbato Man non cadat è cælo. Eoque cibo Iſraelitæ annis quadraginta paſcuntur, donec ad terram habitabilem perueniant. Seruatur autem è Man menſura gomor pro poſteris, ad beneficij memoriam.

1 PRofectique ſunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum
Iſrael in deſertum Sin, quod eſt inter Elim & Sinai: quinto
decimo die menſis ſecundi, poſtquam egreſſi ſunt de terra
Ægypti. 2 Et murmurauit omnis congregatio filiorum
Iſrael contra Moyſen & Aaron in ſolitudine. 3 Dixeruntq;
filij Iſrael ad eos: Vtinam mortui eſſemus per manum Do-
mini in terra Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas carniū,
& comedebamus panem in ſaturitate: cur eduxiſtis nos in
deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudinem fame? 4 Dixit autem Do-
minus ad Moyſen: Ecce, ego pluam vobis panes de cælo: egrediatur populus, &
colligat quæ ſufficiunt per ſingulos dies: vt tentem eum vtrùm ambulet in lege
mea, an non. 5 Die autem ſexto parent quod inferant: & ſit duplum quàm colli-
gere ſolebant per ſingulos dies. 6 Dixeruntq; Moyſes & Aaron ad omnes filios
Iſrael: Veſperè ſcietis quòd Dominus eduxerit vos de terra Aegypti: 7 & manè
videbitis gloriam Domini: audiuit enim murmur veſtrum contra Dominum: nos
verò quid ſumus, quia muſſitaſtis contra nos? 8 Et ait Moyſes: Dabit vobis Do-
minus veſperè carnes edere, & manè panes in ſaturitate: eo quòd audierit mur-
murationes veſtras, quibus murmurati eſtis contra eum: nos enim quid ſumus?
nec contra nos eſt murmur veſtrū, ſed contra Dominum. 9 Dixit quoque Moy-
ſes ad Aaron: Dic vniuerſæ congregationi filiorum Iſrael: Accedite coram Do-
mino: audiuit enim murmur veſtrum. 10 Cumq; loqueretur Aaron ad omnem
cœtum filiorum Iſrael, reſpexerunt ad ſolitudinem: & ecce gloria Domini appa-
ruit in nube. 11 Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen dicens: 12 Audiui
murmurationes filiorum Iſrael, loquere ad eos: Veſperè comedetis carnes, &
manè ſaturabimini panibus: ſcietiſque quòd ego ſum Dominus Deus veſter.
13 Factum eſt ergo veſperè, & aſcendens coturnix, cooperuit caſtra: manè quo-
que ros iacuit per circuitū caſtrorum. 14 Cumq; operuiſſet ſuperficiem terræ,
apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum, in ſimilitudinem pruinę ſuper
terram. 15 Quod cùm vidiſſent filij Iſrael, dixerunt ad inuicem: Manhu? quod
ſignificat: Quid eſt hoc? ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt
panis, quem Dominus dedit vobis ad veſcendum. 16 Hic eſt ſermo, quem præ-
cepit Dominus: Colligat vnuſquiſque ex eo quantū ſufficit ad veſcendum: gomor
per ſingula capita, iuxta numerum animarum veſtrarum, quæ habitant in taber-
naculo ſic tolletis. 17 Feceruntque ita filij Iſrael: & collegerunt, alius plus, alius
minus. 18 Et menſi ſunt ad menſuram gomor. nec qui plus collegerat, habuit
amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: ſed ſinguli iuxta id quod edere
poterant, congregauerunt. 19 Dixitq; Moyſes ad eos: Nullus relinquat ex eo in
manè.

manè. 20 Qui non audierunt eum, ſed dimiſerunt quidam ex eis vſque manè,
& ſcatere cœpit vermibus, atque computruit: & iratus eſt contra eos Moyſes.
21 Colligebant autem manè ſinguli, quantum ſufficete poterat ad veſcendum.
Cumq; incaluiſſet ſol, liqueſiebat. 22 In die autem ſexta collegerunt cibos du-
plices, id eſt, duo gomor per ſingulos homines: venerunt autem omnes principes
multitudinis, & narrauerunt Moyſi. 23 Qui ait eis: Hoc eſt quod locutus eſt
Dominus: Requies ſabbati ſanctificata eſt Domino cras. quodcũque operandum
eſt, facite: & quæ coquenda ſunt, coquite: quidquid autem reliquum fuerit, repo-
nite vſque in manè. 24 Feceruntque ita vt præceperat Moyſes, & non compu-
truit, neque vermis inuẽtus eſt in eo. 25 Dixitq; Moyſes: Comedite illud hodie,
quia ſabbatum eſt Domini: non inuenietur hodie in agro. 26 Sex diebus colli-
gite: in die autem ſeptimo ſabbatum eſt Domini, idcirco non inuenietur. 27 Ve-
nitque ſeptima dies: & egreſſi de populo vt colligerent, non inuenerunt. 28 Dixit
autem Dominus ad Moyſen: Vſquequò non vultis cuſtodire mandata mea, & le-
gem meam? 29 Videre quòd Dominus dederit vobis ſabbatum, & propter hoc
die ſexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnuſquiſq; apud ſemetipſum, nul-
lus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo. 30 Et ſabbatizauit populus die ſeptimo.
31 Appellauitq; domus Iſrael nomen eius Man: quod erat quaſi ſemen coriandri
album, guſtuſque eius quaſi ſimilæ cum melle. 32 Dixit autem Moyſes: Iſte eſt
ſermo, quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras
retro generationes: vt nouerint panem, quo alui vos in ſolitudine, quando educti
eſtis de terra Ægypti. 33 Dixitque Moyſes ad Aaron: Sume vas vnum, & mitte
ibi Man, quantum poteſt capere gomor: & repone coram Domino, ad ſeruan-
dum in generationes veſtras, 34 ſicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuitq; illud
Aaron in tabernaculo reſeruandum. 35 Filij autem Iſrael comederunt Man
quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt,
vſquequò tangerent fines terræ Chanaan. 36 Gomor autem decima pars eſt
Ephi.

Interpretatio litteralis.

DE *Elim*, Manſio ſexta. De 1
qua in fine cap. præcedentis.
Eſt etiam Elim nomen ciuita-
tis Moabitarum. *In deſertum
Sin*, Mãſio ſeptima. Omnis ab Elim vſque
ad montem Sinai eremus Sin vocatur: in
qua ſunt manſiones quinque: Caſtra ad
mare, Sin, Daphca, Alus, & Raphidim.
Quintodecimo die menſis ſecundi, Egreſ-
ſionis ab Ægypto trigeſimo primo. * *Et* 2
murmurauit omnis congregatio, &c. De- 3
ficiente farina, quam ex Ægypto ſecum
a p.2154. tulerant; *a* conqueſti ſunt. * *Ego pluam* 4
b p.23. *vobis panes de cælo*, *b* Hęc verba indicant
c p.53. in Deo prouidentiam, *c* & benignitatem,
d p.54. *d* & beneficentiam, *e* & miſericordiam,
e p.56. *f* & concurrere Deum immediatè ad om-
f p.309. nem rerum creatarum operationem, *g* &
g p.310. aliqua ſæpè facere præter ordinem, quem
indidit rebus. *Vt tentem eum vtrum am-
bulet in lege mea, an non*, Vt cum nihil
illi defecerit de neceſſarijs, non habeat
occaſionem ſubtrahendi ſe à meo ſeruitio.
Quod ſi ſe ſubtraxerit, ſuam nequitiam
h p.1114. agnoſcat. *h* vid. ſup. cap. 15. v. 25. * *Sit du-* 5
i p.1759. *plum*, &c. *i* Prouidẽtia pro cultu Sabbati.
k p.29. * *Scietis, quod Dominus eduxerit vos de* 6
l p.696. *terra Aegypti*, *k* Ex opere miraculoſo co-
1383. gnoſcitur Deus, *l* & diuina veritas.

7 * *Mane videbitis gloriam Domini*, Opus
miraculoſum, quod manifeſtabit Deum
auctorem. Gloria eſt clara cognitio cum
laude. *m* Finis omnium operũ diuinorum m p.91.
gloria Dei. *Audiuit murmur veſtrum con-
tra Dominum*, &c. *n* Cognoſcit Deus om- n p.16.
nia. Diuinę cognitionis ſymbolũ Auditus,
c.5435. *Contra Dominum*, Quia ſuperio-
res ſunt loco Dei. Innuunt hęc verba pec-
caſſe Iſraelitas murmurãdo contra Moy-
ſen, & Aaron. *o* Debetur perſonis in di- o p.2052.
gnitate conſtitutis obſeruantia, & cultus,
p & Ingratitudinis actus fuit beneficium p p.2092.
quaſi maleficium reputare. *Nos verò quid
ſumus*, *q* Cognitio proprię vilitatis: humi- q p.2371.
litatis origo, *r* & humilitatis actus pro- r p.2379.
priæ vilitatis confeſſio. *s* Ad Deum refe- s p.2220.
8 renda omnis excellentia. * *Dabit vobis
Dominus*, &c. *Eo quod audierit murmu-
rationes veſtras*, &c. *t* Indicat Dei patien- t p.49.
tiam, qui populi murmurationem non
vlciſcatur, *u* & manſuetudinem, *x* & be- u p.51.
nignitatem, *y* & beneficentiam, *z* & mi- x p.53.
ſericordiam. *a* Miſericordię actus eſt, mo- y p.54.
leſtias aliorum æquo animo perferre. z p.56. a p.1620.
Nos verò quid ſumus, &c. *b* vt ſupra v.7. b p.2052.
10 * *Ecce gloria Domini*, Maieſtas, c.1674. 2092. 2220
Apparuit in nube, *c* Nubes, diuinæ præ- 2371. 2379.
ſentiæ ſymbolum, c.6769. quatenus Deus c p.28.

d p.29.696 eſt inuiſibilis. * *Scietisque*, *d* vt ſup.v.6. 12
1383. *Quod ego ſum Dominus*, *o* Vnus, & verus
e p.6. Deus. * *Aſcendens coturnix*, &c. *f* Du- 13
f p.310. plex miraculum, Coturnicum, & Mannę. 14
* *Quid eſt hoc?* Ita verterũt LXX. hebręũ 15
מן הוא *Man hù*. Ergo *Man*, idem eſt, quod
Mah, hoc. peculiari dialecto, fortaſſe à
chaldaica, vel alia lingua, mutuata.
Quãquam aliqui deducũt à מנה *Manah*,
quod in Piel eſt, Parare, Donare. quod
eſſet cibus à Deo paratus, Dei donum.
Alij ab eadem radice *Manah*, quatenus
ſignificat Numerare; quod eſſet numeroſum. Aliqui dicunt eſſe nomen arabicum;
quod eſſet in Arabia quid hebræo Mannæ
ſimile, dictum ab Arabibus *Man*. Sed non
eſt à verſione LXX. & vulgata, diſcedendum. nam ſequitur: Ignorabãt enim, quid
g p.158. eſſet. Quid hoc? *g* Admiratio. Inſolitæ
rei cauſam ignorant, & inueſtigatu difficilem reputant. *Quem dedit vobis Domi-*
h p.53. 54. *nus ad veſcendum*. *h* Vid. ſup. v.8. * *Colli-* 16
56. *gat vnuſquiſque ex eo*, &c. Inſtructio. *i* Su-
i p.2078. perioris eſt ſubditos inſtruere. * *Fecerũtq;* 17
† p.2066. *ita*, &c. † Obediẽtia. * *Menſi sũt ad men-* 18
k p.310. *ſuram gomor*, &c. *k* Miraculo videtur
eſſe factum, vt eadem cibi menſura ſufficeret omni ſtomacho valido, nec debilibus eſſet ſuperflua. Fecit hoc Deus, vt gulæ, & cupiditati mederetur. fecit & ad
myſterium, vt in ſenſu myſtico dicetur.
l p.2072. * *Qui non audierunt*, *l* Inobedientia. 20
Et ſcatere cœpit vermibus, Poterat manna
non putreſcere; vt accidebat, cum ſeruabatur pro die Sabbati, & ad poſteritatis
m p.310. memoriam. *m* ſed putredo erat miracu-
n p.1279. loſa, *n* in pœnam inobedientiæ. *Et iratus*
2099.2104. *eſt contra eos Moyſes*, *o* Iratus, quia præ-
o p.250. ceptum contempſerunt. *p* Superioris eſt
251. ſubditorum malefacta velle pœnis com-
p p.2099. penſare. *q* Ira moderata non eſt illicita.
q p.2349. * *Requies ſabbati ſanctificata eſt Domino* 23
r p.1915. *cras*. *r* Debent creaturæ rationales Deo
1916. cultũ reddere. *s* Debet eſſe aliquod tem-
s p.2000. pus determinatum ad vacandum diuinis.
t p.2001. *t* Præcepta fuit veteribus ſanctificatio
Sabbati ad exhibendum Deo cultum ſenſibile pro beneficio creationis. * *Fecerunt* 24
u p.2061. *ita*, *u* Obedientia. *Et non computruit*,
2062. 2066 *x* Habet obedientia præmium ſuum.
x p.2065. * *Non inuenietur*, *y* Dei prouidentia pro 25
y p.23. Sabbati obſeruantia. * *Vſquequo non vul-* 26
1759.2000. *tis cuſtodire*, &c. *z* Querimonia, *a* & ob- 27
2001. iurgatio, ſiue correctio. *Videte, quod Do-* 28
z p.2154. *minus dederit vobis ſabbatum*, &c. Vide
a p 1629. ſup. v.3. * *Nomen eius Man*, *b* Vſus eſt 31
b p.2153. nomina imponendi. * *Imple gomor ex eo*, 32
c p.2083. *c* Grati animi officium, beneficij à Deo 33
2084. accepti memoria. *Poſuitq; illud Aaron in*
d p.2066. *tabernaculo reſeruandum*, *d* Obedientia.
e p.23. * *Comederunt Man quadraginta annis*, 35
f p.310. *e* Peculiari Dei prouidẽtia, *f* & perpetuo
g d.2850. miraculo. * *Ephi*, *g* Frugũ mẽſura, ęqualis 36
Bato, decima Cori pars.

Interpretatio myſtica.

MAn Euchariſtiæ figuram fuiſſe dubitari nullo modo poteſt: Ita canit Eccleſia in ſolemnitate ſanctiſsimi Sacramenti: *In figuris præſignatur, Cum Iſaac immolatur, Agnus paſchæ deputatur, Datur manna patribus*. Ita ipſe Chriſtus ſi-
gnificauit: *a Non Moyſes dedit vobis* a Io.6.32.
panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis
panem de cælo verum. Negat Chriſtus panem illum fuiſſe verum panem, ſi cum eius carne comparetur: nempe quia ille figura, & vmbra, is veritas eſt. & infra:
b Patres veſtri mãducauerunt manna in b Io.6.49.
deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcendens: vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Significauit &
Paulus illis verbis: *c Omnes eandem eſcã* c 1.Cor.10.
ſpiritalem manducauerunt. & ſubdit: 3.
Bibebant de ſpiritali (id eſt, panem manducabant, & aquam bibebant, quæ quid ſpiritale ſignificabant) *conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus*. & addit: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis*.
13 * *Mane ros iacuit per circuitum caſtro-*
rum, *d* Exacta nocte vmbrarum, & figu- d p.762.
rarum, adueniente luce euangelicæ veritatis; apparuit in Eccleſia ros euchariſtici beneficij.
15 * *Iſte eſt panis, quem dedit vobis Dominus ad veſcendum*. Ea verba Moyſis,
Chriſti verba illa figurabãt. *e Pater meus* e Io.ſup.
dat vobis panem de cælo verum. &, *Ego ſum panis vitæ*. &, *Si quis manducauerit*
ex hoc pane, viuet in æternum. *f* Sanctiſſi- f p.767.
mæ Euchariſtiæ effectus eſt vita gratiæ,
g & vita gloriæ. g p.768.
18 * *Nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit mi-*
nus. *h* Sub ſingulis Euchariſtiæ ſpeciebus h p.766.
integer Chriſtus eſt. qui ſpecierum diuiſione non diuiditur, ſed ſub ſingulis particulis manet integer.
19 * *Nullus relinquat ex eo in mane*. Duo his verbis videntur myſticè de Euchari-
ſtia ſignificari. 1. *i* Videtur indicari præ- i p.773.
ceptum Chriſti de manducanda eius carne, dum degimus in hac vita. Si enim id non fecerimus, putreſcet nobis is cibus,
id eſt, non erit in ſalutem. *k Niſi mandu-* k Io.6.54.
caueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Mane, felicitatem æternam, & reſurrectionem ſignificat, can. 6582. 6583.
2. Videtur innui, quod Euchariſtia ſit cibus quotidianus, ita à Ieſu Chriſto inſtitutus ſub ſpeciebus corruptibilibus panis, ac vini; vt corruptis ſpeciebus, non remaneat in noſtro pectore caro, & sãguis Chriſti. quod eſt, nõ ſeruari hunc cibum vſque ad alterum mane. Fecit autẽ hoc Chriſtus,

vt

Digitized by Google

vt quotidie comedere eum cibum poſſe-
mus, vt quotidie nouam per eum gratiam
l p.772. reciperemus. *l* Indicatur euchariſtici cibi
frequentia.
* *Comedite illud hodie, quia ſabbatum* 25
eſt Domini: non inuenietur hodie in agro.
Sabbatum, in quo ceſſabatur ab omni la-
bore, æternam requiem ſignificat. In æter-
na vita, ſine labore, quem affert exercita-
tio actuum fidei, & pœnitentiæ, ac diſpo-
ſitionis ad Euchariſtiam; Chriſti diuinita-
te viſione beatifica, quæ cibus eſt mentis,
m p.775. perfruemur. *m* Præparatio ad Euchari-
ſtiam, & ad vitam æternam ſignificatur
illis verbis præcedentibus: * *Quodcunque* 23
operandum eſt, facite: & quæ coquenda
ſunt, coquite: quidquid autem reliquum
fuerit, reponite vſque mane. Myſteria Eu-
chariſtiæ, quæ in hac vita intelligere non
poteſtis, in mane viſionis beatæ intuebi-
mini.
35 * *Filij Iſrael comederunt Man qua-*
draginta annis, donec uenirent in terram
habitabilem: hoc cibo aliti ſunt vſquequo
tangerent fines terræ Chanaan, *n* Viati- n p.768.
cum eſt cibus euchariſticus donec pere-
grinamur a Domino, donec in terram cæ-
leſtem, piè viuẽtibus promiſſam, introca-
mus. ad quam nos introducit Euchariſtia,
quatenus nobis gratia vitam conſeruat in
hac peregrinatione.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

S V M M A.

Narrantur quæ facta fuerint in Raphidim, quæ fuit Iſraelitarum manſio vndecima. Ibi populus, deficiente aqua, iurgatus eſt contra Moyſen. Ibi percuſſa à Moyſe, iubente Deo, petra Horeb, aqua manauit. Ibi pugnatum eſt contra Amalec; & orante Moyſe victoria ab Iſraelitis reportata. Ibi ædificatum à Moyſe altare Domino. Ibi mandatum eſt Ioſue, vt ſuggereret deinceps Iſraelitis inimicitias, & bellum contra Amalecitas.

1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum Iſrael de deſerto
Sin per manſiones ſuas, iuxta ſermonem Domini, caſtrame-
tati ſunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendũ populo.
2 Qui iurgatus contra Moyſen, ait: Da nobis aquam, vt bi-
bamus. Quibus reſpondit Moyſes: Quid iurgamini contra
me? cur tentatis Dominum? 3 Sitiuit ergo ibi populus præ
aquæ penuria, & murmurauit contra Moyſen, dicens: Cur
feciſti nos exire de Ægypto, vt occideres nos, & liberos noſtros, ac iumenta, ſiti?
4 Clamauit autem Moyſes ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic?
adhuc paululum, & lapidabit me. 5 Et ait Dominus ad Moyſen: Antecede po-
pulum, & ſume tecum de ſenioribus Iſrael: & virgam qua percuſſiſti fluuium,
tolle in manu tua, & vade. 6 En ego ſtabo ibi coram te, ſupra petram Horeb:
percutieſq; petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus: Fecit Moyſes ita co-
ram ſenioribus Iſrael: 7 & vocauit nomen loci illius, Tentatio, propter iurgium
filiorum Iſrael, & quia tentauerũt Dominum, dicentes: Eſt ne Dominus in nobis,
an non? 8 Venit autem Amalec, & pugnabat cõtra Iſrael in Raphidim. 9 Dixitq;
Moyſes ad Ioſue: Elige viros: & egreſſus, pugna contra Amalec: cras ego ſtabo
in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. 10 Fecit Ioſue vt locutus erat
Moyſes, & pugnauit contra Amalec: Moyſes autem & Aaron & Hur aſcende-
runt ſuper verticem collis. 11 Cùmque leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael:
ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec. 12 Manus autem Moyſi erant
graues: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron au-
tem & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum eſt vt manus
illius non laſſarentur vſque ad occaſum ſolis. 13 Fugauitque Ioſue Amalec, &
populum eius in ore gladij. 14 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Scribe hoc
ob monimentum in libro, & trade auribus Ioſue: delebo enim memoriam Ama-
lec ſub cælo. 15 Ædificauitq; Moyſes altare: & vocauit nomen eius, Dominus
exaltatio mea, dicens: 16 Quia manus ſolij Domini, & bellum Domini, erit con-
tra Amalec, à generatione in generationem.

Interpretatio litteralis.

Q*Vi iurgatus cōtra Moyſen*,&c. 2
a p.1682. *a* Seditioſé egerunt, contradi-
centes capiti communitatis.
Cur tentatis Dominum?
Dixerunt, vt infra v.7. Eſt
b p.2025. ne Deus in nobis, an non? *b* Illicitum fuit
ex ira, & dubitando experimentum pete-
c p.2154. re diuinæ potentiæ. * *Murmurauit, c* In- 3
d p.2149. iuſtè queſtus eſt *d* Illicitè Moyſen contri-
ſtauit. * *Clamauit autem Moyſes*, &c. 4
e p.1941. *e* Clamor ſymbolum orationis cū pio deſi-
f p.1931. derio coniunctæ. *f* Petit temporalia, pro
1932. ſe vitam, pro populo aquam. * *Antecede* 5
populum, Quia populus non erat dignus
videre miraculum. *Sume tecum de ſe-
nioribus Iſrael*, vt miraculi teſtes eſſent.
† p.1760. † Neceſſaria eſt prudentiæ conſideratio
circumſtantiarum accurata, vt debitam
habeant media conuenientiam ad finem.
g p.298. * *En ego ſtabo ibi*,&c. *g* Indicat ſe Deus 6
h p.310. bonorum auctorem *h* & miraculorum pa-
i p.23. tratorem. *Vt bibat populus*, *i* Dei proui-
k p.45. dentia innuitur, K & liberalitas, *l* & pa-
l p.49. tientia, *m* & benignitas, *n* & beneficentia,
m p.53. *o* & miſericordia. *Fecit Moyſes ita*,
n p.54. *p* Obedientia. * *Et vocauit nomen loci* 7
o p.56. *illius tentatio*, *q* Vſus eſt nomina imponē-
p p.2066. di. In textu hebraico, & apud LXX. In-
q p.2153. terpretes eſt aliud verbum, *& Iurgium*.
r p.1682. *Propter iurgium filiorum Iſrael*, *r* Seditio-
nem. *Et quia tentauerunt Dominum*,&c.
s p.2025. *s* vt ſup. v.2. * *Amalec*, Amalecitis regio 8
ad Mare rubrum; vſque ad Ægyptum
extenditur. Populi Amalecitæ, ab Amalec
filio Eliphaz primogeniti Eſau, ex Tham-
na concubina. *Pugnabat contra Iſrael in*
t p.1675. *Raphidim*, *t* Bello iniuſto. Ideo iniurię me-
moriā voluit Deus conſeruari, & per Saul
iuſſit internecione deleri, c.4975. * *Elige* 9
u p.162. *viros*, *u* Electio. *Pugna contra Amalec*,
x p.1676. *x* Iuſtū bellum non eſt illicitum. *Ego ſtabo*
y p.1677. *in vertice*, Vt Sacerdos orabo. *y* Non de-
bent Clerici pugnare. * *Fecit Ioſue*, &c. 10
z p.2061. *z* Debetur ſuis Superioribus à ſubditis
obediētia. * *Moyſes autem, et Aaron*,&c. 11
a p.1926. 1. *a* Eſt Deo cultus exhibendus oratione,
b p.1946. exemplo Moyſis, Aaron, & Hur. 2. *b* Eſt
omnis locus orationi congruus. Aſcende-
c p.1927. runt ſuper verticem collis. 3. *c* Diſpoſuit
Deus multa non niſi petentibus elargiri.
Cum leuaret Moyſes manus, vincebat
Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſu-
d p.1928. perabat Amalec. 4. *d* Congruum eſt pro
noſtris neceſſitatibus Sanctos ad interce-
dendum Deo aduocare. En Moyſes, &
e p.1931. Aaron intercedunt. 5. *e* Poſſunt tempora-
lia in oratione peti. Petit Moyſes victoriā.
f p.1932. 6. *f* Eſt non ſolum pro nobis, ſed pro ce-
teris orandum. Moyſes orat pro populo.
7. *g* Perſeuerantia in petendo requiritur, g p.1944.
vt efficacitatem habeat oratio. Cum
Moyſes remittit manus, vincunt Amale-
14 citæ. * *Scribe hoc ob monumentum*, &c.
h Conſequuntur pœnæ ad peccatum, quas h p.1279.
Deus infligit. *i* Superioris eſt ſubdito- i p.2099.
rum malefacta pœnis compenſare. *k* Pro k p.2104.
culpæ quantitate pœnæ licitæ. Iuſſu Do-
mini Amalecitæ per Saul ſunt internecio-
ne deleti. *l* Contingit interdum vnum l p.1290.
pro peccato alterius puniri, quia ad pec-
cantem ſpectat, vt quid illius, vt filius re-
15 ſpectu patris. * *Aedificauitque Moyſes*
altare, Pro victoria, in gratiarum actio-
nem. *m* Debitæ ſunt Deo gratiarum m p.2083.
actiones pro beneficijs ab ipſo receptis.
n Deus colendus. *o* Conuenienter mate- n p.37.
rialia, vt altaria, in Dei cultum dicantur. 1915.
p Congruum adorationi externæ deter- o p.1919.
minatum locum adhibere. *q* Summam P p.1960.
Deo Moyſes adorationē externam exhi- 1961.
buit, ſacrificium. *r Vocauit nomen eius*, q p.1962.
Nomē impoſuit. *Dominus exaltatio mea*, r p.2153.
Exaltatus eſt Iſrael, quatenus victor ex-
titit contra Amalec. *s* Auctor autem vi- s p.298.
16 ctoriæ Deus. * *Manus ſolij Domini*,
† Manus ſymbolū potentię. *t* Per ſolium, † p.14.
quod eſt ſymbolum Regni, ſignificatur t p.22.
Dei dominium in omnia, *u* & prouiden- u p.23.
tia, *x* & iudicium, *y* & vltio in male agen- x p.24.
tes, *z* & maieſtas. *Bellum Domini*, *a* Iu- y p.25.
ſtum bellum, *b* cuius auctor Dominus. z p.36.
A generatione in generationem, *c* Quia a p.1676.
Amalecitæ perſeuerauerunt in iniuria, b p.302.
non ſatisfacientes Iſraelitis; perſeuerauit c p.1279.
pœna belli, donec per Saul penitus deleti
ſunt.

Interpretatio myſtica.

MOyſes Dux Iſraelitarum, figura eſt
Filij Dei in carne aſſumpta, veri
Meſſiæ, ac Ducis Iudæorum, miſſi à Patre
ad liberandum illos, & omnes homines à
ſeruitute Diaboli. * *a* Iurgantur Iſrae- a p.549.
3 litæ contra Moyſen, quatenus nolunt 559.
Iudæi Chriſtum in Regem recipere.
4 * *b* Clamat Moyſes ad Dominum, quate- b p.508.
nus Chriſtus preces ad Patrem fundit.
* *c* Petra, quæ percutitur, & aquas fun- c p.560.
6 dit; eſt Chriſti corpus, quod vulneratum 573.577.
meruit nobis gratiam, è cuius latere flu-
xere fontes Sacramentorum. *d* Petra d p.544.
virga percutitur, quatenus mortem Chri- 568.
ſtus tolerat Crucis. *e* Iuſſu Dei petra e p.565.
percutitur; quia Chriſtus Dominus ex 566.
Patris obedientia mortuus. *f* Petram f p.563.
Moyſes percutit: quia paſſus eſt Chriſtus,
quia ipſe voluit. *g* Percutitur petra co- g p.564.
ram

ram ſenioribus Iſrael: quia Principibus
Sacerdotum, & Phariſæis auctoribus,
h p.882. Chriſtus crucifigitur. * *h* Pugnat Ama- 8
lec contra Iſrael: quia bellum eſt in hoc
mũdo inter Eccleſiam, & hoſtes Chriſti.
i p.903. 904. * *i* Leuante Moyſe manus vincit Iſrael: 11
quatenus hoſtes Eccleſiæ Sanctorum ora-
12 tionibus debellantur. * *k* Suſtentantibus k p.905.
Aaron, & Hur, Moyſi manus non laſſan- 906.1942.
tur: quia ſi oratio fide firma, viuaque ſpe
fulciatur, efficax eſt, ſi adſint alia requi-
ſita.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Narrantur officia Iethro in Moyſen, & Moyſis in Iethro cognatum, & Sacerdotem Madian. Excipit Moyſes cognatum amanter: narrat quid egerit Deus in Ægypto pro Iſraelitarum liberatione. Lætatur Iethro, agnoſcit Dei potentiam, offert illi ſacrificia. Tum viſo intolerando Moyſis labore in audiendis totius populi cauſis, proponit Iethro conſilium illud: vt Moyſes Religionis, & maiorum cauſarum curam ſuſcipiat; pro minoribus cauſis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos præficiat. Facit autem Moyſes quidquid ſuggerit Iethro.

1 CVmque audiſſet Iethro, ſacerdos Madian, cognatus Moyſi,
omnia quæ fecerat Deus Moyſi, & Iſraeli populo ſuo, &
quòd eduxiſſet Dominus Iſrael de Ægypto: 2 tulit Sepho-
ram vxorem Moyſi quam remiſerat: 3 & duos filios eius,
quorum vnus vocabatur Gerſam, dicente patre: Aduena
fui in terra aliena. 4 Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, pa-
tris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.
5 Venit ergo Iethro cognatus Moyſi, & filij eius, & vxor eius, ad Moyſen in de-
ſertum, vbi erat caſtrametatus iuxta montem Dei. 6 Et mandauit Moyſi, dicens:
Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filij tui cum ea. 7 Qui
egreſſus in occurſum cognati ſui, adorauit, & oſculatus eſt eum: ſalutaueruntque
ſe mutuò verbis pacificis. Cùmque intraſſet tabernaculum, 8 narrauit Moyſes
cognato ſuo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptijs propter Iſrael;
vniuerſumque laborem, qui accidiſſet eis in itinere, & quòd liberauerat eos Do-
minus. 9 Lætatuſque eſt Iethro ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Dominus
Iſraeli, eo quòd eruiſſet eum de manu Ægyptiorum, 10 & ait, Benedictus Do-
minus, qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit
populum ſuum de manu Aegypti. 11 Nunc cognoui, quia magnus Dominus ſu-
per omnes deos: eo quòd ſuperbè egerint contra illos. 12 Obtulit ergo Iethro
cognatus Moyſi holocauſta & hoſtias Deo: veneruntque Aaron & omnes ſe-
niores Iſrael, vt comederent panem cum eo coram Deo. 13 Altera autem die
ſedit Moyſes vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperã.
14 Quod cùm vidiſſet cognatus eius, omnia ſcilicet quæ agebat in populo, ait,
Quid eſt hoc quod facis in plebe? cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtolatur
de mane vſque ad veſperam? 15 Cui reſpondit Moyſes: Venit ad me populus
quærens ſententiam Dei. 16 Cumque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt
ad me vt iudicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei, & leges eius. 17 At ille:
Non bonam, inquit, rem facis: 18 ſtulto labore conſumeris & tu & populus iſte
qui tecum eſt: vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non poteris ſuſtinere.
19 Sed audi verba mea atque conſilia, & erit Deus tecum. Eſto tu populo in his
quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum: 20 oſtendaſque populo
ceremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod
facere debeant. 21 Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes
Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos,
& centuriones, & quinquagenarios, & decanos, 22 qui iudicent populum omni
tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummo-
do iudicent: leuiuſque ſit tibi, partito in alios onere. 23 Si hoc feceris, implebis
imperium Dei, & præcepta eius poteris ſuſtentare: & omnis hic populus reuer-

tetur

tetur ad loca ſua cum pace. 24 Quibus auditis, Moyſes fecit omnia quæ ille
ſuggeſſerat. 25 Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes
populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos. 26 Qui iudi-
cabant plebem omni tempore: quidquid autem grauius erat, referebant ad eum,
faciliora tantummodo iudicantes. 27 Dimiſitque cognatum ſuum: qui reuerſus
abijt in terram ſuam.

Interpretatio litteralis.

C*Vmque audiſſet Iethro*, &c. 1
a Exhibet Iethro cultum, qui 2
a p. 2045. cōſanguineis debetur. *Quorum* 3
vnus vocabatur, &c. *b* Vſus 4
b p. 2153. imponendi nomina ex euentibus. *Deus* 5
c p. 2083. *patris mei*, *c* Impoſuit nomen in memo- 6
riam beneficij.* *Qui egreſſus in occurſum* 7
d p. 2045. *cognati*, &c. *d* Mutuus cultus in conſan-
e p. 2138. guineum. *Adorauit*, &c. *e* Officia huma-
2139. nitatis, & decentiæ. *f* Licet alijs, quàm
f p. 1958. Deo adorationem exhibere. *Oſculatus eſt*
g p. 183. *eum*, *g* Oſcula ſymbola ſunt amoris.
193. 194. * *Narrauit Moyſes cognato ſuo*, &c. *vni-* 8
h p. 1592. *uerſumque laborem*, *h* Amicitiæ effectus
eſt amico omnia arcana manifeſtare.
i p. 202. * *Lætatusq; eſt Iethro*, &c. *i* Gaudium de 9
204. bono præterito, ac præſente. *k* Præterito-
k p. 205. rum triſtium, è quibus euaſimus, memo-
l p. 206. ria gaudiū cauſat, *l* & bona eorum, quos
207. amamus. *m* Quare amicitiæ effectus gau-
m p. 1578. dium eſt de amicorū bonis. * *Benedictus* 10
Dominus, &c. Benedicere, pro laudare,
o p. 1998. c. 2539. *o* Eſt Deus ore laudandus. *p* Exhi-
p p. 2083. bendæ gratiarum actiones pro beneficijs.
q p. 29. * *Nunc cognoui*, &c. *q* Ex operibus co- 11
r p. 1383. gnoſcitur Deus. *r* & miracula valent ad
s p. 1321. fidem inferendā. *s* Eſt autem fides ex au-
1353. 1354. ditu, id eſt, Neceſſaria eſt propoſitio Ec-
cleſię. Iethro credit audito Moyſe. *Quia*
magnus Dominus ſuper omnes Deos,
t p. 4. *t* Ergo ſummum Ens Deus, *u* ac proinde
u p. 6. ſolus Deus. Potuit Deos intelligere non
ſolum falſos Deos, ſed Angelos malos, &
bonos, c. 1490. & Principes inter homines,
c. 1491. *Eo quod ſuperbè egerint contra*
illos, Ideo ſuam Deus magnam potētiam
oſtendit in puniendo Ægyptios, & coer-
cendo Principes tenebrarum: quia iniuſtè
vexarunt Iſraelitas; ſuperbè, ſuperexce-
dendo, longè plus, quam requirebat ius
x p. 22. dominij. *x* Innuunt hæc verba Deum
y p. 24. eſſe ſupremum Dominum, *y* & Iudicem
z p. 25. omnium, *z* & vindicem, ac vltorem
a p. 2095. malè agentium, *a* & licitum eſſe, Dei
exemplo, iniurias vlciſci ad remouendum
b p. 2099. nocumenta, *b* & Superioris eſſe ſubdito-
c p. 2104. rum malefacta pœnis compēſare, *c* & pro
d p. 1279. culpæ quantitate pœnas licitas eſſe, *d* &
conſequi pœnas ad peccatum, quas Deus
e p. 1816. infligit, *e* & peccatum eſſe, iniuſtitiam,
f p. 2362. *f* & peccatum eſſe crudelitatem, ac ſæui-
2364. tiam, quas exercuerunt Ægyptij contra
Iſraelitas, ob id à Deo pœnis affliciti.

12 * *Obtulit ergo Iethro holocauſta, et hoſtias*
Deo, *g* Debetur ab hominibus cultus g p. 1915.
Deo, vt ſummo enti. Iethro agnoſcēs Deū
ſummum ens, cultum exhibet. *h* Conue- h p. 1918.
nienter autem cultus exterior Deo exhi- 1960.
betur. *i* Inter externos cultus, præcipuus i p. 1962.
eſt ſacrificium, vni Deo offerendum. *Vt*
comederent panem cum eo coram Deo,
Ante altare, vbi cultus eſt exhibitus Deo.
Vel, *k* In honorem Dei. Panis, pro omni k *Auguſt.*
cibo ſumitur, c. 1971. *l* Licet ijs etiam de- l p. 2264.
lectabilibus moderatè vti, quæ neceſſaria
non ſunt: ſi ſint loco, tempori, nobis, & ijs,
13 quibus conuiuimus conuenientia. * *Sedit*
Moyſes, vt iudicaret populum, *m* Iuſtum m p. 1804.
inter accuſatorem, & reum à iudice faciē-
14 dum. * *Quid eſt, quod facis in plebe?* *n* Ad n p. 1631.
quemque pertinet fratrem corrigere cor-
rectione, quæ per ſimplicem admonitionē
exhibetur. *o* Aliorum facta proſpicere, ac o p. 2416.
inquirere licitum; vt proximi vtilitati
conſulas ſecundum regulam charitatis.
15 * *Venit ad me populus*, &c. *p* Actus vera- p p. 2108.
16 citatis. *Vt iudicem inter eos*, *q* vt ſup. v. 13. q p. 1804.
Et oſtendam præcepta Dei, & leges eius,
r Debent Superiores inſtructionibus, & r p. 2078.
legibus, bonos in ſubditis mores procura-
17 re. * *Non bonam rem facis*, &c. *s* Corre- s p. 1631.
18 ctio. vt ſupra v. 14. * *Audi verba mea*,
19 *atque conſilia*, *t* Neceſſaria prudentiæ do- t p. 1756.
cilitas ad recipiendam eruditionem alio-
rum. *u* Proponenda, & eligenda meliora. u p. 1730.
x Conſilium ante omnē electionem adhi- x p. 1723.
bendum. *Et erit Deus tecum*, Deus conſi-
lium ſecundabit; feliciter res euadet.
y Auctor bonorum Deus. *Eſto tu populo* y p. 298.
in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas
quæ dicuntur ad eum. Hebr. Eſto tu pro
populo coram Deo, & refer negotia ad eū.
id eſt, Eſto tu pro populo legatus ad Deū.
z Eſt hoc Sacerdotis munus, ex Paulo: z *def.* 4577.
a Omnis Pontifex ex hominibus aſſum- & p. 646.
ptus pro hominibus conſtituitur in ijs, quæ a *Hebr.* 5.
20 *ſunt ad Deum.* * *Oſtendaſq; populo cere-*
monias, &c. *b* Debent Superiores inſtru- b p. 2078.
ctionibus, & legibus bonos in ſubditis
mores procurare. *c* Epiſcoporum, & Sa- c *d.* 4577.
cerdotum munus innuitur. Sunt verbi 4578. &
miniſtri in Eccleſia: quibus ex officio con- p. 700.
uenit prædicatio. *Ceremonias, & ritus*
colendi: *d* Oportet aliqua ſpecialia obſer- d p. 844.
uari in ijs, quæ pertinent ad cultum Dei:
vt hominum animi ad maiorē Dei reue-
rentiam

e p.37. rentiam adducantur. *e* Eſt Deus colendus.
1915. *Viamque per quam ingredi debeant*, &c.
f p.714. *f* In agendis auditores à ſacri verbi mini-
ſtris inſtruendi ſunt; non ſolum de cre-
g p.1759. dendis docendi. * *Prouide*,&c. *g* Pruden- 21
tiæ pars valde neceſſaria, ac præcipua eſt
prouidentia. quæ ordinatio eſt aptorum
h p.162. mediorum ad finem. *h* Electionis actus
innititur, qui ad prouidentiam ſpectat:
qui à voluntate formatur, quatenus am-
plectitur illud medium, quod intellectus
animaduerſis alijs medijs, concludit per
diſcurſum præ alijs eſſe amplectendum.
Multa autem documenta moralia haben-
i p.1730. tur in hoc textu. 1. *i* Eligẽda eſſe meliora,
Prouide de omni plebe viros potentes,&c.
k p.649. 2. *k* Eſſe in omni Republica, præſertim in
Eccleſia, debere non ſolum Principes, ſed
l d.4288. etiam Miniſtros. 3. *l* Miniſtros eſſe plu-
4571. res debere. 4. *m* Miniſtros eſſe meliores
m d.4040. eligendos. 5. Rectores, quò ſunt inſtru-
ctiores diuitijs, corporis viribus, animi
robore; eò eſſe meliores. hæc ſignifican-
tur per vocem potentes, hebr. חיל *Hhajil.*
n p.2075. 6. *n* Prudentia debere eſſe præditos ſupe-
2076. 2077. riores, & iuſtitia, & virtutibus cæteris.
Timor, ſignificare ſolet diuinum cultum,
& omnem legis obſeruantiam, can. 2382.
Veritas hoc in loco pro prudentia, ac ſa-
pientia ſumi poteſt, c. 2431. quia veritas
eſt conformitas illa, quam habet cogni-
tio cum re, quam cognoſcit, quatenus ita
illam cognoſcit, vt ea cognoſci petit.
Sumi etiam hic poteſt veritas pro iuſti-
tia, c. 2439. 2446. & pro ea virtute, qua
quis & vita, & ſermone talem ſe demon-
o d.4021. ſtrat, qualis eſt, c. 2442. 7. *o* Habetur in
hoc textu illud documentum, Non eſſe
ad regendum alios eligendum, qui ſit im-
moderatius ad pecuniam propenſus.
p d.4573. 8. *p* Cauere Eccleſiæ miniſtros debere à
cupiditate temporalium. 9. Habentur
q p.38. hæc dogmata, *q* Eſſe Deum timendum.
r p.2109. 10. *r* Conſectandam eſſe vitæ veritatem.
s p.2111. 11. *s* Veritate vtendum in docendo.
t p.2161. 12. *t* Vitioſum eſſe, nimium in diuitias
amorem habere. *Conſtitue ex eis tribu-
nos, & centuriones, & quinquagenarios,
& decanos*. Tribunos, hebr. Principes
u d.4854. millium. *u* Prima Principum cura eſſe
debet, vt in Republica ſufficiens nume-
rus Miniſtrorum, & certum cuique Mi-
niſtro munus ſit. * *Qui iudicent populum* 22
x p.1804. *omni tempore*. *x* Iuſtum inter accuſato-
rem, & reum à Iudice faciendum. *Le-
y d.4289. uiusque ſit tibi partito in alios onere*. *y* Ex
toto hoc contextu colligitur illud docu-
mentum politicum, quod non debet Re-
ctor in ſuorum Miniſtrorum munera ſeſe
ingerere. vt & ipſe poſſit ſuo muneri ſa-
tisfacere, & Miniſtri diligentius in ſuum
munus incumbant. Quæ verbis ſequen-
tibus indicantur, *Si hoc feceris*, &c.
23 * *Implebis imperium Dei, & præcepta
eius poteris ſuſtentare*. Hebr. Et præcipiet
tibi Deus, & poteris ſtare. Ille videtur
ſenſus eſſe: Si hoc egeris vt occupationem
audiendi totam multitudinem in alios
reijcias, erit tibi otium ad audienda Dei
præcepta ad populi inſtructionem ſpectã-
tia; ac proinde ſuppetet tibi tempus, ſup-
petent vires ad Dei præcepta exequenda.
z Debet Princeps contemplationi ſtatis z d.3729.
temporibus vacare. vt per vnionem cum
Deo, qui ſummus Rector eſt, lumen ac
vim accipiat ad regimen. *Et omnis hic
populus reuertetur ad loca ſua cum pace*. a d.4456.
a Eſſe Principis cura debet, vt iudicia in-
ter diſſidentes non trahantur in longum.
vt inimicitiæ non ſint diuturnæ. *b* Inuita- b d.4343.
mentum ad amicitiam ſubditorum eſt,
facilem ſe, commodumque ſubditis exhi-
bere ad eos audiendum. Id enim maximè
24 cupiunt ſubditi à Rectore ſuo. * *Fecit
omnia, quæ ille ſuggeſſerat*. Docilem ſe
præſtitit. *c* Neceſſaria eſt prudentiæ do- c p.1756.
cilitas, ad recipiendam eruditionem alio-
rum. Præcepta moralia ſunt de amicitia
1. *d* Facilem ſe exhibere, ac promptum ad d d.4400.
familiarium voluntati conſentiendum. 4433.
2. *e* In rebus agendis iudicium ab amico- e d.4435.
rum iudicio diuerſum non habere. Ob-
25 ſecutus eſt Moyſes his præceptis. * *Et
26 electis viris*,&c. vid. ſup. v. 21. *Qui iudi-
27 cabant*,&c. vid. ſup. v. 22. *Dimiſitque co-
gnatum*,&c. *f* Non eſt ſemper cum fami- f d.4386.
liaribus agendum. & *g* Eccleſiæ Miniſtri, g d.4575.
qualis erat Moyſes, vitam degere debent
à conſanguineorum ſocietate remotam.
Qui reuerſus abijt in terram ſuam, *h* Prin- h d.4823.
cipi, Rectorique, qualis erat Iethro Sacer-
dos Madian, reſidendum eſt in loco ſui
regiminis.

Non videtur huic Capiti congruus vl-
lus ſenſus myſticus. Nam ea Scripturæ
loca, in quibus ſenſus litteralis eſt vel de
Chriſto, vel de æterna felicitate, vel de
moribus, ſenſum myſticũ non admittunt;
i vt in diſtinctione tertia noſtræ tertiæ par- i Par. 3.
tis Introductionis in ſacram doctrinam diſt. 3. à
probatum eſt. n.38.

CAPVT

CAPVT DECIMVM NONVM.

S V M M A.

Iſraelitarum diſpoſitio deſcribitur ad Dei legem recipiendam. Veniunt ad Sinai. Mittitur à Deo Moyſes ad populum, vt ei diuina beneficia commemoret, & enunciet Dei voluntatem recipiendi illum de cunctis gentibus in peculium, & cultum ſuum. Profitetur populus Moyſi, ſe obſequentem diuinæ voluntati futurum. Iubet Deus ad diem tertium omnes ad eius vocem audiendam eſſe paratos: interim mundari, & cauere ab acceſſu ad montem Sinai, niſi velint mori. Die tertio buccinæ clangore ad montis radices conuocantur; totuſque mons fumans, & ardens cernitur. Solus Moyſes, & Aaron, iubentur ad Deum in verticem montis accedere: cæteri decretos terminos tranſire prohibentur.

1 MEnſe tertio egreſſionis Iſrael de Terra Ægypti, in die hac ve-
nerunt in ſolitudinem Sinai. 2 Nam profecti de Raphidim
& peruenientes vſque in deſertum Sinai, caſtrametati ſunt
in eodem loco, ibiq; Iſrael fixit tentoria è regione montis.
3 Moyſes autem aſcendit ad Deum, vocauitq; eum Domi-
nus de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annuncia-
bis filijs Iſrael: 4 Vos ipſi vidiſtis, quæ fecerim Aegyptijs,
quo modo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi. 5 Si ergo
audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium
de cunctis populis: mea eſt enim omnis terra. 6 Et vos eritis mihi in regnum
ſacerdotale, & gens ſancta. hæc ſunt verba quæ loqueris ad filios Iſrael. 7 Venit
Moyſes: & conuocatis maioribus natu populi, expoſuit omnes ſermones quos
mandauerat Dominus. 8 Reſponditq; omnis populus ſimul: Cuncta quæ locutus
eſt Dominus, faciemus. Cumque retuliſſet Moyſes verba populi ad Dominum,
9 ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus
loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nunciauit ergo Moyſes verba po-
puli ad Dominum. 10 Qui dixit ei: Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie,
& cras, lauentque veſtimenta ſua. 11 Et ſint parati in diem tertium: in die enim
tertia deſcendet Dominus coram omni plebe ſuper montem Sinai. 12 Conſti-
tueſque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cauete ne aſcendatis in
montem, nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.
13 Manus non tanget eũ, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: ſiue
iumentũ fuerit, ſiue homo, non viuet. cum cœperit clangere buccina, tunc aſcen-
dant in montem. 14 Deſcenditq; Moyſes de monte ad populum, & ſanctificauit
eum. Cùmq; lauiſſent veſtimenta ſua, 15 ait ad eos: Eſtote parati in diẽ tertium,
& ne appropinquetis vxoribus veſtris. 16 Iamq; aduenerat tertius dies, & manè
inclaruerat: & ecce cœperũt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſi-
ma operire montem, clangorque buccinæ vehementiùs perſtrepebat: & timuit
populus qui erat in caſtris. 17 Cumq; eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de
loco caſtrorum, ſteterunt ad radices montis. 18 Totus autem mons Sinai fuma-
bat: eo quòd deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo
quaſi de fornace: eratq; omnis mons terribilis. 19 Et ſonitus buccinæ paulatim
creſcebat in maius, & prolixiùs tendebatur: Moyſes loquebatur, & Deus reſpon-
debat ei. 20 Deſcenditq; Dominus ſuper montem Sinai in ipſo montis vertice,
& vocauit Moyſen in cacumen eius. Quò cùm aſcendiſſet, 21 dixit ad eum: De-
ſcende, & conteſtare populum: ne fortè velit tranſcendere terminos ad vidẽdum
Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. 22 Sacerdotes quoque qui acce-
dunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos. 23 Dixitq; Moyſes ad Do-
minum: Non poterit vulgus aſcendere in montem Sinai, tu enim teſtificatus es,
& iuſſiſti, dicens: Pone terminos circa montem, & ſanctifica illum. 24 Cui ait
Dominus: Vade, deſcende: aſcendeſque tu, & Aaron tecum: ſacerdotes autem
& populus ne tranſeant terminos, nec aſcendant ad Dominum, ne fortè interfi-
ciat illos. 25 Deſcenditque Moyſes ad populum, & omnia narrauit eis.

Inter-

Interpretatio litteralis.

M*Enſe tertio*, Egreſſi sũt Iſrae- 1
litę ex Ægypto decimaquin-
ta die menſis primi,& prima
die menſis tertij venerunt in
eam partem ſolitudinis Sinai, quæ eſt cir-
ca montem. * *Moyſes autem aſcendit ad* 3
a p.682. *Deum*, 1. *a* Contemplationi congrua ſo-
& d. 3730. litudo: Moyſes aſcendit in montem.
b p.669. 2. *b* Primarium cõtemplationis obiectum
c d.2729. eſt Deus, Aſcendit ad Deum. 3. *c* Debet
Princeps contemplationi certis tempori-
bus vacare. vt per vnionem cum Deo, qui
ſummus Rector eſt, lumen, ac vim reci-
d p.397. piat ad regimen: Moyſes aſcendit. 4. *d* Eſt
diuinæ vocationi reſpondendum. Moyſes
aſcendit vocante Deo. *Vocauitque eum*
e p.395. *Dominus de monte*, 1. *e* Eſt à Deo voca-
396. tio ad perfectionem, & ad præclara mu-
f p.735. nera. 2. *f* Prædicat is iuridicè, qui legiti-
mè ad prędicandum vocatur, ac mittitur:
Annunciabis filijs Iſrael. * *Vos ipſi vidi-* 4
g p.737. *ſtis*, &c. 1. *g* Eſt in auditoribus beneuolen-
tia concilianda. Facit hoc Deus comme-
moratione beneficiorum. Nam beneficia
amorem conciliant, & iungunt amicitias.
h p.1492. 2. *h* Eſt amor Dei erga homines. Id indi-
1569. cant eius beneficia. 3. *i* Noſter in Deum
i p.1561. amor diuinis beneficijs excitatur. *Quo-*
& d. 3682. *modo portauerim vos*, &c. K Dei benigni-
3686. 3689 tatem, & *l* beneficentiam indicant hæc
k p.53. verba. *Super alas aquilarum*, Alæ ſym-
l p.54. bolum ſunt protectionis, c.5291. Aquila,
quatenus pullos alis ſublimes tollit, ſym-
bolum eſt diuinæ prouidentię protegẽtis.
m p.23. Ergo *m* prouidentia, *n* protectioq; diuina
n p.899. ſignificatur. * *Si ergo audieritis vocem* 5
o p.2062. *meam & cuſtodieritis*, &c. *o* Obedientiæ
p p.2065. obiectũ eſt Superioris pręceptum. *p* Eius
virtutis præmia præclara, *Eritis mihi in*
peculium. Charitatis actus innuitur, qui
q p.1572. eſt *q* ſuam cum diuina voluntatem con-
r p.1573. formare. *r* Noſtræ autem cum diuina vo-
luntatis conformatio præſtantiſſimorum
bonorum cauſa eſt. *Pactum*, Amicitiam.
s p.1563. Pacto enim amicitia firmatur. *s* Conſer-
uatur amicitia cum Deo diuinorum præ-
ceptorum obſeruatione, *Si audieritis vo-*
t p.1596. *cem meam*. *t* & Effectus charitatis eſt,
cõſeruatio iuris diuini, & obſeruatio prę-
u d.3674. ceptorum propter Deum. *u* Eſt omni co-
natu in diuinorum præceptorum obſer-
uationem incumbendum. nam ſine ea non
x d.3697. poteſt eſſe amor in Deũ. *x* Proinde agen-
da ſunt bona opera; ſi in Dei amore eſſe
volumus. Opera enim bona ſunt, quæ
y d.5269. Deus aut præcipit, aut conſulit. *y* Porrò
Pactum eſt duorum, vel plurium conſen-
ſus in idem placitum, quod referatur, ac
reſpectum habeat ad dandum, vel facien-
dũ aliquid vni ab altero. Eſt in hoc pacto
inter Deum, & Iſraelitas promiſſio, & cõ-
ſenſus Iſraelitarum ad obſeruandum di-
uina præcepta; promiſſio Dei ad protegẽ-
dum Iſraelitas. Prouidentia autem pecu-
liaris Dei erga Iſraelitas poſita fuit in
duobus: nempe in inſtruendo illos, & con-
ſeruando in vera religione: & in tribuen-
do illis bona temporalia, vt terram Cha-
naan. Hæc autem figura fuerunt, alterum
Chriſtianæ religionis, alterum bonorum
æternorum. *Peculium*, hebr. סגלה *Segullá*.
Peculium latinis eſt, quidquid alicuius
labore, & induſtria partũ eſt. Vox hebræa
ſignificat Peculiare, id eſt, Proprium, Sin-
gulare, Speciale, Præcipuum. Promittit
ergo Deus Iſraelitis ſpecialem prouiden-
tiam in eis conſeruandis, & nobilitandis.
Eſt autẽ in his verbis multiplex doctrina.
1. *a* Pactum obligationem importare, *Si* a p.1776.
cuſtodieritis pactum meum. 2. *b* Licitum b p.2124.
eſſe licita promittere. Nam Deus pro-
mittit, & vult promiſſa ſeruari, *Si cuſto-*
dieritis, &c. 3. *c* Standum eſſe promiſſis, c p.2125.
Si cuſtodieritis pactum. 4. *d* Eſſe amici- d p.1491.
tiã inter Deum, & homines poſſe, *Pactum*
meum. 5. *e* Eſſe iuſtitiã poſſe inter Deum, e p.1811.
& homines, *Pactum meum*. 6. *f* Bona ope- f p.1295.
ra ſuum valorem, & meriti rationẽ habe-
re. & *g* Poſſe hominem aliquid à Deo me- g p.1299.
reri, *Eritis mihi in peculium*, &c. *Mea eſt*
enim omnis terra. Enim, hebr. כי *Cì*, ſolet
interdum pro *Quamuis* accipi, c. 3624.
Videtur ergo is eſſe huius loci ſenſus:
Quamuis mea ſit omnis terra, & omnes
habitantes in ea; vos tamen eritis peculia-
riter mei. *h* Eſt Deus omnium Dominus. h p.22.
Quamquam poteſt & ille ſenſus eſſe: Ego
vos eligo in meũ peculium: quia poſſum
de omnibus hominibus facere quidquid
6 lubet, cum omnes ſint mei iuris. * *Et vos*
eritis mihi in regnum ſacerdotale & gens
ſancta. Meum peculiare regnũ eritis vos:
quatenus me vero cultu coletis, & veris
ſacrificijs: & quatenus in vobis erit vera
ſanctitas. Sanctum dici ſolet & quod di-
uino cultui dicatum, can. 2211. & quod
mundum, ac purum, c. 2212. Gens ſancta
erant Iſraelitæ, quatenus ſancta erat eorũ
religio, ſancta lex, ſancti ritus, ſanctus
Deus quem colebant. Probãt hi poſtre-
mi duo textus 1. *c* Electionem eſſe à Deo, c p.349.
Eritis mihi gens ſancta. 2. *d* Eſſe Deum d p.26.
agentem liberum, *Aſſumpſerim mihi*.
3. *e* Omnia à diuina voluntate pendere. e p.296.
4. *f* Bonorũ auctorem eſſe Deum. 5. † Ve- f p. 298.
ram religionem, & fidem eſſe donũ Dei. † p.1351.
6. *g* Eſſe in homine liberum arbitrium, *Si* g p.146.
audieritis vocem meam, &c. *Hæc ſunt*
verba, quæ loqueris ad filios Iſrael. *h* Ver- h p.714.
bi ſacri materia innuitur, quæcunque à

Aa fide-

fidelibus credenda ſunt,& agẽda. * *Venit* 7
i p.2066. *Moyſes*,&c. *i* Obedientia. *Cuncta quæ*
k p 164. *locutus eſt Dominus faciemus*, *k* Conſen-
l p. 2066. ſus, & *l* Obedientia. * *Cumque retuliſſet* 8
m d. 4578. *Moyſes uerba populi ad Dominum*, *m* En
Sacerdotes mediatores ſunt inter Deum,
& homines. Munus eorum eſt legatione
fungi pro hominibus ad Deum; *Moyſes
aſcendit ad Deum*, &c. Retulit verba
populi ad Deum. & enũciare populo ver-
bum Dei, *Conuocatis maioribus natu ex-
poſuit Moyſes omnes ſermones, quos lo-
cutus eſt Dominus.* * *In caligine nubis*, 9
En nubes diuinæ præſentiæ ſymbolũ eſt:
n p.28. 32. *n* quatenus Deus præſens eſt,& tamen nõ
videtur. Eſt enim Deus inuiſibilis, & in-
comprehenſibilis. *Vt audiat me populus
loquentem ad ſe, & credat tibi in perpe-
tuum.* Deus reuelat hominibus verbum
ſuum. Reuelat autem per Summum Pa-
ſtorem,& per Eccleſiam. Vt autem indu-
camur ad credendum, quod verbum Dei
ſit quod nobis enũciatur ab Eccleſia, pręe-
bet nobis euidentia ſigna, & argumenta
credibilitatis. Id nunc agit Deus cum
Iſraelitis,vt Moyſi credant;loquentem ſe
illis exhibet,& ſe Deum eſſe probat ſignis
admirabilibus nubis, tonitruorum, ful-
gurum,ignis, clangoris buccinæ. Ex qui-
o p.1316. bus intelligimus 1. *o* Fidem diuinam eſſe;
Vt audiat me populus loquentem ad te.
p p.1317. 2. *p* Fidei motiuum eſſe Auctoritatem di-
q p.1353. uinam, *Vt audiat me*,&c. 3. *q* Fidem eſſe
r p.1355. ab Eccleſia tãquam à proponente, *Vt au-
diat me populus, & credat tibi.* 4. *r* Ad
Summum Pontificem pertinere regulam
Fidei proponere, *Et credat tibi in perpe-
s p.1363. tuum.* 5. *s* Fidem eſſe de ijs, quæ non vi-
dentur. Neque enim quæ Deus reuelat,
neque diuinum dictum videtur à nobis,
t p.1369. *Veniam ad te in caligine nubis.* 6. *t* In
proponendo verbo Dei auctoritatem in
Eccleſia infallibilem eſſe. *Et credat tibi in
u p.1375. perpetuum.* 7. *u* Non credi temerè, quæ
Fide Chriſtiana creduntur: licet cum ob-
ſcuritate credantur, *Veniam ad te in ca-
ligine nubis,vt audiat me*,&c. *Nuncia-
uit ergo Moyſes*,&c. vt ſup.v.8. * *Vade* 10
x p. 395. *ad populum*, *x* Vide ſup.v.2. *Sanctifica* 11
396,735. *illos hodie, & cras*, Poteſt hoc in loco
Sanctificare, ſumi & pro *Parare*, c.2729.
& pro Mundare, c.1733. Cura,inquit, vt
populus hodie, & cras ab omnibus alijs
curis ſe expediat,ſitque paratus die tertio
ad me audiendum. Vel, Enuncia populo,
vt hodie,& cras abſtineat ab vxoribus,&
ab omni immunditia, & quidquid non
mundũ eſt apud illum,abijciat. Docemur
y p.1920. 1. *y* Præparandum eſſe animum, quando
ad Deum accedendum eſt: vt fit in ſacra
meditatione, ac oratione, in Miſſa, in ſu-
z d. 4182. ſceptione Sacramentorum. 2. *z* In diuino
4537. cultu reuerentiam etiam exteriorẽ exhi-
bendã eſſe. 3. *a* Veſtes,quæ diuino cultui a d.4558.
deſeruiunt,debere mũdas eſſe, *Lauentq;
veſtimenta ſua.* 4. *b* Exteriores corporis b p.844.
actus conuenienter in cultum exhiberi 1918.
Deo. Signis enim ſenſibilibus excitatur
mens ad actus ſpiritales. 5. *c* In veteri c p.858.
lege varias obſeruati nes cæremoniales
fuiſſe: ad maiorẽ reuerentiã diuini cultus.
*Deſcendet Dominus coram omni plebe
ſuper montem Sinai*, Deus eſt vbique; cur
hic dicitur, *Deſcende?* An quia Angelus
cum Iſraelitis agebat loco Dei? *d* Angelus d p. 119.
autem nõ eſt vbique; & mouetur de loco
ad locum. *e* An quia *Venire*, cum de Deo e c.2769.
eſt ſermo, eſt ſymbolicè,aliquo nouo effe- 7782. &
12 ctu ſe præſentem oſtendere? * *Cauete ne* p.81.
13 *aſcendatis in montem*, *f* Debetur locis f p.851.&
Deo ſacris reuerentia *Omnis,qui tetigerit* d.4557.
montem,morte morietur, &c. *g* Eſt Deus g p.25.
vindex, ac vltor malè agentium. Conſe-
quuntur pœnæ ad peccatum, quas Deus
infligit. *h* Congruum eſt à male agendo h p.1293.
pœnarum cõminatione deterrere. *i* Opera i p.1296.
mala demeriti rationem habent. *Manus
non tanget eum*,&c. Ne occidatur tactu
manuum: ne quis cogatur ad reum com-
prehendendum, ad montem accedere.
Siue iumentum fuerit, Etiam beſtias vult
occidi,quę vacant culpa: vt oſtendat quã-
14 ta debeatur locis ſacris reuerentia. * *De-
ſcenditque Moyſes*,&c. *k* Obedientia, k p.2066.
15 * *Ecce cœperunt audiri tonitrua*,&c. To-
16 nitruum diuinæ vltionis eſt ſymbolum,
c.7683. Fulgur, ſymbolum ſubitæ puni-
tionis,c.6119. Nubes,calamitatis,c.6780.
Tuba, ſiue Buccina, prædicationis vehe-
mentis. Videtur voluiſſe Deus his ſignis
indicare legem, quã daturus erat, *l* legem l p.1140.
eſſe timoris; *m* & vltionem, quam ſum- m p.1293.
pturus erat de ijs,qui inobedientes forent
legi. *Timuit populus*, Timor eſt paſſio,
qua horret appetitus periculum imminẽs
18 mali. * *Totus autem mons Sinai fuma-
bat*, &c. Ignis, calamitatis, tribulationis,
vltionis ſymbolum, c.6268. 6269. 6270.
Fumus, quatenus ſignum eſt ignis, ſym-
bolum eſt futuræ, ac imminentis calami-
tatis,c.6129. Fornax, quatenus in ea me-
talla probantur, tribulationem ſignificat,
c.6088. *n* Hiſce ſymbolis indicare voluit n p. 25.
Deus calamitates, quas ſubituri erant 1293.
Iſraelitæ propter legis præuaricationem.
19 * *Deus reſpondebat ei*, His verbis multa
dogmata continentur. 1. *o* Reuelationes o p.684.
propheticas eſſe à Deo. 2. *p* In reuelatio- p p.689.
ne prophetica contingere aliquando ſimi-
litudines ſenſibiles externas. vt hic toni-
trua,fulgura,fumus,&c. 3. *q* Ad veræ Fi- q p.696.
dei confirmationẽ miracula fieri: vt nunc
ad confirmandum legem Dei. 4. *r* Homi- r p.341.
nes ab Angelis illuminari, & reuelationes 685.
diuinas recipere, *Deus reſpondebat* (An-
gelus loco Dei.) 5. *s* Angelos ad homines s p.344.
mitti.

mitti.* *Deſcenditq; Dominus*, Vid. v. 11. 20
Vocauit Moyſen, Vid. v. 3. * *Conteſtare* 21
t p.1293. *populum*, &c. *t* Pœnam comminare.
* *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Do-* 22
minum, ſanctificentur, ne percutiat eos.
u p.650. & *u* Sacrorum Miniſtri debent ſancti eſſe.
d.4576. *Ne percutiat eos*, *x* Debetur pœna irre-
4591. uerentiæ. *y* eam comminatur. vt etiam
x p.1279. inf. v. 24. * *Sacerdotes autem, & populus* 24
1296. *ne transeant terminos*. De quibus Sacer-
y p.1293. dotibus loquitur; cum nondum Deus ele-
gerit è Leuitis Sacerdotes? De primoge-
nitis familiarum, ac inprimis de primo-
genitis principum in quaque tribu vide-
tur eſſe ſermo. Primogeniti enim in lege
naturæ erant Sacerdotes.

Interpretatio myſtica.

INterpretationem myſticam huius capitis indicat Paulus in Epiſtola ad Hebræos. Nam capite octauo vetus Tabernaculum vocat exemplar, & vmbram cæleſtium. & capite decimo legem veterem vmbram appellat futurorum bonorum. & capite duodecimo comparat montem Sinai cum Eccleſia, & Moyſen cum Ieſu: & regnum, ac Sacerdotium vetus vocat mobile, & Chriſti regnum immobile. Omnia ergo, quæ in hoc capite narrantur fuerunt figuræ eorum, quæ ad legem gratiæ pertinent, & ad nouum teſtamentum. Tres autem interpretationes occurrunt. duæ allegoricæ, vna tropologica.

Allegoria de Spiritu sancti aduentu,
& lege gratiæ.

A Quartadecima die menſis primi,
cũ egreſſi ſunt filij Iſrael ex Ægy-
pto, vſque ad tertium diem menſis tertij,
quo data eſt lex quinquaginta dies inter-
a p.602. ceſſerunt. *a* Significarũt hi dies eos quin-
quaginta, qui à Chriſti reſurrectione, quia
liberati ſumus à ſeruitute peccati vſque
ad Spiritus ſancti aduentũ interceſſerunt,
cum legem gratiæ Deus ſcripſit in cordi-
bus primorum Chriſti diſcipulorum.
b p.602. * *b* Aſcenſio Moyſis ad Deum, Chriſti fi- 3
gurauit aſcẽſionem in cęlum ad Patrem. 10
Duo dies, in quibus ſe Iſraelitæ prępara-
runt ad legem recipiẽdam, ſunt duo tem-
pora, quæ legem gratiæ præceſſerunt,
tempus legis naturæ, & tempus legis ſcri-
c p.449. ptæ: *c* quibus temporibus veteres patres
450. promiſſum Meſſiam expectarũt, & *d* per
d p.863. fidem in Chriſtum venturum ſanctificati
1116. ſunt. * *e* Tonitrua, fulgura, nubes, ignis, 16
e p.882. fumus, clangor buccinæ; perſecutiones ſi-
883. gnant; inter quas lex Chriſtiana prædica-
ta, & propagata.

Alia Allegoria De Prædicatione
euangelica.

3 M*Oyſes aſcendit ad Deum, vocauitq;*
eum Dominus de monte) Indicant
myſticè verba hęc 1. *a* Eſſe verbi miniſtros a p.700.
in Eccleſia, quibus ex officio competit prę-
dicatio, *Moyſes aſcendit*. 2. *b* In mini- b p.704.
ſtrando verbo lumen, & efficaciã contem-
platione comparari, *Aſcendit ad Deum.*
c Intelligentiam, & efficaciam à Deo pe- c p.707.
tendam, *Aſcendit ad Deum*. 3. *d* Eum d p.735.
prædicare iuridicè, qui legitimè ad prædi-
cãdum vocatur, ac mittitur, *Vocauit eum*
Dominus. 4. *e* Prædicationis efficaciam e p.708.
eſſe à Deo, *Vocauit Dominus*. 5. *f* Doctri- f p.620.
nam ad prædicandum ex Eccleſia peten-
dam eſſe. nam extra Eccleſiam non eſt ve-
ra doctrina ad ſalutem, *Vocauit de monte*.
g Mons ſymbolum eſt Eccleſiæ, Pſal. 23. 3. g c.6685.
& 67. 16. Iſa. 2. 2, 3.
7 * *Expoſuit omnes ſermones, quos man-*
dauerat Dominus) Figurauit Moyſes eo
facto bonos verbi Dei miniſtros: *h* qui non h p.714.
aliud prędicant pręter verbum Dei; id eſt,
quæ à Fidelibus credenda ſunt, & quæ
agenda.
11 * *Sint parati in diem tertium.*) *i* Opor- i p.718.
tet impedimenta remoueri ad excipiendũ 1410.
ſemen verbi. Id ſignat populi præparatio.
12 * *Cauete ne aſcendatis in montem.*)
Indicat 1. Verbum Dei, ſiue *k* fidem eſſe k p.1363.
de ijs, quæ non videntur. neque enim quæ
Deus reuelat, neque diuinum dictum vi-
detur à nobis. 2. *l* In fidei myſterijs perci- l p.1413.
piendis abſtrahendam eſſe mentem à mo-
do ſenſibili, & carnali.
16 * *Ecce cœperunt audiri tonitrua, & mi-*
care fulgura, &c.) Tuba, prædicationis
vehementis ſymbolum eſt, Iſaiæ 58. 1.
Oſe. 8. 1. Apocal. 4. 1. Tonitruum, maio-
ra, magiſque recondita myſteria ſignifi-
care ſolet, Iob 26. 14. & diuinam vltio-
nem, Iſa. 29. 6. Fulgur, ſymbolum eſt
Chriſti ad iudicium venientis, & eius iu-
dicij terrore pleni, ac punientis, Pſal. 96. 4.
Sap. 5. 22. Matt. 24. 27. ſymbolum ſubitæ
punitionis, Luc. 10. 18. & prædicationis
vehementis, ac punitionis, Ezech. 1. 13.
14. ex Greg. Apocal. 4. 5. Ignis, extremam
calamitatem ſignificat, Iob 20. 26. & vl-
tionem, Iſa. 10. 17. Quid ergo hæc ſigna
Iſraelitis oſtenſa, in Euangelij prædica-
tione figurant? 1. *m* Modum dicendi m p.726.
debere eſſe appoſitum ad mouendum.
2. *n* Eſſe, cum oportuerit, increpationes n p.727.
adhibendas, & comminationem diuinæ
vltionis. 3. Euangelicam prædicationem
omnibus credibilem reddi *o* & myſterio- o p.1381.
rum, ac doctrinæ præſtantia, *p* & miracu- 1382.
lorum magnitudine. p p.1383.

Tropologia.

De Iuſtificatione peccatoris.

VIdetur hoc in capite deſcribi myſti-
a p.344. cè Iuſtificationis modus. 1. *a* Prin-
cipio eſt vocatio Dei à ſtatu peccati, * *Vo-* 3
b p.408. *cauit eum Dominus.* 2. *b* Neceſſarius ad
remiſſionem peccati motus fidei. Fides
c p.1354. autem ex auditu. *c Hæc dices, & annun-*
d p.406. *ciabis.* 3. *d* Ad gratiam diuinam recipien-
dam, neceſſaria ex diuino decreto eſt in
adultis voluntaria præparatio ex parte
ipſorum, * *Sint parati in diem tertium.* 11
e p.409. 4. *e* Solet iuſtificationem impij diuinæ iu-
ſtitiæ timor præcedere, * *Cœperunt audiri* 16
f p.410. *tonitrua*, &c. 5. *f* Diſpoſitio ad iuſtifica-
tionem eſt, ſpes diuinæ miſericordiæ per
Chriſtum, *Cœpit nubes operire montem*,
Nubes diuinæ miſericordiæ ſymbolū eſt,
Eccli. 35. 26. Iſa. 18. 4. Motiuum autem
præcipuum ad ſperandum eſt diuina mi-
ſericordia. Alterū motiuum ſunt Chriſti
19 merita, * *Moyses loquebatur, & Deus re-*
spondebat ei. 6. *g* Præparatorius ad iuſti- g p.411.
ficationem actus eſt, charitas erga Chri-
18 ſtum ſalutis auctorē, * *Totus mons Sinai*
fumabat, eò quod descendisset Dominus
super eum in igne, Mons, humanæ mentis;
Ignis, charitatis figura fuiſſe videtur.
7. *h* Ad remiſſionem peccatorum recipien- h p.412.
dam, deteſtatio peccatorum requiritur,
16 * *Timuit populus.*

CAPVT VIGESIMVM.

SVMMA.

Promulgantur à Deo decem moralia præcepta legis, modo terrifico. Populus terrore percitus petit à Moyse doceri, non à Deo. Sedat pauorem Moyses: & iubente Deo duo cæremonialia præcepta pronunciat de ratione altaris ædificandi, ac ſacrificandi.

1 LOcutuſque eſt Dominus cunctos ſermones hos: 2 Ego ſum
Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de do-
mo ſeruitutis. 3 Non habebis deos alienos coram me.
4 Non facies tibi ſculptile, neque omnē ſimilitudinem quæ
eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec corū quæ
ſunt in aquis ſub terra. 5 Non adorabis ea, neque coles:
ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans ini-
quitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui ode-
runt me: 6 & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt
præcepta mea. 7 Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. nec enim ha-
bebit inſontem Dominus eum qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.
8 Memento vt diem ſabbati ſanctifices. 9 Sex diebus operaberis, & facies om-
nia opera tua. 10 Septimo autem die ſabbatum Domini Dei tui eſt: non facies
omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua, ſeruus tuus & ancilla tua, iumentum
tuum, & aduena qui eſt intra portas tuas. 11 Sex enim diebus fecit Dominus
cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo,
idcirco benedixit Dominus diei ſabbati, & ſanctificauit eum. 12 Honora patrem
tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi. 13 Non occides. 14 Non mœchaberis. 15 Non furtum facies.
16 Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. 17 Non concu-
piſces domum proximi tui: nec deſiderabis vxorem eius, non ſeruum, non ancil-
lam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt. 18 Cunctus autem po-
pulus videbat voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem:
& perterriti, ac pauore concuſſi, ſteterunt procul, 19 dicentes Moyſi: Loquere
tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. 20 Et
ait Moyſes ad populum: Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt
terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis. 21 Stetitque populus de longè.
Moyſes autem acceſſit ad caliginem in qua erat Deus. 22 Dixit prætera Do-
minus ad Moyſen: Hæc dices filijs Iſrael: Vos vidiſtis quòd de cælo locutus ſim
vobis. 23 Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. 24 Al-
tare de terra facietis mihi, & offeretis ſuper eo holocauſta & pacifica veſtra,
oues veſtras & boues, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam

ad te,

ad te, & benedicam tibi. 25 Quòd ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus: ſi enim leuaueris cultrũ ſuper eo, polluetur. 26 Non aſcendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

Interpretatio litteralis.

a p.1316. L*Ocutus eſt Dominus*, a Intelli- 1
gimus ex his verbis eſſe Fidem
diuinam.
* *Ego ſum Dominus Deus* 2
tuus, &c. Theologia, quę his verbis continetur, explicata eſt in ſuperiore capite v.4.
b p.2.4. *Dominus*, hebr. יהוה *Iehouà*, b Summum
c p.6. ens, verus Deus, c Vnus Deus, d omnium
d p.22. Dominus. *Deus tuus*, Deum ſe vocat Hebræorum, tum ratione omnibus alijs gentibus communi, quia omnium Creator; tũ ratione particulari, quia peculiari prouidẽtia eum populum in ſui cognitionem, & cultum elegerat. * *Non habebis deos* 3
† p.1123. *alienos coram me*, &c. † Hebraicè אחרים 4
Abherim, Alieni, & Alij. *Coram*, etiam *Contra* ſignificare ſolet, Luc. 15.18. Habes
e p.6. 1. e Deum vnum eſſe, *Non habebis deos*
f p.7. *alios*. 2. f Falsò haberi Deum quidquid vt Deus colitur præter vnum Deum.
g p.2007. 3. g Idololatriam, cultumq; illicitum, aç ſuperſtitioſum eſſe quidquid inſtitutum ab hominibus eſt ad facienda, & colenda Idola, vel pertinens ad colendum ſicut Deum creaturam, partemve vllam creaturæ. *Contra me*, * *Non adorabis ea, ne-* 5
que coles. Infert is cultus iniuriam Deo. *Fortis, Zelotes*, Hebræum אל *el*, & fortem ſignificat, & Deum. Poteſt ergo etiã verti,
i S.Th.t.2. Deus zelator. i Zelus, eſt motus animi
q.28. a.4. contra omne illud, quod repugnat conſecutioni, vel fruitioni quietæ eius, quod amatur. ſẽpeŗ ergo zelus oritur ex amore. Deus ſummè amat ſuam bonitatem, quæ ſummè amabilis eſt. Eſt autem diuina bonitas principium omnis boni: proinde ipſa ſola colenda vt Deus, id eſt vt principium omnis boni. Zelatur igitur Deus honorem, & gloriam ſuæ bonitatis. Docemur
k p.14. his verbis 1. k Deum omnia poſſe, *Fortis*.
l p.21. 2. l Amari à Deo bonitatẽ ſuam, *Zelotes*.
m p.25. 3. m Deum vindicem eſſe, ac vltorem malè agentium, *Zelotes*, *viſitans iniquita-*
n p.23. *tem*, &c. 4. n Eſſe in Deo prouidentiam,
o p.24. *Viſitans*, &c. 5. o Eſſe Deum Iudicem
p p.1279. omnium, *Viſitans*, &c. 6. p Conſequi pœnas ad peccatum, quas Deus infligit, *Viſi-*
q p.1290. *tans iniquitatem*, &c. 7. q Contingere interdũ vnum pro peccato alterius puniri, quia ad ipſum peccantem ſpectat vt quid illius; vt filius eſt quid patris, & ciuis pars eſt communitatis, *Viſitans iniquitatem patrum in filios*, &c. Viſitare, hoc in loco in malam partem accipitur. Eſtq; Affligere, & pœnas quaſi iudicem ab aliquo exi-
r p.198. gere, c.2777. *Qui oderunt me*, r Formatur

actus odij, cum appetitus auertitur ab eo, quod malum æſtimatur. Accidit autem interdum vt quis odio habeat, & apprehendat ſub ratione mali, quod amare deberet, & ſub boni ratione apprehendere. vt impijs accidit, qui Deum oderunt, qui eſt ſummum bonum, omnem habẽs amabilitatis rationem. Quare beati, qui clarè Deum vident, non poſſunt non illũ amare.
s Eſt autem impiorum odium iniuſtum in s p.1649.
Deum. Quatenus Deum vt peccatorum prohibitorem, & pœnarum inflictorem apprehendũt. Eſt etiam odium in *Deum*, quatenus contra *Dei* legem fit, aut iniuria infertur hominibus, qui sũt imagines *Dei*.
6 * *Et faciens miſericordiã*, &c. t Eſt Deus t p.56.
miſericors, quatenus noſtris malis occurrit ſua bonitate. *In millia*, Quia Deus quatenus infinita bonitas eſt, pronus eſt ad benefaciendum. *Qui diligunt me*, Indicant
hęc verba 1. u Deum eſſe amabilẽ. 2. x Eſſe u p.34.
amorem iuſtorum in Deum. 3. y Eſſe cha- x p.1493.
ritatem, ſeu amicitiam ſupernaturalem y p.1491.
inter homines iuſtos, & Deum. Nam amicitia eſt amor mutuus. eſt autẽ amor mutuus inter iuſtos, & Deum: quatenus iuſti diligunt Deum, *Diligunt me*; & Deus diligit iuſtos, *Faciens miſericordiam ijs, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea*.
4. z Perfectam charitatem eſſe, cum ab z p.1504.
hominis affectu excluditur omne id, quod eſt charitati contrarium, *Cuſtodiunt præcepta mea*. Epexegeſis, explicatio illorum verborum, *Diligunt me*, Si diligitis me, inquit Chriſtus, mandata mea ſeruate.
5. a Conſeruari charitatem in nobis diui- a p.1563.
norum præceptorum obſeruatione. Læditur enim ius diuinum, cum Dei præcepta nõ obſeruantur: quod eſt, quantum eſt ex parte noſtra, tollere à Deo bonum ipſi debitum. Boni autem debiti ablatio, mali rationem habet. malum autem alteri illa-
tum, odium excitat. 6. b Charitatis actum b p.1572.
eſſe, ſuam cum diuina voluntatem cõformare: *Qui diligunt me, &* (id eſt, c.2897.) *cuſtodiunt præcepta mea*. Suã Deus nobis
voluntatem præceptis enunciat. 7. c Effe- c p.1596.
ctum eſſe charitatis conſeruationem iuris diuini, & obſeruationem præceptorum, propter Deum: *Diligunt me, &* (quia, can. 2896.) *cuſtodiunt præcepta mea*.
8. d Solere à legibus tum pręmia, tum pœ- d p.1081.
nas proponi: *Viſitans iniquitatem*, &c.
Faciens miſericordiam, &c. 9. e Congruũ e p.1293.
eſſe à male agẽdo pœnarum comminatione deterrere, *Viſitans iniquitatem*, &c.

10.

f p.1295. 10. *f* Opera bona ſuum valorem, & meri-
ti rationẽ habere, *Faciens miſericordiam*
g p.1096. *ijs, qui diligunt me.* 11. *g* Opera mala de-
meriti rationem habere, *Viſitans iniqui-*
tatem eorum, qui oderunt me.
* *Non aſſumes nomen Domini Dei tui* 7
in vanum. Hebræum שוא *Shau*, duo ſigni-
ficat, Mendacium, & Fruſtra. Vtrumque
i p.1986. igitur ſignificat vox, vanum. *i* Illicitum
eſt iuramentum, cum vel ob falſitatẽ con-
firmandam adhibetur, vel ſine cauſa ne-
ceſſaria iuratur, vel ad aliquid illicitum
confirmandum. Vanum eſt, quidquid eſt
illicitum: quia priuationem bonitatis ha-
k p.2030. bet: priuatio autem nihil eſt. *k* Periurium
eſt peccatum religioni contrarium; falſi-
tatem iuramento, ſiue expreſsè, ſiue inter-
pretatiuè, confirmare. *Nec enim habebit*
inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit
nomen Domini Dei ſui fruſtra, Pœnam
l p.23, 24, comminatur. *l* vid. ſupra v.5. & 6. Porrò
25, 1081, Aſſumere nomen Dei hoc in loco nihil
1096, 1279, aliud videtur ſignificare, quàm *Deum* te-
1293. ſtem aduocare in iuramentis. Præcipitur
enim cultus diuinus. Tribus autem modis
Deus colendus à nobis eſt, Corde, Ore,
Opere. Corde, vt eũ habeamus vt Deum.
Ore, vt ei verbis reuerentiã exhibeamus.
Opere, vt eum noſtris externis operibus
reuereamur. Circa hos tres modos tria
præcepta dantur de tribus actibus, qui
præcipui ſunt in quolibet modo. Nam præ-
cipuus actus colẽdi Deum, eum vt Deum
agnoſcendo, eſt Adoratio: de quo eſt pri-
mum præceptum, *Non adorabis*, &c. Præ-
cipuus actus colendi *Deum* opere, eſt ipſa
opera noſtra, quæ in noſtram vtilitatem
cedunt, ei offerre: nullus autem offerendi
melior modus, quàm ab illis abſtinendo in
Dei honorem, qui nullo indiget bono no-
ſtro. *De* hoc genere cultus datur tertium
præceptum, *Memento vt diem ſabbati*
*ſanctifices. De*buit ergo circa cultum oris
de præcipuo oris actu præceptũ dari. Non
videtur autem oris actus ad diuinum cul-
tum pertinens eſſe magis præcipuus, quàm
Iuramentum; quo in teſtimonium noſtræ
veritatis diuinam Veritatem adducimus,
quæ eſt ipſe *Deus*.
* *Memento vt diem ſabbati ſanctifi-* 8
ces, &c. Sanctum dicitur quod *Deo* dica- 9
tum eſt. quare ſanctificare Sabbati diem, 10
eſt eum *Deo* dicare, & vt *Deo* dicatum 11
colere, ac celebrare. Cum autem *Deus* co-
lendus ab hominibus ſit aliquo externo
cultu: ratio ipſa docet, ab eo, qui hominũ
ſocietati præeſt, eſſe tempus aliquod præ-
ſcribendum, quo ab omnibus ita ab alijs
operibus ceſſetur, vt ſoli diuino cultui va-
a S.Th.2.2. cari poſſit. *a* Præſcripſit autem *Deus* in
q.122. a. 4. lege veteri diem ſeptimum: tum in me-
moriam beneficij creationis, ſex diebus
exhibitæ: tum ad figurandum diem Sab-
bati, quo ceſſauit *Deus* ſepulchro condi-
tus ab opere redemptionis per paſſionem
peractæ: tum ad figurandum æternam re-
quiem, quæ poſt bona huius vitæ opera
conſecutura eſt in cælis: tum ad ſignifican-
dum debere nos ceſſare ab operibus ſerui-
libus, nempe quibus diabolo, & concupi-
ſcentiæ ſeruimus. Iam adueniente Veri-
tate, & vmbris, ac figuris ceſſantibus, mu-
tauit Eccleſia Sabbatum in diem Do mi-
nicum, in memoriam Dominicæ Reſurre-
ctionis; quo die noſtra redemptio perfe-
ctionem accepit. niſi enim Chriſtus reſur-
rexiſſet, nihil nobis opus redemptionis
profuiſſet. Porrò ex huius præcepti con-
textu probantur multa dogmata. 1. *b* De- b p.1915.
bere creaturas intellectuales debitum
cultum, & honorem exhibere Deo. Quia
primum omnium principium Deus, *Me-*
mento, &c. *ſex enim diebus fecit Dominus*
cælum, & terram & mare, &c. 2. *c* Præce- c p.2001.
ptam fuiſſe in veteri lege Sabbati ſanctifi-
cationem, ad exhibendum Deo ſignum
cultus ſenſibile, pro beneficio creationis,
Sex enim diebus fecit Dominus cælũ, &c.
3. *d* Præceptum eſſe morale, habere ali- d p.2000.
quod tempus deputatum ad vacandum
diuinis, *Memento vt diem ſabbati ſan-*
ctifices.
12 * *Honora patrem tuum, & matrem tuã*,
Honorare, non ſolum ſignificat honorem
exhibere, ac reuerentiam; ſed etiã Alere,
Matt.15.4. & 1.Tim.5.3, 17. Honor, eſt
teſtificatio quædam excellentiæ alicuius.
quæ varijs modis fieri poteſt, verbis, ge-
ſtibus corporis, donis. Debetur autem
honor primum Deo vt enti perfectiſſimo,
& omnium principio; deinde parentibus,
vtà quibus eſſe recepimus; & ijs à quibus
regimur, & cõſeruamur; poſtremo omni-
bus hominibus, quatenus *Dei* perfectionẽ
peculiari ratione participant, & ſunt ima-
gines Dei. Cum alicui iniuria infertur, eius
honori detrahitur. quia omnis iniuria eſt
quædam irreuerentia. Omnia moralia
Dei præcepta eò referuntur, vt caueamus
ab iniuria in *Deum*, & in proximos infe-
renda. Cum ergo tribus præceptis de ca-
uenda Dei iniuria actum ſit: hoc quarto
præcepto cauetur iniuria in parentes. Re-
ducitur autem ad hoc præceptum etiam
honor in Superiores: quia ſimilis eſt ratio.
Vt enim vereri parentes debemus, quia ab
ipſis eſſe recepimus: ita & Superiores ho-
norare debemus, quia ipſi nos tuentur, &
regunt. Docemur his Scripturæ verbis
1. *e* Deberi parentibus reuerẽtiam à filijs. e p.2039.
2. *f* Deberi parentibus ſuſtentationis obſe- f p.2040.
quium à filijs; ſi eo parentes indigere con-
tigerit. 3. *g* Deberi parentibus obedientiã g p.2042.
à filijs. *Vt ſis longæuus ſuper terram, quam*
Dominus Deus tuus dabit tibi, Par eſt cõ-
ſeruari diutius in vita eos, qui gratos ſe
exhi-

exhibent iis,á quibus habuerũt vitę prin-
cipium. Quamquam iuſto Dei iudicio in-
terdum fit, vt grati in parentes, citò mo-
riantur, ingrati diutius viuent. Habemus
h p.1081. ex hoc loco 1. *h* Solere à legibus præmia
i p.1295. proponi. 2. *i* Opera bona ſuum valorem,
k p.928. & meriti rationem habere. 3. *k* Contin-
gere beatitudinem aliquam in hac vita,
l p.944. *Vt ſis longæuus*, &c. 4 *l* Interdum bonos
in hac vita proſperè agere, in præmium
m p.1309. bonæ actionis. 5. *m* Poſſe bona tempora-
lia ſub meritum cadere. quatenus vtilia
ſunt ad opera virtutum, quibus perduci-
mur ad vitam æternam.

* *Non occides.* Prohibentur ſequenti- 13
bus præceptis quæ ſunt contra honorem
cuiuſque proximi, quatenus iniuriam ei
inferunt. Hoc præceptum prohibet iniu-
riam contra perſonam. quæ cum multis
modis poſſit fieri,occidendo,verberando,
mutilando, carcerando, &c. de præcipuo
modo fit mentio, quo maior fit iniuria, de
n p.1844. non occidendo. Ergo *n* non licet non ha-
benti publicam auctoritatem occidere
quenquam, neque peccatorem.

* *Non mœchaberis,* Prohibetur adul- 14
terium: quia per illud magna fit proximo
iniuria. Non dubium quin cætera carnis
peccata lege diuina prohibeantur; vt ex
alijs Scripturæ locis manifeſtum eſt, non
o p.2336. ſolum ratione naturali. *o* Speciale luxu-
riæ peccatũ eſt adulterium: quod & pro-
priæ proli facit iniuriam, & coniugi.

* *Non furtum facies.* Prohibetur iniu- 15
ria,quæ proximo fit ratione bonorum ex-
ternorum,in quæ ius habet. Furti nomine
intellige quidquid ab alio accipitur, aut
p p.1860. retinetur eo inuito. Quare 1. *p* Peccatum
eſt rem alienam occultò ſurripere: quod
q p.1861. propriè Furtum appellatur. 2. *q* Peccatum
eſt rapina, ac furto grauius. qua quid ſur-
ripitur apertè,& cum violẽtia in eum,qui
r p.1828. illud poſſidet. 3. *r* Iniuſtitiam exercet is,
qui quod iniuſtè ab altero ablatum eſt, nõ
s p.1834. reſtituit. 4. *s* Tenentur ad reſtitutionem
etiã ij,qui indirectè cauſa ſunt acceptionis
t p.1833. iniuſtæ. 5. *t* Tenemur ad reſtituẽdam rem
depoſitam.

* *Non loqueris contra proximum tuum* 16
falſum teſtimonium. Hebræũ שקר *Sheqer,*
ſignificat & Mendacium, falſitatem; &
Gratis, fruſtrà. Prohibetur iniuria contra
proximum,quæ fit verbis. Fit autem ver-
bis, tum mentiendo in proximi damnum;
tum eius honori quocũque alio modo de-
rogando: quod eſt fruſtrà,ac gratis loqui,
id eſt, ſine iuſta cauſa. Ex quo præcepto
x p.1883. colligimus 1. *x* Falſum teſtimonium eſſe
y p.1894. illicitum. 2. *y* Contumeliam,& cõuitium,
quibus proximi defectus manifeſtatur,
z p.1898. peccatum eſſe. 3. *z* Detractionem, quia
alterius famam lædit, peccatum eſſe.
a p.1901. 4. *a* Magnum peccatum eſſe Suſurrationẽ.
Nam & famam lædit, & ſoluit amicitias.
5. *b* Peccatum eſſe Deriſionem. Cuius gra- b p.1902.
uitas ex deriſi erubeſcentia; ex irreueren-
tia; ex perſonæ deriſæ dignitate penſanda
eſt. 6. *c* Maledictionem illicitam eſſe, c p.1903.
ſi quis imperet, aut optet malum alterius,
vt illi malum eſt.

17 * *Non concupiſces domum proximi tui,*
&c. *d* Concupiſcentiæ, ac deſiderij actus d p.200.
formatur, cũ appetitus cupiditate fertur
in bona ſenſibilia, quæ nondum habentur.
Triplex eſt concupiſcentia, Honoris, car-
nis,& cæterorum bonorum temporalium.
Prohibet hoc in loco Deus duplicem con-
cupiſcẽtiam carnis in adulterio, & rerum
proximi: quia ea concupiſcentia eſt magis
turpis, ac magis nota. vt ex his præceptis
intelligatur, non ſolum opera mala exter-
na,ſed eorum etiam voluntatem eſſe pec-
catum. & verè non eſſent opera mala ex-
terna peccata, ſi non eſſent voluntaria.
Rurſus ergo prohibetur *e* adulterium, & e p.2336.
f furtum. f p.1860.

18 * *Cunctus autem populus videbat vo-
ces,* &c. Videre, ſolet pro generali ſenſu
poni,non ſolum corporis,ſed etiam animi,
c.2770. *g* Viſus deſcribitur, & *h* auditus g p.172.
terrificus. *Perterriti, ac pauore concuſſi* h p.173.
ſteterunt procul, &c. *i* Timor, eſt paſſio, i p.238.
qua horret appetitus periculum imminẽs
mali. *k* Licet timendo fugere id, quod eſt k p.2200.
ſecundum rectam rationem fugiendum.
19 Iſraelitæ *ſteterunt procul,* dicentes, * *Ne
forte moriamur. Loquere tu nobis; & au-
diemus,* † Fides eſt ab Eccleſia tanquam à † p.1353.
20 proponente. * *Nolite timere,* Non accidet
mors. *l* Frænatur timor, pellẽdo ex animo l d.4993.
opinionem mali futuri. *Vt enim probaret
vos venit Deus.* Hebr. נסה *Niſiah,* ſigni-
ficat Probare, tentare, experiri. Tentare,
eſt cognoſcendi cauſa inquirere, & explo-
rare. *Deus* non tentat, vt cognoſcat quod
ignorat (ſcit enim omnia) ſed vt quod ſcit,
ſcire etiam videatur, quemadmodum ſi
explorando, experiendoque didiciſſet; aut
non vt ipſe, ſed vt ij, quos tentat, ſeſe co-
gnoſcant, c.2761. *n* Tentationibus, ac tri- n p.899.
bulationibus iuſti probantur, ac perficiun-
tur. *Venit Deus,* vide ſup. *o* c.19.11. *Vt* o p.119.
*terror illius eſſet in vobis, & non peccare-
tis,* *p* Eſt Deus timendus. *q* Licitus eſt ti- p p.38.
mor, quo quis abſtinet à peccato, ne æter- q p.1469.
næ pœnæ malũ incurrat: modò abſit om-
nino voluntas peccandi. Id hæc verba do-
cent, & Dei factum, quo terret Iſraelitas.
21 * *Moyſes acceſſit ad caliginem, in qua
erat Deus.* *r* Diuinæ inuiſibilitatis, ac r p.28.
s maieſtatis Caligo ſymbolum eſt, c.5560. s p.36.
22 * *Vos vidiſtis quod de cælo locutus ſim vo-* t p.696.
bis, *t* Ad veræ Fidei confirmationem mi- 1383.
racula fiunt. Ideo locutus eſt Iſraelitis de
cælo Deus, vt ſuæ veræ religionis ſignum
daret. vt etiam indicant verba ſequentia.

* *Non*

u p.78 * *Non facietis deos argẽteos*,&c. *u* Prohi- 23
bet falſam idolorum religionem.
* *Altare de terra facietis mihi*, &c. 24
x p.1124. Hactenus de moralibus præceptis:*x* quæ- 25
dam nunc cæremonialia præcipiuntur.
y p.844. *y* Oportet quædam ſpecialia obſeruari in
ijs,quę pertinent ad cultum Dei: vt homi-
num animi ad maiorem reuerentiam ad-
z p.1919. ducantur, *Altare facietis*. *z* Materialia,&
ſenſibilia quædam, vt altare, vt templa,
conuenienter in Dei cultum Deo dicãtur.
Corpus enim hominis ſenſibile,quo vtitur
animus, ſenſibilibus inſtrumentis indiget
a p.858. in actionibus ſuis, *Altare facietis*. *a* In ve-
teri lege variæ obſeruantiæ cæremoniales
fuerunt: ad maiorem reuerentiam diuini
b p.859. cultus: *b* ad figurandum Chriſtum, *c* &
c p.860. Chriſti myſteria,ad noſtram inſtructionẽ,
1.Cor.10.4,6,11. Hebr.10.1. vid.noſtram
Introd.3.Par.D.3.n.6. Quid ergo figura-
uit cæremonia, quæ hoc loco præcipitur
de altari;quod vult eſſe ex terra,caueтque
ne ſit ex lapidibus ſectis? 1. Figurauit
Chriſtum; vt eſt cõmunis Patrũ ſententia
apud Syl.Alleg.v.Altare. Et vero Altare
Chriſtus eſt,quatenus in eius meritis fun-
datur omne ſacrificiũ, quod Deo offertur
ſiue reuerentiæ, ſiue laudis, ſiue iuſtitiæ.
d p.426. *d* Eſt hoc Altare *de terra*, quatenus Chri-
434. ſtus homo eſt, qui fuit de terra formatus.
Ex lapidibus eſt,quatenus Chriſtus Petra
eſt, teſte Paulo, *Petra autem erat Chriſtus*.
e p.458. Ex lapidibus eſt non ſectis, *e* tum quia
462. Chriſti corpus nõ eſt viri opera formatus,
f p.1316. *f* tum quia Chriſti doctrina, & fides nõ eſt
2351. humanum inuentum, ſed donum Dei.
2. *Altare de terra* figurauit animam, &
cor fidelium. quorũ corpora cum ſint tem-
pla Dei,ſecundum Paulum,corda ſunt al-
taria, in quibus offertur Deo ſacrificium
laudis,ac iuſtitiæ. Ita Patres in Syl.Alleg.
v.Altare. Sunt hæc altaria ex terra,non ex
g p.800. ſaxo; *g* quatenus cor contritum,& humi-
Pſal.50. liatum amat Deus. *h* Sunt ex lapidibus nõ
Dan.3. ſectis,ſiue impolitis; quatenus Chriſti, ac
h p.1046. Sanctorum ſimplicitatem exprimunt imi-
1600. tando. Lapides, Chriſti, ac Sanctorum
ſymbola ſunt,c.6402.6414. *Offeretis ſu-
per eo holocauſta, & pacifica veſtra*.
Holocauſtum erat ſacrificium, quod in
reuerentiã diuinæ Maieſtatis offerebatur.
Ideo totum cremabatur, vt reſolutum in
vaporem, totum ſurſum aſcenderet; in
ſignum,quod quidquid habemus, Dei eſt,
c.2197. Pacifica, erant ſacrificia,quæ pro
beneficio accepto; vel accipiendo offere-
bantur. Ea partim cremabantur,partim à
Sacerdotibus, partim ab offerentibus mã-
i p.1957. ducabantur,c.2199. *i* Eſt Deo adorationis
k p.1962. reuerentia exhibenda. *k* Inter externas
adorationes, ſumma eſt ſacrificium, vni
Deo offerenda. Antiqua ſacrificia *l* ſacri- l p.859.
ficij corporis, & ſanguinis Chriſti figura 1966.
fuerunt, *m* & ſacrificij laudis,atque iuſti- m p. 1963.
tiæ.nam altare,in quo ſacrificia offereban- 1967.
tur,tum Chriſti, tum cordis humani figu-
ra fuit,vt paullo ante dictum eſt. *In omni
loco, in quo memoria fuerit nominis mei*.
n Conuenienter loca certa in Dei cultum n p.1919.
dicantur. *o* Congruum eſt adorationi ex- o p.1961.
ternæ, vt eſt ſacrificium, determinatum
locum exhibere. *Veniam ad te, & bene-
dicam tibi*, Placabor veſtris ſacrificijs, &
exorabor. Ex his verbis colligitur 1.*p* Eſſe p p.53.
Deum benignum. 2.*q* Eſſe in Deo benefi- q p.54.
centiam. 3. *r* Eſſe Deum exorabilem. r p.55.
4. *s* Solere à legibus præmia proponi. s p.1081.
5. *t* Opera bona ſuum valorem, & meriti t p.1295.
rationem habere. *Si leuaueris cultrum ſu-
per eo, polluetur*. Deſinet eſſe ſacrum, ac
mihi dicatum:profanum reddetur,ac im-
mundum. Polluere ſancta,dicuntur ij,qui
ita ſancta tractant, ac ſi eſſent immunda,
c.2577. Sectionem, ac dolationem lapi-
dum in altari prohibet. Cur hoc? An vt
idololatriæ occaſionem præcidat? Pote-
rãt enim ſculpi in lapidibus imagines ido-
lorum, & adorari. An vt myſterium indi-
cet? ſiue Chriſti,cuius oſſa non ſunt com-
minuta: ſiue Eccleſiæ,ac Fidelium,in qui-
bus non debet eſſe ſciſſio neque in doctri-
26 na, neque in charitate. * *Non aſcendes
per gradus ad altare meum, ne reueletur
turpitudo tua*, ערוה *Hhheruah*, Turpitudo,
nuditas,verenda. Ergo nudis cruribus in-
cedebant, & fortaſſe ſine femoralibus;
quamquam infra femoralia præcipiuntur
Sacerdotibus ſacrificaturis.In omni actio-
ne elucere modeſtia debet, præſertim in
diuino cultu. Ex hoc Dei præcepto intel-
ligimus, *u* Ornatu aliquo turpitudinem u p.2445.
occultare corporis, licitum.

Interpretatio myſtica.

NOn licèt myſticè interpretari eos Scripturæ ſacræ locos, qui noſtram inſtructionem ſecundum ſenſum litteralem continent, ac documenta moralia. vt fusè in noſtra Introductione probatur Par.3. Diſt.3. à n.43. Cum ergo magna huius capitis pars præcepta moralia complectatur: non debemus myſticum in ea ſenſum inquirere. Myſticam interpretationem recipere poſſunt & Sabbatum, & Altare de terra, vel inſectis lapidibus; quatenus præcepta cæremonialia ſunt, vmbræ futurorum. Hæc duo myſticè interpretati ſumus inter litteralem interpretationem; alterum v.12.alterum v.25.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

S V M M A.

Hoc in capite præcepta Iudicialia traduntur.

1 HÆc ſunt iudicia quæ propones eis. 2 Si emeris ſeruum He-
bræum, ſex annis ſeruiet tibi: in ſeptimo egredietur liber
gratis. 3 Cum quali veſte intrauerit, cũ tali exeat: ſi habens
vxorem, & vxor egredietur ſimul. 4 Sin autem Dominus
dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias: mulier & li-
beri eius erunt domini ſui, ipſe verò exibit cum veſtitu ſuo.
5 Quòd ſi dixerit ſeruus: Diligo dominũ meum & vxorem
ac liberos, non egrediar liber: 6 offeret eum dominus dijs,
& applicabitur ad oſtium & poſtes, perforabitq; aurem eius ſubula: & erit ei ſer-
uus in ſæculum. 7 Si quis vendiderit filiam ſuã in famulam, non egredietur ſicut
ancillæ exire conſueuerunt. 8 Si diſplicuerit oculis domini ſui cui tradita fuerat,
dimittet eam: populo autem alieno vendendi nõ habebit poteſtatem, ſi ſpreuerit
eam. 9 Sin autem filio ſuo deſponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi.
10 Quòd ſi alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias, & veſtimenta, &
pretium pudicitiæ nõ negabit. 11 Si tria iſta non fecerit, egredietur gratis abſque
pecunia. 12 Qui percuſſerit hominem volẽs occidere, morte moriatur. 13 Qui
autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus eius, conſtituam tibi
locum in quem fugere debeat. 14 Si quis per induſtriam occiderit proximum
ſuum, & per inſidias ab altari meo euelles eum, vt moriatur. 15 Qui percuſſerit
patrem ſuum aut matrem, morte moriatur. 16 Qui furatus fuerit hominem, &
vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriatur. 17 Qui maledixerit patri ſuo,
vel matri, morte moriatur. 18 Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximũ
ſuũ lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed iacuerit in lectulo: 19 ſi ſur-
rexerit, & ambulauerit foris ſuper baculum ſuum, innocens erit qui percuſſerit,
ita tamen vt operas eius, & impenſas in medicos reſtituat. 20 Qui percuſſerit
ſeruum ſuum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus
erit. 21 Sin autem vno die vel duobus ſuperuixerit, non ſubiacebit pœnæ, quia
pecunia illius eſt. 22 Si rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnan-
tem, & abortiuum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit: ſubiacebit damno quantũ ma-
ritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. 23 Sin autem mors eius fuerit
ſubſecuta, reddet animam pro anima, 24 oculum pro oculo, dentem pro dente,
manum pro manu, pedem pro pede, 25 aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro
vulnere, liuorem pro liuore. 26 Si percuſſerit quiſpiam oculum ſerui ſui aut an-
cillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quẽ eruit. 27 Dentem
quoque ſi excuſſerit ſeruo vel ancillę ſuæ, ſimiliter dimittet eos liberos. 28 Si bos
cornu percuſſerit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: &
non comedentur carnes eius: dominus quoque bouis innocens erit. 29 Quòd ſi
bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertius, & conteſtati ſunt dominum eius,
nec recluſerit eum, occideritq; virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur,
& dominum eius occident. 30 Quòd ſi pretium fuerit ei impoſitum, dabit pro
anima ſua quidquid fuerit ei poſtulatus. 31 Filium quoque & filiam ſi cornu
percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubiacebit. 32 Si ſeruum, ancillamque inuaſerit, tri-
ginta ſiclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur. 33 Si quis
aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritq; bos aut aſinus
in eam, 34 reddet dominus ciſternæ pretiũ iumentorum: quod autem mortuum
eſt, ipſius erit. 35 Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus
fuerit: vendent bouem viuum, & diuident pretium, cadauer autem mortui inter
ſe diſpertient. 36 Sin autem ſciebat quòd bos cornupeta eſſet ab heri & nudiuſ-
tertius, & non cuſtodiuit eum dominus ſuus: reddet bouem pro boue, & cadauer
integrum accipiet.

Digitized by Google

Interpretatio litteralis.

a p.1126. H*Aec ſunt iudicia,a* Sunt in lege 1
veteri præcepta iudicialia: per
quæ Hebraico populo deter-
minantur iuſtitiæ inter homi-
b p. 1119. nes obſeruandæ. *Quæ propones, b* Legis
c p.1121. veteris Miniſter Moyſes fuit. *Eis,c* Gen-
tiles non fuerunt obligati ad omnem legẽ
veterem ſeruandam; ſed tantum ad ea
præcepta, quæ erãt de lege naturæ; nempe
ad moralia, qualia in prima parte ſuperio-
d p. 1131. ris capitis præcepta ſunt. *d* Poſt Chriſti
aduentum, & Euãgelij promulgationem,
iudicialia veteris legis præcepta vim obli-
gaudi nõ habent: mutato iam per Chriſti
aduentum Iſraelitici populi ſtatu, qui or-
dinabatur ad Chriſtum: ad quem ſtatum
diſponendum iudicialia præcepta fuerant
e p.1132. inſtituta. *e* Poſſunt tamen ea præcepta
licitè nunc ſeruari: modò eorum obſer-
uatio non ad figurandum, ſed ad aliquid
faciendũ ordinetur. Ideo enim Cæremo-
nialia poſt Chriſti aduentum nõ licet ob-
ſeruare; quia erant proteſtationes venturi
Meſſiæ: falſum autem, & impium eſt pro-
teſtari Meſſiæ aduentum futurum, cum
Meſſias iam venerit.
f p.1128. * *Si emeris ſeruum Hebræum,&c. f* In 2
præceptis iudicialibus veteris legis agitur
de pertinentibus ad conciues ad inuicem,
nempe de emptionibus, venditionibus, iu-
dicijs, pœnis. *Hebræum,* Cum multi po-
puli deſcenderint ab Heber, ſoli Iſraelitæ
dicti ſunt Hebræi, quia apud ſolos Iſraeli-
tas conſeruata eſt lingua Heber; apud
quem voluit Deus ſeruare primam lin-
guam, quæ vna apud omnes erat ante di-
uiſionem linguarum, Auguſt. 16. Ciu. c. 11.
g p.1787. *Emeris, g* Contractus innuitur emptio-
nis, & venditionis. *In ſeptimo egredietur
liber gratis.* Indecẽs veræ religionis culto-
rẽ eſſe perpetuò ſeruum; neque charitati
conſonum eũdem à veræ religionis culto-
h p.1613. re perpetuò ſeruum retineri. *h* Miſericor-
diæ actus præcipitur, ad captiuorum re-
demptionem pertinens. * *Cum quali veſte* 3
intrauerit, cum tali exeat. Hebr. Si cum
corpore ſuo intrauit, cũ corpore ſuo exeat.
Quod LXX. Interpretes ita explicant: Si
ſolus intrauit, ſolus exeat. quod conſonat
verbis ſequentibus: *Si habens vxorem &
vxor egredietur ſimul*, Ita enim omnino
liber egredietur. Gratis, & liber egredie-
tur; ſi, vt vertit vulgata, cum quali veſte
intrauit, cum tali exeat. quia non erit im-
pedimento ad egreſſum procuratio veſtis,
quæ congrua ſit homini libero. Hæc vul-
gatæ verba indicant vſum, ac traditionem
apud Iudæos fuiſſe de ea veſtis circum-
ſtantia. * *Sin autem Dominus dederit illi* 4
vxorem,&c. Putat Abulenſis non eſſe hic
ſermonem de vxore Hebræa; quia mulier
Hebræa non poterat retineri ſerua vltra
ſex annos: ſed de vxore alienigena. Et licet
prohibitum eſſet Hebræis cõtrahere ma-
trimonia cum alienigenis: tamen ſi ea ma-
trimonia inter ſeruos contigiſſent, ſiue le-
gis exceptione, ſiue permiſſione, ſiue cum
legis iniuria: vult Deus mulierem, & filios
remanere apud dominum ſeruos. Nam
quidquid acquirit ſeruus, domino ſuo ac-
quirit: & vt fructus ſequuntur agrum, ita
5 filij ventrẽ. * *Diligo dominum meum,&c.*
i Amor, eſt actus complacentiæ de bonis i p.183.
ſenſibilibus. *Non egrediar liber, k* Amor k p.193.
cauſat præſentiam, ſeu vnionem realem
6 cum re amata. * *Offeret eum dominus dijs,*
Magiſtratibus, Iudicibus. Hebræum
Elohim, etiam de ijs dicitur, qui iudican-
di poteſtate funguntur, c.1491. LXX. *Ad
tribunal Dei*, Quia Iudices ſunt loco Dei.
l Iuſtum inter accuſatorem, & reum à Iu- l p.1804.
dice faciendum. Vult Deus Iudicum ſen-
tentia ſeruum addici domino in perpetuũ.
Perforabit aurem eius ſubula. Pœna de-
decoris, *m* pœna politica. Non ſunt pœnæ, m p. 1278.
niſi pro culpa, infligendæ. Culpa eſt ſerui,
qui non vult liber exire, & vti legis priui-
legio, & liberam gentis Hebrææ conditio-
nem voluntaria ſeruitute deturpat.
7 * *Si quis vendiderit filiam ſuam in fa-
mulam*, Vendere, hoc in loco, eſt tradere
accepto pretio. nam hebræũ מכר *Machar*,
& vendere ſignificat, & tradere, ac dare.
Famula, eſt אמה *Amah*, quod famulam ſi-
gnificat, non ſeruam. Solebant Hebræi fi-
lias nondum nubiles tradere accepto pre-
tio dominis in famulatum: vt interim an-
tequam adoleſcerent, experirentur earum
mores; & adultas, ac nubiles vel acciperẽt
in vxores aut ſibi, aut filijs; vel ad patrem
remitterent. *Sicut ancillæ exire conſueue-
runt*, עבדים *Hbhabadim*, Seruæ. Erant
ſeruæ ſolum mulieres alienigenæ. nã turpe
fuiſſet mulieribus Hebræis ſeruas eſſe, ob
periculum honeſtatis, ſi eſſent adultæ, ac
nubiles. Qua ratione exire ſolebant ſeruæ
alienigenæ? Vendi ſolebant alienigenis:
ſi fuiſſent in domo domini conſtupratæ,
nihil eis dabatur in pretium amiſſæ virgi-
8 nitatis. * *Si diſplicuerit oculis domini ſui,
cui tradita fuerat, dimittet eam.* Hebr. Si
amica oculis domini ſui, quam nõ deſpon-
ſauit, & ſubuertit, populo alieno non po-
terit vendere propterea quòd concubuit
cum ea. LXX. Si non placuerit oculis do-
mini ſui, quam non deſponſauit ſibi, redi-
met eam: genti autem alienæ non erit do-
minus vendere eam, propterea quòd abu-
ſus eſt ea. Is ergo eſt vulgatæ ſenſus ex
Aug. in Exod. q.78. Si diſplicuerit oculis
dcr ſui

domini ſui, cui tradita fuerat in vxorem,
& animo maritali concubuerit cum ea, di-
mittet eam quemadmodum aliæ vxores
dimitti ſolebant, nullo pretio accepto pro
redemptione à famulatu. Si autem ſpre-
uerit eam, id eſt, deceperit, & non animo
maritali concubuerit; non erit ei poteſtas
faciendi de ea, quod de ſerua alienigena
corrupta fieri poterat, vt eam vendat po-
pulo alieno, propterea quod ea mulier de-
uenerit deſpicabilis alijs, quia corrupta.
q p.2334. Quare his verbis *q* ſtuprum prohibetur,
r p.1278. & *r* pœna imponitur ſtupro, vt redimat
mulierem, id eſt, tantum ei pretij ſoluat,
quantum ipſe accepit à mulieris patre.
* *Sin autem filio ſuo deſponderit eā, iuxta* 9
morem filiarum faciet illi, id eſt, dotem
dabit ei, vt daret filiæ. Ita Aug. *Morem*,
s p.1066. Hebr. משפט *Miſhpat* lex, ſtatutum. *s* Re-
t p.1098. gula humanarum actionum lex: *t* cui pa-
rendum. * *Quod ſi alteram ei acceperit,* 10
prouidebit puellæ nuptias, & veſtimenta,
& pretium pudicitiæ non negabit. Quod
eſt in vulgata *Nuptias*, eſt in hebręo textu
שאר *Sheer*, vel *Shear*. *Sheer* carnem ſignifi-
cat: *Shear*, Reſiduum, dignitatem. LXX.
vertunt δέοντα, neceſſaria, opportuna.
Pretium pudicitiæ, Hebr. Humilitatem:
LXX. Collocutionem: ita honeſtis voca-
bulis concubitum expreſſerunt. Ergo ſen-
ſus eſt cum Auguſtino ſupra: Si dominus
puellam à ſe corruptā non tradiderit vxo-
rem filio, ſed alteram ei acceperit; nuptias
prouidebit puellæ; (vel) vt puellæ nuptijs
prouideatur, dabit illi veſtimēta eius con-
ditioni conuenientia, & violatam pudici-
u p.1278. tiā pretio compenſabit. *u* Eſt & hęc pœna
2334. ſtupri. Oſtendunt hæc verba 1. *x* Eſſe in
x p.1776. puella ius, vt debitū ei reddatur. *y* 2. Illud
y p.1780. ius hac lege definiri. 3. *z* Ius delicto læ-
z p.1799. ſum pœna compēſandum eſſe. 4. *a* Ius al-
a p.1800. terius compenſandum, iuſtumq; faciendū
eſſe debiti ſolutione. * *Si tria iſta non fe-* 11
cerit, egredietur gratis abſque pecunia.
Ita explicat Auguſtinus: Hoc intelligitur,
ſi eam ipſe concubitu non humiliauerit,
neque filio ſuo coniunxerit, neque alia fi-
lio ſuo ducta iſtam eiecerit, abibit gratis:
id eſt, ſufficiet ei non teneri in ſeruitute,
vt de ſeruo Hebræo dictum eſt.
* *Qui percuſſerit hominem volens occi-* 12
b p.1843. *dere, morte moriatur*. *b* Non licet non ha-
1844. benti publicam auctoritatem, interficere
quemquam, neque peccatorem. Id indicat
c p.1278. pœna mortis, *c* quæ homicidis imponitur.
1279. *d* Congruum à male agendo pœnarum
d p.1293. cōminatione deterrere. * *Qui autem non* 13
eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in
manus eius, &c. Qui nolens, & caſu ali-
quem occiderit, &c. Omnium, quæ acci-
dunt etiam caſu, eſt aliqua certa cauſa.
Cum quis caſu occiditur, vt cum quis pu-
tans occidere feram, hominem interfecit;
phyſica quidē cauſa certa eſt, nempe tum
Deus, tum homo: cauſa autem moralis, &
voluntaria non eſt homo, ſed Deus, qui ad
omnem phyſicā actionem ſciens, & *e* vo- e p.296.
lens concurrit. Ordinat autem mortem
hominum Deus *f* vel in pœnam, vel in f p.302.
meritum. Dicitur ergo Deus aliquem tra- 303.
dere in manus alterius occidendum, qua-
tenus occaſionem præbet alteri vt illum
occidat. אנה *Innah*, ſignificat Occaſionem
præbere, cauſare, in cauſa eſſe. *g* Diuina g p.23.
indicatur prouidentia. *h* vt etiam verbis h p.23.
ſequentibus: *Conſtituam tibi locum, in*
quem fugere debeat. *i* Vt detur locus iræ. i p.2366.
k Remotione obiecti læſiui ira remoue- k p.252.
tur. *l* Licet timendo fugere id, quod eſt l p.2200.
ſecundum rectam rationem fugiendum.
14 * *Si quis per induſtriam occiderit proxi-*
mum ſuum, & per inſidias, Hebr. Cum
quis ſuperbè, ac temerè egerit contra pro-
ximum ſuum ad occidendum eum cum
dolo. Prohibetur *m* audacia temeraria, m p.2204.
n homicidium, & *o* dolus malus. *Ab alta-* n p.1844.
ri meo euelles eum, vt moriatur. Ne gau- o p.2119.
deat immunitate altaris. *p* Innuitur im- p d.4563.
munitas Eccleſię. *q* Pœnam grauem com- q p.1278.
minatur. *r* Peccatorem occidere peccatū 1279.1293.
non eſt; ſi legitimè fiat, ob bonum com- r p.1843.
mune.
15 * *Qui percuſſerit patrem ſuum, aut ma-*
trem, morte moriatur. *s* Non licet ſine pu- s p.1856.
blica auctoritate vllum percutere; multò
minus parentes, *t* quibus maior reuerentia t p.2039.
debetur. *u* Mortis ergo pœna imponitur. u p.1278.
16 * *Qui furatus fuerit hominem, & ven-* 1279.1293.
diderit eū, conuictus noxæ, morte moriatur. 1843.
x Hominis furtum prohibet cum vendi- x p.1860.
tione coniunctum. Quod de homine He-
bræo intelligendum, ac libero. Eſſet enim
ſcelus valde turpe, *y* dignum morte. y Vide ſup. litt. u.
Conuictus, *z* Non licet in quempiam ſen-
tentiam ferre, niſi aut conuictum, aut z d.3883.
ſponte confeſſum.
17 * *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri,*
morte moriatur, *a* Magna parentibus re- a p.2039.
uerentia debetur, vt ijs per quos à Deo
eſſe accepimus. *b* Non meretur ergo vi- b Vide ſup.
tam, qui ſuæ vitæ principio malum im- n.15. litt. u.
precatus fuerit.
18 * *Si rixati fuerint viri*, &c. *c* Percuſſio c p.1856.
19 iniuſta prohibetur. Iubetq; tantum reſti-
tui à percuſſore, quantum intulit damni.
d Ius delicto læſum, pœna compenſandū. d p.1799.
e Ius alterius compenſandum, iuſtumque Vide ſupra
faciendum debiti ſolutione. *f* Compenſa- n.15. litt. u.
re debet damnū is, qui moraliter eſt cau- e p.1800.
ſa, vt alicui lucrum aliquod ceſſet, aut ac- f p.1801.
cidat malum.
20 * *Qui percuſſerit ſeruum ſuum, vel an-*
cillam virga, &c. *g* Prohibet homicidiū g p.1844.
voluntarium etiam reſpectu ſeruorum.
Dominorum enim, ſine auctoritate publi-
ca, non extēditur dominium in ſeruorum

 vitam.

vitam. Cenſendus eſt autem dominus per-
cuſliſſe ad occidendum, cum ita virga ſer-
uum percuſſit, vt in manibus eius more-
retur. *Criminis reus erit*, Erit reus pœnæ.
h p.1797. *h* Debitū eſt pœnale, pœnæ reatus. *i* Pœ-
i Vid. ſupra nam ſubeat homicidarum. * *Sin autem* 21
n.15. litt.u. *vno die*, &c. Si ſeruus percuſſus ſuperui-
xerit vno, vel duobus diebus; non eſt cen-
ſendus dominus voluiſſe occidere percu-
tiendo, ſed tātum corrigere: proinde nul-
lam pœnam ſubibit; neque tenebitur ad
reſtitutionem, quia pecunia ipſius eſt;
ipſius, non alterius damnū eſt mors ſerui.
k p.1797. *k* Ergo reſpectu nullius habet dominus
pœnæ debitum.
* *Si rixati fuerint viri*, &c. Loci huius 22
intelligētiam claram reddit verſio LXX. 23
Interpretum, qui *Abortiuum*, quod eſt in
vulgata, *Fœtum non formatum* dicunt,
& verba illa vulgatæ: *Sin autem mors
fuerit subsecuta*, dicunt, *Si formatum ſit*.
Textus hebræus conſentit græco textui,
Si mors non fuerit, Si mors fuerit. Ponen-
dum antē eſt, Percuſſionem mulieris præ-
l p.1850. gnantis eſſe culpabilem. *l* Quod accidit,
S.Th. 2.2. cum cauſa mali eſt illicita, aut in opere
q.64. a.8. licito non adhibetur debita diligentia ne
ad 2. malum contingat. Senſus ergo eſt in vul-
gata: Si abortiuum non animatum fuerit;
& ipſa vixerit: non morietur percuſſor,
quia mors non contigit. Sin autem mors
mulieris fuerit ſubſecuta (& ſubintellige
ob eandem rationem, ſi fœtum fuerit ani-
matum, ac proinde eius mors ſubſecuta)
reddet animam pro anima: morietur per-
m p.2104. cuſſor. Anima, pro vita, c.1165. * *m* Pro 24
Vide ſupra culpę quantitate pœnæ imponendę. *n* Cō- 25
n.15. litt.u. penſare debet damnum is, qui moraliter
n p.1799. eſt cauſa vt alicui accidat malum.
1800.1801. * *Si percuſſerit quiſpiam oculum*, &c. 26
Nō oculum pro oculo, dentem pro dente 27
ſolui iubet ſeruis à domino in pœnam, ſed
libertatem. Nam non eſt tanta iniuria in
o p.2104. ſeruum, quanta in liberum. *o* Pro culpæ
Vide ſupra quantitate pœnę imponuntur. *Luſcos fe-
n.15. litt.u. cerit*, hebr. Corruperit.
et n.24, 25. * *Si bos cornu percuſſerit virum*, &c. 28
Bos non peccauit, cur morte punitur, &
p S. Thom. prohibetur eius carnes comedi? 1. *p* In
1.2. q.105. pœnam dominorum, & inſtructionem, vt
a.2. ad 11. talia animalia cuſtodiant. *q* Contingit in-
q p.1290. terdum vnum pro peccato alterius puni-
r p.1293. ri, quia ad ipſum peccantē ſpectat. 2. *r* Vt
homines intelligant quām fugiendum ſit
s Can.418. homicidium. 3. *s* Ad ſignificandum my-
Auguſt. in ſterium, de quo in ſenſu myſtico dicēdum.
Exod. lib.2. 4. Ad vtilitatem dominorum, ne ſi deinde
q.81. perrexerit bos cornu petere, & occidat,
Par.3.D.3. ipſe dominus moriatur. 5. Ad pellendum
n.5,6. ex alijs timorem, ne ſeruato cornupeta,
percutiantur. * *Quod ſi bos cornupeta* 29
fuerit, &c. Poterat dominus, & debebat 30
t p.1049. cornupetam recludere: *t* ideo cornupetæ 31
32 percuſſio domino imputatur; *u* eſtq; pœ- u p.2104.
33 næ reus. *Bos lapidibus obruetur*, *x* vt di- Vide ſupra
34 ctum eſt ſupra. * *Quod ſi pretium fuerit* n.15. litt.u.
ei impoſitum, &c. Facit poteſtatem com- et n.24, 25.
mutandi pœnam mortis in pecuniariam. x Vide ſup.
n.28.
35 * *Si bos alienus bouem alterius vulne-
rauerit*, &c. *y* Pœna imponitur, ob negli- y Vide ſup.
gentiam in cuſtodiendo; & vt cuſtodes n.15. litt.u.
36 ſint cautiores. * *Sin autem ſciebat*, &c.
z Pœna eſt grauior, quia culpa magis vo- z Vide ibid.
luntaria in cauſa. et p.1049.

Interpretatio myſtica.

QVoniam indicat Paulus præcepta iu-
dicialia veteris legis, non ſolum
hiſtorias, & cæremonias *a* ſcri- a 1. Cor. 9.
pta eſſe propter nos, *b* & ad noſtrā inſtru- b 1. Cor. 10.
ctionem: placet myſticè interpretari hæc,
& ſimilia, vt faciunt Patres; *c* præſertim c Auguſt. in
cum Auguſtinus tantus Eccleſiæ Doctor qq. in Exo.
ſæpè moneat in his, quæ hoc capite ſcri- l.2. ſ.4.
buntur, eſſe myſterium.
2 * *Si emeris ſeruum Hebræum*, &c. *d* He- d Ex Iſid.
bræus, qui Tranſiens interpretatur, qua- apud Gloſ.
tenus veræ religionis cultor erat, fidelem
hominem ſignificat in hac mortali vita
peregrinantem. Sex anni, ſex mundi æta-
tes ſunt. Septimus annus, eſt futurum
ſæculum. Quotquot ſumus in hoc ſæculo,
ſerui ſumus; quatenus non quod volumus
bonum, hoc agimus; ſed quod nolumus,
malum; & quatenus in Adam omnes pec-
cauimus, & diaboli, & peccati, & concu-
piſcentiæ, & mortis ſerui facti ſumus.
Sed adueniēte ſeptimo futuri ſęculi anno,
egredimur ex hoc mundo, è mortali cor-
pore, liberi gratis; id eſt, à peccato ſoluti
per Sacramēta, & in libertatem vindicati
filiorum Dei per gratiam Chriſti; quæ
gratis nobis datur. *e* Seruus fit homo per e p.1276.
peccatum. *f* Iuſtificantur impij gratis. f p.405.
3 *g* Gratia diuina gratis datur. * *Cum qua-* g p.362.
li veſte intrauit, cum tali exeat, Veſtimen-
tum, humani corporis ſymbolum eſt, Iob
13.28. Iſa. 50.9. & littera hebræa habet,
Cum corpore intrauit, cū corpore exeat.
Nam etiam corpus noſtrum, quod ſubdi-
tum fuit peccato, & corruptioni; reſur-
get in incorruptionem, & gloriam. *h* Idem h p.964.
numero corpus cum eadē numero anima
in reſurrectione redibit. *i* Corpora ſancto- i p.998.
rum impaſſibilia, & non obnoxia corru-
ptioni futura ſunt. *Si habens vxorem, &
vxor egrediatur ſimul*. Gregorius in Ezec.
hom.3. vxorem vult eſſe vitam actiuam,
quæ libera erit ab opere in ſæculo futuro,
ſi homo cum gratia deceſſerit; & præmiū
recipiet bonæ operationis quietem æternæ
contemplationis. *k* Opera bona ſuum va- k p.1295.
4 lorem, & meriti rationem habent. * *Sin
autem dominus dederit illi vxorem*, &c.
Durus impiorum dominus Diabolus eſt:
cuius

cuius ſuaſu ſociatur impio vxor, mala vo-
luntas: hæc autẽ parit filios & filias, opera
improba. Cum autem homo iuſtificatur,
& in gratiam Dei redit, & in cæli regnum
ingreditur: nihil ſecum malæ voluntatis,
nullum improborum operũ adducit: mala
voluntas, & opera improba diabolo relin-
l p.789. quuntur, *l* ſeruitus, ac reatus pœnæ tem-
poralis remanere ſolet etiam in homine
iuſto poſt iuſtificationem. * *Quod ſi dixe-* 5
rit seruus, &c. Seruus diligens dominum, 6
& vxorem, & filios, nolens egredi liber;
m p. 2256. *m* eſt impius impœnitens; in peccato, & in
praua voluntate, maliſq; operibus perſe-
uerans. Is offertur à domino iudicibus;
quatenus à diabolo fit, vt ſine debita di-
ſpoſitione, ſine vera pœnitentiæ volunta-
te ad Sacramentum Confeſſionis accedat.
Auris, eſt voluntas ad obediendum pro-
penſa, Pſal. 17. 45. & 39. 7. Auris, eſt intel-
lectus, ac intelligentia, Pſal. 16. 2. Matt. 13.
43. Perforat aurem diabolus, quatenus
ijs, qui Sacramentis abutuntur, magis quã
n p. 2072. in alijs *n* obedientiam diuinæ legis, &
o p. 1432. 1433. 1434. 1435. *o* chriſtianorum myſteriorum intelligen-
tiam corrumpit: ita fit vt in mala volun-
tare obdureſcant.

* *Si quis vendiderit filiam ſuam in fa-* 7
mulam, &c. Traditur homini à Deo in
Baptiſmo liberum arbitrium, ac volũtas,
vt cum peruenit ad vſum rationis, ei quaſi
ſponſæ iunctus pariat filios bonorũ operũ.
* Cum homo iam adultus voluntate abu- 8
titur in opus peccati, quaſi eam cõſtuprat,
quatenus per cõſenſum ad peccatum cha-
ritatem amittit in Baptiſmo infuſam, &
gratiam, qua erat anima filia Dei. Non
habet homo, neque amiſſa gratia, pote-
ſtatem, ac ius vt eam poſſit vendere popu-
lo alieno: quatenus amiſſa gratia per pec-
catum mortale (niſi ſit infidelitas) non
amittitur fides: qua amiſſa fit homo extra
Eccleſiam, & iungitur populo à Chriſto
9 alieno. * Filius hominis vt homo eſt, actus
eſt rectæ rationis. ſi homo cum ad vſum
rationis peruenerit, actui rectæ rationis
ſuam voluntatem quaſi ſponſam iunxerit,
eamque illi ſubiecerit vt regulæ bonorum
operum: iuxta morem filiarum faciet ei,
id eſt, efficiet vt rectè operando recipiat
10 gratiam, qua euadimus filij Dei. * Quod
ſi alteram ei acceperit, id eſt, ſi cum ratio-
ne concupiſcẽtiam malam copulauerit ad
ſcelerum opera: prouidebit, id eſt, tenebi-
tur homo, ſi ſaluus eſſe velit, nuptias vo-
luntati procurare, nempe cum amore di-
uino copulare; & procurare veſtimenta,
nempe gratiam, & virtutes per Sacramẽ-
ta; tenebitur & pretium pudicitię ſoluere,
nempe pro corrupta per peccatum gratia
11 ſatisfacere. * Si tria iſta non fecerit, id eſt,
ſi neque gratiam baptiſmalem corruperit,
neque bona opera fecerit per vſum rectæ
rationis, neque mala per concupiſcẽtiam;
vt accidit pueris, qui ante vſum rationis
decedunt cum gratia baptiſmali: egredie-
tur gratis, ad cælum euolabit per gratiam
Chriſti, libera à ſeruitute corruptionis, ſi-
ne merito boni operis, & ſine reatu pœnæ
in purgatorio luendæ ob opus malum.

Cętera, quę habentur in hoc capite, non
videntur commodè poſſe vllum ſenſum
myſticum admittere: cum ſint merè mo-
ralia, & leges iudiciales.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

SVMMA.

Verſatur hoc etiam caput in iudicialibus præceptis recenſendis.

1 SI quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit vel ven-
diderit: quinque boues pro vno boue reſtituet, & quattuor
oues pro vna oue. 2 Si effringens fur domum ſiue ſuffodiens
fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percuſſor
non erit reus ſanguinis. 3 Quòd ſi orto ſole hoc fecerit, ho-
micidium perpetrauit, & ipſe morietur. Si nõ habuerit quod
pro furto reddat, ipſe venundabitur. 4 Si inuentum fuerit
apud eũ quod furatus eſt, viuens, ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue ouis: duplum reſtituet.
5 Si læſerit quiſpiam agrum vel vineam, & dimiſerit iumentum ſuum vt depaſca-
tur aliena: quidquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea, pro damni æſti-
matione reſtituet. 6 Si egreſſus ignis inuenerit ſpinas, & comprehenderit acer-
uos frugum, ſiue ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum qui ignem ſuccenderit.
7 Si quis commendauerit amico pecuniam, aut vas in cuſtodiam, & ab eo, qui
ſuſceperat, furto ablata fuerint: ſi inuenitur fur, duplum reddet. 8 Si latet fur,
dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quòd non extenderit manum in
rem proximi ſui, 9 ad perpetrãdam fraudem, tam in boue, quàm in aſino, & oue
ac veſtimento, & quidquid damnum inferre poteſt: ad deos vtriuſque cauſa per-
ueniet:

Digitized by Google

ueniet: & ſi illi iudicauerint, duplum reſtituet proximo ſuo. 10 Si quis commen-
dauerit proximo ſuo aſinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad cuſtodiam, &
mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hoſtibus, nulluſque hoc viderit:
11 iuſiurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi ſui:
ſuſcipietq; Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur. 12 Quòd ſi fur-
to ablatum fuerit, reſtituet damnum domino. 13 Si comeſtum à beſtia, deferat
ad eum quod occiſum eſt, & non reſtituet. 14 Qui à proximo ſuo quidquam
horum mutuò poſtulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino nõ præ-
ſente, reddere compelletur. 15 Quòd ſi impræſentiarum dominus fuerit, non
reſtituet, maximè ſi conductum venerat pro mercede operis ſui. 16 Si ſeduxerit
quis virginem necdum deſponſatam, dormieritq; cũ ea: dotabit eam, & habebit
eam vxorem. 17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum
dotis, quam virgines accipere conſueuerunt. 18 Maleficos non patieris viuere.
19 Qui coierit cum iumento, morte moriatur. 20 Qui immolat dijs, occidetur,
præterquàm Domino ſoli. 21 Aduenam non contriſtabis, neque affliges eum:
aduenæ enim & ipſi fuiſtis in terra Ægypti. 22 Viduæ & pupillo non nocebitis.
23 Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: 24 &
indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ,
& filij veſtri pupilli. 25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui
habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes. 26 Si pignus
à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddes ei. 27 Ipſum
enim eſt ſolum quo operitur, indumẽtum carnis eius, nec habet aliud in quo dor-
miat: ſi clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. 28 Dijs non de-
trahes, & principi populi tui non maledices. 29 Decimas tuas & primitias tuas
non tardabis reddere: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. 30 De bobus
quoque, & ouibus ſimiliter facies: ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die octaua
reddes illum mihi. 31 Viri ſancti eritis mihi: carnem, quæ à beſtijs fuerit prægu-
ſtata, non comedetis, ſed proijcietis canibus.

Interpretatio litteralis.

a p.1860. SI *quis furatus fuerit*, &c. a Furtum 1
b p.1278. 1279.1293. 2104. prohibet. *Quinque boues*, &c. b Fur-
ti pœnam præſcribit; cum abſum-
ptum eſt, quod furto fuit ablatum.
c p.1799. *Quinque boues*, &c. c Illatam iniuriam,
d p.1800. d damnumque iubet compenſari. Iubetur
autem maior compẽſatio, quàm quod fuit
furto ablatum, ob maiorem iniuriam illa-
tam occidendo, & vendendo quod erat
alterius. Cur autẽ quinque boues pro vno
boue reſtitui iubet, non autẽ quinque oues
pro vna oue, ſed tantum quatuor? Vt ma-
gis homines caueãt à furto earum rerum,
quæ minus cuſtodiri à dominis poſſunt.
Minus cuſtodiri poſſunt boues, quã oues.
Et eadem videtur eſſe ratio, cur in cętera-
rum rerum furtis præcipit Deus reddi du-
plũ, in bobus, & ouibus multò plus quàm
duplum. *Quatuor oues*, Hebr. *Tsòn*, mi-
nuta animalia ſignificat, vt oues, & ca-
pras.
* *Si effringens fur domum*, &c. Cur fur 2
nocturnus ſuffodiẽs domum, poterat occi-
di, non autem diurnus? Quia diurnus, in-
quit Auguſtinus in Exod. l. 2. q. 84. poterat
diſcerni, quod ad furandum, non ad occi-
e p.1843. dẽdum veniſſet. Ergo e peccatorem occi-
dere, ſi legitimè fiat, peccatum non eſt:
f ſine auctoritate publica non licet. *Ipſe* f p.1844.
morietur. Vide g ſupra n. 1. g Vid. ſup. litt. b.
3 * *Si non habuerit quod pro furto red-
dat, ipſe venundabitur*. Ante hæc verba
in textu hebræo, habentur ea שלם ישלם
Shallẽm jeshallẽm, Reddens reddet. Quę
faciunt intelligentiam clariorem: Debet,
inquit, fieri furti reſtitutio: ſi nihil fur ha-
buerit, venundetur. Ex quo colligimus
1. i Iniuſtitiam exercere eum, qui quod in- i p.1828.
iuſtè ab altero acceptum eſt, non reſtituit.
2. k Reſtitutionem eſſe ſtatim faciendam. k p.1835.
Eſt enim illicitum rem alienam iniuſtè re-
tinere. 3. l Cum contingit nõ poſſe reſtitui l p.1829.
æquale, faciendam eſſe compenſationem,
quantum poſſibile eſt compenſare.
4 * *Si inuentum fuerit apud eum*, &c. Red-
dere iubetur duplum, in pœnam iniuriæ
illatæ; non autem plus quàm duplum, vt
is, qui occidit, aut vendit, quia non eſt tan-
ta iniuria. m Reſtitutio facienda, vt ſupra m p.1828. 1829.
dictum eſt: n & præterea ius delicto leſum
pœna compenſandum. n p.1799. S. Th. 2. 2. q. 62. a. 6.
5 * *Si laeſerit quiſpiam agrum, vel vi-
neam*, &c. Quomodocunque ipſe per ſe
læſerit, vel per iumentum ſuum: reſtituet o p.1801.
pro damno illato ex optimis, quæ in ſuo Vide ſupra nu. 1. lit. b, c, d.
agro, vel vinea habuerit. o Compenſare
debet

debet damnum is, qui moraliter eſt cauſa
vt alicui lucrum aliquod ceſſet, aut acci-
dat malum.
*Si egreſſus ignis,&c. Qui agrum ſuc- 6
cendit ad eum purgandum,ſi non adhibet
diligẽtiam,ne flamma comprehendat ſpi-
nas frugibus contiguas, ſi comprehendit
Vid. ſup. fruges, p reus eſt damni. quia eius culpa
illatum eſt.
* *Si quis commendauerit amico*, &c. 7
Tenetur vnuſquiſque rem apud ſe depoſi- 8
tam reddere ſuo domino. Non tenetur ad 9
reſtituendũ,ſi ſine ſua culpa fuerit amiſſa;
tenetur fur. Cum autem dubium fuerit
an ipſe fuerit fur,exigetur ab eo iuramen-
tum à Iudicibus,& eorum iudicio ſtandũ.
q p.1792. *Commendauerit*, q Depoſiti contractus
r Vid.ſup. innuitur. *Fur duplum reddet*, r Furti pœ-
n.1. na. *Applicabitur ad deos*, s Accuſationis
s p.1802. vſus licitus eſt ad debitum repetendum.
t p.1982. *Iurabit quod non extenderit*, t Licitum eſt
u p.2032. iuramentũ, & actus religionis. u Licitum
eſt iuramentum ab alio exigere. *Si illi*
x p.1804. (Iudices) *iudicauerint*,&c. x Iuſtum inter
accuſatorem, & reum à Iudice faciẽdum.
* *Si quis commendauerit proximo ſuo* 10
y p.1792. *aſinum*,&c. y Fit iterum depoſiti mentio.
* *Iuſiurandum erit in medio*, Inter ipſos. 11
z p.1982. z Iuramenti vſus licitus. * *Si furto abla-* 12
2032. *tum fuerit, reſtituet damnum domino*.
Supponitur culpa in commendatario.
a p.1833. a Tenetur ad reſtituendum rem depoſitã,
etiam amiſſam, is, cuius magna culpa fue-
b p.1834. rit amiſſa. b Tenetur ad reſtituendum etiã
is, qui indirectè cauſa eſt acceptionis iniu-
ſtæ. * *Si comeſtum à beſtia, deferat ad* 13
eum quod occiſum eſt, & non reſtituet.
c S.Th.2.2. c Nulla in commendatario ſupponitur
q.62.a.6. culpa, vel leuis. Satis ergo eſt, ſi id, quod
d p.2105. apud ſe relictũ eſt, domino tradat. d Non
ſunt pœnæ, niſi pro culpa infligendæ.
* *Qui à proximo ſuo*,&c. Mutuum reſti- 14
tuendum, ſi perit domino non præſente. 15
Nec excuſat caſus fortuitus, ſi fuerit mo-
ra, culpa, aut pactum. Nil reſtituendum,
ſi perit præſente domino: quia ipſi cura
debet eſſe rei ſuæ; præſertim ſi mercedem
e p.1789. accipit pro vſu eius rei. e Contractus in-
nuitur, qui dicitur Accommodatum: item
f p.1791. f Contractus Conductionis.
g p.2334. * *Si seduxerit quis virginem*,&c. g Spe- 16
ciale luxuriæ peccatũ Stuprum eſt; quod 17
& puellæ iniuriam infert, & patri puellæ.
Ob id duplex pœna imponitur, Dotis, &
h p.1799. Coniugij. Si pater noluerit coniugium,
1800.1801. augenda eſt dos, vt ſit maior, nempe quæ
Vide ſupra puellæ virgini dari ſolet. h Ius delicto læ-
n.1 litt.b. ſum pœna compenſandum.
i p.2009. * *Maleficos non patieris viuere*. Hebr. 18
2010.2011. מכשפה *Mechashshephah*, Præſtigiator,
2013.2014. LXX. *φαρμακὸς*, veneficus, magus. i Omne
2015.2018. genus ſuperſtitionis prohibere videtur,
2019.2021. quod per dæmonis inuocationem fit ſiue
2023.

expreſſam, ſiue tacitam. k Pœna, mors. k Vide ſup. n.1. litt.b.
19 * *Qui coierit cum iumento, morte mo-*
riatur, Prohibetur l beſtialitas; quæ ſpe- l p.2340.
ciale peccatum luxuriæ, quæ contra natu- Vide ſupra
ram eſt. n.1. litt.b.
20 * *Qui immolat dijs occidetur, præter-*
quam Domino ſoli. m Inter externas ado- m p.1962.
rationes ſumma eſt ſacrificium, vni Deo
offerendum. n Vnus eſt Deus. o Cęteri non n p.6.
ſunt veri dij. p Idololatria eſt, ſi illis ſacri- o p.7.
ficium offeratur. quæ prohibetur. p p.2007.
21 * *Aduenam non contriſtabis*,&c. Con-
triſtare, hebr. *janah*, Aliorum ſubſtantiam
capere, vim inferre, rapere, populari, op-
primere, exprobrare. Prohibet quidquid
eſt contra miſericordiam in aduenas, q & q p.1817.
iuſtitiam. r Perfecta in proximos charitas 1818.
eſt, cum ea non ſolum fertur ad amicos, & r p.1509.
notos; ſed etiam ad extraneos, & ad inimi-
cos. *Aduena & ipſi fuiſtis in terra Aegy-*
pti, Facite aduenis, quod vobis cupiebatis
fieri in Ægypto. s Amare quiſque debet s p.1523.
ſuum proximum ſicut ſeipſum.
22 * *Vidua & pupillo nõ nocebitis*. t Prohi- t p.1817.
bet iniuſtitiam in viduas, & pupillos. 1818.
23 * *Vociferabuntur ad me*, u Poſſunt tem- u p.1931.
poralia à Deo peti; vt liberatio à tribula-
tione. x Licet orando petere temporalia x p.1933.
mala impijs, vt corrigantur. *Ego audiam*
clamorem eorum, y Eſt in Deo prouidẽtia. y p.23.
z Eſt Deus Iudex omnium, a & vltor ma- z p.24.
le agentium. b Eſt exorabilis, c & miſeri- a p.25.
24 cors. * *Et indignabitur furor meus*, d Vin- b p.55.
dex ero. e Superioris eſt ſubditorum ma- c p.56.
lefacta pœnis compenſare. f Ira, animi d p.25.
paſſio, ſymbolum eſt diuinæ vltionis. Di- e p.2099.
citur enim ita de Deo quatenus punit, & f p.25.
voluntatem habet iuſtitiæ vindicatiuæ.
Percutiam vos gladio, &c. g Congruum g p.1293.
eſt à male agendo pœnarum comminatio-
ne deterrere. h Conſequuntur pœnæ ad h p.1279.
peccatum, quas Deus infligit. *Et erunt*
vxores veſtræ viduæ, &c. i Contingit in- i p.1290.
terdum vnum pro peccato alterius puniri.
25 * *Si pecuniam mutuam dederis*, &c.
Vſura eſt, cum quis pro re, quam alteri
mutuo tradidit, non ſolum ab eo rẽ ipſam,
ſed aliquod etiam pretium accipit. k Pro k p.1913.
mutuo vſuram accipere licitum non eſt.
l Mutui contractus nullam vtilitatem l p.1790.
affert, præter ipſum cõmutationis vſum.
Prohibetur ergo vſura: fit autem ſolum
pauperum mentio: quia iniuſtitia in pau-
peres, præſertim Fideles, eſt impia.
26 * *Si pignus à proximo tuo*, &c. m Spe- m p.1610
ctat hæc lex ad actum Miſericordiæ, qui
27 verſatur circa nudos operiendos. * *Exau-*
diam eum, quia miſericors ſum. n Vide ſu- n Sup. nu.
ra nu.24. 24. litt.u,
28 * *Dijs non detrahes*. Hebr. קלל *Qallel*, z,a,b,c.
Eſt blaſphemare, maledicere, deſpicabilẽ
reddere. p Hoc agit detractio, quatenus p p.
alterius famam lædit. *Principi populi tui*
non

q p.1903. *non maledices*, q Maledictio illicita eſt; ſi
quis imperet, aut optet malum alterius, vt
r p.2052. illi malum eſt. *r* Debetur perſonis in di-
gnitate conſtitutis obſeruantia, & cultus.
* *Decimas tuas, & primitias tuas non* 29
tardabis reddere. LXX. Primitias areæ,
& torcularis. Ex oblationibus eæ, quæ
Deo offeruntur ex primis fructibus terræ
in recognitionem quod ipſe ſit dator fru-
ctuum, Primitiæ appellantur. Quæ verò
Deo offeruntur vt cedant in ſuſtentationē
miniſtrorum diuinò cultui addictorum,
s p.1974. Decimarum nomen habent. *s* Fuit in ve-
teri lege iure diuino determinatū de pri-
t p.1975. mitijs offerendis Deo. *t* Lex eſt naturalis,
eſſe Dei miniſtris ad victum neceſſaria
u p.1976. miniſtranda. *u* Iudiciale Dei præceptum
fuit in veteri lege, Eſſe decimam prouen-
tuum partem Leuitis dandam. *Primoge-
nitum filiorum tuorum dabis mihi*, Pri-
mogenita, primitiæ ſunt ventris. quæ de-
bebantur Deo tum in recognitionem, quia
ipſe eſt dator filiorum; tum in gratiarum
actionem, quod primogenita Ægyptio-
rum occidit, & Iſraelitarum primogenita
x p.1915. ſeruauit. *x* Debent creaturæ intellectua-
les debitum cultum, & honorem exhibe-
y p.1973. re Deo. *y* Ad ius naturale pertinet, vt ho-
mo ex rebus ſibi datis à Deo, aliquid exhi-
beat in eius honorem. * *De bobus quo-* 30
z Vide ſup. *que*, &c. *z* Non ſolum hominum, ſed pe-
ſitt.x, y. corum etiam primogenita erāt Deo offe-
renda, ob rationem paullo ante allatam.
Septem diebus ſit cum matre ſua, &c. Cur
hoc? vt Deo perfectum donum offerretur.
Caro animaliū non eſt caro perfecta, qua-
tenus nimis tenera eſt, ante octauum diē.
* *Viri ſancti eritis mihi: carnem*, &c. 31
Cæremoniale eſt hoc præceptum, de ca-
uendo eſu carnis à beſtijs prægustatæ, ne
a p.858. contaminentur. *a* In veteri lege variȩ ob-
859.1125. ſeruationes cæremoniales fuerunt ad ma-
iorem reuerentiam diuini cultus, & ad fu-
tura myſteria figuranda. Sanctum hoc in
loco pro mundo ſumitur, c.22 t 2.

Interpretatio myſtica.

INterpretatione myſtica ea huius capi-
tis loca explicabimus, quæ myſticum
ſenſum poſſe admittere videbuntur.
* *Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem*, 1
&c. Bos, euangelici operarij ſymbolū eſt,
1.Cor.9.9.& 1.Tim.5.18. Oues, Fidelium,
& iuſtorum ſymbolum ſunt, Ezech.34.
Matth.7.15.& 21.33. Io.10.1, 16. Furari,
& occidere, eſt in peccatum inducere,
Io.10.10. Fur non venit, niſi vt furetur, &
mactet, & perdat. Ego veni vt vitam ha-
beant, & abundantius habeant. Vendere,
eſt bonum aliquod ſpernere, vt alterum
acquiras; vt ſapientiam paruifacere, vt ac-
quiras diuitias, Prou.23.23. Ergo bouem
furari, occidere, vendere, eſt operarium
euangelicum à grege Chriſti, ab Eccleſiæ
cultura ſeparare; eius doctrinam errore
aliquo corrumpere; eum ab eccleſiaſticis
miniſterijs ad ſæculi, & concupiſcētiȩ ope-
ra transferre. Quis autem apoſtolicum
operarium furatur Eccleſiæ? Doctor hæ-
reticus; ipſe ſe operarius apoſtolicus Ec-
cleſiȩ furatur cum ſe inhabilem reddit ec-
cleſiaſticis miniſterijs, & Chriſti talenta
aut corrumpit, aut reddit otioſa. Quinque
autem ſunt Sacerdotum talenta, Ratio,
ſenſus, fides, charitas, character, ſiue pote-
ſtas in Chriſti corpus reale, ac myſticum.
Is fur quinque boues pro vno reſtituet:
quia pro quinque talentis corruptis, ac
otioſis, grauiores quā cæteri reprobi apud
inferos pœnas ſoluet. Ouem autem tum
quis furatur, cum hominem Fidelem aut
in hæreſim, aut in peccatum mortale in-
ducit: & peccādo mortaliter ipſe ſe iuſtus
furatur Chriſto, & Eccleſiæ. Pœna autem
hominum non Sacerdotum minor eſt, quā
operarij apoſtolici pœna: ideo quatuor
oues pro vna, non quinque, reddet; pro
quatuor talentis corruptis, nempe Ratio-
ne, ſenſu, fide, charitate. *a* Læditur diui- a p.1264.
num ius per peccatum: *b* amittitur vita b p.1266.
gratiæ: *c* diminuitur inclinatio naturæ ad c p.1268.
bonum: *d* perturbatur, & induratur vo- d p.1270.
luntas: *e* vulnus accipit iraſcibilis, *f* & e p.1271.
concupiſcentia: *g* recedit anima à lumine f p.1272.
rationis, & gratiæ: *h* fit homo ſeruus dia- g p.1275.
boli, concupiſcentiæ, ac pœnæ. *i* Maiori h p.1276.
autem apud inferos pœna plectitur, qui i p.1034.
magis peccauit. 1287.
3 * *Si non habuerit quod pro furto reddat,
ipſe venundabitur.* Vendere populum, eſt
ſymbolicè Captiuum abduci permittere,
cum Deus vendere dicitur, Pſal.43.13.
Iſa.50.1. Furti rationem habet omne pec-
catum, vt paullo ante dictum eſt. Pro fur-
to reddere, eſt pro peccato ſatisfacere.
Cum autem peccatum quatenus infert in-
iuriam Deo, rationem quandā habeat de-
biti infiniti: non habet peccator quod pro
furto Deo ſoluat, vt iniuriam compenſet;
debet ergo venundari, hoc eſt æternæ pœ-
narum ſeruituti addici. *k* Non poteſt ho- k p.811.
mo in peccato mortali exiſtens ſatisfacere.
l Seruus fit homo per peccatum. *m* Pecca- l p.1276.
to mortali æterna pœna congruens eſt. m p.1032.
4 * *Si inuentum fuerit apud eum, quod* 1283.
*furatus eſt, viuens, ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue
ouis: duplum reſtituet.* Moritur peccatum,
cum per pœnitentiam deletur: peccatum
viuit, donec peccati voluntas perſeuerat.
Furtū bouis, aſini, ouis, quȩ ſtulta ſunt ani-
malia; ſignificat ignorantiam, & errorem
culpabilē, *n* qui in omni peccato eſſe ſolet; n p.1255.
quatenus trahitur voluntas à bono, quod
ipſi non eſt verè bonum, ſed apparens.
o Duplum peccator reſtituit, quatenus & o p.1234.
damni,

p p.816. damni,& ſenſus pœna punitur.*p* Subeun-
da ea pœna eſt homini, qui cum peccato
mortali vſque ad mortem perſeuerat.
* *Si læſerit quiſpiã agrum, vel vineam,* 5
& dimiſerit iumentum ſuum vt depaſca-
tur aliena: quidquid optimum habuerit in
agro ſuo, vel in vinea pro damni æſtima-
tione reſtituet. Ager,& vinea ſymbola sũt
Eccleſiæ,ac multitudinis,Iſa.5.1,7.Matt.
13.24.Sunt & animæ,iuſteq; mentis ſym-
bola.Patres in Syl.Alleg.v.Ager,& v.Vi-
nea. Iumentum,hominis alteri obſequen-
q p.337. tis ſymbolum eſt,Pſal.72.23. *q* Agrum,&
vineam lædere,eſt Eccleſię,ac multitudini
r p.2082. damnũ inferre. *r* Multa damna inferuntur
à ſubditis Rectoribus volentibus,aut non
impedientibus: nempe id eſt iumentum
dimittere vt depaſcatur aliena. Quid eſt
optimum in animę agro,ac vinea? Gratia.
s p.1266. 1267. *s* Diuina gratia deperit in ijs, qui per ſe,
vel per ſuos ſubditos fidelium multitudi-
ni grauiter nocent.
* *Si egreſſus ignis inuenerit ſpinas, &* 6
comprehenderit aceruos frugum ſiue ſtan-
tes ſegetes in agris, reddet damnum qui
ignem ſuccenderit, Ignis, iræ,vltioniſque
ſymbolum eſt,Pſal.17.9.Iſa.10.17. Spinę,
impios ſignãt,Iſa.9.18.Matt.7.16. Acerui
frugum,ſunt viri perfecti, bonis operibus
abundãtes, Cant.7.2.Stãtes ſegetes,ſunt
viri proficientes.Gloſ.Ignẽ pro ſpinis exu-
rendis ſuccẽdit,qui zelo vltionis in impro-
bos mouetur. Is zelus aceruos frugum,&
ſtantes ſegetes comprehendit,cũ indiſcre-
tus inuehitur,& eadem pœna,qua impro-
bos punit,etiã probos, & innocentes com-
prehendit;aut aliquid contra iniquitatem
agit,quod in damnum pietatis cedit. Is re-
ſarcire damnum debet, tum pœnitendo,
tum remedia,& ſatisfactionem exhibẽdo.
t p.1764. *t* Pręcipitatio fugienda,peccatum Impru-
dentiæ, Conſilio oppoſitum.
* *Decimas tuas & primitias tuas non* 29
tardabis reddere. Hebr. Plenitudinem
tuam, & vinum tuum. LXX. Primitias
areæ tuæ,& torcularis tui. Primitiæ initiũ
operis, decima perfectionẽ ſignat, quate-
nus decimus numerus perfectus eſt. Erit
u p.1915. 1963. 2083. ergo ſenſus myſticus: 1. *u* Tribuenda eſſe
Deo tum initia,tũ perfectionem,& finem
operum; vt omnium bonorum auctori; vt
primo principio, ac vltimo omnium fini.
ipſi gratiæ agendæ. 2. Area,eſt Eccleſia,
Luc.3.17. Torcular,Altare, Iſa.5.2. Matt.
21.23.Corpus,& ſanguis Ieſu Chriſti,ipſa
ſunt primitiæ, id eſt,pulchrum,& bonum
Eccleſiæ, ipſa ſacrificium, quod in altari
quotidie offertur Deo. In his offerendis nõ
cunctandum, id eſt, ſunt hæc inceſſanter
Deo offerenda. 3. Cultus diuinus in inte-
rioribus mẽtis,& in externis corporis acti-
x p.1917. bus poſitus eſt. *x* Primitię,id eſt,pręcipuus
Dei cultus,ſunt actus mentis. Hi Deo ſta-
tim offerendi, id eſt, cum primum homo
ad vſum deuenit rationis; primo mane,
ante omnes alias actiones.
5 *Primogenitum filiorum tuorum dabis*
mihi, Actus potentiarum,quaſi filij earum
ſunt. Primogenitus rationalis appetitus fi-
lius, eſt Amor. Cauſa enim eſt amor in
quoduis bonum, vt volũtas actus alios fa-
ciat, quicunque à voluntate fieri poſſunt
circa illud bonum. *y* Primogenitum ergo y p.1521.
dare Deo, eſt Amore in Deũ ferri; & cum 1538.1597.
primum ad vſum rationis veneris formare
actum amoris erga Deum; & principio
diei,& omnium operum initio præcipuam
intentionem ad Deum referre; ipſum dili-
gere ſuper omnia, cætera propter ipſum.
30 * *De bobus quoque, & ouibus ſimiliter*
facies: ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die
octaua reddes illum mihi. Eſt in homine
non ſolum pars rationalis, ſed pars etiam
animalis; eſt non ſolũ mens, ſed etiã ſenſus.
Eſt Deo offerendus non ſolum amor intel-
lectualis primogenitus filius volũtatis; ſed
etiam amor ſenſitiuus primogenitus filius
appetitus ſenſitiui. *z* Eſt Amor prima paſ- z p.193.
ſio,cauſa paſſionũ cęterarum. Is etiã amor
Deo offerendus: vt neque amore ſenſitiuo
feraris in vllũ obiectũ, niſi propter Deum.
a Quia verò Appetitus ſenſitiuus duplex a p.143.
eſt, Iraſcibilis, & Concupiſcibilis: bou m 144.145.
ſymbolo actus appetitus quatenus iraſci-
bilis eſt; ouium ſymbolo vidẽtur actus ſi-
gnari appetitus, quatenus concupiſcibilis.
Porrò numero ſeptem dierũ mortalis vitę
tẽpus figuratur, octauo autem die æternũ
immortalitatis ſęculũ ſignificatur. *b* Sini- b p.892.
tur bouis, & ouis primogenitus eſſe ſeptẽ
diebus cũ matre ſua; quatenus actus ſenſi-
tiui ſinũtur in hac vita eſſe in poteſtate ap-
petitus ſenſitiui rebellis à ratione: *c* cum c p.996.
autem venerit immortalitatis tempus, &
innocentię ſtatus nouus: nullo modo repu-
gnabunt rationi, ac proinde erunt omnino
obedientes Deo; quod eſt reddi illos Deo.
31 * *Carnem, quæ à beſtijs fuerit pręguſta-*
ta, non comederis, ſed proijcietis canibus.
Beſtię,diaboli,& hoſtiũ Eccleſię ſymbolũ
sũt, Apoc.11.7.& c.13.& ſeqq. Comedere,
myſticè eſt per Sacramẽta,& gratiam ho-
minem in Chriſti membrũ conuertere, &
quaſi de Eccleſię ſubſtãtia facere. Ita dictũ
eſt Petro Gentes ad Eccleſiam tracturo,
Occide,& manduca, Act.11.7. Non licet
carnẽ quę à beſtijs pręguſtatur comedere;
quatenus animam, quam diabolus peſtife-
ro ſuggeſtionis morſu infidelitate macu-
lauit, non licet manentem in infidelitate
Chriſti membris Sacramẽtorum commu-
nione vnire. Proijcitur canibus, qui mali-
gnis ſpiritibus cruciandus traditur. *d* Eſt d p.1342.
Fides ad ſalutem neceſſaria. *e* Salus autem e p.620.
non eſt extra Eccleſiam. *f* Vnitur autem f p.623.
Eccleſia Chriſto per fidem.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Prima parte capitis plurima moralia, atque iudicialia; aliqua cæremonialia præcepta traduntur. Altera pars ad obſeruationem legis hortatur, præſertim ad cultum vnius Dei; proponitque temporalium bonorum præmium.

1 NOn ſuſcipies vocem mendacij: nec iunges manum tuam vt
pro impio dicas falſum teſtimonium. 2 Non ſequeris tur-
bam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum ac-
quieſces ſententiæ, vt à vero deuies. 3 Pauperis quoque nō
miſereberis in iudicio. 4 Si occurreris boui inimici tui, aut
aſino erranti, reduc ad eum. 5 Si videris aſinum odientis te
iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo.
6 Non declinabis in iudicium pauperis. 7 Mendacium fugies. Inſontem & iuſtū
non occides: quia auerſor impium. 8 Nec accipies munera, quæ etiam excæcat
prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum. 9 Peregrino moleſtus non eris. ſcitis
enim aduenarum animas: quia & ipſi peregrini fuiſtis in terra Ægypti. 10 Sex
annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. 11 Anno autem ſepti-
mo dimittes eam, & requieſcere facies, vt comedant pauperes populi tui: &
quidquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri: ita facies in vinea, & in olineto tuo.
12 Sex diebus operaberis: ſeptimo die ceſſabis, vt requieſcat bos & aſinus tuus:
& refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena. 13 Omnia quæ dixi vobis, cuſtodite.
Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore veſtro.
14 Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis. 15 Sollemnitatem
azymorum cuſtodies. Septem diebus comedes azyma, ſicut præcepi tibi, tempo-
re menſis nouorum, quando egreſſus es de Ægypto: non apparebis in conſpectu
meo vacuus. 16 Et ſollemnitatem meſſis primitiuorum operis tui, quæcumque
ſeminaueris in agro. ſollemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris
omnes fruges tuas de agro. 17 Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum
coram Domino Deo tuo. 18 Non immolabis ſuper fermento ſanguinem victi-
mæ meæ, nec remanebit adeps ſollemnitatis meæ vſque mane. 19 Primitias fru-
gum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte
matris ſuæ. 20 Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat
in via, & introducat in locū quem paraui. 21 Obſerua eum, & audi vocem eius,
nec contemnendum putes, quia non dimittet cùm peccaueris, & eſt nomen meū
in illo. 22 Quòd ſi audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus
ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. 23 Præcedetq; te Angelus meus, &
introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, &
Heuæum, & Iebuſæum, quos ego conteram. 24 Non adorabis deos eorum, nec
coles eos: nō facies opera eorum, ſed deſtrues eos, & confringes ſtatuas eorum.
25 Seruietiſq; Domino Deo veſtro, vt benedicam panibus tuis & aquis, & au-
feram infirmitatem de medio tui. 26 Non erit infœcunda, nec ſterilis in terra
tua: numerum dierum tuorum implebo. 27 Terrorem meum mittam in præcur-
ſum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumq; ini-
micorum tuorum coram te terga vertam: 28 emittens crabrones priùs qui fu-
gabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum, antequam introeas. 29 Non
eijciam eos à facie tua anno vno: ne terra in ſolitudinem redigatur, & creſcant
contra te beſtiæ. 30 Paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec augearis,
& poſſideas terram. 31 Ponam autem terminos tuos à Mari rubro vſque ad
mare Palæſtinorum, & à deſerto vſque ad fluuium: tradam in manibus veſtris ha-
bitatores terræ, & eijciam eos de conſpectu veſtro. 32 Non inibis cum eis fœ-
dus, nec cum dijs eorum. 33 Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te fa-
ciant in me, ſi ſeruietis dijs eorum: quod tibi certè erit in ſcandalum.

Interpretatio litteralis.

NOn ſuſcipies vocem mendacij: nec iunges manũ tuam vt pro impio dicas falſum teſtimoniũ. 1
Mendacium, in ſacra Scriptu-
ra vſurpari interdum ſolet pro re, quæ de-
cipit, & fallax, ac falſa eſt, Pſal. 4. 3. Ma-
nus, ſolet metaphoricè pro Conſilio, ac
miniſterio ſumi, c. 3536. 5441. 6589. Dare
manus, Iungere manum, eſt confœderari,
c. 5835. 6594. Impoſitio manus, eſt inter-
dum ſymbolum accuſationis, & teſtifica-
tionis peccati coram Iudice, Dan. 13. 34.
Senſus igitur eſt: Si quis ſuadebit, vt fal-
ſum teſtificeris in gratiã impij: ne audias,
a *p.* 1724. ne aſſenſũ præbeas. Docemur 1. *a* A con-
ſilio, quod conformitatem cum recta ra-
tione non habet, eſſe cauendum. *Nec iun-*
b *p.* 2067. *gas manum.* 2. *b* Non debere ſubditos ſuis
ſuperioribus obedire in ijs, quæ diuinis
præceptis contraria ſunt. *Non ſuſcipies*
vocem mendacij. Audire, eſt obedire.
c *p.* 2113. 3. *c* Illicitũ eſſe mendacium omne; etiam
d *p.* 2117. officioſum. *Pro impio.* 4. *d* Eſſe menda-
ciũ officioſum: per quod vtilitas alterius
e *p.* 1883. inrenditur. 5. *e* Falſum teſtimonium eſſe
† *p.* 164. illicitum. *Falſum teſtimonium.* 6. † Eſſe
2061. Conſenſus, & obedientiæ ſymbolum Ma-
num iunctam.

* *Non ſequeris turbam ad faciendum* 2
f *p.* 913. *malum, f* Malorum hominum familiari-
tas, ob periculum peccandi, & conſortium
g *p.* 2152. fugiendum. *g* Non ſunt male agentes imi-
h *p.* 2151. tandi: *h* neque ipſis conſentiendum. *Nec*
in iudicio plurimorum acquieſces ſenten-
i *p.* 2151. *tiæ, vt à vero denies*, &c. *i* Non eſt male
k *p.* 1804. iudicantibus conſentiendum. *k* Iuſtum in-
ter accuſatorem, & reum à iudice facien-
l *p.* 1819. dum. *l* Peccatum eſt iudicium peruerſum,
& iniuſtum.

* *Si occurreris boui inimici tui*, &c. 4
m *p.* 1532. *m* Præcipit charitatem erga inimicos: vt 5
prompti ſimus ad eos diligendos, & ad be-
nefaciendum illis, ſi occurrat neceſſitas.
n *p.* 1603. *n* Præcipit miſericordiam: cuius actus eſt
de malo, ac miſeria triſtari proximorum
cum affectu ſubueniendi.

* *Non declinabis in iudicium pauperis.* 6
hebr. Non declinare facies iudicium ad
pauperem tuum in lite ſua. LXX. Paupe-
ris non miſerearis in iudicio. Senſus eſt:
Iudicium ita eſſe rectum debere, vt neque
pauperis miſeria te moueat ad declinandũ
o *p.* 1804. à recto. *o* Iudicium iniuſtum ſemper eſt
1819. illicitum: ſemper iuſtum faciendum.

p *p.* 2113. * *Mendacium fugies, p* Illicitum eſt 7
omne mendacium.

Inſontem, & iuſtum non occides: quia
auerſor impium. De Iudicibus eſt ſermo.
Præcipit non ferri ſententiã contra inno-
centes, & iuſtos: quia fit cõtra Dei volun-
tatem, qui odit iniuſtitiã, ac proinde punit.
q Docemur 1. Iuſtum in iudicio faciẽdum. q *p.* 1804.
2. *r* Non licere innocentem interficere. 1819.
3. *s* Deum ſanctum, ac iuſtũ eſſe. *Auerſor* r *p.* 1847.
impium. 4. *t* Eſſe Deum vindicem, ac vlto- s *p.* 43. 44.
rem male agentium. *Auerſor impium.* t *p.* 25.
hebr. Non iuſtificabo impium, id eſt, Non
apparere faciam iuſtum: quod fit punien-
do iniuſtitiam.

8 * *Nec accipies munera, quæ etiam exce-*
cant prudentes, & ſubuertunt verba iuſto-
rum, u Munera à Principe, ac Iudice non u *d.* 3843.
accipienda. Solent enim munera & iudi- 5074.
cium corrumpere, & iuſtitiam. Solent &
cupiditatẽ augere. *Prudentes*, hebr. פקחים
Piqhhim, Videntes. *Subuertunt*, Peruer-
tunt, detorquent. *y* Cauendum à iudicio y *p.* 1819.
peruerſo. *z* Tentationum occaſiones vi- z *p.* 914.
tandæ. *a* Neceſſaria eſt cautio, contra ea, a *p.* 1761.
quæ obſtare bonis conſilijs poſſunt.

9 * *Peregrino moleſtus non eris*, hebr. Pe-
regrinum non coarctabis. *Scitis aduena-*
rum animas, hebr. נפש *Niphesh*, ſignificat
Animam, animum, vitam. Solent aduenæ
inter alienos degentes eſſe animo timido,
incommodis plenam vitam degere. Non
eſt afflictis afflictio addenda. *c* Præcipit c *p.* 1611.
miſericordiam erga peregrinos. *d* & cha- d *p.* 1509.
ritatem erga exteros. *e* & proximum dili- e *p.* 1523.
gi ſicut ſeipſum. *f* Miſericordia excitatur f *p.* 1604.
conſideratione malorum, quæ ſunt in pro-
ximo, quaſi ſint mala noſtra. *Scitis adue-*
narum animas, &c.

10 * *Sex annis ſeminabis terrã tuam*, &c.
11 Non præcipit quietẽ terræ, vt anno octauo
germinet feracius: nam Deus anno ſexto
dabat tantam fructus copiam, vt ſufficere
poſſet tribus annis. Sed ſuam Deus erga
egenos prouidentiam indicat, & excitat
Hebræos ad miſericordiam. Cura autem,
quam videtur habere de beſtijs agri, my-
ſterium indicat, *g* ex Auguſtino. *h* Eſt in g S. *Aug. in*
Deo prouidentia. *i* Miſericordiæ actus, *Exod. lib.* 2.
Eſurientes paſcere. *q.* 89.

12 * *Sex diebus operaberis*, &c. *k* Prouidet h *p.* 23.
ſeruis, & aduenis, vt requieſcant: & † ſi- i *p.* 1608.
gnat myſterium; de quo infra in myſtica k *p.* 23.
interpretatione dicetur. † *p.* 2000,
2001.

13 * *Omnia quæ dixi vobis cuſtodite, l* Te- l *p.* 2066.
netur homo in omnibus obedire præceptis
Dei.

Per nomen externorum deorum non iu-
rabitis, &c. hebr. Nomen externorũ deo-
rum non memorabitis, neque audietur ex
ore veſtro. Ita præcipit à cultu inanium
deorum abſtinere, vt ne nominẽt quidem.
Nominari autem maximè ſolet Deus in
iuramentis: ideo vulgata alteram eiuſdem
præcepti partem vertit, *Non iurabitis.* m *p.* 2007.
m Idolorum cultus illicitus: *n* & illicitum n *p.* 2033.

iuramentum per falſos deos. nam iuramē-
tum in diuinæ Maieſtatis honorem cedit,
quatenus ea cognoſcitur vt infallibiliter
verax,& omnia cognoſcens; & eius perfe-
ctio adhibetur ad ſupplendum defectum
noſtræ veracitatis. Non licet hunc hono-
rem tribuere niſi vero Deo.
* *Tribus diebus per ſingulos annos mihi* 14
feſta celebrabitis, &c. Multa feſta habe-
bant Hebræi:ſed trium horum fit mentio,
quia cum maiori ſolennitate celebraban-
tur; nempe maiore frequētia, ſpecialibus,
& pluribus oblationibus, pluribus ſacrifi-
ciis, ornatiore apparatu. Feſto Paſchatis
ſeptem diebus comedebantur azyma.
Feſto Pentecoſtes offerebantur primitiæ
frugum. Feſto tabernaculorum, fiebant
o p.1915. tabernacula,exultationes,collectæ. *o* Do-
cemur 1. Debere creaturas intellectuales
debitum cultum, & honorem exhibere
Deo. Quia ſummum ens Deus,& primum
omnium principium, & Dominus omniū.
p p.2083. 2. *p* Debitas eſſe Deo actiones gratiarum
pro beneficiis ab ipſo receptis. Ad gratias
Deo agendas celebrabantur hęc tria feſta.
q p.1918. 3. *q* Exteriores corporis actus conuenięter
in cultum exhiberi Deo. Signis enim ſenſi-
bilibus excitatur mēs ad actus ſpirituales.
r p.2066. * *Sicut præcepi tibi*, *r* Diuino pręcepto pa- 15
s p.1936. rendum, *Tempore meſſis nouorum*, *s* Con-
gruè cultui publico Dei tempus determi-
natur. *Non apparebis in conſpectu meo*
vacuus, Deus vbique: ſed ibi eſſe dicitur,
t p.1919. vbi colitur. *t* Materialia,& ſenſibilia quę-
dam, vt templa, conuenienter in cultum
Dei dicantur. Corpus enim hominis ſen-
ſibile, quo vtitur animus, ſenſibilibus in-
ſtrumentis indiget in actionibus ſuis.
u p.1947. *u* Orationi, & cultui communi locus pu-
1961. blicus congruus. *Vacuus*, *x* Ad ius natura-
x p.1973. le pertinet, vt homo ex rebus ſibi datis à
Deo aliquid exhibeat in eius honorem.
* *Et ſolemnitatem meſſis primitiuorum* 16
y p.1974. *operis tui*, *y* Iubet primitias offerri Deo.
Solemnitatem quoque in exitu anni, hebr.
Solennitas(ſit)Collectionis in exitu anni.
* *Ter in anno apparebit omne maſculi-* 17
num tuum coram Domino Deo tuo, nem-
z p.1936. pe in dictis tribus ſolennitatibus. *z* Cultui
publico Dei tempus determinatur.
* *Non immolabis ſuper fermento ſan-* 18
guinem victimæ meæ, Victimam ſuam per
excellentiā vocat Agnum paſchalem: vult
eo tempore, quo illa immolatur, non eſſe
apud Hebræos fermentum, ſed azymum.
a p.1124. *a* Præceptum cæremoniale hoc eſt, ac pro-
1125. inde figurale. *b* Oportet aliqua ſpecialia
b p.844. obſeruari in iis, quæ pertinent ad cultum
c p.860. Dei. *c* Id factum eſt in veteri lege; vt per
illa melius Chriſti myſteria figurarentur,
ad quæ figuranda erant inſtituta.
Non remanebit adeps ſolennitatis meæ
vſque mane, Adeps & pro pinguedine vi-
ctimæ accipi poteſt, & pro qualibet parte
ipſius victimæ; quæ, vt gratior Deo eſſet,
pinguis eſſe debebat. Vult agnum paſcha-
lem totum veſperi abſumi; vt ſupra præ-
ceperat c.12.n.10. *d* Hoc quoque cæremo- d *Vide ſup.*
niale,ac figurale præceptum eſt. *litt.a,b,c.*
19 * *Primitias frugum terræ tuæ deferes in*
domum Domini Dei tui, *e* Rurſum iubet e p.1974.
primitias offerri.
Non coques hœdum in lacte matris ſuæ,
Non coques hœdum adhuc ſugentem lac.
In, tempus ſignificare ſolet, c.2799.2944.
Vel, Non vult in ipſo lacte matris hœdum
coqui; quod potuiſſent facere ad delicias:
ne crudelitati aſſueſcerent. vel Ritum
quendā Gentilium prohibet: qui ad abun-
dantiam à diis impetrandam ſolebant eis
offerre hœdum in lacte matris coctum, ex
Abulen. *f* Sed præceptum figurale hoc eſt. f *Vide ſup.*
† Videtur ſecundū corticem litterę prohi- *n.18. litt.a,*
beri ſymbolicè Crudelitas, Gula, Idolo- *b,c.*
latria. † *p.* 2362,
20 * *Ecce ego mittam Angelū meum*, &c. 2205,2007.
21 1. *g* Sunt Angeli. 2. *h* Mouentur de loco g p.116.
22 ad locum, *Mittam*, *Præcedat*. 3. *i* Et An- h p.119.
23 gelorum præſidentia ſuper corporalem i p.340.
creaturam, *Cuſtodiat in via*,&c. 4. *k* Sunt k p.345.
Angeli cuſtodes hominum, *Præcedat te*, &
cuſtodiat. 5. *l* Fiunt ſæpè reuelationes me- l p.685.
diantibus Angelis, *Audi vocem eius*.
6. *m* Solet Angelorum ad homines eſſe lo- m p. 1011.
locutio, *Audi vocem eius*. 7. *n* Miniſtri n p.1013.
ſunt Dei cæleſtes ſpiritus in animorum ſa-
lute procuranda, *Audi vocem eius*, *Eſt*
nomen meum in illo. 8. *o* Debetur ſuis ſu- o p. 2061.
perioribus à ſubditis obediētia. quia ſupe-
riores ſūt loco Dei, *Audi vocem eius*,&c.
quia eſt nomen meum in illo. 9. *p* Sunt obe- p p.2065.
dientiæ præmia, *Si audieris vocem eius*,&c.
10. *q* Conſequuntur pœnæ ad peccatum, q p.1279.
quas Deus infligit, *Non dimittet cum pec-*
caueris. 11. *r* Congruum eſt a male agen- r p.1293.
do pœnarum comminatione deterrere,
Non dimittet cum peccaueris. 12. *s* Opera s p.1296.
mala demeriti rationem habent, *Non di-*
mittet cum peccaueris. 13. *t* Opera bona t p.1295.
ſuum valorem, & meriti rationem habēt,
Quod ſi audieris vocem eius,&c. 14. *u* Po- u p.1299.
teſt homo aliquid à Deo mereri, *Si audie-*
ris,&c *inimicus ero*,&c. 15. *x* Poſſunt bo- x p.1307.
na temporalia ſub meritum cadere, *Si au-*
dieris vocem eius, &c. *introducet te ad*
Amorrhæum,&c. 16. *y* Eſt in Deo proui- y p. 23.
dentia, *Et introducat in locum quem pa-*
raui. z p 2007.
24 * *Non adorabis deos eorum*,&c. *z* Idola a p.37.
colere illicitum. 1915.
25 * *Seruietisque Domino Deo veſtro*, b *Vide ſup.*
26 *a* Cultus vero Deo exhibendus. *Vt bene-* *nu.22.23.*
dicam panibus tuis,&c. *b* In pręmium bo- *litt.s,u,x,y.*
na temporalia promittūtur. *c* Congruum & *p.* 928.
fuit veteri legi præmia temporalia propo- 944. 2156.
nere, vt per tēporalia, quæ erant in affectu 2216.
c p.1122.
homi-

hominum imperfectorum, manuduceret
homines ad Deum. * *Terrorem meum* 27
mittam,&c. Timorem pœnæ: quem ego 28
in eorum cordibus excitabo: quo ipſi me
d p.238. 1471. timebunt. *d* Timor eſt paſſio, qua horret
appetitus periculum imminens mali. *e* Eſt
e p.38. Deus timēdus. *f* Terror autem à Deo im-
f p.23. miſſus fuit effectus diuinæ prouidentiæ;
vt facilius Iſraelitę perterritos vincerent.
g p.1279. *Occidam omnem populum*, &c. *g* Pœna
peccatorum, quibus Idololatræ illi pleni
h p.296. erant. Ex dictis intelligimus 1. *h* Omnia
i p.298. à diuina voluntate pendere. 2. *i* Bonorum
eſſe auctorem Deum, *Vt benedicam pani-*
k p.302. *bus tuis*,&c. 3. *k* Deum eſſe auctorem ma-
l p.304. li, quod eſt poena, *Occidam*,&c. 4. *l* Exer-
cere Deum prouidentiam circa omnia,
Benedicam panibus, &c. *Non erit infœ-*
cunda. heb. Abortiens. *Terrorem meū*,&c.
Emittens crabrones prius, Crabronem,
hebr. *Tsirhhhah*, alij veſpam vertūt,
alij apem, alij muſcam putant eſſe emit-
tentem venenum, quæ oculos percutiebat.
Chananæum, Chananæi dicti ſeptem gen-
tes, ad quas delēdas introducti ſunt à Deo
Iſraelitæ, & peculiariter vna gens ex illis
ſeptem, Aug. in Ioſ. l. 6. q. 15.

* *Non eijciam eos à facie tua*,&c. Quæ 29
ſequuntur pertinent ad peculiarem Dei 30
n *Vide ſup. litt. b, c, h, i, k, l.* erga Iſraelitas prouidentiam. *n* Præter 31
doctrinam, quam eandem, quam verba
præcedentia continent; indicant etiā illam
o p.305. 1. *o* Admirabilem eſſe in diuina prouiden-
tia cum efficacitate ſuauitatē coniūctam.
p p.380. 2. *p* Peculiarem Dei erga pios prouiden-
q p.899. tiam eſſe. 3. *q* Iuſtos, ac pios à Deo pro-
tegi.

Ponam terminos tuos,&c. Terra Cha-
naan, quam Deus Iſraelitis promiſit, ex-
tendebatur longitudine ab aquilone ad
meridiem à monte Libano ad deſertum
magnum, ſeu deſertum Pharan; latitudi-
ne ab occidente ad orientem, à Mari ma-
gno ad Iordanem. *A Mari rubro*, Mare
rubrum erat iuxta deſertum Pharan, &
mōtem Sinai. *Mare Palæſtinorum*, Mare
magnum, mare Mediterraneum; iuxta
illud habitabant Palęſtini. *A deserto*,
A Pharan; à Sinai. *Fluuium*, Iordanem;
vel Euphratem. Deuter. 11. dicitur: A de-
ſerto, & Libano, & flumine magno Eu-
phrate vſque ad mare occidentale erunt
termini veſtri.

* *Non inibis cum eis fœdus, nec cum* 32
r p.913. *dijs eorum*, *r* Malorum hominum fami-
liaritas, & conuictus, quantum ad pericu-
lum, & conſortium peccandi, fugiendus.
s p.1422. *s* Non eſt cum infidelibus communican-
t p.2007. dum: cum fidei periculum ſubeſt. *t* Idolo-
latria fugienda. * *Ne forte peccare te fa-* 33
u p.1761. *ciant in me*, &c. *u* Neceſſaria eſt cautio
cōtra ea, quę obſtare bonis cōſilijs poſſunt.
x p.1264. *x* Iniuria Deo infertur, læditurque ius di-
uinum per peccatum. *Scandalum*, hebr.
מוקש *Meqesh*, Laqueus, ruina, offendicu-
lum. Minatur ſeruitutē, & calamitatem.
z Conſequūtur enim pœnæ ad peccatum, z p.1279.
quas Deus infligit. *a* Has comminatur, vt a p.1293.
à peccando deterreantur.

Interpretatio myſtica.

4 SI *occurreris boui inimici tui, aut aſino*
5 *erranti, reduc ad eum.* * *Si videris aſi-*
num odientis te iacere ſub onere, non per-
tranſibis, ſed ſubleuabis cum eo. *b* Præce- b p.1531.
ptum eſt Charitatis, quæ ad inimicos ſe
extendit, quatenus diligendo Deum, &
proximum, ab ea dilectione, & ab eius di-
lectionis ſignis, & communibus beneficijs
tenemur non excludere inimicos. Bos,
ſymbolū eſt hominis delectationibus ſen-
ſus capti, Prou. 7. 22. & Operarij euange-
lici, 1. Tim. 5. 18. Aſinus, ſtulti ſymbolum,
Prou. 26. 3. & ſeruientis, Eccli. 33. 25. Ergo
bos, & aſinus proximi noſtri, eſt appetitus
ſenſitiuus illius. is enim appetitus, qualis
bos, qualis aſinus ſtultus eſt, animalis, &
qui facilè delectationibus ducitur. Errat
is appetitus, cum à lege rationis diuertit.
Iacet ſub onere, cum peccato premitur, &
ſenſus operibus ſeruit. Onus enim aſini,
ſymbolum eſt operis reſpectu ſerui, Eccli.
33. 25. *c* Tenemur ex charitate ad corre- c p.1629.
ctionem fraternam, etiā ſi frater ſit nobis
inimicus. Quia remouere debemus à fra-
tre magnum malum, peccatum. Quod ſi
inimicus nobis ſit Paſtor aliquis curā ha-
bēs animarum: tenemur, ſi poſſumus, eius
ſubditos iuuare, eique cooperari in redu-
cendo ab errore tum eius boue, id eſt, ſub-
dito Sacerdote; tum eius aſino, id eſt, ſub-
dito laico, & rudi: tenemur, quantum po-
terimus, cooperari in ſubleuādis eius ſub-
ditis ab oneribus peccatorum. 2. Alio
modo allegoricè. Bos, eſt populus Iudai-
cus. qui erat animal mundum, quatenus
veram religionem habebat, Iſa. 32. 20. vid.
can. 5491. Aſinus, animal immundum,
hominē Gentilem ſignificat, Patres apud
Sylu. Alleg. v. Aſinus. Dominus bouis, eſt
d Synagoga, quatenus diuinam legem, & d p.1111.
prophetias de Chriſto habebat. Dominus
aſini, eſt Gentilitas, *e* quatenus lumen na- e p.1064.
turale, & legem rationis habens. *f* Boui f p.865.
occurrens, & aſino erranti, eſt operarius
apoſtolicus, *g* in infidelem incidens, ſiue g p.1414.
h Iudęum, ſiue *i* Gentilem; illum Scriptu- h p.1430.
ras ſacras, & prophetias male interpretā- i p.1428.
tem; hunc à lumine rationis recedentem;
vtrūque à Chriſto, quæ vera via eſt decli-
nantem. Apoſtolici, Catholicique Operarij
inimica eſt & *k* Synagoga, & *l* Gentilitas. k p.834.
Sed docemur à lege charitatis, nulla habi- l p.886.
ta inimicitiarum ratione & Iudæum, quā-
tum in nobis erit, ad verum Scripturarum
ſenſum,

Digitized by Google

m p.1429. ſenſum,& *m* Gentilem ad veram rationis
legem reducere, cum errantes deprehen-
derimus. Docemur & iacentes ſub onere
peccatorum, ſi ſint infideles, cooperando
rationi naturali, quæ in ipſis eſt, erigere, &
ad proſequendum iter ſalutis iuuare.
* *Sex diebus operaberis: ſeptimo die* 12
ceſſabis, vt requieſcat bos, & aſinus tuus:
et refrigeretur filius ancillæ tuæ, et aduena.
De Sabbato, ſiue ſabbatiſmo, ſiue requie
ab opere, tres myſticas ſignificationes in-
dicat S. Paulus Hebr. 4. 1. Sex diebus ope-
rabantur Iudæi, ſeptimo requieſcebant:
vt ſignificaretur Deum ſex diebus opera-
tum fuiſſe opus creationis, ſeptimo die ab
n p.2001. eo opere ceſſaſſe. *n* Præcepta enim fuit in
lege veteri ſabbati ſanctificatio, ad exhi-
bendum Deo ſignum cultus ſenſibile pro
beneficio creationis. 2. Indicat Paulus
opus creationis figuram fuiſſe operis re-
demptionis. nam loquens de Chriſto ait:
o Hebr. 4. *o Qui ingreſſus eſt in requiem eius: etiam*
10. *ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut à ſuis*
Deus. Ergo operatio ſex dierum apud He-
bræos, vt operationem creationis ſignifi-
p p.543. cauit, *p* ita & ſignificauit operationem re-
578. demptionis; *q* & quies ſeptimę diei, reſur-
q p.593. rectionem Chriſti Domini. 3. Opus ſex
603. dierum, vt idē Paulus indicat, *r* mortalis
r p.939. huius vitæ tempus ſignificat, quod ſex
1035.1037. mundi ætates complectitur; & in quo in-
cumbendum nobis eſt operibus meritoriū:
s p.937. ſeptimus quietis dies eſt *s* vita æterna, &
969.973. felicitas cæleſtis. per quam felicitatem
quietem recipiet bos, & aſinus noſter, &
filius ancillæ noſtræ, & aduena. Bos, & aſi-
nus, animalia ſtulta, ſunt corporis ſenſus;
t p.997. *t* qui ſua etiam ipſi in corporibus glorioſis
998.999. felicitate in cælo perfruētur. Noſtræ men-
tis ancilla, eſt imaginatio, & appetitus ſen-
ſitiuus, qui deſeruit operibus mentis: filius
u p.978. ancillę, eſt actus ſenſus interni: *u* qui ſuam
996. quoque felicitatem in cælo habebit, liber
x p.644. ab opere, & labore tentationum. *x* Adue-
na, in hac vita eſt vir iuſtus, donec ad cæli
patriam perueniat.
* *Tribus vicibus per ſingulos annos* 14
mihi feſta celebrabitis, &c. Quotidie per
totum vitæ noſtræ tempus debemus actū
aliquem cultus Deo exhibere. Triplex au-
tem cultus his verbis ſignificatur; Sacrifi-
cij eucharistici mane, oblationis operum
in principio actionum, gratiarum actionis
in operū fine. * *Solennitatem azymorum* 15
cuſtodies, &c. Immolabatur in ea ſolenni-
y p.544. tate agnus: *y* qui Chriſtum figurauit in
568. Cruce immolatum; *z* cuius immolationis
z p.739. viua repræſentatio eſt ſacrificium eucha-
741.762. riſticum, in quo idem Chriſtus offertur.
In qua oblatione omne noſtrorū operum
a p.774. meritū fundatur. *a* Veſci azymis ſeptem
diebus, eſt toto vitæ tempore, quod circu-
lo ſeptem dierum ducitur, abſtinere à fer-
mento malitiæ, vt te diſponas ad congruè
de ſacrificio eucharistico quotidie partici-
pandum. vt ſupra c. 12. dictum eſt. *Non*
apparebis in conſpectu meo vacuus. *b* Ne- b p.775.
mo ad ſacrificium, & euchariſtiam, in qua
eſt realis, & ſubſtantialis Chriſti præſen-
tia, vacuus deuotionis actibus accedere
16 debet. * *Solennitatem meſſis primitiuo-*
rum operis tui, quæcunque ſeminaueris in
agro tuo, Ager, eſt animus: primitiua, ſunt
operum initia. *c* Hæc Deo offerimus, cum c d.3706. et
quodcūque opus propter eius gloriam in- p.1721.
choamus. *Solennitatem quoque in exitu*
anni quando congregaueris omnes fruges
tuas de agro. *d* Ea ſolēnitate finis operum d p.2083.
ſignificatur: quatenus per ſacrificium lau-
dis, & gratiarum actionis, opus iam perfe-
ctum vt diuinū beneficium agnoſcimus,
Deoq; vt bonorum omnium auctori tri-
buimus.
17 * *Ter in anno apparebit omne maſcu-*
linum tuū coram Domino Deo tuo, Quod
ter in anno ab Hebræis fiebat, ſignificat
quid à nobis ſit quotidie faciendum. Ma-
ſculus, ſymbolum eſt fidelis, viriles, præ-
ſtanteſque virtutes habentis, Iſaiæ 66. 7.
Quiſque fidelis debet ſingulis diebus tri-
bus ſaltem vicibus ſiſtere ſe Deo, ad cultū
ei exhibendum, totis animi viribus, *e* acti- e p.292.
bus præclaris reuerentiæ, *f* & amoris in f p.1558.
Deum; ei ſe, ſuaq; omnia offerēdo: nempe
Mane cum primum ſurgit; cū offert Deo
ſacrificium corporis, & ſanguinis Ieſu
Chriſti; & veſpere ante ſomnum, cum
operibus finem imponit.
18 * *Non immolabis ſuper fermento ſan-*
guinem victimæ meæ, Fermentum, ſym-
bolum eſſe ſolet malitiæ, 1. Cor. 5. 6. victi-
ma Dei per excellentiam, eſt ſacrificium
corporis, & ſanguinis Chriſti; hoſtia ſum-
mè ſancta. *g* Magnū ſacrilegium eſt cum g p.774.
conſcientia peccati mortalis ad altaris ſa-
crificium Sacerdotem accedere, & quem-
libet fidelium ad menſam euchariſticam.
Id myſticè prohibetur his verbis.
Nec remanebit adeps ſolennitatis meæ
vſque mane. Mane, reſurrectionem Do-
minicā ſignificat, Cant. 7. 12. ex Gregorio.
ſymbolum etiam eſt felicitatis, Iſa. 14. 12.
Amos 5. 8. Adeps, pars præcipua victimæ,
& magis Deo grata, ſacrificium maximè
ſignificat, & hoſtię immolationem. Myſti-
ca ſignificatione his verbis oſtenditur,
h glorioſa Chriſti reſurrectio ad vitā im- h p.593.
mortalem; quatenus iam non moritur,
mors illi vltrà non dominatur; & quate-
nus nō opus eſt iterum cruentè immolari,
i qui ſemel in conſummatione ſęculorum, i Heb. 9. 26.
ad deſtructionem peccati, per hoſtiā ſuam
apparuit. 2. *k* Oſtenditur & perfectio fu- k p.978.
turæ felicitatis in cælo. Dum ſumus in hac 998.
vita, immolamur tota die, offerimus Deo
ſacrificium patiētię, probati multis tenta-
tionibus,

Digitized by Google

tioribus, ac tribulationibus. Sed in cælo
mors vltra nō erit, neque dolor erit vltra.
* *Non coques hœdum in lacte matris* 19
ſuæ, Coctio, ſacrificij conſummationem
ſignificat, Zach. 14. 21. Hœdus, & cætera
munda animalia, quatenus offerebantur
in lege veteri in ſacrificium; Chriſti Ieſu
ſymbola fuerunt, Hebr. 9. 7. Eſt ergo pri-
mus ſenſus allegoricus ex Auguſtino in
l p. 563. Exod. l. 2. q. 90. de Chriſti paſſione. *l* vt ſit
prophetia, quod Chriſtus non erat occi-
m p. 426. dendus *m* infans, ſugens *n* matris lac, cum
457. Herodes quæſiuit eum occidere. 2. Quo-
n p. 459. niam autem eſt & ſacrificium iuſtitiæ, ac
laudis, omne opus bonum, quatenus cedit
in ſeruitium, & gloriā Dei. Poteſt & ſen-
o p. 1723. ſus eſſe tropologicus. *o* vt his verbis prohi-
1726. 1764. beatur præcipitatio, quæ ſine maturitate
conſilij, motu præcipiti, ad operis execu-
tionem deſcendit. Debent opera eſſe adul-
ta conſilio, vt ſint cum virtute, ac proinde
Deo grata. 3. Coctio, calamitatem extre-
mam ſignificare ſolet, Ezech. 24. 5. 10.
Lac, ſymbolum eſt doctrinæ ſacræ; quate-
nus etiam à rudibus percipi poteſt, 1. Cor.
3. 2. & 1. Pet. 2. 2. Hœdi, impiorum, repro-
borumque ſymbola ſunt, Matth. 25. 33.
Mater & Synagogam ſignificare ſolet,
Cant. 3. 4. Iſa. 50. 1. & Eccleſiam, Gal. 4. 26.
& ciuitatem, congregationemq; babylo-
nicam Diaboli, ac mundi. Ex quibus duo
p p. 883. myſtica præcepta colliguntur. *p* Alterum
q p. 885. contra Hæreticos, & Iudæos. *q* Nam Hæ-
1425. retici extremam calamitatem, id eſt, cor-
ruptionem veræ Fidei, inducunt in præ-
r p. 620. ſertis, dum eos quaſi hœdos in lacte *r* ma-
880. tris Eccleſiæ coquunt, id eſt, in erroneam
s p. 1316. *s* doctrinæ, quam docet Eccleſia, intelligē-
1356. tiam inducunt. *t* Idemq; faciunt Iudæi,
t p. 884. adhuc litteræ inhærentes, & vmbræ.
1430. *u* Alterum præceptum eſt contra malos
u p. 887. Catholicos: *x* qui hœdis, id eſt, homini-
x p. 643. bus reprobis, occaſionem præbent æternæ
damnationis; dum eos verbo, & exemplo,
y p. 881. ad lac *y* Synagogæ malignātium trahunt,
z p. 1768. id eſt, *z* ad prudentiam huius ſæculi, *a* &
a p. 892. ad turpes concupiſcentias.
* *Ecce ego mittam Angelum meum*, 20
Angelus Dei, eſt Doctoris ſymbolum, &
diuinæ legis, ac voluntatis interpretis,
b p. 634. Malach. 2. 7. & 3. 1. *b* Omnes in Eccleſia
636. 637. Sacerdotes, ſed in primis *c* Summus Pon-
700. tifex, Chriſti Vicarius, diuinæ legis, & vo-
c p. 626. luntatis interpretes ſunt, vt Malachias
1359. docet: Labia Sacerdotis cuſtodient ſcien-
tiam, ac legem requirent ex ore eius. Ergo
Angelus Dei quilibet Catholicus Sacer-
dos, ſed in primis Romanus Pontifex, vt
Malachias ſubdit, Angelus Domini exer-
cituum eſt. *Qui præcedat te, & cuſtodiat*
in via, Via eſt hęc mortalis vita, via Chri-
d p. 701. ſti doctrina, Pſal. 17. 22, 33. *d* Sacerdotum
2077. 2078 eſt fidelem populum exemplo præcedere.

e Sacerdotum eſt gregis dominici curam e p. 2079.
habere, ne qua ouis pereat. *Et introducat*
in locum quem paraui, *f* Regnum ab ori- f p. 953.
gine mundi paratum electis à Deo, cælum 969.
eſt: cuius figura fuit Iudęa Ioel 3. 20. *g* Ad g p. 751.
hunc locum introducunt Sacramenta,
h quæ Sacerdotum miniſterio peraguntur. h p. 646.
21 * *Non dimittet cum peccaueris*, *i* Sacer- i p. 779.
dotibus conceſſa eſt à Chriſto Domino
poteſtas in animas, vt eas iudicent. *k* Nec
eſt remiſſio peccatorum niſi per Sacra- k p. 751.
menta, ſaltem in voto: quorum mini-
ſtri ſunt Sacerdotes. *Et eſt nomen meum*
in illo, Nomen pro auctoritate ſumi ſolet,
Luc. 19. 38. & pro vi operatiua, Io. 17. 11.
l Sunt Sacerdotes in terris loco Chriſti, l p. 752.
m habent à Chriſto communicatam vim m p. 646.
effectricem corporis Chriſti, & gratiæ; & 745.
poteſtatem animas ligandi, atque ſoluēdi.
2. Alterius myſticæ in hunc locum inter-
pretationis inueſtigationē præbent *o* Ma- o *Malach.*
lachiæ verba illa: Veniet ad templum ſan- 3. 1.
ctum ſuum dominator, quem vos quæri-
tis, & Angelus teſtamēti quem vos vultis.
Sermo eſt de Ieſu Chriſto, qui Angelus,
id eſt, mediator eſt noui teſtamenti. Senſus
ergo allegoricus huius loci eſt: *p* Mittam p p. 449.
Filium meum: qui vos præcedet verbo, 482.
q exemplo, ingreſſu in regnum cælorum; q p. 501.
& ſuam Eccleſiam cuſtodiet vſque in finē
ſęculi; & ſuis meritis, ac Sacramētis *r* adi- r p. 446.
tum vobis in ęternam felicitatem aperiet. 447. 474.
s Apprehendite doctrinam eius, ſeruate 572. 578.
pręcepta. *t* nam ipſe conſtitutus eſt Iudex s p. 483.
viuorum, atque mortuorum. *u* Eſt nomen 485.
meum, id eſt, mea ſubſtantia in illo: *x* ipſe t p. 452.
eſt verus Deus. 480.
25 * *Vt benedicam panibus tuis, & aquis,* u p. 486.
& auferam infirmitatem de medio tui. x p. 425.
Bona temporalia, quę Deus promittit He-
bræis cultoribus ſuis; ſymbola ſunt bono-
rum ſpiritualium, quæ Deus in noua lege
largitur fidelibus ſuis. Panis, eucharistici
Sacramenti ſymbolum eſt, Io. 6. 32, 48, 52.
& diuini verbi, ac prædicationis euange-
licæ, Amos 8. 11. Benedicit Deus *l* pani no- l p. 772.
ſtro eucharistico, *m* benedicit pabulo di- m p. 718.
uini verbi, cum horum bonorum copiam
nobis facit; *n* cum nos iuuat ad vberem ex- n p. 713.
his fructum percipiendum. 2. Aqua, gra- 767.
tiæ ſymbolum eſt, Epheſ. 5. 26. Io. 4. 14. &
ſapientię, Pſal. 41. 2. Iſa. 11. 9. *o* Benedicere o p. 400.
aquis, eſt gratiam, ſapientiamq; cæleſtem
in animis multiplicare. 3. Infirmitas cor-
poralis, ſpiritualis infirmitatis eſt ſymbo-
lum. vt enim infirmum eſt corpus quate-
nus eius partes non ſeruant ordinem na tu-
ræ: ita infirmus eſt animus, cum eius po-
tentiæ, ac paſſiones non ſequuntur ordi-
nem rationis; 2. Cor. 12. 5, 9. *p* Medetur p p. 403.
noſtris infirmitatibus Deus per gratiā, quā 404. 413.
inſerit animis per Sacramēta; tollit omnes
infirmitates, aboletque per vitam beatam.
* *Non*

* *Non erit infœcunda, nec ſterilis in* 26
terra tua, Steriles ſunt ſymbolicè prædi-
catores, inefficaces ad gignendum filios
Deo per fidem, per gratiam, per bona ope-
ra, Iſa.49.21. Galat.4.27. Steriles, Homi-
nes bona opera non agentes, Pſal.34.12.
Malach.3.11. Steriles, infideles, quate-
nus in eis nulla ſunt opera æternę vitę me-
ritoria, Iſa.54.1. Fructus, operum ſymbo-
lum ſunt, Pſal.1.3. Coloſs.1.10. Terra,
Eccleſiam ſignificat, Pſal.15.3. & 16.14.
q p.644. *q* Non eſt ſterilis in Eccleſia, quatenus per
Sacramenta habetur gratia, quæ eſt fons
r p.708. operum bonorum: *r* & quatenus Prædica-
tores, diuini verbi ſatores, fœcundi omnes
ſunt in gignẽdo filios Deo, quotquot ſyn-
cerè ſeruiunt Deo, id eſt, non ſeipſos quæ-
runt, ſed Deum; quotquot exemplo bonæ
vitæ confirmant quod prædicant verbo

Numerum dierum tuorum implebo,
Implet Deus numerum dierum ſpiritua-
liter; quatenus iuſtorum memoriam poſt
obitum ipſorum inter homines cõſeruat,
vt in mentibus hominum ſemper viuant.
Quoniam autem diei nomine ſolet æterna
felicitas ſignificari, Iſa.60.19. 2.Pet.1.19.
s p.937. *s* numerum dierum implere, eſt æternam
938.969. felicitatem tribuere. Eſt & dies ſymbo-
975. lum diuinæ illuſtrationis, & luminis fidei,
Rom.13.12. & actionum rectarum, vitęq;
perfectæ, Prou.4.18. Ergo numerum die-
t p.386. rum electis implere, *t* eſt eos diuinis illu-
387.388. ſtrationibus replere, *u* bonis operibus au-
389.390. gere.

391.392. * *Terrorem meum mittam in occurſum* 27
393. *tuum,* &c. Videtur eſſe myſtica prædictio 28
u p.400. conuerſionis ad fidem, & iuſtificationis
tum gentium, tum aliorum infidelium.
Horum figura fuerũt ſeptem Chananæo-
rum gentes. Septem enim ſunt infidelium
genera, 1. Athei, qui nullum Deum agno-
ſcunt, nec proinde vllum poſt hanc vitam
præmium bonorum operum, aut pœnam
malorum. 2. Politici, qui non arbitrantur
eſſe immortalitatem in hominum animis:
qui finem ſibi vltimum ſtatuunt Reipu-
blicæ bonum, & honores, atque commo-
da temporalia. Quales plurimi dicuntur
nunc eſſe in Sinarum Regno. 3. Idolola-
træ, cultores inanium deorum. 4. Qui
vnum Deum agnoſcunt, ſed non verum;
non vt eſt, trinum perſonis. quales ſunt
omnes Mahumetani. 5. Iudæi, qui adhuc
figuris inhęrent, adhuc expectant primum
aduentum Meſſiæ. 6. Schiſmatici, qui
Euangeliũ, & ſacras Scripturas recipiunt;
ſed non credunt Romanum Pontificem,
eſſe caput viſibile in tota Eccleſia, &
Chriſti Vicarium in terris. 7. Hæretici,
qui Chriſtiani quidem ſunt, ſed non
omnia Chriſtiana Sacramenta, non omnia
catholica dogmata recipiunt. vt Deus in
horum infidelium animos verbum Dei,
veram Fidem inducat; *x* incipit eos ignis x p.393.
æterni terroribus excitare. *y* Quaſi cra- 1469. 1474.
bones ſunt hi terrores, qui infidelitatẽ ex y p.409.
animis pellunt, *z* & occidũt; vt in eis oria- 412.781.
tur, & viuat vera fides. Poſſent & hęc om- 784. 800.
nia ad viri iuſti animũ, mẽtemq; tropolo- z p.413.
gicè transferri. Nam eſt intra nos regnum
Dei, ad quod à Deo iuſti mens introduci-
tur: & Homo terrenus, terra eſt, Iſa.11.4.
& 60.2. quæ à Deo iuſtæ menti traditur
poſſidenda; quatenus iuſti mens ſuis con-
cupiſcentijs dominatur. *a* Septem gentes, a p.1198.
ſunt ſeptem vitia capitalia cum actibus
ipſorum. quæ ex animo pelluntur terrore
ſempiternorum incendiorum, & pœni-
tentia, & habitu diuinæ gratiæ.

29 * *Non eijciam eos à facie tua anno uno:*
ne terra in ſolitudinem redigatur, & cre-
ſcant contra te beſtiæ. Solitudo, ſterilita-
tis ſymbolum eſt, Ierem.2.31. Beſtiæ, ſunt
homines vitijs dediti, qui maximè cupi-
ditate trahuntur. *b* Permittit Deus eſſe b p.895.
hoſtes Eccleſiæ, & ſæuire in iuſtos perſe- 896.897.
cutores impios: vt in terra Eccleſiæ Mar- 900.
tyres multiplicentur; vt exiſtant Docto-
res egregij, vt catholica doctrina diſpu-
tando, & ſcribendo augeatur. Permittit
ſenſus rebellionem in homine, & perpe-
tua concupiſcentiæ bella: vt mens bellan-
do virtutes heroicas acquirat: ne, ſi ſit
30 otium, vitia ſuccreſcant. * *Donec augea-*
ris, & poſſideas terram, Prædicitur myſti-
cè *c* tum Eccleſia toto orbe diffundenda; c p.1400.
d tum incrementa meritorum, *e* tum do- d p.400.
minium rationis in ſenſum, *f* tum regni e p.920.
cæleſtis poſſeſſio. f p.969.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Deſcendit Moyſes de caligine ad filios Iſrael: iuſſus redire ad montem cum ſeptuaginta ſenioribus. Recitat Moyſes Iſraelitis mandata Dei: quibus illi ſe obtemperaturos ſpondent. Initur fœdus inter Deum, & filios Iſrael, immolatione victimarum, & ſanguinis aſperſione. Redit Moyſes cum ſeptuaginta ſenioribus ad montem: præbetque ſe Deus videndum quaſi ignis circumfuſus caligine, inſidens throno ſapphirino. Vocatur Moyſes à Deo in montem, fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

1 MOyſi quoque dixit: Aſcende ad Dominum tu, & Aaron,
Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta ſenes ex Iſrael, & adorabitis
procul. 2 Soluſque Moyſes aſcendet ad Dominum, & illi
non appropinquabunt: nec populus aſcendet cũ eo. 3 Venit
ergo Moyſes & narrauit plebi omnia verba Domini, atque
iudicia: reſponditq; omnis populus vna voce: Omnia verba
Domini, quæ locutus eſt, faciemus. 4 Scripſit autẽ Moyſes
vniuerſos ſermones Domini: & manè conſurgens ædificauit altare ad radices
montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Iſrael. 5 Miſitque iuuenes de
filijs Iſrael, & obtulerunt holocauſta, immolaueruntq; victimas pacificas Domi-
no, vitulos. 6 Tulit itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in cra-
teras: partem autem reſiduam fudit ſuper altare. 7 Aſſumenſque volumen fœ-
deris, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus, fa-
ciemus, & erimus obedientes. 8 Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in po-
pulum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper
cunctis ſermonibus his. 9 Aſcenderuntq; Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu, &
ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael: 10 & viderũt Deum Iſrael: & ſub pedibus eius
quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi cælum cùm ſerenum eſt. 11 Nec ſuper eos
qui procul receſſerant de filijs Iſrael, miſit manum ſuam, videruntque Deum, &
comederunt, ac biberunt. 12 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Aſcende ad
me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata
quæ ſcripſi: vt doceas eos. 13 Surrexerunt Moyſes & Ioſue miniſter eius: aſcen-
denſque Moyſes in montem Dei, 14 ſenioribus ait: Expectate hic donec reuer-
tamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiſcum: ſi quid natum fuerit quæſtionis,
referetis ad eos. 15 Cumq; aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem, 16 &
habitauit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo au-
tem die vocauit eum de medio caliginis. 17 Erat autem ſpecies gloriæ Domini,
quaſi ignis ardens ſuper verticem montis, in cõſpectu filiorum Iſrael. 18 Ingreſ-
ſuſque Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem: & fuit ibi quadraginta die-
bus, & quadraginta noctibus.

Interpretatio litteralis.

a p.684. 685.1011. MOyſi quoque dixit, *a* Loque- 1
batur Angelus loco Dei.
Aſcende ad Dominum tu,
b p.2052. 2058. *& Aaron,* &c. *b* Indicatur
cultus, qui debetur perſonis in dignitate
conſtitutis: nam Deus eos honorat, dum
c p.37. 1915. ad ſe vocat. *Adorabitis, c* Eſt Deus colen-
dus, ac venerandus. *d* Eſt ei adorationis
d p.1957. reuerentia exhibẽda. *Procul, e* Congruum
e p.1960. 1961. adorationi externæ ritus determinatos
adhibere. * *Solus Moyſes aſcendet ad* 2
f p.2057. *Dominum,* &c. *f* Indicatur ſupra cæteros
honorandos Rectores eſſe. * *Venit ergo* 3
g p.2078. *Moyſes, & narrauit,* &c. *g* Debent ſupe-

riores inſtructionibus, ac legibus bonos in
ſubditis mores procurare. *h* Sunt Docto- h p.637.
res, & *i* miniſtri diuini verbi. *k* Legis ve- i p.700.
teris miniſter Moyſes. *Omnia verba Do-* k p.1119.
mini, quæ locutus eſt, faciemus. l Conſen- l p.164.
ſus in ea, quæ à Deo iubentur; *m* & obe- m p.266.
4 dientia. * *Scripſit autem Moyſes vni-*
uerſos ſermones Domini, n Auctor legis n p.1117.
veteris Deus; *o* miniſter Moyſes. *Ædifi-* o p.1119.
cauit altare ad radices montis, p Mate- p p.1919.
rialia, & ſenſibilia quædam, vt altaria, cõ-
uenienter in Dei cultum dicantur. *Ad ra-*
dices montis, q Congruum adorationi ex- q p.1961.
ternæ determinatum locum adhibere.

Et duodecim titulos, Tituli vocantur in
ſacra Scriptura lapides magni, qui erigũ-
tur ad aliquid ſignificandum, eiuſque me-
moriam conſeruandã. Probabile eſt ædi-
ficaſſe Moyſem altare ex duodecim ma-
gnis lapidibus, ibique, cuiuſque tribus no-
men inſcripſiſſe; vt memoria ſeruaretur
pacti, quod omnes Iſraelitæ cum vno Deo
pepigerunt. *Per duodecim tribus Iſrael*,
Per, apud Hebræos littera ל *lamed*, ſigni-
ficare ſolet, Secundum, c. 2991. Erant autẽ
tribus Iſraelitarũ, id eſt, familiæ, reſpectu
habito ad primos ſtipites, nempe ad filios
Iacob ab ipſo immediatè genitos, duo-
decim. Hac enim ratione duæ tribus
Ephraim, & Manaſſe, vna tribus erant re-
ſpectu primi ſtipitis Ioſeph.
* *Miſitq; iuuenes de filijs Iſrael*, hebr. 5
נער *Nahhhar*, Puerum, & miniſtrum ſi-
gnificat. Miniſtri ſacrificiorum in lege na-
turæ erant primogeniti, ad quos pertine-
bat Sacerdotium. Videtur ergo fuiſſe
miſſos ad ſacrificandum duodecim pri-
mogenitos Principum cuiuſque tribus.
Obtulerunt holocauſta, Ea tota cremabã-
tur, & cedebant in Dei reuerentiam.
Victimas pacificas, In gratiarum actionẽ
pro beneficijs acceptis, ad alia beneficia
impetranda, ad pacem firmandam cum
Deo. Ex victimis pacificis comedebant
& Sacerdotes, & populus. Probant hæc
t p.646. 1. t Eſſe in vera religione ſacrorum mini-
649. ſtros. 2. u Deum colendum eſſe. 3. x Ex-
u p. 37. ternum cultum conuenienter Deo exhi-
1915.1926. beri; y præſertim ſacrificium.
x p.1918. * *Tulit itaque Moyſes dimidiam par-* 6
y p.1962. *tem*, &c. Ritus deſcribitur, quo confirma-
tum eſt pactum, & amicitia inter Deum,
& Iſraelitas. Sanguis vitulorum effundi-
tur, & hoſtiæ offeruntur ad placandum
Deum. Dimidia pars ſanguinis recipitur
in altari, quod erat loco Dei; vt ſignifice-
tur placatus Deus: dimidia reſpergitur in
populum, vt ſignificetur populus reconci-
liatus Deo per ſacrificium, eiq; iã amicus.
* *Aſſumensque volumen fœderis*, In quo 7
erat pactum, vt ſi Iſraelitæ Dei præcepta
ſeruarent, præmium à Deo reciperent,
terram Chanaan, & bona temporalia.
Legit audiente populo, Pactum promul-
z Sup.n.3. gauit. *Omnia, quæ locutus eſt*, &c. z Vide
litt.n,m. ſup.n.3. * *Sanguis fœderis*, Signum fœ- 8
deris, Sanciens fœdus. *Sermonibus his*,
Dei præceptis, Dei, populiq; promiſſione.
a p.1133. Habemus in his 1. a Legem veterem te-
ſtamentum eſſe, *Aſſumens volumen fæ-*
b p.1117. *deris*. 2. b Auctorem legis veteris Deum
c p.1119. fuiſſe *Quæ locutus eſt Dominus*. 3. c Legis
veteris miniſtrum Moyſen fuiſſe, *Tulit*
d p.844. *itaque Moyſes*, &c. 4. d Congruum eſſe
aliqua ſpecialia obſeruari in ijs, quæ perti-
nent ad cultum Dei, *Aedificauit altare*,
Fudit ſuper altare, *Reſperſit in populum*.

5. e Eſſe poſſe inter Deum, & homines e p.1491.
amicitiam, *Fœderis, quod pepigit Domi-*
nus vobiſcum. 6. f Licitum eſſe licita pro- f p.2124.
mittere; g & ſtandum eſſe promiſſis, *Pepi-* g p.2125.
git Dominus vobiſcum; *Omnia, quæ locu-*
tus eſt Dominus faciemus, & erimus obe-
dientes. 7. h Inter Deum, & homines in- h p.1811.
tercedere rationem iuſtitiæ, *Fœderis quod*
pepigit Dominus vobiſcum. 8. Poſſe ho-
minem aliquid à Deo mereri, *Fœderis,*
quod pepigit Dominus vobiſcum.
9 * *Aſcenderũtq; Moyſes, et Aaron*, &c.
10 Sapphirus, lapis pretioſus, coloris aerei,
11 auri punctis colluceus, c. 4923. Manus,
præter alia, ſignificat ſymbolicè percuſſio-
nem, & præceptum, c. 3536. 6588. 6590.
Qui procul receſſerant, hebr. אצילי *Atſilè*,
honorabiles. LXX. ἐπίλεκτοι, electi. Signi-
ficat etiam hebreũ אצל *etſel*, Iuxta. Viden-
tur ſignificari Aaron, Nadab, & Abiu, &
ſeptuaginta illi ſeniores, electi à Moyſe,
qui procul à reliquo populo ſeceſſerant,
& propè ad montem acceſſerant. Moyſes,
inquit, & alij, qui cum Moyſe ad montem
acceſſerant; viderunt Deum; nempe ſpe-
ciem gloriæ Dei (vt infra dicitur) quaſi
ignem ardentem, & ſub pedibus eius ſpe-
ciem coloris cærulei. nec tamẽ prohibuit,
ne intuerentur, aut eos percuſſit quod fue-
rint intuiti. *Et comederunt, & biberunt*,
id eſt, ſuperuixerunt, nõ ſunt mortui quod
Deum viderint. Vel læiati ſunt, & Deo
gratias egerũt edentes, & bibentes. *Vide-*
runt Deum, a Eſt Deus intelligibilis à no- a p. 30.
bis per eius reuelationem. b Contingunt b p.689.
interdum in diuinis reuelationibus ſimi-
litudines ſenſibiles externæ; vt nunc ſpe-
cies ignis, & lapidis ſapphirini. *Quaſi opus*
lapidis ſapphirini, & quaſi cælum cum ſe-
renum eſt, Symbola diuinæ Maieſtatis.
c nam ſumma eſt maieſtas, cuius ſit ſca- c p.36.
bellum cælum. *Et comederunt, ac bibe-*
runt, d Licet ijs etiam delectationibus d p.2264.
moderatè vti, quæ neceſſariæ non ſunt: ſi
ſint loco, tempori, nobis, & ijs, quibus con-
uiuimus, conuenientia.
12 * *Dixit autẽ Dominus ad Moyſen*, &c.
e Reuelatio Dei ad Moyſen: f quem Deus e p.684.
14 miniſtrum faciebat legis. * *Senioribus* f p.1119.
ait, &c. g Actus prouidentiæ, quam exer- g p.1759.
cere debent ſuperiores erga ſubditos. *Si* 2079. &
quid natum fuerit quæſtionis, referetis ad 4870.
eos. h Iuſtum inter accuſatorem, & reum h p.1804.
15 à iudice faciendum. * *Cumque aſcen-*
diſſet Moyſes, &c. i Nubes, ſymbolum i p.28.
16 præſentiæ inuiſibilis Dei. * *Vocauit eum*
de medio caliginis, k Debent de Dei vo- k p.735.
catione certi eſſe Rectores, Doctoreſque
17 aliorum. * *Quaſi ignis ardens*, &c. l In l p.689.
reuelationibus diuinis contingunt aliquã-
do ſimilitudines ſenſibiles externæ.

Inter-

Interpretatio myſtica.

PAulus Hebr. 9. vocat quæ hoſtiarum
ſanguine mundabantur, exemplaria
cæleſtium; & Ieſum noui teſtamenti mediatorem.
Sunt ergo quæ in hoc capite
narrantur, allegoriæ noui teſtamenti, no-
uique fœderis à Deo in Cruce per Ieſum
a p.451. nobiſcum initi. * 1. *a* Venit Moyſes, & 3
482.523. narrauit plebi omnia verba Domini; qua-
tenus Ieſus in primo ſuo aduentu Euan-
b p.543. gelium Iudæis prædicauit. 2. * *b* Ædifi- 4
544.563. cauit altare ad radices montis; quatenus
568. voluit in monte Caluariæ crucifigi. Ædi-
ficauit duodecim titulos pro duodecim
c p.574. tribubus Iſrael; *c* quatenus pro omnibus
581. electis, qui ſunt veri Iſraelitę, Crucis mor-
d p.479. tem elegit. * 3. *d* Miſit miniſtros ad ſa- 5
564. crificandum; quatenus Iudæis occidenti-
bus obtulit ſeipſum in ſacrificium Deo.
e p.579. * 4. *e* Reſperſit ſanguinem in populum; 8
quatenus Ieſus pro omni gente mortuus
f p.573. eſt. 5. *f* Pepigit Dominus fœdus; quate-
583.587. nus per mortem Filij nobiſcum reconci-
liatus eſt, *g* & hæredes nos fecit regni ſui. g p.572.
9 * 6. *h* Aſcenderunt Moyſes, &c. & vide- h p.523.
10 runt Deum quaſi ignem, & ſub pedibus 483.
17 eius quaſi ſapphirum; quatenus ad mon-
tem, id eſt, Eccleſiam, quã Ieſus Chriſtus
fundauit & Apoſtolos, & diſcipulos, &
alios Fideles ipſe Chriſtus introduxit,
i ibique illis Dei cognitionem tribuit, & i p.5.8.9.
diuinorum myſteriorum. Ignis, quatenus 16.21.
lucet, & ardet, Dei ſymbolum eſt, quate-
nus eſt lux infinitæ intelligẽtiæ, & infiniti
amoris ardor, c.6271.6273. *k* Sapphirus, k p.1316.
quatenus cæleſtem colorem habet, ſym-
bolum eſt diuinorum myſteriorum, ſeu
18 Fidei, Cant.5.24. ex Greg. * 7. *l* Aſcendit l p.601.
Moyſes ad verticem montis, & ingreſſus 603.
eſt nebulam, quatenus Chriſtus aſcendit
in cælum, factus nobis inuiſibilis in terris.
8. *m* Lex, & mandata, quæ docuit Moyſes m p.602.
populũ, eſt doctrina, & œconomia Chri- 604.1351.
ſtianę religionis, quam Ieſus Chriſtus non 1368.
ſolum cum eſſet in terris, ſed etiam poſt
ſuum in cælum aſcenſum Eccleſiæ com-
municauit.

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

S V M M A.

Iubetur à Deo Tabernaculi fabrica, & partium eius. Præcipit 1. Colligi materiam. 2. Arcam fabricari, cum Propitiatorio, & Cherubim. 3. Menſam extrui. 4. Vaſa parari ad ſacrificium. 5. Candelabrum ædificari ad illuminandum Tabernaculum. 6. Vaſa, ad lucernas concinnandas.

1 LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere filijs
Iſrael, vt tollãt mihi primitias: ab omni homine qui offeret
vltroneus, accipietis eas. 3 Hæc ſunt autem quæ accipere
debetis: Aurum, & argentum, & æs, 4 hyacinthum & pur-
puram, coccumq; bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum,
5 & pelles arietum rubricatas, pelleſq; ianthinas, & ligna
ſetim: 6 oleum ad luminaria concinnanda: aromata in
vnguentum, & thymiamata boni odoris: 7 lapides onychinos, & gemmas ad
ornandum ephod, ac rationale. 8 Facientque mihi ſanctuarium, & habitabo in
medio eorum: 9 iuxta omnem ſimilitudinem tabernaculi quod oſtendam tibi,
& omnium vaſorum in cultum eius: ſicque facietis illud: 10 Arcam de lignis
ſetim compingite, cuius longitudo habeat duos & ſemis cubitos: latitudo, cu-
bitum & dimidium: altitudo, cubitum ſimiliter ac ſemiſſem. 11 Et deaurabis
eam auro mundiſſimo intus & foris: facieſq; ſupra, coronam auream per circui-
tum: 12 & quattuor circulos aureos, quos pones per quattuor arcæ angulos:
duo circuli ſint in latere vno, & duo in altero. 13 Facies quoque vectes de lignis
ſetim, & operies eos auro. 14 Induceſq; per circulos qui ſunt in arcæ lateribus,
vt portetur in eis: 15 qui ſemper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab
eis. 16 Ponesque in arca teſtificationem quam dabo tibi. 17 Facies & propi-
tiatorium de auro mundiſsimo: duos cubitos & dimidiũ tenebit longitudo eius,
& cubitum ac ſemiſſem latitudo. 18 Duos quoque Cherubim aureos & produ-
ctiles facies, ex vtraque parte oraculi. 19 Cherub vnus ſit in latere vno, & alter
in altero. 20 Vtrumque latus propitiatorij tegant, expandentes alas & operien-
tes oraculum, reſpiciantq; ſe mutuò verſis vultibus in propitiatorium quo ope-
rienda eſt arca, 21 in qua pones teſtimonium quod dabo tibi. 22 Inde præci-

piam, & loquar ad te ſupra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui
erunt ſuper arcam teſtimonij, cuncta quæ mandabo per te filijs Iſrael. 23 Facies
& menſam de lignis ſetim, habentem duos cubitos longitudinis; & in latitudine
cubitum, & in altitudine cubitum ac ſemiſſem. 24 Et inaurabis eam auro pu-
riſsimo: facieſq; illi labium aureum per circuitum, 25 & ipſi labio coronam
interraſilem altam quattuor digitis: & ſuper illam, alteram coronam aureolam.
26 Quattuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quattuor an-
gulis eiuſdē menſæ per ſingulos pedes. 27 Subter coronam erunt circuli aurei,
vt mittantur vectes per eos, & poſsit menſa portari. 28 Ipſos quoque vectes
facies de lignis ſetim, & circumdabis auro ad ſubuehēdam menſam. 29 Parabis
& acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda ſunt libamina,
ex auro puriſsimo. 30 Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu
meo ſemper. 31 Facies & candelabrum ductile de auro mundiſsimo, haſtile
eius, & calamos, ſcyphos, & ſphærulas, ac lilia ex ipſo procedentia. 32 Sex ca-
lami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. 33 Tres ſcy-
phi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphærulaque ſimul & lilium: &
tres ſimiliter ſcyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulaq; ſimul & lilium, hoc
erit opus ſex calamorum, qui producendi ſunt de haſtili: 34 in ipſo autem can-
delabro erunt quattuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæq; per ſingulos, & lilia,
35 Sphærulæ ſub duobus calamis per tria loca, qui ſimul ſex fiunt procedentes
de haſtili vno. 36 Et ſphærulæ igitur & calami ex ipſo erunt, vniuerſa ductilia de
auro puriſsimo. 37 Facies & lucernas ſeptem, & pones eas ſuper candelabrum,
vt luceant ex aduerſo. 38 Emunctoria quoque, & vbi quæ emuncta ſunt extin-
guantur, fiant de auro puriſſimo. 39 Omne pondus candelabri cum vniuerſis
vaſis ſuis habebit talentum auri puriſsimi. 40 Inſpice, & fac ſecundùm exemplar
quod tibi in Monte monſtratum eſt.

Interpretatio litteralis.

a p.684. 685.1011. LOcutuſque eſt Dominus, &c. 1
a Reuelationes Dei per Ange-
lum ad Moyſen de fabrica Ta-
bernaculi. * *Primitias*, hebr. 2
תרומה *Terumah*, Oblationem. quam pri-
mitias appellat, quia de melioribus offerri
debebant. vel quia erant prima dona, quæ
Deo offerebant. *Ab omni homine, qui offe-*
ret vltroneus, accipietis eas. Docemur
c p.1973. 1. c Ad ius naturale pertinere, vt homo ex
rebus ſibi datis à Deo, aliquid exhibeat in
d p.1968. eius honorem. 2. d Aliquas oblationes,
quę in cultum Dei offeruntur, voluntarias
e p.1970. eſſe, *Offeret vltroneus*. 3. e Eſſe Sacerdo-
tibus oblationes offerēdas, *Accipietis eas*.
f p.1971. 4. f Licere de quibuſque rebus oblationes
fieri. Niſi res oblata ſit vel alterius; vel in
alterius detrimētum, aut ſcandalū cedat.
* *Hæc ſūt quæ accipere debetis: Aurū*, &c. 3
* *Hyacinthum*, Genus lini tincti colore 4
cæleſti *Coccum bis tinctum* hebr. תולעת שני
Tholahhbath sheni, Vermiculum cocci-
neum. Bis tinctus appellatur vel quia val-
de rubens eſt, purpureum colorem quaſi
duplicans; vel quod bis tingi ſoleret. * *Pel-* 5
leſque ianthinas, Coloris violarum. LXX.
Hyacinthinas. hebr. תחשים *Tehhashim*,
Pagninus vertit Taxeas. Erant pelles du-
riores pro vltimo operimēto Tabernacu-
li, coloris violacei; cuius animalis, incertū.

Ligna ſetim, Genus arboris ſpinæ albæ ſi-
mile colore, & folijs; ſed ingentis magni-
tudinis; lignum habēs fortiſſimum, & in-
credibilis leuitatis, & pulchritudinis. Nō
inuenitur in locis cultis, c.2259. Offerebāt
Iſraelitæ hæc ligna, quatenus fortaſſe ex
remoto aliquo eremi loco ad fabricam
6 Tabernaculi deferebant. * *Ad luminaria*
concinnanda, Preparanda, ad lumen dan-
7 dum. hebr. & LXX. Ad lucem. * *Gemmas*
ad ornandum. hebr. Lapides perfectos.
LXX. Lapides ad ſculpturam. *Ephod*, Su-
perhumerale, pallium pulcherrimum ſu-
pra tunicam Summi Sacerdotis, ex auro,
hyacintho, purpura, cocco, & biſſo, poly-
mita arte contextum, mira colorum, &
florum varietate, ac fulgore præſtringens
oculos. In cuius vtroque humero erāt ſin-
guli lapides onychini auro incluſi, quos
Ioſephus Sardonyches vocat: quorum ſin-
gulis ſculpta erant ſena nomina filiorum
Iſrael, c.1552. *Rationale*, Operimentum,
quo tantum pectus Pontificis tegebatur,
Superhumerali coniunctū: eratq; duplex,
auro contectum, duodecim habēs lapides
pretioſos, in quibus duodecim Patriarcha-
rum nomina inſculpta erant, Exod. 28.
8 * *Facientq; mihi ſanctuarium*, &c. i Ma- i p.1919.
terialia, & ſenſibilia, vt templa, & vaſa
ſacra, conuenienter in Dei cultū dicantur.

Et

Et habitabo in medio eorum, Deus eſt
k p.81. vbique: *k* habitare dicitur vbi colitur.
10 * *Arcam de lignis ſetim compingite*, Arca
erat præcipuum in Tabernaculo: quæ de-
ſeruiebat ad conſeruandum tria, nempe
Tabulas legis, ad memoriam legis à Deo
traditæ; Manna, ad memoriam beneficij,
quo Deus aluit Iſraelitas quadraginta an-
nis in deſerto; virgam Aaron, ad memoriã
Sacerdotij à Deo inſtituti. *Duos cubitos*,
De communibus cubitis videtur eſſe ſer-
mo, non de cubitis magnis, ac geometricis.
nam ad ea tria continenda non erat opus
12 tanta magnitudine.* *Angulos*, hebr. פעמת
Pahhhamôth, Pedes, vices. LXX. κλίτη
16 Declinitates, deuexitates. * *Poneſque in*
arca teſtificationem, quam dabo tibi. Te-
ſtificatio, id eſt, memoria diuinæ legis.
l p.1754. *l* Præteritorum memoria ad prudentiam
requiritur. vt Iſraelitis Deus perpetuo
modum ſuggereret, quo ſe habere debe-
rent in actionibus; legis memoriã reliquit.
17 * *Facies & propitiatorium*, &c. Propitia-
18 torium, ſiue Oraculum ſuper arcam inter
19 alas duorum Cherubim, diuinam Maie-
20 ſtatem repræſentabat; eratq; quaſi ſedes
21 Dei loquentis. Probabile quod dicit Abu-
lenſis, & textui conſentiens, non habuiſſe
arcam aliud opertorium; ipſumq; propi-
tiatorium fuiſſe intra arcæ coronam, ha-
bens Cherubim ex vtraque parte, nõ con-
tiguos, ſed ſibi iunctos, ex eodẽ auro pro-
m p.1919. ductos. *m* Conuenienter hæc ſenſibilia
† p.850. præcipiebantur, † præſertim Cherubinorũ
imagines, ad mentes ad Dei cultum exci-
22 tandas. * *Inde præcipiam*, &c. hebr. &
n p.1117. LXX. Ibi tibi manifeſtabor. *n* Legis ve-
o p.1119. teris auctor Deus; *o* Miniſter Moyſes.
23 * *Facies & menſam*, &c. Textus he-
braicus faciliorem vulgatę intelligentiam
24 præbet in illis verbis, * *Facies illi labium*,
25 &c. Facies, inquit, illi coronam auream in
circuitu; facies illi clauſuram quatuor di-
gitorum in circuitu: facies coronã auream
ſupra clauſuram in circuitu. Pręcipit ſeptũ
circa menſam, ne quæ menſæ imponeban-
tur, poſſent decidere, ac in terram elabi.
Vult autem ornari ſeptum, ſubtus circulo
groſſiore quaſi labio menſæ, ſupra circulo
tenuiore quaſi coronula; medium ſeptum
vult eſſe quatuor digitorum, & interraſile,
id eſt, per interualla eraſum, ac exculptũ.
26 * *In quatuor angulis eiuſdem menſæ per*
ſingulos pedes, In quatuor extremitatibus
menſæ reſpondentibus quatuor pedibus
menſæ.
29 p p.1919. Vid. infra n.31. * *Parabis & acetabula*, &c. *p* Sacra
vaſa conuenienter in cultum Dei dicãtur.
Corpus enim hominis ſenſibile, quo vtitur
animus, ſenſibilibus inſtrumentis indiget
q d.2838. in actionibus ſuis. *q* Acetabulum, ſex-
tarij pars octaua, ſeſquicyathum capiens.
hebr. קערה *Qehhharah*, etiam ſcutella ver-
titur. LXX. τρυβλία paropſides, catinos.
ad excipiendam ſimilam, quando offerri
debebat, & ſacrificia ſartaginis, & clibani.
Phyalas, LXX. θυΐσκας, mortaria. Hie-
ronymus mortariola. ad vinum, aliaque
libamina in ſacrificijs fundenda. *Thuri-*
bula, LXX. σπονδεῖα, Vaſa quibus vinum
libabant in ſacrificijs. hebr. קשות *Qeshôth*,
vulg. Thuribula vertit, quod eadem vaſa
eſſent etiam ad thus aſſeruandum, & thy-
miama. aliàs *Crateres* vertit. *Cyathos*,
r Cyathus duodecima pars ſextarij, ad r d.2833.
libamina fundenda. hebr. מנקית *Mena-*
qqijôth. verti etiam emunctoria ſolent, &
Calami.
30 * *Panes propoſitionis*, hebr. לחם פנים
Lehhem panim, Panem facierum, id eſt,
Ante faciem, nempe, Dei; vt ſe Scriptura
explicat, *In conſpectu meo*.
31 * *Facies & candelabrum*, &c. *u* Ad ex- u p.844.
32 citandum mentem ad maiorem in diuino 858. 1919.
33 cultu reuerentiam. Ad illuminandũ nocte
34 Tabernaculum, & altare thymiamatis,
35 & menſam panum propoſitionis. *x* Ad x p.859.
36 myſteria nouę legis ſignificãda. Erat Can- 860.
delabrum, & partes eius ex auro ſolido
ductile, id eſt, malleatione formatum.
Habebat in haſtili quatuor ſcyphos in nu-
cis modum, ſupra ſingulos ſcyphos ſphæ-
tulam, & lilium. Ex haſtili ſex calami pro-
cedebant quaſi ſex brachia, tres ex vno la-
tere, tres ex alio. In ſingulis calamis erat
triplex ornamenti ordo ex ſcyphis, ſphæ-
37 rulis, & lilijs compoſiti. * Erant ſupra
candelabrum lucernæ ſeptem. *Vt luceant*
ex aduerſo, LXX. Ex vno aſpectu. Ergò
candelabrum erat ad latus Tabernaculi.
38 * *Emunctoria quoque* &c. Habebat can-
delabrũ ſua emunctoria, id eſt, forcipes, &
vaſa, in quibus emuncta extinguebantur.
40 * *Inſpice, & fac*, &c. *y* Auctor veterum y p.1119.
cæremoniarum Deus.

Interpretatio myſtica.

INterpretationem myſticam huius ca-
pitis indicat S. Paulus in Epiſtola ad
Hebræos. *a* Nam vetus teſtamentum, & a Hebr. 9. 9.
Tabernaculum, & ſacrificiũ, parabolam 23.
appellat, id eſt, figuram huius temporis,
nempe nouæ legis; & exemplaria cœleſtiũ,
ac verorum; *b* & vmbram futurorum bo- b Ibid. c. 10.
norum. Cum autem inter futura bona, 1.
pręcipua ſint tria, ſacrificium Ieſu Chriſti,
ſacrificium iuſtitiæ, ſacrificium laudis:
Tabernaculum autem, in quo Ieſu Chriſti
ſacrificium peragitur, ſit Eccleſia; & Ta-
bernaculum ſacrificij iuſtitiæ, mens iuſti;
& Tabernaculum ſacrificij laudis, cœlum:
triplex exiſtit Tabernaculi veteris inter-
pretatio; vna Allegorica de Eccleſia mili-
tante, & eius templis; alia Tropologica
de mente iuſtorum; tertia Anagogica de
Eccleſia triumphante.

Alle-

Allegoria de Templis, ac vaſis ſacris.

a p.846, 1918. a CVm ſacrificia, quæ in Tabernaculo
offerebantur, figura fuerint, teſte
Paulo, ſacrificij nouę legis; ſacrificium au-
tem nouæ legis in Templis offeratur: ne-
mini dubium, quin vetus Tabernaculum
noſtrorum Templorum figura fuerit. Pro-
inde Arca intra Tabernaculũ, quæ Manna
claudebat, figuram corporis Chriſti; figu-
ra fuit Tabernaculorum, quæ in Chriſtia-
norum Templis ſacroſanctũ Ieſu Chriſti
corpus ſeruant. Menſa propoſitionis, alta-
ria noſtra figurauit. Acetabula, phialę,
thuribula, cyathi, vaſa ſignatũt ſacra, quæ
eucharistico ſacrificio deſeruiunt; vt in
benedictione patenæ, & calicis indicatur
in Pontificali ea oratione: *Omnipotens
ſempiterne Deus, qui legalium inſtitutor
es hoſtiarum, quique inter eas conſperſam
ſimilaginem deferri in patenis aureis, &
argenteis ad altare tuum iuſſiſti: benedice-
re, ſanctificare, & conſecrare digneris hãc
patenam in adminiſtrationem Euchari-
ſtiæ Ieſu Chriſti filij tui*, &c. Denique can-
delabrum, noſtrorum Templorum cande-
labra, lucernaſque ſignificauit.

† Ex Gloſſ. in Ex. 35. † *Allegoria de Eccleſia militante.*

a p.262. 263. AVrum, a veræ virtutis ſymbolũ eſt, 3
Iob 23.10. Prou.17.3. Eccli.50.10.
b p.266. 387.416. & b ſapientiæ, Prou.10.15. Cant.5.11. &
c p.1493. c charitatis, d gratiæq; diuinæ, Pſal.44.10.
d p.363. Apoc.3.18. & 21.18. Argentum, ſymbolũ
e p.1339. eſt e verbi Dei, Pſal.11.7. & f prudentiæ,
f p.1709. Prou.16.16. Sap.7.9. & g iuſtitiæ, Eccli.
g p.365. 30.15. Æs, h prædicationem ſignificat,
h p.700. Ezech. 1.7. ex Greg. in Ezech. homil. 3.
i p.1035. 1046. * Hyacinthus, i Opus meritorium æternæ 4
vitæ, Cant.5.15. ex Greg. & imitationem
vitæ cęleſtis, Apoc.9.17. ex S. Thoma in
Apoc. Purpura, quatenus Regium indu-
k p.652. mentum eſt, k excellentem perfectionem
l p.2197. indicat, Cant.7.5. ex Greg. & l Martyrij,
ac paſſionum ſymbolum eſt, Cant.3.10.
m p.531. 532. ex Greg. Coccus bis tinctus, eſt m fides
paſſionum Chriſti, qui Deus eſt, & homo;
n p.1522. & n Amor in Deum, ac proximum, Patres
o p.365. in Sylu. Alleg. v. Coccus. Byſſus, o Iuſtifi-
cationes ſanctorum ſunt, Ezech. 16.10.
p p.412. 800. Apoc.19.8. Pili caprarum, p Cogitationes
pœnitentium, c.5601.5606. * Pelles arie- 5
q p.901. 908.909. 2243. tum rubricatæ, ſunt exempla q laborum,
& patientiæ, quę ſancti Eccleſię Principes,
ac Rectores exhibere ſolent, c.5411.7016.
r p.667. 668. 7018. Pelles ianthinæ, r Actiones externę,
quæ à contemplatiuorum hominum ſpiri-
s p.392. 2181. tu procedunt, c.6257. Ligna ſetim, s Ho-
mines, ſiue corda fortitudine prædita,
t p.1493. can.6469.6476. * Oleum, eſt t Charitas, 6
u p.1603. u miſericordia, x opera bona, Pſal.140.5.
x p.1035. 1036. Matt.25.3. Aromata, ſymbola ſunt qua-

rumcunque y virtutum, ac bonorum ope- y p.1297.
rum; quatenus bonæ opinionis, ac famæ
7 odorem efficiunt, Cant.5.5. * Lapis pre-
tioſus, eſt z diuina ſapientia, ſacraque do- z p.266. 387.416.
ctrina, Pſal.18.11. Prou.8.19. Sap.7.9. &
regia poteſtas, Pſal.20.4. & a Honor, a p.2211.
Prou.26.8. Gemma, eſt b eloquentia cum b p.730.
doctrina coniuncta, Prou.20.15. Iam ve-
tus Tabernaculum, Eccleſiæ figura fuit
c tum militãtis, d tũ triumphantis, Hebr. c p.620.
8 8.2. & 9. * Ergo aurum, argentum, æs, &c. d p.969.
ad Tabernaculi, & vaſorum eius ædificiũ
afferre; eſt ad Eccleſiæ militãtis, ac trium-
phantis fabricam, quæ ex Fidelium, iuſto-
rum, beatorũ multitudine conſtat; addu-
cere fidem, charitatem, doctrinam, opera
pœnitentiæ, miſericordiæ, patientiæ, iuſti-
tiæ, virtutũ cæterarum, & alia, quæ paullo
2 ante numerata ſunt. * Accipiuntur autem
hęc ab ijs, qui offerũt vltronei: e quatenus e p.1039.
hæc ita ſunt dona Dei, vt etiam à noſtro
libero arbitrio pendeant, ſintque merita
noſtra.
10 * *Arcã de lignis ſetim compingite*, &c.
Tabernaculum vetus, Eccleſiæ militantis
figura fuit, vt ſupra dictum eſt. Erat autẽ
Tabernaculi ſacratior pars Sancta ſancto-
rum; & in Eccleſia militãte ſacratior mul-
titudo eſt Hierarchia eccleſiaſtica: ergo
eccleſiaſticæ Hierarchiæ figura fuerunt
Sancta ſanctorum. Quid autem in ijs ſa-
cratius fuit? Arca. Quid in eccleſiaſtica
Hierarchia ſacratius? Sacerdotiũ. f Ergo f S.Th. 1.2.
Arca g noui Sacerdotij figura fuit. Nam q.102. a.4.
vt in Arca manna continebatur, & lex, & ad 6.
virga: ita in nouo Sacerdotio eſt & pote- g p.646.
ſtas in corpus Chriſti, quod eſt Chriſtiano-
rum manna; & poteſtas prædicandi diuinã
doctrinam; & virga iuriſdictionis in ani-
mas, ſiue clauium poteſtas. h Quamquam h Apoc. 11.
& veterem Arcam Chriſti humanitatem 19.
poſſumus interpretari. i Fuit autem in August. in
Chriſti humanitate & ratio mannæ, qua- Apoc. hom.
tenus Chriſti corpus cibus eſt iter facien- 9. et 15. Ciu.
tibus per mundi deſertum ad cælum; & 26. & 12.
Verbi Incarnatio Dei bonitatem oſtendit: cont. Fauſt.
& ratio virgæ, k quatenus Chriſtus vt ho- 14.
mo & Rex, & Sacerdos fuit: & ratio le- Beda.
gis, l quatenus Chriſtus vt homo legiſla- S.Tho. 1.2.
tor fuit, & doctor Chriſtianorum. Longi- q.102. a.4.
tudo, latitudo, altitudo, perfectionis ſym- ad 6.
bola ſunt, can.5302.6426.6517. Magna i p.426.
enim eſt Chriſtiani Sacerdotij, maxima 434.428.
11 humanitatis Chriſti perfectio. * Aurum k p.474.
mundiſſimum, quo deaurata erat Arca 475.476.
intus, & foris; eſt & eximia virtus, & ſa- 478.486.
pientia, & charitas, quæ debet tum in Sa- l p.483.
cerdotum mente, tum in externis actioni- 485.
bus elucere; m & immenſa ſanctitatis, ſa- m p.490.
pientiæ, charitatiſq; perfectio, qua illuſtris 491.492.
erat Ieſus Chriſtus & apud Deũ, & apud 493.494.
homines. Corona aurea Arcæ impoſita, eſt n p.487.
n Chriſti Domini, Sacerdotijq; Chriſtiani 488.
maieſtas,

Digitized by Google

maieſtas,& gloria,c.5784.5785.* Circuli, 12
o p.543. vecteſq; ad Arcam geſtandam; eſt *o* præ- 13
565. ceptum Patris ad Chriſtum,quo Chriſtus 14
ad noſtram redemptionem eſt miſſus; eſt 15
p p.700. *p* præceptum Chriſti ad Sacerdores, quo à
735. Chriſto Sacerdotibus eſt munus impoſitũ
eundi in mundum vniuerſum, & prædicandi Euangelium omni creaturæ.

* *Facies & propitiatorium*,&c. Propi- 17
q p.425. tiatorium in Arca, eſt *q* diuinitas Verbi in
r Rom. 3. Chriſti humanitate: *r* eſt officium Media-
21. toris & in Chriſto, & in Sacerdotibus mi-
p 482. niſtris Chriſti. * *s* Duo Cherubim, ſunt 18
s Gregorius Prophetæ,Scriptoreſq; ſacri tum veteres, 19
hom. 26. in tum noui ſibi inuicem conſentientes, & 20
Euang. Chriſtum,eiuſq; Sacerdotium teſtificãtes.
p.635.638. * *Inde præcipiam, & loquar quæcunque* 22
1356.1370. *mandabo per te filijs Iſrael*, Chriſtus quęcunque audiuit à Patre, nota facit nobis:
t p.1357. *t* Deus ſuum nobis Verbum per Eccleſiæ
1369. Doctores enunciat.

* *Facies & menſam*,&c. Menſa, ſym- 23
bolum eſt cibi,ac deliciarum ſpiritualium ſanctiſſimæ Euchariſtię, Pſal.22.5.ex Cy-
u Ruper.& priano ep.63.ad Cæcil. Prou.9.2. *u* Menſa
Hiero. in 1. igitur eſt Euchariſtia. * *x* Tres coronæ in 24
Malach. circuitu menſæ,ſunt tres actus fidei, ſpei, 25
Damaſc. l. charitatis: quibus paratur animus ad cibũ
4. c.14. euchariſticũ dignè ſumendum. * Circuli, 26
Cyrillus Ca & vectes ad ſubuehendam menſam; ſunt 27
tech. 4. my- meditatio,lectio,exhortatio, aliaq; ſpiri- 28
ſtag. tualia exercitia ad euchariſtici cibi fre-
p.762. quentiam excitantia.* Acetabula,phialę, 29
x p.775. thuribula,cyathi,ſunt lingua, cor, imaginatio, aliæque animi potentiæ: in quibus offerũtur libamina piarum cogitationum, & ſacrorum affectuum.euchariſtico ſacri-
y p.762. ficio congruentium. * *y* Panes propoſi- 30
tionis duodecim,iuxta numerũ duodecim tribuum Iſrael; eſt ipſa Euchariſtia, quatenus cibus eſt omnibus Fidelibus communis,qui veri ſunt Iſraelitæ.

* *Facies & candelabrum ductile de* 31
auro mundiſſimo, &c. Candelabrum, cui lucerna ſuperponitur, Doctoris, prædicatoriſq; euangelici ſymbolũ eſt, Zach.4.2. Apoc.1.12,13. Septenarius numerus, vni-
z p.637. uerſitatem ſignificare ſolet. * *z* Cande- 37
700. labrum ergo cum lucernis ſeptem in Tabernaculo, Doctores, prædicatoreſq; ſunt in Eccleſia. Hi verbo, & exemplo Fideles illuminant.

Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in Monte monſtratum eſt. Moyſes,Chriſti figura fuit,1.Cor.10.2. Hebr.3. Mons,quatenus ſummę perfectionis ſymbolũ eſt, Pſal.35.7. diuinum, ęternumq;
a p.20. Verbum eſt. *a* Omnem Ieſus Chriſtus Eccleſiæ œconomiã diſpoſuit, Apoſtoliſq; reuelauit, ſecundum exemplar æternum, quod ab inſtanti ſuæ conceptionis vidit in Verbo.

Tropologia de Homine iuſto.

TAbernaculum vetus alia ſignificatione corpus repræſentabat Hominis iuſti. Templum Spiritus ſancti vocat ho-
10 minis iuſti membra *a* S.Paulus. * *b* Arca a 1. Cor. 3. 16, 17. &
in Tabernaculo, Mens eſt in homine iuſto. c.16.19. &
vt autem in Arca erant tria, lex, manna, 2. Cor.6.16.
virga: ita in mente iuſti triplex eſt actus, b p.151.
cognitio boni, voluntas, & proſecutio. 160.161.
c Ligna ſetim, ſunt veræ, ſolidæq; virtutis c p.253.
11 habitus. * *d* Aurum, pura, ſinceraq; diui- 365.
næ gloriæ intentio. *e* Longitudo,longani- d p.1721.
mitatem; *f* altitudo, magnanimitatem, e p.2248.
g latitudo,iuſtæ mentis deſideria deſignãt. f p.2210.
h Corona aurea, Iuſti dignitatẽ ſignificat; g p.1575.
& Ius,quod ratione gratiæ habet in regnũ h p.363.
cæleſte. Corona enim regiæ dignitatis
12 ſymbolũ eſt,Pſal.20.4. * Quatuor circuli, ſunt quatuor virtutes cardinales; vectes ex lignis ſetim,circulis inſerti, ſunt exempla Sanctorum, ſecundum virtutes cardinales nobis à Sanctis exhibita. His circulis, ac vectibus arca defertur; quatenus mens iuſti proficit imitatione Sanctorum.
17 * *i* Oraculum, ſunt auxilia, inſpirationes, i p.367.
18 protectio diuina. *k* Cherubim, Angelo- 380.
rum cuſtodiam figurant. k p.345.
23 * Menſam, Iuſti ſpiritum interpretor:
l duodecim panes, duodecim fructus ſpi- l p.1041.
ritus.
31 * *m* Candelabrum, eſt Homo iuſtus, m p.644.
Matth.5.16.Luc.11.34. *n* Septem in can- n p.366.
delabro lucernę, ſunt ſeptem ſpiritus Dei, qui in Iuſto requieſcunt; Sapientia, intellectus, conſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, timor Domini.
40 * *o* Facere ſecundum exemplar, quod o p.620.
nobis in Monte monſtratur; eſt in nobis virtutes exprimere ſecundum eam doctrinam, quam docet Eccleſia. Mons enim Eccleſiæ ſymbolũ eſt, Pſal.23.3. & 67.16.
p Facere ſecundum exemplar, quod nobis p Aug. l. de
in Monte monſtratur; eſt & virtutes imi- vera relig.
tari, quas in Chriſto Ieſu cernimus: qui c.16.
Mons appellatur, Iſa.2.2,3. p.425.

Anagogia de Eccleſia triumphante.

a Hebr. 9. 24. Vid. noſtras Medit. sac. 2 medit.19. pun.2.

NOn in manufacta, *a* inquit Paulus, Sancta Ieſus introiuit exemplaria verorum: ſed in ipſum cælum. Ergo Ta-
10 bernaculũ vetus, figura eſt cæli. * *b* Arca, b Gregorius hom. vlt. in
eſt humanitas Ieſu Chriſti, vt ſupra in Ezech.
18 ſenſu allegorico dictum eſt. * *c* Duo Che- Cyrill.lib.4. in Io. 28.
rubim Arcæ aſſiſtentia, ſunt cęleſtium ſpirituum exercitus, quatenus Chriſto ſe c S.Th.1.2.
offerunt in miniſterium ſalutis animarum. q.102. a. 4. ad 6.
23 * *d* Menſa cum panibus, eſt æterna p.685.1013.
beatorum felicitas Dei viſione fruentium. d p.971.
25 * *e* Tres menſæ coronæ, ſunt tres beatorũ e p.985.
aureolæ, Doctorum, Martyrũ, Virginum. f p.997.
27
28 * *f* Vectes ex lignis ſetim in circulis au- 998.

reis,

reis, ſunt quatuor corporum glorioſorum
dotes: quibus quaſi curru felicitatis bea-
torum corpora vehuntur, quatenus per
g p.976. omnia ſæcula perſeuerant. * g Candela- 31
brum cum lucernis, eſt beata multitudo
h p.599. cum lumine glorię in intellectu.* h Mons, 40
600. in quo monſtratur Eccleſię triumphantis,
& æternę felicitatis exemplar, eſt Chriſtus
Dominus, Iſa.2.2,3. Quos enim Deus prę-
ſciuit, hos & prędeſtinauit conformes fie-
ri imaginis Filij ſui.

Allegoria de B.Virgine.

A*Rcã de lignis ſetim compingito*, &c. 10
In litanijs B.Virginis à tota Eccle-
ſia receptis Deipara *Fœderis arca* appel-
latur. Innuit Eccleſia B.Virginem ab Arca
a p.432, fœderis figuratam fuiſſe. Ergo 1. *a* Ligna
433.434. ſignificant B.Virginem veram carnem
435. habuiſſe. nam lignum hominis ſymbolum
b p.460, eſt. 2. *b* Setim, incorruptionem indicant
462. gratiæ; quam B.Virgo ab inſtanti conce-
11 ptionis ſemper habuit.* 3. *c* Aurum mun- c p.461.
diſſimum, quod totam arcam operit; ſunt
virtutes in anima, & in omnibus Virginis
actionibus. 4. *d* Corona aurea per circui- d p.459.
tum, eſt Maieſtas, & dignitas diuinę Ma-
ternitatis ac dominiũ in omnes creaturas.
16 * 5. Tabulę legis in arca, manna, & virga;
eſt Ieſus Chriſtus Dei Filius in vtero Vir-
ginis. *e* Nam Ieſus quatenus Deus eſt, e p.425.
Verbum eſt Patris, lex æterna; omnium
Intelligentia: *f* quatenus homo ipſe eſt f p.483,
ſummus legiſlator. *g* Ipſe manna, verus 485.
cibus cęleſtis, in vtero Virginis opera Spi- g p.764.
ritus ſancti efformatus, ad cibandum Fi-
deles. *h* Ipſe virga ex radice Ieſſe, quate- h p.474,
nus verus Rex eſt, & verus Sacerdos, Do- 475,476,
minus, & Iudex omnium. virga enim Re- 477,478,
gni, potentiæ, prouidentię, correctionis 480.
17 ſymbolum eſt, c.7871. & ſeqq. * 6. *i* Pro- i p.1015.
pitiatorium, eſt B.Virgo, quatenus aduo- 1927,1928.
cata noſtra eſt, & mediatrix ad filium.
18 * 7. *k* Duo Cherubim, eſt duplex in mente k p.970,
Virginis ſcientia, Infuſa, & beata. 981.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

S V M M A, Siue Exegeſis.

1 *Tabernaculi fabrica praſcribitur ex tabulis, & quatuor tegumentis. * 1. Iubetur pri-
mum tegumentum fieri ex decem cortinis ſ.ctis ex byſſo, hyacintho: purpura, cocco; longi-
tudine 28. cubitorum, 4. latitudine; ſibi mutuò iunctis; quinque ex auſtrali, quinque ex*
7 *aquilonari tabernaculi parte pendentibus.* 2. Secundum tegumentum ex vndecim ſagis
cilicinis, longitudine 30. cubitorum, latitudine 4. quinque ex auſtrali, quinque ex aquilo-*
14 *nari parte pendentibus, vno in fronte tecti duplicato. * 3. Tertium operimentum de pel-*
15 *libus arietum rubricatis. 4. Quartum de ianthinis pellibus. 5. Iubentur viginti tabula
erigi ex parte meridionali, viginti ex latere aquilonari, octo ex latere occidentali; ſingula
cum duabus baſibus argenteis; ſingula decem cubitos habentes in longitudine, vnum &
ſemiſſem in latitudine, deaurata, ex lignis ſetim omnes vna compagine iuncta, cum an-
nulis, per quos vectes inſerantur ad tabulata continenda. operti laminis aureis. quinque*
31 *in ſingulis trium laterum, nempe auſtrali, aquilonari, occidentali. * 6. Praſcribitur veli
fabrica ad quatuor columnas appenſi; diuidentis Sancta ſanctorum, vbi erat Arca, à San-
ctuario, vbi erat altare thymiamatis, & candelabrum à latere meridionali tabernaculi,*
36 *& menſa à latere ſeptentrionali. * 7. Iubetur extendi tentorium polymitum ante quinque
columnas in introitu tabernaculi.*

1 TAbernaculum verò ita facies: Decem cortinas de byſſo retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas opere plumario facies. 2 Longitudo cortinæ vnius, habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quattuor cubitorũ erit. Vnius menſuræ fient vniuerſa tentoria. 3 Quinque cortinæ ſibi iungentur mutuò, & aliæ quinque nexu ſimili cohærebunt. 4 Anſulas hyacinthinas in lateribus ac ſummitatibus facies cortinarum, vt poſſint inuicem copulari. 5 Quinquagenas anſulas cortina habebit in vtraque parte, ita inſertas, vt anſa cõtra anſam veniat, & altera alteri poſſit aptari. 6 Facies & quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarum vela iungenda ſunt, vt vnũ tabernaculum fiat. 7 Facies & ſaga cilicina vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi. 8 Longitudo ſagi vnius habebit triginta cubitos: & lati-

& latitudo, quattuor: æqua erit menſura ſagorum omnium. 9 E quibus quinque
junges ſeorſum, & ſex ſibi mutuò copulabis, ita vt ſextum ſagum in fronte tecti
duplices. 10 Facies & quinquaginta anſas in ora ſagi vnius, vt coniungi cum al-
tero queat: & quinquaginta anſas in ora ſagi alterius, vt cum altero copuletur.
11 Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus iungantur anſæ, vt vnũ ex omni-
bus operimentum fiat. 12 Quod autem ſuperfuerit in ſagis quæ parantur tecto,
id eſt, vnum ſagum quod amplius eſt, ex medietate eius operies poſteriora taber-
naculi. 13 Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera, qui plus eſt in ſa-
gorum longitudine, vtrumque latus tabernaculi protegens. 14 Facies & operi-
mentum aliud tecto de pellibus arietũ rubricatis: & ſuper hoc rurſum aliud ope-
rimentum de ianthinis pellibus. 15 Facies & tabulas ſtãtes tabernaculi de lignis
ſetim, 16 quæ ſingulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine ſin-
gulos ac ſemiſſem. 17 In lateribus tabulæ, duæ incaſtraturæ fient, quibus tabula
alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.
18 Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad Auſtrum. 19 Qui-
bus quadraginta baſes argenteas fundes, vt binæ baſes ſingulis tabulis per duos
angulos ſubijciantur. 20 In latere quoque ſecundo tabernaculi quod vergit ad
Aquilonem, viginti tabulæ erunt, 21 quadraginta habentes baſes argenteas, binæ
baſes ſingulis tabulis ſupponentur. 22 Ad occidentalem verò plagã tabernaculi
facies ſex tabulas, 23 & rurſum alias duas quæ in angulis erigantur poſt tergum
tabernaculi. 24 Eruntq; coniunctæ à deorſum vſque ſurſum, & vna omnes com-
pago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ ſunt, ſimilis iun-
ctura ſeruabitur. 25 Et erunt ſimul tabulæ octo, baſes earum argenteæ ſedecim,
duabus baſibus per vnã tabulam ſupputatis. 26 Facies & vectes de lignis ſetim
quinque ad continendas tabulas in vno latere tabernaculi, 27 & quinque alios
in altero, & eiuſdem numeri ad occidentalem plagam: 28 qui mittentur per me-
dias tabulas à ſummo vſque ad ſummum. 29 Ipſas quoque tabulas deaurabis,
& fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant: quos ope-
ries laminis aureis. 30 Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi in
Monte monſtratum eſt. 31 Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoq;
bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum, 1
32 quod appendes ante quattuor columnas de lignis ſetim, quæ ipſæ quidem de-
auratæ erunt, & habebunt capita aurea, ſed baſes argenteas. 33 Inſeretur autem
velum per circulos: intra quod pones arcam teſtimonij, quo & Sanctuarium, &
Sanctuarij ſanctuaria diuidentur. 34 Pones & propitiatorium ſuper arcam teſti-
monij in Sancto ſanctorum: 35 menſamq; extra velum: & contra menſam can-
delabrum in latere tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte Aquilonis.
36 Facies & tẽtorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoq;
bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarij. 37 Et quinque columnas deaurabis
lignorum ſetim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & ba-
ſes æneæ.

Interpretatio litteralis.

1 TAbernaculũ verò ita facies, &c. Totum hoc caput ſecũdum litteram vnum dogma continet: a Materialia, & ſenſibilia, vt Templa, conuenienter in cultum Dei dicari. Corpus enim hominis ſenſibile, quo vtitur animus, ſenſibilibus inſtrumẽtis indiget in actionibus ſuis. *Retorta*, Duplicata, filo duplicato. *Variatas opere plumario facies*. hebr. כרובים מעשה חשב תעשה אתם *Cerubim mahhhasch bhoshib tahhhasch othàm*, Figurato opere cogitans (vel phrygionico) facies eas. LXX. Ex cocco glomerato, figurato, opere textoris, facies eas. a p.1919.

Indicat picturas in aulæis intexendas, vt fit in noſtris tapetibus.

Allegoria de Eccleſia.

a TAbernaculum vetus, Eccleſiæ figura fuit, Hebr. 8. 2. & 9. Moyſes, a p.620.
1 Chriſti, 1. Cor. 10. 2. Hebr. 3. * b Iubetur b p.436.
Moyſes à Deo tabernaculum fabricare; 485.507.
quatenus Chriſtus à Patre mittitur in 577.
mundum ad condendam Eccleſiam.
15 * 2. c Ieſus Chriſtus Tabernaculum ex li- c p.634.
gnis ſetim conſtruxit: cum Apoſtolos vocauit, eiſq; diuinam doctrinam tradidit;

Digitized by Google

quam ipſi alijs Fidelibus tradiderũt. con-
tra quam non poſſunt Eccleſię hoſtes præ-
ualere. Ob eam doctrinam vera Eccleſia,
d p.631. *d* Apoſtolica dicitur. 3. Aurum in lignis
ſetim, eſt diuinæ gratiæ habitus in Fide-
e p.679. lium animis. *e* Ob id Eccleſia vera, dicitur
f p.365. Sancta. * 4. *f* Velum polymitum, quo 1
Tabernaculum operitur; Infuſarum vir-
tutum habitus ſunt: qui gratiam comitã-
tur. Ob id Chriſti ſponſa circundata dici-
g p.630. tur varietate. 5. *g* Habet vera Eccleſia
quatuor operimẽta; quatenus ex quatuor
mundi plagis congregatur, eſtq; Catholi-
ca, omnes gentes complectens. Miſit Ieſus
diſcipulos ſuos in vniuerſum mundum, vt
prædicarent Euangelium omni creaturæ.
i p.628. 6. *i* Eſt vera Ieſu Chriſti Eccleſia vna: vnũ
habens caput, vnam fidem, eadem Sacra-
menta. Scilicet hanc vnitatem figura-
uit in veteri Tabernaculo vna compago,
qua omnes inter ſe tabulæ nectebantur.
k p.636. * 7. K Fuerunt baſes Tabernaculi argẽteę, 19
637. figura Doctorum; qui ſcripto, & verbo
l p.665. Eccleſię Fidem ſuſtentant.* 8. *l* Velum po- 1
666.667. lymitum, vitam actiuam figurauit: quæ
668. ſolicita eſt circa plurima: figurauit & vi-
tam mixtam, quæ habet ſecum hyacinthũ
m p.804. contemplationis. * 9. *m* Velum cilicinum, 7
n p.882. ſtatus eſt pœnitẽtium. * 10. *n* Pelles arie- 14
895.897. tum rubricatæ, Martyres ſũt, & quotquot
1392. Fidelium tribulationes pro iuſtitia patiũ-
o p.669. tur. 11. *o* Pelles ianthinæ, ſunt Contem-
670.671. platiui, intenti conſiderationi diuinorum.
p p.645. * 12. *p* Sancta ſanctorum, eſt eccleſiaſtica 33
q p.655. Hierarchia. 13. *q* Sanctuarium, eſt multi-
tudo Monachorum, ac Regularium, qui
conſiliorum euangelicorum obſeruationi,
quæ via ſunt ad perfectionem, voto ſe
r p.632. addicunt. 14. *r* Atrium, eſt multitudo lai-
corum. hi quoque ad Eccleſiam ſpectant.
s p.1365. * 15. *s* Velum ante Sancta ſanctorum, eſt 36
1366. obſcuritas Fidei Chriſtianæ. Eſt enim Fi-
t p.1365. des de ijs, quæ non videntur. 16. *t* Velum
ante Sanctuarium, ſunt ſigna, quibus vti-
tur Deus ad Fidei myſteria reuelanda,
nempe cognitio, quam infundit, & verba
externa: quę non repræſentant ipſa myſte-
u p.635. ria vt ſunt. 17. *u* Quatuor columnæ ante
Sancta ſanctorum, ſunt quatuor Euange-
x p.1385. lia: *x* quinque columnę ante Sãctuarium,
ſunt libri Scripturę veteris, quæ præceſſit
Euangelia, præſertim quinque libri legis.
y p.1317. * 18. *y* Candelabrum, eſt lumen Fidei, 35
1386. quod Deus infundit, donum Dei, c.6531.
z p.637. 19. *z* Menſa cum panibus, eſt prædicatio
700. verbi Dei. Nam verbum Dei cibus eſt
mentis, Amos 8.11.

Tropologia de Iuſto.

a p.644. *a* TAbernaculum, eſt Homo iuſtus,
1. Cor. 3.16, 17. & c.16.19. & 2. 1
Cor. 6.16. Ergo partes Tabernaculi veteris
figurarunt ea, quæ ad hominem iuſtum
15 ſpectant. * 1. Tabulæ, ex quibus Taber-
naculum cõſtat ex fortiſſimo ligno ſetim,
deauratæ cũ baſibus argenteis; eſt Anima
hominis iuſti *b* cũ auro gratię, & *c* baſibus b p.363.
auxiliorum diuinorum, quæ gratiã comi- c p.380.
tantur. Eſt autem *d* anima iuſti fortiſſima; d p.401.
quatenus peculiaris eſt Dei prouidentia in
34 iuſtis. * 2. Arca in Tabernaculo, eſt mens
in anima iuſti. Ea arca intra ſe Dei ſpiritũ
claudit; qui legis, mannæ, virgæ rationem
habet: quatenus eſt *e* verus, *f* ſuauis, & e p.386.
1 *g* fortis. * 3. *h* Quatuor tabernaculi operi- 387.388.
menta, ſunt quatuor actus, qui diſponunt 390.
ad gratiam, fidei, ſpei, cõtritionis, amoris. f p.391.
14 * *i* Tegumento ianthino reſpondet Fidei g p.392.
actus, cuius obiectum eſt Deus, & diuina. h p.406.
K Pellibus rubricatis reſpondet Spes, quæ i p.1318.
7 in Chriſti paſſione fundatur. * *l* Saga cili- 1319.408.
na, ſunt Contritionis actus, & pœnitentię. K p.410.
1444.
1 * *m* Cortinæ polymitæ ſunt Charitatis l p.412.
actus, qui pulcherrimam virtutum multi- 781.
tudinem in animum inducunt. Vel *n* qua- m p.411.
tuor tabernaculi tegumẽta ſunt boni vir- n p.255.
tutum habitus, quibus quatuor iuſtorum
potentiæ ornantur, intellectus, voluntas,
imaginatio, appetitus ſenſitiuus.

Anagogia de Eccleſia triumphante.

1 *a* TAbernaculum, eſt cælum Empy- a p.953.
34 reum, hebr. 9.24. * 1. *b* Arca, cum 969.
lege, manna, virga, eſt vna diuinitas in tri- b p.57.
bus Perſonis. Perſona Patris à legis tabu-
lis figuratur, quatenus ęterna omnium re-
rum Ratio eſt in Deo, quæ Patri tribuitur
vt principio originũ diuinarum. Perſona
Filij à virga figuratur; *c* quatenus Pater c *Pſal.* 2.9.
omne iudicium dedit Filio; & quatenus & 109.2.
Filius portat omnia verbo virtutis ſuæ.
Perſona Spiritus sãcti à manna figuratur;
quatenus Spiritus ſanctus per amorẽ pro-
15 cedit, cuius infinita ſuauitas eſt. * 2. *d* Ta- d p.969.
bulę tabernaculi deauratę, ſunt cęleſtes ci-
ues gratia ornati. 3. Quoniam autẽ veſti-
menta ſymbola ſunt operum, Cant. 2.11.
Tabernaculi quatuor operimẽta, sũt qua-
tuor operum genera, per quę ſancti ętemã
14 felicitatẽ adepti ſunt. * *e* Pelles ianthinæ e p.1316.
ſignificant fidem; *f* pelles rubricatæ, mar- f p.882.
7 tyria, * *g* ſaga cilicina, opera pœnitentiæ; 895.897.
1 * *h* cortinæ polymitæ, opera charitatis. 1392.
31 * 4. *i* Velum ante Sancta ſanctorum, eſt g p.804.
36 Incomprehenſibilitas Dei. * 5. K Velum h p.1603.
ante Sanctuarium, eſt Dei Inuiſibilitas; i p.32.
quatenus eſt actus purus, & non poteſt in- K p.28.
tuitiuè videri ab intellectu immerſo in
potentialitate, niſi eleuetur à Deo. *l* Eſt & l p.29.
cognitio abſtractiua, quam habemus de
Deo: quę quinque columnis innititur, qua-
tenus à cognitione accipitur quinque ſen-
ſuum externorum. 6. Atrium ante Taber-
naculum, eſt Eccleſia militans, per quam
ad æternam felicitatem eſt ingreſſus.

CA-

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

Tria præcipiuntur. 1. Fabrica Altaris. 2. Atrij fabrica. 3. Lucernæ ritus in Sanctuario.

1 FAcies & altare de lignis ſetim, quod habebit quinque cubitos
in longitudine, & totidem in latitudine, id eſt, quadrum, &
tres cubitos in altitudine. 2 Cornua autem per quattuor
angulos ex ipſo erunt: & operies illud ære. 3 Facieſq; in vſus
eius lebetes ad ſuſcipiendos cineres, & forcipes atque fuſci-
nulas, & ignium receptacula. omnia vaſa ex ære fabricabis.
4 Craticulamq; in modum retis æneam: per cuius quattuor
angulos erunt quattuor annuli ænei, 5 quos pones ſubter arulam altaris: eritq;
craticula vſque ad altaris mediū. 6 Facies & vectes altaris de lignis ſetim duos,
quos operies laminis æneis: 7 & induces per circulos, eruntq; ex vtroque latere
altaris ad portandum. 8 Non ſolidum, ſed inane & cauū intrinſecus facies illud,
ſicut tibi in Monte monſtratum eſt. 9 Facies & atrium tabernaculi, in cuius au-
ſtrali plaga contra meridiem erunt tentoria de byſſo retorta: centū cubitos vnum
latus tenebit in longitudine. 10 Et columnas viginti cū baſibus totidem æneis,
quæ capita cum cælaturis ſuis habebunt argentea. 11 Similiter & in latere aqui-
lonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & baſes
æneæ eiuſdem numeri, & capita earum cum cælaturis ſuis argentea. 12 In lati-
tudine verò atrij, quod reſpicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta
cubitos, & columnæ decem, baſeſq; totidem. 13 In ea quoque atrij latitudine,
quæ reſpicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt. 14 In quibus quindecim
cubitorum tentoria lateri vno deputabuntur, columnæq; tres & baſes totidem:
15 & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ
tres, & baſes totidem. 16 In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorum viginti
ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarij:
columnas habebit quattuor, cum baſibus totidem. 17 Omnes columnæ atrij per
circuitum veſtitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & baſibus æneis.
18 In longitudine occupabit atriū cubitos centum: in latitudine quinquaginta,
altitudo quinque cubitorum erit. fietq; de byſſo retorta, & habebit baſes æneas.
19 Cuncta vaſa tabernaculi in omnes vſus & ceremonias, tam paxillos eius quàm
atrij, ex ære facies. 20 Præcipe filijs Iſrael vt afferant tibi oleum de arboribus
oliuarū puriſſimū, piloq; contuſum: vt ardeat lucerna ſemper 21 in tabernaculo
teſtimonij, extra velum quod oppanſum eſt teſtimonio. Et collocabunt eam
Aaron & filij eius, vt vſque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus
per ſucceſsiones eorum à filijs Iſrael.

Exegeſis.

1 ALtaris fabrica præcipitur. 1. Ex 1
lignis ſetim, longitudine quin-
que cubitorum, latitudine to-
tidem, altitudine trium cubi-
torum. * 2. Prominentibus quatuor angu- 2
lis, quaſi quatuor cornibus: ex ipſa altaris
materia productis. 3. Ære totum altare
operiente. * 4. Inſtrumenta præcipiuntur 3
ad vſum ſacrificiorum. quæ erant lebetes
ad excipiendos cineres; vaſa ad trahendū,
& remouendum, & deferendum; vt forci-
pes; vt fuſcinulæ ad carnem ex olla extra-
hendam; vt thuribula ad accipiendum ex
altari ignem, eumq; ad altare thymiama-
tis deferendum; aliaq; vaſa; omnia ex ære.
4 * 5. Præcipitur craticula cū arula ei anne-
5 xa. Excipiebat craticula victimas, & arula
6 ſub craticula excipiebat ligna ad victimā
7 comburendam. Erat craticula in ſuperfi-
8 cie ſuperiori altaris, arula in medio altari.
Erat altare vacuum inter craticulam, &
arulam; erat plenum terra, vel lapidibus
ſub arula. Erant ſub arula quatuor anuli,
ad arulam cū craticula deferendam: erant
& vectes ex lignis ſetim, operti laminis
æreis, inducti circulis, ad altare deferendū.
9 * 2 Atrij fabrica præcipitur circa Ta-
10 bernaculum, vt ſit quaſi murus circundās

Tabernaculum. 1. Longitudo atrij centũ 11
cubitorũ, latitudo quinquaginta, altitu- 12
do quinque cubitorum. 2. Columnæ ex 13
parte auſtrali viginti, totidem ex parte 14
aquilonari, decem ex parte occidentis, de- 15
cem ex parte orientis: ex ęre, cum baſibus 16
æreis, veſtitæ laminis argenteis, capitibus 17
argenteis. 3. Tentoria columnis appenſa, 18
ex byſſo retorta: ſed tentorium vnum cu- 19
bitorum viginti in ingreſſu atrij ex parte orientali quatuor medijs columnis appenſum, ex hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta. 4. Vt omnia vaſa Tabernaculi, & paxilli ad ſuſpendenda columnis atrij tentoria, ſint ex ære.

* 3 Præcipiuntur tria. 1. Vt offeratur 20
ab Iſraelitis oleum oliuarum puriſſimum, pilo contuſum. 2. Vt in Sanctuario ſit lucerna ardens tota nocte. * 3. Vt eius lu- 21
cernæ miniſtri ſint Aaron, & filij eius in perpetuum.

Intepretatio litteralis.

QVoniam non id agimus, vt omnia dubia, quæ circa textum ſacrum occurrunt, cõſideremur; ſed difficiliora tantum, & ea quæ dogmaticæ interpretationi materiam exhibent: quia cæterum huius capitis textus eſt clarus; quæſtiones, quæ fieri poſſent, omittimus. qui eas volet, conſulat Abulenſem.

Catholica dogmata, quæ ex toto hoc
a p.844. capite cõfirmari poſſũt, ea ſunt. 1. a Oportere aliqua ſpecialia obſeruari in ijs, quæ pertinent ad cultum Dei: vt hominum animi ad maiorem Dei reuerẽtiam adducantur. Ecce quàm multa Deus in hoc capite, ac in alijs Exodi locis præcipit obſer-
b p.1919. uari. 2. b Materialia, & ſenſibilia quædam, vt Templa, altaria, ſacra vaſa, & ſimilia, conuenienter in cultum dicari Deo. Nam cum homo conſtet nõ ſolum ex anima, ſed etiam ex corpore, debet externum etiam corporis cultum Deo exhibere: ei autem cultui conueniunt materialia, & ſenſibilia
c p.1961. inſtrumenta. 3. c Congruum eſſe adorationi externæ, determinatum locum adhibere. Deus Iſraelitis Tabernaculum, & atrium Tabernaculi determinauit.

* *Præcipe filiis Iſrael vt afferant tibi* 20
d p.1970. *oleum*, &c. d Sunt Sacerdotibus oblationes offerendæ, vt ad diuinum cultum expendant.

Allegoria.

VEtera ſacrificia figura fuerunt vnius ſacrificij à Ieſu Chriſto offerendi. Appellat ea ſacrificia Paulus exemplaria, & vmbras reſpectu ſacrificij Ieſu Chriſti, Hebr. 8. 5. & 9. 8, 9, 23. & 10. 1. Altare autem, in quo peractum eſt Chriſti ſacrifi-
1 cium, eſt Crux. * a Ergo vetus Altare, a p.544.
Crucis figura fuit; non ſolum altarium, in quibus ab Eccleſia Chriſti ſacrificium incruentè offertur. Ligna ſetim, quatenus leuia, pulchra, & incorruptibilia, puritatis, & ſanctitatis ſymbola ſunt. ergo altare de lignis ſetim, eſt Crux habens ſibi affixum Chriſtum ſumma innocentia, & ſanctitate præditũ. b Altaris longitudo, ſunt b p.571.
effectus & opera Crucis quatenus perpetuò duratura. c Latitudo, eſt virtus Cru- c p.578.
cis, quatenus ſe ad omnis ſpiritualis boni 579.
effectum extendens. d Altitudo, eſt ope- d p.571.
rum Crucis perfectio, Rom. 8. 39. & 11. 33. 588. 589.
2 * e Quatuor altaris cornua, eſt virtus qua- e p.583.
druplex Crucis, & efficacitas, quam habet 584. 585.
ad Diabolum debellandum, & viſibiles 586.
Eccleſiæ hoſtes, & peccatum, & mortem. Cornu, ſymbolũ eſt potentiæ, Deut. 33. 17. Pſal. 17. 3. & 43. 6. f Altare opertum ære, f p.425.
eſt Crux habens Chriſti humanitatem ſi- 429.
bi affixam, conſtantem ære fortiſſimo diuini Verbi hypoſtaticè vniti, cuius fortitudo eſt infinita. Æs enim fortitudinis ſymbolum eſt, Pſal. 17. 35. & 106. 16. Iſa. 45. 2.
3 Ierem. 15. 20. * Lebetes ad excipiendos cineres ſunt vel corda Fidelium, quatenus myſteria dominicæ paſſionis. g & tantum g p.531.
humilitatis diuinæ exemplum, qui à cine- 532.
re figuratur, meditatione recondũt. h Vel h p.569.
Chriſti ſepulchrum, quatenus Chriſti corpus mortuum excepit. Forcipes, & fuſcinulæ, ſimiliaq; inſtrumenta ſacrificij, ſunt
i vel Iudæi, ac Gentiles, qui morti Chriſti i p.559.
cooperati ſunt. k Vel Columna, claui, lan- 564.
cea, ſpinæ, & alia inſtrumenta dominicæ k p.555.
paſſionis. Ignium receptacula ſunt vel 556. 558.
ipſæ mentes Fidelium, quatenus Chriſti 560.
charitatem meditantur. l Vel Eccleſię Sa- l p.749.
cramenta, quæ diuini in nos amoris vaſa ſunt, quatenus ex Chriſti paſſione efficacitatem habent ad gratiam communican-
4 dam. * m Craticula in modum retis ænea, m p.545.
dominicæ paſſiones ſunt, & foramina 555. 556.
vulnerum; quibus plagatum fuit corpus 560.
Filij Dei. n Arula ſub craticula, in qua n p.492.
ignis ardebat ad ſacrificia conſumenda, 538. 539.
eſt Cor Ieſu Chriſti, ardens zelo diuinæ
5 gloriæ, ac ſalutis animarum. * o Circuli, o p.635.
6 Quatuor Euangelia: p Vectes, Prædica- p p.700.
7 tores. qui dum crucem dominicam prædicant vt eam Euangeliſtæ narrant, quaſi vectes circulis inſerti altare per mũdi de-
8 ſertum portant. * Non ſolidum, ſed inane, & cauum intrinſecus erat altare: vt non eſſet nimium oneroſum, ac facilius poſſet geſtari: vt eſſet locus ad ligna, ignemque recipiendum. q Id Chriſti crucem figura- q p.565.
bat, quatenus & fuit Chriſto, ob Patris voluntatem; & eſt nobis ob Chriſti exemplum, iugum ſuaue, & onus leue. r Et qua- r p.494.
tenus Chriſtus in Cruce formam peccati, noſtraque peccata ferens, quaſi extrinſecè

æs

æs induit: cum tamen intrinſecus ſummè
innocens, omni peccato vacuus eſſet.

s p.620. t Orig. in Leuit. hom. 9. Baſilius in Pſal. 28. hom. 1. Auguſt. in Pſal. 95. u p.623. 624.

* 2 s Atrium, Eccleſię militantis figura 9
fuit: vt volunt t Patres, & indicat Ioannes
Apoc. 11. 2. Quid igitur figurarunt atrij
tentoria, columnæ, ingreſſus? t. Tentoria
quaſi vallum, muruſq; ſe habebant. u Ita
ſe habent in Eccleſia fides, & gratia: qui-
bus Chriſto capiti vnimur. Byſſus, ex quo
erant tentoria, quatenus candidiſſimus,
doctrinæ cæleſtis, & gratiæ ſymbolum eſt,
Ezech. 16.10. Apoc. 19.8. Nihil autem di-
uina doctrina, nihil gratia candidius.

x p.634. 636.637. 638.

* 2. x Columnæ, Prophetarum, & Apo- 10
ſtolorum, & Eccleſiæ Doctorum ſymbo-
lum ſunt: ſuper quibus conſtructum eſt
ædificium Eccleſiæ, Prou. 9. 1. Cant. 3. 10.
Gal. 2. 9. Hos ergo colūnę atrij figurarunt.

y p.1369. 1373. z p.1378.

* y Baſes æneæ columnarum, eſt ſoliditas, 11
ac veritas doctrinæ, quam Eccleſię Docto-
res prædicant: z cælaturæ argenteæ in ca-
pitibus columnarum, eſt doctrinæ puritas,
atque præſtātia. Nam baſis columnę, ſym-
bolum eſt ſapientiæ, ex qua virtutem, ac
firmitatem recipiunt actiones, Eccli. 6. 30.
Argentum autē ſymbolum eſt verbi Dei,
Pſal. 11. 7. & Perfectionis, Prou. 10. 20. &
Sanctitatis, Eccli. 30. 15. * 3. a Ingreſſus 16
in atrium, eſt Ieſus Chriſtus: per cuius me-
rita, & gratiā eſt ingreſſus in Eccleſiam,
& fidem. b Quatuor columnæ in ingreſſu,
ſunt quatuor Euāgeliſtæ; qui Chriſti geſta
narrant. c Tres aditus inter quatuor co-
lumnas, eſt fides Trinitatis, quā Euangeli-
ſtæ docent: d & ingreſſus in Eccleſiam per
Baptiſmum. baptizamur enim in nomine
Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Tento-
rium, ſiue velum polymitum in ingreſſu;
eſt fides myſteriorū Chriſti: quibus noſtra
cognitio, quaſi viuis coloribus pingitur.

a p.573. 575.578. 588. b p.635. c p.1318. d p.755. 756.

* 3 e Lucerna in Tabernaculo eſt lumē 20
fidei, vt ſupra dictū eſt. f Oleum ergo, quo
ardet lucerna Sāctuarij vſque mane; ſunt
Opera bona, præſertim quæ ad miſericor-
diam ſpectant. quæ efficiunt vt fides viua
in nobis ſeruetur in huius ſæculi nocte,
donec adueniat mane felicitatis æternæ.
Lucerna, ſymbolum diuinæ doctrinę, Pſal.
118. 105. Oleum, opera bona, Pſal. 140. 5.
Matt. 25. 3. Nox, hoc ſęculum, Cant. 3. 1.
& 5. 2. ex Greg. Mane, felicitas, Iſa 14. 12.
& 33. 2. & 58. 8. Amos 5. 8. Fides autem
ſine operibus mortua eſt, Iac. 2. 17, 26.

e p.1316. 5342. f p.1037. 1343.

Tropologia.

ACtus amoris, quo homo in alia bona
fertur, præter Deum, non ſecundum
regulam rationis, & contra Dei volunta-
tem; Concupiſcentia ſolet appellari &
Amor proprius, & propria voluntas. Fit
autem eo actu iniuria Deo, quatenus non
amatur vt finis vltimus, & ſummum bo-
num, & omnium Dominus. Contrarius
autem actus, quo, obluctante licet concu-
piſcentia, Deus diligitur ſuper omnia, ei
ſoli gloria tribuitur, eius voluntari obſe-
quium præſtatur; a Sacrificium iuſtitiæ
nominatur. quod Deus ceteris victimis, &
ipſis holocauſtis præfert, Pſal. 50. 18, 19, 21.
Habet autem ille actus rationem ſacrifi-
cij: quia per illum voluntas propria ma-
ctatur in obſequium Dei. Habet & ratio-
nem iuſtitię: quia per illum redditur Deo,
quod ipſi Deo debetur, obſequium, & glo-
ria. Habet hoc ſacrificium altare ſuum,
nempe cor hominis iuſti. Quæ igitur de
altari veteri in hoc capite ſcribuntur, ad
altare cordis transferre licet. Neque cui-
quam dubium eſſe debet: cum & Patres
id faciant, & ita faciendum eſſe indicet
b Paulus, qui hæc, & ſimilia ſcripta dicit
propter nos, & ad inſtructionem noſtram,
& vetera ſacrificia vocat exemplaria, &
vmbras futurorum. Ergo vetus altare
cordis hominis iuſti figura fuit.

a Pſal. 4. 6. Malach. 3. 3.
b 1. Cor. 9. 10. 2. Timot. 3. 16. Hebr. 8. 5. et 9 8, 9, 23. & 10. 1.

1 * 1. c Altare de lignis ſetim, eſt cor in-
corruptionem habens, & pulchritudinem
gratiæ. 2 d Altitudo, eſt ſpes, qua cor ad
Deum, cæleſtemque patriam anhelat.
3. e Longitudo, eſt in bonis operibus per-
ſeuerantia. 4. f Latitudo, eſt charitas, quæ
in omnes extenditur, etiam ad inimicos.
2 * 5. g Quatuor altaris cornua, ſunt qua-
tuor virtutes cardinales: quibus concupi-
ſcentijs obſiſtitur. 6. h Æs, quo altare ve-
ſtitur, eſt Fides: qua quaſi clypeo contra
3 omnes tentationes munimur. * 7. Lebe-
tes, forcipes, fuſcinulæ, thuribula; ſunt ſa-
cra meditatio, examen conſcientiæ, ſacra
lectio, i Sacramenta, & his ſimilia. quibus
ad iuſtitiæ ſacrificium ritè offerendum
iuuamur. k Omnia hęc ex ære, quatenus
4 in fidei doctrina fundātur. * 8. l Craticula,
eſt omnium paſſionum animi mortifica-
tio: qua cor quaſi in partes ſcinditur, vt
ignis diuini amoris aſcendens, conſumat
5 victimam cupiditatis. * 9. m Arula, eſt
bona voluntas ignem diuini amoris exci-
6 piens. * 10. n Circuli, vecteſque ad por-
7 tandum, ſtudia ſunt, ac diligentiæ, quæ ad
progrediēdum in via diuini ſeruitij adhi-
8 bentur. * 11. o Debet altare cordis va-
cuum eſſe: ne terrenarum rerum, ac tem-
poralium curę, cogitationes, affectuſque
cęleſtes impediant.

c p.363. d p.1438. 1440. e p.379. 2250. f p.1520. 1522.1531. g p.255. 263. 264. 681. h p.1316. 1332. i p.750. k p.1330. l p.2257. m p.1039. n p.1732. 1767. o p.661.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Eliguntur in Sacerdotes Aaron, & filii: & Summi Sacerdotis veſtes deſcribuntur: 1. Ephod ſiue ſuperhumerale. 2. Rationale cum duodecim gemmis. 3. Tunica hyacinthina, in qua erant mala punica cum tintinnabulis. 4. Tiara cum lamina aurea, cui inſcriptum erat Sanctum Domino. *5. Tunica linea cum baltheo. 6. Femoralia. Filiorum Aaron veſtes numerantur: Tunica linea, balthei, Tiara & feminalia.*

1 APplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filijs ſuis de
medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungantur mihi: Aaron,
Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. 2 Facieſque veſtem
ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. 3 Et lo-
queris cunctis ſapientibus corde, quos repleui ſpiritu pru-
dentiæ, vt faciant veſtes Aaron, in quibus ſanctificatus mi-
niſtret mihi. 4 Hæc autem erunt veſtimenta quæ facient:
Rationale, & ſuperhumerale, tunicam & lineam ſtrictam, cidarim & balteum.
Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron & filijs eius, vt ſacerdotio fungantur
mihi. 5 Accipientq; aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum,
& byſſum. 6 Facient autem ſuperhumerale de auro & hyacintho & purpura,
coccoq; bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito. 7 Duas oras iunctas ha-
bebit in vtroque latere ſummitatum, vt in vnum redeant. 8 Ipſa quoque textura
& cũcta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto,
& byſſo retorta. 9 Sumeſque duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina
filiorum Iſrael: 10 ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero, iuxta ordi-
nem natiuitatis eorum. 11 Opere ſculptoris & cælatura gemmarij, ſculpes eos
nominibus filiorum Iſrael, incluſos auro atque circundatos: 12 & pones in vtro-
que latere ſuperhumeralis, memoriale filijs Iſrael. Portabitque Aaron nomina
eorum coram Domino ſuper vtrumque humerum ob recordationem. 13 Facies
& vncinos ex auro, 14 & duas catenulas ex auro puriſſimo ſibi inuicem cohæ-
rentes, quas inſeres vncinis. 15 Rationale quoque iudicii facies opere polymito
iuxta texturã ſuperhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto,
& byſſo retorta. 16 Quadrangulum erit & duplex: menſurã palmi habebit tam
in longitudine quàm in latitudine. 17 Poneſq; in eo quattuor ordines lapidum:
in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus: 18 in ſecundo car-
bunculus, ſapphirus, & iaſpis: 19 in tertio ligurius, achates, & amethyſtus: 20 in
quarto chryſolithus, onychinus, & beryllus. incluſi auro erunt per ordines ſuos.
21 Habebuntque nomina filiorum Iſrael: duodecim nominibus cælabuntur, ſin-
guli lapides nominibus ſingulorum per duodecim tribus. 22 Facies in rationali
catenas ſibi inuicem cohærentes ex auro puriſsimo: 23 & duos annulos aureos,
quos pones in vtraque rationalis ſummitate: 24 catenaſq; aureas iunges annulis,
qui ſunt in marginibus eius: 25 & ipſarum catenarum extrema duobus copu-
labis vncinis in vtroque latere ſuperhumeralis quod rationale reſpicit. 26 Facies
& duos annulos aureos, quos pones in ſummitatibus rationalis, in oris, quæ è re-
gione ſunt ſuperhumeralis, & poſteriora eius aſpiciũt. 27 Necnon & alios duos
annulos aureos, qui ponẽdi ſunt in vtroque latere ſuperhumeralis deorſum, quod
reſpicit contra faciem iuncturæ inferioris, vt aptari poſsit cum ſuperhumerali,
28 & ſtringatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumeralis vitta hyacin-
thina, vt maneat iunctura ſabrefacta, & à ſe inuicem rationale, & ſuperhumerale
nequeant ſeparari. 29 Portabitq; Aaron nomina filiorum Iſrael in rationali iu-
dicii ſuper pectus ſuum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Do-
mino in æternum. 30 Pones autem in rationali iudicii Doctrinam & Veritatem,
quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & geſtabit iu-
dicium filiorum Iſrael in pectore ſuo, in conſpectu Domini ſemper. 31 Facies &
tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam, 32 in cuius medio ſupra erit ca-

pitium,

pitium,& ora per gyrũ eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus,
ne facilè rumpatur. 33 Deorſum verò, ad pedes eiuſdem tunicæ, per circuitum,
quaſi mala punica facies, ex hiacyntho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in
medio tintinnabulis, 34 ita vt tintinnabulum ſit aureum & malum punicum:
rurſumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum. 35 Et veſtietur ea
Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur
Sanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur. 36 Facies & laminam de
auro puriſſimo: in qua ſculpes opere cælatoris, Sanctum Domino. 37 Ligabiſque
eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram, 38 imminens fronti Pontificis. Portabitque
Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & ſanctificauerunt filii Iſrael,
in cunctis muneribus & donariis ſuis. Erit autem lamina ſemper in fronte eius,
vt placatus ſit eis Dominus. 39 Stringeſque tunicam byſſo, & tiaram byſſinam
facies, & balteum opere plumarii. 40 Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis,
& balteos ac tiaras in gloriam & decorem: 41 veſtieſque his omnibus Aaron
fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cunctorum conſecrabis manus, ſanctificabiſque
illos, vt ſacerdotio fungantur mihi. 42 Facies & feminalia linea, vt operiant
carnē turpitudinis ſuæ, à renibus vſque ad femora: 43 & vtentur eis Aaron
& filii eius quando ingredientur tabernaculum teſtimonii, vel quando appropinquant
ad altare vt miniſtrent in ſanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum
ſempiternum erit Aaron, & ſemini eius poſt eum.

Interpretatio litteralis.

APplica, &c. hebr. Appropinquare fac. 1
a p.396. 735. *a* Eſt à Deo vocatio ad præclara in Eccleſia
b p.647. munera exercenda. *b* Innititur
poteſtas, & gradus Epiſcopalis ſuper gradum
Sacerdotalem. *Vt ſacerdotio fungatur
c p.821. mihi*, *c* Innititur Ordinis Sacramentũ:
quo ſpiritualis poteſtas ad ſacra miniſteria
d p.646. confertur ordinato. & *d* Eſſe in eccleſiaſtica
Hierarchia Sacerdotes ſacrificij
miniſtros.* *Facieſq; veſtem ſanctam*, &c. 2
e p.847. Intelligimus 1. *e* Sacros in ordinis ſuſceptione,
& ei Sacramento congruos ritus
f p.829. eſſe. 2. *f* Veſtes ſacrorũ miniſtrorum eſſe
g p.1919. conuenienter inſtitutas. 3. *g* Materialia,
& ſenſibilia quædam, vt veſtes conueniēter
in cultum dicari Deo. *In gloriam, & decorem*,
Vt ſacra veſtium ornamenta excitent
intuentium animos ad Sacerdotij
maieſtatem contemplandam. Sacerdotij
dignitas indicatur. * *Sapientibus corde*, 3
h p.268. Peritis, & ingenioſis artificibus. *h* Eſt in
intellectu habitus inclinans eum recta ratione
ad opus faciendum, quatenus opus
illud conueniens eſt homini non vt homo,
ſed vt animal eſt: qui habitus Ars appellatur.
i S.Th.1.2. q.61.a.4. *Quos repleui ſpiritu prudentiæ*, *i* Prudentia
amplè ſumitur pro rectitudine diſcretionis
in actibus quibuſcunque. Indicant
k p.296. hæc verba 1. *k* Omnia à diuina voluntate
l p.298. pendere. 2. *l* Bonorum eſſe auctorem
m p.309. Deum. 3. *m* Concurrere Deum immediatè
ad omnem rerũ creatarum operationem.
*In quibus ſanctificatus miniſtret
mihi*. hebr. Ad ſanctificationem eius
vt ſacerdotio fungatur mihi. Sanctificare,
interdum idem eſt quod Parare, c. 2729.

n Conueniens eſt ante ſacrificium diligenter n p.775.
animam præparare. Interdum ſanctificare
eſt conſecrare. Conueniens eſt *o* certos o p.847.
in ordinis ſuſceptione, *p* & in ipſo ſa- p p.846.
crificio ritus eſſe.
6 * *Superhumerale*, hebr. אפוד *Ephod* à ra-
7 dice *Aphad*, ſuperinducere. Erat pallium
8 Summi Sacerdotis, ſupra cęteras veſtes
ſacerdotales, cum manicis, cubitali menſura,
intextum filis variorum colorum, cũ
lacuna in medio pectoris ad Rationale inſerendum,
habēs in humeris duos lapides
onychinos, in quibus erant inſculpta duodecim
nomina filiorum Iſrael; cum duabus
oris in vtraque humeri parte, vt facilius
poſſet Pontifex caput inſerere; quæ
oræ deinde nectebantur fibula. Erat aliud
ephod byſſinum, quo vtebantur alij Sacerdotes,
& Leuitæ, & interdum laici in
9 cultu diuino. * *Sumeſq; duos lapides onychinos*.
LXX. Smaragdos. Ioſephus vocat
12 Sardonyches. * *Memoriale filiis Iſrael.
Portabitque coram Domino ob recordationem.*
Recordari, reſpectu Dei, eſt benefacere,
c. 2702. & effectis oſtendere ſe noſtri
cognitionem habere, c. 7242. Ergo
illa, quã Pontifex ſacrificaturus faciebat,
filiorum Iſrael repræſentatio, ſignificabat
q & officium mediatoris in Sacerdote, *r* & q p.747.
exorabilitatem in Deo, *s* ac rerũ omnium r p.55.
cognitionem, *t* & beneficentiam. s p.16.
13 * *Facies & vncinos ex auro, & duas* t p.50.
14 *catenulas*, &c. Ad ſuſtinendum pondus
rationalis, quod pręterea quatuor annulis,
exiſtētibus in quatuor eius angulis, ſuperhumerali
alligabatur. *Sibi inuicem cohærentes*,
Quarum ſingularũ circuli inuicem
innexi

Digitized by Google

innexi cohæreant. vt accidit catenis. Id
innuit hebr. Facies eas opere plectili. &
LXX. facies eas commixtas in floribus,
id eſt, inſtar florum. vt ſicut flos flori in-
ſerto innectitur, ita circulus circulo in
catenis.

Rationale, Operimentū duplex inne- 15
xum ſuperhumerali ante pectus Pontifi-
cis, ornatum duodecim lapidibus, in qui-
bus erant inſculpta duodecim nomina fi-
liorum Iſrael, LXX. λόγιον, Rationale
Latini appellāt, ſiue quod inſerta illi erāt,
Doctrina, & *Veritas*, quibus admoneba-
tur Pontifex officij ſui. ſiue quod per illud
Deus docebat Pontificem quæ reſponſa
deberet populo dare. Ob id appellabatur
Rationale iudicii. Iudicium enim ſumi in
Scripturis ſanctis ſolet & pro Determina-
tione rationis, can. 1792. & pro eo, quod
quiſque facere debet, c.1793.

* *In primo verſu erit lapis Sardius*, &c. 17
Recipimus nomina harum gemmarum
vt habētur in vulgata editione cum Hie-
ronymo, qui fuit hebraicę linguę peritiſſi-
mus. Quæ autem ſint cuiuſque gemmæ
natura, & proprietates, conſulendi natu-
rales hiſtorici, ex quibus præcipua quædā
collegimus, & in tertiam noſtræ Introdu-
ctionis partem coniecimus diſt. 7. de ſacra
hiſtoria cap. 4.

Memoriale coram Domino in æternū.
n Vid. ſup. v. 12. — n p. 16. 54. 55. 747.

* *Pones in rationali iudicii Doctrinam,* 30
& Veritatem. hebr. אורים תומים *Vrim,*
Tummim. Si *Vrim* deducas ab אור *ór*,
lux, ſignificabit luces, illuminationes.
Tummim, à תמם *Tamàm*, Perfecit, com-
pleuit; ſignificabit Integritates, perfectio-
nes. Rectè vulgata vertit *Doctrinam, &*
veritatem: nam lux ſimbolum eſt doctri-
næ, ac proinde doctrina lucis nomine ſolet
appellari. *Veritas*, ſignificare ſolet perfe-
ctionem, & integritatem, Io. 8. 44. Quid
Deus iuſſerit in rationali poni, cum iuſſit
poni Doctrinam, & Veritatem, varia Do-
ctores opinantur. Putarim cum Aug. l. 2.
in Ex. q. 117. iuſſiſſe Deum inſculpi litte-
ris in medio rationali *Vrim uetummim*;
vt iuſſit ſculpi in lamina ſuper tiaram
Sanctum Domino. Volebat Deus ſignifi-
care duo. Primò, eſſe Summum Sacerdo-
tem Vicarium Dei, ac Deum ipſum re-
pręſentare. Nam *Vrim*, id eſt, luces, nempe
omnis lux, id eſt ſumma cognitio, & do-
ctrina, vt expreſſit vulgata; eſt ſolus Deus,
Sap. 7. 26. Io. 1. 5. Iac. 1. 17. Item *Tummim*,
Perfectiones, id eſt, ſumma Perfectio, Ve-
ritas abſolutè; eſt ſolus Deus. *a* Nomina — a S. Th. 1. p. q. 13. a. 2. et q. 20. a. 1. ad 2.
enim abſtracta nullam imperfectionē in-
cludēria, ſunt nomina diuina: vt, Veritas,
Vita, Sapientia. Significant enim perfe-
ctionem illimitatam: qualis eſt ſolius Dei.
Deinde volebat Deus illis verbis indica-
re, Sacerdotem eſſe debere plenum doctri-
na, & ſanctitate. Ex his intelligimus
plura duobus verbis dogmata contineri:
1. *b* Deum habere omnē ſcientiam, cogno- b p. 16.
ſcere omnia, *Pones doctrinam*. 2. *c* Deum c p. 4.
eſſe ens omnem perfectionē habens, *Pones*
perfectiones. 3. *d* Deum eſſe ſummè ſan- d p. 43.
ctum, *Pones integritates*. 4. *e* Deum eſſe e p. 8.
ſummam, ac primam veritatem, *Pones*
veritatem. 5. *f* Ad Summum Pontificem f p. 1355.
pertinere regulam fidei proponere, *Pones* 1359.
in rationali iudicii doctrinam, & verita-
tem. 6. *g* Eſſe à Chriſto Domino in Eccle- g p. 637.
ſia tributos Doctores. id indicant eadem
verba. 7. *h* Perfectum eſſe debere Sacer- h p. 648.
dotem, & omni virtute ornatum, *Pones* 650.
integritatem, perfectiones. 8. *i* Eſſe verbi i p. 700.
miniſtros in Eccleſia, quibus ex officio
competit prædicatio, *Pones doctrinam*.
9. *k* Verbi miniſtros debere doctos eſſe, k p. 702.
Pones doctrinam. 10. *l* Verbi miniſtros l p. 701.
debere ſanctos eſſe, ac virtutibus ornatos:
vt eorum exemplo confirmetur quod do-
cent, *Pones perfectiones*.

Et geſtabit iudicium filiorū Iſrael in pe-
ctore ſuo, Geſtabit Rationale iudicij. Me-
tonymia, qua per effectum cauſa ſignifica-
tur. Ex rationali pendebat iudicium filio-
rum Iſrael; quatenus nominibus filiorum
Iſrael quaſi monebatur Deus vt illis pro-
uideret; & Pontifex vt oraret, ac precare-
tur eam prouidentiam.

36 * *Sanctum Domino*: hebr. קדש ליהוה
Qòdesh lashonah, Sanctitas Domini, Do-
mino, ad Dominum, ſecūdum Dominum.
Omnium harum verſionum occaſionem
præbet littera lamed, *Iehouah*, eſt nomen
proprium Dei. Eſt inſcriptio plena ſignifi-
cationis. 1. *Sanctitas Domini*, id eſt. *n* Ipſe n p. 4. 12.
Dominus ſanctus eſt, Nō eſt alius ſanctus 43.
niſi Dominus. *o* Sanctitas enim munditiā, o S. Thom.
& firmitatem ſignificat. Solus autē Deus 2. 2. q. 81.
eſt Actus purus, ſolus immutabilis. San- a. 8.
ctitas Domini, in fronte Summi Sacerdo-
tis inſcribitur: quia Summus Pontifex
Deum repræſentabat, ſiue Summum Sa-
cerdotem Ieſum Chriſtum verū Deum.
Vel *Sanctitas Domini*, id eſt, Cultus, Re-
ligio veri Dei, Nō eſt alia Religio ſancta,
niſi Religio Domini. Sanctum dicitur,
quod diuino cultui dicatū eſt, Exod. 12. 16.
Ea inſcriptio ſignificabat veſtes Pontificis
diuino cultui eſſe dicatas, qui verus cultus
eſt. Indicat *p* colendum eſſe Deum: *q* & p p. 37.
actum ſanctitatis eſſe diuinum cultum. 1915.
2. *Sanctitas Domino*, id eſt, Sancta Domi- q p. 1916.
no offerenda, Vel *r* Sanctitas omnis Do- r p. 37. 39.
mino tribuenda, Ipſe ſanctificandus, vt
ſanctus celebrandus. Vel *s* ſacras illas ve- s p. 846.
ſtes Deo dicatas eſſe. 3. *Sanctitas ad Do-* 1919.
minum, id eſt, Cum ſanctitate ad Domi-
num accedendum. *t* Admonebat ea inſcri- t p. 650.
ptio Pontificem ſanctitatis, cum qua ad 1920.
ſacri-

ſacrificandum debebat accedere. 4. *San-*
ctitas ſecundum Dominum, quaſi diceret,
u p.844. *u* Is ornatus Pontificius eſt cultus, ac ritus,
prout exigit verus *Deus*, vt verus *Deus*
præſcribit; ſecundum veram religionem,
nō ſecundum falſam idolorum. Vt omnia
hæc complecteretur, obſcurè vertit vul-
gata, *Sanctum Domino*.

* *Portabitq; Aaron iniquitates eorum*, 38
quæ obtulerunt, & ſanctificauerunt filii
Iſrael, in cunctis muneribus, & donariis
ſuis. Portat Sacerdos iniquitates populi,
quatenus mediator eſt ad *Deum*, & illum
pro peccatoribus ſupplicat. Accipit autē
iniquitates populi ad portandum, quate-
nus accipit munera, quæ affert populus
pro peccatis; vt ea offerat Sacerdos *Deo*.
x p.646. *x* Sunt in Eccleſia Sacerdotes ſacrificij
745. miniſtri. *Erit autem lamina ſemper in*
fronte eius, vt placatus ſit eis Dominus.
Ea intentione geſtabit in fronte nomen
Domini, vt ea proteſtatione diuinæ ſan-
ctitatis, placet populo Dominū, inducatq;
ad ſanctitatem populo largiendam. Intel-
y p.1721. ligimus 1. *y* Rectam in omni opere, præ-
ſertim in ſacrificio, intentionem haben-
z p.747. dam. 2. *z* Sacrificio, ſi ritè offeratur, pla-
cari Deum.

* *Tunicas lineas parabis*, &c. *Conſe-* 40
a p.847. *crabis manus*, &c. *a* Sacri in ordinis ſu-
ſceptione, eique Sacramento congrui ri-
tus ſunt.

Interpretatio myſtica.

COmmunis Patrum ſententia eſt vete-
ris Pontificis veſtes myſteriorū ple-
nas fuiſſe. Igitur operæpretium eſt ea my-
ſteria indagare.

Anagogia.

ANagogia indicatur Sap. 18. 24. illis
verbis: In veſte poderis, quam habe-
bat, totus erat orbis terrarum: & parentū
magnalia in quatuor ordinibus lapidum
erant ſculpta, & magnificentia tua in dia-
demate capitis illius ſculpta erat. Iam ſi
veſtis poderis erat orbis terrarum: ergo
aliæ veſtes erant aliæ mundi partes. Cuius
autem eſt veſtimētum mundus, niſi diuini
Verbi? Canit enim de diuino Verbo, &
a Pſal. 101. creaturis Dauid: *a* Tu in principio Domi-
26. ne terrā fundaſti: & opera manuum tua-
Hebr. 1. 10. rum ſunt cęli. Ipſi peribunt, tu autem per-
manebis, & omnes vt veſtimentum vete-
raſcent, & velut amictum mutabis eos, &
mutabuntur: tu autē idem ipſe es, & anni
b p.58. tui non deficient. Ergo * 1. *b* Moyſes eſt 1
c p. 59. 78. Pater, *c* Aaron eſt Verbum diuinū, Filius
d S. Thom. Dei; quem Pater ſanctificauit, & miſit in
1. 2. q. 102. mundum, vt per ſuū ſacrificium mundum
a. 5. ad 10. ſanctificaret. *d* 2. Femoralia, & tunica
p. 103. byſſina, erat terra. quia infima, & ex ca-
linum naſcitur. 3. *e* Tunica hyacinthina, e p.106.
ſuo colore aerem repræſentabat. cuius tin-
tinnabula tonitrua ſignificabant, & malo-
granata coruſcationes, *f* & baltheus nu- f p.111.
bes, ac mare. 4. Superhumerale ſua varie-
tate *g* cælū ſydereum exprimebat: *h* Duo g p.101.
lapides onychini, ſolem, & lunam: Duo- h p.108.
decim gemmæ in pectore, duodecim ſigna
in Zodiaco. 5. *i* Tiara, ſignificabat cęlum i p.101.
Empyreum. 6. *k* Lamina aurea, *Deum* k p.1.
omnibus præſidentem.

Altera Anagogia.

INdicat S. Paulus in Epiſtola ad He-
bræos veterem Summum Sacerdotem
fuiſſe figuram Ieſu Chriſti. Ergo veſtes
veteris Pontificis figura fuerunt veſtium
ad Ieſum Chriſtum attinentium, vt Sum-
mus Sacerdos eſt; qui perpetuò offert Deo
Patri preces pro nobis, & ſacrificia, quæ in
Eccleſia militante offeruntur.

1. *a* Femoralia byſſina, Chriſti caro pu- a *Ambr. Hie*
riſſima. 2. *b* Tunica byſſina, Chriſti anima *ron. Origen.*
plena gratia. 3. *c* Aaron, Perſona Verbi. *Bed. in Syl.*
4. *d* Baltheus, vnio hypoſtatica humani- *Alleg. v. Tu*
tatis cum Verbo. 5. *e* Tunica hyacinthina, *nica.*
Chriſti Eccleſia militans: *f* cuius tintinna- f p.434.
bula ſunt Prædicatores; *g* Malagranata, b p.430.
Martyres, pallentes foris tribulationibus, 490. 494.
rubentes intus charitate. 6. *h* Superhume- c p.59. 425.
rale, Chriſti Eccleſia triumphans. 7. *i* Ra- d p.429.
tionale, plenitudo ſcientiæ, quæ eſt in e p.620.
Chriſto. 8. *k* Tiara, Chriſti poteſtas, & 622.
Regis, Sacerdotiſque Summi dignitas. f p.702.
9. *l* Lamina aurea, gloria, & decor Filij g p.895.
Dei. 1392.

h p.969.

Allegoria. i p.491.

k p.475.

QVoniam Aaron figura eſt Ieſu Chri- 478. 486.
ſti, vt ſupra dictum eſt: ergo veſtes l p.487.
Aaron, quibus induebatur ad ſacri- 488.
ficium, figura ſunt myſticarum veſtium,
quibus ſacrificaturus ſeipſum in Cruce,
indutus eſt *Dominus* Ieſus Chriſtus.
1. *a* Femoralia, Chriſti nuditatem ſignifi- a p.555.
cant; opprobrium, quod paſſus eſt Filius
Dei, cū flagellis eſt cæſus, & cruci affixus.
2. *b* Tunica byſſina, eſt alba veſtis, qua b p.554.
deluſus eſt Chriſtus tanquam fatuus ab
Herode. 3. *c* Tunica hyacinthina cum c p.550.
tintinnabulis, & malogranatis; ſunt op- 551. 559.
probria Iudæorum contra Chriſtum, &
clamores Crucifige crucifige, & Sacerdo-
tum, ac Scribarum conſilia contra illum.
4. *d* Superhumerale, opprobrium flagel- d p.555.
lorum ad columnam, & veſtis purpurea.
5. *e* Rationale, Crucis ignominia: *f* Gem- e p.544.
mæ, peccata quæ pro nobis luebat in Cru- f p.584.
ce. 6. *g* Tiara, corona ſpinea. 7. *h* Lamina g p.556.
aurea, Crucis titulus, Ieſus Nazaræus h p.554.
Rex Iudæorum.

Altera Allegoria.

CVm vetus Sacerdotium Chriſtiani
Sacerdotij figura fuerit: proinde
Aaron figura fuit Sacerdotum nouę legis,
i p.846. & *i* veſtes Aaron pro ſacrificio figura ve-
ſtium noſtrorum Sacerdotum pro eucha-
riſtico ſacrificio. Ergo 1. Femoralia, ſuper-
pelliceum ſignificãt, & veſtem clericalem.
2. Tunica byſſina, Albam indicat. 3. Bal-
theus, eſt Cingulum. 4. Tunica hyacin-
thina, eſt Planeta. 5. Superhumerale cum
Rationali, Stola. 6. Tiara, Amictus.
k Dur. in Ration. l. 3. c. 9. 7. *k* Lamina aurea, Crux quam Epiſcopi
geſtant ſupra pectus.

Tropologia.

a p.650. *a* COmmunis Interpretum ſententia
eſt, ſymbola eſſe veſtes ſacerdota-
les virtutum, quibus ornatus eſſe Sacer-
dos debet, vt bonus ſit ſacrorum miniſter.
b p.2313. Igitur 1. *b* Femoralia, puritatem indicant
S. Aug. in corporis, & caſtimoniam. 2. *c* Tunica
Exod. lib. 2. byſſina, eſt puritas animi, & gratia:
q.122. cum qua eſſe debet, qui ſacra miniſtrat.
c p.363. 3. *d* Baltheus, eſt ſtudium mortificationis
401. ad coercendas concupiſcentias. 4. *e* Tuni-
d p.2257. ca hyacinthina cum tintinnabulis, & ma-
2442. logranatis, eſt meditatio, *f* cõtemplatioq;
e p. 665. diuinorum; quæ ad prædicationem termi-
667.668. netur, *g* cuius ſymbola ſunt tintinnabula;
f p.671. & ad iuuandum Fidelium cœtum, *h* quem
g p.700. ſignificant malogranata: vita enim Sacer-
h p.620. dotum propria eſt vita mixta, cuius actio
633. pẽdet à contemplatione. 5. *i* Superhume-
i p. 1767. rale cum onychinis inſculpta habentibus
2078. 2079 nomina filiorum Iſrael; ſunt labores, &
miniſteria, in quibus ſemper eſſe debet Sa-
k p.825. cerdos pro auxilio animarum. 6. *k* Tiara,
866 867. eſt dignitas ſacerdotalis, & poteſtas in
868 869. corpus reale, ac myſticum Chriſti. 7. *l* La-
l p.1722. mina aurea, eſt pura intẽtio diuinæ gloriæ,
ad quam dirigere ſua miniſteria Sacerdos
m p. 1599. ſemper debet; *m* & imitatio Chriſti, quã
1600. in omnibus ſuis operibus debet ſemper
n p.648. exprimere. 8. *n* Rationale Doctrinæ, &
650.654. Veritatis cum duodecim gemmis, in qui-
701.702. bus inſculpta nomina filiorum Iſrael; in-
dicat doctrinam, & perfectionem apoſto-
licam, quæ debet eſſe in Sacerdote. Nam
duodecim Patriarchæ Iſraelitarum, figu-
o p.634. ra ſunt duodecim Apoſtolorum: & *o* Apo-
ſtolorum ſymbola ſunt Rationalis duo-
p Apoc. 21. decim lapides, vt indicat *p* S. Ioannes in
14, 19. Apocalypſi. Perfectionem chriſtianam,
quæ maximè in Sacerdote debet eſſe, qui
lux eſt mundi, ſignificari duodecim Ra-
tionalis gemmis non dubito, cũ Chriſtiani
q Gal. 5.22 Spiritus duodecim fructus numerari *q* à
Paulo video. Fructus appellat; quia vt ar-
boris perfectio ſunt fructus: ita perfectio
iuſti ſunt actus virtutum, qui procedunt à
radice diuinæ gratiæ. Perfectio ergo, quæ
eſſe in Sacerdote debet, quæque à duode-
cim rationalis gemmis ſignificatur, eſt:
Charitas, gaudium, pax, patientia, beni-
gnitas, bonitas, longanimitas, manſuetu-
do, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.
Putarim & à duodecim gemmis, perfectę
doctrinę partes duodecim ſignificari. Per-
fecta enim doctrina debet maximè in Sa-
cerdote Chriſtiano eſſe, qui doctor eſt, ac
iudex Fidelium. Perfecta autem doctrina,
quam Eccleſia Catholica profitetur, con-
ſtat ex triplici Theologia, Poſitiua, My-
ſtica, Scholaſtica; ex triplici Philoſophia,
Phyſica, Mathematica, Metaphyſica; ex
triplici practica doctrina, Canonum, ſa-
crorum Rituum, Inſtructionum; ex tri-
plici arte dictionis, Grammatica, Diale-
ctica, Rhetorica. Ergo
1 Lapis *Sardius*, Sacram doctrinam ſi-
gnificat. *r* Is enim lapis timorem fugat, & r Syl. Alleg.
lętificat cor: *s* ſed nõ lucet vt aliæ gemmę. Abulen. ſ. ex
Ita *t* fidei doctrina, obſcura quidem eſt, & Iſid. etym.
primo aſpectu vilis apparet ob ſimplici- 16.
tatem ſermonis: ſed tamen efficacitatem s Plin. l.37.
habet admirabilem, pacẽ in animo parit, c.7.
& conſolationẽ in cordibus. 2. *Topazius*, t p.1316.
u gemma viridis coloris: *x* leuare dicitur 1363.1364.
oculorum dolorem. Animi oculus eſt in- 1366.
tellectus: dolet intellectus, cum difficulta- u Plin. lib.
tem patitur in intelligendo. Difficultas in- 37.c.8.
telligẽtiæ valde minuitur, cum viſibilium x Syl. Alleg.
ſimilitudines aſſumimus ad diuina perci- v. Topa-
pienda. *y* Eſt ergo Theologia myſtica zius.
Topazius, quatenus ſymbolis vtitur viſi- y Vid. litt. t.
bilium, vt facilem reddat intelligentiam ſupra.
diuinorum. 3. *Smaragdus*, *z* gemma vi- z Plin. l.37.
ridis, & tranſlucida, aſpectu iucundiſſima. c.5.
a Ea eſt ſcholaſtica Theologia. Nulla a Vid. litt. t.
enim doctrina iucundior: quippe cum di- ſup.
uina, quæ materia ſunt ad ſpeculandũ per
ſe iucundiſſima, rationibus lumine natu-
rali manifeſtis, noſtroque intelligendi mo-
do maximè congruentibus, declarare ni-
titur, & quantum fieri poteſt confirmare.
4. *b Carbunculus*, gemma mirè ſplendida, b Plin. lib.
lucens in nocte; *c* ſymbolum eſt naturalis 37. c.7.
Philoſophiæ, qua in huius vitæ nocte ma- c p.265.
ximè ſplendet lumen humanæ intelligen- 266.267.
tiæ. Cuius Philoſophiæ pars præcipua eſt
Phyſica doctrina, quæ in ſenſuum expe- d Plin. lib.
rientia fundatur; prębetq; fundamentum 37.c.9.
mathematicis, ac metaphyſicis euidẽtijs. e Vide ſup.
5. *d Sapphirus*, coloris aerei; *e* Mathema- litt. c.
ticæ ſymbolum: cuius pars præcipua, ma- f Plin. l. 5.
giſque iucunda eſt Aſtrologia. Ea ſphæta- c.8. & 9.
rum cæleſtium, ſtellarumq; diſtantiam, ac Dioſcor. l.5.
motum contemplatur. 6. *f Iaſpis*, colore c.160.
viridi, diſtinctus venulis, punctis, figuris. g Vide ſup.
g ſymbolum eſſe videtur Metaphyſicæ: litt. c.
quæ res omnes in genera, formalitateſque h Plin. l.8.
diſtinguit. 7. *h Ligurius*, ſimilis Carbũcu- c.38.
lo; gignitur ex vrina lincis in arena con- Abulen. in
creta. Ex.28.

Digitized by Google

i p.1071. creta. *i* ſymbolum eſt legum eccleſiaſtica-
rum; quę quaſi ſtillę lincea, id eſt, ſapien-
tiſſima ſancti Spiritus mēte in humanam
Eccleſiæ Paſtorũ mentem defluunt; ibiq;
ſecundum humanum intelligēdi modum
quaſi concreſcunt, & ſenſibiles reddũtur:
& quaſi gemmę fulgentes lumen humanis
k Plin. lib. actionibus prębent. 8. *k* *Achates*, varieta-
37. c. 10. te colorũ pulcherrimus; varias imagines
exprimit, fluminum, ſyluarũ, animalium,
l p. 844. & ſimilium. *l* ſymbolum eſſe videtur ſa-
1919. crorũ Rituum, qui mira varietate ſigno-
rum viſibilium ad rerum altiſſimarũ con-
templationem excitant mentem noſtram.
m Plin. lib. 9. *m* *Amethyſtus*, ad vini colorem accedit,
37. c. 9. fulgore purpureo, gratus aſpectui. Dicitur
fœcundare ſteriles, & veneni malitiam
n p. 269. pellere. *n* ſymbolum eſt doctrinæ practicę
inſtructionum, & modorum. Iucundum
enim eſt artificium in prædicatione, in do-
cendo, in arguendo, in inſtruendo, in alijs
miniſterijs ſacerdotalibus. Eo artificio
fœcundi reddũtur Chriſti miniſtri, id eſt,
efficaces in iuuandis Fidelibus, & in pel-
lendo ex animis veneno peccatorum.
o Plin. ibid. 10. *o* *Chryſolitus*, aureo colore collucet.
Exiſtimatur aurum ſymbolum elegantię,
quæ ſolet in verbis eſſe, ac in oratione:
ideo elegantes in dicendo habere dicũtur
os aureum. Ergo *p* Chryſolitus politioris p p. 724.
linguæ ſymbolum eſt, quam ars Gramma-
tica parit. 11. *q* *Onychinus*, vnguis huma- q Plin. lib.
ni ſpeciem refert. Conchilij tegumentum. 37. c. 6.
Dicitur malos effectus producere timorē, Dioſcor. l. 2.
triſtitiam, iram, ſed ad gemmæ ſardę præ- c. 10.
ſentiam nihil nocere. *r* ſymbolum eſt Dia- r p. 725.
lecticæ. vt enim ex vnguibus robur digiti
recipiunt: ita ex *D*ialectica vigor in ſcien-
tijs exiſtit. Conchilij tegumentum eſt,
quatenus deſeruit Eccleſiæ ad ſe tuendum
contra Gentilium ſophiſmata, & Hæreti-
corum. Onychinus vnitus Sardio non no-
cet: quatenus nullus exiſtit error ex dia-
lecticis argutijs, cum eæ ſecundum regu-
las Fidei efformantur. 12. *s* *Beryllus*, viri- s Plin. l. 37.
dis coloris. Politur ſexangula figura: quo- c. 5.
niam hebeſcit niſi color ſurdus repercuſſu
angulorum excitetur. *D*icitur irę motum
reprimere. *t* Talis eſt Rhetorica: quæ ſua- t p. 726.
uem reddit ſermonem artificio troporum,
& figurarum: iram compeſcit, amorem
excitat artificio, quo eſt prædita concitan-
dorum animi motuum, & reprimendo-
rum.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

S V M M A.

Præcipitur ritus conſecrandi Sacerdotes. Iubet Deus 1. Illos lauari. 2. Veſtibus ſacerdotalibus indui. 3. Offerri vitulum pro peccato, & duos arietes, vnum in holocauſtum, alterum in hoſtiam pacificam cum panibus azymis. 4. Quotidie per dies ſeptem & Sacerdotes vngi, & altare. Præterea præſcribit iuge ſacrificium agni tam mane, quàm veſperi quotidie immolandi.

1 SEd & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur. Tolle
vitulũ de armento, & arietes duos immaculatos, 2 paneſq;
azymos, & cruſtulam abſque fermento, quæ conſperſa ſit
oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de ſimila triticea cun-
cta facies. 3 Et poſita in caniſtro offeres: vitulum autem &
duos arietes. 4 Et Aaron ac filios eius applicabis ad oſtiũ
tabernaculi teſtimonij. Cùmq; laueris patrem cum filijs ſuis
aqua, 5 indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica,
& ſuperhumerali & rationali, quod conſtringes balteo. 6 Et pones tiaram in
capite eius, & laminam ſanctam ſuper tiaram, 7 & oleum vnctionis fundes ſuper
caput eius: atque hoc ritu conſecrabitur. 8 Filios quoque illius applicabis, &
indues tunicis lineis, cingèſq; balteo. 9 Aaron ſcilicet & liberos eius, & impones
eis mitras: eruntq; ſacerdotes mihi religione perpetua. Poſtquam initiaueris ma-
nus eorum, 10 applicabis & vitulum corã tabernaculo teſtimonij. Imponentq;
Aaron & filij eius manus ſuper caput illius, & mactabis eũ in conſpectu Domini,
iuxta oſtium tabernaculi teſtimonij. 12 Sumptumque de ſanguine vituli, pones
ſuper cornua altaris digito tuo, reliquum autem ſanguinem fundes iuxta baſim
eius. 13 Sumes & adipem totũ qui operit inteſtina, & reticulum iecoris, ac duos
renes, & adipem qui ſuper eos eſt, & offeres incēſum ſuper altare: 14 carnes verò
vituli & corium & fimum combures foris extra caſtra, eo quòd pro peccato ſit.
15 Vnum quoque arietem ſumes, ſuper cuius caput ponent Aaron & filij eius
manus. 16 Quem cùm mactaueris, tolles de ſanguine eius, & fundes circa altare.

17 ipſum autem arietem ſecabis in fruſta. Iotaq; inteſtina eius ac pedes pones ſuper conciſas carnes, & ſuper caput illius. 18 Et offeres totum arietem in incenſum ſuper altare: oblatio eſt Domino, odor ſuauiſſimus victimæ Domini. 19 Tolles quoque arietem alterum, ſuper cuius caput Aaron & filij eius ponent manus. 20 Quem cùm immolaueris ſumes de ſanguine eius, & pones ſuper extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum eius, & ſuper pollices manus eorum ac pedis dextri, fundeſq; ſanguinem ſuper altare per circuitum. 21 Cumq; tuleris de ſanguine qui eſt ſuper altare, & de oleo vnctionis, aſperges Aaron & veſtes eius, filios & veſtimenta eorum. 22 Conſecratiſq; ipſis & veſtibus, tolles adipem de ariete, & caudam & aruinàm, quæ operit vitalia, ac reticulum iecoris, & duos renes, atque adipem, qui ſuper eos eſt, armumq; dextrum, eo quòd ſit aries conſecrationis: 23 tortamque panis vnius, cruſtulam conſperſam oleo, laganum de caniſtro azymorum, quod poſitum eſt in conſpectu Domini: 24 poneſq; omnia ſuper manus Aaron & filiorum eius, & ſanctificabis eos eleuans coram Domino. 25 Suſcipieſq; vninerſa de manibus eorum: & incendes ſuper altare in holocauſtum, odorem ſuauiſſimum in conſpectu Domini, quia oblatio eſt eius. 26 Sûmes quoque pectuſculum de ariete, quo initiatus eſt Aaron, ſanctificabiſq; illud eleuatum coram Domino, & cedet in partem tuam. 27 Sanctificabiſq; & pectuſculum conſecratum, & armum quem de ariete ſeparaſti, 28 quo initiatus eſt Aaron & filij eius, cedentq; in partem Aaron & filioꝝ eius iure perpetuo à filijs Iſrael: quia primitiua ſunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino. 29 Veſtem autem ſanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius poſt eum, vt vngantur in ea, & conſecrentur manus eorum. 30 Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit conſtitutus de filijs eius, & qui ingredietur tabernaculum teſtimonij vt miniſtret in Sanctuario. 31 Arietem autem conſecrationis tolles, & coques carnes eius in loco ſancto: 32 quibus veſcetur Aaron & filij eius. Panes quoque, qui ſunt in caniſtro, in veſtibulo tabernaculi teſtimonij comedet, 33 vt ſit placabile ſacrificium, & ſanctificentur offerentium manus. Alienigena non veſcetur ex eis, quia ſancti ſunt. 34 Quòd ſi remanſerit de carnibus conſecratis, ſiue de panibus vſque manè, combures reliquias igni: non comedentur, quia ſanctificata ſunt. 35 Omnia, quæ præcepi tibi, facies ſuper Aaron & filii eius. Septem diebus conſecrabis manus eorum: 36 & vitulum pro peccato offeres per ſingulos dies ad expiandum. Mundabiſq; altare cùm immolaueris expiationis hoſtiam, & vnges illud in ſanctificationem. 37 Septem diebus expiabis altare, & ſanctificabis, & erit Sanctum ſanctorum. omnis, qui tetigerit illud, ſanctificabitur. 38 Hoc eſt quod facies in altari: Agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter, 39 vnum agnum manè, & alterum veſperè, 40 decimam partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo, quod habeat menſuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiuſdem menſuræ in agno vno. 41 Alterum verò agnum offeres ad veſperam iuxta ritum matutinę oblationis, & iuxta ea quæ diximus in odorem ſuauitatis: 42 ſacrificium eſt Domino, oblatione perpetua in generationes veſtras, ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino, vbi conſtituam vt loquar ad te. 43 Ibiq; præcipiã filijs Iſrael & ſanctificabitur altare in gloria mea. 44 Sanctificabo & tabernaculum teſtimonij cum altari, & Aaron cum filijs ſuis, vt ſacerdotio fungantur mihi. 45 Et habitabo in medio filiorum Iſrael, eroque eis Deus, 46 & ſcient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra Ægypti, vt manerem inter illos: ego Dominus Deus ipſorum.

Interpretatio litteralis.

a p.847. HOc facies, vt mihi in ſacerdotio 1
conſecrentur, &c. *a* Sacri in
Ordinis ſuſceptione, & ei Sa-
cramento congrui ritus ſunt.
Immaculatos, hebr. תמימם *Temimim*,
Perfectos, integros.* *Cruſtulam*, hebr. חלה 2
Hhallah, Placenta, libum, collyrida.

Conſperſa, hebr. Commixta. *Offeres*,
b Ad ius naturale pertinet vt homo ex re- b p.1973.
bus ſibi datis à Deo, aliquid exhibeat in
eius honorem.
d p.396.
4 * *Aaron, & filios eius applicabis*, &c. 647.735.
5 *d* Vid. ſup. c. 28. n. 1. * *Indues Aaron ve-* e p.829.
ſtimentis ſuis, &c. *e* Vid. ſup. cap. 28. n. 2. 847.1919.

f Oleum

f p.2024. * f *Oleum vnctionis fundes ſuper caput* 7
eius, Licet ſignis ſacris,& ſacramētalibus
vti ad eos effectus, ad quos ſunt inſtituta.
* *Eruntque Sacerdotes mihi religione per-* 9
g p.646. *petua.* g Eſſe in Eccleſia debēt Sacerdotes
ſacrificij miniſtri. * *Mactabis eum in* 11
conſpectu Domini, Sacrificium in conſe-
cratione Sacerdotū præcipitur adhiberi.
h p.1962. *h* Eſt autem inter externas adorationes
ſumma ſacrificium, vni Deo offerendum.
* *Sumptumque de ſanguine vituli*, &c. 12
i p.2024. *i* Innuit hic ritus licitum eſſe vſum ſacro-
rum ſignorum.

* *Et ſanctificabis eos eleuans coram* 24
Domino, hebr. Et eleuare facies ea eleua-
tione coram Domino. Ea eleuatio fiebat
ante,& retrò, dextrorſum,& ſiniſtrorſum
forma crucis. qua eleuatione dabatur po-
teſtas Aaron,& filijs ad offerendum: ideo
vulgata vertit, *Sanctificabis eos*, id eſt,
Conſecrabis Sacerdotes. Nam ſanctifica-
re,ſæpè idem eſt quod conſecrare, c.2731.
* *Odorem ſuauiſſimum in conſpectu* Do- 25
† p.21. *mini*, Metaphora. † Amatur à Deo omne
bonum.

* *Sumes quoque pectuſculum*,&c. *Quia* 26
primitiua ſunt,&c. Agitur de oblationi- 27
k p.1969. bus. *k* Habetur pręceptū de ijs offerendis. 28
l p.1970. *l* Aliquæ offerendæ in diuinum cultum;
aliquæ Sacerdotibus,vt in ſuum vſum in-
ſumant.

* *Septem diebus vtetur illa*,&c. Sacer- 30
dos ſuccedens Aaroni, cum cōſecrabatur,
ſeptem diebus erat in tabernaculo cum
veſtibus ſacris.

* *Panes quoque,qui ſunt in caniſtro*,&c. 32
Non omnes panes incendebantur; aliqui
remanebant in vſum Sacerdotum.

* *Vt ſit placabile ſacrificium*, hebr. Vt 33
expientur in ipſis, vel vt ſit expiatio ipſis.
m p.861. *m* Habebant cæremoniæ veteris legis vir-
tutem ad tollendas immunditias ex ſta-
tuto legis inductas. *Et ſanctificentur offe-*
rentium manus, hebr. Ad conſecrandum
manus, ad ſanctificandum ipſos. *Alieni-*
gena non veſcetur ex eis, Videtur hic ac-
cipi alienigena pro quocunque, qui non
eſſet ex ſemine Aaron. *Quia ſancti ſunt*,
Deo oblati. **Conſecratis*, Deo oblatis. 34

* *Omnia, quæ præcepi tibi, facies ſuper* 35
n p.2066. *Aaron,& filios eius*, *n* Tenemur in omni-
o p.860. bus diuinis præceptis obedire. *o* Oportuit
aliqua ſpecialia in veteri lege obſeruari in
ijs,quę ſpectant ad cultum Dei: vt per illa
melius Chriſti myſteria figurarentur; ad
quæ figuranda erant inſtituta. Ex hoc Dei
p p.1111. pręcepto ad Moyſem,intelligimus 1. *p* Le-
q p.1117. gem veterem bonam fuiſſe. 2. *q* Auctorem
r p.1119. legis veteris Deum fuiſſe. 3. *r* Legis vete-
s p.1124. ris miniſtrum Moyſem fuiſſe. 4. *s* In lege
veteri præcepta cæremonialia eſſe: per
quæ cultus diuini modus Iudaico popu-
lo præſcribebatur, ac determinabatur.

5. *t* Oportere aliqua ſpecialia obſeruari in t p.844.
ijs, quæ pertinent ad cultum Dei: vt ho-
minum animi ad maiorem Dei reueren-
tiam adducantur. 6. *u* Debere in ordinis u p.847.
ſuſceptione ſacros Eccleſiæ ritus obſer-
uari.

36 * *Vitulum pro peccato offeres*,&c. *x* Ri- x p.861.
tus ad tollendas legales immunditias.

37 * *Septem diebus ſanctificabis*,&c. *y* Con- y p.1919.
uenienter altaria in Dei cultum dicantur.
Sanctum ſanctorum, Sanctiſſimum. Ex-
plicatur in Scripturis ſacris exceſſus,eiuſ-
dē nominis geminatione, c.8556. *Sancti-*
ficabitur, Mundabitur,pręparabitur. Non
enim decet ſancta ab immundis tangi,
z Debetur ſacris ſignis reuerentia. Non z p.851.
decet vaſa ſacra à prophanis tangi.

38 * *Hoc eſt quod facies in altari*, Facere,
pro ſacrificare. *a* Præcipitur iuge ſacrifi- a p.1962.
cium. *b* Debent creaturæ intellectuales b p.1915.
debitum cultum, & honorem exhibere 1960.1961.
Deo,

40 * *Oleo tuſo*, Non mola trito, ſed pilo,vt
ſit purius. Num.28.5. ſic habetur clarius:
Decimam partem ephi ſimilæ, quæ con-
ſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartā
partem hin. Ephi,menſura frugum,æqua-
lis bato, decima pars cori. Hin, menſura
duodecim ſextariorum,ac logorum. Log,
erat menſura ſex ouorum. Quarta pars
hin erant tres libræ olei circiter.

41 * *In odorem ſuauitatis*, hebr. Requiei,
refocillationis. Metaphorica locutio.
Odor ſymbolum eſt orationis, Apoc.5.8.
Ergo *c* odor generans quietem, eſt oratio c p.1926.
placans iram Dei. Sacrificium autem eſt
genus quoddam precationis, non verbo,
ſed facto exhibitæ: quo placatur Deus.

42 * *Sacrificium eſt Domino* &c. *d* Vid.ſup. d p.1915.
43 nu.38. *Ad oſtium tabernaculi teſtimonii* 1962.
coram Domino, *e* Congruum eſt adora- e p.1961.
tioni externæ determinatum locum con-
ſtituere. *Vt loquar ad te.* Ex his verbis in-
telligimus *f* Reuelationes diuinas eſſe; f p.684.
g & auctoritatem infallibilem in ſummo g p.1355.
Paſtore, qualis Moyſes erat, in Dei verbo 1369.
proponendo. *Ibiq; præcipiam filiis Iſrael*,
Indicant hæc verba *h* Dominum omnium h p.22.
eſſe Deum,& *i* Iudicem omnium,& *K* ha- i p.24.
bere in homines prouidentiam. *Sancti-* K p.23.
ficabitur altare in gloria mea, Sanctum re-
putabitur propter ſigna quæ dabo meæ
præſentiæ. *l* Sacra omnia veneratione di- l p.851.
gna ſunt propter reſpectum ad Deum.

44 * *Sanctificabo & tabernaculum teſti-*
monii cum altari, *m* Materialia, & ſenſi- m p.1919.
bilia quædam, vt templa, altaria, ſacra
vaſa,& ſimilia,conuenienter in cultū *Dei*
dicantur. *Et Aaron cum filiis ſuis,vt ſa-*
cerdotio fungantur mihi, *n* Eſt ordo Sa- n p.646.
45 cerdotum,& *o*. Ritus ordinis. * *Et habi-* o p.847.
tabo in medio filiorum Iſrael, *p* Eſſe Deus p p.81.
in aliquo loco dicitur,quatenus per aliquē
effectum

effectum ſe ei loco præſentem oſtendit.
Oſtendebat autem Deus ſe præſentem
Iſraelitis per oracula, ſacrificia, oblationes
in Tabernaculo, quod erat in medio ca-
ſtrorum Iſraeliticorum. *Eroque eis Deus,*
q p. 37. Colat ab eis vt Deus. *q* Eſt Deus colēdus,
ac venerandus. * *Et ſcient quia ego Do-* 46
minus Deus eorum, Et ſcient quod ego.
qui verus ſum Deus, ſum *Deus* eorum.
r p.29. *r* Eſt *Deus* intelligibilis à nobis tum na-
s p.696. turaliter ex operibus naturæ; *s* tum per
miracula, quæ fiunt ad veræ fidei confir-
mationem. Eſt & alius ſenſus: Cognoſcent
me verum *Deum* per fidem, quam habe-
t p.1316. bunt cū vera religione. *t* Eſt fides diuina.
u p. 1318. *u* Principale autem, quod per fidem diui-
nam credimus, eſt *Deus*. *Qui eduxi eos de*
terra Aegypti, vt manerem inter illos,
x p.913. *x* Malorum hominum conſortium, quan-
914. tum ad periculum peccandi fugiendum;
& tentationū occaſiones. Ideo *Deus* edu-
xit Iſraelitas de Ægypto, ne idola colerēt
y p.81. vt Ægyptij, ſed verum *Deum*. *y* Vt eſſet
Deus cum ipſis per gratiam, & per veram
Religionē. *Ego Dominus Deus ipſorum*,
Ego vnus verus Deus, ipſorum Deus, ha-
z p.4.6. bitus ab ipſis vt Deus. *z* Indicat vnum
eſſe Deum ſummum ens, nomē Dominus
Iehoua, nomen vni Deo proprium.

Interpretatio myſtica.

DVplex eſt ſacrificium; alterum propriè dictum, & externum; alterum myſticum, & internum iuſtitiæ. Proinde duplex eſt Sacerdotium, alterum propriè dictum ad externum ſacrificium, alterum myſticum ad myſticum ſacrificium ordinatum. Proinde vt externæ veſtes veteris Sacerdotis propriè dicti ſymbola erant tū veſtium Sacerdotum nouæ legis propriè dictorum, tum myſticarū veſtium Sacerdotum myſticorum, vt ſupra dictum eſt: ita externi ritus conſecrationis veterum Sacerdotum ſymbola erāt & externorum rituum conſecrationis nouorum Sacerdotum, & ſpiritualium rituum Sacerdotum tum propriè dictorum, tum myſticorum. Plures ergo ſunt myſtici ſenſus huius capitis; tres præcipui: vnus allegoricus ad externam conſecrationem pertinens Sacerdotum nouæ legis; ſecundus tropologicus ad quoſcunque Sacerdotes ſpectans propriè dictos; tertius itē tropologicus ad iuſtos relatus.

Allegoria.

De conſecratione Sacerdotum nouæ legis.

T*Olle vitulum de armento, & arie-* 1
tes, &c. Hæc ad conſecrandum ve- 2
teres Sacerdotes præparatio figura vide-
tur fuiſſe præparationis, quam Eccleſia
iubet fieri ante ordinationem Presbyte-
rorum. *a* Pro ordinatione, inquit, Presby- a *Pōtificale*
terorum parentur oleum Cathecumeno- *de ordinat.*
rum, calix cum vino, & aqua, patena, & *Presbyteri.*
hoſtia deſuper poſita.
3 * *Et Aaron, & filios eius applicabis ad*
oſtium tabernaculi teſtimonii, Reſpōdet
huic veteri cæremoniæ ritus ille noſter:
Archidiaconus vocat ordinandos voce in-
telligibili, dicens: Accedant, qui ordinan-
di ſunt ad Ordinem Presbyteratus.
4 * *Cumq; laueris patrem cū filiis ſuis*, &c.
5 Reſpondent illi ritus Pontificalis 1. Tunc
6 illi more Diaconorū parati amictu, alba,
8 cingulo, &c. 2. Pontifex reflectit ſtolam
9 ab humero ſiniſtro cuiuslibet, &c. dicens:
Accipe iugum Domini, &c. 3. Poſtea im-
ponit cuilibet ſucceſſiuè caſulam, &c.
7 * *Et oleum vnctionis fundes ſuper ca-*
put eius, Reſpondet ritus in ordinatione
Epiſcopi: Tum pollicem ſuum dexterum
intingit in ſanctum chriſma, & caput ele-
cti coram ſe genuflexi inungit, &c.
9 * *Poſtquam initiaueris manus eorum*,
hebr. Poſt quam impleueris oleo, id eſt,
vnxeris, & vngendo conſecraueris. Noſter
ritus eſt in ordinatione Presbyterorum:
Pontifex cum oleo cathecumenorum in-
ungit vnicuique ambas manus ſimul iun-
ctas, &c.
10 * *Imponentq; Aaron, & filii eius ma-*
15 *nus ſuper caput illius*, &c. Vetus in con-
19 ſecratione Sacerdotum cæremonia, im-
24 ponendi manus à conſecrandis ſuper vi-
tulum, & duos arietes, & accipiendi in
manus tortam panis, cruſtulam, & laga-
nū; figura videtur fuiſſe eius noſtri ritus:
Tum Pontifex tradit cuilibet ſucceſſiuè
calicem cum vino, & aqua, & patenam
ſuprapoſitam cum hoſtia, & ipſi illam ac-
cipiunt, &c. Pontifice ſingulis dicente:
Accipite poteſtatem offerre ſacrificium
Deo, &c.
26 * *Cedet in partem tuam. Cedentque in*
27 *partem Aaron, & filiorum eius*, Reſpon-
28 det hic ritus noſtro ritui: quo Pontifex
ptimum ſe communicat, deinde commu-
nicat ordinatos.

Allegoria mixta Tropologia.

De poteſtate, ac virtutibus Sacerdotum, & de ſacrificio nouæ legis.

1 *a* VItulus de armento, eſt Ieſus Chri- a p.479.
ſtus quatenus homo, electus à Deo
ante ſæcula, vt eſſet hoſtia ad placandum
erga homines Deum. Vitulus, Chriſti eſt
ſymbolum, Ezech. 1.7. Apoc. 4.7. *b* Sunt b p.429.
duo arietes immaculati, diuinitas, & hu- 475.476.
manitas Ieſu Chriſti. Arietes enim ſym-
bolum ſunt Principum, & magnatorum,
Thren. 1.6. Dan. 8.20. Chriſtus autem
ſummus

Digitized by Google

ſummus Dominus eſt quatenus Deus, pri-
mogenitus inter creaturas quatenus ho-
e p.762. mo. * c Panis, cruſtula, lagana, Ieſus Chri- 2
ſtus eſt; quia cibus eſt hominum, & Ange-
d p.494. lorum: d abſque fermento, quia peccatum
e p.429. nõ fecit: e cruſtula mixta oleo, quia homo
Deus, humanitas Verbo vnita hypoſtati-
cè. Panis, euchariſtici Sagramenti ſymbo-
lum eſt, & corporis Chriſti, Ierem. 11. 19.
Io. 6. 32. Oleum, Verbi diuini ſymbolum,
Pſal. 44. 8. Cant. 1. 2. Fermentum, peccati
f p.577. ſymbolum, Oſ. 7. 4. 1. Cor. 5. 6. * f Hæc 3
offerri iubentur in conſectatione Sacer-
dotum, quatenus effectus Sacramenti Or-
dinis, vt & aliorum Sacramentorum, ex
Chriſti meritis, & paſſione habentur.

g p.2257. Alio modo. g Vitulus, & duo arietes,
qui offerri Deo debent in conſecratione
Sacerdotum; eſt triplex hominis concupi-
ſcentia, carnis, diuitiarum, honorum: quã
mortificare debent ij, qui Sacerdotio ſunt
initiandi; ne impedimentum habeant ad
munera ſacerdotalia exercenda, quæ ho-
minem requirunt à concupiſcentijs ma-
h p.772. ximè liberum. h Panis, cruſtulæ, lagano-
rum oblatio, eſt euchariſtici Sacramenti
frequentia. Nihil enim magis valet ad cõ-
cupiſcentias frænandas, quàm frequens
eſus corporis, & ſanguinis Chriſti. Hæc
eſt præcipua ad Sacerdotium præparatio.

i p.650. 701. 774. 775. * i Sacerdotes ante quàm conſecraren- 4
tur, lauabantur aqua: vt ſignificaretur pu-
ritas, cum qua debent initiandi ad Sacer-
dotium accedere. Aqua, quatenus corpo-
ris ſordes abluit, ſymbolum eſt expiatio-
nis, & remiſſionis peccatorum, & gratiæ
tollentis peccata. Num. 8. 7. Iudith 12. 7.
Epheſ. 5. 26.

* Fundebatur oleum ſuper caput Pon- 7
tificis, vt ſignificaretur 1. Mentem Sacer-
k Cant. 2. 6. & 7. 5. dotis, k cuius ſymbolum eſt caput, eſſe
plenam debere Chriſto, l cuius oleum eſt
Orig. Greg. & alij in Syin. Alleg. v. Caput 9. 7. ſymbolum. m Debet enim Sacerdos ſem-
per Chriſtum cogitare, eius gloriam, &
ſeruitium, & imitationem intendere.
2. n Per oleum capiti infuſum ſignifica-
batur robur, & vis efficax, quã Sacerdos
l Cant. 1. 2. Pſal. 44. 8. per gratiam Ordinis recipit, ad ſacerdo-
m p. 1599. talia miniſteria obeunda. 3. o Significaba-
n p.750. tur miſericordię affectus, quo plena debet
o p.1603. eſſe mens Sacerdotis, ad occurrẽdum po-
puli neceſſitatibus per opus miniſteriorũ
q Pſal. 140. 5. ſacerdotalium. q Nam oleum ſymbolum
eſt miſericordiæ. 4. r Præclara Sacerdotis
Mat. 25. 3. dignitas innuebatur. Nam oleum ſacer-
r p.646. dotalis, regiæq; dignitatis ſymbolum eſt;
quatenus oleo Sacerdotes, Regeſque vn-
gebantur.

s p.646. * Vnctio manuum indicat 1. s Opera 9
t Iob 16. 18. Pſal. 7. 4. Sacerdotum, non iam amplius ſæcularia,
u Gen. 28. 18, 22. & prophana, ſed religioſa, & ſacra eſſe
debere. t Manus enim operum, u vnctio
x p.646. olei conſecrationis ſymbola ſunt. 2. x Sa-
cerdotes euangelicos recipere in ſua ordi-
natione conſecrandi poteſtatem. Nam
manus ſymbolum eſt poteſtatis, c. 6590.
vnctio conſecrationis, vt paullo ante di-
ctum eſt. 3. Sancta eſſe ea, quæ Sacerdo-
tum opera fiunt, vt corpus Chriſti, vt gra-
tia. Ideo enim conſecrantur vaſa, quia ſa-
cra in illis ſunt recipienda.

10 * y Impoſitio manuum ſuper vitulum, y p.646.
poteſtatem ſignificat, quam Sacerdotes
habent ſuper corpus reale Chriſti, ad illud
producendum, & offerendum. Impoſitio
manuum ſuper arietes, eſt Sacerdotum
poteſtas ſuper corpus Chriſti myſticum,
quatenus producunt membra Chriſti per
fidem prædicãdo verbum Dei, & per gra-
tiam Sacramenta miniſtrãdo; & iudicium
exercent in animas in Pœnitentiæ Sacra-
mento. Arietes, ſymbolum ſunt populo-
rum, Iſa. 34. 6. Ierem. 51. 40.

12 * Sanguis vituli ſuper cornua altaris,
eſt virtus ſacrificij Ieſu Chriſti, quod offe-
runt Deo Sacerdotes z ad expiandam, & z p.645.
ſanctificãdam eccleſiaſticam Hierarchiã,
in quatuor cornua, id eſt, in quatuor gene-
ra ſacrorum miniſtrorum diſtinctã, nempe
in Sacerdotes, in Diaconos, in Subdiaco-
nos, in minores miniſtros. a Altaris baſis, a p.632.
quæ Chriſti ſanguine purgatur, & ſancti-
ficatur, eſt reliquus cętus Fidelium. b Al- b p.620.
tare autem eſt Eccleſia. Orig. in Ioſ. hom. 9.

13 * c Adeps vituli, reticulus, renes, quæ c p.535. 538. 539.
in incenſum offeruntur; ſunt paſſiones, ac
dolores animæ Ieſu Chriſti: qui à Sacer-
dotibus debent offerri Deo ad impetran-
dum remiſſionẽ peccatorum. Adeps enim
abundantiæ ſymbolum eſt, Pſal. 26. 6. &
147. 14. fuit autem actus abundantiſſimæ
charitatis dolor animæ Chriſti de offenſa
Dei, de noſtris malis, de paſſionibus à
Perſona diuini Verbi in humanitate per-
peſſis. Renes, ſymbolum ſunt affectus ani-
mi, Pſal. 7. 10. Ierem. 11. 20. Incenſum au-
tem, orationis ad Deum piè fuſæ ſymbo-
lum eſt, Pſal. 140. 2. Apoc. 8. 3.

14 * d Carnes vituli, quæ extra caſtra iu- d p.543. 568.
bentur comburi, eo quod pro peccato vi-
tulus offeratur; figura ſunt ſacrificij cruẽ-
ti, quo extra Ieruſalem in Caluaria Ieſus
Chriſtus ſe obtulit Deo Patri pro pecca-
tis totius mundi. Cuius ſacrificij repręſen-
tatiuum eſt ſacrificium Ieſu Chriſti in-
cruentum, ad quod offerendum Sacerdo-
tes euangelici initiantur. e Is ergo ritus e p.646. 741.
cremandi in conſecratione Sacerdotum
carnes vituli extra caſtra, ſignificabat po-
teſtatem, quam Sacerdotes noſtri in ſua
ordinatione recipiunt repræſentandi in
Miſſa ſacrificium cruentum Ieſu Chriſti.

15 * Quoniam duo arietes non ſolum cor-
16 pus myſticum Chriſti ſignificabant, vt
17 ſupra nu. 10. dictum eſt; ſed etiam corpus
18 reale eiuſdem Chriſti, Perſonæ Verbi

vni-

vnitum, vt n. t. eſt explicatum: quę de vno
ariete à nu. 15. dicuntur, ita allegoricè vi-
f p.646. dentur interpretanda: *f* Aaron, & filij eius
ſuper caput arietis manus imponunt, vt
ſignificetur Sacerdotes euangelicos in ſua
ordinatione recipere poteſtatē ſupra cor-
pus reale Ieſu Chriſti ad illud ſacrifican-
g p.775. dum. *g* Arietem in fruſta ſecare, eſt my-
ſteria, quę in Ieſu Chriſti ſacrificio latent,
diligēter conſiderare, atque contemplari.
Non enim aptè, congruenterq; Chriſtum
offert in Miſſa, qui ad tantum ſacrificium
celebrandum diligenti animum conſide-
ratione non præparat. Lota inteſtina, &
pedes ponere ſuper conciſas carnes; eſt in-
teriorem animę Chriſti dolorem contem-
plari, quem habebat de doloribus corpo-
ris ſui Perſonæ Verbi vniti. Ponere inte-
ſtina, & pedes ſuper caput arietis, eſt con-
templari dolorem, quem anima Chriſti
patiebatur ex conſideratione quod Deus
erat, qui in humanitate patiebatur, & mo-
riebatur. Caput enim Chriſti Deus eſt,
quatenus caput ſignat id, quod eſt præci-
puum in vnaquaque re; pręcipuum autem
in perſona Chriſti eſt Verbū, qui eſt Deus.
* Sumere de altero ariete iam immola- 20
to ſanguinem, & ponere ſuper extremum
auriculæ dextræ Aaron, & filiorum eius;
illud ſignificat, Pro ſacrificio corporis, &
h p.702. ſanguinis Ieſu Chriſti *h* præclara intelli-
i p.2061. gentia, & *i* eximia obedientia paratos eſſe
2066. Sacerdotes debere. Sanguis enim arietis
ſacrificiū indicat ſanguinis Chriſti. Auris,
ſymbolum eſt intelligentiæ, Pſal. 16. 2.
Matth. 13. 43. & obedientiæ, Pſal. 17. 45.
& 39. 7. Dextera autem præſtantiæ ſym-
bolum eſt, Pſal. 44. 10. Matt. 20. 21. Debēt
autem Sacerdotes, qui Chriſtum Deum
offerunt, eximiam habere diuinorum in-
telligentiam, & præſtantiſſimam erga
k p.2181. Deum obedientiam. 2. *K* Ponere ſupra
2252. pollices manus Sacerdotum de ſanguine
arietis; fortitudinem ſignificat, atque con-
ſtantiam in bonis operibus, præſertim in
miniſterijs ſacerdotalibus, qua prędíti Sa-
cerdotes eſſe debent; qui Chriſti miniſtri
ſunt, qui fortiſſimum ſe exhibuit in mor-
te ſuſtinēda, & in perficiendo opere noſtrę
l p.2257. ſalutis conſtantiſſimum. 3. *l* Ponere de
ſanguine arietis ſuper pollices pedis dex-
tri; Perſeuerantem ſignificat, & præſtan-
tem puritatem, quæ debet eſſe in affecti-
bus eorum, qui ſacrificaturi ſunt puriſſi-
mum corpus, & ſanguinem Ieſu Chriſti.
Pedes enim ſunt ſymbola affectus, Cant.
m p.1599. 5. 3. Thren. 1. 9. Hebr. 12. 13. 4. *m* Aſper-
2273. ſio ſanguinis, eſt Chriſti paſſionum, ac pa-
tientiæ imitatio. Aſpergi ſanguine debent
& Sacerdotes, & eorum veſtimenta: quia
& Sacerdotum actus interni, & exteriora
eorum opera, Chriſti humilitatis, & pa-
tientiæ ſpecimen debent referre.

30 * *n* Qui Pontifex conſecratur ſeptem n p.1043.
diebus vtitur veſte ſancta: quia toto ſuæ
vitæ tempore, quod ſeptem dierū circulis
voluitur, debet in ſacrorū miniſteriorum
executione Sacerdos totus eſse. Veſti-
menta, operum ſymbola ſunt, Cant. 4. 11.
31 * *o* Carnibus arietis ſacrificati, & panibus o p.773.
32 oblatis veſcuntur Sacerdotes: quatenus
conſummare debent ſacrificium corporis,
& ſanguinis Ieſu Chriſti, qui illud offerūt.
33 * *p* Alienigena ex ſanctis oblationibus p p.774.
non veſcitur: quia qui corpore, & ſanguine
Chriſti cibatur, fidelis eſſe debet, & ſine
mortali peccato.
37 * *q* Septem diebus expiatur altare: q p.776.
quatenus toto huius ſæculi tempore, quod 780.788.
ſeptem dierum circulis voluitur, eſt pec-
catorum remiſſio in Eccleſia, cuius figura
fuit vetus altare.
38 * *r* Agni anniculi, qui iubentur offerri r p.739.
39 per ſingulos dies iugiter; ſunt ſacrificium 743.744.
40 corporis, & ſanguinis Chriſti, quod quoti- 762.764.
41 die offertur in Eccleſia. Chriſtus enim 765.
agnus eſt immaculatus, id eſt, ſumma in-
nocentia vt homo, & ſumma puritas vt
Deus. Qui offertur mane, & veſperi, qua-
tenus per fidem offertur, *s* quæ & mane s p.1344.
eſt, quatenus mentes illuminat ad creden- 1374.
dum; *t* & veſperum eſt quatenus Fides t p.1363.
Chriſtiana eſt de ijs, quæ non videntur.
45 * *u* Deus habitat in medio filiorum u p.620.
Iſrael, quatenus non eſt vera Dei cognitio
niſi in Eccleſia, nec propitius eſt Deus ijs,
qui ſunt extra Eccleſiam. Iſraelitæ veri,
Fideles ſunt.

Tropologia.

De homine iuſto ſacrificium iuſtitiæ offerente.

EST iuſtitiæ ſacrificium, quod offerre
iubemur, Pſal. 4. 6. offert autem hoc
ſacrificium qui mactata propria volūtate
totum ſe diuinæ voluntati conformem a p.404.
reddit. Huius ſacrificij miniſter eſt homo b p.406.
1 iuſtus: * *a* qui Sacerdos conſecratur, qua- c p.411.
tenus à Deo gratiæ habitum in animo re- 573.
cipit. 2. *b* Offert in ſua conſecratione, d p.756.
id eſt, iuſtificatione vitulum, & duos arie- 757.
tes immaculatos, quatenus non iuſtifica- e p.778.
tur, niſi purget à peccatis tres concupiſcē- 779.781.
tias honoris, carnis, & diuitiarum, vt eas f p.363.
2 offerat puras Deo. * *c* Offert panem azy- 404.
mum, & cruſtulam, & lagana; quatenus in g p.408.
virtute mortis Chriſti, & per eius meritū 783. 1316.
4 iuſtificatur. * 3. Aqua, *d* Baptiſmus eſt, & 1317.
e Sagramentum Pœnitentiæ; quibus la- h p.411.
5 uatur homo, vt iuſtus efficiatur. * 4. *f* Tu- 786.1493.
nica byſſina, eſt gratia; *g* Tunica hyacin- i p.366.
thina, fides; *h* ſuperhumerale, charitas; K p.409.
i Rationationale, dona Spiritus ſancti; 784.
6 *K* Baltheus, timor gehennæ; * *l* Tiara, l p.410. 785.1438.
ſpes æternorum; *m* lamina ſancta, volūtas m p.1525. 1595.
diuinæ

n p.669. dininæ gloriæ. * 4. n Vnguentum in capi- 7
679. te, eſt contemplatio diuinæ bonitatis, ac
o p.1599. beneficij Incarnationis dominicę. * 5. o Vn- 9
2273. ctio manuum, eſt Chriſti imitatio in ope-
p p.2257. ribus. * 6. p Impoſitio manuũ ſuper vitu- 10
lum, & arietes, eſt Mortificationis ſtudiũ
circa tres concupiſcentias; & earum be-
ſtiarum mactatio, eſt concupiſcentiarum
q p.141. mortificatio. * 7. q Altare, cor eſt, ac vo- 11
r p.262. luntas hominis iuſti. r Cuius quatuor cor- 12
275.277. nua, ſũt quatuor virtutes cardinales, *Pru-*
dentia, iuſtitia, fortitudo, temperantia. :
s p.2257. s quæ ſanguine expiantur, quatenus à vi-
tijs contrarijs per mortificationẽ purgan-
tur. Baſis, altaris pars infima, eſt ſẽſus: qui
t p.1462. mortificatione mundandus. * 8. t Adeps, 13
reticulus, renes, ſunt delectationes, ac de-
ſideria carnis: quæ abſumenda ſunt igne
u p.2157. charitatis. * u Carnes, corium, fimus, ſunt 14
2172.2173. bona externa: quæ extra caſtra ſunt cre-
2174. manda, id eſt, Dei amore relinquenda.
x p.1607. * 9. x Carnes arietis conciſæ, ſunt bona 17
2160. temporalia, quatenus miſericordiæ operi-
y p.2157. bus addicuntur: y lauantur pedes, ac in-
teſtina; cum affectus erga ea bona morti-
z p.914. ficatur, atque purgatur: z caput arietis,
eſt occaſio, quæ concupiſcentiam excitat
in bona temporalia; quod cremari debet
cum carnibus, inteſtinis, & pedibus; quia
nõ ſolum ea bona, & affectus erga illa, ſed
occaſiones etiam cupiditatis debent au-
ferri in diuinæ voluntatis obſequium.
10. Sanguis, expiationis ſymbolum eſt.
a p.2066. * a Sanguis in auricula, puritatem ſigni- 20
b p.1036. cat obedientiæ circa Dei mandata: b ſan-
guis ſuper pollicem manus, puritatem in-
dicat operationis; c ſanguis ſuper polli- c p.2257.
cem pedis, puritatem innuit affectus.
22 * 11. d Cauda iubetur adoleri Deo, vt d Gregor. l.
omne bonum, quod incipimus, etiam per- Mor. 40.
26 ſeuerantiæ fine compleamus. * 12. e Pe- p. 379.
ctuſculum offertur Deo, quatenus bona 2250.
27 operũ voluntas offertur. * f Armus offer- e p. 1039.
tur, quatenus operum exhibitio pręſtatur. f p.1037.
28 * g Cedunt pectuſculum, & armus in par- g p.1295.
tem offerentis; quatenus merces eſt boni 1301.1302.
31 operis iuſto operanti. * 13. i Aries in loco i p.673.
ſancto coquitur, cum iuſtus corde mundo 681.
paſſionem dominicam ardenti charitate
meditatur. k Veſcitur ariete Sacerdos, & k p.769.
panibus Deo oblatis: quatenus iuſtus vt
gratiam conſeruet, frequentare debet Sa-
cramentum corporis, & ſanguinis Ieſu
Chriſti. l Niſi enim, inquit ipſe Chriſtus, l Io.6.54.
manducaueritis carnem Filij hominis, &
biberitis eius ſanguinem, non abebitis
35 vitam in vobis. * 14. m Septem diebus m p.804.
36 conſecrari Sacerdotum manus iubentur,
37 & totidem offerri vitulum pro peccato;
& altare mundari: quia toto vitæ tempo-
re debet Fidelis in ſui iuſtificationem in-
cumbere, & in animi purgationem. Qui
39 iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. * 15. Debet
40 & iuſtus quotidie in altari cordis duos
41 agnos offerre, vnum mane, alterum ve-
ſpere: quia debet n & in principio operum n p.1721.
per ſinceram intentionem, o & in fine per o p.2083.
gratiarum actionem offerre voluntatem
Deo: p debet & mane cum ſurgit, & ve- p p.1572.
ſpere ante ſomnum ſe, ſuaq; omnia diui-
næ voluntati profunda humilitate ſubij-
cere.

CAPVT TRIGESIMVM.

SVMMA.

Præcipiuntur, ac deſcribuntur quinque. 1. Altare thymiamatis. 2. Solutio dimidij ſicli in cenſu populi. 3. Labrum æneum pro lotione Sacerdotum. 4. Compoſitio vnguenti ad vngendos Sacerdotes, & vaſa ſacra. 5. Compoſitio thymiamatis, quod in altari thymiamatis erat adolendum.

1 FAcies quoque altare ad adolẽdum thymiama, de lignis ſetim,
2 habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id eſt,
quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipſo
procedent. 3 Veſtieſq; illud auro puriſſimo, tam craticulam
eius, quàm parietes per circuitum, & cornua. Facieſq; ei co-
ronam aureolam per gyrum, 4 & duos annulos aureos ſub
corona per ſingula latera, vt mittãtur in eos vectes, & altare
portetur. 5 Ipſos quoque vectes facies de lignis ſetim, & inaurabis. 6 Poneſque
altare contra velum, quod ante arcam pendet teſtimonij coram propitiatorio
quo tegitur teſtimoniũ, vbi loquar tibi. 7 Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron,
ſuaue fragans, manè. Quando componet lucernas, incendet illud: 8 & quando
collocabit eas ad veſperum, vret thymiama ſempiternum coram Domino in ge-
nerationes veſtras. 9 Non offeretis ſuper eo thymiama compoſitionis alterius,
nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina. 10 Et deprecabitur Aaron
ſuper cornua eius ſemel per annum, in ſanguine quod oblatum eſt pro peccato,

& placabit ſuper eo in generationibus veſtris. Sanctum ſanctorum erit Domino.
11 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 12 Quando tuleris ſummam fi-
liorum Iſrael iuxta numerum, dabunt ſinguli pretiũ pro animabus ſuis Domino,
& non erit plaga in eis, cùm fuerint recenſiti. 13 Hoc autẽ dabit omnis qui tran-
ſit ad nomen, dimidium ſicli iuxta menſuram templi. Siclus viginti obolos habet.
Media pars ſicli offeretur Domino. 14 Qui habetur in numero, à viginti annis &
ſupra, dabit pretium. 15 Diues non addet ad mediũ ſicli, & pauper nihil minuet.
16 Suſceptãq; pecuniam, quæ collata eſt à filijs Iſrael, trades in vſus tabernaculi
teſtimonij, vt ſit monimentum eorum coram Domino, & propitietur animabus
eorum. 17 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 18 Facies & labrum
æneum cum baſi ſua ad lauãdum: poneſq; illud inter tabernaculum teſtimonij &
altare. Et miſſa aqua, 19 lauabunt in ea Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes,
20 quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad
altare, vt offerant in eo thymiama Domino, 21 ne fortè moriantur, legitimum
ſempiternum erit ipſi, & ſemini eius per ſucceſsiones. 22 Locutuſq; eſt Dominus
ad Moyſen, 23 dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos
ſiclos, & cinnamomi medium, id eſt, ducentos quinquaginta ſiclos, calami ſimili-
ter ducentos quinquaginta, 24 caſiæ autem quingentos ſiclos in pondere ſan-
ctuarij, olei de oliuetis menſuram hin: 25 facieſq; vnctionis oleum ſanctum, vn-
guentum compoſitum opere vnguentarij, 26 & vnges ex eo tabernaculum teſti-
monij & arcam teſtamenti, 27 menſamq; cum vaſis ſuis, candelabrum, & vten-
ſilia eius, altaria thymiamatis, 28 & holocauſti, & vniuerſam ſupellectilem quæ
ad cultum eorum pertinet. 29 Sanctificabiſq; omnia, & erunt Sancta ſanctorum:
qui tetigerit ea, ſanctificabitur. 30 Aaron & filios eius vnges, ſanctificabiſq; eos,
vt ſacerdotio fungantur mihi. 31 Filijs quoque Iſrael dices: Hoc oleum vnctio-
nis ſanctum erit mihi in generationes veſtras. 32 Caro hominis non vngetur ex
eo, & iuxta compoſitionem eius non facietis aliud, quia ſanctificatum eſt, & ſan-
ctum erit vobis. 33 Homo quicumque tale compoſuerit, & dederit ex eo, alie-
no, exterminabitur de populo ſuo. 34 Dixitq; Dominus ad Moyſen: Sume tibi
aromata, ſtacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidiſsimum, æqualis
ponderis erunt omnia: 35 facieſque thymiama compoſitum opere vnguentarij,
mixtum diligenter, & purum, & ſanctificatione digniſsimum. 36 Cùmque in
tenuiſsimum puluerem vniuerſa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo te-
ſtimonij, in quo loco apparebo tibi. Sanctum ſanctorum erit vobis thymiama.
37 Talem compoſitionem nõ facietis in vſus veſtros, quia ſanctum eſt Domino.
38 Homo quicumque fecerit ſimile, vt odore illius perfruatur, peribit de po-
pulis ſuis.

Interpretatio litteralis.

a p.844. 846.858. 859.860. FAcies quoque altare, &c. a Sunt 1
& quæ in hoc capite ſcribuntur
ſpecialia quædam ad diuinum
cultum pertinentia, præſertim ad
ſacrificium; ad maiorem reuerentiã diuini
cultus, & ad Chriſti myſteria figuranda.
b p.1915. 1919. b Debetur autem Deo cultus etiam ex-
ternus; ad quem ſpectãt, c quæ hic à Deo
c p.1117. d Moyſi præcipiuntur. * *Craticulam eius,* 3
d p.1119. Per quam deciderent cineres. * *Poneſque* 6
altare contra velum, Non erat ergo hoc
altare intra Sancta ſanctorum. * *Suaue* 7
flagrans, Non delectatur Deus odore, ſed
cultu, & pietate. Exhibemus autem ei
cultum odoris more humano. Solemus
enim odoribus Principes colere. * *Et de-* 10
*precabitur Aaron ſuper cornua eius ſemel
in anno*, &c. Pontifex ſemel in anno, in
die expiationis, qui celebrabatur decima
die menſis ſeptimi, exiens è Sanctuario
teſtimonij ad altare thymiamatis, ſum-
ptum ſanguinem vituli, atque hirci fun-
debat ſuper cornua eius per gyrum, & ex-
piabat illud ab immũditijs filiorũ Iſrael.
Ad hũc ritum alludit, qui habetur Leuit.
16. 18. *Sanctum ſanctorum erit Domino,*
Hic ritus erit ſanctiſſimus. vel Altare per
hunc ritum reddetur ſanctiſſimum.
12 * *Quando tuleris ſummam*, &c. Quan-
do aliqua occaſione legitima Iſraelitæ re-
cenſebantur, debebant ſoluere tributum
Deo. vt agnoſcerent ſuæ vitæ Dominum
Deum. Si id non ſoluerent, digni erant,
qui à Deo punirentur. e Hoc genus obla- e p.1969.
tionis erat neceſſariò offerendum, ob Dei 1973.1974.
præceptum. *Et non erit plaga in eis,* f Eſt f p.1279.
tacita pœnę comminatio non ſoluentibus 1293.
13 tributum Deo. * *Dimidium ſicli*, Siclus,
&

& ſtater idẽ ſunt. Vterque viginti obolos
habebat, drachmas quatuor atticas, ſe-
munciam romanam, c.2824. *Iuxta men-
ſuram templi*, Seruabatur in templo iuſta
menſura. * *Qui habetur in numero*, Qui 14
numeratur. *A viginti annis & ſupra*,
Non numerabãtur, niſi apti ad militiam;
quales ſunt à viginti annis, & ſupra. * *Vt* 16
ſit monimentum eorum coram Domino,
Vt Deus eorũ recordetur, ac miſereatur.
g p.53. 54. *Et propitietur animabus eorũ*, g Eſt Deus
55.56. exorabilis. h & bona opera meriti ratio-
h p.1295. nem habent: i & poſſunt bona tempora-
i p.1307. lia, vt vita, ſub meritum cadere.
* *Miſſa aqua lauabunt in ea*, Emitte- 19
batur è labro æneo aqua, quaſi ex fonte.
Pedes, Ergo nudis pedibus Sacerdotes ſa-
k p.1918. crificabant. k Exteriores corporis actus
conuenienter in cultum exhibentur Deo.
Signis enim ſenſibilibus excitatur mens
ad actus ſpirituales. * *Ne fortè morian-* 21
tur, Ne eos puniam ob irreuerentiam.
l p.1279. l Congruum eſt à male agendo, pœnarum
1293. comminatione deterrere.
* *Prima myrrha*, Præcipuæ. *Et electa*, 23
hebr. Liberæ, quæ ſpontè fluit, nõ coactè.
m Plin. lib. m Sudat ſpontè prius quàm incidatur,
12.c.15. ſtacte dicta, cui nulla præfertur. *Cinna-*
n Idē l.12. *momi*, n Fruticis odoriferi. *Calami*,
c.19. o Odorati, ſiue aromatici. *Caſia*, p Fruti-
Dioſc.lib.1. cis odoriferi in morem balſami, & cinna-
c.132. momi. * *Sancta ſanctorum*, Sanctiſſima. 29
o Plin.l.12. *Sanctificabitur*, Non tangei, niſi prius pu-
cap.122. rificetur. q Decet ſacra ſigna venerari.
Dioſc.lib.1. * *Aaron, & filios eius vnges, vt ſacerdo-* 30
c.17. *tio fungantur mihi*, r Sacri in ordinis ſu-
p Plin.l.12. ſceptione, & congrui ritus ſunt. * *Sancti-* 32
c.19. *ficatum*, Deo dicatum. s Materialia con- 33
Dioſc.lib.1. uenienter in cultũ dicantur Deo. * *Alie-* 38
c.12. *no*, Non Sacerdoti, Aug.q.135. *Exter-*
q p.851. *minabitur*, t Pœnæ comminatio.
r p.847.
s p.1919. * *Sume tibi aromata*, &c. Deſcripſerat 34
t p.1279. compoſitionẽ vnguenti, quo vngẽdi erant
1293. Sacerdotes, & vaſa ſacra: nunc deſcribit
compoſitionem thymiamatis, quod ado-
u p.55. lendum erat coram Domino. u Placatio-
nis diuinæ ſymbolum hoc thymiama.
Stacten, Myrrhæ lacrymam, quæ ſpontè
ſudat, vt ſupra dictum eſt v.23. *Onycha*,
x Dioſc.l.2. x Conchilij tegumentum: in lacubus nar-
c.10. diferis Indiæ reperitur, ſi ſuffiatur, vehe-
y Idē lib.3. mentem expirat odorem. *Galbanus*, y Li-
c.97. quor naſcentis in Syria ferulæ, c.4935.

Myſtica Altaris thymiamatis interpretatio.

Allegoria.

De Cruce.

a p.544. 1 a Altare, Crux. nam in ea oblatum
eſt thymiama ſuauiſſimum cor-
b p.1350. poris Chriſti. 2. b Ligna ſetim, fides eſt
Crucis: quę ſemper incorrupta in Eccleſia.
2 * 3. c Latitudo, Crucis prædicationem c p.1393.
ſignificat longè, latèque diffuſam: d lon- d Rom.8.
gitudo, profunditatem ſignat myſterij. 39.
4. e Cornua ex altari procedentia, eſt qua- Eph.3.18.
druplex Crucis virtus, ad delendum pec- p.1381.
catum, & ad ſatisfaciendum pro pœnis e p.583.
peccato debitis; ad deſtruẽdam mortem, 584.585.
& ad vitam immortalem inducendam; ad 586.
debellandum Diabolum, & ipſius vires,
& arma confringenda; ad hoſtes Eccleſiæ
ſuperandos. Cornua, vires, & potentiam
ſignificãt, Deut.33.17. Pſal.17.3.& 43.6.
* 5. f Aurum, quo altare veſtitur, Crucis f p.902.
3 virtus eſt ad obſiſtẽdum omnibus aduer-
ſarijs. Aurum enim conſtantiæ ſymbolum
eſt, quatenus igne non conſumitur, ſed
redditur purius, Iob 23.10. Prouerb.17.3.
Eccli.50.10. 6. g Corona aureola, gloriam g p.605.
ſignificat, quam Chriſti Crux eſt adepta,
Iob 19.9. Iſa.28.1, 3, 4, 5. Philipp.4.1.
* 7. h Duo annuli aurei ſub corona, ſunt h p.1356.
4 duplex doctrina fidei, Scriptura, & tradi- 1357.
tio, quæ nobis Crucis gloriam manifeſtãt.
Nam annulus fidei ſymbolum eſt, Luc.15.
22. ex Gloſſa. 8. i Vectes de lignis ſetim i p.634.
ad portandum altare, ſunt Apoſtoli, & 635.637.
Euangeliſtæ, & Eccleſiæ Doctores: qui
Crucis fidem prędicant, & per vniuerſum
mundum portant. qui & fidei doctrinam
cuſtodiunt. Vectes enim cuſtodię diligen-
tis, fortiſque ſymbolum ſunt, Prou.18.19.
Iſa.45.2.

Altera Allegoria.

De Chriſto.

1 a Altare, Chriſtus, ex Greg. 30. a p.429.
1 Mor.20. & in Pſal.50. Pœnit.4. Vid. 2. par.
in fin. 2. b Thymiama, preces ſunt Chriſti Medit. 20.
ad Patrẽ, quas fudit, ac fundit. Thus, ora- pun. 7. §. 2.
tionis ſymbolum eſt, Pſal.140.2. Apoc.8.3. b p.508.
3. c Ligna ſetim imputribilia, eſt in Chri- c p.425.
ſto Perſona Verbi, quod eſt immutabile.
2 * 4. d Latitudo, diuinæ, quę in Chriſto eſt, d p.491.
bonitatis, & ſapientiæ, potentiæq; magni- 492.493.
tudinem ſignificat, Epheſ.3.18. ex Patri- 494.
bus apud Benedict. Iuſtin. 5. e Cornua, e p.486.
Chriſti poteſtas; vt in ſuperiore allegoria
3 dictum eſt. * 6. f Aurum, Chriſti gratia, f p.490.
Pſal.44.10. Apoc.3.18. & 21.18. 7. g Cra- g p.530.
ticula, Chriſti paſſio, & vulnera: vt & 555.560.
Cauerna maceriæ, Cant.2.14. 8. h Altitu- h p.487.
do altaris duorum cubitorum, Chriſti
Maieſtas vt Deus eſt, & vt homo primo-
genitus omnis creaturæ. Nam altitudo
perfectionis eximiæ ſymbolum eſt, Rom.
8.39. & 11.33. 9. i Corona aureola per i p.469.
gyrum, gloria Chriſti, Iob 19.9. & digni- 474.475.
tas ſacerdotalis, ac regia, Pſal.20.4. 476.

Tropologia.

De Iuſto.

a p.644. 1 a ALtare, mens eſt iuſti, vt b Patres 1
b Vid. Orig. interpretantur. in qua ſacrificiũ
Greg. Hier. offertur Deo laudis, atque iuſtitiæ, vt in-
Philo. fra dicetur. 2. c Ligna ſetim quatenus im-
Gloſ. in Syl- putribilia gratiam ſignificant, à qua abeſt
ua Allegor. omnis corruptio peccati. * 3. Duo altitu- 2
v. Altare. dinis cubiti, d inferior, ac baſis fidem;
c p.363. e ſuperior ſpem, indicant. Nam fides eſt
401. fundamentum ſpei, ſpes ad opus mentem
d p.1330, erigit. 4. f Latitudo, charitas eſt, quę men-
1333, 1336 tem conſolatur, Pſal. 17.20. g Longitudo,
e p.1438. eadẽ eſt charitas quatenus ſe ad proximos
f p.1493. extendit. Æqua eſt latitudinis, ac longitu-
1521. dinis menſura: quia vna eſt ratio charita-
g p.1522. tis in Deũ, & in proximos, quatenus pro-
h p.275. ximi diligũtur propter Deũ. 4. h Cornua,
681. ſunt quatuor virtutes cardinales; quibus
contrariorum vitiorum vires effringũtur.
i p.1721. * 5. i Aurum, quo totum altare veſtitur, 3
eſt puritas intentionis: qua ſyncerè Dei
gloriam in omni opere iuſtus quærit.
k p.2257. 6. K Craticula, eſt iugis mortificatio ſen-
l p.162, ſuum, ac membrorum. * 7. l Duo annuli, 4
163. ſunt duo mentis actus, Deliberatio, &
m p.166, electio. * m Vectes ſunt actus imperij, & 5
167. executionis. quibus actibus mens ad omnẽ
n p.669. actionem progreditur. * 8. n Poſitio alta- 6
1593. ris contra velum, & arcam; eſt diuinę pręſentiæ contẽplatio: quę inducit iuſti mentem ad thymiama laudis, ac iuſtitiæ Deo
offerendum. * 9. Incenſum ſuaue flagrans 7
o p.1575, eſt, o tum affectus, quo iuſti mens ſuam
1585, 1595. vitam vult pro diuino ſeruitio cõſumere;
p p.734. p tum bonum exemplum, quo quaſi odore
iuſtus Eccleſię tabernaculum perfundit;
q p.1926. q tum preces, quas pro animarum ſalute
r p.1570. mittit ad Deum; r tũ Dei cognitio, quam
1595. in proximos euaporat.

Myſtica dimidij ſicli interpretatio.

DImidium ſicli, ſunt decẽ oboli. Beda 13
decem obolos, decem præcepta in-
a p.1075. terpretatur. a Obſeruantia Decalogi exi-
gitur, vt quis in libro vitæ ſcribatur.

Interpretatio myſtica Labri ænei.

b Ex Beda 1 b LAbium æneum, Sacramentum eſt 18
apud Gloſſ. Pœnitentiæ, vt ſequentia indicãt,
p.778. quæ huic Sacramento maximè congruũt.
c p.1334. 2. c Baſis, eſt fides huius Sacramẽti. quam
docet Tridentinũ ſeſſ. 14. de Sacr. Pœn. c. 1.
d p.779. 3. d Labri ænei poſitio inter tabernaculũ,
& altare, neceſſitatẽ ſignificat Sacramenti Pœnitentiæ ijs, qui poſt Baptiſmum, in
e p.774. mortale lapſi ſunt. e nam ſine hoc Sacramẽto neque ad altare accedere licet, id eſt
ad Sacramentum Euchariſtiæ; neque licet
tabernaculum ingredi, nempe cælum.

4. f Aqua in labro, lacrymæ ſunt pœniten- f p.781,
tium, g & gratia Sacramenti, qua peccata 800.
mũdãtur, Num. 8, 7. Iudith 12.7. Eph. 5.26. g p.404.
19.* 5. h Lauatio manuum, ac pedum, quæ à h p.846.
20 Sacerdotibus fiebat tabernaculũ ingreſ-
ſuris, ac thymiama oblaturis; figura fuit
ritus lauationis manuum, quę à Sacerdo-
tibus Chriſtianis fit antequã ad ſacrificiũ
accedant. i Vterque autẽ lauationis ritus i p.774.
& vetus, & nouus, puritatem ſignificant 775.
animi, cũ qua Sacerdotes nouę legis debẽt
ad euchariſticum ſacrificium accedere, &
reliqui Fideles ad ſacram Cõmunionem.
21 * *Ne fortè moriantur.* k Qui enim corpus, k 1. Cor. 11.
& ſanguinem Domini manducat, & bibit 29.
indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit.

Interpretatio myſtica Olei ſancti vnctionis, ac thymiamatis.

23 1 OLeum vnctionis, a figura eſt ſacri a Ex Pſal.
olei, & Chriſmatis, quibus Eccle- 4.8. et 22.5.
ſia in Sacramentis, & in conſecrationibus p.845, 847.
vtitur. Vtrũque ſacrum oleum & vetus,
& nouum b gratiã iuſtificantẽ ſignificant. b p.363.
c & Chriſtum, per quẽ iuſtificamur. Nam c p.429,
oleũ in ſacris Scripturis miſericordię ſym- 489.
bolum eſt, Pſal. 140.5. Matt. 25.3. Maxima
autem Dei miſericordia eſt gratia, qua per
Spiritum ſanctũ reddimur iuſti. Symbolũ
quoque Chriſti eſt oleũ, Pſal. 44.8. Cãt. 1.2.
2. d Quinque aromata, ex quibus vnctio- d p.406.
nis oleũ cõponebatur, ſunt quinque actus,
quibus animus ad iuſtificationem diſpo-
nitur, nempe fides, ſpes, charitas, contri-
tio, propoſitum ſuſcipiendi Sacramenta.
34* 3. e Thymiama, vt ſupra dictũ eſt, pręter e p.1926.
alia orationem figurauit. f Vt antẽ oratio f p. 1935,
iuſti ſit efficax quinque requiruntur, Hu- 1941, 1942,
militas, perſeuerantia, ſpes, ſiue deſideriũ, 1943, 1944.
charitas, ac diligentia, vt Theologi docẽt.
Stacte, humilitatem; onyx, perſeuerantiã;
Galbanus boni odoris, deſiderium; thus
lucidiſſimum, charitatem; puluis tenuiſſi-
mus, diligentiam ſignificat. 4. g Rurſum, g p. 425,
quia oleum vnctionis Chriſtũ ſignificat: 426, 490,
quinque aromata, ex quibus illud oleum 491, 492.
componebatur, ſunt quinque excellentes
perfectiones in Chriſto, nempe Diuinitas,
humanitas, gratia cum virtutibus, ſciẽtia,
& gloria. 5. Quoniam autem thymiama
ipſum quoque Chriſtum ſignificat; qua-
tenus in Cruce oblatus eſt, & quotidie idẽ
offertur in Eccleſia: quatuor aromata,
ex quibus thymiama componebatur, ſunt
quatuor virtutes, quæ Chriſti ſacrificium
Deo Patri ſuauiſſimũ reddiderunt, nempe
h Humilitas, i obedientia, k perſeueran- h p.496.
tia, l charitas. m Propter nos homines, i p.565.
& propter noſtram ſalutem, humiliauit K p.532.
Chriſtus Dominus ſemetipſum, factus l p.492.
obediens vſque ad mortem, mortem au- m Philip. 2.
tem Crucis.

CA-

Digitized by Google

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

S V M M A.

1. Ipſe Deus deſignat Moyſi artifices, quos eligit ad Tabernaculi fabricam ædificandam, & cætera diuini cultus quæ præceperat, inſtrumenta. 2. Districtè Sabbati cuſtodiam præcipit. 3. Tradit Moyſi duas legis tabulas lapideas, ſcriptas digito Dei.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Ecce, vocaui
ex nomine Beſeleel filium Vri filij Hur de tribu Iuda, 3 &
impleui eum ſpiritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcien-
tia in omni opere, 4 ad excogitandum quidquid fabrefieri
poteſt ex auro, & argento, & ære, 5 marmore, & gemmis,
& diuerſitate lignorum. 6 Dediq; ei ſocium Ooliab filium
Achiſamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi poſui
ſapientiam: vt faciant cuncta quæ præcepi tibi, 7 tabernaculum fœderis, & arcā
teſtimonij, & propitiatorium, quod ſuper eam eſt, & cuncta vaſa tabernaculi,
8 menſamque & vaſa eius, candelabrum puriſsimum cum vaſis ſuis, & altaria
thymiamatis, 9 & holocauſti, & omnia vaſa eorum, labrum cū baſi ſua, 10 veſtes
ſanctas in miniſterio Aaron ſacerdoti, & filijs eius, vt fungantur officio ſuo in ſa-
cris, 11 oleum vnctionis, & thymiama aromatū in Sanctuario, omnia quæ præ-
cepi tibi facient. 12 Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 13 Loquere fi-
lijs Iſrael, & dices ad eos: Videte vt ſabbatum meum cuſtodiatis: quia ſignum eſt
inter me & vos in generationibus veſtris: vt ſciatis quia ego Dominus, qui ſancti-
fico vos. 14 Cuſtodite ſabbatum meum: ſanctum eſt enim vobis: qui polluerit
illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi
ſui. 15 Sex diebus facietis opus: in die ſeptimo ſabbatum eſt requies ſancta Do-
mino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur. 16 Cuſtodiant filij Iſrael ſab-
batum, & celebrent illud in generationibus ſuis. Pactum eſt ſempiternum 17 in-
ter me & filios Iſrael, ſignumq; perpetuum: ſex enim diebus fecit Dominus cæ-
lum & terram, & in ſeptimo ab opere ceſſauit. 18 Deditque Dominus Moyſi,
completis huiuſcemodi ſermonibus in monte Sinai, duas tabulas teſtimonij lapi-
deas, ſcriptas digito Dei.

Interpretatio litteralis.

VOcaui ex nomine, Vocaui pe- 2
culiarem perſonā. nomen enim
pro perſona ſumi ſolet, Act. 1.
15. ex textu græco. *Vocaui,*
a p.396. Elegi. *a* Eſt à Deo vocatio ad præclara
b p.23. munera exercēda. *b* Eſt in Deo prouiden-
c p.304. tia. *c* quam exercet circa omnia. * *Impleui* 3
eum ſpiritu Dei, Spiritu diuino, id eſt, ma- 6
gno, c. 8154. Aug. in Num. q. 42. Arte præ-
d p.296. ſtantiſſima. *d* Omnia à diuina voluntate
e p.298. pendent: *e* omnium bonorum auctor eſt
f p.268. Deus; etiam *f* Artium, habituum inclinā-
tium cū recta ratione ad opus faciendum.
* *Videte vt ſabbatum meum cuſtodia-* 13
g p.1915. *tis,* &c. *g* Debent creaturæ intellectuales
debitum cultum, exhibere Deo. Vnus
h p.2020. cultus eſt obſeruantia diei Sabbati. *h* De-
putari debet aliquod tempus ad vacandū
diuinis. *Quia ſignum eſt inter me, &*
vos, &c. Cognoſcemini eſſe mei cultores
i p.844. ex obſeruantia diei Sabbati. *i* Oportet
aliqua ſpecialia obſeruari in ijs, quæ perti-
nent ad cultum Dei: vt hominum animi
ad maiorem Dei reuerentiam adducantur.
Vt ſciatis quia ego Dominus &c. Exterio-
res actus conuenientes in cultum exhibē-
tur Deo. Signis enim ſenſibilibus excita-
tur mens ad actus ſpirituales. *Quia ego*
Dominus, Innuit & *k* Deū eſſe, & *l* Deum k p.1.
vnum eſſe. *Qui ſanctifico vos,* Qui ad ſan- l p.6.
ctum Dei cultum vos aſſumo, can. 2731.
à ceteris gentibus in meum ſeruitium ſe-
paro. *m* Bonorum omnium auctor Deus. m p.298.
14 * *Sanctum eſt,* Diuino cultui dicatum,
15 c. 2211. Opponitur profano. ideo ſubdi-
16 tur *Qui polluerit illud,* Vt profanum ha-
buerit, *Morte morietur.* *n* Congruum eſt n p.1293.
à male agendo pœnarum comminatione
17 deterrere. * *Sex enim diebus,* &c. Præce-
pta fuit in veteri lege Sabbati ſanctifica-
tio, ad exhibendum Deo ſignum cultus
ſenſibile pro beneficio creationis.
18 * *Dediq; Dominus Moyſi,* &c. *o* Legis o p.1117.
veteris auctor Deus, *p* miniſter Moyſes. p p.1129.

Inter-

Interpretatio myſtica.

TAbernaculum eſt Eccleſia, vt ſæpè 2
dictũ eſt; & Moyſes,eſt Ieſus Chri- 3
ſtus, 1.Cor.10.2. Hebr.3. Qui ſunt ergo 6
Beſeel,& Oliab,& omnis eruditus,imme- 7
diati miniſtri fabricę Tabernaculi, & va-
ſorum eius? Vtique miniſtri Domini Ieſu, Apoſtoli,ac Paſtores. Nam Ieſus Chriſtus vt homo, quem Moyſes figurauit, immediatè à Verbo diuino œconomiam accepit Eccleſiæ. ipſe verò Apoſtolos docuit, illi ſuos ſucceſſores; quos etiam Spiritus ſanctus erudit de ijs, quæ ad doctrinam ſacram ſpectant, & ad ſacros ritus, Trid. ſeſſ.22. de ſacrif. Miſſæ cap.4. & 5.

CAPVT TRIGESIMVM SECVNDVM.

SVMMA.

1 ** 1. Aaron, vrgente populo vitulum aureum fabricatur: quem proponit vt Deum: cui*
7 *populus exhibet sacrificia. * 2. Iratus Dominus, populi exterminium comminatur: ſed*
15 *Moyſis oratione placatur. * 3. Excanduit Moyses tanti ſceleris viſu; & legis tabulas,*
quas è monte afferebat, confregit; & vitulum in puluerem redactum populo bibendum
tradidit; & Aarone, vt par erat, grauiter obiurgato congregatisq; ad ſe filus Leui iubente
30 *Domino, magnam populi multitudinem interfecit. * 4. Reuertitur rurſus Moyses ad*
Dominum, & orat vt tantam noxam populo condonet.

C VIdens autem populus quòd moram faceret deſcendendi de
monte Moyſes, congregatus aduerſus Aaron dixit: Surge,
fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyſi enim huic viro,
qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit.
2 Dixitq; ad eos Aaron: Tollite inaures aureas, de vxorum,
filiorumque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me.
3 Fecitq; populus quæ iuſſerat, deferens inaures ad Aaron.
4 Quas cùm ille accepiſſet, formauit opere fuſorio, & fecit ex eis vitulum con-
flatilem. dixeruntque: Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti.
5 Quod cùm vidiſſet Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce cla-
mauit, dicens: Cras ſollẽnitas Domini eſt. 6 Surgenteſq; manè, obtulerunt ho-
locauſta, & hoſtias pacificas, & ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerũt
ludere. 7 Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, deſcende: pec-
cauit populus tuus, quem eduxiſti de terra Ægypti. 8 Receſſerunt citò de via,
quam oſtendiſti eis: feceruntque ſibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque
immolantes ei hoſtias, dixerunt: Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra
Ægypti. 9 Rurſumque ait Dominus ad Moyſen: Cerno quòd populus iſte duræ
ceruicis ſit: 10 dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos,
faciamque te in gentem magnam. 11 Moyſes autem orabat Dominum Deum
ſuum, dicens: Cur, Domine, iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem
eduxiſti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robuſta? 12 Ne quæ-
ſo dicãt Ægyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è ter-
ra: quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. 13 Recordare
Abraham, Iſaac, & Iſrael, ſeruorũ tuorum, quibus iuraſti per temetipſum, dicens:
Multiplicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cæli: & vniuerſam terram hanc, de qua
locutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſidebitis eam ſemper. 14 Placatuſque eſt
Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. 15 Et
reuerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua, ſcri-
ptas ex vtraque parte, 16 & factas opere Dei: ſcriptura quoque Dei erat ſculpta
in tabulis. 17 Audiens autem Ioſue tumultũ populi vociferantis, dixit ad Moy-
ſen: Vlulatus pugnæ auditur in caſtris. 18 Qui reſpondit: Non eſt clamor adhor-
tantium ad pugnam, neque vociferatio compellẽtium ad fugam: ſed vocem can-
tantium ego audio. 19 Cumq; appropinquaſſet ad caſtra, vidit vitulum, & cho-
ros: iratuſq; valde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis:
20 arripienſq; vitulum quem fecerant, combuſſit, & contriuit vſque ad pulue-
rem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potũ filijs Iſrael. 21 Dixitq; ad Aaron:
Quid tibi fecit hic populus, vt induceres ſuper eum peccatum maximum? 22 Cui

ille reſpondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim noſti populum iſtum, quòd
pronus ſit ad malum: 23 dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic
enim Moyſi, qui nos eduxit de terra Ægypti, neſcimus quid acciderit. 24 Quibus
ego dixi: Quis veſtrũ habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud
in ignem, egreſſuſq; eſt hic vitulus. 25 Videns ergo Moyſes populum quòd eſſet
nudatus (ſpoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam ſordis, & inter hoſtes
nudum conſtituerat) 26 & ſtans in porta caſtrorum, ait: Si quis eſt Domini, iun-
gatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui: quibus ait: Hæc dicit
Dominus Deus Iſrael: Ponat vir gladium ſuper femur tuum: ite, & redite de por-
ta vſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſque fratrem, &
amicum, & proximum ſuum. 28 Feceruntque filij Leui iuxta ſermonem Moyſi,
cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum. 29 Et ait Moyſes:
Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino, vnuſquiſque in filio, & in fratre ſuo,
vt detur vobis benedictio. 30 Facto autem altero die, locutus eſt Moyſes ad
populum: Peccaſtis peccatum maximum: aſcendam ad Dominum, ſi quo modo
quiuero eum deprecari pro ſcelere veſtro. 31 Reuerſuſque ad Dominum, ait:
Obſecro, peccauit populus iſte peccatũ maximum, feceruntq; ſibi deos aureos:
aut dimitte eis hanc noxam, 32 aut ſi nõ facis, dele me de libro tuo quẽ ſcripſiſti.
33 Cui reſpondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo:
34 tu autẽ vade, & duc populum iſtum quò locutus ſum tibi: angelus meus præ-
cedet te. Ego autem in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum. 35 Per-
cuſſit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

Interpretatio litteralis.

V*Idens autem populus*, &c. 1
a p.1426. *a* Actus inconſtantiæ; & ſedi-
1682.1766. tionis, & apoſtaſiæ à vera reli-
2254. gione, *b* & maximè erga diui-
b p. 2086, na beneficia ingratitudinis. Ita ſe gerit
2088, 2090 populus, quaſi à Deo beneficium libera-
tionis à ſeruitute non acceperit. & magnũ
idololatriæ malum pro bonis acceptis re-
c p.7.2007. tribuit Deo. *Surge, fac nobis deos*, *c* Ido-
lolatria. * *Dixitque ad eos Aaron*, &c. 2
Nolens Aaron deos facere, ſed veritus
mortem, vt rem difficiliorem redderet,
iubet inaures cõfringi ad materiam idoli.
d p.2199. *Tollite*, hebr. Confringite. *d* Illicitus
Aaronis timor, quo diuertitur à Dei cultu
e p.1731. proſequendo: *e* illicitus in malam actio-
f p.1097. nem conſenſus: *f* præceptum iniuſtum.
g p.1731. * *Fecitque populus*, &c. *g* Conſenſus item 3
h p.7. 2007 illicitus. * *Hi ſunt dii tui*, &c. *h* Idololа- 4
triæ actus. Petierant vitulum formari:
quoniam ſæpè in Ægypto viderãt Deum
maximum Ægyptiorum Apim ſub bouis
figura coli. Viſo ergo vitulo, lætati ſunt,
eumque adorarunt. Cur cum vnus eſſet,
deos vocant? An ad maiorẽ reuerentiam?
ſolemus enim Principem honoris cauſa
Dominationes appellare, numero multi-
tudinis; quaſi omnem rationem dominij
habeat. An ſub vna vituli ſimilitudine
volũtas eſt omnes deos Ægyptios colere?
i p.2007. * *Aedificauit altare*, &c. *i* Idololatrica 5
ſuperſtitio. *Solennitas Domini eſt*, Nomẽ
Dei veri proprium *Iehoua*, idolo tribuit;
proinde diuinitatem tribuit. * *Obtulerunt* 6
holocauſta, &c. Idolum colunt vt verum

Deum. nam ſacrificium ſoli Deo offeren-
dum eſt. *Ludere*, Scortari. *pns Tſahhaq*,
ſignificat illudere, id eſt, fornicari, vt Gen.
29. 17. Ingreſſus eſt ad me ſeruus He-
bræus, quem adduxiſti, vt illuderet mihi.
Ex idololatria *k* in peccatum gulæ, *l* ex k p.2293.
gula in luxuriam labuntur. l p. 2303,
7 * *Peccauit populus tuus*, &c. Arguit po- 2304, 2318.
8 pulum *m* inconſtantiæ, & *n* idololatriæ, & m p. 2254.
9 *o* ingratitudinis. * *Duræ ceruicis*, Dura 1766.
ceruix, quæ iugum difficilè recipit; ſym- n p.2007.
bolum eſt *p* inobedientiæ, & populi no- o p. 2086,
10 lentis parere. * *Vt iraſcatur furor meus*, 2088, 2090
q Deus vindex eſt, ac vltor male agẽtium. p p.2072.
Faciam te in gentem magnam, Ducem q p.25.
magnæ multitudinis. *r* Peculiaris Dei er- r p.380.
11 ga pios prouidentia eſt. * *Orabat Domi-*
12 *num*, &c. *s* Actus religionis, quo Moyſes s p.1926.
exhibet Deo cultum orationis. *t* Actus mi- t p.217.
ſericordiæ, quo triſtatur de malo ſui po- 1603.
puli, cũ affectu ſubueniendi. *Cur, Domine,*
iraſcitur, &c. *u* Actus charitatis in Deum: u p. 1570,
quo reſpuit quidquam de diuina gloria 1575.
detrahi, & de exiſtimatione diuinæ ſan-
13 ctitatis, ac bonitatis. * *Recordare Abra-*
ham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorum,
Recordari, cum de Deo dicitur, eſt, ita
Deum nobiſcum agere beneficijs, quaſi
prius oblitus, poſtmodum recordatus,
c.2702. & effectis oſtendere ſe operis no-
ſtri mali, vel boni cognitionem habere,
c.7242. Precatur ergo Moyſes, vt igno-
ſcens populo, pergat beneficium promiſſæ
terræ conferre, & effectis oſtendere ſe ſuo-
rum ſeruorum cognitionem habere.

Innuit

x p.54. Innuit *x* eſſe in Deo beneficentiam, *y* &
y p.1295. bona piorum opera meriti rationem ha-
z p.1982. bere. *Quibus iuraſti*,&c. Innuit *z* licitum
a p.1987. eſſe iuramentum; *a* & ſeruandum; & *b* li-
b p.2124. citum eſſe licita promittere; *c* & ſtandum
c p.2125. eſſe promiſſis. * *Placatusque eſt Domi-* 14
d p.55. *nus*,&c. *d* Exorabilem ſe Deus, *e* ac miſe-
e p.56. ricordem oſtendit. * *Portans duas tabu-* 15
f p.1117. *las*,&c. *f* Auctor legis veteris Deus,*g* mi- 16
g p.1119. niſter Moyſes.
* *Vlulatus pugnæ auditur in caſtris*, 17
h p.2416. *h* Inquiſitionis actus.* *Iratusq; valde*,&c. 19
i p.250. *i* Ita,eſt appetitus inferendi malum ei, qui
k p.251. malum infert. *k* Concitatur ex exiſtima-
tione iniuriæ illatæ. Idolatrando autem
populus, intulerat iniuriam & Deo, con-
temnendo illum, & ſibi diuinam imagi-
nem rationis non agnoſcendo, ac ſe vitu-
lo conflatili ſubijciendo. Ergo hæc conſi-
l p.1644. derans Moyſes, *l* excanduit zelo charita-
1645,1646. tis in Deum, & in populum. *Proiecit de*
manu tabulas, Manu geſtabat. nam licet
eſſent lapideæ, non erant tamen magnæ,
vt poſſent in Arca ſeruari, quæ non erat
magna. & quia paruæ, ideo in vtraque
parte ſcriptæ erant. *Confregit eas*, Indi-
gnum eis iudicans populum idolatram.
* *Combuſſit*, In maſſam redegit; poſtea 20
vſque ad puluerem contriuit. *Dedit ex eo*
potum filiis Iſrael, Vt intelligerent quid
eſſet id, quod vt Deum coluerunt. quod
enim bibitur, in ſeceſſum emittitur.
m p.1629. * *Quid tibi fecit hic populus*,&c. *m* Cor- 21
n p.2154. rectio fraterna, & *n* iuſta querimonia.
o p.1683. *o* Arguit illum ſcandali magni, peccati
idololatriæ. * *Ne indignetur dominus* 22
p p.252, *meus*,&c. *p* Compeſcere nititur iram in 23
1367. Moyſe,remotione culpæ. *Noſti populum* 24
iſtum, quod pronus ſit ad malum, &c.
Debebat Aaron fateri culpam, & veniam
petere: excuſationem tamen exhibet illi-
citam. nam & ſuam culpam in populum
reijcit; & cum mendacio negat ſe artifi-
ciosè vitulum fabricaſſe, ſed quaſi caſu
aurum in vitulum efformatum fuiſſe; &
nullã mentionem facit ſolennitatis, quam
q p.1876. ipſe indixit. *q* Non licet cuiquam in iudi-
cio ſe defendere, mendacium dicendo.
r p.1877. *r* Et tenetur reus Iudici legitimè interro-
ganti, veritatem non celare.
* *Quod populus eſſet nudatus*, Quod 25
perdiderat gratiæ ornaméta; turpis quate-
nus imaginem Dei vituli ſimulacro ſubie-
cerat; deſertus Dei auxilio, ac protectio-
ne,quatenus eum reliquerat, idolo adhæ-
rens. Metaphoricè loquitur. *Spoliauerat*
eum Aaron, Tribuitur peccatum populi
Aaroni, vt capiti,qui peccato populi con-
ſenſerat,qui non reſtiterat. *Propter igno-*
miniam ſordis, Propter turpitudinem
peccati idololatriæ. *Inter hoſtes nudum*
conſtituerat, Vt eſſet Gentilibus contem-
ptibilis, relicta religione præſtantiſſima
veri Dei. Ex his intelligimus turpes pec-
cati mortalis effectus. *s* Amittuntur enim s p.1267.
per peccatum mortale,ornamenta virtu-
tum infuſarum; *t* & diminuitur inclina- t p.1268.
tio, quam habet homo ad virtutem; &
u inducitur turpis macula,quatenus tene- u p.1275.
dit anima à lumine rationis,& gratia; &
x homo redditur ſeruus diaboli, & boni x p.1276.
26 creati. * *Si quis eſt Domini, iungatur*
mihi, Actus prouidentię. Congregat Moy-
ſes miniſtros, vt vltionem diuinæ iniuriæ
exequatur. *Congregatique ſunt ad eum*
omnes filii Leui, Omnes, maxima pars,
can.1952. *y* Conſenſus in bonum, quod y p.164.
Moyſes proponebat. *z* Debent ſubditi ad z p.2081.
boni communis conſeruationem ſuperio-
27 ribus cooperari. * *Hæc dicit Dominus*
Deus Iſrael, Fortaſſe iuſſerat Deus vt
pars idololatrarum interficeretur, vt reli-
qui ab idololatria reuocarentur. Sed ta-
men iuſſio legitima, & iuſta, ſuperioris,
iuſſio Dei eſt. Nã ſuperiores ſũt loco Dei.
Ergo ex hoc loco colligimus, Deberi *a* ſ[illegible] a p.2061.
ſuperioribus à ſubditis obedientiam: &
b ſuperioris eſſe ſubditorum malefacta b p.2099.
pœnis compenſare: & *c* Multitudinem c p.2101.
etiam puniendã eſſe, cum contingit ipſam
multitudinem peccare: *d* & Peccatorem d p.1843.
occidere peccatum non eſſe, ſi legitimè
28 fiat ob bonum commune. * *Feceruntque*
filii Leui iuxta ſermonem Moyſi, *e* Obe- e p.2062,
29 dientia. * *Conſecraſtis hodie manus ve-* 2066.
ſtras Domino, Dedicaſtis diuino ſeruitio.
Vt detur vobis benedictio. *f* Opus bonum f p.1295.
meriti rationem habet. Meruerũt Leuitę
hoc facto vt eligerentur in miniſterium
30 Tabernaculi. * *Aſcendam ad Domi-*
num, &c. Ex hoc Moyſis facto intelligi-
mus 1. *g* Debere ſuperiores in boni com- g p.2080.
munis conſeruationem incumbere. id agit
Moyſes, dum accedit ad Deum deprecan-
dum, ne populum perdat. 2. *h* Eſſe *Deo* h p.1926.
cultum exhibendum oratione. 3. *i* Con- i p.1928.
gruum eſſe pro noſtris neceſſitatibus San-
ctos ad intercedendum *Deo* aduocare.
4. *k* Non ſolum pro nobis, ſed pro cæteris k p.1932.
etiam orandum eſſe & iuſtis, & iniuſtis.
31 * *Peccauit populus iſte peccatum maxi-*
mum, Exhibet Moyſes pro populo actus
pœnitentiæ. *l* Vera pœnitentia confeſſio- l p.803.
nem ipſam peccatorũ includit, cum opor- 2367.
tuerit; excuſationes excludit. Maximum
autem peccatum eſt *m* idololatria, quate- m p. 2007.
nus non agnoſcit in Deo diuinitatem, ac
32 rationem primi principij. * *Dele me de*
libro tuo, quem ſcripſiſti, *n* Iuſtitiæ vindi- n p.808.
catiuæ actus, quatenus ſatisfactionis actũ
exhibet Moyſes *Deo*. *o* Poteſt autẽ vnus o p.810.
pro altero ſatisfacere. *p* Porrò liber vitæ p S. Thom.
metaphoricè in *Deo* dicitur ipſa electo- 1. p. q. 24.
rum in vitam æternam in mente diuina a. 1.
deſtinatio. Eſt enim ea deſtinatio quaſi
quædam in libro conſcriptio. Non petit
Moyſes

Moyſes à Deo permiſſionem peccati mor-
talis, ratione cuius deletur homo de libro
vitæ; ſed priuationem æternæ felicitatis,
ad ſatisfaciendum ea pœna Deo pro pec-
q p.1493, catis populi, *q* ex amore charitatis in
1511. Deum, & in populum ipſum. *r* Miſeri-
r p.1515. cordiæ actus pro alijs orare; multò maior,
velle pro alijs pœnam ſubire. * *Qui pec-* 33
cauerit mihi, delebo eum de libro meo,
s p.1264. *s* Iniuria Deo infertur, læditurque ius di-
uinum per peccatum. *Peccauerit mihi,*
t p.1266. *t* Amittitur per peccatum mortale vitæ
u p.1282. gratię; & *u* pœnæ ęternę reatus inducitur.
* *Duc populum iſtum quò locutus ſum tibi,* 34
Innuunt hæc verba Deum placatum erga
populum, vt non omnem deleret, ſed in-
x p.55. troduceret in terram promiſſam. *x* Deus
exorabilis. *Angelus meus præcedet te,* Vt
hactenus præceſſit per nubis, & ignis
y p.116. columnam. Indicant hæc verba *1. y* Eſſe
z p.119. Angelos. 2. *z* Moueri Angelos de loco ad
a p.340. locum. 3. *a* Eſſe Angelorum præſidentiam
b p.344. ſuper corporalem creaturam. 4. *b* Ange-
c p.345. los ad homines mitti. 5. *c* Angelos ho-
minum cuſtodes eſſe. *In die vltionis viſi-*
tabo & hoc peccatum eorum, Viſitare in-
terdum in malam partem accipitur pro
Affligere, & pœnas quaſi iudicem ab ali-
quo exigere. Dies vltionis hoc in loco vi-
detur accipi pro tempore quolibet, quod
Deus elegerit ad puniendum illud populi
peccatum, *Me ne ricordarò à tempo ſuo.*
Fortaſſe etiam pro hoc peccato perierunt
in deſerto Iſraelitæ idolatræ, de quibus
infra dicetur, nec in terram promiſſam
d p.25. ingreſſi ſunt. *d* Eſt Deus vltor malę agen-
e p.24. tium, & *e* Iudex omnium, & *f* habet pro-
f p.23. uidentiam de omnibus.

Interpretatio myſtica.

Quæ hoc in capite narrantur, in figu-
ra facta ſunt noſtri, vt affirmat
Paulus 1. Corinth. 10. Neque,
inquit, idololatræ efficiamini, ſicut qui-
dam ex ipſis: quemadmodum ſcriptum
eſt: Sedit populus manducare, & bibere,
& ſurrexerunt ludere. Interpretatio ergo
myſtica ex mente Pauli ea videtur eſſe:
1 * *a* Facere deos, qui præcedant, ac duca- a p.925,
tum præſtent, eſt Pro fine vltimo, qui re- 927.
gula eſt omnium humanarum actionum,
Bona temporalia ſibi conſtituere, vt ido-
la, vt honorem, vt diuitias, vt voluptates.
2 * Inaures aureas ad ſeruitium idoli defer-
re: eſt Conſenſum, & obedientiam volun-
tatis intellectualis, quæ vt aurum inter
metalla, ita inter propenſiones ad bonum
præſtantiſſima eſt, non ſummo bono, ſed
bonis creatis exhibere. Nam auris volun-
tatis ad obediendum propenſæ ſymbo-
lum eſt, Pſal. 17. 45. & 39. 7. & Inauris,
ſymbolum eſt docilitatis, & obedientiæ,
6 Prou. 25. 12. Cant. 1. 10. * Sacrificia, quæ
idolo offeruntur, ſunt peccata *b* Apoſtaſiæ b p.1426.
à fide, *c* ſuperbiæ, *d* luxuriæ, *e* auaritiæ, ac c p.2381.
ſimilia: quibus homo, relicto *Deo*, bonis d p.2318.
11 creatis adhæret. * Oratio Moyſis ad *Do-* e p.2161,
minum, eſt *f* Ieſu Chriſti, & *g* Sanctorum 2164.
pro peccatoribus deprecatio. f p.508.
19 * Moyſes proijciens de manu tabulas g p.1015,
legis, & confringens ad radicem montis: 1016.
h eſt Ieſus Chriſtus veteri teſtamento, h p.864.
20 ſuo aduentu, finem imponens. * *i* Moyſes i p.573,
comburens, & conterens vitulum, eſt 575, 577.
Ieſus Chriſtus per ſua merita, & auxilia
diuina, peccatores in actum charitatis, &
contritionis inducens, ad iuſtificationem
eos diſponendo. *k* Spargere vituli pul- k p.757.
uerem in aquam, & dare in potum filijs
Iſrael; eſt Sacramentis Baptiſmi, ac *l* Pœ- l p.778.
nitentiæ peccata delere, *m* & gratiam m p.404.
iuſtificantem in Fidelium animas infun-
dere. Nam aqua remiſſionis peccatorum,
& gratię ſymbolum eſt, Io. 4. 14. Eph. 5. 16.
27 * Filij Leui occidentes fratres, & amicos,
& proximos tuos, *n* ſunt Eccleſiæ Sacer- n p.646.
dotes, *o* & prædicatores, qui gladio verbo o p.700.
Dei, & Sacramentis delent in proximo-
rum ſuorum animis veterem hominem
cum vitijs, & concupiſcentijs ſuis.

CAPVT TRIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A.

Narrantur ſermones inter Deum & Moyſen habiti in monte ſecundis 40. diebus poſt peccatum populi: & per anticipationem interſeritur id, quod egit Moyſes cum populo poſt deſcenſum è monte, præceptũ in monte Moyſi à Deo. Summa autem, & ordo narrationis is eſt. 1. Præcipit Deus iter in terram Chanaan, ductore Angelo: negat ſe velle præire. 2. Nunciat Moyſes poſt deſcenſum è monte populo hanc Dei ſententiam; & inuitat populum ad pœnitentiam, & vt magis compungatur, remouet à populo Tabernaculum Dei. 3. Narrantur duo, quæ Moyſes in monte impetrauerat à Deo; alterum, vt ipſe Deus eſſet Dux in itinere ad terram Chanaan; alterum, vt Moyſes Dei poſteriora videret.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, aſcende
de loco iſto tu, & populus tuus quẽ eduxiſti de terra Ægy-
pti, in terram quã iuraui Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens:
Semini tuo dabo eam: 2 & mittam præcurſorem tui ange-
lum, vt eijciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum,
& Pherezæum, & Heuæum, & Iebuſæum, 3 & intres in
terram fluentem lacte & melle. Non enim aſcendam tecum,
quia populus duræ ceruicis es: ne fortè diſperdam te in via. 4 Audienſque po-
pulus ſermonem hunc peſſimum, luxit; & nullus ex more indutus eſt cultu ſuo.
5 Dixitque Dominus ad Moyſen: Loquere filijs Iſrael: Populus duræ ceruicis es,
ſemel aſcendam in medio tui, & delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, vt
ſciam quid faciam tibi. 6 Depoſuerunt ergo filij Iſrael ornatum ſuum à monte
Horeb. 7 Moyſes quoque tollens tabernaculum, tetendit extra caſtra procul,
vocauitque nomen eius, Tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat
aliquam quæſtionem, egrediebatur ad Tabernaculum fœderis, extra caſtra.
8 Cumq; egrederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat vniuerſa plebs, & ſta-
bat vnuſquiſque in oſtio papilionis ſui, aſpiciebantque tergum Moyſi, donec in-
grederetur tentorium. 9 Ingreſſo autem illo Tabernaculum fœderis, deſcende-
bat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, loquebaturque cum Moyſe, 10 cernen-
tibus vniuerſis quòd columna nubis ſtaret ad oſtium Tabernaculi. Stabantque
ipſi, & adorabant per fores tabernaculorum ſuorum. 11 Loquebatur autem
Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum.
Cumque ille reuerteretur in caſtra, miniſter eius Ioſue filius Nun, puer, non rece-
debat de Tabernaculo. 12 Dixit autem Moyſes ad Dominum: Præcipis vt edu-
cam populum iſtum; & non indicas mihi quem miſſurus es mecum, præſertim
cùm dixeris: Noui te ex nomine, & inueniſti gratiam coram me. 13 Si ergò in-
ueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt ſciam te, & inue-
niam gratiam ante oculos tuos: reſpice populum tuum gentem hanc. 14 Dixitq;
Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi. 15 Et ait Moyſes: Si
non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. 16 In quo enim ſcire poteri-
mus ego & populus tuus inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris
nobiſcum, vt glorificemur ab omnibus populis, qui habitant ſuper terram?
17 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Et verbum iſtud, quod locutus es, faciam:
inueniſti enim gratiam coram me, & teipſum noui ex nomine. 18 Qui ait: Oſten-
de mihi gloriam tuam. 19 Reſpondit: Ego oſtendam omnem bonum tibi, & vo-
cabo in nomine Domini coram te: & miſerebor cui voluero, & clemens ero in
quem mihi placuerit. 20 Rurſumq; ait: Non poteris videre faciem meam: non
enim videbit me homo, & viuet. 21 Et iterum: Ecce, inquit, eſt locus apud me,
& ſtabis ſupra petram. 22 Cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine
petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam: 23 tollamque manum meam,
& videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

Inter-

Interpretatio litteralis.

IN terrā, quā iuraui Abraham, &c. 1
Ex his verbis, ex Dei exemplo, intel-
a p.1982. ligitur 1. *a* Iuramentum eſſe licitū.
b p.1987. 2. *b* Debitum eſſe iuramentum ſer-
uare, per quę licitū aliquid promiſſum eſt.
c p.2124. 3. *c* Licitū eſſe licita promittere. 4. *d* Stan-
d p.2125. dum eſſe promiſſis. * *Mittam præcurſo-* 2
e p.116, *rem tui Angelum*, *e* Vid. ſup. c. 32. v. 34.
119, 340, *Vt eiiciam Chananæum*, &c. In pœnam
344, 345. ſcelerum earum gentium. *f* Conſequun-
f p.1279. tur pœnæ ad peccatū, quas Deus infligit.
* *Intres in terrā fluentem lacte, & melle*, 3
g p.2156, *g* Licet bonis huius mundi vti in finem
2216. honeſtū. *h* Contingit beatitudo aliqua in
h p.928. hac vita. *Non enim aſcendam tecum*, &c.
i p.1293. *i* Congruum à male agendo pœnarū com-
minatione deterrere. Non poterat Deus
abeſſe ab Iſraelitis, quia eſt vbique: &
ſemper Angelus Dux Iſraelitarum fuit.
quid ergo negat Deus, cum negat ſe cum
Iſraelitis aſcenſurum? Negat ſe patratu-
rum miracula, vt in exitu ex Ægypto fe-
cerat; quorum auctor eſt ſolus Deus. Co-
gnoſcitur enim Deus præſens ex effectis.
k p.2072. *Dura ceruicis, k* Dura ceruix, ſymbolum
inobedientiæ. *Ne forte diſperdam te in*
via, Nam ſi ingratum te præſtiteris mi-
raculorum beneficio, eris maiore pœna
dignus. *l* Vitium magnum ingratitudo.
l p.2086.
m p.216. * *Luxit, m* Triſtitiæ actus formatur, cum 4
appetitus cum quadam perturbatione, &
inquietudine execratur malum iam præ-
ſens: ſiue ſecundum rem ſit præſens, ſiue
n p.224. ſecundum apprehenſionem. *n* Triſtitiæ
cauſa in Iſraelitis bonum amiſſum, nempe
o p.231. Dei præſentis auxilium. *o* Triſtitiæ effe-
ctus, & ſymbolum fletus. *Et nullus ex*
more indutus eſt cultu ſuo. Ornatu con-
p p.231. ſueto. *p* Effectus, & ſymbolum triſtitiæ
depoſitio ornamentorum, Leuitici 10.6.
q p.2072. Iob 1.20. * *Dura ceruicis, q* Inobediens. 5
r p.1293. *Delebo te, r* Comminatio grauis pœnæ;
s p.1279. *s* quam meretur inobedientia. *Iam nunc*
depone ornatum tuum, &c. Verba hæc
fuerunt dicta Moyſi in monte; quæ reci-
tauit Moyſes poſt deſcenſum populo: ideo
populus depoſuit ornatum, vt dictum eſt
ſupra, & mox repetetur. Iubet Deus de-
t p.223. poni ornatum corporis *t* in ſignum pœni-
tentiæ. nam deponunt veſtes mancipia,
u p.802. cum vapulant. *u* Vera pœnitentia propo-
ſitum ſatisfaciendi, ac ipſam ſatisfactio-
x p.808. nem includit, quantum oportuerit. *x* Eſt
autem actus iuſtitię vindicatiuę, cum quis
pro peccatis actum ſatisfactionis exercet
y p.815. erga Deum. *y* Quem actum iubet Deus
eſſe publicum, quia peccatum publicum
fuit. *Vt ſciam quid faciam tibi*, Loquitur
more hominum, vt videam quid faciam
tibi. Expone te meæ vltioni. Scire, cum
de Deo ſermo eſt, idem eſt quod ſcire fa-
6 cere, c.2735. * *Depoſuerunt ergo filii Iſrael*
ornatum, &c. *z* Actus obedientiæ in Deū, z p.2066.
a & pœnitentiæ. *A monte Horeb*, Vide- a p.223,
tur, A, pro In, poſitum. Nam hebræum 802, 808,
7 מן *Min*, etiam, In, ſignificat. * *Moyſes* 815.
quoque tollens tabernaculum, &c. Non-
dum ædificatū erat Tabernaculum, quod
Deus præceperat in monte Moyſi. Erat
ergo tabernaculum, de quo fit hoc in loco
mentio, paruum aliquod tabernaculum in
medio caſtrorū, in quo apparebat colum-
na nubis; vt ibi coleretur Deus. In ſignum
ergo, quod Deus receſſerat ab Iſraelitis
ob idololatriæ peccatum, tetendit Moy-
ſes hoc tabernaculum extra caſtra procul.
c Inimicitię diuinę ſymbolum tabernaculi c p.193,
elongatio. Nam amat amicitia præſen- 1592, 1593.
tiam amici. *Vocauitque nomen eius, Ta-*
bernaculum fœderis, Impoſuit taber-
naculo hoc nomen poſt deſcenſum è mon-
te, cum nouas legis tabulas attulit, & in
tabernaculo ſeruauit. *d* Vſus eſt nomina d p.2153.
imponendi & perſonis, & rebus: tum ad
hominum ſocietatem conſeruandam; tum
ad rerum cognitionem tradendam. *Cumq;*
egrederetur Moyſes ad tabernaculū, &c.
e Debetur perſonis in dignitate conſtitu- e p.2052.
tis obſeruantia, & cultus. *f* Cultus qui- f p.2056.
dam externus, qui ſuperioribus, & perſo-
nis excellentibus exhibetur, ſunt inclina-
tiones corporis, obuiationes, & ſimilia.
Hunc cultum exhibebant Iſraelitæ Moy-
9 ſi cum egrediebatur ad tabernaculum.
10 * *Deſcendebat columna nubis*, &c. *g* Nu- g p.36.
bes ſymbolum diuinę præſentiæ, ac Maie-
ſtatis. *Loquebaturque cum Moyſe*, *h* In h p.689.
reuelatione prophetica contingunt ali-
quando ſimilitudines ſenſibiles externæ.
vt nunc nubes loquente Deo cum Moyſe.
Stabantque ipſi, & adorabant per fores
tabernaculorum ſuorum, Diſcimus ex hoc
Iſraelitarū facto 1. *i* Deum eſſe colendum, i p.37,
ac venerandum. 2. *k* Eſſe Deo adorationis 1915.
reuerentiam exhibendam. 3. *l* Congruum k p.1957.
eſſe adorationem etiam exteriorem Deo l p.1960.
exhibere.
11 * *Loquebatur Dominus ad Moyſen*
facie ad faciem, &c. Indicant hæc verba
1. Peculiarem Dei amorem erga Moyſen.
m Nam amor cauſat præſentiā, ſeu vnio- m p.193,
nem realem cum re amata. 2. *n* Eſſe amo- 1592. 1593.
rem Dei erga homines, & amicitiam inter n p.1491,
homines iuſtos, & Deum. 3. *o* In reuela- 1492.
tione prophetica contingere interdum ſi- o p.689.
militudines ſenſibiles externas. nam Deus
loquebatur cum Moyſe forma ſenſibili,
vt indicant ea verba, *Facie ad faciem*.
Puer, Miniſter, can.2140. nam ætate non
erat puer. *Non recedebat de tabernaculo.*

p p.851,37, 1915. *p* Cuſtodia tabernaculi, & miniſtri præ-
ſentia ad Dei reuerentiam pertinebat.
* *Dixit autē Moyses ad Dominū*, &c. 12
Moyſes Deum maximè vrget, vt velit ſe 13
in Iſraelitarum itinere præſentem ſignis
oſtendere. Vrget autem duabus rationi-
bus; altera, quod congruum eſt iuuare in
itinere eum, quem Deus itineris ducem
elegerat: altera, quod par eſt non priuare
ſua præſentia amicum, quem præ alijs ho-
q p.23. 380 minibus diligebat. Monet *q* prouidentiæ,
r Vid.ſup. v.11. litt. m,n. *r* & amoris. *Non indicas mihi, quem miſ-
ſurus es mecum*, Si Angelus eſt, quem
miſſurus es; hunc ego cupio cognoſcere,
ac videre. non enim Moyſes videbat An-
gelum, cum quo loquebatur, & qui in
columna nubis apparebat, & qui Deum
repræſentabat. *Noui te ex nomine*,
LXX. *οἶδά σε παρὰ πάντας*, Noui te præ
omnibus. Noſcere, eſt diligere, can. 2573.
Principes cognoſcũt ex nomine inter tur-
bam ſubditorum eos, quos peculiari amo-
re diligunt. *Oſtende mihi faciem tuam*,
hebr. Oſtende mihi viam tuam. In hoc
itinere Iſraelitarum tu ipſe indica mihi
viam, per quam vis nos ingredi ad terram
promiſſam. *Et quia id Dei fauorem com-
plectitur, & viſibilem præſentiam; ideo
vulgata vertit *Faciem*, Nam facies & fa-
uorem, & præſentiam ſignificat, cc. 1582,
1588, 8228. *Vt ſciam te*, Te, videtur abun-
dare: vt Cant. 1. 8. Si ignoras te. Vt, in-
quit, viam ſciam. *Et inueniam gratiam
ante oculos tuos*, Vt mei amantē te oſten-
s p.644. das, vt mihi tuum fauorem pręſtes. *s* Sunt
iuſti homines, Deo placentes. *Reſpice po-
pulum tuum gentem hanc*, hebr. Vide,
quod populus tuus eſt gens iſta. * *Facies* 14
mea præcedet te, & requiem dabo tibi, Et
recreabo te, conſolabor. Innuitur Dei
t p.35. *t* ſuauitas, *u* benignitas, *x* beneficentia,
u p.53. *y* miſericordia. * *Si non tu ipſe præce-* 15
x p.54. *das*, &c. Quamuis iam pollicitus ſit Deus
y p.56. ſe pręceſſurum, adhuc tamen inſtat Moy-
ſes, vt Deus pollicitationem confirmet.
z p.1941. *z* Deſiderium pium in petente requiritur,
vt eius oratio ſortiatur effectum. * *In quo* 16
a p.1949. *enim ſcire poterimus*, &c. *a* Congruum
orationi rationem impetrandi aſſociate,
Dei benignitatem, Dei gloriam. *Vt glo-
rificemur ab omnibus populis*, Præ omni-
bus populis. *Min*, ſignificat non ſolum,
Ab, ſed etiam *Præ*. Gloria autem populi
b p.2232. Dei, cedit in gloriam Dei. *b* Ob id Moy-
ſes appetit gloriam populi. * *Et verbum* 17
iſtud, quod locutus es faciam, Oſtendit ſe
c p.55. Deus *c* exorabilem, *d* & benignum, *e* &
d p.53. beneficum. *Inueniſti enim gratiam co-*
e p.54. *ram me*, &c. *f* vt ſupra v. 11. * *Oſtende* 18
f Vid.ſup. v.11. litt. m,n. & v. 13. litt. s. *mihi gloriam tuam*, Glōria multa ſignifi-
care ſolet in Scripturis ſacris, c. 1672. &
ſeqq. Hoc in loco videtur ſumi pro Maie-
ſtate, & manifeſtatione rei auguſtioris, &
diuinioris. nam ſubditur, *Ego oſtendam
omne bonum tibi*, Sciendum, quod cum
Deus cum aliquo loquitur, non oſtendens
illi diuinam eſſentiam clara viſione, ſem-
per loquitur per aliquod creatum, repræ-
ſentatiuum Dei loquentis. Videtur ergo
fuiſſe Deum, cum loqueretur cum Moy-
ſe, vſum forma aliqua corporea maximæ
claritatis, ac ſplendoris, vt per illam di-
uinæ eſſentiæ claritatem infinitam aliquo
modo repræſentaret: ſed eā ſpeciem denſa
nube obumbraſſe, ne Moyſes tanto ſplen-
dore offenderetur. Conijciebat Moyſes
illum ſplendorem eſſe valde ſpecioſum:
illum optat videre, dum ait, *Oſtende mihi
gloriam tuam*, *g* Deſiderium addiſcendi g p.2401.
licita licitum eſt, & excitandum. *h* Pręci- h p.2402.
puum hominis ſtudium eſſe debet circa
19 cognitionē diuinorum. * *Ego oſtendam
omne bonum tibi*, hebr. Tranſire faciam
omne bonum meum coram te. Pollicetur
Deus ſe oſtenſurum Moyſi illam Dei for-
mam, quam petebat; non tamen vt erat in
facie, ſed in poſterioribus, quę ſpecies, quia
Deum repræſentabat, qui eſt omne bonũ;
ait Deus ſe oſtenſurum omne bonum.
Indicatur Dei *i* exorabilitas, *k* benignitas, i p.55.
l beneficentia, *m* ſumma perfectio. *Et vo-* k p.53.
cabo in nomine Domini coram te, Et in- l p.54.
clamabo nomen meum coram te: vt nullo m p.4.
modo dubius eſſe poſſis de mea præſentia.
*Et miſerebor cui voluero, & clemens ero
in quem mihi placuerit*, Vt indicet Deus ſe
magnum beneficium præſtiturum Moyſi,
oſtendendo ei ſeipſum, ſine vllo debito id
præſtandi; & magnam miſericordiam ſe
exhibere in populum Iſraeliticum, eũ non
delendo; immo illi ſe Ducem itineris exhi-
bendo; addit hæc verba. quibus interim
indicat *n* ſe eſſe liberum in agēdo, *o* & mi- n p.26.
20 ſericordem, *p* & clementem. * *Non enim* o p.56.
videbit me homo & viuet. Tātus eſt maie- p p.52.
ſtatis ſplēdor in facie mea; vt fieri natura-
liter nō poſſit, vt quis illum intueri poſſit,
quin exanimetur. tantũ enim ſacri horro-
ris ingerit animo, vt ei omnē vim horror
abſorbeat ad corpus animandum. Vel,
Tanta eſt pulchritudo in mea facie, vt non
cõueniat vt qui me ſemel viderit, amplius
21 viuat ad videndum alia. * *Eſt locus apud*
22 *me*, &c. *q* Deſcribitur actus diuinæ proui- q p.23. 380
23 dentiæ, peculiaris erga Moyſem Deo ca-
rum.

Interpretatio myſtica.

1 AScenſus Iſraelitarum in terrā fluen-
tem lacte, & melle; *a* eſt aſcenſus tũ a p.1429.
Fidelium in Eccleſiam, *b* tum mentium in b p.642.
contemplationem, *c* tum iuſtorum in cęlũ. c p.953.
Nam Iudæa & Eccleſiæ figura fuit, Pſal. 969.
75. 2. & cęleſtis Ieruſalem, Ioel 3. 20. Hebr.
3. & 4. & Iudæi, figura populorum verum
Chriſti fidē profitentiũ, Rom. 2. 26, 28, 29.

&

& Cælum, cuius figura eſt Iudæa ſymbo-
lum cõtemplationis, 2. Cor. 12. 2. ex S. Th.
d p. 572, 573. 578. * d Angelus præcurſor eſt tum Ieſus 2
Chriſtus, qui magni conſilij Angelus ap-
pellatur: per quem eſt ingreſſus & in Ec-
cleſiam, & in cælum, & in omne aliud bo-
e p. 646. num ſupernaturale. e tum Sacerdos, qua-
tenus eſt miniſter Sacramentorum, & ſa-
f p. 700. crificij. f tum Prædicator, quatenus eſt
miniſter verbi, per quod habetur fides,
quę eſt ianua ad omne bonum ſpirituale.
Chananæi, Amorrhæi, &c. reſpectu Ec-
g p. 1428. cleſiæ, g ſunt Idololatrę; quos eiecit Deus
è Gentilitate, vt Fideles in Eccleſiam in-
h p. 680, 681. troduceret. h Reſpectu contemplationis,
ſunt vitia, & peccata: quæ expellenda ex
animo ſunt, vt mens ad contemplationem
poſſit aſcendere. Reſpectu cæli, ac felici-
i p. 354, 953, 969. tatis æternæ, i ſunt Angeli apoſtatæ: quos
è cælo deiecit Deus; in quorum ſedes ele-
ctos homines introducit.
* Lac, doctrinæ ſacræ ſymbolum eſt, 3
1. Cor. 3. 2. 1. Pet. 2. 2. & innocẽtiæ, Iſa. 28. 9.
& abundantis boni, Ierem. 11. 5. & 32. 22.
Ioel 3. 18. Mel, item diuinæ doctrinæ eſt
ſymbolum, Pſal. 18. 11. & 118. 103. & Spi-
ritus ſancti, & æternæ vitę, & legis diuinę,
Eccli. 24. 27. Terra ergo fluens lacte, &
k p. 620. melle k eſt Eccleſia, l & contemplatio,
l p. 674. m & cœlum; quatenus his bonis abũdant.
m p. 974. n p. 381. n Negat Deus ſe cum Iſraelitis aſcen-
dere: quatenus è Fidelibus ingratis effica-
cia gratiæ auxilia ſubtrahit.
o p. 628, 629, 630, 631. * o Tabernaculum extra caſtra, eſt Ec- 7
cleſia Catholica ab Hæreticorum cõmu-
nione ſeiuncta. p Moyſes, figurat caput p p. 645.
Eccleſiæ viſibile, Chriſti Vicarium. q Ad q p. 1355.
quem omnis quæſtio de fide referenda eſt.
14 * *Facies mea præcedet te, & requiem*
dabo tibi. Facies Dei nos præcedit, r qua- r p. 370.
tenus Deus efficacem gratiam nobis præ-
bet ad fidem amplectendum, ad intelli-
gendum diuina, s ad progrediendum ſa- s p. 375, 378, 379.
lutis iter. Requies autem, quam Deus iu-
ſto pollicetur, eſt æterna felicitas cæli.
18 * *Oſtende mihi gloriam tuam*, &c. t Spe- t p. 429.
cies illa Dei, per quam Deus Moyſi loque-
batur, videtur ſpecies humana fuiſſe, &
figuraſſe Ieſum Chriſtum; illius faciem
Chriſti diuinitatem, poſteriora humani-
tatem ſignificaſſe, & opera Chriſti. u Diui- u p. 28.
nitas non poteſt ab vllo intellectu creato
videri vt eſt, niſi eleuetur per lumẽ glorię.
22 Eſt enim Deus inuiſibilis. * x Sed neque x p. 370, 1351.
*D*ei poſteriora videre poſſumus, id eſt, ne-
que credere poſſumus, *D*eum hominem
factum, & incarnatum, & paſſiones eius,
ac actiones fuiſſe theandricas, id eſt, ho-
minis *D*ei; niſi diuinæ gratiæ adiuti auxi-
lio. Nam fides eſt donum *D*ei. Nempe hoc
auxilium myſticè ſignificant verba illa,
Ponam te in foramine petræ, & protegam
dextera mea, y Petra Chriſtus eſt, cuius y p. 576.
foramen eſt paſſio. ex paſſionis Chriſti
merito eſt omne auxilium, quod nobis à
*D*eo præbetur ad credendum Chriſti my-
ſteria.

CAPVT TRIGESIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Poſt fractionem tabularum, & vltionem idololatrarum, & eductionem tabernaculi è caſtris; aſcendit Moyſes in montem placaturus Deum; cum quo fuit ſecundis 40. diebus. Cum autem præcedenti capite narrentur ſermones habiti eis diebus inter Deum, & Moyſen: hoc in capite pergit ſacer Scriptor eos ſermones narrare, & acta quæ vltimis duobus diebus geſta ſunt. 1. Moyſes iuſſus à Deo deſcendit de monte, & dolat duas tabulas, cum quibus in montem regreditur. 2. Potitur viſione poſteriorum Dei; quem adorat, & precatur. 3. Deus præcipit multa, quæ proponenda erant à Moyſe populo ad obſeruandum. 4. Moyſes quadrageſimo die deſcendit de monte cum ſecundis tabulis, è vultu radios emittens: narrat populo quæ Deus præceperat: velat faciem, vt aſpici à populo poſſit.

1 AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas inſtar
priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ
quas fregiſti. 2 Eſto paratus manè, vt aſcendas ſtatim in
montem Sinai, ſtabiſque mecum ſuper verticem montis.
3 Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum
montem: boues quoque & oues non paſcantur e contra.
4 Excidit ergo duas lapideas, quales antea fuerant: & de
nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai, ſicut præceperat ei Dominus, por-
tans ſecum tabulas. 5 Cumq; deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes
cum eo, inuocans nomen Domini. 6 Quo tranſeunte coram eo, ait: Dominator
Domine Deus, miſericors & clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax,
7 qui cuſtodis miſericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque
peccata,

peccata,nulluſq; apud te per ſe innocens eſt.Qui reddis iniquitatem patrum filijs
ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem. 8 Feſtinuſq; Moyſes,curuatus
eſt pronus in terram,& adorans 9 ait: Si inueni gratiam in conſpectu tuo Domi-
ne,obſecro vt gradiaris nobiſcum (populus enim duræ ceruicis eſt) & auferas
iniquitates noſtras atque peccata, noſque poſſideas. 10 Reſpondit Dominus:
Ego inibo pactum videntibus cunctis, ſigna faciam quæ nunquam viſa ſunt ſuper
terram, nec in vllis gentibus: vt cernat populus iſte, in cuius es medio,opus Do-
mini terribile quod facturus ſum. 11 Obſerua cuncta quæ hodie mando tibi:
ego ipſe eijciam ante faciem tuam Amorrhæum , & Chananæum, & Hethæum,
Pherezæum quoque & Heuæum, & Iebuſæum. 12 Caue ne vnquam cum habi-
tatoribus terræ illius iūgas amicitias,quæ ſint tibi in ruinam: 13 ſed aras eorum
deſtrue, confringe ſtatuas, lucoſque ſuccide: 14 noli adorare Deum alienum.
Dominus zelotes nomen eius, Deus eſt æmulator. 15 Ne ineas pactum cum
hominibus illarum regionum: ne,cùm fornicati fuerint cum dijs ſuis,& adoraue-
rint ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam vt comedas de immolatis. 16 Nec
vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis:ne,poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ,
fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos. 17 Deos conflatiles non facies tibi.
18 Sollemnitatem azymorum cuſtodies. Septem diebus veſceris azymis, ſicut
pręcepi tibi,in tempore menſis nouorum:menſe enim verni temporis egreſſus es
de Ægypto. 19 Omne quod aperit vuluam generis maſculini,meum erit. de cun-
ctis animantibus, tam de bobus,quàm de ouibus, meum erit. 20 Primogenitum
aſini redimes oue:ſin autem nec pretiū pro eo dederis,occidetur. Primogenitum
filiorum tuorū redimes: nec apparebis in conſpectu meo vacuus. 21 Sex diebus
operaberis, die ſeptimo ceſſabis arare,& metere. 22 Sollemnitatem hebdoma-
darum facies tibi in primitijs frugum meſſis tuæ triticeæ,& ſollemnitatem,quan-
do redeunte anni tempore cuncta conduntur. 23 Tribus temporibus anni appa-
rebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael.
24 Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſi-
diabitur terræ tuæ, aſcendente te, & apparente in conſpectu Domini Dei tui ter
in anno. 25 Non immolabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ meæ: neque reſi-
debit manè de victima ſollemnitatis Phaſe. 26 Primitias frugum terræ tuæ offe-
res in domo Domini Dei tui. Non coques hœdū in lacte matris ſuæ. 27 Dixitq;
Dominus ad Moyſen: Scribe tibi verba hæc,quibus & tecum & cū Iſrael pepigi
fœdus. 28 Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes:
panem non comedit, & aquam non bibit, & ſcripſit in tabulis verba fœderis de-
cem. 29 Cumq; deſcenderet Moyſes de monte Sinai,tenebat duas tabulas teſti-
monij,& ignorabat quòd cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini.
30 Videntes autē Aaron & filij Iſrael cornutam Moyſi faciem,timuerunt propè
accedere. 31 Vocatiq; ab eo,reuerſi ſunt tam Aaron quàm principes ſynagogæ.
Et poſtquam locutus eſt ad eos, 32 venerunt ad eum etiam omnes filij Iſrael:
quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai. 33 Impletiſq;
ſermonibus,poſuit velamen ſuper faciem ſuā. 34 Quod ingreſſus ad Dominum,
& loquens cum eo , auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Iſrael
omnia quæ ſibi fuerāt imperata. 35 Qui videbant faciem egredientis Moyſi eſſe
cornutam,ſed operiebat ille rurſus faciem ſuam, ſi quando loquebatur ad eos.

Interpretatio litteralis.

1 P*Recide tibi duas tabulas*, &c. Indicant hæc verba, *a* Auctorem
a p.1117. 2 legis veteris fuiſſe Deum, *b* Mini-
b p.1119. ſtrum Moyſem. * *Nullus aſcen-*
3 *dat tecum*, &c. *c* Iubet hæc obſeruari ad
c p.844, 858. maiorem legis diuinæ reuerentiam.
d p.1066. 4 * *Exeidit ergo duas tabulas*, &c. *d* Paret
Moyſes Deo præcipienti.
5 * *Cumque deſcendiſſet Dominus per*
nubem, &c. Videtur hoc in loco narrari
illa Dei apparitio, quæ in fine capitis præ-
cedentis promittitur, Ponam te in fora-
mine petrę,&c. Textus hebręus ita habet;
Et deſcendit Deus in nube,& ſtetit ſecum
ibi,& clamauit in nomine Domini. *e* Eſt e p.689.
diuina reuelatio per ſimilitudines ſēſibiles
6 externas. * *Dominator Domine Deus*,&c.
hebr. [illegible] *Iehouah Iehouah el*, Deus

Deus Fortis. Hæc & ſequentia verba vi-
dentur dicta ab ipſo Deo, vt ſe præſentem
oſtēderet; eademq; Moyſem proſecutum
f p.14. fuiſſe. *Deus*, hebr. *el*, Fortis. *f* Deus omnia
poteſt. Porrò illa hebrea eiuſdem nominis
repetitio *Deus Deus*, vel excellentiam ſi-
gnificat, c.8556. q.d. Summus Deus, ens
infinitum. Vel confirmationem eiuſdem
perfectionis, nempe diuinitatis, can.8557.
q.d. verus Deus. Vel idem eſt, quod *Deus*
Dei, id eſt Deus ex Deo: vt ſignificetur Fi
lius *Dei*, ſecunda Trinitatis Perſona, quæ
à Patre procedit. quia fortaſſe illa Maie-
ſtatis ſpecies viſibilis, quæ Moyſi appare-
bat, Ieſum Chriſtū repræſentabat, *Deum*
incarnandum. Atque ita colligi poſſunt ex
g p.4. hoc loco multa dogmata. 1. *g* *Deum* eſſe
h p.8. ſummum ens. 2. *h* *Deum* eſſe ſummam, ac
i p.57. primam Veritatem. 3. *i* Eſſe diſtinctionē
k p.65. perſonarum in *Deo*. 4. *k* Filium eſſe ve-
l p.61. rum *Deum*. 5. *l* Filium à Patre diſtingui.
m p.64. 6. *m* Patrem eſſe verū Deum. 7. *n* Filium
n p.69. à Patre procedere. *Misericors*, hebr. רחום
o p.56. *Rabhùm*. *o* Eſt *Deus* miſericors; quatenus
noſtris malis occurrit ſua bonitate. *Cle-*
mens, hebr. חנון *Hhannùn*, Parcens, tem
p p.52. gratam faciens. Et *p* Dei clementia, &
q p.53. *q* benignitas, & *r* beneficentia indicatur.
r p.54. *Patiens*, hebr. ארך *Erech appaiim*, Diffe-
s p.49. rens in longum furorem. Eſt Deus *s* pa-
t p.50. tiens, *t* longanimis, *u* manſuetus. *Et mul-*
u p.51. *tæ miserationis*, hebr. חסד *Hhesed*, etiam
x p.45. beneficium ſignificat. *x* Eſt *Deus* liberalis.
y p.47. *Verax*, & fidelem ſignificat, can.2438. &
z p.48. iuſtum, c.2439. & veracem, c.2435. Eſt
a p.44. *Deus* *y* verax, *z* fidelis, *a* iuſtus multum,
b p.4. id eſt, *b* infinitè; omnem habens iuſtitiæ
perfectionem. Multi enim interdum pro
omnibus ſumūtur, Matt.20.16,28. Rom.
7 5.15,19. * *Qui custodis misericordiam in*
millia. Videtur ſumi numerus finitus
millia, pro infinito. Proprium *Dei* eſt be-
nefacere: nam diuina bonitas eſt infinitè
c p.56. communicatiua. *c* Dei miſericordia innui-
d p.53. tur, *d* & benignitas, *e* & beneficentia, *f* &
e p.54. opera bona meriti apud Deum rationem
f p.1295. habere. *Qui aufers iniquitatem, & scele-*
ra, atque peccata. Verbum נשא *Naſà*, ſi-
gnificat & ſuſtinere, & remittere. Signifi-
g p.49. cant ergo hęc verba *g* & Deum patiētem
h p.404. eſſe, *h* & remiſſionem peccatorum à Deo
i p.382. fieri, *i* & *Deum* eſſe auctorem gratiæ.
Nullusque apud te per se innocens est,
hebræum, Et mundando, non mundabit.
LXX. τὸν ἔνοχον οὐ καθαριεῖ, Obnoxium non
mundabit. Hæ verſiones multiplicem in
vulgata ſenſum indicant. 1. Nemo eſt,
qui non indigeat tua remiſſione. quia qui-
k p.1294. cunque voluerit ſe purgare, & liberum à
l p.1225. peccato oſtendere, inueniet ſe peccatis
m Trident. maculatum. *k* Eſt peccatum originale.
ſeſſ.6. de Iu *l* Nemo in hac vita, ſine Dei priuilegio,
ſtific.c.23. abſque peccato eſt: *m* quatenus quantum-

uis ſancti, & iuſti in leuia ſaltem, & quo-
tidiana, quæ etiam venialia dicuntur, pec-
cata cadunt. 2. Mundando non mundabit,
& reum non purgabit: *n* quatenus remiſſa n p.789.
culpa, adhuc temporalis pœnæ reatus re-
manere ſolet. Remanet pœna mortis re-
miſſo originali. 3. Nullus apud Deum per
ſe innocens eſt: *o* quatenus ſine diuino gra- o p.378.
tiæ auxilio non poteſt iuſtus peccatum vi- 379.
tare, & in gratia perſeuerare. *Qui reddis*
iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in
tertiam, & quartam progeniem, *p* Contin- p p.1290.
git interdum vnum pro peccato alterius Greg. apud
puniri: quia ad ipſum peccantem ſpectat, Gloſſ.
vt quid illius; vt filius eſt quid patris, &
ciuis pars communitatis. Quartam gene-
rationem dixit: quia pater peccans poteſt
viuere, & videre ſui peccati pœnam in fi-
lijs vſque ad quartā generationem; atque
ita torqueri.
8 * *Festinusque Moyses curuatus est pro-*
nus in terram, & adorans ait, *q* Eſt Deus q p.37.
colendus, ac venerandus. *r* Et exteriores 1915.
corporis actus conuenienter ei exhibentur r p.844.
in cultum; *s* qualis eſt exterior adoratio. 1918.
Festinus, *t* Celeritas in executione adhi- s p.1960.
9 benda. * *Si inueni gratiam in conspectu* t p.1732.
tuo, Indicant hæc verba 1. *u* Eſſe poſſe 1767.
amicitiam inter Deum, & homines iuſtos. u p.1491.
2. *x* Eſſe amorem Dei erga homines. x p.1492.
3. *y* Amicitiæ actum eſſe cum amici vo- y p.1571.
luntate concordare. ſi inueni gratiam, in-
quit, obſecro vt facias, quod ego peto.
4. *z* Amicitiæ effectum eſſe amico conui- z p.1592.
uere, *Vt gradiaris nobiscum*. 5. *a* Effectum a p.1594.
eſſe amicitiæ, amico benefacere, *Et aufe-* 1605.
ras iniquitates nostras. Quid ſibi vult,
Vt gradiaris nobiscum? Vt te præſentem
nobis oſtendas beneficijs, & miraculis.
Populus enim duræ ceruicis est, Enim, pro
Quamuis, c.3624. Ne recedas à populo,
quamuis tibi ſit inobediēs. *b* Dura ceruix b p.2072.
ſymbolū inobedientiæ. Quamuis, inquit,
populus contra ius amicitiæ faciat; *c* qua- c p.1571.
tenus cum tua voluntate non concordat,
d tuumq; ius peccando lædat. *Et auferas* d p.1574.
iniquitates nostras, atque peccata, *e* Iuſti- e p.403.
ficantur impij, & in Dei amicitiam reci-
piuntur per remiſſionem peccatorum.
f Eſt remiſſio peccatorum; *g* cuius eſt au- f p.776.
ctor Deus. *Nosq; possideas*, Omnes Deus g p.777.
poſſidet, cum ſit Dominus omnium: ſed
peculiari ratione dicitur poſſidere eos, qui
h eius faciunt voluntatem, *i* & eum colunt. h p.1571.
10 * *Ego inibo pactum*, &c. Promittit Deus i p.37.1915.
ſe præſtaturum quod Moyſes petierat.
Pactum, Fœdus, amicitiam. Docemur his
verbis 1. *k* Deum eſſe exorabilem. Flecti- k p.55.
tur enim Moyſis precibus. 2. *l* Licitū eſſe l p.2124.
licita promittere. exemplo Dei. 3. *m* Eſſe m p.1491,
Dei amicitiā cum hominibus iuſtis, *Inibo* 1492.
pactum. 4. *n* Sæpè Deum miracula opera- n p.310.
ri, id eſt, aliqua facere præter ordinē, quem

indidit rebus, *Signa faciam, quæ nunquam*
viſa ſunt, &c.
* *Obſerua cũcta, quæ hodie mando tibi*, 11
o p.2066. o Tenetur homo in omnibus diuinis præ-
ceptis obedire. *Ego ipſe eiiciam*, &c.
p p.2065. p Obedientiæ præmia præclara. * *Caue* 12
q p.913. *ne vnquam cum habitatoribus*, &c. q Ma-
lorum hominũ familiaritas, & conuictus,
quantum ad periculum, & conſortium
peccandi, fugiendus. *Quæ ſint tibi in rui-*
r p.1279. *nam*, r Conſequitur pœna ad peccatum.
Pœnæ ſymbolum ruina. * *Aras eorum de-* 13
s p.914. *ſtrue*, &c. s Tentationum occaſiones vi-
tandæ. * *Noli adorare Deum alienum*, 14
t p.7, 2007. t Idololatriæ peccatum prohibet. *Domi-*
nus Zelotes nomen eius. Deus eſt æmulator,
Zelus, hoc in loco in bonam partem ſumi-
tur pro deſiderio, & ſtudio bono, c.2494.
Nomen, interdum ſignificat eſſentiam,
c.2926. Deus, inquit, totus eſt zelus ſuæ
gloriæ: quatenus totus eſt amor ſuæ bo-
nitatis, ac proinde propendens ad repel-
lenda impedimenta gloriæ, quæ ſuæ boni-
tati debetur. Puniet ergo idololatras, qui
diuinum honorem alteri tribuunt. Ex his
u p.5,21. intelligimus 1. u Eſſe in Deo amorem er-
ga diuinum bonum. Zelus amorem inclu-
x p.25. dit. 2. x Eſſe Deum vindicem, ac vltorem
male agentium. Noli, inquit, adorare
Deum alienum: quia Deus eſt zelotes,
id eſt, vlciſcetur hanc iniuriam. 3. Dixi-
mus exemplo Dei, quatenus zelatur ſuum
y p.1568. bonum, y Complacere de diuino bono:
zelus enim eam complacentiam includit.
z p.1570. 4. z Velle bonum Deo, nempe gloriam:
quia ipſe eam vult, quatenus eã zelatur.
a p.1574. 5. a Odiſſe peccatum, quatenus diuinæ
gloriæ contrarium eſt. Zelus hoc odium
includit. 6. b Diuinæ gloriæ deſiderium
b p.1575. propter Deum. Dei zelus includit hoc de-
c p.1583. ſiderium. 7. c Triſtitiam de impedimen-
† p.222. tis diuinæ gloriæ. † Zelus diuinæ gloriæ
hanc triſtitiam includit.
* *Ne ineas pactum cum hominibus*, &c. 15
d p.913. d vt ſupra v.12.
* *Nec vxorem de filiabus eorum*, &c. 16
e p.914. e vide ſupra v.13. *Poſtquam ipſæ fuerint*
f p.2007. *fornicatæ*, &c. f Fornicatio, ſymbolum eſt
idololatriæ, c.6090. * *Deos conflatiles* 17
g p.7.2007. *non facies tibi*, g Ad idololatriam ſpectant
deorum imagines.
* *Solennitatem azymorũ cuſtodies*, &c. 18
h Sup.c.23. h vide ſup.cap.23.v.14,15. * *Omne, quod* 19
litt. o, p, & *aperit vuluam*, &c. i vide ſupra cap. 13. 20
ſeqq. * *Sex diebus operaberis, die ſeptimo ceſ-* 21
i Sup.c.13. *ſabis arare, & metere*. K Præceptum eſt
d p.1124. morale, habere aliquod tempus deputa-
k p.2000. rum ad vacandum diuinis. l Præcepta
l p.2001. fuit in lege veteri Sabbati ſanctificatio,
ad exhibendum Deo ſignum cultus ſenſi-
m Vid.cap. bile pro beneficio creationis. 22
23.v.14,15, * *Solennitatem hebdomadarum*, &c. 23
16, à litt.g. m vide ſup.cap.23.v.14.15.16. * *Nullus* 24
inſidiabitur terræ tuæ, &c. n Peculiaris n p.380.
Dei erga pios prouidentia eſt. o Iuſti, ac o p.899.
25 pij à Deo proteguntur. * *Non immola-*
bis ſuper fermento, &c. p vid. ſup.cap.23. p Sup.c.23.
26 v.18. * *Primitias frugum*, &c. q vide ſu- v.18. litt.a,
pra cap.23.v.19. *Non coques hœdum*, &c. b, c.
27 r vide ibid. * *Scribe tibi verba hæc*, &c. q p.1974.
s Veteris teſtamenti auctor Deus, mini- r Sup. c.23.
ſter Moyſes. v.19. litt.a,
28 * *Fuit ibi cum Domino*, &c. t Exhibuit b, c.
Moyſes vitæ contemplatiuæ exemplum. s p.1117,
u Primarium indicatur contemplationis 1119.
obiectum, Deus: x & vita ſolitaria con- t p.642.
templationi congrua. *Panem non come-* u p.669.
dit, &c. y Ex contemplatione diuinorum x p.682.
diminutio amoris erga ſenſibilia ſolet cõ- y p.676.
tingere. z Eſt actus virtutis ieiunium, z p.2287.
quatenus ad liberius contemplandum or-
dinatur. *Et ſcripſit in tabulis*, &c. a Legis a p.1119.
veteris miniſter Moyſes.
29 * *Quod cornuta eſſet facies ſua*, hebr.
Quod ſplenderet pellis faciei ſuæ. Cornua
pro radijs, ac ſplendore ſumuntur, & pro
gloria. LXX. *Quod glorificata eſſet facies.*
Cornu, quatenus eminet in capitibus ani-
malium, gloriæ ſymbolum eſt, Pſal.74.5.
& 111.9. Eccli.47.6. vide can.5782. *Ex*
conſortio ſermonis Domini, Forma illa
ſplendentiſſima, qua ſe Deus Moyſi vidẽ-
dum præbuerat, irradiauit, & ſplendorem
Moyſi communicauit. Lux, ſymbolum eſt
intelligentiæ, c.6526. & doctrinæ veræ,
c.6531. & gloriæ, c.6532. Quare ſplendor
ex conſortio ſermonis Domini ſignifica-
bat effectum contemplationis, b qui eſt b p.669.
intelligentia diuinorum, c & quædam c p.671.
æternæ felicitatis inchoatio. d Significa- d p.1181.
bat etiam veritatem doctrinæ, ſeu legis,
quam Moyſes ſcriptam afferebat. Hæc
30 innuit Paulus 2.Cor.3. * *Timuerunt pro-*
pe accedere, Putarunt vel eſſe phantaſma,
vel lucem noxiam. e ideo ſibi timuerunt. e p.238.
31 * *Vocatique ab eo*, &c. f Vt timorem re- f p.1472.
32 moueret. * *Præcepit cuncta, quæ audierat*
à Domino in monte Sinai, g Legis veteris p p.1117,
33 auctor Deus, miniſter Moyſes. * *Poſuit* 1119.
velamen ſuper faciem ſuam, h Ad timo- h p.1472.
rem è cordibus Iſraelitarũ diſcutiendum.
i Ad cautionem, ne fugeretur. K Ad pro- i p.1761.
34 uidentiam, vt audiretur. * *Loquebatur* k p.1759.
ad filios Iſrael omnia, quæ ſibi fuerant
35 *imperata*, l vt ſup.v.32. * *Sed operiebat* l p.1117,
ille rurſus faciem, &c. m vt ſup.v.33. 1119.
m Vid. ſup. litt.b, i, k.

Interpretatio myſtica.

INterpretationem myſticam nouarum
tabularum, & ſplendoris, qui fuit in
vultu Moyſis; indicat S.Paulus 2.Cor.3. a p.1134.
29 * a Nouæ legis tabulæ, quas Moyſes fere- b p.483,
bat, nouum teſtamentum, & legem euan- 485, 523.
gelicam ſignificabãt, b quam ad nos Ieſus c p.1138.
Chriſtus attulit. c Tabulæ nouæ perman- Aug. in Ex.
ſerunt, c.66.

ferunt, fractis prioribus: quia lex euange-
lica in æternum manet, abolitis vmbris
veteris teſtamenti. Eas ſcripſit Moyſes
homo, vt ſignificaretur Chriſtus Verbum
d p. 1140, incarnatum, auctor legis nouæ. *d* Splen-
1141, 1378. dor moſayci vultus, legis euangelicæ ma-
ieſtatem, & doctrinæ perfectionem ſigni-
ficabat, ſecundum Paulum, & æternam
gloriam, ad quam gratia euangelica per-
e p.452. ducit. * *e* Timor Iſraelitarum, & fuga à 30
Moyſis ſplendore, eos Iudæos figurabat,
qui noluerunt Chriſtum, & eius doctri-
31 nam recipere. * *f* Vocauit Moyſes ad ſe f p.451.
32 populum, & locutus eſt ad eos; myſticè ſi-
gnificans aduentum Chriſti, & prædica-
33 tionem Iudæis factam. * *g* Velamen ſu- g p.1430.
per faciem Moyſis, Iudæorum eſt obcæca-
tio, vt ſacras Scripturas non intelligant.

Aliorum, quæ hoc in capite habentur, myſticam interpretationem non putamus iterum repetendam: cum ſatis de ea in ſuperioribus capitibus dictum ſit. vide cap. 12, 13, 23.

CAPVT TRIGESIMVM QVINTVM.

S V M M A.

1. Repetitur præceptum de Sabbato ſanctificando. 2. Iubetur populus offerre materiam ad Tabernaculi fabricam, & vaſorum eius, & aliorum ad Dei cultum pertinentium. 3. Narrantur ea, quæ iuſſerat Dominus fabricari in cultum ipſius. 4. Numerantur ea, quæ populus obtulit. 5. Enunciantur artifices à Deo electi pro conſtruendis iis, quæ ipſe præceperat.

1 IGitur congregata omni turba filiorum Iſrael, dixit ad eos:
Hæc ſunt quæ iuſſit Dominus fieri. 2 Sex diebus facietis
opus: ſeptimus dies erit vobis ſanctus, ſabbatum, & requies
Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur. 3 Non ſuccen-
detis ignem in omnibus habitaculis veſtris per diem ſabbati.
4 Et ait Moyſes ad omnem cateruam filiorum Iſrael: Iſte eſt
ſermo quem præcepit Dominus, dicens: 5 Separate apud
vos primitias Domino: 5 Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domi-
no: aurum & argentum, & æs, 6 hyacinthum & purpuram, coccumq; bis tinctũ,
& byſſum, pilos caprarum, 7 pelleſq; arietũ rubricatas, & ianthinas, ligna ſetim,
8 & oleum ad luminaria concinnanda, & vt conficiatur vnguentum, & thymiama
ſuauiſsimum, 9 lapides onychinos, & gemmas ad ornatum ſuperhumeralis &
rationalis. 10 Quiſquis veſtrum ſapiens eſt, veniat & faciat quod Dominus im-
perauit: 11 Tabernaculum ſcilicet, & tectum eius, atque operimentum, annu-
los, & tabulata cum vectibus, paxillos & baſes: 12 Arcam & vectes, propitia-
torium, & velum quod ante illud oppanditur: 13 Menſam cum vectibus & va-
ſis, & propoſitionis panibus: 14 Candelabrũ ad luminaria ſuſtentanda, vaſa illius
& lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium: 15 Altare thymiamatis, & vectes,
& oleum vnctionis & thymiama ex aromatibus: Tentorium ad oſtiũ tabernaculi:
16 Altare holocauſti, & craticulam eius æneam cũ vectibus & vaſis ſuis: labrum
& baſim eius: 17 Cortinas atrij cum columnis & baſibus, tentorium in foribus
veſtibuli, 18 paxillos tabernaculi & atrij cũ funiculis ſuis: 19 Veſtimenta quo-
rum vſus eſt in miniſterio ſanctuarij, veſtes Aaron pontificis ac filiorum eius, vt
ſacerdotio fungantur mihi. 20 Egreſſaque omnis multitudo filiorum Iſrael de
conſpectu Moyſis, 21 obtulerunt mente promptiſsima atque deuota primitias
Domino, ad faciendum opus tabernaculi teſtimonij. Quicquid ad cultum & ad
veſtes ſanctas neceſſarium erat, 22 viri cum mulieribus præbuerunt, armillas &
inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini ſeparatũ eſt.
23 Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum, byſſum &
pilos caprarum, pelles arietũ rubricatas, & ianthinas, 24 argenti, ærisq; metalla,
obtulerunt Domino, lignaq; ſetim in varios vſus. 25 Sed & mulieres doctæ, quæ
neuerant, dederunt hyacinthum, purpurã, & vermiculum, ac byſſum, 26 & pilos
caprarum, ſponte propria cuncta tribuentes. 27 Principes verò obtulerunt la-
pides onychinos, & gemmas ad ſuperhumerale & rationale, 28 aromataque &
oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum vnguentum, ac thymiama
odoris ſuauiſsimi componendum. 29 Omnes viri & mulieres mente deuota ob-

Digitized by Google

tulerunt donaria,vt fierent opera quę iuſſerat Dominus per manũ Moyſi. Cuncti
filij Iſrael voluntaria Domino dedicauerunt. 30 Dixitq; Moyſes ad filios Iſrael:
Ecce vocauit Dominus ex nomine Beſeleel filium Vri filij Hur de tribu Iuda.
31 Impleuitque eum ſpiritu Dei,ſapientia & intelligentia,& ſcientia & omni do-
ctrina, 32 ad excogitandum & faciendũ opus in auro & argento,& ære, 33 ſcul-
pendiſque lapidibus, & opere carpentario. quidquid fabrè adinueniri poteſt,
34 dedit in corde eius: Ooliab quoque filiũ Achiſamech de tribu Dan: 35 ambos
erudiuit ſapientia,vt faciant opera abietarij,polymitarij,ac plumarij, de hyacin-
tho ac purpura, coccoque bis tincto, & byſſo, & texant omnia,ac noua quæque
reperiant.

Interpretatio litteralis.

C*Ongregata omni turba*, &c. 1
a p.1068. *a* Promulgatio neceſſaria, vt
lex obligãdi virtutem habeat.
* *Sex diebus facietis opus*, &c. 2
b p.2000, 2001. *b* vid.ſup.c.34.v.21. *Qui fecerit opus in eo,*
occidetur, *c* Congruum à male agẽdo pœ-
c p.1293. narum comminatione deterrere. * *Non* 3
succendetis ignem,&c. Ad coquendos ci-
d p.914. bos. *d* Tentationum occaſiones vitandæ.
Prohibet die Sabbati cibos coqui, ne da-
retur occaſio ad alia opera. * *Iſte eſt ser-* 4
e p.1068. *mo quem præcepit Dominus*, *e* Diuini præ-
cepti promulgatio. * *Separate apud vos* 5
f Vide c.25. v.2. litt.c,d, e,f. *primitias Domino*,&c. *f* vid.ſup.c.25.v.2.
* *Quiſquis veſtrum ſapiens eſt*, &c. 10
g vide ſup.c.25.à v.8. * *Tectum eius*,&c. 11
g Vid. c.25. à v.8. vid.ſup.c.26.in ſumma *Paxillos & baſes*,
hebr. Columnas & baſes. Ergo vulgata
p.1919. columnas paxillos appellauit, quatenus
ſub baſibus erant acutæ, vt poſſent infigi.
* *Arcam,& vectes*,&c. Quæ à v.12.ad 20. 12
hic dicuntur, explicata fusè ſunt ſupra in
quatuor capitibus 27,28,29,30.
21 * *Obtulerunt mente promptiſſima atque*
29 *deuota primitias Domino*, Ea Iſraelitarũ
actione docemur 1. *h* Aliquas oblationes, h p.1968.
quę in cultum Dei offeruntur, voluntarias
eſſe. 2. *i* Eſſe Sacerdotibus oblationes offe- i p.1970.
rẽdas,vt eas in diuinum cultum expendãt.
3. *k* Licere de quibuſque rebus oblationes k p.1971.
fieri. 4. *l* Exhibendum eſſe Deo religionis l p.1921.
actum internum,nempe Deuotionem, ſeu
voluntatem tradendi ſe promptè ad ea,
quæ ad diuinum cultum pertinent.
30 * *Ecce vocauit Dominus ex nomine*,
35 &c. *m* vid.ſup.c.31.v.2,3,6. * *Abietarii*, m Vid.c.31. litt.a,b,c,d, e,f.
Lignarij, fabri. *Polymitarii*, hebr. Cogi-
tantis, artificiosè operantis, phygionis.
Plumarii,hebr.*Roqem*, Ital. Recamatore.
Myſtica eorum, quæ hoc in capite ha-
bentur,interpretatio in ſuperioribus capi-
tibus eſt allata.

CAPVT TRIGESIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Offerunt Iſraelitæ artificibus quotidie ſuas oblationes, doneç amplius offerre prohibentur. Singulæ Tabernaculi partes perficiuntur.

1 FEcit ergo Beſeleel,& Ooliab,& omnis vir ſapiens,quibus de-
dit Dominus ſapientiam & intellectum, vt ſcirẽt fabrè ope-
rari quæ in vſus Sanctuarij neceſſaria ſunt, & quæ præcepit
Dominus. 2 Cumque vocaſſet eos Moyſes, & omnem eru-
ditum virum,cui dederat Dominus ſapientiam, & qui ſpon-
tè ſua obtulerant ſe ad faciendum opus, 3 tradidit eis vni-
uerſa donaria filiorum Iſrael. Qui cùm inſtarent operi,quo-
tidie manè vota populus offerebat. 4 Vnde artifices venire compulſi, 5 dixerũt
Moyſi: Plus offert populus quàm neceſſarium eſt. 6 Iuſſit ergo Moyſes præco-
nis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat vltrà in opere Sanctuarij.
Sicque ceſſatum eſt à muneribus offerendis, 7 eo quòd oblata ſufficerent & ſu-
perabundarent. 8 Feceruntq; omnes corde ſapientes ad explendum opus taber-
naculi,cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis
tincto opere vario,& arte polymita: 9 quarũ vna habebat in longitudine viginti
octo cubitos, & in latitudine quattuor: vna menſura erat omnium cortinarum.
10 Coniunxitq; cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque ſibi inuicem
copulavit. 11 Fecit & anſas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroque late-
re,& in ora cortinæ alterius ſimiliter, 12 vt contra ſe inuicem venirent anſæ, &
mutuò

mutuò iungerentur. 13 Vnde & quinquaginta ſudit circulos aureos, qui morde-
rent cortinarum anſas, & fieret vnum tabernaculum. 14 Fecit & ſaga vndecim
de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi: 15 vnum ſagum in longi-
tudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quattuor: vnius menſu-
ræ erant omnia ſaga: 16 quorum quinque iunxit ſeorſum, & ſex alia ſeparatim.
17 Fecitq; anſas quinquaginta in ora ſagi vnius, & quinquaginta in ora ſagi alte-
rius, vt ſibi inuicem iungerentur. 18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus ne-
cteretur tectum, vt vnũ pallium ex omnibus ſagis fieret. 19 Fecit & opertorium
tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudq; deſuper velamentum de pelli-
bus ianthinis. 20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis ſetim ſtantes. 21 Decem
cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac ſemis cubitum latitudo reti-
nebat. 22 Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas tabulas, vt altera alteri iũgeretur.
Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis. 23 E quibus viginti ad plagam meri-
dianam erãt contra Auſtrum, 24 cum quadraginta baſibus argenteis. Duæ baſes
ſub vna tabula pònebãtur ex vtraque parte angulorum, vbi incaſtraturæ laterum
in angulis terminantur. 25 Ad plagã quoque tabernaculi, quæ reſpicit ad Aqui-
lonem, fecit viginti tabulas, 26 cum quadraginta baſibus argenteis, duas baſes
per ſingulas tabulas. 27 Contra occidentem verò, id eſt, ad eam partem taber-
naculi, quæ mare reſpicit, fecit ſex tabulas, 28 & duas alias per ſingulos angulos
tabernaculi retrò: 29 quæ iunctæ erant à deorſum vſque ſurſum, & in vnam
compaginẽ pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraque parte per angulos: 30 vt octo
eſſent ſimul tabulæ, & haberent baſes argenteas ſedecim, binas ſcilicet baſes ſub
ſingulis tabulis. 31 Fecit & vectes de lignis ſetim, quinque ad continendas tabu-
las vnius lateris tabernaculi, 32 & quinque alios ad alterius lateris coaptandas
tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi
contra mare. 33 Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo
vſque ad angulum perueniret. 34 Ipſa autem tabulata deaurauit, fuſis baſibus
earum argẽteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci poſſent:
quos & ipſos laminis aureis operuit. 35 Fecit & velum de hyacintho, & purpu-
ra, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium atque diſtinctum:
36 & quattuor columnas de lignis ſetim, quas cum capitibus deaurauit, fuſis
baſibus earum argenteis. 37 Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hya-
cintho, purpura, vermiculo, byſſoque retorta, opere plumarij: 38 & columnas
quinque cum capitibus ſuis, quas operuit auro, baſeſque earum ſudit æneas.

Interpretatio litteralis.

a p.166. F*Ecit ergo Beseel*, &c. *a* Toto hoc 1
capite actus deſcribuntur execu-
tionis, quem Philoſophi morales
vſum appellant.
* *Cumque vocasset eos Moyses*, &c. 2
b p.1759. *b* Actus prouidentię. * *Quotidie mane vo-* 3
c p.2160, 1921, 1968. *ta populus offerebat*, *c* Præclarus liberali- 4
tatis actus; & religionis. * *Dixerũt Moyſi*: 5

6 *Plus offert populus*, &c. *d* Virtutis actum d p.2157.
7 Oſtendunt artifices liberum ſe habere
animum ab inhærendo diuitijs.
8 * *Fecerunt omnes corde sapientes*, &c.
e Vſus, & executio. Eorum, quæ in hoc e p.166.
capite habentur interpretationem tum
litteralem, tum myſticam vide ſupra in
capite vigeſimo ſexto.

CAPVT TRIGESIMVM SEPTIMVM.

S V M M A.

Narratur fabrica & Arcæ & menſæ, & vaſorum, & candelabri, & lucernarum, & altaris thymiamatis, & olei ſanctificationis, & thymiamatis.

1 FEcit autem Beſeleel & arcam de lignis ſetim, habentem duos
ſemis cubitos in longitudine, & cubitum ac ſemiſſem in la-
titudine: altitudo quoque vnius cubiti fuit & dimidij: veſti-
uitque eam auro puriſsimo intus ac foris. 2 Et fecit illi co-
ronam auream per gyrum, 3 conflans quattuor annulos
aureos per quattuor angulos eius: duos annulos in latere
vno, & duos in altero. 4 Vectes quoque fecit de lignis ſetim,
quos veſtiuit auro, 5 & quos miſit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad
portandum eam. 6 Fecit & propitiatorium, id eſt, oraculum, de auro mundiſsi-
mo, duorum cubitorum & dimidij in longitudine, & cubiti ac ſemis in latitudine.
7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos poſuit ex vtraque parte propitia-
torij: 8 Cherub vnum in ſummitate vnius partis, & Cherub alterum in ſummi-
tate partis alterius: duos Cherubim in ſingulis ſummitatibus propitiatorij, 9 ex-
tendentes alas, & tegentes propitiatorium, ſeque mutuò & illud reſpicientes.
10 Fecit & menſam de lignis ſetim in longitudine duorum cubitorum, & in lati-
tudine vnius cubiti, quæ habebat in latitudine cubitum ac ſemiſſem. 11 circum-
deditque eam auro mundiſſimo, & fecit illi labium aureum per gyrum, 12 ipſiq;
labio coronam auream interraſilem quattuor digitorum, & ſuper eandem, alte-
ram coronam auream. 13 Fudit & quattuor circulos, aureos, quos poſuit in
quattuor angulis per ſingulos pedes menſæ 14 contra coronam: miſitque in eos
vectes, vt poſsit menſa portari. 15 Ipſos quoque vectes fecit de lignis ſetim, &
circumdedit eos auro. 16 Et vaſa ad diuerſos vſus menſæ, acetabula, phialas, &
cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda ſunt libamina. 17 Fecit
& candelabrum ductile de auro mundiſſimo. De cuius vecte calami, ſcyphi, ſphæ-
rulæque ac lilia procedebant: 18 ſex in vtroque latere, tres calami ex parte vna,
& tres ex altera: 19 tres ſcyphi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphæru-
læque ſimul & lilia: & tres ſcyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulæq; ſimul
& lilia. Æquum erat opus ſex calamorum, qui procedebant de ſtipite candelabri.
20 In ipſo autem vecte erant quattuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæque per
ſingulos ſimul & lilia: 21 & ſphærulæ ſub duobus calamis per loca tria, qui ſimul
ſex fiunt calami procedentes de vecte vno. 22 Et ſphærulæ igitur, & calami ex
ipſo erant, vniuerſa ductilia ex auro puriſſimo. 23 Fecit & lucernas ſeptem cum
emunctorijs ſuis, & vaſa vbi ea quæ emuncta ſunt extinguantur, de auro mundiſſi-
mo. 24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vaſis ſuis.
25 Fecit & altare thymiamatis de lignis ſetim, per quadrum ſingulos habens cu-
bitos, & in altitudine duos: è cuius angulis procedebant cornua. 26 Veſtiuitque
illud auro puriſſimo, cum craticula ac parietibus & cornibus. 27 Fecitque ei
coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos ſub corona per ſingula
latera, vt mittantur in eos vectes, & poſsit altare portari. 28 Ipſos autem vectes
fecit de lignis ſetim, & operuit laminis aureis. 29 Compoſuit & oleum ad ſan-
ctificationis vnguentum, & thymiama de aromatibus mundiſſimis, opere pig-
mentarij.

Interpretatio litteralis.

QVæ in hoc capite dicuntur de fabrica Arcæ, vaſorum, candelabri, explicata ſunt ſupra c. 25. ſecundum vtrumque ſenſum & litteralem, & myſticum. De altari thymiamatis dictum eſt capite trigeſimo in principio: de oleo ſanctificationis, ac thymiamate, in eodem capite in fine.

CAPVT TRIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Narratur fabrica & altaris holocauſtorum, & labri ænei, & atrii. Recenſetur ſumma, quæ oblata eſt, & expenſa tum auri, tum argenti, tum æris.

1 FEcit & altare holocauſti de lignis ſetim, quinque cubitorum
per quadrum, & trium in altitudine : 2 cuius cornua de an-
gulis procedebant, operuitq; illud laminis æneis. 3 Et in
vſus eius parauit ex ære vaſa diuerſa, lebetes, forcipes, fuſci-
nulas, vncinos, & ignium receptacula. 4 Craticulamq; eius
in modum retis fecit æneam, & ſubter eam in altaris medio
arulam, 5 fuſis quattuor annulis per totidem retiaculi ſum-
mitates, ad immittendos vectes ad portandum : 6 quos & ipſos fecit de lignis
ſetim, & operuit laminis æneis : 7 induxitque in circulos, qui in lateribus altaris
eminebant. Ipſum autem altare non erat ſolidum, ſed cauum ex tabulis, & intus
vacuum. 8 Fecit & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ ex-
cubabant in oſtio tabernaculi. 9 Fecit & atrium : in cuius auſtrali plaga erant
tentoria de byſſo retorta, cubitorum centum, 10 columnæ æneæ viginti cum ba-
ſibus ſuis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea. 11 Æquè ad
ſeptentrionalem plagam tentoria, columnæ, baſeſq; & capita columnarum eiuſ-
dem menſuræ, & operis ac metalli, erant. 12 In ea verò plaga, quæ ad occiden-
tem reſpicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum
baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.
13 Porrò contra Orientem quinquaginta cubitorum parauit tentoria: 14 è qui-
bus, quindecim cubitos columnarũ trium, cum baſibus ſuis, vnum tenebat latus:
15 & in parte altera (quia inter vtraque introitum tabernaculi fecit) quindecim
æquè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & baſes totidem. 16 Cuncta
atrij tentoria byſſus retorta texuerat. 17 Baſes columnarum fuere æneæ, capita
autem earum cum cunctis cælaturis ſuis argentea : ſed & ipſas columnas atrij
veſtiuit argento. 18 Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hya-
cintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in
longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, iuxta menſuram, quam cun-
cta atrij tentoria habebant. 19 Columnæ autem in ingreſſu fuere quattuor cum
baſibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ. 20 Paxillos quoque ta-
bernaculi & atrij per gyrum fecit æneos. 21 Hæc ſunt inſtrumenta tabernaculi
teſtimonij, quæ enumerata ſunt iuxta præceptum Moyſi in ceremonijs Leuita-
rum per manum Ithamar filij Aaron ſacerdotis : 22 quæ Beſeleel filius Vri filij
Hur de tribu Iuda, Domino per Moyſen iubente, compleuerat, 23 iuncto ſibi
ſocio Ooliab filio Achiſamech de tribu Dan : qui & ipſe artifex lignorum egre-
gius fuit, & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo &
byſſo. 24 Omne aurum quod expenſum eſt in opere Sanctuarij, & quod obla-
tum eſt in donarijs, viginti nouem talentorum fuit, & ſeptingentorum triginta
ſiclorum, ad menſuram Sanctuarij. 25 Oblatum eſt autem ab his qui tranſierunt
ad numerum à viginti annis & ſupra, de ſexcentis tribus millibus, & quingentis
quinquaginta, armatorum. 26 Fuerunt præterea centum talenta argenti, è qui-
bus conflatæ ſunt baſes Sanctuarij, & introitus vbi velum pendet. 27 Centum
baſes factæ ſunt de talentis centum, ſingulis talentis per baſes ſingulas ſupputatis.
28 De mille autem ſeptingẽtis & ſeptuaginta quinque fecit capita columnarum,
quas & ipſas veſtiuit argento. 29 Æris quoque oblata ſunt talenta ſeptuaginta
duo millia, & quadringenti ſupra ſicli, 30 ex quibus fuſæ ſunt baſes in introitu
tabernaculi teſtimonij, & altare æneum cum craticula ſua, omniaq; vaſa quæ ad
vſum eius pertinent, 31 & baſes atrij tam in circuitu, quàm in ingreſſu eius, &
paxilli tabernaculi atque atrij per gyrum.

Interpretatio litteralis.

F*Ecit & labrum æneum cum baſi* 8
ſua de ſpeculis mulierum, Vte-
bantur mulieres ſpeculis ęneis. ea
obtulerunt in fabricā labri ænei.
Quæ excubabant in oſtio tabernaculi,
LXX. Quæ ieiunabant. Ex eo tempore
cœpit vita cœnobitica mulierũ in templo.
a p.642. *a* Habes figuram eorum, qui in Eccleſia
b p.655. vitam contemplatiuam exercent, *b* &
cœnobiticam.

* *Vigintinouem talentorum fuit*, Ex 24
hoc capite colligitur, Talentum hebræo-
rum tria continere ſiclorum millia, libras
centum vigintiquinque, def. 2830. vide
ſupputationem apud Cornelium à Lapide
in hunc locum.

Cętera, quæ ad huius capitis ſenſum,
tum litteralem, tum myſticum ſpectant
lege de altari holocauſti caput 27. de la-
bro æneo cap. 30. à v. 18. de atrio cap. 27.
à v. 9. de oblatione dimidij ſicli, cap. 30.
à v. 12.

CAPVT TRIGESIMVM NONVM.

S V M M A.

Narratur opus veſtium Aaron, & filiorum eius: & iterum recenſetur ſumma omnium, quæ Iſraelitæ iam perfecta obtulerunt in cultum Dei. quibus Moyſes benedixit.

1 DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byſſo, fecit ve-
ſtes, quibus indueretur Aaron quando miniſtrabat in ſan-
ctis, ſicut præcepit Dominus Moyſi. 2 Fecit igitur ſuper-
humerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tin-
cto, & byſſo retorta, 3 opere polymitario; inciditque bra-
cteas aureas, & extenuauit in fila, vt poſſent torqueri cum
priorum colorum ſubtegmine, 4 duaſq; oras ſibi inuicem
copulatas in vtroque latere ſummitatum, 5 & balteum ex eiſdem coloribus, ſi-
cut præceperat Dominus Moyſi. 6 Parauit & duos lapides onychinos, aſtrictos
& incluſos auro, & ſculptos arte gemmaria nominibus filiorum Iſrael: poſuitq;
eos in lateribus ſuperhumeralis, in monimentum filiorum Iſrael, ſicut præcepe-
rat Dominus Moyſi. 8 Fecit & rationale opere polymito iuxta opus ſuperhu-
meralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta:
9 quadrangulum, duplex, menſuræ palmi. 10 Et poſuit in eo gemmarum ordi-
nes quattuor. In primo verſu erat ſardius, topazius, ſmaragdus. 11 In ſecundo,
carbunculus, ſapphirus, & iaſpis. 12 In tertio, ligurius, achates, & amethyſtus.
13 In quarto, chryſolithus, onychinus, & beryllus, circundati & incluſi auro per
ordines ſuos. 14 Ipſique lapides duodecim, ſculpti erant nominibus duodecim
tribuum Iſrael, ſinguli per nomina ſingulorum. 15 Fecerunt in rationali & cate-
nulas ſibi inuicem cohærentes, de auro puriſſimo: 16 & duos vncinos, totidemq;
annulos aureos. Porrò annulos poſuerunt in vtroque latere rationalis, 17 è qui-
bus penderent duæ catenæ aureæ, quas inſeruerunt vncinis, qui in ſuperhumera-
lis angulis eminebant. 18 Hæc & ante & retro ita conueniebant ſibi, vt ſuper-
humerale & rationale mutuò necterentur, 19 ſtricta ad balteum, & annulis for-
tiùs copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à ſe inuicem
mouerentur, ſicut præcepit Dominus Moyſi. 20 Fecerunt quoque tunicam ſu-
perhumeralis totam hyacinthinam, 21 & capitium in ſuperiori parte contra
medium, oramque per gyrum capitij textilem: 22 deorſum autem ad pedes ma-
la punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta: 23 & tintinnabula
de auro puriſſimo, quæ poſuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per
gyrum: 24 tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus
incedebat pontifex quando miniſterio fungebatur, ſicut præceperat Dominus
Moyſi. 25 Fecerunt & tunicas byſſinas opere textili Aaron & filijs eius: 26 &
mitras cum coronulis ſuis ex byſſo: 27 feminalia quoque linea, byſſina: 28 cin-
gulum verò de byſſo retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte
plumaria: ſicut præceperat Dominus Moyſi. 29 Fecerunt & laminam ſacræ ve-
nerationis

Digitized by Google

nerationis de auro puriſſimo, ſcripſeruntq; in ea opere gemmario. Sanctum Do-
mini: 30 & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut præceperat Do-
minus Moyſi. 31 Perfectum eſt igitur omne opus tabernaculi & tecti teſtimonij:
feceruntq; filij Iſrael cuncta quæ præceperat Dominus Moyſi. 32 Et obtulerunt
tabernaculum & tectum & vniuerſam ſupellectilem, annulos, tabulas, vectes, co-
lumnas, ac baſes. 33 opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operi-
mentum de ianthinis pellibus, 34 velum, arcam, vectes, propitiatorium, 35 men-
ſam cum vaſis ſuis & propoſitionis panibus: 36 candelabrum, lucernas, & vten-
ſilia earum cum oleo: 37 altare aureum, & vnguentum, & thymiama ex aroma-
tibus: 37 & tentorium in introitu tabernaculi: 38 altare æneum, retiaculum,
vectes, & vaſa eius omnia: labrum cum baſi ſua: tentoria atrij, & columnas cum
baſibus ſuis: 40 tentorium in introitu atrij, funiculoſque illius & paxillos. Nihil
ex vaſis defuit, quæ in miniſterium tabernaculi, & in tectū fœderis iuſſa ſunt fieri.
41 Veſtes quoque, quibus ſacerdotes vtuntur in Sanctuario, Aaron ſcilicet &
filij eius, 42 obtulerunt filij Iſrael, ſicut præceperat Dominus. 43 Quæ poſtquam
Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis.

Interpretatio litteralis.

42 O*Btulerunt filii Iſrael, ſicut præcepe-rat Dominus*, a Ea poſtquam perfecta ſunt, fuerunt neceſſariò offerenda: quia interceſſerat Dei præceptum. (a p. 1969.)

43 * *Quæ poſtquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis*, Iſraelitis, vt clarè indicat textus hebræus; non operi, quod Iſraelitæ obtulerant. b Actus virtutis eſt, alijs benedicere, id eſt, verbo, vel ſigno alio, illis à Deo bona precari. (b p. 1952.)

Quæ in hoc capite de veſtibus ſacerdotalibus dicuntur, explicata ſunt ſecūdum ſenſum litteralem, & myſticum cap. 28.

CAPVT QVADRAGESIMVM.

SVMMA.

Iubet Deus Tabernaculum erigi, & illud, & eius inſtrumenta. & Sacerdotes conſecrari. Exequitur Moyſes Dei præceptum. Operit nubes Tabernaculum, implétque illud Domini gloria.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Menſe pri-
mo, prima die menſis, eriges tabernaculum teſtimonij,
3 & pones in eo arcam, dimitteſque ante illam velum:
4 & illata menſa, pones ſuper eam quæ ritè præcepta ſunt.
Candelabrum ſtabit cum lucernis ſuis, 5 & altare aureum
in quo adoletur incenſum, coram arca teſtimonij. Tento-
rium in introitu tabernaculi pones, 5 & ante illud altare
holocauſti: 7 labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua,
8 Circumdabiſque atrium tentorijs, & ingreſſum eius. 9 Et aſſumpto vnctionis
oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificentur: 10 altare holocauſti
& omnia vaſa eius: 11 labrum cum baſi ſua: omnia vnctionis oleo conſecrabis,
vt ſint Sancta ſanctorum. 12 Applicabiſq; Aaron, & filios eius, ad fores taber-
naculi teſtimonii, & lotos aqua 13 indues ſanctis veſtibus, vt miniſtrent mihi, &
vnctio eorum in ſacerdotium ſempiternum proficiat. 14 Fecitq; Moyſes omnia
quæ præceperat Dominus. 15 Igitur menſe primo anni ſecūdi prima die menſis,
collocatum eſt tabernaculum. 16 Erexitque Moyſes illud, & poſuit tabulas ac
baſes & vectes, ſtatuitque columnas, & expandit tectum ſuper tabernaculum,
impoſito deſuper operimento, ſicut Dominus imperauerat. 18 Poſuit & teſti-
monium in arca, ſubditis infra vectibus, & oraculum deſuper. 19 Cumq; intu-
liſſet arcam in tabernaculum, appēdit ante eam velum, vt expleret Domini iuſſio-
nem. 20 Poſuit & menſam in tabernaculo teſtimonii ad plagam Septentriona-
lem extra velum, 21 ordinatis coram propoſitionis panibus, ſicut præceperat
Dominus Moyſi. 22 Poſuit & candelabrum in tabernaculo teſtimonii è regione
menſæ

Digitized by Google

menſæ in parte auſtrali, 23 locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptū Domini.
24 Poſuit & altare aureum ſub tecto teſtimonij contra velum, 25 & adoleuit
ſuper eo incenſum aromatum, ſicut iuſſerat Dominus Moyſi. 26 Poſuit & ten-
torium in introitu tabernaculi teſtimonij, 27 & altare holocauſti in veſtibulo te-
ſtimonij, offerens in eo holocauſtum, & ſacrificia, vt Dominus imperauerat.
28 Labrum quoque ſtatuit inter tabernaculum teſtimonij & altare, implēs illud
aqua. 29 Laueruntq; Moyſes & Aaron ac filij eius manus ſuas & pedes, 30 cùm
ingrederentur tectum fœderis, & accederēt ad altare, ſicut præceperat Dominus
Moyſi. 31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu
eius tentorio. Poſtquam omnia perfecta ſunt, 32 operuit nubes tabernaculum
teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud. 33 Nec poterat Moyſes ingredi
tectum fœderis, nube operiente omnia, & maieſtate Domini coruſcante, quia
cuncta nubes operuerat. 34 Si quando nubes tabernaculum deſerebat, proficiſ-
ceebantur filij Iſrael per turmas ſuas: 35 ſi pendebat deſuper, manebant in eo-
dem loco. 36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis
in nocte, videntibus cunctis populis Iſrael per cunctas manſiones ſuas.

Interpretatio litteralis.

M*Enſe primo.* Anni ſecundi. 2
Multis menſibus laboratum
eſt in fabrica Tabernaculi, &
ſupellectilis.
* *Altare aureum, in quo adoletur in-* 5
cenſum, Altare thymiamatis. *Coram arca*
teſtimonii, ſed non intra velum, & intra
Sancta ſanctorum; ſed extra velum è re-
gione arcæ. Nam intra velum non ingre-
diebatur niſi Summus Pontifex ſemel in
anno. Ad altare autem thymiamatis lice-
bat etiam alijs Sacerdotibus, & ſępius ac-
cedere.
* *Igitur menſe primo anni ſecundi,* &c. 15
a p.166. *a* Actus executionis, *b* & obedientiæ.
b p.2066. * *Et gloria Domini impleuit illud,* 32
Splendor ingens, can.1673. Erat nubes 33
c p.36. lucidiſſima. *c* Nubes diuinæ præſentiæ,
d p.23. & maieſtatis, *d* & protectionis ſymbo-
e p.696. lum eſt, c.6769.6772. *e* Ad veræ doctrinæ
confirmationem ſolent miracula fieri. Eo
nubis lucidiſſimæ ſigno ſuæ diuinitatis,
ſuæque legis veritatem Deus confirma-
bat.
* *Si quando nubes tabernaculum de-* 34
f p.23.380. *ſerebat,* &c. *f* Eo ſigno Deus peculiarem 35
ſuam erga Iſraelitas prouidentiam oſten- 36
debat.

Interpretatio myſtica.

1 *a* MOyſes Tabernaculum erigens, fi- a p.625.
gura fuit Chriſti Eccleſiam fun-
32 dantis, & gubernantis. * Operuit nubes
Tabernaculum teſtimonij, & gloria Do-
mini impleuit illud: *b* quatenus fidei do- b p.1363,
ctrina effuſa eſt in Eccleſiam, & cōfirmata 1365, 1375,
præſtantiſſimis ſignis facientibus euiden- 1377.
tiam credibilitatis. Nam nubes quatenus
eſt opaca, Fidem Chriſtianam ſignificat,
quæ eſt obſcura. Splendor autem ſymbo-
lum eſt diuini fauoris, & gratiæ, & felici-
tatis, c.7500.7501. Hæc autē bona ſecum
36 affert diuina doctrina. * *c* Quoniam au- c p.380,
tem nubes etiam diuinæ protectionis eſt 899.
ſymbolum, vt ſupra dictum eſt: nubes in-
cubans per diem Tabernaculo, eſt diuina
protectio protegens in proſperitate. nam
dies, proſperitatis eſt ſymbolum, c.5869.
vt contra tenebræ triſtitiam, & res aduer-
ſas ſignificant; ignis, amorem, can.6271.
Quare ignis incubans in nocte, eſt Dei
amor erga ſuam Eccleſiam, eam protegēs
in aduerſis. Vel diuina illuſtratio ignoran-
tiæ tenebras pellens. Quia ignis, intelli-
gentię ſymbolum eſt, Apoc.1.14. & 2.18.
& tenebrę ſymbolum ſunt ignorantię,
Iſa.49.9. & 60.2.

LAVS DEO.

COM-

COMMENTARII DOGMATICI,

Siue

THEOLOGICÆ INTERPRETATIONIS IN PENTATEVCHVM,

LIBER TERTIVS.

In Leuiticum.

Leuiticus hic liber inſcribitur: quia de præceptis cæremonialibus in eo agitur, quæ callere, & obſeruare debebant Sacerdotes, qui erant præcipua pars tribus Leui, quam ſibi Deus in miniſterium ſui cultus aſſumpſerat.

Huius libri materia ſunt Ritus ſacrificiorum, expiationum, conſecrationum, aliarum obſeruantiarum à Deo præceptarum.

CAPVT PRIMVM.

SVMMA.

Ritus deſcribitur triplicis holocauſti, ex vitulis, ex minutis pecoribus, ex auibus.

1 VOcauit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de
tabernaculo teſtimonij, dicens: 2 Loquere filijs Iſrael,
& dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam
Domino de pecoribus, id eſt, de bobus & ouibus offe-
rens victimas, 3 ſi holocauſtum fuerit eius oblatio, ac
de armento; maſculum immaculatũ offeret ad oſtium
tabernaculi teſtimonij, ad placandum ſibi Dominum:
4 ponetq; manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis
erit, atque in expiationem eius proficiens. 5 immola-
bitque vitulum coram Domino, & offerẽt filij Aaron ſacerdotes ſanguinem eius,
fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi. 6 detractaque
pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident, 7 & ſubijcient in altari ignem, ſtrue ligno-
rum ante compoſita: 8 & membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput vi-
delicet, & cuncta quæ adhærent iecori, 9 inteſtinis & pedibus lotis aqua: adole-
bitque ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & ſuauem odorem Domino.
10 Quòd ſi de pecoribus oblatio eſt, de ouibus ſiue de capris holocauſtum, ma-
ſculum abſque macula offeret: 11 immolabitq; ad latus altaris quod reſpicit ad
Aquilonem, corã Domino: ſanguinem verò illius fundent ſuper altare filij Aaron
per circuitum: 12 diuidentque membra, caput, & omnia quæ adhærent iecori:
& ponent ſuper ligna, quibus ſubijciendus eſt ignis: 13 inteſtina verò & pedes
lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper altare in holocauſtum
& odorem ſuauiſſimum Domino. 14 Si autem de auibus, holocauſti oblatio fue-
rit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ, 15 offeret eam ſacerdos ad alta-
re: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſangui-

nem ſuper crepidinem altaris: 16 veſiculam verò gutturis, & plumas proijciet
prope altare ad orientalem plagã, in loco in quo cineres effundi ſolent. 17 confringetque aſcellas eius, & non ſecabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit ſuper altare, lignis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt & oblatio ſuauiſſimi odoris Domino.

Interpretatio litteralis.

V*Ocauit autem Moyſen*, &c. 1
dicẽs: Loquere filijs Iſrael, &c. 2
a p.396. *a* Eſt à Deo vocatio ad præclara in Eccleſia munera exercenda, vt eſt prædicatio.
b p.735. *b* Prædicat is iuridicè, qui legitimè ad prędicandum vocatur, ac mittitur.
c p.684. *Locutus eſt ei Dominus*, *c* Reuelatio prophetica eſt à Deo. *Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos*,
d p.1068. *d* Promulgatio eſt neceſſaria, vt lex obligandi virtutem habeat.
e p.1111. *e* Lex vetus bona: nam
f p.1117. *f* auctor Deus,
g p.1119. *g* miniſter Moyſes vir ſanctiſſimus. *Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiã*, &c.
h p.1124. *h* In lege veteri præcepta cæremonialia fuerunt. per quæ cultus diuini modus Iudaico populo præſcribebatur, ac determinabatur. * *Si holocauſtum fuerit eius oblatio*, &c. 3
Holocauſtum erat ſacrificium, in quo tota victima in Dei reuerentiam cremabatur, c.2197. Ex his, & ſequentibus ea dogmata colliguntur.
i p.37, 1915. 1. *i* Deum eſſe colendum. nam Deus præcipit cultum, quem ſibi vult exhiberi.
k p.844. 2. *k* Oportere aliqua ſpecialia obſeruari in ijs, quæ pertinent ad cultum Dei: vt hominum animi ad maiorem Dei reuerentiam adducãtur.
l p.858, 1124. 3. *l* In veteri lege varias obſeruantias cæremoniales fuiſſe: ad maiorẽ reuerentiam diuini cultus. vt videmus in hoc capite, & ſequentibus.
m p.859. 4. *m* Fuiſſe ante legem quaſdam ad cultum Dei, & ad figurandum Chriſtum cæremonias. Eæ habentur in hoc capite, & ſequentibus, ex communi Patrum ſententia, vt in ſenſu myſtico dicemus.
n p.860. 1125. 5. *n* Oportuiſſe aliqua ſpecialia in veteri lege obſeruari in his, quæ ſpectant ad cultum Dei. vt per illa melius Chriſti myſteria figurarentur; ad quæ figuranda erant inſtituta, vt Paulus, & Patres docẽt.
o p.1957. 6. *o* Eſſe Deo adorationis reuerentiã exhibendam. Sacrificia, quę hic Deus pręcipit, adoratio quædã ſunt.
p p.1960. 7. *p* Congruum eſſe adorationem etiam exteriorẽ Deo exhibere. Tale eſt ſacrificium.
q p.846. 8. *q* Congruè ab Eccleſia in Miſſæ ſacrificio Ritus præſcribi. *Maſculum immaculatum offeret*. Meliora ſunt Deo offerenda, præſertim quæ præcipuè in Dei honorem offeruntur, vt erãt holocauſta. Macula accipitur hoc in loco, non pro colore, ſed pro corporis vitio, vt eſt cæcitas, macies, &c. *Ad oſtium tabernaculi teſtimonij*, Extra tabernaculum, & atrium; ante, contra, iuxta atrium. Hæc enim omnia poteſt hoc in loco ſignificare hebraica particula אל *el*, can.2797. Inde accipiebant Sacerdotes beſtiam, & introducebant in atrium ad immolãdum. *Ad placandum ſibi Dominum*, hebræum לרצנו לפני אדני *Lirtsonò liphnè adonài*, vertique poteſt duobus modis, ſecundum beneplacitum ſuum coram Domino, id eſt, pro ut ſibi placuerit in conſpectu Domini.
r non enim erat oblatio neceſſaria, ſed voluntaria. r p.1968.
Alio modo, Ad placabilitatem ſui coram Domino, id eſt, vt erga ſe placetur Dominus. vt interpretatur vulgata. nam omnis victima placabat Dominum erga offerentem, licet non omnis victima pro peccato offeratur. Ex quo ea dogmata colliguntur
1. *s* Deum exorabilem eſſe. s p.55.
2. *t* Poſſe Deo per diuinam gratiam ſatisfieri pro peccatis. t p.809.
3. *u* Vnum ex operibus ſatisfactorijs eſſe ſacrificiũ: quod eſt quædam publica oratio. u p.814.
4. *x* Eſſe remiſſionem peccatorum. x p.776.
5. *y* Sacrificio placari Deum. y p.747.
4 * *Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ*, Impoſitio manus, eſt ſymbolum transfuſionis poteſtatis in alterum, Num.27. 18. Deut.34.9. Hoc ergo ritu ſignificabat qui holocauſtum offerebat, ſe transferre ſuum dominium, quod habebat, in Deum, ſe dominio beſtiæ abdicare. *In expiationem*
5 *eius proficiens*, *z* vid. ſup. v.3. * *Offerent filij Aaron Sacerdotes ſanguinem eius*, z Vid. ſup. v.3.
a Sunt Sacerdotes ſacrificij miniſtri. a p.646.
9 * *Et ſuauem odorem Domino*, Chald. Quę
13 ſuſcipitur cũ beneplacito coram Domino.
17 Odor ſymbolum eſt orationis ad Deum fuſæ, Apoc.5.8. Ergo eſſe ſacrificium in odorem ſuauem Domino, eſt ſacrificium à Deo acceptari in exauditionem eorum, quæ à Deo per ſacrificium petuntur. vt dictum eſt Gen.8.21.
b Eſt Deus exorabilis. b p.55.
c Amatur à Deo quidquid habet rationem boni. c p.21.

Interpretatio allegorica.

De Chriſto.

COncilium Tridentinum ſeſſ. 22. c.1. de ſacrificio Miſſæ, habet hęc verba: Hæc (oblatio) illa eſt, quę per varias ſacrificiorum naturæ, & legis tempore, ſimilitudines figurabatur: vt pote quę bona omnia per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio, & perfectio complectitur. Idem docet S. Paulus in Epiſtola ad Hebręos cap.9. & 10. vbi vetera ſacrifi-

cia

cia vmbram appellat futurorũ bonorum.
Vmbra autem figura quædam eſt, & re-
præſentatio corporis, cuius eſt vmbra.
a p.742, 1966. *a* Certum eſt ergo, ea ſacrificia, de quibus
agitur in hoc capite & cruenti, & incruẽti
Ieſu Chriſti ſacrificij figuram fuiſſe. Ita
Patres affirmant, præſertim Aug. l. contra
aduerſ. leg. & Proph. c.18. & 17. Ciu. c.2.
& Hier. in Matt. l.4. ad c.26. & Euſeb. l.1.
Demonſtr. c.10. & Leo ſerm. 8. de paſſione,
& S. Thom. 1. 2. q.102. a.3.
Iam in Scripturis ſanctis vitulus, Chriſti
ſymbolum eſt, quatenus ſe obtulit Patri
ſacrificium gratiſſimum, Ezech. 1.7. Apoc.
4.7. Armentum, ſymbolum eſt Eccleſiæ,
quatenus in ea eſt Patrum, & operariorũ
multitudo quaſi boum in armento, Ma-
lach. 4.2. Maſculus, ſymbolum eſt populi
Chriſtiani, quatenus viriles virtutes ha-
bet, ac prę ſtantes, Iſa. 66.7. Oſtium, ſym-
bolum eſt & Eccleſiæ, & Fidei, & Chriſti,
quatenus per ea ingreſſus eſt in cęlum,
Cant. 8.9. ex Greg. Io. 10.7. Immaculatum
de ſpiritu ſymbolicè dicitur, cũ eſt abſque
peccato, Pſal. 17.24. Epheſ. 1.4. Pellis, pec-
cati ſymbolum eſt, Ierem. 13.23. Patres in
Sylu. Alleg. v. Pellis, litt. u. Ignis, amoris,
& charitatis ſymbolũ, Cant. 8.6. Hebr. 1.7.
Prou. 30.5. Ligna, Chriſti paſſiones ſigni-
ficant, 1. Pet. 2.24. Galat. 3.13. Iecur, pro
affectibus ſumitur, Oſ. 13.8. vt etiam in-
teſtina, & pedes. Ex hac verborum inter-
pretatione allegoricus ſacri textus ſenſus
b *Origenes apud Gloſ. Iſid. ibid.* de Chriſti ſacrificio colligitur. * *b* Vitulus 3
ex armento, *c* eſt Chriſtus verus homo ex
c p.433, 435. Abrahæ ſtirpe, *d* ſpecioſus prę filijs homi-
num, ſummè perfectus. *e* Maſculus, ratio-
ne præſtantiſſimę fortitudinis, qua paſſio-
d p.499. nes acerbiſſimas ſuſtinuit vſque ad mortẽ.
e p.486, 493. *f* Immaculatus, quia ſumma innocentia
prędirus quatenus homo, & actus purus
f p.494. quatenus Deus. *g* Oblatus eſt ad oſtium
g p.573, 588. tabernaculi, quatenus per ſuam mortem
aperuit nobis adytum & ad Eccleſiam per
fidem, & gratiam; & ad cęlum per merita.
h p.587. *h* Placauit ſua oblatione ſibi Dominum,
quatenus in ſeipſo noſtra peccata ſuſcepit,
erga quæ moriens, placabilem reddidit
i p.747. Deum: *i* & redditur Deus quotidie pla-
cabilis, dum Chriſtus Summus Pontifex
per manus Sacerdotum offert in Eccleſia
Patri euchariſticum ſui corporis, & ſan-
k p.563. guinis ſacrificium. * *k* Poſuit Chriſtus 4
manum ſuper caput hoſtię, quatenus obla-
tus eſt in Cruce Patri, quia ipſe voluit.
l p.746. *l* Ponit in euchariſtico ſacrificio manus
ſuper caput hoſtię, quatenus poteſtate quã
habet, tranſubſtantiationem efficit panis
in corpus, & vini in ſanguinem ſuum.
Eam poteſtatem ſignificat Eccleſiæ ritus,
quo Sacerdotes antequam conſecrent, im-
m p.646, 700, 745. ponunt manus ſuper oblata. * *m* Fundunt 5
Sacerdotes ſanguinem per altaris circui-
tum, cum Chriſti mortem prædicant, cum
Sacramentũ corporis, & ſanguinis Chriſti
6 Eccleſię filijs miniſtrant. * *n* Pellis ex ho- n p.584.
ſtia detracta eſt, cum per Chriſti mortem
peccatum deletum eſt, cuius ſimilitudinẽ
Chriſtus induerat: *o* cum in Chriſti morte o p.864.
veteres vmbræ, vetuſque teſtamentum
deſijt. *p* Pellis ex hoſtia detrahitur, cum p p.592.
Chriſtum, quem in altari immolamus im-
mortalem credimus: *q* cum in euchariſti- q p.764, 766.
co Sacramento panem, & vinum eſſe ne-
gamus, licet accidentia panem, & vinum
oſtendant. *r* Artus in fruſta conciſi ſunt, r p.548.
cum in Chriſti morte diſcipuli à corpore
Chriſti myſtico ſunt per infidelitatem ab-
ſciſſi. *s* Artus in fruſta concidimus, cum s p.766, 772, 773.
panem euchariſticum frangimus in al-
tari, cum illum Fidelibus diſtribuimus.
7 * *t* Struem lignorũ Chriſtus ſe oblaturus t p.545.
compoſuit, cum contra ſe flagella, ſpinas,
clauos, fel, Iudæorum opprobria permiſit.
u Struem lignorum Sacerdos ſacrificatu- u p.775.
rus componit, cum paſſionum, & mortis
Chriſti meditatione, ac memoria ſe ad ſa-
crificãdum præparat. *x* Subiecit Chriſtus x p.563.
in altari ignem, cum inflammatus noſtræ
ſalutis amore per Spiritum ſanctum morti
ſe obtulit. *y* Subijcimus in altari ignem, y p.775.
cum pro Dei gloria, pro ſalute animarum,
vt Deo gratificemur, ad ſacrificandum
9 accedimus. * *z* Caput, iecur, inteſtina, pe- z p.544.
des Chriſtus obtulit, quatenus ſe totum,
vt erat Deus homo, in ſacrificium obtulit
Patri. Caput, ſubſtantiam diuinam ſigni-
ficat; Iecur, animę partẽ rationalem, ſiue
mentem; Inteſtina, ſenſus internos; Pedes,
ſenſus externos. *a* Inteſtina, & pedes a p.536.
Chriſtus aqua lauit; quatenus per gratiam
ab inſtãti conceptionis ſuſceptam, Chriſti
ſenſus tum interni, tum externi ab omni
inordinatione à regula rationis, liberi fue-
runt. Hanc ipſam mundiſſimam hoſtiam
quotidie Sacerdotes offerunt Deo.
10 * Porrò Chriſtus non ſolum eſt vitulus,
ſed agnus etiam, & hœdus. Agnus, quatẽ-
nus eſt animal mundum, manſuetum, vti-
le, in legis veteris ſacrificijs frequens,
Chriſtum ſignificat, Iſa. 16.1. & 53.7.
Io. 1. 29, 36. 1. Pet. 1. 19. Apoc. 5. 6. 7. 8.
12. 13. Hœdus Chriſtus eſt, quatenus ſi-
militudinem ſumpſit carnis peccati; atque
in ſe noſtras iniquitates, expiandas ſuo ſa-
11 crificio, ſuſcepit. * *b* Ad latus altaris b p.584, 585.
aquilonare Chriſtus eſt immolatus: quia
eius mors valuit ad diabolum debellan-
dum, & ad tollendum peccatum. Aquilo
diaboli ſymbolũ eſt, Iſa. 14.13. Ierem. 1.14.
& peccati, ac ęternę damnationis, Cant. 4.
16. Eccle. 11.3.
Auis, ſymbolum eſt Dei, quatenus Deus
nos protegit, vt auis ſuos pullos, Luc. 13.
34. Turtur, quatenus eſt auis caſta, & ge-
mebunda, ſymbolũ eſt Chriſti innocentis,

& patientis, Pſal.83.4. Cant.1.9. & 2,12.
Columba Deum ſignificat, quatenus bo-
nus ſemper Deus eſt, etiam cum punit,
Ierem.25.38. Matt.3.16. Ioan.1.32. ergo
c Vid. Greg. pullus columbæ, eſt Filius Dei. * c Chriſti 15
in Ezech. caput, eſt forma Dei. d Retortũ eſt Chri-
hom.7. ſto, cum immolatus eſt, ad collum caput;
d p.565. quia humiliauit formam Dei, faciens ſe
obedientem. Collũ enim obedientiæ ſym-
bolum eſt, Eccli.33,27.& 51.34. Iſa.10.27.
e p.568, e Rupto vulneris loco, non diſſecto collo
569. Chriſtus ſanguinẽ fudit, & mortuus pro
nobis eſt: quoniã caput, id eſt, Deus, Filius
Dei, licet verè paſſus, & mortuus ſit, eius
tamen Perſona nunquam ab humanitate
eſt ſeparata. quod ſemel aſſumpſit, nun-
f p.531, quam dimiſit. * f Veſicula gutturis, & 16
592. plumæ proiectę ſunt ad orientalem plagã:
quatenus Chriſti paſſibilitas, & neceſſita-
tes humanæ cibi, ſomni, cæteręque huius
generis, per mortem Chriſti ablatæ ſunt,
& in Orientem, id eſt, in ſpem reſurrectio-
nis, & immortalitatis proiectæ. Veſicula,
quatenus cibum recipit ad nutriendũ cor-
pus, mortalitatis defectum ſignificat. Plu-
mæ, quatenus ad repellendum frigus tri-
butæ auibus ſunt, neceſſitates humanas
g p.605. indicãt. * g Confractæ ſunt Chriſto aſcel- 17
læ, non ſectæ: quoniam Crucis ignominia,
& Iudęorum opprobria humiliarũt Chri-
ſti nomen, & gloriam; quatenus Chriſtus
crucifixus, fuit Iudęis ſcandalum, Genti-
bus ſtultitia; ſed tamen manſit, & ſemper
in Eccleſia manebit fides diuinitatis Chri-
ſti, maieſtatis, poteſtatis, & gloriæ. Bra-
chium, cui in auibus aſcellæ reſpondent,
diuinæ potentiæ ſymbolum eſt, Exod.6.6.
Pſal.10.15.& actionum, & operum, Cant.
8.6. ex Gregorio.

Interpretatio Tropologica.

De Iuſto.

DVplex eſt ſacrificium: alterum externum, propriè dictum, de quo ſecundum litteram agitur in hoc capite: alterum myſticum, & ſpiritale mentis, quod appellare Scripturæ ſacræ ſolent ſacrificium iuſtitiæ. Per quod homo iuſtus offert animum, ſeq; totum Deo, eiuſque voluntati. Et quia hæc oblatio debetur Deo: reddere autẽ debitum, iuſtitiæ actus eſt: iuſtitiæ ſacrificium appellatur. Vt autem externa oblatio non eſt ſacrificium, niſi mutatio aliqua in re oblata fiat, vt accidit eam occidendo, vel comburendo: ita ſpiritualis oblatio verum ſacrificium eſt, quatenus per illã vetus homo noſter abſumitur cum vitijs, & concupiſcẽtijs ſuis. Indicant Scripturæ ſacræ externo ſacrificio ſacrificium mentis ſignificari; quatenus interiorem oblationem, qua mens offertur Deo, ſacrificij nomine appellant; eamq; cum externo ſacrificio comparant, aiuntque illam ſacrificio externo beſtiarum potiorem eſſe, Deoq; acceptiorem. a Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ. b Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Sacrificijs veteribus mentis ſacrificium ſignificari docet Aug. 10. Ciuit. 5. & Clem. Alex. 5. Strom. & Theodor. lib. de ſacrificijs, & S. Thom. 2.2.q.85.a.2. Docent omnes Patres, quatenus veterum ſacrificiorum ritus de ſpiritualis ſacrificij actibus myſticè interpretantur. Ergo quæ hoc in capite de animalium ſacrificijs dicuntur, de ſpirituali iuſtorum ſacrificio myſticè interpretanda ſunt.

a Pſal.4.
b Pſal. 50. Mich.3.3. & 6.7,8.

3 * Armentum, ſymbolum eſt Eccleſiæ,
vt ſupra dictum eſt. Vitulus, quatenus eſt
inter animalia, quæ Deo offerebantur, pul-
cherrimus, ſymbolum eſt hominis iuſti;
cuius ſpecies eſt Deo gratiſſima propter
habitum gratiæ, quę participatio quędam
eſt diuinæ pulchritudinis. c Eſt Deo offe- c p.1331,
rendus vitulus ex armẽto, ex Eccleſię cor- 1334.
pore: quoniam non eſt Deo gratus, qui nõ
habet fidem; Eccleſiam autem fides con-
ſtituit vt fundamentum. d Maſculus, vir- d p.2181.
tutem chriſtianam indicat, vt vidimus ſu-
pra. Virtus habet rationem ardui. Virili
opus eſt animo ad actus virtutis exequen-
dos, præſertim ad opus ſacrificij iuſtitiæ.
Macula, peccati ſymbolum eſt, Pſal.14.2.
S. Thomas 1.2.q.86.a.1.& 2.& q.89.a.1.
e Ergo vitulus immaculatus, eſt homo iu- e p.644.
ſtus, quatenus habitum habet gratiæ.
f Peccata enim per iuſtificationem, ſeu f p.413.
gratię receptionẽ non teguntur, ſed omni-
no delentur, Trid. ſeſſ. 5. de peccato orig.
Oſtium tabernaculi, eſt Chriſtus, per quẽ
eſt ingreſſus in Eccleſiam: g ergo oblatio g p. 408,
ad oſtium tabernaculi fit, cum in Chriſto 410,411.
fit, h per fidem in Chriſtum, per ſpem in h Eſic. apud
meritis Chriſti, propter gloriam Chriſti. Gloſſ.
4 * Manus, operis ſymbolum eſt, Pſal.7.4.
& 23.4. Caput, mentis eſt ſymbolum,
can. 5612. i Igitur ponere manum ſuper i p.1721.
caput hoſtiæ, eſt aggredi actus mentis,
id eſt, intellectus, & voluntatis, Dei maie-
ſtatem contemplando, & noſtram vilita-
tem; Dei gloriam amando, & intendendo
in oblationis noſtræ opere. † Ponere ma- † p. 406.
num ſuper caput hoſtiæ, eſt voluntariè ſe
ad iuſtificationem præparare. Ita oblatio
5 acceptabilis erit Domino. * k Vitulum k p.655,
immolare, eſt ſe totum in Dei obſequium 658.
offerre. Sanguis, ſymbolum eſt peccati,
Oſ.4.2. & hominis carnalis, 1.Cor.15.50.
l Fundunt Sacerdotes ſanguinem vituli l p.778.
per altaris circuitum, cum peccator in Sa-
cramento confeſſionis ſe accuſando, ſuum
ſcelus quaſi ſanguinẽ foras emittit; illudq;
Sacerdotes remittunt per poteſtatem ſibi
à Chriſto traditam; cuius ſymbolum eſt

altare,

m Cyr.4. in Ioan. 28. Aug. 1.q. in Euang. 34. Amb.l.4. de Sacr.c.12. Rupert.l.5. c.30. Bern. ſer.4. Omniũ Sanctorum. S.Tho. 1.2. q.102. a.4. ad 7. et 3.p. q.83.a.2. Gregor. 3. Mor.20. & in Pſal.50. Pœnit.4. in fin.
† p.1600. 2273.
n p.256.
o p.261.
p p.412, 781, 800.
q p.667.
r p.1575.
s p.1722, 1723, 1759.
t Vide Patres in Syl. Alleg. v. Caput 9.7.
u p.1572.
x p. 412, 781,800.
a p.639, 641,642.

altare; *m* iuxta Patrum ſententiam.
Alio modo: † Fundunt Sacerdotes ſan-
guinem per altare, cum Fideles ad Chri-
ſtum imitandum in ſui mortificationem
incumbunt. * *n* Pellis, vitia ſignificat, vt 6
ſupra dictum eſt. *o* Pellis detrahitur, cum
mali habitus mortificatione abolentur:
p Artus in fruſta conciduntur, cum homo
vetus pœnitentia, doloreque conteritur.
* Lignum, Crucis ſymbolũ eſt, Gal.3.13. 7
& 1.Pet.2.24. & cordis, ac voluntatis,
Eccli.27.7. *q* Ergo ſtruem lignorum com-
ponere, eſt Cor crucis meditatione, ac
amore, ad ſacrificium iuſtitiæ præparare.
r Ignis autem, qui ad holocauſtum perfi-
ciendum ſubijcitur, eſt ardor charitatis,
qua in Dei ſeruitium, & gloriam ferimur. 8
* *s* Membra cæſa deſuper ordinare, eſt
omnes mortificationis, ac propriæ abnega-
tionis actus ſecũdum diſcretionis, ac pru-
dentiæ regulas dirigere ad ſeruitium Dei.
* Caput, mẽtis ſymbolum eſt, *t* Cant.2.6. 9
u Caput, iecur, inteſtina, pedes offerre; eſt
intellectum, voluntatem, ſenſus internos,
& externos in Dei obſequiũ mortificare,
Deiq; voluntati ſubijcere. *x* Inteſtina, &
pedes lauantur aqua, cũ actus & internos,
& externos pœnitẽtia à peccatorum ſorde
purgamus. Aqua, quatenus ſordes abluit,
ſymbolum eſt remiſſionis peccatorum,
Num. 8.7. Epheſ. 5.26.

Porrò triplicis ſacrificij, Vituli, Agni,
Turturis, ſiue pulli columbarum, triplex
Tropologia videtur eſſe. 1. *a* Tria ſunt
Fidelium genera in Eccleſia, Clericorum,
Monachorum, Laicorum. Quorũ quiſque
ſe in holocauſtũ offerre debet Deo. Vitu-
lus, ſacrificij ſymbolum eſt, Pſal.50.21.&
68.32. Oſ.14.3. Miniſtri autem ſacrificij
ſunt Clerici, ſiue ij, qui ad eccleſiaſticam
Hierarchiã pertinent. Eſt & vitulus Ope-
rarij euangelici ſymbolum, 1. Cor. 9. 9.
b p.646. *b* Ex eadem autẽ Hierarchia ſunt, qui in
Eccleſiæ agro operantur, Sacramenta mi-
c p.641. niſtrando, & verbũ Dei. *c* Oues, quatenus
lacte, ac lana victum nobis exhibẽt, Fide-
lium laicorum ſymbolum ſunt, qui dum
curis rerum, temporalium occupantur, vi-
ctus materiam Clericis, Monachiſq; mi-
niſtrant. *d* Auis, quatenus in arboris ramis *d p.641.*
habitat, hominis cõtemplatiui ſymbolum
eſt, ſeſe diuini verbi contemplatione oble-
ctantis, Matth.4.3. Tales Monachi ſunt.
Turtur etiam Monachos ſignificat, qua-
tenus eſt auis caſta, ſolitaria, gemebunda,
quieta, meditabunda. Columba quoque
meditantis, & contemplantis eſt ſymbo-
lum, Cãt.2.14. Iſa.38.14.& 59.11.& 60.8.
2. *e* Perfectũ iuſti homines holocauſtum *e p.655.*
offerunt Deo, cum ſe diuino ſeruitio in
Cœnobijs triplici voto mancipant, Obe-
dientiæ, Paupertatis, Caſtitatis. Hoc per-
fectum holocauſtum videtur ſignificari
triplici ſacrificio, vituli, agni, turturis.
f Vitulus enim, ſiue bos, quatenus iugo *f Aſſic. apud*
ſeruit, obedientis ſymbolũ eſt. Ouis, qua- *Gloſſ.*
tenus coram ſe tondẽte obmuteſcit, ſym-
bolum eſt Fidelis paupertatem patienter
tolerantis. Turtur, quatenus eſt auis caſta,
caſtitatis eſt ſymbolum. 3. *g* Vitulus, ouis, *g p.2257.*
auis, tres concupiſcentias ſignificãt, carnis,
diuitiarũ, honoris: quæ mortificandæ ſunt,
ac Deo offerendæ. Vitulus, laſciuientis po-
puli ſymbolum eſt, Ierem.46.21.& 50.11.
Oues, & eiuſdẽ generis animalia, ſuo vel-
lere diuitias indicant. Aues, quatenus in
altum ſe pennis erigunt, ſuperbos ſignifi-
15 cant, & gloriam appetentes. * *h* Caput ad *h p.2369,*
collum retorquetur, cum cogitationes ſu- *2396.*
perbæ, diuinorum præceptorum obediẽtia
humiliantur, & cogitatione obedientiæ,
qua ſeipſum Filius Dei humiliauit vſque
ad mortem. *i* Collum vulneratur, non ab- *i p.2262.*
ſcinditur: quatenus diſcreta mortificatio
non tollit ab homine voluntatẽ, ſed ex ea
peccati ſanguinem elicit. Vult enim Deus
ad bona opera etiam voluntatem noſtram
16 liberè concurrere. * *k* Veſicula, & plumæ *k p.2270,*
proijciendæ; quia gula, faſtus, cogitatio- *2271,2287,*
nes curioſæ procul eſſe debent ab homi- *2305,2399,*
ne iuſto, diuino ſeruitio ſe mancipanti. *2403,2413.*
17 * *l* Aſcellas confringimus, non ſecamus; *l Greg.hom.*
m cum animi noſtri potentias, ac paſſiones *7 in Ezech.*
non extinguimus, ſed frænamus. *m p.676.*

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA.

Ritus deſcribitur ſacrificii ex ſimila, oleo, thure, ſpicis. A fermento, & melle præcipitur abſtinendum; ſal in omni ſacrificio adhibendum.

1 ANima cùm obtulerit oblationem ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio. fundetque ſuper eam oleum, & ponet thus, 2 ac deferet ad filios Aaron ſacerdotes: quorum vnus tollet pugillum plenum ſimilæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale ſuper altare, in odorem ſuauiſsimum Domino. 3 Quod autem reliquum fuerit de ſacrificio, erit Aaron & filiorum eius, Sanctum ſanctorum de oblationibus Domini. 4 Cùm autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano: de ſimila, panes ſcilicet abſque fermento,

con-

conſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita.. 5 Si oblatio tua fuerit de ſartagine,
ſimilæ conſperſæ oleo & abſque fermento, 6 diuides eam minutatim, & fundes
ſuper eam oleum. 7 Sin autem de craticula fuerit ſacrificium, æquè ſimila oleo
cōſpergetur: 8 quam offerens Domino, trades manibus ſacerdotis. 9 Qui cùm
obtulerit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit ſuper altare, in odorem
ſuauitatis Domino; 10 quidquid autem reliquum eſt, erit Aaron, & filiorū eius,
Sanctum ſanctorum de oblationibus Domini. 11 Omnis oblatio, quæ offertur
Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in
ſacrificio Domino. 12 Primitias tantùm eorum offeretis ac munera: ſuper alta-
re verò non imponentur in odorem ſuauitatis. 13 Quidquid obtuleris ſacrificij,
ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione
tua offeres ſal. 14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domi-
no de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic
offeres primitias tuas Domino, 15 fundens ſupra oleum, & thus imponens, quia
oblatio Domini eſt, 16 de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris, partem
farris fracti, & olei, ac totum thus.

Interpretatio litteralis.

1 A*Nima cum obtulerit oblatio-*
nem, &c. Non ſolum ex ani-
mantibus, ſed etiam ex in-
animis offerebantur Deo ſa-
crificia. tum vt horum etiam auctor, ac
largitor Deus agnoſceretur: tum ad com-
moditatem offerentium pauperum, qui
beſtias non poterant offerre: tum vt ea
quoque in vſum, & commodū miniſtro-
rum cederēt: tum vt varijs modis Chriſti
ſacrificium, & ſpiritualis iuſti hominis
oblatio figuraretur. Quę ad dogmaticam
textus explicationem ſpectant, *a* vide ſu-
pra in capite primo in principio. ***Anima***,
Homo, quiſquis. Pars hominis anima pro
toto homine ſumitur per ſynecdochen,
can. 1163. 8692. *Oblationem ſacrificii*,
Hebræum מנחה *Minhhah*, Sacrificium
vertit vulgata: quia nō erat ſimplex obla-
tio, ſed fiebat cum aliqua mutatione rei
oblatæ; quod eſt proprium ſacrificij. nam
offerebatur Domino ſuper altare eā com-
2 burendo. * ***Memoriale ſuper altare***,
Hebr. *Monumentum, memoria, odor,*
ſuffitus altaris ignitus, Pugillum illum
comburet ſuper altare; vt ſit in ſignum
tum memoriæ, quam habet offerens, de
colendo Deo; tum vt Deus inuitetur ad
beneficia conferenda; tum vt per illum
pugillum ſignificetur totam reliquā obla-
tionem offerri Deo. Voluntas diuina be-
nefaciendi memoria appellari ſolet, can.
2702. 7242. Indicāt hæc verba eſſe Deum
c exorabilem, *d* benignum, *e* beneficum:
vt & ſequentia, *In odorem ſuauiſſimum*
Domino, Hebr. *Odorem quietis Domino*,
Vt placetur Dominus. Odor, ſymbolum
eſt orationis: ſacrificium genus quoddam
orationis eſt, quod Deum placat non ver-
3 bis, ſed facto. * ***Quod autem reliquum***
fuerit de ſacrificio, erit Aaron, & filiorum
eius, *f* Sunt Sacerdotibus oblationes offe-
rendæ: vt vel ad ſuum vſum, vel ad diui-
num cultum inſumant. ***Sanctum ſancto-***
rum de oblationibus Domini, Hebr. ***De***
ignitis Domini, Indicat id quod reliquum
eſt ex oblatione, non poſſe niſi in Sacerdo-
tum vſum cedere: quia ſanctiſſimum eſt,
Deo iam dicatum per ritum ſacrificij, &
ignitionis: quare non debet niſi ab homi-
nibus Deo ſacris abſumi.
4 * ***Simila***, & ſimilago, eſt medulla fari-
næ triticeæ, hoc eſt, ea pars, quæ eſt media
inter pollinem, & ſecundarium; potiſſi-
mam ad nutriendū vim habēs. Sunt enim
molitæ farinæ partes quatuor, pollen, ſi-
mila, ſecundarium, ſiue cibarium, & fur-
fures. ***Panes***, Hebr. חלת ***Hhalloth***, Col-
lyrida, placenta, libus, cruſtulum rotundū.
Conſperſos, Mixtos. ***Lagana***, hebr. רקיק
Raqiq, Cruſtula, placenta. Ita hebraicè
dicta ob tenuitatem.
11 * ***Nec quidquam fermenti ac mellis***
adolebitur in ſacrificio Domino. Signat
hæc prohibitio myſteria, de quibus infra
dicetur in ſenſu myſtico. Secundum litte-
ram autem, videntur duo extrema ſigni-
ficari, à quibus in ſacrificijs eſt recedendū.
Nihil eſſe in ijs debet corruptionis, nihil
ſuperfluæ oblectationis. Fermentum, cor-
ruptionis eſt ſymbolum; Mel, delitiarum.
Quamquam etiam mel corruptionis eſt
ſymbolum, quia noxium eſt ſtomacho, &
aiunt mixtum farinæ illam corrumpere,
vt fermentum. Poteſt & alia eſſe cauſa
prohibitionis: quod in ſacrificijs deorum
mel adhiberi ſoleret.
13 * ***Nec auferes ſal fœderis Dei tui de***
ſacrificio tuo, hebr. ברית ***Berith***, ſignificat,
Pactum, fœdus, diſpoſitionem. Vocat Sal
fœderis Dei; quatenus ita diſpoſuit Deus,
tradens ſuas leges Cæremoniales Iſraeli-
tis, vt ſit ſemper ſal in ſacrificio. Sacrificiū
erat quaſi cōuiuium quoddam, quod Deo
exhi-

a Vide c. 1. in princ. lit. b, i, k, l, m, n, o, p.

c p. 55.
d p. 53.
e p. 54.

f p. 1970.

exhibebatur. Solet in omnibus conuiuijs
ſal apponi. Poteſt & ſal fœderis eſſe di-
ctum, quia ſal adhiberi ſolebat in firman-
dis fœderibus, ac ſignificandam amicitiæ
incorruptionem, ac ſtabilitatem.

Allegoria.

De ſacrificio euchariſtico.

a p. 429, 739, 743, 962. *a* SImila conſperſa oleo ſunt corpus, & 4
ſanguis Chriſti Verbo diuino hypo-
ſtaticè vnita. Nam frumētum ſymbolum
eſt Chriſti, Pſal. 2. Apprehendite diſcipli-
nam, hebr. Oſculamini frumentum. &
Pſal. 4. 8. ex Patribus, & Zachar. 9. 17. ex
Hieron. Oleum autem effuſum, ſymbolū
eſt diuini, ac æterni Verbi procedentis à
Patre, & humanitati communicati, Pſal.
b p. 565. 44. 8. Cant. 1. 2. 2. *b* Obtulit autem ſe
Chriſtus pro nobis Patri cum thure per-
c p. 492. fectiſſimæ obedientiæ. *c* Offert ſe in Eu-
chariſtia cum toto thure; quatenus tradit
nobis totam ſuam bonitatem: quatenus
ex Chriſti oblatione infinita exiſtit gloria
Deo. Offert ſe in Euchariſtia cum ſale:
quatenus Euchariſtia eſt opus infinitę ſa-
pientiæ. Thus, religionis, ac pietatis ſym-
bolum eſt, Iſa. 43. 23. & 66. 3. Ierem. 6. 20.
& 17. 26. Odor, ſymbolum eſt diuinæ no-
titiæ, ſiue gloriæ, 2. Cor 2. 14, 15. Eph. 5. 2.
Sal, ſapientiam ſignificat, Coloſſenſ. 4. 6.
3. Ritus abſumendi pugillum oblationis
in odorem ſuauiſſimū Domino, reliquum
autem pro Sacerdotibus ſeruandi; indicat
id, quod in Miſſæ ſacrificio peragitur.
Pars euchariſtici panis in altari à Sacer-
dote conſumitur: reliquum ad cibum Fi-
delis populi reſeruatur. Quiſque autem
Fidelis, Sacerdos myſticus eſt, quatenus
offert Deo ſacrificiū laudis, atque iuſtitiæ,
d p. 494. Apoc. 5. 10. 4. *d* Simila ſine fermento, eſt
e p. 531, 545. Chriſti caro ſine peccato. *e* Sacrificium
ſine melle, eſt Chriſtus patiens, quatenus
f Rom. 15. 3. ſibi non placuit, *f* ſed ſicut ſcriptum eſt,
g Pſal. 68. 10. inquit Paulus. *g* improperia impreperan-
tium tibi, ceciderūt ſuper me. Fermentum
ſymbolum eſt malitiæ, Oſ. 7. 4. Matt. 16.
6, 11. 1. Cor. 5. 6. Mel, ſymbolum eſt vo-
luptatum, & conſolationum, Prou. 25. 16.
h p. 774. Eccli. 24. 27. 5. *h* Similam Deo offerimus
ſine fermento, cum ad ſacrificium eucha-
i p. 775. riſticum accedimus ſine peccato. *i* Simi-
lam cum ſale offerimus, cum oblationi eu-
chariſticæ conſiderationem aſſociamus,
& meditationem tanti myſterij.

Tropologia.

De Iuſtificatione, ac bonis operibus.

GEnus quoddam ſacrificij, peccatoris
iuſtificatio eſt. Nam contingit in ea
oblationem Deo fieri, quatenus homo per
actus, quibus ad iuſtificationem diſponi-
tur, redit in obſequium Dei, à quo receſſe-
rat per peccatum, ſeq; diuinæ voluntati
ſubijcit. Hæc autem oblatio non eſt ſine
mutatione. quoniam moritur homo pec-
cato, & viuit Deo. Quatuor autem ſunt
actus, quibus homo ad iuſtificationem di-
ſponitur, nempe actus fidei, ſpei, charita-
tis, contritionis. Horum quatuor actuum
figura videntur fuiſſe quatuor illa, quibus
ſimilæ oblatio fiebat, ſal, thus, oleū, ſimila.
13 * 1. *a* Sal, doctrinæ ſanæ ſymbolum eſt, a p. 408, 783.
Matth. 5. 13. Talis eſt doctrina fidei.
b Accedentem autem ad Deum, oportet b Hebr. 11. 6.
credere quia eſt, & inquirentibus ſe remu-
nerator ſit. Non poteſt offerri ſacrificium
ſine ſale: quia ſine fide impoſſibile eſt pla-
cere Deo. Eſt fides principium ſalutis.
15 * 2. *c* Spes, thure figurabatur. vt enim c p. 410.
thuris vapor in altum aſcendit: ita ſpes
Chriſtiana ſuo deſiderio in cęlum, & ęter-
nam felicitatem aſcendit. ex ea orationis
actus deriuatur, qua à Deo ſalus petitur
per merita Ieſu Chriſti. ſymbolum autem
orationis eſt thus, Pſal. 140. 2. Apoc. 8. 3.
3. *d* Charitas in iuſtificatione requiritur. d p. 411.
amādus enim Deus eſt, vt amicitiam cum
eo ineamus. Charitatis autem ſymbolum
eſt oleum, Pſal. 140. 5. Matth. 25. 3.
16 * 4. *e* Contritionis actum formare debet, e p. 412. 781, 800.
vt homo iuſtificetur. vt enim fiat cū Deo
reconciliatio, debet retractari iniuria, qua
Deus eſt offenſus. Simila ſymbolum eſt
cōtritionis. eſt enim ſimila granum tritici
contritum. Porrò à ſacrificio Iuſtificatio-
nis abeſſe debet fermentū, & mel. *f* Abeſt f p. 785, 801.
fermentum, quatenus vera cōtritio exclu-
dit omne peccatum, per propoſitum abſti-
nendi in poſterum à Dei offenſa. *g* Abeſt g p. 802, 804, 808.
mel, quatenus vera contritio includit pro-
poſitum abſtinendi in poſterum ab occa-
ſionibus peccandi, quales ſenſuum dele-
ctationes eſſe ſolent.

Alius huius oblationis ſenſus Tropolo-
2 gicus eſt de bonis operibus. * 1. *a* Offeri- a p. 1722, 1760.
mus ſimilam, cum ſingulas operis circun-
ſtantias examinamus; *b* cum media operi b p. 1713, 1723.
congruentia inquirimus. 2. *c* Miſcemus
oleum, cum opus bonum charitate infor- c p. 1721, 1725, 1572.
mamus: illud Dei voluntati conformādo,
d ad Dei gloriam, & ad proximorum vti- d p. 1570, 1575, 1603.
litatem dirigendo. 3. *e* Adolemus totum
thus, cum quidquid opus noſtrum boni- e p. 39. 404, 1038, 1595.
tatis habet, totum Deo tribuimus vt au-
ctori. 4. *f* Oblationem ſale condimus, f p. 1600, 1330, 1342.
tum quatenus ad opus bonum mouemur
per cognitionem, quam à doctrina Fidei
accipimus: vt, quia ſcimus ex fide eſſe
operibus bonis ęterna pręmia à Deo pro-
poſita, malis operibus æterna ſupplicia
eſſe Deum comminatum; quia ſcimus ex
fide, velle Deū nos ipſum, & Ieſum Chri-
ſtum Filium Dei bonis operibus imitari. g p. 1044, 1757, 1759.
g Tū quatenus conamur omnia prudenter
agere,

agere,& cũ diſcretione. Symbolum enim eſt ſal tum doctrinæ ſanæ, tum exempli ſalutaris, tum prudentiæ, Matth. 5. 13.
i p.1150. Coloſs.4.6. 5. *i* Azymum offerimus, cum ſynceram in opere intẽtionem habemus;
k p.1036. *k* cum conamur efficere vt nulla operis circunſtantia ſit, quæ vllam à recta ratio-
l p.2257. ne diffo̲rmitatem habeat. 6. *l* A melle abſtinemus, cum in bono opere cauemus ne nobis ipſi placeamus; cum humanas laudes fugimus; cũ ne à bono opere auertamur à carnis delectationibus abſtinemus. 7. *m* Primitias offerimus, cum incipientes m p.640. ſumus, & opera purgatiua confectamur. Primitiæ, quæ Deo offeruntur, Incipientium figura ſunt; Simila, proficientium; Panis, & lagana perfectorum.

CAPVT TERTIVM.

S V M M A.

Ritus præcipitur offerendi hoſtias pacificas: quæ vel ex bobus, vel ex ouibus, vel ex capris offerri poterant. Idem fere horum trium ritus.

1 QVòd ſi hoſtia pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem ſiue feminam, immaculata offeret coram Domino. 2 Ponetque manum ſuper caput victimæ ſuę, quę immolabitur in introitu tabernaculi teſtimonij, fundentque filij Aaron ſacerdotes ſanguinem per altaris circuitum. 3 Et offerent de hoſtia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis eſt intrinſecus: 4 duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis. 5 adolebuntque ea ſuper altare in holocauſtum lignis igne ſuppoſito: in oblationem ſuauiſsimi odoris Domino. 6 Si verò de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorum hoſtia, ſiue maſculum obtulerit, ſiue feminam, immaculata erunt, 7 Si agnum obtulerit coram Domino, 8 ponet manum ſuam ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimonij: fundentque filij Aaron ſanguinem eius per circuitum altaris. 9 Et offerent de pacificorum hoſtia ſacrificium Domino: adipem & caudã totam 10 cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque vniuerſa vitalia, & vtrũque renunculum cum adipe qui eſt iuxta ilia, reticulumq; iecoris cum renunculis. 11 & adolebit ea ſacerdos ſuper altare, in pabulum ignis & oblationis Domini. 12 Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam Domino, 13 ponet manum ſuam ſuper caput eius: immolabitq; eam in introitu tabernaculi teſtimonij. Et fundent filij Aaron ſanguinem eius per altaris circuitum. 14 Tollentq; ex ea in paſtum ignis dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit vniuerſa vitalia, 15 duos renunculos cum reticulo, quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis: 16 adolebitq; ea ſuper altare ſacerdos, in alimoniam ignis, & ſuauiſsimi odoris. Omnis adeps Domini erit 17 iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris: nec ſanguinem, nec adipem omnino comedetis.

Interpretatio litteralis.

PAcificorum, Sacrificia, quæ pro 1 beneficio accepto, vel accipiendo offerebantur, Hoſtiæ pacificæ appellantur. Eæ partim cremabantur, partim à Sacerdotibus, partim ab offerentibus comedebantur. Quæ pro beneficio accipiendo immolabantur, poterant etiam in craſtino manducari; aliæ debebãt ipſo die ſacrificij cõſumi, c.2109. *Pacifica*, hebr. *Shelamim*, à verbo שלם *Shalam*, quod ſignificat Pacem habere, Perfici, Retribuere. Videntur ergo Pacifica appellata, quod pacem ſignificarent, id eſt, animi quietem ob beneficium acceptum; vel pacem, & amicitiam cũ Deo; vel perfectionem proteſtarentur accepti beneficij, vel recipiendi; vel retributionem in gratiarum actionẽ pro beneficio recepto.

Interpretatio dogmatica huius capitis *a* ex capite primo petenda eſt. a Vide c.1. in princ. lit. i,k,l,m,n,o,p.

2 * *Ponetq; manum ſuper caput victimæ,* Vid.ſup.c.1.v.4. *b* Symbolum oblationis. b p.1968.

3 * *Adipem, qui operit vitalia*, hebr. Viſcera, LXX. ventrem. *Quidquid pinguedinis eſt intrinſecus*, In viſceribus. *Duos renes cum adipe, quo teguntur ilia*, hebr.

Duos

Duos renes,& adipem,qui ſuper eos ſuper
ilia. Ilia,partes coniūctæ renibus ſub lum-
bis, vel lumbi ipſi, c.4642. Renes, & re-
nunculi, hebr. כליות *Celajòth*, ſunt viſcera
duo vtrinque non procul à vena caua ſita,
ſanguinis ſerum, hoc eſt, vrinam per venas
emulgentes attrahentia, & per longos
quoſdam meatus ad veſicam trāſmitten-
tia. Iuxta ſpinam ipſam adhęrent, c.4685.
Reticulum iecoris cum renunculis, hebr.
Iuxta renunculos. Non ſunt aliud re-
nunculi, quàm renes: eadem eſt vox he-
bræa Celajòth.

* *Caudam totam*, In ſacrificio bouis,& 4
capræ non fit mentio caudæ. Myſterium
indicatur, de quo infra in myſtica inter-
pretatione.

* *Omnis adeps Domini erit*,&c. Non 16
licebat Hebręis nec ſanguinem,nec adipē 17
comedere. Vt non ſolum quando ſacrifi-
cabant, ſed etiam quoties animalia come-
debāt, recordarentur aliquid Deo offerre,
vt illum ſuum dominum agnoſcerent, &
auctorem bonorum omnium. A ſanguine
vita maximè pendet: Deo ſanguis offere-
batur vt domino vitæ. Adeps pars corpo-
ris ad eſum dulciſſima: Deo adeps offere-
batur, vt potiſſimus cibus. Ex his intelli-
e p.2287. gimus 1. *e* Virtutis actum eſſe abſtinen-
tiam, ſi fiat ob finem bonum, vt ad Deum
f p.2290. reuerendum. 2. *f* Licitè præcipi ciborum
abſtinentiam ab Eccleſia.

Allegoria.

De Chriſti ſacrificio.

a p.565. 1 *a* BOuis rationem Chriſtus habuit 1
in ſui ſacrificio, quatenus ex
b p.494. Patris obedientia mortuus eſt. *b* Agnus
536. fuit, quatenus innocens occiſus. *c* Hœdo
c p.559. ſimilem ſe præbuit, quatenus peccata no-
ſtra ipſe portauit, & cum ſceleratis repu-
tatus eſt.

d p.563. * 2 *d* Poſuit manum ſuper caput victi- 2
mæ ſuæ, cum ſpontè ſe Patri obtulit ad
paſſiones, mortemq; ſubeundam pro no-
e p.740. ſtra ſalute. *e* Poſuit manum ſuper caput
745. victimæ, cum Apoſtolis, & Apoſtolorum
ſucceſſoribus poteſtatē tribuit in corpus,
& ſanguinem ſuum: Hæc quotieſcunque
feceritis, in mei memoriam facietis.

f p.739. * 3 *f* Fundunt Sacerdotes ſanguinem 3
745. per altaris circuitum, cum corpus, & ſan- 4
guinem Chriſti ſuper altare conſecrant;
g p.646. *g* cum Sacramenta Fidelibus miniſtrant,
h p.700. *h* cum Filij Dei mortem prędicant. Altare
enim ſunt Fideles,& hominum corda.

i p.775. 4 *i* Adeps, & renunculi, ſunt interni,
ac deuoti affectus tum Chriſti, tum Fide-
lium in Deum; quatenus ſacroſanctum
ſacrificium offerūr in reuerentiam, in glo-
k p.572. riam Dei, in gratiarum actionem.
573, 583. 5 *k* Caro hoſtiæ pacificæ à miniſtris, &
ab offerētibus comeditur: quatenus valor
mortis Chriſti pro noſtra redemptione, ac
ſatisfactione prodeſt: *l* quatenus corpore l p.772, 773
Chriſti & Sacerdotes, & cęteri Fideles in
ſacra ſynaxi cibantur.

9 * 6 *m* Agni cauda Deo offertur, qua- m p.581.
tenus Chriſti paſſiones offeruntur, & hu-
militas,& exinanitio. Cauda enim condi-
tionis vilis, & abiectæ ſymbolū eſt, Deut.
28.13, 14.

Tropologia.

1 *a* TRiplex hoſtia pacifica, Bos, a p. 640.
Agnus, Capra; triplicem Fide-
lium ſtatum ſignificat, incipientium, pro-
ficientium, perfectorum. Nam hœdus,
capra, hircus, quātenus fœda animalia
ſunt, fœditatem ſignificāt vitiorum: quæ
remiſſo peccato ſolent in ijs remanere, qui
ad Baptiſmum veniunt,& ad pœnitentiā,
Cant.4.1.& 6.4. Agnus, ouis, aries, imbe-
cillia animalia, ſed ſimplicia, proficiētium
ſymbola videntur eſſe: qui puri quidem à
vitijs ſunt; ſed nondum habent virtutem
perfectam; nec tantum robur vt validio-
ribus tentationibus poſſint obſiſtere. Bos
autem animal validum, ac laborioſum,
virum perfectum ſignificat; qui tantum
virtute valeat,& doctrina, vt poſſit etiam
alios perficere. Quales ſunt operarij euan-
gelici. Quorum bos ſymbolum eſt ob eam
quoque rationem, quia palea veſcitur cibo
ſimplici, vt homo euangelicus paucis con-
tentus eſt,& gaudet paupertate, Iſa.11.7.

2 *b* Poteſt etiam triplex hoſtia pacifica b p.639.
aliam triplicem Fidelium diſtinctionem
ſignificare, Sęcularium, Monachorum,&
Clericorum. Hœdi ſæculares ſunt, occu-
pari curis temporalium, quibus ſæpiſſimè
animi puritas fœdatur. Agni Monachos
repræſentant: in quibus viget ſimplicitas
Chriſtiana, & pietas, & religio. Boues,
Clericorum ſymbolum ſunt: quorum eſt
in vinea Domini operari, & colere agrum
Eccleſiæ, Ezech. 1. 10. & 1. Cor.9. 9. &
1. Tim.5.18.

3 *c* Porrò qui tria vota Religionis vo- c p.655.
uent, obedientiam, paupertatem, caſtita-
tem, triplicis hoſtiæ rationem habent,
bouis, ouis, capræ. Nam per illa vota tres
concupiſcentiæ mactantur, & Deo offe-
rūtur, carnis, diuitiarum, honoris. Hœdi,
qui fœdi ſunt, carnis concupiſcentiam re-
præſentant. Oues, quatenus lactis, lanæq;
feraces ſunt, diuitias exprimunt. Taurus,
ſuperbiētis hominis ſymbolum eſt, Eccli.
6.2.

4 Iecur, ſanguinis officina, vim iraſci- d p.2257. 2346.
bilem ſignificat; Renes, libidinoſi humo- *Baſil. Theo-*
ris vaſa, vim concupiſcibilem, Pſal.7.10. *doretus, Iſy-*
Ierem.11.20. Adeps, abundantiæ ſymbo- *chius, Ra-*
lum, Iob 21.24. Pſal.147.14. *d* Iecur, renes, *dulphus.*

& horum adipem offerimus Deo in odorem ſuauitatis; cum immoderatos iraſcibilis, & concupiſcibilis potentiæ motus in eius obſequium frænamus.

5 Cauda, pars animalis extrema, finem operis ſignificat. *e* Quam Deo offerimus cum vſque ad finem in bono opere perſeueramus. *f* Eam Deo offerimus, cum perſeuerantiam tribuimus Deo. Eſt enim ipſius donum.

e p. 2150.

f p. 379. Greg. hom. 25. in Euangelio.

† Vide Radulphum.

6 † Ouis cauda, non bouis, non hœdi præcipitur offerri: quia cum per hœdum vite ſpiritualis principiũ, per bouem vitæ ſpiritualis finis ſignificetur: magis proficientibus, ac progredientibus, quam incipientibus, & perfectis congruit in incepti boni operis progreſſum incumbere; præſertim cum minores ad perſeuerandum vires habeant proficientes, quàm perfecti.

7 *g* Præceptum eſt nec ſanguinem, nec adipem comedi. Sanguis, iræ; adeps, concupiſcentiæ motus immoderatos ſignat. Quæ comedimus, in noſtram ſubſtantiam conuertimus. Iubemur ergo iræ, & concupiſcentiæ immoderatos, prauoſque motus mortificare: ne mali actus in prauos habitus euadant, & animo in noſtræ ſalutis malum hæreſcant.

g p. 2157. 2546. Vid. Radulphum, et Iſychium.

Cæterorum tropologica interpretatio videri poteſt in tropologia capitis primi.

CAPVT QVARTVM.

SVMMA.

Præcipitur modus expiandi ſacrificio peccatum per ignorantiam commiſſum. Pro peccato Sacerdotis, & pro peccato totius populi iubetur vitulus offerri, pro peccato Principis hircus; pro cuiuſuis alterius peccato capra, vel ouis.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere filijs
Iſrael; Anima, quæ peccauerit per ignorantiam, & de vniuerſis mandatis Domini, quę præcepit vt non fierent, quidpiam fecerit: 3 ſi ſacerdos, qui vnctus eſt, peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum
immaculatum Domino: 4 & adducet illum ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino, ponetque manum
ſuper caput eius, & immolabit eum Domino. 5 Hauriet quoque de ſanguine
vituli, inferens illum in tabernaculum teſtimonij. 6 Cumq; intinxerit digitum
in ſanguine, aſperget eo ſepties corã Domino contra velum Sanctuarij. 7 ponetq;
de eodem ſanguine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſſimi Domino, quod
eſt in tabernaculo teſtimonij. omnem autem reliquũ ſanguinem fundet in baſim
altaris holocauſti in introitu tabernaculi. 8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quã omnia quæ intrinſecus ſunt: 9 duos renunculos, & reticulum quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis,
10 ſicut aufertur de vitulo hoſtiæ pacificorum: & adolebit ea ſuper altare holocauſti. 11 Pellem verò & omnes carnes, cum capite & pedibus & inteſtinis &
fimo, 12 & reliquo corpore, efferet extra caſtra in locum mundum, vbi cineres
effundi ſolent: incendetq; ea ſuper lignorum ſtruem, quæ in loco effuſorum cinerum cremabũtur. 13 Quòd ſi omnis turba Iſrael ignorauerit, & per imperitiam
fecerit quod contra mandatum Domini eſt, 14 & poſtea intellexerit peccatum
ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum, adducetque eum ad oſtium tabernaculi.
15 Et ponent ſeniores populi manus ſuper caput eius coram Domino. Immolatoque vitulo in conſpectu Domini, 16 inferet ſacerdos, qui vnctus eſt, de ſanguine eius in tabernaculum teſtimonij, 17 tincto digito aſpergens ſepties contra
velum. 18 ponetq; de eodem ſanguine in cornibus altaris, quod eſt coram Domino in tabernaculo teſtimonij: reliquum autem ſanguinem fundet iuxta baſim
altaris holocauſtorum, quod eſt in oſtio tabernaculi teſtimonij. 19 Omnemque
eius adipem tollet, & adolebit ſuper altare: 20 ſic faciens & de hoc vitulo quo
modo fecit & prius: & rogante pro eis ſacerdote propitius erit eis Dominus.
21 Ipſum autem vitulum efferet extra caſtra, atque comburet ſicut & priorem
vitulum: quia eſt pro peccato multitudinis. 22 Si peccauerit princeps, & fecerit
vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur, 23 & poſtea
intellexerit peccatum ſuum; offeret hoſtiam Domino, hircum de capris immaculatum.

latum. 24 Ponetq; manum ſuam ſuper caput eius: cumq; immolauerit eum in
loco vbi ſolet mactari holocauſtũ coram Domino, quia pro peccato eſt, 25 tin-
get ſacerdos digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens cornua altaris ho-
locauſti, & reliquum fundens ad baſim eius. 26 Adipem verò adolebit ſupra,
ſicut in victimis pacificorum fieri ſolet: rogabitq; pro eo ſacerdos, & pro pecca-
to eius, & dimittetur ei. 27 Quòd ſi peccauerit anima per ignorantiam, de po-
pulo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delin-
quat, 28 & cognouerit peccatũ ſuum, offeret capram immaculatã. 29 Ponetq;
manum ſuper caput hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & immolabit eam in loco holo-
cauſti. 30 Tolletq; ſacerdos de ſanguine in digito ſuo, & tangens cornua altaris
holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius. 31 Omnem autem adipem auferens,
ſicut auferri ſolet de victimis pacificorum, adolebit ſuper altare in odorem ſua-
uitatis Domino, rogabitq; pro eo, & dimittetur ei. 32 Sin autem de pecoribus
obtulerit victimam pro peccato, ouem ſcilicet immaculatam; 33 ponet manum
ſuper caput eius, & immolabit eam in loco vbi ſolent cædi holocauſtorũ hoſtiæ.
34 Sumetq; ſacerdos de ſanguine eius digito ſuo, & tangens cornua altaris holo-
cauſti, reliquum fundet ad baſim eius. 35 Omnem quoque adipem auferẽs, ſicut
auferri ſolet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis; cremabit ſuper altare in
incenſum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

Interpretatio litteralis.

PEccauerit per ignorantiam, De 2
ignorantia culpabili intelligitur.
nam inculpabilis non eſt peccatũ
indigens expiatione, ac venia.
a p. 1054, 1254. *a* Eſt voluntarium, & voluntati imputa-
tur, quod fit per ignorantiam, quam ipſa
b p. 1055, 1251, 1253. voluntas voluit. *b* Eſt voluntarium, & vo-
luntati imputatur, quod fit per ignoran-
tiam, quam ipſa voluntas tollere poteſt, ac
debet. *Mandatis,* Rebus mandatis. Su-
mitur actus pro obiecto. * *Delinquere* 3
faciens populum, Vel quia hortatus eſt ad
delinquendum, vel quia ſuo exemplo oc-
caſionem præbuit ad delinquendum.
* *Ponetque manum ſuper caput eius,* Eo 4
† p. 802. 808. ritu ſignificabat 1. † Se, cuius loco erat
vitulus, ſubijcere Deo poſt pœnitentiam.
2. Sua peccata in vitulum trãsferre. Actus
ſatisfactionis. * *In tabernaculum teſti-* 5
monii, In Sanctum, non in Sanctum ſan-
ctorum.

Horum, & ſequentium, quæ in hoc ca-
c Vide ſup. c. 1. à princ. litt. h, i, k, l, m, n, o, p, t. pite habẽtur, dogmata ſunt eadem, *c* quæ
in cap. 1. num. 3. Sunt etiam illa dogmata.
1. *d* Habuiſſe cæremonias veteris legis
virtutem ad tollendas immunditias, ſeu
d p. 861. irregularitates ex ſtatuto legis inductas.
e p. 863. 2. *e* Cæremonias veteris legis, quatenus
proteſtationes fidei in Chriſtum, à pecca-
to mundare potuiſſe. v. 2. *De vniuerſis*
mandatis Domini, quæ præcepit vt non fie-
rent quidpiam fecerit. & v. 20. * *Rogante* 10
pro eis Sacerdote, propitius erit eis Domi-
f p. 947. *nus.* 3. *f* Sacrificio placari Deum, *Propi-*
tius erit eis Dominus.
g p. 1685, 1686. * *Efferet extra caſtra,* *g* Significabat 12
is ritus, ita eſſe corrigendum peccatum
Rabert l. 4. de Templo. Sacerdotis, & populi per veram pœniten-
tiã, vt eius memoria prorſus in Fidelium
cœtu deleatur: vt nihil remaneat ſcanda-
li, nihil tranſeat in exemplum. *In locum*
mundum, Non erat in loco immundo re-
ponendum, quod Deo dicatum fuerat.
h Decet ſacra ſigna venerari. *Incendetque* h p. 851.
ea ſuper lignorum ſtruem, *i* Omnia com- i p. 1285.
burebantur, ad horrorem incutiendum.
k Nihil in vſum Sacerdotis remanebat, k p. 801.
vt ſignificaretur, Nullum patrati peccati
veſtigium remanere debere in animo pec-
catoris.
10 * *Rogante pro eis Sacerdote, propitius*
26 *erit eis Dominus.* Ex his verbis intelligi-
31 mus 1. *l* Eſſe Deo cultum exhibendũ ora- l p. 1926.
35 tione. 2. *m* Diſpoſuiſſe Deum multa non m p. 1927.
niſi petentibus elargiri. 3. *n* Congruum n p. 1928.
eſſe pro noſtris neceſſitatibus Sanctos ad
intercedendum Deo aduocare. 4. *o* Non o p. 1932.
ſolum pro nobis, ſed pro alijs etiam oran-
dum eſſe. 5. *p* Orationi communi magis p p. 1947.
congruum locum publicum eſſe. vt hic
pro totius populi peccato orat Sacerdos
in Tabernaculo. 6. *q* Congruum in cauſa q p. 1956.
publica, orationem publicã eſſe. 7. *r* Deum r p. 55.
exorabilem eſſe, *Propitius erit.* 8. *s* Eſſe s p. 776.
remiſſionem peccatorum.
23 * *Hircum de capris,* Ex his colligimus
1. *t* Vitulum eſſe ſymbolum mali Sacer- t p. 646.
dotis: quia pro Sacerdotis peccato immo-
latur, v. 3. 2. *u* Vitulum eſſe ſymbolum u p. 643.
peccãtis multitudinis; quatenus pro mul-
titudinis peccato offertur, v. 14. 3. *x* Hir- x p. 643.
cum eſſe ſymbolum mali Principis: quia
pro Principis peccato immolatur, v. 23.
4. *y* Capram, ſymbolum eſſe peccatoris; y p. 643.
quia pro quolibet peccante ſacrificatur.

Allegoria.

De Chriſto pro noſtris peccatis oblato.

MYſticam huius capitis interpreta-
tionem indicat S. Paulus Hebr. 13.
his verbis: *Habemus altare, de quo edere*
non habent poteſtatem, qui tabernaculo
deſeruiunt. Quorum enim animalium in-
fertur ſanguis pro peccato in Sancta per
pontificem, horum corpora cremantur ex-
tra caſtra. Hæc verba indicant allegoricã
ſignificationem ritus, quo carnes ſacrifi-
ciorum cremabantur extra caſtra; nempe
Non participaturos Iudæos, adhuc cære-
monijs veteribus vtentes, Sacramento
corporis, & ſãguinis Chriſti. *Propter quod*
& Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſangui-
nem populum, extra portam paſſus eſt.
Alterum ſenſum allegoricũ indicat eiuſ-
dem ritus, nempe per illum fuiſſe ſignifi-
catum ſacrificium Ieſu Chriſti cruentum,
pro noſtris peccatis oblatũ; quod in mon-
te Caluariæ extra Ieruſalem peractum eſt.
Exeamus ergo ad eum extra caſtra, im-
properium eius portantes, Indicat ſacrifi-
cium illud, quod extra caſtra fiebat, ſigni-
ficaſſe ſacrificium iuſtitiæ, quod peragunt
homines pij in ſui mortificationẽ incum-
bentes in obſequium Dei. quod fit exeun-
do extra caſtra, id eſt, extra mundum, &
pompas eius; abnegando quidquid mun-
dus diligit, & amplectitur. Eſtq; is ſenſus
tropologicus. Ex his colligimus, duas hoc
caput interpretationes myſticas habere,
vtrãque veriſſimam. alteram allegoricam
de Chriſti Domini ſacrificio; alteram tro-
pologicam de ſacrificio ſpirituali iuſtitiæ.
a p. 544. 1 *a* Chriſtus eſt & vitulus, & hircus,
568. & capra, & ouis, vt ſupra dictum eſt, &
indicat Paulus: Ipſe eſt hoſtia pro peccato.
Ipſe ſummus Sacerdos obtulit ſeipſum
b p. 739. ſemel in Cruce, *b* offertque quotidie in
741. 745. Eccleſia per manus ſuorum miniſtrorum
746. 747. & pro peccatis Sacerdotum proprijs, qua-
tenus ſiue malo vitę exemplo, ſiue hierar-
chicorum munerum negligentia, delin-
quere faciunt populum; & pro peccato
multitudinis, id eſt, pro originali totius
mũdi peccato; & pro peccatis Principum
ſæcularium proprijs, quatenus ſubditorũ
moribus, & incolumitati non conſulunt;
& pro cuiuſuis hominis actuali peccato.
Ieſu Chriſti oblatio & ad culpæ cuiuſuis
remiſſionem, & ad pœnę cuiuſuis ſatisfa-
ctionem prodeſt.
2 * *Anima, quæ peccauerit per igno-* 2
c p. 1055. *rantiam, &c. c* Omnis peccans, eſt ignorãs.
1251. 1253. Omne peccatum eſt per ignorãtiam; qua-
tenus omne peccatum ex defectu conſide-
rationis oritur. Non conſiderat peccator
peccati turpitudinem; neque iniuriam,
quam infert diuinæ bonitati; neque ma-
gnitudinem boni, quod amittit dum ſuis
cupiditatibus ſeruit; neque pœnæ æterni-
tatem, cuius efficitur reus.
4 3 * *Ponetque manum ſuper caput eius,*
d Poſuit Ieſus Chriſtus manũ ſuper caput d p. 563.
hoſtię, cum ſeipſum ſpõtè in mortem tra-
didit; *e* cum Patris præcepto paruit; cum e p. 565.
ſe offerendum Sacerdotibus tradidit.
f Ponit Sacerdos manum ſuper caput ho- f p. 745.
ſtiæ, cum in Miſſa materiam conſecrãdam
offert.
5 4 * *Hauriet de ſanguine vituli, infe-*
rens illud in tabernaculum teſtimonii.
Tabernaculum veteris teſtamenti, Eccle-
ſiæ figura fuit Hebr. 8. 2. & 9. *g* Illatus eſt g p. 1353.
ſanguis Chriſti in Eccleſiam, quatenus fi-
des mortis Chriſti, & ſacrificium eucha-
riſticum mortis Chriſti repræſentatiuum,
receptum eſt in Eccleſia.
6 5 * *Cumque intinxerit digitum in ſan-*
guine, aſperget eo ſepties coram Domino
contra velum Sanctuarii. h Digitus, vir- h p. 577.
tutis operatiuæ, potentięq; ſymbolum eſt, 748. 749.
Exod. 8. 19. Pſal. 8. 4. Luc. 11. 20. virtutem
habẽt operatiuam, & vim efficiendi gra-
tiam Eccleſię Sacramenta à morte, & ſan-
guine Chriſti. Ergo aſpergere ſanguinem
ſepties cõtra velum Sanctuarij; idem eſt,
ac ſeptem Sacramentis vti à Chriſto Do-
mino inſtitutis ad tribuendum gratiam,
per quam ingreſſus nobis eſt in cælum, &
ad æternã beatitudinem, quam velo fidei
opertam nunc nõ videmus, ſed credimus,
& expectamus. Sanctuarium fuit figura
cæli, Hebr. 9. 24.
7 6 * *Ponetque de eodem ſanguine ſuper*
cornua altaris thymiamatis, Altare, ſym-
bolum eſt & Crucis, & Eccleſiæ, vt aliàs
dictum eſt. Cornua vires, & potentiam ſi-
gnificant, Deut. 33. 17. Pſal. 17. 3. & 43. 6.
Cornua Crucis, & Eccleſiæ, eſt quadru-
plex poteſtas, contra Diabolum, contra
mundum, contra peccatum, contra concu-
piſcentias; ad horum vires confringendas.
i Hæc quadruplex poteſtas habet efficaci- i p. 583.
tatem à ſanguine Chriſti. Vel quatuor 584. 585.
cornua, ſunt quatuor mundi partes, è qui- 586.
bus collecta eſt Catholica Eccleſia. *k* Vt k p. 573.
ponere de ſanguine vituli ſuper quatuor 576. 578.
altaris cornua, ſit per virtutem ſanguinis
Chriſti fide, ac Baptiſmo vniuerſam Fi-
delium multitudinem ſignare.
7 *Omnem reliquum ſanguinem fundet*
in baſim altaris holocauſti, Valor ſangui-
nis Chriſti eſt infinitus. *l* Is in baſim alta- l p. 867.
ris funditur, quatenus in Eccleſiæ theſau- 874.
ro aſſeruatur. *m* Vel baſis pars infima al- m p. 877.
taris, Purgatorium ſignificat. vt fundere 878.
in baſim altaris ſanguinem vituli, ſit ſan-
guinis Chriſti ſatisfactionẽ vſque ad ani-
mas Purgatorij deriuare.
8 8 * *Adipem vituli auferet, &c. Et ado-*
9 *lebit ea ſuper altare holocauſti,* Altare,
10 cordis etiam ſymbolum eſt. Adeps, ſigni-
ficat

ſicat affectum, & abundãtiam charitatis,
n p.492. Pſal. 26.6. *n* Suum adipem obtulit Ieſus
Chriſtus Patri ſuper altare ſanctiſſimum
cordis, quatenus ab inſtanti conceptionis
ardentiſſimo ſemper deſiderio flagrauit
moriendi pro hominum ſalute.

* *Pellem, & omnes carnes,* &c. *efferet* 11
extra caſtra, S. Paulus, vt ſupra dictum 12
eſt, interpretatur caſtra ciuitatem Ieruſa-
o p.557. lem: *o* extra quam Chriſtus paſſus eſt.
1431. *p* Vt ſignificaret fructum ſuæ paſſionis ad
p p.1429. Gentiles deriuandum, relictis Iudæis; Sa-
Leo ſerm.9. cramentum euchariſticum carnis Chriſti,
de Paſſione. ad Gentiles transferendum.

Tropologia.

De ſacrificio spirituali chriſtianæ mortificationis, & ſatisfactionis pro peccatis.

1 SAcrificium Deo, inquit Dauid, ſpiri-
tus contribulatus: cor contritum,
& humiliatum, Deus, non deſpicies. Hoc
ſacrificio mactatur homo vetus cũ vitijs,
a p.2396. & concupiſcentijs ſuis. Ergo *a* vitulus ſu-
perbiam ſignificat, & ſpiritũ ambitionis.
Petulantis enim ſymbolum eſt vitulus,
quales eſſe ambitioſi ſolent, Pſal. 21. 13.
b p.2257. *b* Hircus, & capra, carnis concupiſcẽtiam
2313,2343. exprimunt, quatenus fœtida animalia
c p.2157, ſunt, Zachar. 10. 3. *c* Ouis lacte, lanaque
2173. fertilis, concupiſcentiam diuitiarum re-
præſentat. Ambitio in Sacerdotibus eſſe
ſolet: ideo ab illis offerenda pro peccatis
hoſtia vitulus præcipitur. Luxuriæ vitium
eſſe maximè ſolet in viris Principibus ob
delicias, & otiũ: ideo congruit illis hircus,
Cæteri hominum vtroque vitio ſolent la-
borare & luxuriæ, & auaritiæ: & ideo
illis & capra, & ouis immolanda eſt.

2 *d* Ponit manum ſuper caput victimæ, d p.781,
qui pœnitere incipit de peccatis, & Deo 782,808.
ſatisfacere. Nam manus impoſitio, iuris
tranſlationem ſignificat. Transfert autem
culpæ, & pœnæ reatum, qui aggreditur
pœnitentiam.

3 Sanguis peccatũ ſignificat, Pſal. 5. 7.
& 50. 16. Iſa. 4. 4. Oſ. 4. 2. *e* Infert ſangui- e p. 778,
nem in Tabernaculum teſtimonij, & fun- 779,803,
dit in baſim altaris: qui ſua peccata ad Ec- 805.
cleſiam adducit, vt expientur; eaq; Sacer-
dotibus confitetur in Sacramento Pœni-
tentiæ.

4 *f* Aſpergit ſanguinem ſepties contra f p.410.
velum teſtimonij, qui ob fidem, ac ſpem,
quam habet æternæ ſalutis in ſeptem ca-
pitalium vitiorum mortificationem, ac
abolitionem incumbit. Spargere enim, eſt
diſſipare, Matt. 12. 30.

5 *g* Ponit ſanguinem ſuper cornua al- g p.1221.
taris, qui actus immoderatos, & inordina-
tos quatuor præcipuarum animæ poten-
tiarum mortificat, nempe Intellectus,
Voluntatis, Imaginatiuæ, Concupiſcẽtiæ.
Anima enim rationem habet altaris; Po-
tentiæ, rationem habent cornuum.

6 Adeps, eſt affectus internus; pellis,
ſenſus externi. *h* Affectus internus inte- h p.2257.
rius mortificandus eſt in altari cordis.
i Senſus externi mortificandi ſunt extra i p.913,
caſtra, id eſt, fugiendo occaſiones. *k* Tota 984.
victima crematur extra caſtra, quatenus k Procop.
mundi pompis renunciamus, vt in allego- Cyrill. l. 15.
riæ principio dictum eſt. de adorat.
Theodoret.
S. Thomas,
Anſelmus,
Theophy. in
Hebr. 13.

CAPVT QVINTVM.

SVMMA.

De tribus legibus agitur ad expiandum peccata. Prima lex ritum præſcribit ad expiandum peccatum tum teſtis, qui non aperuit Iudici veritatem; tum immunditia per contactum rei immundæ contractæ; tum iuramenti per obliuionem non ſeruati. Secunda lex præcipit modum ſatisfaciendi pro errore in obſeruatione cæremoniarum commiſſo, in iis, quæ ſunt Domino ſanctificata. Tertia eſt generalis pro ſatisfactione cuiuslibet peccati contra legem Domini per ignorantiam commiſſi.

1 SI peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſq; fuerit
quòd aut ipſe vidit aut conſcius eſt: niſi indicauerit, portabit
iniquitatem ſuam. 2 Anima, quæ tetigerit aliquid immun-
dum, ſiue quod occiſum à beſtia eſt, aut per ſe mortuum, aut
quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ ſuæ, rea
eſt, & deliquit: 3 & ſi tetigerit quidquam de immunditia
hominis, iuxta omnẽ impuritatem qua pollui ſolet, oblitaq;
cognouerit poſtea, ſubiacebit delicto. 4 Anima, quæ iurauerit, & protulerit la-
bijs ſuis, vt vel malè quid faceret, vel bene, & idipſum iuramento & ſermone fir-
mauerit, oblitaque poſtea intellexerit delictum ſuum, 5 agat pœnitentiam pro
peccato, & 6 offerat de gregibus agnam ſiue capram, orabitq; pro ea ſacerdos,
& pro peccato eius: 7 ſin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtu-

res,

res, vel duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, & alterum in
holocauſtum, 8 dabitq; eos ſacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retor-
quebit caput eius ad pennulas, ita vt collo hæreat, & non penitus abrumpatur.
9 Et aſperget de ſanguine eius parietem altaris: quidquid autem reliquũ fuerit,
faciet diſtillare ad fundamentum eius, quia pro peccato eſt. 10 Alterum verò
adolebit in holocauſtum, vt fieri ſolet, rogabitq; pro eo ſacerdos, & pro peccato
eius, & dimittetur ei. 11 Quòd ſi non quiuerit manus eius duos offerre turtures,
aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato ſuo ſimilæ partem ephi deci-
mam. non mittet in ea oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato eſt.
12 tradetq; eam ſacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit ſuper
altare, in monimentum eius qui obtulerit, 13 rogans pro illo, & expians, reliquã
verò partem ipſe habebit in munere. 14 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen,
dicens: 15 Anima ſi præuaricans ceremonias, per errorem, in his quæ Domi-
no ſunt ſanctificata, peccauerit, offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de
gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, iuxta põdus Sanctuarij: 16 ipſũq; quod in-
tulit damni reſtituet, & quintam partem ponet ſupra, tradens ſacerdoti, qui ro-
gabit pro eo offerẽs arietem, & dimittetur ei. 17 Anima ſi peccauerit per igno-
rantiam, feceritq; vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea in-
tellexerit iniqvitatem ſuam, 18 offeret arietem immaculatum de gregibus ſa-
cerdoti, iuxta menſuram, æſtimationemq; peccati: qui orabit pro eo, quia neſciẽs
fecerit: & dimittetur ei, 19 quia per errorem deliquit in Dominum.

Interpretatio litteralis.

1 A*Vdierit vocem iurãtis, teſtisq; fuerit*, &c. Locus eſt obſcurus; per doctrinam theologicam petenda eſt eius intelligentia. 1. Peccatum eſt, correctionem fraternam omittere, quãdo probabiliter ſperatur emendatio. a p.1630. Aug. in Leuit. q. 1. *a* Indicare ergo debet, qui alterius periurium nouit. b p.2030. *b* Periurium, eſt peccatum. c p.1987. *c* Debitum eſt iuramenta ſeruandi, per quæ licitum aliquid promiſſum eſt. d p.1882. Lyranus. 2. *d* Non licet teſtibus veritatem celare, cum legitimè à ſuperiore interrogantur. Si quis ergo audierit vocem Indicis ipſum adiurãtis, vt veritatem aperiat, debet eam aperire. e p.1885. 3. *e* Tenetur quiſque veritatem manifeſtare ei, qui poſſit iuuare; etiam ſi eius teſtimonium non petatur: ad hominem ab iniuſto damno liberandũ. Si ergo quis viderit Iudicem adiurãtem, & reum tacentem veritatem, cum iniuſto damno alterius; tenetur veritatẽ aperire. f p.1123. g p.1126, 1128. Porrò *f* morale, *g* ac iudiciale hoc præceptum eſt.

2 * *Anima, quæ tetigerit aliquid immundum*, &c. hebr. Tangens quodcunque immundum, ſiue morticinum animalis ſiue beſtiæ, ſiue reptibilis, & latuit, eſt immundus, & deliquit. Duplex ſenſus eſſe poteſt. 1. Si ſciens ſe eſſe immundum, non ſe manifeſtauit, nempe Sacerdoti; deliquit. 2. Si non aduertit ſe eſſe immundum; ſi poſtea aduertit, & non adhibuit remedium ad immunditiam tollendam, nempe manifeſtãdo ſe Sacerdoti; deliquit. Habes 1. h p.1324. *h* In lege veteri præcepta cæremonialia fuiſſe. i p.802. 2. *i* Veram pœnitentiam confeſſionem peccatorum includere, excuſationes excludere.

3 * *De immunditia hominis*, Vt cadauer, menſtruata, ſanguinis fluxum patiens.

4 * *Anima, quæ iurauerit, et protulerit*, &c. hebr. Anima cum iurauerit, pronunciando labijs ſuis ad malefaciendum, vel benefaciendum. Malefacere, eſt ſe affligere, aut ſibi malum imprecando inducere. Benefacere, eſt alteri aliquid boni promittere, aut ſibi à Deo bona precari. Habes 1. *k* Licitum eſſe iuramentum. k p.1982. Nam iniungitur pœna ei, qui per obliuionem iuramentum non ſeruauit. 2. *l* Aliquod iuramentum exectatorium eſſe, l p.1985. *Protulerit vt vel male quid faceret.* 3. *m* Debitum eſſe iuramenta ſeruandi, m p.1987. per quæ licitum aliquid promiſſum eſt, *Oblita poſtea intellexerit delictum ſuum.* 4. *n* Periurium eſſe peccatũ. n p.2030.

5 *Intellexerit delictum.* * *Agat pœnitentiam pro peccato*, Chald. Confiteatur peccatum, in quo peccauit. LXX. *ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν*, profiteatur, proferat in publicum, notum faciat peccatum ſuum. hebr. pluribus verbis: Cum deliquerit contra vnum ex iſtis, confiteatur quod peccauit in eo. Agitur ergo de modo expiandi omnia peccata ſupradicta. Colliguntur ea dogmata 1. *o* Ad iuſtificationẽ, & ad gratiam diuinam recipiendam, neceſſariam ex diuino decreto eſſe in adultis voluntariam præparationem ex parte ipſorum? o p.406. 2. *p* Ad remiſſionem peccatorũ recipiẽdam, deteſtationem peccatorum requiri. p p.412, 781, 800. 3. *q* Veram pœnitentiam confeſſionem ipſam peccatorum includere, cum oportuerit. q p.803.

tuerit, excuſationes excludere. * *Offerat* 6
r p.802. *de gregibus agnam, ſiue capram*, r Vera
pœnitentia propoſitum ſatisfaciendi, ac
ipſam ſatisfactionem includit, quatenus
s p.808. oportuerit. s Iuſtitiæ vindicatiuæ actum
exercet is, qui pro peccatis ſatisfactionis
actum exercet erga Deum. *Orabitque*
pro ea Sacerdos & pro peccato eius, Indi-
t p.1926. cantur his verbis ea dogmata. 1. t Eſſe
Deo cultum exhibendum orationem.
u p.1927. 2. u Diſpoſuiſſe Deum multa non niſi po-
ſcētibus elargiri. Nam ſequitur v.10. *Ora-*
bitque pro eo Sacerdos, & dimittetur ei.
x p.1928. 3. x Congruum eſſe pro noſtris neceſſita-
tibus Sanctos ad intercedendum Deo ad-
y p.1932. uocare. 4. y Non ſolum pro nobis, ſed pro
ceteris etiam orandum eſſe. * *Quia pro* 9
peccato eſt, LXX. Quia peccatum eſt.
hebr. Peccatum ipſum. Sumi ſolet Pecca-
tum & pro pœna peccati, c.2005. & pro
† p.1197. ſacrificio pro peccatis, c.2007. Ergo † ſan-
guis ſymbolum eſt peccati, can. 7326.
* *Rogabitque pro eo Sacerdos, & pro pec-* 10
z Vide ſup. *cato eius*. z vid. dogmata ſupra v 6. *Et di-*
v.6 litt. t, u, *mittetur ei*. 1. a Eſt remiſſio peccatorum.
x, y. 2. b Eſt Deus exorabilis. * *Tradet eam* 11
a p 776. *Sacerdoti*, &c. c Hęc oblatio erat neceſſa- 12
b p.55. riò offerenda ex Dei præcepto. d Quæ 13
c p.1969. partim in diuinum cultum, partim in Sa-
d p.1970. cerdotis vſum cedebat. Non erat cum ea
offerēdum oleum, nec thus: quia pro pec-
cato offerebatur, quod eſt cōtrarium cha-
e p.1491. ritati, ac iuſtitiæ. e Oleum, ſymbolum eſt
f p.363. charitatis, c.6847. f Thus, ſymbolum iu-
ſtitiæ, c.7660. *In monimentum eius: qui*
obtulerit, hebr. In memoriam eius obla-
tionis, id eſt, vt ſignificetur eam eſſe obla-
tionem factam Deo pro peccato, *Rogans*
g Vid. ſupra *pro illo* &c. g vt ſupra.
v.6. litt t, u. * *Anima, ſi præuaricans ceremonias*, 15
x, y. *per errorem in his, quæ ſunt Domino ſan-*
h Ex Aug. *ctificata, peccauerit*, &c. h Agi videtur de
in Leuit. q peccato, commiſſo cum aliquo damno in
q 6. rebus Domino ſanctificatis: vt cum quis
vſurpaſſet in ſuum vſum primitias, aut
carnes oblatas, aut vas aliquod tabernacu-
li, & ſimilia. nam ſubdit: *ipſumque quod*
intulit damni reſtituet, &c. Siclus, ac ſta-
ter idem erant. vterque viginti obolos ha-
bebat, drachmas quatuor atticas, ſemun-
ciam romanam, c.2824.
* *Ipſumq; quod intulit damni reſtituet*, 16
i p.1799. 1. i Ius delicto læſum, pœna compenſatur.
k p.1800. 2. k Ius alterius compenſandum, iuſtumq;
l p.1801. faciendum eſt debiti ſolutione. 3. l Com-
penſare debet damnum is, qui moraliter
eſt cauſa, vt alicui lucrum aliquod ceſſet,
aut accidat malum. *Et quintam partem*
m p.2105. *ponet ſupra*. m Præter reſtitutionem rei
n p.1293. ablatę, pœna iniungitur pro culpa. n Con-
o Sup v.6. gruum à male agendo, pœnarum commi-
litt. t, u, x, y. natione deterrere. *Qui rogabit pro eo*, &c.
& v.10. litt. o vide ſupra v.6. & 10.
a, b.

17 * *Fecerit vnum ex his quæ Domini lege*
prohibentur, &c. † Agitur generaliter de † Aug. ſup.
omni peccato contra legem Dei, quod in
ſuperioribus præceptis non eſt compre-
18 henſum. * *Iuxta menſuram æſtimatio-*
nemque peccati, p Pro culpa quantitate p p.2104.
pœna imponendæ. *Qui orabit pro eo*, &c.
q vide ſupra v.16. q Vide ſup. litt.o.

Interpretatio myſtica.

1 A*Vdierit vocem iurantis*, Adiurantis.
a Adiurantes ſunt concionatores, & a p.700.
Patres ſpirituales, b quatenus obſecrant, b p.727.
& increpant, per Deum, per Dei miſeri-
cordiam, per ſanguinem Chriſti: ad pœni-
tentiam hortantes, & ad confeſſionem
peccatorum. Eſt & ipſe Confeſſarius, qui
legitimè pœnitentem interrogat. c Niſi c p.781.
quis conuertatur ad pœnitentiam, & pec- 803.
catum confiteatur, portabit iniquitatem
ſuam.
2 * *Anima quæ tetigerit aliquid immun-*
dum, &c. Immunditia eſt peccatum,
Epheſ.4.19. 1. Theſſal.4.7. Tangere, ſym-
bolicè eſt affici in aliquod, & velle, Iob 6.7.
Prou.6.29. Eccli.13.1. d Tangere ergo d p.913.
immundum, eſt velle, & imitari alterius 914, 2152.
peccatū. Occiſum à beſtia, eſt peccatum,
quod per diaboli ſuggeſtionem contrahi-
tur: Per ſe mortuum, peccatum quod pro-
pria concupiſcentia peperit, & mortem
animo intulit: Reptile mortuum, eſt quiſ-
quis bonis terrenis inordinatè inhians, &
iis adhæreſcens, Dei gratiam amittit.
4 * d *Anima, quæ iurauerit*, &c. e Iurat d Ex Gloſ.
vt ſibi male faciat, qui Deo pœnitentiam e p. 2269,
promittit, vt ieiunia, cilicium, & ſimilia. 2270, 2271,
f Iurat vt ſibi bene faciat, qui Deo vouet 2272, 2273.
caſtitatem, paupertatem, obedientiam. f p.655,
magnum enim ex his votis bonum ad nos 658.
deriuatur.
5 * *Agat pœnitentiam pro peccato*. Hebr.
6 LXX. Chald. *Confiteatur peccatum*.
g Innuunt hæc verba ritum hunc à Deo g p. 803,
præceptum figurā fuiſſe Sacramenti Pœ- 805, 807.
nitentiæ: in quo peccatorum cōfeſſio præ-
cipitur Sacerdoti facienda.
Offerat de grege agnam, ſiue caprā, &c.
i Agna eſt Ieſus Chriſtus propter manſue- i p.494.
tudinem, & innocētiam; k Capra, propter k p.530,
noſtra peccata, quæ pro nobis luenda ſu- 531.
ſcepit; l Turtur propter triſtitiam animæ l p.538.
tempore ſuæ paſſionis; Columba, propter
7 puritatem ſuæ intētionis. * m Oblatus eſt m p.543,
in Cruce Ieſus Chriſtus, & quotidie in al- 579, 583.
tari offertur & in holocauſtum, id eſt, in 747.
gloriam infinitā Dei; & pro peccato, id eſt n Greg. in
in remiſſionem peccatorum noſtrorum. Ezech. hom.
8 * n Retortum eſt Chriſti caput ad pennu- 7. F.
las, ſed non abſciſſum: o quatenus ipſe qui o p. 571,
caput eſt Eccleſię, mortuus quidem eſt pro 573, 578.
pec-

peccatis noſtris; ſed per mortem nō eſt ab Eccleſiæ corpore ſeparatus, ſed ei magis vnitus per fidem, & gratiam, & Sacramēta; quæ per ſuam mortem nobis meruit.

p Vid. Gregorium 32. Mor. 2. p. 644. q p. 643. r p. 642. s p. 1721. t p. 1572. u p. 802, 803.

Tropologicè. *p* Agna, eſt homo, quatenus eſt iuſtus; *q* Capra, quatenus vitijs inquinatus; Turtur, *r* contemplatiuus, vel peccata ſua lugens; *s* Columba, qui Dei gloriam ſyncerè in ſuis operibus intendit. *t* Offert ſe in holocauſtum, qui in omnibus ſe Dei voluntati conformat: *u* offert pro peccato, qui de remiſſo peccato nunquam ſecurus, pœnitentiam agit, & omnes tum actiones, tum paſſiones vult in ſatisfactionem cedere præteritorum delictorum. *x* Retorquet caput ad pennulas, ſed non abſcindit; *y* qui ſuis concupiſcentijs moritur quantum ad inordinatum affectum; ſed tamen capite, id eſt, cogitatione, ac voluntate corporis neceſſitatibus inhæret quantum ad vitam conſeruandam. Deoq; ſeruiendum eſt neceſſarium.

x Gregor. in Ezech. hom. 7. F. y p. 2262, 2263, 2274

11 * *Offeret pro peccato ſuo ſimilæ partem ephi decimam*, *a* Simila, eſt caro Chriſti, quatenus cruciatibus atrita. *b* Pars decima, perfectionem ſignificat. nam numerus denarius eſt perfectus: ſignificat quod diuino cultui eſt dedicatum: nam decimæ Deo offerebantur. *c* Ergo decimā ſimilæ partē Deo offerre pro peccato; eſt eucharíſticum corporis Chriſti ſacrificiū offerre. Corpus autem Chriſti eſt infinitæ perfectionis, ac valoris, ob hypoſtaticam vnionem cū Verbo; & maximè Deo dicatum, quatenus inſtrumentū Verbi, ipſi vnitum. Corporis Chriſti ſacrificium in Eccleſia Dei pro peccatis offertur.

a p. 545. Hieron. in Ezech. 16. Ruper. 1. in Matt. b Hiero. in Ezech. 45. c p. 747.

Tropologicè. *d* Simila, eſt cordis contritio. Pars decima ſimilæ, eſt perfecta de omnibus peccatis contritio. *e* Cum autem nullum ſit peccatum, quod non alicui Decalogi præcepto contrarium ſit: decimam ſimilæ partem offert, qui cum contritione propoſitum offert de omnium præceptorum obſeruatione.

d p. 412. 800. e Iſich. in Leuit. 27. Rupert. in Amos 5.

Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet; quia pro peccato eſt. *f* Oleum, gaudij ſymbolum eſt, Iſa. 61. 3. *g* Thus, quatenus redolet, iuſtum, ac ſapiētem ſignificat. Quoniam autem, vt peccati habeatur remiſſio, corde contrito opus eſt, & humiliato: *h* qui pro ſuis peccatis veniam à Deo poſtulat, non poteſt ſecum habere oleum gaudij de bono opere, ſed triſtitiam quod male egerit; nec thus bonę actionis, cū egerit male, ac fœtorem peccati emittat. Dolor ergo ſit, & agnitio propriæ inſipientiæ.

f p. 1579. 1035, 1036. g p. 644. h Procop. Theodoret. Iſichius. Cyrill. l. 15. de adorat.

15 * *Offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis*, *i* Aries, qui pro peccato offertur, eſt Ieſus Chriſtus. Nō eſt enim in aliquo alio ſalus. Emit Chriſtum, qui Chriſtum ſibi vnit, ſuumq; facit. *k* Vnitur autem nobis Chriſtus per fidem, & charitatem. *l* Duo ergo ſicli fides, *m* & charitas eſt; *n* vel duplex dilectio, Dei, ac proximi. *o* Hęc enim duplex dilectio neceſſaria eſt, vt in Dei gratiam redeamus.

i p. 583. k Origen. in Leuit. hom. 3. Gloſ. Interl. in Ex. 30. l p. 1316. m p. 1491. n Gloſſ. Interl. in Leu. 5. o p. 1521, 1522. p. 802.

16 * *Ipſum quod intulit damni reſtituet, & quintam partem ponet ſupra*, *p* Tertia pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ figuratur, nempe ſatisfactio. quæ duo complectitur, reſtitutionem damni per peccatum patrati, & pœnam pro iniuria. Cum autem vt plurimum ſenſus externi ſoleant eſſe origo peccatorum; in eorum pœnam, ac remedium, par eſt in externorum ſenſuum mortificationem incumbere, præſertim eius ſenſus, cuius maximè occaſione peccatum eſt. *q* Ideo iubemur quintam partem inſuper offerre; nempe ex quinque ſenſibus illum maximè mortificare, per quem maximè deliquimus.

q Gloſſa.

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

1. Praeſcribitur à Deo modus quo quis expiare ſe poſſet à peccato occulto, ſed ſcienter commiſſo. 2. Lex holocauſti & ignis perpetui. 3. Modus ſacrificii, & oblationis ex ſimila; præſertim cum à Sacerdotibus offerebatur in die vnctionis eorum. 4. Ritus offerendi, & conſumendi hoſtiam pro peccato.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Anima quæ peccauerit, & contempto Domino, negauerit proximo ſuo depoſitum quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit, 3 ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines, 4 conuicta delicti, reddet 5 omnia quę per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam inſuper partem domino cui damnum intulerat.
6 Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum

ſacer-

Digitized by Google

ſacerdoti, iuxta æſtimationem menſuramq; delicti: 7 qui rogabit pro eo coram
Domino, & dimittetur illi pro ſingulis quæ faciendo peccauit. 8 Locutuſque eſt
Dominus ad Moyſen dicens: 9 Præcipe Aaron & filijs eius: Hæc eſt lex holo-
cauſti: Cremabitur in altari tota nocte vſque manè: ignis ex eodem altari erit.
10 veſtietur tunica ſacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres quos vorans
ignis exuſſit, & ponens iuxta altare, 11 ſpoliabitur prioribus veſtimentis, indu-
tuſque alijs, efferet eos extra caſtra, & in loco mundiſſimo vſque ad fauillam con-
ſumi faciet. 12 Ignis autē in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubij-
ciens ligna manè per ſingulos dies, & impoſito holocauſto, deſuper adolebit adi-
pes pacificorum. 13 Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.
14 Hæc eſt lex ſacrificij & libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Do-
mino, & corā altari. 15 Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa eſt oleo,
& totum thus, quod ſuper ſimilam poſitum eſt: adolebitq; illud in altari, in mo-
nimentum odoris ſuauiſſimi Domino: 16 reliquam autē partem ſimilæ comedet
Aaron cum filijs ſuis, abſque fermento: & comedet in loco ſancto atrij taber-
naculi. 17 Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur in-
cenſum. Sanctum ſanctorum erit, ſicut pro peccato atque delicto. 18 Mares
tantùm ſtirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac ſempiternum erit in gene-
rationibus veſtris de ſacrificijs Domini: omnis, qui tetigerit illa, ſanctificabitur.
19 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 20 Hæc eſt oblatio Aaron, &
filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis ſuæ. Decimam par-
tem ephi offerent ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, medium eius manè, & medium
eius veſpere: 21 quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. Offeret autem eam
calidam in odorem ſuauiſsimum Domino 22 ſacerdos, qui iure patri ſucceſſerit,
& tota cremabitur in altari. 23 Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne con-
ſumetur, nec quiſquā comedet ex eo. 24 Locutus eſt autem Dominus ad Moy-
ſen, dicens: 25 Loquere Aaron & filijs eius: iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato: In
loco vbi offertur holocauſtum, immolabitur coram Domino. Sanctum ſanctorū
eſt. 26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco ſancto, in atrio tabernaculi.
27 Quidquid tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Si de ſanguine illius veſtis fue-
rit aſperſa, lauabitur in loco ſancto. 28 Vas autem fictile, in quo cocta eſt, con-
fringetur. quòd ſi vas æneū fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. 29 Omnis ma-
ſculus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius, quia Sanctum ſanctorum
eſt. 30 Hoſtia enim quæ cæditur pro peccato, cuius ſanguis infertur in taber-
naculum teſtimonij ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, ſed combure-
tur igni.

Interpretatio litteralis.

a p.1198. *Contempto Domino,* a Per pec- 2
catum mortale auertitur homo 3
ab vltimo fine, nempe Deo, cui 4
b p.1199. per charitatem vnimur: b & di-
uinum ius læditur, quatenus cōtra aliquod
diuinum præceptum fit. *Negauerit pro-*
c p.1792. *ximo ſuo depoſitum,* Habes 1. c Contra-
d p.2119. ctum depoſiti licitum eſſe. 2. d Menda-
cium, quod dicitur intentione nocendi,
e p.1860, illicitum eſſe. 3. e Peccatum eſſe furtum,
1861. ac rapinam. 4. f Peccatum eſſe calūniam.
f p.1872. Propriè calumnia non eſt, niſi quando falſi
criminis obiectione proximus læditur,
g p.1828. Aug. in Leuit. q.68. 5. g Non licere rem
alienam retinere inuito domino, *Siue rem*
h p.2030. *perditam,* &c. 6. h Peccatum eſſe periu-
rium, *Et inficians inſuper peierauerit.*
Conuicta delicti; Hebr. Cum peccauerit,
& deliquerit. Poſito, inquit, eo peccato ac
delicto. * *Reddet omnia, quæ per fraudem* 5
voluit obtinere, integra, i Rei alienę reſti- i p.1835.
tutio facienda; k præſertim ſi iniuſtè fue- k p.1828.
rit ablata. *Et quintam inſuper partem do-*
mino, cui damnum intulerat, l Reſtituen- l p.1836.
dum eſt damnum ex iniuſta acceptione
6 vel retentione ſecutum. * *Iuxta æſtima-*
tionem, menſuramque delicti, Erit aries,
qui offertur maior vel minor, perfectior,
vel minus perfectus pro menſura delicti.
m Pro culpæ quantitate, pœnæ licitę ſunt. m p. 2104.
7 * *Qui rogabit pro eo coram Domino,* &c.
n vid. ſup. cap. 5. v. 6. n *Vide ſup.*
9 * *Hæc eſt lex holocauſti,* &c. o vid. ſup. c. 5. v. 6. *litt.*
cap. 1. à v. 2. *Cremabitur in altari tota no-* *t, u, x, y.*
cte vſque mane, Ergo neceſſarium erat vt o *Vide ſup.*
tota nocte aliquis Sacerdos ſemper in- c. 1. *a v.* 2.
tereſſet, qui ignem ſuggereret, & partes *ad lit b.*
carnium ſucceſſiuè igni ſuperponeret. p p.846,
851.
10 * *Veſtietur tunica,* &c. p Ad ſacrificij reue- q p.646,
rentiam, & maieſtatem. *Sacerdos,* q Sacri- 745.

ficij miniſtri, Sacerdotes. * *Et impoſito* 12
holocauſto deſuper adolebit adipes pacifi-
corum. In hebręo clarius: Et ordinabit de-
ſuper holocauſtum, & adolebit deſuper
adipes pacificorum.

* *Omnis, qui tetigerit illa, ſanctificabi-* 18
tur, Non tanget illa quiſquam immūdus.
Sanctificare, interdū eſt, mundare, c. 2733.
c p.851, 852. *r* Debetur reuerentia rebus Deo dicatis.
Idem probant quæ ſequuntur.

* *Quidquid tetigerit carnes eius, ſan-* 27
ctificabitur. Quia Sanctificare, duo, pręter
alia, ſignificat, Mandare, vt ſupra dictum
eſt, & vt ſanctum colere, c. 2728. Ideo du-
plex poteſt eſſe huius loci ſenſus, 1. Nihil
immundum tangat carnes eius. 2. Quid-
quid cōtigerit tangere eius carnes, vt ſan-
ctum habeatur.

Si de ſanguine ipſius veſtis fuerit aſper-
ſa, lauabitur in loco ſancto, Ea debetur
reuerentia ſanguini, qui Deo offertur, vt
nihil ex eo remaneat in veſte, quam teti-
gerit; ne ſit extra locum, qui ei debetur;
aut periculū ſit ne vſui profano deſeruiat.

Interpretatio myſtica.

C*Onuicta delicti, reddet omnia, quæ* 2
a p.778, 779, 788. *per fraudem*, &c. *a* In his verbis vi- 3
detur expreſſa figura cōtineri Sacramenti 4
Confeſſionis. In eo Sacramento ſunt qua- 5
tuor, Contritio, confeſſio, ſatisfactio, ab- 6
b p.781, 800, 803. ſolutio. *b* Contritio, & confeſſio figuratur 7
illis verbis, *Conuicta delicti*, quæ ex he-
bræo verti poſſunt alio etiam modo, *Con-*
fitens delictum. Spontanea confeſſio pœ-
c p.805. nitentiam, & dolorem ſupponit. *c* Eſtque
confeſſio non publica, ſed ſecreta, vt fit
Sacerdoti in Sacramento Confeſſionis.
c p.802. 2. *c* Satisfactio ſignificatur illis verbis,
Reddet omnia quæ per fraudem voluit ob-
tinere, integra, & quintam inſuper par-
tem, &c. Hebr. Quæ mendaciter, vanè
voluit obtinere. Omne peccatum eſt men-
dacium, & vanitas, quatenus malitia eſt
defectus, & non ens. Sed tamen per pec-
catum fit iniuria Deo, quatenus peccans
non obedit Deo, ac proinde, quantum eſt
ex ſe, tollit ius dominij à Deo; quod cum
ſit idem cū Deo, eſt ens infinitum. Ad hoc
ius reſtituendum reus eſt peccator. Quod
cum non poſſit re ipſa reſtituere, reus effi-
citur æternæ pœnæ. Per Sacramentum
Confeſſionis, fundatū in Chriſti ſanguine
valoris infiniti, reſtituitur Deo ius ablatū,
d p.789, 814. & ſatisfit debito pœnæ æternæ. *d* Rema-
net autem luenda pœna temporalis ſiue
in hac vita, ſiue in Purgatorio: cui ſatisfit
operibus bonis. Huius ſatisfactionis eſt fi-
gura quinta illa pars, quæ inſuper ſolue-
batur. Omnis autem ſatisfactio fundatur
in meritis Chriſti, vt dictum eſt: figura
autē Chriſti eſt Aries immaculatus: ideo
ſubditur, *Pro peccato autem ſuo offeret*
arietem immaculatum, &c. 3. *e* Abſolutio e p.776, 778, 805.
ſacramentalis figuratur illis verbis, *Et di-*
mittetur illi, &c. Quoniam autem Sacer-
dos in Sacramento Pœnitentiæ pro pœni-
tente precatur; *Miſereatur tui omnipo-*
tens Deus; & dimiſſis peccatis tuis, &c.
Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & me-
rita Beatæ Mariæ Virginis, &c. Eam
orationem figurant illa verba, *Qui roga-*
bit pro eo coram Domino.

9 * *Hæc eſt lex holocauſti: Cremabitur in*
10 *altari tota nocte*, &c. Nox, temporalis vi-
11 tæ, ac huius ſæculi ſymbolū eſt, Cant. 3. 1.
12 & 5. 2. ex Gregorio. Mane, felicitatis
13 ſymbolum, Iſa. 14. 12. & 53. 2. & 58. 8.
Amos 5. 8. His poſitis, duplex eſt huius ri-
tus interpretatio myſtica, altera allegori-
ca de ſacrificio eucharistico, altera tropo-
logica de ſacrificio iuſtitiæ. 1. *a* Sacrifi- a p.739,
cium holocauſti, eſt Chriſti ſacrificium in 743, 744,
Miſſa: per quod infinita gloria tribuitur 762.
Deo, quatenus ad agnoſcendum eius infi-
nitā Maieſtatem, corpus, & ſanguis Chri-
ſti ei offeruntur, vnita hypoſtaticè diuino
Verbo. 2. *b* Altare, eſt Eccleſia Catholica; b p.772.
nox, hoc ſæculum. Tota nocte Chriſtus
offertur vſque mane: quia quotidie in Ec-
cleſia militāte ſub obſcuritate fidei, & ſub
velamine ſpecierum panis, & vini, cor-
pus immolatur, & ſanguis Ieſu Chriſti.
3. *c* Ignis perpetuus, eſt perpetua Chriſti c p.492.
charitas, & amor in ſuam Eccleſiam: vnde
ortum eſt ſapientiſſimum inuentum ſacri-
ficij & cruēti in Cruce peracti, & incruen-
ti, quod quotidie peragitur in Eccleſia.
d Ligna, fuerunt Crux, claui, ſpinę, lancea, d p.571,
opprobria, & aliæ Chriſti paſſiones: qui- 538, 545.
bus alebatur, & creſcebat ignis charitatis
in corde Chriſti: *e* quæque conſiderari de- e p.775.
bent ab offerentibus ſacrificium euchari-
ſticum; vt in eorū cordibus creſcat amor
erga Chriſtum. Ignis, ſymbolum eſt amo-
ris, & charitatis, Pſal. 118. 140. Cant. 8. 6.
Prou. 30. 5. Hebr. 1. 7. Lignum, Crucis,
& paſſionum Chriſti ſymbolum eſt. Nam
Chriſtus in ligno mortuus eſt, & vicit per
lignum, Galat. 3. 13. 1. Pet. 2. 24. Chriſti
autem paſſiones in Miſſa repræſentantur.
4. *f* Tunica, & feminalia linea, quibus in- f p.774,
dutus Sacerdos, cineres iuxta altare pone- 775, 846.
bat: videntur figura puræ conſcientiæ, &
veſtium ſacerdotalium, quibus indui de-
bet Sacerdos cum ſacrificat, & cum Sa-
cramentum corporis Chriſti populo di-
ſtribuit. *g* Ponere cineres iuxta altare, g p.773.
eſt corpus Chriſti in pectore recipere iux-
ta cordis altare; ad ſacrificium conſum-
mandum. 5. Spoliabatur ſacris veſtibus
Sacerdos cum extra caſtra cineres effere-
bat: quia noſter Sacerdos deponit ſacra
veſtimenta, & à caſtris altaris recedit, cum
ad agēdas gratias ſe poſt Miſſam colligit,

donec

donec in pectore ſpecies ſacramentales ab-
ſumantur, ac proinde ſacrificium prorſus
conſumetur.
h p.1572. Alio modo tropologicè. 1. *h* Holocau-
ſtum Deo offerimus, cum perfectè nos in
omnibus eius voluntati conformamus.
i p.2257. 2. *i* Hoſtia in altari crematur tota nocte
vſque mane: quatenus mortificamur tota
die, noſtraſque in altari cordis concupi-
ſcentias igne charitatis cõſumimus vſque
ad extremum vitæ; cum veniet mane fe-
k p.644. licitatis æternæ. 3. *k* Sacerdos, eſt homo
iuſtus, iuſtitiæ tunica, & feminalibus li-
l Greg.25. neis caſtitatis indutus. 4. *l* Ligna, qui-
Mor.7. bus ignis charitatis nutritur, *m* eſt conſi-
m p.676. deratio crucis Chriſti, & exemplorum pa-
tientiæ, quæ nobis ſancti viri reliquerunt.
Quæ conſideratio debet quotidie, ſaltem
mane renouari; ne charitatis ignis defi-
n p.852. ciat. 5. *n* Cineres in loco mundiſsimo
conſeruantur, quatenus Martyrum reli-
quiæ à Catholicis honorantur, & in locis
ſacris aſſeruantur.
* *Hæc eſt lex ſacrificii, & libamento-* 14
rum, &c. De huius ſacrificij allegoria, & 15
tropologia ſatis dictum eſt ſupra cap. 2. 16
Hoc in loco allegoriæ ſummam attinge- 17
o p.739, mus. 1. *o* Simila cum oleo, ac thure, cu- 18
741,743, ius pugillus Deo offertur, eſt ſacrificium,
762,764, ac Sacramentum corporis, ac ſanguinis
765. Chriſti cum oleo diuinæ ſubſtantiæ, &
thure ſuauiſſimi odoris æterno Patri paſ-
ſionum, & mortis diuini Filij ex Patris
p p.767, obedientia ſuſceptæ. *p* Vel oleum eſt
774,775. gratia, thus conſideratio; cum quibus
ad ſacrificium, & Sacramentum corpo-
ris, & ſanguinis Chriſti eſt accedendum.
q p.646, 2. *q* Aaron, eſt Sacerdos Chriſtianus.
745. *r* Aaronis filij, ſunt ipſi Fideles, quatenus
r p.624, filij Dei ſunt per gratiam: quam cum ha-
632. beant per Sacramenta, quorum miniſtri
ſunt Sacerdotes, ſunt proinde Sacerdo-
tum filij, quos & Patres congruè appel-
lant. Fideles rectè mares appellantur, ob
virilitatem, ac præſtantiam chriſtiana-
rum virtutum, Iſaiæ 66. 7. vide Patres
apud Caſtrum. Euchariſticum Sacramen-
tum à ſolis Sacerdotibus, & Chriſti Fide-
s p.624, libus poteſt comedi. 3. *s* Comedere in
1331,1343. loco ſancto atrij tabernaculi, eſt in Eccle-
ſia Catholica comedere. Sumus autem
in Catholica Eccleſia per fidem, quam qui
t p.774, non habet, extra Eccleſiam eſt. 4. *t Om-*
775. *nis qui tetigerit illa, ſanctificabitur*, Non
licet, niſi purificata conſcientia ad Sacra-
u Radulph. mentum altaris accedere. *u* Rurſum om-
nis, qui dignè ad Sacramentum altaris ac-
x p.767. cedit. *x* Sanctificatur, quia recipit gra-
tiam.
a p.478. * *Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum* 20
b p.646, *eius*, &c. 1. *a* Aaron Chriſtus; *b* filij Aaron, 21
745. Sacerdotes Chriſtiani quatenus Chriſtũ 22
c p.644. imitantur in ſacrificando; *c* & omnes Fi- 23
24 deles, quatenus Chriſti ſunt filij per gra-
tiam. 2. Dies, pro tempore quocunque ac-
cipi ſolet, Luc. 1. 5. Ioan. 8. 56. & 9. 4.
Pſal. 36. 3. & 55. 4. & 71. 7. Vnctio, & vnio-
nis hypoſtaticæ ſymbolum eſt, Pſal. 44. 8.
Act. 4. 27. & diuinæ gratiæ, 1. Io. 2. 20. 27.
2. Cor. 1. 21. & Sacerdotij, Num. 35. 25.
Eccli. 45. 18. 3. *d* Simila, eſt caro humana. d p.433.
Decima pars ephi ſimilæ, eſt perfectiſſima 434.
caro ex Adæ ſtirpe ſumpta, diuino Verbo
vnita. Decima enim perfectionem ſigni-
ficat, vt ſupra dictum eſt. Suæ carnis ſacri-
ficium obtulit Chriſtus, tempore vitę ſuę;
quę vnctio appellatur ratione vnionis hy-
poſtaticæ, & ſacerdotalis, ac regiæ digni-
tatis. *e* Obtulit autem dimidium manè, e p.447.
id eſt, voluntatem in inſtanti conceptionis
per ſpiritualem oblationem voluntatis,
offerendo futuram paſſionem, & mortem
Patri; *f* dimidium veſpere, id eſt, corpus f p.544,
in veſpere mortis in Cruce. *g* Sacerdotes 568.
autem Catholici ritè ordinati, Chriſti filij g p.741,
per imitationem, ſacrificium euchariſti- 745,747.
cum offerunt & mane, & veſperi, quate-
nus & pro beneficijs à Deo acceptis offe-
runt in gratiarum actionem, & pro pecca-
torum expiatione; ſiuè pro proſperis, &
pro aduerſis. 4. *h* Sartago oleo conſperſa, h p.544.
eſt Chriſti Crux, cui Ieſus Chriſtus affixus
fuit, quod verum eſt oleum ratione ſuæ
diuinitatis, & bonitatis, & charitatis,
can. 6843, 6845, 6847. 5. *i* Simila autem i p.1500,
offertur calida calore charitatis; cum offe- 1501,1502.
rentes ſacrificium, charitate mouentur
ad offerendum. Calor, ſymbolum eſt cha-
ritatis, & amoris in Deum, Apocal. 3. 16.
6. *k Omne ſacrificium Sacerdotum igne* k p.1551,
conſumetur, nec quiſquam comedet ex eo. 1552,1553,
Quoniam comedere, eſt in ſuam ſubſtan- 1554,1555.
tiam cibum conuertere; eſt proinde co-
medere ſymbolicè, per cognitionem, &
affectum euchariſticum Sacramentum in
nos conuertere; cum oppoſitũ faciat illud
Sacramentum, vt nos in Chriſtum con-
uertat. Conuertitur autem ea hoſtia ſa-
cratiſſima in nos ipſos, cum eam offeri-
mus ad finem incongruum noſtrorum
commodorum, non ad gloriam Dei, & ad
ſalutem animarum. vid. can. 5749. Debet
ergo omne ſacrificium Sacerdotum igne
charitatis conſumi.
25 * *Iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato*, &c.
26 Quæ communia cum ſuperioribus huius
27 capitis præceptis ſunt, myſticè in eiſdem
28 præceptis explicauimus. Reliqua expli-
29 cãda ſunt, quę huic præcepto sũt propria.
30 1. *l Si de ſanguine ipſius veſtis fuerit* l p.846.
aſperſa, lauabitur in loco sãcto. Figura eſt
hic ritus eius ritus, quẽ præcipit Eccleſia,
cum accidit ſanguinem Chriſti, aut ho-
ſtiam conſecratam dilabi. vid. Miſſale in
Rubr. de defectibus in celebr. Miſſ. occur-
rentibus in fine. 2. *Hoſtia, quæ cæditur*

pro peccato, cuius ſanguis infertur in tabernaculum teſtimonij ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, ſed comburetur igni. m Verus actus contritionis deſcribitur, qui eſt hoſtia pro peccato. Hæc hoſtia igne comburitur, non comeditur: quia actus verus contritionis eſt ſyncerus dolor de offenſa Dei, quod eſt igne charitatis, & amoris Dei comburi. nulla habetur ratio in eo dolore neque de felicitate æterna amiſſa, neque de pœnæ æternę reatu; quod eſſet hoſtiam comedere, id eſt, noſtri commodi rationem habere.

m p. 800, 1574.

CAPVT SEPTIMVM.

SVMMA.

1. Præcipitur ritus offerendæ hoſtiæ pro delicto. 2. Statuitur quid in vſum Sacerdotum cedere debeat ex ſacrificijs. 3. A v. 11. vſque ad 19. ritus deſcribitur hoſtiæ pacificæ. 4. Lex ſancitur abſtinendi ab eſu immundorum, & Deo oblata veſcendi. 5. Datur præceptum de abſtinendo ab adipe & ſanguine. 6. Rurſum v. 29. reditur ad ritum hoſtiæ pacificæ. 7. Tandem a v. 35. ſumma colligitur præceptorum ſupradictorum.

1 HÆc quoque lex hoſtiæ pro delicto, Sancta ſanctorum eſt:
2 idcirco vbi immolabitur holocauſtum, mactabitur & victima pro delicto, ſanguis eius per gyrum altaris fundetur.
3 Offerent ex ea caudã & adipem qui operit vitalia: 4 Duos
renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia eſt, reticulumque
iecoris cum renunculis, 5 & adolebit ea ſacerdos ſuper altare: incenſum eſt Domini pro delicto. 6 Omnis maſculus
de ſacerdotali genere, in loco ſancto veſcetur his carnibus, quia Sanctum ſanctorum eſt. 7 Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto: vtriuſque hoſtiæ
lex vna erit: ad ſacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. 8 Sacerdos qui offert
holocauſti victimam, habebit pellem eius. 9 Et omne ſacrificium ſimilæ, quod
coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in ſartagine præparatur, eius
erit ſacerdotis à quo offertur: 10 ſiue oleo conſperſa, ſiue arida fuerint, cunctis
filijs Aaron menſura æqua per ſingulos diuidetur. 11 Hæc eſt lex hoſtiæ pacificorum quæ offertur Domino. 12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes abſque fermento cõſperſos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctãq;
ſimilam, & collyridas olei admiſtione conſperſas: 13 panes quoque fermẽtatos,
cum hoſtia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis: 14 ex quibus vnus pro primitijs offeretur Domino, & erit ſacerdotis qui fundet hoſtiæ ſanguinẽ. 15 cuius
carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam vſque manè.
16 Si voto, vel ſponte quiſpiam obtulerit hoſtiam, eadem ſimiliter edetur die:
ſed & ſi quid in craſtinum remanſerit, veſci licitum eſt; 17 quicquid autẽ tertius
inuenerit dies, ignis abſumet. 18 ſi quis de carnibus victimæ pacificorum die
tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potiùs quęcũque
anima tali ſe edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit. 19 Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, ſed comburetur igni: qui fuerit mundus veſcetur ex ea. 20 Anima polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt Domino, peribit de populis ſuis. 21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, ſiue omnis rei quæ polluere poteſt, & comederit de
huiuſmodi carnibus, interibit de populis ſuis. 22 Locutuſque eſt Dominus ad
Moyſen dicens: 23 Loquere filijs Iſrael: Adipem ouis, & bouis, & capræ non
comedetis. 24 Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à beſtia captum eſt, habebitis in varios vſus. 25 Si quis adipem, qui offerri debet in incenſum Domini, comederit, peribit de populo ſuo. 26 Sanguinem quoque omnis
animalis non ſumetis in cibo, tam de auibus quàm de pecoribus. 27 Omnis anima, quæ ederit ſanguinem, peribit de populis ſuis. 28 Locutuſque eſt Dominus
ad Moyſen, dicens: 29 Loquere filijs Iſrael, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat ſimul & ſacrificium, id eſt, libamenta eius, 30 tenebit
manibus adipem hoſtiæ, & pectuſculum; cùmq; ambo oblata Domino conſecrauerit,

uerit, tradet ſacerdoti, 31 qui adolebit adipem ſuper altare, pectuſculum autem
erit Aaron, & filiorum eius. 32 armus quoque dexter de pacificorum hoſtijs ce-
det in primitias ſacerdotis. 33 Qui obtulerit ſanguinem & adipem, filiorum
Aaron, ipſe habebit & armum dextrum in portione ſua. 34 Pectuſculum enim
eleuationis, & armum ſeparationis, tuli à filijs Iſrael de hoſtijs eorum pacificis,
& dedi Aaron ſacerdoti, & filijs eius, lege perpetua, ab omni populo Iſrael.
35 Hæc eſt vnctio Aaron & filiorum eius in ceremonijs Domini: die qua obtulit
eos Moyſes, vt ſacerdotio fungerentur, 36 & quæ præcepit eis dari Dominus à
filijs Iſrael religione perpetua in generationibus ſuis. 37 Iſta eſt lex holocauſti,
& ſacrificij pro peccato atque delicto, & pro conſecratione & pacificorum victi-
mis: 38 quam conſtituit Dominus Moyſi in monte Sinai, quando mandauit filijs
Iſrael vt offerrent oblationes ſuas Domino in deſerto Sinai.

Interpretatio litteralis.

HAec quoque lex hoſtia pro deli- 1
cto, &c. *a* Hoc, & ſequentia *a p.1124.*
præcepta cæremonialia ſunt.
* *Sicut pro peccato offertur ho-* 7
b August. in *ſtia, ita & pro delicto.* *b* Verba hæc in-
Leuit. q.20. dicant, aliud eſſe peccatū, aliud delictum,
Lyranus. quāquam interdum confunduntur. Putat
Orig. in Gl. Auguſtinus peccatum eſſe operis, delictū
omiſſionis. Nam hebraicè delictum ap-
pellatur *Asham*, quaſi deſolatū, & LXX.
appellant πλημμέλειαν, id eſt, præter con-
ſiderationem, & aduertentiam; vt ſolent
eſſe peccata omiſſionis. Vulgata appellat
c p.1197. delictum, quaſi derelictum. *c* Ita ex hoc
loco duplex genus peccatorum colligitur,
operis, & omiſſionis. Peccatum omiſſionis
eſt, cum non exercetur opus aliquid, quod
exerceri poteſt, & debet.
* *Ad Sacerdotem, qui eam obtulerit,* 7
d p.1970, 1975. *pertinebit*, &c. *d* Sunt Sacerdotibus obla- 8
tiones offerendæ. *Collyridas*, Collyrida, 9
eſt placenta, libum, cruſtulum rotundum, 10
c.1389. *Quæ immolatur pro pacificis*, Pro 14
beneficijs acceptis, vel accipiendis; ſpon-
taneè, vel ex voto. *Ex quibus vnus pro*
primitiis offeretur Domino, Primitiæ, in
textu hebr. Oblatio. Vnus offeretur Do-
mino in ſignum quod alij panes Deo offe-
e p.1973. rebantur. *e* Ad ius naturale pertinet, vt
homo ex rebus ſibi datis à Deo, aliquod
exhibeat in eius honorem.
* *Si voto, vel ſponte quiſpiam obtulerit* 16
f p.1968. *hoſtiam*, &c. *f* Aliquæ oblationes, quæ
g p.1969. Deo offeruntur, voluntariæ ſunt. *g* Aliquę
ſunt neceſſariò offerendæ. vt cum promiſ-
h p.1977. ſio interceſſit. *h* Licitum eſt votum, & re-
ligionis actus.
* *Si quis dę carnibus victima pacifico-* 18
rum die tertio comederit, irrita fiet obla-
tio, &c. Dona, quæ Deo offerūtur, debent
eſſe incorrupta. Corrumpi ſolent carnes
die tertio. Ideò die tertio non debebant
comedi carnes Deo oblatæ. Quare pecca-
bat, qui eo die comedebat.
* *Caro, quæ tetigerit aliquid immun-* 19
dum, &c. Sermo eſt de carne Deo oblata, 20
21 quæ poterat comedi ab omnibus, non
ſolum ab offerētibus, modò eſſent mundi.
i Debetur rebus ſacris reuerentia. *i p.851.*
23 * *Adipem ouis, & bouis, & capræ non*
24 *comedetis*, &c. 1. Non licebat veſci, nec
25 alio modo vti adipe eorum animalium,
26 mundorum, quæ offerri ſolebant Deo in
27 ſacrificium; nempe ouis, bouis, capræ.
2. Licebat veſci adipe aliorum animalium
mundorum, quæ non offerebantur Deo in
ſacrificium. 3. Si morticinum eſſet, aut à
beſtia captum animal, etiam quod offerri
ſolebat Deo in ſacrificium, licebat vti eius
adipe in varios vſus: quia cum eſſet im-
mundus, nō erat aptus vt Deo offerretur.
4. Nullius animalis ſanguine veſci licebat,
k Theologiam vid. ſup. c.3. v.16, 17. *k p.2287, 2290.*
34 * *Pectuſculum eleuationis, & armum*
ſeparationis tuli à filiis Iſrael, &c. Hebr,
Armum (ſiue coxam) eleuationis. Eleua-
tionem ſignificat vtraque vox hebraica
Tenuphàh, & Terumàh. *l* Tradunt, eum *l Lyranus.*
morem offerendi fuiſſe; vt offerens habe-
ret in manu pectuſculum, & adipē hoſtię,
& armum; & Sacerdos ſuas manus mani-
bus offerentis ſupponens, eleuaret obla-
tionem in altum, & deorſum deprimeret:
tum à dextra ad ſiniſtram duceret, vt in-
dicaretur, Deum, cui offerebatur ſacrifi-
cium, eſſe vbique. *m* Qui ritus ſymbolum *m p.13.*
erat diuinæ immenſitatis.

Interpretatio myſtica.

1 QVæ ad interpretationem myſticam
faciunt à v.1. vſque ad 7. *a* ex- *a Vid. Theologiam myſticā Exod. 29. et Leuit. 1. & 4.*
plicata ſunt ſupra Exod. 29. &
Leuit. 1. & 4.
7 * *Ad Sacerdotem, qui eam obtulerit,*
8 *pertinebit*, *b* Docent Theologi fructum
9 ſacrificij euchariſtici ad tres deriuari, ad *b p.767, 768, 769, 770.*
10 miniſtrum, ad offerētes, ad totam Eccle-
31 ſiam. Quæ igitur dicuntur in hoc capite
32 de ijs, quæ in vſum Sacerdotis offerentis
33 cedere debebant è ſacrificijs, quæ Deo
34 offerebantur, figura ſunt eius tertię partis
ſacri-

ſacrificij euchariſtici, cuius fructus ad Sa-
cerdotem offerentem pertinet.
* *Offerent panes abſque fermento*, &c. 12
e Vide myſteria ſupra c.2. e De huius oblationis myſtica ſignifica- 13
tione vide ſupra in cap. 2.
* *Ex quibus vnus pro primitiis offere-* 14
tur Domino, & erit Sacerdotis, qui fundet
d p.773. *hoſtia ſanguinem*, d Videtur ſignare hic
ritus, eum Eccleſiæ ritum in Miſſæ ſacrifi-
cio, qui de iure diuino eſt, vt Sacerdos ſa-
crificans communicet, ac ſacrificium ipſe
conſumat.
* *Cuius carnes eadẽ comedẽtur die*, &c. 15
Quia Chriſtus Dominus tertia die reſur- 16
rexit, congruè dies tertius tempus futuri 17
ſæculi deſignat. Secundum ergo ſenſum 18
myſticum admonemur his verbis de duo-
e p.772, 773. bus. 1. e De ſuſcipiendo Sacramento cor-
poris, & ſanguinis Chriſti dum viuimus.
alioquin non habebimus vitam in nobis.
f p.1037. Procopius. Beda. Radulph. Origenes. 2. f De bonis operibus operandis dum
tempus habemus. Neceſſaria enim ſunt
ad ſalutem opera bona.
* *Caro, quæ aliquid tetigerit immun-* 19
dum, non comedetur, ſed comburetur igni,
g p.1275. Homo, g qui ſe peccato mortali contami-
nauerit, à corpore Chriſti myſtico ſepara-
h p.954. bitur, h & reus eſt ignis æterni.
i 1276, 1283, 1284. *Qui fuerit mundus, veſcetur ex ea*,
i Homo iuſtus homini iuſto vnitur per fi-
i p.623. 624. dem, & gratiã in Chriſti Eccleſia, ſub vno
capite Ieſu Chriſto. Alio modo: k Non eſt
k p.774. cum conſcientia peccati mortalis ad Eu-
chariſtiæ Sacramentum accedendum.
idem habent verba ſequentia: * *Anima* 20
polluta, quæ ederit, &c. 21
* *Adipem ouis, & bouis, & capræ non* 23
l p.2257. Gloſſa. *comedetis*, l Tres concupiſcentiæ ſignifi-
cantur per adipem trium animalium: qui-
bus nullo modo nobis inhærendum eſt,
ſed Deo offerendæ per mortificationem.
vid. ſup. cap. 3. in tropologia §. 7.
* *Adipem cadaueris morticini, & eius* 24
animalis, quod à beſtia captum eſt, habe-
bitis in varios vſus, Cadauer morticinum
eſt quicunque impius. Animal à beſtia
captus, omnis, qui ſub diaboli poteſtate
eſt, præſertim Infideles. Non licet impro-
bos imitari, quod eſt adipẽ comedere, ex-
primendo noſtris actionibus eorum actus
prauos. licet tamen eorum exemplis vti
ad arguendum, ad obſecrandum, ad in-
crepandum.
26 * *Sanguinem quoque omnis animalis, non ſumetis in cibo*, Sanguis iram ſignifi-
cat, & omne peccatum, vt ſupra dictũ eſt.
m Ab iracundorum, & quorumcunque *m p.913, 2152.*
impiorum ſocietate, ac imitatione cauen-
dum.
30 * *Cumque ambo oblata Domino conſe-*
crauerit, tradet Sacerdoti, qui adolebit
adipem, &c. n Significatur hoc præcepto *n p.646, 745.*
ſacrificij euchariſtici miniſtros, cuius fi-
gura erant antiqua ſacrificia, eſſe ſolòs Sa-
cerdotes. Significatur etiam offerẽtes eſſe
etiam laicos, ſed per Sacerdotum manus,
ac miniſterium.
31 * *Pectuſculum, & armus erit Sacerdo-*
32 *tis*, o Pectus, quatenus eſt integumentum *o S. Thom. 1. 2. q. 102. a. 3. ad 8.*
33 cordis, doctrinam ſignificat, & ſapiẽtiam.
Armus, qui humero reſpondet in homini-
bus, deſignat fortitudinem. Doctrina re-
quiritur in Sacerdotibus ad inſtruendum
populum; & magna fortitudo ad labores
pro Eccleſia ſuſtinendos, & ad ferendum
defectus aliorum. Pectuſculum, & armus
ſunt Sacerdotis; quia effectus ſacrificij eu-
chariſtici ad Sacerdotem maximè deri-
uatur ad impetrandum illi ſapientiam, ac
fortitudinem.
34 * *Pectuſculum eleuationis*, &c. p Ele- *p p.944, 605.*
uatio illa, de qua ſupra dictum eſt in ſenſu
litterali, videtur figura fuiſſe eleuationis
hoſtiæ in Miſſa. Vtraque autem ſignificat
Chriſti exaltationem in Cruce; & exalta-
tionem glorioſam eius nominis, quam ſibi
meruit per paſſionem, & crucem.

CAPVT OCTAVVM.

SVMMA.

Conſecratio Sacerdotum deſcribitur ſecundum modum à Deo Moyſi præſcriptum Exodi 28. & 29. 1. A v. 4. ad 14. induuntur Aaron, & filii ſacris veſtibus. Conſecratur Tabernaculum, & vaſa illius, & altare, & Sacerdotes. 2. A v. 14. ad 26. offeruntur in ſacrificium pro Sacerdotum conſecratione vitulus, & arietes duo. 3. A v. 26. ad 30. offertur in ſacrificium ſimila, & adeps, & armus dexter. 4. A v. 30. ad 33. conſecrantur veſtes Sacerdotum, et præcipitur conſummatio ſacrificii. 5. † Idem conſecrationis ritus repetitur ſeptem diebus. † *Ex. 29. 35.*

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Tolle Aaron cum
filijs ſuis, veſtes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato,
duos arietes, caniſtrum cũ azymis, 3 & congregabis omnem cœtum
ad oſtium tabernaculi. 4 Fecit Moyſes vt Dominus imperauerat.
Congregataque omni turba ante fores tabernaculi, 5 ait: Iſte eſt ſermo, quem
iuſsit Dominus fieri. 6 Statimq; obtulit Aaron & filios eius. Cumq; lauiſſet eos;
7 veſti-

7 veſtiuit pontificem ſubucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tuni-
ca hyacinthina, & deſuper humerale impoſuit, 8 quod aſtringens cingulo aptauit
rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. 9 Cidari quoque texit caput: & ſuper
eam, contra frontem, poſuit laminam auream cõſecratam in ſanctificatione, ſicut
præceperat ei Dominus. 10 Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum
cum omni ſupellectili ſua. 11 Cumque ſanctificans aſperſiſſet altare ſeptem vi-
cibus, vnxit illud, & omnia vaſa eius, labrumque cum baſi ſua ſanctificauit oleo.
12 Quod fundens ſuper caput Aaron, vnxit eũ, & conſecrauit: 13 filios quoque
eius oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, impoſuitq; mitras, vt iuſſerat
Dominus. 14 Obtulit & vitulum pro peccato. cumq; ſuper caput eius poſuiſſet
Aaron, & filij eius manus ſuas, 15 immolauit eum: hauriens ſanguinem, & tincto
digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & ſanctificato, fudit reliquũ
ſanguinem ad fundamenta eius. 16 Adipem verò qui erat ſuper vitalia, & re-
ticulum iecoris, duoſque renunculos cum aruinulis ſuis, adoleuit ſuper altare:
17 vitulum cum pelle & carnibus, & fimo, cremãs extra caſtra, ſicut præceperat
Dominus. 18 Obtulit & arietem in holocauſtum: ſuper cuius caput cùm impo-
ſuiſſent Aaron & filij eius manus ſuas, 19 immolauit eum, & fudit ſanguinẽ eius
per circuitum altaris. 20 Ipſumque arietem in fruſta concidens, caput eius, &
artus, & adipem adoleuit igni, 21 lotis priùs inteſtinis & pedibus. totumq; ſimul
arietem incendit ſuper altare, eo quòd eſſet holocauſtum ſuauiſſimi odoris Do-
mino, ſicut præceperat ei. 22 Obtulit & arietem ſecundum in conſecratione ſa-
cerdotum: poſueruntq; ſuper caput eius Aaron & filij eius manus ſuas. 23 quem
cùm immolaſſet Moyſes, ſumens de ſanguine eius, tetigit extremum auriculę dex-
træ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, ſimiliter & pedis. 24 Obtulit & filios
Aaron. cumq; de ſanguine arietis immolati tetigiſſet extremum auriculæ ſingu-
lorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit ſuper altare per
circuitum: 25 adipem verò, & caudam, omnemq; pinguedinem quæ operit inte-
ſtina: reticulumq; iecoris, & duos renes cum adipibus ſuis & armo dextro ſepa-
rauit. 26 Tollens autem de caniſtro azymorum, quod erat coram Domino, pa-
nem abſque fermento, & collyridam conſperſam oleo, laganumque, poſuit ſuper
adipes, & armum dextrum, 27 tradens ſimul omnia Aaron & filijs eius. Qui
poſtquam leuauerunt ea coram Domino, 28 rurſum ſuſcepta de manibus eorum,
adoleuit ſuper altare holocauſti, eo quòd conſecrationis eſſet oblatio, in odorem
ſuauitatis, ſacrificij Domino. 29 Tulitq; pectuſculum, eleuans illud coram Do-
mino, de ariete conſecrationis in partem ſuam, ſicut præceperat ei Dominus.
30 Aſſumenſq; vnguentum, & ſanguinem qui erat in altari, aſperſit ſuper Aaron
& veſtimenta eius, & ſuper filios illius ac veſtes eorum. 31 Cumq; ſanctificaſſet
eos in veſtitu ſuo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, &
ibi comedite eas. panes quoque conſecrationis edite, qui poſiti ſunt in caniſtro,
ſicut præcepit mihi Dominus, dicens: Aaron & filij eius comedent eos: 32 quid-
quid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis abſumet. 33 De oſtio quo-
que tabernaculi nõ exibitis ſeptem diebus, vſque ad diem quo complebitur tem-
pus conſecrationis veſtræ. ſeptem enim diebus finitur conſecratio: 34 ſicut &
impræſentiarum factum eſt, vt ritus ſacrificij compleretur. 35 Die ac nocte ma-
nebitis in tabernaculo obſeruantes cuſtodias Domini, ne moriamini: ſic enim
mihi præceptum eſt. 36 Feceruntque Aaron & filij eius cuncta quæ locutus eſt
Dominus per manum Moyſi.

Interpretatio litteralis.

***T**olle Aaron cum filiis suis*, &c. 2
a Hoc factum oſtendit cõgruè
Eccleſiam in Sacerdotum ordi-
natione ſuos ritus adhibere.
b vid. alia Ex. 28. v. 1.
* *Fecit Moyſes, vt Dominus impera-* 4
uerat, *c* Obedientia. * *Tulit & vnctionis* 10
11 *oleum*, &c. *d* Licet ſignis ſacris, & ſacra-
12 mentalibus vti ad eos effectus, ad quos
13 ab Eccleſia ſunt inſtituta, & conſecrata.
14 * *Obtulit & vitulum pro peccato*, &c.
e Vt ſignificaret, eſſe ſacrificium omnium
ſacrorũ conſummatiuum, & perfectiuum.
f Fuit autem hic ritus ad tollẽdas legales
immunditias.

a p. 847.
b p. 396, 335.
c p. 2066.
d p. 2024.
e p. 1962.
f p. 861.

Cumq;

Cumq; ſuper caput eius poſuiſſet Aaron, et filii eius manus,&c. à v.14. vſque ad 30.
g p.846. *g* Congruè ſacri in Miſſæ ſacrificio ritus adhibentur.

* *Feceruntq; Aaron & filii eius cuncta*, 36
h p.2066. *h* Obedientia. *Quæ locutus eſt Dominus*
i p.1117. *per manum Moyſi*, *i* Auctor legis veteris,
k p.1119. Deus; *k* Miniſter, Moyſes. *l* Bona ergo
l p.1111. fuit lex vetus, habens auctorem Deum. *Per manum*, Manus ſymbolum miniſterij, c.6589.

Interpretatio myſtica.

a QVæ ad myſticam huius capitis interpretationem faciũt, dicta ſũt fusè in Exodi c.28.& 29. Indicabimus vnum, quod huius capitis proprium eſt. a *Vid. propoſitiones, et dogmatum figuras Ex. 28. & 29.*

3 * *Congregabis omnem cœtũ ad oſtium*
4 *tabernaculi*, *b* Figurat hic ritus, eum Eccleſiæ ritũ, qui præcipitur in Pontificali in Rubr. de ordinibus conferẽdis; vt ordinationes ſacrorũ Ordinũ publicè celebrẽtur. b p.847.

CAPVT NONVM.

SVMMA.

Aaron iam Sacerdos initiatus, incipit iubente Moyse Sacerdotis munus exercere: offert & pro ſe, & pro populo & hoſtias pro peccato, & holocauſta, & hoſtias pacificas; & populo benedicit. Apparet gloria Domini omni multitudini: & egreſſus ignis à Domino deuorat holocauſtum, & adipes.

1 FActo autem octauo die, vocauit Moyſes Aaron & filios eius,
ac maiores natu Iſrael, dixitq; ad Aaron: 2 Tolle de armen-
to vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum, vtrũque
immaculatum, & offer illos coram Domino. 3 Et ad filios
Iſrael loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vituiũ atque
agnum anniculos & ſine macula, in holocauſtum, 4 bouem
& arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino,
in ſacrificio ſingulorũ ſimilam conſperſam oleo offerentes. hodie enim Dominus
apparebit vobis. 5 Tulerunt ergo cuncta quæ iuſſerat Moyſes ad oſtium taber-
naculi: vbi cùm omnis multitudo aſtaret, 6 ait Moyſes: Iſte eſt ſermo, quẽ præ-
cepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria eius. 7 Et dixit ad Aaron: Acce-
de ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocauſtum, & deprecare pro te
& pro populo. cùmq; mactaueris hoſtiam populi, ora pro eo, ſicut præcepit Do-
minus. 8 Statimq; Aaron accedens ad altare, immolauit vitulũ pro peccato ſuo:
9 cuius ſanguinem obtulerunt ei filij ſui: in quo tingens digitum, tetigit cornua
altaris, & fudit reſiduũ ad baſim eius. 10 Adipemq; & renunculos, ac reticulum
iecoris, quæ ſunt pro peccato, adoleuit ſuper altare, ſicut præceperat Dominus
Moyſi: 11 carnes verò & pellem eius extra caſtra combuſſit igni. 12 Immolauit
& holocauſti victimam: obtuleruntque ei filij ſui ſanguinem eius, quem fudit per
altaris circuitum. 13 ipſam etiam hoſtiam in fruſta conciſam, cũ capite & mem-
bris ſingulis obtulerunt. quæ omnia ſuper altare cremauit igni, 14 lotis aqua
priùs inteſtinis & pedibus. 15 Et pro peccato populi offerens, mactauit hircum:
expiatoq; altari, 16 fecit holocauſtum, 17 addens in ſacrificio libamenta, quæ
pariter offeruntur, & adolens ea ſuper altare, abſque ceremonijs holocauſti ma-
tutini. 18 Immolauit & bouem atque arietem, hoſtias pacificas populi: obtule-
runtque ei filij ſui ſanguinem, quem fudit ſuper altare in circuitum. 19 Adipem
autem bouis, & caudam arietis, renunculoſque cum adipibus ſuis, & reticulum
iecoris 20 poſuerunt ſuper pectora. cumque cremati eſſent adipes ſuper altare,
21 pectora eorum, & armos dextros ſeparauit Aaron, eleuans coram Domino,
ſicut præceperat Moyſes. 22 Et extendens manus ad populum, benedixit ei.
Sicque completis hoſtijs pro peccato, & holocauſtis, & pacificis, deſcendit.
23 Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculũ teſtimonij, & deinceps egreſſi
benedixerunt populo. Apparuitq; gloria Domini omni multitudini: 24 & ecce
egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes qui erãt ſuper altare.
Quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.

Inter-

Interpretatio litteralis.

VOcauit Moyſes Aaron,&c. Vt 1
primitias ſui Sacerdotij ſolen-
niter celebrarent. Habes 1.
a p.646, *a* Munus Sacerdotum eſſe, Sa-
745. crificare, *Tolle de armento vitulum*,&c.
b p.1732. 2. *b* Celeritatem in exequendo adhiben-
dam eſſe, *Facto octauo die*, Statim poſt
c p.1956. conſecrationem. 3. *c* Congruum in cauſa
publica orationem publicã eſſe. Offeren-
dum erat ſacrificium pro populo;ideo vo-
cauit Moyſes maiores natu Iſrael.
* *Tolle de armento vitulum*,&c. *Tol-* 2
lite hircum pro peccato,&c. *Facite*,*& ap-* 3
d p.775. *parebit vobis gloria eius*. *d* Præparandus 4
animus ante ſacrificium, & Sacramenta. 5
e Vide c.1. *Immolate eos coram Domino*,&c. *e* vide 6
v.3. à liss.i. dogmata ad ſacrificium ſpectantia, ſupra
cap.1. à v.3. *Facite*, Facere, hebr. עשה
Hhhasah, ſignificat non ſolum facere,ſed
etiã ſacrificare,& offerre. *Gloria Domini*,
Maieſtas, manifeſtatio, ſignum Dei præ-
ſentis,& approbantis Sacerdotium Aaro-
g p.310. nis, & ſacrificium, c.1676. *g* Sæpè Deus
h p.696. miracula operatur *h* ad confirmationem
ſuæ veritatis.
* *Accede ad altare*,*& immola pro pec-* 7
i p.747. *cato tuo*, *i* Sacrificio placatur Deus. *De-*
precare pro te,*& pro populo*, Mediator eſt
k p.1926. Sacerdos inter homines, & Deum. *k* Eſt
l p.1932. Deo cultus oratione exhibendus. *l* Non
ſolum pro nobis,ſed etiã pro cęteris oran-
m p.2066. dum. *Sicut præcepit Dominus*, *m* Eſt Dei
præcepto parendum.
* *Statimque Aaron accedens ad alta-* 8
n p.2066. *re*,&c. Elucet Aaronis *n* obedientia, *o*,&
o p.1732. celeritas in executione.
* *Cuius ſanguinem obtulerunt ei filii ſui*, 9
p p.649. *p* Sunt in Eccleſia minores ſacrorum mi-
niſtri.
* *Expiatoque altari*,*fecit holocauſtum*, 15
q p.846, *q* Conſecrationes, & alij ritus, qui ſacra- 16
849. mentalia appellantur, quibus vtitur Ec-
cleſia, laudabiles ritus ſunt, & maximè
decent diuinum ſacrificium, & mirabiles
effectus efficiunt. * *Addens ſacrificio li-* 17
bamenta,*quæ pariter offeruntur*, Ea erant
ex ſimila. Non decet conuiuium eſſe ſine
pane.Per ſacrificia quaſi conuiuium exhi-
bebatur Deo. *Abſque ceremoniis holo-*
cauſti matutini, Iuge ſacrificium matuti-
num, & veſpertinum nunquam ob alia
ſacrificia intermittebatur. Matutinum
offerebatur ante omnia alia ſacrificia, ve-
ſpertinum erat poſt alia vltimum.
* *Extendens manus ad populum*, *be-* 22
r p.1952. *nedixit ei*. *r* Actus virtutis eſt alijs bene- 23
dicere, id eſt, verbo, vel ſigno alio illis à 24
s p.846. Deo bona precari. *s* Congruè poſt ſacri-
ficium, quod diuinorum bonorum eſt im-
petratiuum, à Sacerdote benedicitur po-
pulus.
Apparuit gloria Domini,&c. *Et egreſ-*
ſus ignis à Domino, &c. Ideo Moyſes, &
Aaron deſcendentes ab altari, ingreſſi
ſunt Tabernaculum, vt offerrent incen-
ſum in altari thymiamatis ad conſuman-
da ſacrificia, & vt orarẽt Deum vt ignem
in ſacrificia immitteret. *t* Eo igne oſten- t p.310,
dit Deus ea ſacrificia eſſe vera, & à ſe in- 696.
ſtituta. Ille ignis conſeruatus eſt vſque ad
captiuitatem babylonicam,& cum fuiſſet
abſconditus,poſt reditum è Babylone, in-
uentus eſt in aquam craſſam conuerſus;
quæ fuſa ſuper ligna ſacrificiorum, iterum
in ignem conuerſa eſt.
Laudauerunt Dominum, *u* Eſt Deus u p.1998.
ore laudandus, ac benedicendus. vt nos
ipſos, & alios audientes ad eius reueren-
tiam inducamus. *Ruentes in facies ſuas*,
x Eſt Deo adorationis reuerẽtia exhiben- x p.1957.
da. *y* Congruum adorationem etiam ex- y p.1960.
teriorem Deo exhibere.

Interpretatio myſtica.

1 FActo autem octauo die, &c. *a* Vetus a p.846.
hic ritus, quo ſtatim poſt ſuam conſe-
crationem iubetur Aaron ſacrificare; fi-
gura videtur eſſe eius ritus, quo Eccleſia
vtitur, cum Sacerdotes initiantur. vt in
eadem Miſſa, in qua ab Epiſcopo ordi-
nantur, ſtatim ac poteſtatem acceperunt
offerẽdi Deo ſacrificium corporis, & ſan-
guinis Chriſti, illud ſimul offerant cum
Epiſcopo. Quoniam autem ſeptem dies
vitam mortalem ſignificant, & hoc ſæcu-
lum, quod ſeptem dierum circulis confi-
citur;octaua autem dies ſignificat immor-
talitatem, futurum ſæculum, & felicita-
tem æternam, can.1948. Senſus allegori-
cus,& anagogicus eſt: 1. *b* Moyſen, id eſt, b *Ex Gloſſ.*
Chriſtum, qui in vltima cœna ſuos Apo-
ſtolos Sacerdotes ordinauerat; octauo
die, id eſt, poſt ſuam reſurrectionem
iuſſiſſe, vt quod ipſe in Cruce fecerat, vt
ſe pro peccatis noſtris, & pro gratiarum
actione Patri cruentè offerret; ipſi idem
corpus,& ſanguinem Chriſti offerrent in-
cruentè. 2. Anagogicè: Septem diebus,
id eſt, dum degunt in hac mortali vita
viri iuſti Sacerdotes conſecrantur vnctio-
ne gratię: octauo autem die,cum ad æter-
nam felicitatem perueniunt, incipiunt of-
ferre Deo ſacrificium laudis.
23 * *Ingreſſi Moyſes*, *& Aaron in taber-*
naculum, &c. *c* Figura eſt ingreſſus in c p.601,
Tabernaculum aſcenſionis Ieſu Chriſti, 602.
& Sanctorum Patrum in cęlum. vbi Ieſus

oranit Patrem vt Spiritum ſanctum in diſcipulos mitteret, ad confirmandum in perpetuum ſalutis noſtræ myſteria.

* *Egressus ignis à Domino deuorauit* 24 *holocauſtum*, &c. d Proceſſio Spiritus ſancti figuratur, & Miſſio in diſcipulorum corda apparentibus linguis igneis: cum ignis diuini amoris omnem in diſcipulis amorem temporalium deuorauit.

d p.73, 79, 80, 602. Gloſſa.

CAPVT DECIMVM.

SVMMA.

1. Morte plectuntur Nadab & Abiu, quod ignem alienum obtulerint. 2. Iubet Moyses asportari eorum cadauera extra caſtra. 3. Precipit, patrem, & fratres Sacerdotes cauere à luctu. 4. Prohibet Sacerdotibus Tabernaculum ingressuris potum vini, & ſiceræ. 5. Iubet reſiduum sacrificii à Sacerdotibus comedi. 6. Obiurgat illos, quod hircum pro peccato oblatum non comederint.

1 ARreptiſque Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis, poſuerunt
ignem, & incenſum deſuper, offerētes coram Domino ignem
alienum: quod eis præceptum non erat. 2 Egreſſuſque ignis
à Domino, deuorauit eos, & mortui ſunt coram Domino.
3 Dixitq; Moyſes ad Aaron: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in
conſpectu omnis populi glorificabor. Qud audiens tacuit
Aaron. 4 Vocatis autem Moyſes Miſaele & Eliſaphan filijs Oziel, patrui Aaron,
ait ad eos: Ite & tollite fratres veſtros de cōſpectu Sanctuarij, & aſportate extra
caſtra. 5 Conſeſtimque pergentes, tulerunt eos ſicut iacebant, veſtitos lineis
tunicis, & eiecerunt foras, vt ſibi fuerat imperatum. 6 Locutuſq; eſt Moyſes ad
Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios eius: Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, ne fortè moriamini, & ſuper omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres veſtri, & omnis domus Iſrael, plangant incendium quod Dominus
ſuſcitauit: 7 vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis:
oleum quippe ſanctæ vnctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia iuxta prçceptū
Moyſi. 8 Dixit quoque Dominus ad Aaron: 9 Vinum & omne quod inebriare
poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonij, ne
moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. 10 Et vt
habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter pollutū & mundum: 11 doceatiſq; filios Iſrael omnia legitima mea quæ locutus eſt Dominus ad
eos per manum Moyſi. 12 Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, &
Ithamar, filios eius, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium, quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſque fermento iuxta altare, quia Sanctum ſanctorum eſt. 13 Comedetis autem in loco ſancto: quod datum eſt tibi & filijs tuis
de oblationibus Domini, ſicut præceptū eſt mihi. 14 Pectuſculum quoque quod
oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſsimo tu & filij tui,
& filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs ſalutaribus filiorum Iſrael: 15 eò quod armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari,
eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua,
ſicut præcepit Dominus. 16 Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro peccato,
cùm quæreret Moyſes, exuſtum reperit: iratuſq; contra Eleazar & Ithamar filios
Aaron, qui remanſerant, ait: 17 Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco
ſancto, quæ Sancta ſanctorum eſt, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini, 18 præſertim cùm de ſanguine illius
non ſit illatum intra ſancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, ſicut prçceptum eſt mihi? 19 Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato,
& holocauſtum coram Domino: mihi autem accidit, quod vides. quomodo potui
comedere eam, aut placere Domino in ceremonijs mente lugubri? 20 Quod
cùm audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem.

Inter-

Interpretatio litteralis.

OFferentes corã Domino ignem 1
alienum, Ignem prophanum.
Ignis facer erat, qui ardebat
iã in altari, emiſſus à Domino.
Ignis prophanus, qui ardebat in atrio Tabernaculi ad coquendas carnes. *Quod eis præceptum non erat*, Ex his verbis intelligimus præcepiſſe Dominum vti Sacerdotes in ſacrificijs igne, qui miſſus à Domino, ardebat in altari; vetuiſſe alio igne vti. Obliti ſi facti huius præcepti Nadab, & Abiu, & inconſideratè agentes vel ob ſtuporem ſubiti ignis à Deo emiſſi, vel ob gaudium accepti Sacerdotij, vel ob temulentiam, vel ob nimiam ad incenſum offerendum celeritatem; ignem prophanum obtulerunt. Quare exhibuerunt exẽ-
a p.1763. plum & *a* temeritatis, & *b* præcipitatio-
b p.1764. nis, & *c* incõſiderationis, & *d* inobediẽtiæ.
c p.1765. * *Egreſſusque ignis à Domino*, Ex altari 2
d p.2072. Domini, vel è Sanctuario. *Deuorauit eos*, Afflauit, extinxit, vel intus combuſſit. nam remanſerũt cadauera, & veſtes illęſę.
e p.1279. *Mortui sunt*, *e* Conſequuntur pœnæ ad
f p.25. peccatum, quas Deus infligit. *f* Vindex
eſt Deus, ac vltor male agentium. * *Hoc* 3
eſt, quod locutus eſt Dominus, Sanctificabor, &c. Locutus fortaſſe id fuerat poſt miſſum ignem in ſacrificia, prohibens alio igne in ſacrificijs vti. *Sanctificabor*, Sanctus, & iuſtus apparebo, c.2728. puniens eos, qui irreuerenter agunt in meis ſacrificijs. Habemus ex his verbis eam theolo-
g p.43. giam. 1. *g* Deum ſanctum eſſe. 2. *h* Deum
h p.44. iuſtum eſſe. 3. *i* Congruum eſſe à male
i p.1293. agendo pœnarũ comminatione deterrere.
k p.39. 4. *k* Deum eſſe gloria dignum, nempe vt ſanctus, & iuſtus ab alijs cognoſcatur. *Quod audiens tacuit Aaron*, Silentium,
l p.2243. ſymbolum eſt patientiæ, c.7418. *l* Triſti-
m p.1635. tia patientia frænatur. *m* Correctio fraterna recipienda, & acceptanda eſt. Hæc docet Aaronis ſilentium.

* *Ite, & tollite fratres veſtros*, &c. 4
n p.1614. *n* Miſericordiæ actus, Sepelire mortuos. Is actus præcipitur filijs Oziel. * *Confe-* 5
ſtimque pergentes, &c. Indicãt hæc verba
o p.1732. *o* celeritatem executionis, *p* & obedientiã
p p.2061. erga ſuperioris præceptum. *Veſtitos lineis*
q p.1614. *tunicis*. *q* Inde fortaſſe deriuatus eſt ritus ſepeliendi Sacerdotes veſtibus ſacerdotalibus indutos.

* *Capita veſtra nolite nudare*, &c. 6
r p.853. *r* Celebritati huic lætiſſimæ, & diuino 7
cultui, cui nunc operam datis, & recenti vnctioni debetur ea reuerentia, vt non perturbetis eam veſtro luctu, nec cidarim è capite deponatis, nec ſacerdotalia veſtimenta ſcindatis, nec è Tabernaculo egre-
s p.216. diamini. *s* Triſtitiæ ſymbolum Nudatio capitis, & ſciſſio veſtimentorum, c.6786.
7816. *Ne forte moriamini*, *t* Deterret t p.1293.
pœnæ comminatione. *Et ſuper omnem*
cœtum oriatur indignatio. *u* Contingit in- u p.1290.
terdum vnũ pro peccato alterius puniri: quia ad ipſum peccantem ſpectat. Spectabat cœtus Iſraelitarum ad Sacerdotes, vt membra ad ſuum caput; vt ſubditi ad ſuũ ſuperiorẽ. *Fratres veſtri, & omnis Iſrael plangant incendium*, Mortem Sacerdotum, quam effecit incendium. Cauſa pro
effectu ſumitur, c.8687. *x* Sepelire mor- x p.1614.
tuos licitum, & opus charitatis. *y* Triſtitia y p.1463.
licita, quæ conformis eſt rectæ rationi, vt moderatè lugere in ſuorum morte. *Alio-*
quin peribitis, *z* Pœnæ comminatio. *Qui* z p.1293.
fecerunt omnia iuxta præceptum Moyſi,
a Obedientiæ obiectum ſuperioris præce- a p.2062.
ptum. *b* Eſt autem iuſtis ſuperiorum præ- b p.2061.
ceptis parendum.
8 * *Dixit quoque Dominus ad Aaron*, &c.
c Præceptum cæremoniale. *d* Præceptorũ c p.1124.
9 autem veteris legis auctor Deus. * *Vinum*, d p.1117.
& omne quod inebriare poteſt, &c. Hebr.
Vinum, & ſiceram. *e* Occaſiones peccato- e p.914,
rum fugiendæ. Docet nos hoc Dei præce- 1259.
ptum 1. *f* Potum inebriate valentem, eſſe f p.2306.
ſobrietate moderandũ. 2. *g* Solere vinum g p.2308.
potatũ ebrietatem efficere. *Quod inebriare poteſt*. 3. *h* Peccatum eſſe ebrietatem, h p.2311.
ex inordinato vini vſu, profectam, *Ne*
moriamini, &c. *i* Comminatio pœnæ, ma- i p.1293.
10 lam actionẽ indicat. * *Vt habeatis ſcien-*
11 *tiam diſcernendi inter ſanctum, & prophanum*, &c. Vt occaſio vobis tollatur potandi vinum immoderatè: immoderata vini potatio ſolet cognitionem perturbare, & iudicium: quod maximè in Sacerdote requiritur ad diſcernendum quæ ſint per ſe ſancta, quæ prophana, quæ polluta ex aliqua circũſtantia, vt ex tactu rei per
ſe immundæ. Docemur 1. *k* Ignorantiæ k p.1247.
culpabilis cauſam eſſe ebrietatem ſolere.
Vt habeatis ſcientiam, &c. 2. *l* Ignorãn- l p.1251.
tiam eſſe peccatum, cum vitari poteſt, ac
debet; & *m* Ignorantiam, quæ volita eſt m p.1253.
indirectè, aut per accidens, non excuſare à peccato, licet illud minuat. *Vinum non*
bibetis, vt habeatis ſcientiam. 3. *n* Cau- n p.1761.
tionem eſſe adhibendam contra ea, quæ obſtare bonis conſilijs poſſunt: vt cauendum à vino, vt habeatur ſcientia, &c.
4. *o* Peccatum eſſe omiſſionem diſcendi o p.2418.
id, quod diſcere, vel ſcire quis debet. Vt ſi Sacerdos omitteret ſcire ea, quæ hic dicuntur. *Doceatisque filios Iſrael omnia*
legitima mea, &c. Vt olim Deus in Syna- p p.626,
goga Doctores conſtituit Sacerdotes; *p* ita 637, &c.
& nunc in Eccleſia. *q* Eſſe autẽ Sacerdotes q p.702,
docti debent. *Vt habeatis ſcientiam*, &c. 703.

* *Tollite ſacrificiũ, quod remanſit*, &c. 12
Diuinum præceptum eſt conſumare ſa- 13
r p.773, crificium. *r* Tenentur Sacerdotes, qui ce- 14
846. lebrant ad ſacrum ritum communicandi. 15
* *Iratus Moyſes contra Eleazar*, &c. 16
s p.251. *s* Ira cõcitata eſt in Moyſe exiſtimatione
iniuriæ Deo illatæ. * *Cur non comedíſtis* 17
t p.2349. *hoſtiam*, &c. *t* Ira moderata nõ eſt illicita. 18
Id probat exemplum Moyſis. *Cur non*
u p.1629. *comedíſtis hoſtiam*, &c. *u* Correctionis
actus. *Data vobis vt portetis iniquitatem*
x p.1970. *multitudinis*, &c. *x* Sunt Sacerdotibus
oblationes offerendæ. *Et rogetis pro ea*,
y p.1926. Docemur 1. *y* Eſſe Deo cultum oratione
z p.1927. exhibendũ. 2. *z* Diſpoſuiſſe Deum multa
a p.1928. non niſi petentibus elargiri. 3. *a* Congruũ
eſſe pro noſtris neceſſitatibus Sanctos ad
b p.1932. intercedendum Deo aduocare. 4. *b* Non
ſolum pro nobis, ſed pro cęteris etiã orandum
c p.646. dum eſſe. 5. *c* Sacerdotum munus eſſe
orare pro populo.
* *Reſpõdit Aaron: Oblata eſt hodie*, &c. 19
Hæc Aaronis excuſatio, quæ à Moyſe ad-
d p.1803. mittitur, docet & *d* licitũ eſſe cuique ius
ſuum tueri, ſe apud Iudicẽ defendendo:
e p.2367. & *e* Modum eſſe compeſcendi prudenter
f p.1635. in alijs motum iræ: & *f* Correctionem re-
cipiendam, & acceptandam eſſe. *Oblata*
eſt hodie victima, Non tenebar hodie eam
comedere; poteram ſecundo die id facere.
Placere Domino in ceremoniis mente lu-
g p.1917. *gubri*, Indicat *g* pręcipuum Dei cultum in
interioribus mentis in Deum actibus poſi-
h p.775. tum eſſe: & *h* præparationem mentis ante
Euchariſtiæ ſumptionẽ eſſe conueniẽtem.
* *Quod cum audiſſet Moyſes, recepit* 20
i p.2346. *ſatisfactionẽ*. Exhibet Moyſes *i* & Man-
ſuetudinis actum, Iræ modum imponens.
k p.2105. & Iuſtitiæ, *k* Cauens imponere pœnam
l p.1756. immerenti. & *l* Prudentiæ, docilem ſe
præbens Aaroni ſe excuſanti.

Interpretatio myſtica.

A*Rreptiſque Nadab, & Abiu filii* 1
Aaron thuribulis, &c. Thuribulum,
ſacri miniſterij ſymbolũ eſt, Apoc. 8. 3, 5.
Ignis in ſacris Scripturis ſolet & cupidita-
tis, concupiſcentiæq; ardorem ſignificare,
Iob 31. 12. Prou. 6. 27. & diuinũ amorem,
& charitatem, Cant. 8. 6. Prou. 30. 5. Pſal.
118. 140. Hebr. 1. 7. & diuinam vltionem,
Pſal. 17. 9. Iſa. 10. 17. Igitur offerre coram
a p.774, Domino ignem alienum, eſt 1. *a* Impuro
775. corde, & cupiditatis, & concupiſcẽtiæ ple-
Glo. ex Iſid. no ad Miſſæ ſacrificium, & ad euchariſti-
b p.1155. cum Sacramentũ accedere. 2. *b* Opus per
1239, 1240, ſe bonum, non intentione placendi Deo,
1241, 1242. eiũq; glorificandi, ſed placendi nobis ipſis,
& ad malum finem operari. * *Egreſſus* 2
ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui
ſunt coram Domino. Significant hæc my-
c p.1266. ſticè 1. *c* Amitti per peccatum mortale vi-
tam gratiæ. 2. *d* Conſequi pœnam ad pec- d p.954,
catum mortale ignis æterni. *Aſportate* 958, 1019,
extra caſtra, *e* Extra Eccleſiam tum mili- 1283, 1284.
tantem, tum triumphantem. in tenebras e p.954,
exteriores. in infernum. 1023, 1024.
6 * *Capita veſtra nolite nudare*, &c. Ca-
7 put noſtrum Chriſtus eſt, caput Chriſti
Deus, 1. Cor. 11. 3. Mens etiã noſtra caput
eſt, Cant 2. 6. & 7. 5. ex Orig. Greg. & alijs
apud Sylu. Alleg. v. Caput §. 7. Veſtimen-
tum, humani corporis ſymbolũ eſt, Iob 13.
28. Iſa. 50. 9. & iuſtitiæ, atque gratiæ, Iob
29. 14. Iſa. 61. 10. Corona, maieſtatis eſt
ſymbolum, Pſal. 20. 4. & ſapientiæ, qua
mens ornatur, quæ caput eſt animi, Prou.
4. 9. Eccli. 6. 32. & 25. 8. Cidaris, poteſtatis,
& regni ſymbolũ, Ezech. 21. 26. Zach. 3. 5.
Eſt ergo caput nudare 1. Chriſtum maie-
ſtate priuare. quod faciunt Hæretici, qui
docent, Chriſtum non eſſe verum Deum.
2. Mentem regni ſuperni iure, ac hęredita-
te ſpoliare. quod agit quicunque labitur
in peccatum mortale. 3. Sacerdotalem di-
gnitatem vilem, ac contemptibilem red-
dere. quod fit & per ignorantiam culpabi-
lem, per quã omittit Sacerdos ea ſcire, quę
exigit officium ſacerdotale; & per inordi-
natum affectum ad temporalia, per quem
mens ad vilia, turpiaq; demittitur. Eſt au-
tem ſcindere veſtimẽtum 1. Falſis dogma-
tibus vnitatẽ Eccleſiæ diuidere, quę quaſi
veſtis eſt Chriſti, quem Sacerdotes repræ-
ſentant. 2. Gratiæ, virtutumq; infuſarum
ornamẽtum peſſundare. vt ijs accidit, qui
mortaliter peccãt. Docemur ergo myſticè
a à doctrinis falſis abſtinere, *b* & ab igno- a p.1425.
rantia culpabili, *c* & à peccatis. b p.1055.
Vos autem non egrediemini fores taber- 1251.
naculi, alioquin peribitis: oleum quippe c p.1267.
ſanctæ vnctionis eſt ſuper vos, Tabernacu- 1275.
lum, humani corporis ſymbolũ, reſpectu
animæ, 2. Cor. 5. 4. 2. Pet. 1. 13, 14. Signifi-
cat etiam Eccleſiam, Apoc. 13. 6. & 15. 5.
& 21. 3. Oleum, charitatis eſt ſymbolum,
Pſal. 140. 5. Matt. 25. 3. & ſacerdotalis di-
gnitatis, Zach. 4. 14. & indicat hic locus.
d Monentur ergo Sacerdotes, & quique d p.2257,
iuſtus, vt diligenter gratiam cuſtodiant, & 2413, 2414.
regiam filiorum Dei dignitatem. † Quod † p.1230.
fit, nõ egrediendo fores Tabernaculi, ideſt
non excedendo modum in vſu ſenſuum.
e Continet quoque ſe intra Tabernaculũ, e p.620,
qui credit, & docet ſecundum regulas Ec- 1354.
cleſiæ: *f* qui ab Hęreticorum conſortio ab- f p.913,
ſtinet, qui cadauera ſunt, & extra Eccleſiã. 914.
9 * *Vinum & omne quod inebriare põteſt*,
10 *non bibetis*, &c. Vinum, humanorum bo-
11 norum, delectationumque ſymbolum eſt,
Cant. 1. 1, 4. Epheſ. 5. 18. Apoc. 17. 2. Ebrie-
tas, quæ propriè eſt ſenſuum perturbatio,
quę fit à vino, alioue liquore ſimili, à recta
ratione alienans; transfertur interdum ad
ſignificandam mentis perturbationem,
quam

quam facit concupiſcentia, & ira, & triſtitia, Pſal. 106. 27. Iſa. 28. 7. Ezech. 23. 9, 33. Tabernaculum, cælum ſignificat, Hebr. 9. 12. Apoc. 21. 3. & Eccleſiam, vt ſupra dictũ
g p. 2257. eſt. *g* Præcipitur 1. Sacerdotibus Tabernaculum ingreſſuris, id eſt, miniſtraturis in Eccleſia ſacrificium, & Sacramenta, & verbum Dei; frẹnare, ac mortificare ſuas paſſiones: ne contingat illis ſine deuotione ſacrificium offerre, aut negligentes eſſe in
h p. 806. auxilio animarum, *h* aut in earum cauſis iudicandis deficere, aut in earum regimine, & inſtructione imprudentes eſſe. 2. Præcipitur myſticis Sacerdotibus, qui
i p. 953. ſunt omnes Fideles, *i* Tabernaculũ, id eſt, cælum ingreſſuris, à delectationibus illici-
k p. 914. tis abſtinere, *k* caueréq; à concupiſcentia
l p. 1266. temporalium bonorum: *l* ſi ſalui eſſe ve-
m p. 1232, lint, & mortem æternam euadere: *m* ſi re-
1240, 1421, ctum habere velint iudicium, & bonam
1242, 1244. electionem in omni deliberatione.

* *Tollite sacrificiũ quod remanſit*, &c. 12
Corpus, & ſanguis Chriſti, quæ offeruntur 13
in Miſſa, ſunt & ſacrificium, & Sacramẽ- 14
tum. Non ſolum ergo debẽt offerri Deo, 15
n p. 739. ſed etiam in cibũ ſumi. *n* Huius myſterij 16
762. figura fuerũt ea ſacrificia; in quibus pars 17
offerebatur Deo illam igniendo, pars re- 18
o p. 774. manebat in cibũ. *Abſque fermento*, *o* Comedit corpus Chriſti abſque fermẽto, qui ad cibum eucharisticum accedit ſine conſcientia peccati mortalis. *Iuxta altare*,
p p. 746. *p In loco ſancto*, Comedit iuxta altare, qui ſecũdum leges ab Eccleſia præſcriptas
comedit; cuius figura fuit altare. *q* Come- q p. 1353.
dit in loco ſancto, id eſt, intra Eccleſiam, Gloſſa.
qui veram Eccleſiæ doctrinam profitetur tum de ſacra Euchariſtia, tũ de alijs fidei
Chriſtianæ myſterijs. *r Pectuſculum*, Eſt r p. 762,
corpus Chriſti, quatenus donũ eſt diuini 770.
amoris. *s Armus*, Eſt corpus Chriſti, qua- s p. 769.
tenus vires præbet contra concupiſcẽtias. *Sacerdotum filii*, Sunt cẹteri Fideles, quatenus à Sacerdotibus filij Dei efficiuntur
per Sacramenta. *t* Et Sacerdotes, & cẹteri t p. 773.
Fideles præcepto diuino tenentur ad corpus Chriſti manducandum.

19 * *Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino mente lugubri?* Luctus, eſt ſymbolũ defectus alicuius boni. Dicitur lugere humus, cum deficiunt herbæ; lugere vrbs, cum deficiunt ciues, Iſa. 3. 26.
Ioel 1. 10. Oſ. 4. 3. *u* Aaron his verbis ſigni- u p. 774.
ficat myſticè, non eſſe ad Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti accedẽdum cum conſcientia peccati mortalis. Nam peccatum mortale luctus eſt mentis, quatenus in anima bonum gratiæ corrumpit, & ornamenta virtutum.

20 * *Quod cum audiſſet Moyſes, recepit*
ſatisfactionem, *x* Quamuis laudabilis ſit x p. 775.
frequens ſumptio corporis, & ſanguinis Chriſti: debet tamen ab ea abſtinere, qui ſe in actuali indeuotione deprehendit, donec ſe diſponat.

CAPVT VNDECIMVM.

SVMMA.

Præcepta traduntur de animalibus mundis quibus licebat veſci; & de immundis, à quibus abſtinendum erat Iſraelitis. 1. Ex animantibus ea ſolum munda enunciantur, quæ ſimul & vngulam diuidunt, & ruminant. 2. A v. 9. Ex iis, quæ gignuntur in aquis, ea tantum munda decernuntur, quæ pinnulas habent, & ſquamas. 3. A v. 13. Ex auibus viginti vt immunda prohibentur; & aues quadrupedes, niſi longiora habeant retrò crura, & ſaliant ſuper terram, vt bruchus, attacus, ophiomachus, locuſta. 4. A v. 27. Ex quadrupedibus, ea, quæ ambulant ſuper manus immunda cenſentur. 5. A v. 29. Ex iis, quæ mouentur in terra, immunda reputantur, mygale chamæleon, ſtellio, lacerta, talpa muſtella, mus, crocodilus. 6. A v. 41. Prohibetur quidquid reptat ſuper terram, & quidquid ſuper pectus graditur pedibus, aut trahitur. 7. Inter hæc agitur de contactu immundorum.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: 2 Di-
cite filijs Iſrael: Hæc ſunt animalia quæ comedere debetis
de cunctis animantibus terræ. 3 Omne quod habet diui-
ſam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis. 4 Quid-
quid autem ruminat quidem, & habet vngulam, ſed non
diuidit eam, ſicut camelus & cetera, non comedetis illud,
& inter immũda reputabitis. 5 Chœrogryllus qui ruminat,
vngulamque non diuidit, immundus eſt. 6 Lepus quoque: nam & ipſe ruminat,
ſed vngulam non diuidit. 7 Et ſus: qui cùm vngulã diuidat, non ruminat. 8 horum
carnibus non veſcemini, nec cadauera contingetis, quia immunda ſunt vobis.
9 Hæc ſunt quæ gignuntur in aquis, & veſci licitum eſt. Omne quod habet
pinnulas, & ſquamas tam in mari quàm in fluminibus & ſtagnis, comedetis.

10 Quid-

10 Quidquid autem pinnulas & ſquamas non habet, eorum quæ in aquis mouen-
tur & viuunt, abominabile vobis, 11 execrandumq; erit, carnes eorum nõ come-
detis, & morticina vitabitis. 12 Cuncta quæ non habent pinnulas & ſquamas in
aquis, polluta erunt. 13 Hæc ſunt quæ de auibus comedere nõ debetis, & vitan-
da ſunt vobis: Aquilam & gryphem, & haliæetum; 14 & miluũ ac vulturem iuxta
genus ſuum, 15 & omne coruini generis in ſimilitudinem ſuam, 16 ſtruthionem
& noctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus ſuũ: 17 bubonem & mergulum,
& ibin, 18 & cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem, 19 herodionem &
charadrion iuxta genus ſuum, vpupam quoque, & veſpertilionem. 20 Omne
de volucribus quod graditur ſuper quatuor pedes, abominabile erit vobis.
21 Quidquid autem ambulat quidem ſuper quatuor pedes, ſed habet longiora
retro crura, per quæ ſalit ſuper terram, 22 comedere debetis, vt eſt bruchus in
genere ſuo, & attacus atque ophiomachus ac locuſta, ſingula iuxta genus ſuum.
23 Quidquid autem ex volucribus quattuor tantùm habet pedes, execrabile erit
vobis: 24 & quicunque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus
vſque ad veſperum: 25 & ſi neceſſe fuerit vt portet quippiam horum mortuum,
lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad occaſum ſolis. 26 Omne ani-
mal quod habet quidem vngulam, ſed non diuidit eam, nec ruminat, immundum
erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur. 27 Quod ambulat ſuper manus ex
cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit
morticina eorum, polluetur vſque ad veſperum. 28 Et qui portauerit huiuſce-
modi cadauera, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperum:
quia omnia hæc immunda ſunt vobis. 29 Hæc quoque inter polluta reputabun-
tur de his quæ mouentur in terra, muſtela & mus & crocodilus, ſingula iuxta ge-
nus ſuum, 30 mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta & talpa: 31 omnia hæc
immunda ſunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vſque ad veſpe-
rum: 32 & ſuper quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam
vas ligneum & veſtimentum, quàm pelles & cilicia: & in quocunque fit opus,
tingentur aqua, & polluta erunt vſque ad veſperum. & ſic poſtea mundabuntur.
33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intrò ceciderit, polluetur, & id-
circo frangendum eſt. 34 Omnis cibus, quem comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum
aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerſo vaſe, immundum
erit. 35 Et quidquid de morticinis huiuſcemodi ceciderit ſuper illud, immun-
dum erit: ſiue clibani, ſiue chytropodes, deſtruentur, & immundi erunt. 36 Fon-
tes verò & ciſternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui mortici-
num eorum tetigerit, polluetur. 37 Si ceciderit ſuper ſementem, non polluet
eam. 38 Si autem quiſpiam aqua ſementem perfuderit, & poſtea morticinis
tacta fuerit, illicò polluetur. 39 Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis co-
medere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vſque ad veſperum: 40 & qui
comederit ex eo quidpiam, ſiue portauerit; lauabit veſtimenta ſua, & immun-
dus erit vſque ad veſperum. 41 Omne quod reptat ſuper terram, abominabi-
le erit, nec aſſumetur in cibum. 42 Quidquid ſuper pectus quadrupes gradi-
tur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, non comedetis, quia abo-
minabile eſt. 43 Nolite contaminare animas veſtras, nec tangatis quidquã eo-
rum, ne immundi ſitis. 44 Ego enim ſum Dominus Deus veſter: ſancti eſtote,
quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in omni reptili quod moue-
tur ſuper terram. 45 Ego enim ſum Dominus, qui eduxi vos de terra Ægypti,
vt eſſem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego ſanctus ſum. 46 Iſta eſt lex ani-
mantium ac volucrum, & omnis animæ viuentis, quæ mouetur in aqua, & reptat
in terra, 47 vt differentias noueritis mundi & immundi, & ſciatis quid come-
dere, & quid reſpuere debeatis.

Inter-

Digitized by Google

Interpretatio litteralis.

HAec ſunt animalia, quæ come- 2
a p.858. 1124. dere debetis, &c. a Cæremo-
Vide S. Th. niæ præſcribuntur, ad maio-
1. 2. q.101. rem reuerentiam diuini cultus.
a. 3. & q. Decet enim Dei cultores eſſe mundos.
102.a.2. Prohibetur eſus multorum animalium.
1. Vt temperantiæ aſſueſcerent Iſraelitæ,
à tot animalibus abſtinendo. 2. Vt melius
vitæ, ac victui conſulerent. Quæ enim ad
eſũ conceduntur, ſunt humanę cõplexioni
magis congrua, S.Th.1.2.q.102.a.6.ad 1.
3. Vt ab Idololatrarum conſuetudine ab-
ſtinerent, qui immundis animalibus ve-
ſcebantur. 4. Vt tot obſeruantijs occupa-
ti, ſæpè diuini cultus memoriam renoua-
rent, & actum. 5. Vt diſcerent à vitijs ca-
uere, quorum ſymbola erant immunda
animalia, vt in myſtica interpretatione
dicemus.
* *Chœrogryllus*, Hebr. שפן *Shaphan*, 5
quod alibi in Scriptura ſacra verti ſolet
erinaceus, & cuniculus. Solent in Scriptu-
ris ſacris aliqua animalium nomina eſſe
communia ad plura animalium genera.
χοιρὰς, petra; γρύλλος, porcus: chœro-
gryllus porcus petraceus.
* *Gryphem*, Hebr. פרס *Peres*, Animal 13
aiunt eſſe pennatum, & quadrupes: omni
ex parte leoni, alis tantum, & facie aquilis
ſimile: equis vehementer infeſtum. Alij
putant tale animal non inueniri; ſed gry-
phen eſſe genus aquilæ maximæ, adunco
valde roſtro, vt vnguibus; fortiſſimum, &
rapaciſſimum; vt nomen indicat Peres à
parsah vngula. Vide Cornelium in hunc
locum.
d Plin.l.10. c.3. *Haliætum*, d Ἁλιαίετος, Genus aquilę.
Clariſſima oculorum acie, librans ex alto
ſeſe: viſoq; in mari piſce, præceps in eum
ruens, & diſcuſſis pectore aquis rapiens.
Haliæeti genus non habent, ſed ex diuer-
ſo aquilarum coitu naſcuntur.
De cæteris animalibus, dicetur infra in
myſtica interpretatione; ne eadem repe-
tamus.
* *Quicunque morticina eorum tetige-* 24
rit, polluetur, &c. Hæ immunditiæ lega- 25
les, erant quædam irregularitates, quæ 39
prohibebât ingreſſum atrij Tabernaculi. 40
Tollebâtur autem vel ablutione, quę fie-
bat aſpergendo aquam, in qua commixti
erant cineres vaccæ rufæ, Num. 19. Vel
temporis diuturnitate, vſque ad veſperũ.
Morticinum vocat, quod per ſe mortuum
eſt. Qui morticinum tangebat, immũdus
erat vſque ad veſperum: qui morticinum
portabat, debebat præterea lauare veſti-
e p.861. menta. e Habuerunt veteris legis cære-
moniæ virtutem ad tollendum immun-
ditias, ſeu irregularitates ex ſtatuto legis
inductas. f Immunditiæ legales figuræ f p.1200.
vidẽtur fuiſſe peccatorum venialium, quę
expiari poſsũt aqua luſtrali, & alijs reme-
dijs præter Sacramentum Confeſſionis;
g figura etiam irregularitatum eccleſia- g d.4597.
ſticarum, h quæ poſſunt eſſe ſine peccato, h p.849.
quarum ſunt etiam in Eccleſia remedia,
vt tollantur. i Decet in Eccleſia ab Ordi- i p.825.
nis ſuſceptione arceri aliquos, quod ha-
beant defectus ſacris miniſterijs non con-
gruentes. Porrò ex hoc textu habetur,
k Purificationes, veteris legis ſacramenta k p.841.
fuiſſe ad remouendum impedimenta di- S.Tho. 1.2.
uini cultus. q. 102. a. 5.
32 * *In quocunque fit opus*, hebr. Omne ad 4.
vas, in quo fit opus. id eſt, quod alicui
34 operi deſeruit. * *Si fuſa fuerit ſuper eum*
aqua, Aqua ſcilicet contenta in vaſe, in
35 quod immundũ ceciderat. * *Chytropodes*,
hebr. כירים *Cirajim*, Suſtentacula ollarum
in foco. Cur clibanum, & chytropodes
vult deſtrui? Non ſolum propter immun-
ditiam, quod hæc lauari non poſſent; ſed
etiam propter ſuperſtitionis deteſtationẽ,
ex Lyrano: quod Gentiles putarent talia
36 vaſa dijs grata. * *Fontes verò, & ciſter-*
næ, &c. munda erit, Noluit ab his arcere
populum vt ab immundis: quia maxi-
37 mum fuiſſet incommodum. * *Si tetigerit*
ſuper ſementem, non polluet eam, Ne co-
gatur ſementem lauare. ſolet autem aqua
38 nocere ſementi. * *Si autem quiſpiam aqua*
ſementem perfuderit, &c. Iam ſemen re-
cepit aquam; poteſt iterũ lauari vt mun-
detur.
43 * *Nolite contaminare animas veſtras*,
&c. Quãquam poſſet hic anima, pro per-
ſona ſumi, totoq; homine, c. 1163. videtur
tamen magis accommodatè pro hominis
parte ſumi, quæ ſpiritus eſt. Nam non pa-
rendo his præceptis, quæ Deus dabat, non
ſolum legalis immunditia in corpore, ſed
etiam moralis macula, quæ peccatum eſt,
contrahebatur in animo. Quare ex hoc
loco intelligimus m peccati effectum eſſe m p. 1275.
maculam. S.Th.1.2.
44 * *Ego enim ſum Dominus Deus ve-* q.86.
ſter, &c. Non decet populum, qui Deum
habet puriſſimum, eſſe maculoſum, *San-*
ctus, pro puro ſumitur, c. 2212. n Eſt Deus n p.4143.
Sanctus, & Actus purus, id eſt, nullam
maculam, ſeu defectum perfectionis ha-
bens neque naturalis, neque moralis.
Sancti eſtote quia ego ſanctus ſum, o Ami- o p.1598.
citiæ effectus eſt, procurare ſimilitudinem 1599.
cum amico. Ratio ergo læditur amicitiæ
cum Deo, niſi procuretur ſimilitudo in
45 ſanctitate cum ipſo. * *Qui eduxi vos de*
terra Aegypti, vt eſſem vobis in Deum,
Maximũ Dei erga Iſraelitas beneficium
fuit,

fuit, veram illi religionem inter tot Ido-
lolatras populos tribuere, & ob id á ſerui-
tute ægyptiaca eum liberare: debitũ erat
Deo hoc grati animi officium, vt ſe ſimi-
p p.2083. les ei redderent in ſanctitate. *p* Debitæ
ſunt Deo actiones gratiarum pro benefi-
q p.2084. cijs ab ipſo receptis. *q* Sunt benefactori-
bus grati animi officia exhibenda.
* *Iſta eſt lex animantium*, &c. Ex his 46
r p.1063. intelligimus, *r* Neceſſariũ eſſe voluntati,
vt rectè operetur, regulam aliquã ſequi,
* *Vt sciatis quid comedere, quid respuere* 47
s p.1124. *debeatis*, *s* Propoſuit autem Deus Iſraeli-
tis præcepta hæc cæremonialia; per quæ
diuini cultus modus eis præſcribebatur,
t p.1125. *t* & per figuras, & ſymbola innuebatur á
quibus vitijs fugere, quas virtutes ſectari
deberent.

Interpretatio tropologica.

COmmunis Patrum ſententia eſt, præ-
cepta cæremonialia veteris legis fi-
guralia fuiſſe; & tum Chriſti myſteria ſi-
gnificaſſe, tum Eccleſiæ mores, tũ futuræ
vitæ ſtatum. vt illis ſymbolis populum
Iſraeliticum Deus de futuris inſtrueret.
Docet hoc S. Thomas 1.2.q.101. a.2,3,4.
& quæſt.102.a.2. Docet in primis Paulus
Coloſs.2.16. Nemo, inquit, vos iudicet in
cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti,
aut neomeniæ; aut ſabbatorum, quæ ſunt
vmbra futurorum: corpus autem Chriſti.
& 1.Cor.9. loquens de operario euãgelico,
An, inquit, & lex hęc non dicit? Scriptum
eſt enim in lege Moyſi: Non alligabis os
boui trituranti. Numquid de bobus cura
eſt Deo? An propter nos vtique hęc dicit?
Nam propter nos ſcripta ſunt. & 1.Cor.
10. 6,11. Hæc autem in figura facta ſunt
noſtri. Omnia in figura contingebant illis:
ſcripta ſunt autem ad correptionem no-
ſtram, in quos fines ſæculorum deuenerũt.
Et Hebr. 10. 1. Vmbram habens lex fu-
turorum, non ipſam imaginem rerum.
Ergo quæ in hoc capite præcipiuntur, fi-
guralia ſunt. videntur autem potiſſimum
mores figurare.
* *Omne quod habet diuisam vngulam,* 3
& ruminat in pecoribus, comedetis. Co-
medere, propriè de animalibus dicitur,
quatenus accipiunt cibum, & abſumunt,
vt nutriantur: transfertur interdum ad
ſpiritualia; vt cum intellectus vnit ſibi
obiecta, quæ cognoſcit; & cum peccator
prædicatoris voce, & Sacramẽtis vertitur
per fidem, & gratiam in membrũ Chriſti,
fitq; quaſi de ſubſtantia Eccleſiæ. Ita Act.
11.7. dictum eſt Petro, gentes ad Eccleſiã
tracturo, Macta, & manduca. Animalia
in ſacris Scripturis ſolent & malos, & bo-
nos homines ſignificare, Pſalm. 67. 12.
1.Cor.2.14. Iac.3.15. Ruminare, ſymbo-
lum eſt prudentiæ, quatenus auditam do-
ctrinam in memoriam reuocat, & in exer-
citationem ſtudet inducere, Cant.7. 9. ex
Gregorio. Pedes, ſymbolum ſunt affectus:
animus enim affectu quaſi pedibus fertur
ad id, quod amat, Cant.5.3. Thren. 1.9.
Hebr.12.13. Ex hac ſcripturali ſingulo-
rum verborũ ſignificatione, ea ex hoc loco
myſtica interpretatio elicitur. *a* Iubemur a p. 910,
á malorum hominum conſuetudine, & 913, 1731,
imitatione abſtinere; *b* bonorum tantum 1773, 2152.
mores in nobis exprimere. *c* Recti homi- b p. 1046,
nes ruminant, quatenus in omni actione, 1747.
vt rectè illam exequantur, deliberatione c p. 1040,
vtuntur, id eſt, inquiſitione mediorum, & 1723, 1724.
iudicio de potiore medio eligẽdo. *d* Recti d p.1730,
homines diuidunt pedem, ſiue vngulam, 1731.
nempe affectum, & electionem; quatenus
non omnia proſequuntur: ſed fugiunt, &
reſpuũt turpia, & rectæ rationi difformia;
eligunt, & amplectuntur bona, honeſta,
4 conſona rationi. * *Quidquid autem rumi-*
nat quidem, & habet vngulam, &c. † Sunt † S.Th.1.2.
nonnulli, qui abundãt ſcientia, & toti ſunt q.102. a. 6.
in diuinorum contemplatione, quod eſt ad 1.
ruminare: ſed in opere deficiunt, ſine di-
ſcretione agentes, & á malo non receden-
tes, & omittentes proſequi, quæ debent;
quod eſt vngulam non diuidere. *e* Hos, e Vide Pa-
quatenus ſcientia inflat, camelus figurat, tres in Syl.
qui gibbum habet. Sunt Iudæi, qui ſcien- Alleg. v. Ca-
tiam habent legis, ſed diſtinctionem inter melus.
litteram, & ſpiritũ non agnoſcunt. Doce-
mur á *f* ſuperbia cauere, *g* & á Iudaiſmo, f p.2381.
h & á ſtudio, quod impedimentum ponit g p.1430.
ne quis ſuo muneri ſatisfaciat. h p.2407.
5 * *Chærogryllus, qui ruminat, vngulãq;*
non diuidit, immundus eſt, *i* Chœrogryl- i Iſich. in
lus dicitur eſſe animal ſpinoſum, & rapax, Leuit. 11.
& in cauernis habitans. *k* Auaros ſignifi- k p.2161,
cat, ſemper diuitijs inhiantes, & inhæren- 2163, 2167.
tes: quæ bona vilia ſunt, & ſpinas ſolicitu-
dinum habentia; & nunquam explentia
diuitum appetitum. Ruminant auari,
quatenus ſemper de diuitijs acquirendis
cogitant: ſed vngulam non diuidunt, quia
per diſcretionẽ rationis non ſunt pruden-
tes in amplectẽdis ijs bonis temporalibus
ſolum, quę neceſſaria ſunt humanæ vitæ;
in reſpuendis autem, quæ ſuperflua ſunt,
& ab amore ęternorum auertentia.
6 * *Lepus quoque: nam & ipse ruminat,*
sed vngulam non diuidit. 1. *l* Eſt lepus l Ariſt. de
animal ingenioſum, & timidum. Ita ſym- hiſt. anim.
bolum eſt hominum timidorum. *m* qui l.1.c.1.
licet ruminent, id eſt, intelligant quæ ti- m p. 2199.
mendo fugere liceat ſecundum rectam
rationem, quæ fugere ſit illicitum; non, ta-
men diuidunt vngulã, id eſt, á quibuſcun-
que acerbis, & moleſtis ſine diſcretione
fugiunt. 2. *n* Coeunt lepores, & pariunt n Ariſt. hiſt.
quoque tempore, dumque vtero ferunt, l.7.c.33.
ſuperfœtant, & ſingulis menſibus generãt.

o Ita

o p.1913. S. Baſil. in pſal.14. contra fœneratores. *o* Ita ſymbolum ſunt fœneratorum. Nam
vſurarij vix accepta pecunia, rurſum dant
in vſuram, vt aliud fœnus pariat; & ſic
deinceps repetunt, & fœnerantur. *p* Sunt
p p.2318. & luxuriæ ſymbolum, quæ modum ratio-
nis excedit circa venerea. *q* Vngulam non
q p.2323. diuidit: quia luxuria impedit præceptum
rationis; ne fiat quod ratio decreuerat eſſe
agendum. 3. Putant aliqui in leporibus
r p.2341. marem in fœminam mutari. *r* Ita lepus
ſpeciale figuraret luxuriæ peccatum, ſo-
domiam.

** Et ſus qui cum vngulam diuidat, non* 7
s p.2318. *ruminat.* *s* Sus, eſt ſymbolum hominis
peccatis, præſertim luxuria, fœtidi, ac ſe
in ſcelerum cœno volutantis, 2.Pet.2.22.
Sus vngulam diuidit: quia libidini dedi-
tus peccata multiplicat; & multa luxuriæ
t p.2320, genera ſunt. *t* Sus non ruminat: quia lu-
2322. xuriç effectus eſt mentis cœcitas, qua tol-
litur intelligentia; cauſat etiam inconſi-
derationem, quæ aufert iudicium.

** Horum carnibus non veſcemini, nec* 8
cadauera contingetis quia immunda ſunt
u p.910, & ſeqq. ſupra v.3. litt.a. *vobis,* *u* Veſcere, eſt Imitari, vt ſupra di-
ctum eſt. Cadauera contingere, eſt com-
mercium cum impijs habere: qui quate-
nus vita gratiæ carent, vt cadauera ſe ha-
bent. Mors enim ſymbolum eſt peccati,
c.6692.

** Omne quod habet pinnulas, & ſqua-* 9
mas, &c. Aqua, multitudinis, & populi 10
ſymbolum eſt, Iſa.17.12,13. Apoc.17. 11
Trid. ſeſſ.22. de ſacrif. Miſſ. c.7. Pinnula,
ſymbolum eſt cõtemplationis, Ezech.1.6.
ex Greg. Squamas, vitam aſperam, & pœ-
nitentiã ſignificare volunt, Tertull. Orig.
Iſich. in Syl. Alleg. v. Squama. Senſus ergo
x Gregorius 5. Mor.6. myſticus eſt: *x* Eſſe in Eccleſia, in Fideliũ
cœtibus ſiue magnis vt eſt mare, ſiue par-
y p.644. uis vt sũt flumina, & lacus, *y* viros iuſtos,
qui ſe mundos à peccato cuſtodiunt duo-
z p.642. bus medijs, *z* cõtemplatiõne diuinorum,
& concupiſcentiarum mortificatione.
a p.1046, 1747. Hi pinnulas, & ſquamas habẽt. *a* Horum
vitam imitari licitum.

** Hæc ſunt, quæ de auibus comedere non* 13
debetis, & vitãda ſunt vobis: Aquilã, &c.
b p.2381, 2387, 2388 Hieron. in pſal.63. Gregor. 31. Mor.33. S. Th. q.102 a.6. ad 1. *b* Aquila, quatenus in excelſis petris nidũ
ponit, ſymbolum eſt hominis ſuperbi, hu-
mana felicitate gaudentis, Ierem.49.16.
Abd.4. *c* Quatenus inuida eſt, & non ad-
mittit aliarum aquilarum ſocietatem in
eo tractu, vbi venatur; ſuperbum expri-
mit, qui, deſpectis alijs, ſingulariter vult
c p.2385, 2389. videri. *d* Quatenus pugnat cum ceruis,
ſuperbos repręſentat, qui viros iuſtos per-
d p.887. ſequuntur; quos ſignificãt cerui, Pſal.41.2.
e p.884, 885, 886. Cant.2.9,17. & 8.14. ex Greg. 2. *e* Gryps,
quatenus eſt aquila maxima, fortiſſima,
& maxime rapax; ſymbolum eſt tyranno-
rum, & virorum potentum alios oppri-
mentium, & hominum qui delectantur

rapinis, & crudelitate. Prohibetur myſti-
cè *f* rapina, *g* crudelitas, *h* ſanctorum per- f p.1861.
ſecutio. 3. Haliæetus, quatenus, vt ſupra g p.2362, 2364.
dictum eſt, rapit è mari piſces, ſymbolum
eſt potentium, qui pauperes opprimunt, & S. Tho. 1.2. q.102. a.6. ad 1.
hominum cæde delectantur. Nam piſces,
hominum ſymbolum ſunt, Eccli.9.12.
Abac.1.14. Matth.13.14. Mare, ſymbolum h Vide ſup. litt.e.
eſt calamitatis, & miſeriæ, Pſal.67.23. &
68.3. Thren.2.13. Prohibentur *i* iudicia i p.1818, 1819.
peruerſa, *k* homicidia, *l* mutilationes, &
14 ſimilia. 4.* Miluus, auis rapaciſſima, k p.1844, 1847.
m quatenus gallinarum pullis inſidiatur,
Hæreticos ſignat, qui è gremio ſanctę ma- l p.1856.
tris Eccleſiæ ſurripere Fideles nituntur. m p.885, 1425.
n Quatenus cadaueribus paſcitur, inui-
dos repræſentat, qui aliorum malo dele- n p.1660.
ctantur. 5. *o* Vultur, animal carniuorum, Greg. Nyſſ. de vita Moyſis.
putrefactis corporibus delectatur; vnguẽ-
torũ odore exanimatur. Odentium ſym- o p.1650,
bolum eſt, qui inimicorum malis gaudẽt, 1652.
15 eorumdem bonis triſtantur. 6.* Coruus, S. Th. ſup.
quatenus auis nigra eſt, & animalibus
mortuis paſcitur, & ſuos pullos expellit,
expers bonæ affectionis; Peccatores ſigni-
ficat, Cant.5.11. ex Greg. ibid. & Hieron.
Iob.28. Ab his abeſt *p* candor gratiæ: p p.1150, 1275.
q horum opera mortua: *r* corruptum me-
ritum operũ bonorum: corrupta charitas. q p.1266.
16 7.* Struthio, hebr. *Iabhanah*, etiam vlula r p.1207.
vertitur. Vlula, quatenus nocte vagatur,
& colit ſaxa, ac ſpeluncas, ſymbolum eſt
calamitatis, Pſal.101.7. Iſa.13.22. *s* Prohi- s p.1466.
betur triſtitia immoderata. *t* Struthio, t S. Th. ſupra
quatenus alas habet, ſed volare nõ poteſt,
& ſemper eſt in terra; ſignificat Deo mi-
litantes, & ſe negotijs ſęcularibus impli-
cantes. Nam alę, vitæ contemplatiuæ ſym-
bolum ſunt, Ezech.1.6. ex Greg. Terra,
homines terrenos ſignificat, Iſa.11.4. &
60.2. 1.Cor.15.4,7. *u* Prohibetur Clericis u p.1912,
negotiatio. 8. *x* Noctua videns nocte, & 2174.
non die, ſignificat ſapientes in temporali- x Origen. in Leu. hom.7.
bus, & ignaros erga ſpiritualia; & va- Gregor. in
cantes operibus tenebrarũ, qui enim male Pſal.101.
agit, odit lucem. Quatenus noctu cantat, S. Th. ſup.
ſignat eos, qui in tenebroſo tripudiant
opere, & in mentium ſuarum exultant de-
ſtructione. *y* Significat etiam doctos in y Iſychius.
littera legis, quæ eſt vmbra; & ignorantes
Euangelium, quod lux eſt. *z* Prohibemur z p.1430,
imitari Iudæos, Hæreticos, Philoſophos 1432, 1433,
infideles, carnales, curis temporalibus de- 1434, 1435.
ditos: quorum magna cæcitas eſt, licet ſibi
videre videantur. 9. *a* Larus, auis, quæ & a S. Th. ſup.
volat in aere, & natat in aqua, ſignificat
eos, qui per contemplationem volare vo-
lunt, & tamen viuunt in aquis voluptatũ.
b Monemur concupiſcentiam frænandam b p.680.
eſſe volentibus contemplari. Contempla-
tio enim diuinorũ per paſſiones animi, &
actiones exteriores impeditur. 10. Acci-
piter, quatenus deſeruit hominibus ad

prædam auium; ſignificat eos, qui iuuant
male agentes ad patrandam iniuſtitiam.
c p.5731. c Non eſt male agẽtibus conſentiendum,
d p.1735. d nec ad malũ opus auxilium præſtãdum.
51.* Bubo, auis nocturna, vlulans, deſerta 17
e p.1269. loca incolens. e Peccatores ſignificat, qua-
tenus opera tenebrarũ operantur, & igno-
rant lucem diuinorum, & ſine gratiæ con-
ſolatione, ac lumine triſtes ſunt, nec gau-
f p.1221. dent lætitia iuſtorum. f A malis operibus
g p.2293, abſtinendum. 12. g Mergulus, quatenus
2296, 2297 in mare mergitur ad captandum cibum,
& inſatiabilis eſt inter aues; ſignificat gu-
h p.2305 loſos, & ventri deditos. h Frænanda eſt
i p.1660. gula. 53. i Ibis, quatenus ſerpentibus ve-
S. Th. ſup. ſcitur, ſymbolum eſt inuidi, qui de malo
k p.2130, proximi gaudet. 14.* k Cycnus, auis can- 18
2132. dida, & canora, in lacubus, & paludibus
viuens; hypocritas ſignificat, & ſimulato-
res, qui ſpeciem habent ſanctitatis, ſed in
cœnoſis aquis verſantur cupiditatum, &
vitiorum. 15. Onocrotalus, olori ſimilis;
longo roſtro: habet in faucibus folliculũ,
quò cibũ congerit, mox in os trahit, inde
in ventrem. Onocrotalus dictus, quod
collum in aquam mergẽs, ſpiranſq; veluti
ruditum aſini reddat. Dicitur ſemper hæc
l p.2165. auis eſſe famelica. l Auarum ſignificat, qui
2163. nunquam expletur. Quatenus autem aſini
S. Th. ſup. ruditum reddit, m ſcurras exprimit, qui
m p.2154. ſine conſideratione ridicula effutiunt.
16. Porphyrio, auis collo, & cruribus præ-
longis, & rubentibus: morſu bibit, pede
n p.2293. cibum roſtro admouet. n Gulæ deditos
ſignificat, quorum pes, id eſt, affectus eſt
circa cibos. 17. * Herodion, hebr. חסידה 19
† Vide can. 4547. † Hhaſidah, p Si Ciconia eſt, vt aliqui
vertũt, auis, quæ ſerpẽtibus veſcitur; pec-
p p.5237. catores ſignificat, qui ex certa malitia, ſeu
q p.2362. induſtria peccant. q Si genus accipitris
eſt, vt aliqui putant, volans ad alias aues
r p.1844. occidẽdas: crudeles ſignificat, r & homi-
S. Th. ſup. cidas. 18. Charadrion, ſi pica eſt, aut alia
s p.1898. auis garrula; s Detractores ſignificat;
t p.1894. t Contumelioſos, u Suſurrones, x Deri-
u p.1901. ſores. y Si miluus eſt, auis rapaciſſima; fu-
x p.1902. res ſignat, & raptores. 19. z Vpupa, in fi-
y p.1860, mo commoratur: ſignat homines con-
1861. cupiſcentijs deditos. a quæ frænandæ.
z p.892. 20. Veſpertilio, quatenus auis nocturna
a p.2257. eſt, volans in tenebris, & iuxta terram:
b p.1425, b Philoſophos gentiles ſignificat, & hæ-
1428. reticos, qui mentem ad cognitionem ele-
uant, ſed in errorum tenebris; lucem veri-
c p.5768. tatis fugientes. c Significat & eos, qui ter-
rena ſapiunt, ſuntq; prudentes ſecundum
ſæculum.

* *Omne de volucribus*, &c. Volucres, 20
contemplatiuorum ſymbolum ſunt, Mar. 21
4.32. Terra, terrenorum bonorum ſym-
bolũ eſt. Ea enim bona gignit, & continet.
d p.665, Pedes, affectum ſignificant. d Ergo qua-
2161. tuor pedibus volucrem ambulare, eſt affe-
ctu tum ſenſitiuo, tũ intellectiuo, nempe
voluntate, totum animum, qui deberet
ad bona æterna anhelare, in deſiderio, &
occupatione temporalium bonorum eſſe.
Quod homini non licet agere, qui creatus
eſt ad imaginem Dei, & vt æterno tẽpore
ſummo bono fruatur. e Multò minus licet e p.2174.
Eccleſię miniſtris, pro quorum miniſterijs
ritè obeundis multum intereſt cõtempla-
tio, & amor æternorum. 2. Crura, quate-
nus corpus ſuſtinent, & inſtrumentũ ſunt
ad gradiendum; ſymbolum ſunt delibe-
rationum, ac electionum, quæ fundamen-
ta ſunt actionum humanarũ, Cant. 5.15.
Salire, ſymbolum eſt facilitatis, & alacri-
tatis in difficultate ſuperanda. Cant. 2.8.
Malach. 4.2. Altitudo, ſymbolum eſt per-
fectionis: ob id Deus vocatur Altiſſimus,
quia perfectiſſimus, Iob 31. Pſal. 7. Rom.
8.39. & 11.33. f Ergo volucres, quæ lon- f p.2173,
giora habent retrò crura, & ſaliunt ſuper 2175.
terram; ſunt homines iuſti, qui in ſuis de-
liberationibus, & electionibus finem ſpe-
ctant bonum aliquod æternum, præſertim
Deum. Hi, quamuis in terra ſint, quia ne-
ceſſarium eſt vti bonis temporalibus ad
vitę conſeruationem: tamen ſaliunt ſuper
terram, quatenus vſum temporalium ad
diuinum ſeruitium dirigunt; & quatenus
vtuntur hoc mundo tanquam nõ vtentes.
g Licet bonis huius mundi vti ad finem g p.2156,
22 honeſtum. 3.* h Bruchus, animal vorax, 2216.
minus ſaliens, quàm locuſta, can. 4507. h p.668.
quatenus à Deo inter munda animalia
cenſetur: ſignificat operarios apoſtolicos,
zelo ardentes animarum, & plurimos ad
Chriſti corpus trahentes: qui licet inter
mundanos verſentur, puros tamen animo
ſe conſeruant, & ſynceros interiores.
i Vel ſignificat homines Fideles, qui pro- i p.641.
pter Deum vitam actiuam exercẽt, actio-
nibus exterioribus occupati. 4. Attacus,
locuſtæ genus. Dicitur eſſe alta, ſine cau-
da, capite oblongo. k Poteſt ſignificare k p.644,
eos, qui inter improbos verſantur, eorum 913, 914.
imitationẽ refugientes. 5. Ophiomachus,
genus locuſtę, non habens pennas. Nomen
græcum ὀφιόμαχος, indicat, illud animal
pugnare cum ſerpentibus. l Quare ſigni- l p.887,
ficat iuſtos, qui ab impijs perſecutiones 895, 896,
patiuntur, & victores euadũt. 6. Locuſta, 897.
cuius ſcripſimus hiſtoriam c. 4563. m præ- m Greg. 35.
dicatores ſignificat. n quatenus enim par- Mor. 21.
tim graditur, & terræ inſidet, partim ſe n p.666,
in altum tollit; prædicatorem exprimit, 704, 706,
qui partim actione, & exemplo, partim 707.
contemplatione, & verbo populos iuuat:
qui prædicandi modum, & efficaciam
partim exercitatione, partim meditatio-
ne, & oratione comparat. o Quatenus lo- o p.916.
cuſta ex vno loco excuſſa in aliũ migrat,
prædicatores ſignas, qui perſecutores fu-
giunt, vt euadentes mortem, alios iuuent:

vt

vt Apoſtoli fecerunt,qui nō recipientibus
Iudæis Euangelium, ad Gentilitatē illud
attulerunt. Quatenus locuſta multa con-
tactu adurunt,omnia morſu erodunt;pre-
dicatorum ſymbolum ſunt, quorū exem-
plo, & verbo peccatores ad pœnitentiam
inducuntur, & ad veram contritionem,
qua omne vitiū exterminatur, omne con-
p p.412, cupiſcentiarum humidum exareſcit. *p* Ita
413,800. locuſta ſymbolum eſt pœnitentiæ.

* *Quicunque morticina eorum tetigerit,* 24
polluetur, & erit immundus vſque ad ve-
ſperum, Tangere,eſt ſymbolicè affici in
aliquod, & velle, Iob 6.7. Prouerb. 6.29.
Eccli.13.1. Morticinum,ſymbolū eſt ope-
rum, & hominum, qui mortui ſunt Deo,
quatenus carent vita gratiæ. vt Mane læ-
titiam; ita veſperum triſtitiam,& luctum
ſignificat. Senſus ergo myſticus eſt: Eum,
qui impios imitatus fuerit,conſenſumque
præbuerit ad opera mortua perpetranda;
ſtatim mortalis peccati macula pollui: à
qua non mundatur,donec ad pœnitentiæ,
ac doloris veſperum peruenerit. Habes
q p.1226. myſticè 1. *q* Cauſam peccati eſſe volunta-
r p.1275. tem. 2. *r* Maculam induci per peccatum
s p.776. in animam. 3. *s* Eſſe remiſſionem pecca-
t p.781. torum. 4. *t* Pœnitentiam agendam eſſe,
vt peccatorum remiſſio recipiatur.

* *Si necesse fuerit vt portet quidpiam* 25
horum mortuum, lauabit veſtimenta sua,
& immundus erit vsque ad occaſū Solis.
Duplex ſe ſe offert myſticus huius loci
ſenſus, alter moralis, alter allegoricus.
u p.1194. 1. *u* Neceſſarium nobis eſt portare ab vte-
ro morticinum originalis culpæ,quę fœda
x p.584. in nobis macula eſt. *x* A qua nullus mun-
dari potuit, quouſque occidit verus Sol
Ieſus Chriſtus, qui ſolus tollit peccatum
mundi; quatenus non niſi ex meritis paſ-
ſionis Chriſti Deus dimittit peccata.
y p.759. *y* Neceſſarium quoque eſt vt mundemur,
lauare veſtimentum,id eſt,malum intrin-
ſecè nobis inhærens, aqua, id eſt, gratia,
quæ per Agni diuini ſanguinem habetur,
z p.543. & per Baptiſmi Sacramētum. 2. *z* Neceſ-
ſarium Chriſto fuit, vt Patris præceptum
impleret, & vt nos à peccati iugo libera-
ret; portare noſtrum morticinum, id eſt,
noſtras iniquitates, & vt immundum ha-
beri vſque ad occaſum Solis,nempe vſque
ad mortem ſuam; & lauare veſtimentum
carnis in ſanguine ſuo.

* *Quod ambulat super manus,*&c. Ani- 27
malia, quæ ambulant ſuper manus,mani-
bus terram tenent, & capite in terram
vergunt. Ambulare,ſymbolum eſt operis,
Exod.33.16. Luc.13.33. Manus,ſymbolū
eſt præcepti, & poteſtatis, c.3536,6590.
Animalia ergo,quę ambulāt ſuper manus,
ſunt ij,quorum eſt poteſtas in alios. Vtun-
tur antè ea poteſtate ad deprimendos ſibi
ſubiectos,& ad lucra temporalia,quorum
ſymbolum eſt terra; ad quæ mens eorum
ſemper eſt intenta. Hoc animalium genus
immundum eſt. *a* Debēt enim ſuperiores a p.1074,
erecto capite ambulare,id eſt, bonū com- 1080.
mune ſpectare. *b* Debet quilibet ſecundū b p.2161,
ſui animi nobilitatem, ad Dei ſimilitudi- 2223,2224,
nem creati, pro cæleſtibus, non pro terre- 2276.
nis bonis operari.

29 * *Hæc inter polluta reputabuntur de*
his, quę mouentur in terra, muſtela, &c.
1. Muſtela, animal eſt paruum,ſed oblon-
gum,flaui coloris: quod colūbarijs,alijſq;
id genus auiarijs maximè inſidiatur, oua
axorbens, ipſaſque etiam aues enecans.
c Typus eſt furti, ac furum,qui non ſolum c p.1860,
aliorum bonis, ſed interdum etiam vitæ 1861.
inſidiantur,vt bona ſurripiant. 2. *d* Mus, d *Vide can.*
quatenus vorax animal eſt, & multis pe- 4569.
riculis expoſitum ob ingluuiem, *e* gulam, e p.2293.
& gulæ deditos ſignificat. Multorū enim 2299
vitiorum illecebra, eſt gulæ delectatio. *Lychnus.*
f Quatenus eſt animal immundum, & f p.2304.
fœtidum;ſignificat corporis immunditiā,
quæ gulæ effectus eſſe ſolet. 3. Crocodi-
lus,de quo can.4531.amphibium animal,
figura ſimillimum lacerto terreſtri, ma-
gnitudine verò ingenti: habet cutem du-
riſſimam cōtra omnem ictum: habet den-
tes ad morſum exertos: hoſtis eſt homi-
num: eſt malitioſus, lutoque paſcitur.
g Inuidos exprimit,ac maleuolos. Hi ho- g p.1660,
ſtes hominum, acuentes linguas ad mor- 1664.
ſum detractionum, doloſi, aliorum malo
30 delectantur. 4. * Mygale, mediam inter
murem,& muſtelam ſpeciem habet; Lati-
nis mus araneus dicitur. eſt ore oblongo,
cauda gracili, verſu dentium quadru-
plici. Animal rapax, & ingluuioſum.
h Significat eos,qui aliena rapiūt, vt dent h p.2299.
operam gulæ. 5. *i* Chamæleon, de quo i p.1657.
c.4520. animal ſimile lacertæ; quatenus
motu tardiſſimo graditur, & eſt ore ſem-
per hianti, Acediam exprimit charitati
contrariam; quæ ſic animum aggrauat,vt
à bono opere totaliter retrahat. *k* Quate- k p.2130.
nus corpore colorem reddit quemcunque
proximè attigerit,præter rubrum,& can-
didum; Simulatorum eſt ſymbolum. qui
formare poſſunt animo materiales cæte-
rarum virtutum actus,ſed non charitatis,
& purę intentionis. Nam poteſt quis velle
iuſta non iuſtè, & fortia non fortiter, &
temperata non temperatè: ſed non poteſt
Deum ſuper omnia diligere, quin diligat
ex charitate; nec puram intentionē habe-
re nō ſyncerè. Color purpureus charitatis
ſymbolum eſt, Cant.5.10. Candor,puri-
tatis, & innocentiæ, Iſa.1.18. Apoc.1.14.
l Quatenus chamæleon non alio cibo ali- l p.2233.
tur, quàm aere; ſignat illos, qui gloriam
quærunt de eo, quod non eſt, aut non eſt
dignum gloria. 6. Stellio, de quo c.4599.
animal eſt ſimile lacertæ, tergū ſtellatum

habens. araneis paſcitur. habet aliquid
m p.2132. veneni. *m* Significat hypocritas,qui exte-
rius ſpeciem virtutis oſtẽtant. ſe vanum
eſt quod apparet, vt aranearum tela, Iſa.
59.5,6. & peccati veneno infectum,ac no-
xium, Prou.23.32. 7. Lacerta, genus ſer-
pentis. Conniuet palpebra inferiore. Sum-
n p.1768. ma lingua, bifida, can.4558. *n* Significat
prudentes ſecundũ carnem: qui humanas
rationes conſiderant, non diuinas. Palpe-
bra, conſiderationis ſymbolum eſt, Prou.
o p.2147. 4.25. & 30.13. *o* Significat eos, qui adu-
lantur alteri, laudantes coram ipſo pecca-
tum, quod coram alijs improbant; bilin-
p p.1428, gues. 8. *p* Talpa, ſubterraneum animal,
1432,2007. ſemper viuens defoſſum, oculos habens,
ſed omnino non videns. Typus eſt idnlo-
latrarum,qui toti bonis terrenis inhęrent,
nullam omnino intelligentiam diuinæ ve-
ritatis habentes.

* *Super quod ceciderit quidquam de* 32
morticinis eorum, polluetur, tam vas li 33
*gneum, & veſtimentum quam pelles &
cilicia, & in quodcunque fit opus*, &c. Is
morticinorum tactus,qui fit per caſum,
non per vllam induſtriam; peccata ſigni-
ficat,quæ contrahuntur nõ ſtudio, ſed per
q p.1233. negligentiam. *q* vt cũ non obſiſtitur vehe-
r p.1249. menti paſſioni; *r* aut omittuntur remedia
vitiorum ex acedia. Vas ligneum videtur
Eccleſię Paſtores ſignificare. Hi enim ſunt
ligna ſetim, quæ Eccleſiæ Tabernaculum
ſuſtentant. Lignum, hominis ſymbolũ eſt,
Pſal.1.3. Cant.2.3. Veſtimentum, iuſtos
ſignat,qui ſunt in Eccleſia. nam veſtimen-
tum, ſymbolum eſt iuſtitiæ, virtutum, &
gratiæ, Iſa.61.10. 1.Pet.3.3. Pelles,qua-
tenus ex interfectis beſtijs fiunt; homines
Fideles perſecutionibus, ac tribulationi-
bus afflictos ſignificãt, Cant.1.4. Iſa.54.2.
Cilicia, Fideles pœnitentes notant. nam
Cilicium, triſtitiæ, luctus, ac pœnitentiæ
ſymbolum eſt, Pſal.68.12. Iſa.3.24. Vas,
& quidquid operi faciendo deſeruit; indi-
cat eos,qui miniſtri ſunt in Eccleſia,& qui
vitam actiuam exercẽt. Vas prædicatoris
euangelici ſymbolum eſt, Act.9.15. Vas
fictile, quatenus ex terra fit, terrenos ho-
mines ſignificat, Iſa.11.4.& 60.2. Quate-
nus liquores infuſos imbibit, vt ſi mali
odoris ſit liquor, difficile eum odorem
exuat; ſignificat corda peſſima, Prou.26.
23. ſignificat inueteratos in vitijs, & ob-
duratos,& impœnitẽtes. Senſus ergo eſt:
s p.404, *s* Accidere poſſe, vt in peccatum mortale
412,778, per negligentiam incidant & Prælati, &
779,781. iuſti, & qui perſecutiones patiuntur, &
pœnitentes, & operarij apoſtolici,& qui-
libet alius Fidelis, cuiuſcunque ſit ſtatus,
& conditionis. Hi polluti peccato ſunt
vſque ad veſperum, id eſt, donec pœniten-
tiam veram egerint; & aqua lauentur,
id eſt, gratiam recuperauerint per Con-
feſſionis Sacramẽtum. Vas autem fictile,
id eſt, tum Infidelis, tum vitijs obductus,
frangi debet, id eſt, ſecundum veterem
hominem exterminari; infidelitatẽ omni-
no deponendo, peccandi conſuetudinem
corrigendo, ab occaſionibus peccatorum
prorſus fugiendo. *t* Qui autem impœni- t p.816.
tens mortuus fuerit, tanquam vas fictile
frangendum in æternum erit, æterna mor-
te puniendus. Hæc videntur ſignificare
verba, quæ ſubduntur: *Vas autem fictile,
in quod horum quidquam intrò ceciderit,
polluetur, & idcirco frangendum eſt.*

34 * *Omnis cibus, quem comederis, ſi fuſa
fuerit ſuper eum aqua, immundus erit: &
omne liquens, quod bibitur de vniuerſo
vaſe, immundum erit.* Cibus, ſymbolum
eſt operis, Io.4.32,34. Aqua, ſymbolum
eſt peccati, Iob 15.16. & 34.7. Iſa.1.30.
Bibere, eſt cupidè velle, Iob 5.5. & doctri-
nam animo haurire, 1.Cor.3.2. *u* Prohi- u p.1221,
bemur comedere cibum, in quẽ fuſa fue- 2152.
rit aqua immunda è vaſe immũdo, nempe
imitari opus malũ, quod impius operatur.
x Prohibemur appetere, & concupiſcere x p.913,
mala, quæ impij appetunt,& concupiſcũt. 914.
Prohibemur prauam impiorum doctri-
nam animo haurire.

35 * *Clibani, chytropodes, deſtruentur, &
immundi erunt.* Clibanus, quatenus in-
flammatur, ſymbolum eſt hominis æſtuã-
tis ardore concupiſcentiæ, Oſ.7.4,6,7.
Chytropodes, ſemper fumo nigri, carnium
pinguedine ſordidi ſunt; vitioſos homines
ſignificant, Pſal.67.14. Si dormiatis inter
medios cleros, hebr. Tripodes. Non ſuffi-
cit ad mundandum clibanum, & chytro-
podes, ablutio aquę. nam clibanus,& chy-
tropodes quatenus ſicciſſima ſunt, imbi-
bunt humorem morticini, vt non poſſit
aqua extergi; & præterea exugunt,& ab-
ſorbent aquam, qua lauantur. ita ſemper
morticini immunditiam retinẽt. ergo de-
ſtrui debent, quia non poſſunt alio modo
mundari. Quis eſt huius præcepti myſti-
cus ſenſus? *y* Vtique ſignificat eos, qui y p.2257,
peccant ex habitu malo ex frequentatis 2261,2271.
concupiſcentiarum actibus contracto, non
poſſe, vt plurimum ſolet contingere, ita à
peccatis mundari per aquam, id eſt, gratiã
Sacramenti Pœnitentiæ, & per dolorem
attritionis Sacramento iunctum; vt non
iterum in eadẽ peccata incidant: niſi cli-
banum, & tripodes deſtruant, id eſt, vera
contritione corda conterãt, quæ Dei amo-
rem includit ſuper omnia dilectũ; & carnẽ
mortificent cum vitijs,& concupiſcentijs
ſuis, caſtigando corpus,& concupiſcentias
frenãdo. *z* Significat non mereri remiſſio- z p.817.
nem peccata, quę ex certa malitia cõmit-
tuntur. i. abijciendo per contemptũ ea, per
quę homo retrahitur à peccato. ſeu, Diffi-
cilè remitti peccata, quę cõtra Spiritũ ſan-
ctum ſunt. * *Fon-*

Digitized by Google

** Fontes, & ciſterna, & omnis aqua-* 36
rum congregatio munda erit, Fontes, Ec-
cleſiæ Sacramenta ſignificant, Iſa. 12. 3.
Ciſterna, ſymbolum eſt ſacræ doctrinæ,
Eccle. 12. 6. ex Hieron. vid. Greg. in 1. Reg.
a p. 620, 13. & 17. Mor. 13. ſenſus eſt: *a* Eccleſiam
627, 629. Catholicã, quæ eſt congregatio Fidelium,
Chriſti fidem profitentium, ſanctam eſſe;
quia habet ſancta Sacramenta, ſanctam
doctrinam; nec vllo hæreticorũ, aut alio-
rum impiorum morticino pollui poſſe,
aut corrumpi.
** Si ceciderit (morticinum) ſuper ſe-* 37
mentem, non polluet eam. Si autem quiſ- 38
*piam aqua ſementem perfuderit, et poſtea
morticinis tacta fuerit, illico polluetur.*
Semen, diuini verbi, ſacræque doctrinæ
ſymbolum eſt, Matt. 13. 27. Luc. 8. 11.
Aqua, peccati ſolet eſſe ſymbolum, & hu-
manæ ſapientiæ ad diuinam comparatæ,
cuius ſymbolũ eſt vinum, Iſa. 1. 30. *b* Ergo b p. 883, 885. 889, 1425.
morticinum in ſementẽ cadens, eſt doctri-
na erronea, quam falſi prædicatores, vel
diabolus, diuinæ doctrinæ, quæ in menti-
bus Fidelium conſeruatur, inſtillant. *c* Se- c p. 913, 914, 1417, 1422, 2403.
men aqua perfunditur, cum quis humana
ratione, cum diuinæ auctoritatis iniuria,
diuinam doctrinã curioſius perſcrutatur.
Diuina doctrina in huiuſmodi curioſi mẽ-
te, ſi prędicatorem hęreticum audire con-
tigerit, aut diabolum falſa ſuggerentem,
facilè corrumpitur, & errore polluitur.
41 ** Omne, quod reptat ſuper terram, &c.*
42 *d* Reptilia ſunt homines, qui toti ſunt in d *Gregor. 2. Mor. 2. Aug. Lych. Bed in Syl. alleg. v. Reptile.*
carnis voluptate, & in acquiſitione terre-
norum bonorũ. Pectus cordis ſymbolum
eſt, pedes affectus. *e* Non eſt voluptati, &
terrenis bonis inhærendum omiſſa cogi-
tatione, & deſiderio cæleſtium. e p. 2257, 2260, 2261.

CAPVT DVODECIMVM.

SVMMA.

Lex praescribitur purificandæ puerperæ. 1. Quæ peperit masculum, immunda decernitur vsque ad diem quadrageſimum à partu; quæ fœminam, vsque ad octogeſimum diem. 2 Expletis purificationis diebus, iubetur vtraque offerre agnum in holocauſtum, aut turturem, vel columbæ pullum; & alteram turturem, vel columbæ pullum pro peccato.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere
filijs Iſrael, & dices ad eos: Mulier, ſi ſuſcepto ſemine pepe-
rerit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, iuxta dies ſe-
parationis menſtruæ. 3 Et die octauo circumcidetur infan-
tulus: 4 ipſa verò triginta tribus diebus manebit in ſangui-
ne purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingre-
dietur in Sanctuarium, donec impleãtur dies purificationis
ſuæ. 5 Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, iuxta
ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purificationis
ſuæ. 6 Cumq; expleti fuerint dies purificationis ſuæ, pro filio, ſiue pro filia, defe-
ret agnũ anniculum in holocauſtum, & pullum columbæ ſiue turturem pro pec-
cato, ad oſtium tabernaculi teſtimonij, & tradet ſacerdoti, 7 qui offeret illa co-
ram Domino, & orabit pro ea, & ſic mundabitur à profluuio ſanguinis ſui. iſta eſt
lex parientis maſculum aut feminam. 8 Quòd ſi non inuenerit manus eius, nec
potuerit offerre agnum, ſumet duos turturos vel duos pullos columbarũ, vnum
in holocauſtum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea ſacerdos, & ſic mun-
dabitur.

Interpretatio litteralis.

L*Oquere filiis Iſrael, & dices ad* 2
a p. 858, 1124. *eos, &c.* *a* Lex eſt cęremonialis,
ad maiorem reuerentiam diui-
ni cultus. Ad eam nõ tenebatur
B. Virgo, quia non pepererat ſuſcepto ſe-
mine, ſed opera Spiritus ſancti; nec ex
cõmuni Patrum ſententia, paſſa eſt vllam
immunditiam in partu. Ad eam non te-
nentur Chriſtianæ puerperæ poſt Chriſti
aduentum, ceſſantibus veteribus cęremo-
nijs: quamquam licitè ſoleant ab ingreſſu
Eccleſiæ abſtinere vſque ad 40. diem, ad
B. Virginis, & Templorum reuerentiam.
b Decet Templa, & ſacra ſigna venerari. b p. 858.
Suſcepto ſemine, Poſita ſunt hęc verba
à Spiritu ſancto, vt exciperetur ab hac le-
ge B. Virgo, vt dictum eſt.
*Immunda erit ſeptem diebus, iuxta dies
ſeparationis menſtruæ.* Menſtrua mane-
bat ſeparata ſeptẽ diebus: ne ſuo contactu
con-

c p.861. contaminaret quæ tãgebat. *c* De immun-
ditia legali agitur, & pręſcribuntur cære-
moniæ ad eam tollendam.
** Die octauo circumcidetur infantulus.* 3
Circũciſio ſacramẽtum erat veteris legis
d p.838. *d* Inſtituta fuerunt ſacramenta veteris le-
gis, vt Dei cultoribus adhiberẽtur: vt per
quandam conſecrationem deputarentur
e p.839. ad cultum Dei. *e* Circumciſio ſacramen-
tum erat in proteſtationem fidei vnius
Dei: ſine qua nullus admittebatur ad ali-
quod legalium.
** Ipſa verò triginta tribus diebus ma-* 4
nebit in sanguine purificationis ſuæ. In ſan-
guine aliquantulum purificato, non tamẽ
perfectè. Ideo nõ polluebat quæ tangebat.
non tamen licebat ſanctum aliquid tan-
gere, nec ingredi Sanctuarium. Nam ſe-
quitur: *Omne ſanctum non tanget*, &c.
** Sin autem fœminam pepererit*, &c. 5
Purgatio ex partu fœminæ ſolet eſſe diu-
turnior: quia in conceptu fœminæ eſt mi-
nor caliditas, & ideo tardius digeritur
materia.
** Pro filio, ſiue pro filia, deferet agnum* 6
anniculum, &c. Pro gratiarum actione
pro accepto à Deo prolis beneficio offere-
batur holocauſtum; pro peccato, id eſt,
immunditia legali ex partu contracta,
offerebatur ſacrificium turturis, vel pulli
columbarum. Pro purificatione prolis non
videtur fuiſſe inſtitutum hoc ſacrificium:
quia puer iam mundatus fuerat per cir-
f p.2083. cumciſionem. Docemur 1. *f* Debitas eſſe
Deo gratiarum actiones pro beneficijs ab
g p.1964. ipſo receptis. 2. *g* Inſtituta fuiſſe vetera
ſacrificia ad Deum agnoſcẽdum primum
h p.1968. rerum principium. 3. *h* Aliquas oblatio-
nes eſſe neceſſariò offerendas: vt cum prę-
i p.1970. ceptum interceſſit. 4. *i* Eſſe Sacerdotibus
k p.861. oblationes offerendas. 5. *K* Habuiſſe cæ-
remonias veteris legis virtutem ad tol-
lendas immunditias, ſeu irregularitates
ex ſtatuto legis inductas, ** Sic mundabi-* 7
l p.1926. *tur à profluuio*, &c. 6. *l* Eſſe Deo cultum
m p.1932. exhibendum oratione. 7. *m* Non ſolum
pro nobis, ſed pro cæteris etiam orandum
eſſe, ** Orabit pro ea.* 8. Diſpoſuiſſe Deum 8
multa non niſi petentibus elargiri, *Ora-
bitque pro ea Sacerdos, & ſic mundabi-
tur.*

Interpretatio myſtica.

DOcet S. Paulus Hebr. 9. 9, 10. Cære-
monias ad vetus Tabernaculũ ſpe-
ctãtes, & ad immunditias purgandas, noui
teſtamenti figuras eſſe. *Quæ parabola*,
inquit, *eſt temporis inſtantis: iuxta quam
munera, & hoſtiæ offeruntur quæ non poſ-
ſunt iuxta conſcientiam perfectum facere
ſeruientem, ſolummodo in cibis & in po-
tibus, & variis baptiſmatibus, & iuſtitiis
carnis vsque ad tempus correctionis im-
poſitis.* Inquiramus ergo ſenſum myſti-
cum huius capitis, quod ad veteres iuſti-
tias, id eſt, purificationes, pertinet.
Partus, in Scripturis ſanctis, qui propriè
de animalium fœtu dicitur, cum in lucem
editur, interdum trãsfertur ad peccatum,
cum exit in opus, Pſal. 7. 15. vide c. 6965.
2. Dies, & huius vitæ tempus ſignificat,
Cant. 2. 17. & lætitiam, c. 5869. Septem
dies, ſunt ſymbolum vitæ huius tempora-
lis, cuius circulus ſeptem diebus voluitur:
octauus dies, æternam felicitatem ſignifi-
cat, c. 1948. 8444. Quadrageſima, ſymbo-
lum eſt pœnitentiæ: Moyſes, Helias,
Chriſtus ieiunarunt quadraginta diebus,
& quadraginta noctibus. Sanguis, vitæ
mortalis, & peccati ſymbolũ eſt, c. 7325.
& ſeqq. Ex hac verborum interpretatione
capitis huius myſtica intelligentia colli-
gitur.
2 *a* * Mulier ſuſcepto ſemine maſculum a p. 1193.
in ſanguine parit, qui diabolicę ſuggeſtio- 1206.
ni conſenſum præbens, improbum opus
patrat. 2. *b* In ſanguine menſtruo ſeptem b p.799.
diebus manet immũdus, & quidquid tan- 1308.
git, immundum reddit, qui eſt in ſtatu
peccati mortalis, cuius nullum opus me-
ritorium eſt æternæ felicitatis. *c* In ſan- c p.412.
guine menſtruo ſeptem diebus manet, vt 781.
ſe purificet; qui de peccatis, quę ad ſeptem
3 capita reducuntur, dolet. 3. * *d* Octauo d p.404.
die circumciditur puer; cum gratia reci-
pitur ſiue per actum contritionis, ſiue per
Sacramenta: quæ æternæ felicitatis hære-
ditas eſt; & vetus homo renouatur, pec-
4 cato depoſito. 4. * *e* Quadraginta dies, e p.802.
quibus durat purificatio; pœnitẽtię tem-
pus eſt, quæ debet peragi ad ſatisfacien-
dum pro peccatis, & ad purgandum habi-
5 tus malos. 5. * *f* Fœmina, quæ paritur, f p.2104.
grauiora peccata ſignificat: quia fœmina
frigidior maſculo eſt. Pro peccatis au-
tem grauioribus maior dolor habendus
eſt, & diuturnior pœnitentia agenda.
6 6. * *g* Agnus, turtur, columba, quæ pro g p.747.
purificatione offeruntur; Ieſu Chriſti ſa-
crificium, & Sacramentum ſignificant.
Ab his enim in nos gratia deriuatur, qua
purificamur: per hæc pœnitentia noſtra,
& omne bonum opus perficitur. Eſt au-
tem Ieſus Chriſtus agnus ob innocẽtiam;
turtur, ob triſtitiam, quam pro nobis ſu-
ſcepit; columba, ob puram intentionem
diuinæ gloriæ, quam ſemper habuit.
7. *h* Ingreſſus in Tabernaculum, eſt in- h p.404.
greſſus & in Eccleſiam, qui fit non ſolum 408.
per fidem, ſed etiam per gratiam iuſtifi-
cantem; *i* & ad Sacramentum altaris, ad i p.774.
quod non niſi puris à peccato mortali licet 775.
accedere; *K* & ad æternam felicitatem, k p.980.
quam non niſi mundi conſequuntur.

CAPVT

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Agitur de lepræ immunditia; & præcepta Sacerdotibus traduntur de cognitione lepræ, vt quis mundus, vel immundus cenſeatur. Poteſt autem eſſe lepra tum in cute, tum in viua carne tum in vlcere, tum in vulnere, tum in barba & capite, tum in capillis, & cæſarie, tum in veſtibus, & pannis. Ratio præſcribitur lepræ in his omnibus diſcernenda.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, & Aaron, dicens:
2 Homo, in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color
ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt, plaga lepræ,
adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad vnum quemlibet
filiorum eius. 3 Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos
in album mutatos colorem, ipſamq; ſpeciem lepræ humi-
liorem cute & carne reliqua; plaga lepræ eſt, & ad arbitriũ
eius ſeparabitur. 4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne
reliqua, & pili coloris priſtini, recludet eum ſacerdos ſeptem diebus, 5 & conſi-
derabit die ſeptimo: & ſiquidem lepra vltrà non creuerit, nec tranſierit in cute
priores terminos, rurſum recluder eum ſeptem diebus alijs. 6 Et die ſeptimo
contemplabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & nõ creuerit in cute, mundabit eum,
quia ſcabies eſt: lauabitq; homo veſtimenta ſua, & mundus erit. 7 Quòd ſi poſt-
quam à ſacerdote viſus eſt, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit; adduce-
tur ad eum, 8 & immunditiæ condemnabitur. 9 Plaga lepræ ſi fuerit in homi-
ne, adducetur ad ſacerdotem, 10 & videbit eum. Cumq; color albus in cute fue-
rit, & capillorũ mutauerit aſpectum, ipſa quoque caro viua apparuerit: 11 lepra
vetuſtiſſima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum ſacerdos,
& nõ recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt. 12 Sin autem effloruerit diſcur-
rens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite vſque ad pedes, quidquid
ſub aſpectum oculorum cadit, 13 conſiderabit eum ſacerdos, & teneri lepra
mundiſſima iudicabit: eo quòd omnis in candorẽ verſa ſit, & idcirco homo mun-
dus erit. 14 Quando verò caro viuens in eo apparuerit, 15 tunc ſacerdotis iu-
dicio polluetur, & inter immũdos reputabitur. caro enim viua ſi lepra aſpergitur,
immunda eſt. 16 Quòd ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & totum hominem
operuerit, 17 conſiderabit eum ſacerdos, & mundum eſſe decernet. 18 Caro
autem & cutis, in qua vlcus natum eſt & ſanatum, 19 & in loco vlceris cicatrix
alba apparuerit, ſiue ſubrufa, adducetur homo ad ſacerdotem: 20 qui cùm vide-
rit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contra-
minabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in vlcere. 21 Quòd ſi pilus coloris eſt
priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum
ſeptem diebus. 22 & ſi quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ. 23 ſin autem
ſteterit in loco ſuo, vlceris eſt cicatrix, & homo mundus erit. 24 Caro autem &
cutis quã ignis exuſſerit, & ſanata albam ſiue rufam habuerit cicatricem, 25 con-
ſiderabit eam ſacerdos, & ecce verſa eſt in alborem, & locus eius reliqua cute
eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt. 26 Quòd
ſi pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa
lepræ ſpecies fuerit ſuboſcura, recludet eum ſeptem diebus, 27 & die ſeptimo
contemplabitur: ſi creuerit in cute lepra, contaminabit eum. 28 ſin autem in
loco ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & idcirco mun-
dabitur, quia cicatrix eſt combuſturæ. 29 Vir, ſiue mulier, in cuius capite vel
barba germinauerit lepra, videbit eos ſacerdos. 30 & ſiquidem humilior fuerit
locus carne reliqua, & capillus flauus, ſolitoq; ſubtilior; contaminabit eos, quia
lepra capitis ac barbæ eſt. 31 Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ
carni, & capillum nigrum: recludet eum ſeptem diebus, 32 & die ſeptimo intue-
bitur. Si non creuerit macula, & capillus ſui coloris eſt, & locus plagæ carni re-
liquæ æqualis: 33 radetur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptẽ diebus
alijs.

Digitized by Google

alijs. 34 Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne
reliqua, mundabit eum, lotiſque veſtibus ſuis mundus erit. 35 Sin autem poſt
emundationem rurſus creuerit macula in cute, 36 non quæret ampliùs verùm
capillus in flauum colorem ſit immuratus, quia apertè immundus eſt. 37 Porrò
ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum eſſe, & con-
fidenter eum pronunciet mundum. 38 Vir, ſiue mulier, in cuius cute candor ap-
paruerit, 39 intuebitur eos ſacerdos. ſi deprehenderit ſuboſcurum alborem lu-
cere in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi, & hominem
mundum. 40 Vir, de cuius capite capilli fluunt, caluus & mundus eſt: 41 & ſi à
fronte ceciderint pili, recaluaſter & mundus eſt. 42 Sin autem in caluitio ſiue in
recaluatione albus vel ruſus color fuerit exortus, 43 & hoc ſacerdos viderit, cõ-
demnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in caluitio. 44 Quicunque ergo
maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, 45 habebit ve-
ſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum
ſe clamabit. 46 Omni tempore, quo leproſus eſt, & immundus, ſolus habitabit
extra caſtra. 47 Veſtis lanea ſiue linea, quæ leprã habuerit 48 in ſtamine atque
ſubtegmine, aut certè pellis, vel quidquid ex pelle confectum eſt, 49 ſi alba vel
ruſa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, oſtendeturq; ſacerdoti. 50 qui con-
ſideratam recludet ſeptem diebus: 51 & die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi depre-
henderit creuiſſe, lepra perſeuerans eſt: pollutum iudicabit veſtimẽtum, & omne
in quo fuerit inuenta. 52 & idcirco comburetur flammis. 53 Quòd ſi eam vide-
rit non creuiſſe, 54 præcipiet, & lauabunt id in quo lepra eſt, recludetque illud
ſeptem diebus alijs. 55 Et cùm viderit faciem quidem priſtinam non reuerſam,
nec tamen creuiſſe lepram, immundum iudicabit, & igne comburet, eo quòd in-
fuſa ſit in ſuperficie veſtimenti, vel per totum, lepra. 56 Sin autem obſcurior
fuerit locus lepræ, poſtquam veſtis eſt lota, abrumpet eum, & à ſolido diuidet.
57 Quòd ſi vltrà apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra vola-
tilis & vaga: debet igne comburi. 58 ſi ceſſauerit, lauabit aqua ea quæ pura ſunt,
ſecundò, & munda erunt. 59 Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei & linei, ſtaminis,
atque ſubtegminis, omniſq; ſupellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel
contaminari.

Interpretatio mixta, id eſt, litteralis, & myſtica.

L*Ocutusque eſt Dominus*, &c. 1
a p.1117. *a* Præcepta cæremonialia, quæ
in hoc capite traduntur, ſunt à
b p.1111. Deo. Ex quo intelligitur 1. *b* Le-
gem veterem bonam fuiſſe. habuit enim
auctorem Deum. 2. Fuiſſe Iudæos obliga-
tos ad legem veterem obſeruandam.
c p.2066. *c* Tenetur enim homo in omnibus diuinis
d p.1125. præceptis obedire. 3. *d* Præcepta cęremo-
nialia veteris legis figuralia fuiſſe. nã nunc
non obligant, cum fuerint à Deo tradita.
e p.844. * *Homo, in cuius cute, & carne*, &c. *e* De- 2
bent quędã ſpecialia obſeruari in ijs, quæ
pertinent ad cultũ Dei: vt hominum ani-
mi ad maiorem Dei reuerentiam adducã-
f p.858. tur. *f* Ob id Deus varias obſeruantias cę-
1124. remoniales Iſraelitis præſcripſit. Nunc
hoc ſpeciale præſcribitur: vt, quia popu-
lus Iſraeliticus ratione verę religionis erat
ſanctus, multòq; magis Tabernaculum,
vbi ſacrificia Deo offerebantur; leproſi ab
ingreſſu in Tabernaculum, & à cæterorũ
commercio arcerẽtur. Fœdum enim red-
dit corpus lepra, & contactu, ſpiratione,
corrupta euaporatione alios inficiẽs. Ideo

is, in quo erat ſuſpitio lepræ, deferebatur
ad aliquem è Sacerdotibus, ad quos ſpe-
ctabat de lepra iudicare. Suſpitionem au-
tem leprę faciebat 1. *Diuerſus color*, id eſt,
notabiliter variatus à colore priſtino,
hebr. שאת *Seeth*, Tumor. 2. *Puſtula*, quæ
ſunt tubercula præter naturam in cute
efflorescentia. 3. *Quaſi lucens quippiam*,
hebr. *Bahèreth*, genus plagæ candidæ, &
ſplendentis vrnix.
Tropologia. *h* Leproſus, peccatoris h p.1425.
hominis, & ab aliorum commercio ſepa-
randi ſymbolum eſt, Iſa. 53.4. ex Ruper. 8.
in Ioan. Ergo plaga lepræ eſt peccatum
infectiuum aliorum: qualis eſt hæreſis.
Color, ſymbolum eſt aſpectus externi, qui
vel honeſtus, vel turpis in humanis actio-
nibus apparet, Thren. 4.1. *i* Vt muta- i p.2382.
tus color in cute, indicium eſt lepræ: ita
concepti peccati, præſertim erroris in
mente latentis, magnum ſignum eſt, exte-
riores Catholicæ religionis cultus, com-
mutaſſe: vt Hęretici faciunt; qui antiquos
Eccleſiæ ritus contemnunt. *k* Puſtulæ, k p.2383,
quatenus putredinem continens, ſignum 2389, 2396.
ſunt

ſunt magni mali, ſiue corpus, ſiue animũ affligentis, Eccli. 19. 2. Oſ. 5. 12. Ioel 2. 20. Quatenus tument, & turgent, ſuperbiæ ſymbolum ſunt, Deuteron. 1. 43. & 18. 22. Iob 15. 13. Prou. 26. 23. Superbiæ actus maximè in hæreticis elucent: qui Patrum decreta, & apoſtolicam traditionem contemnunt: qui iactant ſe veros Magiſtros eſſe: qui ſe ſapientiores Concilijs, & Ca-
l p.1386. 1392. tholicis Doctoribus autumãt. *l* Illud quaſi lucens, ſeu plaga candida, & ſplendens vt nix; ſignificat doctrinã erroneam: quæ primo aſpectu præ ſe fert lucem veritatis; ſed nihil habet conſolans animum, nihil diuinum charitatis ignem incendens. ſed vt nix frigus ingerit erroris, & peccati. Frigus, infidelitatis ſymbolum eſt, Ierem. 6. 7. Apoc. 3. 15, 16. Nix, lepræ ſymbolum eſt, id eſt, erroris, & peccati, Num. 12. 10. 4. Reg. 5. 27.

* *Qui cum viderit lepram in cute*, &c. 3
Certa lepra cenſenda eſt, ſi tria concurrãt, Mutatio coloris in cute, Mutatio coloris pilorũ in album, Species, ſiue locus lepræ depreſſior cute, & reliqua carne. Indicant enim hæc corruptionem, & corroſionem magnam: quam ſolet lepra efficere. Quoniam bilis mordax ſuccũ carnis abſumit: inde albor in pilis, & in carne depreſſio. Leproſus quis deprehenſus, erat ab aliorum commercio Sacerdotis ſententia ſeparandus.

Tropologia. Tres ſupradicti lepræ effectus, tres infidelitatis, & hæreſis effe-
m p.2006. ctus ſignificant. 1. *m* Mutatio coloris in cute, eſt mutatio veræ religionis in externo cultu, & catholicis moribus. quod ſu-
n p.1386, 1387. perſtitio appellatur. 2. *n* Mutatio pilorum, ſiue capillorum in album colorem; eſt mutatio cogitationum ſanctarum, & piorum affectuum in mente. Nam animus infidelitate corruptus, amittit humorem gratiæ: ita vanas cogitationes, vanos affectus producit, nempe carentes veritate, & charitate. Capilli ſymbolum ſunt cogitationum, & affectuum, & conſiliorum,
o p.1378, 1379. c. 5606. 3. *o* Plaga humilior cute, & carne reliqua; eſt error, & infidelitas circa aliquem fidei articulum. Quæcunque enim doctrina fidei Catholicæ, perfectiſſima eſt, & maximè rationi conſona, vt ea dici melius nihil poſſit. Quare doctrina cuicunque fidei articulo contraria, humilior eſt cute, & carne reliqua, id eſt, vilis, non conſona rationi, indigna tum externo catholico ritui, tum doctrinæ, quæ in mentibus Fidelium eſt. Deſcenſus, ſymbolum eſt humiliationis, ac depreſſionis, Iſa. 47. 1.
p p.870. Ierem. 48. 18. *p* Separatio leproſi ad Sacerdotis arbitrium; ſignificat Eccleſiæ iuriſdictionem ad excludendum, vel admittendum ad conſortium militantis Eccleſiæ: quod eſt excommunicare, vel à vinculo excommunicationis abſoluere.

4 * *Sin autem lucens candor fuerit in*
5 *cute*, &c. Solus lucens candor in cute non
6 arguit certò lepram, ſed ſuſpitionẽ lepræ
facit. Ideo recludendus eſt leproſus, & obſeruandus. Si lepra non creuerit, mundus eſt declarandus.

Tropologia. 1. Fulgens candor in cute, ſunt externa peccata, quæ contra religionem ſunt; vt Feſtos dies non ſanctificare, Blaſphemia, Superſtitio, & ſimilia: quæ ſuſpitionem faciunt infidelitatis in animo. poſſunt tamen eſſe cũ fide. Poteſt enim quis ſine errore in intellectu, ex prauo affectu blaſphemare, Sabbata non obſeruare, Sacramenta non frequentare, & ſcelera ſimilia patrare. 2. *q* Recludit hunc q p.2079.
Sacerdos ſeptem diebus, quatenus de hoc Epiſcopus inquirit, ac diligenti examine perſcrutatur, an rectè cum orthodoxa Eccleſia de ſeptem virtutibus ſentiat, nempe de fide, ſpe, charitate, prudentia, iuſtitia, fortitudine, temperãtia. Dies, fidei doctrinam ſignificat, Rom. 13. 12. Theſſ. 5. 5, 8. 3. Recluditur ſuſpectus de lepra ſeptem alijs diebus; quatenus ſuſpectus de hæreſi quid de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis ſentiat, interrogatur. Septem dies, ſeptẽ ſunt Sacramenta, quatenus gratiam efficiunt: nam dies, ſymbolũ eſt gratiæ, Pſal. 109. 3. Cant. 3. 11. & 8. 8. 4. Scabies, quia facilè curatur; peccatum ſignificat, & prauum affectum, qui eſt ſine errore intellectus?
r Talis peccator facilè mundatur; quia t p.776,
peccati ſui malitiam agnoſcens, ad contri- 778.
tionem, & ad Sacramentorum ſuſceptionem non ita difficilè inducitur, vt is, qui contraria opinatur ijs, quæ Catholici Doctores ſuggerunt.

10 * *Cum color albus in cute fuerit*, &c.
11 Vetuſtiſſimæ lepræ clariſſima ſigna ſunt,
color albus in cute, aſpectus capillorum mutatus, cutis ita rupta, vt caro appareat.

Tropologia. 1. *s* Color albus in cute, s p.1425.
eſt vanitas rituum, hoc eſt, ſuperſtitio in externo cultu religionis, vt ſupra dictum eſt. 2. Immutatio capillorum, eſt deprauata intentio in docendo, & prædicando; & vana interpretatio ſanctarum Scripturarum, quam ſolent hæretici mente concipere, & populo prædicare. 3. Cutis rupta, vt caro appareat, eſt Religio Catholica ita in exteriore cultu mutata, vt apertè appareat ſecta noua, & hæreſis, ſiue diuiſio facta. Caro ſine pelle, eſt natura, & ratio humana, ſine gratiæ, doctrinæque reuelatæ ornamento.

12 * *Sin autem effloruerit diſcurrens lepra*
13 *in cute*, &c. Decernitur mundus is, cuius
14 omnem cutem lepra operuerit. Ratio ea
15 videtur eſſe, quia ea lepra non habet ma-
16 gnã deformitatem, & facilè curari poteſt.
17 nam indicium eſt, totum corruptũ humo-

rem foras prodijſſe, & nihil remanſiſſe
corruptionis in carne.
t p.778. *Tropologia.* t Lepra tota foras in cu-
tem prodiens, ſunt peccata: cum omnia,
quorum peccator cõſcientiam habet, Sa-
cerdoti legitimo confitetur. Is mundus
pronunciatur; quatenus ab omnibus pec-
catis abſoluitur: nec officiunt mali habi-
tus, quos contingit in animo remanere
quaſi lepram quandam, quin qui ritè con-
fitetur, gratiam recipiat, & remiſſionem
peccatorum. Illi habitus, ceſſantibus ma-
lis actibus, facilè abolentur. *Caro viua le-
pra aſperſa*, eſt noſter homo vetus adhuc
retinens in ſe peccatum, nec illud per con-
feſſionẽ foras emittens. Viuit enim adhuc
malè operans, & nondum per contritio-
nem emoriens.
* *Caro autem, & cutis, in qua vlcus* 18
natum eſt, &c. Decicatricis lepra ſermo 19
eſt. 20
Tropologia. Cicatrix, inueterati pec- 21
cati ſymbolum eſt, Pſal. 37. 6. & mali iam 22
u p.2320. ſublati, Ierem. 30. 17. & 33. 6. u Lepra 23
naſcens in cicatrice iam obducta; eſt error
in intellectu circa peccata aliàs admiſſa;
cum quis putat cõtra Catholicam doctri-
nam, licitum eſſe ea peccata patrare.
* *Caro autem, & cutis, quam ignis exuſ-* 24
ſerit, &c. De lepra agitur, quę in cicatrice 25
combuſtionis naſci ſolet. 26
Tropologia. Symbolum eſt ignis, 27
Cupiditatis, & concupiſcentię, Iob 31. 12. 28
Prou. 6. 27. & iræ, ac vltionis, Pſal. 17. 9.
& 78. 5. Iſa. 10. 17. Cicatrix combuſtionis,
eſt peccatum inueteratum ex cupiditate,
vel ira contractum. Lepra in ea cicatrice,
eſt error in intellectu, qui ob frequentatos
cupiditatis, aut iræ actus, ſolet oboriri. vt
cum quis contra, quã ſentit Eccleſia, putat
x p. 1913, 2165. x vſuram, aut y fornicationem, aut z vl-
y p. 2329, 2320. tionem iniuriarum licitam eſſe. Hæc, &
z p. 2096, 2097, 2354 ſimilia illicita ſunt, vt indicant myſticè
Gloſſa. illa verba, *Contaminabit eum*. Reliqua
explicata ſunt ſupra v. 3.
* *Vir, ſiue mulier, in cuius capite, vel* 29
barba, &c. Agitur de lepra capitis, & 30
barbæ. 31
Tropologia. Caput, eſt Deus, quate- 32
nus principium, à quo omnia pendent; & 33
Chriſtus, reſpectu Eccleſiæ tum militan- 34
tis, tum triumphantis, c. 5611. & Mens, 35
Cant. 2. 6. & 7. 5. Orig. Greg. & alij in 36
Sylu. Alleg. v. Caput §. 7. Barba, pruden- 37
tiæ, grauitatis, auctoritatis, fortitudinis,
roboris, ac virtutis ſymbolũ eſt, Iſa. 7. 20.
a p. 1425. a Ergo lepra in capite ſunt errores, ac hæ-
reſes, quas contingit exurgere contra verã
doctrinam, quã Catholica Eccleſia docet
de Deo vno, ac trino; de Chriſto, & incar-
natione diuini Verbi; de Hierarchia ec-
cleſiaſtica, quę ſe habet vt barba, reſpectu
Summi Pontificis, qui eſt caput viſibile
Eccleſiæ, Chriſti Vicarius. Lepra in capi-
te, eſt error Gręcorum, quod Spiritus ſan-
ctus non procedat à Filio. Lepra in capite,
eſt eorumdem error, quod Romanus Pon-
tifex non ſit caput viſibile totius Eccleſię.
Lepra in barba, eſt error Hęreticorum ne-
gantium in Sacerdotibus characterem, &
poteſtatem conficiendi corpus, & ſangui-
nem Chriſti, & poteſtatẽ remittendi pec-
cata. Vel, lepra in capite, eſt error, qui ali-
quando contingit in Epiſcopis; lepra in
barba, eſt error in miniſtris, & ijs, quorum
munus eſt prædicare verbum Dei.
38 * *Vir, ſiue mulier, in cuius cute candor*
39 *apparuerit*, &c. Candor in pelle, cum eſt
ſubobſcurus, vel rugoſus, vt ex hebræo
verti poteſt; non eſt lepra, ſed macula
munda. Obſcuritas indicat humorem non
valde corruptum. Ruga cutis indicat non
eſſe ſub illa collectionem putredinis.
Tropologia. Macula, peccatum ſigni-
ficat; Candor, puritatem; Obſcuritas,
contritionem; Ruga, pœnitentiã. b Ergo b 1. par. diſt. 6. n. 162. p. 256.
macula candida, & ſubobſcura; eſt malus
habitus, qui adhuc relinquitur poſt pec-
cati actum, cuius malitia iam contritione,
ac pœnitẽtia deleta eſt. Illa macula mun-
da eſt, quia eſt cum gratia. Vel c Macula c p. 1200.
candida, & ſubobſcura, eſt peccatũ venia-
le, cũ quo eſt adhuc humor diuinæ gratiæ.
40 * *Vir, de cuius capite capilli fluunt*, &c.
41 Caluitium non indicat putredinem, ſed
42 humoris defectum, quo capilli nutriũtur,
43 can. 1304. ergo defectus capillorum non
indicat lepram, niſi alia lepræ ſigna ſint in
caluitio; de quibus ſupra dictum eſt.
Tropologia. Caluitium, ſymbolum
eſt mentis diuinis cogitationibus exutæ,
Cant. 4. 1. Iſa. 3. Ezech. 8. d A ſummo ca- d p. 888, 892.
pite cadunt pili, cum de vltimo fine, æter-
naque felicitate non cogitamus. Cadunt
à fronte pili, cum illud Pauli monitum
obſeruare deſiſtimus: vt quæ retrò ſunt
obliuiſcentes, ad anteriora nos tota mente
extendamus: cum ſpiritualem profectum
cogitatione non molimur. Poteſt hoc ſine
peccato accidere, ſine noſtra culpa; ſed ex
vehementi diaboli tentatione. e Canen- e p. 378.
dum ne id ex noſtra culpa accidat, ob pec-
catum mortale, per quod diuinis auxilijs
deſtituimur.
44 * *Quicunque ergo maculatus fuerit le-*
45 *pra*, &c. Leproſus arbitrio Sacerdotis ſe-
46 paratus, præcipitur veſtimenta habere
diſſuta, & caput nudum, non ſolum vt ab
alijs dignoſcatur, ac vitetur; ſed etiam vt
eius ſanitati conſulatur, vt exhalet lepra,
ne illum magis inficiat. Præcipitur os ve-
ſte contegere, ne fœtor, & corruptio ha-
litus ad alios perueniat. Præcipitur con-
taminatum ſe, ac ſordidum clamare: vt ab
alijs vitetur. Præcipitur ſolus extra caſtra
habitare, ne alios inficiat.

Tro-

Digitized by Google

f p.869, 870, 871, 873, 1285. *Tropologia*. *f* Hæc myſticè pœnas
indicant, quas Eccleſia ſolet Hæreticis
irrogare: quos publico iudicio condem-
nat, & à communione Fidelium ſeparat.
Præterea indicant hæc pœnas ſpirituales
eius, qui in peccatum mortale lapſus eſt, &
malos peccati effectus. 1. Veſtimenta, Iu-
ſtitiæ ſymbolũ ſunt, Iob 29.14. Iſa.61.10.
g p.1267. & operum, Cant.4.11. *g* Rumpuntur per
peccatum mortale ornamenta virtutum;
h p.1272. *h* deſtituitur concupiſcentia ordine, quem
i p.797. habet ad delectabile moderatum; *i* amit-
tunt opera bona ius ad vitam æternam, &
quaſi vnionem cũ illa. 2. Caput, eſt mens,
k p.1267, 1276. vt ſupra dictum eſt. *k* Nudum caput, eſt
mens, quæ per peccatum iuſtitiæ coronam
amiſit, & ius ad vitam æternam, quod ha-
bebat ratione gratiæ. 3. Quatenus os de-
ſiderij, ac ſpei ſymbolum eſt, Pſal.80.11.
l p.1479. & 118.131. *l* Os veſte contectum, ſunt
deſideria æternæ felicitatis per immode-
ratum amorem temporalium extincta.
Quatenus os, ſermonis ſymbolum eſt,
m p.661. can. 6888. *m* Os veſte contegere, eſt à
diuina laude, ratione illicitarum occu-
pationum ceſſare. Claudere os, eſt diuinas
laudes tacere, Eſther 13,7. 4. Clamare, eſt
magnitudinem patrati ſceleris Deum ad
vindictam prouocare, Gen.4.10. & 18.20.
n p.1277, 1282, 1283, 1284. *n* Ergo contaminatum, ac ſordidum ſe
clamare, eſt ipſo ſceleris facto ſe reũ æter-
næ pœnæ declarare. 5. *o* Habitare lepro-
o p.624. ſum extra caſtra, eſt non habere ratione
mortalis culpæ vnionem charitatis cum
Eccleſia. Caſtra ſymbolum ſunt Eccleſiæ,
Cant.6.3. ex Gregorio.

* Veſtis lanea, ſiue linea, quæ lepram 47
habuerit, &c. Agitur de lepra veſtium. 48
Contingit enim etiã veſtes putreſcere, & 49
contagium cõtrahere, & ſuo tactu homi- 58
nes inficere. Ne id accidat, comburendæ.

Tropologia. Dictum eſt ſupra, veſti-
menta ſymbolum eſſe in ſacris Scripturis
& iuſtitiæ, & gratiæ, & operum. Quid
a *Greg. & Aug. in Syl. Alleg. v. Lana.* ergo eſt lepra in veſtimentis? 1. *a* Quo-
niam lana, ſimplicitatem ſignificat, quate-
nus ex ouibus ſumitur; & ruſticorum in-
dumẽtum eſſe ſolet: *b* lepra in veſte lanea b p.1768.
eſt malitia chriſtianam ſimplicitatẽ cor-
rumpens; *c* vel culpabilis error, & igno- c p.1251.
rantia, & omne aliud peccatum in ſimpli-
cibus. 2. Quoniam linum mundum, &
candidum, ſymbolum eſt gratiæ habitua-
lis, & innocentiæ, Apoc.15.6. Dan.10.5.
d Lepra in veſte linea, eſt peccatum, qua- d p.1266,
tenus gratiam corrumpit, & innocẽtiam. 1267.
e Vel Error circa gratiæ doctrinam: vt ſi e p.1425.
quis putaret poſſe gratiã habere viribus
proprijs; aut gratiam non eſſe habitum
animo infuſum. 3. *f* Lepra in ſubtegmine, f p.1331,
eſt error circa doctrinam fidei, quæ eſt ſa- 1333.
lutis principium, & ſpei fundamentum.
vt ſi quis diceret, Fidem non eſſe donum
Dei, aut ſolam, ac ſine operibus, fidem eſſe
ſatis ad ſalutem. 4. *g* Lepra in ſtamine, g p.1425,
eſt error circa doctrinam Spei Chriſtianę. 1483.
vt ſi quis confideret ad bona ſupernatu-
ralia per vires, & media naturalia poſſe
pertingere. 5. *h* Pellis, mortificationem h *Gregor. Nyſſen. in Sylu. Alleg. v. Pellis.*
ſignificat, quatenus è mortuis beſtijs de-
trahitur. *i* Lepra in pelle, eſt peccatum,
quod virtutem mortificationis corrũpit. i p.2288.
vt cum quis à delectabilibus abſtinet, vt
aliquid cõſequatur diuinę voluntati con-
trarium. *k* Vel lepra in pelle, eſt error cir- k p.1425.
ca doctrinam Temperantiæ. vt ſi quis di-
ceret, eſum carnium, vel Eccleſiæ ieiuniũ
non eſſe licita. 6. *l* Flammis comburitur, l p.1019,
quod lepra infectum deprehenditur: qua- 1282.
tenus mortale peccatum æterno igne
mulctatur. 7. Lepra perſeuerans, *m* per- m p.2256.
tinacię peccatum eſt, *n* & finalis impœni- n p.816.
tentia. 8. *o* Lepra volatilis, *p* eſt peccatum, o *Gregor. apud Gleſ.*
quod pœnitentia deletur; cũ ex bono ope-
re pœnitẽtiæ, ſuperbiendi occaſionem ſu- p p.2441.
mimus. vt cum quis dum luxuriam fręnat
in corpore, ſuperbia eleuatur in mente.
9. *q* Lepra ceſſante, aqua lauãtur quæ fue- q p.776,
rant infecta, & munda redduntur: quate- 778.
nus retractato per veram pœnitentiam
peccato, Sacramentorum efficacitate, gra-
tia in animo recipitur.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

S V M M A.

De duobus agitur in hoc capite. De ritu mundandi leproſum; & de lepra domus, rituque mundandi domum.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Hic eſt ritus
leproſi, quando mundandus eſt: Adducetur ad ſacerdotem:
3 qui egreſſus de caſtris, cùm inuenerit lepram eſſe mun-
datam, 4 præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos paſ-
ſeres viuos pro ſe, quibus veſci licitum eſt, & lignum ce-
drinum, vermiculumque & hyſſopum. 5 & vnum ex paſſe-
ribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes:
6 alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco & hyſſopo, tinget in ſanguine

paſſeris immolati, 7 quo aſperget illum,qui mundandus eſt,ſepties, vt iure pur-
getur:& dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet. 8 Cumque lauerit homo
veſtimenta ſua,radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatuſque in-
gredietur caſtra,ita dũtaxat vt maneat extra tabernaculum ſuum ſeptem diebus,
9 & die ſeptimo radet capillos capitis, barbamq; & ſupercilia,ac totius corpo-
ris pilos. Et lotis rurſum veſtibus & corpore, 10 die octauo aſſumet duos agnos
immaculatos,& ouem anniculam abſque macula, & tres decimas ſimilæ in ſacri-
ficium, quæ conſperſa ſit oleo, & ſeorſum olei ſextarium. 11 Cumque ſacerdos
purificans hominem,ſtatuetit eum,& hæc omnia coram Domino in oſtio taber-
naculi teſtimonii, 12 tollet agnum,& offeret eum pro delicto, oleiq; ſextarium.
& oblatis ante Dominum omnibus, 13 immolabit agnum, vbi ſolet immolari
hoſtia pro peccato,& holocauſtum, id eſt,in loco ſancto. Sicut enim pro pecca-
to,ita & pro delicto ad ſacerdotẽ pertinet hoſtia: Sancta ſanctorum eſt. 14 Aſſu-
menſque ſacerdos de ſanguine hoſtiæ,quæ immolata eſt pro delicto, ponet ſuper
extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & ſuper pollices manus dextræ
& pedis: 15 & de olei ſextario mittet in manum ſuam ſiniſtram, 16 tingetque
digitum dextrum in eo,& aſperget coram Domino ſepties. 17 quod autem reli-
quum eſt olei in læua manu, fundet ſuper extremum auriculæ dextræ eius qui
mundatur,& ſuper pollices manus ac pedis dextri,& ſuper ſanguinem qui effuſus
eſt pro delicto, 18 & ſuper caput eius. 19 Rogabitque pro eo coram Domino,
& faciet ſacrificiũ pro peccato. tunc immolabit holocauſtum, 20 & ponet illud
in altari cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabitur. 21 Quòd ſi pauper eſt,
& non poteſt manus eius inuenire quæ dicta ſunt, pro delicto aſſumet agnum ad
oblationem, vt roget pro eo ſacerdos,decimamq; partem ſimilæ conſperſæ oleo
in ſacrificium,& olei ſextarium, 22 duoſque turtures ſiue duos pullos columbæ,
quorum vnus ſit pro peccato,& alter in holocauſtum: 23 offeretq; ea die octa-
uo purificationis ſuæ ſacerdoti,ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino.
24 qui ſuſcipiens agnum pro delicto & ſextarium olei, leuabit ſimul: 25 immo-
latoque agno, de ſanguine eius ponet ſuper extremum auriculæ dextræ illius qui
mundatur, & ſuper pollices manus eius ac pedis dextri: 26 olei verò partem
mittet in manum ſuam ſiniſtram, 27 in quo tingens digitum dextræ manus aſper-
get ſepties coram Domino: 28 tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui
mundatur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco ſanguinis qui effuſus eſt pro
delicto: 29 reliquam autem partem olei, quæ eſt in ſiniſtra manu, mittet ſuper
caput purificati,vt placet pro eo Dominum: 30 & turturem ſiue pullum colum-
bæ offeret, 31 vnum pro delicto, & alterum in holocauſtum cum libamẽtis ſuis.
32 Hoc eſt ſacrificium leproſi,qui habere non poteſt omnia in emundationẽ ſui.
33 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron,dicens: 34 Cùm ingreſſi fue-
ritis terram Chanaan,quam ego dabo vobis in poſſeſſionem,ſi fuerit plaga lepræ
in ædibus, 35 ibit cuius eſt domus,nunciãs ſacerdoti,& dicet: Quaſi plaga lepræ
videtur mihi eſſe in domo mea. 36 At ille præcipiet vt efferant vniuerſa de do-
mo, priuſquam ingrediatur eam, & videat verùm leproſa ſit, ne immunda fiant
omnia quæ in domo ſunt. Intrabitq; poſtea vt conſideret lepram domus: 37 &
cùm viderit in parietibus illius quaſi valliculas pallore ſiue rubore deformes, &
humiliores ſuperficie reliqua, 38 egredietur oſtiũ domus,& ſtatim claudet illam
ſeptẽ diebus. 39 Reuerſuſq; die ſeptimo, conſiderabit eam. ſi inuenerit creuiſſe
lepram, 40 iubebit erui lapides in quibus lepra eſt,& proijci eos extra ciuitatem
in locum immundum: 41 domum autem ipſam radi intrinſecus per circuitum,
& ſpargi puluerem raſuræ extra vrbem in locum immundum, 42 lapideſq; alios
reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum. 43 Sin autem poſt-
quam eruti ſunt lapides, & puluis eraſus, & alia terra lita, 44 ingreſſus ſacerdos
viderit reuerſam lepram, & parietes reſperſos maculis, lepra eſt perſeuerans, &
immunda domus: 45 quam ſtatim deſtruent, & lapides eius ac ligna, atque vni-
uerſum puluerem proijcient extra oppidum in locum immundum. 46 Qui in-
trauerit domum quando clauſa eſt, immundus erit vſque ad veſperum: 47 & qui
dormierit in ea, & comederit quippiam, lauabit veſtimenta ſua. 48 Quòd ſi in-
troiens

Digitized by Google

troiens ſacerdos viderit lepram non creuiſſe in domo, poſtquam denuo lita fue-
rit, purificabit eam reddita ſanitate: 49 & in purificationem eius ſumet duos
paſſeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyſſopum: 5 & immolato
vno paſſere in vaſe fictili ſuper aquas viuas, 51 tollet lignum cedrinum,& hyſſo-
pũm, & coccũ & paſſerem viuum, & tinget omnia in ſanguine paſſeris immolati,
atque in aquis viuentibus, & aſperget domum ſepties, 52 purificabitque eam,
tam in ſanguine paſſeris quàm in aquis viuentibus,& in paſſere viuo, lignoque ce-
drino & hyſſopo atque vermiculo. 53 Cumque dimiſerit paſſerem auolare in
agrum liberè, orabit pro domo,& iure mundabitur. 54 Iſta eſt lex omnis lepræ
& percuſſuræ, 55 lepræ veſtium & domorum, 56 cicatricis & erumpentium
papularum,lucentis maculæ,& in varias ſpecies,coloribus immutatis, 57 vt poſ-
ſit ſciri quo tempore mundum quid, vel immundum ſit.

Interpretatio litteralis.

HIc eſt ritus leproſi, &c. Theo- 2
logia, quam totum hoc caput
continet, eadem eſt cum ſupe-
riorum capitum Theologia.
a p. 858, 1124. 1. a In veteri lege varias obſeruantias cæ-
remoniales fuiſſe: ad maiorem reuerentiã
b p. 860. diuini cultus. 2. b Oportuiſſe aliqua ſpe-
cialia in veteri lege obſeruari in his, quæ
ſpectant ad cultum Dei: vt per illa melius
c p. 1125. Chriſti myſteria figurarentur. 3. c Cære-
monias veteris legis, Chriſti myſteria fi-
guraſſe. ita Paulus docet in Epiſtola ad
d p. 861. Hebræos, præſertim cap. 9. 4. d Habuiſſe
cęremonias veteris legis virtutem ad tol-
lendas immunditias, ſeu irregularitates
ex ſtatuto legis inductas.

* *Cum inuenerit lepram eſſe munda-* 3
tam, Vel quia vera lepra non fuit, ſed ap-
parens: vel quia naturæ virtute, vel quia
miraculosè ſanata eſt, vt contigit decem
leproſis à Chriſto mundatis.

* *Vt offerat duos paſſeres viuos*, &c. 4
Symbolum erat ea oblatio perfectæ ſani-
tatis. Paſſeres viui, ſignificabãt ſeruatam
in leproſo vitam. quia paſſeres animalia
munda erãt, quibus veſci licitum: indica-
bant leproſum iam eſſe mũdum. Lignum
cedrinum quatenus imputribile, ſignifica-
bat leproſum iam liberum à lepræ corru-
ptione. Quatenus in vermiculo eſt color
purpureus, ſignificabatur ſanguis in le-
proſo purus, ſine putredine. Per hyſſopũ,
quæ eſt herba boni odoris, medicina mul-
tis morbis, humores craſſos extrahens; ſi-
gnificabatur lepra ſanata, quæ malũ odo-
rem parit, & tenacem habet humorem.

* *Vnum ex paſſeribus immolari iube-* 5
bit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes.
Aquæ viuentes dicuntur, quæ mouentur,
vt ſunt aquę fontium, & fluuiorũ. Sumen-
dum erat vas terreum, in illud infunden-
da aqua viua, ſuper illo mactandus paſſer,
vt ſanguis in aquam ſtillaret. *Immolari*,
hebr. שחט *Shahhat*, Iugulate, mactare,
occidere. non erat ſacrificium.

* *Alium autẽ viuum*, &c. Alius paſſer 6
viuus, & lignum cedrinum, & coccus, &
hyſſopus tingenda erant ſanguine paſſe-
7 ris mortui; * & aſpergẽdus is, qui mũdan-
dus erat, ſepties. Putandum filo coccineo
alligatum fuiſſe hyſſopum ligno cedrino,
vt aſperſioni poſſet deſeruire.
8 * *Maneat extra tabernaculum ſuum*
9 *ſeptem diebus*, &c. Vt maior ſit certitudo,
quod mundatus ſit à lepra, & per nouam
pilorum abraſionem, & veſtimentorum
lotionem, lepræ reliquiæ, ſi quæ remanſe-
rant, magis purgentur: ne vxorem, & do-
meſticos inficiat.
10 * *Aſſumet duos agnos immaculatos, &*
11 *ouem anniculam*, &c. Tria ſacrificia offe-
12 renda erant: vnum pro delicto, alterum
13 pro peccato, tertium in holocauſtum pro
14 gratiarum actione. Differentia delicti, &
15 peccati dicta eſt ſupra in principio capitis
16 ſeptimi. Offerebatur ſacrificium pro de-
17 licto, & peccato, tum quia lepra, vt & alij
18 morbi, ſolet eſſe pœna peccati tum ope-
19 ris, tum omiſſionis; tum quia ipſa lepra
20 erat peccatum, & delictum, id eſt, & im-
munditia legalis, quæ erat peccatum, hoc
eſt defectus munditiæ; & cauſa omiſſionis
multorum rituum ad diuinum cultum
ſpectantium; quæ omiſſio delictum dice-
batur, vt in capite ſeptimo diximus cum
Auguſtino. *Tres decimas ſimilæ*, Pro tri-
plici ſacrificio, quod nõ fiebat ſine ſimila.
Decima ſimilæ, erat decima pars ephi,
Num. 28. 5. Ephi erat decima pars cori,
c. 2850. *Olei ſextarium*, Sextarius cyathos
duodecim continebat, c. 2833. Adhibeba-
tur oleum ad ſignificandã, & efficiendam,
ſi opus eſſet, perfectam ſanitatẽ in leproſo.
habet enim oleum vim ſanatiuam puſtu-
larum, & apoſtematum, c. 4941. *Orabitq;*
pro eo, &c. f Vide ſup. c. 12. n. 7. litt. m, n. f p. 1926,
36 * *Præcipiet vt efferant vniuerſa de* 1932.
domo, &c. Ne omnia immunda rederen-
tur, ſi Sacerdos iudicaret domum eſſe le-
proſam. Solent parietes, vt & veſtes, cor-
rumpi, & qualitates concipere infectiuas.
38 * *Claudet illam ſeptem diebus*, Vt aper-

tus

tius appareat corruptio, ſi qua eſt. nam
domus non habitatæ facilius peiorantur.
* *Qui dormierit in ea, & comederit quip-* 47
piam, lauabit veſtimenta, Nam ratione
moræ in domo corrupta potuerunt aliquo
modo infici veſtimenta. * *Orabit pro do-* 53
mo. Hebr. Expiationem faciet pro domo.
Orare, videtur accipi pro, Benedicere,
g p.1952. malum auertere. *g* Actus virtutis eſt alijs
benedicere, id eſt, verbo, vel ſigno alio illis
h p.1953. à Deo bona precari. *h* Oratio mirabiles
effectus facit: nunc expiat domum.

Interpretatio myſtica.

De purificatione leproſi.

PSalmiſta pſal. 50. precans à Deo remiſ-
ſionem ſuorũ ſcelerum, ait, *Asperges*
me, hyſſopo, & mundabor: lauabis me, &
ſuper niuem dealbabor. Non eſt remiſſio
peccatorum, neque ablutio maculæ, quæ
ex illis relinquitur, niſi per ſanguinem
Chriſti. Ergo hyſſopus, cuius mentionem
facit Pſalmiſta, Chriſtum figurauit, &
aqua purificans ſignificauit Chriſti gratiã.
Quod Apoſtolus indicat Hebr. 9. dum ait,
veteres ritus, vt baptiſmata, purificatio-
nes, & ſimilia, non potuiſſe conſcientiam
mundare; ſed fuiſſe figuras noſtri tẽporis.
Ergo purificatio à lepræ immunditia, eſt
purificatio à peccato. Iam paſſer in Scri-
pturis ſanctis eſt ſymbolum Iuſti perſecu-
tionẽ patientis; proinde maximè Chriſti
ſymbolum eſt, qui omnium iuſtorum ma-
ximè perſecutiones paſſus eſt, Pſal. 10. 2.
& 83. 4. & 101. 8. & 123. 7. Cedrus, diuinæ
Sapientiæ ſymbolũ, Eccli. 24. 17. & 50. 14.
Color purpureus, & rubicundus, fuſum
ſanguinem ſignificat, Cant. 5. 10. Iſa. 63. 2.
ex Gregorio in Cant. 5. & excellentem
perfectionem, Cant. 7. 5. ex Greg.
Ex his intelligimus in purificatione le-
a p.429. præ, id eſt, peccati 1. * *a* Duos paſſeres 4
mundos, eſſe duas naturas puriſſimas in
Chriſto, diuinam, & humanam. 2. Lignũ
cedrinum eſſe Perſonam Verbi, quod eſt
Patris Sapientia. Cedri incorruptio, eſt
immortalitas diuini Verbi, & impeccabi-
b Gloſſa. litas. Vel lignum cedrinum *b* eſt Chriſti
Crux; cuius fides ſine vlla falſitatis putre-
dine, & ſemper manebit. 3. Hyſſopus, eſt
Chriſti caro, inſtrumentũ Verbi ad facien-
dam purgationem peccatorum, Heb. 9. 19.
4. Vermiculus, quo hyſſopus ligno cedri-
uo alligabatur; eſt vnio hypoſtatica, quæ
c p.543. carnem vnit Perſonæ Verbi. *c* Color ru-
bicundus ſignificat finem, ad quem facta
eſt vnio hypoſtatica, nempe vt Deus pro
noſtris peccatis ſanguinẽ funderet. Signi-
ficat ſummum amorem, quo Deus dilexit
mũdum, vt ſuum vnigenitum morti tra-
d p.544. deret. *d* Vel vitta purpurea ſunt claui
ſanguinei, & charitas, quę Chriſtum Cru-
ci affixerunt.
5 *e* * Paſſer, qui occiditur in vaſe fictili e p.530.
ſuper aquas viuẽtes; eſt Chriſtus, qui mo-
ritur quatenus mortalis ſecundũ carnem.
f In cuius mortuo latere fuit ſanguis, & f p.560.
aqua. *g* Sanguis ſignificauit paſſionem, g p.573.
aqua gratiam, quam nobis Chriſtus per
ſuam paſſionem meruit. Vel *h* ſanguis ſi- h p.762.
gnificauit Sacramentum Euchariſtię, quo
alimur; *i* aqua Sacramentum Baptiſmi, i p.757.
quo generamur filij Dei. *k* Vel paſſer, qui k p.757.
occiditur, ſignificat noſtrum hominem
veterem, qui perit, & renouatur in vaſe
corporis noſtri, per aquam viuam gratiæ.
Vas fictile, ſymbolum eſt humani corpo-
ris, 2. Cor. 4. 7. 1. Theſſ. 4. 4. Aqua, ſymbo-
lum eſt gratiæ, c. 5349.
6 * *l* Paſſer viuus tingitur ſãguine paſſeris l p.543,
immolati, quatenus per communicationẽ 544.
idiomatũ ratione vnionis perſonalis, verè
dicitur Deus pati, Deus mori, Deus ſan-
guine tingi. Lignum etiam cedrinũ, id eſt,
Crux tincta eſt ſanguine Chriſti, & ſecun-
dum contactum, & ſecundum virtutem,
quatenus efficaciam ſumpſit à ſanguine
Chriſti ad mirabiles effectus.
7 * Qui mundãdus eſt, vt iure purgetur,
ſepties aſpergitur ſanguine paſſeris im-
molati; *m* tum quia ſeptem ſunt Sacra- m p.748,
menta, quæ virtute ſanguinis Chriſti, gra- 749.
tiam efficiunt, qua reddimur puri. *n* tum n p.1204.
quia ſeptem ſunt peccatorum genera, quę
purgatione indigent. *o* tum quia ſeptem o p.365,
ſunt virtutũ genera, ſeptem Spiritus ſan- 366.
cti dona, quæ cum gratia recipimus cum
iuſtificamur.
Dimittitur paſſer viuus vt auolet: *p* tũ p p.12.
quatenus Chriſtus non eſt paſſus ſecũdum
diuinitatem: *q* tum quatenus reſurrexit q p.592,
immortalis, & aſcendit in cælum. Vel 601.
r paſſer viuus, & auolans, eſt homo nouus r p.403,
noſter, cum iuſtificamur, qui liberatur à 573, 583.
ſeruitute peccati.
8 * *s* Lauare veſtimenta, eſt mala opera s p.412,
fletu pœnitentiæ diluere. Veſtimenta 781, 800.
enim, vt ſupra dictum eſt, ſunt ſymbolum
operum. 2. *t* Radere pilos corporis, eſt t p.661.
terrenorum curas amputare. 3. *u* Aqua u p.1043,
lauari, eſt operibus miſericordiæ peccato- 1603.
rũ maculas operire, ac tergere. Aqua enim
miſericordiæ, bonorumq; operũ eſt ſym-
bolum, Eccli. 3. 33. & 15. 17. *x* His pœni- x p.406.
tẽtiæ actibus præparatur animus ad iuſti-
ficationẽ. *y* Vel aqua lauari, eſt Baptiſmi y p.757.
Sacramẽto purgari. 4. *z* Caſtra sũt Eccle- z p.620.
ſia: quam ingreditur, qui Baptiſmum ſu-
ſcipit Sacramentũ fidei, quiq; iuſtificatur.
5. *a* Manere extra tabernaculum ſuum ſe- a p.791,
ptem diebus, eſt animo extra corpus eſſe, 808, 2271.
incumbendo operibus pœnitentiæ, curam 2272.
corporis aliquantulum relinquendo, vt
ſeptem vitia purgentur. nam tabernacu-
lum

lum eſt corpus humanum reſpectu animi,
2.Cor.5.4. 1.Pet.1.13,14.
b p.778, * *b* Radit ſeptimo die capillos capitis, 9
779, 803. barbamque,& ſupercilia,& totius corpo-
ris pilos; qui præparato iam animo,& pœ-
nitentiæ actu perfectè formato, accedit ad
Pœnitentiæ Sacramentum,& omnia pec-
cata à ſe confitendo, ac pœnitendo depel-
lit, tum peccata cogitationis, quæ capitis
capilli ſignificant; tum peccata oris, quæ
barba ſignificat; tum viſus, quæ ſuperci-
lijs, tum aliarum omnium potentiarum,
quæ totius corporis pilis indicatur. Lauat
rurſum veſtes, & corpus, qui peccata poſt
Baptiſmum patrata ſacramentali abſolu-
c p.774, tione, atque gratia expiat. *c* Quod facien-
775. dum eſt antequam quis ad Euchariſtiæ
Sacramentum accedat.
* Quę ſequuntur, ad ſacrificium,& Sa- 10
cramentum euchariſticum videntur my-
d p.742, ſticè pertinere. *d* Nam eo ſacrificio, &
743, 745, Sacramento, quod viua eſt Chriſti mor-
547, 762, tis repræſentatio, Chriſtum ipſum reali-
764, 765. ter continens; *e* habetur perfecta animo-
e p.765, rum purgatio; quatenus Chriſto vnimur,
770, 771. qui ſumma puritas eſt, *f* & remedium
f p.769. recipimus contra concupiſcentias, & vi-
g p.429. tia, è quibus prodeunt peccata. *g* Ergo
duo agni, & ouis ſine macula, ſunt ipſe
Chriſtus, quatenus ſacrificium, & habens
tres ſubſtantias vnitas, nempe corpus,
h p.429, animam, & diuinitatem. *h* Tres decimæ
764, 765. ſimilæ oleo conſperſæ, idem Chriſtus eſt
cum eiſdem tribus ſubſtantijs, quatenus
i p.573, panis viuus eſt, & cibus noſter. *i* Olei
576. ſextarium, eſt ipſe Chriſtus, cuius nomen
oleum effuſum, Cant.1. qui noſtra vulne-
ra ſanat, à quo fidei, & gloriæ lumen
k p.575. habemus. * *k* Sanguis, qui ponitur in 14
extremo auriculæ dexteræ, & in pollici-
bus manus dextræ, & pedis, ſunt paſſio-
nes Chriſti, quatenus meruerunt nobis
fidem, quæ eſt ex auditu, & bona opera,
quæ per dextram manum, & pedem ſi-
l p.646, gnificantur. * *l* Digitus, quo Sacerdos 16
745. ſepties oleum aſpergit coram Domino;
eſt miniſterium, quod Deo exhibent Sa-
cerdotes nouæ legis in ſeptem Sacramen-
m p.575, tis miniſtrandis. * *m* Oleum, quod fun- 17
1351. ditur ſuper extremum auriculæ dextræ,
eſt gratia, quæ per merita Chriſti nobis
datur ad obediendum fidei, & diuinis
præceptis. Auris, obedientiæ ſymbolum
n p.371, eſt, Pſal.17.45. & 39.7. *n* Oleum ſuper
372, 374, pollices manus dextræ, & pedis, eſt gra-
377. tia ad opera bona, præſertim miſericor-
o p.2257. diæ, *o* & ad ſeruandas concupiſcentias.
Manus, operis ſymbolum eſt, can.6591.
Pedes, affectus ſymbolum ſunt, Thre.1.9.
p p.584. Hebr.12.13. *p* Oleum ſuper ſanguinem,
qui effuſus eſt pro delicto, ſignificat re-
q p.492, miſſionem peccatorum, & gratiam dari
563. nobis per ſanguinem Chriſti, *q* vel ſan-
guinem à Chriſto fuſum eſſe pro noſtris
delictis ob nimiam charitatem, qua
Chriſtus nos dilexit. *r* Oleũ ſuper caput, r p.370,
eſt gratia Chriſti, quatenus mentem illu- 373, 376,
minat. nam caput eſt ſymbolum mentis, 576.
can.5612.

De myſtica lepra domus, eiusque purificatione.

DOmus pro familia ſumitur, Ruth 4.
11. Luc.11.17. & pro Eccleſia,
Pſal.47.4. Iſa.2.2. & pro conſcientia,
Matth.7.24. Lapides reſpectu ædificij,
ſunt homines reſpectu congregationis, &
familiæ, Iſa.54.11. Zachar.9.16.
35 1. * *a* Lepram domus Sacerdoti nũciat, a p.1636,
qui peccatum in malum communitatis 1870.
vergens, infectiuum aliorum, aut quod
priuata correctione non poteſt corrigi,
Eccleſiæ denunciat. Id enim charitatis
36 veritas requirit. 2. * *Præcipiet*, inquit,
*vt efferant vniuerſa de domo, prius quam
ingrediatur eam, & videat vtrum lepro-
ſa ſit, ne immunda fiant omnia, quæ in
domo ſunt.* *b* Ante quam ad pœnarum b p.1761.
impoſitionem veniatur, vt ad excommu-
nicationem, ſuſpenſionem, interdictum,
diligenter inquirendum eſt, & cauen-
dum, ne quod famæ detrimentum patian-
tur innoxij; *c* ne qua pœna cum noxijs c p.2105.
innocentes plectantur. *d* Malorum ho- d p.913.
minum familiaritas fugienda, ne ſocius
37 ſcelerum exiſtimeris. * 3. Deprehenſa
38 lepra, claudenda eſt domus ſeptem die-
bus, *e* tum quia Fideles ab improborum, e p.913,
præſertim Hæreticorum commercio ſunt 914.
arcendi, ne corrumpantur, *f* quod inter- f p.870.
dum fit excommunicando, *g* aut carce- g p.1858.
rando. *h* tum quia eſt diligenter in ſcelus h p.1240,
inquirendum. *i* tum quia antequam pœ- 2079.
næ iniungantur, eſt improbi reſipiſcen- i p.1726,
39 tia, & correctio expectanda. * 4. Si in- 1728.
40 uenta eſt creuiſſe lepra, eruuntur lapides,
& proijciuntur extra ciuitatem in locum
immundum: *k* quia qui pertinax eſt in er- k p.870.
rore, ac ſcelere, abſcindi debet è corpore
Eccleſiæ, *l* & pertinacium pœna plecti. l p.1279,
41 * 5. *m* Radere domum intrinſecus per 1285, 2099.
circuitum, eſt malum exemplum, & ma- 2103, 2104.
lam doctrinam, quam impij communitati m p.2080.
impreſſerunt, omni diligentia abolere.
42 * 6. *n* Lapides alij reponuntur pro his, n p.915.
qui ablati fuerunt; cum ablegatis impro-
bis viri pij acciuntur pro bono communi-
tatis. 7. *o* Luto alio linitur domus, cum o p.2078.
nouis inſtructionibus, legibus, ritibus, bo-
no exemplo, communitatis damnum re-
43 paratur. * 8. *p* Lepra perſeuerans demo- p p.2101.
44 litione domus aboletur, cum peccatum
45 inueteratum, & ad multitudinem ſpe-
ctans, totius cõmunitatis pœna plectitur.
46 * 9. *q* Intrare domum quando clauſa eſt, q p.913.
eſt

eſt cum excommunicato politicè cõmunicare. Immunditia vſque ad veſperum, videtur eſſe excommunicatio minor cum
r p.913. culpa veniali. 10. r Dormire in leproſa domo, & in ea comedere; eſt cum improbis in crimine communicare. s quæ immunditia Pœnitentiæ Sacramento tollenda eſt, quod eſt veſtimenta lauare. s p.779.

Alia, quæ ſequuntur, ſupra interpretati myſticè ſumus in purificatione leproſi.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

S V M M A.

32 ** Lex traditur de immunditia, & purificatione, & eius, qui patitur fluxum ſeminis, & qui*
33 *polluitur coitu, & quæ menſtruis temporibus ſeparatur, uel quæ iugi fluit ſanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.*

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:
2 Loquimini filijs Iſrael, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum ſeminis, immundus erit. 3 Et tunc iudicabitur huic
vitio ſubiacere, cùm per ſingula momenta adhæſerit carni
eius, atque concreuerit fœdus humor. 4 Omne ſtratum,
in quo dormierit, immundum erit, & vbicumque ſederit.
5 Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta
ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit vſque ad veſperum. 6 Si ſederit vbi ille
ſederat, & ipſe lauabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immundus erit vſque ad veſperum.
7 Qui tetigerit carnem eius, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua,
immundus erit vſque ad veſperum. 8 Si ſaliuam huiuſcemodi homo iecerit ſuper
eum qui mundus eſt, lauabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immundus erit
vſque ad veſperam. 9 Sagma, ſuper quo ſederit, immundum erit: 10 & quidquid
ſub eo fuerit, qui fluxum ſeminis patitur, pollutum erit vſque ad veſperum. Qui
portauerit horum aliquid, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus
erit vſque ad veſperum. 11 Omnis, quem tetigerit qui talis eſt, non lotis antè
manibus, lauabit veſtimẽta ſua: & lotus aqua, immundus erit vſque ad veſperum.
12 Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lauabitur aqua.
13 Si ſanatus fuerit qui huiuſcemodi ſuſtinet paſſionem, numerabit ſeptem dies
poſt emundationem ſui, & lotis veſtibus & toto corpore in aquis viuentibus, erit
mundus. 14 Die autem octauo ſumet duos turtures, aut duos pullos columbæ,
& veniet in conſpectum Domini ad oſtium tabernaculi teſtimonij, dabitque eos
ſacerdoti, 15 qui faciet vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum: rogabitq;
pro eo coram Domino, vt emundetur à fluxu ſeminis ſui. 16 Vir de quo egreditur
ſemen coitus, lauabit aqua omne còrpus ſuum: & immundus erit vſque ad
veſperum. 17 Veſtem & pellem, quam habuerit, lauabit aqua, & immunda erit
vſque ad veſperum. 18 Mulier, cum qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit
vſque ad veſperum. 19 Mulier, quæ redeunte menſe patitur fluxum ſanguinis,
ſeptem diebus ſeparabitur. 20 Omnis qui tetigerit eam, immundus erit vſque ad
veſperum: 21 & in quo dormierit vel ſederit diebus ſeparationis ſuæ, polluetur.
22 Qui tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus
erit vſque ad veſperum. 23 Omne vas, ſuper quo illa ſederit, quiſquis attigerit,
lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, pollutus erit vſque ad veſperum.
24 Si coierit cum ea vir tempore ſanguinis menſtrualis, immundus erit ſeptem
diebus: & omne ſtratum, in quo dormierit, polluetur. 25 Mulier quæ patitur
multis diebus fluxum ſanguinis non in tempore menſtruali, vel quæ poſt menſtruũ
ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu ſubiacet huic paſſioni, immunda erit quaſi
ſit in tempore menſtruo. 26 Omne ſtratum in quo dormierit, & vas in quo ſederit,
pollutum erit. 27 quicumque tetigerit ea, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe
lotus aqua, immundus erit vſque ad veſperum. 28 Si ſteterit ſanguis, & fluere
ceſſauerit, numerabit ſeptem dies purificationis ſuæ: 29 & die octauo offeret
pro ſe ſacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad oſtium tabernaculi
teſtimonij: 30 qui vnum faciet pro peccato, & alterum in holocauſtum,
roga-

rogabitque pro ea coram Domino,& pro fluxu immunditiæ eius. 31 Docebitis
ergo filios Iſrael vt caueant immunditiam,& nō moriantur in ſordibus ſuis, cùm
polluerint tabernaculum meum quod eſt inter eos. 32 Iſta eſt lex eius,qui pati-
tur fluxum ſeminis, & qui polluitur coitu, 33 & quæ menſtruis temporibus ſe-
paratur,vel quæ iugi fluit ſanguine, & hominis,qui dormierit cum ea.

Interpretatio litteralis.

a *Vid.c.14. in princ.litt. a,b,c,d.*
V*Ir, qui patitur fluxum ſeminis,&c.* *a* Doctrinam theologicam huius capitis vide in principio capitis præcedentis. 2
* *Sagma*, hebr. מרכב *Mercab*, Ephippium, ſtratum, LXX. ἐπίσαγμα, cento, clitella. 9
* *Rogabitque pro eo coram Domino. vt emundetur a fluxu ſeminis ſui.* Hebr. Expiationem faciet pro eo Sacerdos coram 15
c p.646, 745. Domino. *c* Habes, Sacerdotes eſſe ſacrificij miniſtros: *d* & ſacrificio placari Deū:
d p.747. *e* & Sacerdotis munus eſſe, orare pro po-
e p.646. pulo: *f* & orationis efficacitatem.
f p.1926, 1932. * *Vir de quo egredietur semē coitus,&c.* 16
Vt moderatè vterentur concubitu etiam licito cum vxore, moleſtiam lauandi totum corpus Deus impoſuit.
Et non moriantur in ſordibus ſuis,cum polluerint Tabernaculum meum. Vt non moriantur propter ſordes ſuas. *In*, poni-
g p.1293. tur pro *Propter*, c.2799. *g* Congruum eſt à male agendo, pœnarum comminatione
h p.1279. deterrere. *b* Conſequuntur pœnæ ad peccatum,quas Deus infligit.

Interpretatio myſtica.

S. Paulus ad Hebr.9.9.docet,vetus Tabernaculum, & omnia,quæ ad purificationem ſpectabant, vt quis poſſet Tabernaculum ingredi;fuiſſe perabolā noſtri tēporis, & c.10. legem veterem,& hoſtias pro peccatis, fuiſſe vmbram futurorum. Quæ hoc in capite habentur ad legem veterem ſpectāt,& ad vetus tabernaculū. Eorum igitur mystica interpretatio eſt inquirēda,quæ ad noſtra tempora ſpectet, & ad noſtram inſtructionem. Nullus autē videtur melior inquirendi modus, quàm videre quam aliam ſignificationem habeant in ſacris Scripturis verba, & res,de
a Gloſſa. quibus hic agitur. * *a* Iam ipſe Chriſtus 2
ait,ſemen ſignificare verbum Dei,ſacram doctrinam,Matt.13.27.Luc.8.11. Vt autem ſemē viri eſt propter prolem, ita verbum Dei eſt ad gignendum Deo filios per fidem,& gratiā. Nam iuſtus ex fide viuit: fides autem ex auditu:auditus autem per verbum Dei. Per fluxum autem ſemen corrumpitur, nec habet modum ad generationē ordinatum. Corrumpunt verbum
b p.710. 883,1425. Dei prędicatores hęretici. *b* Hi ergo ſunt, qui fluxum ſeminis patiuntur.

3 1 * Fœdus humor, eſt praua doctrina.
c Ex eo quis eſſe hæreticus, & Doctor, c p.2256.
Eccleſiæ pernicioſus noſcitur,cum affectu pertinax eſt erga doctrinam aliquam Catholicæ doctrinæ contrariam. Hoc ſignificat, Adhærere carni fœdum humorem, c.5270.
4 2 * Dormire, ſymbolum eſt Peccati, Epheſ.5.14. 1.Theſſ.5.6,7. Sedere, ſymbolum eſt Docentis, Pſal.1.2. Matt.23.2. & conſentientis, Pſal. 24.4,5. & 100.6. *Omne, inquit, ſtratum, in quo dormierit, immundum erit, & vbicunque ſederit.*
d Quicunque doctrinam docentis praua d p.1731.
receperit,reus erit erroris,& culpæ. 2151.
5 3. * *Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit vſque ad veſperum.*
e Videtur prohiberi commercium cum e p.913,
hæretico, & vſus librorum hæreticorum, 1422.
ac lectio. Eſt ab Eccleſia excommunicatus,qui hoc agit,& peccat, etiam ſi prauæ
doctrinæ non conſentiat. *f* Ideo expiari f p.779.
debet Sacramento confeſſionis, *g* & agere g p.781.
veſperum pœnitentiæ.
6 4 * *Si ſederit vbi ille ſederat*, &c.
h Qui docuerit,quod hęreticus docuerat, h p.779.
i indiget vt purgetur, abſolutione ſacra- 781.
mentali,& pœnitentia. i Gloſſa.
7 5 * *Qui tetigerit carnem eius*,&c. Caro hæretici,ſunt opera carnis,quę cōſequuntur ad prauam doctrinam. Tangere, eſt velle, & imitari, Iob 6.7. Prouerb.6.29.
Eccli.13.1. *k* Prohibemur carnalibus hę- k p.1221,
reticorum operibus communicare. Pecca- 2152.
tum enim eſt, indigens expiatione.
8 6 * *Si ſaliuam*,&c. Vt ſal prudentiæ,
l ita ſaliua verſutię,ac malitiæ ſymbolum l Origen. in
videtur eſſe. Solent praui Doctores eſſe Matt.hom.
prudentes ſecundum carnem. *m* Prohi- 22.
bemur eam prudentiam recipere, & imi- Greg. 1. Paſtor. c.5.
tari. m p.1768,
9 7 * *Sagma, ſuper quo ſederit*,&c. *n* Sag- 1769.
ma, quod eſt vile quid, videtur ſignificare n p.2151.
mentem rudium, & idiotarum, & plebis. quæ ſub eo, qui patitur fluxum ſeminis eſt, cum praui Doctoris doctrinā recipit.
10 8 * *Qui portauerit horum aliquid*,&c.
o Portare id, in quo ſeminifluus ſederit, o p.1724,
eſt hæreticum iuuare in eo,quod ad hære- 1731.
ſim propagandam pertinet.
11 9 * *Omnis, quem tetigerit qui talis eſt*,&c. Manus, præcepti ſymbolum eſt, p p.1100,
c.6588. *p* Tangit alium nō lotis manibus, 2067.

qui præcipit aliquid, quod peccatum eſt,
& alius illud exequitur.
10 * *Vas fictile, quod tetigerit, confrin-* 12
getur. Vas fictile, ſymbolum eſt Cordis
peſſimi, Prou. 26. 23. Cor peſſimum eſt,
quod ſemel receptam hæreſim, pertinaci-
q p.1285, 2104. ter tuetur. *q* Is ſupplicio extremo dam-
nandus. *Vas autem ligneum lauabitur*
r p.779. 781. *aqua.* *r* Vas ligneum, cor molle, ac docile
videtur ſignificare. quod facile ab errore
reducitur. quod debet aqua pœnitentiæ,
& Sacramento Confeſſionis purificari.
11 * *Si ſanatus fuerit, qui huiuſmodi* 13
paſſionem, &c. Tria præſtanda ſunt ei, qui 14
relicto errore, ad Eccleſiam reuertitur. 15
s p.781. 1. *s* Agenda illi eſt pœnitentia multò tem-
pore; quod indicatur numero ſeptem die-
rum. Abiuranda eſt hæreſis perfectè, ac
omnis error. Quicunque autem error ali-
cui ex ſeptem virtutibus contrarius eſt.
Probandus, & examinandus an rectè de
doctrina ſeptem virtutum ſentiat cum
t p.774. 779. orthodoxa Eccleſia. 2. *t* Purificandus eſt
aquis viuentibus Sacramenti Confeſſionis.
u p.747, 787. 3. *u* Ad ſacrificium, & Sacramentum Eu-
chariſtiæ admittendus: à quo habetur per-
fecta purificatio. Tabernaculum, altare
euchariſticum ſignificat: duo turtures, &
duo pulli columbarum, ſignificāt corpus,
& ſanguinem Ieſu Chriſti.

De immunditia myſtica ſeminis in coitu.

EX amiſſione iuſtitiæ originalis per
Adæ peccatum, factum eſt, vt ſenſus
repugnet rationi; & in gignendis filijs,
etiam ſi actus ſit licitus, vt in Matrimo-
nio, ſit tamen quædam in ſeminando tur-
pitudo; quatenus ſenſus libidinis pertur-
bat, & obumbrat actus mentis, quæ eſt
imago Dei nobiliſſima, cum actus libidi-
nis viliſſimus ſit, & beſtiarum proprius.
* Habet ergo ſemen in coitu & honeſta- 16
tem, quatenus ad prolem ordinatur, &
turpitudinem, quatenus eſt libidinoſus.
Quare ſymbolum eſt diuini verbi cum
verum eſt, & incorruptum. nam per ſe,
cum prędicatur, ad gignendum Deo filios
ordinatur. Poteſt tamen prędicatoris ma-
litia immundum reddi, ſi vel honoris, vel
glorię, vel commodorum temporalium
cupiditate ſeminetur: ſi diuinæ veritatis
præſtantia humanę ſapientiæ vanis verbis
a p.731, 732. inquinetur. *a Vir, de quo egreditur ſemen*
coitus, lauabit aqua omne corpus ſuum:
& immundus erit vſque ad veſperum.
Myſticus horum verborum ſenſus eſt,
Peccatum eſſe, confeſſione expiandum, in
miniſtrando Dei verbo vana, & inutilia
miſcere ſiue in rebus, ſiue in verbis, ſiue in
intentione.
Mulier cū qua coierit, lauabitur aqua,
& immunda erit vſque ad veſperum.
b Significatur myſtice peccatum audito- b p.2142,
rum, qui laudant prædicatores vanos, & 2143. 2403.
eis adulantur; & vrgent vt dicant curio-
ſa, & auribus prurientia. Hoc enim eſt ex-
cipere viri ſemen cum ſenſu libidinis; prę̨-
dicatoris vani verba cum delectatione, ac
plauſu audire.

De immunditia myſtica hemorrhoiſſæ.

SAnguis per metonymiam ſumitur pro
omni peccato; quatenus dignum mor-
te facit eum, qui illud operatur. Præcipuè
peccatum carnis indicat, aut homicidij:
quia vtrumque ſanguinis effuſione patra-
tur, Iſa. 1. 15. Oſ. 4. 2. Menſtruata, pecca-
toris ſymbolum eſt, Zachar. 13. 1. Solent
mulieribus menſtrua ſingulis mēſibus ac-
cidere, cum eius ætatis ſunt vt poſſint cō-
cipere. Tempore geſtationis in vtero ido-
nea materia ad alimentum fœtibus men-
ſtruus ſanguis eſt. Menſtruorum virus te-
terrimum. Areſcunt ſuperuentu muſta,
ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſi-
ta, exuruntur hortorum germina, & fru-
ctus arborum, quibus inſidere, decidunt:
ſpeculorum fulgor ipſo aſpectu hebeta-
tur, acies ferri præſtringitur, eborisque
nitor: aluei apum emoriuntur: æs etiam,
atque ferrum rubigo protinus corripit,
odorque dirus aera: in rabiem aguntur
guſtato eo canes, atque inſanabili veneno
19 morſus infigitur, c. 4662. Ergo 1. * *a* Mu- a p.1193.
lier, quæ patitur fluxum ſanguinis, eſt
Peccator recidiuus. 2. *b* Separatio ſeptem b p.781.
dierum, eſt diuturna pœnitentia, qua reci-
24 diui ſunt ſanandi. 3. * *c* Coit cum men- c p.913, 1731.
ſtruata, ac patiente ſanguinis fluxum; qui
ſceleratos ad ſcelus patrandum iuuat.
4. *d* Tangit menſtruatam, qui peccatorem d p.1259.
imitatur.
Porrò mala menſtruorum effecta, quan-
tum ſit peccati, præſertim carnalis virus
ſignificant, & mala quæ parit. Quæ legi
poſſunt in noſtra 1. par. Introduct. diſt. 6.
à p. 1264.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

S V M M A.

Præcipitur Ritus expiationis annuæ. 1. Summus Sacerdos lauare ſe debebat, & induere veſtimentis communibus cæteris Sacerdotibus; Feminalibus, tunica, zona, cidari. 2. Offerendus illi erat pro ſe, & pro cæteris Sacerdotibus vitulus pro peccato, & aries in holocauſtum. 3. Adductis ab vniuerſa multitudine duobus hircis, & ariete; debebat ſuper duos hircos mittere ſortem in oſtio Tabernaculi; vt alter offerretur Domino, alter emitteretur in deſertum. 4. Immolare debebat pro ſe, & pro cæteris Sacerdotibus vitulum; & intrare cum thuribulo thymiamatis vltra velum in ſancta, & aſpergere digito de ſanguine vituli ſepties contra propitiatorium. 5. Immolandus hircus pro peccato populi, & aſperſio facienda de eius ſanguine, vt dictum eſt de ſanguine vituli. 6. Expiandum vtroque ſanguine, & eodem modo altare thymiamatis cum Sanctuario. 7. Offerendus hircus viuens; & poſita vtraque manu ſuper caput eius, confitenda, & ei erant à Sacerdote vniuerſa delicta multitudinis imputanda. 8. Adducendus hircus, & dimittendus in deſerto. 9. Reuerſo Aaroni in Sanctuarium, ponendæ erant veſtes, & loto corpore veſtes pontificales induendæ; & offerendum tum ſuum, tum populi holocauſtum. 10. Vitulus, & hircus, qui pro peccato fuerant immolati, extra caſtra comburendi.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen poſt mortem duorum
filiorum Aaron, quando offerētes ignem alienum interfecti
ſunt: 2 & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem
tuum, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod eſt
intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non
moriatur (quia in nube apparebo ſuper oraculum) 3 niſi
hæc antè fecerit: vitulum pro peccato offeret, & arietem
in holocauſtum. 4 Tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda celabit:
accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim veſtimenta ſunt
ſancta: quibus cūctis, cùm lotus fuerit, induetur. 5 Suſcipietq; ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & vnū arietem in holocauſtum.
6 Cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe & pro domo ſua, 7 duos hircos
ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: 8 mittenſque ſuper
vtrūque ſortem, vnam Domino, & alteram capro emiſſario: 9 cuius exierit ſors
Domino, offeret illum pro peccato: 10 cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eo, & emittat eum in
ſolitudinem. 11 His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro ſe & pro domo ſua, immolabit eum: 12 aſſumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriens manu compoſitum thymiama in incenſum, vltra velum intrabit
in ſancta: 13 vt poſitis ſuper ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat
oraculum, quod eſt ſupra teſtimonium, & non moriatur. 14 Tollet quoque de
ſanguine vituli, & aſperget digito ſepties contra propitiatorium ad orientem.
15 Cumque mactauerit hircum pro peccato populi, inferet ſanguinem eius intra
velum, ſicut præceptū eſt de ſanguine vituli, vt aſpergat è regione oraculi, 16 &
expiet Sanctuarium ab immunditijs filiorū Iſrael, & à præuaricationibus eorum,
cunctiſq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo teſtimonij, quod fixum
eſt inter eos in medio ſordium habitationis eorum. 17 Nullus hominum ſit in
tabernaculo quando pontifex Sanctuarium ingreditur, vt roget pro ſe & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur. 18 Cùm autem exierit
ad altare quod coram Domino eſt, oret pro ſe, & ſumptū ſanguinem vituli atque
hirci fundat ſuper cornua eius per gyrum: 19 aſpergenſq; digito ſepties, expiet,
& ſanctificet illud ab immunditijs filiorum Iſrael. 20 Poſtquam emundauerit
Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentem: 21 &
poſita vtraque manu ſuper caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum
Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorū: quæ imprecans capiti eius, emittet
illum per hominem paratum, in deſertum. 22 Cumq; portauerit hircus omnes
iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſerto, 23 reuer-

tetur Aaron in tabernaculum teſtimonij,& depoſitis veſtibus quibus prius indu-
tus erat cùm intraret Sanctuarium, relictiſq; ibi, 24 lauabit carnem ſuã in loco
ſancto,indueturq; veſtibus ſuis. Et poſtquam egreſſus obtulerit holocauſtũ ſuum
ac plebis, rogabit tam pro ſe quàm pro populo: 25 & adipem, qui oblatus eſt
pro peccatis, adolebit ſuper altare. 26 Ille verò, qui dimiſerit caprum emiſſa-
rium,lauabit veſtimẽta ſua & corpus aqua,& ſic ingredietur in caſtra. 27 Vitu-
lum autem & hircum,qui pro peccato fuerant immolati, & quorum ſanguis illa-
tus eſt in Sanctuarium vt expiatio compleretur, aſportabũt foras caſtra,& com-
burent igni tam pelles quàm carnes eorum ac fimum: 28 & quicunque com-
buſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua & carnem aqua, & ſic ingredietur in caſtra.
29 Eritq; vobis hoc legitimum ſempiternum. Menſe ſeptimo,decima die menſis,
affligetis animas veſtras, nullumque opus facietis, ſiue indigena, ſiue aduena qui
peregrinatur inter vos, 30 In hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab
omnibus peccatis veſtris:coram Domino mundabimini. 31 ſabbatum enim re-
quietionis eſt,& affligetis animas veſtras religione perpetua. 32 Expiabit autem
ſacerdos, qui vnctus fuerit, & cuius manus initiatæ ſunt vt ſacerdotio fungatur
pro patre ſuo: indueturq; ſtola linea & veſtibus ſanctis, 33 & expiabit Sanctua-
rium & tabernaculum teſtimonij atque altare, ſacerdotes quoque & vniuerſum
populum. 34 Eritq; vobis hoc legitimum ſempiternum,vt oretis pro filijs Iſrael,
& pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno. Fecit igitur ſicut præceperat Do-
minus Moyſi.

Interpretatio litteralis.

POſt *mortem duorum filiorum Aaron*,&c. Ex his verbis intelli- 1
gimus duo. Primum, quæ fuerit
occaſio huius ritus promulgandi.
Peccatum duorum filiorum Aaron, qui
ignem alienum obtulerunt. Præcepit hunc
ritum expiationis Deus, vt peccata, præ-
ſertim quæ contra Dei reuerentiam com-
mittebantur, expiarentur. 2. Intelligimus,
quo tempore promulgata fuerit hæc lex,
Poſt mortem filiorum Aaron, quæ cõtigit
octauo die poſt conſecrationem Sacerdo-
tum, Leuit. 9. 1. Conſecratio autem Sacer-
dotum contigit primo die menſis primi
ſecundi anni ab exitu ab Ægypto, Exod.
40. 15. Ergo hæc lex promulgata eſt die
nono dicti menſis primi. Sed celebratio
feſti expiationis facienda erat decima die
menſis ſeptimi.

* *Quia in nube apparebo ſuper oraculũ.* 2
Probabile eſt, Angelum, qui loco Dei lo-
quebatur, nõ ſolum vocem, ſed etiam ſpe-
ciem hominis viſibilem habuiſſe valde
ſplendidam: & ad maiorem Dei reueren-
tiam, quem repræſentabat, & vt Sacerdos
tanto ſplendore non offenderetur, ac de-
terreretur; nube ſe velare ſolitum. Ob id,
a p. 36. *a* nubes eſt ſymbolum diuinæ præſentiæ,
b p. 28. ac maieſtatis; *b* ſymbolum quoque diuinæ
inuiſibilitatis.

* *Ne ingrediatur Sanctuarium: niſi hæc* 3
c p. 37. *ante fecerit*,&c. Docet 1. *c* Deum eſſe
d p. 851. venerandum. 2. *d* Decere ſacra ſigna ve-
e Vide ſup. neturi, quale erat Sanctuarium. 3. *e* Ad re-
cap. 14. in uerentiam diuini cultus eſſe peculiaria
princ. litt. a, quædam præſtanda, &c. quæ dicta ſunt
b, c, d.
in principio capitis decimi quarti.

6 * *Et orauerit pro ſe, & pro domo ſua.*
11 Hebr. Expiauerit. Ergo *orauerit*, eſt, ex-
24 piationem impetrauerit. Sacrificium, eſt
oratio, quæ facto fit. Habẽtur ea dogmata.
1. *f* Eſſe Deo cultum exhibendum tum f p. 1926.
oratione, *g* tum ſacrificijs. 2. *h* Congruum g p. 1957.
pro cauſa publica, orationẽ publicam eſſe. 1960.
3. *i* Orationi communi magis congruum h p. 1956.
locum publicũ eſſe. 4. *k* Congruum ado- i p. 1947.
rationi externæ, quale eſt ſacrificium, de- k p. 1961.
terminatum locum, & ritus determinatos
eſſe. 5. *l* Diſpoſuiſſe Deum multa non niſi l p. 1927.
petentibus clargiri. 6. *m* Non ſolum pro m p. 1932.
nobis, ſed pro cęteris etiam orandum eſſe.
Nam ſubditur v. 24. *Rogabit tam pro ſe,
quam pro populo.*

8 * *Mittenſque ſuper vtrumque ſortem,
vnam Domino, & alterã capro emiſſario.*
n Ex his colligitur, ſi neceſſitas immineat, n p. 2016.
licitum eſſe cum debita reuerentia ſorti-
bus diuinum iudicium implorare. *Emiſ-
ſarius*, hebr. עזאזל *Hhhazazel*, nomen
compoſitum ex *Hhhaz*, caper, & *Azal*,
abijt; quod abiret in deſertum.

9 * *Offeret illum pro peccato*, *o* Docemur o p. 748.
ſacrificio placari Deum.

10 * *Vt fundat preces ſuper eo.* hebr. Vt
expiationem faciat in eo, vel, remoueat
iniquitatem in illum, quod faciebat con-
gerendo peccata populi ſuper illum, ea
peccata confitendo, & pro illis hirco pœ-
nam imprecando. Ergo fundere preces, eſt
imprecari. *p* Maledictio culpa illicita p p. 1905.
non eſt.

12 * *Aſſumptoque thuribulo.* Videtur fuiſſe

peccu-

peculiare thuribulum aureum; quod ſer-
uabatur intra velum Sanctuarij; vt innuit
Paulus Hebr. 9.3. Poſt velamen iũ, inquit,
ſecundum, Tabernaculum, quod dicitur
Sancta ſanctorum: aureum habens thuri-
bulum, & arcam, &c.
* *Aſperget digito ſepties contra propi-* 14
tiatorium ad orientem. Orabant Iudæi
verſus occidentem. Ergo Sacerdos non
faciem, ſed tergus verſum habebat ad
orientem. Dicitur autem digito aſpergere
contra propitiatorium ad orientem, qua-
tenus propitiatorium, quod erat in medio
Tabernaculi, aſpergebat verſus eam par-
tem, quæ ſpectabat orientem. Lyran.
* *Expiet Sanctuarium ab immunditiis* 16
filiorum Iſrael. Quia Sanctuarium cenſe-
batur pollutum peccatis populi.
Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo
teſtimonii. Vocat Tabernaculum teſtimo-
nij nomine communi toti Tabernaculo,
alteram partem Tabernaculi, quæ appel-
labatur Sancta, vbi erat altare thymia-
matis. Altare holocauſtorum erat in atrio.
& non indigebat expiatione, quia ſingulis
diebus expiabatur ſacrificijs, quæ in eo
offerebantur.
* *Confiteatur omnes iniquitates*. Ex he- 21
bræo poteſt etiam verti, Proijciat in eum
omnes iniquitates. Probabile confeſſionẽ
illam fuiſſe in generali per capita, ſiue ge-
nera peccatorum, vt nos facimus in prin-
cipio Miſſæ.
Quæ imprecans capiti eius. Mittebatur
hircus in deſertum, vt diſcerperetur à fe-
ris, & ipſe lueret pœnas loco populi Iſrae-
litici.
* *Depoſitis veſtibus, &c. induetur ve-* 23
ſtibus ſuis. Æquum erat pro actione ex- 24
piationis, quæ erat actus pœnitentiæ, hu-
milibus veſtibus vti: pro holocauſto autẽ,
id eſt, pro actione gratiarum, par erat ſuis
veſtibus, nempe pontificalibus, Summi
Pontificis proprijs vti. erat enim actio ſo-
lennis, & læta.
* *Decima die menſis affligetis animas* 29
veſtras. Ex hoc præcepto colligimus 1.
a p.781. *a* Pœnitentiam agendam eſſe, vt peccato-
b p.2287. rum remiſſio habeatur. 2. *b* Virtutis actũ
eſſe ieiunium ad ſatisfaciendum pro pec-
c p.2290. catis. 3. *c* Illicitum eſſe non vti ieiunio,
quod legitimè à conſuetudine, vel à ſupe-
riore, præcipitur.
d p.2000. *Nullumque opus facietis*. *d* Debet ali-
quod tempus deputari ad vacandum di-
uinis.
* *In hac die expiatio erit veſtri*. Hoc 30
e p.776. præcepto decernitur 1. *e* Eſſe remiſſionem
f p.2000. peccatorum. 2. *f* Congruè ab Eccleſia pro
agenda pœnitentia quadrageſimale tem-
pus deputari, & paſchale pro ſuſcipiendo
Sacramento Euchariſtiæ.
* *Expiabit Sacerdos, qui vnctus fue-* 32
ris, &c. *g* Congruè ſoli Sacerdoti eſt po- g p.805.
teſtas in Eccleſia remittendi peccata in
Sacramento Pœnitentiæ.
Induetur ſtola linea, & veſtibus ſan-
ctis. *h* Congruè in Miſſa veſtium ſacra- h p.846.
rum ritus adhibetur.
33 * *Et expiabit Sanctuarium, & taber-*
naculum. *i* Congruè ab Eccleſia benedi- i p.1951.
cuntur, & expiantur Templa.
34 * *Fecit igitur ſicut præceperat Domi-*
nus Moyſi. *k* Tenetur homo in omnibus k p.2066.
diuinis præceptis obedire.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

ALlegoricam huius capitis interpre-
tationẽ docet Paulus Hebr. 9. & 10.
2 1. * *a* Expiationem, quæ fiebat à Summo a p.543.
Pontifice ſemel ſingulis annis, interpreta- 584.
tur Paulus expiationem, quam fecit Ieſus
Chriſtus in Cruce ſemel pro peccatis to-
tius mundi. 2. *b* Ingreſſus Summi Sacer- b p.608.
dotis in Sancta ſanctorum, eſt, ſecundum
Paulum, ingreſſus Ieſu Chriſti poſt reſur-
3 rectionem in cælum. 3. * *c* Sanguis vituli, c p.543.
& hirci, quo fiebat expiatio, eſt ſanguis 584.
Ieſu Chriſti, quo mundamur à peccatis.
Ex hac Pauli interpretatione cęterorum
rituum ſignificatio facilè intelligitur.
4 4. * *d* Tunica linea, & feminalia, quibus d p.429.
Summus Sacerdos veſtiebatur; ſunt cor- 430.
pus, & anima, ex quibus Chriſti humani-
tas conſtabat, quam Verbum diuinum
ſuſceperat. Zona linea, eſt vnio hypoſta-
tica, qua diuino Verbo vniebatur huma-
nitas. *e* Cidaris, Ieſu Chriſti dignitas eſt, e p.476.
tum ſacerdotalis, tum regia. 5. *f* Sacer- 478.
dotis lauatio ſummam in Chriſto purita- f p.494.
5 tem, & innocentiam ſignificat. 6. * *g* Ipſe g p.479.
6 Chriſtus, eſt vitulus, aries, hircus. Hircus Gloſſa.
pro peccato, quatenus luenda in ſe noſtra
peccata ſuſcepit. Vitulus, & aries in holo-
cauſtum, quatenus ſe in ſacrificiũ obtulit
etiam in gratiarum actionem pro benefi-
cijs in ipſum, & in nos collatis à Deo.
2 7. * *h* Nubes, in qua Deus apparebat ſuper h p.56.380.
oraculum, diuinam in homines miſeri- 899.902.
cordiam ſignificabat, & protectionẽ erga
Eccleſiam. Hæc enim ſignificare in Scri-
pturis ſanctis nubes ſolet, can. 6772. 6773.
12 8. * *i* Incenſum thymiamatis, & vapor, & i p.508.
13 nebula operiens oraculum; preces ſignifi- 602.
cabat, quas Ieſus Chriſtus in cælo fundit
pro nobis ad Patrẽ, quibus placatur Pater.
Nam fumus incenſi, ſymbolum eſt ora-
tionis ad Deum. Pſal. 140. 2. Apocal. 8. 3.
14 9. * Quatenus Sacerdos ſepties digito cõ-
tra propitiatorium ſanguinẽ aſpergebat;
k ſignificabatur virtus ſãguinis Ieſu Chri- k p.584.
ſti ad propitiandum Deum *l* pro quibuſ- l Gloſſ.
cunque peccatis hominum. Nam digitus
poten-

Digitized by Google

potentię ſymbolum eſt, Ex.8.19. Pſal.8.4.
Luc.11.20. & peccatorum omnium gene-
m p.577. ra ad ſeptem capita reducũtur. *m* Signifi-
748, 749, cabantur & ſeptẽ Sacramenta, quibus gra
751. tia confertur per merita paſſionis Chriſti.
n p.620. 10. * *n* Tabernaculum extra Sancta ſan- 16
ctorum, Eccleſiã militantem ſignificabat. 17
Intra quod nullus debebat eſſe, cum illud
Pontifex expiabat, ne expiatio alteri, quã
o p.482, Pontifici tribueretur. *o* vt ſignificaretur
489. remiſſionem peccatorum per ſolius Ieſu
p p.583, Chriſti virtutem eſſe. 11. * *p* Quod Pon- 18
584, 585, tifex fundebat ſanguinem ſuper cornua
586. altaris per gyrum; ſignificabatur quadru-
plex victus, quam Crux à ſanguine Chri-
ſti recepit contra diabolum, contra mun-
dum, contra mortem, contra peccatum.
Nam altare, Crucẽ Chriſti ſignificabat,
vt aliàs dictum eſt: cornu autem, potentię
q p.563, ſymbolum eſt, c.5781. 12. * *q* Impoſitio 21
565, 566. manus ſuper caput hirci cum confeſſione
peccatorum, & imprecatione, ſignificabat
voluntatem Chriſti obedientem Patris
r Gloſſa. præcepto, *r* de luenda pœna pro peccatis
omnium hominum; quorum peccatorum
numerum, & grauitatem ab inſtanti con-
ceptionis anima Chriſti clarè cognouit.
Id indicat Paulus Hebr.10. illis verbis:
*Ideo ingrediens mundũ dicit: Hoſtiam,
& oblationem noluiſti*, &c. *Tunc dixi:
Ecce venio, vt faciam Deus voluntatem
tuam.* Manus, ſymbolum eſt pręcipientis,
s p.564, ac diſponentis, can.6588. 13. * *s* Emiſſio 22
884, 1429, hirci per hominem paratum in deſertum;
1431. ſignificauit expellendum Chriſtum à Iu-
dæis, & paſſionis Chriſti fructũ per Apo-
ſtolos ad Gentilitatem deriuandum. Nam
deſertum, Gentilitatis ſymbolum eſt, &
Eccleſiæ ex Gentibus collectæ. vid. Scri-
t p.992, pturas, & Patres, c.5855. 14. * *t* Quate- 23
993, 996. nus Aaron reuerſus in Tabernaculum, 24
deponebat priores veſtes, & lauabat ſe, &
induebat veſtes ſuas, nempe pontificales,
& glorioſas; ſignificabatur Chriſti reſur-
rectio, cum depoſita ſimilitudine peccati,
nempe noſtra mortalitate, qua vſurus erat
ad noſtrã expiationem, erat ſe lauaturus,
id eſt, innocentem oſtenſurus, & auctorem
noſtræ iuſtitiæ; quatenus mors vt pœna
peccati peccatorem hominem indicat; re-
ſurrectio autẽ quæ mortem tollit, proinde
ſublatum peccatum oſtendit. Veſtes autẽ
glorioſæ ſignificabant gloriam corporis
Chriſti: nam veſtimentum, humani cor-
poris ſymbolum eſt, Iob 13.28. Iſa.50.9.
u p.739, 15. * *u* Oblatio holocauſti, & adipis; ſigni- 25
740. ficabat ſacrificium incruentum corporis,
& ſanguinis Chriſti, quod Ieſus Chriſtus
per manus ſuorum miniſtrorũ oblaturus
erat in Eccleſia in gratiarum actionem
Patri, quod propitiatus noſtris peccatis
fuerit. quam gratiarũ actionem ipſe Ieſus
Chriſtus Patri promiſit pendens è Cruce,
cum pſalmum vigeſimum primum reci-
tauit: *Apud te laus mea in eccleſia ma-
gna: vota mea reddam in conſpectu ti-
mentium eum. Edent pauperes & ſatura-*
26 *buntur*, &c. 16. * Quod is, qui caprum
emiſſarium dimiſerat, lauabat veſtimẽta
ſua, & corpus aqua, vt ingrederetur in
caſtra; *x* ſignificabatur martyrium, quod x p.2197.
ſubituri erant viri apoſtolici ob prædica-
tionem Crucis Chriſti inter gentes: quo
martyrio erant lauaturi ſtolas ſuas in ſan-
guine agni, & caſtra cæleſtia intraturi.
y Vel ſignificabatur Iudæos, qui à ſe Chri- y p.756,
ſtum expulerunt, & eiecerunt ad gentes, 757, 781.
non intraturos in caſtra Eccleſiæ, niſi prius
lauerint ſuum peccatum pœnitentia, &
27 aqua Baptiſmatis. 17. * Quod vitulus, &
28 hircus, qui pro peccato oblati fuerant,
aſportabantur extra caſtra, & comburé-
bantur; & qui ea combuſſiſſet, debebat ſe
aqua lauare, vt caſtra poſſet ingredi: *z* fi- z p.882,
gurabantur perſecutiones contra myſticũ 884. 885,
Chriſti corpus, *a* & perſecutores non in- 886.
traturos neque caſtra Eccleſiæ, neque cæ- a p.756,
lum, niſi pœnitentiam de eo peccato egiſ- 757, 781.
ſent, & Sacramenta ad ſalutem neceſſaria
ſuſcepiſſent.

Tropologia.

S. Paulus docet, omnia in figura conti-
giſſe Iſraelitis, & ſcripta eſſe propter
nos. Ergo expiatio, quæ in hoc capite tra-
ditur, & ritus expiationis, figura ſunt ex-
piationis ſpiritualis, ad quam hortatur idẽ
b Apoſtolus; *Renouamini ſpiritu mentis* b Eph.4.
veſtræ. Cum autem certum ſit, vt iam vi-
dimus in allegoria, figuram hæc fuiſſe ex-
piationis totius humani generis, quæ factã
eſt à Ieſu Chriſto; certum quoque videtur
eſſe, figuraſſe hæc expiationem cuiuſque
iuſti; quatenus omnium iuſtorum proto-
typus eſt Ieſus Chriſtus: *c* quos enim Deus c Rom. 8.
præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes 29.
fieri imaginis Filij ſui. Porrò expiatio ad
tria hominum genera poteſt attinere, ad
incipientes, ad proficientes, ad perfectos:
nam ſpiritualis expiatio non ſolùm fit à
peccatis per gratiam, vt incipientibus ac-
cidit; ſed etiã à vitijs per virtutum exer-
citium, vt contingit proficientibus; & à
carẽtia perfectionis, quę in omnibus crea-
turis intellectualibus eſt in cognoſcendo,
& amando Deo; quatenus nulla creatura
intelligit, & amat Deum, quantum Deus
intelligibilis, & amabilis eſt. ab ea carẽn-
tia perfectionis purificantur quotidiè ma-
gis, ac magis viri perfecti. De hac triplici
expiatione tropologicus huius capitis ſen-
ſus videtur eſſe.
2 1. * *d* Ingreſſus in Sancta ſanctorum, eſt d p.652,
in viro perfecto aſcenſio mentis in Deũ per 654.
contemplationẽ, & vnio per dilectionem.

2. *e* Fe-

Digitized by Google

e p.255, 264. 2. e Femoralia in viro perfecto ſunt habitus virtutum vtrãque appetitus ſenſitiui partem frenantium, iraſcibilem, & concupiſcibilem. f p.363. f Tunica linea, eſt gratia. g p.365, 1774, 1775. g Zona, virtus iuſtitiæ. h p.363. h Cidaris, æterni regni meritum, ſiue ius ad vitã æternam. i p.28, 29, 30, 148. 3. i Nubes, quæ Deum tegit, eſt Fides, & cognitio abſtractiua de Deo. quia non videtur clarè Deus in hac vita à viris perfectis, ſed per ſpeculum, & in ænigmate. k p.673, 1926. 4. k Thuribulum, cor; ignis, charitas; fumus thymiamatis, oratio, contemplatio, deſiderium diuinorum. l p.77, 366, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393. 5. l Digitus, eſt virtus Spiritus ſancti, à quo viri perfecti aguntur. Nam digiti diuinarum Perſonarum ſymbola ſunt, Iſa.40.2. m Gloſſ. m Aſperſio ſanguinis, quæ fit ſepties contra propitiatorium; eſt vita ſpiritualis, ſiue ſpiritus ſeptiformis, quo viri ſancti aguntur in Deum, ſemper Dei gloriam ſpectantes. Sanguis enim vitę ſymbolum eſt, 1.Paral. 11.19. Prou.1.11.

n p.655. * n Expiatio Tabernaculi, & altaris 16
thymiamatis ad proficientes attinet. 17

o p.129. 1. o Tabernaculum, eſt corpus humanũ in viro proficiẽte, 2.Cor.5.4. 2.Pet.1.13, 14. & vt Tabernaculum erat medium inter Sancta ſanctorũ, & atrium; ita ſtatus proficientium eſt medius inter ſtatum perfectorum, & incipiẽtium. p p.658, 661. 2. p Nemo debebat eſſe præſens, cũ Pontifex Tabernaculum expiabat: vt ſignificaretur, cum animus in ſui purificationem incumbit, non debere ſocietatem admittere alicuius cogitationis, & curæ. q p.2257. 3. q Quod Pontifex fundebat ſanguinem ſuper cornua altaris per gyrum; figurabatur cordis purificatio per ſtudium mortificationis. Altare enim eſt cor: quatuor altaris cornua, ſunt quatuor animi potẽtiæ, Intellectus, Voluntas, Imaginatio, Appetitus ſenſitiuus. In quarum potentiarum mortificationem eſt incumbendum, vt nos à vitijs purgemus. Effuſio ſanguinis, mortis ſymbolum eſt, 1.Paral.11.19. Prou.1.11.

r p.640. r Alij ritus ad expiationem incipiẽtium pertinent. 1. s Sacrificium vituli, arietis, & hirci, trium concupiſcentiarum mortificationem, & abnegationem ſignificat. s p.2257. Ab hac enim incipiẽdum eſt ijs, qui veterem hominem volunt exuere. quæ mortificatio perfectè fit per tria religionis vota, paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ. Sacrificium externum, ſymbolũ eſt interni ſacrificij, quo ſe Deo noſtra voluntas offert, & alia ſecum, Pſal.4.6. & 45.14, 23.

20 & 50.19, 21. 2. * Hircus emiſſarius, eſt homo vetus cum vitijs, & concupiſcẽtijs. Super quem manus imponũtur, quatenus ad eius deletionẽ incipimus operari. nam manus, operis ſymbolum eſt, can. 6591. 3. t Confeſſio omnium delictorum, ſignificat tum examen conſciẽtiæ, tum confeſſionem ſacramentalem omnium peccatorum, qua neceſſarium eſt impium expiari. t p.778, 779. 4. u Imprecatio peccatorum, quæ hirco fiebat; ſignificabat in impio deteſtationẽ delictorum, & propoſitum ſatisfaciendi. u p.800, 802. 5. x Dimiſſio hirci in deſerto, erat veteris vitæ correctio, & fuga ab omnibus peccãdi occaſionibus. x p.913, 914. 6. y Depoſitio veſtium, erat ceſſatio à prioribus operibus malis. veſtimẽta enim operum ſymbolum ſunt, Cant.4.11. y p.801. 7. z Veſtes glorioſę, ſignificabant ornamenta gratiæ, quæ ſuſcipiuntur in iuſtificatione, nam veſtimentum, iuſtitiæ ſymbolum eſt, Iob 29.14. Iſa.61.10. z p.365, 404. 8. a Lauatio carnis in loco ſancto, abſolutionem ſignificabat, & remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, nam lauare, eſt à peccato mũdare, Pſal.50.4, 9. Iſa.1.16. & 4.4. Apoc.1.5. a p.403, 776. 9. b Oblatio holocauſti, erat ſacrificiũ eucharisticum in gratiarum actionem pro remiſſione peccati, & Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti. b p.739. 10. c Aſportatio vituli, & hirci immolati extra caſtra; ſignificabat malum veteris vitæ exemplum iam à Fidelium cœtu remotum. c p.802. 11. d Ingreſſus per lauationem in caſtra, erat vnio cum membris Chriſti per gratiam. d p.634.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

Tria Deus præcipit. 1. Iubet nullo in loco vllam hoſtiam immolari, præterquam per Sacerdotem in Tabernaculo. 2. Prohibet eſum ſanguinis; tum ad reuerentiam diuini cultus, quod ſanguis ſuper altare pro peccatorum expiatione offerretur; tum ad aſſueſcendum humanitati ac manſuetudini; quatenus ſanguinem comedere, à quo animantium vita pendet, eſt quaſi de aliorum morte delectari. 3. Prohibet eſum morticini, & à feris capti.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere Aaron & filijs
eius, & cunctis filijs Iſrael, dicens ad eos: Iſte eſt ſermo quem manda-
nit Dominus, dicens: 3 Homo quilibet de domo Iſrael, ſi occiderit
bouem aut ouem, ſiue capram in caſtris vel extra caſtra, 4 & non
obtulerit ad oſtium tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit: quaſi
ſi ſan-

ſi ſanguinem fuderit, ſic peribit de medio populi ſui. 5 Ideo ſacerdoti offerre de-
bent filij Iſrael hoſtias ſuas, quas occident in agro, vt ſanctificentur Domino ante
oſtium tabernaculi teſtimonij, & immolẽt eas hoſtias pacificas Domino. 6 Fun-
detque ſacerdos ſanguinem ſuper altare Domini ad oſtium tabernaculi teſtimo-
nij, & adolebit adipem in odorem ſuauitatis Domino: 7 & nequaquam vltrà im-
molabunt hoſtias ſuas dæmonibus, cum quibus fornicati ſunt. Legitimum ſempi-
ternum erit illis & poſteris eorum. 8 Et ad ipſos dices: Homo de domo Iſrael,
& de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocauſtum ſiue victi-
mam, 9 & ad oſtium tabernaculi teſtimonij non adduxerit eam, vt offeratur Do-
mino, interibit de populo ſuo. 10 Homo quilibet de domo Iſrael, & de aduenis
qui peregrinantur inter eos, ſi comederit ſanguinem, obfirmabo faciem meam
contra animam illius, & diſperdam eam de populo ſuo, 11 quia anima carnis in
ſanguine eſt: & ego dedi illum vobis, vt ſuper altare in eo expietis pro animabus
veſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit. 12 Idcirco dixi filijs Iſrael: Omnis ani-
ma ex vobis nõ comedet ſanguinem, nec ex aduenis qui peregrinantur apud vos.
13 Homo quicunque de filijs Iſrael, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, ſi
venatione atque aucupio ceperit feram vel auem, quibus veſci licitum eſt, fundat
ſanguinem eius, & operiat illum terra. 14 Anima enim omnis carnis in ſanguine
eſt: vnde dixi filijs Iſrael: Sanguinem vniuerſæ carnis non comederis, quia anima
carnis in ſanguine eſt: & quicunque comederit illum, interibit. 15 Anima quæ
comederit morticinum, vel captum à beſtia, tam de indigenis quàm de aduenis,
lauabit veſtimenta ſua & ſemetipſum aqua, & contaminatus erit vſque ad veſpe-
rum: & hoc ordine mundus fiet. 16 Quòd ſi non lauerit veſtimenta ſua & cor-
pus, portabit iniquitatem ſuam.

I*Ste eſt ſermo, quem mandauit Do-* 2
a p.1117. *minus*, &c. *a*. Auctor veteris legis
b p.1119. Deus, *b* miniſter Moyſes.
* *Homo quilibet de domo Iſrael,* 3
ſi occiderit bouem, &c. Sermo eſt de cæde 4
animaliũ in ſacrificium. nam licebat alio
in loco, quàm in Tabernaculo, occidere
beſtias, & comedere; vt habetur Deut. 12.
15. Prohibuit autem Deus alio in loco ſa-
crificia, tum ne ad cultum idolorum labe-
rentur, quibus Gentiles quocũque in loco
ſacrificabant: tum ne quiſquam auderet
ſacrificare præter Sacerdotes. Ex hoc præ-
c p.858. cepto colligimus 1. *c* In veteri lege varias
obſeruantias cæremoniales fuiſſe: ad ma-
d p.1124. iorem reuerentiam diuini cultus. 2. *d* In
veteri lege præcepta cæremonialia fuiſſe:
per quæ cultus diuini modus Iudaico po-
pulo præſcribebatur, ac determinabatur.
e p.1965. 3. *e* Inſtituta fuiſſe vetera ſacrificia ad
idololatriam excludendam. *Quaſi ſi ſan-*
guinem fuderit, Non ſecus ac ſi hominem
occiderit, Aug. q. 57. Nam ſanguis cædem
f p.1844. ſignificat, Gen. 4. 10. Pſal. 54. 24. *f* Pecca-
tum eſſe homicidium indicant ea verba,
Sanguinis reus erit, quaſi ſi ſanguinem
fuderit.
* *Ideo ſacerdoti offerre debent*, &c. 5
g p.1970. *g* Sunt Sacerdotibus oblationes offerẽdæ. 6
h p.745. *h* Sacrificij miniſtri, Sacerdotes. *Quas oc-*
cident in agro. hebr. *Occidentes*. Quas
occidere hactenus conſueuerunt in agro.
i p.1961. *Ante oſtiũ tabernaculi teſtimonii*. *i* Con-
gruum eſt adorationi externæ, quale eſt
ſacrificium, determinatũ locũ adhibere.

Hoſtias pacificas. De pacificis hoſtijs
mentionem facit, quia proniores erant ad
eas ſacrificandas in agro, quatenus magna
earum pars in eſum offerentium cedebat.
vid. Deut. 12. 15. Ergo non licuit Iudæis
ſacrificare alio in loco, quàm in Taber-
naculo, & Templo. Si qui viri ſancti alibi
ſacrificarunt, id diuinitus inſpirati fece-
runt.
7 * *Nequaquam vltra immolabunt ho-*
ſtias ſuas dæmonibus, cum quibus forni-
cati ſunt. Indicat cur velit ſibi in Taber-
naculo ſacrificari; *k* vt occaſio vitetur k p.914.
idololatriæ. *l* Eam prohibet. *m* Idolola- l p.2007.
triæ ſymbolũ fornicatio. Nam Deus fide m p.2007.
ſibi noſtras animas deſponſat: corrumpit
fidem diuini coniugij, cum eius amore
idolis adhæret, relicto Deo. *Dæmonibus*,
hebr. *Sehbhirim*. Piloſis, in ſyluis, in agro,
ſolebant dœmones vt belluæ piloſæ appa-
rere, quos Faunos appellabant, & eis ſa-
crificabant.
Legitimum ſempiternum erit illis, &
poſteris eorum. Verba hæc indicant *n* cæ- n p.864.
remonias veteris legis, quæ Chriſti figuræ
quædam erant, duraſſe vſque ad aduẽtum
Chriſti, eiuſque paſſione conſummata,
ceſſaſſe. Nam illi Iſraelitæ, & eorũ poſteri,
fuerunt vetus Synagoga, Deo fidelis: quæ,
quia Chriſtum occidit, ceſſauit. Sempiter-
num dicitur, quod non poſſet humana au-
ctoritate mutari, licet diuina mutandum
eſſet aliquando, c. 11; 8. Venit hora, inquit
Chriſtus, quando neque in monte hoc, ne-
que Ieroſolymis adorabitis Patrem, &c.

*Si

* *Si comederit ſanguinem, obſirmabo* 10
o p.1195. *faciem meam*, &c. *o* Grauem pœnã comminatur, vt à peccato deterreat. Grauis
p p.860, 1125. pœnæ comminatio pro eſu ſanguinis, *p* indicat ritum, qui præcipitur, figuralẽ eſſe, & grauis præcepti figuram. Graue autem præceptum eſt, quod ad reuerentiam ſpectat diuini cultus, & ad homicidiũ vitandum. * Sanguis ſignificabat expiationem 11
peccatorum, ac proinde ſanguinẽ Chriſti, per quem facta eſt expiatio omnium peccatorum. Dignum eſt tantum myſterium ea quoque veneratione, vt in honorem Chriſti paſſuri nullus ſanguis comederetur. Præterea ſanguis, humanæ vitæ ſymbolum eſt, quatenus à ſanguine vt ab immediato nutrimento totius corporis, ac præſertim ſpirituum vitalium, & animalium, pendet humana vita. Ergo ſymbolicè, comedere ſanguinem, eſt hominis vitã abſumere. graue autem peccatum eſt homicidium. *Obſirmabo faciem*: *q* Facies
q p.250. cum contra aliquem firmatur, ſymbolum
r p.25. eſt iræ, c.5984. *r* Vindex eſt Deus, ac vltor male agentium.

Interpretatio myſtica.

PRimum huius capitis præceptum de ſacrificijs eſt, vt ea ne alio in loco, quã in Tabernaculo, nec per alium, quàm per
a p.1965. Sacerdotem offerantur. * 1. *a* Sacrificium 3
beſtiarum, ſacrificiũ iuſtitiæ ſignificabat, Pſal.4.6. & 45.14,23. & 50.19,21. Quo ſacrificio offerimus Deo noſtram voluntatẽ, noſtras concupiſcentias, noſtra opera.
b p.620. 2. *b* Tabernaculum, eſt Eccleſia, & cęlum. Hebr.9.12. Apoc.13.6. & 15.5. & 21.3.
c p.1331. Oſtium, Chriſtus, *c* ſiue Chriſti fides, Io.
d p.1336. 10.7. Cant.8.9. ex Greg. 3. *d* Sacrificia, quæ in agro fiunt, ſunt opera Infidelium, qui ſunt extra Eccleſiam. Sine fide autem
e p.1276. impoſſibile eſt placere Deo. 4. *e* Hoſtias ſuas dęmonibus immolare, eſt opera facere cum culpa mortali. Auertimur enim per eam culpam à Deo, non referẽtes opera ad finem vltimum verum, conſtituentes nobis finem vltimum creaturas: quo facto diaboli ſerui efficimur, eius voluntatem facientes. quod eſt dęmonibus ſacrificare. 5. *f* Offerre Sacerdoti hoſtias,
f p.778, 805. quas occidere in agro ſolemus, eſt ad Pœnitentiæ Sacramentum accedere, & per contritionem, & Sacerdotis abſolutionem, ac expiationem, nos, & omnia noſtra ad vltimum finem dirigere.

* Secundo pręcepto eſus ſanguinis pro- 10
hibetur. 1. Sanguis effuſus beſtiarum, ſignificabat animarũ expiationem, *g Ego*,
g Leuit.17.11. inquit Deus, *dedi illum vobis, vt ſuper*
p.573, 584. *altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit*. Vetus autem expiatio ſuper altare, figura fuit expiationis ſuper Crucis altare à Chriſto peractæ. Proinde ſanguis beſtiarum, diuinum Chriſti ſanguinem ſignificabat.
h Quoniam autem quæ comedimus im- h p.1266.
mutamus, & abſumimus, c.5749. idem eſt ſanguinem comedere, ac virtutem, & meritum ſanguinis Ieſu Chriſti inane, ac irritum reddere. Quod quantum eſt ex parte ipſorũ faciunt, qui virtute ſanguinis Chriſti acceptã gratiam ſuis peccatis corrum-
punt. *i* Sanguinem comedebant Iudæi, i p.559, 564
cum Ieſu Chriſti Crucem irridebant, ne vllus in Ieſum crederet. *k* Sanguinem co- k p.884, 885, 886.
medebant Gentiles, cum Chriſti fidem extinguere cæde Martyrum conabantur. Eſus ſanguinis, eſt omnis cõtra Chriſtum perſecutio. 2. Sanguis, eſt ſymbolum vitę, c.7325. *Quia*, inquit hìc Deus, *anima carnis in ſanguine eſt*. *l* Ergo ſanguinem l p.1650, 1844.
comedere, eſt alterius vitæ inſidiari, & occidere, can.5749. Prohibetur myſticè
odium, & homicidium. *m* Quoniam au- m p.1860, 1861.
tem vita noſtra vt ſanguine, ita etiam bonis temporalibus conſeruatur: ſanguinem comedere, eſt alterius bonis inſidiari; alterius bona ſurripere. Solemus diuites iniuſtos, & impios, ſanguinis pauperum potatores appellare. 3. Sanguis, peccati ſymbolum eſt, Leuit.5.9. Pſal.5.7. & 50.16. Iſa.4.4. Oſ.4.2. Quæ autem comedimus, nobis maximè vnimus, quia ijs nutrimur. Vt autem corpus cibatur, ac delectatur cibis; ita animus paſcitur ſuis obiectis, quę contemplatur, & quibus inhæret affectu. *Meus cibus eſt*, inquit Chriſtus, *vt faciam voluntatem eius, qui miſit me*.
n Ex his intelligimus, ſanguinem come- n p.1193, 1221.
dere, idem eſſe, quod operibus ſceleroſis operam dare, ea cogitare, ijs delectari.

13 * Tertium pręceptum, quod ſub ſecundo comprehenditur, eſt de fundendo ſanguine feræ, vel auis, quæ venatione, vel aucupio capiuntur, & de operiendo illum
terra. 1. *o* Venatores ſunt viri apoſtolici, o Ierem.16.16.
qui prædicatione venantur homines tum carnales, & crudeles, quorum ſymbolum ſũt beſtiæ, Eccli.12.13. Act.11.6. Tit.1.12. tũ ſuperbos, quos aues ſignificãt, Sap.5.11.
2. *p* Fundere feræ, vel auis ſanguinem; eſt p p.2257.
veterem hominem vitijs deditum mortificare; & à vitijs purgare. Nam ſanguis tum vitæ, tum peccati ſymbolum eſt, vt
ſupra diximus. 3. *q* Terra ſanguinem ope- q p.749, 757, 778.
rire, eſt gratia Sacramentorum vitam veterem, & peccata delere. Terra enim ſymbolum eſt Eccleſiæ militantis, Pſal.15.3. & 16.4. In Eccleſia autem eſt fides, & Sacramenta: quæ neceſſaria ad hominis renouationem.

15 * Quartum præceptũ prohibet comedi morticinum, vel captum à beſtia. 1. Morticinum, eſt quilibet peccator, & impius, quatenus caret vita gratiæ. Mors enim ſym-

ſymbolum eſt peccati, Ioan. 5.24. & 6.50. Iac. 2.17,20,26. 1.Io.3.14. Morticinum, quatenus per ſe, ac ſponte ſua mortuum; eſt peccatum quatenus eſt voluntarium. 2. Captum à beſtia eſt is, qui ſub diaboli poteſtate eſt, reus æternæ miſeriæ; nempe quilibet impius. Beſtiæ, diaboli, & hoſtiū Eccleſiæ ſymbolum ſunt, Apoc. 11. 7. & cc. 13,14,15,16,17,20. Diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærēs quem deuoret.
r p. 913, 1221,1724, 1731,2152. 3. r Comedere morticinum, & captum à beſtia, eſt Peccatoris impietati voluntate, & imitatione adhærere. Vnitur enim maximè nobis cibus, quem comedimus. 4. s Lauare ſe, & veſtimenta aqua, eſt Cor, & actus noſtros gratia ſacramentali purgare, 5. t Veſperum eſt fletus, & pœnitentia, quam niſi egerimus, à peccatis non mundamur. (s p. 779. t p. 781.)
16 *6. Portat iniquitatem ſuam, qui reus eſt æternæ poenæ, donec de peccato conteratur. u Vel portat iniquitatem ſuam, qui ob ſuam iniquitatem æterno ſupplicio mulctatur, quia impœnitens moritur, nempe ad veſperum vitæ deuenit non lotus à peccato. (u p. 816.)

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

SVMMA.

De tribus agitur, de illicitis connubiis; de illicito coitu, & vitiis contra naturam; de pœnis. 1. Prohibetur matrimonium inter conſanguineos, & affines; cum matre, cum nouerca, cum ſorore, cum nepte, cum amita, cum vxore patrui, cum nuru, cum vxore fratris, cum filia vxoris, vel filia filiæ eius, aut filia eius cum ſorore vxoris viuentis. 2. Prohibetur coitus cum menſtruata, adulterium, mollities, ſodomia, beſtialitas. 3. Comminatur Deus iis, qui contra hæc præcepta fecerint pœnam, euectionem à terra promiſſionis, & mortem.

a p. 1117, 1119. 1 a LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere filijs
Iſrael, & dices ad eos: Ego Dominus Deus veſter: 3 iuxta
conſuetudinem terræ Ægypti, in qua habitaſtis, nō facietis:
& iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introdu-
cturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambula-
bitis. 4 Facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis,
& ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus veſter. 5 Cuſto-
dite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis. Ego Dominus.
6 Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, vt reuelet turpitudinem
eius. Ego Dominus. 7 Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non
diſcooperies: mater tua eſt. non reuelabis turpitudinem eius. 8 Turpitudinem
vxoris patris tui non diſcooperies: turpitudo enim patris tui eſt. 9 Turpitudi-
nem ſororis tuæ ex patre, ſiue ex matre, quæ domi vel foris genita eſt, non reue-
labis. 10 Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia non reuelabis: quia turpi-
tudo tua eſt. 11 Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, &
eſt ſoror tua, non reuelabis. 12 Turpitudinem ſororis patris tui non diſcoope-
ries: quia caro eſt patris tui. 13 Turpitudinem ſororis matris tuæ non reuela-
bis, eo quòd caro ſit matris tuæ. 14 Turpitudinem patrui tui non reuelabis,
nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affinitate coniungitur. 15 Turpitudinem
nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui eſt, nec diſcooperies ignominiam eius.
16 Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt.
17 Turpitudinem vxoris tuæ & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam
filiæ illius non ſumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius ſunt, & talis
coitus inceſtus eſt. 18 Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec
reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. 19 Ad mulierem quæ patitur
menſtrua, non accedes, nec reuelabis fœditatem eius. 20 Cum vxore proximi
tui non coibis, nec ſeminis commiſtione maculaberis. 21 De ſemine tuo non
dabis vt conſecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.
22 Cum maſculo nō commiſcearis coitu femineo, quia abominatio eſt. 23 Cum
omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier nō ſuccumbet iumen-
to, nec miſcebitur ei: quia ſcelus eſt. 24 Nec polluamini in omnibus his, quibus
contaminatæ ſunt vniuerſæ gentes, quas ego eijciā ante conſpectū veſtrum, 25 &
quibus polluta eſt terra: cuius ego ſcelera viſitabo, vt euomat habitatores ſuos.

26 Cu-

26 Cuſtodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abomina-
tionibus iſtis, tam indigena quã colonus qui peregrinantur apud vos. 27 Omnes
enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerũt
eam. 28 Cauete ergo ne & vos ſimiliter euomat, cùm paria feceritis, ſicut euo-
muit gentem, quæ fuit ante vos. 29 Omnis anima, quæ fecerit de abominatio-
nibus his quippiam, peribit de medio populi ſui. 30 Cuſtodite mandata mea.
Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego
Dominus Deus veſter.

Interpretatio litteralis.

E*Go Dominus Deus veſter.* Hebr. 2
Ego יהוה *Iehouah*, Deus veſter.
Ego qui ſum vnus verus Deus,
ſummũ Ens, ſum Deus veſter.
Sententia eſt emphatica, multiplicem in-
c p.6. telligentiam continens. 1. *c* Deum eſſe
d p.4. vnum, *d* ſummum Ens, *e* ſummum Do-
e p.22. minũ. Id enim ſignificat *Iehouah*. 2. *f* Eſſe
f p.2066. proinde ei parendum in ijs præceptis, quæ
g p.1599. ſubijcit. 3. *g* Debere Iſraelitas veri Dei
mores imitari: quod Deum verum cole-
rent.
* *Iuxta conſuetudinẽ terræ Aegypti*, &c. 3
h p.2152. *h* Non ſunt male agentes imitandi.
* *Facietis iudicia mea*, &c. *Cuſtodite* 4
i p.1157. *leges meas*, &c. *i* Auctor legis veteris 5
k p.1111. Deus. *k* Ideo lex vetus bona fuit, *l* & or-
l p.1512. dinans homines ad Deum, vt indicant illa
verba, *Ego Dominus*, & *Facietis iudicia
mea*. Hebræum משפט *Mishpat*, multa
ſignificat, Iudicium, ſtatutum, legem,
præceptum, diſpenſationem. Sed quia lex
vetus tria præceptorũ genera continebat,
moralia, cæremonialia, iudicialia, rectè
vulgata vertit *Iudicia*: vt diſtingueret à
præceptis cæremonialibus, חקת *Hhuqqoth*,
Ritus, conſuetudines, mores, cæremoniæ.
Quamquam etiam ſignificare hoc nomen
ſolet Ius, ſtatutum, decretum, legem.
Caput hoc partim præcepta iudicialia
o p.1126. continet; *o* per quę Iudaico populo deter-
minabantur iuſtitię inter homines obſer-
uandæ; quales intercedunt in matrimo-
p p.5123. nijs, de quibus hic agitur. *p* partim ha-
bet præcepta moralia, vt ſunt præcepta
prohibentia mollitiem, beſtialitatem, &
ſimilia.
Quæ faciens homo, viuet in eis. Particu-
la *In*, verti etiã ex hebræo poteſt *Propter*.
vt ratio meriti indicetur, & præmij. Vita
autem promittitur tum temporalis, tum
gratiæ, tum gloriæ poſt Chriſti aduẽtum.
q p.1295. *q* Habes bona opera eſſe meritoria, *r* & li-
1299. citũ eſſe licita promittere, vt facit Deus.
r p.2124. Porrò meritum vitæ æternæ habetur per
gratiam, gratia autem per Chriſtum, in
quem adulti ſperare debent vt gratiam
recipiant, principium autem ſpei eſt fides.
Quare veteres patres vt legem obſeruan-
do gratiam reciperent, debebant Chriſti
venturi fidem habere.

6 * *Omnis homo ad proximam ſanguinis
ſui non accedet*, &c. Agitur de impedi-
mento matrimonij ratione conſanguini-
tatis, & affinitatis. *s* Sunt congruè in ma- s p.834.
trimonio impedimenta, quæ contractum
eius nullum reddunt. Plura autem impe-
dimenta ſtatuit Eccleſia, quàm quæ hìc
ſtatuuntur à Deo. † Non autem omnia † Trid. ſeſſ.
impedimenta, quæ hic à Deo ponuntur, 24. can. 3.
ſunt indiſpenſabilia. nam in aliquibus di-
ſpenſauit Deus, & nunc Eccleſia diſpẽſat:
quam certum eſt errare non poſſe, quod à
Spiritu ſancto regatur, vt euidentiam cre-
dibilitatis faciunt innumera argumenta,
quæ vide in parte prima noſtræ Introdu-
ctionis diſt. 7. *Vt reueles turpitudinẽ eius*,
Innuitur impedimenti ratio. Nam coitus
turpe quid eſt in homine reſpectu ratio-
nis, & intelligentiæ. Secundum enim in-
telligentiam homo imago Dei eſt, qui eſt
infinita intelligentia. Actus autem coitus
eſt homini communis cum beſtijs. Reddit
etiam hominẽ ſimilem Deo incorruptio:
coitus autem corruptionẽ facit. Prætere a
motus in actu venereo non eſt obediẽns
rationi, amiſſa iam per Adæ peccatum
originali iuſtitia; & delectatio quã affert,
impedit, & obtundit intelligentiam. Ideo
qui actum venereum exercent, latere vo-
lunt, ne videantur. & pudet videri veren-
da, & videre. Quare hìc actus ſemper
eſſet illicitus, niſi honeſtatem haberet in
matrimonio ratione magni boni, nempe
prolis, & ad remedium concupiſcentiæ, ne
in caſtitatẽ peccetur. Rectè igitur prohi-
betur coitus inter conſanguineos: quia
maior reuerentia conſanguineis debetur.
Non eſt ergo conſanguineæ turpitudo re-
uelanda. *t* Actus contrarius inceſtus ap- t p.2337.
pellatur. *Turpitudo*, hebr. ערוה *Hhheruah*,
Verenda. Turpitudo dicuntur per meta-
lepſim, can. 8697. pro actu turpi, ad quem
per nuditatem verendorum deuenitur.
7 * *Turpitudinem patris tui, & turpitu-
dinem matris tuæ non diſcooperies: mater
tua eſt.* Prohibet copulam cum matre,
quia fit iniuria irreuerentiæ non ſolum
matri, ſed etiam patri; quatenus vna eſt
caro vtriuſque coniugis.
8 * *Vxoris patris tui*, Tuæ nouercæ. Vxor
eſt patris, non mater filij.

Digitized by Google

9 * *Quæ domi, vel foris genita eſt.* Domi genita, ex matrimonio; quia coniuges eadem habitant in domo. Foris, ex illicito concubitu, quia foris, & furtim talis concubitus fieri ſolet. Vel foris, ex alia vxore, cum qua fuit pater, alia in domo.

10 * *Quia turpitudo tua eſt.* Neptis cum recta ab auo deſcendat, caro eſt aui. Suam enim carnem auus filio communicauit; & is filiæ ſuæ, quæ eſt neptis reſpectu aui.

11 * *Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & eſt ſoror tua, non reuelabis.* Eſt diuerſum præceptum à præcepto v. 9. ibi enim agitur de ſorore ex parte patris tantum, vel ex parte matris tantum: hic agitur de ſorore ex parte vtriuſque patris, & matris.

16 * *Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis,* Niſi fratre mortuo ſine liberis; tunc enim tenebatur eam ſuſcipere, vt ſuſcitaret ſemen fratri, Deut. 25.

17 * *Turpitudinẽ vxoris tuæ, & filiæ eius non reuelabis.* Prohibetur accipi filia cum matre, vel poſt illam.

x p. 2337. x *Talis coitus inceſtus eſt.* Hebr. Fœdum, turpe, abominatio, opus malum.

18 * *Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies.* Non coibis cum ſorore vxoris tuæ. Hebr. Vxorem cum ſorore eius non accipies ad affligendum. Nam contentiones, & rixæ ſolent eſſe inter ſorores, cum ſunt vxores vnius viri: vt fuerunt inter Rachelem, & Liam. Mortua vxore, licebat ſororem in coniugem accipere. ideo ſubditur, *adhuc illa viuente.*

19 * *Ad mulierem, quæ patitur menſtrua, non accedes.* Prohibetur copula cum menſtruata non ſolum præcepto cæremoniali, vt ſupra c. 15. ſed etiam morali, vt in hoc capite. nam turpe eſt coire cum menſtruata, & noxium proli. Plurimorum Doctorum ſententia eſt, non eſſe peccatum mortale, ſed tantum veniale. y Non debet eſſe vſus matrimonij cum non decet. (y def. 4775.)

20 * *Cum vxore proximi tui non coibis, nec ſeminis commixtione maculaberis.* Hebr. Ad vxorem proximi tui non dabis accubitum ad ſemen ad polluẽdum in ea. Ne tuo ſemine polluaris; ne ſeminando peccati adulterij maculam contrahas. Vel *Ad ſemen*, Ne ſuſcitata adulterina prole, peccatum contrahas; quatenus & coniugi facis iniuriam, ei filium ſupponendo, qui filius eius non eſt; & veræ eius proli, ei in ſocietatem bonorum ſociãdo prolem, cui ea bona non debentur. z Ideo ſpeciale luxuriæ peccatum eſt adulterium. a Peccati ſymbolũ, præſertim b luxuriæ, macula, quæ ſpiritualiter eſt receſſus à lumine rationis, & gratiæ. (z p. 2336. a p. 1193, 1275. b p. 2318.)

21 * *De ſemine tuo non dabis vt conſecretur idolo Moloch.* Quod vulgata vertit *Vt conſecretur*, habet textus hebreus, *Ad tranſeundum.* Sacrificabant idolo pueros, trahendo illos per ignem. Modus non eſt certus. Aliqui putant, idolum fuiſſe æneum cõcauum, & ſuppoſito igne, atque concepto, per inflammata eius brachia pueros trahi à Sacerdotibus ſolitos, donec expirarent: ne puerorum voces, & gemitus à parentibus audirentur, tympana pulſabantur. Prohibetur impijſsimum idololatriæ genus. c quo & iniuria fiebat Deo contra religionem, & pueris d contra iuſtitiam, e & pietatem. *Nec pollues nomen Dei tui.* Nomen Dei, ſumi ſolet pro gloria, notitia, ſanctitate Dei, can. 1928. Polluere ſancta, dicuntur ij, qui ita ſancta tractant, ac ſi eſſent immunda; dantque occaſionem vt Infideles exiſtiment illa immunda eſſe, c. 2577. Iſraelitæ colendo idola, & verum Dei cultum, ac eius præcepta paruifaciendo, dabant occaſionem Gentilibus opinandi, non eſſe vnũ Deum, nec eſſe veram Iſraelitarum religionem. f Indicat eſſe Deum colendum, g & glorificandum. h Pollutio, ſymbolum falſi cultus, i & idololatriæ. (c p. 2007. d p. 1844. 1847. e p. 2041. f p. 37. g p. 39. h p. 2005. i p. 2007.)

22 * *Cum maſculo non commiſcearis coitu femineo, quia abominatio eſt.* k Luxuriæ, quæ contra naturam eſt, ſpeciale peccatum eſt ſodomia. (k p. 2341.)

23 * *Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo,* &c. l Luxuriæ, quæ contra naturam eſt, turpiſſimum peccatum eſt beſtialitas. m Macula, turpitudinis ſymbolum. (l p. 2340. m p. 1150, 1275.)

24 * *Nec polluamini in omnibus his,* &c. n Indicat maculam induci per peccatum in anima, vt ſupra dictum eſt; o & maculam eſſe ſymbolum peccati. (n p. 1275. o p. 1193.)

Quas ego eiiciam ante conſpectum veſtrum. Ex his verbis intelligimus 1. p In Deo eſſe prouidentiam. 2. q Deum vindicem eſſe, ac vltorem male agentium. 3. r Cõſequi pœnas ad peccata, quas Deus infligit. (p p. 23. q p. 25. r p. 1279.)

25 * *Quibus polluta eſt terra.* s Locus vt pollutus, & immundus cenſendus eſt, vbi magna ſcelera patrantur. t Turpe enim genus maculæ, ſunt ſcelera ſecundum moralem exiſtimationem. (s def. 4559. t p. 1275.)

Cuius ego ſcelera viſitabo. u Viſitare, eſt ſymbolicè bonum aliquod, vel malum conferre; præmio, vel pœna afficere. (u Vide ſuperius p. 91.)

Vt euomat habitatores ſuos. Vt à ſe proijciat habitatores ſceleribus corruptos; vt cibus corruptus, à ſtomacho nauſea compellente proijcitur.

26 * *Cuſtodite legitima mea, atque iudicia,* &c. x Incumbendum eſt ad bonorum operum actionem: non enim eſt impoſſibilis. y Tenetur homo in omnibus diuinis præceptis obedire. z A malis operibus abſtinendum. (x p. 1043. y p. 2066. z p. 1221.)

*Omnes

Omnes enim execrationes,&c. Ex his 27
a p.1152. habemus 1. *a* Eſſe actiones aliquas huma- 28
nas malas, *Execrationes iſtas fuerunt.* 29
b p.1275. 2. *b* Maculam induci per peccatum, *Et* 30
c p.1293. *polluerunt eam.* 3. *c* Congruum eſſe à ma-
le agendo, pœnarum comminatione de-
terrere, *Cauete ne & vos ſimiliter euomat.*
d p.1152. *Peribit de medio populi ſui.* 4. *d* Non eſſe
male agentes imitandos, *Nolite facere
quæ fecerunt hi.*

Interpretatio myſtica.

e NOn licet interpretationem vllam e *Vid. in 3.*
myſticã adhibere illi textui Scri- *par. Introd.*
pturæ ſanctæ, qui præcepta morum conti- *diſt. 3. à nu.*
net ſecundum ſenſum litteralem. Ita do- *42.*
cent Auguſt. 3. de doctr. Chriſt. cap. 15. 16.
Greg 21. Mor. cap. 1. Caſſian. collat. 8. c. 3.
& alij. Quoniam igitur præcepta moralia
continet hoc caput, ab interpretatione
myſtica cauemus.

CAPVT DECIMVM NONVM.

S V M M A.

Habet hoc caput præcepta tum moralia, tum cæremonialia. Moralia præcepta 1. De vno Deo colendo. v. 4. 2. De honorandis parentibus. v. 3. 3 De miſericordia in pauperes. v. 9. 10. 4. De iuſtitia erga proximos. à v. 11. & v. 35. 36. 5. De charitate in eoſdem. v. 17, 18, 19, 33 34. 6. De iuramento. v. 12. 7. De fugienda fornicatione. v. 20. 29. 8 De ſuperſtitione vitanda. v. 27. 31. 9. De Sabbatorũ cuſtodia. v. 30. 10. De obſeruantia erga maiores. v. 32. Cæremonialia præcepta 1. De conſummatione hoſtiæ pacificorum. v. 5, 6, 7, 8. 2. De coitu iumentorum, de agri ſemine, de veſtium textura. v. 19. 3. De præputiis plantarum, & earum fructibus afferendis, & colligendis. v. 23, 24, 25. 4. De eſu ſanguinis. v. 26.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere ad
omnem cœtum filiorum Iſrael, & dices ad eos: Sancti eſto-
te, quia ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter. 3 Vnuſ-
quiſque patrem ſuum, & matrem ſuam timeat. Sabbata
mea cuſtodite. Ego Dominus Deus veſter. 4 Nolite con-
uerti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Do-
minus Deus veſter. 5 Si immolaueritis hoſtiam pacifico-
rum Domino, vt ſit placabilis, 6 eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, &
die altero: quidquid autem reſiduum fuerit in diem tertium, igne comburetis.
7 ſi quis poſt biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus: 8 por-
tabitque iniquitatem ſuam, quia ſanctum Domini polluit, & peribit anima illa de
populo ſuo. 9 Cumque meſſueris ſegetes terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſo-
lum ſuperficiem terræ: nec remanentes ſpicas colliges. 10 Neque in vinea tua
racemos & grana decidẽtia congregabis, ſed pauperibus & peregrinis carpenda
dimittes. Ego Dominus Deus veſter. 11 Non facietis furtum. Non mentiemini,
nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum. 12 Non periurabis in nomine meo,
nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. 13 Non facies calumniam proximo
tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque
mane. 14 Non maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendiculum: ſed time-
bis Dominum Deum tuum, quia ego ſum Dominus. 15 Non facies quod iniquũ
eſt, nec iniuſtè iudicabis. Non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultũ
potentis. Iuſtè iudica proximo tuo. 16 Non eris criminator, nec ſuſurro in po-
pulo. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui. Ego Dominus. 17 Non oderis
fratrem tuũ in corde tuo, ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum.
18 Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Diliges ami-
cum tuum ſicut teipſum. Ego Dominus. 19 Leges meas cuſtodite. Iumentum
tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non ſeres
diuerſo ſemine. Veſte, quæ ex duobus texta eſt, non indueris. 20 Homo ſi dor-
mierit cum muliere coitu ſeminis, quæ ſit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio
non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia
non fuit libera. 21 pro delicto autem ſuo offeret Domino ad oſtium tabernaculi
teſtimonij arietem: 22 orabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato eius coram
Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturq; peccatum. 23 Quando ingreſſi fue-
ritis

ritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomiſera, auferetis præputia eorum: poma, quæ germinant, immunda erũt vobis, nec edetis ex eis. 24 Quarto autem anno omnis fructus eorum ſanctificabitur laudabilis Domino. 25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus veſter. 26 Non comedetis cum ſanguine. Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. 27 Neque in rotundum attondebitis comam: nec radebitis barbam. 28 Et ſuper mortuo non incidetis carnem veſtram, neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis. Ego Dominus. 29 Ne proſtituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo. 30 Sabbata mea cuſtodite, & Sanctuarium meum metuite. Ego Dominus. 31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos. Ego Dominus Deus veſter. 32 Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis: & time Dominum Deum tuum. Ego ſum Dominus. 33 Si habitauerit aduena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei: 34 ſed ſit inter vos quaſi indigena: & diligetis eum quaſi voſmetipſos: fuiſtis enim & vos aduenę in terra Ægypti. Ego Dominus Deus veſter. 35 Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in menſura. 36 Statera iuſta, & æqua ſint pondera, iuſtus modius, æquuſque ſextarius. Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de terra Ægypti. 37 Cuſtodite omnia præcepta mea, & vniuerſa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

Interpretatio litteralis.

Locutus eſt Dominus ad Moy- 1
ſen, dicens: *Loquere*, &c. Tria 2
a *p.*1127. indicantur. 1. *a* Auctorem legis
b *p.*1119. veteris fuiſſe Deum. 2. *b* Mini-
c *p.*1068. ſtrum eius legis fuiſſe Moyſen. 3. *c* Promulgationem eſſe neceſſariã, vt lex obligandi virtutem habeat.

Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum Do-
d *p.*43. *minus Deus veſter*. Docemur 1. *d* Deum
e *p.*22. ſanctum eſſe. 2. *e* Deum eſſe Dominum.
f *p.*4. 3. *f* Deum eſſe ſummum ens, *Deus*, hebr.
g *p.*1111. *Iehoua*, Ens. 4. *g* Legem veterem fuiſſe
bonam, *Deus veſter*, Colebatur per eam
h *p.*644. verus Deus. 5. *h* Sanctitatem eſſe in hominibus poſſibilem cum auxilio gratiæ,
i *p.*398. *Sancti eſtote*. 6. *i* Eſſe diuinæ gratiæ co-
k *p.*399. operandum, *Sancti eſtote*. 7. *k* Diuinam gratiam omnibus præſto eſſe. alioquin non diceret, *Sancti eſtote*, cum ſanctitas
l *p.*146. non poſſit eſſe ſine diuino auxilio. 8. *l* Eſſe in homine liberum arbitrium, *Eſtote*.
m *p.*406. 9. *m* Eſſe neceſſariam in adultis ad iuſtificationem, voluntariam pręparationem ex
n *p.*402. parte ipſorum, *Sancti eſtote*. 10. *n* Poſſe hominem gratiæ reſiſtere, & gratiã amit-
o *p.*1599. tere, *Sancti eſtote*. 11. *o* Eſſe in Dei imitationem incumbendum.

* *Vnuſquiſque patrem ſuum, et matrem* 3
ſuam timeat. Timere, eſt colere, c.2763.
p *p.*2039. Debetur parentibus *p* reuerentia à filijs,
q *p.*2040. *q* ſuſtentationis obſequiũ, *r* & obedientia.
r *p.*2042. *Sabbata mea cuſtodite*. Sabbatum propriè dies vltimus hebdomadæ, c. 2184.
s *p.*2000. Hîc ſumitur pro omni feſto die. *s* Præceptum eſt morale, habere aliquod tempus deputatum ad vacandum diuinis.

Ego Dominus Deus veſter. Videtur ſubintelligi id, quod ſupra dixerat, *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum*, Dominus Deus veſter.

4 * *Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles facietis vobis*. Idola, heb. אלילים *Elilim*, ab *Elil*, Vanum, nihil, inutile. quia vanum quid ſunt Idola. Vel ab *El*, Deus, *Elilim*, Multi dij, deiculi. reduplicatio apud Hebræos exagerat vel perfectionem, vel imperfectionẽ, vt in *Elilim*, c.8556. *Conflatiles*, Vnum genus idolorũ manufactorum ponitur per ſynecdochen pro omnibus idolis manufactis, can.8692.
u Prohibetur idololatria. *Ego Dominus* u *p.*2007.
Deus veſter. *x* Ego, qui ſum verus vnus x *p.*4,6,7.
Deus, Deus veſter ſum.
5 * *Vt ſit placabilis*. Hebr. לרצנכם *Lirtſonecbem*, Ad voluntatem, beneplacitum, beneuolentiam, placabilitatem veſtram. Senſus eſſe poteſt, 1. Si offeratis hoſtiam
pro veſtra voluntate. 2. *z* Nam aliquę obla- z *p.*1968.
tiones, quæ in cultum Dei offeruntur, voluntariæ ſunt. vt erant hoſtiæ pacificæ. 2. Si offeratis hoſtias pacificas, vt ſit vobis placabilis Deus, & non indignetur contra vos, non reſeruabitis quidquam in diem
6 tertium. * *Igne comburetis*. Hebr. Fœtens comburatur. Nolebat Deus in diem tertium reſeruari, quia corrumpebatur: & indecẽs erat Deo offerri. Quare ſubditur:
7 * *Profanus erit, & impietatis reus*. Hebr.
Abominabile, non placebit. *a* Videtur hęc a *p.*2034.
irreuerentia ad ſacrilegium pertinere. quia erat quædam violatio rei ſacræ, vt
8 indicant verba ſequentia, * *Quia ſanctum Domini polluit*.

Portabitq; iniquitatem ſuam, & peribit
anima illa de populo ſuo. *b* A ſacrilegio b *p.*1293.
pœnę cõminatione deterret. Pœnæ reatus,

quaſi

quaſi quoddam onus eſt, afferens animæ
moleſtiam:id ſignificatur illis verbis, *Por-*
c p.1193. *tabit iniquitatem ſuam*. c Onus, ſymbo-
d p.1279. lum eſt peccati, Pſal.37.5. d & diuinæ vl-
tionis, Iſa.13.1.& rei moleſtæ, Gal.6.2,5.
e p.1277, e Conſequitur ad peccatum remorſus cō-
1278,1279. ſcientiæ, ac pœna externa. f Ceſſante actu
f p.1288. peccati, remanet adhuc debitum pœnæ.
* *Cum meſſueris ſegetes terræ tuæ*, &c. 9
g p.1603. g Præcipit miſericordiam in pauperes, & 10
eleemoſynę largitionē. *Solum*, hebr. *Peah*,
ſignificat extremitatem. Extremitas autē
hoc in loco poteſt accipi vel pro extremi-
tate meſſis, ſiue calamorum, vel pro extre-
mitate agri. Secundum primam acceptio-
nem prohibet tondere vſque ad ſolum, vt
vertit vulgata; vt remaneant aliquę ſpicę,
quæ ſunt prope ſolum, quoniam non ha-
bent calamos longos. Secundum poſterio-
rem acceptionem, prohibet tondere vſque
ad extremitatem agri, vt remaneat circa
extremitatem aliquid ſpicarum pro pau-
h p.2160. peribus. h Liberalitatem docet. *Ego Do-*
minus Deus veſter. Ego, inquit, Deus ve-
ſter ſum, qui ſummè liberalis ſum. me
imitemini.
* *Non facietis furtum. Non mentiemi-* 11
ni, nec decipiet vnuſquiſque proximum
ſuum. Prohibetur furtum. quod poteſt
i p. 1860, tribus modis fieri, 1. i Iniuſta acceptione,
18·1, vel retentione rei externæ inuito domi-
no, ſiue occultè, ſiue apertè fiat, & cum
k p.2119. violentia, ac rapina. 2. k Mentiendo: vt
cum quis affirmat ad ſe attinere rem alie-
nam, mendacio pernicioſo, quod fit inten-
l p.2113. tione vſurpandi aliena. l Prohibetur in-
m p. 1908. terim omne mendacium. 3. m Fraudan-
do: vt cum in re, quæ venditur, defectus
eſt ad ſpeciem, vel quantitatem, vel quali-
n p.2130. tatem rei ſpectans. n Prohibetur interim
† p.1878. omnis ſimulatio, † & dolus.
* *Non periurabis in nomine meo*. Ex 12
hebræo, Non iurabis per nomen meum
o p.2030, pro mendacio. o Prohibetur periurium.
quod peccatum eſt religioni contrarium,
falſitatem in iuramento ſeu expreſsè, ſeu
interpretatiuè confirmans.
Nec polluet nomen Dei tui. Ego Do-
minus. Caue ab hoc irreuerentiæ genere
p p.37. erga Deum, qui ſummum ens eſt. p Deus
q p.2030. colendus. Pollutio, q periurij, r ac omnis
r p.1193, peccati ſymbolum eſt, quatenus Dei glo-
1275. riam deturpat.
* *Non facies calumniam proximo tuo,* 13
s p.1817, *nec vi opprimes eum*. s Prohibetur omnis
1861, 1872, iniuſtitia erga proximum, quæ fit cum
violentia. Nam hebr. עשק *Hhhashiq*,
ſignificat, bona aliena occupare, vim face-
re, opprimere, nolle reddere. & alterum
verbum גזל *GaZal*, ſignificat rapere,
diripere.
Non morabitur opus mercenarii tui
x p.1800. *apud te vſque mane*. x Ius alterius com-
penſandum, iuſtumque faciendum eſt de-
biti ſolutione.
14 * *Non maledices ſurdo*, &c. Surdus,
quia non audit maledictiones in ipſum
prolatas, non vlciſcitur, nec ſe defendit;
& ſurdus, quia non videt offendiculum
ponentem; neque ſe tuetur. Vlciſcitur au-
tem pro ſurdo, & muto Deus, qui ſcit
omnia. ideo ſubditur, *ſed timebis Domi-*
num. hebr. Timebis à Domino, nempe
vindictam. *Quia ego Dominus*. hebr. Ego
Iehouà, id eſt, ſummum ens, proinde ſum-
mus Iudex, ſciens omnia, potens omnia.
Ex his habemus cū Theologiam 1. y Ma- y p.1903.
ledictionem illicitam eſſe. ſi quis imperet,
aut optet malum alterius, vt illi malū eſt.
2. z Non licere vitæ periculo, aut læſio- z p.1844.
nis membrorum proximum exponere.
3. a Deum eſſe timendum. 4. b Timorem a p.38.
pœnæ, qui auertit à Dei offenſa, licitū eſſe. b p.1704.
5. c Deum eſſe vltorem male agentium. c p.25.
15 * *Non facies quod iniquum eſt, nec in-*
iuſtè iudicabis, &c. Hebr. Non facies ini-
quitatem in iudicio. Docemur 1. d Iuſtum d p.1804.
inter accuſatorem, & reum à iudice faciē-
dum eſſe. 2. e Peccatum eſſe iudicium e p.1819.
peruerſum, & iniuſtum. 3. f Acceptionem f p.1838.
perſonarum peccatum eſſe, *Non conſide-*
res perſonam pauperis, nec honores virum
potentem. Hebr. Non accipies perſonam
pauperis.
16 * *Non eris criminator, nec suſurro in*
populo. Vna eſt vox in hebræo רכיל *Rachil*,
quæ & detractorem, & delatorem ſignifi-
cat: ideo vulgata vtrāque ſignificationem
duabus vocibus expreſſit, *Criminator*,
Suſurro. h Detractio, peccatum eſt: lædit h p.1898.
enim alterius famam. Cum occulta de-
fectus manifeſtatio fit ad ſeparandum
amicitias inter alios, ſuſurratio appella-
tur. i Eſt autem grauiſſimum peccatum, i p.1901.
nam & famam lædit, & ſoluit amicitias.
Non ſtabis contra ſanguinem proximi
tui. Stare, interdum eſt audacter agere,
c.2753. Sanguis, vitam ſignificat, c.7325.
k Prohibet quidquam moliri ſiue verbo, k p.1844.
ſiue facto contra proximi vitam. 1872.
17 * *Non oderis fratrem tuum in corde*
tuo. l Prohibet proximorum odium, cha- l p.1650.
ritati contrarium. *Sed publicè argue eum*.
Hebr. Argue fratrem tuum. non eſt par-
ticula *Sed*, nec vox *Publicè*. Ergo in no-
ſtra vulgata *Publicè*, opponitur occulto
cordis. Ne oderis in corde, ſed manifeſtè
corripe fratrem tuū, ſiue inter te, & ipſum
ſolum; ſiue coram teſte, ſi te non audierit;
ſiue coram Eccleſia, ſi neceſſe fuerit. In his
verbis habemus 1. m Charitatis actum m p.1629.
eſſe Correctionem fraternam: quia remo-
uere nititur à fratre magnū malum pec-
catum, *Non oderis, ſed argue*. 2. n Corre- n p.1630.
ctionem fraternam omittere licitum non
eſſe, quando probabiliter ſperatur emen-
datio.

datio. eſt enim Dei præceptum, *Argue.*
a p.1631. 3. a Ad quemque pertinere Corrigere correptionem, quæ per ſimplicem admonitionem exhibetur. Nam præceptum hoc omnes complectitur.
p p.2096, 2097. * *Non quæras vltionem,* &c. p Illicitum 18
eſt iniurias vlciſci intentione nocendi, & præter ordinem diuinæ inſtitutionis.
Diliges amicum tuum ſicut teipſum.
q p.1525. q Amare quiſque debet ſuum proximum ſicut ſeipſum: quatenus, Vt quiſque ex charitate diligit ſe propter Deum, & ſe in bonis diligit, non in malis; & amore ſe non concupiſcentiæ, ſed amicitiæ diligit: ita diligere debet & proximum ſuum.
r p.2066. * *Leges meas cuſtodite.* r Tenetur ho- 19
mo in omnibus diuinis præceptis obedire.
Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Cur hoc præceptum? Vt doceat fugiendum vitium contra naturam. Vt doceat ſimplicitatem. Vt multiſtionem indicet; vt & præceptis
s p.1769, 1770. duobus qui ſequuntur. s Mixtio ſeminis, ac ſtaminis ſymbolum eſt, doli ac fraudis: quæ vitia ſunt prudentiæ contraria. in quibus in Chriſto contrarium eſt, quatenus verba, vel facta internæ cogitationi contraria ſunt.
* *Homo ſi dormierit cum muliere,* &c. 20
t p.2336. t Prohibet adulterium cum ancilla. *Nubilis,* hebr. *Nehber-pheb,* Deſponſata. rapta. *Vapulabunt ambo.*
x p.1293. x Deterret à malo eger do pœnæ comminatione.
* *Pro delicto ſuo offeret arietem.* Hæc 21
altera pœna imponitur Viro, non mulieri, quæ eſt ſerua. *Offeret.*
y p.1969. y Ea oblatio neceſſariò offerenda ob Dei præceptum.
* *Orabitque pro eo Sacerdos.* Habes 22
z p.1926. 1. z Eſſe Deo cultum exhibendum oratione.
a p.1927. 2. a Diſpoſuiſſe Deum multa nonniſi
b p.1928. petentibus elargiri. 3. b Congruum eſſe pro noſtris neceſſitatibus Sanctos ad in-
c p.1932. tercedendum Deo aduocare. 4. c Non ſolum pro nobis, ſed pro cæteris etiam orandum eſſe, *Orabitque pro eo Sacerdos.*
d p.55. 5. d Deum exorabilem eſſe, *Et propitia-*
e p.776. *bitur ei.* 6. e Eſſe remiſſionem peccatorum, *Dimittetúrque peccatum.*
* *Auferetis præputia eorum.* Germina, 23
quæ impediunt radicis incrementa. *Immunda erunt vobis.* Quia primis tribus annis plantæ producunt fructus im-
f p.2290, 2292. perfectos. f Ex quo intelligimus, licitam eſſe ciborum abſtinentiam, quam præcipit Eccleſia.
* *Sanctificabitur laudabilis Domino.* 24
Segregabitur in Dei laudem. vt Deus agnoſcatur largitor omnium bonorum. Sanctificare, interdum ſumitur pro ſegre-
g p.1969. gare, c.273c. Habes 1. g Aliquas oblationes eſſe neceſſariò offerendas: quia à Deo
h p.1971. præcipiuntur. 2. h Licere de quibuſque
i p.1974. rebus oblationes fieri. 3. i Fuiſſe in veteri lege iure diuino determinatum de primitijs offerendis Deo. 4. k Eſſe Deum lau- k p.39, 1998.
dandum. Offerendo autem primitias, reddebatur Deo laus tum ore, gratias ei agendo; tum facto, ea oblatione profitendo Deum omnium bonorum largitorem.
25 * *Quinto autem anno comedetis fructus.* l Actus eſt virtutis abſtinentiæ vſus l p.2286.
cibi moderatus. *Congregantes poma.*
m Licet bonis huius mundi vti ad finem m p.2156.
honeſtum. qualis eſt vitæ conſeruatio.
n Licet & ea bona ad eum finem conſeruare. n p.2159.
26 * *Non comedetis cum ſanguine.* Vide, quæ diximus ſupra c.17.v.10,11. o Ex his o p.2290,
intelligimus licitè ab Eccleſia ciborum 2292.
abſtinentiam præcipi.
Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. p Prohibet omnē diuinationem. p p.2013,
Nam voces hebraicæ *Nabhaſh,* & 2014, 2015,
Hhhonin, amplam ſignificationem 2018, 2019,
habent. 2021, 2023.
27 * *Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam.* Hebr. pro *Comam.* habetur, *Extremitatem capitis.* Videtur prohibere ritus Gentilium, qui radebant caput in vertice, & barbam. Ne poſtea Gentiles imitarentur in religione.
s Non ſunt male agentes imitandi. s p.2152.
28 * *Et ſuper mortuo non incidetis carnem veſtram, neque figuras aliquas, aut ſtigmata facietis vobis.* Adhuc fœminæ in morte ſuorum ſolent faciem lacerare.
Erant hi ritus Gentilium. t Prohibet imi- t p.2152.
tationem: u Membrum ſibi præſcindere u p.1852.
illicitum: ergo & incidere.
29 * *Ne proſtituas filiam tuam,* &c. x Ha- x p.2329.
bes fornicationem ſimplicem peccatum eſſe.
30 * *Sabbata mea cuſtodite.* y Præceptum y p.2000.
eſt morale, habere aliquod tempus deputatum ad vacandum diuinis.
Sanctuarium meum metuite. z Reue- z p.851.
rentiam præcipit erga res ſacras.
31 * *Non declinetis ad magos,* &c. a Su- a p.2009,
perſtitionem diuinationis prohibet. Solēt 2010.
dæmones inuocati, multis modis reſponſa
dare. *Vt polluamini,* b Superſtitionis ſym- b p.1275,
bolum pollutio; quatenus ſuperſtitio pec- 2009.
catum eſt, maculans animum.
32 * *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.* c Senes ſunt hono- c p.2058.
randi. quatenus ſenectus eſt ſignum virtutis.
Time Dominum Deum tuum. Timere, eſt idem quod Colere. d Eſt Deus co- d p.38,
lendus, ac venerandus. 1913.
33 * *Si habitauerit aduena.* &c. Docemur
34 1. e Miſericordiā erga hoſpites. 2. f Con- e p.1611.
tingere interdum eſſe de naturæ defe- f p.2279.
ctibus verecundiam, *Ne exprobretis ei.*
3. g Illicitam eſſe contumeliam; & con- g p.1894.
uitium. 4. h Illicitum eſſe alterum irra- h p.2249.
tiona-

i p.1523. tionabiliter contriſtare. 5. i Diligere nos
debere proximos vt nos ipſc s.
* *Nolite facere iniquum aliquid, &c.* 35
k p.1818. Docet 1. K Facere iniuſtum, peccatum 36
l p.1819. eſſe: 2. l Peccatum eſſe, iudicium peruer-
m p.1908. ſum, & iniuſtum. 3. m Fraudem in ven-
ditione, peccatum eſſe contra iuſtitiam.
* *Cuſtodite omnia præcepta mea, &c.* 37
n p.2066. n Tenetur homo in omnibus diuinis præ-
ceptis obedire.

Interpretatio myſtica.

OMittimus præcepta purè moralia,
quæ myſticũ ſenſum nõ admittunt.
* *Si immolaueritis hoſtiam pacifico-* 5
rum, &c. Prohibet eſum pacificorum
differri vſquead tertium diem. Die, læti-
tia ſignificatur, vt contra, tenebris triſti-
tia, Pſal.36.18. & 33.13. Iſa.4.6. Greg.
5.Mor.1. Eſt etiam Dies ſymbolum gra-
tiæ, quam Chriſtus ſua paſſione nobis
commeruit, reſurrectione confirmauit,
Pſal.109.3. Cant.3.11. & 8.8. Sacrificium
maximè Deo gratum eſt noſtra voluntas:
cum noſtra deſideria abnegantes, diuinæ
voluntati nitimur conformari. Quoniam
autem ſacrificium tum conſumatur, cum
editur: edere autem eſt, cibi ſubſtantiam
in viuentis ſubſtantiam commutare,
can.5749. ideo ſacrificium edere, idem eſt,
quod voluntatem noſtram abnegando, &
noſtras cupiditates mortificando, vete-
rem noſtrũ hominem in nouum per gra-
tiam mutare, qui ſecundum Deum crea-
tus eſt. Mutatur autem vetus noſter ho-
mo tum per Baptiſmi gratiam, tum per
gratiam Sacramenti Pœnitentiæ. quę Sa-
cramenta ſunt in remiſſionem peccatorũ.
a Gloſſa. Fructus autem gratiæ Gaudium. a Ergo
duo dies primus, ac ſecundus, quibus co-
medere licet ſacrificium pacificorum;
b p.756, ſunt duo Sacramenta, b Baptiſmus, &
957. c Pœnitentia. Tertius dies, eſt dies reſur-
c p.778, rectionis, & felicitas alterius vitæ. d Non
779. licet tertio die comedere ſacrificium: qua-
d p.816. tenus non eſt acceptabilis Deo contritio
peccatorum in altera vita, ſi in hac vita
non fuerint peccata remiſſa per duo ſu-
pradicta Sacramenta ſaltem in voto ſu-
ſcepta.
* *Iumentum tuum non facies coire cum* 19
alterius generis animantibus. Iumen-
tum, ſymbolum eſt hominis diuinæ legi
obedientis, Pſal.72.23. Animal alterius
generis, eſt homo animalis, cupiditatibus
obediens, Eccle.12.13. Act.11.6. Tit.1.12.
Fœtus, operis ſymbolum eſt, can.6075.
e p.913, e Non licet homini fideli, ac pio, cum im-
1731, 2151. piorum malis operibus communicare.
Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemine.
Ager, Eccleſiæ ſymbolum eſt, c. 5284.
Semen, ſignificat verbum, can. 7378.

f In miniſtrando verbo Dei, non ſunt va- f p.731.
na, & inutilia miſcenda, neque in rebus,
neque in verbis, neque in intentione.
Veſte, quæ ex duobus texta eſt, non in-
dueris. Veſtimentum, boni, vel mali in-
hærentis, & totum hominem occupantis
ſymbolum eſt, Pſal.108.18, 19. g Præci- g p.2110.
pere videtur Deus his ſymbolis chriſtia-
nam ſimplicitatem. h Prohibet errores in h p.2111,
ſana doctrina. i Prohibet prudentiam 2115, 2116.
diabolicam cum prudentia chriſtiana. i p.2768.
K Prohibet aſtutiam, l ſimulationem, k p.2769,
m hypocriſim. n Prohibet curas tempo- 2770.
ralium cum miniſteriis ſacerdotalibus. l p.2130.
* *Quando ingreſſi fueritis terram, &* m p.2132.
23 *plantaueritis, &c.* Prohibet tribus primis n p.2174.
annis ex plantarum fructibus veſci; iubet
fructus quarti anni offerri Deo; quinti
anni fructus permittit in vſum proprium.
Plantare, eſt fidei doctrinam in populo-
rum animis inſerere, c. 7094. Quoniam
autem cibus, vitæ alimentum eſt, fructus
plantarum comedere, eſt operibus per fi-
dem factis, vitam æternam mereri. Ergo
ſenſus allegoricus eſt: o Opera per legem o p.1113.
veterem facta non per fidem in Chriſtum
venturum, non profuiſſe ad vitã ęternam.
p Tres anni, ſunt tria tempora legis vete- p Gloſſa.
ris, A Moyſe vſque ad Dauid, à Dauid
vſque ad captiuitatem babylonicam, à
captiuitate babylonica ad Chriſtum.
q Quartus annus, eſt tempus, quo Chri- q p.479,
ſtus Dominus vixit in terris. quo toto 563, 579.
tempore ab inſtanti conceptionis fructus
terræ noſtræ Ieſus Chriſtus, à lege veteri
nobis promiſſus; & à Synagoga datus,
quatenus ex Iudæis Chriſtus carnem ſum-
pſit; obtulit ſe Deo Patri in redemptio-
nem noſtrorum delictorum. r *Hoſtiam,* r Hebr. 10,
inquit, *& oblationem noluiſti: corpus au-* 5.
tem aptaſti mihi: holocautomata pro pec-
cato non tibi placuerunt. Tunc dixi:
Ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de
me: vt faciam Deus voluntatem tuam.
s Quinto autem anno comedimus fru- s p.588,
ctus, congregantes omnia quæ proferunt: 939, 953,
quia poſt mortem Chriſti in cœlum in- 1035, 1295.
tramus, vt edamus, & bibamus in menſa
Dei, fruentes meritis bonorum operum,
quæ bene operantes congregauimus.
Tropologicè. Tres anni, ſunt tres par-
tes vitæ ſpiritualis, incipientis, proficien-
tis, perfectæ. t Quibus annis non licet ve- t p.929.
ſci fructibus bonorum operum, quatenus
differtur nobis pro bonis operibus cœleſte
præmium. Quartus annus eſt ſacrificium
euchariſticum, eſt & ſacrificium iuſtitiæ,
ac laudis: per quę ſacrificia Ieſum Chri-
ſtum, terræ noſtræ fructum, & nos ipſos,
ac noſtra omnia offerimus Deo. Quintus
annus eſt æternum gloriæ tempus, quo
fruemur præmio bonorum operum.
27 * *Neque in rotundum attondebitis co-*

mam, nec radetis barbam. Caput, eſt mentis ſymbolum, c.5612. Capilli, quatenus ornamenta capitis, ſunt mentis ornamenta, nempe virtutes intellectuales, cogitationes, & conſilia, c.5606. Barba, prudentiæ, grauitatis, auctoritatis, fortitudinis, roboris, ac virtutis ſymbolum, Iſa.7.20. Barba raſa, ſeruitutem ſignificat, & calamitatem, Iſa.15.2. Hebr. *Non exterminabitis extremum capitis.* u Exterminat capillos ſummi capitis, qui totus u p.661, 1489, 2161.
curis bonorum temporalium deditus, omnes diuinorum cogitationes abigit. x Radit barbam, qui malis operibus honorem x p.1267, 1268, 1276.
diuinæ imaginis deturpat, ſeque peccati ſeruum reddit.

CAPVT VIGESIMVM.

SVMMA.

Decernitur in hoc capite pœna mortis 1. Sacrificantibus filios idolo Moloch, & tantum facinus non vlciscentibus. 2. Accedentibus ad magos, & ariolos. 3. Maledicentibus patri, vel matri. 4. Adulteris. 5 Inceſtuoſis. 6. Sodomitis. 7. Beſtialibus. 8. Coeuntibus cum menſtruata. 9. Pythonicis & diuinatione vtentibus. Prohibetur imitatio Gentilium, & præcipitur abſtinentia ab eſu immundorum.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Hæc loqueris filijs Iſrael: Homo de filijs Iſrael, & de aduenis qui habitāt in Iſrael, ſi quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch,
morte moriatur: populus terræ lapidabit eum. 3 Et ego
ponam faciem meam contra illum: ſuccidamque eum de
medio populi ſui, eo quòd dederit de ſemine ſuo Moloch,
& contaminauerit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen
ſanctum meum. 4 Quòd ſi negligens populus terræ, & quaſi paruipendens imperium meum, dimiſerit hominem qui dedit de ſemine ſuo Moloch, nec voluerit
eum occidere: 5 ponam faciem meam ſuper hominem illum, & ſuper cognationem eius, ſuccidamq; & ipſum, & omnes qui conſenſerunt ei vt fornicaretur cum
Moloch, de medio populi ſui. 6 Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, &
fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam
de medio populi ſui. 7 Sanctificamini & eſtote ſancti, quia ego ſum Dominus
Deus veſter. 8 Cuſtodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui ſanctifico
vos. 9 Qui maledixerit patri ſuo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique
maledixit, ſanguis eius ſit ſuper eum. 10 Si mœchatus quis fuerit cum vxore
alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi ſui, morte moriantur
& mœchus & adultera. 11 Qui dormierit cum nouerca ſua, & reuelauerit ignominiam patris ſui, morte moriantur ambo: ſanguis eorũ ſit ſuper eos. 12 Si quis
dormierit cum nuru ſua, vterque moriatur, quia ſcelus operati ſunt: ſanguis eorum ſit ſuper eos. 13 Qui dormierit cum maſculo coitu femineo, vterque operatus eſt nefas, morte moriantur: ſit ſanguis eorum ſuper eos. 14 Qui ſupra vxorem filiam, duxerit matrem eius, ſcelus operatus eſt: viuus ardebit cum eis, nec
permanebit tantum nefas in medio veſtri. 15 Qui cũ iumento & pecore coierit,
morte moriatur: pecus quoque occidite. 16 Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet
iumento, ſimul interficietur cum eo: ſanguis eorum ſit ſuper eos. 17 Qui acceperit ſororem ſuam filiam patris ſui, vel filiam matris ſuę, & viderit turpitudinem eius, illaq; conſpexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati ſunt: occidentur in conſpectu populi ſui, eo quòd turpitudinem ſuam mutuò reuelauerint, &
portabunt iniquitatem ſuam. 18 Qui coierit cum muliere in fluxu menſtruo, &
reuelauerit turpitudinem eius, ipſaq; aperuerit fontem ſanguinis ſui, interficientur ambo de medio populi ſui. 19 Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non
diſcooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis ſuæ nudauit, portabunt ambo
iniquitatem ſuam. 20 Qui coierit cum vxore patrui, vel auunculi ſui, & reuelauerit ignominiam cognationis ſuæ, portabunt ambo peccatum ſuum: abſque liberis morientur. 21 Qui duxerit vxorem fratris ſui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris ſui reuelauit: abſque liberis erunt. 22 Cuſtodite leges meas, atque
iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra quam intraturi eſtis & habitaturi.

23 No-

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulſurus ſum ante vos.
Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus ſum eas. 24 Vobis autem loquor:
Poſſidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terrã fluentem lacte
& melle. Ego Dominus Deus veſter, qui ſeparaui vos à ceteris populis. 25 Sepa-
rate ergo & vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immun-
da: ne polluatis animas veſtras in pecore, & auibus, & cunctis quæ mouentur in
terra, & quæ vobis oſtendi eſſe polluta. 26 Eritis mihi ſancti, quia ſanctus ſum
ego Dominus, & ſeparaui vos à ceteris populis, vt eſſetis mei. 27 Vir, ſiue mu-
lier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur. lapi-
dibus obruent eos: ſanguis eorum ſit ſuper illos.

Interpretatio litteralis.

SI *quis dederit de ſemine ſuo*, &c. 2
a Vid. c.18. v.21. litt.c, d, e. *a* Vide ſupra c.18.21. *Morte mo-* 3
riatur, &c. In his, & ſequentibus
habetur 1. *b* Conſequi pœnas ad
b p.1279. peccata, quas Deus infligit. Iubet has pœ-
c p.1293. nas Deus. 2. *c* Congruum eſſe à male agẽ-
do, pœnarum comminatione deterrere.
d p.2099. Id agit in hoc capite Deus. 3. *d* Superioris
eſſe ſubditorum malefacta pœnis compẽ-
ſare. en Dei exemplum, qui ſupremus
e p.2101. Dominus eſt. 4. *e* Etiam multitudinem
eſſe puniendam, cum contingit multitu-
dinem peccare, * *Quod ſi negligens popu-* 4
f p.2104. *lus terræ*, &c. 5. *f* Pro culpæ quantitate
pœnas licitas eſſe. Hoc Dei præceptum
ſuadet.

Ponam faciem meam contra illum.
Facies, ſymbolum eſt cognitionis. Faciem
enim conuertimus in id, quod volumus
cognoſcere. Ergo hæc verba indicant 1.
g p.5. *g* Eſſe in Deo intelligentiam. 2. *h* Eſſe in
h p.23. Deo prouidentiam. 3. *i* Eſſe Deum vin-
i p.25. dicem, ac vltorem male agentium.

Contaminauerit Sanctuarium meũ, &c.
k Vid. c.18. v.21. litt.b, i. *k* Vid. ſupra c.18. v.21.
* *Qui conſenſerunt ei*, &c. *l* Cauendum 5
l p.1724. eſt à conſilio, quod conformitatem cum
m p.1731. recta ratione non habet. *m* Non eſt in ma-
lam actionem conſentiendum.

n p.2007. *Vt fornicaretur cum Moloch*, *n* Idolo-
latriæ ſymbolum fornicatio. Copulatur
enim affectu anima quaſi viro non ſuo, qui
aliquid colit vt Deum, quod verus Deus
non eſt.

* *Anima, quæ declinauerit ad ma-* 6
o p.2009, 2010. *gos*, &c. *o* Superſtitioni diuinationis *p* pœ-
nam decernit. Diuinationis vt & idolo-
p Vide ſup. litt. b, c, d, f. latriæ ſymbolum fornicatio: quia per dæ-
monis inuocationem relinquitur Deus, &
anima ſpe diabolo adhæret quaſi viro non
ſuo.

* *Sanctificamini, & eſtote ſancti, quia* 7
ego ſum Dominus Deus veſter, &c. *qui* 8
ſanctifico vos. Vide quæ diximus cap. 11.
q p.4, 43. v.44, 45. Habes, *q* Deum eſſe ſanctum, &
r p.1598, 1599. actum purum; *r* & eius ſanctitatem eſſe à
s p.4, 6. nobis imitandam; *s* & eſſe verum Deum;
t p.22. *t* & Dominum omnium; *u* & auctorem
u p.382. ſanctitatis.

9 * *Qui maledixerit patri ſuo, aut matri,*
morte moriatur, &c. *x* Maledictio illicita x p.1903.
eſt, ſi quis imprecet, aut optet malum al te-
rius, vt illi malum eſt. Multò magis illici-
tum maledicere parẽtibus, per quos à Deo
eſſe accepimus. *y* Debetur parentibus re- y p.2039.
uerentia. *z* Rectè tantæ irreuerentiæ im- z p.1279,
ponitur pœna mortis. Vid. Exo. 21. n.15, 17. 1293, 1843.
10 * *Si mœchatus quis fuerit*, &c. *a* Ma- a p.2336.
gnum peccatum eſt adulterium. *b* Ideo b p.1279,
morte plectendum. 1293, 1843.
11 * *Qui dormierit cum nouerca*, &c. *cum*
12 *nuru*, &c. *c* Inceſtus turpe peccatum, c p.2337.
d morte punitur. d p.1279,
13 * *Qui dormierit cũ maſculo*, &c. *e* Infa- 1293, 1843.
me peccatum ſodomia. *f* morte puniendũ. e p.2341.
Sanguis eorum ſuper eos. Hebraica lit- f Vid. ſupra litt. d.
tera *Beth*, quam vulgata vertit ſuper, ſi-
gnificat etiam *Contra*. Effuſio ſanguinis
eſt contra eum, ex quo funditur; quatenus
ad effuſionẽ ſanguinis conſequitur mors.
14 * *Qui ſupra vxorem filiam, duxerit*
matrem eius, &c. Qui acceperit in vxo-
rem filiam, & matrem, &c. *g* Inceſtus tur- g p.2337.
piſſimus *h* igne plectendus. h Vide ſup.
15 * *Qui cum iumento*, &c. *i* Beſtialitas litt. d.
16 *k* morte plectenda. *Pecus quoque occidite.* i p.2340.
Non quod pecus peccauerit, ſed ad ſcele- k p. vt ſup.
tis immanitatem indicandam. litt. d.
17 * *Qui acceperit ſororem ſuam*, &c. Pu-
nitur *l* turpiſſimus inceſtus. *Portabunt ini-* l p.2337.
quitatem ſuam. *m* Ad peccatum conſequi- m Vt ſupra
tur pœna, cuius ſymbolum eſt onus, qua- litt. d.
tenus moleſtiam affert. Iniquitas pro pœ-
na iniquitatis, Cauſa pro effectu.
18 * *Qui coierit cum muliere in fluxu men-*
ſtruo, &c. *n* Sciens, & conuictus pœna n Vide ſup.
mulctatur. nam ignorans, debebat ſacrifi- litt. d.
cium offerre, vt ab ea immunditia purga-
retur.
19 * *Turpitudinem materteræ*, &c. *o* Alijs o p.2337.
inceſtus generibus imponitur *p* pœna. p Vid. ſup.
20 * *Qui coierit cum vxore*, &c. *q* Pergit litt. d, m.
21 alia inceſtus genera punire. *Abſque libe-* q Vid. lit.
ris morientur. An hoc dicit, quia ſtatim ſup.
iubet occidi, ac proinde fœtus, qui fortaſſe
conceptus fuit, non poteſt naſci? An quia
faciet Deus in pœnam, vt ex eo inceſtu
non naſcantur filij?

r p.2066. * *Cuſtodite leges meas*, &c. r Diuinis 22
pręceptis obtemperandum. *Ne vos euo-*
s p.1193. *mat terra.* s Cibus corruptus, ſymbolum
t p.1279. peccati: t Vomitus, diuinæ vltionis ſym-
bolum.
* *Nolite ambulare in legitimis natio-* 23
u p.2152. *num*, &c. u Non ſunt male agentes imi-
tandi. *Quas ego expulsurus ſum ante vos.*
x p.23. Innuunt hæc verba 1. x Eſſe in Deo proui-
y p.25. dentiam. 2. y Eſſe Deum vltorem male
z p.1279. agentium. 3. z Solere amiſſionem bono-
rum temporalium eſſe pœnam peccati.
Habentur ſimilia ſupra cap. 18. à v. 27.
a p.198. *Abominatus ſum eas.* a Formatur actus
odij, cum appetitus auertitur ab eo, quod
b p.1574. malum æſtimatur. b Charitatis actus eſt,
odiſſe peccatum, quatenus diuinæ volun-
tati contrarium, iuriſque diuini læſiuum.
* *Vobis autem loquor: Poſſidere*, &c. 24
LXX. & Chald. *Vobis dixi.* Non eſt mu-
tatio in Deo: omne verbum diuinum eſt
æternum, licet nobis manifeſtetur in tem-
pore. Sermo eſt de Dei promiſſione, facta
olim Abraham, & nunc ipſis Iſraelitis de
poſſeſſione terrę Chanaan. Habemus Dei
exemplo c licitum eſſe, licita promittere. c p.2124.
d & Deum eſſe Dominum omnium, qui d p.22.
bona quæcunque tribuit quibus vult. &
e in Deo eſſe prouidentiam, *Poſſidete*. e p.23.
Separaui vos à cæteris populis. f & à Deo f p.349.
eſſe noſtram electionem, vt eadem verba
indicant. g & Deum eſſe agentem libe- g p.26.
rum; quoniam quæcunque vult facit.
25 * *Separate ergo vos*, &c. h Reperit pręe- h p.1124.
ceptum cæremoniale de non edendis im-
mundis. *Ne polluatis animas veſtras*, &c.
i Macula in animam inducitur per pec- i p.1275.
catum.
26 * *Eritis mihi ſancti*, &c. k Vide ſupra k *Vid.c.*11.
cap. 11. v. 24, 25. v. 24, 25.
Vir, ſiue mulier, in quibus pythoni- p. 4, 43,
cus, &c. l Pœna imponitur ſuperſtitioni 1598, 1599,
diuinationis, quæ per manifeſtam dæmo- 2083, 2084
num inuocationem fit. l p.2009.
Vide ſupra v. 3. lit. b, c, d, f.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

S V M M A.

Agitur de ſanctitate legali Sacerdotum. 1. Prohibentur Sacerdotes contaminari in mortibus; & radere caput, ac barbam; & ſuas carnes incidere, & ducere vxorem ſcortum, & repudiatam à marito. 2. Damnatur flammis filia Sacerdotis in ſtupro deprehenſa. 3. Prohibetur Summus Pontifex diſcooperire caput, veſtimenta ſcindere, in vllo mortuo contaminari, egredi de ſanctis, ducere vxorem vllam præter virginem. 4. Prohibetur ab altaris miniſterio quiſquis maculam habuerit; nempe cæcus, claudus, paruo vel grandi vel torto naſo, fracto pede vel manu gibbus, lippus, albuginem habens in oculo, iugem ſcabiem, impetiginem in corpore, herinoſus.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen: Loquere ad ſacerdotes fi-
lios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur ſacerdos in
mortibus ciuium ſuorum, 2 niſi tantùm in conſanguineis,
ac propinquis, id eſt, ſuper patre, & matre, & filio, & filia,
fratre quoque, 3 & ſorore virgine quæ non eſt nupta viro:
4 ſed nec in principe populi ſui contaminabitur. 5 Non
radent caput, nec barbam, neque in carnibus ſuis facient in-
ciſuras. 6 Sancti erunt Deo ſuo, & non polluent nomen eius: incenſum enim
Domini, & panes Dei ſui offerunt, & ideo ſancti erunt. 7 Scortum & vile proſti-
bulum non ducent vxorem, nec eam quæ repudiata eſt à marito: quia conſecrati
ſunt Deo ſuo, 8 & panes propoſitionis offerunt. Sint ergo ſancti, quia & ego
ſanctus ſum, Dominus, qui ſanctifico vos. 9 Sacerdotis filia ſi deprehenſa fuerit
in ſtupro, & violauerit nomen patris ſui, flammis exuretur. 10 Pontifex, id eſt,
ſacerdos maximus inter fratres ſuos, ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis oleũ,
& cuius manus in ſacerdotio cõſecratæ ſunt, veſtituſq; eſt ſanctis veſtibus, caput
ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet: 11 & ad omnem mortuum non
ingredietur omnino. ſuper patre quoque ſuo & matre non contaminabitur.
12 Nec egredietur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum ſan-
ctæ vnctionis Dei ſui ſuper eum eſt. Ego Dominus. 13 Virginem ducet vxorem:
14 Viduam autem & repudiatam, & ſordidam, atque meretricem non accipiet,
ſed puellam de populo ſuo: 15 ne commiſceat ſtirpem generis ſui vulgo gentis
ſuæ: quia ego Dominus qui ſanctifico eum. 16 Locutuſq; eſt Dominus ad Moy-
ſen, dicens: Loquere ad Aaron: Homo de ſemine tuo per familias qui habuerit
maculam, non offeret panes Deo ſuo, 18 nec accedet ad miniſterium eius: ſi cæ-

cus

Digitized by Google

eus fuerit, ſi claudus, ſi paruo vel grãdi, vel torto naſo, 19 ſi fracto pede, ſi manu,
20 ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impeti-
ginem in corpore, vel hernioſus. 21 Omnis qui habuerit maculam de ſemine
Aaron ſacerdotis, nõ accedet offerre hoſtias Domino, nec panes Deo ſuo: 22 ve-
ſcetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario, 23 ita dumtaxat, vt intra ve-
lum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare
non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui ſanctifico eos. 24 Locutus
eſt ergo Moyſes ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnem Iſrael, cuncta quæ fue-
rant ſibi imperata.

Interpretatio litteralis.

N*E contaminetur Sacerdos*, &c. 1
a p.858. *a* Eſt præceptum cęremoniale. 2
1124. *b* quod Eccleſiæ mores figurat. 3
b p.1125. de quibus infra in myſtica in-
terpretatione.
e p.650. * *Sancti erunt Deo suo*, &c. *c* Sancti de- 6
bent eſſe ſacrorum miniſtri. *Non pollnent*
d p.37. *nomen eius.* *d* Eſt Deus venerandus. Non
eſt eius Maieſtas vt quid pollutum tra-
e p.851. ctanda. *Incensum enim*, &c. *e* Decet ſa-
cra ſigna venerari.
* *Scortum, & vile proſtibulum*, &c. 7
f p.858. *f* Erat ea obſeruantia ad maiorem reue-
g p.834. rentiam diuini cultus. *g* Et intelligimus,
eſſe congruenter in matrimonio impedi-
menta, quæ contractum eius nullum red-
dunt.
h p.443. * *Ego sanctus sum. Dominus.* *h* Summũ, 8
& infinitum ens, *Dominus Iehouah*: ac
proinde actus puriſſimus. *Qui sanctifico*
i p.298, *eos.* *i* Auctor ſanctitatis.
382. * *Si deprehensa fuerit in ſtupro*, &c. 9
k p.2334. *k* Prohibetur ſtuprum; quo & ſibi puella
iniuriam infert, & patri, præſertim Sum-
mo Sacerdoti. Habet admixtam irreue-
l p.2039. rentiam in parentem, *l* qui colendus eſt;
& in Summum Sacerdotem vnctũ oleo,
m p. 2034. *m* proinde violatio rei ſacræ admiſcetur,
quę ſpectat ad ſacrilegium *Flammis exu-*
n p.1279, *retur.* *n* Magno peccato, magna imponi-
1293, 2099, tur pœna.
2104. * *Pontifex, id eſt, Sacerdos maxi-* 10
o p.858, *mus*, &c. *o* Præceptum cæremoniale, ad
1124. maiorem reuerentiam diuini cultus.
* *Super patre suo non contaminabitur.* 11
Indicat, Summum Sacerdotem, etiam vi-
uente patre, conſecrari potuiſſe, nempe ſi
pater eſſet impotens ad miniſtrandum.
* *Ne polluat Sanctuarium Domini.* 12
Ipſius immũditia, ad Sanctuarij immun-
p p.2034. ditiam ſpectabit. *p* Committet ſacrile-
gium, quia ſacram vnctionem violabit.
Sacrilegij ſymbolum pollutio.
q p.858, * *Virginem ducet vxorem*, &c. *q* Ad 13
1124. maiorẽ reuerentiam, diuini cultus. *r* Erat 14
r p.834. impedimentum quoddam ad matrimo- 15
nium.
s def.4597. * *Qui habuerit maculã, non offeret*, &c. 17
t p.854, *s* Irregularitates legales enumerantur, 18
1124. impedimenta ad ſacra miniſteria. *t* Ad 19
20 maiorem ſacrorum miniſteriorum reue-
21 rentiam. *Si iugem scabiem.* Scabies, eſt
aſperitas cutis cum prurituu, natura cor-
poris interiora expurgante, noxioſq; hu-
mores foras expellente, c.4745. *Impeti-*
ginem. Eſt impetigo fœdatio cutis ſerpẽs
cũ pruritu. Morbus ſimilis ſcabiei, ſqua-
moſus, corpuſque dehoneſtans, c.4721.
Herniosus. Qui herniam patitur, morbũ
ſcroti intumeſcentis: & propriè cum eru-
pto peritonæo, corpus aliquod in ſcrotum
ceciderit, c.4719.
22 * *Vescetur tamen panibus, qui offerun-*
tur in Sanctuario. Differebant hi panes,
à panibus propoſitionum. *u* Sunt aliquæ u p.1970.
oblationes Sacerdotibus offerendæ, vt in
ſuum vſum inſumant.
23 * *Contaminare nõ debet Sanctuarium*
meum. *x* Prohibet hoc genus ſacrilegij, x p.2034.
cuius ſymbolum pollutio.
Ego Dominus qui sãctifico eos. *y* A quo y p.298.
ſanctitas. 382.

Interpretatio myſtica.

1 N*E contaminetur Sacerdos in morti-*
bus, &c. Immũditia legalis, immun-
ditiam ſignificabat moralem peccatorũ a.
vt indicat Paulus Hebr.9.13, 14. Mors,
ſymbolum eſt peccati, Ioan.5.24. & 6.50.
Iac.2.17, 20, 26. 1.Ioan.3.14. Ergo Mor-
tuus, peccatoris ſymbolum eſt. Macula,
peccatum ſignificat, Ioſ.22.17. Pſal.14.2.
Igitur contaminari in mortibus, ſiue ra-
tione mortuorum, eſt peccatũ contrahere
occaſione conuerſationis cũ peccatoribus.
a Eam conuerſationem docentur ſecun- a p.913,
dum ſenſum huius loci myſticum debere 914.
fugere Sacerdotes in actionibus ad bona Vid. Gloſ.
a temporalia pertinentibus. * *niſi tantum*
in consanguineis, & propinquis, nempe
cum *b* ordinata charitas, & *c* ratio neceſ- b p.1543.
ſitatis docet iuuandos eſſe cõſanguineos, c p.2040.
& propinquos in bonis temporalibus.
d Impedimentum afferre ſolent ad perfe- d p.661.
ctionem temporalia: *e* ideo Clericis cupi- e def.4634.
ditatis radices, & occaſiones pręcidendæ.
5 * *Non radent caput, nec barbam, nec*
in carnibus ſuis facient inciſuras. Abſti-
nere ab his debebant Sacerdotes in mor-

tibus

f Gloſſa. tibus etiam ſuorum. *f* Caput, mens eſt,
c.5612. Capilli, in Sacerdote, ſunt cogita-
tiones ad Sacerdotis munera pertinentes,
c.5606. Barba, grauitatem, & auctorita-
tem ſignificat, c.5477. Carnes pro actibus
appetitus ſenſitiui ſumuntur. *Caro*, inquit
Apoſtolus, *concupiſcit aduerſus ſpiritum.*
g p.1731, 2152. Myſticus ſenſus eſt: *g* Non debere eos,
qui ſe Deo deuouerunt ad offerendum ei
ſacrificium ſiue euchariſticum, ſiue iuſti-
tiæ, vllo impiorum, Deo mortuorum, etiã
parentum, exemplo, aliaue occaſione mo-
h p.1267. ueri, vt *h* caput radant, id eſt, vt à cogita-
tionibus, & deſiderijs ceſſent ad ſacerdo-
i p.1268. tale munus attinentibus: vt *i* barbam ra-
dant, id eſt, deturpata vitijs Sacerdotij
k p.1271, 1272. dignitate, vileſcant: vt *k* in carnibus faciãt
inciſuras, id eſt, vt moralium virtutum,
quæ humanum affectum ornant, præcla-
ram connexionem, & ordinẽ turpi actio-
ne perturbent. Hi mali effectus poſt pa-
tratum peccatum conſequuntur.
* *Sacerdotis filia ſi deprehenſa fuerit in* 9
ſtupro, & violauerit nomen patris ſui,
flammis exuretur. Sacerdotis filia, eſt ani-
ma, quam ſibi Chriſtus filiam generat per
Baptiſmi gratiam; vt ipſi Chriſto virgi-
nem caſtam exhibeat. Stuprum commit-
titur, cum ſuadenti diabolo, conſenſus
ad peccatum, præſertim infidelitatis, præ-
betur. Huic ſtupro ignis æternus in pœ-
nam decernitur.
* *Sacerdos maximus inter fratres ſuos,* 10
l p.478. *ſuper cuius caput*, &c. *l* Sacerdos maxi-
m p.429. mus, eſt Chriſtus Ieſus; *m* ſuper cuius hu-
manitatem *fuſum eſt oleum* Verbi diuini
per hypoſtaticam vnionem. *Vnxit te*
Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participi-
bus tuis, id nempe eſt, *inter fratres ſuos.*
Caput ſuum non diſcooperiet. Non depo-
net è capite Cidarim. Caput, inquit Pau-
lus, Chriſti Deus. Chriſtus Ieſus ſemper
Deus, ſemper Sacerdos ſummus, Rex
ſemper ſupremus. quod ſemel aſſumpſit,
nũquam dimiſit. *Veſtimenta non ſcindet.*
n Iob 29, 14. *n* Quatenus veſtimentũ iuſtitię, gratiæq;
ſymbolum eſt; *o* Ieſus Chriſtus veſtimen-
Iſa 61. 10. ta non ſcidit, quia ſumma innocentia ſem-
o p.494. per præditus; gratiam nunquam amiſit.
p Iob 38. 14. *p* Quatenus veſtimentum corruptionis
ſymbolum eſt, quia atteritur: *q* diuina
Iſa.50. 9. Ieſu Chriſti caro corruptionem paſſa non
& 51. 6,8. eſt. * *Ad omnem mortuum non ingredie-* 11
q p.570. *tur omnino.* *r* Nunquam Ieſus Chriſtus
r p.494. ratione peccati, culpæ vllius reus fuit.
Super patre quoque ſuo, & matre non con-
s p.494. *taminabitur.* *s* Quoniam Chriſtus Ieſus,
quamuis naturam humanam ex ſtirpe
Adæ peccatoris aſſumpſerit, originale
tamen peccatum non contraxit. * *Nec* 12
egredietur de ſanctis. Sãcta cęli, Eccleſięq;
figura fuerunt. Nunquam Chriſtus Ieſus
t p.491. egreſſus eſt de ſanctis, *t* quatenus ſemper

eius anima ab inſtanti conceptionis Dei
viſionem habuit; & *u* quatenus Eccleſiam u p.625,
militantem nũquam deſeruit, ſemper no- 899,902.
biſcum manens vſque ad conſumationem
13 ſęculi. * *Virginem ducet vxorem.* *x* Vxor x p.621,
Chriſti Eccleſia: *y* quæ virgo eſt, quate- 623,624.
nus Chriſti fidem immaculatam ſeruat. y p.629.
14 * *Viduam, & repudiatam, & ſordidam,*
& meretricem non accipiet, &c. Vidua,
repudiataq; Synagoga Iudęorũ. *z* Vidua, z p.568.
quatenus mortuus eſt in Cruce verus eius
ſponſus Ieſus Chriſtus. *a* Repudiata, qua- a p.1431.
tenus à Deo deſerta, ac reprobata. *b* Sor- b p.1428.
dida, & meretrix eſt ea multitudõ Genti-
litatis, quæ Chriſtum, & prędicatorçs eius
eſt perſecuta, nec Baptiſmo renouata vt
Chriſti ſponſa fieret. Sordida ob fœdita-
tem peccatorũ turpiſſimorum. Meretrix,
quatenus multis amatoribus adhęſit, mul-
titudinem deorum colens.
17 * *Homo, qui habuerit maculam, non*
offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad mi-
niſterium eius. Conditiones ſpirituales
myſticè deſcribuntur, quæ indignum red-
dunt Sacerdotem ad offerendum corpus,
& ſanguinem Chriſti, & quemlibet Fide-
lem ad offerendum Deo ſacrificiũ iuſtitię.
c Macula, eſt quodcunque peccatum c p.774,
mortale. Non eſt cum conſcientia peccati 1275.
mortalis ad ſacra myſteria accedendum.
18 * Cæcitas, ignorantiæ ſymbolum eſt,
Iſa.42.19.& 56.10. Matt.15.14.& 23.17.
d Cæcitas mentis in multis eſt, priuatio d p.1430.
luminis ſupernaturalis, infidelitatis effe-
ctus, & pœna: *e* In multis cæcitas mentis e p.1433.
eſt inconſideratio voluntaria: quatenus
homo ſpontè ſe auertit à conſideratione
alicuius intelligibilis, per quod intelligũ-
tur alia. *f* In multis eſt auerſio à conſide- f p.1434.
ratione alicuius intelligibilis, per quod in-
telliguntur alia: quam auerſionem cauſat
occupatio mentis circa alia, quę magis di-
ligit. Maximè obeſt cæcitas mentis ſacris
Sacerdotum miniſterijs, quæ maximum
mentis lumen requirunt, vt rectè exerceã-
tur. Impedit etiam acquiſitionem chri-
ſtianæ perfectionis; ad quam quiſque Fi-
delis incũbere omnibus viribus deberet.
Claudus, quatenus ob defectũ pedum,
aut crurum, non poteſt ambulare, aut non
rectè, vt claudicet; ſymbolum eſt hominis
non agentis opera bona, aut nõ rectè agẽ-
tis, 3.Reg.18.21. Pſal.17.46. Prou.26.6,7.
Hebr.12.13. Multis Sacerdos talentis eſt
præditus: non ſunt tenenda otioſa. *g* Qui g p.1037.
opera bona non agit, aut malè operatur,
reijcitur à regno cælorum.
Naſus, diſcretionis ſymbolũ eſt, *h* quæ h p.703.
in Sacerdotibus debet eſſe, per quos nobis
virtutum odores, & peccatorum fœtores
demonſtrantur, Cant.7.4. ex Gregorio.
i Debet etiam quiſque Fidelis, qui Sacer- i p.1710.
dos myſticus eſt, naſum diſcretionis ha-
bere:

bere: vt ſciat reprobare malum,& eligere
k p. 1767. bonum. k Paruo ſunt naſo, qui negligen-
ter agunt,& deficiunt in ſolicitudine, quę
adhiberi debet in exequendis ijs, quę ſunt
l p. 2771. rectè conciliata,& iudicata. l Grandi ſunt
naſo, qui ſolicitudinem adhibent ſuper-
fluam in agẽdis. Torto ſunt naſo, qui ſunt
m p. 1763. in agendo m temerarij, ac n præcipites:
n p. 1764. o qui prudentes ſecundum carnem ſunt;
o p. 1768. p qui aſtuti; q qui finem non rectum in
p p. 1769. conſultatione ſibi proponũt. Paruo etiam
q p. 1725. ſunt naſo, r qui in deliberatione ſunt
r p. 1727. nimium tardi, s qui non eligunt me-
s p. 1730. liora.

*Si fracto pede. Pes, ſymbolum eſt affe- 19
ctus. Animus enim affectu quaſi pedibus
fertur ad id, quod amat, Cant. 5. 3. Thren.
t p. 1711. 1. 9. Hebr. 12. 13. t Prudentiæ regula eſt
appetitus rectus. ſeu, Vera agendorum
ratio eſt, quę recto appetitu conformatur.
Ergo fracto pede eſt, qui prauum habet
u p. 817. appetitum. u Habet autem prauum affe-
ctum, qui abijcit per contemptum ea, per
x p. 1155. quę homo retrahitur à peccato. x Qui ad
y p. 1164. malum finem afficitur. y Qui voluntatem
ſuam diuinæ voluntati non conformat.
z p. 1239. z Qui inordinato amore fertur in ſeipsũ,
1240. & in temporalia.

Si fracta manu. Manus, ſymbolum eſt
operis,& executionis, Iob 16. 18. Pſal. 7. 4.
a p. 1152. & 23. 4. & 25. 10. & 35. 11. a Fracta manu
b p. 1153. eſt, qui male agit. Fracta manus eſt b opus
1154. 1155. malum ex malo vel obiecto, vel circum-
ſtantia, vel fine.

*Si gibbus. Gibbus, quaſi inflatus ap- 20
paret vel in dorſo, vel in pectore, vel in
vtroque. Inflari autem transfertur ad ani-
mum, cum ſuperbia effertur, Sap. 4. 19.
1. Cor. 4. 6, 18, 19. & 13. 4. Coloſſ. 2. 18.
c p. 2381. c Repellitur à Sacerdotij miniſterijs ſu-
d p. 1242. perbus. d Nam ex appetitu propriç excel-
lentiæ peccabit in multis. Superbiæ actus
numeramus in noſtra Introd. par. 1. diſt.
13. à prop. 1382.

Si lippus. Lippitudo eſt oculorum la-
crymantium vitium, cum putredo ab his
defluit. Oculi, mentis,& conſiderationis
ſymbolũ ſunt, Iob 10. 4. & 14. 3. Pſal. 13. 3.
& 93. 9. & 118. 18. Ergo lippus eſt, è cuius
intellectu profluit putredo doctrinæ cor-
ruptæ, ac erroris. e Is arcendus à Sacerdo- e p. 1342.
tio tum reali, ne alios docendo inficiat; 1344.
tum myſtico, quia ſine vera fide impoſſi-
bile eſt placere Deo ſacrificium iuſtitiæ.

Si albuginem habens in oculo. Albugo
eſt oculi macula, ſed alba. impedit viſum.
lucis quãdam ſpeciem habet: ſed tenebris
oculum offundit. Illuſionum ſymbolum
videtur eſſe. f Variæ hominibus à dæmo- f p. 889.
ne illuſiones contingunt: qui transfigurat
ſe in angelum lucis. Malum autem noſtrũ
diabolus intendit, etiam cum videtur bo-
num proponere, ac ſuadere. Illuſionibus
decepti arcendi à Sacerdotio, ne decipiant
alios. Opera, quæ ab illuſa mente proce-
dunt, difficile vt placeant Deo.

*Si iugem ſcabiem habens in corpore, ſi
impetiginem, vel hernioſus.* Tres concu-
piſcentiæ his tribus morbis videntur figu-
rari: quæ turpiſſimæ ſunt in Sacerdote
tum propriè dicto, tum myſtico. g Scabies g p. 1241.
cum prurit u, cupiditas diuitiarum eſt, & 2161, 2165,
auaritia, quæ ſuis ſolicitudinibus animum 2167, 2168.
pungit; & radix eſt peccatorum. h Impe- h p. 2222,
tigo fœdans corpus, & pruriens, ambitio- 2223, 2224
nem ſignificat, & immoderatum honoris 2225, 2388
appetitum: qui diuinæ imaginis, quæ in
homine eſt, pulchritudinem deturpat, &
innumerabiles ſolicitudines affert. i Her- i p. 2318, &
nia, quatenus eſt morbus in ſcroto circum ſeqq. vſque
teſticulos, qui ſunt ſeminis inſtrumenta, ad p. 2328.
luxuriæ vitium indicat. Eſt autem luxuria
illecebra innumerabilium peccatorum, &
turpiſſimos effectus gignit.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

S V M M A.

Agitur de obſeruantiis circa oblata, & offerenda. 1. Prohibentur Sacerdotes, ſi fuerint immundi, accedere ad oblata; & veſci ex illis, ſi leproſi fuerint, aut ſeminiflui; & non niſi purificati, ſi quid immundum tetigerint. 2. Prohibetur eſus morticini, & capti à beſtia. 3. Arcentur ab eſu ſanctificatorum alienigena, inquilinus Sacerdotis, mercenarius, filia alteri nupta. 4. Præcipitur in holocauſtum offerri maſculum immaculatum, & beſtias pacificas immaculatas; & non recipi oblationes alienigenæ; & non offerri fœtus ante diem octauum; & hoſtiam pro gratiarum actione comedi eodem die.

1 LOcutus quoque eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs: 2 Loquere ad Aaron
& ad filios eius, vt caueant ab his quæ conſecrata ſunt filiorũ Iſrael,
& non contaminent nomen ſanctificatorum mihi, quæ ipſi offerunt.
Ego Dominus. 3 Dic ad eos,& ad poſteros eorum: Omnis homo,
qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata ſunt, & quæ obtulerunt filij
Iſrael Domino, in quo eſt immunditia, peribit corã Domino. Ego ſum Dominus.
4 Homo de ſemine Aaron, qui fuerit leproſus, aut patiens fluxum ſeminis, non
veſcetur

Digitized by Google

veſcetur de his quæ ſanctificata ſunt mihi, donec ſanetur. Qui tetigerit immũdum
ſuper mortuo, & ex quo egreditur ſemen quaſi coitus, 5 & qui tangit reptile, &
quodlibet immundum, cuius tactus eſt ſordidus, 6 immundus erit vſque ad ve-
ſperum, & non veſcetur his quæ ſanctificata ſunt: ſed cùm lauerit carnem ſuam
aqua, 7 & occubuerit ſol, tunc mũdatus veſcetur de ſanctificatis, quia cibus illius
eſt. 8 Morticinum & captum à beſtia non comedent, nec polluentur in eis. Ego
ſum Dominus. 9 Cuſtodiant præcepta mea, vt non ſubiaceant peccato, & mo-
riantur in Sanctuario, cùm polluerint illud. Ego Dominus qui ſanctifico eos.
10 Omnis alienigena non comedet de ſanctificatis, inquilinus ſacerdotis & mer-
cenarius non veſcentur ex eis. 11 Quem autem ſacerdos emerit, & qui vernacu-
lus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. 12 Si filia ſacerdotis cuilibet ex po-
pulo nupta fuerit: de his quæ ſanctificata ſunt & de primitijs non veſcetur. 13 ſin
autem vidua, vel repudiata, & abſque liberis reuerſa fuerit ad domum patris ſui:
ſicut puella conſueuerat, aletur cibis patris ſui. Omnis alienigena comedendi ex
eis non habet poteſtatem. 14 Qui comederit de ſanctificatis per ignorantiam,
addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit ſacerdoti in Sanctuarium,
15 Nec contaminabunt ſanctificata filiorum Iſrael, quæ offerunt Domino: 16 ne
fortè ſuſtineãt iniquitatem delicti ſui, cùm ſanctificata comederint. Ego Dominus
qui ſanctifico eos. 17 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 18 Loquere
ad Aaron & filios eius, & ad omnes filios Iſrael, diceſque ad eos: Homo de domo
Iſrael & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuã, vel vota
ſoluens, vel ſponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocauſtum Domini,
19 vt offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus, & ouibus, & ex
capris: 20 ſi maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile. 21 Homo
qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſoluens, vel ſponte offe-
rens, tam de bobus quàm de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile ſit:
omnis macula non erit in eo. 22 Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem ha-
bens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, neç ado-
lebitis ex eis ſuper altare Domini. 23 Bouem & ouem, aure & cauda amputatis,
voluntariè offerre potes; votum autem ex eis ſolui non poteſt. 24 Omne animal,
quod vel contritis, vel tuſis, vel ſectis ablatiſq; teſticulis eſt, nõ offeretis Domino,
& in terra veſtra hoc omnino ne faciatis. 25 De manu alienigenæ non offeretis
panes Deo veſtro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta & maculata
ſunt omnia: non ſuſcipietis ea. 26 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
27 Bos, ouis, & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub vbere matris
ſuæ: die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. 28 Siue illa bos,
ſiue ouis, non immolabuntur vna die cum fœtibus ſuis. 29 Si immolaueritis ho-
ſtiam pro gratiarum actione Domino, vt poſſit eſſe placabilis, 30 eodem die co-
meditis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. Ego Dominus.
31 Cuſtodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus. 32 Ne polluatis nomen
meum ſanctum, vt ſanctificer in medio filiorum Iſrael. Ego Dominus qui ſanctifi-
co vos, 3 & eduxi de terra Ægypti, vt eſſem vobis in Deum ego Dominus.

Interpretatio litteralis.

2 *Caueant.* Abſtineant, ſi fuerint
immundi. *Conſecrata.* Hebr.
Sacra, id eſt, Dedicata, c. 2211.
Nomen ſanctificatorum mihi.
a p. 858, 1224. Hebr. Nomen ſanctũ meum, a Sunt præ-
cepta cæremonialia ad maiorem reueren-
tiam diuini cultus. *Non contaminent.*
b p. 37. Indicant hæc verba b Deum eſſe colendũ,
c p. 39. c & glorificandũ, d & ſacra eſſe veneranda.
d p. 851. 3 * *Peribit coram Domino.* e Congruum
e p. 1293. eſt à male agendo, pœnarum commina-
tione deterrere.

8 * *Nec polluentur in eis.* f Pollutio, pec- f p. 1293.
cati ſymbolum. 1275.
9 * *Cuſtodiant præcepta mea.* g Diuinis g p. 2066.
præceptis parendum. *Vt non ſubiaceant*
peccato. Habes 1. h Eſſe peccatum id eſt, h p. 1293.
actum humanum malum, ſeu non confor-
mem rationi. 2. i Peccati cauſam eſſe vo- i p. 1226.
luntatem, quatenus ſine adhibitione regulæ
legis diuinæ, operatur. *Et moriantur in*
Sanctuario. k Effectus peccati pœna, k p. 1276.
l quam Deus comminatur. *Cum polluerint* 1279.
illud. Sacrilegio. m Symbolum ſacrilegij l p. 1293.
pollutio. m p. 1293.

u p.298, 382. polutio. *Qui ſanctifico eos.* u Sanctitatis
auct r.
Vernaculus domus eius. Seruus, qui 11
in eius domo natus eſt, & nutritus. *Inqui-*
linus, Qui manet ad tempus tantum in
domo eius, & non eſt de genere eius.
* *Alienigena*, Qui non eſt ex eius genere, 13
c.1147.
* *Qui comederit de ſactificatis per igno-* 14
rantiam addet quintam partem, &c. In-
† p.1351. dicant hæc 1. † Ignorantiam eſſe pecca-
o p.1828. tum, cum vitari poteſt, ac debet. 2. o Re-
ſtituendum eſſe, quod iniuſtè acceptū eſt.
p p.1799. 3. p Ius delicto læſum, pœna compenſari,
Addet quintam partem in pœnam.
* *Nec contaminabunt ſanctificata*, &c. 15
q p.2034. q Sacrilegio inquinabunt. Iniuriam rebus
Deo ſacris inferent ea irreuerentia. Sym-
bolum ſacrilegij pollutio. *Ne forte ſuſti-*
r p.1276, *neant iniquitatem delicti ſui*, &c. r Ne pœ-
1279, 1293. nam luant. Pœnam cōminatur. vt ſup. v.8.
* *Vel vota ſoluens, vel ſponte offerens.* 18
s p.1968. s Aliquæ oblationes, quæ in cultum Dei
t p.1969. offeruntur, ſpontaneæ ſunt: t aliquæ ne-
ceſſariæ, vt quæ voto offeruntur.
* *Maſculus immaculatus erit*, &c. 19
u p.858, u Præceptum cæremoniale ad maiorem 20
1124. reuerentiam diuini cultus. Nobilior de- 21
bet eſſe oblatio, quæ per holocauſtum to-
ta cedit in honorem Dei.
* *De manu alienigena non offeretis*, &c. 25
Diſcimus cum excommunicatis non com-
municare, præſertim in diuinis. *Alienige-*
na. Hebr. *Necbār*, videtur pro Gentili
ſumi. *Quia corrupta, & maculata ſunt*
omnia. Bona temporalia bonitatem quā-
dam moralem recipiunt à viro bono, cui
ea deſeruiunt: vt quæ Dei cultui deſer-
uiunt, ſanctitatem quādam recipiunt mo-
ralem à Deo. Dona Gentilium, maculata
dicuntur, quia ea offerentes erant macula-
ti falſa religione, & idololatria.
* *Septem diebus erunt ſub vbere matris.* 27
Non ſunt Deo offerenda, quæ ſunt imper-
fecta. talis erat fœtus ante octauum diem,
nimium mollis.
* *Non immolabuntur vna die cum fœ-* 28
x p.1603. *toribus ſuis.* x Hoc cęremoniale præceptū
y p.2362, miſericordiam docet, y & fugere crudeli-
2364. tatem. Crudele quid, & ſæuum, eodem
tempore matrem, ac fœtum occidere.
* *Si immolaueritis hoſtiam pro gratia-* 29
rum actione, &c. *eodem die comedetis.* 30
z p.1979. LXX. Votum gratiarum. z Vota ſtatim
ſoluenda. non erat hoſtiæ conſumatio, ac
perfectio differenda in ſequentem diem.
a p.2066. * *Cuſtodite mandata mea*, &c. a Obe- 31
diendum Deo in omnibus.
* *Ne polluatis nomen meum ſanctum*, 32
b p.43. *vt ſāctificer in medio filiorum Iſrael. Ego*
c p.39. *Dominus qui ſanctifico vos.* b Deus ſāctus.
d p.1193, *Nomen meum ſanctum.* c Deus glorifi-
1275. candus, *Vt ſanctificer.* d Peccati ſymbo-
lum pollutio; *Ne polluatis.* e Lex vetus e p.1111.
bona, *Sanctifico vos.* Legibus meis bonis,
veraque religione. f Deus auctor ſancti- f p.298,
tatis, *Sanctifico vos.* 382.
33 * *Et eduxi de terra Aegypti, vt eſſem*
vobis in Deum. Ego Dominus. Beneficiū
tantum, quod ego vobis contuli, liberādo
vos à ſeruitute, & veram vobis mei reli-
gionem, & cognitionem exhibendo; hanc
animi gratitudinem exigit, vt meis pręce-
ptis pareatis. Docemur 1. g Eſſe benefa- g p.2084.
ctoribus grati animi officia exhibenda.
2. h Debitas eſſe Deo gratiarum actiones h p.2083.
pro beneficijs ab ipſo ſuſceptis. 3. i Ingra- i p.2090.
titudinis actum eſſe, mala pro bonis retri-
buere, *Ne polluatis nomen meum, qui*
ſanctifico vos, &c. 4. k Deum Iſraelita- k p.4, 6.
rum eſſe verum Deum, *Ego Dominus.*
Iehouāh, ſummum ens.

Interpretatio myſtica.

PRimo huius capitis cæremoniali præ-
cepto prohibentur veſci ex oblatis
immundi. Sacrificia veteris legis, teſte
Paulō Hebr.9. vmbra fuerunt ſacrificij
futuri, nempe oblationis corporis, & ſan-
3 guinis Chriſti. * a Ergo præceptum de a p.774.
non accedendo cum immunditia ad eſum
veterum oblatorum, ſignificabat myſti-
cè præceptum de non accedendo ad ſa-
cram Euchariſtiam cum conſcientia pec-
cati mortalis.
4 * Leproſus, peccatoris hominis, & ab
aliorum commercio ſeparandi ſymbolum
eſt, Iſa.53.4. ex Ruperto 8. in Leuit. Tales
ſunt publici peccatores, qui ab eſu Eucha-
riſtiæ arcendi, donec corrigantur. Lepra,
morbus in cute, publicū peccatum ſignifi-
cat. Qui ſeminis fluxū patitur, eſt inconti-
5 nens, & luxuriæ deditus. * Qui immun-
dus eſt ex ſolo tactu immunditiam, ſigni-
ficat eum peccatorem, qui non operatur
ex malo habitu, & conſuetudine; ſed ta-
6 men labitur in mortale. * b Is non debet b p.775.
ad ſacram menſam accedere c vſque ad c p.781.
veſperum, id eſt, niſi pœnituerit, d & ſe d p.779.
lauerit aqua, id eſt, gratia Sacramēti Con-
feſſionis.
10 * Alienigenæ, id eſt, Infideles non ve-
ſcuntur pane euchariſtico; etiam ſi ſint in-
quilini, id eſt, in terris Fidelium habitent;
etiam ſi mercenarij, id eſt Fidelibus ſer-
11 uientes. * Emptus à Sacerdote, eſt qui per
Baptiſmum à ſeruitute diaboli liberatur.
Vernaculus, eſt Dei ſeruus, qui in domo
Sacerdotis, id eſt, in Catholica Eccleſia,
natus per Baptiſmum, Sacramentis ali-
tur, & verbo Dei.
12 * Filia Sacerdotis alteri nupta, eſt ani-
ma renata per Baptiſmum, quæ diabolo
deſponſatur per peccatum, præſertim in-
13 fidelitatis. * Quæ ſi vidua euaſerit, &

repudiata, id eſt, ſi ad Deum conuerſa
diabolum reliquerit; & orbata fuerit fi-
lijs, id eſt, à malis operibus ceſſauerit; lice-
bit ei cibo euchariſtico veſci.
* Altero huius capitis cęremoniali prę- 21
cepto conditiones præſcribuntur oblatio-
num offerendarum. Veteres autem obla-
tiones ſacrificium iuſtitiæ ſignificabant,
vt ſupra dictum eſt. Eo ſacrificio noſtram
voluntatem, & nos ipſos offerimus Deo.
Fit autem hoc ſacrificium bonorum ope-
e p.292. rum exercitio. *e* Placet Deo maximè ma-
f p.1152, ſculus, id eſt, actus virtutis heroicę. *f* Non
1298. placet opus cum macula, id eſt, cũ aliqua
peccati labe. * Quod peccatum ſignificet 22
cęcitas, & aliæ maculæ, quæ hic numeran-
tur, intelligi poteſt ex ijs, quę in pręceden-
te capite in ſenſu myſtico dicta ſunt.
* *Bouem, & ouem aure, & cauda am-* 23
putatis, voluntariè offerre potes, votum au-
g p.1968. *tem ex eis solui non poteſt.* *g* Aliqua opera
h p.1969. voluntaria ſunt, *h* aliqua neceſſariò faciē-
da, quia promiſſio interceſſit facta Deo.
Auris, obedientiæ ſymbolum eſt, Pſal.17.
45. & 39.7. Cauda, perſeuerantiæ, Greg.
1. Mor. 40. Opera voluntaria offerre Deo
poſſumus vt lubet, modò peccati macula
non admiſceatur. At opera ex voto non
i p.1978. licet offerre *i* ſine aure obedientiæ, id eſt,
ſecundum eum modum, ſecundum quem
k p.1979. offerre præcipimur: *k* nec ſine cauda per-
ſeuerantiæ; quia perſeuerandum nobis eſt
in reddendis votis vſque ad finem.
* *Omne animal, quod vel contritis*, &c. 24
Teſticuli ſunt vaſa ſeminis; ſemen eſt in-
ſtrumentum generationis. Proles autem
ſpiritualis eſt tum gratia, tũ bona opera.
Habetur gratia per verbum Dei, & per
Sacramenta: fons bonorum operum fides.
Ergo hoc cæremoniale præceptum duo ſi-
l p.650, gnificat. Primum, *l* eos, qui defectu ſpiri-
701,702. tualium teſticulorum, nempe doctrinæ, &
Gloſſa. bonæ vitę; nõ reperiuntur apti ad gignen-
dos filios Deo .i. non ſunt idonei ad prędi-
candum verbum Dei, & ad Sacramenta
miniſtrãda; non eſſe ad Eccleſię miniſteria
n p.1336, Deo offerendos. Secundum, *n* eos, qui ca-
1342. rent Fide Chriſtiana, & gratia non eſſe

idoneos ad bona opera facienda, æternæ
vitæ meritoria, & Deo placentia.
25 * *De manu alienigenæ nõ offeretis panes*
Deo, &c. *o* Alienigenæ ſunt omnes Infide- *o Vide Pa-*
les, pręſertim Hęretici, Greg. 16. Mor. 22. *tres in Syl.*
Indicatur 1. *p* Opera Infideliũ non placere *Alleg verb.*
Deo. 2. *q* Non placere Deo cœnam Hære- *Alienige-*
ticorum, neque doctrinam. Panis, prędica- *na.*
tionis ſymbolum eſt, Amos 8. 11. 3. *r* Non p p.1336,
eſſe cum Hæreticis, & alijs Infidelibus 1342.
communicandum, præſertim in diuinis. q p.1425.
27 * *Bos, ouis, & capra cum genita fuerint,* r p.913,
ſeptem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ: 1422.
die autem octauo, & deinceps offerri pote-
runt Domino. Bos, ouis, & capra, munda
animalia generantur, cũ Fideles Baptiſmi
Sacramentum accipiunt. Mater Fidelium
Eccleſia eſt. Vbera Eccleſię Sacramentum
corporis, & ſanguinis Chriſti: quo alimur,
& perficimur, & vitæ æternæ pignus acci-
pimus. *s* Septem diebus, huius vitę tẽpus s p.768,
ſignificatur: quo tempore Fideles Sacra- 771.
mento euchariſtico perficiũtur, vt hoſtiæ
reddantur perfectæ pro ſacrificio laudis
æternæ, quod octauo die Deo offertur in
cælo. Octauus dies vitam æternam ſigni-
ficat, c. 1948.
28 * *Siue bos, ſiue ouis, non immolabuntur*
vna die cũ fœtibus ſuis. Mater, Synagogę
ſymbolũ eſt reſpectu Chriſti, & Eccleſiæ:
quia ex Iudæorum genere fuit Chriſtus,
& Apoſtoli, qui Eccleſiam fundauerunt,
Cant. 3. 4, 11. & 8. 1, 2, 5. Iſa. 50. 1. Mater
Synagoga in lege veteri immolabatur
Deo, quatenus Deo accepta erant eius ſa-
crificia, & cæremoniæ, & opera in fide
Chriſti venturi facta, & vt vmbrę futuro-
rum. Filij Synagogę in lege noua immolã-
tur Deo, quatenus Chriſtus cruento, & in-
cruẽto ſacrificio Deo offertur, & Apoſto-
li, ac reliqui Fideles placent operibus ſuis
Deo propter gratiam, quam à Chriſto ac-
cipiunt. *t* Non licet eodem die matrem, t p.864,
& filios immolare: quia tempore gratiæ 865.
non licet vti operibus cæremonialibus le-
gis veteris, Chriſti figuratiuis.
29 * *Si immolaueritis hoſtiam*, &c. *u* Vota u p.1979.
ſtatim ſoluẽda. Vid. ſupra in sẽſu litterali.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Agitur de ſolennitatibus, quæ toto anno erant à populo Iſraelitico celebrãda. 1. De obſeruatione ſeptimi diei in quaque hebdomada. v. 3. 2. De Paſchate ſeptem diebus celebrãdo. à v. 5. et de primitiis meſſis ſecũdo die offerendis. à v. 10. 3 De ſolẽnitate Pentecoſtes. à v. 15. 4. De ſolennitatibus tubarum, et expiationis, et tabernaculorũ menſe ſeptimo celebrandis. à v. 24.

1 LOcutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere filijs Iſrael,
& dices ad eos: Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabis ſanctas. 3 Sex
diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbati requies eſt, vocabi-
tur ſanctus. omne opus non facietis in eo. ſabbatum Domini eſt in
cunctis habitationibus veſtris. 4 Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſanctæ, quas cele-
brare

brare debetis temporibus ſuis. 5 Menſe primo,quartadecima die menſis ad ve-
ſperum, Phaſe Domini eſt: 6 & quintadecima die menſis huius,ſolẽnitas azimo-
rum Domini eſt. Septem diebus azyma comedetis. 7 dies primus erit vobis ce-
leberrimus,ſanctuſque: omne opus ſeruile non facietis in eo: 8 ſed offeretis ſacri-
ficium in igne Domino ſeptem diebus:dies autem ſeptimus erit celebrior & ſan-
ctior:nullumq; ſeruile opus facietis in eo. 9 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen,
dicens: 10 Loquere filijs Iſrael,& dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis terrã,quam
ego dabo vobis,& meſſueritis ſegetẽ,feretis manipulos ſpicarũ, primitias meſſis
veſtræ, ad ſacerdotem: 11 qui eleuabit faſciculũ coram Domino,vt acceptabile
ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit illum. 12 Atque in eodem die,
quo manipulus conſecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocau-
ſtum Domini. 13 Et libamenta offerentur cum eo,duæ decimæ ſimilæ cõſperſæ
oleo in incenſum Domini, odorēq; ſuauiſſimũ: liba quoque vini,quarta pars hin.
14 Panem,& polentam,& pultes non comedetis ex ſegete,vſque ad diē qua offe-
retis ex ea Deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in generationibus,cunctiſq;
habitaculis veſtris. 15 Numerabitis ergo ab altero die Sabbati,in quo obtuliſtis
manipulum primitiarum,ſeptem hebdomadas plenas, 16 vſque ad alteram diem
expletionis hebdomadæ ſeptimæ,id eſt,quinquaginta dies: & ſic offeretis ſacrifi-
cium nouum Domino, 17 ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum
duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini.
18 Offeretiſq; cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos,& vitulum de
armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis, in
odorem ſuauiſsimum Domino. 19 Facietis & hircum pro peccato,duoſq; agnos
anniculos hoſtias pacificorum. 20 Cumq; eleuauerit eos ſacerdos cum panibus
primitiarum coram Domino,cedent in vſum eius. 21 Et vocabitis hunc diem
celeberrimum,atque ſanctiſsimum: omne opus ſeruile non facietis in eo. Legiti-
mum ſempiternum erit in cunctis habitaculis,& generationibus veſtris. 22 Poſt-
quam autem meſſueritis ſegetem terræ veſtræ,non ſecabitis eam vſque ad ſolum:
nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus & peregrinis dimittetis eas.
Ego ſum Dominus Deus veſter. 23 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
24 Loquere filijs Iſrael: Menſe ſeptimo, prima die menſis, erit vobis ſabbatum,
memoriale,clangentibus tubis,& vocabitur Sanctum: 25 omne opus ſeruile non
facietis in eo, & offeretis holocauſtum Domino. 26 Locutuſq; eſt Dominus ad
Moyſen,dicens: 27 Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit ce-
leberrimus,& vocabitur ſanctus: affligetiſq; animas veſtras in eo,& offeretis ho-
locauſtum Domino. 28 Omne opus ſeruile non facietis in tempore diei huius:
quia dies propitiationis eſt,vt propitietur vobis Dominus Deus veſter. 29 Omnis
anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis: 30 & quæ operis
quippiam fecerit,delebo eam de populo ſuo. 31 Nihil ergo operis facietis in eo:
legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus
veſtris. 32 ſabbatũ requietionis eſt,& affligetis animas veſtras die nono menſis:
A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra. 33 Et locutus eſt Do-
minus ad Moyſen, dicens: 34 Loquere filijs Iſrael: A quintodecimo die menſis
huius ſeptimi erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus Domino. 35 Dies pri-
mus vocabitur celeberrimus atque ſanctiſsimus: omne opus ſeruile non facietis
in eo. 36 Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino, dies quoque octauus
erit celeberrimus atque ſanctiſsimus,& offeretis holocauſtum Domino: eſt enim
cœtus atque collectæ: omne opus ſeruile nõ facietis in eo. 37 Hæ ſunt feriæ Do-
mini, quas vocabitis celeberrimas atque sãctiſsimas, offeretiſq; in eis oblationes
Domino, holocauſta & libamenta iuxta ritum vniuſcuiuſque diei: 38 exceptis
ſabbatis Domini,doniſq; veſtris,& quæ offeretis ex voto,vel quæ ſpõte tribueris
Domino. 39 A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis
omnes fructus terræ veſtræ,celebrabitis ferias Domini ſeptem diebus, die primo
& die octauo erit ſabbatum, id eſt, requies. 40 Sumetiſq; vobis die primo fru-
ctus arboris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum, & ramos ligni denſarum fron-
dium,& ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo veſtro: 41 cele-

brabitiſque ſolemnitatem eius ſeptem diebus per annum. legitimũ ſempiternum erit in generationibus veſtris. Menſe ſeptimo feſta celebrabitis, 42 & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis, qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis: 43 vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cùm educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus veſter. 44 Locutuſque eſt Moyſes ſuper ſolemnitatibus Domini ad filios Iſrael.

Interpretatio litteralis.

LOquere filiis Iſrael, & dices ad 2
a p.1068. *eos.* a Promulgatio eſt neceſſaria, vt lex obligandi virtutem habeat. Is enim modus eſt enũciandi ſubditis voluntatẽ ſuperioris obligatoriam.
b p.2000. * *Hæ ſunt feriæ Domini*, &c. b Præce- 3
ptum eſt morale. Habere aliquod tempus 4
deputatum ad vacandum diuinis.
* *Menſe primo quartadecima die* 5
c Vid. Propoſitiones Ex.12. *menſis*, &c. c Quæ ad explicationem, & theologiam huius præcepti ſpectant, dicta ſunt in Exod. 12.
* *Feretis manipulos ſpicarum, primi-* 10
tias meſſis veſtræ, &c. Meſſis prima intelligitur ex frugibus, quę tempeſtiuè matureſcunt. non licebat ex eis comedere, niſi prius hæc oblatio fieret. Erat ex ſpicis vi-
d p.1968, 1973. rentibus, d Oblatio voluntaria, alia ab oblatione primitiarum, quæ debebat fieri neceſſariò ad ſuſtẽtationem Sacerdotum. Abulenſis.
* *Altero die ſabbati.* Secunda die azy- 11
morum. Omnes dies azymorum ſabbata dicebantur, c.2185.
e p.1124. * *Præceptum eſt ſempiternum.* e Cære- 14
moniale. Æternum, in Scripturis dici ſolet, quod diu duraturum eſt, etiam ſi aliquando finem ſit habiturum, c.1138.
* *Pauperibus, & peregrinis dimittetis* 22
f p.1608. *eas.* f Miſericordiæ actus, eſurientes paſcere.
* *Omnis anima quæ afflicta non fuerit* 29
g p.2287. *die hac peribit de populis ſuis.* g Virtutis actus eſt ieiuniũ ad ſatisfaciendũ pro pec-
h p.1293. catis. *Peribit*, h Pœnā mortis cõminatur.
i p.781. *Myſtice.* i Pœnitentia eſt agenda, vt peccatorum remiſſio recipiatur.
* *Quæ operis quippiam fecerit*, &c. 30
k p.2000. k Præcipitur ſanctificatio diei feſti, l & 31
l p.1293. Imponitur pœna.
* *A veſpera vſque ad veſperam cele-* 32
brabitis ſabbata veſtra. Hunc morem ſer-
m p.1936. uat Eccleſia in officijs diuinis. m Ex hoc Dei præcepto intelligimus rationabilem eſſe Horarum canonicarũ inſtitutionem.
* *Vocabitur celeberrimus.* Erit celeber- 35
rimus. *Vocari*, ſæpe pro *Eſſe*, accipitur, c.2779.
* *Septem diebus offeretis holocauſta* 36
Domino, &c. vſque ad v.44. Octauo die congregabatur ad hanc ſolennitatem populus ex omnibus ciuitatibus: ideo ſubdi-
tur, *Eſt enim cœtus, atque collecta.* Chald. *Collecti enim eritis.* Afferebant ad hanc
40 ſolennitatem * *Fructus arboris pulcherrimæ.* LXX. *Fructum arboris pulchrum.* Pulcherrimũ quemque fructum. Chald. *Fructum arboris citrei.* Is fructus eſt pulcherrimus aſpectu. *Ramos ligni denſarum frondium.* Cuiuſcũque arboris, quod denſas frondes habet. Chald. *Et myrtum.*
Ex his ea theologia colligitur. 1. n Debe- n p.1915.
re creaturas intellectuales cultum, & honorem exhibere Deo. 2. o Debitas eſſe o p.2083.
Deo actiones gratiarum pro beneficijs ab ipſo acceptis. Fiebat enim hæc ſolennitas tabernaculorum poſt collectos fructus, *Quando congregaueritis omnes fructus terræ*; & in memoriā beneficij, quod Deus aluerit, & protexerit populum Iſraeliticum in deſerto in tabernaculis habitantẽ,
* *Vt diſcant poſteri veſtri, quod in taber-*
43 *naculis habitare fecerim*, &c. 3. p Exte- p p.1918.
riores corporis actus cõuenienter in cultũ exhiberi Deo. Signis enim ſenſibilibus excitatur mens ad actus ſpirituales, *Sumetiſque vobis fructus arboris pulcherrimæ*, &c.
4. q Congruè cultui publico tempus de- q p.1936.
terminari, *A quintodecimo die menſis ſeptimi*, &c. 5. r Materialia, & ſenſibilia r p.1919.
quædam conuenienter in cultum Deo dicari, *Habitabitis in tabernaculis*. 6. s Ora- s p.1947.
tioni, & cultui communi locum publicum 1961.
congruum eſſe, *Omnis, qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis.* 7. t Eſſe t p.1957,
Deo adorationis reuerentiā exhibendam, 1962.
præſertim ſacrificiũ, *Offeretis in eis oblationes Domino, holocauſta*, &c. 8. u Lice- u p.2264.
re ijs etiam delectabilibus moderatè vti, quæ neceſſaria non ſunt; ſi ſint loco, tempori, nobis, & ijs, quibus conuiuimus, conuenientia, *Et lætabimini coram Domino Deo veſtro.*

Interpretatio myſtica.

QVoniam vmbra fuit lex futurorum, & quæcũque in ea ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt; quid putamus ſeptem ſolennitates ſignificare, de quibus in hoc capite men-
3 tio fit? * 1. Sabbatum, in quo non licebat vllum opus ſeruile operari, videtur ſigni-
ficare a tum liberationem ab operibus ve- a p.864.
teris legis in Euāgelio per Chriſtum; tum Gloſſa.

b ve-

b p.781, 801. *b* veteris vitæ ceſſationem. Opera enim
ſeruilia, peccatorum opera ſunt, quibus
diabolo ſeruimus, & cōcupiſcentijs. Vide
alia Exo.23.32. in myſtica interpretatione.
c p.592. * 2. Feſtiuitas Paſchæ, eſt *c* tum Chriſti 5
d p.762. reſurrectio, *d* tum Euchariſtię Sacramen-
tum: quod tranſitum ſignificat Chriſti ex
hoc mundo ad Patrem, & pignus eſt vitæ
æternæ, per quod ex humanis miſerijs ad
cæleſtem felicitatem tranſimus. Videnda
quę myſticè diximus Exodi 12. * 3. Spicę, 10
ſymbolum ſunt virtutum, ac bonorū ope-
rum, quæ ad Euangelij, prædicationiſque
ſementem conſequuntur, Matth.4.28. ex
e p.1343. Greg.22.Mor.14. *e* Bona opera Deo offe-
renda. Cum bonis operibus ad Euchariſtię
f p.762. Sacramentum accedendum. * *f* Duo de- 13
cimæ ſimilæ ſunt humanitas, & diuinitas
Chriſti. Liba vini, diuinus eius ſanguis.
g p.929. * *g* Non licet panem ex ſegete comedere 14
vſque ad diem, qua ex ea offeremus Do-
mino: quia non permittitur nobis in hac
vita cæleſtis felicitatis pane frui, quæ eſt
fructus bonorū operum, vſque ad ingreſ-
ſum in cęlum, vbi perpetuū laudis ſacrifi-
cium offeremus pro beneficio bonorum
h p.79, 602. operum. * 4. *Solennitas Pentecoſtes, h* eſt 15
aduentus Spiritus ſancti, non ſolum ſuper
i p.80. Apoſtolos, *i* ſed ſuper omnem Fidelem, cū
gratiam recipit. Offertur in ea ſacrificium
nouum Domino, quia per gratiam noſter
animus renouatur. * Panes primitiarum 17
k p.366. duo, ſunt intellectus, & volūtas. * *k* Septē 18
agni, ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti.
l p.365. *l* Vitulus, & arietes duo, Fides, Spes, Cha-
ritas, cum libamentis, id eſt, cæteris virtu-
tibus, quæ cum gratia animæ infunduntur
m p.393, 2253. cum Spiritus ſanctus accipitur. *m* Immo-
lantur hircus, & duo agni, quatenus per
gratiam tres concupiſcentiæ frænantur.
n p.700. * 5. *n* Solennitas tubarum, eſt apoſtolica 24
prędicatio. Tuba enim prędicationis vehe
mentis ſymbolum eſt, Iſa.58.1. Oſ.8.1.
Apoc.4.1. * 6. Solennitas expiationis, eſt 27
o p.573, 584. expiatio noſtra *o* facta per Chriſtum in
Cruce, *p* & per Sacramenta, *q* & exerci-
p p.749. tium mortificationis. De quibus ſatis di-
q p.2272.
34 ctum eſt ſupra cap.16. * 7. *r* Solennitas r p.620.
tabernaculorum, quæ ſeptem diebus cele-
brabatur, ſignificabat ſtatum Eccleſię mi-
litantis, ac peregrinantis. Tabernaculum
enim Eccleſiæ ſymbolum eſt, Hebr. 9.12.
Tempus autem peregrinationis noſtrę ſe-
ptem dierum circulo voluitur. *s* Septem s p.748.
etiam dies, ſeptiformem Sacramentorum
gratiam ſignificant. Dies, gratiæ ſymbolū
37 eſt, Pſal.109.3. Cant.3.11. & 8.8. * *t* Sacri- t p.739.
ficia, quæ in ſolennitate tabernaculorum
quotidie offerebantur; ſacrificium corpo-
ris, & ſanguinis Chriſti ſignificabat, quod
quotidie Deo in Eccleſia immolatur.
40 * *u* Arborum fructus, & rami, quos Iſrae- u p.1046, 1600.
litę iubebantur ſumere; eſt imitatio Chri-
ſti, & Sanctorum, quæ à Fidelibus huius
vitæ tempore exercenda eſt in Eccleſia.
Arbores enim, hominum ſymbola ſunt,
Eccli.14.18. Ezech.31.3. Dan.4.7. Matt.
7.17. Quare fructus arboris pulcherrimę,
ſūt actiones Ieſu Chriſti, quas imitari de-
bemus. *x* Spatulæ palmarum, paſſiones, ac x p.2197.
victoriæ Martyrum. *y* Rami ligni denſa- Vid. Patres
rum frondium, ſiue myrti, ſunt exempla in Syl. All.
pœnitentium. Vis in myrto aſtrictoria, v. Palma,
c.4825. opera pœnitentiæ ſignificat, quæ lit.q.
concupiſcentias frænant. *z* Myrtus, viri y p.802, 808.
iuſti ſymbolum eſt, propter pulchritudi- z p.644.
nem, & fragrantiam bonorum operum,
Iſa.41.19. & 55.13. Zach.1.8. ex Ribera.
a Salices, ſunt cælibum, ac virginum imi- a p.2315.
tatio. Nam ſalicis folia contrita, & pota,
intemperantiam libidinis coercent, atque
in totum auferunt vſum, ſæpius ſumpta,
c.4850. Salices iuxta riuos, quatenus abū-
dè germinant, ſunt prolis felicis ſymbolū,
præſertim iuſtorum, ac in primis tot cæli-
36 bum in Eccleſia, Iſa.44.4. * 8. *b* Dies b p.969.
octauus celeberrimus, atque ſanctiſſimus,
in quo holocauſta offerebantur, quod cæ-
tus eſſet, & collectæ: æternam cæli felici-
tatem ſignificabat, ad quam congregabi-
tur omnis electorum cætus, ad ſempiter-
num laudis holocauſtum Deo offerēdum.
Dies enim octauus, alterius vitæ beatitu-
dinem ſignificat, vt ſæpè dictum eſt.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

SVMMA.

Tria iubentur. 1. Præcepta ceremonialia de lucernis tabernaculi concinnandis, & de panibus propoſitionis. 2. Præcepta iudicialia de blaſphemia, homicidio, verberatione, ac ſimilibus facinoribus puniendis. 3. Præcipit Deus blaſphemum quendam lapidari.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Præcipe filijs Iſrael, vt
afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum, ac lucidum, ad concinnādas
lucernas iugiter, 3 extra velum teſtimonij in tabernaculo fœderis.
Ponetq; eas Aaron à veſpere vſque ad mane coram Domino, cultu
rituq; perpetuo in generationibus veſtris. 4 Super candelabrum mundiſſimum
ponentur ſemper in conſpectu Domini. 5 Accipies quoque ſimilam, & coques

ex

ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas: 6 quorũ ſenos altrin-
ſecus ſuper menſam puriſſimam corã Domino ſtatues: 7 & pones ſuper eos thus
lucidiſsimum, vt ſit panis in monimentum oblationis Domini. 8 Per ſingula
ſabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filijs Iſrael fœdere ſempiterno:
9 eruntq; Aaron & filiorum eius, vt comedant eos in loco ſancto: quia Sanctum
ſanctorum eſt de ſacrificijs Domini iure perpetuo. 10 Ecce autem egreſſus filius
mulieris Iſraelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Iſrael, iurgatus
eſt in caſtris cum viro Iſraelita. 11 Cumq; blaſphemaſſet nomen, & malediɣiſſet
ei, adductus eſt ad Moyſen. (Vocabatur autem mater eius Salumith, filia Dabri de
tribu Dan.) 12 Miſeruntq; eũ in carcerem, donec noſſent quid iuberet Dominus.
13 Qui locutus eſt ad Moyſen, dicens: 14 Educ blaſphemum extra caſtra, & po-
nant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput eius, & lapidet eum populus
vniuerſus. 15 Et ad filios Iſrael loqueris: Homo, qui maledixerit Deo ſuo, por-
tabit peccatũ ſuum: 16 & qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur:
lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit.
Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur. 17 Qui percuſſerit, &
occiderit hominem, morte moriatur. 18 Qui percuſſerit animal reddet vicariũ,
id eſt, animam pro anima. 19 Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium ſuorum:
ſicut fecit, ſic fiet ei: fracturam pro fractura, oculũ pro oculo, dentem pro dente
reſtituet. qualem inflixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur. 21 Qui percuſſerit
iumentum, reddet aliud. Qui percuſſerit hominem, punietur. 22 Æquum iudi-
cium ſit inter vos, ſiue peregrinus, ſiue ciuis peccauerit: quia ego ſum Dominus
Deus veſter. 23 Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael: & eduxerunt eum, qui
blaſphemauerat, extra caſtra, ac lapidibus oppreſſerunt. Feceruntque filij Iſrael
ſicut præceperat Dominus Moyſi.

Interpretatio litteralis.

a p.1970. *Præcipe filiis Iſrael, vt afferant ti-* 2
bi oleum, &c. *a* Sunt Sacerdoti-
bus oblationes offerendæ, vt ad
diuinum cultum expendant.

* *Ponetque eas Aaron à veſpere vſque* 3
b p.1124. *ad mane,* &c. *b* Præceptum cæremoniale, 4
c p.858. modum diuini cultus determinans: *c* ad
maiorem eius reuerentiam. Ex quo intel-
d p.844. 1918. ligitur 1. *d* Oportere aliqua ſpecialia ob-
ſeruari in ijs, quæ pertinẽt ad cultum Dei:
vt hominum animi ad maiorem Dei re-
e p.1919. uerentiam adducantur. 2. *e* Materialia,
& ſenſibilia quædam, vt lumina, conue-
f p.846. nienter in cultum Dei adhiberi. 3. *f* Con-
gruos in Miſſa, & ante diuiniſſimam Eu-
chariſtiam luminum ritus eſſe.

g p. Vide eaſdẽ prop. 5 * *Accipies quoque ſimilam,* &c. *g* Theo- 5
logia eſt eadem, quæ de lucernis.

* *Vt ſit panis in monimentum oblatio-* 7
nis Domini. Vt Deus recordetur oblatio- 8
nis veſtræ, vt vos excitemini ad colendum 9
h p.1970, 1973. oblatione Deum. *h* Ad ius naturale per-
tinet, vt homo ex rebus ſibi datis à Deo
aliquid exhibeat in eius honorem.

* *Iurgatus eſt in caſtris cum viro Iſrae-* 10
lita. Verbum hebræum ſignificat litigare,
contendere, rixari. Fortaſſe contendebant
i p.1679. de fixione caſtrorum. *i* Rixa, bellum
quoddam eſt, quod inter priuatas perſo-
nas agitur.

* *Cumque blaſphemaſſet nomen,* & 11
maledixiſſet ei. Nomen, per excellẽtiam
Deus intelligitur. Nomen enim eſſentiam
ſignificat, c.1926. Eſſe autem per excellen-
tiam eſt Deus, qui eſt ſummum ens. Eſt
quædam reticentia nominis diuini ob re-
uerentiam, c.8744. *k* Magnum peccatum k p.1028.
blaſphemia. diuinæ Maieſtati derogat,
quatenus per illã negatur aliquid de Deo,
quod ei conuenit, vel affirmatur aliquid,
quod ei nõ conuenit. *l* Maledictio illicita l p.1903.
eſt, quatenus imperat, aut optat malum
alterius, vt illi malum eſt.

Adductus eſt ad Moyſen. Eſt accuſa-
tus. *m* Tenetur quiſque ad accuſandum, m p.1870. 1886.
ſi crimẽ in multitudinis corruptelam cor-
poralem, vel ſpiritualem vergat, & ſuffi-
ciens probatio poſſit adhiberi.

12 * *Miſeruntq; eum in carcerem. n* Licet n p.1858.
habenti publicam auctoritatem, alium
ſecundum ordinem iuſtitiæ incarcerare,
aut in pœnam, aut ad cautelam mali vi-
tandi.

Donec noſſent quid iuberet Dominus.
Docemur hoc exemplo 1. *o* Conſilium an- o p.1723.
te omnem electionem eſſe adhibendum.
2. *p* Deliberationem debere non eſſe præ- p p.1726.
cipitem, *q* ſed maturam. q p.1728.

14 * *Ponant omnes, qui audierunt, manus*
ſuas ſuper caput eius. r Non licet teſtibus r p.1882.
veritatem celare, cum legitimè à ſuperio-
re interrogantur.

Lapi-

Lapidet eum populus vniuerſus. Doce-
s p.1279. mur 1. *s* Conſequi pœnas ad peccatum,
t p.2099. quas Deus infligit. 2. *t* Superioris eſſe, ſub-
ditorum malefacta pœnis compenſare.
u p.2104. 3. *u* Pro culpæ quantitate pœnas licitas
x p.1830. eſſe, etiam quę vitam adhimunt. 4. *x* Pœ-
nam à Iudice iniunctam, ſoluendam eſſe.
y p.1843. 5. *y* Peccatotem occidere, peccatum non
eſſe; ſi legitimè fiat ob bonum commune.
* *Homo, qui maledixerit Deo suo,* &c. 15
z p.1126. z Pręcepta iudicialia ſunt, quæ ſequũtur. 16
a p.1279, Habemus 1. *a* Theologiã de pœnis, quam
2104, 2099, in præcedenti textu attulimus. 2. Illici-
1843. tam eſſe *b* maledictionẽ, *c* blaſphemiam,
b p.1903. *d* homicidium, * *e* percuſſionem, mutila- 17
c p.2028. tionem. 3. *f* Ius delicto læſum, pœna 18
d p.1844. compenſandum. 4. *g* Ius alterius com- 19
e p.1856. penſandum, iuſtumq; faciendum eſſe de- 20
f p.1799. biti ſolutione, *Reddet vicarium, Reddet* 21
g p.1800. *aliud.*
* *Aequum iudicium ſit inter vos, ſiue* 22
h p.1841. *peregrinus, ſiue ciuis peccauerit. h* Accipe-
re perſonam in iudicio, peccatum eſt.
Et eduxerũt eũ, qui blaſphemauerat, &c.
i p.2066. *i* In omnibus diuinis præceptis parẽdum.

Interpretatio myſtica.

De Candelabro, & lucernis Tabernaculi.

A*Llegoria.* Candelabrum, hominem 2
iuſtum ſignificat, & Doctorem
Eccleſiæ, Zachar. 4. 2. Matth. 5. 15, 16.
Summus autẽ Doctor, & ſummus iuſtus
a p.483. eſt Ieſus Chriſtus Ergo 1. *a* Candelabrum
in Sãctuario eſt Ieſus Chriſtus in Eccleſia.
b p.367. 2. *b* Septem lucernæ in candelabro, ſunt &
ſeptem ſpiritus, quibus fuit Ieſus Chriſtus
repletus, Iſa. 11. 2. Sapientia, intellectus,
cõſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, timor
Dei: quibus ſuam Eccleſiam Chriſtus
c p.748, illuſtrat. *c* Et ſeptem Sacramenta, quæ
749. lucem gratiæ producunt: quas lucernas
Sacerdos concinnat, quia miniſtri Sacra-
d p.365. mentorum ſunt Sacerdotes. *d* Et ſeptem
virtutes, Fides, ſpes, charitas, prudentia,
iuſtitia, fortitudo, temperantia, è quibus
lumen prodit bonorum operum: quæ vir-
tutes animo infunduntur cum gratia,
e p.1603. quam Sacramẽta producunt. *e* Et ſeptem
opera miſericordiæ tum corporalia, tum
ſpiritualia, in candelabro fundata merito-
rum Chriſti: quæ quaſi lumina viam oſtẽ-
dunt perueniendi ad præmium felicitatis
æternæ: quas lucernas charitatis oleum
nutrit; concinnat Sacerdos, id eſt, volun-
tas placendi Deo, & illum glorificandi.
f p.644. *f* Et multitudo iuſtorum, qui vitæ exem-
plo, in candelabro imitationis Chriſti fun-
g p.637. dato, Eccleſiam illuminant. *g* Et multi-
tudo Doctorum Catholicorum, quorum
doctrina, in Chriſti doctrina fundatur, qui
quaſi lucernæ ardentes, populorum men-
tes ſua prædicatione, & inſtructione illu-
ſtrant. Nam lux, ſymbolum eſt gratiæ,
& virtutum, & intelligentiæ, & rectæ
operationis, & doctrinæ veræ. vt Scriptu-
ra ſacra indicat in locis, quos citamus in
cc. 6525, 6526, 6527, 6531, 6534. *h* Sacer- h p.478.
dos iuſtorum, & Doctorum lucernas con-
cinnans, eſt Ieſus Chriſtus, quatenus ſuis
auxilijs illos iuuat. 3. *i* Oleum puriſſi- i p.77.
mum eſt & Spiritus ſanctus, Pſal. 22. 5.
& 44. 8. ex Auguſt. *k* & diuina bonitas, k p.9.
Cant. 1. 2. & charitas, Matth. 25. 3. *l* & l p.489.
Chriſtus, Cant. 1. 2. 4. *m* Lucernæ iugiter m p.371,
ardebant à veſpere vſque ad mane: quia 372, 373,
in nocte huius vitæ, & in tenebris, id eſt, 378.
dum in obſcuritate fidei ambulamus, in-
digemus lumine bonorũ operum, & exem-
plo iuſtorum, & prædicatione Doctorum,
& diuinis illuſtrationibus.

De duodecim panibus.

5 *a* A*Llegoria.* Panis, diuini verbi a *Ex Beda*
ſymbolum eſt, Amos 8. 11. Ergo *apud Gloſſ.*
1. *b* Duæ decimæ ſimilæ, ex quibus ſinguli b p.1370.
panes conſtabant, ſunt duo teſtamenta,
vetus, & nouum, ex quorum doctrina
conſtat Dei verbum, quod in Catholica
Eccleſia proponitur. Decimæ ſunt, quia
in vtroque teſtamento continẽtur decem
præcepta charitatis. 2. *c* Duodecim panes, c p.634,
ſunt duodecim Apoſtoli, & eorum ſucceſ- 637.
ſores, qui diuinum verbum prædicant, ac
proponunt. 3. *d* Menſa puriſſima, eſt Ec- d p.629,
cleſia Catholica; quæ in proponendo Dei 1369, 1373.
verbo, non poteſt errare. 4. *e* Panes om- e p.1380,
nes bini proponuntur, vt ſignificetur mi- 1388.
ra concordia tum inter veteris, & noui te-
ſtamenti Scriptores, tum inter Doctores
Catholicos, qui in quoque Eccleſiæ ſæculo
docuerunt. ob id binos Chriſtus ad prędi-
candũ diſcipulos miſit. Vel *f* Panes bini f p.1498,
proponũtur, vt ſignificetur per doctrinam 1522.
Catholicã duplicem charitatis actũ præ-
dicari, nempe dilectionis Dei, & proximi
ab vno charitatis fonte promanantẽ; quia
diligere docemur proximos propter Deũ.
5. *g* Thus luciſſimum ſuper panes; eſt g p.1398,
fructus, quẽ doctrina catholica perpetuò 1399, 1400.
parit pietatis, ac ſanctimoniæ. Nam thus,
ſymbolũ eſt religionis, ac pietatis, Iſa. 43.
23. & 66. 3. Ierem. 6. 20. & 17. 26. & Homi-
nis iuſti, Eccli. 50. 8, 9. 6. *h* Panes per ſin- h p.953.
gula ſabbata mutabantur, vt ſignificare-
tur Eccleſię Doctores non eſſe ſemper eoſ-
dem, ſed ſingulos poſt labores huius vitæ,
quæ circulo ſeptem dierum voluitur, ad
æternam vitam transferri, vt prædicatio-
nis ſanctæ præmium recipiant; & alios in
eorum locum ſuccedere, etiam ipſos præ-
mium prædicationis ſuſcepturos.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

S V M M A.

Quinque præcepta traduntur. 1. De non colendis agris anno ſeptimo. 2. De reſtituendis poſſeſſionibus anno quinquageſimo Iubilæi. 3. De venditione agrorum, ac domorum. 4. De non exigendis vſuris. 5. De venditione, ac redemptione perſonarum.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen in monte Sinai, dicens:
2 Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: Quando ingreſsi fue-
ritis terram quam ego dabo vobis, ſabbatizes ſabbatum
Domino. 3 Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis puta-
bis vineam tuam, colligeſq; fructus eius: 4 ſeptimo autem
anno ſabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum nõ
ſeres, & vineam nõ putabis. 5 Quæ ſponte gignet humus,
non metes: & vuas primitiarum tuarũ non colliges quaſi vindemiam: annus enim
requietionis terræ eſt: 6 ſed erunt vobis in cibum, tibi & ſeruo tuo, ancillæ &
mercenario tuo, & aduenæ, qui peregrinantur apud te: 7 iumentis tuis & peco-
ribus, omnia quæ naſcuntur, præbebunt cibum. 8 Numerabis quoque tibi ſeptẽ
hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciũt annos quadraginta
nouem: 9 & clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis
tempore in vniuerſa terra veſtra. 10 Sanctificabiſque annum quinquageſimum,
& vocabis remiſsionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe eſt enim iubileus.
Reuertetur homo ad poſſeſsionem ſuam, & vnuſquiſque rediet ad familiam pri-
ſtinam: 11 quia iubileus eſt & quinquageſimus annus. Non ſeretis, neque mete-
tis ſponte in agro naſcentia, & primitias vindemiæ non colligetis, 12 ob ſanctifi-
cationem iubilei, ſed ſtatim oblata comedetis. 13 Anno iubilei redient omnes
ad poſſeſsiones ſuas. 14 Quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne
contriſtes fratrem tuum, ſed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, 15 &
iuxta ſupputationem frugum vendet tibi. 16 Quanto plures anni remanſerint
poſt iubileum, tanto creſcet & pretium: & quanto minus temporis numeraueris,
tanto minoris & emptio conſtabit. tempus enim frugum vendet tibi. 17 Nolite
affligere contribules veſtros, ſed timeat vnuſquiſque Deum ſuum, quia ego Do-
minus Deus veſter. 18 Facite præcepta mea, & iudicia cuſtodite, & implete ea,
vt habitare poſſitis in terra abſque vllo pauore, 19 & gignat vobis humus fru-
ctus ſuos, quibus veſcamini vſque ad ſaturitatem, nullius impetum formidantes.
20 Quòd ſi dixeritis: Quid comedemus anno ſeptimo, ſi non ſeuerimus, neque
collegerimus fruges noſtras? 21 Dabo benedictionem meam vobis anno ſexto,
& faciet fructus trium annorum: 22 ſeretiſq; anno octauo, & comedetis veteres
fruges vſque ad nonum annum: donec noua naſcantur, edetis vetera. 23 Terra
quoque non vendetur in perpetuum: quia mea eſt, & vos aduenæ & coloni mei
eſtis. 24 vnde cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis cõditione ven-
detur. 25 Si attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, & voluerit
propinquus eius, poteſt redimere quod ille vendiderat. 26 ſin autem non habue-
rit proximum, & ipſe pretium ad redimendum potuerit inuenire: 27 computa-
buntur fructus ex eo tempore quo vẽdidit: & quod reliquum eſt, reddet emptori,
ſicq; recipiet poſſeſsionem ſuam. 28 quòd ſi non inuenerit manus eius vt reddat
pretium, habebit emptor quod emerat, vſque ad annum iubileum. In ipſo enim
omnis venditio redibit ad dominum, & ad poſſeſſorem priſtinum. 29 Qui ven-
diderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus im-
pleatur annus. 30 ſi nõ redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor poſſi-
debit eam & poſteri eius in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in iubileo.
31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vende-
tur. ſi ante redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad dominum. 32 Ædes
Leuitarum, quæ in vrbibus ſunt, ſemper poſſunt redimi: 33 ſi redemptæ nõ fuerint,
in iubileo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuitarum pro poſſeſſio-
nibus

uibus ſunt inter filios Iſrael. 34 Suburbana autem eorum non veneant, quia
poſſeſſio ſempiterna eſt. 35 Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu,
& ſuſceperis eum quaſi aduenam & peregrinum,& vixerit tecum, 36 ne accipias
vſuras ab eo,nec amplius quàm dediſti. Time Deum tuum,vt viuere poſſit frater
tuus apud te. 37 Pecuniam tuam non dabis ei ad vſuram, & frugum ſuperabun-
dantiā non exiges. 38 Ego Dominus Deus veſter,qui eduxi vos de terra Ægypti,
vt darem vobis terram Chanaān, & eſſem veſter Deus. 39 Si paupertate com-
pulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſeruitute famulorum,
40 ſed quaſi mercenarius & colonus erit: vſque ad annum iubileum operabitur
apud te, 41 & poſtea egredietur cum liberis ſuis, & reuertetur ad cognationem
& ad poſſeſſionem patrum ſuorum. 42 mei enim ſerui ſunt, & ego eduxi eos de
terra Ægypti.non veneant conditione ſeruorum: 43 ne affligas eum per poten-
tiam,ſed metuito Deum tuum. 44 Seruus & ancilla ſint vobis de nationibus quæ
in circuitu veſtro ſunt. 45 Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex
his nati fuerint in terra veſtra,hos habebitis famulos: 46 & hereditario iure trāſ-
mitteris ad poſteros, ac poſſidebitis in æternum. fratres autē veſtros filios Iſrael
ne opprimatis per potentiam. 47 Si inualuerit apud vos manus aduenæ, atque
peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit ſe ei, aut cuiquam de ſtirpe eius:
48 poſt venditionem poteſt redimi. Qui voluerit ex fratribus ſuis, redimet eum,
49 & patruus,& patruelis,& cōſanguineus,& affinis. Sin autem & ipſe potuerit,
redimet ſe, 50 ſupputatis dumtaxat annis à tempore venditionis ſuæ vſque ad
annum iubileum: & pecunia,qua venditus fuerat,iuxta annorum numerum & ra-
tionem mercenarij ſupputata. 51 Si plures fuerint anni qui remanent vſque ad
iubileum, ſecundum hos reddet & pretium. 52 ſi pauci, ponet rationem cum eo
iuxta annorum numerum,& reddet emptori quod reliquum eſt annorum, 53 qui-
bus ante ſeruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conſpectu
tuo. 54 Quòd ſi per hæc redimi non potuerit, anno iubileo egredietur cum libe-
ris ſuis. 55 Mei enim ſunt ſerui, filij Iſrael, quos eduxi de terra Ægypti.

Interpretatio litteralis.

a Vide Ex. 23.10. p.23, 1608. b p.1123. c p.1973. d p.37, 1915. e p.1973. g p.37, 1915.

S*Ex annis ſeres agrum tuum. a* De 3
hoc præcepto dictū eſt Exo.23.10.
* *Requietionis Domini.* Deo dicatę. 4
b Pręceptum hoc eſt morale,ad di- 5
uinum cultum ſpectans: genus hoc obla- 6
tionis præcipitur. *c* Ad ius naturale per- 7
tinet, vt homo ex rebus ſibi datis à Deo
aliquid exhibeat in eius honorem.

* *Propitiationis tempore.* Decima die 8
menſis ſeptimi erat ſolennitas expiatio- 9
nis, vt habetur c.23. v.27.

* *Sanctificabis annū quinquageſimum.* 10
Deo dicabis. quia in Dei honorem fiebat
remiſſio. Incidebat,vt aliqui putāt,annus
quinquageſimus in annum ſeptimum.
d Deus colendus. *e* Eſt aliquid in eius ho-
norem offerendum. *Vocabis remiſſionem.*
Erit remiſſio; vocare,pro facere. *Iubilaeus,*
Ita dictus à buccina arietina, qua clange-
bant. Nam Aries יבל *Iobel,* appellatur ab
Hebræis.

* *Ob ſanctificationem iubilæi.* Hebr. 12
Sanctus erit vobis. Deo dicatus, *g* ad Dei
cultum deſtinatus.

Sed ſtatim oblata comedetis. Hebr. Ex
agro comedetis prouentus eius. quæ ſpon-
tè ager tulerit, ſine veſtra opera, & indu-
ſtria.

h p.1126. i p.1787. k p.1818. l p.1906. m p.1908. n p.38. o p.2066. p p.1122. q p.1295. r p.1307.

14 * *Quando vendes quippiam,&c. h* Pręce-
15 ptum iudiciale. Per iudicialia pręcepta
16 determinabantur Iſraelitis iuſtitiæ inter
eos obſeruandæ. *i* Agitur de contractu
venditionis. *Ne contriſtes fratrem tuum,*
k Iniuſtum faciendo. *Iuxta numerum an-*
norum iubilæi, &c. *l* Rem vendere plus
quàm valeat, illicitum.

17 * *Nolite affligere contribules veſtros.*
Chald. Non decipiet vir proximū ſuum:
m Fraus in venditione, peccatum eſt con-
tra iuſtitiam.

Sed timeat vnuſquiſque Deum ſuum.
n Eſt Deus timendus.

18 * *Facite præcepta mea,* &c. *o* Tenetur
19 homo in omnibus diuinis præceptis obe-
dire.

Vt habitare poſſitis in terra abſque vllo
pauore. p Congruum fuit in lege veteri
tēporalia præmia proponere. Vt per tem-
poralia, quæ erant in affectu hominum
imperfectorum, manuduceret homines ad
Deum. Intelligimus ex hoc loco, *q* Opera
bona ſuum valorem, ac meriti rationem
habere. *r* & Poſſe bona temporalia ſub
meritum cadere: quatenus vtilia ſunt ad
opera virtutum, quibus perducimur ad
vitam æternam.

Vt * *Dabo*

** Dabo benedictionem meã vobis anno* 20
t p.45. *ſexto*,&c. Habes 1. Deum *s* liberalem 21
t p.53. eſſe, *t* benignum, *u* beneficum. 2. *x* Eſſe 22
u p.54. in Deo prouidentiam. 3. *y* Peculiarem Dei
x p.23. erga pios prouidentiam eſſe.
y p.380. ** Terra quoque non vendetur in perpe-* 23
z p.1787. *tuum*. *z* Eſt contractus emptionis,& ven- 24
ditionis. 25
a p.22. *Quia mea eſt*. *a* Deus omniũ Dominus. 26
1782. ** Quod reliquum eſt, reddet emptori.* 27
b p.1906. *b* Rem vendere plus quàm valeat, aut
1907. emere minus quàm valeat, illicitum.
c p.1913. ** Ne accipias vſuras ab eo*, &c. *c* Pro 35
mutuo vſuram accipere licitum non eſt. 36
Vſura eſt, cum quis pro re, quam alteri 37
mutuò tradidit, non ſolum ab eo rem
ipſam, ſed aliquod etiam pretium accipit.
** Ego Dominus Deus veſter*,&c. Affer- 38
tur ratio cur Deo Iſraelitæ obedire debe-
d p.22. rent. *d* Tum quia eſt Deus omnium Do-
1782.
minus, & peculiariter Deus, ac Dominus
Iſraelitarum, quatenus vt talis ab eis co-
gnoſcebatur per ipſius Dei peculiarem re-
uelationem. *e* Tum quia peculiaria in e p.54.
Iſraelitas beneficia contulerat. *f* Sunt be- f p.2084.
nefactoribus grati animi officia exhibẽda.
39 ** Si paupertate compulſus vendiderit*
40 *ſe tibi frater tuus*, &c. Intelligimus ex
41 hoc contextu 1. *g* Eſſe ius diuinum, *Mei* g p.1782.
42 *enim ſerui ſunt*. 2. *h* Non eſſe iniuſtum h p.1817,
43 faciendum, *Non opprimes ſeruiture fa-* 1818.
46 *mulorum*. 3. *i* Per peccatum, diuinum ius i p.1816.
55 lædi, *Ne affligas eum per potentiam, ſed*
metuito Deum tuum. 4. *k* Deum timen- k p.38.
dum eſſe, *Metuito Deum tuum*.
51 ** Si plures fuerint anni, qui remanent*
vſque ad iubilæum, ſecundum hos reddet
& pretium,&c. *l* Ius alterius compenſan- l p.1800.
dum, iuſtumque faciendum eſt debiti ſo-
lutionem.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

S V M M A.

Tria in hoc capite continentur. 1. Prohibetur idololatria, & cultus diuinus præcipitur. 2. A v. 3. Obſeruantibus diuina præcepta humana felicitas, & bonorum temporalium copia promittitur. 3 A v. 14 vſque ad finem capitis Contra inobedientes, egeſtatis, captiuitatis, pauoris, & aliarum calamitatum temporalium conſequutura pœna prædicitur.

1 EGo Dominus Deus veſter: 2 Non facietis vobis idolum &
ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis
in terra veſtra, vt adoretis eũ. ego enim ſum Dominus Deus
veſter. 2 Cuſtodite ſabbata mea, & pauete ad Sanctuarium
meum. ego Dominus. 3 Si in præceptis meis ambulaueritis,
& mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis plu-
uias temporibus ſuis, 4 & terra gignet germen ſuum, & po-
mis arbores replebuntur. 5 Apprehendet meſsium tritura
vindemiam, & vindemia occupabit ſementem: & comedetis panem veſtrum in
ſaturitate, & abſque pauore habitabitis in terra veſtra. 6 Dabo pacem in finibus
veſtris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas beſtias: & gladius non
tranſibit terminos veſtros. 7 Perſequemini inimicos veſtros, & corruent coram
vobis. 8 perſequentur quinque de veſtris centum alienos, & centum de vobis
decem millia: cadent inimici veſtri gladio in cõſpectu veſtro. 9 Reſpiciam vos,
& creſcere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiſcum.
10 Comedetis vetuſtiſsima veterum, & vetera nouis ſuperuenĩẽtibus proijcietis.
11 Ponam tabernaculum meum in medio veſtri, & non abijciet vos anima mea.
12 Ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, voſq; eritis populus meus. 13 Ego
Dominus Deus veſter: qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne ſeruiretis eis, & qui
confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis erecti. 14 Quòd ſi non au-
dieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, 15 ſi ſpreueritis leges meas, & iu-
dicia mea contempſeritis, vt non faciatis ea quæ à me conſtituta ſunt, & ad irritũ
perducatis pactum meum: 16 ego quoque hæc faciam vobis: Viſitabo vos ve-
lociter in egeſtate, & ardore, qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas
veſtras. Fruſtra ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur. 17 Ponam faciẽ
meam contra vos & corruetis coram hoſtibus veſtris, & ſubijciemini his qui ode-
runt vos. fugietis, nemine perſequente. 18 Sin autem nec ſic obedieritis mihi,
addam correptiones veſtras ſeptuplum propter peccata veſtra, 19 & conteram
ſuperbiam duritiæ veſtræ. Daboq; vobis cælum deſuper ſicut ferrum, & terram
æneam.

Digitized by Google

æneam. 20 Conſumetur incaſſum labor veſter, non proferet terra germen, nec
arbores poma præbebunt. 21 Si ambulaueritis ex aduerſo mihi, nec volueritis
audire me, addam plagas veſtras in ſeptuplum propter peccata veſtra: 22 immit-
tamque in vos beſtias agri, quæ conſumāt vos, & pecora veſtra, & ad paucitatem
cuncta redigāt, deſertæq; fiant viæ veſtræ. 23 Quòd ſi nec ſic volueritis recipere
diſciplinam, ſed ambulaueritis ex aduerſo mihi: 24 ego quoque cōtra vos aduer-
ſus incedam, & percutiam vos ſepties propter peccata veſtra. 25 inducamque
ſuper vos gladium vltorem fœderis mei. Cumque confugeritis in vrbes, mittam
peſtilentiam in medio veſtri, & trademini in manibus hoſtium, 26 poſtquam cō-
fregero baculum panis veſtri: ita vt decem mulieres in vno clibano coquant pa-
nes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non ſaturabimini. 27 Sin autem
nec per hæc audieritis me, ſed ambulaueritis contra me: 28 & ego incedam ad-
uerſus vos in furore contrario, & corripiam vos ſeptem plagis propter peccata
veſtra, 29 ita vt comedatis carnes filiorum veſtrorum & filiarum veſtrarum:
30 deſtruam excelſa veſtra, & ſimulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolo-
rum veſtrorum, & abominabitur vos anima mea, 31 in tantum vt vrbes veſtras
redigam in ſolitudinem, & deſerta faciam Sanctuaria veſtra, nec recipiam vltrà
odorem ſuauiſsimum. 32 Diſperdamque terram veſtram, & ſtupebunt ſuper ea
inimici veſtri, cùm habitatores illius fuerint. 33 Vos autē diſpergam in Gentes,
& euaginabo poſt vos gladiū, eritq; terra veſtra deſerta, & ciuitates veſtræ dirutę.
34 Tunc placebunt terræ ſabbata ſua cunctis diebus ſolitudinis ſuæ: quando fue-
ritis 35 in terra hoſtili, ſabbatizabit, & requieſcet in ſabbatis ſolitudinis ſuæ, eo
quòd non requieuerit in ſabbatis veſtris quando habitabatis in ea. 36 Et qui de
vobis remanſerint, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hoſtium, ter-
rebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugient quaſi gladium: cadent, nullo perſe-
quente, 37 & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi bella fugientes, nemo ve-
ſtrum inimicis audebit reſiſtere. 38 peribitis inter Gentes, & hoſtilis vos terra
conſumet. 39 Quòd & ſi de ijs aliqui remāſerint, tabeſcent in iniquitatibus ſuis,
in terra inimicorum ſuorum, & propter peccata patrum ſuorū & ſua affligentur:
40 donec confiteantur iniquitates ſuas, & maiorum ſuorum, quibus præuaricati
ſunt in me, & ambulauerunt ex aduerſo mihi. 41 Ambulabo igitur & ego contra
eos, & inducam illos in terram hoſtilem, donec erubeſcat incircumciſa mens eo-
rum: tunc orabunt pro impietatibus ſuis. 42 Et recordabor fœderis mei, quod
pepigi cum Iacob, & Iſaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero: 43 quæ cùm
relicta fuerit ab eis, complacebit ſibi in ſabbatis ſuis, patiens ſolitudinem propter
illos. Ipſi verò rogabunt pro peccatis ſuis, eo quòd abiecerint iudicia mea, & le-
ges meas deſpexerint. 44 Et tamen etiam cùm eſſent in terra hoſtili, non penitus
abieci eos, neque ſic deſpexi vt cōſumerentur, & irritum facerem pactum meum
cum eis. Ego enim ſum Dominus Deus eorum, 45 & recordabor fœderis mei
priſtini, quando eduxi eos de terra Ægypti in conſpectu Gentium, vt eſſem Deus
eorum. ego Dominus. Hæc ſunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Do-
minus inter ſe & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi.

Interpretatio litteralis.

1 Titulus. Hebr. מצבה *Matstsebah:* Statua. ita vertit chald. *Inſignem lapidem*, Aſpectabilem; nempe ob ornamentum, ob cęlaturam, ab hebræo שכה *Shacbah*, aſpicere. *Ego ſum Dominus Deus veſter.* c Prohibet idololatriam. d Docet, vnum eſſe Deum.

c p. 7. 2007. d p. 6.

2 * *Cuſtodite ſabbata mea, & pauete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.* Cum ego ſim verus, ac ſummus Deus; mihi cultum exhibete. præcipit autem cultum externum. Habes 1. e Deum verum, vnum eſſe, *Ego Dominus*. 2. f Deum colendum eſſe, *Cuſtodite*, &c. 3. g Exteriores corporis actus conuenienter in cultum exhiberi Deo, *Cuſtodite ſabbata.* 4. h Præceptum eſſe morale, habere aliquod temporis determinatum ad vacandum diuinis, *Cuſtodite ſabbata.* 5. i Materialia, & ſenſibilia quædam, vt Templa, conuenienter in cultum dicari Deo, *Pauete ad Sanctuarium meum.* 6. k Decere ſacra ſigna venerari, *Pauete ad Sanctuarium meum*.

e p. 6. f p. 335. 1915. g p. 1918. h p. 2000. i p. 1919. k p. 831.

Timere, panere, pro venerari, c.2763.
* *Si in præceptis meis ambulaueritis*, &c. 3
l p.2066. Docemur 1. *l* Dei præceptis parendũ eſſe.
m p.1295. 2. *m* Opera bona ſui m valorem, & meriti
rationem habere, *Si feceritis ea dabo vobis pluuias*, &c. 3. *n* Poſſe bona tempora-
n p.1307. lia ſub meritum cadere. Hic promittun-
o p.944. tur in præmium bona temporalia. 4. *o* Interdum bonos in hac vita proſperè agere
in præmiũ bonæ actionis, *Si feceritis*, &c.
p p.928. 5. *p* Contingere beatitudinem aliquam in
q p.2156, 2216. hac vita. *Dabo vobis*, &c. 6. *q* Licere bonis huius mundi vti ad finem honeſtum.
r p.2124. *Dabo vobis*, &c. 7. *r* Licitum eſſe licita
promittere, exemplo Dei, *Dabo vobis*, &c.
s p.1122. 8. *s* Congruum fuiſſe veteri legi temporalia præmia proponere, vt per temporalia,
quæ erant in affectu hominum imperfectorum, manuduceret homines ad Deum.
t p.308. * *Terra gignet germen suum.* *t* Sua m 4
vnaquæque res creata operationem habet.
Gignere, eſt operari.
u p.1602. * *Dabo pacem in finibus veſtris.* *u* Ma- 6
gnum bonum eſt pax. Hæc Iſraelitis promittitur.
* *Perſequemini inimicos veſtros*, &c. 7
x p.2188. Promittitur fortitudo in bello. *x* Præcla- 8
ra fortitudo eſt, quæ mortis pericula non
refugit propter bonum commune: vt contingit in iuſto bello.
* *Reſpiciam vos*, &c. Reſpicere, eſt be- 9
neficijs afficere, c.2721, 8503. & Cogno-
y p.26. ſcere, c.8505. Intelligimus 1. *y* Deum co-
z p.23. gnoſcere omnia. 2. *z* Eſſe in Deo proui-
a p.380. dentiam. 3. *a* Eſſe in Deo peculiarem pro-
b p.899. uidentiam erga pios. 4. *b* Iuſtos à Deo protegi, vt etiam ſupra, *Auferam malas beſtias*, &c.
c p.320. *Creſcere faciam: multiplicabimini.* *c* Eſt ex hominibus hominum generatio.
d p.1492. *Firmabo pactum meum vobiſcum.* *d* Eſt
e p.1491. amor Dei erga homines, *e* & amicitia cum illis.
* *Ponam tabernaculum meum in me-* 11
dio veſtri, &c. Tabernaculum Dei, in quo 12
Deus colebatur. Promittit ſe exhibiturũ
Iſraelitis veram religionem. *Ambulabo inter vos.* Greſſus, ſymbolum ſunt actionum, c.5308. Dicitur Deus ambulare cũ
aliquo, quatenus ei præbet auxilium. Promittit Deus Iſraelitis ſuæ amicitiæ effe-
f p.1592. ctus. *f* Amicitiæ effectus, eſt amico conui-
g p.1594. uere: *g* amico benefacere. Hæc Deus promittit.
* *Ego Dominus Deus veſter, qui* &c. 13
Oſtendit ſe verũ Deum ex operibus ſummæ potentiæ, qualia fuerunt miracula in
educendis Iſraelitis ex Ægypto patrata.
h p.16. Indicat ipſum eſſe colendum, qui eſt po-
i p.14. tentiſſimus, à quo tot beneficia receperũt.
k p.54. *h* Deus vnus. *i* Deus potens, *k* Deus be-
l p.37. neficus. *l* Deus colendus indicatur.
m p.1293. * *Quod ſi non audieritis me*, &c. *m* Con- 14
gruum à male agendo, pœnarum commi-
natione deterrere. Hoc agit Deus vſque
ad finem capitis.
16 * *Viſitabo vos*, &c. Viſitare, eſt interdũ
affligere, & pœnas quaſi iudicem ab aliquo exigere, c.2777. Docemur 1. *n* Supe- n p.2099.
rioris eſſe, ſubditorum malefacta pœnis
compenſare ex Dei exemplo. 2. *o* Etiam o p.2101.
multitudinem eſſe puniendam, cum contingit ipſam multitudinem peccare, *Viſitabo vos.* 3. *p* Pro culpæ quantitate pœnas p p.2104.
licitas eſſe. 4. *q* Deum vindicem eſſe, ac q p.25.
vltorem male agentium.
17 * *Ponam faciem meam contra vos.*
r Diuinæ iræ ſymbolum facies. r p.25.
18 * *Sin autem nec ſic obedieritis mihi*, &c.
19 *conterã ſuperbiam duritia veſtra.* *s* Actus s p.2382.
eſt ſuperbiæ, contemptus legum, ac præceptorum.
25 * *Inducam ſuper vos gladium*, &c.
26 Comminatur bellum, peſtem, famem.
t Docemur conſequi ad peccatum pœnas, t p.1279.
quas Deus infligit. *Baculum panis.* Metaphora. Chald. *Suſtentationem cibi.*
Vt decem mulieres in vno clibano coquãt panes, & reddant eos ad pondus. Tanta
erit penuria farinæ, vt vnus clibanus ſufficiat pro decem familijs; & panis è clibano extractus, reddendus ſit ſuis dominis
ad pondus. Paucitas panum hoc loquendi
modo ſignificatur: nam cum eſt panum
copia, non redditur ad pondus, ſed numeratò.
28 * *Septem plagis.* Numerus finitus pro
indeterminato, innumerabilibus plagis,
c.8444.
34 * *Tunc placebunt terræ ſabbata ſua*, &c.
Proſopopœia, c.8755. Senſus tribuitur rei
inanimæ.
36 * *Dabo pauorem in cordibus eorum*, &c.
u Timor, eſt paſſio, qua horret appetitus u p.238.
periculum imminentis mali.
39 * *Tabeſcent in iniquitatibus ſuis.* *x* Tri- x p.216.
ſtitiæ actus deſcribitur: quo appetitus cũ
quadam perturbatione, & inquietudine
execratur malum iam præſens; ſiue ſecundum rem ſit præſens, ſiue ſecũdum apprehenſionem. Effectus peccati triſtitia, *Tabeſcent in iniquitatibus ſuis.*
Propter peccata patrum ſuorum affligentur. *y* Contingit interdum vnum pro pec- y p.1290.
cato alterius puniri, quia ad ipſum peccantem ſpectat, vt quid illius; vt filius eſt
quid patris, & ciuis communitatis.
40 * *Donec confiteantur iniquitates ſuas*, &c.
41 Ex ijs, quæ ſequuntur vſque ad finem capitis, intelligimus 1. *z* Eſſe remiſſionem z p.996.
peccatorum, *Et recordabor fœderis mei
priſtini.* 2. *a* Pœnitentiam agendam eſſe, a p.781.
vt peccatorum remiſſio recipiatur. *Donec confiteantur peccata ſua*, &c. *Donec erubeſcat incircumciſa mens eorum.* 3. *b* Ve- b p.803.
ram pœnitentiam, confeſſionem ipſam
pec-

peccatorum includere, cum oportuerit;
excuſationes excludere, *Donec confiteantur iniquitates ſuas.* 4. *c* Poſſe vnum pro
c p.810. altero ſatisfacere, *Confiteantur iniquitates ſuas, et maiorum ſuorum.* * 5. *d* Diſpo- 43
d p.1927. ſuiſſe Deū multa non niſi petentibus largiri, *Tunc orabunt pro iniquitatibus ſuis.*
Et recordabor, &c. 6. *e* Deum exorabilem
e p.55. f p.56. eſſe, *f* ac miſericordem. *Tunc orabunt, & recordabor.* 7. *g* Dei cum hominibus ami-
g p.1481. citiam eſſe. * *Et recordabor fœderis mei,* 42
h p.2124. *quod pepigi cum Iacob,* &c. 8. *h* Licitum
i p.2125. eſſe, licita promittere. & *i* ſtandum eſſe
promiſſis. * *Recordabor fœderis mei pri-* 45
k p.2126. *ſtini.* 9. *k* Infidelem non eſſe, qui non
implet quod promiſit; ſi conditiones perſonarum, ac negotiorum ſunt mutatæ.
* *Et tamen cũ eſſent in terra hoſtili, non* 44
penitus abieci eos. Et ſupra v. 15, & 16.
Quod ſi non audieritis me, &c. *viſitabo vos velociter in egeſtate,* &c.
* *Hæc ſunt iudicia,* &c. Auctor legis 45
veteris Deus, *Quas dedit Dominus.* Legis veteris miniſter Moyſes, *Per manum Moyſi.* Manus, miniſterij ſymbolum eſt, c.6589.

Interpretatio myſtica.

QVoniam Paulus Tabernaculum Eccleſiam interpretatur, & docet, vmbram fuiſſe legem veterem futurorum, & omnia propter noſtram inſtructionem ſcripta fuiſſe: aperit nobis ipſe adytum ad huius capitis interpretationem myſticam tum allegoricam, tum tropologicam.

Allegoria.

NOn facietis vobis idolum, &c. Idola 1
ſunt errores, & hæreſes, *a* vt eſt
a Vid. Eph. 5.5. & Patres in Syl. Alleg. v. Idolum. cõmunis Patrum ſententia. Terra, Eccleſiæ militantis ſymbolum eſt, can. 7622.
b p.1425. *b* Prohibentur falſa dogmata, & hæreſes. quæ vt idola veritatem non habent, ſed hominum figmenta ſunt.
* *Cuſtodite ſabbata mea, & pauete ad* 2
c p.774. 851,1342. *Sanctuarium meum,* &c. *c* Vera religio, & doctrina Catholica, & Sacramenta, & euchariſticũ ſacrificium, & Eccleſiæ ritus amplectenda, & venerãda ſunt. Hæc ſunt vera ſabbata, quatenus conſcientiæ quietem, pacemq; gignunt in animis. *d* Hæc
d p.629. Sanctuarium, quatenus per hæc morum ſanctitas habetur, & gratia.
* *Dabo vobis pluuias,* &c. Pluuia, diui- 3
na bona ſignificat in Eccleſiam effuſa, præ- 4
ſertim doctrinam ſalutarem, Deut. 32. 2. Pſal. 67. 10. & 71. 6. Eccli. 36. 26. Germen, ſpiritualem generationem ſignat, Iſa. 4. 2. & 14. 21. & 27. 6. & 45. 8. Ierem. 23. 5. Arbores, Fideles, c.5383. Poma, ſunt bona opera, Cant. 4. 13. ex Greg. *e* Hæc omnia e p.1398.
bona gignit legis Euangelicæ obſeruantia.
5 * *Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem.*
Meſſis, exuberantis boni ſymbolum eſt, Prouerb. 6. 12. Iſa. 9. 3. & 17. 11. & 27. 11. Significat etiam magnum fructum, qui ad Euangelij prædicationem eſt conſecutus, Iſa. 9. 3. & 18. 5. Matt. 9. 37. Vindemia, lætitiæ ſymbolum eſt, & boni, fructuſq; qui cõſequitur ad laborẽ, & opus, Eccli. 33. 17. Eſt & ſymbolum euchariſtici ſacrificij, & Sacramenti; Iſa. 25. 6. Deſcribitur fructus, qui exiſtit cum pura Catholica Fides cõſeruatur. *f* Exiſtit magna Infidelium con- f p.1393,
uerſio, & concurſus ad ſacra Eccleſiæ hor- 1396.
rea: quod ſymbolo meſſis ſignificatur.
g Exiſtit euchariſtici Sacramẽti frequen- g p.772.
tia: quam vindemia ſignificat. *h* Exiſtit h p.700.
frequens diuini verbi prædicatio, & populorum inſtructio, per ſemẽtem ſignificata, vt nullum ſit otium euangelicis operarijs, in baptizando, in Sacramentis miniſtrandis, in prædicando occupatis.
Et comedetis panem veſtrum in ſaturitate. Panis, eſt euchariſticũ Sacramentum, Ierem. 11. 19. Io. 6. 32. 1. Corinth. 10. 16. & 11. 26. *i* Is panis in ſaturitate comedi- i p.767.
tur, cum dignè percipitur, ac proinde conſolatio ſpiritualis conſequitur.
Abſque pauore habitabitis in terra ve-
ſtra. *k* Terra noſtra eſt Eccleſia tum mili- k Gloſſa.
tans, tum triumphans. *l* Is fructus, ex di- l p.769.
gna Euchariſtiæ ſumptione exiſtit: vt ſimus in hac vita ſine pauore, qui ad peccatum mortale conſequitur. Præbet enim Euchariſtia vires, vt nunquam ad peccatum mortale labamur, ſi diuinum cibum dignè frequentemus. *m* Et quia Euchari- m p.768.
ſtia eſt pignus vitæ æternæ; in qua nullus eſt pauor: Euchariſtiç digna ſumptio efficit, vt in cælo ſine pauore habitemus.
6 Idem ſequẽtibus verbis explicatur: * *Da-*
bo pacem in finibus veſtris: dormietis, &
non erit, qui exterreat. *n* Is, cui nulla eſt n p.921,
peccati mortalis conſcientia, in quo pax eſt 1601,1643.
mentis cum Deo, & ſenſus cum ratione, magna cum animi tranquillitate in diuinorum contemplationem incumbit. Somnus, contemplationis ſymbolum eſt, Cant. 2. 7.
Auferam malas beſtias & gladius non tranſibit terminos veſtros. Beſtiç, Diaboli, ac hoſtium Eccleſiæ ſymbolũ ſunt, Apoc. 12. 7. Gladius, cædem ſignificat, c.6197.
o Promittitur pijs Catholicis diuina pro- o p.899,
tectio contra Diabolum, & Tyrannos, & 902.
Hæreticos; vt eos nullæ tentationes ſeparare à diuina gratia valeant.
7 * *Perſequemini inimicos veſtros, &*
8 *corruent coram vobis.* *p* Promittitur vi- p p.907,
ctoria in tentationibus, & in diſputationi- 908,909.
bus contra perſecutores Eccleſiæ.
* *Cre-*

Digitized by Google

* *Creſcere faciam: multiplicabimini,* 9
& firmabo pactum meum vobiſcum.
q p.1393, 1396. *q* Multiplicatio Eccleſiæ prædicitur, quæ
longè lateq; propagata eſt. *r* Prædicitur
r p.1350, 1394. & eius firmitas. vt prędixit Chriſtus: Por-
tæ inferi non præualebunt aduerſus eam:
Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſu-
mationem ſeculi.
* *Comedetis vetuſtiſſima veterum, &* 10
vetera nouis ſuperuenientibus proiicietis.
s p.864, 865. *s* Cibus, eſt verbum Dei: quod Scripturis
continetur tam veteribus, tũ nouis. Lege
noua ſuperueniente, vetera proiecta ſunt,
quatenus cæremoniæ legales, quæ vmbræ
erant futurorum, ceſſauerunt.
* *Ponam tabernaculum meum in me-* 11
t p.764. *dio veſtri*, &c. *t* Promittitur Dei ſpecia- 12
lis præſentia in ſanctiſſimo Euchariſtiæ
Sacramento.
* *Qui eduxi vos de terra Aegyptio-* 13
u p.583, 584, 585, 586. *rum*, &c. *u* Mentio fit præſtantiſſimi be-
neficij noſtræ redemptionis, qua liberati
ſumus è ſeruitute diaboli, ac peccati.
* *Quod ſi non audieritis me*, &c. Figu- 14
ræ ſunt calamitates viſibiles, quæ vſque
ad finem capitis numerantur; malorum
ſpiritualium, quę contingere ſolent ijs po-
pulis, qui Fidem Chriſtianam deſerunt.
* Egeſtas, & fames, eſt calamitas ſpiritua- 16
lis, qua iuſto Dei iudicio populus caret
verbo Dei, & prædicatoribus euãgelicis,
x p.1276. Amos 8. 11. * 2. *x* Hoſtes noſtri ſunt 17
mundus, caro, diabolus. ijs ſubijcitur, qui
ab ijs vincitur, prauis ſuggeſtionibus con-
y p.892. ſentiendo. 3. *y* Fugit nemine perſequen-
te, qui per ſe, ac propria malitia à bono
z p.381. auertitur, nullo tentante. * 4. *z* Cælum 19
ſicut ferrum, eſt mens arida, ſine aqua
gratiæ diuinarum illuſtrationum. Terra
ænea, eſt animus ſine humore deuotionis,
Hebr. 6. 7. Iac. 5. 7. Eſt & cælum ſymbo-
lum Dei, Iſa. 14. 13. Luc. 15. 18. Ioan. 3. 27.
Terra, eſt B. Virgo, Pſal. 66. 7. & 84. 13.
Cælum ſicut ferrum, eſt Deus, quatenus
negat auxilia. Terra ænea, eſt Mater
Dei, quatenus negat preces ad Filium.
20 * 5. *a* Conſumitur incaſſum labor, & ter- a p.799.
ra non germinat: quatenus exiſtenti in
peccato mortali non proſunt opera ad vi-
22 tam æternam. * 6. *b* Beſtiæ agri, ſunt dæ- b p.883, 885.
mones, & doctores praui: qui corrupta
doctrina deprauant tum paſtores deſides,
25 ac indoctos, tum eorum oues. * 7. *c* Gla- c p.886.
dius vltor, ſunt bella: quæ opprimere ſo-
lent fidei deſertores. qualis pœna contigit
Græcis ob ſchiſma. 8. *d* Peſtilentia in me- d p.887.
dio Fidelium, eſt hęreſis. qualis in Septen-
trione nunc cernitur in pœnam aliorum
28 peccatorum. * 9. *e* Septem plagæ, ſunt e p.1336.
ſeptem genera vitiorũ. qui fidem deſerũt,
in omnia peccatorum genera corruunt.
29 10. * *f* Comedũt carnes filiorum ſuorum, f p.1683.
qui diſcipulos ſuos, quos viuificare Deo
debent verbo vitę, occidunt praua doctri-
na; comedunt, ſibi eos ſimiles reddendo.
Facile eſt cætera ſenſu allegorico inter-
pretari.

Tropologia.

1 1. *g* IDola, ſunt tres concupiſcẽtiæ car- g p.200, 892.
nis, honoris, bonorum tempora-
2 lium, Epheſ. 5. 5. * 2. *h* Dei ſabbatum, eſt h p.1221.
ceſſatio à malis operibus. 3. *i* Dei San- i p.363, 644.
3 ctuarium, eſt mens iuſti. * 4. *k* Pluuię, ſunt
diuina auxilia, quæ dãtur iuſtis: *l* germen, k p.380.
opera bona: arbores, animi potentiæ: po- l p.1035, 1036.
ma, potentiarum actus.

Cætera eandem ferè interpretationem recipiunt, quam pro ſenſu allegorico attulimus.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

S V M M A.

Agitur de Deo oblatis per votum, & per conſecrationem. 1. Decernitur pretium, quo votum poteſt redimi factum de perſona humana, pro ſexus, & ætatis, & paupertatis ratione. 2. A v. 9 Statuitur votum de animali, ſi mundũ ſit, non poſſe redimi; poſſe, ſi ſit immundum. 3. A v. 14. Agitur de voto, & voti redemptione tum domus, tum agri. 4 A v 26. Declaratur primogenita non poſſe ſub votum cadere, quia Dei ſunt. 5. A u. 28. Decernitur, omne quod Domino conſecratur, non poſſe redimi. 6. A u. 32. Statuitur, decimas terræ poſſe redimi; decimas bouis, ouis, capræ, non poſſe.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere filijs
Iſrael, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & ſpopon-
derit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium.
3 Si fuerit maſculus à vigeſimo anno vſque ad ſexageſimum
annum, dabit quinquaginta ſiclos argenti ad menſuram
Sanctuarij: 4 ſi mulier, triginta. 5 A quinto autem anno
vſque ad vigeſimum, maſculus dabit viginti ſiclos, femina
decem. 6 Ab vno menſe vſque ad annum quintum, pro maſculo dabuntur quin-
que ſicli: pro femina tres. 7 Sexagenarius & vltra maſculus dabit quindecim
ſiclos:

ſiclos: femina decem. 8 Si pauper fuerit, & æſtimationem reddere non valebit,
ſtabit coram ſacerdote: & quantum ille æſtimauerit, & viderit eum poſſe reddere,
tantum dabit. 9 Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis vouerit,
ſanctum erit, 10 & mutari non poterit, id eſt, nec melius malo, nec peius bono.
quòd ſi mutauerit: & ipſum quod mutatum eſt, & illud pro quo mutatū eſt, con-
ſecratum erit Domino. 11 Animal immundum, quod immolari Domino non
poteſt, ſi quis vouerit, adducetur ante ſacerdotem. 12 qui iudicās vtrum bonum
an malum ſit, ſtatuet pretium. 13 quòd ſi dare voluerit is qui offert, addet ſupra
æſtimationem quintam partem. 14 Homo ſi vouerit domum ſuam, & ſanctifica-
uerit Domino, conſiderabit eam ſacerdos vtrum bona an mala ſit, & iuxta pre-
tium quod ab eo fuerit conſtitutum, venundabitur: 15 ſin autem ille qui vouerat,
voluerit redimere eam, dabit quintam partem æſtimationis ſupra, & habebit do-
mum. 16 Quòd ſi agrū poſſeſſionis ſuæ vouerit, & conſecrauerit Domino: iuxta
menſuram ſementis æſtimabitur pretium. ſi triginta modijs hordei ſeritur terra,
quinquaginta ſiclis venundetur argenti. 17 Si ſtatim ab anno incipientis iubilei
vouerit agrum, quanto valere poteſt, tanto æſtimabitur. 18 ſin autem poſt ali-
quantum temporis: ſupputabit ſacerdos pecuniam iuxta annorum, qui reliqui
ſunt, numerum, vſque ad iubileum, & detrahetur ex pretio. 19 Quòd ſi voluerit
redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam partem æſtimatæ pecuniæ, &
poſsidebit eum. 20 Sin autem noluerit redimere, ſed alteri cuilibet fuerit venun-
datus, vltra eum qui vouerat redimere non poterit: 21 quia cùm iubilei venerit
dies, ſanctificatus erit Domino, & poſſeſſio conſecrata ad ius pertinet ſacerdotū.
22 Si ager emptus eſt, & non de poſſeſsione maiorū ſanctificatus fuerit Domino,
23 ſupputabit ſacerdos iuxta annorum numerum vſque ad iubileum, pretium: &
dabit ille qui vouerat eum, Domino. 24 in iubileo autem reuertetur ad priorem
dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in ſorte poſſeſſionis ſuæ. 25 Omnis
æſtimatio ſiclo Sanctuarij ponderabitur. Siclus viginti obolos habet. 26 Primo-
genita, quæ ad Dominum pertinent, nemo ſanctificare poterit & vouere: ſiue bos,
ſiue ouis fuerit, Domini ſunt. 27 Quòd ſi immundum eſt animal, redimet qui
obtulit, iuxta æſtimationem tuam, & addet quintam partem pretij. ſi redimere
noluerit, vendetur alteri quantocumque à te fuerit æſtimatum. 28 Omne quod
Domino cónſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager, non vendetur, nec
redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum ſanctorum erit Do-
mino. 29 Et omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, nō redimetur, ſed mor-
te morietur. 30 Omnes decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum,
Domini ſunt, & illi ſanctificantur. 31 Si quis autem voluerit redimere decimas
ſuas, addet quintam partem earum. 32 Omnium decimarum bouis & ouis &
capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimum venerit, ſanctificabi-
tur Domino. 33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur.
ſi quis mutauerit: & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur
Domino, & non redimetur. 34 Hæc ſunt præcepta, quæ mandauit Dominus
Moyſi ad filios Iſrael in monte Sinai.

Interpretatio litteralis.

a p.1128. HOmo, *qui votum fecerit*, &c. 2
a Quæ in hoc capite cōtinentur, præcepta iudicialia ſunt pertinentia ad Leuitas, & cæteros Iſraelitas ad inuicem ratione votorum, & oblationum, quo ad emptionem, venditionem, redemptionem. *Animam ſuam.* Se ipſum. Anima, pro toto homine, c. 1163. *Sub æſtimatione dabit pretium.* Debet ſe redimere, & dare pro ſe pretiū. quia non poteſt interfici, & Deo immolari.

3 * *Ad menſuram Sanctuarii.* Quæ fuerit hæc menſura, declaratur infra: Siclus viginti obolos habet, v. 25. Sicli menſura communis fortaſſe maior, vel minor erat.

4 * *Si mulier, triginta.* Pretium redemptionis variatur pro valore perſonæ. Valor autem ſumitur ex corporis viribus. Maiores vires ſunt in viro, quàm in fœmina. Potuiſſet enim Deus eos, qui ſe Deo vouiſſent, exhibere in ſeruitium Leuitis.

9 * *Animal, quod immolari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctum erit.* Habebitur

bitur vt quid iam Deo conſecratum, ac dicatum. Non licebat autem talia redimere, ne profanarentur.

* *Quod ſi dare voluerit is, qui offert,* 13 *addet ſupra æſtimationem quintam partem.* Is qui vouerat immundum, debebat pro eo ſoluere pretium. Quod ſi nollet ſoluere pretium, ſed animal immundum dare, debebat præter animal, quintam pretij partem dare. Cur hoc? Fortaſſe vt cum animali immundo, aliquid mundum offerretur Deo, nempe pretium. Vel potius, Propter Sacerdotis incōmodum, vt compenſaretur. Commodius enim erat Sacerdoti habere pretium, quam animal immundum: quo non poterat vti neque ad ſacrificium, neque ad eſum.

* *Dabit quintam partem æſtimationis* 15 *ſupra, & habebis domum.* Additur quinta pars pretij, ne facile is, qui domum Deo per votum tradiderat, rurſum eā ſibi redimendo vſurparet: & ad compenſandum Sacerdotis commodum, ſi domum haberet ad habitandum, vel ad locandum.

* *Omne, quod Domino conſecratur*, &c. 28 Plus eſt conſecratio, quàm votum. Quod enim Deo per votū promittitur, nondum eſt conſecratum, donec in Dei cultum ſeparetur. Quidquid autem in Dei cultum ſeparabatur, non licebat in alium vſum, quam in Dei cultum vſurpare.

* *Omnis conſecratio, quæ offertur ab* 29 *homine, non redimetur, ſed morte morietur.* Poteſt hoc in loco mors duobus modis accipi, vel pro morte propriè dicta, nempe naturali: vel pro morte abſtrahente à morte naturali, & ciuili. Si primo modo mors ſumatur, *Omnis conſecratio*, non eſt vniuerſaliter accipienda, ſed cum reſtrictione, nempe pro omni re conſecrata, quæ poteſt Deo immolari; qualia erant animalia munda, c. 762. Si ſecundo modo mors accipiatur, vniuerſaliter quidquid Deo conſecrabatur, erat occidendum, ſiue morte naturali, vt fiebat in animalibus mundis, & in hominibus, quos in pœnam Deus ſibi conſecrabat, vt factum fuit de ciuibus Hierico; vt etiam fiebat in ijs, quę cremabantur, vt ſpicis: ſiue morte ciuili, vt nō poſſent in vſum profanum conuerti, & nō in Dei cultum dicatum; vt etiam nunc homines Deo dicati per vota religionis, dicuntur mundo mortui.

Confirmari poſſunt ex huius capitis littera ea dogmata,
1. *a* Licitum eſſe votum, & religionis actum. Approbat enim vota in hoc capite Deus, *Homo qui votum fecerit*, &c. — *a p.1977.*
2. *b* Eſſe Deo reddenda, quæ voueris, *Dabit pretium*, &c. — b *p.1979.*
3. *c* Eſſe contractum emptionis, *Dabit pretium*, &c. v. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 19, 27, 31. — c *p.1787.*
4. *d* Commutationem rei ad rem, vel rerum, & denariorum propter vitæ neceſſitatem licitam eſſe. Probant eadem loca. — d *p.1910.*
5. *e* Ius alterius compenſandum, iuſtumq; faciendum eſſe, debiti ſolutione, *Addet ſupra æſtimationem quintam partem*, v. 13, 15, 19, 27. — e *p.1800.*
6. *f* Peccatum eſſe ſacrilegium, quo violatur res ſacra per irreuerentiam, *Omne, quod Domino conſecratur*, &c. v. 28, 29. — f *p.2034.*
7. *g* Iudiciale Dei præceptum fuiſſe in veteri lege, Eſſe decimam prouentuum partem Leuitis dandam, *Omnes decimæ terræ*, &c. v. 30, 31, 32, 33. — g *p.1976.*
8. *h* Legis veteris auctorem fuiſſe Deum, *i* miniſtrum Moyſen, *Hæc ſunt præcepta, quæ mandauit Dominus Moyſi ad filios Iſrael.* — h *p.1117.* i *p.1119.*

LAVS DEO.

COM-

Digitized by Google

COMMENTARII DOGMATICI,

Siue

THEOLOGICÆ INTERPRETATIONIS IN PENTATEVCHVM,

LIBER QVARTVS.

In Numeros.

Numeri, liber hîc inſcribitur: quia numeros continet, id eſt, enumerationem multitudinis tum Iſraelitarum, tum Principum in quaque tribu, tum Miniſtrorum in tribu Leui, tum donorum à Principibus oblatorum, tum manſionum in deſerto, tum eorum, quæ in ſingulis manſionibus contigerunt. Ea enumeratio huius libri materia eſt, & præclara hiſtoria myſteriis plena, & præcepta cæremonialia non pauca.

CAPVT PRIMVM.

SVMMA.

Recenſetur ex tribubus Iſraeliticis, excepta tribu Leui, ſexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta, aptorum ad bella procedere. à vigeſimo anno & ſupra. Tribus Leuitica non numeratur, sed Tabernaculi miniſterio addicitur.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai
in tabernaculo fœderis prima die menſis ſecundi, an-
no altero egreſſionis eorum ex Aegypto, dicens:
2 Tollite ſummam vniuerſæ congregationis filiorum
Iſrael per cognationes & domos ſuas, & nomina ſin-
gulorum, quidquid ſexus eſt maſculini 3 à vigeſimo
anno & ſupra, omnium virorum fortium ex Iſrael, &
numerabitis eos per turmas ſuas tu & Aaron. 4 Erũt-
que vobiſcum principes tribuum ac domorum in
cognationibus ſuis, 5 quorum iſta ſunt nomina: De Ruben, Eliſur filius Sedeur.
6 de Simeon, Salamiel filius Suriſaddai. 7 de Iuda, Nahaſſon filius Aminadab.
8 de Iſſachar Nathanael filius Suar. 9 de Zabulon, Eliab filius Helon. 10 Fi-
liorum autem Ioſeph, de Ephraim, Eliſama filius Ammiud. de Manaſſe, Gamaliel
filius Phadaſſur. 11 De Beniamin, Abidan filius Gedeonis. 12 de Dan, Ahiezer
filius Ammiſaddai. 13 de Aſer, Phegiel filius Ochran. 14 de Gad, Eliaſaph filius
Duel. 15 de Nephthali. Ahira filius Enan. 16 Hi nobiliſſimi principes multitu-
dinis per tribus & cognationes ſuas, & capita exercitus Iſrael: 17 quos tulerunt
Moyſes & Aaron cum omni vulgi multitudine: 18 & congregauerunt primo
die menſis ſecundi, recenſentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & ca-
pita, & nomina ſingulorum à vigeſimo anno & ſupra, 19 ſicut præceperat Do-
minus Moyſi. Numeratique ſunt in deſerto Sinai. 20 De Ruben primogenito

Iſraelis per generationes & familias ac domos ſuas, & nomina capitum ſingulo-
rum, omne quod ſexus eſt maſculini à vigeſimo anno & ſupra, procedentium ad
bellum, 21 quadraginta ſex millia quingenti. 22 De filijs Simeon per genera-
tiones & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina &
capita ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſculini à vigeſimo anno & ſupra, pro-
cedentium ad bellum, 23 quinquaginta nouem millia trecenti. 24 De filijs Gad
per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per
nomina ſingulorum à viginti annis & ſupra, omnes qui ad bella procederent,
25 quadraginta quinque millia ſexcenti quinquaginta. 26 De filijs Iuda per ge-
nerationes & familias ac domos cognationum ſuarum, per nomina ſingulorum
à vigeſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, 27 recenſiti
ſunt ſeptuaginta quattuor millia ſexcenti. 28 De filijs Iſſachar per generationes
& familias ac domos cognationum ſuarum, per nomina ſingulorum à vigeſimo
anno & ſupra, omnes qui ad bella procederent, 29 recenſiti ſunt quinquaginta
quattuor millia quadringenti. 30 De filijs Zabulon per generationes & familias
ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à vigeſimo
anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, 31 quinquaginta ſeptem
millia quadringenti. 32 De filijs Ioſeph, filiorum Ephraim per generationes &
familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum
à vigeſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, 33 quadragin-
ta millia quingenti. 34 Porrò filiorum Manaſſe per generationes & familias ac
domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viginti an-
nis & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, 35 triginta duo millia du-
centi. 36 De filijs Beniamin per generationes & familias ac domos cognatio-
num ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à vigeſimo anno & ſupra, om-
nes qui poterant ad bella procedere, 37 triginta quinque millia quadringenti.
38 De filijs Dan per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum re-
cenſiti ſunt nominibus ſingulorum à vigeſimo anno & ſupra, omnes qui poterant
ad bella procedere, 39 ſexaginta duo millia ſeptingenti. 40 De filijs Aſer per
generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per no-
mina ſingulorum à vigeſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella proce-
dere, 41 quadraginta millia & mille quingenti. 42 De filijs Nephthali per ge-
nerationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus
ſingulorum à vigeſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere,
43 quinquaginta tria millia quadringenti. 44 Hi ſunt quos numerauerunt Moy-
ſes & Aaron, & duodecim principes Iſrael, ſingulos per domos cognationum
ſuarum. 45 Fueruntq; omnis numerus filiorum Iſrael per domos & familias ſuas
à vigeſimo anno & ſupra, qui poterant ad bella procedere, 46 ſexcenta tria mil-
lia virorum quingenti quinquaginta. 47 Leuitæ autem in tribu familiarum ſua-
rum non ſunt numerati cum eis. 48 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
49 Tribum Leui noli numerare, neque pones ſummam eorum cum filijs Iſrael:
50 ſed conſtitue eos ſuper tabernaculum teſtimonij & cuncta vaſa eius, & quid-
quid ad ceremonias pertinet. Ipſi portabunt tabernaculum & omnia vtenſilia
eius: & erunt in miniſterio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur. 51 Cum pro-
ficiſcendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cùm caſtrametandum, eri-
gent. quiſquis externorum acceſſerit, occidetur. 52 Metabuntur autem caſtra
filij Iſrael vnuſquiſque per turmas & cuneos atque exercitum ſuum. 53 Porrò
Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudi-
nem filiorum Iſrael, & excubabunt in cuſtodijs tabernaculi teſtimonij. 54 Fece-
runt ergo filij Iſrael iuxta omnia quæ præceperat Dominus Moyſi.

Inter-

Interpretatio litteralis.

L Ocutus eſt Dominus ad Moy- 1
ſen, &c. Per Angelum, vt Pau-
a p.1011. lus innuit. Habes 1. *a* Solere
Angelorum ad homines locu-
b p.1013. tionem eſſe. 2. *b* Miniſtros eſſe Dei cæle-
ſtes ſpiritus in hominũ ſalute procuranda.
c p.341. 3. *c* Homines ab Angelis illuminari.
d p.344. 4. *d* Angelos ad homines mitti. 5. *e* Legis
e p.1117. veteris auctorem fuiſſe Deum, *Locutus*
f p.1118. *eſt Dominus*. 6. *f* Legem veterem datam
fuiſſe per Angelos miniſtros Dei. 7. Legis
veteris miniſtrũ Moyſen fuiſſe, *Ad Moy-*
g p.684. *ſen*. 8. *g* Prophetiam eſſe à Deo, *Locutus*
h p.685. *eſt Dominus*. 9. *h* Propheticas reuelatio-
nes ſæpè fieri mediantibus Angelis. Per
Angelum Deus Moyſi loquebatur.

* *Tollite ſummam vniuerſa congrega-* 2
† def.4826. *tionis*, &c. † Vt maior in vobis populi no-
titia ſit, quæ ſuperioribus ad gubernandũ
neceſſaria. Vt pro bellica expeditione,
quæ poſſet contingere, ſciatis numerum
ad bellum aptorũ. Vt ratione huius enu-
merationis, ſoluatur à quoque pretium
dimidij ſicli pro Tabernaculi miniſterio,
ac eius miniſtris. vt Ex. 30. 12. Ex his illud
i p.2079. dogma confirmatur: *i* Debere ſuperiores
k p.1759. vigiles eſſe. & illud, *k* Neceſſariam eſſe
in prudentia politica prouidentiam.

* *Eruntq; vobiſcum Principes tribuum,* 4
l p.2073. *ac domorum in cognationibus ſuis*. *l* Ne-
ceſſarium eſt in multitudine Superiores,
m p.1759. ac Rectores eſſe. *m* Superiores adhibere
ad numerandam multitudinem, quibus
maximè multitudinis notitia eſt, actus eſt
prouidentiæ.

* *Quos tulerunt Moyſes, & Aaron*, &c. 18
n p.2066. *ſicut præceperat Dominus Moyſi*. *n* Om- 19
nibus Dei præceptis parendum.

* *Tribum Leui noli numerare*, &c. *ſed* 49
conſtitue eos ſuper tabernaculum, &c. 50
o p.641. *o* Sunt in Eccleſia, qui vitam actiuã exer-
cẽt actionibus exterioribus occupati, *Qui*
poterant ad bella procedere, &c. à v. 20.
p p.649. ad 25. *p* Sunt & minores ſacrorũ miniſtri.

* *Quiſquis externorum acceſſerit, occi-* 51
q p.851. *detur*. *q* Debetur ſacris ea veneratio, vt à
r p.1293. ſacris hominibus attingantur. *r* Pœnam
mortis comminatur, vt à tactu ſacrorum
profanos arceat.

* *Per gyrum tabernaculi figent tento-* 53
s p.1761. *ria, ne fiat indignatio*, &c. *s* Adhibet cau-
tionem, ne quid detrimenti ceteri Iſraeli-
tæ patiantur ex Tabernaculi tactu.

t p.2066. * *Fecerunt ergo filii Iſrael*, &c. *t* Obe- 54
dientia.

Interpretatio myſtica.

NVllum dubium, quin quæ in hoc, &
ſequentibus Numerorum capitibus
narrantur, figura ſint noſtri. Has hiſtorias
recenſens Paulus 1. Cor. 10. Hæc, inquit,
in figura facta ſunt noſtri. Ergo enumera-
tionem populi, & Leuiticam tribum in
Tabernaculi miniſterium aſſumptam in-
terpretemur cum Patribus vt noſtri tem-
poris figuram.

1 Exodi 14. Maris rubri tranſitum in-
terpretati ſumus cum Paulo Baptiſmum:
qui nos veros Iſraelitas facit, Eccleſiæ po-
pulum. Ergo

2 * 2 Enumeratio maſculorum ad bella
procedentium, duo ſignificat, & Sacra-
mẽto Chriſmatis confirmatos; & electos,
ac iuſtos. *a* Nam vt hæc maſculorum a p.761.
enumeratio facta eſt in deſerto poſt tran-
ſitum Maris rubri: ita Confirmationis Sa-
cramentum datur poſt Baptiſmũ. Tribuit
autem Confirmatio gratiam viro adulto
reſpondentem. Vt enim homo cum ado-
leuit, viribus pollet, quas nõ habebat cum
erat puer, efficitq; operationes præſtantio-
res: ita per Sacramentum Confirmationis
recipitur gratia, quæ exigit à Deo auxilia
ad robur in fide, & ad opera forti viro cõ-
gruentia pro gloria Dei *b* Eſt etiam ea b p.644.
maſculorũ enumeratio figura Iuſtorum,
ac à Deo electorum. Homines enim Fide-
les, virilibus, præſtantibuſque virtutibus
ornatos, Iſaias c. 66. 7. maſculos appellat,
vt eſt Patrum ſententia apud Caſtium.
c Habet Eccleſia ſua bella. Habet & mi- c p.882.
lites ſuos, homines iuſtos; *d* quos Deus 1. Cor. 10.
ſuis auxilijs potentes facit vt poſſint ad 11.
bella procedere, id eſt, reſiſtere hoſtibus *Patres.*
Chriſti. d p.380,
3 * 3 Moyſes, & Aaron, & Principes tri- 899, 902.
4 buum; à quibus fit maſculorum enume-
ratio, sũt Chriſtus, & Eccleſię Sacerdotes.
e In Chriſto fit iuſtorum electio. *f* Per e p.574.
Chriſtum, *g* & per ſuos Miniſtros verbo f p.573,
Dei, & Sacramentis fit iuſtorum ſanctifi- 576, 577.
catio. Moyſes, Chriſti figura fuit, 1. Cor. g p.646.
10. 2. Hebr. 3. Aaron, Chriſti figura fuit, *Gloſſa.*
Hebr. 5. 4. 5. & 10. 1. Principes tribuum
figura fuerunt Apoſtolorum, ac Sacerdo-
tum, Pſal. 67. 28.

50 * 4 *h* Leuitarum tribus eccleſiaſticam h p.645.
Hierarchiam figurabat, multitudinẽ Deo
ſacram miniſtrorum Chriſti, Malach. 3. 3.
1. Tabernaculum teſtimonij eſt corpus
Chriſti *i* tum reale in Euchariſtia, *k* tum i p.762.
myſticũ Eccleſia, Hebr. 8. 2. & c. 9. 2. Vaſa, k p.620.
ſunt *l* tum ſacrę Scripturæ, quæ continent l p.1356.
diuinam doctrinam, Act. 9. 15. tum *m* Sã- m p.749.
cramenta, quæ ſunt gratiæ inſtrumenta,
Zachar. 4. 2. Matth. 13. 14. Act. 10. 11.
3. *n* Veteres cæremoniæ eccleſiaſticorum n p.844.
rituum figurâ fuerunt. 4. Leuitæ Taber-
naculum portent, & eius vtenſilia, *o* qua- o p.646.

tenus Sacerdotes miniſtri ſunt corporis
p p.636, 645. Chriſti,& Sactamentorum; p & quatenus
curam habent animarum; & q quatenus
q p 700. prædicant verbum Dei. * 5. r Leuitæ per 13
r p. 2080, 2174. Tabernaculi gyrum tentoria figunt: quatenus
miniſtri Chriſti in ſacra miniſteria
tantum incumbunt, à curis temporalium
s p.2079. liberi. 6. s Excubantes in cuſtodijs tabernaculi,
ſunt & Epiſcopi, & Eccleſiæ Doctores: qui vigilant ne quis errore Catholicam
doctrinam, aut Sacramenta profanet;
ne quod vitium Fidelium multitudinem
inficiat.

5 Tropologicam Principum, & nominum
eorũ interpretationem omittimus,
ne minus certa conſectemur. Legi poteſt
apud Gloſſam.

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA.

Deſcribitur diſpoſitio caſtrorum Iraeliticorum circa Tabernaculum; & ordo, quo Iraelitis in deſerto erat caſtrametandum, & proficiſcendum. Ad orientem Iudas cum Iſſachar, & Zabulon. Ad meridianã plagam Ruben cum Simeon, & Gad. Ad occidentem Ephraim, & cum eo Manaſſe, ac Beniamin. Ad aquilonem Dan, & iuxta eum Aſer, & Nephthali. Leuitæ circa Tabernaculum: leuabant illud, erigebant, ac deponebant.

1 LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: 2 Sin-
guli per turmas, ſigna atque vexilla, & domos cognationum
ſuarum caſtrametabũtur filij Iſrael, per gyrum tabernaculi
fœderis. 3 Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas
exercitus ſui: eritq; princeps filiorum eius Nahaſſon filius
Aminadab. 4 & omnis de ſtirpe eius ſumma pugnantium,
ſeptuaginta quattuor millia ſexcenti. 5 Iuxta eum caſtra-
metati ſunt de tribu Iſſachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar. 6 &
omnis numerus pugnatorum eius, quinquaginta quattuor millia quadringenti.
7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Heſon. 8 Omnis de ſtirpe eius
exercitus pugnatorum quinquaginta ſeptem millia quadringenti. 9 Vniuerſi
qui in caſtris Iudæ enumerati ſunt, fuerunt centum octoginta ſex millia quadrin-
genti: & per turmas ſuas primi egredientur. 10 In caſtris filiorum Ruben ad me-
ridianam plagam erit princeps Eliſur filius Sedeur: 11 & cunctus exercitus pu-
gnatorum eius qui numerati ſunt, quadraginta ſex millia quingenti. 12 Iuxta eum
caſtrametati ſunt de tribu Simeon: quorũ princeps fuit Salamiel filius Suriſaddai.
13 & cunctus exercitus pugnatorũ eius qui numerati ſunt, quinquaginta nouem
millia trecenti. 14 In tribu Gad princeps fuit Eliaſaph filius Duel. 15 & cunctus
exercitus pugnatorũ eius qui numerati ſunt, quadraginta quinque millia ſexcenti
quinquaginta. 16 Omnes qui recenſiti ſunt in caſtris Ruben, centum quinqua-
ginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas ſuas: in ſecundo loco
proficiſcentur. 17 Leuabitur autem tabernaculum teſtimonij per officia Leuita-
rum & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca &
ordines ſuos proficiſcentur. 18 Ad occidentalem plagam erunt caſtra filiorum
Ephraim, quorum princeps fuit Eliſama filius Ammiud. 19 cũctus exercitus pu-
gnatorum eius qui numerati ſunt, quadraginta millia quingenti. 20 Et cum eis
tribus filiorum Manaſſe, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadaſſur. 21 cun-
ctuſque exercitus pugnatorũ eius qui numerati ſunt, triginta duo millia ducenti.
22 In tribu filiorum Beniamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis. 23 & cun-
ctus exercitus pugnatorum eius qui recenſiti ſunt, triginta quinque millia qua-
dringenti. 24 Omnes qui numerati ſunt in caſtris Ephraim, centum octo millia
centum per turmas ſuas: tertij proficiſcentur. 25 Ad Aquilonis partem caſtra-
metati ſunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammiſaddai. 26 cun-
ctus exercitus pugnatorũ eius qui numerati ſunt, ſexaginta duo millia ſeptingẽti.
27 Iuxta eum fixere tentoria de tribu Aſer: quorum princeps fuit Phegiel filius
Ochran. 28 cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadraginta
millia & mille quingenti. 29 De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira
filius Enan. 30 cunctus exercitus pugnatorum eius, quinquaginta tria millia qua-
dringenti.

dringenti. 31 Omnes qui numerati ſunt in caſtris Dan, fuerunt centum quinquaginta ſeptem millia ſexcenti: & nouiſsimi proficiſcentur. 32 Hic numerus filiorum Iſrael, per domos cognationum ſuarum, & turmas diuiſi exercitus, ſexcenta tria millia quingenti quinquaginta. 33 Leuitæ autem non ſunt numerati inter filios Iſrael: ſic enim præceperat Dominus Moyſi. 34 Feceruntq; filij Iſrael iuxta omnia quæ mandauerat Dominus. Caſtrametati ſunt per turmas ſuas, & profecti per familias ac domos patrum ſuorum.

Interpretatio litteralis.

SInguli per turmas, ſigna, atque vexilla, &c. Nihil in huius capitis 2
littera videtur eſſe, quod interpretatione indigeat. Aperta ſũt omnia.
a p.1759. a Docemur in toto contextu prouidentiã,
& ordinem adhibendum eſſe in regenda
multitudine tum laica, tum ſacra, & religioſa. Nam pro bono regimine Iſraelitarum,
b p.2073. b tribuitur cuique turmæ ſuus princeps, ſuus in caſtrametando, & progrediẽdo locus. Pro regimine religioſo ad Dei
cultum pertinente decernũtur tribui Leuiticæ Tabernaculi miniſteria. Ea præterea docemur 1. c Deberi Eccleſię à Prin-
c def.4789. cipibus eccleſiaſticis curam, vt in diuino
cultu exhibendo ſit decor; vt indicant ea
verba: * *Quomodo erigetur* (Tabernaculũ) 17
d def.4793. *ita & deponetur.* 2. d In eam curam Principi incumbendum eſſe, vt ſint miniſtri,
qui ipſum in regimine iuuare & ſciant; &
poſſint, * *Princeps filiorum eius Nahasſon*, &c. 3
ſon, &c. * *In tribu Zabulon princeps* 7
e p.645. 647. *fuit*, &c. 3. e Eſſe debere in Eccleſia Epiſcopos, qui Chriſtianam multitudinem
regant. Nam ſuper populum Iſraeliticum
f p.649. Principes conſtituuntur. 4. f Eſſe debere
in Eccleſia minores ſacrorum miniſtros,
* *Leuabitur tabernaculum teſtimonii per* 17
g p.2066. *officia Leuitarum.* 5. g In omnibus diuinis
præceptis eſſe parendum, * *Fecerunt ſicut* 33
præceperat Dominus. 34

1. Quoniam Principes, Apoſtolorum ſymbolum ſunt, vt ſupra dictum eſt: b Princi- b p.631.
pes in ſingulis turmis conſtituti, figurarũt
veram Eccleſiam eſſe Apoſtolicam: c & c p.634.
eſſe à Chriſto Eccleſię tributos Apoſtolos, 636.
& Paſtores, ſiue Epiſcopos. 3. d Turmæ d p.632.
ceterorum Iſraelitarũ circa Tabernaculum, præter Leuitas; ſignificarunt ad Eccleſiæ membra non ſolum eccleſiaſticos,
ſed etiam laicos attinere; e & eſſe in Ec- e p.639.
cleſia officiorum, & ſtatuum diſtinctionem, vt ſæcularium, monachorum, clericorum. 4. f Officia Leuitarum, figurarunt f p.649.
minores ſacrorum miniſtros, quos habet
Eccleſia. 5. g Pulchritudo, quæ ex caſtro- g p.633.
rum ordine exiſtebat, Eccleſiæ pulchritudinem ſignificabat ex diuerſitate membrorum conſurgentem.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

VEtus Tabernaculum, Eccleſiam figurauit, teſte Paulo Hebr. 8. & 9.
a p.630. 1397. Ergo 1. a Turmæ quatuor Iſraelitarum
ad Orientem, Meridiem, Occidentem,
Aquilonem, circa Tabernaculum, multitudinem populorum figurarunt ad Chriſtianam fidem ex omni gente congregatorum, & Eccleſiam, quatenus Catholica
eſt, nempe omne genus hominum ad fidem recipiens, Matth. 8. 11. Luc. 13. 29.

Tropologia.

TAbernaculum, in quo habitat Deus per gratiam, eſt Homo iuſtus, vt indicat Paulus 1. Cor. 6. 19. 2. Corinth. 5. 4.
& 6. 16. Ergo 1. a Leuitæ circa Taber- a p.282,
naculum, qui cuſtodes illius ſunt, tres vir- 365, 905,
tutes theologales ſignificant, Fide, Spem, 906.
Charitatem. quæ iuſti mentem tuentur: quæque per actus ſuos immediatè circa Deum verſantur: quos actus Leuitarum officia figurabant, quatenus immediatè circa vaſa Tabernaculi verſabantur.
2. b Quatuor Iſraelitarum turmæ, ſunt b p.275,
quatuor genera virtutum moralium. 365.
In his principes ſunt quatuor virtutes
cardinales, Prudentia, Iuſtitia, Fortitudo,
Temperantia. 3. c Maſculi ad bella pro- c p.255,
cedentes, ſunt virtutes morales, bellum 909.
contra vitia gerentes. 4. d Ordo turma- d p.272,
rum Iſraelitarũ, ſignificabat ordinem, 283.
& connexionem, quam habent virtutes
morales inter ſe. 5. e Quod Iudas eſſet e p.1709.
primus in proficiſcendo, ſignificabat Prudentiam: quæ agendorum ratio, & regula eſt.

Aliam tropologiam vide in Gloſſ.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

SVMMA.

1. Traduntur Leuitæ Sacerdotibus in miniſtros; & aſſumuntur à Deo in ſuos pro primogenitis aliarum tribuum. 2. A v. 15. Tribus Leuitarum familiis tres Principes decernuntur; & vnicuique familiæ locus, in quo excubare debebat ad cuſtodiam Tabernaculi; & munus, quod circa Tabernaculi vaſa, & ſupellectilem exercere debebat. Moyſi & Aaron cum filiis ſuis orientalis Tabernaculi plaga decernitur. 3. A v. 40. Numerantur primogeniti filiorum Iſrael viginti duo millia ducenti ſeptuaginta tres: Tolluntúrq; à Deo Leuitæ maſculi viginti duo millia iam numerati, pro primogenitis filiorum Iſrael; & pro ducentis ſeptuaginta tribus Iſraelitarum primogenitis, qui excedebant numerum Leuitarum, ſoluuntur Leuitis quinque ſicli per ſingula capita, nempe mille trecenti ſexaginta quinque ſicli.

1 HÆ ſunt generationes Aaron & Moyſi, in die qua locutus eſt
Dominus ad Moyſen in monte Sinai. 2 Et hæc nomina fi-
liorum Aaron: primogenitus eius Nadab, deinde Abiu, &
Eleazar, & Ithamar. 3 Hæc nomina filiorum Aaron ſacer-
dotum qui vncti ſunt, & quorum repletæ & conſecratæ ma-
nus vt ſacerdotio fungerentur. 4 Mortui ſunt enim Nadab
& Abiu, cùm offerrent ignem alienum in conſpectu Domini
in deſerto Sinai, abſque liberis: functiq; ſunt ſacerdotio Eleazar & Ithamar corā
Aaron patre ſuo. 5 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicēs: 6 Applica tribum
Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis vt miniſtrēt ei, & excubent, 7 &
obſeruēt quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimo-
nij, 8 & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſeruientes in miniſterio eius. 9 Dabiſq; do-
no Leuitas 10 Aaron & filijs eius, quibus traditi ſunt à filijs Iſrael. Aaron autem
& filios eius conſtitues ſuper cultum ſacerdotij. Externus, qui ad miniſtrandum
acceſſerit, morietur. 11 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 12 Ego tuli
Leuitas à filijs Iſrael pro omni primogenito, qui aperit vuluā in filijs Iſrael, erūtq;
Leuitæ mei. 13 Meum eſt enim omne primogenitum: ex quo percuſſi primoge-
nitos in terra Ægypti: ſanctificaui mihi quidquid primum naſcitur in Iſrael ab ho-
mine vſque ad pecus, mei ſunt: ego Dominus. 14 Locutuſque eſt Dominus ad
Moyſen in deſerto Sinai, dicens: 15 Numera filios Leui per domos patrum ſuo-
rum & familias, omnem maſculum ab vno menſe & ſupra 16 Numerauit Moy-
ſes, vt præceperat Dominus, 17 & inuenti ſunt filij Leui per nomina ſua, Gerſon
& Caath & Merari. 18 Filij Gerſon: Lebni & Semei. 19 Filij Caath: Amram &
Ieſaar, Hebron & Oziel. 20 Filij Merari: Moholi & Muſi. 20 De Gerſon fuere
familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica: 22 quarum numeratus eſt populus ſexus
maſculini ab vno menſe & ſupra, ſeptem millia quingenti. 23 Hi poſt tabernacu-
lum metabuntur ad Occidentem, 24 ſub principe Eliaſaph filio Lael. 25 Et ha-
bebunt excubias in tabernaculo fœderis, 26 ipſum tabernaculum & operimen-
tum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij: ten-
toriū quoque quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quidquid ad ritum
altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia vtenſilia eius. 27 Cognatio Caath
habebit populos Amramitas & Ieſaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ ſunt fa-
miliæ Caathitarum recenſitæ per nomina ſua: 28 omnes generis maſculini ab
vno menſe & ſupra, octo millia ſexcenti habebunt excubias Sanctuarij, 29 & ca-
ſtrametabuntur ad meridianam plagam. 30 Princepſq; eorū erit Eliſaphan filius
Oziel: 31 & cuſtodient arcam, menſamque & candelabrum, altaria & vaſa San-
ctuarij, in quibus miniſtratur, & velum, cunctamque huiuſcemodi ſupellectilem.
32 Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aaron ſacerdotis, erit
ſuper excubitores cuſtodiæ Sanctuarij. 33 At verò de Merari erūt populi Moho-
litæ & Muſitæ recēſiti per nomina ſua: 34 omnes generis maſculini ab vno men-
ſe & ſupra, ſex millia ducenti. 35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga
ſeptentrionali caſtrametabuntur. 36 Erunt ſub cuſtodia eorum tabulæ taber-
naculi & vectes, & columnæ ac baſes earum, & omnia quæ ad cultū huiuſcemodi

per-

pertinent: 37 columnæque atrij per circuitum cum baſibus ſuis, & paxilli cum
funibus. 38 Caſtrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id eſt, ad Orientalem
plagam, Moyſes & Aaron cum filijs ſuis habentes cuſtodiam Sanctuarij in medio
filiorum Iſrael. quiſquis alienus acceſſerit, morietur. 39 Omnes Leuitæ, quos
numerauerunt Moyſes & Aaron iuxta præceptum Domini per familias ſuas in
genere maſculino à menſe vno & ſupra, fuerunt viginti duo millia. 40 Et ait Do-
minus ad Moyſen: Numera primogenitos ſexus maſculini de filijs Iſrael ab vno
menſe & ſupra, & habebis ſummam eorum. 41 Tolleſq; Leuitas mihi pro omni
primogenito filiorum Iſrael, ego ſum Dominus: & pecora eorum pro vniuerſis
primogenitis pecorum filiorum Iſrael. 42 Recenſuit Moyſes, ſicut præceperat
Dominus, primogenitos filiorum Iſrael. 43 & fuerunt maſculi per nomina ſua,
à menſe vno & ſupra viginti duo millia ducenti ſeptuaginta tres. 44 Locutuſque
eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 45 Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum
Iſrael, & pecora Leuitarum pro pecoribus eorum, eruntque Leuitæ mei. ego ſum
Dominus. 46 In pretio autem ducentorum ſeptuaginta trium, qui excedunt nu-
merum Leuitarum de primogenitis filiorum Iſrael, 47 accipies quinque ſiclos
per ſingula capita ad menſurā Sanctuarij. Siclus habet viginti obolos. 48 Dabiſq;
pecuniam Aaron & filijs eius, pretium eorū qui ſupra ſunt. 49 Tulit igitur Moy-
ſes pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Leuitis 50 pro
primogenitis filiorum Iſrael, mille trecentorum ſexagintaquinque ſiclorum iux-
ta pondus Sanctuarij, 51 & dedit eam Aaron & filijs eius iuxta verbum quod
præceperat ſibi Dominus.

Interpretatio litteralis.

H*Ae ſunt generationes Aaron.* 1
a p.320. a Eſt hominum ex hominibus
generatio.
* *Applica tribum Leui, & fac ſtare,* &c. 6
b p.1759. Docemur 1. b Prouidentiam
c def.4793. in tegenda multitudine. 2. c Miniſtris in
d p.649. regimine vtendum. 3. d Eſſe debere in
Eccleſia minores ſacrorum miniſtros.
e p.2079. *Et excubent.* e Adhibenda in regimine
vigilantia.
* *Et obſeruent quidquid ad cultum per-* 7
*tinet multitudinis coram tabernaculo te-
ſtimonii.* Hebr. Et cuſtodiant cuſtodiam
eius, & cuſtodiam omnis congregationis
corā Tabernaculo teſtimonij. Auguſtinus
putat ſignificari, Debere Leuitas obſer-
uare vigilias pro cuſtodia Tabernaculi nō
minus, quàm ceteri Iſraelitæ obſeruabant
vigilias pro cuſtodia caſtrorum. Ita vul-
gata vigilias cultum appellat. Quoniam
autem משמרת *Miſhmereth*, quod vulgata
Cultum vertit, non ſolum cuſtodiam, ſed
etiam obſeruationē ſignificat: poteſt eſſe
alius ſenſus, Debere Leuitas obſeruare
cultum, ſiue obſeruationem, id eſt, cære-
monias multitudinis circa Tabernaculū;
vt multitudinem inſtruant quomodo co-
lere cæremonijs debeant Tabernaculum,
& arceāt à Tabernaculo cū arcendi ſunt.
f p.2078. Atque ita innuitur, f Debere ſuperiores
non ſolum vigilare, ſed ſubditos etiam
inſtruere.
g p.646, * *Aaron, & filios eius conſtitues ſuper* 10
745. *cultum Sacerdotii.* g Debent in eccleſia-
ſtica Hierarchia eſſe Sacerdotes ſacrificij
miniſtri.
*Externus, qui ad miniſtrandum acceſ-
ſerit, morietur.* Externum intelligit quem-
cunque qui non ſit ex familia Aaronis.
h Ad ſolos Sacerdotes pertinet ſacrifica- h p.745.
re. quos voluit Deus eſſe ex filijs Aaron.
i Indicat, peccatum eſſe ſacrilegium, cui i p.2034.
mortis pœnam comminatur. k Ea com- k p.1299.
minatione deterret à ſacrilegio.
12 * *Eruntque Leuitæ mei.* Meo cultui di-
cati. l Congruè ſunt in Eccleſia plures ſta- l p.639.
tus, Sæcularium, Monachorum, Clerico-
rum.
16 * *Numerauit Moyſes vt præceperat
Dominus.* m Obedientiæ obiectum, ſupe- m p. 2062.
rioris præceptum eſt, *Vt præceperat.* n Deo n p.2066.
autem in omnibus parendum.
38 * *Quiſquis alienus acceſſerit, morietur.*
o vt ſupra v. 10. p Debetur quibuſdam ſa- o p.1293,
cris ea reuerentia, vt non ab omnibus tan- 2034.
gantur. p p.852.
41 * *Tolleſque Leuitas mihi pro omni pri-*
45 *mogenito filiorum Iſrael,* &c. Omnes pri-
mogeniti peculiari ratione debebātur Deo
ob illud beneficium, quod eos non inter-
fecerat, ſed ſeruauerat, cum omnia primo-
genita Ægyptiorū interfecit: exigit Deus
quod ſibi debebatur, & ex omni populo
Iſraelitico pro eorū primogenitis ſibi aſſu-
mit vnam tribum Leuiticam. q Ius alte- q p.2100.
rius compenſandum, iuſtumque facien-
dum, eſt debiti ſolutione.
46 * *In pretio ducentorū ſeptuaginta trium,*
qui

qui excedunt numerum Leuitarum de 47
primogenitis filiorum Iſrael. Supra n.39. 48
ponitur numerus maſculorũ Leuitarum
viginti duo millia; ſi ſupputetur numerus
è ſingulis familijs collectus, tota ſumma
eſt viginti duo millia trecenti. Cur in
ſummam omittuntur trecenti? Quia illi
erant primogeniti, qui Deo debebantur à
tribu Leuitica vt primogeniti; ac proinde
non poterant pro aliarum tribuum primo-
genitis commutari. Lyran. Proinde iubet
Deus pro primogenitis Iſraelitarum du-
centis ſeptuaginta tribus, qui excedebant
numerũ Leuitarum viginti duorum mil-
lium, ſolui pro ſingulis capitibus quinque
r p.2800. ſiclos: r vt ius diuinum compenſetur.
* *Dedit Aaron, iuxta verbum*, &c. 51
s p.2062, 2066. s Vt ſupra v.16.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

MAlachias de legis Euangelicæ tem-
pore loquens, ac de Chriſto Domi-
no, ait: *Purgabit filios Leui, & colabit eos
quaſi aurum, & quaſi argentum, & erunt
Domino offerẽtes ſacrificia in iuſtitia*, &c.
a p.645. Glossa. a Ergo multitudo Leuitica eccleſiaſticæ
Hierarchię, atque Clericorum figura fuit:
proinde ordo Leuitarum, & officia, hie-
rarchicum ordinem, & Clericorum officia
ſignificant, quæ ſunt in Eccleſia.
b p.469. * 1 b Moyſes, eſt Chriſtus, Eccleſiæ 38
c def.4569. caput, 1.Cor.10.2.Hebr.3. c Aaron, ipſum
Chriſtum, proinde Chriſti in terris Vica-
rium figurauit, qui eſt loco Chriſti: quem
ipſe Chriſtus viſibile in Eccleſia caput po-
ſuit, vt ipſe Moyſes Aaronem Pontificem
conſecrauit, Hebr.5.1,4,5.& c.10.1.
d p.646. * 2 d Aaronis filij habentes cuſtodiam 10
Sanctuarij, & ſuper cultum Sacerdotij
conſtituti; figura ſunt primi ordinis, qui
eſt in Hierarchia eccleſiaſtica, nempe Sa-
cerdotum, quorum munus eſt Sacrificare,
ac Sacramenta miniſtrare.
e p.645. * 3 e Tribus Leui, quatenus applica- 6
tur à Moyſe, & fit ſtare in cõſpectu Aaron
Sacerdotis vt miniſtrent ei: ſignificat iu-
riſdictionem ſummam in Eccleſiam, ac
præcipuè in eccleſiaſticam Hierarchiam,
à Chriſto traditam ſuo in terris Vicario;
& iuriſdictionem inferiorũ Sacerdotum
Chriſti Vicario ſubordinatam.
f p.649. def.4571, 4581. * 4 f Leuitæ, quatenus Aaronis filijs 10
dono dantur; Minores ſacrorum mini-
ſtros ſignificant. Omnis enim ordo, minor
ordine Sacerdotali, habet in eccleſiaſtica
Hierarchia reſpectum ad ſacrificium, &
g def.4579. Sacerdotium.
h Pontificale in ordin. Diaconorũ. 5 g Leuitæ, qui Arcam portabant; Dia-
conos figurabant: qui Sacerdotibus co-
operantur, h quatenus miniſtrant ad alta-
re, baptizant, & prędicant. i Qui alia vaſa i def.4580, 4582.
portabant, Subdiaconos ſignificabant, &
Acolytos. k Quatenus excubabant, & va- k def.4585
ſa Tabernaculi cuſtodiebant; figura erant
noſtrorum Oſtiariorum.

Tropologia.

TAbernaculum, vt in tropologia præ-
cedẽtis capitis dictum eſt, eſt Homo
7 iuſtus. Ergo * 1. a Leuitæ, qui circa Ta- a p.262, 283.
bernaculum excubant, ſunt virtutes mo-
rales, quæ gratiam in iuſto cuſtodiunt. Gloſſa.
38 2. * b Moyſes, Aaron, & filij eius, qui ad b p.265, 266, 267, 269.
orientalem plagam caſtrametantur; ſunt
Habitus intellectuales, pręſertim pruden-
tia. Ab his habitibus, quaſi ab oriente
actus intellectuales oriuntur, è quibus cę-
teræ hominis potentię lumen recipiunt ad
rectam actionem. 3. c Quatenus Leuitæ c p.1709, 1715.
imperio Sacerdotum ſubduntur; ſignifi-
catur imperium, quod ratio, & pruden-
tia ſupra animi potentias exercent, &
ſuper actiones morales, eas dirigentes.
27 * 4. d Chaathitarum multitudo ad me- d p.1775.
ridianam plagam caſtrametantium, vir-
tutes ſignificant morales ad iuſtitiam per-
tinentes. Actus autem iuſtitiæ, cùm ſint
ad alterum, quaſi in luce meridionali ver-
ſantur, quatenus earum ſplendor magis
elucet, magiſque fit alijs hominibus ma-
32 nifeſtus. * 5. e Princeps Principum Le- e p.1916.
uitarum Eleazar ſuper excubitores cuſto-
diæ Sanctuarij; virtus eſt Religionis, quæ
eſt pars iuſtitiæ. Verſatur autem Religio
21 circa cultum Dei. * 6. f Gerſonitarum f p.2181.
multitudo ad Occidentem, ſunt virtutes,
& actus ad Fortitudinem ſpectantes, eiq;
affines: vt Patientia, Conſtantia, Perſeue-
rantia, Longanimitas, Securitas, Fiducia,
Magnanimitas. Præcipuus autem fortitu-
dinis actus, Martyrium. Quatenus autem
Fortitudo animum firmat contra mortis
pericula, ne declinet à ratione, quaſi excu-
bias agit ad cuſtodiam Tabernaculi con-
tra Occidentem. Occidens enim miſeriæ,
33 ac mortis ſymbolum eſt. * 7. g Merari- g p.2257, 2286, 2312.
tarum turba excubias agens ad Aquilo-
nem, ſignificat virtutes ad Temperãtiam
ſpectantes. Pręcipuum autem Temperan-
tiæ munus eſt, Frænare concupiſcentiam,
& delectationes tactus, ne diuertant ani-
mum à ratione. Aquilo, frigus inducit, &
ſymbolum eſt diaboli, ac peccati, quod
extinguit calorem charitatis, Iſa.14.13.
Ierem.1.14. Merati, Amaritudo inter-
pretatur. Ergo Meraritæ contra Aquilo-
nem cuſtodientes Tabernaculum, ſunt
actus Temperantiæ mortificationum fri-
gore, & æternæ damnationis timore con-
cupiſcentijs obſiſtẽtes, ne quid detrimenti
patiatur iuſtus à peccato.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

SVMMA.

Decernuntur officia, quæ circa Tabernaculum præſtanda à Leuitis erant, quando caſtra mouebantur. 1. A v.1.ad 21. Demandatur Caathitis cura portandi Arcam, menſam cum panibus propoſitionis, candelabrum cum ſuis vaſis, & altare cum ſuis item vaſis; poſtquam hæc omnia ab Aaron, & filiis ſuis ita fuerint inuoluta, vt neo videri à Caathitis, nec tangi poſſint. 2. A v.22 Gerſonitis committitur officium geſtandi tectum, cortinas, velum introitus Tabernaculi, & atrii, & alia ad altare ſpectantia. 3. A v.29. Meraritis imponitur onus portandi tabulas, vectes, columnas bases tabernaculi & atrii. 4 A v.33 Recenſetur numerus Leuitarum pro vaſis Tabernaculi portandis à trigeſimo anno uſque ad quinquageſimum, octo millium, quingentorum octoginta.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicēs: 2 Tolle
ſummam filiorum Caath de medio Leuitarum per domos
& familias ſuas, 3 à trigeſimo anno & ſupra, vſque ad quin-
quageſimum annum, omnium qui ingrediuntur vt ſtent &
miniſtrēt in tabernaculo fœderis. 4 Hic eſt cultus filiorum
Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum ſanctorum 5 in-
gredientur Aaron & filij eius, quādo mouenda ſunt caſtra,
& deponent velum quod pendet ante fores, inuoluentque eo arcam teſtimonij,
6 & operient rurſum velamine ianthinarū pellium, extendentq; deſuper pallium
totum hyacinthinum, & inducent vectes. 7 Menſam quoque propoſitionis in-
uoluent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos &
crateras ad liba fundenda: panes ſemper in ea erunt: 8 extendentque deſuper pal-
lium coccineum, quod rurſum operient velamento ianthinarum pellium, & in-
ducent vectes. 9 Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum
cum lucernis & forcipibus ſuis & emunctorijs & cunctis vaſis olei, quæ ad con-
cinnandas lucernas neceſſaria ſunt: 10 & ſuper omnia ponent operimentum
ianthinatum pellium, & inducent vectes. 11 Nec non & altare aureū inuoluent
hyacinthino veſtimento, & extendent deſuper operimentū ianthinarum pellium,
inducentq; vectes. 12 Omnia vaſa, quibus miniſtratur in Sanctuario, inuoluent
hyacinthino pallio, & extendent deſuper operimentum ianthinarum pellium, in-
ducentque vectes. 13 Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpu-
reo veſtimento, 14 ponentq; cum eo omnia vaſa, quibus in miniſterio eius vtun-
tur, id eſt, ignium receptacula, fuſcinulas ac tridentes, vncinos & batilla. Cuncta
vaſa altaris operient ſimul velamine ianthinarum pellium, & inducent vectes.
15 Cumque inuoluerint Aaron & filij eius Sanctuarium & omnia vaſa eius in
commotione caſtrorum, tunc intrabunt filij Caath vt portent inuoluta: & non
tangent vaſa Sanctuarij, ne moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath in taber-
naculo fœderis: 16 ſuper quos erit Eleazar filius Aaron ſacerdotis, ad cuius cu-
ram pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compoſitionis incenſum, & ſa-
crificium, quod ſemper offertur, & oleum vnctionis, & quidquid ad cultū taber-
naculi pertinet, omniumq; vaſorum, quæ in Sanctuario ſunt. 17 Locutuſque eſt
Dominus ad Moyſen & Aaron dicens: 18 Nolite perdere populum Caath de
medio Leuitarum: 19 ſed hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, ſi tetigerint
Sancta ſanctorum. Aaron & filij eius intrabūt, ipſiq; diſponent opera ſingulorum,
& diuident quid portare quis debeat. 20 Alij nulla curioſitate videant, quæ ſunt
in Sanctuario priuſquam inuoluantur, alioquin morientur. 21 Locutuſque eſt
Dominus ad Moyſen, dicens: 22 Tolle ſummam etiam filiorum Gerſon per do-
mos ac familias & cognationes ſuas, 23 à triginta annis & ſupra, vſque ad annos
quinquaginta Numera omnes qui ingrediuntur & miniſtrant in tabernaculo fœ-
deris. 24 Hoc eſt officium familiæ Gerſonitarum, 25 vt portent cortinas ta-
bernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & ſuper omnia velamen ianthi-
num tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis, 26 cortinas
atrij, & velum in introitu quod eſt ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare per-

tinent,funiculos,& vaſa miniſterij, 27 iubente Aaron & filijs eius,portabunt filij
Gerſon: & ſcient ſinguli cui debeant oneri manciparì. 28 Hic eſt cultus familiæ
Gerſonitarum in tabernaculo fœderis, eruntq; ſub manu Ithamar filij Aaron ſa-
cerdotis. 29 Filios quoque Merari per familias & domos patrum ſuorum receẽ-
ſebis, 30 à triginta annis & ſupra,vſque ad annos quinquaginta,omnes qui ingre-
diuntur ad officiũ miniſterij ſui & cultum fœderis teſtimonij. 31 Hæc ſunt onera
eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius,columnas ac baſes earum,
32 columnas quoque atrij per circuitum cum baſibus & paxillis & funibus ſuis.
Omnia vaſa & ſupellectilem ad numerum accipient,ſicq; portabunt. 33 Hoc eſt
officium familiæ Meraritarum & miniſterium in tabernaculo fœderis:eruntque ſub
manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. 34 Recenſuerunt igitur Moyſes & Aaron
& principes ſynagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum ſuorum,
35 à triginta annis & ſupra, vſque ad annum quinquageſimum,omnes qui ingre-
diuntur ad miniſterium tabernaculi fœderis: 36 & inuenti ſunt duo millia ſeptin-
genti quinquaginta. 37 Hic eſt numerus populi Caath qui intrant tabernaculum
fœderis: hos numerauit Moyſes & Aaron iuxta ſermonem Domini per manum
Moyſi. 38 Numerati ſunt & filij Gerſon per cognationes & domos patrum
ſuorum, 39 à triginta annis & ſupra, vſque ad quinquageſimum annum, omnes
qui ingrediuntur vt miniſtrent in tabernaculo fœderis: 40 & inuenti ſunt duo
millia ſexcenti triginta. 41 Hic eſt populus Gerſonitarum, quos numerauerunt
Moyſes & Aaron iuxta verbum Domini. 42 Numerati ſunt & filij Merari per
cognationes & domos patrum ſuorum, 43 à triginta annis & ſupra,vſque ad an-
num quinquageſimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi
fœderis: 44 & inuenti ſunt tria millia ducenti. 45 hic eſt numerus filiorum
Merari, quos recenſuerunt Moyſes & Aaron iuxta imperium Domini per ma-
num Moyſi. 46 Omnes qui recenſiti ſunt de Leuitis, & quos recenſeri fecit ad
nomen Moyſes,& Aaron, & principes Iſrael, per cognationes & domos patrum
ſuorum, 47 à triginta annis & ſupra,vſque ad annum quinquageſimum,ingrediẽ-
tes ad miniſterium tabernaculi, & onera portanda, 48 fuerunt ſimul octo millia
quingenti octoginta. 49 Iuxta verbum Domini recenſuit eos Moyſes, vnum-
quemque iuxta officium & onera ſua,ſicut præceperat ei Dominus.

Interpretatio litteralis.

A *Trigeſimo anno,et ſupra,&c. ſtent, & miniſtrent in tabernaculo fœderis.* Infra c.8.24. de iiſdẽ Leuitis dicitur: A viginti quinque annis, & ſupra, ingrediuntur vt miniſtrẽt in Tabernaculo fœderis. Videtur trigeſimus annus deputari pro initio onerum portandorum: requirunt enim onera in portante robur, & vires, quales nõ ſunt ante illum annum, nec poſt quinquageſimum. Vigeſimus autem quintus annus videtur deputatus fuiſſe pro initio aliorum miniſteriorũ exhibendorum, & vt probarentur,& inſtruerẽtur. Lyran. 3

* *Inuoluent eo arcam teſtimonii*; &c. 5
& inducent vectes. Exod.25.15. de vecti- 6
bus dicitur: Semper erunt in circulis,nec vnquam extrahentur ab eis: cur nunc dicitur: Inducent vectes? An cum arca deferenda erat, vt poſſet tota tegi, ne videri poſſet,extrahebantur vectes,& ſtatim inducebantur? An, ne tunc quidem vectes de lignis ſetim aurati extrahebantur, ſed ipſi quoque cum Arca tegebãtur: & adhibebatur aliud inſtrumentum ad Arcam deferendam,cum circulis alijs,in quos vectes alij inducebantur?

Habet hoc caput eadem ferè dogmata, quę caput ſecundum,& tertium. 1.*a* Prouidentiam, & ordinem adhibendũ eſſe in regẽda multitudine, *Tolle ſummam*, &c. a *p.*1759.
v.2. *Hic eſt cultus filiorum Caath*,&c.v.4. *Hoc eſt officiũ familiæ Gerſonitarum*,&c. v.24. *Hæc ſunt onera eorum*, &c. v.31.
2. *b* Neceſſarium eſſe, Superiores,ac Rectores eſſe. *Super quos erit Eleazar*, &c. b *p.*2073. *et d.*4793.
v.16. *Eruntq; ſub manu Ithamar*, v.28,33.
3. *c* Congruè in Eccleſia ſuper miniſtros inferiores,Epiſcopos eſſe. Id probant eadẽ loca. c *p.*645, 647.
4. *d* Eſſe debere in Eccleſia minores ſacrorum miniſtros, *Tolle ſummam filiorum Caath*, &c. vſque ad finem capitis. d *p.*649.
5. *e* Decere ſacra ſigna venerari. Tegebãtur vaſa ſacra ad venerationem. *Inuoluent velo Arcam teſtimonii*, &c. à v.5. e *p.*851.
Non tangent vaſa Sanctuarii,ne moriantur, v.15, 19, 20. 6. *f* Debere Superiores vigiles eſſe, *Locutus eſt Dominus ad Moyſen,et Aaron,dicens: Nolite perdere populum Caath*,&c. v.17,18,19. f *p.*2079.
7. *g* Congruũ à ma- g *p.*1293.

à male agendo, pœnarum comminatione
deterrere, *Non tangent vaſa Sanctuarii,*
h p.2034. *ne moriantur*, v.15,19,20. 8. *h* Peccatum
eſſe ſacrilegium, quo violatur res ſacra
per irreuerentiam. Nam mortis pœna
imponitur, *Non tangent, ne moriantur*,
i p.646, ibid. 9. *i* Sacerdotes ſacrificij miniſtros
745. eſſe. *Ad Eleazaris Sacerdotis curam per-*
k p.645. *tinet ſacrificium*, v.16. 10. *k* Congruum
in eccleſiaſtica Hierarchia ordinem eſſe:
vt ſub vno Principe Romano Pontifice,
diuerſi diuerſam habeant prælationis po-
teſtatẽ ſuper diuerſos. *Aaron, & filii eius*
intrabunt, ipſiq; diſponent opera ſingulo-
l p.1761. *rum*, &c. *l* 11. Neceſſariam eſſe Pruden-
tiæ cautionem, *Hoc facite eis, vt viuant,*
m p. 2078. *& non moriantur*, v.19. 12. *m* Debere
Superiores ſuos ſubditos inſtruere, præ-
ſertim miniſtros operum. *Ipſi diſponant*
opera ſingulorum, & diuident quid porta-
n p.2403. *re quis debeat*, v.19. 13. *n* Plura, vel al-
tiora ſcire velle, quàm conueniat, illici-
o p.2414. tum eſſe. & *o* Diligentiam eſſe adhi-
bendam in oculorum ſenſu cuſtodiendo.
Alii nulla curioſitate videant, &c. v.20.
p p. 645, 14. *p* Eſſe poteſtatem in Eccleſia, & iuriſ-
647,866. dictionem in miniſtros illius. *Super quos*
erit Eleazar filius Aaron ſacerdotis, &c.
v.16. *Ipſi diſponent opera ſingulorum*, &c.
v.19. *Eruntque ſub manu Ithamar Sacer-*
q p.866. *dotis filii Aaron*, v.33. 15. *q* Manum,
Iuriſdictionis eccleſiaſticæ ſymbolum
eſſe, can.6588,6590,6592. *Eruntque ſub*
r p.684. *manu Ithamar*, &c. v.33. 16. *r* Prophe-
tiam eſſe à Deo, *Iuxta ſermonem Do-*
s p.2066. *mini*, v.37. 17. *s* Diuinis præceptis pa-
rendum, *Hos numerauit Moyſes, &*
Aaron iuxta ſermonem Domini, v.37.49.
t p.2062. 18. *t* Obedientiæ obiectum eſſe Superio-
ris præceptum. *Recenſuit eos, ſicut præ-*
u p.1117. *ceperat ei Dominus*, v.49. 19. *u* Legis ve-
x p.1119. teris auctorem fuiſſe Deum, *x* Miniſtrum
Moyſen, *Hos numerauit iuxta ſermonem*
Domini per manum Moyſi, v.37.

Interpretatio myſtica.

a p.645, 1 *a* MVltitudo Leuitica, eccleſiaſti-
866. cam Hierarchiam figurat, vt
b p.647. in præcedente capite dictum eſt: *b* proin-
de Eleazar ſupra Caathitas; & Ithamar
ſupra Meraritas, figura ſunt Epiſcoporum
c p.649. ſupra inferiores miniſtros. *c* Caathitæ,
qui Arcam deferunt, & menſam, ſignifi-
cant Diaconos, quorum eſt officium mini-
ſtrandi corpus Chriſti. Filij Aaron, legis
nouæ Sacerdotes; reliqui Leuitæ inferio-
res, minoreſque miniſtros ſignant.
5 2 *d* Motus caſtrorum, Eccleſiæ mi- d p.620.
litantis, ac peregrinantis figura eſt. Nam
peregrinatio, vitæ præſentis eſt ſymbo-
lum, donec veniamus in cælum, Gen.47.9.
Pſal.118.54. 2.Cor.5.6. 1.Pet.2.11.
3 Quatenus Sacerdotes veteris legis
Arcam velo Sanctuarij, menſam, cande-
labrum, & alia vaſa alijs velis inuoluunt,
ne videri poſſint: *e* Sacerdotes nouæ legis e p.646,
figurant, qui Sacramentum corporis, & 745.
ſanguinis Chriſti conficientes, diuinas il-
las ſubſtantias ſacris ſpeciebus velant: &
cum ſacrificium, & alia Sacramenta mi-
niſtrant, ritibus externis, quibus in ſacris
miniſterijs vtuntur, præſtantiſſima my-
ſteria, & gratiam ipſam quaſi velo coope-
riunt: *f* idemque efficiunt cum verbum f p.700.
diuinũ prædicant; Scripturis ſacris vtun-
tur, & verbis humanis, ſigniſque ſenſibi-
libus; quibus ſpiritualia, & ineffabilia,
quaſi inuoluunt, & tegunt. Per Arcam,
menſam, candelabrum, Euchariſtiam,
verbum Dei, Sacramenta ſignificari di-
ctum eſt in Exodo. Itaque omnia vaſorum
velamina figuræ ſunt *g* ſpecierum ſacra- g p.762.
mentalium, *h* ſacrorum rituum, *i* & fidei. h p.844,
6 * 4 *k* Vectes, quos Sacerdotes induce- 845,846,
bant, vt deferri poſſent vaſa Tabernaculi; 847.
videntur figura fuiſſe documentorum, ac i p.1365,
inſtructionum circa actiones ad Chriſtia- 1366.
nam religionem ſpectantes, & ad ſacra k p.729.
ſuſcipienda, ac peragenda. Nam motus,
operationis ſymbolum eſt, Sap.7.22, 24.
Ergo vectes pro transferendis ſacris vaſis,
ſunt directiones ſacrarum actionum.
20 * 5 *l* Quatenus Iſraelitæ nulla curio- l p.1317,
ſitate videbant, quæ erant in Sanctuario 1376.
priuſquam inuoluerẽtur; figurabant quid
agendum ſit cuique Fidelium circa ſidei
myſteria. Non eſt eorum intelligentia cu-
rioſius inquirenda, quaſi rationibus nitan-
tur humanis: ſed poſito ſemper ante no-
ſtrum intellectum velamine, ideſt, doctri-
na fidei, quæ quaſi velamen ſe habet re-
ſpectu diuinorum myſteriorum, quatenus
eſt obſcura; eorum maior cognitio ſemper
procuranda, & tractanda.

Digitized by Google

CAPVT QVINTVM.

SVMMA.

1. Iubet Deus Remoueri è caſtris immundos ſiue lepra, ſiue fluxu ſeminis, ſiue tactu mortuorum. 2. A v.6. Præcipit Reſtitui quod iniuſte retinetur; & primitias Sacerdotibus reddi. 3. A v.12. Inſtituit ritus ad dignoſcendum an mulier commiſerit adulterium.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Præcipe filijs
Iſrael, vt eijciant de caſtris omnem leproſum, & qui ſemine
fluit, pollutuſque eſt ſuper mortuo: 3 tam maſculum quàm
feminam eijcite de caſtris, ne contaminent ea cùm habita-
uerim vobiſcum. 4 Feceruntque ita filij Iſrael, & eiecerunt
eos extra caſtra, ſicut locutus erat Dominus Moyſi. 5 Lo-
cutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 6 Loquere ad
filios Iſrael: Vir, ſiue mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent homi-
nibus accidere, & per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum Domini, atque
deliquerint, 7 confitebuntur peccatum ſuum, & reddent ipſum caput, quintamq;
partem deſuper, ei in quem peccauerint. 8 Sin autem non fuerit qui recipiat,
dabunt Domino & erit ſacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, vt
ſit placabilis hoſtia. 9 Omnes quoque primitiæ, quas offerũt filij Iſrael, ad ſacer-
dotem pertinent: 10 & quidquid in Sanctuarium offertur à ſingulis, & traditur
manibus ſacerdotis, ipſius erit. 11 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
12 Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir, cuius vxor errauerit, maritumq;
contemnens 13 dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non
quiuerit, ſed latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inuenta
in ſtupro: 14 ſi ſpiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem ſuam, quæ
vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur, 15 adducet eam ad ſacerdotem, &
offeret oblationem pro illa decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: non fundet
ſuper eam oleum, nec imponet thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, & oblatio in-
ueſtigans adulterium. 16 Offeret igitur eam ſacerdos, & ſtatuet coram Domino.
17 aſſumetq; aquam ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pauimento ta-
bernaculi mittet in eam. 18 Cumq; ſteterit mulier in conſpectu Domini, diſco-
operiet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacrificiũ recordationis, & obla-
tionem zelotypiæ: ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execra-
tione maledicta congeſſit. 19 adiurabitq; eam, & dicet: Si non dormiuit vir alie-
nus tecum, & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non te nocebunt aquæ iſtæ
amariſsimæ, in quas maledicta congeſsi. 20 Sin autẽ declinaſti à viro tuo, atque
polluta es, & concubuiſti cum altero viro: 21 his maledictionibus ſubiacebis:
Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo ſuo:
putreſcere faciat femur tuum, & tumẽs vterus tuus diſrumpatur. 22 ingredian-
tur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumeſcente putreſcat femur.
Et reſpondebit mulier, Amen, amen. 23 Scribetq; ſacerdos in libello iſta male-
dicta, & delebit ea aquis amariſsimis, in quas maledicta congeſsit, 24 & dabit ei
bibere. Quas cùm exhauſerit, 25 tollet ſacerdos de manu eius ſacrificium zelo-
typiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetq; illud ſuper altare: ita dumtaxat
vt priùs 26 pugillum ſacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat ſuper alta-
re: & ſic potum det mulieri aquas amariſsimas. 27 Quas cùm biberit, ſi polluta
eſt, & contempto viro adulterij rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, &
inflato ventre computreſcet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exem-
plum omni populo. 28 Quòd ſi polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.
29 Iſta eſt lex zelotypiæ. Si declinauerit mulier à viro ſuo, & ſi polluta fuerit,
30 marituſque zelotypiæ ſpiritu concitatus adduxerit eam in conſpectu Domini,
& fecerit ei ſacerdos iuxta omnia quæ ſcripta ſunt: 31 maritus abſque culpa
erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam.

Interpretatio litteralis.

a p.858, 1124. P*Recipe filiis Iſrael*,&c. *a* Lex cæ- 2
remonialis ad maiorem reuerẽ-
tiam diuini cultus. *Vt eiiciant
è caſtris*, &c. Tria erant caſtra,
Tabernaculum cum atrio; tabernacula
Leuitarum, tabernacula reliquorum.
E caſtris erant leproſi eijciendi, ne alios in-
ficerent, non ſolũ ne caſtra contaminarent.
Etiam tabernacula reliquorum, nõ ſolum
Leuitarum, ſacra erant ob veram religio-
nem, & cultum diuinum: ideo reuerentia
b p.851. digna. *b* Decet ſacra ſigna venerari.
c p.2066. * *Feceruntq; ita filii Iſrael.* *c* Obedien- 4
tiæ exemplum exhibuerunt. *Sicut locutus*
d p.1117. *erat Dominus Moyſi.* *d* Auctor legis ve-
e p.1118. teris Deus, *e* miniſter Moyſes.
Vir, ſiue mulier,&c. Videtur eſſe ſermo 6
de peccato furti, nam ſubditur, *Reddent
ipſum caput*, &c.
*Per negligentiam tranſgreſſi fuerint
mandatum Domini, atque deliquerint*
Hebr. Præuaricando præuaricatus fuerit
cõtra Dominum, & deliquerit anima ipſa.
f p.1199. Indicatur 1. *f* Eſſe peccatum, id eſt, actum
humanũ malum, non conformem rationi.
g p.1264. 2. *g* Iniuriam inferri Deo, lædiq; ius diui-
num per peccatum.
h p.803. * *Confitebuntur peccatum ſuum.* *h* Vera 7
pœnitentia, confeſſionem ipſam peccato-
rum includit, cum oportuerit; excuſatio-
nes excludit.
Reddent ipſum caput. Hebr. Redire
faciet, ſiue Reducet delictum ſuum (vel
reſtitutionem ſuam) ad ſummam ſuam.
i p.1800. *i* Ius alterius compenſandum, iuſtumque
faciendum, eſt debiti ſolutione.
Quintamque partem deſuper. Additur
k p.1799. quinta inſuper pars in pœnam. *k* Ius de-
licto læſum, pœna compenſandũ. Exo. 22.
iubentur reſtitui pro vno quinque, qua-
tuor, duplum: cur nunc quinta tantum
pars iubetur addi? An ibi agitur de deli-
cto manifeſto, & de pœna per Iudicis ſen-
tentiam: nunc autem de occulto, & per
ipſius rei ſecretam confeſſionem aperto?
Auguſtinus.
* *Sin autem non fuerit qui recipiat, da-* 8
bunt Domino, & erit Sacerdotis. Reſtitu-
tio omnino facienda. ſi neque dominus rei
ſublatæ ſuperſit, neque eius hæres: reſti-
tuenda Deo eſt, qui eſt ſummus omnium
Dominus; & tranſibit in vſum Sacerdotis.
*Excepto ariete, qui offertur pro expia-
tione*. Ad ſatisfaciendum Deo pro eius
l p.776. iure læſo. Indicatur 1. *l* Eſſe remiſſionem
m p.809. peccatorum. 2. *m* Poſſe hominem per di-
uinam gratiam Deo ſatisfacere ſecundum
æqualitatem proportionis, licet non ſe-
cundum æqualitatem quantitatis.
n p.1970. * *Omnes quoque primitiæ*, &c. *n* Sunt 9
10 Sacerdotibus oblationes offerendæ: vt vel
in ſuũ vſum inſumant; vel in Dei cultum,
vel in pauperum ſuſtentationem.
12 * *Vir, cuius vxor errauerit*,&c. Ex hoc
textu vſque ad finem capitis ea dogmata
habentur. 1. *o* Conſequi pœnas ad pecca- o p.1279.
tum, quas Deus infligit. *Inflato ventre,
computreſcet femur*, v. 27. 2. *p* Infligi pœ- p p.1285.
nas, vt ceteri à peccando deterreantur.
*Eritque mulier in maledictionem, & in
exemplum omni populo*, v. 27. 3. *q* Lici- q p.2095.
tum eſſe iniurias vlciſci, ad remouendum
nocumenta, *Maritus abſque culpa erit,
& ipſa recipiet iniquitatem ſuam*, v. 31.
4. *r* Superioris eſſe, ſubditorum malefacta r p.2099.
pœnis compenſare. *Adducet eam ad ſa-
cerdotem*,&c. v. 15. 5. *s* Pro culpæ quan- s p.2404.
titate pœnas licitas eſſe, *Inflato ventre,
computreſcet femur*, v. 27. 6. *t* Licere t p.2024.
ſignis ſacris vti ad eos effectus, ad quos ab
Eccleſia ſunt inſtituta, & conſecrata.
*Adducet eam ad ſacerdotem, & offeret
oblationem*, &c. v. 15. & ſeqq. 7. *u* Lici- u p.2027.
tum eſſe, experimentum petere diuinæ
potentiæ, cum iuſta neceſſitas, ſeu pia
vtilitas ſubeſt, & adſunt alia, quæ ad hoc
concurrere debent, *Si ſpiritus Zelotypiæ
concitauerit virum*,&c. à v. 14. 8. *x* Tri- x p.216.
ſtitiæ actum formari, cum quadam per-
turbatione, & inquietudine excitatũ ob
malum iam præſens; ſiue ſecundum rem
ſit præſens, ſiue ſecundum apprehenſio-
nem, *Si ſpiritus zelotypiæ concitauerit vi-
rum*. Zelotypia, eſt ægritudo animi ex eo
proueniens, quod quis timeat ne adſit alte-
ri, quod cũ nemine velit eſſe commune.
Hic actus etiam triſtitiam includit, ſi ad-
ſit ſuſpicio mali præſentis. 9. *y* Prudentiæ y p.1719.
actum eſſe, Inquiſitionem mediorum,
operi agendo, finique congruentium, *Eſt
oblatio inueſtigans adulterium*, v. 15.
10. *z* Aliorum facta proſpicere, ac inqui- z p.2416.
rere licitum; vt officio debitè ſatisfacias,
aut vt proximi vtilitati conſulas ſecun-
dum regulam charitatis. Deus præſcribit
modum inueſtigandi adulterium, à v. 14.
11. *a* Licitum eſſe ſubditos adiurare, ne- a p.1992.
ceſſitatem eis imponendo, *Adiurabitque
eam*. Adiurare, eſt ſe, vel alios ordinare
ad aliquid agendum: vt, Precor, vel Iubeo
per Deum, vt hoc agas. 12. *b* Maledictio- b p.1904
nem licitam eſſe: ſi quis imperet, aut optet
malum alterius ſub ratione boni, vt ſub
ratione iuſti, aut vtilis. *Si declinaſti à
viro tuo, atque polluta es*, &c. à v. 19.
13. *c* Adulterium eſſe peccatum, *Si de- c p.2336.
clinaſti à viro tuo, &c. his maledictioni-
bus ſubiacebis*, &c.
15 * *Non fundet ſuper eam oleum, nec im-
ponet thus.* Oleum eſt ſymbolum miſeri-
cordiæ,

cordię, thus orationis ad placandũ Deum.
Cum ſacrificium zelotypiæ ſit ad vltio-
nem adulterij, non ad propitiationem;
congruè in eo nec oleum, nec thus adhi-
betur.
* *Aſſumetque aquam ſanctam.* Aquam 17
fortaſſe ex labro æneo: quæ ſancta, quia
erat in loco ſancto, nempe in Tabernacu-
lo, & pro diuino cultu.
* *Tenebit aquas amariſſimas.* Ama- 18
riſſimæ dicuntur à verbis amaris maledi-
ctionis, & ab amaro effectu.

Interpretatio myſtica.

E*iiciant de caſtris omnem leproſum,* 2
*& qui ſemine fluit, pollutusque eſt ſu-
per mortuo.* Iſraelitę, Fidelium figura fue-
runt, Rom. 9. 5, 6, 7. Galat. 6. 16. Ergo
a p.628 *a* Iſraelitarum caſtra figura fuerunt mili-
tantis Eccleſiæ. Eccleſia autem eſt corpus
capitis Chriſti, vnionem habens cum
Chriſto per fidem, & per gratiam. Eijci
ergo extra caſtra, eſt deſinere habere vnio-
nem cum Chriſto ſiue ratione infidelita-
tis, ſiue ratione peccati mortalis, quod
priuat gratia. Infidelium autem genera
præcipua tria, Gentiles, Hæretici, Iudæi.
b p.1428. *b* Gentiles, quatenus peccatis, & omnibus
vitijs pleni, videntur à leproſis figurari.
Leproſus enim peccatoris hominis, & ab
aliorum commercio ſeparandi ſymbolum
c p.1425, eſt, Iſa. 53. 4. *c* Seminiflui, Hæreticos, &
1430. Iudæos figurant. Semen enim eſt verbum
Dei. Vtrique autem & Hæretici, & Iudęi,
Scripturas ſacras, in quibus eſt verbum
Dei, & recipiunt, & prædicant. ſed ſemini-
flui ſunt; quia ſemen verbi, propter erro-
res, quos miſcent, inutiliter ſpargunt, &
non gignunt per illud filios Deo. Omnes
d p.1482. hi eijciendi extra caſtra. *d* Quia non eſt
1431. cum Infidelibus communicandum, cum
fidei periculum ſubeſt. Quoniam autem
mors ſymbolum eſt peccati, Ioan. 5. 24.
& 6. 50. mortuus, peccatoris ſymbolum
eſt. Ergo polluitur ex tactu mortui, qui
e p.1266. peccando, impiorum ſcelus imitatur. *e* Is
quoque extra caſtra eijcitur, quatenus per
f p.913. peccatum à Chriſto ſeparatur. *f* Extra ca-
ſtra eijciendus: quia ab eius familiaritate,
& conuictu, quatenus ad periculum, &
conſortium peccandi, fugiendus.
7 * *Confitebuntur peccatum ſuum, & red-*
8 *dent ipſum caput, quintamq; partem deſu-
per, excepto ariete, qui offertur pro expia-
tione.* Videtur hac cæremonia ſacrum ri-
tum Sacramenti Confeſſionis figurari.
g Eſt in Sacramento Pœnitentiæ confeſſio g p.803,
peccatorũ, *Confitebuntur peccatum ſuum.* 805.
h Eſt ſatisfactio ad æqualitatem pro Dei h p.582,
offenſa, quatenus ad compenſandum ius 584.
diuinum læſum, offertur infinitus valor
ſanguinis Chriſti, pretium pro mũdi pec-
catis à Chriſto ſolutum. *Reddent ipſum
caput.* *i* Eſt ſatisfactio pro pœna tempo- i p.789.
rali, quæ ſolet remanere, remiſſa pœna
æterna per Sacramentum. *Quintam par-
tem deſuper reddent.* *k* Eſt remiſſio culpæ, k p.776,
& iuſtificatio, *l* quam Chriſtus ſua paſſio- 778.
ne nobis commeruit. *Excepto ariete, qui* l p.573,
offertur pro expiatione. 577.
Sacrificium, rituſque zelotypiæ, figura
fuiſſe videtur Sacramenti euchariſtici.
1. *m* Sacrificium farinæ, ſacrificium eu- m p.762.
chariſticum ſignificauit. nam, teſte Paulo,
omne vetus ſacrificium, noſtrum ſacrifi-
cium figurauit. 2. *n* Adulterium, quo vxor n p.1264.
à fide in matrimonio præſtita, fornicando 1266.
recedit; ſymbolum eſt receſſus à charita-
te, qua Chriſto vnimur, qui ſponſus eſt
Eccleſiæ, Ierem. 13. 27. Iſ. 57. 3. Ezec. 23. 45.
3. *o* Sacrificium ſuper manus adulteræ, eſt o p.774.
Euchariſtia in indignè ſumente. 4. Sacri-
ficium ſine oleo, & ſine thure; eſt corpus
Chriſti, nõ profuturum indignè ſumenti.
5. Aqua amariſſima, quam potat adultera,
eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis
Chriſti: quod indignus manducat, & bibit
in iudicium. 6. *p* Inflatio ventris, & femo- p p.2034.
ris putrefactio, eſt peccatum ſacrilegij,
quod committit, qui Euchariſtiam ſumit
indignè. 7. *q* Mulier innoxia poſt aquæ q p.767.
amariſſimæ potum, & faciens liberos: eſt
homo iuſtus, qui cum timore, & tremore,
& cum pia dominicæ paſſionis conſidera-
tione Sacramentũ ſuſcipit corporis Chri-
ſti, quod ei ad bonorum operum prolem
maximè prodeſt.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

Nazaræorum ritus deſcribuntur. 1. Abſtinendum erat Nazaræis à vino, & quibuſdam aliis. 2. Conſeruanda cæſaries. 3. Cauendum à præſentia & à funere mortuorum. 4 Si pollui ſuper mortuum contigiſſet, radendum caput, & ſacrificium pro purgatione offerendum. 5. Expleto voto conſecrationis, radenda cæſaries, & comburenda, & ſacrificia offerenda. In fine capitis præſcribitur modus benedicendi populo.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere ad
filios Iſrael, & dices ad eos: Vir, ſiue mulier, cùm fecerint
votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecra-
re: 3 à vino, & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt.
Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de
vua exprimitur, non bibent: vuas recentes ſiccaſque non
comedent 4 cunctis diebus quibus ex voto Domino con-
ſecrantur: quidquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad acinum non come-
dent. 5 Omni tempore ſeparationis ſuæ nouacula non tranſibit per caput eius,
vſque ad completum diem quo Domino conſecratur. Sanctus erit, creſcente cæ-
ſarie capitis eius. 6 Omni tempore conſecrationis ſuæ ſuper mortuum non in-
gredietur, 7 nec ſuper patris quidem & matris & fratris ſororiſque funere con-
taminabitur, quia conſecratio Dei ſui ſuper caput eius eſt. 8 Omnibus diebus
ſeparationis ſuæ ſanctus erit Domino. 9 Sin autẽ mortuus fuerit ſubitò quiſpiam
coram eo, polluetur caput conſecrationis eius: quod radet illicò in eadem die
purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima. 10 In octaua autem die offeret duos turtu-
res, vel duos pullos columbæ ſacerdoti in introitu fœderis teſtimonij. 11 facietq;
ſacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum, & deprecabitur pro eo,
quia peccauit ſuper mortuo: ſanctificabitque caput eius in die illo: 12 & conſe-
crabit Domino dies ſeparationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato:
ita tamen vt dies priores irriti fiant, quoniam polluta eſt ſanctificatio eius. 13 Iſta
eſt lex conſecrationis. Cum dies, quos ex voto decreuerat, cõplebuntur: adducet
eum ad oſtium tabernaculi fœderis, 14 & offeret oblationẽ eius Domino, agnum
anniculum immaculatum in holocauſtum, & ouem anniculam immaculatam pro
peccato, & arietem immaculatum, hoſtiam pacificam, 15 caniſtrum quoque pa-
num azymorum qui conſperſi ſint oleo, & lagana abſque fermento vncta oleo, ac
libamina ſingulorum: 16 quæ offeret ſacerdos coram Domino, & faciet tam pro
peccato, quàm in holocauſtum. 17 Arietem verò immolabit hoſtiam pacificam
Domino, offerens ſimul caniſtrũ azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.
18 Tunc radetur nazaræus ante oſtium tabernaculi fœderis cæſarie conſecratio-
nis ſuæ: tolletq; capillos eius, & ponet ſuper ignem, qui eſt ſuppoſitus ſacrificio
pacificorum. 19 Et armum coctum arietis, tortamq; abſque fermento vnam de
caniſtro, & laganum azymum vnum, & tradet in manus nazaræi, poſtquam raſum
fuerit caput eius. 20 Suſceptaque rurſum ab eo, eleuabit in conſpectu Domini:
& ſanctificata ſacerdotis erunt, ſicut pectuſculum, quod ſeparari iuſſum eſt, &
femur. poſt hæc poteſt bibere nazaræus vinum. 21 Iſta eſt lex nazaræi, cùm vo-
uerit oblationem ſuam Domino tempore conſecrationis ſuæ, exceptis his quæ
inuenerit manus eius. iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem
ſanctificationis ſuæ. 22 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 23 Loquere
Aaron & filijs eius: Sic benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis: 24 Benedicat tibi
Dominus, & cuſtodiat te. 25 Oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur
tui. 26 Conuertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. 27 Inuoca-
buntque nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis.

Interpretatio litteralis.

V*Ir, ſiue mulier, cum fecerint* 2
votum vt ſanctificentur, & ſe
voluerint Domino conſecrare.
a p.858, 1124. *a* Eſt lex cæremonialis ad ma-
iorem reuerentiam diuini cultus. Ex pri-
b p.1977. mis verbis colligitur 1. *b* Licitum eſſe vo-
c p.655. tum, & religionis actum. 2. *c* Licere ſe
votis diuino ſeruitio mancipare.

* *A vino, & omni, quod inebriare po-* 3
d p.914. *teſt, abſtinebunt*, &c. Habes 1. *d* Tenta- 4
e p.2306. tionum occaſiones vitandas eſſe. 2. *e* Po-
tum inebriare valentem, eſſe ſobrietate
f p.2286, 2287. moderandum. 3. *f* Virtutis actum eſſe
abſtinentiam, & ieiunium. 4. *g* Conue-
g p.2292. nientiſſima eſſe ieiunia, quæ præcipiuntur
ab Eccleſia.

Ab vua paſſa, vſque ad acinum non
comedent. Hebr. LXX. & Chald. A gra-
nulis vſque ad corticem non comedent.
Nihil omnino comedent ex vua.

* *Omni tempore conſecrationis ſuæ ſu-* 6
per morſuum non ingredietur, &c. Indica-
h p.851. tur *h* reuerentia, quæ debetur rebus ſa-
i p.2034. cris; *i* & cauendum à ſacrilegio.
k p.1538. * *Nec ſuper patris quidem*, &c. *k* Indi- 7
catur Dei dilectio. ſuper omnia eſt aman-
dus Deus, plus quàm parentes.

* *Omnibus diebus ſeparationis ſuæ* 8
ſanctus erit Domino. Mũdus erit, c.2212.
l p.650. *l* Ergo Dei miniſtri, qui Domino ſunt ſe-
parati, id eſt, dicati, debent ſemper eſſe
ſancti.

* *Polluetur caput conſecrationis eius.* 9
m p.2034. *m* Innuitur ſacrilegium. Sacrilegij ſym-
bolum pollutio.

* *In octauo die offeret duos turtures*, &c. 10
n p.1968. *offeret oblationẽ eius Domino*, &c. *n* Ali- 14
quæ oblationes ſunt neceſſariò offerendæ.
vt hæc ob præceptum Dei.

* *Et deprecabitur pro eo.* Ex his verbis 11
o p.1926. habetur 1. *o* Eſſe Deo cultum exhibendũ
p p.1927. oratione. 2. *p* Diſpoſuiſſe Deum multa
q p.1928. non niſi petentibus elargiri. 3. *q* Cõgruum
eſſe pro noſtris neceſſitatibus ad interce-
r p.1932. dendum Deo Sanctos aduocare. 4. *r* Non
ſolum pro nobis, ſed pro ceteris etiã oran-
dum eſſe.

s p.1970. * *Et ſanctificata Sacerdotis erunt.* *s* Sũt 20
Sacerdotibus oblationes offerendę: vt vel
in ſuum vſum inſumant, vel ad diuinum
cultum, vel ad pauperum ſuſtentationem
expendant.

Poſt hæc poteſt bibere Nazaræus vinum.
t p.2307. Intelligitur 1. *t* Vſum vini moderatum li-
u p.2264. citum eſſe. 2. *u* Licere ijs etiam delectabi-
libus moderatè vti, quæ neceſſaria non
ſunt: ſi ſint loco, tempori, nobis, & ijs, qui-
bus conuiuimus, conuenientia.

* *Exceptis his, quæ inuenerit manus* 21
eius. *x* Aliquę oblationes ſunt voluntarię; x p.1968.
vt hic innuitur.
23 * *Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis*
24 *eis*, &c. Ex his habetur 1. *y* Actũ virtutis y p.1952.
25 eſſe, alijs benedicere, id eſt, verbò, vel ſi-
26 gno alio illis à Deo bona precari, *Benedi-* z p.53.
27 *cetis.* 2. *z* Eſſe Deum benignum, id eſt,
ſponte ad benefaciẽdum paratum, *Bene-*
dicetis, Ego benedicam eis. 3. *a* Eſſe in a p.54.
Deo beneficentiam, *Oſtendat Dominus*
faciem ſuam tibi. Facies, ſymbolum fauo-
ris, amicitię, ac beneuolentię, c.1588, 5985.
4. *b* Eſſe Deum miſericordem, *Miſerea-* b p.56.
tur tui. 5. *c* Pacem eſſe, quatenus aliorum c p.1601.
voluntas cum alterius voluntate concor-
dat, *Det tibi pacem.* 6. *d* Pacem eſſe in d p.921.
aliquo, quatenus nihil ei accidit eius vo-
luntati contrarium; nullaque eſt in eius
animi perturbatio, *Det tibi pacem.*

Inuocabuntque nomen meum ſuper fi-
lios Iſrael. Poteſt accipi nomen, pro eſſen-
tia, c.1926. & ſenſus eſt: Inuocabunt me.
Poteſt ſumi & pro Potentia, can.1929.
e Deus omnipotens. e p.14.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

De Chriſto.

NAzaræum eſſe Ieſum Chriſtum te-
ſtatur S. Matthæus c.2. *Vt adim-*
pleretur quod dictum eſt per Prophetas:
quoniam Nazaræus vocabitur, id eſt, erit:
Hieronymus in Matthæum Nazaræum
ſanctum interpretatur. Omnes autem
Prophetæ teſtantur Ieſum eſſe ſanctum.
Sanctum autem in Scripturis ſanctis dici
ſolet quod Deo conſecratum, quod diuino
cultui dicatum eſt, c.2211. Nihil autem
magis Deo conſecratũ, quàm Ieſus Chri-
ſtus: cuius humanitas Deo conſecrata eſt
oleo diuinæ Perſonæ per vnionem hypo-
ſtaticam. Nihil magis diuino cultui dica-
tum. *a* Quoniã Ieſus Chriſtus ingrediens a Pſal.39.
mundum dicit: Hoſtiam, & oblationem 7.
noluiſti, corpus autem aptaſti mihi: holo- Hebr.10.5.
cautomata pro peccato non tibi placue-
runt. Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri
ſcriptum eſt de me: vt faciam Deus vo-
luntatem tuam. *b* Ergo verus Nazaræus b p.419.
eſt Ieſus Chriſtus.
3 * 1 Vinum, humanorum bonorum, ac
delectationum ſymbolum eſt, Cant.1.1,4.
Epheſ.5.18. Apoc.17.2. *c* Ergo Nazaręus c p.518,
abſtinens à vino, eſt Ieſus Chriſtus: qui 531, 532,
nunquam ſibi placuit, qui pauper non ha- 545, 559.
bens vbi reclinaret caput, qui vir dolo-
rum, qui opprobrium plebis.

2 Ca-

2 Capilli,ſymbolum ſunt cogitationũ,
& intelligentiæ: quæ quaſi capilli mentem
d Dan.7.9. ornant. d Vidit Daniel in Deo capillos
quaſi lanam mũdam; nempe Dei mentem
actu puriſſimo intelligentię ornatam, om-
nem omnino cognitionem habentem.
e Cant.5.11. e In Canticis autem comæ ſponſi nigrę di-
cuntur quaſi coruus: quia in Chriſto dum
in hac vita mortali degeret, fuerunt ſem-
per cogitationes triſtiſſimę de noſtris pec-
f p.425. catis, de ſua paſſione. Ergo * 1. f Naza- 5
ræus capillos nunquam deponens, eſt Ieſus
Chriſtus, quatenus verus Deus ſemper in
actu puriſsimo intelligentiæ infinitæ.
g p.543. * 2. g Nazaræus ex ingreſſu ad mortuum 9
pollutus; eſt Ieſus Chriſtus in mundum
ad peccatores veniens, & formam pecca-
h p.566, 568. toris accipiens. * 3. Nazaræus h caput 10
radens, i & ſacrificia offerens vt purge- 11
i p.479. tur; eſt Ieſus Chriſtus, qui ſemetipſum 12
exinaniuit, & diuinitatis Maieſtatem in
humanitate opprobrijs, & morti ſubie-
k p.584. cit, ſeque in ſacrificium obtulit k pro ex-
piatione peccatorum, & vt mundaret cor-
pus Eccleſiæ myſticũ, cuius eſt ipſe caput.
l p.479. * 4. l Nazaræus in fine conſecrationis ſa- 13
crificia offerens; eſt Ieſus Chriſtus, quate-
nus in Cruce obtulit ſe Patri pro ſe, ac
pro nobis in reuerentiam, & gratiarum
m p.589, 592. actionem. * 5. m Nazaræus capillos ra- 18
dens, & igne altaris conſumens: eſt Ieſus
Chriſtus, quatenus per mortem Crucis
meruit ſibi ſuam reſurrectionem, & læti-
tiam illam, qua ex eius mente omnis tri-
ſtitia ſublata.

3 Quoniam vinum, diuinarum etiam
conſolationum ſymbolum eſt, Cant.5.1.
n p.603, 605. ex Greg. Zach.10.7. n Nazaræus bibens
poſt depoſitam cæſariem vinum; eſt Ieſus
Chriſtus, depoſita mortalitate, gaudijs
reſurrectionis fruens.

Tropologia.

De Iuſto.

VT verus Nazaræus fuit Dominus
Ieſus: quia Deo cõſecratus, vt paullo
a p.644. ante dictum eſt. a Ita verus Nazaræus
homo iuſtus dicendus eſt, quatenus eius
anima Deo conſecratur per gratiam, &
voluntas diuino ſeruitio mancipatur per
charitatem. Quos pręſciuit, inquit Paulus
Rom.8. hos & prædeſtinauit conformes
fieri imaginis Filij ſui. Nazaræum eſſe
hominem iuſtum docet Greg.32. Mor.23.
de iuſtis interpretans illud Threnorũ 4.7.
Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores
lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſap-
phiro pulchriores.
b p.406. * 1 b Nazaræus ſe Deo conſecrans vo- 2
to; eſt homo adultus, qui iuſtificatur, & à
Deo gratiã recipit, voluntariè ſe ad illam
præparando.

3 * 2 Nazaræus abſtinens à vino, & ab
omni eo, quod inebriare poteſt; c eſt Iuſtus c p.2257.
concupiſcentias, & delectationes frænans;
& ab illis abſtinens, d vt contemplationi d p.2270.
vacet, e vt animæ ſanitati conſulat, f vt e p.2271.
ſatisfaciat pro peccatis, g vt Chriſtum f p.2272.
imitetur. g p.2273.
3 h Nazaræus, quatenus abſtinet ab h p.914.
omni eo, quod ab vua exprimitur; figura
eſt hominis iuſti, qui cauet ab omni occa-
ſione peccandi.
5 * 4 i Quod omni tempore ſeparatio- i p.676.
nis nouacula non tranſibat per caput Na-
zaræi; ſignificabat eum, qui ſe velit in Dei
gratia conſeruare, ſuumque animum ab
affectu temporalium ſeparatum, debere
nunquam caput radere, id eſt, meditatio-
nem diuinorum nunquam deſerere; ſed
ſemper cum cęſarie piarum cogitationum
eſſe. Nam ex diuinorum contemplatione
diminutio amoris erga ſenſibilia contin-
git. amor autem erga ſenſibilia peccatum
ſolet trahere poſt ſe, quatenus ab amore
diuino diuertit.
6 * 5 k Præceptum, quod Nazaræo da- k p.913.
7 tur, ne ſuper mortuum ingrediatur; figu-
rat malorum hominum, qui Deo mortui
ſunt per peccatum, familiaritatem, & cõ-
uictum, quantum ad periculum, & cõn-
ſortium peccandi, eſſe homini, qui ſe iu-
ſtum velit ſeruare, fugiendum.
9 * 6 l Caput Nazaræi ex mortui præ- l p.1266.
ſentia, ſiue contactu pollutum; ſignificat
Iuſtum, qui in peccatum mortale labitur,
ſtatim gratiam amittere.
7 m Radere caput pollutum, ad pur- m p.412,
gationem illius; eſt conteri, & pœnitẽtiam 781, 788.
agere ad remiſſionem peccati.
10 * 8 Dies prima, ſeptima, & octaua; in
11 quibus fit Nazaræi purgatio; ſunt tres
12 actus pœnitentis, contritio, confeſſio, &
ſatisfactio. Dies appellantur, quia ad illos
remiſſio peccatorũ, & gratia conſequitur.
Dies autẽ gratiæ ſymbolũ eſt, Pſal.109.3.
Cant.3.11.& 8.8. n Prima dies purgatio- n p.412,
nis eſt Contritio: quia Iuſtificatio princi- 781.
pium habet à pœnitentia. o Confeſſio dies o p.803,
ſeptima nominatur: quia in vno è ſeptem 805.
Sacramentis fit, ad remiſſionem peccato-
rum. p Satisfactio dies octaua appellatur, p p.802.
quatenus magna ex parte ſatisfactio ad
Sacramentum Pœnitentiæ conſequi ſolet,
ſoluendo pœnitẽtias à Confeſſario iniun-
ctas. Ad ſeptimum autem diem octauus
conſequitur.
9 q Duo turtures, vel duo pulli colum- q p.410,
barum, & agnus, qui ad purgationẽ offer- 573, 584.
tur; ſunt corpus, & ſanguis Ieſu Chriſti,
ipſe Chriſtus; in cuius ſacrificio noſtra iu-
ſtificatio fundatur. Corpus, & ſanguis
Chriſti turtures dicuntur propter triſtitiã
paſſionis; pulli columbarũ, quia ſunt ſub-
ſtantiæ puriſſimæ; Agnus, Chriſtus appel-

latur propter manſuetudinem, & inno-
centiam.
t p.778. 10 r Deprecatio Sacerdotis pro purga-
tione Nazaræi; eſt Confeſſarij in Sacra-
mento Pœnitentiæ abſolutio in remiſſio-
nem peccatorum.
* 11 Ritus, qui cum complerentur dies 13
conſecrationis fiebant; videntur ſignifica-
re ea, quæ à Ieſu Chriſto pro iuſti glorifi-
s p.762, 768. catione ſunt inſtituta. s Oblationes illæ
variæ, indicant Sacramentum corporis, &
ſanguinis Chriſti, quod pignus eſt vitæ
æternæ; & in viaticum traditur ex hac vi-
t p.978. ta migrãtibus. t Quod radebat Nazaræus
cæſariem, & igne altaris comburebat; ſi-
gnificabat ingreſſum in vitam æternam,
in qua non erit amplius neque luctus, ne-
que dolor. Nam dum ſumus in hac vita
cæſariem habemus in mente anxiarum
cogitationum, pœnitentes ſemper de pec-
catis, ſemper ęternam miſeriam timentes.
Abſumitur autem ea cæſaries igne æterni
amoris, qui ad Dei viſionem conſequitur.
20 * 12 u Quod poſt cæſariem conſecra- u p.974.
tionis depoſitam, poteſt bibere Nazaræus
vinum; indicat delectationes æternas, &
gaudia, quibus in cælo beati perfruuntur.
Nam vinum, lætitiæ ſymbolũ eſt, Oſ.2.12.
& diuinarum conſolationum, vt ſupra in
allegoria vidimus.

CAPVT SEPTIMVM.

SVMMA.

Narrantur oblationes à Principibus tribuum facta, cum Moyses compleuit Tabernaculum & erexit, & vnxit altare. Sex plauſtra tecta cum duodecim bobus, in miniſterium Tabernaculi. Acetabula argentea duodecim, phiala argentea duodecim, mortariola aurea duodecim, boues in holocauſtum duodecim, arietes duodecim, agni duodecim, hirci duodecim. In hoſtias pacificorum boues viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta.

1 FActum eſt autẽ in die quæ compleuit Moyſes tabernaculum,
& erexit illud: vnxitq; & ſanctificauit cũ omnibus vaſis ſuis,
altare ſimiliter & omnia vaſa eius. 2 Obtulerunt principes
Iſrael & capita familiarum, qui erãt per ſingulas tribus, præ-
fectique eorum qui numerati fuerant, 3 munera coram Do-
mino, ſex plauſtra tecta cum duodecim bobus. Vnum plau-
ſtrum obtulere duo duces, & vnum bouem ſinguli, obtule-
runtque ea in conſpectu tabernaculi. 4 Ait autem Dominus ad Moyſen: 5 Suſci-
pe ab eis vt ſeruiant in miniſterio tabernaculi, & trades ea Leuitis, iuxta ordinem
miniſterij ſui. 6 Itaque cũm ſuſcepiſſet Moyſes plauſtra & boues, tradidit eos
Leuitis. 7 Duo plauſtra & quattuor boues dedit filijs Gerſon, iuxta id quod ha-
bebant neceſſarium. 8 quattuor alia plauſtra & octo boues dedit filijs Merari,
ſecundum officia & cultũ ſuum, ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. 9 filijs
autem Caath non dedit plauſtra & boues: quia in Sanctuario ſeruiunt, & onera
proprijs portant humeris. 10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris,
die qua vnctum eſt oblationem ſuã ante altare: 11 Dixitq; Dominus ad Moyſen:
Singuli duces per ſingulos dies offerant munera in dedicationem altaris. 12 Pri-
mo die obtulit oblationem ſuã Nahaſſon filius Aminadab de tribu Iuda: 13 fue-
runtque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta ſiclorum, phiala
argentea habens ſeptuaginta ſiclos iuxta pondus Sanctuarij, vtrumque plenum
ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 14 mortariolum ex decem ſiclis aureis ple-
num incenſo: 15 bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holo-
cauſtum: 16 hircumq; pro peccato: 17 & in ſacrificio pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc eſt oblatio Nahaſ-
ſon filij Aminadab. 18 Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu
Iſſachar, 19 acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam
argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrumque ple-
num ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 20 mortariolum aureum habens de-
cem ſiclos, plenum incenſo: 21 bouem de armento, & arietem, & agnũ annicu-
lum in holocauſtum: 22 hircumq; pro peccato: & in ſacrificio pacificorum bo-
ues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit
oblatio Nathanael filij Suar. 24 Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab

filius Helon, 25 obtulit acetabulum argentenm appendens centum triginta ſi-
clos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrũ-
que plenum ſimila cõſperſa oleo in ſacrificium: 26 mortariolum aureum appen-
dens decem ſiclos, plenum incenſo: 27 bouem de armento, & arietem, & agnum
anniculum in holocauſtum: 28 hircumq; pro peccato: 29 & in ſacrificio paci-
ficornm boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc eſt oblatio Eliab filij Helon. 30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Eliſur
filius Sedeur, 31 obtulit acetabulum argenteum appendens centũ triginta ſiclos,
phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrũque
plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 32 mortariolum aureum appẽdens
decem ſiclos, plenum incenſo: 33 bouem de armento, & arietem, & agnũ annicu-
lum in holocauſtum: 34 hircumq; pro peccato: 35 & in hoſtias pacificorum
boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit
oblatio Eliſur filij Sedeur. 36 Die quinto princeps filiorũ Simeon, Salamiel filius
Suriſaddai, 37 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habẽtem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 38 mortariolum aureum appẽdens
decem ſiclos, plenum incenſo: 39 bouem de armento, & arietem, & agnum
anniculum in holocauſtum: 40 hircumq; pro peccato: 41 & in hoſtias pacifico-
rum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Salamiel filij Suriſaddai. 42 Die ſexto princeps filiorũ Gad, Eliaſaph
filius Duel, 43 obtulit acetabulum argenteum appẽdens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habẽtem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenũ ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 44 mortariolum aureum appendens
decem ſiclos, plenum incenſo: 45 bouem de armento, & arietem, & agnum
anniculum in holocauſtum: 46 hircumq; pro peccato: 47 & in hoſtias pacifico-
rum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Eliaſaph filij Duel. 48 Die ſeptimo princeps filiorum Ephraim, Eli-
ſama filius Ammiud, 49 obtulit acetabulum argenteum appendens centum tri-
ginta ſiclos, phialam argẽteam habentẽ ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 50 mortariolum aureum
appendens decem ſiclos, plenum incenſo: 51 bouem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocauſtum: 52 hircumque pro peccato: 53 & in hoſtias
pacificornm, boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Eliſama filij Ammiud. 54 Die octauo princeps filiorum
Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſſur, 55 obtulit acetabulum argenteum appẽdens
centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentẽ ſeptuaginta ſiclos, ad pondus
Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 56 mortario-
lum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo: 57 bouem de armento,
& arietem, & agnũ anniculum in holocauſtum: 58 hircumq; pro peccato: 59 &
in hoſtias pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos annicu-
los quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadaſſur. 60 Die nono princeps fi-
liorum Beniamin, Abidan filius Gedeonis, 61 obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentẽ ſeptuaginta ſiclos,
ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenũ ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: 62 &
mortariolum aureum appendeus decem ſiclos, plenum incenſo: 63 bouem de
armento, & arietem, & agnum annieulum in holocauſtum: 64 hircumq; pro pec-
cato: 65 & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis. 66 Die deci-
mo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammiſaddai, 67 obtulit acetabulum
argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam ſeptuaginta ſi-
clos, ad pondus Sanctuarij, vtrũque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
68 mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo: 69 bouem
de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: 70 hircumque pro
peccato: 71 & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahiezer filij Ammiſaddai.

72 Die vndecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochran, 73 obtulit ace-
tabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habē-
tem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa
oleo in ſacrificium: 74 mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum
incenſo: 75 bouem de armēto, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
76 hircumque pro peccato: 77 & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filij
Ochran. 78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,
79 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam ar-
genteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum
ſimila oleo conſperſa in ſacrificium: 80 mortariolum aureum appendens decem
ſiclos, plenum incenſo: 81 bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum
in holocauſtum: 82 hircumq; pro peccato: 83 & in hoſtias pacificorum boues
duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio
Ahira filij Enan. 84 Hæc in dedicatione altaris oblata ſunt à principibus Iſrael,
in die qua conſecratum eſt: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duo-
decim: mortariola aurea duodecim: 85 ita vt centum triginta ſiclos argenti ha-
beret vnum acetabulum, & ſeptuaginta ſiclos haberet vna phiala: id eſt, in com-
mune vaſorum omnium ex argento ſicli duo millia quadringenti, pondere San-
ctuarij. 86 mortariola aurea duodecim plena incenſo, denos ſiclos appendentia
pondere Sanctuarij: id eſt, ſimul auri ſicli centum viginti: 87 boues de armento
in holocauſtū duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta
eorum: hirci duodecim pro peccato. 88 In hoſtias pacificorum, boues viginti
quattuor, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta. Hæc oblata
ſunt in dedicatione altaris, quando vnctum eſt. 89 Cumq; ingrederetur Moyſes
tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe
de propitiatorio quod erat ſuper arcam teſtimonij inter duos Cherubim, vnde &
loquebatur ei.

Interpretatio litteralis.

IN *die, qua compleuit*, &c. Sumi ſolet in Scripturis ſanctis Dies, pro tempore, c.1496. Prima quidem die menſis primi, vt habetur Exo. 40. erexit Moyſes Tabernaculum, & vnxit altare. ſed multis deinceps diebus factæ ſunt oblationes ad perficiendum altaris dedicationem. Prius autem factæ ſunt hæ oblationes, quam numeraretur populus: cuius numeratio cœpit die prima menſis ſecundi, anni ſecundi egreſſionis ab Ægypto, vt habetur Num. 1.

* *Obtulerunt principes Iſrael munera* 2
a p.1973. *coram Domino.* a Ad ius naturale perti- 3
net, vt homo ex rebus ſibi datis à Deo ali-
b p.1968. quid exhibeat in eius honorem. b Sunt
autem aliquæ oblationes ſpontaneę: vt hę
fuerunt, vt indicant verba illa, * *Suſcipe* 4
c p.1970. *ex eis ut ſeruiant in miniſterio*, &c. c Offe- 5
runtur autem oblationes Sacerdotibus, vt
in diuinum cultum eas impendant, *Vt ſer-
uiant in miniſterio tabernaculi, & tradas
eas Leuitis.*

* *Itaque cum ſuſcepiſſet Moyſes plau-* 6
d p.2066. *ſtra*, &c. d Exequitur Dei mandatum.

* *Duo plauſtra, & quatuor boues dedit* 7
e p.1759. *filiis Gerſon*, &c. e Elucet Moyſis proui- 8
dentia. 9

11 * *Dixitque Dominus ad Moyſen: Sin-*
12 *guli duces per ſingulos dies offerant mu-
nera*, &c. f Aliquæ oblationes ſunt neceſ- f p.1969.
ſariò offerendæ, vt hæ, ex Dei præcepto.

Primo die obtulit oblationem, &c.
g Executio diuini præcepti. g p.2066.
89 * *Vt conſuleret oraculum.* h Conſilium h p.1723.
ante omnem electionem adhibendum.

Audiebat vocem loquentis ad ſe, Ange-
li, qui erat loco Dei. i Solent homines ab i p.341.
Angelis illuminari. k Solet Angelorum ad k p.1011.
homines locutio eſſe.

Interpretatio myſtica.

2 t a PRincipes, plauſtra, quæ offerunt, a p.634,
3 & boues duodecim; figura vidē- 636, 637,
tur fuiſſe duodecim Apoſtolorum, & Sa- 646, 647.
cerdotū apoſtolicorum. Hi Principes ſunt: *Ex Gloſſa.*
tum quia Duces ſunt, & doctores Fidelium: tum quatenus in reale Chriſti corpus poteſtatem habent: tum quatenus eorum mens cupiditatibus dominatur. Hi Chriſti, & Eccleſiæ obſequio quaſi plauſtra ſeſe exhibent: quia in hac ad cælum peregrinatione ipſi Tabernali vaſa, id eſt, Eccleſiæ populum Chriſto ſacrum ſuo regimine, ſuoque labore portant. Ipſi ſunt

plau-

plauſtra: quæ Chriſti corpus, & ſanguinem deferunt conſecrando, & miniſtrando: quę verbum Dei deferunt, prædicãdo.
b *Iſa.*11.7. Hi ſeſe quaſi boues offerunt: *b* tum quatenus paucis contenti ſunt, & paupertate gaudent; vt boues palea, cibo ſimplici delectantur: tum quatenus euangelici ope-
c *Ezech.* 1. 10. 1. *Cor.* 9. 9. 1. *Tim.* 5. 18. rarij ſunt in agro Eccleſiæ. *c* Operarij autem euangelici ſymbolum bos.
* 2 *d* Acetabulum, & phiala ex argen- 13
d *p.* 139, 141. to, plena ſimila conſperſa oleo in ſacrificium; ſunt in Sacerdotibus duę animi pręcipuæ potentiæ, Intellectus, & Voluntas.
e *p.*262, 293, 294, 1316, 1496. *e* Quæ ſunt ex argento, quatenus in ijs ſanctitas eſt, & iuſtitia, ſiue virtus, & fides diuina. Argentum enim horum ſymbolum eſt, Prouerb. 16.2. & 16.16. Sap. 7.9. Eccli. 6.15. & 30.15. Vaſa ſunt ex potentiæ, quatenus ſuos in ſe actus intelligentiæ, atque amoris recipiunt. Plenæ ſunt
f *p.*1317, 1318. ſimila oleo conſperſa in ſacrificium, *f* qua-
g *p.* 1520, 1521, 1522. tenus intelligentia, *g* & amor, quibus plenæ ſunt, feruntur in Deum, illum contemplantes, illum quærentes; & in proximos feruntur, in eorum ſalute procuranda occupati. Verſari enim ſemper hi actus in Sacerdotum mentibus debent. Oleum, ſymbolum eſt tum diuinæ bonitatis, Pſal. 44.8. Cant. 1.2. tum charitatis, & miſericordiæ, Pſal. 140.5. Matt. 25.3. Porrò intelligentiæ, amoriſque diuini actus, ſunt ſacrificiũ Deo maximè gratum, Pſal. 4.6. & 45.14.23. & 106.11.
* 3 Aurum, charitatis, gratiæq; diuinę 14
ſymbolum eſt, Prou. 14. 10. Apoc. 3. 18. & 21.18. Incenſum, orationem ad Deum piè fuſam ſignificat, Pſal. 140.2. Apoc. 8. 3.
h *p.*1496. *h* Ergo mortariolum ex decem ſiclis auri plenum incenſo; eſt Cor Sacerdotis diuino amore ardens, quatenus ex eo orationum odor, pro populi ſalute fuſarũ, aſcen-
i *p.*646, 1926. dit ad Deum. *i* Tenentur autem Sacerdotes orare pro populo. Decem autem ſicli aurei, decem Dei præcepta indicant; in quorum obſeruatione dilectio Dei, & proximi poſita eſt.
k *p.*646, 647. * 4 *k* Bos, aries, & agnus, qui in holo- 15
cauſtum offeruntur, figura videntur eſſe laboris, regiminis, vitæ innocentiæ, quę inſignes eſſe debent in Epiſcopis, & in animarum curam habentibus. Quæ in holocauſtum Deo offeruntur, quatenus per ea ſola Dei gloria quæritur, nullum temporale bonum ſpectatur. Bos, operarium, ac proinde laborem ſignificat, vt ſupra dictum eſt; Aries principem, ac proinde regimen, Dan. 8.20. Agnus, innocentiam, vt dictum eſt ſupra.
16 * 5 *l* Hircus, pro doctore ſumitur, qui l *p.*781.
fœtidis moribus eſt, Zach. 10. 3. Is hircum pro peccato offert Deo, qui culpas, quas præſertim in animarum regimine, & in ſacris miniſterijs committit; delere quotidie ſtudet fletibus, & pœnitentia; veniam à Deo precando.
17 * 6 *m* Boues duo, ſunt duæ potentiæ m *p.*142, 143.
ſenſitiuæ, Imaginatio, & affectus. *n* Arie- n *p.*172, 173, 174, 175, 176.
tes quinque, ſunt quinque ſenſus externi. qui Arietes dicuntur, quatenus Principi pro regimine deſeruiunt: dicuntur Hirci, quatenus animales ſunt, & turpitudinem habentes ob contrarietatem ad rectam rationem, cui ſæpiſſimè reſiſtunt: Agni nominantur, quatenus virtuti modeſtiæ cooperantur. & interni, & externi ſenſus potentiæ Deo in ſacrificium offeruntur, cum eorum actus in eius ſeruitium diriguntur. *o* In ſacrificio autem pacificorum o *p.* 2262, 2264, 2268
pars oblationis in vſum offerentis cedebat, ea enim offerens veſcebatur. Indicabat is ritus, licere Principi eccleſiaſtico, & operario euangelico, immò neceſſarium eſſe, non ſolum pro diuinis miniſterijs, ſed pro vitæ quoque conſeruatione, quæ item ad Dei ſeruitium ordinatur; internorum, externorumque ſenſuum actibus vti.
7 *p* Hæ oblationes ſignificant perfectos p *p.*648, 650, 701.
debere eſſe Epiſcopos, & ſacrorum, verbique miniſtros, & omni virtute ornatos.
8 Quoniam autem officium Sacerdotum eſt, non ſolum verbum Dei, & Sacramenta miniſtrare, ſed etiam ſacrificium corporis, & ſanguinis Chriſti offerre: *q* vt q *p.*646, 745.
hoc officium ſignificetur, iubentur Principes & in holocauſtum, & pro peccato, & pacificorum hoſtias offerre. *r* Offertur r *p.*747.
enim Miſſæ ſacrificium & in gratiarum actionem, & in peccatorum remiſſionem, & pro felicitate noſtrorum animorum, & corporum. *s* Ergo duo boues, ſunt duæ in s *p.*429, 743.
Chriſto naturæ. *t* Arietes quinque, ſunt t *p.*593.
quinque in Chriſto vulnera, quatenus ſummi Principis vulnera ſunt, per arietem ſignificati. Quinque hirci, eadem vulnera ſunt, quatenus pro noſtris peccatis ſuſcepta. Quinque agni, eadem vulnera, quatenus illis ſine vlla ſua culpa Ieſus Chriſtus eſt vulneratus.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

SVMMA.

Agitur in hoc capite de ratione locandi candelabrum in Tabernaculo, & de ratione conſecrandi Leuitas in Tabernaculi miniſteria.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere
Aaron, & dices ad eum: Cùm poſueris ſeptem lucernas,
candelabrum in auſtrali parte erigatur. Hoc igitur præcipe
vt lucernæ contra boream è regione reſpiciant ad menſam
panum propoſitionis, contra eam partem, quam candela-
brum reſpicit, lucere debebunt. 3 Fecitque Aaron, & im-
poſuit lucernas ſuper candelabrum, vt præceperat Domi-
nus Mnyſi. 4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius
ſtipes, quàm cuncta quæ ex vtroque calamorum latere naſcebantur: iuxta exem-
plum quod oſtendit Dominus Moyſi, ita operatus eſt candelabrum. 5 Et locutus
eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 6 Tolle Leuitas de medio filiorum Iſrael, &
purificabis eos 7 iuxta hunc ritum: Aſpergantur aqua luſtrationis, & radant om-
nes pilos carnis ſuæ. Cumq; lauerint veſtimenta ſua, & mundati fuerint, 8 tollent
bouem de armentis, & libamentum eius ſimilam oleo conſperſam: bouem autem
alterum de armento tu accipies pro peccato: 9 & applicabis Leuitas coram ta-
bernaculo fœderis, conuocata omni multitudine filiorum Iſrael. 10 Cumq; Le-
uitæ fuerint coram Domino, ponent filij Iſrael manus ſuas ſuper eos. 11 & offeret
Aaron Leuitas, munus in conſpectu Domini à filijs Iſrael, vt ſeruiant in miniſterio
eius. 12 Leuitæ quoque ponent manus ſuas ſuper capita boum, è quibus vnum
facies pro peccato, & alterum in holocauſtum Domini, vt depreceris pro eis.
13 Statueſq; Leuitas in conſpectu Aaron & filiorum eius, & conſecrabis oblatos
Domino, 14 ac ſeparabis de medio filiorum Iſrael, vt ſint mei. 15 & poſtea in-
gredientur tabernaculum fœderis, vt ſeruiant mihi. Sicq; purificabis & conſecra-
bis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati ſunt mihi à filijs Iſrael.
16 Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Iſrael, accepi eos. 17 Mea
ſunt enim omnia primogenita filiorũ Iſrael, tàm ex hominibus quàm ex iumentis.
Ex die qao percuſſi omne primogenitum in terra Ægypti, ſanctificaui eos mihi:
18 & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorũ Iſrael: 19 tradidiq; eos dono
Aaron & filijs eius de medio populi, vt ſeruiant mihi pro Iſrael in tabernaculo
fœderis, & orent pro eis, ne ſit in populo plaga, ſi auſi fuerint accedere ad San-
ctnarium. 20 Feceruntque Moyſes & Aaron & omnis multitudo filiorum Iſrael
ſuper Leuitis quæ præceperat Dominus Moyſi: 21 purificatique ſunt, & lauerunt
veſtimenta ſua. Eleuauitque eos Aaron in conſpectu Domini, & orauit pro eis,
22 vt purificati ingrederentur ad officia ſua in tabernaculum fœderis coram
Aaron & filijs eius. Sicut præceperat Dominus Moyſi de Leuitis, ita factum eſt.
23 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 24 Hæc eſt lex Leuitarum,
A viginti quinque annis & ſupra, ingredientur vt miniſtrent in tabernaculo fœ-
deris. 25 Cumq; quinquageſimum annum ætatis impleuerint, ſeruire ceſſabunt:
26 eruntque miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo fœderis, vt cuſtodiant quæ
ſibi fuerint commendata, opera autem ipſa non faciant. Sic diſpones Leuitis in
cuſtodijs ſuis.

Interpretatio litteralis.

CVm *poſueris ſeptẽ lucernas*, &c. 2
a p.1124. *a* Eſt præceptum cæremoniale,
ad diuini cultus modum perti-
b p.844. nens. *b* Oportet quædam ſpe-
cialia obſeruari in ijs, quæ pertinent ad
cultum Dei vt hominum animi ad maio-
rem Dei reuerentiam adducantur. *c* Præ- c p.858.
cepit ea Deus in lege veteri. *d* Congruè d p.1919.
autem materialia, & ſenſibilia quædam,
vt in hoc loco candelabrum cum lucernis,
in cultum Dei dicantur: quia ſenſibilibus
ſignis excitatur animus noſter. De Can-
dela-

delabro dictum eſt in Exod. cap. 25.
c p.2066. * *Feciſque Aaron*, &c. *e* Obedientia. 3
f p.2062. *f* Præceptum autem ſuperioris obedien-
tiæ obiectum eſt, *Vt præceperat Dominus*
Moyſi.
* *Purificabis eos iuxta hunc ritum*, &c. 7
g p.1124. *g* Præceptum item cæremoniale, ad maio-
rem diuini cultus reuerentiam. Ex quo
h p.844. docemur 1. *h* Debere ſpecialia quædam
obſeruari in iis, quæ ad Dei cultum perti-
i p.847. nent. 2. *i* Congruè Eccleſiam in ordinis
ſuſceptione ſuos ritus adhibere.
* *Ponēt filii Iſrael manus ſuas ſuper eos.* 10
Impoſitio manus multa ſignificat in Scri-
pturis ſanctis, præcipuè tria. 1. Benedi-
ctionem, inuocationem, applicationem di-
uinæ virtutis, Geneſ. 48. 14. Luc. 4. 40.
2. Virtutem diuinam ſanctificantem, &
conſecrantem, Act. 8. 17. 1. Timoth. 5. 22.
3. Transfuſionem poteſtatis in alterum,
Deut. 34. 9. Fortaſſe omnia hæc tria ma-
nus impoſitio ſignificat in hoc loco. de
vltima ſignificatione nullū dubium; nam
ſubditur: *Offerent Aaron Leuitas, mu-
nus in conſpectu Domini à filiis Iſrael, vt
ſeruiant ei*. Populus Iſrael ſe ſpoliat poſ-
ſeſſione Leuitarum, & iure ciuili, ſiue
communitatis; & illud trāsfert in Deum:
vt diuino tantum cultui Leuitę ſeruiant.
* *Leuitæ quoque ponent manus ſuas*, &c. 12
Vt Leuitæ à toto populo, ita boues à Le-
k p.1969. uitis offerebantur Deo. *k* Vtraque obla-
tio neceſſaria namque erat ex Dei præcepto.
l p.1926. *Vt depreceris pro eis*. Indicatur 1. *l* Eſſe
Deo cultum exhibendum oratione.
m p.1927. 2. *m* Multa Deum, non niſi petentibus,
n p.1928. elargiri. 3. *n* Congruum eſſe pro noſtris
neceſſitatibus Sanctos ad intercedendum
o p.1932. Deo aduocare. 4. *o* Non ſolum pro nobis,
ſed pro ceteris etiam orandum eſſe.
p p.650. * *Sicque purificabis eos*. *p* Sacrorum mi- 6
niſtri debent ſancti eſſe. 15
* *Pro primogenitis accepi eos*, &c. Ha- 16
q p.1800. bes 1. *q* Ius alterius compenſandum, iu- 17
ſtumque faciendum eſſe debiti ſolutione. 18
r p.1811. 2. *r* Inter Deum, & homines intercedere 19
iuſtitiam.
*Vt ſeruiant mihi pro filiis Iſrael in ta-
s p.37. bernaculo fœderis*. *s* Eſt Deus colendus,
ac venerandus. Quia ſummum eſt, prin-
cipium omnium, Dominus omnium.
t p.1915. *t* Proinde creaturæ intellectuales debent
u p.649. ei cultum exhibere. *u* Congruum pro ce-
tera multitudine certos diuini cultus mi-
niſtros eſſe.
x Vide ſup. v.12. litt. l, m, n, o. *Et orent pro eis*, *x* vt ſupra v. 12.
* *Feceruntq; Moyſes*, &c. *y* Obedien- 20
tia, vt ſupra v. 3.
y Vide ſup. v.3. litt. e, f. * *Eleuauit eos Aaron in conſpectu Do*- 21
mini. Obtulit, præſentauit Domino. 22
z Vide ſup. v.12. litt. l, m, n, o. *Et orauit pro eis*, *z* vt ſupra v. 12.
*Vt purificati ingrederentur ad officia
a p.650. ſua*. Indicatur *a* ſacrorum miniſtros eſſe
ſanctos debere; & *b* Res Deo dicatas ve- b p.851.
neratione dignas eſſe.
24 * *Hæc eſt lex Leuitarum*, &c. *c* Vide c Vide ſup.
25 ſup. cap. 3. v. 6. c.3. v.6. litt.
26 * *Opera ipſa non faciant*. Opera Sa- b, c, d.
cerdotum propria, vt ſacrificare. *d* Sacri- d p.646,
ficij miniſtri Sacerdotes. 745.
Sic diſpones Leuitis in cuſtodiis ſuis.
Vox hebræa ſignificat etiam obſeruātias.
e In veteri lege variæ obſeruantiæ cære- e p.858,
moniales fuerunt, ad maiorem reuerentiam 1124.
tiam diuini cultus.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

De ſeptem lucernis.

2 DIctum eſt Exo. 25. Tabernaculum,
3 figuram fuiſſe Eccleſiæ; item
4 *a* Menſam, panum propoſitionis, quate- a p.620.
nus in Eccleſia eſt Sacramētum corporis,
& ſanguinis Chriſti, & verbum Dei, quo-
rum ſymbolum eſt Panis. Dictum etiam
ibidem candelabrum Chriſtum figuraſſe,
& ſeptem lucernas *b* tum Iuſtos, quorum b p.634.
exemplo Eccleſia illuminatur, Matt. 5. 16.
Ioan. 5. 37. Philipp. 2. 15. *c* tum Doctores, c p.637.
qui doctrina perſpiciendam populis veri-
tatem proponunt, Matth. 4. 16. & 5. 16.
Io. 5. 35. *d* tum ſeptem Sacramenta, à qui- d p.748,
bus in nos lux gratię deriuatur, Pſal. 36. 6. 749.
Sap. 5. 6. *e* tum ſeptem dona Spiritus ſan- e p.366.
cti, à quibus lucem accipit noſtra intelli-
gentia, & noſter affectus. *f* Candelabrum f p.483.
autem aureum, quod ſeptem lucernas ſu-
ſtentat, eſt Ieſus Chriſtus. Nam in Ieſu
Chriſti doctrina, *g* & in eius meritis, & in g p.573,
eius gratia fundatur & Iuſtorum iuſtitia, 575, 576,
& Doctorum prædicatio, & Sacramento- 577.
rum effectus, & omne donum Spiritus
ſancti. Aurum autem & conſtantiæ ſym-
bolum eſt, Iob 23. 10. Prou. 17. 3. Eccli. 50.
10. & Sapientiæ, Prou. 20. 15. Cant. 5. 11.
& charitatis, gratiæq; diuinæ, Pſal. 44. 10.
Apoc. 3. 18. & 21. 18. *h* Contra Chriſtum h p.486.
autem, & eius doctrinam cōſtantiſſimam
præualere nulla perſecutio vnquā potuit.
i In ipſo æterna Sapientia corporaliter i p.429.
inhabitat. *k* Ipſe fons omnis bonitatis, & k p.492.
amoris diuini. *l* Ipſe auctor gratiæ. l p.489.
2 Boreas, ſiue Aquilo, Diaboli ſymbo-
lum eſt, Cant. 4. 16. ex Greg. Iſa. 14. 13.
Ierem. 1. 14. Auſter, diuinæ miſericordiæ
ſymbolum eſt, bonorum abundātiam lar-
gientis, Pſal. 125. 4. *m* Ergo quod cande- m p.446,
labrum in auſtrali parte erigitur, & lucer- 447.
næ contra Boream reſpiciunt, illud figu-
rare videtur: Miſſum eſſe à Patre Ieſum
Chriſtum, propter nimiam charitatem,
qua dilexit nos: Per Ieſum Chriſtum eſſe
omnem miſericordiam, quam Deus exer-
cet

cet erga homines: Ipſum poſitum à Deo eſſe contra Boream peccati, mortis, & damnationis æternæ: Hæc ipſum agere in Eccleſia per exempla iuſtorum, per doctrinam Doctorum, per ſuam gratiam, per Sacramenta; quorum figura ſunt candelabri lucernæ ſeptem.

Allegoria.

De Leuitarum conſecratione.

1 Leuitas allegoricè Minores Eccleſię miniſtros figuraſſe ſuprà dictũ eſt. Dicendum ergo Ritus in conſecratione Leuitarum figuram eſſe Rituum Eccleſiæ in ordinatione minorum Miniſtrorum.

a p. 650. 2 *a* Aquæ aſperſio, & purgatio; ſignificat gratiam, & ſanctitatem, cum qua debent Clerici accedere ad ordines ſuſcipiendos. Nam aqua, quatenus corporum ſordes abluit, ſymbolum eſt remiſſionis peccatorum, & gratiæ tollentis peccata, Eph. 5. 26.

b p. 847. 3 *b* Quod Leuitæ conſecrandi radebãt omnes pilos carnis ſuę; ſignificabatur omnium curarum temporalium depoſitio, quam debent facere Clerici, qui initiãtur. Hoc etiam nunc ſignificatur capillorum tonſura, vt indicant verba illa, quæ à Clericis recitantur, dum ab Epiſcopo tondentur, *Dominus pars hæreditatis meæ*, &c.

4 Populus Iſraeliticus quatenus manus imponebat ſuper Leuitas; ſignificabat electionem, ac oblationem ordinãdorum, quam facit Eccleſia, cum Clericos proponit Epiſcopo vt ordinentur.

5 Boues, & ſimilæ libamentum, quæ à Leuitis per Summum Sacerdotem Deo offerebantur; figurabant ſacrificium, & Sacramẽtum corporis, & ſanguinis Chriſti: quibus ſacrorum Miniſtrorum ordinatio in Eccleſia perficitur.

Tropologia.

De vero Leuita Dei cultore.

1 Nullum dubium à Leuitis veros 18
Dei cultores figuratos fuiſſe.

a p. 349. *a* Vt enim Leuitæ à Deo in ſuum obſequium aſſumpti ſũt: ita vt quis verus Dei cultor ſit per obedientiam diuinæ legis in hac vita, & per æternum ſeruitium laudis in cælo; pendet ab electione, prædeſtinationeque diuina. Gregorius 1. Reg. l. 3. c. 7. & 5. Mor. 23. Leuitas interpretatur eos, qui in diuinum obſequium aſſumuntur. & Leuitæ nomen Copulatum ſonat, id eſt, Deo per obedientiam, & voluntatis conformationem coniunctum.

b p. 412, 781. 2 *b* Aqua luſtrationis Leuitę aſperguntur, 7
vt mundentur: quatenus veri Dei cultores pœnitentię lacrymis, & *c* Baptiſmi, *d* Confeſſioniſque Sacramento ſordes animi lauant: vt mundi ad Dei ſeruitium accedant. Aqua ſignificati gratiam, & remiſſionem peccatorum in pręcedenti allegoria dictum eſt. c p. 797. d p. 778.

3 *e* Leuitæ pilos omnes radebant carnis ſuæ. Oportet, *f* inquit Gregorius, Leuitas omnes pilos carnis radere: quia is, qui in obſequijs diuinis aſſumitur, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere; ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animę ſpeciem quaſi pilis fructificantibus deformem reddat. Sed quantalibet quempiã virtus ſanctæ conuerſationis euexerit, adhuc tamen ei de vetuſtate vitę naſcitur quod toleretur. Vnde & ipſi Leuitarum pili radi præcepti ſunt, non euelli. Raſis enim pilis in carne radices remanent, & creſcunt vt iterum radantur: quia magno quidem ſtudio ſuperfluæ cogitationes amputandę ſunt; ſed tamen amputari funditus nequaquam poſſunt. Semper enim caro ſuperflua generat, quæ ſemper ſpiritus ferro ſolicitudinis recidat. Hactenus Gregorius. *g* Poſſet etiam dici, quod pili carnis radi præcipitur, non euelli: quia nec omnino tollendæ ſunt cogitationes, quæ ad carnem ſpectant. nam de corporis ſanitate conſeruanda cura moderata eſt habenda: ne deficientibus viribus Dei ſeruitium detrimentum patiatur. e p. 2257. f Gregorius 5. Mor. 23. g p. 2268, 2288.

4 Lauabant Leuitæ non ſolum corpus, ſed etiam veſtimenta: quia non ſolum animus à peccatorũ maculis, ſed animi quoque potentię à vitiorum ſordibus purgandę ſunt. Veſtimenti rationem habent Habitus in animo. Veſtimenta quoque ſunt opera, Cant. 4. 11. *h* Eſt in omnium actionum purgationem diligenti examine vero Dei cultori incumbendum: ne quid turpe in actionibus ſit, quod Dei oculis diſpliceat. h p. 804, 808.

8 * 5 Offerebant Leuitæ boues duos, & libamentum ſimilam oleo conſperſam. Bos, quatenus palea, cibo ſimplici veſcitur, ſymbolum eſt paupertatis: quatenus ſemper ſub iugo eſt, obedientiã ſignificat. Simila oleo conſperſa, figura eſt corporis Chriſti, vnionem hypoſtaticam habentis cum Perſona Verbi, vt ſupra dictum eſt. *i* Ergo verus Dei cultor duos boues offert Deo, quatenus in ſe. & immoderatam bonorum temporalium cupiditatem per ſpiritus paupertatem, & irrationales proprię voluntatis actus per obedientiam mortificat. *k* Offert & ſimilam oleo conſperſam, quatenus duplex hoc iuſtitiæ ſacrificium cum ſacrificio, ac Sacramento ſociat corporis Ieſu Chriſti: per quod præſeruatio à peccatis habetur, & robur contra impetum cupiditatis. i p. 655, 658. k p. 764, 765.

*6 Quod

* 6 Quod Leuitæ ſuper boues manus 12
l p.1039. imponunt; indicatur *l* & ratio voluntariæ
m p. 1043. oblationis,qua ſe iuſtus offert Deo; *m* &
diligentia, quam debet adhibere in opere
ſacrificij iuſtitiæ, de quo paullo ante di-
ctum eſt. Nam manus,ſymbolum eſt tum
diſponentis, Ioſ.14.2. 2.Reg.14.19. tum
operantis, Pſal.7.4.& 23.4.
n p.1015. * 7 *n* Quod Leuitis coram Domino 10
cõſtitutis,ponebant filij Iſrael manus ſuas
ſuper eos;indicat peculiarẽ protectionem,
quam de veris Dei cultoribus habẽt ſan-
cti cum Chriſto regnantes. Nam Iſraelita
idem eſt, quod videns Deum. vident au-
tem Deum in cælo ſancti facie ad faciem.
& Manus, protegentis ſymbolum eſt,
Pſal.30.6,16.& 36.24.

CAPVT NONVM.

SVMMA.

Tria narrantur. 1.Preceptum,& celebratio Phase quartadecima die menſis primi. 2.Quid preceperit Deus agendum ab iis,qui eo tempore essent immundi,aut in itinere: quid agendum ab aduenis. 3. Signum,quod dabat Deus Israelitis ad proficiscendum per desertum, aut ad manendum.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai, anno ſe-
cũdo poſtquam egreſſi ſunt de terra Ægypti, menſe primo,
dicens: 2 Faciant filij Iſrael Phaſe in tempore ſuo, 3 quar-
tadecima die menſis huius ad veſperam,iuxta omnes cere-
monias & iuſtificationes eius. 4 Præcepitque Moyſes filijs
Iſrael vt facerent Phaſe. 5 Qui fecerunt tempore ſuo:
quartadecima die menſis ad veſperam, in monte Sinai.
Iuxta omnia quæ mandauerat Dominus Moyſi, fecerunt filij Iſrael. 6 Ecce au-
tem quidam immundi ſuper anima hominis, qui non poteraut facere Phaſe in die
illo,accedentes ad Moyſen & Aaron, 7 dixerunt eis: Immundi ſumus ſuper ani-
ma hominis. quare fraudamur vt non valeamus oblationem offerre Domino in
tempore ſuo inter filios Iſrael? 8 Quibus reſpondit Moyſes: State,vt conſulam
quid præcipiat Dominus de vobis. 9 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen,dicens:
10 Loquere filijs Iſrael: Homo qui fuerit immũdus ſuper anima,ſiue in via procul
in gente veſtra,faciat Phaſe Domino 11 in mẽſe ſecundo,quartadecima die men-
ſis ad veſperam:cum azymis & lactucis agreſtibus comedent illud: 12 non relin-
quent ex eo quippiam vſque mane,& os eius non confringent,omnem ritũ Phaſe
obſeruabunt. 13 Si quis autem & mundus eſt,& in itinere non fuit,& tameu non
fecit Phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium Domino
non obtulit tempore ſuo: peccatum ſuum ipſe portabit. 14 Peregrinus quoque
& aduena ſi fuerint apud vos, facient Phaſe Domino iuxta ceremonias & iuſtifi-
cationes eius. Præceptũ idem erit apud vos tam aduenæ quàm indigenæ. 15 Igi-
tur die qua erectum eſt tabernaculum,operuit illud nubes. A veſpere autẽ ſuper
tentorium erat quaſi ſpecies ignis vſque mane. 16 ſic fiebat iugiter: per diem
operiebat illud nubes,& per noctem quaſi ſpecies ignis. 17 Cumq; ablata fuiſſet
nubes,quæ tabernaculum protegebat,tunc proficiſcebantur filij Iſrael: & in loco
vbi ſtetiſſet nubes, ibi caſtrametabantur. 18 Ad imperium Domini proficiſce-
bantur,& ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus ſta-
bat nubes ſuper tabernaculum,manebant in eodẽ loco: 19 & ſi eueniſſet vt mul-
to tempore maneret ſuper illud,erant filij Iſrael in excubijs Domini,& non profi-
ciſcebantur 20 quot diebus fuiſſet nubes ſuper tabernaculum. Ad imperium
Domini erigebãt tentoria,& ad imperium illius deponebant. 21 Si fuiſſet nubes
à veſpere vſque mane,& ſtatim diluculo tabernaculum reliquiſſet,proficiſceban-
tur: &, ſi poſt diem & noctem receſſiſſet, diſſipabant tentoria. 22 Si verò biduo
aut vno menſe vel longiori tempore fuiſſet ſuper tabernaculum, manebant filij
Iſrael in eodem loco,& non proficiſcebantur: ſtatim autem vt receſsiſset,moue-
bant caſtra. 23 Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius pro-
ficiſcebantur: erantque in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum
Moyſi.

Interpretatio litteralis.

F*Aciant filii Iſrael Phaſe in tem-* 2
pore ſuo,&c. *a* Præceptum eſt cę-
a p.1124. remoniale veteris legis. *b* Cuius
b p.1117. auctor Deus,*c* Promulgator Moy
c p.1118. ſes. Quod ad Dei cultum ſpectabat: *d* qui
d p.37, 1915. colendus à creaturis intellectualibus, *e* ſi-
e p.1918. gnis etiam ſenſibilibus. *f* Congruum au-
f p.844. tem ſpecialia quædam obſeruari in Dei
cultu, vt hominum animi ad maiorem
g p.858. Dei reuerentiam adducantur: *g* vt in lege
veteri obſeruabantur in celebratione
h p.840. Phaſe. *h* Quod erat ſacramentum, quo
profitebantur Iſraelitæ ſe ad illum popu-
lum pertinere, quem Deus ſibi aſſumpſe-
rat ab Ægypto. vt Exod. 12, & 13. viſum
eſt.
* *Præcepitque Moyſes filiis Iſrael*, &c. 4
i p.2066. *i* Dei præceptis parendum. *k* Obiectum 5
k p.2062. obedientiæ, ſuperioris præceptum eſt.
Iuxta omnia, quæ mandauerat Dominus
Moyſi, fecerunt filij Iſrael.
* *Super anima hominis*. Hebr. *Niphesh*, 6
etiam cadauer, non ſolum animam ſigni-
ficat. vt hic. Pagninus.
Qui non poterant facere Phaſe, &c.
l p.852. *l* Debetur ſacrificio magna reuerentia.
Ideo prohibebãtur offerre illud immũdi.
m p.2154. * *Quare fraudamur*, &c. *m* Iuſta que- 7
rimonia. Nam ſepelire mortuos, opus pie-
tatis eſt.
* *State, vt conſulam quid præcipiat* 8
Dominus de vobis. Ex hoc Moyſis fa-
n p.1723. cto intelligimus duo. 1. *n* Conſilium
ante omnem electionem adhibendum.
o p.1729. 2. *o* Tempeſtiuè ad conſultandum acce-
dendum.
* *Si quis autem & mundus eſt, & in* 13
itinere, &c. Indicat nobis hoc præceptum
p p.2083. 1. *p* Debitas eſſe Deo gratiarum actiones
q p.2086. pro beneficijs ab ipſo receptis. & *q* Pecca-
tum ingratitudinẽ eſſe. Nam præceptum
celebrandi Phaſe erat in memoriam cele-
brandam beneficij libertatis à ſeruitute
ægyptiaca. Ei, qui hanc memoriam non
celebraret, mortis pœnam comminatur.
r p.5293. 2. *r* Congruum eſſe à male agendo pœna-
rum comminatione deterrere. *Extermi-*
s p.2000. *nabitur anima illa*. 3. *s* Congruè ab Ec-
cleſia, diem feſtum Paſchatis celebrari in
memoriam libertatis, quam fecit nobis
Chriſtus ſua paſſione, & reſurrectione
à ſeruitute peccati, & à pœna mortis.
Maius enim eſt hoc beneficium, quàm
t p.773. illud Iſraelitis collatum. 4. *t* Congruum
eſſe Eccleſiæ præceptum de Euchariſtiæ
Sacramento in Paſchate percipiendo.
* *Peregrinus quoque & aduena, ſi fue-* 14
rint apud vos, facient Phaſe Domino.
Hebr. Peregrinabitur apud vos peregri-
nus, & faciet Phaſe. De Gentilibus ſermo
eſt, qui religionem Iſraelitarum ample-
ctebantur. Proinde Iſraelitarum ritus
ſeruare debebant.
18 * *Ad imperium Domini proficiſce-*
19 *bantur*, &c. *u* In omnibus Dei præceptis u p.2066.
20 parendum. *x* Peculiaris Dei erga Iſrae- x p.380, 899.
21 litas prouidentia deſcribitur.
22 *Iuxta imperium Domini per manum*
23 *Moyſi*. *y* Debetur ſuis ſuperioribus à y p.2061.
ſubditis obedientia. Nam ſuperiores loco
Dei ſunt.

Interpretatio myſtica.

2 F*Aciant filii Iſrael Phaſe in tempore*
3 *ſuo, quartadecima die menſis hu-*
ius,&c. Paſcha Iſraelitarum, vt in Ex. 12.
dictum eſt, figura fuit noſtri Paſchatis, in
quo immolatus eſt Chriſtus. Vmbra fuit
Iſraelitarum Paſchà; noſtrum autem Res
ipſa. Ne autem Eccleſia videatur adhuc
vmbras ſequi, & Paſcha Iſraelitarum ce-
lebrare, Paſcha ſuum celebrat non deci-
maquinta die menſis primi, quæ eſt dies
decimaquinta primæ lunæ, incidens poſt
æquinoctium vernum, quod incidit die
vigeſima prima menſis Martij; ſed cele-
brat prima die Dominica poſt decimam
quintam diem primæ lunæ, ſeu menſis.
Nam die dominico Dominus ſurrexit à
mortuis, & tranſitum ad immortalem vi-
tam fecit; vt nos quoque cum noſtro ca-
pite ad eandem immortalitatem tranſire-
mus. Ergo Paſcha Iſraelitarum multa
figurauit. 1. *a* Quatenus in eo agnus im- a p.568.
molabatur, figurauit Chriſti paſſionem,
& mortem. 2. *b* Quatenus agnus come- b p.762,
debatur, figurauit Sacramentum Eucha- 767, 768,
riſtię, pignus noſtrę reſurrectionis. 3. Qua- 771.
tenus memoria fiebat tranſitus è ſeruitu-
te ægyptiaca, figurauit *c* & noſtram re- c p.600.
demptionem, *d* & Chriſti, *e* noſtramque d p.592,
13 cum Chriſto reſurrectionem. * 4. Quate- 593, 601.
nus non faciens Phaſe exterminabatur, fi- e p.599,
gurauit præceptum Chriſti, & Eccleſiæ 961, 998.
de Euchariſtiæ Sacramento percipiendo.
Niſi manducaueritis, inquit Chriſtus, car-
nem Filij hominis, & biberitis eius ſan-
guinem, non habebitis vitam in vobis.
5. *f* Quatenus immundi Phaſe celebrare f p.774,
prohibebantur; ſignificabatur Non eſſe 775.
cum peccato mortali, & ſine debita diſpo-
ſitione ad Euchariſtiæ Sacramentum ac-
cedendum.
11 * *Cum azymis, & lactucis agreſtibus*
12 *comedent illud*, &c. Phaſe ritus interpre-
tati myſticè ſumus in Exodi cap. 12.
16 * *Per diem operiebat illud nubes, &*
per noctem quaſi ſpecies ignis. Myſticam
nubes, & ignis interpretationem tradidi-
mus

mus in fine Exodi cap. 40.
* *Ad imperium Domini proficiſceban-* 18
tur, & ad imperium illius figebant taber-
naculum. Ingreſſus, ſymbolum eſt Actio-
num, Exod. 33. 16. Geneſ. 5. 24. & 17. 1.
Quies, ſymbolum eſt felicitatis, Iſa. 38. 11.
Potiſſima autem felicitas in Dei contem-
platione poſita eſt, per quam ſummum
bonum poſſidemur, nempe Deus. Senſus
myſticus eſt: *g* Veros Iſraelitas debere *g p. 1065. 1572.*
tum actiuam vitam, tum contemplati-
uam, ſecundum Dei voluntatem exequi,
atque ita vt illi in actione, & in contem-
platione placeant.

CAPVT DECIMVM.

SVMMA.

Narrantur quatuor. 1. Præceptum, & vſus tubarum argentearum ad conuocandos Principes, & populum; ad caſtra mouenda; ad bellum, ad feſtos dies agendos. 2. Ordo quo proficiſcebatur multitudo filiorum Iſrael per deſertum; & Manſio in ſolitudine Pharan. 3. Sermo Moyſis ſuadentis Hobab Madianitam ne deſereret filios Iſrael. 4. Oratio Moyſis cum Arca eleuaretur, & cum deponeretur.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Fac tibi duas
tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitu-
dinem quando mouenda ſunt caſtra. 3 Cumq; increpueris
tubis, congregabitur ad te omnis turba ad oſtium taber-
naculi fœderis. 4 Si ſemel clangueris, venient ad te princi-
pes, & capita multitudinis Iſrael. 5 Si autẽ prolixior atque
concisus clangor increpuerit, mouebunt caſtra primi qui
ſunt ad orientalem plagam. 6 In ſecundo autem ſonitu & pari vlulatu tubæ, leua-
bunt tentoria qui habitant ad meridiem: & iuxta hunc modum reliqui facient,
vlulantibus tubis in profectionem. 7 Quando autem congregandus eſt populus,
ſimplex tubarum clangor erit, & non conciſè vlulabunt. 8 Filij autem Aaron
ſacerdotes clangent tubis: eritq; hoc legitimum ſempiternum in generationibus
veſtris. 9 Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes qui dimicant aduer-
ſum vos, clãgetis vlulantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Domino Deo
veſtro, vt eruamini de manibus inimicorum veſtrorum. 10 Si quando habebitis
epulum, & dies feſtos, & calendas, canetis tubis ſuper holocauſtis, & pacificis vi-
ctimis, vt ſint vobis in recordationem Dei veſtri. ego Dominus Deus veſter.
11 Anno ſecundo, menſe ſecundo, vigeſima die menſis, eleuata eſt nubes de ta-
bernaculo fœderis: 12 profectiq; ſunt filij Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sinai,
& recubuit nubes in ſolitudine Pharan. 13 Moueruntq; caſtra primi iuxta impe-
rium Domini in manu Moyſi. 14 Filij Iuda per turmas ſuas: quorum princeps
erat Nahaſſon filius Aminadab. 15 In tribu filiorum Iſſachar fuit princeps Na-
thanael filius Suar. 16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon. 17 De-
poſitumque eſt tabernaculum, quod portãtes egreſsi ſunt filij Gerſon & Merari.
18 Profectiq; ſunt & filij Ruben per turmas & ordinem ſuum: quorum princeps
erat Heliſur filius Sedeur. 19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Sa-
lamiel filius Suriſaddai. 20 Porrò in tribu Gad erat princeps Eliaſaph filius Duel.
21 Profectique ſunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tandiu tabernaculum
portabatur, donec venirent ad erectionis locum. 22 Mouerunt caſtra & filij
Ephraim per turmas ſuas, in quorum exercitu princeps erat Eliſama filius Am-
miud. 23 In tribu autem filiorũ Manaſſe princeps fuit Gamaliel filius Phadaſur.
24 & in tribu Beniamin erat dux Abidan filius Gedeonis. 25 Nouiſsimi caſtro-
rum omnium profecti ſunt filij Dan per turmas ſuas, in quorũ exercitu princeps
fuit Ahiezer filius Ammiſaddai. 26 In tribu autem filiorum Aſer erat princeps
Phegiel filius Ochran. 27 Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira
filius Enan. 28 Hæc ſunt caſtra, & profectiones filiorum Iſrael per turmas ſuas
quando egrediebantur. 29 Dixitque Moyſes Hobab filio Raguel Madianitæ,
cognato ſuo: Proficiſcimur ad locum, quem Dominus daturus eſt nobis: veni no-
biſcum, vt benefaciamus tibi: quia Dominus bona promiſit Iſraeli. 30 Cui ille
reſpondit: Non vadam tecum, ſed reuertar in terram meam, in qua natus ſum.

31 Et ille : Noli, inquit, nos relinquere : tu enim noſti in quibus locis per deſer-
tum caſtra ponere debeamus, & eris ductor noſter. 32 Cumq; nobiſcum vene-
ris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus eſt Dominus, da-
bimus tibi. 33 Profecti ſunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaq;
fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres prouidens caſtrorum locum.
34 Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem cùm incederent. 35 Cumq;
eleuaretur arca, dicebat Moyſes: Surge, Domine, & diſſipentur inimici tui, & fu-
giant qui oderunt te, à facie tua. 36 Cùm autem deponeretur, aiebat: Reuertere
Domine ad multitudinem exercitus Iſrael.

Interpretatio litteralis.

F*Ac tibi duas tubas argenteas*, &c. 2
a p.1759. *a* Prouidentia ad monēdum mul-
b def.4111. titudinem. *b* Signis executionis
memoria excitanda.
* *Si autem prolixior atque conciſus clan-* 5
gor increpuerit. Hebr. Clangeus vocifera-
tione. Hæc duo verba multus explicat vul-
gata, quia רוע *Roahhh*, à quo תרועה *Te-
rubhhah*, Vociferatio, ſignificat Conſtrin-
gere. Sonus tubæ non erat breuis, & vnus,
ſed longior, & interciſus.
* *Erit recordatio veſtri coram Domino* 9
Deo veſtro. Recordari Deum, eſt idem
quod Cognoſcere, & beneficium conferre,
c.2702. 7242. Indicant hæc verba eſſe in
e p.16. Deo *e* intelligentiam, *f* & prouidentiam,
f p.23. *g* & miſericordiam, *h* & beneficentiam:
g p.56. *i* & Deum exorabilem eſſe: Sonitus enim
h p.54. tubæ erat diuinæ opis inuocatio. Horum
i p.55. ſymbolum eſt Recordatio.
* *Canetis tubis ſuper holocauſtis, & pa-* 10
*cificis victimis, vt ſint vobis in recorda-
tionem Dei veſtri*. Duplex poteſt eſſe ho-
rum verborum ſenſus. Alter vt ſupra, ſi-
gnificans deſeruire tubarum ſonitum ad
exorandum Deum, vt placatus per ſacri-
ficia, beneficia conferat. Alter, Innuens
tubarum ſonitu excitare ſibi debere
Iſraelitas memoriam beneficiorum à Deo
collatorum, ad agendum illi gratias per
ſacrificia. Secundum priorem ſenſum
k Vide ſup. *k* habes diuina attributa, quæ paullo ante
lit. e, f, g, h, i. numerata ſunt v.9. Secundum poſteriorē
habes 1. Congruum eſſe, ſignis memoriam
l p.2083. actionum excitare. 2. *l* Debitas eſſe Deo
m p.858. pro beneficijs gratiarum actiones. 3. *m* In
veteri lege varias obſeruantias cæremo-
niales fuiſſe, ad maiorem reuerentiam di-
n p.1918. uini cultus. 4. *n* Exteriores corporis actus,
vt eſt tubis clangere, conuenienter in
o p.1919. cultum exhiberi Deo. 5. *o* Materialia, &
ſenſibilia quædam, vt tubas, conuenienter
p p.1124. in cultum dicari Deo. 6. *p* Hunc ritum
clangendi tubis in ſacrificijs cæremonia-
lem legem eſſe.
* *Mouerunt caſtra primi iuxta impe-* 13
rium Domini in manu Moyſi. Habes
q p.2066. 1. *q* Obedientiam Iſraelitarum erga diui-
r p.2062. num præceptum. 2. *r* Obiectum virtutis
obedientiæ eſſe præceptum ſuperioris.
3. *s* Legis veteris auctorem fuiſſe Deum s p.1117.
t miniſtrum Moyſen. 4. *u* Manum, mini- t p.1119.
ſterij ſymbolum eſſe, c.6580. u p.166.
21 * *Profecti ſunt & Caathitæ portantes
Sanctuarium*. Ferebatur Sanctuarium
medium inter turmas Iſraeliticas ad ma-
iorem & reuerentiam, & cuſtodiam.
29 * *Hobab filio Raguel Madianitæ, co-
gnato ſuo*. Textus eſt clarus in vulgata,
Hobab eſſe filium Raguel ſoceri Moyſis;
non ipſum Raguel, vt aliqui putauerunt.
Nā vox חתן *Hhothen*, pro affine ſumitur,
vt indicat vulgata, nō pro ſocero tantum.
Veni nobiſcum, vt benefaciamus tibi.
y Officium pietatis erga cognatum, *z* & y p.2045.
ſignificatio beneuolentiæ erga amicum. z p.1569.
Dominus bona promiſit Iſraeli. Indi-
catur his verbis 1. *a* Eſſe in Deo benefi- a p.54.
centiam. 2. *b* Peculiarem Dei erga pios b p.380.
prouidentiam eſſe. 3. *c* Licitum eſſe, licita c p.2124.
promittere.
31 * *Noli nos relinquere*, &c. *d* Actus pro- d p.1759.
uidentiæ. *Eris ductor noſter*. Ductor iti-
neris erat Deus, cur Moyſes eligit Hobab
in ductorem? Videntur hæc dicta à Moy-
ſe antequam reuelaret ei Deus, ad Dei nu-
tum, & præcedente columna nubis, iter à
monte Sinai ad terram Chanaan per de-
ſertum faciendum. Vel, Columna nubis
ſolum viam oſtendebat, & quando profi-
ciſcēdum, quando manendum indicabat:
ſed Hobab deſeruiebat ad loca commoda
pro caſtris locandis oſtendendum.
32 * *Quidquid optimum fuerit*, &c. *dabi-
mus tibi*. *e* Licitum licita promittere. e p.2124.
f Et ſunt benefactoribus grati animi offi- f p.2084.
cia exhibenda. *g* & in amicos oſtendenda g p.1569.
beneuolentia, *h* & beneficentia exercendā. h p.1605.
Quas nobis traditurus eſt Dominus.
Indicatur Dei *i* beneficentia, *k* & proui- i p.54.
dentia, *l* & ius ſummum in omnia. k p.23.
33 * *Arca fœderis Domini præcedebat eos.* l p.22.
34 Supra v.21. ponuntur Caathitæ portantes
Sanctuarium in medio turmarum: nunc
dicitur Arca præcedere. videtur dicendū,
ſolum Arca præceſſiſſe turmas; cetera, quę
ad Sanctuarium ſpectabant, vt altare au-
reum, menſam, candelabrum, & alia vaſa
Sanctuarij, geſtata fuiſſe in medio tur-
marum.

Pro-

m p.380. *Prouidens caſtrorum locum.* m Signi-
ficatur peculiaris Dei prouidentia erga
Iſraelitas.
* *Surge, Domine, & diſſipentur inimici* 35
n p.1926. *tui*, &c. Significant hæc 1. n Eſſe Deo 36
o p.1904. cultum exhibendum oratione. 2. o Male-
dictionem licitam eſſe, ſi quis imperet, aut
optet malum alterius ſub ratione boni.

Interpretatio myſtica.

De prædicatione verbi Dei.

TVba, Prædicationis ſymbolum eſt,
Iſa. 58. Clama, ne ceſſes, quaſi tuba
exalta vocem tuam, & annuncia populo
meo ſcelera eorum, & domui Iacob pec-
cata eorum. Et Oſ. 8. In gutture tuo ſit
tuba quaſi aquila ſuper domum Domini:
pro eo quod trãſgreſſi ſunt fœdus meum.
a Vide Patres in Syl. Alleg. v. Tuba. a Et communis Patrum ſententia eſt,
Tubam, prædicationem ſignificare. Cum
ergo quæ in his libris ſcribuntur, figura
ſint futurorum, vt Paulus docet: profecto
quæ in hoc capite de tubarum vſu præci-
piuntur, præcepta ſunt myſtica ad ſacram
prædicationem pertinentia.
b p.700. * 1 b Debent eſſe in Eccleſia prædica- 1
tio verbi Dei, & prædicationis ſacræ mi- 2
niſtri, *Fac tibi duas tubas argenteas.*
2 Verbi Dei prædicationem, & prædi-
cationis miniſtros, ita volente Patre, inſti-
tuit Chriſtus, cuius figura fuit Moyſes,
cũ Apoſtolos, ac diſcipulos miſit in mun-
dum vniuerſum ad prædicandum Euan-
gelium omni creaturæ, *Locutus eſt Do-
minus ad Moysen, dicens: Fac tibi duas*
c p.735. *tubas*, &c. c Prædicat quiſque iuridicè,
qui legitimè ad prædicandum vocatur, ac
mittitur.
d p.634, 636, 646. 3 d Ordinarij prædicationis miniſtri
ſunt Epiſcopi, ac Sacerdotes. Nam Chri-
ſtus Apoſtolos ad prędicandum miſit, qui-
bus ſucceſsēre Epiſcopi; & diſcipulos,
quibus minores Sacerdotes ſucceſsēre.
Filii Aaron Sacerdotes clangent tubis:
*eritque hoc legitimum ſempiternum in ge-
nerationibus veſtris.*
e p.701. 4 Verbi miniſtri e ſancti eſſe debent,
ac virtutibus ornati, vt eorum exemplo
f p.702. confirmetur quod docent. f Debent &
doctrina eſſe præditi, vt erudire alios poſ-
g p.703. ſint; g & prudentia, vt prædicatio ſit con-
grua; *Fac tibi tubas argenteas.* Argen-
tum, ſanctitatis, ac iuſtitiæ ſymbolum eſt,
Eccli. 30. 15. & virtutis, ac perfectionis,
Prou. 10. 20. & ſapientiæ, ac prudentiæ,
Prou. 16. 16. Sap. 7. 9.
h p.1317. 5 h Prædicationis ſacræ materia debet
eſſe verbum Dei. Nam prædicationis ſa-
cræ finis eſt ſalus animarum. Sine fide au-
tem impoſſibile eſt placere Deo. Fides au-
tem ex auditu. Auditus autem per ver-
bum Chriſti; *Fac tubas argenteas.* Argen-
tum, ſymbolum eſt verbi Dei, Pſal. 11. 7.
6 Ipſum verbum Dei, ſiue prædicatio-
nis materia duplex; i Scripturæ ſacræ, k & i p.1356.
apoſtolica Traditio; l Teſtamentũ vetus, k p.1353.
ac nouum; m præcepta charitatis erga l p.1140.
Deum, & erga proximos; n Credenda, & m p.1521,
agenda; doctrina de Eccleſia militante, ac 1522.
triumphante, *Fac tibi duas tubas.* n p.714.
7 o In prędicatione verbi Dei rationes, o p.724,
& argumenta ſunt afferenda ad perſua- 725, 726,
dendum, ac probandum, *Fac tubas ductī-* 1379.
les. Quaſi malleorum ictus ſunt rationes,
quibus doctrina probatur, & captu facilis
redditur.
8 Prædicatio eò efficacior, quò prædi-
catores magis exerciti p tum actione vir- p p.734.
tutum, q tum tentationibus, r tum ſtudio, q p.895,
s tum prædicatione, *Fac tubas ductiles.* 1394.
Quaſi malleorum ictus eſt exercitium *Ibid.*
virtutis, tentationis, ſtudij, prædicationis. r p.705.
3 * 9 t Efficacitatem ſemper habuit ver- s p.706.
bum Dei ad congregandas gentes in vni- t p.1393,
tatem fidei, & Eccleſiæ. Id illis verbis in- 1396.
dicatur: *Cum increpueris tubis, congrega-
bitur ad ſe omnis turba ad oſtium taber-
naculi fœderis.*
4 * 10 u Efficacitatem ſemper habuit u p.1397.
verbum Dei ad trahẽdos ad Catholicam
fidem viros ſapientia, ingenio, generis no-
bilitate Principes, *Si ſemel clangueris, ve-
nient ad te principes.*
5 * 11 x Valet verbi Dei prædicatio ad x p.725,
6 inſtruendum, & ad mouendum: vt ſciat 726, 1398.
populus fidelis, velitque iter ad cælum
aggredi per opera bona, *Si clangor intre-
puerit, mouebunt caſtra*, &c.
7 * 7 y Verbum ſacrum auditoribus qui- y p.720.
buſcunque communicandum; z & ſecun- z p.723.
dum eorum captum, a & ſine admixtione a p.731.
inutilium. Id ſignificant myſticè ea verba:
*Quando congregandus eſt populus, ſim-
plex tubarum clangor erit, & non conciſè
vlulandum.*
9 * 8 b Ad Eccleſiæ hoſtes debellandos b p.907,
efficacitas verbi Dei maxima ſemper fuit. 1394.
*Si exieritis ad bellum de terra veſtra con-
tra hoſtes, qui dimicant aduerſum vos,
clangetis vlulantibus tubis, & erit recor-
datio veſtri coram Domino Deo veſtro,
vt eruamini de manibus inimicorum ve-
ſtrorum.*
10 * 9 c Pro præparatione ad Miſſæ ſa- c p.735.
crificium, & ad Euchariſtiæ Sacramen-
tum maximè valet verbum Dei. Quare
adhibenda lectio libri ſpiritualis, vel ex-
hortatio antequam celebrentur ea myſte-
ria, ad fidem, ſpem, charitatem, contri-
tionem excitandam. *Si quando habebitis
epulum, & dies feſtos, & calendas, ca-
netis tubis ſuper holocauſtis, & pacificis
victimis.*

Di

De diuinis auxiliis.

NVbes, diuinæ præſentiæ ſymbolum eſt, Exod.13.21. & 16.10. & 19.9. Num.11.25.Matt.24.30. & Diuinæ protectionis, Pſal.108.39. Iſa.4.5.& Diuinæ miſericordiæ, Eccli.35.26. Iſa.18.4. Congruè autem Nubes, diuinam præſentiam ſignificat: quoniam quatenus opacitatem habet, indicar, Deum propter infinitam ſuam intelligibilitatem eſſe nobis inuiſibilem,& beatis ipſis,qui eum vident facie ad faciem,incomprehenſibilem. 2. Ignis, quatenus lucet,intelligentiæ ſymbolũ eſt, Apoc.1.14.& 2.18. Ignis,quatenus ardet, amorē, charitatemq; ſignificat, Pſal.118. 140. Prouerb.30.5. Cant.8.6. Hebr.1.7. 3.Dies, proſperitatis,& lætitię ſymbolum eſt, Pſal.36.18. Iſa.4.6. & Illuſtrationis, ſideiq; diuinę,Rom.13.12. 1.Theſſ.5.5,8. & Gratiæ, Pſal.109.3. Cant.3.11. & 8.8. & Actionum rectarum, vitæq; perfectæ, Prou.4.18. 4. Nox, afflictionē ſignificat, Pſal.16.3.& 118.55. Oſ.4.5. & vitam temporalem, & hoc ſæculum, Cant.3.1. & 5.2. ex Greg. & Statum peccati, Rom. 13.12. 1.Theſſal.5.5. 5. Inceſſus, ac motus, ſymbolum ſunt actionum, Gen.5.24. & 17.1.Ex.33.16.Leuit.26.12.Luc.13.33. 6. Quies, Pacis ſymbolum eſt, Ioſ.22.4. 2.Paral.32.22. & Felicitatis, ac ſanctitatis, Iſa.38.11. & Ceſſationis à perturbationibus animi,Iſa.2.22.& 13.11. Ex hac myſtica verborum ſignificatione ſequens ſenſus elicitur.

a p.380, 1 a Quod ſe ſemper præſentem Deus
899, 902. Iſraeliticis caſtris exhibebat per colũnam
nubis, & ignis; figurabatur 1. Amor, &
protectio, ac peculiaris Dei prouidentia
erga ſuam Eccleſiam, & homines pios.
b p.399. 2.b Diuina gratia,quatenus omnibus prę-
ſtò eſt.

2 Quod Deus per columnam nubis
apparebat,ſignificabat 1.c Ad vera ſuper- c p.370.
naturalia cognoſcenda, diuinā illuſtratio-
nem requiri. 2. d Non poſſe hominem ſe d p.376.
ipſum,neque Deum inuocando, ad gratiā
pręparare,abſque exteriori auxilio gratię.
3. e Eſſe à Deo illuſtrationes, & affectus e p.386,
ad donum intellectus, ſapientiæ, ſcientiæ, 387,388,
conſilij,pietatis,fortitudinis,timoris, ſpe- 390,391,
ctantes. 4. f Permitti tentationes à Deo. 392,393.
Nox tentationes; Ignis, Deum ſignificat. f p.900.
5.g Tribulationes iuſtorum,Deo accepta- g p.901.
biles eſſe: vt Ignis Iſraelitarum caſtris, ſic
Deus præſens tribulatis iuſtis. 6.h Dei h p.903.
contra tentationes auxilium poſcendum
eſſe. 7.i Ad vires tentationum infringen- i p.906.
das maximè valere ſpem in Deum.

3 Quod nubes Domini ſuper Iſraelitas erat per diem; indicabat 1. k Hominē k p.378.
in gratia conſtitutū,non poſſe per ſeipſum
operari bonum, & peccatum vitare, ſine
gratiæ auxilio: eſſe autem illud auxilium
in omni iuſto. 2. l Hominem in gratia l p.379.
conſtitutum, diuino auxilio ad perſeuerandum indigere. 3. m Solum Deum eſſe m p.382.
auctorem gratiæ.

34 * 4 Quod ad Nubis motum mouebātur caſtra, eaq; iter præeundo mōſtrabat;
figurabatur 1. n Hominem per ſua natu- n p.369.
ralia,ſine diuino auxilio peruenire ad ęternam beatitudinem non poſſe. 2. o Homi- o p.371.
nem ad bonum ſupernaturale operādum,
indigere diuino gratiæ auxilio. 3. p Non p p.374.
poſſe hominem in ſtatu naturæ corruptæ
implere præcepta legis ſine gratia Dei.
4. q Non poſſe hominem opera vitæ æter- q p.375.
næ meritoria operari ſine gratia. 5. r Eſſe r p.395.
à Deo vocationem ad perfectionem, s & s p.396.
ad præclara in Eccleſia munera exercēda.
Ad imperium Domini proficiſcebantur,
cap.9.v.18. 6. t Hominem in gratia con- t p.379.
ſtitutum, diuino gratiæ auxilio ad perſeuerandum indigere.

CAPVT VNDECIMVM.

S V M M A.

1. Narratur murmur populi, ignis in pœnam, ceſſatio ignis ad preces Moyſis, petitio carnium. 2. A v. 11. Conqueritur Moyſes cum Domino de intolerando regiminis onere, & quod populus carnes ab ipſo poſtulauerit. 3. A v. 16. Iubet Deus eligi ſeptuaginta è ſenibus Iſrael, ad portandum cum Moyſe regiminis onus; & expectare populum die ſequenti tantam carnium copiam, vt ſufficere poſſit in cibum integri menſis. 4. A v. 24 Eliguntur, & congregantur ad Tabernaculum ſeptuaginta è ſenibus Iſrael, & tribuntur illis de ſpiritu Moyſis, atque prophetant. 5. A v. 31. Narratur donum copiarum coturnicum per ventum adductarum; & diuina vltio in eos, qui ſpreto Man, carnes concupierant.

1 INterea ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore, con-
tra Dominum. Quod cùm audiſſet Dominus, iratus eſt. Et accenſus
in eos ignis Domini deuorauit extremam caſtrorū partem. 2 Cumq;
clamaſſet populus ad Moyſen, orauit Moyſes ad Dominum, & ab-
ſorptus eſt ignis. 3 Vocauitque nomen loci illius, Incenſio: eo quod incenſus
fuiſſet

fuiſſet contra eos ignis Domini. 4 Vulgus quippe promiſcuum, quod aſcenderat
cum eis, flagrauit deſiderio, ſedens & flens, iunctis ſibi pariter filijs Iſrael, & ait:
Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? 5 Recordamur piſcium quos comede-
bamus in Ægypto gratis: in mentē nobis veniunt cucumeres, & pepones, porriq;
& cepe, & allia. 6 Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi
Man. 7 Erat autem Man quaſi ſemen coriandri, coloris bdellij. 8 Circuibatq;
populus, & colligens illud, frangebat mola, ſiue terebat in mortario, coquens in
olla, & faciens ex eo tortulas ſaporis quaſi panis oleati. 9 Cumque deſcenderet
nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat pariter & Man. 10 Audiuit ergo Moyſes
flentem populum per familias, ſingulos per oſtia tentorij ſui. Iratuſque eſt furor
Domini valde: ſed & Moyſi intoleranda res viſa eſt. 11 & ait ad Dominum: Cur
afflixiſti ſeruum tuum? quare non inuenio gratiam corā te? & cur impoſuiſti pon-
dus vniuerſi populi huius ſuper me? Nunquid ego concepi omnem hanc multitu-
dinem, vel genui eā, vt dicas mihi: Porta eos in ſinu tuo ſicut portare ſolet nutrix
infantulum, & defer in terram, pro qua iuraſti patribus eorum? 13 Vnde mihi
carnes vt dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes vt
comedamus. 14 Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia grauis
eſt mihi. 15 Sin aliter tibi videtur, obſecro vt interficias me, & inueniā gratiam
in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. 16 Et dixit Dominus ad Moyſen: Con-
grega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti quòd ſenes populi
ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare
tecum, 17 vt deſcendam & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamq; eis,
vt ſuſtentent tecū onus populi, & non tu ſolus graueris. 18 Populo quoque dices:
Sanctificamini: cras comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere: Quis dabit
nobis eſcas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Vt det vobis Dominus carnes,
& comedatis: 19 non vno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti
quidem, 20 ſed vſque ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtras, & ver-
tatur in nauſeam, eo quòd repuleritis Dominum, qui in medio veſtri eſt, & fleue-
ritis coram eo, dicentes: Quare egreſſi ſumus ex Ægypto? 21 Et ait Moyſes:
Sexcenta millia peditum huius populi ſunt: & tu dicis: Dabo eis eſum carnium
menſe integro? 22 Numquid ouium & boum multitudo cædetur, vt poſſit ſuffi-
cere ad cibum? vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient?
23 Cui reſpondit Dominus: Numquid manus Domini inualida eſt? Iam nunc
videbis vtrum meus ſermo opere compleatur. 24 Venit igitur Moyſes, & nar-
rauit populo verba Domini, congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos
ſtare fecit circa tabernaculum. 25 Deſcenditque Dominus per nubem, & locu-
tus eſt ad eum, auferens de ſpiritu qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris.
Cumque requieuiſſet in eis Spiritus, prophetauerunt, nec vltra ceſſauerunt.
26 Remanſerāt autem in caſtris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter
Medad, ſuper quos requieuit Spiritus. nam & ipſi deſcripti fuerant, & non exie-
rant ad tabernaculum. 27 Cumq; prophetarent in caſtris, cucurrit puer, & nun-
ciauit Moyſi, dicens: Eldad & Medad prophetant in caſtris. 28 Statim Ioſue
filius Nun, miniſter Moyſi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyſes prohibe
eos. 29 At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus
prophetet, & det eis Dominus Spiritum ſuum? 30 Reuerſuſque eſt Moyſes, &
maiores natu Iſrael in caſtra. 31 Ventus autem egrediens à Domino, arreptas
trans mare coturnices detulit, & demiſit in caſtra itinere quātum vno die confici
poteſt, ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantq; in aere duobus cubi-
tis altitudine ſuper terram. 32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac
die altero, congregauit coturnicum, qui parum, decem coros: & ſiccauerunt eas
per gyrum caſtrorum. 33 Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat
huiuſcemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percuſſit eum
plaga magna nimis. 34 Vocatuſque eſt ille locus, Sepulchra concupiſcentiæ: ibi
enim ſepelierunt populum qui deſiderauerat. Egreſſi autem de Sepulchris concu-
piſcentiæ, venerunt in Haſeroth, & manſerunt ibi.

Interpretatio litteralis.

O*Rtum eſt murmur populi, quaſi* 1
dolentium pro labore contra
Dominum. Hebr. Et fuit po-
pulus ſicut dolẽtes, malum, vel
malè in auribus Domini. LXX. clarius:
Et erat populus murmurans, *πονηρὰ ἔναντι*
κυρίου mala coram Domino, vel moleſtias
contra Dominum. clariſſimè noſtra vul-
gata. Dolentes pro labore, indignè ferunt
laborem, & conqueri ſolent, ac murmura-
re contra eum, qui laboris eſt cauſa. Non
probare id, quod Deus facit, & obloqui,
magna eſt contra Dei ius ſupremum in
omnia, & contra Dei voluntatem irreue-
a p.1898, rentia. *a* Hoc Iſraelitarum peccatum ad
1901. Detractionem, ac ſuſurrationem ſpectare
videtur.

Quod cum audiſſet Dominus, iratus eſt.
Ira, imperfectionem importat, quatenus
triſtitiã ſupponit. Quare dicitur de Deo
non propriè, ſed metaphoricè. Iraſci ergo
Deum, eſt, nolle peccatum, ac velle illud
b p.25. vlciſci. *b* Eſt Deus vindex, ac vltor male
agentium.

Et accenſus in eos ignis Domini, &c.
c p.1279. Innuitur 1. *c* Conſequi pœnas ad peccatũ,
f p.1799. quas Deus infligit. 2. *f* Ius delicto læſum,
g p.2095. pœna compenſari. 3. *g* Licitum eſſe in-
iurias vlciſci ad remouendum nocumẽta.
h p.2099. 4. *h* Superioris eſſe, ſubditorũ malefacta
i p.2101, pœnis compenſare. 5. *i* Etiam multitu-
dinem eſſe puniendam, cum contingit ip-
ſam multitudinem peccare.

Deuorauit extremam caſtrorum par-
tem. Fortaſſe ibi erat promiſcuum vulgus
Ægyptiorum proſelytorum, à quo cœpe-
rat murmuratio. Id innuitur v.4.

Cumque clamaſſet populus ad Moy- 2
k p.1928. *ſen*, &c. *k* Congruum pro noſtris neceſſi-
tatibus Sanctos ad intercedendum Deo
aduocare.

Orauit Moyſes ad Dominum, & abſor-
l p.55. *ptus eſt ignis.* Docemur 1. *l* Deum exora-
m p.1926. bilem eſſe. 2. *m* Eſſe Deo cultum exhi-
n p.1932. bendum oratione. 3. *n* Non ſolum pro no-
bis, ſed pro cęteris etiam orandum eſſe.

* *Vocauitque nomen loci illius Incen-* 3
o p.2153. *ſio*, &c. *o* Vſus eſt in Scripturis ſanctis no-
mina imponendi & perſonis, & rebus:
tum ad hominum ſocietatem conſeruan-
dam, tum ad rerum cognitionem traden-
dum.

* *Vulgus promiſcuum, quod aſcenderat* 4
cum eis. Multi ex Ægyptijs ſecuti ſunt
Iſraelitas, ad eorum religionẽ trãſeuntes.

Flagrauit deſiderio, ſedens, & flens.
p p.200, *p* Concupiſcentiæ, ac deſiderij actus for-
892. matur, cum affectus cupiditate fertur in
bona ſenſibilia, quæ nondum habentur.
Sedere, ac flere, ſymbola ſunt Triſtitiæ.

q Nam triſtitię effectus eſt Fletus. Sedere, q p.231.
eſt ab opere ceſſare. *r* Triſtitia autem im- r p.229.
pedire ſolet operationẽ. *s* Triſtitiæ actus s p.216.
formatur, cùm appetitus cum quadam
perturbatione, & inquietudine execratur
malum iam præſens.
5 * *Recordamur piſcium*, &c. *t* Triſtitiæ t p.224.
6 cauſa eſt tum bonum amiſſum, tum ma-
lum coniunctum.

Nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi
Man. *u* Ingratitudinis actus eſt, vitupe- u p.2091.
rare beneficium.
7 * *Coloris bdellii.* Bdellius, lapillus te-
nuis, albi coloris, c.4899. Vel potius, la-
cryma arboris ſaracenicæ, aromaticæ,
tranſlucida, c.4769.
8 * *Saporis quaſi panis oleati.* Is ſapor
erat inſuauis. Erat autem inſuauis im-
probis: nam pijs quemcunque ſuauem ſa-
porem exhibebat, quem ipſi cuperent,
Sap.16.20.
10 * *Iratus eſt furor Domini valde*; Ob
tantæ ingratitudinis ſcelus. *x* Ira, ſym- x p.25.
bolum voluntatis diuinæ ad vindictam
inclinantis. *y* Ira, eſt appetitus reddendi, y p.250.
ſeu inferendi malum ei, qui malum infert.
z Concitatur autem ex exiſtimatione in- z p.251.
iuriæ illatæ, quæ ſub ratione contemptus
apprehenditur. Contempſerant Iſraelitæ
diuinum beneficium Man: ideo iratus eſt
Deus: iratus & Moyſes, vt indicant ea
verba, *Sed & Moyſi intoleranda res vi-*
ſa eſt, *a* Indicant hæc Gulam peccatum a p.2293.
eſſe.
11 * *Ait ad Dominum: Cur afflixiſti ſer-*
uum tuum, &c. Licet Moyſes iratus fuerit
in populum: quia tamen erat mitiſſimus,
non eſt putandum iratè cum Deo loqui,
ſed potius pio artificio vti ad placandum
Deum, & ad inducendum ad exhibendas
carnes, quas populus petebat. *b* Conque- b p.2154.
ritur amicè, ac modeſtè de onere tanti re-
giminis, & ſuam impotentiam Deo pro-
ponit. Humiles querimoniæ non ſunt illi-
citæ. Nititur autem inducere Dominum
ad miſericordiam erga ſe, quem ſciebat
diligi à Deo: vt ſui cauſa deinde populi
miſereatur. *c* Miſericordia excitatur pro- c p.1604.
poſitione malorum, quæ ſunt in nobis.
16 * *Congrega mihi*, &c. Indicant hęc ver-
17 ba *d* diuinam prouidentiam, & *e* miſeri- d p.23, 380.
cordiam, præſertim erga pios. e p.55, 56.
18 * *Populo quoque dices*, &c. Videtur hoc
19 in loco *Sanctificari*, idem eſſe, quod *Se*
20 *præparare*, can.2729. *Eo quod repuleritis*
Dominum, Vt oſtendat Deus hac proui-
dentia, quàm malè feceritis murmurando
contra ipſum, & floccipendendo eius po-
tentiam, & prouidentiam, & voluntatem.
Ex his habemus 1. *f* Deum eſſe exorabilẽ. f p.55.

Statim

g p.2124. Statim exaudit, *Cras comedetis.* 2. *g* Lici-
gum eſſe, licita promittere. Promittit
h p.16. Deus carnes. 3. *h* Deum omnia cogno-
ſcere, *Ego audiui vos dicere.*
* *Ait Moyses: Sexcenta millia pedi-* 21
tum huius populi sunt, &c. Non dubitat 22
Moyſes de Dei potentia: ſed inquirit mo-
dum, quo Deus tantæ multitudini de
carnibus eſſet prouiſurus, Auguſtinus.
i p.2415. *i* Aliorum facta proſpicere, ac inquirere
licitum, vt ædificeris.
* *Numquid manus Domini inualida* 23
k p.14. *eſt?* Innuit *k* Deum omnia poſſe. Poten-
tiæ ſymbolum Manus, c.6590.
Iam nunc videbis vtrum meus sermo
l p.2125. *opere compleatur.* *l* Standum promiſſis.
* *Auferens de spiritu, qui erat in Moyse.* 25
Non ita accepit, vt ſpiritus in Moyſe 26
minueretur. Aug. Sed hoc modo loquen- 27
di ſignificatur ſimilitudo ſpiritus, qui cō-
municatus eſt ſenibus, tam ſpiritui Moy-
ſis ſimilis, vt videretur eſſe ex Moyſe ac-
ceptus. Aduertendum autem aliud fuiſſe
munus horum ſeniorum à munere tribu-
norum, & centurionum, & quinquagena-
riorum, & decanorum; quos Moyſes iam
præfecerat populo ex conſilio Iethro co-
gnati ſui, Ex. 18. Hi enim fuerunt electi
ad iudicandum populum. At ſeptuaginta
ſenes videntur fuiſſe conſtituti ad regen-
dum populum tum in temporalibus pro-
uidendo neceſſaria; tum in ſpiritualibus
inſtruendo in moribus, & Dei legem ex-
plicando, & ad obſeruantiam hortando,
& vrgēdo. quare eis videntur à Deo com-
municatæ gratiæ, quas gratis datas ap-
pellamus: quas Deus communicauerat
Moyſi, & nunc Deus communicat quibus
vult, ad vtilitatem Eccleſiæ. Innuuntur
m p.414. ergo hoc in loco *m* gratiæ gratis datæ,
n p.420, *n* præſertim prophetiæ donum, S. Thom.
638. 664. t.2. q.171. *o* Innuitur neceſſarium eſſe
o p.2073. Superiores, ac Rectores eſſe: & *p* Debere
p p.2075. Superiores præditos eſſe prudentia.
* *Domine mi Moyses, prohibe eos.* 28
Videtur eſſe actus inuidiæ, ſed non eſt. 29
Inuidia, propter inordinatū propriæ glo-
riæ, & excellentiæ appetitum, de bono
proximi dolet. quod eſt peccatum chari-
tati contrarium. At non eſt contrarium
charitati, dolere de bono proximi, quate-
nus ex eo vel ſibi, vel alijs bonis nocumē-
q p.1661. tum timetur. *q* Is videtur fuiſſe actus
Ioſue.
Quis tribuat, vt omnis populus prophe-
r p.1575. *tet*, &c. Charitatis actus eſt, *r* Diuinæ
s p.1581. gloriæ deſiderium; & *s* Gaudium, quo quis
de proximi bonis gaudet propter Deum.
t p.1724. Hos actus facit Moyſes: *t* & docet à Con-
ſilio, quod cum recta ratione conformita-
tum non habet, eſſe cauendum.
u p.310. * *Ventus egrediens à Domino*, &c. 31
x p.696. *u* Miraculum, *x* ad ſuæ potentiæ proba-
tionem factum à Deo.
32 * *Surgens ergo populus*, &c. *y* Prouiden- y p.1759.
tiæ actus, *Congregauit*, &c. *z* Cautionis, z p.1761.
ne carnes corrumperentur, *Siccauerunt eas*
per gyrum castrorum.
Decem coros. Corus, menſura decem
batorum, medimnorum atticorum de-
cem, c.2840.
33 * *Percussit eum* (populum) *plaga ma-*
gna nimis. *a* Vide ſup. v.1. a Vide ſup. v.1. lit. c, f, g, h.
34 * *Vocatusque est ille locus, Sepulchra*
concupiscentiæ, &c. *b* Vide ſupra v.3. b p.2153.

Interpretatio mystica.

HAnc hiſtoriam figuram fuiſſe noſtri
teſtatur Paulus 1. Cor. 10.6. Hæc,
inquit, in figura facta ſunt noſtri, vt non
ſimus concupiſcētes malorum, ſicut & illi
concupierunt. & v.10. Neque murmura-
ueritis, ſicut quidam eorum murmurauc-
runt, & perierunt ab exterminatore. Hæc
autem omnia in figura contingebant illis:
ſcripta ſunt autem ad correptionem no-
ſtram, in quos fines ſæculorum deuenerūt.
1 Deſertum, eſt mundus, & hoc ſæcu-
lum. Terra Chanaan, ad quam peregrina-
mur, eſt cælum. Iſraelitæ, populus Fidelis.
Moyſes Iſraelitarū ductor, eſt Ieſus Chri-
ſtus. Innuit hæc Paulus Hebr. 3. & 4.
1 * 2 *a* Labor itineris, ſunt moleſtiæ, & a p.888,
tentationes in actione virtutum. Labor 892.
enim moleſtiæ ſymbolum eſt, Pſal. 72.16.
Iſa. 1.14. Ierem. 6.11. Malach. 2.17.
3 *b* Murmur contra Dominum, ſigni- b p.1164.
ficauit voluntatem humanam non eſſe
bonam, quæ cum voluntate diuina non
concordat.
4 *c* Ira Domini, ſignificauit Iniuriam c p.1264.
inferri Deo, lædiq; ius diuinum per pec-
catum.
5 Caſtra Iſraelitarum, eſt Eccleſia,
multitudoq; Fidelium, Cāt. 6.3. ex Greg.
d Extrema pars caſtrorū, ſunt iniuſti, qui d p.643.
ſunt in Eccleſia, quos Chriſtus appellat
Minimos in regno cęlorum. *e* Ignis deuo- e p.954,
rans, eſt ignis æternus. 1019.
4 * 6 *f* Deſiderium carnium, piſcium, & f p.661,
5 cęterorum, quę hic numerantur; figurauit 892.
tres concupiſcentias Fidelium erga bona
temporalia, quæ auertunt mentem à Deo,
& à bonis æternis. *g* Porri, cepe, & allia, g p.201,
quatenus olera vilia ſunt, & mali ſaporis; 211, 929,
indicant bonorum temporalium, & car- 950, 1489.
nalium delectationum vilitatem, ac tur-
pitudinem; & moleſtias tū corporis, tum
animi, quas ſuis amatoribus inferunt,
Greg. 20. Mor. 16.
6 * 7 *h* Contemptus, & nauſea Man- h p.1656,
cibi ſuauiſſimi, & perfectiſſimi; ſignificat 1657.
acediam, quæ de bono ſpirituali, & diuino
triſtatur; & faſtidium meditationis, collo-
quiorum ſpiritualium, Sacramentiq; cor-

poris, & ſanguinis Chriſti. Man, figura fuit Chriſti in Eucharitiæ Sacramento,& deliciarum ſpiritualium, quas ſecū affert, Io.6.31,49,59. Apoc.2.17.

b p.775. * 8 i Quod faciebat populus, vt colli- 8
geret manna, frangeret,coqueret; ſignificabat præparationem,quæ debet fieri ante ſumptionem Eucharitiæ. Fide præparandus eſt animus, meditatione, contritione, charitate.

k p. 928, 945. * 9 k Quod Deus Iſraelitis carnes con- 31
ceſſit, quas cupiebant: figura fuit proſperitatis temporalis; quam ſæpè Deus concedit impijs, ſiue ad damnationem, ſiue ad correctionem. Coturnices Deus dedit; vt ſignificaret proprietates bonorū temporalium. Nam quatenus coturnix eſt corpore grandior, quam ſuis pennis deferri poſſit; vociferanſque ob eam rem volat; laborat enim quaſi oppreſſa onere; indicat impedimentum, quod menti afferunt bona temporalia, ne feratur in Deum. Quatenus ingluuies, & libido coturnicis maxima eſt; indicatur cupiditas,& concupiſcentia, quam bona temporalia, cum habentur, inflammant.

33 * 10 Quod adhuc eſca erat in ore
Iſraelitarum; & percuſſi ſunt plaga magna nimis: figurauit l Amitti per peccatum mortale vitam gratiæ. &, m Ex amore rerū temporalium peccata procedere. & n Cupiditatem diuitiarum eſſe radicem peccatorum. &, o Peccatum æternæ pœnæ reatum inducere. l p.1266. m p.1240. n p.1241. o p.1282.

11 p Septuaginta ſenum electio,quę fit à Moyſe; figura eſt Septuaginta duorum diſcipulorum, quibus in Eccleſia ſimplices Sacerdotes ſucceſſerunt. Spiritus prophetiæ; officium eſt prædicandi verbum Dei. Vt autem illi ſenes Moyſi; ita noſtri Sacerdotes cooperantur Chriſto in auxilio animarum. p p. 646, 700.

CAPVT DVODECIMVM.

SVMMA.

Narratur 1. Aaronis & Mariæ murmur contra Moyſen. 2 Dei defenſio pro Moyſe, & obiurgatio contra Aaronem, & Mariam. 3 Lepra Mariæ in pœnam murmurationis; & oratio Moyſis pro eius ſanitate. 4 Mariæ ſeparatio, & ad caſtra reuocatio.

1 LOcutaque eſt Maria & Aaron contra Moyſen propter vxo-
rem eius Æthiopiſſam, 2 & dixerunt: Num per ſolum Moy-
ſen locutus eſt Dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt locu-
tus? Quod cùm audiſſet Dominus, (3 Erat enim Moyſes
vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabantur in
terra) 4 ſtatim locutus eſt ad eum,& ad Aaron & Mariam:
Egredimini vos tantùm tres ad tabernaculum fœderis.
Cumque fuiſſent egreſſi, 5 deſcendit Dominus in columna nubis, & ſtetit in in-
troitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cùm iſſent, 6 dixit ad eos:
Audite ſermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini,in viſione ap-
parebo ei,vel per ſomnium loquar ad illum. 7 At non talis ſeruus meus Moyſes,
qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: 8 ore enim ad os loquor ei: & palàm, &
non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuiſtis detrahe-
re ſeruo meo Moyſi? 9 Iratuſque contra eos, abijt: 10 nubes quoque receſſit
quæ erat ſuper tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quaſi nix.
Cùmque reſpexiſſet eam Aaron, & vidiſſet perfuſam lepra, 11 ait ad Moyſen:
Obſecro domine mi,ne imponas nobis hoc peccatum: quod ſtultè commiſimus,
12 ne fiat hæc quaſi mortua, & vt abortiuum quod proijcitur de vulua matris
ſuæ. ecce iam medium carnis eius deuoratum eſt à lepra. 13 Clamauitq; Moy-
ſes ad Dominum,dicens: Deus, obſecro, ſana eam. 14 Cui reſpondit Dominus:
Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius,nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubo-
re ſuffundi? Separetur ſeptem diebus extra caſtra,& poſtea reuocabitur. 15 Ex-
cluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de
loco illo, donec reuocata eſt Maria.

Inter-

Interpretatio litteralis.

L*Ocuta eſt Maria, & Aaron* 1
cōtra Moyſen propter vxorem 2
eius Aethiopiſsā. LXX. *Propter*
vxorem Aethiopiſſam, quam
acceperat. Chald. *Propter vxorem pul-*
chram, quam acceperat: quoniam uxorem
pulchram, quam accepit, repulit. Innuit
verſio Chaldaica, vt Lyranus putat, occa-
ſionem murmurandi eam fuiſſe: Quod
Moyſes, quia ferè ſemper cū Deo loque-
batur, vt mundus ad Deum accederet,
neve immunditiam per acceſſum ad vxo-
rem contraheret, ſeparauerat ſe ab vxore
quoad torum, cum vxoris conſenſu, licet
illa pulchritudine præſtans eſſet. Hanc
tantam Moyſis continentiam, & ſanctita-
tem, ſiue inuidētes, ſiue in malam partem
accipientes, & hypocriſim reputantes,
Aaron & Maria detraxerunt Moyſi, di-
centes, ſibi quoque Deum eſſe locutum,
nec tamen ob id ab acceſſu ad coniuges
abſtinere, nec à coniugibus ſeparari. Vt
ſuum factum tuerentur, Moyſis factum
improbabant. *Aethiopiſſam*, Madianiti-
dem filiam Iethro, nomine Sephoram.
Æthiopes, Iſmaelitæ, Arabes, Madianitæ
ſæpè confunduntur, & pro eadem gente
accipiuntur, Gen. 37. 25, 26. Auguſt. qq. in
Num. lib. 4. q. 20. Alij apud Lorin. Act. 7.
9, 29. vid. c. 1140, 1788. Peccatum Aaronis,
a p. 1898. & Mariæ fuit *a* tum detractio, Moyſis
famam minuens, quatenus excellētiorem
Moyſis familiaritatem cum Deo ſimplici
ipſorum cum Deo locutioni compararūt;
b p. 2383, *b* tum ſuperbia, maiora ſibi tribuentes, ſe
2386. Moyſi comparando; *c* tum inuidia, do-
c p. 1660. lentes de Moyſis ſanctitate, eamque tam-
d p. 2135. quam ſibi noxiam reputantes; *d* tum ia-
ctantia, proferendo de ſe, quod in dam-
num gloriæ Moyſis cedebat.

* *Quod cum audiſſet Dominus*, &c. Ex 3
e p. 16. hoc Dei facto colligimus 1. *e* Habere 4
f p. 23. Deum cognitionem omnium. 2. *f* Eſſe in
g p. 380, Deo prouidentiam. 3. *g* Peculiarem Dei
899. erga pios prouidentiam eſſe. 4. *h* Debe-
h p. 2079. re ſuperiores vigiles eſſe. exemplo Dei.
i p. 24. 5. *i* Eſſe Deum iudicem omniū. 6. *k* Deum
k p. 25. vindicem eſſe, ac vltorem male agētium.
l p. 2099. 7. *l* Superioris eſſe, ſubditorum malefacta
m p. 1629, pœnis compenſare. 8. *m* Correctione fra-
1630. terna proximos iuuandos eſſe. 9. *n* Corre-
n p. 2103. ctionem fraternam, quæ fit per delinquē-
tis punitionem, ad ſolos ſuperiores perti-
o p. 1732. nere. 10. *o* Celeritatem adhibendam eſſe
in exequendis ijs, quæ ſunt à ratione rectè
cōſultata, ac definita. *Statim locutus eſt ad*
p p. 2104. *eum*, &c. 11. *p* Pro culpæ quātitate, pœnas
q *Vide ſup.* licitas eſſe, *Ecce Maria apparuit candens*
c. 11. v. 1. *lepra*. 12. *q* Colligūtur alia, quę c. 11. v. 1. in
litt. e, f, g, b. illa verba, *Et accenſus in eos ignis Domini*.

Erat Moyſes vir mitiſſimus, &c. Scri-
ptor ſuæ laudis eſt ipſe Moyſes. *r* Bonum r p. 2231.
ſuum cognoſcere, & approbare nō eſt pec-
catum: *s* immo virtus, ſi fiat ob honorem s p. 2232.
Dei. Habemus in Moyſe exemplum *t* pa- t p. 2243.
tientiæ, *u* & māſuetudinis, quatenus æquo u p. 2346.
animo tolerat fratris, ac ſororis iniuriam.

Egredimini vos tantum tres, &c. *vo-*
cans Aaron, & Mariam. *x* Docemur, x p. 1637.
ſecretam delinquētis admonitionem, pu-
blicam delinquentis denunciationem prę-
cedere debere. 2. *y* Solere Angelorum ad y p. 1011.
homines locutionem eſſe. Nam hoc in lo-
co loquebatur Angelus loco Dei.

6 * *Si quis fuerit inter vos propheta Do-*
mini, &c. *z* In reuelatione prophetica z p. 689.
contingunt aliquando ſimilitudines ſenſi-
biles externę. qualia ſunt verba, quæ auri-
bus audiuntur. *In viſione apparebo ei.* So-
lent in Scripturis ſacris viſionis nomine
appellari verba Dei, Iſa. 1. & 2. Zach. 1. 13.
Ezech. 1. *a* In viſione prophetica, quæ per a p. 694.
formas fit imaginarias, ſolet aliquando
abſtractio à ſenſibus contingere per ſom-
nium, *Vel per ſomnium loquar ad illum.*

7 * *In omni domo mea fideliſſimus eſt*,
Domum ſuam Deus vocat Iſraelitarum
multitudinem, quia per verā religionem
in ijs Deus quaſi in propria domo erat.
Domus Dei dicitur in Scripturis ſacris
Eccleſia, c. 1525. & Synagoga, can. 1526.
Accipitur ſæpè Domus pro integra gente,
c. 1527. *Fideliſſimus*, Hebr. נאמן *Naamàn*,
Firmus ſtabilis. fidelis, verax, perſeuerās,
c. 3115. Significat, vel ſolum Moyſem in-
ter Iſraelitas eo tempore iuſtum fuiſſe;
vel potius ipſum præſtantiſſimum in ob-
ſeruandis diuinis præceptis. *c* Habes, eſſe c p. 644.
iuſtos homines in Eccleſia.

8 * *Ore ad os loquor ei: & palam, & non*
per ænigmata & figuras Dominum videt.
LXX. Os ad os loquor ei, in ſpecie, & non
per ænigmata: & gloriam Domini videt.
Solebat ſe Angelus, qui loco Dei loque-
batur, prębere ſe videndum Moyſi ſecun-
dum illam ſpeciem pulcherrimam corpo-
ris aſſumpti, de qua diximus in Exodo;
quæ Verbum incarnandum præfigurabat.
d Solent Angeli viſibili ſpecie apparere, & d p. 346.
aſſumere corpora.

Quare non timuiſtis detrahere ſeruo
meo Moyſi? *e* Correctio, *f* & querimonia. e p. 1629.
9 * *Iratusque contra eos, abiit*, &c. *g* Vide f p. 2154.
ſupra c. 11. v. 10. g *Sup. c. 11.*
10 * *Nubes quoque receſſit, quæ erat ſuper* *v. 10. lit. x,*
tabernaculum. Nubes, diuinæ protectio- *y, z.*
nis ſymbolum, diuinæq; pręſentiæ. *h* Nu- h p. 377.
bis receſſus, ſubtractionem diuinorū au-
xiliorum ſignificat, quam patiuntur qui
ſunt in ſtatu peccati mortalis.

Ecce Maria apparuit candens lepra
i Sup.c.11. *quaſi nix. i* Conſequitur pœna ad pecca-
v.1. lit.b,c, tum. Vide ſup.c.11.v.1.
f,g,b. * *Obſecro, domine mi, ne imponas no-* 11
bis hoc peccatum, quod ſtulte commiſimus.
k p.1288. K Ceſſãte actu peccati, remanet debitum,
1797. ſiue reatus pœnæ. Petit Aaron à Moyſe
remiſſionem huius debiti; à quo tãquam
l p.803. à graui onere horret. *l* Confitetur pecca-
tum, vt indicet pœnitentiam, ſine qua
non eſt peccati remiſſio.
m p.1604. * *Ne fiat hæc quaſi mortua*, &c. *m* Ni- 12
titur excitare Moyſis animum ad miſeri-
cordiam. Excitatur miſericordia propo-
ſitione malorum, quæ ſunt in proximo.
Cum autem eadẽ vtriuſque fuerit culpa,
cur non etiã Aaroni eſt lepræ pœna illata?
An quia prima in murmurando contra
Moyſen fuit Maria? An quia in Maria
maior malitia fuit? An, ne Aaron, qui Sa-
cerdos erat, deeſſet ſuo officio iuuandi po-
pulum tum ſacrificijs, tum legis interpre-
tatione? Ceſſandum illi erat cum populi
damno ab eo officio, ſi in leprã incidiſſet.
* *Clamauitque Moyſes ad Dominum,* 13
dicens: Deus, obſecro, ſana eam. Indicat
n p.1926. Moyſis oratio 1. *n* Deo cultum eſſe exhi-
o p.1928. bendum oratione. 2. *o* Congruum eſſe
pro noſtris neceſſitatibus Sanctos ad in-
p p.1932. tercedendum Deo aduocare. 3. *p* Non
ſolum pro nobis, ſed pro ceteris etiã oran-
dum eſſe, etiam iniuſtis, etiam inimicis.
q p.1603, 4. *q* Fuiſſe in Moyſe actum charitatis Mi-
1615. ſericordiam, quatenus volũtatem habuit
ſubueniendi ſororis miſeriæ, & pro ea
r p.1605, orauit. 5. *r* Fuiſſe in Moyſe actum beni-
1606. gnitatis, & benificentiæ: quatenus oratio-
ne conatus eſt ſorori bonum pro malo
s p.1532. reddere. 6. *s* Fuiſſe in Moyſe charitatem,
quæ etiam ad inimicos ſe extendit, quate-
nus parata eſt inimico benefacere, ſi oc-
t p.1620. currat neceſſitas. *t* Quæ moleſtias alio-
u p.1619. rum æquo animo perfert. *u* Quæ remittit
offenſam.
* *Separetur ſeptem diebus*, &c. Indicat, 14
x p.1799. *x* Ius delicto læſum, eſſe pœna cõpenſan- 15
dum.

Interpretatio myſtica.

CErtum eſt, Moyſen figuram fuiſſe
Chriſti Domini, 1.Cor.10.2. Hebr.3.
& Aaronem, primum vnctum in Sacer-
dotem in veteri lege, ipſum veteris legis
Sacerdotium figuraſſe, Hebr.7.11. Hiero-
nymus, Beda, Ambroſius, Auguſtinus in
Sylua Alleg. v. Aaron. Proinde Maria
ſoror Moyſis, & Aaron, gentem, populumque Iſraeliticum figurauit. Fuit enim
Ieſus ex ſtirpe Abraham ſecundum carnẽ.
His poſitis, certiſſima eſt huius capitis
Allegoria, quam indicat Gloſſa.
* *Locuta eſt Maria, & Aaron contra* 1
Moyſen propter vxorem eius Æthiopiſſã.
Madianitæ, qui & Æthiopes, quatenus
Hebræis maximè nocuerunt, conatique
ſunt eos auertere à terra promiſſionis, fi-
gura ſunt Hominum impiorũ, præſertim
eorum, qui veram Religionem ſunt per-
ſecuti, Iſa.9.4. Abac.3.9. Ergo *a* indigna- a p.549.
tio Mariæ, & Aaronis contra Moyſen 550, 551.
propter vxorem eius Æthiopiſſam; figura 564, 884.
fuit perſecutionis, & odij, quo Principes
Sacerdotum, & Synagoga, ſiue populus
Iudæorũ ſemper ſunt Chriſtum proſecu-
ti, & corpus eius Eccleſiam. Paſſus eſt au-
tem Ieſus propter vxorem Æthiopiſſam,
id eſt, propter Gentilitatem, & peccato-
res; vt eis ſua paſſione remiſſionem mere-
retur peccati, & gratiam; vt ſponſam ſibi
efficeret, non habentem rugam, neque
maculam.
2 * *Num per ſolum Moyſen locutus eſt*
Dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt lo-
cutus? b Figurarunt his verbis Maria, & b p.1438.
Aaron Iudæorum pertinaciam nolentium
Chriſtum recipere, licet veritatis ſigna
haberent euidentiſſima: perſiſtentes in
ſuis vmbris, & figuris, quæ ſunt in ſacris
Scripturis, quas locutus eſt Dominus, ſed
earum intelligentiam non aſſequentes.
7 * *Moyſes, qui in omni domo mea fide-*
liſſimus eſt. c Significant hæc verba ſe- c p.494.
cundum myſticum ſenſum, innocentiam
ſummam Ieſu Chriſti: qui peccatum non
fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.
8 * *Ore ad os loquor ei: & palam, & non*
per ænigmata, et figuras Dominum videt.
Duplex innuitur ratio allegorica ad pro-
bandum ſummam eſſe doctrinæ Chriſti
veritatem. *d* Altera, quod Chriſtus eam d p.483,
docuerit, cuius anima ab inſtanti conce- 491.
ptionis viſione fruitur Dei ſicuti eſt. *e* Al- e p.859,
tera, quod euangelica doctrina, non vm- 860, 1125.
brarum velo, ſed reuelata facie proponit
nobis diuina myſteria contemplanda, &
vt ſunt, vtque contigerunt.
9 * *Iratus contra eos abiit: nubes quoque*
10 *receſſit, quæ erat ſuper tabernaculum.*
f Ira, & receſſus Dei figurauit, Iudæos, ac f p.1431.
eorum Synagogam deſertam, ac reproba-
tam eſſe. *g* Receſſus nubis à Tabernaculo, g p.864.
figurauit, Cæremonias veteris legis, quæ
Chriſti figuræ quędam erãt, duraſſe vſque
ad aduentum Chriſti; eiuſque paſſione,
quæ opera Iudæorum contigit, conſum-
mata ceſſaſſe.
Ecce Maria apparuit candens lepra
quaſi nix. Lepra, ſymbolum eſt peccati,
Iſa.53.4. *h* Figuratum eſt, Iudæos adhuc h p.865.
legalibus inſiſtentes, peccare. Nam poſt
Euangelij promulgationem licitè legalia
ſeruari non poſſunt. Falſitatem enim ha-
bent in ſuo ritu, proteſtationes exhiben-
do ſeſe Chriſti venturi poſt aduentum
Chriſti. Non licet poſt receſſum nubis
veteri Tabernaculo inhærere.

* *Cla-*

* *Clamauit Moyſes ad Dominum, di-* 13
i p.482, 908. *cens: Deus, obſecro, ſana eam.* i Clamor
Moyſis figurauit orationẽ Chriſti, quam
in Cruce fecit ad Patrem pro ſuis perſe-
cutoribus. Qui exauditus eſt pro ſui reue-
rentia. Et quotquot ex Iudæis conuertun-
tur ad Chriſtum, per orationem, & paſſio-
nem Chriſti conuertuntur.
* *Separetur ſeptem diebus extra caſtra,* 14
& poſtea reuocabitur. Septem dies, tem-
pus huius ſęculi ſignificat, vt aliàs dictum
eſt; Caſtra, Eccleſiam. Separantur Iudæi
ab Eccleſia ſeptem diebus, quatenus in
ſua perfidia vſque ad finem mundi ſunt
perſeueraturi. In fine autem mundi reuo-
cabuntur, quatenus ſuam cæcitatem tan-
dem agnoſcent, & Chriſtum iam veniſſe
confitebuntur. k Habes, Recipiendos eſſe k p.1436.
in Eccleſia Infideles ad fidem reuertentes.
& l Licere Eccleſiæ pœnas infligere ijs, l p.1437.
qui fide ſuſcepta, ab ea receſſerunt.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

SVMMA.

1. Mittuntur duodecim exploratores, ſinguli de ſingulis tribubus ad conſiderandum terram Chanaan. 2. Circumeunt exploratores terram; & de fructibus afferunt palmitem cum vua, malogranata & ficus. 3. Reuerſi exploratores, laudant fertilitatem terræ, oſtenſis fructibus: ſed deterrent Iſraelitas ab ingreſſu, incolarum fortitudine propoſita: facit tamen animum Caleb, & hortatur ad ingrediendum.

1 PRofectuſque eſt populus de Haſeroth, fixis tentorijs in deſer-
to Pharan. 2 Ibiq; locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs:
3 Mitte viros, qui conſiderent Terram Chanaan, quam da-
turus ſum filijs Iſrael, ſingulos de ſingulis tribubus, ex prin-
cipibus. 4 Fecit Moyſes quod Dominus imperauerat, de de-
ſerto Pharan mittens principes viros, quorum iſta ſunt no-
mina. 5 De tribu Ruben, Sammua filium Zechur. 6 De
tribu Simeon, Saphat filium Huri. 7 De tribu Iuda, Caleb
filium Iephone. 8 De tribu Iſſachar, Igal filium Ioſeph. 9 De tribu Ephraim,
Oſee filium Nun. 10 De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu. 11 De tribu Za-
bulon, Geddiel filium Sodi. 12 De tribu Ioſeph, ſceptri Manaſſe, Gaddi filium
Suſi. 13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli. 14 De tribu Aſer, Sthur filium
Michael. 15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapſi. 16 De tribu Gad, Guel
filium Machi. 17 Hæc ſunt nomina virorum, quos miſit Moyſes ad conſideran-
dam Terram: vocauitque Oſee filium Nun, Ioſue. 18 miſit ergo eos Moyſes ad
conſiderandam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Aſcendite per meridianam pla-
gam. Cumque veneritis ad montes, 19 conſiderate Terram, qualis ſit: & popu-
lum qui habitator eſt eius, vtrũ fortis ſit an infirmus: ſi pauci numero an plures:
20 ipſa terra, bona an mala: vrbes quales, muratæ an abſque muris: 21 humus,
pinguis an ſterilis, nemoroſa an abſque arboribus. Confortamini, & afferte nobis
de fructibus Terræ. Erat autem tempus quando iam præcoquæ vuæ veſci poſsũt.
22 Cumque aſcendiſſent, explorauerunt Terram à deſerto Sin, vſque Rohob in-
trantibus Emath. 23 Aſcenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi
erant Achiman & Siſai & Tholmai filij Enac: nam Hebron ſeptem annis ante
Tanim vrbem Ægypti condita eſt. 24 Pergenteſq; vſque ad Torrentem botri,
abſciderunt palmitem cum vua ſua, quem portauerunt in vecte duo viri. De malis
quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt: 25 qui appellatus eſt Neheleſcol,
id eſt, Torrens botri, eo quòd botrum portaſſent inde filij Iſrael. 26 Reuerſique
exploratores Terræ poſt quadraginta dies, omni regione circuita, 27 venerunt
ad Moyſen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Iſrael in deſertum Pharan,
quod eſt in Gades. Locutiq; eis & omni multitudini oſtenderunt fructus Terræ:
28 & narrauerunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam miſiſti nos, quæ re uera
fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognoſci poteſt: 29 ſed cultores fortiſſi-
mos habet, & vrbes grandes atque muratas. Stirpẽ Enac vidimus ibi. 30 Amalec
habitat in meridie, Hethæus & Iebuſæus & Amorrhæus in montanis: Chananæus
verò moratur iuxta mare & circa fluenta Iordanis. 31 Inter hæc Caleb compe-
ſcens

ſcens murmur populi,qui oriebatur contra Moyſen, ait: Aſcendamus, & poſſideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam. 32 Alij verò, qui fuerant cum eo,dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus aſcendere, quia fortior nobis eſt. 33 Detraxeruntque Terræ, quam inſpexerant, apud filios Iſrael, dicentes: Terra,quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos: populus, quem aſpeximus, proceræ ſtaturæ eſt. 34 ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.

Interpretatio litteralis.

FIxis tentoriis in deſerto Pharan. 1
Deſertum Pharan latè patebat,
vt colligitur ex hac hiſtoria.
Nã cap. 10.12.dicitur, *Profectiq;
ſunt de deſerto Sinai, & recubuit nubes in
ſolitudine Pharan*. nunc dicitur, *Fixis
tentoriis in deſerto Pharan*; cum profecti
eſſent ex Haſeroth. ergo Haſeroth locus
erat medius inter principium, & extremum
deſerti Pharan, ſiue in ipſo deſerto
Pharan, ſiue ad eius latus.
* *Mitte viros qui cõſiderent terrã*, &c. 3
† p.1715. † Actus imperij. Per hanc hiſtoriam docemur
a p.305. 1. *a* Admirabilem eſſe in diuina
prouidentia cum efficacitate ſuauitatem
coniunctam. Poterat Deus, vt cæperat,
ducere populum in terram Chanaan ſine
exploratorum opera. Vult etiam homines
b p.1713, ſuæ prouidentiæ cooperari. 2. *b* Adhiben-
1722, 1759, dam eſſe in operibus, vt rectè fiant, pro-
1760. uidentiam, & circumſpectionem. Nam
eligenda ſunt media fini congruentia.
Nam poterant Iſraelitæ eligere commodam
viam ad ingreſſum in terram Chanaan,
non conſideratis per exploratores
locis, & locorum circumſtantijs.
* *Fecit Moyses quod Dominus impera-* 4
c p.2066. *uerat*. *c* Proponitur exemplum obedien-
d p.2062. tiæ. *d* & indicatur obedientiæ obiectum
eſſe ſuperioris præceptum.
* *Aſcendite per meridianã plagam*, &c. 18
† p.1715. † Actus imperij. Innuitur 1. *e* Debere ſu- 19
e p.2078. periores ſubditos inſtruere. 2. *f* Inquiſi- 20
f p.1713. tionem eſſe faciendam mediorum, operi 21
g p.1722. agendo, finique congruentium. 3. *g* Pro
recta operis agendi ratione ſtatuenda,
h p.1723. conſiderandas eſſe circũſtantias. 4. *h* Con-
ſilium ante omnem electionẽ adhibendũ.
i p.1775. 5. *i* Neceſſarium eſſe prudentiæ intelle-
ctum, rectumque ſenſum ſingularium.
k p.1759. 6. *k* Neceſſariam eſſe prudentiæ prouidẽ-
tiam: quæ eſt ordinatio rectorum medio-
l p.1760. rum ad finem. 7. *l* Neceſſariam eſſe pru-
dentiæ circumſpectionem, ſeu conſidera-
tionem circumſtantiarum accuratam: vt
debitam habeant media conuenientiam
ad finem.
m p.2181. *Confortamini*. Innuitur, *m* In arduis
operibus firmandum eſſe animum contra
n p.2182. acerba; & *n* Difficultatibus reſiſtendum;
o p.2183. & *o* Timorem eſſe frænandũ, qui retrahit
à boni operis proſecutione; & *p* Auda- p p.2184.
ciam excitandam eſſe, quæ impellit ani-
mum ad proſequendum.
22 * *Cumque aſcendiſſent, explorauerunt*
23 *terram*, &c. Actus *q* Obedientiæ, & *r* Di- q p.2066.
24 ligentiæ, & *s* Inquiſitionis, & *t* Conſide- r p.1732.
rationis, & *u* Prouidentiæ. s p.1713.
Filii Enac. Enachim, gigantes ſtatura, t p.1722.
& ſpecie ceteris mortalibus diſpares, in- u p.1759.
ter Philiſtæos nati, & olim incolę ciuitatis
Hebron, c.1546.
*Nã Hebron ſeptem annis ante Tanim
vrbem Aegypti fabricata eſt*. Tanis,
LXX. *ταvὶ*, Chald. Tanès.quę & Taphnis,
& hebr. צען *Tsòhhhan*. Ægypti vrbs ce-
lebris, ac vetuſtiſſima ſeptem annis poſt
Hebron fuit condita à ſeptemdecim Ti-
tanibus filijs Noe, poſt diluuium genitis.
à qua oſtium Nili Tanicum, ſiue Taniti-
cum nominatum. Metropolis quondam
Ægypti, & regia Pharaonis tempore
Moſis, ac Ieremiæ. Indicat in Hebron
ciuitate inuentos fuiſſe gigantes eiuſdem
generis cum ijs, qui fuerant in Tani Ægy-
pti vrbe.
25 * *Qui appellatus eſt Nebelescol*, &c.
y Vſus eſt nomina imponendi, ad rerum y p.2153.
cognitionem tradendam.
28 * *Quæ reuera fluit lacte, & melle*, &c.
z Excitant terræ deſiderium propoſitione z p.200.
bonorum ſenſibilium. *a* Delectationes an- a p.1461.
tem rationi congruentes licet conſectari.
29 * *Sed cultores fortiſſimos habet*, &c.
30 Excitant *b* deſperationem de poſſidenda b p.237.
terra, propoſita difficultate; & *c* Timo- c p.238,
rem, periculo propoſito. *d* Nituntur inge- 1471.
rere æſtimationem defectus virtutis ad d p.246.
repellendum malum.
31 * *Inter hæc Caleb compeſcens murmur
populi*, &c. *Aſcendamus*, &c. Excitat
Caleb Iſraelitas *e* ad audaciam, *f* & ſpem, e p.247.
propoſitione facultatis ad obtinendum. 1481.
Eademque arte *g* timorem frænat, *h* ac f p.234.
deſperationem. 235.
32 * *Nequaquam ad hunc populum vale-* g p.1472.
33 *mus aſcendere*, &c. *i* Excitatur deſpera- h p.1482.
34 tio, & timor, vt ſupra dictum eſt. i *Vid. ſupra
litt b, c, d.*
Detraxerunt terræ. *k* Salubritati terræ k p.1898.
detrahunt, enunciantes falſum, quod oc-
cideret incolas.

Inter-

Interpretatio myſtica.

MYſticum huius, & ſequentis capitis ſenſũ indicat S. Paulus 1. Cor. 10. 10. Neque, inquit, murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierũt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram. & Hebr. 3. & 4. monet nos cauere ab incredulitate: ne illud ipſum nobis cõtingat, quod Iſraelitis accidit; vt non intremus in cælum, ſicut Iſraelitæ increduli non intrarunt in terram promiſſionis.

Allegoria.

a p.620, 960. 1. a TErra promiſſionis ex Paulo, eſt 3
Cælũ, & Eccleſia. Religio Chri-
Ioel 3.20. ſtiana, & regnum cæleſte ſæpiſſimè à Deo
Pſal 75.2. promittitur in Scripturis ſãctis. * 2. b Do- 4
b p.637, ctrinæ, ac myſteriorum, quæ ad Eccleſiam
700. pertinent, & ad felicitatem æternam Ex-
Rupert. 1. ploratores sũt Prædicatores, ac Doctores.
ſup. Num. c Qui ad explorandum fidei myſteria vo-
37. cati à Chriſto ſunt, & in Eccleſia poſiti, vt
c p.704, ea enuncient, ac proponant Fidelibus vt
705. ea ſe habent, & ſecundum veritatem à
d p.710, Deo reuelatam. * 3. d Exploratores fal- 28
1425. ſa renunciantes, & à fide ſacrorum my- 29
Rupert. 1. ſteriorum retrahentes; ſunt Doctores 32
ſup. Num. Hæretici. qui terram fluentem lacte, & 33
38. melle prædicant, quatenus eſſe cæleſtem 34
felicitatem, & diuinam in Eccleſia gra-
tiam affirmant: ſed ab æternæ felicitatis
acquiſitione retrahunt, quatenus à proſe-
cutione mediorum, quæ neceſſaria ſunt ad
ſalutem, reuocant. vt faciunt qui dicunt,
bona opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem,
ſatis eſſe fidem: qui confeſſionis, & Eu-
chariſtiæ Sacramenta negant: qui Catho-
lica myſteria, quaſi monſtra ſuis diſcipulis
proponunt. Detrahunt ſalubritati terræ,
quatenus ſalutem animæ non eſſe in Ec-
cleſia Catholica, aut non eſſe in ea ſola,
e p.714. docent. * 4. e Caleb, & Ioſue Prædica- 31
tores Catholicos figurant; qui propoſitio-
ne veræ doctrinæ, ac verorum ad felicita-
tem æternam mediorum; nituntur amo-
rem æternorum, & ſpem chriſtianã in au-
f p.1426. ditorum animis excitare. 5. f Iſraelitæ in-
creduli figurant eos, qui à fide Catholica
recedunt.

Tropologia.

a p.652, 655, 671. Lyranus in Gen. 12. Phil. de Mig. Abr. Ambr. 2. de Abr. 7.

1. a TErra fluens lacte, & melle, eſt Perfectio chriſtiana, ac vita contemplatiua, & cœnobitica in obſeruationem euangelicorum cõſiliorum incumbens. Nam lac, ſymbolum eſt ſimplicitatis, & innocentiæ, Iſa. 28. 9. & abundantis boni, Ierem. 11. 5. Ioel 3. 18. Mel, ſymbolum eſt ſenſus ſpiritualis in bonis operibus, Cant. 5. 1. & Spiritus ſancti, & legis diuinæ, Eccli. 24. 27. In ijs autem, qui contemplationi dediti ſunt, & in ſanctis cœnobitis maximè viget vitæ innocentia, & ſpiritus Dei, & diuinæ legis obſeruantia, & intelligentia, ſenſuſque diuinorum.

b p.1713, 1722, 1723.

2. b Exploratores miſſi ad explorandum terram promiſſionis, ſunt omnia media, quibus venire ſolet homo in cognitionem perfectionis, & difficultatis, & ſuauitatis, quæ ſunt in vita contemplatiua, & obſeruantia euangelicorum conſiliorum. Qualis eſt c meditatio, lectio, colloquia cum alijs, ſenſuum experiẽtia. Nam ante omne opus Inquiſitio præcedere debet, ac matura deliberatio.

c Gregorius Nyſſen. de vita Moſis. Richard. de S. Vict. de extr. mal. 30. 31.

3. Malogranata, ficus, vua, ſunt bona contemplationis, ac vitæ cœnobiticæ: quæ nobis proponunt meditatio, lectio, colloquia piorum hominum. d Malogranatum, ſymbolum eſt charitatis, ac vnionis fraternæ, quæ in cœnobijs ſacris vigere ſolet, Cant. 4. 3. & 6. 6. & 7. 8. e Ficus bonæ, piorum hominum ſymbolum ſunt, Ierem. 24. 1, 5, 8. Cant. 2. 13. Vua, ſymbolum eſt operum bonorum, quibus contemplatio, vitaque cœnobitica parens eſt, Iſa. 5. 2. Matt. 7. 16. f Botrus cum palmite, qui in vecte à duobus viris portatur, eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti, cuius frequens eſt vſus contemplatiuis, & cœnobitis, Cant. 1. 14. Duo viri, ſunt duo teſtamenta, vetus, & nouum: quæ teſtimonium exhibent huic Sacramento. g Palmes, eſt homo iuſtus, Ioan. 15. 2, 4, 5, 6. quia hoc Sacramentum per vnionem gratiæ ſolis iuſtis vnitur.

d p. 1601.
e p.644.
f p.762.
g p.774.

4. h Exploratores ab ingreſſu terræ promiſſæ retrahentes, ſunt ſenſus, mundus, diabolus: qui propoſitis vitæ ſpiritualis grauiſſimis difficultatibus, auertere nituntur animum ab amore vitæ contemplatiuæ, ac cœnobiticæ. 5. i Monſtra, & gigantes, quæ ad terrendum Iſraelitas proponuntur, ſunt difficultates conſiliorum euangelicorum, quæ vt inſuperabiles æſtimantur; & timor ne virium corporis, & ipſius vitę iactura fiat. 6. k Exploratores ingreſſum ſuadentes, & ſpem facientes, ſunt cogitationes, & affectus, quos Spiritus ſanctus ſuggerere ſolet ad diuinam ſpem, & ad fortitudinis virtutem ſpectantes.

h p.887, 888, 892.
i p.2199.
k p.392, 906, 2182, 2183, 2184.

CAPVT

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

S V M M A.

1. Iſraelitæ murmurant, deſperant, rebellant. 2. A v 5. Moyſes, Aaron, Ioſue, Caleb nituntur compeſcere perturbatos, & ad ſpem terræ promiſſionis inducere. 3. Volentibus Iſraelitis illos occidere, apparet cum maieſtate Dominus, & populo exterminium minatur. 4. A v. 13. Nititur Moyſes inducere Deum ad miſericordiam, & ad ignoſcendum. 5. A v 20. Remittit exterminii pœnam Deus: ſed negat rebellibus terræ promiſſæ ingreſſum: ſtatuit omnes in ſolitudine morituros, eorum filios poſt quadraginta annos terram intraturos. 6. A v 40. Iſraelitæ contra Dei præceptum, & Moyſis voluntatem, aggrediuntur ingreſſum, aſcendentes in montem: & ab Amalecitis, & Chananæis læduntur, ac fugantur.

1 IGitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa, 2 & murmu-
rati ſunt contra Moyſen & Aaron cuncti filij Iſrael, dicẽtes:
3 Vtinam mortui eſſemus in Ægypto: & in hac vaſta ſolitu-
dine vtinam pereamus, & nõ inducat nos Dominus in Ter-
ram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri du-
cantur captiui. Nonne melius eſt reuerti in Ægyptum? 4 Di-
xeruntque alter ad alterum: Conſtituamus nobis ducem, &
reuertamur in Aegyptum. 5 Quo audito Moyſes & Aaron ceciderunt proni in
terram coram omni multitudine filiorum Iſrael. 6 At verò Ioſue filius Nun, &
Caleb filius Iephone, qui & ipſi luſtrauerant Terram, ſciderunt veſtimenta ſua,
7 & ad omnem multitudinem filiorum Iſrael locuti ſunt: Terra, quam circuiui-
mus, valdè bona eſt. 8 ſi propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet
humum lacte & melle manantem. 9 Nolite rebelles eſſe contra Dominum: ne-
que timeatis populũ Terræ huius, quia ſicut panem ita eos poſſumus deuorare.
receſſit ab eis omne præſidium: Dominus nobiſcũ eſt, nolite metuere. 10 Cumq;
clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria
Domini ſuper tectũ fœderis cunctis filijs Iſrael. 11 Et dixit Dominus ad Moyſen:
Vſquequò detrahet mihi populus iſte? Quouſque non credent mihi in omnibus
ſignis quæ feci coram eis? 12 Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam:
te autem faciam principem ſuper gentem magnam, & fortiorem quàm hæc eſt.
13 Et ait Moyſes ad Dominum: Vt audiant Ægyptij, de quorum medio eduxiſti
populum iſtum, 14 & habitatores Terræ huius, qui audierunt quòd tu Domine
in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in co-
lumna nubis præcedat eos per diem, & in columna ignis per noctem: 15 quòd
occideris tantam multitudinem quaſi vnum hominem, & dicant: 16 Non pote-
rat introducere populum in Terram, pro qua iurauerat: idcirco occidit eos in ſo-
litudine. 17 Magnificetur ergo fortitudo Domini ſicut iuraſti, dicens: 18 Do-
minus patiens & multæ miſericordiæ, auferens iniquitatem & ſcelera, nullumque
innoxium derelinquẽs, qui viſitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam
generationem. 19 Dimitte, obſecro, peccatum populi huius ſecundùm magnitu-
dinem miſericordiæ tuæ, ſicut propitius fuiſti egredientibus de Aegypto vſque ad
locum iſtum. 20 Dixitq; Dominus: Dimiſi iuxta verbum tuum. 21 Viuo ego:
& implebitur gloria Domini vniuerſa terra. 22 Attamen omnes homines qui
viderunt maieſtatem meam, & ſigna quæ feci in Aegypto & in ſolitudine, & ten-
tauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, 23 non videbunt
Terram pro qua iuraui patribus eorum, nec quiſquam ex illis qui detraxit mihi,
intuebitur eam. 24 Seruum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me,
inducam in Terram hanc, quam circuiuit: & ſemen eius poſſidebit eam. 25 Quo-
niam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete caſtra, & re-
uertimini in ſolitudinem per viam Maris rubri. 26 Locutuſque eſt Dominus ad
Moyſen & Aaron, dicens: 27 Vſquequò multitudo hæc peſſima murmurat con-
tra me? querelas filiorum Iſrael audiui. 28 Dic ergo eis: Viuo ego, ait Dominus:
ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis. 29 In ſolitudine hac iacebunt
cadauera veſtra. Omnes qui numerati eſtis à viginti annis & ſupra, & murmuraſtis

contra

Digitized by Google

contra me, 30 non intrabitis Terram, ſuper quam leuaui manum meam vt habi-
tare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Ioſue filium Nun. 31 Paruulos
autem veſtros, de quibus dixiſtis quòd prædæ hoſtibus forent, introducam: vt vi-
deant Terram, quæ vobis diſplicuit. 32 Veſtra cadauera iacebunt in ſolitudine.
33 Filij veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicatio-
nem veſtram, donec conſumantur cadauera patrum in deſerto, 34 iuxta nume-
rum quadraginta dierũ, quibus conſideraſtis Terram: annus pro die imputabitur.
Et quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis vltionem meam:
35 quoniam ſicut locutus ſum, ita faciam omni multitudini huic peſſimæ, quæ
cõſurrexit aduerſum me: in ſolitudine hac deficiet, & morietur. 36 Igitur omnes
viri, quos miſerat Moyſes ad cõtemplandam Terram, & qui reuerſi murmurare
fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ quòd eſſet mala,
37 mortui ſunt atque percuſſi in conſpectu Domini. 38 Ioſue autem filius Nun,
& Caleb filius Iephone vixerunt ex omnibus, qui perrexerant ad conſiderandam
Terram. 39 Locutuſq; eſt Moyſen vniuerſa verba hæc ad omnes filios Iſrael, &
luxit populus nimis. 40 Et ecce mane primo ſurgentes aſcenderunt verticem
montis, atque dixerunt: Parati ſumus aſcendere ad locum, de quo Dominus locu-
tus eſt: quia peccauimus. 41 Quibus Moyſes: Cur, inquit, tranſgredimini verbum
Domini, quod vobis non cedet in proſperum? Nolite aſcendere: non enim eſt Do-
minus vobiſcum: ne corruatis coram inimicis veſtris. 43 Amalecites & Chana-
næus ante vos ſunt, quorum gladio corruetis, eo quòd nolueritis acquieſcere
Domino, nec erit Dominus vobiſcum. 44 At illi contenebrati aſcenderunt in
verticem montis. Area autem teſtamenti Domini & Moyſes non receſſerunt de
caſtris. 45 Deſcenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte: &
percutiens eos atque concidens, perſecutus eſt eos vſque Horma.

Interpretatio litteralis.

V*Ociferans omnis turba fleuit* 1
a p.250. *nocte illa.* a Clamor, iræ effe-
b p.231. ctus; b Fletus, triſtitiæ.
* *Murmurati ſunt contra* 2
c p.2154. *Moyſen, & Aaron.* c Querimonia iniu-
d p.1898. ſta, d ac detractio. quaſi ſuæ calamitatis
cauſa fuerint Moyſes, & Aaron. Arguunt
tacitè illos imprudentiæ, ac temeritatis:
atque ita illorum bonæ exiſtimationi de-
trahunt.
* *Vtinã mortui eſſemus in Aegypto*, &c. 3
e p.1904. e Optant ſibi mortem naturalem ſub ra-
tione minoris mali, quàm ſi ab hoſtibus
occiderentur, & captiuæ vxores, ac filii
ducerentur.
Non inducas nos Dominus, &c. *Nonne*
f p.2072. *melius eſt reuerti in Aegyptum?* f Actus
inobedientię, contemptus diuini præcepti.
* *Conſtituamus nobis ducem, & reuer-* 4
g p.1682. *tamur in Aegyptum.* g Actus ſeditionis,
h p.1762. h imprudentię, i præcipitis deliberationis,
i p.1726. k inconſiderationis, l inconſtantiæ.
1774. * *Ceciderunt proni in terram.* m Cor- 5
k p.1765. ruerunt ob triſtitiam; n Vel ad deprecan-
l p.1766. dum Deum, timentes populo malũ à Deo.
m p.229. o Exteriores corporis actus conuenienter
n p.1932. in cultum exhibentur Deo.
o p.1918.
p p.216. * *Sciderunt veſtimenta ſua.* p Triſtitiæ 6
ſymbolum, c.7816.
* *Ad omnem multitudinem filiorum* 7
q p.184. *Iſrael locuti ſunt*, &c. 1. q Propoſitis bo- 8

9 nis terræ, amorem excitant erga illam,
Terra valde bona eſt, lacte, & melle ma-
nans. 2 r Correctionem fraternam exhi- r p.1629.
bent; conãturq; remouere à populo inobe-
dientiæ, ac ſeditionis peccatum, *Nolite*
rebelles eſſe contra Dominum. 3. s Ti- s p.1472.
morem conantur remouere propoſitione
facultatis, & auxiliorum ad pericula vi-
tanda, *Neque timeatis populum*, &c.
10 * *Cumque clamaret multitudo & lapi-*
dibus eos vellet opprimere. t Actus iræ in- t p.250,
ordinatus, & u odij iniuſti. 2350.
Apparuit gloria Domini, &c. x Dei u p.199,
prouidentia, & protectio ergo iuſtos. 1650, 1844.
11 * *Et dixit Dominus ad Moyſen*, &c. x p.23, 380, 899.
Habetur in Dei verbis 1. y Iuſta querimo-
nia, *Vſquequo*, &c. 2. z Detractionis pec- y p.2154.
catũ, quo peccauit populus contra Deum, z p.1898.
Detrahet mihi populus iſte. 3. a Peccatum a p.1415.
infidelitatis, *Quouſque non credent mihi.*
4. b Signum veritatis eſſe miracula, *Non* b p.1383.
credent mihi in ſignis, quæ feci coram eis.
5. c Solere Deum miracula operari, *Quæ* c p.310.
feci. 6. d Ad veræ fidei confirmationem d p.696.
miracula fieri, *Non credent mihi in ſignis.*
7. e Deum vindicem eſſe, atque vltorem e p.25.
male agentium. 8. f Conſequi pœnas ad f p.1279.
12 peccata, quas Deus infligit, * *Feriam eos*
13 *peſtilentia atque conſumam.* 9. g Pecu- g p.380.
14 liarem Dei erga pios prouidentiã eſſe, *Te*
15 *faciã principem ſuper gentem magnam.*

b p.2367. 10. *b* Modum eſſe compeſcẽdi prudenter 16
in alijs motum iræ. Proponit Deo Moyſes 17
detrimentum ſecuturum diuinæ gloriæ, ſi
Iſraelitas occidat, *Non poterat introduce-
re populum*,&c.
Magnificetur fortitudo Domini. Ma-
gnificari, in Deo, cui nullum eſſe poteſt
perfectionis augmentum, eſt Magnam
apparere. Fortitudo, pro patientia,& con-
i p.49. ſtantia ſumitur. Eſt Deus *i* patiens, &
k p.50. *k* longanimis.
* *Sicut iuraſti, dicens: Dominus pa-* 18
tiens,&c. Exodi 34.6. Deus de ſe prædica-
uit, quę hoc in loco dicuntur,& affirmauit
ſe introducturum in terrã Chanaan Iſrae-
litas. eam promiſſionẽ memorat Moyſes.
l p.2124. Habes 1. *l* Licitum eſſe, licita promittere.
m p.2125. 2. *m* Standum eſſe promiſſis. 3. *n* Licitum
n p.1982. eſſe iuramentum. 4. *o* Debitum eſſe iura-
o p.1987. menta ſeruandi, per quæ licitum aliquid
p p.49. promiſſum eſt. 5. *p* Deum patientem eſſe.
q p.56. *Dominus patiens*. 6. *q* Deum miſericor-
dem eſſe, *Multæ miſericordiæ, auferens*
r p.404. *iniquitatem & ſcelera*. 7. *r* Remiſſionem
s p.382. peccatorum à Deo fieri. 8. *s* Deum eſſe
t p.789. auctorem gratiæ. 9. *t* Remiſſa culpa, ad-
huc ſolere remanere reatum pœnæ tem-
poralis. Hunc ſenſum habere poſſunt ea
verba, *Nullum innoxium derelinquens*,
etiam ſi peccatum remiſeris, adhuc rema-
u p.378, net iuſtus cum reatu pœnæ. 10. *u* Iuſtos
379. adhuc peccare poſſe, *Nullum innoxium
relinquens*. Quantumuis remittas pecca-
tum, remanet iuſtus peccabilis. Vide
Ex. 34.7.
Qui viſitas peccata patrum in filios,&c.
x p.1290. *x* Explicauimus hanc ſentẽtiam Ex. 34.7.
* *Dimitte, obſecro, peccatum populi* 19
y p.776. *huius*, &c. Ex his intelligimus 1. *y* Eſſe
z p.1932. remiſſionem peccatorum. 2. *z* Non ſolum
pro nobis, ſed pro alijs etiam orandũ eſſe,
a p.56. & iuſtis,& iniuſtis. 3. *a* Deum miſericor-
dem eſſe, *Secundum magnitudinem miſe-
b p.1949. ricordiæ tuæ*. 4. *b* Congruum orationi ra-
tionem impetrandi aſſociare, Dei bonita-
tem, *Secundum magnitudinem miſericor-
c p.1950. diæ tuæ, ſicut propitius fuiſti*,&c. 5. *c* Con-
gruum orationi actiones gratiarum aſſo-
ciare. quia de acceptis beneficijs gratias
agentes, meremur accipere potiora, *Sicut
propitius fuiſti egredientibus de Aegypto
vſque ad locum iſtum*.
* *Dixitq; Dominus: Dimiſi iuxta ver-* 20
d p.55. *bum tuum*. Indicant hęc verba & *d* Deum
e p.776. exorabilem eſſe; & *e* Eſſe remiſſionem
peccatorum.
* *Viuo ego*. Eſt formula diuini iuramẽti. 21
Sicut ego ſum, ſic erit quod promiſi, nem-
pe Introductio Iſraelitarum in terram
f p.5. Chanaan. Habes 1. *f* Deum vitam eſſe,
g Vide ſup. id eſt, Actum purum, ſeu infinitum intel-
v.18. litt. l, ligentiæ. 2. *g* Licitum eſſe iuramentum;
m,n,o. & alia, quæ ſupra dicta ſunt v.18.

*Et implebitur gloria Domini vniuerſa
terra*. LXX. Et implebit gloria Domini
vniuerſam terram. Omnis terra cognoſcet
Dei potentiam, quæ mira operabitur ad
introducendum populum Iſraeliticum in
terram Chanaan. Gloria Dei, eſt clara Dei
cognitio cum laude, & manifeſtatio diui-
næ virtutis, ac bonitatis, can. 1672, 1676.
h Digna eſt diuina potentia, & bonitas, h p.39.
quæ ab omnibus cognoſcatur. *i* Omnia i p.91.
opera ad extra ad ſui notitiam communi-
candam producit Deus.
22 * *Attamen omnes homines, qui vide-
runt maieſtatem meam*. Hebr. & LXX.
Gloriam meam. Gloria, interdum maie-
ſtatem ſignificat, c.1674. Maieſtatem, &
gloriam intelligit ſpeciem illam viſibilem
Nubis, ignis, fulgurum, tonitruorum in
monte Sina; quæ præſentem Deum indi-
cabat, & ſymbolũ erat diuinæ Maieſtatis,
k Summa autem eſt Maieſtas in Deo. k p.36.
*Et ſigna, quæ feci in Aegypto, & in ſo-
litudine*. *l* Sæpè Deus miracula operatur, l p.310.
& aliqua facit præter ordinem, quem in-
didit rebus.
Tentauerunt me iam per decem vices.
Tentare Deum, eſt, verbis, vel factis, ex-
preſsè, vel tacitè, ſeu interpretatiuè, velle
de aliqua Dei perfectione, vt de diuina
potentia, experimentum ſumere. Vtroque
modo Iſraelitę tentauerunt Deum verbis,
& factis, expreſsè, ac tacitè. 1. Antè egreſ-
ſum ex Ægypto, Ex. 5. 2. In egreſſu, Ex. 5.
3. In deſerto Sur ad aquas Marath, Ex. 5.
4. In murmure pro defectu carnium,
Num. 10. 5. Plus colligendo de manna,
Ex. 16. 6. In Raphidim pro defectu aquę,
Ex. 17. 7. In conflatione vituli, Exodi 32.
8. In impatientia laboris, Num. 11. 9. In
concupiſcentia ſaporis, contemnẽdo Man,
Num. 11. 10. In deſperatione, hoc in loco,
m Illicitum autem eſt,& irreuerentia, ſiue m p.2025.
expreſsè, ſiue interpretatiuè, dicto, vel fa-
cto vllo tentare Deum.
Nec obedierunt voci meæ. *n* Inobedien- n p.2072.
tiæ peccatum eſt, cum ſuperioris præce-
ptum contemnitur.
23 * *Non videbunt terram*, &c. Imponi-
tur pœna tentationis peccato, inobedien-
tiæ, detractionis. *o* Doctrinam theologi- o Vide ſup.
cam explicauimus ſupra cap. 11. v. 1. c. 11. v. 1.
Detraxit mihi. Hebr. נאץ *Naats*, ſigni- litt. e, f, g,
ficat Spernere, contemnere, reprobare. h, i.
Detrahitur autem diuinę gloriæ, cum Dei
præceptum, ac voluntas contemnitur.
q Detractione alterius fama læditur. q p.1898.
24 * *Seruum meum Caleb, qui plenus alio
ſpiritu*, &c. Spiritus, pro ſenſu interno,&
voluntate ſumi ſolet, c. 2302, 2304. Obe-
dientiæ præmium promittitur. Habes
1. *r* Obedientiæ præmia præclara eſſe. r p.2065.
2. *s* Opera bona, meriti rationem habere. s p.1295.
3. *t* Poſſe bona temporalia ſub meriti ra- t p.1301.
tionem

u *p*.54. tionem cadere. 4. *u* Eſſe in Deo benefi-
x *p*.44. centiam. 5. *x* Deum eſſe iuſtum, quatenus
improbis pœnas, præmia iuſtis largitur.
* *Quoniam Amalecites & Chananæus* 25
habitant in vallibus. Cras mouete caſtra,
& reuertimini in ſolitudinem per viam
Maris rubri. Videtur is ſenſus eſſe: Ecce
prope ſunt inimici veſtri, quos ego nolo
nunc ſubigere, vt ingredi poſſitis terram
promiſſam. Ne pereatis, ac interficiamini;
y *p*.1759. reuertimini in deſertum. *y* Prouidentia,
z *p*.1761. & *z* Cautio. *a* Licet timẽdo fugere, quod
a *p*.2200. eſt ſecundum rectam rationem fugiendũ.
b *p*.2202. *b* Illicitum impauidum eſſe, cum ſecun-
dum rectam rationem timendum eſt.
* *Vſquequò multitudo hæc peſſima,* &c. 27
c *p*.2154. Habetur in his verbis 1. *c* Iuſta Dei que-
rimonia de Iſraelitarum improbitate.
d *p*.643. 2. *d* Eſſe viros iniuſtos in Eccleſia. 3. *f* Eſſe
f *p*.1898. peccatum detractionis, *Murmurat con-*
g *p*.2154. *tra me.* 4. *g* Eſſe querimonias iniuſtas.
h *Vide ſup.* * *Viuo ego,* &c. *h* vt ſup. v. 21. & cap. 11. 28
v.18. & 21. v. 1. 29
lit.l,m,n,o. * *Paruulos autem veſtros introducã,* &c. 30
et c.11.*v*.1. *i* Dei beneficentia his verbis oſtenditur. 31
lit.c,f,g,h,i. * *Filii veſtri erunt vagi in deſerto,* &c. 33
i *p*.54.
k *p*.1290. *k* Contingit interdum vnum pro peccato
alterius puniri. quia ad ipſum peccantem
ſpectat vt quid illius; vt filius eſt quid pa-
tris, & ciuis pars eſt communitatis.
l *p*.1264. *Fornicationem veſtram. l* Symbolum
peccati fornicatio. Quia vt per fornica-
tionem femina adhæret viro non ſuo: ita
per peccatum anima adhæret amore bo-
nis creatis relicto Creatore: cui magnam
infert iniuriam, quatenus ipſe ſuper om-
nia diligendus eſt.
m *p*.25. * *Et ſcietis vltionem meam. m* Vltor 34
eſt Deus male agentium. 35
Quoniam ſicut locutus ſum, ita fa-
n *p*.47. *ciam,* &c. *n* Eſt Deus verax.
* *Igitur omnes viri,* &c. *mortui ſunt,* 36
o *Vide ſup.* *atque percuſſi in conſpectu Domini. o* vt 37
c.11. *v*.1. ſupra cap. 11. v. 1.
lit.c,f,g,h,i. *Luxit populus nimis. p* Triſtitiæ ſym-
p *p*.231. bolum fletus.
* *Parati ſumus aſcendere in locum, de* 40
quo Dominus locutus eſt. quia peccauimus.
q *p*.784. *q* Actus pœnitentię ex timore ſeruili mor-
r *p*.1763. tis à Deo decretæ. & *r* Temeritas, quate-
nus non curant regulam dirigentem diui-
s *p*.247, næ voluntatis. & *s* Actus audaciæ illicitæ.
2204. * *Cur transgredimini verbum Domini,* 41
t *p*.1629. *quod vobis non cedet in proſperum? t* Cor-
u *p*.1293. rectio fraterna. & *u* Pœnæ comminatio.
x *p*.2202. * *Nolite aſcendere,* &c. *x* Illicitum 42
impauidum eſſe, cum ſecundum rectam 43
y *p*.2204. rationem timendum eſt. *y* Illicitum te-
merè audere aliquid, & aggredi, quando
non debes.
z *p*.1433, * *At illi contenebrati, aſcenderũt ver-* 44
1765. *ticem montis. z* Actus inconſiderationis,
a *p*.1763. & *a* temeritatis, & *b* præcipitationis, &
b *p*.1764. *c* audaciæ illicitæ, & *d* inobedientiæ. c *p*.247,
45 * *Deſcenditque Amalecites,* &c. *e* Vl- 2202, 2204
ciſcitur Deus inobedientiam per Amale- d *p*.2072.
citas, & Chananæos. e *p*.1279.

Interpretatio myſtica.

PErgimus hiſtoriam de Iſraelitarum
incredulitate, ac de diuina vltione ſe-
cundum eum ſenſum myſticum interpre-
tari, ſecundum quem Paulus interpreta-
tur 1. Cor. 10. & Hebr. 3. & 4. vt in ſupe-
riore capite dictum eſt in principio myſti-
cæ interpretationis.
1 * 1 Iſraelitæ deſperantes ingreſſum in
2 terram promiſſionis, & contra Dominum
murmurantes, ſunt 1. *a* Hæretici, qui ne- a *p*.1425.
gant immortalitatem animarum, ac pro-
inde vitam beatam in cælo. 2. Hæretici,
qui reſpuunt opera bona, quæ neceſſaria
ſunt ad ingreſſum in æternam felicitatem.
3. *b* Qui ſe cõſequi æternam ſalutem poſſe b *p*.1477.
deſperant. 4. *c* Iudæi, qui nolunt fidem c *p*.1430.
Chriſtianam recipere, & ingredi Chriſti
Eccleſiam. 5. *d* Apoſtatæ à fide. d *p*.1426.
4 * 2 Conſtituunt ſibi Ducem, reſpuentes
Moyſem à Deo Principem populi conſti-
tutum 1. *e* Schiſmatici, qui nolunt agno- e *p*.1425.
ſcere Romanũ Pontificem viſibile caput
Eccleſiæ, à Chriſto conſtitutum. 2. *f* Apo- f *p*.1426.
ſtatæ a fide, qui Chriſtum negant, cuius fi-
gura fuit Moyſes. 3. *g* Qui diabolo ſer- g *p*.1276.
uiunt, & concupiſcentiæ. Hi reuertuntur
in Ægyptum, id eſt, in ſeruitutem peccati,
à qua eos Chriſtus liberauerat; & ineunt
cum Eccleſiæ perſecutoribus ſocietatem.
Ægyptus, ſtatum peccati ſignificat, & per-
ſecutores Eccleſiæ, c. 7984.
6 * 3 *h* Ioſue filius Nun, & Caleb, ſunt h *p*.714.
Prædicatores Catholici, vt ſupra dictum
eſt in allegoria capitis 13.
22 * 4 *i* Iſraelitæ quatenus tentauerunt i *p*.1264.
Deum decem vicibus; figura ſunt impio-
rum, qui peccãt contra decẽ Dei pręcepta.
23 * *k* Nullus ex his in æternam felicitatem k *p*.939,
ingredietur. 954, 980,
24 * 5 *l* Duo Caleb, & Ioſue, qui terram 1037.
promiſſionis ſunt ingreſſi, paucitatem ſi- l *p*.1431.
gnificant Iudæorum, qui fidem Chriſti *Gloſſa.*
amplexi, ſalutem æternam conſequuntur.
Innumerabilis autẽ multitudo, quæ periit
in deſerto, figura eſt Synagogæ à Deo re-
probatæ, ac deſertæ. Significatur & illud,
quod multi ſunt vocati, pauci verò electi.
25 * 6 Amalecites, & Chananæus habi-
tantes in vallibus, & iter ad terram pro-
miſſionis impedientes; *m* ſignificant diffi- m *p*.952.
cilem eſſe, maximèq; arduam æternæ feli- n *p*.884,
citatis acquiſitionem. *n* Sunt quoque fi- 885, 886,
gura Diaboli, carnis, & mundi: per quæ 888, 892.
impedimenta ſalutis contingere ſolent. o *p*.1429.
31 * 7 *o* Paruuli Iſraelitarum, quibus in- *Orig. apud*
greſſus decernitur in terram promiſſam; *Gloſſ.*

ſunt Apoſtoli Synagogæ filij, & Gentiles,
quos Apoſtoli Chriſto per gratiam genue-
runt, Gentilium vocatio figuratur.
p p.1483. * 8 p Iſraelitæ audentes contra Dei 40
1484. præceptum ingredi terram promiſſam;
figura ſunt Hæreticorum, qui putant viri-
bus naturalibus conſequi ſe ſalutem poſſe
abſque diuinæ gratiæ auxilio. Præſumptio
eſt, confidere ad bona ſupernaturalia per
vires, & media naturalia poſſe pertingere.
Præſumptio eſt de diuinis auxilijs confi-
dere, quæ Deus dare non decreuit.
* 9 Quod Moyſes, iam Deo nolente 41
auxilium præſtare, dehortatur Iſraelitas 42
aſcenſum in terram promiſſam; ſignifica- 43
q p.369. tum eſt 1. q Hominem per ſua naturalia
beatitudinem æternam conſequi nō poſſe.
r p.371. 2. r Hominem ad bonum ſupernaturale
operandū, indigere diuino gratiæ auxilio.
s p.372. 3. s Hominem ad totum bonum ſibi con-
naturale operādum, indigere diuino gra-
t p.374. tiæ auxilio. 4. t Non poſſe hominem in
ſtatu naturæ corruptæ implere præcepta
legis ſine gratia Dei. 5. u Non poſſe homi- u p.378.
nem mereri vitā æternam ſine gratia Dei.
44 * 10 Quod Iſraelitę cōtenebrati aſcen-
derunt in verticem montis; x figuratum x p.381.
eſt, Solere Deum quædam gratiæ auxilia
ſubtrahere ab ijs, in quibus obſtaculum
inuenit. y Figurata ea cæcitas mentis, quæ y p.1432.
eſt priuatio luminis ſupernaturalis; infide-
litatis effectus, ac pœna. Et z ea cæcitas, z p.1433.
quę eſt inconſideratio voluntaria; quate-
nus homo ſpontè ſe auertit à conſidera-
tione alicuius intelligibilis, per quod alia
intelliguntur.
45 * 11 Quod ab Amalecitis, & Chana-
nęis Iſraelitę percuſſi ſunt, ac fugati; figu-
ratum eſt 1. a Hominem non exiſtentem a p.377.
in gratia, non poſſe diutius ſine nouo pec-
cato manere. 2. b Contingere interdum b p.1281.
vt vnum peccatum, ſit alterius peccati
pœna; quatenus Deus in pœnā ſubtrahit
à peccante efficax auxilium gratię diuinę.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

S V M M A.

1. Præcipitur ritus offerendi ſacrificia cum ſimila oleo, & vino. 2. A v. 17. Præcipiuntur primitia ex area, & ex pulmentis, ſiue maſſa. 3. A v. 22. Pro peccato per ignorantiam commiſſo decernitur ſacrificium; pro peccato per contemptum patrato, mors. 4. A v. 32. Quidam qui Sabbatum violauerat, iubetur lapidari. 5. Iubentur fimbriæ cum vittis hyacinthinis in memoriam diuinorum præceptorum.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere ad filios
Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram habi-
tationis veſtræ, quam ego dabo vobis, 3 & feceritis obla-
tionem Domino in holocauſtum, aut victimam, vota ſol-
uentes, vel ſponte offerentes munera, aut in ſollemnitatibus
veſtris adolentes odorem ſuauitatis Domino, de bobus
ſiue de ouibus: 4 offeret quicumque immolauerit victi-
mam, ſacrificium ſimilæ, decimam partem ephi, conſperſæ oleo, quod menſuram
habebit quartam partem hin: 5 & vinum ad liba fundenda eiuſdem menſuræ
dabit in holocauſtum ſiue in victimam. Per annos ſingulos 6 & arietes erit ſa-
crificium ſimilæ duarum decimarum, quæ conſperſa ſit oleo tertiæ partis hin:
7 & vinum ad libamentum tertiæ partis eiuſdem menſuræ offeret in odorem
ſuauitatis Domino. 8 Quando verò de bobus feceris holocauſtum aut hoſtiam,
vt impleas votum vel pacificas victimas, 9 dabis per ſingulos boues ſimilæ tres
decimas conſperſæ oleo, quod habeat medium menſuræ hin: 10 & vinum ad liba
fundenda eiuſdem menſuræ in oblationem ſuauiſſimi odoris Domino. 11 Sic fa-
cies 12 per ſingulos boues & arietes & agnos & hœdos. 13 Tam indigenæ quā
peregrini 14 eodem ritu offerent ſacrificia. 15 Vnum præceptū erit atque iudi-
cium tam vobis quàm aduenis terræ. 16 Locutus eſt Dominus ad Moyſen, di-
cens: 17 Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: 18 Cùm veneritis in terrā, quam
dabo vobis, 19 & comederitis de panibus regionis illius, ſeparabitis primitias
Domino 20 de cibis veſtris. Sicut de areis primitias ſeparatis, 21 ita & de pul-
mentis dabitis primitiua Domino. 22 Quòd ſi per ignorantiam prætermiſeritis
quidquam horum, quæ locutus eſt Dominus ad Moyſen, 23 & mādauit per eum
ad vos, à die qua cœpit iubere & vltrà, 24 oblitaque fuerit facere multitudo:
offeret vitulum de armento, holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, & ſa-
crificium

crificium eius ac liba, vt ceremoniæ poſtulant, hircumq; pro peccato: 25 & ro-
gabit ſacerdos pro omni multitudine filiorum Iſrael: & dimittetur eis, quoniam
non ſponte peccauerunt, nihilominus offerentes incenſum Domino pro ſe & pro
peccato atque errore ſuo: 26 & dimittetur vniuerſæ plebi filiorum Iſrael, & ad-
uenis qui peregrinãtur inter eos: quoniam culpa eſt omnis populi per ignorantiã.
27 Quòd ſi anima vna neſciens peccauerit, offeret capram anniculam pro pec-
cato ſuo: 28 & deprecabitur pro ea ſacerdos, quòd inſcia peccauerit coram
Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi. 29 Tam indigenis quàm
aduenis vna lex erit omnium, qui peccauerint ignorantes. 30 Anima verò, quæ
per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille ſiue peregrinus, (quoniam
aduerſus Dominum rebellis fuit) peribit de populo ſuo: 31 verbum enim Domini
contempſit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit ini-
quitatem ſuam. 32 Factum eſt autem, cùm eſſent filij Iſrael in ſolitudine, & inue-
niſſent hominem colligentem ligna in die Sabbati, 33 obtulerunt eum Moyſi &
Aaron & vniuerſæ multitudini. 34 Qui recluſerunt eum in carcerem, neſcientes
quid ſuper eo facere deberent. 35 Dixitq; Dominus ad Moyſen: Morte moriatur
homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. 36 Cumq; eduxiſſent
eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat Dominus.
37 Dixit quoque Dominus ad Moyſen: 38 Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos
vt faciãt ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:
39 quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec ſequantur
cogitationes ſuas, & oculos per res várias fornicantes, 40 ſed magis memores
præceptorum Domini faciant ea, ſintque ſancti Deo ſuo. 41 Ego Dominus Deus
veſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt eſſem Deus veſter.

Interpretatio litteralis.

CVm feceritis oblationem Do- 3
mino in holocauſtum, &c.
a Vide ſup. c.9. v.2. lit. a, b, c, d, e, f, g. — *a* Theologia huius loci eſt ea-
dem cum theologia cap. 9. v. 2.
Vota ſoluentes vel ſponte offerentes mu-
b p.1969. — *nera. b* Aliquæ oblationes, quæ in cultum
c p.1968. — Dei offeruntur, neceſſariæ ſunt, *c* aliquæ
d p.1977. — voluntariæ. Habes *d* vota licita eſſe, *e* &
e p.1979. — reddenda eſſe quæ voueris.

* *Offeret quicunque immolauerit victi-* 4
mam, &c. Ex textu hebræo, & græco, & 5
eorũ interpretatione colligitur, pro victi- 6
ma ſingulorum agnorum fuiſſe ſimul in 7
ſacrificium offerendam decimam ſimilæ, 8
quartam olei, & quartam vini: in ſingulos 9
arietes duas decimas ſimilæ, tertiam olei, 10
tertiam vini: pro ſingulis bobus tres deci- 11
mas ſimilæ, olei dimidium menſuræ hin, 12
tantumdem vini. Ex hoc ritu docemur 13
e p.1960. — 1. *e* Congruum eſſe, adorationem etiam 14
f p.1961. — externam Deo exhibere. 2. *f* Congruum 15
eſſe, adorationi externæ determinatos ri-
g p.1962. — tus adhibere. 3. *g* Inter externas adora-
tiones ſummam eſſe ſacrificium vni Deo
offerendum.

* *Separabitis primitias Domino*, &c. 19
Cibus, & pulmentum. Hebr. עריסה *Hhba-* 20
i p.1973. — *riſah*, ſignificat paſtam, maſſam. *i* Ad ius 21
naturale pertinet, vt homo ex rebus ſibi
datis à Deo, aliquid exhibeat in eius ho-
k p.1974. — norem. *k* Fuit autem in lege veteri iure
diuino determinatum de primitijs offe-
rendis Deo.

22 * *Quod ſi per ignorantiam præterieri-*
23 *tis*, &c. Traditur ritus expiandi peccatum
24 per ignorantiam commiſſum. Docemur
25 1. *l* Peccatum eſſe. 2. *m* Peccati cauſam — l p.1193.
26 eſſe voluntatem, quatenus ſine adhibi- — m p.1226.
27 tione regulæ, nẽpe legis diuinę, operatur.
28 *Præterieritis quidquam horum, quæ locu-*
29 *tus eſt Dominus.* 3. *n* Non omnem igno- — n p.1251.
rantiam excuſare à peccato, *Si per igno-
rantiam præterieritis*, &c. *Culpa eſt omnis
populi per ignorantiam. Qui peccauerint
ignorantes.* 4. *o* Aliqua peccata eſſe ve- — o p.1200.
nialia, *Dimittetur eis, quoniam non ſpon-
te peccauerunt.* 5. *p* Eſſe peccatum omiſ- — p p.1197.
ſionis, cùm non exercetur opus, quod exer-
ceri poteſt, & debet, *Oblitaque fuerit fa-
cere multitudo.* 6. *q* Sacrificio placari Deũ, — q p.747.
Offeret vitulum de armento, &c. 7. *r* Sa- — r p.846.
cros in Miſſa, & ipſi ſacrificio congruos
ritus eſſe, *Offeret holocauſtum, & ſacrifi-
cium eius, ac liba vt ceremonia poſtulant.*
8. *s* Eſſe Deo cultum exhibendũ oratione. — s p.1926.
&c. *t* Diſpoſuiſſe Deum multa non niſi pe- — t p.1927.
tentibus elargiri. &c. *u* Non ſolum pro no- — u p.1932.
bis, ſed pro alijs etiam orandum eſſe, *Et
rogabit Sacerdos pro omni multitudine
filiorum Iſrael.* 9. *x* Eſſe remiſſionem pec- — x p.776.
catorum. &c. *y* Deum exorabilem. *Et di-* — y p.55.
*mittetur eis. Dimittetur vniuerſa plebs fi-
liorum Iſrael, &c. Dimittetur illi.*

30 * *Anima verò, quæ per ſuperbiam ali-*
31 *quid commiſerit*, &c. Docemur 1. *z* Ali- — z p.1198.
qua peccata eſſe mortalia, quia auertunt

ab

ab vltimo fine, nempe Deo, cui per chari-
tatem vnimur, *Aduerſus Deum rebellis*
a p.1199, *fuit.* 2. *a* Per peccata mortalia diuinum
1264. ius lædi, quatenus cōtra aliquod Dei præ-
ceptū ſunt, *Præceptum illius fecit irritum.*
b p.2382. 3. *b* Actum eſſe ſuperbiæ, contemptum le-
gum, ac præceptorum, *Anima quæ per ſu-*
perbiam aliquid commiſerit, &c. *verbum*
c p.1276, *Domini contempſit,* &c. 4. *c* Conſequi
1279. pœnas ad peccatum, quas Deus infligit,
Delebitur, & portabit iniquitatem ſuam.
d p.1799. 5. *d* Ius delicto læſum pœna compenſari,
Portabit iniquitatem ſuam.

* *Factum eſt autem, cum eſſent filii* 32
Iſrael,&c. Ex his colligitur ea doctrina.
e p.1629. 1. *e* Correctionem fraternam exhibendam
f p.1636. eſſe. 2. *f* Non eſſe ſemper de neceſſitate
præcepti, vt ſecreta admonitio publicam
delinquentis denunciationem præcedat.
vt accidit cum peccatum eſt publicum,
aut vergit in nocumentum proximorum.
g p.1870. 3. *g* Teneri quemque ad accuſandum: ſi
crimen in multitudinis corruptelam ver-
gat, & ſufficiens probatio poſſit adhiberi.
h p.2103. 4. *h* Correctionem fraternam, quæ fit per
delinquentis punitionem, ad ſolos ſupe-
i p.2099. riores pertinere. 5. *i* Superioris eſſe ſub-
ditorum malefacta pœnis compenſare.

* *Cum inueniſſent hominem colligentem* 33
ligna in die Sabbati, obrulerunt eum
Moyſi, et Aaron, et vniuerſa multitudini.
k p.1858. * 6. *k* Licere habenti publicam auctori- 34
tatem alium incarcerare ſecundum ordi-
nem iuſtitiæ, aut in pœnam, aut in caute-
lam mali vitandi, *Recluſerunt eum in car-*
l p.1726. *cerem.* 7. *l* Deliberationem debere non
eſſe præcipitem, *Recluſerunt eum in car-*
cerem, neſcientes quid ſuper eum facere
m p.1761. *deberent.* 8. *m* Neceſſariam eſſe pruden-
tiæ cautionem contra ea, quæ obſtare bo-
nis conſilijs poſſunt, *Recluſerunt eum in*
carcerem, ne fugeret ante quam de eo de-
n p.1799. liberarent. 9. *n* Ius delicto læſum pœna
o p.1279. compenſandum. &, *o* Conſequi pœnas ad
peccatum, quas Deus decernit. * *Morte* 35
p p.1126. *moriatur homo iſte,*&c. 10. *p* In lege ve- 36
teri præcepta iudicialia eſſe. per quę Iſrae-
litico populo determinabantur iuſtitię in-
ter homines obſeruandæ, *Obruerunt la-*
pidibus, & mortuus eſt, ſicut præceperat
Dominus.

* *Vt faciant ſibi fimbrias per angulos* 38
palliorum, &c. Fimbriæ dictæ veſtium 39
ora, inciſuras quaſdam habentia ad ſerræ 40
modum; extrema etiam quædam fila non
texta, ab ora pallij pendentia, can. 1623.
Ex hoc fimbriarum præcepto habemus
q p.1043. 1. *q* Incumbendum eſſe in bonorum ope-
rum actionem. Non eſt enim impoſſibilis,
Memores præceptorum Domini faciant
r p.644. *ea,*&c. 2. *r* Eſſe iuſtos homines in Eccleſia,
s p.1754. *Sintque ſancti Deo ſuo.* 3. *s* Ad pruden-
tiam, ſiue ad rectè agēdum, prętericorum
memoriam requiri. *Recordentur omnium*
mandatorum Domini. 4. *t* Neceſſariam t p.1759.
eſſe ad rectè agendum prouidentiam,
Faciant ſibi fimbrias, &c. 5. *u* Neceſſa- u p.1761.
riam eſſe ad rectè agendum cautionem,
Faciant fimbrias, &c. *nec ſequātur cogi-*
tationes ſuas. 6. *x* Eſſe rationis rectæ re- x p.1733.
gulam in vſu potentiarum adhibendam.
Nec ſequuntur cogitationes ſuas, &c.
memores præceptorum Domini *faciāt ea.*
7. *y* Concupiſcentias, & delectationes eſſe y p.2257.
frænādas, quæ auertunt animum à regula
rationis, *Nec ſequantur cogitationes,*&c.
8. *z* Eſſe peccati mortalis ſymbolum for- z p.1198.
nicationem. quatenus mortale auertit ab
vltimo fine, nempe Deo, cui per cha-
ritatem vnimur, *Per res varias forni-*
cantes.

41 * *Ego Dominus* Deus *veſter, qui eduxi*
vos de terra Aegypti, vt eſſem Deus *ve-*
ſter. Ego ſum *Iehouah*, ſummum ens, ſum-
mus Dominus: qui maximo vos beneficio
affeci, vt educerem de Ægypto ad me co-
lendum, qui ſum verus Deus. Indicat
1. *a* Ipſum eſſe verum Deum. 2. *b* Eſſe a p.4, 6.
ipſum ſolum colendum vt Deum. 3. *c* Eſſe b p.37.
in Deo beneficentiam. c p.54.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

S. Paulus ad Hebræos cap. 9. & 10. indi-
cat, omnia ſacrificia veteris legis vni-
cum Ieſu Chriſti ſacrificium figuraſſe.
Nulli ergo dubium eſſe debet, quin quę in
principio huius capitis dicuntur de ritu
offerendi ſacrificia cum ſimila conſperſa
oleo, & cum vino, & incenſo; interpretan-
da myſticè ſint de ſacrificio & cruento, &
eucharistico Ieſu Chriſti.

3 * 1 *a* Eſt Ieſus Chriſtus agnus ob inno- a p.494.
centiam. Agnus, Chriſti ſymbolum eſt,
Iſa. 16. 1. & 53. 7. Io. 1. 29, 36. 1. Pet. 1. 19.
& Hominis innocētis, Iſa. 11. 6. Ierem. 11.
19. Luc. 10an. 3. Io. 21. 16. *b* Eſt Ieſus Chri- b p.475,
ſtus aries, tum quatenus pro noſtris pec- 476.
catis occiſus eſt, tum quatenus ſummus
Princeps eſt. Nam arietes ad victimam,
ſymbolum ſunt populorum diuina vltio-
ne cædendorum, Iſa. 34. 6. Ierem. 51. 40.
Sunt etiam ſymbolum Principum, ac ma-
gnatorum, Thren. 1. 6. Dan. 8. 10. Eſt Ieſus
Chriſtus bos, *c* tum quatenus pauperem c p.518.
vitam duxit, *d* tum quatenus iugum obe- d p.565.
dientię tulit vſque ad mortē Crucis, *e* tum e p.523.
quatenus in excolendo agro ſuæ Eccleſiæ
maximis laboribus perfunctus eſt. Bos
enim ſymbolum eſt hominis iuſti pauper-
tate gaudentis, Iſa. 11. 7. & euangelici ope-
rarij, Ezech. 1. 10. & 1. Corinth. 9. 9. &
1. Tim. 5. 18. f p.762,
2 *f* Sacrificium ſimilæ oleo conſperſæ, 764, 766.
quod

quod cũ vino offerebatur; eſt ſacrificium
corporis, & ſanguinis Chriſti Perſonæ
Verbi vnitorum: quod offertur ſub ſpe-
ciebus panis,& vini. Nam panis,corporis
Chriſti ſymbolũ eſt, Ierem.11.19.Io.6.32.
Vinum, ſanguinis Chriſti ſymbolum.
Sap.9.2. Oleum,Verbi diuini ſymbolum,
Pſal.44.8. Cant.1.2.
g p.767. 3 g Incenſum,quod cum ſacrificio offe-
rebatur in odorem ſuauiſſimum; eſt vita
gratiæ, ſeu effectus bonorum operum, qui
ex Euchariſtiæ ſumptione procedunt.
Odor, ſymbolum eſt actionum Deo pla-
centium, 2.Cor.2.14,15. Epheſ.5.2.

Tropologia.

QVoniam externum ſacrificium ſym-
bolum eſt interni ſacrificij, quo
ſe Deo noſtra voluntas offert,
& alia ſecum, Pſal.4.6.& 45.14,23.& 50.
a p.1963. 19,21. a Ideo de ſpirituali iuſtorum ſacri-
ficio myſticè intelligenda ſunt,quæ in hoc
capite dicuntur.
b p.644. * 1 b Homo iuſtus, agnus eſt ob inno- 3
centiam; aries ob gratiam,qua Filius Dei
eſt, & hæres cæli; bos ob ſpiritus pauper-
tatem. Id Scripturæ indicant,quas citaui-
mus in Allegoria.
c p.406, 2 c Simila, oleum, vinum, incenſum;
408, 409, figuræ ſunt eorum actuum, quibus diſpo-
410, 411, nitur homo ad iuſtitiam; quæ ſpirituale
412. ſacrificium eſt. Nam ad iuſtificationem,
& ad gratiam diuinam recipiendam ne-
ceſſaria ex diuino decreto eſt in adultis
voluntaria præparatio ex parte ipſorum.
Diſponũt autem ad iuſtificationem actus
fidei, ſpei, charitatis,contritionis.
d p. 2257. 3 d Simila, oleum,vinum, figuræ ſunt
trium virtutum moralium, Iuſtitiæ, for-
titudinis,temperantiæ.quibus tres concu-
piſcentiæ frænãtur, & quaſi in ſacrificium
Deo offeruntur. Incenſum autem ſymbo-
lum eſt Prudentiæ, cuius quaſi odore vir-
tutes morales ſuauiſſimæ redduntur.
e p.654, 4 e Agnus,figura eſt incipientium,aries
655. proficientium, bos perfectorum. Horum
ſacrificium ſunt bona opera. Maior men-
ſura,eſt maius meritum. perfectiora enim
ſolẽt eſſe bona opera proficientium, quàm
incipientium; & perfectiora opera perfe-
ctorum, quàm proficientium.
f Ex Hiero. 5 f Aries Rectorem ſignificat,bos præ-
August. Ra- dicatorem, agnus quemlibet Fidelem.
bano apud Horum ſacrificium, id eſt, opus cuique
Gloſſ. proprium cum ſimila, oleo, & vino eſt of-
g p.647, ferendum.g Nam Rector debet guberna-
648. tionis opus exequi cum ſimila humilita-
tis,cum oleo charitatis, cũ vino ſapientiæ.
Simila,quatenus attrita,& ſubacta humi-
litatis ſymbolum eſt; oleum,charitatis,ac
miſericordiæ, Pſal.140.5. Matth. 25.3.
Vinum, ſacræ doctrinæ, Prouerb.9.2,5.
Cant.8.2.ex Gregorio. h Item Prædicator h p.701,
prædicationis miniſterium exequi debet 702,703.
cum ſimila ſanctitatis, & boni exempli,
cum oleo charitatis, cum vino prudentiæ,
ac doctrinæ. Item miniſtrandi verbi mo-
dus debet eſſe i ſimila chriſtianæ ſimplici- i p.728.
tatis aſſociatus, k oleo ſpiritus,vino ſuauis k p.730.
efficacitatis. l Item in cuiuslibet Fidelis l p.1721.
opere debet eſſe ſimila puræ intentionis,
m oleum miſericordiæ, n vinum diſcre- m p.1603.
tionis. n p.1709.
18 * 6 Primitiæ offerebantur ad agnoſcen-
dum Deum auctorem omnium bonorum.
Panis,diuini verbi ſymbolũ eſt, Amos 8.1.
Area, ſymbolum eſt Eccleſiæ, Matt.3.12.
Luc.3.17. o Offeruntur Deo primitiæ pa- o Ex Raba
nis ex area, quatenus verbi miniſter fru- no apud Gl.
ctum, quem in Eccleſia ex prædicatione p.40.
colligit, Deo vt auctori tribuit. Offerun-
tur Deo primitiæ panis ex maſſa,quatenus
doctrinæ, quam eruditè ſcribit, auctorem
Deum facit.
22 * 7 p Peccatum per ignorantiam figu- p p.2251.
rat omne peccatum. Nam omnis peccans
eſt ignorans, quatenus ideo peccat, quia
non conſiderat. Eſt autem ignorantia
peccatum, cum viraꝛi poteſt, ac debet.
24 *2 q Vitulus de armẽto eſt Ieſus Chriſtus, q p.433,
quatenus ex Adæ ſtirpe carnem ſumpſit. 530.
3.r Oblatio hirci pro peccato,Chriſti paſ- r p.584.
ſionem figurabat; per quam liberati ſu-
mus à peccatis. 4. Oratio, qua Sacerdos
ſacrificium ſociabat,figura fuit s tum ora- s p. 508,
tionis, quam pro remiſſione noſtrorũ pec- 746.
catorum Chriſtus in Cruce fudit ad Pa-
trem: à quo exauditus eſt pro ſui reueren-
tia; t tum ſacrificij euchariſtici, cum Ec- t p.747.
cleſiæ precibus coniuncti, quod offert Sa-
cerdos in Miſſa, quæ legatio quædam eſt
ad Deum pro remiſſione peccatorum.
38 * 8 Quod iubebantur Iſraelitæ facere
ſibi fimbrias per quatuor angulos pallio-
rum, & ponere in eis vittas hyacinthinas;
figurata videtur fuiſſe gratia, & auxilia
diuina, quæ neceſſaria ſunt ad cuſtodiam
mandatorum Domini. u Nam non poteſt u p.374.
homo in ſtatu naturæ corruptæ implere
præcepta legis ſine gratia Dei. Ergo 1.
x Pallium eſt habitus gratiæ. Palliũ enim, x p.363.
quatenus corpus tegit,ſymbolum eſt eius,
quod animum ornat, vt eſt gratia diuina,
Cant.5.7. ex Greg. Quatenus tuetur cor-
pus à frigore, diuinæ protectionis eſt ſym-
bolum,quæ tuetur à peccato, Prou.25.20.
2.y Fimbriæ cum vittis hyacinthinis,ſunt y p.365.
virtutes tum morales, tum theologales,
quæ ſimul cum gratia infunduntur. Fim-
briæ in quatuor angulis pallij ſunt Reli-
gio, quæ inclinat ad debitum cultum Deo
reddendum; Iuſtitia, ad rectè ſe haben-
dum cum proximis; Fortitudo ad frænan-
dum timorem, ne ratione illius declinet
animus à regula rationis; Temperantia
ad

Digitized by Google

ad frenandum cupiditates, ne ab illis trahatur animus ad aliquid, quod ſit contra legem Dei. Fimbriæ, virtutum ſymbolum ſunt, Pſal. 44. 14. ex Patribus in Sylu. alleg. v. Fimbria. Vittæ hyacinthinæ, ac coloris cęleſtis, virtutes theologales ſignificant. Nam vt vittæ ligant, ita virtutes theologales fides, ſpes, charitas vniunt animum cum Deo: vt vittæ in fimbrijs ponebantur ad ornatum; ita virtutibus theologalibus virtutes morales perficiuntur.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

S V M M A.

Rebellio, & rebellionis pœna narratur. 1. Core, Dathan, Abiron, Hon, & alii ducenti quinquaginta proceres rebellant à Moyse, & Aaron. 2. A v. 4. Increpat Moyses Core, & multitudinem cum eo congregatam: arceſſit ad ſe Dathan, & Abiron: negant illi ſe venturos: ſe à Moyse deceptos conqueruntur: profitetur ſe Moyses innocentem. 3. A v. 16. Congregantur iubente Moysè Core, & ducenti quinquaginta cum ſuis thuribulis: iubet Deus ſeparari ceteram multitudinem à tabernaculis Core, Dathan, & Abiron: hos aperta terra deuorat viuos cum tabernaculis ſuis: interficit ignis centum quinquaginta viros, qui incenſum offerebant. 4. A v. 37. Tollit Eleazar, iubente Deo thuribula ænea mortuorum, & producit in laminas, & affigit altari: vt quiſque moneretur ne alienigena accedat ad offerendum incenſum. 5 A v. 41. Murmurat ſequenti die multitudo contra Moyſen, & Aaron: punitur incendio: quod Aaronis precibus, ac thymiamate extinguitur.

1 ECce autem Core filius Iſaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan
atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs
Ruben, 2 ſurrexerunt contra Moyſen, alijq; filiorum Iſrael
ducenti quinquaginta viri proceres ſynagogæ, & qui tempo-
re concilij per nomina vocabantur. 3 Cumq; ſtetiſſent ad-
uerſus Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia om-
nis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: Cur ele-
uamini ſuper populum Domini? 4 Quod cùm audiſſet Moy-
ſes, cecidit pronus in faciem: 5 locutuſq; ad Core & ad omnem multitudinem:
Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit
ſibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei. 6 Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſ-
que thuribula ſua, tu Core, & omne conciliũ tuum: 7 & hauſto cras igne, ponite
deſuper thymiama coram Domino: & quemcumque elegerit, ipſe erit ſanctus:
multum erigimini filij Leui. 8 Dixitq; rurſum ad Core: Audite filij Leui: 9 Num
parum vobis eſt, quòd ſeparauit vos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi,
vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & mini-
ſtraretis ei? Idcirco ad ſe fecit accedere te, & omnes fratres tuos filios Leui, vt
vobis etiam ſacerdotium vendicetis, 11 & omnis globus tuus ſtet contra Domi-
num? quid eſt enim Aaron vt murmuretis contra eum? Miſit ergo Moyſes vt vo-
caret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui reſponderunt: Non venimus. 13 num-
quid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, vt
occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? 14 Reuera induxiſti nos in
terram, quæ fluit riuis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorum & vi-
nearum: an & oculos noſtros vis eruere? non venimus. 15 Iratuſq; Moyſes val-
de, ait ad Dominum: Ne reſpicias ſacrificia eorum: tu ſcis quòd ne aſellũ quidem
vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. 16 Dixitq; ad Core:
Tu & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram Domino, & Aaron die craſti-
no ſeparatim. 17 Tollite ſinguli thuribula veſtra, & ponite ſuper ea incenſum,
offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thu-
ribulum ſuum. 18 Quod cùm feciſſent, ſtantibus Moyſe & Aaron, 19 & coacer-
uaſſent aduerſum eos omnem multitudinem ad oſtium tabernaculi, apparuit cun-
ctis gloria Domini. 20 Locutuſque Dominus ad Moyſen & Aaron, ait: 21 Sepa-
ramini de medio congregationis huius, vt eos repentè diſperdam. 22 Qui ceci-
derunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortiſſime Deus ſpirituum vniuerſæ car-
nis, num vno peccante, contra omnes ira tua deſæuiet? 23 Et ait Dominus ad

Moyſen:

Moyſen: 24 Præcipe vniuerſo populo vt ſeparetur à tabernaculis Core, & Da-
than & Abiron. 25 Surrexitq; Moyſes,& abijt ad Dathan & Abiron:& ſequen-
tibus eum ſenioribus Iſrael, 26 dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis homi-
num impiorum,& nolite tangere quæ ad eos pertinẽt,ne inuoluamini in peccatis
eorum. 27 Cumq; receſſiſſent à tentorijs eorũ per circuitum,Dathan & Abiron
egreſſi ſtabant in introitu papilionum ſuorum, cum vxoribus & liberis, omnique
frequẽtia. 28 Et ait Moyſes: In hoc ſcietis,quòd Dominus miſerit me vt facerem
vniuerſa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim: 29 Si conſueta
hominum morte interierint, & viſitauerit eos plaga,qua & cæteri viſitari ſolent,
non miſit me Dominus: 30 ſin autem nouam rem fecerit Dominus, vt aperiens
terra os ſuum deglutiat eos, & omnia quæ ad illos pertinent, deſcenderintque
viuentes in infernum, ſcietis quòd blaſphemauerint Dominum. 31 Confeſtim
igitur vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: 32 & aperiens os
ſuum,deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorum. 33 de-
ſcenderuntque viui in infernum operti humo,& perierunt de medio multitudinis.
34 At verò omnis Iſrael, qui ſtabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium,
dicens: Ne fortè & nos terra deglutiat. 35 Sed & ignis egreſſus à Domino,inter-
fecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incenſum. 36 Locutuſque eſt
Dominus ad Moyſen,dicens: 37 Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti vt tollat
thuribula quæ iacent in incendio,& ignem huc illucq; diſpergat: quoniam ſancti-
ficata ſunt 38 in mortibus peccatorum: produceatq; ea in laminas,& affigat alta-
ri,eo quòd oblatum ſit in eis incenſum Domino, & ſanctificata ſint,vt cernant ea
pro ſigno & monimento filij Iſrael. 39 Tulit ergo Eleazar ſacerdos thuribula
ænea,in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in lami-
nas,affigens altari: 40 vt haberent poſtea filij Iſrael, quibus commonerentur, ne
quis accedat alienigena,& qui non eſt de ſemine Aaron, ad offerendum incenſum
Domino, ne patiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis congregatio eius, loquente
Domino ad Moyſen. 41 Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſrael
ſequenti die contra Moyſen & Aaron,dicens: Vos interfeciſtis populũ Domini.
42 Cumq; oriretur ſeditio,& tumultus increſceret, 43 Moyſes & Aaron fugerũt
ad tabernaculũ fœderis. Quod,poſtquam ingreſſi ſunt,operuit nubes,& apparuit
gloria Domini. 44 Dixitque Dominus ad Moyſen: 45 Recedite de medio huius
multitudinis,etiam nunc delebo eos. Cumq; iacerent in terra, 46 dixit Moyſes
ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper,
pergens citò ad populum vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira à Domino, &
plaga deſæuit. 47 Quod cùm feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitu-
dinem,quam iam vaſtabat incendium,obtulit thymiama: 48 & ſtans inter mor-
tuos ac viuentes,pro populo deprecatus eſt,& plaga ceſſauit. 49 Fuerunt autem
qui percuſſi ſunt, quattuordecim millia hominum & ſeptingenti, abſque his qui
perierant in ſeditione Core. 50 Reuerſuſque eſt Aaron ad Moyſen ad oſtium
tabernaculi fœderis poſtquam quieuit interitus.

Interpretatio litteralis.

2 S*Vrrexerunt contra Moyſen*, &c. *a* Hiſtoria ſeditionis narratur. Eſt autem ſeditio, in politica communitate contradictio vnius partis contra aliam partem, vel contra communitatis caput. Eſt peccatum charitati, ac paci contrarium. Eſt enim contra commune bonum multitudinis. (a p.1682.)

3 * *Cur eleuamini ſuper populũ Domini?* *b* Contumelia, & *c* iniuſta querimonia. Contumelia eſt, cum honor alicui tollitur coram ipſomet, manifeſtando aliquem defectum culpæ. Accuſat Core Moyſen ambitionis. (b p.1894. c p.2154.)

4 * *Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit*
5 *pronus in faciem*. Elucet in hoc actu Moyſis *d* humilitas, & *e* manſuetudo. Humilitatis actus eſt, frænare animum, ne immoderatè tendat ad excelſa; & deijcere ſe ad ima ſecundum rectam rationem. Id agit Moyſes cadens pronus in faciem, indicat ſe non appetere dignitatem, ea ſe indignum; dignitatem nolle, ſi nolit Deus. Manſuetudo iram frenat. Frænauit Moyſes audita contumelia, cadens pronus in terram. *f* & ſimul irã compeſcere niſus eſt in Core, dum auertere ab eo nititur indignationem iniuriæ contra multitudinem. (d p.2369, 2370. e p.2346. f p.252.)

Sanctos applicabit ſibi: & quos elegerit
appropinquabunt ei. Sanctum, ſolet dici,
quod diuino cultui dicatum eſt, can.2211.
g p.396, Docemur 1. g Eſſe à Deo vocationem ad
735. præclara in Eccleſia munera exercenda.
h p.296. 2. h Omnia à diuina voluntate pendere.
i p.1723. * *Hoc igitur facite*,&c. Actus i conſilij, 6
k p.1759. ac k prouidentiæ. Conſilium ante omnem
electionem adhibendum. Congruentia
ad finem media ordinanda. Medium autem Moyſi viſum eſt optimum, paratis
thuribulis expectare à Deo Sacerdotum
l p.2027. electionem. l Licitum eſt,experimentum
petere diuinæ voluntatis, cum iuſta neceſſitas vrget.
* *Multum erigimini filii Leui*, &c. 7
m p.1629. m Correctionis fraternæ actus, quo Moy- 8
ſes remouere nititur à ſeditioſis peccatũ. 9
Arguit illos ſuperbiæ, & ambitionis. 10
n p.2381. 1. n Superbia, eſt inordinatus appetitus 11
propriæ excellentiæ, *Multum erigimini.*
o p.2388. 2. o Superbiæ actus,eſt dignitates appetere, & alia ad propriam excellentiam pertinentia nõquam ſibi congruentia, *Vt vo-*
p p.2389. *bis ſacerdotium vindicetis.* 3. p Superbiæ
actus eſt, recuſare ſe ſuperioribus ſubijcere, *Quid eſt Aaron, vt murmuretis con-*
q p.2225. *tra eum.* 4. q Ambitionis actus eſt, honorem ſibi cupere, non referendo ad Deum,
Vt vobis ſacerdotium vindicetis,&c. *con-*
r p.1898. *tra Dominum.* 5. r Arguuntur ſeditioſi illi
detractionis, *Vt murmuretis contra eum.*
s p.1682. 6. s Arguuntur ſeditionis in Dei iniuriam,
Et omnis globus tuus ſtet contra Dominũ.
t p.2086. 7. t Arguuntur ingratitudinis in Deum,
Idcirco ad ſe fecit accedere te, & omnes
fratres tuos, filios Leui, &c.
* *Miſit Moyses vt vocaret Dathan,* 12
u p.1759. *& Abiron.* u Actus prouidentiæ: vt adhi- 13
beretur ſeditioni remedium. 14
Qui responderunt: Non venimus, &c.
x p.2072. Multa peccant, 1. x Inobedientia, con-
y p.2154. temnentes parere, *Non venimus.* 2. y Iniuſta querimonia, *Nunquid parum eſt tibi,*
z p.1898. *quod eduxiſti*, &c. 3. z Detractione, accuſantes Moyſen homicidij, & ambitionis, *Vt occideres in deserto, niſi & domi-*
a p.1823. *natus fueris noſtri?* 4. a Vana malitiæ in
viro ſancto ſuſpicione, *An & oculos no-*
ſtros vis eruere?
b p.250. * *Iratus Moyses valde.* b Ira iuſta in 15
c p.251. viro mitiſſimo. c quæ concitata eſt ex exiſtimatione iniuriæ illatæ Moyſi, per contemptum eius præcepti.
d p.1904. *Ne reſpicias ſacrificia eorum.* d Actus
maledictionis. Licita autem eſt maledictio, ſi quis imperet, aut optet malum alterius ſub ratione boni, aut ſub ratione
iuſti, aut vtilis.
e p.16. *Tu ſcis.* e Deus omnia cognoſcit.
Quod ne aſellũ quidẽ unquã acceperim
f p.2076. *ab eis, nec afflixerim quempiã eorũ.* f Iuſti
eſſe ſuperiores debent,& amantes iuſtitię.

16 * *Tu, & omnis congregatio tua ſtate*
17 *seorſum*,&c. g Actus prouidentiæ. g p.1759.
19 * *Separamini de medio congregationis*
21 *huius, vt eos repente diſperdam.* Innuuntur duo, 1. h Peculiaris Dei prouidentia h p.380.
erga pios. 2. i Congruum eſſe à male agen- i p.1293.
do pœnarum comminatione deterrere.
22 * *Qui ceciderunt proni in faciem*, &c.
k Actus miſericordiæ, pro alijs orare. k p.1615.
Docemur 1. l Non ſolum pro nobis, ſed l p.1932.
pro alijs etiam orandũ & iuſtis,& iniuſtis,
& amicis, & inimicis. 2. m Humilitatem m p.1943.
in petente requiri, vt ſuum oratio ſortiatur effectum, *Ceciderunt proni in faciem.*
3. n Exteriores corporis actus conuenienter n p.1918.
in cultum exhiberi Deo. 4. o Deum omnia 1960.
poſſe, *Fortiſſime.* 5. p Deum eſſe Dominũ o p.14.
omnium, *Deus ſpirituum vniuerſæ carnis.* p p.22.
6. q Non eſſe pœnas, niſi pro culpa infli- q p.2105.
gendas, *Num vno peccante, contra omnes*
ira tua deſæuet?
24 * *Præcipe vniuerſo populo*,&c. Indica-
25 tur 1. r Prouidentia, & s Cautio: ne vni- r p.1759.
26 uerſus populus peccat. 2. t Malorum ho- s p.1761.
minum conſortiũ eſſe fugiendum. 3. u Eſſe t p.913.
in Eccleſia poteſtatem excommunicandi, u p.870,
Recedite à tabernaculis hominum impio- 871.
rum. 4. x Licere timendo fugere id, quod x p.2200.
eſt ſecundum rectam rationẽ fugiendum.
Ne inuoluamini in peccatis eorum. Peccata poſſunt hoc in loco ſumi & propriè, &
metonymicè pro pœna peccati, can.2005.
8687. Cauete, inquit, ne conſentiatis peccato eorum; & ne in eandem cum ipſis
pœnam incurratis.
28 * *In hoc ſcietis, quod Dominus miſerit*
29 *me*,&c. Docemur 1. y Licitum eſſe, expe- y p.2027.
30 rimentum petere diuinæ potentiæ, cum
iuſta neceſſitas vrget. 2. z Ad veræ fidei z p.696,
confirmationem, & ad piorum ſanctita- 697.
tem indicandam miracula fieri.
31 * *Diſrupta eſt terra ſub pedibus eorũ*,&c.
32 a Miraculum; in pœnam rebellium. a p.310.
33 Quod docet 1. b Conſequi pœnã ad pec- b p.1279.
catum. 2. c Deum eſſe vindicem, ac vlto- c p.25.
rem male agentium. 3. d Etiam multitu- d p.2101.
dinem eſſe puniendam, cum contingit ipſam multitudinem peccare. 4. e Pro culpę e p.2104.
quantitate pœnas licitas eſſe.
Deſcenderunt viui in infernum. שאול
Sheôl, ſepulchrum. Videtur hoc in loco
Infernus, pro ſepulchro accipi. Viuos enim
ait, deſcendiſſe in infernum, vt ſignificet
quod ſupra Moyſes dixerat, eos non conſueta morte perituros. Non dubium autem quin eorum animæ in infernum deſcenderint, in locum damnatorum.
34 * *Fugit ad clamorem pereuntium.* g Fu- g p.2200.
ga rationabilis: h qua ab interitu cauent. h p.1761.
35 * *Sed & ignis egreſſus à Domino*, &c.
A Domino, à loco Sanctuarij, vel auctore i *Vide ſup.*
Domino. i Pœna, vt ſupra v.31,32,33. *v.31. litt.a,*
37 * *Præcipe Eleazaro filio Aaron*, &c. *b,c,d,e.*

Sancti-

Sanctificare, hoc in loco idem eſt, quod 38
conſecrare, ad Dei cultum, & ſacrum 39
miniſterium aſſumere. Rebellium thuri- 40
bula duplici ratione erant ſanctificata, ac
Deo dicata; tum quia ipſi rebelles ea pro
Dei cultu aſſumpſerant; tum quia ipſe
Deus ad ſuæ iuſtitiæ cultum acceperat,
quatenus ad ſuæ iuſtitiæ cultum morti
tradidit eos, qui thuribula tenebant, &
ipſa thuribula ad memoriam ſuæ iuſtitiæ
ſeruari voluit. Iubetur ignis diſpergi, An
quia alienus, non acceptus ex altari? An
quia per rebellium peccatũ prophanatus?
k p.851. Doctrina ea eſt 1. k Deberi rebus ſacris
reuerentiam. Vt non niſi à ſacris tangan-
tur, *Præcipe Eleazaro filio Aaron*, &c.
vt in locis ſacris conſeruentur, *Affigat al-*
l p.1754. *tari.* 2. *l* Valere præteritorum memoriam
ad rectè agendum, *Vt haberent poſtea*
filii Iſrael, quibus commonerentur, &c.
m p.1285. 3. *m* Infligi pœnas, vt ceteri à peccando
deterreantur, *Ne quis accedat alienige-*
na, &c. *ne patiatur ſicut paſſus eſt Core.*
n p.2034. 4. *n* Peccatum eſſe ſacrilegij ſeſe in ſacra
o p.646, miniſteria ingerere non ſacros. 5. *o* Sacri-
745. ficij miniſtros eſſe ſolos Sacerdotes ritè
ordinatos, *Ne quis accedat alienige-*
na, &c.

* *Murmurauit autem omnis multitu-* 41
p p.1898. *do*, &c. Habes 1. *p* Peccatum detractio-
q p.2154. nis, *q* & iniuſtæ querimoniæ, *Vos inter-*
r p.1682. *feciſtis populum Domini.* 2. *r* Peccatum
ſeditionis, * *Cumque oriretur ſeditio.* 42
s p.2200. 3. *s* Moyſen, & Aaronem rationabiliter 43
timuiſſe; & fuga vitæ conſuluiſſe, *Fuge-* 44
t p.380, *runt ad tabernaculum fœderis.* 4. *t* Pe- 45
899. culiarem Dei erga iuſtos prouidentiam
eſſe, *Operuit nubes, & apparuit gloria*
u p.1346. *Domini.* 5. Eximiam Moyſis *u* manſue-
x p.1603, tudinem, *x* & miſericordiam, * *Cumque* 46
1615. *iaceret in terra dixit Moyſes ad Aaron:* 47
y p.2932. *Tolle thuribulum*, &c. 6. *y* Non ſolum
pro nobis, ſed pro alijs, etiam inimicis,
z p.25, orandum eſſe, *Vt roges pro eis.* 7. *z* Pœ-
1279, 2101, nam culpæ à Deo tributam, *Iam egreſſa*
2104. *eſt ira à Domino, & plaga deſæuit.* vt ſu-
a p.55. pra v.31. 8. *a* Eſſe Deum exorabilem, &
b p.1927. *b* Diſpoſuiſſe multa non niſi petentibus
elargiri, *Pro populo deprecatus eſt, & pla-*
ga ceſſauit.

Interpretatio myſtica.

SEnſum huius capitis myſticum indicat
Paulus 1.Cor.10. 10. *Neque murmu-*
raueritis, ſicut quidam eorum murmura-
uerunt, & perierunt ab exterminatore.
Hæc omnia in figura contingebant illis:
ſcripta ſunt autem ad correptionem no-
ſtram. Indicat Iudas in ſua Epiſtola:
Subintroierunt, inquit, *quidam homines*
impii, &c. *Dominum Ieſum Chriſtum*
negantes. & ſubdit, *Væ illis, quia in con-*
tradictione Core perierunt. explicant Ori-
genes, Auguſtinus, Gregorius, Iſidorus
apud Gloſſam.

1 * 1 Core, Dathan, Abiron, Proceres
Synagogæ ſunt 1. *a* Hæreſiarchæ, qui con- a p.885,
tra Moyſen, & Aaron, id eſt, contra Chri- 1425.
ſtum, & eius Vicarium Summum Ponti-
ficem eriguntur: qui Romanæ Sedis iu-
riſdictionem negant à Chriſto inſtitutam.
2. *b* Ambitioſi, quos Deus non vocat ad b p.2222,
alios regendos, ſed honoris, & commodo- 2223, 2225
rum temporalium cupiditas. 2388.
13 * 2 Dathan, & Abiron, quatenus no-
lunt Moyſis præcepto parere, *c* Schiſma- c p.1671.
ticos figurant, *d* & omnes, qui ſuorum ſu- d p.2072.
periorum præceptis repugnant.
15 * 3 Quod Moyſes orat Dominum ne
reſpiciat ſacrificia rebellium, illud ſignifi-
catum eſt: Opera infidelium, & impiorum
non eſſe Deo grata, nec æternæ vitæ meri-
toria. *e* Non poteſt homo implere præ- e p.374.
cepta ſine gratia Dei; *f* nec vitam æter- f p.375.
nam mereri. *g* Nõ poteſt in peccato mor- g p.811.
tali exiſtens, & in Dei inimicitia, ſatisfa-
cere. *h* Operum æternæ vitæ meritorio- h p.1038.
rum principium eſt diuina gratia. *i* quæ i p.1300.
neceſſaria eſt ad vitam æternam prome-
rendam. *k* Non poteſt homo extra chari- k p.1308.
tatem aliquid mereri de condigno.
26 * 4 *l* Quod Moyſes iuſſit recedere po- l p.870,
pulum à tabernaculis hominum impio- 871.
rum; figuratum eſt id, quod facit Eccleſia
contra hæreticos, & impios. excludere
eos ſolet à conſortio fidelium, & excom-
municationis pœna punire.
32 * 5 *m* Terra impios abſorbens, & ignis m p.954,
3 rebelles deuorans, ac ſeditioſos; figura eſt 1019, 1024.
46 æternæ damnationis, & ignis, quo tor-
quentur apud inferos quotquot ab Eccle-
ſia recedunt, & viua eius membra eſſe
deſinunt per mortale peccatum.
37 * 6 *n* Rebellium thuribula Deo dica- o p.1367,
38 ta, figura ſunt verbi Dei, nempe ſacrarum 1370, 1371.
Scripturarum, & Apoſtolicæ traditionis.
Quæ ſacra ſunt: ſed illis abutantur hære-
tici in miniſterio prędicationis. Ponunt in
illis ignem alienum, falſam intelligẽtiam,
prauam intentionem. Thuribulum, ſacri
miniſterij ſymbolum eſt, Apocal. 8. 3, 5.
Ignis, quatenus lucet, intelligentiam ſi-
gnificat, Apoc.1.14. & 2.18. Quatenus
ardet, charitatem ſignat, Hebr.1.7. & cu-
piditatem, Iob 31.12. Prou.6.27. & ini-
quitatem, quæ maximè nocet, Iac.3.5, 6.
7 *o* Quod Deus iubet ab Eleazaro o p.1355.
thuribula in laminas producta ſeruari, &
affigi altari; ignem diſſipari: illud ſignifi-
cat; A Chriſti in terris Vicario (quem ſi-
gnificat Eleazar, quatenus Aaronis ſuc-
ceſſor fuit, qui Chriſtum figurauit) eſſe
iudicium de hæreſibus faciendum. Quo
iudicio doctrina vera à falſa diſcernitur,
& ſemper pro Catholica in Eccleſiæ altari

habenda proponitur; ſed in laminas productas, id eſt, declarata, & ſecũdum aliam formam, quàm quæ ab Hæreticis proponitur. Ignis autem falſę intelligentię damnatur.

p p.446, 482, 565, 566. 8 *p* Aaron à Moyſe miſſus ad placandũ Deum, eſt Ieſus Chriſtus à Patre miſſus pro generis humani redéptione, ac ſalute.

q Thuribulum, eſt Chriſti humanitas: quo inſtrumento vſus eſt Filius Dei ad ſatisfaciendum pro peccatis noſtris. *r* Incenſum, eſt Chriſti paſſio, *s* & oratio pro nobis oblata; *t* Ignis, charitas. *u* Viuentes, ac mortui, inter quos Aaron ſtetit; ſunt electi, ac reprobi. Electos Chriſti paſſio, & oratio ab æterno interitu liberauit. q p.432. r p.584, 586, 587. s p.508. t p.492. u p.350, 351, 352.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

S V M M A.

Confirmat Deus Sacerdotium Aaroni miraculo virgæ florentis, & fructum producentis; quam iubet in Tabernaculo ſeruari.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Loquere ad
filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes
ſuas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, &
vniuſcuiuſque nomen ſuperſcribes virgæ ſuæ. 3 Nomen au-
tem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas ſeorſum
familias continebit: 4 poneſque eas in tabernaculo fœderis
coram teſtimonio, vbi loquar ad te, 5 quem ex his elegero,
germinabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filio-
rum Iſrael, quibus contra vos murmurant. 6 Locutuſque eſt Moyſes ad filios
Iſrael: & dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas tribus: fueruntq; virgæ
duodecim abſque virga Aaron. 7 Quas cùm poſuiſſet Moyſes coram Domino
in tabernaculo teſtimonij: 8 ſequenti die regreſſus inuenit germinaſſe virgam
Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, folijs dilata-
tis, in amygdalas deformati ſunt. 9 Protulit ergo Moyſes omnes virgas de con-
ſpectu Domini ad cunctos filios Iſrael: videruntque & receperunt ſinguli virgas
ſuas. 10 Dixitque Dominus ad Moyſen: Refer virgam Aaron in tabernaculum
teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſrael, & quieſcant quere-
læ eorum à me, ne moriantur. 11 Fecitque Moyſes ſicut præceperat Dominus.
12 Dixerunt autem filij Iſrael ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus, omnes periui-
mus. 13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num vſque ad
internecionem cuncti delendi ſumus?

Interpretatio litteralis.

ACcipe ab eis virgas ſingulas, &c. 2
a p.23, 1759. *a* Prouidentia: qua Deus querelis filiorum Iſrael finem imponit.

* *Sequenti die regreſſus, inuenit germinaſſe, &c.* *b* Miraculum: *c* ad veritatem, 7 8
b p.410. c p.696. & fidem Sacerdotij Aaronitici cõfirmandam.

* *Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, &c.* Actus *d* prudentiæ, 10 11
d p.23, 1759. e p.1761. *e* & cautionis. Prouidet Deus, ne Iſraelitę conquerantur: cauet, ne moriantur.

Fecit Moyſes ſicut præceperat Dominus. *f* Obedientia: *g* cuius obiectum, Dei præceptum.
f p.2066. g p.2062.

* *Ecce conſumpti ſumus, &c.* *h* Actus 12
h p.2200. liciti timoris. Licet timendo fugere, quod 13
eſt ſecundum rectam rationem fugiẽdum. Conãtur excitare in Moyſis animo miſericordiam propoſitione ſuarũ miſeriarum.

Interpretatio myſtica.

Allegoria.

De Deipara.

INterpretationem allegoricã huius loci indicat Iſaias c.11. *Egredietur*, inquit, *virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini*, &c.

1 *a* Virga, eſt Deipara. vt virga Aaron a p.462.
non habens, nec trahens è terra ſuccum, germinauit: ita B. Virgo ſine ſemine Ieſum genuit. Germen ex plantis, ad humanam, & ſpiritualem generationẽ transfertur, Iſa.4.2. & 14.22. & 27.6. & 45.8. Ierem.23.5.

2 *b* Flos, eſt Ieſus Chriſtus. Ita habetur b p.457.
Iſa.11. & Cant.2. Flos, ſignificare ſolet

Bonum

Bonum perfectũ, Pſal.71.16. & 91.13,14.
Cant.2.13,15. Iſa.35.1. Chriſtus autem
eſt ſumma perfectio.
c p.429. 3 c Amygdala, eumdem Ieſum Chri-
430. ſtum figurat. Nam vt in amygdala tria
ſunt, Cortex exterior fragilis, & amarus;
Cortex interior, durus; & Semen inclu-
ſum, generatiuum. Ita in Ieſu Chriſto
Virginis Filio tres fuerunt ſubſtantiæ.
Vna viſibilis, Caro: quæ fragilis, quate-
nus aſſumpta eſt mortalis; amara, ob acer-
bitatem paſſionis. Alia ſubſtantia carne
tecta, & immortalis, nempe Anima.
Tertia inuiſibilis, & vim habens primi
principij, portans omnia verbo virtutis
ſuæ, Perſona Verbi.
d p.459. 4 d Virga florens, & fructificans; di-
gnitatem Matris Dei figurauit ſuper om-
nes puras creaturas: quia Deum genuit,
ac in vtero portauit, & peperit: ideo terræ,
cæliq; Regina eſt Virgo Deipara. Virga
regni ſymbolum eſt, Eſther 4.11. Pſal.2.9.
& 44.7. & 109.2.

Allegoria.

De Regno Eccleſiæ.

QVia virga florens, & fructificans,
Aaronitici Sacerdotij ſignum
fuit; Sacerdotium autem ve-
tus, Sacerdotium nouum à Chriſto inſti-
tutum figurauit: dicendum, virgam flo-
rentem, & fructificantem, Eccleſiæ Sacer-
dotium, ſiue Regnum figuraſſe.
a p.866, 1 a Virga, eſt Eccleſiæ poteſtas mini-
867, 868, ſtrandi, ac interpretandi verbum Dei,
869, 870. conficiendi corpus Chriſti, aperiendi cæ-
lum per Sacramenta, condendi leges, ex-
cludendi, & admittendi ad conſortium
militantis Eccleſiæ. Virga, in Scripturis
ſanctis potentiæ, directionis, correptionis,
prouidentiæ, regni ſymbolum eſt, c.7872,
7873, 7875, 7877.
b p.362, 2 b Quatenus virga germinauit ſine
1361. radice, ſine humore: figurauit, non ex vi-
ribus naturæ, ſed per gratiam Dei eſſe
fidem in Eccleſia, & alia bona ſupranatu-
ralia.

3 c Virgæ germinatio figura fuit ge- c p.749.
nerationis filiorum Dei per gratiam Sa-
cramentorum, d & productionis corporis d p.739.
realis Chriſti in Miſſæ ſacrificio. 747.
4 Amygdalę ſunt myſteria fidei. e Cor- e p.859,
tex exterior, qui facilè corrumpitur, ſunt 864.
vmbræ, ac figuræ, quæ de fidei miſterijs
præceſſerũt, & iam prȩterierunt. f Cortex f p.1350.
durus, eſt doctrina euangelica, contra
quam portȩ inferi nunquam prȩualebunt.
g Fructus latens, eſt gratia, & gloria, & g p.1334,
alia ſpiritualia bona, quæ ſecum Chriſtia- 1335.
na fides adducit.

Tropologia.

De Iuſto.

1 a QVatenus virga Sacerdotij ſym- a p.363,
bolum eſt, & Regni, vt ſupra 996.
dictum eſt: Aaronis virga
Hominem iuſtum figurauit. Eſt enim ho-
mo iuſtus & Sacerdos, & Rex. Sacerdos,
quatenus offert Deo ſacrificium iuſtitiæ,
ac bonorum operum. Rex, quatenus per
gratiam eſt filius Dei, & hæres cæli, &
ſuarum cupiditatum dominus.
2 b Quoniam Germen, generationem b p.1036,
ſpiritualem ſignificat, vt in prima Alle- 1038.
goria dictum eſt: Aaroniticæ virgæ ger-
men Bona opera figurauit, & actus filio-
rum Dei: quæ producuntur à iuſto. Flo-
res, ſignificarunt actus virtutum mora-
lium; quæ hominis iuſti gratiam comi-
tantur. Flores autem in amygdalas de-
formati, figurarunt perfectionem, quam
actus virtutum moralium recipiunt ex
actibus virtutum theologalium fidei, ſpei,
charitatis; quorum obiectum eſt Deus.
Cortex durus, fidei ſymbolum eſt: quæ
immutabili fundamento nititur, diuinæ
veritati. & ipſa ſpei fundamentum eſt.
Spem autem cortex viridis ſignificat, qui
duro cortici adhæret, eique innititur.
Fructus autem interior, eſt charitas: à qua
omnium virtutum perfectio eſt. Fructus,
eſt operum ſymbolum, Pſal.1.3. Matt.3.
10. & 7.16. Coloſſ.1.10.

CAPVT

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

S V. M M A.

Triplex caput decimum octauum iudiciale præceptum continet. 1. A miniſterio ſacrificiorum, cui ſoli Sacerdotes addicti & à miniſterio Tabernaculi, cui Leuitæ deputati; cæteri omnes arcentur. 2. A v. 8. Sacerdotibus omnes filiorum Iſrael primitiæ decernuntur, & omnis oblatio & ſacrificium, & omnia primogenita. 3. A v. 21 Omnes decimæ filiis Leui decernuntur: omnis alia poſſeſſio Sacerdotibus, ac Leuitis prohibetur: iubenturque Leuitæ offerre Domino primitias decimarum.

1 DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus patris
tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarij: & tu & filij tui
ſimul, ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri. 2 ſed & fratres
tuos de tribu Leui, & ſceptrum patris tui ſume tecum, præ-
ſtoque ſint & miniſtrent tibi: tu autem & filij tui miniſtrabi-
tis in tabernaculo teſtimonij. 3 Excubabuntque Leuitæ ad
præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat,
vt ad vaſa Sanctuarij & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos perea-
ris ſimul. 4 ſint autem tecum, & excubent in cuſtodijs tabernaculi, & in omnibus
ceremonijs eius. Alienigena non miſcebitur vobis. 5 Excubate in cuſtodia San-
ctuarij, & in miniſterio altaris; ne oriatur indignatio ſuper filios Iſrael. 6 Ego
dedi vobis fratres veſtros Leuitas de medio filiorum Iſrael, & tradidi donum
Domino, vt ſeruiant in miniſterijs tabernaculi eius. 7 Tu autem & filij tui cuſto-
dite ſacerdotium veſtrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra ve-
lum ſunt, per ſacerdotes adminiſtrabuntur. ſi quis externus acceſſerit, occidetur.
8 Locutuſq; eſt Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi cuſtodiã primitiarũ mearum.
Omnia quæ ſanctificantur à filijs Iſrael, tradidi tibi & filijs tuis pro officio ſacer-
dotali legitima ſempiterna. 9 Hæc ergo accipies de his, quæ ſanctificantur &
oblata ſunt Domino. Omnis oblatio, & ſacrificiũ. & quicquid pro peccato atque
delicto redditur mihi, & cedit in Sancta ſanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.
10 In Sanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia conſecratum eſt
tibi. 11 Primitias autem, quas vouerint & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi, & filijs
tuis, ac filiabus tuis, iure perpetuo. qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis.
12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, & quidquid offerunt primitiarum
Domino, tibi dedi. 13 Vniuerſa frugum initia, quas gignit humus, & Domino de-
portãtur, cedent in vſus tuos: qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis. 14 Omne
quod ex voto reddiderint filij Iſrael, tuum erit. 15 Quidquid primum erumpit
è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus, ſiue de pecori-
bus fuerit, tui iuris erit: ita dumtaxat, vt pro hominis primogenito pretium acci-
pias, & omne animal quod immundum eſt, redimi facias, 16 cuius redemptio erit
poſt vnum menſem, ſiclis argenti quinque, pondere Sanctuarij. 17 Siclus viginti
obolos habet. 17 Primogenitum autem bouis & ouis & capræ nõ facies redimi,
quia ſanctificata ſunt Domino; ſanguinem tantùm eorum fundes ſuper altare, &
adipes adolebis in ſuauiſſimum odorem Domino. 18 Carnes verò in vſum tuum
cedent, ſicut pectuſculum conſecratum, & armus dexter, tua erunt. 19 Omnes
primitias Sanctuarij, quas offerunt filij Iſrael Domino, tibi dedi, & filijs ac filiabus
tuis, iure perpetuo. Pactum ſalis eſt ſempiternũ coram Domino, tibi ac filijs tuis.
20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis
partem inter eos: ego pars & hereditas tua in medio filiorum Iſrael. 21 Filiis au-
tem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionẽ, pro miniſterio quo ſeruiunt
mihi in tabernaculo fœderis: 22 vt non accedant vltrà filii Iſrael ad tabernacu-
lum, nec committant peccatum mortiferum, 23 ſolis filiis Leui mihi in taber-
naculo ſeruientibus, & portantibus peccata populi. legitimum ſempiternum erit
in generationibus veſtris. Nihil aliud poſſidebunt, 24 decimarum oblatione
contenti, quas in vſus eorum & neceſſaria ſeparaui. 25 Locutuſq; eſt Dominus
ad Moyſen, dicens: 26 Præcipe Leuitis, atque denuncia: Cùm acceperitis à filiis

Iſrael

Iſrael decimas, quas dedi vobis,primitias earum offerte Domino,id eſt,decimam partem decimæ, 27 vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum,tã de areis quàm de torcularibus: 28 ex vniuerſis quorum accipitis primitias, offerte Domino,& date Aaron ſacerdoti. 29 Omnia quæ offeretis ex decimis,& in donaria Domini ſeparabitis,optima & electa erunt. 30 Diceſque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis,reputabitur vobis quaſi de area & torculari dederitis primitias: 31 & comedetis eas in omnibus locis veſtris, tam vos quàm familiæ veſtræ: quia pretium eſt pro miniſterio,quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonii. 32 Et non peccabitis ſuper hoc,egregia vobis & pinguia reſeruantes, ne polluatis oblationes filiorum Iſrael, & moriamini.

Interpretatio litteralis.

1 T*V,& filii tui,& domus patris tui tecum portabitis iniquitatem Sanctuarii*,&c. Si quid,inquit, contra Sanctuarium peccatum fuerit ſiue à vobis, ſiue à ceteris: vos rei eritis eius peccati, vobis in culpam reputabitur,vos pœnam luetis. Peccatum,pro pœna irrogata peccato ſumi ſolet, 2.Machab.12.46. 1.Pet.2.24. Quoniam autem Peccatum,pro ſacrificio quoque ſumitur, ſiue hoſtia pro peccato, 2.Corinth. 5. 21.
† *Auguſt.in Num.lib.4. q.32.* Senſus etiam eſſe poteſt: † Miniſterium ſacrificiorum,quæ pro peccatis in Sãctuario offerũtur,ac proinde,per ſynecdochen, omnium ſacrificiorum offerendorum munus ad Sacerdotes attinere. Docemur 1.
a p.2079. *a* Debere ſuperiores vigiles eſſe: ne culpæ
b p.747. ſubditorũ illis imputentur. 2. *b* Sacrificio
c p.745. placari Deum. 3. *c* Solos Sacerdotes ſacrificij miniſtros eſſe. * *Tu, & filii tui* 2
d p.649. *portabitis iniquitatẽ Sanctuarii.* 4. *d* Eſſe 3
minores ſacrorum miniſtros, *Excubabunt* 4
e p.851. *Leuitæ ad præcepta tua*,&c. 5. *e* Deberi rebus ſacris reuerentiam, vt non à quolibet tangantur. *Ad vaſa Sanctuarii,& ad altare non accedant. Alienigena non miſcebitur vobis.* 6. *f* Deberi ſuis ſuperioribus à ſubditis officia ſeruitutis, & obedientiam, *Præsto ſint, & miniſtrent tibi. Excubabunt Leuitæ ad præcepta tua.*
f p.2057, 2061.
g p.2034. 7. *g* Peccatum eſſe ſacrilegium,quo violatur res ſacra per irreuerentiam, *Ad vaſa Sanctuarii,& ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis ſimul. Si quis externus acceſſerit, morietur.*
* *Ecce dedi tibi cuſtodiam primitia-* 8
rum, &c. Cuſtodiam primitiarum vocat, An quia licebat primitias conſeruare ad longum tempus ad victum; cum tamen conſeruare carnes ſacrificiorum non liceret? Lyran. An quia ad Sacerdotem Summum pertinebat curare, vt obſeruaretur à filijs Iſrael præceptum primitiarum?
h p.1974. *h* In veteri lege iure diuino determinatũ eſt de primitijs offerendis Deo, *Dedi tibi*
i p.1973. *cuſtodiam primitiarum.* *i* Ad ius autem naturale pertinet, vt homo ex rebus ſibi datis à Deo, aliquid exhibeat in eius honorem. Ideo ait, *Primitiarum mearum*, mihi iure naturali debitarum.
9 * *Nec accipies de his,quæ ſanctifican-*
10 *tur,et oblata ſunt Domino*,&c. Habemus
11 1. *k* Aliquas oblationes eſſe voluntarias; k p.1968, 1969.
12 aliquas ex voto, & neceſſarias, *Omnia,*
13 *quæ ſanctificantur à filiis Iſrael*, &c. *Pri-*
14 *mitias, quas vouerint, & obtulerint*, &c.
15 *Omne,quod ex voto reddiderint.* 2. *l* Vo- l p.1977.
16 tum eſſe licitum, & actum religionis,
17 *Omne quod ex voto reddiderint.* 3. *m* Eſſe m p.1975.
18 Dei miniſtris ad victum neceſſaria mini-
19 ſtrãda, *Omnia, quæ ſanctificantur à filiis*
20 *Iſrael, tradidi tibi,& filiis ſuis pro officio*
21 *ſacerdotali*, &c. 4. *n* Iudiciale Dei præ- n p.1976.
ceptum fuiſſe in veteri lege, eſſe decimam prouentuum partem Leuitis dandã, *Filiis Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionem pro miniſterio,quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis.* 5. *o* Deberi rebus o p.851.
ſacris reuerentiam, *In Sanctuario comedes illud*,&c. *Qui mundus eſt in domo tua veſcetur eis.*
19 * *Pactum ſalis eſt ſempiternum coram Domino, tibi, ac filiis tuis.* Pactum ſalis, idem eſt, quod pactum firmum, ac perpetuum: quia nunquam ſacrificia offerebantur ſine ſale. *p* Indicat ſtandum eſſe pro- p p.2125.
miſſis. & *q* licitum eſſe, licita promittere. q p.2124.
20 * *In terra eorum nihil poſſidebitis*, &c.
r Innuitur ſtatus paupertatis euangelicæ. r p.655.
qui Clericis maximè congruus, cultus diuini miniſtris. Ad quorum victum maximè ſpectant bona Eccleſiæ, & abdicatio curarum ſæcularium, *Ego pars,& hæredi-*
23 *tas tua*, &c. * *Nihil aliud poſſidebunt,*
24 *decimarum oblatione contenti.*
26 * *Cum acceperitis à filiis Iſrael deci-*
27 *mas*,&c. Innuuntur tria. 1. *s* Eſſe Sacer- s p.1970.
28 dotibus oblationes offerendas, *Date Aaron Sacerdoti.* 2. *t* Debere hominem t p.1973.
ex rebus ſibi datis à Deo,exhibere aliquid in eius honorem, *Primitias earum offerte Domino.* 3. *u* Tributi debitum ſuperio- u p.2060.
ribus à ſuis ſubditis eſſe ſoluendum, *Date Aaron Sacerdoti.*

Inter-

Interpretatio myſtica.

De Sacerdotibus, ac Leuitis.

a p.646, SVnt in eccleſiaſtica Hierarchia *a* Sa- 1
745. cerdotes, quibus ex officio competit
b p.649. ſacrificium; *b* & miniſtri minores, quorum
eſt Sacerdotibus miniſtrare. Horum ordinum figura ſunt, quæ in principio huius capitis, de Sacerdotum, & Leuitarum miniſterio præcipiuntur.

De myſtico ſacrificio, primitiis, decimis Deo offerendis.

1 SAcrificium externum interioris ſa- 9
crificij ſymbolum eſt: quo ſe Deo
noſtra volũtas offert, & alia ſecũ, Pſal. 4. 6.
a p.406, & 47. 14, 23. & 50. 19, 21. *a* Ergo ſacrifi-
408, 409, cium, de quo in hoc capite fit mentio, eſt
410, 411, oblatio voluntatis, & ſacrificium pro pec-
412, 800. catis, eſt cordis contritio. *b* In hoc ſacrifi-
b p.700, cium Deo oblatum ius, & poteſtas Sacer-
778, 866, dotibus traditur: quatenus Sacerdotibus
869. poteſtas eſt abſoluendi à peccatis, & inſtruendi populũ ad formandos actus fidei, ſpei, charitatis, contritionis, religionis, ac virtutum ceterarum.

11 * 2 Quoniam cultus exterior, interioris cultus ſignum eſt, quo ſe homo mente
ſubijcit Deo: *c* Primitiæ fructuum, & pri- c p.1721.
mogenita, quæ Deo offerebantur; figuræ fuerunt Amoris in Deum, & intentionis ſynceræ glorificandi Deum; qui primus actus debet eſſe mentis noſtræ in omnibus actionibus, & prima actio reſpectu cete-
rarum. *d* Sunt autem amor Dei, & ſyn- d p.373.
cera operum intentio dona Dei: quæ Deus tribuit iuſtis, qui myſtici Sacerdotes ſunt. Ideo ſubdit: *Primitias tibi dedi, & filiis tuis qui mundus eſt, veſcetur eis.*

21 * 3 *e* Decimæ Iſraelis, eſt bona volun- e p.374.
tas Fidelium de diuinis præceptis in ſuis actionibus obſeruandis. A denario enim numero diuinorum præceptorum, obſeruationi eorum decimæ nomen congruit. Quoniam autem non poteſt homo diuina præcepta implere ſine gratia Dei: ideo filijs Leui, id eſt iuſtis, dicuntur decimæ dari.

CAPVT DECIMVM NONVM.

S V M M A.

Praſcribitur ritus ad immunditiam legalem expiandam. 1 Comburenda erat à Sacerdote vacca rufa extra caſtra: & cineres in loco puro extra caſtra reponendi. 2. Immundus erat à mundo die tertio, & ſeptimo aſpergendus, immiſſis in vas cineribus vaccæ, & aquis viuis. 3. Lauare debebat veſtimenta, qui cineres tetigerat, aut immundum aſperſerat.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, & Aaron, dicens: 2 Iſta eſt religio victimæ quàm conſtituit Dominus. Præcipe filijs Iſrael, vt adducãt ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, nec portauerit iugum: 3 tradetiſque eam Eleazaro ſacerdoti. qui eductam extra caſtra, immolabit in conſpectu omnium: 4 & tingens digitum in ſanguine eius, aſperget contra fores tabernaculi ſeptem vicibus, 5 combуretque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus eius, quàm ſanguine & fimo flammæ traditis. 6 Lignum quoque cedrinum, & hyſſopum, coccumq; bis tinctum ſacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat. 7 Et tunc demum, lotis veſtibus & corpore ſuo, ingredietur in caſtra, commaculatuſque erit vſque ad veſperum. 8 Sed & ille qui combuſſerit eam, lauabit veſtimenta ſua & corpus, & immundus erit vſque ad veſperum. 9 Colliget autem vir mundus cineres vaccę, & effundet eos extra caſtra in loco puriſſimo, vt ſint multitudini filiorum Iſrael in cuſtodiã, & in aquã aſperſionis: quia pro peccato vacca combuſta eſt. 10 Cumq; lauerit qui vaccæ portauerat cineres, veſtimenta ſua, immundus erit vſque ad veſperum. Habebunt hoc filii Iſrael, & aduenæ qui habitant inter eos, ſanctum iure perpetuo. 11 Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc ſeptem diebus fuerit immundus: 12 aſpergetur ex hac aqua die tertio & ſeptimo, & ſic mundabitur. Si die tertio aſperſus non fuerit, ſeptimo non poterit emundari. 13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aſperſus hac commiſtione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Iſrael: quia aqua expiationis non eſt aſperſus, immũdus erit, & manebit ſpurcitia eius ſuper eum. 14 Iſta eſt lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & vniuerſa vaſa quæ ibi ſunt, polluta erunt ſeptem diebus. 15 Vas, quod non habuerit

operculum,

operculum, nec ligaturam deſuper; immundum erit. 16 Si quis in agro tetigerit cadauer occiſi hominis, aut per ſe mortui, ſiue os illius, vel ſepulchrum, immundus erit ſeptem diebus. 17 Tollentq; de cineribus combuſtionis atque peccati, & mittent aquas viuas ſuper eos in vas. 18 in quibus cùm homo mundus tinxerit hyſſopum, aſperget ex eo omne tentorium, & cunctam ſupellectilem, & homines huiuſcemodi contagione pollutos: 19 atque hoc modo mũdus luſtrabit immundum tertio & ſeptimo die, expiatuſq; die ſeptimo, lauabit & ſe & veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperum. 20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Eccleſiæ: quia Sanctuarium Domini polluit, & non eſt aqua luſtrationis aſperſus. 21 erit hoc præceptum legitimum ſempiternum. Ipſe quoque qui aſpergit aquas, lauabit veſtimenta ſua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit vſque ad veſperum. 22 Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit vſque ad veſperum.

Interpretatio litteralis.

ISta eſt religio victimæ quam conſtituit Dominus. Innuunt hæc verba 2
a p.858. 1. *a* In lege veteri varias obſeruantias fuiſſe ad maiorem reuerentiam
b p.861. diuini cultus. 2. *b* Habuiſſe cæremonias veteris legis virtutem ad tollendas immunditias, ſeu irregularitates ex ſtatuto legis inductas. vt intelligitur ex ſequen-
c p.1119. tibus. 3. *c* Auctorem veteris legis Deum
d p.1125. fuiſſe. 4. *d* In lege veteri præcepta cæremonialia eſſe.

* *Lotis veſtibus, & corpore ſuo, ingredietur in caſtra, commaculatusque erit vsque ad vesperum.* Quid ſibi vult hoc 7
præceptum? vnde contraxit immunditiã Sacerdos, qui vaccam rufam ſacrificauit in expiationem immunditiarum? Indicatur vtique myſteriũ, vt docet Auguſtinus: de quo myſterio infra in interpretatione myſtica. Indicatur humana infirmitas, & ſanctitas ſacrificij, & aliorum diuinorum. Non poſſunt à nobis diuina tractari cum tanta reuerentia, cum quãta exigunt tractari; & ſæpiſſimè leuis aliqua culpa irreuerentiæ, ſaltem omiſſionis, intercedit.
e p.846. *e* Scilicet id ſignificare videtur ille ritus Eccleſiæ: quod Sacerdos abſoluta Miſſa lauat manus, cum tamen ſancta tetigerit. Cuius ritus figura videtur fuiſſe quæ hoc in loco præcipitur veſtium, & corporis lauatio poſt vaccæ ſacrificium. An etiam indicatur quanta ſit turpitudo peccati; vt etiam cenſere debeat ſe à peccato maculatum, qui cooperatus eſt ad peccati maculam abſtergendam? vt ſcopæ, quæ ſordes abſtergunt, maculantur.

* *Vt ſint multitudini filiorum Iſrael in cuſtodiam, & in aquam aſperſionis.* Hebr. 9
Vt ſint in cuſtodiam pro aqua aſperſionis. Iubet cuſtodiri cineres, ac ſeruari pro expiatione immunditiarum.

* *Si die tertio aſperſus non fuerit, ſeptimo non poterit emundari.* *f* Indicat non 12
f p.748, 845. licere in ſacris alijs ritibus vti, quàm quos præſcribit Deus, & Eccleſia.

13 * *Polluet tabernaculum Domini, &*
20 *peribit ex Iſrael.* *g* Docemur Peccatum g p.2034.
eſſe ſacrilegium: quo violatur res ſacra per irreuerentiam.

Interpretatio myſtica.

HVius capitis allegoriam indicat Paulus Hebr. 13. 11. *Quorum, inquit, animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.* Et clarius Hebr. 9. *Si enim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti?* Vacca igitur, quatenus extra caſtra offertur, & crematur, Mortis Chriſti figura eſt: per quam ſanctificati ſumus. Hanc interpretationem perſequitur Auguſtinus l. 4. in Num. q. 33. A quo noſtram interpretationem accipimus.

2 * 1 Vacca rufa, eſt Caro Chriſti. *a* Sexus femineus eſt, inquit Auguſtinus, pro- a p.539.
pter infirmitatem carnis. *b* Rufa eſt, pro- b p.543.
pter ipſam cruentam paſſionem. Rubicundus color, fuſi ſanguinis ſymbolum eſt, Cant. 5. 10. Iſa. 63. 2. ex Greg. in Cant. 5.
2 *c* Vacca ſine macula, quæ nunquam c p.494.
iugum portauit; eſt Caro Chriſti ſine peccato concepta, ſemper libera à ſeruitute
peccati. *d* Non portauit Chriſtus iugum, d p.563.
quatenus paſſus eſt, quia ipſe voluit.
3 * 3 *e* Sacerdos immolans vaccam, eſt e p.478;
ipſe Chriſtus. qui ſeipſum Patri obtulit, 479.
& paſſus eſt extra Hieruſalem.
* 4 *f* Digito aſpergit ſanguinem ſepties f p.748.

contra fores tabernaculi: quatenus Chri-
ſtus diuina poteſtate ſeptem Sacramenta
inſtituit, in ſua paſſione fundata, in ſan-
ctificationem Eccleſiæ. Digitus, virtutis
operatiuæ, potentiæque ſymbolum eſt,
Exod. 8.19. Pſal. 8.4. Luc. 11.20. Portæ,
Eccleſiæ ſymbolum ſunt, per quam in-
greſſus eſt in cęlũ, Pſal. 86.6. & 117.19, 29.
Tabernaculum, cæli ſymbolum eſt, Hebr.
9.12.
g p.492. * 5 *g* Flamma, qua vacca comburitur 5
cunctis vidẽtibus; eſt charitas, qua totum
ſeipſum Chriſtus obtulit pro nobis in
h p.559. Cruce: in conſpectu omnium. *h* Fimus, eſt
ipſum Crucis opprobrium: quod etiam in
noſtrâ ſalutem profuit, oblatum à Chriſto
Patri.
i p.408, * 6 *i* Lignum cedrinum, hyſſopus, & 6
410, 411. coccus; ſunt fides, ſpes, charitas ex parte
iuſtificandi. Nam harum virtutum actus
ſunt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtificatio-
nem, & vt paſſio Chriſti ſit ad noſtram
ſanctificationem efficax per Sacramenta.
k p.575. *k* Hæc tria comburenda ſunt igne, qui
vaccam vorat: quatenus etiam diſpoſitio
ad iuſtificationem datur nobis ex meritis,
l p.1316, & ex charitate Chriſti. *l* Lignum cedri-
1317, 1342. num, quatenus non putreſcit, fidem ſigni-
ficat Chriſtianam: quæ non recipit putre-
m p.1438, dinem falſitatis. *m* Hyſſopus quatenus
n p.1491. virens, ſpem indicat. *n* Coccus quatenus
rubens, charitatem exprimit. Cedrus, di-
uinæ doctrinæ ſymbolum eſt, Cant. 1.17.
& 5.15. & 8.9. Eccli. 24.17. & 50.14. Viror,
ſpei; rubor charitatis ſimbolum eſt, vt ſu-
pra dictum eſt.
o p.592, * 7 *o* Sacerdos, & qui vaccam com- 7
601. buſſit, eſt Chriſtus Dominus. Qui veſtes 8
ſuas, & corpus lauit, & ingreſſus eſt in ca-
ſtra; quatenus carnem immortalem reſur-
gendo reddidit, & gloria reſurrectionis,
opprobrium Crucis abſterſit. Qui com-
maculatus fuit vſque ad veſperum; qua-
tenus vſque ad mortem peccatoris for-
mam portauit, & noſtrarum macularum
pœnam ſuſtinuit. Nam macula, ſiue pec-
catum, dicitur ipſa pœna peccati.
p p.748. * 8 *p* Qui colligit cineres vaccæ, & 9
effundit in loco mundo extra caſtra; &
tradit cuſtodiendos filijs Iſrael in aquam
aſperſionis; eſt ipſe Chriſtus, qui Sacra-
menta inſtituit, præſertim corporis, &
q p.749. ſanguinis ſui; *q* habentia virtutem ſancti-
r p.620. ficandi per aquam gratiæ. *r* Quæ tradi-
dit filijs Iſrael, id eſt, Fidelibus, cuſtodien-
s p.629. da in loco mundo, id eſt, *s* in Eccleſia, quæ
eſt ſancta; & eſt extra caſtra, nempe extra
t p.762, cælum peregrinatur in terra. *t* Cineres
845, 846, vaccæ, ſunt ritus eſſentiales Sacramento-
847. rum, nempe materia, & forma; ſunt in
Euchariſtia ſpecies panis, & vini; quę qua-
tenus repræſentant paſſionem, & mortem
Chriſti, cinerum rationem habent, qui re-
præſentant corruptionem eius materiæ,
cuius ſunt cineres. Atque vt cinis vile
quid eſt, ſi cum re comparetur, cuius eſt
cinis: ita vile quid ſunt viſibiles ritus Sa-
cramentorum, ſi cum Sacramentorum
myſterijs comparentur, quæ à ritibus ſi-
gnificantur. Cinis, mortalitatis ſymbo-
lum eſt, rei iam conſumptæ, Geneſ. 18.27.
Iob 13.12. ex Greg. Eſt & ſymbolum rei
viliſſimæ, Iob 30.19.
11 * 9 *u* Qui tangit morticinum, pecca- u p.1198,
tor eſt: qui peccato mortali conſenſum 1266, 1275.
præbet. *x* Hic immundus eſt ſeptem die- x p.804.
bus; quatenus de peccato etiam propitia-
to, non debet eſſe ſecurus; ſed toto vitæ
tempore, quod ſeptem diebus voluitur,
debet agere pœnitentiam.
12 * 10 Dies tertius, & ſeptimus, quibus
aſperſio fiebat ad expiationem; duo Sa-
cramenta ſignificant, Baptiſmi, & Pœni-
tentiæ, quæ inſtituta ſunt ad remiſſionem
peccatorum. Dies, gratiæ ſymbolum eſt,
Pſal. 109.3. Cant. 3.11. & 8.8. *y* Rectè y p.755,
per diem tertium expiationis, Baptiſmi 757.
Sacramentum ſignificatur: nam in Baptiſ-
mo gratia per inuocationem ſanctæ Tri-
nitatis datur. *z* Per diem ſeptimum Pœ- z p.778,
nitentiæ Sacramentum figuratur: quia 780.
poteſt ſepties repeti, & ſeptuagies ſepties,
id eſt, ſemper; & eſt remedium omnium
peccatorum, quæ ſeptenatio numero com-
prehenduntur. Solet in ſanctis Scripturis
finitus, ac determinatus numerus pro in-
finito, ac indeterminato poni, c. 543.
11 Qui die tertio aſperſus non fue-
rat, ſeptimo non poterat emundari. *a* Fi- a p.756.
gurabatur, Sine Baptiſmo, ſaltem vo-
luntate ſuſcepto, non poſſe ſalutem eſſe.
&, Baptiſmum eſſe ianuam Sacramento-
rum: non eſſe Sacramenti Pœnitentiæ
capacem, qui nondum Baptiſmum ſu-
ſcepit.
13 * 12 *b* Quod pollutus non poterat in- b p.980.
gredi Tabernaculum Domini; ſignifica-
batur, exiſtenti in mortali non eſſe aditum
in æternam felicitatem.
14 * 13 *c* Quod omnia vaſa Tabernacu- c p.375,
li polluebantur, vbi homo moriebatur; 1300.
ſignificabatur, omnia opera exiſtentis in
mortali, mortua eſſe, nec vitæ æternæ me-
ritoria.
15 * 14 *d* Quod vas apertum, non ha- d p.2414.
bens operculum, erat immundum; ſigni- 2422.
ficabatur, hominem ſine ſenſuum cuſto- *Greg. apud*
dia, non refrænantem linguam ſuam, non *Gloſſ.*
effugere maculam multorũ peccatorum. *Iacob. 1. 26.*
Quæ exeunt ex corde, coinquinant ho- *& 3.6.*
minem.
19 * 15 *e* Quod mundus luſtrabat im- e p.650,
mundum; ſignificabatur, mundum eſſe 701.
debere Sacerdotem, qui miniſtrat gra-
tiam per Sacramenta. f p. 980,
16 *f* Quod qui aquas aſpergebat lu- 1200.

ſtra-

Digitized by Google

ſtrationis, immundus erat vſque ad veſperum,& lauare debebat veſtimenta ſua. Significabatur,hominem quantumuis iuſtum, & Sacerdotem quamuis ſanctum, & miniſtrum gratiæ, incidere ſæpè dum viuit in peccata venialia, etiam in miniſterio ſacrorum; atque adeò eſſe illi opus pœnitentia, & expiatione venialium, vt ſine vlla macula in cæleſte tabernaculum ingrediatur.

CAPVT VIGESIMVM.

SVMMA.

1. Moritur Maria in deserto Sin. 2. Queritur populus de aquæ defectu. 3. Petunt Moyses, & Aaron aquam à Domino. 4. Iubet Deus petram virga percuti & aquas promittit. 5. Dubitant Moyses, & Aaron de futuro effectu: percutit tamen Moyses virga bis petram: & aquæ fluunt: & arguuntur Moyses, & Aaron incredulitatis. 6. A v. 14. Missi Moyses è Cades nuncijs ad Regem Edom petit ab eo tranſitum per terram eius: ille negat omnino. 7. A v. 22. Fit tranſitus è Cades ad montem Hor: vbi iubente Deo, Aaron moritur, tradita pontificali veste Eleazaro filio eius: & Aaron parentatur ab Israelitis diebus triginta.

1 VEneruntque filij Iſrael, & omnis multitudo in deſertum Sin,
menſe primo:& manſit populus in Cades. Mortuaque eſt ibi
Maria, & ſepulta in eodem loco. 2 Cumque indigeret aqua
populus,conuenerũt aduerſum Moyſen & Aaron: 3 & verſi
in ſeditionem,dixerunt: Vtinam perijſſemus inter fratres no-
ſtros coram Domino. 4 Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in
ſolitudinem,vt & nos,& noſtra iumenta moriamur? 5 Quare
nos feciſtis aſcendere de Ægypto, & adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui ſeri
non poteſt, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, inſuper & aquam
non habet ad bibendum? 6 Ingreſſuſque Moyſes,& Aaron, dimiſſa multitudine,
tabernaculum fœderis,corruerunt proni in terram,clamaueruntq; ad Dominum,
atque dixerũt: Domine Deus audi clamorem huius populi,& aperi eis theſaurum
tuum fontem aquæ viuæ, vt ſatiati,ceſſet murmuratio eorum. Et apparuit gloria
Domini ſuper eos. 7 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen,dicens: 8 Tolle virgã,
& congrega populum,tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis,
& illa dabit aquas. Cùmque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo &
iumenta eius. 9 Tulit igitur Moyſes virgam,quæ erat in conſpectu Domini,ſicut
præceperat ei, 10 congregata multitudine ante petram,dixitque eis: Audite re-
belles & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? 11 Cùmq;
eleuaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſi-
mæ,ita vt populus biberet & iumẽta. 12 Dixitq; Dominus ad Moyſen & Aaron:
Quia non credidiſtis mihi,vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael, non introduce-
tis hos populos in Terram,quam dabo eis. 13 Hæc eſt aqua contradictionis,vbi
iurgati ſunt filij Iſrael contra Dominum, & ſanctificatus eſt in eis. 14 Miſit in-
terea nuncios Moyſes de Cades ad regem Edom,qui diceret: Hæc mandat frater
tuus Iſrael: Noſti omnem laborem qui apprehendit nos, 15 quo modo deſcende-
rint patres noſtri in Ægyptum, & habitauerimus ibi multo tempore, afflixerintq;
nos Ægyptij, & patres noſtros: 16 & quo modo clamauerimus ad Dominum, &
exaudierit nos,miſeritq; angelum,qui eduxit nos de Ægypto. Ecce in vrbe Cades,
quæ eſt in extremis finibus tuis, poſiti, 17 obſecramus vt nobis trãſire liceat per
terram tuam. Non ibimus per agros,nec per vineas, nõ bibemus aquas de puteis
tuis, ſed gradiemur via publica, nec ad dextram,nec ad ſiniſtrã declinantes,donec
tranſeamus terminos tuos. 18 Cui reſpondit Edom: Non tranſibis per me,alio-
quin armatus occurram tibi. 19 Dixeruntque filij Iſrael: per tritam gradiemur
viam: & ſi biberimus aquas tuas nos & pecora noſtra, dabimus quod iuſtum eſt:
nulla erit in pretio difficultas,tantùm velociter tranſeamus. 20 At ille reſpondit:
Non tranſibis. Statimq; egreſſus eſt obuius,cũ infinita multitudine,& manu forti,
21 nec voluit acquieſcere deprecanti, vt concederet tranſitum per fines ſuos.
quam ob rem diuertit ab eo Iſrael. 22 Cumq; caſtra moniſſent de Cades, vene-
runt in montem Hor,qui eſt in finibus terræ Edom: 23 vbi locutus eſt Dominus

ad Moyſen: 24 Pergat, inquit, Aaron ad populos ſuos: nō enim intrabit Terram,
quā dedi filijs Iſrael, eo quòd incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.
25 Tolle Aaron & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor. 26 Cumque
nudaueris patrem veſte ſua, indues ea Eleazarum filium eius: Aaron colligetur, &
morietur ibi. 27 Fecit Moyſes vt præceperat Dominus: & aſcenderunt in mon-
tem Hor coram omni multitudine. 28 Cumq; Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, in-
duit eis Eleazarum filium eius. 29 Illo mortuo in montis ſupercilio, deſcendit
cum Eleazaro. 30 Omnis autem multitudo videns occubuiſſe Aaron, fleuit ſuper
eo triginta diebus per cunctas familias ſuas.

Interpretatio litteralis.

M*Anſit populus in Cades.* Vrbs 1
in finibus Edom, vt dicitur
infra v. 16. Differt à Ca-
desbarne, qui locus in de-
ſerto Pharan; vt ſupra Num. 13.27.
Mortua eſt ibi Maria, & ſepulta in
a p. 1275, 1280. *eodem loco.* a Mors pœna primi peccati.
Sepultura, b officium pietatis, c & chari-
b p. 2045. tatis.
c p. 1614. * *Verſi in ſeditionem.* Hebr. רִיב *Rib*, 3
ſignificat litigare, contendere, increpare. 4
e p. 1679. Actus e rixæ, f ſeditionis, g iniuſtæ que- 5
f p. 1682. rimoniæ.
g p. 2154. *Vtinam periiſſemus inter fratres no-*
ſtros coram Domino. Coram Tabernacu-
h p. 1904. lo Domini, in ſeditione Core. h Actus
maledictionis. Optant ſibi malum mortis
ſub ratione boni, nempe minoris mali.
* *Ingreſſus Moyſes, & Aaron, dimiſſa* 6
multitudine Tabernaculum fœderis, &c.
i p. 1926. Docemur 1. i Eſſe Deo cultum exhiben-
dū oratione, *Clamauerunt ad Dominum.*
k p. 1943. 2. k Humilitatem in petente requiri, vt
ſuū oratio ſortiatur effectum, *Corruerunt*
l p. 1941. *proni in terram.* 3. l Deſiderium pium in
petente requiri, vt ſuum oratio ſortiatur
m p. 200. effectum, *Clamauerunt.* m Clamor vehe-
n p. 1918, 1960. mentis deſiderij ſymbolum eſt. 4. n Exte-
riores corporis actus conuenienter, in
cultū exhiberi Deo, *Corruerunt proni in*
o p. 1931. *terram.* 5. o Poſſe temporalia ad finē ho-
neſtū peti, *Aperi eis theſaurum tuum*, &c.
p p. 1932. 6. p Non ſolum pro nobis, ſed pro alijs etiā
orandum eſſe & iuſtis, & iniuſtis, *Audi*
clamorem huius populi.
* *Tolle virgam et congrega populū*, &c. 8
q p. 55. Oſtendit ſe Deus hoc facto q exorabilem,
r p. 53. r benignum, s beneficum t miſericordem,
s p. 54. u potentem, x prouidum.
t p. 56. * *Tulit virgā ſicut præceperat ei.* Innui- 9
u p. 14. tur Moyſis y obedientia erga Deum; z &
x p. 23. obedientiæ obiectum, ſuperioris præce-
y p. 2066. ptum.
z p. 2062. * *Audite rebelles & increduli.* a Poteſt 10
a p. 1895. quis alteri, quem debet corrigere, verbum
aliquod conuicioſum dicere cauſa diſci-
b p. 727. plinæ. b Sunt, cum oportet, increpationes
c p. 1682. à concionatoribus adhibendæ. Arguit
d p. 2072. Moyſes populum c ſeditionis, d & inobe-
dientiæ. Hebr. מֹרִים *Morim*, ſignificat re-
belles, & inobedientes. LXX. ἀπειθεῖς, In-
creduli, diffidentes. f Arguit etiam de- f p. 1477.
ſperationis.
Num de petra hac vobis aquam pote-
rimus eiicere? Non dubitant de diuina
potentia, ſed de futuro effectu. Vereban-
tur ne non eſſet daturus Deus aquas po-
pulo rebelli, & indigno tanti beneficij.
Sed tamen peccarunt g dubitādo de effe- g p. 159.
ctu, cùm iam Deus abſolutè aquas promi-
ſerit, *Loquimini ad petram coram eis, &*
illa dabit aquas. h Peccatum fuit infide- h p. 1415.
litatis, vt indicant verba ſequentia, *Quia*
non credidiſtis mihi.
11 * *Egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ.* i Mi- i p. 310.
raculum. k vt confirmarentur Iſraelitæ in k p. 696.
fide diuinæ potentiæ, & miſericordiæ, &
prouidentiæ; vt indicant verba ſequentia,
Vt ſanctificaretis, &c.
12 * *Quia non credidiſtis mihi, vt ſancti-*
ficaretis me coram filiis Iſrael. Indicat
Deus cur aquas dederit, nempe vt ſanctus
agnoſceretur, patiēs, miſericors, benignus.
l Digna eſt diuina bonitas, quæ ab omni- l p. 39.
bus cognoſcatur. m Finis eſt operum di- m p. 91.
uinorū gloria Dei: omnia operatur Deus
ad ſui notitiam communicandam.
Non introducetis hos populos in ter-
ram, quam dabo eis. Nō intrabitis terram
promiſſam. Docemur 1. n Ius delicto læ- n p. 1299.
ſum, pœna compenſari. 2. o Conſequi o p. 1279.
pœnas ad peccatum, quas Deus infligit.
3. p Eſſe Deum vindicem, ac vltorem ma- p p. 25.
le agentium. 4. q Superioris eſſe ſubdito- q p. 2099.
rū malefacta pœnis compenſare. 5. r Pro r p. 2104.
culpæ quantitate pœnas licitas eſſe.
13 * *Hæc eſt aqua contradictionis, vbi iur-*
gati ſunt filii Iſrael. s Vſus eſt nomina s p. 2153.
imponēdi ad rerum cognitionem traden-
dam.
Et ſanctificatus eſt in eis. t Glorifica- t p. 91.
tus. u Ex eius operibus cognoſcitur à no- u p. 29.
bis Deus, x præſertim ex miraculis. x p. 696.
14 * *Hæc mandat frater tuus Iſrael*, &c.
15 Multa nos docet verbis ſuæ legationis
16 Moyſes. 1. y Deberi conſanguineis cultū y p. 2045.
17 ſuum, *Obſecramus vt nobis tranſire li-*
ceat per terram tuam, Præſtandum hoc
obſe-

obſequium fratri tuo Iſrael. Edom, ſiue
Idumæi ab Eſau, Iſraelitæ à Iacob pro-
geniti. Eſau autem, & Iacob fratres fue-
z p.1604. runt. 2. z Miſericordiam excitari conſi-
deratione malorum, quæ ſunt in proximo,
Noſti omnem laborem qui apprehendit
a p.1937. *nos*, &c. 3. a Diſpoſuiſſe Deum multa
non niſi petẽtibus elargiri, *Quomodo cla-*
mauerimus ad Dominum, & exaudiuit
b p.1941. *nos*. 4. b Deſiderium pium in petente re-
quiri, vt ſuum oratio ſortiatur effectum,
c p.200. *Clamauerimus, & exaudiuit*. c Clamor,
d p.55. vehementis deſiderij ſymbolũ. 5. d Deum
exorabilem eſſe, *Exaudiuit nos*. 6. Eſſe
e p.23. in Deo e prouidentiam, & f beneficentiã,
f p.54. *Miſit Angelũ, qui eduxit nos de Aegypto*.
g p.116. 7. g Eſſe Angelos, & h Moueri de loco ad
h p.119. locum, & i Ad homines mitti, & k Ab An-
i p.344. l gelis homines cuſtodiri, *Miſit Angelum,*
k p.345. *qui eduxit nos*. 8. † Amicitiæ actum eſſe
† p.1594. beneficẽtiam, *Obſecramus vt nobis tran-*
l p.1860. *ſire liceat per terram tuam*, &c. 9. l Non
eſſe res alienas ſurripiendas, *Non ibimus*
per agros, &c.
* *Non tranſibis per me, alioquin ar-* 18
m p.2434. *matus occurram tibi*. Præſefert m inhu-
n p.1675. manitatem, & n voluntatem iniuſti belli,
o p.2166. contra charitatem, & o obdurationem
contra miſericordiam.
* *Si biberimus aquas tuas, dabimus quod* 19
p p.1787. *iuſtum eſt*. &c. Indicatur p contractus em-
q p.1800. ptionis, & venditionis. & q ius alterius
compenſandum, iuſtumq; faciendum eſſe
r p.1775. debiti ſolutione. & r virtus iuſtitiæ, incli-
nans ad faciendum iuſtum.
s p.2434. * *Non tranſibis*. s Inhumanitas, & 20
t p.2256. t pertinacia, & u obduratio contra miſe- 21
u p.2166. ricordiam.
x p.1675. *Statimque egreſſus eſt obuius*, &c. x Vo-
luntas iniuſti belli.
Quamobrem diuertit ab eo Iſrael.
y p.1761. y Cautio.
* *Pergat Aaron ad populos ſuos*, &c. 24
Geneſ.25.8. dictum eſt hac phraſi ſignifi- 25
z p.131. cari z immortalitatem animorum. Mors 26
a p.1273. Aaron, a non ſolum in pœnam peccati 27
b *Vide ſup.* originalis; b ſed etiam in pœnam incre- 28
v.12. litt. n, dulitatis, *Non enim intrabit terram,* 29
o, p, q, r, *quam dedi filijs Iſrael, eo quod incredu-*
lus fuerit ori meo, ad Aquas contradictio-
nis. Vide ſupra v.12.
Fecit Moyſes vt præceperat Dominus.
p p.2066, p Obedientia.
2062. * *Fleuit ſuper eo triginta diebus*. Actus 30
q p.231. q triſtitiæ, & r miſericordiæ, & s cultus
r p.1614. debiti Summo Sacerdoti.
s p.2052.

Interpretatio allegorica.

ALlegoriam in hoc capite haberi de
Chriſti, & Eccleſiæ myſterijs indicat
Paulus 1. Cor. 10.6. *Omnes eumdem po-*
tum ſpiritualem biberunt: (bibebant autem
de ſpiritali, conſequente eos, petra: petra
autem erat Chriſtus) &c. *Hæc autem om-*
nia in figura contingebant illis. Interpre-
tandum ergo myſticè eſt totum caput de
Chriſto, & Eccleſia.
2 * *Cum indigeret aqua populus*, &c. a Po- a p.1194.
pulus indigens aqua, eſt hominum gene- 1266.
ratio carens diuina gratia, quã in Adamo
amiſit. b Populus rebellis, eſt Hominum b p.1264.
genus, quotidie peccans, & à Deo recedẽs.
Aqua quatenus refrigerat, diuinæ gratiæ
ſymbolum eſt, Iſa.12.3. Io.4.14. Dionyſ.
cæl. Hier. c.2. Recedere à Deo, ac rebella-
re, eſt in culpam incidere, Dei legem non
obſeruare, Pſal.43.19. Sap.3.10.
6 * *Domine Deus, audi clamorem huius*
populi, &c. c Moyſis, & Aaronis ad Deum c p.450.
preces pro aqua; figurarunt Iuſtorum, ac
Prophetarum preces ante Chriſti aduen-
tum, eius aduentum, & gratiam Euange-
lij poſtulantium. Fuit Chriſti aduentus à
priſcis Patribus expectatus.
11 * *Cum eleuaſſet Moyſes manum, per-*
cutiens virga bis ſilicem, egreſſa ſunt aquæ
largiſſimæ, &c. d Moyſes, eſt Deus Pater; d p.565,
qui tradidit Filium in mortem. e Eſt ipſe 566.
Chriſtus, quatenus mortuus eſt, quia ipſe e p.563.
voluit. Virga, Dei voluntas, quatenus pec-
cata vlciſcens, & quatenus potens. nam
virga vltionis ſymbolum, Num. 24.17.
2. Reg.7.14. Iob 21.9. Prou. 13.24. & 22.8.
& potẽtię, Ezech.19.12, 14. f Crucis quo- f p.544.
que figura fuit virga percutiens petram;
quia Crux mortem intulit Chriſto. Petra,
Chriſti ſymbolum, 1. Cor.10.6. Cant.2.14.
Bina percuſſio eſt Chriſti mors bis volita,
nempe g & ab æterno decreta in redem- g p.543.
ptionem noſtrorũ delictorum, h & in tem- h p.565,
pore ſtatuto à Chriſto Deo Patri oblata. 566.
i Vel Bina virgæ percuſſio, eſt geminum i *Aug. l.4.*
Crucis lignum, per quod Filius Dei mor- *in Num.*
tuus eſt. k Aquæ autem largiſſimæ, ſunt *q.35.*
Sacramenta gratiam producentia. quæ è k p.560,
Chriſti latere profluxerunt. 577.749.
14 * *Miſit interea nuncios Moyſes de* *c. In quod.ũ,*
Cades ad Regem Edom, &c. Idumæa fi- *de celebrat.*
gura fuit Gentilitatis, Pſal.59.11. ex Aug. *Miſſ.*
Iſa.11.14. Nuncij, ſiue Angeli ſunt Sacer-
dotes, prædicatores, diuinæ legis interpre-
tes, Malach.2.7. & 3.1. Ergo 1. l Ea Moy- l p.1429.
ſis miſſio, vocationis gentium figura fuit,
& miſſionis à Chriſto in omnes gentes, vt
prædicaretur à ſuis diſcipulis Euangelium
17 omni creaturę. * 2. m Quod Iſraelitę aiũt, m p.1379.
19 *Nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram de-*
clinabimus, figurata eſt Chriſtianorum
vita, & doctrina maximè rationi conſona.
quod eſt maximum ſignum legem Chriſti
20 eſſe a Deo. * 3. n Quod Rex Edom n p.886.
noluit Iſraelitis tranſitum concedere per
terram ſuam, & obuiam proceſſit ad im-
pediendum: figuratæ ſunt perſecutiones
Principum Ethnicorum contra Euangelij
prædi-

o p.909, 2200. prædicatores. 4. o Quod diuertit Iſrael à Rege Edom; Catholicorum prædicatorum humilitatem, & patientiam ſignificauit: & indicauit eſſe interdum licitum perſecutores fugere.

* *Pergat Aaron ad populos ſuos*, &c. 24 Moyſes legis veteris figura fuit, 2.Cor.3.7,13,15. Aaron, primus vnctus in Sacerdotem in lege veteri, ipſum legis veteris Sacerdotiũ figurauit, Hebr.7.11.Hieron. Beda, Ambroſ. Auguſt. in Sylua Allegor. p p.452, 1430. *Ibid. apud Gloſſ.* Ergo 1. p quatenus Moyſes, & Aaron increduli fuerunt ad aquas contradictionis, figurarunt Iudæos, qui noluerunt credere Crucifixo. 2. Mors Aaron Sacerdotis, cui negatur à Deo ingreſſus in terram promiſſam; q figurauit, Cæremonias veteris legis, quæ Chriſti quædam figuræ erant, duraſſe vſque ad aduentũ Chriſti, eiuſque paſſione conſummatas ceſſaſſe. q p.864. & , r Poſt Euangelij promulgationem licitè legalia ſeruari non poſſe. r p.865. & , s Chriſti aduentum Iudæis ob eorum malitiam, ſcandali, ac ruinæ occaſionem fuiſſe. s p.452. & , t Iudæos, ac eorum Synagogam à Deo deſertam, ac reprobatam eſſe. t p.1431.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

SVMMA.

1. Rex Arad prædam ex Iſraelitis victis reportat: qui rurſus ab Iſraelitis voto facto debellatur. 2. Pertæſus itineris populus contra Deum murmurat: mordetur ab ignitis ſerpentibus: ænei ſerpentis aſpectu ſanantur. 3. A v.10. Vagatur populus per ſolitudinem: miraculoſi putei aquis reficitur. 4 A v.21. Pugnat Iſrael contra Sehon regem Amorrhæorum: & victor poſſidet terram illius. 5. A v.33. Pugnat & contra Og regem Baſan, & victor poſſidet terram illius.

1 QVod cùm audiſſet Chananæus rex Arad, qui habitabat ad me-
ridiem, veniſſe ſcilicet Iſrael per exploratorum viam, pugna-
uit contra illum, & victor exiſtens, duxit ex eo prædam.
2 At Iſrael voto ſe Domino obligans, ait: Si tradideris popu-
lum iſtum in manu mea, delebo vrbes eius. 3 Exaudiuitque
Dominus preces Iſrael, & tradidit Chananæum, quem ille
interfecit ſubuerſis vrbibus eius: & vocauit nomen loci illius
Horma, id eſt, anathema. 4 Profecti ſunt autem & de monte Hor, per viam quæ
ducit ad Mare rubrum, vt circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum
itineris ac laboris: 5 locutuſque contra Deum & Moyſen, ait: Cur eduxiſti nos
de Ægypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra
iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. 6 Quamobrem miſit Dominus in populum
ignitos ſerpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, 7 venerunt ad Moy-
ſen, atque dixerunt: Peccauimus, quia locuti ſumus contra Dominum & te: ora vt
tollat à nobis ſerpentes. Orauitq; Moyſes pro populo, 8 & locutus eſt Dominus
ad eum: Fac ſerpentem æneum, & pone eũ pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum,
viuet. 9 Fecit ergo Moyſes SERPENTEM AENEVM, & poſuit eum
pro ſigno: quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur. 10 Profectique filij Iſrael
caſtrametati ſunt in Oboth. 11 Vnde egreſſi fixere tentoria in Ieabarim, in ſoli-
tudine, quæ reſpicit Moab contra orientalem plagam. 12 Et inde mouentes, ve-
nerunt ad Torrentem Zared. 13 Quem relinquentes caſtrametati ſunt contra
Arnon, quæ eſt in deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi: ſiquidem Arnon ter-
minus eſt Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos. 14 Vnde dicitur in libro
bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon.
15 Scopuli torrentium inclinati ſunt, vt requieſcerent in Ar, & recumberent in
finibus Moabitarum. 16 Ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Do-
minus ad Moyſen: Congrega populum, & dabo ei aquam. 17 Tunc cecinit Iſrael
carmen iſtud: Aſcendat puteus. Concinebant: 18 Puteus, quem foderunt princi-
pes, & parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis ſuis. De ſolitu-
dine Matthana. 19 De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth. 20 De Ba-
moth, vallis eſt in regione Moab, in vertice Phaſga, quod reſpicit contra deſertũ.
21 Miſit autem Iſrael nuncios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens: 22 Obſe-
cro vt tranſire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas,
non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec tranſeamus terminos
tuos.

tuos. 23 Qui concedere noluit vt tranſiret Iſrael per fines ſuos:quin potiùs exer-
citu congregato, egreſſus eſt obuiam in deſertum, & venit in Iaſa, pugnauitque
cõtra eum. 24 A quo percuſſus eſt in ore gladij,& poſſeſſa eſt terra eius ab Arnon
vſque Ieboc,& filios Amnon:quia forti præſidio tenebantur termini Ammonita-
rum. 25 Tulit ergo Iſrael omnes ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amor-
rhæi, in Heſebon ſcilicet, & viculis eius: 26 Vrbs Heſebon fuit Sehon regis
Amorrhæi,qui pugnauit contra regem Moab: & tulit omnem terram,quæ ditio-
nis illius fuerat, vſque Arnon. 27 Idcirco dicitur in Prouerbio: Venite in Heſe-
bon, ædificetur, & conſtruatur ciuitas Sehon: 28 Ignis egreſſus eſt de Heſebon,
flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelſo-
rum Arnon. 29 Væ tibi Moab, periſti popule Chamos. Dedit filios eius in fugã,
& filias in captiuitatem,regi Amorrhæorum Sehon. 30 Iugum ipſorum diſperijt
ab Heſebon vſque Dibon,lapſi peruenerunt in Nophe,& vſque Medaba. 31 Ha-
bitauit itaque Iſrael in Terra Amorrhæi. 32 Miſitque Moyſes qui explorarent
Iazer:cuius ceperunt viculos,& poſſederunt habitatores. 33 Verteruntque ſe,&
aſcenderunt per viam Baſan, & occurrit eis Og rex Baſan cum omni populo ſuo,
pugnaturus in Edrai. 34 Dixitque Dominus ad Moyſen: Ne timeas eum,quia in
manu tua tradidi illum,& omnem populum,ac terram eius:facieſq; illi ſicut feciſti
Sehon regi Amorrhæorum habitatori Heſebon. 35 Percuſſerunt igitur & hunc
cum filijs ſuis, vniuerſumque populum eius vſque ad internecionem, & poſſede-
runt terram illius.

Interpretatio litteralis.

VEniſſe Iſrael per exploratorum 1
viam. An ſermo eſt de via mul-
tis ante annis ob exploratori-
bus facta è Cadesbarne: cuius
viæ memoria erat apud Iſraelitas? An de
via à nouis exploratoribus facta,quos for-
tè præmiſerant Iſraelitæ, & Rex Arad
deprehenderat?
a p.1675. *Pugnauit contra illum. a* Iniuſto bello.
* *Iſrael voto ſe Domino obligans, ait,* 2
b p.1676. &c. *b* Iuſtum erat Iſraelitarum bellum,
c p.1977. ac licitum: *c* proinde licitum votum fuit,
& de meliori bono, quatenus prædam li-
citam Deo deuouerunt,priuantes ſe bonis
debellatorum, & offerentes illa Deo.
* *Exaudiuit Dominus preces Iſrael.* 3
d p.55. *d* Deus exorabilis.
Tradidit Chananæum. Chananæi dicti
ſeptem gentes,ad quas delendas introdu-
cti ſunt à Deo Iſraelitæ, & peculiariter
vna gens ex illis ſeptem. Auguſt. in Ioſue
l.6.q.15.
Quem ille interfecit, ſubuerſis vrbibus
e p.1979. *eius,* vt vouerat. *e* Sunt Deo reddenda,
quæ voueris.
Vocauitque nomen loci illius Horma,
id eſt, anathema. Vulgata addit *anathe-*
ma, ad explicandam vocem hebraicam.
Anathema, idem eſt, quod execrandum,
exciſione dignum, & ſeparatione, & Deo
conſecratum. nam *Hharam*, hebræum,
eſt excidere,occidere,corrumpere, perde-
re; eſt & deuouere, & conſecrare; quia
plurima, quæ Deo offerebantur, occide-
f p.2153. bantur. *f* Impoſitum eſt nomen *Horma,*
ei loco ad memoriam internecionis ex vo-
to factæ.

4 * *Vt circuirent terram Edom.* Ne occa-
ſionem haberent bellandi contra fratres.
g Tentationum occaſiones vitandæ. g p.914.
Et tædere cæpit populum itineris, ac la-
boris. Actus *h* triſtitiæ, *i* ac acediæ: quem h p.216.
cauſabat labor, *k* & dilatio in aſſequendo i p.220.
bono, quod expectabant, nempe terram k p.227.
promiſſam. *l* Illicita triſtitia, & acedia, l p.1657.
quæ à bono opere retrahit.
5 * *Locutuſq; cõtra Deum,et Moyſen,*&c.
m Origo eſt acedia plurimorum peccato- m p.1658.
rum. Multa enim malo fiunt vel triſtitia
impellente, vel vt ipſa vitetur. Malum,
quod fecerunt Iſraelitæ fuit, *n* Querimo- n p.2154.
nia iniuſta, *o* & peccatum ingratitudinis, o p.2086.
p & detractionis. *q* Ingratitudinis actus p p.1898.
eſt, Beneficium quaſi maleficiũ reputare, q p.2091.
Cur eduxiſti nos, &c. *r* &, Vituperare be- r p.2091.
neficium, *Nauſeat anima noſtra ſuper ci-*
bo iſto leuiſſimo.
6 * *Quamobrem miſit Dominus in popu-*
lum ignitos ſerpentes, &c. Docemur 1.
s Conſequi pœnam ad peccatum. 2. *t* Ius s p.1279.
delicto læſum pœna cõpenſari. 3. *u* Deum t p.1739.
eſſe vindicem, ac vltorem male agẽtium. u p.25.
4. *x* Etiam multitudinem eſſe puniẽdam, x p.2101.
cum contingit multitudinem peccare.
5. *y* Pro culpę quãtitate pœnas licitas eſſe. y p.2104.
Ignitos ſerpentes. Ardorem morſu infe-
rentes quaſi ignis. Vel, Ignis ſcintillas
emittentes.
7 * *Ad quorum plagas, & mortes pluri-*
morum,venerunt ad Moyſen,&c. *z* Con- z p.1928.
gruum eſt pro noſtris neceſſitatibus San-
ctos ad intercedendum Deo aduocare,
Ora, vt tollat à nobis ſerpentes.
Peccauimus, quia locuti ſumus, &c.
Doce-

a p. 781. Docemur 1. *a* Pœnitentiam agẽdam eſſe,
b p. 784. vt peccatorum remiſſio recipiatur. 2. *b* So-
lere timorem ſeruilem ſuppliciorum re-
c p. 803. trahere homines à peccatis. 3. *c* Veram
pœnitentiam confeſſionem ipſam pecca-
torum includere, cum oportuerit, excuſa-
tiones excludere.
Orauitq; Moyses pro populo. Indicatur
d p. 2346. 1. *d* Moyſis manſuetudo, qui non iraſcitur
e p. 1532. in populum, ſed orat pro illo. 2. *e* Chari-
tatem ad inimicos ſe extendere. quatenus
eſſe animo parati tenemur ad diligendos
actu inimicos, & ad benefaciendum illis,
ſi occurrat neceſſitas. 3. Amicitiæ actum
f p. 1569. eſſe *f* beneuolentiam, *g* & beneficentiam.
g p. 1594. 4. *h* Charitatis actum eſſe, miſericordiam.
1605, 1606. 5. *i* Non ſolum pro nobis, ſed pro alijs etiã
h p. 1603. orandum eſſe & iuſtis, & iniuſtis, & ami-
i p. 1932. cis, & inimicis noſtris. 6. *k* Poſſe tempo-
k p. 1931. ralia ad finem honeſtum peti, vt fuit ſani-
tas à morſu ſerpentium.
* *Et locutus eſt Dominus ad eum*, &c. 8
l p. 55. Intelligimus ex his 1. Deum *l* exorabilem, 9
m p. 53. *m* & benignum, *n* & miſericordem, *o* &
n p. 56. beneficum, *p* & prouidum eſſe. 2. *q* Diſpo-
o p. 54. ſuiſſe Deum multa non niſi petentibus
p p. 23. elargiri.
q p. 1927. * *Vnde dicitur in libro bellorum Do-* 14
mini: Sicut fecit in Mari rubro, &c. Lo- 15
cus eſt valde obſcurus: opus eſt cõiecturis.
Nobis illa probatur. Peruenerant Iſraeli-
tæ ad Amorrhæos: probabile eſt, hoſtes
exiſſe obuiam, & perſecutos fuiſſe Iſraeli-
tas; hos autem non potuiſſe euadere pro-
pter ſcopulos, & torrentes Arnon, qui op-
r p. 310. poſiti fugam impediebant; *r* proinde re-
nouaſſe Deum miraculum maris rubri;
torrentes, & ſcopulos ſuo receſſu Iſraelitis
viam præbuiſſe. Innuere hoc miraculum
videtur Dauid illis verbis: Mõtes exulta-
ſtis ſicut arietes, & colles ſicut agni ouiũ.
Ita Iſraelitę euadentes, requieuerũt, id eſt,
† Vide c. caſtrametati ſunt in † Ar. Liber bellorum
4983. Domini non extat, ſicut nec multi alij, qui
in ſacris Scripturis citantur. Materia eius
libri videntur fuiſſe bella, quæ Deus pro
Iſraelitis geſſit conterendo eorum perſe-
cutores, vt contriuit in Mari rubro exer-
s p. 23, 380, citum Pharaonis. *s* Innuitur peculiaris
899. Dei prouidentia erga Iſraelitas, & diuina
protectio.
* *Ex eo loco apparuit puteus, de quo lo-* 16
cutus eſt Dominus, &c. Senſus, quem pro- 17
babiliter conijcimus, ille eſt: Ex Ar per- 18
uenerunt Iſraelitæ in locum, vbi nõ erant
aquæ. Iubet Deus congregari populum, &
Moyſen cum principibus populi ſuis vir-
gis percutere terram. Effoditur miraculo-
sè puteus, & aquam præbet. Quare cecinit
præ lætitia populus: Aſcendat puteus, &c.
t p. 310. Innuitur *t* miraculum, *u* & Dei prouiden-
u p. 23, 380. tia, *x* ac beneficentia.
x p. 54. * *Obſecro vt tranſire mihi liceat per* 22
terram tuam. *y* Inuitat ad beneficentiam, y p. 1594.
amicitiæ effectum.
Non declinabimus in agros, & vi-
neas, &c. Docet, *z*. Non eſſe aliena ſurri- z p. 1860.
pienda.
23 * *Qui concedere noluit*, &c. *a* Inhuma- a p. 2434.
nitas, *b* & obduratio contra miſericordiã. b p. 2166.
Quin potius exercitu congregato, &c.
c Iniuſtum bellum. c p. 1675.
24 * *A quo percuſſus eſt in ore gladii*, &c.
Docemur 1. *d* Eſſe poſſe iuſtum bellum. d p. 1676.
2. *e* Licere inuaſorem interficere ad tuen- e p. 1849.
dam vitã: ſi inuaſus in ſe defendendo æqui
modi limites non excedat. 3. *f* Licitum f p. 2095.
eſſe iniurias vlciſci ad remouendum no-
cumenta. 4. † Eſſe ius gentium, *Poſſeſſa* † p. 1784.
eſt terra illius.
25 * *Habitauit in vrbibus Amorrhæi, in*
26 *Heſebon ſcilicet, et viculis eius.* Heſebon
27 fuit Moabitarum, deinde Amorrhæorũ,
28 poſtremo Iſraelitarum, à tribu Ruben
29 Leuitis tradita, c. 5053. Hæc hiſtoria
30 traditur hoc in loco. *Dicitur in Prouer-*
31 *bio.* Vulgata cantilena, c. 2124. *Ædifice-*
tur, & conſtruatur ciuitas Sehon, &c.
Poſſideat illam Sehon. Inde excurrens
Sehon incendit Ar Moabitarum, & de-
bellauit Moabitas, quorum Deus erat
Chamos. *Iugum ipſorum diſperijt*, &c.
Perijt dominium Moabitarum. Iugi im-
poſitio ſymbolũ eſt præcipientis, ac man-
dantis, Act. 15. 10. *Laſſi peruenerunt in*
Nophe, & vſque Medaba. In has vrbes
è fuga ſe receperunt.
32 * *Miſit Moyses qui explorarent Iazer.*
g Actus prouidẽtiæ, *h* & Cautionis. Iazer, g p. 1759.
vrbs Amorrhæorum, ad ſolis occaſum h p. 1761.
trãs Iordanem, diſtans ab Heſebon quin-
decim millibus, Adrich. in Gad n. 24.
33 * *Baſan*, Regio fœcundiſſima trans Ior-
danem, Adrich. in Manaſſe n. 23.
Pugnaturus in Edrai. *i* Iniuſto bello. i p. 1675.
34 * *Ne timeas eum, quia in manu tua tra-*
didi illum, &c. Docemur 1. *k* Eſſe actum k p. 247.
audaciæ timori contrarium, cum malum
terribile proſequimur ad bonum obtinen-
dum, *Ne timeas eum.* 2. *l* Audaciæ cau- l p. 248.
ſam eſſe ſpem, *Quia in manu tua tradidi*
illum. 3. *m* Licitum eſſe aggredi ardua m p. 2213.
ex fiducia, quia adſunt auxilia diuina ad
exequendum, *In manu tua tradidi illum.*
4. *n* Eſſe timorem, quo horret animus pe- n p. 238.
riculũ imminens mali, *Ne timeas.* 5. *o* Illi- o p. 2199.
citum eſſe timorem, qui diuertit ab ijs,
quæ ratio dictat eſſe proſequenda, *Ne ti-*
meas eum, &c. 6. *p* Frænari timorem pro- p p. 1472.
poſitione facultatis, & auxiliorum ad pe-
ricula vitanda, *Quia in manu tua*, &c.
7. *q* Deum eſſe Dominum omnium, *Quia* q p. 22.
in manu tua tradidi illum, &c. 8. Eſſe
35 iuſtum bellum, * *Percuſſerunt hunc cum*
filiis ſuis, &c. 9. *r* Eſſe ius gentium, *Poſſe-* r p. 1784.
derunt terram illius.

Inter-

Interpretatio myſtica.

1 *CHananæus Rex Arad pugnauit cō-* 1
tra Iſrael,& victor exiſtens,duxit
ex eo prædam,&c. Bella,quę in Scripturis
ſanctis narrantur ab Iſraelitis geſta contra
Infideles,figuras fuiſſe bellorum ſpiritua-
lium, quibus quotidie Chriſti Eccleſia
certat cōtra hoſtes fidei,ac virtutis; innuit
Paulus 1.Cor.10.11. & docent Origenes
hom.15. in Ioſue, Greg.23.q.1.c.1. & alij
Patres in Sylua Alleg. v. Bellare. Ergo
a p.881. 1. *a* Chananæus Rex Arad, eſt Diabolus.
b p.880. 2. *b* Iſrael,ſunt Fideles. 3. *c* Bellum,ſunt
c p.882, tentationes & ipſius Diaboli, & concupi-
888, 892, ſcentiarum noſtrarum. 4. *d* Victoria Dia-
1257. boli, eſt hominis conſenſus in peccatum.
d p.1266. 5. *e* Præda, ſunt effectus peccati,& reatus
e p.1267, æternæ pœnæ. * 6. *f* Votum,quo ſe Iſrael 2
1276. Domino obligat; eſt Dolor de peccatis.&
f p.412. propoſitum ſatisfaciendi,ac vitandi occa-
781, 782. ſiones peccandi. 7. Vrbium ſubuerſio,
800, 801, *g* eſt vera Pœnitentia, *h* & ſenſuum mor-
802. tificatio, & purgatio vitiorum.
g p.781.
h p.2257. * 2 *Et tædere cæpit populum itineris,ac* 4
laboris, &c. Interpretationem myſticam
huius loci ipſe Chriſtus nobis indicat
Ioan.3.14.Sicut Moyſes exaltauit ſerpen-
tē in deſerto; ita exaltari oportet Filium
hominis: vt omnis,qui credit in ipſum,nō
pereat,ſed habeat vitā æternam. Sic enim
Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum
vnigenitum daret: vt omnis,qui credit in
eum,non pereat,ſed habeat vitā æternam.
i p.1198, Ergo * 1. *i* Murmuratores contra Deum, 5
1199. quos tædere cæperat itineris, ac laboris;
figurarunt omnes peccatores, quatenus
auertuntur à via mādatorum diuinorum.
k p.888, * 2. *k* Serpentes igniti, qui in pœnam 6
892. murmurationis immittuntur; ſunt actus
concupiſcentiarum, qui à Diabolo exci-
l p.1281. tantur in impijs, *l* permittente Deo in pa-
tratorū ſcelerum pœnam. Igniti ſerpen-
tes ſunt tum quatenus ardorem excitant
concupiſcentiarum, tum quatenus, cum
adeſt conſenſus volūtatis, reum hominem
m p.1272. reddunt ignis æterni. 3. *m* Plagæ, *n* ac
n p.1266. mortes Iſraelitarum: peccata ſunt, *o* &
o p.1283. æterna damnatio. * 4. Quatenus Iſrae- 7
p p.781. litæ confeſſi ſunt peccatum; *p* Pœnitentiā
q p.779. figurarunt, *q* & Sacramentū Confeſſionis.
r p.778. 5. *r* Moyſis oratio, ſignificauit ſacramen-
talem Sacerdotis abſolutionem, ad quam
s p.544. peccatorū remiſſio conſequitur. * 6. *s* Ser- 8
pens æneus, Ieſu Chriſti figura fuit de 9
Cruce pendentis. Serpens enim peccatoris
ſymbolum eſt, Pſal.57.5.& 139.4. Eccli.
12.13. Chriſtus autem figuram quidem
peccatoris aſſumpſit,quatenus carnē mor-
talem induit, & pœnas in ſe noſtrorum
ſcelerum ſuſcepit. Verus autem ſerpens
non fuit, quia nullum vnquam peccatum
fecit.

3 *Fac ſerpentem æneum, & pone eum*
pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eū, viuet.
Fecit ergo Moyſes ſerpentem æneum, &
poſuit eum pro ſigno: quem cum percuſſi
aſpicerent,ſanabantur. His verbis multa
dogmata myſticè confirmātur. 1. *a* Ieſum a p.433,
Chriſtum eſſe verum hominem, verum 434.
corpus humanum ſumpſiſſe ex ſtirpe Adæ
peccatoris, *Fac ſerpentem.* 2. *b* Fuiſſe b p.449.
Chriſti primum aduētum priſcis patribus
promiſſum. Promittitur myſticè Moyſi,
Fac ſerpentem æneum,&c. 3. *c* Chriſtum c p.494.
ſumma innocentia præditum,& impecca-
bilem fuiſſe. Serpens æneus non habet ve-
nenum, *Fac ſerpentem æneum.* 4. *d* Hu- d p.530.
manū à Filio Dei corpus paſſibile aſſum-
ptum fuiſſe, *Fac ſerpentem*. Serpens ſym-
bolum peccatoris, vt ſupra dictum eſt.
Paſſibilitas pœna peccati. 5. *e* Exhibuiſſe e p.531.
ſe Chriſtum verum hominem, verè paſſio-
nes humanas ſuſtinendo, *Serpentē æneum*,
vt ſupra. 6. *f* Paſſiones humanas Chri- f p.534.
ſtum non ex vllo peccati debito, ſed ex
propria voluntate ſuſcepiſſe. & *g* Paſſum g p.563.
eſſe, quia ipſe voluit, *Fac ſerpentem*.
Moyſes, Chriſti figura fuit, 1.Cor.10.2.
Hebr.3. Ipſe ſerpentem fecit. 7. *h* Chri- h p.565,
ſtum Dominum ex Patris obediētia mor- 566.
tuum eſſe. & Traditum eſſe in mortem à
Patre, *Locutus eſt Dominus ad eum: Fac*
ſerpentem. 8. *i* Congruū fuiſſe Chriſtum i p.548.
verum Deum in Cruce mori, *Pone eum*
pro ſigno. Sicut Moyſes eleuauit ſerpentē,
ſic exaltari oportet filium hominis, Io.3.
9. *k* Infundi nobis gratiam iuſtificantem k p.573.
ex meritis Chriſti. &, *l* Chriſti paſſionem l p.583.
noſtram redemptionem fuiſſe. &, *m* Libe- m p.584.
ratos nos eſſe per Chriſti paſſionem à pec-
cato, *Quem cum percuſſi aſpicerent, ſana-*
bantur. 10. *n* Eſſe fidem neceſſariam ad n p.1342.
ſalutem. Non ſanabantur,niſi qui aſpicie-
bant ſerpentem,id eſt, Non ſaluantur,niſi
qui in Chriſtum,& eius mortem credunt.
Proinde 11. *o* Ad remiſſionē peccatorum o p.408.
recipiendam neceſſarium eſſe motū fidei.
&, *p* Fidei motum diſpoſitionem eſſe ad p p.783.
pœnitentiam.
16 * 4 *Ex eo loco apparuit puteus*, &c.
17 Puteus, Scripturæ ſacræ ſymbolum eſt,
18 Cant.4.15. ex Gregorio. Aqua,quatenus
ſitim ſedat, ſapientiæ, verique ſymbolum
eſt, quod præcipuum hominis deſiderium
explet,quod eſt ad intelligendū, Pſal.41.2.
Cant.3.12.Eccli.15.3. Dion.cæl.Hier.c.2.
Quatenus aqua profunditatem & perſpi-
cuitatem habet in puteis, magnā ſapien-
tiam ſignificat, Prou.18.4.& 20.5.& 27.19.
Eccli.24.41. Iſa.11.9. Ergo 1. *a* Puteus in a p.1356,
deſerto,eſt Scriptura ſacra in hac peregri- 1361.
natione. quæ diuinæ doctrinæ aquam no-
bis exhibet, neceſſariæ tum ad credēdum,
tū ad agendum,vt ſalui ſimus. 2. Baculus,
miniſteriū ſignificat, Tob.5.23.Pſal.22,4.

Iſa.36.6. Dator legis eſt Ieſus Chriſtus.
Principes ſunt Prophetæ, Apoſtoli, Do-
ctores Eccleſię. Docemur myſticè Doctri-
nam fidei, & eius ad nos intelligentiam,
Chriſti, Apoſtolorum, Doctorum opera
deriuari. Confirmari myſticè poſſunt ea
b p.1351. dogmata. 1. *b* Fidem eſſe donum Dei ex
c p.1353. merito Chriſti. 2. *c* Fidem eſſe ab Eccleſia
d p.1354. tanquam à proponente. 3. *d* Eſſe homini-
bus propoſitionem Eccleſiæ neceſſariam.
e p.634, 4. *e* Eſſe à Chriſto Eccleſiæ ad docendum
637, 638. tributos Apoſtolos, Doctores, Prophetas.
f p.700. 5. *f* Eſſe verbi miniſtros in Eccleſia.
g p.1358, 6. *g* Eſſe doctrinam fidei Decreta ſacro-
1359, 1360. rum Conciliorum, & Summorum Ponti-
ficum, & communis Doctorum conſenſus
de credendis. Hæc myſticè indicant ea
verba: *Puteus, quem foderunt principes,*
& parauerunt duces multitudinis in da-
tore legis: & in baculis suis.
21 * 5 *Miſit Iſrael nuncios ad Sehon re-*
22 *gem Amorrhæorum*, &c. *h* De interpre- h *Vide ſup.*
23 tatione myſtica huius loci dictū eſt c.20. *c.20. à v.14.*
in allegoria à v.14. *litt. l, m, n.*
24 * 6 *A quo percuſſus eſt in ore gladii,*
& poſſeſſa eſt terra eius, &c. Iſrael, Fide-
lium figura fuit, Rom.9.5,6,7. Gal.6.16.
i Bellum gerit Iſrael contra Amorrhæos, i p.882.
quatenus fidem Chriſtianam prædicando,
Gentilium Idololatriam, & errores impu-
gnat. Illas interficit, quatenus veterem vi-
tam, & vitia in illis per fidem, ac Baptiſ-
mum exterminat. Amorrhæorum terram
poſſidet, quatenus Gentiliū Philoſophiam
in Chriſtianæ religionis vſum, ac ſerui-
tium conuertit.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

S V M M A.

1. Balac rex Moabitarum miſſis nunciis cum ſenioribus Moabitarum & Madianitarum, arceſſit Balaam ariolum ad maledicendum populo Dei. 2. Balaam, conſulto Deo, reſpondet ſe à Deo prohibitum ne cum illis eat. 3. Mittit alios nuncios Balac: & rurſum Balaam conſulit Deum: permittit Deus ire, modò non aliud loquatur, quàm quod ipſe Deus ſuggeſſerit. 4. Impedit Angelus iter, apparens primum aſinæ, cui Balaam inſidebat, deinde ipſi Balaam; cui rurſum præcipit ne aliud loquatur, quàm ipſe ſuggeſſerit. 5. Congreditur Balaam cum Balac: à quo muneribus excipitur, & ad maledicendum Iſraeli ducitur.

1 PRofectique caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab, vbi trās
Iordanem Iericho ſita eſt. 2 Videns autē Balac filius Sephor
omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhæo, 3 & quòd pertimuiſ-
ſent eum Moabitæ, & impetum eius ferre nō poſſent, 4 dixit
ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui
in noſtris finibus commorantur, quo modo ſolet bos herbas
vſque ad radices carpere. Ipſe erat eo tempore rex in Moab.
5 Miſit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui
habitabat ſuper flumen terræ filiorū Ammon, vt vocarent eum, & dicerent: Ecce
egreſſus eſt populus ex Ægypto, qui operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra me.
6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quo modo poſſim
Percutere & eiſcere eum de terra mea. noui enim quòd benedictus ſit cui benedi-
xeris, & maledictus in quem maledicta congeſſeris. 7 Perrexeruntque ſeniores
Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretiū in manibus. Cumq;
veniſſent ad Balaam, & narraſſent ei omnia verba Balac: ille reſpondit: Manete
hic nocte, & reſpondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud
Balaam, venit Deus, & ait ad eum: 9 Quid ſibi volūt homines iſti apud te? 10 Re-
ſpondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum miſit ad me, 11 dicens: Ecce popu-
lus qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuperficiē terræ: veni, & maledic ei, ſi quo
modo poſſim pugnans abigere eum. 12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum
eis, neque maledicas populo: quia benedictus eſt. 13 Qui manè conſurgens dixit
ad principes: Ite in terrā veſtram, quia prohibuit me Dominus venire vobiſcum.
14 Reuerſi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiſcū. 15 Rur-
ſum ille multò plures & nobiliores quàm antè miſerat, miſit. 16 Qui cùm veniſ-
ſent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:
17 paratus ſum honorare te, & quidquid volueris dabo tibi: veni, & maledic po-
pulo iſti. 18 Reſpondit Balaam: Si dederit mihi Balac plenam domum ſuā argenti
& auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus
loquar.

Digitized by Google

loquar. 19 Obſecro vt hic maneatis etiam hac nocte, & ſcire queam quid mihi
rurſum reſpondeat Dominus. 20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte,& ait ei: Si
vocare te venerunt homines iſti, ſurge,& vade cum eis: ita duntaxat,vt quod tibi
præcepero,facias. 21 Surrexit Balaam manè,& ſtrata aſina ſua profectus eſt cum
eis. 22 Et iratus eſt Deus. Stetitq; angelus Domini in via contra Balaam,qui inſi-
debat aſinæ, & duos pueros habebat ſecum. 23 Cernens aſina angelum ſtantem
in via, euaginato gladio,auertit ſe de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm ver-
beraret Balaam,& vellet ad ſemitam reducere, 24 ſtetit angelus in anguſtijs dua-
rum maceriarum,quibus vineæ cingebantur. 25 Quem videns aſina,iunxit ſe pa-
rieti,& attriuit ſedentis pedem. At ille iterum verberabat eam: 26 & nihilomi-
nus angelus ad locum anguſtum tranſiens, vbi nec ad dexteram nec ad ſiniſtram
poterat deuiare,obuius ſtetit. 27 Cumq; vidiſſet aſina ſtantem angelum,concidit
ſub pedibus ſedentis. qui iratus, vehementiùs cædebat fuſte latera eius. 28 Ape-
ruitque Dominus os aſinæ,& locuta eſt: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam
tertiò? 29 Reſpondit Balaam: Quia commeruiſti,& illuſiſti mihi: vtinam haberem
gladium,vt te percuterem. 30 Dixit aſina: Nonne animal tuum ſum,cui ſemper
ſedere conſueuiſti vſque in præſentem diem? dic quid ſimile vnquam fecerim tibi.
At ille ait: Nunquam. 31 Protinus aperuit Dominus oculos Balaam,& vidit an-
gelum ſtantem in via euaginato gladio,adorauitq; eum pronus in terram. 32 Cui
angelus: Cur,inquit,tertiò verberas aſinã tuam? Ego veni vt aduerſarer tibi,quia
peruerſa eſt via tua, mihiq; contraria: 33 & niſi aſina declinaſſet de via, dans lo-
cum reſiſtenti, te occidiſſem, & illa viueret. 34 Dixit Balaam: Peccaui, neſciens
quòd tu ſtares contra me: & nunc ſi diſplicet tibi vt vadam,reuertar. 35 Ait an-
gelus: Vade cum iſtis,& caue ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur
cum principibus. 36 Quod cùm audiſſet Balac, egreſſus eſt in occurſum eius, in
oppido Moabitarum, quod ſitum eſt in extremis finibus Arnon. 37 Dixitque ad
Balaam: Miſi nuncios vt vocarem te,cur non ſtatim veniſti ad me? an quia merce-
dem aduentui tuo reddere nequeo? 38 Cui ille reſpondit: Ecce adſum: nunquid
loqui potero aliud, niſi quod Deus poſuerit in ore meo? 39 Perrexerunt ergo ſi-
mul, & venerunt in vrbem, quæ in extremis regni eius finibus erat. 40 Cumque
occidiſſet Balac boues & oues, miſit ad Balaam, & principes qui cum eo erant,
munera. 41 Mane autem facto duxit eum ad excelſa Baal, & intuitus eſt extre-
mam partem populi.

Interpretatio litteralis.

V*Idens autem Balac filius Se-* 2
phor,&c. Indicãtur actus aſtu- 3
tię,quod eſt peccatum pruden- 4
tiæ oppoſitum. Vtitur aſtutia 5
prudẽtiæ artificio,ſed ſimulato, quatenus
a p.1754. eſt ad finem malum. 1. *a* Præteritorum
memoria ad prudentiam requiritur. Hanc
exhibet Balac pro ſua aſtutia, *Videns
Balac omnia, quæ fecerat Iſrael Amor-*
b p.1758. *rhæo*,&c. 2. *b* Ratiocinatio ad prudẽtiam
requiritur. vt ratiocinando fiant notiora,
quæ conſultantur. Ratiocinatione vtitur
Balac, *Ita delebit hic populus omnes*, &c.
c p.1759. 3. *c* Requiritur & prouidentia; quæ eſt
ordinatio aptorum mediorum ad finem.
Ordinat Balac ad perdẽdum Iſrael, maio-
res natu Madian, & Moab, & legatos ad
d p.1723. Balaam,&c. 4. *d* Conſilium ante omnem
electionem adhibendum. Id agit Balac
coram ſenioribus Madian.

e p.238. *Ita delebit hic populus omnes*,&c. *e* Ti-
morem excitat propoſitione periculi im-
minentis mali.

*Quomodo ſolet bos herbas vſque ad ra-
dices carpere. f* Symbolum extremæ cala- f p.1675,
mitatis, quæ contingere populis ſolet in 1676.
bellis.

Ad Balaam filium Beor ariolum. 2. Petri 2.15. habentur hæc verba: Derelinquentes rectã viam errauerunt, ſequentes viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amauit: correptionem verò habuit ſuæ veſaniæ: ſubiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetæ inſipientiam. Ex his conijcimus Balaam fuiſſe prophetam falſum: nam vulgata illum appellat Ariolum, id eſt, diuinum. Prophetarum nomen in ſacris Scripturis habent & falſi prophetæ, Hierem. 23.17. & 28.12. Ezech. 14.9. Thren. 2.9. & diuini. Cyrill. & Leon. apud Maldonatum in Ioan. 9.17. Diuinare ergo ſolebat Balaam tum dæmonum ſuggeſtione, qui multa nobis incognita naturaliter norunt, ſagaciori ſciẽtia præditi: tũ Dei inſpiratione; vt Ioſeph diuinabat. Ita Deus vſus eſt apud Gentiles

Sybillis ad prædictionem futurorum ali-
quorum. In textu hebræo nõ eſt *Ariolum*,
ſed mns *Peshoorab*. Chald. vertit, Miſit
nuncios ad Balaam filium Beor in Petor
Syriæ, quæ eſt iuxta Euphratem.
* *Maledic populo huic, quia fortior me* 6
h p.1903. *eſt.* *h* Maledictio eſt, per quam pronuncia-
tur malum contra aliquem, intendendo
illud, vel imperando, vel optando. Eſt
illicita, cum quis imperat, vel optat ma-
lum alterius vt illi malum eſt.
i p.1731. * *Perrexerunt ſeniores Moab*, &c. *i* In 7
impiam maledictionis actionem conſen-
k p.1724. tiunt. quod non erat faciendum. *k* Acquie-
ſcunt improbo Regis conſilio.
* *Manete hic nocte, & reſpondebo*, &c. 8
l p.1723. Docemur ex hoc facto 1. *l* Conſilium ante
m p.1726. omnem electionẽ adhibendum. 2. *m* De-
liberationem debere non eſſe præcipitem,
n p.1728. *Manete hic nocte.* 3. *n* Maturam eſſe de-
liberationem debere.
o p.684. *Venit Deus, & ait ad eum*, &c. *o* Reue-
lationes propheticæ ſunt à Deo. Apparuit
Balaam Angelus loco Dei, ſpecie an ex-
terna? an imaginaria?
* *Noli ire cum eis, neque maledicas po-* 12
p p.1731. *pulo*. Habes 1. *p* Non eſſe in malam actio-
q p.1903. nem conſentiendum. 2. *q* Aliquas maledi-
ctiones illicitas eſſe.
* *Ite in terram veſtram, quia prohibuit* 13
r p.2066. *me Dominus venire vobiſcum.* *r* Innuit
eſſe in omnibus Deo parendum.
* *Rurſum ille multò plures, ac nobilio-* 15
s p.1759. *res, quàm ante miſerat, miſit.* *s* Actus pro-
uidentiæ.
* *Ne cuncteris venire ad me*, &c. 16
t p.163. *t* Conſilium, *u* ſed improbum. 17
u p.1724. * *Si dederit mihi Balac*, &c. *x* Indicat 18
x p.2066. Deo parendum.
y Vide ſupra * *Obſecro vt hic maneatis*, &c. *y* vt ſu- 19
v.8. lit. l, m, n. pra v.8.
* *Ita duntaxat, vt quod tibi præcepero*, 20
z p.2066. *facias*. Indicatur 1. *z* Obediendum eſſe
a p.2062. Deo. 2. *a* Obedientiæ obiectum eſſe præ-
b p.1761. ceptum. 3. *b* Cautione vtendum.
* *Et iratus eſt Deus.* Hebr. *Et iratus eſt* 22
Deus eo quod abiiſſet. Deus ire illum per-
miſerat: cur iraſcitur? Tum quia non ſunt
agenda, quæ Deus permittit, ſed quæ ſci-
mus eum velle. Tum quia impius Balaam,
allectus mercede, mutauit intentionem,
& ibat ad maledicendum, contra Dei vo-
c p.25. luntatem. *c* Habes Deum vindicem eſſe
male agentium. Ira, ſymbolum vltionis.
Stetit Angelus Domini in via contra
d p.116. *Balaam*. &c. Docemur 1. *d* Angelos eſſe,
e p.121. *Stetit Angelus.* 2. *e* Angelos cognoſcere
ſingularia. *Stetit in via cõtra Balaam*. &c.
f p.119. 3. *f* Moueri Angelos de loco ad locum,
Stetit in anguſtiis duarum maceriarum.
g p.344. 4. *g* Angelos ad homines mitti, *Stetit An-*
gelus contra Balaam. Ego veni vt aduer-
h p.346. *ſarer tibi.* 5. *h* Solere Angelos viſibili ſpe-
31 cie hominibus apparere, * *Aperuit Domi-*
nus oculos Balaam: & vidit Angelũ, &c.
6. *i* Propheticas reuelationes ſæpè fieri i p.685.
mediantibus Angelis, *Vade cum iſtis, &*
caue ne aliud: quam præcepero, &c. 7. *k* So- k p.1611.
lere Angelorum ad homines locutionem
eſſe, *Cui Angelus: Cur, inquit, tertiò*, &c.
8. *l* Congruum eſſe à male agendo pœna- l p.1293.
33 rum comminatione deterrere, * *Niſi aſi-*
na declinaſſet, te occidiſſem. 9. *m* Pro m p.2104.
culpæ quantitate pœnas licitas eſſe, *Te*
23 *occidiſſem.* * 10. *n* Timorem eſſe paſſio- n p.238.
25 nem, qua horret appetitus periculum im-
27 minens mali, *Cernens aſina Angelum*
ſtantem in via, euaginato gladio, auertit
ſe de itinere. 11. *o* Eſſe iræ actum etiam o p.250.
contra beſtias, *Quam cum verberaret Ba-*
laam. Cædebat fuſte latera eius. Vtinam
haberem gladium, vt te percuterem.
28 12. *p* Sæpè Deum miracula operari.* *Ape-* p p.310.
30 *ruit Deus os aſinæ.* 13. *q* Licere alijs, quàm q p.1958.
Deo adorationem, vt Dei perfectionem
31 participãtibus, exhibere, * *Adorauit An-*
gelum pronus in terram. 14. *r* Correctio- r p.1629.
32 nem fraternam exhibendam eſſe, * *Ego*
33 *veni vt aduerſarer tibi.* 15. *s* Correctio- s p.2103.
nem fraternam, quæ fit per delinquentis
punitionem, ad ſolos ſuperiores pertinere,
Te occidiſſem. 16. *t* Pro culpę quantitate t p.2104.
pœnas licitas eſſe, *Te occidiſſem.* 17. *u* Li- u p.2095.
citum eſſe iniurias vlciſci, ad remouẽdum
nocumenta, *Te occidiſſem.* 18. *x* Supe- x p.2099.
rioris eſſe, ſubditorum malefacta pœnis
compenſare, *Ego veni vt aduerſarer tibi.*
Te occidiſſem. 19. *y* Pœnitentiam agendã y p.781.
eſſe, vt peccatorum remiſſio recipiatur,
34 * *Peccaui.* 20. *z* Veram pœnitentiam, z p.803.
cum oportuerit, confeſſionem ipſam pec-
catorum includere, *Peccaui.* 21. *a* Licere a p.1803.
vnicuique ius ſuũ tueri, ſe apud Iudicem
defendendo, *Peccaui. neſciens quod tu ſta-*
res contra me. 22. *b* Ignorãtiam excuſare, b p.1250.
ac non eſſe peccatum, cum omnino volun-
tatẽ tollit male agendi. &, *c* Non eſſe vo- c p.1053.
luntarium, quod omnino eſt ignoratum,
Peccaui, neſciens quod tu ſtares cõtra me.
23. *d* Compeſci iram in alijs, petitione ve- d p.252,
niæ, & ignorantię confeſſione, *Peccaui, ne-* 2367.
ſciens, quod tu ſtares contra me: & nunc
ſi diſplicet tibi vt vadam, reuertar.
35 * 24. *e* Eſſe in omnibus diuinæ voluntati e p.2066.
parendum, *Caue ne aliud quam præcepero*
36 *tibi loquaris.* * 25. *f* Exhibenda eſſe erga f p.2053.
viros excellentes officia, obſeruantiam, &
cultum. *Egreſſus eſt in occurſum eius*, &c.
37 * 26. *g* Eſſe interdum querimonias inter g p.2154.
amicos *Cur non ſtatim veniſti ad me?* &c.
38 * 27. *h* Exhibenda eſſe officia verborum h p.2138.
amicis, *Ecce adſum*, &c. 28. *i* Teneri ho- i p.2066.
minem in omnibus diuinis præceptis obe-
dire, *Nunquid loqui potero aliud, quã quod*
Deus poſuerit in ore meo? 29. *k* Illicitũ eſſe k p.2113.
mẽdaciũ, *Nunquid loqui potero aliud*, &c.
* 30.

l p.2139. * 30. *l* Exhibẽda eſſe amicis officia facto- 40
rum, *Miſit ad Balaam, & ad principes,*
m p.1759. *qui cum eo erant, munera.* * 31. *m* Eſſe me- 41
dia prouidenda, quæ apta cenſentur ad fi-
nem, *Duxit eum ad excelsa Baal, & intui-*
tus eſt extremam partem populi. Is locus,
quia ſacer idolo Baal, & inde habebatur
proſpectus ad populum Iſraeliticum, vi-
ſus eſt Balac aptus ad maledicendum po-
pulo. *Excelſum*, Altare, ſacellum, quod
in ſublimi loco extruebatur.

Interpretatio myſtica.

AD myſticam huius hiſtoriæ interpre-
a 2. Pet. 2. 14, 15, 16. tationem adytũ nobis aperit *a* S. Pe-
trus, qui falſa docentes, & ad ſcelera pelli-
cientes imitatores ait eſſe Balaam. *Pelli-*
cientes, inquit, *animas inſtabiles, cor exer-*
citatum auaritia habentes, maledictionis
filii: derelinquentes rectã viam errauerunt,
ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui merce-
dem iniquitatis amauit. Correptionem ve-
rò habuit ſuæ veſaniæ: ſubiugale mutum
animal, hominis voce loquens, prohibuit
prophetæ inſipientiam.

Indicat ergo Petrus figuram fuiſſe Ba-
laam doctoris iniqui, cupidi, falſa docẽtis,
peccata ſuadentis. Tales fuerunt Philoſo-
phi Gẽtiles, qui cum cognouiſſent Deum,
non ſicut Deum glorificauerunt, ſed eua-
nuerunt in cogitationibus ſuis, ſceleratè
viuentes, idola colentes, Eccleſiam perſe-
quentes. Quamquam multa verè de Deo,
& de humana felicitate, & de virtutibus
dixerunt: vt Balaam multa verè prophe-
tauit. Quorum doctrina vtitur Eccleſia
ad ſuos hoſtes debellandos; ſacram fidei
Chriſtianæ doctrinam oſtendens à ratione
naturali non eſſe diſcrepantẽ. Talis doctor
fuit Caiphas, qui verè de Chriſto Domi-
no dixit: Expedit vt vnus moriatur homo
pro populo, & non tota gens pereat, dixit
tamen plenus auaritia, & odio, & dolo.

Tales ſunt Hæretici, qui inter falſa, quæ
docent, miſcent aliqua vera, quibus vtitur
Eccleſia ad Hæreticorum falſitatẽ conuin-
cendam. Tales ſunt aliqui è Catholicis
Doctoribus; qui dicunt, & non faciunt, qui
quod verbis ædificãt, deſtruunt exemplo.

Ex his illa myſticè confirmari poſſunt.
1. *a* Bellum eſſe in hoc mundo inter Eccle- a p.882.
2 ſiam, & hoſtes Chriſti, * *Videns Balac om-*
nia, quæ fecerat Iſrael Amorrhæo, &c.
2. *b* Eccleſiam falſis doctrinis à Iudæis, ab b p.883.
7 Hęreticis, à Gẽtilibus impugnari. * *Perre-* 884, 885,
xerunt ſeniores Moab, & maiores natu 886.
Madian, &c. 3. *c* Eſſe mendaciũ grauiſſi- c p.2115.
18 mũ in doctrina religionis mentiri. * *Non*
potero immutare verbũ Domini Dei mei,
vt vel plus, vel minus loquar. 4. *d* Fidem d p.1368.
Chriſtianam certiſſimam, & infallibilem
eſſe, nititur enim verbo Dei, *Non potero*
immutare verbum Domini. 5. *e* Eccleſiam e p.899,
22 à Deo protegi, * *Stetit Angelus Domini* 902.1394.
in via, &c. 6. Eccleſiæ vniuerſalis fidem
12 non poſſe deficere. * *Neque maledicas*
23 *populo: quia benedictus eſt.* * 7. *f* Sapientia, f p.1374.
& ſcientia certiorem eſſe fidem, *Cernens*
aſina Angelum ſtantem in via, &c. Aſina
videns Angelum, quem non videbat Ba-
laam, ſymbolum eſt ſimplicitatis chriſtia-
næ, quæ captiuat intellectum in obſequiũ
33 fidei. * 8. *g* Tribulationibus iuſtos proba- g p.895.
ri, ac perfici. & vexationem dare intelle- Rup. 1. ſ. In
ctum. Percuſſa aſina, Balaam Angelũ vi- dicum 3.
det. attrito corpore, ſolet mens euigilare.
9. *h* Frænandas eſſe concupiſcentias, & à h p.2257.
delectationibus abſtinendum, vt contem- 2270.
plationi vaces, & rebus diuinis. Cęſa aſina, Greg. apud
Protinus aperuit Dominus oculos Balaam. Gloſſ.
10. *i* Vocatas fuiſſe Gentes ad fidẽ, Iudęis i p. 1429.
in cæcitate relictis vſque ad finem mundi. 1431, 1432.
& *k* Deum ſtulta eligere, vt fortia quęque k Auguſt. in
confundat. Aſina, quæ Angelum vidit, Num. q. 50.
Gentiles figurauit, ex Greg. & Orig. ſen- Greg. 3. Pa-
tentia in Sylu. Alleg. v. Aſina. ſtor. adm. 13.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A.

Ter Balac Rex vrget Balaam ad maledicendum populo Iſraelitico, idq; ſacrificiis nititur obtinere. Sed Dei iuſſu, & afflatu diuino Balaã benedictionem pro maledictione pronunciat.

1 DIxitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic ſeptẽ aras, & para
totidem vitulos, eiuſdemq; numeri arietes. 2 Cumq; feciſſet
iuxta ſermonem Balaam, impoſuerunt ſimul vitulum & arie-
tem ſuper aram. 3 Dixitque Balaam ad Balac: Sta pauliſper
iuxta holocauſtũ tuum, donec vadam, ſi fortè occurrat mihi
Dominus, & quodcũque imperauerit, loquar tibi. 4 Cumq;
abiiſſet velociter, occurrit illi Deus. Locutuſq; ad eũ Balaam:
Septem, inquit, aras erexi, & impoſui vitulum & arietem deſuper. 5 Dominus
autem poſuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris.

6 Reuer-

6 Reuerſus inuenit ſtantem Balac iuxta holocauſtum ſuum, & omnes principes
Moabitarum: 7 aſſumptaque parabola ſua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex
Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, &
deteſtare Iſrael. 8 Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione
deteſter, quem Dominus non deteſtatur? 9 De ſummis ſilicibus videbo eum, &
de collibus conſiderabo illum. Populus ſolus habitabit, & inter gentes non repu-
tabitur. 10 Quis dinumerare poſſit puluerem Iacob, & noſſe numerum ſtirpis
Iſrael? Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiāt nouiſſima mea horum ſimilia.
11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid eſt hoc quod agis? Vt malediceres inimicis
meis vocaui te: & tu econtrario benedicis eis. 12 Cui ille reſpondit: Num aliud
poſſum loqui, niſi quod iuſſerit Dominus? 13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in
alterum locum vnde partem Iſrael videas, & totum videre non poſſis, inde male-
dicito ei. 14 Cùmque duxiſſet eum in locum ſublimem, ſuper verticem montis
Phaſga, ædificauit Balaam ſeptem aras, & impoſitis ſupra vitulo atque ariete,
15 dixit ad Balac: Sta hic iuxta holocauſtum tuum, donec ego obuius pergam.
16 Cui cùm Dominus occurriſſet, poſuiſſetq; verbum in ore eius, ait: Reuertere
ad Balac, & hæc loqueris ei. 17 Reuerſus inuenit eum ſtantem iuxta holocauſtum
ſuum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus eſt
Dominus? 18 At ille aſſumpta parabola ſua, ait: Sta Balac, & auſculta, audi fili
Sephor: 19 Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis, vt mu-
tetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus eſt, & non implebit? 20 Ad benedicen-
dum adductus ſum, benedictionem prohibere non valeo. 21 Non eſt idolum in
Iacob, nec videtur ſimulachrum in Iſrael. Dominus Deus eius cum eo eſt, & clan-
gor victoriæ regis in illo. 22 Deus eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo ſi-
milis eſt rhinocerotis. 23 Non eſt augurium in Iacob, nec diuinatio in Iſrael.
Temporibus ſuis dicetur Iacob & Iſraeli quid operatus ſit Deus. 24 Ecce popu-
lus vt leæna conſurget, & quaſi leo erigetur: non accubabit donec deuoret prædā,
& occiſorum ſanguinem bibat. 25 Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei,
nec benedicas. 26 Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus impera-
ret, hoc facerem? 27 Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: ſi
fortè placeat Deo vt inde maledicas eis. 28 Cumq; duxiſſet eum ſuper verticem
montis Phogor, qui reſpicit ſolitudinem, 29 dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic
ſeptem aras, & para totidem vitulos, eiuſdemq; numeri arietes. 30 Fecit Balac
vt Balaam dixerat: impoſuitque vitulos & arietes per ſingulas aras.

Interpretatio litteralis.

A*Edifica mihi hic ſeptē aras,* &c. 1
a p.859. Habes 1. *a* Fuiſſe in lege natu- 2
ræ ſuas in Dei cultum cęremo- 14
nias, *Aedifica ſeptem aras,* &c. 29
b p.844, 1961. 2. *b* Oportere aliqua ſpecialiā obſeruari in
ijs, quæ pertinent ad cultum Dei, *Aedifi-
ca ſeptem aras, para totidem vitulos,* &c.
c p.1918. 3. *c* Exteriores corporis actus conuenienter
in cultū exhiberi Deo, *Impoſuerunt ſimul*
d p.1919. *vitulum & arietem ſuper aram.* 4. *d* Ma-
terialia, & ſenſibilia quædam conueniēter
in cultū dicari Deo, *Aedifica ſeptem aras.*
e p.1960. 5. *e* Congruam eſſe adorationem etiā ex-
teriorē Deo exhibere, *Impoſuerunt ſimul*
f p.1962. *vitulum, & arietem ſuper aram.* 6. *f* Ex-
ternam adorationem eſſe ſacrificium, *Im-
poſuerunt vitulum, & arietem ſuper aram.*
g p.1926. 7. *g* Eſſe Deo cultū exhibendum oratione.
h p.1927. & *h* oratione vtendum, vt impetres. * *Sta* 3
paulisper iuxta holocauſtum tuum, donec 14
vadam, ſi forte occurrat, &c. q.d. Sacrifi- 15
cio preces aſſocia: ego etiam eo ad precan-
dum. 8. *i* Eſſe conſilium ante omnem ele- i p.1723.
ctionem adhibendum, *Donec vadam* (ad
conſilium petendū à Deo) *ſi forte occurrat
mihi Dominus,* &c. 9. *k* Eſſe in omnibus k p.2066.
4 Dei iuſſis obtemperandū, * *Quodcumque*
12 *imperauerit, loquar tibi.* 10. *l* Confectan- l p.2108, 2109.
20 dam eſſe veracitatem, *Quodcumque im-*
26 *perauerit, loquar.* 11. *m* Celeritatē adhi- m p.1732.
bendam eſſe in exequendis iis, quæ ſunt à
ratione rectè cōſultata, & definita, *Cumq;
abiiſſet velociter.* 12. *n* Eſſe in Deo pro- n p.23.
uidentiam, *Occurrit illi Deus.* 13. Ora-
tioni mentali congruum eſſe locum ſoli-
tarium, *Vadam.* 14. *o* Propheticas reue- o p.684.
5 lationes eſſe a Deo, * *Dominus poſuit ver-
bum in ore eius.* 15. *p* Prophetas falſos in- p p.688.
terdum à Spiritu ſancto inſpirari ad verū
7 enunciādum, * *Dominus poſuit verbum in
ore eius. Aſſūpta parabola ſua, dixit,* &c.
Parabola, obſcura oratio, aliud ſignificās,
quàm

quàm primo aſpectu videatur, can. 1973.
q p.887. 16. *q* Sæpè à malis hominibus tentationes contingere, *Veni, maledic Iacob.*
r p.1993. 17. *r* Maledictionem aliquam illicitã eſſe,
Veni, maledic Iacob, &c. * *Quomodo ma- 8
ledicam, cui non maledixit Deus*, &c.
s p.2066. 18. *s* Deo in omnibus parẽdum. *Quomodo*
t p.1572. *maledicam*, &c. 19. *t* Noſtram voluntatem cum diuina eſſe conformandam,
Quomodo maledicam, cui non maledixit
u p.1760. *Deus?* &c. 20. *u* Eſſe pro recta actione
conſiderandas circũſtantias, * *De ſummis 9
ſilicibus videbo eum*, &c. Erat Balaam in
mõtis cacumine, eum locum ait ſibi commodum eſſe ad conſiderandum Iſraelem.
x p.1124, 1126. 21. *x* Populum Iſraeliticum ab alijs gentibus fuiſſe à Deo diſtinctum vera religione, ritibus, ac legibus, *Populus ſolus habitabit, & inter gentes non reputabitur.*
y p.320. 22. *y* Hominum ex hominibus generationẽ eſſe, * *Quis dinumerare poſſit puluerem 10
Iacob, & noſſe numerum ſtirpis Iſrael?*
Puluis, magnæ multitudinis ſymbolum,
z p.644. c.7183. 23. *z* Eſſe iuſtos homines in Eccleſia, *Moriatur anima mea morte iuſtorum.*
a p.928. 24. *a* Contingere beatitudinem aliquam
b p.944. in hac vita. & *b* Bonos interdum in hac
vita proſperè agere, in præmium bonæ
actionis. Hanc beatitudinem appetit Balaam, vt innuunt ea verba, *Moriatur ani-
c p.953. ma mea*, &c. 25. *c* Decedentes cum iuſtitia, æternæ felicitatis participes eſſe.
Id etiam ſignificant ea verba, *Moriatur
anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.* 26. Actum
d p.200. eſſe *d* deſiderij, *e* ac ſpei. *Moriatur*, &c.
e p.234. 27. *f* Eſſe querimonias, * *Quid eſt hoc*, 11
f p.2154. *quod agis?* &c. 28. *g* Aſtutiæ actum eſſe,
g p.1769. * *Veni mecum in alterum locum*, &c. 13
h p.47. 28 *h* Eſſe Deum veracem, * *Non eſt Deus* 19
i p.12. *quaſi homo, vt mentiatur.* 29. *i* Eſſe Deum
immutabilem, *Non eſt Deus vt filius hominis, vt mutetur.* Filius hominis, homo,
k p.372. c.8246. 30. *k* Hominem peccabilem eſſe,
Non eſt Deus vt homo, vt mentiatur.
l p.43. 31. *l* Deum sãctum, & impeccabilem eſſe,
m p.7. *Non eſt Deus*, &c. 32. *m* Idolum eſſe,
falſoq; haberi Deum, quidquid vt Deus
colitur, præter vnum Deum. * *Non eſt* 21
idolum in Iacob, &c. Hebr. Non eſt vanitas, iniquitas in Iacob, nec videre fecit laborem in Iſrael. Vanitatem pro idolo poſuit, quod eſt vanus deus. Ideo vulgata
vertit idolum. Poteſt ex hebræo etiam
n p.1279. doctrina ſequens elici. 33. *n* Conſequi pœ-
o p.1799. nas ad peccatum, & *o* Ius diuinum delicto
læſum, pœna compenſari, *Non eſt iniquitas in Iacob, nec labor* (pœna) *in Iſrael*,
p p.380, 899. ex Hebr. 34. *p* Pios à Deo protegi, *Dominus Deus eius cum eo eſt, & clangor victoriæ regis cum illo.* Ita Deus Iſraelem protegit, vt ſemper eũ de hoſtibus victoriam
reportare faciat. Regem appellat Deum
antonomaſticè. Chald. *Verbum Domini
Dei ſui eſt in adiutorium eorum: & maieſtas regis ſui eſt inter eos.* 35. *q* Eſſe in Deo q p.54.
22 beneficentiam. * *Deus eduxit illum de
Aegypto.* 36. Eſſe in Deo potentiam, cuius
ſymbolum Rhinoceros, *Cuius fortitudo
ſimilis eſt rhinocerotis.* Rhinoceros, animal quadrupes, habens in naribus cornu
recuruum, c.4593. 37. *r* Diuinationem, r p.2013, 2014, 2015.
quæ fit tacita, vel expreſſa dæmonum inuocatione, illicitã eſſe. *Non eſt augurium
in Iacob, nec diuinatio in Iſrael.* Auguriũ
ex animaliũ motu, & cantu accipiebatur.
38. *s* Fidem diuinam eſſe, *t* & reuelationes s p.1316.
23 Dei, * *Temporibus ſuis dicetur Iacob & t p.684.
Iſraeli quid operatus ſit Deus.* Cum oportet, & congruum tempus eſt, reuelat
Deus Eccleſiæ myſteria fidei, & futura.
24 39. *u* Eſſe prophetias futurorũ, * *Ecce po- u p.420.
pulus vt leæna conſurget*, &c. Prędicuntur
victoriæ iſraeliticæ in ingreſſu terræ promiſſionis. Leæna, leo, ferocis in hoſtes
Principis, & exercitus ſymbolum, c.6437.
40. *x* Pręclarã fortitudinem in bellis iuſtis x p.2188.
cerni, *Ecce populus vt leæna cõſurget*, &c.
41. Actum eſſe pertinaciæ in agendi propoſito perſeuerare plus quàm oportet. vt facit Balac, adhuc maledictionem procurans in populum Iſraeliticum contra Dei
27 voluntatem, * *Veni, & ducam te*, &c.

Interpretatio myſtica.

1 Æ*Difica mihi hic ſeptem aras.* *a* Septẽ a p.883, 892.
aræ erectæ contra populum Iſraeliticum, & ad maledicendum; videntur ſignificare & ſeptem vitia capitalia, quæ
pugnant contra viros ſanctos, erectæ ad
ſacrificiũ nequitiæ, iuſtitiæ ſacrificio contrarium, & errores Hæreticorum contra
ſeptẽ Eccleſiæ Sacramenta. Pugnant enim
contra Eccleſiam tum vitia, tum errores.
9 * *De ſummis ſilicibus videbo eum, et de
collibus conſiderabo illum.* Collis, excellentiæ ſymbolum eſt, Iſa. 2. 2, 14. & 40. 4.
Pſal. 35. 7. & Colles, ſanctorum hominum
ſymbolum ſunt, Geneſ. 49. 26. ex Gloſſa.
Qui etiam ſilices ſummi dici poſsũt, quatenus ſimiles Chriſto ſunt, cuius ſymbolũ
eſt Petra, & Mons, Iſa. 2. 2, 3. Ergo videre
Iſraelem è ſummis collibus; eſt conſiderare Eccleſiæ militantis ſanctitatem, componendo illam cum ſanctitate Chriſti, &
ſanctorum cum Chriſto regnantium. Veram enim cum ſanctis cæleſtibus ſimilitudinem habet ratione gratiæ, ac iuſtitiæ,
quæ eſt in Eccleſia. *b* Eſt enim Eccleſia b p.629.
militans ſancta. *c* Sunt homines iuſti in c p.644.
Eccleſia.
*Populus ſolus habitabit, & inter gentes
non reputabitur.* Solus. Hebr. *Lebadad.*
Solitariè, tutò. *d* Innuitur myſticè, In ſola d p.620.
Eccleſia ſalutem eſſe, & veram fidem

* *Quis*

* *Quis dinumerare poſſit puluerem Iacob, & noſſe numerum ſtirpis Iſrael?* 10
e p.630. Innuit myſticè *e* Eccleſiam Catholicam eſſe. &
f p.1396. *f* Magnā ſemper in Eccleſia fuiſſe
1397. Fidelium multitudinem.

* *Non eſt idolum in Iacob, nec videtur* 21
ſimulacrum in Iſrael. Idolum eſt, quod vt Deus colitur, cum Deus non ſit. Idoli rationem habent tum falſa dogmata, quatenus diuini dicti veritatem non habent: tum bona creata, quatenus ab impijs ma-
g p.1367, gis amantur, quàm Deus: *g* Eccleſiæ do-
1368, 1369. ctrina falſi omnino nihil admittit; *h* &
h p.1538. docet diligi Deum ſuper omnia.

24 * *Ecce populus vt leæna conſurget, & quaſi leo erigetur: non accubabit donec deuoret prædā, & occiſorū ſanguinem bibat:*
Duo myſticè ſignificantur. 1. *i* Eccleſiæ i p.1394.
toto mundo obſiſtente perſeuerantia. Leo
ſymbolū eſt fortitudinis. 2. *k* Iuſtificatio, k p.1398,
& morum renouatio, quam in mūdo ſem- 1400.
per peperit fides Chriſtiana. Vetus homo per iuſtificationem occiditur. Caro manducatur, & ſanguis bibitur, quatenus peccatores per fidem, & gratiam Eccleſiæ vniuntur, & eius membra efficiūtur. Ideo fuit Petro dictum, Macta, & manduca, Act. 11.7. vid. c. 5749.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Pergit Balaam benedicere populo Iſrael: Deo benedictionem inſpirante.

1 CVmque vidiſſet Balaam quòd placeret Domino vt benedice-
ret Iſraeli, nequaquam abijt vt antè perrexerat, vt augurium
quæreret: ſed dirigens cōtra deſertum vultum ſuum, 2 & ele-
uans oculos, vidit Iſrael in tentorijs commorātem per tribus
ſuas: & irruente in ſe ſpiritu Dei, 3 aſſumpta parabola ait:
Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus eſt ocu-
lus: 4 dixit auditor ſermonū Dei, qui viſionem Omnipotentis
intuitus eſt, qui cadit, & ſic aperiuntur oculi eius: 5 Quàm pulchra tabernacula
tua Iacob, & tentoria tua Iſrael! 6 Vt valles nemoroſę, vt horti iuxta fluuios irri-
gui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas. 7 Fluet aqua de
ſitula eius, & ſemen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex eius, &
auferetur regnum illius. 8 Deus eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo ſimilis
eſt rhinocerotis. Deuorabunt gentes hoſtes illius, oſſaque eorum confringent, &
perforabunt ſagittis. 9 Accubans dormiuit vt leo, & quaſi leæna, quam ſuſcitare
nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus, qui maledixerit, in ma-
ledictione reputabitur. 10 Iratuſq; Balac contra Balaam, comploſis manibus ait:
Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus è contrario tertiò benedixiſti:
11 reuertere ad locum tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, ſed
Dominus priuauit te honore diſpoſito. 12 Reſpondit Balaam ad Balac: Nonne
nuncijs tuis, quos miſiſti ad me, dixi: 13 Si dederit mihi Balac plenam domū ſuam
argenti & auri, nō potero præterire ſermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid,
vel mali proferam ex corde meo, ſed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?
14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo conſilium, quid populus tuus
populo huic faciat extremo tempore. 15 Sumpta igitur parabola, rurſum ait:
Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus eſt oculus: 16 dixit auditor
ſermonum Dei, qui nouit doctrinam Altiſſimi, & viſiones Omnipotentis videt, qui
cadens apertos habet oculos. 17 Videbo eum, ſed non modò, intuebor illum, ſed
non propè. ORIETVR STELLA ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael:
& percutiet duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. 18 Et erit Idumæa poſ-
ſeſſio eius: hereditas Seir cedet inimicis ſuis: Iſrael verò fortiter aget. 19 De Ia-
cob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. 20 Cumq; vidiſſet Amalec,
aſſumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdētur.
21 Vidit quoque Cinæum: & aſſumpta parabola, ait: Robuſtum quidem eſt habi-
taculum tuum: ſed ſi in petra poſueris nidum tuum, 22 & fueris electus de ſtirpe
Cin, quamdiu poteris permanere? Aſſur enim capiet te. 23 Aſſumptaq; parabola
iterum locutus eſt: Heu, quis victurus eſt quando iſta faciet Deus? 24 Venient in
trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum
etiam ipſi peribunt. 25 Surrexitque Balaam, & reuerſus eſt in locum ſuum: Balac
quoque via, qua venerat, redijt.

Interpretatio litteralis.

CVmque vidiſſet Balaam, quod 1
placeret Domino &c. Theologia
a p.1572. huius capitis ea eſt. 1. *a* Charita-
tis actum eſſe, Suam cum diuina
voluntatem cõformare, *Cum vidiſſet Ba-*
b p.1952. *laam quod placeret Domino*, &c. 2. *b* Actũ
virtutis eſſe alijs benedicere, id eſt, verbo,
vel ſigno alio illis à Deo bona precari,
Cum vidiſſet quod placeret Domino vt
c p.2009, 2014. *benediceret Iſraeli*. 3. *c* Superſtitionis
actum illicitũ eſſe diuinationem, *Nequa-*
quam abiit, vt ante perrexerat, vt augu-
d p.684. *rium quæreret*. 4. *d* Propheciá eſſe à Deo.
* *Irruente in ſe ſpiritu Dei, aſſumptaque* 2
e p.420. *parabola ait*, &c. 5. *e* Communicari à Deo 3
aliquibus ſolere prophetiæ donum, gratiã
gratis datam. quo dono habetur cognitio
futurorum contingẽtium, quæ ſolus Deus
poteſt cognoſcere, *Irruente in ſe ſpiritu*
f p.694. *Dei*, &c. 6. *f* In viſione prophetica, quę per
formas fit imaginarias, abſtractionem à
ſenſibus contingere per ſomnium. Hanc
abſtractionem ſe pati ſolitum indicat Ba-
laam his verbis: * *Dixit homo, cuius obtu-* 4
ratus eſt oculus (nempe dormiendo) *qui*
cadit (iacens ſomno) *& ſic aperiuntur ocu-*
li eius (vt Dei viſionem imaginatione, ac
mente videat.) Colligitur hic ſenſus ex
verſione LXX. & Chald. Sic LXX. *Qui*
viſionem Dei vidit in ſomnis, aperti oculi
eius. Chald. *Qui viſionem a facie omnipo-*
tentis Dei videt, cadens, & reuelatur ei.
g p.14. 7. *g* Deum omnia poſſe, *Viſionem Omni-*
h p.928. *potentis intuitus eſt*. 8. *h* Contingere bea-
i p.944. titudinem aliquam in hac vita. &, *i* Bonos
interdum in hac vita proſperè agere in
k p.1322. præmium bonæ actionis. &, *k* Præmia
temporalia populo Iſraelitico fuiſſe pro-
poſita: vt homines imperfecti manuduce-
rentur ad æterna. Hæc ſignificantur per
ea verba ſymbolis plena. * *Quam pulchra* 5
tabernacula tua Iacob, &c. 9. Bonorum 6
proſperitatẽ ſtabilem eſſe, *Vt tabernacu-* 7
l p.320. *la, quæ fixit Dominus*. 10. *l* Felicitatem
aliquam eſſe generis propagationem, &
multitudinem gentis, *Fluet aqua de ſitula*
eius, & ſemen illius erit in aquas multas.
Aqua, quatenus eius eſt copia, multitudi-
nis, ac populi ſymbolum eſt, Iſa. 17. 12, 13.
Apoc. 17. Trid. ſeſſ. 22. de ſacrif. Miſſ. c. 7.
m p.928. 11. *m* Felicitatem aliquam eſſe victorias
in bellis, & amplitudinem imperij, *Tolle-*
tur propter Agag, rex eius, & auferetur re-
gnum illius. Hebr. Eleuabitur præ Agag,
ab Agag, rex eius, & extolletur regnum
illius. Chald. Roborabitur magis quam
Agag rex eius, & eleuabitur regnũ illius.
Aiunt aliqui, omnes Reges Amalecitas
appellatos fuiſſe Agag. Certum eſt, Agag
Regem Amalecitarum captũ fuiſſe à Re-
ge Saul, & Amalecitas deletos. Duplex
ſenſus eſſe poteſt: Alter, Futurum regnum
Iſraeliticũ magis amplum, quàm regnum
Amalecitarum. Alter, Regnum Iſraeliti-
cum habiturum maxima incrementa poſt
captiuitatem Agag per Saulem faciendã,
& deletionem regni Agag. Cum hic aga-
tur de proſperitate Iſraelitarum, nõ puto
eſſe congruentem huic loco tertiũ ſenſum,
quem aliqui afferunt: quod ſit prophetia
de Saulis reprobatione prop`er Agag, quẽ
non interfecerat. 12. *n* Eſſe in Deo bene- n p.54.
ficentiam, *Deus eduxit illum de Aegypto.*
13. *o* Præclaram fortitudinem eſſe contin- o p.2188.
gere, & *p* Iuſta bella, *Cuius fortitudo ſi-* p p.1676.
milis eſt rhinocerotis. (De populo Iſrae-
litico dicuntur hæc, & quæ ſequuntur.)
Deuorabunt (hebr. deuorabit) *gentes ho-*
ſtes illius, oſſaque eorum confringent.
(hebr. confringet) *& perforabunt.* (hebr.
perforabit) *ſagittis*. 14. *q* Magnũ bonum q p.1602.
eſſe pacem, *r* & felicitatem quandam. r p.928.
9 * *Accubans dormiuit vt leo, & quaſi lea-*
na, quam ſuſcitare nullus audebit. Magna
pace fruetur, quã nemo audebit turbare.
15. *s* Maledictiones aliquas illicitas eſſe. s p.1903.
Qui maledixerit tibi, in maledictione re-
putabitur. 16. *t* Actum virtutis eſſe, alijs t p.1952.
benedicere, id eſt, verbo, vel ſigno alio illis
à Deo bona precari, *Qui benedixerit tibi,*
erit & ipſe benedictus. 17. *u* Inordinatè u p.2350.
iraſci peccatum eſſe. Id egit Balac, quate-
nus diuinæ voluntati non acquieſcens ira-
10 tus eſt contra Balaã, * *Iratuſq; Balac*, &c.
18. *x* Iram concitari ex exiſtimatione in- x p.251.
iuriæ illatæ, quæ ſub ratione contemptus
apprehenditur, *Ad maledicendum ini-*
micis meis vocaui te, quibus è contrario
tertiò benedixiſti. 19. *y* Eſſe actum odij y p.1650.
erga proximos, *Ad maledicendum ini-*
micis meis vocaui te. 20. *z* Effectum eſſe z p.2355.
iræ indignationem. Reputari enim ſolet
indignus is, contra quem ira intenditur.
11 * *Reuertere in locũ tuum. Decreueram qui-*
dem magnificè honorare te, &c. 21. *a* Deũ a p.1538.
13 eſſe ſuper omnia diligendum, * *Si dederit*
mihi Balac plenam domum ſuam, &c.
22. *b* Noſtram voluntatem cum diuina b p.1572.
conformandam eſſe, *Quidquid Dominus*
dixerit, hoc loquar. 23. *c* Eſſe in omnibus c p.2056.
Deo parendum, *Quidquid Dominus di-*
14 *xerit*, &c. 24. *d* Eſſe actũ conſilij, * *Dabo* d p.163.
conſilium. 25. *e* Eſſe peccatum ex certa e p.1238.
malitia. &, *f* Aſtutiam prudentię oppoſitã, f p.1709.
Pergens ad populũ meum dabo conſilium,
quid populus tuus, populo huic faciat extre-
mo tempore. Poſtquã ego abiero, ſequenti
tempore, *Extremo tempore*. Tandem, po-
ſtremum, poſtquam omnia alia media
ſumpſeris ad nocẽdum populo Iſraelitico.

Conſilium autẽ fuit: vt pertraheret Iſrae-
litas ad idololatriam per fornicationem
cũ fœminis Madianitis, vt habetur capite
ſequenti. In textu hebræo habetur, *Quid*
populus iſte faciet populo tuo extremo tem-
pore. Vulgata explicauit conſiliũ Balaam,
reticuit vltionem Iſraelitarũ contra Ama-
lecitas, de qua infra cap. 31. quam vltionẽ
hic innuit textus hebræus, ſubticens con-
g p.420. 684. ſilium. 26. *g* Prophetiam eſſe à Deo.
&, *h* Viſiones propheticas interdum con-
h p.694. tingere per ſomnium, * *Auditor ſermo-* 15
nũ Dei. Cuius obturatus eſt oculus. Cadens 16
apertos habet oculos. vt ſupra num. 3. & 4.
i p.4. 27. *i* Eſſe Deum ſummum ens, *Qui nouit*
k p.14. *doctrinam Altiſſimi*. 28. *k* Deum om-
nia poſſe, *Viſiones Omnipotentis videt*.
l p.449. 450. 29. *l* Fuiſſe Chriſti primum aduentum à
priſcis Prophetis prçcognitum, & prophe-
tatum, * *Videbo eum, sed non modo: in-* 17
tuebor illum, sed non prope. id eſt, video
Meſſiam, ſed non præſentẽ. *Orietur ſtella*
ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael.
Chald. Conſurget Rex de domo Iacob,
& vngetur Chriſtus de domo Iſrael. Stel-
la, Chriſti ſymbolum eſt, Apocal. 22. 16.
Stella in ortu Chriſti apparuit, Matt. 2. 2.
m p.435. Habes ergo ſequẽtia dogmata. 30. *m* Ieſu
Chriſti corpus ex Abrahę, ac Dauidis ſtir-
pe fuiſſe deriuatũ, *Orietur ſtella ex Iacob*.
n p.476. 31. *n* Chriſtum verũ Regem, ac Meſſiam
eſſe, *Conſurget virga de Iſrael*. Virga &
Chriſti ſymbolum eſt, Iſa. 11. 1. & Regni,
o p.579. 583. 584. 585. Pſal. 2. 9. & 44. 7. & 109. 2. 32. *o* Per Ieſum
Chriſtum deuictam fuiſſe mortem, & de-
letum peccatum, & homines à ſeruitute
Diaboli liberatos, & expulſam idolola-
triã, *Et percutiet duces Moab, vaſtabitq;*
omnes filios Seth. * *Et erit Idumæa poſſeſ-* 18
ſio eius. Idumæa, & Moab, & alij populi
Iſraelitarum hoſtes, qui à Dauid, deuicti
fuerunt; Gentilitatem figurarunt, vt do-
cent Patres, & indicãt Scripturę, Pſal. 59.
10, 11. & 107. 10. Iſa. 11. 14. Non eſt autem
hic locus intelligendus de Dauid, propter
illa verba, *Orietur ſtella ex Iacob*, iuxta
c. 414, 415, 433, 451. Quamquam poſſunt
hæc verba de Chriſto intelligi, & ſequẽtia
de Dauid. vt cum victoriæ Dauid, quæ
proximè futuræ erant, cernerentur imple-
tæ: crederetur etiam implenda prophetia
p p.475. de Chriſto, c. 567. 33. *p* Chriſtum eſſe
Dominum omnium, *Vaſtabitque omnes*
filios Seth. Filij Seth, pro omnibus homi-
nibus accipiũtur: quatenus poſt diluuium
omnes homines ex Noe deſcenderunt, qui
è Seth originem duxit. Quamquam filij
Seth potuerunt eſſe populi ita eo tempo-
q p.1429. re dicti; ab Iſraelitis debellati. 34. *q* Eſſe
Gẽtiles ad fidem vocatos, *Hæreditas Seir*
cedet inimicis ſuis. Seir mons, & prouin-
cia, quam Eſau poſſedit; poſtea Dauid in
ſeruitutẽ redegit: qui Chriſti figura fuit,
qui ſuæ fidei Gentiles ſubiecit. Inimici
Seir ſunt Iſraelita. Iſraelitæ autem Fide-
liũ figura fuerunt, Rom. 9. 5, 6, 7. Gal. 6. 16.
35. *r* Vires Eccleſiæ à Deo tribui ad ſe r p.902.
tuendum, ad ſuos hoſtes debellandum,
19 * *Iſrael fortiter aget. De Iacob erit. qui*
dominetur, & perdat reliquias ciuitatis.
36. *s* Eſſe ciuitatem Diaboli, & Eccleſiam s p.881.
impiorũ, *Perdet reliquias ciuitatis*. 37. Eſſe
poteſtatem in Eccleſia miniſtrandi genti-
bus verbum Dei, *De Iacob erit, qui domi-*
netur, & perdat, &c. Conuertat ad fidem
per verbum Dei. 38. *t* Eſſe Gentilitatem t p.1429.
ad fidem conuertendam, & idololatriam
20 extinguendam, * *Principium Gentium*
Amalec, cuius extrema perdentur. Hebr.
Præcipua gens Amalec, & poſteritas eius
vſquequò perdatur. Videtur prædici ex-
terminium Amalec factum per Regem
Saul. quod figura fuit idololatriæ deletæ
per Chriſti prædicatores. Idem figurant,
21 quę ſequũtur: * *Vidit quoque Cinæum*, &c.
† Cinęi à Ceni, qui & Iethro, ſocero Moy- † Adrich.
ſis duxerunt originem; habitarunt in me-
dio regionis Amalec, & Madian; quibus
24 pepercit Saul in excidio Amalec. * *Ve-*
nient in trieribus de Italia, ſuperabunt
Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad
extremum etiam ipſi peribunt. Ex Italia,
in hebr. ex Cittim. aliqui Græcos, & Ro-
manos interpretantur. Græci quidem
Aſſyrios, Romani Iudæos vaſtarũt: vtro-
rumque tandem imperium ceſſauit: &
ſubiectum eſt Chriſto, & Eccleſiæ.

Interpretatio myſtica.

3 D*ixit homo cuius obturatus eſt oculus:*
dixit auditor ſermonum Dei, &c.
Balaam obturato oculo videns viſiones
Dei, figurauit 1. *a* Fideles, qui Dei myſte- a p.1363.
ria contemplantur non vt in ſe ſunt, ſed 1365.
per ſpeculum, & in ænigmate; captiuan-
tes intellectum in obſequium fidei. Ocu-
lus, intellectus ſymbolum eſt, Iob 10. 4.
& 14. 3. Pſal. 13. 3. & 93. 9. & 118. 18.
2. *b* Figurauit Iudæos: qui viſiones Dei b p.1430.
vident quatenus Scripturas habent, & 1432.
doctrinam diuinorum myſteriorum, quæ
in illis ſunt, prædicant: ſed velamen tamen
in oculis habent, vt veram intelligentiam
non percipiant. Idem quoque de Hæreti-
cis dici poteſt. 3. *c* Figurauit improbos c p.1433.
Doctores, & vitijs deditos: qui veritatem 1434. 1435.
virtutum vident vt alijs prædicent; cæci
ſunt, vt faciant quod dicunt.
5 * *Quàm pulchra tabernacula tua Iacob,*
6 *& tentoria tua Iſrael! Vt valles nemoro-*
ſa, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt taber-
nacula, quæ fixit Dominus, quaſi cedri
prope aquas. Tabernaculum ſymbolum
eſt Eccleſię, Hebr. 9. 12. Apoc. 13. 6. & 15. 5.
& 21. 3. Iſrael, Fidelium figura fuit,
Rom.

Rom.9.5,6,7.Gal.6.16.1. Myſtica Eccle-
d p.1399. ſiæ pulchritudo eſt d ordo mirabilis in
e p.1398. eccleſiaſtica Hierarchia: e eſt morum ſan-
ctitas, quæ in fidei cuſtoribus cernitur:
f p.1378. f eſt doctrinæ præſtãtia, congruentia, con-
1379.1380. ſenſio. 2. g Valles nemoroſę, ſunt chriſtia-
g p.655. na ſimplicitas, & humilitas, & paupertas
ſpiritus: quibus virtutibus innumerabilis
Fidelium multitudo, præſertim cœnobi-
tarum, ornatur. Valles, humilis populi
ſymbolũ ſunt, Mich.1,4. ex Hieronymo.
Arbores, hominum ſymbolum ſunt, Eccli.
14.18. Ezech.31.3. Nemus ergo, homi-
num multitudinem ſignificat; valles ne-
moroſæ, homines chriſtiana ſimplicitate
h p.378. præditos. 3. h Horti iuxta fluuios irrigui,
644. ſunt homines iuſti, qui ſunt in Eccleſia:
quatenus in viriditate gratiæ, diuinorum
auxiliorum aquis conſeruantur. Hortus,
iuſti ſymbolum eſt: in cuius mente ſunt &
ſemina, & flores, & fructus virtutum,
Cant.4.15,16. & 5.1. ex Greg. Iſa.58.11.
Ierem.31.12. Aqua diuinæ gratiæ ſymbo-
lum eſt, Iſa.12.3. Ioan.4.14. Dionyſ. cœl.
i p.748, Hierarch.c.2. 4. i Tabernacula, quæ fixit
749,750. Dominus, ſunt Eccleſię Sacramẽta à Chri
ſto Domino inſtituta: quæ quaſi taber-
nacula ſe habent tum quatenus exterius
ritus, intus gratiam continent: tum qua-
tenus diuinis auxilijs, quæ ſecum addu-
cunt, nos & ab æſtu concupiſcentiæ, & à
k p.637. frigore peccatorum defendunt. 5. k Cedri
644. iuxta aquas, homines Fideles ſunt ratione
præclaræ, & incorruptæ intelligẽtię, quam
ex aquis diuinarum Scripturarum ſugunt.
Cedri, iuſtorum ſymbolũ ſunt, Pſal.91.13.
& Eccleſiæ Doctorum, Cant.1.17. & 5.15.
& 8.9. Eccli.24.17. & 50.14. Aqua, magnę
ſapientiæ ſymbolum eſt, Prouerb.18.4. &
20.5. & 27.19. Eccli.24.41. Iſa.11.9.
* *Fluet aqua de ſitula eius, & ſemen* 7
illius erit in aquas multas. Sicut per ſe-
men eſt generatio carnis, ita per verbum
Dei eſt generatio filiorum Dei. Aqua, vt
ſupra dictum eſt, ſymbolum eſt & doctri-
næ, & multitudinis. Senſus ergo myſticus
eſt, l Eſſe in Eccleſia prædicatores verbi l p.700.
Dei, qui ſitula appellantur, quatenus ſunt
vaſa diuinam doctrinam portantia: eſſe
prædicationem verbi; m eſſe fructum m p.1393,
prædicationis multiplicationẽ Fidelium. 1396,1397.
Tolletur propter Agag, rex eius, & au-
feretur regnum illius. n Videtur per Agag n p.880.
Diabolum, & imperia Gentilium figura- 881,882.
ri: o quæ per Chriſtum deuicta, & proſtra- o p.918.
ta ſunt. p Videtur & Chriſti exaltatio, & p p.589,
gloria ſignificari. 603.
8 * *Deus eduxit illum de Aegypto*. Per
exitum Iſraelitarum ex Ægypto, q noſtra q p.583.
redẽptio, r & Gentiũ vocatio figurata eſt. r p.1429.
Oſſa eorum confringent, et deuorabunt
ſagittis. Sagitta, diuini verbi ſymbolum
eſt, quatenus prædicatum vulnerat pec-
catores, Pſal.126.4. Iſa.49.2. s Significa- s p.1400
tur efficacia diuini verbi: quam ſemper
experti ſumus in conterenda cordium
duritie, & in pœnitentia inducenda.
9 * *Accubans dormiuit vt leo, & quaſi*
leana, quam ſuſcitare nullus audebit. Si-
gnificatur pax Eccleſiæ, victis tyrannis;
& quies contemplationis, concupiſcentijs
frænatis. t Tribulationes Eccleſię aliquan- t p.898.
do ceſſaturæ. u Pax eſt in iuſtis, quatenus u p.921.
potentiæ inferiores ceſſant obſiſtere ratio-
ni. x Ex contemplatione diuinorum, di- x p.676.
minutio amoris erga ſenſibilia contingere
ſolet. y Ex doctrinæ Chriſtianæ iam ſu- y p.1386,
ſceptæ veritate, magna in mente quies 1401.
exiſtit. z Cæleſtis ſanctorum beatitudo z p.973,
nullam, neque leuem perturbationem ad- 974,978.
mittit. 980.
17 * *Orietur ſtella ex Iacob*, &c. Eorum,
quæ ſequuntur, myſtica interpretatio in
litterali interpretatione propoſita eſt: ſi
alia eſt eorum interpretatio litteralis.
Nam ſi in ijs de bellis Eccleſię, & de Chri-
ſti regno, & victorijs eſt ſermo ſecundum
litteram: non debet interpretatio myſti-
ca adduci. ſin autem ea hiſtoria eſt de
bellis, victorijs, & regno Iſraelitarum:
quæ de Chriſto, & Eccleſia diximus, my-
ſtica ſunt.

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

S V M M A.

a Balaam conſilium dederat Balac regi Madianitarum, vt ſi vellet victoriam reportare a Num.24.
de Iraelitis; curaret eos per fœminas Madianitidas ad fornicationem, & ad idololatriam 14. et 31.16.
pertrahere: futurum vt Iraelita ob peccatum, Dei protectione priuarentur. Ea hiſtoria hoc in Apoc.2.14.
capite narratur. 1. Iſraelitarum fornicatio, & idololatria. 2. Idololatrarum pœna. 3. Zelus
Phinees, qui Iſraelitam cum ſcorto interfecit; et in præmium Sacerdotis pactum ſempiternum
accepit. 4. Dei præceptum de vltione de Madianitis ſumenda.

1 MOrabatur autem eo tempore Iſrael in Setim, & fornicatus eſt popu-
lus cum filiabus Moab, 2 quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. At
illi comederunt & adorauerunt deos eorum. 3 Initiatuſque eſt Iſrael
Beelphegor: Et iratus Dominus, 4 ait ad Moyſen: Tolle cunctos
principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis: vt auertatur furor

 meus

meus ab Iſrael. 5 Dixitque Moyſes ad Iudices Iſrael: Occidat vnuſquiſque pro-
ximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor. 6 Et ecce vnus de filijs Iſrael intrauit
coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem, vidente Moyſe, & omni turba
filiorum Iſrael, qui flebant ante fores tabernaculi. 7 Quod cùm vidiſſet Phinees
filius Eleazari filij Aaron ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto
pugione, 8 ingreſſus eſt poſt virũ Iſraelitem in lupanar, & perfodit ambos ſimul,
virum ſcilicet & mulierem in locis genitalibus. Ceſſauitque plaga à filijs Iſrael:
9 & occiſi ſunt vigintiquattuor millia hominũ. 10 Dixitq; Dominus ad Moyſen:
11 Phinees filius Eleazari filij Aaron ſacerdotis auertit iram meam à filijs Iſrael:
quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael in zelo
meo: 12 idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, 13 & erit tam
ipſi quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum, quia zelatus eſt pro Deo
ſuo, & expiauit ſcelus filiorum Iſrael. 14 Erat autem nomen viri Iſraelitæ, qui
occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Si-
meonis. 15 Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta eſt, vocabatur Cozbi,
filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum. 16 Locutuſque eſt Dominus ad
Moyſen, dicens: 17 Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos: 18 quia &
ipſi hoſtiliter egerunt cõtra vos, & decepere inſidijs per idolum Phogor, & Cozbi
filiam ducis Madian ſororem ſuam, quæ percuſſa eſt in die plagæ pro ſacrilegio
Phogor.

Interpretatio litteralis.

MOrabatur autem eo tempore 1
Iſrael in Setim, &c. Doce-
mur 1. *a* Eſſe peccatum for-
a p.2329. nicationis *Fornicatus eſt po-*
b p.2319. *pulus cum filiabus Moab.* 2. *b* Multorum
peccatorum illecebram eſſe luxuriam,
* *Quæ vocauerũt eos ad ſacrificia ſua*, &c. 2
c p.2293. 3. *c* Eſſe gulę peccatũ, *At illi comederunt*, 3
d p.2007. 4. *d* Eſſe peccatũ idololatriæ, *Adorauerunt*
e p.2299. *deos earum.* 5. *e* Multorum vitiorum ille-
cebram eſſe gulæ delectationem, *Illi co-*
mederunt, & adorauerunt deos earum.
* *Initiatuſque eſt Iſrael Beelphegor.* hebr. 4
צמד *Tsamad*, coniunctus eſt, adhæſit.
g p.1279. 6. *g* Conſequi pœnam ad peccatũ. 7. *h* Ius
h p.1799. delicto læſum, pœna compenſari. 8. *i* Pro
i p.2104. culpæ quantitate, pœnas licitas eſſe.
k p.25. 9. *k* Deum vltorem eſſe male agentium,
Iratus Dominus, ait ad Moyſen: Tolle
cunctos principes populi, &c. Chald. *Tolle*
omnes principes populi: & iudica, & occi-
de illum, qui reus fuerit morte coram Do-
mino contra ſolem: vt auertatur ira furo-
ris Domini ab Iſrael. Probabile eſt, ali-
quos Principes populi ſua negligentia, vel
malo exemplo, cauſam fuiſſe fornicatio-
nis, & idololatriæ; eos Dei iuſſu Moyſen
in patibulis coram Domino, id eſt, ante
Tabernaculum ſuſpendiſſe, contra Solem,
id eſt, propalam, vidente omni populo.
l p.2099. 10. *l* Superioris eſſe, ſubditorum malefa-
cta pœnis compenſare. * *Dixitq; Moyſes* 5
m p.1843. *ad Iudices Iſrael: Occidat*, &c. 11. *m* Pec-
catorem occidere, peccatum non eſſe: ſi le-
gitimè fiat ob bonum commune, *Dixitq;*
Moyſes ad Iudices Iſrael: Occidat vnuſ-
quiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt
n p.2329. *Beelphegor.* 12. *n* Peccatum fornicatio-
nis eſſe, *Et ecce vnus de filiis Iſrael*, &c.
13. *o* Eſſe ſcandalum actiuum, opus indu- o p.1683.
6 ctiuum ſuo exemplo ad peccandum, * *In-* 1684.
trauit coram fratribus ſuis ad ſcortum
Madianitidem, &c. 14. *p* Triſtitię quem- p p.216.
dam effectum, fletum eſſe, *Flebant ante* 231.
fores tabernaculi. Triſtabantur de ſcan-
dalo fornicarij. 15. Factum Phinees, actũ
licitum fuiſſe *q* & iræ, *r* & vltionis, *s* & cę- q p.250.
7 dis, * *Quod cum audiſſet Phinees*, &c. 2349.
8 *Zelo meo cõmotus eſt contra eos.* 16. *t* Eſſe r p.2095.
9 Deum exorabilem, *Ceſſauit plaga à filiis* s p.1843.
10 *Iſrael: Dixitque Dominus ad Moyſen:* t p.55.
11 *Phinees filius Eleazari, filii Aaron Sa-*
cerdotis auertit iram meam à filiis Iſrael:
quia Zelo meo cõmotus eſt contra eos, &c.
17. Eſſe charitatis effectum *u* tum zelum u p.1644.
diuinæ gloriæ: quatenus ex amore in Deũ
mouemur ad repellendum omne, quod eſt
diuinæ gloriæ contrarium, *x* tum zelum x p.1645.
animarum: quatenus ex amore proximo-
rum mouemur ad repellendum omne id,
quod eſt eorum ſaluti contrarium. *y* tum y p.1646.
vindictam, quæ de peccatis ſumitur, vt
ſunt offenſa Dei. Hunc triplicem charita-
tis effectum fuiſſe in Phinees, indicant ea
verba Dei, *Quia Zelo meo commotus eſt*
cõtra eos. & expiauit ſcelus filiorũ Iſrael.
Vindictam expiationem vocat. 18. *z* Iuſti- z p.808.
tiæ vindicatiuæ actum exercere eum, qui
pro peccatis ſatisfactionis actum exercet
12 erga Deũ, * *Expiauit ſcelus filiorũ Iſrael.*
13 19. *a* Opera bona ſuum valorem, ac me- a p.1295.
riti rationem habere, & *b* Poſſe hominem b p.1299.
aliquid à Deo mereri, *Ecce do ei pacem*
fœderis mei, &c. *Quia zelatus eſt*, &c.
Pactum tuum erit firmum. 20. *c* Eſſe c p.1491.
amicitiã cũ Deo, *Do ei pacem fœderis mei.*

d p.1490. 21. d Amicitiam eſſe amorem beneuolentię mutuum, *Do ei pacem, quia Zelatus eſt pro Deo ſuo.* Indicatur amor Dei erga Phinees, & amor Phinees erga Deum.

e p.1676. f p.2095. 22. e Eſſe iuſtum bellum. & f Licitum eſſe iniurias vlciſci ad remouendū nocumenta.

* *Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos: quia et ipſi hoſtiliter egerūt,* &c. 17 18

g p.1683. 23. g Scandalum actiuum contrarium eſſe charitati. Nam contra charitatem eſt dicto, vel facto præbere alteri occaſionem ruinæ, *Quia & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos, & decepere inſidiis per idolū,* &c.

h p.1769, 1770. 24. h Aſtutiæ actū eſſe, & doli, fraudiſque, *Et decepere inſidiis.*

Interpretatio myſtica.

1 F*Ornicatus eſt populus cum filiabus Moab,* &c. Moab, figura fuit Gentilium Eccleſiā perſequentium, Pſal. 59. 10. & 107. 10. Fornicari, quod eſt alieno iungi, & non coniugi ſuo; ſymbolum eſt idolatriæ, qua colitur vt Deus, qui non eſt verus Deus; & concupiſcentiæ, qua quis adhæret creaturis, relicto Deo, Leuit. 2. 17. & 20. 5. Pſal. 72. 27. & 105. 39. Ierem. 3. 1. Ezech. 16. & 23. Ergo 1. a Filiæ Moab, ſunt opera Gentilium, nempe idololatria, & opera carnis, luxuria, auaritia, ambitio, & ſimilia. Cum quibus operibus fornicatur, qui ea imitatur. 2. b Sacrificia Moabitarum, ſunt eadem opera, quibus Diabolus colitur, quatenus finis vltimus, non Deus, ſed bona creata ponuntur, Diaboli ſuggeſtionibus parendo. 3. c Inuitant ad ſua ſacrificia tum Dæmones, tum Infideles, tum falſi fratres, tum propria concupiſcentia. 2 3

a p.913, 1914. 1221, 1724, 1731, 2151, 2152. b p.1196, 1198. c p.883, 884, 885, 886, 887, 888. 892.

17 * *Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos,* &c. Bellum Iſraelitarum cum Madianitis figurat 1. d Eſſe tentationibus reſiſtendum. 2. e Tentationum occaſiones vitandas eſſe. 3. f Tentationū vires patientia infringendas. 4. g Pugnandum contra hoſtes Eccleſiæ verbo, & exemplo. 5. h Concupiſcentias frænandas eſſe.

1229. 1230, 1240, 1241, 1242. d p.905, 906. e p.914. f p.909. g p.907, 908. h p. 2257, 2260, 2261.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Narratur ſecunda numeratio populi iunioris, potentis ad bella procedere, extincto iam vetere populo in deſerto. Et iubet Deus pluribus maiorem terræ partem dari in ſingulis tribubus, paucioribus minorem.

1 POſtquam noxiorum ſanguis effuſus eſt, dixit Dominus ad
Moyſen & Eleazarum filium Aaron ſacerdotē: 2 Numerate
omnem ſummam filiorum Iſrael à viginti annis & ſupra, per
domos & cognationes ſuas, cunctos qui poſſunt ad bella
procedere. 3 Locuti ſunt itaque Moyſes & Eleazar ſacerdos in campeſtribus Moab ſuper Iordanem contra Iericho,
ad eos qui erant 4 à viginti annis & ſupra, ſicut Dominus
imperauerat, quorum iſte eſt numerus: 5 Ruben primogenitus Iſrael. huius filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo
familia Phalluitarum: 6 & Heſron, à quo familia Heſronitarum: & Charmi, à quo
familia Charmitarum. 7 hæ ſunt familiæ de ſtirpe Ruben: quarum numerus inuentus eſt quadraginta tria millia & ſeptingenti triginta. 8 Filius Phallu, Eliab.
9 huius filij, Namuel & Dathan & Abiron. iſti ſunt Dathan & Abiron principes
populi, qui ſurrexerunt contra Moyſen & Aaron in ſeditione Core, quando aduerſus Dominum rebellauerunt: 10 & aperiens terra os ſuum deuorauit Core,
morientibus plurimis, quando combuſſit ignis ducentos quinquaginta viros. Et
factum eſt grande miraculum, 11 vt, Core pereunte, filij illius non perirent.
12 Filij Simeon per cognationes ſuas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum:
Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum: 13 Zare,
ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum. 14 hæ ſunt familiæ
de ſtirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit viginti duo millia ducenti. 15 Filij
Gad per cognationes ſuas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc
familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum: 16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum: 17 Arod, ab hoc familia Aroditarum:
Ariel, ab hoc familia Arielitarum. 18 iſtæ ſunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingenti. 19 Filij Iuda, Her & Onan, qui ambo
mortui

mortui ſunt in Terra Chanaan. 20 Fueruntque filij Iuda, per cognationes ſuas:
Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Phareſitarum: Zare, à quo fa-
milia Zareitarum. 21 Porrò filij Phares: Heſron, à quo familia Heſronitarum: &
Hamul, à quo familia Hamulitarum. 22 Iſtæ ſunt familiæ Iuda, quarum omnis
numerus fuit ſeptuaginta ſex millia quingenti. 23 Filij Iſſachar, per cognationes
ſuas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarũ: 24 Iaſub,
à quo familia Iaſubitarum: Semram, à quo familia Semranitarum. 25 hæ ſunt co-
gnationes Iſſachar, quarum numerus fuit ſexaginta quattuor millia trecenti.
26 Filij Zabulon per cognationes ſuas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elon,
à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo familia Ialelitarum. 27 hæ ſunt cognatio-
nes Zabulon, quarum numerus fuit ſexaginta millia quingenti. 28 Filij Ioſeph
per cognationes ſuas, Manaſſe & Ephraim. 29 De Manaſſe ortus eſt Machir, à
quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum.
30 Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo familia
Helecitarum: 31 & Aſriel, à quo familia Aſrielitarum: & Sechem, à quo familia
Sechemitarum: 32 & Semida, à quo familia Semidaitarum: & Hepher, à quo fa-
milia Hepheritarum. 33 Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habe-
bat, ſed tantùm filias, quarũ iſta ſunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha,
& Therſa. 34 hæ ſunt familiæ Manaſſe, & numerus earũ, quinquaginta duo millia
ſeptingenti. 35 Filij autem Ephraim per cognationes ſuas, fuerunt hi: Suthala, à
quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo
familia Thehenitarum. 36 porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Herani-
tarum. 37 hæ ſunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit triginta
duo millia quingenti. 38 Iſti ſunt filij Ioſeph per familias ſuas. Filij Beniamin in
cognationibus ſuis: Bela, à quo familia Belaitarum: Aſbel, à quo familia Aſbeli-
tarum: Ahiram, à quo familia Ahiramitarum: 39 Supham, à quo familia Supha-
mitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum. 40 Filij Bela: Hered, & Noe-
man. De Hered, familia Hereditarũ: de Noeman, familia Noemanitarum. 41 hi
ſunt filij Beniamin per cognationes ſuas, quorum numerus fuit, quadraginta quin-
que millia ſexcenti. 42 Filij Dan per cognationes ſuas: Suham, à quo familia
Suhamitarum. hæ ſunt cognationes Dan per familias ſuas. 43 omnes fuere Suha-
mitæ, quorũ numerus erat ſexaginta quattuor millia quadringenti. 44 Filij Aſer
per cognationes ſuas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Ieſſui, à quo familia
Ieſſuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum. 45 Filij Brie: Heber, à quo familia
Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum. 46 Nomen autem
filiæ Aſer, fuit Sara. 47 hæ cognationes filiorum Aſer, & numerus eorum, quin-
quaginta tria millia quadringẽti. 48 Filij Nephthali per cognationes ſuas: Ieſiel,
à quo familia Ieſielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum: 49 Ieſer, à quo fa-
milia Ieſeritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum. 50 hæ ſunt cognationes
filiorum Nephthali per familias ſuas: quorũ numerus, quadraginta quinque millia
quadringenti. 51 Iſta eſt ſumma filiorum Iſrael, qui recenſiti ſunt, ſexcenta millia,
& mille ſeptingenti triginta. 52 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
53 Iſtis diuidetur terra iuxta numerum vocabulorum in poſſeſſiones ſuas. 54 Plu-
ribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: ſingulis, ſicut nunc recen-
ſiti ſunt, tradetur poſſeſſio: 55 ita duntaxat vt ſors Terram tribubus diuidat &
familijs. 56 Quidquid ſorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.
57 Hic quoque eſt numerus filiorum Leui per familias ſuas: Gerſon, à quo fami-
lia Gerſonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Me-
raritarum. 58 hæ ſunt familiæ Leui: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Mo-
holi, familia Muſi, familia Core. At verò Caath genuit Amram: 59 qui habuit
vxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata eſt ei in Ægypto. hæc genuit Amram viro
ſuo filios, Aaron & Moyſen, & Mariam ſororem eorum. 60 De Aaron orti ſunt
Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar: 61 quorũ Nadab & Abiu mortui ſũt, cùm
obtuliſſent ignem alienum coram Domino. 62 Fueruntque omnes qui numerati
ſunt, viginti tria millia generis maſculini, ab vno menſe & ſuprà: quia non ſunt re-
cenſiti inter filios Iſrael, nec eis cũ ceteris data poſſeſſio eſt. 63 Hic eſt numerus

filiorum

Digitized by Google

filiorum Iſrael, qui deſcripti ſunt à Moyſe & Eleazaro ſacerdote, in campeſtribus
Moab ſupra Iordanem contra Iericho. 64 Inter quos, nullus fuit eorum qui antè
numerati ſunt à Moyſe & Aaron in deſerto Sinai. 65 Prædixerat enim Dominus,
quòd omnes morerentur in ſolitudine. Nulluſque remanſit ex eis, niſi Caleb filius
Iephone, & Ioſue filius Nun.

Interpretatio litteralis.

a p.1759. 2 NVmerate omnem ſummam filiorum Iſrael, &c. a Prouidentia, vt haberetur in qualibet tribu in promptu multitudo bellatorum, cum bella contingerent; & quãtitas maior, ac minor in qualibet multitudine, ad diſtribuẽdum cuilibet multitudini maiorem, vel minorẽ terrę partem.

10 * *Et factum eſt grande miraculum, vt, Core pereunte, filii illius non perirent.* Hebr. LXX. Chald. *Et facti ſunt in ſignum, filii autem Core non ſunt mortui.* ſupra c. 16. habentur ea verba: *Vt cernant ea* (nempe thuribula in laminas producta) *pro ſigno & monimento filii Iſrael.* Quia vulgata addidit, *Grande miraculum*, vt non perirent filij Core cum patre: putandum eſt accidiſſe aliquod miraculum, quo ſeruati ſunt filij Core, quamuis in eodem eſſent tabernaculo cum patre, cum terra dehiſcens, tabernaculum deuorauit. quod miraculum quale fuerit, neſcitur. Fortaſſe Deus filios Core ſeruauit, quod patri in ſeditionem non conſenſerant; cum tamen in eodem eſſent tabernaculo cum patre, cum terra tabernaculum abſorbuit. b Solet Deus miracula operari. b p.310.

54 * *Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem.* Videtur ea ratio diuidendi terram, ad iuſtitiam diſtributiuam pertinere: cuius materia ſunt bona communitatis, quæ ciuibus diſtribuenda ſunt pro dignitate perſonarum, ac meritorum. Maior multitudo, ceteris paribus, videtur habere rationem maioris dignitatis, ac meriti. In maiore multitudine bellatorum, plus operæ erat in acquiſitione terræ: maiorem ergo terræ partem merebatur. Habes 1. c Eſſe ius perſonarum communitatis in bona cõmunia. 2. d Eſſe iuſtitiam diſtributiuam. c p.1778. d p.1807.

55 * *Sors terram tribubus diuidas, & familiis.* e Si neceſſitas immineat, licitum eſt cum debita reuerentia diuinum iudicium ſortibus implorare. e p.2016. S. Tho. 2. 2. q 95. a. 8.

65 * *Prædixerat Dominus, quod omnes morerentur in ſolitudine.* f Deus futura cognoſcit. f p.18.

Interpretatio myſtica.

MYſticam huius capitis interpretationem indicat Paulus Heb. 3. & 4. explicans illud Pſal. 94. quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Docet, cauendum ab infidelitate. vt enim infidelitas fuit Iſraelitis cauſa, vt non intrarent in terram promiſſionis: ita infidelitas eſt cauſa, vt excludamur ab Eccleſia tum militante, tum triumphante.

2 * *Numerate omnem ſummam filiorum Iſrael, &c.* Secunda numeratione Iſraelitarum, extinctis iam iis, qui prima numeratione fuerãt recenſiti; figuratur 1. a Vocatio Gentium in Eccleſiam, & in veram religionem, b reiectis Iudæis, & eorum Synagoga. a p.1429. b p.1431.

65 * *Nulluſq; remãſit ex eis, &c.* 2. c Diuina electorum prædeſtinatio in vitam ęternam. d Quamuis enim multi vocentur ad fidem, non omnes tamen ſaluantur, ſed tantum ij, quos Deus ab æterno ſcripſit in libro vitæ. c p.349. d p.348. 351.

Nulluſque remanſit ex eis, niſi Caleb filius Iephone, & Ioſue filius Nun. Figuratur paucitas electorum. Multi ſunt vocati, pauci verò electi.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

S V M M A.

Filiæ Salphaad petunt poſſeſſionem inter cognatos patris. Iubet Deus illis poſſeſſionem dari: & leges ſancit de iure hereditatis. Denunciat Deus Moyſi obitum. Petit Moyſes à Deo ſucceſſorem ad regendum populum. Ioſue ſucceſſor decernitur.

1 ACceſſerunt autem filiæ Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir,
filij Manaſſe, qui fuit filius Ioſeph: quarum ſunt nomina, Maala, &
Noa, & Hegla, & Meſcha, & Therſa. 2 Steteruntque coram Moyſe
& Eleazaro ſacerdote, & cunctis principibus populi, ad oſtium tabernaculi
fœderis, atque dixerunt: 3 Pater noſter mortuus eſt in deſerto, nec fuit in
ſeditione, quæ concitata eſt contra Dominũ ſub Core, ſed in peccato ſuo mortuus
eſt:

eſt: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia ſua, quia non
habuit filium? Date nobis poſſeſſionem inter cognatos patris noſtri. 4 Retulitq;
Moyſes cauſam earum ad iudicium Domini. 5 Qui dixit ad eum: 6 Iuſtam rem
poſtulant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & ei in he-
reditatem ſuccedant. 7 Ad filios autem Iſrael loqueris hæc: 8 Homo cùm mor-
tuus fuerit abſque filio, ad filiam eius tranſibit hereditas. 9 ſi filiam nô habuerit,
habebit ſucceſſores fratres ſuos. 10 quòd ſi & fratres non fuerint, dabitis here-
ditatem fratribus patris eius. 11 ſin autem nec patruos habuerit, dabitur heredi-
tas his qui ei proximi ſunt. eritq; hoc filijs Iſrael ſanctum lege perpetua, ſicut præ-
cepit Dominus Moyſi. 12 Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Aſcende in mon-
tem iſtum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus ſum filijs Iſrael.
13 cumq; videris eam, ibis & tu ad populum tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron:
14 quia offendiſtis me in deſerto Sin in contradictione multitudinis, nec ſanctifi-
care me voluiſtis coram ea ſuper aquas. hæ ſunt aquæ contradictionis in Cades
deſerti Sin. 15 Cui reſpondit Moyſes: 16 Prouideat Dominus Deus ſpirituum
omnis carnis, hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc: 17 & poſſit exire & in-
trare ante eos, & educere eos vel introducere: ne ſit populus Domini ſicut oues
abſque paſtore. 18 Dixitq; Dominus ad eum: Tolle Ioſue filium Nun, virum in
quo eſt Spiritus, & pone manum tuam ſuper eum. 19 Qui ſtabit coram Eleazaro
ſacerdote & omni multitudine: 20 & dabis ei præcepta cunctis videntibus, &
partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael. 21 Pro hoc,
ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. Ad verbum eius egre-
dietur & ingredietur ipſe, & omnes filij Iſrael cũ eo, & cetera multitudo. 22 Fe-
cit Moyſes vt præceperat Dominus. Cumque tuliſſet Ioſue, ſtatuit eum coram
Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi. 23 Et impoſitis capiti eius mani-
bus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

Interpretatio litteralis.

THeologia huius capitis ea eſt.
a p.1803. 1. *a* Licere cuique ius ſuũ tueri,
ſe apud Iudicem defendendo.
** Steterunt* (filiæ Salphaad) *co-* 1
ram Moyſe, & Eleazaro Sacerdote, &c. 2
b p.1797. 2. *b* Debitum eſſe pœnale pœnæ reatum. 3
c p.1798. & *c* Debiti pœnalis cauſam eſſe delictum,
Pater noſter mortuus eſt in deſerto, nec
fuit in ſeditione, qua concitata eſt contra
Dominum ſub Core, ſed in peccato ſuo
d p.2105. *mortuus eſt.* 3. *d* Non eſſe pœnas, niſi pro
culpa infligẽdas, *Nõ fuit in ſeditione*, &c.
Non debetur nobis eius filiabus priuatio
hereditatis: cum pater noſter non fuerit
e p.1279. perduellio. 4. *e* Conſequi pœnam ad pec-
f p.1799. catum, quam Deus infligit. & *f* Ius deli-
cto læſum, pœna compenſari, *In peccato*
ſuo mortuus eſt. Extinctus fuit in deſerto,
quia fuit incredulus diuinis promiſsis.
g p.1723. 5. *g* Conſilium ante omnem electionem
adhibendum, ** Retulit Moyſes cauſam* 4
h p.1776. *earum ad iudicium Domini.* 6. *h* Eſſe ius, 5
ſeu exigẽtiam, vt aliquod debitum ei red- 6
i p.1778. datur. &, *i* Eſſe ius perſonarum commu-
k p.1784. nitatis in bona communia. &, *k* Eſſe ius
l p.1807. gentiũ. quale eſt ius hereditatis. &, *l* Eſſe
m p.1800. iuſtitiam diſtributiuam. &, *m* Ius alterius
compenſandum, iuſtumq; faciendum eſſe
n p.1804. debiti ſolutione. &, *n* Iuſtum à Iudice fa-
ciendum eſſe, *Iuſtam rem poſtulant filiæ*
Salphaad: da eis poſſeſſionem inter co-
gnatos patris ſui, & ei in hereditate ſucce-
dant. 7. *o* In lege veteri præcepta iudicia- o p.1126.
lia eſſe. Per quæ Iſraelitis determinaban-
tur iuſtitiæ inter homines obſeruandæ. &,
p In præceptis iudicialibus veteris legis p p.1128.
agi de pertinẽtibus ad conciues ad inuicẽ.
7 ** Ad filios autẽ Iſrael loqueris hæc: Homo*
8 *cum mortuus fuerit*, &c. *Eritque hoc filiis*
9 *Iſrael ſanctum* (ſancitum, decretum) *lege*
10 *perpetua.* 8. *q* Legis veteris auctorẽ fuiſſe q p.1117.
11 Deum. *r* miniſtrum Moyſen, *Sicut præce-* r p.1119.
pit Dominus Moyſi. 9. *s* Per peccatum s p.1273.
inductam eſſe mortem in genus humanũ,
13 ** Ibis tu ad populum tuum.* 10. *t* Iniuriam t p.1264.
14 inferri Deo, lædiq; ius diuinum per pec-
catum, *Quia offendiſtis me*, &c. 11. *u* Con- u p.1279.
ſequi pœnam ad peccatum, quam Deus
infligit. &, *x* Ceſſante actu peccati, rema- x p.1288.
nere adhuc debitum pœnæ. &, *y* Ius de- y p.1799.
licto læſum, pœna compenſari. &, *z* Pro z p.2104.
culpæ quantitate pœnas licitas eſſe, *Ibis*
& tu ad populũ tuum, ſicut iuit frater tuus
Aaron: quia offendiſtis me in deſerto
Sin, &c. † Animas hominum eſſe immor- † p.131.
tales, *Ibis ad populum tuum.* Poſt mortem
corpora defunctorum non poſſunt appel-
lari populus. Populus erant animę ſancto-
rum Patrum in Limbo. 12. *a* Noſtram a p.1572.
cum diuina voluntatem cõformandã eſſe.

b p.22. Id egit Moyſes, in Dei voluntate acquie-
ſcens, mortem annunciãte. 13. *b* Omnium
Dominum eſſe Deum. * *Deus ſpirituum* 15
c p.23. *omnis carnis.* 14. *c* Eſſe in Deo prouiden- 16
d p.1759. tiam, *Prouideat Dominus*, &c. 15. *d* Eſſe
actum prouidentiæ, *Prouideat Dominus.*
e p.2080. 16. *e* Debere ſuperiores ad boni commu-
nis conſeruationem incumbere, *Prouideat*
Dominus hominem, qui ſit ſuper multitu-
tudinem hanc, &c. *Ne ſit populus Domini*
f p.2073. *ſicut oues absque paſtore.* 17. *f* Neceſſariũ
ſuperiores, ac rectores eſſe, *Qui ſit ſuper*
g p.2075. *multitudinem hanc*, &c. 18. *g* Debere ſu-
periores præditos eſſe prudentia, ad alios
h p.2079. regendos neceſſaria. &, *h* Vigiles eſſe,
* *Qui poſſit exire, & intrare, & educere* 17
eos, &c. Egredi, & ingredi, ſiue Intrare, &
exire, phraſis eſt hebręa: qua ſignificantur
vniuerſa vocationis cuiuſque munera, &
ratio vitæ, quæ obitur iuxta præſcriptum
i p.2073. ſcopum, c.8197. 19. *i* Regiminis ſymbo-
lum eſſe oues cum paſtore, *Ne ſit populus*
k p.172. *Domini ſicut oues absque paſtore.* 20. *k* Ele-
ctionis actum eſſe. * *Tolle Ioſue filium* 18
l p.2075. *Nun*, &c. 21. *l* Prudentes eſſe debere ſu-
m p.2076. periores. &, *m* Amantes iuſtitię. &, *n* Or-
n p.2077. natos virtutibus. vt rectum habeant ſen-
ſum prudentiæ, vt regant alios exemplo,
Tolle virum, in quo eſt Spiritus. Abſolutè
Spiritus, Deum ſignificat, & Spiritũ Dei,
c.2292, 2293, 2299. Significat etiam bo-
o p.2057, nam voluntatem, c.2304. 22. *o* Rectores
2061, 2073. eſſe, habẽtes poteſtatem in ſubditos, *Pone*
manum tuam ſuper eum. Manus, ſymbo-
lum eſt Poteſtatis, c.3536. Impoſitio ma-
nus, ſignificat transfuſionem poteſtatis in
p p.1068. alterum, c.6292. 23. *p* Promulgationem
eſſe neceſſariam, vt ſuperiorum decreta
obligandi virtutem habeant. * *Qui ſtabit* 19
coram Eleazaro Sacerdote, & omnis mul-
titudine. Ea ſolennitate voluit Deus ſuum
decretum promulgari, quo rectorem po-
q p.2063. puli Ioſue cõſtituebat. 24. *q* Neceſſarium
eſſe humanæ voluntati, vt rectè operetur,
r p.1096. regulam aliquam rectam ſequi. &, *r* Ne-
ceſſariam eſſe hominibus legum huma-
s p.2078. narum diſciplinam. &, *s* Debere ſuperio-
res ſuos ſubditos inſtruere, præſertim mi-
niſtros. * *Et dabis ei præcepta cunctis vi-* 20
t p.2052. *dentibus.* 25. *t* Deberi perſonis in digni-
tate conſtitutis obſeruantiam, & cultum;
u p.2057, *u* & prætereà ſuperioribus obedientiam,
2061. & officia ſeruitutis, *Dabis ei partem glo-*
riæ tuæ, vt audiat eum omnis Synagoga fi-
liorum Iſrael, Gloria, pro maieſtate ſolet
ſumi, c.1674. Moyſi duplex erat maieſtas,
ſiue dignitas, nempe ſacerdotalis, & Du-
x p.636, cis, ſeu ſpiritualis, & ſæcularis. Eius glorię
637, 646, partem, nempe dignitatem ſęcularem tra-
647. didit Moyſes Ioſue. 26. Præter dominos
y p.866, ſæculares, *x* eſſe Eccleſiæ tributos Sacer-
867, 868, dotes, & Doctores. &, *y* Eſſe in Eccleſia
869, 870. poteſtatem eccleſiaſticã, * *Pro hoc, ſi quid* 21
agendum erit, Eleazar Sacerdos conſulet
Dominum. Ad verbum eius ingredietur,
& egredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cũ
eo, & cetera multitudo. 27. *z* Certiſſimam z p.1359.
eſſe, & omnino amplectẽdam eam doctri-
nam, quã Summus Pontifex vt Pontifex
tradit de credendis, & agendis, *Si quid*
agendum erit, Eleazar Sacerdos con-
ſulet Dominum. Ad verbum eius, &c.
28. *a* Dei præceptis parendum eſſe. &, a p.2066.
b Obediẽtiæ obiectum eſſe ſuperioris pre- b p.2062.
22 ceptum, * *Fecit Moyſes vt præceperat*
23 *Dominus*, &c.

Interpretatio myſtica.

2 THeologia myſtica ea eſt. * 1. *a* Eccle- a p.630.
3 ſiam Chriſti eſſe Catholicam, homi-
nes cuiuſque gentis, & cõditionis, & ſexus
complectentem. Id ſignificarunt quinque
feminæ ſorores, petentes poſſeſſionem in
terra promiſſa; quæ figura fuit Eccleſiæ.
2. *b* Beatitudinem cęleſtem etiam feminas b p.953.
admittere, & Iudæos. Eſt enim etiam Ec-
cleſia triumphans Catholica. Hæ quinque
feminæ & feminæ erant, & Iſraelitides.
3. *c* Cęremonias veteris legis, quæ Chriſti c p.864.
figuræ quædam erant, duraſſe vſque ad
aduentum Chriſti; eiuſque paſſione con-
ſummata, ceſſaſſe, *Pater noſter mortuus*
eſt in deſerto, &c. Pater Iudæorum in
Chriſtum credentium fuerũt veteres Pa-
tres, & lex vetus eis data, Chriſti figura-
tiua. Ea lex, quatenus cæremonialis, & fi-
guratiua, ceſſauit, & non genuit filios, qui
poſſent in terrã promiſſam ingredi, id eſt,
prædicare, & obſeruare poſt aduentum
Chriſti veteres cæremonias in Chriſti Ec-
cleſia. Genuit tamen filias, id eſt, animas
Chriſti ſponſas, poſſeſſionem habituras in
Chriſti Eccleſia: quales fuerunt Apoſtoli,
qui fuerunt Iudæi. Ille pater *non fuit in*
ſeditione, quæ concitata eſt contra Domi-
num ſub Core: quatenus legis veteris figu-
ræ, & Patres, non contradixerunt Chriſto,
& legi Euangelicæ, vt contradixerunt Iu-
dæi, qui Chriſtum crucifixerunt. 4. *d* Ad d p.862,
conferendam gratiam, Sacramenta, & cę- 1113.
remonias veteris legis virtutem non ha-
buiſſe, *Pater noſter in peccato ſuo mor-*
tuus eſt, id eſt, in peccato originali, quod
per ſe tollere nunquam potuit, nec pecca-
ta actualia, niſi per fidem in Chriſtum
12 venturum. * 5. *e* Cęremonias veteris le- e p.859.
gis Chriſtum figuraſſe, & eius myſteria. 860.
&, *f* Legem veterem datã fuiſſe ad agno- f p.1114.
ſcendum & peccata, *g* & quam eſſet ne- g p.1115.
ceſſaria gratia per Chriſtum, *Aſcende in*
montem iſtum Abarim, & contemplare
inde terram, &c. Moyſes legis veteris fi-
gura fuit, 2. Cor. 3. 7, 13, 15. Contempla-
tur à longe terram promiſſam, quatenus
lex vetus prophetias, & figuras continet

b p.865. de Chriſto,& Eccleſia. * 6. b Poſt Euan- 13
gelij promulgationē licitè legalia ſeruari
i p.864. non poſſe. i Ea poſt Chriſti paſſionem ceſ-
ſaſſe, *Cum videris eam, ibis & tu ad po-*
pulum tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron.
k p.443. ſup.cap. 20.12. * 7. k Fuiſſe Ieſum Chri- 18
ſtum ab æterno prædeſtinatum Filium
Dei, & humani generis Seruatorē, *Tolle*
[Vid. Patres *Ioſue filium Nun*, &c. l Communis eſt
in Syl. Alleg. Patrū ſententia Ioſue Chriſtum figur. fſe.
v. Ioſue. 8. m Ieſum Chriſtum eſſe verum Deum,
m p.425. *In quo eſt Spiritus.* Spiritus abſolutè Deū
ſignificat, Io.4.23,24.lib.de eccleſ.dogm.
n p.495. cap.11. 9. n Fuiſſe in anima Chriſti dona
Spiritus ſancti, *In quo eſt Spiritus*. Spiri-
tus, pro Spiritu ſancto ſumitur, Ioan.3.8.
& 7.39.& pro dono Spiritus ſācti, Io.7.39.
Rom.8.15. 10. o Chriſti poteſtatem, ma- o p.486.
ximā eſſe, *Pone manum tuam ſuper eum.*
Manus, poteſtatis ſymbolum eſt, vt ſupra
in interpretatione litterali dictum eſt.
11. Paruiſſe Chriſtum & p Patris præce- p p.507.
ptis. & q Mariæ, ac Ioſephi iuſſis. & r legi q p.509.
Moſaycæ. &, s Iudæis crucifixoribus ſe r p.519.
ſubdidiſſe, *Pone manum tuam ſuper eum.* s p. 531.
Manus, ſymbolum eſt præcepti, operis, mi- 532.564.
niſterij, &c. 6588, 6589, 6591. 12. t Fuiſſe t p.476.
Ieſum Chriſtum vnione hypoſtatica Re-
gem ſummum à Deo conſecratum, *Pone*
manum ſuper eum. Impoſitio manus, ſym-
bolum eſt diuinæ virtutis ſanctificantis, &
conſecrantis, Act.8.17. 1.Tim.5.22.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Caput hoc cum ſequenti ſummam continent præceptorum cæremonialium ad feſtiuitates, & ſacrificia pertinentium: quæ in præcedentibus libris iam tradita fuerant.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen: 2 Præcipe filijs Iſrael, &
dices ad eos: Oblationem meam & panes, & incenſum odo-
ris ſuauiſſimi offerre per tempora ſua. 3 Hæc ſunt ſacrificia
quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos
quotidie in holocauſtum ſempiternum: 4 vnum offeretis
manè, & alterum ad veſperum: 5 decimam partem ephi ſi-
milæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartam
partem hin: 6 holocauſtum iuge eſt quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem
ſuauiſſimum incenſum Domini. 7 & libabitis vini quartam partem hin per agnos
ſingulos in Sanctuario Domini. 8 Alterumq; agnum ſimiliter offeretis ad veſpe-
ram, iuxta omnem ritum ſacrificij matutini, & libamentorum eius, oblationem
ſuauiſſimi odoris Domino. 9 Die autem ſabbati offeretis duos agnos anniculos
immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio, & liba 10 quæ
ritè funduntur per ſingula ſabbata in holocauſtum ſempiternum. 11 In calendis
autem offeretis holocauſtum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum,
agnos anniculos ſeptem immaculatos, 12 & tres decimas ſimilæ oleo conſperſæ
in ſacrificio per ſingulos vitulos: & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ per ſin-
gulos arietes: 13 & decimam decimæ ſimilæ ex oleo in ſacrificio per agnos ſin-
gulos. holocauſtum ſuauiſſimi odoris atque incenſi eſt Domino. 14 Libamenta
autem vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt: media pars hin per
ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit holocauſtum per
omnes menſes, qui ſibi anno vertente ſuccedunt. 15 Hircus quoque offeretur
Domino pro peccatis in holocauſtum ſempiternum cū libamentis ſuis. 16 Menſe
autem primo, quartadecima die menſis, Phaſe Domino erit, 17 & quintadecima
die ſolemnitas: ſeptem diebus veſcentur azymis. 18 Quarum dies prima vene-
rabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facietis in ea. 19 Offeretiſque incen-
ſum holocauſtū Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos annicu-
los immaculatos ſeptem: 20 & ſacrificia ſingulorum ex ſimila, quæ conſperſa ſit
oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, & duas decimas per arietem, 21 & deci-
mam decimæ per agnos ſingulos, id eſt, per ſeptem agnos. 22 Et hircum pro pec-
cato vnum, vt expietur pro vobis, 23 præter holocauſtum matutinum quod ſem-
per offeretis. 24 Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum in fomitem ignis, &
in odorem ſuauiſſimum Domino, qui ſurget de holocauſto, & de libationibus ſin-
gulorum. 25 Dies quoque ſeptimus celeberrimus & ſanctus erit vobis: omne

opus

opus ſeruile non facietis in eo. 26 Dies etiam primitiuorum, quando offeretis
nouas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & ſancta erit: omne
opus ſeruile non facietis in ea. 27 Offeretiſque holocauſtum in odorem ſuauiſſi-
mum Domino, vitulos de armẽto duos, arietem vnum, & agnos anniculos imma-
culatos ſeptem: 28 atque in ſacrificijs eorũ, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas
per ſingulos vitulos, per arietes duas, 29 per agnos decimam decimæ, qui ſimul
ſunt agni ſeptem. hircum quoque 30 qui mactatur pro expiatione: præter holo-
cauſtum ſempiternum & liba eius. 31 Immaculata offeretis omnia cum libatio-
nibus ſuis.

Interpretatio litteralis.

a p.1068. DOcemur 1. *a* Promulgationem
eſſe neceſſariam, vt lex obligã-
di virtutem habeat, * *Pracipe* 1
b p.1117. *filiis Iſrael.* 2. *b* Auctorem 2
c p.1119. veteris legis fuiſſe Deum, *c* miniſtrum
Moyſen, *Dixit Deus ad Moyſen: Praci-*
d p.1124. *pe*, &c. 3. *d* In lege veteri præcepta cære-
monialia eſſe, per quæ cultus diuini mo-
dus Iſraelitis præſcribebatur, ac determi-
e p.1915. nabatur, *Pracipe filiis Iſrael*, &c. 4. *e* De-
bere creaturas intellectuales debitũ cultũ,
f p.1918. & honorem exhibere Deo. &, *f* Exterio-
res corporis actus conuenienter in cultum
g p.844. exhiberi Deo. &, *g* Oportere aliqua ſpe-
cialia obſeruari in ijs, quæ pertinent ad
h p.858. cultum Dei. &, *h* In veteri lege varias
obſeruantias cęremoniales fuiſſe ad maio-
i p.1973. rem reuerentiam diuini cultus. &, *i* Eſſe
ex rebus datis à Deo aliquid exhibendum
k p.1969. in eius honorem. &, *k* Aliquas oblationes,
quæ in cultum Dei offeruntur, eſſe neceſ-
ſariò offerendas. vt cum intercedit præce-
ptum, *Oblationem meam, & panes, & in-*
cenſum odoris ſuauiſſimi offerte per tem-
l p.1957. *pora ſua*, &c. 5. *l* Eſſe Deo adorationis
m p.1960. reuerentiam exhibendam. &, *m* Congruũ
eſſe, adorationem etiam exteriorem Deo
n p.1961. exhibere. &, *n* Congruum eſſe, adoratio-
ni externæ, ritus determinatos adhibere.
o p.1962. &, *o* Inter externas adorationes ſummam
eſſe ſacrificium, vni Deo offerendũ, * *Hac* 3
ſunt ſacrificia, qua offerre debetis, &c. 4
p p.2000. 6. *p* Præceptum eſſe morale, Habere ali- 5
quod tempus deputatum ad vacandum 6
diuinis, * *Omne opus ſeruile non facietis* 25
in eo. 26

Interpretatio myſtica.

OBlationes externæ, ac ſacrificia vete-
ris legis ſymbola fuerũt obedientię,
qua noſtra voluntas offertur Deo, Pſal. 39.
7. & 50. 21. Rom. 15. 16. Fuerunt & figu-
rę oblationis Chriſti Ieſu, qua ſe pro nobis
obtulit Patri, Hebr. 10. & oblationis eu-
chariſticę nouę legis, Malach. 1. 11. Sacri-
ficium externum ſymbolum eſt ſacrificij
interni, quo ſe Deo noſtra voluntas offert,
& alia ſecũ, Pſal. 4. 6. & 45. 14, 23. & 50. 19.
eſt & ſymbolum laudis, quæ offertur Deo.
Panis, bonorum ſpiritualium ſymbolum
eſt, c. 6943. & diuini verbi, Amos 8. 11. &
corporis Chriſti, Ierem. 11. 19. Ioan. 6. 32,
48, 52. 1. Cor. 10. 16, 17. & 11. 26, 27, 28.
Ergo
Docemur myſticè 1. *a* Debitos eſſe Deo a p.1915,
in cultũ interiores mentis actus; &, *b* vo- 1917.
luntatem tradendi ſe promptè ad ea, quæ b p.1921.
2 ad diuinum cultum pertinent, * *Oblatio-*
nem meam, &c. *offerte per tempora ſua.*
2. *c* Offerendum eſſe Deo ſacrificium cor- c p.739.
poris, & ſanguinis Chriſti. &, *d* In ſacrifi- d p.743.
cio, quod in Miſſa offertur, cõtineri Chri- 764.
ſtum. &, *e* Euchariſtiæ materiam eſſe pa- e p.763.
nem, qui virtute diuina tranſubſtantiatur
in corpus Chriſti. &, *f* Præcepto nos te- f p.773.
neri ad Euchariſtiæ Sacramentum perci-
piendum, *Panes offerte.* 3. *g* Eſſe Deum g p.1998.
laudandum, ac benedicendum. &, *h* Eſſe h p.1926
Deo cultum exhibendum oratione, *In-*
cenſum odoris ſuauiſſimi offerte per tem-
pora ſua. Incenſum, orationis ſymbolum
eſt, Pſal. 140. 2. Apoc. 8. 3. 4. Ieſum Chri-
ſtum Deo Patri iugiter offerri pro nobis
mane, & veſperi; *i* nempè in luce Eccleſiæ i p.482,
triumphantis, *k* & in nocte Eccleſiæ mili- 1015.
3 tantis. * *Offerre debetis agnos anniculos* k p.739.
immaculatos duos quotidie in holocau-
ſtum ſempiternum. 5. *l* Eſſe noſtram cum l p.1572.
diuina voluntatem conformandam, tum
mane in proſperis, tũ veſperi in aduerſis.
6. *m* Eſſe in Euchariſtiæ Sacramento ſub m p.764,
ſpeciebus panis, & vini, corpus, & ſangui- 765.
nem Chriſti vna cũ anima, & diuinitate.
5 * *Decimam partem ephi ſimila, qua con-*
6 *ſperſa ſit oleo*, &c. *Libabitis vini quar-*
tam partem, &c. Panis, corporis; vinum,
ſanguinis; oleum, diuinitatis ſymbolum
ſunt: vt aliàs dictum eſt. vid. Leuit. 14. 10.
16 * Quæ ad myſticam Phaſe theologiam
ſpectant, explicata ſunt Exod. cap. 12. &
Leuit. 9. Quæ autem in hoc, & ſequenti
capite de alijs ſolennitatibus myſticè do-
cenda eſſent in Leuit. 23. explicare niſi
ſumus. Poſſunt ad illa confirmanda huius,
& ſequentis capitis verba citari.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

S V M M A.

Agitur de ritibus obſeruandis in ſolennitatibus prima, decima, & decimaquinta diei menſis ſeptimi, & per totam eius octauam.

1 MEnſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vo-
bis. omne opus ſeruile non facietis in ea, quia dies clangoris
eſt & tubarum. 2 Offeretiſque holocauſtum in odorem ſua-
uiſſimum Domino, vitulum de armento vnum, arietẽ vnum,
& agnos anniculos immaculatos ſeptem: 3 & in ſacrificijs
eorum, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas: per ſingulos vi-
tulos, duas decimas per arietem, 4 vnam decimam per
agnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem: 5 & hircum pro pecca-
to, qui offertur in expiationem populi, 6 præter holocauſtum calendarum cum
ſacrificijs ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſolitis. eiſdem ce-
remoniis offeretis in odorem ſuauiſſimum incenſum Domino. 7 Decima quo-
que dies menſis huius ſeptimi erit vobis ſancta atque venerabilis, & affligetis ani-
mas veſtras: omne opus ſeruile non facietis in ea. 8 Offeretiſque holocauſtum
Domino in odorem ſuauiſſimum, vitulum de armẽto vnum, arietem vnum, agnos
anniculos immaculatos ſeptem: 9 & in ſacrificijs eorum, ſimilæ oleo conſperſæ
tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, 10 decimam deci-
mæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem: 11 & hircum pro peccato,
abſque his quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem, & holocauſtum ſempi-
ternum, cum ſacrificio & libaminibus eorum. 12 Quintadecima verò die menſis
ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atque venerabilis, omne opus ſeruile non facietis in
ea, ſed celebrabitis ſollemnitatem Domino ſeptem diebus. 13 offeretiſque holo-
cauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino vitulos de armento tredecim, arietes
duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim: 14 & in libamentis eorum,
ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tre-
decim: & duas decimas arieti vno, id eſt, ſimul arietibus duobus, 15 & decimam
decimæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni quattuordecim: 16 & hircum pro pec-
cato, abſque holocauſto ſempiterno, & ſacrificio, & libamine eius. 17 In die al-
tero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos imma-
culatos quattuordecim, 18 ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos &
arietes & agnos ritè celebrabitis: 19 & hircum pro peccato, abſque holocauſto
ſempiterno, ſacrificioque & libamine eius. 20 Die tertio offeretis vitulos vnde-
cim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim: 21 ſacrificiaque
& libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis: 22 &
hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioq; & libamine eius.
23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immacula-
tos quattuordecim: 24 ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arie-
tes & agnos ritè celebrabitis: 25 & hircum pro peccato abſque holocauſto ſem-
piterno, ſacrificioque eius & libamine. 26 Die quinto offeretis vitulos nouem,
arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim: 27 ſacrificiaque &
libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis: 28 & hir-
cum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine.
29 Die ſexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos
quattuordecim: 30 ſactificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes &
agnos ritè celebrabitis: 31 & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiter-
no, ſacrificioq; eius & libamine. 32 Die ſeptimo offeretis vitulos ſeptem, & arie-
tes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim: 33 ſacrificiaque & liba-
mina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis, 34 & hircum
pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine.
35 Die octauo, qui eſt celeberrimus, omne opus ſeruile non facietis, 36 offeren-
tes

**ꝛes holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum,
agnos anniculos immaculatos ſeptem : 37 ſacrificiaque & libamina ſingulorum
per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis: 38 & hircū pro peccato, abſque
holocauſto ſempiterno, ſacrificioq; eius & libamine. 39 Hæc offeretis Domino
in ſollemnitatibus veſtris: præter vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in
ſacrificio, in libamine, & in hoſtijs pacificis.**

THeologia litteralis huius capitis, eadem eſt cum theologia litterali capitis præcedentis.

De theologia myſtica dictum eſt in Leuitici capite 23.

CAPVT TRIGESIMVM.

SVMMA.

Agitur de voto, & iuramento, præſertim filiæ puellæ, & vxoris, & eorum irritatione.

1 NArrauitque Moyſes filijs Iſrael omnia quæ ei Dominus impe-
rarat : 2 & locutus eſt ad principes tribuum filiorum Iſrael:
Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus : 3 Si quis virorum
votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento: non
faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit imple-
bit. 4 Mulier ſi quippiam vouerit, & ſe conſtrinxerit iura-
mento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari:
ſi cognouerit pater votum quod pollicita eſt, & iuramentum quo obligauit ani-
mam ſuam, & tacuerit, voti rea erit: 5 quidquid pollicita eſt & iurauit, opere
complebit. 6 ſin autem, ſtatim vt audierit, contradixerit pater : & vota & iura-
menta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quòd contradixerit
pater. 7 Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & ſemel de ore eius verbum
egrediens animam eius obligauerit iuramento : 8 quo die audierit vir, & non
contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiſerat. 9 ſin autem au-
diens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus
obſtrinxerat animam ſuam : propitius erit ei Dominus. 10 Vidua & repudiata
quidquid vouerint, reddent. 11 Vxor in domo viri cùm ſe voto conſtrinxerit &
iuramento, 12 ſi audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit ſpōſioni, reddet quod-
cumque promiſerat. 13 ſin autem extemplo contradixerit, non tenebitur pro-
miſſionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. 14 Si vo-
uerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium, vel ceterarum rerum abſti-
nentiam, affligat animā ſuam, in arbitrio viri erit vt faciat, ſiue non faciat. 15 quòd
ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam: quidquid vouerat
atque promiſerat, reddet: quia ſtatim vt audiuit, tacuit. 16 ſin autem contradixe-
rit poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius. 17 Iſtæ ſunt leges, quas
conſtituit Dominus Moyſi, inter virum & vxorem, inter patrem & filiam, quæ in
puellari adhuc ætate eſt, vel quæ manet in parentis domo.

Interpretatio litteralis.

a p.1117. DOctrina litteræ ea eſt. 1. *a* Au-
ctorem legis veteris fuiſſe
b p.1119. Deum, *b* miniſtrum Moyſen.
* *Narrauit Moyſes filiis Iſ-* 1
rael omnia quæ ei Dominus imperarat: & 2
c p.1123. *locutus eſt ad principes*, &c. 2. *c* In lege
veteri præcepta moralia contineri. vt bo-
nis moribus reddantur homines amica-
biles Deo. Traduntur in hoc capite mo-
ralia præcepta de voto, & iuramento,
Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus.

3. *d* Legem diuinam eſſe. quæ eſt regula d p.1065.
humanæ voluntatis, *Iſte eſt ſermo quem
præcepit Dominus.* 4. *e* Promulgationem e p.1068.
eſſe neceſſariam, vt lex obligandi virtu-
tem habeat, *Locutus eſt ad principes tri-
buum filiorum Iſrael.* 5. *f* Licitum eſſe f p.1977.
votū. &, *g* Eſſe Deo reddenda quę voueris, g p.1979.
3 * *Si quis virorum votum vouerit Domi-*
10 *no: non faciet irritum verbum ſuum*, &c.
15 16. *h* Licitum eſſe iuramentum. &, *i* De- h p.1982.
bitum eſſe iuramenta ſeruandi, *Si quis* i p.1987.
viro-

virorum ſe conſtrinxerit iuramento: non
k p.2124. *faciet irritum verbum ſuum*,&c. 7. k Li-
l p.2125. citum eſſe,licita promittere. &c, l Standū
eſſe promiſſis, *Omne quod promiſit im-*
m p.1980. *plebit*. 8. m Non poſſe quemquam ſine
ſui ſuperioris conſenſu obligare ſe voto in
n p.1990. ijs, in quibus alteri ſubijcitur. &c, n Poſſe
à ſuperiore iuramentum irritari, quod à
ſubditis factum eſt circa ea,quæ ipſius po-
teſtati ſubduntur, * *Mulier ſi quippiam* 4
vouerit,et ſe conſtrinxerit iuramento,&c.
vſque ad num. 17. Aduertendum bis fieri
mentionem vxoris, cuius votum irritatur
à marito, nempe ſiue vxor ſit in domo pa-
tris, v.7. ſiue in domo viri, v.11. ſemper
maritus poteſt irritare votum vxoris.
9. o Ius delicto læſum, pœna compenſari, o p.1799.
16 * *Portabit ipſe iniquitatem eius* (ſuam)
Ius eſt, vt ſi vir ſciuerit votum vxoris, &
diſtulerit illud irritare, votum teneat. Si
ergo ſtante voto, impedierit maritus in
vxore voti exequutionem; reus eſt mari-
tus iuris diuini læſi. 10. p Debitum eſſe p p.1797.
pœnale, pœnæ reatum, *Portabit ipſe ini-*
quitatem ſuam.

Cum habeat caput hoc præcepta moralia, interpretationem myſticam non admittit.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

S V M M A.

Narratur victoria contra Madianitas. 1. Iubet Deus vltionem de Madianitis, qui per mulieres deceperunt filios Iſrael. 2. Mittuntur iubente Moyſe,ad bellum è ſingulis tribubus mille. 3.Victoria reportatur,& præda copioſa: è qua,iuſſu Moyſis,quidquid eſt ſexus maſculini, & mulieres corruptæ occiduntur, virgines reſeruantur. 4. Expiatio indicitur tum militum,tum prædæ. 5. Diuiditur, Deo iubente, præda: dimidium militibus tribuitur, dimidium cæteræ multitudini: vna ex quingentis quibuſque animabus, quæ tributa ſunt militibus, datur Eleazaro Sacerdoti; vna ex quingentis quibuſque animabus multitudini tributis, datur Leuitis excubantibus in cuſtodiis Tabernaculi Domini. 6. Quod è numero pugnatorum nullus defuerit, offerunt principes exercitus, tribuni, & centuriones auri prædam donaria Domino: quæ inferuntur in Tabernaculum teſtimonii, in victoriæ memoriam.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Vlciſcere
prius filios Iſrael de Madianitis,& ſic colligeris ad populum
tuum. 3 Statimq; Moyſes: Armate,inquit, ex vobis viros
ad pugnam, qui poſſint vltionem Domini expetere de Ma-
dianitis. 4 mille viri de ſingulis tribubus eligantur ex Iſrael
qui mittantur ad bellum. 5 Dederuntque millenos de ſin-
gulis tribubus, id eſt, duodecim millia expeditorum ad pu-
gnam: 6 quos miſit Moyſes cum Phinees filio Eleazari ſacerdotis, vaſa quoque
ſancta,& tubas ad clangendum tradidit ei. 9 Cumque pugnaſſent contra Madia-
nitas atque viciſſent,omnes mares occiderunt, 8 & reges eorum, Eui,& Recem,
& Sur,& Hur,& Rebe,quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor in-
terfecerunt gladio. 9 Ceperuntque mulieres eorum, & paruulos, omniaque pe-
cora,& cunctā ſupellectilem:quidquid habere potuerant depopulati ſunt: 10 tam
vrbes quàm viculos & caſtella flamma conſumpſit. 11 Et tulerunt prædam, &
vniuerſa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex iumentis, 12 & adduxerunt
ad Moyſen, & Eleazarum ſacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorū Iſrael.
reliqua autem vtenſilia portauerunt ad caſtra in campeſtribus Moab iuxta Iorda-
nem contra Iericho. 13 Egreſſi ſunt autem Moyſes & Eleazar ſacerdos,& omnes
principes ſynagogæ in occurſum eorum extra caſtra. 14 Iratuſque Moyſes prin-
cipibus exercitus, tribunis, & centurionibus qui venerant de bello, 15 ait: Cur
feminas reſeruaſtis? 16 Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſrael ad ſugge-
ſtionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Domino ſuper peccato Phogor,
vnde & percuſſus eſt populus? 17 Ergo cunctos interficite quidquid eſt generis
maſculini, etiam in paruulis: & mulieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugulate:
18 puellas autem & omnes feminas virgines reſeruate vobis: 19 & manete ex-
tra caſtra ſeptem diebus. Qui occiderit hominem,vel occiſum tetigerit, luſtrabi-
tur die tertio,& ſeptimo. 20 Et de omni præda,ſiue veſtimentū fuerit,ſiue vas,&
aliquid in vtenſilia præparatum,de caprarum pellibus,& pilis,& ligno,expiabitur.
21 Eleazar quoque ſacerdos, ad viros exercitus qui pugnauerant, ſic locutus eſt:

Hoc

Hoc eſt præceptum legis, quod mandauit Dominus Moyſi: 22 Aurum & argen-
tum, & æs, & ferrum, & plumbum, & ſtannum, 23 & omne quod poteſt tranſire
per flammas, igne purgabitur: quidquid autem ignem non poteſt ſuſtinere, aqua
expiationis ſanctificabitur: 24 & lauabitis veſtimenta veſtra die ſeptimo, & puri-
ficati poſteà caſtra intrabitis. 25 Dixit quoque Dominus ad Moyſen: 26 Tollite
ſummam eorum quę capta ſunt, ab homine vſque ad pecus, tu & Eleazar ſacerdos
& principes vulgi: 27 diuideſque ex æquo prædam inter eos qui pugnauerunt
egreſſique ſunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem. 28 & ſepara-
bis partem Domino, ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de
quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & aſinis & ouibus, 29 & dabis eam
Eleazaro ſacerdoti, quia primitiæ Domini ſunt. 30 Ex media quoque parte filio-
rum Iſrael accipies quinquageſimum caput hominum, & boum, & aſinorum, &
ouium, cunctorum animantium, & dabis ea Leuitis, qui excubant in cuſtodijs ta-
bernaculi Domini. 31 Feceruntque Moyſes & Eleazar, ſicut præceperat Domi-
nus. 32 Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ouium ſexcenta ſeptuaginta
quinque millia, 33 boum ſeptuaginta duo millia, 34 aſinorum ſexaginta millia
& mille: 35 animæ hominum ſexus feminei, quæ non cognouerant viros, triginta
duo millia. 36 Dataque eſt media pars his qui in prælio fuerant, ouium trecenta
triginta ſeptem millia quingenta: 37 è quibus in partem Domini ſupputatæ ſunt
oues ſexcentæ ſeptuaginta quinque. 38 Et de bobus triginta ſex millibus, boues
ſeptuaginta & duo: 39 de aſinis triginta millibus quingentis, aſini ſexaginta vnus:
40 de animabus hominum ſedecim millibus, ceſſerunt in partem Domini triginta
duæ animæ. 41 Tradiditque Moyſes numerum primitiarum Domini Eleazaro
ſacerdoti, ſicut fuerat ei imperatum, 42 ex media parte filiorum Iſrael, quam ſe-
parauerat his qui in prælio fuerant. 43 De media verò parte quæ contigerat re-
liquæ multitudini, id eſt, de ouibus trecentis triginta ſeptem millibus quingentis,
44 & de bobus triginta ſex millibus, 45 & de aſinis triginta millibus quingentis,
46 & de hominibus ſedecim millibus, 47 tulit Moyſes quinquageſimũ caput, &
dedit Leuitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, ſicut præceperat Dominus.
48 Cumq; acceſſiſſent principes exercitus ad Moyſen, & tribuni, centurioneſque,
dixerunt: 49 Nos ſerui tui recenſuimus numerum pugnatorum, quos habuimus
ſub manu noſtra: & ne vnus quidem defuit. 50 Ob hanc cauſam offerimus in do-
narijs Domini ſinguli quod in præda auri potuimus inuenire, periſcelides & ar-
millas, annulos & dextralia, ac murænulas, vt depreceris pro nobis Dominum.
51 Suſceperuntque Moyſes & Eleazar ſacerdos omne aurum in diuerſis ſpecie-
bus, 52 pondo ſedecim millia, ſeptingentos quinquaginta ſiclos, à tribunis &
centurionibus. 53 Vnuſquiſque enim quod in præda rapuerat, ſuum erat. 54 Et
ſuſceptum intulerunt in tabernaculum teſtimonij, in monimentum filiorum Iſrael
coram Domino.

Interpretatio litteralis.

E Littera ea doctrina colligitur.
a p.1676. * 1. *a* Iuſta bella interdum eſſe. 2
b p.2095. &, *b* Licitum eſſe iniurias vlci-
ſci ad remouendũ nocumenta,
Vlciscere filios Iſrael de Madiamtis.
c p.1759. * 2. *c* Prudentiæ partẽ eſſe Prouidentiam. 3
quæ ordinatio eſt aptorum mediorum ad 4
d p.1714. finem. &, *d* Prudentiæ actum eſſe Iudiciũ 5
de medijs eligendis operi agendo, finique 6
e p.1715. congruentibus. &, *e* Prudentiæ actum
pręcipuum eſſe Imperium. Quod eſt iudi-
cium practicè practicum, & exercitum in
agendis, & ratio eius actus voluntatis, qui
vſus appellatur, *Armate ex vobis viros*
f p.1720. *ad pugnam*, &c. 3. *f* Eſſe ſubditorum pru-
dentiam politicam: quæ verſatur circa bo-
num commune, obtemperando. &, *g* De- g p.2081.
bere ſubditos ad boni communis conſer-
uationem Gubernatoribus cooperari. &,
h Deberi ſuis ſuperioribus à ſubditis obe- h p.2061.
dientiam. &, *i* Exequẽda eſſe ea, quæ ſunt i p.1732.
à ratione rectè conſultata, ac definita. &,
k Eſſe actum voluntatis, qui vſus appel- k p.166.
latur, quo potentiæ ad executionis actio-
nem applicantur, *Dederunt millenos de
ſingulis tribubus*, &c. *Quos miſit Moy-
ſes*, &c. 4. *l* Vltorẽ eſſe Deum male agen- l p.25.
tium, *Qui poſſint vltionem Domini ex pe-
tere de Madiamtis.* Ex quibus verbis ea
quoque dogmata colliguntur. 5. *m* Iniu- m p.1264.
riam inferri Deo, lædique ius diuinum per
peccatum. Ideo vltionem Dei expetunt.
6. *n* Cen-

n p.1279. 6. n Conſequi pœnas ad peccatum, quas
o p.1286. Deus infligit. 7. o Infligi pœnas iniuſtis,
p p.1288. vt diuina iuſtitia manifeſtetur. & p Ceſſan-
1797. te actu peccati, remanere adhuc debitum
q p.1799. pœnæ. &, q Ius delicto læſum, pœna com-
r p.2099. penſari. &, r Superioris eſſe ſubditorum
s p.2104. malefacta pœnis compenſare. &, s Pro
culpæ quantitate pœnas licitas eſſe. &,
t p.2101. t Etiam multitudinem eſſe puniendam,
cum contingit ipſam multitudinem pec-
care. Omnes Madianitæ ad populi Iſrae-
litici deletionem conſenſerant, & idolola-
u p.2105. træ erant. &, u Correctionem, quæ fit per
delinquentis punitionem, ad ſolos ſupe-
riores pertinere. Hęc indicant ea verba,
Qui poſſint vltionem Domini expetere de
x p.849. *Madianitis.* 9. x Laudabiles eſſe, ac vſur-
pandos eos ritus, qui ſacramētalia appel-
lātur. vt ſignum Crucis, Aqua benedicta,
Vaſa ſacra, *Vaſa quoque ſancta, & tubas*
ad clangendum tradidit ei. Vel ſumitur,
Et, pro *Id eſt*, c. 2897. vt vaſa ſancta, id eſt,
Deo conſecrata, idem ſint, quod Tubæ.
Vel præter tubas, alia vaſa ſacra tradidit;
fortaſſe Arcam, thuribulum, & laminam
aureā Summi Sacerdotis, vbi Dei nomen
erat inſcriptum. Valebat vſus ſacrorum
vaſorum Dei virtute ad hoſtes conteren-
y p.1843. dos. 10. y Peccatorem occidere, peccatum
non eſſe, ſi legitimè fiat ob bonum com-
mune, * *Omnes mares occiderunt*, &c. 7
z p.1858. 11. z Licere, habenti publicam auctorita- 8
tem, alium ſecundum ordinem iuſtitię in- 9
carcerare aut in pœnam, aut ad cautelam 10
mali vitandi, *Ceperuntq; mulieres eorum*, 11
a p.1784. *& paruulos*, &c. 12. a Eſſe ius gentium, 12
Ceperunt mulieres eorum, & paruulos,
omnaque pecora, & cunctam ſupellecti-
lem, &c. Iure belli, quod eſt ius gentium,
poterant omnia, quæ fuerant hoſtium, ſe-
cum aſportare. Ergo viuentia adduxerunt
ad Moyſen tamquam bona communia,
cetera quiſque in ſua tabernacula addu-
xit, vt bona propria. vt ex ſequentibus
colligitur. Erant autem *Caſtra in cam-*
b p.2138. *peſtribus Moab*, &c. 13. b Dobita eſſe
2139. debito decentiæ officia verborum, & fa-
ctorum ijs, quibus conſtituimus, * *Egreſſi* 13
ſunt autem Moyſes, & Eleazar Sacer-
dos, & omnes principes Synagogæ in oc-
c p.250. *curſum eorum extra caſtra.* 14. c Iræ actū
d p.251. eſſe, * *Iratuſque Moyſes*, &c. 15. d Iram 14
concitari ex exiſtimatione damni illati, 15
Cur fœminas reſeruaſtis? Nonne iſta sūt, 16
e p.1629. *quæ deceperunt filios Iſrael*, &c. 16. e Cor-
rectionem fraternam exhibendam eſſe,
f p.2095. *Cur fœminas reſeruaſtis?* &c. 17. f Lici-
tum eſſe iniurias vlciſci ad remouendum
nocumenta, *Cur fœminas reſeruaſtis?*
g p.1693. *Nonne iſta ſunt*, &c. 18. g Scandalum
actiuum peccatum eſſe contrarium chari-
tati. Nam cōtra charitatem eſt dicto, vel
facto præbere alteri occaſionem ruinæ,

Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſ-
raël ad ſuggeſtionem Balaam, & præua-
ricari vos fecerunt in Domino ſuper pec-
cato Phogor, vnde et percuſſus eſt populus?
19. h Peccatum prudētiæ oppoſitum aſtu- h p.1769.
tiam eſſe, *Quæ deceperunt*, &c. 20. i Eſſe i p.1724.
conſilium, quod cōformitatem cum recta
ratione non habet, *Deceperunt ad ſugge-*
ſtionem Balaam. 21. k Eſſe peccatum. k p.1193.
&, l Iniuriam inferri Deo per peccatum. l p.1264.
&, m Idololatriam peccatum eſſe, *Præua-* m p.2007.
ricari vos fecerunt in Domino ſuper pec-
cato Phogor. 22. n Conſequi pœnas ad n p.1279.
peccatum. &, o Ius delicto læſum, pœna o p.1799.
compenſari. &, p Pro culpæ quantitate p p.2104.
pœnas licitas eſſe. &, q Etiam multitudi- q p.2101.
nem eſſe puniendam, cum cōtingit ipſam
multitudinē peccare; *Vnde & percuſſus*
eſt populus. 23. r Peccatorem occidere, r p.1843.
peccatum non eſſe, ſi legitimè fiat, ob bo-
num cōmune, *Ergo cunctos interficite*, &c.
17 * 24. s Cōtingere interdum vnū pro pec- s p.1290.
cato alterius puniri. quia ad ipſum peccā-
tem ſpectat, vt quid illius: vt filius eſt quid
patris, & ciuis pars eſt communitatis;
Cunctos interficite quidquid eſt generis
maſculini, etiā in paruulis, &c. 25. t Pro- t p.1779.
18 uidentiæ actum eſſe. * *Puellas, & omnes*
fœminas virgines reſeruate vobis. Ma-
ſculi interficiuntur, ne reſeruati hoſtes,
populo noceant: virgines reſeruantur, vt
populus habeat ſeruas; & vxores, ſi quæ
Iſraeliticam religionem amplexæ fuerint.
26. u In lege veteri varias obſeruantias u p.858.
cæremoniales fuiſſe ad maiorem reueren- 1134.
19 tiam diuini cultus. * *Manete extra ca-*
20 *ſtra ſeptem diebus*, donec purificarentur
21 ab immunditia legali, quod mortuos te-
22 tigiſſent. vt indicant verba ſequentia:
23 *Qui occiderit hominem, vel occiſum*
24 *tetigerit, luſtrabitur die tertio, & ſepti-*
mo, &c. Ex quibus verbis intelligimus
27. x Habuiſſe cæremonias veteris legis x p.861.
virtutem ad tollendas immunditias, ſeu
irregularitates ex ſtatuto legis inductas.
28. y Debere ſuperiores inſtructionibus y p.2078.
ſubditos erudire, *Eleazar quoque Sacer-*
dos ad viros exercitus, &c. 29. z Eſſe ius z p.1778.
perſonarum communitatis in bona com-
munia; & a Iuſtitiam diſtributiuam. a p.1807.
25 * *Dixit quoque Dominus ad Moyſen*:
26 *Tollite ſummā eorum, quæ capta sūt*, &c.
27 30. b Ad ius naturale pertinere, vt homo b p.1973.
28 ex rebus ſibi datis à Deo, aliquid exhi-
29 beat in eius honorem. Id indicant verba
30 Dei: *Separabis partem Domino*, &c. &
verba principum, v. 50. *Ob hanc cauſam*
offerimus in donariis Domini ſinguli, &c.
31. c Aliquas oblationes eſſe neceſſario c p.1969.
offerendas. vt quas Deus iubet offerri,
Separabis partem Domino, &c. 32. d Eſſe d p.1970.
Sacerdotibus oblationes offerēdas. vt vel
in ſuum vſum inſumant, vel ad diuinum
cultum,

cultum, vel in pauperum ſuſtentationem
expendat, *Et dabis eam Eleazaro Sacer-*
e p.1971. *doti, quia primitia Domini ſunt.* 33. *e* Li-
cere de quibuſque rebus oblationes fieri.
Niſi res oblata ſit vel alterius, vel in alte-
rius detrimentum, vel ſcandalum cedat.
Tam ex hominibus, quam ex bobus, & aſi-
f p.1975. *nis, & ouibus.* 34. *f* Eſſe præceptum tum
g p.1976. naturale, *g* tum iudiciale veteris legis, eſſe
Dei miniſtris ad victum neceſſaria mini-
ſtranda, *Dabis ea Leuitis qui excubant in*
h p.2066. *cuſtodiis tabernaculi Domini.* 35. *h* Eſſe
i p.2062. parendum iuſſis Dei. &c, *i* Obedientiæ
obiectum eſſe ſuperioris præceptum,
** Fecerunt Moyſes, & Eleazar ſicut præ-* 31
ceperat Dominus. 36. Debitas eſſe Deo 47
actiones gratiarum pro beneficijs ab ipſo 48
receptis, *Ne vnus quidem defuit.* *Ob* 49
hanc cauſam offerimus in donariis ſin- 50
guli,&c. *In monimentum filiorum Iſrael* 51
k p.298. *coram Domino.* 37. *k* Bonorum eſſe au- 52
l p.23. ctorem Deum. &c, *l* Eſſe in Deo proui- 53
m p.380. dentiam. &c, *m* Peculiarem Dei erga pios 54
n p.899. prouidentiam eſſe. &c, *n* Iuſtos, ac pios à
Deo protegi, *Nos ſerui tui recenſuimus*
numerum pugnatorum, quos habuimus ſub
manu noſtra: & ne vnus quidem defuit.
Ob hanc cauſam offerimus in donariis
Domini, &c. Victoriæ auctor agnoſcitur
o p.866. Deus. 38. *o* Manum, poteſtatis ſymbolum
1779, 2073. eſſe, *Quos habuimus ſub manu noſtra.*
p p.1926. 39. *p* Eſſe Deo cultum exhibendum ora-
q p.1928. tione. &c, *q* Congruum eſſe pro noſtris ne-
ceſſitatibus Sanctos ad intercedendũ Deo
aduocare, *Vt depreceris pro nobis Domi-*
r p.1859. *num.* 40. *r* Licitum eſſe aliqua poſſidere
s p.1865. vt propria. &c, *s* Licere in bello iuſto præ-
das ex hoſte acceptas retinere, *Et tulerunt*
prædam. ſup. v. 11. *Vnusquisque quod in*
præda rapuerat, ſuum erat.

Allegoria.

a p.882. ALlegorica doctrina ea eſt. 1. *a* Bellum
eſſe in hoc mundo inter Eccleſiam,
& hoſtes Chriſti. ** Armate ex vobis viros* 3
ad pugnam, &c. Bella, quæ in Scripturis
narrantur ab Iſraelitis geſta contra Infi-
deles, figuras fuiſſe bellorũ ſpiritualium,
quibus quotidie Chriſti Eccleſia certat
contra hoſtes fidei, ac virtutis; indicat
Paulus 1. Cor. 10. & docetur ex Gregorio
23. q. 1. c. 1. & ab Origen. in Ioſ. hom. 15. &
ab alijs Patribus in Sylu. Alleg. v. Bellare.
b p.907, 1418. 2. *b* Hoſtes Eccleſiæ vinci verbo Dei, ** Et* 6
tubas ad clangendum tradidit ei. Tuba,
prædicationis ſymbolum eſt, Iſaia 58. 1.
c p.1419. Oſee 8. 1. Apoc. 4. 1. 3. *c* Poſſe Infideles
compelli, ne Chriſti fidem impediant,
** Omnes mares occiderunt.* Tollendi è 7
medio hæreſum, & errorũ ſatores, ** Cun-* 17
ctos interficite quidquid eſt generis ma-
d p.1436. *ſculini.* 4. *d* Recipiendos eſſe in Eccleſia
18 Infideles ad fidem reuertentes, ** Omnes*
fœminas virgines reſeruate vobis. Virgo,
Fidelis ſymbolum eſt, veram doctrinam
profitẽtis, Ioel 1. 8. Matt. 25. 1. 2. Cor. 11. 2.
5. *e* Licitam eſſe viſibilium, & humanarũ e p.2412.
doctrinarum cognitionem, ad bonum fi-
12 nem, qua Infideles male vti ſolent, ** Reli-*
qua vtenſilia portauerunt ad caſtra. Vti-
tur Eccleſia ſcientijs humanis ad defen-
ſionem, & confirmationem diuinorum,
50 ** Offerimus in donariis Domini ſinguli,*
quod in præda auri potuimus inuenire.
Aurum, ſymbolum eſt ſapientiæ, Prou. 20.
15. Cant. 5. 11.

Tropologia.

TRopologica doctrina ea eſt. 1. *a* Bellũ a p.892.
3 eſſe inter ſenſum, & ſpiritũ. ** Arma-*
te ex vobis viros ad pugnam, &c. Indicãt
hoc ſpirituale bellum Scripturæ ſacræ,
Rom. 6. 13. *Sed neque exhibeatis membra*
veſtra arma iniquitatis peccato: ſed exhi-
bete vos Deo, tamquam ex mortuis viuen-
tes, & membra veſtra arma iuſtitiæ Deo.
& c. 13. 12. *Induamur arma lucis.* & 2.
Cor. 10. 3. *In carne ambulantes, non ſe-*
cundum carnem militamus. Nam arma
militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed po-
tentia Deo ad deſtructionem munitionũ,
conſilia deſtruentes, &c. & Iac. 4. *Vnde*
bella, & lites in vobis? Nonne hinc? ex
concupiſcentiis veſtris, quæ militant in
membris veſtris? & 1. Pet. 2. 11. *Obſecro*
vos abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ
militant aduerſus animam. 2. *b* Pœni- b p.781.
tentiam agendam eſſe ad deſtructionem
peccatorum. &c, *c* Contritione peccata c p.800.
deleri. &c, *d* Concupiſcentias, ac delecta- d p.2257.
tiones eſſe frænandas, quæ auertunt ani-
mum à regula rationis, *Armate ex vo-*
bis viros ad pugnam, qui poſſint vltio-
nem Domini expetere de Madianitis.
5 * 3. *e* Duodecim operum bonorum gene- e p.1041.
ra numerari, ex gratia quaſi ex quodam
diuino ſemine procedentia, quæ pugnant
cum operibus carnis, *Dederunt millenos*
de ſingulis tribubus, id eſt, duodecim mil-
6 *lia expeditorum ad pugnam.* * 4. *f* Eſſe f p.750.
Sacramenta, *g* & verbum Dei efficaciſſi- g p.907,
ma media ad tentationum victoriã, *Vaſa* 1398. 1400.
quoque ſancta, & tubas ad clangendum
tradidit ei. Sacramenta, vaſorum ratiõnẽ
habent, quatenus gratiam continent. Per
ea habentur diuina auxilia contra tenta-
tiones. Vitiorum autem victoria, & ten-
tationum ſemper habita eſt per verbi Dei
tum lectionem, tum memoriam, tum præ-
7 dicationem. * 5. *h* Tentationum occaſio- h p.914.
nes vitandas eſſe, ac recidendas, *Omnes*
mares occiderunt. Occaſiones quaſi mares i p.2257.
ſe habent ad filios malorum operum pro- Orig. apud
8 creandos. * 6. *i* In capitalium vitiorum Gloſſ.

exterminationem eſſe incumbendũ. *Occiderunt Reges eorum Eui, & Recem & Sur, & Hur, & Rebe. Eui,* ab אוה *auah*, Deſiderare, concupiſcere. Carnis concupiſcentia eſt per antonomaſiam, & luxuria.
l p.2319. *l* Rationem Regis habet luxuria, quatenus multorum peccatorum illecebra eſt.
Recem quaſi opn *Reqam*, Inanitatem ſignificat, nempe Superbiam. Superbia Re-
n p.2381. gis rationem habet *n* tum quatenus eſt inordinatus appetitus propriæ excellētiæ;
o p.2393. *o* tũ quatenus omnes virtutes corrumpit: quatenus omni virtute abutitur ad propriam excellentiam. *Sur,* ab hebr. צור *Teür*, quod eſt anguſtijs afficere, Iræ vitium ſi-
q p.2354. gnificat. *q* Vitium autem Iræ multorum peccatorũ origo eſt, ac proinde quaſi princeps ſe habet. Fallit enim, & allicit appetitum, proponens vindictam ſub ratione iuſti, & honeſti. *Hur,* concupiſcentiam oculorũ ſignificat, & auaritiam. quę excitatur pulchritudine diuitiarum, ac deliciarũ. חור *Hhur*, hebr. candorem ſignificat.
s p.2165. *s* Multorum vitiorũ principium eſt Auaritia. *Rebe,* hebr. רבע *Rebahhh*, quod Accubitum ſignificat. Gula figuratur, quæ de-
t p.2299. licioſo accubitu delectatur. *t* Eſtque illecebra multorum vitiorum. 7. *u* Veram
u p.803. pœnitentiam, confeſſionem ipſam peccatorũ includere. * *Adduxerunt* (prędam) 11
ad Moyſen, & ad Eleazarum Sacerdo- 12
x p.805. *tem*, &c. 8. *x* Sacerdoti confeſſionem ſacramentalem faciendam eſſe. * *Iratus* 14
Moyſes (qui Sacerdos erat) *dixit: Cur fe-* 15
minas reſeruaſtis? Ad Sacerdotem ſpe-
17 ctat cauſas animarum iudicare. * 9. *y* Ve- y p.800.
18 ram pœnitentiam dolorem, ſeu diſplicen-
19 tiam includere de peccatis vt a nobis admiſſis, qui dolor Contritio nominatur. qua delentur peccata, *Cunctos interficite quidquid eſt generis maſculini, etiam in paruulis: & mulieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugulate: puellas autem, & omnes feminas virgines reſeruate.* z. Maſculi, z p.1153.
opera mala ſignificant, quæ malitiam habent intrinſecam, & ex obiecto. *a* Feminę a p.1155.
corruptæ, ſunt opera, quæ malitiam habēt ex fine. Virgines, quæ reſeruantur, ſunt
b tum opera bona, *c* tum opera per pecca- b p.1151.
tum mortificata, quæ per ſequentem pœ- c p.798.
nitentiam reuiuiſcũt, quatenus efficaciam recipiunt, vt perducãt ad vitam æternam.
10. *d* Conueniens eſſe, toto vitæ tempore, d p.804.
quantum per diſcretionem licuerit, de peccatis dolere. *Manete extra caſtra ſeptem diebus.* Manſio extra caſtra, pœnitentiam ſignificat: ſeptem dies, vitæ præſentis ſymbolum ſunt. 11. *e* Iuſtitiæ vin- e p.808.
dicatiuę actũ exercere eum, qui pro peccatis ſatisfactionis actũ exercet erga Deum,
21 * *Omne quod poteſt tranſire per flammas,*
22 *igne purgabitur, &c.* 12. *f* Neceſſariam f p.1300.
23 eſſe gratiam, ad vitam æternam prome-
24 rendam, * *Offerimus in donariis Domi-*
50 *ni ſinguli, quod in præda auri potuimus*
54 *inuenire, &c. Susceptum intulerunt in Tabernaculum teſtimonii, &c.* Aurum, charitatis, gratiæque ſymbolum eſt, Pſal. 44. 10. Apoc. 3. 18. & 21. 18. Inferuntur in æterna tabernacula opera charitatis.

CAPVT TRIGESIMVM SECVNDVM.

S V M M A.

1. Filii Ruben & Gad petunt à Moyſe dari ſibi in poſſeſſionem terram Galaad trans Iordanem, alendis pecoribus commodam. 2. Redarguit eorum petitionem Moyſes: cauens, ne eorum exemplo ceteri Iſraelitæ nolint Iordanem ad promiſſam terram tranſire, & pro eius acquiſitione pugnare. 3. Spondent illi ſe cum ceteris Iſraelitis, relictis in munitis vrbibus vxoribus, ac filiis armatos ad terræ acquiſitionem ituros. 4. Recipit ſponſionem Moyſes: & regnum Sehon & Og tribuit Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſe. 5. Illi vrbes munitas extruunt, & caulas pecoribus ſuis.

1 Filij autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis
in iumentis infinita ſubſtãtia. Cumq; vidiſſent Iazer & Galaad
aptas animalibus alendis terras, 2 venerunt ad Moyſen, &
ad Eleazarum ſacerdotem, & principes multitudinis, atque
dixerunt: 3 Ataroth, & Dibon, & Iazer, & Nemra, Heſebon,
& Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon, 4 terra, quam percuſſit
Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, regio vberrima eſt ad
paſtum animalium: & nos ſerui tui habemus iumenta plurima: 5 precamurque,
ſi inuenimus gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis eam in poſſeſſionem, nec
facias nos tranſire Iordanem. 6 Quibus reſpondit Moyſes: Numquid fratres
veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſedebitis? 7 Cur ſubuertitis mentes filiorum
Iſrael, ne tranſire audeant in locum, quem eis daturus eſt Dominus? 8 nonne ita
egerunt patres veſtri, quando miſi de Cadesbarne ad explorandam Terram?
9 Cumque

9 Cumque veniſſent vſque ad Vallem botri, luſtrata omni regione, ſubuerterunt
cor filiorum Iſrael, vt non intrarent fines, quos eis Dominus dedit. 10 Qui iratus
iurauit, dicens: 11 Si videbunt homines iſti, qui aſcenderunt ex Ægypto, à viginti
annis & ſupra, Terram, quam ſub iuramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac, &
Iacob: & noluerunt ſequi me, 12 præter Caleb filium Iephone Cenezeum, &
Ioſue filium Nun: iſti impleuerunt voluntatem meam. 13 Iratuſque Dominus
aduerſum Iſrael, circumduxit eum per deſertum quadraginta annis, donec conſu-
meretur vniuerſa generatio, quæ fecerat malum in conſpectu eius. 14 Et ecce,
inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, incrementa & alumni hominum pec-
catorum, vt augeretis furorem Domini contra Iſrael. 15 Quod ſi nolueritis ſequi
eum, in ſolitudine populum derelinquet, & vos cauſa eritis necis omnium. 16 At
illi propè accedentes, dixerunt: Caulas ouium fabricabimus, & ſtabula iumento-
rum, paruulis quoque noſtris vrbes munitas: 17 nos autē ipſi armati & accincti
pergemus ad prælium ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua.
Paruuli noſtri, & quidquid habere poſſumus, erunt in vrbibus muratis, propter
habitatorum inſidias. 18 Non reuertemur in domos noſtras, vſque dum poſſi-
deant filij Iſrael hereditatem ſuam: 19 nec quidquam quæremus trans Iordanem,
quia iam habemus noſtrā poſſeſſionem in orientali eius plaga. 20 Quibus Moy-
ſes ait: Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:
21 & omnis vir bellator armatus Iordanem tranſeat, donec ſubuertat Dominus
inimicos ſuos, 22 & ſubijciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud
Dominum & apud Iſrael, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.
23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium eſt quin peccetis in Deum:
& ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos. 24 Ædificate ergo vr-
bes paruulis veſtris, & caulas & ſtabula ouibus ac iumentis: & quod polliciti eſtis
implete. 25 Dixeruntque filij Gad & Ruben ad Moyſen: Serui tui ſumus, facie-
mus quod iubet Dominus noſter. 26 Paruulos noſtros, & mulieres, & pecora, ac
iumenta relinquemus in vrbibus Galaad: 27 nos autem famuli tui omnes expe-
diti pergemus ad bellum, ſicut tu domine loqueris. 28 Præcepit ergo Moyſes
Eleazaro ſacerdoti, & Ioſue filio Nun, & principibus familiarū per tribus Iſrael,
& dixit ad eos: 29 Si tranſierint filij Gad, & filij Ruben vobiſcum Iordanem,
omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit terra ſubiecta: date eis
Galaad in poſſeſſionem. 30 Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcum in
Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. 31 Reſponderuntque filij
Gad, & filij Ruben: Sicut locutus eſt Dominus ſeruis ſuis, ita faciemus: 32 ipſi
armati pergemus coram Domino in Terram Chanaan, & poſſeſſionem iam ſu-
ſcepiſſe nos confitemur trans Iordanem. 33 Dedit itaque Moyſes filijs Gad &
Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe filij Ioſeph, regnum Sehon regis Amorrhæi, &
regnum Og regis Baſan, & terram eorum cum vrbibus ſuis per circuitum.
34 Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, 35 & Etroth, &
Sophan, & Iazer, & Iegbaa, 36 & Bethnemra, & Betharan, vrbes munitas, &
caulas pecoribus ſuis. 37 Filij verò Ruben ædificauerunt Heſebon, & Eleale, &
Cariathaim, 38 & Nabo, & Baalmeon, verſis nominibus, Sabama quoque: im-
ponentes vocabula vrbibus, quas extruxerant. 39 Porrò filij Machir, filij Ma-
naſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfecto Amorrhæo habitato-
re eius. 40 Dedit ergo Moyſes Terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habi-
tauit in ea. 41 Iair autem filius Manaſſe abijt & occupauit vicos eius, quos ap-
pellauit Hauoth Iair, id eſt, Villas Iair. 42 Nobe quoque perrexit, & apprehendit
Chanath cum viculis ſuis: vocauitque eam ex nomine ſuo Nobe.

Digitized by Google

Interpretatio litteralis.

a p.2156. HVius capitis doctrina ea eſt.
2216. 1. a Licere bonis temporali-
bus uti ad finem honeſtum. -
b p.928. &, b Contingere beatitudi-
nem aliquam in hac vita. * *Filii Ruben,* 1
& Gad habebãt pecora multa, & erat illis 2
c p.1759. *in iumentis infinita ſubſtantia.* 2. c Actũ
eſſe prouidentiæ, ordinationem aptorum
mediorum ad finem. *Cum vidiſſent aptas*
animalibus alendis terras, venerunt ad
d p.200. *Moyſen*, &c. 3. d Actum eſſe concupi-
ſcentiæ, ac deſiderij, cum affectus cupidi-
tate fertur in bona ſenſibilia, quæ nõdum
habentur. * *Regio vberrima eſt ad pa-* 4
ſtum animalium. Precamur vt des nobis. 5
e p.189. 4. e Amoris, ac deſiderij cauſam eſſe ratio-
nem vtilis. Inclinat enim quodque in bo-
num ſibi, *Regio vberrima eſt ad paſtum*
f p.1492. *animalium.* 5. f Amicitiam eſſe inter ho-
g p.1509. mines. &, g Amicitiæ actum eſſe beneuo-
lentiam, quo actu vult amicus amico bo-
h p.1605, num. &, h Amicitię actum eſſe beneficen-
1606. tiam. vult enim amicus amico bonum fa-
i p.1571. cere. &, i Amicitię actum eſſe, cum amici
voluntate concordare, *Precamur, ſi in-*
uenimus gratiam coram te, vt des no-
bis famulis tuis eam in poſſeſſionem, &c.
k p.1629. 6. k Correctionem fraternam adhibendam
eſſe, qua remoueatur à fratre magnum
malum, peccatum, * *Quibus reſpondit* 6
l p.2205. *Moyſes*, &c. 7. l Illicitum eſſe non au-
dere, cũ audendum eſt. quod agit ignauia,
Numquid fratres veſtri ibunt ad pugnam,
m p.1683. *& vos hic ſedebitis?* 8. m Scandalum acti-
uum peccatum eſſe, contrarium charitati.
Nam contra charitatem eſt dicto, vel fa-
cto præbere alteri occaſionem ruinæ. &,
n p.1682. n Seditionem eſſe peccatum charitati, ac
paci contrarium. Eſt enim contra commu-
ne bonum multitudinis, * *Cur ſubuertitis* 7
o p.1754. *mentes filiorum Iſrael*, &c. 9. o Præteri-
torum memoriam ad prudentiam requiri,
* *Nonne ita egerunt patres veſtri*, &c. 8
10. Non eſse male agentes imitandos,
Nonne ita egerunt patres veſtri, &c. *Vos*
p p.25. *ſurrexiſtis pro patribus veſtris.* 10. p Deum
vindicem eſſe, ac vltorẽ maleagentium. &c.
q p.1982. 11. q Iuramentum licitum eſse, * *Qui* 10
r p.1279. (Dominus) *iratus iurauit dicens*, 12. r Cõ- 13
ſequi pœnas ad peccatum, quas Deus in- 13
s p.2104. fligit. &, s Pro culpæ quantitate, pœnas
licitas eſse, *Si videbunt homines iſti*, &c.
t p.2072. *Terram, quam pollicitus ſum.* 13. t Eſſe
peccatum inobedientiæ, quo ſuperioris
ius læditur per contemptum præcepti,
u p.1572. *Noluerunt ſequi me.* 14. u Eſſe noſtram
voluntatem cum diuina conformandam.
x p.2066. &, x Diuinis præceptis parendum in om-
nibus eſse, *Noluerunt ſequi me*, &c. *Iſti*
y p.251. *impleuerũt voluntatem meam.* 15. y Iram

concitari ex exiſtimatione iniuriæ illatæ,
quæ ſub ratione contemptus apprehendi-
14 tur, * *Vos ſurrexiſtis pro patribus ve-*
ſtris, vt augeretis furorem Domini contra
Iſrael, &c. 16. z Congruum eſſe a male z p.1293.
agendo, pœnarum comminatione deter-
15 rere, * *Quod ſi nolueritis ſequi eum, in*
ſolitudine populum derelinquet, & vos
cauſa eritis necis omnium. 17. a Præcla- a p.2188.
ram fortitudinem eſſe, quę mortis pericu-
la non refugit propter bonum commune.
17 vt contingit in iuſto bello, * *Nos ipſi ar-*
mati, & accincti pergemus ad prælium
ante filios Iſrael, donec introducamus eos
ad loca ſua. 18. b Licere vnicuique ius b p.1803.
ſuum tueri, ſe apud Iudicem defendendo,
16 * *At illi prope accedentes dixerunt*, &c.
Reſpondent ijs, quæ à Moyſe obiecta
fuerant, & ſe purgant à ſuſpicione igna-
uię, ac ſeditionis. 19. Prudentis eſse c Pro- c p.1759.
uidentiam, & d Cautionem adhibere, d p.1761.
17 * *Paruuli noſtri, & quicquid habere poſ-*
31 *ſumus*, &c. 20. e Licitum eſſe, licita pro- e p.2124.
mittere, *Nos armati, & accincti perge-*
mus ad præliũ, &c. v. 17. & 27. 21. f Stan- f p.2125.
20 dum eſſe promiſſis, * *Si feceritis quod pro-*
21 *mittitis expediti pergite*, &c. 22. g Iuſtum g p.1696.
22 bellum non eſſe illicitum, *Expediti per-*
23 *gite coram Domino ad pugnam.* v. 20.
24 23. h Debitum eſſe pœnale, pœnæ reatũ. h p.1797.
&, i Debiti pœnalis cauſam eſse delictum, i p.1798.
Sin autem quod dicitis non feceritis, nulli
dubium eſt quod peccetis in Deum: & ſci-
tote, quoniam peccatum veſtrum appre-
hendet vos. Nam 24. k Ius delicto iuſtum, k p.1799.
pœna eſſe impenſandum. 25. l Deberi per- l p.2052.
ſonis in dignitate conſtitutis obſeruantiã,
& cultum. &, m Deberi ſubditis ſuperioribus m p.2061.
à ſubditis obedientiam. &, n Obedientiæ n p.2062.
obiectum, eſſe ſuperioris præceptum. &,
o Debere ſubditos ad boni communis cõ- o p.2081.
25 ſeruationẽ ſuperioribus cooperari, * *Serui*
tui ſumus, faciemus quod iubet dominus
28 *noſter.* 26. p Eſſe actum imperij, * *Præ-* p p.167.
cepit Moyſes Eleazaro Sacerdoti, &c.
27. q Eſse actum vſus, ac executionis. q p.166.
29 * *Date eis Galaad in poſſeſſionem.* Ga-
laad, & mons dictus, & ciuitas, & regio:
vt ex hoc capite apparet, c. 5 191. 28. r In- r p.2126.
fidelem non eſse, qui nõ implet quod pro-
miſit, ſi conditiones negotiorum ſunt mu-
30 tatæ, * *Sin autem noluerint tranſire ar-*
mati vobiſcum in terram Chanaan, inter
vos habitandi accipiant loca. 29. s Eſse s p.1781.
Ius commutatiuum, ſeu particulare, ex
particulari pacto, & conuentione deter-
29 minatum, * *Si tranſierint filii Gad*, &c.
31 *Date eis Galaad.* Dedit Moyſes filijs
Gad, & Ruben, &c. 30. t Iuſtitiæ genera- t p.1805.
lis eſse, inter ſubditos, & communitatem
iuſtum

iuſtum facere, * *Dedit Moyſes filiis* 33
u p.1807. *Gad*, &c. u Fuit etiam actus Iuſtitiæ di-
ſtributiuæ actus Moyſis: quia bona, quæ
tradidit, erant communitatis, ad quæ ius
x p.1759. habebant Iſraelitæ. 31. x Actum eſſe
prouidentiæ, * *Extruxerunt filii Gad*, &c. 34
y p.2153. 32. y Vſum eſſe imponendi rebus nomina, 38
Imponentes vocabula vrbibus quæ extru- 42
xerant. Vocauit eã ex nomine ſuo Nobe. 39
z p.1676. 33. z Iuſtum bellum non eſſe illicitum,
Vaſtauerunt eam, interfecto Amorrhæo.
a p.1859. 34. a Licitum eſſe aliqua poſſidere vt pro-
b p.1865. pria. &, b Licere in bello iuſtè prædas ex
c p.1807. hoſte acceptas retinere. &. c Eſſe Iuſti-
tiam diſtributiuam, * *Dedit ergo Moy-* 40
ſes. &c. *Apprehendit Chanath cum vicu-* 41
lis ſuis. 42

Interpretatio myſtica.

a p. 661. DOcemur myſticè 1. a Impedimẽtum
afferre ſolere ad perfectionem tem-
poralia, * *Des nobis eam in poſſeſſionem,* 1
nec facias nos tranſire Iordanem. Terra 5
promiſſa, ſtatum perfectionis ſignificat.
Terræ animalibus alendis aptæ, ſunt bona
temporalia: quę diuertunt animũ ab amo-
b p.680. re perfectionis. 2. b Contemplationem di-
uinorum per paſſiones animi, & actiones
exteriores impediri, *Cum vidiſſent aptas
animalibus alendis terras*, &c. Obiecta
viſibilia, quaſi paſcua quædam ſunt; &
animi paſſiones, quaſi animalia, quæ obie-
ctis ſenſibilibus nutriuntur. 3. c Ordinaſſe c p.1116.
legem veterem homines ad Chriſtum,
17 * *Ipſi armati, & accincti pergemus ad
prælium ante filios Iſrael.* Gad, & Ruben
Iudæos ſignificant cũ ſuis Scripturis, pro-
phetias, & figuras de Chriſto continenti-
bus, quibus Euangelij veritas ſuadetur
19 Gentilibus. * 4. d Cęremonias veteris le- d p.864.
gis poſt Euangelij promulgationẽ ceſſaſſe.
&, e Eſſe Iudæos adhuc figuris inſiſtentes. e p.1430.
&, f Iudæos, ac eorum Synagogam à Deo f p.1431.
deſertam, ac reprobatam eſſe, *Nec quic-
quam quæremus trans Iordanem: quia iam
habemus noſtram poſſeſſionem.* 5. g Mul- g p.887.
tas Eccleſię tribulationes cõtingere à fal-
14 ſis, ac malis fratribus, * *Ecce vos ſurre-
xiſtis pro patribus veſtris, incrementa, &
alumni hominum peccatorum, vt auge-
retis furorem Domini contra Iſrael*,
6. h Solam, ac ſine operibus fidem non eſſe h p.1943.
17 ſatis ad ſalutem, * *Ipſi armati, & accin-
cti pergemus ad prælium ante filios Iſrael,
donec introducamus eos ad loca ſua.
Paruuli noſtri, & quidquid habere poſſu-
mus, erunt in vrbibus muratis*, &c. *Nec
quidquam quæremus trans Iordanem,
quia iam habemus noſtram poſſeſſionem.*
i Figurantur Prædicatores, & Paſtores i Ex Gloſ.
animarum, qui doctrina, quam docent, &
defendunt, introducunt alios in cælum:
ipſi verò toti ſunt in amore temporalium.

CAPVT TRIGESIMVM TERTIVM.

SVMMA.

1. Numerantur quadraginta duæ manſiones Iſraelitarum ab Ægypto ad Iordanem, hoc eſt ad terminum terræ promiſſæ. 2. Iubet Deus ad terræ promiſſæ ingreſſum idololatriæ monimenta aboleri, terram proportione diuidi, habitatores occidi.

1 HÆ ſunt manſiones filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de Ægypto
per turmas ſuas in manu Moyſi & Aaron, 2 quas deſcripſit
Moyſes iuxta caſtrorũ loca, quæ Domini iuſſione mutabant.
3 Profecti igitur de Rameſſe menſe primo, quintadecima
die menſis primi, altera die Phaſe, filij Iſrael in manu excel-
ſa, videntibus cunctis Ægyptijs, 4 & ſepelientibus primo-
genitos, quos percuſſerat Dominus (nam & in dijs eorum
exercuerat vltionem) 5 caſtrametati ſunt in Soccoth. 6 Et de Soccoth venerunt
in Etham, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis. 7 Inde egreſſi venerunt contra
Phihahiroth, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt ante Magdalum.
8 Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium mare in ſolitudinem: &
ambulantes tribus diebus per deſertum Etham, caſtrametati ſunt in Mara. 9 Pro-
fectique de Mara venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & pal-
mæ ſeptuaginta: ibique caſtrametati ſunt. 10 Sed & inde egreſſi, fixerunt tento-
ria ſuper Mare rubrum. Profectique de Mari rubro, 11 caſtrametati ſunt in de-
ſerto Sin. 12 Vnde egreſſi, venerunt in Daphca. 13 Profectique de Daphca, ca-
ſtrametati ſunt in Alus. 14 Egreſſique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, vbi
populo defuit aqua ad bibendum. 15 Profectiq; de Raphidim, caſtrametati ſunt
in deſerto Sinai. 16 Sed & de ſolitudine Sinai egreſſi, venerunt ad Sepulchra

concu-

concupiſcentiæ. 17 Profectiq; de Sepulchris concupiſcentiæ, caſtrametati ſunt
in Haſeroth. 18 Et de Haſeroth venerunt in Rethma. 19 Profectiq; de Rethma,
caſtrametati ſunt in Remmomphares. 20 Vnde egreſſi, venerunt in Lebna.
21 De Lebna, caſtrametati ſunt in Reſſa. 22 Egreſſique de Reſſa, venerunt in
Ceelatha. 23 Vnde profecti, caſtrametati ſunt in monte Sepher. 24 Egreſſi de
monte Sepher, venerunt in Arada. 25 Inde proficiſcentes, caſtrametati ſunt in
Maceloth. 26 Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath. 27 De Thahath,
caſtrametati ſunt in Thare. 28 Vnde egreſſi, fixere tentoria in Methca. 29 Et
de Methca, caſtrametati ſunt in Heſmona. 30 Profectique de Heſmona, vene-
runt in Moſeroth. 31 Et de Moſeroth, caſtrametati ſunt in Beneiaacan. 32 Pro-
fectique de Beneiaacan, venerunt in montem Gadgad. 33 Vnde profecti, caſtra-
metati ſunt in Ietebatha. 34 Et de Ietebatha, venerũt in Hebrona. 35 Egreſſiq;
de Hebrona, caſtrametati ſunt in Aſiongaber. 36 Inde profecti, venerunt in de-
ſertum Sin, hæc eſt Cades. 37 Egreſſique de Cades, caſtrametati ſunt in monte
Hor, in extremis finibus Terræ Edom. 38 Aſcenditque Aaron ſacerdos in mon-
tem Hor, iubente Domino: & ibi mortuus eſt anno quadrageſimo egreſſionis fi-
liorum Iſrael ex Ægypto, menſe quinto, prima die menſis, 39 cùm eſſet annorum
centum viginti trium. 40 Audiuitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad
meridiem, in Terram Chanaan veniſſe filios Iſrael. 41 Et profecti de monte Hor,
caſtrametati ſunt in Salmona. 42 Vnde egreſſi, venerunt in Phunon. 43 Pro-
fectique de Phunon, caſtrametati ſunt in Oboth. 44 Et de Oboth, venerunt in
Iieabarim, quæ eſt in finibus Moabitarum. 45 Profectique de Iieabarim, fixere
tẽtoria in Dibongad. 46 Vnde egreſſi, caſtrametati ſunt in Helmondeblathaim.
47 Egreſſiq; de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.
48 Profectique de montibus Abarim, tranſierunt ad campeſtria Moab, ſupra
Iordanem contra Iericho. 49 Ibique caſtrametati ſunt de Bethſimoth vſque ad
Abelſatim in planioribus locis Moabitarum. 50 vbi locutus eſt Dominus ad
Moyſen: 51 Præcipe filijs Iſrael, & dic ad eos: Quando tranſieritis Iordanem,
intrantes Terram Chanaan, 52 diſperdite cunctos habitatores Terræ illius: con-
fringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia excelſa vaſtate, 53 mundan-
tes terram, & habitantes in ea; ego enim dedi vobis illã in poſſeſſionem, 54 quam
diuidetis vobis ſorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis anguſtiorem. Singulis
vt ſors ceciderit, ita tribuetur hereditas. Per tribus & familias poſſeſſio diuide-
tur. 55 Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanſerint,
erunt vobis quaſi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduerſabuntur vobis
in Terra habitationis veſtræ: 56 & quidquid illis cogitaueram facere, vobis
faciam.

Interpretatio litteralis.

E*Greſſi ſunt de Aegypto in manu* 1
Moyſi & Aaron. Manus, ſym-
bolum miniſterij, regiminis, ac
poteſtatis, c. 6588, 6589, 6590.
a p. 2073. *a* Neceſſarium Superiores, ac Rectores
eſſe.
* *Quas deſcripſit Moyſes iuxta caſtro-* 2
rum loca, quæ Domini iuſſione mutabant.
b p. 2066. Indicat, *b* In omnibus eſſe diuinis præce-
c p. 1572. ptis obtemperandum. &, *c* Noſtram cum
diuina voluntatem conformandam eſſe.
* *In manu excelſa videntibus cunctis* 3
Aegyptiis. Manus excelſa ſymbolum di-
d p. 14. uinæ potentiæ, c. 6590. *d* Deus omnipotẽs.
e p. 310. Indicantur *e* Miracula, quæ Deus ſæpè
facit præter ordinem, quem indidit rebus;
f p. 696. *f* præſertim ad veræ fidei confirmatio-
g p. 380, nem; &, *g* Ad indicandam peculiarem
899. erga pios prouidentiam.

4 * *In diis eorum exercuerat vltionem.*
Dij appellari ſolent & Magiſtratus, qui
iudicandi poteſtate funguntur; & falſi dij,
can. 1491, 1492. Percuſſit Deus & Magi-
ſtratus Ægyptiorum, & idola, quę fortaſſe
confregit. *h* Vltor Deus male agentium. h p. 25.
50 * *Locutus eſt Dominus ad Moyſen:*
51 *Præcipe filiis Iſrael, & dic ad eos*, &c.
Docemur 1. *i* Auctorẽ legis veteris fuiſſe i p. 1117.
Deum, *Locutus eſt Dominus.* 2. *k* Legis k p. 1119.
veteris miniſtrum Moyſen fuiſſe, *Locu-*
tus eſt Dominus ad Moyſen: Præcipe, &c.
3. *l* Legem veterem præcepta moralia l p. 1123.
52 continere, * *Confringite titulos, & omnia*
excelſa vaſtate. Tituli, hebræum מצבות
Maceboth, Picturæ, imagines, cælaturæ,
ſigna idololatriæ. Excelſum, במה *Bamah*,
Sacellum, ſeu altare, quod in ſublimi loco
extruebatur. Morale eſt hoc præceptum
contra

o p.2007. contra idololatriam. 4. o Idololatriam,
cultumq; illicitum eſſe, ac ſuperſtitioſum,
quidquid inſtitutum ab hominibus eſt ad
facienda, & colenda idola, vel pertinens
ad colendum ſicut Deum creaturam, par-
temve vllam creaturæ, *Confringite titu-*
p p.1843. *los, & ſtatuas*, &c. 5. p Peccatorem occi-
dere, peccatum non eſt, ſi legitimè fiat ob
bonum commune, *Diſperdite cunctos ha-*
q p.25. *bitatores terræ illius.* 6. q Omnium Do-
minum eſſe Deum, * *Ego dedi vobis il-* 53
r p.1859. *lam in poſſeſſionem.* 7. r Licitum eſſe ali-
qua poſſidere vt propria, *Dedi vobis il-*
s p.2016. *lam in poſſeſſionem.* 8. s Licitum eſſe in-
terdū ſortibus vti, * *Quam diuidetis vo-* 54
t p.1807. *bis ſorte*, &c. 9. t Eſſe iuſtitiam diſtribu-
tiuam, *Pluribus dabitis latiorem, & pau-*
u p.1652. *cis anguſtiorem.* 10. u Lanceas, & clauos
ſymbola eſſe malorum, quæ odium parit,
* *Qui remanſerint, erunt vobis quaſi cla-* 55
ui in oculis, & lancea in lateribus, & ad-
x p.913. *uerſabuntur vobis.* 11. x Malorum homi-
num familiaritatem, & conuictum, quan-
tum ad periculum, & conſortium peccan-
y p.914. di, fugiendum. &, y Tentationum occa-
ſiones vitādas eſſe, *Diſperdite cunctos*, &c.
z p.1493. *Confringite titulos*, &c. 12. z Congruum
eſſe à male agendo, pœnarum commina-
tione deterrere, * *Quidquid illis cogita-* 56
ueram facere, vobis faciam.

Allegoria.

MOyſes Dux Iſraelitarum, Chriſti fi-
gura fuit, 1. Corinth. 10. 2. Hebr. 3.
Fuerunt & Chriſti figura Iſraelitæ. vt in-
a Mat. 2. 15. dicat Matthæus illis verbis: a Vocaui ex
ex Oſ. 11. 2. Ægypto filium meum. ſecundum litte-
ram, populum Iſraeliticum filium ſuum
vocat Deus: ſecundum allegoriam Filium
b Ex Gloſſa. ſuum intelligit Ieſum Chriſtum. * b Ergo 1
myſticè 1. Manſiones Moyſis, & Iſraelita-
rum antequam peruenirēt ad terram pro-
miſſam, quę fuerunt numero 42. ſunt qua-
draginta duæ generationes, per quas Ieſus
Chriſtus peruenit in vterum Virginis.
Nam Matthęi c. 17. dicitur: *Ab Abraham*
vſque ad Dauid generationes quatuorde-
cim: & à Dauid vſque ad transmigra-
tionem Babylonis, generationes quatuor-
decim: & à transmigratione Babylonis
vſque ad Chriſtum generationes quatuor-
c p.435. *decim.* c Ieſu Chriſti corpus ex Abrahæ,
ac Dauidis ſtirpe deriuatum. 2. Exitus
ex Ægypto, figurauit liberationem filio-
d p.445. rum Dei è ſeruitute Diaboli, d prædeſti-
e p.449. natam ab æterno in mente Dei, e & pri-
ſcis patribus promiſſam. Ægyptus, hebr.
Mitzraijm, à [illegible] *Metzar*, quod angu-
ſtiam ſignificat, è qua non poteſt quis eua-
dere. talis eſt peccati ſtatus. 3. Ingreſſus
g p.446. Iſraelitarum in terram promiſſam, g eum
h p.1393. primum Chriſti aduentū ſignificat; h tum
Euangelij prædicationem in Gentibus.
4. i Chananæorum deletio, Gentilium i p.1400.
conuerſionem ſignificat; k Titulorum, & k p.1400.
excelſorum vaſtatio, idolorum cultum ex
orbe fugatum; l Terræ diuiſio, erectionem l p.1393.
Eccleſiarum.

Tropologia.

1 1 a EXitus ex Ægypto, iuſtificationem a p.403.
impij, & remiſſionem peccatorū 776.
ſignificat. Ita liberamur à ſeruitute Dia- *Ex Origene*
boli. 2. Manus Moyſis, eſt efficacia meri- *apud Gloſſ.*
torum Chriſti, qua liberamur à peccatis.
b Infunditur nobis gratia iuſtificans ex b p.573.
meritis Chriſti. &, c Meruit nobis Chri- c p.575.
ſtus media ad iuſtificationem. &, Liberati
ſumus per Chriſti paſſionem d à peccato, d p.584.
e & à poteſtate Diaboli, f & à pœna pec- e p.585.
cati. 3. Manus Aaron, eſt efficacia Sacra- f p.586.
mentorum, quæ à Sacerdotibus admini-
ſtrantur. g Sacerdotes in Eccleſia ſacrifi- g p.646.
cij, & Sacramentorum miniſtri ſunt. &,
h Sacramenta nouæ legis gratiam ſecum h p.749.
afferunt iuſtificantem. 4. i Terra promiſ- i p.652.
ſionis, ad quam Iſraelitæ poſt 42. manſio-
nes peruenerunt; eſt Chriſtiana perfectio,
ad quam quadraginta duobus medijs per-
3 uenitur. * 5. Quatenus Iſraelitæ profecti
ſunt de Rameſſe, ſignificatur Pœnitentia,
& diſceſſus è ſtatu peccati. Id indicat no-
men *Rameſſe*. hebr. *Rahhhmeſes*, nam
[illegible] *Rahhham*, commotionem ſignificat,
[illegible] *Sis*, Tineam, quæ pannos corrodit.
Commotio tineæ, eſt pœnitentia de pec-
cato, quod quaſi tinea ſpirituale bonum
animæ corrumpit, & conſcientiæ vermis
eſt, c. 7672. m Ad remiſſionem peccato- m p.412.
rum recipiendam, deteſtatio peccatorum 781. 800.
5 requiritur. * 6. Quatenus Iſraelitæ ca- *Ex Origene*
ſtrametati primum ſunt in [illegible] *Soccoth*, *apud Gloſſ.*
id eſt, in tabernaculis; ſignificatur ea co-
gitatio, in qua debent eſſe ij, qui diſce-
dunt è ſtatu peccati, & volunt progredi
ad perfectionem: cogitandum illis eſt, pe-
regrinos ſe in terris eſſe; o proinde abſti- o p.2157.
nendum eſſe à carnalibus deſiderijs; p co- p p.882.
gitandum, militiam eſſe vitam hominis
ſuper terram; proinde præparandum eſſe
animum ad tentationem. Tabernaculis
vtuntur tum peregrini, tum milites.
6 * 7. Venire in Etham, eſt voluntatem ha-
bere, ac propoſitum vitæ perfectæ, ac im-
maculatæ; & ſinceram in omnibus actio-
nibus intentionem habere. Hoc potiſſimū
eſt ad perfectionem medium. [illegible] *Tham*,
perfectum, & immaculatum ſignificat.
r Recta in omni opere intentio habenda r p.1721.
7 eſt. * 8. s Venire vſque ad Phihahiroth, s p.803.
eſt ad ſinceram peccatorum, & propriæ
vilitatis confeſſionem peruenire. Hoc hu-
militatis genus, puritatem conſcientiæ
parit. & valet maximè contra Regem
ſuper

ſuperbiæ Diabolum, & contra ſuperbum
eius ſpiritum. *Phihahiroth*, os candidum
ſignificat, à חור *Hhur*, Candidum. Qua-
re ſinceræ confeſsionis ſymbolum eſt.
Beelsephon, Dominus aquilonis, Diabo-
lum indicat, Cant. 4. 16. ex Gregorio.
Magdalum, à גדל *Gadal*, quod eſt Ma-
gnum eſſe, ſuperbiam ſignat. Confeſſio
peccatorum Diabolum abigit, & ſuper-
biæ ſpiritum. quod eſt præſtantiſsimum
medium ad perfectionem chriſtianam
x p.895, 896,897. acquirendam. * 9. *x* Tranſire per mare, 8
& venire in Mara; eſt tribulationes per-
peti. Neceſſe enim eſt progredientes in
via Dei tentationibus probari. Mare,
ſymbolum eſt calamitatis, Pſalm. 67. 2.
& 68. 3. Thren. 2. 13. Symbolum periculi,
Prouerb. 23. 34. מרה *Mara*, amaritudi-
z p.1046. nem ſignificat. * 10. *z* Venire in Elim, 9
& ad duodecim fontes, & ad ſeptuagin-
ta palmas; eſt ita in via Dei proficere, vt
Apoſtolorum, & Martyrum actiones imi-
teris. Elim, Arietes, duces ouium, ſunt
Apoſtoli, iidem ſunt duodecim fontes,
quatenus ab ipſis aquam diuinæ doctrinæ
accipimus. Palmæ, Martyrum, & iuſtorũ
hominum victorias indicant, Apoc. 7. 9.
a p.1310. *a* Præmium virtutis in hac vita ſunt actio
b p.1761. recta, & actus boni. * 11. *b* Quoniam 10
Mare, pericula ſignificat: tentoria ſuper
Mare rubrum figere, eſt huius vitæ pe-
ricula conſiderare; vt contra illa te mu-
c p.1046. nias, & viuas cautè. * 12. *c* Caſtrametari 11
in deſerto Sin, vt in ſpiritu proficias; eſt
in imitationem Chriſti, ac Beatæ Virgi-
nis incumbere. Nam *Sin*, Rubus verti-
tur. In deſerto Sin, viſus eſt a Moyſe
rubus ardens, & incombuſtus. Eum ru-
bum Eccleſia, & Chriſtum interpretatur,
& Beatam Virginem in ſuis antiphonis.
d p.1585, 1732. * 13. *d* Venire in Daphca, eſt impetu ſpi- 12
ritus ferri. *Daphaq*, eſt impellere. Ex
Chriſti, ac Deiparæ imitatione, maximus
feruor ſpiritus exiſtit. Vult autem Apo-
ſtolus eſſe ſpiritu feruentes eos, qui in via
Dei progrediuntur. Neſcit tarda moli-
e p.576, 578. mina Spiritus ſancti gratia. * 14. *e* Ca- 13
ſtrametari in Alus, eſt ſpem æternæ vitæ
in Chriſti meritis fundare. Nam congruẽ-
tiſſima interpretatio nominis Alus, eſt
Fortis agnus, ab אל *el*, fortis, & שה *Sè*,
Agnus. Fortis autem Agnus Chriſtus eſt.
h p.1452. *h* Eſt autem ſpes cauſa bonorum operum.
* 15. Figere tentoria in Raphidim, eſt di- 14
uinis auxilijs niti. *Raphidim*, fulcimen-
ta ſignificat, à רפד *Raphad*, Fulcire.
k p.371, 372. *k* Homo ad bonum tum ſibi connaturale,
tum ſupernaturale operandum indiget di-
l p.667, 677,678. 679. uino gratiæ auxilio. * 16. *l* Caſtrame- 15
tari in deſerto Sinai, vbi populo Iſraeliti-
co data eſt lex; eſt vitam illuminatiuam
ingredi, & proficere in doctrina diuino-
rum: quod fit ſacra & meditatione, &

16 lectione, & auditu verbi Dei. * 17. *m* Ad- m p.2237.
uentus ad Sepulchra concupiſcentiæ, per-
fectam paſſionum mortificationem ſigni-
ficat. Frænandæ ſunt concupiſcentiæ, quæ
auertunt animum à regula rationis: vt in
via perfectionis proficias. Conſepeliri de-
bemus cũ Chriſto in mortem veteris ho-
17 minis. * 18. *n* Caſtrametari in Haſeroth, n p.671.
eſt myſteriorum contemplationi hærere,
tum ad Eccleſiam militantem, tum ad
triumphantem pertinẽtium. חצרות *Hha-
seroth*, Atria vertitur. *p* Atria ex Patrum p Vide Patres in Sylua Alleg. verb. Atrium.
ſententia in Scripturis ſanctis & Eccle-
ſiam, & cælum ſignant. Contemplatio in
hac vita eſt cæleſtis felicitatis participa-
18 tio, quædam ad illam via. * 19. *q* Venire q Hieron. apud Gloſ.
in Rethma, eſt Ardore diuini amoris ca-
lere. *r* Eo ardore calere ſolent contem- r p.676.
platiui. Hi de Haſeroth veniunt in
Rethma. רתם *Rothem*. Rethma, iuni-
perum ſignificat. Eſt autem iuniperus
ſymbolum diuini amoris, quatenus obno-
xia cariei non eſt, & excalfacit, & accen-
ſa ſerpentes fugat. Charitas nunquam
excidit, alios ad Deum amandum inflam-
mat, fugat peccatum, concupiſcentiam
19 ſenſibilium compeſcit. * 20. *t* Caſtra- t p.895.
metari in Remmonphares, eſt Martyrum
conſortio iungi, perſecutiones pro Dei
gloria pati, & ſanctorum paſſiones imi-
tari. Nam Remmonphares idem eſt,
quod mali punici fragmen, ſiue diuiſio.
Fragmen autem mali punici, ſanctorum
Martyrum ſymbolum eſt, Cantic. 4. 3.
20 & 6. 6. & 7. 8. ex Gregorio. * 21. *u* Ve- u p.896.
nire in Lebna, eſt animi puritatem con-
ſequi. Nam לבן *Laban*, album ſignificat.
Tribulationibus autem animus purifica-
21 tur. * 22. *x* Venire in Reſſa, eſt in vehe- x p.888.
mentem tentationem incurrere. Nam
רסס *Raſas*, eſt conterere. Progredientes
autem in via Dei, ſolent in ingentes tri-
bulationes incurrere. Aiebat Paulus: Ne
magnitudo reuelationum extollat me,
datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, qui
22 me colaphizet. * 23. *z* Venire in Ceela- z p.655.
tha, eſt piorum hominum cœtui, ac ſocie-
tati iungi, vt eorum colloquijs, & vitæ
exemplo iuueris ad progrediendum in
via Dei. Nam קהל *Qahal*, à quo Ceela-
23 tha, congregationẽ ſignificat. * 24. *b* Ca- b p.652, 654.
ſtrametari in monte Sepher, eſt in ma-
gna, ac excellenti perfectione verſari.
Mons enim excellentis perfectionis ſym-
bolum eſt, Pſalm. 35. 7. Vel, *c* eſt prædi- c p.722.
cationem euangelicam aggredi. Nam
Shophar, Tubam ſignificat. Tuba autem
prædicationis vehementis ſymbolum eſt,
24 Iſa. 58. 1. * 25. *d* Venire in Arada, eſt in d p.1469. 1470.
timore, & tremore in via diuini ſeruitij
progredi. Nam חרד *Hharad*, eſt Pauere,
25 tremere. * 26. *f* Caſtrametari in Mace- f p.720, 1947.
loth, eſt In Eccleſijs benedicere Domino.
quod

quod ſit tum laudes diuinas cantando in-
ter piorum cœtus, tum verbum Dei præ-
dicando. מקהלת *Maqheloth*, Eccleſias ſi-
b p.897. gnificat. * 27. *b* Venire in Thahath, eſt 26
in timore verſari. Nam qui piè volunt
viuere in Chriſto perſecutiones patiun-
tur. proinde neceſſarium illis eſt in timo-
re frequenter eſſe. *Thabbath*, timorem
ſignificat, à חתת *Hhathath*, Pauere.
* 28. Caſtrametari in Thare, eſt Thare 27
patrem Abraham myſticè imitari. De eo
traditur, vt Hieronymus teſtatur, abegiſſe
Coruos frumentum vaſtantes. Corui,
maligni ſpiritus ſunt, qui vaſtare conan-
tur, ac deuorare frumentum bonorum
k p.905, 914. operum. k Contra hos pugnandum eſt
progredientibus ad perfectionem: ne ipſi,
& alij eorum curæ commiſſi, bonorum
l p.674. operum fructum amittant. * 29. *l* Fige- 28
re tentoria in Methca, eſt dulcedine diui-
næ conſolationis frui. Qua frui ſolent ij,
qui victoriam de tentationibus reportant.
Methca à מתק *Mathàq*, dulceſcere.
o p.921, 1643. * 30. *o* Caſtrametari in Heſmona; eſt 29
conſcientiæ pace frui: quatenus paſſionum
bella, & morſus conſcientiæ ſilent. *Heſ-
mona*, à חשה *Hhashah*, quod eſt ſilere,
& מן *Man*, Donum. Magnum Dei do-
r p.655. num eſt pax conſcientiæ. * 31. *r* Venire 30
in Moſeroth, eſt ſe totum Deo tradere,
s p.1572. *s* vel ſe diuinis vinculis ligare. Vincula
ſunt religionis vota, vincula diuina lex,
diuina voluntas. Moſeròth, vel à *Masàr*,
quod eſt tradere, vel à *Iasàr*, ligare.
t p.1504, 2110. * 32. *t* Caſtrametari in Beneiaacan, eſt 31
ad ſtatum chriſtianæ ſimplicitatis perue-
nire. vt ſimus tamquam modò geniti in-
fantes, rationabiles, ſine dolo. *Beneiaacan*,
id eſt, quod filij remouentes inuidiam, ze-
lum. בני *Benè*, Filij. יחבה *Iabhbah*, Remo-
uere. קנא *Qand*, Inuidia, zelus. Depo-
nenda nobis eſt omnis malitia. Charitas
z p.654, 671, 1505, 1506. non æmulatur. * 33. *z* Venire in mon- 32
tem Gadgad, eſt ad præclaram perfectio-
nem peruenire, in excellentibus charita-
tis actibus eſſe, in ſumma Dei contempla-
tione, & amore. גד *Gad*, omne bonum ſi-
gnificat. Deus autem eſt omne bonum:
qui contemplatione, & amore poſſidetur.
b p.667, 674, 1043. * 34. *b* Caſtrametari in Ietebatha, eſt in 33
perfectis actionibus verſari. quæ ad con-
templationem, Deique amorem conſequi
ſolent. יטב *Iatab*, eſt Bene eſſe, bonum fa-
d p.1043. cere. * 35. *d* Venire in Hebrona, eſt ad 34
perfectiora ſe extendere, progredi, de
virtute ad virtutem tranſitum facere.
עבר *Hhbabàr*, Tranſire ſignificat. Iuſto-
rum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit,
& creſcit vſque ad perfectum diem. In
via Dei non progredi, eſt deficere.
f p.1723, 1730. * 36. *f* Caſtrametari in Aſiongaber, eſt 35
conſilijs præclaris, & efficacibus Eccleſiam
iuuare. Quibus conſilijs abundare ſo-
lent viri perfecti. *Aſiongaber*, hebræum
Hhbetsjon gheber, à עצה *Hhbetsàh*, con-
ſilium, & גבר *Gabar*, robuſtum eſſe.
36 * 37. *i* Venire in deſertum Sin, quæ eſt i p.676.
Cades, eſt ad magnam ſpiritus ſimplici-
tatem, ac puritatem peruenire. Solitudo,
ceſſationem cogitationum, & cupidita-
tem temporalium indicat. *Sin*, à צאן *Tsòn*,
oues, ſinceritatem ſpiritus ſignat. קדש
Cades, Sanctitas vertitur. Supra *Sin*,
37 à *Saneh*, Rubum ſignificauit. * 38. *m* Ca- m p.1600.
ſtrametari in monte Hor, eſt Ieſum Chri-
ſtum imitari. Qui eſt caput Eccleſiæ,
n mons in vertice montium. הר *Hòr*, n Iſa. 2.2, 3.
etiam Montem ſignificat. Mons Hor,
41 Mons montis, ſummus Mons. * 39. *p* Ca- p p.905, 1600.
ſtrametari in Salmona, eſt Chriſti paſſio-
nes imitari perſecutionum tolerantia, &
martyrio. Nam *Salmona*, à צלם *Tselem*,
Imaginem, & vmbram ſignificat. Eſt au-
tem Chriſtus, quatenus Deus, imago Pa-
tris: quatenus paſſus, & crucifixus, eſt
quaſi vmbra, ac tenebris obuolutus.
42 * 40. *r* Venire in Phinon, eſt ad magnam r p.387.
diuinorum myſteriorũ cognitionem per-
uenire. Ea cognitio ſolet eſſe effectus tri-
bulationum. *Phunon*, à פנה *Phanah*, quod
43 eſt aſpicere. * 41. *t* Caſtrametari in t p.1579.
Oboth, eſt in deſiderijs diuinæ gloriæ,
æternæ vitæ, videndi Deum, verſari.
Nam אבה *Abah*, vnde Oboth, eſt deſide-
44 rare. * 42. *x* Venire in Ieabarim, eſt x p.895.
animi deſolationes pati. Id ſæpè contin-
git viris ſanctis in hac vita, ad probatio-
nem, ac meritum. עי *Hhbi*, deſolationem
ſignificat. עברים *Hhbabarim*, tranſitoria.
Deſolationes, ac tribulationes iuſtorum
tranſitoriæ ſunt: contingunt illis in hac
vita, quæ tranſit. tribulationes impiorum
45 poſt hanc vitam ſunt æternæ. * 43. *a* Fi- a p.669, 671.
gere tentoria in Dibongad, eſt eſſe in
contemplatione, & conſideratione, ac in-
telligentia Dei, qui eſt omne bonum.
Dibongad, ex triplici voce videtur eſſe
compoſitum: ex די *Dài*, quæ ſufficientiam
ſignificat: ex בן *Bon*, ſiue Ban, quod eſt
intelligere: ex גד *Gad*, quod omne bonum
ſignificat. Solet Deus poſt animi deſola-
tiones, tribuere iuſtis dulciſſimam ſui con-
46 templationem. * 44. *e* Caſtrametari in e p.655.
Helmondeblathaim, eſt fugere hoc ſæcu-
lum, & pompas eius. quod eſt potiſſimum
medium ad perfectionem. Valde enim
difficile eſt ſanctum eſſe, ac purum ſe
conſeruare inter occaſiones concupiſcen-
tiarum. Compoſitum eſt loci vocabulum
à עלם *Hhbalàm*, abſcondere. דבלה *Debelàh*,
maſſa ficuum ſiccarum. Ficus autem ſym-
bolum ſunt hominum, Ierem. 24. 1, 5, 8.
ים *Iam*, Mare ſignificat. quod eſt periculi
ſymbolum, Prouerb. 23. 34. *i* Tentatio- i p.913, 914.
47 num occaſiones vitandæ. * 45. *k* Caſtra-
metari in montibus Abarim contra Nabo, k p.654

eſt in ſtatu magnæ, ac ſolidæ perfectionis eſſe, qualem ſancti viatores habere ſolent, ad æternam patriam progredientes. Montes, excellentis, ac ſummæ perfectionis ſymbolum ſunt, Pſal. 35.7. עבר *Hhbanar*, eſt tranſire. Montes tranſeuntes, ſunt viri perfecti in hoc ſæculo. *Nabo*, à נבול *Nabul*, Vacuatus, videtur ſuperbos ſignificare, virtute, ac gratia vacuos. quorum inflationi contrarius eſt ſolidus ſanctorum

49 ſpiritus. * 46. *n* Terminus peregrinationis Iſraelitarum in deſerto ad terram promiſſam fuit Bethſimoth vſque ad Abelſatim, vt ſignificaretur totum tempus noſtræ peregrinationis in hac vita eſſe tribulationes, & timores, & luctus. בית הישמות *Bethſimoth*, domum deſolationum ſignificat. אבל השטים *Abelsatim*, luctus, & aduerſitates. pp. 882.

CAPVT TRIGESIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Deſcribuntur termini poſſeſſionis terræ Chanaan, filiis Iſrael diſtribuendæ: & decernuntur a Deo viri Principes, quorum ſit onus diſtribuendi.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Præcipe fi-
lijs Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram
Chanaan, & in poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit, his fini-
bus terminabitur. 3 Pars meridiana incipiet à ſolitudine
Sin, quæ eſt iuxta Edom: & habebit terminos cõtra Orien-
tem mare ſalſiſſimum, 4 qui circuibunt auſtralem plagam
per aſcenſum Scorpionis, ita vt tranſeant in Senna, & per-
ueniant à meridie vſque ad Cadesbarne, vnde egredientur confinia ad villam
nomine Adar, & tendent vſque ad Aſemona. 5 ibitque per gyrum terminus ab
Aſemona vſque ad Torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur. 6 Plaga
autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipſo fine claudetur. 7 Porrò ad
ſeptentrionalem plagam à mari magno termini incipient, peruenientes vſque
ad montem altiſſimum, 8 à quo venient in Emath vſque ad terminos Sedada:
9 ibuntque confinia vſque ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt termini in
parte Aquilonis. 10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa
Enan vſque Sephama, 11 & de Sephama deſcendent termini in Rebla contra
fontem Daphnim: inde peruenient contra Orientem ad mare Cenereth: 12 &
tendent vſque ad Iordanem, & ad vltimum ſalſiſſimo claudentur mari. Hanc ha-
bebitis Terram per fines ſuos in circuitu. 13 Præcepitque Moyſes filijs Iſrael,
dicens: Hæc erit Terra, quam poſſidebitis ſorte, & quam iuſſit Dominus dari
nouem tribubus, & dimidiæ tribui. 14 Tribus enim filiorum Ruben per fami-
lias ſuas, & tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoque
tribus Manaſſe, 15 id eſt, duæ ſemis tribus, acceperunt partem ſuam trans Ior-
danem contra Iericho ad orientalem plagam. 16 Et ait Dominus ad Moyſen:
17 Hæc ſunt nomina virorum qui Terram vobis diuident, Eleazar ſacerdos, &
Ioſue filius Nun, 18 & ſinguli principes de tribubus ſingulis, 19 quorum iſta
ſunt vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iephone. 20 De tribu Simeon, Samuel
filius Ammiud. 21 De tribu Beniamin, Elidad filius Chaſelon. 22 De tribu fi-
liorum Dan, Bocci filius Iogli. 23 Filiorum Ioſeph de tribu Manaſſe, Hanniel fi-
lius Ephod. 24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan. 25 De tribu Zabu-
lon, Eliſaphan filius Pharnach. 26 De tribu Iſſachar, dux Phaltiel filius Ozan.
27 De tribu Aſer, Ahiud filius Salomi. 28 De tribu Nephthali, Phedael filius
Ammiud. 29 Hi ſunt, quibus præcepit Dominus vt diuiderent filijs Iſrael Ter-
ram Chanaan.

Inter-

Interpretatio litteralis.

b p.2018. *IN poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit,*&c. *a* Licitum eſt cum debita 2
reuerentia diuinum iudicium ſortibus implorare.
* *Pars meridiana incipiet à ſolitudine,* &c. Mare Cenereth, id eſt, ſtagnum 3
Geneſareth; & mare falſiſſimum, ſiue
mortuum, vbi conflagrarunt vrbes infames, & Iordanis fluuius, erant termini
terræ promiſſæ ab Oriente: Mare Mediterraneum limes ab Occidente. Terminus à meridie erant Deſerta Arabiæ, &
Torrens Ægypti, quẽ Theodoſion vertit,
torrentem Arabiæ, LXX. Rinocoturam:
Emath, ſiue Epiphania, & Libanus, limes
erat à Septentrione.
* *Per aſcenſum Scorpionis,* Ita dictus 4
locus à præruptis montibus, qui ſunt a ſpe-
ri inſtar ſcorpionum. Aliorum locorũ nomina quid ſignificent vide apud Chriſtianum Adrichom.
* *Contra fontem Daphnim.* Hebræum 11
non habet Daphnim. Ita appellabatur
tempore Hieronymi, Fons aquis abundantiſſimis Reblatam vrbem irrigans,
frequentiſſimis lauris, & amœnitate inclytus.
* *Hæc ſunt nomina filiorum, qui ter-* 17
b p.1759. *ram vobis diuident,* &c. *b* Actus prouidentiæ. vt diuiſio terræ ſine multitudinis
c p.2073. perturbatione fiat. *c* Neceſſarium ſuperiores, ac rectores eſſe.

Interpretatio myſtica.

CVm terra promiſſionis, Eccleſiæ ſanctæ figura ſit, vt ſæpè dictum eſt:
terminos terræ promiſſionis putandum ſignificare homines, qui ſunt extra Eccleſiam, & vitia, ac doctrinas, in quibus non
eſt ſalus. quia extra Eccleſiam nõ eſt ſalus.
3 * Ergo *a* Mare falſiſſimum, eſt aſtutia, ac a p.1768.
prudentia carnis: quæ inimica eſt Deo, & 1769.
chriſtianę ſimplicitati. Sal, prudentię ſymbolum eſt, Coloſſ. 4. 6. Non eſt nimium ſa-
5 piendum, ſed ad ſobrietatem. * *b* Torrens b p.1428.
Ægypti, ſunt ritus, ac traditiones Gentilium. à quibus omninò abſtinendum.
Ægyptus, Gentiles ſignificat, Ioel 3. 19.
6 Torrens, ſapientiam, Prou. 18. 4. * *c* Mare c p.865.
occidentale, ſunt ritus veteris legis: qui
iam ceſſarunt, & licitè in Eccleſia ſeruari
poſt promulgationẽ Euangelij nõ poſſunt.
7 * *d* Mons altiſſimus, eſt Hæreticorum ſu- d p.1425.
perbia, & doctrina, quæ ſe extollit contra
Chriſti doctrinam. Terminus aquilonaris,
quatenus a Diabolo eſt, cuius ſymbolum
Aquilo, Cant. 4. 16. ex Gregorio.
17 * *e* Viri duodecim, ſiue Principes, qui e p.634.
ad terram diuidendam nominantur, ſunt
duodecim Apoſtoli: qui a Chriſto Domino in mundum vniuerſum ad prędicandũ
Euangelium, & ad Eccleſias fundandas
miſſi ſunt. Apoſtoli Principes appellantur,
Pſal. 67. 26, 28. *f* Hi terram diuidunt, f p.1356.
quatenus fidei Chriſtianæ regula eſt do- 1357.
ctrina, & traditio Apoſtolorum.

CAPVT TRIGESIMVM QVINTVM.

S V M M A.

Præcipit Deus dari à filiis Iſrael Leuitis triginta octo vrbes ad habitandum, cum ſuburbanis per circuitum: quarum ſex ſint ad effugium profugorum, qui nolentes ſanguinem fudiſſent. Homicidii leges ſancit. Homicidam voluntarium à cognato occiſi ſtatim occidi: Homicidam inuoluntarium manere in vrbe ad quam confugerat vſque ad mortem Summi Sacerdotis: ad vnius teſtimonium nullum condemnari: reum ſanguinis ſtatim occidi.

1 HÆc quoque locutus eſt Dominus ad Moyſen in campeſtribus Moab ſupra Iordanem, contra Iericho: 2 Præcipe filijs Iſrael vt dent Leuitis de poſſeſſionibus ſuis 3 vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum per circuitum: vt ipſi in oppidis maneant, & ſuburbana ſint pecoribus ac iumentis: 4 quæ à muris ciuitatum forinſecus, per circuitum, mille paſſuum ſpatio tendentur. 5 contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem ſimiliter erunt duo millia: ad mare quoque, quod reſpicit ad Occidentem, eadem menſura erit, & ſeptentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque vrbes in medio, & foris ſuburbana. 6 De ipſis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, ſex erunt in fugitiuorum auxilia ſeparata. vt fugiat ad ea qui fuderit ſanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

7 id eſt, ſimul quadraginta octo cum ſuburbanis ſuis. 8 Ipſæque vrbes, quæ da-
buntur de poſſeſſionibus filiorum Iſrael, ab his qui plus habent, plures auferen-
tur: & qui minus, pauciores: ſinguli iuxta menſuram hereditatis ſuæ dabunt oppi-
da Leuitis. 9 Ait Dominus ad Moyſen: 10 Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos:
Quando tranſgreſſi fueritis Iordanem in Terram Chanaan, 11 decernite quæ
vrbes eſſe debeant in præſidia fugitiuorum, qui nolentes ſanguinem fuderint:
12 in quibus cum fuerit profugus, cognatus occiſi non poterit eum occidere, do-
nec ſtet in conſpectu multitudinis, & cauſa illius iudicetur. 13 De ipſis autem
vrbibus, quæ ad fugitiuorum ſubſidia ſeparantur, 14 tres erunt trans Iordanem,
& tres in Terra Chanaan, 15 tam filijs Iſrael quàm aduenis atque peregrinis, vt
confugiat ad eas qui nolens ſanguinem fuderit. 16 Si quis ferro percuſſerit, &
mortuus fuerit qui percuſſus eſt: reus erit homicidij, & ipſe morietur. 17 Si la-
pidem iecerit, & ictus occubuerit: ſimiliter punietur: 18 Si ligno percuſſus in-
terierit: percuſſoris ſanguine vindicabitur. 19 Propinquus occiſi, homicidam
interficiet: ſtatim vt apprehenderit eum, interficiet. 20 Si per odium quis ho-
minem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per inſidias: 21 aut cùm eſſet ini-
micus, manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit: percuſſor, homicidij reus erit co-
gnatus occiſi ſtatim vt inuenerit eum, iugulabit. 22 Quod ſi fortuitu, & abſque
odio 23 & inimicitijs, quidquam horum fecerit, 24 & hoc audiente populo
fuerit comprobatum, atque inter percuſſorem & propinquum ſanguinis quæſtio
ventilata: 25 liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per ſententiam
in vrbem ad quam confugerat, manebitque ibi, donec ſacerdos magnus, qui oleo
ſancto vnctus eſt, moriatur. 26 Si interfector extra fines vrbium, quæ exulibus
deputatæ ſunt, 27 fuerit inuentus, & percuſſus ab eo qui vltor eſt ſanguinis:
abſque noxa erit qui eum occiderit. 28 debuerat enim profugus vſque ad mor-
tem Pontificis in vrbe reſidere, poſtquam autem ille obierit, homicida reuerte-
tur in terram ſuam. 29 Hæc ſempiterna erunt, & legitima in cunctis habitatio-
nibus veſtris. 30 Homicida ſub teſtibus punietur: ad vnius teſtimonium nullus
condemnabitur. 31 Non accipietis pretium ab eo qui reus eſt ſanguinis, ſtatim
& ipſe morietur. 32 Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in
vrbes ſuas reuerti poterunt: 33 ne polluatis terram habitationis veſtræ, quæ
inſontium cruore maculatur: nec aliter expiari poteſt, niſi per eius ſanguinem,
qui alterius ſanguinem fuderit. 34 Atque ita emundabitur veſtra poſſeſſio, me
commorante vobiſcum. ego enim ſum Dominus qui habito inter filios Iſrael.

Interpretatio litteralis.

THeologia huius capitis ea eſt.
a p.1975. 1. *a* Eſſe Dei miniſtris ad vi-
ctum neceſſaria miniſtranda.
** Præcipe vt dent Leuitis de* 2
b p.252, 2366,2367. *poſſeſſionibus ſuis*, &c. 2. *b* Dandum eſſe
locum iræ. &, *c* Licere timendo fugere
c p.2200. id, quod eſt ſecundum rectam rationem
d p.1844. fugiendum. &, *d* Illicitum eſſe interfice-
e p.2105. re innocentem. &, *e* Non eſſe pœnas, niſi
f p.2097. pro culpa infligendas. &, *f* Illicitum eſſe
præter ordinem diuinæ inſtitutionis vin-
dictam exercere, ** Decernite quæ vrbes* 6
eſſe debeant in præſidia fugitiuorum, 11
qui nolentes, ſanguinem fuderint, &c. 12
g p.1844. 3. *g* Non licere, non habenti publicam 25
auctoritatem interficere quemquam, ne-
que peccatorem, *Cognatus occiſi non po-*
h p.1802. *terit eum occidere*, &c. 4. *h* Accuſationis
vſum licitum eſſe ad debitum repetendũ.
i p.1803. &, *i* Licere vnicuique ius ſuum tueri, ſe
apud Iudicem defendendo, *Donec ſtet in*
conſpectu multitudinis, & cauſa illius iu-
dicetur. 5. *k* Peccati cauſam eſſe volun- k p.1126.
tatem. ſeu, Non eſſe peccatum quod non
15 eſt voluntarium, ** Vt confugiat ad eas,*
22 *qui nolens, ſanguinem fuderit.* 6. *l* In le- l p.1126.
ge veteri præcepta iudicialia eſſe. Per quæ
Iſraelitis determinabantur iuſtitiæ inter
homines obſeruandæ. &, *m* In præceptis m p.1128.
iudicialibus veteris legis agi de pertinen-
tibus ad conciues ad inuicem, nempe de
16 emptionibus, iudicijs, pœnis, &c. ** Si quis*
17 *ferro percuſſerit*, &c. 7. *n* Non licere, n p.1844.
18 non habenti publicam auctoritatem, oc-
19 cidere quemquam, *Si quis ferro percuſſe-*
20 *rit*, &c. *reus erit homicidij*, &c. vſque ad
21 v. 22. 8. *o* Debitum eſſe pœnale pœnæ o p.1797.
29 reatum. &, *p* Debiti pœnalis cauſam eſſe p p.1798.
delictum, *Reus erit homicidij.* 9. *q* Ius q p.1799.
delicto læſum, pœna compenſari. &,
r Conſequi pœnas ad peccatum, quas le- r p.1278.
ges præſcribunt. &, *s* Pro culpæ quanti- s p.2104.
tate

t p.1843. tate pœnas licitas eſſe. &, t Peccatorem
occidere peccatum non eſſe; ſi legitimè
fiat, ob bonum cõmune, *Ipſe morietur*, &c.
u p.2095. vſque ad v.22. 10. u Licitum eſſe iniurias
vlciſci ad remouendum nocumenta, *Per-*
x p.1650. *cuſſoris ſãguine vindicabitur.* 11. x Odiũ
illicitum eſſe, ac peccatum, *Si per odium*
y p.1888. *quis*, &c. 12. y Duorum, aut trium teſti-
monio ſtandum eſſe, * *Homicida ſub te-* 30
ſtibus punietur: ad vnius teſtimonium
z p.1868. *nullus condemnabitur.* 13. z Non poſſe
Iudicem relaxare pœnam reo. tum ne ac-
cuſatoris iniuriam paſſi ius lædatur. tum
ne contra bonum communitatis agatur;
cui expedit malefactores puniri, * *Non* 31
accipietis pretium ab eo, qui reus eſt ſan-
guinis, ſtatim & ipſe morietur. 14. a Pec- a p.2100.
care ſuperiores, qui cũ poſſunt, & debent,
ſubditorum delicta relinquunt impunita.
Ad eos enim ſpectat ius communitatis, &
aliorum, per iniurias læſum, pœnis com-
33 penſare, * *Ne polluatis terram habitatio-*
nis veſtra, qua inſontium cruore macula-
tur: nec aliter expiari poteſt, niſi per eius
ſanguinem, qui alterius ſanguinẽ fuderit.
15. b Dici, Deum habitare cum homini- b p.81.
bus ratione veri cultus, & veræ religionis,
34 * *Me commorante vobiſcum. Qui habito*
inter filios Iſrael. 16. c Maculam induci c p.1275.
per peccatum, *Atque ita emundabitur ve-*
ſtra poſſeſſio.

CAPVT TRIGESIMVM SEXTVM.

S V M M A.

Petunt Principes familiarum Galaad prouideri ne poſſeſſiones transeant de vna tribu in aliam. Ea occaſione ſancitur: vt viri ducant vxores de tribu, & cognatione ſua; & feminæ de eadem tribu maritos accipiant.

1 ACceſſerunt autem & principes familiarum Galaad filij Ma-
chir, filij Manaſſe de ſtirpe filiorum Ioſeph: locutique ſunt
Moyſi coram principibus Iſrael, atque dixerunt: 2 Tibi do-
mino noſtro præcepit Dominus vt Terram ſorte diuideres
filijs Iſrael, & vt filiabus Salphaad fratris noſtri dares poſſeſ-
ſionem debitam patri: 3 quas ſi alterius tribus homines vxo-
res acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua, & tranſlata ad aliam
tribum, de noſtra hereditate minuetur. 4 atque ita fiet, vt cùm iubileus, id eſt,
quinquageſimus annus remiſſionis aduenerit, confundatur ſortium diſtributio, &
aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat. 5 Reſpondit Moyſes filijs Iſrael, & Domino
præcipiente, ait: Rectè tribus filiorum Ioſeph locuta eſt. 6 & hæc lex ſuper filia-
bus Salphaad à Domino promulgata eſt: Nubant quibus volunt, tantùm vt ſuæ
tribus hominibus: 7 ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tri-
bum. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione ſua: 8 & cunctæ
feminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hereditas permaneat in familijs,
9 nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant 10 vt à Domino ſeparatæ ſunt.
Feceruntque filiæ Salphaad, vt fuerat imperatum: 11 & nupſerunt, Mala, &
Therſa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filijs patrui ſui 12 de familia Manaſſe, qui
fuit filius Ioſeph: & poſſeſſio, quæ illis fuerat attributa, manſit in tribu & familia
patris earum. 13 Hæc ſunt mandata atque iudicia, quæ mandauit Dominus per
manum Moyſi ad filios Iſrael, in campeſtribus Moab ſupra Iordanem contra
Iericho.

Interpretatio litteralis.

a p.1778. DOcemur 1. a Eſſe ius perſona-
rum communitatis in bona
cõmunia, *Tranſlata in aliam*
tribum de noſtra hereditate
b p.1859. *minuetur.* v.3. 2. b Licitum eſſe aliqua
c p.2216. poſſidere vt propria. &, c Fortunæ bonis
d p.2159. vti ad finem honeſtum. &, d In conſer-
uandorum bonorum curam incumbere,
* *Acceſſerunt principes familiarum*, &c. 1
v.1. 3. Licere cuique ius ſuum tueri, ſe
apud Iudicem defendendo, *Locuti ſunt*
Moyſi coram principibus Iſrael, atque
dixerunt, &c. 4. e Neceſſariam eſſe pru- e p.1761.
dentiæ cautionem contra ea, quæ obſtare
3 bonis conſilijs poſſunt, * *Quas ſi alterius*
tribus homines vxores acceperint, ſeque-
tur poſſeſſio ſua, &c. 5. f Auctorem ve- f p.1117.
teris legis Deum fuiſſe, g Miniſtrum g p.1119.
Moyſen,

Moyſen, * *Reſpondit Moyses filiis Israel,* 5
& Domino præcipiente, ait. & v. 13. *Hæc*
ſunt mandata, atque iudicia, quæ manda-
uit Dominus per manum Moyſi ad filios
h p. 1126. *Israel.* 6. *b* In lege veteri præcepta iudi-
cialia eſſe, * *Hæc lex ſuper filiabus Sal-* 6
i p. 1068. *phaad,* &c. 7. *i* Promulgationem eſſe
neceſſariam, vt lex obligandi virtutem
habeat, *Hæc lex à Domino promulga-*
k p. 831. *ta eſt.* 8. *k* Matrimonium licitum eſſe,

7 * *Nubant quibus volunt,* &c. 9. *l* Eſſe l p. 834.
8 congruenter in matrimonio impedimen-
9 ta, *Tantum vt ſuæ tribus hominibus,* &c.
10. Eſſe actum *m* prouidentiæ, & *n* cau- m p. 1759.
tionis, *Omnes viri ducent vxores,* &c. *vt* n p. 1761.
hereditas permaneat in familiis, nec ſibi
miſceantur tribus. 10. *o* Diuinis præce- o p. 1066.
10 ptis in omnibus parendum, * *Fecerunt*
filiæ Salphaad vt fuerat imperatum, &c.

LAVS DEO.

COM-

Digitized by Google

COMMENTARII DOGMATICI,

Siue

THEOLOGICÆ INTERPRETATIONIS IN PENTATEVCHVM,

LIBER QVINTVS.

In Deuteronomium.

Deuteronomium hic liber inſcribitur, id eſt, ſecunda lex, ſeu Legis iteratio. Repetit enim hiſtoriam, & præcepta tribus præcedentibus libris tradita, Exodo, Leuitico, Numeris. Multa explicatius proponit, addit nonnulla, inter quæ Moyſis ad populum hortamenta, prædictiones, minas. Scripſit hanc legis, & hiſtoriæ breuem repetitionem Moyses, tum vt iuniorem populum commodius inſtrueret, tum vt ea ſeptimo quoque anno populo legeretur.

CAPVT PRIMVM.

SVMMA.

Memorat Moyses Iſraelitis 1. Quod Deus illos inuitauerit in Horeb ad ingressum terræ promissæ. 2. Quod ad eorum regimen, vt esset facilius, & commodius, alios miniſtros ſibi Moyses adſciuerit. 3. Quod eorum rogatu miſerit exploratores: qui retulerunt terram vberem esse. 4. Quod ipſi, contra iuſſum Dei, renuerint ad terræ poſſeſſionem pergere. 5. Quod eorum inobedientia, & incredulitate Deus iratus, iurauerit eam generationem non ingreſſuram in terram promiſſam; & ingredi prohibuerit. 6. Quod volentes contra Dei præceptum ingredi, ſint ab Amorrhæis repulſi.

1 HÆc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael
trans Iordanem in ſolitudine campeſtri, contra Mare
rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haſe-
roth, vbi auri eſt plurimum: 2 vndecim diebus de
Horeb per viam montis Seir vſque ad Cadesbarne.
3 Quadrageſimo anno, vndecimo menſe, prima die
menſis, locutus eſt Moyſes ad filios Iſrael omnia quæ
præceperat illi Dominus, vt diceret eis: 4 poſtquam
percuſſit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat
in Heſebon: & Og regem Baſan, qui manſit in Aſtaroth, & in Edrai, 5 trans Ior-
danem in Terra Moab. Cœpitq; Moyſes explanare legem, & dicere: 6 Dominus
Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quòd in hoc
monte manſiſtis: 7 reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad ce-
tera quæ ei proxima ſunt campeſtria atque montana & humiliora loca contra
Meridiem, & iuxta littus maris, Terrã Chananæorum, & Libani vſque ad flumen
magnũ Euphraten. 8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & poſſidete eam, ſuper
qua iurauit Dominus patribus veſtris Abraham, Iſaac, & Iacob, vt daret illam eis,

 & ſe-

& ſemini eorum poſt eos. 9 Dixiq; vobis illo in tempore: 10 Non poſſum ſolus
ſuſtinere vos: quia Dominus Deus veſter multiplicauit vos, & eſtis hodie ſicut ſtel-
læ cæli, plurimi. (11 Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum
multa millia, & benedicat vobis ſicut locutus eſt.) 12 Non valeo ſolus negotia
veſtra ſuſtinere, & pondus ac iurgia. 13 Date ex vobis viros ſapientes & gnaros,
& quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponam eos vobis princi-
pes. 14 Tunc reſpondiſtis mihi: Bona res eſt, quam vis facere. 15 Tulique de
tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, &
centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos ſingula. 16 Præ-
cepiq; eis, dicens: Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate: ſiue ciuis ſit ille, ſiue
peregrinus. 17 Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis vt magnum:
nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Quod ſi difficile vobis
viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam. 18 Præcepique omnia quæ fa-
cere deberetis. 19 Profecti autem de Horeb, tranſiuimus per eremum terribilē &
maximam, quam vidiſtis, per viam montis Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus
Deus noſter nobis. Cumque veniſſemus in Cadesbarne, 20 dixi vobis: Veniſtis ad
montē Amorrhæi, quē Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. 21 Vide Terrā,
quā Dominus Deus tuus dat tibi: aſcēde & poſſide eam, ſicut locutus eſt Dominus
Deus noſter patribus tuis: noli timere, nec quidquam paueas. 22 Et acceſſiſtis ad
me omnes, atque dixiſtis: Mittamus viros qui conſiderent Terram: & renuncient
per quod iter debeamus aſcēdere, & ad quas pergere ciuitates. 23 Cūq; mihi ſer-
mo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis. 24 Qui cū
perrexiſſent, & aſcendiſſent in montana, venerunt vſque ad vallem botri: & conſi-
derata terra, 25 ſumētes de fructibus eius, vt oſtenderent vbertatē, attulerūt ad
nos, atque dixerūt: Bona eſt terra, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis.
26 Et noluiſtis aſcēdere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri 27 mur-
muraſtis in tabernaculis veſtris, atq; dixiſtis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit
nos de Terra Aegypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atq; deleret. 28 Quò
aſcendemus? nuncij terruerunt cor noſtrū, dicentes: Maxima multitudo eſt, & no-
bis ſtatura procerior: vrbes magnæ, & ad cælum vſque munitæ: filios Enacim vi-
dimus ibi. 29 Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos: 30 Dominus
Deus, qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit, ſicut fecit in Aegypto cunctis
videntibus. 31 Et in ſolitudine (ipſe vidiſti) portauit te Dominus Deus tuus, vt
ſolet homo geſtare paruulum filium ſuum, in omni via per quam ambulaſtis, do-
nec veniretis ad locum iſtum. 32 Et nec ſic quidem credidiſtis Domino Deo ve-
ſtro, 33 qui præceſſit vos in via, & metatus eſt locum, in quo tentoria figere de-
beretis, nocte oſtendens vobis iter per ignē, & die per columnam nubis. 34 Cūq;
audiſſet Dominus vocem ſermonum veſtrorum, iratus iurauit, & ait: 35 Non
videbit quiſpiam de hominibus generationis huius peſſimæ Terram bonam, quā
ſub iuramento pollicitus ſum patribus veſtris: 36 præter Caleb filium Iephone.
ipſe enim videbit eam, & ipſi dabo Terram, quam calcauit, & filijs eius, quia ſecu-
tus eſt Dominum. 37 Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoq; iratus
Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc: 38 ſed Ioſue filius Nun,
miniſter tuus, ipſe intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipſe ſorte Terram
diuidet Iſraeli. 39 Paruuli veſtri, de quibus dixiſtis, quòd captiui ducerentur, & fi-
lij qui hodie boni ac mali ignorant diſtantiam, ipſi ingredientur: & ipſis dabo Ter-
ram, & poſſidebunt eam. 40 Vos autem reuertimini & abite in ſolitudinem per
viam Maris rubri. 41 Et reſpondiſtis mihi: Peccauimus Domino: aſcendemus &
pugnabimus, ſicut præcepit Dominus Deus noſter. Cùmque inſtructi armis per-
geretis in montem, 42 ait mihi Dominus: Dic ad eos: Nolite aſcendere, neque
pugnetis, non enim ſum vobiſcum: ne cadatis coram inimicis veſtris. 43 Locutus
ſum, & non audiſtis: ſed aduerſantes imperio Domini, & tumentes ſuperbia, aſcē-
diſtis in montem. 44 Itaque egreſſus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, &
obuiā veniēs, perſecutus eſt vos, ſicut ſolēt apes perſequi: & cecidit de Seir vſque
Horma. 45 Cùmq; reuerſi ploraretis coram Domino, non audiuit vos, nec vo-
ci veſtræ voluit acquieſcere. 46 Sediſtis ergo in Cadesbarne multo tempore.

Inter-

Interpretatio litteralis.

QVoniam propoſitum nobis eſt
in interpretandis Scripturis,
theologiam, quę in illis latet,
declarare, quantum per no-
ſtram tenuitatem licet: in
aliorum declaratione nō multum immo-
ramor, niſi quantum ad theologiæ intelli-
gentiā facere arbitramur. Non deſunt di-
ligentiſſimi interpretes, apud quos ea legi
poſſunt; vt Lorinus in Deuteronomium.
Theologia litteralis huius capitis ea eſt.
a p.1068. * 1. *a* Promulgationem eſſe neceſſariam, 1
vt lex obligandi virtutem habeat. Is enim 2
modus eſt enunciandi ſubditis volūtatem 3
ſuperioris obligatoriam, *Locutus eſt Moy-*
b p.1117. *ses ad omnem Iſrael*, &c. v.1,3. 2. *b* Legis
c p.1119. veteris auctorē fuiſſe Deum, *c* Miniſtrum
Moyſen, *Locutus eſt Moyses omnia quæ
præceperat illi Dominus vt diceret eis.*
d p.716. 3. *d* Promulgationi legum, & concioni
publicum locum eſſe debere, & opportu-
num, *Trans Iordanem*, &c. Nempe è re-
gione terræ promiſſæ, vbi lex erat obſer-
uanda. *Trans*, pro *citra*, vt aliàs in Scri-
pturis, c.3040. *In ſolitudine campeſtri*,
Locus commodus multitudini ad audien-
dū. *Contra Mare rubrum*, מול סוף *Bahbha-
barāh*, ex aduerſo, ſed longe diſtante
à Mari rubro. ſit mentio termini, à quo
in eam ſolitudinem deuentum eſt, *Inter
Pharan & Thophel & Laban & Hase-
roth, vbi auri eſt plurimum.* Vide Hiero-
nymū de locis hebraicis, & Christianum
Adrich. *Vndecim diebus de Horeb per
viam montis Seir vſque ad Cadesbarne.*
Innuit hunc locum nō longe abeſſe à Ca-
desbarne. Cadesbarne autem, ſi viam at-
tendas montis Seir, vndecim dierū itinere
diſtat à monte Horeb, qui eſt in latere
Montis Sina, vbi primum data fuit lex.
Huius termini mentionem facit, tum vt
moneat legem eādem aliàs fuiſſe datam,
tum vt indicet quantum malum Iſraelitis
fecerit incredulitas, quod annos 38. fuerit
illis neceſſarium impendere antequam ad
eum locum peruenirent, qui non niſi vn-
decim dierum itinere diſtabat ab Horeb.
f p.715. 4. *f* Prædicandi, & promulgādę legis tem-
pus opportunū eſſe debere, *Quadrageſi-
mo anno*, &c. Abſoluta peregrinatione per
deſertū, quādo populus ingreſſurus erat in
terrā promiſſam: vt diſceret quomodo ei
† p.637, eſſet in ea terra viuendum. 5. † Eſſe Do-
700. ctores, & prædicatores in Eccleſia, *Cœpit*
g p.22. *Moyses explanare legem.* * 5. *g* Eſſe Deū 6
omniū Dominū, *En tradidi vobis, ingre-* 7
h p.53. *dimini*, &c. v.8. 6. *h* Eſſe in Deo benigni- 8
i p.54. tatem, ac *i* beneficētiā, *Sufficit vobis, quod
in hoc monte manſiſtis*, &c. *ingredimini, &
k p.2124. poſſidete eam.* 7. *k* Licitum eſſe, licita pro-
l p.1982. mittere. &, *l* Licitū eſſe iuramentū, *Super
qua iurauit Dominus patribus veſtris*, &c.

10 * 8. *m* Neceſſarium Superiores, ac Re- m p.2075.
12 ctores eſſe. &, *n* Debere miniſtros plures n def.4571.
11 eſſe, *Non poſſum ſolus ſuſtinere vos*, &c.
9. *o* Actum virtutis eſſe alijs benedicere, o p.1952.
id eſt, verbo, vel ſigno alio illis à Deo bona
precari, *Dominus Deus patrum veſtrorum
addat ad hunc numerum multa millia.*
10. *p* Eſſe in Deo prouidentiam. &, *q* Mul- p p.23.304.
titudinem rerum à Deo eſſe. &, *r* Omnia q p.88.
à diuina volūtate pendere. &, *s* Bonorum r p.296.
eſſe auctorem Deum, *Addat ad hunc nu-* s p.298.
merum multa millia, & benedicat vobis
13 *ſicut locutus eſt.* * 11. *t* Proponenda, & t p.1730.
eligenda eſſe meliora, *Date ex vobis vi-
ros ſapientes, & gnaros*, &c. 12. *u* Pruden- u p.2075.
tia præditos eſſe debere ſuperiores, *x* ac x p.2076.
iuſtos, *Date ex vobis viros ſapientes, &
gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata
in tribubus veſtris, vt ponam eos vobis
principes.* 13. *y* Debere ſuperiores exem- y p.2078.
plo bonos in ſubditis mores procurare,
Quorum conuerſatio ſit probata in tribu-
14 *bus veſtris.* * 14. *z* Conſenſus actum for- z p.164.
mari, cum volūtas applicat ſe ad id, quod
eſt ei per conſilium ab intellectu propoſi-
tum tanquam expetendum, *Tunc reſpon-
diſtis mihi: Bona res eſt, quam vis facere.*
15 * 15. *a* Tum intellectum, tum alias po- a p.166.
tentias, tum ipſam met voluntatem à vo-
luntate applicari ad ſuos actos formādos
per actum, qui vſus appellatur, *Tuliſque
de tribubus veſtris viros ſapientes*, &c.
16. *b* Virtutibus præditos eſſe debere ſu- b p.2075,
periores, vt rectum habeant ſenſum pru- 2077.
dētiæ, vt regant ſubditos exemplo, *Tuliq;
viros ſapientes*, &c. *qui docerent vos ſin-
gula.* 17. *c* Debere ſuperiores inſtructio- c p.2078.
nibus, legibus, exemplo bonos in ſubditis
mores procurare, *Qui docerēt vos ſingula.*
16 * 18. *d* Iuſtum inter accuſatorem, & reum d p.1804.
à Iudice faciendum, *Audite illos, & quod*
17 *iuſtum eſt iudicate.* * 19. *e* Accipere per- e p.1841.
ſonam in iudicio, peccatū eſſe, *Nulla erit
diſtantia perſonarum*, &c. 20. *f* Conſilium f p.1723.
ante omnem electionem adhibēdū, *Quod
ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, re-*
18 *ferte ad me, & ego audiam.* * 21. *g* Debe- g p.2078.
re ſuperiores inſtitutionibus, & legibus
bonos in ſubditis mores procurare, *Præce-*
19 *pi omnia, quæ facere deberetis.* * 22. *h* Dei h p.2066.
præceptis in omnibus parendum, *Profecti
autem*, &c. *ſicut præceperat Deus noſter*
21 *nobis.* * 23. *i* Eſſe in Deo beneficentiam. i p.54.
&, *k* Standum eſſe promiſſis. &, *l* Licitum k p.2125
eſſe, licita promittere. *Aſcende, & poſſide* l p.2122.
eam, ſicut locutus eſt Dominus. 24. *m* Eſſe m p.48.
Deum fidelem, *Poſſide eam, ſicut locutus
eſt Dominus.* 25. *n* Illicitum eſſe timorem, n p.2199.
qui diuertit ab ijs, quæ ratio dictat eſſe
proſequenda. &, *o* Illicitum eſſe non au- o p.2205.
dere, cum audēdum eſt. &, *p* Licitum eſſe p p.2213.
aggredi ardua, ex fiducia, quod adſunt

auxilia diuina, *Sicut locutus eſt Dominus*
Deus noſter patribus tuis: noli timere, nec
q p.1732, *quidquam paueas.* * 26. q Pro recta operis 22
1760. agendi ratione ſtatuenda, conſiderandas 23
eſſe circumſtantias, *Mittamus viros, qui*
conſiderent terram, &c. *Cumque mihi ſer-*
r p.164. *mo placuiſſet,* &c. 27. r Conſenſus actum
eſſe, *Cumque mihi ſermo placuiſſet,* &c.
s p.1713. * 28. s [illegible]nem, eſſe actu prudentiæ, 24
t p.1714. *Conſiderata terra,* &c. 29. t Iudicium,
actum eſſe prudentiæ, *Dixerunt: Bona eſt*
u p.2256. *terra,* &c. * 30. u Pertinaciæ, & x inobe- 26
x p.2070. dientiæ, & y incredulitatis actus eſſe, *Et*
y p.1415, *noluiſtis aſcēdere, ſed increduli ad ſermo-*
1477. *nem Domini Dei noſtri,* &c. * 31. † De- 27
† p.1898. tractionis actum eſſe, *Murmuraſtis in ta-*
z p.238. *bernaculis veſtris,* &c. * 32. z Timorem 28
eſſe paſſionem, qua horret appetitus pe-
a p.246. riculum imminent mali. &, a Cauſari ti-
morem ex exiſtimatione defectus virtutis
ad facilè repellendum imminens malum,
Quo aſcendemus? nuncii terruerunt cor
b p.2199. *noſtrum,* &c. * 33. b Repellendum eſſe 29
2205, 2213. timorem, & audendum, cum adſunt au- 30
xilia diuina, *Nolite metuere, nec timeatis* 31
c p.23. *eos,* &c. 34. c Eſſe in Deo prouidentiam, 33
Dominus Deus qui ductor eſt veſter, &c.
d p.54. 35. d Eſſe in Deo beneficentiam, *Pro vobis*
e p.1754. *ipſe pugnabit,* &c. 36. e Præteritorum
memoriam ad prudentiam requiri, *Sicut*
fecit in Aegypto cunctis videntibus, &c.
f p.2256. * 37. f Pertinaciæ, & g incredulitatis, 32
g p.1415. h ſiue deſperationis actus eſſe, *Et nec ſic*
h p.1477. *quidem credidiſtis.*
i p.25. * 38. i Deum vindicem eſſe, ac vltorem 34
male agentium, *Cum audiſſet Dominus*
vocem ſermonum veſtrorum, iratus iura-
uit, &c. Ira in Deo, iuſtitiæ vindicis ſym-
k p.26. bolum eſt, c.6347. 39. k Deum habere
omnem ſciētiam, cognoſcere omnia, *Cum*
audiſſet Dominus vocem ſermonum ve-
ſtrorum. Auditus, ſymbolum eſt intelli-
l p.1982. gentiæ, cap.5435. * 40. l Iurare licitum, 35
Iurauit (Deus.) *Quam ſub iuramento* 37
m p.2124. *pollicitus ſum.* 41. m Licitum eſſe, licita
promittere, *Pollicitus ſū patribus veſtris.*
n p.1799. 42. n Ius delicto læſum, pœna compenſari.
o p.2095. &, o Licitum eſſe iniurias vlciſci ad remo-
p p.2099. uendum nocumenta. &, p Superioris eſſe,
ſubditorum malefacta, pœnis compēſare.
q p.2101. & q Etiam multitudinem eſſe puniēdam,
cum contingit ipſam multitudinem pec-
r p.2104. care. &, r Pro culpæ quantitate, pœnas li-
s p.1279. citas eſſe. &, s Conſequi pœnas ad pecca-
tum, quas Deus infligit; *Non videbit*
quiſpiam de hominibus generationis hu-
t p.1295. *ius peſſimæ,* &c. * 43. t Opera bona ſuum 36
valorem, ac meriti rationem habere. &, 38
u p.1307. u Poſſe bona temporalia ſub meritum ca-
x p.2066. dere. &, x Dei præceptis parendum eſſe.
y p.2065. &, y Obedientiæ præmia eſſe, *Ipſe vide-*
bit eam; &c. *quia ſecutus eſt Dominum.*
z p.396. * 43. z Eſſe à Deo vocationem ad præcla- 38
ra in Eccleſia munera exercenda, *Ioſue fi-*
lius Nun, &c. *ipſe ſorte terram diuidet*
Iraeli. 44. a Debere ſuperiores ſuos mi- a p.2078.
niſtros inſtruere, *Hunc exhortare, & ro-*
39 *bora.* * 45. b Eſſe in Deo beneficentiam, b p.54.
Ipſis dabo terram, & poſſidebunt eam.
41 * 46. c Pœnitentiam eſſe, d cum confeſ- c p.800.
ſione peccatorum, & e propoſito non pec- d p.803.
candi, ac f ſatisfaciendi, *Peccauimus Do-* e p.801.
mino, aſcendemus, & pugnabimus. f p.802.
42 * 47 g Illicitum aliquid temerè audere, g p.2202,
43 & aggredi. &, h Præſumptionis actus niti 2204.
ad agēdum id, quod vires excedit, *Nolite* h p.2217.
aſcendere, &c. *aſcendiſtis in montem.*
48. i Inobedientiam eſſe, *Locutus ſum, &* i p.2072.
non audiſtis. 49. k Actum eſſe ſuperbiæ k p.2382.
contemptum legum, & præceptorum,
Locutus ſum, & non audiſtis: ſed aduer-
ſantes imperio Domini, et tumentes ſuper-
44 *bia aſcendiſtis in montem.* * 50. l Con- l p.1279.
45 ſequi pœnas ad peccatum, quas Deus in-
fligit. &, m Eſſe ſuperbiæ pœnam ſolere m p.2397.
permiſſionē minæ, *Itaque egreſſus Amor-*
rhæus, &c. 51. n Debere orationem à iuſto n p.1938.
fieri, vt ſi cetera adſint requiſita, exaudia-
tur, *Cum ploraretis coram Domino, non*
audiuit vos.

Interpretatio myſtica.

1 1. a Moyſes, eſt Ieſus Chriſtus, 1. Cor. a p.425.
10.2. Hebr.3. 2. b Verba, quæ b p.523,
locutus eſt Moyſes, prædicationē Chriſti 483, 700.
figurarunt, & Euangelium. 3. c Iſrael, ad c p.620.
quem locutus eſt Moyſes, Fidelium figura
fuit, Rom.9.5,6,7. Galat.6.16. 4. Trans
Iordanē loqui Moyſen, d eſt Ieſum Chri- d p.514.
ſtum docere cœpiſſe poſt baptiſmū, quem
in Iordane ſuſcepit. vel, e Poſt deſcenſum e p.432.
à Patre; poſt incarnationem, qua ſe humi-
liauit: nam Iordanis à ירד *Iarad*, deriua-
tur, quod ſignificat deſcendere. Orig. &
Bern. in Sylu. alleg. vel, g Multitudinem g p.623.
filiorum Iſrael eſſe trans Iordanem, id eſt.
colligi Eccleſiam per Baptiſmum, ſiue per
fidem, & confeſſionem diuinitatis, & hu-
manitatis in Chriſto. Iordanis enim è duo-
bus fontibus manat, Orig. & Tertull. in
Sylu. alleg. 5. h Solitudo campeſtris, eſt h p.620,
Eccleſia è gentibus congregata, quæ rece- 630.
pit verba Chriſti. Nam ſolitudo, Eccleſiæ
è gentibus collectæ ſymbolum eſt, Iſa.32.
16. & 35.1,6. Oſ.2.14. *Campeſtri.* hebr.
Babbharabah, ad turbam promiſcuam.
quia Eccleſia ex omnibus gentibus eſt cō-
gregata, & Catholica eſt. 6. i Quatenus i p.883.
ea campeſtris ſolitudo contra Mare ru-
brum dicitur eſſe, ſignificatur doctrina
Eccleſiæ, quatenus contraria eſt ſapientiæ
carnali, & erroribus tum Gentilium, tum
Hæreticorum. Nam Mare, periculi ſym-
bolum eſt, Prou.23.34. Fiunt autem ani-
morum naufragia in omni doctrina, fidei
Chri-

k p.645, Chriſtianæ contraria. 7. k Multitudo in-
646.647. ter Pharan, ſunt Fideles, quatenus ſunt
Regale Sacerdotium, vt loquitur Petrus.
Pharan enim à פאר *Peer*, ſignificat Deco-
m p.886. rem, Coronam. 8. m Multitudo inter
Thophel, eſt Eccleſia inter opprobria,
quatenus eius doctrina ſtultitia à Gentili-
bus reputatur. Nam תפל *Thaphel*, fatui-
o p.629. tatem ſignificat. 9. o Multitudo inter
Laban, eſt Eccleſia quatenus ſancta: quo-
niam habet Sacraméta, quę tribuunt gra-
tiam; habet & caput ſanctum, & ſanctam
doctrinam. לבן *Laban*, album candidum
q p.1340. ſignificat. 10. q Multitudo in Haſeròth,
eſt Eccleſia, quatenus in ea eſt aditus ad
regnum cælorum. Nam חצר *Hhatser*, Atrium
ſignificat. Atrium autem templi Eccleſiæ
militantis figura fuit. Solitudo campeſtris
quaſi atrium ſe habuit reſpectu terrę pro-
miſſionis. 11. r Quatenus in his locis di- r p.1353.
citur auri plurimum eſſe; ſignificatur in
Eccleſia eſſe veram ſapientiam, veram iu-
ſtitiam, & gratiam diuinam. Horum enim
ſymbolum eſt aurum, c. 5460, 5462, 5463,
5464. 12. s Quod verba Moyſis dicuntur s Ex Iſidoro
percuſſo Sehon Rege Amorrhæorum, & apud Gloſſ.
Og Rege Baſan; t ſignificatur legẽ euan- t p.718.
gelicam, & diuinam veritatem in eorum
animis imprimi, qui à ſe errores ablega-
rint, & prauam ignorantiam. Nam סיחון
Sehon, אמרי *Amorrhæus*, in חשבון *Heſebon*,
eſt ſermo verboſus in cogitatione, id eſt,
verba, quę non ſunt à Deo, ſed ab humana
cogitatione. Og autem errorem ſignificat
ex ignorantia; à שגג *Shagag*.

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA.

Pergit Moyses memorare Israelitis 1. Quod Deus illis prohibuerit debellare Idumæos, & Moabitas & Ammonitas. 2. à v. 24. Quod Sehon Regem Amorrhæorum negantem transitum Israelitis, tradiderit illis in manus, & terram eius in poſſeſſionem.

1 PRofectique inde venimus in ſolitudinem, quæ ducit ad Mare
rubrum, ſicut mihi dixerat Dominus: & circuiuimus mõtem
Seir longo tempore. 2 Dixitq; Dominus ad me: 3 Sufficit
vobis circuire montem iſtum: ite contra Aquilonem: 4 &
populo præcipe, dicens: Tranſibitis per terminos fratrum
veſtrorum filiorũ Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos.
5 Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. neque
enim dabo vobis de terra eorum quantum poteſt vnius pedis
calcare veſtigium, quia in poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir. 6 Cibos emetis
ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis. 7 Dominus
Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: nouit iter tuum, quo-
modo tranſieris ſolitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitãs tecum
Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit. 8 Cumque tranſiſſemus fratres noſtros
filios Eſau, qui habitabant in Seir, per viã campeſtrem de Elath, & de Aſiongaber,
venimus ad iter, quod ducit in deſertum Moab. 9 Dixitque Dominus ad me:
Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduerſus eos prælium: non enim dabo
tibi quidquam de terra eorũ, quia filijs Loth tradidi Ar in poſſeſſionem. 10 Emim
primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelſus, vt de
Enacim ſtirpe, 11 quaſi gigantes, crederentur, & eſſent ſimiles filiorum Enacim.
Denique Moabitæ appellant eos Emim. 12 In Seir autem prius habitauerunt
Horrhæi: quibus expulſis atque deletis, habitauerunt filij Eſau, ſicut fecit Iſrael in
terra poſſeſſionis ſuæ, quam dedit illi Dominus. 13 Surgentes ergo vt tranſiremus
torrentem Zared, venimus ad eum. 14 Tempus autem, quo ambulauimus de
Cadesbarne vſque ad tranſitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit:
donec conſumeretur omnis generatio hominum bellatorum de caſtris, ſicut iura-
uerat Dominus: 15 cuius manus fuit aduerſum eos, vt interirent de caſtrorum
medio. 16 Poſtquam autem vniuerſi ceciderunt pugnatores, 17 locutus eſt
Dominus ad me, dicẽs: 18 Tu tranſibis hodie terminos Moab, vrbẽ nomine Ar:
19 & accedens in vicina filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mo-
uearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth
dedi eam in poſſeſſionem. 20 Terra gigantum reputata eſt: & in ipſa olim habita-
uerunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim, 21 populus magnus &
multus,

multus, & proceræ longitudinis, ſicut Enacim, quos deleuit Dominus à facie eo-
rum:& fecit illos habitare pro eis, 22 ſicut fecerat filijs Eſau,qui habitāt in Seir,
delens Horrhæos,& terram eorum illis tradens,quam poſſident vſque in præſens.
23 Heuæos quoque,qui habitabant in Haſerim vſque Gazan,Cappadoces expu-
lerunt:qui egreſſi de Cappadocia deleuerunt eos,& habitauerūt pro illis. 24 Sur-
gite,& tranſite torrentem Arnon: Ecce tradidi in manu tua Sehon regem Heſe-
bon Amorrhæum, & terram eius incipe poſſidere, & committe aduerſus eum
prælium. 25 Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in po-
pulos, qui habitant ſub omni cælo: vt audito nomine tuo paueant,& in morem
parturientium contremiſcant,& dolore teneantur. 26 Miſi ergo nuncios de ſoli-
tudine Cademoth ad Sehon regem Heſebon verbis pacificis, dicens: 27 Tranſi-
bimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dex-
teram,neque ad ſiniſtram. 28 Alimenta pretio vende nobis,vt veſcamur: aquam
pecunia tribue,& ſic bibemus. Tantùm eſt vt nobis concedas tranſitum, 29 ſicut
fecerunt filij Eſau,qui habitant in Seir,& Moabitæ,qui morantur in Ar:donec ve-
niamus ad Iordanem, & tranſeamus ad terram, quam Dominus Deus noſter da-
turus eſt nobis. 30 Noluitque Sehon rex Heſebon dare nobis tranſitum:quia in-
durauerat Dominus Deus tuus ſpiritum eius, & obfirmauerat cor illius,vt trade-
retur in manus tuas,ſicut nunc vides. 31 Dixitque Dominus ad me: Ecce cœpi
tibi tradere Sehon,& terram eius,incipe poſſidere eam. 32 Egreſſuſq; eſt Sehon
obuiam nobis cum omni populo ſuo ad prælium in Iaſa. 33 Et tradidit eum Do-
minus Deus noſter nobis: percuſſimuſq; eum cum filijs ſuis, & omni populo ſuo.
34 Cunctaſque vrbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum,
viris ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in eis quidquam. 35 Abſque iu-
mentis,quæ in partē venere prædantium: & ſpolijs vrbium, quas cepimus 36 ab
Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrētis Arnon, oppido quod in valle ſitum eſt,vſque
Galaad. Non fuit vicus & ciuitas,quæ noſtras effugeret manus: omnes tradidit
Dominus Deus noſter nobis. 37 Abſque terra filiorum Ammon, ad quam non
acceſſimus: & cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc, & vrbibus montanis,vniuer-
ſiſque locis,à quibus nos prohibuit Dominus Deus noſter.

Interpretatio litteralis.

DOcemur ſecundum ſenſum
a p.2068. litteralem * 1. *a* Diuinis præ- 1
ceptis parendū eſſe, *Sicut mihi* 2
dixerat Dominus. &, *Populo* 3
b p.238. *præcipe,* &c. 2. *b* Eſſe actum timoris,quo 4
appetitus horret periculū imminens mali,
c p. 22, *Timebunt vos.* * 3. *c* Omniū Dominum 5
1782. eſſe Deum, *In poſseſſionem Eſau dedi* 9
d p.1784. *montem Seir.* 4. *d* Eſſe ius gentium. &, 19
e p.1859. *e* Licere aliqua poſſidere vt propria, *In* 21
f p.1818. *poſseſſionem dedi,*&c. 5. *f* Facere iniuſtū, 23
g p.1860, peccatū,eſſe. &, *g* Peccatum eſſe furtum, 24
1861. ac rapinam, *Videte diligenter ne moueamini*
h p.1675. *mini contra eos,*&c. 6. *h* Bellum iniuſtum
peccatum eſſe, *Ne moueamini contra eos.*
i p.1787. * 7. *i* Contractum eſſe venditionis,& em- 6
k p.1800. ptionis. &, *k* Ius alterius compenſandum,
iuſtumque faciendum eſse debiti ſolu-
tione, *Cibos emetis ab eis pecunia,* &c.
l p.54. * 8. *l* Eſse in Deo beneficentiam, & 7
m p.23. *m* prouidentiam *n* peculiarem erga pios,
n p.380. *Dominus Deus tuus benedixit tibi,* &c.
o p.81. 9. *o* Dici Deum habitare cum hominibus
ratione peculiarium effectuum, & benefi-
ciorum, *Habitans tecum Dominus Deus*
p p.1279. *tuus.* * 10. *p* Conſequi pœnas ad pecca- 15
tum,quas Deus infligit, *Cuius manus fuit*
24 *aduerſum eos,*&c. * 11. *q* Licitum eſſe q p.2213.
aggredi ardua ex fiducia, quia adſunt au-
xilia diuina ad exequendum; *Surgite, &*
tranſite torrentem,&c. 12. *r* Iuſtum bel- r p.1676.
lum nō eſſe illicitum, *Committe aduerſus*
25 *eum prælium.* * 13. *s* Deum eſſe auctorem s p.302.
mali,quod eſt pœna, *Hodie incipiam mit-*
tere terrorem,&c. 14. *t* Hyperbolicas,& t p.2129.
figuratiuas locutiones non eſſe mendacia,
Sub omni cælo, Hyperbole, can. 8763.
15. *u* Eſſe actum timoris, quo horret ap- u p.238.
petitus periculum imminens mali, *Vt au-*
dito nomine tuo, paueant,&c. Timentis
ſymbolum parturiens, *In morem partu-*
26 *rientium contremiſcant.* * 16. *x* Eſſe x p.2138.
27 officia verborum, *Miſi nuncios ad Sehon*
28 *regē Heſebon verbis pacificis.* * 17. *y* Con- y p.1787.
tractum eſse emptionis, & venditionis,
29 *Alimenta pretio vende nobis.* * 18. *z* Præ- z p.1754.
teritorum memoriam ad prudentiam re-
quiri. &, *a* Ad imitationem bene agentium a p.1046.
incumbendū, *Sicut fecerunt filij Eſau.*&c.
19. *b* Prouidentiæ actum eſſe, *Concedas* b p.1759.
tranſitum, &c. *Donec veniamus ad Ior-*
30 *danem,* &c. * 20. *c* Odij actum eſſe, c p.1650.
No-

d p.381. *Noluitq; dare nobis tranſitum.* 21. *d* So-
lere Deum quædam gratiæ auxilia ſub-
trahere ab illis, in quibus obſtaculum in-
uenit. quæ gratiæ ſubtractio excæcatio, &
induratio dici ſolet, *Quia indurauerat*
Dominus Deus tuus ſpiritum eius, & obfir-
mauerat cor illius, Dicitur Deus facere,
quod ipſe permittit vt fiat, c.557, 6319,
e p.2256. 8207. 22. *e* Actum eſſe pertinacię, *Noluit*
dare tranſitum, &c. *quia Dominus obfir-*
mauerat cor illius. Indurari, obſtinatio-
nis, ac pertinaciæ ſymbolum eſt, c.6319.
f p.301. 23. *f* Permitti à Deo peccata ob maius bo-
g p.302. num. &c. *g* Deum eſſe auctorē mali, quod
eſt pœna, *Indurauerat Dominus Deus*
tuus ſpiritum eius, vt traderetur in manus
31 *tuas.* * 24. *h* Omnium Dominum eſſe h p.22,
Deum. &c. *i* Licere aliqua poſſidere vt pro- 1782.
pria, *Cœpi tibi tradere Sehon, & terram* i p.1859.
32 *eius, incipe poſſidere eam.* * 25. *K* Eſſe k p.1675.
bellum iniuſtum, *Egreſſuſque eſt Sehon*
33 *obuiam nobis*, &c. * 26. *l* Iuſtum bellum l p.1676.
non eſſe illicitum, *Et tradidit eum Domi-*
34 *nus Deus noſter nobis*, &c. * 27. *m* Licere m p.1865,
35 in bello iuſto prædas ex hoſte acceptas re-
36 tinere, *Cunctas vrbes in tempore illo capi-*
37 *mus*, &c. * 28. *n* Dei præceptis parendum n p.2066.
eſſe, *Abſque terra filiorum Ammon*, &c.

CAPVT TEERTIVM.

SVMMA.

Proſequitur Moyſes hiſtoriam; narratq; 1. Victoriam, quam Iſraelitæ fauente Deo, reportauerunt de Og rege Baſan. 2. Terminos terræ bello captæ, & tribubus Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe diſtributæ. 3. Præceptum, quod bellatoribus harum tribuum tradidit de introducendis alijs Iſraelitis in terram promiſſam. 4. Præceptum Ioſue traditum, vt auderet in introducendis Iſraelitis in terram promiſſam. 5. Suum deſiderium ingrediendi terram, & contrariam voluntatem Dei.

1 ITaque conuerſi aſcendimus per iter Baſan: egreſſuſque eſt
Og rex Baſan in occurſum nobis cum populo ſuo ad bellan-
dum in Edrai. 2 Dixitq; Dominus ad me: Ne timeas eum:
quia in manu tua traditus eſt cum omni populo ac terra ſua:
facieſque ei ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum, qui ha-
bitauit in Heſebon. 3 Tradidit ergo Dominus Deus noſter
in manibus noſtris etiam Og regem Baſan, & vniuerſum po-
pulum eius: percuſſimuſque eos vſque ad internecionem, 4 vaſtantes cunctas
ciuitates illius vno tempore. non fuit oppidum, quod nos effugeret: ſexaginta vr-
bes, omnem regionem Argob regni Og in Baſan. 5 Cunctæ vrbes erant munitæ
muris altiſſimis, portiſque & vectibus, abſque oppidis innumeris. quæ non habe-
bāt muros. 6 Et deleuimus eos, ſicut feceramus Sehon regi Heſebon, diſperdētes
omnem ciuitatem; viroſque ac mulieres & paruulos: 7 iumenta autem & ſpolia
vrbium diripuimus. 8 Tulimuſque illo in tempore terram de manu duorum re-
gum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem: à torrente Arnon vſque ad mon-
tem Hermon, 9 quem Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir: 10 omnes
ciuitates, quæ ſitæ ſunt in planitie, & vniuerſam Terram Galaad & Baſan vſque
ad Selcha & Edrai ciuitates regni Og in Baſan. 11 Solus quippe Og rex Baſan
reſtiterat de ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus eius ferreus, qui eſt in Rabbath fi-
liorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad
menſuram cubiti virilis manus. 12 Terramque poſſedimus tempore illo ab
Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, vſque ad mediam partem montis
Galaad: & ciuitatem illius dedi Ruben & Gad. 13 Reliquam autem partem Ga-
laad, & omnem Baſan regni Og, tradidi mediæ tribui Menaſſe, omnem regionem
Argob: cunctaque Baſan vocauit Terra gigantum. 14 Iair filius Manaſſe poſſe-
dit omnem regionem Argob vſque ad terminos Geſſuri & Machati. Vocauitque
ex nomine ſuo Baſan, Hauoth. Iair, id eſt, Villas Iair vſque in præſentem diem.
15 Machir quoque dedi Galaad. 16 Et tribubus Ruben, & Gad dedi de Terra
Galaad vſq; ad Torrentem Arnon medium torrentis, & confinium vſque ad tor-
rentem Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon: 17 & planitiem ſolitudinis,
atque Iordanem, & terminos Cenereth vſque ad mare deſerti, quod eſt ſalſiſſi-
mum, ad radices montis Phaſga contra orientem. 18 Præcepique vobis in tem-

pore

pore illo, dicens: Dominus Deus veſter dat vobis terram hanc in hereditatem,
expediti præcedite fratres veſtros filios Iſrael omnes viri robuſti: 19 abſq; vxo-
ribus, & paruulis, atque iumentis. Noui enim quòd plura habeatis pecora, & in
vrbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis, 20 donec requiem tribuat Do-
minus fratribus veſtris, ſicut vobis tribuit: & poſſideant ipſi etiam Terram, quam
daturus eſt eis trans Iordanem: tunc reuertetur vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuã,
quam dedi vobis. 21 Ioſue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui vi-
derunt quæ fecit Dominus Deus veſter duobus his regibus: ſic faciet omnibus re-
gnis, ad quæ tranſiturus es. 22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus veſter pu-
gnabit pro vobis. 23 Precatuſque ſum Dominum in tempore illo, dicens:
24 Domine Deus, tu cœpiſti oſtendere ſeruo tuo magnitudinem tuam, manumq;
fortiſſimam, neque enim eſt alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui poſſit facere
opera tua, & comparari fortitudini tuæ. 25 Tranſibo igitur, & videbo Terram
hanc optimam trans Iordanem, & mõtem iſtum egregium, & Libanum. 26 Ira-
tuſque eſt Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, ſed dixit mihi: Sufficit ti-
bi: nequaquam vltra loquaris de hac rẽ ad me. 27 Aſcende cacumen Phaſgæ, &
oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, auſtrumq; & orientem,
& aſpice. nec enim tranſibis Iordanem iſtum. 28 Præcipe Ioſue, & corrobora
eum atque conforta; quia ipſe præcedet populum iſtum, & diuidet eis Terram
quam viſurus es. 29 Manſimuſque in valle contra fanum Phogor.

Interpretatio litteralis.

a p.1675. DOgmata, quæ hoc in capite habentur, ea ſunt. * 1. a Con- 1
tingere bellum iniuſtum eſſe, *Egreſſus eſt cum populo ſuo ad*
b p.1472. *bellandum in Edas.* * 2. b Frænari timo- 2
rem propoſitione facultatis, & auxiliorũ
c p.2205. ad pericula vitanda. &, c Illicitum eſſe
d p.2213. non audere, cum audendum eſt. &, d Lici-
tum eſſe aggredi ardua ex fiducia, quia adſunt auxilia diuina ad exequendum, *Ne timeas eum, quia in manu tua traditus eſt cum omni populo, ac terra ſua.*
e p.1676. * 3. e Contingere iuſtum bellum eſſe, *Fa-* 3
ciesque ei, ſicut feciſti, &c. *Percuſſimus eos* 4
f p.22. *uſque ad internecionem*, &c. 4. f Omnium 5
1782. Dominum eſſe Deum, *Tradidit Dominus* 6
g p.1865. *Deus noſter*, &c. * 5. g Licere in bello iu- 7
ſto prædas ex hoſte acceptas retinere, 8
Iumenta, & ſpolia vrbium diripuimus. 9
Tulimuſque ille in tempore terram, &c. 10
Plenam de Rege Og eruditionem, qui 11
cupit, legat in Lorino. nos quæ ad dogmatum intelligentiam non faciunt, præteri-
h p.1859. mus. * 6. h Licere aliqua poſſidere vt 12
propria, *Terramque poſſedimus tempore* 13
i p.1778. *illo*, &c. 7. i Eſſe ius diſtributiuum, *Dedi* 14
k p.2153. *Ruben, & Gad*, &c. 8. k Vſum eſſe nomi- 15
na imponendi & perſonis, & rebus tum 16
ad hominum ſocietatem conſeruandam; 17
tum ad rerum cognitionem tradendam, *Vocauitque ex nomine ſuo Baſan*, &c.
l p. 22, * 9. l Omnium Dominum eſſe Deum. &, 18
1782. m Eſſe in Deo beneficentiam, *Dominus* 19
m p.54. *Deus veſter dat vobis terram hanc in he-* 20
n p.1807. *reditatem.* 10. n Iuſtitiam diſtributiuam eſſe, *Præcedite fratres veſtros, filios Iſrael omnes viri robuſti*, &c. Premia diſtribuẽda ſunt iuxta merita. vt iuſta ſit diſtributio terræ tribui Ruben, & Gad, & Manaſſe, non debent hæ tribus eximi ab onere belli, omnibus tribubus communis.
11. o Neceſſariam eſſe prudentiæ cautio- o p.1761.
nem contra ea, quæ obſtare bonis conſilijs poſsũt, *Abſque vxoribus, & paruulis*, &c. *in vrbibus remanere debebunt.* ne ab ho-
21 ſtibus diripiantur. * 12. p Præteritorum p p.1754.
memoriam ad prudentiam requiri, *Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus*, &c.
22 * 13. q Non timendum, & audendum; vt q p.1472,
23 ſupra v. 2. *Ne timeas eos*, &c. * 14. r Poſſe 2205, 2213.
24 à Deo temporalia ad finem honeſtũ peti, r p.1931.
25 *Precatus ſum Dominum*, &c. *Tranſibo, & videbo terram*, &c. 15. s Deum omnia s p.14.
poſſe, *Cœpiſti oſtendere ſeruo tuo magnitudinem tuam, manumq; fortiſſimam*, &c. Manus, potentiæ ſymbolum, can. 6590.
16. t Deum vnum eſſe, *Non eſt alius Deus* t p.6.
26 *vel in cælo, vel in terra*, &c. * 17. u Eſſe u p.25.
Deum vindicem, ac vltorem male agentium, *Iratuſque eſt Dominus mihi propter vos*, &c. Durities Iſraelitarum fuit cauſa vt ad aquas cõtradictionis heſitaret Moyſes, an Deus daturus eſſet aquas è petra, vt promiſerat. Ira in Deo, eſt voluntas
27 vltionis, c. 6347. * 18. x Conſequi pœ- x p.1279.
nas ad peccatum, quas Deus infligit, *Nec enim tranſibis Iordanem iſtum*, In pœnam, quod nõ me glorificaſti ad aquas contradictionis. Mons Phaſga, Nebo, &
28 Abarim, idem videntur eſſe. * 19. y De- y p.2061.
beri ſuis ſuperioribus à ſubditis obedientiam, *Præcipe Ioſue.* 20. z Neceſſarium z p.2073.

ſupe-

ſuperiores, ac rectores eſse, *Ipſe praecedet*
ep. 2078. *populum iſtum.* 21. a Debere ſuperiores
b Vid. ſupra ſubditos inſtruere, *Pracipe Ioſue*, Trade
litt. b, c, d. mea præcepta. Præcipere, etiam Diſpo-
nere ſignificat, c.4057. 22. b Non timen-
dum, & audendum cum adſunt Dei vo-
luntas, & auxilia, *Corrobora eum, atque
conforta.*

Interpretationem myſticam huius ca-
pitis attulimus in libro Numerorum.

CAPVT QVARTVM.

S V M M A.

Hortatur Moyſes populum ad cultum vnius Dei, & ad idololatriæ fugam, & ad Dei præcepta ſeruanda; niſi velit captiuitatem, & ſeruitutem experiri; à qua libertatem conſecuturum vaticinatur, ſi ad Deum redierit. Commemorat præclara, ac ſingularia beneficia à Deo in populum collata. Tres trans Iordanem ciuitates decernit ad effugium eorum, qui nolentes ſanguinem fuderint.

1 ET nunc Iſrael audi præcepta & iudicia, quæ ego doceo te: vt
faciens ea, viuas, & ingrediens poſſideas Terram, quam Do-
minus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis. 2 Non
addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo:
cuſtodite mãdata Domini Dei veſtri quæ ego præcipio vobis.
3 Oculi veſtri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra
Beelphegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de
medio veſtri. 4 Vos autem qui adhæretis Domino Deo ve-
ſtro, viuitis vniuerſi vſque in præſentem diem. 5 Scitis quòd docuerim vos præ-
cepta atque iuſtitias, ſicut mandauit mihi Dominus Deus meus: ſic facietis ea in
Terra, quam poſſeſſuri eſtis: 6 & obſeruabitis & implebitis opere. Hæc eſt enim
veſtra ſapientia & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſa præcepta hæc,
dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna. 7 Nec eſt alia natio tam
grandis, quæ habeat deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis
obſecrationibus noſtris. 8 Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta, vt habeat ceremo-
nias, iuſtaq; iudicia, & vniuerſam legem, quã ego proponam hodie ante oculos ve-
ſtros? 9 Cuſtodi igitur temetipſum, & animam tuam ſolicitè. Ne obliuiſcaris ver-
borum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidãt de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ.
Docebis ea filios ac nepotes tuos, 10 à die in quo ſtetiſti coram Domino Deo
tuo in Horeb, quando Dominus locutus eſt mihi, dicens: Congrega ad me popu-
lum, vt audiant ſermones meos, & diſcant timere me omni tempore quo viuunt
in terra, doceantque filios ſuos. 11 Et acceſſiſtis ad radices montis, qui ardebat
vſque ad cælum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo. 12 Locutuſque eſt
Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audiſtis, & formam peni-
tus non vidiſtis. 13 Et oſtendit vobis pactum ſuum, quod præcepit vt faceretis,
& decem verba, quæ ſcripſit in duabus tabulis lapideis. 14 Mihique mandauit in
illo tempore vt docerem vos ceremonias & iudicia, quæ facere deberetis in Ter-
ra, quam poſſeſſuri eſtis. 15 Cuſtodite igitur ſolicitè animas veſtras. Non vidiſtis
aliquam ſimilitudinem, in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio
ignis: 16 ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem
maſculi vel feminæ, 17 ſimilitudinem omnium iumentorum quæ ſunt ſuper ter-
ram, vel auium ſub cælo volantium, 18 atque reptilium quæ mouentur in terra,
ſiue piſcium qui ſub terra morantur in aquis: 19 ne fortè eleuatis oculis ad cæ-
lum, videas Solem & Lunam, & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea &
colas quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub
cælo ſunt. 20 Vos autem tulit Dominus & eduxit de fornace ferrea Ægypti, vt
haberet populum hereditarium, ſicut eſt in præſenti die. 21 Iratuſque eſt Domi-
nus contra me propter ſermones veſtros, & iurauit vt non tranſirem Iordanem,
nec ingrederer Terram optimam, quam daturus eſt vobis. 22 Ecce morior in
hac humo, nõ tranſibo Iordanem: vos tranſibitis, & poſſidebitis Terrã egregiam.
23 Caue ne quando obliuiſcaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: &

fácias tibi ſculptam ſimilitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit: 24 quia
Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt, Deus æmulator. 25 Si genueritis filios
ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptiq; feceretis vobis aliquam ſimili-
tudinem, patrantes malum coram Domino Deo veſtro, vt eum ad iracundiam
prouoceris: 26 teſtes inuoco hodie cælum & terram, citò perituros vos eſſe dé
Terra, quam tranſito Iordane poſſeſſuri eſtis. non habitabitis in ea longo tem-
pore, ſed delebit vos Dominus, 27 atque diſperget in omnes gentes, & remanebi-
tis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus eſt Dominus. 28 Ibiq; ſeruietis dijs,
qui hominum manu fabricati ſunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec
comedunt, nec odorantur. 29 Cumq; quæſieris ibi Dominum Deum tuum, inue-
nies eum: ſi tamen toto corde quæſieris & tota tribulatione animæ tuæ. 30 Poſt-
quam te inuenerint omnia quæ prædicta ſunt, nouiſſimo tempore reuerteris ad
Dominum Deum tuum, & audies vocem eius. 31 Quia Deus miſericors, Domi-
nus Deus tuus eſt: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiſcetur pacti,
in quo iurauit patribus tuis. 32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te
ex die quo creauit Deus hominem ſuper terram, à ſummo cælo vſque ad ſummũ
eius, ſi facta eſt aliquando huiuſcemodi res, aut vnquam cognitum eſt, 33 vt au-
diret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, ſicut tu audiſti & vixiſti:
34 ſi fecit Deus vt ingrederetur, & tolleret ſibi Gentem de medio nationum, per
tentationes, ſigna, atque portenta, per pugnam, & robuſtam manum, extentumq;
brachium, & horribiles viſiones, iuxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus
veſter in Ægypto, videntibus oculis tuis: 35 vt ſcires quoniam Dominus ipſe eſt
Deus, & non eſt alius pręter eum. 36 De cęlo te fecit audire vocem ſuam, vt do-
ceret te, & in terra oſtendit tibi ignem ſuum maximum, & audiſti verba illius de
medio ignis, 37 quia dilexit patres tuos, & elegit ſemen eorum poſt eos. Eduxitq;
te præcedens in virtute ſua magna ex Ægypto, 38 vt deleret nationes maximas &
fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretq; tibi terram earum in poſ-
ſeſſionem, ſicut cernis in præſenti die. 39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde
tuo quòd Dominus ipſe ſit Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſũ, & non ſit alius.
40 Cuſtodi præcepta eius atque mandata, quæ ego præcipio tibi: vt bene ſit tibi,
& filijs tuis poſt te, & permaneas multo tempore ſuper Terram, quam Dominus
Deus tuus daturus eſt tibi. 41 Tunc ſeparauit Moyſes tres ciuitates trans Ior-
danem ad orientalem plagam, 42 vt confugiat ad eas qui occiderit nolens proxi-
mum ſuum, nec ſibi fuerit inimicus ante vnum & alterum diem, & ad harum ali-
quam vrbium poſſit euadere: 43 Boſor in ſolitudine, quæ ſita eſt in terra campe-
ſtri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ eſt in tribu Gad: & Golan in Baſan,
quæ eſt in tribu Manaſſe. 44 Iſta eſt lex, quam propoſuit Moyſes coram filijs
Iſrael, 45 & hæc teſtimonia & ceremoniæ atque iudicia, quæ locutus eſt ad filios
Iſrael, quando egreſſi ſunt de Ægypto, 46 trans Iordanem in valle contra fanum
Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Heſebon, quem percuſſit
Moyſes. Filij quoque Iſrael egreſſi ex Ægypto, 47 poſſederunt terram eius, &
terram Og regis Baſan, duorum rẽgum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem
ad ſolis ortum: 48 Ab Aroer, quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, vſque ad
montem Sion, qui eſt & Hermon, 49 omnem planitiem trãs Iordanem ad orien-
talem plagam, vſque ad mare ſolitudinis, & vſque ad radices montis Phaſga.

Interpretatio litteralis.

a p.1119. DOgmaticus huius capitis ſenſus is eſt. * 1. *a* Legis veteris 1 Miniſtrum Moyſen fuiſſe, *Audi præcepta, & iudicia, quæ ego doceo te.* Præcepta, & Iudicia idem ſunt. Præcepta tum moralia, tum iudicialia, tum cæremonialia Iudiciorum nomine ſolent appellari; quatenus à ratione deriuantur, c. 1086. Solet & in Scripturis ſacris iudicium accipi pro eo, quod quiſque facere debet vt rectè, ſanctèque viuat, c. 1793. 2. *b* Congruum fuiſſe ve- b p.1122.
teri legi temporalia præmia proponere, vt per temporalia, quæ erant in affectu hominum imperfectorum, manuduceret homines ad Deum, *Vt faciens ea viuas, & ingrediens poſſideas terram*, &c. 3. *c* Om- c p.22.
nium Dominum eſſe Deum, &, *d* Eſſe in d p.54.
Deo

Deo beneficẽtiam, *Quam Dominus Deus*
patrum veſtrorum daturus eſt vobis.
e p.1355. 4. e Ad Summum Pontificem pertinere
regulam fidei proponere; *Audi, quæ ego*
doceo te. Erat Moyſes Summus Sacerdos.
f p.1367. * 5. f Diuinum dictũ eſse ſummè verum. 2
g p.1368. &, g Fidem diuinam certiſſimam, & in-
h p.1369. fallibilem eſse. &, h In proponendo verbo
Dei auctoritatem in Eccleſia infallibilem
eſse, *Non addetis ad verbum, quod vobis*
i p.2066. *loquor, nec auferetis ex eo.* 6. i Dei præ-
k p.1117, ceptis parendum. &, k Legis veteris au-
1119. ctorem fuiſse Deum, miniſtrum Moyſen,
Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri,
l p.1754. *quæ ego præcipio vobis.* * 7. l Præterito- 3
rum memoriam ad prudentiam requiri,
m p.2007. *Oculi veſtri viderũt omnia,*&c. & m Ido-
n p.1279. lolatriam illicitam eſse. &, n Conſequi
pœnas ad peccatum, quas Deus infligit,
Quomodo contriuerit omnes cultores eius
o p.1295. *de medio veſtri.* * 9. o Opera bona ſuum 4
valorem, & meriti rationem habere. &,
p p.1299. p Poſse hominem aliquid à Deo mereri.
q p.1307. &, q Poſse bona temporalia ſub meritum
cadere, *Vos autem, qui adhæretis Domino*
Deo veſtro, viuitis vniuerſi vſque ad præ-
r p.1117, *ſentem diem.* * 10. r Legis veteris aucto- 5
1119. rem fuiſse Deum, miniſtrum Moyſen,
Scitis quod docuerim vos præcepta, atque
iuſtitias, ſicut mandauit mihi Dominus
s p.2066. *Deus meus.* * 11. s Dei præceptis paren- 6
dum eſse, *Sicut mandauit,*&c. *obſeruabi-*
t p.1378. *tis, & implebitis opere.* * 12. t Signum ve- 6
ritatis eſse in iis, quæ ab Eccleſia propo- 8
nuntur: quia nihil illis præſtantius propo-
u p.1379. ni poteſt, & congruentius. & u Quod nihil
in Chriſtiana fide habetur rationi nõ con-
x p.1398. ſentaneum. &, x Quod morum ſanctita-
y p.1403. tem in ſuis cultoribus parit. &, y Quod
miram parit intelligẽtiam & diuinorum,
& naturalium, *Hæc eſt veſtra ſapientia,*
& intellectus coram populis, vt audientes
præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens,
z p.55. *& intelligens, gens magna.* * 13. z Exo- 7
a p.380. rabilem eſse Deum. &, a Peculiarem eius
b p.899. erga pios prudentiam eſse. &, b Eccleſiam
à Deo protegi, *Nec eſt alia natio tam*
grandis, quæ habeat deos appropinquan-
tes ſibi; ſicut Deus noſter adeſt cunctis ob-
c p.1761. *ſecrationibus noſtris.* * 14. c Neceſſariam 9
eſſe prudentiæ cautionem contra ea, quæ 10
d p.1259. obſtare bonis conſiliis poſſunt. &, d Pec- 11
cati occaſiones eſſe vitandas, *Cuſtodi te-* 12
metipſum, & animam tuam ſolicitè.
e p.1754. 15. e Præteritorum memoriam ad prudẽ-
tiam requiri, *Ne obliuiſcaris verborum,*
quæ viderunt oculi tui, &c. Verbum pro
f p.2048. re, ac facto ſumi ſolet, c.2421. 16. f In-
ſtruendos eſſe à parentibus filios, quãtum
ſalutis neceſſitas exigit, *Docebis ea filios,*
ac nepotes tuos. Doceantque filios ſuos.
g p.1068. 17. g Promulgationem eſſe neceſſariam,
vt lex obligandi virtutem habeant, *Con-*
grega ad me populum, vt audiant ſermo-
nes meos, &c. 18. h Legis actum eſſe vir- h p.1081.
tutum actus præcipere, *Vt audiant ſermo-*
nes meos, & diſcant timere me. Timere,
idem interdum quod Colere, can.2763.
& Timor, ſignificare ſolet diuinũ cultum,
& omnem legis obſeruationem, c.2382.
19. i Magnum diuini dicti teſtimonium i p.1383.
eſſe miracula. &, k Ad veræ fidei confir- k p.696.
mationem miracula fieri. &, l Sæpè Deum l p.310.
miracula operari, id eſt, aliqua facere præ-
ter ordinem, quẽ indidit rebus, *Et acceſ-*
ſiſtis ad radices montis, qui ardebat, &c.
Vocem ſermonum eius audiſtis. 20. m Eſſe m p.28.
Deum inuiſibilem, *Formam penitus non*
vidiſtis. 21. n Fidem eſſe de iis, quæ non n p.1363.
videntur. Neque enim quæ Deus reuelat,
neque diuinum dictum videtur à nobis.
&, o Signa, quibus vtitur Deus ad fidei o p.1365.
myſteria reuelanda, nempe cognitionem,
quam infundit, & verba externa, non re-
præſentare ipſa myſteria vt ſunt. Id indi-
care videntur ea verba, *Vocem verborum*
eius audiſtis, & formam penitus non vi-
13 *diſtis.* * 22. p Promulgandas eſſe leges. p p.1068.
&, q Legis veteris Deum auctorem eſſe. q p.1117.
&, r Parendum eſſe diuinæ legi. &, s Obe- r p.2066.
dientiæ obiectũ eſſe præceptum, *Et oſten-* s p.2062.
dit vobis pactum ſuum, quod præcepit vt
faceretis, & decem verba, quæ ſcripſit in
duabus tabulis lapideis. Pactum, eſt fœ-
dus, & amicitia. Hypallage, c.8688. ex
effectu cauſa ſignificatur. Amicitiam cum
Deo parit obſeruantia diuinorum præce-
ptorum. Oſtendit vobis quæ oporteat fa-
cere, vt amicitiam cum Deo conſeruetis.
14 * 23. t Legis veteris miniſtrum fuiſse t p.1119.
Moyſen. *Mihique mandauit in illo tem-*
pore, vt docerem vos cæremonias, &c.
24. u In lege veteri præcepta cæremonia- u p.1124.
lia, & x iudicialia eſſe. Cæremonialibus x p.1126.
præceptis cultus diuini modus præſcribe-
batur; Iudicialibus præſcribebantur iu-
ſtitiæ inter homines obſeruandæ, *Vt doce-*
rem vos cæremonias, & iudicia, quæ face-
15 *re deberetis.* * 25. y Tentationum, & y p.914.
16 z peccandi occaſiones vitandas eſſe. z p.1259.
17 26. a Deum non eſſe corporeũ. &, b Ido- a p.10.
18 lum eſſe, falſoq; haberi Deum quidquid b p.7.
19 vt Deus colitur, præter vnum Deum. &,
c Idololatriam illicitam eſſe, *Non vidiſtis* c p.2007.
aliquam ſimilitudinem,&c. 27. d Idolo- d p.2008.
latriæ vnam originem fuiſse creaturarum
ſpeciem, ac pulchritudinem, *Ne forte ele-*
uatis oculis ad cælum, videas Solem, &
Lunam,&c. *& errore deceptus adores ea.*
28. e Eſſe Deum Creatorem omnium. &, e p.41.87.
f Solem, Lunã, ſtellas, beſtias, aues, piſces f p.108,
eſſe à Deo, *Quæ creauit Dominus Deus* 110,113,
tuus. 29. g Hunc mundũ viſibilem propter 114.
hominem creatum eſſe. &, h Fuiſse à Deo g p.92.
conſtitutum hominem dominum viſibi- h p.319.
lium, *Quæ creauit Deus in miniſterium*

i p.54. *cunctis gẽtibus quæ ſub cælo ſũt.* * 30. *i* Eſſe 20
k p.380. in Deo beneficentiam. &, *k* Peculiarem
Dei erga pios prouidentiã eſſe, *Vos autem*
tulit Deus, & eduxit de fornace ferrea
l p.1351. *Aegypti.* 31. *l* Fidem eſſe donum Dei, *Vos*
tulit, &c. vt haberet populũ hereditarium.
m p.25. * 32. *m* Deum eſse vindicem, ac vltorem 21
n p.1279. male agentium. &, *n* Conſequi pœnas ad 22
peccatum, quas Deus infligit, *Iratusq; eſt*
Dominus contra me, &c. Vide ſupra c.3.
o p.2089. v.26,27. * 33. *o* Ingratitudinem eſſe, be- 23
neficium non recognoſcere, vt contingit
per obliuionẽ culpabilem, *Caue ne quan-*
do obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod
p p.2007. *pepigit tecum.* 34. *p* Idololatriam eſſe illi-
citam, *Caue facias tibi ſculptam ſimilitu-*
dinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit.
q p.25. * 35. *q* Eſse Deum vindicem, ac vltorem 24
male agentium, *Dominus Deus tuus ignis*
conſumens eſt, Deus æmulator. Ignis, ſym-
bolum vltionis, c.6270. Æmulator, hebr.
Qannà, Zelator, iraſcens, vlciſcens.
s p.2007. * 36. *s* Idololatriam peccatum eſse, *Si fe-* 25
ceritis vobis aliquam ſimilitudinem, pa-
t p.1851. *trantes malum.* 37. *t* Ignorantiam eſse
peccatum, cum vitari poteſt, ac debet. &,
u p.1255. *u* Solere in peccando eſse ignorãtiam, ſeu
errorem aliquem, ſed culpabilem: quate-
nus trahitur voluntas à bono, quod ipſi
non eſt verè bonũ, ſed apparens, *Deceptiq;*
feceritis vobis aliquam ſimilitudinem, pa-
x p.1264. *trantes malum coram Domino.* 38. *x* In-
iuriam inferri Deo, lædique ius diuinum
per peccatum, *Patrantes malum coram*
Domino Deo veſtro, vt eũ ad iracundiam
y p.1793. *prouocetis.* 39. *y* Ius delicto læſum, pœna
z p.1797. compenſari. &, *z* Debitum eſſe pœnale,
pœnæ reatum, *Patrantes malum, vt ad*
iracundiam prouocetis. Ira in Deo, eſt vo-
luntas vltionis, & vltio. 40. Eſſe Deum
vltorem male agentium. *Patrantes ma-*
a p.1982. *lum*, &c. * 41. *a* Licitũ eſse iuramentum. 26
b p.1984. &, *b* Licere per creaturas iurare, qua- 27
tenus in illis inuocatur implicitè Deus, 28
Teſtes inuoco hodie cælum, & terram. 29
Cæli, terræque nomine omnis creatura- 30
rum multitudo intelligitur, can. 1298. 31
c p.420. 42. *c* Communicari à Deo aliquibus ſolere
prophetiæ donum, gratiam gratis datam,
quo dono habetur cognitio futurorũ con-
tingentium, quæ ſolus Deus poteſt cogno-
ſcere, *Teſtes inuoco hodie cælum, & ter-*
ram, cito perituros vos eſſe de terra, &c.
d p.1279. 43. *d* Conſequi pœnas ad peccata, quas
e p.1799. Deus infligit. &, *e* Ius delicto læſum, pœ-
na compenſari, *Cito perituros vos eſſe de*
terra, &c. v.26,27,28. 44. Contingere
interdum vt vnum peccatum ſit alterius
peccati pœna, quatenus Deus in pœnam
ſubtrahit à peccante efficax auxilium,
Ibique ſeruietis diis, qui hominum manu
f p.2007. *fabricati ſunt*, &c. 45. *f* Idololatriæ actũ
g p.7. contingere. &, *g* Eſse idola, deos inanes,

Ibique ſeruietis diis, qui hominum manu
fabricati ſunt, ligno & lapide, qui non vi-
dent, nec audiunt, nec comedunt, nec odo-
rantur. 46. *i* Eſse Deum exorabilem, *Cum* i p.55.56.
quæſieris Dominum Deum tuum, inuenies
eum. 47. *k* Ad iuſtificationem, & ad diui- k p.406.
nam gratiam recipiendam, neceſſariam ex
diuino decreto eſse in adultis volũtariam
præparationẽ ex parte ipſorum. &, *l* Non l p.407.
negare Deum gratiam præparanti ſe ad
gratiam, vt patet. &, *m* Ad remiſſionem m p.408.
peccatorum recipiẽdam, neceſſarium eſſe 410, 411,
Deum quærere motu fidei, & ſpei, & cha- 783.785,
ritatis. &, *n* Ad remiſſionem peccatorum 786,787.
recipiendam; requiri veram pœnitẽtiam, n p.412,
quæ dolorem, & contritionem includit. 781, 800,
&, *o* Eſse remiſſionem peccatorum, *Cum* 801.
quæſieris Dominum Deum tuum, inuenies o p.776.
eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota
tribulatione animæ tuæ. Totum cor, eſt
Dei amor ſuper omnia. Tota tribulatio,
eſt dolor ſuper omnia. 48. *p* Recipiendos p p.1436.
eſse in Eccleſia Infideles ad fidem reuer-
tentes, *Cum quæſieris Dominum, inuenies*
eum. 49. *q* Poſſe ſemper Sacramentum q p.780.
Pœnitentiæ reiterari, *Cum quæſieris Do-*
minum, inuenies eum. 50. *r* Eſse remiſſio- r p.776.
nem peccatorum. &, *s* Omne peccatum s p.488.
in hac vita vſque ad vltimum ſpiritum
per pœnitentiam veram deleri poſse,
Poſtquam te inuenerint omnia, quæ prædi-
cta ſunt, &c. v.30,31. His duobus ver-
ſiculis innuitur tum cõuerſio Iſraelitarum
ad Deum, quæ ſæpè poſt eorum peccata
facta eſt ante Chriſtum; tum cõuerſio, quę
futura eſt ante finem mundi. Nam nomen
Abbarith, nouiſſimũ, ſolet & pro Poſtea,
& pro vltimo accipi, c.1933. 51. *u* Fidem u p.1316.
diuinam eſse. &, *x* Eſse iuſtos, *y* & opera x p.644.
bona iuſtorum. &, *z* Obedientiam diui- y p.1035.
norum præceptorum, *Audies vocem eius.* 1036.
52. *a* Eſse Deũ miſericordem, *Quia Deus* z p.2066.
miſericors. 53. *b* Eſse Deum immutabi- a p.56.
lem, *c* & fidelem. &, *d* Standum eſse pro- b p.12.
miſſis. &, *e* Iuramentum licitum eſse, c p.48.
Neque obliuiſcetur pacti, in quo iurauit d p.2126.
32 *patribus tuis.* * 54. *f* Præteritorum me- e p.1982.
33 moriam ad prudẽtiam requiri, *Interroga* f p.1754.
34 *de diebus antiquis*, &c. Summum cæli
vocat extremum cæli; quia nobis apparet
cæli hemiſpherium terra terminatum.
55. *g* Mundum non eſse æternum. &, g p.86.
h Creationem eſse à ſolo Deo. &, *i* Homi- h p.89.
nem eſse à Deo, *Ex die, quo creauit Deus* i p.115.
hominem ſuper terram. 56. *k* Eſse mi- k p.310.
racula, quæ Deus præter ordinem opera-
tur, quem indidit rebus, *Si facta eſt ali-*
quando huiuſmodi res, &c. ſicut tu audiſti,
& vixiſti, &c. Miraculum fuit tam hor-
ribilia videndo, & audiendo, non exani-
mari: miraculum tantam populi multitu-
dinem adhuc in mortali vita, & in carne
degentem, Dei vocem audire, &c.

57.

l p.1316. 57. *l* Fidem diuinam eſſe, *Vt audiret popu-*
m p.1351. *lus vocem Dei loquentis.* 58. *m* Fidem eſſe
n p.1117. donum Dei. &, *n* Legis veteris auctorem
fuiſſe Deum, *Vt audiret populus uocem Dei*
loquentis, &c. *& tolleret ſibi gentem*, &c.
o p.30. * 59. *o* Eſse Deum intelligibilem à nobis 35
per eius reuelationem, ac fidem, *Si fecit*
Deus, &c. *vt sciret, quoniam Dominus*
p p.6. *ipse eſt Deus.* 60. *p* Deum vnum eſse,
Ipse eſt Deus, & non eſt alius præter eum.
q p.696. * 61. *q* Ad veræ fidei confirmationem mi- 36
racula fieri, *De cælo te fecit audire vocem* 34
suam, vt doceret te, & in terra oſtendit ti-
bi ignem, &c. & ſup. v. 34. *Si fecit Deus vt*
r p.1491. *ingrederetur*, &c. * 62. *r* Eſſe amicitiam 37
s p.1492. inter homines iuſtos, & Deum. &, *s* Eſse
amorem Dei erga homines, *Quia dilexit*
t p.26. *patres tuos.* 63. *t* Eſſe Deum agentem li-
u p.1351. berum. &, *u* Fidem eſse donum Dei. &,
x p.349. *x* Diuinam electionem eſſe, *Elegit ſemen*
y p.54. *eorum poſt eos.* 64. *y* Eſse in Deo benefi-
z p.14. centiam, *Eduxitque te*, &c. 65. *z* Deum
omnia poſse, *In virtute ſua magna.*
a p.22. * 66. *a* Omnium Dominum eſſe Deum, 38
Daretq; tibi terram earũ in poſseſſionem.
b p.1859. 67. *b* Licitum eſſe aliqua poſſidere vt pro-
pria, *Daretque tibi terram earum in poſ-*
c p.6. *ſeſſionem.* * 68. *c* Deum vnum eſſe, 39
Scito ergo hodie, &c. *& non eſt alius.*
d p.2066. * 69. *d* Dei pręceptis parendum eſſe, *Cu-* 40
e p.1117. *ſtodi præcepta eius*, &c. 70. *e* Legis veteris
1119. auctorem fuiſſe Deum, miniſtrũ Moyſen,
Cuſtodi præcepta eius, atque mandata, quæ
f p.1295. *ego præcipio tibi.* 71. *f* Opera bona ſuum

valorem, & meriti rationem habere. &,
g Poſſe hominem aliquid à Deo mereri. g p.1299.
&, *h* Poſſe bona temporalia ſub meritum h p.1307.
cadere. &, *i* Congruum fuiſſe veteri legi i p.1122.
temporalia pręmia proponere, vt per tem-
poralia, quæ erãt in affectu hominum im-
perfectorum, manuduceret homines ad
Deum, *Cuſtodi præcepta eius*, &c. *& per-*
maneas multo tempore ſuper terram,
quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.
41 * 72. *k* Non eſse pœnas niſi pro culpa in- k p.2105.
42 fligendas. &, *l* Licere timendo fugere id, l p.2200.
quod eſt ſecundum rectam rationem fu-
giendum. &, *m* Prouidentię, atque *n* Cau- m p.1759.
tionis actus eſſe, *Separauit Moyſes tres* n p.1761.
ciuitates trans Iordanem, vt confugiat ad
eas, qui occiderit nolens, &c. 73. *o* Peccati o p.1226.
cauſam eſse voluntatem. &, *p* Ignorantiã p p.1250.
excuſare, ac nõ eſse peccatum, cum omni-
no voluntatem tollit male agendi, *Vt con-*
fugiat ad eas, qui occiderit nolens proxi-
44 *mum ſuum.* * 74. *q* Promulgandas leges q p.1068.
45 eſse, *Iſta eſt lex quam propoſuit Moyſes*
coram filiis Iſrael, &c. 75. Legem vete-
rem *r* præcepta moralia, & *s* cęremonialia, r p.1123.
& *t* iudicialia continere, *Hæc teſtimonia,* s p.1124.
& ceremoniæ, atque iudicia, &c. Teſtimo- t p.1126.
nium, hebr. עדות *Hhhedùth*, eſt lex in ta-
bulis lapideis ſcripta, Moyſi à Deo tradi-
ta, Ex. 25. 21. & Pſal. 77. 5. Dicuntur etiam
Teſtimonia, quæ in lege veteri à Deo pro-
ponuntur, indicantia Dei præcipientis au-
ctoritatem, c. 2370.

CAPVT QVINTVM.

SVMMA.

Repetit Moyſes decalogi præcepta in Horeb à Deo tradita. Commemorat populi timore correpti petitionem, ne Deus illis loqueretur, ſed Moyſes; & quod petitioni aſſenſum præbuerit Deus.

1 VOcauitque Moyſes omnem Iſraelem, & dixit ad eum: Audi
Iſrael ceremonias atque iudicia, quæ ego loquor in auribus
veſtris hodie: diſcite ea, & opere complete. 2 Dominus
noſter pepigit nobiſcum fœdus in Horeb. 3 Non cum pa-
tribus noſtris inijt pactum, ſed nobiſcum qui in præſentiarum
ſumus & viuimus. 4 Facie ad faciem locutus eſt nobis in
monte de medio ignis. 5 Ego ſequeſter & medius fui inter
Dominum & vos in tempore illo, vt annunciarem vobis verba eius. timuiſtis enim
ignem, & non aſcendiſtis in montem, & ait: 6 Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi
te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis. 7 Non habebis deos alienos in conſpectu
meo. 8 Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium, quæ in cælo ſunt
deſuper, & quæ in terra deorſum, & quæ verſantur in aquis ſub terra. 9 Non
adorabis ea, & non coles. Ego enim ſum Dominus Deus tuus: Deus æmulator,
reddens iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam & quartam generationem his
qui oderunt me, 10 & faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me, &
cuſtodientibus præcepta mea. 11 Non vſurpabis nomen Domini Dei tui fruſtra:
quia non erit impunitus qui ſuper re vana nomen eius aſſumpſerit. 12 Obſerua
diem Sabbati, vt ſanctifices eum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. 13 Sex
diebus

diebus operaberis, & facies omnia opera tua. 14 Septimus dies Sabbati eſt, ideſt,
requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquã operis tu, & filius tuus, & filia,
ſeruus & ancilla, & bos, & aſinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui eſt
intra portas tuas: vt requieſcat ſeruus tuus, & ancilla tua, ſicut & tu. 15 Memen-
to quòd & ipſe ſeruieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in
manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi vt obſeruares diem Sabbati.
Honora patrem tuum & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt lon-
go viuas tempore, & bene ſit tibi in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt
tibi. 17 Non occides. 18 Neque mœchaberis. 19 Furtumq; nõ facies. 20 Nec
loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. 21 Non concupiſces vxo-
rem proximi tui: non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem,
non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt. 22 Hæc verba locutus eſt Dominus ad
omnem multitudinem veſtrã in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce
magna, nihil addens ampliùs: & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit
mihi. 23 Vos autem poſtquam audiſtis vocem de medio tenebrarum, & montem
ardere vidiſtis, acceſſiſtis ad me omnes principes tribuum, & maiores natu, atque
dixiſtis: 24 Ecce oſtendit nobis Dominus Deus noſter maieſtatem & magnitudi-
nem ſuam. vocem eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie, quòd lo-
quẽte Deo cum homine, vixerit homo. 25 Cur ergo moriemur, & deuorabit nos
ignis hic maximus? Si enim audierimus vltrà vocem Domini Dei noſtri, moriemur.
26 Quid eſt omnis caro, vt audiat vocem Dei viuentis, qui de medio ignis loqui-
tur, ſicut nos audiuimus, & poſſit viuere? 27 Tu magis accede: & audi cuncta
quæ dixerit Dominus Deus noſter tibi: loquerisq; ad nos, & nos audientes facie-
mus ea. 28 Quod cùm audiſſet Dominus, ait ad me: Audiui vocem verborum
populi huius quæ locuti ſunt tibi: bene omnia ſunt locuti. 29 Quis det talem eos
habere mentem, vt timeant me, & cuſtodiant vniuerſa mandata mea in omni tem-
pore, vt bene ſit eis & filijs eorum in ſempiternum? Vade & dic eis: Reuertimini
in tentoria veſtra. 31 Tu verò hic ſta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea,
& ceremonias atque iudicia: quæ docebis eos, vt faciant ea in Terra, quam dabo
illis in poſſeſſionem. 32 Cuſtodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus
vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram: 33 ſed per viam,
quam præcepit Dominus Deus veſter, ambulabitis, vt viuatis, & bene ſit vobis,
& protelentur dies in terra poſſeſſionis veſtræ.

Interpretatio litteralis.

a p.1068. DOcemur * 1. a Legum promul- 1
gationem eſſe faciendam. &,
b p.1078. b Debere ſuperiores legibus
bonos in ſubditis mores pro-
curare, *Vocauit Moyses omnem Israe-
lem*, &c. Quod vulgata habet *Ceremo-
nias*, hebr. *Hhuqqim*, quod etiã præcepta
ſignificat, & ſtatuta, iura, decreta, leges.
c p.717. 2. c Audiendi deſiderium eſſe neceſſarium
d p.2401. in auditoribus verbi Dei. &, d Deſideriũ
e p.2402. addiſcendi licita licitum eſſe. &, e Præci-
puum hominis ſtudium eſſe debere circa
cognitionem diuinorum, *Audi Israel ce-
remonias, atque iudicia, quæ ego loquor in
f p.2066. auribus veſtris hodie: discite ea.* 3. f Dei
g p.1043. præceptis parendum. &, g Incumbendum
eſſe in bonorum operum actionem: nõ eſt
h p.1336. enim impoſſibilis. &, h Principium eſſe
i p.1343. fidem operum bonorum. &, i Solam, ac
ſine operibus fidem non eſſe ſatis ad ſalu-
tem. *Discite ea* (præcepta) *& opere cõplete.*
k p.1491. * 4. K Inter Deum, & homines intercedere 2

3 amicitiam poſſe, *Dominus Deus noſter pe-
pigit nobiscum fœdus in Horeb.* 5. l Inter l p.1811.
Deum, & homines intercedere veram iu-
ſtitiam poſſe, m & rationem iuris particu- m p.1786.
laris, cuius cauſa eſt contractus, *Non cum
patribus noſtris iniit pactum, sed nobis-
cum*, &c. Interceſſit inter Deum, & Iſrae-
litas ratio quædam contractus. nam ſpo-
pondit Deus Iſraelitis poſſeſſionem terræ
Chanaan, & ipſi ſpoponderunt Deo cultũ,
& obedientiam. cum cõtractum appellat
pactum. Quod negat hoc pactum fuiſſe
initum cum patribus, poteſt multis modis
intelligi. Primum, quatenus nõ eſt initum
cũ ijs patribus, qui poſt Iacob in Ægypto
deceſſerunt. Secundò, quatenus pactum
cum Abraham, Iſaac, & Iacob primis pa-
tribus initum, non fuit perfectum cum
ſponſione vtriuſque partis, nec ita ſolẽne.
Negationes in ſacra Scriptura, ſæpè licet
videantur omnino tollere, non tollunt ta-
men niſi ſecundum aliquam rationem,

2. Cor.

2.Cor.15. Laboraui, non ego, ſed gratia
Dei mecum, Ioan.1.8. Non erat ille lux.
Erat Ioannes lucerna ardens,& lucens; ſed
nõ illa lux perfectiſſima Chriſtus, c.8656.
Tertio, interdum negatio non omnino ne-
gat, ſed aliquid vltra addit, quod ſtatim
affirmatur, Epheſ.6. Non eſt nobis collu-
ctatio aduerſus carnem,& ſanguinem, ſed
aduerſus principes, &c. Non tantum ad-
uerſus carnem,& ſanguinem, ſed aduerſus
aereas poteſtates, c.8658. Ergo ſenſus eſſe
poteſt: Non ſolum cum patribus noſtris
Abraham, Iſaac, & Iacob; ſed etiam no-
n p.30. biſcum inijt Deus pactum. * 6. *n* Eſſe 4
Deum intelligibilem à nobis per eius re-
o p.696. uelationem, ac fidem. &, *o* Ad veræ fidei
p p.1303. confirmationem miracula fieri.&, *p* Signũ
veritatis in fide, eſſe miracula, *Facie ad*
faciem locutus eſt nobis in mõte de medio
q p.1593. *ignis.* 7. *q* Signum amoris in nos Dei, eſſe
eius præſentiam, *Iniit pactum nobiſcum.*
r p.1119. *Facie ad faciem locutus eſt nobis.** 8. *r* Le- 5
gis veteris miniſtrum fuiſſe Moyſen, *Ego*
ſequeſter,&c. vt annunciarem verba eius.
s p.238. 9. *s* Timorem, eſſe paſſionem, qua horret
appetitus periculum imminens mali, *Ti-*
t p.4. *muiſtis ignem.* * 10. *t* Summum ens eſſe 6
Deum, *Ego Dominus*, Iehouà, quod eſt,
u p.54. ſummũ ens. 11. Eſſe Deum *u* beneficum,
x p.56. & *x* miſericordem, *Qui eduxi te de terra*
y p.2007. *Aegypti, de domo ſeruitutis.* * 12. *y* Idolo- 7
latriam peccatum eſſe, *Non habebis deos* 8
alienos,&c. Non adorabis ea,& nõ coles. 9
z p.7. 13. *z* Idolum eſſe, falſoque haberi deum
quidquid vt Deus colitur, præter vnum
Deum, *Non facies tibi ſculptile*, &c.
a p.4. 14. *a* Eſſe Deum ſummum ens, *Ego enim*
b p.25. *ſum Dominus.* Iehouà. 15. *b* Eſſe Deum
vindicem, ac vltorem male agentiũ, *Deus*
æmulator, reddens iniquitatem patrũ,&c.
c p.1290. vid. quę diximus Exodi 34.v.14. 16. *c* Con-
tingere interdum vnum pro peccato alte-
rius puniri, *Reddens iniquitatem patrum*
d p.1264. *in filios,* &c. 17. *d* Iniuriam inferri Deo,
lædique ius diuinum per peccatum, *Red-*
dens, &c. *iis, qui oderunt me.* Odiſſe, eſt
velle malum alteri. vult virtualiter malũ
Deo, qui cõtra Dei voluntatem facit, lędit
e p.56. enim ius diuinum. * 18. Eſſe in Deo *e* mi- 10
f p.54. ſericordiam, & *f* beneficentiam, *Faciens*
g p.1290. *miſericordiã in multa millia.* 19. *g* Con-
tingere interdum vnum pro peccato alte-
rius puniri, *Reddens iniquitatem patrum*
h p.1295. *ſuper filios,* &c. 20. *h* Opera bona ſuum
1299. valorem, & meriti rationem habere,
Faciens miſericordiam in multa millia
i p.1296. *diligentibus me.* 21. *i* Opera mala deme-
riti rationem habere, *Reddens iniquita-*
k p.1493. *tem patrum ſuper filios,* &c. 22. *k* Eſſe
amorẽ iuſtorũ in Deum, *Diligentibus me.*
l p.2066. 23. *l* Eſſe Dei præceptis parendum, *Cuſto-*
m p.1986, *dientibus præcepta mea.* * 24. *m* Illicitum 11
2030. eſſe iuramentum, cum vel ad falſitatem

confirmandam adhibetur, vel ſine cauſa
neceſſaria iuratur, vel ad aliquid illicitum
confirmandum, *Non vſurpabis nomen*
Domini Dei tui fruſtra, &c. 25. *n* Ius de- n p.1799.
licto læſum, pœna compenſari. &. *o* Debi- o p.1797.
tum eſſe pœnale pœnæ reatum. &, *p* De- p p.1798.
biti pœnalis cauſam eſſe delictum, *Non*
erit impunitus, qui ſuper re vana nomen
12 *eius aſſumpſerit.* * 26. *q* Præceptum eſſe q p.2000.
13 morale, habere aliquod tempus deputa-
14 tum ad vacandum diuinis. &, *r* Præce- r p.2001.
ptum fuiſſe in veteri lege Sabbati ſancti-
ficationem, *Obſerua diem Sabbati, vt*
ſanctifices eum, ſicut præcepit tibi Domi-
15 *nus Deus tuus.* * 27. *s* Præteritorum me- s p.1754.
moriam ad prudẽtiam requiri, *Memento*
quod et ipſe ſeruieris in Aegypto. 28. *t* De- t p.2083.
bitas eſſe Deo gratiarum actiones pro be-
neficijs ab ipſo receptis. &, *u* Ingratitu- u p.2089.
dinem eſſe, beneficium non recognoſcere,
vt contingit per obliuionem culpabilem,
Memento quod & ipſe ſeruieris in Aegy-
pto, & eduxerit te inde Dominus Deus
tuus in manu forti, & brachio extento.
29. *x* Eſſe in Deo potentiam, *Deus tuus in* x p.14.
manu forti, & brachio extento. Potentiæ
ſymbola manus,& brachiũ, c.5500, 6590.
16. * 30. *y* Deberi parentibus reuerentiam, y p.2039,
ſuſtentationem, & obedientiam à filijs, 2040, 2042.
Honora patrem tuum, & matrem, ſicut
præcepit tibi Dominus Deus tuus. Honora-
re, interdum pro alere, c.2663. 31. *z* Pie- z p.2051.
tatis in parentes, præmium eſſe vitæ diu-
turnitatem ſiue præſentis, ſiue futuræ.
Meretur enim vita priuari, qui ingratus
eſt principio, à quo vitã habet. &, *a* Opera a p.1295.
bona ſuum valorem, ac meriti rationem
habere. &, *b* Poſſe hominem aliquid à b p.1299.
Deo mereri. &, *c* Poſſe bona temporalia c p.1307.
ſub meritum cadere, *Honora patrem*
tuum, &c. *vt longæuus viuas tempore,* &c.
17 * 32. *d* Non licere non habenti publicam d p.1844.
auctoritatem, occidere quemquam, neque
18 peccatorem, *Non occides.* * 33. *e* Spe- e p.2336.
ciale luxuriæ peccatum eſſe adulterium.
quia & propriæ proli facit iniuriam, &
coniugi, *Non mœchaberis.* hebr. *Naaph,*
Adulterium ſignificatur. Sed ea ratione,
qua adulterium prohibetur, implicitè
prohibentur omnes luxuriæ ſpecies: quia
per eas proli fit iniuria. Corruptio proprię
ſubſtantiæ ſolum legitimæ prolis ratione
conceſſa à Deo eſt. quare in alijs Scripturę
locis, præter adulterium, aliæ ſpecies lu-
19 xuriæ prohibentur. * 34. *f* Peccatum eſſe f p.1860.
rem alienam furto ſubripere, *Furtum non*
facies. Ob eam rationem quod iniuria fit
proximo, rem illius eo inuito auferendo,
omnes aliena vſurpandi, & retinendi ra-
20 tiones prohibentur. * 35. *g* Falſum teſti- g p.1883.
monium eſſe illicitum, *Nec loqueris con-*
tra proximum tuum falſum teſtimonium.
21 * 36. *h* Eſſe peccata non ſolum operis, ſed h p.1207.
etiam

Digitized by Google

i p.1122. etiam cogitationis. &, *i* Peccatum eſſe
k p.1182. in voluntate ſicut in ſubiecto. &, *k* Deſi-
derium aliquod malũ eſſe, *Non concupi-
ſces vxorem proximi tui: nõ domum*, &c.
Prohibetur voluntas adulterij, & furti; ac
proinde voluntas omnium peccatorum,
l p.1117. quatenus par ratio eſt. * 36. *l* Legis ve- 22
teris auctorem fuiſse Deum, *Hæc verba
locutus eſt Dominus*, &c. Præcepta Deca-
logi promulgauit Deus immediatè; cete-
ra præcepta per Moyſen. id innuitur illis
m p.238. verbis, *Nihil addens amplius.* * 37. *m* Ti- 23
morem eſſe paſſionem, qua horret appe- 24
n p.1179. titus periculum imminens mali. &, *n* Ti- 25
o p.2200. morem aliquem bonum eſſe. &, *o* Licere 26
timendo fugere id, quod eſt ſecundum 27
rectam rationem fugiendum, *Vos autem* 28
*poſtquam audiſtis vocem de medio tene-
brarum*, &c. *Cur ergo moriemur*, &c.
p p.246. *Bene omnia ſunt locuti.* 38. *p* Cauſari ti-
morem ex exiſtimatione defectus virtu-
tis ad facilè repellendum imminens malũ,
Quid eſt omnis caro, vt audiat, &c. *et poſſit*
q p.1761. *viuere?* 39. *q* Partem eſſe prudentiæ Cau-
r p.2066. tionẽ, *Tu magis accede*, &c. 40. *r* Præce-
ptis diuinis eſse parendum, *Faciemus ea.*
s p.164. 41. *s* Actum eſse cõſenſus, *Audiui vocem
verborum*, &c. *Bene omnia ſunt locuti.*
t p.37, 38. * 42. *t* Eſſe Deum colendũ, ac timendum, 29
1177. *Quis det eos talem habere mentem, vt ti-
meant me*, &c. Timere, ſignificat etiam
u p.2066. colere. 43. *u* Diuinis præceptis parendum

eſſe, *Quis det*, &c. *vt cuſtodiant vniuerſa
mãdata mea in omni tempore.* 44. *x* Ope- x p.1295.
ra bona meriti rationẽ habere. &, *y* Obe- y p.2065.
dientiæ præmia præclara eſſe, *Cuſtodiant
vniuerſa mandata mea in omni tempore,
vt bene ſit eis, & filiis eorũ in ſempiternũ.*
31 * 45. *z* Legis veteris auctorem fuiſse z p.1117,
32 Deum, miniſtrum Moyſen. &, *a* Eſſe in 1119.
33 lege veteri præcepta tum moralia, tum a p.1123,
ceremonialia, tum iudicialia, *Loquar tibi* 1124, 1126.
*omnia mãdata mea, & ceremonias, atque
iudicia, quæ docebis eos*, &c. 46. † Incum- † p.1043.
bendum eſse in bonorum operum actio-
nem. Nõ eſt enim impeccabilis, *Vt faciant
ea*, &c. *Cuſtodite igitur, & facite*, &c.
47. *b* Virtutes morales in medio conſiſte- b p.280.
re, id eſt, inter exceſſum, & defectum à re-
gula rationis, *Non declinabitis neque ad
dexterã, neque ad ſiniſtram: ſed per viam,
quam præcepit Dominus Deus veſter am-
bulabitis.* 48. *c* Opera bona meriti ratio- c p.1295.
nem habere. &, *d* Poſſe hominem aliquid d p.1299.
à Deo mereri. &, *e* Poſse bona temporalia e p.1307.
ſub meritum cadere, *Vt viuatis, & bene ſit
vobis, & protelentur dies in terra poſſeſ-
ſionis veſtræ.* 49. *f* Congruum fuiſſe ve- f p.1122.
teri legi temporalia præmia proponere, vt
per temporalia, quę erant in affectu homi-
num imperfectorum, manuduceret homi-
nes ad Deum, *Vt viuatis, & bene ſit vo-
bis*, &c.

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

Obſeruationem diuinorum mandatorum Moyſes inculcat; ac Dei dilectionem, & cultum. Spondet præmia. Vrget & beneficiorum, & præceptorum diuinorum memoriam. Præcipit vt & ipſi ſuis filiis diuina beneficia, & mandata, & promiſſiones commemorent.

1 HÆc ſunt præcepta, & cæremoniæ, atque iudicia, quæ manda-
uit Dominus Deus veſter vt docerem vos, & faciatis ea in
Terra, ad quam tranſgredimini poſſidendam: 2 vt timeas
Dominum Deum tuum, & cuſtodias omnia mandata & præ-
cepta eius, quæ ego præcipio tibi, & filijs, ac nepotibus tuis,
cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui. 3 Audi
Iſrael, & obſerua vt facias quæ præcepit tibi Dominus, &
bene ſit tibi, & multipliceris ampliùs, ſicut pollicitus eſt Dominus Deus patrum
tuorum tibi terram lacte & melle manantem. 4 Audi Iſrael, Dominus Deus no-
ſter, Dominus vnus eſt. 5 Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex
tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. 6 Eruntq; verba hæc, quæ ego præci-
pio tibi hodie, in corde tuo: 7 & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis ſe-
dens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. 8 Et liga-
bis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntq; & mouebũtur inter oculos tuos, 9 ſcri-
beſque ea in limine & oſtijs domus tuæ. 10 Cumque introduxerit te Dominus
Deus tuus in Terram, pro qua iurauit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob: &
dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas non ædificaſti, domos plenas cun-
ctarũ opum, quas non extruxiſti, ciſternas, quas non fodiſti, vineta & oliueta, quæ
non plantaſti, 12 & comederis, & ſaturatus fueris: 13 caue diligenter ne obliui-
ſcaris

Digitized by Google

timoris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo ſeruitutis. Dominum
Deum tuum timebis,& illi ſoli ſeruies,ac per nomen illius iurabis. 14 Non ibitis
poſt deos alienos cunctarum Gentium,quæ in circuitu veſtro ſunt: 15 quoniam
Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui:ne quando iraſcatur furor Do-
mini Dei tui contra te,& auferat te de ſuperficie terræ. 16 Non tentabis Domi-
num Deum tuum,ſicut tentaſti in loco tentationis. 17 Cuſtodi præcepta Domi-
ni Dei tui,ac teſtimonia & ceremonias,quas præcepit tibi: 18 & fac quod placi-
tum eſt & bonum in conſpectu Domini,vt bene ſit tibi, & ingreſſus poſſideas ter-
ram optimam,de qua iurauit Dominus patribus tuis, 19 vt deleret omnes inimi-
cos tuos coram te,ſicut locutus eſt. 20 Cumq; interrogauerit te filius tuus cras,
dicens: Quid ſibi volunt teſtimonia hæc, & ceremoniæ,atque iudicia, quæ præ-
cepit Dominus Deus noſter nobis? 21 dices ei: Serui eramus Pharaoni in Aegy-
pto,& eduxit nos Dominus de Aegypto in manu forti: 22 fecitque ſigna atque
prodigia magna & peſſima in Aegypto contra Pharaonem, & omnem domum
illius in conſpectu noſtro, 23 & eduxit nos inde,vt introductis daret Terram, ſu-
per qua iurauit patribus noſtris. 24 Præcepitque nobis Dominus, vt faciamus
omnia legitima hęc, & timeamus Dominum Deum noſtrum, vt bene ſit nobis
cunctis diebus vitæ noſtræ,ſicut eſt hodie. 25 Eritque noſtri miſericors,ſi cuſto-
dierimus,& fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo noſtro, ſicut
mandauit nobis.

Interpretatio dogmatica.

HVius capitis dogmata, quibus
caput interpretamur, ea sũt.
* 1. *a* Legis veteris aucto- 1
a p.1117, 1119. rem fuiſſe Deum, miniſtrum
Moyſen, *Mandauit Dominus Deus veſter*
b p.1123, *vt docerem vos.* 2. *b* In lege veteri tum
1124,1126. moralia, tum ceremonialia, tum iudicialia
c p.37,38, præcepta contineri. * 3. *c* Eſse Deum ti- 2
1177, 2066. mendum, & colendum, eiuſque præceptis
parendum, *Vt timeas Dominum*, &c.
d p.1043. * 4. *d* Incumbendum eſse in bonorũ ope- 3
e p.1295. rum actionem. &, *e* Bona opera meriti ra-
f p.1299. tionem habere *f* apud Deum. &, *g* Præ-
g p.2065. clara eſse obedientiæ præmia, *Vt cuſtodias*
mandata, & præcepta eius, &c. *vt facias,*
quæ præcepit tibi Dominus, & bene ſit ti-
h p.1122. *bi*, &c. 5. *h* Congruum fuiſse veteri legi
temporalia præmia proponere, *Vt multi-*
i p.2124. *pliceris amplius*,&c. 6. *i* Licitum eſse li-
cita promittere, *Sicut pollicitus eſt Domi-*
k p.738. *nus Deus tuus.* * 7. *k* Eſse ab auditoribus 4
attentionem captandam, *Audi Iſrael.*
l p.6. 8. *l* Deum vnũ eſse, *Dominus Deus noſter,*
m p.1554, *Dominus vnus eſt.* * 9. *m* Deum eſse to- 5
1555. taliter diligendum, tum quia totum quod
ad Deum pertinet, homo diligere debet.
tum quia Deum ex toto poſſe diligere de-
bemus,& ad eius amorem ordinare quid-
quid habemus, *Diliges Dominum Deum*
tuum ex toto corde tuo & ex tota anima
n p.1493. *tua, & ex tota fortitudine tua.* 10. *n* Eſse
amorem iuſtorum in Deum, *Diliges Do-*
o p.1504. *minum Deum tuum.* 11. *o* Perfectam cha-
ritatem eſse, cum ab hominis affectu ex-
cluditur omne id, quod eſt charitati con-
trarium, *Diliges Dominum Deum tuum*
ex toto corde tuo. Mens, Cor, Anima, ſolẽt
idem ſignificare,& eſse ſynonima. Ita hoc
in loco per cor,& animam ſignificatur vo-
luntas; per fortitudinem ceteræ hominis
potentiæ. vid.c.1168,1441. Vel Cor, vo-
luntatem, mentemque ſignificat, c.1440.
1441. Anima, potentias ſenſitiuas, c.1164,
1165. Fortitudo, ceteras hominis potẽtias.
Ita Nyſſenus apud S.Thom.2.2.q.44.a.5.
Vel Cor, pro cogitatione accipitur, Anima
pro affectu, Fortitudo pro vehementer, vt
indicat hebr. *Meod.* Tota cogitatione, &
affectu, quantum poſſumus amare Deum
6 debemus. * 12. *p* Ad cognitionem verita- p p.679
7 tis meditationẽ eſſe neceſſariam. &, *q* Vi- q p.667
tam actiuam, ſiue bona opera per contem-
plationẽ dirigi, ac ordinari, *Eruntq; verba*
hæc, quæ ego præcipio tibi,&c. 13. *r* Inſtruẽ- r p.2048.
dos eſſe à parentibus filios quantum ſalu-
tis neceſſitas exigit. &, *s* Lumen verbi non s p.722.
eſse occultandum, *Narrabit ea filiis tuis.*
8 * 14. *t* Signis adhibitis executionis me- t def.4111.
9 moria excitanda, *Et ligabis ea quaſi ſignũ*
10 *in manu tua*,&c. * 15. *u* Licitum eſſe, li- u p.2124.
cita promittere, & *x* Iuramento confir- x p.1982.
mare. *Pro qua* (Deus) *iurauit patribus tuis.*
11 * 16. *y* Ingratitudinem eſſe Beneficium y p.2089.
12 nõ recognoſcere, vt contingit per obliuio-
13 nem culpabilem. &, *z* Mala pro bonis re- z p.2090.
tribuere, *Cum introduxerit te Dominus*
Deus tuus in terram, &c. *caue diligenter*
ne obliuiſcaris Domini, qui eduxit te de ter
ra Aegypti, de domo ſeruitutis. 17. *a* Eſſe a p.54.
in Deo beneficentiam, *Cum introduxerit*
13 *te Dominus*,&c. * 18. *b* Deum eſse colen- b p.37,38.
14 dum, ac timendum. &, *c* Licitum eſſe c p.1469.
15 timorem, quo quis abſtinet à peccato, ne
æternę pœnę malum incurrat: modò abſit
omnino voluntas peccandi. &, *d* Excitan- d p.1470.
dum eſse timorẽ filialem: quo quis timet

offenſam Dei, *Dominum Deum tuum ti-*
mebis, & illi ſoli ſeruies. Ne quando ira-
e p.1982. *ſcatur furor Domini*, &c. 19. *e* Licitũ eſſe
iuramentum, *Per nomen illius iurabis.*
f p.2007. 20. *f* Idololatriam illicitã eſſe, *Non ibitis*
g p.25. *poſt deos alienos*, &c. 21. *g* Vltorem eſſe
Deum, ac vindicẽ male agentiũ, *Quoniam*
Deus æmulator Dominus Deus tuus, &c.
h p.1293. *Ne quãdo iraſcatur*, &c. 22. *h* Congruum
eſſe à male agendo pœ-arum commina-
tione deterrere, *Ne quãdo iraſcatur furor*
Domini Dei tui contra te, & auferat te de
i p.2025. *ſuperficie terræ.* * 23. *i* Illicitum eſſe, & 16
S. Thom. 1. p. irreuerentiam, ſiue expreſſe, ſiue interpre-
q. 114. a. 2. tatiuè, dicto, vel facto vllo tentare Deum,
& 2. 2. q. 97. *Non tentabis Dominum Deum tuum, ſi-*
cut tentaſti in loco tentationis. Diuinæ ex-
cellentiæ debetur ea reuerentia, vt nihil à
nobis fiat, per quod de eius perfectione
nos dubitare, ac de ea velle experimẽtum
k p.2066. ſumere ſignificemus. * 24. *k* Omnibus 17
Dei præceptis eſſe parendum, *Cuſtodi præ-* 18
l p.2062. *cepta Domini Dei tui*, &c. 25. *l* Obedien-
tiæ obiectum eſſe præceptum, *Cuſtodi*, &c.
m p.1572. *quæ præcepit tibi.* 25. *m* Charitatis actum
eſſe, ſitam cum diuina voluntatem confor-
n p.1596. mare. &, *n* Obſeruationem præceptorum
propter Deum. &, Bonorum operũ exerci-
tiũ, vt placeas Deo, *Cuſtodi præcepta*, &c.
& fac quod placitum eſt, et bonum in con-
o p.1295. *ſpectu Domini.* * 26. *o* Bona opera meriti 18
p p.1299. rationem habere. &, *p* Poſſe hominẽ ali- 19
q p.1307. quid mereri apud Deum. &, *q* Bona tem-
r p.1122. poralia poſſe ſub meritũ cadere. &, *r* Con-

gruum fuiſſe Iſraelitis bona tẽporalia pro-
mitti, *Vt bene ſit tibi*, &c. *vt deleret*, &c.
27. *s* Licitum eſſe licita promittere, ac s p.2126.
t iurare, *De qua iurauit Dominus*, &c. *ſicut* t p.1982.
20 *locutus eſt.* * 28. *u* Deſiderium addiſcendi u p.2401.
licita licitũ eſſe, ac excitandum. &, *x* Præ- x p.2402.
cipuum hominis ſtudium eſſe debere cir-
ca cognitionem diuinorum, *Cum interro-*
21 *gauerit te filius tuus cras*, &c. * 29. *y* De- y p.2083.
22 bitas eſſe Deo gratiarum actiones pro be-
23 neficijs ab ipſo receptis. vnus gratitudinis
actus eſt Beneficiorũ memoria, *Dices ei:*
Serui eramus Pharaonis in Aegypto, &c.
30. *z* Eſſe in Deo beneficentiam, *Eduxit* z p.54.
nos Dominus de Aegypto, &c. 31. *a* Eſſe a p.14.
in Deo potentiam, *In manu forti.* Manus,
ſymbolum potentiæ, c.6590. 32. *b* Eſſe b p.25.
Deum vltorẽ male agentium. &, *c* Solere c p.310.
à Deo miracula fieri. &, *d* Peculiarem Dei d p.380,
erga pios prouidentiã eſſe. *Eduxit nos Do-* 899.
minus de Aegypto in manu forti: fecitque
24 *ſigna*, &c. * 33. *e* Dei præceptis parẽdum e p.2066.
eſſe. &, *f* Eſſe Deum timendum, & colen- f p.37. 38.
dum, *Præcepit nobis Dominus vt facia-* 1469. 1470.
mus omnia legitima hæc, et timeamus Do-
25 *minum Deum noſtrum.* * 34. *g* Bona ope- g p.1295.
ra meriti rationẽ habere, &c. vt ſup. v. 19. 1299. 1307.
Et bene ſit nobis, &c. *ſi cuſtodierimus, &*
fecerimus, &c. 35. *h* Eſſe in Dō miſeri- h p.56.
cordiã, *Eritq; noſtri miſericors.* 36. *i* Præ- i p.2065.
clara obedientiæ præmia eſſe, *Vt bene ſit*
nobis, &c. *ſi cuſtodierimus, & fecerimus*,
&c.

CAPVT SEPTIMVM.

SVMMA.

Iubet Moyſes cauere Iſraelitas in Terra promiſſionis ab impedimentis diuini cultus. Proinde præcipit incolas omnes interfici, coniugia cum ipſis non iniri, idola euerti. Commemorat beneficia à Deo exhibita & præmia exhibenda, ſi Dei præceptis obtemperauerint. Spondet diuinum auxilium ſemper affuturum ad delendas è terra gentes idolatras. Prohibet quidquam apud ſe ex argenteis, aureiſque idolis retinere.

1 CVm introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, quam
poſſeſſurus ingrederis, & deleuerit Gentes multas coram te,
Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, &
Pherezæum, & Heuæum, & Iebuſæum, ſeptem Gentes multo
maioris numeri quàm tu es, & robuſtiores te: 2 tradideritq;
eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas vſque ad interne-
cionem. Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum,
3 neque ſociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam
illius accipies filio tuo: 4 quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & vt magis
ſeruiat dijs alienis. iraſceturque furor Domini, & delebit te citò. 5 Quin potiùs
hæc facietis eis: Aras eorum ſubuertite, & confringite ſtatuas, lucoſq; ſuccidite,
& ſculptilia comburite. 6 Quia populus ſanctus es Domino Deo tuo. Te elegit
Dominus Deus tuus, vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui ſunt ſuper
terram. 7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus eſt Domi-
nus, & elegit vos, cùm omnibus ſitis populis pauciores: 8 ſed quia dilexit vos
Dominus,

Digitized by Google

Dominus,& cuſtodiuit iuramentum,quod iurauit patribus veſtris : eduxitq; vos
in manu forti, & redemit de domo ſeruitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.
9 Et ſcies,quia Dominus Deus tuus, ipſe eſt Deus fortis & fidelis, cuſtodiens pa-
ctum & miſericordiã diligentibus ſe, & his qui cuſtodiunt præcepta eius, in mille
generationes: 10 & reddens odientibus ſe ſtatim,ita vt diſperdat eos,& vltrà nõ
differat,protinus eis reſtituens quod merentur. 11 Cuſtodi ergo præcepta & ce-
remonias atque iudicia,quæ ego mando tibi hodie vt facias. 12 Si poſtquam au-
dieris hæc iudicia, cuſtodieris ea & feceris, cuſtodiet & Dominus Deus tuus pa-
ctum tibi,& miſericordiam quam iurauit patribus tuis: 13 & diliget te ac multi-
plicabit,benedicetq; fructui ventris tui,& fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque
vindemiæ, oleo,& armentis, gregibus ouium tuarum ſuper Terram, pro qua iu-
rauit patribus tuis vt daret eam tibi. 14 Benedictus eris inter omnes populos.
Nõ erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis.
15 Auferet Dominus à te omnem languorem : & infirmitates Ægypti peſſimas,
quas nouiſti,non inferet tibi,ſed cunctis hoſtibus tuis. 16 Deuorabis omnes po-
pulos,quos Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.Non parcet eis oculus tuus, nec
ſeruies diis eorum , ne ſint in ruinam tui. 17 Si dixeris in corde tuo : Plures ſunt
gentes iſtæ quàm ego,quo modo potero delere eas? 18 noli metuere,ſed recor-
dare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni , & cunctis Ægyptijs, 19 plagas
maximas,quas viderunt oculi tui,& ſigna atque portenta,manumque robuſtam,
& extentum brachium, vt educeret te Dominus Deus tuus. ſic faciet cunctis po-
pulis, quos metuis. 20 Inſuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos,
donec deleat omnes atque diſperdat qui te fugerint,& latere potuerint. 21 Non
timebis eos,quia Dominus Deus tuus in medio tui eſt,Deus magnus & terribilis:
22 ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atque per partes. Non
poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te beſtiæ terræ. 21 Da-
bitque eos Dominus Deus tuus in conſpectu tuo : & interficiet illos donec peni-
tus deleantur. 24 Tradetque reges eorum in manus tuas, & diſperdes nomina
eorum ſub cælo : nullus poterit reſiſtere tibi, donec conteras eos. 25 Sculptilia
eorum igne combures:nõ concupiſces argentum & aurum,de quibus facta ſunt,
neque aſſumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio eſt
Domini Dei tui. 26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam,ne fias ana-
thema, ſicut & illud eſt. Quaſi ſpurcitiam deteſtaberis, & velut inquinamentum
ac ſordes abominationi habebis,quia anathema eſt.

Interpretatio litteralis.

THeologica litteræ interpreta-
tio ea eſt. * 1. *a* Iuſtum bellum 1
a p.1676. non eſſe illicitum. &, *b* Pecca- 2
b p.1843. torem occidere peccatum non
eſſe: ſi legitimè fiat,ob bonum commune.
Cumque introduxerit,&c. percuties eas vſ-
c p.913. *que ad internecionem.* * 2. *c* Malorum ho- 3
minum ſocietatem , & conuictum , quan- 4
tum ad periculum,& conſortium peccan- 5
d p.914. di,fugiẽdum. &, *d* Tentationum occaſio-
nes vitãdas, *Non inibis cum eis fœdus,*&c.
e p.834. *Aras eorum ſubuertite,* &c. 3. *e* Eſſe con-
et deſ.4730. gruenter in Matrimonio impedimẽta,quę
4753. contractum eius nullum reddunt , *Neque*
f p.25. *ſociabis cum eis coniugia,* &c. 4. *f* Eſſe
g p.1264. Deum vltorem male agentium. &, *g* Iniu-
riam inferri Deo,lædique ius diuinum per
h p.1279. peccatum. &, *h* Conſequi pœnas ad pec-
catum,quas Deus infligit. &, Congruum
eſſe à male agendo pœnarum commina-
tione deterrere, *Iraſceturque furor Do-*
i p.2007. *mini, & delebit te cito.* 5. *i* Idololatriam

eſſe illicitã, *Vt magis ſeruiat diis alienis,*
6. *iraſceturque furor Domini.* * 6. *k* Diui- k p.1916.
7 num cultum actum eſſe religionis, ac ſan-
8 ctitatis virtutis præſtãtiſſimæ, *Quia popu-*
lus ſanctus (dicatus) *et Domino Deo tuo.*
7. *l* Fidem eſſe donum Dei. &, *m* Electio- l p.1351.
nem ad vitam æternam eſſe à Deo . &, m p.349.
n Eſſe à Deo vocationem à ſtatu peccati n p.394.
ad ſtatũ gratiæ, & *o* ad perfectionem , *Te* o p.395.
elegit Dominus Deus tuus, vt ſis ei populus
peculiaris de cunctis populis , qui ſunt ſu-
per terram, &c. 8. *p* Gratiam diuinam p p.362.
gratis dari , *Non quia cunctas gentes,*&c.
ſed quia dilexit vos,&c. 9. *q* Eſſe amorem q p.1492.
Dei erga homines , *Quia dilexit vos,* &c.
10. *r* Standum eſſe promiſſis . *Cuſtodiuit* r p.2125.
iuramentum,quod iurauit. 11. *s* Iuramen- s p.1982.
tum licitũ eſſe, *Iuramentum,quod iurauit.*
12. *t* Debitum eſſe iuramenta ſeruãdi, per t p.1987.
quę licitũ aliquid promiſſum eſt. &, † Eſſe † p.43.
Deum fidelem, *Cuſtodiuit iuramentum ,*
quod iurauit. 13. *u* Eſſe in Deo beneficen- u p.54.

 tiam,

x p.14. tiam, *Eduxitq; vos*,&c. 14.*x* Eſſe in Deo
potentiam, *In manu forti.* Manus, ſym-
y p.1342. bolum potentię,c.659c. * 15.*y* Eſſe fidem 9
z p.1318. neceſſariam ad ſalutem. &, *z* Principale
quod per fidem Chriſtianā credimus, eſſe
Deum, *Et ſcies,quia Dominus Deus tuus,*
a p.6. *ipſe eſt Deus fortis*,&c. 16.*a* Deum vnum
eſſe *Et ſcies,quia Dominus Deus tuus,ipſe*
b p.14. *eſt Deus.* 17.*b* Deum omnia poſſe, *Ipſe eſt*
c p.48. *fortis.* 18.*c* Eſſe Deum fidelem, *Et fide-*
d p.2125. *lis*,&c. &, *d* Standum eſſe promiſſis, *Cu-*
e p.56. *ſtodiens pactum.* 19.*e* Eſſe in Deo mi-
ſericordiam, *Cuſtodiens miſericordiam.*
f p.1493. 20.*f* Eſſe amorem iuſtorum in Deum. &,
g p.380, *g* Peculiarem Dei erga pios prouidentiam
397. eſſe. &, *h* Obedientiæ præmia præclara
h p.2065. eſſe, *Cuſtodiens pactum, & miſericordiā*
diligentibus ſe, & his,qui cuſtodiūt præce-
i p.1295. *pta eius in mille generationes.* 21.*i* Ope-
1299. ta bona meriti rationē habere apud Deū,
k p.1264. *His qui cuſtodiūt præcepta eius.* * 22.*k* In- 10
iuriam inferri Deo,lędique ius diuinū per 11
peccatū, *Odientibus ſe. Cuſtodi ergo*,&c.
l p.25. 23.*l* Deum vindicem eſse,ac vltorem ma-
m p.1279. le agentium. &, *m* Conſequi pœnas ad
peccata,quas Deus infligit, *Reddēs odien-*
n p.1288. *tibus ſe ſtatim*,&c. 24.*n* Ceſſante actu
peccati, remanere adhuc debitum pœnæ.
o p.1797. &, *o* Debitum eſſe pœnale pœnæ reatum.
p p.1798. &, *p* Debiti pœnalis cauſam eſſe delictū
q p.1799. &, *q* Ius delicto læſum, pœna compenſari,
Protinus eis reſtituens, quod merentur.
r p.2066. 25.*r* Eſſe Dei præceptis parendum, *Cuſto-*
s p.1123, *di ergo præcepta*, &c. 26.*s* Fuiſſe in lege
1124,1126. veteri præcepta tum moralia, tum cere-
monialia, tum iudicialia, *Cuſtodi ergo præ-*
cepta & ceremonias atque iudicia, quæ ego
t p.1119. *mando tibi hodie vt facias.* 27.*t* Legis ve-
teris miniſtrum Moyſen fuiſſe. *Ego man-*
u p.1295. *do tibi hodie vt facias.* * 28.*u* Bona ope- 12
x p.1299. ra meriti rationem habere. &, *x* Poſt ho- 13
y p.1307. minem aliquid à Deo mereri. &, *y* Poſſe 14
bona temporalia ſub meritum cadere. 15
z p.2065. &, *z* Obedientiæ præmia eſſe præclara.
a p.1122. &, *a* Congruum fuiſſe veteri legi tempo-
ralia præmia proponere, *Si poſtquam au-*
dieris hæc iudicia, cuſtodieris ea, &c.
b p.1492. 29.*b* Eſse Dei amorem erga homines, *Di-*
c p.54. *liget te.* 30.*c* Eſſe in Deo beneficentiam,
Multiplicabit, benedicetque fructui, &c.
d p.2156, 31.*d* Licere bonis huius mundi vti ad fi-
2216. nem honeſtum. &, *e* Contingere beatitu-
e p.928. dinem aliquam in hac vita. &, *f* Interdum
f p.944. bonos in hac vita proſperè agere, in præ-
mium bonæ actionis, *Si cuſtodieris ea, &*
feceris,&c. *Benedictus eris inter omnes po-*
g p.1676. *pulos*,&c. * 32.*g* Iuſtum bellum eſſe con- 16
h p.1843. tingere. &, *h* Peccatorem occidere, pecca-
tum non eſſe, ſi legitimè fiat, ob bonum
i p.913, commune. &, *i* Malorum hominum com-
914. mercium eſſe vitādum, ac occaſiones ten-
tationum, *Deuorabis omnes populos*, &c.
k p.22. 33.*k* Omnium Dominum eſſe Deum,

Quos Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.
34.*l* Idololatriam illicitā eſſe, *Nec ſerues* l p.2007.
diis eorum. 35.*m* Congruum eſſe à male m p.1293.
agēdo, pœnarū comminatione deterrere,
17 *Ne ſint in ruinam tui.* * 36.*n* Pręteritorū n p.1754.
18 memoriam ad prudentiā requiri, *Recor-*
19 *dare, quæ fecerit Dominus Deus tuus*, &c.
20 37.*o* Timorem eſſe, quo horret appetitus o p.238.
21 periculum imminens mali. &, *p* Cauſari p p.246.
22 timorem ex exiſtimatione defectus vir-
23 tutis ad facilè repellendū imminens ma-
24 lum, *Si dixeris in corde tuo, plures ſunt*
gentes,&c. 38.*q* Frænari timorē propoſi- q p.1472.
tione facultatis, & auxiliorū ad pericula
vitanda. &, *r* Audaciæ cauſam eſſe ſpem. r p.248.
&, *s* Licitū eſſe aggredi ardua ex fiducia, s p.2213.
quia adſunt auxilia diuina ad exequendū,
Noli metuere, &c. *Non timebis eos, quia*
Dominus Deus tuus in medio tui eſt, &c.
vſque ad v.25. 39.*t* Eſſe in Deo potentiā, t p.14.
Manum robuſtam, & extentū brachium.
Potentiæ ſymbola Manus, & Brachium,
c.6590,5500. 40.*u* Sæpè Deum miracula u p.310.
operatū, *Viderunt oculi tui ſigna, atque*
portenta,&c. Vnum è ſignis ſunt Crabro-
nes, hebr. צרעה *Tsirhhhah*, alij veſpam ver-
tunt, alij apem; alij muſcam putant eſse,
emittentem venenum, quæ oculos perci-
tiebat, c.4530. 41.*y* Vires à Deo Eccleſię y p.902.
tribuit ad ſe tuēdum, ad ſuos hoſtes debel-
landum, *Non timebis eos, quia Dominus*
Deus tuus in medio tui eſt. 42.*z* Eſſe Deū z p.4.
ens omnem perfectionem habēs, ſiue infi-
nitum, *Deus magnus.* Sæpè magnitudo
perfectionem ſignificat, c.6568. 43.*a* Eſſe a p.38.
Deum timendum, *Deus terribilis.* hebr.
נורא *Nora.* 44.*c* Admirabilem eſſe in diui- c p.305.
na prouidentia cū efficacitate ſuauitatem
coniunctā, *Conſumet nationes has in con-*
ſpectu tuo paulatim, atque per partes, &c.
45.*d* Eſse in Deo prouidentiā. &, *e* Deum d p.23.304.
eſse auctorem mali, quod eſt pœna, *Ipſe* e p.302.
22 *conſumet nationes has*,&c. * 46.*f* Ten- f p.914.
26 tationū occaſiones vitandas eſſe, *Sculpti-*
lia eorum igne combures,&c. 47.*g* Idolū g p.7.
eſſe, falſoque haberi deum quidquid vt
Deus colitur, præter vnū Deum, *Sculpti-*
lia eorum igne combures,&c. 48.*h* Amitti h p.1266.
per peccatum mortale vitam gratiæ; ac
proinde vnionem cum Chriſto, & Eccle-
ſia, *Ne fias anathema, ſicut & illud eſt.*
Anathema idem eſt, quod execrandum,
occiſione, exciſione, ſeparatione dignum,
c.1160. 49.*i* Seruum fieri hominem per i p.1276.
peccatum. Seruit enim non ſolum diabolo
ſuadenti, & creaturæ crucianti, ſed etiam
bono creato trahenti, *Ne offendas*, hebr.
Iaqash, etiā illaqueare, irretire ſignificat.
50.*k* Maculam induci per peccatum in k p.1279.
animam, quatenus recedit anima à lumine
rationis, & gratiæ, *Quaſi ſpurcitiam de-*
teſtaberis, & velut inquinamentum, &
ſordes, &c.

CA-

CAPVT OCTAVVM.

S V M M A.

Vrget Moyſes populum ad legis obſeruantiam, quod illum Deus pro ea tot annis probauerit, quod tot beneficia in eum contulerit, quod terram ei abundantiſſimam daturus ſit; quod, ſi diuinæ legis fuerit oblitus, ſit omnino è Terra eijciendus.

1 OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, caue diligen-
ter vt facias: vt poſſitis viuere & multiplicemini, ingreſſique
poſſideatis Terrã, pro qua iurauit Dominus patribus veſtris.
2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Do-
minus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, vt affligе-
ret te, atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo ver-
ſabantur, vtrum cuſtodires mandata illius, an non. 3 Affli-
xit te penuria, & dedit tibi cibũ Manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt oſten-
deret tibi quòd non in ſolo pane viuat homo, ſed in omni verbo quod egreditur
de ore Dei. 4 Veſtimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetuſtate defe-
cir, & pes tuus non eſt ſubtritus, en quadrageſimus annus eſt. 5 Vt recogites in
corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudiuit
te, 6 vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eũ.
7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum
aquarumque & fontium: in cuius campis & montibus erumpũt fluuiorum abyſſi:
8 terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & olíueta
naſcuntur: terram olei ac mellis. 9 Vbi abſque vlla penuria comedes panem tuũ,
& rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum ſunt, & de monti-
bus eius æris metalla fodiuntur: 10 vt cùm comederis, & ſatiatus fueris, benedi-
cas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi. 11 Obſerua, & caue
ne quando obliuiſcaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia &
ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie: 12 ne poſtquam comederis & ſatia-
tus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, 13 habuerisque
armenta boum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam,
14 eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Ter-
ra Ægypti, de domo ſeruitutis: & ductor tuus fuit in ſolitudine magna atque ter-
ribili, in qua erat ſerpens flatu adurẽs, & ſcorpio ac dipſas, & nullæ omnino aquæ:
qui eduxit riuos de petra duriſſima, 16 & cibauit te Manna in ſolitudine, quod
neſcierunt patres tui. Et poſtquam afflixit ac probauit, ad extremum miſertus eſt
tui, 17 ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi
omnia præſtiterunt. 18 Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipſe vires tibi præ-
buerit, vt impleret pactum ſuum, ſuper quo iurauit patribus tuis, ſicut præſens in-
dicat dies. 19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, ſecutus fueris deos alienos, co-
luerisq; illos & adoraueris: ecce nunc prædico tibi quòd omnino diſpereas. Sicut
Gentes, quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, ſi inobedien-
tes fueritis voci Domini Dei veſtri.

Interpretatio litteralis.

DOgmata litteralis ſenſus eaſunt. * 1. *a* Dei mandatis parendũ eſſe, *Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, caue diligenter vt facias.* 2. *b* Bona opera meriti rationem habere. & alia dogmata, quę ſupra c.7.v.12.n.28. *Vt poſſitis viuere, & multiplicemini,* &c. * 3. *c* Præteritorũ memoriam ad prudentiam requiri. *Et recordaberis cuncti itineris,* &c. 4. *d* Permitti tentationes à Deo ad probationem, *Vt affligeret* (Deus) *te, atque tentaret, & nota fierent,* &c. Deus dicitur tentare, non vt ipſe cognoſcat, ſed vt ij, quos tentat, ſeſe cognoſcant, c.2761. * 5. *e* Prouidentiæ actum eſſe, ordinare apta media ad finem. *Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna,* &c. hebr. Eſurire te fecit. Vt ſuã peculiarem erga Iſraelitas Deus prouidẽtiam oſtenderet, voluit illos cibi penuria laborare. 6. *f* Sæpè Deum miracula facere, id eſt, aliqua operari præter ordinem, quem

a p.1066. b p. 1295, 1299. & 307, 2065, 1122. c p.1754. d p.900. e p.1759. f p.380.

quem indidit rebus, *Dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & patres tui.*
g p.14. 7. *g* Deum omnia poſſe. &, *h* Omnia à di-
h p.296. uina voluntate pendere. *Vt oſtenderet tibi,*
quod non in ſolo pane viuat homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei. Panis, cibum conſuetum ſignificat, c.1971. Verbum, pro Re quauis ſumi ſolet, c.2421. Os, voluntatis ſymbolum eſt, can.6882. Os Dei, voluntatem Dei ſignificat. Viuere
i p.696, poteſt homo, vt Deo libuerit. * 8. *i* Ad ve- 4
1384. ræ fidei confirmationem miracula fieri, 5
Veſtimentum tuum, quo operiebaris, &c. 6
vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit
k p.30. *filium ſuum homo*, &c. 9. K Eſſe Deum intelligibilem à nobis per eius reuelationẽ, ac fidem, *Vt recogites*, &c. *& timeas eum.*
l p.2066. 10. *l* Eſſe diuinis præceptis parendum, *Vt cuſtodias mandata Domini Dei tui.*
m p.37. 11. *m* Eſſe Deum colendum, *n* & timen-
n p.38, dum, *Et timeas eum.* Vterque timor intel-
1469, 1470. ligi poteſt, tum ſeruilis, gehennæ; tum fi-
o p.928. lialis, offenſæ Dei. * 12. *o* Contingere bea- 7
p p.944. titudinem aliquam in hac vita. &, *p* Inter- 8
dum bonos in hac vita proſperè agere in 9
q p.2156, præmium bonæ actionis. &, *q* Licere bo-
2216. nis huius mundi vti ad finem honeſtum, *Dominus Deus tuus introducet te in terrã*
r p.54. *bonam*, &c. v.7, 8, 9. 13. *r* Eſſe in Deo beneficentiam, *Dominus Deus tuus introdu-*
s p.1998. *cet te*, &c. * 14. *s* Eſſe Deum ore laudan- 10
t p.2083. dum ac benedicendum. &, *t* Debitas eſſe Deo actiones gratiarum pro beneficijs ab
u p.1950. ipſo receptis. &, *u* Congruũ orationi gratiarum actiones aſſociare, *Vt cum comederis & ſatiatus fueris, benedicas Domino*
x p.2088. *Deo tuo pro terra optima*, &c. * 15. *x* In- 11
gratitudinẽ eſſe, diſſimulare beneficium; 12
ſeu, Ita te gerere, quaſi beneficium non 13
y p.2089. acceperis. &, *y* Beneficium non recogno- 14
ſcere, vt contingit per obliuionem culpa- 15
bilem, *Obſerua, & caue ne quando obli-* 16
uiſcaris Domini Dei tui & negligas mã- 17
z p.2382, *data eius*, &c. vſque ad v.18. 16. *z* Actum 18
eſſe ſuperbiæ, contemptum legum, ac præceptorum, *Caue ne negligas præcepta eius atque iudicia*, &c. *Ne poſtquam comederis*, &c. *eleuetur cor tuum, & non remini-*
a p.54. *ſcaris Domini Dei tui*, &c. 17. *a* Eſſe in Deo beneficentiam, *Qui eduxit te de terra*
b p.56. *Aegypti, de domo ſeruitutis*, &c. 18. *b* Eſſe in Deo miſericordiam, *Ad extremum mi-*
c p.895. *ſertus eſt tui*, &c. 19. *c* Tribulationibus iuſtos probari, ac perfici, *Poſtquam afflixit, ac probauit, ad extremum miſertus eſt tui.*
d p.302. 20. *d* Deum eſſe auctorem mali, quod eſt poena, *Poſtquã afflixit, ac probauit* (Deus.)
e p.296. 21. *e* Omnia à diuina voluntate pendere.
f p.298. &, *f* Bonorum eſſe auctorem Deum, *Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea*, &c. *sed recorderis, quod ipſe vires tibi prabue-*
g p.902. *rit*, &c. 22. *g* Vires à Deo Eccleſiæ tribui ad ſe tuendum, ad ſuos hoſtes debellandum, *Recorderis quod ipſe vires tibi præ-*
buerit, &c. 23. *h* Standum eſſe promiſſis. h p.2125.
&, *i* Licitũ eſſe licita promittere, & K Iu- i p.2124.
rare. &, *l* Debitum eſſe iuramentum ſer- K p.1982.
uandi, per quæ licitum aliquid promiſſum l p.1987.
eſt, *Vt impleret pactum ſuum, ſuper quo iu-*
19 *rauit patribus tuis.* * 24. *m* Idololatriam m p.2007.
20 non eſſe licitam. &, *n* Congruum eſſe à n p.1293.
male agendo pœnarum comminatione deterrere, *Sin autem oblitus Domini Dei tui, ſecutus fueris deos alienos, colueriſque illos, & adoraueris: ecce nunc prædico tibi,*
quod omnino diſpereas. 25. *o* Prophetiam o p.683.
eſſe, *Ecce nunc prædico tibi.* 26. *p* Conſe- p p.1279.
qui pœnas ad peccatũ, quas Deus infligit, *Prædico tibi, quod omnino diſpereas, ſicut gentes, quas deleuit Dominus*, &c.

Interpretatio myſtica.

S. Paulus Hebr. 3. & 4. indicat, terram Chanaan figuram fuiſſe Eccleſiæ tum militantis, tum triumphantis, explicans illud Pſalmi 94. Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Iudæa, eſt Eccleſia tum militans, Pſal. 75. Notus in Iudæa Deus, &c. tum triuphans, Ioel 3.20. Iudæa in æternum habitabitur. Proinde Peregrinatio Iſraelitarum per deſertum, figura fuit tum vocationis Fidelium ad Eccleſiam, tum peregrinationis ad cælum. Myſtica ergo huius capitis interpretatio duplex eſſe poteſt, altera allegorica de Eccleſia, altera anagogica de felicitate Sanctorum.

Allegoria.

De Eccleſia militante.

3 Allegoricè Theologia myſtica huius
capitis ea eſt. * 1. *a* Permitti à Deo a p.301.
peccata ob maius bonum, *Afflixit te penu-*
ria, & dedit tibi cibum manna. 2. *b* San- b p.767.
ctiſſimæ Euchariſtiæ effectum eſſe vitam
gratiæ, *c* & præſeruationem à peccatis, c p.769.
Eſurire te fecit, & dedit tibi cibũ manna. Eſuries, ſymbolum eſt defectus gratiæ, & bonorum ſpiritualium, quem affert peccatum, c.5947. Manna figura fuit Euchari-
4 ſtiæ, Ioan. 6. * 3. *d* Eſſe iuſtos homines in d p.644.
Eccleſia. &, *e* Stabile bonum eſſe diuinam e p.401.
gratiam, *Veſtimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetuſtate defecit, & pes tuus non eſt ſubtritus.* Veſtimentum, Iuſtitiæ, gratięq; ſymbolũ, Iob 29.14. Iſa. 61.10. Pes integer, bonam actionem ſignificat,
5 c.7005. * 4. *f* Hominem in gratia conſti- f p.328.
6 tutum, non poſſe per ſeipſum operari bonum, & peccatum vitare ſine gratiæ auxilio: eſſe autem illud auxiliũ in omni iuſto, *Vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus*

erudi-

erudiuit te,ut cuſtodias mandata Domini
Dei tui, & ambules in viis eius, & timeas
g p.1351, *eum.* * 5. g Eſſe Dei vocationem ad fidem. 7
1429. &c, *h* A ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ; &c,
h p.394. *i* Ad perfectionem, *Dominus Deus tuus*
i p.395. *introducet te in terrã bonam*, &c. *k* Terra
k p.620. Eccleſiæ militantis ſymbolũ eſt, Pſal.15.3.
l p.1361, & 16. 14. 6. *l* Eſſe in Eccleſia Scripturas
1370, 1371. ſacras, & apoſtolicã traditionem, per quæ
habemus verbum Dei, ac doctrinam fidei.
m p.749, *m* Eſſe & Sacramenta, per quę gratiam re-
750. cipimus, *Terram riuorum, aquarumque,*
& fontium. Aqua, ſapientiæ ſymbolũ eſt;
c.5355. & diuinæ gratiæ, c.5349, 5362. &
copioſorum effectorum, c.5356. Fontes,
ſunt ſymbola eorum, è quibus bonum ali-
quod oritur. Ita Verbum Dei dicitur fons
ſapientiæ, fontes ſalutis Eccleſiæ Sacra-
menta, Pſal.35.10. Cant.4.14. Eccli.1.5.
n p.644. Iſa.12.3. 7. *n* Eſſe in Eccleſia homines iu-
o p.1938. ſtos. *o* quorum orationes à Deo exaudiun-
tur; *In cuius campis erumpunt fluuiorum*
abyſſi. Campus, ſymbolum eſt iuſtorum,
Cant.2.1,7. Fluuij ſunt auxilia diuina, &
gratia, quæ iuſtorum orationibus impe-
p p.700. trantur. 8. Eſſe in Eccleſia *p* miniſtros
q p.646, verbi Dei, & *q* Sacramentorum, & *r* Do-
745. ctores, ac *s* Paſtores, *In cuius campis, &*
r p.637. *montibus erumpunt fluuiorũ abyſſi.* Verbi
s p.636. Dei miniſtri, & Sacramentorum, per quos
habetur aqua & diuinæ doctrinæ, & gra-
tiæ, ſunt campi quatenus humiles, ſunt
montes quatenus Dei miniſtri. Montes,
Sacerdotum ſymbolum ſunt, Pſal.71.16.
& vtrũque Campus, & Mons, ſymbolum
t p.762, eſt Eccleſiæ, c.5578, 6687. * 9. *t* Eſſe in 8
763. Eccleſia Euchariſtię Sacramentũ, *Terram*
frumenti. Frumentũ, Euchariſtię; granum
frumẽti, Chriſti ſymbolum, c.6112, 6113.
u p.846. 10. *u* Sacros in Eccleſia Euchariſtiæ ritus
eſſe, *Terram hordei.* Vt vile quid eſt hor-
deum, ad triticum comparatum; ita ritus
Euchariſtiæ, licet ſanctiſſimi ſint, vile ta-
men quid ſunt cũ Euchariſtiæ comparati,
x p.646, c.6233. 11. *x* Eſſe in Eccleſia Hierarchiã,
745. in qua Sacerdotes Euchariſtiæ miniſtri,
Terram vinearum. Vinea, & vitis Eccle-
y p.644. ſiæ ſymbola ſunt, c.7849, 7886. 12. *y* Eſſe
in Eccleſia Homines iuſtos, *In qua ficus,*
& malogranata, & olivæta naſcuntur.
Nemo extra Eccleſiam iuſtus eſſe poteſt.
Iuſti autem rectè ficubus comparantur,
quatenus dulces, bonorũ operum fructus
producũt, Luc.13.7. Cant.12.13. Malum
punicum, eſt multitudo cum vnione fidei,
& charitatis, c.6573. Oliuę ſunt, operibus
z p.428, miſericordiæ deditis, c.6852. 13. *z* Eſſe in
429, 762, Eccleſia Sacramentum corporis, & ſan-
765, 766. guinis Chriſti: & doctrinam fidei: *a* quæ
a p.1386, miram parit in Fidelium mentibus iucun-
1401. ditatem; & *b* morum ſanctitatem, *c* &
b p.1398. Dei cognitionem, *Terram olei, ac mellis.*
c p.1400. Oleum, Chriſti ſymbolum eſt: qui oleum
effuſum, quatenus ſuam nobis bonitatem,
& diuinitatem per incarnationem, & paſ-
ſionem, & Sacramẽtum ſui corporis com-
municauit, c.6843. Eſt oleum, & ſymbo-
lum charitatis, & miſericordiæ, operumq;
bonorũ, quę parit fides Chriſtiana, c.6847.
Mel in fauo, videtur eſſe ſymbolum cor-
poris Chriſti in ſpeciebus ſacramẽtalibus;
vel Verbi diuini in carne; vel Intelligentię
in ſacris Scripturis; vel Senſus ſpiritualis
in bonis operibus, Cant.5.1. Eſt & ſymbolũ
diuinæ doctrinæ, Pſal.18.11. & 118.103. &
Spiritus ſãcti, & legis diuinę, Eccli.24.27.
9 * 14. *d* Eſſe verã Eccleſiam Apoſtolicam. d p.631,
&c, *e* Signum eſſe Chriſtianam fidem eſſe 634, 1357.
à Deo, ipſius fidei, ac Eccleſiæ, toto mundo e p.1394.
obſiſtente, perſeuerantiam, *Cuius lapides*
ferrum sunt, & de montibus eius æris me-
talla fodiuntur. Lapides, quatenus ex ijs
ędificantur vrbes, ac domus, ſymbola ſunt
Apoſtolorum, & iuſtorum hominum, qui-
bus conſtat Eccleſia, Iſa.54.11. Zach.9.16.
Ferrum, ſymbolum eſt potẽtię reſiſtentis.
Iſa.45.2. Ierem.1.18. Mich.4.13. Montes,
ſunt Sacerdotes, Pſal.71. In Catholica
Eccleſia ſemper fuerunt viri apoſtolici tã-
quam lapides, & æs, à montibus Apoſtolo-
rum, & primorum Sacerdotum excisi: qui
doctrinam catholicam perſequẽtibus ob-
ſiſtentes, eam perpetuò conſeruarunt.
15 * 15. *f* Amitti per peccatum mortale gra- f p.1266,
tiam, & ornamenta virtutum infuſarum: 1267.
&c, *g* Induci ignorantiam in naturam no- g p.1269.
ſtram; quatenus hebetatur per peccatum
ratio, præſertim in agendis. &c, *h* Induci h p.1270.
malitiam: quatenus voluntas perturbatur
in ordine, quem habet ad bonum, & indu-
ratur, *Ductor tuus fuit in ſolitudine ma-*
gna, atque terribili. Solitudo, magnæ de-
ſolationis ſymbolum eſt, Iſa.13.9. & 24,12.
& ſterilitatis, reique inutilis, Ierem.2.31.
Solitudo, eſt animus ſine gratia. Solitudo,
hominũ multitudo ſine fide, ſine Chriſto.
16. *i* Vocationẽ à ſtatu peccati, eſſe à Deo. i p.394.
&c, *k* Non poſſe hominem in ſtatu naturæ k p.374.
corruptæ implere præcepta legis ſine gra-
tia Dei, *Ductor tuus fuit in ſolitudine ma-*
gna, atque terribili. 16. *l* Eccleſiam ab Hę- l p.885.
reticis impugnari, *In qua erat ſerpens fla-*
tu adurens. Verborum flatu Hæretici fi-
dem in hominibus, & gratiam abſumunt.
17. *m* Multas Eccleſiæ tribulationes con- m p.887.
tingere à falſis, ac malis fratribus, *In qua*
erat ſcorpio. Scorpiones, eorum ſymbola
ſunt, qui verbis blandi, occultè ſunt noxij,
Ezec.2.6. Luc.10.9. ex Patrib. in Syl. alleg.
18. *n* A propria cõcupiſcentia, tum carnis, n p.892.
tum pecunię, tũ honoris, homines tentari,
In qua erat dipsas. Dipſas, ſerpentis genus
ſimile viperæ, à διψῶ ſitio dictũ. ſuo enim
morſu humorem omnem conſumẽs, ſitim
maximam inducit, c.4535. Sitis autem cu-
piditatis ſymbolum eſt, c.7436, 7437.

Ana-

Anagogia.

De Eccleſia triumphante.

ANagogicè huius capitis Theologia-
a p.939. ea eſt. * 1. *a* Ad cæleſtem beatitudi- 1
nem conſequendam, bonis operibus opus
eſſe, *Omne mandatum, quod ego præcipio
tibi hodie, caue diligenter vt facias: vt
poſſitis viuere, et multiplicemini, ingreſſiq;
poſſideatis terram*, &c. Terra, Eccleſiæ
triumphantis, æternæq; vitæ ſymbolũ eſt,
b p.969. Pſal. 26.13. & 141.6. 2. Pet. 3.13. * *b* Eſſe 7
in cælo felicitatem ſanctorum, ſiue Eccle-
ſiam triumphantem, *Dominus Deus tuus
introducet te in terram bonam*. 3. *c* Sãctos
c p.971. in cælo Dei viſione beatos eſſe. &c, *d* San-
d p.981. ctos Deum videntes, videre, ac ſcire alia,
præter diuinam ſubſtantiam, *Terram ri-
uorum, aquarumque, et fontium*, &c. Aqua,
ſapientiam ſignificat, vt ſupra in allegoria
dictum eſt. Fontes, ſunt diuinæ Perſonæ,
omnium bonorum principium: Riui, ſunt
alia obiecta, quæ in cælo in beatis cogno-
ſcuntur. Campi, ſunt ſancti, quatenus pla-
ni ſunt ratione iuſtitiæ. Montes, ijdem
ſancti ſunt, quatenus dignitatem habent
e p.1006. filiorum Dei. * 4. *e* Beatitudinis gradus 8
eſſe, id eſt, alios alijs in cælo beatiores eſſe;
pro charitatis, & meritorum proportione,
*Terram frumenti, hordei, ac vinearum,
in qua ficus, & malogranata, & oliueta
naſcuntur*. An ficus Confeſſores, malo-
granata Martyres, olíueta Doctores ſigni-
ficant? 5. *f* Beata Dei viſione ſanctorum f p.973.
deſiderium explendum. &c, *g* Beatam Dei g p.974.
viſionem ſummam, ac optimam delecta-
tionem cauſare. &c, *h* Lumini naturali in- h p.976.
tellectus creati ad Deum vidẽdum, ſuper-
naturale gloriæ lumen infundi. &c, *i* Non i p.977.
poſſe nõ ſummè amare bonum ſummum,
qui contemplãtur illud intuitiuè, *Terram
olei, ac mellis*. Oleum, commodorum
ſymbolum eſt, ac deliciarum, Pſal. 108.24.
& charitatis, Pſal. 140.5. Matth. 25.3. &
exuberantis boni, Iſa. 5.2. & Gaudij,
Iſa. 61.3. & regiæ, ac ſacerdotalis di-
gnitatis, Zachar. 4.14. Hæc autem om-
nia bona ſunt in beatis. Mel, diuinæ ſa-
pientiæ ſymbolum eſt, Pſalm. 118.11. &
118.103. Cant. 5.1. & æternæ dulcedinis, k p.978.
Eccli. 24.27. 6. *k* Cæleſtem beatitudinem
nullã admittere admixtionem malorum; l p.980.
l neque vllam peccati labem, *Abſque vlla
penuria comedes panem tuum, & rerum m p.975.
omnium abundantia perfrueris*. 7. *m* Cæ-
leſtem beatitudinem perpetuã futuram,
Cuius lapides ferrum ſunt.

CAPVT NONVM.

SVMMA.

Superbiæ ſpiritum auertere ab Iſraelitis nititur Moyſes. Futurum à Deo gentium in terra promiſſionis exterminium, ſuadet non ſuæ iuſtitiæ tribuere, ſed earum peccatis. Ob id peccata Iſraelitarum commemorat, & rebelliones à Deo: quibus iram Dei meruerunt; & omnes interiiſſent, niſi ſuis precibus Moyſes Deum iratum placaſſet.

1 AVdi Iſrael: Tu tranſgredieris hodie Iordanem, vt poſſideas
nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes & ad
cælum vſque muratas, 2 populũ magnum, atque ſublimem,
filios Enacim, quos ipſe vidiſti, & audiſti, quibus nullus po-
teſt ex aduerſo reſiſtere. 3 Scies ergo hodie quòd Dominus
Deus tuus ipſe tranſibit ante te, ignis deuorans atque con-
ſumens, qui conterat eos & deleat atque diſperdat ante fa-
ciem tuã velociter, ſicut locutus eſt tibi. 4 Ne dicas in corde tuo, cùm deleuerit
eos Dominus Deus tuus in cõſpectu tuo: Propter iuſtitiam meam introduxit me
Dominus vt terram hanc poſſiderem, cùm propter impietates ſuas iſtæ deletæ
ſint nationes. 5 Neque enim propter iuſtitias tuas, & æquitatẽ cordis tui ingre-
dieris vt poſſideas terras earum; ſed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ
ſunt: & vt compleret verbum ſuum Dominus, quod ſub iuramento pollicitus eſt
patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob. 6 Scito ergo quòd non propter iuſtitias
tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimã in poſſeſſionem, cùm
duriſſimæ ceruicis ſis populus. 7 Memento, & ne obliuiſcaris, quomodo ad ira-
cundiam prouocaueris Dominum Deum tuũ in ſolitudine. Ex eo die, quo egreſſus
es ex Ægypto vſque ad locum iſtum, ſemper aduerſum Dominum contendiſti.
8 Nam & in Horeb prouocaſti eum, & iratus delere te voluit, 9 quando aſcen-
di in montem, vt acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiſcũ
Dominus: & perſeueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non

come-

comedens, & aquam non bibens. 10 Deditq; mihi Dominus duas tabulas lapi-
deas ſcriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus eſt in
monte de medio ignis, quando concio populi congregata eſt. 11 Cûq; tranſiſſent
quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas,
tabulas fœderis, 12 dixitq; mihi: Surge, & deſcende hinc citò: quia populus tuus,
quem eduxiſti de Ægypto, deſeruerunt velociter viam quàm demonſtraſti eis, fe-
ceruntque ſibi conflatile. 13 Rurſumq; ait Dominus ad me: Cerne quòd populus
iſte duræ ceruicis ſit: 14 dimitte me vt conteram eum, & deleam nomen eius de
ſub cælo, & conſtituam te ſuper Gentem, quæ hac maior & fortior ſit. 15 Cûmq;
de monte ardente deſcenderem, & duas tabulas fœderis vtraque tenerem manu,
16 vidiſſemque vos peccaſſe Domino Deo veſtro, & feciſſe vobis vitulum confla-
tilem, ac deſeruiſſe velociter viam eius, quam vobis oſtenderat: 17 proieci tabu-
las de manibus meis, confregiq; eas in conſpectu veſtro. 18 Et procidi ante Do-
minum ſicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem nõ comedens, & aquã
non bibens, propter omnia peccata veſtra quæ geſſiſtis contra Dominum, & eum
ad iracundiam prouocaſtis: 19 timui enim indignationem & iram illius, qua ad-
uerſum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiã hac vice.
20 Aduerſum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum contere, & pro illo
ſimiliter deprecatus ſum. 21 Peccatum autem veſtrum quod feceratis, id eſt vi-
tulum, arripiens, igne combuſſi, & in fruſta comminuens, omninoq; in puluerem
redigens, proieci in torrentem, qui de monte deſcendit. 22 In incendio quoque
& in tentatione, & in Sepulchris concupiſcẽtiæ prouocaſtis Dominum: 23 &
quando miſit vos de Cadesbarne, dicens: Aſcendite, & poſſidete Terram, quam
dedi vobis, & contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non crediſtis ei,
neque vocem eius audire voluiſtis: 24 ſed ſemper fuiſtis rebelles à die qua noſſe
vos cœpi. 25 Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus
eum ſuppliciter deprecabar, ne deleret vos vt fuerat comminatus: 26 & orans
dixi: Domine Deus, ne diſperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam re-
demiſti in magnitudine tua, quos eduxiſti de Ægypto in manu forti. 27 Recor-
dare ſeruorum tuorum, Abraham, Iſaac, & Iacob: ne aſpicias duritiam populi
huius, & impietatem atque peccatum: 28 ne fortè dicant habitatores terræ, de
qua eduxiſti nos: Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam polli-
citus eſt eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in ſolitudine. 29 qui
ſunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxiſti in fortitudine tua magna, & in
brachio tuo extento.

Interpretatio litteralis.

THeologia litteralis ea eſt.
a p.717. * 1. *a* Audiendi deſiderium 1
eſſe neceſſariũ in auditoribus
b p.758. verbi Dei. &c, *b* Eſſe ab audi-
toribus attentionem captandam, *Audi*
c p.420. *Iſrael.* 2. *c* Cognitionẽ futurorum à Deo
d p.683. tribui ſolere. &c, *d* Reuelationes prophe-
ticas eſſe, *Tu transgredieris hodie Iorda-*
e p.2213. *nem*, &c. * 3. *e* Licitum eſſe aggredi ar- 2
dua ex fiducia, quia adſunt auxilia diuina 3
ad exequendũ. *Scies, quod Dominus Deus*
f p.24. *tuus ipse tranſibit ante te*, &c. 4. *f* Deum
g p.25. omnia poſſe. &c, *g* Vltorem eſſe Deum, ac
vindicem male agentium, *Ipſe tranſibit*
ante te, ignis deuorans, atque conſumens,
h p.1732. *qui conterat eos, & deleat*, &c. 5. *h* Cele-
ritatem adhibendã eſſe in exequendis ijs,
quæ ſunt à ratione rectè conſultata, ac de-
finita, *Qui conterat eos, & deleat, atque*
i p.48. *diſperdat ante faciem tuam velociter.*
k p.2125. 6. *i* Deum fidelem eſſe. &c, *k* Standũ eſſe
4 promiſſis, *Sicut locutus eſt tibi.* * 7. *l* Su- l p.2383.
5 perbiæ actum eſſe, Iactate ſe habere quod
6 non habet. &c, *m* Cum quis à ſemetipſo m p.2394.
exiſtimat habere, quod habet. &c, *n* Exiſti- n p.2386.
mare ſe pluris eſſe, quàm ſit. &c, *o* Super- o p.2395.
biendi occaſionẽ accipi ex conſideratione
inordinata propriæ excellentiæ, *Ne dicas*
in corde tuo, &c. *Propter iuſtitiam meam*
introduxit me Dominus, &c. 8. *p* Conſe- p p.1279.
qui pœnas ad peccatũ, quas Deus infligit,
Propter impietates ſuas iſtæ delete ſunt
nationes. 9. *q* Standum eſſe promiſſis. &c, q p.2125.
r Iuramentum licitum eſſe, *Vt compleret* r p.1982.
verbum ſuũ Dominus, quod ſub iuramen-
7 *to pollicitus eſt.* * 10. *s* Præteritorum me- s p.1754.
moriam ad prudentiã requiri, *Memento,*
& non obliuiſcaris quomodo, &c. 11. *t* In- t p.2264.
iuriam inferri Deo, lædique ius diuinum
per peccatum, *Memento quomodo ad ira-*
cundiam prouocaueris Dominum, &c.
12. *u* Peccatum eſſe inobedientiæ, *Semper* u p.2072.

x p.2256. *aduerſū Dominum contendiſti.* 13. x Actū
eſſe pertinaciæ, *Cum duriſſimæ ceruicis ſis*
populus. Semper aduerſum Dominum
contendiſti. Durum transfertur interdum
ad pertinaciam ſignificandam, & animum
y p.25. indocilem, c. 5913. * 14. y Eſſe Deum vl- 8
z p.250. torem male agentium. &, z. Iram eſſe ap- 9
petitionem reddendi malum, ſeu inferen-
a p.251. di malum ei, qui malum infert. &, a Iram
concitari ex exiſtimatione iniuriæ illatæ,
quæ ſub ratione contemptus apprehendi-
tur, *In Horeb prouocaſti eum, ei iratus de-*
b p.2090. *lere te voluit.* 15. b Ingratitudinis actum
eſſe, mala pro bonis retribuere, *Prouocaſti*
Deum, &c. *quando aſcendi in montem vt*
c p.2287. *acciperem tabulas,* &c. 16. c Virtutis actū
d p.2270. eſſe Ieiunium. &, d Licitum eſſe à dele-
ctationibus tactus abſtinere, vt contem-
plationi vaces, & rebus diuinis, *Perſeue-*
raui in monte quadraginta diebus, ac no-
ctibus, panem non comedens, & aquam nō
e p.676. *bibens.* 17. e Ex contemplatione diuinorū,
diminutionem amoris erga ſenſibilia ſole-
te contingere, *Perſeueraui in monte, pa-*
f p.682. *nem non comedens.* 18. f Solere contem-
plationi congruam ſolitariam vitam eſſe,
g p.2287. *Perſeueraui in monte.* 19. g Actum virtu-
tis eſſe Ieiunium, quatenus ad liberius cō-
templandū, vel ad aliquid à Deo impetrā-
dum, vel ad alium bonū finem ordinatur,
Vt acciperem tabulas lapideas, &c. *pa-*
nem non comedens, & aquam non bibens.
h p.1948. 20. h Orationi mentali magis congruum
eſſe locum ſolitarium, *Quando aſcendi in*
i p.1944. *montem,* &c. 21. i Perſeuerantiam in pe-
k p.1943. tendo, k & humilitatem requiri, vt oratio
ſuum ſortiatur effectum, *Perſeueraui in*
monte quadraginta diebus et noctibus pa-
nem non comedens, & aquam non bibens.
Ieiunio humilitas indicatur. Animi enim
l p.1072. elationē frenat abſtinentia. * 22. l Legem 10
diuinā haberi ſacris Scripturis conſigna- 11
m p.1117. tam. &, m Auctorem legis veteris Deum
n p.1119. fuiſſe, n miniſtrum Moyſen. &, o Legem
o p.1123. veterem præcepta moralia continere,
Deditq; mihi Dominus duas tabulas lapi-
deas ſcriptas digito Dei, & continentes
omnia verba, quæ vobis locutus eſt in mōte
de medio ignis, quādo concio populi congre-
p p.1811. *gata eſt,* &c. 23. p Inter Deū, & homines
intercedere veram iuſtitiam, *Dedit mihi*
tabulas fœderis. Vera iuſtitia exiſtit ex
q p.7. pactis. * 24. q Idola, & r Idolorū cultum 12
r p.2007. eſſe contingere, *Fecerunt ſibi conflatile.*
s p.2256. * 25. s Pertinaciæ peccatū eſſe, *Cerno quod* 13
t p.16. *populus iſte duræ ceruicis ſit.* 26. t Deum
u p.1491. omnia cognoſcere, *Cerno,* &c. * 27. u Eſſe 14
amorem inter homines iuſtos, & Deum.
x p.1571. &, x Amicitiæ actum eſſe, cum amici vo-
† p.146. luntate concordare. &, † Eſſe in homine
liberum arbitrium. Hæc tria indicantur
y p.25. illis verbis, *Dimitte me.* 28. y Vltorem
eſſe Deum, & vindicem male agentium,

Dimitte me vt conteram eum, & deleam
15 *nomen eius;* &c. * 29. z Dignos eſſe in- z p.2093.
16 gratos, quibus beneficia ſubtrahantur,
17 *Cumque vidiſſem vos peccaſſe Domino*
Deo veſtro, &c. *proieci tabulas de mani-*
bus meis, confregiq; eas in cōſpectu veſtro.
18 * 30. a Non ſolum pro nobis, ſed pro ce- a p.1932.
teris etiā orādum eſſe & iuſtis, & iniuſtis,
Et procidi ante Dominum, ſicut prius, &c.
31. b Perſeuerantiam in petendo requiri, b p.1944.
Procidi, &c. *quadraginta diebus & no-*
ctibus. 32. c Humilitatem in petente re- c p.1943.
quiri, vt ſuum oratio ſortiatur effectum,
Procidi, &c. *non comedens, & aquam non*
bibens. 33. d Iniuriam inferri Deo, lædiq; d p.1264.
ius diuinum per peccatum, *Propter omnia*
peccata veſtra, quæ geſſiſtis contra Domi-
num, & eum ad iracundiam prouocaſtis.
19 * 34. e Amicitiæ actū eſſe beneuolentiam: e p.1569.
quo actu vult amicus amico bonum. &,
f Charitatis actum eſſe miſericordiā: quo f p.1603.
actu de malo, ac miſeria triſtamur proxi-
morum, cum affectu ſubueniēdi. &, g Be- g p.1605.
neficentiam, ac h exhibitionem beneficio- h p.1606.
rum in alios. &, i Pro alijs orare. &, k Ti- i p.1615.
moris actum eſſe, quo horret appetitus k p.238.
periculū imminens mali. &, l Eſſe Deum l p.25.
vltorem male agentium, *Timui indigna-*
tionem & iram illius, qua aduerſum vos
concitatus, delere vos voluit. 35. m Eſſe m p.55.
Deum exorabilem, *Exaudiuit me Domi-*
20 *nus etiam hac vice.* * 36. n Eſſe Deum n p.25.
vltorē male agentium, *Aduerſum Aaron*
quoque vehementer iratus, voluit eū con-
terere. 36. o Pro alijs orandum, *Pro illo* o p.1932.
21 *ſimiliter deprecatus ſum.* * 37. p Tenta- p p.914.
tionum, & peccandi occaſiones vitandas 1259.
eſſe, *Peccatum veſtrum, quod feceratis,*
id eſt, vitulum, arripiens, igne cōbuſſi, &c.
Peccatum vocat vitulum, tum quia effe-
ctus peccati, quatenus idoli cauſa fuit pra-
ua Iſraelitarum voluntas; tum quia cauſa
peccati, quatenus vitulus habitus ab Iſ-
raelitis vt Deus, eos ad idololatriæ pecca-
22 tum illexit. * 38. q Iniuriam inferri Deo, q p.1264.
23 lædiq; ius diuinū per peccatum. &, r Iram r p.251.
24 concitari ex exiſtimatione iniuriæ illatæ,
quæ ſub ratione contemptus apprehendi-
tur, *Prouocaſtis Dominum,* &c. *& con-*
tempſiſtis imperium, &c. 39. s Peccatum s p.2072.
eſſe ſpeciale inobedientiæ, quatenus ſupe-
rioris ius lædit per contemptum præcepti.
&, t Superbiæ actum eſſe, contemptum t p.2382.
legum, ac præceptorum, *Contempſiſtis im-*
perium Domini Dei veſtri, &c. *fuiſtis re-*
belles. 40. u Peccatum infidelitatis eſſe, u p.1415.
Non credidiſtis ei, neque vocem eius au-
dire voluiſtis. 41. x Proditionis peccatum x p.2128.
25 eſſe, *Semper fuiſtis rebelles.* * 41. y Oran- y p.1932.
dum eſſe pro alijs, *Deprecabar ne deleret*
vos. 42. z Humilitatem in petēre requiri, z p.1943.
vt ſuū oratio ſortiatur effectum, *Et iacui*
coram Domino, ſuppliciter deprecabar.

43.

a p.1944. 43. a Perſeuerantiam in petendo requiri,
vt oratio efficacitatem habeat, *Iacui coram Domino quadraginta diebus, ac no-*
b p.1603. *ctibus*. 44. b Miſericordiæ actum eſſe, pro
c p.1605. alijs orare. & c beneficentiæ, & d beneuo-
1606,1615. lentiæ. * 45. e Congruum orationi ratio- 26
d p.1569. nem impetrãdi aſſociare, Dei bonitatem, 27
e p.1949. & ſanctitatem, *Ne disperdas populum*
f p.252, *tuum, & hereditatem tuam*, &c. 46. f Re-
2367. motione imaginationis obiecti læſiui iram
remoueri. &, Ad frenãdam iram artes va-
rias eſſe, *Recordare ſeruorum tuorum*, &c.
Ne aspicias duritiam populi huius, &c.
28 * 47. g Neceſſariam eſſe prudentiæ cau- g p.1761.
tionem contra ea, quæ obſtare bonis con-
ſilijs poſſunt, *Ne forte dicant habitatores*
29 *terra*, &c. * 48. h Congruum orationi gra- h p.1950.
tiarum actiones aſſociare. quia de acceptis
beneficijs gratias agentes, meremur acci-
pere potiora, *Quos eduxiſti in fortitudine*
tua magna, &c. 49. i Eſſe in Deo poten- i p.14.
tiam, *In fortitudine tua magna*.

CAPVT DECIMVM.

SVMMA.

Commemorat Moyses tabulas legis secundò ſibi à Deo traditas, & arcam ad eas ſeruandas, & obitum Aaron Sacerdotis, & ſeparationem tribus Leui ad ſeruitium Tabernaculi, & ſuas ad Deum fuſas preces pro populo. Hortatur populum ad colendum, & amandũ Deum, propoſita Dei perfectione, ac beneficiis.

1 IN tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas
lapideas, ſicut priores fuerunt, & aſcende ad me in montem:
facieſque arcam ligneam, 2 & ſcribam in tabulis verba quæ
fuerunt in his quas antè confregiſti, poneſque eas in arca.
3 Feci igitur arcam de lignis ſettim. Cumque dolaſſem duas
tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in montem, habens
eas in manibus. 4 Scripſitq; in tabulis, iuxta id, quod priùs
ſcripſerat, verba decem, quæ locutus eſt Dominus ad vos in mõte de medio ignis,
quando populus congregatus eſt: & dedit eas mihi. 5 Reuerſuſq; de monte, de-
ſcendi, & poſui tabulas in arcam, quã feceram, quæ huc uſque ibi ſunt, ſicut mihi
præcepit Dominus. 6 Filij autẽ Iſrael mouerunt caſtra ex Beroth filiorum Iacan
in Moſera, vbi Aaron mortuus ac ſepultus eſt, pro quo ſacerdotio functus eſt
Eleazar filius eius. 7 Inde venerũt in Gadgad: de quo loco profecti, caſtrametati
ſunt in Ietebatha, in Terra aquarum atque torrentium. 8 Eo tempore ſeparauit
tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio,
ac benediceret in nomine illius vſque in præſentem diem. 9 Quam ob rem non
habuit Leui partem, neque poſſeſſionem cum fratribus ſuis: quia ipſe Dominus
poſſeſſio eius eſt, ſicut promiſit ei Dominus Deus tuus. 10 Ego autẽ ſteti in mon-
te, ſicut priùs, quadraginta diebus ac noctibus: exandiuitq; me Dominus etiã hac
vice, & te perdere noluit. 11 Dixitq; mihi: Vade, & præcede populum, vt ingre-
diatur, & poſſideat Terram, quam iuraui patribus eorum vt traderem eis. 12 Et
nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum
tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias Domino Deo tuo in toto
corde tuo, & in tota anima tua: 13 cuſtodiaſq; mandata Domini, & ceremonias
eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt bene ſit tibi? 14 En Domini Dei tui cælum
eſt, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea ſunt: 15 & tamen patribus tuis con-
glutinatus eſt Dominus, & amauit eos, elegitq; ſemen eorum poſt eos, id eſt vos,
de cunctis Gentibus, ſicut hodie comprobatur. 16 Circumcidite igitur præpu-
tium cordis veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis ampliùs: 17 quia Dominus
Deus veſter, ipſe eſt Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus &
potens, & terribilis, qui perſonam non accipit, nec munera. 18 Facit iudicium
pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitũ. 19 & vos ergo
amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra Ægypti. 20 Dominũ Deum
tuum timebis, & ei ſoli ſeruies: ipſi adhærebis, iurabiſq; in nomine illius. 21 Ipſe
eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt
oculi tui. 22 In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Ægyptum: &
ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra cæli.

i p.1222. etiam cogitationis. &, *i* Peccatum eſſe
k p.1182. in voluntate ſicut in ſubiecto. &, *k* Deſi-
derium aliquod malũ eſſe, *Non concupi-*
ſces vxorem proximi tui: nõ domum, &c.
Prohibetur voluntas adulterij, & furti; ac
proinde voluntas omnium peccatorum,
l p.1117. quatenus par ratio eſt. * 36. *l* Legis ve- 22
teris auctorem fuiſse Deum, *Hæc verba*
locutus eſt Dominus, &c. Præcepta Deca-
logi promulgauit Deus immediatè; cete-
ra præcepta per Moyſen. id innuitur illis
m p.238. verbis, *Nihil addens amplius.* * 37. *m* Ti- 23
morem eſſe paſſionem, qua hortet appe- 24
n p.1179. titus periculum imminens mali. &, *n* Ti- 25
o p.2200. morem aliquem bonum eſſe. &, *o* Licere 26
timendo fugere id, quod eſt ſecundum 27
rectam rationem fugiendum, *Vos autem* 28
poſtquam audiſtis vocem de medio tene-
brarum, &c. *Cur ergo moriemur*, &c.
p p.246. *Bene omnia ſunt locuti.* 38. *p* Cauſari ti-
morem ex exiſtimatione defectus virtu-
tis ad facilè repellendum imminens malũ,
Quid eſt omnis caro, vt audiat, &c. *et poſſit*
q p.1761. *viuere?* 39. *q* Partem eſſe prudentiæ Cau-
s p.2066. tionẽ, *Tu magis accede*, &c. 40. *r* Præce-
ptis diuinis eſse parendum, *Faciemus ea.*
s p.164. 41. *s* Actum eſse cõſenſus, *Audiui vocem*
verborum, &c. *Bene omnia ſunt locuti.*
t p.37, 38, * 42. *t* Eſſe Deum colendũ, ac timendum, 29
2177. *Quis det eos talem habere mentem, vt ti-*
meant me, &c. Timere, ſignificat etiam
u p.2066. colere. 43. *u* Diuinis præceptis parendum
eſſe, *Quis det*, &c. *vt cuſtodiant vniuerſa*
mãdata mea in omni tempore. 44. *x* Ope- x p.1295.
ra bona meriti rationẽ habere. &, *y* Obe- y p.2065.
dientiæ præmia præclara eſſe, *Cuſtodiant*
vniuerſa mandata mea in omni tempore,
vt bene ſit eis, & filiis eorũ in ſempiternũ.
31 * 45. *z* Legis veteris auctorem fuiſse z p.1117,
32 Deum, miniſtrum Moyſen. &, *a* Eſſe in 1119.
33 lege veteri præcepta tum moralia, tum a p.1123,
ceremonialia, tum iudicialia, *Loquar tibi* 1124, 1126.
omnia mãdata mea, & ceremonias, atque
iudicia, quæ docebis eos, &c. 46. † Incum- † p.1043.
bendum eſse in bonorum operum actio-
nem. Nõ eſt enim impoſſibilis, *Vt faciant*
ea, &c. *Cuſtodite igitur, & facite*, &c.
47. *b* Virtutes morales in medio conſiſte- b p.280.
re, id eſt, inter exceſſum, & defectum à re-
gula rationis, *Non declinabitis neque ad*
dexterã, neque ad ſiniſtram: ſed per viam,
quam præcepit Dominus Deus veſter am-
bulabitis. 48. *c* Opera bona meriti ratio- c p.1295.
nem habere. &, *d* Poſſe hominem aliquid d p.1299.
à Deo mereri. &, *e* Poſse bona temporalia e p.1307.
ſub meritum cadere, *Vt viuatis, & bene ſit*
vobis, & protelentur dies in terra poſſeſ-
ſionis veſtræ. 49. *f* Congruum fuiſſe ve- f p.1122.
teri legi temporalia præmia proponere, vt
per temporalia, quę erant in affectu homi-
num imperfectorum, manuduceret homi-
nes ad Deum, *Vt viuatis, & bene ſit vo-*
bis, &c.

CAPVT SEXTVM.

SVMMA.

Obſeruationem diuinorum mandatorum Moyſes inculcat; ac Dei dilectionem, & cultum. Spondet præmia. Vrget & beneficiorum, & præceptorum diuinorum memoriam. Præcipit vt & ipſi ſuis filiis diuina beneficia, & mandata, & promiſſiones commemorent.

1 HÆc ſunt præcepta, & cæremoniæ, atque iudicia, quæ manda-
uit Dominus Deus veſter vt docerem vos, & faciatis ea in
Terra, ad quam tranſgredimini poſſidendam: 2 vt timeas
Dominum Deum tuum, & cuſtodias omnia mandata & prę-
cepta eius, quæ ego præcipio tibi, & filijs, ac nepotibus tuis,
cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui. 3 Audi
Iſrael, & obſerua vt facias quæ præcepit tibi Dominus, &
bene ſit tibi, & multipliceris ampliùs, ſicut pollicitus eſt Dominus Deus patrum
tuorum tibi terram lacte & melle manantem. 4 Audi Iſrael, Dominus Deus no-
ſter, Dominus vnus eſt. 5 Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex
tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. 6 Eruntq; verba hæc, quæ ego præci-
pio tibi hodie, in corde tuo: 7 & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis ſe-
dens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. 8 Et liga-
bis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntq; & mouebũtur inter oculos tuos, 9 ſcri-
beſque ea in limine & oſtijs domus tuæ. 10 Cumque introduxerit te Dominus
Deus tuus in Terram, pro qua iurauit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob: &
dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas non ædificaſti, domos plenas cun-
ctarũ opum, quas non extruxiſti, ciſternas, quas non fodiſti, vineta & oliueta, quæ
non plantaſti, 12 & comederis, & ſaturatus fueris: 13 caue diligenter ne obliui-

ſeauris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo ſeruitutis. Dominum Deum tuum timebis,& illi ſoli ſeruies,ac per nomen illius iurabis. 14 Non ibitis poſt deos alienos cunctarum Gentium,quæ in circuitu veſtro ſunt: 15 quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui:ne quando iraſcatur furor Domini Dei tui contra te,& auferat te de ſuperficie terræ. 16 Non tentabis Dominum Deum tuum,ſicut tentaſti in loco tentationis. 17 Cuſtodi præcepta Domini Dei tui,ac teſtimonia & ceremonias,quas præcepit tibi: 18 & fac quod placitum eſt & bonum in conſpectu Domini,vt bene ſit tibi, & ingreſſus poſſideas terram optimam,de qua iurauit Dominus patribus tuis, 19 vt deleret omnes inimicos tuos coram te,ſicut locutus eſt. 20 Cumq; interrogauerit te filius tuus cras, dicens: Quid ſibi volunt teſtimonia hæc, & ceremoniæ,atque iudicia, quæ præcepit Dominus Deus noſter nobis? 21 dices ei: Serui eramus Pharaoni in Aegypto,& eduxit nos Dominus de Aegypto in manu forti: 22 fecitque ſigna atque prodigia magna & peſſima in Aegypto contra Pharaonem, & omnem domum illius in conſpectu noſtro, 23 & eduxit nos inde,vt introductis daret Terram, ſuper qua iurauit patribus noſtris. 24 Præcepitque nobis Dominus, vt faciamus omnia legitima hęc, & timeamus Dominum Deum noſtrum, vt bene ſit nobis cunctis diebus vitæ noſtræ,ſicut eſt hodie. 25 Eritque noſtri miſericors,ſi cuſtodierimus,& fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo noſtro, ſicut mandauit nobis.

Interpretatio dogmatica.

HVius capitis dogmata, quibus
caput interpretamur, ea ſũt.
* 1. *a* Legis veteris aucto- 1
a p.1117, 1119. rem fuiſſe Deum, miniſtrum
Moyſen, *Mandauit Dominus Deus noſter*
b p.5123, *vt docerem vos.* 2. *b* In lege veteri tum
1124,1126. moralia,tum ceremonialia,tum iudicialia
c p.37,38, præcepta contineri. * 3. *c* Eſſe Deum ti- 2
1177,2066. mendum, & colendum,eiuſque præceptis
patendum, *Vt timeas Dominum*, &c.
d p.1043. * 4. *d* Incumbendum eſſe in bonorũ ope- 3
e p.1295. rum actionem. &, *e* Bona opera meriti ra-
f p.1299. tionem habere *f* apud Deum. &, *g* Præ-
g p.2065. clara eſſe obedientiæ præmia, *Vt cuſtodias*
mandata,& præcepta eius, &c. *vt facias,*
quæ præcepit tibi Dominus ,& bene ſit ti-
h p.1122. *bi*, &c. 5. *h* Congruum fuiſſe veteri legi
temporalia præmia proponere, *Vt multi-*
i p.2124. *pliceris amplius*,&c. 6. *i* Licitum eſſe li-
cita promittere, *Sicut pollicitus eſt Domi-*
k p.738. *nus Deus tuus.* * 7. *k* Eſſe ab auditoribus 4
attentionem captandam, *Audi Iſrael.*
l p.6. 8. *l* Deum vnũ eſſe, *Dominus Deus noſter,*
m p.1554, *Dominus vnus eſt.* * 9. *m* Deum eſſe to- 5
1555. taliter diligendum. tum quia totum quod
ad Deum pertinet, homo diligere debet.
tum quia Deum ex toto poſſe diligere debemus,& ad eius amorem ordinate quidquid habemus, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima*
n p.1493. *tua, & ex tota fortitudine tua.* 10. *n* Eſſe
amorem iuſtorum in Deum, *Diliges Do-*
o p.1504. *minum Deum tuum.* 11. *o* Perfectam charitatem eſſe, cum ab hominis affectu excluditur omne id, quod eſt charitati contrarium, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Mens,Cor,Anima,ſolẽt idem ſignificare,& eſſe ſynonima. Ita hoc in loco per cor,& animam ſignificatur voluntas; per fortitudinem ceteræ hominis potentiæ. vid.c.1168,1441. Vel Cor, voluntatem, mentemque ſignificat, c.1440. 1441. Anima,potentias ſenſitiuas, c.1164, 1165. Fortitudo,ceteras hominis potẽtias. Ita Nyſſenus apud S.Thom.2.2.q.44.a.5. Vel Cor,pro cogitatione accipitur, Anima pro affectu, Fortitudo pro vehementer, vt indicat hebr. *Meod.* Tota cogitatione, & affectu, quantum poſſumus amare Deum
6 debemus. * 12. *p* Ad cognitionem verita- p p.670
7 tis meditationẽ eſſe neceſſariam. &, *q* Vi- q p.667
tam actiuam,ſiue bona opera per contemplationẽ dirigi,ac ordinari, *Eruntq; verba*
hæc,quæ ego præcipio tibi,&c. 13. *r* Inſtruẽ- r p.2048.
dos eſſe à parentibus filios quantum ſalu-
tis neceſſitas exigit. &, *s* Lumen verbi non s p.722.
eſſe occultandum, *Narrabis ea filiis tuis.*
8 * 14. *t* Signis adhibitis executionis me- t def.4111.
9 moria excitanda, *Et ligabis ea quaſi ſignũ*
10 *in manu tua*,&c. * 15. *u* Licitum eſſe,li- u p.2124.
cita promittere, & *x* Iuramento confir- x p.1982.
mare. *Pro qua* (Deus) *iurauit patribus tuis.*
11 * 16. *y* Ingratitudinem eſſe Beneficium y p.2089.
12 nõ recognoſcere, vt contingit per obliuio-
13 nem culpabilem. &, *z* Mala pro bonis re- z p.2090.
tribuere, *Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram*, &c. *caue diligenter ne obliuiſcaris Domini, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis.* 17. *a* Eſſe a p.54.
in Deo beneficentiam, *Cum introduxerit*
13 *te Dominus*,&c. * 18. *b* Deum eſſe colen- b p.37,38.
14 dum, ac timendum. &, *c* Licitum eſſe c p.1469.
15 timorem, quo quis abſtinet à peccato, ne
æternę pœnę malum incurrat: modò abſit
omnino voluntas peccandi. &, *d* Excitan- d p.1470.
dum eſſe timorẽ filialem: quo quis timet

offenſam Dei, *Dominum Deum tuum ti-*
mebis, & illi ſoli ſeruies. Ne quando ira-
e p.1982. *ſcatur furor Domini*,&c. 19. *e* Licitũ eſſe
iuramentum, *Per nomen illius iurabis.*
f p.2007. 20. *f* Idololatriam illicitã eſſe, *Non ibitis*
g p.25. *poſt deos alienos*, &c. 21. *g* Vltorem eſſe
Deum, ac vindicẽ male agentiũ, *Quoniam*
Deus æmulator Dominus Deus tuus, &c.
h p.1293. *Ne quãdo iraſcatur*,&c. 22. *h* Congruum
eſſe à male agendo pœnarum commina-
tione deterrere, *Ne quãdo iraſcatur furor*
Domini Dei tui contra te, & auferat te de
i p.2025. *ſuperficie terræ.* * 23. *i* Illicitum eſſe, & 16
S.Thom.1.p. irreuerentiam, ſiue expreſsè, ſiue interpre-
q.114.a.2. tatiuè, dicto, vel facto vllo tentare Deum,
& 2.2.q.97. *Non tentabis Dominum Deum tuum, ſi-*
cut tentaſti in loco tentationis. Diuinę ex-
cellentiæ debetur ea reuerentia, vt nihil à
nobis fiat, per quod de eius perfectione
nos dubitare, ac de ea velle experimẽtum
k p.2066. ſumere ſignificemus. * 24. *k* Omnibus 17
Dei pręceptis eſſe parendum, *Cuſtodi præ-* 18
l p.2062. *cepta Domini Dei tui*,&c. 25. *l* Obedien-
tiæ obiectum eſſe pręceptum, *Cuſtodi*,&c.
m p.1572. *quæ præcepit tibi.* 25. *m* Charitatis actum
eſſe, ſuam cum diuina voluntatem confor-
n p.1596. mare. &, *n* Obſeruationem præceptorum
propter Deum. &, Bonorum operũ exerci-
tiũ, vt placeas Deo, *Cuſtodi præcepta*,&c.
& fac quod placitum eſt, et bonum in con-
o p.1295. *ſpectu Domini.* * 26. *o* Bona opera meriti 18
p p.1299. rationem habere. &, *p* Poſſe hominẽ ali- 19
q p.1307. quid mereri apud Deum. &, *q* Bona tem-
r p.1122. poralia poſſe ſub meritũ cadere. &, *r* Con-
gruum fuiſſe Iſraelitis bona tẽporalia pro-
mitti, *Vt bene ſit tibi*,&c. *vt deleret*, &c.
27. *s* Licitum eſſe licitè promittere, ac s p.2124.
t iurare, *De qua iurauit Dominus*,&c. *ſicut* t p.1982.
20 *locutus eſt.* * 28. *u* Deſiderium addiſcendi u p.2401.
licita licitũ eſſe, ac excitandum. &, *x* Pre- x p.2402.
cipuum hominis ſtudium eſſe debere cir-
ca cognitionem diuinorum, *Cum interro-*
21 *gauerit te filius tuus cras*,&c. * 29. *y* De- y p.2083.
22 bitas eſſe Deo gratiarum actiones pro be-
23 neficijs ab ipſo receptis. vnus gratitudinis
actus eſt Beneficiorũ memoria, *Dices ei:*
Serui eramus Pharaonis in Aegypto, &c.
30. *z* Eſſe in Deo beneficentiam, *Eduxit* z p.54.
nos Dominus de Aegypto, &c. 31. *a* Eſſe a p.14.
in Deo potentiam, *In manu forti.* Manus,
ſymbolum potentiæ, c.6590. 32. *b* Eſſe b p.25.
Deum vltorẽ male agentium. &, *c* Solere c p.310.
à Deo miracula fieri. &, *d* Peculiarem Dei d p.380,
erga pios prouidentiã eſſe, *Eduxit nos Do-* 899.
minus de Aegypto in manu forti: fecitque
24 *ſigna*,&c. * 33. *e* Dei pręceptis parẽdum e p.2066.
eſſe. &, *f* Eſſe Deum timendum, & colen- f p.37.38.
dum, *Præcepit nobis Dominus vt facia-* 1469.1470.
mus omnia legitima hæc, et timeamus Do-
25 *minum Deum noſtrum.* * 34. *g* Bona ope- g p.1295.
ra meriti rationẽ habere, &c. vt ſup. v.19. 1299.1307.
Et bene ſit nobis, &c. *ſi cuſtodierimus, &*
fecerimus, &c. 35. *h* Eſſe in Deo miſeri- h p.56.
cordiã, *Eritq; noſtri miſericors.* 36. *i* Pre- i p.2065.
clara obedientiæ præmia eſſe, *Vt bene ſit*
nobis, &c. *ſi cuſtodierimus, & fecerimus*,
&c.

CAPVT SEPTIMVM.

SVMMA.

Iubet Moyſes cauere Iſraelitas in Terra promiſſionis ab impedimentis diuini cultus. Proinde præcipit incolas omnes interfici, coniugia cum ipſis non iniri, idola euerti. Commemorat beneficia à Deo exhibita & præmia exhibenda, ſi Dei præceptis obtemperauerint. Spondet diuinum auxilium ſemper affuturum ad delendas è terra gentes idolatras. Probibet quidquam apud ſe ex argenteis, aureiſque idolis retinere.

1 CVm introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, quam
poſſeſſurus ingrederis, & deleuerit Gentes multas coram te,
Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, &
Pherezæum, & Heuæum, & Iebuſæum, ſeptem Gentes multo
maioris numeri quàm tu es, & robuſtiores te: 2 tradideritq;
eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas vſque ad interne-
cionem. Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum,
3 neque ſociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam
illius accipies filio tuo: 4 quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & vt magis
ſeruiat dijs alienis. iraſceturque furor Domini, & delebit te citò. 5 Quin potiùs
hæc facietis eis: Aras eorum ſubuertite, & confringite ſtatuas, lucoſq; ſuccidite,
& ſculptilia comburite. 6 Quia populus ſanctus es Domino Deo tuo. Te elegit
Dominus Deus tuus, vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui ſunt ſuper
terram. 7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus eſt Domi-
nus, & elegit vos, cùm omnibus ſitis populis pauciores: 8 ſed quia dilexit vos
Dominus,

Dominus,& cuſtodiuit iuramentum,quod iurauit patribus veſtris : eduxitq; vos
in manu forti, & redemit de domo ſeruitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.
9 Et ſcies,quia Dominus Deus tuus, ipſe eſt Deus fortis & fidelis, cuſtodiens pa-
ctum & miſericordiã diligentibus ſe, & his qui cuſtodiunt præcepta eius, in mille
generationes: 10 & reddens odientibus ſe ſtatim,ita vt diſperdat eos,& vltrà nõ
differat,protinus eis reſtituens quod merentur. 11 Cuſtodi ergo præcepta & ce-
remonias atque iudicia,quæ ego mando tibi hodie vt facias. 12 Si poſtquam au-
dieris hæc iudicia, cuſtodieris ea & feceris, cuſtodiet & Dominus Deus tuus pa-
ctum tibi,& miſericordiam quam iurauit patribus tuis: 13 & diliget te ac multi-
plicabit,benedicetq; fructui ventris tui,& fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque
vindemiæ, oleo,& armentis, gregibus ouium tuarum ſuper Terram, pro qua iu-
rauit patribus tuis vt daret eam tibi. 14 Benedictus eris inter omnes populos.
Nõ erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis.
15 Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Ægypti peſſimas,
quas noniſti,non inferet tibi,ſed cunctis hoſtibus tuis. 16 Deuorabis omnes po-
pulos,quos Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.Non parcet eis oculus tuus,nec
ſeruies dijs eorum, ne ſint in ruinam tui. 17 Si dixeris in corde tuo: Plures ſunt
gentes iſtæ quàm ego,quo modo potero delere eas? 18 noli metuere,ſed recor-
dare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptijs, 19 plagas
maximas,quas viderunt oculi tui,& ſigna atque portenta,manumque robuſtam,
& extentum brachium, vt educeret te Dominus Deus tuus. ſic faciet cunctis po-
pulis, quos metuis. 20 Inſuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos,
donec deleat omnes atque diſperdat qui te fugerint,& latere potuerint. 21 Non
timebis eos,quia Dominus Deus tuus in medio tui eſt,Deus magnus & terribilis:
22 ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atque per partes. Non
poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te beſtiæ terræ. 21 Da-
bitque eos Dominus Deus tuus in conſpectu tuo : & interficiet illos donec peni-
tus deleantur. 24 Tradetque reges eorum in manus tuas, & diſperdes nomina
eorum ſub cælo : nullus poterit reſiſtere tibi, donec conteras eos. 25 Sculptilia
eorum igne combures:nõ concupiſces argentum & aurum,de quibus facta ſunt,
neque aſſumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio eſt
Domini Dei tui. 26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam,ne fias ana-
thema, ſicut & illud eſt. Quaſi ſpurcitiam deteſtaberis, & velut inquinamentum
ac ſordes abominationi habebis,quia anathema eſt.

Interpretatio litteralis.

THeologica litteræ interpreta-
a p.1676. tio ea eſt. * 1. *a* Iuſtum bellum 1
b p.1843. non eſſe illicitum. &, *b* Pecca- 2
torem occidere peccatum non
eſſe: ſi legitimè fiat,ob bonum commune.
Cumque introduxerit,&c.*percuties eas vſ-*
c p.913. *que ad internecionem.* * 2. *c* Malorum ho- 3
minum ſocietatem, & conuictum, quan- 4
tum ad periculum,& conſortium peccan- 5
d p.914. di,fugiẽdum. &, *d* Tentationum occaſio-
nes vitãdas,*Non inibis cum eis fœdus,*&c.
e p.834. *Aras eorum ſubuertite,* &c. 3. *e* Eſſe con-
et deſ.4730. gruenter in Matrimonio impedimẽta,quę
4753. contractum eius nullum reddunt, *Neque*
f p.25. *ſociabis cum eis coniugia,* &c. 4. *f* Eſſe
g p.1264. Deum vltorem male agentium. &, *g* Iniu-
riam inferri Deo,lædique ius diuinum per
h p.1279. peccatum. &, *h* Conſequi pœnas ad pec-
catum,quas Deus infligit. &, Congruum
eſſe à male agendo pœnatum commina-
tione deterrere, *Iraſceturque furor Do-*
i p.2007. *mini, & delebit te cito.* 5. *i* Idololatriam
eſſe illicitã, *Vt magis ſeruiat diis alienis,*
6 *iraſceturque furor Domini.* * 6. *k* Diui- k p.1916.
7 num cultum actum eſſe religionis, ac ſan-
8 ctitatis virtutis præſtãtiſſimæ, *Quia popu-
lus ſanctus* (dicatus) *es Domino Deo tuo.*
7. *l* Fidem eſſe donum Dei. &, *m* Electio- l p.1351.
nem ad vitam æternam eſſe à Deo. &, m p.349.
n Eſſe à Deo vocationem à ſtatu peccati n p.394.
ad ſtatũ gratiæ. & *o* ad perfectionem, *Te* o p.395.
*elegit Dominus Deus tuus,vt ſis ei populus
peculiaris de cunctis populis, qui ſunt ſu-
per terram,*&c. 8. *p* Gratiam diuinam p p.362.
gratis dari, *Non quia cunctas gentes,*&c.
ſed quia dilexit vos,&c. 9. *q* Eſſe amorem q p.1492.
Dei erga homines, *Quia dilexit vos,* &c.
10. *r* Standum eſſe promiſſis. *Cuſtodiuit* r p.2125.
iuramentum,quod iurauit. 11. *s* Iuramen- s p.1982.
tum licitũ eſſe, *Iuramentum quod iurauit.*
12. *t* Debitum eſſe iuramenta ſeruãdi, per t p.1987.
quę licitũ aliquid promiſſum eſt. &, † Eſſe † p.43.
Deum fidelem, *Cuſtodiuit iuramentum,
quod iurauit.* 13. *u* Eſſe in Deo beneficen- u p.54.

x p.14. tiam, *Eduxitq; vos*,&c. 14.x Eſſe in Deo
potentiam, *In manu forti*. Manus, ſym-
y p.1342. bolum potentię,c.6590. * 15.y Eſſe fidem 9
z p.1318. neceſſariam ad ſalutem. &,z Principale
quod per fidem Chriſtianā credimus, eſſe
Deum, *Et ſcies,quia Dominus Deus tuus,*
a p.6. *ipſe eſt Deus fortis*,&c. 16.a Deum vnum
eſſe, *Et ſcies,quia Dominus Deus tuus,ipſe*
b p.14. *eſt Deus*. 17.b Deum omnia poſſe, *Ipſe eſt*
c p.48. *fortis*. 18.c Eſſe Deum fidelem, *Et fide-*
d p.2125. *lis*,&c. &,d Standum eſſe promiſſis, *Cu-*
e p.56. *ſtodiens pactum*. 19.e Eſſe in Deo mi-
ſericordiam, *Cuſtodiens miſericordiam*.
f p.1493. 20.f Eſſe amorem iuſtorum in Deum. &,
g p.380, g Peculiarem Dei erga pios prouidentiam
899. eſſe. &,h Obedientiæ præmia præclara
h p.2065. eſſe, *Cuſtodiens pactum, & miſericordiā*
diligentibus ſe, & his,qui cuſtodiūt præce-
i p.1295, *pta eius in mille generationes*. 21.i Ope-
1299. ra bona meriti rationē habere apud Deū,
k p.1264. *His qui cuſtodiūt præcepta eius*. * 22.k In- 10
iuriam inferri Deo,lędique ius diuinū per 11
peccatū, *Odientibus ſe. Cuſtodi ergo*,&c.
l p.25. 23.l Deum vindicem eſſe,ac vltorem ma-
m p.1279. le agentium. &,m Conſequi pœnas ad
peccata,quas Deus infligit, *Reddēs odien-*
n p.1288. *tibus ſe ſtatim*, &c. 24.n Ceſſante actu
peccati, remanere adhuc debitum pœnæ.
o p.1797. &,o Debitum eſſe pœnale pœnæ reatum.
p p.1798. &,p Debiti pœnalis cauſam eſſe delictū
q p.1799. &,q Ius delicto læſum,pœna compenſari,
Protinus eis reſtituens, quod merentur.
r p.2066. 25.r Eſſe Dei præceptis parendum, *Cuſto-*
s p.1123, *di ergo præcepta*, &c. 26.s Fuiſſe in lege
1124,1126. veteri præcepta tum moralia, tum cere-
monialia,tum iudicialia, *Cuſtodi ergo præ-*
cepta & ceremonias atque iudicia, quæ ego
t p.1119. *mando tibi hodie vt facias*. 27.t Legis ve-
teris miniſtrum Moyſen fuiſſe. *Ego man-*
u p.1295. *do tibi hodie vt facias*. * 28.u Bona ope- 12
x p.1299. ra meriti rationem habere. &,x Poſt ho- 13
y p.1307. minem aliquid à Deo mereri. &,y Poſſe 14
bona temporalia ſub meritum cadere. 15
z p.2065. &,z Obedientiæ præmia eſſe præclara.
a p.1122. &,a Congruum fuiſſe veteri legi tempo-
ralia præmia proponere, *Si poſtquam au-*
dieris hæc iudicia, cuſtodieris ea, &c.
b p.1492. 29.b Eſſe Dei amorem erga homines, *Di-*
c p.54. *liget te*. 30.c Eſſe in Deo beneficentiam,
Multiplicabit, benedicetque fructui, &c.
d p.2156, 31.d Licere bonis huius mundi vti ad fi-
2216. nem honeſtum. &,e Contingere beatitu-
e p.928. dinem aliquam in hac vita.&,f Interdum
f p.944. bonos in hac vita proſperè agere, in præ-
mium bonæ actionis, *Si cuſtodieris ea, &*
feceris,&c. *Benedictus eris inter omnes po-*
g p.1676. *pulos*,&c. * 32.g Iuſtum bellum eſſe con- 16
h p.1843. tingere. &,h Peccatorem occidere, pecca-
tum non eſſe, ſi legitimè fiat, ob bonum
i p.913, commune. &,i Malorum hominum com-
914. mercium eſſe vitādum, ac occaſiones ten-
tationum, *Deuorabis omnes populos*, &c.
k p.22. 33.k Omnium Dominum eſſe Deum,

Quos Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.
34.l Idololatriam illicitā eſſe, *Nec ſerues* l p.2007.
diis eorum. 35.m Congruum eſſe à male m p.1293.
agēdo, pœnarū comminatione deterrere,
17 *Ne ſint in ruinam tui*. * 36.n Pręteritorū n p.1754.
18 memoriam ad prudentiā requiri, *Recor-*
19 *dare,quæ fecerit Dominus Deus tuus*, &c.
20 37.o Timorem eſſe, quo horret appetitus o p.238.
21 periculum imminens mali. &,p Cauſari p p.246.
22 timorem ex exiſtimatione defectus vir-
23 tutis ad facilè repellendū imminens ma-
24 lum, *Si dixeris in corde tuo, plures ſunt*
gentes,&c. 38.q Frænari timorē propoſi- q p.1472.
tione facultatis, & auxiliorū ad pericula
vitanda. &,r Audaciæ cauſam eſſe ſpem. r p.248.
&,s Licitū eſſe aggredi ardua ex fiducia, s p.2213.
quia adſunt auxilia diuina ad exequendū,
Noli metuere, &c. *Non timebis eos, quia*
Dominus Deus tuus in medio tui eſt, &c.
vſque ad v.25. 39.t Eſſe in Deo potentiā, t p.14.
Manum robuſtam, & extentū brachium.
Potentiæ ſymbola Manus, & Brachium,
c.6590,5500. 40.u Sæpè Deum miracula u p.310.
operarij, *Viderunt oculi tui ſigna, atque*
portenta,&c. Vnum è ſignis ſunt Crabro-
nes,hebr. צרעה *Tsirhhhah*,alij veſpam ver-
tunt, alij apem; alij muſcam putant eſſe,
emittentem venenum, quæ oculos percu-
tiebat,c.4530. 41.y Vires à Deo Eccleſię y p.902.
tribui ad ſe tuēdum,ad ſuos hoſtes debel-
landum, *Non timebis eos, quia Dominus*
Deus tuus in medio tui eſt. 42.z Eſſe Deū z p.4.
ens omnem perfectionem habēs, ſiue infi-
nitum, *Deus magnus*. Sæpè magnitudo
perfectionem ſignificat,c.6568. 43.a Eſſe a p.38.
Deum timendum, *Deus terribilis*. hebr.
נורא *Nora*. 44.c Admirabilem eſſe in diui- c p.305.
na prouidentia cū efficacitate ſuauitatem
coniunctā, *Conſumet nationes has in con-*
ſpectu tuo paulatim, atque per partes, &c.
45.d Eſſe in Deo prouidentiā. &,e Deum d p.23.304.
eſſe auctorem mali, quod eſt pœnæ, *Ipſe* e p.302.
2 *conſumet nationes has*,&c. * 46.f Ten- f p.914.
26 tationū occaſiones vitandas eſſe, *Sculpti-*
lia eorum igne combures,&c. 47.g Idolū g p.7.
eſſe, falſoque haberi deum quidquid vt
Deus colitur, præter vnū Deum, *Sculpti-*
lia eorum igne combures,&c. 48.h Amitti h p.1266.
per peccatum mortale vitam gratiæ; ac
proinde vnionem cum Chriſto, & Eccle-
ſia, *Ne fias anathema, ſicut & illud eſt*.
Anathema idem eſt, quod execrandum,
occiſione, exciſione, ſeparatione dignum,
c.1160. 49.i Seruum fieri hominem per i p.1276.
peccatum. Seruit enim non ſolum diabolo
ſuadenti, & creaturæ crucianti, ſed etiam
bono creato trahenti, *Ne offendas*, hebr.
Iaqash, etiā illaqueare, irretire ſignificat.
50.k Maculam induci per peccatum in k p.1277.
animam,quatenus recedit anima à lumine
rationis, & gratiæ, *Quaſi ſpurcitiam de-*
teſtaberis, & velut inquinamentum, &
ſordes, &c.

CA-

CAPVT OCTAVVM.

SVMMA.

Vrget Moyſes populum ad legis obſeruantiam, quod illum Deus pro ea tot annis probauerit, quod tot beneficia in eum contulerit, quod terram ei abundantiſſimam daturus ſit; quod, ſi diuinæ legis fuerit oblitus, ſit omnino è Terra eijciendus.

1 OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, caue diligen-
ter vt facias: vt poſſitis viuere & multiplicemini, ingreſſique
poſſideatis Terrã, pro qua iurauit Dominus patribus veſtris.
2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Do-
minus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, vt affligeret te, atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo ver-
ſabantur, vtrum cuſtodires mandata illius, an non. 3 Affli-
xit te penuria, & dedit tibi cibũ Manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt oſten-
deret tibi quòd non in ſolo pane viuat homo, ſed in omni verbo quod egreditur
de ore Dei. 4 Veſtimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetuſtate defe-
cit, & pes tuus non eſt ſubtritus, en quadrageſimus annus eſt. 5 Vt recogites in
corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudiuit
te, 6 vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eũ.
7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum
aquarumque & fontium: in cuius campis & montibus erumpũt fluuiorum abyſſi:
8 terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & olіueta
naſcuntur: terram olei ac mellis. 9 Vbi abſque vlla penuria comedes panem tuũ,
& rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum ſunt, & de monti-
bus eius æris metalla fodiuntur: 10 vt cùm comederis, & ſatiatus fueris, benedi-
cas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi. 11 Obſerua, & caue
ne quando obliuiſcaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia &
ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie: 12 ne poſtquam comederis & ſatia-
tus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, 13 habuerisque
armenta boum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam,
14 eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Ter-
ra Ægypti, de domo ſeruitutis: & ductor tuus fuit in ſolitudine magna atque ter-
ribili, in qua erat ſerpens flatu adurẽs, & ſcorpio ac dipſas, & nullæ omnino aquæ:
qui eduxit riuos de petra duriſſima, 16 & cibauit te Manna in ſolitudine, quod
neſcierunt patres tui. Et poſtquam afflixit ac probauit, ad extremum miſertus eſt
tui, 17 ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi
omnia præſtiterunt. 18 Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipſe vires tibi præ-
buerit, vt impleret pactum ſuum, ſuper quo iurauit patribus tuis, ſicut præſens in-
dicat dies. 19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, ſecutus fueris deos alienos, co-
lueriſq; illos & adoraueris: ecce nunc prædico tibi quòd omnino diſpereas. Sicut
Gentes, quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, ſi inobedien-
tes fueritis voci Domini Dei veſtri.

Interpretatio litteralis.

DOgmata litteralis ſenſus ea
ſunt. * 1. a Dei mandatis pa- 1
a p.2066. rendũ eſſe, *Omne mandatum,
quod ego præcipio tibi hodie,*
b p. 1295, *caue diligenter vt facias.* 2. b Bona opera
1299, 1307, meriti rationem habere. & alia dogmata,
2065, 1122. quę ſupra c.7.v.12.n.28. *Vt poſſitis viuere,*
c p.1754. *& multiplicemini,* &c. * 3. c Præteritorũ 2
memoriam ad prudentiam requiri. *Et re-*
d p.900. *cordaberis cuncti itineris,* &c. 4. d Permit-
ti tentationes à Deo ad probationem. *Vt*
affligeret (Deus) *te, atque tentaret, & nota*
fierent, &c. Deus dicitur tentare, non vt
ipſe cognoſcat, ſed vt ij, quos tentat, ſeſe
3 cognoſcant, c.2761. * 5. e Prouidentiæ e p.1759.
actum eſſe, ordinare apta media ad finem,
Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum
Manna, &c. hebr. Eſurire te fecit. Vt ſuã
peculiarem erga Iſraelitas Deus prouidẽ-
tiam oſtenderet, voluit illos cibi penuria
laborare. 6. f Sæpè Deum miracula face- f p.380.
re, id eſt, aliqua operari præter ordinem,
quem

quem indidit rebus, *Dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & patres tui.*
g p.14. 7. g Deum omnia poſſe. &, h Omnia à di-
h p.296. uina voluntate pendere. *Vt oſtenderet tibi, quod non in ſolo pane viuat homo, ſed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.*
Panis, cibum conſuetum ſignificat, c.1971.
Verbum, pro Re quauis ſumi ſolet, c.2421.
Os, voluntatis ſymbolum eſt, can.6882.
Os Dei, voluntatem Dei ſignificat. Viuere
i p.696, poteſt homo, vt Deo libuerit. * 8. i Ad ve- 4
1384. ræ fidei confirmationem miracula fieri, 5
Veſtimentum tuum, quo operiebaris, &c. 6
vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit
k p.30. *filium ſuum homo*, &c. 9. k Eſſe Deum in-
telligibilem à nobis per eius reuelationẽ,
ac fidem, *Vt recogites*, &c. *& timeas eum.*
l p.2066. 10. l Eſſe diuinis præceptis parendum,
Vt cuſtodias mandata Domini Dei tui.
m p.37. 11. m Eſſe Deum colendum, n & timen-
n p.38, dum, *Et timeas eum.* Vterque timor intel-
1469, 1470. ligi poteſt, tum ſeruilis, gehennæ; tum fi-
o p.928. lialis, offenſæ Dei. * 12. o Contingere bea- 7
p p.944. titudinem aliquam in hac vita. &, p Inter- 8
dum bonos in hac vita proſperè agere in 9
q p.2156, præmium bonæ actionis. &, q Licere bo-
2216. nis huius mundi vti ad finem honeſtum,
Dominus Deus tuus introducet te in terrã
r p.54. *bonam*, &c. v.7, 8, 9. 13. r Eſſe in Deo be-
neficentiam, *Dominus Deus tuus introdu-*
s p.1998. *cet te*, &c. * 14. s Eſſe Deum ore laudan- 10
t p.2083. dum ac benedicendum. &, t Debitas eſſe
Deo actiones gratiarum pro beneficijs ab
u p.1950. ipſo receptis. &, u Congruũ orationi gra-
tiarum actiones aſſociare, *Vt eum come-*
deris & ſatiatus fueris, benedicas Domino
x p.2088. *Deo tuo pro terra optima*, &c. * 15. x In- 11
gratitudinẽ eſſe, diſſimulare beneficium; 12
ſeu, Ita te gerere, quaſi beneficium non 13
y p.2089. acceperis. &, y Beneficium non recogno- 14
ſcere, vt contingit per obliuionem culpa- 15
bilem, *Obſerua, & caue ne quando obli-* 16
uiſcaris Domini Dei tui, & negligas mã- 17
z p.2382, *data eius*, &c. vſque ad v.18. 16. z Actum 18
eſſe ſuperbiæ, contemptum legum, ac præ-
ceptorum, *Caue ne negligas præcepta eius atque iudicia*, &c. *Ne poſtquam comederis*, &c. *eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris*
a p.54. *Domini Dei tui*, &c. 17. a Eſſe in
Deo beneficentiam, *Qui eduxit te de terra*
b p.56. *Aegypti, de domo ſeruitutis*, &c. 18. b Eſſe
in Deo miſericordiam, *Ad extremum mi-*
c p.895. *ſertus eſt tui*, &c. 19. c Tribulationibus iu-
ſtos probari, ac perfici, *Poſtquam afflixit, ac probauit, ad extremum miſertus eſt tui.*
d p.302. 20. d Deum eſſe auctorem mali, quod eſt
pœna, *Poſtquã afflixit, ac probauit* (Deus.)
e p.296. 21. e Omnia à diuina voluntate pendere.
f p.298. &, f Bonorum eſſe auctorem Deum, *Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea*, &c. *ſed recorderis, quod ipſe vires tibi præbue-*
g p.902. *rit*, &c. 22. g Vires à Deo Eccleſiæ tribui
ad ſe tuendum, ad ſuos hoſtes debellan-
dum, *Recorderis quod ipſe vires tibi præ-*
buerit, &c. 23. h Standum eſſe promiſſis. h p.2125.
&, i Licitũ eſſe licita promittere, & k Iu- i p.2124.
rare. &, l Debitum eſſe iuramentum ſer- K p.1982.
uandi, per quæ licitum aliquid promiſſum l p.1987.
eſt. *Vt impleret pactum ſuum, ſuper quo iu-*
19 *rauit patribus tuis.* * 24. m Idololatriam m p.2007.
20 non eſſe licitam. &, n Congruum eſſe à n p.1293.
male agendo pœnarum comminatione deterrere, *Sin autem oblitus Domini Dei tui, ſecutus fueris deos alienos, colueriſque illos, & adoraueris: ecce nunc prædico tibi,*
quod omnino diſpereas. 25. o Prophetiam o p.683.
eſſe, *Ecce nunc prædico tibi.* 26. p Conſe- p p.1279.
qui pœnas ad peccatũ, quas Deus infligit, *Prædico tibi, quod omnino diſpereas, ſicut gentes, quas deleuit Dominus*, &c.

Interpretatio myſtica.

S. Paulus Hebr.3. & 4. indicat, terram Chanaan figuram fuiſſe Eccleſiæ tum militantis, tum triumphantis, explicans illud Pſalmi 94. Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Iudæa, eſt Eccleſia tum militans, Pſal.75. Notus in Iudęa Deus, &c. tum triuphans, Ioel 3.20. Iudæa in æternum habitabitur. Proinde Peregrinatio Iſraelitarum per deſertum, figura fuit tum vocationis Fidelium ad Eccleſiam, tum peregrinationis ad cęlum. Myſtica ergo huius capitis interpretatio duplex eſſe poteſt, altera allegorica de Eccleſia, altera anagogica de felicitate Sanctorum.

Allegoria.

De Eccleſia militante.

3 ALlegoricè Theologia myſtica huius
capitis ea eſt. * 1. a Permittũ à Deo a p.301.
peccata ob maius bonum, *Afflixit te penu-*
ria, & dedit tibi cibum manna. 2. b San- b p.767.
ctiſſimæ Euchariſtiæ effectum eſſe vitam
gratiæ, c & præſeruationem à peccatis, c p.769.
Eſurire te fecit, & dedit tibi cibũ manna.
Eſuries, ſymbolum eſt defectus gratiæ, &
bonorum ſpiritualium, quem affert pecca-
tum, c.5947. Manna figura fuit Euchari-
4 ſtiæ, Ioan.6. * 3. d Eſſe iuſtos homines in d p.644.
Eccleſia. &, e Stabile bonum eſſe diuinam e p.401.
gratiam, *Veſtimentum tuum, quo operieba-*
ris, nequaquam vetuſtate defecit, & pes
tuus non eſt subtritus. Veſtimentum, Iuſti-
tiæ, gratięq; ſymbolũ, Iob 29.14. Iſa.61.10.
Pes integer, bonam actionem ſignificat,
5 c.7005. * 4. f Hominem in gratia conſti- f p.328.
6 tutum, non poſſe per ſeipſum operari bo-
num, & peccatum vitare ſine gratiæ auxi-
lio: eſſe autem illud auxiliũ in omni iuſto,
Vt recogites in corde tuo; quia ſicut erudit
filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus
erudi-

Digitized by Google

erudiuit te, ut cuſtodias mandata Domini
Dei tui, & ambules in viis eius, & timeas
g p. 1351, 1429. *eum.* * 5. g Eſse Dei vocationem ad fidem. 7
&, h A ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ; &,
h p. 394. i Ad perfectionem, *Dominus Deus tuus*
i p. 395. *introducet te in terrã bonam*, &c. k Terra
k p. 620. Eccleſiæ militantis ſymbolũ eſt, Pſal. 15. 3.
l p. 1361, & 16. 14. 6. l Eſse in Eccleſia Scripturas
1370, 1371. ſacras, & apoſtolicã traditionem, per quæ
habemus verbum Dei, ac doctrinam fidei.
m p. 749, m Eſſe & Sacramenta, per quę gratiam re-
750. cipimus, *Terram riuorum, aquarumque,*
& fontium. Aqua, ſapientiæ ſymbolũ eſt;
c. 5355. & diuinæ gratiæ, c. 5349, 5362. &
copioſorum effectorum, c. 5356. Fontes,
ſunt ſymbola eorum, è quibus bonum ali-
quod oritur. Ita Verbum Dei dicitur fons
ſapientiæ, fontes ſalutis Eccleſiæ Sacra-
menta, Pſal. 35. 10. Cant. 4. 14. Eccli. 1. 5.
n p. 644. Iſa. 12. 3. 7. n Eſse in Eccleſia homines iu-
o p. 1938. ſtos. o quorum orationes à Deo exaudiun-
tur, *In cuius campis erumpunt fluuiorum*
abyſſi. Campus, ſymbolum eſt iuſtorum,
Cant. 2. 1, 7. Fluuij ſunt auxilia diuina, &
gratia, quæ iuſtorum orationibus impe-
p p. 700. trantur. 8. Eſse in Eccleſia p miniſtros
q p. 646, 745. verbi Dei, & q Sacramentorum, & r Do-
ctores, ac s Paſtores, *In cuius campis, &*
r p. 637. *montibus erumpunt fluuiorũ abyſſi.* Verbi
s p. 636. Dei miniſtri, & Sacramentorum, per quos
habetur aqua & diuinæ doctrinæ, & gra-
tiæ, ſunt campi quatenus humiles; ſunt
montes quatenus Dei miniſtri. Montes,
Sacerdotum ſymbolum ſunt, Pſal. 71. 16.
& vtrũque Campus, & Mons, ſymbolum
t p. 762, est Eccleſiæ, c. 5578, 6687. * 9. t Eſſe in 8
763. Eccleſia Euchariſtię Sacramẽtũ, *Terram*
frumenti. Frumentũ, Euchariſtię; granum
frumẽti, Chriſti ſymbolum, c. 6112, 6113.
u p. 846. 10. u Sacros in Eccleſia Euchariſtiæ ritus
eſse, *Terram hordei.* Vt vile quid eſt hor-
deum, ad triticum comparatum; ita ritus
Euchariſtiæ, licet ſanctiſſimi ſint, vile ta-
men quid ſunt cũ Euchariſtiæ comparati,
x p. 646, c. 6233. 11. x Eſſe in Eccleſia Hierarchiã,
745. in qua Sacerdotes Euchariſtiæ miniſtri,
Terram vinearum. Vinea, & vitis Eccle-
y p. 644. ſiæ ſymbola ſunt, c. 7849, 7886. 12. y Eſſe
in Eccleſia Homines iuſtos, *In qua ficus,*
& malogranata, & oliueta naſcuntur.
Nemo extra Eccleſiam iuſtus eſſe poteſt.
Iuſti autem rectè ficubus comparantur,
quatenus dulces, bonorũ operum fructus
producũt, Luc. 13. 7. Cant. 2. 13. Malum
punicum, eſt multitudo cum vnione fidei,
& charitatis, c. 6573. Oliuę ſunt, operibus
z p. 428, misericordiæ dediti, c. 6852. 13. z Eſſe in
429, 762, Eccleſia Sacramentum corporis, & ſan-
765, 766. guinis Chriſti: & doctrinam fidei: a quæ
a p. 1386, miram parit in Fidelium mentibus iucun-
1401. ditatem; & b morum ſanctitatem, c &
b p. 1398. Dei cognitionem, *Terram olei, ac mellis.*
c p. 1400. Oleum, Chriſti ſymbolum eſt: qui oleum
effuſum, quatenus ſuam nobis bonitatem,
& diuinitatem per incarnationem, & paſ-
ſionem, & Sacramẽtum ſui corporis com-
municauit, c. 6843. Eſt oleum, & ſymbo-
lum charitatis, & miſericordiæ, operumq;
bonorũ, quę parit fides Chriſtiana, c. 6847.
Mel in fauo, videtur eſſe ſymbolum cor-
poris Chriſti in ſpeciebus ſacramẽtalibus;
vel Verbi diuini in carne; vel Intelligentię
in ſacris Scripturis; vel Senſus ſpiritualis
in bonis operibus, Cant. 5. 1. Eſt & ſymbolũ
diuinæ doctrinæ, Pſal. 18. 11. & 118. 103. &
Spiritus ſãcti, & legis diuinę, Eccli. 24. 27.
9 * 14. d Eſse verã Eccleſiam Apoſtolicam. d p. 631.
&, e Signum eſse Chriſtianam fidem eſse 634, 1357.
à Deo, ipſius fidei, ac Eccleſiæ, toto mundo e p. 1394.
obſiſtente, perſeuerantiam, *Cuius lapides*
ferrum ſunt, & de montibus eius æris me-
talla fodiuntur. Lapides, quatenus ex ijs
ędificantur vrbes, ac domus, ſymbola ſunt
Apoſtolorum, & iuſtorum hominum, qui-
bus conſtat Eccleſia, Iſa. 54. 11. Zach. 9. 16.
Ferrum, ſymbolum eſt potẽtię reſiſtentis,
Iſa. 45. 2. Ierem. 1. 18. Mich. 4. 13. Montes,
ſunt Sacerdotes, Pſal. 71. In Catholica
Eccleſia ſemper fuerunt viri apoſtolici tã-
quam lapides, & æs, à montibus Apoſtolo-
rum, & primorum Sacerdotum exciſi: qui
doctrinam catholicam perſequẽtibus ob-
ſiſtentes, eam perpetuò conſeruarunt.
15 * 15. f Amitti per peccatum mortale gra- f p. 1266,
tiam, & ornamenta virtutum infuſarum: 1267.
&, g Induci ignorantiam in naturam no- g p. 1269.
ſtram; quatenus hebetatur per peccatum
ratio, præſertim in agendis. &, h Induci h p. 1270.
malitiam: quatenus voluntas perturbatur
in ordine, quem habet ad bonum, & indu-
ratur, *Ductor tuus fuit in ſolitudine ma-*
gna, atque terribili. Solitudo, magnæ de-
ſolationis ſymbolum eſt, Iſa. 13. 9. & 24, 12.
& ſterilitatis, reique inutilis, Ierem. 2. 31.
Solitudo, eſt animus ſine gratia. Solitudo,
hominũ multitudo ſine fide, ſine Chriſto.
16. i Vocationẽ à ſtatu peccati, eſse à Deo. i p. 394.
&, k Non poſſe hominem in ſtatu naturæ k p. 374.
corruptæ implere præcepta legis ſine gra-
tia Dei, *Ductor tuus fuit in ſolitudine ma-*
gna, atque terribili. 16. l Eccleſiam ab Hę- l p. 885.
reticis impugnari, *In qua erat ſerpens fla-*
tu adurens. Verborum flam Hæretici fi-
dem in hominibus, & gratiam abſumunt.
17. m Multas Eccleſiæ tribulationes con- m p. 887.
tingere à falſis, ac malis fratribus, *In qua*
erat ſcorpio. Scorpiones, eorum ſymbola
ſunt, qui verbis blandi, occultè ſunt noxij,
Ezec. 2. 6. Luc. 10. 9. ex Patrib. in Syl. alleg.
18. n A propria cõcupiſcentia, tum carnis, n p. 892.
tum pecunię, tũ honoris, homines tentari,
In qua erat dipſas. Dipſas, ſerpentis genus
ſimile viperæ, à δίψα ſitio dictũ. ſuo enim
morſu humorem omnem conſumẽs, ſitim
maximam inducit, c. 4535. Sitis autem cu-
piditatis ſymbolum eſt, c. 7436, 7437.

Ana-

Anagogia.

De Eccleſia triumphante.

ANagogicè huius capitis Theologia
a p.939. ea eſt. * 1. *a* Ad cæleſtem beatitudi- 1
nem conſequendam, bonis operibus opus
eſſe, *Omne mandatum, quod ego præcipio
tibi hodie, caue diligenter vt facias: vt
poſſitis viuere, et multiplicemini, ingreſſiq;
poſſideatis terram*, &c. Terra, Eccleſiæ
triumphantis, æternæq; vitæ ſymbolũ eſt,
b p.969. Pſal. 26.13. & 141.6. 2. Pet. 3.13. * *b* Eſſe 7
in cælo felicitatem ſanctorum, ſiue Eccle-
ſiam triumphantem, *Dominus Deus tuus
c p.971. introducet te in terram bonam.* 3. *c* Sãctos
d p.981. in cælo Dei viſione beatos eſſe. &, *d* San-
ctos Deum videntes, vidère; ac ſcire alia,
præter diuinam ſubſtantiam, *Terram ri-
uorum, aquarumque, et fontium*, &c. Aqua,
ſapientiam ſignificat, vt ſupra in allegoria
dictum eſt. Fontes, ſunt diuinæ Perſonæ,
omnium bonorum principium: Riui, ſunt
alia obiecta, quæ in cælo in beatis cogno-
ſcuntur. Campi, ſunt ſancti, quatenus pla-
ni ſunt ratione iuſtitiæ. Montes, ijdem
ſancti ſunt, quatenus dignitatem habent
e p.1006. filiorum Dei. * 4. *e* Beatitudinis gradus 8
eſſe, id eſt, alios alijs in cælo beatiores eſſe;
pro charitatis, & meritorum proportione,
*Terram frumenti, hordei, ac vinearum,
in qua ficus, & malogranata, & oliueta
naſcuntur.* An ficus Confeſſores, malo-
granata Martyres, oliueta Doctores ſigni-
ficant? 5. *f* Beata Dei viſione ſanctorum f p.973.
deſiderium explendum. &, *g* Beatam Dei g p.974.
viſionem ſummam, ac optimam delecta-
tionem cauſare. &, *h* Lumini naturali in- h p.976.
tellectus creati ad Deum vidẽdum, ſuper-
naturale gloriæ lumen infundi. &, *i* Non i p.977.
poſſe nõ ſummè amare bonum ſummum,
qui contemplatur illud intuitiuè, *Terram
olei, ac mellis.* Oleum, commodorum
ſymbolum eſt, ac deliciarum, Pſal. 108.24.
& charitatis, Pſal. 140.5. Matth. 25.3. &
exuberantis boni, Iſa. 5.2. & Gaudij,
Iſa. 61.3. & regiæ, ac ſacerdotalis di-
gnitatis, Zachar. 4.14. Hæc autem om-
nia bona ſunt in beatis. Mel, diuinæ ſa-
pientiæ ſymbolum eſt, Pſalm. 118.11. &
118.103. Cant. 5.1. & æternæ dulcedinis, k p.978.
Eccli. 24.27. 6. *k* Cæleſtem beatitudinem
nullã admittere admixtionem malorum; l p.980.
l neque vllam peccati labem. *Abſque vlla
penuria comedes panem tuum, & rerum m p.975.
omnium abundantia perfrueris.* 7. *m* Cæ-
leſtem beatitudinem perpetuã futuram,
Cuius lapides ferrum ſunt.

CAPVT NONVM.

SVMMA.

Superbiæ ſpiritum auertere ab Iſraelitis nititur Moyſes. Futurum à Deo gentium in terra promiſſionis exterminium, ſuadet non ſuæ iuſtitiæ tribuere, ſed earum peccatis. Ob id peccata Iſraelitarum commemorat, & rebelliones à Deo: quibus iram Dei meruerunt; & omnes interiiſſent, niſi ſuis precibus Moyſes Deum iratum placaſſet.

1 AVdi Iſrael: Tu tranſgredieris hodie Iordanem, vt poſſideas
nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes & ad
cælum vſque muratas, 2 populũ magnum, atque ſublimem,
filios Enacim, quos ipſe vidiſti, & audiſti, quibus nullus po-
teſt ex aduerſo reſiſtere. 3 Scies ergo hodie quòd Dominus
Deus tuus ipſe tranſibit ante te, ignis deuorans atque con-
ſumens, qui conterat eos & deleat atque diſperdat ante fa-
ciem tuã velociter, ſicut locutus eſt tibi. 4 Ne dicas in corde tuo, cùm deleuerit
eos Dominus Deus tuus in cõſpectu tuo: Propter iuſtitiam meam introduxit me
Dominus vt terram hanc poſſiderem, cùm propter impietates ſuas iſtæ deletæ
ſint nationes. 5 Neque enim propter iuſtitias tuas, & æquitatẽ cordis tui ingre-
dieris vt poſſideas terras earum; ſed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ
ſunt: & vt compleret verbum ſuum Dominus, quod ſub iuramento pollicitus eſt
patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob. 6 Scito ergo quòd non propter iuſtitias
tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimã in poſſeſſionem, cùm
duriſſimæ ceruicis ſis populus. 7 Memento, & ne obliuiſcaris, quomodo ad ira-
cundiam prouocaueris Dominum Deum tuũ in ſolitudine. Ex eo die, quo egreſſus
es ex Ægypto vſque ad locum iſtum, ſemper aduerſum Dominum contendiſti.
8 Nam & in Horeb prouocaſti eum, & iratus delere te voluit, 9 quando aſcen-
di in montem, vt acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiſcũ
Dominus: & perſeueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non

come-

comedens, & aquam non bibens. 10 Deditq; mihi Dominus duas tabulas lapi-
deas ſcriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus eſt in
monte de medio ignis, quando concio populi congregata eſt. 11 Cûq; tranſiſſent
quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas,
tabulas fœderis, 12 dixitq; mihi: Surge, & deſcende hinc citò: quia populus tuus,
quem eduxiſti de Ægypto, deſeruerunt velociter viam quam demonſtraſti eis, fe-
ceruntque ſibi conflatile. 13 Rurſumq; ait Dominus ad me: Cerne quòd populus
iſte duræ ceruicis ſit: 14 dimitte me vt conteram eum, & deleam nomen eius de
ſub cælo, & conſtituam te ſuper Gentem, quæ hac maior & fortior ſit. 15 Cùmq;
de monte ardente deſcenderem, & duas tabulas fœderis vtraque tenerem manu,
16 vidiſſemque vos peccaſſe Domino Deo veſtro, & feciſſe vobis vitulum confla-
tilem, ac deſeruiſſe velociter viam eius, quam vobis oſtenderat: 17 proieci tabu-
las de manibus meis, confregiq; eas in conſpectu veſtro. 18 Et procidi ante Do-
minum ſicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem nõ comedens, & aquã
non bibens, propter omnia peccata veſtra quæ geſſiſtis contra Dominum, & eum
ad iracundiam prouocaſtis: 19 timui enim indignationem & iram illius, qua ad-
uerſum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiã hac vice.
20 Aduerſum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo
ſimiliter deprecatus ſum. 21 Peccatum autem veſtrum quod feceratis, id eſt vi-
tulum, arripiens, igne combuſſi, & in fruſta comminuens, omninoq; in puluerem
redigens, proieci in torrentem, qui de monte deſcendit. 22 In incendio quoque
& in tentatione, & in Sepulchris concupiſcẽtiæ prouocaſtis Dominum: 23 &
quando miſit vos de Cadesbarne, dicens: Aſcendite, & poſſidete Terram, quam
dedi vobis, & contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non crediſtis ei,
neque vocem eius audire voluiſtis: 24 ſed ſemper fuiſtis rebelles à die qua noſſe
vos cœpi. 25 Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus
eum ſuppliciter deprecabar, ne deleret vos vt fuerat comminatus: 26 & orans
dixi: Domine Deus, ne diſperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam re-
demiſti in magnitudine tua, quos eduxiſti de Ægypto in manu forti. 27 Recor-
dare ſeruorum tuorum, Abraham, Iſaac, & Iacob: ne aſpicias duritiam populi
huius, & impietatem atque peccatum: 28 ne fortè dicant habitatores terræ, de
qua eduxiſti nos: Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam polli-
citus eſt eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in ſolitudine. 29 qui
ſunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxiſti in fortitudine tua magna, & in
brachio tuo extento.

Interpretatio litteralis.

THeologia litteralis ea eſt.
a p.717. * 1. *a* Audiendi deſiderium 1
eſſe neceſſariũ in auditoribus
b p.758. verbi Dei. &c, *b* Eſſe ab audi-
toribus attentionem captandam, *Audi*
c p.420. *Iſrael.* 2. *c* Cognitionẽ futurorum à Deo
d p.683. tribui ſolere. &c, *d* Reuelationes prophe-
ticas eſſe, *Tu tranſgredieris hodie Iorda-*
e p.2213. *nem*, &c. * 3. *e* Licitum eſſe aggredi ar- 2
dua ex fiducia, quia adſunt auxilia diuina 3
ad exequendũ, *Scies, quod Dominus Deus*
f p.14. *tuus ipſe tranſibit ante te*, &c. 4. *f* Deum
g p.25. omnia poſſe. &c, *g* Vltorem eſſe Deum, ac
vindicem male agentium, *Ipſe tranſibit*
ante te, ignis deuorans, atque conſumens,
h p.1732. *qui conterat eos, & deleat*, &c. 5. *h* Cele-
ritatem adhibendã eſſe in exequendis ijs,
quæ ſunt à ratione rectè conſultata, ac de-
finita, *Qui conterat eos, & deleat, atque*
i p.48. *diſperdat ante faciem tuam velociter.*
k p.2125. 6. *i* Deum fidelem eſſe. &c, *k* Standũ eſſe
4 promiſſis, *Sicut locutus eſt tibi.* * 7. *l* Su- l p.2383.
5 perbiæ actum eſſe, lactare ſe habere quod
6 non habet. &c, *m* Cum quis à ſemetipſo m p.2394.
exiſtimat habere, quod habet. &c, *n* Exiſti- n p.2386.
mare ſe pluris eſſe, quàm ſit. &c, *o* Super- o p.2395.
biendi occaſionẽ accipi ex conſideratione
inordinata propriæ excellentiæ, *Ne dicas*
in corde tuo, &c. *Propter iuſtitiam meam*
introduxit me Dominus, &c. 8. *p* Conſe- p p.1279.
qui pœnas ad peccatũ, quas Deus infligit,
Propter impietates ſuas iſta deleta ſunt
nationes. 9. *q* Standum eſſe promiſſis. &c, q p.2125.
r Iuramentum licitum eſſe, *Vt compleret* r p.1982.
verbum ſuũ Dominus, quod ſub iuramen-
7 *to pollicitus eſt.* * 10. *s* Prætcritorum me- s p.1754.
moriam ad prudentiã requiri, *Memento,*
& non obliuiſcaris quomodo, &c. 11. *t* In- t p.1264.
iuriam inferri Deo, lædique ius diuinum
per peccatum, *Memento quomodo ad ira-*
cundiam prouocaueris Dominum, &c.
12. *u* Peccatum eſſe inobedientiæ, *Semper* u p.2072.

x p.2256. aduerſũ Dominum contendiſti. 13. x Actũ
eſse pertinaciæ, Cum duriſſimæ ceruicis ſis
populus. Semper aduerſum Dominum
contendiſti. Durum transfertur interdum
ad pertinaciam ſignificandam, & animum
y p.25. indocilem, c. 5913. * 14. y Eſse Deum vl- 8
z p.250. torem male agentium. &, z Iram eſse ap- 9
petitionem reddendi malum, ſeu inferen-
a p.251. di malum ei, qui malum infert. &, a Iram
concitari ex exiſtimatione iniuriæ illatæ,
quæ ſub ratione contemptus apprehendi-
tur, In Horeb prouocaſti eum, et iratus de-
b p.2090. lere te voluit. 15. b Ingratitudinis actum
eſse, mala pro bonis retribuere, Prouocaſti
Deum, &c. quando aſcendi in montem vt
c p.2287. acciperem tabulas, &c. 16. c Virtutis actũ
d p.2270. eſse Ieiunium. &, d Licitum eſse à dele-
ctationibus tactus abſtinere, vt contem-
plationi vaces, & rebus diuinis, Perſeue-
raui in monte quadraginta diebus, ac no-
ctibus, panem non comedens, & aquam nõ
e p.676. bibens. 17. e Ex contemplatione diuinorũ,
diminutionem amoris erga ſenſibilia ſole-
re contingere, Perſeueraui in monte, pa-
f p.682. nem non comedens. 18. f Solere contem-
plationi congruam ſolitariam vitam eſse,
g p.2287. Perſeueraui in monte. 19. g Actum virtu-
tis eſse Ieiunium, quatenus ad liberius cõ-
templandũ, vel ad aliquid à Deo impetrã-
dum, vel ad alium bonũ finem ordinatur,
Vt acciperem tabulas lapideas, &c. pa-
nem non comedens, & aquam non bibens.
h p.1948. 20. h Orationi mentali magis congruum
eſſe locum ſolitarium, Quando aſcendi in
i p.1944. montem, &c. 21. i Perſeuerantiam in pe-
k p.1943. tendo, k & humilitatem requiri, vt oratio
ſuum ſortiatur effectum; Perſeueraui in
monte quadraginta diebus et noctibus pa-
nem non comedens, & aquam non bibens.
Ieiunio humilitas indicatur. Animi enim
l p.1072. elationẽ frenat abſtinentia. * 22. l Legem 10
diuinã haberi ſacris Scripturis conſigna- 11
m p.1117. tam. &, m Auctorem legis veteris Deum
n p.1119. fuiſſe, n miniſtrum Moyſen. &, o Legem
o p.1123. veterem præcepta moralia continere,
Deditq; mihi Dominus duas tabulas lapi-
deas ſcriptas digito Dei, & continentes
omnia verba, quæ vobis locutus eſt in mõte
de medio ignis, quãdo concio populi congre-
p p.1811. gata eſt, &c. 23. p Inter Deũ, & homines
intercedere veram iuſtitiam, Dedit mihi
tabulas fœderis. Vera iuſtitia exiſtit ex
q p.7. pactis. * 24. q Idola, & r Idolorũ cultum 12
r p.2007. eſſe contingere, Fecerunt ſibi conflatile.
s p.2256. * 25. s Pertinacię peccatũ eſſe, Cerno quod 13
t p.16. populus iſte duræ ceruicis ſit. 26. t Deum
u p.1491. omnia cognoſcere, Cerno, &c. * 27. u Eſſe 14
amorem inter homines iuſtos, & Deum.
x p.1571. &, x Amicitiæ actum eſſe, cum amici vo-
† p.146. luntate concordare. &, † Eſſe in homine
liberum arbitrium. Hæc tria indicantur
y p.25. illis verbis, Dimitte me. 28. y Vltorem
eſſe Deum, & vindicem male agentium,

Dimitte me vt conteram eum, & deleam
15 nomen eius, &c. * 29. z Dignos eſſe in- z p.2093.
16 gratos, quibus beneficia ſubtrahantur,
17 Cumque vidiſſem vos peccaſſe Domino
Deo veſtro, &c. proieci tabulas de mani-
bus meis, confregiq; eas in cõſpectu veſtro.
18 * 30. a Non ſolum pro nobis, ſed pro ce- a p.1930.
teris etiã orãdum eſſe & iuſtis, & iniuſtis,
Et procidi ante Dominum, ſicut prius, &c.
31. b Perſeuerantiam in petendo requiri, b p.1944.
Procidi, &c. quadraginta diebus & no-
ctibus. 32. c Humilitatem in petente re- c p.1943.
quiri, vt ſuum oratio ſortiatur effectum,
Procidi, &c. non comedens, & aquam non
bibens. 33. d Iniuriam inferri Deo, lædiq; d p.1264.
ius diuinum per peccatum, Propter omnia
peccata veſtra, quæ geſſiſtis contra Domi-
num, & eum ad iracundiam prouocaſtis.
19 * 34. e Amicitię actũ eſſe beneuolentiam: e p.1569.
quo actu vult amicus amico bonum. &,
f Charitatis actum eſſe miſericordiã: quo f p.1603.
actu de malo, ac miſeria triſtamur proxi-
morum, cum affectu ſubueniẽdi. &, g Be- g p.1605.
neficentiam, ac h exhibitionem beneficio- h p.1606.
rum in alios. &, i Pro alijs orare. &, k Ti- i p.1615.
moris actum eſſe, quo horret appetitus k p.238.
periculũ imminens mali. &, l Eſſe Deum l p.25.
vltorem male agentium, Timui indigna-
tionem & iram illius, qua aduerſum vos
concitatus, delere vos voluit. 35. m Eſſe m p.55.
Deum exorabilem, Exaudiuit me Domi-
20 nus etiam hac vice. * 36. n Eſſe Deum n p.25.
vltorẽ male agentium, Aduerſum Aaron
quoque vehementer iratus, voluit eũ con-
terere. 36. o Pro alijs orandum, Pro illo o p.1932.
21 ſimiliter deprecatus ſum. * 37. p Tenta- p p.914,
tionum, & peccandi occaſiones vitandas 1259.
eſſe, Peccatum veſtrum, quod feceratis,
id eſt, vitulum, arripiens, igne cõbuſſi, &c.
Peccatum vocat vitulum, tum quia effe-
ctus peccati, quatenus idoli cauſa fuit pra-
ua Iſraelitarum voluntas; tum quia cauſa
peccati, quatenus vitulus habitus ab Iſ-
raelitis vt Deus, eos ad idololatriæ pecca-
22 tum illexit. * 38. q Iniuriam inferri Deo, q p.1264.
23 lędiq; ius diuinũ per peccatum. &, r Iram r p.251.
24 concitari ex exiſtimatione iniuriæ illatæ,
quæ ſub ratione contemptus apprehendi-
tur, Prouocaſtis Dominum, &c. & con-
tempſiſtis imperium, &c. 39. s Peccatum s p.2072.
eſse ſpeciale inobedientiæ, quatenus ſupe-
rioris ius lædit per contemptum præcepti.
&, t Superbiæ actum eſse, contemptum t p.2382.
legum, ac prçceptorum, Contempſiſtis im-
perium Domini Dei veſtri, &c. fuiſtis re-
belles. 40. u Peccatum infidelitatis eſſe, u p.1415.
Non credidiſtis ei, neque vocem eius au-
dire voluiſtis. 41. x Proditionis peccatum x p.2128.
25 eſſe, Semper fuiſtis rebelles. * 41. y Oran- y p.1932.
dum eſſe pro alijs, Deprecabar ne deleret
vos. 42. z Humilitatem in petẽte requiri, z p.1943.
vt ſuũ oratio ſortiatur effectum, Et iacui
coram Domino. ſuppliciter deprecabar.

a p.1944. 43. a Perſenerantiam in petendo requiri,
vt oratio efficacitatem habeat, *Iacui coram Domino quadraginta diebus, ac no-*
b p.1603. *ctibus.* 44. b Miſericordiæ actum eſſe, pro
c p.1605. alijs orare. & c beneficentiæ, & d beneuo-
1606,1615. lentiæ. * 45. e Congmum orationi ratio- 26
d p.1569. nem impetrādi aſſociare. Dei bonitatem, 27
e p.1949. & ſanctitatem, *Ne diſperdas populum*
f p.252, *tuum, & hereditatem tuam,* &c. 46. f Re-
2367. motione imaginationis obiecti læſiui iram
remoueri. &, Ad frēnādam iram artes va-
rias eſſe, *Recordare ſeruorum tuorum,* &c.
Ne aſpicias duritiam populi huius, &c.
28 * 47. g Neceſſariam eſſe prudentiæ cau- g p.1761.
tionem contra ea, quæ obſtare bonis conſilijs poſſunt, *Ne forte dicant habitatores*
29 *terra,* &c. * 48. h Congruum orationi gra- h p.1950.
tiarum actiones aſſociare. quia de acceptis beneficijs gratias agentes, meremur accipere potiora, *Quos eduxiſti in fortitudine*
tua magna, &c. 49. i Eſſe in Deo poten- i p.14.
tiam, *In fortitudine tua magna.*

CAPVT DECIMVM.

SVMMA.

Commemorat Moyſes tabulas legis ſecundò ſibi à Deo traditas, & arcam ad eas ſeruandas, & obitum Aaron Sacerdotis, & ſeparationem tribus Leui ad ſeruitium Tabernaculi, & ſuas ad Deum fuſas preces pro populo. Hortatur populum ad colendum, & amandũ Deum, propoſita Dei perfectione, ac beneficiis.

1 IN tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas
lapideas, ſicut priores fuerunt, & aſcende ad me in montem:
facieſque aream ligneam, 2 & ſcribam in tabulis verba quæ
fuerunt in his quas antè confregiſti, poneſque eas in arca.
3 Feci igitur arcam de lignis ſettim. Cumque dolaſſem duas
tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in montem, habens
eas in manibus. 4 Scripſitq; in tabulis, iuxta id, quod priùs
ſcripſerat, verba decem, quæ locutus eſt Dominus ad vos in mõte de medio ignis,
quando populus congregatus eſt: & dedit eas mihi. 5 Reuerſuſq; de monte, de-
ſcendi, & poſui tabulas in arcam, quã feceram, quæ huc uſque ibi ſunt, ſicut mihi
præcepit Dominus. 6 Filij autẽ Iſrael mouerunt caſtra ex Beroth filiorum Iacan
in Moſera, vbi Aaron mortuus ac ſepultus eſt, pro quo ſacerdotio functus eſt
Eleazar filius eius. 7 Inde venerũt in Gadgad: de quo loco profecti, caſtrametati
ſunt in Ietebatha, in Terra aquarum atque torrentium. 8 Eo tempore ſeparauit
tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio,
ac benediceret in nomine illius vſque in præſentem diem. 9 Quam ob rem non
habuit Leui partem, neque poſſeſſionem cum fratribus ſuis: quia ipſe Dominus
poſſeſſio eius eſt, ſicut promiſit ei Dominus Deus tuus. 10 Ego autẽ ſteti in mon-
te, ſicut priùs, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitq; me Dominus etiã hac
vice, & te perdere noluit. 11 Dixitq; mihi: Vade, & præcede populum, vt ingre-
diatur, & poſſideat Terram, quam iuraui patribus eorum vt traderem eis. 12 Et
nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum
tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias Domino Deo tuo in toto
corde tuo, & in tota anima tua: 13 cuſtodiaſq; mandata Domini, & ceremonias
eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt bene ſit tibi? 14 En Domini Dei tui cælum
eſt, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea ſunt: 15 & tamen patribus tuis con-
glutinatus eſt Dominus, & amauit eos, elegitq; ſemen eorum poſt eos, id eſt vos,
de cunctis Gentibus, ſicut hodie comprobatur. 16 Circumcidite igitur præpu-
tium cordis veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis ampliùs: 17 quia Dominus
Deus veſter, ipſe eſt Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus &
potens, & terribilis, qui perſonam non accipit, nec munera. 18 Facit iudicium
pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitũ. 19 & vos ergo
amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra Ægypti. 20 Dominũ Deum
tuum timebis, & ei ſoli ſeruies: ipſi adhætebis, iurabiſq; in nomine illius. 21 Ipſe
eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt
oculi tui. 22 In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Ægyptum: &
ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra cæli.

Interpretatio litteralis.

a p.1119. IN hoc capite dogmata sũt * 1.*a* Le- 1
gis veteris miniſtrum Moyſen
fuiſſe, *Dola tibi duas tabulas lapi-*
b p.1117. *deas*,&c. * 2.*b* Auctorem legis ve- 2
teris fuiſſe Deum, *Scribam in tabulis ver-* 3
ba, &c. *Scripſit in tabulis* , &c. *Et dedit* 4
c p.1759. *eas mihi.* 3.*c* Prouidentiæ actus eſſe , & 5
d p.2066. *d* obedientię, *Pones eas in arca*, ad eas ſer-
e p.1280. uãdas, *Poſui tabulas in arcam.* * 4.*e* Com- 6
munem mortem eſſe, primorum parẽtum
pœnã, *Vbi Aaron mortuus eſt, ac ſepultus.*
Num.20.22. dicitur Aaron mortuus in
monte Hor. ergo vel mons Hor etiam
Maſerà dicebatur, c.752. vel Maſerà erat
f p.646, pars montis Hor. 5.*f* Eſſe Sacerdotes ſa-
745. crificij miniſtros, *Pro quo ſacerdotio fun-*
g p.649. *ctus eſt Eleazar.* * 6.*g* Eſſe minores mini- 8
ſtros ſacrorũ, *Eo tempore ſeparauit tribum*
Leui vt portaret arcam, &c. Quoniam
Num.3. dicitur tribus Leui ſeparata ante
mortem Aaron , & ipſi Aaron in miniſte-
rium tributa : dicendum vel hoc in loco
de alia ſeparatione tribus Leui ſermonem
eſſe, quæ iterum poſt mortem Aaron facta
ſit, c.740,743. vel eandem quidem ſepa-
rationem vnam hoc in loco narrari, ſed nõ
ſeruato eodem hiſtoriæ ordine , can.747.
h p.1998. 7.*h* Eſſe Deum ore laudandum , ac bene-
dicendum : vt nos ipſos, & alios audientes
ad eius reuerentiam inducamus, *Vt bene-*
diceret in nomine illius vsque ad præſen-
tem diem. Benedicere, interdum idem eſt
quod laudare, c.2539. *In nomine Domini*,
Nomen Domini. *In*, hoc in loco abundat,
c.2959. & laudis materiã indicat ; nempe
i p.1952. Deum, c.2956. 8.*i* Actũ virtutis eſſe alijs
benedicere, id eſt, verbo, vel ſigno alio, illis
à Deo bona precari, c.2541. *Vt benediceret*
in nomine illius. Tribus Leui ſacrificia
offerebat, & orabat pro populo. *In*, pote-
ſtatem indicat cauſæ principalis , c.2949.
Tribus Leui à Deo poteſtatem habebat
k p.1976. offerẽdi preces, & ſacrificia. * 9.*k* Indicia- 9
le Dei præceptum fuiſſe in veteri lege ,
Eſſe decimam prouentuum partem Leui-
tis dandam , *Quia ipſe Dominus poſſeſſio*
eius eſt. Ad ius naturale pertinet, vt homo
ex rebus ſibi datis à Deo, aliquid exhibeat
in eius honorem. Deus quę in ſui honorem
ab Iſraelitis offerebantur , volebat in Le-
uitarum hereditatem cedere: ideo dicitur
l p.2124. Deus eſſe poſſeſſio Leuitarum. 10.*l* Lici-
m p.48. tum eſſe licita promittere. &, *m* Deum fi-
delẽ eſſe , *Sicut promiſit ei Dominus Deus*
n p.1932. *tuus.* * 11.*n* Eſſe pro alijs orandum. &, 10
o p.1944. *o* Perſeuerantiam in petendo requiri, *Ego*
autem ſteti in monte , ſicut prius quadra-
ginta diebus ac noctibus. Non fuit Moy-
ſes tertiò in monte , ſed ſecundò . Redit
nunc ad hiſtoriam ſecundæ ſuę petitionis,
cum ei ſunt à Deo ſecũdę tabulæ traditæ.
12.*p* Eſſe Deum exorabilem, *Exaudiuitq;* p p.55.
me Dominus etiam hac vice. 13.*q* Eſſe q p.53.
Deum benignum , ac *r* miſericordem , *Et* r p.56.
11 *te perdere noluit.* * 14. *s* Neceſſarium s p.2078.
Superiores, ac Rectores eſſe, *Vade, & præ-*
cede populum. 15.*t* Licitum eſſe iuramen- t p.1982.
tum, & *u* licita promittere. &, *x* Standum u p.2124.
eſſe promiſſis. &, *y* Omnium Dominum x p.2125.
eſſe Deum , *Vt ingrediatur, & poſſideat* y p.22.
terram , quam iuraui patribus eorum vt
12 *traderem eis.* * 16. *z* Debere creaturas z p.1915.
intellectuales debitum cultum , & hono-
rem exhibere Deo . Quia ſummum ens
Deus, & primum omnium principium, &
Dominus omnium , *Et nunc Iſrael, quid*
Dominus Deus tuus petit à te, &c. 17.*a* Eſſe a p.37,38.
Deum timendum, & colendum, *Vt timeas* 1469, 1470.
Dominum Deum tuum. 18.*b* Eſſe diuinis b p.2066.
pręceptis parendum, & *c* In bonam actio- c p.1043.
nem incumbendũ, *Et ambules in viis eius.*
Præcepta, viæ Domini dici ſolent, c.2456.
viæ quoque opera dicuntur . can. 2455.
19. *d* Eſſe amorem iuſtorum in Deum. &, d p.1493.
e Præcipuum, quod charitate amatur, eſſe e p.1521.
Deum , &, *f* Perfectam charitatem eſſe, f p.1504.
cum ab hominis affectu excluditur omne
id, quod eſt charitati contrarium. *g* Per- g p.1505.
fectiorem charitatem eſſe, cum etiam ex-
cluditur omne id , quod impedit ne affe-
ctus mentis totaliter dirigatur ad Deum.
h Perfectiſſimam, cum affectus ſecundum h p.1506.
omnes ſuas vires actualiter tendit in Deũ,
vt contingit in patria, *Diligas eum, ac ſer-*
uias Domino Deo tuo in toto corde tuo , &
13 *in tota anima tua.* * 20.*i* Eſſe diuinis prę- i p.2066.
ceptis parendum. &, *k* In lege veteri prę- k p.1124.
cepta ceremonialia eſſe, *Cuſtodiasq; man-*
data Domini, & ceremonias eius. 21.*l* Au- l p.1117.
ctorem legis veteris fuiſſe Deum, *m* mini- m p.1119.
ſtrum Moyſen, *Ceremonias eius, quas ego*
hodie præcipio tibi. 22. *n* Opera bona ſuũ n p.1295.
valorem , & meriti rationem habere . &,
o Eſſe obedientiæ præmia , *Cuſtodias*, &c. o p.2065.
14 *vt bene ſit tibi.* * 23.*p* Omnium Dominũ p p.22.
eſſe Deum , & *q* ſummæ Maieſtatis , *En* q p.36.
Domini Dei tui cælum eſt , & cælum cæli,
terra, & omnia, quæ in ea ſunt . Cælum,
pro aere , & pro cælo ſydereo videtur ſu-
mi; Cælum cæli, pro cælo Empyreo, quod
eſt ſummũ cælum. nam cælum cæli, phraſi
hebręa ſignificat cęlum altiſſimum, & no-
biliſſimum. eiuſdem nominis geminatio-
ne exceſſus ſignificari ſolet , can. 8556.
15 * 24.*r* Eſſe in Deo bonitatem, ac *s* beni- r p.9.
gnitatem, &, *t* Eſſe amorem Dei erga ho- s p.53.
mines. &, *u* Amorem eſſe vnionem quan- t p.1492.
dam affectus cum re amata. &, *x* Amicitię u p.192.
effectum eſſe formalem nexum, & vnionẽ x p.1590.
animorum, qui eſt amor ipſe, *Et tamen pa-*
tribus

*tribus tuis conglutinatus eſt Dominus, &
amauis eos. 25. *y* Eſſe Deum agentem y p.26.
liberum. &, *z* Voluntatis diuinæ nullam z p.27.
eſſe cauſam. &, *a* Eſſe actum electionis. a p.162.
&, *b* Eligere Deũ vt ipſi placet.* 26. *c* Eſſe 16 b p.349.
Dei præceptis parendum. &, *d* Inobedien- c p.2066.
tiam peccatum eſſe. &, *e* Superbiæ actum d p.2072.
eſſe, contemptum præcepti, *f* & nolle ſe e p.2382.
Deo ſubijcere. &, *g* Pertinaciam eſſe in f p.2390.
agendi malo propoſito perſeuerare, *Cir-* g p.2256.
cumcidite præputium cordis veſtri, & cer-
uicem veſtram ne induretis amplius. Cir-
cũciſio præputij, præciſionem ſpiritualem
ſignificat praui affectus, can. 5685, 7154.
Ceruix dura, ſymbolũ eſt hominis ſuper-
bi, & nolentis voluntatem ad parendum
inclinare, c. 5663. Durum, tranſfertur in-
terdum ad pertinaciam ſignificandam, &
animum indocilem, c. 5913. * 27. *h* Sum- 17 h p.4.
mum ens eſſe Deum. &, *i* Vnum. &, *k* Do- i p.6.
minum omnium, *Dominus Deus veſter,* k p.22.
ipſe eſt Deus deorum (ſummus Deus,) &
Dominus dominantium (ſummus Domi-
nus, omnium Dominus.) Deorum nomine
in Scripturis ſanctis & Angeli dicuntur,
c. 1490. & falſi dij, c. 1492. & Magiſtratus,
ac Iudices, c. 1491. Quare Deus deorum
eſt Deus, *l* quatenus inter Intelligentias, l p.5.
ipſe ſumma eſt; *m* & inter Iudices, ipſe m p.24.
ſummus Iudex. 28. *n* Eſſe Deum ens om- n p.4.
nem perfectionem habens. ſeu, Ens ſimpli-
citer infinitũ, *Deus magnus.* Magnitudo,
in Scripturis ſacris ſæpè vſurpatur ad per-
fectionem ſignificandam, & excellentiam,
c. 6568. Magnus, ſiue perfectus abſolutè,
eſt ſolus Deus, qui eſt infinitè perfectus.

29. *o* Deum omnia poſſe. *Deus potens.* Po- o p.14.
tens ſimpliciter eſt omnipotens. 30. *p* Eſſe p p.38.
Deum timendũ, *Deus terribilis.* 31. *q* Ac- q p.1838.
ceptionem perſonarum peccatum eſſe,
Qui perſonam non accipit. 32. *r* Pecca- r p.1819.
tum eſſe Iudicium peruerſum, & iniuſtũ,
Qui perſonã non accipit, nec munera, &c.
18 * 33. *s* Deum iuſtũ eſſe, Qui perſonam nõ s p.44.
19 accipit, nec munera, *Facit iudicium pupil-*
lo, ac viduæ. 34. *t* Eſſe Deum benignum. t p.53.
&, *u* Eſſe in Deo beneficentiam. &, *x* Cha- u p.54.
ritatis actum eſſe, ſuſcipere hoſpitem. &, x p.1611.
y Eſurientẽ paſcere. &, *z* Veſtire nudum, y p.1608.
Amat peregrinum, & dat ei victum, atque z p.1610.
veſtitũ, & vos ergo amate peregrinos, &c.
20 * 35. *a* Eſſe Deum timendũ, & colendum, a p.37, 38.
Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli
ſeruies. 36. *b* Deum vnum eſſe, *Illi ſoli* b p.6.
ſeruies. 37. *c* Eſſe amorem iuſtorum in c p.1493.
Deum. &, *d* Præcipuum, quod charitate d p.1521.
amatur, eſſe Deũ, *Ipſi adhærebis.* 38. *e* Iu- e p.1982.
ramentum eſſe licitum, *Iurabiſque in no-*
21 *mine illius.* * 39. *f* Veram religionẽ ſuos f p.1398.
cultores laudabiles reddere ob morũ ſan-
ctitatem, quam parit. *g* & ob peculiarem g p.380.
Dei prouidentiam, *Ipſe eſt laus tua, &* 899.
Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia, &c.
40. *h* Sæpè Deum miracula operari, *Fecit* h p.310.
tibi hæc magnalia, & terribilia, quæ vide-
22 *runt oculi tui.* * 41. *i* Hominum ex homi- i p.320.
nibus generationem eſſe. &, *k* Bonorum k p.298.
eſſe auctorem Deum. &, *l* Concurrere l p.309.
Deum immediatè ad omnem rerum crea-
tarum operationem, *Ecce nunc multipli-*
cauit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra
cæli.

CAPVT VNDECIMVM.

SVMMA.

Hortatur Moyſes populum ad amorem Dei, eiuſque præceptorum obſeruationem. Proponit exhibita à Deo beneficia, & pœnas inobedientibus inflictas. Spondet obſeruantibus diuinam legem præmia, minatur non obſeruantibus pœnas.

1 AMa itaque Dominum Deum tuum, & obſerua præcepta eius
& ceremonias, iudicia atque mandata, omni tempore. 2 Co-
gnoſcite hodie quæ ignorant filij veſtri, qui non viderunt di-
ſciplinam Domini Dei veſtri, magnalia eius & robuſtam ma-
num, extentumq; brachium, 3 ſigna & opera quæ fecit in
medio Ægypti Pharaoni regi, & vniuerſæ terræ eius, 4 om-
nique exercitui Aegyptiorũ, & equis ac curribus: quo modo
operuerint eos aquæ Maris rubri, cùm vos perſequerentur, & deleuerit eos Do-
minus vſque in præſentem diem: 5 vobiſq; quæ fecerit in ſolitudine, donec ve-
niretis ad hunc locum: 6 & Dathan atque Abiron filijs Eliab, qui fuit filius Ru-
ben: quos aperto ore ſuo terra abſorbuit, cum domibus & tabernaculis, & vni-
uerſa ſubſtantia eorum, quam habebant in medio Iſrael. 7 Oculi veſtri viderunt
omnia opera Domini magna quæ fecit, 8 vt cuſtodiatis vniuerſa mandata illius,
quæ ego hodie præcipio vobis, & poſſitis introire, & poſſidere Terram, ad quam
ingredimini, 9 multoque in ea viuatis tempore: quam ſub iuramento pollicitus
eſt Dominus patribus veſtris, & ſemini eorũ, lacte & melle manantem. 10 Terra
enim,

enim,ad quam ingrederis poſſidendam,nõ eſt ſicut Terra Aegypti, de qua exiſti,
vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ : 11 ſed montuoſa
eſt & campeſtris, de cælo expectans pluuias. 12 quam Dominus Deus tuus ſem-
per inuiſit,& oculi illius in ea ſunt à principio anni vſque ad finẽ eius. 13 Si ergo
obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis , vt diligatis Dominum
Deum veſtrũ, & ſeruiatis ei in toto corde veſtro,& in tota anima veſtra: 14 da-
bit pluuiam terræ veſtræ temporaneam & ſerotinam,vt colligatis frumentum,&
vinum,& oleum, 15 fœnumq; ex agris ad paſcenda iumenta,& vt ipſi comedatis
ac ſaturemini. 16 Cauete ne fortè decipiatur cor veſtrũ,& recedatis à Domino,
ſeruiatiſq; dijs alienis,& adoretis eos: 17 iratuſque Dominus claudat cælum, &
pluuiæ non deſcendant,nec terra det germen ſuum, pereatiſq; velociter de terra
optima,quam Dominus daturus eſt vobis. 18 Ponite hæc verba mea in cordibus
& in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus,& inter oculos veſtros
collocate. 19 Docete filios veſtros vt illa meditentur, quando ſederis in domo
tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque ſurrexeris. 20 Scribes ea ſuper
poſtes & ianuas domus tuæ: 21 vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum,in
Terra,quam iurauit Dominus patribus tuis,vt daret eis quamdiu cęlum imminet
terræ. 22 Si enim cuſtodieritis mandata quæ ego præcipio vobis,& feceritis ea,
vt diligatis Dominum Deum veſtrum,& ambuletis in omnibus vijs eius,adhærẽ-
tes ei, 23 diſperget Dominus omnes gentes iſtas ante faciem veſtram , & poſſi-
debitis eas, quæ maiores & fortiores vobis ſunt. 24 Omnis locus, quem calca-
uerit pes veſter, veſter erit. A deſerto, & à Libano, à flumine magno Euphrate
vſque ad mare occidentale erunt termini veſtri. 25 Nullus ſtabit contra vos:ter-
rorem veſtrum & formidinem dabit Dominus Deus veſter ſuper omnem terram
quam calcaturi eſtis,ſicut locutus eſt vobis. 26 En propono in conſpectu veſtro
hodie benedictionem & maledictionem : 27 benedictionem, ſi obedieritis man-
datis Domini Dei veſtri,quæ ego hodie præcipio vobis: 28 maledictionem, ſi nõ
obedieritis mandatis Domini Dei veſtri , ſed receſſeritis de via , quam ego nunc
oſtendo vobis,& ambulaueritis poſt deos alienos,quos ignoratis. 29 Cùm verò
introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram ad quam pergis habitandam,po-
nes benedictionem ſuper montem Garizim,maledictionem ſuper mõtem Hebal:
30 qui ſunt trans Iordanem, poſt viam quæ vergit ad ſolis occubitum,in Terra
Chananæi, qui habitat in campeſtribus contra Galgalam , quæ eſt iuxta vallem
tendentem & intrantem procul. 31 Vos enim tranſibitis Iordanem,vt poſſidea-
tis Terram , quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis , vt habeatis & poſſi-
deatis illam . 32 Videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia, quæ ego
hodie ponam in conſpectu veſtro.

Interpretatio litteralis.

DOgmatica interpretatio ea eſt.
a p.34. * 1. a Eſſe Deum ſummè ama- 1
b p.1493. bilem. &c, b Eſſe amorem iu-
c p.1521. ſtorum in Deum . &c, c Præci-
puum,quod charitate amatur,eſſe Deum,
Ama itaque Dominum Deum tuum.
d p.2066. 2. d Eſſe Dei præceptis parendum . &c,
e p.1123, e Fuiſſe in lege veteri præcepta tum mo-
1124,1126. ralia, tum ceremonialia , tum iudicialia,
*Obſerua præcepta eius, & ceremonias, iu-
dicia , atque mandata omni tempore.*
f p.1754. * 3. f Prætoritorũ memoriam ad pruden- 2
tiam requiri , *Cognoſcite hodie, quæ igno-* 3
rant filij veſtri,&c. vſque ad v.8. *vt cuſto-* 4
g p.2401. *diatis,*&c. 4. g Deſiderium addiſcendi li- 5
cita,licitũ eſſe,ac excitandum, *Cognoſcite* 6
hodie diſciplinã Domini Dei veſtri,&c. 7
Diſciplina , hoc in loco poteſt ſumi tũ pro 8

Eruditione,ac præceptis, c.1506. tum pro
Caſtigatione,& correctione,c.1505. vtra-
que cognitio excitare Iſraelitas poterat ad
diuinorum præceptorum obſeruationem.
5. h Deum omnia poſſe. &c, i Sępè miracu- h p.14.
la operari. &c, k Peculiarem eius erga pios i p.310.
prouidentiam,& protectionem eſſe, *Ma-* k p.380,
gnalia eius , & robuſtam manum , exten- 899.
tumque brachium,&c. vſque ad v.8. Bra-
chium extentum,& Manus robuſta, ſym-
bolum potentiæ, c.5500,6590. 6. l Con- l p.1279.
ſequi pœnas ad peccatum, quas Deus in-
fligit, *Signa , & opera, quæ fecit in medio*
Aegypti, &c. vſque ad v.7. 7. m Ad veræ m p.696.
fidei confirmationem miracula fieri . &c,
n Infligi pœnas, vt ceteri à peccando de- n p.1285.
terreantur, *Oculi veſtri viderunt omnia
opera Domini magna, quæ fecit, vt cuſto-*

diatis

o p.1117, *diatis vniuerſa mandata illius.* 8.o Legis
1119. veteris auctorem fuiſſe Deum, miniſtrum
Moyſen, *Vt cuſtodiatis vniuerſa man-*
data illius, quæ ego hodie præcipio vobis.
p p.2066. 9.p Diuinæ legi parendũ eſſe, *Cuſtodiatis*
q p.1295. *vniuerſa mandata illius.* * 10. q Opera 9
bona ſuum valorem, ac meriti rationem 10
r p.1307. habere. &c, r Poſſe bona temporalia ſub 11
s p.2065. meritum cadere. &c, s Obedientiæ pręmia 12
t p.928. præclara eſſe. &c, t Contingere beatitudi- 13
u p.944. nem aliquam in hac vita. &c, u Interdum 14
bonos in hac vita proſperè agere, in præ- 15
x p.2156, mium bonæ actionis. &c, x Licere fortunę
2216. bonis vti ad finem honeſtum, *Cuſtodiàtis*
vniuerſa mandata illius, & poſſitis introi-
re, & poſſidere terram, multoque in ea vi-
y p.1859. *uatis tempore*, &c. vſq; ad v.16. 11.y Lici-
tum eſſe aliqua poſſidere vt propria, *Et*
poſſitis introire, & poſſidere terram, ad
z p.2124. *quam ingredimini.* 12. z Licitum eſſe
a p.1982. licita promittere, a & promiſſionem iura-
b p.104. mento confirmare. 13.b Aquas eſse à Deo.
c p.304. &c, c Mũdum à Deo gubernari. &c, d Con-
d p.309. currere Deum immediatè ad omnem re-
rum creatarum operationem, *Quam Do-*
minus Deus tuus semper inuiſit, & oculi
illius in ea sunt à principio anni vſque ad
e p.23. *finem eius.* e Oculi diuinæ prouidentiæ
f p.1538. ſymbolum ſunt, c.6822. 14.f Deum eſſe
g p.37, ſuper omnia diligendum; g eiuſq; manda-
2066. tis parendũ, *Vt diligatis Dominum Deum*
veſtrũ, & seruiatis ei in toto corde veſtro,
h p.914, *& in tota anima veſtra.* * 15.h Tentatio- 16
1259. num occaſiones vitandas eſſe, *Cauete*, &c.
i p.1255. 16.i Solere in peccando eſſe ignorantiam,
ſeu errorẽ aliquem, ſed culpabilem: qua-
tenus trahitur voluntas à bono, quod ipſi
non eſt verè bonum, ſed apparens, *Cauete*
ne forte decipiatur cor veſtrum, & receda-
k p.2067. *tis à Domino*, &c. 17. k Idoloſatriam eſſe
peccatum, *Cauete ne recedatis à Domino,*
seruiatisque diis alienis, & adoretis eos.
l p.25. * 18. l Eſse Deum vltorem male agentiũ. 17
m p.1279. &c, m Conſequi pœnas ad peccatum, quas
Deus infligit, *Iratusque Dominus, clau-*
dat celum, & pluuia non descendant, &c.
n p.308. 19. n Suam quãque rem creatam opera-
tionẽ habere, *Nec terra det germen suum.*
18 * 20. o Occaſiones, & opportunitates re- o p.1734.
19 ctè agendi arripiendas eſſe. &c, p Pruden- p p.1759.
20 tiæ partem valde neceſsariam eſse prouidentiam:
quæ eſt ordinatio aptorum me-
diorum ad finem. &c, q Signis executionis q def.4111.
memoriam excitandam eſſe, *Ponite hæc*
verba mea in cordibus, & in animis ve-
ſtris, & suspendite ea pro ſigono in mani-
bus, & inter oculos veſtros collocate, &c.
21. r Inſtruendos eſse à parentibus filios, r p.2048.
quantum ſalutis neceſſitas exigit, *Doce-*
te filios veſtros vt illa meditentur, &c.
21 * 22. s Eſse præmia bonę actionis. vt ſup. s Vid. ſupra
22 v.9. & ſeqq. *Vt multiplicẽtur dies tui*, &c. v. 9. prop. q.
23 * 23. t Eſse in homine liberum arbitrium, v. s. & ſeqq.
24 *En propono in conſpectu veſtro hodie* vſque ad lit
25 *benedictionem, & maledictionem*, &c. teram a.
26 * 24. u Eſse præmia bonæ actionis, vt ſu- t p.146.
27 pra à v.9. *Benedictionem, ſi obedieritis* u Vid. ſupra à v.9.
28 *præceptis Domini.* * 25. x Congruum x p.1293.
eſſe à male agẽdo, pœnarum comminatio-
ne deterrere, *Maledictionem, ſi non obe-*
dieritis, &c. 26.y Dei pręceptis eſse paren- y p.2066.
dum. &c, z Inobedientiam eſse peccatum, z p.2072.
&c, a Ad peccata pœnas cõſequi, quas Deus a p.1279.
infligit. &c, b Idololatriam peccatum eſse, b p.2007.
Maledictionem, ſi nõ obedieritis manda-
29 *tis Domini Dei veſtri*, &c. * 27.c Actum c p.1952.
30 virtutis eſſe alijs benedicere, id eſt verbo,
vel ſigno alio illis à Deo bona precari, *Po-*
nes benedictionem super mõtem Garizim,
vide infra cap.27. 28. d Maledictionem d p.1904.
licitam eſse: ſi quis imperet, aut optet ma-
lum alterius ſub ratione boni, vt ſub ra-
tione iuſti, aut vtilis. &c, e Maledictionem e p.1905.
culpæ illicitam nõ eſse, *Penes maledictio-*
31 *nem super montem Hebal*, &c. * 29. f Eſſe f p.683.
prædictiones futurorum, *Vos tranſibitis*
Iordanem, &c. 30.g Licere aliqua poſſi- g p.1859.
dere vt propria, *Vt poſſideatis terram.*
31. h Eſse Deum Dominum omnium. &c, h p.22.
i Eſse in Deo beneficentiam, *Quam Do-* i p.54.
minus Deus veſter daturus eſt vobis.
32 * 32. k Eſse Dei præcepta obſeruanda, k p.2066.
Videte ergo ut impleatis ceremonias, &c.

CAPVT DVODECIMVM.

SVMMA.

Mandatur Iſraelitis 1. Omnia Terræ idola, & idololatria loca, & inſtrumẽta subuertere. 2. In determinato loco Deo sacrificia offerre. 3. Cauere ab esu sanguinis. 4. Offerre decimas, & primogenita, et primitias, et vota. 5. De rebus Deo sacris non edere, niſi in loco Deo sacro. 6. In Dei cultu à ceremoniis Gentilium abſtinere.

1 HÆc ſunt præcepta atque iudicia, quæ facere debetis in Terra, quam
Dominus Deus patrum tuorum daturus eſt tibi, vt poſſideas eã cun-
ctis diebus quibus ſuper humũ gradieris. 2 Subuertite omnia loca,
in quibus coluerũt gentes, quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos ſuper mon-
tes excelſos, & colles, & ſubter omne lignũ frondoſum. 3 Diſſipate aras eorum,
& con-

& confringite ſtatuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: diſperdite no-
mina eorum de locis illis. 4 Non facietis ita Domino Deo veſtro: ſed ad locum,
quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen
ſuum ibi, & habitet in eo, venietis: 6 & offeretis in loco illo holocauſta & victi-
mas veſtras, decimas & primitias manuum veſtrarum, & vota atque donaria, pri-
mogenita boum & ouium. 7 Et comedetis ibi in conſpectu Domini Dei veſtri:
ac lætabimini in cunctis, ad quæ miſeritis manum vos & domus veſtræ, in quibus
benedixerit vobis Dominus Deus veſter. 8 Non facietis ibi quæ nos hic facimus
hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur. 9 Neque enim vſque in præſens tempus
veniſtis ad requiem, & poſſeſſionem, quã Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.
10 Tranſibitis Iordanem, & habitabitis in Terra, quam Dominus Deus veſter
daturus eſt vobis, vt requieſcatis à cunctis hoſtibus per circuitum: & abſque vllo
timore habitetis 11 in loco, quem elegerit Dominus Deus veſter, vt ſit nomen
eius in eo. illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocauſta, & hoſtias, ac deci-
mas, & primitias manuum veſtrarum: & quidquid præcipuum eſt in muneribus,
quæ vouebitis Domino. 12 Ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro, vos &
filij ac filiæ veſtræ, famuli & famulæ, atque Leuites, qui in vrbibus veſtris com-
morantur. neque enim habet aliam partem & poſſeſſionem inter vos. 13 Caue
ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris: 14 ſed in eo, quem elegerit
Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcunque præcipio
tibi. 15 Sin autem comedere volueris, & te eſus carnium delectauerit, occide,
& comede iuxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis:
ſiue immundum fuerit, hoc eſt, maculatum & debile: ſiue mundum, hoc eſt, inte-
grum & ſine macula, quod offerri licet, ſicut capream & ceruum, comedes,
16 abſque eſu dumtaxat ſanguinis, quem ſuper terram quaſi aquam effundes.
17 Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui,
primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voueris, & ſponte offerre
volueris, & primitias manuum tuarum: 18 ſed coram Domino Deo tuo come-
des ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, &
ſeruus & famula, atque Leuites, qui manet in vrbibus tuis: & lætaberis & reficie-
ris coram Domino Deo tuo in cunctis ad quæ extenderis manũ tuam. 19 Caue
ne derelinquas Leuitem in omni tempore quo verſaris in terra. 20 Quando di-
latauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut locutus eſt tibi, & volueris ve-
ſci carnibus, quas deſiderat anima tua: 21 locus autem, quem elegerit Dominus
Deus tuus vt ſit nomen eius ibi, ſi procul fuerit, occides de armentis & pecori-
bus, quæ habueris. ſicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, vt tibi placet.
22 Sicut comeditur caprea & ceruus, ita veſceris eis: & mundus & immundus
in commune veſcentur. 23 Hoc ſolum caue, ne ſanguinẽ comedas. ſanguis enim
eorum pro anima eſt: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus:
24 ſed ſuper terram fundes quaſi aquam, 25 vt bene ſit tibi & filijs tuis poſt te,
cùm feceris quod placet in conſpectu Domini. 26 Quæ autem ſanctificaueris,
& voueris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus: 27 &
offeres oblationes tuas carnem & ſanguinem ſuper altare Domini Dei tui: ſan-
guinem hoſtiarum fundes in altari: carnibus autem ipſe veſceris. 28 Obſerua &
audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene ſit tibi & filijs tuis poſt te in ſempiter-
num, cùm feceris quod bonum eſt & placitum in conſpectu Domini Dei tui.
29 Quando diſperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas
ingredieris poſſidendas, & poſſederis eas, atque habitaueris in terra earum: caue
ne imiteris eas, poſtquam te fuerint introeunte ſubuerſæ, & requiras ceremonias
earum, dicens: Sicut coluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam. 31 Non
facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur
Dominus, fecerunt dijs ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.
32 Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec
minuas.

Inter-

Interpretatio litteralis.

EA Theologia colligi ex hoc ca-
a p.1068. pite poteſt. * 1. *a* Promulgatio- 1
nem eſse neceſsariam, vt lex
obligandi virtutē habeat, *Hæc*
b p.2007. *sūt præcepta, atque iudicia*, &c. * 2. *b* Ido- 2
c p.914, lolatriam eſse illicitā. &, *c* Tentationum 3
1259. occaſiones vitādas eſse, *Subuertite omnia*
loca, &c. disperdite nomina eorum de locis
d p.1960. *illis.* * 3. *d* Congruū adorationem etiam 4
e p.1962. exteriorem Deo exhibere. &, *e* Inter ado- 5
rationes externas ſummam eſse ſacrifi- 6
f p.1961. cium, vni Deo offerendum. &, *f* Congruū 7
eſse adorationi externæ determinatum 8
locum, & ritus determinatos adhibere, 9
Non facietis ita Domino Deo veſtro: sed 10
ad locum, quem elegerit Dominus, &c. 11
Nomen, ſolet & pro Potentia ſumi, & vi 12
operatiua, can. 1919. & pro Inuocatione, 13
c. 1930. Dicitur ergo Deus ponere nomen 14
ſuum in aliquo loco, tum quatenus exer- 15
cet effectus ſuæ miſericordiæ in eo loco; 17
tum quatenus vult in eo loco inuocari, & 18
coli. Dicitur Deus habitare in aliquo lo- 19
co, quatenus in eo exercētur aliqua opera, 26
quæ Deum præſentem oſtendunt, vt ſa- 27
g p.1975. crificia, & Dei beneficia, d. 3556. 4. *g* Eſse
h p.1974. decimas offerendas. &, *h* Fuiſſe in veteri
lege iure diuino determinatum de primi-
i p.1977. tijs offerendis Deo. &, *i* Licita eſſe vota,
k p.1979. & *k* Deo reddenda, *Offeretis decimas, &*
primitias manuum veſtrarum, & vota.
l p.1968. 5. *l* Aliquas oblationes, quæ Deo offerun-
tur, voluntarias eſse, *Offeretis donaria.*
n p.2264. Hebr. נדבת *Nidbòth*, volūtaria. * 6. *n* Lice- 7
re ijs etiam delectabilibus moderatè vti,
quæ neceſſaria non ſunt; ſi ſint loco, tem-
pori, nobis, & ijs, quibus conuiuimus, con-
uenientia, *Et comedetis ibi in conſpectu*
Domini Dei veſtri: ac lætabimini, &c.
o p.1173. 7. *o* Delectationes aliquas bonas eſſe, *Læ-*
p p.54. *tabimini in cunctis*, &c. 8. *p* Eſse in Deo
q p.45. beneficentiā, & *q* liberalitatem, *In quibus*
benedixerit vobis Dominus Deus veſter.
r p.1975. * 9. *r* Legem eſse naturalē, eſſe Dei mini- 12
ſtris ad victum neceſſaria miniſtranda, 19
Ibi epulabimini coram Domino Deo ve-
ſtro vos, & filii, ac filiæ veſtræ, famuli,
& famulæ, atque Leuites, qui in vrbibus
veſtris commoratur. neque enim habet
aliam partem, & poſſeſſionem inter vos.
s p.1125. * 10. *s* Præcepta veteris legis figuralia 16
fuiſſe, *Abſque eſu dūtaxat ſanguinis*, &c. 23
24 vide alia Leuit. 17. 4. 11. *t* Bona opera t p.1295.
25 meriti rationem habere. &, *u* Præclara u p.2065.
28 eſse obedientiæ præmia. 12. *x* Non eſse x p.2152
29 male agentes imitandos, *Caue ne imiteris*
30 *eas*, &c. 13. *y* Cultum Dei ſuperfluum, y p.2006.
31 & ſuperſtitioſum eſse, ſi quid contra Dei
32 inſtitutionem fiat, *Quod præcipio tibi hoc*
tantum facito Domino: nec addas quid-
quam, nec minuas.

Interpretatio myſtica.

a CVm mortale peccatum committi- a Vid. Gl.?
tur, auertitur homo à Deo, & cō-
uertitur ad creaturam. Non Deum, ſed
creaturam ſibi vltimū finem ponit. Ita ho-
mo ſeruit creaturæ: quod eſt quoddā ido-
lolatriæ genus, vt inquit Paulus Coloſs. 3.
Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt
ſuper terram: fornicationem, immunditi-
tiam, libidinem, cōcupiſcentiam malam,
& auaritiam, quæ eſt ſimulacrorū ſeruitus:
propter quæ venit ira Dei ſuper filios in-
credulitatis. Hæc Pauli verba præbent no-
bis anſam ad aliqua huius capitis myſticè
interpretanda.

Montes, myſticè dicuntur potentes
ſæculi, ac ſuperbi, Iſa. 40. 6. Mich. 6. 1. 2.
Abac. 3. 6. Ligna in Scripturis ſanctis ho-
mines ſignificant, c. 6469. Frondes ergo,
quæ veſtimenta ſunt arboribus, habitus
ſignificant, quī homines quaſi veſtiunt.
Qui autem ſunt habitus? quæ opera ma-
lorum hominum? Vtique vitia, præſertim
auaritia, & luxuria, & horū vitiorū actus.
2 Ergo * 1. Subuertere loca, in quibus deos
ſuos coluerūt Gentes; eſt *b* Concupiſcētias b p.2257,
frænare. &, *c* Pœnitentiam agere, vt pec- 2260, 2261.
catorum remiſſio recipiatur. 2. *d* Subuer- c p.781.
tere deos in montibus, & collibus; eſt Hu- d p.2368.
militatis actus exercere; & *e* Superbiæ 2369 2370
impetum frænare. 3. Subuertere deos ſub e p.2396.
lignis frondoſis; eſt, *f* Liberum ſeruare f p.2157.
animum ab inhærendo diuitijs. &, *g* Pau- g p.2173.
pertatem ſpiritus conſectari. &, *h* In con- h p.2260.
cupiſcentiam venereorum frænandam in-
cumbere. &, *i* Incumbere ad guſtus dele- i p.2261.
ctationes frænandas. &, *k* A delectationi- k p.2269.
bus tactus abſtinere. 2270, 2271,
Si quæ ſunt alia, quæ myſticum ſenſum 2272, 2273.
in hoc capite poſſint admittere: ea in ſupe-
rioribus libris ſunt explicata.

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Præceptum traditur interficiendi eos, qui idololatriam ſuaſerint, aut profeſſi fuerint.

1 SI ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe
ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, 2 & euene-
rit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos
alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis: 3 non audies verba
prophetæ illius aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus
Deus veſter, vt palàm fiat vtrùm diligatis eũ an non, in toto
corde, & in tota anima veſtra. 4 Dominum Deum veſtrum
ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, &
audite vocem eius: ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis. 5 Propheta autem ille aut
fictor ſomniorum interficietur: quia locutus eſt vt vos auerteret à Domino Deo
veſtro, qui eduxit vos de Terra Ægypti, & redemit vos de domo ſeruitutis: vt er-
rare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum
de medio tui. 6 Si tibi voluerit perſuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius
tuus vel filia, ſiue vxor quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus quem diligis vt animã tuam,
clàm dicẽs: Eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos ignoras tu, & patres tui, 7 cun-
ctarum in circuitu gentium, quæ iuxta vel procul ſunt, ab initio vſque ad finem
terræ, non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miſerearis &
occultes eum, 9 ſed ſtatim interficies, ſit primùm manus tua ſuper eum, & poſtea
omnis populus mittat manum. 10 Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te
abſtrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis:
11 vt omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquàm vltra faciat quippiam huius rei
ſimile. 12 Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi
ad habitandum, dicentes aliquos: 13 Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, & auer-
terunt habitatores vrbis ſuæ, atque dixerũt: Eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos
ignoratis: 14 quære ſolicitè & diligenter, rei veritate perſpecta, ſi inueneris cer-
tum eſſe quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam, 15 ſtatim
percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, ac omnia quæ in
illa ſunt, vſque ad pecora: 16 quidquid etiam ſupellectilis fuerit, congregabis in
medio platearum eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes, ita vt vniuerſa conſumas
Domino Deo tuo, & ſit tumultus ſempiternus. non ædificabitur ampliùs. 17 &
non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: vt auertatur Dominus
ab ira furoris ſui, & miſereatur tui, multiplicetque te ſicut iurauit patribus tuis,
18 quando audieris vocem Domini Dei tui, cuſtodiens omnia præcepta eius, quæ
ego præcipio tibi hodie, vt facias quod placitum eſt in conſpectu Domini Dei tui.

Interpretatio litteralis.

DOgmata, quæ ex hoc capite confirmari poſſunt, ea ſunt.
1 * 1. *a* Superſtitionis actum illicitum eſſe diuinationem. &, a p.2009.
2 *b* Aliqua, quæ videntur miracula, non eſſe. b p.699.
ſiue quia illuſio contingit in noſtris ſenſibus: ſiue quia virtute naturalium cauſarũ
fiunt. &, *c* Eſſe prophetas falſos, qui dæmonum miniſterio cognoſcunt aliqua ab c p.687.
humana cognitione remota, *Si ſurrexerit in medio tui prophetes*, &c.
3 * 2. *d* A conſilio, quod cõformitatem cum recta ratione non habet, eſſe cauendum. d p.1724.
&, *e* Non eſſe in malam actionem conſentiendum. e p.1731.
&, *f* Idololatriam peccatum eſſe, *Eamus, & ſequamur deos alienos*, &c. f p.2007.
Non audies verba prophetæ illius, &c. 3. *g* Permitti tentationes à Deo ad probationem, &c. g p.900.
Tentat vos Dominus Deus veſter, vt palam fiat verum diligatis eum, an non.
Tentat Deus, vt non ipſe, ſed ij, quos tentat, ſeſe cognoſcant, c.276 n.
4 * 4. *h* Deum eſſe totaliter diligendum. quia Deum ex toto poſſe diligere debemus, & ad eius h p.1555.
amorẽ ordinare quidquid habemus, *Diligatis eum in toto corde, & in tota anima veſtra.* i p.37.
Vide alia ſupra c.6. v.5. 5. *i* Eſſe Deum colendum, & *k* timendum, & k p.38, 1469.1470.
l amandum. &, *m* Eſſe Dei præceptis parendum, *Dominum Deum veſtrum ſequimini*, l p.1492, 1521.1572. m p.2066.

mini, & ipſum timete, & mandata illius
cuſtodite, & audite vocem eius: ipſi ſeruie-
tis, & ipſi adhærebitis. Sequi, eſt obſequi,
ac ſeruire. Adhærere, eſt Dei voluntati
n p.1843. conformari, c.5270. * 6. *n* Peccatorem 5
occidere, peccatum nō eſse, ſi legitimè fiat 6
o p.1296. ob bonum commune. &, *o* Opera mala 7
p p.1293. demeriti rationē habere. &, *p* Congruum 8
eſse à male agendo pœnarum commina- 9
q p.2095. tione deterrere. &, *q* Licitum eſſe iniurias 10
vlciſci, ad remouendum nocumenta. &, 11
r p.2104. *r* Pro culpæ quantitate pœnas licitas eſse,
Propheta autem ille, aut fictor ſomniorum
s p.913. *interficietur*, &c. 7. *s* Malorum hominum
t p.914. conſuetudinem, & *t* Tentationum, ac pec-
1259. candi occaſiones eſſe vitandas, *Auferes*
malum de medio tui, &c. Vide alia ſupra
u p.5440. v.3. & 5. * 8. *u* Infideles, qui fidem ali- 12
quando profeſſi ſunt, compelli poſse ad 13
tenendum, quod ſemel ſuſceperunt. &, 14
x p.1437. *x* Licere Eccleſiæ pœnas infligere ijs, qui
fide ſuſcepta, ab ea receſſerunt, *Si audieris*
in vna vrbium tuarum, &c. Filij Belial,
homines impij. Filius alicuius dicitur, qui
mores illius imitatur, c.1620. Belial, homo
impius appellatur, & diabolus, can.1259.
y p.643. 9. *y* Eſſe inter Eccleſiæ ciues malos aliquos,
z p.887. & iniuſtos. &, *z* Multas Eccleſiæ tribula-
tiones cōtingere à falſis, ac malis fratribus,
Egreſſi sunt filii Belial de medio tui, &c.

10. *a* Debere ſuperiores vigiles eſſe. &, a p.2079.
b Aliorum facta proſpicere, ac inquirere b p.2416.
licitum; vt officio debitè ſatisfacias, *Qua-*
re ſolicitè, & diligenter, &c. 11. *c* Iudiciū c p.1821.
ſuſpicioſum, & temerarium Iudicium, pec-
catum eſse. Deeſt enim certitudo rationis,
Rei veritate perſpecta, ſi inueneris certum
15 *eſſe*, &c. * 12. *d* Licitum eſse iniurias vl- d p.2095.
16 ciſci, ad remouendum nocumenta. &,
e Etiam multitudinem eſse puniendam, e p.2101.
cum contingit ipſam multitudinem pec-
care. &, *f* Pro culpę quantitate pœnas lici- f p.2104.
tas eſse, *Statim percuties habitatores vrbis*
17 *illius*, &c. * 13. *g* Poſse peccatores ab Ec- g p.871.
cleſia excommunicationis pœna puniri,
Non adhærebit de illo anathemate quid-
quam in manu tua. 14. Eſse Deum *h* vl- h p.25.
torem male agentium, & *i* exorabilem, i p.55.
& *k* miſericordem, & *l* beneficū, *Vt auer-* k p.56.
tatur Dominus ab ira furoris sui, & miſe- l p.54.
reatur tui, multiplicetque te. 15. *m* Eſse m p.48.
Deum fidelem. &, *n* Licitum eſse licita n p.2124.
promittere. &, *o* Licitum eſse iuramētum, o p.1932.
18 *Sicut iurauit patribus tuis.* * 16. *p* Eſse va- p p.1295.
lorem bonorum operum. &, *q* Eſse obe- q p.2065.
dientiæ præmia. &, *r* Dei pręceptis paren- r p.2066.
dum eſse. &, *s* Eſse Dei amorem erga ho- s p.1492.
mines. &, *t* Noſtram voluntatem eſse t p.1572.
cum diuina conformandam, *Quando au-*
dieris vocem Domini Dei tui, &c.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

SVMMA.

Prohibentur 1. Inciſura, & caluitium ſuper mortuo. 2. Eſus immundorum. 3. Coctio hædi in lacte matris. Præcipitur oblatio decimarum, & primogenitorum; & determinatur locus, in quo ex iis veſci offerentibus liceret.

1 Filij eſtote Domini Dei veſtri: non vos incidetis, nec facietis
caluitium ſuper mortuo. 2 quoniam populus ſanctus es Do-
mino Deo tuo: & te elegit vt ſis ei in populum peculiarem
de cunctis gentibus quæ ſunt ſuper terram. 3 Ne comedatis
quæ immunda ſunt. 4 Hoc eſt animal quod comedere de-
betis, Bouem, & ouem, & capram, 5 ceruum & capram,
bubalū, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.
6 Omne animal, quod in duas partes findit vngulam, & ruminat, comedetis.
7 De his autem quæ ruminant, & vngulam non findunt, comedere non debetis,
vt camelum, leporem, chœrogryllum: hæc quia ruminant, & non diuidunt vngu-
lam, immunda erunt vobis. 8 Sus quoque quoniam diuidit vngulam, & non ru-
minat, immunda erit. carnibus eorum non veſcemini, & cadauera non tangetis.
9 Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis: Quæ habent pinnulas &
ſquamas, comedite: 10 quæ abſque pinnulis & ſquamis ſunt, ne comedatis, quia
immunda ſunt. 11 Omnes aues mundas comedite. 12 Immundas ne comedatis:
aquilam ſcilicet, & gryphem, & haliætum, 13 ixion, & vulturem ac miluum iuxta
genus ſuum: 14 & omne coruini generis, 15 & ſtruthionem, ac noctuam, & la-
rum, atque accipitrem iuxta genus ſuum: 16 herodium ac cygnum, & ibin, 17 ac
mergulum, porphyrionem, & nycticoracem, 18 onocrotalum, & charadrium,
ſingula in genere ſuo: vpupā quoque & veſpertilionem. 19 Et omne quod reptat
& pennulas habet, immundum erit, & non comedetur. 20 Omne quod mundum

eſt, comedite. 21 Quidquid autem morticinũ eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino,
qui intra portas tuas eſt, da vt comedat, aut vende ei: quia tu populus ſanctus
Domini Dei tui es. Non coques hœdum in lacte matris ſuæ. 22 Decimam par-
tem ſeparabis de cunctis fructibus tuis qui naſcuntur in terra per annos ſingulos,
23 & comedes in conſpectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, vt in eo no-
men illius inuocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de
armentis & ouibus tuis: vt diſcas timere Dominum Deum tuum omni tempore.
24 Cùm autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus,
tibique benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare, 25 vendes omnia,
& in pretium rediges, portabiſq; manu tua, & proficiſceris ad locũ quem elegerit
Dominus Deus tuus: & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, ſiue ex ar-
mentis, ſiue ex ouibus, vinum quoque & ſiceram, & omne quod deſiderat anima
tua: & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua; & Leui-
tes qui intra portas tuas eſt, caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam par-
tem in poſſeſſione tua. 28 Anno tertio ſeparabis aliam decimã ex omnibus quæ
naſcuntur tibi eo tempore: & repones intra ianuas tuas. 29 Venietque Leuites
qui aliam non habet partem nec poſſeſſionem tecum, & peregrinus ac pupillus
& vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent & ſaturabuntur: vt benedicat
tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

Interpretatio litteralis.

HAbes in hoc capite eam theo-
a p.1599. logiam. * 1. a Incumbendum 1
eſſe in imitationem Dei. qui
charitatis effectus eſt, *Filij*
eſtote Domini Dei veſtri. Filij, dicuntur
imitatione, ſimilitudine, conformatione,
b p.2152. c.1620. 2. b Non eſſe male agentes imi-
tãdos, *Non vos incidetis, nec facietis cal-*
uitium, &c. Iubet abſtinere à Gentilium
ritibus: ne in idololatriam incurrant.
c p.1916. * 3. c Diuinum cultum actum eſſe religio- 2
nis, ac ſanctitatis virtutis præſtantiſſimæ,
Quoniam populus ſanctus es Domino Deo
tuo, Sanctum dici ſolet, quod diuino cultui
f p.349. dicatum eſt, c.2211. 4. f Diuinam electio-
g p.394. nem, & g vocationem eſſe, *Te elegit, vt ſis*
i p.1124. *ei in populum peculiarem,* &c. * 5. i In le- 3
858. ge veteri pręcepta ceremonialia eſſe, *Non* 21
comedetis quæ immunda ſunt, &c. vſque
ad v.21. Explicata ſunt hæc ſecundum
ſenſum litteralem, & myſticum Leuit. 11.
* *Ixion,* omittitur in Leuitico. Ex Abu- 13
lenſe eſt auis pertinens ad genus vulturis,
minor tamen vulture, coloris candidi.
* Omittitur & Nycticorax in Leuitico. 17
Hebr. [illegible] *Còs,* quod vertũt alij bubonem,
alij cuculum, alij vlulam, alij veſpertilio-
nem, *Non coques hœdum in lacte matris*
l p.1976. *ſuæ.* Vid. Exod. 23.19. & 34.26. * 6. l Iudi- 22
ciale Dei præceptum fuiſſe in veteri lege,
Eſſe decimam prouentuum partem Leui-
m p.1970. tis dandam. &, m Sacerdotibus primoge-
n p.1973. nita offerenda. &, n Ad ius naturale per-
tinere, vt homo ex rebus ſibi datis à Deo
aliquid exhibeat in eius honorem, *Deci-*
mam partem ſeparabis, &c. vſq; ad v.29.

23 * 7. o Licere ijs etiam delectabilibus mo- o p.2264.
26 deratè vti, quæ neceſſaria non ſunt: ſi ſint
loco, tempori, nobis, & ijs quibus cum vi-
uimus, conuenientia. &, p Actum eſſe vir- p p.2286.
tutis abſtinentiæ, vſum cibi moderatum,
mẽtis functionibus congruentis, *Comedes*
in conſpectu Domini Dei tui in loco, &c.
Et epulaberis tu, & domus tua. Ex his in-
telligimus potuiſſe offerentes decimas, &
primogenita, comedere ex illis in loco, quẽ
Deus elegerat. 8. q Eſſe Deum colendum. q p. 37.
&, r Congruum eſſe adorationi externæ 2915.
determinatum locum, & ritus determi- r p.1961.
natos adhibere, *In loco, quem elegerit, vt*
in eo nomen illius inuocetur, &c. *Vt diſcas*
timere Dominum Deum tuum omni tem-
pore. 9. s Oportere aliqua ſpecialia obſer- s p.844.
uari in ijs, quæ pertinent ad cultum Dei:
vt hominum animi ad maiorem Dei re-
uerentiã adducantur, *Vt diſcas timere Do-*
24 *minum Deum tuum.* * 10. t Actum eſſe t p.1759.
25 prouidentiæ, *Cum autem longior fuerit*
26 *via,* &c. 11. u Contractum eſſe venditio- u p.1787.
29 nis, & emptionis, *Vendes omnia, & in*
pretium rediges, &c. 12. x Exhibendas x p.1607.
eleemoſynas eſſe. &, y Eſurientem paſcen- y p.1608.
dum, *Venietque Leuites, & peregrinus, &*
pupillus, &c. 13. z Licere de eleemoſynis z p.2177.
viuere: ſi vel neceſſitas corporis exigat, vel
miniſterium, quod diuino cultui, vel alio-
rum vtilitati impenditur, *Venietque Le-* a p.1295.
uites, &c. 14. a Opera bona meriti ratio- b p.1628.
nem habere. &, b Plurimorum bonorum
cauſam eſſe eleemoſynam, *Vt benedicat*
tibi Dominus, &c.

CA-

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

S V M M A.

Iubet Moyſes 1 Septimo quoque anno remiſſionem fratribus fieri: & pro hac miſericordia præmium ſpondet. 2. Iuuari fratres pauperes, dando eis mutuum. 3. Septimo anno ſeruos Hebræos dimitti liberos, & cum donariis. Sin abire ſerui noluerint, perforari eis aurem ſubula, & ſeruire in perpetuum. 4. Primogenita ſexus maſculini ſanctificari Domino. 5. Abſtinere ab eſu ſanguinis.

1 SEptimo anno facies remiſſionem, 2 quæ hoc ordine celebra-
bitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre
ſuo, repetere nõ poterit, quia annus remiſſionis eſt Domini.
3 A peregrino & aduena exiges: ciuem & propinquum re-
petendi non habebis poteſtatem. 4 Et omnino indigens &
mendicus nõ erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus
tuus in terra, quam traditurus eſt tibi in poſſeſſionem.
5 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris
vniuerſa quæ iuſſit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt pollicitus
eſt. 6 Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum. Dominaberis
nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur. 7 Si vnus de fratribus tuis, qui
morantur intra portas ciuitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus
eſt tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,
8 ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris.
9 Caue ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropin-
quat ſeptimus annus remiſſionis: & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, no-
lens ei quod poſtulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, &
fiat tibi in peccatum. 10 Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in eius neceſſi-
tatibus ſubleuandis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in
cunctis ad quæ manum miſeris. 11 Non deerunt pauperes in terra habitationis
tuæ: idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui
tecum verſatur in terra. 12 Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut
Hebræa, & ſex annis ſeruierit tibi, in ſeptimo anno dimittes eũ liberum: & quem
libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris: 14 ſed dabis viaticum
de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit
tibi. 15 Memẽto quòd & ipſe ſeruieris in terra Ægypti, & liberauit te Dominus
Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi. 16 Sin autem dixerit: Nolo egredi:
eo quòd diligat te, & domũ tuam, & bene ſibi apud te eſſe ſentiat: aſſumes ſubu-
lam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & ſeruiet tibi vſque in æternũ.
ancillæ quoque ſimiliter facies. 18 Non auertas ab eis oculos tuos, quando di
miſeris eos liberos: quoniam iuxta mercedem mercenarij per ſex annos ſeruiuit
tibi: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis. 19 De
primogenitis, quæ naſcuntur in armentis, & in ouibus tuis, quidquid eſt ſexus ma-
ſculini, ſanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, &
non tondebis primogenita ouium. 20 In conſpectu Domini Dei tui comedes ea
per annos ſingulos in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua. 21 Sin au-
tem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte defor-
me vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo. 22 ſed intra portas vrbis tuæ
comedes illud: tam mundus quàm immundus ſimiliter veſcentur eis, quaſi caprea
& ceruo. 23 Hoc ſolum obſeruabis, vt ſanguinem eorum non comedas, ſed
effundes in terram quaſi aquam.

Interpretatio litteralis.

THeologia huius capitis ea eſt.
a p.1126. * 1. *a* In lege veteri præcepia 1
iudicialia eſſe. Per quæ Iſraelitis 2
determinabantur iuſtitiæ inter 3
b p.1128. homines obſeruādæ. &c, *b* In præceptis ve- 4
teris legis agi de pertinentibus ad cōciues 5
ad inuicem: vt ſunt Contractus, qui hic in- 6
c p.1789. dicantur, *c* Accommodati, & *d* Mutui,
d p.1790. *Septimo anno facies remiſſionem*, &c.
e p.1603, 1605, 1606, 1607. 2. *e* Eſſe ex charitate miſericordiā, & bene-
ficentiam exercendam erga proximos, *Cui*
debetur aliquid ab amico, vel proximo, ac
f p.1542. *fratre ſuo, repetere non poterit*, &c. 3. *f* Eſſe
in proximis diligendis ordinē, vt eò magis
quis diligatur, quò Deo carus eſt magis,
Habet enim amabilitatem eminētiorem.
g p.1543. &c, *g* Vt eò magis quis diligatur, quò nobis
coniunctus eſt magis. Is enim & intentius
diligi ſolet, & pluribus rationibus diligi,
A peregrino & aduena exiges: ciuem, &
propinquum repetendi non habebis pote-
h p.1622. *ſtatem.* * 4. *h* Eſse plurimorum bonorum 10
i p.1295. cauſam eleemoſynā. &c, *i* Opera bona me- 18
k p.1307. riti rationē habere. &c, *k* Poſse bona tem-
l p.944. poralia ſub meritū cadere. &c, *l* Interdum
bonos in hac vita proſperè agere in præ-
m p.1122. mium bonæ actionis. &c, *m* Congruū fuiſſe
veteri legi temporalia præmia proponere,
Vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in
terra, quā traditurus eſt tibi in poſseſſionē.
n p.48. 5. *n* Eſse Deum fidelem, &c. *o* beneficum.
o p.54. &c, *p* Licitum eſse licita promittere. &c,
p p.2124. &c, *q* Standum eſse promiſſis. &c, *r* Dei prę-
q p.2125. ceptis parendū eſse. &c, *s* Pręclara eſſe obe-
r p.2066. dientiæ præmia, *Si tamen audieris vocem*
s p.2065. *Domini Dei tui, & cuſtodieris vniuerſa*
quæ iuſſit. & quæ ego hodie præcipio tibi, be-
t p.1605, 1606. *nedicet tibi, vt pollicitus eſt.* * 6. *t* Actū eſſe 7
amicitiæ, & charitatis exhibitionē benefi- 8
u p.1624. ciorum in alios. &c, *u* Cōtra charitatē eſſe, 9
nō opem ferre, ſi poteſt, eleemoſynis ei, qui 10
x p.2161. neceſſitate laborat extrema. &c, *x* Vitioſū 11
eſſe nimium in diuitias amorem habere.
y p.2162. &c, *y* Vitioſū eſſe, diuitias in alios non pro-
fundere, ob immoderatū in eas affectum.
z p.2164. &c, *z* Graue peccatū auaritiam eſſe: ſi pro-
pter amorē diuitiarum non vereatur quis
contra Dei, vel proximi charitatē agere,
Si vnus de fratribus tuis, &c. *ad pauperta-*
tem venerit: non obdurabis cor tuum, nec
contrahes manum, &c. *ne clamet contra te*
ad Dominum, & fiat tibi in peccatum, &c.
a p.1787. * 7. *a* Contractum eſſe venditionis, & em- 12
b p.1128. ptionis. &c, *b* Præceptum fuiſſe iudiciale
in veteri lege circa contractus, *Cum tibi*
venditus fuerit frater tuus Hebræus, &c.
c p.2139. * 8. *c* Debita eſſe debito decentiæ, officia 13
d p.2160. factorū ijs, quibus conuiuimus. &c, *d* Libe- 14
ralitatis actum eſſe, diuitias alijs honeſtè
largiri, *Quem libertate donaueris, nequa-*
quam vacuum abire patieris, &c. Dabis
viaticum. ex hebr. Onerabis, circūdabis,
15 nempe donarijs. * 9. *e* Præteritorum me- e p.1754.
moriam ad prudētiam requiri, *Memento*
quod & ipſe ſeruieris, &c, 10. *f* Debitas f p.2083.
eſſe Deo gratiarū actiones pro beneficijs
ab ipſo receptis, *Et idcirco ego nunc præ-*
16 *cipio tibi.* * 11. *g* Amorem cauſare pręſen- g p.193.
17 tiam, ſeu vnionem realem cum re amata,
&c, *h* Amicitiæ effectum eſse, amicō dele- h p.1592.
ctabiliter conuiuere, *Sin autem dixerit:*
Nolo egredi; eo quod diligat te, & domū
tuam. 12. *i* Omne agens, agere quamcum- i p.197.
que actionem ex aliquo amore. &c, *k* Amo- k p.189.
ris cauſam eſſe rationem vtilis. Inclinat
enim quodque in bonum ſibi, *Eo quod di-*
ligat te, & bene ſibi apud te eſse ſentiat.
18 * 13. Amicitiæ actum eſse *l* Beneuolen- l p.1569.
tiam, & *m* Beneficentiam, *Non auertas* m p.1605.
ab eis oculos tuos. Auertere oculos, ſymbo-
lum eſt hominis deſinētis amare, & nolen-
tis beneficia in alterum conferre, c. 5438.
14. *n* Ius alterius compenſandū, iuſtumq; n p.1800.
faciendum eſſe debiti ſolutione, *Quoniam*
iuxta mercedem mercenarii per ſex an-
nos ſeruiuit tibi. Si non fuiſset ſeruus, ſed
mercenarius, debuiſses ei ſoluere mercedē
laboris ſex annorum. Par eſt, vt aliquid
ſeruo tribuas in compenſationem ſui la-
19 boris. * 15. *o* Aliquas oblationes eſse ne- o p.1969.
ceſsariò offerendas. vt ſi pręceptum inter-
ceſserit. &c, *p* Fuiſse in veteri lege iure di- p p.1974.
uino determinatū de primitijs, & primo-
genitis offerendis Deo, *De primogenitis,*
quæ naſcuntur in armentis, &c. 16. *q* Pec- q p.2034.
catum eſse ſacrilegium, quo violatur res
ſacra per irreuerentiam, *Non operaberis*
in primogenito bouis, & non tondebis pri-
mogenita ouium. Deo ſacra hæc ſunt: non
ſeruabis primogenitum bouis, vt eo pro-
phanè vtaris arando; nec primogenitum
20 ouis, vt lanam ex eo tibi vſurpes, * *In con-*
ſpectu Domini Dei tui comedes ea, &c.
Ex hoſtijs pacificis cedebat pars in vſum
offerentium. non licebat ex oblatis, & Deo
ſacris aliquid edere extra locum Deo ſa-
21 crum. * 17. *r* Non licuiſſe in veteri lege, r p.1972.
22 in qua figuræ ſeruiebatur, oblationes fieri
de ijs, quæ propter ſignificationem repu-
tabantur immunda, *Sin autem habuerit*
23 *maculam, vel claudū fuerit*, &c. * 18. *s* In s p.1124.
veteri lege præcepta ceremonialia fuiſſe.
t quæ Eccleſiæ mores figurabant, *Hoc ſo-* t p.1125.
lum obſeruabis, vt ſanguinem eorum non
comedas, &c.

Significationes myſticas in Exodo, & Leuitico explicauimus.

CA-

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

S V M M A.

Præcipitur triplex ſolennitas, Azymorum, hebdomadarum, & tabernaculorum. Iubetur conſtitui Iudices. Prohibetur iniuſtitia, plantatio luci, conſtitutio ſtatuarum.

1 OBſerua menſem nouarum frugum, & verni primum tempo-
ris, vt facias Phaſe Domino Deo tuo: quoniam in iſto menſe
eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. 2 Immola-
biſque Phaſe Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus in lo-
co quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomē eius
ibi. 3 Non comedes in eo panem fermentatū: Septem die-
bus comedes abſque fermento, afflictionis panem, quoniam
in pauore egreſſus es de Ægypto: vt memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto,
omnibus diebus vitæ tuæ. 4 Non apparebit fermētum in omnibus terminis tuis
ſeptem diebus, & non remanebit de carnibus eius quod immolatum eſt veſpere
in die primo vſque mane. 5 Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium
tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, 6 ſed in loco quem elegerit
Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabis Phaſe veſpere ad ſolis
occaſum, quando egreſſus es de Ægypto. 7 Et coques, & comedes in loco quem
elegerit Dominus Deus tuus, maneque conſurgens vades in tabernacula tua.
8 Sex diebus comedes azyma: & in die ſeptima, quia collecta eſt Domini Dei tui,
non facies opus. 9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in
ſegetem miſeris. 10 & celebrabis diem feſtum hebdomadarū Domino Deo tuo,
oblationem ſpontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem Domini
Dei tui: 11 & epulaberis corā Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, ſeruus
tuus, & ancilla tua, & Leuites qui eſt intra portas tuas, aduena ac pupillus & vi-
dua, qui morantur vobiſcū: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet
nomen eius ibi: 12 & recordaberis quoniā ſeruus fueris in Ægypto: cuſtodieſq;
ac facies quæ præcepta ſunt. 13 Sollemnitatem quoque tabernaculorum cele-
brabis per ſeptem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas: 14 &
epulaberis in feſtiuitate tua, tu, filius tuus, & filia, ſeruus tuus, & ancilla, Leuites
quoque & aduena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas ſunt. 15 Septem die-
bus Domino Deo tuo feſta celebrabis, in loco, quē elegerit Dominus: benedicetq;
tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tua-
rum, eriſq; in lætitia. 16 Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum
tuum in conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit: in ſollemnitate azymo-
rum, in ſollemnitate hebdomadarum, & in ſollēnitate tabernaculorum. Non ap-
parebit ante Dominum vacuus: 17 ſed offeret vnuſquiſque ſecundum quod ha-
buerit iuxta benedictionem Domini Dei ſui, quam dederit ei. 18 Iudices & ma-
giſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi,
per ſingulas tribus tuas, vt iudicent populum iuſto iudicio, 19 nec in alterā par-
tem declinent. Non accipies perſonam, nec munera: quia munera excæcant ocu-
los ſapientum, & mutant verba iuſtorum. 20 Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris:
vt viuas & poſſideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. 21 Non
plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui. 22 Nec facies
tibi, neque conſtitues ſtatuam; quæ odit Dominus Deus tuus.

Interpretatio litteralis.

a p.1060. DOctrina, quā hoc caput habet, ea eſt. * 1. a Præceptum eſſe 1 morale, Habere aliquod tempus determinatum ad vacandum diuinis, *Obſerua menſem nouarum frugum*, &c. v.1. *Sex diebus comedes azyma*, &c. v.8. *Celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino*, &c. v.10. *Septem diebus Domino Deo tuo feſta celebrabis*, &c. v.15. *Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum*, &c. v.16. 2. b Debere creaturas intellectuales debitum cultum, b p.1915.

cultum, & honorem exhibere Deo. &,
c p.844. c Oportere aliqua ſpecialia obſeruari in
d p.858. ijs, quæ pertinent ad cultum Dei. &, d In
veteri lege varias obſeruãtias ceremonia-
les fuiſſe in ijs, quæ pertinent ad cultum
e p.1124. Dei. &, e In veteri lege præcepta ceremo-
nialia eſſe, *Obſerua menſem nouarum fru-*
f p.1957. *gum,* &c. vt in n.1. præcedenti. 3. f Eſſe
Deo adorationis reuerentiã exhibendam.
g p.1961. &, g Congruum adorationi externæ de-
terminatum locum, & ritus determinatos
h p.1919. adhibere. &, h Materialia, & ſenſibilia
quędam, vt templa, conuenienter Deo di-
i p.1962. cari. &, i Inter externas adorationes ſum-
mam eſſe ſacrificium, vni Deo offerẽdum,
Vt facias Phaſe Domino Deo tuo. v.1. *In*
loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.
k p.2083. v.2, 5, 7, 11, 15, 16. 4. k Debitas eſſe Deo
gratiarum actiones pro beneficijs ab ipſo
l p.2089. receptis. &, l Ingratitudinem eſſe, benefi-
cium non recognoſcere, *Quoniam in iſto*
menſe duxit te Dominus Deus tuus de
Aegypto nocte. v.1. *vt memineris diei*
egreſſionis tuæ de Aegypto. v.3. *Recordabe-*
ris quoniam ſeruus fueris in Aegypto. v.12.
m p.2000. * 5. m Aliquo tempore deputato vacãdum 8
eſſe diuinis, *Sex diebus comedes azyma:*
& in die ſeptima, quia collecta eſt Domini
Dei tui, non facies opus. Collecta, hebr.
עצרת *Hhhatsereth*, ſolẽnitatem ſignificat,
o p.1968. c.1387. * 6. o Aliquas oblationes, quæ in 10
cultum Dei offeruntur, voluntarias eſſe, 17
Oblationem ſpontaneam manus tuæ, quam
offeres iuxta benedictionẽ Domini Dei tui.
p p.2264. * 7. p Licere ijs etiam delectabilibus mo- 11
deratè vti, quæ neceſſaria non ſunt: ſi ſint 14
loco, tempori, nobis, & ijs, quibus conuiui-
mus, conueniẽtia, *Epulaberis corã Domi-*
no Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, &c.
q p.2066. v.11, 14. * 8. q Dei præceptis parendum, 12

15 *Cuſtodies, & facies quæ præcepta ſunt.*
20 9. r Opera bona ſuum valorem, & meriti r p.1295.
rationem habere. &, s Poſſe hominem ali- s p.1299.
quid à Deo mereri. &, t Poſſe bona tem- t p.1307.
poralia ſub meritum cadere. &, u Contin- u p.928.
gere beatitudinem aliquam in hac vita.
&, x Interdum bonos in hac vita proſpere x p.944.
agere, in præmium bonæ actionis, *Benedi-*
cetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis
frugibus tuis, & in omni opere manuum
18 *tuarum, erisq; in lætitia.* * 10. y Neceſſa- y p.2073.
19 rium ſuperiores, ac rectores eſſe. &, z Iu- z p.2070.
20 ſtos eſſe debere ſuperiores, & amantes iu-
ſtitiæ. &, a Iuſtum inter accuſatorem, & a p.1804.
reum à Iudice faciendum. &, b Facere in- b p.1818.
iuſtum, peccatum eſſe. &, c Peccatum eſſe c p.1819.
iudicium peruerſum, & iniuſtum, *Iudices,*
& magiſtros conſtitues in omnibus portis
tuis (commodè iudicia in vrbium portis
exercebantur,) *quas Dominus Deus tuus*
dederit tibi per ſingulas tribus tuas: vt iu-
dicent populum iuſto iudicio, nec in alte-
ram partem declinent. 11. d Accipere d p.1838.
perſonam in iudicio, peccatum eſſe, *Non* 1841.
accipies perſonam. 12. e Graue peccatum e p.2164.
eſſe auaritiam, ſi propter amorem diuitia-
rum non verearis agere contra proximi
charitatem. &, f Multorum vitiorũ prin- f p.2165.
cipium eſſe auaritiam. &, g Cæcitatem g p.1434.
mentis in multis ex cupiditate oriri, *Non*
accipies munera: quia munera excæcant
oculos ſapientum, & mutant verba iuſto-
20 *rum.* * 13. h Magnorum bonorum cau- h p.1814.
ſam eſſe iuſtitiam, & probitatem, *Iuſtè,*
quod iuſtum eſt perſequeris: vt viuas, &c.
21 * 14. i Cultum Dei falſum, & prohibitum i p.2005.
22 illicitum eſſe. &, k Eſſe tentationum, ac 2006.
peccãdi occaſiones fugiendas, *Non plan-* k p.914.
tabis lucum, &c. 1259.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

*Prohibet quidquam immolari, quod maculam habeat, aut vitium. Iubet idololatras lapi-
dari. Præcipit in dubiis Summi Sacerdotis definitioni, ac iudicio ſtandum. Si quando volun-
tas fuerit habendi Regem: vult eius electionem eſſe à Deo, non eligi alienigenam, non multi-
plicare ſibi equos, non habere vxores plurimas, nec immenſa argenti, & auri pondera, &
Deuteronomium omnibus ſuæ vitæ diebus legere, & non ſuperbire, & iuſtè agere.*

1 NOn immolabis Domino Deo tuo ouem, & bouem, in quo eſt
macula, aut quippiã vitij: quia abominatio eſt Domino Deo
tuo. 2 Cùm reperti fuerint apud te, intra vnam portarum
tuarum quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier
qui faciant malum in conſpectu Domini Dei tui, & tranſgre-
diantur pactum illius, 3 vt vadant & ſeruiant diis alienis, &
adorent eos, ſolem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ
non præcepi: 4 & hoc tibi fuerit nunciatum, audienſque inquiſieris diligenter,
& verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſrael: 5 educes virum ac mu-
lierem, qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus
obruentur. 6 In ore duorum, ac trium teſtium peribit qui interficietur. Nemo
occi-

occidatur, vno contra ſe dicente teſtimonium. 7 Manus teſtiũ prima interficiet
eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: vt auferas malum de medio tui.
8 Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem &
ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram: & iudicum intra portas tuas vi-
deris verba variari: ſurge, & aſcende ad locũ, quem elegerit Dominus Deus tuus.
9 Venieſq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore:
quæreſq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. 10 Et facies quodcumque
dixerint qui præſunt loco quẽ elegerit Dominus, & docuerint te 11 iuxta legem
eius: ſequeriſq; ſententiã eorum: nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram.
12 Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore
miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes
malum de Iſrael: 13 cunctuſq; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intu-
meſcat ſuperbia. 14 Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſq; in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me
regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes: 15 eum conſtitues, quem
Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius
gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus. 16 Cumq; fuerit conſtitu-
tus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus
numero ſubleuatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam
ampliùs per eandem viam reuertamini. 17 Non habebit vxores plurimas, quæ
alliciant animum eius, neque argenti & auri immenſa pondera. 18 Poſtquam
autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in vo-
lumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, 19 & habebit ſecum,
legetq; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, &
cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. 20 Nec eleuetur
cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram, vel
ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſrael.

Interpretatio litteralis.

EX hoc capite ea theologia excipi
a p.1124. poteſt. * 1. *a* In lege veteri præ- 1
b p.1125. cepta ceremonialia eſse: *b* quæ
mores Eccleſiæ figurant, *Non*
immolabis Domino Deo tuo ouem, & bo-
c p.21. *uem, in quo eſt macula*, &c. 2. *c* Eſſe in Deo
voluntatem omnis boni, *Quia abominatio*
eſt Domino Deo tuo. Macula, & vitium
d p.2007. Peccati ſymbola ſunt. * 3. *d* Idololatriam 2
peccatum eſse, *Cum reperti fuerint apud* 3
e p.1264. *te*, &c. 4. *e* Iniuriam inferri Deo, lædique
ius diuinum per peccatum, *Qui faciant*
malum in conſpectu Domini Dei tui, &
f p.1870. *transgrediantur pactum illius*. * 5. *f* Te- 4
neri quemque ad accuſandum, ſi crimen
in multitudinis corruptelam corporalem,
ſeu ſpiritualem vergat, & ſufficiẽs proba-
tio poſſit adhiberi, *Et hoc tibi fuerit nun-*
g p.2079. *ciatum*. 6. *g* Debere ſuperiores vigiles eſse.
h p.2416. &, *h* Aliorũ facta proſpicere, & inquirere
licitum; vt officio debitè ſatisfacias, aut vt
proximi vtilitati conſulas ſecũdum regu-
lam charitatis, *Audienſque inquiſieris di-*
i p.1126. *ligenter*. * 7. *i* In lege veteri præcepta iu- 5
k p.1128. dicialia eſſe. *k* Agebatur in illis de iudicijs, 7
l p.1279. & pœnis. &, *l* Conſequi pœnas ad pecca-
m p.2099. tum, quas Deus infligit. &, *m* Superioris
eſse, ſubditorum malefacta pœnis compẽ-
n p.2104. ſare. &, *n* Pro culpæ quantitate pœnas li-

citas eſse. &, *o* Peccatorem occidere, pec- o p.1843.
catum non eſse, ſi legitimè fiat ob bonum
cõmune, *Educes virum, ac mulierem*, &c.
6 *& lapidibus obruentur*. * 8. *p* Duorum, aut p p.1888.
trium teſtimonio ſtãdum eſſe, *In ore duo-*
8 *rum aut trium teſtium*, &c. * 9. *q* Ad Sum- q p.1355. et
9 mum Pontificem pertinere regulam fidei d.3802.
10 proponere. &, *r* Eſse hominibus propoſi- r p.1354.
11 tionem Eccleſiæ neceſsariam, *Si difficile,*
12 *& ambiguum apud te iudicium eſse per-*
ſpexeris, &c. 10. *s* In proponendo verbo s p.1369.
Dei auctoritatem in Eccleſia infallibilem
eſse. &, *t* Eccleſiã errare non poſse in Scri- t p.1373.
pturis ſanctis interpretandis, *Qui indica-*
bunt tibi iudicii veritatem, &c. vſque ad
v. 12. 11. *u* Actum eſse ſuperbiæ contem- u p.1382.
ptum legum, ac pręceptorum. &, *x* Debe- x p.2061.
ri ſuis ſuperioribus à ſubditis obediẽtiam.
&, *y* Licere Eccleſię pœnas infligere ijs, qui y p.1437.
fide ſuſcepta, ab ea receſserunt. &, *z* Con- z p.1279.
ſequi pœnas ad peccatum, quas Deus infli-
git. &, *a* Peccatorem occidere, peccatum a p.1843
non eſse, ſi legitimè fiat, ob bonum com-
mune. &, *b* Pro culpæ quantitate pœnas b p.2104.
licitas eſse, *Qui autem ſuperbierit, nolens*
obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore
miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto iu-
13 *dicis, morietur homo ille*, &c. * 12. *c* Infligi c p.1283.
pœnas, vt ceteri à peccando deterreantur,

Cunctuſque populus audiens timebit, vt
nullus deinceps intumeſcat superbia.
d p.1736. * 14. *d* Proponenda, & eligenda eſse me- 14
e p. 914, liora. &, *e* Tentationum, ac peccandi pe- 15
1259. ricula vitanda eſse. &, *f* Non eſse Infide-
f p.1423. les à Fidelibus in ſuos dominos eligendos,
Cum ingreſſus fueris terrã,&c.non poteris
alterius gentis hominem regem facere,&c.
g p.2242. * 15. *g* Indecorum eſse, maiores ſumptus 16
facere, quã opus, perſonas, & finem decet.
h p.2381. &, *h* Peccatum eſse, ac ſuperbiam inordi-
natũ appetitum propriæ excellentię, *Non*
multiplicabit ſibi equos. 16. *i* Tentationũ
i p.914, occaſiones vitandas eſſe. &, *k* Malorum
1259. hominum familiaritatem, & conuictum,
k p.913. quãtum ad periculum, & conſortium pec-
l p.1422. candi, fugiendum. &, *l* Non eſse cum infi-
delibus communicandum: cum fidei pe-
riculum ſubeſt, *Nec reducet populum in*
Aegyptum equitatus numero subleuatus.
(hebr. Propter multiplicari equos) *præſer-*
tim cum Dominus præceperit vobis vt ne-
quaquam amplius per eandem viam re-
uertamini. Prohibet adiri Ægyptios ſiue
ad eos debellandos, ſiue ad commercium
cum eis habendum pro equorũ emptione.
Vbi autem Deus præceperit vt nequaquã
amplius per eandem viam reuerterentur,
m p.2319. nihil habemus certi. 17. *m* Multorum
peccatorum illecebram eſſe luxuriam. &,
n p.837. *n* Non licuiſſe vnquã inſimul plures vxo-
res habere; niſi cũ fuit diuina reuelatione
conceſſum, *Non habebit vxores plurimas.*
(hebr. Non multiplicabit ſibi vxores)
quæ alliciant animum eius. (hebr. Et non
declinabit cor eius.) Vxores alienigenæ
declinare fecerunt Salomonem in idolo-
o p.2180. latriam. 18. *o* Eſse plurimorum malorum
p p.2165. cauſam ſolere diuitias. &, *p* Multorum
vitiorum principium eſse auaritiam. &,
q Vitioſum eſse, nimium in diuitias amo- q p.2162.
rem habere, *Non habebit argenti, & auri*
18 *immenſa pondera.* * 19. *r* Effectum legis r p.1079.
19 eſse, facere homines bonos. Propriũ enim
legis eſt inducere ſubiectos ad propriam
ipſorum virtutem. &, *s* Legis actum eſse s p.1082.
virtutũ actus pręcipere; *t* & vitioſos actus t p 1083.
prohibere. &, *u* Deſiderium addiſcendi li- u p.2401.
cita licitum eſse, ac excitandum. &, *x* Pręe- x p.2402.
cipuum hominis ſtudium eſſe debere circa
cognitionem diuinorum, *Deſcribet ſibi*
Deuteronomium legis huius, &c. legetque
illud omnibus diebus vitæ suæ vt diſcat ti-
mere Dominũ Deum suum,&c. 20. *y* Eſſe y p.38,
Deum timendum, *Vt diſcat timere Domi-* 1469, 1470.
num Deum suum. 21. *z* Eſse Dei pręceptis z p.2066.
parendũ, *Et cuſtodire verba et ceremonias*
eius, quæ in lege præcepta sunt. 22. *a* Opor- a p.844.
tere aliqua ſpecialia obſeruari in iis, quæ
pertinent ad cultum Dei. &, *b* In lege ve- b p.858,
teri pręcepta ceremonialia fuiſse, *Ceremo-* 1124.
20 *nias, quæ in lege præcepta sunt.* * 23. *c* Mo- c p.2368.
deſtiæ laudabilem actionem eſſe, intra ſui
ſtatus limites ſe continere; tum internis,
tum externis motibus modum adhibẽdo.
&, *d* Humilitatis actum laudabilem eſse, d p.2369.
temperare, ac frænare animum, ne immo-
deratè tendat ad excelſa. &, *e* Superbiæ e p.2385.
actum eſse, cum quis deſpectis alijs ſingu-
lariter vult videri, *Nec eleuetur cor eius*
in superbiam super fratres suos. 24. *f* Iuſtus f p.2076.
eſse debere ſuperiores, & amantes iuſtitię,
Neque declinet in partem dexteram, vel
ſiniſtram. 25. *g* Bona opera meriti ratio- g p.1295.
nem habere. &, *h* Poſse bona temporalia h p.1307.
ſub meritum cadere, *Vt longo tempore re-*
gnet ipse, & filii eius super Israel.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

SVMMA.

Decernit quid tribuendum ſit Sacerdotibus, & Leuitis, quatenus hæreditatem non haben-
tibus cum reliquo Israel. A v.9. Superſtitionem prohibet, & mores Idololatrarum. A v.15.
Promittit ad docendum Israelitas aduentum Ieſu Chriſti: qui per antonomaſiam Propheta
appellatur. A v.20. Statuit prophetã falsum occidi: & ſignum tradit ad eum agnoſcendum.

1 NOn habebunt Sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadem
tribu ſunt, partem & hereditatem cum reliquo Iſrael, quia
ſacrificia Domini, & oblationes eius comedent, 2 & nihil
aliud accipient de poſſeſſione fratrũ ſuorum: Dominus enim
ipſe eſt hereditas eorum, ſicut locutus eſt illis. 3 Hoc erit
iudicium Sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victi-
mas: ſiue bouem, ſiue ouem immolauerint, dabũt Sacerdoti
armum ac ventriculum: 4 primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem
ex ouium tonſione. 5 Ipſum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus
tuis, vt ſtet, & miniſtret nomini Domini ipſe, & filij eius in ſempiternũ. 6 Si exie-
rit Leuites ex vna vrbium tuarũ ex omni Iſrael in qua habitat, & voluerit venire,
deſiderans locum quem elegerit *Dominus,* 7 miniſtrabit in nomine *Domini Dei*
ſui, ſicut omnes fratres eius *Leuitæ,* qui ſtabunt eo tempore coram *Domino.*

8 *Par-*

Digitized by Google

8 Partem ciborum eamdem accipies, quam & ceteri : excepto eo,quod in vrbe
ſua ex paterna ei ſucceſſione debetur. 9 Quando ingreſſus fueris terram, quam
Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gen-
tium, 10 nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum,aut filiam,ducens per ignẽ:
aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus,
11 nec incantator,nec qui pythones conſulat,nec diuinos, aut quærat à mortuis
veritatem, 12 omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſce-
lera delebit eos in introitu tuo, 13 perfectus eris,& abſque macula cum Domino
Deo tuo. 14 Gentes iſtæ,quarum poſſidebis terram,augures & diuinos audiunt;
tu autem à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es. 15 PROPHETAM de gente
tua & de fratribus tuis ſicut me,ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies,
16 vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata eſt, atque
dixiſti : Vltrà non audiam vocem Domini Dei mei,& ignem hunc maximum am-
pliùs non videbo, ne moriar. 17 Et ait Dominus mihi : Bene omnia ſunt locuti.
18 Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui : & ponam
verba mea in ore eius,loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. 19 qui au-
tem verba eius,quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam,
20 Propheta autem qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo,
quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorũ deorum,interficietur.
21 Quòd ſi tacita cogitatione reſponderis : Quo modo poſſum intelligere ver-
bum,quod Dominus non eſt locutus ? 22 hoc habebis ſignum : Quod in nomine
Domini propheta ille prædixerit,& non euenerit: hoc Dominus non eſt locutus,
ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit: & idcirco non timebis eum.

Interpretatio litteralis.

EXcipimus eam theologiam.
a p.1970, 1975. * 1. *a* Eſſe Dei miniſtris ad vi- 1
ctum neceſſaria miniſtranda, 2
b p.1976. &c, *b* Iudiciale Dei præceptum 3
fuiſſe in veteri lege,Eſſe decimam prouẽ- 4
c p.1974. tuum partem Leuitis dandam. &c, *c* Fuiſſe 5
in veteri lege diuino iure determinatum 6
de primitijs offerendis Deo. Hoc eſt iudi- 7
cium Sacerdotum à populo, &c. Hoc eſt 8
iuſtum, quod erga Sacerdotes populus fa-
cere debet, Iudicium in ſacris Scripturis
ſolet accipi pro eo, quod quiſque facere
debet, can.1793. & pro iuſto, ac iuſtitia,
d p.639. c.1804. 2. *d* Eſſe in Eccleſia officiorum,&
e p.646. ſtatuũ diſtinctionem, &c, *e* In eccleſiaſtica
f p.649. Hierarchia eſſe Sacerdotes, *f* & minores
miniſtros ſacrorum, *Sacerdotes, & Leui-*
g p.2152. *ta*,&c. * 3. *g* Non eſſe male agentes imi- 9
tandos,*Caue ne imitari velis abominatio-* 14
h p.2007. *nes illarum gentium.* 4. *h* Idololatriam,
cultumq; illicitum, ac ſuperſtitioſum eſſe
quidquid inſtitutum ab hominibus eſt ad
facienda, & colenda idola, vel pertinẽs ad
colendum ſicut Deum creaturã,partem ve
vllam creaturę,*Caue ne imitari velis abo-*
minationes illarum gentium. * *Nec in-* 10
ueniatur in te qui luſtret filium ſuum. 11
(hebr. Qui transire faciat filium ſuum,) 12
aut filiam ſuam ducens per ignem. Erat
genus abominabilis ſacrificij ; vt explica-
i p.2009. tum eſt Leuit.18. 21. 5. *i* Superſtitionis
actum illicitum eſſe, Diuinationem : quæ
per manifeſtam dęmonum inuocationẽ fit.
Hoc genus ſuperſtitionis videtur indicari
illis verbis: *Qui ariolos ſciſcitetur.* quę he-
braicè ſunt קסמים קסם *Qoſem qoſamim,*
Diuinans diuinationes. 6. *l* Solere dęmo- l p.2010.
nes inuocatos multis modis reſponſa dare,
Præſtigijs,ſomnijs,mortuorum apparitio-
ne, per arreptitios, figuris apparentibus,
ſignisq; Geomantiæ,Hydromantię,Pyro-
mantiæ, Auſpicij. &c, *m* Superſtitionis m p.2011.
actum illicitum eſſe Diuinationem, quæ
per aſtrorum obſeruationem fit: ſi ea con-
ſideratione quis vtatur ad pranoſcendum
futuros caſuales,vel fortuitos euẽtus : aut
ad cognoſcẽdum per certitudinem actio-
nes hominum à libero arbitrio pendentes.
&c, *n* Superſtitionis actum illicitum eſſe n p.2013.
Diuinationem; quæ fit expreſſa,vel tacita
dæmonum inuocatione, per ſomnia. &c,
o Superſtitionis actum illicitũ eſſe,& taci- o p.2014.
tam dæmonum inuocationem eam diui-
nationem, quæ ex animalium,vel hominũ
motu, aut voce colligitur : ſi extendatur
vltra illud,ad quod ſecundum naturę, vel
diuinæ prouidentiæ ordinem, poteſt per-
tingere. Tale eſt Augurium, Auſpicium,
Omen. &c, *p* Diuinationem ſortium illici- p p.2015.
tam eſſe, & ſuperſtitionem : ſi à dæmoni-
bus expectetur iudiciũ ſortium. &c, *q* Illi- q p.2018.
citam, ac tacitã dæmonum inuocationem
eſſe Artem notoriam, quæ quibuſdam
vtitur, quę nõ habent ſecundum ſe virtu-
tem cauſandi ſcientiam. &c, *r* Illicitũ eſſe r p.2019.
characteres, nomina, & alias obſeruatio-
nes, ad ſanitatem,vel aliam in corporibus
immutationem cauſandam adhibere: quæ

manifeſtum eſt naturaliter efficaciam non
s p.2021. habere. &,s Illicitas eſſe obſeruationes il-
las, quæ vt ſigna ſumuntur fauſtorum, vel
infauſtorum euentuum: quę illorum euen-
tuum cauſæ non ſunt. Hæc omnia ſuper-
ſtitionū genera videntur his verbis prohi-
beri: *Nec inueniatur in te, qui ariolos ſci-
ſcitetur, & obſeruet ſomnia, atque augu-
ria, nec ſit maleficus, nec incantator, nec
qui pythones cōſulat, nec diuinos, aut quæ-
rat a mortuis veritatem. Omnia hæc abo-
minatur Dominus*, &c. Ariolus, ſeu, vt in
hebr. Diuinans diuinationes multa ex re-
cenſitis paullo ante ſuperſtitionum generi-
bus, poteſt cōplecti; *Qui obſeruet ſomnia*,
hebr. מעונן *Mehhhonen*, Prę̨ſtigijs vacans,
& computans tempora, *Qui obſeruat au-
guria*, hebr. מנחש *Menahhesh*, Augurans,
diuinans. *Maleficus*, hebr. מכשף *Mecha-
sheph*; Præſtigia, maleficia exercens, *Qui
pythones conſulas*. LXX. ἐγγαστρίμυθος,
Ventriloquus. Solebat dæmon è ventre re-
y p.43. ſponſa dare. * 7. y Deum ſanctum eſſe, 12
z p.25. *Omnia hæc abominatur Dominus*. 8. z Eſſe
Deum vltorem male agentium, *Propter
iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu
a p.1221. tuo.* * 9. a A malis operibus abſtinendum. 13
b p.1275. &, b Maculam induci per peccatum in
animam, *Perfectus eris, & abſque macula
cum Domino Deo tuo*. LXX. Coram Do-
c p.450. mino Deo tuo. * 10. c Fuiſſe Chriſti pri- 15
mum aduentum priſcis patribus promiſ- 16
ſum, *Prophetā de gente tua, & de fratri-* 17
bus tuis, &c. Prophetia eſt de ſolo Chriſto. 18
Nam numero ſingulari Prophetam dicit, 19
non Prophetas. Eſt autem ſolus Chriſtus
Propheta per excellentiā. Indicant & ver-
ba illa, *Sicut me*, v.15. & *Similem tui*, v.18.
Nullus Propheta præter Chriſtum fuit ſi-
milis Moyſi, nēpe legiſlator, & mediator.
d p.426. 11. d Chriſtum eſſe verum hominem. &,
e p.434. e Aſſumpſiſſe Filium Dei verum corpus
f p.435. humanum. &, f Ieſu Chriſti corpus ex
Abrahæ ſtirpe fuiſſe deriuatum, *Prophe-
tam de gente tua, & de fratribus tuis*, &c.
g p.482. *de medio fratrum ſuorum*. 12. g Eſſe Chri-
ſtum mediatorem Dei, ac hominum, qua-
tenus homo eſt, *Vltra non audiam vocem
Domini Dei mei*, &c. *Prophetam ſuſcita-
bo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem*
h p.485. *tui*, &c. 13. h Chriſtum Legiſlatorē fuiſſe,
Similem tui. 14. i Fuiſſe in Chriſto pro- i p.497.
phetiam, *Prophetam ſuſcitabo*. 15. k Chri- k p.483.
ſtum fuiſſe Doctorem omnium. &, l Pri- l p.523.
uatim, ac publicè docuiſſe. &, m Conue- m p.451.
niens fuiſſe prædicationē Chriſti principio
ſolis Iudæis exhiberi; *Prophetam ſuſcita-
bit tibi Dominus: Ipſum audies*. 16. n Eſſe n p.55.
Deum exorabilē. &, o Diſpoſuiſſe Deum o p.1927.
multa non niſi petentibus elargiri, *Bene
omnia ſunt locuti. Prophetā ſuſcitabo*, &c.
17. p Prophetiam eſſe à Deo, *Ponam ver-* p p.684.
*ba mea in ore eius, loqueturque ad eos om-
nia quæ præcepero illi*. 18. q Homines ab q p.339.
hominibus doceri, *Bene omnia ſūt locuti.
Prophetam ſuſcitabo eis*. Probat Deus,
quod Iſraelitæ petierant, vt ab homine
docerentur. 19. r Eſſe Deum vindicem, ac r p.25.
vltorem male agentium, *Qui autem verba
eius, quæ loquetur in nomine meo, audire*
20 *noluerit, ego vltor exiſtam*. * 20. s Eſſe s p.687.
22 prophetas falſos. &, t Simulationem eſſe t p.2130.
peccatum. &, u Illicitam eſſe arrogātiam. u p.2136.
&, x Veritatem in docendo ſectandam. &, x p.2111.
y Eſſe mendaciū grauiſſimum, in doctrina y p.2115.
religionis mentiri. &, z Eſſe graue mēn- z p.2116.
dacium, quod in communicanda ſcientia,
& in informatione morum mentitur, *Pro-
pheta, qui arrogantia deprauatus voluerit
loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi
illi vt diceret, aut ex nomine aliorum deo-
rum, interficietur*. 21. a Congruum à ma- a p.1293.
le agendo pœnarum comminatione deter-
rere. &, b Pro culpæ quantitate pœnas li- b p.2104.
21 citas eſſe, *Interficietur*. * 22. c Eſſe in de- c p.1758,
liberationibus Ratiocinationem, & Cir- 1760, 1761.
cumſpectionem, & Cautionem adhiben-
dam, *Quod ſi tacita cogitatione reſpon-
deris: quomodo poſſum intelligere*, &c.
22 * 23. d Futura à libera voluntate penden- d p.324.
tia Deo reuelante cognoſci, *Quod in no-
mine Domini propheta ille prædixerit, &
non euenerit: hoc Dominus non eſt locutus*.
Futurum quodcumque, etiam naturalem
cauſam habens, ſi quis futurum prædixe-
rit, & non eueniat; certum eſt prædictio-
nem illam non eſſe à Deo. Poteſt autem
accidere vt prędictio futuri, quę eſt à Deo,
non ſit abſoluta, ſed conditionata, v. g.
Niniuen ſubuertendam, ſi pœnitentiam
non egerit.

CAPVT

CAPVT DECIMVM NONVM.

SVMMA.

Iubet conſtitui ciuitates, ad quas effugiant ij, qui nolentes ſanguinem fuderint. Præcipit noxium extrahi è ciuitate, ad quam confugerit, & occidi. Prohibet poſſeſſionem alienam vſurpari. Decernit numerum teſtium, quorum teſtimonio ſtandum ſit. Statuit contra teſtem mendacem pœnam talionis.

1 CVm diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarũ tibi tra-
diturus eſt terram, & poſſederis eam, habitaueriſq; in vrbibus
eius, & in ædibus: 2 tres ciuitates ſeparabis tibi in medio
terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in poſſeſſionem,
3 ſternens diligenter viam; & in tres æqualiter partes totam
terræ tuæ prouinciam diuides: vt habeat è vicino qui pro-
pter homicidium profugus eſt, quo poſſit euadere. 4 Hæc
erit lex homicidæ fugientis, cuius vita ſeruanda eſt: Qui percuſſerit proximum
ſuum neſciens, & qui heri & nudiuſtertius nullũ contra eum odium habuiſſe com-
probatur: 5 ſed abijſſe cum eo ſimpliciter in ſyluam ad ligna cædẽda, & in ſucci-
ſione lignorum ſecuris fugerit manu, ferrumq; lapſum de manubrio amicum eius
percuſſerit, & occiderit: hic ad vnam ſupradictarum vrbium confugiet, & viuet:
6 ne forſitan proximus eius, cuius effuſus eſt ſanguis, dolore ſtimulatus, perſequa-
tur, & apprehendat eum ſi longior via fuerit, & percutiat animam eius, qui non
eſt reus mortis: quia nullum contra eum, qui occiſus eſt, odium priùs habuiſſe
monſtratur. 7 Idcirco præcipio tibi, vt tres ciuitates, æqualis inter ſe ſpatij di-
uidas. 8 Cùm autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut iurauit
patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram, quam eis pollicitus eſt, 9 (ſi tamen
cuſtodieris mãdata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum
Deum tuum, & ambules in vijs eius omni tempore) addes tibi tres alias ciuita-
tes, & ſupradictarum trium vrbium numerum duplicabis: 10 vt non effundatur
ſanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi poſſiden-
dam, ne ſis ſanguinis reus. 11 Si quis autem odio habens proximum ſuum, inſi-
diatus fuerit vitæ eius, ſurgenſq; percuſſerit illum, & mortuus fuerit, fugeritq; ad
vnam de ſupradictis vrbibus, 12 mittent ſeniores ciuitatis illius, & arripiẽt eum
de loco effugij, tradentq; in manu proximi, cuius ſanguis effuſus eſt, & morietur.
13 Non miſereberis eius, & auferes innoxium ſanguinẽ de Iſrael, vt bene ſit tibi.
14 Non aſſumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerũt priores in poſ-
ſeſſione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra, quam acceperis poſſi-
dendam. 15 Non ſtabit teſtis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati & fa-
cinoris fuerit: ſed in ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum. 16 Si
ſteterit teſtis mendax contra hominem, accuſans eũ præuaricationis, 17 ſtabunt
ambo, quorum cauſa eſt, ante Dominum in cõſpectu Sacerdotum, & iudicum qui
fuerint in diebus illis. 18 Cumq; diligentiſſimè perſcrutantes, inuenerint falſum
teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium: 19 reddent ei ſicut fratri ſuo fa-
cere cogitauit, & auferes malum de medio tui: 20 vt audientes ceteri timorem
habeant, & nequaquam talia audeant facere. 21 Non miſereberis ei, ſed ani-
mam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem
pro pede exiges.

Interpretatio litteralis.

a p.1847. HAbes ex hoc capite * 1. *a* Illicitum eſſe interficere innocentem. &c, *b* Licere timendo b p.2200. fugere id, quod eſt ſecũdum rectam rationem fugiendum. &c, *c* Non c p.2105. eſſe pœnas, niſi pro culpa infligendas. &c, *d* Prouidentiæ actum eſſe, *Tres ciuitates* d p.1759. *separabis tibi in medio terra*, &c. vſque ad v.11. 2. *e* Inuoluntarium eſſe, nec voluntati imputari, quod omnino eſt ignoratũ. e p.1053. &c, *f* Ignorantiam excuſare; ac non eſſe peccatum, cum omnino voluntatem tollit f p.1250. malè agendi, *Qui percuſſerit proximum ſuũ neſciens*, &c. v.4, 5, 6. 3. *g* Eſſe Deum g p.48. fide-

h p.1982. fidelem. &c, *b* Licitum eſse iuramentum,
Cum dilatauerit Dominus Deus tuus ter-
minos tuos, ſicut iurauit patribus tuis, &c.
i p.2124. 4. *i* Licitum eſſe licita promittere, *Quam*
k p.54. *tis pollicitus eſt.* 5. *k* Eſſe in Deo benefi-
centiam, *Cum Dominus Deus tuus dede-*
l p.1295. *rit tibi cunctam terram.* 6. *l* Opera bona
m p.1299. meritij rationem habere. &c, *m* Poſse ho-
n p.1307. minem aliquid à Deo mereri. &c, *n* Poſſe
bona temporalia ſub meritum cadere. &c,
o p.2065. *o* Obedientiæ præmia præclara eſse. &c,
p p.1493. *p* Eſſe amorem iuſtorum in Deum, *Cum*
dilatauerit Dominus Deus tuus terminos
tuos, &c. *Si tamen cuſtodieris mandata*
eius, et feceris quæ hodie præcipio tibi, vt di-
ligas Dominum Deum tuum, & ambules
q p.1259. *in viis eius in omni tempore.* 7. *q* Peccati
occaſiones eſſe vitandas, *Addes tibi tres*
alias ciuitates, &c. *Ne ſis ſanguinis reus.*
r p.1884. * 8. *r* Non licere non habenti publicam 11
auctoritatem occidere quemquam, neque
s p.1652. peccatorem. &c, *s* Homicidiorũ originem
odium eſſe, *Si quis autem odio habens pro-*
t p.2095. *ximum ſuum*, &c. * 9. *t* Licitum eſſe in- 12
iurias vlciſci ad remouendum nocumẽta. 13
u p.2099. &c, *u* Superioris eſſe, ſubditorũ malefacta
x p.2104. pœnis compenſare. &c, *x* Pro culpæ quan-
y p.1843. titate pœnas licitas eſse, &c, *y* Peccatorem
occidere, peccatum nõ eſſe, ſi legitimè fiat,
ob bonum cõmune, *Mittent ſeniores ciui-*
14 *tatis illius*, &c. *et morietur*, &c. * 10. *z* Non z p.1860.
licere propria auctoritate rem alienam 1861.
vſurpare inuito Domino, *Non aſſumes,*
& transferes terminos proximi tui, &c.
15 * 11. *a* Duorum, aut trium teſtimonio a p.1888.
ſtandum eſſe, *Non ſtabit teſtis vnus con-*
16 *tra aliquem*, &c. * 12. *b* Falſum teſtimo- b p.1883.
17 nium eſſe illicitum. &c, *c* Iuſtum eſſe, vt c p.1875.
18 qui voluntariè aliquem per falſam accu-
19 ſationem in periculum grauis pœnę indu-
cit, ipſe ſimilem pœnã patiatur, &c, *d* Con- d p.1723.
ſilium antè omnem electionem eſſe adhi-
bendum. &c, *e* Deliberationem debere non e p.1726.
eſſe præcipitem. &c, *f* Aliorum facta pro- f p.2416.
ſpicere, ac inquirere licitum; vt officio de-
bitè ſatisfacias, aut vt proximi vtilitati
conſulas ſecundum regulam charitatis,
Cumque diligentiſſimè perſcrutantes, &c.
reddent ei, ſicut fratri ſuo facere cogitauit. g p.2095.
13. *g* Licitum eſſe iniurias vlciſci ad remo-
uendum nocumenta, *Auferes malum de*
medio tui. 14. *h* Superioris eſſe ſubditorum h p.2099.
malefacta pœnis compenſare, *Diligen-*
tiſſimè perſcrutantes, &c. *reddent ei*, &c.
20 * 15. *i* Infligi pœnas, vt ceteri à peccan- i p.1285.
do deterreãtur, *Vt audientes ceteri timo-*
rem habeãt, & nequaquam talia audeant
21 *facere*, &c. * 16. *k* Pro culpæ quantitate k p.2104.
pœnas licitas eſſe, *Non miſereberis eius,*
ſed animam pro anima, &c.

CAPVT VIGESIMVM.

SVMMA.

Præcepta traduntur ad bellum pertinentia. 1. In bello contra ſuos hoſtes eſse Iraelitis audendum, Dei præſidio munitis. 2. Remittendos eſse ab exercitu in domos ſuas formidoloſos, & alios quoſdam. 3. Si bellum ſit contra exteras nationes, pacem eis offerendam: quam ſi receperint, exigendum ab eis tributum; ſi non receperint, maſculos omnes interficiendos eſse. 4. Si bellum ſit contra Chananæos; omnes omnino delendos eſse. 5. In obſidione vrbium, non eſse arbores, de quibus veſci poteſt, ſuccidendas.

1 SI exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videris equitatus
& currus, & maiorem quàm tu habeas aduerſarij exercitus
multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus
tecum eſt, qui eduxit te de terra Ægypti. 2 Appropinquãte
autem iam prælio, ſtabit Sacerdos ante aciem, & ſic loque-
tur ad populum: 3 Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos
veſtros pugnam committitis, non pertimeſcat cor veſtrum,
nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos; 4 quia
Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimi-
cabit, vt eruat vos de periculo. 5 Duces quoque per ſingulas turmas audiente
exercitu proclamabunt: Quis eſt homo qui ædificauit domum nouam, & non de-
dicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, &
alius dedicet eam. 6 Quis eſt homo qui plantauit vineam, & necdum fecit eã eſſe
communem, de qua veſci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in domum ſuam:
ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. 7 Quis eſt homo
qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam,
ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. 8 His dictis addent reli-
qua, & loquentur ad populum: Quis eſt homo formidoloſus, & corde pauido?
vadat,

vadat, & reuertatur in domũ ſuam, ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut
& ipſe timore perterritus eſt. 9 Cumque ſiluerint duces exercitus, & finem lo-
quendi fecerint, vnuſquiſque ſuos ad bellandum cuneos præparabit. 10 Si quan-
do acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem. 11 Si rece-
perit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet
tibi ſub tributo. 12 Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum,
oppungabis eam. 13 Cumq; tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua,
percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladij, 14 abſque mulie-
ribus & infantibus, iumentis, & ceteris quæ in ciuitate ſunt. Omnem prædam
exercitui diuides, & comedes de ſpolijs hoſtiũ tuorum, quæ Dominus Deus tuus
dederit tibi. 15 Sic facies cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valdè ſunt, & non
ſunt de his vrbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es. 16 De his autem ciui-
tatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere: 17 ſed interficies
in ore gladij, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, &
Heuæum, & Iebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: 18 ne fortè do-
ceant vos facere cunctas abominationes, quas ipſi operati ſunt dijs ſuis: & pecce-
tis in Dominum Deum veſtrum. 19 Quando obſederis ciuitatem multo tempo-
re, & munitionibus circũdederis vt expugnes eam, non ſuccides arbores de qui-
bus veſci poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem: quoniam
lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantium contra te augere numerum.
20 Si qua autem ligna non ſunt pomifera, ſed agreſtia, & in ceteros apta vſus,
ſuccide, & inſtrue machinas, donec capias ciuitatem, quæ contra te dimicat.

Interpretatio litteralis.

† p.1129. DOctrina theologica ea eſt. † 1. In
præceptis iudicialibus veteris
legis agi de bellis cõtra hoſtes.
a p.2213. * 2. a Licitũ eſſe aggredi ardua 1
ex fiducia, quia adſunt auxilia diuina ad 2
exequendum, *Si exieris ad bellum*, &c. 3
non timebis eos: quia Dominus Deus tuus 4
b p.1472. *tecum eſt*, &c. 3. b Frænari timorem pro-
poſitione facultatis, & auxiliorum ad pe-
ricula vitanda, *Non pertimeſcat cor ve-
ſtrum, nolite metuere*, &c. *quia Dominus
Deus veſter in medio veſtri eſt*, &c.
c p.217. * 4. c Miſericordiæ actum eſſe. quo de pro- 5
1603. ximorum malo, ac miſeria triſtamur, *Quis* 6
eſt homo, qui ædificauit domũ nouam, &c. 7
Miſericordia dignus eſt, qui maximè labo-
rauit, & multas expenſas fecit in ędificãda
domo, & morte pręuẽtus, nõ potuit ea vti,
& frui. *Dedicare*, ex hebr. חנך *Hhanach*,
ſignificat Incipere vti. Miſericordia etiam
dignus, qui plantauit vineam, & nõ potuit
veſci è fructibus, morte præuentus. Non
licebat tribus annis poſt plãtatam vineam
è fructibus veſci. quarto anno fructus erãt
offerendi Deo. quinto anno licebat & do-
mino vineæ, & alijs è fructibus veſci. id eſt
vineam eſſe communem. Ita etiam dicen-
e p.245. dum de eo, qui duxit vxorem, &c. 5. e Ra-
dicem, vnde timor oritur, eſſe amorem.
Timentur enim mala, quæ tollunt bona,
quibus amore inhæremus, *Quis eſt homo,
qui ædificauit domum nouam*, &c. Amor
domus, vineæ, & vxoris, & deſiderium his
bonis fruendi, excitare poterãt vehemen-
tem mortis timorem; ac proinde minue-
re fortitudinem, quæ in bello requiritur.
6. *Myſticè*. f Impedimentũ afferre ſolere f p.661.
ad perfectionem temporalia. &, g A con- g p.892.
cupiſcentia tum carnis, tum temporalium
hominès tentari, *Quis eſt homo, qui ædifi-
cauit domum nouam*, &c. Non eſt aptus
ad bellandum bella Domini contra dia-
bolum, & hoſtes Eccleſiæ, qui nimium co-
gitatione, & affectu bonis inhæret tempo-
ralibus. 7. h Eſſe timoris actũ, quo horret h p.238.
appetitus periculum imminens mali, *Quis
eſt homo formidoloſus, & corde pauido*.
8 * 8. i Illicitum eſſe timorem, qui diuertit i p.2199.
ab ijs, quæ ratio dictat eſſe proſequenda.
&, k Tentationum occaſiones vitãdas eſſe. k p. 914.
&, l A malo exemplo alijs exhibendo ab- l p.1685.
ſtinẽdum, *Vadat & reuertatur in domum
ſuam, ne pauere faciat corda fratrum
ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt*.
9 * 9. m Prouidentiæ actum eſſe, *Vnuſquiſ- m p.1759.
que ſuos ad bellandum cuneos præparabit*.
10 * 10. n Pacem eſſe habendam cum pro- n p.1601.
ximis, quantum fieri poteſt, *Offeres ei pri-
11 mum pacem*. * 11. o Tributi debitũ ſupe- o p.2060.
rioribus à ſuis ſubditis eſſe ſoluendum,
12 *Seruiet tibi sub tributo*. * 12. p Iuſtum bel- p p.1676.
lum non eſſe illicitum, *Oppugnabis eam*.
13 * 13. q Omnia à diuina volũtate pendere. q p.296.
&, r Eſſe in Deo prouidentiam. &, s Nihil r p.23.
in mundo eſſe, quod præter ordinẽ diuinæ s p.304.
gubernationis contingat, *Cum tradiderit
Dominus Deus illam in manu tua*. 14. t Iu- t p.1676.
ſtum bellum non eſſe illicitum, *Percuties
omnia, quæ in eis generis maſculini eſt*.
14 * 15. u Licere in bello iuſto prædas ex u p.1865.
hoſte

hoſte acceptas retinere, *Omnem prædam*
x p.913. *exercitui diuides*, &c. * 16. *x* Malorum 16
hominum familiaritatem, & conuictum, 17
quantũ ad periculum, & conſortium pec- 18
y p.914, candi, fugiendum. &, *y* Tentationum, ac
1259. peccati occaſiones vitandas eſſe. &, *z* Non
z p.1422. eſſe cum infidelibus cõmunicandum; cum
a p.2007. fidei periculum ſubeſt. &, *a* Idololatriam
peccatum eſſe, *Nullum omnino permittes*
viuere, &c. *ne forte doceant vos facere om-*
19 *nes abominationes*, &c. * 17. *b* Pro recta b p.1722.
20 operis agendi ratione ſtatuenda, conſide-
randas eſſe circumſtantias. &, *c* Neceſſa- c p.1760.
riam eſſe prudentiæ circumſpectionem,
ſeu cõſiderationem circumſtantiarum ac-
curatam, vt debitam habeant media con-
uenientiam ad finem, *Quando obſederis*
ciuitatem multo tempore, &c. vſque ad fi-
nem capitis.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

SVMMA.

1. Decernitur modus purgandi ſuſpicionem homicidii. 2. Lex pro coniugio cum muliere alienigena. 3. Ius primogenituræ. 4. Pœna filii contumacis. 5. Sepultura appenſorum in patibulo.

1 QVando inuentum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus
daturus eſt tibi, hominis cadauer occiſi, & ignorabitur cædis
reus, 2 egredientur maiores natu, & iudices tui, & metien-
tur à loco cadaueris ſingularum per circuitum ſpatia ciuita-
tum: 3 & quam viciniorem ceteris eſſe perſpexerint, ſenio-
res ciuitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit
iugum, nec terram ſcidit vomere, 4 & ducent eam ad vallem
aſperam atque ſaxoſam, quæ nunquam arata eſt, nec ſementem recepit: & cædent
in ea ceruices vitulæ: 5 accedentq; Sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus
Deus tuus vt miniſtrent ei, & benedicant in nomine eius, & ad verbum eorum
omne negotium, & quidquid mundum, vel immũdum eſt, iudicetur. 6 Et venient
maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabũtq; manus ſuas ſuper vitulam,
quæ in valle percuſſa eſt, 7 & dicent: Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem
hunc, nec oculi viderunt. 8 propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti Do-
mine, & ne reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael. Et aufere-
tur ab eis reatus ſanguinis: 9 tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fu-
ſus eſt, cùm feceris quod præcepit Dominus. 10 Si egreſſus fueris ad pugnam
contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, capti-
uoſque duxeris, & videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adama-
ueris eam, voluerisque habere vxorem, 12 introduces eam in domum tuam, quæ
radet cæſariem, & circũcidet vngues, & deponet veſtem, in qua capta eſt: ſedensq;
in domo tua, flebit patrem & matrem ſuam vno menſe: & poſtea intrabis ad eam,
dormieſq; cum illa, & erit vxor tua. 14 Si autẽ poſtea non ſederit animo tuo, di-
mittes eã liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiã: quia
humiliaſti eam. 15 Si habuerit homo vxores duas, vnã dilectam, & alterã odio-
ſam, genuerintq; ex eo liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus, 16 volueritq;
ſubſtantiã inter filios ſuos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogeni-
tum, & præferre filio odioſæ, 17 ſed filiũ odioſæ agnoſcet primogenitum, dabitq;
ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. iſte eſt enim principium liberorum eius, &
huic debentur primogenita. 18 Si genuerit homo filiũ contumacẽ & proteruum,
qui non audiat patris, aut matris imperium, & coercitus obedire contempſerit:
19 apprehendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij,
20 dicentq; ad eos: Filius noſter iſte proteruus & cõtumax eſt, monita noſtra au-
dire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs: 21 lapidibus
eum obruet populus ciuitatis: & morietur, vt auferatis malum de medio veſtri, &
vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat. 22 Quando peccauerit homo quod morte
plectendum eſt, & adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo: non permanebit
cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur: quia maledictus à Deo eſt qui
pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam, quã Dominus Deus
tuus dederit tibi in poſſeſſionem.

Inter-

Interpretatio litteralis.

DOgmata, quæ ex hoc capite
a p.2079. eliciuntur, ea ſunt. * 1. *a* De- 1
bere ſuperiores vigiles eſſe. &, 2
b p.2416. *b* Aliorum facta proſpicere, 3
ac inquirere licitum: vt officio debitè ſa- 4
c p.1126. tisfacias. &, *c* Præcepta iudicialia eſſe in 5
veteri lege. &, In præceptis iudicialibus 6
veteris legis agi de pertinentibus ad con- 7
ciues ad inuicem, vt de iudicijs, *Quando* 8
† p.1757. *inuentum fuerit in terra*, &c. &, † Conie- 9
cturis ſæpè vtendum circa particularia.
Metientur à loco cadaueris ſingularũ per
d p.26. *circuitum ſpatia ciuitatum*, &c. 2. *d* Eſſe
e p.396. Deum agentem liberum. &, *e* Eſſe à Deo
vocationẽ ad præclara in Eccleſia munera
exercenda, *Quos elegerit Dominus Deus*
f p.646, *tuus, vt miniſtrent ei*, &c. 3. *f* Eſſe in Ec-
745. cleſia Sacerdotes ſacrificij miniſtros, *Vt*
miniſtrent ei, & benedicãt in nomine eius.
Benedicere, eſt bona precari, c.1541. Sacer-
dotes bona populo precabantur à Deo per
g p.1952. ſacrificia, quę Deo offerebant. 4. *g* Actum
virtutis eſſe alijs benedicere, id eſt, dicto,
h p.1998. vel facto illis à Deo bona precari. 5. *h* Eſſe
Deum ore laudandum, ac benedicendum,
Et benedicant in nomine eius. Benedicant
nomen eius. *In*, abundat, c.2959. Vide
i p.637. quæ ſupra dicta ſunt cap. 10. v. 8. 6. *i* Eſſe
k p.1369. à Deo Eccleſiæ tributos Doctores. &, *k* In
proponendo verbo Dei auctoritatem in
l p.1358, Eccleſia infallibilem eſſe. &, *l* Propoſitio-
1359, 1360. nem ad fidem pertinentem, eſſe doctri-
nam, quam ſacra Concilia, Summi Pon-
tifices, Eccleſiæ Doctores vnanimi con-
ſenſu decernunt, *Ad verbum eorum omne*
negotium, & quidquid mundum, vel im-
m p.1803. *mundum eſt, iudicetur.* 7. *m* Licere vni-
cuique ius ſuum tueri, ſe apud Iudicem
defendendo, *Et venient*, &c. *Manus*
noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc.
n p.1844. 8. *n* Non licere non habenti publicam au-
ctoritatem, occidere quemquam, neque
peccatorem, *Ne reputes ſanguinem inno-*
centem in medio populi tui Iſrael. Repu-
tare, eſt reum pœnæ decernere. Sanguis
innocens, qui ſine publica auctoritate
n p.1932. effunditur. 9. *n* Non ſolum pro nobis, ſed
pro alijs etiam orandum eſſe, *Propitius*
eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti Do-
o p.1288, *mine.* 10. *o* Ceſſante actu peccati, rema-
1797, 1798, nere adhuc debitum pœnæ, *Et auferetur*
1799. *ab eis reatus ſanguinis.* * 11. *p* Omnia à 10
p p.23, 296, diuina voluntate pendere, &c. vt ſupra
304. c.20. v.13. * 12. *q* Aliqua corpora venu- 11
q p.150. ſtate præcellere, *Viderisque in numero ca-*
r p.183. *ptiuorum mulierem pulchram.* 13. *r* Ho-
minem de bonis ſenſibilibus complacere:
qui actus amor appellatur, *Et adamaue-*
s p.184. *ris eam.* 14. *s* Propoſito bono, amorem ex-
citari. Hoc enim eſt amoris obiectum. &,
t Cognitionem eſſe amoris principium. t p.186.
requirit enim amor apprehenſionem ali-
quam boni, quod amatur, *Videris mulie-*
rem pulchram, & adamaueris eam.
15. *u* Amoris cauſam eſſe rationem dele- u p.190.
ctabilis. inclinat enim quodque in bonum
ſibi. &, *x* Amorem cauſare præſentiam, x p.193.
ſeu vnionem realem cum rè amata.
Adamaueris eam, volueriſque habere
12 vxorem. * 16. *y* Non licere contra Ec- y d.4730.
13 cleſiæ leges matrimonia contrahere. &,
z Non licere matrimonium contrahere, z d.4753.
cum diſpar eſt cultus in altero coniugum,
Introduces eam in domum tuam, &c. *a* In a p.1130.
veteri lege habes præcepta iudicialia de
vxoribus, & matrimonijs. Debebat mu-
lier alienigena cultum diſparem idolola-
triæ deponere (vt poſſet in vxorem duci
ab Iſraelita) & ad Iſraelitarum cultum
tranſire. Ad ſignificandum cultus diſpa-
ris depoſitionẽ, radebat mulier cæſariem,
& circumcidebat vngues, & mutabat ve-
ſtem, & flebat patrem, ac matrem, tam-
quam ſibi iam mortuos, non amplius cum
illis, quippe idololatris, commercium ha-
14 bitura. * 17. *b* Deberi conſanguineis cul- b p.2043.
tum ſuum, *Dimittes eam liberam*, &c.
quia humiliaſti eam, Rem habuiſti cum
ea. fuit vxor tua, *Non poteris eam oppri-*
mere per potentiam, Non poteris eam co-
15 gere vt ſeruiat. * 18. *c* In præceptis iudi- c p.1134.
16 cialibus veteris legis agi de modo dome-
17 ſticæ conuerſationis, de ſeruis, vxoribus,
filijs, *Si habuerit homo vxores duas*, &c.
19. *d* Facere iniuſtum, peccatũ eſſe, *Non* d p.1818.
poterit filium dilectæ facere primogeni-
18 *tum, & præferre filio odioſæ.* * 20. *e* De- e p.2039.
19 beri parentibus reuerentiam, & *f* obe- f p.2042.
20 dientiam à filijs, *Si genuerit homo filium*
21 *contumacem*, &c. 21. *g* Licitum eſſe in- g p.2095.
iurias vlciſci ad remouendum nocumen-
ta, *Vt auferatis malum de medio veſtri.*
22. *h* Teneri quemque ad accuſandum, ſi h p.1870.
crimen in multitudinis corruptelam ver-
gat, *Ducent ad ſeniores ciuitatis illius, &*
ad portam iudicii, dicentque ad eos: Filius
noſter iſte proteruus, &c. *vt auferatis ma-*
lum de medio veſtri. 23. *i* Superioris eſſe i p.2099.
ſubditorum malefacta pœnis compenſare.
&, *k* Correctionem fraternam, quæ fit per k p.2103.
delinquentis punitionem, ad ſolos ſupe-
riores pertinere, *Ducent ad ſeniores ciui-*
tatis. 24. *l* Conſequi pœnas ad peccatum, l p.1278.
quas politica gubernatio præſcribit. &,
m Pro culpæ quantitate pœnas licitas eſſe, m p.2104.
Lapidibus eũ obruet populus ciuitatis, &c.
25. *n* Infligi pœnas, vt ceteri à peccando n p.1285.
deterreantur, *Vniuerſus Iſrael audiens*

op.1614. *pertimeſcat.* * 26. o Miſericordiæ actum 22
eſſe ſepelire mortuos, *Non permanebit* 23
cadauer eius in ligno, &c. Hunc actum
vult Moyſes exerceri etiam erga malefa-
pp.1275. ctores. 27. p Maculam induci per pecca-
tum, *Nequaquam contaminabis terram tuam*, &c. Non ſolum ad miſericordiam exercendam, ſed etiam ad terram purgandam, non ſines cadauer à Deo maledicti, eſſe ſuper terram.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

SVMMA.

Traduntur in hoc capite plura præcepta iudicialia. Quorum myſtica ſignificatio in ſuperioribus libris explicata eſt.

1 NOn videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteri-
bis: ſed reduces fratri tuo, 2 etiam ſi non eſt propinquus
frater tuus, nec noſti eum: duces in domum tuam, & erunt
apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. 3 Simi-
liter facies de aſino, & de veſtimento, & de omni re fratris
tui, quæ perierit: ſi inueneris eam, ne negligas quaſi alienam.
4 Si videris aſinum fratris tui aut bouem cecidiſſe in via, non
deſpicies, ſed ſubleuabis cum eo. 5 Non induetur mulier veſte virili, nec vir vte-
tur veſte feminea: abominabilis enim apud Deum eſt qui facit hæc. 6 Si ambu-
lans per viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pullis vel
ouis deſuper incubantem, non tenebis eam cum filijs: 7 ſed abire patieris, captos
tenens filios: vt bene ſit tibi, & longo viuas tempore. Cùm ædificaueris domum
nouam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur ſanguis in domo tua, &
ſis reus labente alio, & in præceps ruente. 9 Non ſeres vineam tuam altero ſe-
mine: ne & ſementis quã ſeuiſti, & quæ naſcuntur ex vinea, pariter ſanctificentur.
10 Non arabis in boue ſimul & aſino. 11 Non indueris veſtimento, quod ex la-
na linoque contextum eſt. 12 Funiculos in fimbrijs facies per quattuor angulos
pallij tui, quo operieris. 13 Si duxerit vir vxorem, & poſtea odio habuerit eam,
14 quæſieritque occaſiones quibus dimittat eam, obijciens ei nomen peſſimum,
& dixerit: Vxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inueni virginem: 15 tol-
lent eam pater & mater eius, & ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores
vrbis qui in porta ſunt: 16 & dicet pater: Filiam meam dedi huic vxorem: quam
quia odit, 17 imponit ei nomen peſſimum, vt dicat: Non inueni filiam tuam
virginem: & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ: expandent veſtimentum
coram ſenioribus ciuitatis: 18 apprehendentque ſenes vrbis illius virum, & ver-
berabunt illum, 19 condemnantes inſuper centum ſiclis argenti, quos dabit pa-
tri puellæ: quoniam diffamauit nomen peſſimum ſuper virginem Iſrael: habebitq;
eam vxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ ſuæ. 20 Quòd
ſi verum eſt quod obijcit, & non eſt in puella inuenta virginitas: 21 eijcient eam
extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morie-
tur: quoniam fecit nefas in Iſrael, vt fornicaretur in domo patris ſui: & auferes
malum de medio tui. 22 Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur,
id eſt adulter & adultera: & auferes malum de Iſrael. 23 Si puellam virginem
deſponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum ea,
24 educes vtrumque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: puella,
quia non clamauit cùm eſſet in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi ſui:
& auferes malum de medio tui. 25 Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ
deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cũ ea, ipſe morietur ſolus: 26 puella
nihil patietur, nec eſt rea mortis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem
ſuum, & occidit animam eius, ita & puella perpeſſa eſt. 27 ſola erat in agro: cla-
mauit, & nullus affuit qui liberaret eam. 28 Si inuenerit vir puellam virginem,
quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad iudi-
cium venerit: 29 dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ quinquaginta ſiclos
argenti,

argenti,& habebit eam vxorem,quia humiliauit illam:non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ. 30 Non accipiet homo vxorem patris ſui,nec reuelabit operimentum eius.

Interpretatio litteralis.

a p.1603. DOcemur eã doctrinã. * 1.*a* Mi- 1
ſericordiã erga proximos exhi- 2
bendã eſſe. quo actu triſtamur 3
de malo proximorum,cũ affe- 4
ctu ſubueniendi, *Non videbis bouem fra-*
b p.1525. *tris tui*,&c. 2.*b* Poſſe creaturas irrationa-
les charitate amari,quatenus eas volumus
ad hominum vtilitatem cõſeruari, *Redu-*
ces fratri tuo,etiã ſi nõ eſt propinquus, &c.
c p.1522. 3.*c* Amari charitate omnes homines, *Re-*
duces fratri tuo, etiam ſi nõ ſit propinquus
frater tuus, nec noſti eum. Myſtica inter-
d p.2130. pretatio habetur Exod.23. * 4.*d* Simula- 5
e p.1259. tionem eſſe peccatum. &,*e* Peccati occa-
ſiones vitandas eſſe, *Non induetur mulier*
veſte virili, nec vir vtetur veſte feminea:
abominabilis enim apud Deum eſt,qui fa-
f p.1574. *cit hæc.* 5.*f* Charitatis actum eſſe, odiſſe
peccatum, quatenus diuinæ volũtati con-
trarium, iuriſq; diuini læſiuum eſſe, *Abo-*
minabilis apud Deum eſt, qui facit hæc.
g p.1603. * 6.*g* Miſericordiam eſſe conſectandam. 6
h p.2362. &,*h* Cauendum à crudelitate, *Si ambu-* 7
lans per viam,nidum auis inueneris, &c.
Iubet pietatem erga irrationalia,vt aſſue-
ſcant eſſe miſericordes erga homines.
i p.1295. 7.*i* Opera bona, meriti rationem habere.
k p.1307. &,*k* Poſse bona temporalia ſub meritum
l p.1122. cadere. &,*l* Congruum fuiſſe veteri legi
m p.1525. temporalia præmia proponere. &,*m* Poſſe
creaturas irrationales charitate amari,
quatenus eas volumus ad honorem Dei,
& ad hominum vtilitatem conſeruari,
Abire patieris,vt bene ſit tibi,& longo vi-
uas tempore. Poterat eſſe actus meritorius
matrem pullis incubantem abire permit-
tere: ſi id fieret eo animo,vt ipſe aſſueſce-
ret miſericordiæ erga proximos; vel vt
mater conſeruaretur ad iterum nidifican-
n p.1761. dum in hominum vtilitatem. * 8. *n* Ne- 8
ceſſariam eſſe prudentię Cautionem,*Cum*
ædificaueris domum nouam,facies murum
tecti per circuitum,&c. Indicant hęc,vſum
fuiſse apud Iſraelitas tectorũ planorum:
vbi verſari ſolebant cum domeſticis, &
o p.1049. amicis animi cauſa. 9 *o* Voluntaria eſse,
voluntatique imputari, quæ voluntas po-
teſt,& debet actu velle,vel nolle:licet nul-
lum ipſa circa illa volitionis, aut nolitio-
p p.1252. nis actum formet. &,*p* Negligentiam in
ijs, quæ quis poteſt, ac debet agere,pecca-
tum eſse, *Ne effundatur ſanguis in domo*
tua, & ſis reus labente alio, & in præceps
q p.1124. *ruente.* * 10. *q* In veteri lege præcepta ce- 9
remonialia eſse, *Non ſeres vineam tuam*
altero ſemine,&c. Prohibet vbi eſſent vi-
tes,aliud ſemen ſeri. † vt diſcerẽt,nimiam † p.2161.
habendi cupiditatem fugere. 11.*r* Præce- r p.1125.
pta ceremonialia veteris legis figuralia
fuiſse. ſeu, Ceremonias veteris legis tum
Chriſtum, tum Eccleſiæ mores,tũ ſtatum
futuræ gloriæ figuraſſe, *Ne & ſementis,*
quam ſeuiſti, & quæ naſcuntur ex vinea,
pariter ſanctificentur. Sanctificare, inter-
dũ pro ſegregare ſumitur, c.2730. Statuit
fructus vineæ, ac ſementis eſſe immunda,
& ſegreganda, nec ijs vllo modo vtẽdum.
Cur hoc? vt myſtica,quę ſequuntur,ſigni-
ficarentur. 12. *Myſticè. s* Fidem vnam s p.1329.
eſse, quatenus vnum eſt motiuum ad cre- Gloſſ.
dendum,diuina veracitas:& quatenus idẽ
ab omnibus Fidelibus creditur, quidquid
credendum proponit Eccleſia. Vinea, Ec-
cleſiæ ſymbolum eſt, c.7849. Vitis, ſym-
bolum eſt & Eccleſiæ, c.7886. & Chriſti,
c.7887. & Diuinæ Sapientiæ, c.7885. Ergo
omne aliud ſemen error eſt, non pertinens
ad doctrinam diuinam, non ad Chriſtum,
10 non ad Eccleſiam. * 13. *t* Miſericordiam t p.1603,
eſse conſectandam, & cauendum à crude- 2362.
litate, *Non arabis in boue ſimul & aſino.*
Vexaretur valde aſinus arans cum boue,
qui fortior eſt aſino. Myſtica ſignificãtur,
ac pręcipiuntur. 14. *Myſticè u* Poſt Euan- u p.865.
gelij promulgationem licitè legalia ſerua-
ri non poſse. Bos,ſymbolum eſt populi Iu-
daici, c.5491. Aſinus,ſymbolũ eſt Eccleſiæ
è gentibus collectæ, Sylu.Alleg. v.Aſinus.
Arare, eſt in bonum opus incumbere. In
Chriſtianis operibus non ſunt admiſcendæ
ceremoniæ veteris legis. Vel Bos eſt ope-
rarius euangelicus, c.5492. Aſinus, Genti-
litas,vt paullo ante dictum eſt.&, Stultus
Prou.26.3. Vnde 15. *Myſticè. x* In mi- x p.731.
niſtrando verbo Dei non eſſe vana, & in-
utilia miſcenda. vt in primis fabellæ Gen-
11 tilium ſunt. * 16. *y* Simplicitatem eſse y p.2110.
conſectãdam,vt duplicitas fugiatur, *Non*
indueris veſtimento, quod ex lana, linoq;
12 *contextum eſt.* * *z* Præceptum eſt cere- z p.1124,
moniale, ac figurale; vt & ſeqnens præ- 1125.
ceptum de funiculis, & fimbrijs in qua-
tuor angulis pallij. de quo Num.15.38.
13 * 17. *a* Formari actum odij,cum appeti- a p.198.
tus auertitur ab eo,quod malũ æſtimatur,
14 *Poſtea odio habuerit eam.* * 18. *b* Multo- b p.1652.
rum malorũ originem odium eſſe. *Quæſie-*
ritque occaſiones,quibus dimittat eam,&c.
19. *c* Detractionẽ eſſe,qua alterius lęditur c p.1898.
fama, *Obijciens ei nomen peſſimum*, &c.
15 * 20. *d* Licere vnicuique ius ſuum tueri, ſe d p.1803.
apud Iudicem defendendo, *Tollent eam*

e p.1802. *pater, & mater eius*, &c. * 21. *e* Accuſa- 16
tionis vſum licitum eſſe ad debitũ repe- 17
tẽdum, *Filiam meam dedi huic vxorem,*
quam quia odit, &c. *Expandent veſtimen-*
tum coram ſenioribus ciuitatis. Habet
Olcaſter, vſum fuiſſe apud Hebræos ſer-
uandi (adhibitis fortaſſe teſtibus) pannum,
vel veſtem illam, ſuper quam cecidir ſan-
guis rupti clauſtri, cum primum vxor vir-
f p.1799. go cognita fuit à ſuo viro. * 22. *f* Ius de- 18
licto læſum, pœna compenſandum. &, 19
g p.1804. *g* Iuſtum inter accuſatorem, & reum à 20
h p.1278. Iudice faciẽdum. &, *h* Conſequi pœnam 21
ad peccatum, quam politica gubernatio
i p.1875. pręſcribit. &, *i* Iuſtum eſſe, vt qui volun-
tariè aliquem per falſam accuſationem in
periculum grauis pœnæ inducit, ipſe ſimi-
k p.2095. lem pœnam patiatur. &, *k* Licitum eſse
iniurias vlciſci, ad remouẽdum nocumen-
l p.2103. ta. &, *l* Correctionem fraternam, quæ fit
per delinquentis punitionem ad ſolos ſu-
m p.2104. periores pertinere. &, *m* Pro culpæ quan-
n p.1126, titate pœnas licitas eſſe. &, *n* In veteri le-
1128, 1130. ge præcepta iudicialia eſse, de matrimo-
nio, de pœnis, & ſimilibus, *Apprehendẽtq;*
ſenes vrbis illius virum, & verberabunt
illum, &c. *Eijcient eam extra fores patris*
o p.2329. *ſui*, &c. 23. *o* Fornicationem ſimplicem
peccatum eſse, *Morietur, quia fecit nefas*
in Iſrael, vt fornicaretur in domo pa-
tris ſui, & auferes malum de medio tui.
22 * 24. *p* Adulterium eſse peccatum, *Si dor-* p p.2336.
23 *mierit vir cum vxore alterius*, &c. *q* Alia q Vid. ſupra
24 dogmata habentur ſupra n.22. 25. *r* Ne- n. 22.
gligentiam in ijs, quæ quis poteſt, ac debet r p.1252.
agere, peccatum eſſe, *Puella, quia non cla-*
25 *mauit, cum eſset in ciuitate*, &c. * 26. *s* In- s p.1050.
26 uoluntarium eſſe, nec voluntati imputa-
27 ri, quod violẽti rationem habet reſpectu
voluntatis, *Puella nihil patietur*, &c. *Cla-*
mauit, & nullus affuit, qui liberaret eam.
28 * 27. *t* Speciale luxuriæ peccatũ ſtuprum t p.2334.
29 eſſe: quod & puellę iniuriam infert, & pa-
tri puellæ, *Si inuenerit vir puellam virgi-*
nem, &c. 28. *u* Ius delicto læſum, pœnam u p.1799.
compenſari, *Dabit patri puellæ quinqua-*
ginta ſiclos argenti, &c. Vid. Exod. 22.16.
30 * 29. *x* Speciale luxuriæ peccatum eſſe x p.2337.
inceſtum, quia turpitudinem habet, quæ
contraria eſt honorificentiæ, quæ parenti-
bus debetur. &, *y* Eſſe congruenter in ma- y p.834.
trimonio impedimenta, quæ contractum
eius nullum reddunt, *Non accipiet homo*
vxorem patris ſui, &c. Vide Leuit. 20.11.
Operimentum, hebr. כנף *Canaph*, Ala, ex-
tremitas veſtis. fimbriam nouercæ appel-
lat fimbriam patris, quia eſt in poteſtate
patris eam reuelare.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Multa præcipiuntur. 1. Ne admittantur in Eccleſiam Domini eunuchus, mamzer, Ammonites, Moabites. 2. Poſſe tertia generatione admitti Idumæum, & Aegyptium. 3. Milites à vita licentia abſtinere. 4. Ab immunditia nocturnæ pollutionis purgari. 5. Eſſe quadam in egeſtu cauenda, ad munditiem. 6. Seruum fugitiuum recipi, donec domino reconcilietur. 7. Meretricem, & Scortatorem non permitti. 8. Non offerri Domino pretium proſtibuli, aut canis. 9. Non fœnerari ad vſuram fratri. 10. Vota Deo ſtatim reddere. 11. Vineæ, agrique ſui proximi fructibus modeſtè vti.

1 NOn intrabit eunuchus, attritis vel amputatis teſticulis & ab-
ſciſſo veretro, eccleſiam Domini. 2 Non ingredietur mam-
zer, hoc eſt de ſcorto natus, in eccleſiam Domini vſque ad
decimã generationem. 3 Ammonites & Moabites etiam
poſt decimam generationem non intrabunt eccleſiam Do-
mini, in æternum: 4 quia noluerunt vobis occurrere cum
pane & aqua in via quando egreſſi eſtis de Ægypto: & quia
conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, vt maledice-
ret tibi: 5 & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitq; maledictionem
eius in benedictionem tuam, eo quòd diligeret te. 6 Non facies cum eis pacem,
nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſempiternum. 7 Non abomina-
beris Idumæum, quia frater tuus eſt: nec Ægyptiũ, quia aduena fuiſti in terra eius.
8 Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in eccleſiam Domini.
9 Quando egreſſus fueris aduerſus hoſtes tuos in pugnam, cuſtodies te ab omni
re mala. 10 Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredie-
tur extra caſtra, 11 & non reuertetur, priuſquam ad veſperam lauetur aqua: &
poſt ſolis occaſum regredietur in caſtra. 12 Habebis locũ extra caſtra, ad quem
egrediaris ad requiſita naturæ, 13 gerens paxillum in balteo. cumque ſederis,

fodies

ſodies per circuitũ, & egeſta humo operies 14 quo releuatus es (Dominus enim
Deus tuus ambulat in medio caſtrorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos)
& ſint caſtra tua sãcta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te. 15 Non
trades ſeruum domino ſuo, qui ad te confugerit, 16 habitabit tecum in loco, qui
ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requieſcet: ne contriſtes eum. 17 Non erit
meretrix de filiabus Iſrael: nec ſcortator de filijs Iſrael. 18 Non offeres merce-
dem proſtibuli, nec pretiũ canis in domo Domini Dei tui, quidquid illud eſt quod
voueris: quia abominatio eſt vtrumque apud Dominum Deum tuum. 19 Non
fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:
20 ſed alieno. Fratri autem tuo abſque vſura, id quo indiget, commodabis: vt be-
nedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra, ad quam ingredieris
poſſidendam. 21 Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere:
quia requiret illud Dominus Deus tuus. & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in
peccatum. 22 Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. 23 Quod autem ſemel
egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo,
& propria voluntate & ore tuo locutus es. 24 Ingreſſus vineam proximi tui, co-
mede vuas quãtum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. 25 Si intraueris
in ſegetem amici tui, franges ſpicas, & manu conteres: falce autem non metes.

Interpretatio mixta.

PRo litterali, & myſtica theologia
habes ex hoc capite eam doctrinã.
a p.1124. 1. *a* In lege veteri præcepta cere-
monialia eſſe; per quę cultus diui-
ni modus Iudaico populo præſcribebatur,
b p.1125. ac determinabatur. &, *b* Præcepta cere-
monialia veteris legis figuralia fuiſſe,
Non intrabit eunuchus attritis, &c. v. 1, 2,
c p.1126. 3, 8, 10, 11, 12, 13, 18. 2. *c* In lege veteri
præcepta iudicialia eſſe. Per quæ Iudaico
populo determinabantur iuſtitię inter ho-
mines obſeruandæ, *Non trades ſeruum
domino suo*, &c. verſ. 15, 17, 19, 24, 25.
d p.844. * *3. d* Oportere aliqua ſpecialia obſeruari 1
in ijs, quæ pertinent ad cultum Dei; vt ho- 2
minum animi ad maiorem Dei reuerentiã 3
e p.858. adducantur. &, *e* In lege veteri varias ob-
ſeruãtias ceremoniales fuiſſe: ad maiorem
reuerentiam diuini cultus, *Non intrabit
eunuchus*, &c. *eccleſiam Domini*. Aliqui
Eccleſiam, pro atrio templi accipiunt; alij
pro Synagoga, ſiue populo Iſraelitico. Li-
cebat quidem cuique religionem Iudæorũ
amplecti, ſed non omnibus licebat Syna-
gogę priuilegijs frui. vt idem ſit Eccleſiam
Domini intrare, quod haberi de populo
f p.860. Dei in omnibus. *f* Quoniam autem om-
1125. nia in figura contingebant illis, Habes
g p.825. 4. *Myſticè*. *g* Decere in Eccleſia ab Ordi-
nis ſuſceptione arceri aliquos, quod habeãt
defectus ſacris miniſterijs non congruen-
h p.827. tes. &, *h* Non debere indignos ad ordinis
i p.774. miniſteria promoueri. &, *i* Non eſſe cum
conſcientia peccati mortalis ad Euchari-
k p.870. ſtiæ Sacramentum accedendum. &, *k* Eſſe
in Eccleſia iuriſdictionẽ ad excludendum,
vel ad admittendum ad conſortium mili-
tantis Eccleſiæ: quod eſt Excommunicare,
vel à vinculo excõmunicationis abſoluere.
l p.871. &, *l* Poſſe peccatores ab Eccleſia excom-
municationis pœna puniri. &, *m* Non li- m p.873.
cere cum excommunicato communicare,
niſi charitas obliget, aut præceptũ natura-
le, *Non intrabit eunuchus*, &c. vſq; ad v. 6.
5. *Myſticè*. *n* Non eſſe cum Infidelibus n p.913.
communicandum, quãdo fidei periculum 1422.
ſubeſt: *Ammonites, & Moabites etiam
poſt decimam generationem non intrabũt*
4 *eccleſiam Domini*, &c. * *6. o* Licitum eſſe o p.2095.
iniurias vleiſci ad remouendũ nocumenta,
Conduxerunt contra te Balaam, &c. Re-
mouendum eſt periculum falſæ religionis,
6 & idololatrię. * *7. p* Tentationum, & pec- p p.914.
candi occaſiones cauendæ, *Non intrabunt* 1259.
5 *eccleſiam Domini in æternum*. * *8, q* Eſſe q p.23.
in Deo prouidentiam, &, *r* Eſſe Dei pecu- r p.380.
liarem prouidentiam erga pios. &, *s* Eccle- s p.899.
ſiam à Deo protegi. &, *t* Eſſe Dei amorem t p.1492.
erga homines, *Noluit Dominus Deus tuus
audire Balaam*, &c. *eo quod diligeret te*.
7 * *9, u* Deberi conſanguineis cultum ſuum, u p.2045.
8 *Non abominaberis Idumæum, quia frater
tuus eſt*. 10. *x* Eſſe benefactoribus grati x p.2084.
animi officia exhibenda. &, *y* Debita eſſe, y p.2139.
debito decentiæ officia factorum ijs, qui-
bus cõuiuimus, *Non abominaberis Aegy-
ptium: quia aduena fuiſti in terra eius*.
9 * 11. *z* A malis operibus abſtinendum, &, z p.1221.
a Peccandi occaſiones vitandas, *Quando* a p.914,
egreſſus fueris aduerſus hoſtes tuos in pu- 1259.
gnam, cuſtodies te ab omni re mala.
12. *b* Legem veterem præcepta moralia b p.1123.
continere, *Quando egreſſus fueris*, &c. &
10 v. 17, 19, 21, 24, 25. * 13. *c* Habuiſſe cere- c p.861.
11 monias veteris legis virtutem ad tollẽdas
immunditias, ſeu irregularitates è ſtatu-
to legis inductas, *Ad vesperam lauetur
aqua*, &c. 14. *Myſticè*. *d* Pœnitentiam d p.781.
agẽdam eſſe, vt peccatorum remiſſio reci-
piatur. &, *e* Neceſſariũ eſſe Sacramentum e p.779.
Pœni-

Pœnitentiæ ijs,qui poſt Baptiſmũ in mor-
tale peccatum prolapſi ſunt,*Si fuerit inter*
vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſom-
nio, egredietur extra caſtra. Gregorius
apud Gloſs. nocturnũ ſomnium peccatum
occultum interpretatur. *Egredietur extra*
f p.1266. *caſtra*, *f* quatenus amittitur per peccatũ
g p.624. mortale vita gratiæ: *g* ac proinde ſepara-
tur peccator à perfecta vnione cũ Chriſto,
& cum Eccleſia; quæ eſt per gratiam, &
charitatẽ, *Non reuertetur priuſquam ad*
vesperam lauetur aqua. Veſpera,ſymbo-
h p.412, lum eſt fletus,& pœnitentiæ. *h* Ad remiſ-
800. ſionem peccatorum recipiendam,deteſta-
tio peccatorum requiritur. Aqua,ſymbo-
lum eſt remiſſionis peccatorum,& gratiæ,
i p.404. can.5349, 5362. *i* Remiſſio peccatorum
k p.2440. à Deo fit per gratię infuſionẽ. * 15. *k* Illi- 12
citã eſſe in exteriore cultu negligentiam, 13
quæ eſt præter decorum, *Habebis locum*
extra caſtra,ad quem egrediaris ad requi-
ſita naturæ,&c. Vt caſtra ſint munda,& ſi-
l p.1915. ne fœtore. * 16. *l* Exhibendam eſſe Deo 14
m p.851. reuerentiam. &, *m* Sacra ſigna eſſe vene-
rãda, *Dominus Deus tuus ambulat in me-*
dio caſtrorum,&c. Erat Arca in medio ca-
n p.83,380, ſtrorum cum Sacerdotibus. 17. *n* Eſſe Dei
899. peculiarem prouidentiam erga pios. &,
o p.54. *o* Eſſe in Deo beneficentiã, *Dominus Deus*
tuus ambulat in medio caſtrorum,vt eruat
p p.1603, *te,& tradat tibi inimicos tuos*. * 18. *p* Mi- 15
1611. ſericordiæ actũ eſſe, *Non tradas ſeruum* 16
q p.2329. *domino ſuo*, &c. * 19. *q* Fornicationem 17
ſimplicem,peccatum eſſe, *Non erit mere-*
trix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de fi-
r p.1972. *lijs Iſrael*. * 20. *r* Non licuiſſe in veteri 18
lege,in qua figuræ ſeruiebantur, oblationes
fieri de ijs,quę propter ſignificationem re-
putabantur immunda, *Non offeres mer-*
cedem proſtibuli, nec pretium canis, &c.
21. *Myſticè*. *s* Principium eſſe fidem ope- s p.1336.
rum bonorum. Sine fide impoſſibile eſt
placere Deo, *Non offeres mercedem pro-*
ſtibuli: quia abominatio eſt apud Deum.
Meretrix, ſymbolum eſt animæ, quæ reli-
querit ſponſum Deum. Huius opera non
habent valorem meriti apud Deum.
22. *Myſticè*. *t* Non poſſe hominem in pec- t p.811.
cato mortali exiſtentem,& in Dei inimici-
tia, ſatisfacere. &, *u* Opera mortua,id eſt u p.799.
in ſtatu peccati mortalis facta, non viuifi-
cari per pœnitentiam, nec meritum æter-
næ vitæ recipere,&c. *Non offeres pretium*
canis in domo Domini Dei tui,&c. Canis,
ſymbolũ eſt hominis iracũdi, & cupidi,&
fœdi ob peccata,c.5589,5592,5593,5595.
19 * 23. *x* Pro mutuo vſuram accipere licitũ x p.1913.
20 nõ eſſe, *Non fœnerabis fratri tuo ad vſu-*
ram,&c. *ſed alieno*. Cur permittit fœne-
rari ad vſuram alieno? An quia Deus eſt
omnium Dominus? proinde poteſt tranſ-
ferre dominium bonorũ ab vno in alium.
An quia alieni hoc in loco intelliguntur
Gentiles habitantes in terra promiſſionis?
horum autẽ bona omnia iam tradita fue-
rant à Deo Iſraelitis. An alieni intelligun-
tur hoſtes, cum quibus eſt iuſtum bellum?
24. *y* Bona opera meriti rationem habere. y p.1295,
&, *z* Poſſe bona temporalia ſub meritum 1299.
cadere, *Vt benedicat tibi Dominus Deus* z p.1122,
21 *tuus in omni opere tuo*. * 25. *a* Licitum 1807.
22 eſſe votum. &, *b* Eſſe Deo reddenda, quæ a p.1979.
23 voueris, *Cum votũ voueris Domino Deo* b p.1979.
24 *tuo*,&c. * 26. *c* In præceptis iudicialibus c p.1128.
25 veteris legis agi de pertinentibus ad con-
ciues ad inuicem, *Ingreſſus vineam pro-*
ximi tui, comede vuas, &c.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

SVMMA.

Agitur 1. De libello repudii. 2. De nuper coniugato. 3. De pignoribus. 4. De vendente fratrem in ſeruum. 5. De lepra plaga. 6. De mercede ſoluenda. 7. De pœnis, & iudiciis. 8. De miſericordia in pauperes.

1 SI acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit
gratiam ante oculos eius propter aliquã fœditatem: ſcribet
libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de
domo ſua. 2 Cumq; egreſſa alterum maritum duxerit, 3 &
ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & di-
miſerit de domo ſua, vel certè mortuus fuerit: 4 non poterit
prior maritus recipere eam in vxorem: quia polluta eſt, &
abominabilis facta eſt coram Domino: ne peccare facias terram tuam, quam
Dominus Deus tuus tradiderit tibi poſſidendam. 5 Cùm acceperit homo nuper
vxorem, nõ procedet ad bellum, nec ei quippiam neceſſitatis iniungetur publicæ,
ſed vacabit abſque culpa domi ſuæ, vt vno anno lætetur cum vxore ſua. 6 Non
accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam: quia animã ſuam oppo-
ſuit tibi. 7 Si deprehenſus fuerit homo ſolicitans fratrem ſuum de filijs Iſrael, &
vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.
8 Ob-

Digitized by Google

8 Obſerua diligenter ne incurras plagam lepræ, ſed facies quæcũque docuerint
te ſacerdotes Leuitici generis, iuxta id quod præcepi eis, & imple ſolicitè. 9 Me-
mentote quæ fecerit Dominus Deus veſter Mariæ in via cùm egrederemini de
Ægypto. 10 Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non in-
gredieris domum eius vt pignus auferas: 11 ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet
quod habuerit. 12 ſin autem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, 13 ſed
ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum: vt dormiens in veſtimẽto ſuo, benedicat tibi,
& habeas iuſtitiam coram Domino Deo tuo. 14 Non negabis mercedem indi-
gentis, & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra
portas tuas eſt: 15 ſed eadẽ die reddes ei pretium laboris ſui ante ſolis occaſum,
quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animã ſuam: ne clamet contra te ad Dominum,
& reputetur tibi in peccatum. 16 Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro
patribus, ſed vnuſquiſque pro peccato ſuo morietur. 17 Nõ peruertes iudicium
aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ veſtimentum. 18 Memento
quòd ſeruieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præci-
pio tibi vt facias hanc rem. 19 Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & obli-
tus manipulũ reliqueris, non reuerteris vt tollas illum: ſed aduenam, & pupillum,
& viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere
manuum tuarum. 20 Si fruges collegeris oliuarum, quidquid remanſerit in ar-
boribus, non reuerteris vt colligas: ſed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. 21 Si
vindemiaueris vineam tuam, nõ colliges remanentes racemos, ſed cedent in vſus
aduenæ, pupilli, ac viduæ. 22 Memento quòd & tu ſeruieris in Ægypto, & idcir-
co præcipio tibi vt facias hanc rem.

Interpretatio litteralis.

HVius capitis theologia eſt.
a p.1126. 1. *a* In lege veteri præcepta
indicialia eſſe, per quæ deter-
minabantur iuſtitiæ inter ho-
b p.1128, 1130. mines obſeruandæ. &, *b* In præceptis indi-
cialibus veteris legis agi de pertinentibus
ad iudicia, ad vxores, ad ſeruos, ad vendi-
tiones, & ad ſimilia, *Si acceperit homo
vxorem*, &c. vſque ad finem capitis.
c p.831. * 2. *c* Matrimonium licitum eſſe, *Si acce-* 1
perit homo vxorem. Eſt autem matrimo- 2
nium cõtractus viri, & fœminę legitimus: 3
quo mutua poteſtas corporum traditur.
d *Trid. ſeſſ. 24. de Matrimonio.* *d* Cum autem matrimonij nexus ſit perpe-
tuus, & indiſſolubilis, vt Chriſtus docet in
Euangelio: cur Moyſes admittit libellum
e *Matt. 19.* repudij? *e* Reſpondet Chriſtus, Moyſem
non præcepiſſe libellum repudij, ſed per-
† *Ita putãt multi apud Sãchez, tom. 3. de Matrimonio, lib. 1. diſput. 1. & apud Cornelium in Deut. 24.* miſiſſe: ad vitandũ vxoricidium. † & for-
taſſe interceſſit Dei diſpenſatio, vt matri-
monium cum repudiata eſſet licitum.
Deus enim eſt dominus corporum, & po-
teſt transferre eorum dominium. Eam di-
ſpenſationem reuocauit Chriſtus in Euan-
gelio. Porrò † libellus repudij apud Iſrae-
litas myſticè ſignificabat Synagogã à Deo
† p.1431. reprobandam. * 3. *f* Eſſe congruenter in 4
f p.834. matrimonio impedimenta, quæ contractũ
eius nullũ reddunt, *Non poterit prior ma-
g p.858, 1124. ritus recipere eam in vxorem*, &c. 4. *g* In
lege veteri præcepta cęremonialia eſſe, ad
h p.859, 860, 1125. maiorem reuerentiã diuini cultus, *h* & ad
Chriſti myſteria figuranda, *Non poterit
prior maritus recipere eã in vxorem, quia
polluta eſt, & abominabilis facta eſt co-
ram Domino*. Cenſetur polluta per ſemen
alterius viri. qui autem immundum tan-
gebat, reddebatur immundus, reſpectu
Tabernaculi. id ſignificat *Coram Domino*.
5. *i* Conſequi pœnas ad peccatum, quas i p.1279.
Deus infligit, *Ne peccare facias terram
tuam*, &c. Peccatum ſumi ſolet pro pœna
irrogata peccato, c.2005. Ne, inquit, ſis
cauſa calamitatis in terra ob tuum pecca-
tum. Erat autem peccatum, immundum
tangere. 6. *Myſticè. k* Eccleſiam veram k p.628.
eſſe vnam. &, *l* Fidem vnam eſſe, quate- l p.1329.
nus vnum eſt motiuum ad credendum di-
uina veracitas; & quatenus idẽ ab omni-
bus Fidelibus creditur; quidquid creden-
dum proponit Eccleſia, *Non poterit prior
maritus recipere eam in vxorem, quia
polluta eſt, & abominabilis facta*, &c.
Per fidem Chriſtus deſponſat ſibi Eccle-
ſiam, quare alteri viro adhærere, eſt deſe-
rere fidem Chriſti. Non poteſt eſſe vnio
cum Chriſto, donec pollutio adeſt alterius
5 doctrinæ, ac fidei. * 7. *m* Licitum eſſe m p.831.
matrimonium. &, *n* Licere ijs delectatio- n p.2264.
nibus tactus moderatè vti, quæ neceſſaria
non ſunt, ſi ſint conuenientia. &, *o* Non o p.2275.
licere à delectationibus tactus abſtinere
cum alterius iniuria. vt ſi coniux coniugi
debitũ nollet reddere. &, *p* Debere coniu- p p.2046.
ges ſeſe inuicẽ colere, *Cum acceperit homo
nuper vxorẽ, non procedet ad bellum*, &c.
* 8.

q p.1603. * 8. *q* Charitatis actum eſſe Miſericordiam 6
propter Deum, *Non accipies loco pignoris*
inferiorem, & ſuperiorem molam: quia
animam ſuã oppoſuit tibi. Anima pro vita
ſi mitur, c.1565. Vita cibo conſeruatur.
r p.1860. cibus mola paratur. * 9. *r* Eſſe furtũ illici- 7
tum, *Si inuentus fuerit homo ſolicitãs fra-*
trem ſuum (hebr. furãs) *de filiis Iſrael*, &c.
s p.1278. 10. *s* Conſequi pœnas ad peccatum, quas
t p.2104. politica gubernatio præſcribit. &, *t* Pro
culpæ quantitate pœnas licitas eſſe, *Inter-*
u p.2095. *ficietur.* 11. *u* Licitum eſſe iniurias vlciſci
ad remouendum nocumenta, *Auferes ma-*
x p.1126. *lum de medio tui.* * 12. *x* In veteri lege 8
y p.1127. præcepta iudicialia fuiſſe, *y* in quibus age-
batur de reuerẽtia ſuis ſuperioribus exhi-
z p.858. benda. &, *z.* Fuiſſe præcepta cęremonialia,
860, 1125. ad maiorem reuerentiam diuini cultus; &
ad fidei noſtrę myſteria figurãda, *Obſerua*
diligenter ne incurras plagã lepræ, (hebr.
& LXX. Obſerua te in plaga lepræ) *ſed fa-*
cies quæcũque docuerint te Sacerdotes, &c.
a p.2078. 13. *Myſticè.* *a* Debere ſuperiores inſtru-
ctionibus bonos in ſubditis mores procu-
b p.2051. rare. &, *b* Deberi ſuis ſuperioribus à ſub-
c p.805. ditis obediẽtiam. &, *c* Soli Sacerdoti con-
feſſionem ſacramentalem faciendam eſse.
d p.802. &, *d* Veram pœnitentiam propoſitũ ſatiſ-
faciendi, ac ipſam ſatisfactionẽ includere,
quatenus oportuerit, *Facies quæcũque do-*
cuerint te Sacerdotes, &c. Sacerdotium
veteris legis, noui teſtamẽti Sacerdotium
figurauit, Hebr. 7. & 17. Leproſus, pecca-
toris hominis ſymbolum eſt, Iſa. 53. 4. ex
e p.1754. Ruperto 8. in Ioan. * 14. *e* Præteritorum 9
memoriam ad prudentiam requiri, *Me-*
mentote quæ fecerit Dominus Deus veſter
f p.1603. *Mariæ in via* &c. * 15. *f* Eſſe miſericor- 10
diam cũ proximis exercendam, *Cum repe-* 11
tes à proximo tuo rem aliquam, quam de- 12
g p.1952. *bet tibi*, &c. 16. *g* Actum virtutis eſſe alijs 13
benedicere, id eſt verbo, vel ſigno alio illis
à Deo bona precari, *Vt dormiens in veſti-*
h p.1295. *mento ſuo benedicat tibi.* 17. *h* Opera bo-
i p.1299. na meriti rationem habere. &, *i* Poſſe ho-
minem aliquid à Deo mereri, *Et habeas*
iuſtitiam coram Domino Deo tuo. Iuſti-
tia, pro Iure accipi ſolet, c.1818. Ius, per
k p.644. meritum habetur. 18. *k* Eſſe iuſtos homi-
l p.363. nes in Eccleſia. &, *l* Gratiam iuſtifican-
tem animæ infuſam, reddere hominem
hæredem cæli, *Et habeas iuſtitiam coram*

14 *Domino.* * 19. *m* Locationis, & condu- m p.1791.
15 ctionis contractum eſſe. &, *n* Ius alterius n p.1800.
compenſandum, iuſſumque faciendum
eſſe debiti ſolutione. &, *o* Iuſtitiam com- o p.1808.
mutatiuam eſſe. &, *p* Reſtitutionem eſſe p p.1835.
ſtatim faciendam. Eſt enim illicitum rem
alienam iniuſtè retinere. &, *q* Facere q p.1818.
iniuſtum; peccatum eſse, *Non negabis*
16 *mercedem indigentis*, &c. * 20. *r* Non r p.2105.
eſse pœnas, niſi pro culpa infligendas. &,
s Illicitum eſse interficere innocentem, s p.1847.
Non occidentur patres pro filiis, nec filii
pro patribus, ſed vnuſquiſque pro peccato
ſuo morietur. Contingit interdum puniri
filios, non punitis parentibus: quia imitan-
tur peccata parentum, quæ Deus ex miſe-
ricordia non punierat in parentibus. Con-
tingit interdum vnum pro peccato alte-
rius puniri. quia ad ipſum peccantem ſpe-
ctat vt quid illius; vt filius eſt quid patris,
& ciuis pars eſt communitatis, S. Thomas
2. 2. q.108. a.4. vide Extrauag. Dierum,
17 de pœnis; & Leon. I. ep.86. c.4. * 21. *t* Pec- t p.1819.
catum eſſe iudicium peruerſum, & iniu-
ſtum. eſt enim contra rectitudinem iuſti-
tiæ, *Non peruertes iudicium aduenæ, &*
pupilli. 22. *u* Eſſe miſericordiam exhiben- u p.1603.
dam, *Nec auferes pignoris loco viduæ ve-*
18 *ſtimentum.* * 23. *x* Amare quemque de- x p.1523.
22 bere ſuum proximum ſicut ſeipſum. &,
y Præteritorum memoriam ad prudẽtiam y p.1754.
requiri. &, *z.* Diuinos mores eſſe imitan- z p.1599.
dos, *Memento quod ſerujeris in Aegypto,*
& eruerit te Dominus Deus tuus inde.
Idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.
19 * 24. *a* Eſse pauperes eleemoſynis iuuan- a p.1607.
20 dos, *Quando meſſueris ſegetem in agro*
21 *tuo*, &c. 25. *b* Præclarum liberalitatis b p.2160.
22 actum eſse, diuitias alijs honeſtè largiri.
&, *c* Vitioſum eſse, diuitias in alios non c p.2162.
profundere ob immoderatum in eas affe-
ctum, *Quando meſſueris ſegetem in agro*
tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non
reuerteris vt tollas illum, &c. 26. *d* Eſse d p.1622.
plurimorum bonorum cauſam eleemoſy-
nam. &, *e* Opera bona meriti rationem e p.1295.
habere. &, *f* Poſſe hominem aliquid à Deo f p.1299.
mereri. &, *g* Poſse bona temporalia ſub g p.1307.
meritum cadere. &, *h* Congruum fuiſse h p.1122.
veteri legi temporalia præmia proponere,
Vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in
omni opere manuum tuarum.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

SVMMA.

Agitur 1. De iudiciis,& pœnis. 2. De ſuſcitando ſemine fratris ſui. 3. De iuſto faciendo in venditionibus. 4. De vindicta ex Amalecitis ſumenda.

1 SI fuerit cauſa inter aliquos,& interpellauerint iudices: quem
iuſtum eſſe perſpexerint,illi iuſtitiæ palmam dabunt: quem
impium,cundemnabunt impietatis. 2 Sin autẽ eum qui pec-
cauit,dignum viderint plagis: proſternent, & corã ſe facient
verberari. Pro menſura peccati erit & plagarũ modus: 3 ita
dumtaxat, vt quadragenarium numerum non excedant: ne
fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. 4 Non
ligabis os bouis terentis in area fruges tuas. 5 Quãdo habitauerint fratres ſimul,
& vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri: ſed
accipiet eam frater eius,& ſuſcitabit ſemen fratris ſui: 6 & primogenitum ex ea
filium nomine illius appellabit,vt nõ deleatur nomen eius ex Iſrael. 7 Sin autem
noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ex lege debetur, perget mulier ad por-
tam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque: Non vult frater viri mei
ſuſcitare nomen fratris ſui in Iſrael: nec me in coniugem ſumere. 8 Statimque
accerſiri eum facient, & interrogabunt. Si reſponderit: Nolo eam vxorem acci-
pere: 9 accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calceamentum de
pede eius,ſpuetque in faciem illius,& dicet: Sic fiet homini,qui non ædificat do-
mum fratris ſui. 10 Et vocabitur nomen illius in Iſrael, Domus diſcalceati.
11 Si habuerint inter ſe iurgium viri duo, & vnus contra alterum rixari cœperit,
voleńſq; vxor alterius eruere virum ſuum de manu fortioris,miſeritq; manum,&
apprehenderit verenda eius: 12 abſcides manum illius: nec flecteris ſuper eam
vlla miſericordia. 13 Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus:
14 nec erit in domo tua modius maior & minor. 15 pondus habebis iuſtum &
verum,& modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore ſuper terrã,
quã Dominus Deus tuus dederit tibi. 16 abominatur enim Dominus Deus tuus
eum qui facit hæc, & auerſatur omnem iniuſtitiam. 17 Memento quæ fecerit
tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex Ægypto: 18 quomodo occurrerit
tibi: & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant, ceciderit, quando tu eras fame
& labore confectus, & non timuerit Deum. 19 Cùm ergo Dominus Deus tuus
dederit tibi requiem,& ſubiecerit cunctas per circuitum nationes,in terra, quam
tibi pollicitus eſt: delebis nomen eius ſub cælo. Caue ne obliuiſcaris.

Interpretatio litteralis.

DOctrina theologica eſt * 1. 1
a p.1802. *a* Accuſationis vſum licitum
eſſe ad debitum repetendum.
b p.1803. &, *b* Licere cuique ius ſuum
tueri; ſe apud Iudicem defendẽdo, *Si fuerit cauſa inter aliquos, et interpellauerint*
c p.1804. *iudices.* 2. *c* Iuſtum inter accuſatorem,&
reum à Iudice faciendũ. *Quem iuſtum esse perspexerint, illi iuſtitia palmam dabunt: quem impium condemnabunt impietatis.*
d p.1799. * 3. *d* Ius delicti læſum,pœna compenſari. 2
e p.1797. &, *e* Debitum eſſe pœnale pœnæ reatum.
f p.2099. &, *f* Superioris eſse, ſubditorũ malefacta
pœnis compẽſari, *Sin autem eum,qui peccauerit,dignũ uiderint plagis,proſternent,*
g p.2104. *& coram ſe facient verberari.* 4. *g* Pro
culpæ quantitate, pœnas licitas eſſe, *Pro menſura peccati, erit & plagarum modus.*
3 * 5. *h* Crudelitatem peccatũ eſſe. Illicitus h p.2362.
enim eſt exceſſus in pœnis exigendis. *Quadragenarium numerum* (plagæ) *non excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos*
i p.1126. *abeat frater tuus.* 6. *i* In lege veteri præcepta iudicialia eſſe. in quibus, præter alia,
k p.1128. *k* agitur de iudicijs,& pœnis, *Si fuerit cau-*
4 *ſa inter aliquos,*&c.v.1,2,3. * 7. *l* Benefi- l p.1605, 1606.
centiam, & *m* liberalitatẽ eſſe proſequen-
m p.2160. dam. &, *n* Ius alterius compenſandum,
n p.1800. iuſtumq; faciendum eſſe debiti ſolutione,
Non alligabis os bouis terentis in area fruges tuas. 8. *Myſticè.* *o* Eſſe Dei mini- o p.1975, 1976.
ſtris ad victum neceſſaria miniſtranda,
Non alligabis,&c. Ita hunc locum interpretatur Paulus 1.Corinth.9. & 1.Tim.5.

Digitized by Google

p p.646, 700. *p* Eſſe ſacrorum, & verbi miniſtros in
Eccleſia, *Bos triturans*, ſacri miniſtri ſym-
bolum eſt. & operatij euangelici, c.5492.
q p.1126, 1130. * 9. *q* In præcepris iudicialibus veteris le- 5
gis agi de m do domeſticæ cõuerſationis, 6
Quando habitauerint fratres ſimul, &c.
r p.831. 10. *r* Matrimonium licitum eſſe, cauſa
filiorum, *Accipiet eam frater eius, & ſu-*
s p.2153. *ſcitabit ſemen fratris ſui.* 11. *s* Vſum eſſe
nomina imponendi & perſonis, & rebus,
tum ad hominum ſocietatem conſeruan-
dam, tum ad rerum cognitionem traden-
dam. *Primogenitum ex ea filium nomine*
illius appellabit, vt non deleatur nomen
eius ex Iſrael. vid. v. 10. Videtur hoc in loco
Nomen accipi pro perſona, c. 1931. vt no-
mine illius appellare, ſit ſubſtituere pro
t p.1802. illo. Ita Aug. * 12. *t* Accuſationis vſum li- 7
citum eſſe ad debitum repetendum. &,
u p.1803. *u* Licere cuique ius ſuum tueri, ſe apud
x p.1126, 1128. Iudicem defendendo. &, *x* In lege ve-
teri præcepta iudicialia eſſe de iudicijs,
& pœnis, *Perget mulier ad portam ciui-*
tatis, & interpellabit maiores natu, &c.
y p.1713. * 13. *y* Inquiſitione vtendum ad pruden- 8
z p.2416. ter agendum. &, *z* Aliorum facta inquire-
re licitum; vt officio debitè ſatisfacias,
Statimque accerſiri eum facient, & inter-
a p.1799. *rogabunt.* * 14. *a* Ius delicto læſum, pœ- 9
b p.2104. na compenſari. &, *b* Pro culpæ quantita- 10
te, pœnas licitas eſſe, quæ gloriã adimunt, 11
Tollet calceamentum de pede eius, spuet- 12
que in faciem illius, &c. *Et vocabitur*
nomen illius in Iſrael Domus diſcalceati.
Miſeritque manum, & apprehenderit ve-
renda, abſcindes manum illius, &c. Ma-
gnum probrum infertur viro, ſi mulier
rixans, eius verẽda apprehendat. Par eſt
magnam iniuriam, graui pœna compen-
ſari. Præterea id agens, maximè peccat
mulier contra honeſtatem, & verecũdiam.
c p.1908. * 15. *c* Fraudem in venditione peccatum 13
eſſe contra iuſtitiam. vt cum in re, quæ 14
venditur, eſt defectus ad quantitatem 15
d p.2119. ſpectans. &, *d* Eſſe mendacium pernicio- 16
ſum, quod fit intentione nocendi. Ad hoc
genus mendacij ſpectant fraudes, & doli,
Non habebis in ſacculo diuerſa pondera,
e p.1814. *maius & minus*, &c. 16. *e* Magnorum bo-
f p.1815. norum cauſam eſſe iuſtitiam. &, *f* Magno-
rum malorum eſſe cauſam iniuſtitiam.
g Vide ſupra in fi. cap. 24. lit. a, ſeq. b. &, *g* Opera bona meriti rationem habere.
& alia dogmata, quæ allata sũt ſupra c. 24.
in fine, *Vt multo viuas tempore in terra,*
quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.
17. *h* Charitatis actum eſſe, odiſſe pecca- h p.1574.
tum, quatenus diuinæ voluntati contra-
rium, iuriſq; diuini læſiuum eſt. &, *i* Deum i p.44.
iuſtum eſſe, & *k* vltorem male agentium, k p.25.
Abominatur Dominus Deus tuus eum, qui
facit hæc & auerſatur omnem iniuſtitiam.
Odium cum de Deo dicitur, ſymbolicè
accipitur pro Dei iuſtiſſima voluntate in-
ferendi pœnas impijs, & ſubtrahendi ab
17 illis ſuam gratiam, c. 6833. * 18. *l* Lici- l p.2095.
18 tum eſſe iniurias vlciſci, ad remouendum
19 nocumenta. &, *m* Pro culpæ quantitate, m p.2104.
pœnas licitas eſſe. &, *o* Etiam multitudi- o p.2101.
nem eſſe puniendam, cum contingit mul-
titudinem peccare. &, *p* Iuſtum bellum p p.1676.
non eſſe illicitum. &, *q* Conſequi pœnas q p.1279.
ad peccatum, quas Deus infligit. &, Pec-
catorem occidere peccatum non eſſe, ſi le-
gitimè fiat, ob bonum commune, *Me-*
mento quæ fecerit tibi Amalec in v. a, &c.
19. *r* Iniuriam inferri Deo, lædique ius di- r p.1264.
uinum per peccatum. &, *s* Eſſe Deum ti- s p.38.
mendũ, *Et non timuerit Deum.* 20. *t* Præ- t p.1754.
teritorum memoriam ad prudentiã requi-
ri, *Memento quæ fecerit tibi Amalec*, &c.
21. *u* Dei, *x* ſuperioriſque præceptis paren- u p.2066.
dum eſſe, *Caue ne obliuiſcaris.* x p.2061.

Interpretatio myſtica.

5 Q*Vando habitauerint fratres ſimul, &*
6 *vnus ex eis abſque liberis mortuus*
7 *fuerit*, &c. Ex Auguſtino contra
8 Fauſtum l. 22. c. 10. & Greg. 1. Paſtor. c. 5.
9 1. *a* Fratres in eadem domo, ſunt Chriſtus, a p.634,
10 & Apoſtoli, horumq; ſucceſſores in Eccle- 636, 637.
ſia. Ite, inquit Chriſtus, nunciate fratribus
meis. 2. Frater moritur ſine liberis: qua-
tenus Chriſtus, quando mortuus eſt, ele-
ctorum numerum adhuc non impleuit.
3. *b* Fratri ſemen ſuſcitat, qui verbi præ- b p.623,
dicatione, & Sacramentis per gratiam fi- 624.
lios Chriſto gignit. 4. *c* Filium nomine c p.39.92.
fratris appellat, cum Doctor non ſuam, ſed 2235.
Chriſti doctrinam prædicans, auditores
verè Chriſtianos, non Hæreticos, vt Lute-
ranos, vt Caluiniſtas reddit. & cum non
ſuam, ſed Chriſti gloriam quærit. 5. *d* Non d p.397.
vult vxorem fratris ſuſcipere; cum Sacer-
dos renuit Eccleſiam iuuare. 6. *e* Diſcal- e p.1523.
ceatur altero pede, qui ſolum ſuam, non
etiam proximi vtilitatem intendit.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

SVMMA.

Duo præcepta traduntur: alterum de primitiis frugum Deo offerendis: alterum de frugum decimis anni tertii Leuita, & aduena, & pupillo, & vidua largiendis.

1 CVmque intraueris terram, quam Dominus Deus tuus tibi da-
turus eſt poſſidendam, & obtinueris eam atque habitaueris
in ea: 2 tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in
cartallo, pergeſq; ad locum, quem Dominus Deus tuus ele-
gerit, vt ibi inuocetur nomen eius: 3 accedeſque ad Sacer-
dotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor ho-
die coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum in Terram,
pro qua iurauit patribus noſtris, vt daret eam nobis. 4 Suſcipienſque Sacerdos
cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui: 5 & loqueris in con-
ſpectu Domini Dei tui: Syrus perſequebatur patrem meum, qui deſcendit in
Ægyptum, & ibi peregrinatus eſt in pauciſſimo numero: creuitque in gentem ma-
gnam ac robuſtam & infinitæ multitudinis. 6 Afflixeruntq; nos Ægyptij, & per-
ſecuti ſunt imponentes onera grauiſſima: 7 & clamauimus ad Dominum Deum
patrum noſtrorum: qui exaudiuit nos, & reſpexit humilitatẽ noſtram, & laborem,
atque anguſtiam: 8 & eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento,
in ingenti pauore, in ſignis atque portentis: 9 & introduxit ad locum iſtum, &
tradidit nobis terram lacte & melle manantem. 10 Et idcirco nunc offero primi-
tias frugum Terræ, quã Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in cõſpectu Domini
Dei tui, & adorato Domino Deo tuo. 11 Et epulaberis in omnibus bonis, quæ
Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecum
eſt. 12 Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decima-
rum tertio, dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo & viduæ, vt comedant intra portas
tuas, & ſaturentur: 13 loqueriſque in conſpectu Domini Dei tui: Abſtuli quod
ſanctificatum eſt de domo mea, & dedi illud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ac vi-
duæ, ſicut iuſſiſti mihi: non præteriui mandata tua, nec ſum oblitus imperij tui.
14 Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſeparaui ea in qualibet immunditia, nec
expendi ex his quidquam in re funebri. Obediui voci Domini Dei mei, & feci
omnia ſicut præcepiſti mihi. 15 Reſpice de ſanctuario tuo, & de excelſo cælorum
habitaculo, & benedic populo tuo Iſrael, & Terræ, quã dediſti nobis, ſicut iuraſti
patribus noſtris, terræ lacte & melle mananti. 16 Hodie Dominus Deus tuus
præcepit tibi vt facias mandata hæc atque iudicia: & cuſtodias & impleas ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua. 17 Dominum elegiſti hodie, vt ſit tibi Deus, &
ambules in vijs eius, & cuſtodias ceremonias illius, & mandata atque iudicia, &
obedias eius imperio. 18 & Dominus elegit te hodie, vt ſis ei populus peculiaris,
ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præcepta illius: 19 & faciat te excelſio-
rem cunctis gentibus quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam ſuam: vt ſis
populus ſanctus Domini Dei tui, ſicut locutus eſt.

Interpretatio litteralis.

a p.1969. HAbes eã theologiam.* 1. *a* Ali- 1
quas oblationes eſſe neceſſa- 2
b p.1970. riò offerendas. &, *b* Eſſe Sa- 3
cerdotibus oblationes offe- 4
c p.1973. rendas. &, *c* Ex rebus à Deo nobis datis,
aliquid exhibendum in eius honorem. &,
d p.1974. *d* Fuiſſe in veteri lege iure diuino deter-
minatũ de primitijs offerendis Deo, *Tol-
les de cunctis frugibus tuis primitias*, &c.
e p.2083. v. 1, 2, 3, 4. * 2. *e* Debitas eſſe Deo actiones 5
gratiarum pro beneficijs ab ipſo receptis, 6

7 *Profiteor hodie corã Domino Deo tuo*, &c.
8 vſque ad v. 10. 3. *f* Oportere aliqua ſpe- f p.844.
9 cialia obſeruari in ijs, quæ pertinent ad
10 cultum Dei: vt hominum animi ad maio-
rem Dei reuerentiam adducantur. &, *g* In g p.858.
lege veteri varias obſeruãtias cæremonia-
les fuiſſe, ad maiorem reuerentiam diuini
cultus, *Suſcipienſque Sacerdos cartallum
de manu tua*, &c. 4. *h* Licere perſecutiones h p.916.
fugere: cum maior Dei gloria ex fuga, &
Eccleſiæ vtilitas ſperatur. &, *i* Licere i p.2200.

timendo, fugere id,quod eſt ſecundũ rectã
k p.884. rationẽ fugiendum. Et *Myſticè, k* Eccleſię
885. 886, hoſtes, ac perſecutores eſſe, *Syrus perſe-*
887,888. *quebatur patrem meum,&c. Afflixeruntq;*
nos Aegyptii, &c. Scimus Laban,qui erat
ex Meſopotamia Syriæ, perſecutum fuiſſe
Iacobum Iſraelitarũ patrem. fortaſse aliæ
Syrorum perſecutiones fuerũt, de quibus
non eſt alia mentio in Scripturis ſacris.
l p.320. 5. *l* Hominum ex hominibus generatio-
nem eſſe, *Creuitque in gentem magnam.*
m p.1927. 6. *m* Diſpoſuiſſe Deum multa non niſi pe-
n p.1931. tentibus elargiri. &,*n* Poſſe temporalia ad
o p.1941. finem honeſtum peti. &, *o* Deſideriũ pium
in petente requiri, vt eius oratio ſortiatur
effectum, *Clamauimus* (en deſiderium) *ad*
Deum patrũ noſtrorum:qui exaudiuit nos.
p p.55. 7. Eſſe Deum *p* exorabilem, & *q* miſeri-
q p.56. cordem, & *r* beneficum, *Qui exaudiuit*
r p.54. *nos, & reſpexit humilitatem noſtram,* &c.
s p.1957. 8. *s* Eſse Deo adorationis reuerentiã exhi-
bendam, *Et adorato Domino Deo tuo.*
t p.1173. * 9. *t* Delectationes aliquas bonas eſſe. &, 11
u p.2264. *u* Licere ijs etiã delectabilibus moderatè
vti, quæ neceſſaria non ſunt: ſi ſint loco,
tempori, nobis, & ijs quibus conuiuimus,
conuenientia, *Epulaberis in omnibus bonis,*
quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, &c.
x p.1973. * 10. *x* Debere quęque ex rebus ſibi datis 12
à Deo, aliquid exhibere in eius honorem.
y p.1976. &,*y* Iudiciale Dei pręceptũ fuiſſe in veteri
lege, Eſse decimam prouentuũ partem Le-
z p.1607. uitis dandam. &, *z* Eſse pauperes eleemo-
1608, 1623, ſynis iuuandos, *Quando compleueris deci-*
1624. *mam cunctarum frugum*, &c. Innuitur
cõſueuiſſe Iſraelitas ſeruare domi decimas
primi, & ſecũdi anni, & cum decimis tertij
anni eas largiri Leuitis, & indigentibus.
a p.2066. * 11. *a* Eſse Dei præceptis parendum in 13
omnibus, *Non præterini mãdata tua,*&c. 14
b p.2034. 12. *b* Peccatũ eſſe ſacrilegiũ, quo violatur
res ſacra per irreuerentiam, *Non comedi*
c p.2231. *ex eis in luctu meo,*&c. 13. *c* Bonum ſuum
cognoſcere, & approbare, nõ eſſe peccatũ,
Non præterini mandata tua,&c. *Non co-*
medi ex eis,&c. Non licebat ex rebus Deo
ſacris aliquid comedere, cum quis erat tri-
ſtis, aut immundus; aut eis vti ad cultum
idolorum, aut alium vſum immundũ, qua-
lia erant conuiuia in funeribus ſuorum.
15 * 14. *d* Opera bona meriti rationẽ habere, d p.1295.
Feci omnia, quæ præcepiſti mihi. Reſpice de
ſanctuario tuo,&c. 15. *e* Eſſe orationis for- e p.1954.
mulas, quibus vtendũ, *Loqueris in conſpe-*
ctu Domini Dei tui: Abſtuli quod ſanctifi-
catum eſt, &c. 16. *f* Poſſe temporalia ad f p.1931.
finem honeſtum peti, *Benedic terræ, quam*
dediſti nobis. 17. *g* Congruum orationi g p.1949.
rationem impetrandi aſſociare, Dei boni-
tatem, *Benedic terræ, quam dediſti nobis,*
ſicut iuraſti patribus noſtris, terræ lacte &
16 *melle mananti.* * 18. *h* Eſſe diuinis præ- h p.2066.
17 ceptis parendum, & *i* volũtatem noſtram i p.1572.
cum diuina conformandam, *Hodie Domi-*
nus Deus tuus præcepit tibi, &c. 19. *k* Eſſe k p.146.
in homine liberum arbitrium. &, *l* Poſſe l p.402.
hominem Deo vocanti reſiſtere. &, *m* Ele- m p.162.
ctionis actũ eſſe, *Dominum elegiſti hodie*
18 *vt ſit tibi Deus,*&c. * 20. *n* Eſse Deũ agen- n p.26.
tem liberum. &, *o* Eſse à Deo vocationem o p.394.
à ſtatu peccati ad ſtatũ gratiæ. &, *p* Fidem p p.1351.
eſse donum Dei, *Dominus elegit te hodie*
19 *vt ſis ei populus peculiaris,*&c. * 21. *q* Prę- q p.2065.
clara obedientiæ præmia eſse. &, *r* Noſtræ r p.1573.
cum diuina voluntate conformationem
præſtantiſſimorum bonorum cauſam eſſe,
Et faciat te excelſiorẽ cũctis gentibus,&c.
22. *s* Eſse homines à Deo. &, *t* Eſse Deum s p.115.
Creatorem omnium, *Excelſiorem cunctis* t p.41.
gentibus quas creauit. 23. *u* Finem omniũ u p.90,91.
operum diuinorũ eſſe gloriam Dei, *Quas*
creauit in laudem, & nomen, & gloriam
ſuam. 24. *x* Eſse Deum laudandum, ac x p.1998.
benedicendum, *In laudem ſuam.* 25. *y* Di- y p.39.
gnum eſse diuinum bonum, quod infinito
modo cognoſcatur, & manifeſtetur, *Quas*
creauit in gloriam ſuam. Gloria, pro clara
de aliquo cognitione, ac fama, & pro ma-
nifeſtatione alicuius boni pręſtantioris ſu-
mi ſolet, c.1672, 1676.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

SVMMA.

Iubentur Iſraelitæ tranſito Iordane erigere altare, & in lapidibus ſcribere omnia verba legis; & ſex tribus ſtare ad benedicendum in monte Garizim, ſex ad maledicendum in monte Hebal. Traditur forma maledictionum, quas erant Leuitæ pronunciaturi.

1 PRæcepit autem Moyſes & ſeniores Iſrael, populo dicentes:
Cuſtodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.
2 Cumque tranſieritis Iordanem in terram, quam Dominus
Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce læui-
gabis eos, 3 vt poſſis in eis ſcribere omnia verba legis hu-
ius, Iordane tranſmiſſo: vt introeas terram, quam Dominus
Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, ſicut
iurauit patribus tuis. 4 Quando ergo tranſieritis Iordanem, erigite lapides, quos
ego

ego hodie præciplo vobis, in monte Hebal, & læuigabis eos calce: 5 & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos ferrum non tetigit, 6 & de ſaxis informibus & impolitis: & offeres ſuper eo holocauſta Domino Deo tuo, 7 & immolabis hoſtias pacificas, comedeſque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo. 8 Et ſcribes ſuper lapides omnia verba legis huius planè & lucidè. 9 Dixeruntq; Moyſes & Sacerdotes Leuitici generis ad omnẽ Iſraelem: Attende, & audi Iſrael: hodie factus es populus Domini Dei tui: 10 audies vocem eius, & facies mandata atque iuſtitias, quas ego præcipio tibi. 11 Præcepitque Moyſes populo in die illo, dicens: 12 Hi ſtabunt ad benedicendum populum ſuper montem Garizim, Iordane tranſmiſſo: Simeon, Leui, Iudas, Iſſachar, Ioſeph, & Beniamin. 13 Et è regione iſti ſtabunt ad maledicendũ in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aſer, & Zabulon, Dan, & Nephthali. 14 Et pronunciabunt Leuitæ, dicentq; ad omnes viros Iſrael excelſa voce: 15 Maledictus homo qui facit ſculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetq; illud in abſcõdito. & reſpondebit omnis populus, & dicet: Amen. 16 Maledictus qui non honorat patrem ſuum, & matrem. & dicet omnis populus: Amen. 17 Maledictus qui transfert terminos proximi ſui. & dicet omnis populus: Amen. 18 Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. & dicet omnis populus: Amen. 19 Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis populus: Amen. 20 Maledictus qui dormit cum vxore patris ſui, & reuelat operimentum lectuli eius. & dicet omnis populus: Amen. 21 Maledictus qui dormit cum omni iumento. & dicet omnis populus: Amen. 22 Maledictus qui dormit cum ſorore ſua, filia patris ſui, vel matris ſuæ. & dicet omnis populus: Amen. 23 Maledictus qui dormit cũ ſocru ſua. & dicet omnis populus: Amen. 24 Maledictus qui clam percuſſerit proximum ſuum. & dicet omnis populus: Amen. 25 Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animam ſanguinis innocentis. & dicet omnis populus: Amen. 26 Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus: Amen.

Interpretatio litteralis.

a p.2083. COlligitur ea theologia. * 1. *a* De- 1
bitas eſſe Deo gratiarũ actiones 2
pro beneficijs ab ipſo receptis. 3
Iubentur Iſraelitæ tranſito Ior- 4
dane, gratias agere Deo de ingreſſu in ter- 5
ram promiſſionis, offerendo ei ſacrificia. 6
b p.844. 2. *b* Oportere aliqua ſpecialia obſeruari in 7
ijs, quę pertinent ad cultum Dei: vt homi- 8
num animi ad maiorem Dei reuerentiam
c p.1915. adducantur. &, *c* Debere creaturas rationales
debitum cultum, & honorem exhi-
d p.1919. bere Deo. &, *d* Materialia, & sẽſibilia quędam
conueniẽter in cultum exhiberi Deo;
e p.1960, vt templa, vt altaria. &, *e* Congruum ado-
1962. rationem etiam exteriorẽ exhibere Deo.
Præcipua autem exterior adoratio eſt ſacrificium,
Aedificabit altare Domino, &c.
f d.4111. *& offeres ſuper eo holocauſta*, &c. 3. *f* Si-
gnis executionis memoriam excitandam
eſſe, *Et ſcribes ſuper lapides omnia verba*
g p.1172, *legis huius planè, & lucidè.* 4. *g* Delecta-
2264. tiones aliquas bonas eſſe. vt ſupra cap. 26.
v. 11. *Epulaberis coram Domino Deo tuo.*
h p.2066. * 5. *h* Eſſe Dei præceptis parẽdũ, *Attende,* 9
& audi Iſrael, &c. *audies vocem eius*, &c. 10
i p.1947. * 6. *i* Orationi communi congruũ locum 11
publicũ eſſe, *Hi ſtabunt ad benedicẽdum* 12
populo ſuper montem Garizim, &c. Gari- 13
zim, & Hebal, colles vicini iuxta Sichem.
7. *k* Actum virtutis eſſe alijs benedicere, k p.1952.
id eſt verbo, vel ſigno alio illis à Deo bona
precari, *Hi ſtabunt ad benedicendum po-*
pulo iuxta montem Garizim, &c. 8. *l* Ma- l p.1904.
ledictionem licitã eſſe, ſi quis imperet, aut
optet malum alterius ſub ratione boni, vt
ſub ratione iuſti, aut vtilis. &, *m* Maledi- m p.1905.
ctionem culpæ illicitam non eſſe, *E regio-*
ne iſti ſtabunt ad maledicendum in monte
Hebal, &c. Cogitandum, vt indicatur Io-
ſue 8. in fine, ſtetiſſe Sacerdotes cum Arca
in medio loco inter montes Garizim, &
Hebal, & circum Sacerdotes Leuitas, &
iuxta montem Garizim ſex tribus, iuxta
montem Hebal ſex alias; & à Leuitis pro-
nunciatas fuiſſe benedictiones verſus mõ-
tem Garizim, reſpondentibus omnibus
Iſraelitis, Amen; & pronunciatas maledi-
ctiones verſus montem Hebal, item omni-
bus reſpondentibus, Amen. Non fit bene-
dictionum mẽtio. Probabile eas fuiſſe ſin-
gulas ſingulis maledictionibus oppoſitas.
14 * 9. *n* Eſſe orationis formulas quibus vten- n p.1954.
dum, *Pronunciabunt Leuitæ, dicentq; ad*
15 *omnes viros Iſrael*, &c. * 10. *o* Idololatriã o p.2007.
peccatũ eſſe, *Maledictus homo, qui facit*
ſculptile, &c. 11. *p* Idolum eſſe, falſoque p p.7.
haberi

haberi deum quidquid vt Deus colitur
pręter vnum Deum, *Qui facit ſculptile & conflatile, abominationem Domini*, &c
q p.1293. 12. *q* Congruum à male agendo pœnarum
comminatione deterrere, *Maledictus homo*, &c.
r p.1183. 13. *r* Odium aliquod bonum eſſe.
s p.1574. &, *s* Charitatis actum eſſe, Odiſſe peccatū
quatenus diuinę voluntati contrarium eſt,
t p.1264. iuriſq; diuini læſiuum. &, *t* Iniuriā inferri
Deo, lædique ius diuinum per peccatum,
u p.164. *Abominationem Domini.* 14. *u* Conſenſus
actum formari, cum voluntas applicat ſe
ad id, quod eſt ei per conſiliū ab intellectu
propoſitum tanquam expetendum, *Reſpondebit omnis populus, & dicet: Amen.*
Particula hebraica אמן *Amen*, quæ Verè,
Veritas latinè vertitur, adhibetur ad aliquid
confirmandum. Aſſenſum, & approbationem
ſignificat: vt idem ſit Amen,
quod Veritas eſt hoc, vel Verum ſit hoc,
y p.2039. Fiat hoc, Sit ratum, c.2811. * 15. *y* Deberi 16
z p.2040. parentibus reuerentiā à filijs; *z* & ſuſtentationis
obſequium, ſi eo indigere contigerit;
a p.2042. *a* & obedientiam, *Maledictus qui non honorat patrem ſuum, & matrem.*
Honorare, interdum ponitur pro Alere,
muneribus iuuare, præmia cōferre, c.2663.
b p.1860. * 16. *b* Rem alienam vſurpare inuito do- 17
mino, peccatū eſſe, *Maledictus qui transfert terminos proximi ſui.* Hebr. Retroce-
c p.1119. dere facit. * 17. *c* Mendacium pernicio- 18
ſum, graue peccatum eſſe, *Maledictus qui*
d p.1819. *errare facit cæcum in itinere.* * 18. *d* Pec- 19
catum eſse iudicium peruerſum, & iniuſtum,
Maledictus qui peruertit iudicium
e p.2337. *aduenæ, pupilli, & viduæ.* * 19. *e* Speciale 20
luxuriæ peccatum eſse Inceſtum. Turpi- 22
tudinem habet, quæ contraria eſt honori- 23
ficentiæ, quæ parentibus debetur, *Maledictus qui dormit cū vxore patris ſui*, &c.
Cum ſorore ſua, &c. *Cum ſocru*, &c.
f p.2340. * 20. *f* Luxuriæ, quæ contra naturam eſt, 21
ſpeciale peccatū eſse Beſtialitatem, *Maledictus qui dormit cum omni iumento.*
g p.1844. * 21. *g* Non licere non habenti publicam 24
auctoritatem, occidere quēquam, neque
peccatorē, *Maledictus qui clam percuſſerit proximū ſuum.*
h p.2128. 22. *h* Proditionis actus
illicitos eſse, *Maledictus qui clam*, &c.
i p.1844, 1847. * 23. *i* Illicitum eſse interficere innocen- 25
tem. &, *k* Graue peccatum auaritiam eſſe:
k p.2164. ſi propter amorem diuitiarum non vereatur
quis contra Dei, vel proximi charitatē
agere, *Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animam ſāguinis innocentis.*
l p.2066. * 24. *l* Teneri hominem in omnibus diui- 26
m p.2072. nis præceptis obedire. &, *m* Inobedientiam
peccatum eſſe, *Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis huius, nec eos opere perficit.*

Interpretatio myſtica.

2 THeologia myſtica eſt. * 1. Poſitos eſſe
à Chriſto Domino in Eccleſia *a* Apo- a p.634.
ſtolos, *b* Paſtores, *c* Doctores; plenos diui- Gloſſa.
na ſapientia. A quibus Catholica doctrina b p.636.
petenda eſt. &, *d* Eſse fidem ab Eccleſia c p.637.
tāquam à proponente. &, *e* Eſse homini- d p.1353.
bus propoſitionem Eccleſiæ neceſſariam. e p.1354.
&, *f* Eccleſiæ propoſitionem eſse Apoſto- f p.1357.
licam traditionem. &, *g* Neceſsarias nobis g p.1361.
eſse Scripturas ſacras, *Cum tranſieris Iordanem in terram, quā Dominus Deus tuus dabit tibi: eriges ingentes lapides: vt poſſis in eis ſcribere omnia verba legis huius.*
Terra, Eccleſiæ militantis ſymbolum eſt,
Pſal.15.3. & 16.14. Lapides, ſymbolum
ſunt Apoſtolorum, & iuſtorum hominum,
quibus cōſtat Eccleſia, Iſa.54.11. Zach.9.16.
5 * 2. *h* Conſectandā eſse à Fidelibus vitę, h p.2109.
ac doctrinę veritatem. &, *i* Nihil in Chri- 2111.
ſtiana fide haberi rationi nō conſentaneū. i p.1379.
&, *k* Teſtimonium veritatis in Chriſtiana k p.1389.
fide eſse, Magiſtrorum ſanctitatem. &,
l Eccleſiæ proprium eſſe ſanctam, *Aedificabis ibi Domino Deo tuo, de lapidibus, quos ferrum non tetigit*, &c. l p.629.
Altare, Eccleſiā ſignificat, Orig. in Sylu. alleg. v. Altare,
Iſid. apud Gloſs. Lapides altaris ſunt Fideles,
vt paullo ante dictum eſt, qui vnione
fidei, & charitatis inter ſe copulātur. Gloſ.
Ferrum, ſymbolum eſt hominis imprudētis,
& fatui, & impij, ac proinde falſam doctrinam
docentis, Eccli.22.18. Significat
etiam mores aſperos, & inhumanos, Deut.
28.48. Eccli.28.24. Iſa.48.4.
12 * 3. *m* Omnes homines cum corporibus, m p.613.
13 quæ nunc geſtant ante Chriſtum Iudicem
14 ad iudicium conuenturos, *Hi ſtabunt ad*
15 *benedicendum populo*, &c. Omnis Iſrael
in valle inter Garizim, & Hebal congregatus
eſt circum Arcam; vt congregandæ
ſunt omnes gētes in extremo die ante tribunal
Chriſti. 4. *n* Separandos in extremo n p.614.
iudicio à bonis malos eſſe, *Hi ſtabunt ad benedicendum populo ſuper montem Garizim: Simeon, Leui, Iudas, Iſſachar, Ioſeph, & Beniamin. Et è regione iſti ſtabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aſer, & Zabulon, Dan, & Nephthali.*
Sex priores tribus ſignificabant electos,
quatenus ex vxoribus dominis
ortum habuerunt Lia, & Rachele:
poſteriores reprobos ſignificabant, quatenus
Ruben cubile patris polluit, & reliqui
orti ſunt ex vxoribus ſeruis. 5. *o* Exhiben- o p.618.
dos in die iudicij teſtes noſtrorū operum,
& accuſatores malarum actionum, *Hi ſtabunt*, &c. vt ſupra.
6. *p* Apoſtolos, & alios p p.619.
cum Chriſto iudicaturos, & ad enunciandum
diuinæ iuſtitiæ decreta paratos fore,
Et pronunciabunt Leuitæ, dicentq; ad omnes viros Iſrael, &c. 7. Alio modo allegoricé,

q p.1469. goticè, ex Gloſſ. *q* Licitum eſſe timorem, quo quis abſtinet à peccato, ne æternæ pœne malum incurrat: modò abſit omnino
r p.1470. voluntas peccandi. &c, *r* Excitandum eſſe timorē filialem: quo quis timet offenſam Dei, *Hi ſtabunt ad benedicendum*, &c. Iſraelitæ circa Arcam, ſunt omnes Fideles, qui ſalutem expetunt. Qui ſtant ad benedicendum, ſignificant eos, qui amore filiali mouentur ad inhærendum Dei præceptis: qui ſtant ad maledicendum, ſunt ij, quos timor æternæ maledictionis mouet ad ſer-
s p.700. uiendum Deo. 8. *s* Eſſe verbi miniſtros in Eccleſia: quibus ex officio competit prędicatio, *Et pronunciabunt Leuitæ dicentque*
t p.714. *ad omnes*, &c. 9. *t* Verbi ſacri materiam eſſe, quæcūque à Fidelibus credenda ſunt, & agenda. In his auditores inſtruēdos eſſe, *Maledictus homo qui facit ſculptile*, &c. Leuitę benedictiones, & maledictiones, & diuina præcepta pronunciantes, ſignificabant quid potiſſimum à verbi miniſtris prædicandum ſit: nempe bona, & mala opera; æterna præmia, & ſupplicia.

15 * 10. *u* Hæreſes eſſe, pernicioſum infidelitatis genus, *Maledictus homo, qui facit ſculptile*, &c. vſque ad v. 26. Multis ſymbolis malum hęreſis opus deſcribitur. 1. Sculptile appellatur: quia non diuina veritas, ſed hominis figmentum eſt. 2. Dehonoratio patris, & matris: quia cedit in contemptum Chriſti noſtri parentis, & Eccleſiæ matris. 3. Furtum poſſeſſionis; quia cum corrumpuntur erroribus populi, ab Eccleſię poteſtate ſubtrahū tur. 4. Errare facit hæreſis cæcum in itinere, quatenus eos, à quibus aufert lumen fidei, à via ęternæ felicitatis auertit. 5. Dormit cum vxore patris ſui; quatenus Eccleſiam, quæ eſt vxor Chriſti, falſa prædicatione polluit. Alia myſtica legi poſſunt in Gloſſa. u p.1425.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A.

Iſraelitis Dei mandata obſeruaturis, plurima bona promittuntur. Prædicuntur & mala ingentia, quæ perpeſſuri erant legis violatores.

1 SI autem audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque cu-
ſtodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie,
faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus,
quæ verſantur in terra. 2 Venientque ſuper te vniuerſæ be-
nedictiones iſtæ, & apprehendent te: ſi tamen præcepta eius
audieris. 3 Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro.
4 Benedictus fructus vētris tui, & fructus terrę tuæ, fructuſq;
iumentorum tuorum greges armentorum tuorum, & caulæ ouium tuarum.
5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. 6 Benedictus eris tu ingre-
diens & egrediens. 7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui conſurgūt aduerſum te,
corruentes in conſpectu tuo: per vnam viam venient contra te, & per ſeptem fu-
gient à facie tua. 8 Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper
omnia opera manuū tuarum, benedicetq; tibi in terra, quam acceperis. 9 Suſci-
tabit te Dominus ſibi in populum ſanctum, ſicut iurauit tibi: ſi cuſtodieris manda-
ta Domini Dei tui, & ambulaueris in vijs eius. 10 Videbuntque omnes terrarum
populi quòd nomen Domini inuocatū ſit ſuper te, & timebunt te. 11 Abundare
te faciet Dominus omnibus bonis, fructu vteri tui, & fructu iumētorum tuorum,
fructu terræ tuæ, quam iurauit Dominus patribus tuis vt daret tibi. 12 Aperiet
Dominus theſaurum ſuum optimum, cælum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tem-
pore ſuo: benedicetq; cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus
multis, & ipſe à nullo fœnus accipies. 13 Conſtituet te Dominus in caput, & non
in caudam: & eris ſemper ſuprà, & non ſubter: ſi tamen audieris mandata Domini
Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & cuſtodieris & feceris, 14 ac non declina-
ueris ab eis, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram, nec ſecutus fueris deos alienos, ne-
que colueris eos. 15 Quòd ſi audire nolueris vocē Domini Dei tui, vt cuſtodias,
& facias omnia mandata eius & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, veniēt
ſuper te omnes maledictiones iſtę, & apprehendent te. 16 Maledictus eris in ciui-
tate, maledictus in agro. 17 Maledictum horreū tuum, & maledictæ reliquiæ tuę.
18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armēta boum tuorum, &
greges ouium tuarum. 19 Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20 Mittet

20 Mittet Dominus ſuper te famem & eſuriem , & increpationẽ in omnia opera
tua, quæ tu facies : donec conterat te, & perdat velociter,propter adinuentiones
tuas peſſimas in quibus reliquiſti me. 21 Adiungat tibi Dominus peſtilentiam,
donec conſumat te de terra, ad quam ingredieris poſſidendam. 22 Percutiat te
Dominus egeſtate, febri & frigore, ardore & æſtu, & aere corrupto ac rubigine,
& perſequatur donec pereas. 23 Sit cælum, quod ſupra te eſt, æneum : & terra,
quam calcas,ferrea. 24 Det Dominus imbrem terræ tuæ puluerem,& de cælo de-
ſcendat ſuper te cinis,donec conteraris. 25 Tradat te Dominus corruẽtem ante
hoſtes tuos. per vnam viam egrediaris contra eos,& per ſeptem fugias,& diſper-
garis per omnia regna terræ. 26 ſitque cadauer tuum in eſcam cunctis volatilibus
cæli,& beſtijs terræ:& nõ ſit qui abigat. 27 Percutiat te Dominus vlcere Ægypti,
& partem corporis,per quam ſtercora egeruntur, ſcabie quoque & prurigine: ita
vt curari nequeas. 28 Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore men-
tis, 29 & palpes in meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris , & non dirigas
vias tuas. Omniq; tempore calumniam ſuſtineas,& opprimaris violentia,nec ha-
beas qui liberet te. 30 Vxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædi-
fices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam. 31 Bos tuus
immoletur coram te,& non comedas ex eo. Aſinus tuus rapiatur in cõſpectu tuo,
& non reddatur tibi. Oues tuæ dentur inimicis tuis , & non ſit qui te adiuuet.
32 Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo,videntibus oculis tuis,& deficien-
tibus ad conſpectum eorum tota die, & nõ ſit fortitudo in manu tua. 33 Fructus
terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus quem ignoras , & ſis ſemper
calumniam ſuſtinens, & oppreſſus cunctis diebus, 34 & ſtupens ad terrorem eo-
rum quæ videbunt oculi tui. 35 Percutiat te Dominus vlcere peſſimo in genibus
& in ſuris,ſanarique non poſſis à planta pedis vſque ad verticem tuum. 36 Ducet
te Dominus,& regem tuum,quem conſtitueris ſuper te,in gentem,quam ignoras
tu & patres tui: & ſeruies ibi dijs alienis, ligno,& lapidi. 37 Et eris perditus in
prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.
38 Sementem multã iacies in terram,& modicũ congregabis: quia locuſtæ deuo-
rabunt omnia. 39 Vineam plantabis,& fodies: & vinum non bibes, nec colliges
ex ea quippiam : quoniam vaſtabitur vermibus. 40 Oliuas habebis in omnibus
terminis tuis,& non vngeris oleo: quia defluent,& peribunt. 41 Filios generabis
& filias,& non frueris eis: quoniã ducentur in captiuitatem. 42 Omnes arbores
tuas & fruges terræ tuæ rubigo conſumet. 43 Aduena , qui tecum verſatur in
terra, aſcendet ſuper te , eritque ſublimior : tu autem deſcendes , & eris inferior.
44 Ipſe fœnerabit tibi,& tu non fœnerabis ei.Ipſe erit in caput,& tu eris in caudã.
45 Et venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ , & perſequentes apprehendent
te,donec intereas: quia non audiſti vocem Domini Dei tui, nec ſeruaſti mandata
eius & ceremonias,quas præcepit tibi. 46 Et erunt in te ſigna atque prodigia, &
in ſemine tuo vſque in ſempiternum: 47 eo quòd non ſeruieris Domino Deo tuo
in gaudio,cordiſque lætitia,propter rerum omnium abundantiam: 48 ſeruies ini-
mico tuo,quem immittet tibi Dominus,in fame,& ſiti,& nuditate, & omni penu-
ria:& ponet iugum ferreum ſuper ceruicẽ tuam,donec te conterat. 49 Adducet
Dominus ſuper te Gentem de longinquo,& de extremis terræ finibus,in ſimilitu-
dinem aquilæ volantis cum impetu: cuius linguam intelligere nõ poſſis. 50 Gen-
tem procaciſſimam, quæ non deferat ſeni, nec miſereatur paruuli, 51 & deuoret
fructum iumentorũ tuorum,ac fruges Terræ tuæ:donec intereas,& non relinquat
tibi triticum,vinum,& oleum,armenta boum, & greges ouiũ: donec te diſperdat,
52 & conterat in cunctis vrbibus tuis,& deſtruãtur muri tui firmi atque ſublimes,
in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obſideberis intra portas tuas in
omni Terra tua.quam dabit tibi Dominus Deus tuus: 53 & comedes fructũ vteri
tui, & carnes filiorum tuorũ & filiarũ tuarũ, quas dederit tibi Dominus Deus tuus
in anguſtia & vaſtitate qua opprimet te hoſtis tuus. 54 Homo delicatus in te, &
luxurioſus valdè,inuidebit fratri ſuo,& vxori, quæ cubat in ſinu ſuo, 55 ne det eis
de carnibus filiorũ ſuorum,quas comedet:eo quòd nihil aliud habeat in obſidione
& penuria, qua vaſtauerint te inimici tui intra omnes portas tuas. 56 Tenera
mulier

Digitized by Google

mulier & delicata, quæ ſuper terram ingredi non valebat, nec pedis veſtigium
figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro ſuo, qui cubat
in ſinu eius, ſuper filij & filiæ carnibus, 57 & illuuie ſecundarum, quæ egrediuntur
de medio feminum eius, & ſuper liberis qui eadem hora nati ſunt. comedent enim
eos clam propter rerũ omnium penuriam in obſidione & vaſtitate, qua opprimet
te inimicus tuus intra portas tuas. 58 Niſi cuſtodieris & feceris omnia verba
legis huius, quæ ſcripta ſunt in hoc volumine, & timueris nomen eius glorioſum &
terribile, hoc eſt, Dominum Deum tuum: 59 augebit Dominus plagas tuas, &
plagas ſeminis tui, plagas magnas & perſeuerantes, infirmitates peſſimas & per-
petuas. 60 & conuertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuiſti, & adhære-
bunt tibi. 61 Inſuper & vniuerſos languores, & plagas, quæ non ſunt ſcriptæ in
volumine legis huius, inducet Dominus ſuper te, donec te conteras: 62 & rema-
nebitis pauci numero, qui priùs eratis ſicut aſtra cæli præ multitudine, quoniam
non audiſti vocem Domini Dei tui. 63 Et ſicut antè lætatus eſt Dominus ſuper
vos, bene vobis faciens, voſque multiplicans: ſic lætabitur diſperdens vos atque
ſubuertens, vt auferamini de Terra, ad quam ingredieris poſſidendam. 64 Diſper-
get te Dominus in omnes populos, à ſummitate terræ vſque ad terminos eius:
& ſeruies ibi dijs alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus. 65 In
gentibus quoque illis non quieſces, neque erit requies veſtigio pedis tui. Dabit
enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam cõſumptam
mœrore: 66 Et erit vita tua quaſi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non
credes vitæ tuæ. 67 Manè dices: Quis mihi det veſperum? & veſpere: Quis mihi
det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis
videbis oculis. 68 Reducet te Dominus claſſibus in Ægyptum per viam, de qua
dixit tibi vt eam ampliùs non videres. Ibi venderis inimicis tuis in ſeruos & ancil-
las, & non erit qui emat.

Interpretatio litteralis.

a p.1295. HAbetur eã theologia. * 1. *a* Ope-
ra bonã ſuũ valorem, ac meri-
b p.1299. ti rationem habere. &, *b* Poſſe
hominẽ aliquid à Deo mereri.
c p.1307. &, *c* Poſſe bona temporalia ſub meritum
d p.1122. cadere. &, *d* Congruum fuiſse veteri legi
temporalia pręmia proponere. vt per tem-
poralia, quę erant in affectu hominum im-
perfectorum, manuduceret homines ad
e p.2065. Deum. &, *e* Obedientiæ pręmia præclara
eſſe, *Si autem audieris vocem Domini Dei
tui, vt facias atque cuſtodias omnia man-*
f p.1117. *data eius*, &c. à v. 1. ad v. 15. 2. *f* Legis ve-
g p.1119. teris auctorem fuiſse Deum, *g* miniſtrum
Moyſen, *Vt facias atque cuſtodias omnia
mandata eius* (Dei) *quæ ego præcipio tibi.*
h p.1952. 3. *h* Actum virtutis eſse alijs benedicere,
id eſt verbo, vel ſigno alio illis à Deo bona
precari. *Benedictus tu in ciuitate, & bene-
dictus in agro*, &c. à v. 3. Benedictio bono-
rum, abundantiam ſignificat, can. 1261.
Benedicta reliquia tua, v. 5. Tanta erit abũ-
dantia fructuum, qui ſuperabunt nouis ſu-
peruenientibus, vt explere pauperes poſſis,
Benedictus eris tu ingrediẽs, & egrediens,
v. 6. Egredi, & ingredi, ſiue Intrare, & exi-
re, phraſis hebræa eſt, qua ſignificãtur vni-
uerſa vocationis cuiuſque munera, & ra-
tio vitæ, quæ obitur iuxta præſcriptum
i p.48. ſcopum, c. 8197. 4. *i* Eſse Deum fidelem.
&, *k* Licitum eſse licita promittere. &, k p.2124.
l Iurare licitum. 5. *m* Cauſari timorem ex l p.1982.
exiſtimatione defectus virtutis ad facilè m p.246.
repellendum imminens malum, *Videbunt
omnes terrarum populi, quod nomen Do-
mini inuocatum ſit ſuper te, et timebunt te.*
Quod Dei populus denominaris, qui eſt
omnipotens, indicat te ab Omnipotente
protegi: proinde omnes te timebunt, co-
gnoſcentes ſe non poſſe Omnipotenti reſi-
ſtere. 6. *n* Omnia à diuina voluntate pen- n p.296.
dere. &, *o* Bonorum eſſe auctorem Deum. o p.298.
&, *p* Exercere Deum prouidentiam circa p p.23, 304.
omnia. &, *q* Peculiarem eſſe Dei proui- q p.380.
dentiam erga pios. &, *r* Concurrere Deum r p.309.
immediatè ad omnem rerum creatarum
operationem. &, *s* Eſſe in Deo beneficen- s p.54.
tiam. &, Eſse à Deo *t* fructus terræ, *u* be- t p.109.
ſtias, *x* pluuias, *y* homines, *Emittet Domi-* u p.110.
nus benedictionem ſuper cellaria tua, v. 8. x p.111.
Abũdare te faciet omnibus bonis, &c. v. 11. y p.115.
Vt tribuat pluuiam terræ tempore ſuo, v. 12.
7. *z* Mutui contractum eſſe, *Fœnerabis* z p.1790.
*gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus ac-
cipies.* Hebr. לוה *Lauah*, ſignificat Mutua-
re, mutuo accipere; non Ad vſuram dare.
* 8. *b* Congruum eſſe à male agendo b p.1293.
pœnarum comminatione deterrere. &,
c Cõſequi pœnas ad peccatum, quas Deus c p.1279.
infligit. &, *d* Maledictionem licitam eſſe, d p.1904.

ſi quis imperet, aut optet malum alterius
ſub ratione boni, vt ſub ratione iuſti. &,
e p.1905. e Maledictionem culpæ illicitam non eſſe,
*Quod ſi audire nolueris vocem Domini
Dei tui*, &c. *venient ſuper te omnes male-
dictiones iſtæ*, &c. à v.15. vſque ad finem
f p.302. capitis. * 10. f Deum eſſe auctorem mali, 20
† p.303. quod eſt pœna. &, † Deum, non ſolum cau-
ſas ſecundas eſſe cauſam mali, quod in
corruptione rerũ naturali conſiſtit, *Mittet
ſuper te Dominus famem, & eſuriem, &
increpationem in omnia opera tua*, &c.
v. 20. & ſeqq. Increpatio pro calamitate
g p.1269. ſumi ſolet, c.1757. * 11. g Induci per pec- 28
catum ignorantiam: quatenus per pecca- 29
tum hebetatur ratio, præſertim in agendis.
h p.1432. &, h Cæcitatem mentis eſſe, pœnam infi-
1433, 1434. delitatis, & aliorũ peccatorum. &, i Con-
i p.1281. tingere interdum vt vnũ peccatum ſit al-
terius peccati pœna: quatenus Deus in
pœnam ſubtrahit à peccante efficax auxi-
k p.301. lium gratiæ diuinæ. &, k Permitti à Deo
peccata in maius bonum. *Percutiat te Do-
minus amentia, & cæcitate, ac furore men-
l p.1430. tis*, &c. l Prophetia eſt de cæcitate, quam
1431. hodie cernimus in Iudæis. * *Bos tuus im-* 31
moletur coram te, Mactetur, hoc etiam ſi- 36
gnificat hebr. טבח *Tabahh*, *Seruies ibi diis
alienis. ligno, & lapidi*. Peccatum idolo-
latriæ eſſe ſolet pœna aliorum peccatorũ.
n p.2066. * 12. n Teneri hominẽ in omnibus Dei 58
præceptis obtemperare, *Niſi cuſtodieris,
& feceris omnia*, &c. 13. o Summam eſſe
o p.36. Maieſtatem in Deo, *Nomen eius glorio-*
p p.37, 38. *ſum, & terribile*. 14. p Eſſe Deum colen-
dum, & timendũ, *Et timueris nomen eius*.
q p.54. * 15. q Eſſe in Deo beneficentiã, *Sicut ante* 63
*lætatus eſt Dominus ſuper vos, bene vobis
r p.25. faciens*. 16. r Deum vindicem eſſe, ac vl-
torem male agentium, *Lætabitur* (Deus)
s p.238. *diſperdens vos atque ſubuertens*. * 17. s Ti- 65
morem eſſe paſſionem, qua horret appeti- 66
tus periculum imminens mali, *Dabit tibi
Dominus ibi cor pauidum*, &c. *Et erit vi-
ta tua quaſi pendens ante te*, Quaſi mox in
præceps ruitura, imminentibus ſemper pe-
riculis.

Tropologia.

De bonis iuſtorum, & de malis impiorum.

a p.1189. 1. a PRoſecutionem aliquam bonã eſſe. 3
b p.666. &, b Duplicem iuſtis viris vitam
667, 668. contingere poſſe, actiuam, & contempla-
c p.682. tiuam. &, c Solere contemplationi con-
gruam ſolitariam vitã eſſe, *Benedictus tu
in ciuitate, & benedictus in agro*, Ciuitas,
opera vitæ actiuæ; Ager, opera vitæ con-
d p.1035. templatiuę deſignat, ex Gloſſa. * 2. d Eſſe 4
1151. opera bona, æternæ vitæ meritoria, *Bene-
dictus fructus*, &c. Fructus, operum ſym-
bolum, Pſalm.1.3. Matth.3.10. & 7.16.
Coloſſ.1.10. 3. Operum æternæ vitæ me-
ritoriorum principium eſſe cum diuina
gratia liberam noſtram volũtatem, *Bene-
dictus fructus ventris tui*. Venter, affectus
ſymbolum eſt, Eccli.51.29. 4. e Poſſe actus e p.1171.
paſſionum, & ſenſuum externorum bonos
eſſe, quatenus à bona voluntate pendent,
Benedictus fructus terræ tuæ, &c. Gloſſa
interl. Terram, interpretatur corpus; Iu-
menta quinque ſenſus, qui ſunt nobis cum
iumentis communes. 5. f Sanctos in cælo f p.971,
beatos futuros in mente, & in corpore, & 972, 997,
in ſenſibus, *Benedictus fructus ventris tui*, 999.
& terræ tuæ, & iumentorum tuorum.
6. g Greges, & caulæ, ſunt Cœtus Fidelũ; g p.655.
quorum fundatores ſunt, aut Rectores
homines iuſti. Solent piorum Congrega-
tiones, & Cœnobia proſperè agere ob me-
rita Sanctorum Fundatorum, ac Rectorũ.
5 * 7. h Horrea, iuſtorum hominum dici poſ- h p.137.
ſunt tum animi potentiæ, in quibus boni
actus conduntur; i tũ æterna tabernacula, i p.939.
vt Chriſtus indicat Matt.13.30. in quibus
iuſti ſua bona opera tamquam triticum, &
theſaurum reponunt. 8. k Reliquiæ iuſto- k p.255.
rum ſunt tum boni habitus, qui relinquũ-
tur ex actibus bonis; tum pia exempla, &
opera, & ſcripta, quæ poſt iuſtorum mor-
tem perſeuerãt in bonum iuſtorũ nomen,
6 & in vtilitatem plurimorum. * 9. l Iuſti l p.671.
ingrediuntur, quatenus ad contemplandũ
diuina animum colligunt, & ad penetrale
cordis ſe recipiunt. m Iuſti egrediuntur, m p.662.
quatenus cõtemplatione refecti, ad actio-
nem iuuandarum animarum prodeunt.
7 * 10. n Iuſtorum inimici, ſunt caro, mali- n p.882,
gni ſpiritus, perſecutores externi: o quorũ 888, 889,
vires, Deo iuſtos protegente, effringuntur; 892.
qui à facie iuſti fugiunt per ſeptem vias, o p.899,
quatenus ſpiritu ſeptiformi, qui eſt in iu- 902.
8 ſto, vincuntur. * 11. p Cellaria, ſunt mentis p p.671.
arcana; q opera manuũ, actiones externæ. q p.662.
12 Terra, Eccleſia. * 12. r Pluuia è cælo, eſt r p.367,
doctrina diuinorum, & abundantia bo- 378, 380.
norum ſpiritualium, c.7106, 7107, 7113.
15 * 13. s Hominem nõ exiſtentem in gratia, s p.377.
16 non poſſe diutius ſine nouo peccato ma-
nere. &, t Opera mortua, id eſt in peccato t p.799.
mortali facta, nunquam meritum æternæ
vitæ recipere. &, u Beatitudinem cęleſtem u p.940.
ſine recta voluntate nõ haberi. *Quod ſi au-
dire nolueris vocem Domini Dei tui*, &c.
*Maledictus eris in ciuitate, maledictus in
agro*, &c. à v.15. vſque ad finem capitis.
20 * 14. x Contingere interdum vt vnũ pec- x p.1281.
catum ſit alterius peccati pœna: quatenus
Deus in pœnam ſubtrahit à peccante
efficax auxilium gratiæ diuinæ. &, y Per- y p.301.
mitti à Deo peccata ob maius bonum.
*Mittet Dominus ſuper te famem, & eſu-
riem*, &c. Fames, & eſuries audiendi verbi
Dei, eſt ſubtractio maximi auxilij diuini.
Peſtilentia, eſt permiſſio errorum, & hære-
ſum. Egeſtas, carentia conſolationum
ſpi-

ſpiritualium. Febris, ardor,& æſtus, mo-
tus vehementes concupiſcentiæ. Cælum
æneum,ſubtractio interceſſionis Sanctorũ.
Terra ferrea, deſitio precum Eccleſiæ mi-
z p.1266. litantis. * 15.z Amitti per peccatũ morta- 24
le vitã gratiæ, *Donec conteraris*, v.24,61.
a p.1267. 16. a Amitti per peccatum mortale orna-
b p.1268. menta virtutum infuſarum. & *b* Diminui
naturæ bonum, quod eſt inclinatio, quam
homo habet, quatenus rationalis eſt, ad
virtutem, *Omnes arbores tuas, & fruges
terræ tuæ rubigo conſumet*, v.42. vide etiam
c p.1269. v. 30,31,33. * 17. c Induci per peccatum 28
ignorãtiam: quatenus hebetatur per pec- 29
d p.1432. catũ ratio, præſertim in agendis. &, *d* Eſſe
1433.1434. per peccatum mentis cæcitatem. &, *e* Eſſe
e p.1435. in multis hebetudinem ſenſus: quatenus
carnalibus delectationibus intẽti, reddun-
tur debiles ad intelligibilia cognoſcenda,

*Percutiat te Dominus amentia, & cæcita-
te, ac furore mentis, & palpes in meridie
ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non*
27 *dirigas vias tuas.* * 18. *f* Induci per pec- f p.1270.
catum malitiam in volũtate, *g* & infirmi- g p.1272.
tatem in iraſcibili *h* & vulnus in concupi- h p.1273.
35 ſcibili. * *Percutiat te Dominus vlcere*
59 *Aegypti*, &c. v. 27. *Percutiat te Dominus
vlcere peſſimo in genibus*, &c. v. 35, 59.
49 * 19. *i* Seruum fieri hominẽ per peccatum. i p.1276.
64 Seruit enim qui peccat, tum bono creato
68 trahenti, tum diabolo ſuadenti, tum crea-
turę cruciãti, *Adducet Dominus contra te
gentem*, &c. v.49. *Serues diis alienis*, &c.
verſ.64. *Ibi venderis inimicis tuis*, v.68.
20. *k* Conſequi pœnam ad peccatum con- k p.1278.
ſcientiæ remorſum, *Dabit tibi Dominus
cor pauidum, & deficientes oculos, & ani-
mam conſumptã mœrore*, &c. v.65,66,67.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

SVMMA.

Vt Moyses inducat populum ad obſeruantiam diuinæ legis, commemorat beneficia in ipſum à Deo collata, & inobedientibus graues pœnas comminatur.

1 HÆc ſunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyſi vt fe-
riret cũ filijs Iſrael in Terra Moab: præter illud fœdus, quod
cum eis pepigit in Horeb. 2 Vocauitque Moyſes omnem
Iſrael, & dixit ad eos: Vos vidiſtis vniuerſa, quæ fecit Domi-
nus coram vobis in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſer-
uis eius, vniuerſæq; terræ illius, 3 tentationes magnas, quas
viderunt oculi tui, 4 ſigna illa, portentaq; ingẽtia, & nõ dedit
vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ poſſunt audire,
vſque in præſentẽ diem. 5 Adduxit vos quadraginta annis per deſertum: non ſunt
attrita veſtimenta veſtra, nec calceamẽta pedum veſtrorum vetuſtate conſumpta
ſunt. 6 Panem non comediſtis, vinum & ſiceram non bibiſtis: vt ſciretis quia ego
ſum Dominus Deus veſter. 7 Et veniſtis ad hunc locum: egreſſuſq; eſt Sehon rex
Heſebon, & Og rex Baſan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percuſſimus eos,
8 & tulimus terram eorum, ac tradidimus poſſidendam Ruben & Gad, & dimidiæ
tribui Manaſſe. 9 Cuſtodite ergo verba pacti huius, & implete ea: vt intelligatis
vniuerſa quæ facitis. 10 Vos ſtatis hodie cuncti coram Domino Deo veſtro, prin-
cipes veſtri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores, omnis populus Iſrael,
11 liberi & vxores veſtræ, & aduena qui tecũ moratur in caſtris, exceptis ligno-
rum cæſoribus, & his qui comportãt aquas: 12 vt tranſeas in fœdere Domini Dei
tui, & in iureiurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum: 13 vt ſu-
ſcitet te ſibi in populum, & ipſe ſit Deus tuus, ſicut locutus eſt tibi, & ſicut iurauit
patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob. 14 Nec vobis ſolis ego hoc fœdus ferio,
& hæc iuramenta confirmo, 15 ſed cunctis præſentibus & abſentibus. 16 Vos
enim noſtis quo modo habitauerimus in Terra Ægypti, & quo modo trãſierimus
per mediũ nationum, quas tranſeuntes, 17 vidiſtis abominationes & ſordes, id eſt,
idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant. 18 Ne fortè
ſit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor auerſum eſt hodie à Do-
mino Deo noſtro: vt vadat & ſeruiat dijs illarum Gentium: & ſit inter vos radix
germinans fel & amaritudinem. 19 Cumque audierit verba iuramenti huius, be-
nedicat ſibi in corde ſuo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis
mei: & abſumat ebria ſitientem, 20 & Dominus non ignoſcat ei: ſed tunc quàm
maximè furor eius fumet, & zelus contra hominem illum, & ſedeant ſuper eum

Digitized by Google

omnia maledicta,quæ ſcripta ſunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomẽ eius
ſub cælo, 21 & conſumat eum in perditionem ex omnibns tribubus Iſrael, iuxta
maledictiones, quæ in Libro legis huius ac fœderis continentur. 22 Dicetque ſe-
quens generatio,& filij qui naſcẽtur deinceps, & peregrini, qui de longè venerint,
videntes plagas Terræ illius,& infirmitates,quibus eã afflixerit Dominus, 23 ſul-
phure & ſalis ardore comburens, ita vt vltrà non ſeratur, nec virens quippiam
germinet, in exemplum ſubuerſionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim,
quas ſubuertit Dominus in ira & furore ſuo. 24 Et dicent omnes Gentes: Quare
ſic fecit Dominus Terræ huic? quæ eſt hæc ira furoris eius immenſa? 25 Et re-
ſpondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini,quod pepigit cum patribus eo-
rum, quando eduxit eos de terra Ægypti: 26 & ſeruierunt dijs alienis, & adora-
uerunt eos, quos neſciebant, & quibus non fuerant attributi: 27 Idcirco iratus
eſt furor Domini contra Terram iſtam,vt induceret ſuper eam omnia maledicta,
quæ in hoc volumine ſcripta ſunt: 28 & eiecit eos de terra ſua in ira & in furore,
& in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam, ſicut hodie compro-
batur. 29 Abſcondita,Domino Deo noſtro:quæ manifeſta ſunt,nobis & filijs no-
ſtris vſque in ſempiternum, vt faciamus vniuerſa verba legis huius.

Interpretatio litteralis.

DOctrina theologica eſt. * 1. 1
a p.1491. *a* Eſse amicitiam inter homi-
b p.1811. nes iuſtos,& Deum. &,*b* Inter
Deum,& homines intercedere
veram iuſtitiam, *Hæc ſunt verba fœderis,*
quod præcepit Dominus Moyſi vt feriret
cum filiis Iſrael. Fœdus, & amicitiam ſi-
gnificat,c.8256. & Pactum;in quo iuſtitia
commutatiua fundatur. Ius enim cõmu-
tatiuum,ſeu particulare,ex particulari pa-
cto,ſeu conuẽtione determinatur. Pactum
erat inter Deum, & Iſraelitas: vt hi Dei
legem obſeruarent,eumq; ſolum colerent
vt Deum; Deus autem Iſraelitis Terram
promiſſionis largiretur, & felicitatẽ tem-
c p.1117. poralium. 2. *c* Legis veteris auctorẽ fuiſſe
d p.1118. Deum, *d* miniſtrum Moyſen, *Quod præ-*
cepit Dominus Moyſi, vt feriret, &c.
e p.1068. * 3. *e* Promulgationem eſse neceſsariam, 2
vt lex obligandi virtutem habeat. Is enim
modus eſt enũciandi ſubditis voluntatem
ſuperioris obligatoriam, *Vocauit Moy-*
ses omnem Iſrael, & dixit ad eos, &c.
f p.310. 4. *f* Sæpè Deum miracula operari, id eſt
aliqua facere præter ordinem, quẽ indidit
g p.696. rebus. &,*g* Ad veræ fidei confirmationem
miracula fieri, *Vos vidiſtis vniuersa, quæ*
fecit Dominus coram vobis, &c. * Tenta- 3
re, interdum eſt Inquirere, & explorare,
c.2761.Deus dicitur tentare,vt quod ſcit,
ſcire etiam videatur; aut, non vt ipſe, ſed
vt ij,quos tentat,ſe cognoſcãt. Sumuntur
hic *tentationes*, pro ſignis, quæ faciebat
Deus,vt Ægyptij cognoſcerent ſuã obſti-
nationem, & Iſraelitæ cognoſcerẽt verum 4
h p.301. Deum. * 5. *h* Permitti à Deo peccata ob
i p.1281. maius bonum. &, *i* Contingere interdum
vt vnum peccatum ſit alterius peccati pœ-
na: quatenus Deus in pœnam ſubtrahit à
peccante efficax auxilium diuinæ gratiæ,
Et non dedit vobis Dominus cor intelli-
gens,&c. Non dare cor intelligens, eſt au-
xilium efficax ad intelligendũ ſubtrahere.
Factum eſt autem hoc in pœnam ingra-
titudinis, & infidelitatis Iſraelitarum.
Aures, quæ poſſunt audire, eſt voluntas
parendi diuinis præceptis. 6. Eſse in ali-
quibus ob alia peccata *k* mentis cæcitatẽ, k p. 1432.
& *l* hebetudinem, & *m* pertinaciam, & 1433.1434.
n inobedientiam, *Non dedit vobis Domi-* l p.1435.
nus cor intelligens, & oculos videntes, & m p.2256.
5 *aures quæ poſsunt audire.* * 7. *o* Ad veræ n p.2072.
6 fidei confirmationẽ miracula fieri, *Addu-* o p.696.
xit vos quadraginta annis, &c. *vt ſci-*
retis quia ego ſum Dominus Deus veſter.
7 * 8. *p* Iuſtum bellum non eſse illicitum. &, p p.1676.
8 *q* Licitum eſſe iniurias vlciſci ad remouẽ- q p.2095.
dum nocumenta. &, *r* Licere in bello iuſto r p.1865.
prędas ex hoſte acceptas retinere. &, *s* Li- s p.1859.
citum eſse aliqua poſſidere vt propria, *Et*
veniſtis in hunc locum, &c. *& percuſſimus*
eos, & tulimus terram eorum, & tradidi-
9 *mus poſſidendam*, &c. * 9. *t* Obedientiæ t p.2065.
præmia præclara eſse. &, *u* Neceſſariam u p.1063.
eſse voluntati vt rectè operetur, regulam
aliquam rectam ſequi. &, *x* Regulam hu- x p.1065.
manæ voluntatis eſse legem diuinam. &,
y Legis effectũ eſse facere homines bonos: y p.1079.
quatenus virtutum actus pręcipit, vitioſos
prohibet. &, *z* Non poſſe verã, perfectãq; z p.1738.
prudentiã eſse in hominibus malis, *Cuſto-*
dite verba pacti huius & implete ea: vt in-
telligatis vniuerſa quæ facitis. Lex Domi-
ni intellectum dat paruulis. Intellectus
autem obedientiæ præmium eſse ſolet,
10 * *Vos ſtatis hodie cuncti coram Domino*
Deo veſtro, &c. v. 10, 11, 12, 13, 14, 15.
a Theologia eadem eſt, quæ ſupra v. 1, 2. a Vid. ſupra
16 * 10. *b* Non eſſe male agentes imitandos, v. 1,2. lit. a,
17 *Vos enim noſtis* &c. *Vidiſtis abominatio-* b,c.
18 *nes*,&c. *Ne forte ſit inter vos vir aut mu-* b p.2152.
lier, &c. *vt vadas, & ſeruias diis illarum*
gentium.

c p.1277. *gentium.* 11. *c* Conſequi pœnam ad pec-
d p.1279. catum, conſcientiæ remorſum. &, *d* Con-
ſequi pœnas ad peccatum, quas Deus in-
fligit, *Ne ſit inter vos radix germinans*
e p.1193. *fel, & amaritudinem.* 12. *e* Peccati ſym-
bolum eſse Radicem germinantem fel, &
f p.1237. amaritudinem. * 13. *f* Eſſe peccatum ex 19
certa malitia, ſeu induſtria: cum quis ſciē-
ter eligit bono ſpirituali priuari, vt bono
temporali potiatur, *Cumq; audierit verba*
iuramēti huius, benedicat ſibi in corde ſuo,
dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pra-
uitate cordis mei. Benedicit ſibi in corde,
qui bonum ſibi optat, precatur, & ſperat.
Prauitas, hebr. שררות *Sheriruth,* ſignificat
etiam cogitationem, fortitudinem, duri-
tiam, obſtinationem, *Ambulabo in cogita-*
tione cordis mei, Faciam omnia, quæ deſi-
h p.889, derat cor meum. 14 *h* Sæpè bonos cor-
1685. rumpi malo impiorū exemplo, & verbis,
Et abſumat ebria ſitientem. hebræum
ספה *Saphah,* ſignificat Addere, conſume-
re, perdere. Ne, inquit, addatur ebriæ ſi-
tiēs, plenæ peccatis quæ ſine ſceleribus eſt.
Ne impius ad imitationem ſuorum ſcele-
rum trahat alios, eoſq; abſumat, peccatis
corrumpat. Ebrietas interdum accipitur
pro mentis perturbatione, quam facit con-
cupiſcentia, can. 5915. 15. *k* Contingere k p.1290.
interdum vnū pro peccato alterius puniri.
quia ad ipſum peccantem ſpectat vt quid
illius; vt filius eſt quid patris, & ciuis pars
eſt cōmunitatis, *Et abſumat ebria ſitien-*
tem. Inebriatus interdum in Scripturis ſa-
cris dicitur, tribulationibus à Deo immiſ-
ſis valde afflictus, Iſa. 34. 7. Abſumit ebria
ſitientem, cum mali in Republica pœnis à
Deo plectūtur, & in eiſdem pœnis innoxij
20 inuoluuntur. * 16. *l* Conſequi pœnas ad l p.1279.
21 peccatum, quas Deus infligit. &, *m* Deum m p.25.
vltorem eſſe, ac vindicem male agentium,
Et Dominus non ignoscat ei, &c. v. 20,
29 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29. * 17. *n* Pro- n p.684.
pheriam eſſe à Deo. &, *o* Auctorem legis o p.1117.
veteris fuiſſe Deum, *Abſcondita Domino*
Deo noſtro: quæ manifeſta ſunt nobis, &c.
Deus reuelat ſuam voluntatem per Pro-
phetas, & pœnas tranſgreſſoribus ab æter-
no decretas. 18. *p* Eſſe diuinis præceptis p p.2066.
parendum, *Vt faciamus omnia verba le-*
gis huius.

CAPVT TRIGESIMVM.

SVMMA.

1. Hortatur Moyſes transgreſſores legis ad pœnitentiam, propoſita Dei miſericordia, & præclaris obedientiæ præmiis. 2. Argumentum ſumit ad ſuadendum legis obſeruantiam à facilitate, à pœnis, à præmiis.

1 CVm ergo venerint ſuper te omnes ſermones iſti, benedictio,
ſiue maledictio, quam propoſui in conſpectu tuo: & ductus
pœnitudine cordis tui in vniuerſis gentibus, in quas diſperſe-
rit te Dominus Deus tuus, 2 & reuerſus fueris ad eum, &
obedieris eius imperijs, ſicut ego hodie præcipio tibi, cum
filijs tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua: 3 reducet
Dominus Deus tuus captiuitatem tuam. ac miſerebitur tui,
& rurſum congregabit te de cūctis populis, in quos te antè diſperſit. 4 Si ad car-
dines cæli fueris diſſipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus, 5 & aſſumet,
atque introducet in Terram, quam poſſederunt patres tui, & obtinebis eam: &
benedicens tibi, maioris numeri te eſſe faciet quàm fuerūt patres tui. 6 Circum-
cidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui: vt diligas Dominum Deum
tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt poſſis viuere. 7 Omnes autem
maledictiones has conuertet ſuper inimicos tuos, & eos qui oderunt te & perſe-
quuntur. 8 Tu autem reuerteris, & audies vocem Domini Dei tui: facieſque vni-
uerſa mandata quæ ego præcipio tibi hodie: 9 & abundare te faciet Dominus
Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in ſobole vteri tui, & in fructu
iumentorum tuorum, in vbertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Reuer-
tetur enim Dominus, vt gaudeat ſuper te in omnibus bonis, ſicut gauiſus eſt in pa-
tribus tuis: 10 ſi tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris præcepta
eius & ceremonias, quæ in hac lege conſcripta ſunt: & reuertaris ad Dominum
Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua. 11 Mandatum hoc, quod ego
præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, 12 nec in cælo ſitum,
vt poſſis dicere: Quis noſtrum valet ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos,
& audiamus atque opere compleamus? 13 Neque trans mare poſitum: vt cau-

Digitized by Google

ſeris, & dicas : Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vſque deferre:vt poſſimus audire & facere quod præceptum eſt? 14 Sed iuxta te eſt ſermo valde.in ore tuo. & in corde tuo,vt facias illum : 15 Conſidera quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & econtrario mortem & malum : 16 vt diligas Dominum Deum tuum,& ambules in vijs eius, & cuſtodias mandata illius ac ceremonias atque iudicia: & viuas,atque multiplices te,benedicatque tibi in Terra,ad quam ingredieris poſſidendam. 17 Si autem auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraueris deos alienos, & ſeruieris eis: 18 prædico tibi hodie quòd pereas,& paruo tẽpore moreris in Terra, ad quam, Iordane tranſmiſſo, ingredieris poſſidendam. 19 Teſtes inuoco hodie cælum & terram, quòd propoſuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum: 20 diligas Dominum Deum tuum,atque obedias voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in Terra, pro qua iurauit Dominus patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob, vt daret eam illis.

Interpretatio litteralis.

a p.784. THeologia eſt * 1. *a* Solere ti- 1
morem ſeruilem ſuppliciorum
retrahere homines à peccaris.
b p.1469. &, *b* Licitũ eſſe timorem, quo
quis abſtinet à peccato, ne æternæ pœnæ
malum incurrat : modò abſit omnino vo-
luntas peccandi, *Cum ergo venerint ſuper*
te omnes ſermones iſti, benedictio ſiue ma-
ledictio quam propoſui in conſpectu tuo:&
c p.776. *ductus pœnitudine cordis tui*,&c. * 2.*c* Eſſe 2
d p.781. remiſſionem peccatorum. &, *d* Pœniten- 3
tiam agendam eſſe, vt peccatorũ remiſſio 4
e p.788. recipiatur. &, *e* Omne peccatũ in hac vita 5
per pœnitentiam veram deleri poſſe. &,
f p.412, *f* Veram pœnitentiam dolorem includere
800. de peccaris vt à nobis admiſſis. &, *g* Verã
g p.801. pœnitentiam propoſitũ includere nõ pec-
candi, *Et ductus pœnitudine cordis tui*,&c.
& reuerſus fueris ad eum, & obedieris
eius imperiis,&c. *reducet Dominus Deus*
h p.796. *tuus captiuitatem tuam*, &c. 3. *h* Reſtitui
hominem ad dignitatem priſtinã per pœ-
nitentiam, *Reducet Dominus Deus tuus*
i p.55. *captiuitatem tuam*, &c. 4. *i* Eſſe Deum
k p.56. exorabilem, *k* ac miſericordem. 5. *l* Eſſe in
l p.54. Deo beneficentiam, *Et benedicens tibi,*
m p.373. *maioris numeri te eſſe faciet.* * 6. *m* Ho- 6
minem ad amandum Deum ſuper omnia,
indigere auxilio gratiæ naturam ſanantis.
n p.1239, &, *n* Amorem ſui, *o* & temporalium, *p* &
1708. paſſiones animi, impedimento eſſe chari-
o p.1240, tati,& cauſam eſſe ſolere peccatorũ. *q* quę
1241. impedimenta remouenda, *Circumcidet*
p p.1232. *Dominus Deus tuus cor tuũ, & cor ſeminis*
q p.1460. *tui: vt diligas Dominum Deum tuum*, &c.
2257. Circumciſio præciſionẽ cupiditatis ſignifi-
r p.1493. cat,c.5685. 7. *r* Eſſe amorem iuſtorum in
s p.1538. Deum. &, *s* Deum eſſe diligendum ſuper
t p.1504. omnia. &, *t* Perfectam charitatem exclu-
dere ab hominis affectu omne id, quod eſt
charitati cõtrarium, *Vt diligas Dominum*
Deum tuũ in toto corde tuo, & in tota ani-
u p.1295. *ma tua.* * 8. *u* Opera bona ſuũ valorem,ac 7
x p.1299. meriti rationẽ habere. &, *x* Poſſe hominẽ 8
9 aliquid à Deo mereri. &, *y* Poſſe bona tem- y p.1307.
10 poralia ſub meritũ cadere. &, *z* Congruũ z p.1122.
fuiſſe veteri legi tẽporalia præmia propo-
nere.vt per temporalia,quę erant in cõſpe-
ctu hominũ imperfectorum,manuduceret
homines ad Deum. &, *a* Obediẽtię pręmia a p.2065.
præclara eſſe, *Omnes autem maledictio-*
nes,&c. *Abũdare te faciet Dominus Deus*
tuus,&c.vſque ad v.11. 9 *b* Eſſe bellum in b p.882.
hoc mũdo inter Eccleſiã, & hoſtes Chriſti.
&, *c* Eſſe proximorũ odium charitati con- c p.1650.
trarium. &, *d* Iuſtos,ac pios à Deo protegi. d p.899.
&, *e* Deum vltorẽ eſſe male agẽtiũ, *Omnes* e p.25.
autem maledictiones has cõuertet (Domi-
nus) *ſuper inimicos tuos, & eos, qui oderunt*
11 *te, & perſequuntur.* * 10. *f* Immediatam f p.1064.
12 volũtatis regulã eſſe rationem, ſeu legem
13 naturalem nobis innatã, à Deo humanis
14 mentibus impreſſam. &, *g* Prudẽtiam ad g p.1739.
rectè agẽdum eſſe in omnibus habentibus
gratiã, ſufficientem ad ea, quæ ſunt de ne-
ceſſitate ſalutis. &, *h* Prudẽtię principium h p.1743.
naturã eſſe, ratione ſynderesis, *Mãdatum*
hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra
te eſt, &c. *ſed iuxta te eſt ſermo valde, in*
ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.
15 * 11. *i* Dei pręceptis parendũ eſſe. &, *k* Eſſe i p.2066.
16 in veteri lege præcepta tum moralia, tum k p.1123,
ceremonialia, tũ iudicialia. &, *l* Eſſe obe- 1124.1126.
diẽtiæ pręmia, *Et cuſtodias mãdata illius,* l p.2065.
& ceremonias, atque iudicia: & viuas,&c.
17 Vid.alia ſup.v.7.n.8. * 12. *m* Inobediẽtiã, m p.2072.
& *n* idololatriam peccatum eſſe, *Si autem* n p.2007.
18 *auerſum fuerit cor tuum*,&c. * 13. *o* Conſe- o p.1279.
qui pœnas ad peccatũ, quas Deus infligit.
&, *p* Congruum à male agendo, pœnarum p p.1293.
comminatione deterre, *Prædico tibi hodie,*
19 *quod pereas*,&c. * 14. *q* Iuramentum lici- q p.1982.
tum eſſe, *Teſtes inuoco hodie cælum, &*
terram,&c. 15. *r* Eſſe in homine liberum r p.146.
arbitrium, & *s* Actum electionis, *Elige* s p.162.
20 *ergo vitam*, &c. * Pro interpretatione
v.20. vide ſupra v.2,6.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

SVMMA.

1. Hortatur Moyses populum ad ingressum terra promissa, & ad viriliter agendum. 2. Pronunciat Ducem populi Iosue, eique ad fortiter agendum animum facit. 3. Tradit legem Leuitis, & iubet septimo quoque anno legi populo vniuerso. 4. Vocatis ad se Moyse ac Iosue, prædicit futurum vt populus discedat à Deo, et ob id calamitatibus affligatur. Iubet Canticum huius prædictionis populo publicari in teſtimonium. 5. Præcipit Moyses Leuitis librum legis legis in latere Arca ſeruare, & congregare ad ipsum vniuersum cœtum Israel, ad verba Cantici audienda.

1 ABijt itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hęc ad vniuer-
ſum Iſrael. 2 & dixit ad eos: Centum viginti annorum ſum
hodie, non poſſum vltrà egredi, & ingredi, præſertim cùm &
Dominus dixerit mihi: Non tranſibis Iordanem iſtum. 3 Do-
minus ergo Deus tuus tranſibit ante te: ipſe delebit omnes
gentes has in conſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Ioſue iſte
tranſibit ante te: ſicut locutus eſt Dominus. 4 Facietq; Do-
minus eis ſicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorũ, delebitq;
eos. 5 Cum ergo & hos tradiderit vobis, ſimiliter facietis eis ſicut præcepi vobis.
6 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paueatis ad conſpectum eo-
rum: quia Dominus Deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelin-
quet te. 7 Vocauitque Moyſes Ioſue, & dixit ei coram omni Iſrael: Confortare,
& eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in Terram, quam daturum ſe
patribus eorum iurauit Dominus, & tu eam ſorte diuides. 8 Et Dominus qui
ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec
paueas. 9 Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filijs
Leni, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael. 10 Præ-
cepitque eis, dicens: Poſt ſeptem annos, anno remiſſionis, in ſollẽnitate tabernacu-
lorum, 11 conuenientibus cunctis ex Iſrael, vt appareant in conſpectu Domini
Dei tui in loco, quem elegerit Dominus, leges verba legis huius corã omni Iſrael,
audientibus eis, 12 & in vnum omni populo congregato, tam viris quàm mulieri-
bus, paruulis, & aduenis, qui ſunt intra portas tuas: vt audientes diſcant, & timeãt
Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantq; omnes ſermones legis huius.
13 filij quoque eorum qui nunc ignorant; vt audire poſſint, & timeant Dominum
Deum ſuum cunctis diebus quibus verſantur in Terra, ad quam vos, Iordane trãſ-
miſſo, pergitis obtinendam. 14 Et ait Dominus ad Moyſen: Ecce propè ſunt dies
mortis tuæ: voca Ioſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonij, vt præcipiã ei. Abierunt
ergo Moyſes & Ioſue, & ſteterunt in tabernaculo teſtimonij: 15 apparuitq; Do-
minus ibi in columna nubis, quæ ſtetit in introitu tabernaculi. 16 Dixitq; Domi-
nus ad Moyſen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iſte conſurgens
fornicabitur poſt deos alienos in Terra, ad quam ingreditur vt habitet in ea: ibi
derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cũ eo. 17 Et iraſcetur furor
meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab
eo, & erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictiones, ita vt dicat
in illo die: Verè quia non eſt Deus mecum, inuenerunt me hæc mala. 18 Ego au-
tem abſcondam, & celabo faciem meã in die illo propter omnia mala, quæ fecit,
quia ſecutus eſt deos alienos. 19 Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud, &
docete filios Iſrael: vt memoriter teneãt, & ore decantent, & ſit mihi carmen iſtud
pro teſtimonio inter filios Iſrael. 20 Introducam enim eum in Terram, pro qua
iuraui patribus eius, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & ſaturati
craſſique fuerint, auertentur ad deos alienos, & ſeruient eis: detrahentque mihi, &
irritum facient pactum meum. 21 Poſtquam inuenerint eum mala multa & affli-
ctiones, reſpondebit ei canticum iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit obliuio
ex ore ſeminis ſui. Scio enim cogitationes eius, quæ facturus ſit hodie, antequam

intro-

introducam eum in Terram, quam ei pollicitus ſum. 22 Scripſit ergo Moyſes canticum, & docuit filios Iſrael. 23 Præcepitq; Dominus Ioſue filio Nun, & ait: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces filios Iſrael in Terram, quam pollicitus ſum, & ego ero tecum. 24 Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis huius in volumine, atque compleuit: 25 præcepit Leuitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens: 26 Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri: vt ſit ibi contra te in teſtimonium. 27 Ego enim ſcio contentionem tuam, & ceruicem tuam duriſſimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiſcū, ſemper contentioſè egiſtis contra Dominum: quanto magis cùm mortuus fuero? 28 Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras, atque doctores, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & inuocabo contra eos cælum & terram. 29 Noui enim quòd poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu Domini, vt irritetis eum per opera manuum veſtrarum. 30 Locutus eſt ergo Moyſes, audiente vniuerſo cœtu Iſrael, verba carminis huius, & ad finem vſque compleuit.

Interpretatio litteralis.

a p.2078. DOcemur * 1.a Debere ſuperio- 1
res inſtructionibus, & legibus 12
bonos in ſubditis mores procu
rare, *Abiit itaque Moyses*, &c.
b p.1472. per totum. * 2.b Frænari timorem propo- 3
ſitione facultatis, & auxiliorū ad pericula 23
c p.1213. vitanda. &c, c Licitum eſſe aggredi ardua
ex fiducia, quia adſunt auxilia diuina ad
exequēdum, *Dominus Deus tuus tranſibit*
d p.2073. *ante te*, &c. v.3,4,6,7,8. * 3.d Neceſſariū 7
ſuperiores, ac rectores eſſe, *Vocauitque* 8
Moyses Ioſue, & dixit ei, &c. * 4. Promul- 9
gationē eſſe neceſſariam, vt lex obligandi 10
virtutē habeat. Is enim modus eſt enun- 11
ciandi ſubditis volūtatem ſui ſuperioris, 12
Scripſit itaque Moyses legem hanc, & 13
tradidit eam Sacerdotibus filiis Leui, &c.
e p.37.38. vſque ad v.14. 5.e Eſſe Deum timēdum,
f p.2066. & colendum, f eiq; in omnibus parēdum.
Vt audientes diſcant, & timeant Dominū
Deum veſtrum, & cuſtodiant, &c. v.12.13.
g p.1082. 6.g Legis actum eſſe, virtutum actus præ-
1083. cipere, & vitioſos prohibere, *Vt audientes*
diſcant, &c. v.12. *Vt audire poſſint & ti-*
h p.23. *meant*, v.13. * 7.h Eſſe in Deo prouiden- 14
tiam, *Et ait Dominus ad Moysen: Ecce*
prope ſunt dies mortis tuæ: voca Ioſue, &c.
i p.689. * 8.i In reuelatione prophetica cōtingere 15
aliquādo ſimilitudines ſenſibiles externas,
Apparuitq; Dominus ibi in colūna nubis.
k p.18. * 9.k Deum futura cognoſcere, etiā liberè 16
contingētia, *Ecce tu dormies cum patribus* 17

18 *tuis*, &c. vſque ad v.19. & v.21. 10.l Ido- l p.2007.
21 lolatriæ ſymbolum eſſe fornicationem,
Populus iſte conſurgens fornicabitur poſt
deos alienos, &c. 11.m Eſſe Deum vlto- m p.25.
rem male agentium. &, n Conſequi pœnas n p.1279.
ad peccatū, quas Deus infligit, *Et iraſce-*
19 *tur furor meus contra eum*, &c. * 12.o Pro- o p.1759.
26 uidentiæ actū eſſe. &, p Prudentiæ prin- p p.1749.
28 cipium eſſe eruditionem, ac doctrinam
30 ſeniorum. &, q Inſtruendos eſſe à ſuperio- q p.2078.
ribus ſubditos, *Nunc itaque ſcribite vobis*
canticum iſtud, & doceto filios Iſrael, &c.
20 * 13.r Ingratitudinis actum eſſe mala pro r p.2090.
bonis retribuere. &, s Iniuriā inferri Deo, s p.1264.
lædique ius diuinum per peccatum. &,
t Amitti per mortale peccatum diuinam t p.1266.
amicitiā, & corrūpi, *Cum comederint*, &c.
21 *irritum facient pactum meum.* * 14.u Eſſe u p.47.
Deum veracem, *Poſtquam inuenerint eum*
mala multa, & afflictiones, respondebit ei
27 *canticum iſtud pro teſtimonio.* * 15.x Actū x p.2256.
eſſe rationi diſſonum pertinaciam, & y in- y p.2072.
obedientiam, *Scio contentionem tuam, &*
ceruicem tuam duriſſimam, &c. Ceruix
dura, ſymbolū Pertinaciæ, & Inobediētię.
29 * 16.z Communicari à Deo aliquibus ſo- z p.420.
lere propheriæ donum, gratiam gratis da-
tam, quo dono habetur cognitio futuro-
rum contingētium, quæ ſolus Deus poteſt
cognoſcere, *Noui enim quod poſt mortem*
meam iniquè agetis, &c.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVM SECVNDVM.

SVMMA CANTICI.

Canit beneficia Iſraelitis à Deo collata, & Iſraelitarum ingratitudinem, & iram Dei vindicem, & eiuſdem erga ſuum populum miſericordiam.

1 AVdite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.
2 Concreſcat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium
meum, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gra-
mina. 3 Quia nomen Domini inuocabo: date magnificen-
tiam Deo noſtro. 4 Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ
eius iudicia: Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate, iuſtus &
rectus. 5 Peccauerunt ei, & non filij eius in ſordibus: gene-
ratio praua atque peruerſa. 6 Hæccine reddis Domino popule ſtulte & inſipiẽs?
nunquid nõ ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te? 7 Memento
dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, &
annunciabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi. 8 Quando diuidebat Altiſſimus
gentes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta nu-
merum filiorum Iſrael. 9 Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus he-
reditatis eius. 10 Inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitu-
dinis: circumduxit eum, & docuit: & cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui. 11 Sicut
aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas
ſuas, & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis. 12 Dominus ſolus dux eius
fuit: & non erat cum eo deus alienus. 13 Conſtituit eum ſuper excelſam terram:
vt comederet fructus agrorũ, vt ſugeret mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſſimo.
14 Butyrum de armento, & lac de ouibus cũ adipe agnorum, & arietum filiorum
Baſan: & hircos cum medulla tritici, & ſanguinem vuæ biberet meraciſſimum.
15 Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, de-
reliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo. 16 Prouocauerunt
eum in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiã concitauerunt. 17 Immo-
lauerunt dæmonijs & non Deo, dijs quos ignorabant: noui recenteſque venerunt,
quos non coluerunt patres eorum. 18 Deum, qui te genuit dereliquiſti, & obli-
tus es Domini creatoris tui. 19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt:
quia prouocauerunt eum filij ſui & filiæ. 20 Et ait: Abſcondam faciem meam ab
eis, & conſiderabo nouiſſima eorum: generatio enim peruerſa eſt, & infideles filij.
21 Ipſi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus
ſuis: & ego prouocabo eos in eo qui nõ eſt populus, & in gẽte ſtulta irrirabo illos.
22 Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuo-
rabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet. 23 Con-
gregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis. 24 Conſumẽtur fame,
& deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarũ immittam in eos, cum
furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium. 25 Foris vaſtabit eos gla-
dius, & intus pauor, iuuenem ſimul ac virginem, lactentem cum homine ſene.
26 Dixi: Vbinam ſunt? ceſſare faciam ex hominibus memoriam eorum. 27 Sed
propter iram inimicorum diſtuli: ne ſortè ſuperbirent hoſtes eorum, & dicerent:
Manus noſtra excelſa, & non Dominus, fecit hæc omnia. 28 Gens abſque con-
ſilio eſt, & ſine prudentia. 29 Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima
prouiderenr. 30 Quo modo perſequatur vnus mille, & duo fugent decem millia?
nonne ideo, quia Deus ſuus vendidit eos, & Dominus concluſit illos? 31 Non
enim eſt Deus noſter vt dij eorum: & inimici noſtri ſunt iudices. 32 De vinea
Sodomorum, vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, &
botri amariſſimi. 33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſana-
bile. 34 Nonne hæc condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis? 35 Mea
eſt vltio, & ego retribuam in tempore, vt labatur pes eorum: iuxra eſt dies perdi-
tionis, & adeſſe feſtinant tempora. 36 Iudicabit Dominus populum ſuum, & in

ſeruis ſuis miſerebitur: videbit quòd infirmata ſit manus,& clauſi quoque defece-
runt, reſiduique conſumpti ſunt. 37 Et dicet: Vbi ſunt dij eorum,in quibus habe-
bant fiduciam? 38 De quorum victimis comedebant adipes,& bibebant vinum
libaminum: ſurgant,& opitulentur vobis,& in neceſſitate vos protegant. 39 Vi-
dete quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me : ego occidam, & ego vi-
uere faciam : percutiam, & ego ſanabo, & non eſt qui de manu mea poſſit eruere.
40 Leuabo ad cælum manum meam,& dicam:Viuo ego in æternum. 41 Si acue-
ro vt fulgur gladium meum,& arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem
hoſtibus meis,& his qui oderunt me retribuam. 42 Inebriabo ſagittas meas ſan-
guine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captiuitate,
nudati inimicorum capitis. 43 Laudate gentes populum eius, quia ſanguinem
ſeruorum ſuorum vlciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum,& propitius
erit terræ populi ſui. 44 Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba
cantici huius in auribus populi,ipſe & Ioſue filius Nun. 45 Compleuitq; omnes
ſermones iſtos,loquens ad vniuerſum Iſrael. 46 & dixit ad eos : Ponite corda ve-
ſtra in omnia verba,quæ ego teſtificor vobis hodie:vt mandetis ea filijs veſtris cu-
ſtodire & facere, & implere vniuerſa quæ ſcripta ſunt legis huius : 47 quia non
incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed vt ſinguli in eis viuerent : quæ facientes longo
perſeueretis tempore in Terra , ad quam, Iordane tranſmiſſo , ingredimini poſſi-
dendam. 48 Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen in eadem die,dicēs: 49 Aſcende
in montem iſtum Abarim, id eſt, tranſituum, in montem Nebo, qui eſt in Terra
Moab contra Iericho: & vide Terram Chanaan,quam ego tradam filijs Iſrael ob-
tinendam, & morere in monte. 50 Quem conſcendens iungeris populis tuis,
ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, & appoſitus populis ſuis:
51 quia præuaricati eſtis contra me, in medio filiorum Iſrael,ad Aquas contradi-
ctionis in Cades deſerti Sin:& non ſanctificaſtis me inter filios Iſrael. 52 Econtra
videbis Terram,& non ingredieris in eam, quam ego dabo filijs Iſrael.

Interpretatio litteralis.

HAbemus eam theologiam.
a p.738. * 1. *a* Eſſe ab auditoribus 1
verbi Dei attentionē captan-
dam, *Audite cæli,quæ loquor, audiat terra verba oris mei*. Eſt figura
Apoſtrophe,c.8756. Conuertit ſermonem
ad res inanimas,inuocās cælum, & terram
in teſtimonium ſuorum dictorum . vt ita
b p.723. magis attētos reddat auditores. * 2. *b* Non 2
eſſe dicēda, quæ ſupra captum auditorum
c p.724. ſunt.&, *c* Modum dicendi debere facilem
d p.725. 726. eſſe. &, *d* Modum dicendi debere eſſe ap-
poſitum ad inſtruendum,& ad mouēdum.
e p.730. &, *e* Cum ſpiritu, & efficacia ſuauitatem
eſſe miſcendam,ad delectationem audito-
rum, *Concreſcat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quaſi imber ſuper herbā,& quaſi ſtillæ ſuper gramina.*
f p.1316. *f* Pluuia, imber, ros, ſymbola diuinæ
doctrinæ, can.6278, 7106, 7272. *Imber*,
hebr. *Sebhhirim*, Pluuiæ tenues inſtar
pilorum. Chald. Suauis ſit ſicut pluuia
doctrina mea : ſuſcipiatur ſicut ros verbū
meum:ſicut ventus pluuiæ,qui perflat ſu-
per herbam : & ſicut guttæ imbris ſeroti-
g p.707, 708. ni,quæ fluunt ſuper fœnum. * 3. *g* Prædi- 3
cationis efficaciam eſſe à Deo: ab ipſo po-
ſcendam, *Quia nomen Domini inuocabo.*
Particula *Quia*, abundat,c.8646.Nomen,
pro potentia, & vi operatiua ſumi ſolet,
c.1929. Chald. Quādo in nomine Domini
ego oro. 4. *h* Prædicare quemque iuridicè, h p.735.
qui legitimè ad prædicandum vocatur, ac
mittitur, *Quia nomen Domini inuocabo.*
Attētos vos eſſe iubeo: quia mittor à Deo.
Nomen, pro auctoritate ſumitur, c.1927.
5. *i* Prædicationis ſacræ finem eſſe gloriam i p.718.
Dei, *Quia nomen Domini inuocabo*, Quia
Dei gloriam intendo. Nomen,pro gloria,
claraq; notitia ſumi ſolet,c.1928. 6. *k* Di- k p.39.
uinum ens infinita gloria dignum, *Date magnificentiam Deo noſtro*, Celebrate
Deum noſtrum, Dicite quod ſit magnus.
7. *l* Deum eſſe ſimpliciter infinitum, *Date* l p.4.
magnificentiam Deo noſtro, Magnus ab-
ſolutè, ipſa magnitudo, eſt omnē magni-
tudinem habens. Nomina abſtracta ſigni-
ficant perfectionem illimitatam, d.3486.
4 * 8. *m* Dei opera eſſe perfecta, *Dei perfe-* m p.93.
cta ſunt opera. תמים *Tamim*, Immaculata,
ſine vllo defectu. 9. *o* Legem æternā nobis o p.1086.
per effectus à Deo productos, quaſi per
quoſdam radios manifeſtari. &, *p* Cuncta p p.1088.
creata legi æternæ, id eſt, rationi diuinæ
gubernationis ſubiecta eſſe, *Omnes viæ eius iudicia*, Viæ, pro operibus, can.2455.
Iudicia, hebr. משפט *Mishpat*, ſignificat
etiam legem. Omnia Dei opera ſunt leges,
rectiſſi-

r p.8. rectiſſima vt leges. 10. r Deum eſſe ſum-
s p.48. mam, ac primam Veritatem. &, s Deum
t p.47. fidelem eſſe, ac t veracem, *Deus fidelis.*
hebr. אמונה *Emunah*, Veritas, fides, firmi-
x p.43. tas. 11. x Deum ſanctum eſſe. &, y Actum
y p.4. purũ, id eſt, à quo quęlibet abeſt perfectio-
nis negatio, *Absque vlla iniquitate*.
hebr. *Hbbauel*, Iniquitas, peruerſitas,
z p.44. fraus. 12. z Deum iuſtum eſſe, *Iuſtus, &*
a p.1264. *rectus.* * 13. a Iniuriam inferri Deo, lędiq; 5
b p.1266, ius diuinum per peccatum. &, b Amitti
1267. per mortale peccatum vitam gratiæ, &
ornamẽta virtutum, *Peccauerunt ei.* hebr.
שחת לו *Sh hheth lò.* Duobus modis poteſt
verti: Corrupit (generatio praua) ſibi,
ſupple, Dei ſimilitudinem, nempe gratiã.
Corrupit ipſi (Deo) ſupple pactum, *Et non*
filii eius. Amiſſa gratia, ceſſat diuina fi-
d p.1295. liatio. 14. d Maculã induci per peccatum
in animam; quatenus recedit anima à lu-
mine rationis, & gratiæ, *Et non filii eius*
in sordibus. Non ſunt filij Dei, quatenus
sũt in ſordibus, in macula, id eſt, quatenus
e p.1193. non habent gratiam. 15. e Eſſe peccatum
actum humanum malum, nõ conformem
f p.1196. rectæ rationi. &, f Magnum malum eſſe
peccatum, quia tollit ſummum bonum
Deum, quatenus auertit affectum ab illo.
g p.1268, &, g Per peccatum peruerti hominis in-
1270, 1271, clinationem ad virtutem. &, h Eſſe homi-
1272. nes malos, & impios, *Generatio praua,*
h p.643. *atque peruersa.* * 16. i Ingratitudinem 6
i p.2090. eſſe, Mala pro bonis retribuere, *Haccine*
k p.1269. *reddis Domino*, &c. 17. k Induci per pec-
catum ignorantiam in naturam noſtram,
quatenus hebetatur per peccatum ratio,
l p.1251. præſertim in agendis. &, l Ignorantiam
eſſe peccatum, cum vitari poteſt, ac debet.
m p.1255. &, m Solere in peccando eſſe ignorãtiam,
ſeu errorem aliquem, ſed culpabilem, qua-
tenus trahitur voluntas à bono, quod ipſi
non eſt vere bonum, ſed apparens, *Popule*
n p.115. *ſtulte, & inſipiens?* 18. n Eſſe hominem à
o p.135. Deo. &, o Animam ex nihilo à Deo creari.
p p.362, &, p A Deo gratiam animæ infundi, *Nun-*
606. *quid non ipse eſt pater tuus, qui poſſedit te,*
& fecit, & creauit te. Pater dicitur Deus
reſpectu entium intellectualiũ, quatenus
eos creat ſimiles ſibi ſecundum gradum
intellectualium, aptos ad intelligendum
ipſum Deum, c.1996. Pater dicitur Deus,
quatenus eſt auctor gratiæ, quam nobis
infundens, participes nos efficit diuinæ
naturæ, & ſuos hæredes, c.1997. Creare,
non ſolum eſt è nihilo educere, & produ-
cere; ſed etiam renouare, ac vitam ſuper-
naturalem inducere, can.2599. hebr. כון
Conèn, Parare, diſponere. quod congruit
r p.1759. iuſtificationi. * 19. r Præteritorum me- 7
moriam ad prudẽtiam requiri, *Memento*
s p.1748. *dierum antiquorum*, &c. 20. s Prudentiæ
principium eſſe eruditionẽ, ac doctrinam
ſeniorum, ac ſapientum, *Interroga patrem*

8 *tuum, & annunciabit tibi*, &c. * 21. t Eſſe t p.23.
9 in Deo prouidentiam. &, u Eſſe Dei pecu- u p.380,
liarem prouidentiam erga pios, *Quando* 899.
diuidebat Altiſſimus gentes: quando ſepa-
rabat filios Adam, conſtituit terminos po-
pulorum iuxta numerum filiorum Iſrael.
Pars autem Domini populus eius, Iacob
funiculus hereditatis eius, vſque ad v.16.
Videtur ſenſus eſſe: Habuit Deus de alijs
populis generalem quãdam prouidẽtiam,
contentus attribuiſſe illis terminos habi-
tationis: at circa populum Iſraeliticum
peculiarem prouidentiam habuit, qualem
quiſque ſolet habere circa ſuã hæreditatẽ.
Diuiſit Deus gentes, cum in turre Babel,
linguas diuiſit, An LXX. iuxta numerum
filiorum Iacob, qui Ægyptum intrarunt?
An XII. iuxta numerum duodecim Pa-
triarcharum filiorum Iſrael? *Funiculus*
hereditatis, Funiculus hæreditarius. Hy-
pallage, ſignum, ſeu cauſa pro effectu,
c.8687. Funiculo ſolebant agros hæredi-
tarios hæredibus diuidere. 22. x Eſſe Deũ x p.4.
ſummũ ens, *Quando diuidebat Altiſſimus*
10 *gentes.* * 23. y Eſſe in Deo beneficẽtiam, y p.54.
11 *Inuenit eum in terra deserta*, &c. vſque
12 ad v.16. Peculiarem Dei prouidentiam
13 erga Iſraelitas, & beneficẽtiam deſcribit.
14 Inuenit eum, cũ in deſerto pactum cũ eo
15 iniit, & aſſumpſit in peculiarem populũ.
18 z. Peculiaris prouidentiæ ſymbolũ Aqui- z p.380,
la prouocans ad volãdum pullos ſuos, &c. 899.
Protectionis ſymbolum Alæ, can.5291.
24. a Ingratitudinis actum eſſe, Mala pro a p.2090.
bonis retribuere, *Incraſſatus eſt dilectus,*
& recalcitrauit, &c. 25. b Nullum malum b p.1196.
peccato maius: quia tollit ſummũ bonum
Deum, quatenus auertit affectum ab illo,
Dereliquit Deum factorem ſuũ, & receſſit
à Deo ſalutari ſuo. 26. c Eſſe hominem à c p.115.
Deo, *Deum factorem ſuum.* 27. d Eſſe d p.382.
Deum auctorem ſalutis, *Receſſit à Deo*
16 *ſalutari ſuo.* * 27. e Idololatriam pecca- e p.2007.
17 tum eſſe. &, f Per peccatum iniuriam in- f p.1264.
ferri Deo, *Prouocauerunt eum in diis alie-*
nis, et in abominationibus ad iracundiam
19 *concitauerunt.* * 28. g Deum cognoſcere g p.16.
20 omnia, *Vidit Dominus.* 29. h Eſſe Deum h p.25.
21 vindicem, ac vltorem male agentium. Ad
iracũdiã concitatus eſt, &c. vſque ad v.35.
30. i Conſequi pœnas ad peccatum, quas i p.1279.
Deus infligit, *Abſcondam faciem meam*
ab eis, & cõſiderabo nouiſſima eorum, &c.
vſque ad v.35. Deſinam eos protegere, &
videbo quid illis inde cõſequatur; ſcilicet
innumera mala. Ita ex hebræo. Poſſet etiã
eſſe alius ſenſus: Deſeram Iſraelitas, ſed
vltimis tẽporibus rurſum me ad illos con-
uertam, & ad veram fidem reducam.
31. k Eſſe Gentiles à Deo vocatos, ac inui- k p.1429.
tatos ad fidem recipiendam. &, l Iudæos, l p.1431.
ac eorum Synagogam à Deo deſertam, ac
reprobatam eſſe, *Ipſi me prouocauerunt*

in eo, qui non erat Deus, & irritauerunt in
vanitatibus ſuis: & ego prouocabo eos in
eo, qui non eſt populus, & in gente ſtulta
irritabo illos. Prouocauerunt (ad iram)
tribuendo honorem mihi debitum, ei, qui
nō erat Deus, ſed vanum, & falſum quid.
& ego prouocabo eos ad iram, eos relin-
quendo, & eligendo in meum populum
gentes, quæ non erant populus meus; ſed
populus נבל *Nabal*, ſtultus, ignorans Deū,
ſiue vilis ob peccatum idololatriæ, & alia
peccata turpiſſima. Hanc huius loci in-
terpretationem videtur afferre Paulus
n p.611. Rom. 10, 19. * 32. *n* Mundi purgationem 22
o p.612. per ignem futuram. &, *o* Parte ignis, quo
mundus purgabitur, fœculenta, impios in-
uoluendos, cum ad inferos detrudentur.
p p.958, &, *p* Damnatorum tum corpora, tum ani-
2019. mas igne corporeo torquendas, *Ignis ſuc-*
cenſus eſt in furore meo, & ardebis vſque
ad inferni nouiſſima: deuorabitque ter-
ram, &c. Ita interpretatur hunc locum
Greg. 18. Mor. c. 12. & Lyran. *Inferni no-*
uiſſima, ex hebr. Infernus infimus. Is eſt
q p.302. damnatorum locus. * 33. *q* Deum eſſe 27
r p.296. auctorē mali, quod eſt pœna. &, *r* Omnia
s p.23, 304. à diuina voluntate pendere. &, *s* Exercere
Deum prouidētiam circa omnia, *Congre-*
gabo ſuper eos mala, &c. *Sed propter iram*
inimicorum diſtuli: ne forte ſuperbirent
t p.2384. *hoſtes eorum*, &c. 34. *t* Superbię actū eſſe,
cum quis à ſemetipſo exiſtimat habere,
quod habet à Deo, *Ne forte ſuperbirent*
hoſtes eorum, & dicerent: Manus noſtra
excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia.
u p.1762. * 35. *u* Imprudentiam peccatū eſſe. ſi quis 28
aut ſtudium ad prudētiam acquirendam 29
negligat, quam poteſt, ac debet habere,
aut ſe voluntariè à prudentiæ actibus, ac
x p.1765. regulis diuertit. &, *x* Inconſiderationem
peccatum eſſe, defectū voluntarium recti
y p.1251. iudicij. &, *y* Ignorantiam eſſe peccatum,
z p.1252. cum vitari poteſt, ac debet. &, *z* Negli-
gentiam in ijs, quæ quis poteſt, ac debet
agere, peccatum eſſe, *Gens abſque conſilio*
eſt, & ſine prudentia. Vtinam ſaperent, &
intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.
a p.1713. 36. *a* Prudentię actum eſſe, Inquiſitionem
mediorum operi agendo, finiq; congruen-
b p.1714. tium. &, *b* Iudicium de medijs eligendis
operi agendo, finique congruentibus. &,
c p.1723. *c* Cōſilium ante omnem electionem adhi-
d p.1725. bendum. &, *d* Bonum finem in conſulta-
e p.1730. tione proponendum. &, *e* Proponenda, &
f p.1755. eligenda eſſe meliora. &, *f* Neceſſarium
eſſe prudentiæ intellectum, rectumq; ſen-
g p.1758. ſum ſingularium. &, *g* Ratiocinationem
h p.1759. ad prudentiam requiri. &, *h* Prudentiæ
partem valde neceſſariam, ac præcipuam
eſſe prouidentiam: quæ ordinatio eſt apto-
i p.1761. rum mediorū ad finem. &, *i* Neceſſariam
eſſe prudentiæ Cautionem, contra ea, quæ
obſtare bonis conſilijs poſſunt. Hæc omnia

indicant ea verba: *Vtinam ſaperent, &*
intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.
Nouiſſima hebr. *Abharith*, etiam finem,
30 mercedem, poſteritatē ſignificat. * *Quo-*
modo perſequatur vnus mille, &c. *k* Ha- k Vid. v. 27.
betur doctrina ſupra v. 27. n. 32. Hęc ver- n. 3. lit. q, r, s.
ba v. 27. videntur referenda ad v. 30. Ne
ſuperbirent hoſtes Iſraelitarum de ſuis vi-
ctorijs, ego, inquit Deus, tradidi ipſos Iſ-
raelitis, vt vnus ex Iſraelitis in fugam ver-
31 teret mille ex hoſtibus, &c. * 37. *l* Deum l p.6.
verum vnum eſſe. &, *m* Deum omnia m p.14.
poſſe, *Non enim eſt Deus noſter vt dii eo-*
rum. hebr. Non eſt fortis noſter, vt fortes
eorum. צור *Tsùr*, Fortis, & Deus. 38. *n* Ad n p.696.
veræ fidei confirmationem miracula fieri.
&, *o* Teſtimonium veri Dei eſſe, Miracula o p.1384.
omni exceptione maiora, *Et inimici no-*
ſtri ſunt iudices. Ipſi etiam inimici noſtri
fatentur, nō eſſe deos eorū vt Deus noſter.
32 * 39. *p* Aliquas actiones humanas malas p p.1152.
33 eſſe. &, *q* Eſſe peccata. &, *r* Nullum ma- q p.1193.
lum peccato maius. &, *s* Cauſam malo- r p.1196.
rum operum eſſe prauum affectum, & s p.1226,
t cupiditatem, & *u* alia peccata, *De vinea* 1237.
Sodomorum vinea eorum, &c. Vinea, t p.1239,
ſymbolum Synagogæ, can. 7849. Poteſt 1240.
etiam ſignificare animam, & animæ po- u p.1231,
tentias, & habitus. Vua, & vinum, ſym- 1243, 1244,
bolum operum, c. 7852, 7968. Peccati 1245, 1247.
ſymbolum fel, amaritudo, venenum; vt
locus hic indicat. 40. *x* Eſſe iniuſtos, & x p.643.
impios, *De vinea Sodomorum vinea eo-*
rum, &c. *Fel draconum vinum eorum, &*
venenum aſpidum inſanabile. Vinea So-
domorum, Dracones, aſpides impiorum
34 ſymbola ſunt, c. 5438, 5908. * 41. *y* Deum y p.16.
habere omnem ſcientiam, cognoſcere
omnia. &, *z* Omnia à diuina voluntate z p.296.
pendere, *Nonne hæc condita ſunt apud*
me, & ſignata in theſauris meis? Theſau-
ros Dei, in quibus diuina decreta condun-
tur, & futurorum ſcientia, quid aliud pu-
tandum eſt eſſe, quàm diuinum intelle-
35 ctum, & voluntatem? Gloſſ. * 42. *a* Eſſe a p.25.
Deum vltorem, ac vindicem male agen-
tium, *Mea eſt vltio, & ego retribuam in*
tempore. Vt labatur pes eorum, Vt cadant,
& ruant. Prædicitur caſus Iſraelitarum
tum à felicitate temporali, tum à vera
religione. Habes 43. *b* Malos in hac vita b p.946.
interdum infeliciter agere, ſiue in pœnam
malæ actionis, ſiue ad inuitamentum cor-
rectionis. &, *c* Malorum felicitatem non c p.948.
eſſe ſtabilem. &, *d* Synagogam à Deo re- d p.1431.
probatam, *Iuxta eſt dies perditionis, &*
adeſſe feſtinant tempora. Omne tempus
etiam ſi longiſſimè abſit, propè eſt, ſi cum
36 æternitate comparetur. * *Iudicabit Do-*
minus populum ſuum, & in ſeruis ſuis mi-
ſerebitur, &c. Mos eſt Scripturarum ſan-
ctarum poſt aduerſa læta ſubiungere,
præſertim ad Euāgeliū pertinentia, c. 559.
Senſus

Senſus ergo eſt: Diſquiret Dominus cau-
ſam ſui populi, & ſententiam contra im-
pios, puniendo; pro pijs proferet, eos à ca-
lamitate temporali liberando, & multo
magis à ſpirituali per aduentum Meſſiæ.
Ipſe ſuos iuuabit, videns quod illi non
poſſint ſe neque à temporali, neque à ſpi-
rituali calamitate liberare. Solet in eodem
contextu de Iſraelitis modò carnaliter,
modò ſpiritualiter acceptis ſermo eſſe;
& ex his ad illos tranſitus fieri, can. 582.
e p. 24. Habes 44. *e* Deum eſſe Iudicem omnium,
f p. 25. & *f* vltorē impiorum, & *g* miſericordem.
g p. 56. 45. *h* Iudæos à Deo reprobatos, *Iudicabit*
h p. 1431. *populum ſuum.* Iudicate, pro condemnate,
i p. 446. c. 2677. 46. *i* Veniſſe Chriſtum propter
k p. 449. hominum ſalutem. &, *k* Fuiſſe priſcis pa-
l p. 451. tribus promiſſum. &, *l* Suam prædicatio-
nem Iudæis exhibuiſſe, *Et in ſeruis ſuis*
m p. 374. *miſerebitur.* 47. *m* Non poſſe hominem
in natura corrupta implere præcepta legis
ſine gratia, *Videbit quod infirmata ſit ma-*
nus (ad bene operandum) *& clauſi quoque*
defecerunt, reſiduique conſumpti ſunt.
hebr. Et terminus clauſus, derelictus. An
terminus intelligitur æterna felicitas, &
vltimus finis? Opus fuit Redemptore.
n p. 7. * 48. *n* Idolum eſſe, falſoq; haberi deum, 37
quidquid vt Deus colunt, præter vnum 38
Deum. Et dicet: *Vbi ſunt dii eorum,* &c.
Sermo videtur eſſe de Iſraelitis, qui à Deo
vero ad idola defecerunt: quę nō potuerūt
o p. 6. eos liberare à calamitate. * 49. *o* Deum 39
vnum eſſe, *Videte quod ego ſim ſolus, &*
p p. 14. *non ſit alius Deus præter me.* 50. *p* Deum
q p. 296. omnia poſſe. &, *q* Omnia à diuina volun-
tate pendere, *Ego occidam, & ego viuere*
faciam: percutiam, & ego ſanabo, & non
r p. 298. *eſt qui de manu mea poſſit eruere.* 51. *r* Eſſe
s p. 302. bonorū auctorem Deum, *s* & mali pœnę,
Occidam, & viuere faciam: percutiam, &
t p. 1982. *ego ſanabo.* * 52. *t* Licitum eſſe iuramen- 40
tum, *Leuabo ad cælum manū meam,* &c.
Iurantes manus in cælum extendere ſole-
u p. 5. bant, vbi eſt Deus, c. 6449. 53. *u* Eſſe
x p. 11. Deum vitam nobiliſſimā, & *x* Æternum,
y p. 12. & *y* Immortalem, *Viuo ego in æternum,*
z p. 25. Per æternam vitam meam. * 54. *z* Eſſe 41
a p. 2095. Deum vltorem male agentium. &, *a* Li- 42
citum eſſe iniurias vlciſci ad remouēdum
b p. 2099. nocumenta: &, *b* Superioris eſſe, ſubdi-
torum malefacta pœnis compenſare. &,
c p. 2103. *c* Correctionem fraternam, quæ fit per de-
linquentis punitionem ad ſolos ſuperio-
d p. 2104. res pertinere. &, *d* Pro culpæ quantitate
e p. 1279. pœnas licitas eſſe. &, *e* Conſequi pœnas
f p. 1293. ad peccatū, quas Deus infligit. &, *f* Con-
gruum eſſe à male agēdo, pœnarum com-
minatione deterrere, *Si acuero vt fulgur*
gladium meum, &c. v. 41, 42. hebr. Si
acuero fulgur gladij mei. Diuinæ vltio-
nis ſymbola, Fulgur, & Gladius, & Sa-

gittæ, can. 6119, 6171, 7313. *g* Manus, g p. 14.
ſymbolum eſt Potentiæ, can. 6590. Iudi-
cium, pro vltione, & condemnatione
poteſt ſumi, can. 1794. 1795. Vocat Deus
hoſtes ſuos, hoſtes Iſraelitarum: quia
propter Deum Iſraelitas perſequebantur,
& vt habentes veram religionem, & vt
colentes Deum. Ideo Deus vlciſcitur de
hoſtium peccato; licet illud permiſerit ad
puniendum Iſraelitas, *Gladius meus de-*
uorabit carnes de cruore occiſorum, & de
captiuitate, nudati inimicorum capitis.
Quoniam particula *Min*, quam bis hoc
in loco vulgata vertit *De*, ſignificat etiam
Cum: locus apparebit clarior, ſi ita ex he-
bręo vertas: Gladius meus deuorabit car-
nes cum cruore occiſorum; & captiuitas
(erit) cum capitis denudatione vniuſcu-
iuſque inimici. Significat hoſtes non in-
terfectos, futuros omnes captiuos. Nuda-
tum caput, ſymbolum eſt Captiuitatis.
Nudabantur enim capita captiuorum,
43 can. 6786. * 55. *h* Fuiſſe Gentiles à Deo h p. 1429.
vocatos, & inuitatos ad fidem recipien- *Ex Gloſſa*
dam, *Laudate gentes populum eius,* Ap- *in Add.*
probate, amplectimini fidem populi eius,
verorum Iſraelitarum, Chriſtianorum.
Poteſt etiam verti ex hebræo, *Exultate*
gentes cum eo, Eſtote participes lætitiæ
Chriſti reſurgentis, morte, diabolo, pec-
cato deuictis. Tranſit de littera ad ſpiri-
tum, vt dictum eſt v. 36. ex can. 582. & in-
dicat Paulus Rom. 15. 10. 56. *i* Chriſti i p. 583.
paſſionem, noſtram redemptionem fuiſſe,
Per eam enim liberati ſumus à ſeruitute
& *k* peccati, & *l* diaboli, & *m* à pœna k p. 584.
peccati peccati, *Sanguinem ſeruorum ſuo-* l p. 585.
rum vlciſcetur, &c. 57. *n* Eſſe remiſſio- m p. 586.
nem peccatorum. &, *o* Eccleſiam à Deo n p. 776.
protegi, *Et propitius erit terræ populi ſui.* o p. 625.
Terra, Eccleſiæ militātis ſymbolū, c. 7632.
Videmus poſt vltimam Iudæorum cala-
mitatem a Romanis factam; Deum non
amplius eſſe propitium terræ Iudæorum,
nec eorum Synagogæ. ergo hæc de veris
Iſraelitis ſunt intelligenda, & de Eccleſia.
46 * 58. *p* Fidem aliquorum articulorum ex- p p. 1345.
47 plicitam, neceſſariam eſſe ad ſalutem,
Ponite corda veſtra in omnia verba, &c.
quia nō incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed
vt ſinguli in eis viuerent, &c. 59. *q* Eos, q p. 1346.
ad quos ſpectat alios erudire, ad magis ex-
plicitam de credendis notitiam teneri. &,
r Inſtruendos eſſe à parentibus filios, r p. 2048.
quantum ſalutis neceſſitas exigit. *Ponite*
corda veſtra, &c. *vt mandetis ea filiis ve-*
ſtris cuſtodire, &c. 60. *s* Eſſe obedientiæ s p. 2065.
præmia. &, *t* Bona opera meriti rationem t p. 1265.
habere. &, *u* Poſſe bona temporalia ſub u p. 1307.
meritum cadere. &, *x* Congruum fuiſſe x p. 1124.
veteri legi temporalia præmia proponere,
Quæ facientes, longo perſeueretis tempore
in

y p.1279.
z p.1280.

in terra, &c. * 61. y Conſequi pœnas ad 48
peccatum, quas Deus infligit. &, z Eſſe 49
mortem peccati primi parentis pœnam, 50
Morere in monte. En mors pœna primi 51
52 peccati, *Quia preuaricati eſtis*, &c. En
mors in pœnam peccati actualis Moyſis.
Nebo, ſummitas altiſsima in monte
Abarim.

CAPVT TRIGESIMVM TERTIVM.

SVMMA.

Moyses è vita ceſſurus benedicit filiis Iſrael, eisque futura predicit.

1 HÆc eſt benedictio, qua benedixit Moyſes, homo Dei, filijs Iſ-
rael ante mortem ſuam. 2 Et ait: Dominus de Sinai venit,
& de Seir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum
eo ſanctorum millia. In dextera eius ignea lex. 3 Dilexit
populos, omnes ſancti in manu illius ſunt: & qui appropin-
quant pedibus eius, accipient de doctrina illius. 4 Legem
præcepit nobis Moyſes, hereditatem multitudinis Iacob.
5 Erit apud rectiſſimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Iſrael.
6 Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero. 7 Hæc eſt Iudæ bene-
dictio: Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus eius
pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduerſarios eius erit. 8 Leui quo-
que ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro ſancto tuo, quem probaſti in tentatio-
ne, & iudicaſti ad Aquas contradictionis. 9 Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Ne-
ſcio vos; & fratribus ſuis: Ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt
eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, 10 iudicia tua ô Iacob, & legem
tuam ô Iſrael: ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum.
11 Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius ſuſcipe. Percute
dorſa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non conſurgant. 12 Et Beniamin ait:
Amantiſſimus Domini habitabit confidenter in eo: quaſi in thalamo tota die mo-
rabitur, & inter humeros illius requieſcet. 13 Ioſeph quoque ait: De benedi-
ctione Domini terra eius, de pomis cæli, & rore, atque abyſſo ſubiacente. 14 De
pomis fructuum ſolis ac lunæ. 15 de vertice antiquorum montium, de pomis col-
lium æternorum: 16 & de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius
qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem nazaræi inter
fratres ſuos. 17 Quaſi primogeniti auri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis
cornua illius: in ipſis ventilabit Gentes vſque ad terminos terræ. hæ ſunt multitu-
dines Ephraim: & hæc millia Manaſſe. 18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in
exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis. 19 Populos vocabunt ad montem: ibi
immolabunt victimas iuſtitiæ. Qui inundationem maris quaſi lac ſugent, & the-
ſauros abſconditos arenarum. 20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad:
quaſi leo requieuit, cepitq; brachium & verticem. 21 Et vidit principatum ſuum,
quòd in parte ſua doctor eſſet repoſitus: qui fuit cum principibus populi, & fecit
iuſtitias Domini, & iudicium ſuum cum Iſrael. 22 Dan quoque ait: Dan catulus
leonis, fluet largiter de Baſan. 23 Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia
perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem poſſidebit.
24 Aſer quoque ait: Benedictus in filijs Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in
oleo pedem ſuum. 25 Ferrum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis
tuæ, ita & ſenectus tua. 26 Non eſt Deus alius vt Deus rectiſſimi: aſcenſor cæli
auxiliator tuus. Magnificentia eius diſcurrunt nubes, 27 habitaculũ eius ſurſum,
& ſubter brachia ſempiterna: eijciet à facie tua inimicum, dicetque: Contere.
28 Habitabit Iſrael confidenter, & ſolus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini,
cælique caligabunt rore. 29 Beatus es tu Iſrael: quis ſimilis tui popule, qui ſal-
uaris in Domino? ſcutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ; negabunt te inimici tui,
& tu eorum colla calcabis.

Inter-

Interpretatio mixta.

a p.1952. VErſ. 1. ***Hæc eſt benedictio, qua***
benedixit, &c. *a* Actus virtutis
eſt alijs benedicere, id eſt, ver-
bo, vel ſigno alio illis à Deo bo-
na precari. Id agit inſtante morte Moyſes
vt Dux, & pater populi, quatenus legiſ-
lator.

2 ***Dominus de Sinai venit***, &c. Venire
dicitur Deus ratione noui effectus, quem
facit. Tria præcipua loca commemorat, in
quibus in deſerto Deus Iſraelitis ſe viden-
b p.54. dum præbuit. *b* En Dei beneficentiam.
Et cum eo ſanctorum millia. LXX. Ange-
c p.116. lorum millia. *c* Sunt Angeli. ***In dextera***
eius ignea lex, quatenus apparente igne,
dedit Deus legem Iſraelitis; & quatenus
eam non ſeruantibus, minatus eſt pœnas.
d p.1117. Ignis, ſymbolũ vltionis, c.6270. *d* Auctor
legis veteris Deus.

Myſticè, ex Gloſſa. Sinai, Seir, & Pha-
ran, tria præcipua loca deſerti, in quo Iſ-
raelitæ facti ſunt populus Dei per pactum
cum Deo initum, & legem à Deo acceptã;
Synagogam ſignificãt, & legem veterem.
Poſſunt etiam, vt habet Gloſſa, ſignificare
Chriſti Domini paſſiones, in quibus Chri-
ſtus quaſi in deſerto fuit, derelictus à ſuis,
& à Patre; vt ipſemet innuit verbis illis:
Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti
me? &c. Senſus ergo myſticus eſt: Deum
e p.449. de Sinai veniſſe, &c. *e* tum quatenus fuit
f p.859. in lege veteri promiſſus, *f* & figuratus;
860. *g* tum quatenus ex Iſraelitarum gente
g p.435. prognatus ſecundum carnem; *h* tum qua-
h p.578. tenus per ſuam paſſionem meruit nobis
583. 584. fidem in ipſum, & noſtram vocationem,
585, 586, & iuſtificationem, & innumerabilis mul-
587, 588. titudinis ſanctitatem. Id myſticè viden-
tur ſignificare verba illa: ***Et cum eo ſan-***
ctorum millia. Porrò in Chriſti ***dextera***
i p.602. ***ignea lex***, *i* quatenus Chriſtus reſurgens
à mortuis, & ſedens ad dexteram Patris,
miſit in ſuos diſcipulos Spiritũ ſanctum,
apparentibus diſpertitis linguis in ſimili-
tudinem ignis; & in diſcipulorum cordi-
bus legem amoris impreſſit. Dextera, feli-
citatis, & proſperitatis ſymbolum eſt,
c.5862. Ignis, amoris, charitatiſque ſym-
bolum, c.6271.

3 ***Dilexit populos***, &c. LXX. Pepercit
populo ſuo. Diuiuum beneficium ſignifi-
cari videtur, quo non ſolum Iſraelitas ele-
k p.349. git in ſuum populum; *k* ſed etiam omnes,
quotquot ab æterno ſibi placuit eligere
l p.394. ad vitam æternam, & *l* vocare, & *m* iuſti-
m p.403, ficare. Diuini hæc amoris opera ſunt.
404. ***Omnes ſancti in manu illius ſunt***. *n* Pe-
n p.380, culiaris eſt Dei prouidentia erga pios.
399. Manus, protectionis ſymbolum, c.6593.
Et qui appropinquant pedibus eius, acci-
pient de doctrina illius. Ad pedes docto-
ris ſedent diſcipuli. Docebantur legem
Iſraelitæ Deo ſe videndum præbente ſi-
gnis viſibilibus ignis, & nubis. Iſraelitæ
ſedebant quaſi ad pedes Dei. Indicatur,
o Audiendi deſiderium eſſe neceſſarium o p.717.
in auditoribus verbi Dei. &, *p* Neceſſa- p p.1756.
riam eſſe prudentiæ docilitatem, ad reci-
piendam eruditionem aliorum.

4 ***Legem præcepit nobis Moyses, hære-***
ditatem multitudinis Iacob. Moyſes de ſe
loquitur tamquam eſſet alia perſona: qua-
tenus etiam ipſe legi ſubiectus erat, *q* quã q p.1119.
præcipiebat, vt Dei miniſter. Præcepit,
inquit, legem Moyſes, quam Iſraelitæ ca-
ram, ac firmam haberent, & ad poſteros
traducerent vt poſſeſſionem hæreditariã.

5 ***Et erit apud rectiſſimum Rex, congre-***
gatis principibus populi cũ tribubus Iſrael.
Vaticinatur futurum Regem apud Iſrae-
litas, & innuit Saulem primum Regem
electum corã omni populo. ***Rectiſſimum***.
hebr. ישרון ***Ieſhurùn***, nomen diminuti-
uum, quo appellat Iſraelem, ei blandiens.
ישר ***Iaſhàr***, ſignificat, Rectum eſſe, Pul-
chrum eſſe, Placere. ***Ieſhurùn***, Rectulus,
pulchellus, placidulus.

6 ***Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit***
paruus in numero. Meruiſſet mori, in pœ-
nam adulterij, & inceſtus, vt vidimus
Geneſ. 49. ſed non eſt eius tribus multipli-
cata. *t* Conſecuta eſt pœna ad peccatum, t p.1279.
quam Deus inflixit.

Myſticè. *u* Ruben figura fuit Iudæo- u p.1431.
rum, vt dictum eſt Gen. 49. qui cubile Dei,
nempe Synagogam macularunt. Viuunt
adhuc, ſed pauci numero.

7 ***Audi Domine vocem Iuda, & ad po-***
pulum ſuum introduc eum: manus eius pu-
gnabunt pro eo, & adiutor illius contra
aduerſarios eius erit. Prædicit victorias,
quas reportaturi erant Duces, & Reges
populi ex tribu Iuda. vt clarius verſio
chald. ***Suſcipe Domine orationem Iuda***
cum egreſſus fuerit ad bellum: & ad po-
pulum eius reduces eum in pace: manus
eius facient vltionem de inimicis ſuis: &
auxiliator contra hoſtes eius eris ei. *x* Vis x p.1917.
orationis indicatur, & *y* exorabilitas Dei. y p.55.

Omittit benedicere Simeon, An quia
in ea tribu fuerunt pauci numero, & inter
alias tribus permixti?

Myſticè ex Gloſſa. Iuda Chriſti figura
fuit, can. 8020. vt dictum eſt Geneſ. 49.
z Orauit Chriſtus in Cruce pendens, ad z p.508.
Patrem: & exauditus eſt pro ſui reuerẽtia.
a Manus Chriſti pugnarunt, quatenus a p.583,
Cruci affixæ, diabolum, & peccatum, & 584. 585,
mortem vicerunt. *b* Introductus eſt Chri- 586.
ſtus ad populum ſuum, quatenus ab Ec- b p.589.
cleſia

cleſia ex gentibus congregata,quam Deus
Pater ab æterno in Chriſti populum ele-
gerat, habitus eſt vt Deus, vt Rex,vt Sa-
cerdos Summus, vt humani generis Re-
b p.601. demptor. *c* Introductus eſt Chriſtus ad
populum ſuum, quatenus vt caput Eccle-
ſiæ triumphantis aſcendit ſuper omnes
cælos,& obſequijs colitur omnium Ange-
lorum.

8 *Leui quoque ait: Perfectio tua,& do-
ctrina tua à viro ſancto tuo*, Sanctitas po-
puli Iſraelitici, & doctrina à Moyſe, qui
d p.1119. fuit è tribu Leui, *d* miniſter legis, *Quem
probaſti in tẽtatione,& indicaſti ad Aquas
contradictionis.* Sermo videtur eſſe, non
ad Deum,ſed ad totum populum, vt indi-
cant verba verſ. 9. *Iudicia tua ò Iacob.*
Probarunt, expertiq; ſunt Iſraelitæ Moy-
ſis patientiam multis tentationibus, præ-
ſertim ad Aquas cõtradictionis. *Indicaſti*,
ex hebr. verti etiam poteſt, *Iurgatus es.*
e p.887. *e* Sunt tentationes à falſis fratribus, &
f p.1682, *f* contentiones,& iurgia.
2149.

9 *Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Ne-
ſcio vos*, &c. Sermo eſt de Moyſe, & ijs
Leuitis, qui iuſſu Moyſis populum, qui
vitulum aureum adorabat, occiderunt,
non ignoſcentes neque patri,neque matri,
g p. 1538. neque fratribus,neque filijs. *g* Deus ſuper
omnia diligendus, *Hi cuſtodierunt elo-
quium tuum,et pactum tuum ſeruauerunt.*
Vel cõuertit ſermonem ad Deum; & ſen-
ſus eſt: Leuitas,qui vindictam ſumpſerunt
de Iſraelitis præuaricatoribus, cuſtodiſſe
h p.2066. legem Dei de non idolatrando: *h* Nam
Dei præceptis parendum. Vel ſermo eſt
ad populum Iſraeliticum, vt videntur in-
dicare verba ſequentia, *Iudicia tua ò Ia-
cob, & legem tuam ò Iſrael.* & ſenſus eſt:
Apud Leuitas, depoſuiſſe Deum legem,
ad eam conſeruandam; vt ab ipſis reliquus
populus inſtrueretur. Labia Sacerdotis
cuſtodient ſcientiam, & legem requirent
i p.637. ex ore eius. *i* Sunt in Eccleſia Doctores.
646.

10 *Ponent thymiama in furore tuo, &
k p.646, holocauſtum ſuper altare tuum*, *k* Sacer-
745. dotes ſacrificij miniſtri ad placandum
l p.747. Deum. &, *l* Sacrificio placatur Deus. &,
m p.1960. *m* Cõgruum eſt externam ſacrificij obla-
1961,1962. tionem offerri Deo.

11 *Benedic Domine fortitudini eius,
& opera manuum illius ſuſcipe.* hebr.
חיל *Hhàjil*, non ſolum fortitudinem, &
robur, ſed etiam ſubſtantiam, & exerci-
tum ſignificat. Vocat exercitum, multi-
tudinem ordinatã miniſtrorum; & opera
o p.1952. manuum, miniſteria Leuitarum. *o* Actus
virtutis, bona alijs à Deo precari. Id agit
Moyſes, *Percute dorſa inimicorum eius,
& qui oderunt eum non conſurgant.*
p p.2095. Docemur 1. *p* Licitum eſſe iniurias vlci-
q p.1904. ſci,ad remouendum nocumenta. 2. *q* Ma-
ledictionem licitam eſſe. ſi quis imperet,
aut optet malum alterius ſub ratione bo-
ni,aut ſub ratione iuſti,aut vtilis. 3. *r* Dei r p.903.
contra tentationes auxilium poſcendum
eſſe. Sunt fortaſſe hæc verba vaticinium
de futuris Machabæorum victorijs: nam
ex tribu Leui fuerunt Machabæi.

Myſticè. Leuitæ Sacerdotum nouæ le-
gis figura fuerunt, Malach. 3. 3. Moyſes,
figura Chriſti, 1. Corinth. 10. 2. Hebr. 3.
2. Perfectio charitatis,& gratiæ;& doctri-
na fidei,quæ eſt in Eccleſia,quam populus
Iſraeliticus figurauit; eſt à Chriſto, *a* tum a p.573,
quatenus ea bona ipſe ſua paſſione nobis 577.
meruit; *b* tum quatenus ipſe noſtris ani- b p.483.
mis ea infundit. 3. Vir ſanctus Chriſtus, 484,485.
c tum quatenus eſt ipſa ſanctitas vt Deus; c p.425.
d tum quatenus auctor omnis ſanctitatis d p.489.
noſtræ; *e* tum quatenus plenus gratia vt e p.490.
homo. 4. *f* Probatus Chriſtus per omnia, 492.493.
& acerba pro nobis paſſus. *g* Ad Aquas 494.
contradictionis, nempe apud Iudæos, po- f p.545.
pulum ſibi contradicentem. Aquæ, mul- g p.549.
titudinis, ac populi ſymbolum, can. 5363. 559.564.
5. *h* Sacerdotes nouæ legis dicunt parenti- h p 648.
bus, & conſanguineis, Neſcio vos: quate- 658,659.
nus vt in diuinum cultum, & in ſacerdo-
talia miniſteria, vt par eſt, incumbant, de-
bent longe eſſe à curis temporalium, & ab
inordinato amore parentum, & conſan-
guineorum. 6. *i* Sacerdotes cuſtodiunt i p.702.
eloquium, & pactum Dei: quatenus pleni
eſſe debent, ad alios inſtruendos, ſacra do-
ctrina tum credendorum, tum agẽdorum.
7. *k* Offerunt thymiama precum, præſer- k p.1926,
tim Horarum canonicarum, ad quas te- 1936.
nentur. Thymiama, orationis ad Deum
piè fuſę ſymbolũ eſt, Pſal. 140. 2. Apoc. 8. 3.
8. *l* Sacerdotum munus præcipuum eſt, l p.646,
offerre ſuper altare holocauſtum corporis, 745.
& ſanguinis Chriſti. 9. *m* Diuina erga Le- m p.380.
uitas protectio, figura fuit protectionis di- 899,902.
uinæ erga Eccleſiam, & pios.

12 *Et Beniamin ait: Amantiſſimus
Domini habitabit confidenter in eo: quaſi
in thalamo tota die morabitur, & inter
humeros illius requieſcet.* Diuina benefi-
cia, amoris diuini ſigna ſunt. Magnum
Deus contulit beneficiũ tribui Beniamin,
quod voluit in vrbe Ieruſalem ſuũ Tem-
plum ædificari, quæ ad ſortem ſpectabat
tribus Beniamin. Ob id ea tribus poterat
magnam ſpem habere in Dei protectione.
Habes 1. *a* Eſſe Dei amorem in homines. a p.1492.
2. *b* In ſolo Deo ſperandum principaliter b p.1445.
eſſe. 3. *c* Protectionem diuinam eſſe: quæ c p.380,
thalami, & humerorum ſymbolis ſignifi- 899, 902.
catur. chald. *Super eum erit protegens eum
omnibus diebus. Et in terra eius habitabit
Maieſtas Domini.*

Myſticè ex Patrum ſententia. Paulus,
qui fuit ex tribu Beniamin, & cum Paulo
Fideles figurantur: in quos Dei amor, &
peculiaris protectio, c. 7996.

13 *Io-*

13 *Ioſeph quoque ait: De benedictione Domini terra eius*, Præpoſitio *De*, hebr. *Min*, ſignificat etiam *Cum*, & *In*. Innuitur terræ fertilitas. *De pomis cæli*, LXX. *De fructibus cæli*, Abundabit fructibus cæleſtibus, pretioſis, quaſi è cælo allatis. hebr. *De pretioſo cæli*. An cælum valde ſalubre ſignificat? *De rore, atque abyſſo ſubiacente*. chald. *De rore cæli deſuper, & de venis fontium abyſſi quæ fluunt à profundis terræ*. Indicat abundantiam roris, & fontium. 14. *De pomis fructuum ſolis, ac lunæ*. hebr. *De pretioſis fructibus ſolis, de pretioſis fructibus lunæ*, De fructibus, qui proueniunt virtute ſolis, & de fructibus qui proueniunt virtute lunæ. גרש *Gèreſh*, fructus, qui producitur virtute lunæ. 15. *De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum*, Syluæ meliores montanæ, vineæ collinæ. Varro de re ruſt. lib. 1. c. 6. Sint, inquit, prouentus perpetui ex montibus, & collibus. Videtur mons antiquus, & collis perpetuus hic accipi reſpectu prouentus, qui ſit perpetuus. 16. *Super verticem Nazaræi inter fratres ſuos*, Nazaræus, vertitur ſeparatus. Ioſeph ſeparatus inter fratres tum ratione peculiaris amoris, quo diligebatur à patre; tum ratione bonitatis, & prudentiæ, qua ſuos fratres ſuperabat; tum quia ſeiunctus à fratribus, cum eſt ab illis venditus; tum quia erat in Ægypto Princeps, ſeparatus à fratribus, illorum dominus. 17. *Quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius*. Ioſeph pulcher fuit aſpectu, vt etiam indicatur Geneſ. 49. 22. Tauro comparatur, qui eſt dux gregis, quatenus Ioſeph fuit Princeps in Ægypto, & ex Ephraim Ioſephi filio fuerunt Reges in decem tribus. *Cornua rhinocerotis cornua illius: in ipſis ventilabit gentes vſque ad terminos terræ*. Innuit prælia, quæ geſſerunt Reges Ephraim contra gentes, vt explicant verba ſequentia: *Hæ ſunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manaſſe*.

Colligere poſſumus ea dogmata 1.
a p. 928. *a* Contingere beatitudinem aliquam in
b p. 944. hac vita. 2. *b* Interdum bonos in hac vita
proſperè agere, in præmiū bonæ actionis.
c p. 1122. 3. *c* Congruum fuiſſe in veteri lege temporalia bona proponere, vt per ea manuduceretur populus rudis ad bona ſpiritua-
d p. 150. lia, *De pomis cæli, & rore*, &c. 4. *d* Aliqua
corpora venuſtate præcellere, *Quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius*.

Myſticè ex Gloſſa. 1. Ioſeph, Chriſti
a p. 620, figura fuit, vt Gen. 49. dictū eſt. 2. *a* Terra
623, 624. Ioſeph eſt Eccleſia: in qua eſt benedictio
Domini, quatenus eſt in ea fides, & gratia, quæ ſupernaturalia dona Dei ſunt.
Terra, Eccleſiæ militantis ſymbolum,
b p. 1035, c. 7632. 3. *b* Poma cæli, ſunt opera bona,
1038. quæ fiunt per gratiam Dei, & cæli felici-
tatem merentur, c. 7119. 4. *c* Res, eſt de c p. 1316.
doctrina ſacra, quam Eccleſiæ Doctores
docent, Deut. 32. 2. Mich. 5. 7. 5. *d* Fontes d p. 749.
abyſſi, ſunt viſibilia Eccleſiæ Sacramenta,
è quibus aqua gratiæ deriuatur, c. 6079.
6. *e* Fructus pretioſi ſolis, eſt theſaurus e p. 571.
meritorum Chriſti, qui eſt in Eccleſia.
Sol, Chriſti ſymbolum, Iſa. 60. 19, 20.
7. *f* Fructus pretioſi lunæ, ſunt merita f p. 1295.
ſanctorum, quæ ſunt in Eccleſię theſauro.
Luna, Eccleſiæ ſymbolum eſt, Cant. 6. 9.
& viri iuſti, Eccli. 50. 6. 8. *g* Montes, & g p. 636.
colles, qui perpetuò virent, perpetuò ſunt 637, 644,
in Chriſti Eccleſia, ſunt Paſtores, ac Do- 646.
ctores, & Sacramentorum miniſtri. à quibus eſt prouentus doctrinæ, & gratiæ. Montes, Sacerdotum ſymbolum ſunt, c. 6886. Colles, ſanctorum hominum ſymbolum, c. 5727. Ab hominibus ſanctis pro-
deunt bonorū operum exempla. 9. *h* Fru- h p. 1035.
ges terræ, ſunt opera bona, & alia bona, quę ex bonis operibus proueniunt, c. 6110, 6111. Terra, animi ſymbolum, quatenus ſementem recipit, & imbrem diuini ver-
bi, Hebr. 6. 7. Iac. 5. 7. 10. *i* Benedictio i p. 425.
eius, qui apparuit in rubo ſuper caput Ioſeph, & ſuper eius verticem; eſt in Chriſto vnio hypoſtatica Verbi: per quā vnionem Chriſtus vt homo reddebatur caput omnis creaturæ: per quam Chriſti paſſiones recipiebant valorem infinitum. Is, qui in rubo apparuit, fuit Verbum: quem ſignificabat rubus futurum hominem, &
paſſurum; vt Ex. 3. dictum eſt. 11. *k* Naza- k p. 494.
ræus inter fratres ſuos, eſt Ieſus Chriſtus,
quatenus à peccatoribus ſegregatus ratio-
ne ſummæ innocentiæ, *l* & reiectus à Iu- l p. 549.
dæis fratribus ſuis. 12. *m* Eſt Ieſus Chri- m p. 469,
ſtus primogenitus inter creaturas, quate- 470. 471,
nus prædeſtinatus eſt caput omnis creatu- 475. 476.
ræ. Eſt ipſe Taurus, quatenus ipſe Prin-
ceps in Eccleſiæ multitudine. *n* Habet n p. 490,
ipſe pulchritudinem tum gratiæ, tum 491, 499.
ſcientiæ, tum gloriæ, tum diuinitatis.
13. *o* Cornua rhinocerotis, eſt Chriſti o p. 584,
Crux; quatenus vim habuit ad vincen- 585, 586.
dum diabolum, peccatum, & mortem.
Cornu, vires, & potentiam ſignificat,
c. 5781. 14. *p* Multitudines Ephraim, & p p. 620,
millia Manaſſe; eſt Chriſti Eccleſia ex 630.
Gentibus, & Iudæis congregata.

18 *Lætare Zabulon in exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis*. Erat, vt multi putant apud Lyranum, tribus Zabulon dedita mercaturæ; tribus autem Iſſachar ſtudio legis. vtraque habitabat iuxta ma-
re. *Exitus* ad mercaturam. *q* Innuitur du- q p. 641,
plex vita, Actiua, & contemplatiua. Sunt, 642.
qui vitam actiuam exercēt, actionibus exterioribus occupati. Sunt, qui vitam contemplatiuam exercent, conſiderationi veritatis intenti.

19 *Populos vocabunt ad montem: ibi*

immolabunt victimas iuſtitiæ. Quia in
littore maris habitabāt, commercium ha-
bebant cum gentibus exteris: eas inuita-
bant ad Templum, ad Deum adorandum.
Sacrificium iuſtitiæ, Sacrificium legiti-
mum, ſecundum ceremonias legis. Vel,
ſacrificium Deo debitum, quatenus Deus
ens ſummum eſt. Duarum virtutum actus
his verbis innuuntur, Charitatis, & Reli-
r p.1616. gionis. *r* Charitatis actus eſt, docere igno-
s p.1962. rantes verā religionem. *s* Religionis actus
t p.1962. eſt ſacrificium. *t* Congruum autem ado-
rationi externæ, quale eſt ſacrificium, de-
terminatum locum, & ritus determinatos
adhibere: ideo ait, *Ibi immmolabunt vi-
ctimas iuſtitiæ.*

*Qui inundationem maris quaſi lac ſu-
gent, & theſauros abſconditos arenarum.*
Mercatorum naues aduehebant magnam
copiam argenti, auri, vnionum, aliarum
gemmarum. Copiam harum mercium na-
uibus aduectarum, inundationem vocat.
Theſauri dicuntur arenarum mineralia,
u p.2156. quæ inter arenas producuntur. *u* Licet
bonis huius mundi vti ad finem hone-
ſtum.

a p.620. *Myſticè ex Gloſſa.* 1. *a* Zabulon, &
Iſſachar, quæ ſunt in Galilæa, vnde cæpit
Chriſti prædicatio, vbi Apoſtoli vocati;
b p.700, Eccleſiam figurant. 2. *b* Exitus Zabulon,
735. eſt Apoſtolorū miſſio, & verbi prædicatio.
c p.620. *c* Tabernacula Iſſachar, ſunt, Eccleſiæ à
primis verbi Dei præconibus fundatæ.
Nam Tabernaculum, ſymbolum eſt Ec-
d p.620. cleſiæ, c.7585. 3. *d* Mons, ad quem vocan-
tur populi, eſt Chriſtus, & Eccleſia, ad quā
prædicatores euangelici gentes traxerunt.
Mons, ſymbolum Chriſti, & Eccleſiæ,
Iſa.2.2,3. Pſal.23.3. & 67.16. 4. Victimæ
e p.739, iuſtitiæ, ſunt & *e* ſacrificium corporis, &
747. ſanguinis Chriſti, à quo eſt omnis noſtra
f p.1963, iuſtitia; & *f* opera bona iuſtorum, quę fie-
1967. ri non poſſunt extra Eccleſiam, & ſine
g p.1393, Chriſto, c.7831, 7832. 5. *g* Inundatio ma-
1396, 1397. ris, eſt multitudo gentium ad Eccleſiam
venientium. Mare, multitudinis, populiq;
ſymbolum eſt, Iſa. 17. 12. Ezech. 26. 3.
h p.1398. 6. *h* Populos quaſi lac ſugere, eſt gentes
redditas ſimplices per doctrinam fidei, &
innocentes per gratiam Baptiſmi, in Ec-
cleſiæ corpus aggregare. Vt lacte pueri
corpus augeſcit, ita creſcit Eccleſia multi-
tudine Fidelium. Lac, ſimplicitatis, &
i p.363, innocentię ſymbolum, Iſa.28.9. 7. *i* The-
365, 366, ſauri abſconditi arenarum, ſunt animæ
644, 1398. innumerabilium Fidelium, & in eorum
animis gratia, & fides, & intelligentia di-
uinorum. Nam de hoc genere theſauro-
rum dicit Paulus 2. Cor. 4. 7. Habemus
theſaurum abſcōditum in vaſis fictilibus.
Porrò arena, multitudinis ſymbolum eſt,
& ingentis copiæ, Gen.22.17. & 32.22.
Theſaurus, ſymbolum bonorum ſpiritua-
lium, Matt.6.20. & 12.35. & Sapientiæ,
Prou. 2.4. Eccli. 1.26. Coloſſ.2.3. & Timo-
ris Domini, Iſa.33.6. & Fidei Chriſtianæ,
Matt.13.44. 2.Cor.4.7.

20 *Benedictus in latitudine Gad*, Abū-
dans multitudine, & poſſeſſione. *a* Con- a p.928.
tingit beatitudo aliqua in hac vita. *Quaſi
leo requieuit*, Commendat fortitudinem
Gaditarum, & victorias. *Cœpitque bra-
chium, & verticem*, Brachium fortitudi-
nem ſignificat, vertex Principem. Indicat
debellaſſe Gad hoſtes fortes cum Regibus
ſuis. chald. Occidet Principes cū Regibus.
21. *Et vidit principatum ſuum, quod in
parte ſua doctor eſſet repoſitus.* chald. Et
ſuſcipiet in principio partem ſuam: quo-
niam ibi in hæreditate ſua Moyſes Scriba
magnus, & Princeps Iſrael ſepultus eſt.
Principatus, poteſt ſignificare & princi-
pium poſſidendi terram, & dignitatem,
quam Gad habuit ex eo, quod in eius par-
te ſepultus eſt Moyſes. *Qui fuit cum prin-
cipibus populi, & fecit iuſtitias Domini, &
iudicium ſuum cum Iſrael.* Cum Gad ob-
tinuit poſſeſſionem terræ trans Iordanem,
promiſit ſecum alijs tribubus iturum ad
debellandos Chananæos: quod præſtitit.
Commendatur his verbis Gaditarum fi-
des. *b* Standum promiſſis. *c* Veracitas con- b p.2125.
ſectanda. c p.2108.

Myſticè ex Gloſſa. 1. *d* Gad, Ieſus d p.486,
Chriſtus eſt: cuius regnum latiſſimum, & 487, 488,
poteſtas in cælo, & in terra. in quo omnis 489, 490,
gratia, omne bonum. 2. *e* Requieuit vt 491.
leo, quatenus moriens fortis fuit, & mo- e p.483,
riendo, mortem ſuperauit. 3. Cœpit ver- 484, 485,
ticem, quatenus mundi principem ſupe- 486.
rauit, c.5651. Cœpit brachium, quatenus
eius vires fregit. Brachium, Principum
potentiam ſignificat, c.5502. 4. *f* Vidit f p.645,
ſuum principatum, quatenus eccleſiaſti- 636.
cam Hierarchiam inſtituit, eamque ſupra
firmam petram fundauit. 5. *g* Vidit Do- g p.602,
ctorem in ſua parte repoſitum, quatenus 637.
Spiritum ſanctum ſuper diſcipulos miſit,
ad docendum eos omnia; *h* deditque ſuæ h p.1369.
Eccleſiæ poteſtatem, vt in docendo nun-
quam erraret. 6. *i* Fuit cum principibus i p.604,
populi, quatenus Apoſtolos ad prædican- 902.
dum miſit, eoſque iuuit, & nunquam Apo-
ſtolorum ſucceſſores deſerit. 7. *k* Fecit iu- k p.573,
ſtitias Domini, quatenus nobis iuſtitiam 577.
meruit, & per Sacramenta eam producit.
8. *l* Fecit iudicium cum Iſrael, quatenus l p.583.
ſuos electos à ſeruitute peccati, ac diaboli
vindicauit.

22 *Dan catulus leonis, fluet largiter de
Baſan.* Ex Lyrano, Catulus leonis appel-
latur, quia ex ea tribu fuit Sampſon, & alij
viri fortiſſimi. *Fluet largiter*, Hoc dicitur
propter fluuium Iordanem, qui oritur in
ſorte eius iuxta ciuitatem Dan, quæ prius
Lachis dicebatur. Iordanis autem ortum

habet

habet è quodam fonte vltra Iordanem in
regione Baſan.
Myſticè. Quoniam Sampſon Chriſti
figura fuit,& leo eſt Chriſti ſymbolum, &
Iordanis diuinam ſapientiam ſignificat,
Eccli.24.36. dicamus his verbis prædici
m p.902. *m* futuras in Eccleſia à Chriſto vires con-
n p.637. tra hoſtes ſuos, & *n* abundantiam diuinæ
1353. ſapientiæ; & *o* gratiam, præſertim Baptiſ-
o p.749. mi, quia Aqua ſymbolum eſt gratiæ, &
754.757. Iordanis Baptiſmum ſignificat, quatenus
in eo Chriſtus à Ioanne fuit baptizatus.
23 *Nephthali abundantia perfruetur,
& plenus erit benedictionibus Domini,*
Fertiliſſima erat ſors Nephthalim, quia
Iordanis fluentis irrigabatur. *Mare, &
meridiem poſſidebit.* Longitudo ſortis hu-
ius tribus à Libano meridiem verſus, ad
mare vſque Galileæ, & tribum Zabulon
pertingebat. Adrich.
p p.620. *Myſticè. p* Eſt ſermo de Eccleſia, in qua
eſt copia omnium bonorum ſpiritualium.
Quæ mare poſſidet, quatenus multitudi-
nem Fidelium complectitur. Mare, multi-
tudinis ſymbolum, can.6603. Quæ meri-
diem poſſidet, quatenus & in lege gratiæ
eſt, & hæres felicitatis æternæ. Meridies,
tempus legis gratiæ ſignificat, Cant.1.6.
ex Patribus in Sylu. Alleg. v.Meridies, &
Iſa.59.10. & ſymbolum eſt Proſperitatis,
& lætitiæ, Pſal.36.6. Iſa.58.10.
24 *Benedictus in filiis Aſer,* Bona pro-
lis ſunt, pulchritudo corporum, & robur,
& ſuauitas morum. *Sic placens fratribus
ſuis,* Amabilis ob pulchritudinem, & mo-
rum ſuauitatem. *Tingat in oleo pedem
ſuum.* Hac phraſi olei, abundantia deſi-
gnatur.
25 *Ferrum, & æs calceamentum tuum.*
hebr. *Ferrum, & æs à pueritia tua,* Sis for-
tis ab ipſa pueritia. Congruunt verba ſe-
quentia, *Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſe-
nectus tua,* Sis fortis ab ipſa pueritia vſque
ad vltimam ſenectutem. hebr. *Sicut dies
tui, & fortitudo tua,* Vt procedunt in vita
tua dies, ita procedat fortitudo. vt pergis
viuere, ita pergas eſſe fortis. Hanc forti-
tudinem videntur innuere illa verba vul-
gatæ, *Ferrum & æs calceamentum tuum,*
Induatis fortitudine quaſi ferro, & ære.
a p.629, *Myſticè ex Gloſſa.* 1. *a* Benedictus in
644,1398 ſuis filijs Aſer, eſt Ieſus Chriſtus, & Eccle-
1399. ſia, quatenus habet filios Deo per gratiam
genitos, ſanctitate, & animi robore præ-
claros. 2. Fratres, ſunt ſpiritus cæleſtes,
cohæredes æternæ felicitatis: quibus pla-
cent homines iuſti. 3. Tingere in oleo pe-
b p.367. dem, eſt Bona opera exercere, *b* & ſecun-
c p.1603. dum ſpiritum Dei, *c* & ſecundum chari-
d p.1600. tatem, *d* & ſecundum Chriſti imitationē.
Nam Pedes, ſymbolum ſunt actionum,
c.7005. & oleum, ſymbolum eſt tum Spi-
ritus ſancti, c.6842. tū charitatis, c.6847.
tum Chriſti, c.6851. 4. *e* Ferro, & ære e p.1390,
Fidelium multitudo calceatur, quatenus 1391,1392,
fortitudo præſtāt & in doctrina fidei tuen- 1394,2181,
da, & propaganda, & in aduerſis perferen- 2182,2187,
dis, & in iuſtitia vſque ad mortem conſer- 2188,2189,
uanda. Pedes, ſymbolum ſunt affectus, 2190,2191,
c.7007. Ferrum, ſymbolum eſt potentiæ 2192.
reſiſtentis, c.6025. 5. *f* Sicut iuuentutis, f p.1388.
ita & ſenectutis dies in Eccleſia ſunt; qua-
tenus eius doctrina, & fides ſemper eadem
perſeuerabit vſque ad finem mundi, qua-
lis initio naſcentis Eccleſiæ ab Apoſtolis
tradita fuit.
26 *Non eſt Deus alius vt Deus rectiſſi-
mi,* &c. Numeratis benedictionibus ſin-
gularum tribuum, concludit Iſraelem,
quem, vt ſupra cap.32. appellat Rectiſſi-
mum, *Ieſurun,* eſſe ſub Dei protectione.
a Quem 1. Docet eſſe ſolum Deum, ſum- a p.4,6.
mum, vnum: *Non eſt Deus alius vt Deus
rectiſſimi.* 2. *b* Eius eſſe, ſummam maie- b p.22.36.
ſtatem, ſummum dominium; quatenus
ſedet in ſede ſumma, nēpe in cælo, *Aſcen-
ſor cæli.* &, *Magnificentia eius diſcurrunt
nubes.* hebr. clarius, *Elatio eius nubes, ſeu
cæli.* &, *Habitaculum eius ſurſum.*
3. *c* Habere eſſe æternum. Non habet vul- c p.11.
gata quod eſt in hebræo, *Habitaculum
Dei æternum.* chald. *Habitaculum Dei ab
initio.* Idem indicat vulgata cum hebræo
verbis ſequentibus, *Et ſubter brachia ſem-
piterna.* 4. Eſſe in Deo *d* potentiam, & d p.14.
e prouidentiam, & *f* mundum à Deo gu- e p.23.
bernari, & quidquid accidit in tempore, f p.304.
ab æterno à Deo præcognitum, ac præde-
terminatum fuiſſe, *Subter brachia ſempi-
terna.* Brachia diuinæ virtutis, & guber-
nationis ſymbolum ſunt, c.5500. Secun-
dum noſtrum modum intelligendi ait,
Deum eſſe ſupra cælum, & eius brachia
operari ſubter in mundo. Brachia appellat
ſempiterna, tum quia Dei virtus æterna
eſt vt ipſe Deus; tum quia id, quod fit in
tempore, ab æterno eſt determinatum à
Deo.
27 *Eiiciet à facie tua inimicū, diceſque:
Conterere,* &c. vſque ad finem capitis.
Proponitur *g* peculiaris Dei prouidentia g p.380.
erga pios, *h* & felicitas temporalis, quæ 899.
interdum pijs in hac vita contingit. h p.928,
28 *Habitabit confidenter.* *i* Curæ de- 944.
ponendæ, cum non ſunt neceſſariæ. *Solus,* i p.2215.
Quatenus non indigebit aliorum auxilio.
Oculus Iacob, &c. Videbit copiam fru-
menti, & vini.
29 *Negabunt te inimici tui.* chald.
Mentientur tibi. Serui ne vapulent, mul-
ta ſolent ſuis dominis mentiri. *k* Eris tuis k p.230.
inimicis formidabilis. *l* Multa fingent, vt l p.2113.
mortem euadant.
Myſticè. A v.26. Secundum ſenſum
myſticum docemur 1. *a* Vires à Deo Ec- a p.902.
cleſiæ tribui ad ſe tuendum, ad ſuos hoſtes

debellandum, *Aſcenſor cæli auxiliator tuus*, &c. 2. Poſitos eſſe à Chriſto in Ec-
b p.634, cleſia *b* Apoſtolos, & *c* Doctores, & *d* Mi-
638. niſtros verbi. &, *e* Prædicationis effica-
c p.637. ciam eſſe à Deo, *Magnificentia eius diſ-*
d p.700, *currunt nubes.* Nubes ſunt Apoſtoli, Do-
701. ctores, Prædicatores ex Patrum ſententia
e p.708. in Sylu. Alleg. v. Nubes. 3. *f* Chriſtum in
f p.601. cælos aſcendiſſe, *g* & ſedere ad dexteram
g p.603. Patris. Gloſſ. *Habitaculum eius ſurſum.*
h p.602. 4. *h* Aſcenſionem Chriſti diuinorum dono-
i p.604. rum cauſam nobis fuiſſe. &, *i* Chriſtum
capitis influxum in vtriuſque triumphan-
tis, & militantis Eccleſiæ membra exer-
k p.1350. cere, *Subter brachia ſempiterna.* 5. *k* Eccle-
ſiæ vniuerſalis fidem non poſſe deficere,
Brachia ſempiterna. Chriſti auxilium per
omnia ſæcula duraturum vſque ad finem
mundi. Vobiſcum, inquit Chriſtus, ſum
l p.628. vſque ad conſummationē ſæculi. 6. *l* Eccle-
ſiam verum eſſe vnam, *Habitabit Iſrael*
ſolus. Iſraelitæ Chriſtianorum fidelium
figura ſunt, Rom. 9. 5, 6, 7. Galat. 6. 16.
m p.762, 7. *m* Eſſe in Eccleſia Euchariſtiæ Sacra-
763.767. mentum, corpus, & ſanguinem Chriſti
continens ſub ſpeciebus panis, & vini, &
tribuens vitam gratiæ, *Oculus Iacob in terra frumenti, & vini.* Frumentum, Eu-
chariſtiæ ſanctiſſimæ ſymbolum, c. 6112.
8. *n* Eſſe in Eccleſia doctrinam fidei; &, n p.1316,
o Diuinas conſolationes, *In terra vini.* 1369.
Vinum, diuinæ legis, ſacræque Scripturæ o p.1401,
ſymbolum, c. 7855. Diuinas etiam conſo- 1403.
lationes ſignificat, c. 7857. 9. *p* Eſſe verbi p p.700.
miniſtros in Eccleſia, *Cæli caligabunt rore.*
Cæli, Apoſtolos ſignificant, & prædicato-
res, & ipſam Eccleſiam, can. 5526, 5538.
Ros, doctrinæ ſacræ ſymbolum eſt. Deut.
32. 2. Mich. 5. 7. *q* Caligo, ſymbolum ob- q p.1363,
ſcuritatis, quam habet doctrina fidei, 1366.
c. 5560, 5561. 10. *r* Peccatum infidelita- r p.1415.
tis eſſe, veram fidem nolle recipere. &,
† Eſſe doctrinas falſas, quæ pugnant cum † p.883.
vera doctrina, *Negabunt te inimici tui.*
11. *s* Hoſtes Eccleſiæ vinci verbo Dei. &, s p.907.
t Eſſe poteſtatem in Eccleſia ad ligandum, t p.869.
& ad pœnas imponendas, & ad excluden- 870.871.
dum à conſortio militantis Eccleſiæ, *Tu eorum colla calcabis.*

CAPVT TRIGESIMVM QVARTVM.

S V M M A.

Narratur Moyſis mors, & ſepultura, & laudes; & Ioſue Moyſis ſucceſſor.

1 AScendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem
Nebo, in verticem Phaſga contra Iericho: oſtenditque ei Do-
minus omnem Terram Galaad vſque Dan, 2 & vniuerſum
Nephthali, terramq; Ephraim & Manaſſe, & omnem terram
Iuda vſque ad mare nouiſſimum, 3 & auſtralem partem, &
latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vſque Segor.
4 Dixitque Dominus ad eum: Hæc eſt Terra, pro qua iuraui
Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis tuis, &
nō tranſibis ad illam. 5 Mortuuſq; eſt ibi Moyſes ſeruus Domini, in terra Moab,
iubente Domino: 6 & ſepeliuit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non
cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem. 7 Moyſes centum &
viginti annorum erat quando mortuus eſt: non caligauit oculus eius, nec dentes
illius moti ſunt. 8 Fleueruntque eum filij Iſrael in campeſtribus Moab triginta
diebus: & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen. 9 Ioſue verò filius
Nun repletus eſt Spiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et
obedierunt ei filij Iſrael, feceruntque ſicut præcepit Dominus Moyſi. 10 Et non
ſurrexit vltrà propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad fa-
ciem, 11 in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, vt faceret in terra
Ægypti Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſæque terræ illius, 12 & cunctam
manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram vniuerſo Iſrael.

Interpretatio litteralis.

a p.1273, DOcemur * 1. *a* Neceſſarium 4
1280. eſſe omnibus hominibus, etiā 5
ſanctiſſimis, mori, *Mortuus eſt ibi Moyſes ſeruus Domini*,
in monte Nebo, in eius montis vertice
Phaſga. 2. *b* Conſequi pœnas ad pecca- b p.1279.
tum, quas Deus infligit, *Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam.* Quia
non glorificauit Deum ad aquas contra- c p.789,
dictionis. *c* Ceſſante culpa, & remiſſa 1288.
ſolet

Digitized by Google

ſolet reatus alicuius pœnæ temporalis re-
d p.296. manere. 3. *d* Omnia à diuina voluntate
e p.302. pendere. &, *e* Deum eſſe auctorem mali,
quod eſt pœna, *Mortuus eſt, iubente Do-*
mino. * 4. Miſericordiæ actum eſſe, ſepe- 6
f p.2084. lire mortuos, *Sepeliuit eum.* * 5. *f* Deberi 8
g p.2039. benefactoribus grati animi officia: *g* &
officia factorum ijs, quibus conuiuimus.
h p.2052. &, *h* Cultum viris in dignitate conſtitutis,
2053, 2054. & viris excellentibus, & Magiſtris (qualis
i p.216, erat Moyſes.) &, *i* Eſſe actum triſtitiæ.
217, 231, cuius ſymbolum fletus. &, Eſſe actum
1603. miſericordiæ, de malo proximi triſtari,
Fleueruntq; eũ filii Iſrael triginta diebus.
k p.387. * 6. *k* Eſſe à Spiritu ſancto illuſtrationes, 9
& affectus ad donum ſapientiæ ſpectan-
l p.416. tes. &, *l* Solere quibuſdam communicari
ad inſtructionem aliorum, peculiarem
quandam cognitionem diuinorum, quæ
deducuntur è Fide: quæ cognitio ſapientia
dici ſolet; eſtque gratia gratis data, *Ioſue*
filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientia.
m p.1937. 7. *m* Diſpoſuiſſe Deum multa non niſi pe-
tentibus elargiri, *Quia Myyses poſuit ſu-*
per eum manus ſuas. Ipſe geſtus imponen-
di manus, erat tacita inuocatio diuini ſpi-
n p.2061. ritus in Ioſue. 8. *n* Deberi ſuis ſuperiori-
o p.2066. bus à ſubditis obedientiam. &, *o* Teneri
hominem in omnibus, diuinis præceptis
obedire, *Et obedierunt ei filii Iſrael, fece-*
runtque ſicut præceperat Dominus Moyſi.
p p.30.] 9. *p* Eſſe Deum intelligibilem à nobis per
eius reuelationem, *Et non ſurrexit vltra*
propheta in Iſrael ſicut Moyses, quem
noſſet Dominus facie ad faciem. chald.
Cui reuelatus eſt Dominus facie ad faciẽ.
Indicat interdum non per Angelum, ſed
per ſeipſum locutũ eſſe Dominum Moyſi,
licet nube, vel alio ſymbolo velatum.
Cognoſcere Dei, eſt ſigna dilectionis exhi-
bere, c.2573. Exhibuit autem dilectionis
ſigna in Moyſem, tribuens ei virtutem ad
patranda ſigna admiranda; vt indicant
verba ſequentia, *In omnibus ſignis, atque*
portentis, &c. Poteſt etiam *Cognoſcere*,
ſumi pro Notum facere, c.2572. Notum
fecit Moyſem Deus, viſibili ſigno ſe ei
præſentem exhibendo, quod eſt *Facie ad*
faciem, adiuuando illum ad patranda ſi-
gna, & portenta, &c. Ex qua interpreta-
tione intelligimus 10. *q* Fieri ſæpè mi- q p.697.
racula ad confirmationem ſanctitatis ali-
cuius, aut poteſtatis, quam Deus homini-
bus vult proponere. Proponebat illis ſignis
Deus Iſraelitis Moyſem verum Prophe-
tam, & Ducem populi, & legislatorem, à
ſe miſſum. 11. *r* Solere aliquibus commu- r p.419.
nicari à Deo ad Eccleſiæ vtilitatem, do-
num faciendi miracula: quod eſt gratia
gratis data, & operatio virtutum appella-
tur, *In omnibus ſignis, & portentis, quæ*
miſit per eum, &c.

Hæc vltima Deuteronomij verba ſcri-
pſit An ipſe Moyſes propheta? An Ioſue?
An Eſdra? can.61.

a *Interpretatio myſtica.* a Ex Gloſſa.

1 DOcemur myſticè * 1. *b* Fuiſſe Chri- b p.449.
2 ſtum, & eius Eccleſiam, & myſteria 450.
3 priſcis patribus reuelata. Hoc ſignificat
4 aſcenſus Moyſis in montem, & viſio terræ
promiſſæ, ad quam tamen non introiuit.
Terra promiſſionis Eccleſiam figurauit,
vt ſæpè dictum eſt. 2. *c* Iudæos, ac eorum c p.1431.
Synagogam à Deo deſertam, ac reproba-
tam eſſe, *Vidiſti eam oculis tuis, & non*
tranſibis ad illam. Iudæi viderunt Pro-
phetarũ oculis, per reuelationes prophe-
ticas myſteria fidei Chriſtianæ: & tamen
non in pluribus eorum beneplacitum eſt
Deo; non eſt eorum multitudo in Eccle-
5 ſiã introducta; ſed veri Iſraelitę. * 3. *d* Cę- d p.864,
remonias veteris legis, quæ Chriſti figuræ 1131.
quædam erant, duraſſe vſque ad aduen-
tum Chriſti; eiuſq; paſſione conſummata
ceſſaſſe, *Mortuusque eſt ibi Moyses iu-*
bente Domino. Moyſes, legis veteris figu-
ra fuit, 2.Cor.3,7,13,15. 4. *e* Fuiſſe Ieſum e p.490,
Chriſtum omni gratia, & ſapientia reple- 491.
tum, *Ioſue verò repletus eſt ſpiritu ſapien-*
tia, &c. Ioſue quatenus introduxit popu-
lum in terram promiſſam, Ieſum Chri-
ſtum figurauit, cuius virtute & in militan-
tem, & in triumphantem Eccleſiam in-
troducimur.

F I N I S.

INDEX RERVM.

Procœmium.

De huius Indicis methodo, vſu, cifris.

DVo in hoc opere Procœmia ſcribimus, alterum in operis principio, in totum opus; alterum hìc in fine, in Indicem rerum. Enixè Lectorem precamur, vt ne pigeat ante quam ad Commentariorum lectionem aggrediatur, perlegere vtrumque Procœmium. Nauabit paruulam operam, fructu non pœnitendo.

De methodo.

OPtima in Indicibus methodus: Primum Res omnes, de quibus in libro agitur, alphabeticè ordinare. Tum ſingulis rebus ſubiicere quidquid de eis agitur in toto opere ordine Topico. In doctrina de quauis re, ordo topicus eſt, proponere principiò Quid nominis, tum Cauſas rei, deinde Effecta, poſtremo Proprietates. Quem ordinem maximè ſeruauimus in Indice Introductionis in ſacram doctrinam. Eumdem ordinem ſeruabimus in hoc Indice, quantum quæque Res feret, pro eius pleniore, vel tenuiore materia.

De vſu Indicis pro Concionibus.

COncionator euangelicus, vt ſit vtilis Eccleſiæ, & reſpondeat eius deſiderio, & Decretis, quatuor debet in qualibet concione præſtare: Docere populum doctrinam Fidei tum de credendis, tum de agendis, vt æternam ſalutem conſequatur: Mouere auditorum animos ad amorem bonorum odium malorum; ad proſecutionem, vel fugam: Inſtruere auditores de modo proſecutionis, vel fugæ: Agere de his tribus explicatè, ac iucundè. Nos in noſtro Indice in tertiam Partem Introductionis, ordine alphabetico, ac topico, vt paullo ante dictum eſt, exhibemus concionaturis pro quaque materia tum credendorum tum agendorum, Concionem perfectè diſpoſitam. Nam in quaque materia ponimus rationem formalem, cauſas, effecta, proprietates, actiones, ſymbola. Hæc omnia valent ad doctrinam præter ſymbola. Valent ad Motum, ſi amplificetur Ratio perfecti, vtilis, & iucundi, quæ in iis eſt; vel Ratio turpis, damni, iniucundi, ſi ad fugam volumus concitare. Actiones valent ad inſtructionem, & ad praxim. Eædem actiones, & ſymbola, valent ad facilem intelligentiam, & ad delectationem auditorum. Idem facimus in hoc Indice in Pentateuchum. In quo indicatur concionaturo vberrima ſeges Actionum, ſiue Exemplorum; vberrima Figurarum, & Symbolorum. Pro accipienda doctrina pro quaque materia, adeat Indicem noſtræ Introductionis in ſacram doctrinam. Ita non valde opus illi erit pro materia concionum alios libros adire. Quod ſi adire voluerit, præſertim Patres, ordinata iam noſtrorum Indicum opera concione; erit illi faciliſsimum eam aliorum Auctorum dictis locupletare.

De intelligentia Cifrarum, ſiue Notarum.

NOn citamus in hoc Rerum Indice pagellas librorum, ſed capita, & verſiculos capitum. Primus numerus ſemper citat caput; ſecundus verſiculum, quem in noſtro Commentario interpretamur; cuius numerum notamus in interiore margine inter duas Commentarii columnas. Aliarum Notarum, quæ ſunt in hoc Indice, interpretatio ea eſt:

Quid gram. Quæ eſt ſignificatio grammaticalis illius vocis.

Quid ſcript. Quid ſignificet ea vox in Scripturis ſacris.

Quid myſt. Quam myſticam, ſiue ſpiritualem ſignificationem ea vox habeat.

Quid ſymb. Quid ſymbolicè, ſiue ſpiritualiter ſignificet.

Fig. Quibus vmbris, ac figuris illa res fuerit in veteribus hiſtoriis ſignificata.

Symb. Symbola, ſiue ſimilitudines, quæ Rem illam ſignant.

Quinque litteræ maiuſculæ, G.E.L.N.D. indicant quinque libros, Geneſim, Exodum, Leuiticum, Numeros, Deuteronomium.

m. Indicat interpretationem myſticam.

al. Allegoricam interpretationem ſignat.

tr. Interpretationem tropologicam ſignificat.

an. Anagogicam.

§. Paragraphum ſignificat, nempe Numerum, qui eſt in principio textuum commentarij.

A

A. Quid ſcript. G. 19 24. E. 33. 6.
Aaron. Moritur. N. 20. 24. quid myſt. E. 5. 1. & 20. m. L. 6. m. 20 N 1. m 3 & 12. m. & 16. m. 9. 8.
Ab. Quot modis accipiatur. E. 33. 13.
Abarim. Mons D 3. 27.
Abel. Occiditur. G. 4. 8.
Abram. Quid hebr. G. 17. 5.
Abraham. Quid hebr G. 17. 5. vocatur à Deo. G. 12. 1. venit in Aegyptum. G. 12. 10. offert decimas Melchiſedeco G. 14. 20. ſacrificat. G. 15. copulatur ancillæ. G. 16. 2. init Deus cum eo pactum G. 17. 4. excipit hoſpitio Angelos. G 18. 6 tentatur. G. 22. 1. moritur. G. 25. 18. quid myſt. G. 12. 8. & 17. 23. & 18 5, 15. & 22 24.
Abſolutio Confeſſarij. *Fig.* Deprecatio Sacerdotis pro purg. Nazaræi, N 6. tr. 12. oblatio ſacrificij pro peccato. N. 18 m 7.
Abſtinentia. Præcipitur. L. 19. 23, 26. N. 6. 4. *Fig.* Prohibitio eſus animalium immundorum. L. 11.
Abyſſus. Quid gram G. 1 2. & 7. 11.
Acceptio perſonæ. Prohibetur. L. 19. 15. & 24. 22. D. 1. 17. & 10. 17. & 16. 20
Accipiter. Quid myſt L 11 tr. 16.
Accommodatum. Præcepta E. 22. 14.
Accubitus. Quid ſymb G. 49 9.
Accuſatio. Licita E. 22 9. N. 35 25. D 17. 4. & 21. 21. & 22. 15 16. & 25. 1. actiones L. 24. 11. N. 15. 32
Acedia. Actiones. N 21. 4. *Symb.* Chamæleon L. 11 tr. 30. *Fig.* Nautea Iſraelitarum circa Man. N. 11. m 9. 7.
Acervus. Quid myſt E. 22 m. 6.
Acetabulum. Quid F 25. 29 quid myſt. N. 7. m. 13.
Achates. Quid myſt. E. 28 m. tr.
Actiones. *Symb.* Gicllus. L. 26. 12. N. 10. m. ingreſſus. N. 9. m. 18.
Actiones rectæ. *Fig.* Manſio in Elim. N 33. tr. 9. *Symb.* Pes integer. D. 8. al. 4.
Actus poteſt arum. *Symb.* Poma L. 26. tr. 3.
Ad. Quot modis accipiatur. G 3. 16. L 1. 3.
Adam. Creatur G. 1. & 2 ei præcipitur. 2. 16, 17. vxor tribuitur. 2. 21. prophetat 2 23. 24 tentatur, G 3 maledicitur. G. 3. 17. eijcitur. G. 3 23. moritur. G. 5. 5. tempus vitæ G 5. 3, 4, 5 8 quid myſt G. 2. 7.
Adeps. Quid myſt. E. 23. m. 18. & 29. m. 13. L. 3. m. & 4. m.
Adhæreo. Quid ſcript. D. 13. 4.
Adiuratio. Licita N. 5. 12. actiooes. G. 31. 50. quid myſt. L. 5. m. 1.
Admiratio. Actiones. G 42. 28. & 43. 34. E. 16. 15.
Adoptare, Adoptio Actiones. E. 2. 10.
Adoratio. Cui exhibenda. G. 27. 29. & 42. 6. & 47. 31. E. 18. 7. actiones G 17. 3. & 18. 5. & 33. 3. 20. & 42. 6. & 43. 26. & 44. 14. & 47. 31. & 48. 12. & 50. 18. E. 4. 31. & 18. 7. & 33. 10. & 34. 8. L. 9. 24. N. 22. 31.
Adoro. Quid ſcript. G. 22. 5.
Aduena. Colendus. E. 22. 21.
Aduerſitas. *Symb.* Siniſtra G 24. 49.
Adulatio. *Symb* Lacerta. L. 11 tr. 30 ſcorpio. D. 8 al. 15.
Adulterium. Prohibetur. E. 20. 14. L. 18. 20. & 19. 20. D. 5. 18 & 22. 22. pœna. L. 20. 10.
Aegyptus. Quid myſt G. 47. 0. 6. E. 1. m. 8. & 12. m. 35. N. 14. m. 4. & 33. al.
Aelam. Quis. G. 10. 22.
Aer. *Fig.* Tunica hyacinthina. E 28 m.
Aes. Quid myſt. E. 25. m. 3. & 27. m.
Aetates mundi. *Fig.* G. 6. 16.
Aeternitas. Subiectum. G. 1. 1.
Aeternus. Quid ſcript. G. 3. 22. l. 23. 14.
Aethiopia. Vbi. G. 2. 13.
Aethiops. Quid ſcript. N. 12. 2.
Affectus, Affectio. *Symb.* Pedes. E. 12. m. 11. & 29. m. 20. L. 1. m. & 11. tr. 20. & 21. m. 19. Iecur. L. 1. m. inteſtina. L. 1. m adeps. L. 4. tr 6 tactus. L. 11. tr. 24.
Afflictio. *Symb.* Nox. N. 10. m.
Ager. Quid myſt. G. 16. 14. E. 22. m. 5 & 23. m. 16. L. 19. m. 19. D 28. tr. 3.
Agnus. Quid ſcript. E. 12. 3. quid ſymb. E. 12. m. 5. & 29. m. 38. L. 1. m. 10. & 3 m. N. 15. al. tr.
Agnus paſchalis. Præcipitur. E. 12. quid myſt. E. 12. m. 1.
Ala. Quid ſymb. E. 19. 4. L. 11. tr. 16. D. 32. 16.
Albugo. Quid myſt. L 21. m. 20.
Alienigena. Quid ſcript. E. 29. 33. L. 22. 13, 25. quid myſt L. 22 m. 10.
Alienæ. Quid ſcript. E. 30. 38.
Altare. Præcipitur. E. 27 erigitur. G. 8. 20. & 12. 8. & 13. 18 & 22. 9. & 26. 25. & 33 20. & 35. 7. E. 17. 15. & 24. 4 N. 23. 14. 29. quid myſt. E. 20. 24. & 27. al. 1. & trop. & 30 m. L. 1. tr. 5. & 4 m & 10. m. 18. & 16. al. 18. D. 27. m. *Symb.* Torcular E. 22. m 29.
Altitudo. Quid myſt. G. 6. 16 L. 11. tr. 21.
Altiſſimus. Summum ens. N 24. 16.
Amalec. Quid. E. 17. 8 quid myſt. N. 14. m. 25.
Amathæus. Qui G. 10. 18.
Ambitio. Quid N. 16. 11. *Symb.* Impetigo. L. 21 m. 20. actiones. N. 16. 11. *Fig.* Datan, Abiron. &c. N. 16. m. 1.
Ambulo. Quid ſcript. G 48. 15. quid myſt. L. 11. tr. 27.
Amen. Quid ſcript. D. 27. 15.
Amentia. Quid myſt D. 28. tr. 29.
Amethyſtus. Quid myſt. E 28. m. tr.
Amicitia. Exempla. G. 31. 44.
Amicitia diuina. Eſt inter homines, & Deum. G. 6. 10. & 17. 2. E. 6. 4. & 20. 6. & 24. 8. & 33. 17. D. 4. 37. & 5. 2. & 29. 1. & 30. 6.
Ammon. Quid nom. G. 19 38.
Ammonitæ. Qui. G 19 38
Amor. Actiones. G. 34. 2, 3 & 37. 3. D. 21. 11. cauſa. G. 3 6 obiectum G. 5. 6. D. 21. 11. *Symb.* oſculum. G 27. 26. & 48. 10. & 50. 2. E. 4. 27. fletus. G. 43. 30. & 45. 14. & 46. 29. amplexus. G. 45. 14. & 46. 29. & 48. 10. primogenitus. E 22. m. 29. 30. ignis L. 1. m.
Amor Dei erga homines. Actiones. D. 7. 8, 15. & 10. 15. & 33. 3, 12. & 34 10.
Amor in Deum. Datur. D. 5. 10. & 7. 9. *Fig.* primitiæ. N 18. m. 11. manſio in Rethma. N. 33. tr. 18. qualis. D. 6. 5. & 10. 12. & 13. 4. præcipitur. D. 10. 12. & 11. 1, 15.
Amplexus. Quid ſymb G. 45. 14. & 46. 29. & 48. 10.
Amygdala. Quid myſt. N. 17. al. tr.
Anathema. Quid D. 7. 26.
Angeli. Sunt D. 33. 1. mittuntur à Deo. G. 24. 7 E. 23. 20. & 32. 34. N 20. 17. & 22. 22. miniſtrant. G. 3. 24. & 28 12. & 32. 2. apparent G. 3. 24. & 16. 7. & 18. 2. & 19. 1. & 21. 17. & 28 12. & 32. 1. N 22. 22. cuſtodiunt. G. 48. 16. E 23. 20. & 32. 34. quid myſt. G. 28. m. 13. E 33. m 2.
Angeli apoſtatæ. *Fig.* Chananæi. E. 33. m. 2.
Angelus. Quid myſt E. 23 m. 20. 21.
Angulus. Quid ſcript. E. 25. 12.
Anima. Quot modis accipiatur G. 1. 20. & 2. 7. & 9. 4. & 12. 13. & 27. 4. et 32 30. et 46. 22. L 2. 1. et 27. 2. N. 9 6. D 6. 5. et 24. 6. immortalis. N. 20. 24. et 27. 14. quid myſt G. 1. 24.
Animal. Quid myſt. G. 7. 4. L. 11. tr. 3.
Animalia munda. Quid myſt. L. 22. m. 27.

Anima rationalis, ſiue intellectiua. Quid. G.2.7. efficiens. G.2.7. immortalis. Gen.25.8. & 49.29, 32. E.3.6. *Symb.* Vinea. E.22.m.5. ager. E.22.m.5. & 23.m.16. terra. D.33.13.m.9.
Annominatio. Exempla. G.49.8.
Annulus. Quid myſt. E.30.m.
Annus. Quo modo anni ſupputandi. G.5.3. tres anni vineæ. quid myſt. L.19.m.23.
Antechriſtus. *Fig.* Dan. G.49.m.16.
Aperio. Aperire oculos. G.3.7.
Apoſtaſia. Actiones. E.32.1.
Apoſtoli. *Symb.* Lapides. Deut.8.al.9. & 27.m.2. nubes. D.33.26.m. *Fig.* Ligna arcæ Noe. G.6.16. tres viri, ſeu Angeli G.18.5. ſeruus Abrahæ. G.24.67. fratres Ioſephi. G.45.m. fontes in Elim. E.15.m.25. ligna tabernaculi. E.26.m. columnæ tabernaculi. E.27. alleg.10. duodecim gemmæ Rationalis. E.28.m.tr. vectes altaris. E.30.m. panes propoſitionis. L.24.m.5. Principes tribuū. N.1.m.3. & 7.m.3. & 21.m.18. duodecim terræ diuiſores. N.34.m.17. Iſſachar, & Zabulon. D.33.18.19.m.
Apoſtrophe. Exempla. D.32.1.
Apparitio. v. *Viſio.*
Appetitus. Repugnat rationi. G.3.16. & 4.7. *Symb.* Bos, aſinus. E.23.m.5. caro. L.21.m.5.
Aqua. Quid ſymb. G.49.4. E.23.m.25. & 29.m. L.1.tr.9. & 11.tr.9,34.38. N.20.all. & 21.m.18. & 24.7. D.23.11. & 33.11.m. quid fig. G.1.2,8,10,21. & 7.12. E.29.m. & 30.m.
Aquila. Quid ſymb. E.19.4. L.11.tr.13. D.32.16.
Aquilo. Quid myſt. L.1.m.11. N.8. al.2.2.
Aracæus. Qui. G.10.17.
Aradius. Qui. G.10.18.
Aram. Qui. G.10.22.
Arare. Quid myſt. D.22.10.
Arbitrium, v. *Liberum arbitrium.*
Arbor. Quid myſt. L.26.al.4. & tr.3.
Arca fœderis. Fabrica. E.25.10. vſus. E.25.10. quid myſt. E.25.m.10. tr.10. & all.10.
Arca Noe. Fabrica. G.6.14. quid fig. G.6.16.
Architectura. Exempla. G.11.4.
Arcus. Quid ſymb. G.49.24.
Ardor amoris diuini. *Fig.* Manſio in Rethma. N.33. tr.18.
Area agri. Quid myſt. E.22.m.29. N.15. tr.18.
Arena. Quid ſymb. G.22.17,24. D.33.19.m.7.
Argentum. Quid myſt. E.25.m.3. & 27.al.11. Num.7.m.13. & 10.m.
Arida. Quid fig. G.1.10.
Aries. Quid myſt. G.22.24. E.29.m. L.5.m.15. & 16.al.5. N.7.m.15. & 15.al.tr.
Ariolus. Quid D.18.12.
Arma. Quid myſt. E.13.m.18.
Armentum. Quid myſt. L.1.m.
Armilla. Quid myſt. G.24.67.
Armus. Quid myſt L.7.m.33. & 10.m.18.
Aromata. Quid myſt. E.25.m.6.
Arphaxad. Qui. G.10.22.
Arrhabo. Quid. G.38.16.
Arula altaris. Quid myſt. E.27.tr.5.
Articulus. Quid ſcript. G.7.13.
Aſcenſio Chriſti. *Fig.* Iudæ aſcenſus. G.49.m.9. aſcenſus Moyſis in montem. E.19.m.1. & 24.m.18. ingreſſus Moyſis in tabernaculum. L.9.m. & Sacerdotis. L.16. alleg.2.
Aſer. Quid myſt. G.49.m.20. D.33.24.m.
Aſina, Aſinus. Quid ſymb. G.49.m.11,14,15. E.13.m.13. & 23.m.5. N.22.m. D.22.10.
Aſpis. Quid myſt. D.32.33.
Aſſur. Quis. G.10.10.22.
Aſſyrij. Qui. G.10.22.
Aſtaroth. Vrbs. G.14.5.
Aſtutia. Actiones. G.38.14. & 39.14. E.1.10. & 5.6. N.22.5. & 24.14. & 25.18. *Symb.* Mixtio. L.19.19. & m.19.
Atrium tabernaculi. Fabrica. Exod.27. quid myſt. E.26.an.36. & 27.al.9.
Atrium templi. Quid myſt. E.26.m.anag.36.
Attacus. Quid myſt. L.11.tr.22.
Attritio. *Fig.* Aquæ inferiores. G.1.8.
Auaritia. Auarus. Prohibetur. Deuter. 16.20. & 17.16. *Symb.* Onocrotalus. L.11.tr.18.
Auctoritas. *Symb.* Barba. L.19.m.27.
Audacia vitium. Actiones. G.11.4. & 16.12. & 34.25. N.14.34.
Audio. Quid ſymb. D.29.4.
Auditus. Quid ſymb. E.2.25. & 3.7.
Augurari. Quid ſcript. G.44.15.
Augurium. Quid. N.23.22.
Auis. Quid myſt. G.1.21. L.1.m.11.
Aures. Quid myſt. E.21.m.5. & 29.m.20. & 32.m.2. L.22.m.23. D.29.4.
Aurum. Quid myſt. E.25.m.3. & 26.m. & 30.m. N.7.m.14. & 8.al.4. & 31.tr.54.
Auſter. Quid myſt. N.8.al.9.2.
Auxilia diuina. Actiones. G.20.6. D.8.18. ſubtractio. D.29.4. *Symb.* Pluuia. L.26.tr.3. *Fig.* Manſio in Raphidim. N.33.tr.14. protectio Dei erga Iſraelitas. D.8.al.15.
Azyma. Quid myſt. E.12.m.8. L.2.tr.

B

B*Abel, Babylon.* Quid. G.11.9. quid myſt. G.11.9.
Baculus. Quid myſt. E.12.m.11. L.26.26. N.21.m.18.
Balaam. Quid myſt. N.22.m. & 24.m.3.
Balneum. Quid myſt. L.28.m.
Baptiſmus. *Fig.* Aqua. G.1.2. & 6.17. & 30.m.37. arca Noe. G.6.16. oſtium arcæ. ibid. circumciſio. G.17.23. Mare rubrū. E.13.m.17. & 14.m.22. purificatio die tertia. N.19.m.9.11. Iordanis. D.1.m.1. & 33.22.m.
Barba. Quid myſt. L.13.37. & 19.m.27.
Baſan, Baſanitis. Quid. N.21.33.
Baſis. Quid myſt. E.27.all.11. L.4.m.
Bdellium. Quid. G.2.12. N.11.7.
Beatitudo æterna. *Symb.* G.7.4.
Belial. Quid. D.13.14.
Bella Eccleſiæ. *Fig.* G.25.23. bella contra Iſraelitas. Num.21.m. bella Iſraelitarum contra idololatras. N.21.m.24. & 31.al.
Bella Iſraelitarum. Quid myſt. N.21.m.24. & 31.al. & tr.
Bellum. Iuſtum. G.14.14. E.17.9. N.21.24,35. & 31.2. D.2.30. & 3.3. & 20.13,14. & 25.19. & 29.7. iniuſtū. E.17.8. N.21.23.33. D.3.1. quid myſt. Num.21.m.1. *Symb.* Equus. G.49.17.
Benedico. Quid ſcript. G.1.28. & 2.3. & 9.26. & 48.20. E.18.10. D.10.8. & 21.9.
Benedictio. Licita. N.6.23. & 24.9. D.11.30. actiones. G.9.1,26. & 14.19. & 27.28,29. & 28.1. & 31.55. & 32.29. & 35.9. & 48.15,16. & 49. E.18.10. & 39.43. L.9.24. Num.24. D.1.11. & 33. per totum. formula. N.6.23. iubetur. D.8.9. & 11.30.
Beneficentia. Actiones. G.4.7. & 24.19. D.8.9. & 10.19.
Beniamin. Quid fig. G.43.m. & 44.m. & 49. myſt.27. D.33.12.
Berſabee. Quid nom. G.21.31. vrbs, & deſertū. G.21.14.
Beryllus. Quid myſt. E.28.m.tr.
Beſtia. Quid ſcript. G.1.24. quid myſt. G.1.24. E.22.m.31. & 23.m.29. L.17.m.13,15. & 26.al.6.
Beſtialitas. Prohibetur. E.22.19. L.18.23. D.27.21. pœna. L.20.15.

Bethel. Quid. G.12.8. quid nom. G.12.8. quid myſt. G.12.8.
Bibo. Quid myſt. L.11.tr.34.
Bitumen. Quid. G.6.14. quid myſt. G. 6.16.
Blaſphemia. Actiones. G.4.13.E.5.2.L.24.11.
Bona ſpiritualia. *Symb.* Panis.N.28,m.pluuia.D.28.tr.8.
Bona temporalia. Effecta. D.20.7.
Bonitas Dei. *Symb.* Oleum. L.24.m.2.
Bonum. Auctor Deus. D.8.18.
Bonum temporale. *Symb.* Vinum. L.10.m.9. N.6.al.3. porri,cepe,allia.N.11.m.§.6.coturnix.N.11.m.§.9. *Fig.* Terra trans Iordanem. N.32.m.
Boreas. Quid myſt. N.8.al.§.2.
Bos. Quid myſt. G.41.m.26.E.22.m.1.& 23.m.5. L.3. myſt.N.7.m.3 & 8.tr.§.5.& 15.al.tr.D. 22.10.
Botrus. Quid myſt. N.13.tr.3.
Brachium. Quid ſymb. E.6.6.& 15.16.L.1.m.17. D.7.24.& 33.20.
Bruchus. Quid myſt. L 11.tr.22.
Bubo. Quid myſt. L.11.tr.17.
Butyrum. Quid myſt. G.18.8.
Byſſus. Quid myſt. E.25.m.4.& 27.all.9.

C

CAdes. Vrbs.G.16.14.& 20.1.ſolitudo.G.20.1.
Cæcitas. Quid myſt. G.19.38. Leuit.21. m.18. D.28.tr.29.
Cæcitas mentis. Quid.L.21.m.18.D.28.29. *Symb.* Velameo.E.34.m.33. noctua.L.11.tr.16. cæcitas.L.21. m.18. *Fig.* Sodomitæ.G.19.38.Iſraelitæ.N.14.m.44.
Cæremonia. Quid ſcript. D.5.1.
Cæremoniæ veteris legis. Inſtituuntur. E.20. 24. L. per totam. *Fig.* Iſmael. G.21.13. finis. L.11.2. quid myſt.L.11.m. N.1.m.5. ceſſarunt. D.22.10.
Cain. Naſcitur. G.4.1. occidit fratrem.G.4.8. maledicitur.G.4.11.
Cainam. Ortus.& mors. G.5.12.
Calamitas. *Symb.* Coctio.E.23.m.19.mare.L.11.tr.13. vlula. L.11.tr.16.
Calcaneus. Quid ſymb. G.3.15.
Calceamentum. Quid myſt. E.12.m.11.
Caligo. Quid ſymb. G.15.17. E.19.9.
Caluitium. Quid myſt L.13.43.
Calumnia. Prohibetur.L.19.13. actiones.G.39.17.
Camelus. Quid myſt L.11.tr.4.
Caminus. Quid myſt. E.9.m.8.
Campus. Quid myſt. D 8 al.7.
Canalis. Quid myſt. G.30.m.37.
Candelabrum. Artificium. E.25.36. quid myſt. E.25. m.3.& tr.31. L.24.m.2.
Candor. Quid myſt. L.13 39.
Canis. Quid myſt D.23.18.
Caniſtrum. Quid ſymb. G.40.18.
Capillus. Quid myſt L.13.3. N.6 al.3.
Capra. Quid myſt. L.3.m.& 4.
Capitium. *Symb.* Nudatio capitis. D.32.42.
Caput. Quid myſt G.3.15.E 29.m L.10 m.7.& 13.32.
Carbunculus lapis. Quid myſt.E.28.m.tr.
Carnaim. Vrbs. G.14.5.
Caro. Quid myſt. L.21.m.5. *Fig.* Hoſtes Iſraelitarum. L.26. m 17.
Caſtitas. Exempla. G.39 8.
Caſtra. Quid myſt. L.13.46. N.5.m.2.& 11.m.§.5.
Catach eſt. Exempla. G.27.35.
Cataracta. Quid. G.7.11.
Cauda. Quid myſt. L.3.m & 22.m.23.
Caula. Quid myſt.D.28 tr.4.
Cautio. Præcipitur.E.23.32.D.11.16.actiones.G.26.7. et 27.15,47.et 32.7.et 46.33.et 50.15.E.2.3,12 et 5.2.
Cedrus. Quid myſt. L. 14.m.N.19.m.6. & 24.m.6.
Cellarium. Quid myſt. D.28.tr.8.
Cenereth. Quid. N 34.3.
Ceraſtes. Quid ſymb.G.49.17.& 49 m.17.
Cerinax. Quid myſt. D.10.16.& 31.27.
Ceruus, Cerua. Quid myſt. L 11.tr.13.
Cethim. Quis. G.10.4.
Cetus a. Quid myſt.G.25.1.
Cham. Quis. G.9.18.
Chamæleon. Quid myſt. L.11.tr.30.
Chanaan. Quis. G.9.18.& 10.6. maledicitur.G.9.25. quid myſt. G.9.27.
Chanaan terra. v. *Terra Chanaan.*
Chananæi. Qui.G.9.18 & 10.18.& 13.1.N.21.3. quid myſt.E.23.m.28.& 33.m.2.N.14.m.25.& 21.m.1.
Charadrion. Quid myſt. L 11.tr.19.
Charitas. Effecta E.20.6 actiones.N.11.29. *Symb.* Ignis. E.12.m.8. L.1.m.& 6.m.13.& 10.m.1. Num.10.m. aurum.E.25.m 3.N.7.m.14.coccus.E.25.m 4.N.19. m.6.oleum.E.25.m 6. L.2.tr.15.& 5.13.& 10.m.7. & 24.m.2.N.7.m.13.& 15.tr.§.5. adeps.L.4.al.§.8. color purpureus.L.11.tr.30.N.19.m.6. malogranatum.N.13.tr.3. flamma.N.19.m.5. *Fig.* Bitumen arcæ. G.6.16. armillæ.Gen.24.67. altaris latitudo. E.30.m.tr.
Cherub, Cherubim. Quid hebr. G.3.24. quid myſt.E.25. m.18.
Chærogryllus. Quid. L.18.5.
Cherrai. Qui. G.14.6.
Chriſtus. Promittitur.G.3.15.& 12.3 & 21.12.& 22. 17.& 49 10 18,26.D.18.15.verus homo.G.3.15.& 12.3.D.18.19. verus Deus.G.49.10. ſanctitas.G.3. 15.D.33.12.m. merita & effecta. G.1.1.& 3.15.& 9.27.& 12.3.D.33.13.m.6.poteſtas.G.3.15. paſſiones.G.3.15.& 9.27. *Fig.* Sol.G.1.16. Adam.G.2.7. 24. Noe. G 8.22.& 9.27. Melchiſedec Gen.14.24. Abraham.G.17.23.& 18.5,15.et 22.24.Iſaac.G.21. 13.& 22. 24 & 24.67. aries inter vepres. G.22.24. Iacob. G.28.m.& 29 m & 30.m.& 32.m. Ioſeph. G.37.m. & 39.m. & 40.m & 41.m.& 43 m. & 45. myſt. & 49.m.22. & 50.m. D.33.13.m. Sampſon. G.49 18. Iuda.G.49.m.8. D.33 7.Gad.G.49.m 19. D.33.20.m. Aſer.G.49.m.20 D.33.24.m Nephthali. G.49.m.21.Moyſes.E.2 m.12. & 4.m.1.& 17.m. & 19.m.1. & 24.m.3. & 32.m. & 40.m. N.1.m.3. & 11.m.§.1 & 33.al.D.33.11.m rubus ardēs E.3 m.2. virga Moyſis.E.4.m.2.3.& 7.m.10,20.coluber.E.4. m.3.4.manus Moyſis.Exod.4.m.6.agnus paſchalis. E.12.m.1. petra deſerti.E.17.m.4.N.20.al. Angelus ductor Iſraelitarum. E.23 m.21.& 33.m.2 manna. E.25.m.10. propitiatorium.E 25.m.17. ingreſſus in atrium. E.27.all.16. vitulus. E.29.m.L 1.m. vetera ſacrificia. E.29.m. iuge agnorum ſacrificium. E.29. m.38. altare thymiamatis.E.30.m. oleū vnctionis. E.30.m. oblatio pro peccato. L.5.m.5.N.6. tr.12. Aaron. L.6.m.20. N.1.m.3. & 16.m.§.8 hyſſopus. L.14.m. Summus Sacerdos. L.16.all. & 21. m.10. candelabrum tabernaculi. L.24 m.2.Num.8.al.§.2. Nazaræus.N 6.al.D.33.16.m.11.vacca rufa N.19.m. ſerpens æneus.N.21.m.8.Ioſue.N.27.m.18.D.34.m. *Symb.* Oriens.G.11.9.vinea.G.49.m.11.vitis.G.49. m.11.D.22.9 agnus.E.12.m.5.L.1.m.10.& 12.m.6. N.15.al.hœdus E.12 m 5.& 23 m.19.L.1.m.10 & 3.m. altare de terra.E.20.24 mons.E.25.m.1.op.40. D.33.19 m. oleum.E.30 m.L.2 al.4.& 24.m.2.D.8. al.8.petra.E.33.m.22.oſtiū.L.1.m.turtur.L.1.m.11.&

12.

12.m.6.frumentum.L.2.al.4.D.8.al.8. bos.L.3.al.1. N 15.al aries.L.5.m 15.& 16. al.5.N.15.al. caput. lotio.m.7.& 13.33. columba.L.12.m.6.paſſer.L.14.m. vitulus. L.16.5.N.15.tr.24. hircus. L.16.5. Num.15. tr.24. flos.N 17.al.amygdala N.17. al.ſtella.N. 24.17. virga. Num.24.17. mel.D.8.al.8. Sol.D. 33.13.m.6. rhinoceros. D.33.17.m.13. leo. D.33.20.m.
Chryſolitus. Quid myſt. E.28.m.tr.
Chus. Quis. G.10.6.7.
Chytropodes. Quid. L.11.35. quid myſt. L. 11.tr.35.
Cibus. Qui prohibitus.E.22.31.quid myſt.L.11.tr.34.
Cicatrix. Quid myſt. L.13.21.
Cedarus. Quid myſt. L.10.m.7.
Cilicium. Quid ſymb. G.37.34. L.11.tr.33.
Cinis. Quid myſt. E.9 m 8.N.19.m.9.
Circumciſio. Pręcipitur.L.12 3.actiones.G.21.2.E.4.25. quid myſt.G.17.23. & 34.01.D.10.16.& 30.6.
Circumſpectio. Actiones. G.37.22.N 13.18.
Ciſterna. Quid myſt. L.11.tr.36.
Ciuitas. Quid.G.4.17.quid myſt.N.24.19.D.28 tr.3.
Ciuitas impiorum. *Symb.* Mater. E.23. myſt.19. ciuitas. N.24.19.
Clamo. Quid myſt. L.13.46.
Clamor. Quid ſymb.G.4.10.& 18.20.E.2.23.N.20.17.
Claudus. Quid myſt. L.21.m.18.
Clauus. Quid myſt. N.33.55.
Clementia. Actiones. G.45 4.
Clerici. *Symb.* Bos. L.3.tr.2.
Clibanus. Quid ſymb. G.15.17.L.11.tr.35.
Coccus. Quid. E 25.4. quid myſt.E.25.m.4.N.19.m.6.
Coctio. Quid myſt. E.23.m.19.
Cœcitas. v. *Cacitas.*
Cœlibatus. *Symb.* Salix. L.23.m.40.
Cœlum. Quid ſcript.G.1.1.& 7.11.D.10.14.quid myſt. L.26.m.19.cuius figura Eccleſiæ triūphantis.G.1.1. *Fig.* terra promiſſionis E.23.m 20.& 33.m.1.N.11. myſt.D.8.m.mons Sinai. E.24.m 18.tabernaculum. E.25.m.all.anag. N.19 m.3. ſanctuarium. L.4 al.6. *Symb.* Horrea. D 28.tr.5. v. *Felicita. æterna.*
Cœnaculum. Quid ſcript. G.6.16.
Cogitatio. *Symb.* Pilus. E.25.m.4. L.13.3. N.8. tr. §.3. capillus. N.6.al 3.
Cognitio. *Symb.* Facies. L.20.4.
Cognitio de Deo. Vnde capienda. G.1. 26. *Symb.* ſimila. N.7.m.13. *Figura.* Gen.1.5.
Cognitio Dei. Omnium. G.6.11. *Symb.* Auditus.G.29. 33. viſio.G.29.3.
Cognoſco. Quid ſcript. G.22.12.L.26.9.D.34.10.
Collecta. Quid ſcript. D.16.8.
Collis. Quid myſt. N.23.m.9.D.33.13 m.8.
Collum. Quid myſt. L.1.m.15.
Collyrida. Quid. L.7.9.
Color. Quid myſt. L.13.2.3.
Coluber. Quid ſymb. G.49.17.& m.17.
Columba. Quid myſt. L.1.m.11.
Columna. Quid myſt. E.27.al.10.
Comedo. Quid myſt. G.18.9.E.22.m.31. L.6.m.24.& 11.tr.3.
Comminationes. Actiones. E.19.12.
Concilium. Actiones. G.34.20.
Concio. Finis. procem § 6. materia.procem.§.6.
Concubina. Quid ſcript. G.25.5 & 35.19.
Concupiſcentia. Quotuplex. E.20.17. L.4.tr. rebellis a ratione. G.3.16.effecta.G.3.6.actiones. Gen.39.7. N.11.4. prohibetur.E.20.17 *Symb.* vitulus.E.29.m. L.4 tr. aries.E.29.m. hircus.capra.L.4.tr. ouis.L.4. trop.vinum.L.10.m.11.vpupa.L.11.tr.19.clibanus. L.11.tr.35.ignis.L.13.27. febris,ardor,æſtus. D.28. tr.20.idola.L.26.tr.1. fornicatio.N.25.m.3. dipſas. D.8.al.15. *Fig.* Concupiſcentia Iſraelitarum.N.11. m §. 6.ſerpentes igniti.N.21.m.6. Reges Madian. N.31.tr.8.
Concupiſcibilis appetitus. *Symb.* Renes L.3.tr.4.
Conductio. Præcepta. E.22.14. exempla. Gen.29.14. & 30.28.
Confeſſarius. *Symb.* Adiurans. L.5.m.1.
Confeſſio. Facienda. L.5.5 & 26.40.N.5.7.
Confeſſio ſacramentalis. *Fig.* Confeſſio peccatorum. L.5.5. & m.5.& 16.tr.20.N.5.m.7. lepra foras in cutem prodiens. Leuit.13.17. & 26.42. manſio in Phihahiroth. N.33.tr.7.
Confirmationis Sacramentum. *Fig.* Enumeratio maſculorum. N.1.2.
Conformitas cum diuina voluntate. Actiones. G.24.50.
Coniectores. Quid ſcript. G.41.8.
Conſcientia. *Symb.* Domus. L.14.m.
Conſecratio. Ritus in cōſec.Sacerd.E.29. *Symb.* vnctio. E.29.m.9.
Conſenſus. Actiones.G.30.34.& 34.24.& 37.27.& 41. 37.& 43.9.& 44.10.& 47.25. *Symb.* manus iuncta. E.23.1.
Conſentire. In malum. E. 23.2.
Conſideratio. *Symb.* Oculus. L.21. m.20.
Conſilium, ſiue Conſultatio. Actiones. G.25.22.& 27.8. & 29.7. & 37.22.26.& 41.33. *Fig.* manſio Iſraelitarum in Aſiongaber.N.33 tr.35. v. *Conſultatio.*
Conſolatio. *Symb.* Mel. L.2.m. vinum.N.6.al.18.D.33. 28.m.8. *Fig.* Manſio in Methca.N.33.tr.28.
Conſtantia. *Symb.* Aurum.N.8.al.4.
Conſultatio. Actiones.G.34.20.& 37.22.& 50 15.N.7. 83.& 9.8.& 22.5.& 23.14.& 27.4. v. *Conſilium.*
Conſummatio ſacrificij. *Symb.* Coctio E.23.m.19.
Contemplatio. Effecta.G.17.1.exēpla E.19.3.& 34 28. *Fig.* terra promiſſionis.E.33.m.3.ingreſſus in Sacta ſanctorū. L.16.tr.2. manſio in Haſeroth.N.33.tr.17. & in Gadgad.N.33.trop.22.& in Dibongad N.33. tr.45. *Symb.* pinnula L 11.tr.9. ſomnus.L.26.all 6. quies. N.9.m.18.
Contemplatiui. *Symb.* aues.G.1.21.L.1.tr.& 11.tr.20.
Contriſtare. Quid ſcript. E.22.21.
Contritio. *Symb.* Simila L.2.tr.16.& 5.m.11. *Fig.* Aquę ſuperiores G.1.8. circumciſio.Gen.17.23. lactucæ agreſtes.E.12 m.8. hoſtia pro peccato.L.6.m.30.
Controuerſiæ. Vſus Theologiæ ſcript pro controuerſijs. procem.§.8.
Contumelia. Prohibetur E. 20.16.L.19 34. *Symb.* Charadrion. L.11.tr.19. actiones. N.16.3.& 20.10.
Conuerſio Gentium. *Fig.* Deletio Chananæorū.N.33.al.
Conuitium. Prohibetur. E.20.16.
Conuiuium. Quid ſymb. G.21.13 & 43.m.
Cor. Quid ſcript.D.6.5. *Symb.* vas L.15.m 12. *Fig.* altare de terra.E.20.24.& 27.tr.1 thuribulum L.16.tr.2.
Coram. Quid ſcript.G 6.11.& 10.9.& 13.13.
Cornu. Quid ſcript. E.34.29.quid myſt.E.30. myſt.& 34.29.L.4.m.& 16.al.18.D.33.17 m.13.
Corona. Quid myſt.E.25.m.11.& 30.m.L.10.m.7.
Corpus Chriſti. v. *Euchariſtia.*
Corpus humanum. Proportio G.6.16. *Symb.* veſtimentū. L.10.m.7.& 16.alleg.24. tabernaculum. L.10.m.7. terra. D.28.tr.4.
Correctio fraterna. Iubetur. L.19.17.actiones G.4.7.& 18.15.& 19.7 & 34.30.& 37.8.E.2.13.& 18.14.& 32.21.L.10.18.N.12.4.& 14.9.& 16.7.& 31.16.& 32.6.7.
Corus. Quid. N.11.32.
Coruus. Quid myſt. L.11.tr.15.N.33.tr.27.

Coturnix. Quid myſt. N.11.m. 5.9.
Crabrones. Quid. D 7.24.
Craticula altaris. Quid myſt E.27 al 4.& tr.4.& 30.m.
Creare. Quid ſcript. Gen.2 3.D.32 6.
Creatio. Quid. G.1.1.2 quo.cuius figura. iuſtificationis. G.1.1.
Creatura. Operatio.G.8.17.
Credo. Actiones E.4 30.
Crocodilus. Quid myſt L.11.tr.29.
Crudelitas. Prohibetur. D.25.3. actiones. E.1.13. & 5.18. *Symb* Herodion. L.11.tr.19.
Crus. Quid myſt L.11.tr.21.
Cruſtula. Quid ſcript.E.29. 2.quid myſt.E.29.m.
Crux Chriſti. *Fig.* Lapides Iacob. L.28.m.11. virga Ioſephi. G.47.m 30 Iacobi brachia. G.48.m. ſanguis agni in poſtibus & ſuper lim.E.12.m 7. nubes tuens Iſraelitas. E.14 m.20. lignum in Mara. E.15. m.25. altare tabernaculi. E 27.al.1. & 30.m. al.1. L.4 al.7.& 16 al.18. ligna ſacrificij. L.6.m.13. ſartago L.6.m.24. eleuationis ritus L.7.m.34. lignum cedrinum ad mundationem leproſi. Leuit 14 m.6. fimus vaccæ rufæ. N. 19. m 5. virga Moyſis percutiens petram. N.20. al.ſerpens æneus. N.21. m.8. *Symb.* lignú.L.1.tr.7 & 6.m.13.cornua.D.33.17.m.13.
Cubitus. Quid. G.6.15.
Culmen. Quid ſymb G.19.8.
Cultor Dei. *Fig.* Leuitæ N.8.tr.
Cultus. Quid ſcript. N.3.7.
Cultus diuinus. Quotuplex E 20.7.actiones. G.21.33. & 28.18. & 35.13. locus E.27.
Cupiditas. *Symbola.* Ignis. L.10.m.1. & 13.27. N.16. m 38. potus,bibere.L.11 tr.34 ſcabies.L.21.m.20. ſitis.D.8.al.15. *Figu* a.aquæ.Gen.1.10.
Curæ temporales. *Symb.* Pili N 8.m. *Fig.*aquæ. G.1.10.
Curioſitas. Prohibetur.N.4 6 actiones.G.3.6.& 34.1.
Cuſtodia. Quid ſcript N.8.26.
Cyathus. Quid ſcript.E.25.29.
Cygnus. Quid myſt. L.11 tr.18.

D

D*Aemon.Dæmonium,Dæmonia.* *Fig.* Locuſtæ Aegypti E 10.m 14.
Dan. Quid myſt. G.49.m.16.
De. Quid ſcript.D.32 42.& 33.13.
Decimæ. Quid E.22.29. offerendæ.G.14.20.E.22.29. L.27 29. D.10 9 & 12.7. & 14.22.& 26.12. quid myſt.G.14 24 E.22.m.29. L.5.m 11. N.18.m.21.
Defenſio. Licita. D 21 9.& 22.15. exempla.N.27.1.
Decora. *Fig.* Virga Aaron. N.17.al vid *Maria.*
Delectatio. Licita. D.12.7. *Symb.*vinum.L.10.m.9.
Deliberatio. *Symb.* Crura. L.11.tr.21.
Delictum. Quid ſcript L.7 7.
Denarius. Quid myſt.G 6.16.
Dentes. Quid ſymb.G.49 m.12.
Deponere. Actiones.G.49 4.
Depoſitum. Reſtituendum E 22.7.12.
Deriſio. Prohibetur. E.20.16. quid ſymb. Gen.1 L.7. *Symb.* Charadrion. L.11 tr 19.
Deſcendo Quid ſymb. G.18.21.E.3.7.& 19.11.
Deſcenſus. Quid myſt L.13.3.
Deſertum. Quid myſt.E 13 m.17.L.16.al.22.N.12.m.
Deſiderium. Actiones N.11. 4. *Symb.* os. L.13. 46. clamor. N.20. 17.
Deſolatio ſpiritus. *Fig.* Manſio Iſraelitarum in Ieabarim. N.33 tr.44. *Symb.* ſolitudo D.8 al.15.
Deſperatio. Actiones. G 4.13.
Detractio. Prohibetur. E.20. 16. & 22.28. L.19.16. actiones.G.37.19.& 39.17. E.5.4. & 15.23.N.11.1. & 12.2. & 14.2,11,23.& 16. 11,14 41. & 21.4.
Detractor. *Symb.* Charadrion L.11 tr.19.
Deus. Quid ſcript. G.1.2.& 23 6. E.31.3. eſt Deus. G.1.1.E.3.14. Nomina, Viuens, Videns. G.16.14. Qui eſt,ſeu Ens.E.3.14. Fortis.E.20.5 eſt vnus.E 8. 10.& 18.11.& 20.2.D.3.25.& 4.35,39. & 7.9 & 10. 17.& 32.39.& 33.26.quid.G.14.22.& 16.14.E 3.14. colendus.G.4.7,25.& 14.20.& 22.2 & 46.1 E.3.18. & 10.3. & 13.2.& 20. a n.2. & 23.14. & ſeqq.25. & 24.1. & 28. 36. & 31.13.L.26.2.D.8.6. & 10.12. 20.& 13.4. timendus. D.7.24.& 8.6.& 10.12.17. 20. & 13.4. & 17.19. & 28.58. & 31.13. effecta. G.1.1. & 4.2.25. & 14.19. & 33.5,11 E.15. L.22. 32. D.32.6. omnium Dominus.E.13. 2.& 18.11. & 19.5. L.25.26. Num.16.22. & 27.14. D.10.14.17. omnium cognitor.E.3 19.& 4.14.& 22.2.Summum ens. N.24.16. D.7.24. & 10.17. & 32 3. Immenſus. L.7.34. Iudex,& vltor.G 3.13 & 18 24.exorabilis. G.18.26.& 19.21 E.6.5. & 8.13,31. & 9.33. & 15.25.& 32.14.34 & 33.17. L.4. & 5.10.& 19. 22. & 26 43. N.11.2. & 16 47. D.26.10. vindex. G.19.13.E.4 23 & 12.29.& 14.25.& 18.11.& 19. 12.& 20.5.& 22.24 & 23.7,23. & 32. 10,34. & 34. 14. L.17.11.D 4.24. & 5.9.& 6.15 & 7.12. & 9.3. & 18. 19 & 28.2 v.15.& 32.35. Aeternus G.21.33. D.32.40 & 33.26. Omnipotens.G.33 20.& 35.11. & 43.14.& 46.3.& 48.3.E.6.3.& 15 3.N.11.23.& 16. 22 et 24 4 16.D.7 9. et 9 29.et 32 39. Iuſtus.D.10. 18. & 25 16. & 32.5. Sanctus.E.15. 11. & 28.30. L 11.44.& 19 2 & 21.8.& 22.32. N.23.19. D.25. 16.& 32.4. Iudex omniú.E.18.11.& 20.5.D.10.17. Immutabilis.N. 23.19. D.4 31. Miſericors. E. 20.6. & 34.6. N.14.18, 19. D.4 31. & 7.9. & 10. 19. Fidelis. D. 47.31.& 7.8.9. & 8.18. & 9.6. & 32.4. Clemens.E 34.6. Patiens.E.34.6,7.N.14.18.Verax. E 34.6.N.23.19. *Symb.* Homo. G.1.26. caput.L.1. m 15.et 10 n.7 et 13.32,lampas,Gen.15.17 aquila. D.32.16,nubes,E.13.22,et 14.m.20,et 16.10.et 19.9. et 33.10, ignis. E 13.22. et 24.m.17, aquila. E.19.4. auis.L. 1.m.11.columba L.1.m.11 cæli,L.26.m.19. *Fig.* Iſaac. G.27.4. Iacob. G.48 m. Moyſes.E.28.m. N 20.al.
Dextera,Dextra. Quid myſt.D. 33.1. quid ſymb.G.24. 49 E.29 m.20.
Diabolus. Caput impiorum. G.3.15. peccat. G.3.15. hominem tentat Gen 3.1, 2, 3, 4, 15. maledicitur. G.3.14.15. *Symb.* Beſtia E.22.m 31.L.26 al.6.aquilo L.1.m 11. N.8.al.9.2. coruus. Num 33.trop.27. *Fig.* Chananæi.E 33.m.2. N.21.m.1. hoſtes Iſraelitarum L.26 m.19.
Diaconi. *Fig.* Caathitæ N.4 m.
Dies. Quid ſcript. G.5.2. L 6.m.24. N 7.1. quid fig. Gen 1.5,16 & 2.3 E.15.m 22. quid ſymb G.2.3. E.23 m.26.L.12.m. & 13.6. & 19.m.5.N.10.m.
Dies dominicus Cur colitur. G.2.3.
Difficultas. *Symb.* Grauitas G.18.20.
Digitus Quid ſymb.E.8.19.L.4.m.& 16.al.14.& tr.2. N.19.m.3.
Dij. Quid ſcript.E.12.12.& 21.6.N.23.4.D.10 17.
Dilectio. Præcipitur. L.19.18.
Diluuium. Quid myſt.G.6.17.
Dipſas. Quid. D.8.al.15 quid myſt.D.8.al.15.
Diſciplina. Quid ſcript.D.11.2.
Diſcretio. *Symb.* Naſus. L.21.m.18. vinum. Num.15. tr.9 5.
Diuinatio. Genera. D.18. 12 prohibetur. L.19.26,31. & 20.6.N 23.22.D.13.1.& 18.12. pœna. L.20.26.
Doceo. *Symb.* Sedere. L.15.4.

Doce-

Docilitas. Exempla.E.18.24. *Symb.*Inauris E.32.m 2.
Doctores praui. Prohibentur D.18.22. *Fig.* Balaam. N.22.m.
Doctores ſacri. Auctoritas.D.21.9. *Symb.*Dentes.G.49. m.12 Angelus.E.23.m.20 campi.D 8.al 7. *Fig.*Candelabrum Tabernaculi. E.25.m 31. columnæ Tabernaculi.E.27.al.10.lucernę candelabri.L.24.m.2. Principes tribuum. N.21.m.18.
Doctrina. Quid ſcript.E 28.30.
Doctrina humana. *Fig.* Puteus. G 26.m.21. ſpolia Aegypti E.12.m.35.
Doctrina praua. Prohibetur.D.18.22. *Symb.* Fermentum.E 12.m.8. lippitudo. L.21.m.20. idolum. N.23.m.21.
Doctrina ſacra. Materia. E.19.6. *Symb.* Oculi. G.49. m.12. vbera.G.49.m.25. azyma E.12.m 8. pluuia. D.28.tr.8.lac.E.23.m.19.& 33.m 3.via. E.23.m.20. panis. E.23.m.25. N.15.tr.8.& 28.m. argentum. E 25.m 3. lapis pretioſus. E.25.m.7. byſſus. E 27. al.9. mel. E.33.m.3. lux. E.34.29. ſal. L.2.trop 13. pectuſculum.L.7.m.33. ciſterna.L.11.tr.36.ſemen. L.11.tr.37.& 15.m.D.25 m.dies.L.13.6. pluuia. L 26.al.4. vinum.N.15.tr.§.5.D.33.28.m 8. ſagitta. N.24.m.8.ros D.33.13.m.4 & v.28.m.9.*Figura*.Lux. G.1.5.ſemen.G 1.13.& 18.15. lignum vitæ.G.2.9. quatuor Paradiſi fluuij.G.2.14. arcæ longitudo,& latitudo. G.6.16.butirum,lac.G.18.8.mandragora. G.30.m 14. herba Geſſen. G.47.m.4. gemmæ Rationalis E.28.m.tr.
Dodanim. Qui. G.10.4.
Dammes. Quid ſcript. L.17.7.
Dolor. Quid ſcript. G 49.3.
Dolus. Prohibetur. L.19.11.
Dominus. Quid ſcript. G.1.2.
Domus. Quid ſcript. E.1.21.N.12.7. quid myſt. E.12. m.46. L.14 m.
Dona Quid ſcript. G.49.3.
Dona Spiritus ſancti. *Fig.* G.7.4. & 41. m 26. ſeptem lucernæ. E.25.m. trop.31.L.24 m.2. ſeptem agni. L.23 m 18. ſeptem viæ.D.28.tr.7.
Donec. Quid ſcript.G.8.7.
Dormio. Quid myſt L.15.4.
Draco. Quid myſt. D 32.33.
Durum. Quid myſt. D. 10.16.

E

Ebrietas. Prohibetur. L.10.9. actiones. G.19.32. quid myſt.L. 10.m.11.D.29.19.
Eccleſia. Quid ſcript. D.23.3. auctoritas. D.17.12. & 21.9. proprietates.D.24.4.m. *Symb.* Mons.G.19. 38.E.24 9. vinea G.49 m.11.E.22.m.5 D.8.al.8.& 22.9. vitis.G.49.m.11.D.8.al.8. porrus.G.49.m.13. luna.D.33.13.m.7.limen.E.12.m.22. domus.E.12. m.46. ager.E 22.m.5.L.19.m.19. area.E.22.m.29. N.15.tr.18. Mater.E.23.m.19. L.22.m.27. terra. E.23.m.26. L.17.m.13.D 32.44. mons. E.25 m.tr. 40.D.33.19.m.armentum L.1.m. oſtium.Leu.1.m. vxor.L.21.m.13.virgo.L.21.m 13.Tabernaculum. L.23.m.34 porta. Num.19. m.3. vitis. D 22.9. *Figura.* Terra. G.1.1.firmamentum.G.1.8.luna. G.1.16. Paradiſus voluptatis. G.2.9. ligna pulchra viſu. G.2.9. arca Noe. G.6.16. Iapheth. G 9.27. Sara. G.16.14. & 18.15.& 21.13. Tabernaculum. G.12.8. & 18.5. Rebecca. G.24.67. Iacob. G.25. 23.& 27.46.& 28.m. puteus Berſabee. G.26 m.33. Rachel.G.29.m.6.16.& 30.m.tunica Ioſeph.G.37. m 3. terra Geſſen. G.46.m.34. & 47.m. Ephraim. G.48.m. Zabulen.G.49.m.13 D.33.18.m. Terra Chanaan ſeu promiſſionis G.50 m.E.13 m.1 N.13. al.3. D.8.m. & 27.m.& 32.44. Sephora.E.2.m.21. Tabernaculum vetus. E.25.m.& 26.m & 40.myſt. L.10.m.7. & 12.m. atrium Tabernaculi. E.26.m. anag.36.& 27 al.9 tunica hyacinthina Summi Sacerdotis.E.28.m.altare ſanctuarij L.4.7.& 10.m.18. D.27.m. caſtra Iſraelitarum. L.13 46. N.2.al.& 5. m.2. & 11. m.§.5. menſa Tabernaculi. L.24. m.5. manſio in Maceloth. N.33.tr.25. ſolitudo campeſtris contra Mare rubrum. D.1. m.1. terra Ioſeph. D 33.13.m. Iſſachar.D.33.18,19.m.Nephthali.D.33. 23.m. Aſer.D.33.24.m.
Eccleſia triumphans. *Fig.* Cælum.G.1.1.Tabernaculum vetus E.25 m.& 26.m. Superhumerale.E.28. myſt. Terra promiſſionis. D.8.al.1. v.*Cælum.*
Edom. Quid nom G 36.1. Qui N.20.17.
Egeſtas. Quid myſt. L.26.al.16.
Egredi, & Ingredi. Quid ſcript. D 28.18.
Elamitæ. Qui. G.14.1.
Electio. Qualis. E.18.21. actiones.G.41.39. D.30.19. *Symb.* Crura. L.11.tr.21.
Electio Dei. Actiones D.14.2 *Fig.*Enumeratio maſculorum. N.1.2. enumeratio Iſraelitarum. N.26.65. electio Iſraelitarum. D.7.8.
Electus. *Fig.* Caleb,Ioſue. N.26 m.65.
Eleemoſyna. Exhibenda. D 14.29.& 15.11.& 24.22.
Eleuationis ritus. Quis. L.7.34. quid myſt. L.7.34. & m.34.
Elim. Quid. E.16.1.
Eliſa. Quis. G.10 4.
Ellipſis. v.*Præciſio.*
Emim. Qui. G.14.5.
Emiſſarius. Quid ſcript. L.16.8.
Emo. Actiones. G.23.9.& 25.31.& 39.1.
Enachim. Qui. N.13.24.
Enim. Quot modis accipiatur. G.3.5.E.19.5.& 34.9.
Enos. Ortus,& mors G.5.8,9.
Epexegeſis. Exempla. G.11.1.
Ephi. Quid. G.18.6.E.29.40. L.14.20.
Ephod. Quid. E.25.7.
Ephraim. Quid myſt. G.48 m.
Epiſcopi. *Fig.* Fratres Ioſeph. G.46. m.32. Principes Iſraelitarum. N.2.7. Eleazar & Ithamar. N.4.m.
Equus. Quid ſymb. G.49.17 & m.17. E.15.m.1.
Error in fide. *Figura.* Tenebræ G.1.5. Ruben. G.35. m 22.ranæ Aegyptiorum.E 8 m.7.idola.L.26.al.1.
Erubeſcentia. Cauſa. G.3.11.
Eſau. Quid myſt. G.25.23 & 27.46 & 36.m.6.
Eſca. Quæ prohibebatur. E.22 31.
Eſſe. Quid ſcript. G.17.8 & 42.16.
Eſuries. Quid myſt D 8.al 3.
Exitus ſanguinis. Quid myſt. L.17 m 10.
Et. Quot modis accipiatur. G.3.16.& 4 23.& 8.5 & 22.12 & 49 10.E.4.21. & 15.2.
Etham. Quid myſt. N.33.tr.6.
Eua. vid. *Heua.*
Euangelium. *Fig.* Fluuius. G 2.14.
Eucharistia. Præparatio ad Euchariſtiam.E 12.m.9.1L. & 29 m.& 30.m. L.22.m.3.N.9 m.3. & 11.m.§.8. *Symb.* Frumentum. & vinum. G.27.28. D.8.al.8.& 33.28.m vbera.G.49.m.25.L.22 m.27. panis E.23. m.25. L.26 al.5. N.28.m. vindemia Leuit.26.al.5. Tabernaculum. L.26 al.11. N.1.m.5. botrus.N.13. tr.3. victima D.33.19.m. *Fig.* Lignum vitæ.G 2.9. ſacrificium Melchiſedeci. G.14.24. panis ſubcinericius.G.18.7. vitulus.G 18 7.Abrahæ conuiuium. G.21.13. Iſaac immolandus,G.22.24. conuiuium,
&

Digitized by Google

& panes Ioſeph. G.43.m. agni paſchalis eſus.E.12. myſt.& 23 m.15.N. 9.m.menſa propoſitionis.E 25. m.23.panes propoſitionis.E 25 m.30.panis,cruſtula lagana.E 29.m. oblatio ſimilæ.L.5.m.11.& 6.m.14. & 23 m.13 N.8 tr.9.5. hoſtiæ pectuſculum & armus L 10 m.18.oblatio pro mundatione leproſi. L.14.m.10, & ſeqq. ſacrificium.& ritus zelotypiæ. N.5.m.8. man N.11.m.9.7. D.8.al.3. veteres oblationes & ſacrificia. N.28.m.

Euila. Quis. G.10 7.

Eunuchus. Quid ſcript. G.37.36.

Euomere. Quid myſt. L. 18.25.

Euphrates. Vbi. G.2.14.

Excelſum. Quid ſcript. N.23.52.

Excommunicatio. Actiones.N.16.26.præcipitur.D.13.17. *Fig.* Separatio leproſi a Sacerdote. L.13.3. interdictum domus leproſæ.L.14.m.46.& tactus immundorum. L 15.5. oblatio cum alienigena. L.22.25. excluſio aliquorum a tabernaculo. D.23.3.

Excubare. Quid ſcript. E.38.8.

Excuſatio. Actiones. E.32.24.

Exemplum. *Symb.* Pellis.E.25.m.5.

Exire. Quid ſcript. N.27.17.

Expiratio. Quid myſt. L.16 al.& tr. & 23.m.27.

Exploratores a Moyſe miſſi. Quid myſt.N.13.al.4.& tr. n. 2.4.6.

Externus. Quid ſcript. N.3.10.

Extra. Quid myſt. L.4 m.& 10.m.2.

F

F*Acies.* Quid ſcript. G.2.7. & 6.11. E.33.13. quid myſt.L 20.4.

Facilitas. *Symb.* Saltus. L 11.tr.21.

Facio. Quid ſcript L.9.6.

Fames. Quid myſt L.26.al.16 D.8.al.3.& 28.tr.20.

Familia. *Symb.* Domus L.14.m.

Febris. Quid myſt. D.28 tr. 20.

Fel. Quid myſt. D.32.33.

Felicitas. Exempla. G.39.2. *Symb.*mane.L 6.m.9.dies. N.10.m.quies N.10 m.& 24.m.9.dextera.D 33.1.

Felicitas æterna. *Fig.* Terra promiſſionis.G.15.17. E.23. m.20. *Symb.*mane.E.23.m.18.& 27.al.20.dies E.23. m.26.dextera.D.33.1.meridies.D.33.23 m. v.*Cal om.*

Felicitas temporalis. Exempla.G.49.11,25. *Fig.*Carnes Iſraelitis conceſſæ. N.11.m.9.9.

Femina. Quid myſt G.1.27.

Femoralia,Feminalia. Quid myſt E.28.m.L.6.m.13.

Fermentum Quid myſt E.12.m.8.& 23.m 18.& 29.m. L.2.al.4 prohibetur. E.23.18.

Ferrum. Quid myſt D.8.al.9.& 27.m.

Feſti dies. Obſeruandi. E 12.16.& 23.12.14.15. L.16. 29.& 19.2,30 & 23.30. D.5.14.& 16.

Feſtinatio. Quid myſt. E.12.m.11.

Ficus. Quid myſt. N. 13.tr 3.

Fideles. *Symb.* Animalia munda.L.22 m.27.iumenta. G.1.24.& 7.4. caulæ. D.28.trop.4. ouis.E.22.m.1. grex. D.28.tr 4 agnus. N.15 tr.9.5. maſculus.E.23. m.17.L.1.m bruchus.L 11.tr.22.Pelles.L.11.tr.33. arbor L.26. al.4. virgo. N.31.al.18. *Fig.* filius Saræ. G.18.15.poſteritas Iacob G.35.m.11.Iſraelitæ.E.1. m.7.& 33 m.1.N.2.al.& 11.m.& 21.m.1 Hebreus. E 21.m.2 baſis altaris. Ex.29.m.12. Balaam.N.24. m 3. lapides altaris.D.27.m. Beniamin. D.33.12.

Fidelitas,ſeu Fides. Actiones G.21.1.E.6.5.

Fides diuina. Eſt. E.19.9. neceſſitas. G.30.m.1.D.7.9. veritas D.4 2.vna.Deut.22 9.& 24.4.m.effecta. G.15.6. auctor. D.4.34.& 7.8. actiones. E.14.30. ſigna.E. 19.9.Num.20.al.19.D.4.8,36. *Symb.* filius. G 30.m.1. murus. Gen 49.m.7. aſinus fortis. G.49. m.15.limen. E.12.m.22. ſapphirus.E.24.m.17.mane, & veſper. E.29.m.41. nubes. E.40.m.32. L.16.tr.2. oſtium.L.1.m. ſal.L.2.trop.13.teſticuli.L 12.m.24. argentum. N.7.m.13.dies.N.10.m. theſaurus D.33. 19.m.7. *Figuræ.* Lux.G.1.5.Sol.G.1.16.lignũ vitæ. Gen.2 9. velum tabernaculi.E.27.al. 16. æs altaris. E.27.tr.2. velamina vaſorum. N.4.m.5. lignum cedrinum N.19 m 6.

Filia. Quid ſcript. G.20.12. quid myſt.L. 21.m.9.

Filij. Inſtruendi. D.11.20.

Filius. Quot modis dicatur. E.2.1. D.13.14. & 14.1. quid myſt. G.30.m.1.

Filius Dei. Quid ſcript. G.6.1.

Filiæ hominis. Quid ſcript. G.6.2.

Fimbria. Quid. N.15.40. quid myſt.N.15.tr.38.

Fimus. Quid myſt. N.19 m.5.

Finis. Quid ſcript. G.6.11.

Firmamentum. Quid ſcript. G.1.6. quid fig. G.1.8.

Firmitas. *Symb.* Lapis. G.49.24.

Fiſcella. Quid myſt. E.2.m.3.

Flamma. Quid myſt. N.19.m.5.

Fletus. Quid ſymb. G.21.16.& 27.38.& 42.24.& 43. 30.& 45.2. & 46.29. & 50.2,18. Ex.2.23.& 6.5.& 33.4. N.14.1.

Flos. Quid myſt. N. 17.al.tr.

Flumen. Quid myſt. E.1.m.22.

Fluuius,Fluuij. Quid ſcript.E.23.31 quid fig.G.2.14.

Fluxus feminis. Quid myſt.L.15.m.& 22.m.4.

Fœdus. Quid. Gen.17.9.& 21.32. D.29.1. actiones. G.31.44.

Fœmina. v. *Femina.*

Fœtor. Quid ſymb. E.5.21.

Fons, Fontes. Hebr.G.2.5. Quid myſt. L.11.tr.36.D.8. al.7. & 33 13.m.5.

Foramen. Quid myſt. E.33 m.22.

Foras. Quid myſt. E.12.m.46.

Formula. Benedictionis.N.6.23.D.27.14.maledictionis. N.10.35. D.27.14.

Fornicatio. Illicita. G.1.28.L.19.29 D.22.21 & 23.17. actiones. G.38.16.Num.25.1. quid myſt.E.34.16. L.17.7.& 20.5.N.14.33.& 15.40.& 25.m.3.D.31.21.

Fortis. *Symb.* Leo,leæna. N.23.24.

Fortitudo. Quid ſcript G.49.3.D.6.5.& 33.11. actiones.G.14.16. *Symb.* Lapis.G.49. 24. ligna ſetim. E.25.m.5. brachium. D 33.20. *Fig.* Gerſonitarum multitudo. N.3.tr.21.

Frater. Quid ſcript. G.12.13.

Fratres. Quid myſt. D.25.m.

Fraudulenter. Quid ſcript. G.27.35.

Fraus. Prohibetur. L.19.11. D.25.16.

Frons, Frondes. Quid myſt. D.12.m.

Fructus. Quid myſt. E.23.m.26.

Fructus prædicationis. *Symb* Meſſis.L.26.al. 5.vindemia. L.26.al.5. *Fig.*Duodecim gemmæ Rationalis.E.28. m.trop.

Fruges. Quid myſt. D.33.13.m 9.

Frumentum. Quid ſymb. G.27.28. L.2.al.4. D.8.al.8. & 33.28.m.

Fuga. Actiones.G.31.& 39.12.E.2.15. qui fugiendi. E.34.12.

Fuga a perſecutoribus Eccleſiæ. *Fig.* Iacob. G.31.myſt. Iſraelitæ. N.20 al.20.

Fuga ſeculi. *Fig.* Manſio Iſraelitarum in Helmondeblathaim. N.33 tr. 46.

Fulgur. Quid myſt. E.9.m.23. D.32.42.

Fur. *Symb.*Charadrion.L.11.tr.19.muſtela.L.11.tr.29.

Frænari. Quid myſt. E.22. m.1.
Furtum. Prohibetur. E.20.15.& 21.16.& 22.1.L.6.2. & 19.11.D.5.19.& 19.14.& 24.7. Exēpla.G.31.19. Quid myſt. E.22.m.3.

G

GAd. Quid myſt.G.49.m.19.D.33.20.m.
Galbanus. Quid. E.30.34.
Ganges. Quid. G.2.11.
Gaudium. Actiones. G.46.30.
Gaudium ſpirituale. *Symb.* Oleum. L.5.m.11.
Gehon. Quid. G.2.13.
Gemere. Quid ſymb. E.6.5.
Geminatio euſdem vocis. Quid gram.E.29.37.
Gemma. Quid myſt. E.25.m.7. & 28.m.
Generatio. Quid ſcript. G.5.1.& 6.10.& 7.1.& 25.19. & 37.2.
Generatio ſpiritualis. *Symb.* Germen. L.26.al.4.
Generatio viuentium. Quid. G.5.5. quid myſt. L.22. m.27.
Gentiles Principes. *Fig.* Pharao. E.5.m.2.
Gentilitas. Vocatio.D.32.44. *Fig.* Vxor Moyſis Aethiopiſſa.N.12.m.1.Idumæa.N.20.al.14.& 24.18.aſina Balaam.N.22.m.populi Chananęi.G.15.17.Rachel. G.29 m.31.& 30.m. pincerna Aegyptius. G.40.m. Aegyptus. G.47.m.6. E.12.m.35. Iſſachar.Gen 49. m.14. filia Pharaonis. E.2.m.5. Moab. Num.24.18. *Symb.* Aſina. Gen.49. m.11.14. E.23.m.5. D.22.10. deſertum.L.16.al.22.meretrix.L.21.m.14.leproſus. N.5.m.2.
Geraris. Vrbs. G.20.1.
Germen. Quid myſt.L.26.al.4.& tr.3.N.57.al.& tr.
Geſſen. Vbi. G.46.28. quid myſt. G.46.m.34. & 47. m.6.
Gether. Quis. G.10.23.
Gibbus. Quid myſt. L.21.m.20.
Gigas. Quid ſcript. G.6.4.
Gladius. Quid myſt. D.32.42.
Gloria. Quid ſcript. G.49.6. E.33.18. & 40.32. L.9.6. N.14.21.22.& 27.20. D.26.19.
Gloria cæleſtis. *Symb.* Lux.E.34.29. *Fig.* Dies.G.1.16.
Gloria Dei. Finis operum diuinorum. E.9.16.& 16.7. N.14.21.& 20.12. D.26.19.actiones.E.16.10.
Gloria inanis. *Symb.* Chamæleon. L.11.tr.30.
Gomer. Quis. G.10.2.
Grando. Quid myſt.E.9.m.23.
Gratia. Efficiens.G.1.1.& 20.6.D.7.8.& 32 6. neceſſitas.G.20.6.& 30.1.N.14.m.41. *Symb.* Filius.G.30. m.1. aqua.E.23.m.25.& 29.m. aurum.E.25.m.3.& 26.m.N.7.m.14. byſſus. E.27.all.9. oleum.E.30.m. veſtimentū.E.32.25.L.10.m.7.& 11.tr.33.D.8.al.4. dies.L.13.6. linum L.13.58.pallium.N.15.trop.38. germen.N.17.al.tr. *Figura.* Creatio.G.1.1.lux.G.1.5. dies.G.1.5.16. aqua.G.1.21.& 7.12.E.29.m.N.20. all. vita.G.1.24.circumciſio.G.17.23. puteus.G.29. m.2. oleum vnctionis. E.30.m.
Gratia gratis data. Exempla. N.11.27.
Gratiarum actio. Exempla. E.15.1.
Gratitudo. Iubetur. L.22.33. D.16.1.
Grauitas. Quid ſymb. G.18.20. E.7.14.
Greſſus. Quid ſymb. G.24.49. L.26.12.
Grex. Quid myſt. D.28.tr.4.
Gryfes. Quid. L.11.13. quid myſt.L.11.tr.13.
Gula. Actiones. G.3.6.& 25.32.E.32.6.effecta.G.3.6. *Symb.* Locuſta.E.10.m.14. mergulus.L.11.trop.17. porphyrio.L.11.tr.18. mus.L.11.trop.29. mygale. L.11.tr.30.

H

HAbitus acquiſitus. *Symb.* Frondes.D.12.m.reliquię. D.28.tr.5.
Hæreſis. *Fig.* Inceſtus Ruben. G.35.m.22. idololatria. L.26.al.1 ſeptem aræ Balac.N.23.m.1. *Symb.* Lepra. L.13. idolum;dehonoratio patris,ac matris;furtum; inceſtus.D.27.m.15.fluxus ſeminis.L.15 m. mixtio ſeminum, & hominum. L.19.m.19. peſtilentia. L.26.al.25.
Hæretica doctrina. *Fig.* Incantationes Aegyptiorum. E.7.m.22.mons altiſſimus,& aquilonaris.Num.34. myſt.7.
Hæretici. *Fig.* Core,Datan,Abiron, &c. N.16. myſt.1. Balaam.N.24.m.3. Dan.Gen.49.m.16,17. malefici Aegyptij.E.7. m.22.ſeminiſui.N.5.m.2. exploratores detrahentes terræ.N.13.al. *Symb.* Miluus.L.11. tr.14. noctua. L.11.tr.16. veſpertilio.L.11.trop.19. ſerpens flatu adurens. D.8.al.15.
Hai. Vrbs.Gen.12.8. quid nom. G.12.8. quid myſt. G.12.8.
Haliæetus. Quid. L.11.13.quid myſt.L.11.tr.13.
Haran. Vrbs. G.11.10.
Heber. Quis. G.10.24.
Hebræus. Quid nom.E.21.m.2.quis.E.21,2.quid myſt. E.21.m.2.
Hebraica lingua. Principium. G.3.20. E.21.2.
Hebron. Quid. N.13.24.
Henoch. Ortus,& translatio. G.5.21.22.23,24.
Herba. Quid myſt. G.47.m.4. quid fig. G.1.13.
Hernia, Hernioſus. Quid. L.21.21. quid myſt. L.21. m.20.
Herodion, Herodius. Quid, & quid myſt.L. 11.tr.19.
Heſebon. Quid. N.21.25.
Heuila. Quis G.10.28.
Heuilath. Quid. G.2.11.
Heua. Quid hebr. G.3.20.formatur.G.2.21.tentatur. G.3. maledicitur. G.3.16. quid fig. G.2.24.
Hierarchia eccleſiaſtica. *Figura.* Aquæ ſuperiores.G.1.8. Sancta ſanctorum. E.25. myſt.10. quatuor altaris cornua. E.29.m. Leuitæ.N.1.m.5.& 3.all. & 4.m. *Symb.* Femina.G.1.27. vulua.G.49.m.25.
Hin. Quid. E.29.40.
Hircus. Quid myſt. L.4.23. & 16. all.5.& tr.20. N.7. m.15.& 15.tr.24.
Hædus. Quid myſt. E. 12.m.5.& 23.m.19. L.1.m.10. & 3.tr.2.
Holocauſtum. Quid. Gen.8.20. & 22.2. E.20.24. quid myſt. L.6.m.13.& 16.tr.20.
Homicidium. Illicitum.G.9.5.E.20. 13.& 21.12,14.& 22.2.L.19.16.N.35.33.D.5.17.& 19.11.& 27.24,25. exempla. G.4.8.23. E.1.15.22.
Homo. Quid phyſ.G 1.26.dignitas.G.1.26,27.& 9.2.6. quid ſymb. G.1.26. *Symb.* Planta. E.15.17. piſcis. L.15.tr.13.lignum. L 11.tr.32. lapis. Leuit.14.m. efficiens. D.32.6.15.18.
Homo ſenſualis, terrenus. *Symb.* Beſtia. E.23. myſt.29. reptile. L.11.tr.42.
Honor. Quid. E.20.12. quibus exhibendus. E.20.12. *Symb.* Lapis pretioſus. E.25.m.7.
Honorare. Quid ſcript.E.20,12.
Hor. Mons. D.10.6.
Hordeum. Quid myſt. D.8.al.8.
Horeb. Mons. E.3.1.
Horreum. Quid myſt. G.41.m.56.D.28.tr.5.
Hortus. Quid myſt. N.24.m.5.
Hoſtia pro peccato. Quid myſt. L.6.m.30.
Hoſtis. Quid myſt. L. 26.al.17.

Digitized by Google

Hoſtes Eccleſiæ. *Symb.* Beſtiæ. L.26.al.6. *Fig.* Madianitæ. N.12.m.1.
Hul. Quis. G.10.23.
Humanitas Chriſti. *Fig.* Arca. G.6.16.
Humerus. Quid myſt. D.33.12.
Humilitas. Actiones. G.18.31.& 32.10.& 41.16. E.3.11.30. & 4.10. 13. & 6.12. & 16.7. Num.16.4.22. *Symb.* Simila. N.15.tr.9.5. vallis. N.24.m.5.
Hyacinthus. Quid. E.25.4. quid myſt. E.25.m.3.
Hypallage. Exempla. G.6.11. & 9.4.& 12.1. & 31.42. D.4.13.& 32.9.
Hyperbole. Exempla. D.2.25.
Hypocrita. *Symb.* Stellio. L.11.tr.30.
Hypotypoſis. Exempla. G.29.1.
Hyſſopus. Quid myſt. E.12.m.22. L.14.m. N.19.m.6.

I

Iacob. Quid nom. Gen.27.36. benedicitur à patre. G.27.& 28.1. apparet illi Deus. Gen.28.12. ducit vxores. G.29. diſcedit e Meſopotamia. G.31. benedicit filios. G.49. moritur. G.49.32. quid myſt. G.25.23.& 27.46. & 28.m.& 29.m.& 30.m. & 31.m. & 32.m. & 48.m.
Iactantia. Actiones. N.12.2.
Ianthinus. Quid. E.25.5.
Iapheth. Quis. G.9. benedicitur. G.9.27. quid myſt. G.9.27.
Iared. Ortus,& mors. G.5.17.18.
Iaſpis. Quid myſt. E.28.m.tr.
Iauan. Quis. G.10.2.
Iazer. Quid. N.21.32.
Ibis. Quid myſt. L.11.tr.17.
Idololatra. *Fig.* Chananæi. E.33.m.2. *Symb.* Talpa. L.11.tr.30.
Idololatria. Quid. N.23.52. Prohibetur. E.20.23.& 22.20.& 23.13.24.32.& 34.14.17. L.18.21.& 19.4.& 20.2.& 26.1. D.4.25.& 5.7.& 6.15.& 7.5.16. & 8.20. & 11.16. & 18.9. & 27.15.& 30.17. actiones. E.32.1. N.25.2. D.32.16.17. *Symb.* Sordes. E.32.25. fornicatio. E.34.16. L.17.7. & 20.5. Num.25.m.3. D.31.21. pollutio. L.18.21.
Idolum. Prohibetur. E.20.4. D.5.7. quid myſt. E.32.m.1. L.26.al.1.& tr.1. N.23.m.21. D.12.m.
Idumæa. Quid myſt. N.20.al.14.& 24.18.
Iecur. Quid myſt. L.1.m.& 3.tr.4.
Iehoua. Quid hebr. E.6.2.
Ieiunium. Exempla. E.12.17. D.9.9. præcipitur. L.16.29.& 23.29. N.6.4. quid myſt. L.23.29. effecta. D.9.9.
Ieſus Chriſtus. v. *Chriſtus.*
Ignis. Quid myſt. E.12.m.8.9.& 22.m.6. & 24.m.17. & 40.m.36. L.1.m.& 6.myſt.13. & 10.1. & 13.27. N.10.m.& 11.m.9.5.& 16.m. D.33.1.
Ignis inferni. *Fig.* Incendium Sodom. G.19.38. incendium Iſraelitarum. N.11.m.9.5.
Ignis iudicij. *Fig.* Incendium Sodom. G.19.38.
Ignorantia. Exempla. E.5.2. D.32.6.29. quando peccatum. L.22.14. Num.15.22. excuſat. D.19.10. effecta. G.3.6. *Symb.* Tenebræ. E.40.m.36. cæcitas. L.21.m.18. *Fig.* Tenebræ. G.1.5. E.10.m.23.
Illuſio. *Symb.* Albugo. L.21.m.20.
Illuſtrationes diuinæ. *Symb.* Dies. E.23.m.26. N.10.m.
Imago. Quid. G.1.26.
Imitatio, Imitari. *Symb.* Veſci. L.11.m.8. tangere. L.15.myſt.5.
Imitatio Chriſti Ieſu. *Fig.* Manſio in Sin. N.33.trop.11. & in Salmona. N.33.tr.41.
Imitatio Dei. Præcipitur. D.14.1. *Fig.* Manſio Iſraelitarum in monte Hor. N.33.tr.37.
Immortalitas animorum. Indicatur. N.20.24.
Immunditia. *Symb.* Mus. L.11.tr.29. actiones. G.38.9.
Immunditia legalis. v. *Pollutio legalis.*
Immunitas eccleſiaſtica. Indicatur. E.21.13.14.
Impatientia. Actiones. G.25.32.
Impedimenta matrimonij. v. *Matrimonium.*
Imperium. Quid ſcript. G.49.3.
Impetigo. Quid. L.21.21. quid myſt. L.21.m.20.
Impius. *Symb.* Aſpis, draco. D.32.33. *Fig.* Eſau. G.25.23. Aegyptij. E.15.m.1. *Symb.* Spina. E.22.m.6. hœdus. E.23.m.19.
Imponere, Impoſitio manus. Quid ſcript. & myſt. N.8.10.
Impoſitio manus. Quid myſt. L.1.4.
Impudicitia. Exempla. G.39.12. *Symb.* Velamen. G.20.16.
In. Quot modis accipiatur. G.1.1. & 44.5. E.6.3. & 23.19. L.15.16 & 18.5. D.10.8.& 21.9.
Inanis. Quid hebr. G.1.2.
Inauris. Quid ſymb. G.24.67. E.32.m.2.
Incantatio. Quid myſt. E.7.m.22.
Incarceratio. Actiones. G.37.24. & 39.20. & 40.3.& 42.17. N.15.34.
Incendere, Incendium. Quid myſt. G.19.38.
Incenſum. Quid myſt. E.29.m.13.& 30.m.tr. L.16.al.12. N.7.m.14.
Inceſſus. Quid myſt. N.10.m.
Inceſtus. Prohibetur. L.18. D.22.30.& 27.20. actiones. G.19.32.& 35.19.& 38.14. pœna. L.20.12.14.17.19.20.
Incipientes. *Symb.* G.7.4. primitiæ. L.2.tr. hœdi. L.3.tr.1.
Inconſideratio. Reprehenditur. D.32.29.
Inconſtantia. Actiones. E.32.1.
Incredulitas. Exempla. D.1.26.
Indurare. Quid ſcript. E.4.21. D.2.30.
Induratio. Quid ſymb. E.4.21.& 7.33. D.2.30.
Inebriari. Quid ſcript. G.43.34. D.29.59.
Infernus. Quid ſcript. Gen.37.35. N.16.33. D.32.22. *Fig.* Terra impios abſorbens. N.16.m.32.
Infideles. *Symb.* Foras. E.12.m.46. *Figura.* Chanaan. G.9.27. Chananæi. E.23.m.28. Cetura. Gen.25.1. alienigenæ. L.22.m.10. Iſraelitæ. N.14.m.
Infidelitas. Actiones. E.5.2. N.14.11.& 20.10. D.9.24. *Symb.* Stuprum. L.21.m.9.
Infidelitas in promiſſis. Actiones. E.8.15.
Infirmitas. Quid ſymb. E.23.m.25.
Ingratitudo. Prohibetur. Deut.4.23. & 6.13. & 8.11. actiones. G.40.23. E.32.1. N.16.11.& 21.5. D.32.6.17.
Ingreſſus. Quid ſymb. G.24.49. L.16.tr.2. N.9.m.18.
Ingreſſus in terram promiſſam. Quid myſt. N.33.al.
Inhumanitas. Actiones. N.20.20.& 21.23.
Inimicus. Diligendus. E.23.4.
Iniquitas. Quid ſcript. G.4.13. L.20.17.
Iniuria. Prohibetur. L.19.13.
Iniuſtitia. Prohibetur. E.22.22.23.24. Leuit.19.13.35. D.24.15. actiones. E.5.6.14.
Innocentia. *Symb.* Simplicitas. Gen.20.5. munditi es. G.20.5. lac. E.33.m.3. N.13.tr. linum. Leuit.13.58. *Fig.* Ariditas. Gen.1.10.
Inobedientia. Prohibetur. Deuteron.17.12. & 30.17. *Symb.* Ceruix dura. Deut.10.16.& 31.27. actiones. G.3.6. E.5.2. N.16.14. D.1.26.& 9.24.
Inquilinus. Quis. L.22.11.
Inquiſitio. Iubetur. D.13.14.& 17.4. actiones. Gen.3.13.14. & 29.4.& 32.29.& 37.15. & 40.8.& 41.8. & 42.7.& 43.27.& 44.12. E.2.5.15.18. *Fig.* Exploratores. N.13.tr.n.2.

Inſtru-

Digitized by Google

Inſtructiones. Exhibendæ à Rectoribus. D.31. per totum.& 32.47. *Fig.* Vectes ad deferenda vaſa tabernaculi. N.4.m.6.

Intellectus. *Symb.* Theſaurus. D.32.34.

Intellectus potentia. *Figura.* Acetabulum. Num.7.13. *Symb.* Oculus. N.24.m.3.

Intelligentia. *Symb.* Ignis.E.40.m.36.N.10.m. *Fig.* Lux. G.1.5. E.34.29. auris ſerui Hebræi. E.21.m.5.

Intentio recta. *Symb.* Simila.N.15.tr.§.5. *Fig.* Primitiæ oblatæ.N.18.m.11. manſio in Etham.N.33.tr.6.

Interpretatio Scripturæ. Modus interpretationis litteralis.procem.§.3. modus interpretationis myſticæ. procem.§.4.

Inteſtina. Quid myſt. E.29.m.15. L.1.m.

Intrare, & exire. Quid ſcript. N.27.17.D.28.18.

Inuidia. Quid. Gen.4.5. actiones. G.4.5.& 26.14.& 30.1.& 37.4.& 38.10.E.1.10.& 5.5. N.12.2.

Inuidus. *Symb.* Miluus. L.11.tr.14. ibin.L.11.trop.17. crocodilus. L.11.tr.29.

Inuiſibilitas Dei. *Symb.* Nubes.L.16.2.

Inuocari. Quid ſcript. G.48.16.

Ioannes Baptiſta. *Fig.* Ioſephi præco. G.41.m.43.

Iordanis. Quid myſt. D.1.m.1. & 33.22.m.

Ioſeph. Venditur.G.37.in carcerem truditur.G.39.20. præficitur Aegypto. G.41.39. moritur. Gen.50.25. quid myſt. Gen.37.m.& 39.m.& 40.m.& 41.m.& 43.m.& 45.m.& 49.m.22.& 50.m.25. D.33.13.m.

Ioſue. Eligitur Dux Iſraelitarum. Num.27. quid myſt. N.27.m.18. D.34 m.

Ira. Actiones. G.30.2.& 31.36.& 34.7. Exod.32.19. L.10.16. N.19.1,10.& 16.15.& 31.14. quid ſymb. E.22.24. N.11.1.& 22.22.

Ira vitium. Actiones. G.4.5. N.24.10. *Symb.* Vinum. L.10.m. 12. ignis. L.13.28.

Iraſcibilis appetitus. *Symb.* Iecur. L.3.tr.4.

Iris. Quid myſt. G.9.12.

Ironia. Actiones. G.3.22.

Irregularitas. *Fig.* Immunditiæ legales.L.13.40.& 21.17. & ſeqq.

Irreuerentia. Exempla. Cham. G.9.22.

Iſaac. Naſcitur. G.21.1. offertur. G.25.9. ducit vxorem.G.24.67.à Deo benedicitur. G.26.3.benedicit Iacob.G.27. moritur.G.35.27. quid myſt.G.22.24. & 24.67.

Iſmael. Eijcitur. G.21.10. quid myſt. G.16.14.& 21.13. & 27.4.

Iſmaelitæ. Qui. G.37.25.

Iſrael, Iſraelitæ. Vexantur ab Aegyptijs.E.1. quot annis peregrinati. Gen.15.13.16. quid myſt.E.1.m.7. N.2.al. N.11.m.& 14.m.& 21.m.1. *Fig.* Aaron, & Maria ſoror. N.12.m.

Iſſachar. Quid myſt. G.49.m.14.D.33.18.

Iubilæus. Quid gram. L.25.10.

Iuda. Quid myſt. G.49.m.8. D.33.7.

Iudæa. Quid myſt. E.33.m.1. v. *Synagoga.*

Iudæi. Quid myſt. E.33.m.1. à Deo derelicti.D.32.21. *Fig.* Chananæi. Gen.15.17. Iſmael. G.21.13. Eſau. Gen.36.m. fratres Ioſeph. G.37.m.& 42.m. piſtor Aegyptius. G.40.m. Ruben. G.49.m.3. & D.33.6. Simeon,& Leui. G.49.m.5. pater Moyſis. Exo.2.6. Pharao. E.2.m.15. ſeminiflui. N.5.m.2. Aquæ contradictionis. D.33.12.m. Aaron,& Maria. N.12.m. Balaam. N.24.m.3. *Symb.* Bos. E.23.m.5.D.22.10. noctua. L.11.tr.16.

Iudex, Iudicium. Praxis,& modus.G.3.13,14.

Iudex Deus. Actiones. G.1.13,14.

Iudicare. Quid ſcript. D.32.36.

Iudicia. Quid ſcript. L.18.5. D.4.1.& 32.4.

Iudicium. Quid ſcript. E.6.6.& 12.12.& 15.25.& 18.15. D.18.8.& 32.42.

Iudicium generale. *Fig.* Fulgura,& grando Aegypti.E.9.m.23. benedictiones, & maledictiones erga Iſraelitas. D.27.m.

Iudicium peruerſum. Prohibetur. E.23. 2,3.7,8. L.19.15. D.24.17.& 27.19.

Iudicium ſuſpicioſum. Exempla. E.5.4. & 10.10.

Iugum. Quid myſt. N.21.31.

Iumentum. Quid ſcript. Gen.1.24. quid myſt.G.1.24. E.22.m.5. L.19.m.19. D.28.tr.4.

Iuramentum. Licitum.E.22.9.11.L.5.4.D.6.15.& 10.20. ſeruãdum.N.30.3.15. actiones.G.14.24.& 21.24.& 22.16.& 24.3.& 25.37.& 26.3.31. & 31.50,53. & 42.15,16.& 47.31.E.6.8. N.14.21.D.1.35.& 4.27.& 7.8.& 30.19.& 32.40. illicitum. E.23.13.D.5.11.

Iuriſdictio eccleſiaſtica. Habetur. Num.4.6. & 27.21. *Symb.* Manus. N.4.6. *Fig.* G.22.24.

Iuſti. Sunt iuſti.G.5.24.& 6.8,10.& 7.1.& 17.2.E.33.17.N.12.7.& 23.10.D.24.13. *Fig.* Herba virẽs,lignũ pomiferum. G.1.13.& 2.9. Adam.G.2.7.Lot.G.19.38. Iacob. G.25.23. lucernæ candelabri.L.24.m.2. *Symb.* Stellæ. Gen.15.5.& 22.24. arena. G.22.24. vitulus. L.1. tr.3. ophiomachus. L.11. tr.22. ficus bonæ.N.13.tr.3. lapides. D.8.al.9.

Iuſtificatio. Efficiens. G.1.1. diſpoſitio. E.19.m.3. & 30.m.L.2.m.tr.& 5.5.N.15.tr.3.& 19.m.6. *Fig.* Mundi creatio.G.1.1. Aegyptiorũ in Mari rubro demerſio.E.15.m.1.præparatio Iſraelitarum ad legem recipiendam. E.19.m.3. ſacrificium in Sacerd.conſecratione. E.29.m.tr. thymiama.E.30.m. oblatio ſimilæ. L.2.tr.N.15.tr.3. purificatio leproſi. L.14.m. ſacrificium vaccæ ruſæ.N.19.m. *Symb.* Byſſus.E.25.m.4. comeſtio.N.23.m.24.

Iuſtitia. Quid ſcript. G.15.6.D.24.13. iubetur. D.16.20.& 25.1. inter Deum,& homines. E.24.8.D.5.3. *Symb.* Argentum. E.25.m.3. thus. L.5.13. veſtimentum. L.11.tr.33. *Fig.* Caathitæ.N.3.tr.27.

Iuſtitia diſtributiua. Exempla. N.26.54. & 27.6. & 32.33.& 33.54.

Iuſtus. *Symb.* Thus.L.5.m.11.ceruus.L.11.tr.13.paſſer. L.14.m.myrtus.L.23.m.40.palmes.N 13.tr.3.agnus. N.15.tr aries.N.15.tr.bos.N.15.tr.hortus.N.24.m.6. cedrus.N.24.m.6. malum punicum.D.8.al.8. oliua. D.8.al.8. luna.D.32.13.m.7. *Fig.* Candelabrum tabernaculi. E.25.m.tr.31. tabernaculum.E.26.m.tr. N.2.tr. Nazaræus.N.6.tr. Aaronis virga germinans. N.17.tr.

Iuuenis. Quid ſcript. E.24.5.

Ixion. Quid. D.14.13.

L

L*Aabim.* Qui. G.10.13.

Labium. Quid ſcript. G.11.1.

Labium aneum. Quid myſt. E.30.m.

Labor. Quid myſt. N.11.m.1.

Lac. Quid ſymb. E.13.7.& 23.m.19.& 33.m.3.N.13. trop. D.33.19.m.

Lacerta. Quid myſt. L.11.tr.30.

Lactuca agreſtis. Quid myſt. E.12.m.8.

Lætitia. *Symb.* Ritus. G.21.6. dies. L.12.m.

Læuigatus. Quid ſcript. G.6.14.

Lagana. Quid. L.2.4. quid myſt. E.29.m.

Lacus. *Fig.* Aquæ inferiores. G.1.8.

Lamech. Hiſt. G.4. a n.19.

Lamina aurea. Quid myſt. E.28.m.

Lampas. Quid ſymb. G.15.17.

Lana. Quid myſt. L.13.58.

Digitized by Google

Lancea. Quid myſt.N.33 54.
Lapis. Quid ſymb. Gen.49.24. L.14 m. D.8.all.9. & 27.myſt.
Lapis pretioſus. Quid myſt.E.25.m.7.
Larus. Quid myſt. L.11.tr.16.
Lateres. Quid myſt.G.11 9.
Latitudo. Quid myſt.G 6.16.E.27.tr.1.& 30 m.
Lauatio. Quid myſt.E.30 m.L.14.m.8.
Laus Dei. Exempla. E.15.1.L.9.24.
Lectio. *Lectio Scripturæ.* vid. *Prælectiones.*
Legalia. v. *Lex vetus.* *Cæremoniæ veteris legis.*
Leo, Leæna. Quid ſymb. Gen.49.9. Num.23.24. D.33.20.m.
Lepra, Leproſus. Quid ſymb.E.4.m.6.L.13.2.& 22.m.4. N.5.m.2.D.24.8.
Lepus. Quid myſt L.11 tr.6.
Le ... *manum.* Quid ſymb.E.6.8.
Leui. Quid myſt G.49.m 5.
Leuita. Quid myſt E.32.m.27.N.1.m.5.& 2.tr.& 3.al. 1.op & 4.m.& 8.tr.18.
Lex. Promulganda. L.23 2. D.29.2. effecta. D.17.19. & 31.13.
Lex diuina. *Symb.* Mel. N 13.tr.
Lex naturalis. *Fig.* Putei. G.26.m.15.
Lex noua, & euangelica. *Fig.* Rachel. Gen.29.myſt.31. *Symb.* Meridies. D.33.23.m.
Lex vetus. Bona E 27.35. *Fig.* Putei.G.26.m.18.Eſau. Gen 27.40. & 33.m. Lia. G.29 m.31. circumciſio. G.34.m. fiſcella Moyſis.E.2.m.3. Iſraelitæ mortui in deſerto.N.27.m.3. Moyſes.N.27.m.12.D.34.m.
Lia. Quid myſt. G.29.m 16. & 30.m.
Libamentum. Quid myſt. L 23 m. 18.
Libellus repudij. An licitus D.24.3.quid myſt.D.24.3.
Liber, bri. Quid ſcript. G.5.1.
Liberalitas. Actiones. G.14.23.& 44.1.
Liber vitæ. Quid. E 32 32.
Liberum arbitrium. Eſt in homine. Gen.4.7. & 24.49. E 19.6.D.11.24.& 26.17.& 30.19.
Ligamen. Quid fig. G.1.13.
Lignum. Quid myſt. G.1.13.& 2.9.& 6.16.L.1.myſt. & 6.m.13.& 11.tr.32.
Lignum ſcientiæ boni, & mali. Quid. G.2.9. quid myſt. Gen.2.9
Lignum vitæ. Quid. Gen 2.9. quid myſt. Gen.2.9. & c.3.24.
Ligurius. Quid myſt. E 28 m.tr.
Limen. Quid myſt. E 12.m 22.
Linum. Quid myſt. L 13.58.
Lippus. Quid myſt. L.21.m 20.
Locatio. Exempla. G 29.14.& 30.15,28.
Locuſta. Quid myſt. E.10.m.14. L.11.tr.22.
Longitudo. Quid myſt. G.6.16. E.30.m.
Lot. Hiſt. G.19 quid myſt. G.19.38.
Luceo. Quid myſt. E.27.all.20.
Lucerna. Quid myſt. L.24.m.2.
Lucta. Quid ſymb. G.32.25.
Luctus. Quid myſt. L.10.m.19.
Lud. Quis. G.10.22.
Ludere. Quid ſcript. G.21.9. E.32.6.
Ludibrium. *Symb.* Riſus.G.21.6.
Lumen fidei. *Fig.* Sol. Gen.1.16. lucerna tabernaculi. E.27.all.20.
Lumen naturale. *Fig.* Luna. G.1.16.
Luminaria in Miſſa. *Fig.* Luminaria tabernaculi.L.24.3.
Luna. Quid myſt. Eccleſia. Gen.1.16. D.33.m.13.7. lumen naturale G.1.16.
Lutum. Quid myſt. L.14.m.42.
Lux. Quid fig. G.1.5.E.34.29.
Luxuria. Actiones.E.32.6. *Symb.* Lepus L 11.tr.7. ſus. L.11.tr.7.hernia.L.21.m.20.fluxus ſeminis.L.22.m.4.
Lydy. Qui. G.10.22.
Lymbus. Quid. G.37.35.

M

M*Acerria.* Quid. Gen.38. 29. quid ſymbolicè. Gen.38.29
Macula. Quid myſt. E.12.m.5. L.1.tr.3. & 11.43. & 13.39 & 19.20.30.& 21.m.1. D.18.13.
Madai. Quis. G.10.2.
Madian. Quis. G 25.2. regio vrbs E 2 15.
Madianita. Qui.G.25 2.& 37.25.quid myſt.N.12.m.&.
Magdalum. Quid. E.14.2.
Magnitudo. Quid myſt.D.7 24.
Magnus. Quid ſcript. D.7.24.
Magog. Quis. G.10.2.
Maieſtas. *Symb.* Corona. L.10.m.7.
Maieſtas diuina. Quid. N.14.22. *Symb.* Ignis E.24.11. ſapphirus. E.24.11. nubes.E.24.15.L.16.2. corona. E.25.m.11.
Maior. Quid ſcript. G.49.3.
Malaleel. Ortus.& mors.G.5.15.
Maledictio. Quid.N.22.6. illicita.G.27.29.E.20.16.& 21.17.& 21.17.& 22.28. L.19.14.& 20.9. N.20.5. & 22.6.12.& 24.9.licita.G 27.29.E.15.16. L.16.10. Num.5.12.& 10.35.& 16.15.D.11.30.& 27.13. & 33.11. actiones. G 3 14,15.& 4.11.& 9.25.& 27.29.& 49.7. E.15.16. L.24.11. N.10.35.& 16.15. & 20.5.& 22.6.D 33.11.
Maleficium. Prohibetur. E 22.18.
Maleficus. Quid ſcript. E.22 18.D.18.12.
Malitia. *Symb.* Aſinus E 13.m 13. fermentum. E 23. m.18. L.2.al.4. crocodilus L 11.tr.29. ſaliua.L.15. m.8. *Fig.* Tenebræ. G.1.5.
Malogranatum. Quid myſt E.28.m. N.13.tr.n.3.
Malum noxium. *Symb.* Coluber, ceraſtes. Gen.49.17. ſagitta. G.49.23.
Malum punicum. Quid myſt. D.8.al.8.
Mambre. Hiſt.G.13.18.
Man, Manna. Quid myſt. N.11.m.§.7. D 8.al.3.
Manaſſes. Quid myſt. G.48.m.
Mandragora. Quid. G.30.14 quid myſt G.30.m.14.
Mane. Quid myſt. G.1.5. E.23.m.18. & 27.all.20. & 29.m.41. L.6.m.9.
Manna. Quid myſt. E 25.m.10.
Manſio. Manſiones arcæ. quid myſt.G.6.16. manſiones Iſraelitarum. quid myſt. N.33.m.
Manſiones cæli. *Symb.* Horrea. D 28 tr.5.
Manſuetudo. Exempla. N.12.4.& 16.4,45.& 21.7.
Manus. Quid ſcript.E 9.35.& 23 1.quid ſymb.G.16.6. & 20.5.& 39.3. & 49.8. E.3.20 & 4.21. & m.6. & 14.8.& 17.6.& 23.1.& 24 11.& 29.m. L.11.tr.27. & 16.al.21.& 21 m.19.N.4.6 N.8.tr.§.6,7.& 10.13. & 11.23.& 27.18.& m.18. D 7.24.& 32.42.
Mare. Quid ſymb. G.49.m.13 E.13 m.17.L.11.tr.13. D.33.19 m.
Mare rubrum. Quid myſt. E.14.m.22.
Mare ſalis. Quid G.14.3. quid myſt. N.34.m.3.
Maria Deipara. Vera Mater Dei, G.3 15. ſine peccato, G.3.15. *Fig.* Rubus ardens E 3 n 2. arca fœderis. E.25.m.all 10. virga Aaron. N.17.al. *Symb.* Terra. L.26.al.19.
Martyr. *Fig.* Malogranata veſtis ſacerd. E.28.m.
Martyrium. *Symb.* Purpura Exo.25 m 4 Leuit.14 m. *Fig* Lauatio veſtimentorum L.16.al.26. manſio in Remmonphares. N.33.tr.19.

Maſculus. Quid myſt. G.1.27.E.13.m.12.& 23.m.17. L.1.m.
Maſerà. Quid. D.10 6.
Mater. Quid myſt. E.23.m.19. L.22.m.27.28.
Matrimonium. Inſtitutio. G.2.23. exempla. G.1.28.& 2.24.& 4.2.17,25.& 24.7,51. & 25.1.20. & 29.21. & 41.35. E 2.1,21.& 6.20. quid fig.G.2.24. impedimenta, L.18.6. N.36.9. D.7.5.& 21.13.& 22.30. & 24.4.
Media ad perfectionem. *Fig*. Via trium dierum in ſolitudine. E.5.m.3.
Meditatio ſacra. Actiones. G.24 63.
Mel. Quid myſt. E.33.m.3.L 2 al.4.N.13.tr.D.8 al.8.
Melchiſedec. Quis G.14.18.offert ſacrificium.G.14.18. quid myſt. G.14 24.
Memoria. Quid ſcript. L 2.2.
Mendacium. Quid ſcript E.23.1.prohibetur.E.23.1.7. L.6.2.& 19.11.actiones G.3.4.& 4.10.& 18.15.& 31.35.& 33.13.& 37.20.& 39.17.E.1.19.& 32.24.
Mens iuſti. *Symb*. Caput. L.10.m.7. & 13.35. cælum. L.26.m.19. cellaria D.28 trop 8. terra.L 26.m.19. *Fig*. Arca fœderis. E.25.m.tr.10.& 29.m. altare tabernaculi. E.30.m.tr.
Menſa. Quid myſt. E.25.m.23. L.24.m.5.
Menſtruata. Quid myſt. L.15.m.19.
Menſtruum. Effecta.L.15.m.19. quid myſt.L.15.m.19.
Merces. Quid ſcript. G 15.1.
Meretrix. *Symb*. Vultus opertus. G.38.15. quid myſt. L.21.m.14.
Mergulus, *Mergus*. Quid myſt. L.11.tr.17.
Meridies. Quid myſt. D 33 23 m.
Meretrix. Quid myſt D 23 18.
Meritum. Eſſe merita bonorum operum. G.4.7.& 15.1. & 18.19 26. & 22.16.& 26.24. E.1.21.& 20.6. & 32 29. L.25.19.
Mes. Quis. G.10.23.
Meſraim. Quis. G.10.6.
Meſſis. Quid myſt. L.26.al.5.
Metaphora. Exempla. L.26.26.
Metonymia. Exempla G 24.4 E.28.30.
Miluus. Quid myſt. L.11.tr.14.
Miniſteria. *Symb*. Manus. E.4.21. plauſtrum.N.7.m.3. baculus. N 21.m.18.
Miniſtri ſacrorum. Sancti. N.8.22. alendi. Gen.47.17. N.18.21. D.12.19 & 18.a n.1.& 25.4. *Fig*.Filij Leui. E.32.m 27.N.4.m.& 18.4. *Symb*. Bos triturans.D.25.4.
Miracula. Exempla. E.4.3.30. & 7.9.12,20. & 8.6,17, 24.& 9.6,10,23 & 10.15. & 14.21.23 & 16.13. & 19.15.& 40.33 N.11.31.& 16.31.& 17.8.& 20.11. & 22.28.& 26 10. Deut.8.4. finis.E.8.22.& 14.17. N.16.28. D.29.5.& 34.11.
Miſericordia. Quid ſcript. G.24.49. præcipitur. E.22. 21.26. & 23 4.9.10. Leuit.19 9 & 23.22. D.22.1. actiones. G.37.22.& 50.20.E.2.6 & 21.2.& 32.10. N.12.13.& 21.7. *Symb*. Fletus G.42 24.& 45.2.& 50 18. oleum E.25.m.6.& 29.m.
Miſericordia Dei. Actiones.D.8.18. *Fig*. Nubes in Sina. E.19 m.trop.16. nubes in tabernaculo. L.16.all.2. N.10 m. *Symb*. Auſter. N.7.al.9.2.
Miſphar. Vrbs. G.14.7.
Miſſa. v. *Sacrificium Miſſæ*.
Miſſio. *Fig*. Nuncij Moyſis ad Edom.N.20.al.14.
Miſſus, *Mittendus*. Quis. G.49.10.
Mixtum. Quid myſt. L.19.19.& m.19.
Moab. Quid nom. G 19.37.
Modius. Quid. G 18.6.
Monachus. *Symb*. Auis,turtur,columba. L.1.tr. agnus. L.3.tr.2.
Mons. Quid myſt. G.19 38. E.24.m 9.18 & 25.myſt. tr.40. D.8 al.7.9.& 12.m & 33 13.m.8.18.01.
Mors. Quid myſt. L.11.tr.8 & 17.m.15.
Mors Chriſti. *Symb*. Solis occaſus. L.11.tr.25.
Morticinum. v. *Mortuum*.
Mortificatio. *Fig*. Craticula altaris,E.27 tr.4.ſacrificium expiationis. L.16.tr.17. manſio in Sepulchris concupiſcentiæ. Num. 33 tr.16. circumciſio. D.10.16. *Symb*. Pellis. L.13.58.
Mortuum, *Morticinum*. Quid myſt.L.5.m.2.& 11.tr.24. 25. & 17 m 15.& 21.m.1.
Moſoch. Quis. G.10 2.
Motus. Quid myſt. N.10.m.
Moyſes. Naſcitur.E.2. dux populi conſtituitur.E.5. eſt legis miniſter.E.34.28. moritur.D.34.5. quid myſt. E.2 m 3 12.& 5.m.1.& 17.m. & 24 m.3. & 28.m. an.1.& 32.m.& 33.m 2. & 40.m.1.N.1.m.3.& 11.m. 9.1.& 20 al & 27.m.12.& 33.2 . D.33.11.m.& 34. myſt.4.
Muliebria. Quid myſt. G.18.15.
Multitudo, *copia*. *Symb*. Puluis.G.13.14. ſtellæ.G.15.5. & 22.17.& 26.4. arena. Gen.22.17. D.33.19.m.7. inundatio maris. D.33.19.m.
Multitudo, *pro ſocietate*, *populo*. *Symb*. Vitulus. L.4.23. aqua. L.11.tr.9. N.24.7. v. *Populus*.
Munditiæ. Quid ſymb. G.20 5.
Mundus. Non eſſe æternum. G.1.1 D.4.34. efficiens. G.1.1.D.4.19. finis.D.4.19.
Mundus, *hoc ſæculum*. *Symb*. Mare. G.49.m.13. deſertum. E.13.m.17.N.11.m. *Fig*. Hoſtes Iſraelitarum. L.26.m.17.
Munera. Prohibeotur accipi à Iudicibus. D.16.20.
Munus, *Donum*. A quibus non accipiendum. E.23.8.
Murmuratio. Exempla.N.11.1.& 14.2.& 16.11.D.1.27.
Murus. Quid ſymb. G.49.m.7,22.
Mus. Quid myſt. L.11.tr.29.
Muſtela. Quid myſt.L.11.tr.29.
Mutuum. Præcepta. E.22 14.
Mygale. Quid myſt. L.11.tr.30.
Myrtus. Quid myſt. L.23 m.40.
Myſteria nouæ legis. *Figuræ*. Altitudo arcæ. Gen.6.10. amigdala virgæ Aaron. N.17.al.

N

NAſus. Quid myſt L.21.m.18.
Nazaræus. Quid hebr.D.33.16. ritus conſecrationis. N.6. quid myſt. N.6.al.& tr. D.33. 16.m.11.
Nebo. Moos. D.3 27.& 32.47.
Negatio. Vſus in Scripturis. D.5. 3.
Negligentia. Prohibetur. D.22.8,24.
Nembrod. Quis. G.10.10.
Nephthali. Quid myſt G.49.m.21.D.33.23.m.
Nix. Quid myſt. L.13.2.
Noctua. Quid myſt. L.11.tr.16.
Noe. Hiſt.Gen.6.à n.8. ſacrificat. G.8.20. inebriatur. G.9.21.
Nomen. Quid ſcript E.3.13.E.23.m.21.& 34.14.L.18. 21. & 24.11. Num.6.27. D.12.12. & 25.6. & 32.3. nominum impoſitio. G.2.23. & 3.20.& 4.1.& 5.29. & 11.9.& 16.13. & 17.5,15. & 19. 37,38. & 21.3. & 22.14. & 25.25. & 26.20,21,22.33. & 28.19. & 29.32,33,34,35.& 30.6,8.13.21,24.& 31.47. & 32. 2.28,30.& 33.17. & 35.7,10,15,18.& 38.30 & 41. 35,51,53.& 50.9. Ex.2.10,22. & 3.14. & 15.23. & 17.7. & 17.15. & 18.3.& 33.7. N.11.3.& 13.25.& 20.13. & 21.3.& 32.42. D.3.17.& 25.12.
Noſcere. Quid ſcript. E.33.13.
Nouiſſimum. Quid ſcript. D.32.29.

Nouiſſimus. Quid ſcript. G.49.1. D.4.31.
Nox. Quid myſt.populus. Gen.1.16. natura. G.1.16. vita temporalis. E.12.m.8.& 27.alleg 20. L.6.m.9. N.10.m. afflictio.N.10.m. ſtatus peccati.N.10.m.
Nubes. Quid myſt. E.14.m.20.& 19.m.3.& 24.15.& 33.10.& 40.33.& m.32. Leuit.16.2.& al.2. & tr.2. N.10.m. D.33.26.m.
Nudatio. Quid myſt. D.32.42.
Nuncius. Quid myſt. N.20 all.14.
Nuptiæ. Quid ſcript. E.22.19.
Nycticorax. Quid. D.14.17.

O

O*Bedientia*. Præcipitur. E.23.13,23. Leuit.25.18. N.22.20.actiones.Noe.G.6.22.& 8.18.Abrahã. G.12.4.& 17.23.& 22.3.& 37.14. alij. Deut.34.9. *Symb*. Inaures. E 32.m.2. collum.L.1.m.15.iumentum. L.19.m.19. auris. L.22.m.23. bos. N.8.tr.9.5. *Fig*. Sacrificia, & oblationes veteres. Num.28.m. præmia. D.7.15.& 28.& 30.9.
Oblatio. Deo offerenda. G.4.7.& 14.18.
Oblationes veteres. Præcipiuntur. E.25.a n.1. L.5.6. & 23.10. D.12.27. & 15. a n.19.& 26. quid myſt L.5. m.6.N.28.m.
Oblinio. Exempla. G.40.21.
Obolus. Quid myſt. E.30.m.
Obſeruantia. Præcipitur. E. 22.28. L.19.32.
Obſtinatio, v. *Pertinacia*.
Occidere, Interficere. Quid myſt. E.22.m.1.
Octauus dies. Quid myſt. E. 22. m.30. L.12.m. & 22. myſt. 27.
Octo. Quid myſt. G.7.4.
Oculus. Quid ſymb.G.49.m.12.L.21.m.20.N.24.m.3. D.12.15.& 29.4.
Odium. Prohibetur.L. 19.17.actiones.G.27.41.& 37. 4,18.20,E.1.10.N.24.10. *Symb*. Vultur.L.11.tr.14.
Odor. Quid ſymb. G.8.21,E.5.21.& 29.41. L.1.17.& 2.2.& 2.al.4.N. 15.al.3.
Odorare. Quid ſymb. G. 8.21.
Officia amicitiæ, & humanitatis. Actiones. G.18.16. & 19.1.& 20.14.& 26.30.& 29.4.7.& 30.27.& 31.55. & 32.3.& 33.3.& 47.10.& 50.3.7.E.2.20.& 18.1,7. N.22.40.& 31.13.
Officia pietatis. Actiones.G.46.29.& 50.1,13. v.*Pietas*.
Oleum. Quid myſt. G.28.m. 18.E.25.m.6.& 27.al.20. & 29.m. & 30.m.23.L.2.al.4.& trop.15. & 5.13.& m.11.& 10.m.7.& 24.m.2. N.7.m.13. & 15.tr.9.5. D.8.al.8.
Oliua. Quid myſt. D.8.al. 8.
Omnipotens. Quid hebr. G.17.1.
Onocrotalus. Quid,& quid myſt.L.11.tr.18.
Onus. Quid ſymb. E.23.m.5.L. 19.8.
Onychinus. Quid. G.2.12. quid myſt. E.28.m.tr.
Onyx. Quid. E.30 34.
Opera. *Symb*.Brachium.L.1.m.17.ambulare. L.11.tr.27. cibus.L.11.tr.34. manus.L. 21.m.19. vua,vinum. D.32.33.
Opera bona. Præcipiuntur.D.5.1.eſſe meritoria.G.4.7. & 22.16.& 26.24.E.20.12.& 23.23.L.18.5.& 25.19. & 26.3. N.14.24. D.4.40.& 5.16.29,33.& 7.15. & 11.28.& 15.18. & 16.20.& 17.20. & 28.1.& 30.9. & 32.47. *Symb*. Odor. E.5.21. fructus. E.23.m.26. N.17.tr. hyacinthus. E.25.m.3. oleum.E.25 m.6.& 27.al.20.& 29.m. aromata.E.25.m.6.veſtimentum. E.29.m.30.ſpicæ.L.23.m.10.poma.L.26.al.4.D.33. 14.m 3. germen.L.26.tr.3. dies.N.10.m. vua.N.13. tr.3. aurum.N.31.tr.54. fruges terræ. D.33.13.m.9. *Figura*. Semen. G.1.13. armillæ Rebeccæ. G.24.67, manſio Iſraelitarum in Ieiebatha. N.33.tr.33.
Opera charitatis,& miſericordiæ. *Symb*. Oleum.E.29.m. aurum. N.31 tr.54.
Opera mala. Demeriti rationem habere.G.4.7.E.20.6. & 23 23.D.11.28. *Symbola*. Fœtor. E.5.21. partus. L.12.m. manus fracta. L.21.m.19.
Opera miſericordiæ. *Fig*. Septem lucernæ candelabri. L.24.m.2.
Operarius euangelicus. *Fig*. Beniamin. Gen.49. m.25. *Symb*. Piſcis. Gen.1.21. lupus rapax. Gen.49.m.25. bos.D.25.4.E.22.m.1.& 23.m.5.N.7.m.3. bruchus. L.11.tr.22.
Opera ſex dierum. Quid myſt G.2.3.
Operatio virtutum. Quibus tributa. E.4.17,21.
Ophiomachus. Quid myſt. L.11.tr.22.
Ophir. Quis. G.10.28.
Orare. Quid ſcript. L.14.53.& 16.6.
Oratio. Præcipitur.L.19.22.N.6.11.actiones.G.18.23. & 20.7.& 24.12.& 32.9 & 48.16.E.8.30.& 17.11. & 32.11,31.& 33.13.N.16.22.& 20.6.& 21.7.D.9. 18,25,27. effecta.L.26.43. conditiones.D.9.18,25. *Symb*. Lucta.G.32.m.24.clamor.E.2.23.odor.E.29. 41. L.2.17.& 2.2. incenſum. L.16.al.12.N.7.m.14. *Fig*. Thymiama. E.30.m. L.16. al.12.
Ordines. Impedimenta. D.23.
Ordo Sacramentum. *Fig*. Conſecratio Sacerdotum. E.29.m. conſecratio Leuitarum. N.8.al.2.
Os,oris. Quid myſt. L.13.46. D.8.3.
Oſculum. Quid ſymb.G.27.26.& 48.10.& 50.1.E.4.27.
Oſtium. Quid myſt. G.6.16. L. 1.m.
Ouis. Quid ſcript.E.22.1. quid myſt.E.13.m.13.& 22. m.1. N.27.17.

P

P*Acifica*. Quid. E.20.24.& 24.5. L.3.1.
Pactum. Quid. G.17.4,9.E.19.5.D.4.13.actiones. G.17.4. E.19.5.
Pallium. Quid ſymb. G.24.67. N.15.tr.38.
Palma. Quid myſt. E.15.m.25.
Palmes. Quid myſt. N.13.tr.3.
Panis. Quid ſcript.G.3.19.E.18.12. L.2.4.D.8.3.quid myſt. G.18.7. E.12.m.8.& 23.m.25. & 25.m.30.& 29.m. L.22.m.25. & 26. all.5. N.15.tr.18. & 28.m. panes primitiarum. quid myſt. L.23. m.17. panes propoſitionis. quid.E.25.30. quid myſt.L.24.m.5.
Papa. *Fig*. Eleazar Pontifex.N 27.21. v.*Vicarius Chriſti*.
Parabola. Quid ſcript. N.23.7.
Paradiſus. Quid myſt. G.2.9.& 3.24.
Parentes. Colendi. E.20. 12. D.27.16. officium erga filios. D.11.20.& 32.47.
Parricidium. Prohibetur. E.21.15.
Partus. Quid myſt. L.12.m.
Paſcha. Quid myſt. L.23.m.5.
Paſcha noſtrum. *Fig*. Phaſe Iudæorum.N.9.m. quando celebrandum. N.9.m.3.
Paſſer. Quid myſt. L.14.m.
Paſſio Chriſti. *Symb*. Ligna. L.1.m. vaſicula, plumæ. L.1.m.16. *Fig*. Ioſephi perſecutiones. G.49.m.23. expiatio tabernaculi.L.16.al.phaſe.N.9.m.3. vacca rufa. N.19.m. Sinai,Seir,Pharan. D.33.1.
Paſſiones animi. Actiones. G.4.7.
Paſtor. Quid ſymb. G.49.24.& m.24.N.27.17.
Pater. Quid ſcript. G.4.20.
Pater familias. Inſtruat filios.D.4.12.& 6.7.
Pauere. Quid ſcript. G.28.17.
Paulus Apoſt. *Fig*. Beniamin. G.43.m.& 44.m. & 49. m.25.D.33.2.

Pauor.

Pauor. Actiones. G.28.17.
Paupertas euangelica. *Fig.* Leuitæ ſine hæreditate. Num.18.20.
Paupertas ſpiritus. *Symb.* Bos. N.8.tr.8.5.
Pax. Actiones. Gen.13.8. *Symb.* Accubitus. G.49.9. ſomnus. G.49.9. quies. N.10.m.
Pax conſcientiæ. *Symb.* Pax temporalis. Leuit.26. al.5. ſomnus. L.26.al.6.N.24.m.9. *Fig.* Manſio in Helmona. N.33.tr.29.
Peccator. *Symb.* Sterilis.E.23.m.26. meretrix.D.23.18. capra. L.4.23. coruus. L.11.tr.15. bubo, accipiter, mergulus, alia animalia immunda.L.11.trop.canis. D.23.18.menſtruata.L.15.m.19 morticinum.L.17. m.15.leproſus.L.22.m.4.D.24.8.ſerpens.N.21.m.9. *Fig.* Terra. G.1.2.
Peccatum. Quid ſcript. L.5.9.& 7.7.N.16.26.& 18.1. D.9.21. duri. L.22.9.cauſa.G.3.6.D.4.25.eſt offenſa Dei,D.5.9.& 7.10.& 9.18. effecta. Gen.3.11,16.& 4.10. E.32.25,33. D.4.25.& 7.26.& 11.28.& 28.tr. 24,& ſeqq. pœna.G.3.16 D.11.28. *Fig.* Tenebræ. G.1.5.aqua.G.1.10 peſtis Aegypti.E.9.m.3. vlcera Aegypti. E.9.m.10. locuſtæ Aegypti. Ex.10. m.14. tenebræ Aegypt. E.10.m.23. Chananæi. E.33.m.2. immunditia legalis. L.21.m.1. rebellio Iſraelitarũ. N.20.al.Aegyptus.N.33.al. *Symb.* Clamor.G.18.20. lepra. E.4.m.6. L.13.& 22.m.4. matula. E.12.m.5. L.1.tr.3. & 11.43.& 13.39.& 18.20. & 21.myſt.1. D.18.13. fermentum. E.12.m.8. & 29.m. furtum. E.22.m.3.4. infirmitas.E.23.m.25. ſordes. E.32.25. D.32.5.pellis. L.1.m. aquilo.L.1.m.11.ſanguis.L.1. tr.5. & 4.trop.3.& 12.m.& 15.m.19. luctus.L.10. m.19.mors. L.11.tr.8.& 17.m.15.& 21.m.1. aqua. L.11.tr.34,38. nix. L.13.2. ſcabies.Leuit.13.6. fel. D.32.33.cicatrix.L.13.21.ſomnus.L.15.m.4. onus. L.19.8.nox N.10.m. fornicatio.N.14.33.& 15.40. fames.D 8.al 3. rubigo D.28.tr.24.
Peccatum cogitationis. Prohibetur. D.5.21.
Peccatum contra Deum. Lædit ius diuinum. D.5.9.
Peccatum ex malitia. *Symb.* Herodion.L.11.tr.19.
Peccatum mortale. Iniuriam infert Deo. Num.15.30. *Fig.* Septem boues, & ſeptem ſpicæ tenues. G.41. myſt.
Peccatum omiſſionis. Indicatur L.7.7.N.15.22.
Peccatum operis. *Symb.* Partus. L.12.m.
Peccatum originale. Effecta. Gen.3.11,16. & 4.11,12. *Symb.* Morticinum. L.11.tr.25.
Peccatum veniale. *Fig.* Immunditiæ legales. L.11.40. N.19.m.6.16. macula candida. L.13.39.
Pectus. Quid myſt. L.11.tr.42.
Pectuſculum. Quid myſt. L.7.m.3. & 10.m.18.
Peculium. Quid. E.19.5.
Pellis. Quid myſt. E.25.m.5. L.1.m.& 11.trop.33. & 13.58.
Pentecoſte. Quid myſt. L.23.m.15.
Per. Quot modis accipiatur. G.4.1. E.24.4.
Percuſſio. Illicita. E.21.15,18,20.22. & ſeqq.
Peregrinatio. Quid ſymb. G.47.9.
Peregrinatio Iſraelitarum. Quid myſt. D.8.m.
Peregrini. Excipiendi. E.23.9.
Perfecti. *Symb.* Gen.7.4. panis,lagana. L.2.trop. bos. L.3.tr.1.
Perfectio. Cauſæ. Gen.17.1,2. impedimenta D.20.7. *Symb.* Gen.7.4. & 19.38. rubus ardens. E.3. m.4. ſacrificium. E.5.m.3. aceruus frugum.E.22.myſt.6. decimæ.E.22.m.29. purpura E.2.m.4.Leuit.14.m. argentum. E.27.all.11. decima.L.5.m.11. altitudo. L.11.tr.21. *Figura.* Terra promiſſionis. Num.13.tr. & 33.trop. manſio in monte Sepher. N.33.tr.23. & in montibus Abarim. Num.33.tr.47.
Perfidia. v. *Infidelitas.*
Periurium. Prohibetur. E.20.7. L.5.1,4.& 6.2.& 19.12.
Permiſſio peccatorum. Actiones. D.29.4.
Perſecutio Eccleſiæ. *Fig.* Tonitrua in Sina. E.19.m.1.
Perſecutores Eccleſiæ. *Fig.* Laban. G.31.m. Aegyptij. E.1.m.8. Idumæi. N.20.al.20.
Perſeuerantia. Actiones.G.32.26. *Symb.* Cauda.L.22. m.23.
Pertinacia. Exempla. E.7.13. N.20.20. & 23.27. D.1. 26.& 9.7. *Symb.* Induratio.E.4.21.& 7.13. D.31.27. grauitas. E.7.14.
Pes. Quid myſt. E.12.m.11.& 29.m.20.L.11.tr.3,20. & 21.m.19. D.8.al.4.
Peſtis, Peſtilentia. Quid myſt.E.9.m.3.L.26.al.25.D.28. trop.20.
Petra. Quid myſt. E.17.m.4.& 33.m.22. N.20.al.
Pharan. Oppidum.G.14.6.deſertum.G.21.21.N.13.1. quid myſt. D.33.1.
Pharao. Quid myſt. E.1.m.8.& 2.m.15. & 5.m.2.
Phaſe. Iubetur.N.9. quid myſt. N.9.m.3.
Phaſga. Mons. D.3.27.
Phaturei. Vrbs. G.10.14.
Pherezæus. Gens. G.13.1.
Phetruſim. Qui. G.10.14.
Phiala. Quid ſcript. E.25.29. quid myſt. N.7.m.13.
Philoſophi. *Symb.* Noctua.L.11.tr.16. veſpertilio.L.11. trop.19.
Philoſophia. Quotuplex. E.28.m.tr. *Fig.* Spolia Aegypti. E.12.m.35. tres gemmæ in Rationali. E.28. m.tr.
Phiſon. Quid. G.2.11.
Phuth. Quis. G.10.6.
Pietas. Præcipitur. L.19.3.D.5.16.& 21.20. actiones. G.9.22,23.& 29.10,12.& 37.14,22.& 42.25.& 43. 16.& 44.1,31.& 45.10.& 47.12,31.& 50.20.E.2.7,9. v. *Officia pietatis.*
Pietas christiana. *Fig.* Thus tabernaculi. L.24.m.5.
Pilus. Quid myſt. E.25.m.4. L.13.3.
Pinnula, Pinna. Quid myſt. L.11.tr.9.
Piſcis. Quid myſt. G.1.21. L.11.tr.13.
Plaga, Vulnus. Quid myſt. L.26.al.28.
Planta. Quid ſymb. E.15.17.
Plantare. Quid myſt. L.19.m.23.
Plauſtrum. Quid myſt. N.7.m.2.
Plumarius. Quis. E.35.35.
Pluuia. Quid myſt. L.26.al.3.& tr.3. D.28.tr.8.
Pœna. Iubetur. D.17.7,12. pro peccatis.G.3.16.& 4. 12.24. L.26.16. Num.14.23.D.28.an.15.& 30.18. & 32.22. exhibetur.E.32.27.L.24.14. lege ſancitur. L.20.& 23.& 24.15. N.35.31.D.13.11.& ſeqq. & 18.22. & 19.13,19. & 22.21. & 24.7. & 25.2,12. auctor. D.7.24.& 8.18.& 32.27.
Pœnitentia. Exempla.E.9.27.& 33.6.N.14.40.& 21.7. & 22.34.iubetur E.33.5 L.16.29.& 26.40.diſponit ad gratiam.D 30.3. *Fig.* G.7.12.& 17.23 E.12.m.8. quadraginta dies purificationis. L.12.m. lauatio veſtimentorum.L.14.m 8 D.23.11.ſeparatio menſtruatæ.L.15.m.19. raſio capitis Nazaræi.N.6.tr.9. Iſraelitæ extra caſtra. Num.31.tr.19. Deut.23.11. *Symb.* Mare. E.13.m.17. depoſitio ornatus.E.33.5. ſquama. L.11.tr.9. locuſta.L.11.tr.22. veſperum. L.11.tr.24.D.23.11.cilicium.L.11.tr.33. ieiunium. L.23.29. Rameſſe. N.33.tr.3.
Pœnitentiæ Sacramentum. *Fig.* Oſtium arcæ. G.6.16. labium æneum. E.30.m. ritus purgandi peccatum furti.L.6.m.2. purgatio leproſi. L.14.m.9.N.5.m.7. oblatio oſtiarum Sacerdoti. L.17.m.3.
Pœnitere. Quid ſymb. G.6.7.

Polluo. Quid. E.20.24.L.18.21.
Pollutio. Quid myſt. L.18.21.& 19.12.& 21.12.
Pollutio legalis. Quid. L.11,24.quomodo contrahebatur. L.11.24.& 12.1. quid myſt.Leuit.11.40.& 21. myſt.1.
Polymitarias. Quid.E.35.35.
Polymitus. Quid gram. G.37.3.
Pomum. Quid myſt. L.26.al.4.& tr.3. D.33.14.m.3.
Pontifex. v. *Sacerdos Summus. Papa.*
Pontus. Prouincia. G.14.1.
Populus. *Symb.* Aqua.G.1.21.L.11. tr.9.oues.N.27.17. v. *Multitudo.*
Porphyrio. Quid myſt. L.11.tr.18.
Porta. Quid ſymb.G.22.24.E.27.al.16.N.19.m.3.
Portare. Quid myſt. L.15.10.
Portus. Quid ſymb. G.49.m.13.
Poſteriora. Quid ſymb. G.16.13.14.
Poſtis. Quid myſt. E.12.m.
Potens. *Symb.* Haliæetus. L.11.tr.13.
Potentia. *Symb.* Arcus.G.49.24.brachium.L.1.m.17. digitus.L.4.m.rhinoceros.Num.23.22.ferrum.D.8. all.9.
Potentia Dei. *Symb.* Manus. E.3.20.& 17.16. N.11.23. D.7.24.& 32.42. brachium.E.6.6.& 15.16.D.7.24. digitus. E.8.19.L.16.al.14.
Potentia anim. *Symb.*Arbores.L.26.tr.3.vaſa.N.7.m.13. horrea. D.28.tr.5.
Poteſtas. *Symb.* Manus.G.16.6.& 49.8. L.11.trop.27. Num.27.18. manuum impoſitio. E.29.m. Cidaris. L.10.m.7.
Poteſtas Sacerdotum. Ad ſacrificandum. E.29.m.15.
Præcepta. Obſeruanda. L.25.18. D.4.12,40. & 5.1. & 7.11.& 8.1,6,18.& 10.12.& 11.1.& 16.12.& 17.19. & 27.26. & 28.9. & 30.15. obſeruatio poſſibilis. D.30.14. *Fig.*Lignum ſcientiæ boni.& mali.G.2.9. vectes arcæ. E.25.m.12. decem ſicli.Num.7.m.14. decimæ.N.18.m.21.
Præcepta ceremonialia. E.12.& 23.18.L.à c.1.N.6.& 8. & 9.& 19.& 28.D.7.11.& 11.1.materia.D.4.14.
Præcepta iudicialia veteris legis. Habentur. E.21.L.5.1. & 18.& 27.N.35.& 36.D.7.11.& 11.1.& 15.& 25. finis. E.21.1. materia. D.4.14.
Præcepta moralia. Habentur.L.19. N.30.D.7.11.& 11.1. *Fig.* G.6.16.
Præceptum. Quid ſcript. E.15.25.D.4.1. *Symb.* Manus. L.11.tr.27.
Præcipere. Quid ſcript. D.3.28.
Præcipitatio. Prohibetur.E.23.m.19.
Præciſio. *Fig.* Exempla. G.15.4.
Præco. Quid myſt. G.41.m.43.
Præda. Quid myſt. N.23.m.24.
Prædicare. *Symb.* Plantare.L.19 m.23.
Prædicatio ſacra. Materia.E.19.m.16.N.10.m. modus. E.19.m.16. N.10.m. D.32.1,2,3. vſus. Num.10.m. *Symb.* Aes E 25.m.3.adiuratio.Leuit.5.m.1.ſemen. L.15.m.16.panis.L.22.m.25. *Fig.*Aquæ ſuperiores. G.1.8. puteus. latitudo. G.26.m.22. legati Iacobi ad Eſau. Gen.32.m. nubes dux Iſraelitarum. E.14. m.20.tonitrua in monte Sina. E.19.m.16 ſolennitas tubarum.L.23.m.24. tubarum vſus.N.10.m.& 31. alleg.6.
Prædicator. *Fig.* Lot.G.19.38.ſeruus Abrahæ.G.24.67. Angeli.G.28.m.13.E.33.m.2.Moyſes,& Aaron.E.5. m.1.& 19.m.7. vectes altaris.E.30.m. exploratores terræ. N.13.al.4.31. nuncij Moyſis ad Edom.N.20. al.14. *Symb.* Dentes G.49.m.12.locuſta.L.11.tr.22. vas.L.11.tr.33.venator.L.17.m.13.bos.N.15.tr.8.5. ſitula. N.24.m.7.
Prælectiones Scripturæ. Modus.procem.§.7.
Præparatio. Exempla.E.19.11.
Præſentia diuina. Effecta.G.17.1. *Symb.* Nubes.L.16.2. N.10.m.
Præſumptio. *Fig.* Iſraelitæ volentes in terram promiſſionis ingredi contra Dei præceptum. N.14.m.40.
Prauitas. Quid ſcript. D.29.19.
Pretium. Quid myſt. E.13.m.13.
Primitiæ. Quid.E.22.29.& 25.2.L.7.14. præcipiuntur. E.22.29.& 23.16,19.Num.18.8. D.12.27.& 14.22. & 26.4. offeruntur. E.35.29. quid myſtice. E.22. m.29.& 23.m.16. L.2.tr. N.18.m.11.
Primogenita. Deo offerenda. E.22.29.
Primogenitus. Quid ſcript. E.4.22. quid myſt. E.12. m.12. & 13.m.2. & 22.m.29,30. offerendus Deo. D.15.19.
Princeps. Qualis.N.27.16.18.D.1.13,15. *Symb.*Hircus. L.4.23. aries.Num.7.m.15. taurus.D.33.16.vertex. D.33.20. v. *Rector.*
Principes tribuum. Quid myſt.N.1.m.3.& 2.7.& 7.m.2. & 21.m.18.
Principium. Quot modis accipiatur.G.1.1.& 49.3.
Principium omnium. Quis. G.1.1.
Prior. Quid ſcript. G.49.3.
Probare. Quid ſcript. E.20.20.
Prodigalita. Prohibetur.D.17.16.actiones.G.25.32.
Proditio. Actiones. G.34.25.D.9.24.
Proficientes. *Symb.* G.7.4. ſimila.L.2.tr.agnus.L.3.tr.1. *Fig.* Manſio Iſraelitarum in Hebrona. N.33 tr.34.
Promiſſio. Exempla. G.12.2,7.& 13.14.& 15.5.& 21. 12,18.& 22.17.& 26.3.24.& 28.15.& 46.4. E.6.8. & 34.10.L.26.3.
Promulgatio legum. Facienda.L.23.2.actiones.D.29.2. & 31.9.
Propagines. Quid myſt. G.40.12.
Propheta. Quid ſcript.G.20.7.E.7.2.N.22.5. Chriſtus per excellentiam. D.18.15.
Prophetia. A Deo.G.21.2.& 25.22.& 41.16. actiones. G.18.14.& 21.2.& 25.23.& 41.16,& 48.19.& 49. E.11.8. N.23.24.& 24.2 n.4.
Propitiatorium. Quid. E.25.17. quid myſt.E.25.m.17.
Propter. Quid ſcript. G.18.19.
Proſopopeia. Exempla. L.26 34.
Proſperitas. *Symb.* Dextera. G.24.49.
Protectio. *Symbola.* Vmbra.G.19.8. alæ.E.19.4. nubes. L.16.all.2.N.10.m. pallium.Num.15.tr.38. manus. D.33.3. humerus. D.33.12.
Protectio Dei. Actiones. D.33.3.
Prouerbium. Quid ſcript. N.21.30.
Prouidentia. Actiones. Abraham.Gen.12.10.& ſeqq. Rebecca.G.27.43.Ruben.G.37.22.Ioſeph.G.41.46. & 46.32,alij.50.15.E.2.2,3.& 18.2 n.21.N.13.3,18.
Prouidentia Dei. Actiones. G.1.& 2.8.& 4.7.& 6.14. & 7.53.& 8.15.& 12.2.& 14.20.& 19.11. & 29.1. & 39.3,21.& 45.5.& 50.20. E.2.5.& 14.20. & 23. 28,29.D.11,15.& 32.8. *Symb.*Viſio.G.22.14. recordatio.G.30.22.E.4.31.murus.Gen.49.m.7.auditus, deſcenſus.E.3.7.viſitatio.E.4.31,aquila.Exod.19.4. oculus, D.11.15.
Prudenter. Quid ſcript. G.40.16.
Prudentia. *Symb.* Argentum.E.25.m.3.ſal.L.2.tr.barba. L.13.37. vinum N.15.tr.8.5. *Fig.* Moyſes.Aaron.& filij eius. N.3.tr.38.
Prudentia carnis. *Symb.* Veſpertilio.L.11.tr.19. lacerta. L.11.tr.30. *Fig.* Mare ſalſiſſimum. N.34.m.3.
Pudicitia. *Symb.* Velamen.G.20.16.
Puer. Quid ſcript. E.33.11.
Pulchritudo. Exempla. G.39.5. D.33.17.

Puluis.

Pulaiz. Quid ſymb. G.13.14. E 9.m.9.
Purgatorium. *Fig.* Baſis altaris. L.4 al.§.7.
Purificatio. Præcipitur. L.12.& 14.quid myſt. L.14.m.
Puritas. *Symb.* Candor. L.13.39. *Fig.* Ariditas. G.1.10. tunica byſſina. L.6.m.13.
Puritas animæ. *Fig.* Azyma. E.12.m 8. manſio in Lebna. N. 33.tr.20. & in Cades. N.33.tr.36. *Symb.* Candor. L.11.tr.30.
Purpura. Quid myſt. E.25.m.4. L.11.tr.30.
Purpureus color. Quid myſt. L.11.tr.30.& 14.m.
Puſtula. Quid myſt. L.13.2.
Puteus. Quid myſt. G.26.34.& 29.m.2. N.21.m.17.
Pytho. Quid. D.18.12.

Q

QVadraginta, Quadrageſima. Quid myſt. G.7.12. Leuit. 12.myſt.
Quaternarius numerus. Quid myſt. G.7.4.
Querimonia. Actiones. G.20.9.& 26.9.& 29 25.& 30. 15.& 31.26.36.& 34.30.& 42.36. E.1.18.& 5.15.& 14.11.& 15.23.& 16.2.& 32.21. N.11.11. & 14.2. & 16.14.41.& 20.3. & 21.5.
Quia. Abundat. D.32.3.
Quies. Quid myſt. N.9.m.18.& 10.m.
Quoniam. Quid ſcript. G.4.23.

R

RAchel. Moritur. G.35.19. quid myſt. G.29.m. 6, 16.& 30.m.& 31.m.19.
Radix e. Quid myſt. L.14.m.41.
Rameſſes. Quid. G.47.11. E.1.11. quid myſt. N.33.tr.3.
Ramus. Quid myſt. L.23.m.40.
Rana. Quid myſt. E.8.m.7.
Rapham. Qui. G.14 5.
Rapina. Actiones. G.34.29. *Symb.* Mygale. L.11.tr.30.
Raptus. Actiones. G 34.2.
Ratiocinatio. Actiones. G.34.20.
Rationale. Quid. E.25.7.& 28.15.
Reatus. Quid. D.21.9. conſequitur ad peccatum. G.4.10.
Rebecca. Deſponſatur G.24.58.67.quid myſt. G.24.67.
Rebellio. Quid myſt. N.20.al.
Recordor, Recordatio. Quid ſymb. Gen.30.22. E.2.25.& 6.5.& 28.12.& 32.13. N.10.9.
Rectiſſimus. Quid ſcript. D.33.5.26.
Rector. Debere Rectores eſſe. Num.27.16. D.16.20. officium. D.1.15. & 31. per totum. *Symb.* Paſtor. Gen.49.24. N.27.17. aries. N.15.tr.§.5. v. *Princeps, Superiores.*
Redemptio Chriſti. Promittitur. D.32.36.44.
Reduplicatio. Quid. L.19.4.
Regnum. *Symb.* Solium. E.17.16. Cidaris. L.10.m.7.
Regnum Dei, Regnum cælorum. *Symb.* Solium. E.17.16.
Religio. *Symb.* Thus. L.2.al.4. *Fig.* Eleazar. N.3.tr.32.
Reliquiæ. Quid myſt. D.28.tr.5.
Remiſſio peccatorum. Eſt poſſibilis. E.34 9. L.1.3. & 4. 35.& 5.5.10.& 16.30.& 19.22. & 26.40. N.5.8. & 14.19.20.& 15.29. D.4.31.& 30.2.& 32.44. præparatio. L.5.5.& 16.30. D.4.31. *Symb.* Aqua. L.1.tr.9. D.23.11.
Ren, Renes. Quid. L.3.3. quid myſt. E.12.m.11.& 29. m.13. L.3.tr.4.
Reprobatio. *Fig.* Iſraelitæ non intrantes terram promiſſionis. N.26.m.65.
Reptilis. Quid ſcript. G.1.20. quid myſt. L. 5.m.2.& 11. trop.42.
Reſpicio. Quid ſcript. L.26.9.
Reſtitutio. Iubetur. E.22.3.4.5. & ſeqq. L.5.15. 16.& 6.5.& 19.13.& 22.14. & 25.51. N.5.7.8. actiones. G.20.6.14. quid myſt. L.5.m.16.
Reſurrectio. *Fig.* Serui dimiſſio. E.21.m.3.
Reſurrectio Chriſti. *Fig.* Iacob mane ſurgens. G.28.m.18. Iudæ aſcenſus. Gen.49.m.9. Sabbatum. E.23.m.12. Sacerdos deponens veſtimenta. L.16.al.24. Phaſe. N.9.m.3. *Symb.* Mane. E.23.m.18.
Retinaculum. Quid. L.3.3.
Reticentia. Exempla. G.3.22. L.24.11.
Reuerentia. Exhibenda rebus ſacris. E.3.5. L.19.30.
Rex. *Symb.* Leo. G.49.9.
Rhinoceros. Quid, & quid myſt. N.23.22. D.33.17.m.13.
Riſus. Quid ſymb. G.21.6.
Ritus. Exempla, & vſus. E.19.35. L.9.15. ritus ordinis. E.29.m.al. ritus ſacrificij. L.9.15. *Symb.* Color. L.13.3. hordeum. D.8.al.8. *Fig.* Cæremoniæ veteris legis. N.1.m.5. velamina vaſorum. N.4.5.
Rixa. Quid. L.24.10. actiones. Gen.26.18. Ex.2.13. L.24.10.
Ros. Quid myſt. D.33.13.m.4.
Ruben. Quid myſt. G.35.22.& 49.m.3. D.33.6.
Rubigo. Quid myſt. D.28.tr.24.
Rubus. Quid myſt. E.3.2.& m.2.4.
Rumino. Quid myſt. L.11.tr.3.

S

SAba. Quis. G.10.7.
Sabatha. Quis. G.10.7.
Sabbathum. Quid ſcript. L.23.11. cultus præcipitur. E.31.13.& 34.21.& 35.2. L.19.3. Deut.5.14. ratio cultus. G.2.3. E.20.8. quid myſt. E.20.8.& 23.m.12. L.23.m.3.& 26.tr.2.
Sacerdos. Quis. E.19.24. inſtruit. E.19.8 N.4.6. D.21.9. & 24.8. & 31.30. D.33.9. orat. Leuit.10.18.& 16. expiat. L.16. ſacrificat Num.4.6.& 18.1. D.33.10. colendus. G.47.17. ſanctus E.28.30.36. Leuit.21.6. doctus. E.28.30. L.10.11. D.33.11.m.6. auctoritas. D.21.9. *Fig.* Abraham G.12 8. Angelus Hebræorum. E.23.m.20.21.& 33.m.2. propitiatorium. Exod.25. m.17. ſeptuaginta ſenes. N.11.m.§.11. Aaron.& filij. E.28.1 L.6.m 20. N 4.m.& 10.m. Principes tribuũ. N.1.m.3. & 7. m.3. *Symbola.* Maſculus. Gen.1.27. vitulus. L.4.23. oleum. L 10.m.7. fons. D.8.alleg.7. mons D.8.al.7.9.& 33.13.m.8. diſpoſitio in Sacerd. E.29.m 30. L.21.m.
Sacerdos Summus. Quid myſt. L.21.m.10. v. *Papa.*
Sacerdotium. Quotuplex. E.29.m. *Fig.* Arca fœderis. E 25. m.10.
Sacerdotium antiquum. Quid myſt. E.28.1. *Fig.* Aaron. N.12.m.
Sacerdotium nouæ legis. *Fig.* Virga Aaron. N.17.al.
Sacra. Veneranda. N.18.
Sacramenta. *Symb.* Vbera. Gen.49.m.25. L.22. m.27. fontes. L.11.tr.36. D.8 all.7. & 33.13.m.5. ſeptem dies. L.13.6. terra L.17.m.13. teſticuli. L.22.m.24. tabernacula Num.24.m.6. *Figura.* Aquæ inferiores. G.1.8. horrea Ioſephi. G.41.m.56 herba Geſſen. Gen.47.m.4. faſciculus hyſſopi. E.12.m.22. aſperſio ſanguinis ſepties. L.4.all.6.& 14.m.7.& 16. all.14. ſeptem lucernæ candelabri. L.24.m.2. vaſa tabernaculi. N.1.m.5.& 31.tr.6. aſperſio ſepties. N.19. m.3. cinis vitulæ. N.19.m.9.
Sacramentalia. *Fig.* & vſus. L.8.11. N.31.6.
Sacrificia vet. legis. Quid myſt. L.1.myſt.all.tr.& 4.m. & 6.m.13.& 17.m.& 22.m. a n.21. N.7.myſt.17. &

& 15.tr.& 28.m. actiones. G.31.54.& 36.1.E.12. & 18.12.
Sacrificium. Quid myſt. E.5.m.3. & 32.m.6. L.1. tr. locus. E.20.24. *Symb*. Adeps. E.23.m.18.
Sacrificium Crucis. *Fig*. Sacrificium Abrahæ. G.15.17. & 22.24. agnus paſchalis. E.12.m.1. vetera ſacrificia.L.1.m. & 4.al.
Sacrificium inſtitutũ. Quid.E.27.tr.L.1.tr. *Fig*. Sacrificia veteris legis. L.4.trop & 6.m.13.& 17.m. & 22.m. à n.21. N.7.m.17. & 15.tr & 28 m.
Sacrificium Miſſæ. *Fig*. Sacrif.Noe.Geo.8. 22. Abrahæ. G.22.24. agnus paſchalis. E.12.m. 1. carnes vituli, quæ comburebantur extra caſtra.E.29.m.14.vetera ſacrificia.L.1.m.& 6.m.13.& 16.all.25.& trop.20. N.7.m.17.& 28.m. oblatio ſimilæ. N.15.all.
Sacrilegium. Prohibetur. L.19.7. & 21.9.12.23.& 22. & 27 29. N.4 6. & 18.4.& 19.20. *Symb*. Pollutio. L.21.12. & 22.9. N.19.20.
Seculares. *Symb*. Hœdus. L.3.tr.2.
Seculum. Quid ſcript. G.6.4.
Seculum futurum. *Symb*. Dies octauus. E.22.myſt.30. L.9 m.1.
Seculum præſens. *Symb*. Septem dies. E.22. m.30. L.9. myſt.1.
Sanitas. Actiones. E.1.13.
Sagitta. Quid ſymb. G.49.23. N.24.m.8.D.32.42.
Sagma. Quid.L.15.9. quid myſt.L.15.m.9.
Sal. Quid ſymb. G.19.26. L.2.al.4.tr.13.
Salem. Vrbs. G.14.18.
Salio. Quid myſt. L.11.tr.21.
Saliua. Quid myſt. L.15.8.
Salix. Quid myſt. L.23 m.40.
Samſon. Quid myſt G.49 18.
Sancta ſanctorum. Quid myſt. E.25.m.10.
Sancti. *Fig*. Virgæ in canalibus. Gen.30. myſt. 37. *Symb*. Colles. Num.23. m.9. D.33.13.m.8. ſilices. N.23.m.9.
Sanctifico. Quid. Gen.2.3. E.13.2 & 19 51.& 20.8.& 28.3. L.6.18,27.& 19.24. N.16.38. D.22.9.
Sanctificor. Quid ſcript. L.10.3.N.11.19. D.22.9.
Sanctitas. Quid ſcript. E.28.36. *Symb*. Argentum. N.7 m.13. quies. N.10.m.
Sanctuarium. Quid myſt. L 4 al.6.
Sanctus. Quid ſcript. Exod 19.6. & 22.31. & 29.33. L.11.44. N.6 al.& 16.5.
Sanguis. Quid ſcript. G.9.4. L.1.tr.5.& 19.26. quid myſt. L.4.tr.3.& 12.m.& 15.m.19.& 16.tr.2.& 17. 21. & 19.16.
Sapientia. Exempla. D.34.9. *Symb*. Aurum.E.25.m.3. Num.8.al.4. ſal.L.2.al.4. corona.L.10.m.7. cedrus. L.14.m. *Fig*. Manſio Iſraelitarum in Phunon.N.33. trop.42.
Sapientia Dei. *Symb*. Vinum.L.11.tr 38.cedrus incorruptibilis. L.14 m 4. vitis.D.22.9. Iordanis. D.33. 22.m.
Sapientia humana. *Symb*. Aqua.L.11.tr.38. *Fig*.Torrens Aegypti. N.34.m.5.
Sapphirus. Quid. E.24.9. quid myſt.E.24.51.& m.17. & 28.m.tr.
Sara. Quæ. G.20.12.conqueritur. G.16.5.mutat nomen. G.17.15. redditur Abrahæ. Gen.20.8. parit. G.21.1. moritur.G.23.2. quid myſt.Gen.16.14.& 18.15.
Sardius. Quid myſt. E.28.m.tr.§.1.
Sartago. Quid myſt. L.6.m.24.
Satisfactio. *Fig*. Reſtitutio damni, cum quinta parte. L.5.m. 16.
Satum. Quid. G.18.6.
Saue. Vrbs. G.14.5.
Scabies. Quid L.21.21. quid myſt.L.13.6.& 21.m.20.
Scandalum. Actiones G.37.20. N.25 6.
Schiſmatici. *Fig* Datan & Abiron. N.16.m.13.
Scientia Dei. Actiones.G.20.6.
Scinyphes. Quid. E 8.17. quid myſt.E.8.m.17.
Scire. Quid ſcript. G.18.21.
Sciſſio veſtium. v. *Veſtium ſciſſio*.
Scorpio. Quid myſt. D 8 al 15.
Scriptura ſacra. Finis. proœm.§ 6. materia. proœm. §.1.6.modus interpretandi.proœm.§. L.3.7.modus myſticæ interpretationis proœ §.4. *Symb*. Fontes. D.8.al 7. *Fig*. Iacobi canales. G.30.m.37. ſcyphus Ioſeph.G.44.m. vaſa tabernaculi.N.1.m.5. puteus in deſerto.N.21.m.17.
Scurrilitas. *Symb*. Onocrotalus. L.11.tr.18.
Scyphus. Quid myſt. G.44 m.
Sedere. Quid myſt. L.15.m.4.
Seditio. Quid. N.16.2. actiones. E.32.1. Num.14.4. & 16.2.42. & 20.3.
Seges. Quid myſt. E.22.m.6.
Segor. Vrbs. G.13.11.
Seir. Mons. G.14.6.& 32.4. Eſau.G.36.1. quid nom. G.36.1. quid myſt. D.33.1.
Sem. Quis. G.9.& 10.21. benedicitur. G.9.26. quid myſt. G.9.27.
Semen. Quid myſt. L.11.tr. 37. & 15.m. & 19.m.19. D.25.m. quid ſig. G.1.13.
Seminifluus. Quid myſt. N.5.m.2.
Sempiternum. Quid ſcript. L.17.7.
Senſualitas, ſeu ſenſus. Rebellis a ratione. Gen.3.16. *Symb*. Aſinus. E.23.m.12.
Senſus. *Symb*. Aries. hircus. N.7.m.17. iumentum. D.28.tr.4.
Senſus ſpiritualis. *Symb*. Mel. N.13.tr.
Separatio. Quid myſt. L.15.m.19.
Sepher. Quis. G.10.29.
Sephora. Quid myſt. E.2.m.21.
Septem. Quid ſcript. L.26.28. v. *Septenarius numerus*.
Septenarius numerus. Quid myſt. Gen.7.4.E.22.m.30. L.4.m. & 9.m.1.& 13.6.& 14 m.7. & 22.m.27. & 23.m.18. N.19.m.11.& 23.m.1. D.28.tr.7.
Septies aſperſio. Quid myſt. N.59.m.3.
Septimus annus. Quid myſt. E.21.m.2.
Sequi. Quid ſcript. D.13.4.
Serpens. Quid myſt. N.21.9. D.8.al.15.
Serpentes ignitis. Quid myſt. N.21.m.6.
Seruitus. Quid myſt. D.28.tr.59.47.
Seth. Oritur. Gen.5.3. moritur. G.5.6. quid ſcript. N.24.18.
Setim. Quid. E.25.5. quid myſt. E.25.myſt.5. & 26. myſt.15.
Sex anni. Quid myſt E.21.m.2.
Sex dies. Quid myſt.E.23.m.12.
Sextarius. Quid. L.14.20.
Sichem. Quid. G.12.4.
Siclus. Quid. E.30.53.L.5.15. quid myſt.E.30.m.L.5. m.15.N.7.m.14.
Sicut. *Similiter*. Quid gram. G.3.5.
Sidon. Qui. G.10.15.
Signum. Vſus. D.6.8.& 11.20.& 27.8.
Silex. Quid myſt. N.23.m.9.
Simeon. Quid myſt. G.49.m.5.
Simila, *Similago*. Quid. L.2.4. quid myſt.G.18.7.L.2. al.4.& tr.16. & 5.5.m.11. & 23.m.13. & 24.m.5. N.7.m.13. & 55.tr.§.5.
Similitudo. Quid. G.1.26.
Simonia. Actiones. G.25.32.

Simplex,

Simplex. Quid ſcript.G.25.27.
Simplicitas. Conſectanda.D.22.11.quid ſymb.G.20.5. *Symb.* Ouis. E.13.m.13. lana. L.13.58. lac. N.13.tr. D.33.19.m. ſimila.N.15.tr.6.5. *Fig.* Manſio Iſraelitarum in Beneiaacan. N.33 tr.31.
Simulatio. Prohibetur.L.19.11.D.22.5.actiones.G.34.13. & 37.31. & 38.14. *Symb.* Mixtio ſeminum, & ſtaminum. L.19.m.19.
Simulator. *Symb.* Cycnus.L.11.tr.18.chamæleon.L.11.trop.30.
Sin. Quid. E.16.1.
Sina,Sinai. Quid myſt.D.33.2.
Siniſtra. Quid ſymb. G.24.49.
Sitis. Quid myſt. D.8.al.15.
Situla. Quid myſt. N.24.m.7.
Smaragdus. Quid myſt. E.28.m tr.
Sobrietas. Præcipitur. N.6.4.
Socho,Sochoth,Soccoth. Quid myſt. N.33.tr.5.
Societas piorum. *Fig.* Manſio in Ceelatha.N.33.tr.22.
Sodoma. Vrbs. G.13.13.
Sodomia. Prohibetur. L.18.22. actiones. Gen.19.5. *Symb.* Lepus. L.11.tr.6. pœna.L.20.13.
Sol. Quid myſt. D.33.13.m.6. quid fig. G.1.16.
Solennitates veteris legis. Quid myſt. L.23.m.
Solitudo. Quid myſt.E.23.m.29.D.1.m.1.& 8.al.15.
Solium. Quid ſymb.E.17.16.
Solum. Quid ſcript. L.19.9.
Somnium. Exempla. G.37.7.9.& 40.5.& 41.1.N.12.6.
Somnus. Quid ſymb. G.15.12.& 49.9.L.26.al.6.N.24.myſt.9.
Sopor. Quid ſymb.G.15.12.
Sordes. Quid myſt. E.32.25.D.32.5.
Soror. Quid ſcript. G.12.13.
Sors. Actiones. N.26.55.& 33.53.& 34.2.
Spatula. Quid myſt. L.23.m.40.
Species ſacramentales. *Fig.* Velamina vaſorum. N.4.5. cinis vitulæ. N.19.m.9.
Spes Chriſtiana. *Symb.* Hyſſopus.N.19.m.6.viror.N.19.m.6. *Fig.* Manſio in Alus. N.33.tr.13.
Spica. Quid myſt. G.41.m. L.23.m.10.
Spina. Quid myſt. E.22.m.6.
Spiraculum. Quid ſcript. G.2.7.
Spiritus. Quot modis accipiatur. G.1.2. & 6.3.17. & 8.1.E.15.m.8.N.14.24.& 27.18.& m.18.
Spiritus ſanctus. *Symb.* Digitus. L.16.tr.2. oleum.L.24.m.2. mel.N.13.tr. aduentus in diſcipulos. *Fig.* E.19.m.1. L.9.m.24. ſolennitas Pentecoſtes. L.23.m.15. lex ignea in Sinai. D.33.1.
Splendor. Quid myſt. E.40.m.32.
Spolia Aegypti. Quid myſt. E.12.m.37.
Squama. Quid myſt. L.11.tr.9.
Stacte. Quid. E.30.34.
Stare. Quid ſcript. L.19.16.
Stater. Quid. E.30.13. L.5.15.
Status in Eccleſia. *Fig.* Manſiones arcæ.G.6.16.viuentia in arca.G.7.4. triplex oblatio. L.3.tr.1.2.
Stella. Quid myſt. N.24.17.
Stella. Quid ſymb. G.15.5.& 22.17.24.& 26.4.
Stellio. Quid myſt. L.11.tr.30.
Sterilitas. Quid myſt. E.23.m.26.
Stipula. Quid ſymb. E.15.7.
Struthio. Quid myſt. L.11.tr.16.
Studioſitas,Studium. Actiones. G.32.29.E.33.18.
Stultus. *Symb.* Aſinus.E.23.m.5.
Stupor. Actiones. G.27.33.
Stuprum. Prohibetur.E.21.8.& 22.16.L.21.9.D.22.28. actiones. G.34.2.E.21.8. pœna.L.21.9. quid myſt. L.21.m.9.
Subſtantia. Quid ſcript. G.7.4.
Subtractio diuinorum auxiliorum. *Symb.* Cælum æneum, terra ferrea. D.28.tr.20.
Sudor. Quid ſymb. G.3.19.
Super. Quot modis accipiatur. G.1.2.L.20.13.
Superbia. Prohibetur. D.9.6.& 17.20. *Symb.* Puſtula. L.13.2. actiones. G.3.5.6.& 11.4. N.12.2.& 16.7. effecta. G.3.6.
Superbus. *Symbola.* Taurus.L.3.tr.3. aquila.L.11.tr.13. gibbus.L.21.m.20. mons.D.12.m.
Superhumerale. Quid. E.28.6. quid myſt.E.2.m.
Superiores. Colendi.E.20.12.& 33.7. v. *Rector, Princeps.*
Superſtitio. Prohibetur. E.22.18.Leuit.19.31.D.12.30. actiones. E.7.11.22. *Symb.* Fornicatio. L.20.6.
Sur. Deſertum. G.16.7.
Sus. Quid myſt. L.11.tr.7.
Suſurratio. Prohibetur. Ex.20.16. L.19.16. actiones. G.37.19. N.12.1.
Suſurro. *Symb.* Charadrion. L.11.tr.19.
Synagoga. Deſeritur à Deo.G 9.27.& 21.13.& 28.m.2. & 39.m.12.Num.12.m.9.& 20.al.24.D.24.3.& 32.35.36. *Fig.* Sem. G.9.27. Agar.G.16.14. & 21.13. tabernaculum Saræ. G.24.67. Eſau.G.25.23.& 27.46. Lia. G.29.m.31. & 30.m. domina Aegyptia. G.39.m.6.7. terra Chanaan. G.47.m.1. Manaſſes. G.48.m. ſoror Moyſis.N.12.m. Aaron.N.20.al.24. Moyſes. Deuter.34.4. Sinai, Seir, Pharan. D.33.1. *Symb.* Mater. E.23.m.19. L.22.m.28. vidua. L.21.m.14. vinea.D.32.33.
Synecdoche. Exempla. G.22.16. & 24.7.60. & 46.22. L.19.4.
Syria. A quo. G.10.22.

T

Tabernaculum. Quid myſt.G.12.8.& 18.5.& 24.67. L.10.m.7.& 23.m.34.& 26.al.11. N.24.m.6.
Tabernaculum vetus. Quod. L.16.16. quid myſt.E.25.myſt.& m.tr.& al.& 26.m.& 40.m.L.12.m.6. N.1.m.5.& 2.tr. & 19.m. 3.
Tabula legis. Quid myſt. E.34.m.29.
Talentum. Quid. E.38.24.
Talionis pœna. Decernitur. D.19.21.
Talpa. Quid myſt. L.11.tr.30.
Tangere. Quid myſt. L.5.m.2. & 11.tr.24.& 15.m.7.
Tanis. Quid. N.13.24.
Taurus. Quid myſt. L.3.tr.3. D.33.17.
Temeritas. Actiones. N.14.40.44.
Temperantia. *Fig.* Meraritarum turba. N.3.tr.33.
Templa Eccleſia. *Fig.* Vetus tabernaculum.E.25.m.
Temporalia. Impedire ſolent perfectionem. D.20.7.
Tenebra. Quid myſt. E.40.m.36. quid fig.G.1.5.E.10.myſt.23.
Tentatio. Auctor. Gen.3.1. actiones. G.3.15.& 22.1. vitanda. N.6.3. *Symb.* Labor.N.11.m.1. bellum. N.21.m.1. *Fig.* Bella contra Iſraelitas. N.31.trop. manſio in Reſſa. N.33.tr.21.
Tentatio Dei. Prohibetur. D.6.16. exempla. G.24.14. N.14.22.
Tento. Quid ſcript. G.22.1. E.15.25.& 20.20.D.8.2. & 13.3.& 29.3.
Terra. Quid ſcript.G.4.13.& 6.11.& 11.1. quid hebr. G.1.10. quid myſt. E.23.m.26.L.11.tr 16.20.27.& 17.m.13.& 26.m.19.D.28.4.& 32.44.& 33.13.m.9. *Fig.* Femoralia, & tunica byſſina. E.28.m. cuius figura. Eccleſiæ. G.1.1.peccatoris.G.1.2.
Terra Chanaan. Quid myſt.G.47.m.1.& 50.m.N.11.m. v. *Terra promiſſionis.*

Digitized by Google

Terra promiſſionis. Quid myſt. G.15.17. E.23.m.20. & 33.m.1. N.13.al.3.& tr.& 33.tr. D.8.m. & all.7. & an.1.& 27.m.2. v. *Terra Chanaan.*

Terrenus. *Symb.* Struthio.L.11.tr.16. terra.L.11.tr.16, 20,27. vas fictile.L.11.tr.33.

Terribilis. Quid ſcript. G.28.17.

Terror. Quid ſcript. G.35.5.

Teſtamenta vetus, & nouum. *Fig.* Duæ decimæ ſimilæ. L.24.m.5. duo viri portantes botrum. N.13.tr.3.

Teſtamentum nouum. *Symb.* Fructus noui. L.26.all.10. *Fig.* Dei pactum cum Abraham. G.15.17. Sara. G.21.13. mandata Ioſeph. G.50.m. teſtamentum vetus. E.24.m. legis tabulæ nouæ. E.34.m.29.

Teſtamentum vetus. Firmatur. E.24.5,6. quid myſticè. E.24.m. *Fig.* Agar.G.21.13.mandata Iacob.G.50.m. *Symb.* Fructus veteres.L.26.al.10.

Teſtes. Quot adhibendi. N.35.30. Quot exhibendi. D.17.6.& 19.15.

Teſticuli, Teſtes. Quid myſt. L.22.m.24.

Teſtimonia. Quid ſcript. D.4.45.

Teſtimonium falſum. Prohibetur. E.20.16.& 23.1.D.5. 20.& 19.19.

Tharſis. Quis. G.10.4.

Theologia. Vnde haurienda. prooem.§.1. quotuplex. E.28.m.tr. Theologiæ ſcripturalis materia, & methodus. prooem.§.5. modus prælegendi ſcholaſticam. prooem.§.7. *Fig.* Tres gemmæ in Rationali. E.28.m.tr.

Theriſtrum. Quid. G.38.14.

Theſaurus. Quid myſt. D.32.34. & 33.19.m.

Thiras. Quis. G.10.2.

Thuribulum. Quid ſcript. E.25.29.quid myſticè.L.10. m.1.& 16.tr.2. N.16.m.38. & §.8.

Thus. Quid myſt. L.2.alleg.4.& 5.13. & m.11. & 24. myſt.5.

Thymiama. Compoſitio.E.30.34.quid myſt.E.30.34.

Tiara. Quid myſt. E.28.m.

Tigris flumen. Vbi. G.2.14.

Timeo. Quid ſcript. G.42.18.L.26.2.D.4.12.

Timor. Quid ſcript. Gen.31.42. quid phyſ. E.20.18. actiones. G.3.10.& 18.15.& 26.7.& 28.17.& 32.7. & 41.8.& 45.3.& 50.15. E.2.14.& 14.10.& 19.16. & 20.18,19. *Fig.* Manſio Iſraelitarum in Thahath. N.33.tr.26.

Timor Dei. Præcipitur. L.19.14,32. D.8.6. & 17.19. actiones. G.42.18. E.1.17. D.30.1. *Fig.* Manſio in Arada. N.33.tr.24.

Titulus. Quid ſcript.G.28.18.& 31.45.E.24.4.L.26.1. N.23.52.

Tonitruum. Quid myſt. E.9.m.23.& 19.m.1.

Topazius. Quid myſt. E.28.m.tr.

Torcular. Quid myſt. E.22.m.29.

Traditio. Exempla.E.12.27.& 13.9.

Trans. Quid ſcript. D.1.3.

Tribulatio. *Symb.* Flumen E.1.m.22. *Fig.* Manſio in Mara. N.33.tr.8.& in Betbſimoth.N.33.tr.49.

Tribuni. Quid ſcript. E.18.21.

Tributum. Soluendum. Gen.47.21.E.30.12.N.18.28. D.20.11. exempti. G.47.25.

Trinitas diuina. Innuitur. Gen.1.1. & 3.22. & 18.2. E.34.6.

Triſtega. Quid. G.6.16.

Triſtitia. Actiones. G.27.34.& 27.46.& 30.1. E.2.23. & 33.4.N.11.4.& 21.4.D.34.8. *Symb.* Fletus. G.29. 34. & 50.2. E.2.23. & 6.5.& 33.4. N.14.1. D.34.8. ſciſſio veſtium.G.37.30,34.& 44.13.N.14.6. cilitiũ. G.37.34.L.11.tr.33. nudatio capitis.L.10.7. veſperum. L.11.tr.24.

Tuba. Quid myſt. L.23.m.24.N.10.m.& 31.al.6.tr.6.

Tubal. Quis. G.10.2.

Tunica. Tunicæ pelliceæ. quid fig. G.3.24. tunica polymita Ioſeph.myſt.G.37.m.3. tunica byſſina,& hyacinthina quid myſt.E.28.m.L.6.m.13.

Turpitudo. Quid ſcript. L.18.6.

Turtur. Quid myſt. L.1.m.11.

Tuſum. Quid ſcript. E.29.40.

Tyrannus. *Symb.* Gryps.L.11.tr.13.

V

VAcca rufa. Quid myſt. N.19.m.

Vacuum. Quid hebr. G.1.2.

Vallis. Quid myſt. N.24.m.5.

Vanum. Quid ſcript. E.20.7.

Vas. Quid ſcript. G.49.5. quid myſt.L.11.tr.33.& 15. m.12. N.7.m.13.

Vaſa tabernaculi. Quid myſt. N.1.m.5.

Vbera. Quid ſymb. G.49.m.25. L.22.m.27.

Vectis. Quid myſt. E.25.m.12.& 30.m.N.4.m.6.

Vela tabernaculi. Quid myſt. E.26.m.

Velamen. Quid ſcript. G.20.16. quid ſymb.G.20.16. E.34.m.33.N.4.m.5.

Velum tabernaculi. Quid myſt. E.27.al.16.

Venator. Quid ſymb. G.10.9.L.17.m.13.

Venditio. Exempla. Gen.23.9.& 25.31.& 37.28,36.& 41.56. præcepta. L.25.14.

Vendo. Quid ſcript.E.21.7. quid myſt.E.22.m.1.

Venire. Quid myſt. D.33.1.

Venter. Quid myſt. D.28.tr.4.

Verbum. Quid ſcript. E.2.14.D.4.12.& 8.3.

Verbum Dei. v. *Doctrina ſacra.*

Verbum diuinum, Filius Dei. *Fig.* Aaron. E.28. myſt. *Symb.* Oleum. E.29.m.

Veritas. Quid ſcript. Gen.24.49. & 32.10. & 47.31. E.28.30.

Vernaculus. Quis. L.22.11. quid myſt.L.22.m.11.

Vertex. Quid myſt. D.33.20.

Veſcor. Quid myſt. L.11.tr.8.& 17.10.

Veſica, Veſicula. Quid myſt. L.1.m.16.

Veſper, Veſpera. Quid myſt. E.29.m.41.D.23.11.

Veſpere, & mane. Quid fig. G.1.5.

Veſpertilio. Quid myſt. L.11.tr.19.

Veſperum. Quid myſt. L.11.tr.24.

Veſtes Summi Sacerdotis. Quid myſt. L.16.all.

Veſtimentum, Veſtis. Quid myſt. E.21.m.3.& 29.m.30. & 32.25. L.10.m.7. & 11.trop.32. & 13.46. & 16. al.24.D.8.al.4. veſtis Sacerdotum.E.28. quid myſt. E.28.m.L.16.tr.2.

Veſtium ſciſſio. Quid ſymb. Gen.37.30,34. & 44.13. N.14.6.

Via. Quid ſcript. D.10.12.& 32.4. quid ſymb.G.49. m.17. E.5.m.3.& 23.m.20.

Vicarius Chriſti. Summus Iudex. Deuter.4.1. & 17.8. *Symb.* Paſtor. lapis. G.49.m.24. *Fig.* Moyſes. E.33. m.7. Eleazar.N.16.m.§.7.& 27.21. v. *Papa.*

Victima. Quid myſt. D.33.19.m.

Videre. Quid ſcript.E.20.18.quid ſymb.E.2.25.& 3.7. & 4.31. & 12.13.

Vidua. Quid myſt. L.21.m.14. & 22.m.13.

Vincens. Hebr.G.2.7.

Vindicatio. Prohibetur. L.19.18. actiones. G.34.29. quando licita. N.31.2.& 35.29.D.25.19.

Vinea. Quid myſt. Gen.49.m.11. D.8.al.8.& 22.9.& 32.33.

Vinum. Quid ſymb. Gen.27.28. Leuit.10.m.9. & 23. m.13.N.6.al.3,18.& 15.tr.§.5.D.32.33.& 33.28.m.8.

Virens.

Index Rerum.

Virens. Hebr.G.1.12.
Virga. Quid myſt. G.30.m.37.E.4.m.1.& 7.m.10,20. N.17.al.tr.& 20.al.& 24,17.
Virgo. Quid myſt. L.21 m.13.N.31.al.18.
Virtus, Virtutes. *Symb*. Pallium.G.24,67. calceamenta. E.12.m.11. maſculus E.13.m.12. aurum. E.25.m 3. aromata.E.25.m,6. veſtimentú.L.11.tr.32. fimbria. N.15.tr.38. *Fig*. Veſtes Summi Sacerd. E.28.m.tr. libamenta.L.23.m.18. ſeptem luceroæ candelabri. L.24.m.2. trium virtutum theol.figuræ Gen 6.16. Leuitæ circa tabernaculum N.2.tr. vittæ hyacinthioæ. N.15.tr.38. amygdalæ virgæ Aaron. N.17.tr. quatuor vir.mar.fig. Geo.7.4.E.27.tr.2.& 29.tr.12. quatuor Iſraelitarum turmæ circa tabernaculum. N.2.tr. quatuor Leuitarum turmæ. N 3.tr. oblatio ſimilæ. olei,v ni, incenſi, N.15.tr. quatuor fimbriæ pallij. N.15.tr.38 flores virgæ Aaron.N.17.tr.
Viſio. Quid ſcript. N.12.6. quid ſymb. G.22.14.
Viſio, Apparitio. Exempla. Geo.15.1.& 18 1.& 19.1.& 20.3 & 26.2.24.& 28.12.& 31 24. & 32.24. & 35.9.& 41 1.& 36.2.E.3.2.& 4.24. N.12,6,8.D 31.15. v. *Somnium*.
Viſitatio, Viſito. Quid ſcript. G.21.1.E.4.31.& 20.5.& 32.34.L.26.16. quid ſymb.G.21.1.E.4.31.L.18.25.
Vita. Quid myſt. G.1.24. *Symbola*. Vitis. Gen.40.12. peregrinatio. G.47.9. ſanguis.L.19.16.
Vita actiua. *Symb*. Greſſus.N.9.m.18 ciuitas.D.28.tr.3. *Fig*. Lia. G.30.m.15. vxor ſerui Hebræi. E.21.m.3. velum polymitum E.26.m.tribus Zabulon.D.33.18.
Vita æterna. *Fig*. Sabbatum. E.23.m.12. Nazaræus bibens vioum.N.6.tr.20. *Symb*.Dies octauus.L.12.m. & 22.m.27.
Vita cæleſtis. *Symb*. Hyacinthus E.25.m.3.
Vita contemplatiua. *Symbola*. Deſertum E.13.m.17. ala. L.11.tr.16. quies. Num 9.m.18. ager. D.28.trop.3. *Figura*. Rachel.Gen. 30 m.15 velum hyacinthinum. E.26.m tribu Iſſachar.D.33.18.
Vita humana, mortalis, temporalis. *Symb*. Via.G.49.m 17. E.23.m 20 nox.E.12.m.8.& 27.al.20.L.6.m.9.N.10. myſt ſex dies hebd E.23.m.12 ſeptem dies L.12.m. & 22.m.27. N.19.m.11. ſanguis L.12.m.
Vita illuminatiua. *Fig*. Manſio in Siuai. N.33.tr.15.
Vita ſolitaria. *Symb*. Deſertum. E.13.m.17.
Vitis. Quid ſymb. Gen.40.12. & 49.m.11. D.8.all.8. & 32.9.
Vitium, Vitia. *Symb*. Rana. E.8.m.17. muſca.E.8.m.24. beſtiæ Exo.23 m.29. chytropodes. Leuit.11.tr.35. *Fig*. Chananæi.E.23.m.28. ſeptẽ plagæ.L 26 al.28. ſeptem aræ Balac.N.23.m.1. Reges Madian. N.31. trop.8.
Vitulus. Quid myſt.G.18.7.E.29.m. L.1.m.& 4.23.& myſt.& 16.all.5. N.15.tr.24.
Viuens. Hebr. G.1.20.
Vlcus. Quid myſt. E.9.m.10. D.28.tr.27.
Vltio. Pro ſceleribus. G.9.5.& 19.11. actiooes Dei. Gen.3.& 4.9.11.& 6.17.& 19.24,26 & 38.7.N.12. 33. & 12.4,10. & 16.31. & 20.12. & 21.6.& 25.4. actiones aliorum. G.34.29. *Symb*. Clibanus.G.15. 17. ira.E.22.24.N.11.1. & 22.22. igois. Ex.22.m 6. L.10.m.1. D.33.1. onus.L.19.8. vomitus. L.20.22. fulgur. gladius. ſagittæ D.32.42. *Fig*. Diluuium. G.6.17. flamma ignis in rubo.E.3.2. caminus Aegypti. E 9 m.8. v. *Vindicatio*.
Vlula. Quid myſt. L.11.tr.16.
Vmbra. Quid ſymb. G.19.8.
Vnctio. Quid myſt. E.29.m.9.L 6.m.24.
Vnguentum. Ad vnctionem Sacerdotum. E.30.23.
Vngula. Quid ſymb. G 49 m.17.
Vnio animorum. *Symb*. Malogranatum. N.13.tr.n.3.
Vnio hypoſtatica. *Figura*. Baltheus Summi Sacerdotis. E.28.m. vnctio Sacerdotum. L.6.m.24.
Vnus. Quid ſcript. G.1.5.& 48.22.& 49.16.
Vocare. Quid ſcript. G.16.13. L.25.10.
Vocari. Quid ſcript. G.28.22. L.23.35.
Vocatio à ſtatu peccati. *Fig*. Gen.12.8. eductio Iſraelitarum ex Aegypto.D.8.al.15.
Vocatio Dei. Actiones.G.3.9.& 4.7,9.& 12.1.E.4.1,15. & 19.3. D.14.2.& 26.18. *Fig*. Dies. G.1.5.
Vocatio Gentium. *Fig*. Iacobi miſſio io Meſopotamiam. G.28.2. nuncij ad Idumæam. N.20.al.14. numeratio Iſraelitarum.N.26.m.2.
Volucres. Quid myſt. L.11.tr.20.
Voluntarium. *Symb*. Manus impoſitio ſuper oblata. N.8.tr.6.6.
Voluntas. Libera. Gen.47. mouetur à ſeoſu. Gen.4.7. *Symb*. Vulua. E.13.m.2. vxor.E.21.m.4. auris. E.21. m.5. phiala.N.7.m.13. theſaurus.D.32.34.
Voluntas Dei. Effecta.G.8.17.& 24.50. potens.G.50.19. vid. *Conformitas cum diu. volunt.*
Voluptas. *Symb*. Mel. L.2.m.
Vomitus. Quid myſt. L.20.22.
Vota Religionis. *Symb*. Oblatio vituli, turturis, columbę. L.1.tr. oblatio hœdi, agoi, bouis. L.3.tr.3. oblatio vituli, arietis, hirci. L.16.tr.17. *Fig*. Manſio in Moſeroth. N.33.tr.30.
Votum. Licitum N.6.2.& 15.3.D.23.23. exempla. G.28.20. N.21.2. ſoluendum. L.27.29. Num.28.3. D.12.27. irritatio.N.30.4.
Vpupa. Quid myſt. L.11.tr.19.
Vr. Quis. G.10.23.
Vſura. Prohibetur. E 22.25. L.25.35. Deuter.23. 20. *Symb*. Lepus. L.11.tr.6.
Vua. Quid myſt. N 13.tr.3. D.32.33.
Vulnera Chriſti. *Symb*. Foramen. E.33.m.22. *Fig*. Quinque ficli. E.13.m.13.
Vultur. Quid myſt. L.11.tr.14.
Vulua. Quid ſymb. G.49.m.25. E.19.2.
Vxor. Pluralitas.G.4.19. prohibetur pluralitas.D.17.16. quid myſt. E.21.m.3,4. L.21.m.13.
Vxor Lot. Quid myſt. G.19.38.

Z

Zabulon. Quid myſt. G.49.13.D.33.18.
Zelotypia. Quid. N.5.12.
Zelus. Quid. E.20.5. & 34.14. Num.25.11. actiones. N.25.11.
Zodiacus. *Fig*. Duodecim gemmæ Rationalis.E.28.m.
Zuzim. Qui. G.14.5.

F I N I S.

Digitized by Google

1-5-2

Digitized by Google